BEATI

GREGORII PAPAE OPERVM

Tomus Secundus.

COMPLECTENS ALIQVOT SACRAE SCRIPTVRAE EXPOSITIONES,

TVM HOMILIAS SVPER EZECHIELEM, ET IN EVANGELIA, TVM EIVSDEM Epistolas, cum quibusdam alijs, uti uersa facie apparebit.

VENETIIS,
Apud Bartholomæum Rotam
MDLXXI.

IN HOC SECVNDO TOMO
HAEC CONTINENTVR.

BEATI GREGORII EXPOSITIONIS IN CANTICA CANTICORVM.

PROLOGVS.

QVIA si cæco, si longè, à Deo posito cordi sermo diuinus uoce ꝓpria, ac uoce diuina loqueretur, non caperet, per quædam ænigmata misericorditer monet & reuocat, & per res notas latenter ei amorem rerum non notarum insinuat. Per hoc enim ꝙ non horret cognitum, intelligit quiddam incognitum. Rebus notis allegoriæ conficiuntur, & in sententias diuinas uertuntur, ut dum recognoscimus sensu exteriora, intellectu perueniamus ad interiora. Hinc est ꝙ in libro hoc qui Canticum canticorũ inscribitur, amoris quasi corporei uerba ponuntur, ut a torpore suo anima per sermones cõsuetos discussa recalescat, & per uerba amoris qui infra est, excitetur ad amorem qui supra est. Nominantur.n.hic oscula, ubera, genæ, femora. Vbi non irridenda est sacra descriptio, sed consideranda misericordia Dei, in hoc etiã amplior, quia dũ membra corporis nominat, sic ad amorẽ suum nos uocat. Notemus quidẽ quàm mirabiliter, ꝗ̃ misericorditer nobiscũ operatur, qui ut nos ad amplexus sacri amoris accendat, usque ad turpis amoris nostri uerba se inclinat. Sed unde se loquendo humiliat, inde nos intellectu exaltat, quia ex sermonibus huius amoris discimus, qua uirtute in diuinitatis amore ferueamus. Hic etiã solerter intuendum est, ne cum exteriora audimus, ad exteriora sentienda remaneamus, & machina quæ ponitur ut leuet, ipsa magis opprimat & aggrauet. Debemus in uerbis exterioribus corporeis quicquid interius est quærere, & loquẽtes de corpore extra corpus fieri. Debemus ad nuptias sponsi & sponsæ cum intellectu charitatis, id est cum ueste nuptiali uenire, ne si ista careamus, ab hoc conuiuio in exteriores tenebras, id est, in cæcitatem ignorantiæ repellamur. Debemus per uerba passionis transire ad uirtutem impassibilitatis. Litera enim occidit, spiritus uiuificat. Sicut enim palea frumẽtum, sic & litera tegit spiritum. Sed quia iumentorum est paleis, hominũ frumentis uesci, qui humana ratione utitur, paleas abiiciat, frumẽta spiritus edere disponat. Humanæ cõuersationis uerba audientes, quasi extra humanitatem esse debemus, ne si humaniter quæ audiuimus, capiamus, nihil diuinitus de his sentire possimus. Qui enim Deum sequitur, imitari debet quotidie resurrectionẽ suam, ut sicut tunc nihil passibile erit in corpore, ita nũc nihil passibile habeat in corde, ut secundum interiorem hominẽ iam noua creatura sit, & sic iam quicquid uetustum sonuerit, calcet, & in uerbis ueteribus solã uim nouitatis inquirat. Attendendum est quòd liber hic non Canticum, sed Canticorum canticum dicitur. Tanto est enim omnibus canticis sublimius, quanto in nuptijs sublimioris festiuitatis offertur. Hic notandum est, quia quando uult timeri, dominum, quando uult honorari, patrem, quando amari, sponsum se nominat dominus. Attende ordinem. Ex timore enim honor, ex honore solet procedere amor. Nec uacat à mysterio, quod liber hic tertius ponitur in operibus Salomonis. Post prouerbia enim Ecclesiastes, post Ecclesiasten Canticum canticorum, non casu, sed plena ratione posuit. In prouerbiis moralis uita exprimitur, cum dicitur. Audi fili mi sapientiam. In Ecclesiaste naturalis, ubi finis omnium consideratur, cum dicitur. Vanitas uanitatum & omnia uanitas. In Cantico uero canticorum cõtemplatiua

uita exprimitur, dum in eo ipsius domini aduentus & aspectus desideratur, cum sponsæ uoce dicitur. Osculetur me osculo oris sui. Quia ergo naturalis ad considerationem non perducitur, nisi prius moralitas teneatur, rectè post Prouerbia Ecclesiastes ponitur. Et quia superna contemplatio non cõspicitur, nisi prius hæc infra labentia despiciantur, rectè post Ecclesiasten canticum canticorum ponitur. Prius quippe est mores componere, postmodum omnia quæ sunt, tanquam non sint, considerare. Postea munda cordis acie superna & interna conspicere. Hos ergo librorum gradus quasi quandã ad contemplationem Dei scalam fecit, ut dum primum in seculo bene geruntur honesta, postmodum etiam honesta seculi despiciantur, ad extremum uero Dei intima conspiciantur. Sic autem generaliter ex uoce sanctæ Ecclesiæ aduentus domini in hoc opere præstolatur, ut etiam specialiter unaquæque anima ingressum Dei ad cor suum tanquam aditum sponsi in thalamum aspiciat. Itaque sancta Ecclesia diu præstolans aduentum domini, diu sitiens fontem uitæ, quomodo optet uidere præsentiam sponsi sui, quomodo desideret, dicat.

BEATI GREGORII EXPOSITIO IN CANTICA Canticorum.

CAPUT I.

Cant. 1.

Osculetur me osculo oris sui. Os sponsi inspiratio Christi. Osculum oris, dulcis amor inspirationis. Dicit ergo spõsa desiderio æstuans & in amplexum sponsi sui inardescens, Osculetur me osculo oris sui. Ac si diceret, ille quem super omnia, immo solum diligo, ueniat, qui dulcedine suæ inspirationis me tangat, quia cum eius osculum sentio, subita mutatione me derelinquo, & in eius similitudinem illico liquefacta transformor. Fastidit quippe sancta mens omnia quæ per corpus sentit, & in illa spiritalia tota transmutari concupiscit, & dũ ista obstrepunt in illa fugit, seque abscondere ne hæc sentiat, appetit. Ideoque osculum sponsi quærit, quia si ille gratissimi amoris uinculo hanc non trahit, hæc ui suæ molestissimæ grauedinis detenta, quomodo se ad illum conferat omnino non inuenit. Sed pius sponsus anxietatem eius sentiens, amorem diligens, uotum exaudiens, osculum porrigit, & ne desiderio lassescat, gustu suæ suauitatis lenit, & dum suam præsentiã exhibet, eam ad maius dilectionis osculum accendit. Vnde hæc illum sentiens ad eum se conuertit, & quem præsentem habet, mox gaudens uoce mutata alloquitur & dicit.

Quia meliora sunt ubera tua uino, frangrantia unguentis optimis. *Cant. 1.*

Vbera sponsi, dilectio Dei & proximi. Ex his uberibus sponsam suam lacte pietatis nutrit, & inter tentationum turbines his eam fouet & nutrit, & ut persistat, reficit. Quid autem per uinum nisi cura temporalis exprimitur, a qua mens secularis cuiuslibet inebriatur, ut ad inuisibilia cognoscenda aut ex toto, aut penè insensibilis reddatur? Sed ubera sponsi uino meliora existunt, quia illud necat, hæc nutriunt. Illud oculos mentis turbat, hæc acuunt. Illud apostatare facit etiam sapientes, hæc ipsos idiotas utique sapientissimos faciunt. quæ quot uicibus sponsa cum dilectionis ubertate fugit, tot sententias sapientiæ sibi in uentrem memoriæ trahit. Charitas enim sancta cor pacificat, mentem in tentationibus roborat, & ut sedes sapientiæ sit anima iusti,

sti, quietē tribuit & locum præparat. Hæc itaque uerba unguentis optimis fragrāt, quia odorem suauitatis per sapiētiæ uerba & sanctitatis exempla secum portant. Quicunq; enim sancta charitate per gratiam Dei se reficit, is spiritalium donorū & odorem & suauitatem sentit. Quorum bonorum ubertate proximos quosque ad interiora gustanda secum trahit, & ut in amorem diuinum conualescant, istis ube ribus nutrit. Sequitur.

Oleum effusum nomen tuum.

Nomen sponsi Christus est. Sed nomē sponsi quasi oleum effunditur, quia quicunque nomine Christiano in ueritate cē sentur, charitate sancta affluunt qua mol liuntur, & ut flammas exemplorum emit tant, eadem charitate continuè suffundū tur. Hac charitate in amorem ipsius Chri sti uehementius accenduntur, & ab ipso accipiunt, quo ei amplius inhæreāt, quo perfunduntur. Hinc est quod Sequitur.

Ideo adolescentulæ dilexerunt te.

Quid enim per adolescentulas, nisi sanctæ animæ designantur, quæ baptismatis aqua per spiritum sanctum regenerātur, & in nouam uitam per nouum testamen tum transformātur? Quæ pp olei infusio nem Christum diligunt, quia ad gratiam uocatæ in eo suauitatem uitæ perpetuæ inueniunt, pro cuius suauitatis dilectione oés mundi fastus & diuitias respuūt. Sunt.n. nonnulli qui ita Deum diligunt, ut seipsos contemnant, in interiora se rapiunt, ut deum inueniant. Et quia deus in superficie non iacet, meditationibus la borant, subtilissimè cogitationes suas examinant, lectionibus uacant, & quomodo Deus inueniatur, omnibus modis pquirere non cessant. Hi profectò odorem unguentorum sentiunt, & olei infusione se iungunt, quia dum omnem putredinē uitiorū abiiciunt, flores sibi inueniunt, quorū cōpositione suaue olentia unguenta deo faciente conficiunt. qui eiusmodi est, desiderio æstuat, & quasi nil habeat, semper maiora exoptat, & qa sibi uirtus non suppetit, in Deū inhians trahi se postulat, dicens.

Trahe me post te, curremus in odore unguentorum tuorum.

A Non currit, qui non trahitur, quia quē diuina gratia non adiuuat, molestia suæ corruptionis grauatur. Gratia quippe diuina nos præuenit, & internorum dulcedinem nobis ostendens, de exterioribus nos compungit, moxq; in illa transiens animus, præ eorum dilectione temporalia uilipendit. Iste ergo qui trahitur, cur rit, quia uinculum amoris libenter sequens, gratiæ roboratus amore, sine grauedine obstacula omnia transit. Nec mirum, cum unguentorum odorem sequatur, quia cum spiritalium donorum suauitas sentitur, quid est in hac temporalitate B cuius desiderio anima sancta sponsa Christi, ne in illa properet, teneatur? Ibi quippe lenitate unguentorum gaudet, & dum naribus discretionis spirat, charitas sibi suauiter olet. Hinc est quòd a singulari numero ad pluralem transit, quia in dilectione Dei, etiam præceptum quod de proximi dilectione nos admonet, inuenit, quo instructa eructat nobis foras, qꝫ gustauit suauiter intus, dicens.

Introduxit me rex in cellaria sua.

Quid per huius sponsi, qui rex est, cellaria intelligimus, nisi sanctæ scripturæ arcana quæ rimamur, nisi sanctæ contem C plationis mysteria, quorum deliciis si reficimur, mox conualescimus? In illa procul dubio quisquis introducitur, omnia temporalia mox contemnit, quia æternis ditatur. Ideo sequitur.

Exultabimus & lætabimur in te, memores uberum tuorum super uinum.

Sancta anima sponsa Christi in sponsi sui deliciis exultat, dum corporalia respuit, & in spiritalibus se occultat. Eundēq; sponsum delicias suas facit, in cuius respectu mūdana oīa non curat. Sed hæc in memoria uberū agit, quia dum recolit D quanta charitate Christus eam dilexerit, qui sanguine suo eā moriens in cruce redemit & quotidie eā in sinu Ecclesiæ matris eiusdē sanguinis lacte nutrit, procul dubio magis ac magis in eius dilectionē intendit. Quod lac bene super uinū dulce esse dicitur, quia per sanguinem Christi misericorditer educamur, qui per legis literā seuerè prius constringebamur. Per quā dilectionē adimpletur quod dicitur.

Recti diligunt te.

Soli utique recti Christum diligunt, quia quicunq; adhuc per distorta uitiorũ ex desiderio currunt, dum in rectitudinis lineã semper ostendunt, ipsum iustitiæ au torem Christum omnino diligere nõ pos sunt. Tũc uerò homo per uiam ueritatis incedit, cum & opera uirtutum exequitur, & tamẽ peccata sua semper agnoscit. Ideoque sequitur & dicit.

Nigra sum sed formosa, filiæ Hierusalem, quasi tabernacula cedar, sicut pelles Salomonis.

Nigrã quippe & formosam sancta anima se bene dicit, quia semper & turpitudinem peccatorum suorum perspicit, & tamen illius iustitiæ quam in intimis uidet, in exteriorib. actibus secũ solerter formam gerit. Quæ bene sicut tabernacula cedar nigra, & sicut pelles Salomonis formosa dicitur, quia inquantum tenebras mortalitatis portat, nigredine corruptionis sordidatur. Cedar.n. tenebræ interpretatur. Salomon uero qui Christum significat, pacificus dicitur. Formosam ergo se sicut pelles Salomonis dicit, quia dum sanctos quosq; qui ad imitationem Christi se mortificant, imitari non negligit, eorum utique pulchritudini per similitudinem se iungit. Ne uero proximi in eius nigredinem intendentes minus exẽpla bonorum eius ad imitationem diligant, turpitudinis causam satis faciens ostendit, dum ab admiratione sua filias Hierusalem repellit, dicens.

Nolite me considerare quòd fusca sim, quia decolorauit me Sol.

Per Solem Christus significatur. Sol ergo eã decolorauit, quia quantumlibet fulgeat anima, in cõparatione Christi fulgorẽ amittit. Sunt quippe nonnulli, qui in hac nocte mundi uelut stellæ hominibus fulgent, luminaria proximis apparẽt, sed mox ut iustitiæ Christi se cõparant, quasi sine luce sunt, qui bene incomparabiliter prius hominibus lucebant. Qualiter uero ad hoc peruenerit ut aliquantulum luceret ostendit, cum subiungit.

Filij matris meæ pugnauerunt contra me, posuerunt me custodem in uineis.

Mater sponsæ sancta Ecclesia, filij matris sancti Apostoli extiterunt. Ante Apostolorum quippe prædicationem pene totus mundus rebellis extitit, omnis pene anima idolorũ se cultibus sordidauit, & cupiditates sceleratas accumulauit. Apostolorum uero prædicatio superueniens, contra omnes uerbo pugnauit in multis regnum dæmonum expugnauit, & regnum Christi.i. sanctã Ecclesiam ampliauit. Iunctam ergo Christo & sanctificatã congregationem Apostoli custodem in uineis posuerunt, quia primos credẽtes in Ecclesias per mundum ut eas & congregarent & custodirent, disperserunt. Cuius dispersionis causam ostendit, dicens.

Vineam meam non custodiui.

Quid per uineam singulariter, nisi Iudæa designatur? quæ a se fideles expulit, quia custodiri aspernabatur. Prædicatione quippe expugnata, & sponsa Christi facta anima dilectione ardet & inquirendo eum quem diligit, in intimis se exercet dicens.

Indicia mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne uagari incipiam post greges sodalium tuorum.

In meridie Christus sub umbra pascit & cubat, quia in refrigeratione spiritus sancti sibi quasi requiem & pastum parat. Per meridiem quippe ardor uitiorum exprimitur. Per umbram uero spiritalis gratiæ flatus designatur. Meridie ergo feruente in umbra Christus requiescit, quia dũ in reprobis æstus uitiorum flagrat, ipse sponsæ suæ spiritum refrigerij tribuit, & in ea sibi delectabilem locum quietis efficit. Sed hoc sibi sponsa indicari deposcit, q̃ nulli unquam declaratur, nisi ei qui idẽ sanctificatricis gratiæ munus percipit. Quare uero ad hæc percipienda æstuet, manifestatur, cum subditur.

Ne uagari incipiam post greges sodalium tuorum.

Vere in quo Christus non cubat, uagatur, quia mens quam ille suauis & ponderosus Christi spiritus non implet, multis cogitationibus dissoluta circũfertur. Sed qui sunt sodales Christi, per quorum greges spõsa uagari pertimescit, nisi falsi

quique

quique Christiani? Qui aut ob nominis solius, aut ẽt sacramentorum cõionẽ fratres Christi uocantur, quia electis quos ipse fratres uocauit, in Ecclesia cohabitãdo sociãtur. Quorum multitudines bene per exprobationem greges appellantur, quia dum quasi irrationabilia animalia sine ordine uiuunt, seductoribus spiritibus ad deuorandum traduntur. per huiusmodi greges uagatur quisquis ab intimo desiderio expulsus, reproborum stultitiã per similes cupiditates imitatur. Hos qppe electi cũ moleste patiantur, per eorum persecutionẽ probati, mundiores ad æterna bona pducũtur. Vnde admonetur spõsa, cum sibi per increpationem dicitur.

Si ignoras te ò pulchra inter mulieres, egredere, & abi post uestigia gregum.

Si ignorat se sponsa, egrediat & abeat, quia quisquis nescit se in hoc positum, ut tentationes per sufferentiam uincat, a familiaritate Christi recedit, quia in bello positus, cum dño suo pugnare recusat. Sciendum est.n. omnib. q cũ in tentationibus sumus, contra aereas potestates pugnare præcipimur, quia sine uictoria coronari non possumus. Et si aduersarius deest, nec est quem uincamus, ideoque corona deerit, quam non nisi uincentes capiemus. Hoc qui ignorat in bello est, & quasi in pace exultat, & eo frequẽtius uulneratur, quo securior est, quia nescit uidere quem caueat. Dignè ergo a pugnatoribus secernitur, ut uestigia gregum sequatur, quia dum prudentes quosque imitari negligit, necessario reprobos sequit, quos stultitia brutis animalib. fecit similes.

Et pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum.

Per hœdos immũdæ cogitationes designantur, per tabernacula pastorum conuenticula hæreticorum exprimũtur. Qui ergo pugnare nescit, iuxta tabernacula pastorũ hœdos pascit, quia quisquis obsistẽtibus tentationum gladiis uiriliter nõ resistit, immundas cogitationes quasi hœdos lasciuos in corde nutrit, & efficitur ei similis etiam qui a fide recedit. Anima uero quæ sponsa Christi effici concupiscit, qualiter se habeat, Christus eam docet, cum ei per comparationem prosibus dicit.

A

Equitatui meo in curribus Pharaonis, assimilaui te amica mea.

Scimus quia equitatus Israeliticus currus Pharaonis fugiens, in mari demersos reliquit, nec tamen statim terram repromissionis intrauit, sed prius multas tẽtationes in eremo xl. annis sustinuit, multos reges multis laborib. expugnauit, & sic tandẽ quod promissum sibi fuerat, laboriose acquisitũ suscepit. Huic sancta anima sponsi amica similis efficitur, quæ prius in baptismo omnia peccata sua extincta, quasi Pharaonis exercitũ reliquit. Et post, dum inter huius mundi habitatores, malignos uidelicet spiritus, uiuit, imminentia uitia quasi reges alienos psternit, & sic tandem ad beatam terram in qua cum sponso delectetur peruenit. Cui bene dicitur quod subditur.

B

Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis.

Turtur postquam parem suum perdiderit semel, nunquam alteri se iungit, sed semper solitarie habitans in gemitu perseuerat, quia quẽ diligebat non inueniens qrit. Sic sancta anima quæq;, dũ a sponso suo absens est, ab eius amore nõ recedit, sed in eius desiderium semper anhelat & gemit, & dum illum quem ualde diligit, non inuenit, quia ab omni alieno amore se retrahit, quasi in genarum uerecundia castitatem cordis ipso habitu & actu exteriori ostendit. Sequitur.

C

Collum tuum sicut monilia.

Per collum spõsæ prædicatores sanctæ Ecclesiæ designantur. Monilibus prædicatores cõparantur, uel quia Ecclesię sunt ornamentum, uel quia Ecclesiã muniũt, ut pectus monile, uel a rotunditate.i. perfectione. In monilibus gẽmæ in auro ponuntur. Per aurum quippe sapientia, per lapides opera exprimuntur. Collum ergo sponsæ sicut monilia existit, quia quilibet rectus Ecclesiæ prædicator & sapientia interius se induit, & opera exterius exercet quæ in sapientia uidet. Cui & adhuc dicitur.

D

Murenulas aureas faciemus tibi uermiculatas argento.

Murena piscis est, qui captus uertit se in circulum, ad cuius exemplar fit inauris, quę murenula dicitur, qua designatur prædicatio, quæ auribus inhæret & eas penetrat. Murenulis monilia collo ligantur, quia & sapientia & religio a scripturis sanctis prædicatorib. adiungitur. Per murenulas.n. sancta scriptura intelligit. quæ bene auro & argento uermiculatæ dicuntur, quia & sapientia sancta scriptura fulget, & sonora prædicatione per uniuersum mundum auditur. Sicut. n. per aurum sapientia, sic per argentum sancta prædicatio demonstratur. His uerbis spōsi sponsa respondet, & per corporeas rerū species amorem intimat, quo spiritaliter intus ardet, dicens.

Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.

Nardus est herba humilis, quæ gustata frigus expellit, & calefacit membrū. Accubitum suū rex tunc intrauit, quando dñs noster Iesus Christus corporaliter cœli īteriora penetrauit. Quo requiescente nardus sponsę odorem suū dedit, quia uirtus sanctæ Ecclesiæ suauē famam bonitatis lōge lateq; sparsit. Ad cœlos. n. dñs ascendit, & spiritum sanctū suum super discipulos misit. Quo impleti uerba salutis mundo prædicarent, & per sancta opera boni odoris famā circūquaque diffunderent. Hunc quippe spiritum in baptismo unaquæq; fidelis anima recipit, ut per eū sibi ex uirtutum confectione unguenta componat, & proximos exempli exhibitione quasi unguenti odore reficiat. sequitur.

Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea cōmorabitur.

Mortuorum corpora myrrha condiri solent, ne putrescant. Myrrham quippe corporib. ne putrescant adhibemus, dum membra nostra in Christi exemplum, per eorundem mortificationem a putredine luxuriæ restringimus, ne dum ea sine condimento dimiserimus dissoluta putredine escam uermib. æternis faciamus. Sed quid est ꝙ dilectum suum sponsa nō myrrham sed fasciculum myrrhæ nominat, nisi ꝙ dum sancta mens Christi uitam ex omni parte considerat, contra omnia uitia ex eius imitatione repugnantes uirtutes congregat, ex quibus sibi fasciculum myrrhæ aptat, quo carnis suæ putredinē sempiternam abstergat? Qui bene inter ubera commorari dicitur, quia in dilectione Dei & proximi habitatio Christi sancta ædificatur. Sancta quippe anima dū Deum sic diligit ut proximum non contemnat & proximi amorem sic exequitur ut diuinum non minuat, procul dubio ubera in pectore sibi locat, quibus Christum amplectens ipsum nutriat. quasi enim uberibus Christus nutritus roboratur, dum hac gemina dilectione ut fortius inhæreat, delectatur. De quo & adhuc dicitur.

Botrus cypri dilectus meus mihi, in uineis Engaddi.

Cyprus insula est, in qua uberiores uineæ quàm alibi nascuntur. Per Cyprum ergo Ecclesia uniuersalis designatur, quæ multas uineas nutrit. dum in multas Ecclesias diuisa, uinū quod lætificat cor hominis, gignit. In Engaddi balsamum gignitur, quod cum oleo pontificali benedictione chrisma efficitur, quo dona sancti spiritus exprimuntur. Engaddi interpretatur fons hœdi. Hœdus autem antiquitus pro peccatis immolabatur. Quid ergo per fontē hœdi, nisi baptismus Christi figuratur? In quo dum corpus mergitur, anima abluitur, & per illius fidē qui pro peccatorib. mortem pertulit, anima humana a peccatis omnib. mūdari se credit. Cui mox dilectus respondet.

Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum.

Bis pulchram sponsus sponsam suam uocat, quia cui dilectionem Dei & proximi donat, geminam pulchritudinem ei inserit, qua delectatur, & quam laudat. Cuius oculi bene columbarum esse perhibentur, quia dum in temporalib. gemit, & ad æterna desideria rapitur, in simplicitate sensus suos custodit, & carnales concupiscentias detestatur. Columba quippe in amore pro cantu gemit. Et bene sancta anima columbæ comparatur, quia dum reprobi quique in amore mundi garriunt & lætantur, mens electa in cœlesti desiderio atteritur, quia timet ne amittat quod diligit, dū differtur. Possunt etiā per oculos columbarū, Ecclesiarū ꝑdicatores intelligi,

telligi, qui simplicitatem quam prædicāt, seruant, & uisibilia contemnētes, ad æterna cum magnis gemitibus anhelant. Sequitur uox sponsæ dicentis:

Ecce tu pulcher es dilecti mi & decorus.

Pulcher & decorus dilectus dicitur, q̄a in diuinitate & humanitate omni amanti se menti sine macula reprehensionis aspicitur. Quem dum sponsa pleno desiderio sequitur omnium mundi perturbationum obliuiscitur, & dum in eius pace quiescit, magis ac magis decoratur. Vnde sequitur:

Lectulus noster floridus.

Quid per lectulum spōsæ nisi otii quietem intelligimus? Mens enim quæ sponsum suum Christum singulariter amat, inquantum potest, ab omnibus sollicitudinibus mundi uacat, uirtutes quibus sponso suo placeat, intus accumulat. Quæ dū omnia quæ temporalia sunt contemnit, lectulum sibi cum sponso in pace uictoriæ facit, ubi quo quietius pausat, eo amplius flores inuenit quibus se decoram sponso ostendat. Sequitur:

Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia cypressina,

Cedrus quæ serpentes reprimit & fugat, sublimiores significat sanctos, cypressus simpliciores. per tigna etiam dilectionem dei possumus intelligere, per laquearia dilectionem proximi, quæ sunt partes uirtutis eminentioris in cordibus sanctorum, quæ sunt domus dei. Cedrina uero & cypressina iō dicuntur. quia sicut hæc ligna incorruptibilia sunt, ita charitas nūquam excidit. Per domos plures ecclesias intelligimus, p tigna cedrina prædicatores designamus, p laquearia cypressina ipsos populos figuramus. Tigna n. tectum sustentant, laquearia uerò domū implent & ornant. Sic sic in Sancta ecclesia prædicatores boni scripturam diuinam in corde & ore portant, quam fidelibus quasi tectum expandentes prædicant, ut dum ecclesia prædicatione cœlesti instruitur, munimen accipiat, quo ab imbribus tentationum protegatur. Cedrus autem & cypressus imputribilia ligna esse perhibenť. Quibus bene omnes electi figurantur: quia dum temporalia nullo desiderio sectantur, æterni fiunt, eo quòd mente in æterna figuntur. Respondet sponsus & dicit:

Cap. II.

Ego flos campi, & lilium conuallium.

Bene florem Christus se nominat, qui dum spinas peccatorum exterminat, mentem sponsæ & pulchritudine suæ iustitiæ exornat, & naribus cordis dum cœleste desiderium applicat, interiora animæ quasi odore refocillat. Qui sequitur adhuc & dicit:

Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.

Bene sicut lilium inter spinas, spōsa inter filias esse perhibetur, quia cum multi sint in Ecclesia qui solis uerbis Christum confitētur, operib. uero nihil nisi humanas sollicitudines sectātur, dum sola illa aīa in lilii dignitate cōputatur, quę a mortalitatis radice ad cœlestem pulchritudinē assurgit, & mūditiæ candorē corde & corpore sibiipsi custodit, & proximos quosq; bonæ opinionis odore reficit. Sed quia sponsus sponsam suam tanta laude dignā habuit, ipsa iam ex debito laudat, a quo se laudari perspicit, & dicit:

Sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios.

Ligna siluestria esui hominum habiles fructus non gignunt. Malus uero quod gignit, congrue & salubriter homines edunt. Merito ergo per malum Christus, p siluestria uerò ligna cæteri homines figurantur: quia in solo Christo cibum salutis quoties quærimus inuenimus, in eius uerbis & exemplis animas nostras fructu suaui & salubri reficimus. Ipse est quippe lignum uitæ, quam nobis tribuit Ipse est qui dum nobis semetipsum inspirat, animam pascit. In cęteris uero si quid refocillationis inuenimus, non quod illorum, sed quod Christi est, ab illis sumimus, q̄a quicquid in eis præter deum est, mortiferum nobis procul dubio inuenimus.

Sub umbra illius quem desiderabam, sedi.

Vmbra christi protectio est spūs sancti. Spiritus quippe sanctus mentem quā replet obumbrat: quia omnem tentationū feruorem

feruorem temperat, & dum aura suæ inspirationis suauiter mentem tangit, quicqd noxii caloris sustinebat expellit, & quam iam forsitan nimius uitiorum æstus marcidam fecerat, umbra S. spiritus protegẽs recreat, ut dum in eius inspiratione sedẽs pausat, uires colligat quibus ad ęternam uitam robustius currat. Sequitur:

Et fructus eius dulcis gutturi meo.

Arbor quippe fructifera ipse Christus in corde nostro plantatus per fidem existit. Quam si mens nostra dignè diligit, & instanter excolit, fructus nimirum interius pulchros & utiles gignit. quos dum mens capiens auide comedit, omnes mũdi uoluptates præ eius dulcedine postponit. Dulce enim est ualde sibi cœlestia cogitare, in æternitate oculum intimum figere, ut aliquando in cœlestibus ẽt mens accensa compũgatur, & inter lachrymas subleuata, angelorum cibo ipsa uidelicet sponsa quanto dulcius, tanto auidius pascatur. Inde est quod subditur:

Introduxit me rex in cellam uinariam, ordinauit in me charitatem.

Quid enim per cellã uinariam cõgruentius, quàm ipsam arcanam æternitatis cõtemplationem accipimus? In hac æternitate angeli sancti uino sapientiæ inebriantur, dum ipsum deum facie ad faciem uidẽtes omni uoluptate spiritali satiantur. Hanc sancta mens si a sponso introducatur. postpositis omnibus temporalibus intrat, in qua ex illis angelicis deliciis quantum sibi conceditur gustat. Etsi adhuc qa in corpore corruptibili detinetur, se perfectè non satiat, tamen ex illo minimo quod cursim sumit, considerat quantum debeat amare quod amat. Potest tamẽ per cellam uinariam scriptura diuina figurari. Per hanc quippe in sponsa charitas ordinatur: quia in eius doctrina manifeste discitur qualiter deus & proximus ordinate diligantur. Hac charitate percussa sequitur & dicit:

Fulcite me floribus, stipate me malis: quia amore langueo.

Per flores teneri quiq; & incipientes, ꝑ mala uero perfecti fideles designantᷓ. Sponsa quippe quia amore languet, fulciri se A floribus & stipari malis appetit, quia dum se æternitatis desiderio afficit, dum qualiter illuc perueniat, tota anxietate perquirit, eo quod perfectionem dum in carne uiuit, omnino non inuenit, fatigata in desiderio suo requiescit. Et in hoc solo gaudet, si circa se respicit uel quibus ipsa proficiat, uel in quorum profectione consolationem de languore suo recipere possit. Quibus de spõso subsequenter hæc dicit.

Leua eius sub capite meo, & dextra illius amplexabitur me.

Per læuam spõsi uita præsens, per dexteram uero uita ęterna designatur. Per caB put autem sponsæ, mens quæ animæ principatur, assumitur. Sed læua sponsi sub capite sponsæ esse dicitur, & dextra eius amplexatur eam: quia uitã temporalem sub mente sua semper ponit, uitam uero æternam ut omnimodo amplexetur concupiscit. Hæc quippe quæ uidet, magnanimiter mente sublimi conculcat, officiis cœlestibus se occupat. Hæc necessitate tolerat ad illa summo desiderio quasi brachio dextero sponsi astricta suspirat. In quæ cum aliquantulum intrat, delectabiliter quiescit, cuius quietis dilectione mundaC nos tumultus omnino fastidit. Sic quiescentem utique sponsus amplius diligit, & ab eius excitatione improbos quosque repellit dicens:

Adiuro uos filiæ Hierusalem per capreas ceruosque camporum, ne susci tetis neq; euigilare faciatis dilectam donec ipsa uelit.

Cerui & capreæ munda animalia in lege esse perhibentᷓ. Quid ergo per ceruos & capreas, nisi fidem, spem, & charitatem acD cipimus? quas dum nobis mundas seruamus, per easdem altos montes contemplationis ascendimus. Sancta aũt aĩa sponsa Christi a cunctis mundi perturbationib. quiescere appetit, in sinu sponsi sopitis terrenis cupiditatib. dormire sancto ocio cõcupiscit, ita ut ẽt necessaria colloquia aliqũ fastidiat, soliusque sponsi colloculatione quanto quietius, tanto serenius hilarescat. Sed hanc dormientem carnales qui sunt in ecclesia nonnunquam importune excitant, negociis mundi eam implicare desiderant, quia eius uitam inutilem

lem existimant, dum ab eorum curis eam se abstinentem considerant. Hi tales satis congrue non filij sed filiæ nominantur: quia dum effœminatos mores nutriunt uirili dignitate amissa, quales interius habentur, exterius nomine fœmineo designantur. Hi dilectam suscitare sub adiurationis pondere prohibentur, ne uidelicet mentem quæ ad uacandũ de se accingit, & solis spiritalibus studiis inhærere concupiscit, importunis sollicitationib. inquietent, & tenebris curarum terrenarum oculum cordis eius obnubilent. Et tamen non ei omnis cura proximi interdicitur, se quando suscitari debeat, eius uoluntati relinquitur: quia profecto omni perfectæ animæ discernendum est, & quando cœlesti contemplationi studeat & quando proximorum utilitatibus inseruiant. Hanc uacandi ideo licentiam libentissime sponsa suscipit, statimque uerbum sponsi amplectitur & dicit:

Vox dilecti mei.

Ac si diceret: Hanc uocem dilecti mei sponsi esse recognosco, hanc ab eius ore semper audire desidero: quia in hoc uideo quantum me diligat, cum me ab amplexibus eius desiderabilibus ĩpediri prohibeat. Ad hos amplexus qualiter peruenerit, subito narrat dicens:

Ecce iste uenit saliens in mõtibus, transiliens colles.

Ad amplexus sponsæ suæ Christus uenire disponens, humanitatem nostram dignanter assumpsit. Ad quod mysterium peragendum, quasi saliens in montibus uenit, quia quædam opera inter homines ostendit, quæ ualde sublimia & super homines esse perspiciens humanum genus admirari potuit, sed attingere nequiuit. Quod.n. de uirgine natus est, ꝙ ad uagiẽtem adorandum ire pastores angelus admonuit, magos stella perduxit, quod pendens in cruce, qua hora uoluit spiritum emisit, quòd mortuus tertia die seipsum suscitauit, quod cœlum ingressus spiritum sanctum quibus sibi placuit donauit quod fidei suæ per piscatores & idiotas mundum subiugauit, hæc faciens quasi in montibus ambulauit, quo eum nulla creatura assequi ualuit. In his nimirum A operibus colles transiliuit, quia sanctos omnes quantumcunque excreuerint, potentia suæ piæ operationis transcendit. De quo & sequitur:

Similis est dilectus meus capreæ hinnuloque ceruorum.

Similis capreæ bene esse dicitur, quia ex synagoga carnem traxit, quæ per capream ostenditur. Et quia ex antiquorum sanctorum stirpe progenitus est, quasi hinnulus ceruorum, recte esse perhibetur. Sequitur:

En ipse stat post parietem nostrum, aspiciens per fenestras, prospiciens B per cancellos.

Quasi post parietem nostrum Christus incarnatus stetit, quia in humanitate assumpta diuinitas latuit. Et quia eius immensitatem si ostenderet, infirmitas humana ferre nõ posset, carnis obstaculum obiecit. Et quicquid magni inter homines operatus est, quasi post parietem latitans fecit. Per fenestras autem & cancellos qui aspicit, partim uidetur, partim uero se abscondit. Sic & dominus Iesus Christus dum & miracula per diuinitatis potentiã fecit, & abiecta per carnis infirmitatẽ pertulit, quasi per fenestram & cancellos pro- C spexit, quia in alio latens, in alio quis esset apparuit. Incarnatus itaque ecclesiæ suæ uel unicuique perfectæ animæ loquitur, & ad æternam exhortatur patriam, dicens:

Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & ueni.

Propter fidem Christus sponsam suam amicã uocat colũbam propter simplicitatem, formosam propter operationẽ Quia D enim sine fide deo placere non possumus, bene per fidẽ amici uocamur, quia dum fide cœlestia appetimus, abiectis terrenis deo adhæremus. Colũba uero bene anima propter simplicitatẽ dicitur, quia anima deuota dũ simplicẽ deum cordis simplicitate perscrutatur, nequaquam mundi ineptã lætitiã dissoluta sectat, sed semper ad æterna festinans, columbæ gemitum pro cantu diligendo imitatur. Propter operationem aĩa formosa recte appellatur, quia dum præteritæ uitæ peccata per bona opera redimit, quasi antiquã turpitudinem assum-

assumpta forma meliori ante sponsi oculos abscondit. Hanc itaque hortatur sponsus ut surgat & ueniat, quia dignum est, ut quicunque ad amorem Christi properat, carnis torporem quantum potest abiiciat, & se ad æterna consequenda celeriter accingat. Sed quia ut ad cęlestia festinemus per exhibitionem noui testamenti a deo accepimus, ideo rectè sequitur.

Iam enim hyems transit, imber abiit & recessit.

Quid per hyemẽ, nisi legis austeritas intelligenda est? Quæ dum in carnalibus sacrificiis populum antiquum detinuit, ad appetenda spiritalia & cœlestia obseruatores suos non adiuuit. Possumus etiam per hyemem uitam præsentem intelligere, quæ dum nos assiduis tentationibus impetit quasi imbribus importunis ad sequẽdum Christum torpere compellit. Sed iã sponsa surgat quia hyems transiit, quoniã quanto magis dies ultimus instat, præsens uita recedit: & quo amplius tempus ad terminum ducitur, eo citius currendũ est ne electa anima ablatis sibi muneribus æternis priuetur. Transiit enim dicitur: quia in proximo transitura esse non dubitatur. Sequitur,

Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis aduenit.

Flores apparuisse in terra dicuntur, qa sanctæ animæ cum a corporibus recedũt, in cœlo recipiuntur. Et quia in hac uita quamuis hyems fuerit, a bono opere non torpuerunt, mox ut recesserunt, in terra uiuentium gloriosè floruerunt. Bene ergo sequitur quod dicit: Tempus putationis aduenit, quia quo amplior electorum numerus in cœlo congregatur, eo celerius reprobi ab ecclesia tanquam sarmenta inutilia amputantur, ut mundus citius finiatur. Sequitur:

Vox turturis audita est in terra nostra.

Quid per turturem, nisi Ecclesia, quid pͤ terram sponsi, nisi uita illa beata designatur? Sed uox turturis in terra sponsi audita esse dicitur: quia dum pro desiderio suo sancta Ecclesia deprecatur, a Christo in cælo clementissimè exauditur. De qua rectè subditur:

Ficus protulit grossos suos, uineę florentes odorem dederunt.

Ficus quippe grossos suos protulit, qa sancta Ecclesia martyres suos ad æternam patriam præmisit. Post quos uineæ florentes odorem suum dederunt, quia per uniuersum mundum exempla bonorum operum excreuerunt. Vineæ utique flores producũt, cum singulæ ecclesiæ animas prius infideles ad fidei nouitatem per baptismũ educunt. Sed flores ipsi odorem proferũt, cum credentes animæ, exempla bona per suauem opinionem sibiinuicem & aliis aspergũt. Sed quia Christus utroque modo exhortationis nos trahit, ut uidelicet & præceptis nos admoneat, & exemplis sanctorum nos erigat, idcirco sponsæ suæ prius ut surgeret admonendo præcepit, & deinde exempla sanctorum ad cognitionem adduxit, & post exemplorum exhibitionem iterum se ad præcepti commonitionem conuertit dicens:

Surge amica mea soror mea, & ueni columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ.

Surgit aĩa, cũ a peccati perpetratione se erigit. Venit, cũ per bona opera desideriis sancti passib. ad cœlestia tẽdit. Sancta etenim mens cũ præteritæ uitæ turpitudines cõspicit, cũ peccata sua enumerat quæ fecit, mox secũ in conscientia erubescit, & quæcũq; in mũdo dilexerat, ad odiũ sibi trãsferens fletib. se punit, & ipsa pœnitentia facta robustior, ab omni inquinatione ẽt cogitationis exilit, & ab omni torpore negligentiæ se excutit, ut iam in infimis cogitationibus nõ iaceat, sed ad appetenda inuisibilia per sancta desideria se extẽdat. Hæc itaq; mens surgit & uenit, quia & a torporis infirmitate per compunctionem se erigit, & in sanctis studiis se exercens ad æterna pedib. amoris currit. Per foramina aũt petræ, uulnera manuum & pedum Christi in cruce pẽdentis libenter intellexerim. Cauernã uero maceriæ, uulnus lateris qd lãcea factũ est, eodẽ sensu dixerim. Et bene columba in foraminib. petræ & in cauerna maceria esse dicitur, quia dum

dum in crucis recordatione patiētiā Xpi imitatᶜ, dū ipsa uulnera pp exēplū ad memoriam reducit, quasi colūba in foraminib. sic simplex aīa in uulnerib. nutrimentum quo cōualescat, inuenit. Possunt tñ per foramina petræ, incarnationis Christi sacramenta signari, & per cauernam maceriæ, ipsa protectio angelicæ custodiæ figurari. In qua custodia cum anima ponitur, bene ei a sponso dicitur:

Ostende mihi faciem tuam, sonet uox tua in auribus meis.

quid. n. per faciem, nisi fidem qua a deo cognoscimur, accipimus? Et qd per uocē, nisi prædicationē intelligimus? Sed præcipit spōsus ut ei spōsa faciē suā ostēdat, qa qcunq; se fidē dicit habere, necesse est ut in bonis operib. exerceat, ut in operib. exteriorib. fides interior innotescat. Sed & opera necesse est ut uox p̄dicationis sequatur: quia quicunque in sanctis operibus perfecte se dilatat, consequens est ut ad eadem facienda proximos quosq; exhortetur. Ideo sequitur:

Vox enim tua dulcis, & facies tua decora.

Tūc. n. & uox placet, & facies decoratᶜ, qñ & opera prædicatio sequitur, & rursum prædicationem bona opera comitantur. Huiusmodi prædicatoribus consequenter dicitur:

Capite nobis uulpes paruulas, quæ demoliuntur uineas.

Per uulpes hæretici, per uineas singulę Ecclesiæ designanᶜ. Sed uulpes uineas demoliuntur, quia per hæreticos ecclesiæ a rectæ fidei uiriditate exiccantur. quæ bene paruulæ dicuntur, quia quamuis cōtra ueritatē intus superbiant, exterius tñ in uerbis humilitatē per simulationē sectantur. quæ tūc a sanctis p̄dicatorib. capiunᶜ qñ instante altercatione sententiis ueritatis cōuincūtur. Prædicatores quippe sancti aliqñ carnes per similitudinem dicuntur, quia prædicationib. asiduis quasi latratib. importunis aduersarios quosque a grege ouium arcere nituntur. Isti canes uulpes Christo capiunt: quia ducē suū dū fideliter diligunt, pro eius amore laborantes, tergiuersantes hæreticos ab inuolutionibus quæstionum, quasi a tenebrosis caueis ad lucē ueritatis educunt. Quare uero uulpium demolitio timeatur, manifestatur cum dicitur:

Nam uinea nostra floruit.

Vinea quippe floruit, quia sancta ecclesia per baptismum filios ad fidei nouā cōuersationem perduxit. quib. timendū est ne ab hæreticis deprauentur, quia dum quique fideles in nouitatē Christi regenerantur, quo quisque tenerior est, eo citius ad prauitatē seudcitur. Florib. omnino timendū est ne pereant, quia dū adhuc quisque ad perfectionem per exercitium diuturnum nō cōualuit, facile si a dēte ueno so mordetur, ab hoc quod nactus fuerat euanescit. Perfecta. n. quęq; anima in quo se iā diu exercuit: facile non amittit, qa quo frequentius palato intimo q̄ dulcis sit dominus gustauit, eo cōstantius sponsi rectitudinē tenet, & distorta fastidit. quæ prosequitur conuenienter, & dicit:

Dilectus meus mihi, & ego illi.

Ac si diceret: Dilecti mei amicitiam cōstanter teneo', quia eius constantē beneuolentiam erga me sentio. Quia dum eius familiaritatem benignam habeo, durum mihi est quicquid ei aduersum inimicos latrantes audio. Et dum in eius asiduitate qualis sit uideo, siquid erroris proferūt aduersarii, a ueritate quam in eius uisione cognoui, non recedo. De quo bene sequitur:

Qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ.

Quid per lilia, nisi mundæ animæ designātur? quæ dū castitatis candorem retinent, per bonę famæ opinionē proximis quibusque suauiter olent. Inter lilia sponsus ergo pascitur, quia proculdubio animarum castitate delectatur, quæ & in se munditiā carnis cōseruāt, & p nitidas cogitationes corā eo placēt, & exēpla proximis quasi odoris suauitatē donant. Dies uero tūc aspirabit, & umbræ inclinabuntur, quādo uita æterna apparebit, & pręsens uita finietur. Hic quippe nox est, ibi uero dies erit, qa hic in uisione ueritatis caligamus, ibi deus ipse tota ueritas mentib. elucebit. Ad hāc prorsus diem sanctæ aīæ enitūtur ut perueniāt, pp hāc iustitiā illiba-

illibatam inquantum possunt cõseruant: & quia sine Christo nihil possunt, eius auxilium inuocant, eius familiaritatem desiderant. Quarum dum mentem considerat, prope est benignus & adiuuat: & quo amplius proficiunt, eo familiarius semp amat, donec finitis tenebris mundi ad uitæ æternæ lucem perfectas educat. Quam lucem quia ualde desiderant, eamq; cum dominus ad iudicium uenerit, uidendam esse putant, idcirco cum summo desiderio dicunt.

Reuertere, similis esto dilecte mi capreæ hinnuloque ceruorum super montes Bethel.

A nobis dilectus corporaliter tũc abiit, quando post resurrectionem in cœlũ ascẽdit. Tunc aũt reuertetur, quando in fine mundi resuscitatis corporib. hominum, omnibus in iudicio manifestabitur. Qui uerè similis capreæ & hinnulo ceruorum apparebit. quia in carne nostra ueniẽs ad iudicium omnibus se monstrabit. Per capream.n. quæ mundum est animal, ecclesia designatur, quæ dum in cœlestibus mẽte habitat, quasi in montibus pascitur: Per ceruos autem quid aliud quàm patres antiqui designantur, ex quorum carne Christus natus, quasi hinnulus ceruorũ mundo est præsentatus? Bethel autem domus dei interpretatur. Quæ bene ecclesia dei dicitur: quia in ea dominus habitat, dum per fidem corda nostra mundantur Super montes ergo Bethel similis capreæ hinnuloque ceruorum apparebit: quia in ea humanitatis forma ad iudiciũ ueniet, quam ab ecclesia sumpsit quando in hoc mundo ex patruum progenie quasi hinnulus ex ceruis humilis natus fuit. qui uere & similis capreæ & super montes Bethel apparebit: quia & ex humanitate quidem similis ecclesiæ erit, & tamen super ipsos summos, qui quasi montes excellunt in ecclesia sublimior eminebit. Qui dum uenire moratur, quia eum semper sancta anima perquirere nititur, ideo sequitur.

Caput III.

IN lectulo meo per noctes quęsiui quem diligit anima mea.

A Lectulum sibi sancta anima in nocte facit, dum omnes perturbationes mundi fugiens, secretum comparat in quo requiescit. In hoc lectulo quem diligit quærit: quia dum ab omnibus sollicitudinib. mũdi uacat, in eius inquisitione quomodo ad illum perueniat non quiescit. Notandum est autem quia per noctes quærit, q̃ modo in hoc mundo uiuit, & perfectæ tenebras temporalitatis a se non excutit. Quas quo grauiores patitur, eo feruẽtius quærit eũ, quo inuento tenebras amplius non patietur. Sed quia quem quærit, nunquam perfectè in hoc mundo inuenit, iõ

B subiungit:

Quæsiui illum, & non inueni.

quia uero maximo desiderio æstuat, & quicquid tenet, ei non sufficit donec dilectum inueniat, ideo constantiam inquisitionis subiungit, dicens:

Surgam, & circuibo ciuitatem, per uicos & per plateas quæram quem diligit anima mea.

Quid per ciuitatem in hoc loco nisi ecclesiam, quid per uicos ciuitatis, nisi spiritales quosque accipimus? Qui dum ad cę-

C lestia toto corde gradiuntur, angustam uiam tenent, qua ad uitam perducantur. per plateas aũt seculares designantur, qui dum uoluptates suas multas sequuntur, latas uias gradiuntur. Surgit ergo sponsa & ciuitatem circuit, quia perfecta anima quæ uisibilia fastidit, omnes sanctos, qui sunt uel fuerunt in Ecclesia, mente conspicit: siquid forte in eorum actibus reperire poterit, quod imitando, ad sponsi inuentionem aliquando peruenire possit. Per uicos autem & plateas quęrit, quia dum per bonorum imitationem ad dilec-

D cti familiares amplexus peruenire satagit, non solum in spiritalibus, sed & in ipsis etiam carnalibus aliquãdo inuenit quod imitari dignè possit. Sed postquam laborem geminatum inquisitionis insinuauit, iterum difficultatem inuentionis subdit, dicens:

Quæsiui illum, & non inueni.

Sed dum quærit & non inuenit, ipsa et quæritur & inuenitur, & ideo subditur:

Inuenerunt me uigiles qui custodiunt ciuitatem.

Quid

Quid per uigiles, nisi doctores ecclesiæ designantur? qui dum lucrandis animabus & scriptis & dictis inuigilant, ubi sancti desiderij aliquantulum sentiunt, augmentare ad melius nunquam cessant. Hi spõsam quærentem inueniunt, qui piam animam Christum inuenire satagentem excipiunt, & ut citius inueniat, præceptis instruunt, exemplis accendunt. quos illa interrogans dicit:

Num quem diligit anima mea, uidistis?

Bene eos sponsa interrogare dicitur: quia dum eorum scripta uel uerba uigilanti studio perscrutatur tanquam præsentibus etiam absentibus animi intentione loquens, quid de Christo senserint, sciscitatur. quia uero dum in eos omnino intendit, nunquam sponsum inuenit, consequenter subiungit:

Paululum cum pertransissem eos, inueni quem diligit anima mea.

Paululum uigiles trãsit, & dilectum inuenit, quia dũ eos puros hoĩes esse cogitat, ad diuinitatẽ mẽtẽ erigit, ibiq; sponsum suum supra homines patri æqualem cognoscit. quem tunc inuenisse se dicit, cum sanctis laboribus a diuta in eius diuinitatis claritatem oculum fidei tanquam per speculum contemplando aliquantulũ figit. Quod tantillum quanta auiditate mentis suscipiat, ostendit dicens:

Tenui illum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meę, & in cubiculum genitricis meæ.

Mater Ecclesiæ synagoga extitit, quia ex ipsa sanctos prædicatores habuit, a quibus uerbum ueritatis suscepit, per quod in fide regenerata fuit. Tenet ergo sponsum Ecclesia donec in domum matris eum introducat, quia usque in finem mũdi ab eius fide & opere & amore non recedit donec ad fidem Iudæos adducat. Non quòd postea recedat: quippe quem in exilio diligit, in patria uidens amplius amabit. Sed de illo tempore dici debuit, de quo a quibuslibet pp obsistentes tentationes dubitari potuit. In domum ergo matris dilectum introducet, qñ in fine mundi ecclesia per prædicationem in plebem Iudaicam Christiana sacramenta immittet. In

A cubiculum aũt quasi in secretiorem partẽ domus eum introducet: quia ex eadem plebe ita plurimos conuertet, ut omnes mũdi sarcinas abiiciant, & in intimis cogitationibus soli deo placere concupiscant. Huiuscemodi homines cubiculum faciẽt sponso, quia dum a se omnes sordes cupiditatis abiicient, quasi secretum locum in mente in quo delectetur component. A quorum inquietatione in eis delectabiliter pausans sponsus improbos prohibet iterum dicens:

B Adiuro uos filiæ Hierusalem per capreas ceruosque camporum, ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa uelit.

In hoc utique ostendit quia eiusdẽ perfectionis quosdam de synagoga post conuersionem inueniet, cuius de Ecclesia q̃ plurimos inuenit, dum in eorum quiete similiter delectatus ab eis inquietatores prohibet, sicut ab Ecclesia prohibuit. Introducta ergo ad fidem synagoga ecclesiæ mentem per opera quæ uidet conspicit, & sublimitatem eius ualde admirans dicit:

C Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut uirgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & uniuersi pulueris pigmentarij?

In deserto utique in hoc mundo ecclesia siue sancta quæque anima uiuit, dum a regno exul inter bestias, dæmones uidelicet, degit. Hic. n. etsi non omnino a sponso deseritur, tamen dum in carne est, nondum ad certam eius uisionem admittitur, dum ab eo per exilia & tentationes peregrinatur, quia dum adhuc cum eo non regnat, deseri ab eo sibi uidetur. Ob hoc semper laborat ut ascendat, ut quem ualde diligit, magis ac magis sentiat, quatenus qñ perfecte eum in deserto non tenet, uel ipso eius desiderio se reficiat, ut sic in uia roborata, quandoque ad hoc quod diu cõcupiuit perueniat. Sunt quippe nonnulli qui dum omnia uisibilia fastidiunt, mẽtẽ in cœlestia erigunt: & quia in infimis nihil quod eis dulcescat conspiciũt, totum cor ad superna amanda conuertunt. Hi ab omnibus malis moribus se exuũt: cẽsum mundi

mundi cũ cupiditatib. contemnũt, spe ad A inuisibilia tendunt, & quo ampliori desiderio illis inhærent, eo magis ac magis molestè corruptionem ferunt quam habent. Hi nimirum per desertum ascendũt, quia dum in hoc mundo inter tentationes uiuunt, quo amplius dum hic morantur deseri metuunt, eo quidem fortius ista deserunt, & feruentius ad illa gradiũtur, in quibus cum fuerint, nihil amplius qđ eos moueat, iam timebunt. Bene autem sicut uirgula fumi ascendere dicuntur: quia & odorem bonæ famæ, & subtilitatem mẽtis habere dicuntur. Non autem quarumlibet rerum fumus iste esse dicitur, sed ex aromatibus myrrhæ & thuris & uniuersi pulueris pigmentarii existere declaratur. Myrrha quippe mortuorum corpora condiuntur ne putrescant, thura uero accenduntur, ut redoleant. Per myrrham ergo carnis mortificatio designatur, per thus uero orationum munditia intelligitur. Sancta igitur anima dum carnem suam a putredine uitiorum morificat, dum omnes mundi uoluptates per continentiam abnegant, quasi myrrham mortuo corpori adhibet, ut post iudicium a corruptione æterna sanum permaneat. Cum uero se ad cœlestia maiori desiderio accendit, & a cordis cubiculo omnes superfluas cogitationes feruenter abiicit, quasi thuribulũ cor suum coram deo faciat. In quo dum p dilectionem uirtutes congregat, quasi carbones in thuribulo coaptat, in quo seipsam mens in conspectu dei igne charitatis accendat. Dumq; feruentes & mundas orationes ad deum emittit, quasi fumum aromatum ex thuribulo educit, ut coram dilecto suaue redoleat, & proximos quosque ad eius amorem per bona exempla cõcitare non desinat. Sed notandum quòd non ait uniuersi pigmenti, sed uniuersi pulueris pigmentarii. Pigmenta quippe facimus, quando uirtutes congregamus in corde. quando uero ipsas nostras uirtutes per singula quæque opera diligentius retractamus, ne quid in operibus nostris incultum remaneat, ne inter uirtutes uitium lateat, tunc procul dubio unguenta uirtutum quasi in puluerem tundimus, ut eo mundiora sint opera nostra, quo subtilius ea ab omni subreptione uitiorum discernere non cessamus. Huiuscemodi mẽtes dilecto suo delectabiles se per eius gratiam faciunt, & dum ab omni mundano strepitu se diuidunt, locum in quo sponsus requiescat, in seipsis componunt. De qua requie subditur:

En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel.

Salomon quippe pacificus interpretatur. Quid ergo per Salomonem nisi Christus intelligitur, de quo scriptum est. Ipse B est pax nostra, qui fecit utraque unum? Salomoni ergo lectulum facimus, quando a mũdi sollicitudinibus omnino cessamus, dum in solo desiderio Christi libenter pausamus, eiq; ut nobiscum pauset, cor ab omni terrena cupiditate mundamus. Denarius autem numerus si per senariũ numerum multiplicetur, nimirum sexaginta complentur. Per denarium itaque decalogum legis accipimus. Per senariũ autem totum hoc tempus intelligimus, quod sex diebus operatoriis uolui uidemus. Per sexaginta igitur fortes, omnes perfectos qui fuerunt ante nos in ecclesia C intelligimus, qui dum decem præcepta legis quo spiritalius eo fortius in sex dieb. compleuerunt, quasi sexagenarium numerum perfecerunt. Hi lectulum Salomonis ambiunt: quia mentem sanctam in qua Christus pausat, uerbis & exẽplis muniũt: quibus ab aditu mentis uenientes hostes repellunt, dum ipsam mentem exemplis sustinent, scriptis erudiunt.

Hi tenent gladios, & ad bella doctissimi existunt.

quia dum uerbum dei opere complent quod corde sciunt, magis ac magis semp D docti, hostem suum dæmonem i. sapientia & fortitudine uincunt. Per gladium enim uerbum dei designatur. Per manus autem quibus gladios tenent, ipsa opera figurantur. De quibus bene subditur:

Vniuscuiusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos.

Quid per ensem, nisi rigorem conuersationis, & quid per femur, nisi carnis appetitum accipimus? Electi ergo quique qui iam ad perfectionem uitæ prouecti sunt, semper ensem super femur suum ferunt

runt: quia rigore conuersationis appetitum carnis assiduè frangunt: ne hostis quem in nocte huius mundi timent, repentè ueniens, mollé aditum inueniat, & per uoluptatis mollitiem eo facilius quo uoluptuosiores inuenerit, ad grauiora peccata perducat. De laude itaque Salamonis adhuc subditur cum dicitur:

Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media charitate constrauit, propter filias Hierusalem.

Ligna Libani imputribilia eē asserunt. Ferculum ergo fecit sibi rex Salomon de lignis Libani: quia secundum præscientiæ suę gratiam, Christus sanctam Ecclesiam de in æternum permansuris sanctis construxit.

Columnas eius fecit argenteas.

Quia eidem Ecclesiæ prædicatores dedit; qui & ut eam exemplis sustentarent, magna iustitiæ rectitudine roborauit, & ut prædicationibus erudirent, nitore eloquij quasi splendore argenti decorauit.

Reclinatorium aureum fecit.

Quia dum in cordibus perfectorum resplenduit, eis diuinitatis suæ potentiam per contemplationem ostendit. In qua cōtemplatione dum eis pulchritudinem cœlestium gaudiorum monstrauit, quasi reclinatorium ex auro eis conposuit: quia locum in quo se resocillantes requiescant, apposuit. Qd reclinatorium bene aureum esse dicitur: quia melior est sapientia cunctis opibus, & omnia, quæ desiderantur, ei non possunt comparari. *Prou. 8.* Ad hoc reclinatorium multis laboribus peruenitur, multis tribulationibus ascenditur, ita ut si necesse fuerit, etiam sanguis effundi pmittat. Ideo ascensus rectè purpureus esse dicitur. Dum enim sancti quiq; martyres propter uitam æternam corpora sua ad supplicia tradiderunt, dum flagella, aculeos, ignes, gladios, & alia innumerabilia tormenta patienter pertulerunt, non ne ad beatum scilicet uitam, per ascensum purpureum ascenderunt? Sed nos miseri quid agimus, q in hoc ferculo colūnæ argenteæ nō sumus: qa sanctā Ecclesiā nec exemplis sustētamus, nec

A prædicatione docemus? In eo reclinatorium aureum non habemus: quia terrenis cogitationibus inuoluti, ad splendorem sapientiæ per contemplationem non assurgimus. Ascensum purpureum nec etiam cognoscimus, quia uoluptatibus uacantes, labores & persecutiones pro æterna beatitudine ferre recusamus. consolatur nos aliquantulum quod de hoc ferculo subditur?

Media charitate constrauit, propter filias Hierusalem.

B Quid enim filias Hierusalem, cum nō filios sed filias dixerit, intelligimus, nisi nos debiles qui in Ecclesia nō uiri, sed fœminę sumus, quia contra uitia fortiter non reluctamur, uiriliter non resistimus mulicbriter subiacemus? Hierusalem enim uisio pacis interpretatur, per quam ecclesia quæ est mater nostra designatur, eo quòd assiduè pacem perpetuam contemplatur. Si ergo nos in ferculo regis colūnę argenteæ nō sumus, reclinatoriū aureum non habemus, per ascensum purpureum ascendere non ualemus, saltem C charitatem quæ communis omnibus electis quasi in medio posita est, teneamus. Per hanc quippe rex Salomon nos in ferculo suo esse cognosci quia in eo cum columnis argenteis, cum reclinatorio aureo, cum ascensu purpureo, propter filias Hierusalem etiam media charitate constrauit, quia cum Ecclesiæ membris ad eandem sponsi beatitudinem peruenimus, si charitatē indefessā obseruamus. Sequit:

Egredimini filiæ Sion, & uidete regem Salomonem in diademate, quo coronauit eū mater sua in die despōsationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.

D Mater christi beata Maria esse creditur, quæ coronauit eum diademate: quia humanitatem nostram ex ea ipse assumpsit, sicut in Euangelio recitatur. Et hoc in die despōsationis eius, & in die lætitiæ cordis eius factum esse dicitur: quia quando unigenitus filius dei diuinitatem suā humanitati nostræ copulare uoluit, quando per bonam uoluntatem suam tempore opportuno Ecclesiam sponsam suā sibi assumere placuit, tunc cum charitatis exultatione carnem nostram ex

matre uirgine suscipere uoluit. In qua cũ doloribus pro tempore uiuens, de redemptione nostra uehementer exultauit. Sed cum diadema pro gloria assumatur, in humanitatis autem susceptione non gloria uerbi dei, sed humilitas esse cognoscitur, quomodo humanitate nostra quasi diademate coronatus fuisse dicitur? Sed cum ipsa eius incarnatio uerè gloria nostra fuerit, quia membra eius sumus propter communionem corporis diadema membrorũ bene capitis scriptura prædixit. Hic itaque quia à sponsa laudatur, & ipse uicissim sponsam laudare dignatur, dicens:

Cap. IIII.

QVàm pulchra es amica mea, quã pulchra es & decora, oculi tui columbarum, absq; eo quod intrinsecus latet.

Quia hæc superius exposuimus, ut potuimus, nunc eadem repetere propter breuitatem seruandam deuitamus. Sed quia hic adiunctum est, absq; eo quod intrinsecus latet, breuiter uidendum est quomodo superioribus coniungatur. Pulchra est ergo sposa, & oculi eius columbarũ absq; eo quod intrinsecus latet, quòd ualde honestum est quicquid in exterioribus operatur, quòd simpliciter inter homines conuersatur, quòd ea quæ uidet temporaliter concupiscere dedignatur, & si quid tamen in hoc mondo placet, post cõcupiscentias suas ire detestatur? Sed uehemẽter pulchrius & honestius est, ꝙ cordis desiderium illibatum retinere conatur, quòd æternæ beatitudinis claritatem in mente retinet, erecta contemplatur, ꝙ in his quæ interius uidet, suauiter requiescit, & mundatur.

Sequitur:

Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad.

Si per oculos prædicatores Ecclesiæ designantur, quia cæteris uiam ostendunt, bene per capillos populi figurantur, quia eidem Ecclesiæ ornamentum tribuunt. capilli ergo sponsæ sicut grex caprarum esse dicuntur, quia populi Ecclesiæ dum precepta legis ruminantes cœlestia fide contemplantur, munda sunt animalia & in altis pascuntur. Galaad autem aceruus testimonij interpretatur. quid autẽ p aceruum testimonij, nisi multitudinem martyrum intelligimus? qui dum fidem christi insuperabiliter tenuerunt, eos testimonium ueritati etiam per mortem suam perhibuisse scimus. Grex itaque iste caprarum de monte Galaad ascendit: quia populus Ecclesiæ eo magis fide se ad æterna suspendit, quo fortius sanctos martyres eidem fidei testimonium perhibuisse sciuit. Sequitur:

Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lauarco.

Sicut per oculos prædicatores intelliguntur: quia per eos Ecclesia illuminatur, similiter & dentes eiusdem possunt dici, quia per eos infideles consumuntur, & paruuli nutriuntur. Dentes quippe bene sancti prædicatores uocantur, quia dum sanctam scripturam exponendo minoribus fratribus elucidant, quasi panem paruulis, tanquam matres filijs commasticant, quo infirmi ad fortiora conualescant. Hi nimirum bene sicut grex tonsarum quæ ascenderunt de lauacro esse dicuntur: quia dum se à peccatis omnibus in baptismo ablutos esse recordantur, libenter onera mundi deponunt ut ad cœlestia consequenda & prædicanda quo liberius, eo facilius gradiantur. De quibus subditur:

Omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est inter illas.

Gemellos fœtus omnes sancti prædicatores habent, quia dum in duobus præceptis charitatis cęteros homines supereminent, geminam dilectionem prædicant, & in ea duos populos Iudaicum & Gentilem gignere non cessant. Inter quos nullus est sterilis, quia profecto prędicator nõ est dicendus, si filios spiritales gignere cõtemnit. De quibus adhuc subditur:

Sicut uitta coccinea labia tua, & eloquium tuu dulce.

Iidem prædicatores labia Ecclesiæ dicuntur: quia nimirũ per eos populis præcepta uitæ loquitur. Qui bene sicut uitta dicuntur. quia dum fluxas cogitationes in cordibus hominum suis prædicationibus restringunt, quasi sparsos crines ne immoderatè diffluant reprimunt. Sed qd est

est quòd non tantùm uittæ, sed coccineæ comparantur, nisi quia per coccum flamma charitatis intelligitur, qua illi ardent, & per eos alij accenduntur? Per quos eloquium sanctæ Ecclesiæ dulcoratur: quia dum quæ dicunt faciunt, prædicationes suas hominibus quasi sapidas escas apponunt. Sequitur:

Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, absq; eo quod intrinsecus latet.

Quid per genas Ecclesiæ, nisi eosdem ipsos prædicatores intelligimus, qui dum in populis ut eis proficiant eminent, quasi in facie Ecclesiæ manifesti apparent? Per malum autem punicum ipsa Ecclesia designatur: quia dum multos populos in unitate fidei nutrit, quasi multa grana sub uno cortice stringit. Fragmen ergo mali punici sancti prædicatores existunt: quia dum se in diuino seruitio cæteris fortius affligunt, dum omnia mundana contemnunt, dum uoluntates suas abnegant, & uitia sua omnino mortificant, dum seipsos humiliant, & cæteros extolunt, & dũ per exempla sua cæteros nutriunt, quasi fracti & aperti se cibos offerunt. Sed quanuis magna sint quę extrinsecus apparent, maiora tamen in occulto retinent, quæ diuini oculi soli uidẽt. Ideo subiunctum est: Absq; eo quod intrinsecus latet.

Sequitur:

Sicut turris Dauid collum tuũ, quæ ædificata est cum propugnaculis.

Collum quippe extendimus, quãdo lõgius prospicere uolumus. Propter aliud ergo sancti prædicatores oculi, ꝓpter aliud dentes, propter aliud autem genæ, & collum propter aliud conuenienter uocant. Bene igitur sicut turris Dauid, collum sanctæ Ecclesiæ dicitur: quia sancti prædicatores procul uenientes hostes sanctæ Ecclesiæ speculantur, & fortiter resistũt, si quid in Ecclesia lædere conantur, & liberè terrena despicientes, cœlestia contemplantur. Collum ergo propter hostium speculationem, turris uerò dicuntur propter fortitudinem & propter excelsam cœlestium gaudiorum cõtemplationem. Quæ turris rectè Dauid esse dicitur: quia Dauid manu fortis interpretatur, per quod Christus significatur, cuius est quicquid forte & excelsum operantur. de qua subditur.

Quæ ędificata est cum propugnaculis. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.

Cum propugnaculis turris Dauid ædificata dicitur: quia sancti prædicatores cõtra aduersarios homines si necesse sit, miraculis armantur. Contra uitia autem se clypeis muniunt: quia ne spiritalibus hostibus succumbãt, uirtutibus se defendũt. In quibus omnis armatura fortium pendet: quia quisquis hostium cuneis fortiter resistere uult, in eis exempla uidet quibus armatus hostes strenuè ualet superare. Mille autem hic pro perfectione ponitur: quia in millenario numero omnes numeri perfecti complentur.

Sequitur:

Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreę gemelli, qui pascuntur in lilijs donec aspiret dies & inclinentur umbræ.

Per duo ubera, duo prædicatorum ordines, unus in circuncisione, alius in pręputio designantur. Qui bene sicut duo hinnuli capreæ dicuntur: quia & filij synagogæ existunt, & in montibus cõtemplationum pascuntur. Gemelli uerò ideo dicti sunt: quia concorditer prædicant & cõcorditer sapiunt. In lilijs uerò pascuntur, donec aspiret dies & inclinentur umbræ: quia munditiam insatigabiliter sectantur donec in die iudicij præmia recipiant, quæ in labore noctis assiduè contemplantur. Sequitur sponsus dicens,

Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.

Quid per montem myrrhæ, nisi fortem altitudinem mortificationis in opere, & quid per collem thuris intelligimus, nisi altam humilitatem in oratione? Ad montem ergo myrrhæ & ad collem thuris spõsus uadit, qa eos familiariter uisitat, quos per mortificationem uitiorum ad alta proficere, & per mundas & humiles orationes suauiter redolere perspicit. His quippe uirtutibus sancta Ecclesia uel unaquæque anima munda efficitur: quia dum per uoluptatum mortificationem uitijs reluctatur, & per sanctas orationes frequenter lachrymis abluit, sordes lauat ut spõso

placeat, cui pulchra apparere conatur. Cuius conatum ad effectum spōsus per gratiā suam ducit, opusq; suū in sponsa benignè laudat & dicit:

Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

Cum scriptū sit: Nemo uiuit sine peccato, nec infans cuius uita est unius diei super terrā, quid est q sponsa tota pulchra esse dicit, in qua macula nō habetur? Alibi quippe scriptum est: Stellæ non sunt mundæ in cōspectu eius. Et alibi: In multis offendimus omnes. Et Ioānes Apostolus ait; Si dixerimus quia peccatū nō habemus, ueritas in nobis nō est. Et idē: Si dixerimus quia peccatū nō habemus, mētimur, & ueritatem non facimus. Sed dū sancta anima à peccatis quotidianis se per pœnitentiam mundat, dum quotidie peccata minuta cū lachrymis abluit, & à maioribus se obseruat, quāuis frequenter peccet, per assiduā tamen pœnitentiam, munditiam suam assiduè seruat. Hinc enim alibi præcipitur: Semper sint uestimenta tua candida. Et illud: Iustus autem ex fide uiuit. Quanuis enim mox ut peccat, à iustitia deuiet, tamen dum semper credit in eum qui iustificat impium, & assiduè sub eius fide peccata sua deflet, per assiduas ablutiones iustitiam suam retinet. Se igitur ita mundanti sponsæ consequenter dicitur:

Iob. 25. Eccl. 3. 1. Ioā. 1. Eccl. 9. Rom. 1.

Veni de Libano sponsa mea, ueni de Libano, ueni, coronaberis,

Libanus quippe dealbatio interpretatur. Quid ergo per Libanum nisi baptisma intelligitur, in quo sancta Ecclesia aqua abluitur, & à peccatorum nigredine per spiritum sanctum quē recipit, & per Christi fidē dealbatur? Vnde scriptū est: Asperges me domine hyssopo, & emundabor, &c. De Libano ergo sancta Ecclesia ad coronam uenit, quia in Christo baptismo fidem percipit, sub qua cū Christi gratia meretur ut præmium recipere possit. Sed quid est quòd ter dicitur: Veni, nisi quia in fide spe & in charitate quicquid operatur, subsistit, ut his tribus munita uirtutibus robur habeat, per quod in uia non lassecat? De fide enim dicitur: Fide mundanas corda eorum. Et iterum: Sine fide impossibile est placere deo. De spe autem dicitur: Non confundentur omnes qui sperant in te domine. Cui iterum dicitur: Quis enim in te sperauit, & derelictus est? De charitate autem dicitur: Charitas operit multitudinem peccatorum. Et iterum: Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et Ioannes Apostolus: Deus charitas est. Potest tamen & aliter intelligi quòd ter dicitur, ueni. Venit enim sponsa sancta ad Christum dum in hoc mundo uiuens bona quæ potest operatur. Venit quando in hora mortis anima ipsa uidelicet sponsaà carne exuitur. Venit tertiò quando in die iudicij ultimi carnem resumit, & cum Christo thalamum cœlestem ingreditur. Ibi quippe omnium laborum suorū præmia consequitur. Ibi iam omnino prostratis & exclusis hostibus gloriosè coronatur. Ideo & hic per promissionem sequitur:

Psal. 50. Act. 15. Heb. 11. 1. Pet. 4. 1. Cor. 13.

Coronaberis de capite Amana, de uertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.

Quid per Amana, Sanir, & Hermon, nomina uidelicet montiū, nisi potentes huius seculi intelliguntur? Qui quantò ditiores, tanto excelsiores & firmiores apud infirmos esse uidentur. Sed de his montibus sancta Ecclesia coronatur: quia dum regnum prędicat æternum, dum exemplo suo omnia que mundi sunt, uilia esse demonstrat, ipsos etiam potentes ad pœnitentiam inclinat, & sibijpsi pro eorum acquisitione coronam in cœlestibus parat. Sic quippe fit ut humiles superbos prosternant, & infimi excelsos inclinent. Ideo scriptū est; Omnis uallis implebitur, & omnis mōs & collis humiliabitur. Sed quid est quòd non solum de montibus, sed etiam de capitibus montium coronāda esse dicitur, nisi quod impletum uidemus, quia iam ipsæ excelsiores personæ in Christum credunt, & eius præceptis per Ecclesiæ prædicationem obediunt? Reges enim & Imperatores Christo seruiunt, coronas deponūt, & per pœnitentiam in Ecclesia ueniam petunt, Si itaque per capita

montium

montium summas personas intelligimus, bene per cubilia leonum & montes pardorum principes quique & ministri designantur, qui crudelitati inseruiunt, & dolositatibus suis quos ui non possunt lædere decipiunt. Pardi quippe maculas in cute semper portant. Per quos qui alij quàm hypocritæ uel discordes significantur? In illis quippe qui crudelitatem sectantur, demones tanquam leones cubant. In illis uerò quasi pardi montes ædificant, quos dum uitijs suis aliquas uirtutes admiscere consentiunt, pro omnibus bonis suis laudis gloriam affectare compellunt. Hi itaque uerè pardorum uarietatē imitantur, quia dum cum uirtutibus etiam uitia sectantur, quasi in uario corio coloris dissimilitudine diuiduntur. Sed de cubilibus leonum & de montibus pardorum Ecclesia coronatur, quia dum per eius prædicationem & crudeles ad pietatem, & hypocritæ ad uitæ humilis unitatem conuertuntur, pro his omnibus præmium percipiet quod meretur. Cui iterum dicitur:

Vlnerasti cor meum soror mea sponsa, uulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui.

Per oculos sponsæ sanctæ Ecclesiæ prędicatores sicut dictum est designantur: Per crines uerò populi multitudo figuratur: Per collum autem sancti capitis & corporis coniunctio demonstratur, quæ fides Ecclesię intelligitur. Per hanc enim caput & corpus coniunguntur, dum Christo quisque eò tenacius inhæret, quò fidelior in bona conuersatione habetur. In uno ergo oculorū & in uno crine colli spōsę spōsus uulneratur, quia profectò usque ad mortem crucis afficitur, ut unitas prædicatorum & plebis in Ecclesia confirmetur. De cuius dilectione erga sponsam iterum subdit sponsus.

Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa.

Quid per māmas cōueničtius in hoc loco q̃ ipsa dilectio dei & proximi, de qua superius diximus, intelligitur? Per quas mēs sancta oēs sensus suos suaui dilectione nutrit, dum deo suo charitatis tenacitate conglutinatur, & proximis si quid utilitatis habet quomodo libet libenter impēdit. Has mammas sponsæ quantum sponsus diligat, in repetitione laudis apertè manifestat dicens:

Pulchriora sunt ubera tua uino.

Quod superius de sponsi uberib. diximus, hoc & hic cum de sponsa loquitur, intelligi posse æstimamus.

Et odor unguentorum tuorum super omnia aromata.

Per ungenta quippe ipsæ uirtutes quæ ex charitate oriuntur, intelliguntur. Habent quippe etiam reprobi aliquando aromata quibus redolent, quia uirtutes quasdā possidēt, & bona opera perpetrāt. Sed quia sine charitate uiuunt, in cōspectu dei nulla quæ faciūt placent. Vnde in iudicio cum dicent: Domine in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus. respondebitur eis: Nunquam noui uos, discedite à me omnes operarii iniquitatis. Bene ergo unguenta Ecclesiæ super omnia aromata redolere dicūtur, quia etsi opera reproborum aliquādo hominibus placent, hæc quæ sancta Ecclesia ex charitate conficit, in diuinis naribus sine cessatione redolent. Sequitur:

Fauus distillans labia tua sponsa.

Prædicatores Ecclesię bene labia spōsæ dicuntur: quia per eos populis loquitur & per eos ad fidem paruuli quique erudiūtur, dum per eos occulta scripturæ quasi cordis latentia manifestantur. In fauo autem mel latet, & cera uidetur. Rectè ergo labia sponsę fauus uocantur: quia dum carnis fragilitate sapientia magna habetur, quasi mel in cera absconditur. Quādo uerò electus quisquæ prædicat, quando cœlestia gaudia nescientibus reuelat, tunc fauus distillat: qua quanta dulcedo sapientiæ in corde lateat, per oris fragilitatem audientibus manifestat, unde scriptum est: Habemus thesaurum iustum in uasis fictilibus. Ideo subditur: 2. Cor. 4.

Mel & lac sub lingua tua.

Nimirum falsi prædicatores mel in lingua portant quod sub lingua non habēt: quia cœlestia gaudia aliquando prædicant tanquam ueri sint, cum ipsi terrestria bona totis desiderijs appetant. Sancta

cta uerò mens mel in lingua prætendit: quia sapientiæ dulcedinem loquendo ostendit, quam ueraciter prædicans, audientes tanquam mellis ducedine reficit. Lac gerit: quia congruenti sibi doctrina paruulos quosq; in Ecclesia nutrit. Sub lingua autem hæc omnia sibiipsi reseruat: quia internam dulcedinem assiduè secum portat. Dum enim terrena abiicit, dum uitiorum amaritudinem respuit, in interioribus sensibus sapiẽtiæ dulcedine se pascit: qua robur colligit, ut ad æterna gradiens, in labore uiæ lassescere non possit. Cui bene dicitur:

Et odor uestimentorum tuorum sicut odor thuris.

Quid per uestimenta hæc, nisi sancta opera designantur, quibus præcedentium malorum turpitudo operitur, ne uideatur? Hinc enim scriptum est: Beatus qui uigilat & custodit uestimenta sua ne nudus ambulet, & videatur turpitudo eius. Thus uerò per significationem pro oratione ponitur, sicut scriptum est: Ascendat oratio mea sicut incensum in cõspectu tuo. Sancta itaq; anima in hoc mundo quanta potest bona opera operatur, & bene operans desiderio & intentione sancta ad ęterna se extendit, nihilq; boni agit, nisi ea intentione ut ad cœlestia quę diligit, quandoq; peruenire possit. Bene igitur odor uestimẽtorum eius sicut thuris esse perhibetur: quia in omnibus operibus suis orat, dum perueniendi intentione ea quæ potest bona operatur. Sequitur.

Apoc. 16

Hortus cõclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.

Hortus sancta Ecclesia existit: quia dũ populos multos in fine gignit, quasi flores pulchros bona terra emittit. Qui hortus conclusus bene esse dicitur: quia charitatis uallo circunquaq; munitur, ne intra numerum electorum reprobus aliquis ingrediatur. Vnaquæq; anima sancta etiam hortus conclusus esse intelligitur, quia dum uirtutes nutrit, flores gignit: & dum uirtutum exhilaratione se reficit, fructus quos genuerat, eadem custodit. Conclusus enim hortus esse dicitur: quia dum bona sua intentione uitæ ęternæ abscondit, dũ humanas laudes omnino contẽnit, ipsa bona intentione se circunsepit, ne ad interiora rapienda hostis antiquus irrumpere possit: Fons etiã dicitur: quia dum cœlestia assiduè cogitat, dum scientiam scripturarum semper in uentrẽ memoriæ cõgregat, quasi aquas uiuentes sancta mens in se gignere non cessat, quas sitientibus proximis præbere ut reficiantur ualeat. Vnde scriptum est dicente domino: Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei non sitiet in æternum: sed aqua quã ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternam. Et alibi: qui credit in me sicut dicit scriptura, flumina aquæ uiuæ fluent de uentre eius. Sed cur dicitur fons ille signatus, nisi quia sensus spiritalis mentibus absconditur? Infideli enim homini à domino dicit: Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis & nescis unde ueniat, aut quò uadat. Et iterũ scriptũ est: Signatum est super nos lumen uultus tui domine quod enim ubi lumen signatum, hoc hic proculdubio fons signatus esse perhibetur. Sanctus enim spiritus mẽtem quam replet, & illuminans irrorat, & irrorans illuminat: ut & de luce eius uideat quid appetat, & de rore eius se refrigeret, ne lassescat. Sequitur:

Ioan. 7

Ioan. 3

Psal. 4

Emissiones tuæ paradisos malorum punicorum cum pomorum fructibus.

Quid emittit sancta Ecclesia, nisi cum sanctis operibus sancta uerba, quibus filios gignit & nutrit? quorum dum alios usq; ad martyrium perducit, alios in sancta conuersatione erudit, hos sanguine martyrij rubentes ad æternã patriam trãsmittit, illos uerò in sanctis operibus uiuẽtes, proximis in exemplũ sanctitatis tradit, quid aliud q̃ mala punica & pomorũ fructus emittit? Mala punica enim sub rubeo cortice multitudinem granorum continent: Fructus uerò pomorũ in se refectionis dulcedinẽ habent. Sic sic martyres dum sub igne tribulationis laborant, dũ pro Christo sanguinem exterius fundere non dubitant, multitudinem uirtutũ interius sibi congregant in mente. Sancti etiam quiq; qui in pace Ecclesiæ uiuũt, fructus pomorum gerunt: quia dũ sancta opera faciunt, proximis exempla tribuunt, quorũ exhibitione se qui uolunt reficiũt. Quotquot.n. sũt ĩ Ecclesia sãcti, siue igne passionis

passionis ardeant, siue in pace Ecclesiæ quiescentes succrescant, sanctarum uirtutum odorem tanquam paradisum suauitatis & delitiarum construere in se dum uiuunt non cessant. cuius paradisi ubertatem scriptura demonstrat, dum sub uoce sponsi per arbustorum nomina quasq; uirtutes designat dicens:

Cypri cũ nardo, nardus & crocus, fistula & cinamomum cum uniuersis lignis Libani, myrrha & aleo cum omnibus primis unguentis.

quid enim per has diuersas aromatum species designatur, nisi sanctarum uirtutũ odor & profectus qui in sanctis habetur? Ex his quippe speciebus regalia unguenta conficiuntur, ex his corporum sanitates inueniuntur. Bene igitur uirtutes animarum designat, quibus congregatis & confectis, & bonus odor opinionis egreditur, & ægris animabus competens sanitas reparatur. Sed adhuc laus Ecclesiæ à sponso reperitur: cum subditur.

Fons hortorum, puteus aquarum uiuentiũ, q̃ fluunt impetu de Libano.

Rectè in emissionibus Ecclesiæ fons hortorũ & puteus aquarum uiuentiũ describitur. Quid enim per fontem & puteũ nisi sancta scriptura designatur? quæ sic aquam sapiẽtiæ generat ut & potẽtes semper reficiat, & tamen manare non desistat. quæ bene hortorum esse perhibetur: quia illorum specialiter est sancta scriptura, in quorũ mentibus uirtutum semina oriuntur. Sed quærendum nobis est, quare fons & puteus utrunque simul scriptura dicatur, cum fons in superficie appareat, puteus uero in imis latens, omnes se quærentes maiori labore exerceat. Sed sciendũ est ꝙ diuina scriptura in quibusdam manifesta existentes, in quibusdam uero locis obscuram se præbens, & aliquando leuiter, sicut inuenitur, tanquam fons potatur, & aliquando magna inquisitione eget tanquam puteus, ut inuenta sumatur. quod uero sanctæ scripturæ intellectus per aquam designetur, ostẽditur alibi cum diuina uoce de reprobis dicitur: Mittam es sitim aquæ, & famem panis. Et per Esaiam dicitur: Auferet dominus ab Hierusalem & Iuda omne robur panis, *Esa. 3.*

A & omne robur aquæ. Vbi notandũ quòd robur panis prius, & postea robur aquæ aufertur. Dum enim grauia dicta scripturæ non perquiruntur ut mandantur, paulatim à scientia decidit mens, ut aliquando non leuia etiam intellectu capiantur. Sed aquæ istæ bene de Libano fluere cum impetu dicuntur. Libanus enim, ut dictum est, dealbatio interpretatur. In baptismo quippe dealbamur, dum amissa nigredine peccatorum ad munditiam nouæ uitæ reformamur. De Libano ergo

B aquæ putei fluunt: quia in baptismo electi quique donum spiritus sancti accipiunt, quo illuminati scripturæ sacræ sensum intelligunt. quæ scripturæ sanctæ sciẽtia tanto fluit impetu, ut electos dum tangit, ab huius uitæ amore submoueat, & ad æterna gaudia ui impetus sui quosque adhærentes traijciat. Hinc est enim quod in Psalmo scriptum est Fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. Impetus enim fluminis ciuitatem dei lætificat: cum per donum sancti spiritus fortiter inundãs scripturæ sapientia sanctam Ecclesiam uel cuiuslibet capientis mentem infusione sua *Psal. 45*

C hilarat. Ad cuius spiritus aduentum malignus spiritus increpatur, cũ hic in subsequentibus dicitur:

Surge Aquilo, & ueni Auster perfla hortum meũ, & fluent aromata illius.

quid enim per Aquilonem qui in frigore constringit, & torpentes facit, nisi immundus spiritus designatur: qui reprobos omnes dum possidet, à bono opere torpere facit? Per Augustrum uerò, calidũ scilicet uentũ, spiritussanctus figuratur,

D qui dũ mentes electorũ tangit, ab omni tempore relaxat, & feruentes facit, ut bona quæ desiderant operentur. Hinc enim dicitur: Conuerte domine captiuitatẽ nostram, sicut torrens in Austro. Surgat ergo Aquilo & ueniat Auster, & perflet hortum sponsi, & fluãt aromata illius, ut uidelicet spiritus malignus ab Ecclesia uel ab unaquaq; electa anima discedat, & spiritus sanctus adueniat. Qui ueniẽs charitatis ignẽ cogitationibus infundat, & à torpore negligentia dum se infuderit soluat. Quod dum agit, aromata fluũt: quia dũm adueniente sancto spiritu cor quod *Ps. 125.*

prius torpuerat, ad opera se excitat, mox sanctæ operationis opiniones per proximos quosq; suauiter discurrunt, ut quique audientes ad eadem se accedant, & Austro flāte, id est, spiritu sancto se infundente uirtutum odores emittant, ut ubique sanctus hortus floreat, & post florem fructus redolentes & reficientes producat. In quem hortum sponsa dilectum inuitat, cum subdit:

Cap. V.

VEniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum.

In hortum dilectus uenit & fructum comedit, quādo Christus mentes uisitat, & bonorū operum delectatione se satiat. Vnde & idem subiicens dicit:

Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham meā cum aromatibus meis. Comedi fauum cū melle meo, bibi uinum meū cū lacte meo.

Myrrham dilectus cum aromatib. metit, quando Christus mortificatione uitæ ad perfectionem perducta electum suū ab hac vita succidēs, ad cœleste horreum cum sancta opinione inducit. Fauum cū melle comedit, quando desiderium sanctum in sanctis operibus latens perficit, & ad sanctorum conuiuium sanctam animā sua delectatione impinguendā transfigit. Vinū uerò suum cum lacte bibit, quando & perfectione quorundam se reficit, & innocētiam aliorum cum pietate diligens, utrosq; ad æternum conuiuium ingerit. Ad quorum exemplum quosq; remanentes inuitat cum subiungit:

Comedite amici mei, bibite & inebriamini charissimi.

Notandum in primis est: quia qui comedunt amici, qui uerò bibunt & inebriātur, charissimi esse perhibent. In qbus uerbis intelligi datur: quia in hoc loco comedere bonum est, sed bibere & inebriari amplius bonum est. Sunt nimirum quidam in sancta Ecclesia qui sic præcepta diuina audiunt, ut cœlestia plus quàm terrena amare discant, pro eorum desiderio multa pauperibus tribuant à prauis operibus se

A custodiant, nulla alicui uiolēter rapiant, Ecclesiæ prędicationem libenter audiant, in fide se instruant, quam & operibus sanctis exerceant. & tamen uxores habent, pignora nutriūt, res suas diligunt, quamuis his omnibus Christū præponant. Hi profecto comedunt, & amici sunt: quia sanctam scripturam audientes, talem sibi refectionē assumunt, ut etsi ad summam perfectionē adhuc non assurgunt, tamen secundum modum suum perfecti, in præceptis diuinis sine crimine uiuant. Quod dū beati Ioannis parentes, Zacharias uidelicet & Elisabeth conseruare studuerunt,

B per reuelationem angelicam in senectute sua filium accipere meruerunt, quo maior inter natos mulierum non surrexit, & ipsum saluatorem mundi digito ostendere & baptizare meruit. De cuius parentibus dicitur: Erant autem iusti ambo ante deū, incedentes in omnibus mādatis & iustificationibus domini sine querela. Sunt uero alij qui tanta auiditate diuinam scripturam audiunt uel legunt, ut protinus cunctis terrenis operibus abdicatis sola cœlestia ambiunt, parentes, uxores, do-

C mos, filios etiam & omnia transitoria abiiciant, solummodo Christum sequi & amplecti concupiscant. Eius desiderio se affligunt ieiunijs, afficiunt lachrymis, exercent meditationibus diurnis, sola quæ sunt ęterna cogitant, contemplationibus uacant, ad hoc laborantes, ut ea quæ retro sunt obliuiscentes, in anteriora magis ac magis se extendant. Quid profecto isti, quid aliud agunt nisi bibentes inebriantur: ut dum omnium terrenorum per desiderium obliuiscuntur, iure à sponso cœlesti non tantum amici, sed charissimi uo-

D cari mereantur? De quibus idem sponsus sequitur & dicit:

Ego dormio: & cor meum uigilat.

Huiusmodi quippe electi cor sponsi bene uocari possunt, qui quo amplius exteriora quæ sunt in mundo fugiunt, eo secretius ea quæ sunt interiora sponsi cognoscunt. De quibus procul dubio idem sponsus alibi dicit: Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Dormit ergo sponsus, & cor eius uigilat: quia dum Christus

Ioan. 1

iam

iam glorificatus, in beatudine quiescit, quicunque eum perfectè diligit, ut ad ipsum perueniat laborat. De qua uigilantia sponsa superius dixit: Cum esset rex in accubitu suo nardus mea dedit odorem suum. Quod enim illud quiescere dormire dicatur, id manifestat quod alibi legit: In pace in idipsum dormiam & requiescã. Quod tamen ipsum & ipsa sponsa de se dicere potest: Dicat ergo: Ego dormio & cor meum uigilat. Ac si apertè mens sancta loqueretur dicens: Dum à mundanis tumultibus exterius dormio, interiori cogitatione quæ sint cœlestia uigilans penso. Sancti etenim uiri dum terrena omnia despiciunt, dum tumultus mundi omnino fugiunt, dum otium in uia dei assumunt, nequaquam ut torpori uacent, ea dimittunt, sed intetitus laborantes, quæ sint illa ad quæ facti sunt, in corde aspicere contendunt. Neq; n. ut torpeant dormiunt, sed ut liberius æterna contemplent, à transitorijs rebus quiescunt. Quos tamen aliquãdo sponsus ad ꝑfectum proximorum excitat: & ut eis cũ quib. uiuunt ꝑficiant, ab otio quod diligũt reuocat. Cuius uocẽ audiens etiam cum dormit sponsa dicit:

Cant. 1 *Psal. 4*

A B C

Vox dilecti mei pulsantis.

Quid enim pulsans dicat subiungit:

Aperi mihi sponsa mea, amica mea, columba mea, immaculata mea.

Causam etiam clamoris annectit dicens:

Quia caput meum plenũ est rore, & cincinni mei guttis noctium.

Dum sponsa dormit, dilectus ut aperiatur ei pulsat: quia dum sancta mens sibiipsi per otium intendit: Christus multa peccatorum opera in hoc mũdo tolerat: quæ nisi spiritales uiri ad doctrinam se accingant, nunq̃ per seipsos carnales uel agnoscunt uel corrigere curant. Vult ergo spõsus ut aliquãdo otium dimittatur, & ad ędificationẽ proximorum spiritales quiq; sollicitentur. quia dũ perfecti uiri sibi solis per interiorem quietem intendunt: dolet sponsus ꝙ seculares ad peiora magis ac magis corruunt, dum propter silentium spiritalium semper minus ac minus cognoscunt, quod ipse manifestat cum dicit:

Quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium.

Quid per caput spõsi nisi deus, & quid per rorem in hoc loco, ubi lamentando dicitur, nisi frigus mentiũ carnalium accipitur? Scriptũ est enim: caput christi deus. Et de frigore cuiuslibet carnalis mentis iterũ scriptum est? Sicut frigidã facit cisternã aquã, sic frigidam fecit malitiã suam. caput ergo Christi plenum est rore: quia multi in ecclesia positi, & dum eũ credũt, & tamen frigidi persistentes ad ardorem charitatis nõ accéduntur. Per cincinnos autẽ eiusdem, populos intelligimus, quos in fide diuinitatis, quasi in capite Christi pendentes & oprimentes scimus. Sed cincinni pleni esse dicuntur guttis noctium: quia dum in torpore huius tenebrosæ temporalitatis se suspendunt, magis ac magis stillationib. iniquitatũ fluunt. Ad hos accédendos sponsa excitat, dũ spiritalis quilibet pro ædificatione plurimorum, ab otio ad prælationẽ Ecclesiæ uocat. Sed quoniam metuit ne si ad prælationem uenerit, sollicitudinib. mundi occupari necesse sit: sicq; dum per occasionem ędificationis plurimorum, temporalibus se inclinauerit, quietem amittat, eamq; sordibus peccatorum inficiat. ideo clamanti sponso respondet dicens:

1. Cor. 1 *Hier. 6*

Expoliaui me tunica mea, quomodo iterum induar illa? Laui pedes meos, quomodo iterũ inquinabo illos?

Tunica sua spõsa se expoliauit: qa omnia exteriora quibus honorabat & onerabatur abiecit: De qua tunica dicitur: Nũc autem qui habet tunicam uendat eam, & emat gladium. Gladium quippe uẽdita tunica emit, qui pro æternis tẽporalia abdicat, & in sancta conuersatione uiuens, uerbũ prędicationis acquirit. De quo dicitur: Et gladium spiritus, quod est uerbum dei. Pedes autem suos sponsa lauit: quia dum in sancto otio sancta anima uiuit, opera sua studiosè ad memoriam reducit, & quicquid in eis sordidum examinando deprehendit, lachrymis quotidianis & gemitibus plangit. Pedes itaq; lauit: quia præterita opera quibus per hunc mundũ dissolutè ambulauerat planxit. Pedes lauit. quia peccata abluens lachrymis, mũda in conspectu

Lucæ 22

D

conspectu dilecti sui apparere cōcupiuit. A Hos pedes iterum inquinare metuit: quia ualde sollicita est, ne si in prælatione ponatur, per terrena ambulans, iterum susci piat quod dimisit. Idcirco ab otio inuita recedit: quia dum à marinis fluctib. aliena est, quasi in littore posita securius uiuit. Sed dilectus nō leuiter mortem proximorū tolerat. Ideoq; ꝓprius accedēs per seip sum eā excitare non dubitat, ubi dicitur:

Dilectus meus misit manum suam per foramen, & uēter meus intremuit ad tactum illius.

Manum dilectus ad sponsam mitti per foramen ut surgat, quando per subtilem intellectum, quanta sit operationis diuinæ uirtus, ei inspirando manifestat: quod uidelicet & inter pericula saluare possit, quòd etiam in pace nisi per eum saluus sit nemo, quòd in tumultu certaminis spe rantes in se non derelinquit. Ad cuius tactum uenter sponsæ intremiscit: quia sancta anima quo amplius diuinam potentiam per interiorem uisitationem præsentialiter sentit, eo districtius iudicat quicquid in se carnale deprehendit. Quo enim maiori charitate in eum ardet quem mente concupiscit, eo timidius se ei subijcit, & amplius ueretur ne sponsus in ea aliqd inueniat, pp quod eam à se dimittere uelit. Idcirco spōso obediens ad laborem se præparat, ut sicut in quiete familiaris sponso, sic & in labore deuotè seruiens appareat. Ideo subdit dicens:

Surrexi ut aperirem dilecto meo.

Tacta surgit ut aperiat, quia dum spiritum dilectionis amplius solito accipit, mox de ædificatione proximi cogitat, & ꝑdicando agit ut apertis cordibus sponsus ad inhabitandos proximos ueniens aditum intrandi inueniat. Quæ etiam cum prædicatione exempla operum audi toribus demonstrat dicens:

Manus meæ stillauerunt myrrham.

Quid per manus nisi operationes: qd per myrrham nisi mortificatio carnis accipitur? Manus ergo sponsæ prædicationis myrrhā stillant: quia quicunq; alijs prædicant necesse est, si multis proficere uelint, ut in omni opere suo carnalem ui tā mortificare contendant. Sed ut hoc cum magna discretione fiat, manifestat cum subiungit dicens:

Digiti mei pleni sunt myrra probatissima.

Sicut enim ab una manu plures digiti diuiduntur, sic in una sancta conuersatione per discretionem diuersæ uirtutes inueniunt. Alia. n. est uirtus largitatis, alia uirtus parcitatis. Aliud opus humilitatis, B aliud liberæ increpationis. Aliud uerò agimus qn̄ nos sub silētio cōtinemus pp ædificationem propriam, aliud quando proximis loquimur propter utilitatē suam. Sed digiti myrrha probatissima pleni esse perhibentur: quia in omni quod agitur, semper necesse est ut mortificatio carnalitatis teneatur. Quæ tunc probatissima esse iure dicitur, quando in omni suggestione quæ ab hoste ingeritur, sine cessatione uoluptas carnalis cauetur ne suscipiatur. Quod quando fit, omnis duritia mentis dissoluitur, & ut sponsus intret ad cor aditus præparatur. Hinc est quod sequitur: C

Pessulum ostij mei aperui dilecto meo.

Pessulum ostio facimus, quando p uoluptates carnis, aditū cordis cōtra sponsum obseramus. Pessulū uerò aperimus, qn̄ remotis uoluptatib. fluxis, cor nostrū in amorē Christi, qd prius durū fuerat, sol uimus, & sponse pulsanti ad ostium introitum liberū facimus. Qd dū in hac carne uiuimus: quia repētè fieri nō pōt, restat ut magis ac magis quotidie faciamus. Nemo. n sicut scriptū est, repēte fit summus. D Aliqn̄. n. dū in hac corruptione positi dñm nostrū quærimus, magis nobis elongari quàm appropiare uidetur. Ideoq; sequit.

At ille declinauerat, atque transierat.

Modo spōsus dilectā tāgit, modo declinat: quia quando nos torpētes conspicit, ad amorem incitat, qn̄ uerò laborātib. nobis posse apprehēdi uidet, tūc ne apprehēdatur trāsit & declinat. Qd maxima in nobis eius gratia agit, ut uidelicet nec in torpore nostro iacētes, oīno eū amittamus, nec de plena eius, ut nobis uī, apprehēsione supbiamus. Qui mox tñ ut recesserit, re dit,

dit, & ne diutius anima sancta à dilecto suo alienetur, uerbo inspirationis suę desideranti animæ se infundit, & infundens liquefacit. Vnde exultat sponsa dicens:

Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est.

Ad uerbũ spõsi liquefactã se dicit: quia dũ Christus se per spiritũ suũ animæ desiderãti infundit, omnẽ duritiã cordis mox dissoluit, & aliquando mentẽ in tantas lachrymas liquefacit, ut uix capere possit hoc quod se capere intra se exultat, & intus miretur quid fuerit, & quid factam subitò seipsam uideat. Quem liquorem dum sentit, perfectius apprehendere concupiscit, & aliquando dum hoc ipsum cogitat, hoc quod modo sentiebat, iam non sentit. Vnde sollicitatur ad quærendum ut hoc idem inueniat, sed aliquando cum etiam diu fatigetur, non inuenit quod modo tam præsens tenebat. Ideo sequitur:

Quæsiui, & non inueni illum: uocaui, & non respondit mihi.

Quærit sponsa dilectum, sed non inuenit: quia à deo inspirata mens assiduè suauitate illa intima perfrui concupiscit, sed corruptio prohibet, quam in hac uita gerit. Vocat ergo & non respondetur ei: quia & orationibus & operationibus suis dulcedine illius præsentiæ satiari appetit, sed ad uotum suum hoc quod inuocat nõ occurrit. Restat ergo ut in se reuertens se cognoscat, & per scripturas sanctas dilectum suum magis ac magis illo gustu adiuta perquirat. Et hoc est quod sequitur:

Inuenerunt me custodes, qui custodiunt ciuitatem.

Dum inquisitione dilecti sponsa solicitatur, in custodes ciuitatis incidit: quia dũ sancta mens desiderio sponsi sui Christi se affligit, prædicatorum uerba in scripturis diuinis suscepit, & eis quandiu à Christo exulat, eiusdem quem quærebat amore intendit. In quibus quid exercitationis inueniat, subiungit:

Percusserunt me, & uulnerauerunt me, tulerunt pallium meum custodes murorum.

Custodes percutiũt sponsam & uulnerãt, quia prædicatores sancti dum cœlestia

A loquuntur, amantem animam afficiunt, & maiori amore sagittant. Pallium tollunt: quia si quid pompæ secularis residuũ erat in corde, exhortationibus suis ab animo auferunt. Pallium tollunt, quia aliquando ante uerba prædicatorum nos non cognoscebamus, ipsiq; omne quod interius latebat dum loquuntur detegunt. Quod dum fit, amplius diligendi sunt, & ut pro nobis dilecto loquantur, deuotius exorandi. Quod agit sponsa dum subiungit:

Adiuro uos filiæ Hierusalem, si inueneritis dilectum meum, ut nuncietis ei quia amore langueo.

B Dum enim sanctis uiris cogitationes nostras reseramus, dum eis siue uiuentib. nobiscum, siue iam uitam æternam ingressis desiderium nostrum expãdimus, & per deum oramus, ut domino Christo pro nobis orando offerant desiderium quo afficimur, quid aliud agimus quam filias Hierusalem adiuramus, ut dilecto cui nobis proximiores sunt nunciant, quia amore languemus? Sed & ipsi sancti si adhuc nobiscum sunt, & oratores suos orant, & qui ut

C nuncient orãtur, præ humilitate tanquam ignari interrogant dicentes:

Qualis est dilectus tuus ex dilecto o pulcherrima mulierum?

Sed quia quo ardentius diligunt, eo dulcius uerba de eo repetunt: idem ipsum iterum dicunt:

Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos?

Dilectus ex dilecto sponsus dicitur, ut uidelicet per repetitionem dilectionis, maximus amor loquentis ostendatur. Vel dilectus ex dilecto bene Christus uocatur:

D quia si filium diligimus, & patrem ex quo est consequenter amamus: Respondet spõsa subsequendo dicens:

Dilectus meus candidus est & rubicundus, electus ex milibus.

Candidus & rubicundus Christus esse perhibetur, quia nullum omnino peccatũ faciens, iustitiæ pulchritudinem ex integro tenuit, & tamen tanquam peccator esset, ad mortis passionem accessit. Cui per prophetam dicitur. Quare ergo rubrum est indumentum tuum? Electus uerò

Esa. 56.

uerò est ex milibus, quia ex totius generis humani massa, nullus sine peccato reperitur, ipse uerò non solum sine peccato fuit, sed etiam peccatores sua iustitia & sanguine redemit. Sequitur:

Caput eius aurum optimum.

Caput Christi deus. quod caput bene aurum dicitur, quia ad comparationem creatoris omnis creatura res uilissima esse perpenditur.

Comæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ sicut coruus.

quid p comas Christi, nisi fideles quosque intelligimus? Qui dum fidem trinitatis in mente custodiunt, & deo adhærentes quod credunt faciunt, quasi in capite pendentes honorem portanti conferunt. Palma autem in altum ualde crescendo proficit, uictoriam significatione sua prætendit. Comæ ergo sicut elatæ palmarum sunt: quia electi quique dum semper ad alta uirtutum se efferunt, per dei gratiam quandoque ad uictoriam se perducunt. Nigræ autem sicut coruus existunt: quia quamuis uirtutibus in cœlum se erigant, semper tamen peccatores se esse cognoscunt. Sequitur:

Oculi eius sicut columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ & resident iuxta fluenta plenissima.

Oculi sponsæ sicut columbæ sunt: qa prędicatores Christi qui uiã nobis ostendunt, in simplicitate uiuunt. Super riuulos autem aquarum esse perhibentur: quia semper in refectione diuinarum scripturarum conuersantur. Lacte uerò sunt lotæ: quia gratia creatricis sapiẽtiæ tanquam lacte matris à peccatis per baptismum sunt mundatæ. quid autem per fluenta plenissima iuxta quæ residẽt intelligimus, nisi sacræ scripturæ profunda & arcana dicta quæ discerpimus, quibus nos reficimus, dum ea legendo uel audiendo haurimus? Ad hoc etiam columbæ iuxta fluenta residere solent, ut uolantium auium umbram in aqua uideant, super quam se proijcientes ungues rapacium sic effugiant. Sic sancti uiri in scriptura sancta fraudes dæmonum ꝓspiciunt, & ex descriptione quã uidẽt quasi eo umbra hostẽ cognoscũt. Dũq; A se consilijs scripturæ ex toto addicunt, ut uidelicet nihil agant nisi quod ex responso scripturarum audiunt, quasi in aquam se proijcientes, hosti illudunt. Quę fluenta plenissima dicuntur: quia de quibuscunque scrupulis in scripturis consilium quæritur, sine minoratione de omnibus ad plenum inuenitur.

Genæ eius sicut areolæ aromatũ, consitæ à pigmentarijs.

Si per oculos prædicatores intelliguntur, bene per genas ipsi in Ecclesia figurantur, qui martyrio uitam finisse perhibentur. B Dum enim pro fide Christi sanguinem suum fundere non dubitãt, quasi genæ in facie Christi rubent. Per eos quippe pulchritudo fidei Christianæ publicatur: quia ad quantũ fidei præmium tẽdant, ostẽdũt dũ pro ea moriunť. Quæ genæ bene sicut areolæ aromatũ esse dicunť: qa dũ in cõstãtia fidei, martyrio electi exercentur, per cultum uirtutum sanctæ opinionis fama, quasi odore aromatum dilatantur. Sed areolæ à pigmentarijs conseruntur, quia martyres sancti & à præcedentibus prædicatoribus ad con- C fessionem roborantur, & à subsequentibus ad imitationis exemplum populis adducuntur. Ab illis qui præcesserunt, pigmenta uirtutum coluntur, ab his uerò qui sequuntur, pigmenta exemplorũ sumuntur. Vnde & sequitur:

Labia illius lilia stillantia myrrhã primam.

Quid.n. per labia spõsi nisi ipsos quos dicimus prædicatores Christi intelligimus? Qui dũ mortes martyrũ populis D ꝑdicãt, quasi myrrhã mortificãdis carnibus ad condimẽtũ distillãt. quę myrrha bene prima esse dr: quia nullus sic mortificatur, quo illε qui pro Christo martyrio finitur. primã.n. dixit nõ pro tẽpore sed ꝓ dignitate. quid est qđ labia sponsi lilia esse dicũtur, nisi quod illi per quos Christus loquitur, necesse est ut mundi sint, & per eos bonus odor aspergatur? De quib. erat Apostolus Paulus, qui dicebat: Bonus odor sumus deo in oĩ loco, & in his qui pereũt, & in his qui salui fiũt. Sed notandum est quia quicquid in

Ecclesia

Ecclesia iustitiæ & fortitudinis habetur, A ab ipso Christo per exempla operum illius trahitur. Ideo sequitur:

Manus illius tornatiles, aureæ plenæ hyacinthis.

Quid .n. per manus christi designatur nisi opera sancta quæ in mundo gessit, & quæ nobis imitanda proponuntur? ipse enim ait: Qui me diligit, me sequatur. Et Apostolus: Qui dicit se in Christo manere, sicut ille ambulauit, & ipse ambulare debet. Manus uerò tornatiles B esse perhibent: quia sancta opera eius sine impositione iniquitatis ex omni parte in iustitia gradiebantur. quod enim tornatur, in rotūditate sui sine obstaculo uoluitur. Sic Christi opera in rectitudinis rotunditate uoluebantur: quia nulla culpa ei adhærebat quaminus iustitia eius in rotundum duceretur. Aureæ etiam manus esse dicuntur: quia quicquid exterius inter homines operabatur, interius in diuinitatis pulchritudine disponebatur. quid C uerò per hyacinthum, qui ualde preciosus lapis est, nisi munus retributionis æternæ designatur? Manus ergo sponsi plenæ hyacinthis esse dicuntur: quia quicunque illius opera pio corde imitatur, felicitatis æternæ muneribus in retributione ditantur. Vnde & idem redemptor ait: qui mihi ministrat me sequatur, & ubi ego sum, illic & minister meus erit. Sequitur:

Ioan. 12

Venter eius eburneus distinctus sapphiris.

quid per uentrē nisi mortalitas, & qd D per ebur, nisi incorruptio designat? Ebur quippe ualde durabile os habetur, & in ornamenta regum assumitur. Venter ergo Christi recte eburneus esse dicitur: quia mortalitas Christi ad immortalitatē perducitur: dum per resurrectionem ad gloriam patris sui regis uidelicet æterni, in uita æterna collocatur. De quo dicitur: Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. qui uere in ornamento regum assumitur. quia quisquis carnis suę rex & Dominus esse probatur, ipsius Christi mortalitate & resurrectione, amore cognitionis et spe immortalitatis ornatur. Vnde alibi dicitur: qui gloriatur, in domino glorietur. Sed uenter distinctus sapphiris esse perhibetur: quia in nostra corruptione quam portauit, cœlestia opera per miracula quæ faciebat, passionibus nostris inseruit. Sapphirus enim qui aereū colorem portat, bene cœlestia facta quæ in miraculis ostendebantur, designat. Venter uero Christi sapphiris distinguitur: quia dū inter passiones carnis diuina miracula operabatur, quasi incorruptio uariabatur. Qua dispensatione Apostoli in fide eruditi sunt, & ad passiones tolerandas robusti extiterunt. Ideo sequitur:

1. Cor. 1

Crura illius columnæ marmoreæ: quæ fundatæ sunt super basesaureas.

Per crura enim apostolos intelligimus, per quos uniuersum mundum circuiuit, & fidem eis prædicantibus populis audientib. sparsit, quib. ipse in Euāgelio ait: Ite in orbē uniuersum, & pdicate Euangelium omni creaturæ. Sed crura columnæ marmoreæ esse perhibentur: quia Ecclesiam inflexibiliter sustinent, dū contra omnes aduersarios eorum prędicationibus & exemplis roboratur. Super bases autem aureas columnæ fundatę sunt: quia à prophetarum dictis, ut fortes persisterent, fidem integram acceperunt. Vnde ipse primas Apostolorum ait: Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes tanquam lucernæ ardenti in caliginoso loco. Ideo enim aureæ dicuntur: qa luce sapientię resplendescere sciuntur. Sequitur:

Mar. 16

2. Pet. 1.

Species eius ut Libani, electus ut Cedri.

Libanus quippe mons est in quo sublimes ualde & odorifetæ arbores habent. Interpretatur autem Libanus dealbatio siue candidatio. Et de Christo dicit Apostolus Paulus: Ipse factus est nobis à deo sapientia & sanctificatio & iustitia. Bene ergo species eius ut Libani existit: quia per eum credentes dealbantur: cui si adhæremus radicitus, sublimes efficimur. Acuius gratia etiam bonæ opinionis: odorem si quem habemus accipimus. Electus etiam ut cedri esse dicitur: quia de eo pater loquitur: Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus complacuit sibi in illo anima

1. Cor. 1.

anima mea. Cedrus autem excelsa est ualde arbor, & odora & imputribilis. Christus autem excelsior cedris existit: quia quamuis homo sit, tamen deus esse non desistit. De quo per Esaiam dicitur: Et sublimis erit ualde. Odorus etiam super omnes est Christus, quia ipse de seipso ait: Ego flos campi & lilium conualliũ. Et per sponsam ei dicitur: Curremus in odorem unguentorum tuorum. De quo hic bene sequitur?

Esa. 15. *Cant. 2.* *Cant. 1.*

Guttur illius suauissimum, & totus desiderabilis.

Per guttur quippe uoces transferuntur & sapores in uentrem hauriuntur. Quid ergo per guttur sponsi, nisi testamẽtum Christi intelligitur, per quod Christus nobis loquitur, & in quo quam suauis sit dominus, à fidelibus gustatur. Totus ergo desiderabilis existit, quia per hoc quòd de eo bona omnia anima sancta audit, magis ac magis semper eum uidere cõcupiscit. Cuius tot bonis enarratis consequenter concludit sponsa dicens:

Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, filiæ Hierusalem.

Sed enumeratis tot laudibus, ostensis tot muneribus, quis audiens non concupiscit, quis intendens non inardescit? Fidelis quippe anima quæq; quo dulciora & ampliora de redemptore suo audit, eo ardentius inhiat & manifestiora de eo cognoscere appetit dicens:

Quo abijt dilectus tuus o pulcherrima mulierum? Quo declinauit dilectus tuus? & quæremus eum tecum.

Cum enim proximos proximo de Christo loquitur, cum alter ab altero qualiter inueniatur sciscitatur, quid aliud quam quomodo quæri debeat perscrutatur? quãuis hoc de synagoga intelligi ualeat, ut aliquando conuersa Ecclesiam interroget, cui protinus Ecclesia respondet:

Cap. VI

Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis, & lilia colligat.

Dilectus in hortũ suum ad areolam aromatum descendit, quia Ecclesiam uisitans, ad eos maiori gratia uenit, quos sanctis operibus & uirtutum exemplis bonæ famæ odorem ex se proximis emittere cognoscit. In hortis pascitur, cum multarũ animarum uirtutibus delectatur. Lilia colligit, quando perfectos quosque ab hac uita succidit. Sed quia sancta Ecclesia in filijs suis fide christo ita coniungitur, spe suspenditur, claritate conglutinatur, ut nihil extra Christum diligat, & eum sibi familiariter fide & amore inseparabilem teneat, ideo subiungit.

Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.

Notandum quippe quòd synagoga per prædicationem Ecclesiæ, ad fidẽ quãdoq; conuertatur, ita ut se abnegans christum solum sequatur, & eodem desiderio diligat christum, quo eum Ecclesia diligit: quem cæteris postpositis solum amat. Quam iam amicam factam, iam sponsam sibi coniunctam sponsus alloquitur congratulans & dicens:

Pulcra es amica mea, suauis & decora sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata.

Pulchra & amica, suauis & decora sicut Hierusalem synagoga esse perhibetur quia sancta quatuor Euangelia aliquando conuersa sicut Ecclesia sectabitur, Hierusalem quippe uisio pacis interpretatur. Per quam bene sancta Ecclesia figuratur: quia dum in mundo semper pressurram patiuntur uiã fastidiẽs, quæ sit pax patriæ cœlestis currendo contemplatur, confidẽs in eo qui discipulis suis dicebat: In mundo quidem pressuram habebitis, sed confidite, ego uici mundum. Dignè aũt synagoga cõuersa sicut Hierusalẽ pulchra & amica & suauis & decora dicit: quia dũ sanctã Ecclesiã imitatur, quatuor Euangeliorum præcepta operatur, a quibus pulchritudinem morum accipit ut placeat, exercitiũ sanctæ operationis colligit ut in amicitia hæreat, suauitatem mansuetudinis discit ut permaneat, speciem decoræ conuersationis ostendit ut per exemplum trahat. De qua consequenter dicitur.

Ioan.

Terribilis ut castrorum acies ordinata.

Notum

Notum expertis est quod milites cum in procinctu contra hostes uadunt, si strictim & concorditer gradiuntur, ab hostibus contra uenientibus timentur: quia dum in eis aditum per scissuram non aspiciunt, qualiter eos penetres, hæsitantes non inueniunt. Illisque hoc impenetrabile munimen efficitur, quod concorditer ordinati seipsis semetipsos tuentur. Dum enim de seipsis sibi uallum efficiunt, intrandi ad se aditum hostibus non relinquunt, & ut occidantur appetiti, ipsi facilius occidunt. Sic in multitudine fideliũ contingit, quæ dum contra malignos spiritus pugnare non desinit, necesse est ut pace charitatis constringatur, quo salua sit. Si enim pacem tenet, terribilis hostib. apparet. Si per discordiam scinditur, undique ab hostibus leuiter penetratur. Pace se itaque muniat, unitate se uincat, charitate se uniat: ut dum in seipsa per scissuram damnum non patitur, ducem suum semper exultans sine confusione sequatur. In pace quippe oculus mentis mundatur, ut in ipsam beatitudinis uisionem intendatur. Quam nemo sicut est, in hac uita conspicit: quia impossibile est patriã tenere, dum in exilio unusquisq; nostrum gemit. Ideo sanctæ animæ inardescenti, inhianti, propinquanti sponsus respondet, dicens:

Auerte oculos tuos à me: quia ipsi me auolare fecerunt.

Oculos ad sponsum tendimus, dum intuitum mentis ad uidendam Christi beatitudinem aliquantulum aperimus. Sed oculos auertere præcipimur, ne uidelicet aspicere eam sicuti est, quantumcunque uideamus, arbitremur. Ipsi enim oculi eum auolare fecerũt: quia quo amplius uidetur, eo magis inuisibilis esse cognoscitur. Et a nobis auolat: quia quãtulumcunque ictu mentis apprehensus incomprehensibiliter super omnem conatum nostrum se exaltatum esse manifestat. Oculi quippe mentis quasi hoc efficiunt ut auolet: quia per hoc tantillum quo uidetur, ualde longinquus & auolans a nobis, sicut dictum est, apparet. Sequitur:

Capilli tui sicut greges caprarũ quę apparuerunt de monte Galaad. Dentes tui sicut greges ouium quæ ascenderunt de lauacro. Omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis. Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ: absq; eo quod intrinsecus latet.

Hæc omnia dicta de Ecclesia superius, ut potuimus, exposuimus. Ideo nunc de Synagoga eadem replicare deuitamus. Vnũ tñ qd nõ similiter repetit: qa ibi sicut fragmẽta mali punici, hic aũt sicut cortex mali punici dr: Quo nihil aliud designari puto nisi sanguinẽ martyrium qui sub antichristo morientur, & unitatem fidei sub qua multi Iudæorum stringentur. In cuius constantia dum sanguinis effusionem patientur: fidei tribulatione quasi corticis rubore decorabuntur. Sequitur:

Sexaginta sunt reginæ. & octaginta concubinæ. & adolescentularũ non est numerus.

Quid per reginas, nisi sanctorum animę designãtur, quæ dum corpora sua prudenter regunt, & aliis præsunt regum sibi æternum acquirunt? Sunt enim nonnulli in sancta Ecclesia qui carnem suam macerant, & propter deum affligunt, uitia uincunt, dæmones uelut tyrannos sibi subijciunt, omnes motus suos ut ordinatè curant, sapienter regunt, alijs prædicãt hoc quod ipsi faciunt, multos a faucibus dæmonum gladio uerbi pugnantes abstrahunt. Quid huiusmodi animæ nisi reginæ existunt, quæ dum regem christum sponsum suum ualde diligunt, amoris commixtione & libidinis execratione, regios filios, id est fideles populos gignũt? Quibus omnibus beatus Petrus Apostolus dicebat: Vos aũt estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Sed reginæ lx. esse perhibentur. Denarius quippe numerus per senarium multiplicatus in lx. cõpletur. Et qd per denarium nisi decem præcepta legis, & quid per senarium nisi labor huius uitæ signatur? Sex enim diebus quod necessarium est operamur, & in septimo quiescere per legem iubemur. Bene ergo lx. reginæ esse dicuntur: quia dum decem præcepta in hoc seculo operantur, seculum autem hoc sex diebus operatorijs euoluitur,

1. Pet. 2.

tur, in eis quasi per senarium numerũ denarius numerus replicatur. Prędicãt enim perfecti quique x. præcepta legis, in quorũ operatione se exercẽt in temporalitate huius corruptionis. Sex igitur decies uel x. sexies multiplicant: quia uniuersale hoc tempus in explenda x. præcepta legis spiritaliter esse transigendum operibus suis manifestant, & uerbo prædicant. Quorum laudem in hoc mundo aliquando reprobi aspiciunt. Et ut similiter laudentur uel ut aliquod commodum in hac uita quomodocunque adipiscantur, etiam ipsi per semetipsos prædicatores fiunt. De quibus bene subditur:

Et octoginta concubinæ.

Concubinæ quippe non uerè sed fictè dominos diligunt, & ab eis non posteritatem filiorum, sed præsentiam commodorum expetunt, nec continentia se exercẽt, sed libidinem explere cõcupiscunt. Sic falsi prædicatores in Ecclesia existunt, quia dum non Christum, sed lucrum uel laudẽ diligunt, non spiritaliter & castè, sed carnaliter & libidinosè Christo se coniungunt. Bene ergo concubinæ uocãtur, quia Christum quem prædicant, non spiritu, sed carne sectantur. De quibus Apostolus Paulus dicebat: Multi enim ambulant quos sępe dicebam uobis, nunc autem & flens dico inimicos crucis Christi, quorũ finis interitus, quorum Deus uenter est. De quibus ipse idem ait: Huiusmodi non seruiunt Domino Iesu: sed suo uentri. quæ tamen concubinę bene lxxx. esse dicuntur: quia nisi toto corde terrena diligunt, cœlestia tamen loquuntur. Octonarium quippe numerum per denarium ducimus, & ad octoginta uenimus. Per decẽ autem decalogus sicut dictum est significatur. Per octo uerò resurrectio: quia octauo die redemptor noster resurrexisse probatur. Prædicatores uerò etsi falsi sunt, per desiderium tamen & scripturam diuinam, & resurrectionem quam credimus, manifestant per uerbum. Si enim aliud prædicarẽt prædicatores, inter Chistianos non essent, de quibus in Euangelio ueritas ait: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Sed quia & falsorum & uerorum prædicatorum exhortatione plurimi ad fidem ueniunt, & cum electis multi intrant, qui ad sortem electorum non pertingunt, ideo subditur:

Phil. 3. Rom. 16 Mat. 23

Et adolescentularum non est numerus.

Cum enim scriptum sit, adolescentia & iuuentus uana sunt: quid per adolescentulas has nisi uagas animas intelligimus? dum uana huius mundi sectantur quæ diligunt, numerum electorum excedunt. De quibus per psalmistã dicitur: Annunciaui & locutus sum: multiplicati sunt super numerum. quod enim electorum numerus apud deum sit constitutus, manifestat Apostolus Paulus qui ait: Nouit dominus qui sunt eius. Et per semetipsum Dominus ait: Ego scio quos elegerim. quos quia non imperfectè scit sed perfectè nouit, procul dubio & numerum in quo eliguntur cognoscit. De quibus per Paulum dicitur: quos enim præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. ne ne ergo adolescentularum non est numerus: quia dum per uanitatem quam diligunt, in numerum electorum nõ currũt, extra remanẽtes quasi in cognitionem diuinam non ueniunt. Quibus ipsa ueritas in futuro iudicio dictura est: Nescio uos, discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Sed dũ reprobi mundana quærunt, & per multiplices cupiditates animũ diuidunt, sancta quælibet anima in numerũ electorũ se stringit, multa quæ uidet fastidiẽs, unũ quod nõ uidet, ardẽter appetit, quo quãdiu nõ tenet, in fide se nutrit, in charitate se unit: Et dum id quod unũ & idipsum est sequitur, de huiusmodi multis una ecclesia conficitur, de qua per spõsum dicitur:

Ps. 39 2. Tim. Ioã. 13 Rom. 8 Mat. Psal.

Vna est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genetrici suæ.

Mater nostra est regeneratrix gratia, apud quã una columba eligitur, quia illos solos colligit, qui in simplicitate permanent, & ab unitate non scinduntur. Multi quippe fideles dum in idipsum intẽdũt: dum uno desiderio Christi se inuicem nutriunt, dum habentes cor unum & animã unam in charitate se uniunt, ex multis membris unũ corpus efficiunt. Omnesq; in

in unitatis simplicitate & unitate uiuentes, una columba existunt. Quæ sola perfecta & electa genitrici suæ dicitur, quia extra hanc quã dicimus Ecclesiam, nemo ad perfectionẽ, nemo ad uitam nisi per hanc solam gratia fouente nutritur. De qua bene subditur:

Viderũt eam filiæ Sion, & beatissimam prædicauerunt, reginæ & concubinæ laudauerunt eam.

Sion filiæ, [filiæ] sunt Ecclesiæ, quæ dũ uitam ęternam in hac carne contemplantur, à peregrinante Ecclesia ad regnantem Ecclesiam eriguntur. Vident filiæ Sion columbam, & beatissimã prædicant, quia sanctæ animæ dũ uirtutes Ecclesiæ spectant, in laudem prorumpunt, & ad eius beatitudinem inhiant. Sancta quippe Ecclesia gratia genitrice nutritur, dum fide eruditur, carne sui sponsi pascitur, sanguine lauat, scriptura diuina saginatur. Huiusmodi robusta nutrimentis dæmones expugnat, uitia suffocat, carnẽ domat, spiritum roborat, uitam expectat. Hæc omni quicunque aspicit, recte in admirationẽ ꝓtinus assurgit, & beatissimã pronunciat, quia uidet ad quantam gloriam per tot uirtutes exurgat. cum reginis eam & concubinæ laudant, quia etsi operibus falsi prædicatoes contradicunt, sermonibus tamen eadẽ quæ & ueri populis ostendunt. De quib. ipsa ueritas dicit: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me: quod aperte manifestat dum iterum dicit: Dicunt. n. & non faciunt: De quibus et per Apostolum Paulum dicitur: Dictis confitentur se nosse deum: factis autem negant. Sãcti autem uiri dictis & factis deum confitentur, quia quod credunt faciunt, & ad bona quæ faciunt, etiam alios sermonibus et exemplis trahunt. Quorum uirtutibus aduersarij ad fidem excitantur, dum in eis & puritatem fidei, & constantiam operis admirantur. Vnde & synagoga ad fidem erigitur, cum in Ecclesia quæ sint merita fidei admirans contemplatur, dicens:

Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora?

Ecclesia sancta quasi aurora cõsurgens in iudicio ultimo progreditur, quia relictis tenebris corruptionis, incorruptionis claritate innouatur. Quæ bene ut sol electa dicitur, quia ad eandem gloriã perducitur, ad quam caput eius Christus: q sol iustitiæ esse perhibetur. Vnde est quod idem sol ait: Volo pater ut ubi ego sum, illic et minister meus sit. Quod tamen & de membris eiusdem Ecclesiæ adhuc in hac carne uiuentib intelligi potest. Sunt enim nonnulli q magna intentione quæ sint tormenta reproborum aspiciunt, & quæ sunt facta sua sine palpatione examinare contendunt. Dumq; se peccasse cognoscunt, & per hoc ire ad reproborum tormẽta pertimescũt, subito tenebras iniquitatis derelinquunt, & luce iustitiæ accendi concupiscunt. Mox ad sanctam operationẽ cõsurgunt, & per bona quæ faciunt clarere quibusq; proximis incipiunt. Hi proculdubio uelut aurora consurgentes progrediuntur, quia subito noctẽ peccati euacuantes, ad lucẽ magis ac magis dilatantur. Sic anima quæ prius erat in tenebris, nunc splendens apparet, & quæ etiam in semetipsa obscurabatur, nunc alijs lumine sanctæ operationis resplendet. De qua bene subditur:

Ioan. 12

Pulchra ut luna, electa ut sol.

Luna quippe dum noctem illuminat, caligantibus oculis iter per quod homo gradiaꝰ demonstrat. sic nimirum quęque anima quæ tenebras dimittit, et in sanctã operationem se extendit, dum exemplum bene operandi tribuit proximis, qua si lucem tenebrescentibus oculis spargit Dum enim peccantes quiq; bonũ opus aspiciunt, & ad idem faciendum se conuertunt, quasi errantes in nocte, per lumen lunæ ad uiam redeunt. Hæc itaq; anima dum peccantibus bona exempla præbet, quasi luna in nocte lucet. Dum uero magis ac magis crescit, & de die in diem per consuetudinem operis lumen iustitiæ tam perfecte accipit, ut etiam bonis exemplia imitationis prębeat q̃ prius solis peccatoribus imitanda apparebat, profectò iam luna sol efficitur: quia quæ in nocte errantibus nunc lucebat, modo in die ambulantibus lumen ueritatis manifestat. Hinc est quod sequitur: Electa ut sol. De qua bene subditur:

Terribilis ut castrorũ acies ordinata.

Hoc quia iam dictum est, iterum non A necesse est exponi, ne sic uideatur fastidiũ generari. Sequitur ergo sponsus & causam dicit unde tanta uirtus in ecclesia excrescere possit. Visitatione quippe christi renouatur, & quod in ea tenebrosum est respectione eius illuminatur. Et hinc est quod subdens ait:

Descendi in hortum nucum: ut uiderem poma conuallium.

Quid per nuces, nisi perfectos quosq; intelligimus, qui dum diuinam sapien- B tiam intra corpora sua retinent, quasi nucleum in fragili testa portant? Sunt enim quamplures in Ecclesia qui assiduè diuinæ scripturæ intendunt, quàm suauis sit Dominus gustantes, amplius gustare concupiscunt, sancta gaudia in corde ruminant, & ruminantes magis ac magis conualescunt, & tamen foris nesciẽtibus eos, uiles apparent, quia ignoratur quàm dulcem in suis interioribus cibum portent. quid isti, nisi nuces existunt, qui nuclei dulcedinẽ intus ferunt, exterius uero carnis uilitatẽ prætendunt? De quibus erat C apostolus, qui dicebat: Habemus thesaurum istum in uasis fictilibus. Hortus igit nucum, corda sunt sanctorum, qui dñ deũ ualde diligunt, cœlestem dulcedinẽ in intimis gerunt. Vnde in psalmo scriptũ est: quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te. Sed quid est quod in hortum nucum spõsus descẽdit, ut poma uideat, cum potius nuces uidere debeat? Veruntamen sciendum est quòd maximè corda perfectorum uisitat, eisq; benignitatis suæ suauitatem manifestat: ut per eos ad infirmiores post D modum ueniat, & quantum in argumentum iustitiæ profecerint, per illos cognoscat. Vnde scriptum est: Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, ut uideat si est intelligens, aut requirẽs deum. Dum enim diuina bonitas corda perfectorum illustrat, eosq; ad curam proximorum per charitatis sollicitudinem instigat, quid hoc est aliud nisi quòd ad hortum ueniens, poma conuallis per illos quibus præsidet prospectat? Tunc enim dominus uidere uel cognoscere dicitur, cum sanctos suos quos illustrat, ad uidendum exhortatur. Sed quid est ꝙ non poma montis, sed poma conuallis ut uideat descendit, nisi ꝙ illis respectum suę miserationis tribuit, quos in humilitate persistere cognoscit? De quo per psalmistam dicitur: Quoniã excelsus dominus, & humilia respicit, & alta à longe cognoscit. Et ipse dominus per semetipsum ex uoce prophetæ dicit: Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem & quietum & trementem sermones meos? Sequitur autem sponsus & dicit:

2.Cor.2

Psal.30

Et inspicerem si floruissent uineæ, & germinassent mala punica.

Vineæ florent, quando in Ecclesia filii recenter in fide generantur, & ad sanctam conuersationem quasi ad fructus soliditatem præparantur. Mala punica germinant, quando perfecti quique per exempla sua proximos ædificant, & in nouitatem sanctæ conuersationis per prædicationem & bonorum operum ostẽsionem inuitant. Illud quippe malum punicum, uidelicet Apostolus paulus, geminauerat, qui dicebat: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in uobis. Sic etenim in sancta Ecclesia agitur, ut per bonos mali conuertantur, per perfectos imperfecti nutriantur, donec & ipsi ad perfectionem ueniant, & infirmos quosque, sicut ipsi perducti sunt, ad meliora perducant. Hoc Christus Ecclesiæ sponsus uisitando perficit, respiciendo corpus sanctum coniungit, quia ideo corpus infirmitatis assumpsisse cognoscitur, ut in corpus suæ claritatis tota simul Ecclesia transformetur. Vnde beatus paulus ait: qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Hæc omnia in fine mundi synagoga tandem excitata percipiet, & se tamdiu hæc ignorasse reprehendet, dicens:

Nesciui: Anima mea conturbauit me, propter quadrigas Aminadab.

Ac si diceret: Tot uirtutes in sancta Ecclesia fieri uidens, quare in tanto tempore nõ percepi? quare incredula persistiꝰ cur tam diu per infidelitatem meam in tenebris ignorantiæ remansi? Sed propter quadrigas Aminadab conturbatur: quia quãdoq;

doque per Christi prædicationem ad fidem suscipiendam excitatur. Aminadab enim spontaneus populi mei interpretatur. Et bene procul dubio Christus Iesus à patre spontaneus populi mei dicitur: quia uerè spontanea charitate ad populum saluandum descendit, & ut nos à morte releuaret, pia uoluntate & benigna gratia mortem in cruce suscepit. Vnde & ipse ad patrem ait: Voluntariè sacrificabo tibi. Et unus ex redemptis ad Christum loquens aiebat: Exaudi me domine, quoniam benigna est misericordia tua. Propter quadrigas ergo Aminadab synagoga conturbatur: quia quando tandem quatuor Christi Euangelia in mundo currentia, in cordibus hominum feruentia per fidem contemplatur, mox de infidelitatis suæ tenebris confunditur, & oborta confusione salubri, ad pœnitentiam commouetur. Cui Ecclesia benigne loquitur dicens:

Reuertere reuertere Sunamitis, reuertere reuertere, ut intueamur te.

Sunamitis quippe captiua interpretatur. Sunamitis ergo ut reuertatur uocatur: quia synagogæ in fine mundi fides ab Ecclesia offeretur ut dignitatem pristinam recipiat, quæ sub infidelitatis iugo à dæmonibus captiuatur. Et bene quater reuerti admonetur: quia in quatuor mundi partes modo Iudæi dispersi sunt, qui ubicunq; fuerint, ut dictũ est, in fine conuertentur, sicut prædictum est per prophetam: Si fuerit numerus filiorum Israel uelut arena maris, reliquiæ saluæ fient. Reuertatur ergo Sunamitis, ut eam intueamur, id est, synagoga ad fidem conuertatur, ut in pœnitentia sua omnibus ostendat quantum malum fecerit, quando deum suum in cruce configebat. Sed protinus cum Ecclesia fidem synagogæ intueri appetit, sponsus congratulando quasi interrogans respondet, & dicit:

Cap. VII.

QVid uidebis in Sunamite, nisi choros castrorum?

Castra quippe, militantium sunt. Castra ergo in Sunamite uidebuntur: quia pro fide quam modo impugnat, tunc robustè contra infideles præliabitur. Sed quia hoc per sanctam Ecclesiam fiet, ut synagoga conuertatur: quia sermonibus & exemplis prædicatorum ad fidem conuertetur, ideo rectè ad laudem sponsæ sponsus se conuertit dicens:

Quàm pulchri sunt gressus tui in calciamentis filia principis?

Filia principis sancta Ecclesia dicitur: quia prædicatione Christi in uitam nouam regeneratur, qui per diuinitatis potentiam, omni creaturæ quam condidit principatur. Quid autem sunt calciamenta Ecclesiæ, nisi exempla præcedentiũ patrum, quibus in uia mundi huius munitur: ut per omnes tribulationes quæ exurgũt, confidenter calciata gradiatur? Vnde alibi prædicatoribus Paulus dicit: Calciati pedes, in præparationem Euangelij pacis. Calciamẽta quippe de mortuis animalibus fiunt. Et nos pedes spiritaliter calciamus, quãdo à patribus sanctis carne mortuis exempla sumimus: ut ad eorum similitudinem mundi huius tentationes expugnemus. Potest tamen intelligi quod Ecclesia calciatur, quando in prædicatione sua ad perferẽda insurgentia mala morte Christi munitur. Pulchri ergo sunt spõsæ gressus calciatæ, quæ filia est principis: quia coram diuinis oculis placet officiũ cuiuslibet electi secundum exempla patrũ prædicantis. Sequitur:

Iunctura fœmorum tuorum sicut monilia.

Per duo fœmora sponsę, duo populi Ecclesię: per iuncturam fœmorum, cõcordia designatur prædicatorum, quibus populi uniuntur, dum ad fidem catholicam circuncisio & præputium per eos erudiuntur. qui ut monilia existunt: quia dum in sapientia qua refulgent, sancta opera faciunt, quasi in auro lapides gerũt. De quibus sequitur:

Quæ fabricata sunt manu artificis.

Manu artificis monilia fabricantur: quia opere Christi prædicatores pulchri & utiles efficiuntur. Sequitur:

Vmbilicus tuus crater tornatilis, nunquam indigens poculis.

Vmblicus etiam sanctorum prædicatorum ordo est, qui bene crater esse dicitur:

quia dum per eos populus eruditur, uino spiritali ipsorum officio debriatur. Qui bene tornatilis nuncupatur, quia iuxta mores hominum uniuersos, necesse est ut lingua prædicatoris uoluatur. Qui poculis non indiget, quia quod alijs propinat, necesse est ut abundantius cæteris bibat, & plenius quod dat, contineat. Sequitur:

Venter tuus sicut aceruus tritici, ual latus lilijs.

Per uentrem, populi latitudo designatur, qui bene sicut aceruus tritici lilijs ual latur: quia dum operibus sanctis intendens, in cœleste horreum præparatur, exēplis sanctorum ut perseueret, undiq; munitur, de quibus iterum dicitur:

Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli.

Duo ubera, duo populi existunt: quia dum in amore fraterno semper uiuunt, se inuicem lacte pietatis in charitate nutriunt. Qui bene duo hinnuli capreæ gemelli nominantur: qa dū per prædicationem synagogæ in fide geniti eius scripturis nutriuntur, in spe æternitatis intendentes, quasi in montibus cōcordes pascuntur. De quibus prędicatoribus sequit:

Collum tuum sicut turris eburnea.

Collum sponsæ sicut turris eburnea dicitur: quia prædicatores Ecclesiæ, & alti per contemplationem, & fortes per sanctorum operum exercitationem, & preciosi per diuinam sapientiam habentur. De quibus iterum dicitur:

Oculi tui sicut piscinæ in Esebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis.

Esebon cingulum mœroris interpretatur. Oculi ergo sponsæ sicut piscinæ in Esebon dicuntur: quia dum de peregrinatione sua contristantur, & mœrore corroborati, contra spiritales hostes accinguntur, lachrymis se lauant, ut per eos populi cōuenienter coram deo mundentur. In porta autem filiæ multitudinis sunt: quia in fide stant per quam Ecclesiæ multitudinem ad cœlestia introducunt. Sequitur:

Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum.

In naso odoris discretio habetur. Per nasum ergo discretio prædicatorum designatur? quia per eos nobis uirtutum odores, & uitiorum fœtores demonstrantur. Sed nasus sicut turris Libani existit: quia dum semel prædicatores aqua baptismatis lauantur, & quotidianis lachrymis à peccatis quæ contra deum commiserunt, dealbantur, digni fiunt ut ad altiora magis ac magis per fortitudinem erigātur. Sed turris contra Damascum respicit, quia peccatoribus semper sanctus quilibet prædicator cōtradicit. Damascus quippe sanguineus interpretatur, & peccatrici genti dicitur: Manus tuæ plenæ sunt sanguine. Sed quia de membris dixit: dignum est ut de capite loquatur. Ideo subditur:

Caput tuum ut Carmelus, & comæ capitis tui ut purpura regis, iuncta canalibus.

Caput Ecclesia Christus, qui bene ut Carmelus dicitur, quia ipse per passionem quam sustinuit, ad gloriam patris est exaltatus. De quo scriptum est: Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus domini in uertice montiū. In Carmelo quippe Helias orans obtinuit pluuiam, & nos in Carmelo orantes, pluuiam impetramus, quādo in Christum credentes, Christum desideramus, & à patre irrigationem gratiæ suscipimus quam rogamus. Moraliter autem caput sponsæ mens uocatur: quia sicut à capite membra, sic à mente omnes cogitatus nostri disponuntur. Carmelus autem scientia circuncisionis interpretatur. Caput ergo sponsæ ut Carmelus esse perhibetur, quia quælibet sancta mens nouit qualiter dignè circumcidatur, nouit quia nihil est quicquid in corpore agitur, si mens immunda fuerit, quæ templum Christi si efficitur, ab ipso inhabitatur. Quod quia Pharisæi non agebant, ideo dicebat beatus Stephanus eis qui eum occidebant: Dura ceruice, & incircumcisi cordibus & auribus, uos semper restitistis spiritui sancto. Comæ autem capitis eius ut purpura regis iuncta canalibus esse memorantur. Purpura quippe per fasciculos in canalibus ligatur, super quos dum aqua proiicitur, per canales ad uestem quæ supposita est currit, ut uestis tingatur,

tur, & inde nomen accipit, ut tincta colore purpureo purpura uocetur, quæ omnia sanctæ menti congruunt si intelligantur. Comæ quippe capitis sunt cogitationes mentis, quæ in carnalibus ligantur, qa in scripturis diuinis ne inutiliter fluāt, stringuntur. Super quas aqua proiicitur, quæ uestem regiam currens tingit, quia dum in cogitationibus sanctæ mentis, gratia cœlestis suscipitur, totam animam in cœleste ornamentum componit: ita ut iam tota anima in uitam æternam inardescat, & ad æternum sponsum etiam per sanguinem martyrij pergere concupiscat. De tota quippe Ecclesia Paulus dicit: Qui exhibuit sibi Ecclesiam, uestem sine macula & ruga. Et de singulis Ecclesiæ fidelibus dicitur: His omnibus uelut ornamento uestieris. Sic tinctæ ergo, sic pulchræ, sic purpureæ factæ sponsæ ad gaudens sponsus loquitur, dicens:

Quàm pulchra es & quàm decora charissima in delitijs.

Notandum quòd charissima in delitijs dicitur, quia ad charitatem & familiaritatem Christi non peruenit, quisquis scripturæ sanctæ delitijs abundare non contendit. Inde enim dicitur: Omni habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui non habet, & quod uidetur habere, auferetur ab eo. His enim delitijs qui abundat, reficietur: his refectus, assiduè ad maiora precipiēda præparatur. Vnde & huic sponsæ charissimæ dicitur:

Statura tua assimilata est palmæ, & ubera tua botris.

Palma quippe dum crescit, deorsum stringitur, & sursum dilatatur. Sic sancta anima ab imis ad minima incipit, & paulatim ad maiora crescendo, usq; ad amplitudinem perfectæ charitatis peruenit. Nemo enim, sicut scriptum est, repēte fit summus. In psalmo autē de iusto homine dicitur: Iustus ut palma florebit. Vbera autem sponsæ duo præcepta charitatis existunt, quæ animam quam possident, uino cœlesti inebriant & nutriunt. Potest tamen per palmam crux Christi intelligi. Palma enim sublime ualde crescēs, dulcissimos fructus gignit, & crux Christi cœlestem cibum nobis præparauit. Cui sta-

A tura sponsæ assimilatur, quia pro Christo mori non dubitat, quisquis Christum ualde diligens dignè imitatur. De palma sequitur sponsus dicens:

Dixi, ascendam in palmam, et apprehendam fructus eius.

Dixit uerè & ascendit, quia sicut ante secula pro morte nostra mori disposuit, sic in fine mundi propitius & uerax adimpleuit. In palmam ergo ascendit, & fructus eius apprehendit, quia in cruce suspēsus, fructum uitæ inuenit ac apprehēdit, & nobis tribuit. Vnde ad impletum est

B quod sequitur:

Et erūt ubera tua sicut botri uineæ.

Verè per crucem ubera sponsæ sicut botri uineæ existunt, quia in morte Christi duo præcepta charitatis sensus animæ susceperunt, quibus pasta anima debrietur, debriata posteriora obliuiscatur, & in anteriora extēdatur. His uberibus etiā proximos quosq; nutrit, ac roboratos secum ad ea quæ concupiscit perducit. Vnde scriptum est: Qui audit, dicat ueni.

Sequitur:

Et odor oris tui sicut malorum.

C Mala punica de quibus superius tam sæpe dictum est, hic rememorantur, quorum odori odoris sponsæ bene satis assimilatur. Per mala autem punica martyres designari superius diximus. Per os autem sponsæ hic debere intelligi eius prædicationem putamus. Quæ dum uirtutes martyrum prædicat: dum ad eorum similitudinem animos audientium instigat, dum in unius prædicatione fidei multas uirtutes esse manifestat, quid aliud q̄ malorum odorem in ore portat? quia & ruborem corticis in martyrio ostendit,

D quod prædicat, & in uirtutibus multitudinem granorum sub eadem fide quasi sub eodē cortice demōstrat. De quo & subdit:

Guttur tuū quasi uinum optimum.

In gutture quippe uox est. Per guttur ergo ipsa prædicatio iterum designatur, quæ quasi uinum optimum esse dicitur: quia mentes hominum inebriat, ut præteritorum sicut dictum est, obliuiscantur, & in anteriora currentes non lassentur, de quo sponsa uerbum de ore sponsi suscipiens, adiungit:

Dignum dilecto meo ad potãdũ, labijsq; & dentibus illius ad ruminãdũ.

Tale est sponsæ uinum, ut dignum sit dilecto ad potandum: quia dum sancta Ecclesia fidem ueram prædicat: dum auditores suos ad sancta opera excitat: dum solum Christum diligere, imitari amplecti, bonum esse uerbis & operibus demonstrat, quid aliud quam uinum suum dignum facit ut in ore sponsi dulce sapiat? quod bene christus potare dicitur: quia à corpore suo, id est, à populis fidelibus amabiliter potatur. De quo notandum est quod omnes potant, sed labia sola & soli dentes ruminãt: quia dum Ecclesia per sanctos suos prædicat, omnes quidem audiunt, sed non omnes quanta sit uirtus sententiarum quæ dicuntur discernunt. Labia uero & dentes ruminant: quia dum perfectiores quique post auditum uerba ad memoriam reuocant: dum audita quæque exercitatione assidua cogitant, quasi ad os reuocantes quod sumpserunt quanta sit uirtus cibi quem comederũt sentiũt. Idcirco in lege scribitur, q̃a animal quod non ruminat, immundum habetur: quia quisquis bona quæ audit siue legit, non recogitat, uacans à sanctis cogitationibus, necessario immundus congregat. Sequitur sponsa & dicit:

Ego dilecto meo, & ad me conuersio eius.

Ac si diceret: Quoniam fide ac dilectione soli Christo adhæreo, solum sequor: solum cum patre & spiritu sancto unum deum uidere cõcupisco, respectionis eius suauitatem, uisitationis benignitatem, conuersationis dulcedinem, gaudenter experior, experiens proclamo:

Veni dilecte mi, egrediamur in agrũ, commoremur in uillis, mane surgamus ad uineas, uideamus si floruit uinea, si flores fructus parturiũt, si floruerunt mala punica.

Dum sponsa sponsi dulcedinem experta se reficit, de proximo etiã cogitat, quem ipsius sponsi præcepto sicut se diligit, & quia sponsi præcepta, uel secreta intelligit, etiam ut alij intelligant, cõcupiscit dicens: Veni dilecte mi, egrediamur in agrum. Ager quippe teste ueritate, est hic mundus. In agrum uero cũ sponsa sponsus egreditur: quando uerbum dei carne suscepta, in thalamo uirginis mũdo monstratur. In uillis comoratur quando gentes per fidem uisitat, quam recipientibus largitur. Mane ad uineas surgit: quia post resurrectionem suam in gloria patris sedens, Ecclesias quas construit, etiam defendit. Si floruit uinea conspicit: quia omnem profectum Ecclesiæ districto examine perpendit. Videt si flores fructus parturiunt: quia perspicit ad quem profectũ teneri quiq; et imperfecti exrescunt. Videt etiam si floruerũt mala punica: quia perfectos quosque respicit, & quid utilitatis in proximis habeant, quasi in florib. fructum arborum cognoscit, de quibus bene sequitur:

Ibi dabo tibi ubera mea.

In malis punicis dat sponso sponsa ubera: quia in perfectis uiuit charitas gemina, ex qua dũ infirma membra in Ecclesia nutriunt, quasi Christum lactant, qué in minimis suis esse præsentem cognoscunt. De quibus bene subditur:

Mandragoræ dederunt odorem suũ in portis nostris.

Quid per mandragoras, herbam scilicet medicinalem & odoriferam, nisi uirtus perfectorum intelligitur? per quã perfecti quique dum imperfectorum infirmitatibus medentur, in fide quam prædicãt, id est, in portis Ecclesię ueri medici esse cõprobantur. Qui dum exempla bonorum operum circumquaque per sanctam famam tribuunt: quasi odorem quo ægroti sanentur, aspergunt. Sequitur:

Omnia poma noua & uetera dilecte mi seruaui tibi.

Hic p poma sensus scripturarũ sanctarũ intelliguntur, quæ dum ex patrib. sanctis ad nos usq; perueniunt & creduntur quasi ex arboribus poma exurgunt, quibus animæ delectantur. Omnia ergo poma noua & uetera dilecto suo sponsa seruat: quia si nouum testamentum Ecclesia catholica recipit, ut uetus non abijciat, sic uetus ueneratur, ut nouum semper in ipsis sacrificijs carnalibus per spiritum intelligat, in nouo scilicet Christũ

uenisse

uenisse congaudens, in ueteri autem semper uenturum expectans, & dicens.

Cap. VIII.

QVis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ, ut inueniam te solum foris, & deosculer, & iam me nemo despiciat?

In ueteri lege Ecclesia posita Christum exoptabat: & in secreto patris manentem, foras uenire per carnē ad humanos oculos non mediocriter cupiebat. unde & Dauid desiderans dicebat: Exurge, & ne repellas in finem. Et alibi, Inclina cœlos tuos, & descende. Et Esaias ualde cupiens eum uidere dicebat: Vtinam disrumperes cœlos, & descenderes. Vult ergo sponsum foris sponsa inuenire & deosculari: quia concupiscit sub lege posita, ut per carnem appareat: ut ei p amorē seruiat, cui prius non accepta gratia, plus timore quàm amore seruiebat. post cuius osculum iam à nemine despicitur: quia postquam Christus uenit, & fidelibus suis spiritū libertatis infudit, ab ipsis etiam angelis Ecclesia honoratur. Hinc est quod Iosue angelum adorauit, Ioanni uero uolenti se adorare dixit: Vide ne feceris, conseruus tuus sum: & unus fratrum tuorum, habentium testimonium Iesu. Sed quia uenientem Ecclesia suscepit, synagoga repulit: quæ iterum eum in fine mundi suscipiet & amabit, ideo subsequitur Ecclesia, & dicit:

Apprehendam te, & ducam in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex uino conditum, et mustum malorum granatorum meorum.

Apprehensum in domū matris suæ ducit: quia synagogæ in fine mundi Christum in quem credit, prædicabit, dumq; per prædicationem Ecclesiæ susceptus fuerit, ibi Ecclesiam docebit: quia se doceri gaudebit, quando synagogam iam idem corpus factam erudiri secum uidebit. Poculum ex uino conditū Ecclesia dabit: qa ipsi synagogæ nouum testamentum cum ueteri prædicabit, & quasi uino poculum condiet: quia dulcedinem Euangelij testimonijs legis, quæ aspera est, ut robustius

A teneatur, cinget. Mustum uerò malorum granatorum suorum tribuet: quia fortiū uirorum qui unitatem Ecclesiæ etiam in martyrio tenuerunt, exempla apponet: ut ad eorum similitudinem synagoga inardescat, & Antichristi persecutionibus, martyrum præcedentium exemplis roborata non succumbat. cum enim fortium pugnatorum, uictorias audierit, ad eorum imitationem pugnam subire non dubitabit. Quod apertè manifestat cum subiungit:

B Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

Læua Christi uita præsens dextera uerò uita beata habetur. Caput autem nostrum spiritaliter mens esse perhibetur. Dicit ergo synagoga prædicationibus Ecclesiæ iam conuersa, exemplis roborata, imitatione subleuata: Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Ac si diceret: Quoniam nunc tandem Christi fidem teneo, eius ineffabilem gratiam experior concupiscibilem, & quam desiderare nesciebam dulcedinem sentio,

C iam terrena omnia postpono, etiam ipsam uitam carnis pro eius amore contemno, & ad eius beatitudinem uidendam totis desiderijs anhelo. Hoc quippe quod rem aliquam amplectitur, ipsam quam amplectitur rem ex omni parte intrasse habere non ignoratur. Læua ergo sub capite est, & dextera amplexatur, quando sancta anima menti ea quæ uidet supponit, & ea quæ non uidet, omni conatu & uniuersis suis cogitationibus appetit. Sunt quippe modo nonnulli qui tanto desiderio cœlestia sectantur, ut omnia uisibi

D lia pro nihilo reputent, mentem suam cœlestibus studijs sine intermissione occupent, ut nihil aliud agere libeat, quicquid extra spiritalē actionem est, animus fastidiat, hanc solam diligat, cætera cōtemnat, nisi forte ea isti necessaria esse cognoscat. Isti uerò sub capite læuam habent, qui mente erecta ad beatitudinem Christi currentes, uitam præsentem sub se uident. Et dextera Christi eos amplexatur: quia ex omni parte eos dilectio cœlestis intra se retinens tuetur. Huiusmodi quippe uiri sancto otio delectātur, in quo uitæ

beatæ delectatione concupiscibiliter per contemplationem perfruuntur. In qua contemplatione oculum cordis mundāt, ut deum adhuc etiam in hac carne positi, quantum humanæ infirmitati datum est, uideant, cuius uisione se illuminēt, suauitate reficiant. Isti illam beatitudinem iam aliquantulum experiuntur, de qua in Euangelio ueritatis uoce dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt. Quod enim futurum est, iam in eis incipit compleri: quia etsi in hoc mundo adhuc in carne uiuunt, iam tamen per hoc quod maius est in eis, extra carnem sunt. In his impletur quod per Psalmistam diuina uoce præcipitur: Vacate & uidete, quoniam ego sum deus: Hi enim quo sine mundi strepitu uiuunt, eo mentem in dei uisionem per desiderium & cōtemplationem figunt. Et quoniam tales multi ex synagoga in fine mundi, ut credimus, per conuersationem erunt, bene ad huiusmodi dictum intelligitur: Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. De quibus & pro quibus sponsus loquitur consequenter:

Adiuro uos filiæ Hierusalem, ne suscitetis neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa uelit.

Sed quia iam illud superius exposuimus, iterum exponere recusamus. Sed de eadem synagoga iam facta Ecclesia, filiæ Hierusalem admirantes interrogant & dicunt:

Quæ est ista quæ ascendit de deserto, delitijs affluens, innixa super dilectum suum?

Sancta Ecclesia uel quælibet sancta anima de deserto ascendit, quia in exilio huius peregrinationis posita, ad cœlestia gaudia mente & cogitationibus tendit. Vnde & Paulus dicebat: Nostra conuersatio in cœlis est. Delitijs affluit, quia sanctæ scripturæ meditationibus intendens, cœlesti pabulo assiduè mentem pascit. Super dilectum innititur, quia in solius Christi auxilio confidens, eo largiente ab exilio ad patriam transfertur. Ipsa quippe ueritas omnibus fidelibus ait: Sine me nihil potestis facere. unde uerò acceperit ut ab infimis ad superiora à deserto ad regnum ascendere possit, manifestat dilectus cum subdit:

Sub arbore malo suscitaui te.

Quid per arborem malum, nisi sancta crux designatur? quæ malum illud sustinuit, de quo eadem sponsa in superioribus dicit: Sicut malum inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios. Sed sponsam suam Christus sub arbore malo suscitauit, quia in cruce positus, subditam sibi Ecclesiam ad uitam uocauit, ut à somno mortis resurgeret, & cum illo se crucifigens, ad nouam resurrectionem properaret. Vnde & Apostolus cuiuis animæ mortuæ dicit: Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus. Et quibusdam qui iā surrexerant, alibi dicit: Si consurrexistis cum Christo, quę sursum sunt quęrite. Sed quia infidelitas synagogæ Christum crucifixit, ideo sequitur:

Ibi corrupta est mater tua.

Sub arbore malo mater Ecclesiæ corrupta esse dicitur, quia quando saluatorem suum in ligno fixit, nefando scelere se corrupit. Cuius sceleris magnitudinem inculcat, cum idem replicat dicens:

Ibi uiolata est genetrix tua.

Sed quoniam ad hoc cæcitas in Israel facta est, ut plenitudo gentium intraret, ideo intranti Ecclesiæ dicitur:

Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum.

In corde sunt cogitationes. & in brachio operationes. Super cor ergo & super brachium sponsæ dilectus, ut signaculum, ponitur: quia in sancta anima quantum ab ea diligatur, & uoluntate & actione designatur. Signum quippe sancta mens interius & exterius Christum portat, quia dn̄i in eius meditationibus assiduè laborat, in exteriori actione eum imitari non cessat, quo eius dilecta esse dubitari non debeat. De quo signo ipse sponsus discipulis suis aiebat: In hoc cognoscent omnes quia uerè mei discipuli estis, si dilectionem habueritis adinuicem. De qua dilectione mox subditur:

Quia fortis est ut mors dilectio.

Bene proculdubio fortis ut mors dilectio esse perhibetur, quia dum per dilectionem à uitijs mortificamur, quod mors agit in sensibus corporis, hoc agit dilectio in cupiditatibus mentis. Sunt enim

nonnulli qui sic diligunt deum, ut omnia uisibilia negligant, & dum in ęterna mente tendunt, ad omnia temporalia pene insensibiles fiunt. In his nimirum ut mors dilectio fortis existit, quia sicut mors exteriores corporis sensus ab omni proprio & naturali appetitu interficit, sic dilectio in talibus uiris omnia terrena desideria contemnere mentem alias intentam compellit. Huiusmodi mortuis & uiuis dicebat Apostolus: Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in deo. Hi proculdubio uitam suam cum Christo abscondunt, quia dum omnia quæ uidemus postponunt, in his quæ nõ uidemus, in beatitudine scilicet Christi ueraciter & secretè uiuunt. Quia enim falsam uitam despiciunt, quæ uisibiliter apparet, in uera uita se abscõdũt, quæ nõ nisi inuisibilibus oculis se manifestat. Potest tamen intelligi ut hoc de seipso Christus dicat inquiens: Pone me ut signaculũ super cor tuum, ut signaculũ super brachium tuum: quia fortis est ut mors dilectio. Ac si diceret: Dignum est ut in mente & actione signũ dilectionis meæ meipsum tecum feras, quia in fortitudine dilectionis tuę mortem subijt, ut tu quæ mortua in infidelitate eras, mecum resurgens, in fidei nouitate spiritaliter uiuas. Sed quia in cruce suspensus nequaquam fuisset, nisi ad magnam inuidiam cor synagogæ exarsisset, ideo subditur:

Dura ut infernus æmulatio.

Aemulatio quippe & in bonum & in malum accipitur. In bonum enim accipitur, sicut per Apostolum dicitur: Aemulamini charismata meliora. In malum autem assumitur, ubi per Samuelem Sauli dicitur: Aufertur à te regnum, & dabitur æmulo tuo. Aemulus quippe eius Dauid dicitur, cui Saul inuidere non ignoratur. Dura est ergo ut infernus æmulatio, quia dum synagoga Christum ad inferos posse trãsmittere se putauit, ei usque ad mortem corde immisericordi inuidit. Ut infernus æmulatio dura extitit, quia sicut infernus sine misericordia quos tenet cruciat, sic Iudaica plebs christum apprehendens sine respectu pietatis ad mortem trahebat. De qua bene subditur:

Lampades eius, lampades ignis atque flammarum.

Sicut enim ignis quæ incendit, consumit, sic Iudæos ab omni fidei uirtute inuidia sua destruxit, de quibus bene alibi dicitur: Et nunc ignis aduersarios consumit. Ac si diceretur: Antequam ad æternũ ignem ueniant, in præsenti consumũtur, quia in se ipsi ignem inuidiæ portant, qui sine portantis combustione non portatur. Hic ignis inuidiæ flammas protulit, quando per exempla in quibus accensus est, etiam in gentilibus usq; ad christianorum martyria per mũdum uniuersum excreuit. Sed quia hinc ignis inuidiæ, hinc ignis charitatis se exulit, iõ subdit:

Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.

Charitate quippe martyres sancti uiuaciter ardebant, quia in dei & proximi dilectione mirabiliter flagrabant. Hanc charitatem aquæ multæ extinguere non poterant, quia quantæcunq; tribulationes eis fierent, ad odium eos transmutare nõ ualebant. Hoc nimirum esset charitatem extinguere, si in tribulationibus quas ingerebant, ad dei aut proximi odium eos humiliare potuissent. Sed cum aquæ dictæ sint, quid rursum per flumina, nisi aquarum ipsarum incrementa & uiuacitas intelligitur? Flumina quippe uiuas aquas solere dici cognoscimus. Flumina ergo maximas tribulationes accipimus, quæ dum per totum orbem super martyres ebullierunt, ad extinguendum charitatis ignem grandi impetu confluxerunt. sed quia inter flumina adeo charitatis uigor uixit, ut potius flumina consumeret, quã se ab illis extingui permitteret, ideo multi etiam persecutorum ad eandem charitatem se conuertebant, ita ut dimitterẽt quicquid in mũdo possidebãt, & seipsos morti darent, quam prius patientibus crudeliter inferebant. Unde & subditur:

Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.

Cũ terrenæ substantiæ cupiditate deus nõ diligitur, quia terrenus amor oculum cordis sordidat, ne diuina claritas uideatur. Contra quod in Euangelio dicitur: Beati

Beati mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt. Et Ioannes Apostolus ait: Si quis diligit mundũ, nõ est charitas patris in eo. Nec mirũ, quomodo enim eum diligere potest quẽ nescit? Aut quomodo eũ scit, ad quẽ sciendũ oculũ cordis claudit? Sed homo omnẽ substantiã domus suæ pro dilectione tribuit, quãdo quicquid in mundo possidet, pro Christo distribuit, ut abiiciens quod impedit, deum diligat, & terso puluere sollicitudinũ, oculos aperiat, ut deũ uideat. Et cum omnem substãtiam dederit, quasi nihil eam despicit, quia postquam oculum tersit, & deũ cõspexit, in illius uisione quicquid possederat, nihil pendit. Hoc Apostoli fecerunt, qui non solum possessa, sed etiam cupita, ut Christum sequerentur, dimiserũt. Quibus ipse Christus, pro quo omnia dimiserant, dicebat: Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt nobis, dicite: Serui inutiles sumus, quõ debuimus facere, fecimus. Sed quoniam abiecta terrena substantia non statim ad perfectionem ascenditur, quia rebus exterioribus abnegatis, restat etiam labor ut idem ipse homo à semetipso abnegetur, quatenus gradatim proficiat, & quandoque perfectus non solum se, sed & alios secum ad uitã trahat, ideo de noua & tenera adhuc Ecclesia uel unaquaque anima consequenter dicitur:

Soror nostra paruula est, & ubera non habet.

Sororẽ Christus Ecclesiam uocat, quia de ipsis Apostolis dicebat: Ite dicite fratribus meis. *Soror autem paruula*, ubera non habebat, quando in solis Apostolis Ecclesia erat, in quibus seipsam uel alios nutrire lacte prædicationis non poterat. Quid enim Petrus alijs prædicaret, cum seipsum discipulum Christi in unius ancillæ uoce detestando & iurando negaret? Prima ergo Ecclesia ubera non habebat, quia post resurrectionem in una domo inclusa, inter persecutores suos nõ dico prædicare, sed & uideri timebat. Consequenter ergo dicitur:

Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?

Allocutus est Christus sororem suam, quando spiritũ sanctum super Apostolos misit, & eis in interioribus loquens, illos omnes mundi loquelas multiplici distributione docuit. Sed à quibus hoc quærere intelligendus est qui omnia nouit, nisi à sanctis patribus antiquis quos ad quærendũ spiritu sancto instigauit? Quibus eodem spiritu quo in quęstionẽ eos induxit, respondet protinus cõuenięter, & ait:

Si murus est, ædificemus super eum pro pugnacula argentea.

Dato spiritu sancto, murus sancta ecclesia efficitur, quia quæ prius timida erat, instruente eandem spiritu omnipotente, ad resistendum aduersarijs impenetrabiliter roboratur. quod manifestat idem petrus sub ancilla timidus, mox contra principes rigidus, quibus dicebat: Obedire oportet deo magis q̃ hominibus. Et iterum: Si iustũ est uos potius audire quàm deum, iudicate. Nos enim non possumus quæ uidimus & audiuimus, non loqui. Et de cæteris discipulis scriptum est: Ibãt discipuli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Ecce qualis murus facta est ecclesia, quæ modo tenerrima, nec pedem cuiuslibet gradientis sine sui læsione gerit, modo uerò accepto mirabili artifice spiritu sancto, uniuersi exercitus assultus illæsa cõtemnit. Super quã propugnacula ædificantur, quia ut nõ tãtummodo se defendat, sed ut & impugnãtes resistendo posternat, miracula ei facere cõceditur, quæ cum hostes uiderint, ab eius aggressione iacula timentes terreantur. Quæ propugnacula bene argentea esse perhibentur, quia ipsa miracula cũ uerbi prædicatione donantur. Et quia argentum ualde sonorum est mettallum, argentea propugnacula existunt, quia per miracula factum est ut eorum uerba per uniuersum mundum conualescerent, & fidei prædicationem inflexibiliter circunquaque diffunderent, quod manifestat psalmista dicens: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Sequitur:

Si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.

Ostium etiã bene esse Ecclesiã dicimus quam ab ipso Christo potestatem aperiendi &

di & claudēdi accepisse scimus. Ostium procul dubio in suis prædicatoribus existit, quia per eos aditus ad uitam se nobis aperit. Vnde & ipsi primo pastori Ecclesiæ dicitur: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunq; solueris super terrā, erit solutum & in cœlis. Vel ostium in ipso capite suo existit, qa ipse de se ueraciter dicit: Ego sum ostiū. Ostiū uerò tabulis cedrinis cōpingitur, quia sancta Ecclesia fidem prædicans multitudinibus populorū decoratur, & dum populi uarijs uirtutibus asperguntur, ut uidelicet alius de rebus quas possidet, indigentibus necessaria tribuat, alius omnia abijciens, etiā à legitimo connubio se abstineat, alius uerò tantum proficiat, ut aliorum etiam prædicator fiat, tāquam pictura multis coloribus, sic ecclesia multis distinctionibus honestatur, quæ sancto spiritu conualescens hilariter respondet, dicens:

Ego murus, & ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.

Verba sua sicut turrim habuit, ex quo pacem coram sponso reperit, quia postquam sub ipso spiritum pacis accepit, prædicatores contemplatione altos, & robore inflexibiles nutriuit. Sed quid est quod non ait pacem, sed quasi pacem reperiēs, nisi quia dum in hoc mūdo sumus, à peccatis omnimodis non desistimus, & quandiu cum peccato uiuimus, pacem perfectam cum illo qui sine peccato in carne uixit, non habemus? Sed quoniam tantillam pacem quam habemus, per ipsum mediatorem dei & hominum tenemus, ideo subditur:

Vinea fuit pacifico in ea quæ habet populos, tradidit eam custodibus.

Ipse uerò pacificus noster esse dicitur: quia per ipsum deomne genus humanū reconciliatū est. Huic pacifico uinea fuit, quia in labore præceptorum carnalium synagogam plantauit, de qua dicitur: Vinea domini sabaoth domus Israel est, quæ uinea in ea quæ habet populos extitit, quia in lege posita est, quæ multos populos ad se collegit. De quibus populis dicitur: Populi meditati sunt inania. A Hanc uineam custodibus tradidit, quia synagogam Moysi & cæteris patribus custodiendā subiecit. De qua bene subditur:

Vir affert pro fructu eius mille argenteos.

Hæc uinea fructum protulit, quia ex synagoga botrus ille magnus, qui de terra promissionis allatus est, Christus uidelicet Iesus, per humanitatem processit. De quo fructu pater ad Dauit ait: De fructus uentris tui ponam super sedem tuam. Vnde & Apostolus scribit: Quorum patres B sunt, & ex quibus Christus. Per argenteos uerò in hoc loco omnem terrenam substantiam intelligimus de qua Petrus eleemosynam petenti claudo dicebat: Argentum & aurum non est mihi. Pro fructu ergo uineę uir mille argenteos affert, quia quisquis uiriliter in fide quam suscepit se habet, libenti mēte & perfectè omnia terrena dimittit, ut Christū ueraciter habeat. Millenarius enim perfectus est numerus, ideo per eum perfectio rei cuiuslibet demonstratur. Hos argenteos in primitiua ecclesia illi ferebant, de quibus in actibus C Apostolorum scriptum est: Quot quot autem possessores agrorum aut domorum erant, uendebant, & afferentes ponebant ad pedes Apostolorum precia eorum quæ uendebant. Isti congregati aliam uineam uidelicet sanctam Ecclesiam ex seipsis cōstruxerunt, & ut boni agricolæ, sanguine suo propagauerunt, & prædicationibus usque ad fines terræ dilatauerunt, ut iam mundum penè uniuersum impleat, & fructum gratum locata agricolis suis temporibus reddat. Vnde in Euangelio dicitur: Malos malè perdet, & uineam suam locabit alijs agricolis, qui reddant ei fructum D temporibus suis. De qua uinea iam bonis locata ipse pacificus dicit:

Vinea mea coram me est.

Coram ipso uinea sua existit, quia perditis malis agricolis, sanctam ecclesiam per bonos doctores respectu benigno erudit. Cui dicit:

Mille tui pacifici, & ducenti ijs qui custodiunt fructus eius.

Qui sunt isti pacifici, qui mille dicūtur esse & ducenti, nisi illi superiores argētei quos dū perfectè dimittimus, pacem pe-

corimus

eorum distributionẽ cum sanctis nobisip sis acquirimus? Vnde & in euangelio dominus præcipit: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut cũ defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Sed quid per ducentos intelligimus, nisi duplicem retributionem quam acquirimus, dum in hoc mundo perfectè pro Christo omnia terrena contemnimus? Mille ergo & ducenti Ecclesiæ argẽtei existunt, quia dũ fideles quique omnia quæ possident, ex toto relinquunt, & pacem sibi cum sanctis faciũt, & præsẽtis uitæ remunerationẽ cum cœlesti percipiũt. Et hoc est quod dominus in Euangelio ait: Amen amen dico uobis, nemo est qui reliquerit domũ aut fratres, aut sorores, aut patrẽ, aut matrẽ, aut filios, aut agros, propter me & propter Euangelium, qui non accipiet cẽties tantum, nunc in tempore hoc domos & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros cũ persecutionibus & in seculo futuro uitam æternam. Sed quibus ista remuneratio sic duplicatur, nisi his qui custodiunt fructus eius? Qui sunt autẽ qui fructus uineæ custodiunt, nisi illi qui in sancto opere quod inceperunt, ut perseuerantes existunt? Opus enim quod sancto desiderio incipitur, si constantia mentis usque ad finem non tenetur, sine fructu habetur: quia immaturè ab hoc unde processerat uacuatur. Ideoque dominus in Euangelio ait: qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Sequitur spõsus & dicit:

Quæ habitas in hortis, amici auscultant te, fac me audire uocem tuã.

Sponsa in hortis habitat, quia sancta Ecclesia uel quælibet sancta anima in fructificatione uirtutum mentem uersat. Cuius uocem sponsus audire desiderat, quia in hoc summopere Christo placet, ut perfectus quilibet uir infirmos quosque uerbo sanctæ prædicationis admoneat. Amici enim auscultant, quia fideles in Ecclesia ut amicus sponsi loquatur, pio desiderio expectant. Et notandum, ꝙ amicus est qui auscultat, quia qui deum mente integra diligit, prædicantẽ quẽ diligit, libẽter audit. Vnde in Euangelio dicitur: qui est ex deo, uerba dei audit. Sed quia dũ ecclesia ueritatem prædicat, multi non intelligunt: multi quod percipiunt, prauo intellectu subuertũt: ideo admonenti ut prædicet, respondet sponsa, & dicit:

Fuge dilecte mi, & assimilare capreæ hinnuloq; ceruorum super montes aromatum.

Dilectus fugit, quia à reprobis cordibus se, ne intelligatur, abscondit. Dum.n. reprobæ mentes ad audienda uel legenda uerba dei, peruersa intentione accedunt, digno iudicio ueritatem non inueniunt, quam indigno appetitu requirunt. Vnde & ipsa dei sapientia dicit: Quærent me mali, & non inuenient. Sed fugiens reprobos dilectus montes aromatũ petit, quia peruersos dimittens, sanctas animas uisitare non desinit, quę & per contemplationem excelsæ fiunt, & per confectiones uirtutum odorifera unguenta secum ferunt. Super hos montes dilectus capreæ & hinnulo ceruorum assimilatur, quia in cordibus sanctorum uirorum manifestatur quàm pia charitate humanitatem pro nobis assumpsit. qui dum ex patribus antiquis natus fuit, quasi ex ceruis hinnulus, sicut dictum est superius, uenit. Qui dum esset diues, pauperem se, ut nos ditaremur fecit, & dum esset super omnia excelsus, humilitatem nostram ineffabili dignatione suscepit. Cui immensas gratias quoadusque uiuimus reddamus, cui pro nobis in mortem tradito, & resurgenti in immortalitatem, nosipsos & spiritum & corpus debemus: qui uiuit & regnat cum deo patre in unitate spiritus sancti deus, per infinita secula seculorum, Amen.

Expositionis B Gregorij Papæ, super Cantica canticorum finis.

PRAEFATIO BEATI GREGORII PAPAE IN HOMILIAS

Super Ezechielem Prophetam.

Dilectissimo fratri Mariano Episcopo Gregorius seruus seruorũ dei Homilias quæ in beato Ezechiele propheta, ut coram populo loquebar, exceptę sunt, multis curis irruẽtibus

tibus in abolitione reli quer ã. Sed post annos octo petentibus fratribus notariorũ schedulas requirere studui, easq; fauente domino transcurrens, inquantum ab angustijs tribulationum licuit, emendaui. Tua itaque dilectio has sibi ad legendum mitti poposcerat, sed ualde incongruum credidi, ut aquam despicabilem hauriret, quem constat de beatorum patrum Ambrosij atque Augustini torrentibus profunda ac perspicua fluẽta assiduè bibere. Sed rursum dum cogito quòd sæpe inter quotidianas delitias etiam uiliores cibi suauiter sapiunt. transmisi minima legenti potiora, ut dum cibus grossior uelut pro fastidio sumitur, ad subtiliores epulas auidius redeatur.

Homilia prima.

DEi omnipotentis aspiratione de Ezechiele propheta locuturus, prius debeo tempora & modos aperire prophetiæ, ut dum accessus eius ostenditur, uirtus melius cognoscatur. Prophetiæ tempora tria sunt, scilicet præteritum, præsens, & futurũ. Sed sciendum est quòd in duobus temporibus prophetia etymologiã perdit. Quia cum ideo prophetia dicta sit, quòd futura prædicat quando de præterito uel præsenti loquitur, rationem sui nominis amittit: quoniam non prodit quod uenturum est, sed uel ea memorat quæ transacta sunt uel ea quæ sunt. quæ tamen tria prophetiæ tempora uerius loquimur si ex sacrę scripturæ testimonijs ostendamus. Prophetia de futuro est: Ecce uirgo concipiet, & pariet filium. propheti de præterito: In principio creauit deus cœlum & terram. De illo enim tempore dixit homo. quo non erat homo. prophetia de præsenti est, quando Paulus Apostolus dicit: Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis uel idiota, conuincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus: occulta enim cordis eius manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit dominum, pronuncians quòd uerè deus in uobis sit. Cum igitur dicitur: Occulta cordis eius manifesta fiunt profectò monstratur, quia per hunc

Esa. 7. *Gen. 1.* *1. Cor. 14*

A modum prophetiæ spiritus non prædicit quod futurum est, sed ostendit quod est. Quo autem pacto prophetiæ dicatur spiritus, qui nihil futurum indicat, sed præsens narrat? qua in re animaduertendum est quòd rectè prophetia dicitur, nõ quia prædicit uentura, sed quia prodit occulta. Rem quippe quamlibet sicut ab oculis nostris in futuro subtrahunt tempora, ita ab oculis nostris in præsenti subtrahit causa. Ventura etenim res occultatur in futuro tempore, præsens autem cogitatio absconditur in latenti corde. Est B etiã prophetia præsens, cum res quælibet non per animum, sed per absentem locum tegitur, quæ tamen per spiritum denudatur Et ibi fit præsens prophetantis animus, ubi per pręsentiam non est corpus. Nam Giezi longè à propheta recesserat, cum Naam Syri munera percipiebat, cui tamen idem propheta dicit: Nõne cor meum in præsenti erat, quando reuersus est homo de curru suo in occursum tibi? Sciendum quoque est, quia prophetiæ tempora inuicem sibi concinunt, ad probationem, ut aliquando ex fu- C turis præterita, aliquando uerò ex præteritis probentur futura. Dixerat enim Moyses: In principio creauit deus cœlum & terram. Sed quis crederet, quia uerum de præterito diceret, si de futuro etiam aliquid non dixisset? In ipsius etenim libri fine, in cuius exordio illa de præterito dixerat, aliquid prophetiæ per Iacob uocem de uenturis permiscuit, dicens: Non auferetur sceptrũ de Iuda, & dux de fœmoribus eius, donec ueniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Qui etiam per se- D metipsum eundem qui mittendus erat, ei quem ducebat populo prophetauit, dicens: Prophetam suscitabit uobis dominus deus uester de fratribus uestris, tanquam me, ipsum audietis. Erit autem, quicunque non audierit prophetam illum, exterminabitur de populo suo. Cur ergo præteritis uentura permiscuit, nisi ut dum implentur ea quæ de futuro prædiceret, ostenderet etiam quia de præterito uera dixisset? Quia itaque docuimus qualiter ex futuro prophetiæ probentur præterita, restat nũc ut adhuc

4. Reg. 5 *Gen. 1.* *Gen. 49* *Deut. 18*

huc de sacris eloquijs ostendamus, quomodo in ipso prophetiæ spiritu ex præteritis probentur futura. Certè rex Babylonicus cùm somnium uidisset, misit ad magos & hariolos, omnesq; sapientes Babyloniç conuocauit, nec ab eis solummodo interpretationem somnij, sed etiam somnium quæsiuit: Vt nimirum ex præterito colligeret, si quid in eorũ responsionibus de uenturo certum teneret. Qui cum dicere nulla potuissent. Daniel deductus ad medium est, qui de interpretatione somnij & de narratione requisitus, non solum hoc respondit quod interrogatus est, sed ipsam somnij originem replicauit, dicẽs: Tu rex cœpisti cogitare in stratu tuo quid esset futurum post hæc. Et paulo pòst: Tu rex uidebas, & ecce quasi statua una grandis, &c. Cuius uidelicet somnij mox ut ordinem dixit, quicquid ex eodem uenturũ sequebatur, aperuit. Pensemus ergo ordinem prophetiæ. A cogitationibus uenit ad somnium, à somnio peruenit ad futura. qui ergo ipsam, ut ita dicam, radicem somnij protulit, profectò ex præteritis probauit quòd uera essent quæ de futuris diceret. Prophetia aũt præsentis temporis, nec præteriti attestatione indiget, nec futuri: quia cum res occulta per prophetiæ uerba detegitur, ueritati illius res ipsa quç ostenditur attestatur. Igitur quia de temporibus prophetiæ tractauimus, restat ut de modis eius ac qualitatibus aliqua disseramus. Spiritus quippe prophetiç nec semper, nec eodem modo prophetç animum tangit. Aliquãdo enim spiritus prophetiæ ex prçsenti tangit animum prophetantis, & ex futuro nequaquam tangit: aliquãdo ex futuro tangit, & ex prçsenti nõ tangit. Aliquando uerò ex prçsenti & ex futuro tangit, aliquando autem ex prçterito & ex prçsenti atq; futuro pariter tangitur animus prophetantis. Aliquando tangit ex prçterito prophetiç spiritus, nec tangit ex futuro: aliquando autem tangit ex futuro, nec tangit ex prçterito. Aliquando uero in prçsenti ex parte tangit, & ex parte non tangit: aliquando in futuro ex parte tangit, & ex parte non tangit. Sed hæc ipsa si possumus eo ordine quo prçmissa sunt sacrç scripturç testimonijs ostendamus. Ex prçsenti enim prophetiç spiritus prophetantis animum tangit, atque ex futuro non tangit, sicut Ioannes baptista uenientem dominum uidens, ait: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Sed cum iam moriturus esset missis discipulis requirebat dicens: Tu es qui uenturus es, an alium expectamus? In quibus uerbis ostenditur quia in terris quidem uenisse redemptorem nouerat, sed an per semetipsum ad aperienda inferni claustra descenderet, dubitabat. Ex præsenti enim prophetiæ spiritu tactus fuerat, qui humanitatem mediatoris uidens, & diuinitatem eius intelligens, cõfitebatur agnum qui peccata mundi tolleret. Sed tactus ex futuro non fuerat, quia aduentum illius in inferno nesciebat. Aliquando uero prophetiæ spiritus animum prophetantis ex futuro tangit, atque ex præsenti non tangit, sicut apertè libri Geneseos historia testatur cum Isaac Esau filium suum ad uenerandum misit, cui minorem filium Rebecca ad benedicendum supposuit, qui hœdinis pellibus indutus paterno palpatui corpus fraternum finxit. Cui ille minori filio tanquam maiori benedictionem dedit, quæque ei essent longè futura, nunciauit, sed quis esset qui coram se assisteret, scire non potuit. Prophetiæ ergo spiritus ex futuro animum prophetantis tetigit atque ex præsenti non tetigit, quando caligantibus oculis pater & uẽtura ꝓdicebat, & ꝑsentẽ filiũ nesciebat. Aliqñ prophetantis animũ ex præsenti pariter & ex futuro tãgit, qđ ex eodẽ libro Geneseos liquidò docemur. In illo quippe scriptũ est, quia cũ ad uitæ iã terminũ propinquaret Iacob & duos filios suos Ioseph fecisset assistere ante eũ, ut ex benedictione illius possent lõge post futura ꝓmereri, cui maiorem ad dexterã, minorẽ uero posuit ad sinistram. Cũq; ille oculis senectute caligantib. nepotes suos, quis prior, quisve esset minor, humano uisu discernere nequaꝗ posset, ductis in obliquũ brachijs dexteram manũ minori, sinistram maiori imposuit. Quod dũ corrigere filius uellet. ait: Non ita conuenit pater, quia hic est primogenitus. Audiuit: Scio fili mi scio. Et isti quidẽ erit in populos & multiplicabit̃, sed frater eius iunior maior illo erit. Prophetiæ ergo

ergo spiritus ex præsenti pariter & ex futuro, prophetãtis animũ tetigit, dũ Iacob & uentura nunciabat, & eos quos corporeis oculis uidere non poterat, ante se positos per spiritũ discernebat. Sic Ahiæ prophetæ animam prophetiæ spiritus & ex præsenti, atque ex futuro tetigerat, cum caligantibus oculis eam quæ se esse aliam simulabat, & uxorem Hieroboam esse cognouit, & quicquid ei futurum esset, aperuit, dicens. Ingredere uxor Hieroboam, quare aliam te esse simulas? Ego autem missus sum ad te, durus nuncius, Vade & dic Hieroboã, hæc dicit dominus Deus Israel: Quia operatus es malè super omnes qui fuerunt ante te, & fecisti tibi deos alienos & conflatiles, ut me ad iracundiam prouocares: me autem proiecisti post corpus tuum, idcirco ego inducam mala super domum Hieroboam. Ex præsenti ergo atque ex futuro pariete prophetantis animus tactus fuerat. qui & ingredientem deprehendere potuit, & ei uentura nunciare. Aliqñ autem ex præterito, & ex præsenti, atque ex futuro pariter animus tãgitur prophetantis, sicut Elizabeth uenire ad se Mariam conspiciens, quia incarnatum uerbum gestaret in utero, agnouit: eamq; iam domini sui matrem uocauit, dicens: Vnde hoc mihi, ut ueniat mater domini mei ad me? De cuius conceptione per angelum quoque ad Ioseph dicitur: Quod enim in ea natũ est, de spiritu sancto est. Quæ uidelicet Elizabeth dicit: Beata quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi a domino. Dicens enim, Beata quæ credidisti: apertæ indicat quia uerba angeli quæ dicta ad Mariam fuerant, per spiritum agnouit, atque subiungens: Perficientur ea quæ sunt dicta tibi a domino, quæ eam in futuro sequerentur, præuidit. Simul ergo de præterito & præsenti atq; ex futuro per prophetiæ spiritum tacta est, quæ & eam promissionib. angeli credidisse cognouit, & matrẽ nominans, quia redẽptorẽ humani generis in utero portaret, intellexit. Et cum omnia perficienda prædiceret, quid etiã de futuro sequeretur aspexit. Aliqñ uerò prophetiæ spiritus ex præterito tãgit aĩum, nec tangit ex futuro sicut in Paulo apostolo aperte ostẽditur, q discipulis dicit: Notũ uobis facio fratres Euangelium quod euangelizatũ est à me, quia non est secundum hominem: neque enim ego ab hoĩe accepisti illud. neq; didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Vnde alijs quoq; discipulis dicit: Secundum reuelationem notum factum est mihi sacramentum. Qui tamen hoc ipsum Euangelium quod per reuelationem cognouerat, cũ Hierosolymã p̃dicaturus ascẽderet ait: Ecce ego aligatus spiritu uado in Hierusalem, quæ in ea uẽtura sunt mihi ignorans. Hoc quippe euangelij sacramentum est, quia unigenitus patris incarnatus atque perfectus homo factus est, qui crucifixus, mortuus & sepultus, die tertia surrexit: die quoque quadragesima ascendit in cœlum, atque in dextra patris sedet. Qui ergo per reuelationem euangelium agnouit, prophetiæ spiritu de præterito tactus est: sed quia quid pro eodem euangeliò passurus esset, ignorabat, de futuro procul dubio tactus non est. Nam sic dicit: Nisi qđ spiritus sanctus p omnes ciuitates ꝓtestatur mihi dicens: quoniam uincula & tribulationes Hierosolymis me manent. Apertè ostenditur, quia ea quæ ipsi futura essent aliis de ipso reuelata erant, non autem ipsi de se, sicut de illo per Agabum dicitur: Virum cuius hæc zona est, ita alligari oportet in Hierusalem. Aliquando autem prophetiæ spiritus tangit ex futuro, nec tangit ex præterito, sicut in Helisei facto scriptum est, quia cum unus ex filijs prophetarũ materiã succideret, huic ferrum securis in aquam cecidit, qui exclamauit: Heu heu domine mi, & hoc ipsum mutuo acceperã. Dixit autem homo dei: Vbi cecidit? At ille monstrauit ei locũ. Præcidit ergo lignum, & misit illuc, natauitq; ferrũ. In quo uidelicet prophetæ facto cognoscit᷑ qa qui requirit ubi ceciderat, qd esset facturus nouerat: sed tñ cum requirit constat quia ubi ferrum cecidisset, ignorabat. Prophetiæ ergo spiritus Helisæi mentem ex futuro tetigerat, sed ex præterito non tangebat: qui & ferrum ex profundis dimersum quia reuocaturus esset ad superficiem, scire potuit, sed ubi ceciderat, omnino nesciuit. Aliquando uerò prophetiæ spiritus in p̃senti ex parte tãgit, & ex parte nõ tãgit. Qđ petri Apostoli historia testat᷑: cum missi ad eũ a cornelio milites, ci

Marginal notes: 3. Re. 14 · Luc. 1. · Matt. 1. · Gal. 1. · Ephe. 3. · Act. 20 · Ibidem · Act. 21 · 4. Re. 6.

ei sunt per spiritum nunciati. Scriptum quippe est: Et dixit spiritus ei: Ecce uiri tres quærunt te. Ad quos ille descendit, & requirens dixit: Quæ causa est propter quam uenistis? In cuius uerbis ostenditur quia eandem causam per spiritum non audierat, quam à militibus requirebat. In præsenti ergo mentem Petri spiritus ex parte tetigerat, & ex parte non tetigerat, qui & adesse milites dixit, & pro quo causa uenerant, tacuit. Aliquando spiritus prophetiæ in futuro ex parte tangit, & ex parte non tangit, sicut prophetarum filij de auferendo Helia ad Helisæum dicunt: Nunquid nosti quia hodie dominus tollat dominum tuum à te? quo tamen ablato, sese per diuersa dispergunt, cumq; in rupibus & uallibus quærunt. In futuro ergo eorum mentem prophetiæ spiritus ex parte tetigerat, & ex parte non tangebat, quando eum quem tollendum nouerant, non inueniendum quærebant. Ex parte itaque tacti sunt, atque ex parte non tacti: qui & sciebant quòd tolli posset, & nesciebant quòd inueniri non posset. Idem quoque Helisæus per prophetiæ spiritum de futuro ex parte tactus est, & ex parte non tactus. cum regi Israel diceret: Percute iaculo terram. Et cum percussisset tribus uicibus, & stetisset, iratus est contra eum uir dei, & ait: Si percussisses quinquies aut sexies siue septies, percussisses Syriam usque ad consumptionē: nūc autem tribus uicibus percuties eam. Qui itaque nouerat quia totiens percuteret Syriam, quotiens percussisset terram, sed cum ei diceret: percute terram, quotiens eam percussurus esset, ignorabat: quippe & indignatus est terram tertiò fuisse percussam, profectò constat quia de futuro ex parte tactus fuerat, & ex parte non tactus, qui Syriam percuti prædixit, sed terram amplius percuti uoluit. sic Samuel cum ad ungendum Dauit à domino mitteretur, respondit: Quomodo uadam? Audiet enim Saul, & interficiet me Qui & Dauid unxit, nec tamen à Saule occisus est. Ex parte ergo de futuro tactus prophetæ animus fuerat, & ex parte non tactus, qui & ungendum Dauid in regno nouerat, & quia à Saule non esset occidendus ignorabat. Sciendum quoque est quòd prophetæ quidam è proximo tanguntur, atque è lōginquo minimè tanguntur. Alij uerò è lōginquo, & non tanguntur è proximo. Alij autem & è longinquo & è proximo prophetiæ spiritu tāguntur. Nam quidā tanguntur è proximo, & nō è lōginquo, sicut Samuel perisse asinas nouerat, easq; inuentas esse nunciabat. Saul regem futurum prædicit: Dauid quoq; quia in eius regno succederet, nunciat, sed quia pater regis æterni futurus sit non predicit. Quidam uerò tanguntur è lōginquo, & non tanguntur è proximo sicut idē Dauid incarnēdū dei unigenitū nouerat, de Iudæa dicens Homo factus est in ea, & ipse fundauit eā altissimus. Atque hunc ad cœlos ascensurum, & ad patris dextrā sessurum intelligit dicēs: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Et tamen multa quæ è uicino acta sunt minime præuidit. Vt enim pauca de multis loquar, seruum Miphiboseth Sibam contra suum dominum mentientem nō intellexit, & Amasæ promittens dicit: Hæc faciat mihi deus, & hæc addat, si non magister militiæ fueris coram me omni tēpore pro Ioab: uidelicet quid sequeretur, ignorans: quia Amasa idem non solum principatum militiæ pro Ioab non susciperet, sed etiam per Ioab post paululum uitam finiret. Et cum templū deo cōstruere uoluit, quid è uicino sequeretur, nesciens, prophetā alterū requisiuit. Quidā uerò e longinquo tanguntur, & e proximo: sicut Esaias lōgè post futura prænunciauit, dicens: Ecce uirgo concipiet, & pariet filium: & uocabitur nomen eius Emanuel. De quo rursus ait: Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus eius super humerum eius, & uocabitur nomen eius admirabilis cōsiliarius, Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis. qui etiam de Ezechia rege prophetię spiritu tactus è uicino, quia de infirmitate sua surgeret, prædixit: & quot annis post infirmitatem uiueret, nunciauit. Aliquando enim prophetię spiritus prophetis deest, nec semper eorum mentibus præstò est, quatenus

Act. 10.
4. Reg. 2
4. Reg. 3.
1. Reg. 15
1. Reg.
1. Reg.
1. Reg.
Psal.
Psal.
2. Reg.
2. Reg.
2. Reg.
Esa.
Esa.

quatenus eum hunc non habent, & hunc agnoscant ex dono habere cum habent. Vnde Helisæus cum flentem sunamitem mulierem à suis pedibus per Gyezi puerũ auelli prohiberet, dixit: Dimitte illam: anima enim eius in amaritudine est, & dominus celauit à me, & non indicauit mihi. Sic quoq; cum eum Iosaphat de futuris requireret, & prophetiæ ei spiritus deesset, psaltem fecit applicari, ut prophetiæ ad hunc spiritus per laudem psalmodiæ descenderet, atq; eius animum de uenturis repleret. Vox etenim psalmodiæ cùm per intentionem cordis agitur: per hanc omnipotenti domino ad cor iter paratur, ut intentæ menti, uel prophetiæ mysteria, uel compunctionis gratiam infundat. Vnde scriptum est: Sacrificium laudis honorificauit me, & illic iter est quo ostendã illi salutare dei. Quod enim Latinè salutare, hoc Hebraicè Iesus dicitur. In sacrificio igitur laudis fit Iesu iter ostensionis, quia dum per psalmodiam cõpunctio effunditur, uia nobis in corde fit, per quam ad Iesum in fine peruenitur sicut ipse de sua ostensione loquitur dicens: Qui diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum & manifestabo ei meipsum. Hinc quoq; scriptum est: Cantate domino, psalmum dicite nomini eius, iter facite ei qui ascendit super occasum. dominus nomẽ est ei. Ipse etenim super occasum ascendit, qui mortem resurgendo calcauit. Cui dum cantamus, iter facimus, ut ad nostrum cor ueniat, & sui nos amoris gratia accendat. Quia autẽ prophetis prophetiæ spiritus non semper adest, etiam uir dei indicat, qui contra Samariam missus, mala quæ ei uentura erant, nunciauit: qui tamen prohibitus à domino in uia comedere, prophetæ falsa persuasione deceptus est, quem fallax sermo non deciperet si prophetiæ spiritum præsentem habuisset. Sciendum quoq; quòd aliquando prophetæ sancti dum consuluntur, ex magno usu prophetandi quædam ex suo spiritu proferunt, & se hæc ex prophetiæ spiritu dicere suspicantur: sed quia sancti sunt, per sanctum spiritum citius correcti, ab eo quæ uera sunt audiunt, & semetipsos quia falsa dixerint, reprehendunt. Natham etenim

4. Reg. 4 — 4. Reg. 3 — Psal. 49 — Ioan. 14 — Psal. 47 — 3. Reg. 13

A prophetam sanctum uirum fuisse, quis nesciat? Qui Dauid regem & de culpa apertè reprehendit, & quæ ei pro culpa eadem essent uentura, nunciauit: quem tamen dum idem Dauid quia templum deo uellet construere, requisisset: ilico respondit: Omne quod est in corde tuo, uade & fac, quia dominus tecum est. De quo illic statim subditur: Factum est autem in nocte illa, & ecce sermo domini ad Nathan dicens Vade & loquere ad seruum meum Dauid. Hæc dicit dominus deus: Nunquid tu ædificabis B mihi domum ad habitandum? Neque enim habitaui in domo ex die qua eduxi filios Israel de terra Aegypti usq; in diem hanc. Et paulopost: Cum completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo regnum eius, ipse ædificabit domum nomini meo. Ecce Nathan propheta qui prius regi dixerat: Vade & fac: postmodum prophetiæ spiritu edoctus, hoc fieri non posse denuncians, & regis consilijs & suis sermonibus contradixit: quia C quod ex suo spiritu dixerat, falsum fuisse deprehendit. Qua in re inter prophetas ueros ac falsos ista distantia est, quia prophetę ueri si quid aliquando per suum spiritum dicunt, hoc ab auditorum mentibus per spiritum sanctum eruditi citius corrigunt. Prophetæ autem falsi, & falsa denunciant, & alieni à sancto spiritu, in sua falsitate perdurant. Consideratis igitur prophetiæ temporibus & modis, intueri libet qualiter omnipotens deus ad profectum hominum iræ suæ moderamina dispensat. Israeliticus quippe populus conditori suo deliquerat, & idcirco D regi Babylonio in captiuitate seruiebat, cum quo tamen Ezechiel propheta in captiuitatem mittitur, quem diuina gratia ita sibi placabilem fecerat, ut per eum uentura quæque prædiceret, & afflicti populi mentem consolari dignaretur. Consideremus ergo, si possumus, quanta est dispensatio superne pietatis, quia sic iratus est populo suo dominus, ut tamen omni modo non irasceretur. Nam si iratus non esset, in captiuitatem populum minimè tradidisset, & si omni

2. Reg. 7 — Eze.

modo iratus esset, electos suos in captiuitatem cum illo non mitteret. Sed agit hæc diuina misericordia, ut ex una eadémque re ex qua carnalibus dat flagellum, ex ea spiritalibus uirtutis præstet incrementum. Cumq; illos per tribulationem purgat, istos ex societate tribulantium ad maiora promerenda excitat. Et sic iniustis irascitur, ut tamen eorum corda per iustorum consortium consoletur, ne si omnimodo deserat, nullus post culpas aduenìam redeat. Tenendo igitur repellit, & repellendo tenet, quando cum his quos dijiudicat, simul in tribulationem mittit quos amat. Quis ista tanta pietatis uiscera pensare sufficiat? quòd & culpas populi dominus sine uindicta non deserit, & tamen delinquentem populum à se funditùs non repellit. Sic cum Moyses ad repromissionis terram exploratores duodecim misisset, ex quibus cum decem postmodum desperationem populo facerent, idem populus in ira murmurationis accensus, seductum se à domino esse conquestus est, ut eius cadauera iacerent in deserto. Cui omnipotens deus iratus, dixit quòd nullus eorum in terram repromissionis intraret. Quo terrore compuncti, prauè se egisse cognouerunt, sese in lachrymis afflixerunt, & accincti armis, protinus cœperunt contra hostes ascendere, ut repromissionis terram post lachrymas intrare potuissent. quibus per Moysé dominus dicit: Dic eis, nolite ascendere, neq; pugnetis: non enim sum uobiscum, ne cadatis coram inimicis uestris. Qua in re pensandum est, si cum ipsis non erat, cur eos ne caderent, ascendere prohibebat? Si autem cum ipsis erat, quid est quod ait: Non enim sum uobiscum? Sed mira dispensatione disciplinæ ac misericordiæ, & cum ipsis erat, & cum ipsis non erat. Cum ipsis non erat ut uincerent, sed tamen cum ipsis erat, ne ab hostibus perirent. O ineffabilia pietatis uiscera. culpas insequitur, & tamen peccantes protegit. Iratum se indicat, & tamen ab hostibus defendit. Sic plerunque paruulo filio delinquenti irascitur mater, reprehendit, increpat, uerberat: sed si hunc in præceps ire conspexerit, ubi in mortis periculũ ruat, manum tendit & retinet: & quæ sic irata uerberauerat, ac si non diligeret, sic diligẽter retinet, ac si irata non uerberasset. Hæc in sola præfatione colloquentes, nauigij nostri quasi intra portum exercitium fecimus, ut ad ingananda prophetiæ mysteria uelut in immensitate pelagi post uela pandamus. Quod tamen non in nostra uirtute præsumimus, sed in eo qui linguas infantiũ fecit disertas. Quia spiritus dñi repleuit orbẽ terrarum, & hoc quod continet omnia, scientiam habet uocis. Omnipotens enim deus, sermo patris omnipotentis est. Et qui de illo loqui concupiscimus, muti in illo nullo modo erimus. Dabit enim uerba utilia omnipotens uerbum, quod pro nobis incarnatum uiuit & regnat cum patre in unitate spiritus sancti deus per omnia secula seculorum, Amen.

Num. 13. & 14.

Homilia secunda.

ET factum est in tricesimo anno, in quarto, in quinta mensis, cum essem in medio captiuorum iuxta fluuium Chobar, aperti sunt cœli, & uidi uisiones dei. In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachim, factum est uerbum domini ad Ezechielem, filium Buzi sacerdotem in terra Chaldæorum, secus flumen Chobar. Et facta est super eũ ibi manus domini. Et uidi, & ecce uentus turbinis ueniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis inuoluens, & splendor in circuitu eius, & de medio eius quasi species electri, id est, de medio ignis. Et in medio eius similitudo quatuor animalium, & hic aspectus eorum, similitudo hominis in eis.

VSus propheticæ locutionis est, ut prius personam, tempus locumq; describat, & postmodũ dicere mysteria prophetiæ incipiat, quatenus ad ueritatem solidius ostendendam antè historiæ radicem

cem figat, & post fructus spiritus per signa & allegorias proferat. Ezechiel itaque ætatis suæ tempus indicat, dicens: Et factum est in tricesimo anno, in quarto mense, in quinta mensis.] Locum quoq; denuncians adiungit: Cum essem in medio captiuorum iuxta flumen Chobar, aperti sunt cœli, & uidi uisiones dei.] Tempus etiam insinuat, subdens: In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachim.] Qui ut bene personam indicet, etiam genus narrat cùm subditur: Et factum est uerbum domini ad Ezechielem filium Buzi, sacerdotem.] Sed prima quæstio nobis oritur, cur is qui nihil adhuc dixerat, ita exorsus est dicens: Et factum est in tricesimo anno.] Et, nanq; sermo coniunctionis est, & scimus quia non coniungitur sermo subsequens, nisi sermoni præcedenti. Qui igitur nihil dixerat, cur dicit: Et factum est.] cùm non sit sermo cui hoc quod incipit subiungat? Qua in re intuendum est, quia sicut nos corporalia, sic prophetæ sensu spiritalia aspiciūt, eisq; & illa sunt præsentia, quæ nostræ ignorantię absentia uidentur. Vnde fit ut in mente prophetarum ita coniuncta sint exterioribus interiora, quatenus simul utraq; uideant, simulq; in eis fiat & intus uerbum quod audiunt, & foras quod dicunt. Patet igitur causa cur qui nihil dixerat, inchoauit dicens: Et factum est in tricesimo anno.] Quia hoc uerbū quod foris protulit, illi uerbo quod intus audierat, coniunxit. Cōtinuauit ergo uerba quæ protulit, uisioni intimæ: & idcirco incipit dicens: Et factū est.] Subiunxit enim hoc quod exterius loqui inchoat, ac si & illud foris sit, quod intus uidit. Hoc aūt quod dicitur, quia tricesimo anno spiritum prophetiæ acceperit, indicat aliquid nobis considerandum, uidelicet quia iuxta rationis usum doctrinę sermo non suppetit, nisi in ętate perfecta. *Lucæ 2* Vnde & ipse dominus anno duodecimo ætatis suæ in medio doctorum in templo sedens, non docens, sed interrogans uoluit inueniri. Vt enim non auderent homines in infirma ętate prædicare, ille anno duodecimo ętatis suæ interrogare homines est dignatus in terra, q per diuinitaté suam semper angelos docet in

A cœlo. Quia. n. ipse est dei sapientia, de ipso angeli uidendo uiuunt, hoc quòd beatitudine æterna satiantur. Quod Moyses quoq; sub allegoriæ mysterio admonet dicens: Non arabis in primogenito bouis. *Deut. 15* Primogenitum enim bouis accipimus in infirma ætate primi nostri temporis bonam operationem. In qua tamen arandum non est, quia cum prima sunt adolescentiæ uel iuuētutis nostræ tempora nobis adhuc à prædicatione cessandū est, ut uomer linguæ nostræ proscindere nō audeat terrā cordis alieni. B Quoadusq; etenim infirmi sumus, continere nos intra nosmetipsos debemus, ne dū tenera bona citius ostendimus, amittamus: quia & arbusta plantata si prius in terra radicata non fuerint, manu tacta citius arescūt: at si semel radicē fixerint, manus tāgit, & tamē nil officit, uenti impellunt, nec tñ impellentes lædunt. Et cōstructi parietes si impellantur eruuntur, nisi à suo prius fuerint humore siccati. Mens itaq; quousq; ab humore prauitatis suæ perfectè nō fuerit exiccata, alienæ linguæ manū tangi C non debet, ne priusquā plenè percipiat, perdat soliditatem suam, ne impulsa ruat, ne uelut arbustum sine radicibus dū plusquam tolerare ualet concutitur, arescat. Ad exemplum ergo non sunt ostendenda, nisi quę firma sunt. Prius etenim conualescere debet mens, ad ad utilitatem proximorum postmodum demonstrari, cum iam nec per laudem eleuata corruat, nec per uituperationem percussa contabescat. Nam etsi Timotheo dicitur: Præcipe hæc & doce, nemo adolescentiam tuam contemnat: *1. Tim. 4* sciendū est quòd in sacro eloquio D nonnunquam adolescentia iuuentus uocatur. Vnde scriptum est: Lætare iuuenis in adolescentia tua. *Eccl. 11* Profecto igitur ut ostendatur cuius authoritatis sit in prædicatione, ætatis solidæ esse describitur, quatenus ei cum uita & spiritu omnia quę ad prædicandum congruunt, concordare uideantur. Nec contra hæc quempiam mouere debet quòd Hieremias atq; Daniel *Hiere. 1* *Dan. 13* prophetiæ spiritū pueri perceperūt, quoniam miracula in exēplo operationis nō sunt trahenda. Omnipotens enim deus *Psal. 8.* & linguas infantiū fecit disertas: & ex ore infantiū atq; lactantiū perfecit laudē. Sed

aliud est quod nos de doctrinæ usu atq; disciplinæ dicimus aliud quod de miraculo scimus. Iã uerò si quæritur ut in ipsa quoque ætatis illius expressione mysticum aliquid designetur, absurdum non est quod propheta dominũ quẽ uerbis denunciat, ipso quoq; ætatis suæ tempore ostendat. Anno tricesimo Ezechielis prophetæ cœli aperti sunt, & uidit uisiones dñi iuxta fluuium Chobar, quia & quasi tricesimo ętatis suę anno dominus ad fluuium Iordanis uenit. Ibi itaq; cœli aperti sunt qa spiritus in colũba descẽdit, uox quoq; de cœlo sonuit, dicẽs: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi cõplacui. Sed & ipsa Hebræa uerba multũ nobis ad mysteriũ interpretãdũ ualent. Nam Chobar interpretatur grauitudo uel grauitas, Ezechiel fortitudo dei: Buzi despectus uel cõtemptus, Chaldæi captiuantes, uel quasi dæmones. Venit ergo Ezechiel iuxta fluuiũ Chobar, quia cũ Chobar grauitudo uel grauitas dicitur, quid per Chobar fluuium, nisi humanum genus congruè designatur? quod ab ortu defluit ad mortem, & graue sibi est ex peccatis quæ & perpetrat & portat, quia sicut scriptum est: Iniquitas in talentum plumbi sedet. Omne enim peccatum graue est, quia non permittit animam ad sublimia leuari. Vnde & per Psalmistam dicitur: Filij hominum, usque quo graui corde? Scriptum quippe de domino meo est, quia ipse est dei uirtus, & dei sapientia. Venit ergo Ezechiel iuxta fluuium Chobar, quia fortitudo Dei per incarnationis suæ mysteriũ propinquare dignata est peccatorum suorum pondera portãti gñi humano, quod ab ortu suo quotidie defluit ad mortẽ, sicut de illo per Psalmistam dicitur: Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum. Iuxta decursus quippe aquarũ plantatus est, quia iuxta lapsus incarnatus est defluentium populorum. Ezechielem aũt fortitudinem dei, Buzi uero despectum interpretari diximus. Sed Ezechiel filius est Buzi, quia ex illo populo unigenitus dei incarnari dignatus est, quem propter culpam perfidiæ dominus despexit. Fortitudo ergo dei ex contemptu uel despectu nascitur, quia redemptor noster humanitatem assumere ex populo perfi-

Ezec. 2. *Mat. 14* *Zach. 5.* *Psal. 4.* *1. Cor. 1* *Psal. 1.*

A do & contempto dignatus est. Venit ergo in terram Chaldæorum. Chaldæi interpretantur, ut diximus, captiuantes, uel quasi dæmones. Iniqui enim quia & ipsi iniquitates perpetrant, & ad iniquitatem alios persuadendo trahunt, nimirum captiuantes sunt. Qui rectè quoque & quasi dæmones interpretantur, quia & hi qui alios ad iniquitatem suadẽdo pertrahunt, in semetipsos ministeriũ dæmonum ad iniquitatem suscipiunt, quamuis dæmones per naturam nõ sint.

B Venit ergo fortitudo dei in terra Chaldęorum, quia inter eos unigenitus patris apparuit. qui & p semetipsos ad peccatũ defluxerant, & ad peccata alios captiuantes trahebãt. Sed expositionis sermo ad prophetæ nũc personã redeat: Et facta est super eum ibi manus domini.] Manus uel brachiũ domini filius dicitur, quia p ipsum omnia facta sunt. De quo etiam Psalmista ait: Fiat manus tua, ut saluũ me faciat. Manus quippe dei, quæ per diuinitatem non est facta, sed genita, per humanitatẽ facta est, ut humani generis uulnera sana-

C ret. Ibi ergo propheta incarnationem unigeniti agnouit, ubi super se manum domini factam uidit. Quod uero hic subdit: Et uidi, & ecce uentus turbinis ueniebat ab Aquilone.] Intuendum nobis est quis sit in prophetæ uerbis ordo locutionis. Qui enim superius de seipso dixerat: Apti sunt cœli, & uidi uisiones dei: postea tanquã si de alio narret, adiungit: Et facta est super eum ibi manus dñi.] Ac dein-

D de quasi ad se reuertitur, & dicit. Et uidi, & ecce uentus turbinis ueniebat ab Aquilone.] Quid est hoc q modo Ezechiel loquitur, modo de Ezechiele? si per totum diceret ad se, quæstio non esset. Si per totum diceret quasi de alio, nihilominus quæstio non fuisset. Quid est ergo hoc quod sic uariatur sermo propheticus, ut modo propheta de se loquatur, modo autem de ipso quasi alius loqui uideat? Sed sciendũ est quia hi qui prophetiæ spiritu replent, per hoc quod apertè nonnunq̃ loquunt, de se. & nonnunq̃ sic de se uerba tanquam de alijs proferunt, indicant quia non propheta, sed spiritus sanctus loquit per prophetã. Pro eo enim quod per ipsos sermo fit, ipsi loquũtur de se, & pro

In Psal.

pro eo quòd aspirante spiritu sancto loquuntur, idem spiritus sanctus per ipsos loquitur de ipsis, ueritate attestante, quæ dicit: Non enim uos estis qui loquimini: sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Hinc Moyses ait: Erat Moyses uir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. Qui enim nō dicit eram, sed erat, profectò apertè indicat, quia is qui per illum de illo loquebatur, alius erat. Hinc Ioannes ait: Vidit illum discipulū quem diligebat Iesus. Vnde & Paulus ut non se esse qui loquebatur ostenderet, dixit: An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus. Quia igitur in locutione prophetica alter est qui præsidet, alter qui obsequitur: cum de seipso propheta loquitur, persona obsequentis est, cum uerò per prophetā spiritus loquitur, sublimitas præsidentis ostenditur. Rectè ergo & tanquā de alio dicitur: Facta est super eum ibi manus domini.] Et de se protinus adiungit: Et uidi, & ecce uentus turbinis ueniebat ab Aquilone.] Nunc itaq; discutiendum nobis est, quid sit quod dicit: Et ecce uentus turbinis ueniebat ab Aquilone, & nubes magna.] Pro eo quòd uentus Aquilo constringit in frigore, nō incongruè Aquilonis nomen torpor maligni spiritus designatur. Quod Esaias quoq; propheta testatur, qui dixisse diabolum denunciat, dicens: Sedabo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Malignus enim spiritus montem testamenti tenuit, quia Iudaicum populum qui legem acceperat sibi in perfidiam subiugauit. Quando enim corda doctorum tenet, monti testamenti diabolus præsidet. Qui etiam in lateribus Aquilonis sedet, quia mentes hominum frigidas possidet. Vnde & sponsi uoce in cantico canticorum dicit: Surge Aquilo, & ueni Auster, persla hortum meum, & fluant aromata illius. Cum enim iubente domino, frigidus spiritus recedit, calidus spiritus mētem fidelium occupat: qui hortum dei, id est, sanctam Ecclesiam persiat, ut opiniones uirtutum eius, ad multorum notitiam uelut aromata defluant. Recedente etenim Aquilone, id est, maligno spiritu, sanctus spiritus mentem quasi Auster replet. Qui dum calefaciendo flauerit, statim de fideliū cordibus aromata uirtutum fluūt. Propheta ergo ea quæ essent in finem uentura, cōspiciens: uenire ab Aquilone uentum turbinis uidit, quia in extremo seculi mētes hominum torporis sui frigore malignus spiritus grauius occupat. Vnde scriptum est: Væ terræ & mari, quia descendit diabolus ad uos, habens iram magnam, sciens quia modicum tēpus habet. Antiquus quippe aduersarius insidiarum suarum molimina in humanis mentibus grauius exaggerauit. Contra cuius excrescentem superbiam incarnati manifestata est humilitas dei, atq; ut humanū genus à suo languore sanaret, tunc magna apparuit potētia medici, cum languor creuit ægroti. Bene aūt maligni spiritus immissio uentus turbinis appellatur. Turbo quippe ædificium quod tangit, concutiendo subruit. Et omnis antiqui hostis tentatio, quæ agitur in mente, uentus est turbinis, quia hanc cōcutiendo per desideria, à statu suæ rectitudinis euellit. Sed nos ista reticentes quæ humano gñi erunt ab hoste callido in finem uentura, ad solā Iudæam, ex qua propheta fuit, & cuius perditionem prophetādo conspicit, uerba uertamus. Quæ incarnato domino tanto grauius ab Aquilone uentum turbinis pertulit, quanto à sua rectitudine concussa cadens, per torporē mentis in perfidia frigida remansit. Vētus ergo turbinis ab Aquilone uenit, cum uitam Iudaici populi malignus spūs in tentatione concussit. Vbi & rectè additur: Et nubes magna]. Quia quanto plus quisq; exarsit in crudelitate, tāto amplius obcæcari meruit in ignorantiæ suæ caligine. Redemptorem quippe humani generis quem in lege ac prophetis intelligentes expectauerant, uidentes negabāt. Vnde factum est, ut eorum mens magna ignorantiæ suæ nube tegeretur, ne hunc post inquirentes agnoscerent, quem prius & denunciare poterant, & amare renuebāt. Nam cum modo eius uirtutes & miracula, modo autem passiones conspicerent, in infidelium cordib. nubes magna ab Aquilone uenerat: quia ex peccati sui frigore propter infirmitatem passionis illius & inter signa caligabāt. Quid uero ex illa nube magna & caligine sit secutū, sub iungit, cū protinus dicit: Et ignis inuoluēs]

Mat. 10 · Num. 11 · Ioan. 19 · 2. Cor. 13 · Esa. 14 · Cant. 4 · Apoc. 12

Ignis enim nomine cum per significationem dicitur, aliquando spiritus sanctus, aliquando auté mentis malitia designat. De bono enim igne scriptum est: Ignem ueni mittere in terrã: & quid uolo, nisi ut accendatur? Ignis quippe in terrã mittitur, cum per ardorẽ sancti spiritus afflata terrena mens à carnalibus suis desiderijs concrematur. De malo auté igne dicitur: Et nunc ignis aduersarios cõsumit: quia cor pessimum ex sua malitia tabescit. Sicut autem ignis amoris mentem erigit, ita ignis malitiæ inuoluit: qa & spiritus sanctus cor qđ replet eleuat, et ardor malitiæ ad inferiora semp incuruat. Iudæa igitur nube suæ ignorantiæ cæcata, quia mox ad persecutionis nequitiã erupit, igne suo conuoluta est, quæ in obligatione se nequitiæ per eandem ipsam crudelitatem, qua arsit implicauit. Ventus autẽ turbinis ueniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis inuoluens, quia ex torporis sui frigore ad ignorantię caliginem perducta, usq; ad malitiam persecutionis erupit. Vnde ad alium quoq; prophetam dicitur: quid tu uides? Qui ilico respõdit: Ollam succensam ego uideo, & faciẽ eius à facie Aquilonis. Iudæorũ quippe mens in persecutione sæuiens, atq; in crudelitate malitiæ uodas cogitationum uoluens, quid aliud q̃ olla succensa fuit? Cuius facies à facie Aquilonis esse dicitur, quia, si se aduerso spiritui per torporẽ mẽtis non subderet, cõtra bonos in tanta malitia nõ exarsisset. Nubem itaq; sequitur ignis inuoluens, quia in eis cæcitatem mentis secuta est crudelitas persecutionis. Si.n. cognouissent, nunquã dominum glorię crucifixissent. Sed iste ignis alibi arsit, atq; alibi splenduit. Nam subditur: Et splendor in circuitu eius. Dum enim persecutio in Iudæa agitur, sancta Apostolorum prædicatio in uniuerso mũdo dispersa est, sicut ipsi dicunt: Vobis missum fuerat uerbum dei, sed quia indignos uos iudicastis, ecce imus ad gentes. De crudelitate ergo malitiæ quæ mentem Iudææ concremauit, omnipotens deus lucem gentibus sparsit: quia per hoc quod illa redẽptorẽ suũ ac membra eius persecuta est, sanctis Apostolis per diuersa dispersis, nos qui in Iudææ circuitu positi ĩ tenebris fuimus

Luc. 12
Heb. 10
Hier. 1
1. Cor. 2
Eze. 1
Act. 13

A dono cœlestis gratiæ splendorem ueri luminis uidimus. Vnde scriptum est: Sedentibus in tenebris & umbra mortis, lux orta est eis. Iste itaq; ignis malitiæ qui à Iudæorum cordibus arsit in persecutione, priusquam sanctos apostolos sæuiendo affligeret, in ipso se exercuit authore ac redemptore generis humani. Vnde & subdit: Et de medio eius quasi species electri, id est, de medio ignis.] Quid electri specie nisi Christus Iesus, mediator dei & hominum designatur? Electrum quippe ex auro & argento est. In electro dum aurum argentumq; miscetur, argentum ad claritatem crescit, aurum uero à suo fulgore pallescit. Illud ad claritatem pficit, hoc à claritate temperatur. Quia igit in unigenito dei filio, naturæ diuinitatis unita est natura nostra, in qua adunatione humanitas in maiestatis gloriam excreuit, diuinitas uero à sui fulgoris potẽtia humanis se oculis tẽperauit, p hoc qđ humana natura clarior facta est, quasi per aurum creuit argentum. Et quia diuinitas à fulgore suo nostris est aspectibus temperata, quasi aurum nobis palluit per argentum. Illa enim natura immutabilis, quæ in se manens innouat omnia, si ita ut est, nobis apparere uoluisset, fulgore suo nos incenderet potius quam renouaret: sed claritatem suæ magnitudinis temperauit nostris oculis deus, ut dũ nobis eius claritas tẽperat, etiã nostra infirmitas p eius similitudinem in eius luce claresceret, & per acceptã gratiã, ut ita dicã, suæ habitudinis calorem mutaret. Quasi electrum ergo in igne est deus factus homo in persecutione. Sequitur: Et in medio eius similitudo quatuor animalium.] Quod in medio eius dicitur, siue electri siue ignis, nil obstat intelligi: quia quatuor hęc animalia, sancti scilicet Euãgelistę & ex eiusdem domini incarnatione ad fidei uirtutẽ solidati sunt, & in igne persecutionis multis tribulationibus afflicti. Quod si quis hęc quę de primo domini aduentu diximus, etiam de secundo uelit accipere, celeri assensu sequendus est: quia sæpe prophetiæ spiritus minimum quid loquitur, multa simul intuet. Vẽtus etiã turbinis ab Aquilone uenit, quia nimirum causa peccatorũ exigit, ut districti iudicij cõcussio omnia

Esa. 60

omnia simul elementa perturbet. Terror enim perturbationis ultimę inde uenire dicitur, unde generat. Nam quia ad ferienda das frigidas peccatorum mentes iudicium perturbationis ultimæ agitur rectè ab Aquilone uentus turbinis uenire perhibetur. Quæ uidelicet concussio aptè uẽtus turbinis dicitur, quia illo die cunctorum qui tunc in carne mortali inuenti fuerint, in pauore nimio corda commouent. Cũ enim cœperit impleri ꝙ scriptũ est: Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & uirtutes cœlorum commouebuntur, quæ mens erit hominis, æterni iudicis sententiam non formidantis? Ibi enim tunc cuncta simul peccata ante oculos redeunt: ibi omnia quæ cum delectatione acta sunt, ad memoriam cum pauore reuocantur: ibi caligo cogitationis miseræ ex pœna proximæ damnationis, unde & subditur: Et nubes magna.] Tũc quippe ex peccatorũ memoriã sensum mẽtis deprimit caligo cæcitatis, cũ unigenitũ dei filiũ in forma diuinitatis conspicere reprobi nõ permittuntur. Videbunt enim in quem transfixerunt, & tollatur impius, ne uideat gloriã dei. Vbi & aptè subditur: Et ignis inuoluens.] Quia uidelicet ignis ille iudicij, qui cœlum aereum & terrã concremat, peccatores iam in sua superbia non permittit erigi, sed inuoluit, quos proculdubio in pœna suæ damnationis constringit. Et splendor in circuitu eius.] Quia sicut fulgur exit ab Oriẽte, & apparet usq; ad Occidẽtẽ, ita erit aduẽtus filij hominis. Vbi nullus tũc à iudicio in sua mente latere permittitur, quia ipso iudicis fulgore penetratur. De quo mox iudicij die subdit: Et in medio eius quasi species electri: id est, de medio ignis:] Ipse.n. angelis atque archangelis omnibusq; uirtutibus præsidens redemptor noster, q uelut in electri similitudinẽ unus ex utraq; & in utraque natura, & deus permansit cum patre, & ad redemptionem nostram factus est mortalis cum hominib. in suo tunc terrore uidebitur, eiq; ignis iudicij in reproborum uindicta famulabitur. Hinc.n. scriptum est: Dies dñi declarabit: quia in igne reuelabitur. Hinc Psalmista ait: Deus manifeste ueniet, deus noster, & nõ silebit. Ignis in cõspectu eius ardebit, & in circuitu eius tẽpestas ualida. Hinc Petrus Apostolus dicit: Adueniet dies domini ut fur, in quo cœli magno impetu transibunt, elementa uero ignis ardore soluentur. Et quia tunc sancti omnes qui mundum perfecte reliquerunt, iudices ueniunt, aptè mox subditur: Et in medio eius similitudo quatuor animalium.] Quid enim per quatuor animalia, nisi quatuor Euãgelistæ signant? Nec immerito p Euãgelistas quatuor, pfectorũ omniũ numerus exprimit. qa omnes qui in Ecclesia modo perfecti sunt perfectionis suæ rectitudinem p eorũ Euangelium didicerunt. De medio enim eius similitudo quatuor animaliũ, qa illi tunc eius corpori uniti, eius maiestati cõiũcti, & simul facti cum eo iudices uidebũtur, q modo perfecta opera iuxta Euangelica præcepta secuti sunt. Hinc est enim ꝙ ipsis sanctis apostolis dicitur: Vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Hinc Esaias ait: Dominus ad iudicium ueniat cum seniorib. populi sui. Hinc Salomon de Ecclesia loqtur dicens: Nobilis in portis uir eius, cũ sederit cum senatorib. terræ. His itaque sub breuitate transcursis, aduentus primi ordinem sicut cœpimus exequentes, ad Euangelistarum personas in expositione redeamus. Sequitur: Et hic aspectus eorũ similitudo hominis in eis.] Quis hoc loco homo describitur, nisi ille de quo scriptum est: Qui cũ in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accidens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo? Hæc itaq; animalia ut surgere ad sanctitatis uirtutem ualeant, ad huius hominis similitudinem tendunt. Sancta enim non essent, si huius hominis similitudinẽ non haberent: qa quicquid in eis de uiscerib. pietatis, quicqd de mansuetudinis spiritu, quicqd de custodia humilitatis, quicqd de feruore charitatis est, hoc ab ipso fonte misericordię, ab ipsa radice mãsuetudinis, ab ipsa uirtute iustitiæ, id est, à mediatore dei & hominũ, deo domino

Mat. 24 | 1. Cor. 3 | Psal. 49 | 2. Pet. 3 | Mat. 19 | Esa. 3 | Pro. ult. | Phil. 2

no traxerũt. Huius se hominis similitudinem habere egregius prædicator ostendit dicens: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Ad eius nos similitudinẽ surgere admonet, cum dicit: Prius homo de terra terrenus, secũdus homo de cœlo cœlestis. Igitur sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginẽ eius qui de cœlo descendit. Sanctus etenim quisq; intantum ad similitudinem huius hominis dicitur, inquantum uitam sui redemptoris imitat. Nã ab eius mãdatis atq; operibus discordare, quid est aliud q̃ à similitudine lõgè recedere? Plangunt aũt uitã delinquentiũ prædicatores sancti, sed de ipso nostro capite scriptum est, q̃a fleuit super Hierusalem. Gaudẽt de bonis actibus subditorum, & rectè operantes diligunt, sed de redemptore nostro scriptum est, cui cum adolescens quidam diceret: Hęc omnia custodiui à iuuentute mea, magis dilexit eum. Portant illatas contumelias prædicatores sancti & nullam adinuicem contumeliam reddunt: sed cum redemptori nostro diceretur: Dæmonium habes: non iniuriam reddidit, sed mansuetudinem respondit dicens: Ego dæmonium non habeo. Feruent zelo rectitudinis prædicatores sancti, sed redemptor omnium, flagello de resticulis facto, uendẽtes & emẽtes eiicit de templo, cathedras uendentium columbas euertit, & nummulariorum effudit æs. In omne quod fortiter agunt, humilitatem tota intentione custodiunt, sed per redemptorem nostrum dicit: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Persecutores quoq; suos diligũt prædicatores sancti, sed ipse author omniũ ac redemptor in passione positus, pro persecutoribus intercedit, dicens: Pater ignosce illis, quia nesciũt, quid faciũt. Membra sua ponũt in passione pro fratribus, sed pro electorum uita usq; ad mortem se tradidit author uitę. Dicatur ergo de sanctis animalibus q̃ similitudo hominis in eis est: quia q̃ sancta, quòd mira sunt, hoc in eis de specie similitudinis est, idest, de uirtute imitationis. Caput quippe omnium nostrum redemptor noster est. Et per Salomonem dicitur: Oculi sapientis in capite eius, stultus autem in tenebris ambulat. Tunc enim in capite

1. Cor. 4 & 11.
1. Cor. 15
Lucæ 19
Mat. 19
Ioann. 8
Ioann. 2
Mat. 11
Lucæ 23
Eccle. 2

A oculos habemus cum uitam redẽptoris nostri tacita cogitatione conspicimus, cũ oĩs nostra intentio in eius imitationem se erigit, ne si uias lucis aspicere oculus mentis neglexerit, statim clausus in tenebris erroris cadat. Ad huius similitudinẽ hominis surgere festinabat propheta, cũ diceret: In mandatis tuis exercebor, & considerabo uias tuas. Qui enim uias domini tacitè mente considerat, & se exercere in mãdatis illius festinat, quid aliud in semetipso nisi imaginẽ noui hominis reformat? Quod quia in sanctorum cordib. B incessanter agitur, rectè nunc de animalibus dicitur: Similitudo hominis in eis.] Post hanc uerò similitudinem quæ nunc in moribus tenetur, quandoq; ad similitudinem gloriæ peruenitur. Hinc etenim Ioannes dicit: Nunc filij dei sumus, & nondũ apparuit quid erimus. Scimus aũt quoniam cum apparuerit, similes ei erimus. qui mox unde hoc fieri ualeat, adiungit dicens: Quoniam uidebimus eum sicuti est: Esse enim dei, est æternum hunc atq; immutabilem permanere. Nam omne quod mutatur, desinit esse quod fuit, & C incipit esse quod nõ fuit. Dei uerò esse, est dissimiliter nunq̃ esse. Vnde ad Mosen dicitur: Ego sum q sum. Et dices filijs Israel: qui est, misit me ad uos. Iacobus quoq; ait: Apud quẽ non est transmutatio, nec uicissitudinis obrumbratio. Itaq; p Ioannẽ dicitur: Similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Quia per hoc quòd aspicimus eius essentiam naturæ, à mutabilitate nostra liberati, figimur in D æternitatem. Immutabimur quippe in ipso quem uidebimus, quia morte carebimus, uidendo uitam. Mutabilitatem nostram transcendemus, uidendo immutabilitatẽ. Corruptione nulla tenebimur, uidẽdo incorruptionẽ. Erit aũt tũc similitudo hominis etiam in corporib. nostris. Hinc etenim p Paulũ dicitur. Nostra conuersatio in cœlis est: unde etiã saluatorem expectamus dominũ Iesũ Christũ, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, cõfiguratũ corpori claritatis suæ. Erunt ergo tũc electorum corpora claritati dominici corporis cõfigurata; q̃ etsi æqualitatẽ gloriæ eius nõ habẽt p naturã, similitudinem tamen cõfigurationis eius habebunt per gratiam.

Psal. 11[illegible]
Exo[illegible]
Iac[illegible]
Phi[illegible]

gratiam. Quia itaque similitudo uitæ eius nunc in moribus trahitur electorum, & in resurrectione sequitur similitudo æternitatis in mente, quoniam uidebimus eũ sicuti est. Et quia similitudinem quoque illius etiam corpora nostra percipient in configuratione, dicatur rectè de sanctis animalibus: Similitudo hominis in eis.] Hæc nos in expositionis exordio prælibasse sufficiat, ut loquendi uirtus silentio refota, ad indaganda mysteria quæ sequuntur robustior exurgat. Certi etenim sumus quia ipsum de quo loquimur, habemus adiutorem: Qui uiuit & regnat cum patre in unitate spiritus sancti deus per omnia secula seculorum, Amen.

Homilia tertia.

ET quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni. Et pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi planta pedis uituli, & scintillæ quasi aspectus æris candendis. Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus, & facies & pennas per quatuor partes habebant, iunctæq; erant pennæ eorum alterius ad alterum. Non reuertebantur cum incederent, sed unumquodq; ante faciẽ suam gradiebatur,

SAncta quatuor animalia, quæ prophetiæ spiritu futura preuidet, subtili narratione describuntur cum dicitur: Quatuor facies uni & quatuor pennæ uni. quid per faciem nisi notitia, & quid per pennas nisi uolatus exprimitur? Per faciẽ quippe unusquisque cognoscitur. Per pẽnam uerò in altum auium corpora subleuantur. Facies itaque ad fidem pertinet, penna ad contemplationem. per fidẽ nanque ab omnipotenti deo cognoscimur sicut ipse de suis ouib. dicit: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscũt me meç. qui rursus ait: Ego scio quos elegerim. Per contemplationẽ uerò qua super nosmetipsos tollimur, quasi in aere leuamur. Quatuor ergo facies uni sunt, quia si requiras quid Matthęus de incarnatione domini sentiat: hoc nimirum sentit quod Marcus, Lucas, & Ioãnes, Si quæras quid Ioannes sentiat: hoc ꝑcul dubio quod Lucas, Marcus, & Matthæus. Si quæras quid Marcus: hoc quod Matthæus, Ioannes & Lucas. Si quæras quid Lucas, hoc quod Ioannes, Matthæus, & Marcus sentit. Quatuor ergo facies uni sunt, quia notitia fidei qua cognoscũtur à deo, ipsa est in duo quæ est simul in quatuor. quicquid enim in uno inueneris hoc in omnibus simul quatuor cognosces. Et quatuor pennæ uni, quia dei omnipotẽtis filium dñm nostrũ Iesum Christũ simul omnes cõcorditer prædicant, & ad diuinitatem eis mentis oculos leuantes, penna contemplationis uolant. Euãgalistarum ergo facies ad humanitatem domini pertinet, penna ad diuinitatem, quia in eo quem corporeum aspiciunt, quasi facies intendunt sed dum hunc esse incircumscriptum atq; incorporeũ ex diuinitate annunciant, per contemplationis pennam quasi in aere leuantur. Quia itaq; una est fides incarnationis eius in oĩbus, & par contẽplatio diuinitatis eius in singulis, rectè nũc dicitur: Quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni. Sed quæ uirtus esset, si fidem atq; contemplationẽ domini habentes prædicatores illius, sancta opera non haberent? sequitur. Et pedes eorum pedes recti.] Quid per pedes, nisi gressus actuũ designant? Quatuor ergo aĩaliũ pedes recti esse describunt, quia sanctorũ Euangelistarũ atq; oĩum perfectorum opera ad sequendã iniquitatẽ nõ sunt retorta. Hi ãt pedes rectos nõ habẽt, qui ad mala mundi quæ reliquerunt reflectunt. De quib. scriptũ est: Canis reuersus ad sum uomitum: & sus lota in uolutabro luti. Dolebat de quibusdã doctor egregius quòd pedũ rectitudinẽ retrò retorserant, quibus per increpationem dicebat: Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa? quibus denuo seruire uultis? Dies obseruatis, & menses & tempora & annos, timeo uos ne forte sine causa laborauerim in uobis. Qui alios admonet dicẽs: Propter qd remissas manus, &

Ioan. 10

Ioan. 13

2. Pet.

Gal. 4.

& soluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus uestris.] Vt uero in eisdem sanctis prædicatoribus uitæ grauitas, fortitudo atque discretio monstraretur, rectè subiungitur: Planta pedis eorum quasi plāta pedis uituli.] quia enim prædicatores sancti boum nomine designantur: docet Paulus Apostolus legis testimonium exponens: Non obturabis os boui trituranti. In sanctis ergo prædicatoribus planta pedis est uituli, scilicet maturè incedens, & fortis, & diuisa: quia unusquisq; prædicator & uenerationem habet in maturitate, & fortitudinem in opere, & diuisionem ungulæ in discretione. Non enim facilè prædicatio eius accipitur, si leuis in moribus esse uideatur. Et nulla erit maturitatis ostēsio, si contra aduersa omnia non adfuerit operis fortitudo. Virtutis autem meritū ipsa fortitudo operis amittit, si discretio in intellectu non fuerit. Ecce.n. sacrā scripturā legimus, si omnia ad literam sentimus uirtutē discretionis amisimus, si oīa ad spiritalem allegoriam ducimus, similiter indiscretionis stultitia ligamur. Legūt enim sacra eloquia prædicatores sancti, & aliquando in historia literam suscipiūt aliquando uerò per significationem literæ spiritū requirunt. Et modo bona facta patrū præcedentiū, sicut iuxta literam inueniunt, imitantur: modo quædam quæ iuxta historiam imitāda nō sunt, spiritaliter intelligunt, & ad profectum tendūt. Quid ergo aliud prædicatores sancti in suo opere, nisi in pede ungulam findunt? De quibus adhuc aptè subditur: Et scintillæ quasi aspectus æris candentis.] Aeris metallum ualde sonorum est. Et rectè uoces prædicantium æri comparantur, quia in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorū. Bene aūt æs cādēs dicit, quia uita prædicantiū sonat & ardet. Ardet.n. desiderio, sonat uerbo. Aes ergo candēs, est ꝑdicatio accensa. Sed de cādente ære scintillæ prodeūt: qa de eorū exhortationib. uerba flammantia ad aures audientiū procedunt. Rectè aūt prędicatorū uerba scintillæ appellatæ sunt quia eos quos in corde titigerint, incendunt. Considerandū quoq; est ꝙ scintillæ subtiles sunt ualde & tenues: quia cū prædicatores sancti de cœlesti patria loquuntur, non tantū ualent aperire uerbo, quantum possunt ardere desiderio. Et ex eorum lingua quasi quædam ad nos scintillę ueniunt: quia de cœlesti patria in eorum uoce uix tenue aliquid cognoscitur, quod tamen ab eis non tenuiter crematur. Neque enim cœlestem gloriam aut tantam uidere sufficiunt, quanta est, aut tātum loqui præualent, quantum uident. Candens ergo æs scintillas proijcit, quando uix tenuiter prędicator loqui sufficit hoc unde ipse fortiter ignescit. Diuina aūt pietate agitur, ut ex ipsis scintillis tenuissimis audientis animus inflammetur: quia sunt quidam qui dum parua audiunt, maiorē desiderio replentur. Et inde perfectè in dei amore ardent, unde uix tenuissimas uerborum scintillas acceperunt. Verbū quippe prædicationis, semen in corde audientis est. Et auditor bonus inde profert postmodum magnam messem sententiæ, unde parum prius acceperat semen linguæ. Cui rei bene concinit factum in uidua ab Helisæo propheta miraculum, quæ ne duos filios auferente creditore amitteret, prophetæ dictis obediuit, & ex eo quod parū olei habebat, per uasa uacua effudit: quæ cūcta post usq; ad summum repleta sunt, & ex eorum repletione mulier a creditoris sui debito est soluta. Quæ uidelicet mulier, quam aliam nisi sanctam ecclesiā signat, duorū populorum, id est, Iudaici & Gētilis, quasi duorum filiorū matrem? Quæ prius ex peruerso opere per callidi spiritus persuasionē quasi quendam peccati nummum à creditore acceperat, & duos quos in fide genuit, mittere filios timebat. Sed prophetæ uerbis, id est scripturæ sacræ præceptis obediens, ex paruo quod habebat olei, uasa uacua infudit: quia dū ab unius ore doctoris paruum qd de amore diuinitatis multorum uacuæ mentes audiunt, exuberante gratia unguento diuini amoris usq; ad summum replentur. Et iam multorum nunc corda quæ prius fuerant uacua uascula, unguento spiritus plena sunt, quæ ex paucitate olei solūmodo infusa uidebātur. quod dū alijs atque alijs datur, & ab auditorib. fides accipitur, Sareptana mulier, uidelicet sancta Ecclesia, sub creditoris sui iam debito non tenetur. Sequitur: Et manus hominis sub pennis

Psal. 18.
4. Reg. 4.

pennis eorum in quatuor partib.] Possunt hoc in loco quatuor partes mundi accipi, scilicet Oriens, Occidens, Meridies, & Septentrio, quia sanctorum prædicatio authore deo in cunctis mundi partibus est egressa. Possumus etiam per quatuor partes principales quatuor uirtutes accipere, ex quibus reliquæ uirtutes oriūtur, uidelicet prudentiam, fortitudinem, iustitiam atq; temperantiam. Quas nimirum uirtutes tunc ueraciter accipimus, cum earum ordinem custodimus. Prima quippe prudentia, secunda fortitudo, tertia iustitia, quarta temperantia est. Quid enim prodesse potest prudentia si fortitudo desit? Scire etenim cuiquam quod non potest facere, pœna magis quam uirtus est. Sed qui prudenter intelligit quod agat, & fortiter agit quod intellexerit, iam proculdubio iustus est: sed eius iustitiam temperantia sequi debet, quia plerunq; iustitia, si modum non habet, in crudelitatem cadit. Ipsa ergo iustitia uerè iustitia est, quæ se temperantiæ freno moderatur, ut in zelo quo quisque feruet, sit etiam temperans: ne si plus ferueat, perdat iustitiam, cuius seruare moderamina ignorat. Duæ autem sunt sanctorum prædicatorum uitæ: actiua scilicet, & contemplatiua. Sed actiua prior est tēpore q̄ contēplatiua, quia ex bono opere tendit ad contēplationem. Contemplatiua aūt maior est merito q̄ actiua, quia hæc in usu p̄sentis operis laborat, illa uerò sapore intimo uenturam iam requiem degustat. Quid itaque per manus nisi actiua uita, & quid per pennas nisi contemplatiua uita signatur? Manus ergo hominis sub pennis eorū est, id est, uirtus operis sub uolatu contemplationis. Quod bene in Euangelio duæ illæ mulieres designant: Martha scilicet & Maria. Martha etenim satagebat circa frequens ministerium: Maria autem sedebat ad pedes domini, & uerba eius audiebat. Erat ergo una intenta operi, altera contemplationi. Vna actiuæ seruiebat per exterius ministerium, altera contemplatiuæ per suspensionem cordis in uerbum. Et quamuis actiua bona sit, melior tamen est contemplatiua, quia ista cum mortali uita deficit, illa uerò in immortali uita plenius excrescit. Vnde dicit: Maria optimā partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Quia igitur actiua minor est merito quam contemplatiua, rectè nunc dicitur: Manus hominis sub pennis eorum. Nam etsi per actiuam boni aliquid agimus, ad cœleste tamen desiderium per contemplatiuam uolamus. Vnde & apud Moysen actiua seruitus, contemplatiua autem libertas uocatur. Et cum utraque uita ex dono sit gratiæ, quandiu tamen inter proximos uiuimus, una nobis in necessitate est, altera in uoluntate. Quis enim cognosceus deū ad eius regnum ingreditur, nisi prius bene operetur? Sine contemplatiua ergo uita intrare possunt ad cœlestem patriam, q̄ bona quæ possunt operari non negligūt. Sine actiua aūt intrare nō possunt, si negligūt bona operari quæ possunt. Illa ergo in necessitate, hæc in uoluntate est. Illa in seruitute, ista in libertate. Hinc est enim quod ad Moysen dicitur: Si emeris seruū Hebræum, sex annis seruiet tibi, in septimo egredietur liber gratis. Cum quali ueste intrauerit, cum tali exeat. si habes uxorem, & uxor egrediatur simul. sin autem dederit illi dominus uxorem, & pepererit filios & filias, mulier & liberi eius erunt domini sui, ipse uero exibit cum uestitu suo. quod si dixerit seruus, diligo dominum meum, & uxorem ac liberos, nō egrediar liber, offerat eum dominus dijs, & applicabitur ad ostium & postes, perforabitq; aurem eius subula, & erit ei seruus in seculum. Paulo latius testimonium dedimus, ut distinctionem seruitutis atque libertatis in utraque uita mōstremus. sed onerosum esse non debet, si hoc exequimur, unde ista quæ diximus affirmemus. Hebræus enim transiens interpretatur. Et seruus Hebræus emitur, quando unusquisque qui iam ab hoc seculo mēte transit, seruitio omnipotentis domini subditur. Ille etenim uerè deo seruire appetit, qui ab hoc seculo mente transire didicerit. Sic Moyses transiuit, ut uideret uisum. sic Dauid cum uideret impiū exaltatum & eleuatum super cedros Libani, transiuit & ecce non erat. quia iniquorū potentias esse manum aliquid fortasse credimus nisi ad permanens seculum mente transeamus. seruus uero Hebræus emptus sex annis seruire præcipitur, ita ut

Margin notes: A; B; C; D; Luc. 5; Exo. 21.; Psal. 66

ut in septimo liber exeat gratis. Quid e- A nim per senarium numerũ, nisi actiuæ uitæ perfectio designatur? Quid per septenarium nisi contemplatiua exprimitur? Sex ergo annis seruit, & septimo egreditur liber, qui per actiuam uitam quam perfectè exhibuerit, ad cõtemplatiuę uitæ libertatem transit. Et notandum quòd gratis liber egredit᷑, quia hi postquam omnia fecerint, dicunt se inutiles seruos. Eis proculdubio sicut ipsa actiua fuit ex munere, ita erit ex gratia etiam contemplatiua. Cum quali ueste intrauerit, cum tali exeat: quia omnino necesse est ut unusquisq; nostrũ B in hoc quod incipit perseueret, atq; usq; ad finem operis in ea quam inchoauit intentione perduret. Ille quippe ad contemplatiuam transit, qui in actiua uita intentionis suæ uestem ad deteriora non mutauerit. Et sunt nonnulli qui priusquam omnipotentis dei seruitio in sancta conuersatione socientur, iam bona operari diligunt. Sunt uerò alij qui bona opera postquam ad seruitium omnipotentis dei uenerint, discunt. qui ergo operationem bonam & priusquam ad dei seruitium ueniret habere studuit, Hebręus seruus cum C uxore emptus est. Et plerunq; is qui talis est, potest ad contemplatiuam uitam transire, & tamen actiuam non deserere. Vnde & illic subditur: si habens uxorẽ, & uxor egrediatur, simul. Cũ eo.n. ad libertatẽ & uxor egreditur, qñ is qui ad contemplationem peruenit etiam foris actionem boni operis, qua prodesse possit alijs, non relinquit. sin autem dominus dederit illi uxorem, & pepererit filios & filias, mulier & liberi eius erunt domini sui, ipse uerò exibit cum uestitu suo. seruo empto dominus dat uxorem, cum predicator quisque quem iuri omnipotẽtis dei mancipa- D uerit, bonę actioni coniungit. Nam & prędicatores domini uocantur, sicut Helisæo prophetæ de prædicatore suo dicitur: Scis quòd dominus tuus tollatur à te? Vxor uerò serui emptitij filios & filias parit, quando bona actio fortes uel teneros fructus generat. sed mulier quæ à domino data est, eidem domino cum filijs remanet, ipse uerò seruus exit cum uestitu suo, quia bona actio uel eiusdem bonę actionis fructus prædicatoris mercede re-

4. Reg. 4

putantur. Ipse uerò in desiderij sui intentione perdurans, per supernam gratiam ad contemplationẽ liber egreditur. Quod si dixerit seruus, diligo dominum meum & uxorem ac liberos, non egrediar liber. seruus dominum suum diligit, quando prædicatoris uerba sollicita mente custodit. Vxorem quoque amans & liberos, liber egredi recusat, quando actiuam uitam eiusque fructus diligens transire ad contemplatiuam non uult, quia bona se opera habere in ministerij sui seruitute considerans, ad libertatis quietem recusat secedere. Sed offerat eum dominus dijs, & applicetur ad ostium & postes, & perforet aurem eius subula, ut sit ei seruus in seculum. Is enim qui in actiua disposuit uita perdurare, à domino dijs offertur, quando à prędicatore suo antiquorum patrũ dictis imbuitur, qui nobis in uia omnipotentis domini sacerdotes fuerunt. Atque ad ostium & postes tabernaculi ducitur, ut de ingressu cœlestis habitaculi altius aliquid audiat, & tremẽdi iudicij diẽ subtiliter agnoscat, ne per bona opera quę facit, placere hominibus appetat. Sicq; auris eius subula perforatur, dum mens illius timoris dei subtilitate percutitur: ut uerbi acumine tranxfixa, per omne quod agit, nouerit ingressum regni sẽper attendere, & quasi ab ostio & poste tabernaculi perforatã aurẽ portare, qui erit seruus in seculo, ut esse post seculũ liber possit. In seculo etenim seruus est qui per actiuam uitã hominib. seruire disposuit, ut post presens seculum ad libertatem ueram ualeat peruenire. De qua per Paulum dicitur: Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatẽ glorię filiorum dei. Tunc etenim in nobis uera libertas erit, cum ad gloriam filiorũ dei adoptio nostra peruenerit. Nunc uerò non solum actiua uita in seruitute est, sed ipsa quoque contemplatio qua super nos rapimur, libertatem mentis adhuc perfectè nõ obtinet, sed imitatur, quia illa quies intima in ænigmate uidetur. Ipsa tamen in quantalibet sit contemplationis angustia, actiua uita iam ualde est latior atque sublimior, quæ ad quãdam mentis libertatem transit, temporalia non cogitans, sed æterna. quia itaque contemplatiua

uita

uita ad superiora euolat, & actiuę uitæ su A perest quadam, ut dicam, dignitate securitatis suæ, apte nunc dicitur: Et manus hominis sub pennis eorum.] Sin uerò hoc in loco homo redemptor noster accipitur, manus hominis sub pennis eorum est, quia nisi dominus homo fieret, qui mentes prędicantium ad cœlestia subleuasse, illa quæ apparent animalia, non uolarent. Nec immerito manus hominis esse sub pennis dicitur, quia de eodem redẽptore nostro scriptum est: Qui cũ sit splendor gloriæ & figura substantiæ eius, portansq; omnia. Eius ergo manus corda no B stra portat, eius manus in contemplatione nos subleuat. Nisi enim ut dictum est, omnipotens uerbum propter homines homo fieret, humana corda ad cõtẽplandam uerbi excellentiam non uolarent. Inde ergo excelsæ factæ sunt hominum mentes, unde inter homines apparuit humilis deus. Dicatur itaq; de sanctis animalibus: Et manus hominis sub pennis eorum.] de quibus adhuc subditur: Et facies & pẽnas per quatuor partes habebant, iunctæque erant pennæ eorum alterius ad alterũ per quatuor partes.] Facies & pennas C habent, quia in cunctis mundi regionib. prædicantes demonstrant quicquid de humanitate, quicquid de diuinitate nostri redẽptoris sentiunt. Quia dum incarnatũ deum ubiq; prædicant, in quatuor mũdi partibus faciem demõstrant. dumq; eum esse unum cum patre & spiritu sancto annunciant, ubiq; penna contemplationis uolãt. Quorum pẽnæ iunctę sunt alterius ad alterum, quia omnis eorum uirtus, omnisq; sapientia qua cæteros homines contemplationis suæ uolatu transcendunt, uicissim sibi in pace atq; unanimitate cõiungunt. Vnde scriptum est: Quæ desursum D est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica. Vnde & eisdem suis prædicatoribus ueritas dicit: Habete in uobis sal, & pacem habete inter uos. penna ergo animalium alterius ad alterum iungitur, quia sanctorum prædicatorum uirtus atq; sapientia uicissim sibi in charitatis atq; concordiæ pace sociatur. penna autem alterius ab altero diuisa esset, si in hoc quod unusquisq; in sapientia euolat, habere pacem cum altero recusaret. Sequitur: Non reuertebantur cum incederent, sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur.] pennata animalia, uidelicet prædicatores sancti, cum incedunt, minime reuertuntur, quia sic à terrenis actib. ad spiritalia pertranseunt, ut ad ea quæ reliquerunt, ulterius nullatenus reflectantur. quasi enim per quandam uiam eis incedere est mente ire semper ad meliora. Quo contrà de reprobis dicitur, quia reuersi sunt corde in Aegyptum. Per semetipsam ueritas dicit: Nemo mittens manũ in aratrum & aspiciens retrò, aptus est regno dei. Manum quippe in aratrum mittere, est quasi per quendam compunctionis uomerem ad proferendos fructus terram sui cordis aperire. Sed retrò post aratrum aspicit, qui post exordia boni operis ad mala reuertitur quæ reliquit. Quod quia electis dei minimè contingit, rectè nunc per prophetam dicitur: Non reuertebantur cum incederent.] Qui cur non reuertantur, indicat cum subiũgit: Vnũquodq; ante faciem suam gradiebatur.] Ante nos enim æterna sunt, post nos temporalia: quia & illa pergentes inuenimus & ista recedẽtes quasi post dorsum relinquimus. Vnde & magnũ illud pennatum aĩal dicebat, qd usq; ad cœli tertij secreta uolauerat. Vnũ uero quæ retro sunt oblitus, in ea quæ sunt antè extendens me, sequor ad palmam supernæ uocationis. In anteriora etenim extentus, eorum quæ retro sunt oblitus fuerat, qui temporalia despiciens, quæ sunt æterna quærebat. Ante faciẽ ergo suã gradiũtur sancta aĩalia, quia & ea quæ reliquerũt, nullo iã appetitu respiciũt, & in æternis quæ appetũt, sub cõtẽplationis suæ oculos boni operis pedẽ ponũt. Quisquis itaq; iã ante faciem suã ambulare decreuerit, magna ei cõsideratione pẽsandũ est q aliter retro respicitur ex opere, atq; aliter ex cogitatione. Sunt etenim quidã qui magna deliberãt, & peccatorũ suorũ cõscij, multa ex his quæ possident, egenis distribuere pertractant, ut culpas suas ante dei oculos misericordiæ uiscerib. redimãt. Iãq; hæc operari inchoãt, & plerunq; cũ operantur, paupertatis timor eorũ aĩum cõcutit, atq; timentes ne egeãt, erga egẽtes tenaces fiũt, seseq; ab ea quã cęperãt bona operatione suspendũt. Hi

Heb. 1.

Iacob. 3.

Mar. 9.

Luc. 9.

Phili.

Hi nimirum incedentes reuersi sunt, quia A ante faciem suam ambulare noluerunt. cõtra quos rectè per Salomonem dicitur: (*Prou. 20*) propter frigus piger arare noluit, medicabit ergo æstate, & non dabitur ei. Qui enim nũc pp pauorẽ mentis atq; torporem bene operari negligit, cum sol iustitiæ in iudicio uelut in æstate claruerit, mendicat uitam, sed non accipit, quia propter illã bona operari contempsit. Alius despectis carnis desiderijs cuncta relinquere, & omnipotentis dei se subdere seruitio pertractat, seque ipsum restringere sub continentiæ & castitatis freno deliberat: sed cum cecidisse alios etiam post castitatem conspicit, hoc ipsum facere quod deliberat ꝑtimescit. Fitq; ut retrò per cogitationẽ redeat, qui ad anteriora respiciens, iam mentis gressibus ad alta ibat. De quo bene per (*Eccle. 1.*) Salomonem dicitur: qui obseruat uentum, non seminat: & qui considerat nubes, nunquam metet. Venti quippe nomine, malignus spiritus, qui mentem tentationibus impellit, nubis uerò appellatione peccator exprimitur, qui tentationis impulsione commouetur. qui ergo attendit uentum, non seminat, & qui considerat nubes, nunquam metit: quia is qui tẽtationes maligni spiritus metuens, & iniquorum lapsus conspiciens semetipsum desperat, neq; nunc exercetur in bono semine operis, neq; post reficitur de munere iustæ retributionis. sunt uerò nonnulli qui bona quidem quæ nouerunt operantur, atq; hæc operantes meliora deliberãt, sed retractantes meliora quæ deliberant immutãt, & quidem bona agunt quæ cœperant, sed a melioribus quæ deliberauerant succumbunt. Hi nimirum ante humana iudicia stare uidentur in opere, sed ante omnipotentis dei oculos ceciderunt in deliberatione. Vnde fit plerunq; ut bonum opus eorum minus deo placeat, quã cum pauore mentis in meliori gradu deliberationis inconstanter ponitur, hoc ipsa cogitationis inconstantia accusat. Sed quia perfęcti quique magna se discretionis subtilitate conspiciunt, ne ad deteriora unquam uel in opere, uel in cogitatione delabantur, quantum quotidie proficiant, incessanter pensant, rectè de his dicitur: Non reuertebantur cum incederẽt, sed unũquodq; ante faciẽ suã gradiebat.] Inter hæc igit considerare libet nos ad ista tractãda qui sumus, unde uenimus, & usque ad quę sacri eloquij mysteria perscrutanda subleuamur. Certè in antiquis patentibus nostris cultores idolorum fuimus, sed ecce per spiritum gratiæ, uerba iã cœlestia rimamur. Vnde hoc nobis? Sed impleuit hoc redemptor humani generis quod per prophetam dixit. Et deserta in (*Esa.*) ubertatem uersa aduenæ comedent. Hæc quippe ꝓphetarum dicta deserta a- B pud Iudęos fuerunt, quia per intellectum mysticum ea excolere inquirendo noluerunt. Nobis autẽ in ubertatem uersa sunt, quia & iuxta historiam uisionis dicta largiente deo menti nostræ spiritaliter sapiũt & iam aduenæ comedimus, quæ ciues legis manducare noluerunt. Sint gratiæ unigenito, sit laus æternæ sapiẽtiæ, qui uiuit & regnat, &c.

Homilia quarta

SIMILITVDO autem uultus eorum facies hominis & facies leonis à dextris ipsorum quatuor, facies autem bouis à sinistris ipsorũ quatuor, & facies aquilę desuper ipsorum quatuor, & facies eorum & pennæ eorum extentæ desuper. Duæ pennæ singulorum iungebãtur, & duæ tegebant corpora eorũ. Et unumquodque eorum corã facie sua ambulabat. C

D

PEr sanctum prophetiæ spiritum pennata animalia subtiliter describuntur, ut per hæc Euangelistarum significari psonas ipsa nobis subtilitas discretionis aperiat, nihilq; sermo dei nostro intellectui dubietatis relinquat. Ecce enim dicitur: Similitudo autem uultus eorum, facies hominis, & facies leonis à dextris ipsorum quatuor. Facies autem bouis a sinistris ipsorum quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorũ quatuor.] ꝙ enim quatuor hæc pennata animalia sanctos quatuor Euãgelistas designent, ipsa uniuscuiusque libri

libri Euangelici exordia testatur. Nã quia ab humana generatione cœpit, iure per hominẽ Matthæus: quia per clamorẽ in deserto, rectè designatur per leonem Marcus. Quia à sacrificio exorsus est, bene per uitulũ Lucas. Quia uerò à diuinitate uerbi cœpit, dignè per aquilã significatur Ioãnes. qui dicit: In principio erat uerbũ, & uerbũ erat apud deũ, & deus erat uerbum. Dum in ipsa diuinitatis substantia intendit, quasi more aquilæ oculos in solẽ fixit. Sed quia electi omnes membra sunt redemptoris nostri, ipse autem redẽptor noster caput est omnium electorum, per hoc quòd membra eius figurata sunt, nihil obstat si etiam in his omnibus, & ipse signet. Ipse enim unigenitus dei filius ueraciter factus est homo, ipse in sacrificio nostræ redemptionis dignatus est mori ut uitulus, ipse per uirtutem suę fortitudinis surrexit ut leo. Leo etiã apertis oculis dormire perhibetur, quia in ipsa morte in qua ex humanitate redemptor noster dormire potuit, ex diuinitate sua immortalis permanendo uigilauit. Ipse etiã post resurrectionem suam ascendens ad cęlos, in superioribus est eleuatus ut aquile. Totum ergo simul nobis est, quia & nascendo homo, & moriendo uitulus & resurgendo leo, & ad cœlos ascendendo aquila factus est. Sed quia per hæc animalia Euangelistas quatuor, & sub eorũ specie simul perfectos omnes iam superius significari diximus, restat ut quomodo unusquisque electorum istis animalium uisionibus exprimatur, ostendamus. Omnis etenim electus atque in uia dei perfectus, & homo, & uitulus, & leo simul & aquila est. Homo enim rationale est animal. Vitulus autẽ in sacrificio mactari solet. Leo uerò fortis est bestia, sicut scriptũ est: Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pauebit occursum. Aquila ad sublimia euolat, & irreuerberatis oculis solis radiis intendit. Omnis itaque qui in ratione perfectus est, homo est. Et quoniam semetipsum ab huius mũdi uoluptate mortificat, uitulus est. quia uerò ipsa sua spõtanea mortificatione contra aduersa omnia fortitudinem securitatis habet, unde scriptum est: Iustus autẽ quasi leo confidens absq; terrore erit, leo est. quia uerò sublimiter contemplatur ea quæ cœlestia atque terrena sunt, aquila est. Igitur quoniam iustus quisque per rationem homo, per sacrificium mortificationis suæ uitulus, per fortitudinem securitatis leo, per contemplationem uerò efficitur aquila, rectè per hæc sancta animalia signari unusquisque perfectus potest. quod idcirco dicimus, ut ea quæ de quatuor animalibus dicta sunt, pertinere quoq; etiã ad perfectorum singulos demonstremus. Sed magna nobis de eisdem Euangelistis & sanctis prædicatoribus quæstio oritur, cur homo & leo à dextris ipsorum quatuor, uitulus uerò à sinistris ipsorũ quatuor esse perhibetur. Neq; enim sine mira ratione est, cur duo illa à dextris, & unũ hoc esse à sinistris dicitur. Et rursum quærendum, cur aquila nõ à dextris uel sinistris, sed desuper ipsorũ quatuor esse memoratur. Duas itaque nobis quæstiones obiecimus, quas oportet ut aperiente domino dissoluamus. Homo igitur & leo à dextris, uitulus uerò à sinistris esse perhibetur. A dextris etenim læta, à sinistris uerò tristia habemus. Vnde & sinistrum nobis esse dicimus hoc quod aduersum esse deputamus. Et sicut præfati sumus, per hominem incarnatio per uitulum passio, per leonem uerò authoris nostri resurrectio designatur. De incarnatione autem unigeniti filij, qua redempti sumus, omnes electi lætati sunt, de morte uerò illius, ipsi electorum primi sancti Apostoli contristati, qui iterum de eius resurrectione gauisi sunt. Quia eius & natiuitas & resurrectio lętitiam discipulis præbuit, quos eius passio contristauit, homo & leo à dextris, uitulus uerò à sinistris eius fuisse describitur. Ipsi nãq; Euangelistæ sancti de eius humanitate gauisi sunt, de eius resurrectione confirmati, qui de eius passione fuerant contristati. Homo ergo & leo eis à dextris est, quia redemptoris nostri eos incarnatio uiuificauit, resurrectio confirmauit. Sed uitulus à sinistris, quia mors illius eos ad momentum temporis in in infidelitate prostrauit. Iure autem locus aquilæ non iuxta, sed desuper esse describitur, quia siue per hoc quod eius ascensionem signat, seu quia uerbum patris

Ioan. 1.

1. Tim. 3

Prou. 30

Prou. 28

tris deum apud patrem esse denunciat, su per Euangelistas cæteros uirtute contemplationis excreuit, cum quibus & simul de eius deitate loquitur, hanc tamen omnibus subtilius contemplatur. Sed si aquila cum tribus alijs adiuncta, quatuor animalia esse memorantur, mirum quomodo desuper ipsorum quatuor esse describitur, nisi quia Ioannes per hoc quod in principio uerbum uidit, etiam super semetipsum transiit. Nam nisi & se transisset, uerbum in principio no uidisset. qui ergo & semetipsum transgressus est, non iam solummodo super tria, sed adiuncto & se, super quatuor fuit. Sequitur: Et facies eorum & pennæ eorum extentæ desuper.] Facies & pennæ extentæ desuper describuntur, quia omnis intentio, omnisq; contemplatio sanctorum super se tendit, ut illud possit adipisci quod in cœlestib. appetit. Siue enim bono operi, siue uerò inuigilet cōtemplationi, tunc ueraciter hoc quod agit bonum est, quando ei complacere concupiscit à quo est. Nam qui bona agere uidetur, & per hæc non deo sed hominib. placere desiderat, intentionis suæ faciem deorsum premit. Et qui idcirco in sacro eloquio ea, quę diuinitatis sunt contemplatur, ut per hoc quod intelligit occupari ad quæstiones possit, quia non dulcedine quæsitæ beatitudinis satiari appetit, sed doctus uideri, iste nimirum intellectus sui pennas desuper non extendit: sed quoniam sensus sui uigilantiam in terreno appetitu occupat, pēnas quas sublenare in altum, & quibus subleuari ipse potuit, in imis deponit. Qua in re pensandum est ut omne bonum quod agitur, per intentionem semper da cœlestia leuetur. Qui enim per bona quæ facit, terrenam gloriam concupiscit, pennas suas & faciem suam deorsum deprimit. Hinc enim per prophetam de quibusdam dicitur: Victimas in profundum deferebant. quid enim sunt lachrymæ orationis, nisi uictimæ oblationis nostræ sicut scriptum est: Sacrificiū deo spiritus contribulatus. Et sunt nōnulli qui idcirco se in prece lamētis afficiūt, ut aut terrena cōmoda acquirant, aut hominib. sancti esse uideantur. quid isti, nisi uictimas in profundū deferunt? qui per hoc ꝙ

Oseæ. 5.

Psal. 50

A in imo sunt quæ requirunt, orationis suæ sacrificiū deorsum deponunt. Electi autem quia & in bono opere omnipotenti deo placere appetunt, & per contemplationis gratiam, æternā iam beatitudinem degustare concupiscunt, facies & pennas desuper extendunt. Sequitur: Duæ pennæ singulorum iungebantur, & duæ tegebant corpora eorum.] Dictum fuerat: Et facies & pennæ eorum extentæ desuper, atque mox subiunctum est hoc quod protulimus, quia duæ pennę singulorum iungebantur. Vbi apertè intelligitur quia extendebantur desuper &

B iungebantur, duæ uerò tangebant corpora eorum. quid autem pennę animalium, nisi alæ nominantur? Qua in re nobis diligenti perscrutatione quærendum est, quæ sint quatuor pennæ sanctorum, ex quib. duæ superius extensæ iunguntur, duę uerò eorum corpora contegunt. Si enim uigilanter aspicimus quatuor esse uirtutes inuenimus, quæ à terrenis actibus omne pennatum animal leuāt, in futuris uidelicet amor & spes, de præteritis aūt timor & pœnitētia. Pēnæ ergo sibimet iunctæ superius extendūtur, quia sanctorum mentem amor & spes ad ęterna subleuāt. quæ aptè quoq; coniunctę nominantur, quia electi proculdubio & amant cœlestia quæ sperant, & sperāt quæ amāt. Duæ uerò corpora cōtegunt, quia timor & pœnitētia ab omnipotētis dei oculis eorū mala præterita abscondunt. Duæ itaq;, ut dictū est, pēnæ iunguntur sursū, quādo amor et spes electorū corda ad superiora eleuant, ad cœlestia suspendunt: Duæ aūt pēnæ tegunt corpora, quando eorū mala pręterita à cōspectu æterni iudicis timor & pœnitentia abscondunt. In eo enim quod se peccasse meminerūt, quia pertimescunt & deflent, quid aliud quàm corpus cooperiunt? Qui facta carnalia per superducta bona opera à districto examine abscondunt. Scriptum quippe est: Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorū tecta sunt peccata. Peccata.n.tegimus, cū bona facta malis actib. sup ponimus. Oē.n.quod operitur, inferius ponitur, & hoc unde operitur, desuꝑ ducitur. quando ergo abdicamus mala quæ fecimus, & eligimus bona quæ

faciamus

faciamus, quasi tegimen ei rei superducimus quam erubescimus uidere. Quamlibet enim sancti uiri in hac adhuc uita sint, habent tamen quod ante dei oculos operire debeant, quia omnino est impossibile ut aut in opere, aut in locutione, aut in cogitatione nunq̃ delinquãt. Vnde & B. Iob qui perfecta quidem hominibus dixerat, dei tamen uocẽ audient, seq; ipsum de ipsa sua perfecta locutione reprehẽdens, dicebat: Manũ meã ponã sup os meũ. In manũ quippe operatio, in ore locutio est. Manum ergo super os ponere, est peccata locutionis per uirtutem boni operis tegere. Libet fratres charissimi ad huius rei testimoniũ magistrũ gentiũ uocare, qualiter sanctũ illud animal alis quatuor innitatur aspicere, ex quibus duabus ad superiora euolat, duabus uero pennis corpus contegit, quia præterita quæ egerat, abscondit. Videamus igitur quantus hũc amor ad cœlestia eleuet: Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum. Cognoscamus quanta spe ad superiora tollit: Nostra conuersatio in cœlis est, unde etiam saluatorẽ expectamus Iesum Christum dominum nostrum. Videamus si & in tantis uirtutibus positus adhuc timet: Castigo corpus meum, & seruituti subijcio, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Cognoscamus si hũc mala fecisse pœnitet: Ego minimus Apostolorum sum, qui non sum dignus uocari Apostolus, quia psecutus sum Ecclesiã dei. In cuius uerbis quid aliud quã duritia nostræ mentis accusatur? quia ipse plangit quod ante baptisma commiserat, nos uero & post baptisma multa cõmisimus, & tamen flere recusamus. Quatuor itaq; pẽnis sancta animalia utunť, quia per amorẽ & spẽ ad cœlestia euolãt, & per timorem & pœnitentia facta in se illicita deplorant. Sed quia dictum est, duæ pennæ singulorum iungebanť, hoc fortasse intelligitur quod nõ pennas proprias eleuantes iungant, sed unius ad alterum pennæ coniunctæ sunt, ut pennæ uidelicet eleuatæ uicissim sibi in coniunctione concordẽt. Qua in re quæstio oritur, qa si duæ pennæ q̃ eleuanť, amorẽ & spem, duæ uero quæ corpora contegunt, timorem & pœnitentiam designant: cur

Iob 30.

Phil 3.

1. Cor. 9.

1. Cor. 15

A duæ quæ extentæ sunt, dicuntur esse coniunctæ, & duæ quæ corpus contegunt, nõ dicuntur? Sed hac in re facilis largiente dño ratio occurrit, ꝙ sanctorum pẽnæ coniũctæ sunt amor & spes: duæ uero pẽnæ quæ corpora contegunt sibimetipsis ad alterutrũ coniunctæ nõ sunt, timor & pœnitentia. Dauid enim pro lapsu carnis timendo & pœnitendo affligitur. Petrus casum perfidiæ fleuit amare. Paulus in se crudelitatem præterite psecutionis plangit. Omnes tamen unam patriam appetunt, ad unum authorem omniũ peruenire festinant. B Duæ ergo singulorum pennæ coniunctæ sunt, & duæ nõ sunt, quia p amorẽ & spẽ unũ est ꝙ desiderãt, sed per timorem & pœnitentiã diuersum est quod deplorant. Sequitur: Et unumquodq; eorum coram facie sua ambulabat.] Dictũ superius fuerat, unũquodque eorum ante faciem suam gradiebatur, nunc autẽ dicitur, coram facie sua ambulabat. Ipsa itaq; repetita uideť esse sententia. Sed quia coram in præsenti dicimus, possumus subtilius inquirendo discernere, quod aliud sit ante faciem ambulare, C atq; aliud in præsenti. Ante faciẽ quippe ambulare, est anteriora appetere In psenti uero ambulare, est sibimetipsi absentem non esse. Omnis etenim iustus qui uitam suam sollicitus aspicit, & diligenter considerat quantum quotidie in bonis crescat, aut fortasse quãtũ à bonis decrescat, iste qa se ante se ponit corã se ambulat, quippe qui uigilanter uidet utrum surgat an defluat. D Quisquis uero uitæ suæ custodiam negligit discutere quæ agit, quæ loquitur, quæ cogitat, aut despicit nescit, corã se iste non ambulat: quia qualis sit in suis morib. uel in actib. ignorat. Nec sibimetipsi præsens est, qui semetipsum quotidie exquirere atque cognoscere sollicitus non est. Ille autem ueraciter se ante se ponit, sibique in præsenti est, qui se in suis actibus tanq̃ aliũ attendit. Nam sunt multa peccata quæ comittimus, sed idcirco nobis grauia nõ uidentur, quia priuato nos amore diligentes, clausis nobis oculis in nostra deceptione blandimur. Vnde fit plerunq; ut & nostra grauia leuiter, & proximorum mala leuia grauiter iudicemus. Scri-

2. *Tim.* 2 ptum quippe est: Erunt homines seipsos A amantes. Et scimus quia uehemēter claudit oculum cordis amor priuatus. Ex quo fit ut hoc quod nos agimus, & graue esse non existimamus, plerunq; agatur à proximo, & nimis nobis detestabile esse uideat. Sed quare hoc quod in nobis uile esse uidebatur, graue esse uidetur in proximo, nisi quia nec nos sicut proximū, nec proximum conspicimus sicut nos? Si enim nos sicut proximum aspiceremus, nostra reprehēsibilia districtè uideremus. Et rursum si proximum aspiceremus ut nos, nunquam nobis eius actio appare- B ret intolerabilis, qui sæpe fortasse talia egimus, & nil nos proximo intolerabile fecisse putabamus. Hoc malæ diuisum mentis nostræ iudiciū corrigere per legis præceptum Moyses studuit, cum dixit ut iustus deberet esse modius, æquusq; sexta- *Leui.* 19. rius. Hinc Salomon ait: Pondus & *Prou.* 20 pondus, mensura & mensura, utrunque abominabile est apud deum. Scimus quia in negociatorum duplici pondere, aliud maius, aliud minus est. Nam aliud pondus habent ad quod pensant sibi, & aliud pondus ad quod pensant C proximo. Ad dandum pondera leuiora, ad accipiendum uerò grauiora præparant. Omnis itaque homo qui aliter pensat ea quæ sunt proximi & aliter ea quæ sua sunt, pondus & pondus habet. Vtrunque ergo abominabile est apud deū, quia si sic proximum ut se diligeret, hunc in bonis sicut se amaret. Et si sic se sicut proximum aspiceret, se in malis sicut proximū iudicaret. Debemus ergo nosmetipsos sollicitè sicut alios uidere: nosq; ipsos, ut dictum est, ante nos ponere, ut pennata animalia incessanter imitantes, ne nescia- D mus quid agimus, coram facie nostra semper ambulemus. Peruersi autem, sicut paulo ante iam diximus, coram facie sua non ambulant, quia ea quæ agant, nunquam considerant, ad interitum tendunt, in prauis actibus exultant. De quibus scriptum *Prou.* 2. est: qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Sæpe uerò iustus qui eos conspicit, deslet: sed ipsi phreneticorum more planguntur & rident. Alij indigentibus de rebus proprijs multa largiuntur, sed cum occasionis tempus inuenerint, indigentes opprimunt, eosq; quibus ualuerint rapinis deuastant. Ponunt ante oculos cogitationis suæ bona quę faciunt, & non ponunt pessima quæ committunt. Hi uidelicet coram facie sua non ambulant, quia si sibimetipsis præsentes essent, cuncta subtiliter, quæ agunt uiderent, qualiter bona opera malis actibus perdant agnoscerent. Sicut scriptum est: Et qui mercedes congrega- *Agg.* uit, misit eas in sacculum pertusum. De pertuso quippe sacculo aliunde exit quod aliunde mittitur, quia indiscretę mentes mercedem quæ ex bono opere acquiritur, non aspiciunt quomodo ex malo opere perdatur. Alius castitatem corporis seruat, seq; uigilanter circunspicit, ne quid foris reprehensibiliter admittat, suis contētus est, aliena non diripit, sed tamen in corde odium fortasse contra proximum ser- *1. Io.* uat. Et cum scriptum sit: Qui odit fratrem suum, homicida est, considerat quàm sit mūdus foris in opere, & nō perpēdit q̄ sit crudelis in mente. Quid iste nisi sibimetipsi absens est, qui in cordis sui tenebris ambulat & ignorat? Alius iam aliena nō diripit, iam corpus ab immunditia custodit, iam mente pura proximum diligit, & malorum præteritorum conscius lamētis se in precibus afficit. Sed finita prece lætatur, de quibus in hoc mundo gaudeat requirit, & temporalibus gaudijs negligentem animum dimittit, nec curat ne in eo lachrymarum mensuram immoderata gaudia transeant. Fitq; ut bonum nimie ridendo perdat, quod plangendo lucratus est. Hic itaque coram facie sua non ambulat, quia damna quæ patitur, conspicere recusat. Scri- *Ec.* ptum quippe est: Cor sapientium ubi tristitia est, & cor stultorum ubi lætitia. In cunctis ergo quæ agimus, diligenter nosmetipsos conspicere interius exteriusque debemus, ut pennata animalia sequentes, nobismetipsis præsentes simus, & coram facie nostra semper ambulemus, habentes adiutorem unicum patris Iesum Christum Dominum nostrum, qui cum deo uiuit & regnat in unitate, &c.

Homilia

Homilia quinta.

VBI erat impetus spiritus, illuc gradiebatur, nec reuertebantur cum ambularent. Et similitudo animaliũ & aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum. Hæc erat uisio discurrens in medio animalium, splendor ignis, & de igne fulgur egrediens. Et animalia ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris corruscantis.

O Quàm mira est profunditas eloquiorum dei, libet huic intendere, libet eius intima grâtia duce penetrare. Hanc quotiens intelligendo discutimus, quid aliud quàm syluarum opacitatem ingredimur, ut in eius refrigerio ab huius seculi æstibus abscondamur? Ibi uiridissimas sententiarum herbas legendo carpimus, tractando ruminamus. In ea locutione quę ad uos fratres charissimi nudiustertius facta est, qualiter ostensa animalia uel redemptorem nostrum, uel quatuor eius Euangelistas atq; perfectos omnes significent, dictũ est. Quorum uidelicet animalium adhuc subtilius uirtus exprimitur, ut ad eorum imitationem nos quoque infirmi & despicabiles, inquantum Domino largiente possimus, extendamur. Ecce.n. dicitur: Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur.] In electis & reprobis diuersi sunt impetus. In electis uidelicet impetus spiritus, in reprobis impetus carnis. Impetus quippe carnis ad odium, ad elationem, an immunditiam, ad rapinam, ad exteriorem gloriam. ad crudelitatem, ad perfidiam, ad desperationem, ad iram, ad iurgia, ad uoluptates animum impellit. Impetus uerò spiritus ad charitatem, ad humilitatem, ad continentiam, ad largitatem misericordiæ, ad interiorem profectum, ad pietatis opera, ad æternorum fidem, ad spem sequentis gaudij, ad patientiam, ad pacem, ad considerationem uitæ immortalis, ad lachrymas mentem pertrahit. Vnde necesse est ut magna semper cura cõsiderare debeamus in omne quod A agimus, qui nos impetus ducat, utrũ nostra cogitatio per impetum carnis, an per impetũ spiritus impellatur. Amare etenim terrena, temporalia æternis præponere, exteriora bona non ad usum necessarium habere, sed ad uoluptatem concupiscere, ultionem de inimico quærere, de æmuli casu gaudere, impetus carnis est. At contrà amare cœlestia, contemnere transitoria, non ad fructum uoluptatis transitoriæ, sed ad usum necessitatis quærere, de inimici morte tribulari, impetus spiritus est. Et quia perfecti quique in istis se semper B uirtutibus exercent, rectè nunc de sanctis animalibus dicitur? Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur.] Sed sciendũ nobis est quòd plerunque impetus carnis se sub uelamine spiritalis impetus palliat, & quod carnaliter facit, mentitur sibi ipsa cogitatio quia hoc spiritaliter faciat. Nam sæpe quis iracundiæ stimulis uictus, contra delinquentes zelo ulciscendæ iustitiæ plus quàm necesse est inflammatur, & iustitiæ limitẽ in ultione transiens, agit crudeliter quod se agere iustè suspicatur. Impetus igitur carnis huic sub specie spiritus uelatus est, quando hoc quod iustè C agi creditur, sub discretionis moderamine non tenetur. Et sæpe alius nimiæ mãsuetudini studens, subiectorum uitia aspicit, atque hæc per feruorem zeli corrigere recusat, quę in eis crudeliter non corrigendo multiplicat. Fitq; ut eius lenitas & sibi sit & subiectis inimica, qui torporem mentis suæ patientiam deputat, per carnis spiritum ab impetu spiritus elongat. Prima ergo in nos cogitatio inquisitionem nostri cordis debet excutere, ne ad quædam quæ agimus, per apertũ carnis impetum ducamur, nec prauis co- D gitationibus animus seductus, mala esse cognoscat, & tamen faciat. Secunda uerò nos cura debet uigilantes reddere ne se impetus carnis quasi impetus spiritus latenter subiiciat, & culpas quas agimus, nobis uirtutes fingat. Sciendum uerò est, quia grauiores culpæ sunt quæ superducta specie uirtutes imitantur, quia illæ in aperto cognitæ, animum in confusionem deijciunt, atque ad pœnitentiam trahunt: istæ uerò non solum in pœnitentiam non humiliant

humiliant, sed etiam mentem operantis eleuant, dum uirtutes putant. Hoc auté quod de sanctis animalibus dictum superius fuerat, ut altius confirmetur, iterum replicatur: Non reuertebantur cũ ambularent.] Quia electi quique sic ad bona tendunt, ut ad mala perpetranda non redeant. Qui.n. perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Et sicut per Salomonem, dicitur: Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit usq; ad perfectũ diem. In eorũ nanq; animis bonum desideriũ atq; intellectus lucis intimæ iã pars diei est: sed quia usque ad finem uitę in uirtute, proficiunt, ad perfectum diem tunc ueniunt quando ad regna cœlestia perducti, in ea luce quam desiderant, iam minus aliquid non habebunt. Sequitur: Et similitudo animalium & aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum.] Aspectus animalium carbonibus ignis ardentibus atque lampadibus cõparatur. quisquis enim carbonem tangit, incenditur, quia qui sancto uiro adhęret, ex eius assiduitate uisionis, usu locutionis, exemplo operis, accipit ut accẽdat in amorẽ ueritatis, peccatorũ suorũ tenebras fugat, in desiderio lucis exardescit: ut iam per uerũ amorẽ ardeat, qui pri⁹ in iniquitate tñ mortuus quãtũ frigid⁹ iacebat. Lãpades uero lucẽ suã longi⁹ spargũt, et cũ in alio sint, in alio resplendent. Qui.n. spiritu prophetiæ, uerbo doctrinæ, miraculorum pollet gratia, huius opinio longè lateq; ut lampas lucet: & quique bona eius audiunt, quia per hæc ad amorem cœlestiũ surgũt, in eo q̃ se per bona opera exhibent, quasi ex lampadis lumine resplendent. quia ergo sancti uiri quosdam iuxta se positos quasi tangendo ad amorem patriæ cœlestis accẽdũt, carbones sunt. quia uero quibusdam longe positis lucent, eorũ itinera ne in peccati sui tenebras corruant, lampades fiunt. Hoc uero inter carbones & lampades distat, quod carbones ardent quidẽ, sed eius loci in quo iacuerint tenebras non expellunt. Lampades auté quia magno flammarum lumine resplendent, diffusas circunquaque tenebras effugãt. Qua ex re notãdũ est, q̃a sunt pleriq; sanctorum ita simplices & occulti, seseque in A locis minorib. sub magno silentio contegẽtes, ut uix eorũ uita ab alijs possit agnosci. quid itaque isti nisi carbones sunt? Qui etsi per feruorem spiritus ardorem habent, tamen exempli flammam non habẽt. Nec in alienis cordib. tenebras peccatorum uincunt, quia uitã suã omnino sciri refugiunt. Sibimetipsis quidem accensi sunt, sed alijs in exemplo luminis non sunt. Hi autem q̃ et exempla uirtutũ prærogant, & lumen boni operis p̃ uitã & uerbum errantibus demonstrant, iure lampades appellantur: quia & per ardorem desiderij, & per flammam uerbi, à peccatorum cordibus erroris tenebras expellunt. qui igitur in occulto bene uiuit, sed alieno profectui minimè proficit, carbo est. Qui uero in imitatione sanctitatis positus, lumen ex se rectitudinis multis demonstrantur, lampas est: quia & sibi ardet, et alijs lucet. Sequitur: Et hęc erat uisio discurrens in medio animaliũ, splendor ignis, & de igne fulgur egrediens.] Splendor ignis & de igne fulgur egrediens in medio animalium discurrẽs uidetur, quia nisi ab igne ueritatis penata illa animalia calorem susciperent, ipsa in carbonum atq; lampadarum similitudinem non arderent. Ignis enim nomine, sanctus spiritus significari solet. De quo in Euãgelio dominus dicit: Ignẽ ueni mittere in terrã, & quid uolo nisi ut accendatur? Cum enim carnalis mens spiritum sanctum accepit, spiritali amore succensa malum plangit quod fecit. Et terra ardet, quando accusante se conscientia cor peccatoris uritur atque in dolore pœnitentiæ crematur. Hinc rursum scriptũ est: Deus tuus ignis consumens est. Quia enim mentem quam repleuerit, eam à peccatorum rubigine mundam reddit, creator noster & ignis dicitur, & consumens. Sanctus ergo spiritus in medio animalium splendor ignis, & de igne fulgur egrediens discurrere dicitur, quia uniuersam Ecclesiam replens, in electorum cordibus ex seipso flammas amoris projicit, ut corusci more, per terrorem feriat, et ad amorem suum corda torpentia accendat. Sed quia spiritus sanctus deus ante secula patri est & filio coæternus, quærendum nobis est cur discurrere dicatur. Omnis etenim

etenim qui discurrit, accedit ad locum in quo non fuit, & eum deserit in quo fuit. Qua igitur ratione discurrere spiritum dicamus, dum cuncta intra ipsum sint, & locus nusquàm sit ubi non sit? sicut scriptũ est: Spiritus domini repleuit orbem terrarum. Et tamen cum laus sapientiæ describeretur, adiunctum est: Est.n. in illa spiritus intellectus, spûs unicus, multiplex, subtilis, mobilis. Et paulopost: Human⁹, stabilis. In quibus rursum uerbis magna nobis quæstio oritur, cur iste spiritus qui implet omnia, simul mobilis & stabilis dicatur? Sed si ad usum consuetudinis humanæ recurrimus, sensum citius loquentis inuenimus. Homo quippe quia in ea regione in qua est ubiq; discurrit, procul dubio ubiq; obuiam uenit, & repentè ubi non creditur, inuenitur. Omnipotentis ergo spiritus ut ubiq; præsentia signaretur, simul & mobilis & stabilis dicitur. Stabilis quia per naturam omnia continet. Mobilis autem dicitur, quia ubiq; etiam nescientibus occurrit. Tenens ergo omnia, stabilis, præsentem se omnibus exhibens, mobilis appellatur. Splendor ergo ignis & de igne fulgur egrediens inter pẽnata animalia discurrit, quia spiritus sanctus simul singulis atq; omnibus præsto sit, & incendit quos contigerit, & illuminat quos incendit: ut post frigus pristinũ accensi ardeant, & per ignem amoris quẽ acceperint, flammas exemplorum reddãt. Fulgur quippe de hoc igne egrediens torpentes mentes percutit, easq; percutiendo excitat & inflammat, ut post amorem illius ardentes pariter & lucentes currãt. Vnde aliàs scriptum est: Thronus eius flamma ignis, rotæ eius ignis accẽsus. Hi enim qui animarum custodes sunt, & pascendi gregis onera susceperunt, mutare loca minimè permittuntur. Sed quia uno in loco positi, diuinitatis in se pręsentiã portãt & ardent, thronus dei flãma ignis dicitur: Hi aũt qui amore dñi in prædicatione discurrunt, rotæ eius ignis ardẽtes sunt: quia cũ ex eius desiderio per uaria loca discurrunt, unde ipsi ardent, alios accẽdunt. Pôt tamen discursus atq; mobilitas spiritus requisitione alterius consideratio nis intelligi. In sanctorum quippe cordibus iuxta quasdam uirtutes semper per-

Sapien. 1
Ibid. 7.
Dan. 7.

A manet, iuxta quasdam uerò recessurus uenit, & uenturus recedit. In fide etenim, spe atque charitate, & in bonis aliis sine quibus ad cœlestẽ patriam non potest ueniri, sicut est humilitas, castitas, iustitia, atque misericordia, perfectorum corda non deserit. In prophetiæ uerò uirtute, doctrinæ facundia, miraculorum exhibitione, electis suis aliquando adest, aliquando se subtrahit. Adest ut eleuentur, & semetipsum subtrahit, ut humiliẽtur. Adest ut eos ostensa uirtute glorificet: recedit, ut semet ipsos subtracta eius uirtute cognoscant. B Adest ut ostẽdat quid p semetipsum sint, recedit ut patefaciat qui uel quales remaneant sine ipso. In his itaq; uirtutibus sine quibus ad uitam minimè peruenitur, sanctus spiritus in electorum suorũ cordibus permanet. In his uerò per quas sanctitatis uirtus ostenditur, aliquando misericorditer præstò est, & aliquando misericorditer recedit. Discurrens ergo & mobilis spiritus dr̃, quia in signis atq; uirtutibus iuxta uniuscuiusq; uotum cõtinuè nõ habetur. Bene autem inter sancta animalia discurrere perhibetur. Discursus C quippe ad celeritatẽ pertinet. Inter perfectos aũt discurrit spiritus. quia si & ab eorum corde ad momentũ recesserit, citius redit. Sequitur: Et animalia ibant & reuertebantur in similitudinẽ fulguris coruscãtis. Cum superius dictũ sit: Non reuertebantur cũ ambularent, qua ratione nunc dr̃: Animalia ibant & reuertebantur? Valde sibi hæc uidẽtur esse cõtraria, quia ibãt & non reuertebantur, & ibant & reuertebãtur. Sed qualiter intelligendũ sit citius agnoscimus, si duas uitas, actiuam.s.& cõtemplatiuam sollicitè discernamus. In una.n. fixi permanere possumus, in altera D aũt intenta mẽte manere nullo modo ualemus. Cum.n. torporem nostrum relinquimus, nosq; ipsos ad bonę operationis studium excitamus, quo alibi nisi ad actiuã imus, à qua reuerti pôst nos nullo modo debemus: quia qui post illam ad torporem negligentiæ, ad prauitatis nequitias quas reliquerat redit, esse sine dubio cœleste animal nescit. Cum uerò ab actiua uita ad cõtemplatiuam surgimus, quia diu mens stare in contemplatione non ualet, sed oẽ quod de ęternitate per speculum &

in ænigmate conspicit, quasi furtim hoc & per transitum uidet, ipsa sua infirmitate ab immensitate tantæ celsitudinis animus repulsus, in semetipso relabitur. Et necesse est ut ad actiuam redeat, seq; ipsum continuè in usu bonæ operationis exerceat, ut cum mens surgere ad contemplanda cœlestia non ualet, quæq; potest bona agere non recuset. Sicq; fit ut ipsis suis bonis actibus ad superiora rursus in contemplationem surgat, & amoris pastum de pabulo cõtemplatæ ueritatis accipiat. In qua quia diu se tenere ipsa corruptionis infirmitas non potest, ad bona rursus opera rediens, suauitatis dei memoria pascitur, & foris pijs actibus, intus uerò sanctis desiderijs nutritur. Hinc etenim de perfectis uiris post contemplationem suam redeuntibus dicitur: Memoriam suauitatis tuę eructabunt. Dulcedinẽ quippe suauitatis intimæ quia utcunque possunt uelut quo dum ex corusco, prægustando tangere, eius memoriam student recolendo semper & loquẽdo eructare. Vnde & apertè nos Psalmista admonet, dicens: Lux orta est iusto, & rectis corde lętitia. Lætamini iusti in domino, & cõfitemini memoriæ sanctitatis eius. qui rursus ait: quàm magna multitudo dulcedinis tuę dñe, Quæ uidelicet quàm magna esset, nullo modo cognosceret, nisi hanc aliquatenus contemplãdo gustasset. Hinc iterũ dicit: Ego dixi in ecstasi mea proiectus sum à uultu oculorũ tuorũ. Nisi enim in mentis excessu subleuatus, dulcedinem suauitatis æternæ cognouisset, in hoc adhuc mundo retentus nõ discerneret quàm longè proiectus iaceret. Ostensa ergo animalia uadunt & nõ reuertuntur, atque uadunt & redeũt: quia sancti uiri & ab actiua uita quã apprehẽderunt, ad iniquitates nõ currũt, & à contemplatiua quã tenere iugiter nõ possunt, in actiuã relabuntur. Sicut enim dictum est, ipso infirmitatis suæ pondere deuicti, ad semetipsos repulsi redeunt, ut euntes discant quid desiderent, & reuertentes, ubi iaceant sciant. Euntes intelligant ubi nondum sint, reuertentes quid sint. Sed qualiter hæc sancta animalia redeant, demonstratur cum subditur: In similitudinem fulguris coruscantis.] Bene autem reuertẽtia animalia coruscanti fulguri comparantur, quia sancti uiri cum ad

Psal. 144.

Psal. 86

Psal. 30

A superna contemplanda euolant, cum primitias sui spiritus in cœlestis patriæ amore ligant, sed grauati humanę conuersationis pondere, ad semetipsos redeunt: bona cœlestia quæ saltem per speculum contemplari potuerunt, fratrib. denunciant, eorumq; animos in amorem intimę claritatis accẽdunt, quam nec uidere sicut est, nec loqui prę ualent sicut uiderunt. Loquentes autem uerbis suis corda audientium feriũt & incẽdunt. Quasi ergo fulgur coruscans redeunt, quia cum cœlestia loquuntur, per eos supernum lumen intermicat, & ad

B amorem cœlestis patriæ mentes audientiũ inflãmat. More itaque coruscantis fulguris cum loquendo percutiunt, ignem spiritalis desiderij spargunt. Alio quoque modo sancta animalia uadunt & redeunt. Vadunt enim cum ad insinuandam cœlestis doni gratiam, in prędicationem mittuntur, atque ut ad fidem trahant, mira coram infidelib. faciunt. Sed redeũt, quia hæc omnipotentis domini uirtuti tribuentes, sibimetipsis quæ fecerint nõ asscribunt. Cum enim stupenda faciunt fulgura sunt: quia

C corda intuentium concutiunt, terrent, illuminant, & accendunt. Vnde scriptum est: In lumine iacula tua ibunt, in splendore fulguris armorum tuorum. Iacula domini sunt uerba sanctorum, quæ corda peccantium feriunt. Sed ista iacula habent arma. Scitis fratres quia præliatores uiri iacula mittunt, armis uerò muniuntur. Dum ergo uerbis addunt miracula, quasi armis se muniunt, ne ipsi feriantur. In lumine iacula tua ibunt. quia in aperto exeunt uerba dei. Sed quia comitari debent sententias doctorum, facta miraculorum, rectè subiungitur: In splendo-

D re fulguris armorum tuorum.] Quia dum addunt eis arma miraculorum, mentes persequentium fulgurant, ut eos persequi non præsumant. Hæc itaque animalia uadunt & reuertuntur in similitudinem fulgoris coruscantis: quia postquam mi[racula] sancti inter homines faciunt postquã corda audientium sparso lumine ince[n]dunt, ad quandam authori suo gloria[m] redeunt, ut illi laudem reddant per que[m] se posse talia sciunt. Sic Petrus cu[m] sanato homine qui claudus ex utero m[a]tris fuerat, signum fecit, quod cum om[nes]

nes qui cognoscerent ualde mirarentur, A dixit: quid miramini i hoc, aut nos quid intuemini quasi nostra uirtute aut potestate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, deus Isaac & deus Iacob, Deus patrum nostrorũ glorificauit filium suum Iesum. Et paulo est: In fide nominis eius hunc quem uidetis et nostis, confirmauit nomen eius. Signum quippe faciens, intuentium oculos miraculi lumine perstrinxit, sed humilitatem custodiens, & laudẽ authori reddens, quasi unde uenerat redijt, quia lux fulguris unde fuerat ostendit. Sancta itaq; animalia cum ad signa operanda ueniunt, & cum ad reddendã authori suo gloriam intus apud semetipsa redeũt, fulgura sunt, quia & ostendẽdo miracula, & exempla humilitatis præbendo, mentes intuentium feriunt & incendunt. In omne autem quod faciunt, idcirco semper ad laudem creatoris redeunt, ut in ea uirtute quam accipiunt, uera stabilitate persistant. Nam si quid sibi tribuerent, in hoc quod acceperant, stare nõ possent. Vnde bene etiam per Salomonem dicitur: Ad locum de quo exeunt flumina, reuertuntur ut iterum fluant. Sine. n. in uirtutibus seu in doctrina, quid aliud sunt sancti uiri quam flumina, quæ terram cordis carnalium aridam rigant? Sed siue in operatione quam faciunt, seu in doctrinæ uerbis citius siccarentur, nisi per intentionem cordis semper sollicitè ad locum de quo exeunt redirent. Si enim introrsus ad cor non redeant, ac sese in amore conditoris desideriorũ uinculis nõ astringãt, & manus ab eo quod agebat deficit, & lingua ab eo quod loquebatur arescit. Sed intus semper per amorem redeunt, & hoc quod in publico operantes atque loquentes fundunt, in secreto suo de fonte amoris hauriunt: Amando enim discunt, quod docendo proferunt. Ad locum ergo de quo exeũt flumina, reuertuntur ut iterum fluãt: quia [illegible]uam sapientiæ inde semper hauriũt un[illegible] oritur, ne cum cucurrerit exiccet. Per omne ergo quod agimus, ad fontem ueri luminis sollicita mẽte redeamus. Reddamus creatori nostro gratias de bonis quæ accepimus; eiq; cum Esaia propheta suppliciter dicamus: Oĩa opera nostra operatus es nobis. Bona eñi nostra, eius sunt opera, cuius uisceribus nõ sufficit ut nos erigeret, nisi & semetipsum pro nobis inclinaret. Si. n. coæternus patri deus ante secula nõ fieret homo in tpe, qñ homo tẽporalis saperet æterna? Descensio ergo ueritatis, ascensio facta est humanitatis nostræ. Demus ei gloriã, demus laudem, qui uiuit cum patre in unitate spiritussancti deus, per omnia secula seculorũ. Amen.

Act. 3. — *Eccl. 1.* — *Esa. 26.*

Homilia sexta.

B CVMQVE aspicerẽ animalia, apparuit rota una super terram, iuxta animalia, habens quatuor facies. Et aspectus rotarũ & opus earũ quasi uisio maris, & una similitudo ipsarũ quatuor & aspectus earũ & opera quasi sit rota in medio rotæ. Per quatuor partes earum euntes ibant, & non reuertebantur cum ambularent. Statura C quoque erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectus.

TEnebrosa aqua in nubibus aeris: qa obscura est sciẽtia in prophetis. Sed Salomonis uoce attestante didicimus: Gloria regum, celare uerbum, & gloria dei est inuestigare sermonem: quia & honor est hominum, eorum secreta abscondere, & gloria dei est, mysteria sermonis eius aperire. Ipsa autem per se ueritas discipulis dicit: Quæ dico uobis in tene-D bris, dicite in lumine, idest, apertè exponite quæ in allegoriarum obscuritatibus auditis. Magnæ uerò utilitatis est ipsa obscuritas eloquiorũ dei, quia exercet sensum ut fatigatione dilatetur, & exercitatus capiat quod capere non potest ociosus. Habet quoq; adhuc aliud maius, quia scripturæ sacræ intelligentia si in cunctis esset aperta, uilesceret. In quibusdam locis obscurioribus tanto maiore dulcedine inuenta reficit, quanto maiore labore fatigat animũ quæsita. Ecce enim sancti Ezechielis nunc uoce dicitur: Cumq; aspicerem animalia, apparuit rota una super terram.] Qui autẽ rota, nisi sacram scripturam

Psal. 17 — *Prou. 15* — *Mat. 10*

ram signat, quæ ex omni parte ad auditorum mentes uoluitur, & nullo erroris angulo à prædicationis suæ uia retinetur? Ex omni autē parte uoluitur, quia inter aduersa & prospera, & rectè & humiliter incedit Circulus quippe præceptorum illius modo sursum, modo deorsum est, quia quæ perfectioribus spiritaliter dicuntur, infirmis iuxta literam congruunt. Et ipsa quæ paruuli iuxta literam intelligunt, docti uiri per spiritalem intelligentiā in altum ducunt. Quis nanq; paruulorū in facto Esau & Iacob, quòd alter ad uenatum mittitur ut benedicatur, alter uerò per suppositionem matris à patre benedicitur, nisi iuxta sacræ lectionis historiā pascitur? In qua uidelicet historia si ad intellectū paulo subtilius astringatur, uidetur quia Iacob primogeniti benedictionem non per fraudem surripuit, sed ut sibi debitam accepit, quā concedente fratre data lentis mercede emerat. At uerò si quis altius sentiens, utrorunque facta uelit per allegoriæ arcana discutere, protinus ab historia in mysterium surgit. Quid est enim quòd Isaac de maioris filij sui uenatione uesci concupiscit, nisi quòd omnipotens Deus Iudaici populi bona operatione pasci desiderabat? Sed illo tardāte, minorem Rebecca supposuit, quia dum Iudaicus populus bona opera foris quærit, gentilem populum mater gratia instruxit, ut omnipotenti patri cibum boni operis offerret, benedictionemq; maioris fratris acciperet. Qui eosdem cibos ex domisticis animalibus præbuit: quia gentilis populus placere deo de exterioribus sacrificijs non quærens, per uocem prophetæ dicit: In me sunt deus uota tua, quæ reddam laudationes tibi. quid est q̄ idem Iacob manus ac brachia & collum hœdinis pellibus texit, nisi quòd hœdus pro peccato consueuit? Et gentilis populus carnis quidem in se peccata mactauit, sed coopertum se peccatis carnalibus confiteri non erubuit. Quid est quòd uestimentis fratris maioris induitur, nisi quòd sacræ scripturæ præceptis quę maiori populo data fuerant, in bona operatione uestitus est? Et eis minor in domo utitur, quę maior foras exiens intus reliquit: quia illa gentilis populus præcepta tenet in mente, quæ Iudaicus populus habere non potuit dum forislam in eis literam attēdit. Et quid est quòd Isaac eundem filium nescit quem benedicit, nisi hoc quod de gentili populo dominus per Psalmistam dixit: Populus quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi? Quid est quòd præsentem non uidet, & tamen quæ ei in futuro ueniebant uidet, nisi quòd omnipotens deus cum per prophetas suos prædicaret gentilitati gratiam prærogandam, eam & in præsenti per gratiam non uidet, quia tunc in errore dereliquit, & tamen quia hanc quandoque collecturus erat, per benedictionis gratiam præuidit. Vnde & idem Iacob gentilis populi figuram tenet, eiq; in benedictione dicitur: Ecce odor filij mei sicut odor pleni agri, cui benedixit dominus deus. Sicut enim in Euangelio ueritas dicit: Ager est hic mundus. Et quia gentilis populus ad fidem perductus, per electos suos in uniuerso mundo uirtutibus redolet, odor filij, odor est agri pleni. Aliter namque olet flos uuæ: quia magna est uirtus & opinio prædicatorum, qui inebriant mentes audientium. Aliter flos oliuę, quia suaue est opus misericordiæ, quia more olei refouet & lucet. Aliter flos rosæ, quia mira est fragrantia quæ rutilat & redolet ex cruore martyrū. Aliter flos lilij, qui candida uita carnis est de incorruptione uirginitatis. Aliter flos uiolæ, quia magna est uirtus humilium, qui ex desiderio loca ultima tenentes, se per humilitatem à terra in altum non subleuant, & cœlestis regni purpuram in mente seruant. Aliter redolet spica, cum ad maturitatem perducitur: quia bonorum operum perfectio ad satietatem eorum qui iustitiam esuriunt præparatur. Quia ergo gentilis populus in electis suis ubique per mundum sparsus est, & ex eis uirtutibus quas agit, omnes qui intelligunt, odore bonæ opinionis replet, dicatur rectè: Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni. Sed quia easdem uirtutes ex semetipso non habet, adiungat: Cui benedixit dominus deus. Et quoniam electorum populus per quosdam etiam in contemplationem surgit, per quosdam uerò in actiuæ uitæ solummodo opera pinguescit, rectè illic additur: Det tibi dominus de rore cœli, & de pinguedine terræ. Ros enim

enim desuper & subtiliter cadit. Et totiens de rore cœli accipimus, quotiens per infusionem contemplationis intimę de supernis aliquid tenuiter uidemus. Cum uero bona opera etiam per corpus agimus, de terræ pinguedine ditamur. Quid est autem quod Esau tarde ad patrem redit, nisi quod Iudaicus populus ad placandum dominum sero reuertitur? Cui & hoc in benedictione dicitur: Tempusq; erit cum soluatur iugum de collo tuo. Quia à seruitute peccati Iudaicus populus in fine liberabitur, sicut scriptũ est: Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israel saluus fieret. Quẽ nõ paruulorum ipsa Euangelica historia in miraculi operatione reficiat, quòd hydrias uacuas dominus aqua implere præcepit, candemque aquam protinus in uinũ uertit? Sed cum hæc uigilantiores ingenio audiunt, & sacram historiam credendo uenerantur, quid interius innuat requirunt. qui enim mutare aquam in uinum potuit, etiam uacuas hydrias ualuit uino statim replere. Sed implere hydrias aqua iubet, quia prius per sacræ lectionis historiam corda nostra replenda sunt. Et aquam nobis in uinum uertit, quando ipsa historia per allegoriæ mysterium in spiritalem nobis intelligentiam commutatur. Rota ergo quasi per terram trahitur, quia paruulis humili sermone concordat, & tamen magnis spiritalia infundens, quasi circulum in altum leuat. Et inde sursum erigitur, unde terram tangere pauloante uidebatur. quia uero undiq; ædificat, quasi per circulum rota currit. Vnde & in lege scriptum est: Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile eius & calamos & cyphos & sphærulas ac lilia ex ipso procedentia. quis in candelabro nisi redemptor humani generis designatur? qui in natura humanitatis infulsit lumen diuinitatis, ut mundi candelabrum fieret, quatenus in eius lumen omnis peccator in quibus iaceret tenebris uideret. qui pro eo quòd naturam nostram sine culpa suscepit, candelabrum tabernaculi ex auro purissimo fieri iubetur. Ductile autem feriendo producitur, quia & redemptor noster qui ex conceptione & natiuitate perfectus deus & homo exitit: passionum dolores

Gen.10. *Rom. 11.* *Ioan.2.* *Exo.25.*

A pertulit, et sic ad resurrectionis gloriam peruenit. Ex auro ergo mundissimo ductile candelabrum fuit, quia & peccatum non habuit, & tamen eius corpus per passionis contumelias ad immortalitatem profecit. Nam iuxta uirtutes animæ quibus percussionibus potuisset proficere, omnino non habuit. In membris autem suis (quę nos sumus) quotidie percussionibus proficit: quia dum nos tundimur & efficimur ut eius corpus esse mereamur, ipse proficit. De eius autem corpore scriptum B est: Ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum crescit in augmentum dei. Corpus quippe illius nos omnes sumus. Per nexus uero, & coniunctiones corpus ligatur: quia dum capiti pectus, dum pectori brachia, dum brachijs manus, digiti manibus sunt coniuncti, ac membra cætera membris inhærent, corpus omne perficitur. sicut sancti Apostoli quia redemptori nostro propinqui steterunt, quasi pectus capiti inhęsit. quos quia martyres sunt secuti, quasi coniuncta brachia pectori fuerunt. C quibus dum pastores & doctores subiuncti sunt per bona opera, manus brachijs inhæserunt. Hoc uero omne corpus redemptoris nostri quotidie per nexum & coniunctionem subministratum est in cœlo: quia cum ad eum illuc electæ animæ ducuntur, ei sua membra colligantur. De quo bene dicitur. Subministratum & constructum crescit in augmentum dei: quia Deus omnipotens redemptor noster qui in se quo proficiat non habet, adhuc per membra sua quotidie augmentum habet. Vnde rursum scriptum est: D Donec occurramus omnes in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Hastile uero eiusdem candelabri ipsa Ecclesia debet intelligi, quæ corpus eius est, quia inter tot aduersa libera stat. Calami autem qui de hastili procedunt, prædicatores sunt, qui dulcem sonum in mundo ediderunt, uidelicet canticum nouum. Cyphi autem uino repleri solent. Quid ergo mentes auditorum nisi cyphi sunt, quæ sanctis prædicantibus uino scientiæ replentur? Sphærula autem quid est aliud nisi uolubilitas prædicationis? Sphæra autẽ ex omni parte uoluitur.

Col. 2. *Ephe. 4.*

Et

Et prædicatio quæ nec aduersitate retineri potest, nec prosperitatibus eleuatur, sphera est. Et inter aduersa fortis, & inter prospera humilis, nec timoris habet angulum, nec elationis. In cursu ergo suo figi non ualet, quia per cuncta se uolubiliter trahit. Vt autem hoc quod exempli causa protulimus exequamur, bene post calamos cyphos & sphærulas, in candelabro lilia describuntur, quia post eam quam diximus prædicationis gratiam atque uolubilitatem, illa uirens patria sequitur: quæ animabus sanctis, id est floribus uernat æternis. Spherulæ ergo ad laborem pertinent, lilia ad retributionem. Itaque sicut apud Moysen sphærula doctrina prædicationis accipitur, ita hic per rotam ipsa sacra scriptura signatur. Propheta igitur dum sancta animalia uideret, adiunxit: Cumq; aspicerem animalia: apparuit rota una super terram.] Qua in re quęrendum est cum inferius rotæ describuntur, cur una rota prius apparuisse dicitur: nisi quia antiquo populo uetus solummodo testamentum datum est, quod ad erudiendam mentem illius quasi rota uolueretur? Bene autem rota eadem super terram apparuisse dicitur: Peccanti enim homini dictum est: Terra es, et in terram ibis. *Gen. 3.* Rota ergo super terram apparuit, quia deus omnipotens legem super corda peccantium dedit. Sed quia hæc pennata animalia sanctos (ut ante dixmimus) Euangelistas designant, quomodo prius animalia, & postmodum rota una aspicitur, dum ante testamentum uetus fuerit, & postmodum sancti Euangelistæ secuti sint? Sed intelligere in his possumus quod illi prius à propheta uisi sunt, qui merito transcendunt. Nam quantum sanctum Euangelium testamentum uetus præcellit, tanto & prædicatores eius in descriptione ꝓphetica præferri debuerũt. Quãuis sit adhuc aliud quod in hac descriptione considerari debeat, quia prophetiæ spiritus sic intra semetipsum anteriora & posteriora simul colligit: ut hæc simul prophetæ lingua proferre non possit. Sed ampla quæ uidet de præteritis sermonibus emanat, & nunc ultima post prima, nunc uero prima post ultima loquitur. Vnde Ezechiel propheta sub figura sanctæ uniuersalis Ecclesiæ & Euangelistarum gloriam per quatuor animalium similitudinem uidet, & tamen repente illa subiungit quæ anterioribus temporibus gesta sunt: ut patenter indicet simul se uidisse, quod carnis lingua non sufficeret simul dicere. Quia uero per quatuor animalia etiam perfectos omnes significari diximus, considerandum quoque est quosdã sanctorũ & ante legem fuisse qui naturali lege districte uiuerent, & omnipotenti domino placerent. Post animalia ergo rota describitur: quia electorum multi apud omnipotenté dominum perfecti & ante legem fuerunt. Sin uero animalia solos (ut diximus) Euangelistas debemus accipere, est adhuc aliud quod considerare debeamus. Videbat enim in spiritu propheta: quia hæc ipsa uerba quæ obscuritatibus obuoluta proferebat, non Iudaico populo, sed gentibus panderentur. Nobis igitur loquens, prius animalia, & post rotam descibere debuit: quia nos ad fidem domino largiente uenientes, non per legem Euangelium, sed per sanctum Euangelium legem didicimus. Vbi uero uel qualis rota apparuerit adiungit cum dicit: Iuxta animalia habens quatuor facies.] Vbi adhuc subditur: Et aspectus rotarum & opus earum quasi uisio maris: & una similitudo ipsarum quatuor & aspectus earum & opera, quasi si sit rota in medio rotę.] Quid est hoc ꝙ cũ una rota diceretur, paulopost adiũgitur: quasi si sit rota in medio rotæ, nisi quod in testamenti ueteris litera testamentum nouum latuit per allegoriam? Vnde & rota eadem quæ iuxta animalia apparuit, quatuor facies habere describit, quia scriptura sacra per utraque testamenta in quatuor partibus est distincta. Vetus etenim testamentum in lege & prophetis, nouũ uero in Euangelijs atq; apostolorũ actibus et dictis. Scimus autẽ quia ubi faciem intendimus, ibi quod necesse est uidemus. Rota ergo quatuor habet facies: quia prius resecanda mala in populis uidit per legem, postmodum uidit per prophetas: subtilius uero per Euangelium, ad extremum autem per Apostolos ea quæ in culpis hominum resecarentur, aspexit. potest quoque intelligi quod quatuor facies rota habeat, propter hoc quod scriptura sacra

sacra per gratiam prædicationis extensa in quatuor mundi partes innotuit. Vnde & bene rota eadem una prius iuxta animalia apparuisse: & postmodum quatuor facies habuisse describit: quia nisi lex Euãgelio concordaret, in quatuor mundi partibus non innotesceret. Sequitur: Et aspectus rotarum & opus earum quasi uisio maris.] Recte sacra eloquia uisioni maris similia narrantur, qui in eis magna sunt uolumina sententiarum, cumuli sensuum. Nec immerito mari similis scriptura sacra dicitur: quia firmantur in ea sententiæ locutionis, sacramento baptismatis. Vel certe considerandum est, quia nauibus in mare nauigamus, cum ad desideratas terras tendimus. Nobis autem quid est in desiderio, nisi illa terra de qua scriptum est: Portio mea in terra uiuentium? Ligno autem (ut dixi) euehitur qui mare transit. Et scimus quia sacra scriptura lignum crucis p legẽ nobis ꝓnunciat, cũ dicit: Maledictus omnis qui pendet in ligno. Quod de redemptore nostro Paulus attestatur, dicens: Factus pro nobis maledictum. Per prophetas quoque lignum annunciatur, cum dicitur: Dominus regnabit à ligno. Et rursum: Mittamus lignum in panem eius. Per Euangelium uero lignum crucis aperte ostenditur, ubi ipsa domini passio quæ prophetata est, declaratur. Per Apostolum autem hæc eadem crux etiam in uerbis & operibus tenetur, cum Paulus dicit: Mihi mũdus crucifixus est, & ego mundo. Et rursus: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Nobis ergo qui ad æternam patriam tendimus, scriptura sacra per quatuor suas facies mare est. Quæ crucẽ annunciat: quia nos ad terram uiuentiũ ligno portat. Nisi autem mari scripturam sacram similem cerneret propheta, minime dixisset: Repleta est terra scientia domini: sicut aquæ maris operientis. Sequitur: Et una similitudo ipsarum quatuor, & aspectus earum & opera, quasi si sit rota in medio rotæ.] Vna similitudo ipsarum est quatuor, quia quod prædicat lex, hoc etiam prophetæ, quod denunciant prophetæ, hoc exhibet Euangelium, quod exhibuit Euangelium, hoc prædicauerunt Apostoli per mundũ. Vna ergo est similitudo ipsarum quatuor, quia diuina eloquia etsi temporibus distincta, sunt tamen sensibus unita. Et aspectus earum & opera, quasi si sit rota in medio rotæ.] Rota intra rotam est testamentum nouum (sicut diximus) intra testamentum uetus: quia quod designauit testamentum uetus, hoc testamentum nouum exhibuit. Vt enim pauca de multis loquar, quid est quòd Adam dormiente Eua producitur, nisi quòd moriente Christo ecclesia formatur? Quid est quod Isaac ad immolandum ducitur, & ligna portat, aræ superimponit & uiuit, nisi quod redemptor noster ad passionem ductus, lignum sibi crucis ipse portauit? & sic in sacrificio ꝓ nobis ex humanitate est mortuus, ut tamen immortalis maneret ex diuinitate. Quid est quod homicida post mortem summi pontificis absolutus, ad terram propriam redit, nisi quod humanũ genus quod peccando sibimetipsi mortem intulit, post mortem ueri sacerdotis uidelicet redemptoris nostri, peccatorum suorum uinculis soluitur, & in paradisi possessione reparatur? Quid est quod in tabernaculo propitiatorium fieri iubetur, super quod duo Cherubin, unum à summitate una, & alterum à summitate alia, ex auro mundissimo ponuntur expandentes alas, & operientes oraculum? Quid est quod se mutuò respiciũt, uersis uultibus in propitiatorium, nisi quod utraq; testamenta ita sibi in mediatorem dei & hominum cõcordant, ut quod unum designat, hoc alterum exhibeat? Quid enim per propitiatorium, nisi ipse redemptor humani generis designatur? De quo per Paulum dicitur: Quem proposuit deus propitiationem per fidẽ in sanguine ipsius. Quid uero per duo Cherubin quæ plenitudo scientiæ dicuntur, nisi utraq; testamenta signata sunt? Ex quibus unum à summitate una propitiatorij, aliud uerò à summitate altera stat: quia quod testamẽtum uetus de incarnatione nostri redemptoris cœpit prophetando promittere, hoc testamentum nouum perfectè narrat expletum. Duo autem Cherubin ex auro mundissimo facta sunt, quia utraq; testamenta pura ac simplici ueritate describuntur. Expandunt uerò alas, & oraculum operiunt, quia nos qui omnipotentis dei

Ps. 141. Deut. 21 Psal. 95 Hier. 11 Gal. 6. Esa. 11. Gen. 2. Ibid. 22 Iosue 20 Exod. 25 Rom. 3.

dei oraculum sumus, à culpis imminenti A bus scripturæ sacræ ædificatione protegimur. Cuius dum sententias sollicitè aspicimus, ab errore ignorantiæ eius alis uelamur. Duo ergo Cherubin in se mutuo respiciunt, uersis uultibus in propitiatorium: quia utraq; testamenta in nullo à se discrepant. Et quasi ad semetipsa uicissim facies tenēt, quia quod unum promittit, hoc aliud exhibet, dū inter se positū mediatorē dei & hominū uident. Facies quippe à semetipsis Cherubin auerterēt, si qđ unum testm̄ promitteret, aliud negaret. Sed dum concorditer de mediatore dei & hominum loquuntur, ut uicissim se respiciant, in propitiatorium intendunt. Rota ergo in medio rotæ est: quia inest testō ueteri testamentum nouum. Et sicut sępe iam diximus, quod testamentum uetus promisit, hoc nouum exhibuit, & quod illud occultè annunciat, hoc istud exhibitum apertè clamat. Prophetia ergo testamenti noui, testamentum uetus est, & expositio testamenti ueteris, testamentum nouum. Sequitur: Per quatuor partes earum ibant, & non reuertebantur.] Quò alibi diuina eloquia nisi ad corda hominum uadunt? Sed per quatuor partes euntes ibant, quia scriptura sacra per legē ad corda hominum uadit, figurando mysterium. Per prophetas uadit paulo apertius prophetando dominum. Per Euangeliū uadit, exhibendo quem prophetauit. Per Apostolos uadit, prædicando eum quem pater in nostra redēptione exhibuit. Habent ergo rotæ facies & uias: quia ostēdūt sacra eloquia notitiam pręceptorum cum exhibitione operū. Et per quatuor partes uadūt, quia distinctis (ut pręd̄iximus) tpibus loquunt̄, uel certè quia in cūctis mūdi regionibus incarnatū dominū p̄dicāt. De quibus apertè mox subdit: Et nō reuertebant̄ cū ambularēt.] Hæc superius de animalibus dicta sunt, sed non eadē intelligi de rotis quę de animalibus possunt. Rotis quippe signari testamenta diximus. Et testamentū uetus ambulauit quidē, quia per prædicationem ad mentes hominum uenit: sed post ad semetipsum reuersum est, quia iuxta literā, in præceptis suis & sacrificiis usq; ad finem seruari nō potuit. Non. n. sine immutatione permansit, cū in eo spiritalis intelligētia defuit. Sed cū redēptor noster in mundū uenit, hoc spiritaliter fecit intelligi, quod carnaliter in uenit teneri. Itaq; dum spiritaliter litera eius intelligitur, omnis in eo illa carnalis exhibitio uiuificatur. Testamentum verò nouum etiam per testamenti ueteris paginas testm̄ ęternum appellatum est: quia intellectus illius nunq̄ mutatur. Bene ergo dicitur quòd rotæ euntes ibant, & non reuertebantur cum ambularent, quia nouū testamentum non rescinditur, dum uetus B iam spiritaliter intelligitur. Post se non redeunt, quia usque ad finem mundi immutabilia persistunt. Ambulant ergo, sed non reuertuntur, quia sic spiritaliter ad cor nostrum ueniunt, ut eorum pręcepta uel studia ulterius non mutentur. Sequitur: Statura quoque erat rotis, & altitudo, & horribiles aspectus.] Quid est q̄ in scripturæ sacræ eloquiis tria hæc inesse narrantur, ut staturam, altitudinem, & horribilem aspectum, id est terribilem habere memorentur? Quærendum nobis magnopere est, quæ diuinæ scripturæ statura, quæ altitudo, quis horribilis aspe-C ctus dicitur. Sciēdum ergo est, quia stare, ad uitā cōgruit bene operantis. Vnde per Paulum dicitur: Qui stat, uideat ne cadat. Qui ēt discipulis dicit: Sic state in domino charissimi. Et propheta qui se uita ac moribus ante dominū stare uidebat, ait: Viuit dn̄s, in cuius cōspectu sto. Altitudo uerò, est cœlestis regni p̄missio. Ad quam tūc pertingitur, qn̄ iam mortalis uitæ omnis corruptio subiugatur. Horribilis uerò D aspectus est terror gehennæ, quæ sine fine reprobos cruciat, & semper in cruciatum conseruat. Statura ergo in rectitudine prędicationis est: Altitudo in celsitudine supernæ promissionis: Horribilis uerò aspectus in minis atque terroribus supplicij sequentis. Scriptura igitur sacra staturam habet, quia mores ad standum dirigit: ut auditorum mentes ad terrenam cōcupiscentiam non curuentur. Altitudinem habet: quia in cœlesti patria æternæ uitæ gaudia promittit. Horribilem quoque aspectum habet: quia omnibus reprobis gehennæ supplicia minatur. Ostendit igitur staturam suam in ædificatione morū. Ostendit altitudinem in promissione

ſione præmiorum. Oſtendit horribilem aſpectum in terroribus ſuppliciorum. Recta eſt enim in præceptis, alta in promiſſionibus, horribilis in minis. Habet ſtaturam, cum per prophetam dicit: Quieſcite agere peruerſe: diſcite benefacere, quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo: defendite uiduam. Et rurſum: Frange eſurienti panem tuum, & egenos uagosq; induc in domum tuam. Cum uideris nudum, operi eum: & domeſticos ſeminis tui ne deſpexeris. Habet altitudinem, cum per eundem prophetam dicit: Non erit tibi ſol amplius ad lucendum per diem, nec ſplendor lunæ illuminabit te, ſed erit tibi dominus in lucem ſempiternam, & deus tuus in gloriam tuam. Habet horribilem aſpectum, cum infernum deſcribens dicit: Dies ultionis domini, annus retributionis iudicij Sion, & conuertentur torrentes eius in picem, & fumus eius in ſulphur, & erit terra eius in picem ardētem nocte & die, nec extinguetur in ſempiternum. Quam beatus quoq; Iob deſcribit dicens: Terram tenebroſam & opertam mortis caligine, terrā miſeriæ & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitans. Habet ſtaturam cum per eum dominus propitius pollicetur dicēs: Sicut cœli noui & terra noua quæ ego ſtare facio coram me dicit dominus, ſic ſtabit ſemen ueſtrum & nomen ueſtrum. Illi enim ueraciter coram domino ſtant, qui uitam ſuam in prauitate non diſſipant. Habet altitudinem, cum ſtatim ſubdit: Et erit menſis ex menſe, & ſabbatum ex ſabbato, & ueniet omnis caro ut adoret coram facie mea, dicit dominus: Quid eſt menſis niſi profectio dierum? Et quid ſabbatum niſi requies in qua fieri opus ſeruile non liceat? Menſis ergo ex menſe eſt, quia qui hic perfectè uiuunt, illuc ad perfectionem glorię perducuntur. Sabbatum uerò ex ſabbato eſt, quia qui hic ceſſant à peruerſo opere, illic quieſcunt in cœleſti retributione. Habet etiam horribilē aſpectum, cum protinus adiungit: Et egredientur & uidebunt cadauera uirorum, qui prçuaricati ſunt in me. Vermis eorum nō morietur, & ignis eorum non extinguetur. Quid. n. horribilius dici, quid cogitari poteſt, quàm damnationis uulnera ſuſcipere, & dolores uulnerum nunquā finire? De hoc horribili aſpectu rotarum bene per Sophoniam dicitur: cum ſuperuenire duris mentibus dies iudicij denunciatur: Iuxta eſt dies domini magnus, iuxta & uelox nimis. Vox diei domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies irę dies illa, dies tribulationis & anguſtia, dies calamitatis & miſerię, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. Sed quia exterioris rotæ dicta poſuimus, reſtat nunc ut interioris quoq; ſtaturam, altitudinē, & horribilem aſpectū proferre debeamus. Habet quippe rota interior ſtaturā ſuam, cum per ſanctū Euangeliū ad terrena deſideria incuruare nos prohibet, redemptoris noſtri uocibus dicens: Attendite ut non grauētur corda ueſtra in crapula & ebrietate, aut in curis huius uitæ. Habet altitudinem, cum de eodem redemptore promittit, dicens: Quotquot aūt crediderunt in eum, dedit eis poteſtatem filios dei fieri. Quid enim hac poteſtate altius, quid hac altitudine ſublimius dici poteſt, in qua creatus quiſque efficitur filius creatoris? Habet horribilem aſpectum, cum de reprobis loquitur dicens: Ibunt in ſupplicium ęternum. Habet ſtaturam. cum ueritas diſcipulos admonet dicens: Venditæ quę poſſidetis, & date eleemoſynam. Facite uobis ſacculos non ueteraſcentes. Habet promiſſionis altitudinem, cum dicit: Venient ab oriente & occidente, & recumbent cū Abraham & Iſaac & Iacob in regno cœlorū. Habet horribilem aſpectum, cum ſubdit: Filij autem regni eijciuntur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Quibus rurſum uoce ueritatis dicitur: Vos in peccatis ueſtris moriemini. Hēt ſtaturā, cū primi paſtoris uocib. dicit: Miniſtrate in fide ūra uirtutē, in uirtute aūt ſcientiam, in ſcientia autem abſtinentiā, in abſtinētia aūt patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autē fraternitatis charitatem. Habet altitudinē, cum paulopoſt dicit: Sic enim abundanter miniſtrabitur uobis introitus in æterno regno domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Qui rurſus bonis paſtorbus, polli-

Eſa. 1. Eſa. 58. Eſa. 60. Eſa. 34. Iob. 1. Eſa. ult. Sopho. 1. Luc. 21. Ioan. 8. Mat. 25. Luce. 12 Mat. 8. Ioan. 8. 2. Pet. 2.

pollicetur, dicens: cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriam coronam. Habet horribilem aspectum, cum dicit: Aduenit autem dies domini ut fur, in qua cœli magno impetu transient, elementa uerò calore soluentur. Cum hæc igitur omnia dissoluenda sint, quales oportet uos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus, expectanes & properantes in aduentum diei dei, per quam cœli ardentes soluetur, elementa uero ignis ardore tabescent? Habet staturam cum per Paulum nos a terrenis desideriis erigit, dicens: Mortificate membra uestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est idolorum seruitus. Habet altitudinem, cum promittit dicēs: Vita uestra abscondita est cum Christo in deo. cum enim christus apparuerit uita uestra, tunc & uos apparebitis cum ipso in gloria. Habet horribilem aspectum, cum minatur dicens: In reuelatione domini nostri Iesu christi de cœlo, cum angelis uirtutis eius in flamma ignis, dantis uindictam his q non nouerunt deum, & qui non obediũt Euangelio domini nostri Iesu Christi qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie domini, & à gloria uirtutis eis. Habet staturam, cum nos admonet dicens. Videte ne quis alicui malum pro malo reddat, sed semper quod bonum est sectamini in inuicē & in omnes. Habet altitudinem, cùm promittit dicens: Si commorimur, & conuiuemus: si sustinemus, & cõregnabimus. Et rursum: Non sunt condignæ passiones huius tpis ad futuram gloriã, quæ reuelabitur in uobis. Habet horribilem aspectum, cũ minatur dicens: Terribilis quidem expectatio iudicij, & ignis æmulatio: quæ consumptura est aduersarios. Qui rursus ait: Horrendum est incidere in manus dei uiuentis. Quæ omnia breui quoq; sententia stringit, dicens: Vt possitis comprehēdere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum. Lata quippe est charitas, quia & inimicorum dilectionem capit, & per eam charitatem qua nos deus omnipotens latè diligit, etiam longanimiter portat. Hoc ergo nos debemus exhibere proximis, quod indignis nobis à creatore nostro conspicimus exhiberi. Latitudo itaq; & longitudo ad staturam pertinet, quia per amorem mores dilatat, ut fraterna mala charitas longanimiter portet. Sublimitas autem est æternorum illa remuneratio præmiorum, de cuius immensitate dicitur: Quia nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit deus diligentibus se. Habet ergo in sublimitate altitudinē, quia æterna sanctorum gaudia nulla nunc præualent cogitatione penetrari. Profundum quoq; est illa inæstimabilis damnatio suppliciorum, quę eos quos susceperit, in imis demergit. In quibus sacra eloquia horribilem aspectum habēt, quia inæstimabilem terrorem audientibus incutiunt, cum supplicia inferis loquuntur. Bene ergo dicitur: Statura quoque erat rotis, & altitudo & horribilis aspectus.] Quia scriptura sacra in utroque testamento & admonēdo recta est, & promittendo alta, & minando terribilis. Hęc nos fratres charissimi hodierna die largiente domino dixisse sufficiat, ut ad disserenda ea quæ subiuncta sunt, ocio reparati redeamus, in authore omnium deo & domino nostro Iesu Christo confidentes: Qui uiuit & regnat cum patre in unitate spiritus sancti deus, per omnia secula seculorum, Amen.

2. Pet. 3 — Col. 3. — 1. Thess. 1. — 1. Thess. 5. — Rom. 8. — Heb. 5. — Heb. 10. — Ephe. 3.

Homilia septima.

ET totũ corpus oculis plenum in circuitu ipsorum quatuor. Cunq; ambularent animalia, ambulabãt pariter & rotæ iuxta ea, & cũ eleuarentur animalia de terra, eleuabantur simul & rotæ. Quocunq; ibat spiritus, illuc eunte spiritu & rotæ pariter eleuabantur, sequentes eum. Spiritus enim uitæ erat in rotis. Cũ euntibus ibant, & cum stantibus stabant, & cum eleuatis à terra pariter eleuabantur

bantur & rotæ sequentes ea, quia spiritus uitæ erat in rotis. Et similitudo super caput animaliũ firmamenti quasi aspectus crystalli horribilis & extenti super capita eorum desuper. Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum. Vnumquodque duabus alis uelabat corpus suum, & alterum similiter uelabatur.

SIcut nostis fratres charissimi, cõsuetudo prophetiæ est, nunc ista, nunc illa conspicere, & ab aliis in aliud subitò uerba deriuare, sicut psalmista cum domino loqueretur, dixit: Deus iudex, iustus, fortis & patiens, nunquid irascetur per singulos dies? Nisi conuertamini, gladium suum uibrauit, arcum suum tetẽdit & parauit illũ, & in ipso parauit uasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit. Repentè subiungit: Concepit dolorem & peperit iniquitatẽ. Lacum aperuit, & effodit eũ, & incidit in foueam quam fecit. Ecce cũ domini narraret iustitiam, quasi non mutata uoce, repentè peccatoris intulit culpam. Quod unum me exempli causa dixisse sufficiat, quia quisquis in prophetis usum lectiõis habet, quàm crebrò ista faciat, non ignorat. Vnde nunc Ezechiel propheta cum de rotis loqueretur, adiunxit: Et totum corpus plenum oculis, in circuitu ipsorũ quatuor.] Qui.n. non ipsarum sed ipsorum dixit, profectò indicat quia repentè sermo eius à rotis ad animalia rediit. Per quæ nimirũ perfecti quique (ut prædictum est) designantur. Corpora itaq; animalium idcirco plena oculis describuntur, quia sanctorum actio ab omni parte circumspecta est, bona desiderabiliter prouidens, mala solerter cauens. Et hoc est laboriosius, quia sanctorũ mẽs uehementer inuigilat ne se ante eorum oculos mala sub bonorum specie abscondant. Circunspecta ergo est uita sanctorum, ne sic sit libera, ut superba sit: quia sępe superbia excedit in uerbis, & audiri appetit libertas puritatis. Ne sic sit humilis, ut formidolosa: quia aliquando timor restringit animũ, & loqui quæ recta sunt, nõ præsumit, sed tñ in ipsa timida cogitatione humilitatẽ esse se simulat. Ne sic sit parca, ut tenax sit: quia plerunq; tenacia

Psal. 7.

A parsimonia appetit æstimari, ut iustè ac necessariè uideať tenere, quicquid egenti proximo misericorditer nõ uult impẽdere. Nec sic sit misericors, ut effusa sit: quia nonnunq̃ effusionẽ esse misericordiã putat. Aliud.n. est pietatis studio necessaria proximis dare, atq; aliud ea q̃ possidenť, sine mercedis intentione dispergere. Quicquid ergo agiť, in radice intẽtionis pẽsandũ est quo merito apud iudiciũ creatoris habeať. Vnde & idẽ creator dicit: Si oculus tuus simplex fuerit, totũ corpus tuũ B lucidum erit. Oculum uidelicet intentionẽ, corpus uerò actionẽ nominans. quia si nostra intẽtio apud deũ simplex fuerit, in eius iudicio nostra actio tenebrosa nõ erit. Igitur quia sancti uiri solerter inuigilant, ut se undiq; aspiciant, & ubiq; custodiant, ne aut mala propter ea ipsa appetant, aut hęc eadẽ sub specie bonorũ agãt, sine se eis uitia uirtutes esse mentiantur, totũ corpus plenũ in circuitu oculis habẽt: quia oĩs eorũ actio prouidentia sollicitudinis & repletur & circũdatur. Hinc est q᷑ Paulus Apostolus dum cuidam pœ- C nitẽti de perpetrato facinore Corinthios prospiceret uoluisse misereri, ait: Si cui aliquid donastis, & ego. Nam & ego quod donaui, propter uos, in persona Christi, ut non circũueniamur à satana. Nõ enim ignoramus cogitationes eius. Si enim parcendum erat, cur se humiliter tantæ uolũtati discipulorũ magister egregius sociat, ut neq; ipse à discipulis, neq; ab eo discipuli in compassionis causa diuisi uiderentur: nisi quia sollicito prouidentiæ oculo attendit, quòd plerumq; dum alter donat, alter irascitur? Et quale est iam miseri- D cordiæ sacrificium, quod cũ discordia proximi offertur? Vnde rectè ait: Vt non circumueniamur à satana. Non .n. ignoramus cogitationes eius. quia uidelicet inde in alterius corde rixæ malum solet immittere, unde alterum conspicit pietatis negocium fuisse. Imperfectum.n. bonum est quod sic agitur, ut ne quid ei ex alio latere malè surrepat, non attendatur, nisi forte hoc quod sine cuiuspiam scandalo fieri non potest, culpa sit non fecisse. Hoc uerò ideo dicimus, ut notum nostræ dilectionis faciamus: quia in nostro bono opere aliquando cauendum est scandalum proximi,

Mat. 6.

2. Cor. 2.

proximi, aliquando uero pro nihilo contemnendum. Quod in ipso nostro authore didicimus, qui dum tributum Petro inquisito peteretur, prius paradigma proposuit, per quod se nihil debere respõdit, dicens: Reges terræ à quibus accipiũt tributum uel censum, à filijs suis, an ab alienis? Cui cum diceretur ab alienis, ilico respondit: Ergo liberi sunt filij. Sed postquam liberum se esse monstrauit, ne fortasse scandalum cuiquam faceret, subdidit: Vt autem non scandalizemus eos, uade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascẽderit tolle, & aperto ore eius inuenies staterem, illum sumens da eis pro me & te. qui rursum cum diceret, quia omne quod in os intrat, non coinquinat hominem, tunc accedentes discipuli dixerunt ei: Scis quia Pharisæi audito hoc uerbo scandalizati sunt? At ille respondens ait: Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Ecce magistra ueritas ne in quorundam cordibus scandalum gigneretur, quod non debuit tributum dedit. Et rursum quia generari scandalum in quorundam cordibus contra ueritatem uidit, in suo eos scandalo remanere permisit. Ex qua re nobis considerãdum est, quia inquãtum sine peccato possumus, uitare proximorum scandalum debemus. si autem de ueritate scandalum sumitur, utilius pmittitur, nasci scandalum, quàm ueritas relinquatur. Corpora ergo animalium plena, sunt oculis, cum se hincinde cautè circũspiciunt. sed sciendum nobis est, qa sæpe dum alios reprobos intendimus, fit ut alia negligamus. Et ubi negligimus, ibi procul dubio oculum non habemus. Nam Pharisæus ille qui ascenderat in tẽplum orare (testãte Euangelio) quid dixit agnouimus. Ait n. deus gratias ago tibi. Rectè ergo gratias deo agebat, à quo acceperat bona quæ fecerat. Qui etiam subiungit: Quia non sum sicut cæteri hominum raptores, iniusti, adulteri, uelut etiam hic publicanus, ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo. Ecce ad exhibendam abstinentiam, impendendam misericordiam, ad referendas deo gratias oculum Pharisæus habuerat: sed ad humilitatis custodiam oculum non habebat. Et quid prodest quod contra hostium insidias penè tota ciuitas cautè custoditur, si unum foramen apertum relinquitur, unde ab hostibus intretur? Quid ergo prodest custodia quæ penè ubique circumponit, quando inimicis tota ciuitas per neglectum loci unius aperitur? Pharisæus autem qui ieiunium exhibuit e decimas dedit, deo gratias retulit, quasi penè per circuitum in suæ ciuitatis custodia uigilauit. sed quia unum in se foramen superbiæ non attendit, ibi hostem pertulit, ubi per negligentiam oculum clausit. quia ergo sanctorum mentes undique se circumspicientes inuigilant, atque in omni suo opere pauoris & sollicitudinis oculum circumducunt, ne aut praua agant: aut recta quæ præcepta sunt non agant: aut bonis actibus expletis in suis cogitationibus intumescant, & tanto grauius offendãt, quanto iusti uidentur foris, & occultius peccãt rectè dicitur: Totum corpus eorum plenum oculis in circuitu.] Sciendum quoque quod in translatione ueteri non habetur totum corpus eorũ in circuitu, sed dictur: Dorsa eorum plena oculis. Quæ uidelicet sententia ab ædificationis intellectu non discrepat. Ea enim quæ sunt in facie, sæpe etiam peccatores homines custodire solent. Iusti autem uiri quia se & in eis custodiunt quæ in promptu & in facie non uidentur, in dorsis oculos habere referuntur Qui ergo & ea quæ in occultis sunt discutiunt, atque ab ipsis se custodiunt quæ latent, profectò oculos in dorsis habent. Quod tñ intelligi & aliter potest, quia ea quæ sunt ante faciem nostram, uidemus, dorsa autem nostra alius in nobis uidet, & nos uidere non possumus. quia autem sancti uiri solerter se aspiciunt in quibus ab alijs iudicari possunt, & districtã se uident sicut sæpe districtè ab alijs uidentur qui in se nec ea quę latere poterant ignorant, lumen in dorsum portant. Sequitur. Cumq; ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ iuxta ea. Et cum eleuarentur animalia de terra, eleuabantur simul & rotæ. [Ambulant animalia, cum sancti uiri in scriptura sacra intelligunt quẽadmodum moraliter

liter uiuant. Eleuantur uerò à terra animalia, cum sancti uiri se in contemplatione suspendunt. Et quia unusquisque sanctorum quanto ipse in scriptura sacra profecerit, tanto hęc eadem scriptura sacra proficit apud ipsum, rectè dicitur: Cum ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ, & cum eleuarentur animalia de terra, eleuabantur simul & rotæ: quia diuina eloquia cum legente crescunt. nam tanto illa quisque altius intelligit, quanto in eis altius intendit. Vnde nec eleuantur rotæ si non eleuantur animalia: quia nisi legentiũ mentes ad alta profecerint, diuina dicta, uelut in imis, non intellecta iacent. Cum enim legenti cuilibet sermo scripturæ sacræ, si tepidus uidetur sensus diuini eloquij, eius mentem non excitat, & in cogitatione sua nullo intellectus lumine emicat, rota & ociosa & in terra est, quia animal non eleuatur à terra. At uerò si animal ambulet, id est bene uiuendi ordinem quærat, & progressum cordis inueniat, queadmodum gressum boni operis ponat, ambulant pariter & rotæ: quia tantum in sacro eloquio profectum inuenis, quantũ apud illud ipse profeceris: Si enim pennatum animal sese in contemplatione tenderet, rotæ protinus à terra subleuarentur: quia terrena non esse intelligis, quæ prius in sacro eloquio iuxta terrenum morem dicta credidisti. Fitq; ut scripturæ sacræ uerba esse cœlestia sentias, si accensus per contemplationis gratiam temetipsum ad cœlestia suspendas. Et mira atque ineffabilis sacri eloquij uirtus agnoscitur, cum superno amore legentis animus penetratur. Quia ergo animal ad alta se subleuat, rota uolat: Sequitur: Quocunque ibat spiritus, illuc eunte spiritu & rotæ pariter leuabantur, sequentes eum.] Quò enim spiritus legentis tendit, illuc & diuina eloquia leuantur, quia si in eis altum quid uidendo & sentiendo quæsieris, hæc eadem sacra eloquia tecum crescunt, tecum in altioribus ascendunt. Bene autem de eisdem rotis dicitur: Sequentes eum. Legentis enim spiritus si quid in eis scire morale aut historicum quęrit, sensus hunc moralis historiæ sequitur. si quid typicum, mox figurata locutio agnoscitur. si quid contemplatiuum, statim rotæ quasi pennas accipiunt, & in aere suspenduntur, quia in uerbis sacri eloquij intelligentia cœlestis aperitur. Quodcunque ergo ibat spiritus, illuc eunte spiritu & rotæ pariter leuabantur sequentes eum. Rotæ enim spiritum sequuntur: quia uerba sacri eloquij, & ut sæpe iam dictum est, iuxta sensum legentium per intellectum crescunt. In una enim eademque scripturæ sententia, alius sola historia pascitur, alius typica, alius uerò intelligentiam per typũ contemplatiuam quærit. Et fit plerunque ut sicut dictum est, in una eademq; sententia cuncta simul tria ualeãt inueniri. Moyses enim cũ de ardenti rubo uocatus fuisset, accessit proprius ut uideret uisum, & ecce rubus ardebat, & non consumebatur. Magnum est hoc miraculum. si solam in eo historiam requiras, est unde legentis nutriatur animus, ut uideas quòd in ligno ignis ardeat, & non consumat. At uerò si typicam intelligentiam quæras, quid flamma nisi legem de qua scriptum est: In dextera eius ignea lex? & quid rubus ille, nisi Iudaicum populum designauit, peccatorum suorum spinis obsitum? sed rubus ardens consumi non potuit, quia Iudaicus populus & ignem quidem legis accepit, & tamẽ peccatorum suorum spinas non deseruit, nec eius uitia diuini sermonis flamma cõcremauit. Fortasse in hoc facto alius maiora per typum contemplari desiderat. Huius quia sensus excrescit, eleuantur pariter & rotæ. Inter homines enim perfectus homo factus est unicus dei filius, qui sua peccata non habuit, sed spinas nostræ nequitiæ suscepit, atque usque ad passionem pro nobis humiliari dignatus est, & in semetipso ignem tribulationis nostræ suscipere. Sed arsit, & non arsit: quia ex humanitate est mortuus, & tamen immortalis ex diuinitate permansit. suscepit à nobis unde sacrificium fieret pro nobis, & tamen impassibilis atque incommutabilis permansit in proprijs, ut nos commutaret à nostris. Alius fortasse historiæ mortalitatem, atque per allegoriam intelligentiæ contemplationem requirit. Patet cunctis, iuxta historiam, hoc quod in lege scriptum est, ut turtur quæ pro peccato offertur, retorqueatur caput eius ad pennulas, ita ut collo inhæreat, &

Exo. 3.

Deut. 33

Leui. 1&

Ps. 118. sta dicit: Lucerna pedibus meis uerbum tuum domine, & lumen semitis. Scimus tamé quia & ipsa nobis nostra lucerna obscura est, nisi hanc nostris mentibus ueritas illustret. Vnde iterum Psalmista ait: Psal. 17 Quoniam tu illuminas lucernam meam dñe, deus meus illumina tenebras meas. Quid enim lucerna ardens, nisi lumen est? Sed lumen creatum nobis non lucet, nisi illuminetur à lumine nõ creato. Quia ergo omnipotẽs deus ad salutem nostram sanctorum testamentorum dicta & ipse creauit, & ipse aperuit, spiritus uitæ erat in rotis. Sequitur: Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis extenti super capita eorum desuper.] Hæc largiente domino duobus modis exponimus, ut lectoris iudicio quod eligendum censeat relinquamus. Possunt enim firmamenti nomine, cœlestes potestates intelligi. quod firmamentum rectè quasi aspectus crystalli dicitur: quia uidelicet crystallum forte quidem nimis est, sed ex aqua solidatur. Et natura angelica, quando creata est, liberum arbitrium accepit, utrum uellet in humilitate persistere, & in omnipotentis dei conspectu permanere, an ad superbiam laberetur, & à beatitudine caderet, per similitudinem aqua fuit. Sed quia cedentibus alijs, sancti angeli in sua beatitudine persliterunt, atque hoc acceperunt in munere, ut iam cadere omnino non possunt, in eis natura sua, quia iam deijci mutabiliter non potest, quasi in magnitudine crystalli durata est. quod crystallum horribile, & extẽsum super capita animalium dicitur: quia illæ potestates angelicæ, quæ omnipotentis dei conspectui assistunt, nobis adhuc in hac corruptione positis, terribiles atque pauendæ sunt. Quarum nunc gaudia quia sensum nostrarum mentium excedunt, super capita animalium esse memorantur. quis enim in carne corruptibili positus, comprehendere ualeat quæ sit illa angelorum ineffabilis & sine fine lætitia? quæ beatitudo, sine defectu uultum uidere creatoris, atque in eius delectatione sine immutatione persistere? Potest autem firmamenti nomine, ipse per figuram noster redemptor intelligi, uerus deus super omnia, & factus inter omnia homo perfectus, in quo

A nostra natura apud patrem confirmata est. De quo etiam per Psalmistam prophetando dicitur. Fiat manus tua super uirũ dexteræ tuæ, & super filium hominis quem Psal. confirmasti tibi. Humana etenim natura priusquam à creatore omnium susciperetur, terra erat: nam firmamentum nõ erat. Gen. peccatori quippe homini dictum est: Terra es, & in terram ibis. Et postquam assumpta est ab authore omnium, atque in cœlis subleuata super angelos ducta, firmamentum facta est, quæ terra fuit. Sed firmamentum quod aspicitur, cuius habeat similitudinem, subinfertur, cũ dicit. quasi aspe- B ctus crystalli horribilis.] Crystallum sicut dictum est, ex aqua congelascit, & robustum fit. Scimus uerò quanta sit aquæ mobilitas. Corpus autem redemptoris nostri quia usque ad mortem passionibus subiacuit, aquę simile iuxta aliquid fuit: quia nascendo, crescendo, lassescendo, esuriendo, sitiendo, moriendo, usque ad passionẽ suam per momenta temporum mobiliter decucurrit. Cuius cursũ propheta intuens Ps. ait: Exultauit ut gigas ad currendam uiã. Sed quia per resurrectionis suæ gloriã ex C ipsa sua corruptione in corruptionis uirtutem conualuit, quasi crystalli more ex aqua duruit: ut in illo & hæc eadem natura esset, & ipsa quæ iam fuerat corruptionis mutabilitas non esset. Aqua ergo in crystallum uersa est, quando corruptionis eius infirmitas per resurrectionem suam ad incorruptionis est firmitatem mutata. Sed notandum quòd hoc crystallum horribile, id est pauendum, dicitur. quis autem nesciat cuius pulchritudinis sit crystallũ? Et mirum quomodo in hoc crystallo conueniant pulchritudo cum pauore? Sed D omnibus uera scientibus constant quia redemptor humani generis cum iudex apparuerit, & speciosus iustis, & terribilis erit iniustis. quem enim mansuetum aspiciunt electi, hunc eundem pauendum atque terribilem conspiciunt reprobi. Sed hunc ideo tunc electi terribilem non uidebunt, quia modo terrorem illius considerare non cessant? Studiosè enim considerant quàm terribilis ad iudicium ueniat. Culpas ante actas deflent, imminentes declinant. Pauorem illius quotidie ante oculos mentis

tis ponunt, & quando tremendus appareat sine cessatione suspecti sunt, atque quotidie timendo agunt, ne quando ueniat pertimescāt. Similitudo ergo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis. Et quia ipse pauor eius quem in suis cogitationibus tenent, eorū mentes protegit, rectè subiungitur: Extēti super capita eorū desuper.] Firmamentum hoc quod in similitudinē crystalli super capita eorum animalium apparet, & horribile & extentū est, quia bonorum mentes unde terret, inde protegit. Si enim pauendus in eorum cordibus non esset, protector & modo à peccatis & post à suppliciis non fuisset. Quia autem semper considerant quis pauor ex iudicio immineat, uirtutum pennas in rectitudinem conseruant. Vnde & aptè mox subditur: Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum.] Tunc pennæ uirtutum sub firmamento rectæ sunt, quando bonum quod alter habet, hoc alteri impendit, ut qui terrenam substantiam accipit, indigentis proximi inopiam subleuet. qui doctrinæ gratia plenus est, ignorantis proximi tenebras uerbo suæ prædicationis illustret. Qui temporali potestate subnixus est, oppressos à uiolentis releuet. Qui prophetiæ spiritu plenus est, à uita proximi mala, imminentia bona suadendo, declinet. Qui gratiam curationis accepit, intercessione sua saluti infirmantium piè & humiliter impendat. qui à terrenis actibus liber soli deo uacare meruit, pro delinquētibus proximis exoret. Fit autem sæpe ut qui in terrena substantia nimis occupatur, orationi non quantum debet inuigilet. Et fit plerunque ut is qui ad exorandum dominum cunctis mundi oneribus exutus uacat, sustentationem uiuendi non habeat. Sed dum diues porrigit alimentum atque uestimentum pauperi, & dum pauper orationem suam animæ diuitis impendit, pennæ animalium rectæ alterius ad alterum tēduntur. Nam dum ille mihi uerbum prædicationis exhibet, & lumine ueritatis ex corde meo ignorātiæ tenebras expellit: dumq; illi ego quia fortasse à mundi huius potente opprimitur, solatium meę defensionis impartior, A atq; hunc de uiolentis manibus euello, uicissim nobis pēnas nostras tendimus, ut nos affectu & ope uicaria, ex bono quod accepimus tāgamus. Vnde benè primus pastor admonet dicens: Omnium finis appropinquauit. Estote itaque prudētes, & uigilate in orationibus: ante omnia mutuam in uobisme ipsis charitatem cōtinuam habentes, quia charitas operit multitudinem peccatorum. Hospitales inuicem sine murmurationibus. Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes. quod ergo apud Ezechielem penna, hoc apud Petrū Apostolorum accepta gratia dicitur. Et quod ille ait: Rectæ pennæ alterius ad alterum, hoc Ecclesiæ pastor dicit: Vnusquisq; sicut accepit gratiam, in alterutrū illam administrantes. Pennæ enim nostrę rectæ iam non sunt, si ad utilitatem nostram solummodo reflectuntur. Sed tunc rectæ fiunt, cum in utilitatem proximi dirigimus quod habemus. Quia enim bona nostra non à nobis sunt, sed ab eo hęc accepimus à quo factum est ut essemus, tāto ea nobis non debemus retinere priuata, quāto ea nobis conspicimus ab authore nostro ad communem utilitatem data. Vnde rectè Petrus Apostolus in exhortatione huius rei subdit dicens: Sicut boni dispensatores multiformis gratiæ dei. Atque adhuc adiicit: Si quis loquitur, quasi sermones dei, si quis ministrat, tanq̃ ex uirtute quam administrat deus. Ac si apertè dicat: Humiliter impendite bonū proximis, quia scitis uobis non à uobis esse quod habetis. Quælibet enim penna uirtutis cum ad proximum impartiendo tēditur, recta non erit, si humilitate caruerit. Sequitur: Vnumquodque duabus alis uelabat corpus suum, & alterum similiter uelabatur.] Quia per corpus actio, per alas uerò uirtutes signentur, suprà iam diximus. Et cum dicat: Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum, quærendum est qualiter subditur: Vnumquodque duabus alis uelabat corpus suum.] Qua in re hoc patenter indicatur, quia & pennas alias ad alterum tendebant, & tamen duabus alis corpus proprium uelabāt. Quid est hoc nisi quia sic debemus uirtutes quas accepimus aliis

1. Pet. 4

aliis impendere, ut & ea in quibus peccauimus, non desinamus cautè cogitare, & reatum nostrum quotidie per timorem & pœnitentiam plangere? Duas enim alas superius, quibus corpus uelatur, timorẽ & pœnitentiam diximus. Sic ergo in charitate crescamus, ut pennas tendamus in proximos, ut nunquam desinamus cogitare & plangere nosmetipsos. Pennæ tendantur iuxta, pennæ cooperiant corpora, ut & de bonis actibus prębeamus exẽpla, & mala quæ egimus, abscõdant à iudicio timor & pœnitentia. In translatione aũt ueteri de his alis dicitur: Singulis duæ cõiunctæ & tegentes corpora eorũ.] In quibus uerbis intelligitur, quia & ipsæ erant pennæ quæ iungebantur alterius ad alterum, & ipsæ quæ eorum corpora cooperiebãt. Quod per figuram bene accipit, quia illæ nos uirtutes apud omnipotentẽ deũ protegũt, quas ex charitate proximis impartimur atq; coniungimus. Cũ quibus dum concorditer uiuimus, mala quæ fecimus uelamus. Possunt ergo ẽt per has alas duo pcepta charitatis intelligi, amor s. dei & proximi. Amando enim deum, nostra in nobis mala persequimur, id est corpus uelamus. Diligendo autem proximum, & ei in quo prodesse possumus festinamus, id est alas ad alterum tendimus. Hoc autem quod subditur: Et alterum similiter uelabatur.] in translatione ueteri non habetur. Et quæri potest cur postq̃ dictum est: Vnumquodq; duabus alis uelabat corpus suum.] subiungitur: Et alterũ similiter uelabatur?] Translationem autẽ septuaginta interpretum, Aquilæ, Theodotionis, & Symmachi sollicitè perscrutantes nihil ex his uerbis inuenimus, sed beati Hieronymi scripturam legentes agnouimus, quia hanc sententiam in Hebræa ueritate ita positam non quidẽ iuxta uerbum, sed iuxta sensum inuenerit. Quæri etenim potest cur postq̃ dictum est, Vnumquodq; uelabat corpus suum.] statim subditur: & alterum similiter uelabatur.] Si enim diceret unum & alterum, loquendi ratio staret. Postq̃ uerò dictum est unum quodq;, cur adiicitur alterum, cum in unoquoq; omnes comprehendantur? Sed si & perfectorum uitam, & proficientium merita distinguimus, & unũ quodq;

A & alterum non irrationabiliter positum uidemus. Qui enim & sua deflent, & uirtutum pennas ad proximos in exemplum tendunt, proculdubio perfecti sunt. Sunt autem plerique paruulorum, qui eorum lachrymas conspiciunt & imitantur. Et qui nudi in suis prauitatibus esse potuissent, sanctos uigilãtioresq́ue uiros considerant: moxque suis prauitatibus irati accenduntur ut plangant, & inflammantur ad pœnitentiam. Atque ut uelare sanctos corpora sua conspiciunt, ita ipsi quoque lachrymarum suarum alis uelantur. Seipsos enim magnis increpationibus feriũt,
B cur qui uirtutes non habent, peccata sua minimè deplorant, si adhuc & illi plangere non desistunt, qui iam uirtutum pennas per exempla ad proximos tendunt. In quibus uerbis necesse est ut nos qui paruuli adhuc sumus, perfectorum semper & uirtutes & lachrymas ante mentis nostræ oculos ponamus. Imitemur quæ in illis aspicimus, ut dum cœperimus per incrementa crescere, possimus ab illo districto examine mala quæ fecimus uelari. In assiduis enim fletibus, in quotidiana
C nostra pœnitentia habemus sacerdotem in cœlis, qui interpellat pro nobis. De quo etiam per Ioannem dicitur: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propiciatio pro peccatis nostris. Ecce exultat animus, cum aduocati nostri potentiam audimus. Sed exultationem nostram iterũ remordet timor quia ipse qui nobis aduocatus est, dicitur iustus. Nos enim causas iniustitię habemus iustus uero aduocatus iniustas causas nullo modo suscipit, nec uerba durè pro iniustitia de-
D fendit. Quid ergo agimus charissimi fratres mei? Sed ecce occurrit animo quid agamus. Mala quæ fecimus, & deseramus, & accusemus. Scriptum est: Iustus in principio accusator est sui. Quilibet etenim peccator conuersus in fletibus, iam iustus esse inchoat, cum cœperit accusare quod fecit. Cur enim iustus non sit, qui contra suam iniustitiam iam per lachrymas sæuit? Iustus igitur aduocatus noster iustos nos defendet in iudicio, quia nosmetipsos & cognoscimus & accusamus iniustos, Non ergo in fletibus non in actibus nostris,

1. Ioan. 2

Prou. 18

nostris, sed in aduocati nostri allegatione confidamus: qui uiuit & regnat cum patre in unitate spiritus sancti deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Homilia octaua.

ET audiebam sonũ alarum quasi sonum aquarũ multarum quasi sonũ sublimis dei. Cũ ambularent, quasi sonus erat multitudinis, ut sonus castrorum. Cunque starent, dimittebantur pennæ eorum. Nam cùm fieret uox super firmamẽtum quod erat super caput eorum, stabant & submittebant alas suas. Et super firmamentũ quod erat imminens capiti eorũ, quasi aspectus lapidis sapphiri, similitudo throni, & super similitudinem throni similitudo quasi aspectus hominis desuper. Et uidi quasi speciem electri, uelut aspectum ignis intrinsecus per circuitum à lumbis eius & desuper, & à lumbis eius usq; deorsum uidi quasi speciem ignis splendentis in circuitu: uelut aspectum arcus cum fuerit in nube in die pluuię. Hic erat aspectus splẽdoris per gyrum. Hæc uisio similitudinis gloriæ domini. Et uidi, & cecidi in faciem meam.

QVod per exempla iustorũ multi proficiãt, superioris locutionis fine tractatum est. Atque hoc ipsum propheta nobis certius aperit, cum his quæ dixerat adiungit: & audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum.] Solent in sacro eloquio per aquas populi designari. Vnde per Ioannem dicitur: Aquæ uero sunt populi. Idcirco autem aquis populus designat᷑, quia & in uita sonũ habet ex tumultu carnis, & quotidie defluit ex decursu mortalitatis. Vt autem sæpe iam diximus, alæ sunt animalium, uirtutes sanctorum. quid est ergo quòd propheta alarũ sonũ audit quasi sonũ aquarum multarum: nisi quod ex omnipotẽtis dei pietate illæ alæ uirtutũ q̃ in paucis prius sanctis sonabãt, iam nũc p̃dicatione diffusæ, in multorum populorum conuersatione resonãt? Incarnato enim, passo, ac resurgente domino, pauca pennata animalia fuerunt: quia rari ualde extiterunt qui cœlestia desiderarent, & uirtutũ pẽnis se in alta suspenderẽt. Sed postquam diuinitatis eius prædicatio in mũdo diffusa est, quanti iam paruuli, quanti grauiores, quanti fortes iuuenes, quanti imbecilles, quantæ conuersæ peccatrices, quantæ annosæ uirgines per fidem, per spem, per amorem ad cœlestia euolant, quis dicere, quis æstimare sufficiat? Ecce alarum sonitus qui prius in paucis animalibus fuit, iam nunc in populis resonat, iam nunc mundi multitudinem ad cœleste desideriũ, pennæ uirtutum leuãt. Bene ergo dicitur: & audiebam sonum alarũ quasi sonum aquarũ multarũ: quia sicut præfati sumus, ille uirtutum sonus qui in aurem dei prius ex paucis sanctis factus est, postmodum ex aquis multis, id est, ex innumerabilibus est populis multiplicatus. De quo sono adhuc bene addit: Quasi sonum sublimis dei.] Quid est quod alarum sonus in sanctis animalibus quasi sonus sublimis dei dicitur, nisi quod omnipotens deus & ipse implet mẽtes sanctorum cœlesti desiderio, & ipse exaudit impletas? Ipse etenim creat in sanctorũ cordibus amorẽ, & ipse ex amantibus cordibus suscipit precem. Negationem suam Petrus fleuit amarè: sed tamen illic præmittitur, quia Iesus respexit Petrum. Venit Maria Magdalene post multas maculas culpæ ad pedes redemptoris nostri cum lachrymis. Sed quis illam infudit intus, nisi qui benignè suscepit foris? quis illam ad lachrymas urgebat per compunctionis spiritum, nisi qui hanc exterius coram simul recũbentib. recipiebat ad ueniam? Redẽptor igi᷑ noster peccatricis mulieris mentem extergebat, cũ de culpa compungeret: suscipiebat ut à culpa liberaret. Bene ergo iste alarũ sonus quasi sublimis dei dicitur: qua quicquid in sanctorum uirtutibus agitur, eius est gratiæ qui merita largi᷑. qui rectè p̃ prophetã sublimis deus esse memora᷑. In scriptura etenim sacra aliquando deus nuncupatiuè

Luc. 22. *Luc. 7.*

cupatiue, aliquando uero essentialiter dicitur. Nuncupatiue enim dicitur, sicut scriptum est Ecce constitui te deum Pharaonis. Et sicut Moyses ait: Si qs hoc uel illud fecerit applica illum ad deos: uidelicet ad sacerdotes, Qui rursum dicit: Dis non detrahes: id est, sacerdotibus. Et sicut Psalmista ait: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernit. Essentialiter autem deus dicitur, sicut ad Moysen dicitur: Ego sum deus patris tui: deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob. Vnde Paulus Apostolus uolens nuncupatiuum dei nomen ab essentiali descernere, de redemptore nostro locutus est dicens: Quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in secula. qui enim nuncupatiuè dicitur deus inter omnia, qui uero essentialiter, deus super omnia est. Vt ergo ostenderet Christũ naturaliter deũ, non hunc deum tantummodo, sed deum super omnia esse memorauit: quia & electus quisque sicut præmisimus, uel in exẽplo iustitiæ prærogando positus dici deus potest, sed inter omnia, quoniam nuncupatiue deus. Christus autem deus est super omnia: quia naturaliter deus. Quẽ ergo Paulus deum super omnia, hunc Ezechiel propheta deum sublimem nominat. Postquam uero dictum est: Audiebam sonum alarum quasi sonum aquarũ multarum.] Quia adhuc additur: quasi sonum sublimis dei.] Etiam hoc intelligere possumus, quod futurum electis omnibus scimus. Alarum etenim sonitus, sicut diximus, fuit in prædicatoribus sanctis: aquarum sonitus in conuersis & sequentibus populis. Sed idem ipse sonitus erit quandoq; sonus sublimis dei: quia multitudo quæ nunc ad fidem per sanctos doctores trahitur, quandoq; in cœlestem patriam congregatur: ut ibi oẽs electi sine fine laudent, cum uiderint sine fine quem laudẽt. Et quia tũc perfectè corpus redemptoris efficitur omnis multitudo sanctorum, iuxta Pauli uocem dicentis: Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum dei: cũ eiq; ita tũc inhæret, ut ei de corruptione, quæ p resurrectionẽ uincitur, iam nihil in suo sancto amore contradicat, sed unita

Exo. 22

Psal. 81

Exod. 3.

Rom. 9

Rom. 8

A gloriæ sui redemptoris fiat: Rectè dicit: Quasi sonus sublimis dei.] Notandus est ordo describentis, quia prius sonus ex alis animalium, qui postmodum quasi sonus aquarum multarum, ad extremum uero quasi sonus sublimis dei dicitur. quod enim prius prædicauerunt sancti, hoc postmodum crediderunt atque tenuerunt conuersi ad fidem populi, qui ad extremum quoq; liberatori oĩum reddẽt laudem in cœlestia subleuati. Sonus itaque animaliũ fit quasi sonus aquarũ, & B sonus aquarum fit quasi sublimis sonus dei: quia laudem omnipotentis domini quã prius in mũdo pauci hanc postmodũ multi clamauerunt. Et q̃ nunc multi clamant, cũ adhuc eis in semetipsis sua corruptio repugnat, hanc in cœlestem patriã electi omnes suo iam capiti uniti resonabunt. Adhuc autem sanctorum animaliũ opera uirtutesq; describuntur, cum subditur: Cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis, ut sonitus castrorum.] Si per sonitum sublimis dei, laus nostri creatoris cœlesti patria designatur, miran C dum non est quod rursus ad sanctorum opera, in hac adhuc uita uiuentium, propheticus sermo refunditur: quia sanctus spiritus in corde prophetarum quod simul ostendit intus, non simul eiicit p linguam foras. Aqua quippe scientiæ qua prophetantis animus repletur, in contemplatione uehementes exuberat. Sed quia angustum est spiritui omne os hominis, id est, foramẽ carnis ad explẽdã illam immensitatem quæ conspicit, profe rendo lingua uariatur. Postquam ergo sonum alarum quasi sonum sublimis dei esse conspicit in cœlis, rursus ad terras re D dit, et pennata animalia quid hic agant loquit, ut illic summa mereant, dicens: Cũ ambularẽt, quasi sonus erat multitudinis: ut sonitus castrorum.] Cum prædicatores sancti mundum prædicando & trahendo circumeunt, animalia ambulant. Et quia hi etiam quos colligunt, statim ut crediderint, in laudem nostri creatoris exurgunt, fit sonus quasi sonus multitudinis. Et quia prædicatione eadem bellum contra aerias potestates sumunt, rectè subiungitur: Vt sonitus castrorum.] Cum sanctis prædicatoribus fideles populi

li coniunguntur, contra malignos spiritus in procinctu fidei multitudines castrorum fiunt. Et dum quotidie fideles quique cœlestibus desideriis replentur, terrena despiciunt, dura sibi pro amore supernæ patriæ proponunt, contra potestates aerias castra fiunt, quia armati fide & bonis operibus muniti gradiuntur. Quasi enim quibusdam castris spiritalis exercitus per Paulum dicitur: Induite uos armatura dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli: quia non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitię in cœlestibus Sanctorum ergo multitudinis castra sunt, quæ bellum contra potestates aerias susceperunt. Vnde sancta uniuersalis Ecclesia ita sub specie dilectæ describitur, ut dicatur: Pulchra es amica mea, suauis decora sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata. Quia enim Hierusalem pacis uisio interpretatur, cuius nomine patria cœlestis exprimitur, sancta Ecclesia suauis & decora ut Hierusalem dicitur, quia eius uita & desiderium uisioni iam pacis intimæ comparatur: ut in eo quod authorem suum diligit, quod eius speciem uidere concupiscit, de quo scriptum est: In quem desiderant angeli prospicere, per ipsa iam amoris sui desideria angelis similis dicatur: quę quantum de amabilis efficitur, tanto agitur ut malignis spiritibus terribilis fiat. Qualiter autem sit terribilis, subiuncta comparatione ostenditur, id est, ut castrorum acies ordinata. Quid est quod sancta Ecclesia ab hostibus suis ut castrorum acies sit timenda? Non enim à magno intellectu uacat ista comparatio, & idcirco est subtiliter intuenda. Scimus enim & cōstat quia castrorum acies tunc hostibus terribilis ostenditur, quando ita fuerit constipata atque densata, ut in nullo loco interrupta uideatur. Nam si ita disponitur, ut locus uacuus per quem hostis possit ingredi dimittatur, profecto iā suis hostib. terribilis non est. Et nos ergo cum cōtra malignos spiritus spiritalis certaminis aciem ponimus, summopere necesse est ut p charitatē semper uniti atque constricti, nunquam

Ephe. 6.

Canti. 6.

1. Pet. 1.

Cant. 6.

A interrupti per discordiam inueniamur, quia si quælibet bona in nobis opera fuerint, si charitas desit, per malum discordię locus aperitur in acie, unde ad feriendos nos hostis ualeat intrare. Antiquus uero inimicus castitatem in nobis, si sine charitate fuerit non timet: quia ipse nec carne premitur, ut in eius luxuria dissoluatur. Abstinentiam non timet, quia ipse cibo non utitur: quia necessitate corporis nō urgetur. Distributionem terrenarum rerum non timet, si eidem operi charitas desit: quia diuitiarum subsidiis nec ipse eget. Valde autem in nobis charitatem ueram, id est, amorem humilem, quem nobis uicissim impendimus, timet, & nimis concordiæ nostrę inuidet, quia hanc nos tenemus in terra, quam ipse tenere nolens amisit in cœlo. Bene ergo dicitur: Terribilis ut castrorum acies ordinata: qa electorū multitudinē eo maligni spiritus pertimescunt, quo eos p charitatis concordiam munitos contra se, & cōglobatos aspiciunt. Quanta autem sit concordiæ uirtus ostenditur, cum sine illa C uirtutes reliquæ, uirtutes nō esse mōstrantur. Magna enim est uirtus abstinentiæ. Sed si quis ita ab alimentis abstineat, ut cæteros in cibo diiudicet, & alimenta eadem quæ deus creauit ad percipiendum cum gratiarū actione, in fidelibus etiam damnet, quid huic uirtus abstinentiæ facta est, nisi laqueus culpæ? Vnde Psalmista quoque nullam esse abstinentiā sine concordia designans, ait: Laudate eū in tympano & choro. In tympano enim corium siccum resonat, in choro autē uoces concorditer cantant. Quid ergo per tympanum nisi abstinentia, & quid per chorum D nisi charitatis concordiæ designatur? qui itaque sic abstinentiam tenet, ut concordiam deserat, laudat quidem in tympano, sed non laudat in choro. Et sunt nonnulli qui dum plus sapere quam necesse est student, à proximorum pace resiliunt, dum eos uelut hebetes stultosque cōtemnūt. Vnde per se ueritas admonet, dicens: Habete in uobis sal, & pacem habete inter uos, ut quisquis habere sal sapientiæ studet, curet necesse est quatenus à pace concordiæ nunquam recedat. Quod uero de his duabus uirtutibus

Rom. 14

Psa. 150

Mar. 9.

bus diximus, hoc de cæteris omnibus sentiendum est. Vnde Paulus terribiliter admonet, dicens: Pacem sectamini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo uidebit deum. Quia autem nil sine concordia deo placeat, ipsa per se ueritas demonstrat, dicens: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ad altare, & uade prius reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum. Ecce à discordantibus accipere non uult sacrificium, holocaustum suscipere recusat. Hinc ergo perpendite quantum sit malum discordiæ, propter quod & illud abjicitur, per quod culpa laxatur. Quia uerò electi semper in charitate coniuncti sunt, & hæc eadem eorum charitas sonum laudis reddit anthori, malignis uerò spiritibus, id est, antiquis suis hostibus pœnam incutit timoris: rectè nunc de pennatis animalibus dicitur: Cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis, ut sonus castrorũ.] Debet aũt ab exortu sanctæ Ecclesiæ fidei oculos usque ad finem mundi tendere, & hæc eadem castra quomodo ambulent uidere. Castra enim multitudines appellantur exercitus, cum in procinctu pergunt, aut in certo quolibet loco in itinere demorantur. Castris ergo uia est uita præsentis seculi, omnibus concorditer uiuentibus sanctis. Alia autem sunt castra prædicantium: qui huc illucq; pro colligendis animabus in sancti operis procinctu laborant. Alia castra continentium, atque ab hoc mundo recedentium, qui contra malignorum spirituum bella quotidie in corde se præparant. Alia castra bonorum coniugatorum, qui uiuentes in amore omnipotentis dei concorditer, sic uicissim sibi carnis debitum soluunt, ut tamen qui deo de bonis operibus debeant, nullatenus obliuiscantur. Sed etsi qua, ut homines, delinquunt, hæc incessanter pijs actibus redimunt. Quia ergo distincti fidelium ordines ab exortu sanctæ Ecclesiæ usque ad finem mundi concorditer uiuentes, contra potestates aerias dimicant, castra ambulant: & fit quasi quidam castrorum sonitus, quia in eis ad laudem omnipotentis dei, & uirtutum gladij, & arma

Heb. 12.

Matt. 5.

A miraculorum sonant. De sanctis uerò animalibus adhuc subditur: Cumq; starent, demittebantur pennæ eorum.] Stant sancta animalia, quando ea quæ dei sunt, intenta contemplatione considerant. Sed eorum pennę deponuntur, quia dum alta dei iudicia aspiciunt: suæ eis uirtutes uilescunt. quod apertè exponitur, cum statim subditur: Nam cum fieret uox super firmamentum quod erat super caput eorum, stabant & submittebant alas suas.] Firmamentum superius sub intellectu duplici indicauimus exponendum. Possent B enim, sicut dictum est, firmamenti nomine, cœlestes potestates intelligi. Et potest firmamenti nomine, incarnatus unigenitus, per hoc quòd in eum natura nostra ad æternitatem firmata est, designari. Prius ergo quid sentimus de angelis, postmodum de domino angelorum loquamur. Ecce enim dicitur: Cum fieret uox super firmamentum, stabant, & submittebant alas suas.] quo in loco hoc primò sciendum est, quia non submittere ab inferiori ad superiora tendere, sed à superiori ad inferiora alas deponere debet intelli-C gi, propter hoc quod præmissum est. Cum starent, demittebantur pennæ eorum.] Quærendum itaque nobis est quæ sit uox quæ super firmamentum fit. Sed eandem uocẽ melius intelligimus si ab imis ad superiora gradientes, quasi quibusdam passibus ascendamus. Sicut auditus corporis excitatur uoce, ita sensus mentis excitatur intellectu, qui de interioribus agitur. Vox ergo est in mente, quasi quidam sonus intelligentiæ. Sed sciendum est, quia nostris sensib. aliquando uox carnis loquitur, aliquando uox animæ, aliquando uox firma-D menti aliquando uox quæ super firmamentum est. Ponamus ergo ante oculos quòd si quispiam sit læsus à proximo, qui ex humana ratione cogitat, ut uicem lęsioni reddat, malum pro malo retribuat, huic uox carnis loquitur in mente: quia cũ diuina mandata præcipiant bene nos facere his qui nos oderunt, quisquis malefacere se odientibus cogitat, in eius animo uox carnis sonat. Multa terrena quotidie agimus, post ad orationẽ redimus. Accenditur ad compunctionem animus, sed earum rerum quas egimus, imagines uersantur

uersantur in mente, & intentionem compũctionis præpediũt in oratione: & quod uolentes foris egimus, hoc interius patimur inuiti, & quædam cogitationum phãtasmata mentem per imagines corporeas dispergunt, ne stricta totam in oratione se colligat. Hæc quoque uox carnis est. Cum uerò & ista subigimus, atque ab oculis mẽtis cũctas corporeas imagines effugamus, ipsam ĩ nobismet ĩpsis naturã animę quærentes: qualis sit, quæ carnem uiuificare potest, sed semetipsam stringere in bonis cogitationib. sicut desiderat non potest: inuenimus quendam intellectualem spiritum per creatoris potentiam uiuentem, corpus quod sustinet uiuificantem, sed tamen obliuioni subditum, mutabilitati subiectum, quem sæpe timor afficit, lætitia extollit. Ipse itaque intellectus animæ uox eius est, quia sonat quod est: quæ tamen adhuc uox sub firmamento est. Sed transcendentes animam uocem de firmamento quærimus, cum illa sanctorum angelorum innumera multitudo in omnipotentis domini conspectu qualis sit inuestigamus, quæ sit in eis sine fine festiuitas uisionis domini, quæ lætitia sine defectu, qui amoris ardor nõ cruciãs, sed delectans, quantum in eis sit desiderium uisionis dei cum satietate, & quanta satietas cum desiderio. In quibus nec desiderium pœnam generat, nec satietas fastidium parit. Quomodo inhærendo beatitudini sint beati, quomodo contemplando semper æternitatem sint æterni, quomodo coniuncti uero lumini facti sint lux, quomodo aspicientes semper incommutabilem, mutati sint in incommutabilitatem. Sed cum ista de angelis cogitamus, adhuc uox de firmamento est non super firmamentum. Transeat ergo animus, & ab ipsis transcendat omne quod creatum est. In solo creatoris sui lumine fidei oculos figat, quod unus uiuificet omnia quæ creauit deus, quòd ubique est, & ubique totus est, quòd incircumscriptus & incomprehensibilis sentiri potest: & uideri non potest, quòd nusquam deest, & tamen ab iniquorum cogitationibus longe est: quòd nec ibi deest ubi longè est: quia ubi non est per gratiam, adest per uindictam: quòd omnia tangit, nec tamen æqualiter omnia

A tangit. Quædam enim tangit ut sint, nec tamen ut uiuant & sentiant, sicut sunt cuncta insensibilia. Quædam tangit ut sint, uiuant, & sentiant, nec tamen ut discernant, sicut sunt bruta animalia. Quædam tangit ut sint, uiuant, & sentiant, & discernant, sicut est humana & angelica natura. Et cum ipse nunquam sibimetipsi sit dissimilis, dissimiliter tangit dissimilia. Quod ubique præsens est, & inueniri uix potest: quòd stantem sequimur, & apprehendere non ualemus. Ponamus ergo ante oculos mentis quæ illa natura sit B quæ tenet omnia, implet omnia, circumplectitur omnia, superexcedit omnia, sustinet omnia. Nec alia ex parte sustinet, atque alia superexcedit: neque alia ex parte implet, atque alia circumplectitur, sed circumplectendo implet, implendo circumplectitur: sustinendo superexcedit, superexcedendo sustinet. Huius naturæ potentiam cum strictus in ea cogitat animus, uox super firmamentum fit: quia eius intellectum concipit, qui & angelorum sensum sua incomprehensibilitate transcẽdit. Cum ergo uox super firmamentum C fit, stant animalia, & submittunt alas suas: quia sanctorum mentes cum creatoris sui potentiam intenta contemplatione considerant, uilescunt eorum animo uirtutes quas habent, & tanto fiunt apud se humiles, quanto eis illud allatum est quod super angelos sonat. Fortasse enim doctores sunt, sed cum cœperint tacita mente cogitare quæ sit ineffabilis dei sapiẽtia, quæ mentes hominum sine strepitu uerborum docet, & quomodo hæc eadem sapientia si auditorum mentes non doceat, uox docentium uacuè laborat, sua eis doctrina protinus uilescit: quia ne- D que qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat deus. Fortasse prophetæ sunt, sed cum tacita mente considerant, quia prophetiæ suæ oculo simul omnia diuinitatis mysteria penetrare non possunt, quoniam sicut ait Apostolus: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus: in illa immensitate secretorum uident, quia parũ est omne quod uident, atq; ex ipsa immensa altitudine luminis considerant quàm minus sit illud quod intẽto oculo quasi per rimas uiderũt,

1. Cor. 3.

1. Cor. 13.

Deponant

Deponant ergo alas suas, cum uox super
firmamentum fit: id est, humilientur in
eo quod apprehendunt, cum superna con
spiciunt, quæ ab eis comprehendi nõ pos-
sunt. Sæpe etiam sanctorum cogitationi-
bus ipsa quæ habent bona blandiuntur,
ut eorum mentes in aliqua sui fiducia ele
uent: sed protinus ad occulta dei iudicia
recurrunt, quomodo alij ex uirtutibus
ad infernum per elationem corruunt: alij
ex uitiis correcti, ad cœlum per humilita
tem leuantur. Vnde nos ad humilitatem
reuocans propheta terret & admonet, di-
Psal. 65 cens: Venite, & uidete opera domini,
quam terribilis in consilijs super filios
hominũ. quis. n. digne cõsiderare ualeat
quantus super nos terror sit consiliorum
dei, quando alter ex uirtutibus in finem
tendit ad uitia, & alter ex uitiis in uir-
Eccl. 9. tutibus concludit finem? Quia iuxta Salo
monis uocem, sunt iusti atque sapientes,
& opera eorum in manu dei. Nec tamen
scit homo utrum amore uel odio dignus
sit, sed omnia in futuro seruantur in-
Prou. 24 certa. Et est uia quæ uidetur hominibus
recta, & nouissimum eius ducit ad mor-
tem. Hæc itaque occulta iudicia profun-
de cogitare, quid est aliud quam alas depo
nere, id est, de nulla iam uirtute confide
re, sed sub magno timore trepidare? Siue
enim omnipotentis dei naturam confide
rent, siue eius iudicia perpendant, trepi-
dant, pertimescunt. Eis ergo quasi alas de
ponere, est uirtutes quas habent humilia
re. Sic Abraham alas deposuit, qui quãdo
loqui cum deo cœpit, puluerem & cine-
Gen. 18 rem se esse cognouit, dicens: Loquar ad
dominum meum, cum sim puluis & ci-
nis? sic Moyses alas deposuit, qui erudi-
tus omni scientia Aegyptiorum, mox ut
uerba domini audiuit, uerba se non ha-
Exod. 4. bere deprehendit, dicens: Obsecro domi-
ne, non sum eloquens ab heri nudiuster-
tius. Ex quo enim locutus es ad seruum
tuum, impeditioris & tardioris linguę
sum. Ac si apertè diceret: Postquã à te uer-
ba uitæ audio, confusum me in uerbis
prioribus agnosco. Sic Esaias, cuius uita
domino ad prædicandum placuerat, cum
eundem dominum contemplatus, carbo-
Esa. 6. ne de altari in ore tactus est, ait: Væ mihi
quia tacui: quia uir pollutus labijs ego

A sum. Ecce ad supiora subleuatus sibimet-
ipsi de labiorũ pollutione displicuit. Nisi
enim cœlestis munditiæ alta conspiceret,
esse se iudicabilem non inuenisset. Sic lo-
quẽte domino Hieremias clamat: A, a, a,
domine deus ecce nescio loqui: quia puer
ego sum. Iuxta enim ea tierba quæ audie-
bat, uerba se non habere cognouerat. Sic
Daniel sublimem uisionem uidens, per
plurimos dies elãguit & ægrotauit. Quia
& hi qui in uirtutibus fortes sunt, cum
altiora dei conspiciunt, in sua sibimet
æstimatione infirmi atque imbecilles fi-
B unt. Sic beatus Iob de quo dominus a-
micis illius dixit: Non estis locuti coram
me rectum, sicut seruus meus Iob, cũ uer-
ba dei colloquentis audiret, respondit, di
cens: Insipienter locutus sum, & quæ ul-
tra modum excederent scientiam meam.
Et paulopòst: Idcirco ipse me reprehẽdo,
& ago pœnitentiam in fauilla & cinere.
Qui enim quantum ad homines sapien-
ter locutus fuerat, loquentem sibi deum
audiens, insipienter se locutum fuisse re-
prehendit: quia in contemplatione ueræ
sapientiæ sua ei sapientia uiluit. Ad uocẽ
C ergo desuper uenientem animalia alas de
ponũt, quia uirtutem dei siue natura sua
contemplari requiramus, siue in occultis
iudiciis inuestigare cogitemus, pro eo ꝙ
eius alta nobis impenetrabilia sunt, no-
stra nobis si qua inesse bona credebantur
uilescunt. Et qui in quantulacunque sciẽ
tia uolare credebamur, inuisibilem super
nos naturam & impenetrabilia eius iudi
cia perpendentes, submissis alis humili-
ter stamus. Sequitur: Et super firma-
mentum quod erat imminens capiti eo-
rum, quasi aspectus lapidis sapphiri, simi
D litudo throni. Et super similitudinem
throni similitudo, quasi aspectus homi-
nis desuper.] Quid per thronum, nisi il-
læ uirtutes angelicę designantur, quæ ip-
sos quoq; angelos dignitate loci superio
ris excedunt? Nam cum angeli nuncij di
cãtur: sæpe angeli ad annunciãda quæ-
dam hominibus ueniunt, throni missi ad
ministerium nuncij nusquam leguntur:
quia eis longè sublimius creator omniũ
pręsidet. Vnde Paulus Apostolus ordines
cœlestium agminum quos ad tertium cœ
lum raptus uiderat, describens ait: Siue
throni,

Col. 1 throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt. Thronos igitur ante eos angelorũ ordines dixit: quibus illos prælatos esse cognouit. Bene autem thronus lapidi sapphiro comparatur: quoniã lapis sapphirus aerium habet colorem. Virtutes ergo cœlestium lapide sapphiro designantur, quia ij spiritus quibus deus omnipotens altius præsidet, superioris loci in cœlestibus dignitatem tenẽt. Super thronum uerò similitudo hominis: quia & super illas uirtutes quæ & ipsos angelos antecedunt, nostri est gloria redẽptoris. Notãdum ergo qui ordo seruatur. Super animalia enim firmamentum, super firmamentum thronus, super thronum homo esse describitur: quia & super sanctos homines adhuc in hac corruptione corporis uiuentes, angeli, & super angelos, superiores & deo proximæ angelicæ potestates, super potestates deo ꝓximas, eleuatus est mediator dei & hominũ homo Christus Iesus. Sin uerò, ut prædiximus, firmamenti nomine mediator dei & hominum pro assumpta humanitate debet intelligi, quia sub unius nominis appellatione solent per prophetiæ spiritum multa signari, uox super firmamentum facta est quæ super baptizatum dominum de cœlo sonuit, dicens: Tu es filius meus dilectus: in te complacui. Sicut per Euangelistam alium dicitur: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Quæramus igitur quomodo uocem anima'ia audiunt, & alas deponunt? Abacuc propheta requisitus, dicat: Domine audiui auditum tuum, & timui: consideraui opera tua, & expaui. Quid est autem quod pater de filio loquitur, dicens: In quo mihi complacui? Omnis enim qui pœnitendo corrigit aliqua quę fecit, eo ipso quo pœnitet, sed sibi displicuisse indicat, qui emendat quod fecit. Et quia omnipotens pater sicut intelligi ab hominibus poterat, humano modo de peccatoribus locutus est, dicens: Pœnitet me fecisse hominem super terram: quasi sibimetipsi displicuit in peccatoribus quos creauit. In solo autem sibi unigenito domino nostro Iesu Christo complacuit: quia hunc inter homines homi-

Lucæ 4

Mat. 3 & 17

Abac. 3.

Gen. 6.

A nem creasse eum non pœnituit omnimodo, in quo peccatum nullo modo inuenit, sicut de illo per Psalmistam dicitur: Iurauit dominus, & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. In solo ergo sibi redemptore nostro complacuit pater, quia in solo non inuenit culpam, in qua se reprehẽdat quasi per pœnitentiam. Sancta itaq; animalia uocem super firmamẽtum audiãt & pertimescãt: qa si solus sine peccato est, in eius innocentia aspiciunt in quantis ipsa quotidie delinquant, quę ne B cesse est ut incessanter defleant. Considerent quoque quia & ipse author uitæ, sine passionis dolore ex hac uita non exiit. Et hęc ergo uox super firmamentum facta est, quia omnipotentis patris sententia etiam de morte ac resurrectione unigeniti processit. Sed cum uox super firmamentum fit, stant animalia, & submittunt alas suas, quia sancti quiq; cum ipsum quoq; unigenitum flagellatũ in hoc mundo conspiciunt, deponunt si quid de suis meritis pręsumunt. Nam si ipse hinc sine flagello non exiit qui uenit sine pec- C cato, quo flagellis digni non erunt, q huc cum peccato uenerunt? Ipsum ergo firmamentum quod est super caput animaliũ, id est, quod transcendit mentes sanctorũ, habet super se uocem, quia redemptor noster eam quam cum patre disposuit ex diuinitate sententiã pertulit in carne. Quã audientes iusti terrentur, & omnem de suis uiribus præsumptionem deponunt. Quibuslibet etenim uirtutibus polleant, quid digna est uita peccatorum, si & eius uita pro nobis flagello subiacuit, quę subdita nullo peccato fuit? Sed ecce grauis D nobis quæstio oritur, cum dicitur: quia super firmamentum quod erat imminẽs capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni. Si enim per firmamentum dominus, & per lapidem sapphirum & similitudinem throni summæ illæ potestates angelicæ figurantur, quomodo super firmamentum, id est, super Dominum esse credendæ sunt, cum & mox subditur: Et super similitudinem throni similitudo quasi aspectus hoĩs desuper?] Nam si ita, ut dictum est, firmamentum exprimitur dominus, & rursus

homo

homo accipitur dominus, qua ratione potest intelligi, & ipse super thronū, & ipse sub throno? Sed astrictos huius quæstionis nodos ipse soluit de quo loquimur, qui afflatu sancti spiritus ea quæ clausa sunt aperit. Incarnatus enim unigenitus patris p hoc q homo factus est, infra angelos fuit, sicut de eo scriptū est: Minuisti eum paulominus ab angelis. Resurgens autem & ascendens in cœlos, omnibus angelicis potestatib. præsidet, sicut de eo illic rursum scriptū est: Omnia subiecisti sub pedib. eius. Et sicut ipse ait: Data est mihi omnis potestas. Firmamentum ergo sub throno, & homo super thronū est: quia per humanæ assumptionem naturæ, & ipse est sub angelis natus, & ipse super angelos exaltatus. qui & priusquam per resurrectionis exaltaretur gloriā, diuinitate super angelos fuit, sed tamen ab angelis, ut dictum est, humanitate minoratus, ex qua & morti subiacuit. At postquam mortem resurgēdo calcauit, humanitatem suā etiam maiestatibus angelorum superposuit. Prius itaque thornus super firmamentum, & post homo super thronum uisus esse describitur: quia humani generis redemptor, humanitatem quam descendendo sub angelis assumpsit, ascendendo super angelos exaltauit. Sic uero factū eum sub angelis dicimus, sicut factum sub lege prædicante Apostolo audiuimus. Assumptam ergo humanitatem sub angelis accipimus pro ea minoratione in qua dignatus est apparere. Nam mox ut uerbum caro factum est: mox deus homo potestate super angelos fuit. De ipso quippe ante passionem scriptum est: Ecce angeli accesserunt, & ministrabat ei. Sed tamen ut humanitatis eius infirmitas monstraret, rursum de eo scriptum est? Apparuit illi angelus de cœlo, confortans eum. Indumento ergo utriusque naturę, huic & angeli ministrare, hūc & angelus confortare describitur. Vnus quippe in utraque natura, quoniam qui deus ante secula extitit, homo factus est in fine seculorum. Cui tamen ante passionem suam & angeli ministrant, & hunc angelus confortat. Post passionem uerò atq; resurrectionem eius huic angeli ministrare possunt, sed iam hunc confortare nō possunt: quia, ut prædictum est, etsi prius firmamētum sub throno apparuit, iam tamen homo super thronum est. In cuius persona ut propheta sanctus adiunctionem utriusq; naturæ se uidisse ostenderet, protinus adiunxit: Et uidi quasi speciem electri.] Quid est quòd aspectus hominis uidetur in throno quasi species electri, nisi quòd in electro, sicut longè superius diximus, aurum argentumq; miscetur, ut res una ex metallis duobus fiat? In qua & per argentum auri claritas temperatur, & per auri claritatem species clarescit argenti. In redemptore autem nostro natura diuinitatis & humanitatis in confusè unita sibimet atq; coniuncta est, ut & per humanitatem diuinitatis eius claritas nostris potuisset oculis temperari, & per diuinitatem humana natura in eo claresceret, atque exaltata fulgorem ultra hoc quod creata fuerat haberet. Ipse uerò aspectus hominis super thronum, & species electri quam uidit: qualis ei apparuerit, adhuc scribendo subiunxit: Velut aspectus ignis intrinsecus per circuitum, à lumbis eius & desuper. Et à lumbis eius usque deorsum uidi quasi speciē ignis splendentis in circuitu.] Quid est quod mediator dei & hominum homo Christus Iesus à lumbis & desuper aspectum ignis intrinsecus per circuitum habere describitur, & à lumbis & deorsum speciem ignis splendentis per circuitum? Inuestigandum nanq; est quare à lumbis & desuper ignem intrinsecus, nec tamen splendentem ignem habere narratur: à lūbis uerò & deorsum habere ignis speciē dicitur, non tamen hunc habere intrinsecus memoratur: quia & splēdentem & in circuitu hunc habere describitur. quid.n. lumborum nomine, nisi propago mortalitatis exprimitur? Propter quod etiā de Leui dicitur, quia adhuc in lumbis patris erat cum Melchisedech occurrit Abrahæ. De lūbis uerò Abrahæ uirgo Maria exiit, in cuius utero unigenitus patris per spiritum sanctum incarnari dignatus est. Ex qua incarnatione uniuerso innotuit mūdo deus, sicut & per Psalmistam dicitur: Accingere gladio tuo circa fœmur tuum potentissime. Gladium etenim circa fœmur potentissimus sumpsit, quia sermo prædica-

Marginalia: Psal. 8; Mat. 28; Gal. 3.; Mat. 4; Luc. 22.; Heb. 7; Psal. 44

prædicationis illius, ex incarnatione con ualuit. Quid uerò iste ignis designat, nisi ardorem sancti spiritus, qui corda quæ repleuerit incendit? De quo ipsa ueritas dicit: Ignem ueni mittere in terram. Quid est ergo ꝙ in hoc aspectu hominis qui ꝓphetæ apparuit, à lumbis superius intrinsecus per circuitum ignis ardet, à lumbis uerò inferius non ignis intrinsecus, sed in circuitu resplendet: nisi ꝙ ante incarnationem unigeniti redemptoris nostri, sola intra se Iudæa ardorem amoris eius habuit, post incarnationē uerò illius in circuitu eius ignis resplenduit, quia in uniuerso mūdo gentibus claritatē sancti spiritus effundit? Pri⁹ ergo ītrinsecus ignis erat, sed splendor non erat, quia spūs sanctus in multis quidem patribus Iudæam replebat, sed ad notitiam gentium needū eius lumē emicuerat. A lumbis uerò eius & deorsum ignis in circuitu splendet: qa postq̄ de uirgine carnē sumpsit, in humano genere longè lateq; sancti spūs dona dilatauit. Et notandum ꝙ ignis iste à lūbis superius per circuitum esse describit', non extrinsecus, sed intrinsecus: quia amoris flāma, sicut dictū est, in electis atq; spiritalibus uiris ubiq; in suis finibus Iudæā repleuit. Nec tñ exibat extrinsecus, quia sese in multitudinē gentiū non dilatabat. Quæ ardoris flamma uisa est postmodū in circuitu splendere, quia per mūdi cardines in uniuersis gentibus omnipotentis dei cœpit amor excrescere. Erat ergo prius ignis intrinsecus, cum Iacob diceret: salutare tuū expectabo dñe. quod n. salutare dicimus Latinè, hoc uerbo Hebraico Iesus dicitur: In quo uerbo beati Iacob mens ostēditur, qūo Iesu desiderio ardebat, quē se moriens expectare perhibebat. Ardebat ignis cum Moyses diceret: Si inueni gratiam in conspectu tuo, ostēde mihi temetipsum, ut uideam te. Ardebat ignis in mēte, cum David diceret: Sitiuit anima mea ad deum uiuum, qñ ueniā & apparebo ante faciem dei mei? Qui incarnationē uerbi desiderans, ait: Ostēde nobis domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Ardebat ignis cū Simeō de corruptione uitæ præsentis exire desiderans, audiuit non prius se uisurū mortem, nisi uideret Christum domini,

Luc. 12. *Gen. 49.* *Exod. 23* *Psal. 42* *Psal. 84*

A Sed ecce iam ignis iste quasi sub lumbis exterius resplendet, quia uniuersa gētilitas incarnati dei est amore succēsa. Quod tamen intelligi & aliter potest, quia redēptor noster deus dominus Iesus Christus per humanitatem suam hominibus innotuit, qui per diuinitatem notus angelis & ante incarnationem fuit. Nobis ergo à lūbis inferius resplendet in circuitu, cuius ignis intrinsecus, à lumbis superius ardet in cœlo: quia illic cœlestes spiritus eū in diuinitate sua conspiciunt, & amoris eius ignibus accenduntur. Nos uerò qui B hūc ex assumpta humanitate diligimus, adhuc in hac corruptibili uita positi, splēdorem ignis illius foris habemus. Vnus itaq; super thronum est, qui & super lumbos ignem intrinsecus habet in angelis, & sub lūbis ignē in circuitu habet in hominibus quia in oē quod ab angelis amatur, per oē quod ab hominibus desiderat', unus est, qui in cordibus ardet amantiū. Hinc est. n. ꝙ magnę illæ ꝑtātes angelicę, Seraphin, id est, incendium nominātur. Hinc de ipso omnium creatore scriptum est: Deus noster ignis cōsumens est. Ignis C enim deus dicitur, quia flammis amoris sui incendit mentes quas replet. Et ideirco Seraphin incendiū dicuntur, quia potestates ei proximæ, in cœlis inæstimabili amoris eius igne succensæ sunt. Ex hoc igne succensa ardent in terra corda iustorum. Hoc igne calefacta redeunt ad pœnitentiam corda peccantium, quæ inflāmata uehementer timorem in amorem uertunt. Nā quæ prius tabescere metu cœperunt, postmodum igne amoris flagrant. Et quia eius membra sunt electi angeli in D cœlo, eius membra sunt cōuersi homines in terra. Vnus homo est qui & super lumbos ardet intrinsecus, & sub lumbis inferius ignis sui splēdorem in circuitu emittit, quia & angelos ad amorem suum per diuinitatem tenuit, & homines ad sancti ardoris sui desiderium ex humanitate reuocauit. Sequitur: Velut aspectus arcus cum fuerit in nube in die pluuiæ.] Arcum omnipotens deus inter se atq; homines in signo posuit, ut ultrà mundum diluuio non deleret, dicens: Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram, Cunque obduxero

Heb. 12. *Deut. 4.* *Gen. 9.*

duxero nubibus cœlum, apparebit arcus meus in nubibus, & recordabor fœderis mei uobiscum. Vnde & in arcu eodem color aquæ & ignis simul ostenditur: quia & ex parte est ceruleus, & ex parte rubicũdus: ut utriusq; iudicij testis sit, unius uidelicet faciendi, et alterius facti. Sed iã non ulterius faciendi, quia mũdus quidẽ iudicij igne cremabit, sed aqua iã diluuij non deletur. Quid est autẽ q splendentẽ ignem à lumbis hominis throno præsidentis, sicut ait: Aspectus arcus cum fuerit in nube in die pluuiæ, propheta conspexit? Quia.n. per ignẽ, sicut dictũ est, ardor sancti spiritus designat, quæ similitudo est arcus & spiritus, ut ignis qui apparuit, quasi aspectus arcus apparuisse diceretur? Sed si ipsi quam prædiximus uisioni arcus intendimus, quomodo arcus significet spiritũ uidemus. In arcu quippe sicut præfatus sum, aqua & ignis apparent. Et post mediatoris aduentum, eo uirtus spũssancti in humano genere claruit, quo electos dei & aqua baptismatis lauit, & igne diuini amoris incẽdit. Qua si.n. admixto colore aquæ simul & ignis quidam arcus in nube ad probationem ponitur, cum ueritas dicit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum dei. qui arcus in nube est in die pluuiæ, qa in dominica incarnatione & in effusione prædicationis ostenditur, ut ad ueniam corda credentium domino parcente reuocentur. Nubem enim redemptoris carnem non inconuenienter accipimus. De qua per Psalmistam dicitur: qui ponit nubem ascensum suum. Nubem quippe ascensum suum posuit, quia is qui diuinitate ubiq; est, carne ad cœlestia ascendit. Expleta uero omni mystica uisione, subiungit: Hic erat aspectus splendoris per gyrum, & hæc uisio similitudinis gloriæ domini.] quid enim in uniuerso mũdo sancti spiritus gratia agat aspiciens ait: Hic erat aspectus splendoris per gyrum.] Quæ uero intrinsecus eiusdem sancti spiritus gloria maneat, considerare uolens, sed sicut erat non ualens, subiungit: Et hæc uisio similitudinis gloriæ domini.] Non enim ait: Visio gloriæ, sed similitudinis gloriæ: ut uidelicet ostẽ-

Ioan. 3

A datur: quia quantalibet se intentione mẽs humana tendat, etiam si iam phantasias imaginum corporalium à cogitatione compescat, si iam omnes circumscriptos spiritus ab oculis cordis amoueat, adhuc tamen in corde mortali posita, uidere gloriam dei non ualet sicut est. Sed quicquid de illa est quod in mente resplendet, similitudo, & non ipsa est. Vnde ille prædicator qui raptus usque ad tertium cœlum fuerat, dicebat: Videmus nunc per speculum in ænigmate. qua in re non despi-

1. Cor.

B cienda nobis quæstio oritur, quomodo Ioannes Euangelista cum erga miracula redemptoris nostri Iudæorum perfidiam etiam ex uerbis propheticis descripsisset adiungit, dicẽs: Hæc dixit Esaias quãdo uidit gloriã eius, & locutus est de eo. Et si Ezechiel uidit, quid est quod iste similitudinem gloriæ, & ille eius gloriam uidisse describitur? Sed cũ Ioannes Euangelista prius miracula redemptoris nostri narrauit, atque infidelitatem Iudæorum postmodum subdidit, hanc eiusdem redemptoris nostri gloriam quæ in mundo

C apparuit, Esaiam uidisse manifestat. Omne enim quod in terra mirum diuinitus agitur, gloria omnipotentis dei est, & deus gloria in omnibus factis uidetur. Esaias ergo eius gloriam in terra uidit, Ezechiel uero gloriam in cœlo sicuti est uidere non potuit: quia aliter est gloria eius in reb. factis, atq; aliter in semetipso. Hæc ergo eius gloria q in reb. est, uideri potest: illa uero q in ipso est, uideri modo nisi p similitudinẽ nõ potest. Sed & si eãdem similitudinẽ gloriæ uel subleuatus portare ppheta potuerit, cognoscamus.

D Sequitur: Et uidi, & cecidi in faciẽ meã] quid ergo de hoc uiro fieret, si ita ut est, eius gloriam uidisset, si ferre non ualens cecidit? Qua in re cum magno mœrore pensare considerare cum lachrymis debemus in quantam miseriam & infirmitatem cecidimus, qui & ipsum bonum ferre non possumus, ad quod uidendum creati sumus. Est tamen & aliud quod de prophetæ facto cosideremus in nobis. Propheta enim mox ut gloriæ domini similitudinem uidit, in faciem suam cecidit. Cuius similitudinem gloriæ quia nos per spiritũ pphetiæ uidere nõ possumus, hãc assidue

assiduè cognoscere, & sollicitè contẽplari in sacro eloquio, in cœlestibus monitis, in pceptis spiritalibus debemus. Qui cum aliquid de deo conspicimus, in faciẽ nostram cadimus, quia ex malis erubescimus quæ nos reminiscimur perpetrasse. Ibi. n. cadit homo ubi confunditur. Vnde & Paulus quasi quibusdam in facie iacentibus dicebat: Quem ergo fructum habuistis tũc in illis in quibus nunc erubescitis? Ecce cœlestis gratiæ dono largiẽte, obuolutum mysteriis libri initiũ in Ezechiel propheta discussimus, & dicta mystica moraliter disserentes, uolantem prophetiæ historiam à terra extraximus: ut quæ prius paruulorum animæ mihiq; similium uolabat, sed non eleuabatur, iã nũc ab eis legatur & cognoscatur, euolet & leuet. Agamus ergo gratias redemptori nostro, q spiritali semper alimento nos reficit, qui panis uiuus descendit de cęlo, & dat uitã mundo. Qui uiuit & regnat cũ patre in unitate spiritus sancti deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Homilia nona.

ET audiui uocẽ loquentis, & dixit ad me: Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecũ. Et ingressus est in me spũs postquàm locutus mihi, & statuit me supra pedes meos. Et audiui loquẽtem ad me, & dicentem: Fili hominis mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatrices quæ recesserunt à me. Patres eorũ præuaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc, & filij dura facie & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te. Et dices ad eos: Hæc dicit dominus deus, si forte uel ipsi audiãt, & si forte quiescant, quia domus exasperans est, & scient quia propheta fuerit in medio eorum. Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neq; sermones eorũ metuas, & quoniam increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Verba eorum ne timeas, & uultus eorum ne formides, quia domus exasperãs est. Loqueris ergo uerba mea ad eos, si forte audiant & quiescant, quoniã irritatores sunt. Tu autem fili hominis audi quæcunque loquor ad te, & noli esse exasperans, sicut domus exasperatrix est. Aperi os tuum, & comede quæcunque ego do tibi. Et uidi, & ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber, & expandit illum coram me, qui erat scriptus intus & foris, & scriptæ erant in eo lamentationes, & carmen, & væ.

INitium libri in Ezechiel propheta magnis obscuritatibus clausum, & qbusdam mysteriorum nodis ligatum in homiliis octo, deo domino nostro IesuChristo largiente discussimus. Iam nunc planiora sunt & minus difficilia quæ sequũtur. Charitati itaq; uestræ colloquimur, eidem omnipotenti Deo gratias referentes, quia post tot opaca syluarum, tãdem læti ad campos exiuimus, in quibus liberis gressibus locutionis nostræ intrepidũ pedem ponamus. Ecce n. postq̃ propheta similitudinem gloriæ domini contemplatus in faciem suam cecidit, adiungit: Et audiui uocem loquentis, & dixit ad me: Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecum.] Vbi adhuc subditur: Et ingressus est in me spiritus postquam locutus ẽ mihi, & statuit me sup pedes meos.] Ecce diuina uox iacenti prophetæ iussit ut resurgeret. Sed surgere omnino nõ posset, nisi in hunc omnipotẽtis dei spiritus intrasset: quia ex omnipotentis dei gratia ad bona opera conari quidem possumus, sed hæc implere non possumus, si ipse non adiuuat qui iubet. Sic Paulus cum discipulos admoneret dicens: Cum metu & tremore uestram ipsorum salutem operamini: ilico quis ĩ eis hæc ipsa bona operaretur adiunxit, dicens: Deus est. n. qui operatur in uobis & uelle & perficere pro bona uoluntate. Hinc est quod ipsa ueritas discipulis dicit. Sine me nihil potestis facere sed in his cõsiderandum, quia si bona nostra sic omnipotentis dei dona sunt, ut in eis aliquid nostrum nõ sit, cur nos quasi pro meritis ęternam retributionem quærimus? Si autẽ ita nostra sunt, ut

Phil. 2.

Ioan. 15

dona dei omnipotentis non sint, cur ex eis omnipotenti deo gratias agimus? Sed sciendũ est quia mala nostra solũmodo nostra sunt: bona autẽ nostra et omnipotentis dei sunt & nostra: quia ipse aspirando nos præuenit ut uelimus, qui adiuuando subsequitur, ne inaniter uelimus, sed possimus implere quæ uolumus. Præueniente ergo gratia, & bona uoluntate subsequente, hoc quod omnipotẽtis dei donũ est, fit meritum nostrum. Quod bene Paulus breui sententia explicat, dicens: Plus illis omnibus laboraui. Qui ne suæ uideretur uirtuti tribuisse quod fecerat, adiunxit: Non autem ego, sed gratia dei mecum. quia.n. cœlesti dono præuentus est, quasi alienum se à bono suo opere agnouit: Nõ autem ego. Sed quia præueniens gratia liberum in eo arbitrium fecerat in bono, quod libero arbitrio eandem gratiam est subsecutus in opere, adiunxit: Sed gratia dei mecũ. Ac si diceret: In bono opere laboraui, nõ ego, sed & ego. In hoc enim quod solo domini dono præuentus sum: non ego. In eo autem quod donum uoluntate subsecutus, & ego. His igitur breuiter contra Pelagium & Celestinum dictis, ad exponendum ordinem redeamus.

1. Cor. 15

Fili hominis sta super pedes tuos, & loquar tecum.] Notandus nobis est ordo locutionis & operis, quia prius similitudo gloriæ domini apparet ut deiiciat, post modum alloquitur ut eleuet, de inde superabundantis gratiæ spiritum mittit & leuat, ac supra pedes statuit. Nisi enim aliqd de æternitate in mente uideremus, nũquam in facie nostra pœnitendo caderemus. Sed iam iacentes uox domini consolatͣ nos facere ut in opere surgamus, quod tamen nos nostra uirtute non possumus facere. Ipsius ergo nos spiritus implet & leuat, & super pedes nostros statuit: ut qui proni in pœnitentia pro culpa iacuimus, recti postmodum in bono opere stemus. Sed stans propheta quid audierit adiunxit, dicẽs: Et audiui loquẽtẽ ad me, & dicentẽ: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt à me.] Sic propheta describit sua, ut significet nostra. Nam quid est hoc quod ei iacẽti dicitͬ: Sta super a pedes tuos & loquar tecum? Qui enim iacenti loquebatur, cur non se nisi stanti promittit esse locuturum? Sed sciendum quia alia sunt quæ iacentes, alia quæ stantes audire debemus. Iacẽti enim dicitur ut surgat, stanti autem præcipitur ut ad prædicationem proficisci debeat. Adhuc enim nobis in infirmitatis confusione iacentibus præberi non debet authoritas prædicationis. Sed cum iam in bono opere surgimus, cũ iam recti stare cœperimus: dignum est ut ad lucrandos alios in prædicationem mitti debeamus. stans ergo propheta, uisionem spiritalem uidit & cecidit. Cadẽs uero, iam monitionis uerbum suscepit ut surgeret. Surgens autem præceptum audiuit ut prędicaret. Nam qui adhuc ex superbiæ uertice stamus, cum iam de æternitatis timore aliquid sentire cœperimus, dignum est ut ad pœnitentiam cadamus. Et cum infirmitatem nostram subtiliter cognoscentes, humiliter iacemus, per diuini uerbi consolationẽ surgere ad fortiora opera iubemur: & cum iam in bonorũ operum soliditate persistimus, necesse est ut unde nosmetipsos corteximus, inde iã prædicantes & alios leuemus. Iacenti ergo non præcipitur ut ad prædicationem pergat, ne infirmus quisque hoc quod uerbo ædificare potest, opere destruat. Vnde recte quoque per Psalmistam dicitur: Eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fecis. Statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos, & immisit in os meũ canticũ nouum, hymnũ deo nostro. Prius enim de luto prauitatis educitur, ut eius pedes per fidem in petra solidentur. Sed quia rectam fidem, recta subsequi debet operatio: gressus eius directi sunt, ut post directionẽ gressuũ, idest, post perfectionem boni operis, in ore acciperet etiam nouum canticum prędicationis. sic saulus dum superbè Damascum pergeret, redẽptoris uoce prostratus iacuit. Et qui prædicator futurus erat, non tamen mox ut prædicaret quod uiderat audiuit, sed ei iacenti dicitur: Ingredere in ciuitatem, & dicetur tibi quid te oporteat facere. Iacens ergo hoc solum audire potuit, ut surgens disceret quod audierat, surgens uero hoc didicit ut quę cognouerat prædicaret. sed querendum nobis est cur Ezechiel & Paulus in faciem cadũt, & de

Psal.

Act.

& de ascensore equi, id est, de eo qui in huius mundi gloria elatus est, dicitur: Vt cadat ascensor eius retro? Rursumq; de persecutoribus domini scriptum est: Abierũt retrorsum, & ceciderunt in terram. Quid est hoc ꝙ electi in faciem, & reprobi retrorsus cadunt, nisi ꝙ omnis qui post se cadit, ibi proculdubio cadit ubi non uidet: q uero ante se ceciderit, ibi cadit ubi uidet? Iniqui ergo quia in inuisibilibus cadunt, post se cadere dicuntur: quia ibi corruunt ubi quid eos tunc sequatur, modo uidere non possunt. Iusti uerò quia in istis uisibilibus semetipsos sponte deiiciunt ut in inuisibilibus erigantur, quasi in faciem cadunt, quia timore compuncti uidentes humiliantur. Notandum uerò quod dicitur: Mitto ego te ad filios Israel, ad agentes apostatrices, quæ recesserunt à me.] Sicut enim duobus modis à deo receditur, ita duobus modis à deo apostatæ homines fiũt. Nam unusquisq; à conditore suo aut fide recedit, aut opere. Sicut ergo qui à fide recedit apostata est, ita qui ad peruersum opus quod deserit redit, ab omnipotẽte deo apostata absque ulla dubietate deputabitur, etiam si fidem tenere uideatur. Vnum enim sine altero nil prodesse ualet, quia nec fides sine operibus, nec opera adiuuant sine fide, nisi fortasse pro fide percipienda fiant, sicut Cornelius antè pro bonis operibus meruit audiri, ꝗ fidelis existeret. Qua ex re colligitur, quia bona opera pro fide percipienda faciebat. Nam cui ab angelo dicitur: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu dei: & mox pro eadem ascensione præcipitur ut ad Simonem mittat, qui ei ueniens prædicare debeat, constat quia hoc petiit, unde meruit exaudiri. Sequitur: Patres eorum præuaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc, & filij dura facie & indomabili corde sunt ad quos ego mitto te.] Ecce est una culpa superbiæ: quia præuaricati sunt pactum. Ecce altera obstinationis, quia usq; ad diẽ hãc. Ecce in iniquitate filiorum culpa grauis impudentiæ, quia dura facie: quoniam mala quę faciunt, iam non erubescunt, & nunquam uel post culpas ad pœnitentiã redeũt: quia indomabili corde sunt. Cum

Ioan. 18

Act. 10.

A uero tantæ prauitatis, tantæq; obstinationis sint hi ad quos propheta mittitur, qs iam non uideat, quia persona prophetę à tam peruersis hominibus despici ualeat? Sed ecce authoritas personæ tribuitur, cũ subditur: Et dices ad eos: Hæc dicit dominus Deus. Ac si apertè diceretur: quia si ex te despiceris, ex mea uoce necesse est ut loquaris. Ne contemnaris ipse qui mitteris, uerba mea proferens, ostẽde qui misit. Sequitur: Si forte uel ipsi audiant, & si forte quiescãt: quia domus exasperãs est.] Dum constat quòd omnipotens B Deus omnia sciat, mirandum ualde est cur dicitur: Si forte audiãt, & si forte quiescant. quapropter sciendum nobis est: quia ista dubitatio locutionis dei non ex ignorantia, sed ex aliqua significatione descendit. Nam quis nesciat ꝙ qui fecit & uidet omnia, omnia sciat? Et ꝑ semetipsam in Euangelio ueritas de Antichristi prædicatoribus dicit: Dabunt signa magna & prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Cur hoc sub dubitatione dicitur, cum quid futurũ sit, à domino præsciatur? Vnum uerò è C duobus est, quia si electi sunt, fieri nõ potest. Si autem fieri potest, electi non sunt. Et tamen dicitur ut in errorem inducantur si fieri potest, etiam electi. Ista ergo dominici sermonis dubitatio ex electorum cordibus, designatio tentationis fuit: qa qui electi sunt ad persistendum, per signa prædicatorum Antichristi tentabuntur ad cadendum. Per hoc ergo quod dicitur, si fieri potest, hoc exprimitur ꝙ electi in corde tentabuntur. Nutant enim, sed non cadunt. Dicitur ergo si fieri põt, quia trepidabunt: & tamen dicuntur electi, D quia non cadunt. Dubitatio itaq; sermonis à domino in electis exprimit trepidationem mentis. quos & electos nominat, quia cernit ꝙ in fide & bono opere persistunt. Vnde hic quoque dicitur: Si forte audiant, & si forte quiescant.] Per hoc enim ꝙ dicitur: si forte, quia ex magna multitudine pauci audituri sunt demõstratur. Per dubitationem ergo sermonum dei quid significatur aliud, nisi paucitas auditorum? Notandũ uerò ꝙ postquam mala parentum defunctorum dixerat, mittens prophetam ad filios dicat: Si

Matt. 24

forte uel ipsi audiãt, & si forte quiescãt. Quid est dicere uel ipsi, nisi quia eorũ patres qui in culpa defuncti sunt, audire noluerunt? Pensemus rogo quæ uirtus sit in hoc dominici sermonis defectu, ut dicat: si forte uel ipsi audiant. Nobis hoc aperte dicitur, qui afflicti, oppressi, conclusi, omnia quæ in hoc mundo habuimus bona perdidimus. Vrbes erutas, euersa castra, depopulatos agros, suffossas Ecclesias uidemus, & tamẽ adhuc parentes nostros ad iniquitates sequimur, ab eorũ elatione quam uidimus, non mutamur. Et illi quidem inter gaudia, nos uero quod est grauius, & inter flagella peccamus. Sed ecce omnipotens deus iniquitates iudicans, iam priores nostros abstulit, iam ad iudicium uocauit. Nos adhuc ad pœnitentiam expectat, ad reuertendum sustinet. Et qui in illis iam iudicium exercuit, nobis suæ patientia longanimitatem prærogat, ne cum nostris prioribus perdat, dicens: Si forte uel ipsi audiant, & si forte quiescant, quia domus exasperans est.] Omnis anima etiam post acceptam fidem in peruersitate sua, aut permanes aut reuertens, domus exasperans uocatur: quia eum quem per fidem susceperat, repellit à se prauis moribus habitatorem deũ. Nã domus inhabitatur à domino Si ergo domus, quare exasperans? Si uero exasperans, quare domus, quæ utiq; iam non habitatur? Domus, quia in ea Deus per fidem habitare cœperat: Exasperans uero est, quia ab ea prauis moribus repulsus exiit, ut uacua remaneat, quam prius cœlestis inhabitator replebat. Vnde etiã sicut ueritatis uoce cognouimus, iniquissimus spiritus cum septem aliis rediens domum scopis mundatam inuenit, quia mentem à uirtutibus alienam replet. Sequitur: Et scient quia propheta fuerit in medio eorum.] Malis scire bonos, aut ad adiutorium salutis proficere, aut ad testimonium damnationis solet. Sciant ergo quia in medio eorum propheta fuerit, ut audita prædicatione aut adiuuentur ut surgant & conuertantur, aut sic in iniquitatibus eorum damnentur, ut excusatione careant. Sequitur: Ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas, qm̃ increduli & subuersores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas.] Patet ad quam peruersos in prædicationem mittitur, qui ne timeat admonet. Et quia praui atque peruersi quique bona sibi loquentibus alia iniqua faciunt, & adhuc alia minantur, propter illa quæ faciũt dicitur: Ne timeas eos, & propter hoc quod minantur, adiungitur: Neque sermones eorum metuas. Vel certe quia reprobi atque iniqui & mala bonis ingerunt, & eorum semper actibus derogant, propheta missus admonetur, ne eorum uel crudelitatem aut furorem metuat, uel uerba pertimescat. In hoc itaque quod dicitur: Ne timeas prophetæ datur authoritas prædicationis. Et quia omnes qui in deo uiuimus, organa ueritatis sumus, ut sæpe per alium mihi, sæpe uero aliis loquatur per me, sic nobis boni uerbi inesse authoritas debet, ut & is qui præest, dicat recta liberè, & is qui subest, inferre bona humiliter non recuset. Bonum enim quod maiori à minore dicitur: tunc uerè bonum est, si humiliter dicatur. Nã si rectitudo sentiendi humilitatem loquendi perdiderit, radicẽ sensus in ramo linguæ uitiauit. Quod uidelicet uitium iam non ex ramo, sed ex radice est, quia nisi cor intumesceret, lingua minimè superbiret. Inesse ergo ad loquendum priori humilis authoritas, inesse autem minori libera humilitas debet. Sed sæpe in hominibus ipse loquendi ordo confunditur, sicut & longè superius diximus. Nam aliquando quis per tumorẽ elationis loquitur: & loqui se per authoritatem libertatis existimat: & aliquando alius per stultum timorem tacet, & tacere se per humilitatem putat. Ille locum sui regiminis attendens, non metitur sensum tumoris: iste locum suæ subiectionis considerans, timet dicere bona quæ sentit, & ignorat quantum charitatis reus efficitur tacendo. Sic uero sub authoritate superbia, & humanus timor sub humilitate se palliat, ut sæpe nec ille ualeat considerare quid deo, nec iste quid debeat proximo. Nam ille dum eos qui sibi subiecti sunt conspicit, & ei cui omnia subiacent non intendit, in elatione attollitur, & de elatione sua uelut de authoritate gloriatur. Iste uero nonnunquam dũ timet ne maioris gratiam amittat, atq; per hoc

Mat. 12

hoc aliquid temporalis damni sustineat, recta quæ intelligit occultat, atque apud se tacitus, ipsum timorem quo costringitur, humilitatem nominat. Sed eum cui nil uult dicere tacẽdo in cogitatione diu dicat. Fitq; ut unde se humilẽ existimat, inde grauius sit superbus, Discernenda ergo semper sunt libertas & superbia, humilitas & timor: ne aut timor humilitatem, aut superbia libertatem fingat. Ezechiel itaque quia non solum populo, sed etiam senioribus loqui mittebatur, ne incautum timorem humilitatem crederet, ut timere nõ debeat, admonetur, dum dicitur: Ne timeas eos. Ac ne forte derogationis eorum uerba pertimescat, adiungitur: Neq; sermones eorum metuas. Cur autem linguas derogantium timere non debeat, etiam causa subiũgitur, cum protinus subinfertur: Quoniam increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Timendi enim essent hi quibus loqui mittebatur, si in fide & opere deo omnipotenti placuissent. Quia autem increduli & subuersores, in suis sermonibus derogantes, timendi non sunt: quia stultum ualde est si illis placere quærimus, quos non placere domino scimus. Debent enim haberi in metu & reuerentia iudicia iustorum, quia membra omnipotentis dei sunt, & hoc ipsi in terra reprehendunt, quod dominus redarguit è cœlo. Nã peruersorum derogatio, uitæ nostræ approbatio est, quia iam ostẽditur nos aliquid iustitiæ habere, si illis displicere incipimus, qui non placẽt deo. Nemo etenim potest in una eademq; gratus existere. Nam deo se amicũ denegat, qui eius placet inimico. Inimicis ueritatis aduersabitur, qui eidem ueritati in mẽte subiugatur. Vnde sancti uiri in uocis liberæ increpatione succensi, eos ad sua odia excitare non metuunt, quos deum non diligere cognoscunt. Quod propheta ardenter exhibens, creatori omnium quasi in munere obtulit, dicens. Nonne qui oderunt te deus, oderam illos, & super inimicos tuos tabescebã? perfecto odio oderam illos inimici facti sunt mihi. Ac si apertè dicat: pensa quantum te diligo, qui tuorum hostium excitare contra me inimicitias non pertimesco. Hinc iterum dicit: Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam secutus sum iustitiam. Bonum ualde est quod iustus tribuit, quando malè agentibus libera uoce contradicit. Sed peruersi mala pro bonis retribuũt, cum iustis derogãt, quia contra eos iustitiæ defensionem seruant. Non enim iusti humana iudicia, sed æterni iudicis examen aspiciunt, atque ideo derogantium uerba contemnunt. Hinc etenim derogantibus Corinthijs Paulus dicebat: Mihi autem pro minimo est ut à uobis iudicer, aut ab humano die. Qui nec in corde suo unde se reprehendere potuisset inueniens, adiungit: Sed neque meipsum iudico. Videns autem quia ei ad perfectionem sanctitatis nec suum iudicium sufficeret, subdidit: sed non in hoc iustificatus sum. Cur uerò nec sibimetipsi de seipso credidit, causam reddidit, cum subiunxit: Qui autẽ iudicat me, dominus est. Ac si apertè dicat: Nec meo de me iudicio credendum existimo, quia ille me iudicat, cuius ego iudicium non comprehendo. Hinc B. Iob cum amicorũ derogantium linguas, inter dolores uulnerum pateretur iacula uerborum, cogitatione protinus ad conscientiam recurrit, atque ubi mentem solidam haberet aspexit, dicẽs: Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis. Qui etiã subdit: Veberosi amici mei, ad deũ stillat oculus meus. In omne enim quod de nobis dicitur, semper taciti recurrere ad mẽtem debemus, interiorem testem & iudicẽ quærere. Quid enim prodest si omnes laudent, cum conscientia accuset? Aut quid poterit obesse si omnes nobis derogent, & conscientia sola nos defendat? Beatus ergo Iob inter linguas derogantium inflexa mente persistens, quia in terra se impugnari falsis sermonibus uidit, in cœlo testem quæsiuit. Hinc Esaias ait: Popule meus, qui beatificant te, ipsi te decipiunt, & uiam gressuum tuorum dissipant. Qui uidelicet populus ne uerba suæ laudis attenderet, & in culpis altius teriret, statim ei dicitur, quem aspiciat, cuius iudicium pertimescat, cum subditur: Stat ad iudicandum dominus, stat ad iudicandos populos. Ac si apertè diceretur: Iudicia humana cur sequeris, qui stare super

Ps. 138; Psal. 37; 1. Cor. 4; Iob. 16; Esa. 3

super te cœlestem iudicem scis? Hinc A est quod Ioannem Baptistam ueritas esse arundinem uẽto agitatam negat, dicens: quid existis uidere in desertum? arundinem uento agitatam? Quod quia negando dixerat, non affirmando, subiecta uerba testant. Ait enim: sed quid existis uidere in desertum? hominem mollibus uestitum? Ecce qui mollibus uestiuntur, in domibus regum sunt. Arundo autem uẽto agitata modo flatibus erigitur, modo flatibus inclinatur. Omnis autem infirmus animus, qui uel derogatione deiicitur, uel laudibus exaltatur, arundo uento agitata est. Quod Ioannes non erat, quia inflexibilem mentis uerticem inter laudes hominum & derogationes tenebat. Sed magna inquisitione res indiget, cum recti operis uiam tenemus, utrum semper despicere derogantium uerba debeamus, an certa aliquando compescere. de qua re sciendum est quia linguas detrahentiũ sicut nostro studio non debemus excitare ne ipsi pereant, ita per suam malitiã excitatas debemus æquanimiter tolerare, ut nobis meritum crescat. Aliquãdo autẽ etiã cõpescere, ne dum de nobis mala disseminant, eorum qui audire nos ad bona poterãt, corda innocentiũ corrumpant. Hinc est.n.q; Ioannes obtrectatoris sui linguam redarguit, dicens: Is qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes nõ recipit nos, propter hoc si uenero, commoneam eius opera quæ facit, uerbis malignis garriens in nos. Hinc Paulus iterũ de detrahentibus Corinthiis loquitur dicens: Epistolæ inquiũt graues sunt & fortes, p̃sentia autẽ corporis infirma, et sermo contemptibilis. Hoc cogitet qui huiusmodi est, quia quales sumus uerbo per epistolas absentes, tales & præsentes in opere. Hi etenim quorũ uita in exemplo imitationis est posita, debent, si possunt, detrahentiũ sibi uerba compescere, ne eorum prædicationem non audiant qui audire poterant, & in prauis moribus remanentes, bene uiuere cotemnant. Sed hac in re subtili inquisitione necesse est ut semetipsum animus inuestiget, ne fortasse suæ laudis gloriã quærat, & animarũ lucra se quærere nostra cogitatio simulet. Sæpe enim sui nominis laude animus

Mat. 11.

Luc. 7.

2. Cor. 10

pascitur, & quasi sub obtentu lucrorum spiritalium, cum de se bona dici cognouerit lætatur. Et sæpe suæ gloriæ defensione contra detrahentes irascitur, & fingit sibimet quod hoc ex eorum zelo faciat, quorum corda à bono itinere detrahentis sermo perturbat. illi ergo debent magnopere curare, ne cõtra eorũ opinionẽ detrahentium uerba præualeant. qui suã conscientiam subtiliter discutientes, se in ea inueniunt de amore priuatæ gloriæ nihil habere. Hinc est enim quod iusti atque perfecti aliquando uirtutes suas B prædicant, bona quæ diuinitus acceperunt, narrant: non ut ipsi apud homines sua ostensione proficiant, sed ut eos quib. prædicant, exemplo suo ad uitam trahãt. Vnde Paulus Apostolus quotiens fustibus cæsus, quotiens lapidatus, quotiens naufragium pertulit, quanta pro ueritate sustinuit, quod ad tertium cœlum raptus quod in paradisum ductus sit, corinthiis narrat, ut eorum sensum à falsis prædicatoribus auertat: ut dum se innotesceret qualis esset, illi eis uilescerent quos ab eis C cognouerat iniquè uenerari, Quod perfecti cum faciunt, id est cum uirtutes proprias loquuntur, in hoc quoque omnipotentis dei imitatores sunt, qui laudes suas hominibus loquitur, ut ab omnibus cognoscatur: Nam cum scriptura sancta præcipiat, dicens: Laudet te alienus, et non os tuum, quo modo facit ipse quod prohibet? Sed si uirtutes suas omnipotens deus taceret, eũ nullus agnosceret, si eũ nullus agnosceret, nullus amaret: si nullus amaret nullus ad uitam rediret. Vnde et per Psalmistam de eo dicitur: D Virtutem operum suorum annunciabit populo suo, ut det illis hæreditatem gentium. Virtutes ergo suas annunciat, non ut laudibus suis ipse proficiat, sed ut hi qui hunc ex sua laude cognouerint, ad perpetuam hæreditatem ueniant. Iusti itaq; atque perfecti non solum cum uituperationis suæ uerba repre hẽdunt, sed etiam cum uirtutes quas habet, infirmis loquuntur, reprehensibiles non sunt, quia per suam uitam quam referunt, aliorum animas ad uitam quærunt. De quibus tamen sciendum est quia nunquam bona sua detegunt, nisi eos, ut dixi, aut proximorum

2. Co.

Prou.

Psal.

proximorũ utilitas, aut certè nimia necessitas cogat. Vnde Paulus Apostolus cum uirtutes suas Corinthijs enumerasset, adiunxit: Factus sum insipiens, uos me coegistis. Fit uerò aliquãdo ut necessitate cõpulsi, in bonis quæ de se referunt, nõ aliorum utilitatem, sed suam requirant, sicut B. Iob facta sua enumerat dicens: Oculus fui cæco, & pes claudo, pater eram pauperum, & causam quã nesciebam, diligentissimè inuestigabã. Et multa alia quæ sæpe egisse se commemorat. Sed quia in uulnere doloris positus, ab amicis increpãtibus ipse impiè egisse, & uiolentus proximis, atq; oppressor pauperum fuisse dicebatur, uir sanctus inter flagella dei, & humanæ increpationis uerba deprehẽsus, mentem suam grauiter concuti, atq; ad desperationis foueã cõspexit impelli, qui iam iamq; cadere poterat, nisi ad memoriam bene acta reuocasset, ut ad spem animũ reduceret, ne oppressus uerbis & uulneribus in desperationẽ periret. quòd ergo bona sua enumerat, non innotescere alijs quasi ex laude desiderat, sed ad spem animũ reformat. Iusti itaq; sicut sine arrogantia loquũtur aliquando bona quæ agunt. ita sine zelo priuatæ gloriæ detrahentiũ sibi linguas redarguunt, quia noxia loquuntur. Cùm uerò linguæ derogatiuũ corrigi nequeũt, æquanimiter sunt per omnia tolerandæ. Nec obtrectationis sermo timendus est, ne dum uituperatio peruersorũ metuitur, recti operis uia deseratur. Vnde nunc Ezechieli prophetæ dicitur: Sermones eorum ne metuas: quia increduli & subuersores sunt tecũ. [Minus autem mali esset, si hi qui sunt increduli, subuersores minimè fuissent. quia enim ipsi uel cœlestis regni præmia, uel gehennæ esse supplicia non credunt, in suis prauitatibus dimissi, à fide & opere etiam alios subuertũt, ut regnũ quod ipsi appetere non uolunt, nec alter assequatur. Hi namq; cùm teneriores quosdam bona incipere, mala iã deuitare cognouerint, modo irridẽdo quod in cœlis promittitur, modo despiciendo quod Deus omnipotens de inferni supplicijs minatur, modo laudando bona temporalia, & delectationes pręsentis seculi callida persuasione pollicẽdo, deflectũt mentes innocentium, eorumq; itinera peruertunt. Gaudent si quos potuerint à uita reuocare, ad mortem trahere, lætantq́ in prauitatibus suis, exultant & in alienis. His nimirum pœna sua nõ sufficit, qui agunt ne soli moriantur. At si fortasse iustum quempiam tantæ iam uirtutis inuenerint, ut ei loqui contraria nõ præsumant, quia subuersores esse non possunt, statim scorpiones fiunt. Scorpio enim palpãdo incedit, sed cauda ferit. Nec mordet à facie, sed à posteriorib. nocet. Scorpiones ergo sunt omnes blandi & malitiosi, qui bonis quidem in faciem nõ resistunt, sed mox ut recesserint derogant, alios quos ualuerint inflammant, quæq; possunt noxia immittunt, mortifera inferre occulte nõ desinũt. Scorpiones ergo sunt qui blandi & innoxii in facie uidentq́, sed post dorsum portãt unde uenenum fundant. qui enim in occulto feriunt, quasi mortẽ latẽter trahunt. Vnde etiam per Psalmistam dicitur: Circũdederunt me sicut apes, & exarserũt sicut ignis in spinis. Apes enim in ore mel habent, in aculeo caudæ uulnus. Et omnes qui lingua blandiuntur, sed latenter ex malitia feriunt, apes sunt: quia loquendo dulcedinem mellis proponunt, sed occultè feriendo uulnus inferunt. Ista uerò facientes exardescunt sicut ignis in spinis: quia per flammas detrahentium non iustorũ uita comburitur, sed si quæ in eis esse poterant peccatorum spinæ cõcremantur. Dicatur ergo: Increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Increduli scilicet deo, subuersores uerò infirmãtibus proximis, scorpiones autem etiã fortibus & robustis. Quibus etsi in facie contradicere nõ præsumũt, ex occulto tamen uulnus derogationis inferunt Increduli quippe simul & subuersores & scorpiones sunt, quia & audita eã quę dei sunt non credunt. & eos quos præualent à bonis morib. subuertunt, & quos inflectere nõ ualent, occultis machinationib. feriũt. qua in re hoc quoque notandum est, quia cum prophetæ dicitur: Increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas, nobis cõsolationis medicamentum profertur. Quos sæpe tædet uiuere, dũ nolumus cum malis habitare. querimur etenim cur nõ oẽs boni sunt qui nobiscũ uiuunt. Mala proximorũ ferre nolumus, oẽs sanctos

2. Cor. 12.

Iob. 29.

Psalm. 117.

sanctos iam debere esse decernimus, dum A esse nolumus quod ex proximis portemus. Sed hac in re luce clarius patet dum malos portare renuimus, quàm multum adhuc ipsi de bono minus habeamus. Neque enim perfectè bonus est, nisi qui fuerit & cum malis bonus. Hinc B. Iob de semet ipso asserit, dicens: Frater fui draconũ, & socius struthionum. Hinc Paulus Apostolus discipulis dicit: In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Hinc Petrus gregis dominici pastor dicit: Iustum Loth oppres- B sum à nephandorum iniuria, conuersatio ne eripuit. Aspectu enim & auditu iustus erat, habitans apud eos qui de die in diem animam iusti iniquis operibus cruciabãt. Sæpe uerò cùm de uita proximorum querimur, mutare locum conamur, secretum uitæ remotioris eligere, uidelicet ignorantes, quia si desit spiritus, non adiuuat locus. Idem enim Loth de quo loquimur, in Sodomis sanctus extitit, in monte peccauit. Quia autem loca mentẽ non muniũt, ipse humani generis primus testatur parens, qui & in paradiso cecidit. Sed minus C sunt omnia quæ loquimur ex terra. Nam si locus saluare potuisset, Satan de cœlo non caderet. Vnde Psalmista ubiq; in hoc mundo tribulationes esse conspiciens, quæsiuit locum quò fugeret, sed sine deo inuenire non potuit munitum. Ex qua re & ipsum sibi locum fieri petijt, propter quem locum quæsiuit, dicens: Esto mihi in deum protectorem, & in locum munitum, ut saluum me facias. Tolerandi ergo ubiq; sunt proximi, quia Abel fieri nõ D ualet quem Cain malitia nõ exercet. Vnũ uerò est pro quo uitari societas debet malorum, ne si fortasse corrigi non ualent, ad imitationem trahant. Et cùm ipsi à sua malitia non mutantur, eos qui sibi cõiuncti fuerint, peruertant. Vnde Paulus ait: Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Et sicut per Salomonem dicitur: Noli esse amicus homini iracundo, nec ambules cum uiro furioso, ne forte discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ. Sicut ergo perfecti uiri peruersos proximos non debent fugere, quia & eos sæpe ad rectitudinem trahunt, & ipsi ad peruersitatem nunquam trahuntur: ita infirmi quiq; societatem declinare debent prauorum, ne mala quæ frequenter aspiciunt, & corrigere non ualent, delectentur imitari. Sic enim uerba proximorũ audiendo quotidie sumimus in mente, sicut flando atq; respirando aerem trahimus corpore. Et sicut malus aer assiduo flatu tractus inficit corpus, ita peruersa locutio assiduè audita, infirmantium inficit animum, ut tabescat delectatione praui operis, assidui iniquitate sermonis. Sequitur: Verba eorum ne timeas, & uultus eorum ne formides: quia domus exasperans est.] Ideo boni timendi sunt, ne offendantur, ne forte per eos ille prouocetur ad iram, qui eorũ corda semper inhabitat. Nam sicut superius dictum est, si malos offendimus, timere minimè debemus: quoniam illis nostra actio displicet, quibus nec iustitia creatoris placet. Quid ergo timendum est, si nobis ingrati sunt, qui deo amabiles non sunt? Vnde rectè nunc dicitur: Verba eorum ne timeas, & uultus eorum ne formides: quia domus exasperans est.] Ac si apertè diceretur: Timendi essent, nisi me in suis actibus exasperarent. De quibus adhuc subditur: Loqueris ergo uerba mea ad eos, si forte audiant & quiescant, quia irritatores sunt. Omnis qui peccat, quid aliud quàm conditoris sui in se iracundiã irritat? Et scimus quia quotiens actu, quotiens uerbo, quotiens cogitatione delinquimus, deum contra nos totiens irritamus. Sed tamẽ sustinent, & clementer expectat per patientiam, per prædicatores autem suos, uerbum nobis exhortationis prærogat. Omnis autem qui recta prædicat, si auditur, iram irritari creatoris super præuaricatorem populum placat. Vnde necesse est ut ipse non debeat agere malũ, quod solet in populo furorem conditoris sui irritare. Propter quod etiam subditur: Tu autem fili hominis audi quæcunque loquor ad te, & noli esse exasperans sicut domus exasperatrix est.] id est, mala quæ fieri conspicis, ipse non facias: ne hoc quod prohibere niteris, ipse committas. Omnis etenim prædicator intenta semper debet mente pensare, ne qui missus est lapsos erigere, ipse in prauitate operis cum lapsis cadat, & Pauli hunc sententia feriat dicentis: In quo alterum iudicas,

Iob 30
Phil. 2
Gen. 19
Gen. 3
Psal. 30
1 Cor. 15
Prou. 22
Rom.

dicas, teipsum condemnas. Vnde Balaam dei spiritu repletus ad loquendum, sed tamen in carnalem uitam suo spiritu detẽtus, de semetipso loquitur dicens: Dixit auditor sermonum dei, qui nouit doctrinam altissimi: & uisiones omnipotentis uidet, qui cadens apertos habet oculos. Cadens apertos oculos habuit, qui rectũ quod diceret uidit: sed rectè uidere contempsit. cadens uidelicet in peruerso opere, & apertos habẽs oculos in sancta prędicatione. Est tamen aliud quod possit intelligi: cur beatus Ezechiel qui ad prædicationem mittitur, esse exasperans prohibetur. Nisi enim ad loquenda uerba cum mittebatur obediret, omnipotentem dominum sicut populus de peruerso opere, sic propheta de suo silentio exasperasset. Nam sicut mali ideo deum exasperant, quia loquuntur uel faciunt mala: ita nõnunquam boni exasperant, quia reticent bona. Illis itaq; in culpa est peruersa agere, istis recta reticere. In hoc ergo cum malis etiam boni simul deum exasperant, quia cum peruersa non increpant, eis per suum silentium proficiendi licentiã præstant. Sequitur: Aperi os tuum, & comede quæcunque do tibi.] Aperimus os nostrum, cum recta loquimur: & comedimus quæ à deo accipimus: quia & tribuitur & augetur in nostris sensibus cibus uitæ, cum prædicare cœperimus. Vnde propheta alius dicit: Os meum aperui, & attraxi spiritum. Non enim spiritum attraheret, nisi os aperiret: quia nisi ad ꝑdicandum proximis se impenderet, spiritalis doctrinæ in eo gratia non creuisset. Sequitur: Et uidi: & ecce manus missa ad me, in qua erat inuolutus liber. Et expandit illum coram me, qui erat scriptus intus & foris.] Sicut per prophetam prædicatorum ordo, sic per librum quem accepit, scripturæ sacræ paginæ designãtur. Liber autem inuolutus, est scripturæ sacræ eloquium obscurum: quod profunditate sententiarum inuoluitur, ut non facile sensu omnium penetretur. Sed coram propheta liber expanditur: quia coram prædicatoribus sacri eloquij obscuritas aperitur. Inuolutum librum manus dei porrexerat, cum saluator dicebat: Simile factum est regnum cœlorum homini qui

Num. 22

Ps. 118.

A seminauit bonum semen in agro suo. Cũ aũt dormirent homines, uenit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abiit. Cũ autem creuisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania: & reliqua, quæ charitas uestra ẽt me reticente reminiscitur. Sed librum quem inuolutum ostenderat, expandit cum hoc quod per ęnigmata loquebatur, exposuit dicens: qui seminat bonum semen, est filius hominis: Ager autem est mundus. Bonum uerò semen, hi sunt filij regni: zizania autem filij sunt nequam. Inimicus autem qui seminauit B ea, est diabolus. Messis uerò consummatio seculi. Messores autem angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in cõsummatione seculi. Inuolutus itaque liber expanditur, qñ hoc quod obscurè prolatum fuerat, per latitudinẽ intellectus aperitur. Hunc inuolutum librum ueritas expandit, qñ in discipulis egit quod scriptum est. Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas. De quo adhuc libro subditur: qui erat scriptus intus & foris.] Liber enim sacri C eloquij intus scriptus est per allegoriã, foris per historiam. Intus per spiritalem intellectum, foris autem per sensum literæ simplicem, adhuc infirmantibus congruentem. Intus, quia inuisibilia promittit: foris, quia uisibilia præceptorum suorum rectitudine disponit. Intus, quia cœlestia pollicetur: foris aũt quia terrena cõtemptibilia qualiter sint uel in usu habẽda, uel ex desiderio fugienda, præcepit. Alia nanq; de secretis cœlestibus loquitur, alia uerò in exterioribus actionibus iubet. Et ea quidem quæ foris præcepit, patent: sed illa quæ de internis narrat, plenè D apprehendi nequeunt. Vnde scriptũ est: Extendens cœlum sicut pellem, qui tegis aquis superiora eius. Quid enim cœli nomine nisi sacra scriptura signatur? De qua nobis & sol sapientiæ, & luna scientiæ, & ex antiquis patribus stellæ exemplorum atque uirtutum lucent. Quod sicut pellis extẽditur: quia per scriptores suos carnis lingua formatum, ante oculos nostros & per uerba doctorum exponendo displicatur. Quid uero aquarum nomine, nisi sanctissimi angelorũ signantur

Luc. 24.

Ps. 103.

gnantur chori? De quibus scriptum est: *Psa. 149* Et aquæ quæ super cœlos sunt, laudent nomen domini. Huius ergo cœli superiora dominus aquis tegit, quia alta sacri eloquij, id est, ea quæ de natura diuinitatis uel de æternis gaudijs narrat, nobis adhuc nescientibus, solis angelis in secreto sunt cognita. Cœlum ergo hoc & coram nobis extenditur, & tamen aquis superiora eius conteguntur: quia & quędā sacri eloquij iam nobis per apertionem spiritus patent, & quædam quæ solis angelis possunt esse manifesta, nobis adhuc seruantur occulta. De quibus tamen occultis iam partem per spiritalem intelligētiā sentimus, iam sancti spiritus pignus accepimus: qui hæc & plenè necdum cognouimus, & tamen medullitus amamus, & in multis spiritalibus sensibus quos iam cognouimus, ueritatis pabulo pascimur. Dicat ergo: Qui erat scriptus intus & foris. Quia in sacro eloquio & dictis occultioribus atq; sublimioribus satiātur fortes, & præceptis apertioribus nos paruuli nutrimur. Vnde scriptū est: *Psa. 103* Montes excelsi ceruis, petra refugium herinaciis. Habeant.n. montes intelligētiæ qui iam contemplationis saltus dare nouerunt. Sed petra sit refugium herinaciis: quia nos paruuli & peccatorum nostrorū spinis cooperti, & si intelligere alta non possumus, in petræ nostræ refugium, id est, in Christi fide saluamur. Vnde & quibusdam dicitur: *i. Cor. 2.* Nihil me iudicaui scire inter uos nisi Christū Iesum, & hunc crucifixum. Ac si diceret: quia uos capere diuinitatis eius mysteria non posse pēsaui, sola uobis humanitatis eius infirma locutus sum. Sequitur: Et scriptæ erant in eo lamentationes, carmen, & uæ.] Carmen aliqñ in bono, aliqñ uerò in malo accipi dubium non est: quia & lætum carmen, & lugubre carmen dicere possumus. Sed nos scripturæ sacræ usum sequentes, quę penè semper carmen ponere in prosperis solet, hoc in loco pro bona parte dictum carmē accipimus. Nam cum omnipotēs deus populum suum de mari rubro liberasset, scriptum est: *Exo. 15.* Tunc Moyses & filij Israel cecinerunt carmen domino. Et cum Dauid uictoriā de hostibus fecisset, scriptum est. *2. Reg. 22* Locutus est Dauid dño uerba carminis huius. Salomon quoq; ait: *Prou.* Acetum in nitro: qui cantat carmina cordi pessimo. Acetum quippe si mittatur in nitro: feruescit nitrū protinus & ebullit. Et peruersa mens quando per increpationem corripitur, aut per prædicationis dulcedinem bona suadētur, de correptione fit deterior. Et inde in murmurationis iniquitate succēditur, unde debuit ab iniquitate compesci. Per Heliu quoq; de ingrato ac sese desperante dicitur: *Iob* Et non dixit: Vbi est qui fecit me, qui dedit carmina in nocte? Carmen quippe in nocte est lætitia in tribulatione. Carmen in nocte accipimus, quando in pressuris præsentibus de futuris gaudiis consolamur. Carmen nobis ostendebat Apostolus, cū dicebat: *Rom.* Spe gaudētes, in tribulatione patientes. Carmen in nocte se Dauid habere indicat dicens: *Psa.* Tu es mihi refugium à pressura, quæ circundedit me: exultatio mea, redime me à circūdantibus me. Qui n. circundari se pressuris narrat, & tamen deum sibi esse exultationem nominat, procul dubio carmen in nocte cātat. Quia igitur penè semper in bono carmen ponere scriptura sacra consueuit, ita à nobis et in hoc loco debet intelligi. Væ aūt in scriptura sacra sæpius de æterno luctu, q̃ præsenti solet intelligi. Vnde scriptū est: *Esa.* Væ impio in malo: retributio enim manuum eius fiet ei. Et B. Iob loquitur dicens: *Iob* Si impius fuero, uæ mihi est, si autem iustus non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria. Iustorum.n. afflictio temporalis est. Væ ergo quod dixit, à temporali afflictione distinxit, qui & iustum afflictionē, & impiū uæ habere perhibuit. Per semetipsam quoque ueritas dicit: *Mat.* Væ mundo à scandalis. *Luc.* Et uę uobis qui ridetis, quoniā flebitis. *Mat.* Et uæ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus. Pensandum ergo nobis est, quomodo hæc tria in sacro uolumine scripta sint, lamentationes, carmen, & uæ. Lamētationes uidelicet: quia in eo scripta est pœnitentia peccatorum. Carmen uerò, quia ibi pręnunciantur gaudia iustorum. Væ autem, quia illic expressa est damnatio reproborum. Vt ergo peccata punias, lege quæ in hoc uolumine scripta sunt lamēta: *Ioel.* Scindite corda uestra, & non uestimenta uestra: Et rursus: Miseri estote,

estote,& lugete, risus uester in luctum cõ uertatur, & gaudium in mœrorem. Vt au tem de promissione gaudij sequentis hilarescas, cognosce quæ in hoc uolumine scripta sunt carmina laudis æternæ: Beati qui habitant in domo tua domine, in seculum seculi laudabunt te. Et sicut per quendam sapientem de cœlesti Hierusalẽ dicitur: Ex lapide precioso & mundo omnes plateæ eius sternentur, & per omnes uicos eius halleluia cantabitur. Hoc nobis carmen cœlestis patriæ nũciare ciues eius uenerant, qui concorditer clamabãt: Gloria in excelsis deo: & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Sed si adhuc præsenti seculo mente inhæres, si adhuc terrenis uoluptatibus delectaris, amare non potes gaudia æterna quæ audis. Cognosce ergo in hoc uolumine uę quod in eo scriptum est, atq; ab animo per timorẽ expelle quod diligis, ut posis ex iudicio carmen amare quod legis. Ibi quippe sub unius damnati specie, multitudo omnis exprimitur reproborum, cum uoce ueritatis dicitur: Ligatis pedibus eius ac manibus, mittite eum in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor dentiũ. Tunc etenim reprobi in exteriores tenebras cadũt quia nunc in interioribus sua se spõte deiecerunt, ut ueritatis lumẽ nec credendo nec bene operando sequerent᷑. In quibus ligatis pedibus ac manibus mitti præcipiuntur: quia nunc dum tempus operãdi atq; currendi est, habere manus & pedes liberos in bona actione noluerunt. Ibi uę reproborum scriptum est: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Ibi damnatis ac repulsis dicitur: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. In hoc itaque uolumine cuncta quæ ædificant, omnia quæ erudiunt, scripta continentur. Peccasti enim, & iam te pœnitet illicita perpetrasse, ut ad agendam pœnitentiam docearis: ibi inuenis lamẽta. Spe cœlestium gaudiorum mentem releuare desideras, ibi ad consolationẽ tuã inuenis carmen. Sin uero & mala perpetrasti, & hæc te perpetrasse non pœnitet, sed ceruicẽ mentis erigis, ad nullas pœnitentiæ lamentationes inclinaris, nulla cœlestiũ gaudiorum expectatione corrigeris,

Iacobi 4 · *Psal. 38* · *Tob. 13.* · *Mat. 22* · *Esa. 66.* · *Mat. 15*

A uelis nolis, ibi scriptum auditurus es uę: ut quem nec timor ad pœnitentiam humiliat, nec spes ad superna præmia exaltat, damnationis suæ iã nũc pœnam prospiciat, & sine excusatione in æternũ supliciũ cadat. Quid igit᷑ fratres, quid agendum est miseris nobis, nisi ut euigilemus ad huius uerba uoluminis, & mala quæ nos egisse meminimus, fletibus puniamus, ut per lamenta pœnitentiæ, perueniamus ad carmẽ uitæ? Ne si affligi modo pœnitendo nolumus, uæ postmodum sine fine sentiamus. B Nec nos nr̃orum uulerum multititudo in desperationem deprimat: quia maiore est potentia medici, quam magnitudo languoris nostri. Quid est enim quod reparare ad salutẽ non possit, qui potuit omnia ex nihilo creare? Vnigenitus quippe est omnipotenti patri coæternus: Qui cum eo uiuit & regnat in unitate spiritussancti, per omnia secula seculorum. Amen,

Homilia decima.

C FILI hoĩs, quodcunq; inueneris, comede. Comede uolumẽ istud, & uadens loquere ad filios Israel. Et aperui os meũ & cibauit me uolumine illo. Et dixit ad me: Fili hominis, uenter tuus comedet, & uiscera tua cõplebuntur uolumine isto, quod ego do tibi. Et comedi illud, & factũ est in ore meo sicut mel dulce. Et dixit D ad me: Fili hominis, uade ad domum Israel, & loqueris uerba mea ad eos. Non enim ad populum profundi sermonis & ignotæ linguæ tu mitteris ad domum Israel: neque ad populos multos profundi sermonis & ignotæ linguæ, quorum non posis audire sermones. Et si ad illos mittereris, ipsi audirent te. Domus autem Israel nolunt audire te: quia nolunt audire me. Omnis quippe domus Israel attrita fronte est, & duro corde. Ecce dedi faciem tuam ualentiorem faciebus eorum, & frontem

Ezech. 3

frontem tuam duriorem frontibus eorum, & ut adamantem & ut silicē dedi faciem tuam. Ne timeas eos, neque metuas à facie eorum: quia domus exasperans est. Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos quos ego loquor ad te, assume in corde tuo, & auribus tuis audi, & uade: ingredere ad transmigrationem ad filios populi mei, & loqueris ad eos, & dices eis: Hæc dicit dominus deus, si forte audiant & quiescant. Et assumpsit me spiritus & audiui post me uocem cōmotionis magnæ: Benedicta gloria domini de loco suo, & uocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, & uocem rotarum sequentium animalia, & uocem commotionis magnæ. Spiritus quoque leuauit me, & assumpsit me, & abij amarus in indignatione spiritus mei. Manus enim domini erat mecum, confortans me.

SOlent quidam scripturam sacri eloquij legentes, cum sublimiores eius sententias penetrant, minora mandata quæ infirmiorib. data sunt, tumenti sensu despicere, & ea uelle in alio intellectu permutare. qui si recte in eo alta intelligerent, mandata quoque minima despectui non haberent: quia diuina præcepta sic in quibusdam loquuntur magnis, ut tamen in quibusdam congruant paruulis, qui per incrementa intelligentiæ quasi quibusdam passibus mentis crescāt, atq; ad maiora intelligenda perueniant. Vnde nunc sancto prophetæ dicitur: Fili hominis, quodcunq; inueneris, comede.] Quicquid enim in sacra scriptura inuenitur, edendum est quia & eius parua simplicem componunt uitam, & eius magna subtilem ædificant intelligentiā. Sequitur: Comede uolumen istud, et uadens loquere ad filios Israel. Et aperui os meum, & cibauit me uolumine illo.] Scriptura enim sacra cibus & potus est. Vnde etiam dominus per prophetam alium minatur: Mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi uerbum domini. Qui ergo subtracto suo eloquio, fame ac siti nos dicit attē-

Amos 8.

ri: quia eius uerba & cibus noster & potus sint demonstrat. Sed notandum quod aliquādo cibus, aliquādo potus sunt. In rebus enim obscurioribus quę intelligi nequeunt nisi exponantur, scriptura sacra cibus est: quia quicquid exponitur ut intelligatur, quasi manditur, ut glutiatur. In rebus uero apertioribus potus est. potum enim nō mandendo glutimus. Apertiora ergo mādata bibimus: quia etiam non exposita intelligere ualemus. Pro eo autem quod multa Ezechiel propheta obscura atq; perplexa auditurus erat, nequaquam ei de sacro uolumine dicitur, bibe, sed comede. Ac si aperte diceretur: Pertracta & intellige, id est, prius mande, & tunc degluti. Sed in uerbis sacri eloquij iste debet studij nostri ordo seruari, ut hæc ideo cognoscamus, quatenus de iniquitate nostra compuncti, cognoscentes mala quæ fecimus, uitemus ne alia faciamus. Et cum iam ex magno usu lachrymarum, de peccatorum remissione cœperit esse fiducia, per uerba dei quæ intelligimus, ad uitam quoque & alios trahamus, Ad hoc enim intelligēda sunt, ut & nobis prosint, & intentione spiritali aliis conferantur. Vnde bene nunc dicitur: Comede uolumen istud, & uade loquere ad filios Israel. Ac si ei de sacro cibo diceretur: Comede & pasce, saturare & eructa, accipe & sparge, confortare & labora. Et notandum quod propheta subiungit dicens: Et aperui os meum, & cibauit me uolumine illo.] Os in corde esse alius propheta testatur, dicens: Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt mala. Os ergo aperimus, quando sensum ad intelligentiam sacri uerbi præparamus. Itaque ad uocem domini propheta os aperuit, quia ad sp iramentum dominici præcepti cordis nostri desideria inhiant, ut de cibo uitæ aliquid sumant. Sed tamen hoc ipsum sumere, nostrarum uirium non est, nisi ipse cibauerit qui ut comedat iussit. Ille etenim cibatur, qui per se edere nō potest. Et quia ad capienda uerba cœlestia idonea nostra infirmitas non est, ipse nos cibat qui nobis in tempore mensuram tritici temperat, quatenus in sacro uerbo dū hodie intelligimus quod hesterno die nesciebamus, cras quoq; cōprehendimus

quod

quod hodie nescimus, per diuinæ dispensationis gratiã quotidiano alimento nutriamur. Omnipotens etenim deus quasi totiens ad os cordis nostri manum porrigit, quotiens nobis intellectũ aperit, & cibũ sacri eloquij in nostris sensibus mittit. Cibat ergo nos uolumine, cum sensum nobis scripturæ suæ dispẽsando aperit, & eius dulcedine nostras cogitationes replet. Vnde & subditur: Et dixit ad me: Fili hominis, uẽter tuus comedet, & uiscera tua replebuntur uolumine isto quod ego do tibi.] In translatione ueteri non habetur, uenter tuus comedet, & uiscera tua replebuntur. Os n. nostrum comedit dum uerbum dei legimus, uiscera uerò nostra cõplentur, cum intelligimus atq; seruamus ea in quibus legendo laboramus. In posteriori aũt translatione quã & ueraciorem credimus, scriptum est: Vẽter tuus comedet, & uiscera tua replebuntur.] In sacro uerò eloquio nonnunquam uenter pro mente poni consueuit. Vnde & per Hieremiam dr̃: Ventrem meũ, uentrẽ meum doleo. Quod quia de spiritali & nõ corporeo uentre dixerat, adiunxit: Sensus cordi mei cõturbati sunt. Neq;.n. ad salutem populi pertinebat, si propheta uentrẽ corporeum se dolere prædicaret. Sed uentrem doluit, qui mentis afflictionem sensit. Sed cur exemplũ prophetæ ꝓferimus, cum testimonium dñi apertius habeamus? Et necesse est ut cum per semetipsam ueritas loquitur, propheta taceat: quia lucerna claritatem nõ habet in sole. Ait enĩ: Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Quia.n. de mente fideliũ sanctæ prædicationes defluunt, quasi de uentre credentium aquæ uiuæ flumina decurrunt. Ventris aũt uiscera quid sunt aliud nisi mentis interna, id est, recta intentio, sanctũ desiderium, humilis ad deũ, pia ad proximum uoluntas? Vñ nunc rectè dr̃: Venter tuus comedet, & uiscera tua replebunt.] quia cum mens nostra pabulũ ueritatis acceperit, interna nostra nõ iã uacua remanent, sed alimento uitæ satiata. Pensemus charissimi fratres mei q̃ sit pia ista promissio, qua dr̃: Venter tuus comedet, & uiscera tua replebuntur uolumine isto quod ego do tibi.] Multi etenim legunt, & ab ipsa lectione ieiuni sunt. Multi uocem prædicationis audiunt, sed post uocem uacui recedunt. quorum etsi uenter comedit, uiscera non replentur: quia etsi mente intellectum sacri uerbi percipiunt, obliuiscendo & non seruando quę audierint, hæc in cordis uisceribus nõ reponunt. Hinc est enim quod per prophetam alium quosdam dominus increpat dicens: ponite corda uestra super uias uestras. seminastis multum, & intulistis parum, comedistis, & non estis satiati, bibistis, & non estis inebriati. Multum cordi suo seminat, sed parum infert, qui de mãdatis cœstibus uel legendo, uel ẽt audiendo multa cognoscit, sed negligenter operando pauca fructificat. Comedit & non satiatur, qui uerba dei audiens, lucra uel gloriam seculi concupiscit. Bene autẽ nõ satiari dicitur: quia aliud mandit, & aliud esurit. Bibit & non inebriatur qui ad uocem prædicationis aurẽ inclinat, sed mẽtem non mutat. solet enim per ebrietatẽ bibentium sensus mutari. Qui ergo ad cognoscendum dei uerbum deuotus est, sed ea quæ sunt huius seculi adipisci desiderat, bibit & inebriatus non est. si enim inebriatus esset, proculdubio mẽtem mutasset, ut iam terrena non quæreret, iam uana & transitoria quæ amauerat non amaret. De electis nanque per psalmistam dicitur: Inebriabũtur ab ubertate domus tuæ. quia tanto omnipotentis dei amore repleti sunt, ut mutata mente sibimetipsis extranei esse uideantur, implentes qđ scriptum est: qui uult post me uenire, abneget semetipsum. semetipsum abnegat, qui mutatur ad meliora, & incipit esse quod non erat, & desinit esse quod erat. sæpe autem quosdam uidimus ad uocem prædicationis quasi ex conuersione compunctos, habitum non animum mutasse, ita ut religiosam uestem sumerent, sed anteacta uitia non calcarent, iræ stimulis inaniter agitari, malitia doloris in proximi læsionem ferueścere, de ostensis quibusdã bonis ante humanos oculos superbire, præsentis mundi lucra inhianter quærere, & de solo exterius habitu quem sumpserunt, sanctitatis fiduciam habere. Quibus quid aliud dicẽdum est, nisi hoc quod doctor egregius quibusdam legis exteriora

Hiere. 4. Ioan. 6. Aggæi 1 Psal. 35 Mat. 6.

exteriora seruantibus loquitur dicēs: quia in Christo Iesu neque circumcisio aliquid ualet, neque præputium, sed noua creatura? Non enim magni est meriti, si quid foris erga nos agatur in corpore, sed magnopere pensandum est quid agatur in mente. Nam præsentem mundum despicere, transitoria non amare, mentem medullitùs in humilitate deo & proximo sternere, contra illatas contumelias patientiam seruare, & custodita patiētia, dolorem malitiæ à corde repellere, egenis propria tribuere, aliena minimè ambire, amicum in deo diligere, propter deum & eos qui inimici sunt amare, de afflictione proximi lugere, de morte eius qui inimicus est non exultare, hæc est noua creatura, quam idē magister gentium apud alios discipulos uigilanti oculo requirit, dicens: Si qua igitur in Christo noua creatura, uetera transierunt: Ecce facta sunt omnia noua. Ad ueterem quippe hominem pertinet, præsentem mundum quærere, transitoria ex concupiscentia amare, mentem in superbiam erigere, patientiam non habere, ex dolore malitiæ de proximi læsione cogitare, sua indigentibus non dare, atque ad multiplicandum aliena quærere, nullum purè propter Deum diligere, inimicitias inimicis reddere, de afflictione proximi gaudere. Cuncta hæc uetusti sunt hominis, quæ uidelicet de radice trahimus corruptionis. Sed qui iam ista exuperat, & ad præcepta dominica mentem in benignitatem commutat, de hoc rectè dicitur: quia uetera transierunt: ecce facta sunt omnia noua. Tunc ergo in nostris mentibus noua fiunt, cùm à nobis uetusti hominis uitia transeunt, quando sacri uerbi præceptum uenter comedit, & uiscera medullitùs replentur. Sæpe enim quosdam uidimus tota se mente ad sanctæ lectionis studiũ contulisse, atq; inter uerba dominica recognoscentes in quantis deliquerint, semetipsos in lachrymis mactare, mœrore continuo affligi, in nullis huius mundi prosperitatibus delectari: ita ut eis uita præsens oneri, & lux ipsa fastidio fieret, uix ad colloquendum communia admittere, atq; a rigore disciplinæ animũ difficile relaxare: per amorē conditoris, luctu solũ modo & silentio gaudere. Horum uenter

A sacrum uolumen comedit, & uiscera repleta sunt: quia præcepta uitę quæ sensus capere potuit, memoria non amisit, sed hæc collectus in deo animus lugendo semper & recolendo seruabit. Et fit plerunq; ut tales quiq; ex dono cœlestis gratiæ, etiā uerbũ doctrinæ percipiant, atque de ueritatis pabulo, quod ipsi intrinsecus dulciter ruminant, proximos suauiter pascant. De quorum profectò ore prædicatio audientibus dulcis est: quando eorum actio contraria suis prædicationib. non est: quia de propria uita sumunt, quod per linguam

B proximis conferunt. Vnde rectè hic quoque propheta subiungit.

Et comedi illud, & factũ est in ore meo sicut mel dulce.] Liber qui uiscera repleuit, dulcis in ore sicut mel factus est: quia ipsi de omnipotenti domino sciũt suauiter loqui, qui hunc didicerint in cordis sui recessibus ueraciter amare. In eius quippe ore scriptura sacra dulcis est, cuius uitæ uiscera mandatis illius replentur: quia ei suauis est ad loquendum, cui internus impressa ad uiuendũ fuerit. Nam sermo dulcedinem non habet, quē uita reproba intra

C conscientiam remordet. Vnde necesse est ut qui uerbum dei loquitur, prius studeat qualiter uiuat, ut post ex uita colligat quæ & qualiter dicat. Ad prædicandum namq; plus conscientia sancti amoris ædificat, quàm exercitatio sermonis: quia amando cœlestia, intra semetipsum prædicator legit quomodo persuadeat ut despici debeat terrena. Qui enim uitam suam interius pensat, & exemplo suo foris admonendo alios ædificat: quasi in corde linguæ calamum tingit, in eo quòd manu uerbi proximis exterius scribit. Inde admirabilis

D prædicator cum multa discipulis exhortādo dixit: quia nullam intra semetipsum de conscientia contrarietatem pertulit, secutus adiunxit: Si qua uirtus, si qua laus disciplinæ: hæc cogitate quæ & didicistis & accepistis & audistis & uidistis in me. Hæc agite, & deus pacis erit uobiscum. Sequitur: Et dixit ad me: Fili hominis, uade ad domum Israel, & loqueris uerba mea ad eos.] In eo quòd dominus prophetæ dicit: loqueris uerba mea ad eos, quid aliud quàm eius ori frenum moderaminis imponit? ne quæ prius intus non audierit:

dierit: foris dicere præsumat. Nam prophetæ falsi sua & non dei uerba loquebantur, de quibus scriptum est: Nolite audire uerba prophetarum qui prophetant uobis, & decipiunt uos: uisionem cordis sui loquuntur, non de ore domini. Et rursum: Non loquebar ad eos, & ipsi prophetant. Qua ex re quoque colligendum est: quia & quisquis expositor in explanatione sacri eloquij ut fortasse auditoribus placeat, aliquid mentiendo componit, sua & non domini uerba loquitur, si tamen placendi uel seducendi studio mentiatur. Nam si in uerbis dominicis uirtutem requirens, ipse aliter quam is per quem prolata sunt, senserint, etiam si sub intellectu alio ædificationem charitatis requirat, domini sunt uerba quæ narrat: quia ad hoc solum deus per totam nobis sacram scripturam loquitur, ut nos ad suum & proximi amorem trahat. Sequitur: Non enim ad populum profundi sermonis & ignotę linguę; tu mitteris ad domũ Israel; neq; ad populos multos profundũ sermonis & ignotæ linguæ, quorũ non possis audire sermones, Et si ad illos mittereris; ipsi audirēt te. Domus autē Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me.] In ipso iussionis exordio quo propheta ad pręedicandum mittitur, apertè & uocatio gentium, & Israelitarum repulsio designatur. Nam cùm dicitur: Non ad populos multos profundi sermonis & ignotæ linguę mitteris: quorum non possis audire sermones, atq; statim subditur: Et si ad illos mittereris, ipsi audirent te: apertè declaratur obediētia gentium, quæ quandoque prędicatorum uoces essent sine tarditate secuturæ. Et cùm subditur: Domus autem Israel nolunt audire te: quia nolunt audire me: Iudææ duritia designatur, quæ uerba prædicantium & cognouit & sequi noluit. Ignora autem lingua gentium ad obediendum moram nō fecit, quamuis extranea ab eloquio legis fuit. Bene autem dicitur: Nolunt audire te: quia nolunt audire me, secundum hoc quod scriptum est: qui uos spernit, me spernit. Causa quoq; cur non audiant, subinfertur cùm dicitur.

Hier. 22

Lucæ 10

Omnis quippe domus Israel attrita fronte est, & duro corde.] Cùm domus Israel attrita fronte esse perhibetur, quid aliud sentiendum, quidve cogitandum est nisi quòd frontem cordis in impudētiam atterit culpa frequens, ut quò crebrius committitur, eò de illa committentis animus minus uerecundetur? Atque ideo ad tantam cordis duritiam quandoque peccator peruenit, ut iam in correptione sensibilis non sit: quia qui usu peccandi induruit, nullo modo corripientis uerbum, id est, manum palpantis sentit, sicut Iudęæ quoq; crebrius delinquenti dicitur: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Vel certè attrita frons est in huius mundi actibus assueta: quia sicut sunt nonnulli qui quietem cunctis mundi pręmijs atque honoribus preponunt, ita nonnulli ut in hoc mundo aliquid esse uideantur, terrenis laboribus insudant, insistunt causis, permiscentur iurgijs. Et quamuis se corpore deficere inter labores sentiant, amore tamē terrenarum rerum deuicti, delectabiliter fatigantur. Quibus per prophetam dicitur: Effraim uitula docta diligere trituram. Vitula etenim in tritura areæ assueta, etiam si relaxatur à labore, sponte redit. Sic quibusdam prauis mentib. nihil est laboriosius quam si eis præcipitur, ut in huius mundi actibus non laborent. Nam sæpe quidam repulsi ab actione terrena, deprecantur ut redeant. Rogant ut premantur, graue se incurrisse periculum quietem putant. Attrita ergo fronte sunt, qui non solum labores non fugiunt, sed neque importuni uideri in laboribus qui sibi negantur erubescunt. Sequitur.

Ezech. 3

Oseæ 10

Ecce dedi faciē tuam ualētiorem faciebus eorũ, & frontem tuam duriorem frōtibus eorũ.] Sicut uerecũdia laudabilis est in malo, ita reprehēsibilis est in bono. Erubescere. n. malũ, sapientiæ est; Bonũ uerò erubescere, fatuitatis. Vnde scriptũ est; Est cōfusio adducens peccatũ, & est confusio adducēs gloriā. qui eñ erubescit pœnitendo mala quæ fecit, ad uitæ libertatē peruenit. Qui uerò erubescit bona facere; a statu rectitudinis cadit, atq; ad damnationē tendit, sicut per redemptorem dicitur: Qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet cùm uenerit in maiestate sua. Et sunt qui bona sua iam

Eccli. 4

Lucæ 9

in mente concipiũt, sed needũ malis apertè contradicunt. Hi nimirum quia boni sunt in mente, sed authoritatem non habent in locutione, apti ad ueritatis defensioné non sunt. Ille. n. esse ueritatis defensor debet: qui quod rectè sentit, loqui nec metuit, nec erubescit. Vnde nunc in magno munere prophetæ promittitur: Ecce dedi faciẽ tuam ualentiorẽ faciebus eorum, & frontẽ tuam duriorẽ frontibus eorũ.] Quid est autẽ peccator, nisi uulneratus? & quid prædicator nisi medicus? Si ergo non erubescit peccator qui iacet in uulnere, cur erubescat medicus qui per medicamenta prouidet salutẽ? Sæpe uerò contingit ut prædicator reuerenter audiatur. Nonnunquã uerò à peruersis ita despicitur, ac si eis nihil utilitatis loquatur. Vnde rectè nunc dicitur: Vt adamantem & ut silicẽ dedi faciẽ tuam.] Adamas & silex utraque dura, sed unum horum preciosum est, alterũ uile. Adamas ad ornamentũ sumitur, silex ab itinerantibus calcatur. Et sæpe cõtingit, ut hos quos correptionẽ suam cõspicimus nimis humiliter audire, uerecundemur eis aliqua dicere. Nonnunquã uerò euenit: ut eos quos increpationem suam uidemus postponere, & despectui habere, trepidemus eis uerbum prædicationis inferre. Sed si rectè sapimus, & ad eos à quibus nos honorari cõspicimus, & ad eos à quibus nos despici uidemus, authoritatẽ exhortationis uel increpationis sumimus, ut nec illorum humilitatẽ debeamus erubescere, nec illorũ superbiã formidare. Dicatur ergo: Dedi faciem tuã ut adamantẽ.] idest, si ab auditorib. honoraris. Dedi faciem tuã ut silicem.] Si ab auditorib. cõcul-caris atq; despiceris: ut nec p illatũ honorem refrenetur lingua ex uerecundia, nec per despectum taceat ex infirmitate Sequitur: Ne timeas eos, neq; metuas à facie eorum: quia domus exasperans est.] Hoc iã superius dictum est. Sed notandum quàm aspera domus habetur, cuius asperitas tã crebrò replicatur. Increpandus itaq; peccator est & nunquàm timendus, quia domus exasperans est. Timeri enim homo debuerat, si ipse authorem omnium ut homo timuisset. Nam qui rationis sensum ad timorem dei non habuit, tanto in nullo timendus est, quanto hoc quod esse debuit, non est. Sequitur.

2. Cor. 10

Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos quos loquor ad te, assume in corde tuo, & auribus audi: & uade ingredere ad transmigrationem filiorum populi mei.] Vigilanter intuendum est quod uoce domini ad prophetã dicitur: ut prius sermones eius audiat, & postmodum loquatur. Audimus enim uerba dei, si facimus. Et tunc ea proximis rectè loquimur cùm prius ipsi fecerimus. quod bene Marcus euangelista confirmat, cùm factum domini miraculum narrat, dicens: Adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum ut imponat illi manum. Cuius ordinem curationis insinuat, subdens: Misit digitos suos in auriculas: expuensque tetigit linguam eius, & suspiciẽs in cœlum ingemuit, & ait illi: Effeta: quod est adaperire. Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est uinculũ linguæ eius, & loquebatur rectè. Quid est enim quòd creator omnium deus cùm surdum & mutum sanare uoluisset, in aures illius suos digitos misit, & expuens linguam eius tetigit? quid per digitos redemptoris, nisi dona sancti spiritus designãtur? Vnde cũ in alio loco eiecisset dæmonium, dixit: Si in digito dei eijcio dæmonia, profectò peruenit in uos regnũ dei. Qua de re per euãgelistam alium dixisse describitur: Si ego in spiritu dei eijcio dæmones, igitur peruenit in uos regnum dei. Ex quo utroque loco colligitur, quia digitus spiritus uocatur. Digitos ergo in auriculas mittere, est per dona spiritus sancti mentem surdi ad obediendum aperire. Quid est uerò quod expuens linguam eius tetigit? Saliua nobis est ex ore redemptoris, accepta sapientia in eloquio diuino. Saliua quippe ex capite defluit in ore. Ea ergo sapientia quæ ipse est, dum lingua nostra tangitur, mox ad prædicationis uerba formatur. qui suspiciens in cœlum ingemit, non quod ipse necessarium gemitum haberet qui dabat quod postulabat, sed nos ad eum gemere qui cœlo præsidet docuit, ut & aures nostræ per donum spiritus sancti aperiri, & lingua per salinam oris, id est, per scientiam diuinæ locutionis solui debeat ad uerba prædicationis. Cui mox effeta, id est, adaperire dicitur: & statim apertæ

Mar.

Luc. 11

tæ sunt aures eius: & solutum est uinculũ linguæ eius. Qua in re notãdum est, quia propter clausas aures dictum est, adaperire. Sed cui aures cordis ad obediendum apertæ fuerint, ex subsequenti proculdubio etiam linguæ eius uinculũ soluitur: ut bona quæ ipse fecerit, etiam facienda alijs loquatur. Vbi bene additur, & loquebatur rectè. Ille enim rectè loquitur, qui prius obediendo fecerit, quæ loquẽdo admonet esse facienda. Quòd uerò ad transmigrationem populi admonendam prophetam mittitur, non solum ea transmigratio dẽt intelligi, quæ eius populi erat in corpore, sed ẽt quæ facta fuerat in mente. Ab Hierusalem quippe ad Babyloniã uenerat. Et quid Hierusalem nisi uisio pacis? quid Babylonia nisi confusio uocatur? Quisquis uerò à rectis operibus in peruersis actibus cadit: quoniam à bono studio ad uitia defluit, quasi ab Hierusalem ad Babyloniæ ciuitatem uenit. Culmen enim bonæ contemplationis deseruit: atq; in transmigratione confusionis iacet. Quod illis solet sæpe euenire, qui cũ bona agunt, in his de sua uirtute gloriãtur. Vnde Psalmista ne à uisione pacis, id est, à bonis actibus captiuus ad Babyloniã emigraret, dño supplicãs dicit: Adiutor meus, non emigrabo. Si.n. in se confideret: à iustitiæ operibus cadendo migrasset. Sed neq; hi qui à statu rectitudinis in prauam actionem ceciderunt, desperandi sunt: quia ecce propheta ad transmigrationem Babyloniæ mittitur. Et per prophetam alium dominus dicit: Et uenies usq; Babylonem, & ibi liberaberis. Sæpe enim quis postquàm in confusionem uitiorum ceciderit, erubescens mala quæ perpetrauit, ad pœnitentiam redit: se[illegible] à suis lapsibus bene uiuendo erigi[illegible]que ergo iste, nisi usq; ad Babylo[illegible]em uenit, & ibi liberatus est? qui p[illegible]tquam confusus mente, peruersa per[illegible]petrauit, erubescens mala quæ fecit se contra se erigit, & bene operando ad statum rectitudinis redit. In Babylonem itaque ueniens liberatus est, qui per diuinam gratiam ostenditur etiam de confusione saluatus. Propheta ergo ad transmigrationem loquitur, cum illos increpat, qui à statu rectitudinis ad erroris uitia transmigrãdo

Psal. 61

Mich. 4.

A ceciderunt. Sequitur: Et loqueris ad eos, & dices: Hæc dicit dominus deus, si forte audiant & quiescant.] Quoties diuinis uocibus difficultas audiendi repetitur, ut dicatur si forte audiant: quid aliud quàm transmigrati populi duritia designatur? In quibus uerbis magna est nostra consolatio: quia si omnipotens deus prophetã mittens, à peruerso populo uerbo sua denunciat difficile audiri, cur nos miseri contristamur, cum sæpe à fratribus in nostra admonitione contemnimur? Nam crebro delinquentes alloquimur, frequen-

B ter increpamus. Sæpe cum eis blandis sermonibus agimus, & tamen alter audit, alter audire contemnit. Alter ex parte uerbum exhortationis suscipit, & ex parte recipere recusat, ita ut quotidie impleri uideamus hocquod per prophetam alium dominus narrat quæ fecerit iratus, cum dicit: Plui super ciuitatem unam, & super alteram non plui. Pars una compluta est, & pars quæ compluta non est, aruit. Cum enim sanctę exhortationis uerba alia mẽs suscipit, alia suscipere recusat, super unã ciuitatem dominus pluit & super alterã

C nõ pluit. Cùm uerò & ipse qui proximos audit, ab aliis se uitiis corrigit, atque ab aliis emendare contemnit: una eademq; ciuitas & ex parte compluitur, & ex parte arida remanet, in qua à se prædicationis pluuiam repellit. Sunt etenim quidã, qui exhortationis uerba omnino nõ audiunt, hi penitus suscipere pluuiam nolunt. Et sunt quidam qui audiunt [illegible] hanc medullitus non sequu[illegible]ed [illegible] in se uitia resecãt, se[illegible]at: [illegible] duran[illegible] in alii[illegible]ia alia [illegible] Sæpe.n. quosd[illegible] grauiter per

D prædicationis uer[illegible] uidemus qui per æstum repel[illegible]u à semetipsis auaritię non r[illegible]unt, & non solũ iam aliena [illegible]ptunt, sed & propria indigentibus largiuntur, nec tamen iræ stimulos edomant, nec patientiæ moderamina per mẽtis tranquillitatem seruant. Et sępe alij ad exhortationis uerbum in semetipsis iam carnis immunditiam uincunt, corpus in castitate custodiunt, nec tamen adhuc animum sicut debent proximis inclinant, sed per rigorem superbiæ in cogitatione se eleuant. In istis pars una compluta est, quia fructum fecit, & pars quæ compluta nõ est, aruit: quia exhortationis uerbũ nõ

Amos 4.

plene suscipiens, à bono opere sterilis remansit. Sequitur: Et assumpsit me spiritus, & audiui post me uocem commotionis magnæ: Benedicta gloria dñi de loco suo.] Quid est hoc quod propheta postq̃ ad trãsmigrationẽ filiorum populi mittitur, uocem post se magnæ commotionis audit dicentem: benedicta gloria dñi de loco suo? Conuersus quippe ad peccatores Babyloniæ fuerat, & uocẽ gloriæ dñi de loco suo post tergum audiebat. Locus est enim dei Hierusalẽ, id est, uisio pacis: quia nimirum illa corda uident ea quæ dei sunt, quæ ad trãsmigrationem Babyloniæ, hoc est ad confusionis uitia non descendunt. Ibi. n. inhabitat deus ubi uera pax quæritur, internæ cõtemplationis gloria amatur. Nam qui ad peruersitatem defluit, locus dei esse contemnit. Locus ergo gloriæ dei est uel sancta quæque anima, uel unusquisque in cœlestibus permanens angelicus spiritus: Et gloria domini de loco suo benedicitur: cum uel ab electis hominibus, uel à sanctis angelis authori omnium laus æterna cantatur. In eo ergo quod iusti de conuertendis peccatoribus cogitant: quia eorum uitia considerando ad carnales actus oculũ ducunt: quasi ad Babyloniam intendunt. Qui tamen pro statu suæ rectitudinis, quia in laude dei bona sanctorum considera nunquam desinũt: quamuis per cogitationem aliud intendunt, quasi post se uocem gloriæ domini ab Hierusalẽ, id est, de loco suo audiunt. Sed cur in istis immoramur, qui hæc prophetæ uerba largiente domino per sensum alterum & subtilius intelligere, & apertius dicere ualeamus? Ait enim: Et assumpsit me spiritus.] Prædicatorẽ spiritus assumit, cum eius mentẽ in amore dei omnipotentis eleuatã, à terrenis iã desideriis alienã reddit, ut nihil ei agere liberat, nisi ea quib. lucra spiritalia congreget, & ad regna cœlestia quotidiani sui operis fructũ portet. Vnde & nobis prædicatoribus iubetur: Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in uitam æternam. *Ioan. 6* Bene autẽ subditur: Et audiui post me uocem commotionis magnæ.] Propheta sancto spiritu repletus, quasi transacta narrat, quæ facienda præuidet: quia & in prædestinatione iam facta sunt, quæ adhuc in opere sequuntur. Vnde & in translatione ueteri per Esaiam dicitur. Qui fecit quæ futura sunt. Quid est ergo quod post se propheta uocem audiuit commotionis magnæ, nisi quod post sermonem prædicationis, qui fit ad corda peccantium, lamenta pœnitentiam sequuntur? Peruersi etenim quique dum praua agunt, & à iustis recta non audiunt, nesciunt quam sint grauia quæ committũt, atq; ex ipsa sua ignorantia, in suo stupore securi sunt: & iacentes in culpis, quasi molliter quiescunt: sicut de quodam peccatore & securo populo dicitur: Requieuit in fecibus suis, q̃a securus iacet in peccatis. *Hier.* Cum uero audire peruersi uerbum prædicationis cœperint, quę sint supplicia æterna cognoscere: qui terror iudicij, quam subtilis exatio de singulis quibusque peccatis, ilico contremiscunt: implẽtur gemitibus, & non se capientibus suspirijs anxiantur: atq; magno pauore concussi, in luctu & fletibus erumpunt. Prophetam ergo uox magnæ commotionis sequitur: quia post uerbũ prædicationis, conuersorum atq; pœnitentiũ luctus audiuntur. Qui enim prius quieti iacebant in uulnere: tacti postmodum manu medicinæ, cum dolore redeunt ad salutem. De hac commotione pęnitentium per prophetam alium dicitur: pedes eius steterũt & commota est terra: quia cum ueritatis uestigia in mente audientium figuntur, ipsa mens in sui consideratione turbata commouetur. *Zach.* Hinc psalmista pro peccatoribus exorat dicens: Qui sedes super Cherubin, moueatur terra. *Psal.* Hinc pro afflictis & pęnitentibus deprecans, ait: Commouisti terram, & conturbasti eam: sana contritiones eius, quia mota est. *Psal.* Terra quippe commota & turbata, est peccator de cognitione reatus sui anxius, & ad pęnitentiæ lamenta perductus. Peccati etenim homini dictum est: Terra es & in terram ibis. *Gen.* Exoret ergo ut sanetur contritio terræ, quia mota est: quatenus peccator qui de culpis suis affligitur, de cœlestis misericordiæ gaudio consoletur. Hæc est itaq; uox cõmotionis magnæ: quãdo unusquisq; sua acta dijudicãs in afflictione pœnitẽtiæ perturbatur. Sed quid uos ipsa

ipsa dicat, audiamus: Benedicta gloria dñi de loco suo.] Locus.n. maligni spũs fuerant corda peccantiũ, sed cũ sibimetipsis irati per pniam redeunt ad uitã gloriæ dñi locus fiunt. Iam.n.se contra se erigunt: iã pniæ lachrymis insequuntur mala quę cõmiserunt. Inde ergo auditur benedictio gloriæ in laude dñi, unde prius sonabat creatoris iniuria de amore præsentis seculi. Et corda pęnitentiũ fiunt iã dño locus suus: quæ prius in peccatis posita, fuerant locus alienus. Ipsi aũt qui à peccatis suis ad dñm conuertuntur, non solum deleant lachrymis peruersa quæ fecerunt, sed ẽt miris operibus ad alta proficiunt: ut sancta animalia dei omnipotentis fiant: ut signis & uirtutibus ad alta euolent: ut terrã funditus deserant, & acceptis donis se ad cœlestia per desideriũ suspendant. De quibus adhuc subditur: Et uocẽ alarũ aĩalium percutientiũ alterũ ad alterũ.] Audit post se ꝓpheta uocẽ cõmotionis magnæ: quia sicut dictũ est, uerbũ prędicantiũ luctus pœnitẽtium sequitur. Audit post se uocem alarum animalium: quia ex ipso luctu pœnitentium oriũtur uirtutes sanctorum: ut tãto magis in sancta actione proficiant, quanto se ad cognitionem uitæ nequiter egisse meminerũt. Sed est in his uerbis magna dubitatio: qa non apertè per prophetam dicitur, utrum unumquodque animal alas suas in semetipsis percutiat, an certè hæc eadem sancta animalia alis suis se uicissim feriant, ut ala huius alterum, & ala alterius istud animal tãgat. Sed quia plerunq; in sacro eloquio ideo aliquid obscurè dicitur, ut dispẽsante mirabiliter deo multipliciter exponatur, nos charitati uestræ utraq; exponere largiente domino debemus. Sæpe iã alas animalium uirtutes diximus esse sanctorum. Quomodo ergo unumquodq; animal alas suas excutiens, alteram ad alteram percutit: nisi ꝙ apertè datur intelligi: quia si sancta animalia efficimur, uirtus in nobis uirtutẽ excitat dum una alteram ad perfectionem pulsat? Ecce etenim quis habet iam uerbi dei scientiam, discat ut uiscera etiam misericordiæ habeat. Per scientiam quippe uerbi dei discit: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis. Cunq; iam esse misericors in eleemosynis cęperit uerba sanctæ authoritatis legit: & quicquid in eis de misericordia dicitur, uberius per experimentum intelligit. Ibi enim scriptum est: Pater erã pauperum. Quod fortasse antea legebat, & præteribat. Sed cum in eius corde iam misericordiam cęperit imitari natura, quod est patrem esse pauperũ, legit & recognoscit quia introrsus redit, in semetipso intelligit quod foris audit. Aliud nanq; est eleemosynam ex præcepto facere, atque aliud ex charitate. Ex præcepto enim facere bonum inchoantium est. Ex charitate autem bonum perfectorum: qui non solum quia iubetur faciunt, sed etiam diligunt faciẽdo quod iubetur. Hinc est enim quòd in magna uirtute per Psalmistam dicitur: Vide quia mandata tua dilexi domine: in tua misericordia uiuifica me. Mandata enim dei pro iussione facere, seruientis & obedientis est: diligendo hęc facere, obedientis & amantis est. Quia ergo & per scientiam charitatis misericordia discitur: & per charitatem misericordiæ in corde compuncto scientia multiplicatur, ala in nobis alã percutit: quia uirtus uirtutem excitat. Sic qui castitatis bonum in suo corpore custodit, contra luxuriantes zelo accẽditur, ut ab immunditiæ maculis expientur. Et sæpe dum quosdam in lapsibus inuenit, edomat, affligit, atq; ad castitatis munditiã restringit. Cuius si fortè mens de immunditia luxuriæ fuerit tẽtata, ex ipso zelo quo alios correxit, semetipsum cõuenit, & erubescit immunda cogitare, quæ se in aliis recolit correxisse. In hoc ergo ala alam percutit, dum uirtus uirtutem pulsat, & ab immunditia custodit. Sin uero, ut præfati sumus, uicissim se alis suis animalia feriunt, & altera ad alteram ala percutitur singulorũ, huius quoque descriptionis largiente domino sensus patet. Quid est ergo ꝙ hæc pennata animalia uicissim alas altera ad alteram feriunt, nisi quod omnes sancti se inuicem suis uirtutibus tangunt, & sese ad profectum excitant ex consideratione uirtutis alienæ? Nõ enim uni dãtur omnia, ne in superbiam elatus cadat. Sed huic datur quod tibi nõ datur, & tibi datur quod illi denegatur, ut dum iste cõsiderat bonum quod habes, & ipse non habet,

Marginalia: A, B, C, D; Luc. 11.; Iob 29.; Psal. 118.

habet, te sibi in cogitatione præferat: Et rursum dũ tu habere illũ conspicis quod ipse non habes, te illi in tua cogitatione postponas & fiat quod scriptum est: Superiores sibi inuicẽ arbitrantes. Vt.n. pauca ex multis loquar, isti miræ abstinẽtiæ uirtus tribuitur, & tñ uerbũ sciæ non habet. Illi aũt datur uerbum sciæ, & tamen uirtutem perfectæ abstinentię apprehendere conatur, & nõ ualet. Huic libertas uocis tribuitur: ut oppressis quibusq; protectionis solatia impendens, ad defensionem iustitiæ liberè loquatur: sed tñ adhuc multa in hoc mundo possidens, relinquere omnia uult, & nõ ualet. Illi uerò iam datum est omnia terrena relinquere, & nihil in hoc mundo cupit habere, sed tamen adhuc authoritatem uocis cõtra peccantes quosq; non præsumit exerere. Et qui ideo plus loqui libere debuit quia iam non habet unde in hoc mundo teneatur, loqui contra alios liberè recusat, ne ipsam uitæ suæ quietem perdat. Isti uirtus prophetiæ data est, multa iam quæ uentura sunt prę uidet sed tamen præsentis proximi ęgritudinem conspiciens atque compatiens nõ ualet curare. Illi data est curatiõis gratia, atq; à corpore proximi molestiam quæ in præsenti est, orationibus repellit: sed tamen quid seipsum paulopòst sequat ignorat. Mira itaque dispensatione omnipotens deus sic in electis suis sua dona dispẽsat: ut & isti det quod illi denegat: & alteri maius, quod alteri minus tribuit, quatenus dum uel iste habere illum conspicit quod ipse non habet, uel ille hunc magis accepisse considerat, quod sibi minus adesse pensat, dona dei alter in altero, id est, uicissim omnes admirẽtur, atq; ex hac ipsa admiratione humilietur alter alteri: & quem uidet habere quod non habet, eum diuino iudicio sibi prælatum putet. Alis ergo suis uicissim se animalia feriũt: cum sanctæ mentes alternis se uirtutibus tangunt, & tangendo excitant, atque excitata ad profectũ uolant. Videamus Paulum quomodo Apostolorum alis tactus, atque ad pœnitentiam excitatus fuerat: qui mala præteritæ persecutionis suæ, ad Apostolorum innocentem uitam considerans dicebat: Ego enim sum minimus Apostolorum, qui nõ sum dignus uocari Apostolus: quia persecutus sum Ecclesiam dei. Considerauit quippe Apostolorum innocentiam, & propter præcedentẽ malitiam, uilis in eius oculis facta est omnis quam exhibebat in Ecclesia sollicitudo sua. Et quam multos ex accepto intellectu præcederet, non attendit, quia illorum innocentiam pensans persecutorem aliquando fuisse se doluit. Sed uideamus si quis ex Apostolis eum qui Paulo datus est intellectum miratur. Ipse nobis Apostolorum primus requirendus est qui discipulos admonens, ait: Sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datã sibi sapientiam scripsit uobis: sicut in omnibus epistolis, loquens in eis de his in quibus sunt quędam difficilia intellectu: quæ indocti & instabiles deprauãt. Miratur itaq; in Apostolis oĩbus Paulus innocentiam: miratur Apostolorum primus in Paulo sapientiam. Alis ergo se tãgunt qui inde se uicissim ad profectum excitãt, unde uolant. Hoc itaq; omnipotẽs deus agit in cordibus hominum, quod facit in regionibus terrarum. Poterat nanq; uni cuilibet regioni fructus omnes tribuere: sed si una quęlibet regio alterius regionis fructu non indigeret, communionem cũ altera non habuisset. Vnde fit ut huic uini, alij uero olei abundantiã tribuat. Hãc multitudine pecudum, illam uero ubertate abundare fructuum, ut cũ illa defert qđ ista non habet, & ista reddit quod illa nõ detulit, per cõionem gratiæ sibi simul etiã diuisæ terræ coniunctæ sint. Sicut ergo regiones terrarum, ita sunt mentes sanctorum, quæ dum uicissim sibi conferunt qđ acceperũt, quasi fructus suos regiones regionibus impendunt, ut in una omnes charitate iungantur. Sed inter hæc sciendum est quia sicut electi quique hoc semper in aliis attendunt quod à deo melius acceperunt quàm ipsi, ut eos sibi in cogitatione præferant, seq; illis in humilitate substernant, ita reproborum mens nunquam considerat quid alter boni amplius quàm ipse, sed quid boni ipse amplius q̃ alter habeat. Neque enim pensant quæ bona spiritus alter acceperit, & ipsis desint, sed quæ bona ipsi, & quæ mala adsint alteri. Et cũ omnipotens deus ad hoc uirtutes singulas diuidat, ut alterũ alteri in

Marginalia: Phil. 2. — 1. Cor. 15 — 1. Pe. — A, B, C, D

in cogitatione humiliet: ad hoc reprobi pertrahunt bonum quod acceperunt, ut ex eo in elatione perdantur: dum semper considerant bona quæ ipsi habent, & alij non habent: & nunquã perpendere student quanta bona alij habeant, & ipsi nõ habeant. quod ergo diuina pietas in augmentum disponit humilitatis, hoc mẽtes reprobæ in argumentum uertunt elationis. Et ex diuersitate munerũ à bono deficiunt, unde crescere in humilitatis bono debuerunt. Propter hoc ergo necesse est fratres charissimi, ut in uobis hoc semp debeatis aspicere quod minus habetis: in proximis uerò hoc quod uobis amplius acceperunt: quatenus dũ super uosmetipsos eos pro bono quod ipsi habẽt, & uos non habetis, aspicitis, ad hoc quoque obtinendum etiam uos ex humilitate crescatis. Si enim & uos in illis accepta bona perpenditis, & illi in uobis considerãt dona quæ habetis: uicissim uos alis tangitis, ut excitati semper ad cœlestia uoletis. Sequitur: Et uocem rotarum sequentiũ animalia, & uocem cõmotionis magnæ.] In rotis sacri eloquij testamenta signari superius diximus. Vox igitur rotarum, est sermo testamentorum. Post uocem itaque alarum animalium auditur etiã uox rotarum, quia prædicantium sermone suscepto, dum uirtutes sanctorum ad altiora agenda euolant, seque uicissim ad profectum pulsant, sanctæ Ecclesiæ status erigitur: ut per uniuersum mundum sacrorum testamẽtorum paginæ legantur. Vbique etenim iam sanctum euangeliũ, ubique Apostolorum dicta, ubique lex & prophetę resonant. Post alarum ergo uocem uox roturam sequitur: quia post sanctorum miracula, uerba sacri eloquij intra sanctam Ecclesiam liberè & licẽter audiunt. Quæ rotę animalium sequuntur, quia vt superius dictum est: postquã in honorẽ uenit uita sanctorũ, uenerãda quoq; apparuerunt hominib. eloquia testamẽtorum. Vel certè rotæ animalia sequunt: qa in sanctorum patrum uita cognoscimus, qd in sacrę scripturæ uolumine intelligere debeamus. Illorum quippe actio nobis aperit hoc quod in suis prædicationib. pagina testamentorum dicit. Sed quærendum nobis est cur postquã superius dictũ

A est: Audiui post me uocem commotionis magnæ: post uocem quoque alarum atque rotarum subditur: Et uocem commotionis magnæ? Qđ si diligẽter aspscit, inueniri potest qa nõ ociose repetit. Duę quippe sunt commotiones magnæ, quib. corda nostra commouentur. Vna quippe commotio ex timore est, altera ex charitate: una fit ex luctu pœnitentium, alia ex feruore amantium. Post prædicationis ergo uerbum prima commotio est: cum plangimus mala quæ fecimus. Post uocẽ uero alarum & rotarum, secunda commotio est: dum magnis fletibus quærimus

B cœlestia bona quę audimus. Eccè enim quia intra sanctã ecclesiã de multis patrib. uirtutum exempla cognoscimus, quasi alarũ sonitũ quotidie adimus: quia ubiq; sacra eloquia personant, quasi rotarum uocibus excitamur. Et quia per eadem sacra eloquia ad amorem nostri conditoris accendimur: magni feruore ignis esse nos longè adhuc ab omnipotentis dei facie plangimus. Post primam ergo uocẽ commotionis magnæ, & ad extremum quoque uox magnæ commotionis fit: quia

C qui cognoscendo deum cœpimus peccata plangere, iam diligendo quẽ cognoscimus, nõ cessamus eum cum fletib. desiderare. Post rotarũ itaque uocẽ uox magnæ commotionis sequitur: quia cum testamẽta dei in aure cordis sonare cœperint, audientium spiritus ex amore compunctus ad lamenta commouetur. Hinc est enim quod scripturæ sacræ uerba fiunt in cor legentium sapida. Hinc est enim quod ab amantibus plerunque in silentiũ quasi furtiue & tacite leguntur. Vnde per prophetam quoque alium dicitur: Præcidisti

D in alienatione capita potentiũ mouebuntur in ea gentes, adaperient ora sua sicut pauper edens in occulto. Omnipotens enim deus in alienatione capita potentium præcidit: quia Iudæorum superbiam à semetipso alienando repulit. In qua alienatione gentes motæ sunt: quia dum Iudæi à fide caderent, ad cognitionem fidei corda gentilium cucurrerunt. Quæ uidelicet gentes in sacræ lectionis pabulũ os cordis aperiunt & in occulto sicut pauper comedunt: quia cum festinatione & silentio uerba uitæ legentes sumunt. Sed

sciendum est quia quãto auditores in charitate atq; intellectu proficiunt, tãto sanctis prædicatoribus maior gratia spiritus datur. Vnde cũ prius propheta dixisset: Assumpsit me spiritus, & audiui post me uocem commotionis magnæ: post uocem commotionis magnæ alarum atq; rotarum, atq; iterum commotionis magnę, ilico subiungit: Spiritus quoque eleuauit me & assumpsit me.] Cur qui se assumptum iam à spiritu dixerat: iterum eleuatum & assumptum narrat? sed ad altiora mens prædicantium proficit: cum p eos sensus audientium ad omnipotentis dei desiderium commouetur. qui uidelicet prædicatores sancti idcirco proficiunt, ut per eorum ministerium dona gratiæ in sancta Ecclesia multiplicent, sicut de hac eadem sancta Ecclesia dictum est: Riuos eius inebrians multiplica generationes eius, in stillicidiis suis lætabitur cum exorie. Riui quippe Ecclesiæ sanctæ prædicatores sunt, qui terram nostri cordis infundunt. Sed cũ inebriant riui, generationes Ecclesiæ multiplicantur: quia cũ uberiorem gratiam spiritus prædicatores accipiunt, fidelium numerus augetur. Quæ sancta Ecclesia in suis stillicidiis lętatur. In stillicidio etenim aqua de tecto in terram cadit, quæ de cœlo ceciderat in tectũ. Tectũ uero Ecclesiæ sancti prædicatores sunt, qui nos intercedendo, & admonitionibus muniendo protegunt. sed quia illorum cor diuinitus in prædicatione infunditur, quasi aqua de cœlo uenit in tectum. Quia uero nos eorum uerbis irrigamur, quasi aqua de tecto defluit in terram. sancta itaque ecclesia dum exoritur, in stillicidiis suis lætatur: quia cum in fide & bonis operibus nascitur, ea quæ accepit dona considerat, & in uerbis prædicantium exultat. Quia ergo auditoribus ad meliora surgentibus, eorum quoque prędicatoribus gratia multiplicatur, propheta dicit: spiritus quoque eleuauit me & assumpsit me.] Inde enim prædicator magis ac magis eleuatur & assumit, unde auditor ad meliorem uitam mouatur. sed quærendum nobis est, cum spiritus mentem non eleuet nisi assumpserit, cur prius eleuauit, & postmodum dicitur assumpsit? sed hoc loco assumpsit di-

A ctum est, cõstanter tenuit. Nã sunt nõnulli quos eleuat spiritus, sed non assumit. quorum & intellectus ad spiritalia emicat, sed tamen uita in factis carnalibus remanens, intellectui non concordat. Balaam nanq; p prophetiæ spiritum eleuatus erat, sed assumptus non erat, quia & ueraciter potuit longe post futura prospicere, & tamen à terrenis desideriis mẽtem noluit separare. sed quia propheta sanctus scientia eleuatus est, & uita pariter assumptus: iam qualis in prædicationẽ pergat, audiamus: Et abij amarus in

Num.

B indignatione spiritus mei.] Pensate fratres charissimi, is cui dona sancti spiritus creuerant, cur amarus abibat? An omne cor quod idem spiritus assumit, amarũ, in indignatione sui spiritus facit? Vnde sciendum est, quia cui adhuc præsens uita dulcis est, etiam si uerbum dei loqui uideatur, eleuatus & assumptus prædicator nõ est. Mentem enim quam spiritus sanctus replet, in amaritudinem tẽporalium delectatione ęternorũ cõmouet. dulce.n. est esse in reb. humanis, sed ei q ad-

C huc de cœlestibus gaudia nulla gustauit: quia quanto minus æterna intelligit, tãto delectabilius in temporalibus requiescit. At si quis iam cordis ore gustauerit quę sit illa dulcedo cœlestiũ pręmiorũ, q illi hymnidici angelorum chori, quæ incomprehensibilis uisio sanctę trinitatis: huic quanto illud dulce sit quod intus uidet, tanto in amaritudinem uertitur omne quod foris sustinet. Rixatur secum de his quæ malè egisse, se recolit, & sibimetipsi displicet, cum ille placere iam cœperit qui omnia creauit. Reprehendit se

D de cogitationibus, insequitur de uerbis, & punit flendo de factis: Supernis inhiat, terrena iam omnia per mẽtis despectũ calcat. Et quandiu illud quod desiderat, adhuc per speciem non habet, flere dulce habet, seseque continuis lamentis affligere. Et quia necdum se esse in patria ad quã creatus est uidet, in huius uitæ exilio nil ei plus illud q̃ suã amaritudo placet. Dedignatur itaque subiacere tẽporalibus, & ardenter suspirat ęternis. Vnde recte quoque per Salomonem dicitur: Eo quod in multa sapientia multa sit indignatio, & qui apponit scientiam, apponit dolorẽ.

Eccl. 1.

Cœlestia etenim cognoscẽtes, terrenis animum subdere dedignamur. Et dũ plus sapere incipimus de his q̃ malè egimus, nobisipsis irascimur,& fit in multa sapiẽtia multa indignatio: quia quanto plus proficimus in cognitione, tãto nobis indignamur amplius de peruerso opere. Atque cum scientia dolor crescit: quia quanto magis æterna cognoscimus, tanto magis esse nos in huius exilij miseria dolemus. Vel sicut in trãslatione alia dicitur: Et qui addit scientiã, addit laborem. qui n. scire incipimus quæ sunt cœlestia gaudia, eo magis ut errorũ nostrorũ laqueos possimus euadere, flendo laboramus. In multa ergo sapientia multa est indignatio: quia si æterna iam sapimus, concupiscere temporalia dedignamur. Si æterna iam sapimus, nosmetipsos despicimus egisse hoc quod nos potuit ab æternitatis amore separare. Reprehendit semetipsam conscientiã, accusat quod egit, damnat p pœnitentiam quod accusat, fit rixa in animo, parturiẽs pacem cum deo. Sic Achab rex iniquus à propheta reprehẽsus, cùm contra se diuinam sententiam audisset, pertimuit, & magno mœrore deprehensus est, ita ut ꝓphetæ suo dñs diceret: Nõne uidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, nõ inducam malum in diebus eius. (3 Reg. 21) In quib. dñi uerbis pensandum est quomodo & in electis suis mœror amaritudinis placeat qui amittere timent dominũ, si sic ei & reprobi pnĩa placuit, qui timebat perdere præsens seculum? Aut qũo ei grata sit spõtanea afflictio pro culpis in eis qui placẽt si hæc ad tempus placuit & in eis qui displicebant? Sed sciẽdum quia nullus hæc pro amore omnipotentis domini ex toto corde agere præualet, nisi is cuius animũ spiritus sanctus assumpserit. Nam quando homo ex sua uirtute sufficiat terrena despicere, cœlestia amare, pacem cum deo quęrere, secum rixam subire, in cogitatione semetipsum reprehendere, & gemitibus punire? Nullus hæc agere, nisi quem diuina gratia roborauerit, ualet. Vnde & subditur: Manus enim domini erat mecum, confortans me.] Ad bona quippe assurgere perfecte non possumus, nisi nos spiritus & præueniendo eleuet, & subsequendo confortet. Sed quærendum est cũ superius de uolumine quod acceperit scriptum sit: Et factum est in ore meo sicut mel dulce.] Qua ratio ne postmodum dicitur: Abij amarus in indignatione spiritus mei? Mirum quippe ualde est, si dulcedo simul & amaritudo conueniant. Sed iuxta superiorem sensum sciendum est, quia cùm sermo dei in ore cordis dulcis esse cœperit, huius proculdubio contra semetipsum animus amarescit. Quo enim in illo subtiliter discit qualiter reprehendere se debeat, eo se durius per amaritudinem pœnitentiæ castigat. Qui tanto sibi magis displicet, quanto in sacro uolumine amplius de omnipotente deo uidet q̃d amet. Sed quia ad ista proficere sua uirtute nõ ualet homo, rectè nunc dicitur: Manus domini erat mecum, confortãs me. Manus enim domini in sacro eloquio aliquando etiam unigenitus filius appellatur, quia omnia per ipsum facta sunt. Et de cuius ascẽsione per Moysen pater omnipotens loquitur dicens: Tollam in cœlum manum meam. Hæc manus quæ electorum suorum corda confortat, discipulis dicebat: Sine me nihil potestis facere. (Ioan. 15.) In omni ergo quod cogitamus, semper cogitandum est ut & ipso aspirante cogitemus: & ipso adiuuante faciamus: Qui uiuit & regnat cum patre in unitate spũs sancti deus in secula seculorum, Amen.

Homilia vndecima.

ET veni ad trãsmigrationẽ, ad aceruum nouarũ frugum, ad eos qui habitabant iuxta flumen Chobar, & sedi ubi illi sedebãt, & mãsi ibi septem diebus, mœrẽs in medio eorum. Cum autem pertransissent septem dies, factum est uerbum domini ad me, dicens: Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel, & audies de ore meo uerbum, & annunciabis eis ex me. Si dicente me ad impium, morte morieris, non annũciaueris ei, neq;

locutus fueris, ut auertatur à uia sua impia & uiuat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem aũt eius de manu tua requiram. Si aũt tu annũciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua & à uia sua impia, ipse quidẽ in impietate sua morietur, tu aũt animam tuam liberasti. Sed & si conuersus iustus à iustitia sua fuerit, & fecerit iniquitatẽ, ponam offendiculum corã eo. Ipse morietur, quia non annunciasti ei. In peccato suo morieť, & nõ erunt in memoriã iustitiæ eius quas fecit, sanguinẽ uerò eius de manu tua requirã. Si aũt tu annunciaueris iusto ut non peccet iustus, & ille nõ peccauerit, uiuẽs uiuet, quia annũciasti ei, & tu animam tuam liberasti.

INter cætera prophetiæ miracula hoc quoq; mirandum habent libri prophetarum: ꝙ sicut in eis uerbis res, ita nonnunquam uerba rebus exponũtur, ut eorum non solum dicta, sed etiam res gestæ prophetiæ sint. Vnde nunc dicitur: Veni ad transmigrationem, ad aceruum nouarum frugum, ad eos qui habitabant iuxta flumen Chobar.] Cum causa exigeret ut indicare debuisset quia ad transmigrationem ueniret: quæ dicendi necessitas fuit, ut per fruges locum quoq; exprimeret dicens: Ad aceruum nouarum frugũ: nisi ꝙ sæpe per res & loca causæ signãtur? Multi quippe Ezechiele prophetante iã captiuitatis anni defluxerant, atq; ex his qui in captiuitatem ducti fuerant, plures iam in morte carnis obierant: ad quorũ filios loqui propheta ueniebat. Vnde & ei superius dicitur: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt a me. Patres eorũ præuaricati sunt pactum meum usq; ad diẽ hanc, & filij dura ceruice & indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te. Ex quibus quia multi fuerant credituri, atq; per obedientiam ad fertilitatem boni operis peruẽturi, aceruí frugum uocantur. quia enim bonæ animæ fruges appellãtur dei, propheta alius testatur dicens: Sancti Israel domino primitiæ frugum eius. Fruges enim domini etiam conuersæ ad fidẽ

Hiere. 2.

A gentes postmodum factæ sunt. Sed quia prius Israel domino credidit, rectè hunc propheta frugum eius primitias appellauit. Quia ergo propheta missus non priori populo, sed filiis eiusdem populi uerba intulit: ad aceruum frugum nouarum uenit. Quid uero per Chobar fluuium designetur, iam diximus. Quæ nequaquàm modo repetimus, ne repetendo fastidium generemus. Sequitur: Et sedi ibi ubi illi sedebant, & mansi ibi septem diebus mœrens in medio eorum.] Notandum, B captiuo populo propheta sanctus quanta compassione se copulat, eorumque se mœroribus consedendo & mœrendo cõiungit: quia radix uerbi, uirtus est operis. Et ille sermo ab audiente libenter accipitur: qui à prædicante cum compassione animi profertur. Sic ferrum cum ferro iungitur, liquatur prius, ut postmodum uicissim à semetipso teneatur. Si enim prius minimè mollescit, postmodum tenere se fortiter, non sufficit. Sic propheta captiuo populo cõsedit, & mœrens in medio eorum extitit: ut dum per C charitatis gratiã condescendendo se molliorem redderet, & eum statim per uerbi fortitudinem teneret. Sin uero Israelicus populus, qui domus exasperans uocať, quia culpas nec inter flagella cognouit, nullo mœrore animum depressit: propheta inter gaudentes mœrens sedere studuit, ut tacendo ostenderet quod loquendo uenerat docere. Et priusquam uerba faceret, in hoc quod mœrens tacuit, formam uerborum sumpsit. Sequitur: Cum autem pertransissent septem dies, factum est uerbum domini ad me dicens:] In D eo quòd septem diebus mœrens sedit: & post diem septimum uerba dominicæ iussionis accepit, ut loqui debuisset: apertè indicat quia eisdem diebus mœrens tacuerat. Missus autem ad prædicandum fuerat, & tamen septem diebus sedens tacebat. Quid est hoc quod nobis propheta sanctus in hoc suo silentio innuit, nisi quia ille loqui ueraciter nouit, qui prius bene tacere didicerit? Quasi enim quoddam nutrimentum uerbi est censura silentij. Et rectè per excrescentem quoque gratiam sermonem accipit: qui ordinatè ante per humilitatem tacet. Hinc enim

per

per Salomonem dicitur: Tempus tacendi, & tempus loquendi. Non enim ait tēpus loquendi, & tempus tacēdi: sed prius tacendi præmittit tempus & postmodum subdit loquendi: quia non loquendo tacere, sed tacendo debemus loqui discere. Si ergo propheta sanctus qui missus ad loquendum fuerat, diu prius tacuit, ut postmodum rectè loqueretur: pensandum nobis est quanta ei culpa sit non tacere, quem nulla cogit necessitas loqui. Sequitur: Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel.] Notandum quod eum quem dominus ad prædicandum mittit, speculatorem esse denunciat. Cui enim aliena cura committitur, speculator uocatur: ut in mentis altitudine sedeat: atque uocabulum nominis ex uirtute actionis trahat. Non est enim speculator qui in imo est. Speculator quippe semper in altitudine stat, ut quicquid uēturum est, longè prospiciat. Et quisquis populi speculator ponitur, in altum debet stare per uitam, ut possit prodesse per prouidentiam. Hinc propheta alius speculatorem admonet dicens: Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion. Vt uidelicet qui prędicationis locum suscipit, ad altitudinem bonæ ascendat actionis. Ad excelsa transeat, & eorum qui sibi commissi sunt opera transcendat, quatenus subiectorum uitam tanto subtilius uideat, quanto & terrenis rebus quas despicit, animum non supponit. O quàm dura mihi sunt ista quæ loquor: quia memetipsum loquendo ferio: cuius neq; lingua ut dignum est prædicationem tenet, neq; inquantum tenere sufficit, uita sequitur linguam. qui ociosis uerbis sæpe implicor, & ab exhortatione atq; ædificatione proximorum torpens & negligens cesso. Qui in conspectu dei factus sum mutus & uerbosus, mutus in necessariis, uerbosus in ociosis. sed ecce sermo dei de speculatoris uita compellit ut loquar. Tacere non possum, & tamen loquendo me ferire pertimesco. Dicam, dicam, ut uerbi dei gladius etiam per meipsum ad configendum cor proximi transeat. Dicam, dicam, ut etiam contra me sermo dei sonet per me. Ego reum me esse non abnego, torporem meum atque negligentiam uideo. Erit fortasse apud pium iudicem impetratio ueniæ, ipsa cognitio culpæ. Et quidem in monasterio positus, ualebam & ab ociosis linguam restringere, & in intentione orationis penè continuè mentem tenere. At postquam cordis humerum sarcinæ pastorali supposui: colligere se ad semetipsum assiduè non potest animus: quia ad multa partitur. Cogor nanq; modo Ecclesiarum, modo monasteriorum causas discutere. sæpe singulorū uitas actusq; pensare. Modo quædam ciuium negocia sustinere, modo de irruentibus Barbarorum gladiis gemere: & cōmisso gregi insidiantes lupos timere. Modo rerum curam sumere, ne desint subsidia eisipsis quibus disciplinæ regula tenetur. Modo raptores quosdam æquanimiter perpeti: modo eis sub studio seruatæ charitatis obuiare. Cum itaque ad tot & tanta cogitanda, scissa ac dilaniata mens ducitur, quando ad semetipsam redeat, ut totā se in prædicatione colligat, & à proferendi uerbi ministerio non recedat? quia autem necessitate loci sæpe uiris secularibus iungor, nōnunquam mihi linguę disciplinam relaxo. Nam si in assiduo censuræ meæ rigore me teneo, scio quia ab infirmioribus fugior, eosque ad hoc quod appeto, nunquam traho. Vnde fit ut eorum sæpe & ociosa patienter audiā. Sed qa ipse quoq; infirmus sum, in ociosis sermonibus paulisper tractus, libenter ea loqui incipio, quæ audire cęperam inuitus. Et ubi tædebat cadere, libet iacere. Quis ergo ego uel qualis speculator sum, qui non in monte operis sto, sed adhuc in ualle infirmitatis iaceo? Potens uerò est humani generis creator & redemptor, indigno mihi & uitæ altitudinem, & linguæ efficaciam donare, pro cuius amore in eius eloquio nec mihi parco. Esse ergo speculatoris uita & alta debet semper & circunspecta. Ne enim terrenarum rerum amori succumbat, alta sit: ne occulti hostis iaculis feriatur, ex omni latere circunspecta. Neq; enim speculatori sufficit ut altè uiuat, nisi & loquendo assiduè ad alta auditores suos pertrahat, eorumque mentes ad amorem cœlestis patriæ loquendo succendat. sed tūc hęc rectè agit, cum lingua eius ex uita arserit. Nā lucerna

na quæ in semetipsa non ardet, eam rem cui supponitur non accendit. Hinc enim de Ioanne ueritas dicit: Ille erat lucerna ardens, & lucens. Ardens uidelicet per cœleste desiderium, lucens per uerbum. Vt ergo seruetur ueritas prædicandi, teneatur necesse est altitudo uiuendi. Vnde rectè quoq; sanctæ Ecclesiæ sponsi uoce in canticis Canticorum dicitur: Nasus tuus sicut turris Libani. Quæ ergo laus est fratres mei, ut sponsæ nasus turri comparetur? Quia per nasum semper odores fœtoresque discernimus, quid per nasum nisi speculatorum discretio designatur? Qui nimirum nasus & sicut turris esse, & Libani dicitur: quia uidelicet præpositorum discretio & munita semper debet esse ex circunspectione, & in altitudine uitæ consistere, id est, in ualle infirmi operis non iacere. Sicut enim turris in monte idcirco ad speculandum ponitur, ut hostes qui ueniunt, longius uideantur, sic prędicatoris uita semper in alto debet fixa permanere, ut more narium discernat fœtores uitiorum, odoresque uirtutum. Incursus malignorum spirituum longè prospiciat, & commissas sibi animas per suam prouidētiam cautas reddat. Sequitur: Et audies ex ore meo uerbum, & annunciabis eis ex me.] Ecce iterum monetur propheta ne præsumat loqui quod non audierit, sed prius aurem cordis aperiat uoci creatoris, & postmodum os sui corporis aperiat auribus plebis. Vnde propheta alius dicit: Inclinabo ad similitudinem aurem meā, aperiam in Psalterio propositionem meā, Qui enim rectè prædicat, prius sicut dictum est, aurē cordis locutioni intimæ inclinat, ut postmodum os corporis in propositionem admonitionis aperiat. Sequitur: Si dicente me ad impium, morte morieris, non annunciaueris, neque locutus fueris, ut auertatur à uia sua impia & uiuat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.] In quibus uerbis quid nobis notandum est, quid sollicitè cogitandum, nisi quia nec subiectus ex culpa præpositi moritur, nec præpositus sine culpa est, quando uerba uitæ nō audiens, ex sua culpa moritur subiectus? Impio etenim mors debetur. Sed & à speculatore

Ioan. 5. *Cant. 7.* *Psal. 47*

uia uitæ nuncianda est, & eius impietas increpanda. Si uerò speculator taceat, ipse impius in iniquitate sua morietur: quia impietatis eius meritum fuit, ut dignus non esset ad quem speculatoris sermo fieret. Sed sanguinem eius dominus de manu speculatoris requirit: quia ipse hūc occidit, qui eum tacendo morti prodidit. In quibus utrisq; pensandum est quantum sibi connexa sunt peccata subditorum atq; præpositorum: quia ubi subiectus ex sua culpa moritur, ibi is qui præest, quoniam tacuit, reus mortis tenetur. Pensate ergo fratres charissimi, pensate: quia & quod nos digni pastores non sumus, etiam ex uestra culpa est, quibus tales prælati sumus. Et si quando uos ad iniquitatem defluitis, etiam ex nostro hoc reatu est, quòd obsistentes atq; reclamantes in prauis desideriis non habetis. Vobis ergo & nobis parcitis, si à prauo opere cessatis. Vobis & nobis parcimus, quando hoc quod displicet, non tacemus. O quàm liber à commissorū sibi sanguine fuerat prædicator egregius, qui dicebat: Mundus sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi, quo minus annunciarem omne consilium dei uobis. Si enim non annunciasset, mundus à sanguine omnium. Non enim subterfugi, quo minus annunciarem omne consilium dei uobis. Si enim non annūciasset, mundus à sanguine non esset. Sed quibus oē consilium dei annunciare studuit, ab eorum sanguine mundus fuit. In qua uoce nos conuenimur, nos constringimur, nos rei esse ostendimur, qui sacerdotes uocamur, qui sup ea mala quæ propria habemus, alienas quoq; mortes addimus: quia tot occidimus, quot ad mortē ire quotidie tepidi & tacentes uidemus. Cùm uerò dicitur: Sāguinem autem eius de manu tua requiram, si hoc in loco sanguinis nomine mors corporis designatur, ualde nobis de nostro silētio auget metus: quia si in subiectis suis is qui prælatus ad speculandū est, & de morte corporis quādoq; morituri tā grauiter reus tenet', quo reatu de morte animæ subiecti cōstringit', quæ potuisset semper uiuere, si uerba correctionis audisset? Sed melius possunt sanguinis nomine peccata signari. Vnde quidam cum peccata carnis defleret, dixit; Libera

Act. 20

Psal. 50 Libera me de sanguinibus deus, deus salu tis meæ. Sanguis ergo morientis de manu speculatoris requiritur: quia peccatum subditi culpa esse præpositi si tacuerit repu tatur. Est ergo quod faciat ut etiam morie te subdito se liberum reddat. Surgat, inui gilet, malis actibus contradicat, sicut scri ptum est: Discurre festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnũ oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Vnde hic quoq; additur: Si auté tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua, & à uia sua impia, ipse quidem in im pietate sua morietur, tu autem animã tuã liberasti. Tunc enim subiectus moritur sine te, quando in causa mortis cõtradicto rem pertulerit te. Nam morti cui non con tradicis, adiungeris. Et notandum quæ sunt quæ debeãt à speculatore prædicari. Nimirum fides & operatio. Nam ait: Si autem tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab impietate sua, & à uia sua impia.] Impietas quippe ad infi delitatem pertinet, uia uerò impia ad pra uam actionem. Et omnis speculator hoc habere debet studii, ut prius ad pietatem fidei, postmodum ad piam uiam, id est, ad bonã actionẽ trahat. Sed quia de exhortatione sermo se intulit, innotescere breuiter debemus, in ore pastoris quantus esse debeat ordo, atq; consideratio locutionis. Pensare etenim doctor debet, quid loquat', cui loquat', quando loquatur, qualiter loquatur, & quantũ loquatur. Si enim unũ horũ defuerit, locutio apta non erit. Scriptum quippe est: Si rectè offeras, rectè autem non diuidas, peccasti. Rectè auté offe rimus cũ bono studio bonũopus agimus. Sed rectè nõ diuidimus, si habere discretio nem in bono opere postponamus. Cõside rare etenim debemus quid loquamur, ut iuxta Pauli uocé sermo noster semper in gratia sale sit conditus. Pensandũ uerò no bis est cui loquamur: quia sæpe increpatio nis uerbum quod hæc admittit persona, altera non admittit. Et sæpe ipsa eadem persona secundum factum fit altera. Vnde Nathan propheta Dauid post adulteriũ forti increpationis sentẽtia percussit. Qui cùm de raptore ouis diceret: Filius mortis est uir qui fecit hoc, ei protinus re spondit dicens: Tu es ille uir. Cui tamen cùm de Salomonis regno loqueret': quia culpa defuit, ei se humiliter in adoratione prostrauit. In una ergo eademq; perso na quia causa dispar extitit, etiam sermo propheticus dissimilis fuit. Pensandum quoque est quando loqui debeamus, quia sæpe etsi differtur increpatio, postmodum benigne recipitur. Et nonnunquam languescit, si hoc quod ante proferri debuit, tempus amiserit. Nam & sapiens mulier Nabal ebrium uidens, increpare de culpa tenaciæ noluit, quẽ digesto uino increpationis suæ uerbis utiliter percussit. Et pro pheta adulantium linguas nõ esse in sub sequenti tempore differendas annunciat, qui ait: Confundantur statim erubescentes, qui dicunt mihi, euge euge. Adulatio etenim si uel ed tempus patienter suscipi tur, augetur, & paulisper demulcet animũ ut à rigore suę rectitudinis mollescat in delectatione sermonis. Sed ne crescere debeat, statim est, & sine mora ferienda. Pen sandũ quoq; nobis est, qualiter loquamur. Nam sæpe uerba quæ hũc ad salutem reuocant, aliũ uulnerant. Vnde Paulus quo que Apostolus qui Titũ admonet dicens: Argue, cum omni imperio: Timotheum exhortatur dicens: Argue, obsecra, increpa cum omni patientia & doctrina. quid est quòd uni imperium, & alii patientiam præcepit, nisi quòd unum lenioris, alterũ uerò feruentioris spiritus esse. conspexit? Leni per authoritatem imperii iniungenda erat seueritas uerbi, is autem qui per spiritum feruebat, per patientiam temperandus fuerat: ne si plus iustò inferuesceret, non ad saluté uulnerata reduceret, sed sana uulneraret. Curandum quoq; quan tum loquamur, ne si ei qui multa ferre nõ ualet, per uerbum uel exhortationis uel in crepationis longius trahimus, auditorem nostrum ad fastidium perducamus. Vnde idem prædicator egregius Hebræis loquitur, dicens: Obsecro uos fratres ut suffœratis uerbum solatii. Etenim perpaucis scripsi uobis. Hoc tamen infirmis precipuè congruit, ut pauca quidẽ & quæ præualent capere audiant, sed quæ eorum mentem in pœnitentiæ dolorem compungant. Nam si eis uno in tempore exhortationis sermo fuerit multipliciter dictus: quia multa retinere non ualent, simul

Marginalia: Prou. 6. — Col. 5. — 2. Reg. 12. — 1. Reg. 25. — Ps. 40. — ad Ti. 1. 2 — 2. Tim. 4 — Heb 14. — Section letters: A, B, C, D.

mul amittunt omnia. Vnde & medici corporum pannos quos infirmantibus stomachis ponunt, apto quidem medicamine, sed subtiliter liniunt: ne si repleti multo medicamine fuerint, infirmitatem stomachi non roborantes adiuuent, sed opprimentes grauent. sciendum tamen quia etsi quando modũ suum sermo prolixior transeat, periculosum hoc auditoribus non est. Si autem qualiter quid dicatur, & quibus dicatur, non uigilanter conspicitur, ualde periculosum est. Verecundæ etenim mentes si quas fortasse culpas admiserint, leniter arguendæ sunt: quia si asperius increpentur, frangũtur potius quam erudiuntur. At contrà mentes asperæ atq; impudentes, si increpatæ leniter fuerint, ad maiores culpas ipsa lenitate prouocantur. Quod bene in eodem egregio prædicatore discimus, qui cũ Corinthios cognosceret pro amore personarum in schisma diuisos, eorum uerecundiæ consulens, locutionem suam eis à gratiarum actione & laudibus cœpit, dicens: Gratias ago deo meo semper pro uobis, in gratia dei quæ data est uobis in Christo Iesu: quia in omnibus diuites facti estis in illo, in omni uerbo & in omni scientia, sicut testimonium Christi confirmatum est in uobis. Qui adhuc adiungit, & dicit: Ita ut nihil desit uobis in ulla gratia, expectantibus reuelationem domini nostri Iesu Christi. Quæso te Paule: si iam nihil deest, cur eis scribendo fatigaris? cur in longinquo põsitus loqueris? Pensemus ergo fratres charissimi quantum laudat. Ecce eis gratiam dei datam asserit, factos in omnibus diuites dicit, in omni uerbo & in omni scientia: Christi testimonium, id est, quod de se metipso moriendo & resurgendo testatus est, in eorum uita confirmatum esse perhibet, & nihil eis deesse in ulla gratia testatur. quis rogo credat, quia paulo post eos corripiat quos ita laudat? Nam post cætera subiungit: Obsecro autem uos fratres per nomen domini nostri Iesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata. quod enim potuit tam perfectis tamque laudabilibus schisma surrepere? Significatum enim est mihi de uobis fratres mei, ab his qui sunt Cloes, quia contentiones inter uos sunt. Hoc

1. Cor. 1.

A autem dico quod unusquisq; uestrum dicit: Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego uerò Cephæ, ego autem Christi. Ecce quos in omni uerbo & in omni scientia laudauerat, quibus nihil deesse in ulla gratia dixerat, paulisper loquens ad increpandum leniter ueniens, diuisos erga seipsos reprehendit. Et quorum prius salutem narrauerat, postmodum uulnera patefecit. peritus enim medicus uulnus secandum uidens, sed ægrum timidum esse conspiciens, diu palpauit, & subitò percussit. B Prius blanda manu laudes posuit, & postmodum ferrum increpationis fixit. Nisi enim uerecundæ mentes fuerint palpando reprehensæ, ita ut ex aliis rebus audiant quod in cõsolationem sumant, per increpationem protinus ad desperationẽ cadunt. Sed nũquid mentitus est Paulus, ut prius eis nil deesse in omni gratia diceret, quibus postmodum dicturus erat unitatem deesse? Absit hoc ut quis de illo talia uel desipiens credat. sed quia erant inter Corinthios quidam omni gratia repleti, & erant quidam in personarũ fauoribus C excisi, cœpit à laudibus perfectorum, ut modesta inuectione ad reprehensionem pertingeret infirmorum. Et in hoc quoq; ad medicinam cordis, à medicina corporis usum trahens. Nam cum feriendum uulnus medicus aspicit, prius ea membra quæ circa uulnus sana sunt palpat, ut post ad ea quæ uulnerata sunt: leniter palpando perueniat. Cum ergo Paulus perfectos in Corinthiis laudauit, sana membra iuxta uulnus tetigit. Cum uerò infirmos de diuisione reprehendit, uulnus in corpore percussit. D Videamus tamen hunc ipsum qui tanta modestia atque mansuetudine ad corripiendos Corinthios ducitur, qualiter contra Galatas, qui à fide discesserant, erigitur. Nulla enim modestia in exordio inuehendo redarguit. Nam præmissa salutatione sic cœpit: Miror quòd sic tam citò transferimini ab eo qui uos uocauit in gratia Christi. quibus etiam in aperta increpatione post cætera subiungit: O insensati Galatæ, quis uos fascinauit? Mentes etenim duræ nisi aperta essent increpatione percussæ, nullo modo malum cognoscerent quod egissent.

sent nam sępe hi qui impudentes sunt, tantum se peccasse non sentiunt, quantũ de peccatis quæ fecerunt, non increpantur. Minores culpas suas æstimant, quas minor inuectio castigat. Et quas uehemẽter obiurgari uiderint, maiores esse deprehendunt. Vnde necesse est ut semper sermo prædicantis cum auditorum debeat qualitate formari, ne aut uerecundis aspera, aut impudentibus lenia loquatur. Quid autem mirum si hoc uerbi dei erogator faciat, cũ & agricola qui semina in terram mittit, prius terræ qualitatem præuidet, quibus seminibus apta uideatur, & postquam qualitatem terræ uiderit, tunc semina aspergit? Sed qui de qualitate doctrinæ locutione longius traximus, oportet ut ad eum quem cœpimus exponendi ordinem redeamus. Sed etsi conuersus iustus à iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo, ipse morietur, quia non annunciasti ei. In peccato suo morietur, & non erunt in memoriam iustitiæ eius quas fecit, sanguinem uero eius de manu tua requiram.] Quia iusto qui in peccato cadit, prædicator tacuit, eius sanguine reus tenetur. Et qui sollicitus esse non studuit in prædicatione, factus est particeps in damnatione. Sed cũ dicitur. In peccato suo morietur, & non erunt in memoriam iustitiæ eius quas fecit, hoc nobis maxime considerandum est, quia cum mala committimus, sine causa ad memoriam bona nostra transacta reuocamus, quoniam in perpetratione malorum, nulla debet, esse fiducia bonorum pręteritorum. Sed quæri potest utrum iusto postquam ceciderit prædicandum sit, an & priusquam cadat? Inuigilare prædicator debet, ne ad casum ueniat proculdubio & priusquã cadat. Nã sequitur: Si autem tu anunciaueris iusto, ut non peccet iustus, & ille non peccauerit, uiuẽs uiuet, quia anunciasti ei: tu autẽ animam tuam liberasti.] Si ergo prædicator ideo animam suã liberauit, quia iusto ne peccaret denunciauit, cũ iustus ad peccatum prædicatore tacente ceciditur, prædicator quia tacuit, reus tenetur. Sed quis nostrum rogo ad hæc sufficiat, ut non solum peccatores studiose corripiat, sed etiam iustis inuigilet ne cadãt?

A Nos enim infirmitatis nostræ conscij, cũ iustos uiros conspicimus, admonere eos non præsumimus, ut iustitiæ uiam teneant, quam quia tenent uidemus, & tamen prædicatoris est debitum etiam istos admonere. Vnde prædicator egregius dicebat: Sapientibus & insipientib. debitor sum. In his uero omnibus quæ de iusto ad iniquitatem conuerso dicta sunt, hoc est laboriosum ad loquendum, hoc ualde pertimescendum quod dominus dicit: Ponam offendiculum corã eo. Ait enim: Si cõuersus iustus à iustitia sua B fecerit iniquitatem, ponam offendiculũ coram eo. Nos enim dicimus, quia si iniquitatem fecerit, offendit: & uerum est omnino ꝙ dicimus. Cur adhuc ei deus omnipotens offendiculum ponet, quem iam impie egisse, & cecidisse per iniquitatem quam perpetrauerat, conspicit? Sed districta sunt omnipotentis dei iudicia. Et qui peccatorem diu expectat ut redeat, non redeunti atq; contemnẽti ponit adhuc ubi grauius impingat. Peccatũ quippe ꝙ per pœnitentiam citius non deletur, aut peccatum est, aut causa peccati, simul & pœ- C na peccati. Omne enim quod prius committitur, peccatum est. Sed si citius pœnitendo non tergitur, iusto iudicio omnipotens deus obligatam peccatis mentẽ etiã in culpam alteram permittit cadere, ut q flendo et corrigendo noluit mundare ꝙ fecit, peccatũ incipiat peccato cumulare. Peccatum ergo quod pœnitentiæ lamẽto nõ diluit, peccatũ simul est & causa peccati: quia ex illo oritur unde adhuc peccatoris animus altius obligetur. Peccatum uero quod ex peccato sequitur, peccatum simul est & pœna peccati: quia excrescente cæcitate, ex retributione prioris culpæ generatur, ut quasi iam quædam sint in peccatore supplicia ipsa incrementa uitiorum. Fit uero nonnũquam ut unũ idemque peccatum & peccatum sit, & pœna peccati, simul & causa peccati. Ponamus enim ante oculos quempiam rem proximo concupisse, quam quia apertè non ualuit, furto diripuit, sed in furti accusatione positus, se hanc diripuisse iureiurando denegauit. Hæc ergo concupiscentia peccatum fuit & causa peccati: qa per eam peruenit ad rapinam. Ipsum uero

Rom. 1.

ro furtum quo rem concupitam diripuit, & peccatum ei factum est & pœna peccati: quia ex retributione iam non represssæ concupiscentiæ factum est ut ueniret ad furtum, & culpa cordis excresceret in opere & ultione cæcitatis. Sed quia furtum periurio tegere curauit, ex peccato rursum peccatum genuit. Furtum ergo quod ex concupiscentia processit, & periurium pertulit, peccatum & pœna peccati factũ est culpæ præcedenti: peccatum & causa peccati culpæ subsequenti: quia de illa natum hanc genuit. Quod bene Paulus de quibusdam deum intelligentibus, sed nõ honorantibus insinuat dicens: Cum cognouissent deum, nõ sicut deum glorificauerunt, aut gratias egerũt, sed euanuerũt in cogitationibus suis. Ecce est peccatũ & causa peccati. Ex qua causa quid sequatur adiungit: Et obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Et mutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & uolucrũ, & quadrupedum, & serpentium. Ecce est peccatum solummodo. Et pœna peccati esset, si non adhuc ex hoc peccato & aliud sequeretur. Nam post infidelitatem eorum subditur: Propter quod tradidit illos deus in desideria cordis eorum in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis. Quia igitur cognoscentes deum non sicut deum glorificauerunt, ex eo peccato & causa peccati ad hoc quoq; perducti sunt, ut ad cultũ serpẽtium & uolucrum laberentur. Sed quia ꝑ hanc etiam cæcitatem usque ad immũditiam & carnis contumelias ceciderunt, ipsa infidelitatis eorum cæcitas præcedenti intellectui & peccatum est & pœna peccati: subsequenti uero immunditiæ peccatum factum est & causa peccati. Sed quia de his in libris moralibus diu tractatum est, nobis nunc in eis diutius immorandũ non est. Hoc autem nobis cum tremore considerandum est, quo modo iustus & omnipotens deus cum præcedentibus peccatis irascit' permittit ut cæcata mens etiam in aliis labatur. Vnde Moyses ait: Nondũ cõpleta sunt peccata Amorrheorum. Dauid quoque ait: Appone iniquitatẽ super iniquitatẽ ipsorũ, ut nõ intrẽt in iustitia tua. Propheta etiam alius dicit: Maledictum & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Sanguis. n. sanguinẽ tãgit, quãdo peccato peccatum additur, ut ante dei oculos adiunctis iniquitatibus anima cruentet'. Paulus Apostolus ait: Vt impleant peccata sua semper. Ioanni quoque per angelũ dicitur: Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc. Vnde nunc etiam dominus dicit: Si cõuersus iustus à iustitia sua fecerit iniquitatem, ponã offendiculum coram eo. Ac si aperte dicat: quia uidere pœnitendo noluit ubi iam impingit, iusto eum iudicio deserens, ponã ei ut & alibi impingat. Quod tamen domini ponere, est nequaquam ad peccandum premere, sed nolle à peccato liberare, sicut de Pharaone dicit': Ego indurabo cor eius. Nõ enim cor peccãtis dominus obdurat: sed obdurare dicit', cũ ab obduratione non liberat. Misericors enim deus tempus nobis ad pœnitentiã relaxat, sed cum eius gratiæ patientiam nos augmentum uertimus culpæ, hoc ipsum tempus quod ad parcendum pie disposuit, districtius ad feriendum uertit: ut quia reuerti quis etiam spatio temporis accepto noluerit, per hoc mala sua ad reatum augeat, per ꝙ ea diluere potuit, si conuerti uoluisset. Vnde scriptũ est: Ignoras quoniam benignitas dei ad pęnitentiã te adducit? secundũ duritiã autẽ tuã & cor impęnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij dei. Dei benignitate ergo omnipotentis dei iram sibi in die iræ reprobus thesaurizat: quia dũ ad pœnitendũ tẽpus accipitur, & ad peccandũ exhibetur, ipsum remedium gratiæ uertit in augmentum culpæ. Vnde & omnipotens deus quia collata remedia conspicit ad culpæ augmentum trahi, ipsam benignitatem quam cõtulit. in iudicij districtionem uertit, ut inde post amplius feriat unde modo amplius expectat. Et q̃a homo deserere malũ nõ uult ut uiuat, auget unde moriatur. Sed siue iustus in culpa, siue peccator in morte corruat, speculatori timendũ est ne hũc ex suo silẽtio reatus peccantiũ pariter inuoluat. Sed interim dum loquor, auertere à memetipso

metipso oculos, uolo, & ecce iterum sermo diuinus me impingit in memetipsum, ut meam negligentiam uideam, & mihi dici hæc quæ audio pertimescam. Sicut enim superius dixi, cuius cor in curis innumeris expressum se ad se colligat? Quando etenim possum & ea quæ circa me sunt sollicitè omnia curare, & memet ipsum adunato sensu cõspicere? Quando possum prauorum nequitias insequendo corrigere bonorum actus laudando & admonẽdo custodire, alijs terrorẽ atq; alijs dulcedinem demonstrare? Quando ualeo & de his quæ sunt necessaria fratribus cogitare, & contra hostiles gladios de urbis uigiliis sollicitudinem gerere, ne incursione subita ciues pereant prouidere, & inter hæc omnia pro animarum custodia plenè atq; efficaciter uerbum exhortationis impendere? Loqui etenim de deo, quietæ ualde & liberæ mentis est. Tunc nanq; bene lingua dirigitur in sermone, cum securè sensus quieuerit in trãquillitate. quia nec concussa aqua imaginem respicientis reddidit, sed tunc in ea uultus intendentis aspicitur, cùm non mouetur. quam ergo exhortationẽ uobis speculator uester fratres charissimi faciat, quem tot rerum confusio perturbat? Certe is de quo loquimur propheta reuelatione ultima templum uidens, quæ in eodem templo conspexerit, inter cætera narrat dicens: Terra usq; ad fenestras, & fenestræ clausæ.] Paulus quoque apostolus dicit: Templũ enim dei sanctũ est, quod estis uos. In hoc aũt tẽplo fenestræ sacerdotes & speculatores sunt, qui in populo fideliũ lumẽ sanctæ prædicationis fundunt. sed cũ terra usq; ad fenestras est, fenestræ clausæ sunt: quia cum terrena cogitatio in sacerdotũ cordibus excrescit, fenestræ lumen non fundunt: quia sacerdotes ab officio prædicationis obmutescunt. Est & aliud ualde in ordine sacerdotum graue: quia nõ sicut hi qui uitã quietam ac remotam ducunt, fixi ualent in sua cogitatione permanere. Hi enim, sicut superius diximus, qui à loco regiminis longè sunt, possunt peccatorum suorum culpas & fletibus lauare, & post fletus in eodem mẽtis mœrore persistere, sicut de bona quoque muliere scriptũ est, quæ ad tabernaculũ orauerat, & ab intentione sua animum post compunctionis gratiam nõ mutauit, cum dicitur: Vultusq; eius non sunt amplius in diuersa mutati. In qua nobis considerandum est: quia si sic planxit mulier quæ quærebat filium, quomodo debet plãgere anima quæ quærit deum? sacerdos uerò etiã post cõpunctionẽ ac lachrymas cogit necessaria quoq; filiorũ suorũ cognoscere, & ea quæ refugit animo, patienter audire, atq; post suspiria cœlestium, quorumlibet carnaliũ hominũ onera portare, & sæpe cum superuenictibus cor in diuersa qualitate transfundere. Nam aliquando de lucris spiritalibus gaudet, sed cùm quilibet mœrens superuenerit, nisi eius mœrorem in se susceperit, tribulationi illius compatiens non est. Et aliquando de damnis animarum luget, & repentè superueniũt qui de quibusdam suis prosperitatibus lætãtur. Quorum si lætitiæ sacerdos non congaudet, minus amare creditur filios in quorum gaudio non exultat. Præcipuè cùm Paulus dicat: Gaudere cum gaudentibus, flere cum flẽtib. Nihil ergo tam onerosum in ordine sacerdotum uideo, quàm rigorem mẽtis compatiendo flectere, & cùm personis superuenientibus animũ mutare, & tamen hoc ualde est necessariũ. Nam quando ex prædicatione eius ad boni operis gratiam peccator reducitur, si ipse prædicator uidetur ingratus? Vnde per hunc quoque eundem prophetam in extrema parte dicitur: Et cùm sacerdotes intrinsecus ministrant, uestibus laneis nõ utantur. De quibus subditur: Cumq; egredientur atrium exterius ad populum, exuent se uestimenta sua in quibus ministrauerat, & reponent ea in gazophylacia sanctuarij. Grossiora quippe uestimenta sunt lanea. Sed cùm sacerdos ad sanctum ministerium accedit, id est, cùm intus per compunctionem ingreditur, subtiliori intellectu necesse est quòd ipse quasi lineo uestimento uestiatur. Sed cùm ad populum foras egreditur, oportet ut uestimenta in quib. intrinsecus ministrauerat, reponat atq; populo aliis uestib. indutus appareat. Quia si in compunctionis suæ rigore se teneat, si in eo quem orationis tempore habuit mœrore perduret, exteriorũ uerba suscipere nõ admittat. Et quid grex de necessariis faciat, si audire atq; perpendere,

1. Reg. 1.

Rom. 12.

1. Cor. 3.

Exod. 28. 29.

Leui. 11.

dere, & hoc quod præsens tempus exigit, pastor recusat? Grossiora ergo uestimenta sacerdos exiens ante populum induat, ut mentis suæ habitum pro utilitate filiorũ etiam ad terrena toleranda componat. Pẽsate ergo fratres charissimi, quantus specu latori labor sit & ad sublima cor tendere, & hoc repentè ad ima reuocare, & in subli mitate cognitionis intimæ extenuare ani mum, & propter exteriores causas proximorum, ut ita dicam, subitò in cogitatione crassescere. Non ergo mihi modo necesse est prophetæ uerba exponere, sed meam coram uobis miseriam deflere. Vnde peto ut uestra me oratio talem faciat, qualis & mihi ualeã & uobis prodesse. Potens est in digne mihi & infirmo ex uestra intercessione ista tribuere, qui ex sua pietate pro nobis dignatus est infirmari. Virtus enim dei est atque sapientia, quæ nostram infirmitatem sumpsit, ut ex sua nos infirmitate roboraret Iesus Christus dominus noster: qui uiuit, &c.

Homilia duodecima.

ET facta est super me manus domini, & dixit ad me: Surgens egredere in cãpũ & ibi loquar tecũ. Et surgẽs egressus sum in campũ: & ecce ibi gloria domini stabat, quasi gloria quã uidi iuxta fluuium Chobar, & cecidi in faciem meam. Et ingressus est in me spiritus, & statuit me super pedes meos, & locutus est mihi, & dixit ad me: Ingredere, & includere in medio domus tuæ. Et tu fili hominis, ecce data sunt super te uincula, & ligabunt te in eis, & nõ egredieris de medio eorum: & linguam tuam adhærere faciã palato tuo, & eris mutus, nec quasi uir obiurgans: quia domus exasperans est. Cùm autem locutus fuero tibi, aperiã os tuum, & dices ad eos: hæc dicit dominus deus: Qui audit, audiat, & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est. Et tu fili hominis, sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem. Et ordinabis aduersus eã obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis agerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam in murum ferreum inter te & inter ciuitatem, & obfirmabis faciem tuam ad eã, & erit in obsidionẽ & circundabis eam. Signũ est domui Israel.

B SEruata ueritate historiæ, diuina eloqa aliquando ex tempore, aliquando ex loco causas designant, quas aperto sermone non indicant. Ex tempore etenim, sicut prædicante Iudæis domino per Euangelistam dicitur; Hyems erat. (*Ioan. 10.*) Inter illa enim mysteria quæ ueritas loquebatur, quæ causa fuit ut nomen hyemis adderetur, nisi ut per qualitatem temporis ostenderet frigus cordis? quia et cùm uerba ueritatis acciperẽt, frigida Iudæorũ corda remanebãt. Aliquãdo uerò ex loco, sicut carnali Israelitico populo descẽdente de monte, Moysi C lex in campestrib. data est, & sanctis Apostolis dominus in monte sedens, summa & spiritalia præcepta locutus est: (*Exod. 19. Mat. 5.*) ut ex locis uidelicet mõstraretur, quia & illis tanquã carnalibus mandata minima dabãtur in ualle terrarum: & isti tanquam spiritales & sancti in mõte mandata cœlestia audirent: quatenus apertè mõstraretur quòd ascendentes corde ad cœlestia, infirma mũdi relinquerent, & in mentis culmine starent. Vnde nunc Ezechiel propheta quid iubente deo in locis egerit describit, ut per locorum qualitatem indicet quid in posterum de prophetæ mysteriis sequeretur. D Ecce enim ait: Facta est super me manus domini, & dixit ad me: surgens egredere in campum, & ibi loquar tecum.] Quid est hoc quod prius dominus in medio Israelitarum locutus ad prophetam suum fuerat, & tamen postmodum dicit: Egredere in cãpum & ibi loquar tecũ: nisi quòd prophetię suæ gratiã & prius Iudeæ infundere, & hanc postmodum dignatus est in latitudine gentiũ demonstrare? Neque enim immerito per campum gentilitas designatur, quæ longe lateq; id est, in uniuerso mundo distenditur. Vbi & subditur,

ditur. Et surgens egressus sum in campũ, & ecce gloria domini stabat, quasi gloria quam uidi iuxta flumen Chobar.] In campo gloriam domini propheta uidit, quam iuxta flumen Chobar in medio Israelitarum uiderat: quia ipsa eius maiestas gentibus apparuit, quæ prius se electis in Iudaico populo reuelante spiritu declarauit. Sequitur: Et cecidi in faciem meam.] Visa gloria dñi in faciẽ suã propheta cadit, quia quamuis homo ad intelligenda sublimia eleuetur, ex contemplatione tamen maiestatis dei, infirmitatem suæ conditionis intelligit. Et quasi statũ nõ habet, qui se ante dei oculos esse cinerẽ & puluerẽ uidet. Sequit: Et ingressus est in me spiritus, & statuit me super pedes meos.] Cum nos humiliter deo sternimus, cum esse nos puluerem cineremque cognoscimus, cum infirmitatem cõditionis proprię pensantes, statum rigiditatis & superbiæ non habemus, omnipotens deus per suum nos spiritum leuat, & sup pedes nostros statuit: ut qui humiliter apud nos ex infirmitatis nostrę cogitatione iacuimus & iacemus, in bono post opere quasi superpedes ex rectitudine stemus. Quod cur in campo de propheta agitur, nisi ut specialiter designetur, quia etiam electis gentium spiritus sanctus dandus esset: qui eos quos assumeret, & prius à superbię suæ statu deiiceret, & postmodũ super pedes suos, id est, super bona opera solidaret? sicut per Paulum dicitur: Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus uestris. Sequitur: Et locutus est mihi, & dixit ad me: Ingredere et includere in medio domus tuæ.] Quid est quod de medio Israelitici populi propheta ad campũ educitur, atq; ad domũ postea de cãpo reuocatur: nisi quod prædicationis gratia à Iudaico populo ablata, in latitudine gentilitatis aspersa est? Sed tamen quia in fine mundi Iudæi ad fidẽ redeunt, quasi ad domum propheta reducitur: ut in suo populo rursus prædicatio inhabitet, quæ modo uelut in campo ita diuersus gentibus fulget. Scriptum quippe est: Donec plenitudo gentium subintraret, & sic omnis Israel saluus fieret.

Rom. 11.

Quia & per prophetam alterum dicitur: Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquiæ saluæ fient. Exeat ergo propheta de medio populi ad campum, de campo redeat ad domum: ut prædicatio quæ Iudææ facta est, egrediatur inter gentes, & repletis fide gentibus, recipiat Iudęa spiritalis doctrinę dona q̃ amisit. Includi autẽ ꝓpheta in medio domus suæ ꝑcipitur: quia Antichristi tempore ab eis gentibus quæ infidelitate remãserint, plebs conuersa Iudæorum, duris persecutionibus coangustatur. Vnde scriptum est: Atrium autem quod est extra templũ, eiice foras, & ne metiaris illud: quoniam datum est gentibus, & ciuitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus. Et tu fili hominis, ecce data sunt super te uincula, & ligabũt te in eis, & non egredieris in medio eorum, & linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi uir obiurgans: quia domus exasperans est.] Quę uidelicet uerba si ꝑ typicæ expositionis ordinem sequimur, propheta in domo sua uincula suscipit & ligatur: quia in extremis cum Iudæa crediderit, grauissimas Antichristi tempore persecutiones sentit, ut prædicationes eius, ministri iniquitatis nõ recipiant, sed resistendo has uinculis dolorum premant. Et in medio eorum non egreditur: quia ad corda prauorum prædicatio non peruenit, dum lingua bonorum ligata tribulationibus tacet. Erunt etenim tũc multi ex Iudæis crediderint, persequentur. Vnde & notandũ est quod hic quoque dicitur: quia in domo sua uincula propheta sustineat, et uidelicet designetur, quoniam ex ipso suo genere Iudæa cum fidelis fuerit, tribulationem persecutionis portet. Dum enim unigenitus summi patris incarnatus ac mortuus resurrexisse, atque ad cœlos ascendisse non creditur, sic per sacræ scripturæ paginas prædicatur, nimirũ apud eos prophetia ligata erit. Quæ si ita ut dicta est, in eorum intellectum decurreret, quasi gressus liberos suæ prédicationis habuisset. Reprobis ergo tunc prædicatorũ scientia tacere cõpellit. Vñ & hic subdit: Et linguam tuã adhærescere faciã palato tuo,

Oseæ 5.

Apoc. 11

tuo, & eris mutus, nec quasi uir obiurgans: quia domus exasperans est.] Sed qa Enoch & Helia prædicante, multi ex his qui tunc ex Iudæis in infidelitate remanserint, ad cognitionem ueritatis redeunt, sicut de eodem Helia dicitur: Helias ueniet, & ipse restituet omnia, qui utriq; p Zachariam duæ oliuæ, & per Ioannē duo candelabra nominantur, rectè hic quoq; subiūgitur: Cùm aūt locutus fuero tibi, aperiam os tuum, & dices ad eos, Hæc dicit dominus deus.] Tunc enim uelut in extremo os prophetæ aperitur, cū in prædicatione Enoch & Heliæ Iudæis ad fidē redeuntibus, prophetia sacri eloquij de Christo fuisse cognoscitur. Sed quia hæc typicè diximus, nunc uerba eadem charitati uestræ moraliter disseramus. Quid. n. est quòd exire propheta ad campum iubetur, nisi quòd unusquisque qui prędicat, propter eos quos extra se positos corrigit atque ab iniquitate compescit, loquendo ad campum exit, ibique gloriam domini uidet? Quia tanto largius doctrinæ gratiam percipit, quanto se in labore prædicationis ex amore proximorum tendit. Foras ergo exeūdo in altam uisionem ducitur, quia unde in alienis cordibus ignorantiæ cæcitatem ministerio suæ locutionis illuminat, inde eū superna gratia in altiorem intelligentiam exaltat. Sed quia semper prædicator debet ad mentem recurrere, humilitatem atque munditiam intrinsecus custodire, post campum necesse est ut ad domum redeat, quatenus in his quæ dicit, qualis etiam ipse sit intra conscientiam agnoscat. Si enim aut hoc quod loquitur minimè custodit, aut de his quæ loquitur, temporalem gloriam requirit, loquendo quidem ad campū exit, sed non cogitando semetipsum, ad domū redire contemnit. Accepto etenim spiritu, in medio domus includimur, quando per eius gratiam ad discutienda mentis nostræ secreta reuocamur, ut apud seipsum in deo animus quiescat, & non iam per exteriores concupiscentias in appetitu laudis & gloriæ, cogitationis mobilitate discurrat. De hac domo cordis cuidā sanato per semetipsam ueritas dicit: Tolle grabbatum tuum, & uade in domum tuam. Per grabbatum quippe, in quo car-

Mat. 17 *Zach. 4.* *Apoc. 11* *Ioan. 5* *Mar. 2*

A nis est requies, ipsa caro signatur. Per domum uerò conscientia figuratur. Et quia cùm mente mortui in uitiis iacemus, in carnis delectatione quiescimus, infirmi portamur in lecto. Cùm uerò sanati fuerimus mente, ut iam pulsantibus carnis uitiis resistamus, necesse est ut & tentationum contumelias de nostra carne toleremus. Aegro itaq; ad salutem reducto præcipitur: Tolle grabbatum tuum, i. porta lectum in quo portatus es: quia necesse est ut sanatus quisq; portet contumeliam

B carnis in qua prius iacebat ęgrotus. quid est ergo dicere: Tolle grabbatum tuum, & uade in domum tuam, nisi, porta tentationes carnis, in quibus hactenus iacuisti, ac reuertere ad conscientiam tuam, ut uideas quæ fecisti? Propheta itaq; post campum in domo includi præcipitur, ut prædicator post gratiam doctrinæ quam proximis ministrat, ad conscientiam redeat, seque ipsum subtili examinatione discutiat, ne de his quæ foris prædicat, aliquid ipse apud se intrinsecus transitoriæ laudis quærat. Vnde & per Salomonem dici-

C tur: Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui. Diriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas diuide. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. Valde autem contraria esse uidentur quæ dicit: Diriuent fontes tui foras, & in plateis aquas diuide, cùm protinus adiungit: Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. Quomodo enim aquā scientiæ solus habere poterit, si hāc in plateis diuidit? Quo alieni aquæ eius participes non sunt, si fontes illius foras diriuantur? Sed cùm prædicamus populis, nimirum in plateis aquas diuidimus, quia in auditorū multi-

D tudinem scientiæ uerba dilatamus. Cùm uerò nos adiuuante diuina gratia intrinsecus custodimus, & ne maligni spiritus, qui iure à nobis alieni sunt, quia sortem beatitudinis perdiderunt, nobis in elatione surripiant, sollicitudine cauta circumspicimus, soli habemus aquas quas in plateis diuidimus, ut nobis in eis alieni participes non sint. Hi nimirum, de quibus scriptum est: Alieni insurrexerunt in me, & fortes quæsierunt animam meam. Aquas ergo & in plateis diuidit, & solus habet, qui per hoc quod multis prædicat, se in

Pro. 5 *Psal. 5*

in cogitatione temporalis gloriæ nõ exal tat. Tunc enim possidet homo quod docet, quando se nõ gaudet innotescere, sed prodesse. Ex campo ergo propheta ad domum reducitur, ut is qui ex deo loquitur postquam pro utilitate proximorum loquēdo foras exierit, ex humilitate semper ad discutiēda cordis sui secreta reuocetur. Vnde & subditur: Et tu fili hominis, ecce data sunt super te uincula, & ligabunt te in eis, & non egredieris in medio eorum. Cùm enim prædicator quisq; ad consciētiam domus suæ reducitur, super eo uincula dantur, & ligatur in eis: quia quanto plus se in cogitatione discusserit, tāto amplius agnoscit iusti anima quātis mortalitatis suæ infirmitatibus sit ligata. Nisi.n. se ligatum conspiceret Paulus, minimè dixisset: Desiderium habens dissolui, & cū Christo esse. Hinc per psalmistam dicitur: Vt audiret gemitum uinculatorum, & solueret filios interemptorum. Et rursus: Intret in conspectu tuo gemitus compeditorum. Sępe autem cùm iam anima ad redemptoris sui speciem contemplandam exire desiderat, cùm cœlestibus gaudiis interesse suspirat, ipsa mortalitatis suæ uincula conspicit & gemit, quibus adhuc in præsenti mundo ligata retinetur. Hinc est n quod subtile omnipotentis dei iudiciū intuens Hieremias ait: Circùm ędificauit aduersum me ut nõ egrediar, aggrauauit compedem meam. Habemus enim compedes, ipsam infirmitatem atque corruptionem mortalitatis nostræ, sed cum tribulatio nobis & gemitus additur, ipsæ nostræ cõpedes aggrauantur. Et quidem quandiu in hac uita iustus mores patitur loquendo bona, prodesse aliis festinat, sed cū duras mentes conspicit, easq; considerat contentionibus occupari, prędicationis uerbum retinet. Et in medio eorū nõ egreditur, quia à bonis quæ loqui poterat, obmutescit, sicut per Paulum dicitur: Nihil per contentionem. Et rursus; Si quis uult contentiosus esse, nos talem consuedinem non habemus: Vnde hic quoque aptè subiungitur: Et lingnam tuam adhę rescere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi uir obiurgans, quia domus exasperans est.] Aliquando uerò ēt contra resistentium linguas prædicantium corda

Psal.66

Ps.101.

Phil.21

1.Cor.11

zelo sui dominus accendit ne taceant, sed dicta fallacium uerbis ueritatis premant. Vnde hic subditur: Cum autem locutus fuero tibi, aperies os tuū, & dices ad eos, Hæc dicit dominus deus.] Sed hæc quæ breuiter sub duplici ītellectu discussimus placet ut iuxta considerationem literæ leuiter tangendo transeamus. Quid.n. nobis amplius per ipsa uerba historiæ q̄ uirtus obedientiæ commendatur? cùm modo ad transmigrationem iuxta fluuium Chobar pergere, modo ad campum egredi, ex campo ad domum redire propheta præcipitur? ut prius ex iussione pergens, & paulopost exiens, atq; iterum domum rediens, & semetipsum recludens, semper suæ uoluntatis arbitrium ad diuini eloquij præceptum frangat, quatenus in cœlesti iussione suspensus, non suam, sed cõditoris suis uoluntatem impleat. Cui dicitur: Et tu fili hominis, ecce data sunt super te uincula, & ligabunt te in eis, & nõ egredieris in medio eorum.] Qua in re notandum est quòd aduersa propheta prænoscit, ut contra omnia paretur. Minus.n. mala contra mentem præualent, quæ inopinata non ueniunt, & tamen dum contraria prænoscuntur, quanta sit in eo obedientiæ uirtus ostenditur, qui & cognoscit quod aduersa passurus est, & tñ uoci dñicæ inobediens non est. Magna enim consideratione indigent uerba quæ protinus adduntur: Et linguam tuam adhęrescere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi uir obiurgans: quia domus exasperans est.] Discernendum quippe nobis est, utrum pro solis malis auditoribus an aliquando etiam pro uitio prædicantis, prædicationis sermo subtrahatur. Quatuor enim qualitatibus res hæc considerata distinguitur. Nam aliquando propter malos auditores bonis tollitur sermo doctoribus. Aliqñ uerò pro bonis auditoribus datur sermo doctoribus & malis. Aliqñ autem propter docentium atque audientium iustificationem, bonis doctoribus datur, ut & ipsi per meritum crescant, & auditores eorum in intellectu & uita proficiant. Aliqñ uerò quia nec hi digni sunt accipere quibus doctrinæ sermo profertur, neq; illi doctrinæ uerbum proferre q locum docendi tenent, prædicationis sermo

mo tollitur, ut utraque pars districtè iudicetur. Propter malos nanque auditores bonis sermo doctoribus tollitur, sicut nunc ad Ezechielem dicitur: Linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi uir obiurgans, quia domus exasperans est.] Et sicut Paulo dicitur: Festina & exi uelociter ex Hierusalem, quoniam non recipient testimonium tuum de me. Et sicut uolentibus Apostolis prædicare in Asia, scriptũ est: quia prohibuit eos spiritus Iesu. Propter bonos auditores & malis doctoribus sermo datur, sicut de Pharisæis dominus dicit: Omnia quæcunque dixerint uobis, seruate & facite, secundum uerò opera eorum nolite facere: dicunt.n.& non faciunt. Propterea docẽtium quoque meritũ, & audientium iustificationem, sermo doctrinæ tribuitur, sicut suis Apostolis dicitur: Euntes docete oẽs gentes. Propter malos uerò auditores & indignam uitam eorũ qui docere debuerant, sermo doctrinæ subtrahitur, sicut Heli ad corrigendos filios districtæ increpationis uerbum nõ habuit: quia & eius negligentia, & filiorum exigebat uita, ut cum eis & populus caderet, & arca dñi capta ad Allophylos trãsiret. Magna.n. omnipotentis dei est gratia cum iniquè agentibus durus à doctoribus sermo increpationis profertur. Quo contra nunc dicitur: Et eris mutus, nec quasi uir obiurgans.] Delinquentes etenim obiurgasset, si digni ipsa obiurgatiõis gratia fuissent. Sed cum in doctrina atque silentio sit meritorũ tanta diuersitas, ut sciri facilè non possit utrũ ex auditoris, an ex eius uitio qui doctrinæ locũ vr̃ tenere, docendi sermo subtrahat̃, quid aliud nobis q̃ seruari semp in rebus dubiis humilitas iubet? ut qñ loqui possumus, non extollamur, ne fortasse hæc ipsa locutionis nostræ gratia non nobis sed auditoribus nostris collata sit. Et rursus qñ loqui non possumus, hi qui nobis commissi sunt, minimè nos diiudicent ne fortasse non ex nostro, sed ex peccato audientiũ loqui minimè possimus. Ad hoc ergo nobis cũcta de meritis nostris incerta sunt, ut unã certam gratiã teneamus humilitatẽ, quatenus & nos cũ loquimur, ex omnipotẽtis dei dono hoc esse uestrum meritũ pateamus. Et quando

Act. 16.

Mat. 23

Mat. 15

1. Reg. 2 3. & 4.

A à locutione doctrinæ obmutescimus, quã uis nostra sit, uos tamen hanc esse uestrã specialiter credatis, ut cum uicissim mala nobis tribuimus, & bona aliis, per ipsam humilitatis gratiã fiat ut doctrinæ sermo qui ablatus fuerat, redeat. Sequitur: Cùm aũt locutus fuero tibi, aperies os tuum, & loqueris ad eos. Hæc dicit dñs deus: qui audit, audiat, & q quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.] Sæpe quidã uerbum dei audire desiderant, sed dum alios conspiciunt aurem auertere, etiam B ipsi à salutis auditu deuiant. & plerunque multi quiescere appetunt, atque cunctis mundi huius actibus uacare, nullis iam desideriis terrenis succumbere: sed dum uident alios inquietè agendo proficere, atque in hoc mundo diuitiis & honoribus extolli, quia necdum in uia rectitudinis firmi sunt, ad praua opera ex aliorum exẽplo delabuntur. Hinc est enim quod in typo infirmantium Psalmista loquens dicebat: Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia zelatus sum in peccatoribus, pacem peccatorum C uidens. Hinc iterum dicit: Dum superbit impius, incenditur pauper. Hinc ad Hieremiam prophetam uoce dominica de Iuda & Israel dicitur: Nunquid uidisti quæ fecerit auersatrix Israel? Abiit sibimetipsa super omnem montem excelsum, & sub omne lignum frondosum, & fornicata est ibi. Et dixi cum fecisset hæc omnia, ad me conuertere, & non est reuersa. Vbi statim subditur qualiter ex æmulatione eius etiam Iuda cecidit, qui stare uidebatur. Ait enim: Et uidit præuaricatrix, soror eius Iuda, quia pro eo q̃ mœchata esset a- D uersatrix Israel, dimisissem eam, & dedissem ei libellum repudij, & nõ timuit præuaricatrix Iuda soror eius, & abiit & fornicata est & ipsa. Ecce misericors deus contẽnitur & uocat, & auersantibus se sinũ misericordiæ aperit: quia peccanti dicit: Ad me conuertere, & tñ non est cõuersa. Sed qui omnipotentẽ deum plebs Israelitica deseruit, reuerti nolẽs, libellũ repudij accepit. Deseruit uidelicet peccando, sed libellũ repudij accepit in suis iniquitatibus sine flagello remanendo. Anima enim quæ peccat, recedit. Sed si eam post peccatũ prosperitas sequitur, nulla disci-

Psal. 72

Psal. 9

Hiere. 3

plina,

plina, nulla districtionis increpatio, reuocat ad cor diuisionem quam inter se & dominum fecit. Etiam libellum repudij accipit, ut iam uelut aliena derelicta faciat mala quæ uult, zeli dei flagella nō sentiat, quatenus ad æterna supplicia profūdius descendat. Sed soror eius Iuda q̄m dimissam Israeliticam plebem in suis uoluptatibus uidit, ipsa quoq; in immunditia fornicationis exarsit. Quia enim aspexit adulteram in sua peruersitate florere, etiam ipsa non timuit deterius peccare, atq; à coniunctione domini quasi à uiri legitimi cubili recedere. Vnde necesse est ut peccantes quosq; tunc consideremus amplius miseros quādo eos conspicimus in culpa sua sine flagello derelictos. Hinc n. per Salomonem dicitur: Auersio paruulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. Qui enim à deo auertitur, & prosperatur, tanto perditioni fit proximus, quanto à zelo disciplinę inuenitur alienus. Dicatur ergo: qui audit, audiat, & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.] Ac si apertè diceretur: Vos qui iam & uerba ueritatis audire, & à praua cœpistis actione quiescere, nolite illos imitari, quorum me exasperari moribus uidetis. quod tamen intelligere & aliter possumus. Quidā enim uerbū audientes non audiunt: quoniam aures ad sacrum eloquium ponunt, sed cor à mundi desideriis non euellunt. Et sunt nōnulli q quiescentes minime quiescūt: quia à prauis quidem actibus ociosi sunt corpore, sed peruersitates operum ex delectatione uersant in mente. Hinc est enim quod de Iudæa ad captiuitatem perueniēte scriptum est: Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata eius. Hostes quippe sabbata derident, quando maligni spiritus ociosæ menti prauas cogitationes iniiciunt, ut & si quiescit ab opere, non quiescat à malorum operum delectatione. Recte ergo nunc dicitur: qui audit, audiat: quatenus sic fiat sermo in ore corporis, ut sonet in aure cordis. Et qui quiescit, quiescat: ut prauitatis desideria repellantur à cogitatione, cum iam repulsa uidentur ab opere. Vbi ne malorum, sicut diximus, exempla sequantur, adiungitur: Quia domus exasperans est.] Mali autem & si diu tolerantur, subito corruunt, & eorū pœnas infirmi cōspiciūt, ne quorū culpas impunitas existimant, imitentur. Vnde hic quoq; eiusdē Iudææ desolatio subiungitur, quæ domus exasperans uocatur, cum protinus prophetæ suo dominus dicit: Et tu fili hominis, sume tibi laterem, & pones eum contra te, & describes in eo ciuitatem Hierusalē, & ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerē, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pone ea in murum ferreum inter te & ciuitatem, & obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionē, & circūdabis eam signū est domui Israel.] In quibus uidelicet uerbis quid aliud iuxta historiam, nisi Hierosolymæ urbis obsessio atque destructio designatur, & peccatoris populi afflictio exprimitur? Qui domus exasperans uocatur, cum apertè dicitur: Ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, et comportabis aggerem, et dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro.] Sed quia uerba prophetiæ sic plerunque narrant historiam, ut per hæc etiam mystica describant, oportet ut hæc eadē dicta quę protulimus historialiter, etiam spiritaliter disseramus, maximè quia in eis interponitur q̄ teneri posse ad literā nō uidetur, cum dicitur: Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam in murum ferreum inter te & ciuitatē, & obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionē.] Nisi enim rebus historicis mystica miscerentur, quid sartago ferrea necessaria prophetæ fuit, ut hanc inter se ciuitatem poneret, quatenus ab eius obsidione separaretur? Cū enim dicitur: Sume tibi sartaginē ferream, & pones eam in murū ferreum inter te & ciuitatem, aperte declaratur quia per eandem sartaginem ferream ab obsidione ciuitatis propheta se liberum reddat. Vnde & quod prædixit subiungitur: Et obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem.] Ex qua re ostenditur quia propheta in eadem obsidione nō erit, si sartaginem ferreā inter se & ciuitatem murū ferreū ponit. Et certe siue in ea captiuitate, siue in ea quæ post-

Prou. 1

Thren. 1.

modum Israelitico populo contigit, nullus ab eiusdẽ captiuitatis periculo liber fuit, sed omnes simul par calamitas inuoluit. Quid ergo intelligi iuxta literam potest, ut propheta inter se & ciuitatem quę obsidenda est, sartaginem ferream ponat? Sed quamuis omne hoc quod in descriptione lateris sub signo Hierosolymorũ ciuitatis legitur, iuxta literam factum sit, nobis tamen sciendum est quia typicum aliquid per sartaginem figuratur, & obsessio Hierosolymorum uera describit. quare instruimur ut dum aliud completum iuxta historiam scimus, & aliud iuxta allegoriam à ratione uacare cognoscimus, quatenus & obsessioné Hierosolymorũ, quę iuxta literam postmodum facta est, in prophetæ uerbis et factis credamus esse figuratam, & tamen per eandem obsidionẽ, obsidio alia, id est, interior designatur. In qua iure quærimus qd p sartaginẽ ferreã, quæ murus ferreus dicit, ualeat designari. Illã itaq; obsidioné qua Hierosolymorũ ciuitas destructa est, iã factam nouimus, sed nunc aliam intrinsecus quæ quotidie agitur requiramus. De qua p significationem dicitur: Et tu fili hominis, sume tibi laterẽ, & pones eum corã te, & describes in eo ciuitatem Hierusalem.] Sed ante nobis inquirendum est Ezechiel propheta uel quoties sublimia conspicit, uel quoties agere aliqua mystica iubet prius filius hominis appellatur? Sæpe enim subleuatur ad cœlestia, & occultis ac inuisibilibus rebus eius mens pascitur. Necesse ergo est ut inter occulta quæ penetrat, filius hominis uocetur, ut semper agnoscat qđ est, & nunquam extollatur de his ad quæ ducitur. Quid est. n. ꝓphetæ ad spiritalia subleuato semper fili hominis dicere, nisi ei infirmitatis propriæ memoriam facere? ut conscius conditionis infirmæ eleuari in cogitatione non debeat de magnitudine contéplationis suæ. quia uero idé propheta, ut supra iã diximus, typũ ꝑdicantium uel doctorum tenet, recte ei nunc dicitur: Sume tibi laterem, & pones eum coram te. Omnis enim doctor cum terrenum quempiam auditorem ad cœlestis uerbi doctrinam suscipit, lateré assumit. Cui dum loqui cœperit quę sit retributio cœlestis patriæ, quæ uisio pacis supernæ, ciuitatem Hierusalem describit in latere, quem coram se ponit: quia intenta mente qualitatem audientis considerat, id est, profectum uel defectum conspicit, & iuxta eiusdem intellegentiam, prædicationis suæ uerba moderatur, ut describi in audientis mente ciuitas Hierusalem, id est, uisio pacis possit. Dicatur ergo: Sume tibi laterem, uidelicet proximi cor terrenum. Pones eum coram te, scilicet ut uitam atq; intellectũ illius intenta mẽte custodias. Et describes in eo ciuitatem Hierusalem, ut ei quæ sint superna gaudia de uisione pacis innotescas. Quasi. n. iã Hierusalem in latere descripta est, cum terrena mens cœperit quæ sint illa internæ pacis gaudia uera cognoscere, & ad conspiciendam gloriam patriæ cœlestis anhelare. Quasi interna uisio pacis describitur, quãdo mens quę prius terrena sapuerat, per amorem iam ad cõtemplandam gloriã regni cęlestis eleuatur. Sed mox ut animus amare cœlestia cœperit, mox ut ad uisionem pacis intimę tota se intentione collegerit, antiquus ille aduersarius qui de cœlo lapsus est inuidet, & insidiari amplius incipit, & acriores q̃ consueuerat tẽtationes admouet, ita ut plerunq; sic resistentem animam tentet, sicut antè nunq̃ tentauerat quando possidebat. Vnde scriptum est: Fili, accedens ad seruitutem dei, sta in iustitia & timore, & præpara animã tuam ad tentationem. Vnde & dęmoniacus qui à domino sanatur, ab exeunte dæmone discerpitur, sicut scriptum est: Et clamans & multum discerpens eum, exiit ab eo. Quid est enim quod obsessum hominem antiquus hostis quem possessum non discerpserat, deserens discerpsit, nisi quòd plerunq; dum de corde expellitur, acriores in eo tẽtationes generat, q̃ prius excitauerat quando hoc quietus possidebat? Vnde & Israelitę quoq; ad Moysen & Aaron dicunt: Videat dominus & iudicet quoniam fœtere fecistis odorem nostrum coram Pharaone & seruis eius, & præbuistis ei gladium, ut occideret nos. In Moyse enim & Aaron lex & prophetæ figurati sunt. Et sæpe apud se infirmus animus quasi contra sacra eloquia murmurat: quia postquam uerba cœlestia audire & sequi cœperit, regis Aegyptij aduersitas,

Eccl. 2
Marc. 9
Exod. 5

tas, id est, maligni spiritus tentatio excrescit. Debet ergo uigilanter doctor proficienti animæ quæ illam tentationes sequantur innotescere, ut cautam se ualeat contra maligni spiritus insidias præparare. Vnde bene nunc post descriptam ciuitatem Hierusalem in latere, dicitur prophetę: Et ordinabis aduersus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem.] In qua enim iam pacis uisio describitur, ei necesse est ut tentationum bella nuncientur. Nam ut ualeat ad illa pacis gaudia æterna pertingere, hanc hic proculdubio oportet tribulationũ certamina multa sustinere. De qua bene dicitur: Ordinabis aduersus eam obsidionem. Prędicatores quippe contra erudiendam animam obsidionem ordinant, cum pręmonendo indicant quibus se modis uitia uirtutibus opponant, quomodo luxuria castitatem feriat, qualiter ira tranquillitatem animi perturbet, quantũ inepta lætitia uigorem mentis resoluat, qualiter multiloquium munitionem cordis destruat, quomodo inuidia charitatẽ interficiat, quemadmodum superbia arcem humilitatis effodiat, qualiter fallacia cũ ueritatem in sermone corruperit, hanc etiam in cogitatione corrumpat, ut qui uerum dicere noluit quod intellexit, iam nec intelligat quod dicere ualeat. Ordinatur ergo prædicatorum obsidio, cũ per sanctæ admonitionis uerba singulis quibusque uirtutibus quæ uel quibus modis uitia insidientur ostenditur. Et cõtra Hierusalem, quam describit in latere, prædicator munitiones ædificat, quando mala quæq; q̃ munita contra mentem ueniãt, demõstrat: ut sese uitia sub uirtutum specie abscondant, quatenus, sicut sæpe iam diximus, immoderata ira iustitia uideri appetat, & disciplinæ remissio, mansuetudo uideri uelit, & tenacia sese parsimoniã nominet, & inordinata rerum effusio se beneuolentiam appellet. Quasi enim ædificatæ contra mentem munitiones sunt, quando uitia sub uirtutum specie excrescunt, & in alto se ostendunt per imaginem, quæ in imo iacent semper per actionem. Adhucquoque additur: Et comportabis aggerem.] Quo enim mens desiderare cœlestia cœperit, eo in illam maligni spiritus tentationibus suis terrenas amplius cogitationes exaggeraut. Propheta ergo aggerem comportat, cum prædicator sanctus bonis mentibus qualiter terrena desideria surrepere solent denunciat. Atque adhuc additur: Et dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro.] Quasi dat contra animam doctor castra, quando malignorum spirituum contra eam collectas atque adunatas insidias indicat, ut aliquando non solummodo ex uno, sed ex cõiunctis uitiis simul tentẽt. Nam sunt quædam uitia quasi per quandam sibi cognationem propinqua, sicut dissolutio spiritus, appetitus gulæ, & immunditia luxuriæ, sicut multiloquium, fallacia, atque periurium. Ex dissolutione quippe spiritus mens ad ingluuiem uentris rapitur. Et dũ cibis uẽter extenditur, ad luxuriam caro trahitur superbiendo captiua. Et rursum ex multiloquio fallacia generatur, quia ualde difficile est ut q multa loquitur, non etiam mentiatur. Et sæpe mẽdaciũ etiã piurio tegi', ut ante humana iudicia ueletur. Supbia quoq; esse sine inuidia atque inani gloria nullatenus põt. Superbus etenim quisq; honorẽ quẽ ipse ambit, aliis inuidet. Et cum hunc fortasse obtinuerit, in elationẽ glorię temporalis attollitur, atque q alios conspicit minime percipere potuisse, hoc se per inanem gloriam gaudet præ cæteris habere. Sciendum quoq; est quia sępe nonnulla uitia ad mentem non simul ueniunt, sed supponuntur, ut unum alteri in tẽtatione succedat. Et aliud cõtra faciẽ uenit, aliud uero in tẽtatione se ex latere subiicit, quatenus dum alteri resisti', ab altero mens decepta capiatur. Ipsa enim quæ superius diximus uitia, plerũq; se alia pro aliis furtiue sopponunt, sicut non nunq̃ dum irã uincere in nobismetipsis conamur, plusquã necesse est lenitas mẽtem occupat, ut asperitatem peccantib. quam oportet minime proponat. Sæpe uero dum nobis inesse incauta lenitas displicet, zelus se in furorem trahit, atq; extra patientiæ limitem animum captiuũ rapit. Quia ergo permixta uitia atq; adunata contra mentem ueniunt, recte in prędicatoris ore contra descriptã Hierusalẽ castra proponuntur. Et quia aliquando singula

singula hinc inde sensum fuerint, in gyro arietes ordinantur. Ponit ergo prędicator arietes in gyro, dū caute denūciat quam blande luxuria percutit, q̃ aspere impatientia occidit, quam laboriose auaritia accendit & interimit, quam tumide superbia extinguit. In gyro itaque arietes ponere, est prædicando ostendere qui undique solēt, animam mucrones uitiorum ferire. Sequitur: Et tu sume sartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter te & inter ciuitatem.] Quia ferrum forte metallum est, & in sartagine cibus frigitur, quid per sartaginem ferreā, nisi spiritalis zeli fortis frixura signatur? Omnis quippe spiritalis zelus doctoris animam frigit, quia ualde cruciatur dum infirmos quosque æterna deserere, & rebus tēporalibus delectari cōspicit. quàm bene paulus sartaginem ferream sumpserat, cùm zelo animarum cruciatus dicebat: Quis infirmatur, & ego nō infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? Ipsum suum cor quod animarum zelo succenderat, quid aliud quàm sartaginem fecerat, in quo amore uirtutum contra uitia ardebat? Quòd enim urebatur, sartago erat. Inardescebat enim & coquebat: quia incendebatur amaritudine, sed uirtutum alimenta præparabat ex sua afflicta cogitatione. Sed quid est quòd eandē sartaginem propheta inter se & ciuitatē murum ferreum ponit, nisi quòd idē fortis zelus qui nunc in mente doctoris agitur, in die extremi iudicij inter eum & animam quam à uitiis zelatur, testis est? ut etsi audire is qui docetur noluerit, doctor tamen pro zelo quem exhibet, de auditoris negligentia reus non sit. Murum ergo ferreum inter se & ciuitatem ponit: quia ultionis tempore inde doctor à damnationis periculo munitur, unde nunc per zelum custodiæ cordis frixuram patitur. Nullum quippe omnipotenti deo tale est sacrificium, quale est zelus animarū. Hinc.n. Psalmista ait: Zelus domus tuæ comedit me. Quantum uerò frixura cordis quæ spiritali zelo agitur, omnipotentem dn̄m deum placat, apertè ostenditur, cùm offerri per legem simila in sacrificiū iubetur. De qua scriptum est: In sartagine oleo conspersa frigetur, offeretq; eam calidam in odorem suauissimum domino sacerdos qui patri iure successerit, & tota cremabitur in altari. Tunc enim simila in sartagine frigitur, cùm munda mens iusti per zelum sancti amoris crematur. Quæ conspergi oleo præcipitur, id est, charitati misericordiæ misceri, quæ in conspectu omnipotentis domini ardet & lucet. Cōspergatur ergo oleo mens quæ in sartagine frigitur: quia in sancti zeli districtione necesse est, ut ex misericordiæ uirtute & ardeat & clarescat. Amat enim eundem ipsum quem insequi uidetur. Vnde & calida in odorem suauissimum domino offerri pcipitur: quia si amorem zelus nō hēt, ea quæ de sartagine offertur, calorē simila amisit. Et notandum quis eā offerre pręcipit, uidelicet sacerdos qui patri iure successerit. Ille enim sacerdos patri iure succedit, qui esse se omnipotentis domini filium demonstrat moribus, atque à nobilitate intima, operum suorum ignobilitate nō discrepat. Quæ in altari tota cremari præcipitur, ut uidelicet holocaustum fiat. Holocaustum enim totum incēsum dicimus. Vnde & in translatione altera hoc in loco hæc eadem simila quæ in sartagine frigitur, holocaustum fieri iubetur. Hoc autem inter holocaustum & sacrificium distat: quia omne quidem holocaustum sacrificium est, non omne sacrificium holocaustum. Sunt.n. multa bona quæ aguntur sacrificia, sed holocaustum nō sunt: quia totam mentē in amore spiritali minimè incendunt. Qui.n. sic operantur ea quæ dei sunt, ut tamen & quædam quæ sunt seculi nō relinquant, nimirū sacrificium & non holocaustum offerunt. Qui aūt cūcta quæ mundi sunt deserunt, & totā mentem igne diuini amoris incendunt, hi nimirū omnipotenti dn̄o sacrificium & holocaustum fiunt. Simila itaq; in sartagine, est mūda mens iusti in zeli spiritalis afflictione, quæ per solicitudinem aīarum frigitur, & non solum sacrificium, sed et holocaustum dn̄o esse deputatur. Sumamus ergo sartaginem ferream, & ponamus eam murum ferreum inter nos & ciuitatem, id est, assumamus zelum fortem, ut inter nos & auditoris nr̄i animam inueniamus hanc postmodū fortem munitionē. Tunc enim hunc murum

2. Cor. 12 *Psal. 68* *Leuit. 6.*

rum ferreum inuenturi sumus, si nunc eū fortiter tenemus, uidelicet docēdo, custodiendo, suadendo, increpando, mulcendo, terrendo, aliquando leniter, aliquando uerò etiam seuerius agendo. De qua se seueritate rectè subditur: Et obsirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obsidionem.] Quid est obfirmare faciem ad Hierusalem in larere descriptam, nisi ut ei animæ cui cœlestis pacis uisionem doctor denunciat, si adhuc eam infirmari in suis actibus conspicit, remissionem & clementiorem se minimè ostendant? Vnde scriptum est: Filiæ tibi sunt? serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciē tuam ad illas. Infirmæ quippe animæ atq; appetitui mundi deditæ, aliquando melius ex seueritate seruantur: ut obfirmata facies, id est, perseueritatis custodiam ab oī spe friuolæ remissionis abducta, inconstantem animam terreat, atque à delectatione uitiorum districtionis uigore cōstringat. Quod cùm à doctore agitur, semper necesse est ut dulcedo & humilitas in corde teneatur, quatenus & multū amet, & nūq̄ cōtra eum per elationem superbiat, cui tamen amorem suū & humilitatem pro utilitate eius prodere recusat. Sequitur: Et circundabis eam.] Circundat doctor auditoris animam cùm in omne quod in hac uita agitur, tentationum laqueos apponi posse denunciat: ut dum ubique fit mens pauida, ubique circunspecta, quanto timidior, tanto uigilantior uiuat. Sequitur: Signum est domui Israel.] Si ad historiam obsidionis quæ iuxta literam facta est, signū est domui Israel quod propheta fecit: si ad mysterium, quod quotidie erga uniuscuiusq; animam à doctore agitur: signum est domui Israel & hoc qđ agendum nunciauit: quia sicut domus Israel obsidionem corporaliter pertulit, ita unaquæq; anima quæ iam seruire omnipotenti deo incipit, obsidentes se insidias malignorū spirituū sentit. A quibus si uerè eripi appetit, scire debet quia eripi sua uirtute non possit, sed eius necesse est ut adiutoriū speret, qui nos & in carne corruptibili uiuentes, per redemptionis suæ mysterium potest etiā super spiritus qui sunt sine carne roborare, Iesus Christus dominus noster, qui uiuit & regnat cum

A patre in unitate spiritus sancti deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Libri primi Homiliarum B. Gregorij papæ super Ezechielem, finis.

PRAEFATIO IN SECVNDVM LIBRVM HOmiliarum B. Gregorij super Ezechielem.

Quia multis curis prementibus Ezechielis prophetæ librum, coram charitate uestra totum per ordinem B perscrutari non licuit, bonis uestris desideriis placuit petere ut saltem extrema eius uisio, quæ ei facta est de ædificio in monte constituto, quæ & cunctis est uisionibus eius obscurior, exponi debuisset. Et quidem uoluntati uestræ me parere necesse est, sed duo sunt quæ hac in re perturbant animum meum. Vnum quod hæc eadem uisio tantæ obscuratis nebulis tegitur, ut uix in eadem aliquid intellectu interlucente uideatur. Aliud quod C iam Agilulfum Longobardorum regem ad obsidionem nostram summopere festinantem Padum transisse cognouimus. Vnde pensate fratres charissimi, in caliginosis ac mysticis sensibus penetrare quid ualeat mens misera, timoris sui perturbationibus occupata. Quāto enim circa terrena plus satagit, tanto in his quæ sunt cœlestia minus uidet, pro eo quòd curis suis extra se ducitur, & ualde intus minor est, quia scriptum est: Deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (Sap. 9.) Quæ enim superiora penetrare etiam D collecta sufficit, pensate quid agere poterit diuisa. Scimus autem, scimus omnes quia & fluuius qui in multis riuis diuiditur, à suo alueo siccatur. Sed tamen inter hæc adest superna gratia. Et si mentem meam cogitationum mearum pondera deprimunt, uestrorum hanc pennæ desideriorum leuant. Obscurum quidem ualde est opus quod aggredimur, sed ponamus in animo, quia nocturnum iter agimus. Restet ergo ut hoc palpando carpamus.

Homilia

Homilia decima tertia.

IN uigesimoquinto anno trāsmigrationis nostrę, in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno postquam percussa est ciuitas, ipsa hac die facta est super me manus domini, & adduxit me illuc in uisionibus dei. Adduxit me in terram Israel, & dimisit me super montem excelsum nimis, super quem erat quasi ædificiū ciuitatis urgentis ad Austrum, & intro duxit me illuc. Et ecce uir cuius erat species quasi species æris, & funiculus lineus in manu eius, & calamus mēsuræ in manu eius. Stabat autem in porta, & locutus est ad me idem uir.

IN uigesimo & quinto anno transmigrationis nostræ, in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno postquā percussa est ciuitas, ipsa hac die facta est super me manus domini, & adduxit me illuc.] Dicturus mysticam narrationem, historicam præmittit, ut fiat ex tempore, quod creditur in reuelatione. Notandum uero quod in exordio libri huius quo anno prophetare cœperit, indicauit: in fine uerò innotuit, quod in extrema uisione uidit, ita ut cognosci ualeat in quot annis prophetiæ suæ librum dixerit. Tempus namq; quo prophetare cœpit, in locutionis suæ initio posuit, dicens: Aperti sunt cœli, & uidi uisiones domini in quinta mēsis: ipse est annus quintus trāsmigrationis regis Ioachim. Nunc uerò loquitur, dicēs: In uigesimo & quinto anno transmigrationis nostræ. Idē nanq; propheta in captiuitate prima cum Ioachim rege fuerat in Babyloniam trāsductus. Nam de secunda Hierosolymorum captiuitate subiūgit: quartodecimo anno postquam percussa est ciuitas. Vndecim quippe annis Sedechias post captiuitatē primam, in qua Ezechiel propheta cum Ioachim rege ductus est, in Hierosolymorum urbe regnauerat. Post captiuitatem uerò eiusdem sedechiæ, quæ etiam secunda erat urbis captiuitas, quartodecimo anno propheta uisionem ultimam uidit. Vndecim itaque & quatuordecim simul iuncti, faciūt uiginti & quinque. si igitur uisionem primam quinto captiuitatis prioris anno locutus est, atq; hanc ultimam uigesimo & quinto anno factā fuisse describit, profectò patet quòd in uiginti annis locutionis suæ moras usque ad ultima uisionis suæ uerba tetenderit. Nec mouere quempiam debet quod in medio prophetiæ suæ uolumine, cum de Babylonico rege loqueretur, uigesimi ac septimi anni memoriam fecit. Quo in loco cum nihil de tempore suæ captiuitatis interserit, apertè demonstrat, quia eius regis tempora describat, de quo ut prophetaret acceperat. quòd uerò ait, in exordio anni, decima mensis, tempus simpliciter exprimit: ut ex ipso quoque tempore in corda audientium iuxta literam uerbi radicem figat, ex qua spiritales fructus postmodum proferat. Notandum uerò quod ait: Quartodecimo anno postquam percussa est ciuitas ipsa hac die. Quid est enim quod per hanc uisionem ultimam omnipotēs deus ea ipsa die dignatus est promissionis suæ misericordiam facere, quia die in percussa ciuitate iram iustitię impleuit: nisi quod illa diuinitas quæ usq; in diuersitatis motum & mutabilitatem non ducitur, ipsa luce iustitiæ afflictos ac pœnitentes uiuificat, qua superbiētes ac rigidos percutit? Præmissio itaq; uisionis suæ tempore, subiungit: Facta est super me manus domini, & adduxit me illuc in uisionibus dei. Adduxit me in terram Israel, & dimisit me super montem excelsum nimis, super quē erat quasi ædificium ciuitatis uergētis ad Austrum.] Cuius uidelicet ciuitatis ædificium accipi iuxta literam nullatenus potest. Nam paulo pòst subdit hoc ipsum ędificium calamo sex cubitorum & palmo, portam uerò eiusdem ciuitatis quatuordecim cubitis mensuratam, cuius portæ frōtes esse perhibet sexaginta cubitorū. Quæ cuncta stare iuxta literam nullatenus ualent. Quomodo enim totum simul ædificium calamo, id est, sex cubitis & palmo mensuratur, & portæ ædificii in quatuordecim cubitis, frontes uerò portarum in sexaginta cubitis extenduntur? Porta uerò in ciuitate est, frontes uerò in portis. Et nulla recipi ratio permittit, quia minus

nus est hoc quod continetur ab eo quod continet. In scriptura autem sacra & ea quæ accipi secundum historiam possunt, plerunq; spiritaliter accipienda sunt: ut & fides habeatur in ueritate historiæ, & spiritalis intelligentia capiatur de mysteriis allegoriæ. Sicut illud quoq; nouimus quod Psalmista ait: Quoniã uidebo cœlos tuos, opera digitorum tuorum, lunam & stellas quę tu fundasti. Ecce enim exteriori descriptione stat sermo rationis, quia & cœli opera dei sunt, & luna ac stellæ ab eo creatæ atque fundatæ sunt. Sed si hoc Psalmista iuxta sola exteriora opera, & nõ etiam secundum intellectum mysticũ asserit, quia cœlos opera dei esse professus est, dicturus lunam & stellas, cur non etiam solem quẽ scimus quia eius opus est, pariter enumerauit? Si enim solum iuxta literam loquebatur, dicturus luminare minus, prius luminare maius dicere debuit, ut antè solẽ, & pòst lunam atq; stellas fundatas esse perhiberet. Sed quia iuxta intellectum mysticum loquebatur, ut lunam sanctam Ecclesiã, & stellas homines sanctos accipere deberemus, solem nominare noluit, quia uidelicet ipsi ęterno soli loquebatur: De quo scriptum est: Vobis autẽ qui timetis dominum, orietur sol iustitiæ. De quo reprobi in fine dicturi sunt. Sol iustitiæ non ortus est nobis. Dicendo ergo lunam & stellas quas tu fundasti, & tamen tacendo solem qui factus est, indicauit quia illi soli locutus est qui non solum solem & lunam atq; stellas corporaliter, sed etiam lunã Ecclesiam atq; stellas homines sanctos spiritaliter fecit. si ergo aliquid de historię aperta ratione ducimus ad intellectum allegoriæ, quanto magis illa spiritaliter accipiẽda sunt, in quibus iuxta rationem literæ nihil historicum sonat? Facta est super me manus domini, & adduxit me illuc, in uisionibus dei, adduxit me in terram Israel. quod dixerat, adduxit me illuc, hoc replicans subdidit, adduxit me in terram Israel. Manus quippe in uisione est uirtus in contemplatione. Quibus uerbis quid apertè indicat, nisi quia nihil de ciuitate quam uiderat, iuxta literam dicat? Nam spiritaliter de ea loquitur, quam spiritaliter contemplatur. Et dimisit me super montem excelsum nimis.] Quem ergo significat mõs excelsus, nisi mediatorem dei & hominum hominem Christum Iesum? qui de terra quidem, sed ultra terram est: quia caro eiusdem redemptoris nostri de imis habet materiam, sed in summis præeminet ex potestate. Quẽ minus erat ut excelsum diceret, nisi adderet nimis: quia nõ solum homo, sed eiusdem humanitatis conceptione quæ ab eo assumpta est, deus & homo. Non solum homo ultra homines, sed homo etiam super angelos factus. Hinc enim de illo per Esaiam dicitur: In die illa erit fructus terræ sublimis. Creator etenim noster quia pro nobis incarnatus est, fructus terrę factus est nobis. Sed iam fructus terræ sublimis est quia homo natus in terra, super angelos regnat in cœlo: quia iuxta Dauid & Pauli uocẽ, oĩa subiecit sub pedibus eius. In eo enim quòd ei subiecit omnia nihil dimisit non subiectum ei. Mons ergo iste est excelsus & nimis. quia etsi de terra est per substantiam humanitatis, incomprehensibilis tamen est altitudine diuinitatis. Hinc est. n. quod eundẽ dominũ cùm Esaias propheta prospiceret in carne esse uenturum, per prophetiæ spiritum subleuatus, ait: Et erit in nouissimis diebus præparatus mons domus domini in uertice montium. Domus enim domini Israeliticus populus fuit. Mons itaque domus domini ille appellatus est, qui in Israelitico populo incarnari dignatus est. Fuerunt autem in eodem populo sancti uiri, qui montes iure uocarentur, quia per uitæ mentium ad cœlestia propinquauerunt. Sed incarnatus unigenitus istis mõtibus æqualis non fuit, quia naturã, uitam, merita omniũ ex sua diuinitate transcendit. Vnde & rectè mons super uerticem montium dicitur: quia excelsus ex diuinitate sua inuentus est, etiã super cacumina sanctorũ: ut hi qui multum in deo profecerant, eius uestigia uix potuissent tangere uertice cogitationis. Qui ergo illic mõs super uerticem montium dicitur, ipse hic mons excelsus nimis esse perhibetur. Sequitur: Super quem erat quasi ciuitatis ædificium uergẽtis ad Austrum.] Notandum est quòd non dicitur super quem erat ædificium, sed quasi ædificium, ut uidelicet ostenderetur quod non de corporalis, sed

Psal. 8. Mal. 4. Sap. 10. Esa. 4. Psal 8. Heb. 2. Esa. 2.

sed de spiritalis ciuitatis ædificio cuncta dicerentur. Qui enim non se ædificium, sed quasi ædificiũ uidisse perhibet, cor audientium ad spiritalem fabricam mittit, sicut per Psalmistam dicitur: Hierusalẽ quæ ædificatur ut ciuitas. Quia etenim illa internæ pacis uisio ex sanctorum ciuium cõgregatione construitur, Hierusalem cœlestis ut ciuitas ædificatur. Quę tamẽ in hac peregrinationis terra dum flagellis percutitur, tribulationibus tunditur, eius lapides quotidie quadrantur. Et ipsa est ciuitas, scilicet sancta Ecclesia, quæ regnatura in cœlo, adhuc laborat in terra. Cuius ciuib. Petrus dicit: Et uos tanquam lapides uiui superædificamini. Et Paulus ait: Dei agricultura, dei ædificatio estis. Quæ uidelicet ciuitas habet hic in sanctorum moribus magnum iam ædificium suum. In ędificio quippe lapis lapidem portat, quia lapis super lapidem ponitur. Et qui portat alterum, portatur ab altero. Sic itaque sic in sancta Ecclesia unusquisque & portat alterum, & portatur ab altero. Nam uicissim se proximi tolerant, ut per eos ædificium charitatis surgat. Hinc enim Paulus admonet dicens. Inuicem onera uestra portate, & sic adimplebitis legem Christi. Cuius legis uirtutem denunciãs, ait: Plenitudo legis charitas. Si enim ego uos portare negligendo in moribus meis, & uos me tolerare contemnitis in moribus uestris, charitatis ædificium inter nos unde surgit, quos uicaria dilectio per patientiam non coniugit? In ædificio autem, ut prædiximus, lapis qui portat portatur: quia sicut ego iam mores eorum tolero qui adhuc in cõuersatione boni operis rudes sunt: ita ego quoq; ab illis toleratus sum, qui me in timore domini præcesserunt & portauerunt, ut portatus portare discerem. Sed & ipsi quoque à maioribus suis portati sunt. Lapides uerò qui in sumitate atque extremitate fabricæ ponuntur, ipsi quidem portantur ab alijs, sed alios nequaquam portant: quia & hi qui in fine Ecclesiæ, id est, in extremitate mundi nascituri sunt, tolerantur quidem à maioribus, ut eorum mores ad bona opera imponantur. sed cùm non eos sequuntur qui per illos perficiant, nullos super se fideles fabricę lapides portant. Nũc itaq; alii portantur à nobis, nos uerò portati sumus ab aliis. Omne autem pondus fabricæ fundamentum portat, quia mores simul omnium solus redemptor noster tolerat. De quo Paulus ait: Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Portat fundamentum lapides, & à lapidibus non portatur: quia redemptor noster omnia nostra tolerat, sed in ipso malum non fuit quod tolerari debuisset. Vnde bene nunc dicitur: Dimisit me super montem excelsum nimis, super quem erat quasi ædificium ciuitatis.] Quia mores & culpas nostras solus ille sustinet, qui totam sanctæ Ecclesiæ fabricam portat. Qui per prophetæ uocem de perversè adhuc uiuentibus dicit: Laboraui sustinens. Non autem sustinendo dominus laborat, cuius diuinitatis potentiam nulla fatigatio contingit: sed uerbis humanis loquens, ipsam suam circa nos patientiam, laborem uocat. Et notandum quod eandem ciuitatem quam propheta conspexerat, ad Austrum uergentem uidit. Auster enim uentus, quia in sancti spiritus typo poni soleat, hi qui in sacro eloquio studiosi sunt recognoscunt, sicut è contrario per Aquilonem sæpe diabolus designatur quia & ille relaxat in calore, & iste constringit in frigore. Et ueritas dicit: Abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorum. Propheta quoque de Iudæa asserit, dicens: Sicut frigidam facit cisterna aquã, sic frigidam fecit malitiam suam. Hinc enim diabolus propheta eodem attestante dixisse perhibetur: Sedebo, inquit, in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Et quia torporem mentis sancti spiritus gratia relaxat, hinc Psalmista ait: Conuerte domine captiuitatem nostram, sicut torrens in Austro. Captiuitas enim nostra quæ torporis frigore ad sequẽdum deum pigra remanserat, per calorem sancti spiritus relaxatur, ut currat in amorem dei. Vnde & nunc dicitur quod ciuitas quæ in monte constituta est, ad austrũ uergit, quia electorum Ecclesia cogitationes suas in afflatu sancti spiritus aperit, atque ab omni superbiæ suæ uertice discedens, in deo cui credit, amoris calorẽ concipit, ut nihil ei libeat nisi eius gratiæ

Marginalia: Ps. 121. 1. Pet. 2. 1. Cor. 3. Gal. 6. Ro. 13. A B C D 1. Cor. Hier. Mat. Hier. Esa. Ps.

tię submitti, eius dilectione calefieri, eius afflatus semper munere repleri. Vnde & ualido amore succensus contemplator dicebat: Anima mea exultauit in domino, delectabitur super salutari eius. Qui.n. Latinè salutaris, ipse Hebraice Iesus dicitur propheta igitur quia uias eius atque miracula, redemptionis quoque mysterium per prophetiæ spiritum contemplatur, exultare se in domino, & delectari super Iesu perhibet: quia inde gaudiũ in mente conceperat, unde per amorem fortiter ardebat. Pensemus itaque si mentes spiritalium patrum in illo delectatæ sunt qui necdum uenerat, sed præuidebatur, cuius reatus sit eius uias, eius exépla, eius monita postquam uenit & redéptionem exhibuit, non amare. Hęc ergo ciuinem ad Austrum uergere dicitur, ac si apertas ad Austrum uergere diceretur quod prior illa ciuitas, scilicet synagoga, in infidelibus suis ad Aquilonem stetit, quæ in frigore perfidiæ durauit. Sancta uero Ecclesia quia charitatem fidei concepit, per calorem ad Austrum uergit, & quasi calido uento innittitur, quia non in sui fiducia, sed in dono spiritalis gratiæ letatur. Sequitur: Et introduxit me illuc.] Cœlestis ciuitatis ædificium ille intrat, qui in sancta Ecclesia bonorum uias imitando considerat. Intrare quippe est ædificium super montem, electos sanctæ Ecclesię aspicere. Iste enim uitã cõiugio ligatam ducit, propriis rebus contentus est, aliena non diripit, de suo quicquid præualet indigentibus largitur, peccata sine quibus quotidiana uita coniugatis duci non potest, flere non negligit. Pro eo enim quod ipsa familaris cura animum conturbat, sese ad lacrymas excitat. Ille uero iam cuncta quæ sunt mundi deseruit, nil eius habere appetit, solius contẽplationis exercitatione pascitur, spe præmiorum cœlestium cum fletibus lætatur, transcendit præsentia quæ haberi concessa sunt, quotidianũ cum domino habere secretum quęrit, nulla eius animum prętereuntis mundi cura perturbat, mentem semper in expectatione cœlestium gaudiorum dilatat. Alius uero iã huius mundi cuncta deseruit, eiusque mens in contemplatione cœlestium subleuatur, sed tamen pro ædificatione multorum, locum regiminis tenens, qui rebus prætereuntibus desiderio non succũbit, ad eas aliquando propter proximorum compassionem reflectitur, ut ex earum cura indigentibus misereatur, uerbum uitæ auditoribus prædicat, animab. simul & corporibus necessaria ministrat. Et qui propter se ad cœleste desiderium iam per cõtemplationẽ euolat, adhuc tamen profectu & utilitate proximorum in rebus temporalibus laborat. Quisquis er go in sancta Ecclesia considerare: sollicite studet, ut aut in bonorũ cõiugatorũ uitam, aut in arcem continentium, & omnia quę sunt huius mundi derelinquentium, aut etiam in prædicatorum summitatem proficiat, iam ciuitatis in monte positæ ædificium intrauit. Nam qui considerare meliorum uitam ut proficiat negligit, adhuc extra fabricã stat, Et si honorem quem iam sancta Ecclesia in mundo habet admiratur, quasi ædificium foris conspicit & obstupescit. Et quia exterioribus solis intentus est, ingressus non est. Sequitur: Et ecce uir cuius erat species quasi species æris.] Ipse signatur in uiro, qui figuratur ex monte. Vir autem iste metiri ædificium dicitur: Et rectè dominus p uirum signatur monté, quia & ipse omnia intra sanctã Ecclesiã iudicando disponit, & ipse eandem sanctam Ecclesiam portat, & portando ad cœlestia subleuat, sicut in sancto quoque Euãgelio idem redemptor noster loquitur, dicens: Qui intrat per ostium, pastor est ouium. Et paulo post: Ego sum ostium. Atque iterum post pauca subiungit: Ego sum pastor bonus. Si igitur ipse pastor & ipse ostium, & intrat pastor per ostium, cur non hoc loco & ipse mons, & ipse uir intelligitur, qui ædificium metitur in monte? Sed quęrendum nobis est cur de hoc uiro dicitur: cuius species erat quasi species ęris? Cuncti autem nouimus fratres metallum æris ualde esse durabile atque omnimodo sonorum. quid est ergo quod aspectus mediatoris dei & hominum speciei comparatur æris, nisi hoc quod aperte nouimus, quia unigenitus filius formam serui accipiens, fragilitatem nostram carnis humanæ per resurrectionis suę gloriã uertit in æternitaté, quia

Margin notes: Psal. 61 & 69. — B — C — Ioan. 10. — D

quia in eo caro facta est iam sine fine dura A bilis Nam surgens à mortuis iam nō moritur, mors illi ultrà non dominabitur. Quid est autem quòd ipsa eius incarnatio sonoro metallo cōparatur, nisi quòd per eandem assumptionem humanitatis nostræ, insonuit omnibus gloria maiestatis suæ? Et quasi aspectum æris habet ex corpore, quia Deus mundo innotuit ex carne. Vnde & per Ioannem dicitur: Habebat in uestimento & in fœmore suo scriptum: rex regum, & dominus dominantium. Quid enim uestimentum eius est, nisi corpus quod assumpsit ex uirgine? Nec tamen aliud eius uestimentum est, atque aliud ipse. Nam nostrum quoq; uestimentum caro dicitur, sed tamen ipsi nos sumus caro qua uestimur. Hoc autem uestimentum illius longè antè Esaias aspiciens per crucem passionis sanguine cruẽtatum, dixit: Quare rubrum est indumentum tuum, & uestimenta tua quasi calcantium in torculari? Cui ipse respondit: Torcular calcaui solus, & de gentibus non est uir mecum. Solus enim torcular in quo calcatus est calcauit, qui sua potentia eam quam pertulit passionem uicit. Nam qui usq; ad mortem crucis passus est, de morte cum gloria surrexit. Bene autem dicitur: Et de gentibus non est uir mecum: quia hi pro quibus pati uenerat, passionis eius esse participes debuerant: qui pro eo quod illo tempore necdum crediderant, de ipsis in passione queritur, quorum uita in illa passione quærebatur. Per fœmur enim propagatio carnis est, quia ergo per propaginem generis humani sicut generationum ordines Mathæo uel Luca narrantibus describuntur, in hoc mundo uenit ex uirgine, & per incarnationis suæ mysterium, quia rex esset & dominus, cunctis gentibus indicauit, in uestimento & fœmore scriptum habuit: Rex regum, & dominus dominantium. Vnde enim in mundo innotuit, ibi de se lectionis scientiã infixit. Prædicatio ergo eius ex carne, quasi quidam sonitus ex ære est. Dicatur igitur rectè, Cuius species quasi species æris. Sequitur: Et funiculus lineus in manu eius.] In septuaginta interpretibus funiculus lineus non habetur, sed funiculus cæmentariorum. Quorum si in hoc

Rom. 6.
Apo. 19.
Esa. 63.
Mat. 1.
Luc. 3.

uersu translationem ad exponendum tenemus, quid aliud cæmentarios quàm sanctos doctores accipimus, qui loquendo spiritalia, ad cœleste ædificium uiuos lapides, id est electorum animas componunt? Quicquid enim antiqui patres, quicquid prophetæ, quicquid Apostoli, quicquid Apostolorum successores locuti sunt, quid aliud fuit quam compositio lapidum in hac quæ quotidie construitur fabrica sanctorum? In funiculo autem cæmentarij hoc agi solet, ut cognosci æqualitas uel rectitudo surgentis parietis debeat, ut si la B pis intus est, foras eijciatur, si exterius prominet, interius reuocetur. Et certè quotidie hoc agit prædicatio doctorum, ut unaquæq; anima cui regiminis onera suscipere fortasse non expedit, etiam si foris apparere appetat, interius reuocetur. Et rursum quę latere uult, & sui tãtummodo curam gerere, si sibi ac multis esse utilis potest, etiam cùm latere desiderat, exterius producatur ut appareat. Sicq; fit ut sanctorũ lapidum ordo teneatur, dum sæpe & uolẽs ad honorem uenire, repellitur, & honorẽ fugiens, in sacri ordinis arce subleuatur. C Sed quia ut per interpretem nostrum didicimus, Hebræorum historia non habet cæmentariorum, sed funiculus lineus in manu eius: hoc quod apud nos certius habetur, exponere debemus. Scimus aũt quod funiculus lineus subtilior est q̃ qui funiculi fiãt aliũde. Et quid in funiculo lineo nisi subtiliorem prædicationem, id est, spiritalem debemus accipere? Censura etenim legis, funiculus fuit, sed lineus non fuit: quia rudem populũ nõ subtili prædicatione coercuit, in quo per pœnæ sententiam D non peccata cogitationis, sed operis resecauit. At postquam per semetipsum dominus etiam cogitationes hominum prædicando religauit & perfectum esse peccatũ etiam in corde innotuit, funiculum lineũ in manu tenuit. Ait enim; Audistis quia dictum est antiquis, nõ mœchaberis, ego autem dico uobis quia qui uiderit mulierem ad cõcupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Funiculus ergo lineus prædicatio est subtilis, quæ mentem audientis ligat, ne se uel in misera cogitatione dissoluat. Et notandum quod dicitur, quia ei funiculus in manu est, id est,

Exo. 20.
Mat. 5.

est, prædicatio in operatione. Ipse enim ostendit omne quod docuit, sicut scriptum est. quę cœpit Iesus facere & docere. Et quia ipsa quæ dixit, etiam scripturę tradidit, ut posteris mandarentur, rectè subiungitur: Et calamus mensuræ in manu eius.] De sancta Ecclesia per prophetā aliū Dominus pollicetur, dicens: Orietur in ea uiror calami, & iunci. Quod in loco alio exposuisse me memini, ut per calamū scriptores, per iuncum uerò debeant auditores intelligi. Sed quia ad humorē aquæ & iuncus & calamus nasci solet, & ex una eademq; aqua utraq; proficiūt, & calamus quidem ad scribendum assumitur, cum iūco uero scribi non potest quid in iunco & calamo accipere debemus, nisi quod una est doctrina ueritatis, quæ multos auditores irrigat? Sed irrigati alij ad hoc usq; proficiunt in uerbo dei, ut etiam scriptores fiāt, uidelicet tanquā calami. Alii uerò uerbum uitæ audiunt, bonæ spei & rectorum operum uiriditatem tenent, sed tamē ad scribendum proficere nullatenus possunt. Hi quid in aqua dei, nisi quidam, ut ita dicam, iunci sunt? qui quidem uiri discendo proficiūt, sed literas exprimere nequaquā possunt. Redemptor noster quia uerba quæ dixit, & per dictorum studium scribi largitus est, in manu calamū tenuit. Qui calamus mensuræ dicitur: quia in ipsa doctorū studia sub quadā occulta iudicii dispēsatione detinentur, ut & aliis legentibus prosint, & aliis legentibus prodesse non possint. Vnde sancti Apostoli cum magistrū ueritatis sibi apertius loquētē requirerēt, cur turbis in parabolis loqueret, audierunt: Quia uobis datum est nosse mysterium regni cœlorū, illis aūt nō. Vel certè calamus mensuræ est: quia in ipso sacro eius eloquio quod nobis conscriptum est, occultas esse dispensationes eius agnoscimus. Nā per incōprehensibile eius iudiciū, & alter intra mēsuram electorum mittitur, & alter foras relinquitur, ut nullo modo ad electorum numerum pertinere mereatur. Habet ergo funiculum, habet in manu calamum mensurę. Qui eñ funiculo locū metit, alibi funiculum trahit, aliūde retrahit, & huc ducit quem aliūde subducit. Sic nimirū sic redemptor noster in collectione hominū facit, dum alios à suis iniquitatib. educit, alios, in sua iniquitate derelinquit. In his. n. quos colligere dignatus est, occultæ mēsuræ funiculum traxit, & ab his quos derelinquendos esse iudicauit, quid aliud nisi funiculum retraxit? ut & boni intra mensurā cœlestis fabricæ teneātur, & mali extra fabricam. In quib. bona quæ ęstimantur nō sunt quasi sine mēsura remanēt. Hūc funiculū & mēsuræ calamum in manu sua redemptor noster tenuit, cum Paulum Apostolum per apparentem uirum Macedonem admonere dignatus est, ita ut idem Macedo uir diceret; Transiens adiuua nos. Et tamen uolentibus Apostolis ad prædicandū ire in Asiā, nō permisit spiritus Iesu. Quid est quod sancti Apostoli & ibi uocabātur ire, ubi fortasse pergere nō cogitabant, & illuc ubi desiderabāt pergere prohibebant, nisi quia occulti iudicii funiculus & mensuræ calamus tenetur in manu, ut & alii uerba uitæ audiant, & alii audire nullatenus mereantur? Funiculus ergo mensuræ est, qui aliò tractus est aliunde retractus. Sancto quoque Euangelio testante didicimus quod uenit qui diceret: Magister, sequar te quocunq; ieris. Cui responsum est; Vulpes foueas habēt, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Venit alter qui diceret: Magister, sine me primum ire, & sepelire patrem meum. Cui dicitur; Sine mortuos sepelire mortuos suos, tu autem me sequere, & annūcia regnum dei. Quid est quod ille promittit se ire, & deseritur: iste domum uult redire, & tamen ut sequi debeat iubetur: Ille non suscipitur, iste nec ad horæ momentum ab obsequio relaxatur. Interno ergo occultoque iudicio, funiculus & mensuræ calamus ducitur, in quo & iste trahitur, & ille relinquitur, ut cœlestis fabrica non sine pio & iusto examine construatur. Potest etiam calamus mensuræ scriptura sacra pro eo intelligi, quod quisquis hanc legit, in eam semetipsum metitur, uel quantum in spiritali uirtute proficit, uel quantum à bonis quæ præcepta sunt longè disiunctus remansit; quantum iam assurgat ad bona facienda, quantum adhuc in prauis actibus prostratus iaceat. Sequitur: Stabat autem in porta.] Quisquis in porta stat, ex quadam

parte

Marginalia: Act. 1. — Esa. 25. — Mat. 14 — Mar. 4. — Act. 16. — Mat. 4.

ta stat, ex quadam parte intus est, ex quadam uero foris: quia aliud eius foris aspicitur, aliud intus absconditur. Redemptor itaque noster pro bonis misericorditer incarnatus, ante humanos oculos quasi in porta stetit: quia & per humanitatem uisibilis apparuit, & sese inuisibilem per diuinitatem seruauit. Hinc enim Iudæi qui hunc ex prophetarum promissione sustinuerant, perfidiæ suæ confusione turbati sunt: quia eum quem ad ereptionem suam uenire crediderant, mortalem uidebant. qui igitur in porta stat, sicut superius dictum est, ex quadam parte foris, ex quadam uerò parte intus uidetur. Vnde nec ipsa Iudæorum perfidia sine diuinæ uirtutis ostensione est derelicta. Nam miracula eius uidentes trahebantur ut crederent, sed rursum passiones illius perpendentes dedignabantur deum credere, quem carne mortalem uidebant, unde factum est ut de eius cognitione dubitarent. Videbant enim esurientem, sitientem, comedentem, bibentem, lassescentem, dormientem, & purum hunc hominem esse æstimabant. Videbant mortuos suscitantem, leprosos mundantem, cæcos illuminantem, dæmonia eiicientem, & esse hunc ultra homines sentiebant. sed ipsa eius miracula in eorum corde cogitata, humanitas perturbabat. Vnde sancta ecclsia sub sponsæ uoce hunc apertè iam uidere desiderans. ait: En ipse stat post parietem nostrum. Qui enim humanis oculis hoc quod de mortali natura assumpsit, ostendit: & in seipso inuisibilis permansit, in aperto se uidere quærentibus, quasi post parietem stetit, quia uidendum se manifesta maiestate non prebuit. quasi enim post parietem stetit qui humanitatis naturam quã assumpsit, ostẽdit; & diuinitatis naturã humanis oculis occultauit. Vnde & illic subditur: Respiciẽs per fenestrã, prospiciens per cancellos. Quisquis enim per fenestras, uel per cãcellos respicit, nec totus latet, nec totus uidetur. Sic nimirum redemptor noster ante dubitantium oculos factus est: quia si miracula faciens nil protulisset ut homo, plenè eis apparuisset Deus: & rursum humana patiens, si nulla fecisset ut Deus, purus putaretur homo.

Cant. 2.

A Sed quia & diuina fecit, & humana pertulit: quasi per fenestras uel per cancellos ad homines prospexit, ut Deus & appareret ex miraculis, & lateret ex passionibus, & homo cerneretur ex passionibus, sed tamẽ esse ultra hominem ex miraculis agnosceretur. Sed quia uir iste stare in porta dicitur, quærendum nobis est utrum facie interius stetit? Qua in re si ea quæ sunt præmissa & subiuncta cõspicimus, citius qualiter steterit inuenimus. Prius enim dicitur: Erat quasi ædificium ciuitatis uergentis ad Austrum, & introduxit me illuc.] Et paulo post de eodem uiro subditur: stabat autem in porta.] Statimque subiungitur: Et locutus est ad me idem uir.] Qui enim introducto propheta in ædificium, stans in porta locutus est: profecto constat, quia facie interius, & tergo exterius stetit. Sed introductus propheta cui uir stans in porta locutus est, procul dubio faciem ad portam tenebat, unde uerba loquentis audiebat. Quid est ergo quòd uir interius aspicit, propheta foris? quid est quòd eiusdem uiri facies ad ædificium, prophetæ uerò oculi ad portam sunt: nisi quòd unigenitus patris idcirco incarnatus est, ut nos ad spiritale ædificium, id est, sanctæ Ecclesiæ fidem introduceret? Cuius oculi ædificium suum semper aspiciunt: quia quantum quisque in uirtutibus proficiat, indesinenter attendunt. Propheta uerò ad portam respicit, quia qui uerba dei audit, semper oculos cordis ponere ad exitum debet, & sine cessatione meditari quando à præsenti uita exeat, atque ad æterna gaudia pertingat. Propter hoc quippe incarnatus est deus, ut nos introduceret ad fidem, & educat ad speciem uisionis suæ. Vnde quoque in sancto Euangelio loquitur, dicens: Per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Ingredietur uidelicet ad fidem, egredietur autem ad speciem: pascua uerò inueniet in æterna satietate. Hinc etiam Psalmista ait: Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum. Custodit enim dominus unusquisque animæ introitũ quo intrat ad fidem, exitum quoq; exit ad speciem, ut neque intrans ecclesiam erroribus supplãtetur, neq; ab hac tempo-

B

C

D

Ioan.

Ps.

tali

tali ad æternam exiens, ab antiquo hoste rapiatur. Propter hunc uerò egressum nostrũ quẽ quotidie debemus mente meditari: Apostolus de redẽptore nostro loquitur, dicens: Vt sanctificaret per suum sanguinẽ populũ, ex portã passus est. Exeamus igitur ad eũ extra castra, improperiũ eius portantes. Non.n.hic habemus manentẽ ciuitatẽ, sed futuram inquirimus. Vir itaq; qui apparuit, in porta stetit, atq; ita locutus est: quia mediator dei & hominũ Christus Iesus in ipso quoq; passionis suæ tempore, præcepta uitæ discipulis dedit: ut hi qui in eum credunt, ad portam semper respiciant, & passionem eius sollicita consideratione pensantẽs, à suo quoque exitu, cordis oculos non auertant. Nos quoq; cum iã claustra carnis despicete, mortalitatis nostræ angustias per immortalitatis desideriũ trãsire, ad supernæ lucis libertatem tẽdere, ad cœlestis patriæ gaudia anhelare cœperimus, ad portã oculos tenemus: quia dum à sacramentis tẽporalibus transire ad æterna cupimus, quasi iam præsenti uitæ terga dedimus, & cordis faciẽ in desiderio nostri exitus habemus. Scriptũ quippe est: Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Sic itaq; per contemplationem iam mentem extra carnis angustias tendimus: adhuc tamen in sacramentis quę cognouimus, ipsa carnali angustia intra portam tenemus. Sæpe nanq; animus ita in diuina contemplatione suspenditur, ut iam se percipere de æterna illa libertate quam oculus nõ uidit, nec auris audiuit, aliquid per quandam imaginem lætetur. Sed tñ cum reuerberatus pondere mortalitatis, ad ima relabitur, quibusdam pęnæ suæ uinculis ligatus tenetur. Portæ igitur intendit, qui ueræ libertatis suæ gaudia conspicit, iamque exire concupiscit, sed adhuc non ualet. Hinc est ergo quòd Hebraicus populus de Aegypti seruitute liberatus, cùm loquente deo columnam nubis cerneret, unusquisque in tabernaculi sui foribus stabat & orabat. De quibus paulò superius dicitur: Cùm egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat uniuersa plebs, & stabat unusquisque in ostio papilionis sui. Ibi etenim stamus, ubi mentis oculos fi imus. Vnde Helias ait: Viuit dominus, in cuius conspectu sto: Ibi utiq; stabat, ubi cor fixerat. Quid est autẽ populum columnam nubis aspicere, & in tabernaculi sui foribus stare atque orare, nisi ꝙ humana mens cùm superiora illa atque cœlestia utcunq; in ænigmate conspicit, iam claustra habitationis corporeæ per subleuatam cogitationem exit, atque illum humiliter adorat, cuius etsi uidere substantiam non ualet, iam tamen eius potentiam per illuminationem spiritus miratur? Et cùm Moyses tabernaculum ingreditur, eius terga populus aspicit, & in papilionum suorum ostiis cõsistit, quia cùm sanctus quisque prædicator alta de deo loquitur, supernæ habitationis iam utcunq; tabernaculum ingreditur. Cuius prædicationis infirmi quiq; etsi uirtutem plenè pensare non possunt, tamen uelut terga aspiciunt: quia postrema quæ præualent, per intellectum sequũtur. Sed in ipsis quoque qũæ minus capere sufficiunt, iã de suis papilionibus quasi exeunt, atque in ostiis stant: quia & habitacula carnis relinquere, & ad illa æternæ uitæ gaudia quæ audiunt, progredi conãtur. Hinc est etiam quòd Helias cum uocẽ domini secum loquentis audiret, in speluncæ suæ ostio stetisse describitur, & faciem uelasse: quia cum per contemplationis gratiam uox supernæ intelligẽtiæ fit in mente, totus homo iam intra speluncam non est, quia animam carnis cura nõ possidet: sed stat in ostio, quia mortalitatis angustias exire meditatur. Sed iam qui in ostio speluncæ cõsistit, & uerba dei in aure cordis percipit, necesse est ut faciem uelet: quia dũ per supernã gratiã ad altiora intelligenda ducimur, quãto subtilius leuamur, tanto semper ad humilitatẽ nosmetipsos intellectu nostro premere debemus: ne conemur plus sapere, q̃ oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, ne dũ nimis inuisibilia discutimus, aberremus, ne in illa natura incorporea corporei luminis aliquid quæramus. Aurem.n.intendere & faciem operire, est uocem interioris substantiæ audire per mentem, & tamen ab omni specie corporea oculos cordis auertere, ne quid sibi in illa corporale animus fingat, q̃ ubiq; tota, & ubiq; incircũscripta

Heb. 13. Sapien. 9 Exod. 33 2 Reg. 19 Rom. 12.

scripta est. Nos itaq; fratres charissimi qui iam per redemptoris nostri mortem ac resurrectionem, atque ad cœlos ascensioné, gaudia æterna didicimus: qui in testimonio diuinitatis eius apparuisse exterius ciues nostros angelos illius scimus, concupiscamus regem, desideremus ciues quos cognouimus, atque in hoc sanctæ Ecclesiæ ædificio stantes, oculos in porta teneamus, demus terga mentis huic corruptioni uitæ temporalis, intendamus cordis faciem ad cœlestis patrię libertaté. Sed ecce adhuc multa sunt quę nos de cura uitæ corruptibilis premunt. Quia ergo perfectè exire nō possumus saltem in speluncæ nostræ ostio stemus, exituri quandoque prosperè per gratiam redemptoris nostri: Qui uiuit & regnat cum patre in unitate spiritus sancti, per omnia secula seculorum, Amen.

Homilia XIIII.

FILI hominis, uide oculis tuis, & auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia quæ ego ostendam tibi: quia ut ostendantur tibi adductus es huc. Annūcia omnia quæ tu uides domui Israel. Et ecce murus forinsecus in circuitu domus undiq;: & in manu uiri calamus mensuræ sex cubitorum & palmo. Et mensus est latitudinem ædificij calamo uno, altitudinem quoq; calamo uno.

NE quidam me fortasse tacita cogitatione reprehendant, qui Ezechielis prophetæ tam profunda mysteria à magnis expositoribus intētata discutere prę sumo, qua mēte id faciam agnoscant. Nō n. hoc temeritate aggredior, sed humilitate. Scio enim quia plerunq; multa in sacro eloquio quæ solus intelligere non potui, coram fratribus meis positus intellexi. Ex quo intellectu & hoc quoque intelligere studui, ut scirem ex quorum mihi merito intellectus daretur. Patet enim

A quia hoc mihi pro illis datur, quibus mihi præsentibus datur. Ex qua re, largiente deo agitur ut sensus crescat, & elatio decrescat, dum propter uos disco quod inter uos doceo. Quia uerum fateor, plerunque uobiscum audio quod dico. Quicquid ergo in hoc propheta minus intellexero, meæ cæcitatis est: si quid intelligere aptè potuero, ex diuino munere uestræ uenerationis. Sæpe enim per omnipotentis domini gratiam in eius eloquio quædam intelliguntur melius cum sermo dei

B secretius legitur, atque animus culparum suarum conscius, dum recognoscit quod audierit, doloris se iaculo percutit, & cōpūctionis gladio trāsfigit, ut nihil ei nisi flere libeat, & fluentes fletuū maculas lauare. Inter quæ etiam aliquando ad sublimiora contemplanda rapitur, & in eorū desiderio suaui fletu cruciatur. Dolet se se hic esse anima, ubi adhuc postrata per infirmitatem iacet: atq; illic adhuc non esse, ubi illuminata fortiter uigeat, & iam mentis oculum ad mortalitatis tenebras non reducat. Hinc itaque hic ardor nasci

C tur in mente, luctus oritur ex ardore. Et quia inhærere cœlestibus necdum ualet, feruore suo in lachrymis fessa requiescit. Sed aliud est cum de unius profectu res agitur, aliud cum de ædificatione multorum. Ea itaq; doctrinæ sermone largiente deo proferenda sunt, quæ uitam audiētium moresque componant. Nunc ergo quicquid nos ad studium bonæ operationis ædificet, in prophetæ uerbis, sicut cœpimus, exequamur: Fili hominis uide oculis tuis, & auribus tuis audi.] Ad testimonium spiritalium rerum deducto,

D quid est quod cum dicitur, uide oculis, additur tuis, & cùm subditur, audi auribus, adiungitur tuis? Sed sciendum quia oculi atq; aures corporis adsunt etiā carnalibus, eisq; sunt in usu rerum quæ corporaliter uidentur. Oculi uerò atq; aures cordis solummodo spiritalium sunt, qui inuisibilia per intellectum uident, & laudem dei sine sono audiunt. Has omnipotens dn̄s aures quærebat, cū diceret: Qui habet aures audiendi, audiat. quis nanq; in illo populo esse tunc poterat, qui aures corporis non haberet? Sed cùm dicitur: qui habet aures audiendi, audiat: apertè

Luc. 8

tè monſtratur quòd illas aures quæreret, quas omnes habere non poterāt. Dicatur ergo: Fili hominis uide oculis tuis, & auribus tuis audi.] In priori autem locutionum noſtrarum parte iam diximus cur propeta quotiens ad uidenda ſpiritalia ducitur, filius hominis appellatur. Sed ne hoc mente exceſſerit, breuiter replicabo: quia in hac appellatione memoratur ſemper quid eſt ex infirmitate, ne extollatur de contemplationis magnitudine. Et notandum quia diuerſa ſunt ut dicatur: oculis tuis uide, auribus tuis audi, & tamen filius hominis uocetur. Sed per hæc uerba quid ei aliud aperrè dicitur, niſi ſpiritalia ſpiritaliter aſpice, & tamen infirmitatis tuæ memorare? Hinc eſt etiam quòd plerunque qui plus in contemplationem rapitur, contingit ut amplius in tentatione fatigetur, ſicut quibuſdam ſæpe contingere bene proficientibus ſolet: quorum mentem dum aut compūctio afficit, aut contemplatio ſuper ſemetipſam rapit, ſtatim etiam tētatio ſequitur, ne de his ad quæ rapta eſt, extollatur. Nam compunctione uel contemplatione ad deum erigitur, ſed tentationis ſuæ pondere uerberatur ad ſemetipſam: quatenus tentatio aggrauet, ne contemplatio inflet, & item contemplatio eleuet, ne tentatio demerget. Si enim ſic contemplatio attolleret, ut tentatio funditus deeſſet, in ſuperbia animus caderet. Et ſi ſic tentatio premeret, ut contemplatio non leuaret, plenè in culpa haberetur. Sed mira diſpenſatione, in quodam medio anima libratur, ut neque in bonis ſuperbiat, neque in malis cadat. Vnde & per beatum Iob de domino dicitur: Et aquas appendit men ſura. *Iob. 28.* Aquas quippe deo menſura appendere, eſt inter proſpera & aduerſa, inter dona & tentationes, inter ſumma & infima animarum ſenſum humilitate cuſtodire. Sic Helias ignem de cœlo depoſuerat, *3 Reg. 18* aquas cœlo ligauerat, *19.* & tamen pauore unius mulieris territus, per deſerta fugiebat. *4. Reg. 1.* *3 Reg. 19* Apparet fugienti angelus, cibum præbet, quia longum iter reſtat prædicit, & tamen timorem de corde non excutit: quia in corde prophetæ, mentis magna erat cuſtodia fortitudinis, illā infirmitas timoris. Sequitur: Pone cor tuum in

A omnia quæ ego oſtendā tibi: quia ut oſtendatur tibi, adductus es huc. Annuncia omnia quę tu uides domui.] Pone cor tuum. Ac ſi dicatur: Conſidera, quia ut oſtendaſ tibi, adductus es huc. Et annūcia omnia quæ uides. Ad hoc ideo es adductus huc, ut uideas. Et ideo uides, ut annuncies. Quia quiſquis ſpiritalia uidēdo proficit, oportet ut hæc loquendo etiam aliis propinet. Videt quippe ut annūciet, qui ideo ꝙ in ſe profecerit, & prædicando de profectu proximi curā gerit. Vnde & alibi ſcriptum eſt: B Qui audit, dicat ueni. *Apoc. 22* Cui enim iam uox uocantis dei efficitur in corde, neceſſe eſt ut proximi per prædicationis officium erumpat in uoce, & idcirco aliū uocet, quia iam ipſe uocatus eſt. Vnde & ſponſus quoque in Canticis cāticorū loquitur, *Cant. 8* dicens: Quo habitas in hortis amica auſculta, fac me audire uocem tuā. In hortis enim ſancta Eccleſia, in hortis unaquæq; anima habitat, quæ etiam uiriditate ſpei eſt, & bonorum operum repleta. Sicca quippe ſpes eſt huius ſeculi, qa omnia quæ hic amantur, cum feſtinatione C marceſcunt. Et Petrus nos Apoſtolus feſtinare admonet, *1. Pet. 1.* dicens: In hæreditatem incorruptibilem, incontaminatam, immarceſcibilem. Quæ ergo in hortis habitat, oportet ut ſponſum ſuum uocem ſuā audire faciat, id eſt, canticum bonę prædicationis emittat, in qua ille delectetur quem deſiderat: quia amici auſcultant, uidelicet omnes electi, qui ut ad cœleſtem patriam reuiuiſcant, uerba uitæ audire deſiderant. Sed iam propheta ea nobis quæ uidet aperiat. Sequitur: Et ecce murus forinſecus in circuitu domus undique.] D Plerunque in ſacro eloquio ex protectionis ſuæ munimine, murus dici ipſe incarnatus dominus ſolet, ſicut de ſancta Eccleſia per prophetam dicitur: Ponetur in ea murus, & antemurale. *Eſa. 26.* Ipſe enim nobis murus eſt, qui nos undique cuſtodiendo circundat. Antemurale autem muri noſtri prophetæ omnes fuerunt, qui prius quàm dominus appareret in carne, ad conſtruendam fidem prophetando miſſi ſunt. In ſancta ergo Eccleſia dominus murus nobis, & prophetæ eius antemurale ſunt poſiti: quia ad nos quos ipſe perfectè protegit, etiam prophetarū

uerba in fidei constructionem uenerunt. Vnde & bene prius murus, & pòst antemurale ponitur: quia uocati ex gentibus, nisi prius dominum cognosceremus, prophetarum illius dicta minimè suscepissemus. Et notandum quòd iste murus spiritalis ædificij esse forinsecus dicitur. Murus quippe qui ad munitionem ædificij constituitur, non interius sed exterius poni solet. Quid ergo necessarium fuit ut diceretur forinsecus, dum nunquã poni murus intrinsecus soleat? quia necesse est ut exterius positus, ea quæ intus sunt defendat. Sed in hoc uerbo quid apertè nisi ipsa dominica incarnatio demonstratur? Murus enim nobis intus est deus: murus uero foris est deus homo. Vnde & p quẽdam prophetam dicitur: Existi in salutem populi tui, ut saluos facias Chr̃os tuos. Iste etenim murus, incarnatus uidelicet dominus, murus nobis nõ esset, si forinsecus non fuisset: quia intus nos non protegeret, si exterius non appareret. Sed neque hoc negligenter prætereundum est, q̃ idem murus positus dicitur in circuitu domus undique. Domus quippe dei non solum angeli sancti de quibus Psalmista ait: Domine dilexi decorẽ domus tuæ, & locũ tabernaculi gloriæ tuæ, sed etiã nos sumus, quorum mentes inhabitare dignatur. Et murus iste undique in circuitu domus est: quia unigenitus patris, qui sursum est firmitas angelorum, ipse deorsum factus est redẽptio hominum. Illis fortitudo ne cadãt, nobis adiutoriũ ut surgamus post casum. Si uerò per domum dei hoc loco sola redemptorum hominũ multitudo signatur, undique nobis dominus & per circuitum murus est, quia ut nos pfecte custodiret, omnia q̃ docuit ostendit sicut scriptum est: quæ cœpit Iesus facere & docere. Quia enim nos uocare ad cœlestem patriam uenit, nimirum despicere nos bona transitoria docuit, & mala temporalia non timere. Vnde & opprobria despexit, iniurias pertulit, mortem non timuit, crucis patibulum nõ refugit, & cum hunc uoluissent rapere, & regem constituere, statim fugit. quid nobis aliud his exemplis innuens, nisi ut debeamus huius mundi & aduersa non metuere, & prospera uitare? quia plus plerunque eius bona occupant animum, quam mala perturbant. Ante passionem uerò suã contumelias audiuit, nec tamen contumelias reddidit. Traditorem suum diu tacitus pertulit, & fictè salutanti dare osculum non recusauit. Suscepit mortẽ, ne mori timeremus. Ostendit resurrectionem ut nos resurgere posse crederemus. Post passionem quoque suam de his qui se crucifixerant, ad fidei gratiã uocauit: donũ pro iniquitate reddidit. Qui ergo nos exẽplo suo de omnibus instruxit, murus nobis per circuitum & undique factus est. Sequitur: Et in manu uiri calamus mensuræ sex cubitorum & palmo.] Præterita lectione iam diximus: quia per calamum scriptura sacra signatur. Qui calamus mensuræ esse dicit: q̃a in ipsa omnem uitæ nostræ actionem metimur, ut scilicet uideamus, uel quantum proficimus, uel quantum longè à profectu distamus. Nam sæpe aliquid agentes, iã cuiusdam meriti esse nos credimus, sed cum ad uerba dei recurrimus, præcepta sublimia audimus: ibi cognoscimus quantum à perfectione minus habeamus. Calamus ergo mensuræ est, quia per manus scribẽtium uita mensuratur auditorum. Qui calamus in manu uiri esse dicitur: siue quia sacrũ eloquiũ in potestate est mediatoris dei & hominum hominis Christi Iesu: seu quia hoc quod scribi uoluit, operando compleuit. Idem uerò calamus sex cubitorũ & palmo esse describitur. Duæ etenim uitę sunt, in quibus nos omnipotens deus per sacrum eloquium erudit: Actiua uidelicet, & contemplatiua. Et per sex cubitos quid aliud quam actiua uita exprimitur: quia sexto die perfecit deus omnia opera sua. Palmus uerò qui super sex cubitos esse dicitur: iam de septimo est, sed tamẽ cubitus nõ est. Actiua ergo uita signatur per sex cubitos, contemplatiua per palmum: quia illam opere perficimus, de ista uerò etiam cùm contendimus, uix parũ aliquid attingere ualemus. Actiua enim uita est, panem esurienti tribuere, uerbo sapientiæ nescientẽ docere, errantem corrigere, ad humilitatis uiam superbientem proximum reuocare, infirmantis curam gerere, quæ singulis quibusque expediunt dispensare, & commissis

Abac. 3.

Psal. 25.

Act. 1.

co mmissis nobis qualiter subsistere ualeãt prouidere. Contemplatiua uerò uita est, charitatem quidẽ dei & proximi tota men te retinere, sed ab exteriore actione quiescere, soli desiderio conditoris inhærere, ut nil iam agere debeat, sed calcatis curis omnibus, ad uidendam faciem sui creatoris animus inardescat: ita ut iam nouerit carnis corruptibilis pondus cum mœrore portare, totisque desideriis appetere illis hymnidicis angelorum choris interesse, admisceri cœlestibus ciuibus, de æterna in conspectu dei incorrupione gaudere. In palmo itaque manus & digiti tenduntur. Sed parum quid de mensura cubiti per palmum contingitur, quia quantolibet amore animus ardeat, quantalibet uirtute se in domino & cogitatione tetenderit, non iam quod amat perfectè uidet, sed adhuc inchoat uidere quod amat: quia sicut fortissimus prædicator dicit: Videmus nunc per speculum in ænigmate; tũc autẽ facie ad faciem Et nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. De septimo ergo cubito palmum tangimus, qui in hac uita positi contemplationis intimæ sola initia degustamus. Actiua autem uita, quia perfectè teneri potest, & sexto die homo est conditus, qui bona debet operari, sed cubitos calamus habet. Bene has utrasque uitas duæ illæ mulieres signauerunt: Martha uidelicet & Maria: quarum una satagebat circa frequens ministerium, alia uerò sedebat ad pedes dei, & audiebat uerba de ore eius. Cunque contra sorore Martha quereretur quòd se adiuare negligeret, respondit dominus dicens: Martha, occuparis & satagis erga multa. Porrò, unum est necessarium. Maria autem optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Ecce, pars Marthæ non reprehenditur, sed Marię laudatur. Neque enim bonam partem elegisse Mariam dicit, sed optimam, ut etiam pars Marthæ indicaretur bona. Quare autem pars Mariæ sit optima, subinfertur cũ dicitur: quæ non auferetur ab ea. Actiua etenim uita cum corpore deficit. Quis enim in æterna patria panem esurienti porrigat, ubi nemo esurit? potum tribuat sitienti, ubi nemo sitit? quis mortuum sepeliat, ubi nemo moritur? Cum præsenti ergo seculo uita aufertur actiua. Contemplatiua autem hic incipitur, ut in cœlesti patria perficiatur: quia amoris ignis qui hic ardere inchoat: cùm ipsum quem amat uiderit, in amore ipsius amplius ignescit. Contemplatiua ergo uita minimè aufertur: quia subtracta præsentis seculi luce perficitur. Has utrasque, sicut & ante nos dictum est, duæ beati Iacob mulieres signauerunt: Lia uidelicet & Rachel. Lia quippe interpretatur laboriosa: Rachel uerò ouis, uel uisum principium. Actiua autem uita laboriosa est: quia desudat in opere. Contemplatiua uerò simplex ad solum uidendum principiũ anhelat, uidelicet ipsum qui ait: Ego sum principium: propter quod & loquor uobis, Beatus autẽ Iacob Rachel quidem concupierat, sed in nocte accipit Liam, quia uidelicet omnis quid deum conuertitur, contemplatiuam uitam desiderat, quietem æternę patriæ appetit, sed prius necesse est ut in nocte uitæ præsentis operetur bona quæ potest, desudet in labore, id est Liam accipiat, ut post ad uidendum principium in Rachel amplexibus requiescat. Erat autem Rachel uidens & sterilis. Lia autem lippa, sed fœcunda; Rachel pulchra & infœcũda: Quia contẽplatiua uita speciosa est in animo, sed dũ quiescere in silentio appetit, filios non generat ex prædicatione. Videt & non parit: quia quietis suæ studio minus se in aliorum collectione succendit. Et quantum introrsus conspicit: aperire aliis prædicando non sufficit. Lia uero lippa & fœcunda est, quia actiua uita dum occupatur in opere, minus uidet, sed dummodo per uerbum, modo per exemplum ad imitationem suà proximos accendit, multos in bono opere filios generat. Et si in contemplatione mentem tendere non ualet, ex eo tamen quod agit exterius gignere sequaces ualet. Rectè ergo in mensura calami prius sex cubiti & postmodum palmus dicitur: quia antè actiua agitur, ut ad contemplatiuam postmodum ueniatur. Sed sciendũ est quia sicut ordo uiuendi est ut ab actiua in contemplatiuam tendatur, ita plerunq; utiliter à contemplatiua animus ad actiuam reflectitur, ut per hoc quod contemplatiua mentem accenderet, perfectius actiua teneatur.

1. Co. 13 — *Luc 10.* — *Gen. 29* — *Ioan. 8.*

teneatur. Debet ergo nos & actiua ad cōtemplatiuam transmittere, & aliquādo tamen ex eo quod introrsus mente cōspeximus, ad actiuam melius contemplatiua reuocare. Vnde & idem Iacob post Rachelis amplexus ad Liæ rediit, quia & post uisum principium, laboriosa uita boni operis non est funditus deserenda. Est autem in contemplatiua uita magna mentis contentio, cùm sese ad cœlestia erigit, cùm in rebus spiritalibus animum tendit, cum trāsgredi nititur omne quod corporaliter uidetur, cùm sese angustat ut dilatet. Et aliquando quidem uincit, & reluctantes B tenebras suæ cæcitatis exuperat, unde in circumscripto lumine quiddam furtim & tenuiter attingat. Sed tamen ad semetipsam protinus uerberata reuertitur, atq; ab ea luce ad quam respirando transiit, ad suæ cæcitatis tenebras suspirando atque lamētando redit. quod bene sacra historia designat, quæ beatum Iacob cum angelo luctatum narrat. Cùm enim ad parentes proprios rediret, in uia angelum inuenit, cum quo in lucta magnum certamen habuit. Is enim qui certat in luctamine, aliquando superiorem se aliquando uerò eo cum quo contenderit inferiorem inuenit. Designat autem angelus domini, & Iacob qui cum angelo contendit, uniuscuiusq; perfecti uiri & in contemplatione positi animam. quæ uidelicet anima cùm contemplari deum nititur, uelut in quodam certamine posita, modo quasi exuperat, quia intelligendo & sentiendo de in circumscripto lumine aliquid degustat: modo succumbit: quia & degustando iterum deficit. Quasi ergo uincitur angelus, quando intellectu intimo apprehenditur deus. Sed notandum quòd idem uictus angelus neruum fœmoris Iacob tenuit, eumque marcescere statim fecit, atque ab eo Iacob tempore uno claudicauit pede, quia scilicet omnipotens deus cùm iam per desiderium & intellectū cognoscitur, omnem in nobis uoluptatem carnis arefacit. Et qui prius quasi duobus pedibus innitentes, & deum uidebamur quærere, & seculum tenere, post agnitionem suauitatis dei unus in nobis pes sanus remanet, atq; alius claudicat, quia necesse est ut debilitato amore seculi, conua-

Gen. 37.

A lescat ad amorem dei. Si ergo tenemus angelum, uno claudicamus pede: quia dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur proculdubio fortitudo carnis. Omnis quippe qui uno pede claudicat, soli illi pedi innititur quem sanum habet: quia & cui desiderium terrenum iam arefactum fuerit, in solo pede amoris dei tota uirtute se sustinet. Et in ipso stat, quia pedem amoris seculi quem ponere in terra consueuerat, iā à terra suspensum portat. Et nos ergo si ad parētes proprios, id est, ad spiritales patres redimus, teneamus in uia angelum, ut suauitate intima apprehendamus deum. Contemplatiua etenim uita amabilis ualde dulcedo est, quæ super semetipsam animam rapit, cœlestia aperit terrena autē debere esse contemptui ostendit, spiritalia mentis oculis patefacit, corporalia abscondit. Vnde bene Ecclesia in Canticis canticorum dicit: Ego dormio, & cor meum uigilat; Vigilanti etenim corde dormit, quia per hoc quod interius contemplando proficit, ab inquieto foris opere quiescit. Sed inter hæc sciendum est quia quamdiu in hac mortali carne uiuitur, nullus ita in contemplationis uirtute C proficit, ut in circumscripto luminis radio mentis oculos infigat. Neque enim omnipotens deus iam in sua claritate conspicitur, sed quiddam sub illa speculatur anima unde refota proficiat, & post ad uisionis eius gloriam pertingat. Sic nanque Esaias cum se dominum uidisse fatetur, dicens: Anno quo mortuus est rex Ozias, uidi dominum sedentem super solium excelsum & eleuatum, protinus adiunxit: Et ea quæ sub eo erant, implebant templum. Quando Ozias rex superbus ac præ D sumptor moritur, dominus uidetur: quia cum mundi huius elatio à desiderio mentis occiditur, tunc ipsa mens dei gloriam contemplatur. Et notandum quòd dominus super solium excelsum & eleuatū sedit. Quid nanque est eius solium, nisi creatura angelica uel humana, cui per intellectum quem dedit præsidet? Quod uidelicet solium excelsum & eleuatum dicitur, quia & natura humana ad cœlestem gloriam eleuata proficit, & creatura angelica dum multis spiritibus cadentibus iam solidata est in cœlo ne cadat, inde & eleuata est

Cant. 5.

Esa. 6.

est unde & cõfirmata. Tẽplum uero eius hoc est quod solium, quia æternus rex ibi habitat ubi sedet. Nos ergo templum illius sumus in quorum mentibus habitare dignatur. sed ea quæ sub eo erant, implebant templum: quia quicquid de illo modo conspicitur, adhuc non est ipse, sed sub ipso est. Sic Iacob angelum uidit, & uidisse deum fatetur: quia cum ministeria eius cospicimus, iam multum est quod super nosmetipsos leuamur. Notandum uerò quòd dicitur: implebant templum, quoniam etsi angelus apparet, infirmæ tamen mentis desiderio satisfacit, ut si adhuc maius non potest, iam tamen minus quod uidet admiretur. Ea ergo quæ sub eo sunt, implent templum: quia sicut dictum est, & cum mens in cõtemplatione perfecerit, nõ iam quod ipse, sed id quod sub ipso est contemplatur. In qua uidelicet contemplatione iam quietis internæ gustus contingitur. Cuius quia quædam quasi pars est, & perfecta esse non potest, rectè in Apocalypsi scriptum est: Factum est silentium in cœlo, quasi media hora. Cœlum quippe est anima iusti, sicut per prophetam dominus dicit: Cœlum mihi sedes est. Et cœli enarrant gloriam dei. Cum ergo quies contemplatiuæ uitæ agitur in mente. silentium fit in cœlo: quia terrenorum actuum strepitus quiescit à cogitatione, ut ad secretum intimum auris animum apponat. Sed quia hæc quies mentis esse in hac uita perfecta non potest, nequaquã hora integra factum in cœlo silẽtium dicitur: sed quasi media hora, ut neque ipsa media hora plenè sentiatur, cum præmittitur quasi: quia mox ut se animus subleuare cœperit, & quietis intimæ lumine perfundi, redeunte citius cogitationum strepitu, de semetipso confunditur, & confusus cæcatur. Vita igitur contemplatiua quæ illic hora quasi media dicitur: apud Ezechielem prophetam non cubitus, sed palmus appellatur. Ecce fratres charissimi dum uniuscuiusque uitæ causas exprimere cupimus, paulo latius per excessum locuti sumus. Sed bonis mẽtibus quibus utraque eadem uita est ad agendum amabilis, esse non debet ad audiendum grauis. Sequitur: Et mensus est latitudinem ædificij calamo uno, altitudinem quoque calamo uno.] Omnipotens deus qui nec in magnis tenditur, nec in minimis angustatur, sic de tota simul Ecclesia loquitur, ac si de una anima loquatur. Et sæpe quod ab eo de unà anima dicitur nil obstat si de tota simul Ecclesia intelligatur. Latitudo itaq; ędificii ad charitatẽ pertinet, de qua psalmista dicit: Latum mandatum tuũ nimis. Nihil enĩ latius quàm omnes in sinu amoris recipere, & nullas odii angustias sustinere. Sic quippe lata est charitas, ut in amplitudine dilectionis suæ capere etiam inimicos possit. Vnde & præcipitur: Diligite inimicos uestros, benefacite his qui oderunt uos. Considerandum quoque nobis est, quia latitudo in ęqualitate, altitudo uerò in sublimitate, tenditur. Latitudo ergo pertinet ad charitatem proximi, altitudo ad intelligentiem contemplatoris. Sed latitudo & altitudo ędificii uno calamo mẽsuratur, quia uidelicet unaquæque anima quantumlata fuerit in amore proximi, tãtum & alta erit in cognitione dei. Dum enim se per amorem iuxta dilatat, per cognitionem superius exaltat. Et tantum super semetipsam excelsa fit: quantum se iuxta se in proximi amorem tendit. Et quia ædificium quod inhabitat deus, & angelica simul & humana natura perficitur, per hoc quòd angelica creatura sursum est, & humana adhuc deorsum, potest per latitudinem atq; altitudinem ædificij, utraque hęc creatura significari: quia ista adhuc in imis degit, illa uerò in sublimibus permanet. Sed uno calamo mensuratur utraq; quia humilitas hominum quãdoq; ad æqualitatem perducitur angelorum. Vnde scriptum est: Neq; nubent, neq; nubentur, sed erunt sicut angeli dei in cœlo. Et unde per Ioannem dicitur. Mensura hominis quæ est angeli. Quia usque ad illam altitudinem gloriæ homo perducitur, in qua solidatos se angeli lætãtur. Latitudo ergo ædificii tãta est, quanta & altitudo: quia electi quiq; qui modo in imis laborãt, quãdoq; illis beatissimis spiritibus non erũt inæquales. Sed nos inter hæc redeamus ad mentem, ac totis medullis cordis deum diligamus & proximum. Dilatemur in affectu charitatis, ut exaltemur in gloria celsitudinis. Compatiamur per

Apoc. 8. Ps 102. 10 & 18 Ps. 118. Mat. 5. Mat. 22.

per amorem proximo, ut cõiungamur per A cognitionem deo. Cõdescẽdamus fratribus minimis in terra, ut coæquemur angelis in cœlo: quia uir qui sua imagine redẽptorẽ signat, mensus est latitudinem ædificij calamo uno, altitudinẽ quoq; calamo uno. Nũc igitur metitur mores, pẽsat opera, cogitationes cõsiderat, ut sine fine postmodum retributionem reddat Iesus Christus unigenitus patris, qui cum eo uiuit & regnat in unitate spiritus sancti, per omnia secula seculorum, Amen.

Homilia decimaquinta. B

Et uenit ad portá quæ respiciebat uiam Orientalẽ, & ascẽdit per gradus eius. Et mensus est limen portæ calamo uno latitudinem, idest, limen unum calamo uno in latitudine, & thalamum uno calamo in longum, & uno calamo in latum, & inter thalamos quinq; cubitos, & limẽ portæ iuxta uestibulum portæ intrinsecus calamo uno.

VIr cuius calamus mensuræ in manu eius describitur, uenit ad portá quæ respiciebat ad uiam Orientalẽ.] Quis uerò alius portæ huius appellatione signatur, nisi ipse dominus ac redemptor noster, qui nobis ianua factus est regni cœlestis? sicut ipse ait: Nemo uenit ad patrem, nisi per me. (*Ioan. 14*) Sed cũ eundem uirum huius indutum figuram domini tenere diximus, quærendum nobis est qua ratione D conueniat, ut idem dominus & per uirũ designari ualeat, & per portam, dum uir ueniat ad portam? Num quidnam ipse uenit ad semetipsum? An ita est quia & in Euãgelio ipse testatur dicens: Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro? (*Ioan. 10*) Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Et paulo pòst dicit: Ego sum ostium. Atque iterum subiungit: Ego sum pastor bonus. Si ergo pastor intrat per ostiũ, ipse est ostiũ, ipse pastor, ipse proculdubio intrat per semetipsum. Ecce dum Ezechielis sensum enodare cupimus, de Euangelio etiam quæstionem ligamus. Quærendum nobis itaque est qualiter & ipse intret, & per semetipsum intret. Dominus enim ac redemptor noster cum sancta Ecclesia quã redemit, secundum carnem una substantia est, Paulo attestante, qui ait: Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius quod est Ecclesia. (*Col. 1.*) Huius capitis corpus Ecclesia est, & huius corporis caput Christus. De quo suo capite exultat corpus id est, sancta Ecclesia, cum per psalmistam dicit: Nunc autem exultauit caput meum super inimicos meos. (*Psal. 26*) Quia enim quandoque ipsa etiam exaltanda est, iam nunc caput suum super inimicos suos exaltatum gaudet in cœlis. Cum ergo electi quique ad uitam perueniunt, quia membra eius per eum intrant ad eum, ipse per se intrat ad se. Ipse enim in suis membris est qui intrat, ipse caput ad quod intrãtia membra C perueniunt. Quod Ezechiel propheta multipliciter insinuat, qui uirum uenisse dicit ad portam, & quæ eadem porta sit ostendit, dicens: quæ respiciebat ad uiã Orientalem.] Ipse etenim nobis est uia qui dixit: Ego sum uia, ueritas, & uita. (*Ioan. 14*) Ipse etiam Orientalis uia, de quo scriptũ est: Ecce uir, Oriens nomen eius. (*Zach. 6.*) Porta ergo uiam Orientalem respicit, quia illum signat qui in nobis iter ad ortum fecit luminis. Potest etiam portæ nomine unusquisque prædicator intelligi: quia quisquis nobis ianuam regni cœlestis ore suo aperit porta est. Vnde & duodecim portæ uel in Ioannis Apocalypsi, uel in extrema huius prophetæ uisione describuntur. (*Apoc. 21*) Potest etiam portæ nomine, scripturæ sacræ scientia non inconuenienter intelligi. Quæ dum nobis intellectum aperit, cœlestis regni ianuam pandit. Possumus portæ nomine & fidem accipere, quam primam contingimus, ut ad uirtutum ædificia intremus. Vnde hic apertè subiungitur: Et ascendit per gradus eius.] Quid enim gradus sunt huius portæ nisi merita uirtutum? Siue enim in cognitione mediatoris dei & hoĩm hominis Iesu

su Christi, seu in scientia diuini eloquij, seu in ipsa fide quam de illo accipimus, quibusdã gradibus ad altiora incrementa peruenimus. Nemo enim repente fit summus, sed in bona conuersatione à minimis quisq; inchoat, ut ad magna perueniat. De his gradibus per Psalmistã dicitur: Deus in gradibus eius dignoscetur dum suscipiet eam. Dum enim sanctam Ecclesiam dominus suscipit, in gradibus eius dignoscitur, quia eius gloria per illius incrementa declaratur. Quantum.n. sancta Ecclesia ascendendo profecerit, tãtum deus hominibus ex suis uirtutibus innotescit. De his quoque gradibus beatus Iob loquitur, dicens: Per singulos gradus meos pronunciabo illũ. Omnipotẽtem quippe dominum per singulos gradus suos, pronunciat, qui per incrementa uirtutum quę cœpit, ei semper laudem suę pietatis reddit. Si quidam gradus in cordis ascensione nõ essent, Psalmista nõ diceret: Ambulabunt de uirtute in uirtutem. Nec mirum si de uirtute in uirtutem gradus sunt, quãdo unaquæq; uirtus quasi quibusdã gradibus agitur, & sic per incrementa meritorum ad summa perducitur. Aliud nanque sunt uirtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio. Si enim & ipsa fides ad perfectionem suã non quibusdam gradibus duceretur, sancti Apostoli minime dixissent: Adauge nobis fidem. Et quidam uenit ad Iesum, qui curari uoluit filium suum, sed requisitus an crederet, respondit: Credo domine, adiuua incredulitatem meam. Pensate ergo quod dicitur: Si credebat, cur incredulitatem dicebat? Si uerò incredulitatem habere se nouerat, quomodo credebat? Sed quia per occultam inspirationem gratiæ, meritorum suorum gradibus fides crescit, uno eodemq́ue tempore is qui necdum perfectè crediderat, simul & credebat, & incredulus erat. Hos nimirum gradus dominus sub messis nomine describit, dicens: Sic est regnum dei quemadmodum si iaciat homo semen in terram, & dormiat, & exurgat nocte ac die, & semen germinet & crescat dum nescit ille. Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumẽtum in spica. Et cùm ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Semen homo iactat in terram, cùm cordi sub bonam intentionem inserit. Et postquam semen iactauerit, dormit: quia iam in spe boni operis quiescit. Nocte uero exurgit ac die, quia in aduersa & prospera proficit. Et semen germinat & crescit, dum nescit ille: quia dum adhuc metiri incrementa sua non ualet, semel concepta uirtus ad perfectum ducitur. Et ultrò terra fructificat, quia præueniente se gratia, mens hominis spontaneè ad profectum boni operis assurgit. Sed hæc eadem terra primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. Herbam quippe producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam uerò herba peruenit, cùm se uirtus animo concepta, ad profectum boni operis pertrahit. Plenum uerò frumentum in spica fructificat, quando iam in tantum uirtus proficit, ut esse robusti & perfecti operis possit. Sed cùm ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim deus producto fructu, falcem mittit, & messem suam desecat, quia cùm unumquenque ad opera perfecta perduxerit, eius temporalem uitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad cœlestia horrea perducat. Cùm igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cùm uerò operari recta incipimus, herba sumus. Cumq; in eiusdem operationis perfectione solidamur, iam plenum frumentum in spica proferimus. Herba etenim Petrus fuerat, qui passionis tempore per amorem dominum sequens, hunc confiteri ante ancillæ uocem timebat. Erat enim iam uiriditas in mente, quia credebat omnium redemptorem, sed ualde adhuc flexibilis pede conculcabatur timoris. Iam in spicam surrexerat, quando eum quem moriturum confiteri timuerat, nunciante angelo in Galilæa uiuentem uidebat. Sed ad plenum granum in spica peruenerat, quando ueniente desuper spiritu, & suam mentẽ in illius amore roborante ita solidatus est, ut uires persequentium cæsus despiceret, & redemptorem suum liberè inter flagella prædicaret. Nullus itaque qui ad bonum pro

Margin notes: Psal 47; Iob 31.; Psal. 63; Luc. 17.; Mat. 9; Mar. 4; Luc. 22.; Mat. 26; Mar. 14; Ioan. 18. Section letters: A, B, C, D.

propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur: quia frumentum dei in herba incipit, ut granum fiat. Vir ergo uestitus lineis uenit ad portam: quia dominus ac redemptor noster membris suis intrantibus perducitur ad se. Et ascendit per gradus eius: quia nobis proficientibus, eo nobis amplius exaltatur, quanto altius & incomprehensibilis esse cognoscitur: In uirtute quippe nostrarũ mentium gradibus ipse ascendere dicitur, quia tanto ipse sublimior nobis ostenditur, quantum noster animus à rebus infimis separatur. Sequitur: Et mensus est limẽ portæ calamo uno latitudinem.] Cur postquã dictum est limen portæ, statim subiungitur limen unum? Nisi quia apertè innuit quod adhuc inferius limen aliud dicatur. Porta autem à limine surgit ut porta sit. Si igitur porta dominus, quis huius portæ limen est, nisi illi antiqui patres ex quorum progenie dominus incarnari dignatus est? sicut per paulum dicitur: Quorum patres ex quibus Christus secundũ carnem, qui est super omnia deus benedictus in secula. Notandum nobis est in hac Pauli sententia, quòd dij & cæteri hominum sunt uocati, sicut Moysi dicitur: Ponam te in deum Pharaoni. Et per Psalmistam dicitur: Ego dixi dij estis. Et rursum deus stetit in synagoga deorũ. Sed aliud est nuncupatiuè, aliud naturaliter dici deum. Etsi Moyses in deum Pharaoni est positus, sed deus inter omnia, non deus super omnia dicitur. Qui uerò est in utero uirginis incarnatus: deus super omnia uocatur. Itaque limen portæ, antiqui patres ex quibus ille natus est, qui nobis aditum regni cœlestis aperuit. Limen aũt portæ uno calamo mensuratur, quia ipsi antiqui patres qui potuerunt redemptorem nostrum & prophetando & bene uiuendo prædicare, tanquam sex cubita in perfectione operis, & palmum inchoationis per contemplationem habuerunt. Quia enim eorum uitam in unitatem fidei & perfecta operatio, & inchoata contemplatio sublimem reddidit, in uno calamo mensura luminis fuit. Sequitur: Et thalamum uno calamo in lõgum, & uno calamo in latum.] Cõsideremus quid agi in thalamo soleat, atque exinde hoc quod

Rom. 9

Exo. 7.
Psal. 18

A in sancta ecclesia agitur colligamus. In thalamo quippe sponsus & sponsa fœderantur, sibique in amore iunguntur. Qui ergo sunt in sancta Ecclesia thalami, nisi eorum corda in quibus animæ per amorẽ sponso inuisibili iunguntur, ut eius desiderio mens ardeat, nulla iam quæ in mundo sunt concupiscat, præsentis uitæ longitudinem pœnam deputet, exire festinet & amoris amplexu in cœlestis sponsi uisione requiescere? Mens itaque quæ iam talis est, nullam præsentis seculi consolationem recipit, sed ad illam quam diligit medullitus suspirat, feruet, anhelat, anxiatur.
B Vilis ei fit ipsa salus sui corporis, quia transfixa est uulnere amoris, unde in canticis dicit: Vulnerata charitate ego sum. Mala autem salus est cordis, quæ dolorem huius uulneris nescit. Cùm uerò anhelare iam in cœlesti desiderio, & sentire uulnus amoris cœperit, fit anima salubrior ex uulnere, quæ prius ægrotabat ex salute. Menti autem sponsum suum fortiter amanti, de amore uitæ præsentis una solet esse cõsolatio, si per hoc quod ipsa ab eius uisione
C differtur, aliorum animæ eius uerbo proficiant, & ad cœlestem sponsum amoris facibus inardescant. Mœret, quia differri se conspicit. Triste est ei omne quod aspicit, quia illum adhuc non uidet quem uidere concupiscit. Sed est ut dixi non parua cõsolatio si feruens anima differtur & per eam multæ colliguntur, ut tardè eum cũ multis uideat, quem sola uidere citius uolebat. Vnde rursus in cantico sponsa dicit: Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Quid nanque sunt flores, nisi animæ bonum iam opus in-
D choantes, & desiderium cœleste redolentes. Quid mala de floribus, nisi perfectæ iam bonorum mentes, quæ ad fructum perueniunt boni operis de initio sanctæ propositionis? quæ ergo amore languet, fulciri quærit floribus, stipari malis: quia si illum quem desiderat, uidere adhuc nõ permittitur, magna est ei cõsolatio si aliorum profectibus lætetur. Anima ergo sancta amore languida, floribus malisque fulciatur, ut requiescat in bono opere proximi, quæ adhuc contẽplari non ualet uultum dei. Pensemus ergo qualis thalamus Pauli mens fuerat, qui dicebat: Mihi uiue-

Cant. 2

re

Phil. 1 re Christus est, & mori lucrum. Omnipotenti deo inquantum se amore coniunxerat, qui sibi uitam Christum tantũmodo, & mori lucrum esse deputabat? Hinc est quod iterum dicit, Desiderium habens dissolui, & cum Christo esse multo magis melius. Sed ecce qui dissolui desiderat, quo amore langueat uideamus. Quia interim differri te conspicimus, fulciri quæso florib. non requiris? Quærit planè, nã sequitur: Permanere autem in carne necessarium propter uos. Et proficientibus discipulis dicit: quæ est.n. nostra spes aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne uos ante dominum nostrum Iesum Christum? Hinc est quòd idem thalamus uno calamo in longo, & uno calamo in lato dicitur mensus. Longitudo quippe ad longanimitatẽ expectationis pertinet, & latitudo ad amplitudinem charitatis. Tantũ ergo unusquisque thalamus habet in longitudinẽ, quantum & in latitudinem habere potuerit: quia mens cœlesti desiderio succensa, quantum amorem habuerit ad colligendum proximum, tantam & longanimitatem exhibet ad expectandum deum: & patienter portat moras lõgitudinis, quia se in profectu pximi dilatat amplitudo charitatis. Potest ẽt ipsa longitudo longanimitatem patientiæ quæ exhibetur proximo, designare. Et quia latitudo charitatẽ signat quæ sinum mentis aperit, & amicos simul atque inimicos in amorem recipit, tanta est longitudo thalami, quanta latitudo: quia quantum lata mens fuerit per amorem, tm̃ erit & patiens per lõganimitatem. Nam tantũ quisq; portat proximum, quantũ amat. Si.n. amas, portas, si desistis amare, desistis tolerare. Quem enim minus diligimus, minus etiam toleramus; quia irruente fastidio, citius facta proximi adducuntur in grauedinem ponderis, quæ nobis non leuiat penna charitatis. Sequitur: Et inter thalamos quinque cubitos.] Vnum suprà thalamum dixerat, & postmodum quinq; cubitos esse inter thalamos narrat. Ea uidelicet ratione, quia multi thalami unum faciunt, sicut & multæ Ecclesiæ una Ecclesia uocatur. Vnde & in Ioannis Apocalypsi septẽ Ecclesiis scribitur, per quas una catholica designatur. Hi itaq; qui in sancta Ecclesia, sicut diximus, feruenti amore deum uidere sitiunt, eiq; iam per desiderium coniunguntur, thalami uocãtur. Sed tamen sunt in ea quidam qui penetrare subtilia non ualentes, & quinq; adhuc corporis sensibus depressi, tanto minus amant eum qui fecit omnia, quanto amplius in his quæ facta sunt illigantur. Et iam quidẽ exercere se in timore domini, & amore proximi tendere student, bona opera corporaliter agere, eleemosynis peccata redimere. Sed quia ui amoris intimi ardere ad cœleste desideriũ nesciunt, quasi adhuc deuincti corporeis sensibus tenentur. Isti itaque thalami non sunt, sed tamen inter thalamos cõtinentur: quia per eorum ducatum qui uisionem dei perfectè diligunt, & ipsi ad perfectum mentis diriguntur. Inter thalamos ergo quinque sunt cubiti, quia hi qui ab exterioribus quinque sensibus ad intellectum mysticũ non assurgunt, dum inter eos sunt qui spiritu amoris feruent, uelut manentes inter thalamos in fidei constructione proficiunt, & à mensura cœlestis ædificii disiuncti non sunt. Nam & paulisper se ab appetitu corporalium sensuũ subtrahũt, & dilatato mentis spatio, imitantes charitatem quam conspiciunt, hinc inde ad thalamos extenduntur. Quod ergo non per sex cubitos sed per quinque descripti sunt, ipsa adhuc eorum imperfectio designatur. Sed tamen per bonũ desiderium in mensura spiritalis ædificii esse memorãtur, quia ex uoce Ecclesiæ per Psalmistam dicitur: Imperfectum meum uiderũt oculi tui, & in libro tuo oẽs scribentur. Qui iterum per Psalmistã dicit: Benedixit omnes timentes se dñs, pusillos cum maioribus. Hi itaq; & imperfecti sunt & pusilli. Inquantum tamen cognoscere præualẽt, & deum & proximum diligunt, atq; ideo bona quæ possunt, non negligunt operari. Qui etsi necdum ad spiritalia dona proficiunt, ut uel ad perfectam operationem, uel ad succensam contemplationem animam exerant, tñ ab amore dei & proximi in quantũ capere præualent non recedũt. Vnde fit ut ipsi quoque etsi minori loco, in sancta tamen ædificatione sint positi, quia etsi ad doctrinam, si ad prophetiam, si ad miraculorum gratiam, si ad contem-

Ps. 138.
Ps. 113.

ptum

ptum mundi plenius exequendum fortasse minores sunt, tamen in timoris & amoris fundamento sunt, in quo solidantur: quia etsi igne cœlestis desiderij non ardent, in ipsis exterioribus quæ exercere sufficiunt, uapore charitatis animantur, & inter proximorum præcellentium ædificia continentur. Vnde & rectè sponsa in canticis canticorum loquitur dicens: Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani, columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum pupureū, media charitate constrauit, propter filias Hierusalem. Neq; n. credendum est Salomonem tantæ magnitudinis regem, qui sic immensis delitiis affluebat, ut pondus auri eius æstimari non posset, & argentum in diebus illis precium nō haberet, quia ferculum sibi lignem fecit. Sed est Salomon uidelicet pacificus noster, qui sibi de lignis Libani ferculum fecit. Libani quippe ligna cedrina ualde sunt imputribilia. Ferculum itaq; regis nostri sancta Ecclesia est, quę de fortibus patribus, id est imputribilibus mentibus est constructa. quæ rectè ferculū dicit᷑, quia ipsa fert quotidie animas ad æternum conuiuiū conditoris sui. Cui ferculo columnæ argenteæ factæ sunt: quia prędicatores Ecclesiæ sanctæ eloquij luce resplendēt. Est autem cū columnis argenteis reclinatorium aureum: quia per hoc quod à sanctis prędicatoribus lucidè dicitur, mentes audientium fulgorem charitatis intimę in qua reclinentur inueniūt. Per hoc enim quod luculentè & apertè audiūt, in illud quod clarescit in corde requiescunt. Columnæ ergo argenteæ & reclinatoriū aureum factum est, quia per lucem sermonis inuenitur apud animum claritas quietis. Illius iam quippe fulgor internus mentē irradiat, ut p intentionē ibi requiescat, ubi prædicationis gratia quæratur. De eadem quippe sancta Ecclesia scriptum est: Pennæ columbæ deargentatæ, et posteriora dorsi eius in specie auri. Quæ enim hic spiritu mansuetudinis impleta, quasi columba pennas deargētatas habet, in posteriora dorsi eius speciem auri continet: quia hic prædicatores suos sermonis luce induit: in posteriori autem seculo, fulgorem in se claritatis ostendit.

Cant. 3

Psal. 67

A Sed ad hoc quod clarum intus ostenditur, qualis sit ascensus adiungit, cum de eodem ferculo protinus subdit: Ascēsum purpureum. Vera quippe purpura quia de sanguine tingitur, non immerito in colore sanguinis uidetur: quia maxima multitudo fidelium in exordio nascentis Ecclesiæ per martyrij sanguinem peruenit ad regnum Rex noster ascensum purpureum fecit in ferculo: quia ad clarū quod intus aspicitur, per tribulationem sanguinis peruenitur. Quid ergo nos miseri B atque ab omni fortitudine destituti, qd acturi sumus? Ecce in hoc ferculo columna esse nō possumus, qa in nobis nec fortitudo operis, nec lumen emicat prædicationis. Reclinatorium aureum non habemus, quia necdum sicut oportet per intellectum spiritalem requiem internæ claritatis aspicimus. Ascensus purpureus non sumus, quia pro redemptore nostro fundere sanguinē non ualemus. Quid ergo de nobis agendū est? Quæ spes erit, si nullus ad regnū peruenit, nisi q summis uirtutibus præditus fuerit? Sed adest quoq; C nostra consolatio. Amemus inquantum possumus deum, diligamus & proximū, & simul quoque nos ad dei ferculum pertinemus: qa sicut illic scriptū est: Media charitate constrauit. Habe quippe charitatem, & ibi sine dubio pertines, ubi & columna argentea erigitur, & ascensus purpureus tenetur. Nā qa hoc propter nostrā infirmitatē dicitur aptè mōstratur cū illic protinus subdidit: propter filias Hierusalem. sermo etenim dei qui non filios, sed filias dicit, quid aliud per sexum fœmineum q̃ mentium infirma signauit? Quod D ergo illic inter columnas argenteas, reclinatorium aureum & ascēsum purpureū, inesse media charitas dicitur ꝓpter filias Hierusalē, hoc hic inter thalamos p quinque cubitos designatur: quia & qui in uirtutibus infirmantur, si ipsi bona quæ possunt facere cum charitate non negligūt, à dei ædificio alieni non sunt. Sequitur: Et limen portæ iuxta uestibulum portæ intrinsecus calamo uno.] Dum limen quod modo describitur, iuxta uestibulum portæ intrinsecus esse memoratur, apertè ostenditur, quia limen quod prius scriptū est, extrinsecus fuit. Sed si porta est dominus,

nus, quod sit limen portæ intrinsecus, extrinsecus requiramus. Per limen etenim portam unusquisque ingreditur. Et quæ sunt duo hæc limina, nisi patres testamenti ueteris, & patres testamenti noui? Non solum quippe hi de quibus dominus incarnari dignatus est, sed omnes testamenti ueteris patres portæ huius limen fuerunt: quia hi qui eum prædicare & in eo sperare meruerunt, cunctis ad eum uenientibus aperuerunt aditum fidei: ut omnis qui crediderit dominum, quasi iam portam huius liminis intraret. Sed cur ante limen exterius, & pòst limen interius dicitur, nisi quia prius testamenti ueteris patres & postmodum noui testamenti doctores fuerunt? Rectè autem limen exterius testamenti ueteris patres designat, quia per eorũ prædicationem opera peruersa punita sunt. Per dicta uerò nouorum patrum, unusquisq; animus etiam ab illicitis cogitationibus coercetur, dum reatus esse perfectus & in deliberatione cordis ostenditur. Illi quippe à flagitijs, à crudelitatibus, à rapinis auditorum animas prohibere curauerunt: isti uerò dum non solum peruersa opera, sed etiam illicita cogitationum resecant, quid nobis aliud nisi limen intrinsecus facti sunt? Vnde & ipsa ueritas loquitur dicens: Audistis quia dictum est antiquis: Non occides: qui autẽ occiderit, reus erit iudicio. Ego autẽ dico uobis, quia omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio. Rectè quoq; exterius limen illos patres designat, qui ab incarnatione redemptoris nostri per interualla temporum lõgius constiterunt. Et quidem ab Abel sanguine, passio iam cœpit Ecclesiæ. Et una est Ecclesia electorum præcedentium atq; sequentium. Sed tamen quia discipulis dicitur: Multi reges & prophetę uoluerunt, uidere quæ uos uidetis, & non uiderunt: antiquis patribus quasi foris stetisse est, redemptoris nostri præsentiã corporaliter non uidisse. Exterius igitur sed tamen non diuisi à sancta Ecclesia fuerunt, quia mente, opere, prædicatione, ista iam fidei sacramenta tenuerunt, istam sanctæ Ecclesiæ celsitudinem conspexerunt, quam nos non adhuc præstolãdo, sed iã habẽdo cõspicimus. Sicut.n. nos in præterita passione redẽptoris nostri, ita illi per fidẽ in eadem uentura sunt saluati. Illi ergo foris non extra mysteriũ, sed extra tẽpus. Vnde & in constructione tabernaculi, ut columnæ argẽteæ interius starent, paxilli ærei figi per circuitũ exterius iussi sunt, in quibus religatũ tabernaculũ teneretur. Colũnæ itaque argenteæ interius, paxilli uerò ærei in circuitu figũtur, atq; in ipsis funes ligati sunt, ut tabernaculũ fixũ maneret: quia uidelicet ut sancti Apostoli in luce sermonis sui solidi starent, & totum tabernaculũ, id est sancta Ecclesia in fidei integritate consisteret: tanquam paxilli æreí patres testamenti ueteris ac prophetæ exterius fixi sunt, qui uerborũ suorũ funibus prædicatorũ mentes in soliditate stringerẽt atq; in hoc dei paxilli sunt, ut habitaculũ in statu fidei ligarẽt. Extra ergo paxilli sunt, q ante tẽps huius sctę Ecclesię fuerũt. Sed tñ eos ligãt q in ipsa sunt, q a dũ cœlestia mysteria uẽtura prædicãt, hæc postquã ostensa sunt credibilia oĩbus fecerũt. Vt ergo intus columnæ immobiles stent, foris paxilli fune continent: quia ut sancti apostoli perfectè incarnationis dominicæ mysterium crederent, illorũ prædicatio obtinuit, qui hoc priusquã fuerit, & uidere & prædicere potuerunt. Vnde rectè quoq; ipse primus Apostolorum, magna scilicet colũna ueri tabernaculi, loquitur dicens: Habemus firmiorẽ propheticũ sermonẽ, cui bene facitis intendẽtes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco. In quibus uerbis indicat, quanto ad altiora surrexit ex culmine, ubi religata persistat in fide. Quę tamẽ lucerna prophetici sermonis iã quidẽ intelligẽtib' lucet, sed adhuc nõ intelligẽtibus cooperata allegoriarũ obscuritatibus permanet. Vnde ẽt per Psalmistam de ijsdẽ dictis prophetarũ dicit': Tenebrosa aqua in nubibus aeris, q a uidelicet occulta est scientia in prophetis. Nec immeritò columnæ argenteæ paxilli uerò æreí facti sunt: quia q clare iã Apostoli prædicant, hoc ꝓphetę sub intellectu mystico obscurè locuti sunt. Rectè ergo per ęris metallum signati sunt, qui clari in suis prædicationibus non fuerunt: sancti uerò Apostoli qui ad redemptoris nostri mysterium lucem prædicationis habuerunt, argẽteis columnis expressi sunt. Et notandum, quòd

Marginalia: A; B; C; D; *Mat. 5.*; *Luc. 10.*; *2 Petri 1*; *Psal. 27*

quod argentum sonat & lucet, æs uerò so nat & non lucet, quia prædicatores noui testamenti aperte locuti sunt quæ etiam monstrare potuerunt. Prædicatores uero testamenti ueteris quia per allegoriarum umbras de cœlesti mysterio obscura dicta protulerunt, quasi sine luce sonitum dederunt. Quod ergo illic per paxillos & columnas, hoc hic per limen exterius designatur. Si uero portam scripturam sacram hoc in loco accipimus, ipsa quoq; duo limina habet, exterius & interius, qa in litera diuiditur & allegoria. Limen quippe scripturæ sacræ exterius litera: limen uerò eius interius allegoria. Quia enim per literam ad allegoriam tēdimus, quasi à limine quod est exterius, ad hoc quod est interius uenimus. Et sunt in ea permulta quæ ita iuxta literā mentē ædificant, ut per hoc ꝙ exterius agit̃, audientis mens interius trahatur. Ibi quippe inuenimus prędicamēta operis & exempla uirtutis: ibi iubetur quid agere etiam corporaliter debemus: ibi hoc quod ad operandum præcipitur, in sanctorum uirorum ac fortium actione monstratur: ut postquam nos aperiora præcepta atque exempla iustorum ad bonam operationem instruunt, tunc ad limen interius, id est ad intellectum mysticum intimæ contemplationis tendamus si possumus pedē mentis. Studete quæso fratres charissimi dei uerba meditari, nolite despicere scripta nostri conditoris, quæ ad nos missa sunt. Multum ualde est quod per ea animus refricatur ad calorē, ne iniquitatis suæ frigore torpescat. Cū illa præcedētes iustos fortiter egisse cognoscimus, & ipsi ad fortitudinem bonæ operationis accingimur, sanctorum exemplorum flamma animus legentis incenditur. Videt quæ fortia ab eis facta sunt, & ualde indignatur sibi quia talia non imitatur. Vnde rectè sponsi uoce ad sponsam dicitur: Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis suis. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortiū. In collo etenim guttur, ĩ gutture uox est. Quid ergo per collum sanctæ Ecclesię, nisi sacra eius eloquia designant̃? In qua dum mille clypei depēdere memorant̃, ꝑ hūc perfectū numerum numerus uniuer-

Cant. 4

A sus ostēditur, quia uniuersa nostra munitio in sacro eloquio cōtinentur. Ibi quippe sunt præcepta dei, ibi exempla iustorum. Si enim torpet animus à conditoris sui desiderio audiat ꝙ dicitur: Diliges dominum deum tuum ex tota mēte tua, & ex tota uirtute tua. Si quis in odio fortasse labitur proximi, audiat quod dicit̃: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Res aliena cōcupiscit̃? audiat ꝙ illic scriptum est: Nō cōcupisces rē proximi tui. De iniuria quæ proximi ore facta illata est, ad iram mens accenditur? audiat ꝙ dicitur: Non quæres ultionē, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorū. In carnis concupiscentiā malè saucia mens accēditur? ne sequatur oculus mentem, audiat quod paulò superius dictum est: Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Contra inimicum forsitan quisque animum suum relaxare ponit in odio? audiat quod illic scriptum est: Diligite inimicos uestros, benefacite his qui uos oderūt. Sed is qui aliena iam non rapit, adhuc forsitan sua inordinatè retinet? audiat quod illic dicitur: Vendite quæ possidetis, & date eleemosynā. Infirmitatis animus perfrui desiderat deo simul et seculo? audiat quod illic scriptū est: Nemo potest duobus dominis seruire. Alius non ad necessitatem stipendij sed ad uoluntatem desiderij possessa retinet? audiat quod illic dicitur: Qui nō renunciauerit omnibus quæ possidet nō potest esse meus discipulus. quidā n. relinquunt omnia, multi autem possidendo renunciant, qui sic ad usum possessa retinent, ut eis desiderio non succumbāt. Torpore quisque appetit, & laborem subire pro domino etiam cum præualet refugit. In collo ergo Ecclesiæ, id est in sacri eloquij prædicatione quæ pro sua munitione & altitudine turri Dauid similis dicitur, mille clypei dependet: quia quot illic ꝑcepta sunt, tot etiā pectoris nostri munimina. Ad seruādā itaq; innocētiā & læsi à proximo perdurare in humilitate festinamus? Abel ante oculos ueniat, qui & occisus à fratre scribitur, & non legitur reluctatus. Menti munditia etiam cum cōiugali copula eligit̃? Enoch debet imitari, qui & in cōiugio positus ambulauit cum

Mat. 22 *Mat. 22* *Exod. 20* *Mat. 15* *Leu. 19* *Matt. 5* *Luc. 12* *Mat. 6* *Luc. 14* *Gen. 4* *Gen. 5*

B C D

cum deo, & non inueniebatur, quia transtulit illũ deus. Præcepta dei festinamus præsenti nostræ utilitati præponere? Noe ante oculos ueniat, q cura domestica post posita, ex iussione omnipotentis domini, per centum annos ad arcę fabricam uixit occupatus. Subire obedientiæ uirtutem nitimur? aspicere Abraham debemus: qui relicta domo, cognatione, patria, obediuit exire in locũ quem accepturus erat in hæreditatem: & exiit nesciens quo iret: q paratus extitit, ut pro æterna hæreditate dilectum quem acceperat occideret hæredem. Et quia unicum domino offerre nõ distulit, uniuersam multitudinem gentium in semen accepit. Morum simplicitas placet? Isaac ad mentem ueniat, quem in omnipotentis dei oculis uitæ suæ trãquillitas ornauit. Laboriosa fortudo ut obtinere debeat quæris? Iacob ad memoriam deducatur, qui postquam sciuit fortiter seruire homini, ad eam quoque uirtutẽ deductus est, ut nõ potuisset à luctante angelo superari. Conamur carnis illecebram uincere? Ioseph ad memoriam redeat, qui tentante se domina studuit carnis continentiam etiam cum uitæ periculo custodire. Vnde factũ est ut qa membra sua bene nouerat regere, regendæ quoque omni Aegypto præesset. Mansuetudinem atque patientiam obtinere quærimus? Moysen ante oculos deducamus qui exceptis paruulis ac mulieribus, sexcenta milia armatorũ regens, mitis fuisse describitur sup omnes homines q habitabant super faciem orbis terræ. Rectitudinis zelo contra uitia accendimur? Phinees ante oculos deducatur, qui coeuntes gladio transfigens castitati populum reddidit, & iram dei iratus placauit. De spe omnipotẽtis dei p̃sumere in dubijs quærimus? Iosue ad memoriam reuocemus, qui dum dubia certamina certa mẽte subijt, ad uictoriam sine dubietate peruenit. Iam mentis inimicitias punire cupimus, in benignitate animũ dilatare? Samuel in cogitationẽ deducatur q de principatu deiectus à populo, cum idẽ populus peteret, ut pro eo dño preces effunderet, respondit dicens: Absit à me hoc peccatum in domino, ut cessem orare ꝓ uobis. Culpam quippe uir sanctus perpetrare se credidit, si eis quos aduersarios pertulerat usq; ad deiectionẽ benignitatem gratię non reddidisset in prece. Qui rursus cum iubente domino mitteretur ut Dauid ungeret in regem, respondit: Quomodo uadã? inueniet enim me Saul, & occidet me. Et tamen quia iratum deũ eidem Sauli cognouerat, in tanto se luctu afflixerat, ut ei per se dominus diceret: Quousque tu Saulem luges, cum ego illum abiecerim? Pensemus ergo eius animũ quãtus ardor charitatis incẽderat, q & illũ flebat à quo timebat occidi. Cauere autẽ uolumus quẽ timemus? sollicita nobis mẽte pensandũ est ne si locũ fortasse reperimus, malum pro malo reddamus ipsi quem fugimus. Dauid ergo ad memoriam redeat, qui persequentem se regem & inuenit ut potuisset occidere, & tamen in ipsa feriendi potestate positus, elegit bonum quod ipse deberet facere, non autem malum quod ille merebatur pati, dicens: Absit à me ut mittam manum meã in Christum domini. Et cum idem Saul post ab hostibus fuisset interẽptus, eum quẽ persecutorẽ dum uiueret ꝑtulit, fleuit occisum. Errantibus huius mũdi potentibus libere loqui decernimus? Ioannis authoritas ad animum reducat, qui Herodis nequitiam reprehendens, pro uerbi rectitudine occidi nõ timuit. Et qa Christus ueritas, ipse ideo ꝓ Christo, qa pro ueritate animam posuit. Carnem iã nostram pro deo ponere in mortem festinamus? Petrus ad mentem ueniat, qui inter flagella gaudet, q cæsus principibus restitit, qui uitam suam pro uita despicit. Cum mortis appetitu disponimus aduersa contemnere? Paulus ante oculos deducatur, qui non solum alligari, sed & mori paratus pro Christo, non facit preciosiorem animam suam quam se. Succendi cor nostrũ igne charitatis quærimus? Ioannis uerba pẽsemus, cuius omne ꝙ loquitur, charitatis igne uaporat. Quia in uoce sacri eloquij cuiuslibet quærimus munimen uirtutis, inuenimus: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Si enim pugnare contra spiritalia nequitiæ uolumus, in collo Ecclesię q̃ nobis sicut Dauid turris erecta est: id est, in diuino eloquio protectionis arma requiramus,

Gen. 6. Gen. 12. Gen. 22. Gen. 24. Gen. 29. 31. 32. Gen. 39. Num. 12 Num. 25 Deut. 34 Iosue 3. 5. 8. 1. Reg. 8 1 Reg. 12 1 Reg. 24 & 26 2. Reg. 1. Lucæ 3 Mar. 6 Act. 4. Act. 20. Ioan. per totam. Cant. 4

mus, ut ex discretione præcepti, contra uitia sumatur uirtus adiutorij. Ecce enim contra aerias potestates festinamus fortes existere? in hac turri armaturã nostræ mẽtis inuenimus, ut inde præcepta conditoris; inde sumamus exempla præcedentiũ, per quæ contra aduersarios nostros inexpugnabiliter armemur. Dum enim quam libet uirtutem subire appetis, & hanc illic à patribus iam impletam uides, ibi armaturã tuam inuenies, per quã contra spiritalia bella muniaris. Dependent in ea quippe clypei, si quis pugnare appetit, assumat & ex ea uirtute pectus muniat, & uerborũ iacula emittat. Et notandum quia ædificata cũ propugnaculis suis dicit. Hoc quippe agunt propugnacula quod clypei, quia utraque pugnantem muniunt. Sed inter utraq; distat, quia clypeos pro nostro munimine ubicũq; uolumus mouemus. Propugnaculo autem defendi possumus, sed hoc mouere non possumus. Clypeus in manu tenetur, nam propugnaculum non tenetur. quid ergo inter propugnacula & clypeos distat: nisi quòd in sacro eloquio patrũ præcedentiũ & miracula legimus, & uirtutes bonorum operum audimus? Ibi nanque cognoscimus quòd alius potuit mare diuidere, alius solem figere, alius mortuum suscitare, alius paralyticum uerbo erigere: alius umbra ęgros curare, alius per suam sententiam infirmantium febribus obuiare. Qui tamen omnes & patientiæ longanimitate mites, & zelo rectitudinis feruentes fuerunt, uerbi prædicatione diuites, simul & misericordia largi. Hi itaq; quam uera de deo dixerint, testantur miracula, quia talia per illum non facerẽt, nisi de illo uera narrarent, Et quã pij, quã humiles, quàm benigni extiterint, eorum testantur operationes. Si igitur de fide tẽtamur, quam ex illorum prædicatione cõcepimus, loquentium miracula conspiciamus, & in fide quam ab eis accepimus, confirmamur. Quid ergo illorum miracula nisi nostra sunt propugnacula? quia & muniri per illa possumus: & tamẽ hæc in manu nostri arbitrii nõ tenemus: nam: talia facere non ualemus. Clypeus uerò in manu est, & defendit: quia uirtus patientiæ, uirtus misericordiæ, præcedente nos gratia, & in potestate est arbitrii & à periculo protegit aduersitatis. Turris itaq; nostra cum propugnaculis suis ædificata est, in qua mille clypei dependent, quia scriptura sacra sub miraculis patrum à iaculo aduersitati abscodimur, & cõuersationis sanctæ munimina etiã in manu operis tenemus. Notandũ uerò quòd limẽ portæ uno calamo mensuratur. Calamus aũt in sex cubitis & palmo tendit, quia uidelicet in scriptura sacra doctrina perfectæ operationis, & initium supernæ cõtẽplationis inuenitur. Sin uerò porta hoc loco unusquisq; prædicator accipitur, limẽ exterius in porta est uita actiua, limen uerò interius uita cõtemplatiua. Per illã quippe ambulatur in fide, per hãc uerò festinatur ad speciem. Illa exterius ducit, ut unusquisque bene uiuere debeat, ista interius perducit, ut ex bona uita ad gaudia æterna pertingat. Hæc nos hodie tractasse sufficiat. Quia enim transeuntes ad alia, diu per excessum locuti sumus, ea quę subiecta sunt, lectioni alteri reseruemus, reparãdi per silentium, sperantes in uerbo, ꝙ uiuit & regnat cũ patre in unitate spiritus sancti, per oĩa secula seculorũ, Amen.

Homilia XVI.

ET mensus est uestibulũ portæ octo cubitorũ & frontẽ eius duobus cubitis. Vestibulum aũt portæ erat intrinsecus. porrò thalami portæ ad uiam orientalem tres hinc & tres inde, mensura una trium & mensura una frontium ex utraque parte. Et mẽsus est latitudinem liminis portæ decẽ cubitorum, & longitudinem portæ tredecim cubitorum, & marginem ante thalamos cubiti unius, & cubitus unus finis utrunque.

VIr cuius erat species quasi species æris, mensus est uestibulum portæ octo cubitorum, & frontem eius duobus cubitis.] Ac ne hoc uestibulum extra portam esse crederemus, subditur: Vestibulũ autem portæ erat intrinsecus.] Quid ergo per interius uestibulum nisi æternæ uitæ

tæ latitudo signatur? quæ modo inter angustias uitæ præsentis iam spe mēte cōcipit. De qua per psalmistam dicitur: Intrate portas eius in confessione, atria eius in hymnis cōfessionē. cùm. n. peccata nostra per lachrymas confitemur, angustæ uitæ portam ingredimur. Sed cùm post hæc ad æternam uitam perducimur, portę nostrę atria in confessionum laudibus intramus quia ibi iā angustia non erit, cùm nos lætitia æternæ solennitatis assumpserit. Propter confessionis nostræ angustiam ueritas dicit: Intrate per angustam portam. Et cùm se Psalmista recipere in latitudine gaudia æterna præsumpserat, dicebat: Statuisti in loco spatioso pedes meos. Ad atrium ergo per portā tendit, quia ad latitudinem solēnitatis pertingitur ab angustia confessionis. Illa itaque gaudia, quæ apud Dauid atria; apud Ezechielem uestibulum intrinsecus uocatur. Vnde & hoc ipsum uestibulum octo cubitis dicit mensuratum. Ibi enim omnes recipiendi sunt, qui nūc in exercitio operis laborāt, & ad æterna gaudia per contemplationis gratiā suspirant. Nec immeritò mensura uestibuli in octo cubitis ponitur, quia septē diebus uniuersum tempus euoluitur. Eterna etenim dies, quæ expleta septem dierum uicissitudine sequitur, scilicet, octaua est. Vnde etiam psalmista resurrectionis diem considerans, quia de extremi iudicij districtione erat locuturus, præmisit titulum dicens: In finem Psalmus Dauid pro octaua. Vt enim quam octauam diceret demōstraret, diem illam tremēdi terroris in Psalmi inchoatione secutus est, dicens: Domine ne in ira tua arguas me, neq; in furore tuo corripias me. Modò eñ quisquis per flagella corripitur, & correptionibus emendatur, in mansuetudine corripit, nō in ira. In districto autem illo examine omnis argutio atq; correptio ira est, quia uenia post correptionem non est. Huius octonarij numeri causa est, quod post sabbatum Dominus uoluit à morte resurgere. Dies quippe dominicus, qui tertius est à morte dominica, à conditione dierum numeratur octauus, quia septimum sequitur. Vnde & ipsa uera redemptoris nostri passio & uera resurrectio figurauit aliquid de suo corpore in diebus passionis suæ.

Psal. 19 *Matt. 7.* *Psal. 30* *Psal. 6.*

A Sexta enim feria passus est; sabbato quieuit pulchro, dominico die resurrexit à morte. Præsens etenim uita nobis adhuc sexta est feria, quia in dolorib. ducitur, & in angustiis cruciatur. Sed sabbato quasi in sepulchro quiescimus, quia requiem animæ post corpus inuenimus. Dominico uerò die, uidelicet à passione tertio, à conditione ut diximus octauo, iam corpore à morte resurgemus, & in gloria animæ etiam cum carne gaudebimus. Quòd ergo mirè saluator noster fecit in se, hoc ueraciter significauit in nobis, ut nos dolor in sexta, B & requies in septima, & gloria excipiat in octaua. Hinc per Salomonem dicitur: Da partes septem, nec non & octo, quia ignoras quid mali futurum sit super terrā. partes etenim septē simus & octo damus, qñ sic ea quæ septē diebus euoluūtur disponimus, ut p hæc ad bona æterna ueniamus. Vt dūmodo cautè agitur, postmodum uenientis tremēdi iudicii ira deuitetur. Octo itaq; cubitis uestibulū mensuratur intrinsecus: quia per lucem quæ post septē dies sequitur, latitudo nobis æternitatis aperitur. Sed nemo ad illam uenit, nisi qui hic C dilectionem dei ac proximi deuota mēte tenuerit. Vnde & subditur: Et frontem eius duobus cubitis.] Frons etenim portæ est boni meritum uitæ præsentis. Sicut. n. uestibulum intrinsecus superna requies debet intelligi, ita per frontem portæ necesse est qualitatem uisibilis uitæ signari. frons ergo portæ duobus cubitis mensuratur: quia quisquis hic dilectionem dei ac proximi seruare studuerit, ipse ad æternitatis atrium pertingit. Vita igitur nostra ut duobus cubitis sit mensurata, tendit quotidie per charitatem debet in D amorem dei simul & proximi. Non est enim charitas uera, si minus à duobus cubitis habet. Vnde Moyses cum per colores uestium, electorum uirtutes exprimeret, in ornamento pontificis bis tinctum coccum iubet adhiberi. Quid nanque per coccum, nisi charitas designatur, quæ semper flamma amoris accenditur? Sed coccus bis tingitur, quando non solùm ex amore dei, sed etiam proximi nostra charitas inflammatur. Nam quisquis sic amat deum, ut commissi sibi proximi curam relinquat, adhuc in eo coccus

Exo. 28.

cus semel tinctus est. Et quisquis sic amat proximum, ut minuat desiderium quo flagrare debet in deum, non est adhuc in eo color tincturæ geminatus. Debemus ergo & amare eos cum quibus uiuimus, & ad illum totis desideriis anhelare, in quo ueraciter uiuamus. Ecce etenim ad fidem atque ad audiendum uerbum omnipotentis domini nos qui religioso induti habitu uidemur; ex diuersa mundi qualitate conuenimus, atque ex dissimilibus iniquitatibus in sanctæ Ecclesiæ concordia congregati sumus, ita ut iam patenter factum esse uideatur quod de promissione Ecclesiæ per Esaiam dicitur: Habitabit lupus cum agno; & pardus cum hœdo accubabit. (Esa. 11.) Nam per sanctæ charitatis uiscera lupus cum agno habitat: quia hi qui in seculo raptores fuerunt, cum mansuetis ac mitibus in pace conquiescunt. Et pardus cum hœdo accubabit: quia is qui peccatorũ suorum maculis uarius fuit, cũ eo qui se despicit & peccatorum fatetur, humiliter consentit. Vbi & subditur. Vitulus & leo & ouis simul morabuntur. Quia & is qui per contritum cor ad quotidianum se deo sacrificium præparat, & alius qui tanquam leo ex crudelitate sæuiebat, & alter qui uelut ouis in innocentiæ suæ simplicitate perdurat, in caulis sanctæ Ecclesiæ cũ uenerunt. Ecce qualis est charitas, quæ per diuersitates mentium accenditur, concremat, & conflat, & quasi in unã auri speciem reformat. sed in eo quod se electi sic amant, ad illũ necesse est ut festinẽt, quem eterno gaudio in cœlis uidere mereantur. Vnus est etenim dominus ac redemptor noster, qui & hic electorum suorũ corda ad unanimitatem ligat, & ad supernum amorẽ per interna desideria semper stimulat. Vnde & illic subditur: Et puer paruulus, nisi eo quo scriptũ est: Puer natus est nobis, filius natus est nobis? Qui simul habitantes minat, quia ne in terrenis rebus corda nostra inhæreãt, hæc per internum desiderium quotidie inflammat. Et hoc ipsum eius minare, est ad suum nos amorem incessanter accendere, ne cum nos uicissim diligimus, mente in hoc exilio remaneamus: ne quies huius uitæ sic placeat ut ad obliuionem patriæ perducat, ne delectata mens prosperis torpeat. Vnde & donis suis flagella permiscet, ut nobis omne q̃ nos in seculo delectabat, amarescat, & illud incendiũ surgat in animo, q̃ nos semper ad cœleste desiderium in quiete excitet, atque ut ita dicam, delactabiliter modeat, suauiter cruciet, hilariter contristet. Puer ergo nos paruulus minat, quia is qui paulominus quã angeli minoratus est, per charitatẽ quam nobis tribuit in hoc nos mundo mentem figere non permittit. Bis tinctus itaq; in nobis coccus est, si & hic proximos nostros sicut nos diligimus, & ad authorem omniũ cum ipsis quos diligimus festinamus. Si igitur uita nostra de perfecta charitate bis tingitur, frons in uobis portæ duobus cubitis mensuratur. Siue igitur doctor seu sacrum eloquium, uel certe fides portæ nomine signet, in mẽsura utriusq; cubiti charitas nõ inconueniẽter accipitur: quia & ille uera prædicat, qui dei ac proximi amorẽ docet, & ipsa est certa scientia quam charitas ædificat, & fides robusta est, quæ se in dilectione dei proximi exercet. Sequitur: Porrò thalami portæ ad uiam orientalem tres hinc & tres inde, & mensura una trium.] Quid thalami, quid uia orientalis designet, iam superius diximus, nec replicare latius necessarium putamus. Sed quærendũ nobis est, quid est quod dicitur, tres hinc & tres inde? Thalami quippe iuxta uiã orientalẽ sunt corda feruentiũ in amore dei. Et siue hi qui electi in testamẽto ueteri fuerũt, siue hi qui in testamento nouo secuti sunt, nimirũ constat, quia omnes ex amore trinitatis accensi sunt. Neq; enim uerè deum diligerent, si eiusdẽ trinitatis, quę deus est, gratiam nõ accepissent. Iuxta uiam ergo orientalẽ tres hinc & tres inde sunt thalami, quia dñs inter ueteres & nouos patres dominus incarnari dignatus est, quasi in medio thalamorũ uiã orientalis apparuit, qui thalami ad uerã speciẽ ex trinitatis sunt cognitione decorati: sin uerò ad uirtutes electorũ eundem numerum referamus, tres sunt uirtutes sine quibus is qui aliquid operari iam potest, salutari nõ potest, uidelicet fides, spes, charitas. Et quia eadem fides, spes, & charitas in antiquis patribus quæ in nouis doctoribus fuit, iuxta orientalem uiã tres hinc & tres inde thalami describuntur. Vel

certe

certe quia tres patrum ueterum distinctiones fuerunt, tres quoq; nouorum sub gratia sequuntur. Vetus quippe populus habuit patres ante legē, ac deinde in lege, & postmodū prophetas. In nouo aūt populo prius Hebręorum primitiæ crediderunt, postmodum plenitudo gentium fidem secuta est, ac deinde in fine seculi Hebræorum reliquiæ saluantur. Quia ergo incarnatio domini & ex superiori parte patres ante legem, patres in lege, atq; ad extremū prophetas habuit, & ex posteriore fideles ex Hebręis, fideles ex gentibus, ac postmodum Hebręorum omnes reliquias collegit, orientalis uia tres hinc & tres inde thalamos habere memoratur. Sed hoc quoq; non inconuenienter accipimus, si tres esse fidelium ordines dicamus. Siue namq; in ueteri, seu in nouo testamento, alius est ordo prædicantium, alius continentium, atq; alius bonorū coniugatorū. Vnde & idem propheta in superiori parte tres uiros liberatos uidit: Noe, Daniel, & Iob, in quibus uidelicet tribus, prædicatores, cōtinentes, & coniugati signati sunt. Nam Noe arcam in undis rexit, atq; ideo figuram rectorū tenuit. Daniel in aula regia abstinētiæ deditus fuit, & idcirco uitā continentium signauit. Iob uero in coniugio positus, & curā domus propriæ exercens placuit, per quem dignè bonorum coniugatorum ordo signatur. Quia ergo etiam ante mediatoris aduentum, & prædicatores & continentes, ac boni coniugati fuerunt, qui eundem eius aduentum præstolarentur, & magna hunc siti desiderij uidere cuperent: & postmodū prædicatores, continentes, ac boni cōiugati sicut cernimus existunt, qui redemptorem nostrum non iam desiderāt incarnatum, sed in maiestatis suæ gloria contemplandum: orientalis uia tres hinc, & tres inde thalamos habet, iuxta Psalmistæ uocem, qui de eadem uia redemptore uidelicet nostro: dicit: In circuitu eius tabernaculum eius. Sed pensandum nobis est sollicita intentione quod dicitur, quia mensura una trium. Cum enim longè sit à continentibus & tacentibus excellentia prædicatorum: & ualde à coniugatis distet eminentia continentium, quid est quod una mensura dicitur trium? Coniugati quippe

Rom. 9.

Ezec. 14

Psal. 17.

A quamuis & bene agant, & omnipotentem deum uidere desiderent, domesticis tamen curis occupantur, & necessitate cogente, in utroque mentem diuidunt. Continentes autem ab huius mundi actione remoti sunt, & uoluptatem carnis etiam à licito coniugio restringunt nulla coniugis, nulla filiorum cura, nullis noxiis ac difficilibus rei familiaris cogitationibus implicantur. Prędicatores uerò non solū se à uitiis coercent, sed etiam alios peccare prohibent, ad fidem ducunt, in studio bonæ conuersationis instruunt. Quomo B do ergo una eorum mensura est, quorum uitæ æqualitas una non est? Sed mensura una trium est, quia etsi in eis meritorum magna est diuersitas, tamen distantia in fide in qua tenduntur non est. Nam eadem fides qua istos solidat in maximis, illorum infirmitatem continet in paruis. Vel certè trium una mensura est, quia in retributione ultima quamuis eadem dignitas omnibus non sit, una tamen erit omnibus uita beatitudinis. Vnde & per semetipsum Dominus dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Sed ta- C men qui in ea ducti sunt, quamuis diuersis horis uenerint, unum denarium perceperunt. Qua itaque ratione conueniant māsiones multæ cum uno denario, nisi quia diuersæ quidem beatorum ciuiū dignitates erunt, sed tamen una requies æternæ retributionis? Nā & si dispar erit meritum singulorum, non erit diuersitas gaudiorum: quia etsi alter minus atque alius amplius exultat, omnes tamen unū gaudium de conditoris sui uisione lætificat. Hoc quoq; est siue de ueterib. seu de nouis patrib. sentiendum: quia oriētalis uia D cū tres hinc, & tres inde thalamos habet, mensura una trium est: quoniam ipsa fides atq; ipsum meritum tenuit corda præcedentium, quæ repleuit corda sequentium sub testamento nouo positorum. sicut & per Paulum dicitur: Habentes autem eundem spiritū fidei, sicut scriptum est: credidi propter ꝙ locutus sum: & nos credimus propter quod & loquimur. Spiritales quippe illi patres omnipotētem deū trinitatē ita esse crdiderūt, sicut eandem trinitatem noui patres apertè locuti sunt. Esaias namque audiuit angelica agmina in cœlo

2. Cor. 4.

Ps. 115.

Exa. 6.

clamantia: Sanctus, sanctus, sanctus, Dñs deus sabbaoth. Vt enim personarũ trinitas monstraretur, tertiò sanctus dicitur. Sed ut una esse substantia trinitatis appareat, non Domini sabbaoth, sed Dominus sabbaoth esse perhibetur: q̃ Dauid quoque sentiens ait: Benedicat nos deus deus noster, benedicat nos deus. Qui cũ tertiò dixisset deus, ut unum esse hunc ostenderet, subdidit: Et metuant eum omnes fines terræ. Paulus quoq; loquitur dicens: Quoniã ex ipso, & p̃ ipsum & in ipso sunt omnia. Ex ipso uidelicet, ex patre. Per ipsum, per filiũ. In ipso autẽ, in spiritu sancto. Quem ergo ipsum cùm tertiò dixisset, adiunxit: Ipsi gloria in secula seculorum amen. Qui enim nõ dixit, ipsis, sed ipsi, dicendo ter ipsum, distinxit p̃ personas, & subiungendo ipsi gloria, nõ diuisit substantiam. Quia itaq; una est ueterũ ac nouorum patrũ fides, rectè thalamorum describitur mensura una triũ. Quod uerbis aliis replicatur cum subditur: Et mẽsura una frontiũ.] Ex utraq; enim parte est mensura frontium: quia patres nostri uel prius à ueteri, uel nunc à nouo testamento uenientes, in una mediatoris fide cõueniunt. Qui p̃ eo q̃ charitate pleni sunt, carnẽ suã abstinentia edomant, corda audientium prædicationis lumine illustrant, signa faciunt, uirtutes operant̃. Per hoc q̃ eorum bona nobis foris innotescunt, nõ immeritò huius cœlestis ædificij frontes uocant̃. Omne enim q̃ nũc in aperto ostenditur, frons est: ut illud sit uestibulũ ædificij, q̃ nobis interius reseruat̃. Vñ & sanctæ Ecclesiæ in Cantico canticorũ dicit̃: Sicut cortex mali punici genæ tuæ absq; oculis tuis. Genę quippe sunt sanctæ Ecclesiæ spiritales patres, qui nunc in ea miraculis corruscant, & uelut in eius facie uenerabiles apparent. Cum enim uidemus multos mira agere, uentura prophetare, mundum perfectè relinquere, cœlestibus desideriis ardere, sicut cortex mali punici sanctæ genæ rubent. Sed quid istud est omne quod miramur, in illius rei comparatione de qua scriptũ est, quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus diligentibus se? Bene ergo cum miraretur genas Ecclesiæ, subdidit:

Psal. 66

Rom. 12

Cant. 6.

Esa. 64.
1. Cor. 12

A Absque occultis tuis. Ac si apertè diceretur: Ea quidẽ quæ in te non latẽt, magna sunt, sed illa ualde ineffabilia quæ latent. Sequitur: Et mẽsus est latitudinẽ liminis portæ decem cubitorum, & longitudinem portæ tredecim cubitorum.] Multa superius de portæ significatione iam diximus. Sed unum tenere aliquid debemus, per quod possit & cętera lectoris prudentia penetrare. Dictum quippe est, per portam scripturam sacram posse significari. Sed hoc nobis modo laboriosè discutiendum est, cur latitudo liminis portæ decem cubitis, & longitudo portæ tredecim mensuratur. Hoc autem loco longitudo portæ altitudo dicitur, sicut nos longæ staturę dicimus, quẽ altum uidemus. Nã longitudo portæ dici in transuersum non potest, cuius latitudo p̃ decẽ cubitos demonstratur. Quid ergo latitudo liminis portæ, nisi lex testamenti ueteris fuit, & longitudo portæ, nisi gratia testamenti noui? Quia uidelicet scriptura sacra dũ per testamentum uetus crimina operum compescuit, dari decimas præcepit, quasi per mandata humilia in liminis latitudine iacuit. Sed dum per testamentũ nouũ cogitationes prauas coercuit, derelinqui omnia, & pro deo uitam corporis iussit cum præsenti seculo despici, quasi porta nostra in longitudinis altitudine surrexit. Minora quippe præcepta Israelitico populo per legem data sunt. Vnde & eidem populo Moyses in campo locutus est. Altiora Dominus sanctis Apostolis dedit. Vnde & eosdem de mandatis uitæ in monte docuit. Dum uerò redemptor noster per Euangelium dicit: Nolite putare quoniam ueni soluere legem, aut prophetas, non ueni soluere, sed adimplere. Adimplere enim uenerat legem, qui legis iustitiæ gratiam addidit, ut quod illa iubebat in minimis, ipse perfici adiuuaret in summis: & quod illa coercebat ab opere, ipse resecaret à corde. Intellecta ergo lex quæ in latitudine iacuit, in altitudine surrexit. Ipsa enim dei cognitio quæ apud illam in spiritalibus patribus fuit, nota omni Hebræorum populo non fuit. Nam omnipotentem deum sanctam uidelicet trinitatẽ cùm prophetę prædicarent, populus ignorabat, solum decalogum

B

C

D

Exo. 19

Mat. 5

dicaret, populus ignorabat solum decalogum tenebat in fide, legem' trinitatis nesciens. Mensuretur ergo latitudo liminis portæ decem cubitis, quia durus ille populus subtilitatem fidei ignorans, mandatis seruiebat decalogi. Mensuretur ergo longitudo portę tredecim cubitis, quia per testamentum nouum in corde fidelis populi super mandata decalogi quem uerius custodit, cognitio trinitatis creuit. Et cùm mandata legis perficit, trinitatem esse omnipotentem Dominum credidit. Vbi & quæri rationabiliter potest, cur istam latitudinem liminis portæ, quam superius dixerat uno calamo mensurari, inferius subiunxi quòd decem cubitis mensuretur, ac deinde subditur quòd lõgitudo portæ tredecim sit cubitis mensurata? Vnus etenim calamus iam, sicut sæpe dictum est, sex cubitos habet, & palmum, decem uerò cubiti iam mensurã suam super calamum tenent tredecim uerò amplius quàm decẽ. Quid est ergo quòd prius uno calamo limẽ portæ, postmodum latitudo eius decem cubitis, ad extremum quoque longitudo portæ tredecim mensuratur: nisi quod sancti patres quos per sacram scripturam ante legem fuisse cognoscimus, unum quidem omnipotentem deum, sanctam uidelicet trinitatem esse nouerunt, sed eandem trinitatem quam cognouerant, apertè minimè prædicauerũt. Qui eius iussionib. obedientes, & uitæ mundit ã cõseruãtes, quasi in sex cubitis calami habuerunt perfectionẽ operis, & sæpe angelos uidẽtes, habuerunt palmũ contemplationis. Data aũt lege, rudis illi Hebræorum populus mandata decalogi seruare conatus est, sed tñ de cognitione sanctæ trinitatis eruditus nõ est. Et quamuis hãc spiritales patres perfectè cognouissent, multitudo tamen synagogæ nec inuenire mysteriũ trinitatis potuit, nec quærere sciuit. Superueniẽte aũt gratia per testamentum nouum, omnis fidelis populus unum deum trinitatẽ esse cognouit, & uirtutem decalogi eius agnitione compleuit. Prius ergo limen portæ mensuretur calamo uno, postmodũ latitudo eius cubitis decẽ: atq; ad extremum lõgitudo portæ cubitis tredecim: quia & sanctis patribus ante legem actiua & contemplatiua uita non fuit, & sub lege decalogi

A populus diuinæ substantiæ mysterium nesciens, in mandatorum latitudinem seruiait. Et nunc sub gratia custoditis uerius decalogi præceptis, omnis qui ad fidem uenerit, sanctę trinitatis sacramẽta cognoscit. qua in re hoc quoq; nobis sciẽdũ est, quia & per incremẽta temporũ creuit sciẽtia spiritaliũ patrum. Plus nanq; Moyses quàm Abrahã, plus prophetę quàm Moyses, plus Apostoli q̃ prophetæ in omnipotẽtis dei scientia eruditi sunt. fallor si hæc ipsa scriptura non loquitur: Pertrãsibunt plurimi, & multiplex erit sciẽtia. Sed hæc

Dan. 12.

B eadẽ quæ de Abrahã. Moyse, Prophetis & Apostolis diximus, & eiusdem scripturæ uerbis si possumus ostendamus. quis. n. nesciat quia Abrahã cũ deo locutus est? & tamẽ ad Moysen dominus dicit: Ego sum deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob, & nomen meum Adonai nõ indicaui eis. Ecce plus Moysi quam Abrahæ innotuerat, qui illud de se Moysi indicat, quod se Abrahæ non indicasse narrabat. Sed uideamus si prophetæ plus quàm Moyses diuinã scientiam apprehendere potuerunt. Certè Psalmista dicit: Quomodo dilexi le-

Exo. 6.

Ps. 118.

C gem tuã domine? tota die meditatio mea est. Atq; subiunxit: Super omnes docentes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est. Et iterum: Super seniores intellexi. Qui ergo legem meditari se memorat, & super omnes docentes se ac super seniores intellexisse, quia diuinã scientiã plusquam Moyses acceperat manifestat quomodo aũt ostensuri sumus: quia plus sancti Apostoli edocti sunt quã prophetę? Certè ueritas dicit: Multi reges & prophetæ uoluerunt uidere quæ uidetis, & audire quæ auditis, sed non uiderunt. Plus er-

D go quàm prophetæ de diuina scientia nouerunt, quia quod illi solo spiritu uiderãt, ipsi etiam corporaliter uidebant. Impleta itaq; est ea, quam superius diximus, Danielis sententia: quia pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia. Mensura ergo calami qui est sex cubitorum & palmo, ducatur ad cubitos decem, & mensura decem cubitorũ ad extremum surgat in tredecim. quia quanto mundus ad extremitatem ducitur, tãto nobis æternæ scientiæ aditus largius aperitur. Sequitur: Et marginem ante thalamos cubiti unius.]

Sicut sæpe diximus, thalami corda electo. A rum sunt, omnipotẽtis amore feruentia. Quid per marginem ante thalamos, nisi fides exprimitur? quia nisi prius ipsa teneatur, nullo modo ad spiritalem amorem pertingitur. Non enim charitas fidem, sed fides charitatem præcedit. Nemo enim potest amare quod non crediderit. Margo itaque est ante thalamos, fides ante ardorem charitatis: quia sicut dictum est, nisi ea quæ audis credideris, ad amorem eorũ quæ audieris, nullatenus inflammaris. Sed margo ante thalamum cubiti unius est; quia tunc fides corda audientium in amore copulat, quando per errores & schismata diuisa non est, sed in unitate perdurat. Vt uidelicet margo unius cubiti audientis animum ad thalamum perducat, quia cœlestis spiritu speciem quam hic prædicat, postmodũ in cœlestibus demonstrat. Vbi & bene subditur: Et cubitus unus, finis utrunq;] Vtrunq; autem dicitur, ac si dicatur utrorumq;. Per latitudinem quippe liminis, & longitudinem portæ, uetus ac nouũ testamentum diximus designari. Ad extremũ uerò additur quòd cubitus unus sit finis utrorũq; quia uidelicet & testamentum uetus unum nobis mediatorem dei & hominum nunciauit, & testamentum nouum eundem nobis nunciat in æterna claritate uenturum, quem iam pro nobis cognouimus incarnatum. Cubitus ergo unus utrorumque est: quia & quem lex prædixit, in carne apparuit, & ipse quem nunc testamentum nouum loquitur, in gloria maiestatis apparebit. Et tunc utrorumq; finis erit, cum uisus in diuinitatis suæ potentia, omnia quæ sunt prædicta compleuerit. Scriptum nanq; est: Finis legis Christus ad iustitiã credenti. Finis uidelicet, non qui consumit, sed qui perficit. Tunc etenim legem perfecit, cum sicut lex prædixerat, incarnatus apparuit. Sed adhuc de eius iudicio multa nouum testamentum loquitur, adhuc multa de regno illius narrat, quæ nec dũ uidemus impleta. Ecce quotidie Euangelium legitur, uentura prædicantur. Tunc ergo erit & noui testamenti finis, cum & quæ de se promisit compleuerit. Finietur uero testamentum nouum, quia perficietur. Nam cùm ipse de quo loquitur, uisus fuerit, eiusdem testamenti uerba cessabunt. Vnde & sanctæ Ecclesiæ ueri luminis diẽ quasi tempus uernale præstolanti per sponsi uocem dr̃; Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & ueni. Iam enĩ hyems trãsijt, imber abiit & recessit, flores apparuerũt in terra, Siue .n. sancta Ecclesia, seu unaquæque electa anima, cœlesti sponso est amica per amorem, columba per spiritum, formosa per morum pulchritudinem. Quæ cùm iam de corruptione carnis ducitur, ei procul dubio hyems transit, quia præsentis uitæ B torpor abscedit: Imber quoq; abit & recedit; quia cùm ad contemplandum in sua substantia omnipotentem deum educitur, iam uerborum guttæ necessariæ nõ erũt, ut pluuia debeat prædicationis infundi. Nam quod minus audire potuit, amplius uidebit. Tunc apparent flores in terra, quia cum de æterna beatitudinis uita quædam suauitatis primordia prægustare anima cœperit, quasi iã in florib. odorata exit. Quod postquam egressa fuerit, in fructu uberius habebit. Vnde illic subdit: tempus putationis aduenit. In putatione C quippe sarmenta sterilia reciduntur, ut ea quæ præualent, uberius fructũ fuerãt. Nostræ itaq; putationis tp̃s tũc aduenit, qñ infructuosam ac noxiã corruptionem carnis deserimus, ut ad fructum animæ peruenire ualeamus. qui fructus nobis erit uberrimus, uisio unius cubiti. Ergo unus est finis utrunque, quia unus est ille qui dixit: Singulariter sum ego donec transeã, qui solus cum patre & sancto spiritu præsidet in cœlo, sicut passer unicus in ædificio. Quemadmodum impleuit legem per mysterium incarnationis & perfectę humanitatis suæ, ita testamenti noui promissa im D pleturus est per ostensam gloriã claritatis suæ. Hunc unũ nobis cubitũ mensura quoque arcæ locuta est. Arca.n. quæ trecentis cubitis fieri in longitudine iussa est, sexaginta uerò in latitudine, triginta aũt in altitudine, in uno est cubito consummata. Quid.n. per arcã nisi sancta Ecclesia figurat, quæ inferius ampla est, superius angusta? Quæ a trecentis & sexaginta ac triginta cubitis ad unum cubitum colligitur, quia latitudinem quam sancta Ecclesia in membris suis adhuc infirmãtibus habet pa

Rom. 10.

Cant. 2.

Ps.

paulisper angustata & in altum proficiés ad unum tẽdit. Ipsa enim ratio exigit ut credamus quòd in illam arcæ latitudine omnes bestiæ, cuncta quadrupedia atque reptibilia in inferioribus fuerunt, homo uerò atq; uolatilia nimirum in superioribus. Iuxta superiorem etenim partem fenestra fuit in latere, de qua coruum & columbam dimisit homo, ut si iam diluuij transisset aqua, cognosceret. Et quia arca eadem in uno fuit cubito cósummata, homo & uolatilia iuxta cubitũ fuerunt. Rectè itaq; per arcam uniuersa Ecclesia designatur, quæ adhuc in multis suis carnalibus lata est, in paucis spiritalibus angusta. Et quia ad unum hominẽ qui est sine peccato colligitur, quasi in uno cubito cõsummatur. Videmus etenim multos intra eiusdem S. Ecclesiæ sinum in superbia erigi, in carnis uoluptate dissolui, acquirẽdis terrenis rebus inhiare, imperante auaritia mare transire, deseruire iracundiæ, iurgijs uacare, proximos quos præualent lædere. Sed quia eos adhuc S. Ecclesia tolerat ut conuertat, quasi in arcæ latitudine deorsum bestiæ morantur. Videmus alios iam aliena non quærere, illatas iniurias æquanimiter portare, rebus propriis esse contentos, humiliter uiuere. Sed quia isti iam pauci sunt, angustatur arca. Alios aũt conspicimus ẽt possessa relinquere, nullũ terrenis rebus studium dare, inimicos diligere, carnem à cunctis uoluptatibus domare, motus omnes sub rationis iudicio premere, per cœleste desiderium contemplationis pennas subleuare. Sed quia tales quiq; ualde rari sunt, in arca iuxta cubitum ducuntur, ubi homines & uolatilia continentur. Quæratur tamen si quis in eis esse ualeat sine peccato, & nullus inuenitur. quis itaq; homo sine peccato est, nisi ille qui in peccato natus non est? In uno ergo cubito consummatur arca, quia unus est author & redemptor S. Ecclesiæ sine peccato, ad quem omnes proficiunt qui se esse peccatores nouerunt. Dicatur itaq; de limine & porta. Et cubitus unus, finis utrunq;. Quia cum unus mediator dei & hominum Christus Iesus in maiestate sua apparuerit, omnia utriusq; testamenti quæ prædicta & promissa sunt complebit. Sin uerò utraq; hoc loco marginem ac thalamos memorat, neque hoc ab hac sententia abhorret: quia cum maiestas redẽptoris nostri nobis fuerit ostẽsa, finitur fides, cum iam cœperit uidere homo quod credidit. Et ad finem suum perueniunt thalami, quia corda fidelium incõparabiliter longè quàm modo sunt in amore illius perficiuntur. Cubitus ergo unus finis utrunq; est: quia unius domini & saluatoris uisio in electis suis fidem finit, & charitatem perficit. Considerare libet qui nos sumus qui ista tractamus. Certè ex gentibus uenimus, certe parentes nostri lignorum ac lapidum cultores fuerunt. Vnde ergo hoc nobis ut ea quæ nunc usq; Hebræi nesciunt, Ezechielis prophetę tam profunda mysteria rimemur? Agamus ergo gratias toto desiderio uni, qui cũcta quæ de eo in sacro eloquio scripta sunt, opere impleuit, ut quæ intelligi audita non poterant, uisa panderentur. Ibi quippe incarnatio, ibi passio, ibi mors, ibi resurrectio, ibi ascensio illius cõtinetur. Sed quis nostrum hæc audita crederet, nisi facta cognouisset? Signatum ergo librum, sicut in Ioannis Apocalypsi legitur, quem aperire & legere nemo poterat, leo de tribu Iuda aperuit, quia omnia eius nobis mysteria in sua passione ac resurrectione patefecit. Et per hoc q infirmitatis nostrę mala pertulit, suę nobis potentiæ & claritatis bona monstrauit. Caro enim factus est, ut nos spiritales faceret: benignè inclinatus é, ut leuaret, exiit, ut introduceret, uisibilis apparuit, ut inuisibilia monstraret, flagella pertulit, ut sanaret, opprobria & irrisiones sustinuit, ut ab opprobrio æterno liberaret, mortuus est, ut uiuificaret. Agamus ergo gratias uiuificãti & mortuo, & ideo amplius uiuificanti, quia mortuo. Vnde benè salutem nostram, & passionẽ illius, Esaias cõtemplatus ait: Vt faciat opus suum, alienum est opus eius: ut operetur opus suũ, peregrinũ est opus eius ab eo. Opus etenim dei est animas quas creauit colligere, & ad æternę lucis gaudia reuocare. Flagellari autẽ atq; sputis illiniri, crucifigi, mori, atq; sepeliri, non hoc in sua substãtia opus dei est, sed opus hominis peccatoris, qui hæc omnia meruit per peccatũ. Sed peccata nostra ipse pertulit in corpore

Apoc. 5.

Esa. 27.

re suo super lignum. Et qui in natura sua A ante semper incõprehensibilis, in natura nostra comprehendi dignatus est ac flagellari, nisi ea quæ erant infirmitatis nostræ susciperet, nunquam nos ad suæ fortitudinis potentiam subleuaret. Vnde ergo faciat opus suum? Alienum opus eius, & ut operetur opus suũ, peregrinum est opus eius ab eo: qa incarnatus deus ut nos ad suam iustitiã colligeret, dignatus est pro nobis tanquam peccator homo uapulare. Et alienũ opus fecit ut faceret propriũ; quia per hoc quòd infirmãs mala nostra sustinuit, nos qui creatura illius sumus, ad fortitudinis suæ gloriam perduxit: In qua uiuit & regnat cum patre in unitate spũs sancti, per oĩa secula seculorũ, Amẽ.

Homilia XVII.

Ezec. 40

THALAMI autẽ sex cubitorũ erant hinc & inde. Et mensus est portam à tecto thalami usq; ad tectum eius, latitudinem uiginti quinque cubitorum, & ostium contra ostium. Et fecit frontes per sexaginta cubitos, & ad frontem atrium portæ undique per circuitum, & ante faciẽ portæ quæ pertingebat usque ad faciẽ uestibuli portæ interioris, quinquaginta cubitos, & fenestras obliquas in thalamis & in frontibus eorum, quæ erãt intra portam undique per circuitum. Similiter autem erant & in uestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus, & ante frontes pictura palmarum cælata.

MEmoratis superius thalamis, propheta subiungit, quia thalami sex cubitorum erant hinc & inde. Qua in re magna nobis quæstio generatur, cur superius thalamum uno calamo mensuratum dixit, quem uidelicet calamum sex cubitos, & palmum habere perhibuit, atque inferius thalamos sex solummodo dicit cubitis mensurari? Si enim non calamo, sed sex cubitis mensuratur, palmus deest, qui superius in mensura calami dicebatur adesse. Sed si thalami sunt sensus atq; cogitationes fidelium, in quibus castæ animæ conditori suo in amore iunguntur, & per sex cubitos perfecta operatio, per palmum uerò inchoatio contemplationis exprimitur, sanctæ uniuersalis Ecclesiæ debemus membra conspicere, & citius inuenimus quia sunt in ea thalami uno calamo, & sunt alij sex tantummodo cubitis mensurati. Nam fideles quidam in illa omnipotentem deum ita amant, ut & in opere perfecti sint, & in contempla- B tione suspensi. Hi profectò calamum in mensura habent, quia & cubitos operationis, & palmum contemplationis possident. quidam uerò omnipotentem quidem deum diligunt, & perfectè in bonis operibus exercentur, sed tamen contemplari eius magnitudinem subtiliori intellectu nesciunt. Amant autem, sed inuestigare gaudia eius claritatis ignorant. Hi itaque sex cubitos habent, & palmum nõ habent, quia ei iam per amorem iuncti sunt, sed ex contemplatione disiuncti. C Qui tamen thalami post commemorationem cubiti unius, hinc & inde esse referũtur: quia uidelicet in amore authoris ac redemptoris nostri fideles animæ, & ex Iudaico populo & ex gentilitate conuenerunt. Vnde & idem redemptor noster cũ asellum sedens, Hierusalem tenderet, sicut Euangelista testatur, multi uestimẽta sua strauerunt in uia, alij autem frondes cædebant de arboribus, & sternebant in uia, & qui præibant & qui sequebantur, clamabant dicentes: Osanna benedictus qui uenit in nomine domini. Saluator etenim D noster asellum sedens, Hierusalem tendit, quando uniuscuiusque fidelis anima, regens uidelicet iumentum suum, ad pacis intimæ uisionem ducit. Iumentum sedet etiam cum sanctæ Ecclesiæ uniuersaliter præsidet, eamque in supernæ pacis desiderium accendit. Multi autem uestimenta sua in uia sternunt, quia corpora sua per abstinentiam domant: ut ei iter ad mentem parent, & exempla bona sequentibus præbeant. Alij autem ramos uel frondes de arboribus cædunt, & sternunt in uia: quia in doctrina ueritatis, uerba atq; sententias patrum ex eorum eloquio carpũt, & hæc

M
M
Lu

& hæc in uia dei ad auditoris animum A peruenientes, humili prædicationes submittunt. quod indigni quoq; & nos modo facimus. Nam cum patrum sententias in sermone exhortationis assumimus, frondes de arboribus cedimus, & has in uia dei omnipotentis domini sternimus. Sed qui præibant & qui sequebantur, clamabant: Osanna. Præcessit quippe Iudaicus populus, secutus est gentilis. Et quia omnes electi siue qui in Iudæa esse potuerũt, siue qui nunc in Ecclesia existunt, in mediatorem dei & hominum crediderunt & credunt, qui præeunt & qui sequuntur, B Osanna clamant. Osanna autem latina lingua, salua nos dicitur. Ab ipso enim salutem & priores quæsierunt & præsentes quærunt, & benedictum qui uenit in nomine domini confitentur, quoniam una spes, una fides est præcedentium atq; sequentiũ populorum. Nam sicut illis peccata passione ac resurrectione eius sanata sunt, ita nos præterita passione illius ac permanenti in secula resurrectione saluamur. quem enim priores nostri ex Iudaico populo crediderunt atque amauerunt uenturum, hunc nos & uenisse credimus C & amamus, eiusq; desiderio accendimur, ut eum facie ad faciem contemplemur. Thalami ergo eius hinc & inde sunt, qa corda amantium fidem quæ in illo est, & à priori parte seculi & ab ultima complectuntur. Sequitur. Et mensus est portam à tecto thalami usq; ad tectum eius, latitudinem uiginti & quinq; cubitorum.] Sæpe iam diximus portam fidem, & per eandem fidem ipsum dominum ac redemptorem nostrum mediatorem dei & hominum Iesum Christum posse signari, quia per fidem quæ in eo est, introitus ad fidẽ D patet. Sed etiam scripturam sacrã quæ nobis eandem ipsam fidem in redemptoris nostri intellectum aperit, non immeritò portam accipimus, quia ea ut oportet cognita, ad intelligenda uisibilia intramus. Si igitur hoc in loco, ut prædiximus, porta scriptura accipitur, quærendũ est quid per tectum thalami, quid per tectum portæ signetur. Sed habet thalamus tectũ, qa operta est mens amantiũ, & adhuc feruor amoris in occulto est. Habet quoq; & porta tectum, quia scriptura tota quidẽ propter nos scripta est, sed non tota intelligitur à nobis. Multa quippe in illa ita aperta sunt ut pascant paruulos, quædã uerò obscurioribus sententijs ut exerceant fortes: quatenus cum labore intellecta plus grata sint. Nonnulla autem ita in ea clausa sunt, ut dum ea non intelligimus, agnoscentes infirma nostræ cæcitatis, ad humilitatem magis quàm ad intellligentiam proficiamus. Sunt enim quædam quæ ita de cœlestibus loquuntur, ut solis illis supernis ciuibus in patria sua persistentibus pateant, necdumque nobis peregrinantibus reserentur. Nam si quis ad urbem incognitam pergens, multa de illa in uia audiat, quædam quidem ex ratione colligit, quædam uerò quia necdum uidet, nullo modo cognoscit, ipsi uerò ciues qui in ea sunt, & quæ de illa tacentur uident, & quæ de illa dicuntur intelligunt. Nos igitur in uia adhuc sumus, multa de illa cœlesti patria audimus, alia iam per spiritum & rationẽ intelligimus, quædam uerò non intellecta ueneramur. Vnde & de eodem sacro eloquio scriptũ est: Extendens cœlum sicut pellem, qui tegis in aquis superiora eius. Cœlum quippe sicut pellis extẽditur, quia per ora mortalium scriptura sacra nobis expositionibus explicatur. Sed sunt aquæ in cœlo, superiores uidelicet multitudines, id est, angelorum agmina, in quibus eiusdem cœli teguntur superiora: quia ea quæ in sacro eloquio altiora & obscuriora sunt, angelicis solummodo spiritibus patent, & nobis adhuc incognita perdurant. Habet ergo thalamus tectum, quia nescit adhuc proximus quantum amatur à proximo. Porta quoque, id est sacrum eloquiũ, habet tectum: quia necdum omnia penetrare intellectu possumus quæ de cœlestibus audimus. Restat ergo ut in his quæ intelligimus, in profectu quotidie charitatis ambulemus. Et quamuis in nobis proximi quoq; nostri non uideant quantum diligantur à nobis, atque in sacro eloquio ea quę necdum intelligimus humiliter ueneramur, in his tamen ad quæ intelligendo peruenimus, dilatari per bonã operationem debemus. Vnde & dicitur: Et mensus est portam à tecto thalami usque ad tectum eius latitudinẽ uiginti & quin-

Ps. 103.

quinque cubitorum.] Quinque.n.carnis sensibus prediti sumus, uidelicet uisu, gustu, olfactu, auditu, atq; tactu. Idem uero quinarius numerus per semetipsum multiplicatus, ad uicesimũ & quintũ numerũ surgit. Operari autem exterius quiddã de mandatis cœlestibus sine istis corporeis quinque sensibus nõ ualemus. His quippe officiis suis iudex animus interius prę sidet, & quid exterius agere iuste uel misericorditer possit, quasi eisdem officiis renunciantibus ac deseruientibus agnoscit. Cùm ergo timore omnipotentis domini animus impletur, necesse est ut quinque nostri sensus nobis uelut subiecta officia in bona operatiõe deseruiãt. Per quos cum aliquid agere misericorditer cœperimus, plus se quotidie ipsa misericordia aperit, & quasi quidam sinus boni operis expandit. Quinq; igitur sensus multiplicantur in se, dum hoc quod per ipsos agitur, in bono quotidie opere p profectum multiplicatur. Vnde & latitudo esse uiginti & quinque cubitorum dicitur, quia timor, tenacia, & pigredo angustia est. Quisquis enim ideo indigenti dare panẽ metuit, ne sibi desit: adhuc in anguistia timoris est. quisquis igitur uestimentũ algenti nõ porrigit, quia hoc solus habere concupiscit, adhuc tenacię suæ angustia coarctatur. quisquis ideo bonum non agit, qa tepore animi torpescit, ipse ei suus torpor angustia est. Respicere autem inopem, exaudire precem, largiri stipem, præbere defensionem, atque pro eiusdem defensione pauperis, aduersantis cuiuslibet inimicitias non timere, magnæ mentis latitudo est. Mensuretur ergo inter thalamum & portam ea quæ interest latitudo, cubitis uiginti et quinq;: qa in exteriore sensuum operatione probatur & cognoscitur quæ intrinsecus largitas bonitatis habeatur. Nam quid iam de scriptura sacra didiceris, & quamtum proximum tacitus ames, in latitudine boni operis ostẽdis. Pateat itaque uiginti & quinque cubitis latitudo inter thalamum & portam, quia inter charitatem & scientiam testis est bona operatio. quæ si fortasse defuerit, profectò certum est nec cognouisse te deum, nec diligere proximum, id est, nec portã sacri eloquij, nec amoris thalamũ

A habere. Et notandum quòd à tecto thalami usque ad tectum portæ dicitur mensuratum. Per ea enim quæ nobis in sacra scriptura cooperta sunt, nostra humilitas approbatur, qa quicquid in illa nõ intelligimus, non superbè reprehendere, sed uenerari humiliter debemus. Vnde & de domino scriptum est: Palpebræ eius interrogant filios hominum. Palpebræ quippe eius interrogant quando aliquid nobis claudunt, & aliquid aperiunt. Aperiendo nos interrogant, si intelligẽdo nõ extollimur. Claudendo nos interrogant, B si non despicimus quæ intelligere non ualemus. Per ea autem quæ de charitate nostra proximis nostris non loquimur, in conspectu dei uerius probamur. In quorundam.n. ore charitas ficta est, in quorũdam cordibus uera. Et sæpe de charitate ostenditur quod non est, & demonstratur quod est. Amorem itaque nostrum erga proximum plus bona operatio loquitur quam lingua, ut in ipso bono opere proximus noster amari se uideat. Et cum tantum non possumus quantum uolumus operari, omnipotenti deo occulta amoris C nostri sufficiant. A tecto ergo thalami usque ad tectum portæ si magna latitudo, ut ab occultis nostræ charitatis pp proximum usque ad humilitatẽ scientiæ, & propter deum, inquantum intelligimus & ualemus, bona semper operemur. Potest enim porta ipse iam aditus regni cœlestis intelligi. Habet nunc thalamus tectum, habet & porta tectum: quia & q̃ta sit nostra charitas inter deũ et proximũ, non cognoscitur, & quando de hoc seculo ad æternæ uitę requiẽ introducamur, D ignoratur. Esse enim nobis conditor noster diem mortis nostræ incognitum uoluit, ut dum semper ignoratur, semp esse proximus credatur, & tanto quis feruentior sit in operatione, quanto & incertus est de uocatione. Vnde & latitudo uiginti & quinque cubitorum à thalamo ad portã tenditur: quia per charitatem quã semel in deo & proximo concepimus, usque ad ingressum regni debemus omne quod possumus multipliciter atque incessanter operari. A tecto itaque thalami usque ad tectum portæ magna latitudo est: quia ex gratia qua inchoamus deũ diligere,

Psal. 10

re, usque ad ipsam dilectionem quæ nobis aditũ regni cœlestis aperit, debemus nosmetipsos in magna bonorũ operũ actione dilatare, aduersa patienter perpeti, benigna charitatis obsequia libenter impendere, ipsos etiam quos patimur amare, habita tribuere, nõ habita nõ ambire, proximos sicut semetipsos diligere, eorũ bona nostra credere, eorũ mala quasi propria deflere. In tali ergo mente magna latitudo est, in qua angustia odiorum non est. Quam profectò latitudinem ex dei & proximi amore concipimus, quãtum per sacra mandata cognouimus. Nã & ipsos latitudinis uiginti & quinq; cubitos nõ inconuenienter intelligimus, si eos iuxta sacrum eloquium discutere uelimus. Sex enim cubitis mensuratos thalamos dixerat, & sexto die homo est cõditus, eo quoque die dominus perfecisse opera sua describitur. Vnde etiam pro perfectione poni senarius numerus solet. Et quia omnẽ operationem bonam per quatuor sancti Euangelij libros agnouimus, si sex quater ducimus, ad uiginti & quatuor peruenimus. Cui monas addit᷑, quia in uno semp deo bene omnes operamur. Viginti ergo & quinque cubitis latitudo hæc explicari debuit: quia omnis bona operatio per quatuor sancti Euangelij, ut diximus, libros agnoscit᷑, & in unius dei cognitione & confessione completur. Sequitur: Et ostium contra ostium.] Hoc loco contra non ad aduersitatem ponitur, sed ad rectitudinem. Ostiũ enim contra ostium est, cùm recto itinere ab exteriore ad interiorem aditum peruenitur. In cognitione uerò omnipotentis dei primum ostium nostrum fides est, secundum uerò species illius, ad quam per fidem ambulando peruenimus. In hac etenim uita hanc ingredimur, ut ad illam postmodum perducamur. Ostium ergo contra ostium est, quia per aditum fidei, aperitur aditus uisionis dei. Si quis uerò utraque hæc ostia in hac uita uelit accipere, neque hoc à salubri intelligentia abhorret. Nam sæpe uolumus omnipotentis dei naturã inuisibilem considerare, sed nequaquã ualemus, atque ipsis difficultatibus fatigata anima ad semetipsam redit, sibique de seipsa gradus ascẽsionum facit: ut primum semetipsam, si ualet, consideret, & tunc illam naturam quæ super ipsam est, in quantũ potuerit, inuestiget. Sed mens nostra si in carnalibus imaginibus fuerit sparsa, nequaquam uel se uel animæ naturam considerare sufficit: quia per quot cogitationes ducitur, quasi per tot obstacula cæcatur. Primus ergo gradus est ut se ad se colligat. Secundus, ut uideat qualis est collecta. Tertius, ut super semetipsam surgat, ac se contemplationi authoris inuisibilis intendendo subiiciat. Sed se ad se nullatenus colligit, nisi prius didicerit terrenarum atque cœlestium imaginum phantasmata ab oculo mentis compescere, quicquid de uisu, quicquid de auditu, quicquid de odoratu, quicquid de tactu & gustu corporeo cogitationi eius occurrerit, respuere atque calcare, quatenus talem se quærat intus, qualis sine istis est. Nam hæc quando cogitat, quasi quasdã umbras corporũ introrsus uersat. Abigẽda ergo sunt omnia manu discretiõis ab oculis mentis, quatenus talem se anima consideret, qualis sub deo super corpus creata est, ut à superiore uiuificata, uiuificet inferius quod administrat. Quæ & sic infusa est corpori, ut non per membrorum partes partibus sit diuisa. Nam in quolibet loco pars corporis percutitur, tota dolet. Miro autem modo, una eademque uiuificatione membrorũ præsidens, cùm ipsa per naturam non diuersa sit, per corpus tamẽ agit diuersa. Ipsa quippe est quæ per oculos uidet, per aures audit, per nares odoratur, per os gustat, per mẽbra omnia tangit, & tangendo lene ab aspero discernit. Et cum tam diuersa per sensus operatur, non hæc diuersa, sed una illa, in qua creata est, ratione disponit. Cum ergo seipsam sine imaginibus corporis cogitat anima, iam primum ostiũ intrauit. Sed ab hoc ostio ad illud tendit᷑, unde de natura dei omnipotentis aliqd contempletur. Anima itaque in corpore, uita est carnis. Deus uerò, qui uiuificat omnia, uita est animarum. Si igitur tantæ est magnitudinis ut comprehendi nõ possit uita uiuificata, quis intellectu comprehendere ualeat, quantæ maiestatis sit uita uiuificans? Sed hoc ipsum considerare atque discernere, iam est aliquatenus intrare:

intrare: quia ex sua æstimatione anima colligit quid de incircumscripto spiritu sentiat, qui ea incomprehensibiliter regit quæ incomprehensibiliter creauit. Conditor etenim noster longè incomparabiliter creaturæ suæ præsidet, & quædã operatur ut sint, nec tamen uiuant, quædam uero ut sint & uiuant, nec tamen discernere aliquid de uita ualeant, quædam autem ut sint, uiuant, atque discernant. Et operatur, unus omnia, sed in omnibus non diuisus. Est enim uerè summus, & nunquam sibi dissimilis. Anima autem etsi per naturam sibimetipsi diuersa non est, per cogitationem tamen diuersa est. Eo enim momento iste quo de uisu cogitat, de auditu cogitare obliuiscit̃, & eo momento iste quo de auditu uel gustu cogitat, de odoratu uel tactu cogitare non præualet: quia per contentionem & obliuioné fit semper sibimetipsi dissimilis, ut nunc hoc, nunc illud cogitatione teneat. Omnipotens autẽ deus, quia sibimetipsi similis est ea uirtute uidet qua audit, omnia ea uirtute creat, qua iudicat creata. Eius ergo & uidere, simul omnia administrare est, & administrata conspicere. Nec alia cogitatione iustos adiuuat, atq; alia iniustos damnat, sed una eadéq; ui naturę singularis, sibi semper indissimilis dissimilia disponit. Cur autem hoc de potentia creatoris admiremur, qui uirtutis eius uestigia & in creatura conspicimus? Natura quippe luti & ceræ diuersa est, Solis uerò radius non est diuersus, & tamen cũ diuersus non sit, diuersa sunt quæ in luto operatur & cera: quia uno eodemque sui ignis calore lutũ durat, & cerã liquat. Sed fortasse hoc in natura luti uel cerę est nõ in ipsa Solis substãtia, q̃ in naturis diuersis diuersa uidet̃ operari. Omnipotẽs autem deus in semetipso habet sine immutatione mutabilia disponere: sine diuersitate sui diuersa agere: sine cogitationum uicissitudine dissimilia formare. Lõge ergo dissimiliter operat̃ dissimilia nunquã sibi dissimilis deus, qui & ubique est & ubiq; totus est. Ait enim: Cœlũ mihi sedes est, terra autẽ scabellũ pedum meorum. Et de ipso scriptũ est: Qui cœlũ metitur palmo, & terram pugillo concludit. Ex qua re cõsiderare necesse est: q̃a is qui

i. Cor. 12

Esa. 66.

Esa. 4.

A cœlũ uelut sedem præsidet, super & intus est. Et qui cœlum palmo, & terram pugillo concludit, exterius, superius, & inferius est. Vt ergo indicaret omnipotens deus interiorem se esse & superiorẽ omnibus, cœlum ipse sibi sedem esse perhibuit. Vt uerò se ostẽderet omnia circũdare, cœlum metiri palmo, & terram se asserit pugillo concludere. Ipse est interior & exterior: ipse inferior & superior: regendo superior, portando inferior: replendo interior, circũdando exterior. Sicq; est intus ut portet: sic circũdat ut penetret: sic p̃sidet ut portet: sic portat ut p̃sideat. Cũ B ergo eleuata ad seipsam anima suum modulum intelligit, & quia corporalia omnia transcendat agnoscit, atque ibi intellectu suo se ad authoris intellectũ tẽdit, q̃d iam hæc, nisi ostium contra ostium aspicit? Vnde & authori omnium propheta dicit: Mirabilis facta est scientia tua ex me. Quia quantũlibet intenderit, nec semetipsam anima perfectè sufficit penetrare, quanto magis illius magnitudinẽ qui potuit & animam condere? Cunq; in sciẽtia dei intellectu laboraret, lassescens ac C deficiens subdidit: Confortata est, nec potero ad eam. Sed cum conantes atque tendentes quiddam iam de inuisibili natura conspicere lassamur, reuerberamur, repellimur, & si interiora penetrare non possumus, tamen iam ab exteriore ostio interius ostium uidemus. Ipse considerationis labor ostium est: quia ostendit aliquid ex eo quod intus est, & si adhuc ingrediẽdi potestas non est. Sequitur: Et fecit frontes per sexaginta cubitos, & ad frontem atrium portæ undique per circuitũ.] D Sæpe iam diximus senario numero perfectionem boni operis designari, non illud sequentes quod conati sunt huius seculi sapiẽtes astruere, dicẽtes idcirco senarium numerum esse perfectum, quia suo ordine numeratus perficitur: ut cũ unus duo tres dicuntur, senarius numerus impleatur. uel quia in tribus partibus diuiditur, id est, sexta, tertia, & dimidia: uidelicet in uno, duobus, & tribus: sed idcirco senarium numerum esse perfectum, quia sicut paulò ante dictum est: Sexto die perfecit deus omnia opera sua. Quoniam uerò peccatori homini legem dedit, quæ in

Ps. 138

Gen. 1.

in decem præceptis scripta est, & sex decies ducta in sexagenarium surgunt, rectè per sexaginta cubitos, bonorum operum perfectio designatur. Quod apertè etiam dñs in Euangelio designat: qui cùm parabolã seminantis exponeret, dixit: Aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructũ ascendentem & excrescẽtem, & afferebat unũ triginta, & unum sexaginta, & unũ centum. Fructus etenim terræ bonæ triginta affert, cũ mens perfectionem fidei, quæ est in trinitate conceperit. Sexaginta affert, cum bonæ uitæ opera perfectè protulerit. Centum uerò affert, cũ ad æternæ uitę cõtemplationẽ profecerit. Sinistra. n. nostra, est uita præsens: dextera uerò, est uita uentura. Et rectè per centenariũ numerum æternæ uitæ contẽplatio designatur, quia cũ post triginta ac sexaginta ad centesimum numerum computandũ peruenimus, idem centenarius numerus in dextram transit. Fides atque operatio adhuc in sinistra est: quia hic adhuc positi & credimus quod non uidemus, & operamur ut uideamus. Cum uerò iam se animus in contemplationẽ æternæ uitæ suspenderit, quasi ad dexteram manum cõputus peruenit. Fecit itaq; frontes per sexaginta cubitos. quia enim per sexagenarium numerum perfectio, quid per frõtes ædificij nisi ipsa opera designantur quæ exterius uidentur? prædicationis. n. uerbum tribuere, alimenta esurientibus, uestiméta algentibus dare, & pro bono opere patienter aduersa tolerare, quid aliud q̃ frontes sunt ædificij cœlestis? quia pulchritudo operum exteriorum ornat habitaculum dei, quod adhuc latet intrinsecus. Sed istæ frontes habent atriũ undiq; per circuitum, quia in hoc magna sunt opera, si hæc in mente dilatat amplitudo charitatis. Dei charitate quippe scriptum est: Latum mandatum tuũ nimis. De hac iterum psalmista ait: Statuisti in loco spatioso pedes meos. Sed ecce dum loquor, animo occurrit quomodo lata est charitas. Si per charitatem pertingitur ad deũ, & per semetipsam ueritas dicit: Intrate ꝑ angustam portam: & rursum Psalmistam audio dicentem: Propter uerba labiorum tuorum, ego custodiui uias duras, atq; in Euangelio dominus dicit: Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue: quomodo ergo aut lata charitas, si angusta porta: aut quomodo iugum suaue est, & onus leue, si in p̄ceptis dei uiæ duræ sunt quæ custodiuntur? Sed hanc nobis quæstionẽ citius ipsa ueritas soluit, quia uia dei & inchoantibus angusta est, & perfectè iam uiuentibus lata. Et dura sunt quę contra usum spiritaliter animo proponimus, & tamẽ onus dei leue est postquam hoc ferre cœperimus, ita ut pro amore eius etiam persecutio placeat, & omnis ꝓ eo affectio in mentis dulcedine ueniat, sicut sancti quoq; Apostoli gaudebant, cũ pro dño flagella tolerabant. Ipsa ergo angusta porta amantibus lata fit, ipsæ uiæ duræ spiritaliter currẽtibus molles & planæ fiunt, dum scit animus se pro temporalibus doloribus gaudia æterna recipere, & hoc incipit quod affligitur amare. Atrium ergo ante frontes eius, in perfectione operis est latitudo dilectionis. Et notãdum ꝙ dicitur: Vndiq; per circuitũ: vt uidelicet homo per oẽ quod agit, sempꝑ se in charitatis amplitudine dilatet, ne hunc aut timor, aut odia angustent. Si quis ergo de uerbo dei loquitur, & charitatem quam prædicat, in mente non seruat, ædificij frontẽ habet, sed atrium ante frontẽ non habet. Si quis eleemosynã indigentibus largitur, & per hãc fortasse in corde extollitur, nec ex charitate proximi inopiæ subuenit, sed se elatione tacita extollit, frontẽ quidem in ædificio ostẽdit, sed iuxta frontem atriũ non fecit. si quis illatas à proximo contumelias tolerat, & mala obiecta tacitus portat, magna est patientia quam demonstrat, si dolorẽ in corde non habeat, si lucrari ad tranquillitatẽ mansuetudinis etiã ipsum qui malè excesserat, quærat. Nam si patientiam exterius adhibens, intus dolorem tenet, nec amat eum quẽ sustinet, habet quidẽ frontem in ædificio, sed ante frontem atrium non habet: quia is qui se angustiæ odiorum subdidit, profectò charitatis latitudinẽ amisit. Nam sicut in superiori parte iam diximus: patientia ea uera est, quæ & ipsum amat quem portat. Nam tolerare, sed odisse, non est uirtus mansuetudinis, sed uelamentum furoris. Et notandũ quod hoc ipsum atrium portæ dicitur. Porta quippe

Marginalia: Mat. 13. — Ps. 118. — Psal. 30 — Matt. 7. — Psal. 16 — Mat. 11. — A — B — C — D

quippe nostra est aditus ad regnum. Et deum ac proximum perfectè amare, iam ad ingressum regni est tendere. Inquantum enim quisq; amat, intantum ad ingressum propinquat. Inquantum uerò amare negligit, intantum ingredi recusat: quia nec studet uidere quod appetit. Tũc ergo habemus atrium portæ, quando ex latitudine charitatis ad supernam uitam quam adhuc contingere minimè possumus, iam per desiderium intramus. Itaq; cum bonum opus erga proximum agitur, restat ut eiusdem boni operis intentio discernatur, si non præsentis gratiæ retributionem quærit, sed spem suam animus ad futuram promissionem tendit, ut ex temporalibus æterna, ex terrenis cœlestia speret. Spes enim cœlestium mentem solidat, ne concutiatur fluctibus tumultuum terrenorum. De qua & per Paulum dicitur: Quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem usque ad interiora uelaminis. De quibus inferioribus hic quoque subiungitur: Et ante faciem portæ quæ pertingebat usq; ad faciem uestibuli portæ interioris quinquaginta cubitos.] Hoc quod hoc loco dicitur, ante faciem portæ: non exterior, sed interior ante portam locus describitur, dum usque ad faciem uestibuli portæ interioris pertingere perhibetur. Vnde & idem locus quinquaginta cubitis dicitur mensuratus. Per quinquagenarium enim numerum requies æterna signatur. Habet enim septenarius numerus perfectionem suam: quia eo die dierum numerus est cõpletus. Et per legem sabbatum in requiẽ datum est. Ipse autem septenarius per semetipsum multiplicatus, ad quadraginta & nouem ducitur. Cui si monas additur, ad quinquagenarium peruenitur: quia omnis nostra perfectio in illius unius contemplatione erit, in cuius nobis uisione iam minus aliquid salutis & gaudij non erit. Hinc etiam Iubileus, id est, annus quinquagesimus in requiem datus est: quia quisquis ad omnipotentis dei gaudia peruenerit, laborem & gemitum ulterius non habebit. Notandum uerò: quia locus qui describitur per quinquaginta cubitos tendi, ad faciem uestibuli portæ interioris pertingere memoratur.

Heb. 5.

A Non ergo hoc loco propheta iam ipsum uestibulum portæ interioris, sed locum interius qui tendit ad uestibulum portæ interioris narrat. Per quem locum utiq;, sicut diximus, spes nostra signatur, quæ dum æternam requiem quærit, mentem ad uestibulum portę interioris ducit. Hoc ipsum enim q; desideramus cœlestia, q; ad promissa gaudia suspiramus, q; æternę uitæ requiem quærimus, iã ad interioris uestibuli faciem propinquamus. Signet ergo per portã fides, per atrium charitas, per locum uerò qui ad faciẽ uestibuli portæ interioris propinquat, figuretur spes, B sine quibus tribus uirtutibus quisquis iã uti ratione potest, ingredi ad cœleste ædificium non potest. Habeatur ergo fides in porta: quia introducit ad intelligentiam. Charitas in atrio: quia mentem dilatat in amorem. Spes in loco quinquaginta describitur cubitis: quia per desideria atque suspiria introducit animũ ad secreta gaudia quietis. De qua quiete etsi adhuc sicut est ueritatis lumen non cernimus, iã tamen per rimas intelligentiæ aliquid uidemus. Vnde & hic subditur: Et fenestras obliquas in thalamis.] In fenestris C obliquis pars illa per quam lumen intrat, angusta est, sed pars interior quæ lumen suscipit, lata. Quia mentes contemplantium quãuis aliquid tenuiter de uero lumine uideant, in semetipsis tamẽ magna amplitudine dilatantur. Quæ uidelicet & ipsa quæ cõspiciunt, capere pauca uix possunt. Exiguum ualde est, quod de æternitate cõtemplantes uident, sed ex ipso exiguo laxatur sinus mentium in augmẽto feruoris & amoris. Et inde apud se amplę D sunt, unde ad seueritatis lumen quasi per angustias admittuntur. Quæ magnitudo contemplationis: quia concedi non nisi amantibus potest, in thalamis obliquæ fenestræ esse perhibentur, uel in his quæ iuxta thalamos non iam extrinsecus, sed esse intrinsecus dicuntur. Nam de eisdem fenestris subditur: Et in frontibus eorum quæ erant intra portam undiq; per circuitum.] Erant enim in thalamis, erant & in frontibus eorum, quæ intra portam undiq; per circuitum fuerant constructa: quia qui cor intus habet, ipse quoq; lumẽ cõtemplationis suscipit. Nam qui adhuc exteriora

exteriora immoderatius cogitant, quæ sint de æterno lumine rimæ cõtẽplationis ignorant. Neque enim cùm corporearũ rerũ imaginibus illa se infusio in corporeæ lucis capit: quia dũ sola uisibilia cogitantur, lumen inuisibile ad mentem non admittitur. Sed quisquis lumini contemplationis intendit, curare magnopere debet, ut mentem semper in humilitate custodiat, nunquam se de gratia qua infunditur extollat, & ipsas quę mentes contemplantium signãt quales sint obliquæ fenestræ consideret. per obliquas etenim fenestras lumen intrat, & fur non intrat: quia hi qui uerè speculatores sunt, semper sensum in humilitate deprimunt, atque ad eorum mentes intelligentia contemplationis intrat, sed iactantia elationis non intrat. Et patent itaq; fenestræ, & munitę sunt: quia & aperta est in mentibus eorũ gratia quæ replent, & tamẽ ad se aduersarium ingredi ad superbiã non permittunt. Notandum uerò, quod intra portam undique per circuitum fenestræ obliquæ esse memorantur. Non enim contemplationis gratia summis datur, & minimis nõ dat, sed sæpe hanc summi, sæpe minimi, sæpius remoti, aliquando etiã coniugati percipiũt. Si ergo nullum est fidelium officium à quo possit gratia contemplationis excludi, quisquis cor intus habet, illustrari etiam lumine contemplationis potest: quia intra portam undiq; per circuitum fenestræ obliquæ constructæ sunt, ut nemo ex hac gratia quasi de singularitate glorietur. Nullus se domum ueri luminis ęstimet habere priuatũ: quia in eo quod se habere præcipuum putat, sępe alter est ditior, quem habere apud se boni aliquid non putat. Vnde hic quoq; adhuc aptè subiungitur: Similiter autem erant, & in uestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus.] Postquam dixit fenestræ in frontibus, adiungit fenestras in uestibulis per gyrũ intrinsecus: quia nõ solũ alta sanctæ Ecclesiæ membra quæ prominent, habent contemplationis gratiam, sed plerunq; hoc donum etiam illa membra percipiunt, quæ etsi iam per desideriũ ad summa emicant, tamen adhuc per officium in imis iacent. Nisi.n. his q despecti uidentur, omnipotens deus lumen con- A templationis infuderit, fenestræ in uestibulis non fuissent. Videmus itaque alios in summis locis sanctæ Ecclesiæ constitutos, alta de cœlestibus loqui: miro studio inquantum illustrata mens sufficit supnę patrię secreta rimari: quia fenestræ sunt in frontibus. Alij uerò in sanctæ Ecclesiæ sinu continentur, & despecti humanis oculis uidentur, sed apud sapientiæ studiis uocant, ad cœlestia anhelant, atque inquantũ pręualent quę sint gaudia æterna considerant. Fenestræ itaq; obliquæ sunt, B sed in uestibulis. Bene autem dicitur per gyrum: quia omnis inquisitio secretarũ rerum gyrum habet, dum in cogitatione sua dicit animus, putasne hoc illud est? Quasi circuit, ut inueniat quod quærit. Cui cùm incircumscriptum lumen erumpere in cogitatione cœperit, quasi per obliquam fenestram radius ueritatis uenit. Sic quippe in contẽplationẽ nostrã multa cogitationibus circumeundo proficimus, sicut exempla bonorum sæpe quærimus, ut in moribus proficiamus. Nã cùm iam cogitat animus ad meliora transire, C quicquid melius de aliis audire possit exquirit, nunc huius, nunc sancti alterius uitã uentilat. Vnde & electus quidã qui in expanso riuo sanctæ Ecclesiæ per uniuersum mundum mẽtis oculos miserat, bonorum uitam ad imitationem requirens, dicebat: Circuibo et immolabo in tabernaculo dei hostiam iubilationis. Ecce ut immolaret iubilationis hostiã, circuibat: quia nisi animã huc illucq; ad bonorum uitã exquirendã mitteret, ipse usque ad iubilationis sacrificium nõ perueniret. Cum uerò sancti uiri intra Ecclesiã D ad loca summa perducuntur, eorum uita quasi in speculo ponitur, ut cuncti uideãt bona quæ debeãt imitari. Vnde & adhuc aptè subiungitur: Et ante frontes pictura palmarum.] quid per palmas nisi præmia uictoriæ designantur? Ipsæ quippe dari uincentibus solent. Vnde de his quoque qui in certamine martyrij antiquum hostem uicerant, & iam uictores in patria gaudebant, scriptũ est: Et palmæ in manibus eorum, & clamabant uoce magna, dicentes: Salus deo nostro, qui sedet super thronũ, & agno. Palmas quippe in manibus tenere, est uictorias in operatione tenuisse

Psal. 26

Apoc 7.

nuisse. Cuius operationis palma ibi retri- A buetur, ubi iam sine certamine gaudebit. Vnde & hic non dicitur: Palmæ ante frõtes, sed ante frontes pictura palmarũ. Ibi enim uictoriæ palma uidebitur, ubi iam sine fine gaudebitur. Nam hic plerunque sanctos uiros aspicimus mira agere, uirtutes multas facere, leprosos mũdare, dæmonia eijcere, tactu ægritudinis corpora sanare, prophetiæ spiritu uentura prædicere. Cũcta itaq; hæc necdũ palmæ sunt, sed adhuc pictura palmarum. Nam hæc aliquando dãtur & reprobis. Vnde & per B Euangelium ueritas dicit: Multi dicẽt mihi in die illa: domine, domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in tuo nomine dæmonia eiecimus, & in tuo nomine uirtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam noui uos: discedite à me qui operamini iniquitatem. Vnum uerò signum electionis est soliditas charitatis, sicut scriptum est: In hoc scietur quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Hæc autem miracula cum electi faciunt, longè dissimiliter à reprobis fiunt: quia quod electi ex C charitate, hoc reprobi studẽt agere per elationem. Sed eisdem electis ipsa mira quæ per charitatem faciunt, non iam palmæ sunt, sed adhuc pictura palmarum: quia de eis foris ostẽditur, quales apud omnipotentem dominum intus habeãtur. Ibi autem eis palma erit, ubi iam mortis contentio nõ erit. Nam prædicator egregius tunc aspexit palmam ueram uincentibus dari, cùm resurrectionem præuidit mortuorũ fieri, sicut dicit: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. D Cum autẽ mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in uictoria. Vbi ẽ mors uictoria tua, ubi est mors stimulus tuus? Tũc erit perfecta uictoria, cum mors plenè fuerit absorpta. Id omne autem quod modo mirabiliter de signis agi conspicimus, nõ iam ipsam uictoriam, sed adhuc imagines uictoriæ uidemus. quia plerunque sanctis etiam & in locis sublimioribus positis, ut ad bona opera alij prouocentur, uirtutes & signa dantur, ante frontes interioris ædificij palmarum pictura

Matt. 7.

Ioan. 13

1. Cor. 15

ostenditur. Hęc hodierno die tractata sufficiant, ut ad ea quæ subiuncta sunt, ualẽtiores adiuuante Dño nostro Iesu Christo ueniamus, qui uiuit & regnat, &c.

Homilia XVIII.

ET eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia, & pauimẽtum stratum lapide in atriũ per circuitum. Triginta gazophylacia in circuitu pauimenti, & pauimentum in fronte portarum secundum lõgitudinem portarum erat inferius. Et mensus est latitudinem à facie portæ inferioris usq; ad frontem atrij interioris extrinsecus, centum cubitos ad Orientem & Aquilonem.

POstquam de contemplationis gratia obliquas fenestras insinuans propheta multa locutus est, eductum se exterius dicit, & gazophylacia uidisse commemorat. In quibus gazophylaciis quid aliud q̃ doctorum scientia designatur? Sed rectè hac in re quæri potest, cùm doctores sancti spiritalia atq; interna doceant, cur propheta eductum se exterius dicit, & gazophylacia foris uidisse? sed sciendum est: quia alia est contemplatio quæ tantum uidet quantum dicere non ualet: alia uerò scientia atq; doctrina, quæ tantum uidet, quantum exprimere per linguam possit. In cõparatione quippe illius luminis qđ uoce exprimi non potest, quasi hoc totũ foris est quod exprimi uoce potest. Ait itaque: Et eduxit me ad atrium exterius, & ecce gazophylacia & pauimentum stratũ lapide in atrium per circuitum. Quia sermone grçco phylattein seruare dicitur, & gaza lingua Persica diuitiæ uocatur, gazophylacium locus appellari solet in quo diuitiæ seruantur. Quid itaque per gazophylacia designatur, nisi, ut prædiximus, corda doctorum sapientiæ atque scientiæ diuitiis plena? quia iuxta Pauli uocem: Alij datur per spiritum sermo sapientiæ, alij

alii sermo scientiæ in eodem spiritu. Sunt enim quidam qui per donum gratiæ, & ipsa intelligunt quæ exponi à doctoribus non audierunt, hi uidelicet sermonem sapientiæ perceperunt. Et sunt quidam qui per semetipsos intelligere audita nequeunt, sed ea quæ in expositoribus legerint retinent, atq; scienter proferunt quæ lecta didicerunt. Vnde itaque isti, nisi sermone scientiæ pleni sunt? Quamuis hoc intelligi & aliter possit: quia sapientia ad uitam, scientia uerò pertinet ad doctrinam. qui igitur bene uiuit & prudenter prędicat, gazophylacium spiritalis ędificii rectè nominatur: quia ab eius ore cœlestes diuitiæ dispensantur. His diuitiis abundare discipulos idem magister gentium uiderat, cùm dicebat: Diuites facti estis in illo, in omni uerbo & omni scientia. (1. Cor. 4.) Sunt itaque in sanctæ Ecclesiæ ædificio constructa gazophylacia: quia, abundat diuitiis scientiæ lingua doctorum. Has ueras esse diuitias ipsa per seueritas denunciat, cùm de transitoriis diuitiis dicit: Fallacia diuitiarum suffocat uerbum scientiæ. (Mat. 13) Sapientia etenim atque scientia doctrinæ, spiritales ueræ sunt diuitiæ, in quarum comparatio neque transire possunt, falsæ nominantur. De his diuitiis per Salomonem dicitur: Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. (Prou. 21) Excepto autem eo quod ad æternam patriam diuitiæ spiritales ducũt, est eis à terrenis diuitiis magna distantia: quia spiritales diuitiæ erogatę proficiunt, terrenæ autem diuitię aut erogantur & deficiunt, aut retinentur & utiles non sunt. qui ergo has in se ueras diuitias cõtinent, rectè gazophylacia nominantur. Et habent ipsa gazophylacia pauimentum per circuitum: quia eis adhæret ac subiacet humilitas auditorum. Quod pauimentum rectè stratũ: lapide in atrium dicitur: quia in latitudinem charitatis uicissim sibi iunctæ sunt animæ fideles. Quæ & lapides appellantur pro fortitudine fidei, & stratæ in pauimento sunt in compage humilitatis. (1. Pet. 2.) Has fidelium mentes Petrus apostolus fortes in fide conspexerat, cùm dicebat: Et uos tanquam lapides uiui super ædificamini domos spiritales. De his lapidibus sanctæ Ecclesiæ dominus per Esaiã dicit: (Esa 54.) ponam iaspidem propugnacula tua,

A & portas tuas in lapides sculptos, uniuersos terminos in lapides desiderabiles, omnes filios tuos doctos à domino. Omnipotens enim Deus sanctæ Ecclesiæ propugnacula iaspidem, qui lapis uiridis coloris est, posuit: quia prædicatorum illius mentes internæ uiriditatis amore solidauit, ut transitoria cuncta despiciant, nihil in hoc mundo quod fine clauditur appetant, cuncta eius gaudia uelut arida contemnant. Vnde & ipse pastor Ecclesiæ, auditores suos ad pascua æternæ uiriditatis uocans, de deo loquitur dicens: (1. Pet. 1.) Secũdum B magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem uiuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarcescibilem, conseruatam in cœlis. Huius sanctæ Ecclesiæ portæ in sculptos lapides ponũtur: quia hi per quorum nos uocem ad uitam ęternam ingredimur, sancta opera quæ diuinitùs præcepta sunt, dum in semetipsis ostenderent, quasi in se sculpta tenuerunt. Portæ etenim non sculptæ, sed puræ essent, si uocem quidem promererent, sed sancta in se opera non de- C monstrarẽt. At ubi secundum hoc se ostendunt uiuere quod loquũtur, & portę sunt, quia intus ducunt, & sculptæ, quia uiuendo custodiunt quę alijs loquũtur. Huius sanctæ Ecclesię uniuersos terminos in lapides desiderablies positos uidemus, dum in ea fideles quosq; fortes in fide & charitate conspicimus. Qui ut quos dixerit lapides demonstraret, adiũxit: Omnes filios tuos doctos à dño. (Esa. 54.) Quod ergo Esaias uniuersos Ecclesiæ terminos desiderabiles uidit, hoc Ezechiel pauimentum lapide stratum per circuitum esse perhibuit, quia ad- D huc de gazophylaciis subdit: Triginta gazophylacia in circuitu pauimenti. Denarius numerus pro perfectione semp accipitur, quia in decem pręceptis legis custodia continetur. Actiua etenim ac cõtemplatiua uita simul in decalogi mandatis coniuncta est, quia in ea & amor dei & amor seruari proximi iubetur. Amor quippe dei ad contemplatiuam, amor uerò proximi pertinet ad actiuam. Sed unusquisque doctor, ut in actiuam uitam plenè se dilatet, atque in contemplatiuam uigilanter surgat, in sanctæ trinitatis fi-

de debet esse perfectus. Vnde & eadem ga A zophylacia triginta esse commemorantur, ut cùm denarius ter ducitur, uita & lingua doctoris in trinitate solidetur. Sed hac in re illud nobis est uigilanter intuẽdum, quòd propheta dum gazophylacia descripsisset, adiunxit: Pauimentum per circuitum. Atque inferius subiunxit: Gazophylacia in circuitu pauimenti. quatenus & gazophylacia in circuitu pauimenti, & pauimentum in circuitu gazophylaciorum esse uideatur. Pauimẽtum quippe, & gazophylacia eo sunt ordine distincta, ut gazophylacia inter pauimen B tum, & pauimentum inter gazophylacia fuerit stratum. Non hoc fratres sine magno mysterio est, quòd in circuitu gazophylaciorum dicitur esse pauimẽtum, & in circuitu pauimenti narrat esse gazophylacia. Habet enim pauimentum in circuitu gazophylacia, quia uita audientium erudit quotidie & custodit linguam doctorum. Doctores etenim boni in sanctæ eruditionis uerbis modo fomentis dulcedinis, modo asperitate increpationis inuigilant, ut auditorũ suorum uitam à uitiis defendant. Sed habẽt C ipsa quoque gazophylacia in circuitu pauimentum: quia sæpe etiam doctorum cor, uitiorum tentationibus tangitur, ut modo eleuetur iactationis superbia, modo iræ stimulis inflammetur. Sed cum bonorum auditorum uitam considerant, eamque profecisse suis exhortationibus pensant, erubescunt tales non esse quales authore deo per se conspiciunt alios factos esse, & tanto se in mente stabiliunt, quanto plenè in culpam labuntur. Nam cùm ipsa sua doctoribus uerba ad memoriam reducuntur, erubescunt non seruare D quod dicunt. Vnde per Salomonem quoque dicitur: Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum. Os enim nostrum nos compellit ad laborem, quando per hoc quod diximus, à uitiis refrenamur: quia turpe nimis est ibi nos negligendo cadere, unde prædicando conati sumus alios leuare. Habent ergo gazophylacia in circuitu pauimentũ, quia doctorum magna custodia est uita uenerabilis auditorum. Et suus ei sermo fit in adiutorio, quia erubescunt pulsantibus

Prou. 16

uitiis non resistere, qui contra uitia alios armauerunt. Quia enim quandiu in hac uita uiuimus, contra malignos spiritus quid aliud quàm in acie stamus? sicut præ diximus, doctoris animus forsitan aliqua elatione pulsatur. Sed siue ne ipse pereat, seu ne per exemplũ suũ alios ad perditionem trahat, uigilanter se & festinè circunspicit, in cogitationibus remordet. Adducta auditorũ suorũ uita ad memoriã, semetipsum humiliat, & quibus præualet modis agit ne elatio principet in mente, ne dominetur in opere. Scriptũ quippe est: Initium omnis peccati superbia. Quis ergo ante dei oculos fructus boni operis, ex radice putruit elationis? Sæpe ut prædictum est, eius animus tentatur ex ira, sed citius se ad circunspiciendum recolligit, & disciplinæ pondere deprimens agit ne motus animi transeat in sermone, ne erumpat in uoce. Fitq; ut ira perturbati animi, ubi per negligentiam oritur, ibi per iudicium suffocata moriatur. Qua ex re agitur, ut ex cœpta culpa animus uirtutem pariat, qui etsi se fortiter custodire noluit ne ad motũ surgeret, se tamen in commotione fortiter uicit. Vnde bene p Salomonem dicit: Melior est patiens uiro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbiũ. Patiens præfert: qa in illa actione uictorix, homo uictor est hominum, in hac autem mansuetudine patientiæ, animus uictor est suus. Sequitur. Et pauimentum in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius.] Si portarum longitudinem ad locum referimus in quo portæ fuerant constructæ, secundum longitudinem portarum pauimentũ erat inferius: quia quantum tenere locus portarum poterat, tantum tendebatur & pauimentũ quod erat inferius. Longitudo ergo pauimenti à portis non erat dissimilis, sed tamen æqualitas pauimenti non erat cũ portis. Quid ergo quod pauimentum cum portis longũ similiter erat, sed æqua le non erat nisi quòd longè distat uita populorum à uita docentium? quia & si ad regna cœlestia tendentes, eandem longanimitatem spei hñt, eadem uero uiuẽdi studia non habent. Tendatur ergo pauimentum similiter in longum: quia ipsam

Eccl. 10

Prou. 16

ipsam fidem, ipsam spem in se retinent A auditores, quam habere certum est prædicatores. Sed pauimentum inferius iaceat, ut omnes auditores, prędicatores suos longè suis meritis antecedere cognoscant. Sin uerò longitudinem portarum ipsam, sicut superius diximus, earum altitudinem intelligere debemus, dum sicut paulo post scriptum est, ad portas gradibus ascendebatur, tanto pauimentum iacet inferius, quanto unaquæque porta surgit in altitudinem. Quia quanto sanctior est uita doctoris, tanto fit humilior sensus audientis. Et semetipsum despicit, dum prædicatoris sui uitam in magna surgere altitudine perpendit. Imitari etenim bona eius alia forsitan potest, alia non potest. In quib. præualet, proficit: in quibus minimè præualet, ad humilitatem crescit. Et hoc ipsum ergo ei in profectu est, quod ei imitabile ad profectum non est. Ecce enim prædicatorum nostrorum ea quæ legimus dicta & facta pensamus, & quantam altitudinem surrexerint portæ, cognoscimus. Vt enim taceamus de ostensione signorum, loquamur de uirtutibus cordium. Certè Paulus qui se legi mortuum per legem dicit, quia ut in Christo crederet, ei hoc & lex ipsa prædicauit, magno fidei ardore succensus, præcepta legis tenere carnaliter noluit, circuncisionem in gentibus fieri uetuit. Et cùm Petrus Apostolus seruari adhuc in circuncisione legis consuetudinem uellet, ei in faciem restitit, cumque hac in re fuisse reprehensibilem dicit. Et in hoc eius studium discipulis loquẽs, non solum culpam, sed quod est magis, hypocrisim, id est, simulationem nominat, dicens: Cùm uenisset Petrus Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Et paulo post: Et simulationi eius consenserunt cæteri Iudæi. Idem uerò Apostolorum primus cùm multa discipulos admoneret, atque à quibusdam detrahi Pauli scriptis agnosceret, dicit: Sicut charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit uobis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauãt, sicut cæteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem. Ecce Paulus in epistolis suis scripsit Petrum reprehensibilem, & ecce Petrus in epistolis suis asserit Paulũ in his quæ scripserat admirãdum. Certè.n. nisi legisset Petrus Pauli epistolas, non laudasset. si autem legit, quia illic ipse reprehẽsibilis dicitur, inuenit. Amicus ergo ueritatis laudauit, etiam quod reprehensus est, atq; ei hoc ipsum placuit, quia in his non placuerat quę aliter quàm debuerat sensit. seq; etiam minori fratri ad consensum dedit, atque in eadem re factus est sequens minoris sui, etiam ut in B hoc præiret: quatenus qui primus erat in Apostolatus culmine, esset primus & in humilitate. Pensate ergo fratres charissimi, in quo mentis uertice stetit qui illas epistolas laudauit, in quibus scriptũ se uituperabilem inuenit. Quę illa mãsuetudo tanta esse potuit, quæ quies animi, quæ soliditas, atq; imperturbatio cogitatiõis. Ecce à minore suo reprehenditur, & reprehẽdi nõ dedignatur. Non ad memoriã reuocat, quòd primus in Apostolatum uocatus sit, non quòd claues regni cœlestis acceperit, non quòd peccata quæcunque in terC ra solueret, essent soluta & in cœlo, non quòd in mari pedibus ambulauit, non quòd paralyticos in Iesu nomine iubendo erexerat, non quòd ægros corporis sui umbra sanauerat, non quòd mentiẽtes uerbo occiderat, non quòd mortuos oratione suscitabat. Ne igitur increpationis uerba dedignaretur audire, omnia dona quæ acceperat, quasi à memoria repulit, ut unum fortiter humilitatis donum teneret. Quis ergo nostrũ si uel extremũ aliquod signũ fecisset, à minori fratre increpatus increpationis uerba patienter audiret? Nihil.n. D signi fecimus: & si quis nos fortasse de actione nostra reprehẽderit, statim intumescimus, magnos quosdam nos taciti cogitamus, uirtutes nobis ad animũ deducimus, et quas non habemus. At contra Petrus cum uirtutibus humilis in reprehensionibus permansit, sed porta surrexit in altitudinem. Hanc autem tantam mansuetudinem nos imitari non possumus, sed quia pauimentum sumus, longè inferius iacemus. Sunt uerò nõnulli qui non Petrum Apostolorum principem, sed quendam alium eo nomine, qui Paulo est repro-

hensus accipiunt. Qui si Pauli studiosius uerba legissent, ista non dicerent. Dicturus etenim Paulus: Cùm uenisset Petrus Antiochiam ei in faciem restiti, ut de quo Petro loqueretur, ostenderet: in ipso suæ narrationis initio præmisit, dicens: Creditũ est mihi Euangelium præputij, sicut Petro circumcisionis. Qui.n. operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi inter gentes. Patet ergo de quo Petro Paulus loquitur, quem & Apostolum nominat, & præfuisse Euangelio circumcisionis narrat. Et fuerunt quidam qui secundam Petri epistolam, in qua epistolæ Pauli laudatæ sunt, eius dicerent non fuisse. Sed si eiusdem epistolæ uerba pensare uoluissent, longè aliter pensare poterant. In ea quippe scriptum est: Voce delapsa ad eum huiuscemodi à magnifica gloria: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Atque subiungitur: Et hanc uocem nos audiuimus cùm essemus cum ipso in monte sancto. Legant itaque Euangelium, et protinus cognoscũt quia cùm uox ista de cœlo uenit, Petrus Apostolus cũ domino stetit. Ipse ergo hanc epistolam scripsit, qui hanc uocem in monte de domino audiuit. Sed quia pauca de petro diximus: nunc si placet ad Pauli mansuetudinem cõuertamur, & pensemus si possumus, ille qui tanti ardoris est in zelo prædicationis, ut Apostolorum quoque primo nõ parceret, quantæ sit mansuetudinis in studio lõganimitatis. Taceamus autem quòd ter uirgis cæsus est, quia semel lapidatus est, quia ter naufragium fecit, quia nocte ac die in profundo maris fuit, quia à Iudæis quinquies quadragenas una minus accepit. Minus enim animum ad iracundiam commouẽt ea mala, quæ nobis ab apertis aduersarijs irrogãt, hoc plus solet dolere quod à proprijs patimur. Vnde & per Psalmistam ipsa ueritas contra traditorem suum loquitur, dicens: Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, supportassem utique. Tu uerò unanimis dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos. pensemus ergo si possumus, Paulus Apostolus qui tantũ patiẽs inter persecutores, quantum mansuetus inter discipulos fuerit. Certè Corinthi ueniens, ab idolorum seruitio Corinthios retraxit, quis esset ueros deus innotuit, æternæ eius uitæ gaudia prædicauit. Et cùm magnam multitudinem populi in fide collegisset, tantam illic inopiam pertulit, ut uictus sui graui necessitate laboraret. Et pané terrę à discipulis non accepit, quibus panem cœli prædicauit. Insistebat uerbo pro uita audientium, insistebat labori manuum pro uita corporis sui. De terris quoque aliis stipendia ei à discipulis mittebantur, ut Corinthiis prædicare sufficeret. Ipse quoque ad eosdem Corinthios post per epistolam loquitur, dicens: Cùm essem apud uos & egerem, nulli onerosus fui, nam quod mihi deerat, suppleuerunt fratres qui uenerunt à Macedonia. Quibus ad magnũ quoque improperium præmisit, dicẽs: Alias Ecclesias spoliaui, accipiẽs stipendiũ ad ministerium uestrũ. pensemus ergo si possumus cuius hoc mansuetudinis fuerit, panem spiritus prædicare, & panem carnis non accipere, corda audientium de diuitiis æternis instruere, & inter eosdem discipulos fideles & abundantes fame laborare, inter satiatos pati inopiam, nec tamen quod patiebatur dicere, nec tamen dolere, uidere dura erga se corda audientium tenacium, nec à prædicatione desistere. Nam sicut Apostolorum Acta testantur, anno & sex mensibus continuè in eadem ciuitate prædicauit. Cumque ab eisdem Corinthiis recessisset, ad eos postmodum scribit quod apud eos positus pertulit. quare autem hoc eis cum inter eos uiueret, nunquam dixit? Ne ꝙ erga eum factum ex bona uoluntate non fuerat, fieret ex iussione. Et cũ innotesceret eorum miseria, remaneret uoluntas ignota. quare autem hoc postmodum longè positus scribit? Ne omnimodo discipuli incorrecti remanerent, & quales magistro in tenacia fuerant, aliis quoque fratribus tales nõ essent. Verè in hoc Paulus, uerè magister gentium: sua negligẽs, aliena curans impleuit quod prædicauerat: Nemo quod suũ est, quærat, sed quod alterius. Et non quæ sua sunt singuli cogitantes, sed ea quæ aliorum. Quanta itaque ista mãsuetudinis uirtus est? quãta trãquillitas spiritus? quis autẽ nostrum si

Gala. 2. — 2.Pet. 1 — 2.Cor. 11 — Psal. 54 — 1.Cor. 4 — 2.Cor. 11 — Act. 18 — 2.Cor. — 1.Cor. 10

si unum huius mundi diuitem ad omnipotentis dei seruitium conuertisset, seq; egere conspiceret, & illum sibi uitæ subsidia non præbere, nō protinus de eius uita desperasset? Quis nō incassū laborasse se diceret? Quis non ab eius exhortatione obmutesceret, quem in semetipsum primùm ferre fructum boni operis non uideret? Sed Paulus per mansuetudinem in uirtutum uertice solidatus perstitit, prædicauit, dilexit, & bonum quod cœperat expleuit, eaq; portando & persistendo discipulorum corda ad misericordiā perduxit. Nam eorum perfectum postmodum scire se indicans, in eadem epistola scribit de ministerio quod fit in sancto: Ex abundantia est enim mihi scribere uobis. Scio enim promptum animum uestrum, pro quo de uobis glorior apud Macedonas, quoniam Achaia parata est ab anno priore, & uestra ęmulatio prouocauit plurimos. De quibus rursus ait: Qui non solum facere, sed & uelle cœpistis ab anno priore. In quibus enim non tam opera quàm pia uota requirebat, in eis procul dubio plus laudat pia uota quàm opera. Notandum nobis est, quia habet improprium hæc ipsa consolatio, cùm dicitur, ab anno priore. Bonum quippe, sed tardè fecerant, atq; ideo hoc magister non sine reprehensione laudat. Medicus quippe est qui medicamētum uulneri apponit, quod & ea quæ purgata sunt refouet; & ea quæ putrida inueniuntur, mordet. Sed hæc tolerando atque prædicando, expleuit quod cœpit. Et miræ longanimitatis uirtus discipulorum duritiam emolluit ad misericordiæ uiscera: quia longitudo portæ surrexit in altitudinem. Sed infirmi nos ad imitandum altæ mansuetudinis longanimitatem idonei non sumus: quia uidelicet pauimentum sumus, & despecti in nostris moribus iacemus. Ecce aūt dum de duobus ducibus cœlestis exercitus loquor, martyr quoque Stephanus memoriæ occurrit: qui tētus pro creatoris sui nomine, & in medium persecutorum deductus, imperterritus stetit, fiducialiter docuit, & ex zelo ueritatis persecutores suos fortiter increpauit dicens: Vos semper spiritui sancto restitistis. Cumq; illi ad lapides currerent, flexo genu pro eisdem

2. Cor. 9

Act. 7.

A persecutoribus orauit dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Quę itaq; ista uirtus est, sic zelo feruere, ut eis à quibus terrebatur, perfidiæ improperia fiducialiter diceret: & sic diligere, ut in morte quoque pro eis à quibus moriebatur oraret? Sic quippe ex zelo inferbuit, ac si mansuetudinis nihil haberet. Et sic mansuetus in eorum dilectione perstitit, ac si contra eos feruoris nihil habuisset. Pensemus inter hæc ubi nostræ conscientiæ reatus iacet. Quis enim nostrum si saltem uerbi contumeliam à proximo acceperit, non confunB ditur, commouetur, non ad odium erumpit, non præceptum dilectionis obliuiscitur? Sed hoc Stephanus ex omnipotentis dei gratia potuit, quia surgens in altitudinem porta fuit. Hoc nos miseri nostra uirtute imitari non possumus, quia longè inferius sicut pauimentum iacemus. Quid autem nos in uita sanctorum de nostra admiratione dicimus: cùm ipsi quoque antiqui patres prædicatorum sanctæ Ecclesiæ uitam considerantes, ualde admirati sint? An non eorum uitam Psalmista admiratus est, cùm dicebat: Mihi auC tem ualde honorati sunt amici tui deus, nimis confortatus est principatus eorum? Quod de quibus eius amicis dicat, Euangelium interroga, in quo ueritas prædicatoribus dicit: Vos amici mei estis. Esaias quoque eorum uitam intuens ait: Qui sunt isti qui ut nubes uolant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Rectè autem prædicatores sancti nubes appellati sunt: quia uerbis pluunt, miraculis corruscant. Qui uolare quoq; ut nubes dicuntur: quia in terra uiuentes, extra terram fuit omne quod egerunt. Vnde & per quandam nuD bem dicitur: In carne enim ambulantes non secundum carnem militamus. Priores enim patres coniugiis utebantur, filios procreabant, substantias possidebant, curis rei familiaris intendebant. Istos autem prophetiæ iam spiritu præuidens substantias deserere, nihil in terra quærere nil possidere, non eos uel homines per terram ambulantes, sed nubes uolantes nominat. Volant enim qui terram quasi non tangunt, quia in ipsa nil appetūt. qui & ad fenestras suas quasi columbæ sunt, quia pro māsuetudinis suæ spiritu in hoc

Ps. 138.

Ioan. 16

Esa. 60.

1 Cor. 10

mundo per oculos nil concupiscunt. consideremus ergo quantæ altitudinis istæ spiritalis ædificij portæ sunt, quas & spiritales patres admirantur, quantumque nos in earum admiratione humiliare necesse est, qui pauimentũ sumus. Sed quia sub longitudinis appellatione altitudinem portarum audiuimus, nunc aliquid de earum latitudine cognoscamus. Sequitur: Et mensus est latitudinem, à facie portæ inferioris usque ad frontem atrij interioris extrinsecus centum cubitos ad Orientem & ad Aquilonem.] In quibus uerbis si portam aditum accipimus quo ad cognitionem domini intramus, porta inferior fides est, atrium uerò interius contemplatio. Habet autē porta inferior latitudinem in facie, quia uidelicet fides per charitatis suæ amplitudinem habet eam quæ uidetur à proximis operationem. Quã dum fortiter à perfectioribus agi cõspicimus, nos q in bonis actibus angustamur, exempla per eos magnæ operationis accipimus. Et unaquæque sancta actio quasi quædam nobis fit latitudo itineris, quæ prius erat angustia difficultatis. Habet quoque atrium interius frontem, quia contemplatiua uita per quædam signa desideriorum & gemituum ostendit quãtum intus uideat quæ tantum amat. Denarius autem numerus per semetipsum multiplicatus, in centenarium surgit. Vnde rectè p cẽtenarium magna perfectio designatur, sicut de electis dicitur: Omnis qui relinquit domum uel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Neque etenim sanctus quisque ideo terrena deserit, ut hæc possidere in hoc mundo multiplicius possit: quia quisquis terreno studio terram relinquit, terrã non relinquit, sed appetit. Nec qui unam uxorem deserit, centum recepturus est, sed per centenarium numerum perfectio designatur. Quia quisquis pro dei nomine tẽporalia atq; terrena contemnit, et hic perfectionẽ mentis recipit, ut iam ea non appetat, quæ contemnit, & in sequenti seculo ad æternæ uitæ gloriã puenit. Cẽties itaq; recipit quod dedit, qui perfectionis spiritũ

A accipiens, terrenis non indiget etiã si hæc non habet. Ille autem pauper est qui eget eo quod non habet. Nam qui & non habens habere non appetit, diues est. Paupertas quippe in inopia mentis est, non in quantitate possessionis. Nã cui in paupertate bene conuenit, non est paup. Mẽsus est ergo uir latitudinem à facie portæ inferioris, usq; ad frõtem atrij interioris extrinsecus centum cubitos, Quia redemptor noster quotidie per magistros atque doctores in mensura perfectionis metitur uitam fideliũ, uel in specie boni operis per fidẽ, uel in sanctis desideriis p contemplationem.

B Multi etenim uidentur in fide positi magna operari, sed in centum cubitis non mensurantur: quia per ipsa quæ faciunt, terrenam gloriam quærunt. Et quidam uident̃ p abstinentiã cruciari, gemitibus insistere, sed eorum mensura ad centum cubitos minimè ducitur: quia in his quæ agunt, ab humano iudicio fauores requirunt. Quis ergo est qui per centum cubitos mensuratur, nisi is cuius bona operatio recta intentione utitur, ut in eo q̃ agit, non ad terrena lucra

C appetenda, aut ad laudes transitorias reflectatur? Ecce enim misecordiam proximis exhibere, possessa largiri, cum celeritate indigenti tribuere, latitudo in facie portæ inferioris est. Sed si tua dans aliena non appetas, si terrenam gloriam de ipso bono opere non requiras, rectè in centenario numero, id est, in perfectione mensuraris. Nam qui uidetur dare misericorditer propria, & rapit forsitan uiolẽter aliena, iste adhuc quæ sit uia perfectionis ignorat, nec cognouit unde ad perfectionem tenditur, quia nec ipsum eius initiũ

D inuenit. Prius enim appetitum euellere à mente debuit, & postea quæ iure possidet largiri. Vnde scriptum est: Declina à malo, & fac bonum. Quid enim potest esse boni quod fecit, qui necdum à malo declinauit? Prsunt quidam qui, sicut dictum est, ab alimentis abstinent, carnem cruciant, sed tamen si pulsati fuerint, cognoscuntur quia ad mundi gloriam anhelãt. Isti frontem atrij interioris ostendũt, sed per cẽtũ cubitos non mensurant̃. Hi ergo in numero perfectionis sunt, de quibus per Paulum dicitur: Qui carnem suam crucifixerunt

Psal. 33

Gal. 5 crucifixerunt cum uitiis & concupiscentiis. Et notandum, quia nō dicitur quòd intrinsecus, sed extrinsecus ista mensuratur: quia uidelicet redemptor noster cùm per nos facta hominū, uel approbat, uel iudicat, non intrinsecus metitur. Vnde & per Euangelium dicit: Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Mat. 7 Quia enim per hoc quod uidemus, cognoscimus operantis animum quem non uidemus, siue latitudinem quæ in facie portæ est inferioris, siue frontem atrij interioris extrinsecus metimur. Cùm enim alios conspicimus largiri eleemosynam, afflicto occurrere, oppresso subuenire, nihil in hoc mundo gloriæ quærere, nullis huius mundi compendiis inhiare, atq; alios uidemus carnē domare, lachrymis insistere, uerbis cœlestibus occupari, nihil transitorij honoris appetere, quid aliud debemus nisi eos perfectos esse credere, sanctos æstimare? Quia ergo per hoc quod aspicimus, eos perfectos esse uidemus, eorum uitam per centū cubitos extrinsecus metimur. Et quia multi in Iudæa, plerique uerò in gentilitate positi, ad hanc perfectionis summam uenerunt, rectè subiungitur: Ad Orientem & ad Aquilonem.] Iudaicus etenim populus Oriens iure dictus est, de cuius carne ille est natus qui Sol iustitiæ uocatur. De quo per prophetam dicitur: Vobis autem qui timetis dominum, orietur Sol iustitiæ. Mala. 4 Per Aquilonem uerò gentilitas figuratur, quæ diu perfidiæ suæ frigore torpuit, & in cuius corde ille regnauit, qui attestante propheta apud semetipsum dixit: Ponam sedem meam ad Aquilonem. Esa. 14. Quia itaque incarnatus omnipotens deus alios perfectos ex Iudæa, alios ex gentilitate perfectos intra sanctam Ecclesiam fecit, centum cubitos non solum ad Orientem mensus est, sed etiam ad Aquilonem Sed quia sub Aquilonis nomine de gentilitate sermo se intulit, considerare libet quantum super nos effusa sunt uiscera creatoris nostri. Omnes enim nos ex gentilitate uenimus. Antiqui parentes nostri lignis & lapidibus seruiebant, & derelinquentes deum à quo facti sunt, deos uenerati sunt quos fecerunt. Nos autem per omnipotentis dei gratiam ad lucem de tenebris ue-

A nimus. Recolamus ergo de quibus tenebris uenimus, & de luce quam accepimus, gratias agamus. Neque enim diuinam misericordiam intelligit, qui suę misericordiæ memor non est. Vnde & per psalmistā deo dicitur: Mirifica misericordias tuas domine, qui saluos facies sperātes in te. Psal. 16 Tunc enim nobis dei misericordię mirificantur, cùm nobis ad memoriā miseriæ nostræ reuocatur: quia recolentes qd fuimus, intelligimus cui debemus quod sumus. Cantemus itaque cum gau B dio creatori nostro, qui de seruitio creaturæ, collamentis excussimus Gaudeamus in nobis impletum esse quod per Esaiam dictum est: Esa. 30. Et frenum erroris quod erat in maxillis populorum, canticum erit nobis sicut uox sanctificatæ solennitatis. Frenum quippe erroris maxillas populorum constrinxerat, quando idolorum errore obligata gentilitas, deo uero confessionis laudem dare nesciebat. Sed hoc ipsum erroris frenū iam nobis in cāticū uersum est, cùm gaudēdo psallimus atq; cantamus: Omnes dij gentium dæmo C nia, dominus autem cœlos fecit. Ps. 103 Et rursum: Simulachra gentium argentū & aurum, opera manuum hominum. Os habent & non loquentur, oculos habent & nō uidebūt. Aures habent & nō audient, nares habent & non odorabunt. Manus habent et non palpab unt, pedes habent non ambulabunt. Qui itaq; hæc omnipotenti domino psallendo dicimus: ipsum erroris nostri frenū q̃ à laude dei ora nostra ligauerat, uero dn̄o canticū fecimus. Bene autem dicitur, sicut uox sanctificatæ solennitatis: quia dum confessionis D laudem deo reddimus, in sanctificata solēnitate gaudemus. Respondeamus ergo moribus tantæ misericordiæ redēptoris nostri, & qui lucem cognouimus, prauorum operum tenebras declinemus. Quid est iam, rogo, quod in hoc mūdo libeat? Vbique luctus aspicimus, ubique gemitus audimus. Destructę urbes, euersa sunt castra, depopulati agri, in solitudinē terra redacta est. Nullus in agris incola, penè nullus in urbibus habitator remansit, & tamen ipsæ paruæ generis humani reliquiæ adhuc quotidie & sine cessatione feriuntur. Et finem non habent flagella

cęlestis iustitiæ, quia nec inter flagella cor rectæ sunt actionis culpæ. Alios in captiuitatem duci, alios detrũcari, alios interfici uidemus. Quid est ergo quod in hac libeat fratres mei? Si & talem adhuc mundum diligimus: non iam gaudia, sed uulnera amamus. Ipsa autem quæ aliquando mundi domina esse uidebatur, qualis remanserit Roma conspicimus. Immensis doloribus multipliciter attrita desolatione ciuium, impressione hostium, frequentia ruinarum, ita ut in ea completum esse uideamus, quod cõtra urbem Samariam per hunc eundem prophetam longè superius dicitur: Pone ollam, pone inquam & mitte in ea aquam, & congere frusta eius in ea. Et paulopòst: Efferbuit coctio eius, & discocta sunt ossa illius in medio eius. Atque iterum: Congere ossa quæ igne succendam, consumentur carnes, & coquetur uniuersa compositio, & ossa tabescẽt. Pone quoque eam super prunas uacuam, ut incalescat & liquefiat æs eius. Tunc enim nobis olla posita est, cùm hæc est ciuitas constituta. Tunc in eam aqua missa est, & frusta eius congesta sunt, quãdo ad eam undique populi defluebant, qui uelut aqua calens actionibus mundi feruescerent, & quasi frusta carnium in ipso suo feruore liquarentur. De qua bene dicitur: Efferbuit coctio eius, & discocta sunt ossa eius in medio illius. Quia prius quidem in ea uehementer incaluit actio gloriæ secularis, sed postmodum ipsa gloria cũ sequacibus defecit. Per ossa etenim potẽtes seculi, per carnes uerò populi designantur: quia sicut carnes portantur ossibus, ita per potentes seculi infirmitas regitur populorum. Sed ecce iam de illa omnes huius seculi potentes ablati sunt, ossa ergo excocta sunt. Ecce populi defecerũt, carne eius liquefactæ sunt. Dicatur ita: Congere ossa quæ igni succendam, consumentur carnes, & coquetur uniuersa compositio eius, & ossa tabescent. Vbi enim senatus? vbi iam populus? Contabuerunt ossa, consumptæ sunt carnes, omnis in ea seculariũ dignitatum ordo extinctus est. Excocta est uniuersa compositio eius. Et tamen ipsos nos paucos qui remansimus, adhuc quotidie gladij, adhuc quotidie innumeræ tribulationes premunt. Dicatur ergo: Pone quoque eam super prunas uacuam. Quia enim senatus deest populus interiit, & tamen in paucis qui sunt, dolores & gemitus quotidie multiplicantur, iam uacua ardet Roma. Quid aũt ista de hominibus dicimus, cum ruinis crebrescentibus, ipsa quoq; destrui ædificia uidemus? Vnde aptè de ciuitate iã uacua subditur: Incalescat & liquefiat æs eius. Iam enim & ipsa olla consumitur, in qua prius & carnes & ossa consumebant: quia postquam defecerunt homines, etiã parietes cadunt. Vbi autem sunt qui in eius aliquando gloria lætabantur? vbi eorum pompa? ubi superbia? ubi frequens & immoderatum gaudium? Impletum est in ea quod cõtra destructam Niniuen per prophetam dicitur: Vbi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonũ? An eius duces ac principes leones non erant, qui per diuersas mũdi prouincias discurrentes, prædam sæuiendo, & interficiendo rapiebant? Hic leonum catuli inueniebant pascua, quia pueri, adolescentes, iuuenes, seculares, & secularium filij huc undique concurrebant, cùm proficere in hoc mundo noluissent. Sed iam ecce desolata, ecce contrita, ecce gemitibus oppressa est. Iam nemo ad eam currit, ut in hoc mundo proficiat, iam nullus potẽs & uiolentus remansit, qui opprimendo prædã diripiat. Dicamus ergo: Vbi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum? Contigit ei quod de Iudæa nouimus per prophetam dictum: Dilata caluitium tuum sicut aquila. Caluitium quippe hominis in solo capite fieri solet, caluitium uerò aquilæ in toto corpore: quia cum ualde senuerit, plumæ eius ac pennæ ex omnibus membris illius cadunt. Caluitium ergo suũ sicut aquila dilatat, quia plumas perdidit, quæ populum amisit. Alarum quoq; pennæ ceciderunt, cum quibus uolare ad prædam consueuerat: quia oẽs potentes extincti sunt, per quos aliena rapiebat. Hæc aũt quæ de Romana urbis contritione dicimus, in cunctis facta mundi ciuitatibus scimus. Alia etenim loca clade desolata sunt, alia gladio consumpta, alia fame cruciata, alia terrę hiatibus absorpta. Despiciamus ergo ex toto aĩo hoc pręsens seculũ uel extinctũ. Finiamus mundi

Ezec. 34
Naum
Mi. 1

mundi desideria saltem cum mundi fine. A Imitemur bonorum facta quæ possumus. Apud Orientem & Aquilonē multi sunt, qui pro perfectione uitæ centum cubitis mensurantur. Ex Iudæa etenim & gentilitate, sicut dictum est, ad sanctitatis culmē excreuerunt. Quamuis intelligi per Oriētem & Aquilonem, etiam iusti & peccatores possint. Oriens quippe non immeritò iusti nominantur, qui sicut in luce fidei nati sunt, in innocentia persliterunt. Per Aquilonem uerò rectè peccatores accipimus, qui mentis frigore dilapsi sub peccati sui umbra torpuerunt. Sed quia omnipotentis dei misericordia etiam tales ad pœnitentiam reuocat, compunctione & lachrymis lauat, uirtutibus ditat, usq; ad perfectionis gloriam subleuat, non centum cubitis solum ad Orientem, sed etiā ad Aquilonem ducuntur, dum cum iustis etiam peccatores per dona & pœnitentiā ad perfectionem ueniunt.

Homilia XIX.

PORTAM uerò quę C respiciebat uiā Aquilonis atrij exterioris, mensus est tam in longitudine quàm in latitudine: & thalamos eius tres hinc & tres inde, & frontem eius & uestibulum eius secundum mēsuram portæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem eius, & latitudinem uiginti quinque cubitorum. Fenestræ autem eius, & uestibulum, & sculturæ secundum mensuram portæ D quæ respiciebat ad Orientem, & septem graduum erat ascensus eius. Et uestibulum ante eam, & porta atrij interioris contra portam Aquilonis & Orientalem. Et mensus est à porta usque ad portam centū cubitos. Et eduxit me ad uiam Australē, & ecce porta quæ respiciebat ad Austrum. Et mensus est frontem eius & uestibulū eius iuxta mensuras superiores, & fenestras eius, & uestibula in circuitu sicut fenestras cęteras: quinquaginta cubitorum longitudine, & latitudine uigintiquinque cubitorum, & in gradibus septem ascendebatur ad eam. Et uestibulum ante fores eius, & cælatæ palmæ erant: una hinc, & altera inde in fronte eius.

MAgna legentium debet esse discretio, ut in sacro eloquio cum quilibet unus sermo dicitur non semper unam eandemque rem significare credatur: nam eandemque rem significare credatur: B sicut aliquando sol in bono, aliquando uerò accipitur in malo. Solis etenim nomine aliquando signatur dominus, aliquādo persecutio. Attestante enim libro Sapientiæ, in inferno impij dicturi sunt: Errauimus à uia ueritatis, & Sol iustitiæ nō luxit nobis. (Sapien. 5) Et de iactis seminibus dominus dicit: Orto sole aruerunt, quia uidelicet facta persecutione, in reproborum cordibus prædicationis uerba siccantur. (Mar. 4) Sic leo dominum signat. Vnde scriptum est: Vicit leo de tribu Iuda. (Apoc. 5.) Sic leonis nomine diaboli similitudo exprimitur, sicut C per primum pastorē dicitur: Aduersarius uester diabolus sicut leo rugiens circuit quærens quem deuoret. (1. Pet. 5.) Sic bouis nomine sapiens designatur. Vnde scriptum est: Non iunges bouem & asinum: id est, sapientem cum stulto in prædictione nō socies. (Deut. 22) Sic per bouem fatuus figuratur, sicut de eo qui in turpitudine amoris captus est, dicitur: statimq; eam sequit, quasi bos ductus ad uictimam: id est sicut fatuus trahitur ad mortē. (Prou. 7) Hæc igitur dixi ne quia portam significare dominū, uel prædicatores, uel scripturam sacram, uel fidem exposui, ubicunq; iam in hoc propheta porta legitur, signare aliud non credatur. Cū enim de una porta propheta loqueretur, rectè fides intellecta est, quia una est omnium electorum fides. Cū uerò alię portę nominantur, intelligi ora prædicatorum possunt, per quæ uera uita cognoscitur, & per quę ascenditur ad sacramentorum spiritalium cognitionem. Nam porta per quam significari fidem diximus, notandum nobis est, quia inferior appellatur. In hac enim uita dū sumus, quasi in imo positi adhuc inferius tenemur. Et rectè inferior porta fides est, quia nobis in terra posi-

ra positis aperit cognitionem dei. Itaque nunc dicitur; Portam quoq; quæ respiciebat uiam Aquilonis atrij exterioris, mẽsus est tam in longitudine quàm in latitudine, & thalamos eius tres hinc, & tres inde. Et frontes eius, & uestibulum eius secundum mensuram portæ prioris quinquaginta cubitorum longitudinem eius, & latitudinẽ uiginti & quinq; cubitorum. Fenestræ autẽ eius, & uestibulum, & sculpturæ secundum mensuram portæ quę respiciebat ad Orientem: & septem graduum erat ascensus eius, & uestibulum ante eam.] De porta quæ respiciebat uiam Aquilonis atrii exterioris ea ipsa replicantur quæ iam de porta alia superiori dicta sunt, atque alia subiunguntur quæ de prædicta porta propheta tacuerat. Vt ergo de his latius disseramus, quæ nec dum discussa sunt, debemus ea quæ dicta sunt, sub breuitate replicare. Porta enim uiam Aquilonis respicit, cùm prædicator quisque uitam peccatoris agnoscit, eique interiora uitæ per uerbum prædicationis aperit. Que porta atrij exterioris dicitur. Exterius quippe est atrium uita præsens, in qua omne quod corporaliter agitur, corporaliter etiam uidetur. Quę tam in longitudine quàm in latitudine mensuratur, quia cùm ad fidem peccator ducitur, necesse est ut eius doctor consideret, uel quantum in longitudinem spei, uel quantum in latitudinem charitatis ex eius admonitione proficiat. Qui enim ad deum conuertitur, si adhuc bona uitæ præsentis sperat, longitudinem nõ habet, quia breuis est uita in qua spem posuit. Si per terrenorum concupiscentiã, & adhuc proximi odio coangustatur, latitudinẽ non habet: quia nescit uel transitoria contemnere, uel se in proximi amore dilatare. Cum uerò conuersus quisq; æternæ uitæ gaudia longanimiter sperat, proximorum molestias cum charitate tolerat, & ea quæ non habet, concupiscere contemnit, longitudinem & latitudinem porta habet, quia gloria prædicatoris est profectus auditoris. Vnde quibusdam per magnum prædicatorem dicitur: Gaudiũ meum, corona mea. Et rursum: Ecce nunc uiuo, si uos statis in domino. Atque iterum: quæ est nostra spes aut gaudium? nonne uos ante dominum? Longitudo ergo & latitudo portæ est quæ ad Aquilonem respicit: quia cum infidelem quempiam in peccati sui frigore torpentem prędicator ad fidem conuerterit, per hoc ꝙ eum in longitudinem spei tendit, & in amplitudinem charitatis dilatat, eius gloriam facit. Et quia in cognitione sanctæ trinitatis ex uerbo prædicationis auditores quique in eiusdẽ trinitatis amore proficiunt: habet hęc eadem porta thalamos tres hinc, & tres inde: quia omne quod per testamentum nouum de trinitate conditor loquitur, hoc etiam de testamento ueteri ostendit. Et cor audientium in amore cœlestis patriæ perficit, ut anima inhærens deo, quasi sponsa cum sponso in quodam iam thalamo sedeat, atque se à terrenis desideriis funditus auertat. Vel certè, ut longè superius dictum est, quia tres sunt ordines bene uiuentium: bonorum scilicet coniugatorum, continentium, atque prędicatorum: & quia alij etiam in coniugiis positi, amore cœlestis patriæ anhelant alii, autem spe æterni gaudii etiam carnem macerant, omnesque actus terenos refugiunt, & in cura huius seculi implicari contemnunt, alii uerò & terrena bona despiciunt, & cœlestia gaudia prædicant quæ cognouerunt: quid isti nisi in spiritali ędificio thalami sunt, in quorum cogitatione & meditatione anima cœlesti sponso sociatur? Quos tres bonorum ordines, quia non solum Ecclesia ex gentib. habet, sed aliquando etiam synagoga habuit, dum magna multitudo spiritalium, redemptoris gratiam ardenter expectauit, porta ædificii cœlestis tres hinc, & tres inde thalamos habet: quia prędicator quisque cùm ad supernam patriam auditorẽ prouocat, & nouos patres & ueteres anhelasse cœlesti desiderio demõstrat. Plus enim plerunque exemplum: quàm ratiocinationis uerba compungũt: & cùm prædicator dicit quales alii in coniugio, uel in continentia, uel in prædicatione erga omnipotentis dei amorem in nouo testamento fuerint, uel alii quales in ueteri, porta quę loquitur, ternos ex utroque latere habere thalamos ostenditur. Quæ porta habet & frontem, quia sunt in prędicatoris uita aperta opera quę uidentur.

Philip. 4
1. Tim. 3
1. Tes. 2

uidentur. Habet & ante frontem uestibu- A lum: quia priusquam bona opera insinuet prædicat fidem, per quam anima humiliter ueniens, ad bonorum actuum altitudinem subleuetur. Quæ cuncta secundum mensuram portæ prioris sunt, iuxta hoc quod subditur: Quia mensus est quinquaginta cubitorum longitudinem eius, & latitudinem uigintiquinq; cubitorum. Hæc iam superius latius me dixisse meministis. Per quinquagenarium enim numerum requiem diximus figurari: quia & quinquagesimus ueteri populo in requiem B datus, appellatus est Iubileus: & septenarius numerus, per quem hoc omne tempus euoluitur, septies multiplicatus, ad quadraginta & nouem ducitur. Cui monas additur, quia in unius contemplatione requies æterna perficitur. Idem ergo quinquagenarius numerus nobis in longitudinem est, quia peruenire ad illam requiem non potest, nisi qui ad eam spem suam modo tendere longanimiter potest. Quia enim per quinquagenarium numerum ad æternam requiem prouocamur, etiam hoc nos omnino instruit, quòd in C tabernaculo decem cortinæ iussæ sunt fieri, quæ haberent ansulas quinquagenas, & circulos aureos quinquagenos à latere & summitate. Cortinæ tabernaculi sancti omnes sunt, qui ex diuersis uirtutum coloribus in sanctæ Ecclesiæ ornamento proficiunt. Qui & interiora uelant, & exterio ra omnimodo exornant, quia eorum uita inquantum uidetur, ornamentum est, & eorum intellectus intus absconditus, dum cœlestia quæ in mente seruant, edicere nõ possunt, in eis aliquo modo uelatur. Rectè autem decem cortinæ sunt, quia per decalogi studium, ipsa sanctorum corda profecerunt. Hyacinthinæ uerò ansulæ cortinarum fieri quinquaginta præceptæ sunt. Hiacinthus cœli speciem habet. Ansulæ ergo cortinarum sunt præcepta cœlestia, in quibus ligantur animæ, ut ab inferioribus subleuatæ, superius pendeant. Quæ uidelicet ansulæ habent & circulos aureos, intellectum scilicet uera sapientia fulgentem. Qui intellectus, quia esse debet per omnia circunspectus, & cautæ sollicitudinis uigilantia munitus, rectè per circulos designatur. Et notandum quod à latere & summitate iubentur ansulæ uel circuli in cortinis fieri quia præcepta cœlestia & intellectus spiritalis, non solum debet nos sursum in dei amorem suspendere, sed etiam proximo in charitate sociare. In eo enim quòd conditorem nostrum diligimus, quasi per superiores ansulas in aere pendemus. In eo uerò quòd sicut nosmetipsos proximos amamus, ansulas & circulos à latere habemus, ut cortinę tabernaculi, id est, fidelium animæ per charitatem coniunctæ sint, & non per discordiam diuisæ. Vnde & hic post longitudinem quinquaginta cubitorum, protinus latitudo subiũgitur uiginti & quinque cubitorum, quę uidelicet latitudo ad charitatem proximi pertinet. Ipsa enim in fratrum amore se dilatat, atque erga eos omne quod potest boni operis, exercet. Cuncta autem bona opera quæ corporaliter fiunt, per quinque corporeos sensus exhibentur, uidelicet per uisum, auditum, tactum gustum, odoratum. Quinarius uerò numerus per semetipsum ductus ad uicesimum & quintum peruenit, quia bona opera cum agi cœperint, per feruorem animum ad augmentum excitant & per semetipsa multiplicantur. Vnde & latitudinem menti faciunt, ut nõ sit angusta per teporem, sed expensa in bonis actib. per charitatem. Omnis enim torpor teporis angustia est, omnis uerò benignitas charitatis magna latitudo. Nam etsi res desunt, quæ fortasse indigenti proximo præbeantur, ampla est substantia uolũtatis bonæ, quæ sufficit ad regni retributionem, sicut scriptum est: In terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Sequitur: D Fenestræ autem eius, uestibulum & sculpturæ, secundum mensuram portæ quæ respiciebat ad Orientem.] Cuncta hæc iam superius latius dicta sunt: & idcirco sermo non debet morosa expositione tardare. Hoc tamen magnopere notandum est, quòd porta ad Aquilonem ea omnia habere perhibetur, quæ porta ad Orien, tem: fenestras scilicet contemplationis, uestibulum humilitatis, sculpturam bonæ operationis. Omnes enim qui per hoc quòd in conuersione nati sunt, in innocentia persistiterunt, portam ad Orientem habẽt, qa eis cœlestis regni aditus patet ex lumine

Exod. 27

Lucæ 2.

lumine quod acceperunt. Et omnes qui in peccatis postmodum lapsi, torporis sui frigore sunt depressi, sed per pœnitentiam redeunt ad amorem cœlestis patriæ & recalescunt, portam ad Aquilonem habent: quia eis etiam post peccati sui frigus, regni aditus per misericordiã patet. Ea ergo habere dicit porta ad Aquilonē. quia & cõuersi peccatores sic ditantur uirtutibus, sicut illi sunt diuites qui cadere in peccati pœnitentiam uitauerũt. Vnde & Psalmistæ uoce per dominum dicitur: Cinerem sicut panem manducabã. quia sic pœnitentes recipit ut iustos. Scriptũ quippe est de peccatoribus: Olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Cinis ergo sicut panis comeditur, quando authori suo peccator per pœnitentiam, sicut innocens reuocatur. Porta igitur ad Aquilonem habet fenestras, habet uestibulum, habet sculpturas: quia cum peccator ad uitam post culpas reducitur, sæpe lumen contemplationis accipit, atq; de ipsa memoria iniquitatis suæ gratiam magnæ humilitatis: bonæ quoque operationis efficaciam, ut omne quod fieri præcipitur, in uita eius quasi sculptum esse uideatur: Septem uerò graduum erat ascensus eius, & uestibulum ante eam.] Septem gradibus ad portam ascenditur, quia per sancti spiritus septiformem gratiam aditus nobis regni cœlestis aperitur. Quam septiformem gratiam Esaias in ipso nostro capite, uel in eius corpore quod sumus, enumerãs dicit: Requiescet super eum spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Quos gradus de cœlestibus loquens, descendendo magis quàm ascendendo numerauit: uidelicet sapientiam, intellectum, consiliũ, fortitudinem, scientiam, pietatem, timorem. Et cùm scriptum sit: Initium sapientiæ timor domini: constat proculdubio, quia à timore ad sapientiam ascenditur, non autem à sapientia ad timorē redit, quia ni mirum perfectam habet sapientia charitatem. Et scriptum est: perfecta charitas foras mittit timorem. Propheta ergo, quia de cœlestibus ad ima loquebatur, cœpit magis à spientia, & descendit ad timorem. Sed nos qui à terrenis ad cœlestia tẽdimus, eosdem gradus ascendendo enumeremus, ut à timore ad sapientiam peruenire ualeamus. In mente etenim nostra primus ascensionis gradus est timor domini: secundus, pietas: tertius, sciẽtia: quartus, fortitudo: quintus, consiliũ: sextus, intellectus: septimus, sapientia. Est enim timor domini in mente. Sed qualis est iste timor, si cum eo pietas non est? qui enim misereri proximo ignorat, qui compati eius tribulationibus dissimulat: huius timor ante omnipotentis dei oculos nullus est, quia non subleuatur ad pietatem. Sed sæpe pietas per inordinatam misericordiam errare solet, si fortasse pepercerit quę parcenda nõ sunt peccata etenim quæ feriri gehennæ ignibus possunt, disciplinæ uerbere sunt corrigenda. Sed inordinata pietas cũ tẽporaliter parcit, ad æternum supplicium pertrahit. Vt ergo uera & ordinata sit pietas, ad gradum est alium subleuanda, id est ad scientiam: ut sciat uel quid ex misericordia puniat, uel quid ex pietate dimittat. Sed qd si sciat quid agere quis debeat, uirtutem uerò agendi non habeat? Scientia ergo nostra crescat ad fortitudinem, ut cùm uidet quid agendum sit, hoc agere per mentis fortidinem possit, ne timore trepidet, & pauore collapsa, nõ ualeat bona defendere quæ sentit. Sed sæpe fortitudo si improuida fuerit, & minus contra uitia circunspecta, ipsa sui præsumptione in casum ruit. Ascendat ergo ad consilium, ut prouidẽdo præmuniat omne quod agere fortiter potest. Sed esse consilium non potest, si intellectus deest: quia qui non intelligit malum quod agentẽ grauat, quo modo potest bonum solidare quod adiuuat? Itaque à consilio ascẽdamus ad intellectum. Sed quid si intellectus magno acumine uigilet, & moderari se nesciat per maturitatem? Ab intellectu ergo ascendamus ad sapientiam: ut hoc quod acutè intellectus inuenit, sapientia maturè dispo nat. Quia igitur per timorem surgimus ad pietatem, per pietatem ad scientiam ducimur, per scientiam ad fortitudinem roboramur, per fortituidnẽ ad consilium tẽdimus, p cõsiliũ intellectu proficimus, per intellectum ad maturitatẽ sapientiæ peruenimus:

Ps. 101. Matt. 11 Esa. 11. Prou. 9.

peruenimus: septem gradibus ad portam ascendimus, per quā nobis aditus uitæ spiritalis aperitur. Bene aūt dicit, quia uestibulum erat ante eam: quia nisi quis prius humilitatē habuerit, ad hos gradus donorum spiritalium non ascendit, sicut scriptum est: Super quē requiescet spiritus meus, nisi sup humilem & quietum, & trementem sermones meos? De quo per Psalmistam dicitur: Ascensus in corde eius disposuit in conualle lachrymarum. Conuallis quippe humilis locus est, & peccator quisque dum se in lachrymis humiliter affligit in corde, per ascensum uirtutum proficit. Qui rursus ait: Emittit fontes in conuallibus. Quia omnipotēs deus dona spiritalis gratiæ humilibus præstat. Potest quoque per uestibulum fides intelligi. Ipsa quippe est ante gradus & portam: quia prius ad fidem uenimus, ut postmodum per spiritalium donorum gradus, cœlestis uitæ aditum intremus. Non enim uirtutibus uenitur ad fidem, sed per fidem pertingitur ad uirtutes. Cornelius enim Centurio cuius elemosynæ ante baptismum angelo testante laudatæ sunt: non operibus uenit ad fidem, sed fide uenit ad opera. Nam & ei per angelum dicitur: Orationes tuæ & eleemosynæ ascenderunt in conspectum dei. Si enim Deum uere & ante baptismum non crediderat, quid orabat? uel quomodo hunc omnipotens deus exaudierat, si non ab ipso se in bonis perfici petebat? Sciebat igitur creatorem omniū deum, sed quod eius omnipotens filius incarnatus esset, ignorabat. Neque enim poterat bona agere, nisi ante credidisset. Scriptum nanque est: Sine fide impossibile est placere deo. Fidem ergo habuit, cuius operationes & eleemosynæ placere potuerunt. Bona autem actione promeruit, ut deum perfectè cognosceret, & incarnationis eius mysterium crederet, quatenus ad sacramentum baptismatis perueniret. Per fidem ergo uenit ad opera, sed per opera est solidatus in fide. Vestibulum itaque ante gradus est: quia qui prius credidit, ipse post uirtutum gradibus ad portæ aditum ascendit. Sequitur: Et porta atrij interioris contra portam Aquilonis & Orientalem.] Hoc loco contrà non

Esa. 66. *Psa. 83.* *Psa. 103* *Act. 10* *Heb. 11.*

A pro aduersitate ponitur, sed pro rectitudine ita enim porta interioris atrii posita monstrabat, ut porta Aquilonis & Orientis perfecto ad eam aditu tenderet. Quid est ergo quòd porta interior recto itinere posita contra portam Orientis & Aquilonis ostēditur, nisi hoc quòd apertè dat intelligi: quia siue Iudaico & gentili populo, seu iustis & peccatoribus, sed post peccata conuersis, æquè aditus regni cœlestis aperitur? Larga est enim misericordia creatoris nostri. Et porta interior non B solum portā Orientis respicit, sed etiam Aquilonis: quia non solum his qui in innocentia permanent, sed etiam peccatoribus peccata sua pœnitendo damnantibus apperiūtur interioris atrii gaudia: ut ineffabilia mysteria patriæ cœlestis agnoscant. agnoscendo sitiant, sitiendo currant, currendo perueniant. Hæc æterni gaudii secreta cognouerat, qui dicebat: Sitiuit anima mea ad deum uiuum, quando ueniam & apparebo ante faciem dei? Prædicator gentium ad hunc aditum regni cœlestis anhelabat cùm dicebat: Cupio C dissolui, & esse cum Christo. Hæc exultationis occultæ secreta cognouerat sponsa, quæ dicebat: Dilectus meus misit manum suam per foramen, & uenter meus intremuit ad tactum eius. Dilectus etenim manum per foramen mittit, quando uirtute sua dominus nostrum animum per subtilem intellectum pulsat. Et uēter in tactu illius cōtremiscit, qa infirmitas nostra p hoc quod cœlestis gaudii intellectu tangitur, ipsa sua exultatione turbat, et fit in mēte pauor cū lætitia: quia etsi iā sentit quid de cœlesti gaudio diligit, ad- D huc metuit, ne pereat quod uix tenuiter sentit. Quid igitur restat, nisi ut se ad perfectioris uitæ cursum dirigant omnes qui illa gaudia patriæ cœlestis agnoscunt? Vnde & hic apte subiungitur: Et mensus est à porta usque ad portam centum cubitos.] Centenarium numerum, quia decies per denarium ducitur, iam superius diximus esse perfectum. Is itaque qui aditum atrii interioris uidet, profecto necesse est ut per uitam perfectionis currat, & à porta inchoationis usque ad consummationis ingressum perueniat. Mensuretur ergo atrium interius, quòd à

Psal. 61. *Phil. 1.* *Cant. 5.*

portis

portis exterioribus usque ad portam interiorẽ tendit centũ cubitis: ut q intrare amando cœpit, latitudinẽ perfectionis habeat in mẽte, quatenus in eo quẽ diligit, hũc nec aduersa coangustent, sed trãsitoria cũcta despiciens, quousq; ad gaudia secreta perueniat, p atriũ perfectionis currat. Sunt etenim multi qui iã in septẽ gradibus aditũ portæ exterioris intrauerunt, iuxta quendã supernæ dispensationis modũ per timorem dei humiles, per pietatis studium misericordes, per scientiam discreti, per mentis fortitudinem liberi, per consilium cauti, per intellectũ prouidi, per sapientiam maturi, sed adhuc quibusdã necessitatibus obligati, huius mundi curis inseruiunt. Et unde iam ex magna parte excusserunt animum, ibi adhuc tenentur inuiti. Cunq; superimposita terrenæ occupationis portant onera, minus in præceptis cœlestibus exercentur. Et dũ anhelare medullitus ad æternã patriam non uacat, ipsa in eis sua aliquo modo desideria languescunt, quia animo curis temporalibus præpediti, uera gaudia quæ cognouerunt, amare non tantũ licet quantum libet. Hi plerunque à iugo mundi collamentis excutiunt: omnia deserunt, terrenæ curæ põdera deponũt: atque ut ad cœleste desiderium latius animi sinum laxent, uitam remotam petunt, & in ea sanctis precibus intenti, sacris meditationibus dediti, quotidiano se fletu afficiunt, & uetustatem cordis, igne amoris conflant, atque ad cœleste gaudium accendendo se innouant. Hi plerunque in ipso suo desiderio accensi, exire iam de carne concupiscunt, atque ad uitam præsentem redire post fletum nolunt. Sed tamen differuntur, ut dilatus amor ex ipsa sua dilatione proficiat, & ardenti desiderio quasi quod negatur, crescat. Sic in regione Gerasenorum qui liberatus à legione dæmonum fuerat, iam cum domino ire uolebat, sed tamen ei dicitur: Reuertere in domum tuam, & narra quanta fecerit tibi dominus. Sic sponsa in Canticis canticorũ sanctis desideriis anxia loquit dicẽs: In lectulo meo p noctes qsiui quẽ diligit anima mea. Quæsiui illũ, & nõ inueni. In lectulo n. dilectum quærit, quãdo in ipso suo ocio & uacatione quã ap-

Luc. 8.

Can. 3.

A petit, iam uidere anima dominum concupiscit, iam ad eum exire desiderat, iam carere præsentis uitæ tenebris anhelat. Sed quærit illum, & non inuenit, quia quamuis magno amore desiderat, adhuc tamen ei non conceditur uidere quem amat. Tales itaque sanctorum mentes quid aliud in hoc desiderio faciunt, nisi quòd iam à portis exterioribus per atriũ interioris ad portam currunt? Quibus sæpe euenit, ut cùm se uiderint magno cœlestis gratiæ munere compunctos, iam se perfectos existiment, & obediẽtes putẽt,

B sed quia nullus est qui dura præcipiat: patientes esse se credant, sed quia nemo eos per contumelias & aduersitates pulsat. Et plerunq; contingit, ut spiritale ministerium uel inuiti suscipiant, atque ad gubernationẽ fidelium deducantur. Qui cũ magnis tribulationibus fuerint hinc inde pulsati, turbati mẽte, sese impfectos inueniunt, qui non pulsati perfectos se esse crediderũt. Qua ex re agitur, ut se ad semetipsos colligant, & apud se opprobrium suę infirmitatis erubescant, atque ex ipsa sua cõfusione roborati, cõtra ad-

C uersa patientiam opponant, & ex tribulatione proficiãt, qui prius in ocio ex ipsa sua securitate torpebãt. Et ueraciter esse tales incipiunt, quales se esse prius inaniter putauerunt. Hi itaq; cũ à portis exterioribus usq; ad interiorẽ portam per boni studij atrium deferũtur, hoc ipsum in eis atrium centũ cubitis mensuratur, qa dilectione & exercitio in sancta quotidie perfectione proficiunt. Per quotidiana. n. desideria in monte perfici, quasi cẽtum est cubitis interius atrium mẽsura-

D ri. Idcirco ergo à portis usq; ad portã cẽtum sunt cubiti, ut quasi quædam morę unde fit ipsa dilatio uiuendi per quã quotidie in uirtutibus crescitur, ut ad interiorem aditũ perfectius perueniatur. Sequitur: Et eduxit me ad uiam Australem, & ecce porta quæ respiciebat ad Austrũ. Et mensus est frontem eius, & uestibulũ eius iuxta mensuras superiores, & fenestras eius, & uestibula in circuitu, sicut fenestras cæteras, quinquaginta cubitorum longitudinem, & latitudinẽ uigintiquinque cubitorum. Et in gradibus septem ascendebatur ad eam, & uestibulũ

ante

ante fores eius.] Cuncta hæc in Orientis & Aquilonis porta iam dicta sunt, & cõgruum non est, ut ea quæ semel ac secundo exponentes diximus, sæpius replicemus. Notandum tamen nobis est, quia in spiritali ædificio alter aditus ad Orientem alius ad Aquilonem atque alius ad Austrum patet. Sicut enim Aquilonis frigore peccatores, ita per Australem uiam feruentes spiritu designantur, qui calore sancti spiritus accensi, uelut in meridiana luce uirtutibus excrescunt. Pateat itaque porta ad Orientem, ut hi qui sacraméta fidei bene inchoauerunt, & in nulla postmodum uitiorũ profunditate demersi sunt, ad gaudia secreta perueniant. Pateat porta ad Aquilonẽ, ut hi qui post inchoationem caloris & luminis in peccatorum suorum frigore & obscuritate dilapsi sunt, per compunctionem pœnitentiæ ad ueniam redeant, & quæ sit internæ retributionis uera lætitia cognoscant. Pateat porta ad meridiem, ut hi q sanctis desideriis in uirtutibus feruent, spiritali intellectu quotidie interni gaudij mysteria penetrent. Inter hæc autem quæri potest, cum quatuor huius mundi partes sint: cur in hoc ædificio hæ exteriores non quatuor, sed tres portæ esse memorantur? Quod rectè quærendum fuerat, si propheta non spiritale, sed corporale ædificium uidisset. Sancta enim Ecclesia, id est, spiritale ædificium, ut ad secreta gaudia pertingat tres solummodo portas habet, uidelicet fidem, spem, atque charitatem. Vnam ad Orientem, aliam ad Aquilonem, tertiam ad Meridiem. Porta quippe in Oriente est fides, quia per ipsam lux uera nascitur in mente. Porta ad Aquilonem spes, quia unusquisque in peccatis positus, si de uenia desperauerit, funditus perit. Vnde necesse est, ut qui per suam iniquitatem extinctus est, per spẽ misericordiæ reuiuiscat. Porta ad Meridiem charitas, quia igne amoris ardet. In meridiana etenim parte Sol in altum ducitur, quia per charitatẽ lumen fidei in dei & proximi dilectione subleuatur. Tribus igitur portis ad interius atrium tenditur, quia per fidem, spẽ, atque charitatem ad gaudia secreta peruenitur. Alia quoque quæstio oritur, cur

A porta atrij interioris posita contra portã Orientis & Aquilonis dicitur, & an ad Australem portam pateat, tacetur. Sed quia per Oriẽtem inchoantes, per Aquilonem lapsos diximus designari, dignũ fuit, ut uel de inchoantibus quibus adhuc Sol in tepore est: uel etiam de lapsis, sed per conuersionem redeuntibus apertè diceretur, ꝙ eis porta atrij interioris pateat, quatenus ex ipsis nos certos faceret de quibus dubitari potuerat. Hoc autem de porta Australi dicendum nõ erat, quia eos ad gaudia interna pertingere q feruore spiritus in uirtutibus permanẽt,

B nullus ignorat. Sequitur: Et cælatæ palmæ erant una hinc, & altera inde in frõte eius.] Quid est hoc quòd prius in frõtibus pictura palmarum, nunc autem cælatæ palmæ in fronte esse memorantur? Sed sicut iam superius diximus pictura palmarum est ostensio signorum. Nunc uerò cælatura palmarum dicitur, ut bonorum operum demõstratio designetur. Ipsis enim summis prædicatoribus dicitur: Videant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrũ qui in cœlis est. Qui igitur in uita sua impressa esse sancta opera

C demõstrant, palmas in fronte cælatas habent: quia quinta illos in posterũ uictoria sequatur. iam nũc in sanctis suis operibus ostendunt. Vel certè quia fidem p Orientis, spem per Aquilonis: charitatẽ uerò per Australem portam diximus designari. Notandũ uerò nobis est, quia in Orientis porta pictura palmarum, in Aquilone uerò & Meridie cælatura esse perhibetur: quia contingit sæpe, ut hi qui adhuc inchoantes sunt, necdum se in operibus solidis ac magnis exerceant: hi ue-

D rò qui post iniquitates ad uirtutem redeũt, plerunque ut culpas suas ante omnipotentis dei occulos tegere ualeant, in magnis operibus exercentur. Et quia iam feruore spiritus actibus & uirtutibus excreuerunt, quasi meridies in sanctis actibus inardescant. In Orientis ergo porta pictura est, ĩ Aquilonis uerò & Meridiei cælatura: quia signum uictoriæ quod inchoantibus ostenditur, hoc in reuertentibus atq; feruentibus iam solidius & robustius tenetur. Notãdũ quoque magnopere est, ꝙ dicitur hinc & inde. Oẽs enim

enim qui ad uitæ aditum tendimus, & ex dextro & sinistro latere habere palmã debemus. Quod enim hinc inde, dicitur, latus utrunq; signatur. A dextro igitur palmã habet is, quem prospera non extollunt. A sinistro palmam habet is quẽ aduersa non deijciunt. Quasi ex utraque parte portabat Paulus palmam cùm diceret: Per arma iustitiæ à dexteris & à sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam: ut seductores, & ueraces. Non hunc aduersa frangebãt, non prospera in mentis tumorem subleuabant. Hinc inde ergo gestabat palmam, quia & in aduersitate fortis, & in prosperitate humilis permanebat. Quisquis. n. de prosperis extollitur, habere in dexterã partem palmam nescit. Quisquis in aduersitatibus frangitur, portare palmam à sinistro latere ignorat. Vt ergo hinc & inde palma gestetur in fronte, adesse semper nostris mentibus debet & in aduersis fiducia, & in prosperis timor: ne aut aduersa in desperationem pertrahant, aut prospera animum in sui fiduciã extollant. Hinc est quòd idem egregius prædicator dicebat: Scio & humiliari, scio & abundare: ubiq; & in omnibus institutus sum. Et satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati, omnia possum in eo qui me confortat. Nunquid nam fratres ars est aliqua, humiliari & abundare, satiari & esurire: abundare & penuriã pati, ut pro magno se ista scire tantus prædicator insinuet? Ars omnino, & mira disciplinæ scientia quæ toto nobis cordis est adnisu discenda. Quem enim penuria sua non frangit, à gratiarum actione non retrahit, in rerum temporalium desiderium non accendit, scit humiliari. Hoc enim loco Apostolus humiliari, dicit penuriam perpeti. Nam statim econtrario subiungit, scio & abundare. Qui enim acceptis rebus non extollitur, qui eas ad usum uanæ gloriæ nõ intorquet, qui solus non possidet qđ accepit: sed hoc cum indigentibus misericorditer diuidit, scit abundare. Qui accepta alimenta non ad ingurgitationẽ uentris utitur, sed ad reparationem uirtutis, nec plus carni tribuit, quàm necessitas petit, scit satiari. Qui alimentorum inopiã sine murmuratione tolerat, nec pro necessitate uirtutis agit aliquid unde anima peccati laqueũ incurrat, scit esurire. Quẽ ergo nec abundatia in superbiam eleuat, nec in necessitate cupiditas irritat, nouit abundare, nouit penuriam pati. Qui cùm statim subdiderit, omnia possum: ne elationis esse uerba crediderimus, adiunxit: in eo qui me confortat. Ecce in altum ramus prodijt, sed quia in radice se tenuit, in uiriditate permansit. In altum enim surgens aresceret, si se à radice diuisisset. Sibi enim nihil tribuit, quia omnia se posse non in se, sed in eo qui se confortat fatetur. Hinc & inde ergo prędicator egregius palmam habet, quem nec abundantia in superbiam, nec inopia ad auaritiam pertrahit. Discamus itaque fratres non solum in prosperis, sed in aduersis quoque gratias agere. Pater enim nobis ex pietate sua factus est conditor noster, nosq́ue adoptiuos filios ad hæreditatem regni cœlestis nutrit. Et non solum donis reficit, sed etiam flagellis erudit. Discamus igitur abundare, ut cuncta quæ ab eo accepimus, cũ indigentibus partiamur, ut mentem abũdantia nõ eleuet, ne fortasse gaudeat: quia hoc adest sibi quod deest alteri, & non iam communi bono, sed proprio lætetur. A priuato gaudio ueritas ad commune discipulos reuocat, cum eos de prædicatione redeuntes, & de subiectione dæmonum lætantes admonet dicens: Nolite gaudere super hoc, sed potius gaudete & exultate, quia nomina uestra scripta sunt in cœlo. Non enim omnes electi dæmonia eiiciunt, sed tamen electorum omnium nomina cęlo tenentur adscripta. Admonentur ergo discipuli priuatam lætitiam deponere, de communi autem & perpetua fęlicitate gaudere. Quisquis itaque in eo gaudet quod alter non habet: ex ipsa sua abundantia deterior factus, gaudium priuatum habet. Contra huius nos appetitum abundantiæ Ioannes admonet, dicens: Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Qui mox rationem subdidit, quare: Si quis diligit mundum non est charitas patris in eo. Nemo enim potest duobus dominis seruire, quia non ualet simul transitoria & æterna diligere. Si. n. æternitatem diligimus, cuncta temporalia in usu, nõ affectu possi-

2. Cor. 6. | Phil. 4. | Luc. | 1. Io.

possidemus. Qui eandé rõnem protinus A subdidit, dicens: Quia omne quod in mũdo est, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia uitæ. Ideo enim habere aliquid homines, & ultra quam necesse est, concupiscunt, ut habendo superbiant, & quia hoc alius non habet, se in cogitationibus extollãt. Quisquis itaque talis est, adhuc ad portandam abundantiam doctus non est. Sæpe auté quod auaritia ex appetitu suggerit, necessitatem putat. Et cùm minora sufficiant, dolet maiora deesse, atque in cautus animus quandam quasi necessitatem patitur B quam parit. Et cùm minima sunt quæ desiderat, suam sibi auaritiam aliquo modo excusat. Abundantia itaque superbiæ uicina est. Quam si quando etiam cupiditas intercepit, hanc, ut ita diximus, quasi peregrina captiuitas inuasit. Si igitur abundãdi artem scire uolumus, necesse est, ut non solum ea quæ uicina sunt, sed ea etiam quæ de longinquo ueniunt, uitia fugiamus. Discamus penuriam pati, ne ea quæ non habemus, habere etiam cum culpa requiramus', ne felices putemus, quos reb. onustos cernimus. Nimia ualde sunt C ea quæ sibi quasi in sumptus uitæ præsentis præparant. Multa portant, sed in uia breui. Magna est nobis in hoc itinere socia paupertas, quæ animum non angustat, cùm deest terrena substantia, de qua æterno iudici rationes ponamus. Liberius ad patriam tendimus, quia quasi in uia põdere caremus. Discamus satiari, ne in sumendis alimentis corporis, gulę magis quàm necessitati seruiamus. Plus enim concupiscentia, quàm necessitas petit: Et sæpe dum carnis inopiæ satisfacere curamus, uoluptas surrepit, modum refe- D ctionis excedit. Vnde fit ut culpa transeat ad culpam: quia plerumque inde alia tentatio carnis nascitur, dum carni immoderata refectione seruitur. Ex peccato etenim primi hominis, infirmante natura, in hoc mundo cum nostris tentationibus nascimur. Et caro nobis aliquando adiutrix est in bono opere, aliquando autem seductrix in malum. Si igitur ei plusquam debemus tribuimus, hostem nutrimns. Et si necessitati eius q̃ debemus nõ reddimus, ciué necamus. Satiãda itaque est caro, sed ad hoc usque, ut in bono nobis' opere famulari sufficiat. Nam quisquis ei tantum tribuit ut superbiat, satiari penitus ignorat. Ars itaque magna est satiari, ne unusquisque per satietatem carnis ad iniquitatem prorumpat turpitudinis. Discamus esurire, ut nobis propter abundantiam sequentem nostra hic inopia placeat. Nec nos uentris necessitas ad culpam trahat, nec peccatum menti ipsa indigentia suggerat, & dum caro fame afficitur, ad cupiditatem animus irritetur, & quærat cum culpa prouidere unde carni ualeat in necessitate satisfacere: ne cor in indignationem prosiliat, & linguam in murmurationis amaritudinem accendat. Qui igitur in carnis suæ inopia se hinc inde circumspicit, atque à peccati laqueo custodit, nouit esurire. Nos itaque fratres charissimi itã atque auaritiam in aduersitate fugientes, & elationem & immoderata gaudia in prosperitate declinantes, quia per fidem, spem, atque charitatem, interioris uitæ atriũ tribus portis intrare cõcupiscimus, palmas hinc & inde teneamus. Libet adhuc alterum ciuem cęlestis patriæ ad menté reducere, & qualiter hincinde palmã teneat, demõstrare. Beatus etenim Iob cùm esset uiris Orientalibus ditior, & ei prospera cũcta suppeterẽt, filijs polleret, familia cresceret, greges exuberarent, in tanto omnipotentis dei timore perstitit, ut inter custodiam disciplinæ, inter acta iustitiæ, inter multa humilitatis obsequia: misericordię operibus intentus, sacrificijs offerendis deditus, holocausta domino pro singulis filijs immolaret, ne quis eorum saltem in corde peccasset. Pensemus ergo quanta erat custodia boni operis, qui in filij suis expiabat sacrificijs culpas cordis. Sed quàm iustus esset in prosperitate innotuerat. Valde auté ignotum erat, si perseuerare iustus & inter flagella potuisset. Tangendus ergo erat uerbere. Vir ille sanctus in prosperis, interrogatur aduersis: ut qui notus erat omnipotenti domino, notus per flagella fieret nobis & sibimetipsi. Disponente itaq; domino, consumpti sunt greges, interfecti custodes, euersa domus, extincti filij, percussa caro à planta pedis usq; ad uerticé. Remãsit uxor incolumis, quę uerborum ia-

culis uulnera augeret. Sed hanc uir sanctus in tentatione, sanus in uulnere prudenter docet, eiq; respondet dicens: Si bona accepimus de manu Domini, mala quare non suscipiamus? Amici quoque ad consolandum ueniunt, ad contumelias prorumpunt, & in dolore uulnerum, addunt adhuc uulnera uerborum. Immisericordem dicunt, raptorem nominant, uiolentum denunciant, oppressorem pauperum fatentur. quid igitur miles Dei faceret inter dolentia uulnera & amara uerba depressus? Ecce flagella Dei & verba hominum simul afflicti animum ad desperationem premunt, sed uirtute spiritus plenus, carnis uulneribus iacens, mētis robore stans, contra desperationis impulsum reduxit ad memoriam bona quæ egerat. Quia misericors fuerat, dicit: Oculus fui cæco, & pes claudo. Et rursum; Pater eram pauperum. Quia disciplinæ custos & benignus, dicit: Cumq; sederem quasi rex circunspectante me exercitu, eram tamen mœrentium consolator. Quia humilis fuerat, dicit: Si contempsi subire iudicium cum seruo meo & ancilla mea, cum disceptarent aduersum me. quia hospitalis fuerat, fatetur: Si despexi prætereuntem, eo quod non habuerit indumentum. quia largus in donis, dicit; Si non benedixerunt mihi latera eius, & de uellribus ouium mearum calefactus est. quia uiolentus non fuerat, testatur dicens: Si leuaui super pupillum manum meam, cum uiderem me in porta superiorem. Quia de inimici periculo nunquam exultauerat, dicit: Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat. Quia patiens fuit, & etiam suorum malitiam æquanimiter pertulit, dicit: Si non dixerunt uiri tabernaculi mei, quis det de carnibus eius ut saturemur? quid est hoc quòd uir sanctus tot suas uirtutes inter flagella enumerat? quid est quòd ore suo opera quæ fecerat, laudat: nisi quia inter uulnera & uerba quæ hunc ad desperationem trahere poterant ad spem animum reformat? Et qui in prosperitate humilis fuit, reuocatis bonis suis ad memoriam, infractus in aduersitate permansit. Cuius enim animum inter tot flagella illa uerba ad desperationē non impellerent, nisi sibi ad memoriam bona quæ fecerat reuocasset? Vidit igitur sanctus uir mentem suam auditis tot malis ad desperationem concuti, & mirabiliter studuit in spe certa ex bonis suis actibus solidari. Sic impletur quod scriptū est: In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum. Si enim cùm bona habemus, malorum reminiscimur quæ aut iam passi sumus, aut adhuc pati possumus: accepta bona mentem non eleuēt, quia eorum gaudium timor memoriæ malorum premit. Et si cùm mala habemus bonorum reminiscimur, quæ aut iam accepimus, aut adhuc nos posse accipere speramus, malorum pondus animum ad desperationem non premit, quia hunc ad spem memoria bonorum leuat. Si itaque fratres charissimi, & per præcepta dominica, & per sanctorum exempla gradimur, ut nos nec prosperitas eleuet, nec aduersitas frangat, habere nos ante omnipotentis Dei oculos palmas hinc & inde monstramus, Cui est honor & gloria, in secula seculorum. Amen.

Iob. 2. Iob. 29. Iob. 31. Ecc. 11.

A B C D

Homilia. XX.

ET porta atrij interioris in via Australi. Et mensus est à porta usque ad portam in uia Australi centum cubitos. Et introduxit me in atrium interius ad portam Australem, & mensus est portam iuxta mensuras superiores, thalamum eius, & frontem eius, & uestibulum eius eisdem mensuris, & fenestras, & uestibulum eius in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis uigintiquinque cubitos, & uestibulū per gyrum longitudine uigintiquinque cubitorū, & latitudine quinque cubitorum. Et uestibulum eius ad atrium exterius, & palmas eius in fronte, & octo gradus erant quibus ascendebatur per eam. Et introduxit me in atrium

atrium interius per uiam Orientalem, & mensus est portam secundum mensuras superiores, thalamum eius, & frontem eius, & uestibulum eius sicut supra. & fenestras eius, & uestibula in circuitu longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine uigintiquinque cubitorum, & uestibulum eius, id est, atrij exterioris, & palmæ cælatæ in fronte eius hinc & inde, & in octo gradibus ascensus eius. Et introduxit me ad portam quæ respiciebat ad Aquilonem. Et mensus est secundum mensuras superiores, thalamum eius, & frontem eius, & uestibulum eius, & fenestras eius per circuitum longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine uigintiquinque cubitorum. Et uestibulum eius respiciebat ad atrium exterius, & cælatura palmarum in fronte eius hinc & inde, & in octo gradibus ascensus eius, & per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum. Ibi lauabant holocaustum.

PRophetæ uerba, quæ largiente domino hodie charitati uestræ loquenda sunt, lectione magis indigent quàm expositione. Ea enim in tribus portis interioribus replicantur, quę secundò iam uel tertio de exterioribus dicta sunt. Pauca uerò in earum descriptione permutantur. Vnde necesse est ea nos quæ iã dicta sunt, replicare, ut ea quæ dicenda sunt, licentius possimus enodare. Itaque nunc dicitur: Et porta atrij interioris in uia Australi, & mensus est à porta vsque ad portam in uia Australi centum cubitos. Et introduxit me in atrium interius ad portam Australem, & mensus est portam iuxta mensuras superiores, thalamum eius, & frontem eius, & uestibulum eius eisdẽ mensuris. Et fenestras eius, & uestibulum eius in circuitu quinquaginta cubitos longitudinis, & latitudinis uigintiquinque cubitos, & uestibulum per gyrum.] Cuncta hæc superius dicta atque exposita esse meministis. Necdum uerò est dictum quod de eodem uestibulo subditur: Longitudine uiginti & quinque cubitorum, & latitudine quinque cubitorum, & uestibulum eius ad atrium exterius. Atque iterum hoc quod iam superius dictum fuerat, replicatur cũ dicitur: Et palmas eius in fronte, & statim quod adhuc dictũ nõ fuerat, subditur: Et octo gradus erant in quibus ascendebat ad eã. Hoc quoq; quod de Australi porta scriptũ est, de Oriẽtali quoq; porta in eodem ordine narratur. Nam protinus subinfert: Et introduxit me in atrium interius per portã Orientalem, & mensus est portam secundũ mensuras superiores, thalamum eius, & frontem eius, & uestibulũ eius sicut supra, & fenestras eius, & uestibula ei⁹ in circuitu longitudine quinquaginta cubitorũ, latitudine uigintiquinque cubitorũ. Et uestibulũ eius, id est, atrij interioris, & palmæ cælatæ in fronte eius hinc & inde, & in octo gradib. ascensus eius. Ea quoque quæ de Australi porta & Oriẽtali dicta sunt, in eisdem uerbis etiam de porta quæ ad Aquilonem respicit replicãtur. Nam subditur: Et introduxit me ad portã quæ respiciebat ad Aquilonẽ, & mẽsus est secundũ mẽsuras superiores, thalamũ eius, & frontem eius, & uestibulum eius, & fenestras eius per circuitũ longitudine quinquaginta cubitorũ, latitudine uigintiquinq; cubitorũ, & uestibulũ eius respiciebat in atrium exterius, & cælatura palmarũ in fronte illius hinc & inde, & in octo gradibus ascẽsus eius.] Quid itaq; interiori atrio, q̃d thalamo: q̃d frontibus, quid uestibulo, quid fenestris, quid longitudine & latitudine, quid palmarũ cælatura signetur, latè iam superius diximus. Nec oportet ut in eisdem iterũ, sed in his solũmodo quæ necdum dicta sunt, occupem. Nunc ergo quærendũ nobis est quæ istæ tres portæ interiores sint, uel q̃d est ꝙ earundẽ portarũ uestibula uigintiquinque cubitis longitudine. & quinque cubitis latitudine metiuntur: uel cur ad eas non septẽ sicut de portis exterioribus dictũ fuerat, sed octo gradibus ascẽditur. Porta enim atrii interioris quæ superius dicta est, de his tribusportis interioribus non est; quia illa cõtra Orientis & Aquilonis portã respicere dicitur, istæ autem singulę interius ad Austrum uel Oriẽtem & Aquilonem positæ memorantur.

Vnde rectè per illam aditus interior designatur, quia sicut præcedenti locutione iam dictum est, uel Iudææ & Gentilitati, uel inchoãtibus atq; in bono perseuerantibus, uel a bono cadẽtibus, sed post culpas per pœnitentiam surgentibus patet. Nunc autem postquam singulæ in Oriente & Aquilone & Austro portæ descriptæ sunt, cur interioris atrij rursum portæ singulæ in Austro & Oriente atque Aquilone describuntur? Aspirante domino, magna intentione opus est sinum tantæ profunditatis indagere. Si enim portarũ nomine sanctos prædicatores accipimus, sciendum nobis est: quia una est Ecclesia in prædicatoribus testamenti ueteris ac noui. Portæ autem septem uel octo gradus habent: quia sancti spiritus septiformem gratiam concorditer prædicant. Octauo uerò gradu annunciant præmiũ retributionis æternæ. Vnde scriptũ est: Da partes septem, nec non & octo. Quid itaq; dicere possumus exteriores portas, nisi antiquos patres fuisse, qui per præcepta legis nouerant opera populi magis quàm corda custodire? ut interiores portas prædicatores sanctæ Ecclesiæ debeamus accipere, qui spiritalibus monitis discipulorum suorum corda custodiunt, ne malis quæ non faciunt, uel in cogitationibus delectentur. Per illas enim septem gradibus ascendi dicitur, istarũ uerò octo graduum ascensus esse perhibetur: quia & in ueneratione legis dies septimus fuit, & in nouo testamento octauus dies in sacramento est: is uidelicet qui dominicus appellatur, qui tertius a passione, sed octauus a conditione est: quia & septimum sequitur. Sin uerò portarum nomine solos intelligimus sanctos Apostolos designari, qui uidelicet primi nobis sunt sanctæ Ecclesiæ prædicatores, & nos fidẽ, spem atque charitatem summopere tenere docuerunt: ipsi itaque nobis in his uirtutibus portæ sunt, qui nos per easdem uirtutes ad interiorem intellectum æternæ sapientiæ perducunt. Sed si ipsi exteriores portæ sunt, quos accipimus iteriores? Si uerò ipsi interiores sunt, quos intelligimus exteriores? quia in re intelligi utiliter potest: quia ipsi nobis & exteriores simul & interiores portæ sunt. Cùm enim adhuc inchoantibus non alta & mystica, sed quædam quæ capi præualent prædicant, portæ exteriores sunt. Cùm uerò perfectis profunda & mystica loquuntur, portæ interiores. Videamus qualiter porta exterior pateat: Nõ potui uobis loqui quã si spiritalibus, sed quasi carnalibus, tãquã paruulis in Christo lac uobis potũ dedi, nõ escã. Videamus qualiter porta interior pateat: Sapientiã loquimur inter perfectos. Videamus utrũ ipsa eadẽ sit porta interior & exterior: Sapiẽtibus & insipiẽtibus debitor sum. Qui rursum dicit: Siue mẽte excedimus, Deo siue sobrij sum[9], uobis. In hoc enim q̃ cõtẽplando & loquendo sapiẽtibus mente excedit, porta interior est. In hoc uerò q̃ paruulis sobriè in prædicatione se tẽperat, & quanta ebrietate spiritus infundatur in mẽte cũ prædicat nõ ostendit, exteriorem portã se esse manifestat. Ipsi itaq; & exteriores portæ nobis sunt & interiores, qui nos & in primo aditu fidei, spei, atq; charitatis instituunt, & cũ iam proficientibus cœlestis regni mysteria prædicant, per subtiliorem sensum nos ad interiora perducunt. Vnde & per septem gradus prius ascensus earũ describitur, & postmodum per octo. Per octauum etenim gradum illius uitæ mysteria signantur, quam in secretis suis perfecti intelligunt, qui iam cuncta temporalia mente transcendere nouerunt, qui præsentem uitam quæ septem dierum curriculo euoluitur, plenè despiciunt, qui de intima contemplatione pascuntur. Habent igitur portæ spiritalis ædificij septẽ gradus: quia timorem domini, pietatem & scientiam, fortitudinem & consilium, intellectum & sapientiam suis auditoribus prædicant. Sed cùm iam omnia dimitti præcipiunt, cum nihil in hoc mundo diligi admonent, nil per affectum teneri, uim contemplationis cœlestis patriæ intendi, atque in eius suadent mysterijs delectari, gradum addunt, & ad interiora traijciunt. Iste gradus docente ueritate cuidam ostensus est, cui cum legis præcepta dicerentur, respondit: Hæc omnia custodiui à iuuentute mea. Quasi enim iam in septem gradibus stabat, cùm à iuuentute sua omnia custodisse se diceret. Sed ei mox dicitur:

Marginalia: Eccle. 11; 1. Cor. 3; 1. Cor. 2; Rom. 1; 2. Cor. 5

dicitur: Adhuc unum tibi deest. Si uis perfectus esse, uade, uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me. In quibus uerbis octauum quidem gradū uidit, sed ascendere noluit, quia tristis abscessit. Quisquis itaque contemptis rebus temporalibus, æternitatis contemplatione pascitur, cęlestis regni gaudia rimatur. Post septem gradus quos timendo & operando atque intellectu sapientiæ suæ crescendo tenuit, octauo gradu interioris portæ aditum intrauit. Per octauum uerò numerum & dies æterni iudicij, & carnis resurrectio designatur. Vnde & Psalmus qui pro octaua scribitur, a pauore iudicij est inchoatus, cùm dicitur. Domine ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me. Nunc enim tempus est misericordię, in illo autem iudicio dies irę. In quo uidelicet die omne hoc tempus finitur, quod septem diebus euoluitur. Et quia post septem dies sequitur, iure octauus appellatur. In quo & caro nostra resurgit ex puluere, ut siue bona siue mala quę egit, recipiat a ueritate. Vnde & per legem quoque octauo die fieri circuncisio iubetur. Nam per membrum quod circūciditur, mortalis propagatio generatur, & decedentium quoque & succedētium numerus augetur. Sed quia in resurrectione mortuorum, nec carnis iam propagatio agitur, & decessio atque successio nulla erit, quia sicut scriptum est: Neque nubēt neque nubentur, sed erunt sicut angeli in cœlo, octauo die pręcipitur pręputium incidi. Ibi enim locum iam carnis propagatio non tenet, ubi resurgens caro perseuerantiam æternitatis habet. Per hoc uerbū mater uirgo descendit, quæ deum in utero sine uirilis carnis admixtione concepit, qui primus nobis æternæ patriæ gloriam in sua resurrectione monstrauit. Qui resurgens à mortuis, iam non moritur, & mors ei ultrà non dominabitur. Nobisq; exemplum dedit, ut ea fieri in die ultimo de nostra carne credamus, quę facta de carne illius in die resurrectiōis agnouimus. Sed q̄a de carnis resurrectione nobis sermo se intulit, triste nimis & ualde lugubre est, ꝙ quosdā in Ecclesia stare, & de carnis resurrectione dubitare cognoscimus.

Psal. 6 *Mat. 22* *Mar. 12* *Luc. 20* *Rom. 6*

Hanc aūt antiqui patres uēturam esse certissimè crediderunt, etiam cùm nullum adhuc eiusdem resurrectionis exemplum tenuerunt. Qua igitur damnatione digni sunt, qui & exemplum iam dominicæ resurrectionis acceperunt, & tamen adhuc de sua resurrectione diffidunt. Pignus tenent, & fidem non habent. Ecclesias replent, sed quia de resurrectione sua dubitant, mente uacua stant. De hac quippe resurrectione per B. Iob dicitur: Scio quod redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea uidebo deum. Quem uisurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Hinc etiam per Psalmistam dicitur. In conspectu eius procidunt uniuersi qui descendunt in terram. In terram enim mortui non spiritu, sed corpore descendunt. In conspectu ergo domini procidunt qui in terram descendunt quia resurgendo ad iudicium ueniunt, qui nūc in puluere putrescunt. Hinc iterum dicit. Sitiuit in te anima mea, quam multipliciter tibi caro mea. Sitiuit anima mea ad deum. Videat caro quid sitit, nisi ut resurgat. Hinc rursus ait. Aufer spiritum eorum, et deficiēt, & in puluerem suum reuertentur. Moxque de carnis resurrectione subiungit. Emitte spiritum tuum, & creabuntur, et renouabis faciem terræ. Hinc iterum dicit. Exurge domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. Exurrexit enim dominus in requiem suam cum carnem suam de sepulchro suscitauit. Post hunc quoque exurgit et arca: quia resurgit Ecclesia. Hinc per eundem prophetam de quo loquimur scriptum est: Ossa arida, audite uerbum domini. Hæc dicit dominus deus ossibus his, Ecce ego intromittam in uos spiritum, et uiuetis. Et dabo super uos neruos, et succrescere faciam super uos carnes, & superextendam in uos cutem, & dabo uobis spiritum, et uiuetis. Hinc est quòd propheta alius per resurrectionem domini humanum genus uidit in finem suscitari, atque ait. Viuificauit nos post duos dies in die tertia suscitabit nos, & uiuemus in conspectu eius. Hinc est ꝙ cùm de semetipso dominus loqueretur, adiunxit: Nolite mirari hoc, quia uenit

Iob. 19 *Psal. 21* *Psal. 52* *Psal. 103* *Psal. 31* *Ezec. 37* *Osee. 6* *Ioan. 5.*

uenit hora in qua omnes qui in monumētis sunt, audient uocem eius. Et procedent qui bona fecerūt, in resurrectionē uitæ, qui uerò mala egerunt, in resurrectionem iudicii. Hinc Paulus ait: Vnde etiam saluatorem expectamus Dominum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratū corpori claritatis suæ. Hinc iterum dicit: Si enim credimus quod Iesus mortuus est, & resurrexit, ita & deus eos q dormierūt, p Iesum adducet cū eo. Qui rursus ait: Primitiæ dormientium Christus. Si enim nos à mortis somno non surgimus, quomodo resurrectionem dominicam primitias habemus? Ecce ueteres ac noui patres uno sibi spiritu de carnis resurrectione concordant. Ecce ipsa per se ueritas prius uoce docuit, quod de resurrectione carnis postmodum opere demonstrauit, & tamē adhuc quorundam infirmitas fidem non habet in domo fidei stans: Sed mirari solent qualiter caro reuiuiscere possit ex puluere. Mirentur igitur altitudinem cœli, molem terræ, abissos aquarū, omnia quæ in mūdo sunt, ipsos quoque angelos creatos ex nihilo Minus est ualde aliquid ex aliquo facere, quàm omnia ex nihilo fecisse. Ipsa nobis elementa, ipsæ rerum species, resurrectionis imaginem prædicant. Sol enim quotidie nostris oculis moritur, quotidie resurgit. Stellæ matutinis horis nobis occidunt, uesperi resurgunt. Arbusta æstiuis temporibus plena foliis & frugibus uidemus, quæ hyemali tempore nuda foliis, floribus, ac fructibus, & quasi arida remanent, sed uernali Sole redeunte, cùm à radice humor surrexerit, suo iterum decore uestiuntur. Cur ergo de hominibus diffiditur, quod fieri in lignis uidetur? Sed sæpe in puluerem putrescentes carnes aspiciunt, & dicunt: Vnde ossa & medullæ, unde caro uel capilli poterunt in resurrectione reparari? Hæc itaque requirentes, parua semina ingentiū arborum uideant, atque si possunt dicāt: Vbi in eis latet tanta moles roboris, tanta diuersitas ramorum, tanta multitudo & uiriditas foliorum, tanta species florum, tanta ubertas, sapor, atque odor fructuum? Nunquid nam semina arborum odorem uel saporem habēt, quē ipsæ post arbores in suis fructibus proferunt? Si ergo ex semine arborum quod uideri non potest, produci potest, cur de puluere carnis humanæ deffiditur, quia ex eo reparari forma ualeat quæ non uidetur? Sæpe autem obiicere inanem quæstiunculam solent, qua dicunt: Carnē hominis, lupus comedit, lupum leo deuorauit, leo moriens ad puluerem rediit, cùm puluis ille suscitatur, quomodo caro hominis à lupi & leonis carne diuiditur? Quibus quid respondere aliud debemus, nisi ut prius cogitent qualiter in hoc mundo uenerint, & tunc inuenient qualiter resurgant: Certè tu homo qui loqueris aliquando in matris utro spuma sanguinis, fuisti, ibi quippe ex patris semine, et matris sanguine paruus ac liquidus globus eras. Dic rogo si nosti qualiter ille humor seminis in ossibus duruit qualiter in medullis liquidus remansit, qualiter in neruis solidatus est, qualiter in carne creuit, qualiter in cute extensus est, qualiter in capillis atque unguibus distinctus, ita ut capilli molliores carnibus, & ungues essent teneriores ossibus, carnibus duriores. Si igitur tot & tāta ex uno semine p species distincta sunt, & tamen in forma remanent coniuncta, quid mirum si possit omnipotens deus in illa resurrectionem mortuorum, carnē hominis distinguere a carne bestiarum, ut unus idemque puluis & non surgat in quantum puluis lupi & leonis est, & tamē resurgat inquātū puluis est hominis? Vide itaque homo qualiter ad uitam uenisti, & nequaquam dubites ad uitā qualiter redeas. Cur aūt ratione uis cōprehendere quomodo redeas, qui ignoras quomodo uenisti? Da potentiæ creatoris tui quod cōprehēdere nō uales de temetipso. Certè enim quia tu ex terra factus es, terra uerò ex nihilo, tu es creatus ex nihilo. Ne ergo de carnis tuæ resurrectione speres, perpende prudenter, quia minus est deo reparare quod erat, quam fecisse quod non erat. Si non potes resurrectionis effectum ratione comprehendere, perpende quàm multa sunt quæ non intelligis qualiter sint, & tamen esse non dubitas. Dic rogo si nosti, gyrus cœli, terræ cardines, aquarum abyssus, ubi finiuntur, ubi suspensi sunt? Scimus autem, quia

Phil. 3. 1. Thess. 4. 1. Cor. 15.

quia quod ex nihilo factum est, pendet in nihilo. Sed si est aliquid quod dicitur nihilum, iam nihilum non est. Si autem nihil est nihilum, nusquam mundi moles dependet, nec est ubi sit quod creatum est ut sit. Quomodo ergo nusquam est quod nouimus quia est? Sed hæc fortasse ad te multa sunt: Ad temetipsum homo reuertere. Certè ex spiritu es creatus & limo. Vno inuisibili, altero uisibili, uno sensibili, & altero insensibili. quomodo ergo permisceri in te potuit spiritus & limus, atque ex diuerso fieri res non diuersa: ita ut in tanta conuenientia misceretur spiritus & limus, ut cùm caro atteritur, spiritus marceat, & cum spiritus affligitur, caro contabescat? Sed forsitan necdum præuales discutere temetipsum, perpende rogo si uales, quomodo rubrum mare uirga diuisum est, quomodo petræ duritia percussione uirgæ undas emanauit, quomodo Aaron uirga sicca floruit, quomodo ex eius genere ueniens uirgo cócepit, quomodo & in partu uirgo permãsit, quomodo quatriduanus mortuus iussione suscitatus, ligatus manibus ac pedibus de sepulchro exiit, quem postmodum solui dominus per discipulos iussit: quomodo idem redemptor noster in uera carne atque ossibus resurgens, clausis ostiis ad discipulos intrauit. Ecce hæc inuestigare non uales, & tamen credis. Cur ergo de resurrectionis gloria dubitando & discutiendo dubitas, qui tam multa mysteria sine discussione credidisti? Qui tamen si resurrectionem carnis non credis, omnia sine causa credidisti: quia in hoc angelorũ spectaculo uideris quidem uelociter currere, sed postquam cursum peregeris, ne brauium accipias auersaris. Vnde per Paulum dicitur. Sic currite, ut comprehendatis. Qui rursus ait: Si in hac uita in Christo tantum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. Diuinæ autem uirtutis mysteria quæ comprehendi non possunt, non intellectu discutienda sunt, sed fide uenerãda. Sciendum itaq; nobis est, quia quicquid ratione hominis comprehendi potest, mirum esse iam non potest. Sed sola est in miraculis ratio, potentia facientis. Ecce dum de resurrectione carnis loquimur, ab expositionis ordine paululum digressi sumus. Ad ea ergo quæ cœpimus redeamus. Habent autem interiores portæ uestibula, quæ uiginti & quinque cubitis in longitudinẽ metiuntur. Si enim octo ter ducimus, ad uiginti & quatuor peruenimus. Cui unus additur ut uiginti & quinque teneamus. Auditores etenim boni qui quasi quædam uestibula sunt portarum, æternæ spei longanimitatem tenent, octauũ diem in trinitatis fide sustinent. Quæ trinitas quia unus est deus, octo quidem per tria ducunt, sed in unius dei confessione solidantur. Plana sunt uestibula: quia humilia sunt corda bonorum auditorũ. Habent longitudinem: quia in spei perseuerãt longanimitatem. Viginti & quinq; cubitis earum longitudo mensuratur: q̃a resurrectionem carnis in octaua per trinitatem credunt, & eandem sanctã trinitatẽ unũ esse deũ fatentur. Habent quoque quinque cubitos latitudinem, quia per uitã simplicẽ quę q̃nque sensib. ducit, circa amorem proximi dilatantur. Et notãdum quia postquàm portarum uestibula superius alia dicta sunt, postmodum uestibulum quod quinque cubitis habet latitudinem, exterius respicere dicitur: quia nimirum sunt auditores alii qui intellectum interioris uitæ magnis uirtutibus proficiendo penetrant: & sunt quidam simplices qui bene quidem, sed iuxta sensus corporeos uiuunt. Vnde & exterius respicere dicuntur. Quasi enim extra respiciunt, quia iuxta sensus corporeos uiuunt. Sed tamen & exterius respicientes intus sunt. Quia & si sensus corporeos intelligendo tanscendere nesciunt: fidem tamen atque charitatẽ & humilitatẽ tenent. Et intus ergo sunt in spiritali ędificio per amorem, & quasi foris respiciũt per simplicitatem. Potest per uestibulum quod exterius respicit, fides inchoantiũ designari: & per uestibulum quod est interius, fides perfectorum, qui iam per eam in uirtutibus emicant. Possunt etiam per uestibulum interius præcepta altiora, per uestibulum uerò quod respicit exterius, præcepta adhuc minima figurari. Per uestibulum quippe itur ad gradus & ad portam: quia per præcepta prędicationis pertingitur ad uirtutes atque aditum gratiæ cœlestis

Marginalia: Exod. 14 (A); Nũ. 20; Num. 17; Ioan. 6.; Ioan. 20; 1. Cor. 9; 1. Cor. 15; B; C; D

cœlestis. Cùm uerò iubet aliis in cogitatione sua æterna meditari, cœlestia sapere, eisq; dicitur in Psalmis & hymnis & canticis spiritalibus uiuere, quasi interius uestibulum ostenditur: quod quinquaginta cubitis longitudine, & uigintiquinque latitudine mensuratur. De quibus numeris nunc tacemus: quia ex his iam multa superius diximus. Cùm uerò alijs præcipitur, uxori uir debitum reddat, similiter autem & uxor uiro, quasi uestibulum quod exterius respicit, designatur. Quod quamuis extra respiciat, tamen intus est: quia rudis auditor & adhuc agit quod carnis est, & tamen à bonorum numero alienus non est. Potest autem & per Orientis portam Dominus, & per Australem Iudæa, per Aquilonis uerò conuersa gentilitas designari. Sed hac in re quæstio animum pulsat, cur in superiori narratione prophetæ prius Orientalis, postmodum Aquilonis, ac deinde Austri porta descripta est? Cumq; easdem portas interiori atrio narraret: prius portam Austri, deinde Orientis, & tertio in loco descripsit Aquilonis. Cur autem non eundem ordinem quem cœperit tenuit, sed hunc in portarum descriptione permutauit, ut & prius diceret, Orientis portam, Aquilonis, & Austri, & postmodum Austri, Orientis & Aquilonis? Sed si Aquilonis nomine gentilitas designatur, cunctis studiosè legentibus liquet, quia ante synagogam gentilitas fuit. Nam & uir ipse à quo Hebræi appellati sunt, ex gentibus est electus. Dicatur ergo porta Orientalis ante portam Aquilonis & Austri? quia in diuinitate sua Dominus ante gentilitatem & Iudæam natus est: quia & ante omnia secula. Dicatur uerò narratione subsequenti porta Austri, Oriẽtis & Aquilonis: quia redemptor noster in humana natura inter Iudæam & Gentilitatem nasci dignatus est: quia & in fide synagogæ uenit, & ante initium Ecclesiæ quam ex gentibus collegit. In prima ergo descriptione sit Orientalis porta ante portam Aquilonis, & Austri, in secunda autem inter portam Austri & Aquilonis, Orientis porta nominetur: quia ex diuinitate antecessit omnia, & ex humanitate uenit inter omnia: quia & decedentis Iudææ finis factus est, & subsequentis gentilitatis initium. Igitur quia ea quæ needum dicta fuerant, ut domino largiente potuimus, rimati sumus, & ea quæ sæpius sunt replicata, trãscurrimus, nunc ad ea ueniamus quæ sic iam per ordinem dicuntur, ut in eis penè nihil de his quæ dicta sunt replicetur. Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum.] Gazophylacia superius diximus corda doctorum, quæ scientiæ diuitias seruant. Frontes autem portarum sunt uerba atq; opera prædicatorum, in quibus eos foris agnoscimus, quales apud se intrinsecus uiuant. Est autem ostium per gazophylacia singula in frontibus portarũ: quia unusquisq; doctor in corde auditoris intellectum aperit in dictis & operibus patrũ. Cùm.n. Petri Apostoli prædicationem discutimus, cùm Pauli verba perscrutamur, cùm Ioannis Euangelium inuestigamus, atque ex eorum uerbis auditores nostros ad interiorem intellectum trahimus, quid aliud agimus, nisi ostium in portarum frontibus aperimus? Dicatur ergo: Per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum: quia si doctor hoc quod loquitur, Apostolorum dictis minimè confirmat, in frontibus portarum ostium non habet. Et si ostium nõ habet, dici iã gazophylaciũ spiritalis ædificij non potest: quia si intellectum non aperit, doctor non est. Cùm verò auditores boni per ora docentium, Apostolorum dicta & opera cognoscunt, culpas suas apud semetipsos tacitè reprehendunt, & lachrymis insequũtur omne quod se egisse iniquè meminerunt. Vnde hic quoque de ostio quod est in frontibus portarum, subditur: Ibi lauabunt holocaustum.] Qui enim se per fidem in conuersatione sancta domino deuouerunt, holocaustum domino facti sunt. Sed quia adhuc multa in se de corruptibili sua carne patiuntur: quia adhuc in eis cordis munditia sordidis cogitationibus inquinatur, quotidie ad lachrymas redeunt, assiduis fletibus affliguntur. Sanctorũ enim patrum dicta & facta considerant, & cum se indignos pẽsant, in portarum ostio holocaustum lauãt. Ecce etenim quis pro timore omnipotentis domini esse patiens deuouit nulli conuitium pro conuitio reddere

1. Cor. 7.

Gen. 10.

reddere, omnia æquanimiter tolerare, & A tamen cùm hunc contumelia ab ore proximi illata subitò percusserit, turbatur: forte aliquid loquitur quod loqui non debuit. Certè iste iam holocaustum est, sed adhuc inquinatum. Fortasse contra illatas contumelias patientiam exhibuit, tacitus permansit: sed tamen contra easdem contumelias quas portat, dolore tangitur, eiusq; animus in charitate sauciatur. Patientia enim vera est, quæ & ipsum amat quem portat. Nam tolerare, sed odisse, non est uirtus mansuetudinis, sed uelamentum furoris. Hic itaque sæpe in cogitatione sua se iudicat, reprehendit semetipsum quia dolet, nec tamē apud se præualet obtinere ne doleat. Iam ergo per bonam deuotionem holocaustum est, sed tamen per dolorem quo tangitur, adhuc inquinatum. Alius ea quæ possidet, apud semetipsum decreuit indigentibus cuncta tribuere, nil sibimet reseruare, uitā suam soli supernæ gubernationi cōmittere: sed dum præbet pauperibus quæ habet, fortasse cogitatio mentem subrepit quæ dicit, unde uiues, si cuncta dederis? Nec tamen desistit tribuere. Sed quod lætus dare cœperat, postmodum tristis præbet. Quid huius mens nisi misericordiæ holocaustum est? sed tamen per tristitiā cogitationis inquinatum. Aut enim deliberare summa non debuit, aut post deliberationem nullo modo dubitare. Alius contempta mundi superbia, honores atq; dignitates huius seculi decreuit uitare. Vltimum appetit inter homines locū tenere, ut tanto excelsior inueniatur in permanenti gloria, quanto humilior aspicitur in transeunte uita. Is fortasse cùm subitò se a proximo despici agnoscit, dedignatur cur despicitur. Vult quidem in loco humili, sed tamen attendi contemptibilis non uult. Hunc iam deuotio eleuat, sed adhuc infirmitas grauat. Iam ergo per deuotionem holocaustum est, sed adhuc ex infirmitate inquinatum. Hi itaque qui in eis quæ optimè deuouerunt, aliqua infirmitate sui culpa tanguntur, cū per uerba doctorum dicta patrum intelligunt, & in quāta culpa iaceant, agnoscūt, seq; ipsos pœnitentiæ lamentis afficiunt, holocaustum in ostio portarū lauāt. Sciēdum uerò est, quia hoc inter sacrificium atque holocaustum distat, quòd omne holocaustum sacrificium est, sed non omne sacrificium holocaustum. In sacrificio etenim pars pecudis, in holocausto uerò totum pecus offerri consueuerat. Vnde & holocaustum Latina lingua totum incensum dicitur. Pensemus ergo quid est sacrificium, quid holocaustum. Cùm enim quis suum aliquid Deo uouet, & aliquid nō vouet sacrificium est. Cùm uerò omne quod habet, omne quod uiuit, omne quod sapit, omnipotenti Deo uouerit, ho B locaustum est. Nam sunt quidam qui adhuc mente in hoc mundo retinentur, & tamen ex possessis rebus subsidia egētibus ministrant, oppressos defendere festinant. Isti in bonis quæ faciunt, sacrificium offerunt: quia & aliquid de actione sua Deo immolāt, & aliquid sibimetipsis reseruāt. Et sunt quidam qui nihil sibimetipsis reseruant, sed sensum, linguam, uitam, atq; substantiam quam perceperunt, omnipotenti domino immolant. Quid isti nisi holocaustum offerunt, immò magis holocaustum fiunt? Israeliticus etenim popu- C lus primum sacrificium in Aegypto obtulit, secundum uerò in eremo. Qui itaq; adhuc mentem habet in seculo, sed boni iam aliquid operatur, deo sacrificium obtulit in Aegypto. Qui uerò præsens seculum deserit, & agit bona quæ ualet, quasi Aegypto derelicta sacrificium præbet in eremo: quia repulso strepitu desideriorū carnalium, mentis suæ quiete atque solitudine deo immolat quicquid operatur. Quamuis ergo, sicut dictum est, sacrificiū sit etiam holocaustum, maius tamen est holocaustum sacrificio: quia mente quæ D huius mundi delectatione non premitur, totum in omnipotentis Dei sacrificio incenditur quod habetur. Sed sciendum nobis est, quia sunt quidam qui etiam seculum relinquentes, totum quidem quod habent offerunt, sed tamen in bonis quæ agunt, minimè compunguntur: & bonum quod agunt, holocaustum est, sed quia flere ac semetipsos diiudicare nesciunt, seque ex amore ad lachrymas non accendunt, perfectum eorum holocaustum non est. Hinc per Psalmistam dicit: Memor sit omnis sacrificij tui, & holocaustum

Exo. 12.
Exo. 13.
Psal. 19

stum tuum pingue fiat. Holocaustū quippe siccum, est bonum opus quod orationis lachrymæ non infundunt. Holocaustum uerò pingue est, quando hoc quod bene agitur, corde humili etiam per lachrymas irrigatur. Vnde rursus dicitur: Holocausta medullata offeram tibi. Quisquis enim bonum opus agit, sed omnipotentis dei amore atque desiderio flere nescit, holocaustum habet, sed medullam in holocausto nō habet. Qui uerò bona operatur, & uisioni iam creatoris sui inhiat, atque ad æterna contemplationis gaudia peruenire festinat, seque ipsum ex amore quo accenditur, in fletibus mactat, holocausta domino medullata dedit. Studendū uerò nobis est & mala funditus relinquere, & bona quæ sufficimus operari, atque in ipsis bonis quæ agimus, amore æterni luminis cōpungi. Ipse enim cordis tenebras discutit amor lucis, ut subtilius uidere ualeamus, ne qua in bonis q̃ agimus, praua misceantur. Considerandum nobis quippe est opus nostrum quale sit, quæ cogitatio in opere, quæ intentio in cogitatione. Et cùm nostro bono operi admixtum aliquid malitiæ uel prauæ delectationis agnoscimus, redeamus ad lachrymas, lauemus holocaustum. Sunt autem quidam qui semetipsos in magnis actionibus domino deuouerunt, atque ad tantā perfectionē perueniūt, ut ab eis nulla unquam difficultate flectantur, quatenus à deliberatione castitatis nequaquam caro in prauæ cogitationis delectatione animum sternat. Nam etsi quando per suggestionem pulsat, surgere non permittitur: quia uigore iudicii elacatur. In liberatione quoque patientiæ nec sermo inordinatus ab ore prodeat, nec dolor tacitus animum premat, ut in largitate eleemosynæ nulla inopia suspicio tristitiam generet, ut in deliberatione humilitatis nullus despectus animum mordeat. Sed cùm iam in his quæ rectè deuouerunt, sese fortiter exhibent, priora tamen peccata quæ ab ipsis ante bonam deliberationem perpetrata sunt, ad memoriam deducunt, & plangunt quicquid illicitè se egisse meminerunt. Hi itaque per uitam quam tenēt, holocaustum sunt, sed per uitam quam ante tenuerunt, inquinatum. Lauant ergo holocaustum in ostio portarum: quia intellectu quem percipiunt de dictis patrum, lamentis se quotidianis afficiūt, & mundant uitam lachrymis quam prauis aliquando actibus inquinauerunt. Nos itaque inter hæc ad uitā præteritam mentis oculos reducamus, reminiscamur qui fuimus, cum mundi huius concupiscentias sequeremur. Et si iam domino toto corde seruimus: quia nos peccasse meminimus, defluamus in fletibus, lauemus holocaustum. Ecce, omnipotenti deo deuouimus castitatem nostram. Sed si adhuc immunda cogitatio mentem inquinat, redeamus ad lachrymas, lauemus holocaustum. Ecce patientiam nos seruare decreuimus. Si adhuc ira perturbat, si mētem tacitus dolor excruciat, redeamus ad lachrymas, lauemus holocaustum. Ecce iam nouimus possessa tribuere, atque in hoc mundo humilem locū tenere. Si qua adhuc animū inopiæ suspicio deprimit, si despectus proximi in aliqua nos indignatione confundit, redeamus ad lachrymas, lauemus holocaustum. Magnus est etenim creatori nostro ad recipiendos fletus humilium, misericordię sinus. Vbi enim innumerabilium hominū fletus suscepti sunt, ibi locum suum inuēturę sunt & lachrymæ nostrę. Pensemus quid per alium prophetam dicitur: Et erit qui offenderit ex eis in illa die quasi Dauid, & domus Dauid quasi dei, sicut angelus domini in conspectu eius. Hæc dies misericordiæ, quæ nobis de aduentu redēptoris nostri promissa est. Qui itaq; offenderit, erit quasi Dauid: quia peccator ad pœnitentiam redit. Domus autem Dauid, quasi dei: quia reuersus quisq; ad iustitiam, habitatio efficit creatoris sui, ut sit sicut angelus in cōspectu eius: quia misericordiæ ui scera quæ in se expertus est annunciando & aliis propinat. Hinc etiam paulo post illic dicitur: In die illa erit fons patens domus Dauid habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Fons quippe occultus est unigenitus patris inuisibilis deus. Fons uerò patens est idem deus incarnatus. Qui fons patens rectè domus Dauid dicitur: quia ex Dauid genere noster ad nos redemptor processit. Hierusalem uerò uisio pacis interpretatur

tur. Hi autem Hierusalem habitant, qui in uisione pacis intimæ mentem figunt. Peccator uerò & menstruata est uelis qui delinquit in opere, uel mens quæ labitur in praua cogitatione. Menstruata namque ista pollutio est: quia & aliena carne non tangitur, & sua carne inquinatur. Sic itaque, sic est omnis anima, quæ etsi malum opus non agit polluta tamen cogitatione sordescit. Vnde etiam per prophetam alium sub Iudeæ specie de anima immundis desiderijs occupata dicitur. Omnes qui quærunt eam, non deficient, in menstruis eius inuenient eam. Maligni quippe spiritus quærentes non deficiunt, cùm inferre perditionem cupiunt, & nulla bonæ cogitationis rectitudine repelluntur. Atque in menstruis suis animam inueniunt, quando in pollutis cogitationibus positam facilè ad peruersam operationem trahunt. Dicatur ergo. In die illa erit fons patens domus Dauid habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ, quia apertus iam nobis est fons misericordiæ redemptor noster qui in domo Dauid incarnari dignatus est, ut peccatorem lauet à peruerso opere, & menstruatam mentem diluat ab immunda cogitatione. Patet igitur fons, curramus cum lachrymis, lauemur in hoc fonte pietatis. In hoc fonte ipse quoque Dauid lotus est, cum redijt ad lamenta pœnitentiæ post maculas grauis culpæ. Ipsum quippe inuenire fontem quærebat, cum diceret, Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Iesus enim Hebraicè, Latinè salutaris dicitur. Et quid est quod sibi lætitiam Iesu reddi postulabat, nisi quòd hunc ante culpam contemplari consueuerat, eiusque contemplationis gaudia in culpa perdiderat? Vnde rectè post pœnitentiã, uisionis eius lætitiã sibi reddi quærebat. In hoc fonte misericordiæ lota est Maria Magdalene, q̃ prius famosa peccatrix, postmodum lauit maculas lachrymis, detersit maculas corrigẽdo mores. In hoc fonte misericordiæ oĩbus aperto lauit Petrus, quod negauerat: quia fleuit amarè. In hoc fonte misericordiæ in fine suo lotus est latro, qui semetipsum in morte reprehendens, à culpa sua ablutus est confessione ueritatis. Cur igitur pigri

Hier. 2. — *Psal. 50* — *Luc. 7.* — *Mat. 26* — *Luc. 23.*

A sumus? cur torpentes & frigidi remanemus, qui in hoc fonte pietatis tantos iam se lauisse cognouimus? Ergone in mundatione nostra desperabimus, qui tot exempla misericordiæ in pignore tenemus? & cessamus ueniam quærere, atque cum lachrymis fiduciam habere, qui tantorum iam emundationem spei nostræ pignus accepimus? Quærere enim misericordiæ fontem debuimus, etiamsi clausus esset. Patet, & negligimus. Mittamus oculos fidei in mundum uniuersum, consideremus quanti peccatores diebus ac noctibus per lamenta in hoc fonte misericordiæ lauantur, quanti post tenebras ad B lucem, quanti post maculas ad munditiam redeunt. Curramus cum talibus post mortis tenebras ad aquam uitæ: consideremus quantum peccauimus, quantum quotidie peccamus, atque ut appareamus mundi post culpas lauemus holocaustum.

Homilia XXI.

ET in uestibulo portæ duæ mensę hinc, & duæ mensæ inde, ut C immoletur super eas holocaustum, & pro peccato, & pro delicto. Et ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ quæ pergit ad Aquilonem, duæ mẽsæ, & ad latus alterum ante uestibulũ portæ duæ mensæ. Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde. Per latera portæ octo mensæ erant, super quas immolabant. Quatuor autem D mensæ ad holocaustum de lapidibus quadris extructæ, longitudine cubiti unius & dimidij & latitudine cubiti unius & dimidij & altitudine cubiti unius, super quas ponunt uasa in quibus immolatur holocaustum & uictima. Et labia earum palmi unius, reflexa intrinsecus per circuitum. Super mensas autem carnes oblationis.

Quid

QVid sumus de mysticis sensibus Ezechielis prophetæ locuturi, qui ipsa eius historiæ uerba uix capimus? Ecce etenim dicit: Et in uestibulo portę duę mensę hinc & duæ mensę inde, ut immoletur super eas holocaustum, & pro peccato, & pro delicto. Et ad latus exterius quod ascẽdit ad ostium portę, quę pergit ad Aquilonem duę mensæ: & ad latus alterum ante uestibulum portæ duæ mensæ. Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde. Per latera portæ octo mensæ erant, super quas immolabant.] In quibus uidelicet uerbis magna caligo dubietatis oritur, utrũ hæc de una porta qualibet, an de duabus, aut de singulis portis dicantur Sed dum quaternæ mensæ per latera describuntur, ac postmodum in summa conclusione dicitur: Octo mensæ erant, super quas immolabant.] patet quia hoc spiritus non de singulis portis quas superius descripserat dicat quia si portæ sex superius enarratæ quaternas mensas per latera haberent, simul omnes non octo, sed quadraginta & octo dicerentur. Rursum si hoc de una dicitur, magno obstaculo nostra intelligentia reuerberatur, quod post descriptum portæ uestibulum, ubi duæ mensæ hinc, & duæ mensæ inde esse narratæ sunt adhuc ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ quæ pertingit ad Aquilonẽ duæ mensæ esse memorantur: atque subiungitur: Et ad latus alterum ante uestibulum duæ mensæ.] Si enim intra uestibulum portæ binæ per latera mensæ erãt, cùm subditur: Et ad latus exterius duæ mensæ, atque ad latus alterum ante uestibulum duæ mensæ, inter quas etiam porta quæ respicit uiam Aquilonis, esse memoratur: profectò patet aliud uestibulum intrinsecus, atque aliud extrinsecus fuisse: quia & prius porta interior & postmodum hoc in loco exterior Aquilonis porta describitur. Nam cùm tres portas superius descripsisset, tres quoque alias interioris atrij esse memorauit, quarum extremam Aquilonis portam narrauerat: sed ut prædictum est, atrij interioris. Nũc ergo cùm duæ mensæ hinc in portæ uestibulo, & duæ mensæ inde describuntur, adhuc de eadem interiori porta sermo contexitur. Quippe cum protinus subin- A fertur, quia ad latus exterius, quod ascendit ad ostiũ portæ quæ pertingit ad Aquilonem, duæ mensę, & ad latus alterum ante uestibulum portæ duæ mensæ. Porta ergo interior binas per latera in uestibulo mensas habere descripta est, porta exterior similiter binas. Quatuor autem hinc, & quatuor inde mensæ pariter fiunt, dum per latera singula binæ in uestibulo portæ interioris, & binæ hinc & inde exterius in Aquilonis porta describuntur: quæ simul omnes octo sunt, in quibus immolatur. His itaque de exteriori narratione discussis, ad spiritalem intellectum sermo redeat: quia tanto iam nobis interioris esse B largiente domino facilior debet, quanto nos exterioris descriptionis ignorantia non angustat. Possunt etenim portarũ nomine, sicut superius dictum est, sancti prędicatores intelligi, ut uestibulum portę sit populus. Qui dum mente humili uerba prædicationis suscipit, in eo mensę ad sacrificium ex uirtute construuntur. Rursum nihil obstat si portam accipimus hoc quod nobis per ora prædicantium sacri eloquij intellectus aperitur, ut uestibulũ portę eiusdem nobis prædicationis uerba sint, quę prius humiliter accipimus, ut C post ad sacri eloquij intelligentiam ueniamus. Sit itaque nobis porta interior testamentum nouum, porta uerò exterior testamentum uetus: quia & hoc spiritalem intellectum aperit, & illud rudib. ad huc mentibus in historia sacri eloquij literam custodit. Habet autem porta interior in magna iam multitudine fidelium populorum duo latera: uidelicet dilectionem dei, & dilectionem proximi. Binæ autem mensæ sunt hinc & inde, quia in dilectione dei necessariò tenenda est fides & uita, in dilectione autem proximi debet summopere patientia & benignitas custodiri. D Est enim in dilectione dei necessaria fides & uita: quia uidelicet scriptum est, Sine fide impossibile est placere deo. Et rursus scriptum est: Fides sine operibus mortua est. Est aũt in dilectione proximi nobis patientia & benignitas conseruanda, quia de eadem dilectione scriptum est. Charitas patiens est, benigna est. Patiens. s. ut illata a ꝓximis mala æquanimiter portet. Benigna aũt, ut sua bona proximis desiderab.li-

Heb. 11. 1. Iac. 2. 1. cor. 13.

derabiliter impendat. Habet quoque porta exterior, uidelicet lex, duo latera: spiritales patres & carnalem populum. In quibus singulis binæ mẽsæ sunt, quia habet in spiritalibus patribus doctrinam & prophetiam, habet in carnali populo circuncisionẽ & sacrificiũ. In his itaq; octo mensis immolatur, quia quicquid fides credit, quicquid uita in exemplo boni operis ostendit, quicquid patientia humiliter tolerat, quicquid benignitas largiter ministrat, quicquid doctrina salubriter docet, quicquid prophetia in posterum præmonet, quicquid circuncisio ad mandatum exterius ligauit, quicquid sacrificium ex deuotione offerentis egit, in omnipotentis dei oculis hoc esse uictimam ostendit. In lege enim etiam per carnale sacrificium quid aliud populus, nisi deuotionem sui cordis immolabat? Notandũ uerò quòd quatuor mensę solummodo ad holocaustum fuisse memorantur, quas uidelicet uestibuli portę interioris accipimus, ut de reliquis quatuor sentiamus, quæ ad sacrificium constructæ fuerant, non ad holocaustum. Holocaustum enim, sicut præcedenti iam locutione professus sum, totum incensum dicitur: Et lex quidẽ deũ ac proximum diligi, diuina mãdata custodiri præcipit: ab alienarũ rerum concupiscentia compescit, non tamen omnia dimitti iubet. In testamento autem nouo nos ueritas contestatur, dicens. Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, nõ potest esse meus discipulus. Atque iterum dicit, Qui uult post me uenire, abneget semetipsum. Mensæ ergo interioris portæ holocaustum habent, quia in uirtutibus testamenti noui quasi per holocaustum omnia incendimus, quando omnibus quę huius mundi sunt renunciauimus. Mensæ uerò portæ exterioris sacrificiũ habent, sed holocaustum non habent, quia præcepta legalia decimas offerri iubent, sed dimitti omnia non iubent. De interioris autem uestibuli quatuor mensis dicitur, ut immoletur super eas holocaustũ & pro peccato & pro delicto, Hoc etenim inter peccatũ & delictũ distat, quòd peccatũ est mala facere, delictum uerò est bona derelinquere quæ summopere sunt tenẽda. Vel certè peccatum in opere est. delictũ in cogitatione. Rectè ergo in interioris portæ quatuor mensis immolatur holocaustũ & pro peccato, & pro delicto, quia quicunque potuerit hoc præsens seculum pleniter cõtemnere, & derelinquens omnia, semetipsum domino holocaustũ dare, ipse iã perfectè nouit & peccata operis plangere, & peccata cogitationis, uel quod malum fecit, uel quod debuit facere bonum, non fecit. Qui etenim totum dimisit, culpas suas in fletibus iam liberius cõspicit. Cumq; eius mentem terrena cura nõ præpedit pro opere simul & cogitatione plangendo, mentem suam omnipotenti domino quid aliud quàm holocaustum dedit? Neque hoc à ratione uidetur extraneum, quod propheta cùm latus exterius diceret, & ostium portæ nominaret, addidit. Quæ pergit ad Aquilonem. In exteriori enim custodia literæ lex data tenebatur. Ostium uerò portæ est ipse historicus intellectus legis, qui ad domini timorem ducit. Quæ porta ad Aquilonẽ pergere dicitur, quia lex eadẽ sub timore mortis frigida Iudaici populi corda constrinxit. Quasi enim per calorẽ ille populus curreret, si præcepta dominica ex amore seruasset. Sed quia sub timore mortis propositæ literam custodiuit, quasi in torpore frigoris remansit. Vnde nouis populis æterna præmia amantibus, non autem temporalia tormenta timentibus atque iam calentibus dicitur. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis, in quo clamamus, abba pater. Dicatur aũt: Quatuor mensæ hinc, & quatuor mensæ inde per latera portæ.] Dum enim fides & uita, doctrina & prophetia in bonorũ mentibus custoditur, porta nostra, id est, intellectus sacri eloquij, quatuor ex latere mensas habet. Cunq; in proficientibus populis sancta prædicatio patientiam & benignitatem seruat, quæ prius in carnalibus circuncisionem & sacrificium custodiunt, mensæ quoque quatuor quasi ex alio latere mõstrantur. Quæ simul omnes octo ad immolandum fiunt, quatuor uidelicet interiores ad holocaustũ, quatuor uerò exteriores ad sacrificiũ. Quia & hi qui in sancta Ecclesia fidem, uitã, patientiã atq; benignitatẽ custodiũt, summis iã proculdubio uirtutibus pollẽt. Et hi qui in synagoga

Luc. 14
Luc. 9
Rom. 8

synagoga doctrinā & prophetiam, circuncisionem & sacrificium cognouerūt, alia offerendo, atq; sibimetipsis alia retinēdo, deuotionis uictimam omnipotenti domino dederunt. Sed quia superius dictum est idcirco mēsas quatuor interioris uestibuli constructas, ut immoletur super eas holocaustū & ꝓ peccato & ꝓ delicto, unde mensæ ipsæ cōstructæ sint, inferius aperitur, cùm subditur: Quatuor aūt mensæ ad holocaustum de lapidibus quadris extructæ.] Quos enim hoc loco lapides quadros accipimus, nisi quoslibet sanctos quorū uita in prosperitate atq; aduersitate nouit fortiter stare? Lapis etenim quadrus æque stat, in quocunq; latere fuerit uersus. Quisquis ergo in prosperitate nō extollitur, in aduersitate non frangitur, suasionibus ad malum nō trahitur, uituperationibus a bono opere nō reuocatur, lapis quadrus est. Et quasi ex omni latere statū habet, qui casum in qualibet permutatione non habet. Certè cùm Iudæorum populum propheta a fide perire cognosceret, & sanctos apostolos surgere in Ecclesia ꝓuideret, ꝑ quos multi sunt ex gētibus in fidei & uitæ fortitudine solidati, in magna cōsolatione locutus est, dicens: Lapides ceciderūt, sed quadris lapidibus ædificabimus. Vidēs quippe in sancta Ecclesia Apostolos, martyres atque doctores surgere, de lapidum casu, id est, de Iudæorum perditione, minus doluit: quia omnipotētis dei ædificium, id est, sanctam Ecclesiam de quadris lapidibus ædificari conspexit. Mensæ ergo quatuor de quadris lapidibus construuntur: quia fides & uita, patiētia & benignitas de uita sanctorum in exemplum datæ sunt sequentibus populis, ut iam uestibulum mensas habeat, id est, uirtutes uitæ populus teneat, in quibus omnipotenti deo orationis sacrificiū in ara sui cordis incēdat. Quicquid enim boni fideles sanctæ Ecclesiæ populi uel fecerunt uel faciunt, hoc in exemplo de prædicatorum suorum uita susceperunt. Vnde enim mensas hoc uestibulum haberet, nisi quadros lapides inuenisset? Vt enim unū de quadris lapidibus breuiter ad medium deducamus, uultis fratres charissimi fidem uidere? Mihi uiuere Christus est & mori lucrum. Vultis uitam cognoscere? Mihi mundus crucifixus est, & ego mūdo. Vultis patiētiā audire? Vsq; in hāc horam & esurimus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris. Maledicimur, & benedicimus, persecutionē patimur, & sustinemus, blasphemamur, & obsecramus. Vultis benignitatē cognoscere? Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus uestris. Ac ne forsitan credamus quia eorum pro quibus impendi desiderat, debitor fuerit, mox ad eosdē discipulos subiungit, dicens: Licet plus uos diligens, minus diligar. Cùm ergo à populo fideli ad imitandas uirtutes sanctorum prædicatorum uita cognoscitur, profecto in uestibulo de quadris lapidibus mensæ construuntur. Habuit uerò & synagoga spiritales patres in doctrina atque prophetia, ex quibus exemplum uitæ in uirtutibus traheret. Sed rudis eius populus magis per timorē seruiens, quàm ꝑ amorem sequens, uitas patrū noluit imitari quas uidit: atque ideo porta exterior, quæ ad Aquilonem uergit, mensas nō habet ad holocaustum. Sed quia hæc moraliter diximus, restat adhuc ut easdem mensas per intelligentiam typicam perscrutemur. Porta etenim nostra in interiori uestibulo quatuor mensas habet, quia sancta Ecclesia ad eruditionem fidelium populorum, quatuor regentium ordines accipit, quos Paulus ex dono omnipotentis dei enumerat, dicens: Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alios uerò Euangelistas, alios autem pastores & doctores. Pastores uerò & doctores unum regentium ordinem nominat, quia gregē dei ipse ueraciter pascit, q docet. Habuit quoque & porta exterior mēsas quatuor, quia uidelicet synagoga, obsequij exterioris obseruantiam per principes sacerdotum & seniores populi, per scribas atque Pharisæos tenuit. Qui scilicet Pharisæi, etiam legis doctores uocati sunt. Siue autem exteriori, seu interiori portæ duæ mensæ hinc sunt, & duæ inde, quia in exordijs suis sancta Ecclesia Apostolos & prophetas habuit. Prophetas autem dicimus non eos qui in ueteri populo fuerant, sed eos qui in sancta Ecclesia post apostolos

los sunt exorti. Posteriori quoque tempore quod nunc est, habet Euangelistas atq; doctores. Quia uerò Euangelium bonũ nuncium dicitur Euangelistas utique appellamus, qui rudibus populis bona patriæ cœlestis annunciant. Qui uidelicet Euangelistæ atq; doctores & priori quidẽ tempore fuerũt, sed & nunc usq; domino largiente permanent: quia adhuc quotidie & infideles populos ad fidem trahi, & fideles quosque in bonos mores per doctores erudiri cognoscimus. Apostoli uero & prophetæ ab hoc tempore præsenti sublati sunt: atque ideo dicimus quia mẽsæ hæ portæ nostræ, id est sanctæ Ecclesiæ, quasi in alio latere fuerunt. Habet & porta quæ pergit ad Aquilonem, duas mensas hinc, & duas inde: eosdem quos diximus principes sacerdotum & seniores populi in maiori authoritate regiminis. Scribas quoque & Pharisæos qui rudi illi populo minori loco præfuerunt. Sed hæ mensæ iuxta portam sunt quæ ad Aquilonem pergit: quia cùm quatuor isti ordines populo præessent, synagoga in persecutione redemptoris nostri sæuiẽs, ad torporem perfidiæ prorupit. Quæ tamẽ mensæ habuerunt sacrificiũ, quod iuxta solam literã tenuerunt: unde & ad torporem frigoris lapsi sunt, quia flãma spiritus succẽsi nõ sunt. Interiores aũt mẽsæ holocaustum nõ habẽt, quia siue in cordibus Apostolorũ atq; prophetarũ, seu in mente Euãgelistarum atq; doctorũ, ignis spiritus & arsit & ardet. Qui pro eo quod omnẽ eorum cogitationẽ in bono opere assumit, flamma amoris Dei quasi holocaustũ simul quod inuenit incendit. Holocaustũ enim offerunt, qui siue in bono opere, seu in sancta cogitatione medullitus accenduntur. Mensæ uerò hæ ex quadris lapidibus factæ sunt, quia dum quotidie sacri eloquii in suis cordibus uerba meditant, ad offerendũ domino orationis holocaustũ quasi ex quadris lapidibus construuntur. Verba etenim scripturæ sacræ lapides quadri sunt, qui ubique stant: quia ex nullo latere reprehensibilia inueniuntur. Nã in omne quod præteritum narrant, in omne quod uenturum annunciant, in omne quod moraliter prædicant, in omne quod spiritaliter sonant, quasi in diuerso latere statum habent: quia reprehensionẽ non habent. Corda itaq; sanctorum mensæ Dei sunt ad holocaustum ex quadris lapidibus constructæ: quia qui Dei uerba semper cogitãt semetipsos domino à carnali uita in cogitatione mactant. Vnde scriptũ est: Lex Dei eius in corde ipsius, & non supplantabuntur gressus eius. Et unde rursum dicitur: In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Sed quia mensæ hæ unde sint constructæ cognouimus, etiam cuius mensuræ sint audiamus. Sequitur. Longitudinẽ unius cubiti & dimidij, & latitudinem cubiti unius & dimidij, & altitudinem cubiti unius.] Hunc locum quidam exposuit, dicens: Longitudinem & latitudinem habet mensa, unum cubitum & dimidiũ, id est, per quadrum: quæ simul iunctæ tres cubitos faciunt. Qui tres cubiti habent in altitudinem cubitum unum, ut mysteria Trinitatis unius cubiti, hoc est, diuinæ maiestatis mensura cõseruet. Qui uidelicet sẽsus expositionis idcirco non potest stare, quia in illa summa trinitate quæ omnia creauit, omnia continet, dimidium nihil est, nec ex duobus dimidijs aliquid unum. Neque enim quicquam imminutionis ac decisionis habet illa substantia: quæ semper incommutabilis manens, nec detrimentum recipit nec augmentum. Sæpe autem diximus longitudinem ad longanimitatem spei, latitudinem uerò ad charitatis amplitudinem pertinere. Mensæ ergo quæ ad holocaustum constructæ sunt, longitudine cubiti unius & dimidii metiuntur: quia sancti patres atq; doctores, qui se longanimiter ad secreta spei intimæ extendunt, per hoc quod in uirtutibus uiuunt, quantum ad humanã quidem mensuram pertinet, ualde perfecti sunt: quantum uerò ad diuina mysteria, quæ plene ab homine capi non possunt quàm diu in hac mortali carne subsistit, perfecti non sunt. In semetipsis ergo iam cubitum habent, in deo autẽ adhuc cubitum non habent: quia iam quidem in uirtutibus plenè proficiunt, sed tantũ aliqd de Deo adhuc ex parte cognoscunt. Ecce iterum in mensura mensę ad testimonium Paulus occurrit. Videamus an eius uita cubito integro mensuretur,

Psal. 36
Ps. 118.
Philip. 2

tur. Dicit enim: Quotquot pfecti sumus hoc sapiamus. Videamus si in his quæ de Deo sentit, iam se ad percipienda mysteria perfectè tetenderit. Ego me non arbitror comprehendisse. qui rursus ait: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cùm autem uenerit quod perfectũ est, euacuabitur quod ex parte est. Qui iterum dicit; Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Si ergo perfectus est, & ex parte cognoscit, cubitũ habet quantum ad se, sed tamen dimidium super se. Tendãtur ergo in longanimitate spei corda sanctorum, tendantur in perfectione quam habent, cubito uno. Sed quia adhuc plenè uidere nõ possunt ubi spei oculum mittunt, hoc quod super unum cubitũ habent, in dimidio cubito recidatur, quatenus in hac uita semper se imperfectos aspiciant, & ardentius ad perfectionem currant. Habent quoq; mensæ latitudinem cubiti unius & dimidij: quia sanctorum corda in charitatis amplitudine dilatata, iuxta proximũ quẽ diligunt & uidẽt, habent cubitũ. Possunt enim perfectè diligere, quos perfectè ualent iuxta aliquid scire. Omnipotentem uerò Deum medullitus diligunt, medullitus sequuntur, sed tamen tantũ diligere non possunt quantũ debent: quia adhuc non ualent uidere quem diligunt, & mensura amoris minor est, ubi adhuc mensura minor est cognitionis. Super unũ ergo cubitum habent & dimidium: quia hoc eis iam in amore integrum est, quod ualde minus est in charitate cũ proximo, atque illud quod eis ualde maius est adhuc in amore Dei quem nõ uident, integrum non est. De hoc amore qui hic incipitur, ut ex uisione domini in æterna patria perficiatur, rectè Esaias loquit dicẽs: Viuit dominus cuius ignis est in Sion, & caminus eius in Hierusalem. Plus est aũt caminũ esse quàm ignem: quia esse ignis & paruus potest, in camino autem uastior flamma succenditur. Sion uerò speculatio, Hierusalem uisio pacis dicitur: pacem uerò nostrã hic interim speculamur, ut illic postmodum plenè uideamus. Ex amore ergo domini in Sion ignis, in Hierusalem caminus: quia hic amoris eius flammis aliquatenus ardemus, ubi

Phil. 3.

Esa. 31.

A de illo aliquid contemplamur. Sed ibi plenè ardebimus, ubi illũ plenè uidebimus quem amamus. Altitudo uerò mensarũ ẽ cubiti unius. Quæ est enim altitudo sanctorum, nisi fides inuisibilium? Per fidẽ enim creditur quod nõ uidetur, atq; ideo per hanc iustorum mensa ad altitudinem ducitur, ut cuncta uisibilia despiciat in terra, & ea quæ audit inuisibilia sequatur in cœlo. Sed unũ cubitũ habet altitudo mẽsæ: quia unitas est fidei in corde omnium sanctorũ. Vnum Deũ esse Trinitatẽ & patres testamenti ueteris, & prædicatores ꝓfessi sunt testamenti noui. Altitudo itaq; B mensarũ nil uno cubito amplius, nil minus habet: quia in magna sibi unitate cõcordat omniũ fides patrũ. Sed hi qui iã in longanimitatem spei summis uirtutibus proficientes, unum & dimidiũ cubitũ habẽt, atq; in latitudine charitatis uno ac dimidio cubito metiuntur, in altitudinem uerò fidei uno cubito excrescũt, magni sunt, & summa admiratione uenerãdi. Debent ergo paruulorũ animas in sinu suæ cõuersationis suscipere, atque eas in conspectu domini uelut quoddam holocaustum ac sacrificiũ offerre. Vnde aper- C tè sequitur: Super quas ponunt uasa in quib. immolatur holocaustũ & uictima.] Quid enim sunt animæ fideliũ, nisi uasa sancta quæ uerba pietatis capiunt. ut ex eorũ mentibus holocaustum uitæ atque orationis immoletur? Hinc est enim ꝙ Paulus cùm adhuc rudis esset in fidei uocatione: quia iã domini uerba perceperat, & cœlesti gratia plenus erat, uas appellat, cùm dicitur. Vas electionis mihi est. Hinc pastores atq; doctores prophet aadmonet, dicens: Mundamini qui fertis ua- D sa domini. Ipsi etenim quasi mẽsæ domini uasa portant, qui uitam fidelium erudiendo tolerant, ut quandoq; hanc domino ad holocaustũ & sacrificium perducãt. Sed neq; hoc negligẽter intuendum est, quod in eisdem uasis holocaustum & uictima dicitur immolari. Holocaustum enim sicut & superius diximus, uictima est, non tamen uictima holocaustum: qa cùm quid ex parte offertur, & ex parte retinetur, sacrificium quidem est, sed holocaustum non est. Sunt uerò in multitudine magna fidelium alij. qui quæ mundi sunt

Act. 9.
Esa. 52.

sunt omnia relinquunt, cuncta quæ possident tribuunt, nihil sibimetipsis reseruant ad æternã patriã medullitus anhelant, seque ex toto corde in lachrymis mactant. Hi uidelicet uasa super mensam sunt, in quibus immolatur holocaustum. Et sunt alii qui curam propriæ domus gerunt, de filiis cogitãt, eisdem hæreditatem seruant. Qui tamẽ æterni iudicii memores, misericordiam pauperibus impendunt, alimenta ac uestiméta eis ex parte qua decreuerint tribuũt. Hi nimirum uasa super mensam sunt, in quibus uictima immolata est non holocaustum. Quia enim patientia & doctrina sanctorum admonendo & substinendo, suadendo atque terrendo aliorum corda usque ad hoc erudiũt, ut omnia deserant, & totos se in amore domini accendant: aliorum uero ad hoc usque instruũt ut quia omnia relinquere non ualent, uel ex parte qua præualent, misericordes fiãt, & carnis curam cum animę cura partiantur: mensæ domini de quadris lapidibus instructæ uasa portant, in quibus immolatur holocaustum & uictima: quia & perfecti, sicut dictum est, cum omnia deserunt, totum cor in amore domini accendunt, & imperfecti sacrificium offerũt, ꝙ ex parte deuouerunt. Sequitur. Et labia eorum palmi unius, reflexa intrinsecus per circuitum.] Quid est hoc quod mensarum labia palmo metiuntur, nisi quod in palmo manus tenditur, & sancti patres atque doctores ea prędicãt, in quibus auditorũ opera tẽduntur? quasi enim manũ extendimus, cum opera nostra dilatamus. Loquatur ergo unusquisque doctor, cor audientis exerceat, ociosorum torporem excutiat. quos dum ad bona opera tetenderit, palmum se habere in labiis ostendit. Pensandum quoque quia in palmo digitus maior ac minimus tenditur. Quid uero in maiori ac minimo digito, nisi magna & extrema actio designatur? Palmum ergo mensæ in labiis habeant quatenus in doctorum suorum prædicatione auditor euigilet, & sic ex eorum admonitione magna opera faciat, ut agere et minima non omittat. Sic minimis intentus sit, ut piger in agendis maioribus nõ sit. Vnde per Euangelium ueritas dicit. Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, (*Mat.* 23.)

A quia decimatis mentam & anetum & cyminum, & relinquitis quę grauiora sunt legis, iudicium & misericordiam & fidem hæc oportuit facere, & illa non omittere. Per iudicium quippe & misericordiam & fidem. maior digitus operationis ostenditur. Per mentam uero & anetum & cyminum, digitus proculdubio minimus figuratur. Hæc ergo oportuit facere, & illa non omittere, quia si opus nostrum palmo metiri uolumus, sic necesse est ut tendatur minimus, quatenus maior digitus non attrahatur. Bene autem cum mensarum labia metiuntur, & mensura B palmi dicitur, additur unius, ut ex doctorum prædicatione sicut unitas tenetur in fide, ita quoque unitas mentium seruetur in opere, ne per opus bonum quod alter agit, alter ad discordiæ malum prorumpat. Ita etenim bona facere opera debemus, ut per hæc quoque cum his cum quibus uiuimus unanimitatem recte ut possumus conseruemus, id est, non deserendo quod agimus, sed præueniendo bonis persuasionibus malum discordiæ quod timemus. Sic in suis operibus unitatem palmi custodiens Paulus discordiam generari prohibebat, cum quen- C dam lapsum atque ab Ecclesia abiectum iam uelle recipere Corinthios uideret, dicens, Si cui aliquid donastis, & ego, Nam et ego si quid donaui, propter uos in persona Christi, ut non circunueniamur a satana. qui uidelicet solet de bonis mala generare, & hoc quod per charitatem agitur ad discordiam trahit. Vnde & mox de ipso subiecit, dicens, Non enim ignoramus cogitationes eius. Doctor autem qui per bona quæ prædicat, in suis auditoribus rectam operationem forma, si mentes operantium ad unanimitatem non ligat in labiis palmum habet sed eam quæ D dicta est palmi unitatem non habet. Pensandũ uero est ualde quod dicitur quia earundem mensarum labia interius sunt reflexa. Tunc enim mensarum labia intrinsecus reflectuntur, quando doctores ad conscientiam reuocant tacita cogitatione quod dicunt, quando semetipsos subtiliter perscrutantur si faciunt quod loquuntur. Recte autẽ cũ reflexa intrinsecus mensarum labia dicuntur, additur quoque per (2. *cor.* 2.)

circuitum : ut non in una qualibet separ
te considerent , atque ex alia semetipsos
perpendere prætermittant, sed ubiq; seme
tipsos inspiciant , & in quantum præua-
lent studeant singula opere implere quæ
docent, ne si prædicantes facere bona dis-
simulant , sui uastatores sint, cultores alie
ni. O doctor, ecce iam mensa es , iam ua-
sa portas , iam in uasis fidelibus pondus
holocausti & uictimæ sustines , sed intus
reflecte labium, id est, ad cor reuoca sermo
nem. Audi quod dicis, operare quod præ-
dicas . Si enim negligis implere quod do-
ces, aliis messem seminas, & ipse a frumen
ti participatione ieiunas . Vnde scriptum
est , Cuius messem famelicus comedit. (*Iob 6.*)
Messem quippe doctoris qui bona loqui-
tur sed non operatur , famelicus comedit,
quia is qui panem iustitiæ esurit , opera-
tur mandata quæ audit, & ipse fructum
non habet qui seminando laborauit.
Hinc Salomon ait , Abscondit piger ma- (*prou. 19.*)
num suam sub axella, nec ad os suum por
riget eam. Nemo ita piger est, ut ad os ma
num comedendo reducere laborem putet.
Sed piger nec ad os manum suam porri-
git , qui nec hoc uult operari quod dicit.
Hinc iterum de bene docentibus & male-
operantibus dicitur, Filii Effraim inten- (*psal. 77.*)
dentes arcum, & mittentes sagittas , con-
uersi sunt in die belli . Intendunt arcum,
atque sagittas mittunt, qui scripturæ sacræ
sententias proponunt, & uerbis rectis au-
ditorum uitia feriunt . Sed conuertuntur
in die belli , quia post semetipsos redeunt
in tentatione uitiorum, & pectus oppone
re non uolunt, quia in tentationum certa
mine non resistunt . Hinc iterum dicitur,
Auertisti adiutorium gladii eius , & non
es auxiliatus ei in bello, Gladius quippe (*Psal. 88*)
doctoris , est sermo dei. Vnde per Paulum
dicitur, Et gladium spiritus, quod est uer-
bum dei . Omnipotens itaque deus cum (*Ephe. 6.*)
doctorem respicit nolle operari quæ dicit,
in die belli adiutorii eius gladium auer-
tit , quia in tentationum certamine non
permittit ei esse in adiutorium doctrinæ
uerba quæ dedit . Habet igitur gladium,
sed hunc in bello non adiuuat , quia cum
aduersitas tentationis eruperit , uerbi obli
uiscitur quod dicebat . Ecce enim de pa-
tientia forsitan sermo doctori est , doctri-
A næ suæ magisterio docere cogitur qualiter
contra illata damna , contra auditas con-
tumelias patientia seruetur . Sed cum ip-
se uel damno uel contumelia fuerit la-
cessitus, oblitus quod docuerit , uel in læ-
sione proximi , uel in reddendo grauius
contumeliam excedit . Inter hæc itaque
cogitet, quia mensa Dei est, labium intus
reflectat , seruet quod prædicat. Scriptum
quippe est , In patientia uestra possidebi- (*Luc. 21.*)
tis animas uestras. Et rursum scriptũ est:
Doctrina uiri per patientiam noscitur. Si (*prou. 19.*)
itaque index doctrinę patientia est, tanto
quisque doctus ostenditur , quanto pa-
B tiens fuerit. Hinc est enim quod bonus il
le discipulus qui magistrum tolli in aera
uidebat, per magnæ charitatis affectũ cla (*4. Reg. 2.*)
mabat, dicens : Pater mi, pater mi , currus
Israel & auriga eius. Quod est fratres cha
rissimi ꝙ Helias currus Israel & auriga di
citur, nisi quia auriga agitat , currus por-
tat? Doctor ergo qui mores populi et
per patientiã sustinet, et sacri eloquij uer
bis docet, et currus dicitur et auriga. Cur
rus, quia tollerando portat: auriga , quia
ex hortando agitat. Currus, quia mala su-
stinet: auriga, quia populum bonis admo
C nitionibus exercet . Fortasse autem cõtra
uanam gloriam sermo doctori est, & mirè
insinuans qualiter debeat declinari , eis-
dem ipsis sermonibus uanã gloriam quę-
rit , quibus contra eandem uanam glo-
riam disputat. Si igitur hoc appetit adipi-
sci quod prohibet mensa intus labium nõ
reflectit . Tunc autem mensa domini ex
quadris lapidibus extructa habebit intus
labium reflexum , si studuerit audire quod
docet. Scriptum quippe est : ne quid per
contentionem neque per inanem glo-
D riam . Atque eisdem rursus egregius præ- (*phil. 2.*)
dicator dicit : Nec quærentes ab homini-
bus gloriã , neque a uobis neque ab aliis.
De prædicationis etenim labore laudem
transitoriam quærere, quid est aliud quam
rem magnam uili precio uenundare ?
Sed est in doctrinæ uerbis graue periculũ
quia sæpe sermonem docentium fauores
audientium sequuntur , & cum doctores
ab eo quod bene innotuerint , apparere
iam minores in dictis nolunt , doctrinæ
uerbum quod pro acquirendis animabus
auditores ex omnipotentis dei amore in-
choauerunt

choauerunt, in hoc postmodum pro acqui rendis laudibus laborant. Et qui in uerbis dei quærebant prius lucra spiritalia, temporales postmodum fauores sequuntur. Vnde fit ut siue recta quælibet opera, seu sanctæ doctrinæ uerba, in omnipotentis dei iudicio pereant, cum per hęc quisque transitoriis fauorib. anhelat. Hinc etenim per prophetam Iudeæ dicitur, quòd in seipsam incauta mens inuenit, si saltem post culpam suas caute cogitationes timetur, Oliuā uberem, pulchram fructiferam, speciosam uocauit dominus nomen tuum. Ad uocem loquelæ grandis exarsit ignis in ea, & combustra sunt fruteta eius, Oliuam quippe uberem & pulchram fructiferam & speciosam dominus uocat, cuius uel efficaciam in operatione uel sancta studia in uerbis scientiæ approbat. Sed ad uocem loquelæ grandis exarsit ignis in ea, quia cum laudari quis cœperit, erubescit forsitan minor uideri quam dicitur, & studet esse quod dicatur. Vox enim grandis loquelæ est, fauor adulantis. Vnde scriptum est: Qui benedicit proximo suo uoce grandi de nocte consurgens, similis est maledicenti. Ad uocem ergo loquelæ grandis exarsit ignis in ea, quia in magnitudine fauoris, flamma in corde accenditur de amore laudis. Sed omnia oliuæ fruteta comburuntur, quia ante omnipotentis dei oculos uel quæ bene gesta, uel quæ scienter sunt dicta depereunt, cum iam non amore domini, sed intentione transitoriæ laudis fiunt. Sic enim cogitationi bonæ cogitatio sinistra subiungitur, ut uix ipse qui easdem cogitationes generat animus cognoscat. Vnde prædicator egregius cum loquens subtiliter diceret, Viuus est sermo dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad uisionem animæ ac spiritus, ilico subiunxit, Compagum quoque & medullarum: & discretor cogitationum et intentionum cordis. Distinguit enim dei sermo compages & medullas: quia discernit cogitationes & intentiones cordis. Per cōpages quoq; ossibus ossa iūguntur. Et sæpe dū quid recta cogitatione agimus, sed subito I laudis amore declinamus atq; hoc ꝓ laude facimus ꝙ prius facere ꝓ ue

Hier. 11

prou. 27

b. 4.

A ritate cœperamus, quia cogitationes cogitationibus adiunguntur quasi quædam compages fiunt. Sed habent ossa quæ in compage iuncta sunt, etiam medullas. Quod prædicator sanctus apertius intulit cum subiunxit, Discretor cogitationū & intentionum cordis. Compages enim nostræ cogitationes sunt, medullæ autem intentiones. Et sæpe aliud cogitamus, atque aliud est quod per cogitationem intendimus. Nam si quis proposito nummorum præmio, pupilli uel uiduæ causam defendat, & fortasse Ecclesiam ingrediens in suis precibus deo dicat. Tu uides quia causam pupilli & uiduæ defendo, iste proculdubio quod cogitat scit, sed quo intendat eius cogitatio ignorat. Aliud quippe cogitat, atq; alio intēdit. Nō enim defensionem pupilli uel uiduæ, sed mercedem nummorum quærit. Nam tollere temporale præmium, & non pupillum ac uiduā defendere intendit. Sermo itaque Dei discretor est cogitationum & intentionum cordis: quia non aspicit quid apud temetipsum cogitas, sed per medullam compagis, id est, per intentionem cogitationis quæ accipere requiris. Restat ergo ut doctor cum loquitur, quasi mensa dei semper intus labiū reflectat, ne aut mala intentione loq inchoet, aut cū bene cœperit, se ductus fauoribus, in appetitum alium declinet. Fortasse autem de custodia disciplinæ sermo doctori est. Et sæpe etiam contingit disciplinæ regulam quam scit dicere, nesciat tenere, qui aut nimio zelo motus, minus se per mansuetudinem temperat, aut nimia mansuetudine placidus, minus se contra uitia in zeli stimulo inflammat. Magna enim consideratione debemus pensare quod scriptum est, Quia in uasis templi inter coronas & plectas boues & leones & Cherubin exculpta sunt, & subter boues & leones lora dependentia. Coronæ quippe signum uictoriæ, plectæ autem concordiæ unanimitatē signāt. Cherubin uero plenitudo scientiæ dicuntur. Sacerdotes enim atque doctores inter coronas & plectas, id est, inter fortitudinem boni operis quo ad uictoriam currunt, & charitatis concordiam quo a se uicissim non discrepant, per boues & leones atque Cherubin designati sunt:

3. Reg. 2

 quia

quia in plenitudine scientiæ quam habēt necesse est ut & boū mansuetudinē teneāt & feruorū leonū, quatenus in disciplinā quā prædicāt & ex sancto zelo accēsi sint, & ex paterno dulcedine trāquilli. Quibus subter se lora depēdeāt, ut disciplinæ suæ retinacula qbus ipsi legati sunt, etiā subiectis suis sollicite impēdāt. Super eos enim lora depēdere, est custodiç uincula subditis tenere, Quæ tūc recte seruant, cū nec boū māsuetudo in zeli feruore amittitur nec leonum terror in mansuetudine declinatur. Tanta quippe debet esse discretior ut nec disciplina nimia, nec ipsa quoque misericordia sit remissa, ne si inordinate culpa dimittitur, is qui est culpabilis, in reatu grauius adstringat. Et rursus si culpa immoderate retinetur, tanto qui corrigitur deterior fiat quanto erga se nil ex benignitatis gratia agi considerat. Exhibenda itaque prauis est asperitas in ostensione, charitas in mente, ut & dura ostensio delinquentem coerceat & charitatis custodia mercedem mansuetudinis non omittit. Ecce dum loquor Ioseph animum pulsat, ut ad ostēdēda quæ dico, ipse testis ueniat. Certe somnium quod de ꝓfectu suo uiderat, fratribus narrās, per hoc quod innocenter retulit, malitiæ contra se stimulos excitauit. Ab eisdem fratribus, Hismaelitis est uenditus, in Egyptum ductus, mira omnipotentis domini dispensatione eidem Egypto prælatus est. Cumque in terra Chanaan fames exurgitet, fratres ad Ægyptum uenerunt, Ioseph prælatum Ægypto repererūt, eumque submissis ad terram ceruicibus adorauerūt. Et quia mutari dei consilium non ualet, quem ideo uendiderunt. Tunc ipse uir dei spiritu discretionis plenus, cognouit fratres non cognitus. Sed memor culpæ, & remissor iniuriæ, mala fratrum nec reddere studuit, nec sine purgatione laxare, Nam suspecta uoce protinus dixit: Exploratores estis uos, ut uideatis infirmiora terræ, uenistis, iam nunc experimentum uestri capiam. per salutem Pharaonis non egrediemini hinc. O iaculum in corde. Peregrini uenerant, famis periculum fugiebant, frumenta quæ quærebant non acceperant, et feriri se insuper iactatione criminis uidebant, Inter hæc ducuntur ad

Gen. 37.

Gen. 39.

Gen. 42.

carcerem, & post triduū adhuc in eadē asperitate terrentur. Iam reditur ad cor, iam culpæ memoria pulsat animum, atque inter se inuicē loquuntur: Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrē nostrum. uidentes angustiam animæ illius, cum deprecaretur nos, et non audiuimus idcirco uenit super nos ista tribulatio. In his autem cor Ioseph amore uincitur, secessum petit, soluit flendo quod pietati debuit. Seuerus ad fratres reuertitur, ut cruciatas eorum animas a culpa liberaret. post hęc unus religatur in uinculis, dimittuntur cæteri cū frumentis, ut unus frater ueniat quē minimum habere se dixerant. venit postmodum frater. Vincebat mentē pietas, cum frater innocens uideretur, sed permanebat in ostensione asperitas, ut fratres noxii purgarentur. Frumenta dantur cyphus in sacco iunioribus fratris abscondītur, furti post eos quæstio mouetur. Mittitur ut reducantur addicti, in seruitutem decernitur apud quē cyphus fuisset inuentus. In sacco ultimi fratris inuenitur. Tunc Beniamin reducitur, afflicti omnes fratres sequūtur. O tormenta misericordiæ. Cruciat & amat. Reuersi igitur, in terra cum lachrymis prostrati, ueniam postulant. Memores enim quid de illo patri promiserant, mœrore intolerabili tabescebant. Tunc se ultra cohibere nō ualens pietas clausa prorupit ad medium, & excussit charitatis lacrymas de uultu seueritatis. Detersa est ira quæ apparebat & non erat, ostensa misericordia quæ erat & non apparebat. Sic uir sanctus facinus fratrū & dimisit, & uendicauit. Sic in uigore clemētiā tenuit, ut delinquentibus fratribus nec sine ultione prius existeret, nec sine pietate districtus. Ecce hoc est magisterium disciplinæ, ut culpis & discrete nouerit parcere, & pie resecare. Qui autem discretiones spiritum non habent aut sic dimittunt peccata ut non corrigant, aut sic quasi corrigendo feriunt ut non dimittāt. Doctor ergo cui de disciplinæ moderamine loqui necesse est, mensam dei esse se sciat, atque intus labrū reflectat, ut quod docendo loquitur, hoc sub discretionis spiritu uigilāter operetur, Nec si quædam sibi deesse considerat, oportet ut ab eorū prędicatione conticescat. Locus quippe eius

Gen. 43.

Ibid.

eius exigit ut loquatur. Verbis ergo suis A semeptisum conueniat: etsi non ideo loquit quia operatur, ideo operetur quia loq cōpellitur. Vbi itaq; se cōspicit opere implere quod dicit, ibi auditores admoneat, eorumque animos ad studium bonæ operationis accingat. Vbi autem necdum se uidet implesse quod loquitur, ad bona de quib. auditores admonet, se quoque pariter inflammet: ut ipse etiam simul discat in opere, quod per eum loquitur ueritas in prædicatione. Sæpe enim quod uiuendo nescimus, compulsi loqui doctrinam, loquendo discimus: ut dum de cogitatio- B nis nostrę pigritia reatus nascitur in mente, eãdem mentem compunctio subito oborta transuerberet, & sua uoce excitata euigilet in opere, quę prius torpebat in ocio sine uoce. Ecce autem cum mensę labium palmo tenditur, id est cum per doctoris os contra uitia disputatur, atque ad bona opera cor auditorum accenditur, multi qui eius uerba audiunt, quanta uel qualia mala perpetrauerint, recognoscunt, atque ad eum confitentes ueniunt, eumque pro peccatis suis intercessorem fieri cum fletibus petunt, ut ipse orando deleat cul- C pas, quas prædicando manifestat. Vnde & subditur. Super mensas autem carnes oblationis]Doctores etenim sancti cum pro compunctis peccatoribus atque confitentibus omnipotenti domino preces fundunt, per hoc quod ad ueniam pro carnali eorum uita postulant, mensæ domini carnes oblationis portāt. Vt ergo sint pro quib. conuersis & flentibus rogent, oportet ut eisdem prius in peccato positis prędicent, & cum iam cœperint peccata relinquere, atque ad innocentiam festinare, necesse est ut erga eos ĩ ore doctoris incre D menta prædicationis excrescāt & qbusdā doctrinæ suæ uerbo tāto uehementius insistat, quāto eos grauius cecidisse considerat, uidelicet sciens quod ipse tanto mercedem magnæ remunerationis accipiat, quāto uerbis suis alios de ꝓfundioribus peccatis leuat. Libet inter hęc sctĩ Euāgelii ad mediū uerba deducere, cuius sacra historia per hoc quod factū est miraculū narrat, mira quæ quotidie agūtur denunciat. Nā cōfessi atq; ieiuni ad dñm populicū uenissent, discipulis dñs dixit. Mise- *Mat. 18.* reor super turbā, quia ecce iā triduo sustinent me, nec hñt quid manducent, & si dimisero eos ieiunos in domos suas, deficient in uia, quidā. n. eis de lōge uenerūt. Turba triduo dñm substinet, qñ multitudo fidelium peccata quæ perpetrauit, per pœnitentiam declinans, ad deū se in opere, locutione atq; in cogitatione cōuertit. Quos dimittere ieiunos in domum suā dominus noluit, ne deficiant in uia, quia uidelicet conuersi peccatores in præsentis uitę uia deficiunt, si in sua conscientia sine doctrinæ sanctæ pabulo dimittātur. Ne ergo lassemur in huius peregrinationis itinere, pascendi sumus sacra admonitione. Valde autem pensanda est pia sententia, quę processit ex ore ueritatis, qua dicitur. *Ibidem.* Quidam enim ex eis de longe uenerunt. Est autem qui nihil fraudis & nihil carnalis corruptionis expertus, ad omnipotentis dei seruitium festinauit. Iste de longinquo non uenit, quia per incorruptionem & innocentiam proximus fuit. Alius nulla impudicitia, nullis flagitijs inquinatur solo autem coniugio expertus ad ministerium spiritale conuersus est. Neq; iste uenit de longinquo, quia usus coniunctione cōcessa, per illicita non errauit. Alij uero post carnis flagitia, alij post falsa testimonia, alii post facta furta, alii post illatas uiolētias, alii post perpetrata homicidia ad pœnitētiā redeūt, atq; ad oĩpotentis dei seruitium conuertuntur hi uidelicet ad dominum de longinquo ueniunt. Quāto etenim quisque plus in prauo opere errauit, tanto ab omnipotente domino longius recessit. Nam & prodigus filius qui patrem deseruit, abiit in regionem longinquam, in qua porcos pauit, quia uitia nutriuit. Dentur igitur alimenta eis etiam qui de longinquo ueniunt, quia cōuersis peccatoribus doctrinæ sanctæ cibi præbendi sunt, ut in deum uires reparent quas in flagitiis amiserunt. Quia sepæ doctoribus tanto necesse est ut largioribus cibis doctrinæ satientur, quanto fessi maioribus uitiis uenerunt. Et cum iam confiteri cœperint mala quæ commiserunt, atque cfitendo relinquere & fletibus punire necesse est ut doctores sancti pro eorum peccatis sollicitè exorent, quatenus mensæ dñi carnes oblationis portent. Quod

quoties agũt, & in hoc pro alienis peccatis interueniunt, sua ante dei oculos amplius detergũt: quia ea ipsa charitate se iustificant, qua mira pietate pro alienis iniquitatibus se in lamẽtis mactant. Nec laboriosum debet esse doctori pro conuersis peccatoribus lachrymas fundere, quando & ipse qui omnia creauit, homo factus, pro nostris iniquitatibus in cruce sanguinem fudit: Qui uiuit & regnat cum patre in unitate spiritus sancti deus in secula seculorum, Amen.

Homilia XXII. & ultima.

ET extra portã interiorem gazophilacia cantorũ in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem, & facies eorum contra uiam Australem unam ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad uiam Aquilonis. Et dixit ad me: Hoc gazophylacium quod respicit uiam Meridianam, sacerdotũ est qui excubant in custodiis templi. Porrò gazophylacium quod respicit ad uiam Aquilonis, sacerdotum erit qui excubant ad ministerium altaris. Isti sunt filii Sadoch, qui accedunt de filiis Leui ad dominum, ut ministrent ei. Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, & latitudine centum cubitorum per quadrum, & altare ante faciem templi. Et introduxit me in uestibulum templi, & mensus est uestibulum quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & latitudinem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde, longitudinem autem uestibuli uiginti cubitorum, & latitudinem undecim cubitorum. Et octo gradibus ascendebatur ad eam, & columnæ erant in frontibus una hinc, & altera inde.

Finis Textus Ezechielis.

A SAcri eloquij mysticos sensus, propheta per aspirationem sancti spiritus prudenter intelligens, dicit: mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est ea anima mea. Qui rursus ait: Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. qui.n. nec dum occulta de apertis intelligit oculos uelatos habet. Qui uero iam intelligit reuelatos. Et mirabilia de lege dei considerat, qui spiritaliter literæ uerba discutiens quæ interius magnitudo lateat pensat. An non est mirabile quando aliud auribus sonat, atque aliud exit ad intelligentiam quod non sonabat? Cui ergo uerba sacri B eloquij, nisi lapidi similia dixerim, in quo ignis latet? qui manu quidem frigidus tenetur, sed percussus ferro, per scintillas micat, atq; hoc emittit ignẽ qui post ardeat, quod prius manus frigidum tenebat. Sic etenim, sic uerba sunt sacri eloquij, quæ quidem per narrationem literæ frigida tenentur, sed si quis hæc aspirante domino intento intellectu pulsauerit, de mysticis eius sensibus ignẽ producit, ut in eius uerbis post animus spiritaliter ardeat, quæ prius per literam ipse quoque frigidus audiebat. Ecce etenim propheta dicit: Et extra portam interiorem gazophylacia can C torum in atrio interiori, quod erat in latere portæ respicientis ad Aquilonem, & facies eorum contra uiam Australem unam ex latere portæ Orientalis quæ respiciebat ad uiam Aquilonis.] In his itaque uerbis literæ, ad amorem dei cuius animus inferuescat, quin potius quis non ex ipsa eorum lectione tepefiat? Si autem latens in litera spiritalis medulla discutitur, per hoc scintillæ intellectus exeunt, & incendunt quod prius cordis auribus frigidum sonabat. Nobis tamen ut se aspirante domino interior intellectus aperiat, ipsa prius narratio iuxta literam patefiat. Ait enim quia D porta erat interior, atque extra hanc atrium quod appellatur interius, ac deinde aliæ, id est, Aquilonis, Austri atque Orientis portæ describuntur, ut ipsum atrium quod esse extra portam interiorem dixerat, à portis exterioribus esse interius ostendat. Atrium ergo hoc & foris & intus est: foris, quia extra portam interiorem: intus autem, quia intra portas exteriores. Gazophylacia quoq; cantorũ esse in

psal. 118

esse in hoc eodem atrio narrantur, quæ à latere portæ posita dicuntur respicientis ad Aquilonem. Sed ipsa eadem gazophylacia ad Australem uiam respiciunt. Et subditur: Ex latere portæ Orientalis, quæ respiciebat ad uiam Aquilonis.] In quibus uerbis apertè intelligitur quia cantorum gazophylacia inter latus portæ respicientis ad Aquilonem, & latus portæ Orientalis fuerant posita: quæ porta uidelicet respiciebat ad uiam Aquilonis. Facies itaque gazophylaciorum contra uiã Australem, sed positio inter portam erat Orientis & Aquilonis. Porta ergo interior habebat ex latere portam Aquilonis, ex alio quoque latere portam Australem. In fronte uerò uestibuli Orientalis porta surrexerat, atque sic atrium quod erat extra portam interiorem, ut hoc quoque esset interius, portæ exterius ambiebant. Hæc de uerbis literæ sub breuitate transcurrimus, ut in eis sensus mysticos non breuiter exquiramus. In parte autem superiori tres portæ descriptæ sunt, id est, Oriẽtis, Aquilonis & Austri: moxque interioris atrij tres aliæ narratæ, id est, Austri, Orientis, & Aquilonis: ac deinde porta atrij interioris dicta est, in qua mensæ de quadris lapidibus extructæ memorantur: & porta quæ respiciebat ad Aquilonem, in qua mensæ essent ad sacrificium, non ad holocaustum. Vnde in interiori diximus significari ecclesiam, in exteriori synagogam. Sed his expletis, rursum ꝓpheta incipit interiorẽ portã, atq; tres alias, id est, Aquilonis, Austri, & Orientis describere: & in earum atrio interiori quod erat extra portam interiorẽ, esse gazophylacia, cantores, sacerdotes, templum, altare, sacrificia perhibet. In quibus uerbis qa de sanctæ Ecclesiæ institutione narrare alia ab eis quæ superius dixerat cœpit, patet quòd interioris portæ intellectum mutauit. Si enim sub uno intellectu omnia diceret, nouo ordine ipsa atque alio non replicaret. Nam quomodo possumus extra portam interiorẽ atrium, gazophylacia, cantores, sacerdotes, templum, altare, sacrificia dicere, si per eandem prophetiam interior hoc loco sancta Ecclesia designatur? Cùm enim cuncta hæc intra ipsam sint, quomodo extra portã interiorẽ

A sunt, si extra Ecclesiam non sunt. Intelligi ergo porta interior potest ea de qua iam longè superius locuti sumus, quæ contra portam Aquilonis & Orientalem dicitur posita, per quam figurari diximus aditum qui nobis ad interiora gaudia patriæ cœlestis aperitur, ut hic quoq; per portas quæ circa uestibulum narrantur, sancta Ecclesia: per portam uero interiorem, cœlestis regni aditus figurentur. Sed ne quis me uerba sancti spiritus æstimet ad intellectũ meum uiolenter inflectere, & dicat quia de porta interiori significationem sanctę Ecclesiæ quam semel dixi, mutare non de-

B bui, infulgente dei omnipotentis gratia quæ cœpimus ipsa teneamus, ut & porta interior signet Ecclesiam, quæ nos ad interiora gaudia perducet, & gazophylacia cantores, sacerdotes, templum, altare, sacrificia sint in atrio quod est extra portam & tamẽ extra Ecclesiam non sint. Si enim subtili inuestigatione perquirimus, nil obstat intelligi ut interiorem portam sicut dictum est, sanctam Ecclesiam sentiamus. De qua nunc dicitur: & extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori. Duo sunt etenim quæ dicuntur: Porta interior, atque extra hanc

C atrium interius, quatenus hoc ipsum atrium & exterius sit & interius. A porta exterius, interius autem, sicut prædiximus portis quas narrando subiunxit. Sancta enim Ecclesia duas uitas habet. Vnam quam temporaliter ducit, aliam quam in æternum recipit. Vnam qua laborat in terra, aliam qua remuneratur in cęlo. Vnam qua mercedes colligit, aliam uero in qua iam de receptis mercedibus gaudet, atque in utraque uita offert sacrificium. Hic uidelicet sacrificium compunctionis, & illic sacrificium laudis. De hoc sacrificio dicitur: Sacrificium deo spiritus con-

D tribulatus. De illo autem scriptum est: Tunc acceptabis sacrificium iustitię, oblationes & holocausta. De quo rursus ait: Vt cantem tibi gloria mea, & non cõpungar. In utroque autem sacrificio carnes offeruntur: quia hic oblatio carnis est maceratio corporis, ibi oblatio carnis est in laude dei gloria resurrectionis. Tunc qppe illic quasi in holocaustũ offerretur caro: quãdo in ęterna incorruptione ꝑmuta-

psal. 50.

psal. 29.

ta, nil contradictionis, nil mortalitatis habuerit: qa tota simul amoris eius ignibus accēsa, in laude sine fine permanebit. Porta ergo hæc interior, id est, sancta Ecclesia habeat interiora sua, illā uidelicet uitā quæ adhuc oculis nostris oculta est. Habeat extra eam atrium exterius, id est, uitam præsentem, in qua omne bonū agitur, ut ad bonum sine fine perueniat. Sint ergo in interiori atrio, ꝙ tamē extra portam est, gazophylacia cantorum: quia electi quiq; atq; perfecti qui adhuc in carne mortali subsistunt, & intra sinum sunt sanctę Ecclesiæ, & adhuc extra secreta gaudia interioris uitæ. Sint gazophylacia cātorum interius & exterius: quia corda sanctorum quę omnipotenti deo desiderium suum per magni ardoris amorem cantant, & iam intus sunt, & adhuc intus nō sunt: quia in sanctę Ecclesię sinu posita, & iam uident per spiritum quod intus fortiter ament, & tamen adhuc non uident perfecte quod amant. Sint itaque in interiori atrio gazophylacia, sed extra portā, ut iam & intus sint per desiderium, et adhuc intus non sint per plenarium effectū. Quid sunt autem gazophylacia cantorū, nisi sancta desideria amantium? qui præcepta diuina quasi quasdā diuitias custodiunt in mēte, quas cantādo seruāt, qa mandata Dei non ex timore, sed ex amore perficiunt, eisque ipsæ sacri eloquij prę ceptiones cantabiles fiunt, quas non ex tristitia, sed ex desiderio semper operantur. Vultis cor iusti quasi cuiusdam cantoris gazophylaciū adire? Cantabiles mihi erant iustificationes tuæ in loco incolatus mei. Iustificationes dei dicimus prę cepta diuina, quæ nos iustos faciunt, si impleantur. Quæ tūc nobis in loco incolatus nostri cātabiles fiunt, qn̄ in hac peregrinatione uitę p̄sentis ipsa eadē māda ta diligimus, & ex desiderio implemus. Hinc est ꝙ idem Psalmista iterum ex cantorum gazophylacio se esse insinuat, qui ait: Misericordiā & iudiciū cantabo tibi domine. Misericordiā domini qua peccata laxantur, cātare etiam peccator debet: id est, hanc cum gaudio dicere atque sperare. Sed qs ita iustus est, ut eius sibi æternū iudiciū ante mētis oculos reuocet, & non contremiscat? An potius uenire ad

Ps. 118

Ps. 100

A illud examē tāti iudicis p̄sumat, festinet & gaudeat? Quisquis ille est, magnus est, quia iam misericordiam domini & iudicium cantat. Cantat quippe iudicium, ad quod intrare non trepidat. Sit ergo mens illius gazophylacium cantorum, ut per diuitias misericordiæ quas accipit, lætus pergat ad iudicium quod iā non pertimescit. Videamus si placeat fratres charissimi, aliud quoque gazophylacium cantoris. Forsitan & ipse iudicium cantat. Quid etenim dicit? Ego enim iam delibor, & tēpus meæ resolutionis instat. Bonū certamē certaui, cursum cōsummaui, B fidē seruaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, q̄ reddet mihi dn̄s in illa die iustus iudex. qui laborū suorū conscius, memor certaminis ꝙ egit, memor fidei quam seruauit, esse sibi in iudicio repositā coronam dicit, eamque sibi in illa die reddi sperat potius quam donari, profectò patet quia iudicium cantat, quod uenire desiderat. Vnde etiam subdit: Nō solum autem mihi, sed & his qui diligūt aduentū eius. Nemo enim aduentū iudicis diligit, nisi qui se habere causam in iudicio bonam nouit. Eorum ergo corda qui aduentum iusti iudicis diligunt, gazophylacia cantorum sunt, quia per præ C sumptionem gratiæ & uitæ, per uirtutes sancti desiderij cantant iusti iudicium, quod omnes iniusti pertimescunt. Meminit autem charitas uestra, quia superiori locutione per portā Oriētis fidē, per Aquilonis spem, per Austri autē charitatē diximus designari. Hæc itaq; gazophylacia inter portam Orientis & Aquilonis esse memorantur, atque ad uiam Australem respicere, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, Australem uiam respiciunt, quoniam sanctæ charitatis ignibus inardescunt. Ipsa quoque Orien D talis porta respicere dicitur ad uiam Aquilonis: quia nobis per fidem quidem omnia in baptismate peccata laxātur, sed tamē dū adhuc hic uiuimus, etiam post fidē sæpius ad peccata declinamus. Et quasi Orientis porta uiam Aquilonis respicit, cū uita nostra post perceptam fidem, adhuc aliquatenus in frigore culpæ torpescit. Quis enim in hac uita ualeat post fidem sine culpa uiuere, cum Ioānes dicat:

2. Tim. 4

2. Tim. 4

dicat: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est? Cuius uerbis Iacobus concordans ait: In multis enim offendimus omnes. Si autẽ peccata præterita in fidei perceptione dimissa sunt, & adhuc post fidem ad peccata declinatur, quæ nobis erit præsumptio iustitiæ, quæ spes uitæ permanẽtis: nisi ut dũ adhuc inter portã Oriẽtis & Aquilonis sumus, ad uiã Austri mẽtis oculos leuemus, quatenus ex sancta charitate feruẽtes calor nos amoris liberat à culpa teporis et frigoris? Sint ergo gazophylacia inter portam Orientis & Aquilonis, sed sicut dictum est, ad Australem uiam facies intendant: ut inter hoc ꝙ nati in fide sumus, & ꝙ post ad peccata delapsi, de spe pietatis præsumimus, exerceamus nosmetipsos in ardore charitatis, et ibi tẽdamus oculos cordis, ubi accẽdamur ignibus amoris. Potest autem per Aquilonis portã gẽtilitas, per Austri uiam Iudæa, per Orientis autẽ portam ipse dominus designari. Per Aquilonem quippe non immeritò gentilitas figuratur, quam ille in torporis frigore possidet qui dixit: Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Per Australem quoque portam rectè Iudæa accipitur in qua spiritales patres cœlesti amore ferbuerunt. Quorum unus loquitur dicens Conuerte domine captiuitatem nostram, sicut torrens in Austro. Quæ etsi carnalem populum habuit, in quo uelut Aquilonis frigora portauit, in sanctis tamen suis doctoribus ac prophetis ad deum ac proximum calore charitatis arsit. Orientalis autem porta non immerito ipsum signat de quo scriptum est. Ecce uir, Oriẽs nomẽ eius. Et de quo Zacharias ait: visitauit nos Oriens ex alto. Sint ergo gazophylacia cãtorũ ex latere portæ Aquilonis: quia non solum in Iudæa fuerunt corda sanctorum spiritaliter accensa, sed etiam in gentilitatis multitudine ad sanctæ fidei sacramẽta conuersa, ardent corda sanctorum amore celestis patriæ, inhiant gaudia æterna, suspirant ad societatem sanctorum ciuiũ in cœlo, sed tamen exempla huius ardoris quem dono sancti spiritus acceperũt, à spiritalibus patribus synagogæ capiũt. Vnde ipsa quoq; gazophylacia & in Aquilonis latere posita, oculos ad uiã Australẽ tendunt. Ecce enim ex gentibus uenimus, sed in hoc quoq; pro sancti spiritus amore calemus. Iudææ patres aspicimus, q nobis in suis dictis quotidie sancti desiderii exẽpla præbent. An non quasi calore Meridiani feruoris ardebat, q æstuabat dicẽs: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarũ, ita desiderat aĩa mea ad te deus. Sitiuit anima mea ad deũ uiuum: quando ueniam & apparebo ante faciem dei? Qui rursus ait: Psallam & intelligam in uia immaculata, quando ueniens ad me. Hoc quoque ardore succensus fuerat qui dicebat: Nunc dimittis domine seruum tuum secundum uerbum tuum in pace: quia uiderunt oculi mei salutare tuũ. Quia ergo ex gẽtilitate uenimus, sed sanctos Iudææ patres nobis in diuino amoris imitatione proponimus, quasi quædam cantorũ gazophylacia ex latere portæ quæ uiam Aquilonis respicit, sumus: sed ad uiã Austri facies tenemus Et notandũ ꝙ hæc eadem gazophylacia inter portam Aquilonis & Orientis esse perhibentur: quia uidelicet post incarnationem dominicam, multitudo gentiũ ad fidẽ uenit, atq; inter ipsos fideles populos & sacramenta dominicæ incarnationis quæ medullitus diligunt, corda amantiũ surgunt. Habeant ergo sancti gazophylacia, hinc Orientis portam, et inde Aquilonis, quia inter ipsa redemptionis suæ mysteria quæ sequuntur, & carnales quosdã quos et intra sanctã ecclesiã tolerant, multi in deũ forti amore ꝓficiũt, uirtutibus excrescũt, æterni iudicis aduẽtũ quærunt, & inter ea quæ amant atque illa quę tolerãt, quasi quædam gazophylacia, diuitias spiritus ĩ mẽte seruãt. Nec inter sacramẽta quæ diligunt, & quæ iam contraria portant, deficiunt: quia ad Australẽ uiã facies intendunt. quid enim patimur quod patres nostri pro amore domini antea non pertulerunt? Notandum uero quòd inter portam Austri & Aquilonis Oriẽtalis porta esse describitur, quia dominus ac redemptor noster de Iudęa est natus, moxque in fide sua Ecclesiam ex gentibus traxit, Quasi enim inter Meridianam portam & Aquilonis apparuit, quia ex illa uenit, & istam in suo seruitio conuertit. Vnde

Marginalia: 1. Ioan. 1; Iaco. 3; Esa. 14; Ps. 125; Zach. 6; Luc. 1; Ps. 61.; Ps. 10; Luc. 2; section letters A, B, C, D.

de & bene dicitur ꝙ porta eadem Orientalis ad uiam respicit Aquilonis: quia natus dominus synagogam deseruit, & multitudinem gentium collegit. Notandum quoque est ꝙ dũ de gazophylaciis diceretur: Et facies eorum ad uiam Australẽ, additũ est, unam, ut uidelicet apertè sentiamus, quia non alia est uia ad cœlestem patriam nobis qui ex gentilitate uenimus, atque alia illis patribus qui fuerũt in Iudæa, sed hæc eadem una uia est nobis & illis, quę nos ad æterna gaudia perducit, quę nobis per Euangelium dicit, Ego sum uia, ueritas, & uita. De qua Psalmista ait; Vt cognoscamus in terra uiam tuã, in omnibus gentibus salutare tuum. Quod.n. Hebraicè Iesus, hoc Latinè dr̃ salutaris. In terra ergo uia cognoscitur, quia Iesus, Deus ante secula, & hõ factus in fine seculorum, gentibus est manifestatus. Vna ergo est uia & illis qui ab Austro sunt, & his qui ab Aquilonis porta respiciunt, quia electis Iudæis & gẽtibus dñs ac redemptor noster expulsa pœna formidinis, ad patrem factus est iter amoris, atque adiutorium peruentionis. sequitur, Et dixit ad me: Hoc gazophylacium quod respicit uiã Meridianã, sacerdotum est qui excubant in custodiis templi.] Atque mox subditur, Porrò gazophylacium quod respicit ad uiam Aquilonis, sacerdotum erit qui excubant ad ministerium altaris.] Quibus prophetæ uerbis prius nobis quærendum est, qui sint maioris ordinis sacerdotes, utrum hi qui in custodiis excubant templi, an qui in ministerio altaris? Sed quia paulopost subditur: Altare erat ante faciem templi:] apertè ostenditur illos esse maioris ordinis sacerdotes qui in custodiis templi excubãt, quia profectò in altari quod est interius ministrant. Hi autem qui ad altare quod intra faciem templi est excubant, tanto inferiores sunt, quanto exterioribus ministrant. Quærendum ergo nobis est, qui sacerdotes sint qui templum custodiunt, & qui ad ministerium altaris excubare perhibentur. Magister gentiũ fidelibus scribens ait: Templum Dei sanctum est, quod estis uos. Qui itaque sacerdotes sunt qui templum Dei custodiunt, nisi hi qui orando, prædicando, spiritalibus actibus uigilando, sanctam Ecclesiam à malignorum spirituum immissionibus, à prauorũ suasionibus, ab hæreticorum erroribus defendunt? An non custos templi fuerat qui labores suæ passionis enumerans dicit: In labore & ęrumna, in uigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate. Atque statim subdit: Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarũ. Pensate quæso, custos templi quanta sollicitudine uigilet. Ecce enim in seipso inæstimabilia patitur, & cordis sui sollicitudinem aliis impartitur. Cuius rogo uirtutis est, plus de utilitate proximorum q̃ de sua afflictione cogitare? Quis hoc digne ęstimet? quis digne penset? Laborat, luget, esurit, sitit, alget, ieiunat, uigilat, & tamen uigilando de Ecclesiarum omnium sollicitudine cogitat. Ecce.n. est solertissimus custos templi æterni in exẽplo propositus. Imitetur qui ualet aduersa pro ueritate pati, bona proximis impendere, circa animarum sollicitudinem uigilare. Ne quis in perfidiam, ne quis in superbiam, ne quis in rapinam uel immunditiam labatur, exquirere atque cõpescere: hoc est templum Dei, id est, sanctam Ecclesiam custodire. Sunt autem minoris ordinis sacerdotes, qui ad ministerium altaris excubant, qui uidelicet in adiutorio maiorum, peccata delinquentium subtiliter inuestigãt, & uitam carnalium corrigunt, atque ad hoc usque perducunt, ut per lamenta pœnitentię quasi incendant carnem in sacrificio, quam prius uiuere permiserant in peccato. Non enim hi qui sanctis Ecclesiis præsunt, per semetipsos cuncta agere præualent. Sed dum ipsi causis spiritalibus occupantur, si qua praua ac carnalia perpetrantur, hęc aliis discutienda atque corrigenda committunt. Per quos dũ carnalis uita corrigitur, & usque ad abstinentiæ atque orationis studiũ à proficiẽtibus peruenitur, quasi in altari iam caro incenditur, ut in conspectu omnipotentis domini inde sacrificiũ redoleat, unde prius culpa displicebat. Sed hac in re quęstio oritur, cum superius dictum sit ꝙ gazophylacia ad Australem uiam facies haberent, qua ratione nunc dicatur quia gazophylacium quod respicit uiam Meridianam, sacerdotũ est qui excubant in custodiis

Ioan. 14
Psal. 56
1. Cor. 13
2. Cor. 11

stodijs templi; & gazophylaciū quod respicit uiam Aquilonis, sacerdotū qui excubant ad ministerium altaris? Si enim utraque facies ad Australem uiam tendebant, quomodo nunc unum ad Meridianam, atque aliud ad Aquilonis uiam respicere dicitur? Sed in his uerbis agnoscimus q gazophylaciū sacerdotū qui excubant in custodijs templi, ita positū fuerat, ut solā Meridianam uiam respiceret: gazophylacium uerò sacerdotum qui excubant ad ministeriū altaris, ita erat in atrio, ut & ad Australem uiam & Aquilonis faciem tenderet, quatenus & cum gazophylacio sacerdotum qui excubant in custodijs templi, Meridianam uiam aspiceret, & tamē sine gazophylacio eorundem sacerdotum Aquilonis uiam uideret. Sed quid est hoc fratres charissimi? quid in his uerbis mysticum possumus intueri, nisi hoc quòd secundum ea quæ præmissa sunt, iam spiritalis auditor intelligit: quia sacerdotes maioris ordinis, qui excubant in custodiis templi, solam Meridianam uiam respiciunt, quoniam solis studiis spiritalibus occupati, semper his quæ amoris Dei sunt, sollicitè intendunt: sacerdotes aūt minoris ordinis, qui discutiēdis peccatis delinquentium præsunt, etiam ad Aquilonis uiam oculos reflectunt, ut in mentibus peccantium quæ sint operis frigora uideant, & hæc uerbis correptionis usq; ad pœnitentiæ gemitus perducētes, quasi carnes in altari domini incendant? Respiciant etiam cum magnis sacerdotibus ad Meridianam uiam: quia quantū ad semetipsos est, feruent igne charitatis & succēsi sunt flāmis amoris Dei. Sed quia peccata delinquentiū crebrò corrigunt, etiam ad Aquilonis uiam oculos reducunt. De utrisque aūt sacerdotum ordinibus subditur: Isti sunt filii Sadoch, qui accedunt de filiis Leui ad dominum ut ministrent ei.] Sadoch latine dicitur iustus. Quis autem iustus est nisi ipse cui dicitur: Iustus es domine, & rectum iudicium tuum? Qui uero sunt filii iusti, nisi hi de quibus scriptum est: quotquot autem crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri? Leui autem interpretatur assumptus. Quis aūt assumptus est, nisi populus fidelis, qui per sacramēta fidei est à perfidis se-

psal. 118

Ioan. 1.

A gregatus? Omnes ergo qui perseuerāter spiritalibus actibus intendunt, filii sunt iusti. Et de filiis populi assumpti accedūt ad dominum, ut ministrent ei: quia de ipsis quoque fidelibus eliguntur qui ad omnipotentis Dei ministerium ueniant, & cœlestibus studiis pro eruditione populi intendant. Sed nobis solerter inquirendum est, qui sunt qui domino ministrant. Neque enim oēs qui legunt, omnes qui prædicant, omnes qui propria tribuunt, omnes qui per carnis abstinentiā corpus castigant, domino ministrant. Qui enim legendo atque prædicando gloriā propriā

B quærunt, largiendo quæ habēt, & corpus in abstinentia macerando, laudes recipere ab hominibus appetunt: sibi, non domino ministrant. Quo contra per Psalmistam dominus dicit: Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. Habet enim maculam in uia, qui in bono opere quod agit, terrenæ gloriæ sibi præmium proponit; quia qui in hoc mundo recipere mercedem quærit fœdat in cōspectu Dei speciem boni operis per maculā prauæ intentionis. Fortasse etenim quis disciplinæ studio intentus feruet: culpas delinquentium resecat. Qui tamen ad

psal. 100

C hæc agenda si non ex omnipotentis Dei amore, sed zelo proprio ducitur: sibi in his & non domino ministrat. Alius ne asper esse uideatur, multa leniter tolerat quæ prauè perpetrantur. Iste itaq; qui uideri pro domino districtus nō uult, p lenitatis suæ studiū sibi & nō dño ministrat. Restat ergo ut siue in uerbi ministerio fatigemur: seu indigentibus nostra largiamur: siue per abstinentiā carnem don emus: seu zelo moueamur: siue per patiētiā aliquādo leniter praua toleremus: ut nos summopere debeamus intentionem nostram discutere: quatenus omne quod fa-

D cimus, non nostro sed domini zelo faciamus: ne in his quę agimus, nobis potius quàm domino ministremus. Non enim domino, sed sibi ministrauerant: de qb. Paulus dicebat: Omnes quæ sunt sua quærunt: non quæ sunt Christi Iesu. Idē uero Paulus cum coelectis fratribus non sibi ministrare, sed domino, & uiuendo & moriendo festinabat, dicens: Nemo nostrū sibi uiuit: & nemo sibi moritur. Siue enim

Phil. 2.

Rom. 14.

enim uiuimus, domino uiuimus: siue mo rimur, domini sumus. Sibi enim sci nec uiuunt nec moriuntur. Sibi non uiuunt quia per omne quod agunt, ad lucra spiritalia anhelant: atque orando, prædicando sanctis operibus insistendo, cœlestis patriæ ciues multiplicare desiderant. Sibi minime moriuntur, quia in conspectu hominum deum sua morte glorificant: ad quē peruenire etiam moriendo festinant. Pensemus itaque, in morte sanctorum non quātum eorum opprobriū ab infidelibus fuit, sed quanta laus domini in corde fidelium excreuit. Qui si suam laudem quærerent: profecto patet quia opprobria in morte timuissent. Sed nemo illorum sibi uiuit, & nemo sibi moritur: quia suam gloriam nec uiuendo nec moriendo quæsierunt. Videamus si ipse primus pastor Ecclesiæ qui sibi non uixit, sibi sit mortuus. Ioannes eius socius requiratur: & ex uerbis Domini de morte pastoris eiusdē dicat. Hoc aūt dixit significās qua morte clarificaturus esset deum. Non ergo sibi est mortuus, qui deū clarificauit in morte. Discamus igitur fratres mei intentionem nostram in omne quod agimus, sollicita inquisitione discutere: & nostra non quærere si omnipotenti deo uolumus ministrare. Sed quia ex fideli populo filios Sadoch ad omnipotentis dei ministerium diximus assumptos: nunquid in eodem populo non sunt multi qui inueniātur in mandatis Dei uiuere perfecti? Sunt omnino. Nam subditur: Et mensus est atrium longitudinem centum cubitorum, & latitudinem cētum cubitorum per quadrum.] Sæpe iam per longitudinem, lōganimitatem spei, per latitudinem uero, charitatis amplitudinem diximus signari. Cētenarius autem numerus, in quo denarius decies ducitur, quod summam perfectionis signet, plene superius dictum est. Quid est igitur atrium spiritalis ædificii, nisi amplitudo fideliū populorū? Ipsa autē lōganimitas spei & latitudo charitas uacua in cordibus fidelium non est. Nam p fidem quicquid ualet operatur. Vnde & per Paulum dicitur, In Christo Iesu neque circumcisio aliquid ualet, neque præputiū: sed fides quæ per dilectionē operatur. Si ergo in uita fidelium iuxta quendā

Ioan. 21

Gal. 5

A modum per singulos perfecta est longanimitas spei, perfecta latitudo charitatis, pfecta certitudo fidei, perfectum studium operationis, atrium templi per quadrum centum cubitos habet. In mensura autem quadri non aliud latus maius est, atque aliud minus, sed cuncta simul quatuor latera æquali spatio tenduntur, quia & ipsas easdem uirtutes quas diximus, fidem scilicet, spem charitatem atque operationē, quandiu in hac uita uiuimus, æquales sibi esse apud nosmetipsos inuenimus. Idcirco autem maior spe & fide charitas dicitur, B quia postquam ad authoris nostri speciē peruenitur, spes quidem & fides trāsit, sed charitas permanet. Nam nunc & quantum credimus tantū amamus & quātum amamus, tantū de spe præsumimus. De fide quoque & operatione Ioannes Apostolus fatetur dicens, Qui se dicit nosse deum, & mandata eius non custodit mendax est. Notitia quippe Dei ad fidem pertinet, mandatorum custodia ad operationem. Cum ergo uirtus, tempus, & locus operandi suppetit, tanto quis operatur, quanto deum nouerat. Et tantum se C nosse deum indicat, quantum pro deo bona operatur. Metiantur ergo fidelis populi uirtutes in quadrū, quia unusquisq; q in hoc uitæ exercito uersat, tātū credit, quantum sperat & amat, & tantum operatur, quantum credit, amat & sperat. Quia itaque sanctæ Ecclesiæ populi multi sunt & robusti per fidem, & longanimes per spem, & ampli per charitatē, & efficaces per operationem, atrium templi centum cubitis in quadro mensuretur. Nam ut aliquid quoque de eorum uirtutibus loquamur, sæpe ex eis quosdā uidemus pru- D dentes per intelligentiam, fortes in aduersitate, iustos in operatione, temperantes a uoluptatibus, atque in omni zelo discretionis se mensura moderantes. Qui dum prudentiam, fortitudinem, iustitiam atque temperantiam, uel sicut eas enumerare quibusdam placet, prudentiā, temperantiam, fortitudinem atque iustitiam tenent, mensuram spiritalis atrii in quadro habent. Ecce enim ipsæ uirtutes quas habere bonos ac fideles diximus, ita in quadro sunt, ut una aliā non excedat. Magna quippe est prudētia, sed si minus est a uoluptatibus

1. Ioan. 2

luptatibus temperans: minus in periculis fortis, minus in operationibus iusta: profecto minus est prudens. Magna est temperantia, sed si minus intelligit unde se temperat, si aduersa sustinere per fortitudinē minus ualet, atq; ī timore animū deiicit, si per præceptionem suam aliquando ad iniustitiæ opera prorumpit, minus est temperans. Magna est fortitudo, sed si minus intelligit quæ bona custodiat, quibus malis resistat, si minus à uoluptatis appetitu se temperat, sed uincitur delectatione, si iustitiæ opera minus tenet, atque aliquando ad iniustitiæ opera dominatione superatur, minus est fortis. Magna est iustitia, sed si minus quam debet inter iusta & iniusta opera discernit, si minus cor à mūdi delectatiōe tēperat, si minus se cōtra aduersa cōfortat, minus est iusta. Mensuretur ergo perfectorū fideliū uita per quadrum, & tantum habeat spiritalis atrij latus unum, quantū latera singula, quia unusquisq; tātū prudēs est, quantum temperans, & iustus tantū, quantum prudens, temperans, & fortis fuerit. Sunt tamen inter eos plurimi, qui adhuc carnaliter uiuūt. Qui & si fortasse literas ignorāt, & præcepta dei legere non ualent, certe in multorum fidelium conuersatione, bona quæ imitentur uident. Ecce in ecclesia uoces sancti Euangelij atque Apostolorum sonant, ecce exempla bene uiuentium quotidie omnium oculis opponuntur, Nec in excusatione dicere poterunt, non uidimus quod imitari deberemus, Vnde & subditur: Et altare ante faciem templi.] Quid est templum nisi fidelis populus? sicut per Paulum apostolū discipulis dicitur: Templū enim dei sanctū est, quod estis uos. Et quid est altare dei: nisi mens bene uiuentium? Qui peccatorum suorum memores, lachrymis se lauant, carnem per abstinentiam macerāt: nullis se mundi huius actionibus miscēt: quæ habent, indigentibus tribuunt: & habere quæ non habent, nō concupiscūt. Recte igitur horum cor altare dei dicitur, ubi ex mœrore compunctionis ignis ardet, et caro consumitur. Et nunquid non tales, fratres charissimi, quotidie in sancto hoc fideli populo quasi in templi atrio uidemus? Nunquid non eorum

1. Cor. 3

A uitam nobis ad exemplum propositam indesinenter aspicimus? Altare ergo ante faciem templi est, cum multi in sanctæ Ecclesiæ conspectu sunt propositi, qui æterni iudicij memores, semetipsos quotidie deo sacrificium in lamento cōpunctionis mactant. Qui ut prædictum est, corpora castigant: quatenus hoc quod per magistrum gentium dicitur, impleant: Vt exhibeatis corpora uestra hostiā uiuētē, sanctam, deo placentem. Hostia quippe occiditur, ut offeratur: Sed hostia uiuens, est corpus domino afflictum. Quod & hostia dicitur, & uiuens: quia uiuit in uirtu-

Rom. 12

B tibus, & est à uitiis occisum. Hostia uidelicet, quia iam huic mūdo est à prauis actibus mortuū. Viuens autē, quia cūcta quæ præualet bona operatur. Sed quia sub altaris nomine, de compunctionis flamma sermo se intulit: necessarium puto quæ sit diuersitas eiusdē compunctionis ostendere. Alia quippe compunctio est quæ per timorem nascitur, alia quæ per amorem, quia aliud est supplicia fugere, aliud præmia desiderare. Vnde etiam in tabernaculo per legem duo altaria fieri iubentur.

C Vnū uidelicet exterius, aliud uero interius. Vnum in atrio, aliud ante arcam. Vnū quod ære coopertū est, aliud quod auro uestitur. Atq; in altari æreo cremantur carnes: in altari uero aureo incenduntur aromata. Quid est hoc fratres charissimi quòd foris concremantur carnes, intus aromata: nisi hoc ꝙ quotidie uidemus: quia duo sunt compunctionis genera? Quia alij adhuc per timorē plangunt: alij uero iam se per amorem in lamentis afficiunt. Multi nanque peccatorum suorum memores, dum supplicia æterna pertimescunt, quotidianis se lachrymis affligūt.

Exo. 27 & 30

D Plangunt mala quæ fecerunt: & incēduntur uitia igne compunctionis, quorū adhuc suggestiones in corde patiuntur. Quid isti nisi altare sunt æreum? in quo carnes ardent: quia adhuc ab eis carnalia opera planguntur. Alij uero à carnalib. uitiis liberi, aut longis iā fletibus securi, amoris flamma in cōpūctionis lachrymis inardescunt, cœlestis patriç præmia cordis oculis aspiciunt, supernis iā ciuibus interesse concupiscunt. Dura eis apparet seruitus, lōgitudo peregrinatiōis suæ.

Regem

Regem in decore suo uidere desiderãt: & flere quotidie ex eius amore non cessant. Quid isti, nisi altare sunt aureum? in quorum corde aromata incensa sunt: quia uirtutes ardent. Bene autem de eodem altari dicitur quòd ante uelum arcæ sit positum in sancta sanctorũ. Arca quippe testamẽti ipse nobis factus est, de quo scriptũ esse nouimus: In quo sunt omnes thesauri sapientiæ absconditi. Arca intra uelum est redemptor noster in cœlo. Altare uero aureum in quo thymiama incenditur ante uelum: sanctorum corda quæ cum magnis uirtutibus in dei amore succensa sunt, per sanctum desiderium in illo ardent, quem adhuc reuelata facie uidere non possunt. Inter arcam quippe & altare uelum est: quia hoc quod nos adhuc à uisione dei separat, corruptiõis nostræ obstaculum remotum non est. Sed quousq; ante uelum sumus, oportet ut quasi thymiamatis incensum flamma amoris ardeamus. Per compũctionis autem lachrymas nil terrenum, nil transitorium quærere debemus. Solus nobis desideriũ pficit, qui fecit omnia. Transcendamus p desiderium omnia, ut mente colligamur in unum. Non iam timore pœnarum, non memoria uitiorum, sed amoris flamma succensi, ardeamus in lachrymis cum odore uirtutum. Ista electorum oratio iam prospiciebatur, cum in sponsæ laude diceretur: Quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut uirgula fumi ex aromatib. myrrhæ & thuris, & uniuersi pulueris pigmẽtarij? Sancta quippe electorum Ecclesia cum ab hoc mundo in sanctis precibus ardenti amore se erigit, per desertum quod deserit ascendit. Qualiter uero ascendat adiungit: Sicut uirgula fumi ex aromatibus. Fumus de incenso nascitur sicut per Psalmistã dicit. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Fumus excutere lachrymas solet. Itaque fumus est ex aromatibus, compũctio orationis concepta ex uirtutibus amoris. Quæ tamen oratio fumi uirgula dicitur: quia dum sola cœlestia postulat, secreta progreditur, ut ad terrena atque temporalia petenda minime reflectatur. Et notandum quòd nõ uirga, sed uirgula nũcupat, quia interdum in compunctionis ardore tantæ sub-

Col. 2 · *cant. 3* · *ps. 140*

A tilitatis est uis amoris, ut hanc nec ipse animus possit comprehendere qui illuminatus meruit habere. Bene autẽ dicitur: myrrhæ & thuris. Thus enim ex lege domino in sacrificium incenditur. Per myrrham uero corpora mortua condiuntur, ne uermibus corrumpantur. Myrrhæ ergo & thuris sacrificium offerunt, qui & carnẽ afficiũt, ne eis corruptiõis uitia dominentur: & redolẽtem in conspectu domini amoris sui hostiam incendunt: seq; ipsos deo in sanctis uirtutibus exhibent. Vnde & illic subditur: Et uniuersi pulueris pigmentarij. Puluis est pigmẽtarij, uirtus bene operantis. Et notandum quòd uirtutes bene operantium non pigmẽta, sed pulueres dicuntur. Cùm enim quælibet bona agimus, pigmenta offerimus. Cùm uero ipsa etiã bona quæ agimus, retractamus, & ne quid in his sinistrum sit, iudicio retractationis attendimus, quasi ex pigmẽtis puluerem facimus: ut orationem nostram domino per discretionem & amorem subtilius incendamus. Ecce hæc ut deo largiẽte potuimus, corã uobis fratres charissimi rimati sumus. Nemo autem me reprehendat, si post hãc locutionem cessauero: quia sicut omnes cernitis, nostræ tribulationes excreuerunt: undique gladijs circũfusi sumus, undiq; imminẽs mortis periculum timemus. Alij detruncatis ad nos manibus redeunt, alij captiui, alij interẽpti nunciant. Iam cogor linguam ab expositione retinere: quia tædet animam meam uitæ meæ. Iã nullus in me sacri eloquij studium requirat: quia uersa est in luctum cithara mea, & organum meum in uocem flentium. Iã cordis oculus in mysteriorũ discussione non uigilat: quia dormitauit anima mea præ tędio. Iã minus lectio animo dulcis est, quia oblitus sum manducare panem meũ, à uoce gemitus mei. Cui autẽ uiuere non licet, de scripturæ sacræ sensibus loqui mystica qualiter libet? Et qui cogor quotide amara bibere, quando possum dulcia propinare? Quid igitur restat nisi ut inter flagella quæ nostris ex iniqtatibus patimur, cum lachymis gratias agamus? Ipse etenim qui nos creauit, etiam pater nobis factus est per adoptionis spiritum quem dedit. Et aliquando filios pane

Iob 10 · *Iob 30* · *ps. 118.*

pane nutrit, aliquando flagello corrigit, quia per dolores et munera ad hæreditatem perpetuam erudit. Sit itaque gloria omnipotenti domino nostro Iesu Christo, qui uiuit & regnat cum patre in unitate spiritus sancti deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Homiliarũ beati Gregorij Papæ super Ezechielem libri duo finiunt feliciter.

Homilia, si Tortellio creditur, cum aspiratione principij & unico l atque i latino secundum ueram orthographiam scribitur: indicatq; apud nos sermonem: & descendit ab ὁμιλέω, quod est sermocinor. Calepinus autem dicit homiliam esse colloquium uel sermonem ad populum. Et habet penultimam correptam.

B. GREGORII PAPAE QVADRAGINTA HOMILIARVM,

DE DIVERSIS LEctionibus Euangelij, ad Secundinum Lauritanum Episcopum, Liber.

PROLOGVS.

REuerendissimo & sanctissimo fratri Secundino episcopo Gregorius seruus seruorum dei. Inter sacra missarum solennia, ex his quæ diebus certis in hac Ecclesia legi ex more solent, sancti Euangelij quadraginta lectiones exposui. Et quarundam quidẽ dictata expositio assistenti plebi est per notarium recitata, quarundam uero explanationẽ coram populo ipse locutus sum, atq; ita ut loquebar, ita excepta est. Sed quidã fratres sacri uerbi studio feruẽtes, anq̃ ad propositum modum ea quæ dixeram, subtili emendatione perducerẽ transtulerunt. Quos rectè ego quibusdam famelicis similes dixerim, qui prius escas edere appetunt, quàm cibi plenius excoquantur. Hoc uero ubi scriptum est: Ductus est Iesus in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo: prius quidẽ quasi sub quadam ambiguitate exposui: sed eandem dubitationem postmodũ certa notatione correxi. Easdem quoque homilias eo quo dictæ sunt ordine, in duobus codicib. ponere curaui, ut & priores uiginti quæ dictatæ sunt, et posteriores totidem, quæ sub oculis dictæ: in singulis essent distinctæ corporib. Quod uero quædam antepositæ sunt quæ in Euãgelio post legũtur, quędam uero postpositæ, quæ ante per Euangelistam scriptæ sunt, inueniuntur, nequaquam mouere tuam fraternitatem debet, quia sicut à me diuersis tẽporibus dictatę sunt, ita quoq; sunt ab exceptoribus in codicibus affixæ. Tua itaq; fraternitas sacris semper lectionibus intẽta, si prædictũ locum Euangelij inuenerit sibi dubietate prolatum, uel easdem homilias repererit, ita ut prædixi non esse dispositas, has inemendatas remansisse cognoscat: & iuxta easdem quas per pręsentem portitorem mittere studui, corrigat, nulloque modo illas sine emendatione remanere permittat. Editæ autem in scrinio sanctæ ecclesiæ nostræ retinentur, ut si qui forte à tua fraternitate longè sunt: hic inueniant unde in his quæ emendatæ sunt, certiores fiant.

Mat. 4.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

Luc. 21.

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis: Erunt signa in Sole, & Luna & stellis, & in terris pressura gẽtium: præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ supueniẽt uniuerso orbi. Nã uirtutes cęlorũ mouebunt. Et tũc uidebũt filiũ hois ueniẽtẽ in nube cũ ptãte magna & maiestate. His autẽ fieri incipientibus, respicite & leuate capita uestra

stra, quoniam appropinquat redemptio uestra. Et dixit illis similitudiné: Videte ficulneam & omnes arbores: cum producunt iam ex se fructum: scitis quoniam propè est æstas. Ita & uos cùm uideritis hæc fieri, scitote quoniam propè est regnum dei. Amen dico uobis: quia non præteribit generatio hæc donec omnia fiant. Cœlum & terra transibunt: uerba autem mea non transibunt.

Homilia beati Gregorij Papæ in basilica beati Petri apostoli ad populum habita: Dominica secunda aduentus domini.

Homilia prima.

DOminus ac redemptor noster, fratres charissimi, paratos nos inuenire desiderans, senescentem mundum quæ mala sequantur denunciat: ut nos ab eius amore compescat. Appropinquantem eius terminum quantæ percussiones præueniant innotescit. ut si deum metuere in tranquillitate non uolumus: saltem uicinũ eius iudiciũ, uel percussionib. attriti timeamus. Huic etenim lectioni sancti Euangelij quam modo uestra fraternitas audiuit, paulò superius dominus præmisit dicens: Exurget gens contra gentem: & regnũ aduersus regnũ: & erũt terremotus magni per loca, pestilentiæ, & fames: *Mar. 13* & quibusdam interpositis, hoc quod modo audistis adiunxit: Erunt signa in Sole Luna, & stellis: & in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuum.] Ex quibus profecto omnibus alia iam facta cernimus: alia è proximo uentura formidamus. Nam gentem contra gentem exurgere, earumque pressuram terris insistere, plus iam in nostris temporibus cernimus, quam in codicibus legimus. Quòd terremotus urbes innumerabiles obruat: ex alijs mundi partibus scitis quam frequenter audiuimus. Pestilentias sine cessatione patimur. Signa uero in Sole & luna & stellis adhuc aperte minime uidimus. Sed quia & hæc non longe sint, ex ipsa iam aeris immutatione colligimus: quamuis priusquam Italia genti-

A tili gladio ferienda traderetur, igneas in cœlo acies uidimus, ipsumque qui postea humani generis fusus est sanguinem coruscantes. Confusio autem maris & fluctuum necdum noua exorta est. Sed cùm multa pronunciata iam completa, sint dubium non est quin sequantur etiam pauca quæ restant, quia sequentium rerum certitudo est præteritarum exhibitio. Hæc nos fratres charissimi idcirco dicimus: ut ad cautelæ studium uestræ mentes euigilent: ne securitate torpeant, ne ignorantia languescant: sed semper eas & timor sollicitet: & in bono opere sollicitudo confirmet: B pensantes hoc quod redemptoris nostri uoce subiungitur: Arescentibus hominibus præ timore & expectatione quæ superuenient uniuerso orbi. Nam uirtutes cœlorum mouebuntur.] Quid etenim dominus uirtutes cœlorum nisi angelos, archangelos, thronos, dominationes, principatus & potestates appellat? quæ in aduentu districti iudicis nostris tunc oculis uisibiliter apparebunt: ut districte tunc à nobis exigant hoc quod modo inuisibilis conditor æquanimiter portat. Vbi & subditur: Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nubibus C cum potestate magna & maiestate.] Ac si apertè diceretur, in potestate magna & maiestate uisuri sunt, quem in humilitate positum audire noluerunt, ut uirtutem eius tanto tunc districtius sentiant, quanto nunc ceruicem cordis ad eius patientiam non inclinant. Sed quia hæc contra reprobos dicta sunt, mox ad electorũ consolationem uerba uertuntur. Nam & subditur: His autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita uestra: quoniam appropinquat redemptio uestra.] Ac si aperte ueritas electos suos admoneat dicens: Cùm plagæ mundi crebrescunt: D cum terror iudicij uirtutibus commotis ostenditur: leuate capita, id est, exhilarate corda: quia dum finitur mundus cuius amici non estis, prope fit redemptio quam quæsistis. In scriptura etenim sacra sæpe caput pro mẽte ponitur, quia sicut capite reguntur membra, ita & cogitationes mente disponuntur. Leuate itaque capita, est mentes nostras gaudia patriæ cœlestis erigere. Qui ergo deum diligunt, ex mundi fine

sine gaudere atque hilarescere iubentur: quia uidelicet eum quem amant, mox inueniunt: dum transitis quem non amauerunt. Absit enim ut fidelis quisque qui deum uidere desiderat, de mundi percussionibus lugeat: quem finiri eisdem suis percussionibus non ignorat. Scriptū nanque est: Quicunque uoluerit amicus esse seculi huius, inimicus dei constituitur. Qui ergo appropinquante mundi fine nō gaudet, amicum se illius esse testatur: atque per hoc inimicus dei esse conuincitur. Sed absit hoc à fidelium cordibus: absit ab his qui & esse aliam uitam per fidem credunt, & eam per operationē diligunt. Ex mundi enim destructione lugere, eorum est qui radices cordis in eius amore plantauerunt: qui sequentem uitam non quęrunt, qui illam neque esse suspicantur. Nos autem qui cœlestis patriæ gaudia æterna cognouimus, festinare ad ea quantocyus debemus. Optandum nobis est citius pergere, atque ad illam breuiore uia peruenire. quibus enim malis mundus non urgetur? Quæ nos tristitia, quę aduersitas non angustat? Quid est uita mortalis, nisi uia? Et quale sit fratres mei perpendite: in labore uiæ lassescere, & tandem eandem uiam nolle finiri? quòd autem calcari mundus ac despici debeat: redemptor noster prouida comparatione manifestat: cùm protinus adiunxit: Videte ficulneam & omnes arbores: cùm producunt iam ex se fructum, scitis quia propè est ęstas. Ita & uos cùm uideritis hæc fieri, scitote quoniam propè est regnum dei.] Ac si apertè dicat: quia sicut ex fructu arborum uicina æstas cognoscitur: ita ex ruina mundi propè esse agnoscitur regnum dei. quibus profecto uerbis ostenditur: quia fructus mundi ruina est. Ad hoc enim crescit, ut cadat. Ad hoc cadit, ut germinet. Ad hoc germinat, ut quęcunque germinauerit, cladibus consumat. Bene autem regnum dei æstati comparatur: quia tunc mœroris nostri nubila transeunt: cum uitæ dies æterni Solis claritate fulgescunt. Quæ omnia sub magna certitudine confirmantur: cum sententia subiungitur: qua dicitur: Amen dico uobis: quia non præteribit generatio hæc donec omnia fiant.

Iacobi. 4

A cœlum & terra transibunt: uerba autem mea non transibunt. Nihil enim in rerum corporalium natura cœlo & terra durabilius: & nihil in rerum natura, tā uelociter quam sermo transit. Verba enim quousque imperfecta sunt, uerba nō sunt: cum uero perfecta fuerint, omnino iam non sunt: quia nec perfici nisi transeundo possunt. Ait ergo: Cœlum & terra transibunt: uerba autem mea non transibunt.] Ac si aperte dicat: Omne quod apud uos durabile est, sine mutatione durabile ad æternitatem non est: & omne quod apud me transire cernitur, fixū B & sine transitu tenetur: quia sine mutabilitate manentes sententias exprimit meus sermo qui transit. Ecce fratres mei iam cernimus quod audiebamus. Nouis quotidie & crebrescētibus malis mūdus urgetur. Ex illa plebe innumerabili quanti remanseritis, aspicitis: & tamen adhuc quotidie flagella urgent. Repentini casus opprimunt: nouæ nos & improuisæ clades affligunt. Sicut enim in iuuentute uiget corpus: forte & incolume manet pectus: torosa ceruix, plena sunt brachia: in annis autem senilibus statura curuatur ceruix exiccata deponitur, frequen C tibus suspirijs pectus urgetur, uirtus deficit, loquentis uerba anhelitus interdit: nā & si languor desit, plerunque senibus ipsa sua salus ægritudo est. Ita mundus in annis prioribus uelut ī iuuētute uiguit: ad propagandam humani generis prolē robustus fuit: salute corporum uiridis, opulentia rerum pinguis. At nunc ipsa sua senectute deprimitur: & qua si ad uicinam mortem molestijs crebrescentibus crebrius urgetur. Nolite ergo fratres mei diligere quem uidetis diu stare non posse. Præcepta apostolica in animo ponite, qui bus nos admonet dicens: Nolite diligere D mundum, neque ea quæ in mundo sunt: quia si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Nudiustertius fratres agnouistis quod subito turbine annosa arbusta eruta, destructæ domus, atque Ecclesiæ à fundamentis euersæ sunt. Quanti ad uesperum sani atque incolumes, acturos se in crastinum aliquid putabant, & tamen nocte eadem repentina morte defuncti sunt, in laqueo ruinæ deprehensi?

1. Ioan 2

Sed considerandum nobis est dilectissimi, quòd ad hæc agenda inuisibilis iudex uenti tenuissimi spiritum mouit, unius procellam nubis excitauit, & terram subruit, casura totæ ædificiorum fundamenta concussit. quid ergo iudex ipse facturus est, cum per semetipsum uenerit, & in ultionem peccatorum, ira eius exarserit, si por tari non potest, cum nos per tenuissimam nubem ferit? In iræ eius præsentia quæ caro subsistet, si uentum mouit, & terram subruit, & concitauit aerea, & tot ædificia strauit? Hanc districtionem uenturi iudicis Paulus considerans ait: Horrendum est incidere in manus dei uiuentis. Hanc Psalmista exprimit dicens: Deus manifeste ueniet, deus noster, & non silebit. Ignis in conspectu eius ardebit: & in circitu eius tempestas ualida. Districtionem quippe tanti iudicis, tempestas ignisque comitabuntur: quia tempestas examinat quos ignis exurit. Illum ergo diem, fratres charissimi, ante oculos ponite: & quicquid modo graue creditur, in eius comparatione leuigatur. De illo etenim die per prophetam dicitur: Iuxta est dies domini magnus, iuxta & uelox nimis. Vox diei domini amara, tribulabitur ibi fortis, dies iræ, dies illa: dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ, & turbinis, dies tubæ & clangoris. De hac die dominus iterum per prophetam dicit: Adhuc semel, & ego mouebo non solùm terram, sed etiam cœlum. Ecce, ut prædiximus, aerea mouit, et terra non substitit. quis ergo ferat, cùm cœlum mouerit] Quid autem terrores quos cernimus, nisi sequentis iræ præcones dixerimus] vnde & considerare necesse est, quia ab illa tribulatione ultima tanto sunt istæ tribulationes dissimiles: quantum à potentia iudicis persona præconis distat. Illum ergo diem fratres charissimi tota intentione cogitate uiam corrigite, mores mutate, mala tentantia resistendo uincite perpetrata autem fletibus punite. Aduentum nanque æterni iudicis tanto securiores quandoque uidebitis: quanto nunc districtionem illius timendo præuenitis, præstante domino, &c.

Heb. 10

Psal. 49

Sopho. 1

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

Luce 18

IN illo tpe: Assumpsit Iesus duodecim discipulos suos: & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam: & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur. Et postquam flagellauerint, occident eum: et die tertia resurget. Et ipsi nihil horum intellexerunt. Erat autem uerbum istud absconditum ab eis: & non intelligebant quę dicebantur. Factum est autem cum appropinquaret Hiericho, cæcus quidam sedebat secus uiam mendicans. Et cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt autẽ ei, quòd Iesus Nazarenus transiret. Et exclamauit dicens: Iesu fili Dauid, miserere mei. Et quę præibant, increpabant eum ut taceret. Ipse uero multo magis clamabat, fili Dauid miserere mei. Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et cum appropinquasset interrogauit illum dicens: Quid tibi uis faciam? At ille dixit, domine ut uideam. Et Iesus dixit illi: Respice, fides tua te saluum fecit. Et cõfestim uidit: & sequebatur illum magnificãs deum. Et omnis plebs ut uidit, dedit laudem deo.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum, in basilica beati Petri Apostoli: Dominica in quinquagesima.

Homilia secunda.

REdemptor noster præuidens ex passione sua discipulorum animos perturbandos, eis longè ante & eiusdem passionis pœnam, & resurrectionis suæ glo-

riam

riam prædixit, ut cum eum morientem, ſicut prædictum eſt, cernerent, etiam reſurrecturum non dubitarent. Sed quia carnales adhuc diſcipuli nullo modo ualebant capere uerba myſterij, uenitur ad miraculum. Ante eorum oculos cæcus lumen recipit, ut qui cœleſtis myſterij uerba non caperent, eos ad fidem cœleſtia facta ſolidarent. Sed miracula domini & ſaluatoris noſtri ſic accipienda ſunt fratres chariſsimi, ut & in ueritate credantur facta, & tamen ꝑ ſignificationẽ nobis aliquid innuant. Opera quippe eius & per potentiam aliud oſtendunt, & per myſterium aliud loquuntur. Ecce enim quis iuxta hiſtoriam cæcus iſte fuerit, ignoramus, ſed tamen quid per myſterium ſignificet, nouimus. Cæcum quippe eſt genus humanum, quod in parente primo à paradiſi gaudiis expulſum, claritatem ſuperne lucis ignorans, damnationis ſuæ tenebras patitur, ſed tamen per redemptoris ſui præſentiam illuminatur, ut internæ lucis gaudia iam per deſiderium uideat, atque in uia uitæ boni operis greſſus ponat. Notandum uero eſt quod cum Ieſus Hiericho appropinquare dicitur, cecus illuminatur. Hiericho quippe luna interpretatur, luna autẽ in ſacro eloquio pro defectu carnis ponitur, quia dum menſtruis momentis decreſcit, defectum noſtræ mortalitatis deſignat. Dum igitur conditor noſter appropinquat Hiericho, cæcus ad lumen redit, quia dum diuinitas defectum noſtræ carnis ſuſcepit, humanum genus lumen quod amiſerat recepit. Vnde enim deus humana patitur, inde homo ad diuina ſubleuatur. Qui uidelicet cæcus recte & iuxta uiam ſedere & mendicans eſſe deſcribitur. Ipſa enim ueritas dicit. Ego ſum uia. *Ioan. 14* Qui ergo æternæ lucis claritatem neſcit, cæcus eſt. Sed ſi iam in redemptorem credit, iuxta uiam ſedet, ſi autem iam credit, ſed ut æternam lucem recipiat, rogare diſſimulat, atque à precibus ceſſat: cæcus quidem iuxta uiam ſedet, ſed minime mendicat. Si uero & crediderit, & cæcitatem cordis ſui cognouerit, & ut lumen ueritatis recipiat poſtulat, iuxta uiam cæcus ſedet & mendicat. Quiſquis ergo cæcitatis ſuæ tenebras agnoſcit, quiſquis

A hoc quod ſibi deeſt lumen æternitatis intelligit, clamet medullis cordis, clamet & uocibus mentis, dicens, Ieſu filii dauid miſerere mei.] Sed quid clamante cęco ſubinngitur, audiamus: Et qui præibant, increpabant eum ut taceret.] Quid autem deſignant iſti qui Ieſum uenientem præcedunt, niſi deſideriorum carnalium turbas, tumultusq́ue uitiorum? Qui priuſquam Ieſus ad cor noſtrum ueniat, tentationibus ſuis cogitationem noſtram diſſipant, & uoces cordis in oratione perturbant. Sæpe nanque dum conB uerti ad dominnm poſt perpetrata uitia uolumus, dum contra hæc eadem exorare uitia quæ perpetramus conamur, occurrunt cordi phantaſmata peccatorum quæ fecimus, mentis noſtræ aciem reuerberant, confundunt animam, & uocem noſtræ deprecationis premunt. Qui prębant ergo, increpabant eum ut taceret, quia priuſquam Ieſus ad cor ueniat, mala quæ fecimus, cogitationi noſtræ ſuis imagnibus illiſa, in ipſa nos noſtra oratione perturbant. Sed quid adhuc illuminandus iſte cæcus fecit, audiamus. Sequitur: Ipſe uero multo magis claC mabat: Fili Dauid miſerere mei.] Ecce qnem turba increpat ut taceat, magis ac magis clamat: quia quanto grauiori tumultu cogitationum carnalium premimur, tanto orationi inſiſtere ardentius debemus. Contradicit turba ne clamemus: quia peccatorum noſtrorum phãtaſmata plerunque & in oratione patimur. Sed nimirũ neceſſe eſt ut uox cordis noſtri quo durius repellitur, eo ualentius inſiſtat: quatenus cogitationis illicitæ tumultũ ſuperet, atq; ad pias aures doD mini nimietate ſuæ importunitatis erumpat. In ſe, ut ſuſpicor, recognoſcit unuſquiſq; q́ dicimus: qa dũ ab hoc mũdo animum ad deũ mutamus: dũ ad orationis opus conuertimur: ipſa quæ prius delectabiliter geſſimus, importuna poſtea atque grauia in oratione noſtra toleramus. Vix eorum cogitatio manu ſancti deſiderij ab oculis cordis abijcitur. Vix eorum phantaſmata per pœnitentiæ lamenta ſuperantur. Sed cùm in oratione noſtra uehemẽter inſiſtimus, tranſeuntẽ Ieſum menti figimus. Vñ illic ſubditur:

tur: Stans autem Iesus iussi eum adduci ad se.] Ecce stat, qui ante transibat: quia dum adhuc turbas phantasmatum in oratione patimur, Iesum aliquatenus transeuntem sentimus. Cum uero orationi uehementer insistimus, stat Iesus ut lucem restituat: quia deus in corde figitur, & lux amissa reparatur. Qua tamen in re aliud aliquid nobis dominus innuit, quod ĩtelligi de humanitate ac diuinitate illius utiliter posit. Clamantem etenim cæcum Iesus transiens audiuit, sed stans miraculum illuminationis exhibuit. Transire nanque humanitatis est, stare diuinitatis. Per humanitatem quippe habuit nasci, crescere, mori, resurgere, de loco ad locum uenire. quia ergo in diuinitate mutabilitas non est: atque hoc ipsum mutari transire est: profecto iste transitus ex carne est, non ex diuinitate. Per diuinitatem uero ei semper stare est: quia ubique præsens nec per motum recedit, sicut nec per motum uenit. Cæcum igitur clamantem dominus transiens audiuit, sed stans illuminauit: quia per humanitatem suam uocibus nostræ cæcitatis compatiẽdo misertus est, sed lumen nobis gratiæ per diuinitatis potentiam infudit. Et notandum quid cæco uenienti dicat: quid tibi uis faciam?] Nunquid qui lumen reddere poterat, quid uellet cæcus ignorabat? Sed peti uult hoc quod & nos petere, & se concedere prænoscit. Importunè nanque ad orationem nos admonet, & tamen dicit: Scit nanque pater uester cœlestis quid opus sit uobis, antequam petatis eum. Ad hoc ergo requirit ut petatur: ad hoc requirit, ut cor ad orationem excitet. Vnde & cæcus protinus adiunxit: Domine ut uideam.] Ecce cæcus à domino non aurum, sed lucem quærit: paruipendens extra lucem aliquid quærere: quia etsi habere cęcus quodlibet potest, sine luce uidere nõ potest quod habet. Imitemur ergo fratres charissimi eum quem & corpore audiuimus & mẽte illuminatum. Non falsas diuitias, non terrena dona, non fugitiuos honores à domino, sed lucem quæramus: nec lucem quæ loco clauditur, quæ tempore finitur, quæ noctium interruptione uariatur, quæ à

Mat. 6

A nobis communis cum pecoribus cernitur: sed lucem quæramus quam uidere cum solis angelis possumus: quam nec initium inchoat, nec finis angustat. Ad quam profecto lucem uia fides est. Vnde recte & illuminando cæco protinus respondetur: Respice, fides tua te saluum fecit. Sed adhuc cogitatio carnalis dicit: Quomodo possum lucem spiritalem quærere, quam uidere non possum? Vnde mihi certũ est si sit, quæ corporeis oculis non infulget? Cui scilicet cogitationi est quod breuiter quisque respon- B deat: quia & hæc ipsa quæ sentit, non per corpus sed per animam cogitat. Et nemo suam animam uidet: nec tamen dubitat se animam habere, quam non uidet. Et inuisibili nanq; anima, uisibile regit corpus. Si autem auferatur quod est inuisibile, protinus corruit hoc quod uisibile stare uidebatur. Ex inuisibili ergo substantia in hac uita uisibili uiuitur: & esse uita inuisibilis dubitatur? Sed iam petenti cæco quid factũ sit: uel quid ipse fecerit, audiamus. Sequitur: Confestim uidit, & sequebatur eum. Videt & sequitur qui bo- C num quod intelligit operatur. Videt autem, sed non sequitur: qui bonum quidem intelligit, sed bene operari contemnit. Si ergo fratres charissimi cæcitatem iam nostræ peregrinationis agnoscimus: si credendo in redemptoris nostri mysterium, iuxta uiam sedemus: si exorando quotidie ab authore nostro uitæ lumen petimus: si eadem luce iam per intellectum uidendo illuminati post cæcitatem sumus: Iesum quem mente cernimus, opere sequamur. Aspiciamus qua graditur: & eius uestigia imitando tenea- D mus. Iesum etenim sequitur qui imitatur. Hinc nanq; dicit: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Sequere. n. dicitur, imitare. Hinc rursus admonet dicẽs: Si q̃s mihi ministrat, me sequat᷑. Cõsideremus ergo qua graditur, ut sequi mereamur. Ecce cum sit dominus & creator angelorum, suscepturus naturam nostram quam condidit, in uterum uirginis uenit. Nasci tamẽ in hoc mundo per diuites noluit, parẽtes pauperes elegit. Vnde & cũ agnus qui pro illo offerret᷑ defuit, columbarum pullos & per turturum ad

Mat. 8

Ioan. 12

sacrificium

sacrificium mater inuenit. Prosperari in mundo noluit, opprobria, irrisionesque tolerauit: sputa, flagella, alapas, spineam coronam, crucemque sustinuit. Et quia rerum corporalium delectatione à gaudio interno cecidimus, cum qua amaritudine illud credat, ostēdit. Quid itaq; homo pro se pati debet, si tāta deus pro hominibus pertulit? qui ergo in Christū iā credidit, sed adhuc auaritiæ lucra sectat, in supbia honoris extollitur: inuidiæ facibus inardescit: libidinis se immunditia polluit: prosperari ad ea quæ in mundo sunt concupiscit: Iesum in quē credidit, sequi cōtēnit. Diuerso quippe itinere ambulat, si gaudia delectatiōesq; appetit, cui dux suus uiā amaritudinis ostendit. Reuocemus ergo ante oculos peccata quæ fecimus: cōsideremus q̄ terribilis iudex hæc peniturus adueniat. Mentem formemus ad lamēta. Vita nostra ad tempus amarescat in pœnitentia: ne æternā amaritudinem sentiat in uindicta. Per fletus quippe ad æterna gaudia ducimur, ueritate pollicente, quæ ait: Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur. Ad fletum uerò per gaudia peruenitur, hac eadem ueritate attestante, quæ ait: Væ uobis qui nunc ridetis, quia lugebitis & flebitis. Si ergo retributionis gaudium in peruentione quærimus, pœnitentiæ amaritudine in uia teneamus. Sicque fit ut non solum uita nostra in deum proficiat, sed hæc ipsa nostra conuersatio ad laudem dei & alios accendat. Vnde illic subditur: Et omnis plebs ut uidit, dedit laudem deo.

Mat. 5. *Luc. 6.*

Lectio sancti euangelij secundum Matthæum.

Cap. 12.

IN illo tempore: Loquente Iesu ad turbas, ecce mater eius et fratres stabant foris, quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidā. Ecce mater tua et fratres tui foris stāt, quærētes te. At ille respōdens dicenti sibi ait: Quæ est mater mea, & q̄ sunt fratres mei? Et extēdens manus in discipulos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicunque enim fecerit uoluntatem patris mei qui in cœlis est: ipse meus frater, soror, & mater est.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in basilica sanctæ Felicitatis, die nalis eius.

Homilia tertia.

B SAncti Euangelij fratres charissimi breuis est lectio recitata: sed magnis mysteriorum ponderibus grauida. Iesus etenim conditor & redemptor noster matrem se nosse dissimulat: & quæ ei mater sit, & qui propinqui, non p cognationem carnis, sed per coniunctionem spiritus designat, dicens: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Quicunque enim fecerit uoluntatem patris mei qui in cœlis est: ipse meus frater, & soror, & mater est. Quibus nobis uerbis quid aliud innuit: nisi quod obsequentes iussionibus suis multos ex gentilitate colligit: & Iudęam, ex cuius carne est genitus, non agnoscit? C Vnde & mater eius cùm quasi non agnoscitur, foris stare perhibetur: quia uidelicet synagoga idcirco ab authore suo non recognoscitur: quia legis obseruationes tenens, spiritalem intellectum perdidit, et sese ad custodiam literę foris fixit. Sed cùm is qui uoluntatem patris fecerit, soror & frater Domini dicitur: propter utrūque sexum qui ad fidem colligitur, mirum non est: mirandum uero ualde est quomodo etiam mater dicatur. Fideles enim discipulos fratres uocare dignatus D est dicens: Ite nunciate fratribus meis. Qui ergo frater domini fieri ad fidem ueniendo potuerit, quærendum est quomodo etiam & mater esse possit. Sed sciendum nobis est, quia qui Christi soror & frater est credendo, mater efficitur prædicādo. Quasi enim parit dominū, quem cordi audientis infuderit. Et mater eius prædicando efficitur, si per eius uocem amor domini in proximi mente generatur. Ad quam rem nobis idoneè confirmandam adest beata Felicitas, cuius hodie

Matt. 12. *Ioan. 1* *Mat. 21*

die natalitia celebramus: quæ credendo extitit ancilla Christi, & prædicando facta est mater Christi. Septē quippe filios, sicut in gestis eius emendatioribus legitur, sic post se timuit uiuos in carne relinquere: sicut carnales parentes solent metuere ne mortuos præmittant. In persecutionis enim labore deprehensa, filiorum corda in amore supernæ patriæ prædicando roborauit. Et parturiuit spiritu quos carne pepererat: ut prædicatione pareret deo, quos carne pepererat mundo. Considerate fratres charissimi in fœmineo corpore uirile pectus. Ad mortem stetit imperterrita. Amittere se in filiis lumen ueritatis timuit, si non fuisset orbata. Nunquid ergo hanc fœminam martyrem dixerim? sed plus quàm martyrem. Certe dominus cum de Ioanne loqueretur dixit: Quid existis in desertum uidere? prophetam? utique dico uobis & plus quam prophetā. Et Ioannes ipse requisitus, respōdit dicens: Nō sum propheta. qui enim se plus quam prophetam nouerat, esse se prophetam negabat. Qui idcirco plusquam propheta dicitur: quia prophetæ est officium uentura prænunciare, non etiam ostendere. Ioannes uero plusquam propheta est: quia quē uerbo dixit, digito ostēdit. Non ergo hanc fœminam martyrem, sed plus quam martyrem dixerim: quæ septem pignoribus ad regnum præmissis, tot ante se mortuos transmisit. Ad pœnam prima uenit: sed peruenit octaua. Aspexit mater & cruciata & imperterrita filiorum mortem: spei gaudio adhibuit doloré naturæ. Timuit uiuentibus, gauisa est morientibus. Optauit nullum post se relinquere: ne si quem haberet superstitem, non posset habere consortem. Nemo ergo ex uobis fratres charissimi existimet quod eius cor morientibus filiis etiam carnalis affectus minime pulsarit. Neque enim filios quos carnē suam esse nouerat, sine dolore poterat morientes uidere: sed erat uis amoris interior, quæ dolorem uinceret carnis. Vnde & passuro Petro dicitur: Cùm senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò tu non uis. Neque enim si plenissime Petrus nollet: pro Christo pati potuisset. Sed martyrium quod per infirmitatem carnis noluit, per uirtutē spiritus amauit. Qui dum per carnem ad pœnas trepidat, per spiritum ad gloriam exultat. Actumq; est ut cruciatum martyrij nolendo uoluisset. Sic nos quoq; cum gaudium quærimus salutis, amarū poculū sumimus purgationis. Amaritudo quidem in poculo displicet, sed restituenda per amaritudinem salus placet. Amauit ergo iuxta carnem Felicitas filios suos: sed pro amore cœlestis patriæ mori etiam corā se uoluit, quos amauit. Ipsa eorū uulnera accepit, sed ipsa in eisdem ad regnum præuenientibus excreuit. Rectè ergo hanc fœminam ultra martyrem dixerim, quæ toties in filiis est desiderabiliter extincta. Dū multiplex martyrium sustinuit, ipsam quoque martyrij palmā uicit. Fertur apud ueteres mos fuisse, ut quisquis consul existeret, iuxta ordinem temporum honoris sui locum teneret. Et si quis posterius ad consulatum ueniens, cōsul non semel, sed bis fortasse aut tertiò fieret, & illos laude & honore transcenderet, qui nō plus quā semel consules extitissent. Vicit ergo beata Felicitas martyres, quæ tot ante se morientibus filiis, pro Christo frequenter occubuit, quia ad illius amorē, sola sua mors ei minime suffecit. Consideremus fratres hanc fœminam, consideremus nos qui mēbris corporeis uiri sumus, in eius comparatione quid existimabimur. Sæpe nāque agenda aliqua bona proponimus, sed si unicus contra nos uel leuissimus sermo ab ore irridentis eruperit, ab intentione actionis nostræ fracti protinus & confusi resilimus. Ecce nos plerunque à bono opere uerba reuocant: Felicitatem uero à sancta intentione frangere, nec tormenta potuerunt. Nos iniuriam maledictionis in aurem maledictoris impingimus, hæc ad regnum etiam per ferrum exiit, nihilque esse quod obsistebat ęstimauit. Nos ad pręcepta dominica largiri nostra saltem superflua nolumus: hæc nō solū deo suā substantiam contulit, sed pro illo etiam propriam carnem dedit. Nos cùm ex diuina iussione filios amittimus, sine consolatione lugemus. Hæc eos uelut mortuos plangeret, si non obtulisset. Cum ergo ad illud terribile examē districtus iudex uenerit, quid nos uiri dicemus, cū huius fœminę

Matt. 11

Ioan. 1

glo-riam

gloriam uiderimus? De debilitate mentis suæ quæ tunc erit uiris excusatio, quando hæc ostẽdetur, quæ cũ seculo & sexũ uicit? Sequamur ergo fratres charissimi districtam & asperam redemptoris uiam. Vsu quippe uirtutũ ita iã plana facta est: ut per eam fœminis libeat ambulare. Despiciamus ergo cuncta præsentia. Nulla sunt etenim in hoc mundo, quæ transire possunt. Turpe sit diligere, quod cõstat citius perire. Non nos terrenarũ rerũ amor superet, non superbia inflet, non ira dilaniet, nõ luxuria polluat, non inuidia consumat. Amore nostri fratres charissimi redemptor noster occubuit: & nos amore eius discamus uincere nosmetipsos. quod si perfecte agimus, nõ solum imminentes pœnas euademus, sed una cũ martyribus gloria remunerabimur. Nã quamuis occasio persecutionis desit, habet tamen & pax nostra martyrium suum: quia etsi carnis colla ferro non subdimus, spiritali tamen gladio carnalia desideria in mente trucidamus, ipso adiuuante, &c.

Lectio sancti Euangelij secundum Matthæum.

Cap. 10

IN illo temporẽ: Misit dominus Iesus duodcim discipulos suos: pręcipiens eis & dicens: In uiã gentium ne abieritis: & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: sed potius ite ad oues quæ perierunt domus Israel. Euntes autem prædicate dicentes: quia appropinquauit regnum cœlorum. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite. Gratis accepistis, gratis date. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis uestris. Non peram in uia, neque duas tunicas neque calciamenta, neque uirgam. Dignus est enim operarius cibo suo.

Homilia lectionis eiusdem habita A ad populum in basilica sancti Stephani: de Apostolis.

Homilia quarta.

CVm constet omnibus fratres charissimi: quia redemptor noster in mundũ pro redẽptione gentium uenit: cùm Samaritanos quotidie ad fidẽ uocari conspicimus, quid est quod in prædicationẽ discipulos mittẽs dicit: In uiam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samarinatorum ne intraueritis, sed potius ite ad B oues quæ perierunt domos Israel, nisi ꝙ ex facti fine colligimus: quia prius soli Iudææ uoluit, et postmodũ cũctis gentibus prædicari? ut dum illa conuerti uocata renueret, prædicatores sancti ad uocationem gentium per ordinem uenirent, quatenus redemptoris nostri prædicatio à propriis repulsa, gentiles populos quasi extraneos quæreret, & quod Iudæis fiebat in testimonium, hoc gentibus gratiæ esset incrementum. Erant enim tunc qui de Iudæa uocandi essent, & de gentibus uocandi non essent. Nam & in Apostolorum actibus prædicante Petro legimus, *Act. 3.* C & prius Hebræorum tria milia, & postea quinque milia credidisse. Et cum prædicare Apostoli gentibus in Asia uoluissent, *Act. 4.* per spiritum prohibiti esse memorantur: & tamen ipse spiritus qui prius prædicationem prohibuit hãc Asianorũ cordibus postmodum infudit, Nam diu est quod Asia cuncta iam credidit. Idcirco ergo prius prohibuit, quod postmodum fecit, quia tunc in illa erant qui saluandi non erant. Tunc in illa erant, qui necdũ ad uitã reparari merebantᷣ: nec tamẽ grauius de comtempta prædicatione iudicari. Subtili ergo occultoque iudicio, à quorun-D dam auribus prædicatio sancta subtrahitur, quia suscitari per gratiã nõ merentur. Vnde necesse est fratres charissimi, ut in omni quod agimus, omnipotentis dei super nos consilia occulta timeamus, ne dũ mens nostra exterius infusa, à sua se uoluptate non reuocat, intus contra eam iudex terribiliter aduersa disponat. quod bene psalmista intuens ait: Venite & uidete *Psal. 45* opera domini, quam terribilis in cõsiliis

super filios hominum. Vidit nanque quod alius misericorditer uocatur, alius iustitia exigente repellitur. Et quia alia parcendo dominus, alia irascendo disponit, expauit quod penetrare non potuit. Et quem non solum inuestigabilem in quibusdam suis sententiis, sed etiam inflexibilem uidit, terribilem in consiliis esse memorauit. Missis autem prædicatoribus quid præcipiatur audiamus. Euntes prædicate dicentes, quia appropinquauit regnum cœlorum.] Hoc iam fratres charissimi, etiam si Euangelium taceat, mundus clamat. Ruinæ nanque illius uoces eius sunt. Qui enim tot atritus percussionibus à gloria sua cecidit, quasi iam nobis è proximo regnum aliud quod sequitur ostendit. Ip Ipsis iam & à quibus amatur, amarus est. Ipsæ ruinæ eius prędicant quòd amandus non est. Si enim ruinam sui domus quassata minaretur, quisquis in illa habitaret, fugeret. Et qui stantem dilexerat, recedere quantocyus à cadente festinaret. Si igitur mundus cadit, & nos eum amando amplectimur, opprimi uolumus potius quam habitare, quia nulla nos ratio à ruina illius separat, quos eius passionibus amor ligat. Facile est ergo nunc iam cum destructa omnia cernimus, animum nostrum ab eius dilectione disiungere. Sed hoc illo in tempore difficilimum fuit, quo prædicare cœlorum regnum inuisibile mittebantur: cùm longe lateque omnes cernerent florere regna terrarum. Vnde & adiuncta sunt prædicatoribus sanctis miracula: ut fidem uerbis daret uirtus ostensa: & noua facerent qui noua prædicarent, sicut in hac eadem lectione subiungitur: Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite.] Florente mundo, crescente humano genere, diu in hac uita subsistente carne, exuberante rerum opulentia, quis cùm audiret uitam esse aliam, crederet? quis inuisibilia uisibilibus præferret? Sed ad salutem redeuntibus infirmis, ad uitam resurgentibus mortuis, carnis munditiam recipientibus leprosis, ereptis à iure immundorum spirituum dæmoniacis, tot uisibilibus miraculis ex actis, quis non crederet quod de

A inuisibilibus audiret? Ad hoc quippe uisibilia miracula corruscant, ut corda uidentium ad fidem inuisibilium pertrahant, ut per hoc quod mirum foris agitur, hoc quod intus est longe mirabilius esse sentiatur. Vnde nunc quoque cum fidelium numerositas excreuit, intra sanctam Ecclesiam multi sunt qui uiam uirtutum tenent, sed signa uirtutum non habent, quia frustra miraculum foris ostenditur, si deest quod intus operetur. Nam iuxta magistri gentium uocem: Linguæ in signum sunt, non fidelibus, B sed infidelibus. Vnde & idem prædicator egregius inter prædicationis uerba dormientem, cadentemque de fenestra Eutychum, atque à uita funditus extinctum, coram cunctis infidelibus orando suscitauit. Meliten ueniens, & plenam infidelibus insulam sciens, patrem Publij dysenteria febribusq; uexatum, orando sanauit. Peregrinationis uerò suæ comitem, & sanctæ prædicationis adiutorem Timotheum ex infirmitate stomachi lacescentem non uerbo curauit, sed medicinali arte reparauit dicens: Modico uino utere, propter stomachum, & frequentes C tuas infirmitates. Qui ergo infirmum infidelem & (ut credimus) mortuum una prece saluat, cur & ægrotum socium prece non roborat? Quia nimirum ille foris per miraculum sanandus erat, qui adhuc interius uiuus non erat, ut per hoc quod exterior potestas ostenderet, hunc ad uitam interior uirtus animaret. Aegrotanti autem fideli socio exhibenda foris signa non fuerant, qui salubriter intus uiuebat Sed concessa potestate prædicationis, concessis uirtutum miraculis, quid redemptor noster subiungat, audiamus: Gratis accepistis, gratis date.] Præ- D sciebat nãq; nõnullos hoc ipsũ donũ accepti spiritus in usum negociatiõis inflexuros & miraculorũ signa ad auaritiæ obsequiũ declinaturos. Hinc est. n. q̃ Simon magus per impositionem manus edita miracula conspiciens, percipere donum spiritus sancti pecunia uoluit, scilicet ut deterius uẽderet q̃ male cõparasset. Hinc de templo redemptor noster flagello de resticulis facto turbas eiecit, cathedras uendentium columbas euertit. Columbas quippe

1. Co. 14
Act. 20.
Act. 28.
1. Tim. 5
Act. 8.
Ioan. 2.

quippe uendere, est impositionem manus qua spiritus sanctus accipitur, non ad uitæ meritum, sed ad præmium dare. Sed sunt nonnulli qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiũt & tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem laudis solum modo retributionem quærunt. Hi nimerum quod gratis acceptum est, gratis non tribuunt, quia de impenso officio sanctitatis, nummum expetunt fauoris. Vnde bene cum iustum uirum describeret, propheta ait. Qui excutit manus suas ab omni munere. Neq; enim dicit. Qui excutit manus suas a munere sed adiunxit, ab omni, quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus a manu, aliud munus a lingua. Munus quippe ab obsequio, est subiectio indebite impensa. Munus a manu, pecunia est, munus a lingua fauor. Qui ergo sacros ordines tribuit tũc ab omni munere manus excutit, quando in diuinis rebus non solum nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit. Sed uos fratres charissimi, quos secularis habitus tenet, cum quæ sint nostra cognoscitis, mẽtis oculos ad uestra reuocate. Cũcta erga uos uicissim gratis agite. Nolite operis uestri in hoc mundo retributionem quærere, quem cum tanta iam cernitis uelocitate defecisse. Sicut male acta abscondi uultis ne alii uideant: ita bona ne ad humanam laudem appareãt cauete. Neq; mala quoquomodo nec bona pro temporali retributione faciatis. Ipsum uestri operis testem quærite, quem iudicem substinetis. Occulta nunc bona uestra esse uideat, ut ea retributionis suæ tempore in publico ostendat. Sicut carni uestræ ne deficiat, cibos quotidie præbetis. sic mentis uestræ quotidiana alimenta bona sint opera. Cibo corpus pascitur, pio opere spiritus nutiatur. Quod morituræ carni tribuitis, uicturæ in perpetuũ animæ non negetis. Si quando enim repentinus ignis habitaculum absumit, qsquis eius possessor extiterit, rapit quod uoluerit, & fugit. lucrum deputat, si quid secum ex ignibus tollat. Ecce tribulationum flamma mundum concremat: & cuncta quę in eo speciosa uidebantur, finis iam proximus uelut ignis deuastat, Lucrum ergo fratres charissimi maximum credite, si uobiscum aliquid de illo rapiatis, si quid fugientes tollitis, si hoc quod perire remanendo poterat, ad retributionem uobis perpetuam largiendo seruatis. Terrena quippe omnia seruando amittimus sed bene largiendo seruamus. Cum uelocitate tempora fugiũt. Ad uidendum ergo citius iudicem nostrum quia cum magna importunitate impellimur, ei bonis actibus cum festinatione præparemur, donãte domino nostro Iesu Christo, &c.

Esa. 33.

Lectio sancti euangelij secundum Matthæum.

IN illo tempore. Ambulans Iesus iuxta mare Galileæ, uidit duos fratres, Simonẽ, qui uocatur Petrus & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare: Erant enim piscatores. Et ait illis, Venite post me, et faciam uos fieri piscatores hominũ. At illi continuo relictis retibus, secuti sunt eum. Et procedens inde uidit duos alios fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui, cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua, & uocauit eos. Illi autem statim relictis retibus & patre secuti sunt eum.

Mat. 4.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in basilica beati Andreæ Apostoli, in natali eius.

Homilia quinta.

AVdistis fres charissimi, qa ad unius iussionis uocem Petrus & Andreas relictis

relictis retibus secuti sunt redemptorem. Nulla uero hunc facere adhuc miracula uiderant: nihil ab eo de præmio æternæ retributionis audierant: & tamē ad unum domini præceptum, hoc quod possidere uidebantur, obliti sunt. Quanta nos eius miracula uidemus: quot flagellis affligimur: quātis minarū asperitatibus deterremur: & tñ uocātem sequi cōtēnimus? in cælo iā sedet, qui de conuersione nos admonet: iam iugo fidei colla gentium subdidit: iam mundi gloriam strauit, iam ruinis eius crebrescentibus districti sui iudicii diem propinquantem denunciat, & tamen superba mens nostra adhuc non uult hoc sponte deserere, quod quotidie perdit in uita. quid ergo fratres charissimi, quid in eius iudicio dicturi sumus, qui ab amore præsentis seculi nec præceptis flectimur nec uerberibus emendamur? Sed fortasse aliquis tacitis sibi cogitationib. dicat, Ad uocem dominicam uterque iste piscator quid aut quantum dimisit qui pene nihil habuit? Sed hac in re fratres charissimi, affectum debemus potius pensare quam censum. Multum reliquit, qui sibi nihil retinuit, multum reliquit, qui quātumlibet parum totum deseruit. Certe nos & habita cum amore possidemus, & ea quæ minime habemus, ex desiderio quærimus. Multum ergo Petrus et Andræas dimisit, quando uterque etiam desideria habendi dereliquit. Multum dimisit, qui cum re possessa etiam concupiscentiis renūciauit. A sequentibus ergo tanta dimissa sunt, quāta a nō sequentibus cōcupisci potuerunt. Nemo igitur etiam cum quosdam conspicit multa reliquisse, apud semeptisum dicat, Imitari mundi huius contemptores uolo, sed quod relinquam, non habeo. Multa fratres relinquitis, si desideriis terrenis renunciatis. Exteriora etenim nostra domino quamlibet parua sufficiunt cor nanque & non substantiam pensat. Nec perpendit quantum in eius sacrificio, sed ex quāto proferatur. Nam si exteriorē substātiam perpendamus, ecce sancti negociatores nostri perpetuam angelorum uitam datis retibus & naui mercati sunt Aestimationē quippe pretii recte nō habet sed tamē regnū dei tñ ualet quātū habes. Valuit nāq; Zacchæo dimidiū substātia, quia dimidiū aliud ad hoc quod iniuste abstulit restituendum in quadruplum reseruauit. Valuit Petro & Andreæ dimissis retibus & naui. Valuit uiduę duobus minutis Valuit alteri calice aquæ frigidæ. Regnū itaque dei ut diximus, tātum ualet quantum habes. pensate igitur fratres quid uilius cū emitur, quid carius cum possidetur? Sed fortasse nec calix aquæ frigidæ suppetit qui indigenti præbeatur, etiam tunc securitatem nobis promittit sermo diuinus. Redemptore etenim nato, cœli ciues ostensi sunt, qui clamarent. Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis, Ante dei nanque oculos nunquā est uacua manus a munere, si fuerit arca cordis repleta bona uoluntate. Hinc etenim psalmista dicit. In me sunt deus uota tua, quæ reddam laudationes tibi. Ac si aperte dicat. At si exterius munera offerenda nō habeo, intra memetipsum tamē inuenio quid in ara tuæ laudis impono quia qui nostra datione non pasceris, oblatione cordis melius placaris. Nihil quippe offertur deo ditius uoluntate bona. Voluntas autem bona est, sic aduersa alterius sicut nostra pertimescere, sic de prosperitate proximi, sicut de nostro profectu gratulari. Aliena damna, nostra credere, aliena lucra, nostra putare. Amicum non propter mundum, sed propter deum diligere. Inimicum etiam amando tolerare. Nulli quod pati non uis facere, nulli quod tibi iuste impendi desideras, denegare. Necessitati proximi non solum iuxta uires succurrere, sed prodesse etiam ultra uires uelle. Quid ergo isto holocausto locupletius, quando per hoc quod deo immolat in ara cordis, anima semetipsam mactat? Sed hoc bonæ uoluntatis sacrificium deo nunquam plene persoluitur, nisi mundi huius cupiditas perfecte deseratur. Nam quicquid in eo concupiscimus, hoc procul dubio proximis inuidemus. Videtur etenim quia nobis desit quod alter assequitur. Et quia semper inuidia a bona uoluntate discordat, mox ut hæc mentem cœperit illa discedit. Vnde prædicatores sancti ut possent proximos perfecte diligere, studuerunt in hoc seculo nihil amare, nihil unquam appetere nihil etiam cum appetitu possidere. Quos bene Esaias intuens ait

Luc. 19. Luc. 21. Mat. 9. Luc. 2. psal. 55. Esa. 60.

ait. Qui ſunt iſti qui ut nubes uolant, & quaſi colũbæ ad feneſtras ſuas? Vidit quippe terrena eos deſpicere mente cœleſtibus propinquare, uerbis pluere, miraculis coruſcare. Et quos a terrenis contagiis ſancta prædicatio & ſublimis uita ſuſpenderat, hos uolantes pariter & nubes appellat. Feneſtræ autem noſtri ſunt oculi, quia per ipſos anima reſpicit quod exterius cõcupiſcit. Columba uero ſimplex eſt animal, atque a malitia fellis alienum. Quaſi columbæ ergo ad feneſtras ſuas ſunt qui nihil in hoc mũdo cõcupiſcũt qui omnia ſimpliciter aſpiciunt & in hęc quæ uident, rapacitatis ſtudio non trahuntur. At contra miluus & non columba ad feneſtras ſuas eſt, qui ad ea quæ oculis conſiderat, rapinæ deſiderio anhelat. Quia ergo fratres chariſsimi, beati Andreæ apoſtoli natalitia celebramus, debemus imitari quod colimus. Oſtendat noſtræ obſequiũ deuotionis immutatæ ſolẽnitas mentis, deſpiciamus quæ terrena ſunt relictis temporalibus mercemur æterna. Si autem necdum poſſumus relinquere propria, ſaltem nõ concupiſcamus aliena. Si necdum mens noſtra accenditur igne charitatis, in ambitione ſua habeat frenum timoris, ut profectus ſui paſsibus uegetata, dum ab alienorum appetitu compeſcitur quandoque ad propria contemnenda perducatur, adiuuãte domino noſtro Ieſu Chriſto.

Lectio ſancti euangelij ſecundum Matthæum.

IN illo tempore: Cũ audiſſet Ioannes in uinculis opera Chriſti: mittens duos de diſcipulis ſuis, ait illi. Tu es qui uenturus es: an alium expectamus, Et reſpondens Ieſus, ait illis, Euntes renunciate Ioanni quæ audiſtis & uidiſtis. Cæci uident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgũt, pauperes euãgelizãtur. Et beatus eſt q̃ nõ fuerit ſcãdalizatus ĩ me. Illis aũt abeũtibus cœ-

A pit Ieſus dicere ad turbas de Ioanne, Quid exiſtis in deſertum uidere, Arũdinem uento agitatam, Sed quid exiſtis uidere? Hominem mollibus ueſtitum? Ecce qui mollibus ueſtiuntur, in domibus regum ſunt. Sed quid exiſtis uidere? Prophetam? Etiam dico uobis & plus quam prophetã. Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto angelum meum ante faciẽ tuam qui præparabit uiam tuam ante te. *Mala. 3.*

B Homilia lectionis eiuſdem, habita ad populum, in baſilica ſanctorũ Marcellini & Petri, die natalis eorum, Dominica tertia aduentus domini.

Homilia ſexta.

QVærendum nobis eſt fratres chariſsimi Ioannes propheta & plus quam propheta, qui uenientem ad Iordanis baptiſma dominum oſtendit dicens, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi, qui & humilitatem ſuam, & diuinitatis C eius potentiam conſiderans dicit, Qui de terra eſt, de terra loquitur, qui autem de cœlo uenit, ſuper omnes eſt, cur in carcere poſitus, mittens diſcipulos ſuos requirit, Tu es qui uenturus es, an alium expectamus?] tanquam ſi ignoret quem oſtenderat, & an ipſe ſit neſciat, quem ipſum eſſe prophetando, baptizando, & oſtẽdendo clamauerat. Sed hæc citius quæſtio ſoluitur, ſi geſtæ rei tempus & ordo penſetur. Ad Iordanis enim fluenta poſitus, quia ipſe redemptor mundi eſſet, aſſeruit. Miſſus uero in carcerem, an ipſe ue- D niat requirit, non quia ipſum eſſe mundi redemptorem dubitat, ſed quærit ut ſciat ſi is qui per ſe in mundum uenerat, per ſe etiam ad inferni clauſtra deſcendat. Quem enim præcurrens mundo nunciauerat, hunc moriendo & ad inferos deſcendendo præcurrebat. Ait ergo. Tu es qui uenturus es, an alium expectamus?] Acſi aperte dicat: Sicut pro hominibus naſci dignatus es, an etiã pro hoĩbus mori & ad inferos deſcẽdere digneris inſinuat ut q natiuitatis tuæ præcurſor extiti. deſcenſionis etiam præcurſor fiam, & uenturum in inferno

Ioan. 1. *Ioan. 3*

inferno te nunciem, quem iam uenisse mundo enunciaui. Vnde & inquisitus dominus enumeratis potentię suæ miraculis, de mortis suæ protinus humilitate respondit dicens. Cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt mortui resurgunt, pauperes euangelizantur, & beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.] Visis tot signis, tantisque uirtutibus non scandalizari quisque potuit, sed admirari. Sed infidelium mens graue in illo scandalū pertulit, cum eum post tot miracula morientem uidit. vnde & paulus dicit. Nos autem prædicamus Christum crucifixū, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. Stultum quippe hominibus uisum est, ut pro hominibus author uitæ moreretur, & inde contra eum homo scandalum sumpsit, unde ei amplius debitor fieri debuit Nam tanto deus ab hominibus dignius honorandus est quanto pro hominibus & indigna suscepit. quid est ergo dicere. Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. nisi aperta uoce abiectionem mortis suæ humilitatemque signare? Ac si patenter dicat. Mira quidem facio, sed abiecta perpeti non dedignor. quia ergo moriendo te subsequor, cauendum ualde est hominibus, ne in me mortem dispiciant, qui signa uenerantur. Sed dimissis Ioannis discipulis, quid de eodem Ioanne turbis dicat audiamus, quid existis in desertum uidere? Arundinem uento agitatam?] Quod uidelicet non asserendo, sed negando intulit. Arundinem quippe mox ut aura cōtigerit in partem alteram inflectit. Et quid per arundinem, nisi carnalis animus designatur? Qui mox ut fauore uel detractione tangitur, statim in partem quamlibet inclinatur. Si enim ab humano ore aura fauoris flauerit, hilarescit & extolitur, totumque se quasi ad gratiam inflectit. Sed si inde uentus detractionis exuperit unde laudis aura ueniebat, mox eum quasi in partem alteram ad uim furoris inclinat. Sed arundo uento agitata Ioannes non erat, quia hunc nec blandum gratia, nec cuiuslibet detractionis ira asperum faciebat. Nec prospera hunc erigere, nec aduersa nouerant inclinare. Arundo ergo uento agitata. Ioannes non erat, quem a statu

1. Cor. 1

A sui rectitudine nulla rerum uarietas inflectebat. Discamus ergo fratres charissimi arundo uento agitata non esse, solidemus animum inter auras linguarum positum, stet inflexibilis status mentis. Nulla nos detractio ad iram prouocet atque ad remissionem inutilis gratiæ nullus fauor inclinet. Non nos prospera eleuent, non aduersa perturbant, ut qui in soliditate fidei figimur, nequaquam rerum transeuntium mutabilitate moueamur. Adhuc autem de eius sanctitate subiungitur. Sed quid existis in desertum uidere, hominem mollibus uestitum? Ecce qui mollibus uestiuntur, in domibus regum sunt.] Camelorum etenim pilis contextis, ut scitis, uestitus Ioannes fuisse describitur. Et quid est dicere. Ecce qui mollibus uestiuntur in domibus regum sunt nisi aperta sentētia demōstrare, quia non cœlesti sed terreno regi militant hi qui pro deo perpeti aspera fugiunt, & solis exterioribus dediti, præsentis uitæ mollitiem & delectationem quærunt. Nemo ergo existimet in fluxu atque studio preciosarum uestiū peccatum deesse, quia si hoc culpa non esset, nullo modo Ioannem dominus de uestimenti sui asperitate laudasset. Si hoc culpa non esset nequaquam Paulus Apostolus per epistolam fœminas a preciosarum uestium appetitu compesceret, dicens, Non in ueste preciosa. pensate ergo quæ culpa sit, hoc etiam uiros appetere, a quo curauit pastor Ecclesiæ et fœminas prohibere. quamuis hoc quod Ioannes non esse uestitus mollibus dicitur, per significationem intelligi & aliter potest. Mollibus enim uestitus non fuit, quia uitam peccantium non blandimentis fouit, sed uigore asperæ inuectionis increpauit, dicens, Genimina uiperarum quis uobis demonstrauit fugere a uentura ira? Vnde & per Salomonem dicitur, Verba sapientum quasi stimuli, & sicut claui in altum defixi. Clauis quippe atque stimulis, sapientum uerba comparantur, quia culpas delinquentium nesciunt palpare, sed pungere. Sed quid existis uidere in desertum prophetam? etiam dico uobis & plus quā prophetam.] Prophetæ quippe ministerium est, uentura prædicere, non etiam demonstrare. Ioannes ergo plus quam pro-

B

C

1. Tim. 2

D

Mat. 3.

Prou. 12

pheta est, quia eum quem precurrẽdo, prophetauerat, etiam ostendendo monstrabat, Sed quia arundo uento agitata esse denegatur, quia non esse uestitus mollibus dicitur, quia prophetæ nomẽ huic impar esse perhibetur, iam quid digne dici possit, audiamus. Sequitur. Hic est de quo scriptum est, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam qui præparabit uiam tuã ante te.] Quod enim Græce angelus, hoc Latine nuncius dicitur. Recte ergo qui nunciare supernum iudicem mittitur angelus uocatus, ut dignitatem seruet in nomine, quam explet in operatione. Altum quidem nomen est, si uita nomine inferior non est. Vtinam fratres charissimi non ad iudicium nostrum dicamus, quia omnes qui sacerdotii nomine censentur, angeli uocantur, Propheta attestante, qui ait. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Sed huius altitudinem nominis etiam uos si uultis potestis mereri. Nam unusquisque uestrũ in quantum sufficit, in quantum gratiam supernæ aspirationis accepit, si a prauitate proximum reuocat, si exhortari ad bene operandum curat, si æternum regnum uel supplicium erranti denunciat cùm sanctæ denunciationis uerba impendit, profectò angelus existit. Et nemo dicat, Admonere non sufficio, exhortari idoneus non sum. Quantum potes exhibe, ne male seruatum talentum quod acceperas in tormentis pendere exigaris. Neque enim plus quàm unum talentum acceperat, qui hoc abscondere magis studuit, quàm erogare. Et scimus quòd in tabernaculo non solum phialæ, sed præcipiente Domino etiam cyathi facti sunt. Per phialas quippe doctrina exuberãs: per cyathos uerò parua atque angusta designatur sciẽtia. Alius doctrina ueritatis plenus, audiẽtium mentes inebriat. Per hoc ergo quod dicit, profectò phialam porrigit. Alius explere quod sentit non ualet. sed quia hoc utcunque denunciat, profectò per cyathũ gustum præbet. In Dei ergo tabernaculo, id est in sancta Ecclesia positi, si per doctrinam sapientiæ ministrare phialas minime potestis, in quantum pro diuina largitate sufficitis, proximis uestris boni

Mala. 2.

A uerbi cyathos date In quantum uos profecisse pensatis, etiam uobiscum alios trahite, in uias Domini socios habere desiderate. Si quis uestrum fratres ad forum aut fortasse ad balneum pergit, quẽ ocio sum esse considerat, ut secum ueniat inuitat. Ipsa ergo terrena actio uestra uos conueniat, & si ad Deum tenditis, curate ne ad eum soli ueniatis. Hinc etenim scriptum est: Qui audit dicat ueni: ut qui iã in corde uocem superni amoris acceperit, foras etiam proximis uocem exhortationis reddat. Et fortasse panem ut indi B genti eleemosynam porrigat non habet, sed maius est quod tribuere ualeat, qui linguam habet. Plus enim est uerbi pabulo uicturam in perpetuum mentem reficere, quàm uentrem morituræ carnis terreno pane satiare. Nolite ergo fratres proximis uestram eleemosynam uerbi subtrahere. Mecum uos admoneo, ut ab ocioso sermone parcamus, inutiliter loqui declinemus. In quantum reniti linguæ præualemus, in uentũ uerba non defluant, cũ iudex dicat: C Omne uerbum ociosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicii. Ociosum quippe uerbũ est quod aut utilitate rectitudinis, aut ratione iustæ necessitatis caret. Ociosa ergo colloquia ad ædificationis studiũ uertite. Quàm celerrimè huius uitæ tempora fugiant considerate quàm districtus ueniat iudex attendite. Hunc ante oculos uestri cordis ponite. Hunc proximorum uestrorum mentibus intimate, ut in quantum uires suppetunt si anunciare eum nõ negligitis, uocari ab eo angeli cum Ioanne ualeatis, adiuuante. Domino, &c.

Apo. 22

Mat. 12.

D Lectio sancti Euangelii secundum Ioannem

IN illo tẽpore. Miserunt Iudæi ab Hierosolymis sacerdotes & Leuitas ad Ioannem, ut interogarent eum, tu quis es? Et confessus est, & non negauit. Et confessus est, Quia non sum ego Christus. Et interrogauerunt

Ioan. 1.

uerunt eum: Quid ergo? Helias es tu? qui dixit, Non sum. Propheta es tu? Et respondit, Non. Dixerũt ergo ei: Quis es? ut responsum demus his qui miserũt nos. Quid dicis de teipso? Ait: Ego uox clamantis in deserto, dirigite uiã Domini, sicut dixit Esaias propheta. Et qui missi fuerant, erãt ex pharisæis. Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Helias, neque propheta? Respondit eis Ioannes dicens: Ego baptizo in aqua. Medius autẽ uestrum stetit, quem uos nescitis: Ipse est qui post me uenturus est, qui ante me factus est, cuius non sum dignus ut soluam eius corrigiam calciamenti. Hæc in Bethabara facta sunt trans Iordanẽ ubi erat Ioannes baptizans.

Esa. 40.

Homilia lectionis eiusdẽ habita ad populũ in basilica sancti Petri apostoli. Dominica quarta in aduentu Domini.

Homilia septima.

EX huius nobis lectionis uerbis fratres charissimi, Ioannis humilitas commendatur, qui cum tantæ uirtutis esset ut Christus credi potuisset, elegit solide subsistere in se ne humana opinio nera peretur inaniter super se. Nam confessus est, & non negauit: & confessus est, Quia non sum ego Christus.] Sed qui dixit. Nõ sum, negauit plane quod non erat, sed nõ negauit quod erat, ut ueritatem loquens eius membrum fieret, cuius sibi nomen fallaciter non usurparet. Cum ergo non uult appetere nomen Christi, factus est membrum Christi, quia dum infirmitatem suam studuit humiliter agnoscere, illius celsitudinem meruit ueraciter obtinere. Sed cum ex lectione alia redemptoris nostri sententia ad mentem reducitur, ex huius lectionis uerbis quæstio ualde implexa generatur. Alio quippe in loco inquisitus a discipulis Dominus de Heliæ aduentu respondit: Helias iam uenit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt

Math 17

A in eum quæcunque uoluerunt. Et si uultis scire, Ioannes ipse est Helias. Requisitus autem Ioannes dicit. Non sum Helias.] quid est hoc fratres charissimi, quia quod ueritas affirmat, hoc propheta ueritatis negat.] Valde nanque inter se diuersa sunt, Ipse est, & Non sum. Quomodo ergo propheta ueritatis est, si eiusdem ueritatis sermonibus concors non est. Sed si subtiliter ueritas ipsa requiratur, hoc quod inter se contrarium sonat quomodo contrariũ non sit, inuenitur. Ad Zachariam nanque de Ioanne angelus dicit. Ipse præcedet ante illum in spiritu & uirtute Heliæ. Qui ideirco uenturus in spiritu & uirtute Heliæ dicitur, quia sicut Helias secundum Domini aduentum præueniat, ita Ioannes præuenit primum. Sicut ille præcursor uenturus est iudicis, ita iste præcursor est factus redemptoris Ioannes ergo in spiritu Helias erat, in persona Helias non erat. Quod ergo Dominus fatetur de spiritu, hoc Ioannes denegat de persona, quia & iustum sic erat, ut & discipulis Dominus spiritalẽ de Ioanne sententiam diceret, Ioannes iisdem turbis carnalibus non de spiritu, sed de corpore responderet. Contrarium ergo ueritati uidetur esse quod Ioannes sonuit, sed tamen a ueritatis tramite non recessit. Qui cum se etiam prophetam negat, quia uidelicet non solum poterat redemptorem prædicare, sed etiam demonstrare quis an sit, continuo exprimit dum subiungit. Ego uox clamantis in deserto.] Scitis fratres charissimi, quia unigenitus filius uerbum patris uocatur Ioanne attestante qui ait: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Et ex ipsa uestra locutione cognoscitis, quia prius uox sonat, ut uerbum post modum possit audiri. Ioannes ergo uocem se esse asserit, quia uerbum præcedit. Aduentum itaque dominicum præcurrens uox dicitur quia, per eius ministerium patris uerbum ab hominibus auditur. Qui etiam in deserto clamat, quia derelictæ destitutæque Iudææ solatium sui redemptoris anunciat. Quid autẽ clamet insinuat, cum subiũgit.

Luc. 1. *Ioan. 1.*

Dirigite uiã Domini sicut dixit Esaias propheta. Via domini ad cor dirigitur, cum

cum ueritatis sermo humiliter auditur. via Domini ad cor dirigitur, cum ad præceptum illius uita præparatur. Vnde scriptum est. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eũ, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. *Ioan. 14.* Quisquis ergo in superbiam mentem eleuat, quisquis auaritiæ æstibus anhelat, quisquis se luxuriæ inquinationibus polluit, cordis ostium contra ueritatem claudit, & ne ad se Dominus ueniat, claustra animi seris uitiorum damnat. Sed adhuc qui missi sunt, percontantur. Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Helias, neque propheta, Quod quia non studio cognoscendæ ueritatis, sed malitia exercendæ æmulationis dicitur. Euangelista tacite innotuit, qui subiũngit dicens. Et qui missi fuerant, erant ex pharisæis,] ac si aperte dicat Illi Ioannem de suis actibus requirunt, qui doctrinam nesciunt quærere. sed inuidere. Sed sanctus quisque etiam cum peruersa mente requiritur, a bonitatis suę studio non mutatur. Vnde Ioannes quoque ad uerba inuidiæ, prædicamenta respõdit uitæ. Nam protinus adiunxit. Ego baptizo in aqua, medius autẽ uestrũ stetit quem uos nescitis.] Ioannes non in spiritu sed in aqua baptizat, quia peccata soluere non ualens, baptizatorum corpora per aquam lauat, sed tamen mentem per ueniam non sonat. Cur ergo baptizat qui peccata per baptisma non relaxat, nisi ut præcursionis suæ ordinem seruans, qui nasciturum nascendo præuenerat, baptizaturum quoque Dominum baptizando præueniret, & qui prædicando factus est præcursor Christi, baptizando etiam præcursor eius fieret imitatione sacramenti. Qui inter hæc mysterium nostri redemptoris annuncians, hunc in medio hominum & stetisse asserit, & nesciri. quia per carnem Dominus apparens, & uisibilis extitit corpore, & inuisibilis maiestate. De quo etiam subdit. Qui post me uenit, ante me factus est.] Sic nanque dicitur, Ante me factus, ac si dicatur, Ante me positus. Post me ergo uenit, quia post modum natus. Ante me autem factus est, quia mihi prælatus. Sed hæc paulo superius dicens etiam prælationis eius causas apuit cum subiunxit. Quia prior me erat, ac si aperte dicat. Inde me etiam post natus superat, quo eum natiuitatis suæ tempora non angustant. Nam qui per matrem in tempore nascitur, sine matre ante tempora est a patre generatus. Cui quantæ reuerentiæ humilitatem debeat, subdendo manifestat, Cuius non sum dignus soluere corrigiam calciamenti.] Mos apud ueteres fuit, ut si quis eam quæ sibi competeret, accipere uxorem nollet, ille ei calciamentum solueret, qui ad hanc sponsus iure propinquitatis ueniret. Quod igitur inter homines Christus, nisi sanctę Ecclesiæ sponsus apparuit, De quo & idem Ioannes dicit. *Ioan. 3.* Qui habet sponsam, sponsus est. Sed quia Ioannem homines Christum esse putauerunt, quod idem Ioannes negat, recte se indignum esse ad soluendam corrigiam eius calciamenti denunciat ac si aperte dicat. Ego redemptoris nostri uestigia denudare non ualeo, quia sponsi nomen mihi immerito non usurpo. Quod tamẽ intelligi & aliter potest. Quis enim nesciat quod calciamenta ex mortuis animalibus fiunt? Incarnatus uero Dominus ueniens, quasi calciatus apparuit, quia in diuinitate sua, morticina nostræ corruptionis assumpsit, Vnde etiam per prophetam dicit, Indumæam extendam calciamentum meum. *Psal. 59* Per Idumæam quippe gẽtilitas, per calciamentum uero assumpta mortalitas designatur. In Idumæam ergo Dominus calciamentum suum se extendere asserit, quia dum per carnem gentibus innotuit, quasi calciata ad nos diuinitas uenit. Sed huius incarnationis mysterium humanus oculus penetrare non sufficit. Inuestigari etenim nullatenus potest quomodo incarnatur uerbum, quomodo summus & uiuificatur spiritus, intra uterum matris animatur quomodo is qui initium non habet, & existit & concipitur. Corrigia ergo calciamenti, est ligatura mysteri Ioannes itaque soluere corrigiam calciamenti eius non ualet, quia incarnationis eius mysterium nec ipse inuestigare sufficit, qui hoc per prophetiæ spiritum agnouit. Quid est ergo dicere, Nõ sum dignus soluere corigiã calceamenti eius nisi aperte & humiliter suam ignorãtiam profiteri? ac si patenter dicat: Quid mirum si ille

ille mihi prælatus est, quem post me quidem natum considero, sed natiuitatis eius mysterium nõ apprehẽdo? Ecce Ioannes prophetiæ spiritu impletus, mira sciẽtia emicat, & tamen illud de se insinuat, quod ignorat. Qua in re pensandum nobis est fratres charissimi, & tota intentione cogitandum, quomodo sancti uiri ut humilitatis in se uirtutem custodiãt, cum quædam mirabiliter sciũt illud ante mentis oculos student reuocare quod nesciũt ut dum ex parte alia infirmitatem suam considerant, ex ea parte qua perfecti sunt, eorum se animus non extollat. Scientia etenim uirtus est, humilitas etiam custos uirtutis. Restat ergo ut in omne quod scit, sese mens deprimat, ne quod uirtus scientiæ congregat, uentus elationis spargat. Cũ bona fratres agitis semper ad memoriam male acta reuocate ut dum caute culpa conspicitur, nunquam de bono opere incaute animus lætetur. Superiores inuicem in uia Dei eos maxime qui uobis commissi non sunt, proximos uestros attendite, quia & quos agere aliqua praua cõspicitis, quæ in eis lateãt bona nescitis. Magnus ergo unusquisq; esse studeat, sed tamen aliquo modo esse se nesciat ne dum sibi magnitudinẽ arroganter tribuit amittat intus quod erat. Hinc etenim per prophetam dicitur. Væ qui sapientes estis in oculis uestris, & coram uobismetipsis prudentes. *Esa. 5.* Hinc Paulus ait, Nolite prudentes esse apud uosmetipsos. *Rom. 12* Hinc contra superbientem Saul dicitur. Cum esses paruulus in oculis tuis caput in tribubus Israel factus es *1. Re. 15* ac si aperte diceretur. Cum tu te paruulum conspiceres ego te præ cæteris magnum feci. quia uero tu te magnũ conspicis, a me paruus æstimaris. Quo contra cum Dauid regni sui potentiam coram arca fœderis Domini saltando despiceret, dixit Ludam & uilior fiã plusquã factus sum & ero humilis in oculis meis. Quem enim non extolleret, ora leonum frangere, ursorum brachia dissipare despectis prioribus fratribus eligi, reprobato rege ad regni gubernacula ungi timendum cunctis uno lapide Goliam sternere a rege proposita extinctis allophylis numerosa præputia reportare, regnum ex promissione percipere, cunctumque Israeliticum populum sine ulla postmodum contradictione possidere? & tamen in cunctis se despicit, qui in suis oculis se esse humilem confitetur. Si ergo sancti uiri etiã cum agunt fortia, de semeptisis uilia sentiunt, quid in sua excusatione dicturi sunt, qui sine operatione uirtutis intumescunt Sed & si quælibet bona assint opera, nulla sunt, nisi ex humilitate condiantur. Miranda quippe actio cum electione non eleuat, sed grauat. Qui enim sine humilitate uirtutes congregat, quasi in uento puluerem portat, & unde aliquid ferre cernitur inde deterius cęcatur. In cunctis ergo quæ agitis fratres mei, radicẽ boni operis humilitatem tenete, nec quibus iam superiores, sed quibus adhuc inferiores estis, aspicite: ut dum meliora uobis exempla proponitis, ad maiora semper ascendere ex humilitate ualeatis.

Lectio sancti Euangelii secundum Lucam

Cap. 2.

IN illo tempore, exiit edictũ a Cæsare Augusto, ut describeretur uniuersus orbis. Hæc descriptio prima facta est a præside Syriæ Cyrino. Et ibant omnes ut profiterentur singuli in suam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph a Galilęe de ciuitate Nazareth in Iudæam ciuitatem Dauid quæ uocatur Betelehem, eo quod esset de domo & familia Dauid, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante. Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret, & peperit filium suum primogenitum. Et pãnis eum inuoluit & reclinauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio. Et pastores erant in regione eadem, uigilantes & custodientes uigilas noctis super gregem suum. Et ecce angelus Domini stetit iuxta illos,

illos, & claritas Dei circumfulsit illos. Et timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus. Nolite timere. Ecce enim euangelizo uobis gaudium magnum quod erit omni populo, quia natus est uobis hodie saluator, qui est Christus Dominus, in ciuitate Dauid. Et hoc uobis signũ. Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Et subitò facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis exercitus, laudantium & dicentium. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica beatæ Mariæ, in die natalis Domini.

Homilia VIII.

QVia largiente Domino, missarum solennia ter hodie celebraturi sumus, loqui diu de euangelica lectione nõ possumus. Sed nos aliquid uel breuiter dicere, redemptoris nostri natiuitas ipsa compellit. Quid est enim ꝙ nascituro Domino mundus describitur, nisi hoc quod apertè monstratur, quia ille apparebat in carne, qui electos suos ascriberet in æternitate? Quo contrà de reprobis per prophetam dicitur. Deleantur de libro uiuentiũ, & cum iustis non scribantur. Qui bene ẽt in Bethlehem nascitur. Bethlehem quippe domus panis interpretatur. Ipse nãque est qui ait, Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi. Locus ergo in quo Dominus nascitur, domus panis antea uocatus est, quia futurum profectò erat, ut ille ibi per materiam carnis appareret, qui electorum mentes interna satietate reficeret. Qui non in parentum domo, sed in uia nascitur, ut profectò ostenderet, qa per humanitatem suam quam assumpserat, quasi in alieno nascebatur. Alienum uidelicet non secũdum potestatem dico, sed secundum naturam. Nam de potestate eius scriptum est. In propria uenit. In natura etenim sua ante tempora natus est, in nostra uenit ex tempore. Qui ergo æternus permanens, tẽporalis apparuit, alienũ est ubi descẽdit. Et quia ꝑ prophetã dr̃: Oĩs caro fœnum: factus homo, fœnum nostrum uertit in frumentum, qui de semetipso ait: Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Vnde & natus in præsepio reclinatur, ut fideles omnes, uidelicet sancta animalia, carnis suæ frumento reficeret, ne ab æternæ intelligentiæ pabulo ieiuna remanerent. Quid aũt est ꝙ uigilãtibus pastorib. angelus apparet, eosq; dei claritas circumfulget, nisi ꝙ illi præ cæteris uidere sublimia merentur, qui fidelib. gregibus præesse sollicitè sciunt? Dumq; ipsi piè super gregem uigilant, diuina super eos gratia largius coruscat. Regem uerò natum angelus nunciat, eiusq; uoci angelorum chori concinunt, & congaudẽtes clamat: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominib. bonæ uolũtatis. Prius quippe q̃ redemptor noster nasceretur per carnem, discordiam cum angelis habuimus, a quorum claritate, atque mũditia per primæ culpæ meritũ, per quotidiana delicta longè distabamus. Quia.n. peccando extranei eramus a Deo, extraneos nos à suo cõsortio deputabãt angeli, ciues Dei. Sed quia nos cognouimus regem nostrum, recognouerunt nos angeli ciues suos. Quia.n. cœli rex terrã nostræ carnis assumpsit, infirmitatẽ nostrã illa iam angelica celsitudo nõ despicit. Ad pacem nostrã angeli redeũt, intentionẽ prioris discordiæ postponũt, & quos prius infirmos abiectosq; despexerãt, iã socios uenerantur Hinc est.n. ꝙ Loth & Iosue angelos adorãt, nec tñ adorare prohibentur: Ioannes uerò in Apocalypsi sua adorare angelum noluit, sed tamen idem hunc angelus ne se debeat adorare compescuit, dicens: Vide ne feceris conseruus enim tuus sum & fratrum tuorum. Quid est quòd ante redemptoris aduentum angeli ab hominibus adorantur, & tacent, postmodum uero adorari refugiunt, nisi quòd naturam nostram quã prius despexerant, postquam hanc super se assumptam conspiciunt, prostratam sibi uidere pertimescunt? Nec iam sub se uelut infirmam contẽnere ausi sunt, quã super

Marginal notes: Psa. 68. — Ioan. 6. — Ioan. 1. — Esa. 40. — Ioan. 12. — Gen. 19. — Apo. 22.

super se uidelicet in cęli rege uenerantur. Nec habere dedignantur hominē sociū, qui super se adorant hominem Deum. Curemus ergo fratres charissimi ne qua nos immunditia polluat, qui in æterna præscientia & Dei ciues, & angelis eius æquales sumus. Vendicemus moribus dignitatem nostram, nulla nos luxuria inquinet, nulla nos turpis cogitatio accuset, non malitia mentem mordeat, nō inuidiæ rubigo consumat, nō elatio infler, non ambitio per terrena oblectamenta dilaniet, non ira inflammet. Dij etenim uocati sunt homines. Defende ergo tibi ô homo contra uitia honorem Dei, quia propter te factus est Deus homo, qui uiuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Psal. 81

Lectio sancti Euangelij secundum Matthæum.

Cap. 25.

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc. Homo quidam peregrè proficiscens uocauit seruos suos & tradidit illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta, alij autē duo, alij uerò unum, unicuique secundum propriam uirtutē, & profectus est statim. Abijt autē qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque. Similiter qui duo acceperat, lucratus est alia duo. Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui. Post multum uero tēporis uenit dominus seruorum illorum, & posuit rationē cum eis. Et accedens qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens. Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinq; superlucratus sum. Ait illi dn̄s eius. Euge serue bonæ & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te cōstituam. Intra in gaudiū domini tui. Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait. Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo superlucratus sum. Ait illi dominus eius. Euge serue bonæ & fidelis, quia sup pauca fuisti fidelis, super multa te constituam. Intra in gaudium domini tui. Accedens autem & qui unum talentū acceperat, ait. Domine, scio quia homo durus es, metis ubi non seminasti, & congregas ubi non sparsisti, & timens abij & abscondi talentum tuum in terra. Ecce habes quod tuum est. Respondens autem dominus eius dixit ei. Serue male & piger, sciebas q a meto ubi non semino, & cōgrego ubi non sparsi? Oportuit ergo te cōmittere pecuniam meā numulariis, & ueniens ego recepissem utiq; quod meū est, cum usura. Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit, ei autem qui nō habet, & quod uidetur habere auferetur ab eo. Et inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores, illic erit fletus & stridor dentium.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica sancti Syluestri Episcopi die natalis eius.

Homilia IX.

LEctio sancti Euangelij, fratres charissimi, sollicitè considerare nos admonet, ne nos qui plus cæteris in hoc mundo accepisse aliquid cernimur ab auctore mundi, grauius inde iudicemur. Cum enim augentur dona, rationes etiā crescunt donorum. Tanto ergo esse humilior, atque ad seruiendum promptior quisque debet ex munere, quanto se obligatiorem esse conspicit in reddēda ratione. Ecce homo qui peregrè proficiscitur, seruos suos uocat, eisq; ad negocium talenta partitur. Post multum uero temporis positurus rationem reuertitur. Bene operantes pro apportato lucro remunerat, seruum uero à bono opere torpentē damnat. Quis itaque iste homo est qui peregre proficiscitur, nisi redemptor noster,

ster, qui in ea carne quam assumpserat, abiit in cœlum? Carnis.n. locus ꝓprius terra est, quæ quasi ad peregrina ducitur, dum per redemptorem nostrum in cœlo collocatur. Sed homo iste peregre proficiscens, seruis suis bona sua tradidit, quia fidelibus suis spiritalia dona concessit. Et uni quidem quinque talenta, alij duo, alij uero commisit unum. Quinque etenim sunt corporis sensus, uidelicet uisus, auditus, gustus, odoratus, & tactus. Quinque ergo talentis, donum quinq; sensuũ .i. exteriorum scientia exprimitur. Duobus uerò, intellectus & operatio designatur. Vnius aũt taléti nomine, intellectus tantummodo designatur. Sed is qui quinque talenta acceperat, alia quinque lucratus est, quia sunt nonnulli qui etsi interna ac mystica penetrare nesciunt, pro intentione tamen supernæ patriæ docẽt recta quos possunt, de ipsis exterioribus q̃ acceperunt, duplum talentum portant. Dumque se a carnis petulantia, & a terrenarum rerum ambitu, atque a uisibilium uoluptate custodiunt, ab his etiam alios admonendo compescunt. Et sunt nõnulli qui quasi duobus talentis ditati, intellectum atq; operationem percipiunt, subtilia de internis intelligunt, mira in exterioribus operantur. Cumq; & intelligendo & operando aliis prædicant, quasi duplicatum de negocio lucrum reportant. Bene autem alia quinque uel alia duo in lucrũ uenisse referuntur, quia dum utriq; sexui prædicatio impenditur, quasi accepta talenta geminantur. Sed is qui unum talentum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam Domini sui. Talentum in terra abscondere, est acceptum ingenium terrenis actibus implicare, lucrum spiritale non quærere, cor a terrenis cogitationibus nunq̃ leuare. Sunt nãque nonnulli qui donum intelligẽtiæ perceperunt, sed tamen sola quæ carnis sunt sapiunt, de quibus per prophetã dicitur. *Hier. 4.* Sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt. Sed Dñs qui talenta contulit, rationẽ positurus redit, quia is qui nunc pie spiritalia dona tribuit, districte in iudicio merita exquirit. Quid quisque accepit, cõsiderat, & quod lucrũ de acceptis reportet, pensat. Seruus

A qui geminata talenta retulit, a Domino laudatur, atque ad æternam remunerationem intromittitur, cum ei uoce dominica dicitur. Euge serue bone & fidelis, q̃a super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.] Pauca quippe bona sunt omnia præsentis uitæ, quamlibet multa esse uideantur, comparatione retributionis æternæ. Sed tunc fidelis seruus super multa cõstituitur, quando deuicta omni corruptionis molestia, de æternis gaudiis in illa cœlesti sede gloriatur. B Tunc ad Domini sui gaudiũ perfecte intromittitur, qñ in æterna illa patria assumptus, atque angelorũ cœtibus admixtus, sic interius gaudet de munere, ut nõ sit iã quod exterius doleat de corruptione. Seruus autẽ qui operari de talento noluit, ad Dominum cum uerbis excusationis redit, dicens. Dñe scio quia hõ durus es, metis ubi non seminasti, & cõgregas ubi non sparsisti, & timẽs abij, & abscondi talentum tuum in terra, ecce habes quod tuum est.] Notãdum ꝙ inutilis seruus durum Dominum uocat, cui tamẽ ad lucrum deseruire dissimulat, C & timuisse se dicit in lucrũ talentũ expendere, qui hoc solum timere debuerat, ne hoc sine lucro ad Dominum reportaret. Sunt. n. plerique intra sanctam Ecclesiã, quorũ iste seruus imaginẽ tenet, qui melioris uitæ uias aggredi metuunt & tamẽ iacere in sui corporis ignauia non ꝑtimescunt. Cumq; se peccatores considerant, sanctitatis uias arripere trepidant, & remanere in suis iniquitatibus non formidãt. Quorũ bene Petrus adhuc in infirmitate positus speciem tenet, cum uiso miraculo pisciũ dixit. Exi a me Domine, q̃a D homo peccator sum. Imò si te peccatorẽ consideras, oportet ut a te Dominũ non repellas. Sed qui idcirco melioris habitus uias, & rectionis uitæ apprehendere arcẽ nolunt, quia infirmos se esse conspiciũt, quasi & peccatores se fatẽtur, & Dominũ repellunt, eumque in quo sanctificari debuerant, fugiunt, & uelut in perturbatione consilium nõ habent dum moriũtur, et uitam timent. Vnde & huic seruo protinus respondetur. Serue male et piger, sciebas qua meto ubi non semino, et cõgrego ubi non spargo? Oportuit ergo te

 dare

dare pecuniã meã numularijs, & ego ueniens recepissem utiq; qđ meũ est, cũ usura.] Ex uerbis suis seruus piger constringitur, cum Dominus dicit. Meto ubi nõ semino, & congrego ubi non sparsi.] Ac si aperte dicat. Si iuxta tuam sententiam & illud exquiro qđ non dedi, quanto magis a te exigo quod ad erogandum dedi? Pecuniã uerò dare numulariis, est eis sciẽtiam prædicationis impẽdere, qui hãc ualeant & dictis & operibus exercere. Sed sicut nostrum periculum aspicitis, si dominicam pecuniã teneamus, ita uestrũ fratres charissimi sollicite pensate, quia a uobis cũ usura exigitur, qđ auditis. In usura quippe pecunia ẽt non data recipitur. Cũ .n. hoc redditur qđ acceptũ fuerat, illud ẽt superimpenditur quod acceptum non est. Pẽsate ergo fratres charissimi, quia de accepta hac uerbi pecunia usuras soluetis, & curate ut ex eo qđ auditis, ẽt alia studeatis intelligere quæ nõ auditis, quatenus alia ex aliis colligentes, etiam illa discatis ex uobismetipsis agere, quæ necdum ex prædicatoris ore didicistis. Pigrũ uerò seruũ qua sentẽtia feriat, audiamus. Tollite ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta.] Opportunum ualde uidebatur, ut cũ a malo seruo unum talẽtum tollitur, ei potius qui duo, q̃ q quinque talenta acceperat daretur. Illi .n. magis dari debuit, qui minus q̃ qui plus habuit. Sed, sicut superius diximus, per quinque talenta, quinque uidelicet sensus .i. exteriorum scientia designatur. Per duo autem, intellectus & operatio exprimit̃. Plus ergo habuit qui duo, q̃ qui quinque talenta perceperat, quia qui per quinque talenta, exteriorum administrationẽ meruit, ab intellectu interiorum adhuc uacuus fuit. Vnum ergo talentum quod intellectum significare diximus, illi dari debuit, qui bene exteriora quæ acceperat ministrauit. Quod quotidie in sancta cernimus Ecclesia, quia plerique dum bene ministrant exteriora quæ accipiunt, per adiunctam gratiam, ad intellectum quoque mysticum perducuntur, ut ẽt de interna intelligentia polleant, qui exteriora fideliter administrant. Generalis etiam mox sententia subditur, qua dicitur. Omni enim habenti dabitur, & abundabit, ei autem qui non habet, & quod uidetur habere, auferetur ab eo.] Habenti nanq; dabitur, & abundabit, quia quisquis charitatẽ habet, ẽt dona alia percipit. Quisqs charitatem non habet, ẽt dona quæ percepisse uidebatur, amittit. Vnde necesse est fratres mei ut per omne quod agitis, erga charitatis custodiã uigiletis. Charitas aũt uera est, & amicũ diligere in Deũ; & inimicũ diligere propter Deũ. Quam quisquis non habet, oẽ bonum amittit quod habet, talẽto quod acceperat priuatur, & iuxta dominicam sententiã, in exteriores tenebras mittit. Per pœnã quippe in exteriores tenebras cadit, qui per culpam suam sponte in interiores tenebras cecidit, & illic coactus patit̃ tenebras ultionis, qui hic libenter sustinuit tenebras uoluptatis. Sciendum uero est quòd nullus piger ab hac talenti acceptione securus est. Nullus nãque est qui ueraciter dicat. Talentum minime accepi, non est unde rationes ponere cogar. Talenti .n. nomine, cuilibet pauperi etiam hoc ipsum reputabitur, quod uel minimum accepit. Alius nãque accepit intelligentiam prædicationis, ministerium debet ex talento. Alius terrenam substantiam accepit, erogationem talenti debet ex rebus. Alius nec internorum intelligentiam, nec rerũ affluentiam accepit, sed tamen didicit artem qua pascitur, ipsa ars ei in talẽti acceptionem reputatur. Alius nihil horum assecutus est, sed tamen fortasse familiaritatis locum apud diuitem meruit, talentũ profectò familiaritatis accepit. Si ergo nihil ei pro indigentibus loquitur, pro talẽti retentione damnatur. Habens ergo intellectum, curet omnino ne taceat. Habẽs rerum affluentiam, uigilet ne a misericordiæ largitate torpescat. Habẽs artem qua regitur, magnopere studeat ut usum atq; utilitatem illius cum proximo partiatur. Habens loquendi locum apud diuitem, damnationem pro retento talẽto timeat, si cum ualet, non apud eum pro pauperibus intercedit. Talẽtum quippe ab unoquoq; nr̃m uẽturus iudex exigit, q̃tũ dedit. Vt ergo de talẽti sui rõnibus redeũte Dño quisq; securus sit, cũ tremore penset quotidie qđ accepit. Ecce nãq; iam iuxta est, ut ille qui peregre profectus est, redeat,

deat. Quasi quippe peregre abiit, qui scilicet de hac terra in qua natus est, longe discessit. sed profecto reuertitur, ut de talentis rationes ponat, quia si a bona actione torpescimus, de ipsis donis quæ cõtulit, nos districtius iudicat. Consideremus ergo quæ accepimus, atq; in eorũ erogatione uigilemus. Nulla nos a spiritali opere terrena cura impediat, ne si in terra talentum absconditur, talẽti Dominus ad iracundiã prouocetur. Piger etenim seruus, cum iam culpas iudex examinat, talentũ de terra leuat, quia sunt plerique qui tũc se a terrenis desideriis uel operibus subtrahunt, quãdo iã per animaduersionem iudicis ad æternum supplicium trahunt. Ante ergo de talenti nostri ponẽda ratione uigilemus, ut cum iam iudex ad feriendum imminet, lucrũ nos quod fecimus excuset. Quod præstet nobis Deus qui uiuit, &c.

Lectio sancti Euangelii secundum Matthæum.

Cap. 2. CVm natus esset Iesus in Bethlehẽ Iudæ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriẽte uenerunt Hierosolymam, dicẽtes. Vbi est qui natus est rex Iudæorum? Vidimus.n. stellã eius in Oriente, & uenimus adorare eum. Audiens autem Herodes rex turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Et congregans oẽs principes sacerdotũ & scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei. In Bethlehem Iudæ. Sic enim scriptum est per prophetam. Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquã minima es in principibus Iuda. Ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel. Tũc Herodes clàm uocatis Magis, diligẽter didicit ab eis tẽpus stellæ quæ apparuit eis. Et mittens illos in Bethlehem dixit. Ite & interrogate diligenter de pue-

A ro, & cum inueneritis, renunciate mihi, ut & ego ueniens adorem eum. Qui cum audissent regem, abierunt. Et ecce stella quam uiderant in Oriẽte, antecedebat eos, usque dũ ueniens staret suprà ubi erat puer. Videntes autem stellam gauisi sunt gaudio magno ualde. Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius. Et procidentes, adorauerunt eũ. Et apertis thesauris suis, obtulerũt ei munera, aurum, thus, & myrrham. B Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam uiam reuersi sunt in regionem suam.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica sancti Petri apostoli, in die Epiphaniæ.

Homilia X.

SIcut in lectione Euangelica fratres charissimi audistis, cœli rege nato, C rex terræ turbatus est, quia nimirum terrena altitudo cõfunditur, cum celsitudo cœlestis aperitur. Sed quærendum nobis est quidnã sit ꝙ redemptore nato, pastoribus in Iudæa angelus apparuit, atque ad adorandum hunc, ab Oriente Magos nõ angelus sed stella perduxit? quia uidelicet, Iudęis tanquã rõne utentibus, rõnale animal. i. angelus, prædicare debuit. Gentiles uero quia uti rõne nesciebãt, ad cognoscendum Dominũ, non per uocem, sed per signa perducuntur. Vnde etiã per Paulum dicitur. Prophetiæ fidelibus da- D tæ sunt, non infidelibus, signa autem infidelibus, non fidelibus. Quia & illis prophetiæ tanquã fidelibus non infidelibus, & istis signa tanq̃ infidelibus non fidelibus data sunt. Et notandum ꝙ redẽptorem nostrum cum iam perfectæ esset ætatis, eisdẽ gentilibus Apostoli prædicant, cumq; paruulũ & needũ per humani corporis officium loquentem, stella gentibus denunciat, quia nimirũ rationis ordo poscebat, ut & loquentem iam Dominum loquẽtes nobis ꝑdicatores innotescerent, & needũ loquentẽ elemẽta muta

prædicarent. Sed in omnibus signis, quæ uel nascente Domino, uel moriente eo monstrata sunt, considerandum nobis est quanta fuerit in quorundam Iudæorum corde duritia, quæ hunc nec per prophetiæ donũ, nec per miracula cognouit. Omnia quippe elementa authorem suum uenisse testata sunt. Vt n. de eis quiddam usu humano loquar, Deum hunc cœli esse cognouerunt, quia protinus stellam miserunt. Mare cognouit, quia sub plãtis eius se calcabile prębuit. Terra cognouit, quia eo moriente contremuit. Sol cognouit, quia lucis suæ radios abscondit. Saxa & parietes cognouerunt, quia tpe mortis eius scissa sunt. Infernus agnouit, qa hos quos tenebat mortuos reddidit. Et tamẽ hunc quem Deũ oĩa insensibilia elementa senserunt, adhuc infideliũ Iudæorum corda Deũ esse minime cognoscunt, & duriora saxis, scindi ad pœnitendum nolunt, eumq; confiteri abnegant, quẽ elementa ut diximus, aut signis, aut scissionibus Deũ clamant. Qui ẽt ad damnationis suæ cumulum eum quem natũ despiciunt, nasciturum longe ante præsciuerunt. Et non solũ quia nasceretur nouerant, sed ẽt ubi nasceretur. Nã ab Herode requisiti, locũ natiuitatis eius exprimũt, quẽ scripturæ authoritate didicerunt. Et testimoniũ proferunt, ꝙ Bethlehẽ honorari natiuitate noui ducis ostenditur, ut ipsa eorũ gemina sciẽtia & illis fieret ad testimoniũ dãnationis, & nobis ad adiutoriũ credulitatis. Quos profectò bene Isaac cũ Iacob filiũ suũ benediceret, designauit, qui & caligans oculis, & prophetans, in præsenti filium non uidit, cui tamen multa in posterum præuidit. Quia nimirum Iudaicus populus prophetiæ spiritu plenus & cæcus, eum de quo multa in futurum prædixit, in præsenti positũ non agnouit. Sed natiuitate regis nostri cognita, Herodes ad callida argumenta cõuertitur: & ne terreno regno priuaretur, renunciari sibi ubi puer inueniatur postulat. Adorare eum uelle se simulat, ut hunc si inuenire posit, extinguat. Sed quanta est humana malitia contra consilium diuinitatis? Scriptum quippe est: Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominũ. Nam ea quæ apparuit stella, Magos pducit. Natum regem reperiunt, munera deferunt. Et ne redire ad Herodẽ debeant, in somnis admonentur. Sicq; fit ut Iesum quẽ q̃rit Herodes, inuenire non possit. Cuius persona qui alij q̃ hypocritæ designantur, qui dum ficte quærunt inuenire Dominũ, nunquã merentur? Sed inter hæc sciendũ, ꝙ Priscillianistæ hæretici nasci unumquemque hominẽ sub constitutionibus stellarũ putant, & hoc in adiutoriũ sui erroris assumunt, ꝙ noua stella exiit cũ Dominus in carne apparuit. Cuius fuisse fatũ eandem q̃ apparuit stellã, putant. Sed si Euangelij uerba pensamus, quibus de eadẽ stella dicitur. Vsque dum ueniens staret suprà ubi erat puer.] Dum non puer ad stellã, sed stella ad puerũ cucurrit, si dici liceat, non stella fatũ pueri, sed fatum stellæ is qui apparuit puer fuit. Sed a fidelium cordibus absit ut aliquid esse fatum dicant. Vitam quippe hominũ solus hic cõditor qui creauit administrat. Neque. n. propter stellas homo, sed stellæ pp hominẽ factæ sunt. Et si stella fatum hominis dicitur, ipsis suis ministeriis subesse homo perhibetur. Certè cum Iacob de utero egrediens, prioris fratris plantam teneret manu, prior perfecte nequaquam egredi potuit, nisi subsequens inchoasset, & tamen cum uno tempore, eodemq; momento utrũq; mater fuderit, non una utriusque uitæ qualitas fuit. Sed ad hoc solent mathematici respondere, quia uirtus constellationis in ictu puncti est. Quibus è diuerso nos dicimus, quia magna est mora natiuitatis. Si igitur in ictu puncti constellatio permutatur, necesse iam erit, ut tot dicãt fata quot sunt membra nascentium. Fateri etiam mathematici solent, quòd quisquis in signo aquarii nascitur, in hac uita piscatoris ministerium sortiatur. Piscatores uerò, ut fertur, Getulia non habet. Quis ergo dicat quia nemo illic in stella aquarij nascitur, ubi piscator omnino nõ habetur? Rursum quos nasci in signo libræ asserunt, trapezitas futuros dicũt, & trapezitas multarum gẽtium prouinciæ ignorant. Fateantur ergo necesse est, aut hoc in eis signum deesse, aut effectum fatalem nullo modo habere. In Persarum quoque, Francorumq; terra reges ex genere

Gen. 27. Prou. 21. Gen. 25.

nere prodeunt, quibus profectò nascentibus quis æstimet quanti eisdem momentis horarum ac temporum ex seruili conditione nascuntur? & tñ regum filij uno eodemq; sydere cum seruis nati, ad regnũ proficiunt, cum serui qui secum fuerant geniti, in seruitute moriãtur. Hæc de stella breuiter diximus, ne mathematicorũ stultitiam indiscussam p̃terisse uideamur. Magi uero aurum, thus, & myrrham deferunt. Aurum quippe regi congruit. Thus uerò in Dei sacrificium ponitur. Myrrha autem mortuorum corpora condiuntur. Eum ergo Magi quem adorant, ẽt mysticis muneribus prædicant, auro regẽ, thure Deum, myrrha mortalẽ. Sunt uero nõnulli hæretici qui hunc Deum credunt, sed ubique regnare nequaquam credunt. Hi profectò ei thus offerunt, sed offerre ẽt aurum nolunt. Et sunt nonnulli qui hunc regẽ existimant, sed Deum negant. Hi uidelicet ei aurũ offerunt, sed offerre thus nolunt. Et sunt nonnulli qui hunc & Deum & regẽ fatentur, sed assumpsisse carnem mortalem negant. Hi nimirum ei aurum & thus offerũt, sed offerre myrrhã assumptæ mortalitatis nolunt. Nos itaque nato Domino offeramus aurum, & hunc ubiq; regnare fateamur. Offeramus thus, ut credamus q̃ is qui in tpe apparuit, Deus ante tpa extitit. Offeramus myrrham, ut eũ quẽ credimus in sua diuinitate impassibilẽ, credamus ẽt in nostra fuisse carne mortalẽ. Quamuis in auro, thure, & myrrha intelligi & aliud põt. Auro nanq; sapiẽtia designatur, Salomone attestante, qui ait, Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. Thure autẽ quod Deo incenditur, uirtus orationis exprimitur, Psalmista testante, qui dicit. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Per myrrham uero carnis nostræ mortificatio figuratur. Vnde sancta Ecclesia de suis operariis usq; ad mortem pro Deo certantibus dicit. Manus meæ distillauerunt myrrham. Nato ergo regi aurum offerimus, si in conspectu illius claritate supernę sapientiæ resplendemus. Thus offerimus, si cogitationes carnis per sancta orationũ studia in ara cordis incendimus, ut suaue aliquid Deo per cęleste desideriũ redolere ualeamus. Myrrham offerimus, si carnis uitia per abstinẽtiam mortificamus. Per myrrhã nãq;, ut diximus, agit' ne mortua caro putrefiat. Mortuam uero carnẽ putrescere, est hoc mortale corpus fluxui luxuriæ deseruire, sicut de quibusdam per prophetã dicitur. Computruerũt iumenta in stercore suo. Iumenta quippe in stercore suo putrescere, est carnales homines ĩ fœtore luxuriæ uitam finire. Myrrham ergo Deo offerimus, quando hoc mortale corpus a luxuriæ putredine per condimentum continẽtiæ custodimus. Magnũ uero nobis aliqd Magi innuunt, q̃ in regionem suã p aliam uiam reuertuntur. In eo nãque qd' admoniti faciunt, nobis profectò insinuant quid faciamus. Regio quippe nostra paradisus est. Ad quam Iesu cognito, redire per uiam qua uenimus prohibemur. A regione etenim nostra superbiendo, inobediendo, uisibilia sequendo, cibum uetitum gustando discessimus, sed ad eam necesse est, ut flendo, obediendo, uisibilia contemnendo, atq; appetitum carnis refrenando redeamus. Per aliam ergo uiam ad regionem nostram regredimur, quoniã qui a paradisi gaudiis per delectamenta discessimus, ad hæc per lamenta reuocamur. Vnde necesse est fratres charissimi, ut semp pauidi semperque suspecti ponamus ante oculos cordis hinc culpas operis, illinc iudicium extremæ districtionis. Pensemus quàm districtus iudex ueniat, qui iudicium minatur & latet. Terrores peccatoribus intentat, & tamen adhuc sustinet. Et idcirco uenire citius differt, ut minus inueniat quod condemnet. Puniamus fletibus culpas, & cum Psalmistæ uoce præueniamus faciem eius in confessione. Voluptatum nos ergo fallacia nulla decipiat, nulla uana lætitia seducat. In proximo nãque est iudex qui dixit. Væ uobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Hinc enim Salomõ ait. Risus dolori miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Hinc iterum dicit. Risum deputaui errorem, & gaudio dixi. Quid frustra deciperis? Hinc rursus ait. Cor sapientium ubi tristitia est, & cor stultorum ubi lætitia. Pertimescamus ergo præcepta Dei, si celebramus ueraciter solennitatẽ diei. Gratũ nãque Deo sacrificium est afflictio

Marginalia: Prou. 21 · Ps. 140. · Cant. 5. · Iohel 1. · Psal. 94 · Luc. 6 · Prou. 14 · Eccle. 2. · Eccle. 7.

flictio contra peccatum, Psalmista testante, qui ait. Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Peccata nostra præterita in baptismatis perceptione laxata sunt. & tamen post baptisma multa commisimus, sed lauari iterum baptismatis aqua non possumus. Quia ergo & post baptisma inquinauimus uitam, baptizemus lachrymis conscientiam, quatenus regionem nostram per uiam aliam repetentes, qui ex ea bonis delectati discessimus, ad eam malis amaricati redeamus, præstante Domino, &c.

Psal. 50

Lectio sancti euangelij secundum Matthæum.

Mat. 13

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc. Simile est regnum cęlorũ thesauro abscõdito in agro, quem, qui inuenit homo abscondit, & præ gaudio illius uadit, & uendit uniuersa quæ habet, & emit agrum illum. Iterum simile est regnum cœlorum homini negociatori quærenti bonas margaritas. Inuenta autem preciosa margarita, abijt & uẽdidit uniuersa quæ habuit, & emit eam. Iterum simile est regnũ cœlorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Quam cum impleta esset deducẽtes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in uasa sua, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione seculi. Exibunt angeli, & separabũt malos de medio iustorum, & mittẽt eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam. Ait illis. Ideo omnis scriba doctus in regno cę lorũ, similis est homini patrifamilias, qui ꝓfert de thesauro suo noua & uetera.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica sanctæ Agnetis, in die natalis eius.

A

Homilia XI.

COelorum regnum fratres charissimi idcirco terrenis rebus simile dicitur, ut ex his quæ animus nouit surgat ad incognita quæ non nouit, quatenus exẽplo uisibilium se ad inuisibilia rapiat, & per ea quæ usu didicit, quasi confricatus incalescat, ut per hoc quod scit notũ diligere, discat & incognita amare. Ecce

B

enim cœlorum regnũ thesauro abscondito in agro cõparatur, quem qui inuenit homo abscondit, & præ gaudio illius uadit & uendit uniuersa quæ habet, & emit agrũ illum. Qua in re hoc quoque notãdũ est, ꝙ inuentus thesaurus abscõditur ut seruetur, quia studium cœlestis desiderij a malignis spiritibus custodire nõ sufficit, qui hoc ab humanis laudibus non abscondit. In præsenti etenim uita quasi in uia sumus, qua ad patriam pergimus. Maligni aũt spiritus iter nostrum quasi quidam latrunculi obsident. Deprædari

C

ergo desiderat, qui thesaurũ publice portat in uia. Hoc aũt dico, non ut proximi opera nostra bona non uideant, cum scriptum sit. Videãt opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est, sed ut per hoc quod agimus, laudes exterius non quæramus. Sic aũt sit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto, ut & de bono opere proximis ꝑbeamus exemplũ, & tñ per intentionem, qua Deo soli placere quærimus, semper optemus secretũ. Thesaurus aũt cœleste est desideriũ, ager uero in quo thesaurus

D

absconditur, disciplina studij cœlestis. Quẽ profecto agrum uenditis oĩbus cõparat, q uoluptatibus carnis renuncians, cũcta sua terrena desideria per disciplinæ cœlestis custodiã calcat, ut nihil iã quod caro blanditur libeat, nihil quod carnalẽ uitã trucidat, spiritus perhorrescat. Rursum cœleste regnũ negociatori homini similε dicit, q bonas margaritas q̃rit, sed unã preciosam inuenit, quã uidelicet inuentam, oĩa uendens emit, quia qui cœlestis uitæ dulcedinẽ in quantũ possibilitas admittit, ꝑfecte cognouerit ea q̃ in terrenis amauerat, libẽter cuncta derelinqt, in cõparatiõe eius uilescũt oĩa, deserit habita,

bita, congregata dispergit, inardescit in cœlestib. animus, nihil in terrenis libet, desorme conspicitur quicquid de terrenæ rei placebat specie, quia sola preciosæ margaritæ claritas fulget in mente. De cuius dilectione rectè per Salomonem dicitur: Fortis est ut mors dilectio, quia uidelicet sicut mors corpus interimit, sic ab amore rerum corporalium æternæ uitæ charitas occidit. Nam quem perfecte absorbuerit, ad terrena foris desideria uelut insensiblem reddit. Nec enim sancta hæc cuius hodie natalitia celebramus, mori pro Domino potuisset in corpore, si prius a terrenis desideriis mortua non fuisset in mente. Erectus nanque in uirtutis culmine animus tormenta despexit, præmia calcauit. Ante armatos reges & præsides inuicta stetit, feriente robustior, iudicante sublimior. Quid inter hæc nos barbati & debiles dicimus, qui ire ad regna cœlestia puellas per ferrũ uidemus? quos ira superat, superbia inflat, ambitio perturbat luxuria inqnat. Qui si adipisci regna cœlorum per bella persecutionum non possumus, hoc ipsum nobis turpe sit quod Deum nolumus saltem per pacem sequi. Ecce nulli nostrum hoc tempore dicit Deus, pro me morere, sed Illicita tantum modo in te desideria occide. qui ergo in pace subigere carnis desideria nolumus, quãdo in bello pro Dño ipsam carnem daremus? Rursus simile esse regnum cœlorũ sagenæ in mare missæ dicitur, ex omni genere piscium congreganti, quæ impleta ad littus educit, & in uasis boni pisces eligunt, mali aũt proiiciũtur foras. Sancta ecclesia sagenæ comparatur, quia & piscatorib. est commissa, & per eam qnisque ad æternũ regnũ a præsentis seculi fluctib. trahitur, ne in æternæ mortis profunda mergatur. quæ ex oĩ gñe piscium congregat, quia ad peccatorum ueniam sapientes & fatuos, liberos & seruos, diuites & pauperes, fortes & infirmos uocat. Vnde per Psalmistam Deo dicitur: Ad te omnis caro ueniet. quæ sagena, s. Ecclesia tunc uniuersaliter repletum, cum in fine suo humani generis summa concluditur, quam educunt, & secus littus sedent, quia sicut mare seculũ, ita seculi finem significat littus maris. In quo, s. fine boni pisces in uasis eligũtur, mali aũt proiiciũtur foras, quia & electi quique in tabernacula æterna recipiuntur, & interni regni luce perdita, ad exteriores tenebras reprobi pertrahuntur. Nunc enim bonos malosq; communiter quasi permixtos pisces fidei sagena nos continet, sed littus indicat sanctæ Ecclesię sagena quid trahebat. Et qnidam piscesqui capti fuerint, mutari non possunt: nos autem mali capimur, sed in bonitate permutamur. Cogitemus igitur in captione, ne diuidamur in littore. Ecce quàm grata est nobis hodierna solennitas, ita ut se nõ modicũ addicat, si cui ex hoc cõuentu nostro deesse contingat. Quid ergo in die illa acturus est, qui a cõspectu iudicis rapitur, ab electorũ societate separatur, qui tenebrescit a lumine, cruciatur ęterna cõbustione? Vnde & hãc eãdẽ cõparationẽ Dñs sub breuitate aperit, cũ subiũgit: Sic erit in cõsummatione seculi. Exibũt angeli, & separabũt malos de medio iustorũ, & mittẽt eos in caminũ ignis, ibi erit fletus stridor dentiũ.] Hoc iã fratres charissimi timẽdum est potius quàm exponendũ. Aperta. n. uoce tormẽta peccantiũ dicta sunt, ne quis ad ignorantiæ suę excusationẽ recurreret, si quid de æterno supplicio obscure diceretur: Vnde & subdit: Intellexistis hæc oĩa? Dicũt ei: Vtiq; Dñe.] Atque in cõclusione subiũgitur: Iõ oĩs scriba doctus in regno cœlorũ similis est homini patrisfamilias proferẽti de thesauro suo noua & uetera.] Si per nouum & uetus quod dicitur, utrunque testamentum accipimus, Abraham doctum fuisse denegamus, qui noui & ueteris testamenti etsi facta nouit, minimè uerba nunciauit. Moysen quoque docto patrisfamilias comparere non possumus, qui etsi testamentum uetus edocuit, noui tamen dicta non protulit. Dum ergo ab hoc intellectu excludimur, ad alium uocamur. Sed in eo quod ueritas dicit: Omnis scriba doctus in regno cœlorum similis est patrisfamilias, intelligi ualet: quia non de his qui fuerant, sed de his qui esse in Ecclesia poterant loquebatur. Qui tunc noua & uetera proferunt, cum utriusque testamenti prędicamenta uocib. & morib. loquuntur. Quod tamen intelligi & aliter

Cantic. 8

psal. 64

aliter potest. Vetustum quippe humani generis fuit, ad inferni claustra descendere, pro peccatis suis supplicia æterna tolerare. Cui per mediatoris aduentum, nouum aliquid accessit, ut si hic rectè studeat uiuere, cœlorum regna ualeat penetrare. Et homo in terra editus, à corruptibili uita moriatur, in cœlo collocandus. Et uetus itaque est, ut pro culpa humanum genus in æterna pœna intereat, & nouum, ut conuersus in regno uiuat. quod ergo in conclusione locutionis suæ Dominus subdidit, hoc est utique quod præmisit. Prius enim de regni similitudine thesaurum inuentum, ac bonam margaritam protulit, postmodum uerò inferni pœnas de malorum combustione narrauit, atque in conclusione subiunxit: Ideo omnis scriba doctus in regno cœlorum similis est patrifamilias proferenti de thesauro suo noua & uetera..] Ac si apertè diceretur: Ille in sancta Ecclesia doctus prædicator est, qui & noua scit proferre de suauitate regni, & uetusta dicere de terrore supplicii, ut uel pœnæ terreant, quos præmia non inuitant. Audiat de regno quod amet, audiat de supplicio unusquisque quod timeat: ut torpentem animum & terræ uehementer inhærentem, si amor ad regnum non trahit, uel timor minet. Ecce enim de gehennæ expressione dicit: Ibi erit fletus & stridor dentium.] Sed quia præsentia gaudia sequuntur perpetua lamenta, hic fratres charissimi uanam lætitiam fugite, si illic flere formidatis. Nemo etenim potest & hic gaudere cum seculo, & illic regnare cum Christo. Temporalis itaque lætitiæ fluxa restringite, carnis uoluntates edomate. Quicquid animo ex præsenti seculo arridet, ex consideratione æterni ignis amarescat. quicquid in mente pueriliter hilarescit, non disciplinæ iuuenilis censura coerceat, ut dum sponte temporalia fugitis, æterna gaudia sine labore capiatis: præstante Domino nostro Iesu Christo, qui uiuit & regnat Deus per omnia secula seculorum, Amen.

A Lectio sancti Euangelij secundum Matthæum.

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc. Simile est regnum cœlorum decem uirginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obuiam sponso & sponsæ. Quinque autem ex eis erãt B fatuæ, & quinque prudentes. Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum. Prudentes uerò acceperunt oleum in uasis suis cum lapadibus. Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes & dormierunt. Media autem nocte clamor factus est, Ecce sponsus uenit, exite obuiam ei. Tunc surrexerũt omnes uirgines illæ, & ornauerunt lampades suas. Fatuæ autem sapientibus dixerunt, Date nobis de oleo uestro, quia lampades nostræ extinguuntur. C Responderunt prudentes dicentes, Ne fortè non sufficiat nobis & uobis, ite potius ad uendentes, & emite uobis. Dum autem irent emere, uenit sponsus, & quæ paratæ erant intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua. Nouissimè uerò ueniunt & reliquæ uirgines dicentes, Domine Domine, aperi nobis. At ille respondens ait, Amẽ dico uobis, nescio uos. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.

Mat. 25

D Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica sanctæ Agnetis, in die natalis eius.

Homilia XII.

SAepe uos fratres charissimi admoneo praua opera fugere, mundi huius inquinamenta deuitare, sed hodierna sancti

cti Euangelii lectione compellor dicere, ut & bona quæ agitis, cum magna cautela timeatis, ne per hoc quod a uobis rectè geritur, fauor aut gratia humana requiratur. Ne appetitus laudis surrepat, & quod foris ostenditur, intus à mercede uacuetur. Ecce enim redemptoris uoce decem uergines, & omnes dicuntur uirgines, & tamen intra beatitudinis ianuam non omnes sunt receptæ, quia earum quædam dum de uirginitate sua gloriam foris expetunt, in uasis suis oleũ habere noluerunt. Sed prius quærendum nobis est quid sit regnum cçlorum, aut cur decem uirginibus comparetur, quæ etiam uirgines prudentes & fatuæ dicantur. Dum enim cœlorum regnum constat quia reproborum nullus ingreditur, etiam fatuis uirginibus cur simile esse perhibetur? Sed sciendum nobis est, quòd sæpe in sacro eloquio regnum cœlorum, præsentis temporis Ecclesia dicitur. De quo alio in loco Dominus dicit, Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius oĩa scãdala. Neq; enim in illo regno beatitudinis in quo pax summa est, inueniri scandala poterũt quæ colligantur. Et unde rursum dicitur: qui ergo soluerit unum de mãdatis istis minimis, & docuerit sic homines, hic minimus uocabitur in regno cœlorum. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus uocabitur in regno cœlorũ. Mãdatum quippe soluit & docet, quando hoc quisque uoce prædicat, quod uiuendo nõ implet. Sed ad regnum æternæ beatitudinis peruenire non ualet, qui non uult opere implere quod docet. Quomodo ergo in eo minimus uocabitur, qui adhuc nullo modo intrare permittitur? Quid itaq; per hãc sentẽtiã nisi præsens Ecclesia regnum cçlorum dr̃? In qua doctor qui mandatum soluerit, minimus uocat̃, quia cuius uita despicit̃, testat ut eius p̃dicatio contemnatur. In quinq; aũt corporis sensib. unusquisque subsistit, geminatus aũt quinarius denariũ perficit. Et quia ex utroque sexu fideliũ multitudo colligitur, sancta Ecclesia decem uirginib. similis denũciatur. In qua quia mali cũ bonis, & reprobi cũ electis admixti sunt, recte similis uirginibus prudẽtib. & fatuis esse perhibetur.

Mat. 5

A Sunt nanque plerique continẽtes, qui ab appetitu se exteriori custodiũt, & spe ad interiora rapiunt, carnem macerãt, & toto desiderio ad supernam patriam anhelant, æterna præmia expetunt, pro laboribus suis recipere laudes humanas nolũt. Hi nimirum gloriam suam non in ore hoĩm ponunt, sed intra conscientiã cõtegunt. Et sunt plerique qui corpus per abstinentiã affligunt, sed de ipsa sua abstinẽtia humanos fauores expetunt, doctrinæ

B inseruiũt, indigentib. multa largiuntur. Sed fatuæ profecto sunt uirgines: quia sola laudis trãsitoriæ retributionẽ quærũt. Vnde & apte subditur: quinque fatuæ acceptis lãpadib non sumpserunt oleum secum, prudentes aũt acceperunt oleum in uasis suis cũ lampadib.] Per oleum quippe nitor gloriæ designatur, uascula ãt nostra sunt corda, in quib. ferimus cũcta quę cogitamus. Prudentes ergo oleũ in uasis habẽt, qa nitorẽ gloriæ intra cõscentiam retinent, Paulo attestãte, qui ait: Gloria nostra hæc est, testimoniũ cõscientiæ no-

2. Cor. 1

C stræ. Fatuæ aũt uirgines oleũ secũ non sumunt, quia gloriã intra cõscientiã nõ habent, dũ hãc ab ore proximorũ quærunt. Notandũ uero q; oẽs lãpades habẽt, sed oẽs oleũ non habẽt, quia plerũque bona in se opera cũ electis & reprobi ostẽdunt, sed soli ad spõsum cũ oleo ueniũt, qui de his q̃ foris egerint, intus gloriã reqrunt. Vnde per Psalmistã quoque de sancta electorũ Ecclesia dr̃, Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. Morã aũt faciẽte spõso, dormitauerũt oẽs & dormierunt.] Quia dũ uenire iudex ad extremũ iudiciũ dif-

Psa. 44

D fert, electi & reprobi in mortuis somno sopiuntur. Dormire etenim mori est. Ante somnum uero dormitare, est ante mortẽ à salute languescere, qa per põdus ægritudinis, peruenitur ad somnum mortis. Media aũt nocte clamor factus est, Ecce sponsus uenit, exite obuiam ei.] De aduẽtu sponsi clamor in media nocte fit, quia sic dies iudicii surrepit, ut p̃uideri nõ ualeat, quando uenit. Vnde scriptũ est: Dies Domini sicut fur in nocte ita ueniet. Tũc omnes uirgines surgunt, quia & electi & reprobi a somno suæ mortis excitantur. Lãpades ornãt, quia sua secũ opera numerant, pro quibus æternam recipere beatitudinem

1. The. 5

tudinem expectant. Sed lāpades fatuarū uirginum extinguuntur, quia earum opera quæ clara hominibus foris apparuerāt, in aduentu iudicis intus obscurantur: & à Deo retributionem non inueniunt, quia pro eis receperunt ab hominibus laudes quas amauerunt. Quid est autem ꝙ tunc à prudentibus oleum petunt, nisi ꝙ in aduentu iudicis cum se intus uacuas inuenerint, testimonium foris quærunt? ac si a sua fiducia deceptæ proximis dicant: Quia nos quasi sine opere repelli conspicitis, dicite de nostris operibus quid uidistis. Sed prudentes uirgines respondent dicentes: Ne forte non sufficiat nobis & uobis.] In illo.n.die, quod tamē de quibusdam in pace Ecclesiæ quiescentibus loquor, sibimetipsi testimonium uniuscuiusque uix sufficit, quāto minus & sibi est proximo? Vnde & protinus per increpationem subdunt: Ite potius ad uendentes, & emite uobis.] Venditores quippe olei, adulatores sunt. Qui enim accepta qualibet gratia, uanis suis laudibus nitorem gloriæ offerunt, quasi oleum uendunt. De quo profecto oleo Psalmista dicit, Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum Principale etenim membrum nostrum, caput est. Appellatione autem capitis, ea quæ principatur corpori, mens uocatur. Impinguat ergo caput oleum peccatoris, cum demulcet mētem fauor adulantis. Sed dum irent emere, uenit sponsus.] Quia cum uitæ suæ testimonium a proximis quærunt, iudex uenit, qui non solum operum, sed & cordium testis est. Quæ autem paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clausa est ianua.] O si sapere in cordis palato, possit, quid admirationis habet quod dicitur, Venit sponsus? quid dulcedinis, Intrauerunt cum eo ad nuptias? quid amaritudinis, Et clausa est ianua? Venit quippe ille qui aduentu suo elementa cōcutit, in cuius conspectu cælum & terra contremiscit. Vnde etiam per prophetam dicit: Adhuc semel, & ego mouebo non solum terram, sed etiam cœlum. Ad cuius examen omne humanum genus deducitur. Cui ad uindictam malorum remunerationemque bonorum, archangeli, throni principatus & dominationes obsequuntur. Pensate fratres charissimi, ante conspectum tanti iudicis, qui in illo die terror erit, quando iam in pœna remedium non erit? quæ illa confusio, cui reatu suo exigente cōtinget in conuentu omnium angelorum hominumq; erubescere? Qui pauor, cum quem & tranquillum mens humana capere non ualet, etiam iratum uidere? quem diem bene propheta intués ait: Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustiæ, dies calamitatis & miseriæ, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. Pensate ergo fratres charissimi extremi diem iudicii super corda reproborum qua asperitate propheta uidit amarescere, quem tot appellationibus non ualet explicare. Quanta uerò tunc erit electorum lætitia, qui de eius merentur uisione gaudere, de cuius conspectu uident & elementa omnia contremiscere, cum eo simul ad nuptias intrare, qui & in sponsi nuptiis gaudent, & tamen ipsi sunt sponsa, quia in illo æterni regnis thalamo uisioni nostræ Deus coniungitur quæ scilicet uisio nūquam iam in perpetuum ab amoris sui amplexibus euelletur. Tunc regni ianua lugentibus claudetur, quæ modo quotidie pœnitentibus aperitur. Erit namque & tunc pœnitentia, sed fructuosa iam nō erit, quia nequaquam tunc ueniam inueniet, qui modo aptum ueniæ tps perdit. Hinc etenim Paulus dicit: Ecce nunc tēpus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Hinc propheta ait: Quærite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum propè est. Vnde & easdem uirgines fatuas inuocantes Dominus non audit, quia interclusa regni ianua, is qui nunc per exauditionem propè esse poterat, propè iā non erit. Nam subditur: Nouissimè ueniunt & reliquæ uirgines dicentes, Domine Domine aperi nobis. At ille respondens ait: Amen dico uobis, nescio uos.] Ibi iam à Deo non potest mereri quod petit, q hic noluit audire qđ iussit: quia qui tempus congruæ pœnitentiæ perdidit, frustra ante regni ianuam cum precibus uenit. Hinc est enim quod per Salomonem Dominus dicit, Vocaui, & renuistis, extendi manū meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes

Psal. 140 — Aggei 2 — Sopho. 1 — 2. Cor. 6 — Esa. 55 — Prouer. 1

nes meas neglexistis. Ego quoque in interitu uestro ridebo, & subsannabo, cum uobis quod timebatis aduenerit, cum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quãdo uenerit sup uos tribulatio & angustia tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me. Ecce aperiri clamant, & repulsionis suæ dolore compulsæ appellationẽ dominantis ingeminant dicentes: Domine aperi nobis.] Preces offerunt, sed nesciuntur, quia tũc uelut incognitos dominus deserit, quos modo suos per uitæ meritum non agnoscit. Vbi apte quoque generalis ad discipulos exhortatio subinfertur, cum dicitur: Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.] quia post peccata Deus pœnitentiam suscipit, si sciret quisque de præsenti seculo quo tempore exiret, aliud tẽpus uoluptatibus, atq; aliud pœnitentiæ aptare potuisset. Sed qui pœnitẽti ueniam spopondit, peccanti diem crastinum non promisit. Semper ergo extremum diem debemus metuere, quem nunquam possumus præuidere. Ecce hunc ipsum diem de quo loquimur, ad inducias conuersionis accepimus, & tamen mala, quæ fecimus, flere recusamus. Nõ solum commissa non plangimus, sed ẽt quæ defleant augemus. At si aliqua nos ægritudo corripiat, si signa ægritudinis uicinam mortem denuncient, inducias uiuendi quærimus, ut peccata nostra defleamus. & eas cum magno æstu desiderii petimus quas acceptas mõ pro nihilo habemus. Rem fratres charissimi refero, quam si intente audire uult charitas uestra, ex consideratione illius uehementer instruitur. Quidam uir nobilis in Valeria prouincia nomine Chrysaorius fuit, quem lingua rustica populus Chrisorium uocabat, uir ualde idoneus, sed tantum plenus uitiis quantum rebus: superbia timidus, carnis suæ uoluptatibus subditus, in acquirendis rebus auaritiæ facibus accensus. Sed cum tot malis Dñs finem ponere decreuisset, sicut a religioso uiro quondam qui nunc superest, propinquo illius didici, corporis languore percussus est. Qui ad extremum ueniẽs, eadem hora qua iam de corpore erat exiturus, apertis oculis ui-

A dit tetros & nigerrimus spiritus coram se assistere, & uehementer imminere, ut ad inferni claustra se raperent. Cœpit tremere, pallescere, sudare, & magnis uocibus inducias petere, filiumq; suum nomine Maximum, quem ipse iam monachus monachum uidi, nimiis & turbatis clamorib. uocare, dicẽs, Maxime curre, Maxime curre, nunquã tibi aliquid mali feci, in fidẽ tuã me suscipe. Turbatus mox Maximus affuit, lugẽs & perstrepẽs familia conuenit. Eos autem quos ille insistentes sibi grauiter tolerabat, ipsi malignos spiritus uidere non poterant, sed

B eorum præsentiam in confusione, in pallore ac tremore illius qui trahebatur, uidebãt. Pauore aũt terræ eorũ imaginis, huc illucq; uertebatur in lectulo. Iacebat in sinistro latere, aspectũ eorũ ferre nõ poterat: uertebatur ad parietẽ, ibi aderãt. Cũque cõstrictus nimis relaxari se iam posse desperaret, cœpit magnis uocib. clamare dicẽs: Inducias uel usq; mane, inducias uel usq; mane. Sed cũ hæc clamaret, in ipsis suis uocib. de habitaculo suæ carnis euulsus est. De quo nimirũ cõstat, q̃a pro nobis ista nõ pro se uiderit, ut eius uisio nobis proficiat, quos adhuc diuina patiẽ-

C tia longanimiter expectat. Nã illi tetros spiritus ante mortem uidisse, & inducias petisse, q̃d profuit, q easdẽ inducias quas petiit nõ accepit? Nos ergo fratres charissimi nũc sollicitè ista cogitemus, ne nobis in uacuũ tẽpora pereãt, & tunc quæramus ad bene agendũ uiuere, cũ iã cõpellimur de corpore exire. Memẽtote quid ueritas dicat: Orate, ne fiat fuga uestra hyeme, uel sabbato. Per legis quippe mandatũ, ambulare lõgius sabbato nõ licet, hyems quoq; ad ambulandũ impedimẽto est, quia gressus ambulantiũ torpor frigoris astringit. Ait ergo: Orate, ne fiat fu- *Mat. 24*

D ga uestra hyeme uel sabbato. ac si apertè dicat: Videte ne tũc quæratis peccata uestra fugere, q̃n iã nõ licet ambulare. Illud ergo tps quo fugere non licet, modo dẽt cogitari dum licet Illa hora nostri exitus est semper intuenda, ista redemptoris nostri admonitio ante mentis oculos semper ponenda, qui ait: Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.]

Lectio

Lectio sancti Euangelii secundum Lucam.

Luc. 12. IN illo tempore. Dixit Iesus discipulis suis: Sint lumbi uestri pręcincti, & lucernæ ardentes in manib. uestris. Et uos similes hominibus expectantibus Dominũ suum quando reuertatur à nuptiis, ut cum uenerit & pulsauerit, confestim aperiant ei. Beati serui illi, quos cum uenerit Dominus inuenerit uigilantes. Amẽ dico uobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et si uenerit in secunda uigilia, & si in tertia uigilia uenerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi. Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur ueniret, uigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam. Ideo & uos estote parati, quia qua hora nõ putatis, filius hominis ueniet.

Homilia lectionis eiusdem, habita in basilica beati Felicis, die natalis eius.

Homilia XIII.

SAncti Euãgelii fratres charissimi aperta uobis est lectio recitata. Sed ne aliquibus ipsa eius planities alta fortasse uideatur, eam sub breuitate transcurrimus, quatenus eius expositio ita nescientibus fiat cognita, ut tamen scientibus non sit onerosa. Quia uiris luxuria in lumbis sit, fœminis in umbilico, testatur Dominus quia de diabolo ad beatum Iob loquitur dicens: Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius in umbilico uentris eius. *Iob. 40.* A principali igitur sexu, lumborum nomine, luxuria designatur, cum Dominus dicit: Sint lumbi uestri præcincti.] Lumbos enim præcingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coarcta-

A mus. Sed quia minus est mala non agere, nisi etiam quisque studeat & bonis operibus insudare, protinus additur: Et lucernæ ardentes in manibus uestis] Lucernas quippe ardentes in manib. tenemus, cũ per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus. De quib. profectò operibus Dñs dicit: Luceat lux uestra coram hominib. ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. *Matt. 5* Duo aũt sunt quæ iubentur, & lumbos restringere, & lucernas tenere: ut & munditia sit castitatis in corpore, & lu- B men ueritatis in operatione. Redemptori etenim nostro unum sine altero placere nequaq̃ põt, si aut is qui bona agit adhuc luxuriæ inquinamenta non deserit, aut is qui castitate præeminet, necdum se per bona opera exercet. Nec castitas ergo magna est sine bono opere, nec opus bonũ est aliqđ sine castitate. Sed & si utrunque agit, restat ut quisquis ille est, spe ad supernam patriam tendat, & nequaq̃ se à uitiis pro mundi huius honestate contineat. Qui etsi quædam bona aliquando pro honestate inchoat, in eius tamen intentione non debet permanere, nec per C bona opera præsentis mundi gloriã quærere, sed totam spem in redemptoris sui aduentũ cõstituat. Vnde & protinus subditur: Et uos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando reuertatur a nuptiis.] Ad nuptias quippe Dominus abiit, quia resurgẽs a mortuis ascendens in cœlũ, supernam sibi angelorum multitudinem nouus homo copulauit. Qui tunc reuertitur cum nobis iam per iudicium manifestatur. Bene autem de seruis expectantibus subditur. Vt cum uenerit & pulsauerit, confestim ape- D riant ei.] Venit quippe Dominus cum ad iudicium properat, pulsat uero, cum iam per ægritudinis molestias esse mortem uicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Aperire enim iudici pulsanti non uult, q exire de corpore trepidat, & uidere eum quem contempsisse se meminit, iudicem formidat. Qui autem de sua spe & operatione securus est, pulsanti cõfestim aperit, quia lætus iudicẽ sustinet. Et cũ tempus propinquæ mortis aduenerit, de glo-

ria

ria retributionis hilarescit. Vnde & protinus subditur: Beati sunt serui illi quos cum uenerit Dominus inuenerit uigilantes.] Vigilat, qui ad aspectum uero luminis mentis oculos apertos tenet. Vigilat qui seruat operãdo quod credit. Vigilat, qui à se torporis & negligentiæ tenebras repellit. Hinc etenim Paulus dicit, Euigilate iusti, & nolite peccare. Hinc rursus ait: Hora est iam nos de somno surgere. Sed ueniens Dominus quid seruis uigilantibus exhibeat, audiamus: Amen dico uobis quòd præcinget se, & faciet eos discumbere, & transiens ministrabit illis.] Præcinget se, id est ad retributionẽ præparabit. Et faciet illos discumbere, id est, æterna quiete refoueri. Discumbere quippe nostrum, in regno quiescere est. Vnde rursum Dominus dicit: Venient recumbẽt cum Abraham, Isaac, & Iacob: Transiens autem Dominus ministrat, quia lucis suæ illustratione nos satiat. Transire uerò dictum est, cum de iudicio ad regnum redit. Vel certè Dominus nobis post iudicium transit, quia ad humanitatis forma, in diuinitatis suæ contemplationem nos eleuat. Et transire eius est in claritatis suæ speculationem nos ducere, cum eum quem in humanitate in iudicio cernimus, etiam in diuinitate post iudicium uidemus. Ad iudicium quippe ueniens, in forma serui omnibus apparet, quia scriptum est: Videbunt in quem transfixerunt. Sed cum reprobi in supplicium corruunt, iusti ad claritatis eius gloriam pertrahuntur, sicut scriptum est: Tollatur impius, ne uideat gloriam Dei. Sed quid si serui in prima uigilia negligẽtes existunt? Prima quippe uigilia, primæuæ ætatis custodia est. Sed neque sic desperandum est, & à bono opere cessandum. Nam longanimitatis suæ patientiam insinuans Dominus subdit: Et si uenerit in secunda uigilia, & si in tertia uigilia uenerit, & ita inuenerit, beati sunt serui illi.] Prima quippe uigilia, primæuum tẽpus est, id est, pueritia. Secunda adolescentia uel iuuentus, quæ authoritate sacri eloquii unum sunt, dicente Salomone: Lætare iuuenis in adolescentia tua. Tertia aũt senectus accipit. Qui ergo uigilare in prima uigilia noluit, custodiat

Mat. 8 — *Ioan. 19* — *Esa. 26.* — *Eccle. 11*

A secundã: ut qui cõuerti à prauitatib. suis in pueritia neglexit, ad uias uitæ saltẽ in tpe iuuẽtutis euigilet. Et qui euigilare in secũda uigilia noluit, tertiæ uigiliæ remedia non amittat, ut qui in iuuentute ad uias uitæ non euigilat, saltem in senectute resipiscat. Pẽsate fratres charissimi, qa cõclusit Dei pietas duritiã nostrã. Non est iam qd homo excusationis inueniat. Deus despicit, & expectat, contemni se uidet, & reuocat. Iniuriam de contemptu suo suscipit, & tñ qñq; reuertentib. et p̃mia promittit. Sed nemo hanc eius longanimitatem negligat, quia tanto distri- B ctiorem iustitiam in iudicio exigit, quanto longiorem patientiam ante iudicium prærogauit. Hinc etenim Paulus dicit: Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? tu autem secundũ duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudici Dei. Hinc Psalmista ait, Deus iudex iustus, fortis & longanimis. Dicturus quippe longanimem, præmisit iustum, ut quem uides peccata delinquentium diu patienter, fere, scias hunc etiam C quandoque districtè iudicare. Hinc per quendã sapientem dr̃: Altissimus.n.est patiens redditor. Patiens.n.redditor dr̃, quia peccata hominum & patitur & reddit. Nam quos diu ut conuertantur tolerat, nõ conuersos durius dãnat. Ad excutiendam uero mentis nostræ desidiam, etiam exteriora damna per similitudinem ad medium deducunt, ut per hęc animus ad sui custodiam suscitetur. Nam dicitur: Hoc autem scitote, quia si sciret paterfamilias qua hora fur ueniret uigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.] Ex qua præmissa similitudine etiam exhortatio subinfertur, cum dicitur Et uos estote parati, quia qua hora non D putatis, filius hominis ueniet.] Nescien te enim patrefamilias, fur domũ p̃fodit, quia dum a sui custodia spiritus dormit, improuisa mors ueniens, carnis nostræ habitaculũ irrumpit, & eum quem dominũ domus inuenerit dormiẽtem, necat: quia cum uentura dãna spiritus minimè p̃uidet, hũc mors ad suppliciũ nescientẽ rapit. Furi aũt resisteret, si uigilaret, quia aduẽtũ iudicis qui occultè animã rapit

Rom. 2 — *Psal. 7* — *Eccle. 5.*

præca-

præcauens, ei pœnitendo ocurreret, ne impœnitens periret. Horam uero ultimam Dominus noster idcirco uoluit nobis esse incognitam, ut semper possit esse suspecta: ut dum illam præuidere non possumus, ad illam sine intermissione præparemur. Proinde fratres mei in conditione mortalitatis uestræ mentis oculos figite, uenienti uos iudici per fletus quotidie, & lamenta præparate. Et cum certa mors maneat omnes, nolite de temporalis uitæ prouidentia incerta cogitare. Terrenarum rerum uos cura non aggrauet. Quantislibet. n. auri & argenti molibus circundetur, quibuslibet preciosis uestib. induatur caro, quid est aliud q̃ caro? Nolite ergo attendere quid habetis, sed quid estis. Vultis audire qd estis? Propheta indicat dicens: Verè fœnum est populus. Si enim fœnum populus nõ est, ubi sunt illi qui ea quæ hodie colimus, nobiscum transacto anno beati Felicis natalitia celebrauerunt? O quanta & qualia de præsentis uitæ prouisione cogitabant, sed surrepente mortis articulo, repente in his quæ prouidere nolebant, inuenti sunt. Et cuncta simul temporalia quæ congregata quasi stabiliter tenere uidebantur, amiserunt. Sic ergo transacta multitudo generis humani quæ per natiuitatem uiruit in carne, post mortẽ aruit in puluere, uelut fœnum fuit. Quia igit̃ momentis suis horæ fugiunt, agite fratres charissimi ut in boni operis mercede teneant̃. Audite qd sapiens Salomon dicat: quodcunque potest manus tua facere, instanter operare, quia nec opus, nec scientia, nec ratio, nec sapientia erũt apud inferos, quo tu properas. Quia ergo & uenturæ mortis tempus ignoramus, & post mortem operari nõ possumus, superest, ut ante mortem tempora indulta rapiamus. Sic enim sic mors ipsa cũ uenerit, uincetur, si priusq̃ ueniat semeper timeatur.

Esa. 40. *Eccle. 9.*

A Lectio sancti Euangelij secundum Ioannem.

Ioan. 10

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis: Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suã dat pro ouibus suis. Mercenarius autem & qui non est pastor, cuius non B sunt oues propriæ, uidet lupum uenientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit & dispergit oues. Mercenarius autẽ fugit, quia mercenarius est, & nõ pertinet ad eum de ouibus. Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ. Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem, & animam meam pono pro ouibus meis. Et alias oues habeo, quę non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & uocem meam C audiẽt. Et fiet unum ouile, & unus pastor.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica S. Petri apostoli, Dominica prima post octauas Paschæ.

Homilia XIIII.

AVdistis fratres charissimi ex lectione Euangelica eruditionẽ uestram, D audistis ex lectione Euãgelica periculum nostrũ. Ecce. n. is qui nõ ex accidenti dono, sed essentialiter bonus est, dicit: Ego sum pastor bonus.]Atq; eiusdẽ bonitatis formã quã nos imitemur, adiũgit dicẽs: Bonus pastor animã suã ponit pro ouib. suis. Fecit qd monuit, ostẽdit qd iussit. Bonus pastor pro ouib. suis animã suam posuit, ut in sacro nostro corpus suum & sanguinẽ uerteret, & oues quas redemerat, carnis suæ alimẽto satiaret. Ostẽsa nobis est de contẽptu mortis uia quã sequamur, apposita est forma cui imprimamur.

mur. Primum nobis est exteriora nostra misericorditer ouibus eius impendere: postremum uero, si necesse sit, etiam mortem nostram pro eisdem ouibus ministrare. A primo autem hoc minimo peruenitur ad postremum maius. Sed cum incōparabiliter longe sit melior anima qua uiuimus quam terrena substantia quam exterius possidemus, qui non dat pro ouibus substantiam suam, quando pro his daturus est animam suam? Et sunt nonnulli qui dum plus terrenam substantiā quam oues diligunt, merito nomen pastoris perdunt. De quibus protinus subditur. Mercenarius autem & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, uidet lupum uenientem, & dimittit oues, & fugit] Non pastor sed mercenarius uocatur qui nō pro amore intimo oues dominicas. sed ad temporales mercedes pascit. Mercenarius quippe est, qui locū quidem pastoris tenet, sed lucra animarum non quærit. Terrenis commodis inhiat, honore prælationis gaudet, temporalibus lucris pascitur, impensa sibi ab hominibus reuerentia lætatur. Iste sunt etenim mercedes mercenarii, ut pro eo ipso quod in regimine laborat, hic quod quærit inueniat, & ab hæreditate regis in posterum alienus existat. Vtrum uero pastor sit an mercenarius, cognosci ueraciter non potest, si occasio necessitatis deest. Tranquillitatis enim tempore, plerunque ad gregis custodiam, sicut uerus pastor, sic etiam mercenarius stat, sed lupus ueniens indicat, quo quisque animo super gregis custodiam stabat. Lupus etenim super oues uenit, cum quilibet iniustus & raptor, fideles quosque atque humiles opprimit. Sed is qui pastor esse uidebatur & non erat, relinquit oues & fugit, quia dum sibi ab eo periculum ingeri metuit, resistere eius iniustitiæ non præsumit. Fugit autem non mutando locum, sed subtrahendo solatium. Fugit, quia iniustitiam uidit & tacuit. Fugit, quia se sub silentio abscondit. Quibus bene per prophetam dicitur. Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini. Ex aduerso quippe ascendere est, quibuslibet potestatibus praue agen-

Ezec. 13

A tibus, rationis libera uoce contraire, Et in die Domini pro modo Israel in prælio stamus, ac murum opponimus, si fideles innocentes contra peruersorum iniustitiā ex iustitiæ authoritate uindicamus. Quod quia mercenarius non facit, cū uenientem lupum uiderit, fugit. Sed est alius lupus qui sine cessatione quotidie non corpora sed mentes dilaniat, malignus uidelicet spiritus, qui causas fidelium insidians circuit, & mortes animarum quærit. De quo lupo mox subditur. Et lupus rapit & dispergit oues.] Lupus uenit, & mercenarius fugit, quia malignus

B spiritus mentes fidelium in tentatione dilaniat, & is qui locum pastoris tenet, curam solicitudinis non habet. Animæ pereunt, & ipse de terrenis cōmodis lætatur. Lupus rapit & dispergit oues, cum alium ad luxuriam pertrahit, alium ad auaritiam accendit, alium in superbiam erigit, alium per iracundiam diuidit, hūc inuidia stimulat, illum fallacia supplantat. Quasi ergo lupus gregem dissipat, cū fidelium populum diabolus per tentationes necat. Sed contra hæc mercenarius

C nullo zelo accenditur, nullo feruore dilectionis excitatur, quia dum sola exteriora commoda requirit, interiora gregis dāna negligenter patitur. Vnde & mox adiungitur. Mercenarius autem fugit quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus.] Sola enim causa est ut mercenarius fugiat, quia mercenarius est ac si aperte diceretur: Stare in periculo ouium non potest, qui in eo quod ouibus præest, non oues diligit, sed lucrum terrenum quærit. Dum enim honorem amplectitur, dum temporalibus commo

D dis lætatur, opponere se contra periculum trepidat, ne hoc quod diligit, amittat. Sed quia redemptor noster culpas ficti pastoris innotuit, iterum formam cui debeamus imprimi ostendit dicens: Ego sum pastor bonus.] Atque subiungit. Et cognosco oues meas.] Hoc est, diligo, Et cognoscunt me meæ.] Ac si patenter dicat, Diligētes obsequuntur. Qui enim ueritatem non diligit, adhuc minime cognouit. Quia ergo audistis fratres charissimi periculum nostrum pensate in uerbis dominicis etiam periculum ue

strum. Videte si oues eius estis, uidete si eum cognoscitis, uidete si lumen ueritatis scitis. Scitis autem dico, non per fidem, sed per amorem. Scitis dico, non ex credulitate, sed ex operatione. Nam idem ipse qui hoc loquitur Ioannes Euangelista testator dicens. Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Vnde & in hoc loco Dominus protinus subdit. Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem, & animam meam pono pro ouibus meis] Ac si aperte dicat In hoc constat quia & ego agnosco patrem, & cognoscor à patre, quia animam meā pono pro ouibus meis, id est, ea charitate qua pro ouibus morior, quantū patrem diligam ostendo. Quia uero non solum Iudæam, sed etiam Gentilitatem redimere uenerat, adiungit. Et alias oues habeo. quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & uocem meam audient, & fiet unum ouile, & unus pastor.] Redemptionem nostram, qui ex Gentili populo uenimus, Dominus aspexerat, cū se adducere & alias oues dicebat. Hoc quotidie fieri fratres aspicitis, hoc reconciliatis gentibus factum hodie uidetis. Hodie quasi ex duobus gregibus unum ouile efficit, quia Iudaicum & Gentilem populum in sua fide coniungit, paulo attestante, qui ait: Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum. Dum enim ad æternam uitam ex utraque natione simplices eligit, ad ouile proprium oues deducit. De quibus profecto ouibus rursum dicit: Oues meæ uocem meam audiunt. & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego uitam æternam do eis.] De quibus & paulo superius dicit. Per me si quis introierit saluabitur, & ingredietur. & egredietur & pascua inueniet.] Ingredietur quippe ad fidem egredietur uero a fide ad speciem a credulitate ad contemplationem, pascua autem inueniet in æterna refectione.

1. Ioan. 2

Ephes. 2

Oues ergo eius pascua inuenient, quia quisquis illum corde simplici sequitur, æternæ uiriditatis pabulo nutritur. Quæ autem sunt istarum ouium pascua, nisi interna gaudia semper uirentes paradisi, Pascua nanque electorum sunt, uultus præsens Dei, qui dum sine defectu cōspicitur sine fine mēs uitę cibo satiatur. In istis pa-

A scuis de æternitatis satietate lætati sunt qui iam laqueos uoluptuosæ temporalitatis euaserunt. Ibi hymnidici angelorum chori. Ibi societas supernorum ciuium. Ibi dulcis solennitas a peregrinationis huius tristi labore redeuntium. Ibi prouidi prophetarum chori. Ibi iudex Apostolorum numerus. Ibi innumerabilium martyrum uictor exercitus, tanto illic lætior, quanto hic durius afflictus. Ibi confessorum cōstantia, præmii sui perceptione consolata. Ibi fideles uiri, quos a uirilitatis suæ robore uoluptas seculi emollire non potuit Ibi B sanctæ mulieres, quæ cum seculo & sexum uicerunt. Ibi pueri, qui hic annos suos moribus transcenderunt. Ibi senes quos hic & ætas debiles reddidit & uirtus operis non reliquit. Quæremus ergo fratres charissimi hæc pascua, in quibus cum tantorum ciuium solēnitate gaudeamus. Ipsa nos lætantium festiuitas inuimus. Certe sicubi populus nundinas cetet. Certe sicubi populus nundinas celebraret, si ad alicuius Ecclesiæ dedicationem denunciata solennitate concurret se stinaremus omnes simul inueniri, & interesse unusquisque satageret. Graui se damno C afflictum crederet, si solēnitatem communis lætitiæ non uideret. Ecce in cœlestibus electorum ciuium lætitia agitur, uicissim de se omnes in suo conuentu gratulantur: & tamen nos ab amore æternitatis tepidi, nullo desiderio ardemus, interesse tantæ solennitati non quærimus priuamur gaudiis, & læti sumus. Accendamus ergo animum fratres, recalescat fides in id quod credidit, inardescant ad superna nostra desideria, & sic amare, iam ire est. Ab internæ solennitatis gaudio D nulla nos aduersitas reuocet: quia & si quis ad locum propositum ire desiderat, eius desiderium quælibet uiæ asperitas nō immutat. Nulla nos prosperitas blandiens seducat: quia stultus uiator est, qui in itinere amœna prata conspicitur, obliuiscitur ire quo tendebat. Toto ergo desiderio ad supernam patriam animus anhelet. nil in hoc mundo appetat, quod constat quia citius relinquat, ut si cœlestis pastoris ueraciter oues sumus, quia in uiæ delectatione non figimur, æternis pascuis in peruentione satiemur, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui uiuit

&

& regnat in unitate Spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum Amen.

Lectio sancti Euangelii secundum Lucam

Luc. 8.

IN illo tempore, Cum turba plurima conueniret ad Iesum, & de ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinem, Exiit qui seminat seminare semen suum. Et dum seminat, aliud cecidit secus uiam, & conculcatum est, & uolucres cœli comederũt illud. Et aliud cecidit supra petram, & natum aruit quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ sufffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum, fecit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat, Qui habet aures audiendi, audiat. Interrogabant autem eum discipuli eius quæ esset hęc parabola. Quibus ipse dixit. Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, ut uidentes non uideãt, & audiẽtes non intelligant. Est autem hęc parabola, Semen est uerbum Dei Quod autem secus uiam, hi sunt qui audiunt, deinde uenit diabolus, & tollit uerbum de corde eorum, ne credentes salui fiant. Nam quod supra petram, hi sunt qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt uerbum. Et hi radices non habent, quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem in spinis cecidit, sunt qui audierunt, & a sollicitudinibus & diuitiis & uoluptatib. uitę euntes suffocantur, & non referunt fructum, Quod autem cecidit in terram bonam, hi sunt qui in corde bono & optimo audientes uerbum retinent & fructum afferunt in patientia.

A Homilia lectionis eiusdem habita ad populũ in basilica sancti Petri apostoli, in sexagesima.

Homilia XV.

LEctio sancti Euangelii, quam modo fratres charissimi audistis, expositione non indiget, sed admonitione. quam enim per semetipsam ueritas exposuit, hanc discutere humana fragilitas non præsumit. Sed est quod sollicite in hac ipsa B expositione dominica pensare debeamus. quia si nos uobis semen uerbum, agrũ mũdũ uolucres dæmonia, spinas diuitias significare diceremus, ad credendũ nobis mẽs forsitan uestra dubitaret. Vnde & idem Dominus per semetipsum dignatus est exponere quod dicebat, ut sciatis rerum significationes quærere in his etiã quæ per semetipsum noluit explanare. Exponendo ergo quod dixit, figuratè se loq innotuit, quatenus certos nos redderet, cum uobis nostra fragilitas uerborum illius figuras aperiret. quis enim mihi unquam crederet, si spinas diuitias in C terpretari uoluissem? Maximè cum illę pũgant, istæ delectent, Et tamen spinæ sunt, quæ cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant. & cum usque ad peccatum per trahunt, quasi inflicto uulnere cruentant. quas bene hoc in loco, alio Euangelista attestante, nequaquam Dominus diuitias, sed fallaces diuitias appellat. Fallaces enim sunt, quæ nobiscum diu permanere nõ possunt. Fallaces sunt quæ mentis nostræ inopiam non expellunt. Solæ autem diuitiæ ueræ sunt, quæ nos diuites uirtutibus faciũt. Si ergo D fratres charissimi esse diuites cupitis, ueras diuitias amate. Si culmen ueri honoris quæritis ad cœleste regnum tendite. Si gloriam dignitatum diligitis, in illa superna angelorum curia adscribi festinate, uerba Domini quæ aure percipitis mente retinete. Cibus enim mẽtis est sermo Dei. Et quasi acceptus cibus stomacho lãguẽte reiicitur, quando auditus sermo in uentre memoriæ non tenetur. Sed quisquis alimenta nõ retinet, huius profecto uita desperat. Eternæ igitur mortis periculum

Math. 13

formidate, si cibum quidē sanctæ exhortationis accipitis, sed uerba uitæ, id est alimēta iustitiç in memoria non tenetis Ecce transit omne quod agitis, & ad extremum iudicium sine ulla momenti interpositione quotidie uolētes nolētesq; properatis. Cur ergo amatur quod relinquitur? Cur illud negligitur quo peruenitur? Memētote quod dicitur: Si quis hēt aures audiendi audiat.] Omnes enim q̄ illic aderant, aures corporis habebāt. Sed qui cunctis aures habentibus, si quis habet aures audiendi audiat dicit, aures procul dubio cordis requirit. Curate ergo, ut acceptus sermo in cordis aure remaneat. Curate ne semen iuxta uiam cadat ne malignus spiritus ueniat, & a memoria uerbum tollat. Curate ne petrosa terra semē excipiat, & fructum boni operis sine perseuerātiæ radicibus mittat. Multis enim libet quod audiunt, boni operis initia ꝓponunt, sed mox ut fatigari aduersitatib. cœperint, inchoata derelinquunt. Petrosa ergo terra humorem nō habuit, quia hoc quod germinauerat, ad fructum perseuerantiæ nō perduxit. Multi itaq; cum uerbum contra auaritiam audiunt eandē auaritiam detestantur rerum omnium cōtemptum laudant, sed mox ut uiderit animus quod cōcupiscat, obliuiscitur quod laudabat. Multi cum uerbum contra luxuriam audiunt, pollutiones carnis non solum perpetrata non appetunt, sed etiā perpetratas erubescunt, sed mox ut carnis species eorum oculis apparet, sic mēs ad desideria rapitur, ac si adhuc ab ea nihil sit contra hæc eadem desideria deliberatum, & damnanda agit, qui quicquid egisse se meminit, iam & ipse damnauit. Sæpe etiam contra culpas compūgimur & tamen post fletum, ad easdem culpas redimus. Sic Balaam. Israelitici populi tabernacula contemplatus fleuit, eisque se similem fieri in morte depoposcit, dicens. Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Sed mox ut hora compunctionis trāsiit, in auaritiæ nequitiam exarsit. Nam propter promissa munera, in eius populi mortem consilium dedit cuius morti se fieri similem optauit. Et oblitus est quod plāxerat cū extinguere noluit, q̄ p̄ auari-

A tiam ardebat. Notandum uero est quod exponens Dominus dicit, quia sollicitudines & uoluptates & diuitiæ suffocant uerbum. Suffocāt enim quia importunis cogitationibus suis, guttur mētis strāgulant: & dū bonū desideriū intrare ad cor non sinunt quasi aditum flatus uitalis necant. Notandum etiam quod sunt quæ diuitiis iungit, sollicitudines uidelicet, & uoluptates, quia profecto & per curam mentem opprimunt, & per affluentiam resoluunt. Re enim contraria possessores suos & afflictos & lubricos faciunt. Sed quia uoluptas conuenire non potest

B cum afflictione, alio quidem tempore p̄ custodiæ suæ sollicitudinem affligunt, atque alio per abundantiam ad uoluptates emoliūt. Terra autem bona fructum per patientiam reddit, quia uidelicet nulla sunt bona quæ agimus si non æquanimiter etiam proximorum mala toleramus. Quanto enim quisque altius profecerit tāto in hoc mundo inuenit quod durius portet quia cū a præsenti seculo mētis nostræ dilectio deficit, eiusdem seculi aduersitas crescit. Hinc est enim quod plerosq; cernimus & bona agere, & tamen sub gra-

C ui tribulationum fasce desudare: Terrena nanque iam desideria fugiunt, & tamen flagellis durioribus fatigantur. Sed iuxta uocem Domini, fructum per patientiam reddunt, quia cum humiliter flagella suscipiunt, post flagella ad requiem sublimiter suscipiūtur. Sic uua calcibus tunditur & in uini saporem liquatur. Sic oliua cōtusionibus expressa, amurcam suam deserit, & in olei liquoré pinguescit, Sic per trituram areæ, a paleis grana separantur, & ad horreum purgata perueniunt. Quisquis ergo appetit plene uitia uincere, stu-

D deat humiliter purgationis suæ flagella tolerare, ut tanto post ad iudicem mundior ueniat, quāto nunc eius rubiginem ignis tribulationis purgat. In ea porticu quæ euntibus ad Ecclesiam B. Clementis est peruia, fuit quidam Seruolus nomine, quē multi uestrum mecum nouerunt, rebus pauper, meritis diues, quē longa ægritudo dissoluerat. Nam a primæua ætate usque ad finem uitæ paralyticus iacebat. Quid dicam quia stare nō poterat, qui nunquā in lecto suo surgere

gere uel ad sedendum ualebat? nunquam manum suam ad os ducere, nunquam se potuit in latus aliud declinare. Huic ad seruiendum mater cũ fratre aderat, & quicquid ex eleemosyna potuisset accipere, hoc eorum manibus pauperib. erogabat. Nequaquam literas nouerat, sed scripturæ sacræ sibimet codices emerat, & religiosos quosque in hospitalitatem suscipiens, hos coram se legere sine intermissione faciebat, Factumque est ut quantum ad mensuram propriam attinet, pſene sacram scripturam disceret, cũ, sicut dixi, literas funditus ignoraret. Studebat in dolore semper gratias agere, hymnis Deo & laudibus diebus ac noctibus uacare. Sed cum iã tempus esset ut tãta eius patientia remunerari debuisset mẽbrorũ dolor ad uitalia redijt. Cũq; se iam morti proximũ agnouit, peregrinos uiros atque in hospitalitate susceptos admonuit ut surgerẽt, & cũ eo Psalmos pro expectatione exitus sui decantarẽt. Cũq; cũ eis & ipse moriẽs psalleret, uoces psallentiũ repẽte cõpescuit, cũ terrore magni clamoris dicens: Tacete. Nũquid nõ auditis quantæ resonant laudes in cœlo? Cũque ad easdẽ laudes quas intus audierat, aurem cordis intenderet, sancta illa anima in carne soluta est. Sed exeunte illa, tanta illic fragrantia odoris aspersa est, ut omnes illi qui aderant, inæstimabili suauitate replerentur: ita ut per hoc patenter agnoscerent, quod eã laudes quas audierat, in celo suscepisset. Cui rei monachus noster ĩterfuit q nũcusq; uiuit, & cũ magno fletu attestari solet: qa quousque corpus eius sepulturæ traderent, ab eorũ naribus odoris illius fragrantia non recessit. Ecce quo fine ex hac uita migrauit, qui in ac uita æquanimiter flagella tolerauit. Iuxta uocem ergo dominicã, bona terra fructum per patientiã reddidit, quæ exarata disciplinæ uomere, ad remunerationis segetẽ puenit. Sed uos rogo fratres charissimi atetndite, quod excusationis argumentum in illo districto iudicio habituri sumus nos, qui à bono opere torpentes, & res & manus accipimus, si præcepta dominica egenus & sine manibus potuit implere? Non cõtra nos Dominus tunc Apostolos ostendat, qui ad regnum A secum turbas fidelium prædicando traxerunt. Non contra nos martyres exhibeat, qui ad cœlestem patriam sanguinem fundendo peruenerunt. Quid tunc dicturi sumus, cum hunc de quo locuti sumus, Seruolum uiderimus, cui longus languor brachia tenuit, sed tamen hæc à bono opere non ligauit? Hæc uobiscum fratres agite, sic uos ad studium boni operis instigate, ut cum bonos uobis modo ad imitãdum proponitis, eorum consortes tunc esse ualeatis, præstante Domino nostro Iesu Christo, &c.

B

Lectio sancti Euangelij secundum Matthæum.

IN illo tempore. Ductus est Iesus in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo. Et cum ieiunasset quadraginta diebus & quadragincta noctibus, postea esuriit, Et C accedẽs tentator dixit ei. Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Qui respondens dixit, Scriptum est, Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore Dei. Tũc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinaculum tẽpli, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim Quia angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuũ. Ait illi Iesus rursum: Scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum. Iterum D assumpsit eum diabolus in montem excelsum ualde, & ostendit ei omnia regna mũdi, & gloriã eorum, & dixit illi, Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueritis me. Tunc dixit ei Iesus, Vade Satana. Scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Tũc reliquit eum diabolus & ecce angeli accesserũt, & ministrabãt ei.

Matth. 4

Deu. 4.

Psal. 9

Deut. 7

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum, in basilica sancti Ioannis, quæ dicitur Constantiniana: Dominica prima in quadragesima.

Homilia XVI.

DVbitari à quibusdam solet, à quo spiritu sit Iesus ductus in desertum, propter hoc quod subditur: Assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem.] Et rursum: Assumpsit eum in montem excelsum ualde.] Sed uerè & absque ulla quæstione conuenienter accipitur, ut à sancto Spiritu in desertum ductus credatur, ut illic eum suus spiritus duceret, ubi hũc ad tentandũ malignus spiritus inueniret. Sed ecce cũ dicitur Deus homo uel in excelsum montem, uel in sanctam ciuitatem à diabolo assumptus, mens refugit credere, humanæ hoc audire aures expanescunt. Qui tamen non esse incredibilia ista cognoscimus, si in illo & alia facta pensamus. Certe iniquorum omnium caput diabolus est & huius capitis mẽbra sunt omnes iniqui. An non diaboli membrum fuit Pilatus? An non diaboli membra, Iudæi persequentes, & milites crucifigentes Christum fuerunt? quid ergo mirum si se ab illo permisit in montem duci, qui se pertulit etiã à membris illius crucifigi? Non est ergo indignum redemptori nostro quòd tentari uoluit, qui uenerat occidi. Iustum quippe erat ut sic tentationes nostras suis tentationibus uinceret, sicut mortẽ nostrã uenerat sua morte superare. Sed sciendum nobis est quia tribus modis tentatio agitur: suggestione, delectatione, & consensu. Et nos cum tentamur, plerunque in delectationem aut etiam in consensum labimur: quia de carnis peccato ꝓpagati, in nobis ipsis etiam gerimus, unde certamina toleramus. Deus uero qui utero uirginis incarnatus, in mundum sine peccato uenerat, nihil contradictionis in semetipso tolerabat. Tẽtari ergo per suggestionẽ potuit, sed eius mẽtẽ peccati delectatio non momordit. Atq; ideo oĩs diabolica illa tentatio foris non intus fuit. Sed si ipsum ordinẽ tentationis eius aspicimus, pensemus quanta magnitudine nos à tentatione liberamur. Antiquus hostis cõtra primum hominem parentem nostrum in tribus se tentationibus erexit, quia hunc uidelicet gula, uana gloria, & auaritia tentauit: sed tentãdo superauit, quia sibi eum per consensum subdidit. Ex gula quippe tentauit, cùm cibum ligni uetiti ostẽdit, atque ad comedendum suasit. Ex uana autem gloria tentauit, cùm diceret: Eritis sicut dij. Et ex prouectu auaritiæ tentauit, cùm diceret: Scientes bonum & malum. Auaritia enim non solum pecuniæ est, sed etiam altitudinis. Rectè enim auaritia dicitur, cũ supra modũ sublimitas ambitur. Si.n. nõ ad auaritiã honoris rapina pertineret, nequaquam Paulus de unigenito Dei filio diceret. Non rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo. In hoc autem diabolus parẽtem nostrum ad superbiam traxit, quo eum ad auaritiam sublimitatis excitauit. Sed quibus modis primum hominem strauit, eisdem modis secundo homini tentator succubuit. Per gulam quippe tentat, cùm dicit: Dic ut lapides isti panes fiant.] per uanam gloriam tentat, cùm dicit: Si filius Dei es, mitte te deorsum.] Per sublimitatis auaritiam tentat, cùm regna omnia mundi ostendit dicens: Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me.] Sed eisdem modis à secundo homine uincitur, quibus primum hominem se uicisse gloriabatur: ut à nostris cordibus ipso aditu captus exeat, quo nos aditu intromissus tenebat. Sed est aliud fratres charissimi quod in hac tẽtatione dominica cõsiderare debemus: quia tentatus à diabolo Dominus sacri eloquij præcepta respõdit, & qui eo uerbo quod erat, tentatorem suum mergere in abyssum poterat, uirtutẽ suę potẽtię non ostendit, sola diuinæ scripturę præcepta edidit: quatenus suæ nobis patientiæ præberet exẽplũ, ut quotiẽs à prauis hoĩbus aliqd patimur, ad doctrinã excitemur potius quam ad uindictam. Pensate quanta est patientia Dei, & quanta impatientia nostra. Nos si iniuriis aut aliqua læsione prouocamur, furore permoti, aut quantum possumus, nosmetipsos ulciscimur, aut quod non possumus, facere minamur. Ecce aduersitatem diaboli Dominus

Gen. 3.

Phil. 2

nus pertulit, & nihil ei nisi mansuetudinis uerba respondit. Portat quem punire poterat, ut hoc in laudem eius altius cresceret, si hostem suum non extinguendo, sed interim patiendo superaret. Notandum uero quod subditur, quia recedente diabolo, angeli ministrabant ei. Ex qua re quid aliud quam unius personæ utraque natura ostẽditur? Quia & homo est quẽ diabolus tentat, & idem ipse Deus est, cui ab angelis ministratur. Cognoscamus igitur in eo naturam nostram: quia nisi hunc diabolus hominem cerneret, non tentaret. Veneremur in illo diuinitatem suam: quia nisi super omnia Deus existeret, ei nullo modo angeli ministrarent. Sed quia his diebus lectio congruit, nam quadraginta dierum abstinentiam nostri redemptoris audiuimus quia: quadragesimæ tempus inchoamus, discutiendũ nobis est, cur hæc ipsa abstinẽtia per quadraginta dierum numerum custoditur. Moyses enim ut legẽ acciperet, secundo diebus quadraginta ieiunauit. Helias in deserto quadraginta diebus abstinuit. Ipse author hominum ad homines ueniens, in quadraginta diebus nullum omnimodo cibum sumpsit. Nos quoque in quantum possumus annuo quadragesimæ tempore carnem nostram per abstinentiam affligere conemur. Cur ergo in abstinentia quadragenarius numerus custoditur, nisi quia uirtus decalogi per libros quatuor sancti Euangelij impletur? Denarius etenim quater ductus, in quadragenarium surgit, quia tunc decalogi mandata perficimus, cùm profecto quatuor libros sancti Euangelij custodimus. Ex qua resentiri & aliud potest. In hoc enim mortali corpore ex quatuor elementis subsistimus, & per uoluptates eiusdem corporis, præceptis dominicis contraimus. Præcepta autem dominica per decalogum sunt accepta. Quia ergo per carnis desideria, decalogi mandata contempsimus, dignũ est ut eãdẽ carnẽ quaterdecies affligamus. Quamuis de quadragesimali tempore est adhuc aliud quod possit intelligi. A præsenti etenim die usque ad paschalis solennitatis gaudia sex hebdomadæ ueniunt. Quarũ uidelicet dies quadragintaduo fiũt. Ex quibus dum sex dies dominici abstinentiæ subtrahuntur, nõ plus in abstinentia quàm triginta & sex dies remanent. Dum uero per trecentos & sexagintaquinque dies annus dicitur, nos autẽ per triginta & sex dies affligimur, quasi anni nostri decimas Deo damus, ut qui nobismetipsis per acceptum annum uiximus, authori nostro nos in eius decimis per abstinentiam mortificemus. Vnde fratres charissimi sicut offerre in lege iubemini decimas rerum, ita ei offere contendite & decimas dierum. Vnusquisque in quantũ uirtus suppetit, carnem maceret, eiusque desideria affligat, concupiscentias turpes interficiat iuxta Pauli uocem, hostia uiua fiat. Hostia quippe & immolatur, & uiua est, quando ab hac uita homo deficit, & tamen se à carnalibus desideriis occidit. Caro nos læta traxit ad culpã, afflicta reducat ad ueniam. Author etenim mortis nostræ, per fructum ligni uetiti, uitæ præcepta trangressus est. Qui ergo à paradisi gaudiis per cibum cecidimus, ad hæc in quantum possumus, per abstinentiam resurgamus. Sed nemo sibi eandẽ abstinentiam solam credat posse sufficere, cùm per prophetam Dominus dicat: Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? subiiciens: Frange esurienti panem tuum, & egenos, uagosque induc in domũ tuã. Cũ uideris nudũ, operi eũ, & carnem tuam ne despexeris. Illud ergo ieiuniũ Deus approbat, quod ad eius oculos manus eleemosynarum leuat, quod cum proximi dilectionẽ agitur, quod pietate conditur. Hoc ergo quod tibi subtrahis, alteri largire, ut unde tua caro affligit, inde egentis proximi caro reparetur. Hinc etenim per prophetã Dominus dicit: Cum ieiunaretis, & plangeretis, nunquid ieiunium ieiunastis mihi? Et cum comeditis & bibitis, nunquid non uobis comeditis & uobismetipsis bibitis? Sibi enim comedit & bibit, qui alimenta corporis, quæ sunt cõmunia dona conditoris, sine indigentibus percipit. Et sibi quisque ieiunat, si ea quæ sibi ad tempus subtrahit, nõ pauperibus tribuit, sed uentri postmodum offerenda custodit. Hinc per Iohelem dicitur: Sãctificate ieiunium. Ieiunium quippe sanctificare, est adiunctis bonis aliis, dignam Deo abstinentiam carnis ostendere:

Exod. 34
3. Reg. 19
Esa. 58
Zach. 7
Ioel. 1

dere. Cesset ira, sopiantur iurgia. Incassũ enim caro atteritur, si à prauis suis uoluptatibus animus non refrenatur, cũ ꝑ prophetam Dominus dicat: Ecce in die ieiunij uestri inuenitur uoluntas uestra. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè, & omnes debitores uestros repetitis, Neque enim qui à debitore suo hoc quod dedit repetit, aliqd iniustum facit: sed dignum est ut quisquis se in pnĩa macerat etiam hoc quod sibi iuste cõpetit, interdicat Sic sic nobis afflictis & penitentibus à Deo dimittitur quod iniuste egimus, si pro amore illius & hoc quod nobis iuste competit, relaxemus.

Esa. 58.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

Luc. 10.

IN illo tempore, designauit Dominus Iesus & alios septuagintaduos, & misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum quò erat ipse uenturus, & dicebat illis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. Ite: Ecce ego mitto uos, sicut agnos ĩter lupos. Nolite portare sacculum, neque peram, neque calciamenta: & neminem per uiam salutaueritis. In quancunque domum intraueritis, primùm dicite: Pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax uestra. Sin autem, ad uos reuertetur. In eadem domo manete, edentes & bibentes, quę apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum. Et in quancũque ciuitatem intraueritis, & susceperint uos, manducate quæ apponũtur uobis. Et curate infirmos qui in illa sunt, & dicite illis: Appropinquabit in uos regnum Dei.

A

Homilia lectionis euisdem, habita ad populum in basilica Lateranensi: De Apostolis.

Homilia XVII.

DOminus & saluator noster fratres charissimi, aliquando nos sermonibus, aliquando uero operibus admonet. Ipsa etenim facta eius præcepta sunt quia dum aliquid tacitus facit quid agere debeamus innotescit. Ecce enim binos in prædicationem discipulos mittit: quia duo sunt præcepta charitatis, Dei uidelicet amor, & proximi: & minus quam inter duos, charitas haberi non potest. Nemo enim propriè ad semetipsum habere charitatẽ dicit, sed dilectione se in alterũ tendit, ut charitas esse possit. Ecce enim binos ad pdicandum discipulos Dominus mittit, quatenus hoc nobis tacitus inuat: quia qui caritatẽ erga alterũ non hẽt, prædicationis officiũ suscipere nõ hẽt, prædicationis officiũ suscipere nullatenus debet. Bene autem dr: Quia misit eos ante faciem suam in omnẽ ciuitatem & locum quo erat ipse uenturus. Prædicatores enim suos Dominus sequitur: quia prædicatio præuenit, & tunc ad mentis nostræ habitaculum Dominus uenit, quando uerba exhortationis præcurrunt, atq; per hoc ueritas in mentem suscipitur. Hinc nanq; eisdem prædicatoribus Esaias dicit: Parate uiam Domini, rectas facite semitas Dei nostri. Hinc filijs Psalmista ait: Iter facite ei qui ascendit super occasum nãque Dominus ascẽdit: quia unde in passione occubuit, inde maiorem suam gloriam resurgendo manifestauit. Super occasum uidelicet ascendit: quia mortem quam pertulit, resurgendo calcauit. Ei ergo qui ascendit super occasum, iter facimus: cum nos eius gloriam uestris mentibus prædicamus, ut eas & ipse post ueniens per amoris sui præsentiam illustret. Missis autem prædicatoribus quid dicat audiamus: Messis quidem multa operarij autem pauci. Rogate ergo. Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.] Ad messem multam, operarij pauci sunt, quod sine graui mœrore loqui nõ possumus: qa et si sunt

B

C

Esa. 40.
Psal. 67.

D

ſunt qui bona audiunt, deſunt tamen qui dicant. Ecce mundus ſacerdotibus plenus eſt, ſed tamen in meſſe Dei rarus ualde inueniunt operator, quia officium quidem ſacerdotale ſuſcipimus, ſed opus officii non implemus. Sed penſate fratres chariſſimi, penſate quod dicitur: Rogate Dominum meſsis, ut mittat operarios in meſſem ſuam,] Vos pro nobis petite, ut digna uobis operari ualeamus ne ab exhortatione lingua torpeat, ne poſtquam prædicationis locum ſuſcipimus, apud iuſtum iudicem noſtra nos taciturnitas addicat. Sæpe enim pro ſua nequitia, prædicantium lingua reſtringitur. Sæpe uero ex ſubiectorum culpa agitur, ut in eis qui pręſunt prędicationis ſermo ſubtrahatur. Et ſua quippe nequitia prædicantium lingua reſtingitur, ſicut Pſalmiſta ait. Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iuſtitias meas? Et rurſum ex uitio ſubiectorum, uox prædicantium ſubtrahitur ſicut ad Ezechielem Dominus dicit. Linguam tuam adhæreſcere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quaſi uir obiurgãs quia domus exaſperans eſt. ac ſi aperte dicat: Idcirco tibi prædicationis ſermo tollitur, quia dũ me in ſuis actibus plebs exaſperat, non eſt digna cui exhortatio ueritatis fiat. Ex cuius ergo uitio prædicatori ſermo ſubtrahatur, non facile cognoſcitur. quia uero paſtoris taciturnitas aliquando ſibi, ſemper autem ſubiectis noceat, certiſsimi ſcitur. Sed utinam ſi ad prædicationis uirtutem non ſufficimus, loci noſtri officium in innocentia uitæ teneamus. Nam ſubditur: Ecce ego mitto uos ſicut agnos inter lupos. [Multi autem cum regiminis iura ſuſcipiunt, ad lacerandos ſubditos inardeſcunt. Terrorem poteſtatis exhibent, & quibus prodeſſe debuerant, nocent. Et quia charitatis uiſcera nõ habent domini uideri appetũt patres ſe eſſe minime recognoſcunt humilitatis locum in elationem dominationis immutant. Et ſi quando extrinſecus blandiuntur, intrinſecus ſæuiunt. De quibus alias ueritas dicit. Veniunt ad uos in ueſtimentis ouium, intrinſecus autẽ ſunt lupi rapaces. Contra quæ omnia conſiderandum nobis eſt, quia ſicut agni inter lupos mittitur, ut ſenſum ſeruãtes innocentiæ, morſum malitiæ non habeamus. Qui enim locum prædicationis ſuſcipit, mala inferre non debet, ſed tolerare, ut ex ipſa mãſuetudine irã ſæuientiũ mitiget, & peccatorum uulnera in aliis ipſe aſſlictionibus uulneratus ſanet. Quem & ſi quando zelus rectitudinis exigit ut erga ſubiectos ſæuiat, furor ipſe de amore ſit, non de crudelitate, quatenus & iura diſciplinæ foris exhibeat, & intus paterna pietate diligat quos foris quaſi inſequẽdo caſtigat. quod tunc bene rector exhibet, cum ſeipſum diligere per amorem priuatam neſcit, cum nulla quæ mundi ſunt appetit, cum terrenæ cupiditatis oneribus nequaquam mentis colla ſupponit. Vnde & ſubditur: Nolite portare ſacculum, neque peram neque calciamenta, & neminem per uiam ſalutaueritis.] prædicatori etenim tanta debet in Deo eſſe fiducia, ut præſentis uitæ ſumptus quamuis non prouideat, tamen ſibi hoc non deeſſe certiſsime ſciat: ne dum mens eius occupatur ad temporalia, minus aliis prouideat æterna. Cui etiam per uiam neminem ſalutare conceditur, ut ſub quanta feſtinatione in iter prædicationis pergere debeat, oſtendatur. Quæ ſi quis uerba etiã p allegoriam uelit intelligi, ĩ ſacculo pecunia clauſa eſt, pecunia uero clauſa, eſt ſapientia occulta. Qui igitur ſapientię uerbum habet, ſed hoc erogare proximo negligit, quaſi pecuniam in ſacculo ligatam tenet. Vnde ſcriptum eſt. Sapientia abſcondita & theſaurus occultus, quæ utilitas in utriuſque. quid uero per peram, niſi onera ſeculi, & quid hoc loco per calciamenta niſi mortuorum operum exempla ſignantur. Qui ergo officium prædicationis ſuſcipit, dignum non eſt ut onus ſecularium negociorum portet ne dum hoc eius colla deprimit, ad prædicanda cœleſtia non aſſurgat. Nec debet ſtultorum operum exempla conſpicere, ne ſua opera quaſi ex mortuis pellibus credat munere. Sunt etenim multi qui prauitatem ſuam, ex alienis prauitatibus tuentur. quia enim alios talia feciſſe conſiderant, ſe hæc facere licenter putant. Hi quid aliud faciunt, niſi pedes ſuos ex mortuorum animalium munire pellibus conãtur? Omnis uero qui ſalutat in uia, ex occaſione ſalutat itineris, nõ ex ſtudio

Marginalia: Pſal. 49; Ezech. 3; Math. 10; Math. 7; Eccl. 41; section letters A, B, C, D.

ſtudio optandę eiuſdem ſalutis. Qui igitur non amore æternæ patriæ, ſed præmiorum ambitu ſalutem audientibus prædicat, quaſi in itinere ſalutat, quia ex occaſione, & non ex intentione, ſalutem audientibus exoptat. Sequitur. In quancunque domum intraueritis, primum dicite. Pax huic domui, & ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper illum pax ueſtra. ſin autem, ad uos reuertetur.]Pax quæ ab ore prædicatores offertur, aut requieſcit in domo, ſi in ea filius pacis fuerit, aut ad eundem prædicatorē reuertitur. quia aut erit quiſque prædiſtinatus ad uitam, & cœleſte uerbum ſequitur quod audit, aut ſi nullus audire uoluerit, ipſe prædicator ſine fructu non erit, quia ad eum pax reuertitur, quoniam ei a Domino pro labore ſui operis merces recompenſatur. Ecce autem qui peram & ſacculum portare prohibuit ſumptus & alimenta ex eadem prædicatione concedit. Nam ſubditur. In eadem autem domo manete. edentes & bibentes quæ apud illos ſunt. Dignus eſt enim operarius mercede ſua. [Si pax noſtra recipitur, dignum eſt ut in eadem domo maneamus, edentes & bibentes quæ apud illos ſunt. ut ab eis terrena ſtipendia conſequamur, quibus præmia patriæ cœleſtis offerimus. Vnde etiam Paulus hæc ipſa pro minimo ſuſcipiēs dicit: Si nos uobis ſpiritalia ſeminauimus, magnum eſt ſi ueſtra carnalia metamus? Et notandum quod ſubditur: Dignus eſt operarius mercede ſua. quia iam de mercede operis, ſunt ipſa alimēta ſubſtētationis, ut hic merces de labore prædicationis inchoetur, quæ illic de ueritatis uiſione perficitur. Qua in re conſiderandum eſt quod uni noſtro operi duæ mercedes debentur, una in uia, altera in patria, una quæ nos in labore ſuſtentat, alia quæ nos in reſurrectione remunerat. Merces itaque quæ in præſenti accipitur, hoc in nobis debet agere, ut ad ſequentem mercedem robuſtius tendatur. Verus ergo quiſque prædicator non ideo prædicare debet, ut in hoc tempore mercedem recipiat ſed ideo mercedem recipere, ut prædicare ſubſiſtat. Quiſquis nanque ideo prædicat ut hic uel laudis uel muneris mercedem recipiat, æterna proculdubio mercede

1. Cor. 6

A ſe priuat. Quiſquis uero uel ea quæ dicit ideo placere hominibus appetit, ut dum placet quod dicitur, per eadem dicta non ipſe ſed Dominus ametur, uel idcirco terrena ſtipendia in prædicatione conſequitur, ne a prędicationis uoce per indigentiam laſſetur, huic proculdubio ad recipiēdam mercedem nil obſtat in patria, quia ſumptus ſumpſit in uia. Sed quid nos, quod tamen ſine dolore dicere non poſſumus, quid nos o paſtores agimus, qui & mercedem conſequimur, & tamen operari B nequaquam ſumus? Fructus q uippe ſanctę Eccleſiæ in ſtipendio quotidiano percipimus, ſed tamen pro æterna Eccleſia minime in prædicatione laboramus. Penſemus cuius damnationis ſit, ſine labore hic percipere mercedem laboris. Ecce ex oblatione fidelium uiuimus, ſed nunquid pro animabus fidelium laboramus? Illa in ſtipendium noſtrum ſumimus, quę pro redimendis peccatis ſuis fideles obtulerunt, nec tamen contra peccata eadem uel orationis ſtudio, uel prædicationis, ut dignum eſt, inſudamus. Vix pro culpa ſua C quempiā aperta uoce reprehendimus. Et adhuc, quod eſt grauius, aliquando ſi perſona in hoc mundo potens ſit, eius forſitan errata laudamus, ne ſi aduerſemur per iracundiam, munus ſubtrahat quod impendebat. Sed debemus ſine ceſſatione meminiſſe quod de quibuſdam in Oſee ſcriptum eſt. Peccata populi mei comedent. Cur autem peccata populi comedere dicū tur, niſi quia peccata delinquentium fouent ne temporalia ſtipendia amittant? Sed & nos qui ex oblationibus fidelium uiuimus, quas illi pro peccatis ſuis obtu D lerunt ſi comedimus & tacemus & eorum proculdubio peccata manducamus. penſemus ergo, cuius ſit apud Deum criminis peccatorum precium manducare, & nihil contra peccata prædicando agere. Audiamus quid beati Iob. uoce dicitur: Si aduerſum me terra mea clamat, & cum ipſa ſulci eius deflent, ſi fructus eius comedi abſque pecunia. Terra etenim contra poſſeſſorem ſuum clamat, quando contra paſtorem ſuum iuſta Eccleſia murmurat. Cuius etiam ſulci deflent, ſi cordæ audientiū quæ a præcedentibus ſunt patribus pdicationis uoce & uigore inuictionis

Oſee 4

Iob 31

nis exarata, uident aliquid quod lugeãt de A uita pastoris. Cuius uidelicet terrę fructus possessor bonus sine pecunia non manducat, quia discretus pastor prærogat talentum uerbi, ne ad damnationem suam de Ecclesia stipendium sumat alimenti. Tunc enim de terra nostra cum pecunia fructus comedimus, quando sumentes Ecclesiastica subsidia, in prædicatione laboramus. Præcones nanque uenturi iudicis sumus. quis ergo uenturum iudicem nunciet, si præco tacet? Proinde considerandum nobis est, ut quantum ualet quisque uel in quãtum sufficit, & terrorem uẽturi iudicii, & dulcedinẽ regni susceptæ Ecclesiæ insinuare cõtendat. Et quia una eadẽq; exhortationis uoce non sufficit simul cunctos admonere, debet singulos in quantũ ualet instruere, priuatis locutionibus ædificare, exhortatione simplici fructum in filiorum suorũ cordibus quęrere. Debemus nãque pẽsare continuo quod sanctis Apostolis dicitur, & per Apostolos nobis. Vos estis sal terræ. Si ergo sal sumus, condire mentes fidelium debemus. Vos igitur qui pastores estis, pensate quia Dei animalia pascitis. De quibus profecto animalibus Deo per Psalmistam dicitur. Animalia tua habitabunt in ea. Et sæpe uidemus quòd petra salis brutis animalibus ponitur, ut ex eadem salis petra lambere debeant & meliorari. quasi ergo inter bruta animalia petra salis debet esse sacerdos in populis. Curare nanque sacerdotem necesse est, quæ singulis dicat, unumquamque qualiter admoneat, ut quisquis sacerdoti iũgitur, quasi ex salis tactu, æternæ uitæ sapore condiatur. Sal etenim terræ non sumus, si corda audientium nõ condimus. Quod profecto condimentum ille ueraciter proximo impendit, qui prædicationis uerbum non subtrahit. Sed tunc uere aliis recta prædicamus, si dicta rebus ostendimus, si nosipsi diuino amore compungimur, & humanæ uitæ quæ sine culpa transiri nequaquam potest, quotidianas lachrymis maculas lauamus. Tunc autem de nobis uere compungimur, studiosè si patrum præcedentium facta pensamus, ut ex conspecta illorum gloria, in nostris nobis oculis nostra uita sordescat. Tũc uere cõpungimur, cum præcepta Domini studiosè perscrutamur, & per hęc proficere ipsi cõtendimus, per quæ iam profecisse nouimus quos ueneramus. Hinc est enim quod de Moyse scriptum est, Posuit & labrum æneum in quo lauarentur Aaron & filii eius, cum ingrederentur in sancta sanctorum, quod fecit de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi. Labrum quippe æneum Moyses ponit in quo sacerdotes lauari debeant, & sancta sanctorum ingredi: quia lex Dei prius nos lauari per compunctionem præcipit, ut nostra immũditia ad penetrandum B secretorum Dei munditiam non sit indigna. Quod bene labrum de speculis mulierum sunt, perhibet factum, quæ ad tabernaculi ostiũ indesinenter excubabãt. Specula quippe mulierũ sunt pręcepta Dei, in quibus se sanctæ animæ semper aspiciunt, et si quæ in eis sunt fœditatis maculæ, deprehendunt. Cogitationũ uitia corrigiunt, & quasi renitentes uultus uelut ex reddita imagine componunt: quia dum pręceptis dominicus solerter intendunt, in eis proculdubio uel quid in se cœlesti uiro placeat, uel quid displiceat agnoscũt. quæ quam diu in hac uita sunt C ęternum tabernaculum ingredi nequaquã possunt. Sed tamen ad ostium tabernaculi mulieres excubant, quia sanctæ animæ etiam cum infirmitate adhuc carnis grauantur, amore tamen continuo ingressum æterni introitus obseruant. Moyses ergo labrum sacerdotibus de speculis mulierum fecit, quia lex Dei lauacrum compunctionibus peccatorum nostrorũ maculis exhibet, dum ea per quæ sanctæ animæ superno sponso placuerunt, intuenda nobis cœlestia præcepta præbet. Quibus si diligenter intendimus internæ nostræ imaginis D maculas uidemus. Videntes autem maculas, in pœnitentiæ dolore compungimur. Compuncti uero quasi in labro de speculis mulierum lauamur. Est autem ualde necessarium, ut cum de nobis compunctione afficimur, etiam commissorum nobis uitam zelemus. Sic ergo nos amaritudo compũctionibus afficiat, ut tamen a proximorum custodia non auertat. Quid enim prodest si amantes nosmetipsos, relinquamus proximos? Vel quid rursum prodest si amantes uel zelantes proximos,

Matth. 5

Psal. 67

Exod. 38

proximos relinquamus nosmeptipsos? In ornamento quippe tabernaculi, bis tinctus coccus offerri præcipitur, ut ante Dei oculos charitas nostra, Dei & proximi amore coloretur. Ille autem uere se diligit qui pure diligit authorem. Tunc ergo coccus bis tingitur, quando erga se & proximum ex amore ueritatis animus inflãmatur. Sed inter hæc sciendum nobis est, ut sic exerceatur zelus rectitudinis cõtra praua acta proximorum, quatenus in feruore districtionis nullo modo relinquatur uirtus mansuetudinis. Ira etenim sacerdotis nequaquã debet esse præceps & perturbata, sed magis ex consilii grauitate metuenda. Et portare ergo debemus quos corrigimus, & corrigere quos portamus: ne si ex utroque unum defuerit, uel in feruore uel in mansuetudine, actio sacerdotalis non sit. Hinc nanq; est quod in tẽpli ministerio, in basibus templi sculptorio opere leones & boues & cherubin expressa sunt. Cherubin quippe est plenitudo scientię. Sed quid est quod in basibus nec leones sine bobus, nec boues sine leonibus fiunt? quid enim aliud designãt bases in templo, nisi sacerdotes in Ecclesia? qui dum solicitudinem regiminis tolerant, quasi more basium superimpositum onus portãt. In basibus ergo cherubin exprimũtur, quia decet nimirum ut sacerdotum pectora plenitudine scientiæ sint referta. per leones autem terror seueritatis, per boues uero patientia mansuetudinis figuratur. Itaque in basibus nec leones sine bobus, nec boues sine leonibus exprimuntur, quia semper in sacerdotali pectore cũ terrore seueritatis custodiri debet uirtus mansuetudinis, ut & iram mansuetudo condiat, et eandem mansuetudinem, ne fortasse dissoluta sit, zelus districtionis accẽdat. Sed ista cur loquimur cum adhuc plerosq; grauari factis atrocioribus uideamus? Vobis enim sacerdotibus lugens loquor, quia non nullos uestrum cum præmiis facere ordinationes agnouimus, spiritalem gratiam uendere. & de alienis iniquitatibus cum peccati damno temporalia lucra cumulare. Cur ergo ad memoriã uestram nõ redit quod uox dominica præcipiens dicit. Gratis accepistis gratis date. *Matt.10* Cur non ante mentis oculos reuocatis,

A quod templum redemptor noster ingressus cathedras uẽdentium colombas euertit & nummulariorum effudit æs. Qui nã que sunt in tẽplo Dei hodie qui colũbas uendunt, nisi qui in Ecclesia precium de impositione manus accipiunt? per quam uidelicet impositionem Spiritus sanctus cœlitus datur. Columba ergo uenditur qa manus impositio, per quam spiritus sanctus accipitur, ad preciũ præbetur. Sed redemptor noster cathedras uendentium columbas euertit, quia talium negociatorũ sacerdotium destruit. Hinc est enim quod *Ioan.2*
B sacri canones simoniacam hæresim damnant, & eos priuari sacerdotio præcipiunt qui de largiendis ordinibus precium quærunt. Cathedra ergo uendentium columbas euertitur, quando hi qui spiritalem gratiam uenundant, uel ante humanos uel ante Dei oculos sacerdotio priuantur. Et quidem multa sunt alia præpositorum mala quæ humanos modo oculos latent. Et plerunque se pastores sanctos hominibus exhibent, atque in occultis suis uideri turpes ante interni arbitri oculos non erubescunt. Veniet, ueniet profecto ille
C dies nec longè est, in quo pastorum pastor appareat, & uniuscuiusque facta in publicum deducat. Et qui modo subditorum culpas per præpositos ulciscitur, tunc præpositorum mala per semetipsum sæuiens damnat. Vnde & ingressum in templum, per semetipsum quasi flagellum de funiculis fecit, & de domo Dei prauos negociatores eiiciens cathedras uendentium columbas euertit, quia subditorum quidem culpas per pastores percutit, sed pastorum uitia per semetipsum ferit. Ecce modo hominibus negari potest, quod latentur agit
D ille certe iudex uenturus est, cui tacendo quisque se non potest cælare, quem negando non potest fallere. Est & aliud fratres charissimi, quod me de uita pastorum uehementer affligit, sed ne cui hoc iniuriosum uideatur fortasse quod assero, me quoq; pariter accuso, quamuis barbarici temporis necessitate compulsus, ualde in his iaceo inuitus. Ad exteriora enim negocia delapsi sumus, & aliud ex honore suscipimus, atque aliud ex officio actionis exhibemus. Ministerium pdicationis relinquimus, & ad pœnam nostram, ut uideo, episcopi

ſcopi uocamur, qui honoris nomen, non uirtutis tenemus. Relinquũt nanq; Deũ hi qui nobis commiſſi ſunt, & tacemus. prauis actibus iacent, & correptionis manum non tendimus. Quotidie per multas nequitias pereunt, & eos ad infernũ tendere negligenter uidemus. Sed quomodo nos uitam corrigere ualemus alienam, qui negligimus noſtrã? Curis enim ſecularibus intenti, tanto inſenſibiliores intus efficimur, quanto ad ea quæ foris ſunt ſtudioſiores uidemur. Vſu quippe curę terrenę cœleſti deſiderio obdureſcit animus: & dum ipſo ſuo uſu durus efficitur per actionem ſeculi, ad ea emolliri nõ ualet quæ pertinent ad charitatem Dei. Vnde bene ſctã Eccleſia de mẽbris ſuis infirmantibus dicit, Poſuerunt me cuſtodem in uineis, uineam meam non cuſtodiui. Vineæ qppe noſtræ actiones ſunt, quas uſu quotidiani laboris excolimus. Sed cuſtodes ĩ uineis poſiti, noſtrã uineã minimè cuſtodimus, quia dũ extraneis actionib. implicamur, miniſteriũ actionis noſtrę negligimus. Nullũ puto, frẽs chariſſimi, ab alijs maius præiudiciũ, q̃ à ſacerdotibus tolerat Deus, quando eos quos ad aliorum correctionem poſuit, dare ſe exempla prauitatis cernit, quando ipſi peccamus, qui compeſcere peccata debuimus. Plerũquam quod eſt grauius, ſacerdotes qui propria dare debuerant, etiã aliena diripiunt. Plerunque ſi quos humiliter, ſi quos continenter uiuere conſpiciunt, irrident. Conſiderate ergo quid de gregibus agatur, quando paſtores lupi fiunt. Hi enim cuſtodiam gregis ſuſcipiunt, qui inſidiari gregi dominico nõ metuunt, contra quos Dei greges cuſtodiri debuerãt. Nulla animarũ lucra quærimus, ad nr̃a quotidie ſtudia uacamus: terrena concupiſcimus, humanã gloriã intenta mente captamus. Et quia eo ipſo quo cæteris pręlati ſumus, ad agẽda quęlibet maiorem licentiam habemus, ſuſceptæ benedictionis miniſterium uertimus ad ambitionis argumentum. Dei cauſam relinquimus, ad terrena negocia uacamus. Locum ſanctitatis accipimus, & terrenis actibus implicamur. Impletum eſt in nobis profecto quod ſcriptum eſt. Et erit ſicut populus, ſic ſacerdos. ſacer-

Can. 14.

Oſeæ 4.

A dos enim non diſtat à populo, qñ nullo merito uitæ ſuæ uulgi tranſcẽdit actionẽ. Imploremus Hieremiæ lachrymas cõſideret mortẽ noſtrã, & deplorãs dicat. Qũo obſcuratũ eſt aurum. mutatus eſt color optimus diſpſi ſunt lapides ſanctuarii in capite omniũ platearũ? Aurũ q̃ppe obſcuratum eſt. qa ſacerdotũ uita quõdã p gloriã uirtutũ clara, nũc p actiones infirmas oñdit' reproba. Color optimus eſt mutat⁹: qa ille ſctĩtatis habitus p terrena & abiecta opa ad ignominiã deſpectionis uenit. Lapides uero ſanctuarii intrinſecus ha-B bebantur, nec ſumebantur in ſummi ſacerdotis corpore, niſi cum ſancta ſanctorũ ingrediens, in ſecreto ſui cõditoris apparebat. Nos ergo fratres chariſsimi, nos ſumus lapides ſanctuarii, qui apparere ſemper debemus in ſecreto Dei, quos nũquam neceſſe eſt foris conſpici, id eſt nunquam in extraneis actionibus uideri. Sed diſperſi ſunt lapides ſanctuarii in capite omnium platearum, quia hi qui per uitam reprobam & orationem intus ſemper eſſe debuerant, per uitam foris uacãt. Ecce iam penè nulla eſt ſeculi actio, quã C non ſacerdotes adminiſtrent. Dũ ergo in ſancto habitu cõſtituti, exteriora ſunt q̃ exhibent, quaſi ſanctuarii lapides foris iacent. Quia enim Græca uoce platea a latitudine uocatur, ſanctuarii lapides in plateis ſunt, cum religioſi quiq; lata mundi itinera ſectãtur. Nec ſolũ in plateis, ſed & in capite platearũ diſperſi ſunt quia & per deſiderium, huius mundi opera peragunt, & tamẽ de religioſo habitu culmẽ honoris quærunt. In capite ergo platearum diſperſi ſunt, quia & iacent per mini-D ſteriũ operis, & honorari uolunt de imagine ſanctitatis. Quanto autem mundus gladio feriatur aſpicitis, quibus quotidie percuſsionibus intereat populus uidetis. Cuius hoc niſi noſtro præcipue peccato agitur? Ecce depopulatæ urbes, euerſa caſtra, Eccleſiæ ac monaſteria, deſtructa, in ſolitudinem agri redacti ſunt. Sed nos pereunti populo authores mortis exiſtimus, qui eſſe debuimus duces ad uitam. Ex noſtro etenim peccato populi turba proſtrata eſt. quia noſtra faciẽte negligentia, ad uitam erudita non eſt. Quid autem animas hominũ niſi cibum Domini dixerimus

Thren. 4.

rimus

timus, quæ ad hoc sunt cōditæ, ut in eius corpore traijciantur, id est ut in æternæ Ecclesiæ augmentum tendant? Sed huius cibi condimentum nos esse debuimus. Sicut enim paulo superius præfati sumus, missis prædicatoribus dicitur: Vos estis sal terræ. Si igitur cibus Dei est populus, condimentum cibi sacerdotes esse debuerunt. Sed quia dum nos ab orationis & eruditionis sanctæ usu cessamus, sal infatuatum est, condiri nō ualet cibus Dei, atque idcirco ab authore non sumitur: quia exigente fatuitate nostra, minimè conditur. Pensemus ergo qui unquam ꝑ linguam nostram conuersi, qui de peruerso suo opere nostra increpatione correpti, pœnitentiā egerunt, qs luxuriā ex nostra eruditione deseruit, qs auaritiā quis superbiam declinauit. pensemus quod lucrum Deo fecimus nos, qui accepto talento ab eo ad negocium missi sumus. Et enim dicit: Negociamini dum uenio. Ecce iam uenit, ecce de nostro negocio lucrū requirit. quale ei animarum lucrū de nostra negociatione monstrabimus. quot eius conspectui animarum manipulos de prædicationis nostræ segete illaturi sumus. Ponamus ante oculos nostros illum tantæ districtionis diem quo iudex ueniet, & rationem cum seruis suis quibus talenta credidit, ponet. Ecce in maiestate terribili, inter angelorum atque archangelorum choros uidebitur. In illo tanto examine, electorum omnium & reproborum multitudo deducetur, & unusquisque quid sit operatus ostendetur. Ibi Petrus cū Iudæa conuersa, quam post se traxit apparebit. Ibi Paulus conuersum, ut ita dixerim, mundum ducens. Ibi Andræas post se Achaiam, ibi Ioannes Asiam, Thomas Indiam, in conspectū sui iudicis conuersam ducet. Ibi omnes dominici gregis arietes, cum animarum lucris apparebunt, qui sanctis suis ꝑdicationibus Deo post se subditum gregem trahunt. Cum igitur tot pastores cum gregibus suis ante æterni pastoris oculos uenerint, nos miseri qd dicturi sumus, qui ad Dominum nostrū post negocium uacui redimus, qui pastorum nomem habuimus, & oues quas ex nutrimēto nostro debeamus ostēdere nō habemus? Hic pastores uocati sumus, & ibi gregem non ducimus. Sed nunquid si nos negligimus omnipotēs Deus deseret oues suas? Nullo modo. Nam ipse eas, sicut per prophetam pollicitus est, per semetipsum pascet. Omnesque quos præordinauit ad uitā, flagellorum stimulis compūctionis spiritu erudit. Et per nos quidē fideles ad sanctum baptisma ueniunt, nostris precibus benedicuntur, & per impositionem nostrarum manuum à Deo spiritum sanctum percipiunt, atque ipsi ad regnum cœlorum pertingunt, & ecce nos per negligentiā nostrā deorsum tēdimus. Ingrediuntur electi, sacerdotum manibus expiati, cœlestē patriā: & sacerdotes ipsi ꝑ uitā reprobā ad inferni supplicia festināt. Cui ergo rei, cui similes dixerim sacerdotes malos, nisi aquæ baptismatis, q̄ peccata baptizatorū diluēs, illos ad regnū cœleste mittit, & ipsa postea in cloacas descēdit? Timeamus hæc fratres, conueniat actioni nostræ ipsum ministeriū nostrū. De peccatorum nostrorum relaxatione quotidie cogitemus, ne nostra uita peccato obligata remaneat, per quam omnipotens Deus quotidie alios soluit. Consideremus sine cessatione quid sumus, pensemus negocium nostrum, pensemus pondus quod suscepimus. Faciamus quotidie nobiscum rationes quas cum nostro iudice habebimus. Et sic debemus agere curam nostri, ut non negligamus curā ꝓximi, ut quisquis ad nos iūgitur, ex linguæ nostræ sale condiatur. Cum lasciuientem quempiam & lubricum uidemus, admonendus est ut coniugio frenare studeat iniquitatem suam, quatenus per hoc quod licet, discat superare quod non licet. Cùm coniugatum uidemus, admonendus est ut sic exerceat curām seculi, ne post ponat amorem Dei: sic placeat uoluntati coniugis, ut non displiceat conditori. Cū clericū uidemus, admonēdus est quatenus sic uiuat, ut exēplum uitæ secularibus præbeat: ne si quid in illo iustè reprehenditur, ex eius uitio ipsa religionis nostræ æstimatio grauetur. Cū monachum uidemus, admonendus est ut reuerentiā habitus sui in actu, in locutione, in cogitatiōe sua semper circumspiciat: ut ea quæ mūdi sunt, perfectè deserat, & q̄ ostēdit humanis oculis habitu,

Matth. 5 — Luc. 19 — Eze.

tū, hoc ante Dei oculos moribus prætendat. Iste itaque iam sanctus est, admoneatur ut crescat: ille uero qui adhuc iniquus est, admoneatur ut se corrigat. quatenus quisquis se ad sacerdotem iunxerit, sale sermonis illius cōditus recedat. Hæc fratres uobiscū sollicite cogitate, hæc & proximis uestris impendite, omnipotenti Deo fructum uos reddere denegocio quod accepistis parate. Sed ista quę dicimus, melius apud eum orando quam loquendo obtinebimus.

Oremus.

DEus qui nos pastores in populo uocare uoluisti, præsta quæsumus ut hoc quod humano ore dicimur, in tuis oculis esse ualeamus. Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Lectio sancti Euangelij secundū Ioannem.

Ioan. 8

IN illo tempore, dicebat Iesus turbis Iudæorum & principibus sacerdotum: Quis ex uobis arguet me de peccato? Si ueritatē dico uobis, quare non creditis mihi? Qui ex Deo est uerba Dei audit. Propterea uos non auditis, quia ex Deo nō estis. Responderunt ergo Iudæi, & dixerūt ei. Nōne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Iesus. Ego dæmonium non habeo, sed honorifico patrem meum, & uos inhonorastis me. Ego autem non quæro gloriam meam. Est qui quærat & iudicet. Amen amen dico uobis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit in æternum. Dixerunt ergo Iudæi. Nunc co- A gnouimus, quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & prophetæ, & tu dicis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non gustabit in æternum. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham? qui mortuus est, & prophetæ mortui sunt. Quem te ipsū facis. Respondit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater meus qui glorificat me: quem uos dicitis, quia Deus uester est, & non cognouistis eum. Ego autem noui eū. Et si dixero quia nescio eū, B ero similis uobis, mendax, sed scio eum, & sermonem eius seruo. Abraham pater uester exultauit ut uideret diem meum, uidit, & gauisus est. Dixerunt ergo Iudæi ad eum. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham uidisti? Dixit eis Iesus. Amen amē dico uobis, antequam Abraham fieret, ego sum. Tulerunt ergo lapides Iudæi, ut iacerent in eum. Iesus autem abscondit se, & exiuit de tēplo.

C Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica sancti Petri apostoli. Dominica in passione.

Homilia XVIII.

PEnsate fratres charissimi mansuetudinem Dei. Relaxare peccata uenerat, & dicebat: Quis ex uobis arguet me de peccato?] Nō dedignatur ex ratione ostendere se peccatorem non esse qui ex uirtute diuinitatis poterat peccatores iustificare. D Sed terribile est ualde, quod subditur: Qui ex Deo est, uerba Dei audit, propterea uos non auditis, quia ex Deo non estis. Si.n. ipse uerba Dei audit qui ex Deo est, & audire uerba eius non potest quisquis ex illo nō est: interroget se unusquisque si uerba Dei in aure cordis percipit, & intelliget unde sit. Cœlestē patriam desiderare ueritas iubet, carnis desideria conteri, mundi gloriam declinare, aliena non appetere, propria largiri. penset ergo apud se unusquisq; uestrū si hæc uox Dei in cordis eius aure cōualuit, & quia iā ex Deo

Deo sit, agnoscit. Nã sunt nõnulli q̃ præcepta Dei nec aure corporis pcipere dignantur. Et sunt nonnulli qui hæc quidem corporis aure percipiunt, sed nullo ea mentis desiderio complectuntur. Et sunt nonnulli qui libenter uerba Dei suscipiunt, ita ut etiam in fletibus compungantur, sed post lacrymarum tempus, ad iniquitatem redeunt, Hi profecto uerba Dei non audiũt, qui hæc exercere in opere contemnunt. Vitam ergo uestram fratres carissimi ante mentis oculos reuocate, & alta consideratione pertimescite hoc quod ex ore ueritatis sonat: Propterea uos non auditis, quia ex Deo non estis.] Sed hoc quod de reprobis ueritas loquitur, ipsi hoc de semetipsis reprobi iniquis suis operibus ostendunt. Nam sequitur, Responderunt igitur Iudæi, & dixerunt ei. Nonne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?] Accepta autem tanta contumelia, quid Dominus respondeat, audiamus, Ego dæmonium non habeo, sed honorifico patrem meum, & uos inhonoratis me.] Quia enim Samaritanus interpretatur custos, & ipse ueraciter custos est. De quo Psalmista ait, Nisi Dominus custodierit ciuitatem, in uanum uigilant qui custodiunt eam. Et cui per Esaiam dicit, Custos quid de nocte? Custos quid de nocte? respondere noluit Dominus, Samaritanus non sum, sed Ego dæmoniũ nõ habeo. Duo quippe ei illata fuerunt, unũ negauit aliud tacẽdo cõsensit. Custos namq; humani generis uenerat & si Samaritanũ se non esse diceret, esse se custodẽ negaret. Sed tacuit quod recognouit, & patienter repulit quod dictum fallaciter audiuit, dicens, Ego dæmonium non habeo.] In quibus uerbis quid aliud nisi superbia nostra confunditur? quæ si exagitata uel leuiter fuerit, atrociores iniurias reddit quam acceperit, facit mala quæ potest, minatur & quæ facere non potest. Ecce iniuriã suscipiens Dominus nõ irascitur, nõ contumeliosa uerba respondet. Qui si eisdem ista dicentibus respondere uoluisset, Dæmoniũ uos habetis, uerũ profecto diceret, qa nisi impleti essent dæmonio, tam peruersa de Deo loqui non possent. Sed accepta iniuria, etiã qd uerũ erat, dicere ueritas noluit, ne non dixisse ueritatem, sed prouocatus, contumeliam reddidisse uideretur. Ex qua re quid nobis innuitur, nisi ut eo tpe quo à proximis ex falsitate cõtumelias accipimus, eorũ etiã uera mala taceamus, ne ministeriũ iustæ correptions, in arma uertamus furoris? Sed quia quisquis Dei zelo utit, sæpe à prauis hoĩbus dehonestatur, insemetipso nobis Dñs patientiæ præbuit exemplũ, qui ait. Sed honorifico patrem meũ, & uos inhonorastis me. Sed quid nobis ad ista faciendũ sit, adhuc exemplo nos admonet cum subiũgit, Ego autem nõ quæro gloriam meam, est qui quærat & iudicet.] Scimus certe quod scriptum est, quia pater omne iudiciũ dedit filio, & tamen ecce idem filius iniurias accipiens, gloriam suam nõ quærit. Illatas contumelias patris iudicio reseruat, ut nobis profecto insinuet, quantum nos esse patientes debemus, dum se adhuc ulcisci non uult & ipse qui iudicat. Cùm malorũ peruersitas crescit, non solum p̃dicatio non debet minui, sed etiam augeri. quod sic Dominus exemplo nos admonet, qui postquã habere dæmonium dictus est, p̃dicationis suæ beneficia largius impẽdit, dicẽs, Amẽ amẽ dico uobis, si quis sermonẽ meũ seruauerit mortem non uidebit in æternum.] Sed sicut bonis necesse est ut meliores etiam per contumelias existant, ita semper reprobi de beneficio peiores fiũt. Nam accepta prædicatione, iterum dicunt: Nunc cognouimus quia dæmonium habes.] Quia enim æternæ morti inhæserant, & eandem mortem cui inhæserant, non uidebant, dum solam mortem carnis aspicerent, in ueritatis sermone caligabant, dicentes: Abraham mortuus est, & prophetæ mortui sunt, & tu dicis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non gustabit in æternum?] Vnde & ipsi ueritati eundem Abrahã & prophetas quasi uenerantes p̃ferunt. Sed aperta nobis ratione ostenditur, quia qui Deum nesciunt, Dei quoq; famulos falso uenerantur. Et notãdum quod uidit eos Dominus aperta sibi ĩpugnatione resistere, & tamẽ eis se iterata non desinit uoce prædicare dicens, Abraham pater uester exultauit ut uideret

Ps. 126
Esa. 21
Ioan

uideret diē meū, uidit, & gauisus est.] Tūc quippe diē dñi Abraham uidit, cum in figura summæ trinitatis, tres angelos hospitio recepit: quibus profectò susceptis, sic tribus, quasi uni locutus est: quia & si in personis numerus trinitatis est, in natura unitas diuinitatis est. Sed carnales mētes audientium, oculos a carne non subleuant, dum in eo solam carnis ætatem pensant, dicētes: quinquaginta annos nōdū habes, & Abraham uidisti?]quos benignè redemptor noster a carnis suæ intuitu submouet, & ad diuinitatis contemplationem trahit, dicens: Amen amen dico uobis, antequam fieret Abraham, ego sum.] Ante enim, præteriti temporis est, sum, præsentis. Et quia præteritum & futurum tempus diuinitas non habet, sed semper esse habet. non ait: Ante Abraham ego fui, sed, Ante Abraham ego sum. Vnde & ad Moysen dicit: Ego sum qui sum, & dices filiis Israel, Qui est, misit me ad uos. Ante ergo & post, Abraham habuit, qui & accedere potuit per exhibitionem præsentiæ, & recedere per cursum uitæ. Veritas uerò semper esse habet: quia ei quicquam nec priori tempore incipitur, nec subsequenti terminatur. Sed sustinere ista æternitatis uerba mentes infidelium non ualentes, ad lapides currunt, & quem intelligere non poterant, obruere quærebant. Quid autem contra furorem lapidātium Dominus fecerit, ostenditur cū protinus subinfertur: Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo.] Mirum ualde est fratres charissimi, cur persecutores suos Dominus se abscondendo declinauerit, qui si diuinitatis suæ potentiam exercere uoluisset, tacito nutu mentis in suis eos ictibus ligaret, aut in pœnam subitę mortis obrueret. Sed quia pati uenerat, exercere iudicium nolebat. Certe sub ipso passionis tempore, & quantum poterat ostendit, & tamen hoc ad quod uenerat pertulit. Nam cum persecutoribus suis se quærentibus diceret, Ego sum, sola hac uoce eorum superbiam perculit, & omnes in terram strauit. Qui ergo & hoc in loco potuit manus lapidantium non se abscondo euadere, cur abscondit se, nisi quòd homo inter homines factus redemptor noster alia nobis uerbo loquitur, a-

Exod. 3

lia exemplo? Quid autem nobis hoc exemplo loquitur, nisi ut etiam cum resistere possumus, iram superbientium humiliter declinemus? Vnde & per Paulū dicitur: Date locum irę. Quanta humilitate iram proximi ferre debeat, perpēdat homo, si furores irascentium abscondendo se, declinauit Deus. Nemo ergo se contra acceptas cōtumelias erigat, nemo conuitiis conuitium reddat. Imitatione etenim Dei, gloriosius est iniuriam tacendo fugere, quàm respondendo superare. Sed contra hoc superbia dicit in corde: Turpe est, ut accepta iniuria taceas. Quisquis cōspicit quia contumeliam accipis, & taces: non putat quia patientiam exhibes, sed crimina agnoscis. Sed unde uox ista in corde nostro contra patientiam nascitur, nisi quia in imis cogitationē fiximus & dum in terra gloriam quærimus, placere ei qui nos de cœlo conspicit, non curamus? Accepta ergo contumelia, meditemur in opere uocem Dei: Ego non quæro gloriam meam: est qui quærat & iudicet.] Hoc autem quod de Domino scriptum est: Abscondit se, intelligi & aliter potest. Multa quippe Iudæis prædicauerat, sed prædicationis eius uerba deridebant. Deteriores quoq; ex prædicatione facti sunt, qui usque ad iaciendos lapides peruenerunt Et quid abscondendo se dominus significat, nisi q eis ipsa ueritas absconditur, qui eius uerba sequi cōtemnunt? Eam quippe quam non inuenit humilem ueritas fugit mentem. Et quàm multi sunt hodie qui Iudæorum duritiam detestantur, quia prædicationem domini audire noluerunt, & tamen quales illos arguunt fuisse ad fidem, tales ipsi sunt ad operationē. Præcepta domini audiūt, miracula cognoscunt, sed conuerti a suis prauitatibus renuunt. Ecce uocat, & redire nolumus: Ecce sustinet, & eius patientiam dissimulamus. Dum ergo tempus habemus fratres, prauitatem suam unusquisque deserat, dei patientiam pertimescat, ne quem nunc tranquillum despicit, iratum postmodum nequaquam euadere possit.

Rom. 12

Lectio sancti Euangelij secundum Matthæum.

Mat. 20

IN illo tempore. Dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc: Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in uineam suam. Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in uineam suam. Et egressus circa horam tertiam, uidit alios stantes in foro ociosos, & illis dixit: Ite & uos in uineam meam, & quod iustum fuerit dabo uobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam & nonam horam, & fecit similiter. Circa undecimam uero horam exiit & inuenit alios stantes, & dixit illis: Quid hic statis tota die ociosi? Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dixit illis: Ite & uos in uineam meam. Cum serò autem factum esset, dixit Dominus uineę procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens a nouissimis usque ad primos. Cũ uenissent ergo qui circa undecimam horam uenerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quòd plus essent accepturi. Acceperunt autem & ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabant aduersus patremfamilias, dicentes: Hi nouissimi una hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus? At ille respondens uni eorum dixit: Amice, non facio tibi iniuriam. Nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & uade. Volo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi. An non licet mihi facere quod uolo? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Multi enim sunt uocati, pauci uero electi.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica beati Laurentij martyris, in septuagesima.

Homilia XIX.

IN explanatione sua, multa ad loquendum sancti Euangelii lectio postulat, quam uolo, si possum, sub breuitate perstringere, ne uos & extensa processio, & prolixa expositio uideatur onerare. Regnum cœlorum homini patrifamilias simile dr̃, qui ad excolendam uineam suam operarios conducit. Quis uero patrisfamilias similitudinem rectius tenet quàm conditor noster, qui regit quos condidit, & electos suos sic in hoc mundo possidet, quasi subiectos dominus in domo? Qui habet uineam, uniuersalem scilicet Ecclesiam, quæ ab Abel iusto usque ad ultimum electum qui in fine mundi nasciturus est, quot sanctos protulit, quasi tot palmites misit. Hic itaque paterfamilias ad excolendam uineam suam mane, hora tertia, sexta, nona, & undecima operarios conducit, quia a mundi huius initio usque in finem ad erudiendam plebem fidelium prædicatores congregare non desistit. Mane etenim mundi fuit ab Adam usque ad Noe. Hora uero tertia, a Noe usque Abraham. Sexta quoque ab Abraham usque ad Moysen. Nona autẽ à Moyse usque ad aduentum Domini. Vndecima uero ab aduentu Domini usque ad finem mundi. In qua prædicatores sancti Apostoli missi sunt, qui mercedem plenam & tardè uenientes acceperunt. Ad erudiendam ergo Dominus plebem suam, quasi ad excolendam uineam suam, nullo tempore destitit operarios mittere: quia & prius per patres, & postmodum per legis doctores & prophetas, ad extremum uerò per Apostolos, dum plebis suæ mores excoluit quasi per operarios in uineæ cultura laborauit. Quāuis in quolibet modulo uel mensura, quis-

quisquis cum fide recta, bonæ actionis extitit, huius uineæ operarius fuit. Operator ergo mane, hora tertia, sexta, & nona, antiquus ille & Hebraicus populus designatur, qui in electis suis ab ipso mũdi exordio dum recta fide deum studuit colere, quasi non destitit in uineæ cultura laborare. Ad undecimam uero gentiles uocantur, quibus & dicitur: Quid hic statis tota die ociosi?] Qui enim transacto tam longo mundi tempore, pro uita sua laborare neglexerat, quasi tota die ociosi stabant. sed pensate fratres quid inquisiti respondeant. Dicunt n. quia nemo nos conduxit. Nullus quippe ad eos patriarcha, nullus propheta uenerat: Et quid est dicere, ad laborẽ nos nemo cõduxit: nisi, Quia uitæ uobis uias nullus prædicauit? Quid ergo nos a bono opere cessantes, in excusatione nostra dicturi sumus, qui pene à matris utero ad fidem uenimus, q uerba uitæ ab ipsis cunabulis audiuimus qui ab uberib. sanctæ Ecclesiæ potũ supernæ prędicationis suximus cum lacte carnis? Possumus uero & easdem diuersitates horarum, etiam ad unumquenque hominem per ætatum momenta distinguere. Mane quippe intellectus nostri, pueritia est. Hora autem tertia, adolescentia intelligi potest, quia quasi iam sol in altũ proficit, dum calor ætatis crescit. Sexta uero iuuentus est, quia uelut in cẽtro sol figitur dum in ea plenitudo roboris soli datur. Nona autem senectus intelligitur in qua sol uelut ab alto axe descendit, quia ea ætas à calore iuuentutis deficit. Vndecima uero hora ea est ætas quæ decrepita uel ueterata dicitur. Vnde & Græci ualde seniores, non γέροντας, sed πρεσβύτας appellant, ut plus quàm senes esse insinuent, quos prouectiores uocant.

Quia ergo ad uitam bonam alius in pueritia, alius in adolescentia, alius in iuuentute, alius in senectute, alius in decrepita ætate perducitur, quasi diuersis horis operarii ad uineam uocantur. Mores ergo uestros fratres charissimi aspicite, & si iã Dei operarii estis, uidete. Penset unusquisque quid agat, & consideret si in domini uinea laboret. Qui enim in hac uita ea quæ sua sunt quærit, adhuc ad dominicã uineam nõ uenit. Illi nãq; dño

A laborant, qui non sua sed lucra dominica cogitant, qui zelo charitatis, studio pietatis inseruiunt, animabus lucrandis inuigilant, perducere & alios secum ad uitam festinant. Nam qui sibi uiuit, qui carnis suæ uoluptatibus pascitur, rectè ociosus redarguitur, quia fructum diuini operis non sectatur. Qui uero & usq; ad ætatem ultimam Deo uiuere neglexerit, quasi usq; ad undecimã ociosus stetit. Vnde rectè usq; ad undecimam torpentibus dicitur: Quid hic statis tota die ociosi?] Ac si apertè dicatur: Etsi deo uiB re in pueritia & iuuentute noluistis, saltem in ultima ætate resipiscite, & ad uitæ uias cum iam laboraturi multum non estis, uel serò uenite. Et tales ergo paterfamilias uocat, & plerunque ante remunerantur. quia prius ad regnum de corpore exeunt, quàm hi qui iam a pueritia uocati esse uidebantur. An non ad undecimam horam uenit latro, qui etsi non habuit per ætatem, habuit tamen sero per pænam, qui Deum in cruce confessus est, & penè cum uoce sententiæ, spiritũ exhalauit uitæ? A nouissimo autem reddere

C denarium paterfamilias cæpit, quia ad paradisi requiem prius latronem quam Petrum perduxit. Quanti patres ante legem, quanti sub lege fuerunt, & tamen hi qui in domini aduentu uocati sunt, ad cælorum regnum sine aliqua tarditate peruenerunt. Eundem ergo denarium accipiunt qui laborauerunt ad undecimã, quem expectauerunt toto desiderio qui laborauerũt ad primã, quia æqualem uitæ æternæ retributionem sortiti sunt, cũ his qui à mundi initio uocati fuerant, hi qui in mundi termino ad dominum uenerunt. Vnde & hi qui in labore præcesserant, murmurantes dicunt: Hi nouissi

D mi una hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstus?] Pondus enim diei & æstus portauerunt hi, quos a mundi initio, quia diu hic contigit uiuere, necesse fuit etiã longiora carnis tentamenta tolerare. Vnicuique enim pondus diei & æstus ferre, est per longioris uitæ tempora, carnis suæ calore fatigari. Sed quæri potest quomodo murmurasse dicti sunt, qui saltem sero ad regnum uocantur? Cælorum

etenim regnum nullus murmurans accipit, nullus qui accipit, murmurare pôt. Sed quia antiqui patres usq; ad aduẽtum Domini quantumlibet iuste uixerint, ducti ad regnum non sunt nisi ille descenderet qui paradisi claustra hominis interpositione suæ mortis aperiret, eorum hoc ipsum murmurasse est, quod & recte pro percipiendo regno uixerunt, & tamẽ diu ad percipiendum regnum dilati sunt. Quos enim post peractam iustitiam inferni loca quamuis tranquilla susceperunt, eis profecto & laborasse fuit in uinea, & murmurasse. Quasi ergo post murmurationem denarium accipiunt, qui post longa inferni tempora, ad gaudia regni peruenerũt. Nos autem qui ad undecimam uenimus, post laborem nõ murmuramus, & denarium accipimus: quia post mediatoris aduentum, in hoc mundo uenientes, ad regnum ducimur, mox ut de corpore eximus, & illud sine mora percipimus, quod antiqui patres cum magna percipere dilatione meruerunt. Vnde & idem paterfamilias dicit: Volo & huic nouissimo dare sicut & tibi.] Et quia ipsa regni perceptio eius est bonitas uoluntatis, recte subiungit: An non licet mihi quod uolo facere?] Stulta enim quæstio est hominis contra begnitatem Dei. Cõquerendũ quippe esset non si nõ daret qđ non deberet, sed si non daret quod deberet. Vnde apte subditur: An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?] Nemo autem se de opere, nemo de tempore extollat, cum hac expleta sententia, subsequenter ueritas clamet: Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi.] Ecce enim etsi iam scimus quæ uel quanta bona egimus, adhuc supernus iudex qua subtilitate hæc examinet, ignoramus. Et quidem gaudẽdum cuique summopere est in regno Dei esse uel ultimum. Sed post hæc terribile est ualde quod sequit̃: Multi.n.sunt uocati pauci uerò electi.] Quia & ad fidem plures ueniunt, & ad cœleste regnum pauci perducuntur. Ecce enim ad hodiernã festiuitatem quam multi conuenimus, Ecclesiæ parietes implemus: sed tamen quis sciat quam pauci sunt qui in illo electorum Dei grege numerantur? Ecce enim uox omnium

A Christũ clamat, sed uita oĩm nõ clamat. Pleriq; Deũ uocib. sequuntur, moribus fugiunt. Hinc etenim Paulus dicit: Qui confitent̃ se nosse Deum, factis aũt negãt. Hinc Iacobus ait: Fides sine operib. mortua est. Hinc per psalmistam Dominus dicit: Annunciaui & locutus sum, multiplicati super numerum. Vocante enim Domino, super numerũ multiplicant̃ fideles quia nõnunquã ẽt hi ad fidem ueniunt, q̃ ad electorũ numerũ nõ pertingũt. Hic enim fidelib. per cõfessionẽ admixti sunt

B sed pp uitã reprobã illic numerari in sorte fideliũ nõ merentur. Hoc ouile sanctæ Ecclesiæ hœdos cum agnis recipit, sed attestãte Euangelio, cum iudex uenerit, bonos a malis separat, sicut pastor segregat oues ab hœdis. Neq; etenim possunt qui hic carnis suæ uoluptatib. seruiunt, illic in ouiũ grege numerari. Illic eos a sorte humiliũ iudex separat, qui se hic in superbiæ cornib. exaltãt. Regnum cœlorũ percipere nequeũt, qui hic & in cœlesti fide positi, toto desiderio terrena quærunt. Et multos tales intra Ecclesiam fratres cha-

C rissimi cernitis, sed eos nec imitari nec despicere debetis. Quid enim sit hodie aspicimus, sed quid cras futurus sit unusquisque nescimus. Plerũq; & q̃ post nos uenire cernitur, per agilitatẽ nos boni operis antecedit, & uix eum cras sequimur, quẽ hodie præire uidebamur. Ecce cum Stephanus pro fide moreretur, Saulus lapidantium uestimenta seruabat. Omnium ergo lapidantiũ manib. ipse lapidauit, q̃ ad lapidandum oẽs expeditos reddidit: & tamen eundem ipsum in sancta Ecclesia laboribus antecessit, quem persequendo martyrem fecit. Duo ergo sunt

D quæ sollicitè pensare debemus. Quia enim multi uocati, sed pauci electi sunt, primum est ut de se quisque minimè præsumat: quia etsi iam ad fidem uocatus est, utrum perenni regno dignus sit, nescit. Secundum uero est ut unusquisque proximum quem fortasse iacere in uitiis conspicit, desperare non audeat, quia diuinæ misericordiæ diuitias ignorat. Rem fratres quæ nuper contigit refero, ut si uos peccatores ex corde esse cospicitis, omnipotentis dei misericordiam amplius ametis. Præsenti anno in

ad Ti. 1. Iacob. 2. Psal. 39. Matt. 25. Act. 7.

in monasterio meo, quod iuxta beatorũ martyrum Ioannis & Pauli Ecclesiam sitũ est, frater quidã ad conuersionẽ uenit, deuotè susceptus est, sed ipse deuotius est cõuersatus. Hunc ad monasteriũ frater suus corpore, nõ corde secutus ẽ. Nã ualde conuersationis uitam & habitum detestans, in monasterio ut hospes habitabat, & monachorum uitam morib. fugiẽs recedere a monasterii habitatione nõ poterat, qa uel qd ageret, uel unde uiueret, non habebat. Erat eius prauitas cunctis onerosa, sed hunc omnes æquanimiter pro fratris eius amore tolerabant. Nam superbus & lubricus, si qua post hoc seculum sequeretur uita, nesciebat. Irridebat uero si quis illi hanc prædicare uoluisset. Itaque cum habitu seculari uiuebat in monasterio, uerbis leuis, nutibus instabilis, mente tumidus, ueste incompositus actione dissipatus. Mense autem Iulio nuper elapso huius quam nostris pestilentiæ clade percussus est, qui ad extremum ueniens urgeri cœpit ut animam redderet. Et ultima iam corporis parte ꝑmortua, uitalis uirtus in solo pectore & lingua remanserat. Fratres aderant, eiusque exitũ, in quantũ Deo largiente poterant, oratione tuebantur. At ille subitò ad deuorandum se draconem uenire conspiciens magnis uocibus cœpit clamare, dicens: Ecce draconi ad deuorandum datus sum, qui pp uestram præsentiam deuorare me nõ potest. Quid mihi moram facitis? date locum, ut ei deuorare me liceat. Cumque hunc fratres ut signum sibi crucis imprimeret admonerent, respondebat uirtute qua poterat, dicens, Volo me signare, sed non possum, quia a dracone premor. Spumæ oris eius faciem meã liniũt, guttur meum eius ore suffocatur. Ecce ab eo brachia mea comprimuntur, qui iam & caput meum in suo ore absorbuit. Cumque hoc ille pallens & tremens & moriens diceret, cęperunt fratres uehementius orationibus insistere, & oppressum draconis præsentia suis precib. adiuuare. Tunc repente liberatus, magnis cępit uocib. clamare, dicens: Deo gratias. Ecce discessit, ecce exiit, ante orationes uestras fugit draco, qui me acceperat. Mox aũt seruiturũ se Deo, & esse monachum

A deuouit, atq; a tẽpore illo nũc usq; febribus premitur, doloribus fatigatur. Morti quidem subtractus est, sed adhuc plenius uitæ restitutus non est. Quia. n. longis & diuturnis iniquitatib. pressus est, lõgo lãguore fatigatur, & durum cor ignis purgationis durior cõcremat, quia diuina dispẽsatione agitur, ut proliriora uitia ægritudo prolixior exurat. Quis illum unquã seruari ad conuersionem crederet? Quis tantam Dei misericordiam considerare sufficiat? Ecce iuuenis prauus draconem uidit in morte, cui seruiuit in uita: nec uidit ut uitam funditus perderet, sed B ut cui seruierat sciret, sciendo resisteret, ipsumque resistẽdo superaret, & eum a quo prius nõ uidens tenebat, uidit ne postea teneretur. Quæ ergo lingua narrare uiscera diuinæ misericordiæ sufficiat? quis spiritus tantæ pietatis diuitias nõ obstupescat? Has diuinæ pietatis diuitias considerauit Psalmista, cũ diceret: Adiutor meus tibi psallã, quia tu Deus susceptor meus es. Deus meus misericordia mea. Ecce ꝑpendens in quibus laboribus humana sit uita constituta, Deum appellauit adiutorem, & quia a tribulatione præsenti in requiem æternam nos suscipit, appellat ẽt C susceptorem. Sed considerans quod mala nostra aspicit & portat, culpas nostras tolerat & tamen nos per pœnitentiam ad præmia reseruat, noluit Deum misericordem dicere, sed hunc ipsum misericordiã uocauit, dicens: Deus meus misericordia mea. Reuocemus ergo ante oculos mala quæ fecimus. Pensemus ex quanta Dei benignitate toleramur. cõsideremus quę sunt pietatis eius uiscera, ut non solum culpas indulgeat, sed cœleste regnũ pęnitentibus etiam post culpas promittat. Atque ex omnibus medullis cordis dicamus singuli, dicamus omnes: Deus D meus misericordia mea, qui uiuis & regnas trinus in unitate, & unus in trinitate, per infinita secula seculorum, Amen.

Psal. 58 *idem.*

Lectio sancti Euangelii secundum Lucam.

Luc. 3

ANno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurāte Pontio Pilato Iudęam, tetrarcha aūt Galilææ Herode, Philippo āt fratre eius tetrarcha Ituręæ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilenes tetrarcha, sub principib. sacerdotū Anna & Caipha; factum est uerbū Domini super Ioannem, Zachariæ filium, in deserto. Et uenit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ, in remissionem peccatorum, sicut scriptum est in libro sermonum Esaiæ prophetæ: Vox clamantis in deserto: parate uiam Domini, rectas facite semitas eius. Omnis uallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Et erunt praua in directa, & aspera in uias planas. Et uidebit omnis caro salutare Dei. Dicebat ergo ad turbas quæ exibant ut baptizarentur ab ipso: Genimina uiperarum, quis ostendit uobis fugere a uentura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentię: & ne cœperitis dicere, Patrem habemus Abraham. Dico enim uobis: quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Respondens autem dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.

Esa. 40.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica sancti Ioannis baptistæ, Sabbato quatuor temporum ante natalem Christi.

A

Homilia XX.

REdemptoris nostri præcursor quo tempore prædicationis officium acceperit, memorato Romanæ reipublicæ principe & Iudæę regibus designatur, cum dicitur: Anno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Ituręæ atq; Trachonitidis regionis, & Lysania Abilenes tetrarcha, sub principibus sacerdotum Anna & Caipha, factum est uerbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto.] Quia enim illum prædicare ueniebat, qui & ex Iudæa quosdam, & multos ex gentibus redempturus erat, per regem gentium & principes Iudæorum prædicationis eius tempora designantur. Quia autem gentilitas colligenda erat, & Iudæa pro culpa perfidiæ dispergenda, ipsa quoque descriptio terreni principatus ostendit, quoniam & in Romana republica unus præfuisse describitur, & in Iudææ regno per quartam partem plurimi principabantur. Voce etenim nostri redemptoris dicitur: Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur. Liquet ergo quòd ad finem regni Iudæa peruenerat, quæ tot regibus diuisa subiacebat. Apte quoque non solum quibus regibus sed etiam quibus sacerdotibus actum sit, demonstratur, & quia illum Ioannes baptista prædicaret, qui simul rex & sacerdos existeret, Lucas Euangelista prædicationis eius tempora per regnum & sacerdotium designauit: Et uenit in omnem regionem Iordanis, prędicans baptismum pœnitentiæ, in remissionem peccatorū.] Cunctis legentibus liquet, quia Ioannes non solum baptismum pœnitentiæ prædicauit, uerum & quibusdam dedit, sed tamē baptismum suum in remissionem peccatorum dare non potuit. Remissio etenim peccatorum in solo nobis baptismo Christi tribuitur. Notandum itaque ꝙ dr̄, Prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, qm̄ baptismum quod peccata solueret, quia dare non poterat, prædicabat, ut sicut incar-

B C D

Luc. 11.

natum uerbum patris prçcurrebat uerbo pdicationis, ita baptismũ pniæ quo peccata soluunt, prçcurreret suo baptismate, quo peccata solui nõ possunt, ut quia eius sermo præcurrebat præsentiam redemptoris, ipsum quoque eius baptisma præcedendo fieret umbra ueritatis. Sequitur: Sicut scriptum est in libro sermonum Esaiæ prophetæ, Vox clamantis in deserto, parate uiam Domini, rectas facite semitas eius.] Idem uerò Ioannes baptista requisitus quis esse, respondit dicens: Ego uox clamantis in deserto. qui, sicut ante per nos dictum est, iõ uox a propheta uocatus est, quia uerbũ præibat. quid aũt clamaret aperit, cũ subdit: Parate uiã Dñi, rectas facite semitas eius.] Omnis qui fidem rectam & bona opera prædicat, quid aliud quàm uenienti Domino ad corda audientium uiam parat? ut hæc uis gratiæ penetret, lumen ueritatis illustret, ut rectas Deo semitas faciat dum mundans in animo cogitationes p sermonem bonæ prædicationis format. Omnis uallis implebitur, & omnis mõs & collis humiliabitur.] Quid hoc loco ualliũ nomine, nisi humiles? quid montium & collium, nisi superbi homines designantur? In aduentu ergo redéptoris, ualles impletæ, montes uerò & colles humiliati sunt. quia iuxta eius uocem: Omnis qui se exaltat humiliabitur, & omnis qui se humiliat, exaltabitur. Vallis etenim impleta crescit, mons aũt & collis humiliatus decrescit, quia nimirũ in fide mediatoris Dei & hominũ hominis Christi Iesu, & gẽtilitas plenitudinẽ gratiæ accepit, & Iudæa per errorẽ perfidiæ hoc unde tumebat perdidit. Omnis.n. uallis implebitur, quia corda humiliũ sacræ doctrinæ eloquio uirtutũ gratia replebũtur, iuxta hoc q; scriptũ est: qui emittit fontes in conuallibus. Et unde rursum dicitur: Et conualles abundabant frumento. A montib. nanque aqua dilabitur. quia superbas mentes ueritatis doctrina deserit. Sed fontes in conuallibus surgunt, quia mentes humiliũ uerbum prædicationis accipiunt. Iam uidemus, iam conualles frumẽto abundare conspicimus: quia illorum ora pabulo ueritatis impleta sunt qui mites ac simplices huic mũdo despicabiles esse uidebãtur. Ipm quoq; Ioannẽ baptistã quia mira sanctitate præditũ populus uiderat, illum hunc esse singulariter celsum ac solidũ montem credebat, de quo scriptum est. In nouissimo dierũ erit mons domus Domini præparatus in uertice montium. Nam hunc esse Christũ putabat sicut per Euangelium dicitur: Aestimante autem populo & cogitantib. omnibus in cordibus suis de Ioanne, ne forte ipse esset Christus, quem & requirebant dicentes: Nunquid Christus es tu? Sed nisi idem Ioannes apud se ualis esset, repletus gratiæ spiritu non fuisset. Qui ut hoc quod erat ostenderet, dixit: Venit fortior me post me, cuius nõ sum dignus soluere corrigiam calciamenti eius. Et rursum: Qui hẽt sponsam, sponsus est, amicus aũt sponsi qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter uocẽ sponsi: hoc aũt gaudiũ meum impletũ est. Illũ oportet crescere, me autem minui. Ecce cum pro mira operatione uirtutum talis esset ut Christus esse crederetur, non solum Christum non esse se respondit, sed etiam corrigiam calciamenti eius soluere, id est, incarnationis eius mysterium perscrutari non se dignum esse perhibuit. Eius esse sponsam ecclesiam credebant, qui hunc Christum esse existimabãt. Sed ait, Qui hẽt sponsam, sponsus est. ac si diceret: ego sponsus non sum, sed amicus sponsi sum. Nec propter uocem suam sed in uoce sponsi se gaudere perhibebat, quia non ideo lætabatur in corde, qm̃ a populis humiliter audiebatur loquens: sed quia ipse ueritatis uocem audiebat intus, ut loqueretur foris. quod bene gaudium impletum dicit: quia quisquis de sua uoce gaudet, plenum gaudium non hẽt. A quo & subditur: Illum oportet crescere, me autem minui. Qua in re quærendum est in quo creuit Christus, in quo imminutus est Ioannes, nisi q; populus Ioãnis abstinentiã uidẽs, remotum hũc ab hoĩbus esse cõspiciẽs, eũ esse Christũ putabat: Christum uero cum publicanis comedentem, inter peccatores ambulantem intuens, eum non Christum, sed esse prophetã credebat. Sed dum per accessum tpis & Christus qui propheta esse putabatur, Christus est agnitus, & Ioannes qui

Ioan. 1 — Luc. 18 — Psal. 103. — Psal. 64 — Mich. 4 — Matth. 3 — Ioann. 1 — Mat. 3 — Ioann. 3

qui Christus esse credebatur, propheta esse innotuit, impletũ est quod de Christo suus præcursor prædixit, illum oportet crescere, me autem minui. In æstimatione qppe populi & Christus creuit, qa agnitus est quod erat, & Ioannes decreuit, quia cessauit dici quod non erat. Igitur quoniam & idem Ioãnes ideo in sanctitate perstitit, quia in cordis humilitate perdurauit, & multi idcirco ceciderunt, quia apud semetipsos elata cogitatione tumuerunt, dicatur recte: Omnis uallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur.] Quia donum humiles accipiũt, quod a se corda superbientiũ repellunt. Sequit: Et erũt praua in directa, & aspera in uias planas.] Praua directa fiũt, cũ malorũ corda per iniustitiã detorta, ad iustitiæ regulam dirigunt. Et aspera in uias planas immutant, cum immites atque iracundæ mẽtes, per infusionem supernæ gratiæ ad lenitatem mãsuetudinis red eunt, Qñ.n. uerbũ ueritatis ab iracunda mente non recipitur, quasi asperitas itineris gressum pergentis repellit. Sed cũ mẽs iracunda per acceptã mãsuetudinis gratiã, correptionis uel exhortationis uerbũ recipit, ibi planam uiam prædicator inuenit, ubi prius pręasperitate itineris pergere.i. prædicationis gressum ponere non ualebat. Sequit: Et uidebit oĩs caro salutare Dei.] Quia omnis caro accipit omnis hõ, salutare dei uidelicet Christum in hac uita omnis homo uidere nõ potuit. Vbi ergo in hac snĩa propheta prophetiæ oculũ, nisi ad extremi iudicii diem tetendit? ubi cum apertis cœlis, ministrantibus angelis, cõsedentib. Apostolis, in sede maiestatis suæ Christus apparuerit, omnes hunc & electi & reprobi pariter uidebũt, ut & iusti de munere retributionis sine fine gaudeant, & iniusti in ultione supplicii in perpetuũ gemãt. Nam quia ad hoc ista sententia tendit, quòd in extremo examine ab omni carne uidebitur, recte subinngit: Dicebat autẽ ad turbas quæ exibant ut baptizarent ab eo: Genimina uiperarum, quis ostendit uobis fugere à uentura ira]? Ventura enim ira est animaduersio ultionis extremæ. Quam tũc fugere peccator non ualet, qui nunc ad lamenta pœnitentiæ non recurrit. Et notandum quòd malæ soboles malorum parentum actionem imitantes, genimina uiperarum uocantur, quia per hoc ꝙ bonis inuident, eosque persequuntur, ꝙ quibusdam mala retribuunt, quòd læsiones proximis exquirũt, quoniam in his omnibus priorum suorũ carnalium uias sequuntur, quasi uenenati filij de uenenatis parentib. nati sunt. Sed quia iam peccauimus, quia usu malæ cõsuetudinis inuoluti sumus, dicat quid nobis faciendum sit, ut fugere a uentura ira ualeamus. Sequitur. Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ.] In quibus uerbis notandum est, ꝙ amicus sponsi non solum fructus pœnitentiæ, sed dignos pęnitentiæ admonet esse faciendos. Aliud nanq; est fructũ facere pœnitentiæ, aliud dignum pœnitẽtiæ fructum facere. Vt.n. secundum dignos pęnitentiæ fructus loquamur, sciendum est, quia quisquis illicita nulla commisit, huic iure cõceditur, ut licitis utatur, sicq; pietatis opera faciat, ut tñ si uoluerit, ea quæ mundi sunt, non relinquat. At si quis in fornicationis culpã, uel fortasse, quod est grauius, in adulteriũ lapsus est, tanto a se licita debet abscindere, quanto se meminit & illicita ꝑpetrasse. Neq;.n. par fructus boni operis esse debet, eius qui minus, & eius qui amplius deliquit, aut eius qui nullis, & eius qui in quibusdã facinorib. cecidit. & eius qui in multis est lapsus. Per hoc qđ dicit. Facite dignos fructus pęnitentiæ, uniuscuiusque conscientia conuenitur, ut tanto maiora acquirat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quanto grauiora sibi intulit damna per culpã. Sed Iudæi de generis nobilitate gloriantes, idcirco se agnoscere peccatores nolebant, quia de Abrahæ stirpe descenderant. Quibus recte dicitur. Et ne cœperitis dicere, patrem habemus Abraham. dico enim uobis, quia potens est Deus de lapidib. istis suscitare filios Abrahæ.] Quid enim lapides, nisi corda gentilium fuerunt, ad intellectum Dei omnipotentis insensibilia? sicut etiã quibusdam ex Iudæis dicitur. Auferam cor lapideũ de carne uestra. Nec immeritò lapidum noĩe gentes significatæ sunt, quia lapides coluerunt. Vnde scriptũ est. Similes illis fiant qui faciũt ea, & omnes qui

Ioann. 3 · Esa. 40. · Eze. 11. · Psal. 113

A · B · C · D

qui confidunt in eis. De quibus nimirum lapidib. filij Abrahæ suscitati sunt, quia dũ dura corda gentilium in Abrahæ semine.i. in Christo crediderunt, eius filij facti sunt, cuius semini sunt uniti. Vnde & eisdem gentibus per egregium prædicatorem dicitur. Si autem uos Christi, ergo Abrahæ semen estis. Si igitur nos per fidẽ Christi, Abrahæ iam semen existimus, Iudæi pp perfidiam Abrahæ filij esse desierunt. quia uerò in illo tremendi examinis die, parẽtes boni malis filijs prodesse nõ possint, testatur propheta qui dicit. Noe, Daniel & Iob si fuerint in medio eorum, uiuo ego, dicit Dñs Deus, quia filium & filiã nõ liberabunt, sed ipsi in iusticia sua liberabunt animas suas. Et rursum quia boni filij nihil malis parẽtib. prosint, sed ad reatum potius malorũ parentũ proficiat bonitas filiorũ, ipsa per se ueritas nõ credentib. Iudæis dicit. Si ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filij uestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi iudices uestri erunt. Sequitur. Iam.n. securis ad radicẽ arboris posita est. Omnis.n. arbor non faciens fructũ bonum, excidetur, & in ignem mittetur.] Arbor huius mundi est uniuersum genus humanum. Securis uero est redemptor noster, qui uelut ex manubrio & ferro tenetur ex humanitate, sed incidit ex diuinitate. Quæ uidelicet securis iam ad radicem arboris posita est, quia etsi per patientiam expectat, uidetur tamen quid factura est. Omnis.n. arbor non faciens fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur, quia unusquisque peruersus paratã citius gehennæ concremationem inuenit, qui hic fructũ boni operis facere contemnit. Et notandum ꝙ securim nõ iuxta ramos positam, sed ad radicẽ dicit. Cũ enim malorũ filij tolluntur, quid aliud q̃ rami infructuosæ arboris abscinduntur. Cum uero tota simul progenies cum parente tollitur, infructuosa arbor a radice abscissa est, ne iam remaneat unde prauæ iterum soboles succrescant. In quib. Ioannis Baptistæ uerbis constat ꝙ audiẽtium corda turbata sunt, cum protinus subinfertur. Et interrogabant eum turbæ, dicẽtes. Quid ergo faciemus?] Perculsæ.n. terrore fuerant, q̃ consiliũ quærebãt. Sequit.

Respondens aũt dicebat illis. Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet escas, similiter faciat.] Per hoc ꝙ tunica plus est necessaria usui nostro quàm palliũ, ad fructum dignum pœnitẽtiæ ptinet, ut non solũ exteriora quæq; & minus necessaria, sed ipsa ualde nobis necessaria diuidere cũ proximis debeamus, scilicet uel escam qua carnaliter uiuimus, uel tunicã qua uestimur. quia.n. in lege scriptum est. Diliges proximum tuũ sicut teipsum, minus proximũ amare conuincitur, qui non cũ in eo necessitate illius ẽt ea quæ sibi sunt necessaria partitur. Idcirco ergo de diuidendis cum proximo duabus tunicis datur pręceptum, quia hoc de una dici non potuit, quoniam si una diuidatur, nemo uestitur. In dimidia quippe tunica & nudus remanet qui accipit, et nudus qui dedit. Inter hoc autẽ sciendum est quantum misericordiæ opera ualeant, cum ad fructus dignos pœnitentiæ ipsa præ cæteris præcipiuntur. Hinc etiam per semetipsam ueritas dicit: Date eleemosynã, & ecce omnia mũda sunt uobis. Hinc rursus ait. Date, & dabit᷑ uobis. Hinc scriptum est. Ignem ardẽtem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Hinc iterum dicitur. Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te exorabit. Hinc bonus pater innocentem filium admonet, dicens. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, si exiguum fuerit, etiam exiguum libenter stude impartiri. Vt autem quanta esset uirtus in continentia & susceptione indigentium, redemptor noster ostẽderet dicit. Qui recipit prophetã in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet, & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedẽ iusti accipiet. In qb. uerbis notandũ est, quia nõ ait mercedem de propheta, uel mercedẽ de iusto, sed mercedẽ ꝓphetæ. atq; mercedem iusti accipiet. Aliud est.n. merces de propheta, aliud merces ꝓphetę, atque aliud merces de iusto, aliud merces iusti. Quid est.n. dicere, mercedẽ prophetæ accipiet, nisi quia is q̃ propheta sua largitate sustẽtat, quamuis ipse prophetiã nõ habeat, apud omnipotentẽ tamen Dominum prophetiæ præmia habebit? Iste enim fortasse iustus est, & quanto in hoc mundo nihil possidet, tanto loquendi pro iusticia fiduciam maiorẽ habet,

Margin: Gal. 3. — Eze. 14. — Luc. 11. — Mat. 22 — Leuit. 19 — Luc. 11. — Luc. 6. — Eccle. 3. — Tob. 4 — Mat. 10.

bet. Hunc dum ille sustentat, qui in hoc mūdo aliquid possidet, & fortasse adhuc pro iustitia loqui liberè non præsumit, iustitiæ illius libertatē sibi participē facit, ut cū eo pariter iustitiæ præmia recipiat, quē sustentando adiuuit, quatenus eandē iustitiam liberè loqui potuisset. Ille enim prophetiæ spiritu plenus est, sed tamē corporeo eget alimento. Et si corpus non reficitur, certū est ꝙ uox ipsa subtrahatur. Qui ergo alimentum prophetæ propter hoc ꝙ propheta est tribuit, prophetiæ illius uires ad loquendum dedit. Cum propheta ergo mercedem prophetæ recipiet, qui etsi spiritu prophetiæ plenus nō fuit, hoc tamen ante Dei oculos exhibuit, qđ adiuuit. Hinc est ꝙ de quibusdam peregrinantibus fratrib. Caio per Ioannem dicitur. Pro nomine.n. Christi ꝓfecti sunt, nihil accipientes a gentilib. Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, ut cooperatores simus ueritatis. Qui.n. spiritalia dona habentib. temporalia subsidia tribuit, in ipsis donis spiritalib. cooperator existit. Nam cum pauci sint qui spiritalia dona percipiunt, & multi qui rebus temporalib. abundant, per hoc se diuites uirtutib. pauperum inserunt, quo eisdē sanctis pauperib. de suis diuitiis solatiantur. Vnde cum per Esaiæ uocem, derelictæ Dominus gentilitati. i. sanctæ Ecclesiæ, spiritalium uirtutum merita, tanquā deserto arbusta promitteret, ulmum quoq; pariter promisit, dicens. Ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarum, dabo in solitudine cedrum, & spinam, myrtum, & lignum oliuæ, ponam in deserto abietem, ulmum & buxum simul, ut uideant & sciant, & recogitent, & intelligant pariter. Desertum quippe Dominus in stagna aquarum posuit, & terram inuiam in riuos aquarum, quia gentilitati quæ prius per ariditatem mentis nullos bonorum operum fructus ferebat, fluenta sanctæ prædicationis dedit, & ipsa ad quam prius pro asperitate suæ siccitatis, uia prædicatoribus non patebat, doctrinæ postmodum riuos emanauit. Cui adhuc ex magno munere promittitur. Dabo in solitudine cedrum & spinam. Cedrum, quia magni odoris est, atq; imputribilis naturæ, iure accipimus in

Ioan. 3.

Esa. 41.

A promissione. De spina uerò cum peccanti homini dictum sit. Terra tua spinas & tribulos germinabit tibi, quid mirum si sanctæ Ecclesiæ illud promittitur, quod peccanti homini pro pœna multiplicatur? Sed cedri signantur nomine, hi qui uirtutes & signa exhibent in sua operatione, q dicere cum Paulo ualent. Christi bonus odor sumus Deo. Quorum corda ita in æterno amore solidata sunt, ut eadem iā terreni amoris putredo nulla corrumpat. Per spinam uerò signati sunt doctrinę spiritalis uiri, qui dum de peccatis ac uirtutib. disserūt, & modo æterna supplicia minantur, modò cœlestis regni gaudia pro-

Gen. 3.

2. Cor. 2.

B mittunt, corda audientiū pungunt, sicq; mentem dolore compunctionis perforāt ut ab eorum oculis, quasi quidā sanguis animæ, lachrymæ decurrant. Myrtus uerò temperatiuæ uirtutis est, ita ut dissoluta membra temperando constringat, qui itaq; per myrtū, nisi hi signati sunt, qui afflictionibus proximorum cōpati sciūt, eorūq; tribulationem per compassionē temperant? Iuxta hoc quod scriptum est. Gratias autem Deo, qui cōsolatur nos in omni tribulatione nostra, ut possimus &

2. Cor. 1.

C ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt. Qui dum afflictis proximis uerbum uel opem consolationis ferunt, eos procul dubio ad statū rectitudinis restringūt, ne immoderata tribulatione in desperationem soluantur. Quos aūt per oliuam nisi misericordes accipimus? Quia & græcè eleos misericordia uocatur, & quasi oliuæ liquor, ante omnipotentis Dei oculos, misericordię fructus lucet. Cui adhuc in promissione subiungitur. Ponā in deserto abietē, ulmum & buxum simul. Qui

Esa. 41.

D per abietem, q̄ ualde crescendo ad aeris alta sestollitur, nisi hi designati sunt, qui intra sanctā Ecclesiā adhuc in terrenis corporib. positi, iam cœlestia contemplātur? Et quāuis nascendo de terra exierunt, cōtemplando tñ iam iuxta æthera uerticem mentis extollunt. Et quid per ulmū, nisi secularium mentes expressæ sunt? Quæ dum terrenis adhuc curis inseruiūt, nullum uirtutum spiritalium fructū ferunt. Sed etsi fructū proprium ulmus non habet, portare tñ uitem cum fructu solet, quia & seculares uiri intra sanctam Ecclesiam

siam quãuis spiritalium uirtutum dona non habeant, dum tamen sanctos uiros donis spiritalib. plenos sua largitate sustẽtant, quid aliud quàm uitẽ cũ botris portant? Buxus aũt quos alios designat, quæ in altũ non proficit, & quãuis fructũ nõ habeat, uiriditatem tñ habet, nisi eos qui intra sanctam Ecclesiam adhuc ex ætatis infirmitate bona opera ferre non ualent, sed tñ parentum fidelium credulitatem sequentes, fidẽ perpetuæ uiriditatis tenẽt? Post quæ omnia aptè subiungitur. Vt uideant & sciant & recogitent, & intelligãt pariter. Ad hoc.n.cedrus in Ecclesia ponitur, ut quisquis a proximo odorem uirtutum spiritalium trahit, ipse quoq; in terrenæ uitæ dilectione non torpeat, sed ad bonorum cœlestium desideria ignescat. Ad hoc spina ponitur, ut qui prædicationis eius uerbo compunctus fuerit, ipse quoque exemplo illius discat corda sequẽtium prædicationis uerbo compungere. Ad hoc myrtus ponitur, ut qui in ardore tribulationis ab ore uel opere proximi cõpatientis, temperamentum cõsolationis acceperit, ipse etiam discat quemadmodũ afflictis proximis suæ consolationis temperamentum proferat. Ad hoc oliua ponit̃, ut qui alienæ misericordiæ opera cognoscit, discat quemadmodũ debeat indigenti proximo & ipse misereri. Ad hoc abies ponitur, ut quisquis uim contemplationis eius agnouerit, ipse quoque ad contemplanda æterna præmia succendatur. Ad hoc ulmus ponitur, ut quisquis intuetur eũ qui habere uirtutum fructũ spiritalium non ualet, sed tamen eos qui spiritalib. donis pleni sunt sustentat, ipse quoque sanctorum uitæ, quanta ualet largitate inseruiat, & cœlestium bonorũ botros quos gignendo non ualet, sustinẽdo ferat. Ad hoc buxus ponitur, ut qui habere multos adhuc in infirmitate positos, ueræ fidei uiriditatem considerat, etiam esse ipse infidelis erubescat. Bene ergo descriptis prius arboribus, dicit̃. Vt uideant & sciant, & recogitent, & intelligãt. Vbi & aptè subiungitur, Pariter, quia cum intra sanctam Ecclesiam diuersi hominum mores, diuersi sunt ordines, necesse est ut omnes simul discant, dum in ea spiritales uiri diuersæ qualitatis, ætatis, & ordinis ad imitandum simul uidentur. Sed ecce nos dum monstrare ulmum q̃rimus, per multa arbusta lógius euagati sumus. Ad hoc itaque propter quod prophetæ testimoniũ protulimus, reuertamur. Qui recipit prophetã in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet, quia etsi fructũ ulmus non habet, uitem tamen cum fructibus portans, hæc ipsa sua efficit, quæ bene sustentat aliena. Quia uerò ad magna nos opera Ioannes admonet, dicẽs. Facite fructus dignos pœnitentiæ.]

Matt. 10

Et rursus. Qui habet duas tunicas, det non habenti, & qui habet escas, similiter faciat.] Iam patenter datur intelligi quid est quod ueritas dicit. A diebus Ioannis Baptistæ usque nunc, regnum cęlorũ uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Quæ superuæ uerba sentẽtiæ nobis sunt magnopere perscrutanda. Nam quærendum est, quomodo uim perpeti regnum cœlorum possit. Quis enim cœlo uiolentiam irrogat? Et rursum quærẽdum est, si pati uim regnum cœlorum potest, & uiolenti rapiunt illud, cur eandẽ uim a diebus Ioannis baptistæ, & non etiam antè pertulerit? Sed cum lex dicat. Si quis hæc uel illa fecerit, morte moriatur, cunctis legentib. liquet, quia peccatores quosque pœna suæ seueritatis perculit. non autem pœnitentia ad uitam reduxit. Cum uerò Ioannes Baptista, redemptoris gratiam præcurrens, pœnitentiam prædicat, ut peccator qui ex culpa mortuus est, per conuersionem uiuat, profecto à diebus Ioannis Baptistæ regnum cœlorum uim patitur. Quid est autem regnum cœlorum, nisi locus iustorum? Solis enim iustis cœlestis patriæ præmia debentur, ut humiles, casti, mites atque misericordes ad gaudia superna perueniant. Cum uero quis uel superbia tumidus, uel carnis facinore pollutus, uel iracundia accensus, uel crudelitate impius, post culpas ad pœnitentiam redit, & uitam æternam percipit, quasi in locum peccator intrat alienum. A diebus ergo Ioãnis regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud, quia qui pœnitentiam peccatorib. indixit, quid aliud quàm regno cœlorum fieri uiolentiã docuit? Recogitemus ergo fratres charissimi, mala quæ fecimus, & nosmetipsos assiduis

Matt. 11

fiduis lamentis atteramus. Hæreditatem iustorũ quã non tenuimus per uitam, rapiamus per pœnitentiam. Vult a nobis omnipotens Deus talem uiolentiã perpeti. nam regnum cœlorũ rapi uult nostris fletib. quod nostris meritis non debetur. Ab spei ergo certitudine nulla nos malorum nostrorũ qualitas, nulla quantitas frangat. Præstat magnam ueniæ fiduciã latro ille uenerabilis, qui non inde uenerabilis, unde latro, nã latro ex crudelitate, uenerabilis ex confessione. Cogitate rogo, cogitate quàm sint incomprehẽsibilia in omnipotẽti Deo misericordiæ uiscera. Latro iste cruentis manibus, abstractus a facie itineris, suspensus in patibulo crucis, ibi confessus, ibi sanatus est, ibi audire meruit. Hodie mecum eris in paradiso. quid est hoc? quis tantã bonitatem Dei dicere, quis æstimare sufficiat? De ipsa pœna criminis peruenit ad præmia uirtutis. Idcirco autem omnipotens Deus electos suos in quibusdã lapsibus cadere permisit, ut aliis in culpa iacẽtibus, si toto ad eum corde consurgant, spem ueniæ redderet, & eis per lamenta pęnitentiæ, iam cęlestem patriã aperiret. Exerceamus ergo nosmetipsos in lamentis, extinguamus fletib. & dignis pœnitẽtię fructib. culpas quas fecimus, ad ueniã tempora nobis indulta non pereãt, quia qui multos a suis iniquitatib. iam sanatos aspicimus quid aliud quàm supernæ misericordiæ pignus tenemus? Adiuuat ipse quem amamus Iesus Christus Deus Dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Luc. 23

Finis primæ partis homiliarum Bea. Greg. Initium secundæ.

Lectio sancti Euangelii secundum Marcum.

Mar. 16

IN illo tempore, Maria Magdalenę & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, ut uenientes ungerent Iesum. Et ualde mane una sabbatorum ueniunt ad mo- A numentum, orto iam sole. Et dicebãt ad inuicem. Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes, uiderunt reuolutum lapidẽ. Erat quippe magnus ualde. Et introeuntes in monumentum, uiderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt. Qui dixit illis. Nolite expauescere. Iesum quæritis Nazarenum crucifixum. Surrexit, non est hic. Ecce locus ubi posuerunt eum. Sed ite, dicite discipulis eius & Petro, quia præcedet B uos in Galilæã. Ibi eum uidebitis sicut dixit uobis.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica beatæ Mariæ, die sancto Paschæ.

Homilia XXI.

MVltis nobis lectionibus fratres charissimi per dictatum loqui consueui. sed quia lassescente stomacho, ea quæ C dictaueram, legere ipse non possum, & quosdam uestrum minus libenter audientes intueor, unde nunc à memetipso exigere contra morem nolo, ut inter sacra missarum solennia, lectionem sancti Euãgelij non dictãdo, sed colloquendo edisseram. Sicq; excipiatur ut loquimur, quia collocutionis uox corda torpentia plus q̃ sermo lectionis excitat, & quasi quadã manu sollicitudinis ut euigilent, pulsat. Et quidem ad hoc opus me sufficere posse non uideo, sed tamen uires quas impe D ritia denegat, charitas ministrat. Scio nanq; qui dixit. Aperi os tuum, & ego adimplebo illud. Bonum ergo opus nobis in uoluntate sit. Nam ex diuino adiutorio erit in perfectione. Dat loquendi ausum ipsa etiam resurrectionis dominicæ tanta solẽnitas, quia & indignum ualde est, ut eo die laudes debitas taceat lingua carnis, quo uidelicet die caro resurrexit authoris. Audistis fratres charissimi q̃ sanctæ mulieres quæ Dominum fuerant secutæ, cum aromatibus ad monumentum uenerunt, & ei quem uiuentem dilexerant,

Psal.

uerāt ēt mortuo studio humanitatis obsequūtur. Sed res gesta, aliquid in sancta Ecclesia signat gerendum. Sic quippe necesse est ut audiamus quæ facta sunt, quatenus cogitemus etiam quæ nobis sint ex eorum imitatione facienda. Et nos ergo in eum qui est mortuus credentes, si odore uirtutum referti, cum opinione bonorum operum Dominum quærimus, ad monumentum profecto illius cū aromatibus uenimus. Illæ autem mulieres angelos uident, quæ cum aromatibus uenerunt, quia uidelicet illæ mentes supernos ciues aspiciunt, quæ cum uirtutum odoribus ad Dominum per sancta desideria proficiscuntur. Notādum uero nobis est, quidnam sit quod in dextris sedere angelus cernitur. Quid nāque per sinistrā, nisi uita præsens, quid uero per dextrā, nisi perpetua uita designatur? Vnde in Canticis canticorum scriptum est. Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Quia ergo redemptor noster iā præsentis uitæ corruptionem transierat, recte angelus qui nunciare perennē eius uitā uenerat, in dextera sedebat. Qui stola candida coopertus apparuit, quia festiuitatis nostræ gaudia nunciauit. Candor etenim uestis, splendorem nostræ denunciat solēnitatis. Nostræ dicamus, an suæ? Sed ut fateamur uerius, & suę dicamus & nostræ. Illa quippe redemptoris nostri resurrectio, & nostra festiuitas fuit, quia nos ad immortalitatem reduxit, & angelorū festiuitas extitit, quia nos reuocando ad cœlestia, eorum numerum impleuit. In sua ergo ac nostra festiuitate angelus in albis uestibus apparuit, quia dum nos per resurrectionem Dominicam ad superna reducimur, cœlestis patriæ dāna reparantur. Sed quid aduenientes fœminas affatur, audiamus. Nolite expauescere.] Ac si aperte dicat. Paueant illi qui non amant aduentum supernorum ciuium. Pertimescant qui carnalibus desideriis pressi, ad eorū se societatē pertingere posse desperant. Vos aūt cur pertimescitis, quæ uestros cōciues uidetis? Vnde & Matthæus angelū apparuisse describēs, ait. Erat aspectus eius sicut fulgur, & uestimenta eius sicut nix. In fulgure etenim terror timoris est, in niue autem blandimentum can-

Cant. 2.

Mat. 28

A doris. Quia uero omnipotēs Deus & terribilis peccatoribus, & blandus est iustis, recte testis resurrectionis eius angelus, & in fulgure uultus, & in candore habitus demonstratur, ut de ipsa sua specie & terreret reprobos, & mulceret pios. Vnde recte quoque populum per deserta gradientem, columna ignis in nocte, & columna nubis præibat in die. In igne enim terror est, in nube aūt uisionis lene blandimentum, dies uero uita iusti, & nox accipitur uita peccatoris. Vnde & conuersis peccatoribus Paulus dicit. Fuistis aliquando tenebræ, nunc aūt lux in Domino. In die

Exo. 13.

B ergo per nubem colūna monstrata est, & in nocte per ignē, quia omnipotēs Deus & blādus iustis, & terribilis apparebit iniustis. Istos in iudicio ueniens per lenitatis mansuetudinem demulcet, illos uero per iusticiæ districtionem terret. Sed iam quid angelus subiungat, audiamus.

Iesum quæritis Nazarenum.] Iesus Latino eloquio salutaris. i. saluator interpretatur. At uero multi tunc Iesus dici poterant, non tamen substantialiter, sed nuncupatiuè. Ideo & locus subiungitur, ut de quo Iesu dictum sit manifestetur. Nazarenum. Et causam protinus subdidit. Cruci

C fixū.] Atque addidit. Surrexit, nō est hic.] Non est hic dicitur, per præsentiā carnis, qui tamē nusquā deerat per præsentiam maiestatis. Sed ite, dicite discipulis eius & Petro, quia præcedit uos in Galilæam.] Quærendum nobis est, cur nominatis discipulis, Petrus designatur ex nomine. Sed si hunc angelus nominatim non exprimeret, qui magistrum negauerat, uenire inter discipulos non auderet. Vocatur ergo ex nomine, ne desperaret ex negatione. Qua in re considerandū nobis est, cur omnipotens Deus eū quē cūctæ Ecclesiæ præferre disposuerat, ancillæ uocē perti-

D mescere, & seipsum negare permisit. Quod nimirū magnæ actum esse pietatis dispensatione cognoscimus, ut is qui futurus erat pastor Ecclesiæ, in sua culpa disceret, qualiter aliis misereri debuisset. Prius itaque cum ostendit sibi, & tunc præposuit cæteris, ut ex sua infirmitate cognosceret, quàm misericorditer aliena infirma toleraret. Bene aūt de redemptore nostro dicitur. Præcedet uos in Galilæam, ibi eum uide-

uidebitis, sicut dixit nobis.] Galilæa nanque trāsmigratio facta interpretatur. Iam quippe redemptor noster à passione ad resurrectionem, à morte ad uitam, à pœna ad gloriam, à corruptione ad incorruptionem transmigrauerat. Et prius post resurrectionem in Galilæa bene à discipulis uidetur, quia resurrectionis eius gloriam post læti uidebimus, si modo à uitiis ad uirtutum celsitudinem transmigramus. Qui ergo in sepulchro nunciatur, in transmigratione ostenditur, quia is qui in mortificatione carnis agnoscitur, in transmigratione mentis uidetur. Hæc fratres charissimi pro tāta diei solennitate, de lectionis Euāgelicæ expositione transcurrimus sed libet ut de hac eadem solennitate aliquid subtilius loquamur. Duæ etenim uitæ erant, quarum unam nouimus, alterā nesciebamus. Vna quippe mortalis est, altera immortalis. Vna corruptionis, altera incorruptionis. Vna mortis, altera resurrectionis. Sed uenit mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, suscepit unam, & ostendit alteram. Vnam pertulit moriendo, & ostendit alteram resurgendo. Si ergo nobis mortalem uitam scientibus, resurrectionem promitteret carnis, & tamen hanc uisibiliter nō exhiberet, quis eius promissionibus crederet? Factus itaq; homo apparuit in carne, mori dignatus est ex uoluntate, sed resurrexit ex potestate, & ostendit exemplo quod nobis promisit in præmio. Sed fortasse aliquis dicat. Iure ille surrexit, qui cum Deus esset, teneri à morte non potuit. Ad instruendam ergo ignorantiam nostram ad roborandam infirmitatē nostrā, suæ tātum resurrectionis exemplum nobis sufficere noluit. Solus in illo tempore mortuus est, & tamen solus minimè resurrexit. Nam scriptum est. Multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerūt. Ablata ergo sunt omnia argumenta perfidiæ. Nequis n. dicat, sperare de se non debet homo, quod in carne sua exhibuit Deus homo, ecce cum Deo homines resurrexisse cognoscimus, & quos puros homines fuisse non dubitamus. Si ergo membra nostri redemptoris sumus, præsumamus in nobis, quod gestum constat in capite. Si multū nos abiicimus, sperare in nobis debemus nos mē-

Mat. 27

A bra ultima, quod de mēbris eius superiorib. audiuimus. Ecce uerò ad memoriā redit, quod crucifixo Dei filio Iudæi insultantes dicebant. Si rex Israel est, descēdat de cruce, & credimus ei. Qui si de cruce tunc descenderet, nimirum insultantibus cedens, uirtutem nobis patientiæ nō demonstraret. Sed expectauit paululum, tolerauit opprobria, irrisiones sustinuit, seruauit patientiam, distulit admirationem. Et qui de cruce descendere noluit, de sepulchro surrexit. Plus igitur fuit de sepulchro surgere, quàm de cruce descendere. B Plus fuit mortē resurgendo destruere, quàm uitam descendendo seruare. Sed cùm Iudæi hunc ad insultationes suas de cruce descendere minimè cernerent, cum morientem uiderent, eum se uicisse crediderunt, nomen illius se quasi extinxisse gauisi sunt. Sed ecce clarificatum de morte nomen eius per mundum creuit, ex quo hæc infidelis turba extinxisse se credidit. Et quem gaudebat occisum, dolet mortuum, quia hūc ad suam gloriam cognoscit peruenisse per pœnam. Quod bene in librum Iudicum Sampson illius facta significāt, qui cum Gazam ciuitatem C Philistinorū fuisset īgressus, Philistæi ingressum eius protinus cognoscentes, ciuitatem repente obsidionibus circūdederunt, custodes deputauerūt, & Sampson fortissimum se iam comprehendisse gauisi sunt. Sed quid Sampson fecit agnouimus. Media nocte portas ciuitatis abstulit, & montis uerticem ascendit. Quē fratres charissimi hoc in facto, quem nisi redemptorem nostrum Sampson ille significat? quid Gaza ciuitas, nisi infernum designat? quid per Philistæos, nisi Iudæorum perfidia demōstratur? qui cum mortuum Dominum uiderent, eiusq; corpus D in sepulchro iam positum, custodes illico deputauerunt, & eum qui autor uitæ claruerat, in inferni claustris retētum, quasi Sampsonem in Gaza se deprehendisse læ tati sunt. Sampson uero media nocte nō solum exiit, sed etiā portas tulit, quià uidelicet redēptor noster ante lucem resurgens, nō solum liber de inferno exiit, sed & ipsa ēt inferni claustra destruxit. portas tulit, & montis uerticē subiit, quia resurgendo claustra inferni abstulit, & ascendēdo

Iud. 16.

do cœlorum regna penetrauit. Hanc ergo resurrectionis eius gloriã fratris charissimi q̃ & prius demonstrabatur ex signo, & post patuit ex facto, tota mente diligamus, pro eius amore moriamur. Ecce.n. in resurrectione authoris nostri, ministros eius angelos concines nostros agnouimus. Ad horum ergo ciuium illam frequentem solennitatem festinemus. His, cum nec dum uisione possumus, desiderio & mente iungamur. Transmigremus ad uirtutes de uitiis, ut in Galilæa redemptorem nostrum uidere mereamur. Adiuuet omnipotens Deus ad uitam desiderium nostrum, qui pro nobis in mortem dedit unicum filium suum, Dominũ nostrum Iesum Christum, qui cum eo uiuit & regnat ĩ unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Lectio sancti Euangelij secundum Ioannem.

Ioan. 20

IN illo tempore. Vna sabbati Maria Magdalenæ uenit mane, cũ adhuc tenebræ essent, ad monumentum, & uidit lapidem sublatum a monumento. Cucurrit ergo & uenit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum quem diligebat Iesus, & dixit eis. Tulerunt Dominum de monumento, & nescimus ubi posuerunt eum. Exiit ergo Petrus & ille alius discipulus, & uenerũt ad monumentum. Currebant autem duo simul, & ille alius discipulus præcucurrit citius Petro, & uenit primus ad monumentum. Et cum se inclinasset, uidit linteamina posita, non tamen introiuit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum. Et uidit linteamina posita, & sudarium quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positũ, sed separatim inuolutum in unum locum. Tunc ergo introiuit & ille discipulus qui uenerat primus ad monumentum, & uidit, & credidit. Nondum enim sciebant scripturas, quia oportebat eum a mortuis resurgere.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum, in basilica beati Ioãnis, quæ appellatur Constantiniana, Sabbato Paschæ.

Homilia XXII.

FRactus lõga molestia stomachus, diu me charitati uestræ de lectionis Euangelicæ expositione loqui prohibuit. Vox nãque ipsa a clamoris uirtute succubuit, & quia a multis audiri non ualeo, loqui fateor inter multos erubesco. Sed hanc in me uerecundiam & ipse reprehẽdo. Quid enim? Nũquid si multis prodesse nequeo, nec paucis curabo? Et si ex messe portare manipulos multos non possum, nunqd nam debeo ad aream uacuus redire? Quãuis enim quantos debeo ferre non ualeo, certè uel paucos, certè uel duos, certè uel unum feram. Habet nãq; ipsa infirmitatis intentio mercedis suæ certitudinem, quia supernus arbiter noster etsi pondus considerat in retributione, tamen uires pensat in pondere. Lectio sancti Euangelij quam modo fratres audistis, ualde in superficie historica est aperta, sed eius nobis sunt mysteria sub breuitate requirẽda. Maria Magdalenæ cum adhuc tenebræ essent, uenit ad monumentum.] Iuxta historiam notatur hora, iuxta intellectum uerò mysticum requirentis signatur intelligẽtia. Maria etenim authorem omniũ, quem in carne uiderat mortuum, quærebat in monumento, & quia hunc minime inuenit, furatum credidit. Adhuc ergo erant tenebræ, cum uenit ad monumentum. Cucurrit citius, discipulis nunciauit. Sed illi præ cęteris cucurrerũt, qui præ cæteris amauerũt, uidelicet Petrus & Ioannes. Currebant autem duo simul, sed Ioannes præcucurrit citius Petro. Venit prior ad monumẽtum, & ingredi nõ præsumpsit. Venit ergo posterior Petrus, & intrauit. Quid fratres, quid cursus significat? Nunquid nam hæc tam subtilis Euange-

Euangelistæ descriptio, a mysteriis uacare credenda est? Minime. Neque.n. se Ioãnes & præisse & non intrasse diceret, si in ipsa sui trepidatione mysterium defuisse credidisset. Quid ergo per Ioannem nisi synagoga, quid per Petrum nisi Ecclesia designatur? Nec mirum esse uideatur ꝙ per iuniorem synagoga, per seniorem uero Ecclesia signari phibetur, quia etsi ad Dei cultum prior est synagoga, q̃ Ecclesia gentium, ad usum tamen seculi, prior est multitudo gentium, quàm synagoga, Paulo attestante, qui ait. Quia non prius qđ spiritale est, sed quod animale. Per seniorẽ ergo Petrum significatur Ecclesia gentiũ, per iuniorem uero Ioãnem synagoga Iudæorum. Currunt ambo simul, quia ab ortus sui tempore usq; ad occasum, pari & communi uia, etsi non pari & communi sensu, gentilitas cum synagoga cucurrit. Venit synagoga prior ad monumentum, sed minime intrauit, quia legis quidem mandata percepit, prophetias de incarnatione ac passione Dominica audiuit, sed credere in mortuum noluit. Vidit.n. Ioãnes posita linteamina, non tamen introiuit, quia uidelicet synagoga & scripturæ sacræ sacramenta cognouit, & tamen ad fidem passionis dominicæ credẽdo intrare distulit. Quem diu longe lateq; prophetauit, præsentem uidit, & recipere renuit. Hominẽ esse despexit, Deum carne mortalem factum credere noluit. Quid ergo est, nisi quia & citius cucurrit, & tamen ante monumentum uacua stetit? Venit autem Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum, quia secuta posterior Ecclesia gentium, mediatorem Dei & hominum hominem Iesum Christum, & cognouit carne mortuum, & uiuentẽ credidit Deum. Vidit linteamina posita, & sudariũ quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim inuolutum in unum locũ. Quid esse fratres credimus, quòd sudarium capitis Domini cum linteaminibus nõ inuenitur in monumento, nisi quia Paulo attestante, Caput Christi Deus, & diuinitatis in comprehensibilia sacramenta ab infirmitatis nostræ cognitione disiuncta sunt, eiusq́ue potentia creaturæ transcendit naturam? Et notandum ꝙ non solum

1. Cor. 15

1. Cor. 11.

A separatim, sed & inuolutum inueniri dicitur in unum locum. Linteum quippe quod inuoluitur, eius nec initium nec finis aspicitur. Rectè ergo sudarium capitis inuolutum inuentum est, quia celsitudo diuinitatis nec cœpit esse, nec desinit, nec per initium nascitur, nec termino coangustatur. Bene autem additur. In unũ locum, quia in scissura mentium Deus non est. Deus quippe in unitate est, & illi eius habere gratiam merentur, qui se ab inuicem per sectarum scandala non diui-B dunt. Sed quia solet per sudarium laborantium sudor detergi, potest etiam sudarij nomine exprimi labor Dei, qui in se quidem semper quietus atque incommutabilis permanet, sed tamen laborare se denunciat, cum duras hominum prauitates portat. Vnde & per prophetam dicit. Laboraui sustinens. Deus autem dum apparuit in carne, laborauit ex nostra infirmitate. Quem laborem passionis eius dũ increduli uiderunt, eum uenerari noluerunt. Quem.n. uidebãt carne mortalem, dedignati sunt credere immortalem esse diuinitate. vnde & Hieremias ait. Reddes C eis uicẽ Domine, iuxta opera manuum suarum, dabis eis scutum cordis laborem tuum. Ne enim pdicationis spicula eorum corda penetrarẽt, dum passionis eius laborem dedignati sunt, quasi eundem laborem illius pro scuto tenuerunt, ut eo ad se transire eius uerba non permitterẽt, quo eum laborare usque ad mortem uiderunt. Quid aũt nos nisi nostri capitis. i. Dei membra sumus? per linteamina itaq; corporis, laborum ligamenta signantur, quæ nunc electos omnes. i. eius membra constringunt. Sudarium ergo quod super D caput eius fuerat, seorsum inuenitur, qa ipsa redemptoris nostri passio longe a nostra passione disiuncta est, quoniam ipse sine culpa pertulit, quod nos cum culpa toleramus. Ipse sponte morti succumbere uoluit, ad quam nos uenimus inuiti. Sequitur. Tunc ergo introiuit & ille discipulus qui uenerat prior ad monumentum.] Postquã intrauit Petrus, ingressus est & Ioãnes. Posterior intrauit, qui prior uenerat. Notandum fratres est, quòd in fine mundi ad redemptoris fidem etiam Iudæa colligetur, Paulo attestante, qui ait.

Hier. 6

Thren. 3

ait: Donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret. Et uidit, & credidit.] Quid fratres, quid æstimandus est credidisse? Nunquid quia Dominus resurrexerat, quem quærebant? Non utique: quia adhuc tenebræ erant ad monumentum, & subiuncta quoque uerba cõtradicunt, cùm dicitur: Nondum enim sciebant scripturas, quia oporteret eum a mortuis resurgere.] Quid ergo uidit, & quid credidit? Vidit linteamina posita, & credidit quod mulier dixerat, de monumẽto Dominum fuisse sublatum. Qua in re diuinæ dispensationis magnitudo pensanda est, quod discipulorum corda & accenduntur ut quærant, & differuntur ne inueniant: quatenus infirmitas animi ipso suo mœrore cruciata, & purgatior ad inueniẽdum fiat, & tanto ualidius teneat cùm inuenerit, quanto tardius inuenit quod quę rebat. Hæc sub breuitate fratres charissimi de Euangelica lectione transcurrimus: nunc restat ut de ipsa tantæ solennitatis nobilitate aliquid loquamur. Hanc enim recte nobilitatem solennitatis dicam: quia solennitates cæteras antecedit. Sicut enim in sacro eloquio, sancta sanctorum, uel cantica canticorum, pro sui magnitudine dicuntur: ita hæc festiuitas recte dici potest solennitas solennitatum. Ex hac quippe solennitate exemplum nobis resurrectionis datum est, spes cœlestis patriæ aperta, & facta superni regni iam iam præsumptibilis gloria. Per hanc electi, qui quamuis in tranquillitatis sinu, tamen apud inferni claustra tenebantur, ad paradisi amœna reducti sunt. Quod ante passionem dixit, in resurrectione sua Dominus impleuit. Si exaltatus fuero, inquit, a terra, omnia traham ad me. Omnia etenim traxit, qui de electis suis apud inferos nullum reliquit. Omnia abstulit: utique electa. Neque etenim infideles quosque & pro suis criminibus æternis suppliciis deditos, ad ueniam Dominus resurgendo reparauit, sed illos ex inferni claustris rapuit, quos suos in fide & actibus recognouit. Vnde recte etiam per Osee dicit: Ero mors tua o mors, ero morsus tuus inferne. Id nanq; quod occidimus, agimus ut penitus non sit. Ex eo etenim quod mordemus, partẽ abstrahimus, partemq; relinquimus. Quia

Ioan. 12

Osee 13.

A ergo in electis suis funditus occidit mortẽ, mors mortis extitit. Quia uero ex inferno partem abstulit, & partem reliquit, non occidit funditus, sed momordit infernum. Ait ergo: Ero mors tua o mors. ac si aperte dicat: Quia in electis meis te funditus perimo, ero mors tua. Ero morsus tuus inferne: quia sublatis eis, te ex parte transfigo. Quæ est ergo ista solennitas, quæ inferni claustra destruxit, & ianuas nobis regni cœlestis aperuit? Inquiramus subtilius nomen eius. Requiratur egregius prædicator. Videamus quid de eius æstimatione denunciet. B Ait enim: Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Si ergo pascha Christus, pensandum nobis est quid de pascha lex loquitur: ut indagemus subtilius an de Christo dicta uideantur. Moyses quippe ait: Sument de sanguine agni, ac ponent super utrunque postem, & in superliminaribus domorum in quibus comedent illum, edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus. Non comederis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tantum igni. C Caput cum pedibus eius & intestinis uorabitis, nec remanebit ex eo quicquam usque mane. Si quid residuum fuerit, igne comburetis. Vbi & additur: Sic autem comedetis illum. Renes uestros accingetis, calciamenta habebitis in pedibus uestris, tenentes baculos in manibus, & comedetis festinantes. Quæ uidelicet cuncta magnam nobis ædificationem pariunt, si fuerint mystica interpretatione discussa. Quid nanque sit sanguis agni, nõ iam audiendo, sed bibendo didicistis. Qui sanguis super utrunque postem ponitur: D quando non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. In utroque etenim poste sanguis agni est positus, quãdo sacramentum passionis illius cum ore ad redemptionem sumitur, ad imitationẽ quoque intenta mente cogitatur. Nam qui sic redemptoris sui sanguinem accipit, ut imitari passionem illius necdum uelit, in uno poste sanguinem posuit, qui etiam in superliminaribus domorum ponendus est. Quid enim spiritaliter domus, nisi mentes nostras accipimus, in quibus per cogitationem inhabitamus? Cuius domus superliminare est ipsa intentio, quæ præe-

1. Co. 5

minet actioni. Qui ergo intentionem co gitationis suæ ad imitationem Dominicæ passionis dirigit in superliminari domus, agni sanguinem ponit. Vel certe domus nostræ, ipsa sunt corpora, in quibus quousque uiuimus habitamus. Et in superliminari domus agni sanguinem ponimus: quia crucem passionis illius in fronte portamus. De quo adhuc agno subditur: Et edent carnes nocte illa assas igni. In nocte quippe agnum comedimus: quia in sacramento modò dominicum corpus accipimus, quando adhuc adinuicem nostras conscientias non uidemus. Quæ tamen carnes igni assandæ sunt: quia nimirum dissoluit ignis carnes quas aqua coxerit, quas uerò ignis sine aqua excoquit, roborat. Carnes itaque agni nostri ignis exco xit: quia cum ipsa uis passionis illius ad re surrectionem ualentiorem reddidit, atq; ad incorruptionem roborauit. Qui enim ex morte conualuit, uidelicet carnes illius ab igne duruerunt. Vnde enim per Psalmistam dicit: Exaruit uelut testa uirtus mea. Quid nanque est testa ante ignem, nisi molle lutum? Sed ei ex igne agitur, ut solidetur. Virtus ergo humanitatis eius uelut testa exaruit: quia ab igne passio nis, ad uirtutem incorruptionis creuit, sed sola redemptoris nostri percepta sacra menta ad ueram solennitatem mentis non sufficiunt, nisi eis quoque & bona opera iunguntur. Quid enim prodest corpus & sanguinem illius ore percipere, & ei peruersis moribus contraire? Vnde bene adhuc ad comedendum subditur: Et azymos panes cum lactucis agrestibus. Panes quippe sine fermento comedit, qui re cta opera sine corruptione uanæ gloriæ exercet, qui mandata misericordiæ sine admixtione peccati exhibet, ne peruerse diripiat, quod quasi recte dispensat. Hoc quoque peccati fermentum bonę suæ actio ni miscuerant, quibus prophetæ uoce per increpationem Dominus dicebat. Venite ad Bethel, & impiè agite. Atque post pauca: Et sacrificate de fermentato laudem. De fermentato nāque laudem immolat, qui Deo sacrificiū de rapina pa rat. Lactucæ uerò agrestes amarę sunt. Car nes ergo agni cū lactucis agrestibus sunt edendæ, ut cùm corpus redemptoris accipimus nos pro peccatis nostris in fletibus affligamus, quatenus ipsa amaritudo pœnitentiæ abstergat à mentis stomacho peruersæ humorem uitæ. Vbi & subditur: Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua. Ecce iam nos ipsa uerba historiæ ab intellectu historico repellunt. Nunquid fratres charissimi, Israeliticus ille populus in Aegypto consti tutus, comedere agnū crudum consueuerat, ut ei lex dicat: Non comedetis ex eo crudum quid: Vbi & additur: Nec coctum aqua. Sed quid aqua nisi humanam scientiam designat? iuxta hoc quod per Salomonem sub hæreticorum uoce di citur: Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Quid crudæ agni carnes, nisi inconsideratam ac sine reuerentia cogitationis relictā illius humanitatem significant? Omne enim quod subtiliter cogitamus, quasi mē te coquimus. Sed agni caro nec cruda edenda est, nec aqua cocta: quia redemptor noster nec purus homo æstimandus est, neque per humanam sapientiam, qualiter incarnari Deus potuit, cogitandus. Omnis enim qui redemptorem nostrum purū hominē credit quid iste aliud quàm agni carnes crudas comedit, quas uidelicet coquere per diuinitatis eius intelligentiam noluit? Omnis uerò qui incarnatio nis eius mysteria iuxta humanam sapientiam discutere conatur, carnes agni aqua uult coquere: id est dispensationis eius my sterium per dissolutam uult scientiā penetrare. Qui ergo paschalis gaudii solēnitatē celebrare desiderat, agnum nec aqua coquat, nec crudum comedat, ut neque per humanam sapientiam profunditatem illius incarnationis penetrare appetat, neq; in eum tanquam in hominem purum credat: sed assas igni carnes comedat, ut dispensari omnia per sancti Spiritus potentiam sciat. De quo adhuc recte subiungi tur: Caput cum pedibus & intestinis uorabitis. Sicut iam prędiximus fratres, Paulo attestante didicimus, q caput Christi Deus est: quia redemptor noster est al pha & omega: Deus uidelicet ante secula, & homo in fine seculorum. Caput ergo agni uorare, est diuinitatem illius fide percipere. Pedes uerò agni uorare est uestigia humanitatis eius amando & imitando

Marginalia: Psal. 21; Amos 4; Prou. 9; 1. Co. 11

do perquirere. Quid uerò sunt infestina,
nisi uerborum illius occulta & mystica mā-
data? Quæ tunc uoramus, cùm uerba uitæ
cum auiditate sumimus. In quo deuora-
tionis uerbo quid aliud quàm pigritiæ no-
stræ torpor reprehenditur? qui eius uerba
ac mysteria, & per nosmetipsos non requi
rimus, & dicta ab alijs audimus inuiti. Nō
remanebit ex eo quicquam usque mane:
quia eius dicta magna sunt sollicitudine di
scutienda, quatenus prius quàm dies resur
rectionis appareat, in hac præsentis uitæ
nocte omnia illius mandata intelligendo
& operando penetrentur. Sed quia ualde
difficile est ut omne sacrum eloquium pos-
sit intelligi, & omne eius mysterium pe-
netrari: rectè subiungitur: Si quid autem
remanserit, igne comburetis. Quod ex a-
gno remanet, igne comburimus, quando
hoc quod de mysterio incarnationis eius
intelligere & penetrare non possumus, po-
testati sancti Spiritus humiliter reserua-
mus: ut non superbè quis audeat uel con-
temnere uel denunciare quod non intelli-
git: sed hoc igni tradit, cum sancto Spiri-
tui reseruat. Quia qualiter edendum sit Pa-
scha cognouimus: nunc à qualibus edi de-
beat, agnoscamus. Sequitur: Sic autem
comedetis illum. Renes uestros accinge-
tis. quid in renibus, nisi delectatio carnis
accipitur? Vnde & Psalmista postulat, di- *Psal. 52*
cens: Vre renes meos. Si enim uoluptatem
libidinis in renibus esse nesciret, eos uri
minimè petisset. Vnde quia potestas dia
boli in humano, genere maximè per luxu-
riam præualuit, de illo uoce Dominica *Iob 40*
dicitur: Potestas eius in lumbis eius.
Qui ergo Pascha comedit, habere renes
accinctos debet: ut qui solennitatem resur
rectionis atque incorruptionis agit, corru-
ptioni iam per uitia nulla subiaceat, uolu-
ptates edomet, carnem à luxuria restrin-
gat. Neque enim cognouit quæ sit solen-
nitas incorruptionis, qui adhuc per incon-
tinentiam corruptioni subiacet. Hæc qui-
busdam dura sunt, sed angusta porta est
quæ ducit ad uitam. Et habemus iam mul-
ta exempla continentium. Vnde bene ad-
huc subditur: Calciamenta habebitis in pe
dibus. qui sunt etenim pedes nostri, nisi
opera? quid uerò calciamenta, nisi pelles

A mortuorum animalium? Calciamenta au-
tem pedes muniunt. Quæ uero sunt mor
tua animalia, ex quorum pellibus nostri
muniuntur pedes, nisi antiqui patres, qui
nos ad æternam patriam præcesserunt?
Quorum dum exempla conspicimus, no-
stri operis pedes munimus. Calciamenta
ergo in pedibus habere, est mortuorum ui
tam conspicere, & nostra uestigia à pecca
ti uulnere custodire. Tenentes baculos in
manibus. Quid lex per baculum, nisi pa-
storalem custodiam designat? Et notan-
dum quòd prius præcipimur renes accin-
B gere, postmodum baculos tenere: quia il-
li debent curam pastoralem suscipere, qui
iam in suo corpore sciunt fluxus luxuriæ do
mare, ut cùm alijs fortia prædicant, ipsi
desiderijs mollibus eneruiter non succum
bant. Bene autem subditur: Et comede-
tis festinanter. Notate charissimi fratres,
notate quòd dicitur festinanter. Manda-
ta Dei, mysteria redemptoris, cœlestis
patriæ gaudia, cum festinatione cogno-
scite, & præcepta uitæ cum festinatione
implere curate. Quia enim adhuc hodie
licet bene agere, scimus: utrum cras li-
C ceat, ignoramus. Festinantes ergo Pascha
comedite, id est ad solennitatem patriæ
cœlestis anhelate. Nemo in huius uitæ iti-
nere torpeat, ne in patria locum perdat.
Nemo moras ad appetenda studia innec-
tat, sed cœpta perficiat, ne minime lice-
at implere quod inchoat. Si ad amorē Dei
pigri non sumus, adiuuat ipse quem ama-
mus Iesus Christus Dominus noster, qui
uiuit & regnat cum patre in unitate Spiri-
tus sancti Deus, per omnia secula seculorū,
Amen.

D

Lectio sancti Euangelii secundum Lucam.

IN illo tempore, duo ex discipulis Iesu ibant ipsa die in castellum quod erat in spacio stadiorum sexaginta ab Hierusalē, nomine Emaus: & ipsi loquebantur ad inuicem de omnibus his quæ acci- *Luc. 24.*

derant. Et factum est, dum fabularentur, & secum quærerent, ipse Iesus appropinquans, ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoscerent. Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones quos confertis ad inuicem ambulantes, & estis tristes? Et respondens unus cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu solus peregrinus es in Hierusalem, & non cognouisti ea quæ facta sunt in illa his diebus? Quibus ille dixit: Quæ? Et dixerunt: De Iesu Nazareno: qui fuit propheta, potens in opere & sermone, coram Deo & omni populo. Et quomodo tradiderunt eum summi sacerdotes & principes nostri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel. Et nunc super hæc omnia tertia dies est hodie, quòd hæc facta sunt. Sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos, quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius, uenerunt dicentes se etiam uisionem angelorum uidisse, qui dicunt eum uiuere. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum, & ita inuenerunt sicut mulieres dixerunt, ipsum uerò non inuenerũt. Et ipse dixit ad illos: O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quæ loquuti sunt prophetę. Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Et incipiẽs à Moyse & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant. Et appropinquauerunt castello quo ibant. Et ipse finxit se longius ire. Et coegerunt illũ, dicentes: Mane nobiscum Domine, quoniam aduesperascit, & inclinata est iam dies. Et intrauit cum illis. Et factum est dum recumberet cum eis, accepit panem & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et statim aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum, & ipse euanuit ab oculis eorum. Et dixerunt ad inuicem: Nonne cor nostrum ardẽns erat in nobis de Iesu, dum loqueretur nobis in uia, & aperiret nobis scripturas? Et surgentes eadem hora regressi sunt in Hierusalẽ, & inuenerunt congregatos undecim, & eos qui cum ipsis erant, dicentes ꝙ surrexit Dominus uerè, & apparuit Simoni. Et ipsi narrabant quæ gesta erant in uia, & quomodo cognouerũt eum in fractione panis.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populũ in basilica beati Petri apostoli, in crastino Paschæ.

Homilia XXIII.

IN quotidiana nobis solennitate laborantibus pauca loquenda sunt, & fortasse hæc utilius proderunt: quia sæpe & alimenta quæ minus sufficiunt, auidius sumuntur. Lectionis ergo Euangelicæ summatim sensum statui non per singula uerba discutere, ne dilectionem uestram ualeat sermo prolixior expositionis onerare. Ecce audistis fratres charissimi, quia duobus discipulis ambulantibus in uia non quidem credentibus sed tamen de se loquentibus Dominus apparuit, sed eis speciem quam recognoscerent, non ostendit. Hoc ergo egit foris Dominus in oculis corporis, quod apud ipsos agebatur intus in oculis cordis. Ipsi nanque apud semetipsos intus, & amabant & dubitabant. Eis autem Dominus foris & præsens aderat, & quis esset, non ostendebat. De se ergo loquentibus præsentiam exhibuit, sed de se dubitantibus cognitionis suæ speciem abscondit. Verba quidem contulit, duritiam intellectus increpauit. Sacræ scripturæ mysteria quæ de se ipso erant, aperuit, & tamen quia adhuc in eorum cordibus peregrinus erat à fide, se ire longius finxit. Fingere nanque componere

componere dicimus: unde & compositores A luti, figulos uocamus. Nihil ergo simplex ueritas per duplicitatem fecit, sed talem se eis exhibuit in corpore, qualis apud illos erat in mente. Probandi autem erat, si hi qui eum etsi needum ut Deum diligerent, saltem ut peregrinum amare potuissent. Sed quia esse extranei à charitate non poterant hi cum quibus ueritas gradiebatur, eum ad hospitium quasi peregrinum uocant. Cur autem dicimus uocant, cùm illic scriptum sit: Et coegerunt eum?] Ex quo nimirum exemplo colligitur: quia peregrini ad hospitium non solum inuitandi B sunt, sed etiam trahendi. Mensam igitur ponunt, panes cibosque offerunt, & Deum quem in scripturæ sacræ expositione non cognouerant, in panis fractione cognoscunt. Audiendo præcepta Dei, illuminati non sunt, faciendo illuminati sunt, quia scriptum est: Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Quisquis ergo uult audita intelligere, festinet ea quæ iam audire potuit, opere implere. Ecce Dominus non est cognitus dum loqueretur, & dignatus est cognosci dum pascitur. Hospitalitatem ergo fratres charissimi diligite, charitatis opera amate. Hinc enim per Paulum dicitur: Charitas fraternitatis maneat in uobis, & hospitalitatem nolite obliuisci. Per hanc enim placuerunt quidam, angelis hospitio receptis. Hinc Petrus ait: Hospitales inuicem sine murmuratione. Hinc ipsa ueritas dicit: Hospes fui, & suscepistis me. Opinata res est ualde, & seniorum nostrorum nobis relatione tradita. Quidam paterfamilias cum tota domo sua magno hospitalitatis studio seruiebat. Cunque quotidie ad mensam suam peregrinos susciperet, quodam die peregrinus quidam inter alios aduenit, ad mensam ductus est. Dumque paterfamilias ex humilitatis consuetudine aquam uellet in eius manibus fundere, conuersus urceum accepit, sed repente eum in cuius manibus aquam fundere uoluerat, non inuenit. Cunque hoc factum secum ipse miraretur, eadem nocte ei Dominus per uisionem dixit: Cæteris diebus me in membris meis, hesterno autem die

Rom. 2 — *Heb. 13.* — *1. Pe. 4.* — *Mat. 25*

me in memetipso suscepisti. Ecce in iudicium ueniens, dicet: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ecce ante iudicium cùm per membra sua suscipitur, susceptores suos etiam per semetipsum requirit, & tamen nos ad hospitalitatis gratiam pigri sumus. Pensate fratres quanta hospitalitatis uirtus sit. Ad mensas uestras Christum suscipite, ut uos ab eo suscipi ad conuiuia æterna ualeatis. Præbete modò peregrino Christo hospitium, ut uos in iudicio non quasi peregrinos nesciat, sed ut proprios recipiat ad regnum, ipso adiuuante qui uiuit & regnat Deus in secula.

Lectio sancti Euangelii secundum Ioannem.

Ioan. 21

IN illo tempore, manifestauit se iterum Iesus discipulis suis ad mare Tyberiadis. Manifestauit autem sic. Erant autem simul Simon Petrus, & Thomas qui C dicitur Didymus, & Nathanael qui erat in Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex discipulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus; Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierũt & ascenderunt in nauim, & illa nocte nihil prendiderunt. Mane autem iam facto, stetit Iesus in littore, non tamen cognouerunt discipuli quia Iesus est. Dicit ergo eis Iesus; Pueri, nunquid pulmentarium habetis? Responderunt ei; Non. Et D dixit eis; Mittite in dexteram nauigii rete, & inuenietis. Miserunt ergo, & iam nõ ualebant illud trahere præ multitudine piscium. Dicit ergo discipulus ille quem diligebat Iesus, Petro; Dominus est. Simon ergo Petrus cum audisset quia Dominus est, tunica succinxit se, erat enim nudus, & misit se in mare. Alii autem discipuli nauigio uenerunt. Non enim lõgè erant à terra, sed quasi cubitis ducentis, trahentes rete piscium. Vt ergo

go descenderunt in terram, uiderunt prunas positas, & piscem superpositum & panem. Dixit eis Iesus: Affer te de piscibus quos prendistis nunc. Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquagintatribus. Et cum tanti essent, non est scissum rete. Dixit eis Iesus; Venite, prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum; Tu quis es? scientes quia Dominus est. Et uenit Iesus, & accepit panem, & dabat eis, & piscem similiter. Hoc iam tertiò manifestatus est Iesus discipulis suis, cum surrexisset à mortuis.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica beati Laurentii; Feria quarta Paschæ.

Homilia XXIIII.

LEctio sancti Euangelij quæ modo in auribus uestris lecta est, fratres mei, quæstione animum pulsat, sed pulsatione sua uim discretionis indicat. Quæri etenim potest, cur Petrus qui piscator ante cõuersionem fuit, post conuersionem ad piscationem redijt. Et cum ueritas dicat: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & aspiciens retrò, aptus est regno Dei: cur repetijt quod dereliquit? Sed si uirtus discretionis inspicitur, citò uidetur: quia nimirum negocium quod ante cõuersionem sine peccato extitit, hoc etiam post conuersionem repetere, culpa non fuit. Nam piscatorem Petrum, Matthæum uerò telonearium scimus. Et post conuersionem suam ad piscationem Petrus rediit, Matthæus uerò ad telonei negocium non resedit: quia aliud est uictum per piscationem quærere, aliud autem telonei lucris pecunias augere. Sunt enim pleraque negocia quę sine peccatis exhiberi aut uix aut nulla tenus possunt. quæ ergo ad peccatum implicant, ad hęc necesse est ut post conuersionem animus non recurrat. Quæri etiam potest, cur discipulis in mari laborantibus post resurrectionem suam Dominus in littore stetit, qui ante resurrectionem suã coră discipulis in fluctibus maris ambulauit. Cuius rei ratio festinè cognoscitur, si ipsa quæ tunc inerat causa pensetur. quid enim mare nisi præsens seculum signat, quod se casuum tumultibus & undis uitæ corruptibilis illidit? Quid per soliditatem littoris, nisi illa perpetuitas quietis æternæ figuratur? Quia ergo discipuli adhuc fluctibus mortalis uitæ inerant, in mari laborabant. Quia autem redemptor noster iam corruptionem carnis excesserat, post resurrectionem suam in littore stabat. Ac si ipsum resurrectionis suæ mysterium rebus discipulis loqueretur, dicens: Iam uobis in mari non appareo: quia uobiscum in perturbationis fluctibus non sum. Hinc est quod alio in loco post resurrectionẽ suam eisdem discipulis dicit: Hæc sunt uerba quæ locutus sum ad uos, cum adhuc essem uobiscum. Neque enim cum ipsis nõ erat, quibus præsens corporaliter apparebat: sed tamen iam se esse cum ipsis denegat, à quorum mortali corpore, carnis immortalitate distabat. Quod illic cum ipsis positus, fatetur non se esse cum ipsis, hoc quoque hic situ corporis indicat, cum adhuc eis nauigantibus, esse se iam in littore demonstrat. Facta est autem discipulis piscationis magna difficultas, ut magistro ueniente fieret admirationis magna sublimitas. Qui protinus dixit: Mittite in dexteram nauigij rete, & inuenietis.] Bis in sancto Euangelio legitur, quia Dominus iussit ut ad piscandum retia mitterentur, ante passionem uidelicet, & post resurrectionem. Sed prius quàm redemptor noster pateretur & resurgeret, mitti quidem rete ad piscandum iubet, sed utrũ in dexteram an in sinistram mitti debuisset, non iubet. Post resurrectionem uerò discipulis apparens, mitti rete in dexterã iubet. In illa piscatione tanti capti sunt, ut retia rumperentur. In ista autem & multi capti sunt, & retia rupta non sunt. Quis uerò nesciat bonos dextera, & malos sinistra figurari? Illa ergo piscatio in qua specialiter in quam partem mitti rete debeat non iubetur, præsentem Ecclesiã designat, quæ bonos simul ac malos colligit, nec eligit quos trahat: quia & quos eligere possit, ignorat. Hæc autem piscatio post domini resurrectionem facta, in solam dexteram

Marginalia: Luc. 9; Matt. 13; Luc. 24

teram missa est: quia ad uidendam clarita-
tis eius gloriã, sola electorum Ecclesia per
tingit, quæ de sinistro opere nihil habe-
bit. In illa piscatione præ multitudine pi
scium rete rumpitur: quia nunc ad confes-
sionem fidei etiam cum electis reprobi tã
ti intrant, qui ipsam quoque Ecclesiam hæ
resibus scindant. In ista uerò piscatione
& multi pisces & magni capiuntur, & rete
non rumpitur: quia sancta electorum Ec-
clesia in continua authoris sui pace requie
scens nullis iam discensionibus dilaniatur.
Captis autem tam magnis piscibus, ascen
dit Simon Petrus, & traxit rete in terrã.
Iam credo quòd uestra charitas aduertat,
quid est quod Petrus rete ad terram tra-
hit. Ipsi quippe sancta Ecclesia est com-
missa. Ipsi specialiter dicitur: Simon
Ioannis amas me, pasce oues meas. Quod *Ioan. 21*
ergo postmodũ aperitur in uoce, hoc nunc
signatur in opere. Quia ergo prædicator
Ecclesiæ nos à mundi huius fluctibus sepa
rat, nimirum necesse est ut rete plenum pi
scibus Petrus ad terram ducat. Ipse enim
pisces ad soliditatem littoris pertrahit:
quia sanctæ prædicationis uoce stabilita-
tem æternæ patriæ fidelibus ostendit.
Hoc egit uerbis, hoc epistolis: hoc agit
quotidie miraculorum signis. Quotiens
per eum ad amorem quietis æternæ con-
uertimur, quotiens a terrenarum rerum
tumultibus separamur: quid aliud quàm
missi intra rete fidei, ut pisces, ad littus tra
himur? Sed cùm rete magnis piscibus ple
num dicitur, additur & quantis, scilicet
centum quinquagintatribus. A magno my
sterio numerus non uacat, sed intentos uos
tanti mysterii profunditas expectat. Neq;
enim quantitatis summam solerter Euan-
gelista exprimeret, nisi hanc sacramento
plenam esse iudicasset. Scitis nanque quòd
in ueteri testamento omnis operatio per
decalogi mandata præcipitur, in nouo au-
tem eiusdem operationis uirtus per septi-
formem gratiam sancti Spiritus multipli-
catis fidelibus datur. Quam propheta de
nuncians dicit: Spiritus sapientiæ & in- *Esa. 11*
tellectus, spiritus consilii & fortitudinis,
spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eũ
spiritu timoris Domini. Sed ille in hoc
spiritu operationem percipit, qui fidem tri
nitatis agnoscit, ut patrem & filium & eun-

A dem spiritum sanctum unius uirtutis cre-
dat, unius substantiæ esse fateatur. Quia
ergo septem quæ superius diximus, per no
uum testamentum latius data sunt, decem
uerò per uetus præcepta, omnis nostra uir
tus & operatio per decem & septem potest
plenè comprehendi. Ducamus ergo per
trigonum decem & septem, & ueniunt ad
quinquagintaunum. Qui profectò nume *Leui. 25*
rus a magno mysterio non uacat: quia in te
stamento ueteri legimus, quòd annus quin
quagesimus iubileus uocari iussus est. In
quo uidelicet cunctus populus ab omni
operatione quiesceret. Sed uera requies
B in unitate est. Diuidi quippe unum non
potest. Vbi enim scissura diuisionis est,
uera requies non est. Ducamus ergo
per trigonum quinquaginta & unum, &
fiunt centum quinquagintatres. Quia er
go omnis nostra operatio in fide trinitatis
exhibita, ad requiem tendit, decem & se-
ptem ter ducimus, ut ad quinquaginta &
unum uenire debeamus. Et quia uera no
stra requies tunc est, cùm ipsam iam clari-
tatem trinitatis agnoscimus, quam in uni-
tate diuinitatis esse certum tenemus,
C quinquaginta & unum ter ducimus, & ele
ctorum summam in superna patria quasi
centum quinquagintatrium piscium nume
rum tenemus. Post resurrectionem er-
go Domini missum rete dignum fuit ut
tot pisces caperet, quot solummodo ele-
ctos ciues supernæ patriæ designarent.
Inter hæc uerò, ut hesterna sancti Euange
lii lectio, & hodierna nos admonet, ut ui-
gilãter debeamus inspicere, cur Dominus
& redemptor noster post resurrectionem
suam piscem assum legitur comedisse. Non *Ioan. 21*
enim uacat a mysterio, quod iteratur in
D facto. In hac etenim lectione panem &
assum piscem, in illa uerò quæ hesterno
die lecta est, cum asso pisce etiam fauum
mellis comedit. Quid autem signare pi- *Luc. 24*
scem assum credimus, nisi ipsum mediato
rem Dei & hominum passum? Ipse enim
latere dignatus est in aquis generis huma-
ni, capi uoluit laqueo mortis nostræ, &
quasi tribulatione assatus est tẽpore passio
nis suę. *Sed qui piscis assatus fieri digna
tus est in passione, fauus mellis nobis
extitit in resurrectione. Nam in pi-
sce asso figurari uoluit tribulationem pas-

 sionis

sionis suæ, in fauo mellis utranque naturam exprimi uoluit personæ suæ. Fauus quippe mel in cera est. Mel uerò in cera est diuinitas in humanitate. Quod ab hac quoque lectione non discrepat: nam piscem comedit & panem. Qui enim assari ut piscis potuit ex humanitate, pane nos reficit ex diuinitate, qui ait: Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi. Assum ergo piscem comedit & panem, ut ipso suo cibo nobis ostenderet, quia & passionem ex nostra humanitate pertulit, & refectionem nostrã ex sua diuinitate procurauit. quod si uigilanter inspicimus, nobis quoque qualiter ad imitandum congruat uidemus. Sic enim sua facta redemptor indicat, ut imitationis uiam nobis sequentibus sternat. Ecce in cibo suo Dominus noster pisci asso coniungere fauum uoluit: quia uidelicet illos in suo corpore ad æternam quietem suscipit, qui cùm hic tribulationes pro Domino sentiunt, ab amore internæ dulcedinis non recedunt. Cum asso pisce fauus sumitur: quia qui hic afflictionem pro ueritate suscipiunt, illic dulcedine uera satiantur. Notandum quoque quod ultimum conuiuium Dominus cum septem discipulis habuisse describitur. Petrus nanque & Thomas, Nathanael, filij Zebedęi, & alii discipulis eius duo, in eo fuisse memorantur. Cur cum septem discipulis ultimum conuiuium celebrat, nisi quòd eos tantummodo qui septiformi gratia sancti Spiritus pleni sunt, futuros secum in æterna refectione denunciat? Septem quoque diebus omne hoc tempus euoluitur, & sæpe septenario numero perfectio designatur. Ille ergo ultimo conuiuio de præsentia ueritatis epulantur, qui nunc perfectionis studio terrena transcendunt, quos mundi huius amor non ligat: quibus etsi utcunque per tentamenta obstrepit, cœpta tamẽ eorum desideria non retundit. De hoc extremo conuiuio alias per Ioannem dicitur: Beati qui ad cœnam nuptiarum agni uocati sunt. Idcirco enim non ad prandium sed ad cœnam uocatos narrat, quia nimirum in fine diei conuiuium cœna est. qui ergo finito præsenti uitæ tẽpore, ad refectionem supernæ contemplationis ueniunt, non ad agni prandium, sed ad cœnam uocantur. Quæ uidelicet cœna hoc ultimo conuiuio exprimitur, cui septẽ discipuli adesse memorantur: quia illos ut diximus, tunc interna refectio reparat, qui pleni nunc septiformi gratia in amore spiritus anhelant. Hæc ergo nobiscum fratres agite, huius spiritus repleri præsentia desiderate. Quid uos sequi in futurum possit, ex præsenti perpendite. Pensate si hoc spiritu pleni estis, & nostis si ad illud conuiuium peruenire ualeatis. Quisquis nãque ille est quem nunc spiritus iste non reparat, profectò ab illa æterni conuiuii refectione ieiunat. Mementote quid de eodem spiritu Paulus dicat: Si quis spiritum Christi non habet, non est eius. quasi quidam titulus diuinæ possessionis est iste spiritus amoris. Nunquidnam spiritum Christi habet is cuius mentem odia dissipant, elatio inflat, ira usque ad diuisionem mentis exasperat, auaritia cruciat, luxuria eneruat? Pensate quis sit spiritus Christi. Profectò ille qui facit amicos & inimicos diligi, terrena despici, pro cœlestibus æstuari, carnem propter uitia conteri mentem a concupiscentiis frenari. Si ergo uultis uos cognoscere possessiones Dei, personam perpendite possessoris uestri. Ecce enim quod diximus, uoce ueridica Paulus clamat: Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius. ac si apertè dicat: Qui nunc Deo inhabitante non regitur, de diuinæ claritatis specie postmodum non lætatur. Sed nos tamen qui ad hæc quæ dicta sunt infirmamur, needum culmen perfectionis attingimus, in uia Dei quotidie sancti desiderii gressus ponamus. Consolatur nos ueritas, quæ per Psalmistam dicit: Imperfectum meum uiderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. Non omnino erit nobis noxia nostra imperfectio, si in Dei itinere constituti, & ad transacta non respicimus, & ad ea quæ restant transire festinamus. Nam qui imperfectorum desideria dignanter inflammat, hæc quandoque ad perfectionem roborat: per Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum Deo uiuit & regnat in unitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Ioan. 6 — Apoc. 19 — Rom. 8 — Ps. 138

Lectio

Lectio sancti Euangelii secundum Ioannem.

IN illo tempore, Maria stabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit se, & prospexit in monumentum. Et uidit duos angelos in albis sedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Iesu. Dicunt ei illi; Mulier, quid ploras? Dicit eis; Quia tulerunt Dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum. Hæc cum dixisset, conuersa est retrorsum, & uidit Iesum stantem, & nesciebat quia Iesus est. Dicit ei Iesus: Mulier, quid ploras? Quem quæris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei; Domine, si sustulisti eũ, dicito mihi ubi posuisti eum, & ego eũ tollam. Dicit ei Iesus: Maria. Conuersa illa, dixit ei: Rabboni, quod dicitur magister. Dicit ei Iesus; Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum. Vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meum & patrem uestrum, Deũ meum & Deum uestrum. Venit ergo Maria Magdalene annuncians discipulis; Quia uidi Dominũ, & hæc dixit mihi.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica sancti Ioãnis, quæ appellatur Constantiniana: Feria quinta Paschæ.

Homilia XXV.

MAria Magdalene quæ fuerat in ciuitate peccatrix, amando ueritatem, lauit lachrymis maculas criminis. Et uox ueritatis impletur, quia dicitur: Dimissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multũ. (*Luc. 7*) Quæ enim prius frigida peccando remanserat, postmodum amando fortiter ardebat. Nam postquã uenit ad monumentum,

A ibiq; corpus dominicum non inuenit, sublatum credidit, atque discipulis nunciauit. qui uenientes uiderunt, atque, ita esse ut mulier dixerat crediderunt. Et de eis protinus scriptum est: Abierunt ergo discipuli ad semetipsos. (*Ioan. 8*) ac deinde subiungitur: Maria autem stabat ad monumentum foris, plorans.] Qua in re pensandum est, huius mulieris mentem, quanta uis amoris accenderat, quæ à monumento domini etiam discipulis recedentibus non recedebat. Exquirebat quem non inuenerat, flebat inquirendo, & amoris sui igne B succensa, eius quem ablatum credidit, ardebat desiderio. Vnde contigit ut eum sola tunc uideret, quæ remanserat ut quæreret: quia nimirum uirtus boni operis, perseuerantia est. Et uoce ueritatis dicitur: Qui autem perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. (*Mat. 10 & 24*) Et præcepto legis cauda hostiæ in sacrificio iubetur offerri. (*Leuit. 3 Exo. 20*) In cauda quippe finis est corporis: & ille bene immolat, qui sacrificium boni operis usq; ad finem debitæ perducit actionis. Hinc Ioseph inter reliquos fratres talarem tunicam habuisse describitur. (*Gen. 37*) Tunica quip- C pe usque ad talum, est opus bonum usque consummationem. Maria ergo cum fleret, inclinauit se, & prospexit in monumentum. Certe iam monumentum uacuum uiderat, iam sublatum Dominum nunciauerat. Quid est quòd se iterum inclinat, iterum uidere desiderat? Sed amanti semel aspexisse non sufficit, quia uis amoris intentationem multiplicat inquisitionis. quę siuit ergo prius, & minimè inuenit: perseuerauit ut quæreret, unde & contigit ut inueniret. Actumq; est ut desideria dilata crescerent, & crescentia caperent quod D inuenissent. Hinc est enim quod de eodem sponsa Ecclesia in Canticis canticorum dicit: (*Can. 3*) In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea, quæsiui illum, & non inueni. Surgam, & circuibo ciuitatem, per uicos & plateas quæram quem diligit anima mea. Quæ delictum quoque inuentionis ingeminat, dicens: Quæsiui illum, & non inueni, Sed quia diu inuentio se non elongat, si inquisitio non desistat, adiungit: Inuenerunt me uigiles qui custodiunt ciuitatem. Num qué diligit anima mea uidistis? Paululum cũ pertransissem

transissem eos, inueni quem diligit anima mea. Dilectum nanque in lectulo quærimus, quando in præsentis uitæ aliquantula requie redemptoris nostri desiderio suspiramus. Per noctem quærimus: quia etsi iã in illo mens uigilat, tamen adhuc oculus caligat. Sed quid dilectum suum non inuenit, restat ut surgat & ciuitatem circumeat, id est, sanctam electorum Ecclesiam mente & inquisitione percurrat: per uicos eum & plateas quærat, id est, per angusta & lata gradiẽtes aspiciat: ut si quã inuenire in eis ualeat, eius uestigia exquirat: quia sunt non nulli etiam uitæ secularis, qui imitandum aliquid habeant de actione uirtutis. Quærentes autem nos uigiles inueniunt qui custodiunt ciuitatem: quia sancti patres qui Ecclesiæ statum custodiunt, bonis nostris studijs occurrunt, ut suo uel uerbo uel scripto nos doceant. Quos cùm paululum pertransimus, inuenimus quẽ diligimus: quia redemptor noster etsi humilitate homo inter homines, diuinitate tamen super homines fuit. Cùm ergo transeuntur uigiles, dilectus inuenitur: quia cùm prophetas & Apostolos infra ipsum esse conspicimus, illum qui natura Deus est, esse supra homines consideramus. Prius ergo non inueniendus quæritur, ut post inuentus strictius teneatur. Sancta enim desideria ut prædiximus, dilatione crescunt. Si autem dilatione deficiunt, desideria non fuerunt. Hoc amore arsit, quisquis ad ueritatem pertingere potuit. Hinc nanque Dauid ait: Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam & apparebo ante faciem Dei? Hinc nos admonet dicens: Quærite faciem eius semper. Hinc propheta ait: Anima mea desiderauit te in nocte, sed & spiritu meo in præcordijs meis de mane uigilabo ad te. Hinc iterum Ecclesia in Canticis Canticorũ dicit: Vulnerata charitate ego sum. Iustum quippe est, ut ex uisione medici pertingat ad salutem, quæ per æstum eius desiderij uulnus amoris portat in pectore. Hinc rursus ait: Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est. Mens nanque hominis, conditoris sui speciem non quærentis, male dura est: quia in semetipsa remanet frigida. At si ardere iam ex desiderio cœperit ad sequendum quẽ diligit, liquefacta per ignẽ

Psal. 41. *Ps. 104.* *Esa. 26.* *Cant. 4* *Cant. 5*

A amoris currit. Fit desiderio anxia, uilescũt in seculo cuncta quæ placebant, nihil est quòd extra cõditorem libeat, & quæ prius delectabant animum, fiunt postmodum uehementer onerosa. Nihil eius mœstitiam consolatur, quousque adhuc qui desideratur non aspicitur. Mœret mens, lux ipsa fastidio est: talique igne in mente decoquitur rubigo culpæ, & succensus animus quasi auri more, quia per usum speciem perdidit, per incendium clarescit. Ista itaque quæ sic amat, quæ se ad monumentum q͞d perspexerat, iterum inclinat: uideamus quo fructu uis amoris in ea ingeminat opus inquisitionis. Sequitur: Vidit duos angelos in albis sedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Iesu.] Quid est quòd in loco dominici corporis duo angeli uidentur, unus ad caput, atque alius ad pedes sedens, nisi quia Latina lingua angelus nuncius dicitur: & ille passione sua nunciandus erat, qui & Deus est ante secula, & homo in fine seculorum? Quasi ad caput sedet angelus, cùm per apostolum Ioannem prædicatur: quia in principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Et quasi ad pedes sedet angelus, cùm dicit: Verbum caro factum est: & habitauit in nobis. Possumus etiam per duos angelos duo testamenta cognoscere: unum prius, & aliud sequens. Qui uidelicet angeli per locum dominici corporis sibimet sunt coniuncti: quia nimirum utraque testamenta dum pari sensu incarnatum & mortuum, ac resurrexisse Dominum denunciant, quasi testamentum prius ad caput, & testamentum posterius ad pedes sedet. Vnde & duo cherubin quæ propiciatorium tegunt, sese inuicem aspiciunt uersis uultibus in propiciatorium. Cherubin quippe plenitudo scientiæ dicitur. Et quid per duo cherubin, nisi utraque testamenta signantur? Quid uerò per propiciatorium, nisi incarnatus Dominus figuratur? De quo Ioannes ait: Ipse est enim propitiatio pro peccatis nostris. Et dum testamentum uetus hoc faciendum denunciat, quod testamentum nouum de Domino factum clamat, quasi utraque cherubin se inuicem aspiciunt, dum uultus in propiciatorium uertunt: quia dum inter se positum

Ioan. 1. *Exod. 25* *1. Ioan. 2*

positum incarnatum Dominum uident, à suo aspectu non discrepant, quæ dispensationis eius mysterium concorditer narrant. Requirunt Mariam angeli dicentes: Mulier quid ploras?] Et dicit eis: Quia tulerunt Donum meum, & nescio ubi posuerunt eum.] Ipsa nanque sacra elo quia quæ in nobis lachrymas amoris excitant, easdem lachrymas consolantur, dum nobis redemptoris nostri speciem promittunt. Sed notandum iuxta historiam est ꝙ mulier non ait: Tulerunt corpus Dñi mei: sed, Tulerunt Dñm meũ. Vsus nanq; sacri eloquij est, ut aliquando ex parte totũ aliqñ uero ex toto partem significet. Ex parte etenim totum signat: sicut de Iacob filijs scriptum est: Quia descendit Iacob in Aegyptum in animabus septuaginta. Neque enim in Aegyptum animæ sine corporibus descenderunt, sed per solam animam totus homo significatur, quia ex parte totum exprimitur. Et solum dominicum corpus in monumento iacuerat, & Maria non corpus Domini sed sublatum Dominum quærebat, uidelicet ex toto significans partē. Hæc cùm dixisset, conuersa retrorsum uidit Iesum stantem: nesciebat quia Iesus esset.] Notandum quòd Maria quæ adhuc de Domini resurrectione dubitabat, retrorsum conuersa est ut uideret Iesum: quia uidelicet per eandem dubitationem suam quasi tergum in Domini faciem miserat, quē resurrexisse minime credebat. Sed quia amabat & dubitabat, uidebat, & non agnoscebat, eumque illi & amor ostenderat, & dubietas abscondebat. Cuius adhuc ignorantia exprimitur, cùm infertur: Et nesciebat quia Iesus esset. Qui dixit ei: Mulier quid ploras? Quem quæris?] Interrogatur doloris causa ut augeatur desiderium, quatenus cùm nominaret quem quæreret, in amore eius ardentius æstuaret. Illa existimans quia hortulanus esset, dixit ei: Domine si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum: & ego eum tollam.] Forsitan nec errando hæc mulier errauit, quæ Iesum hortulanũ credidit. An non spiritaliter hortulanus erat, qui in eius pectore per amoris sui semina, uirtutum uirentia plantabat. Sed quid est quòd uiso eo quem hortulanum credidit, cui needum dixerat quem quærebat, ait: Domine, si tu sustulisti eum? Quasi enim iam dixisset, ex cuius desiderio plangeret, eum dixit quem non dixerat. Sed uis amoris hoc agere solet in animo, ut quem ipse semper cogitat, nullum alium ignorare credat. Rectè & hæc mulier quem quærit, non dicit: & tamen dicit, Si tu sustulisti eum: quia alteri non putat incognitum, quem sic ipsa continuo plangit desiderio. Dicit ei Iesus: Maria.] Postquam eam communi uocabulo appellauit ex sexu, & agnitus non est, uocat eam ex nomine. Ac si ei apertè dicat: Recognosce eum à quo recognosceris. Perfecto quoque uiro dicitur: Noui te ex nomine: quia homo commune omnium nostrum uocabulum est, Moyses uerò proprium, cui rectè dicitur: quia ex nomine scitur. ac si apertè Dominus dicat: Non te generaliter ut cæteros, sed specialiter scio. Maria ergo quia uocatur ex nomine recognoscit authorem: atque eum protinus rabboni, id est magistrum uocat: quia & ipse erat qui quærebatur exterius, & ipse qui eam interius ut quæreret, docebat. Iam uerò ab Euangelista non subditur, quid mulier fecit, sed ex eo innuitur quod audiuit. Cui dicitur: Noli me tangere. Nondum enim ascendi ad patrem meum.] In his nanque uerbis ostenditur quòd Maria amplecti uoluit eius uestigia, quem recognouit. Sed ei magister dicit: Noli me tangere.] Non quia post resurrectionem Dominus tactum renuit fœminarum, cùm de duabus ad sepulchrum eius uenientibus scriptum sit: Accesserunt, & tenuerunt pedes eius. Sed cur tangi non debeat, ratio quoque additur cùm subinfertur: Nondum enim ascen di ad patrem meum.] In corde etenim nostro tunc Iesus ad patrem ascendit cùm æqualis creditur patri. Nam quisquis eum æqualem patri non credidit, adhuc in eius pectore ad patrem Dominus non ascendit. Ille ergo Iesum ueraciter tangit, qui patri filium coæternum credit. In corde etenim Pauli iam ad patrem Iesus ascenderat cùm idem Paulus dicebat: Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualem Deo. Vnde Ioannes quoque redemptorem nostrum manu fidei tetigit, qui ait: In principio erat uerbum, & uerbum

Marginalia: Gen. 46. — Exod. 33 — Mat. 28 — ad Phi. 2 — Ioan. 1 — A, B, C, D

bum erat apud Deum, & Deus erat uerbū. Hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt. Tangit ergo Dominum, qui eum patri æternitate substantiæ æqualem credit. Sed fortasse aliquis tacita quæstione pulsatur, quomodo filius patri esse ęqualis possit. Qua in re humana natura quod admirando comprehendere non ualet, restat ut hoc sibi esse credibile ex admiratione alia sciat. Habet nanque quod ad hæc sibi sub breuitate respōdeat. Constat enim quia ipse creauit matrem, in cuius uirgineo utero ex humanitate crearetur. Quid ergo mirum si æqualis est patri, qui prior est matre? Paulo quoque attestante didicimus Christum Dei uirtutem, & Dei sapientiam. Qui ergo filium minorem putat, patri specialiter derogat, cuius sapientiam esse ei inæqualem fatetur. Quis etenim homo potens æquanimiter ferret, si quis ei diceret: Magnus quidem es, sed tamen sapientia tua te minor est? Ipse quoque Dominus dicit: Ego & pater unum sumus. Et rursus ait: Pater maior me est. De quo etiam scriptum est, quia subditus erat parentibus suis. Quid ergo mirum si ex humanitate sua minorem se patre asserit in cęlo, ex qua subiectus erat etiam parentibus in terra? Ex qua humanitate nunc Mariæ dicitur: Vade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meum, & patrem uestrum: Deum meum, & Deum uestrum.] Cùm meum dicat & uestrum, cur non communiter dicit nostrum? Sed indistinctè loquens indicat, quia eundem patrem & Deum dissimiliter habeat ipse quàm nos. Ascendo ad patrem meum, uidelicet per naturam: & patrem uestrum, per gratiam. Ad Deum meum, quia descendi: ad Deum uestrum, quia ascendetis. quia enim & ego homo, Deus mihi est: quia uos ab errore liberati, Deus est uobis. Distinctè ergo mihi pater & Deus est: quia quem ante secula Deum genuit, hominem in fine seculorum me mecum creauit. Venit Maria Magdalena annucians discipulis, quia uidi Dominum, & hæc dixit mihi.] Ecce humani generis culpa ibi absciinditur, unde processit. Quia enim in paradiso mulier uiro propinauit mortem, a sepulchro mulier uiris annunciauit uitam. Et dicta sui uiuificatoris narrat, quæ mortiferi serpentis uerba narrauerat. Ac si humano generi non uerbis Dominus, sed rebus dicat: De qua manu uobis illatus est potus mortis, de ipsa suscipite poculum uitæ. Hæc de expositione lectionis Euangelicæ succinctè transcurrimus: nunc opitulante eodem de quo loquimur Domino, & resurrectionis eius gloriam, & pietatis eius uiscera consideremus. Citius enim a morte uoluit resurgere, ne nostra diu anima in infidelitatis morte remaneret. Vnde bene quoque per Psalmistam dicitur: De torrente in uia bibet, propterea exaltabit caput. In humano quippe genere, ab ipso mundi initio torrens mortis effluxerat: sed de hoc torrente Dominus in uia bibit, quia mortem in transitu gustauit. Atque ideo exaltauit caput: quia hoc quod moriendo in sepulchro posuit, resurgendo super angelos eleuauit. Et inde antiquum hostem in æternum perculit, unde sæuire contra se manus persequentium temporaliter permisit. Quod aperte Dominus beato Iob indicat dicens: Nunquid capies leuiathan hamo? Per Leuiathan quippe, quod additamentum eorum dicitur, uetus ille deuorator humani generis designatur. Qui dum se diuinitatem homini addere spopondit, immortalitatem sustulit. Qui præuaricationis quoque culpam quam primo homini propinauit, dum se sequentibus pessima persuasione multiplicat, pœnas eis sine cessatione coaceruat. In hamo autem esca ostenditur, aculeus occultatur. Hunc ergo pater omnipotens hamo cepit, quia ad mortem illius unigenitum filium incarnatum misit, in quo & caro passibilis uideri posset, & diuinitas impassibilis uideri non posset. Cumque in eo serpens iste per manus persequentium escam corporis momordit, diuinitatis illum aculeus perforauit. Prius uero eum in miraculis Deum cognouerat, sed de cognitione sua ad dubitationem cecidit, quando hunc passibilem uidit. Quasi hamus ergo fauces glutientis tenuit, dum in illo esca carnis patuit, quam deuorator appeteret, & diuinitatis passionis tempore latuit quæ necaret. In hamo ergo eius incarnationis captus est: quia dum in illo appetiit escam corporis, transfixus est aculeo diuinitatis.

Ibi

[Marginalia: 1. Co. 1; Io. 10. 14; Ps. 109; Iob 40; section letters A, B, C, D]

tatis. Ibi quippe inerat humanitas, quæ ad se deuoratorem duceret. Ibi diuinitas, quæ perforaret. Ibi aperta infirmitas, quæ prouocaret. Ibi occulta uirtus, quę raptoris faucem transfigeret. In hamo igitur captus est: quia inde interijt, unde momordit. Et quos tenebat mortales, iure perdidit: quia eum in quo ius non habuit, morte appetere immortalem pręsumpsit. Hinc est etiam quòd hæc ipsa de qua loquimur Maria uiuit: quia ille pro humano genere qui morti nihil debebat, occubuit. Hinc est quòd nos quotidie ad uitam post culpas reuertimur: quia ad pœnam nostram conditor sine culpa descendit. Ecce iam antiquus hostis ea quæ de humano genere cœperat spolia amisit, supplantationis suæ uictoriā perdidit. Quotidie peccatores ad ueniam ueniendo, à sua potestate recedunt, quotidie de eius faucibus redemptoris manu rapiuntur. Vnde bene quoque ad beatum Iob uoce dominica iterum dicitur: Aut armilla perforabis maxillam eius? Armilla ubi ponitur, ambiendo constringit. Quid ergo per armillam, nisi circumplectens nos diuina misericordia designatur? Quæ leuiathan istius maxillam perforat, dum nobis post perpetrata quæ prohibuit, adhuc pœnitentiæ remedium ostendit. Armilla Dominus maxillam leuiathan perforat: quia ipse ineffabili misericordiæ suæ potentia, sic malitiæ antiqui hostis obuiat, ut aliquando eos etiam quos iam cepit amittat. Et quasi ab ore illius cadunt, qui post perpetratas culpas ad innocentiam redeunt. Quis enim ore illius semel raptus, maxillam eius euaderet, si perforata non esset? An non in ore Petrum tenuit cum negauit? An non in ore Dauid tenuit, cum in tantam se luxuriæ uoraginē mersit? Sed dum ad uitam uterque per pœnitentiam redijt, leuiathan iste eos aliquo modo quasi per maxillæ suæ foramen amisit. Per foramen ergo maxillæ ab eius ore subtracti sunt, qui post perpetrationem tantæ nequitiæ, pœnitendo redierunt. Quis autem hominum leuiathan istius os euadat, ut illicita nulla committat? Sed hinc cognoscamus, quantum redemptori humani generis debitores simus, qui non solum nos in ore leuiathan ire prohibuit, sed ab ore eius redire concessit. Qui spem peccatori non abstulit: quia maxillam eius, ut euadendi uiam tribueret, perforauit, ut saltem post morsum fugiat, qui incautus prius cauere noluit ne morderetur. Vbique ergo nobis occurrit superna medicina: quia & dedit homini præcepta ne peccet, & tamen peccanti dedit remedia ne desperet. Vnde cauendum summopere est, ne quis delectatione peccati leuiathan istius ore rapiatur, & tamen si raptus fuerit, non desperet: quia si peccatum perfectè lugeat, adhuc foramen in maxilla eius inuenit, per quod euadat. Adest testis diuinæ misericordiæ, hæc ipsa de qua loquimur Maria, de qua Pharisæus dum pietatis fontem uellet obstruere, dicebat: Hic si esset propheta, sciret utique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est. Sed lauit lachrymis maculas cordis & corporis, & redemptoris sui uestigia tersit, quę sua itinera praua dereliquit. Sedebat ad pedes Iesu, uerbumque de ore illius audiebat. Viuenti adhæserat, mortuum quærebat. Viuentem reperit, quem mortuum quæsiuit. Tantumque apud eum locum gratiæ inuenit, ut hunc ipsis quoque Apostolis, eius uidelicet nuncijs, ipsa nunciaret. Quid itaque fratres, quid in hac re debemus aspicere, nisi immensam misericordiam conditoris nostri? qui nobis uelut in signo ad exemplum pœnitentiæ posuit eos quos per pœnitentiam uiuere post lapsum fecit. Perpendo enim Petrum, considero latronem, aspicio Zacchæum, intueor Mariam: & nihil in his aliud uideo, nisi ante oculos nostros posita spei & pœnitentiæ exempla. Fortasse enim in fide lapsus est aliquis, aspiciat Petrum, qui amare fleuit, quòd timide negauerat. Alius contra proximum suum in malitia crudelitatis exarsit, aspiciat latronem, qui & in ipso mortis articulo ad uitæ præmia pœnitendo peruenit. Alius auaritiæ æstibus anhelans, aliena diripuit, aspiciat Zacchæum, qui si quid alicui abstulit, quadruplum reddidit. Alius libidinis igne succensus, carnis munditiam perdidit, aspiciat Mariam, quæ in se amorem carnis, igne diuini amoris excoxit. Ecce omnipotens Deus ubique oculis nostris quos imitari debeamus obijcit, ubique exempla suæ misericordiæ

Marginalia: Mat. 26; 1. Re. 2.; Luc. 7; Mat. 26; A; B; C; D

cordiæ opponit. Mala ergo iam displiceāt, uel experta. Libenter obliuiscitur omnipotens Deus quòd nocentes fuimus, paratus est pœnitentiam nostram nobis ad innocentiam deputare. Inquinati post aquas salutis, renascamur ex lachrymis. Itaque iuxta primi pastoris uocem, sicut modò geniti infantes, lac concupiscite. Redite ergo paruuli filii ad sinum matris uestræ æternæ sapientiæ, sugite larga ubera pietatis Dei, transacta plangite, imminentia uitate. Redemptor noster momentaneos fletus nostros æterno consolabitur gaudio, qui uiuit & regnat cum Deo patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

1. Pet. 2

Lectio sancti Euangelii secundum Ioannem.

Ioan. 20.

IN illo tempore: Cum esset sero die illa una sabatorum, & fores essent clausæ ubi erant discipuli cōgregati, propter metum Iudæorum, uenit Iesus & stetit in medio eorum, & dixit eis: Pax uobis. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus & latus, Gauisi sunt ergo discipuli, uiso domino. Dixit ergo eis iterum: Pax uobis. Sicut misit me pater, & ego mitto uos. Hæc cum dixisset, insufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum. Quorū remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Thomas autem unus de duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando uenit Iesus. Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi uidero in manibus eius fixuram clauorum: & mittam digitum meum in locum clauorum: & mittam manum meam in latus eius, non credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit eis: Pax uobis. Deinde dixit Thomæ: Infer digitum tuū A huc, & uide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus. Dixit ei Iesus: Quia uidisti me Thoma credidisti, beati qui non uiderunt, & crediderūt. Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ nō sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt ut credatis quia Iesus est filius Dei: & ut credentes uitā B habeatis in nomine eius.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica beati Ioannis quæ dicitur Constantiniana, in octauis Paschæ.

Homilia XXVI.

PRima lectionis huius Euangelicæ quæstio animum pulsat: quomodo post resurrectionem corpus dominicum uerum C fuit, quod clausis ianuis ad discipulos ingredi potuit. Sed sciendum nobis est q̄ diuina operatio si ratione comprehenditur, non est admirabilis. Nec fides habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Sed hæc ipsa nostri redemptoris opera, quæ ex semetipsis comprehendi nequaquam possunt, ex alia eius operatione pensanda sunt, ut rebus mirabilibus fidem præbeant facta mirabiliora. Illud enim corpus Domini intrauit ad discipulos ianuis clausis, quod uidelicet ad humanos oculos per natiuitatem suam clau D so exijt utero uirginis. Quid ergo mirum si clausis ianuis post resurrectionem suam in æternum iam uicturus intrauit: qui moriturus ueniens, non aperto utero uirginis exiuit? Sed quia ad illud corpus eius quod uideri poterat, fides intuentium dubitabat, ostendit eis protinus manus & latus: palpandam carnem præbuit, quam clausis ianuis introduxit. Qua in re duo mira, & iuxta humanam rationem sibi ualde contraria ostendit: dum post resurrectionem suam corpus suum incorruptibile, & tamen palpabile demonstrauit. Nam

& corrum-

& corrumpi necesse est quod palpatur, & palpari non potest quod non corrumpitur. Sed miro modo atque inæstimabili, redemptor noster & incorruptibile post resurrectionem, & palpabile corpus exhibuit? ut monstrando incorruptibile, inuitaret ad præmium, & præbendo palpabile, formaret ad fidem. Et incorruptibilem se ergo & palpabilem demonstrauit: ut profectò esse post resurrectionem ostenderet corpus suum & eiusdem naturæ, & alterius gloriæ. Dixit eis: Pax uobis. Sicut misit me pater, & ego mitto uos.] id est, Sicut misit me pater Deus Deum, & ego mitto uos homo homines. Pater filium misit: qui hunc pro redemptione generis humani incarnari constituit. Quem uidelicet in mundum uenire ad passionem uoluit, sed tamen amauit filium quem ad passionem misit. Electos uerò Apostolos Dominus non ad mundi gaudia: sed sicut ipse missus est, ad passiones in mundum mittit. Quia ergo & filius amatur à patre, & tamen ad passionem mittitur: ita & discipuli à Domino amantur, qui tamen ad passionem mittuntur in mundum. Itaque rectè dicitur: Sicut misit me pater, & ego mitto uos: id est, Ea uos charitate diligo, cum inter scandala persecutorum mitto: qua me charitate pater diligit, quem uenire ad tolerandas passiones fecit. quamuis mitti etiam iuxta naturam diuinitatis possit intelligi. Eo enim ipso à patre filius mitti dicitur, quo à patre generatur. Nam sanctum quoque Spiritum, qui cum sit coæqualis patri & filio non tamen incarnatus est, eisdem se filius mittere perhibet dicens: Cum uenerit paracletus quem ego mittam uobis à patre. Si enim mitti solummodo incarnari deberet intelligi: sanctus proculdubio Spiritus nullo modo diceretur mitti, qui nequaquam incarnatus est. Sed eius missio ipsa processio est, qua de patre procedit & filio. Sicut itaque spiritus mitti dicitur, quia procedit: ita & filius non incongrue mitti dicitur, quia generatur. Hæc autem cum dixisset insufflauit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum.] Quærendum nobis est, quid est quod Spiritum sanctum Dominus noster & semel dedit in terra consistens, & semel cœlo præsidens? Neque enim alio in loco datus Spiritus sanctus apertè monstratur, nisi nunc cum per insufflationem percipitur, & postmodum cũ de cœlo ueniens, in linguis uariis demonstratur. Cur ergo prius in terra discipulis datur, postmodum de cœlo mittititur, nisi quòd duo sunt præcepta charitatis: dilectio uidelicet Dei, & proximi? In terra datur spiritus, ut diligatur proximus. E cœlo datur spiritus, ut diligatur Deus. Sicut ergo una est charitas & duo præcepta: ita unus spiritus & duo data. Prius à consistente Domino in terra, postmodum è cœlo: quia in proximi amore discitur, qualiter perueniri debeat ad amorem Dei. Vnde & idem Ioannes dicit: Qui non diligit fratrem suum quem uidet, Deum quem non uidet, quomodo potest diligere? Et antè quidem discipulorum mentibus idem Spiritus sanctus inerat ad fidem, sed tamen manifesta datione non nisi post resurrectionem datus est. Vnde & scriptum est: Nondum erat spiritus datus: quia Iesus nondum fuerat glorificatus. Vnde etiam per Moysen dicitur: Suxerunt mel de petra, & oleum de firma petra. Neque enim quicquam tale iuxta historiam legitur, si tota testamenti ueteris series recenseatur. Nusquam de petra mel, nusquam oleum ille populus suxit. Sed quia iuxta Pauli uocem, Petra erat Christus: mel de petra suxerunt, qui eiusdem redemptoris nostri facta & miracula uiderunt. Oleum uerò de firma petra suxerunt: quia effusione sancti Spiritus post resurrectionem eius ungi meruerunt. Quasi ergo infirma petra mel dedit, quando adhuc mortalis dominus miraculorum suorum dulcedinem discipulis ostendit. Sed firma petra oleum fudit: quia post resurrectionem suam factus iam impassibilis, per afflationem spiritus donum sanctæ unctionis emanauit. De hoc oleo per prophetam dicitur: Computrescet iugum à facie olei. Sub iugo quippe tenebamur dæmoniacæ dominationis, sed uncti sumus oleo Spiritus sancti. Et quia nos gratia libertatis unxit, dominationis dæmoniacæ iugum putruit, Paulo attestante, qui ait: Vbi spiritus Domini, ibi libertas. Sciendũ uerò est quòd hi qui prius Spiritũ sanctum

Marginal notes: Ioan. 15; 1 Ioan. 4; Ioan. 7; Deut. 32; 1. Cor. 10; Esa. 10; 2. Cor. 3

ctum habuerunt, ut & ipsi innocenter uiuerent, & in prædicatione quibusdam prodessent: idcirco hunc post resurrectionem Domini patenter acceperunt, ut prodesse non paucis, sed pluribus possent. Vnde & in hac ipsa datione spiritus dicitur: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.] Libet intueri, illi discipuli ad tanta onera humilitatis uocati, ad quantum culmen gloriæ sint perducti. Ecce non solum de semetipsis securi fiunt, sed etiam alienæ obligationis potestatem relaxationis accipiunt: principatumq; superni iudicij sortiuntur, ut uice Dei, quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent. Sic sic eos à Deo decebat erigi, qui tãtum pro Deo consenserant humiliari. Ecce qui districtum Dei iudicium metuunt, animarum iudices fiunt: & alios damnant uel liberant, qui semetipsos damnari metuebant. Horum profecto nunc in Ecclesia episcopi locum tenent. Ligandi atque soluendi authoritatem suscipiunt, qui gradũ regiminis sortiuntur. Grandis honor, sed graue pondus istius est honoris. Durum quippe est ut qui nescit tenere moderamina uitæ suæ, iudex uitæ fiat alienæ. Et plerunque contingit ut hic iudicij locum teneat, cui ad locum uita minime concordat. Ac proinde sæpe agitur ut uel damnet immeritos, uel alios ipse ligatus soluat. Sæpe in soluendis ac ligandis subditis suæ uoluntatis motus, non autem causarum merita sequitur. Vnde fit ut ipsa hac ligandi & soluendi potestate se priuet, qui hanc pro suis uoluntatibus & non pro subiectorum moribus exercet. Sæpe fit ut erga quemlibet proximum odio uel gratia moueatur pastor. Iudicare autem de subditis digne nequeunt, qui in subditorum causis sua uel odia uel gratiam sequuntur. Vnde recte per prophetam dicitur: Mortificabant animas quæ non moriuntur, & uiuificabant animas quæ non uiuunt. Non morientem quippe mortificat, qui iustum damnat. Et non uicturum uiuificare nititur, qui reum à supplicio absoluere conatur. Causæ ergo pensandæ sunt, & tunc ligandi atque soluendi potestas exercenda. Videndum est: quæ culpa, aut quæ sit pœnitentia secuta post culpam: ut quos

A omnipotens Deus per compunctionis gratiam uisitat, illos pastoris sententia absoluat. Tunc enim uera est absolutio præsidentis, cum æterni arbitrium sequitur iudicis. Quod bene quatriduani mortui resuscitatio illa significat, quæ uidelicet demonstrat, quia prius mortuum Dominus uocauit & uiuificabit dicens: Lazare ueni foras: & postmodum is qui uiuens egressus fuerat, à discipulis est solutus, sicut scriptum est: Cumque egressus esset qui fuerat ligatus institis, tunc dixit discipulis: Soluite eum, & sinite abire. Ecce illum discipuli iam uiuentem soluunt, quem magister resuscitauerat mortuum. Si enim discipuli Lazarum mortuum soluerent, fœtorem magis ostenderet quàm uirtutem. Ex qua consideratione intuendum est, quod illos nos debemus per pastoralem authoritatem soluere, quos amorem nostrum cognoscimus per suscitantem gratiam uiuificare? Quæ nimirum uiuificatio ante operationem rectitudinis, in ipsa iam cognoscitur confessione peccati. Vnde & huic ipsi mortuo Lazaro nequaquam dicitur, Reuiuisce: sed, Veni foras, Omnis quippe peccator dum culpam suam intra conscientiam abscondit, introrsum latet, in suis penetralibus occultatur. Sed mortuus uenit foras, cum peccator nequitias suas sponte confitetur. Lazaro ergo dicitur, Veni foras. ac si aperte cuilibet mortuo in culpa diceretur: Cur reatum tuum intra conscientiam abscondis? Foras iam per confessionem egredere, qui apud te interius per negationem lates. Veniat itaque foras mortuus, id est, culpã confiteatur peccator. Veniente m uero foras soluãt discipuli, ut pastores Ecclesiæ ei pœnam debeant amouere quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit. Hæc de solutionis ordine breuiter dixerim, ut sub magno moderamine pastores Ecclesiæ uel soluere studeant uel ligare. Sed utrum iuste an iniuste obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est: ne is qui subest, & cum iniuste forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo uel absoluere indiscrete timeat uel ligare. Is autem qui sub manu pastoris est, ligari timeat uel iniuste: nec pastoris sui iudicium temere reprehendat,

Ioan. 11.

B

C

D

dat, ne & si iniuste ligatus est, ex ipsa tumi A dæ reprehensionis superbia, culpa quæ nõ erat, fiat. Sed qui hæc breuiter per excessum diximus, ad expositionis ordinem redeamus. Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Dydimus, non erat cum eis quando uenit Iesus.] Iste unus discipulus defuit, reuersus quod gestum est, audiuit, audita credere renuit. Venit iterum Dominus, & non credenti discipulo latus palpandum præbuit, manus ostendit, & ostensa suorum cicatrice uulnerum infidelitatis illius uulnus sanauit. Quid fratres charissimi, quid inter hæc anima diuertitis? B Nunquid casu gestum creditis, ut electus ille discipulus tunc deesset, post autẽ ueniens audiret, audiens dubitaret, dubitans palparet, palpans crederet? Non hoc casu, sed diuina dispensatione gestum est. Egit nanque miro modo superna clementia, ut discipulus ille dubitans, dum in magistro suo uulnera palparet carnis, in nobis uulnera sanaret infidelitatis. Plus enim nobis Thomæ infidelitas ad fidem, quàm fides credentium discipulorum profuit: quia dum ille ad fidem palpando reducitur, nostra mens, omni dubitatione postposita, C in fide solidatur. Sic quippe discipulum Dominus post resurrectionem suam dubitare permisit, nec tamen in dubitatione deseruit: sicut ante natiuitatem suam habere Mariam sponsum uoluit, qui tamen ad eius nuptias non peruenit. Nam ita factus est discipulus dubitans & palpans, testis ueræ resurrectionis: sicut sponsus matris fuerat custos integerrimæ uirginitatis. Palpauit autem, & exclamauit: Dominus meus, & Deus meus. Dicit ei Iesus; Quia uidisti me, credidisti.] Cum Paulus apostolus dicat: Est autem fides sperandarum D substantia rerum, argumentum non apparentium: profectò liquet, quia fides illarũ rerum argumentum est quæ apparere non possunt. Quæ ætenim apparent, iam fidẽ non habent, sed agnitionem. Dum ergo uidit Thomas, dum palpauit, cur ei dicitur: Quia uidisti me, credidisti? Sed aliud uidit, aliud credidit. A mortali quippe homine diuinitas uideri non potuit. Hominem ergo uidit, & Deum confessus est dicens: Dominus meus, & Deus meus, Videndo ergo credidit, qui considerando uerum hominem, hunc Deum quem uidere non poterat, exclamauit. Lætificat ualde quod sequitur: Beati qui non uiderunt, & crediderunt.] In qua nimirum sentẽtia nos specialiter signati sumus, qui eum quẽ carne non uidimus, mente retinemus. Nos signati sumus: sed si fidem nostram operibus sequimur. Ille etenim uerè credit, qui exercet operando quod credit. Quo contrà, de his qui fidem nominetenus retinẽt Paulus dicit: Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Hinc Iacobus ait: Fides sine operibus mortua est. Hinc ad beatum Iob de antiquo hoste generis humani Dominus dicit: Absorbebit fluuium, & nõ mirabitur: & habet fiduciam ꝙ influat Iordanis in os eius. Quis etenim per fluuium designatur, nisi humani generis fluxus? Quod uidelicet genus ab ortu ad finem defluit: & quasi aquæ more, usque ad competentem terminum ex carnis liquore percurrit. Quid per Iordanem, nisi baptizatorum forma signatur? Quia enim in Iordanis flumine ipse autor redemptionis nostræ baptizari dignatus est, rectè Iordanis nomine, eorum multitudo exprimitur, qui intra sacramentum baptismatis cõtinentur. Antiquus ergo hostis generis humani fluuium absorbuit: quia a mundi origine usque ad redemptoris aduentum, uix paucis electis euadentibus, in uentrem suę malitiæ genus humanum traxit. De quo rectè dicitur: Absorbebit fluuium, & non mirabitur: quia pro magno non habet, cũ infideles rapit. Sed graue est ualde quod subditur: Et habet fiduciã ꝙ influat Iodarnis in os eius: quia postquã infideles quosque a mundi origine rapuit, adhuc se posse decipere etiam fideles præsumit. Nam ore pestiferæ persuasionis eos quotidie deuorat: in quibus a confessione fidei reproba uita discordat. Hoc ergo fratres charissimi tota intentione pertimescite. Hoc apud nos sollicita mente cogitate. Ecce paschalia solemnia agimus, sed ita uiuendũ est nobis, ut peruenire ad æterna festa mereamur. Transeunt cuncta quæ temporaliter festiua celebrantur. Curate qui his solennitatibus interestis, ne ab æterna solennitate separemini. Quid prodest interesse festis hominum, si deesse contingat festis angelorum? Vmbra uenturę solenita-

Heb. 11. *ad Tit. 1* *Iac. 2* *Iob 40*

lennitatis est solennitas præsens. Idcirco A hanc annue agimus, ut ad illam quæ non est annua sed continua perducamur. Cum hæc statuto tempore geritur, ad illius desiderium memoria nostra refricatur. Frequentatione ergo gaudij temporalis, ad æterna gaudia mens incalescat & feruear: ut ex ueritate lætitia perfruatur in patria, quod de umbra gaudii meditatur in uia. Vitam ergo uestram fratres moresq; componite. Is qui mitis resurrexit ex morte, quàm districtus in indicio ueniat, præuidete. Certe in die tremendi examinis sui, cum angelis, cum archangelis, cum thronis, cum dominationibus, cum principatibus & potestatibus apparebit: cœlis ac terris ardentibus, cunctis uidelicet elementis in sui obsequii terrore commotis. Hūc ergo tanti prauoris iudicem ante oculos ponite. Hunc uenturum timete: ut hunc cum uenerit, non timidi, sed securi uideatis. Timēdus ergo est, ne timeatur. Terror eius nos ad usum bonæ operationis exerceat: metus illius uitam nostram à prauitate compescat. Mihi fratres credite, quia tanto tunc erimus securi de eius præsentia, quanto nunc esse satagimus suspecti de culpa. Certe si aliquis uestrum cum suo aduersario causam dicturus in meo iudicio, die crastino esset exhibendus: totam fortasse noctem insomnem duceret, quid sibi dici posset, quid obiectionibus responderet, secum sollicita & æstuante mente uersaret: ne me inueniret asperum, uehemēter metueret: ne apud me appareret noxius, formidaret. Et quis aut quid ego? nimirum non longe post futurus post hominem uermis, atque post uermem puluis. Si ergo tanta cura pertimescitur iudicium pulueris: qua intentione cogitandum est, qua formidine prouidendum, tantæ iudicium maiestatis? Sed quia sunt nonnulli qui de resurrectione carnis incerti sunt: & hanc tunc rectius docemus, si etiam cordium uestrorum quæstionibus occultis occurrimus: pauca nobis de ipsa resurrectionis fide loquenda sunt. Multi etenim de resurrectione dubitantes, sicut & nos aliquando fuimus, dum carnem in putredinem, ossaque in puluerem redigi per sepulchra conspiciunt: reparari ex puluere carnem & ossa diffidunt. Sicque apud se quasi ratiocinantes dicunt: Quando ex puluere homo reducitur: quando agitur ut cinis animetur? Quibus breuiter respondens: quia longe minus est Deo reparare quod fuit, quàm creasse quod non fuit. Aut quid mirum si hominē ex puluere reficit, qui simul omnia ex nihilo creauit: Mirabilius nanque est cœlum & terram ex nullis existentibus cōdidisse, quàm ipsum hominem ex terra reparare. Sed cinis attenditur, & in carnem redire posse desperatur: & diuinæ operationis uirtus comprehendi quasi ex ratione quæritur. B Qui scilicet hæc idcirco in suis cogitationibus dicunt: quia eis quotidiana Dei miracula ex assiduitate uiluerunt. Nam ecce in uno grano paruissimi seminis latet tota quæ nascitura est arboris moles. Constituamus nanque ante oculos cuiuslibet arboris miram magnitudinem. Cogitemus unde oriendo cœpit, quæ ad tātam molem crescendo peruenit. Inuenimus proculdubio eius originem paruissimū semen. Consideremus nunc ubi in illo paruo grano seminis latet fortitudo ligni, asperitas corticis, saporis, odorisq; magnitudo, ubertas C fructuum, uiriditas foliorum. Contrectatum nanque seminis granum non est ualidū. Vnde ergo processit ligni duritia? Non est asperum, unde asperitas corticis erupit? Non est saporum, unde sapor in fructibus? Olfactum nil redolet, unde odor in fructibus fragrat? Nil in se uiride ostendit, unde foliorum uiriditas exiuit: Cuncta ergo in semine simul latent: quæ tamen nō simul ex semine prodeunt. Ex semine quippe producitur radix: ex radice procedit uirgultum: ex uirgulto oritur fructus: ex fructu etiam producitur semen. Addamus D ergo quia & semen latet in semine. Quid igitur mirum, si ossa, neruos, carnem, capillosq; reducat ex puluere: qui lignum, fructus, folia, in magna mole arboris ex paruo quotidie semine restaurat: Cum ergo dubitans animus de resurrectionis potentia rationem quærit, earum rerum ei quæstiones inferendæ sunt, quæ & incessanter fiunt, & tamen ratione comprehendi nequaquam possunt: ut dum non ualet ex uisione rei penetrare quod conspicit, de promissione diuinę potentiæ credat quod audit. Illa ergo nobiscum fratres charissimi

rissimi promissa cogitate, quæ permanent: quæ uerò cum tempore transeunt, uelut iam dimissa despicite. Ad huius resurrectionis gloriam quam in se ueritas ostendit, tota intentione festinate. Terrena desideria quæ ab authore separant, fugite: quia tanto altius ad conspectum Dei omnipotentis pertingitis, quanto mediatorem Dei & hominum singularius amatis. Qui uiuit & regnat cum patre in unitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Lectio sancti Euangelii secundum Ioannem.

Ioan. 15

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis, Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio uobis. Iam nō dicam uos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci uobis. Non uos me elegistis, sed ego elegi uos, & posui uos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus uester maneat, ut quodcunque petieritis patrem in nomine meo, det uobis.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in basilica sancti Pancratii, die eius natiuitatis.

Homilia XXVII.

CVm cuncta sacra eloquia dominicis plena sint præceptis: quid est quod de dilectione, quasi de singulari mandato Dominus dicit: Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem: nisi quia omne mandatum de sola dilectione est, & omnia unum præceptum sunt? quia quicquid præcipitur, in sola charitate solidatur. Vt e-

A nim multi arboris rami ex una radice prodeunt: sic multæ uirtutes ex una charitate generantur. Nec habet aliquid uiriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis. Præcepta ergo dominica & multa sunt, & unum: multa per diuersitatem operis, unum in radice dilectionis. Qualiter autem ista dilectio tenenda sit, ipse insinuat qui in plerisque scripturæ suæ sententijs & amicos iubet diligi in se, & inimicos propter se. Ille enim ueraciter charitatem habet, qui & amicum diligit in Deo: & inimicum diligit propter Deum. B Nam sunt nonnulli qui diligunt proximos: sed per affectum cognationis & carnis. Quibus tamen in hac dilectione sacra eloquia non contradicunt. Sed aliud est quod sponte impenditur naturæ: aliud quod præceptis dominicis ex charitate debetur obedientiæ. Hi nimirum & proximum diligunt: & tamen illa sublimia dilectionis præmia non assequuntur: quia amorem suum non spiritaliter, sed carnaliter impendunt. Proinde cùm Dominus diceret: Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem: protinus addidit, Sicut dilexi uos. *Ioan. 15* C ac si aperte dicat: Ad hoc amate, ad quod amaui uos. Qua in re fratres charissimi, solerter intuendū est, quòd antiquus hostis dum mentem nostram ad rerum temporalium dilectionem trahit, infirmiorem contra nos proximum excitat, qui ea ipsa quæ diligimus, auferre moliatur. Nec curat antiquus hostis hæc faciens ut terrena tollat: sed ut charitatem in nobis feriat. Nam in odium repentè exardescimus: & dum foris inuicti esse cupimus, intus grauiter ferimur: dum parua foris defendimus, intus amittimus maxima: quia dum rem di- D ligimus temporalem, ueram amittimus dilectionem. Omnis quippe qui nostra tollit, inimicus est. Sed si odio habere cœperimus inimicum, intus est quod perdimus. Cum ergo aliud exterius à proximo patimur, contra occultum raptorem interius uigilemus: qui nunquam melius uincitur, nisi cū raptor exterior amatur. Vna quippe & summa est probatio charitatis, si & ipse diligitur, qui aduersatur. Hinc est quod ipsa ueritas & crucis patibulum sustinet: & tamen ipsis suis persecutoribus affectum dilectionis impendit dicens: Pater

 ignosce

Luc. 23. ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Quid ergo mirum si inimicos diligant discipuli dum uiuunt: quando & tunc inimicos diligit magister cum occiditur? Cuius dilectionis summam exprimit cũ subiũgit. Maioré hac dilectionem nemo habet, quã ut animam suã ponat quis pro amicis suis.] Mori etiam pro inimicis Dominus uenerat, & tamen positurum se animam pro amicis dicebat: ut profectò nobis ostenderet, quia dum diligendo, lucrum facere de inimicis possumus, etiam ipsi amici sunt qui persequuntur. Sed ecce nos usque ad mortem nemo persequitur. Vnde ergo probare possumus an diligamus inimicos? Sed est quod in pace sanctæ Ecclesiæ fieri debeat, unde clarescat si persecutionis tempore mori pro dilectione ualeamus. Certè idem Ioannes dicit: Qui habuerit substantiam mundi huius, & uiderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit uiscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo? Hinc etiam Ioannes baptista ait: Qui habet duas tunicas, det non habenti. Qui ergo tranquillitatis tempore non dat pro Deo tunicam suam: quando in persecutionis tempore daturus est animam suam? Virtus ergo charitatis ut inuicta sit in perturbatione, nutriatur per misericordiam in tranquillitate: quatenus omnipotenti Deo primum discat sua impendere, postmodum semetipsum. Sequitur: Vos amici mei estis.] O quanta est misericordia conditoris nostri. Serui digni non sumus, & amici uocamur. Quanta est dignitas hominum, esse amicos Dei? Sed audistis gloriam dignitatis: audite & laborem certaminis. Si feceritis quæ ego præcipio uobis.] Amici mei estis, si ea quæ præcipio uobis facitis. ac si aperte dicat: Gaudetis de culmine: pensate quibus laboribus peruenitur ad culmen. Certe dum filij Zebedæi interueniente matre quærerent, ut unus à dextris Dei, & alius à sinistris sedere debuissent, audierunt: Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Iam locum celsitudinis quærebant. Ad uiam illos ueritas reuocat, per quam ad celsitudinem uenirent. ac si dicatur: Iam uos locus delectat celsitudinis, sed prius uia exerceat laboris. Per calicem enim pertingitur ad maiestatem. Si mens uestra appetit quod de-

1. Ioan. 3.

Luc. 3.

Mat. 20.

A mulcet, prius bibite quod dolet. Sic sic per amarum poculum confessionis, peruenitur ad gaudium salutis. Iam non dicam uos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius: uos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci uobis.] Quæ sunt omnia quæ audiuit à patre suo, quæ nota fieri uoluit seruis suis, ut eos efficeret amicos suos: nisi gaudia internæ charitatis, nisi illa festa supernæ patriæ, quæ nostris quotidie mentibus per aspirationem sui amoris imprimit? Dum enim audita super cœlestia amamus, B amata iam nouimus: quia amor ipse notitia est. Omnia ergo eis nota fecerat: qui à terrenis desiderijs immutati, amoris summi facibus ardebant. Istos uerò amicos Dei aspexerat propheta, cùm dicebat: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. Amicus enim quasi animi custos uocatur. Quia ergo Psalmista prospexit electos Dei à mundi huius amore separatos, custodire in mandatis cœlestibus uoluntatem Dei: miratus est amicos Dei dicens: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. Et tanquam si ab eo protinus C causas honoris tanti nobis insinuari quæreremus, ilico adiunxit. Nimis confortatus est principatus eorum. Ecce electi Dei carnem domant, spiritum roborant, dæmonibus imperant, uirtutibus coruscant, præsentia despiciunt, æternam patriam cum uoce & moribus prædicant: eam etiam moriendo diligunt, atque ad illam per tormenta pertingunt. Occidi possunt, & flecti nequeunt. Nimis ergo confortatus est principatus eorum. In ista ipsa passione qua ceciderunt in morte carnis, uidete quantum fuerit culmen mentis. D Vnde hoc, nisi quia confortatus est principatus eorum? Sed ne putes quòd sic magni forsitan pauci sunt, subiunxit: Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur. Totum mundum fratres aspicite. Martyribus plenus est. Iam pene tot qui uideamus non sumus, quot ueritatis testes habemus. Deo ergo numerabiles, nobis super arenam multiplicati sunt: quia quanti sint, à nobis comprehẽdi non possunt. Sed quisquis ad hanc peruenit dignitatem, ut amicus uocetur Dei, sese in se conspiciat: dona autem quæ percipit, super

Psal. 138.

Ibidem

per se: nihil suis meritis tribuat, ne ad inimicitias erumpat. Vnde & subditur: Non uos me elegistis, sed ego elegi uos: & posui uos ut eatis & fructum afferatis.] Posui ad gratiam: plantaui ut eatis uolendo: fructum afferatis operando. Eatis enim uolendo dixi: quia uelle aliquid facere, iam mente ire est. Qualem uero fructum afferre debeant, subditur: Et fructus uester maneat.] Omne quod secundum præsens seculum laboramus, uix usq; ad mortem sufficit. Mors nanque interueniens, fructum nostri laboris abscindit. Quod uerò pro æterna uita agitur, etiam post mortem seruatur: & tunc apparere incipit, cùm laborum carnalium fructus cœperit non uideri. Ibi ergo illa retributio inchoat, ubi ista terminatur. Quisquis ergo iam æterna cognouit, apud eius animum temporales fructus uilescant. Tales ergo fructus operemur, qui maneant: tales fructus operemur, qui cùm mors cuncta interimat, ipsi exordium à morte sumant. Nam quòd à morte incipiat fructus Dei, testatur propheta, qui dicit: Cùm dederit dilectis suis somnum: hæc est hæreditas Domini. Omnis qui dormit in morte, perdidit hæreditatem: sed cùm dederit dilectis suis somnum hęc est hęreditas Domini: quia electi Dei postquam peruenerint ad mortem, tunc inueniunt hæreditatem. Sequitur: Vt quodcunque petieritis patrem in nomine meo, det uobis.] Ecce hic dicit: Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, det uobis. Rursum alibi per eundem Euangelistã dicit: Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit uobis. Vsque modo non petistis quicquam in nomine meo. Si omne quod petimus in nomine filij, dat nobis pater: quid ergo est quòd Paulus ter Dominum rogauit, & exaudiri non meruit, sed dictum est illi: Sufficit tibi gratia mea: nam uirtus in infirmitate perficitur? Nunquid ille tam egregius prædicator in filij nomine non petijt? Quare autem non accepit quod petijt? Quomodo ergo uerũ est quia quicquid petierimus patrem in nomine filij, dat nobis pater, si auferri à se angelum satanæ petijt Apostolus in nomine filij, & tamen quod petijt non accepit? Sed quia nomen filij Iesus est, Iesus autem saluator uel etiam salutaris dicitur: Ille ergo in nomi-

Ps. 126. *Ioan. 16* *2. Co. 12*

A ne saluatoris petit, qui illud petit quod ad ueram salutem pertinet. Nam si id quod non expedit petitur, non in nome Iesu petitur pater. Vnde & eisdem Apostolis adhuc infirmantibus Dominus dicit: Vsque modo non petistis quicquam in nomine meo. ac si aperte diceretur: Non petistis in nomine saluatoris, qui nescitis quærere æternam salutem. Hinc est quòd & Paulus non exauditur: quia si liberaretur à tentatione, ei non prodesset ad salutem. Ecce uidimus fratres charissimi, quàm multi ad solennitatem martyris conuenistis, genua flectitis, B pectus tunditis, uoces orationis ac confessionis emittitis, faciem lachrymis rigatis. Sed pensate quæso petitiones uestras, uidete si in nomine Iesu petitis, id est, si gaudia salutis æternæ postulatis. In domo enim Iesu, Iesum non quæritis, si in æternitatis templo importune pro temporalibus oratis. Ecce alius in oratione quærit uxorem, alius petit uillam, alius postulat uestem, alius dari sibi deprecatur alimẽtum. Et quidem cùm hæc desunt, ab omnipotenti Deo petenda sunt. Sed meminisse continuo debemus quòd ex mandato eiusdem C nostri redemptoris accepimus: Quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis. Et hæc itaque à Iesu petere, non est errare, si tamen non nimie petantur. Sed adhuc, quod est grauius, alius postulat mortem inimici, eumque quem gladio non potest persequi, persequitur oratione. Et uiuit adhuc qui maledicitur, & tamen is qui maledicit, iam de morte illius reus tenetur. Iubet autem Deus ut diligatur inimicus, & tamen rogatur Deus ut occidat inimicum. Quisquis itaque sic orat, in ipsis suis precibus D contra conditorem pugnat. Vnde & sub Iudæ specie dicitur: Fiat oratio eius in peccatum. Oratio autem in peccatum, est illa petere quæ prohibet ipse qui petitur. Hinc ueritas dicit: Cùm statis ad orandum, remittite si quid habetis in cordibus uestris. Quam uirtutem remissionis apertius ostendimus, si unum testimonium testamenti ueteris proferamus. Certè cùm Iudæa conditoris sui iustitiam culpis exigentibus offendisset, prophetam suũ ab oratione Dominus prohibet dicens: Non assumas laudem & orationem pro

Ioan. 16 *2. Cor. 12* *Mat. 6* *Mat. 5* *Ps. 108* *Mar. 11* *Hier. 8*

cis. Si Moyses & Samuel steterint coram me, non est anima mea ad populum istum. Quid est quòd intermissis, relictisque tot patribus, soli Moyses & Samuel ad mediũ deducuntur, quorum mira obtinendi uirtus ostenditur, dum nec ipsi posse intercedere dicuntur? ac si apertè Dominus dicat: Nec illos audio quos propter magnum petitionis suæ meritum minimè contemno. Quid ergo est quòd Moyses & Samuel cæteris patribus in postulatione præferuntur, nisi quòd hi duo tantummodo in cuncta testamenti ueteris serie etiam pro inimicis suis leguntur exorasse? Vnus à populo lapidibus impetitur, & tamen pro lapidatoribus suis Dominum deprecatur. Alter ex principatu eijcitur, & tamen petitus ut exoraret, fatetur dicens: Absit à me hoc peccatum in Domino, quo minus cessem orare pro uobis. Si Moyses & Samuel steterint coram me, non est anima mea ad populum istũ. ac si apertè dicat: Nec illos modò pro amicis audio, quos magnæ uirtutis merito, orare etiam pro inimicis scio. Virtus ergo ueræ orationis est celsitudo charitatis. Et tunc quisque quod rectè petit, adipiscitur, cùm eius animus in petitione nec inimici odio fuscatur. Sed plerunque reluctantem animum uincimus, si etiam pro inimicis oramus. Effundit os pro aduersarijs precem, sed utinam cor teneat amorem. Nam sæpe & orationem pro inimicis nostris impendimus, sed hanc ex præceptione potius fundimus quàm ex charitate. Nam & uitam inimicorum petimus, & tamen ne exaudiamur, timemus. Sed quia internus judex mentem potius quàm uerba considerat, pro inimico nil postulat, qui pro eo ex charitate non orat. Sed ecce in nos grauiter inimicus deliquit, damna intulit, iuuantes læsit, amanter persecutus est. Retinenda hæc essent, si remittenda nobis delicta non essent. Aduocatus etenim noster precem nobis in causa nostra composuit, & ipse eiusdem causæ iudex est, qui aduocatus. Preci autem quam composuit, conditionem inseruit, dicens: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quia ergo ipse iudex uenit, qui aduocatus extitit, ipse precem exaudit, qui fecit. Aut ergo non facientes dicimus, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, & nosmetipsos hoc dicendo amplius ligamus: aut fortasse conditionem hanc in oratione intermittimus, & aduocatus noster precem quam composuit, non recognoscit, atque apud se protinus dicit: Scio quid monui, non est ipsa oratio quam feci. Quid ergo nobis agendum est fratres, nisi ut ueræ charitatis affectum impendamus fratribus, nulla in corde malitia maneat? ut consideret omnipotens Deus erga proximum charitatem nostram, & nostris impendat iniquitatibus pietatem suã. Mementote quod monemur: Dimittite, & dimittetur uobis. Ecce debetur nobis, & debemus. Dimittamus ergo quod debetur nobis, ut dimittatur quod debetur à nobis. Sed ad hæc mens renititur, & uult implere quod audit, & tamen reluctatur. Ad martyris tumbam consistimus, qui ad cœleste regnum ex qua morte peruenerit, scimus. Nos si pro Christo corpus non ponimus, saltem animum uincamus. Placatur Deus isto sacrificio, & probat in iudicio pietatis suæ, uictoriam pacis nostræ. Certamen enim nostri cordis aspicit, & qui post uincentes remunerat, nunc decertantes iuuat Iesus Christus Dominus noster, qui uiuit & regnat in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Exo. 17 — 3. Re. 12 — Matt. 6.

Lectio sancti Euangelii secundum Ioannem.

IN illo tempore. Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audisset quia Iesus ueniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum, ut descenderet & sanaret filium eius. Incipiebat enim mori. Dixit ergo Iesus ad eum, Nisi signa & prodigia uideritis, non creditis. Dicit ad eum regulus, Domine, descende priusquam moriatur filius meus. Dicit ei Iesus, Vade, filius tuus uiuit. Credidit homo sermoni quem dixit ei Iesus, & ibat. Iam autem eo descen-

descendente, serui occurrerunt ei & nunciauerunt dicentes, quia filius eius uiueret. Interrogabat ergo horã ab eis in qua melius habuerat. Et dixerunt ei, Quia heri hora septima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater quia illa hora erat in qua dixerat ei Iesus, Filius tuus uiuit. Et credidit ipse & domus eius tota.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in basilica sanctorum Nerei & Achillei, die natalis eorum.

Homilia XXVIII.

LEctio sancti Euangelij quam modò fratres audistis, expositione non indiget. Sed ne hanc taciti præterisse uideamur, exhortando potius quàm exponendo in ea aliquid loquamur. Hoc autem nobis solummodo de expositione uideo esse requirendum, cur is qui ad salutem filio petendam uenerat, audiuit: Nisi signa & prodigia uideritis, non creditis.] Qui enim salutem filio quærebat, proculdubio credebat. Neque enim ab eo quæreret salutem, quem non crederet saluatorem. Quare ergo dicitur, Nisi signa & prodigia uideritis, non creditis: qui ante credidit quàm signa uideret? Sed mementote quid petijt, & aperte cognoscetis quia in fide dubitauit. Poposcit nanque ut descenderet, & sanaret filium eius. Corporalem ergo præsentiam Domini quærebat, qui per spiritum nusquam deerat. Minus itaque in illum credidit, quem non putauit posse salutem dare, nisi præsens esset & corpore. Si enim perfecte credidisset, proculdubio sciret, quia non esset locus, ubi non esset Deus. Ex magna ergo patre diffisus est, quia uirtutem non dedit maiestati, sed præsentiæ corporali. Salutem itaque filio petijt, & tamen in fide dubitauit: quia eum ad quem uenerat, & potentem ad curandum credidit, & tamen morienti filio esse absentem putauit. Sed Dominus qui rogatur ut uadat, quia non desit ubi inuitatur indicat. Solo iussu salutem reddidit, qui uoluntate omnia creauit. Qua in re hoc

A est nobis solerter intuendum, quòd sicut Euangelista testante didicimus, centurio ad Dominum uenit, dicens: Domine puer meus iacet paralyticus in domo mea, & male torquetur. Cui à Iesu protinus respondetur: Ego ueniam & curabo eum. Quid est quòd regulus rogat ut ad eius filium ueniat, & tamen ire corporaliter recusat: ad seruum uerò centurionis non inuitatur, & tamen se corporaliter ire pollicetur? Reguli filio per corporalem præsentiam non dignatur adesse: centurionis seruo non dedignatur occurrere. B Quid est hoc, nisi quod superbia nostra retunditur, qui in hominibus non naturam ad imaginem Dei facti sunt, sed honores & diuitias ueneramur? Cumque pensamus quæ circa eos sunt, negligimus pensare ipsos, eo profecto quod interiora minime prouidemus, dum ea consideramus quæ in corporibus despecta sunt, negligimus pensare quod sunt. Redemptor uero noster ut ostenderet quia quę alta sunt hominum, despicienda sunt, & quæ despecta sunt hominum, despicienda non sunt: ad filium reguli ire noluit, ad seruum centurionis ire paratus C fuit. Increpata est ergo superbia nostra, quæ nescit pensare homines propter homines. Sola, ut diximus, quæ circumstant hominibus pensat, naturam non aspicit, honorem Dei in hominibus non agnoscit. Ecce ire non uult filius Dei ad filium reguli, & tamen uenire paratus est ad salutem serui. Certe si nos cuiuspiam seruus rogaret, ut ad eum ire deberemus, protinus nobis nostra superbia in cogitatione tacita responderet, dicens: Non eas, quia temetipsum degeneras, honor tuus despicitur, locus uilescit. Ecce de cœlo uenit, D qui seruo in terra occurrere non despicit: & tamen humiliari in terra contemnimus, qui de terra sumus. Quid uero apud Deũ uilius, quid despectius esse potest, quàm seruare honorem apud homines, & interni testis oculos non timere? Vnde & in sacro Euangelio ad pharisæos Dominus ait: Vos estis qui iustificatis uos coram hominibus, Deus autem nouit corda uestra: quia quod hominibus altum est, abominabile est apud Deum. Notate fratres, notate quod dicitur. Si enim quod hominibus altum est, abominabile est apud

Mat. 8

Luc. 15

Deum, cordis nostri cogitatio tanto apud Deum in imo est, quanto hominibus in alto. Et humilitas cordis nostri tanto apud Deum in alto est, quanto hominibus in imo. Despiciamus ergo si quid boni gerimus, nulla nos nostra inflet operatio, non rerum abundantia, non gloria extollat. Si quibuslibet ex bonis affluentibus intus intumescimus, Deo despecti sumus. Quo contra Psalmista de humilibus dicit: *Ps. 114.* Custodiens paruulos Dominus. Qui quia paruulos humiles appellat, postquam sententiam protulit, consilium subiungit. Nam quasi quæreremus quid ipse ad hæc B faceret, adiunxit: Humiliatus sum, & liberauit me. Hæc ergo cogitate fratres. Hæc tota intentione pensate. Nolite in proximis uestris mundi huius bona uenerari. Hoc propter Deum honorate in hominibus, quibus tamen commissi nõ estis, quòd facti sunt ad imaginem Dei. Quod tunc proximis uerè seruatis, si apud uosmetipsos prius in corde non intumescitis. Nam qui se adhuc pro rebus transitorijs extollit, nescit in proximo uenerari quod maneat. Nolite ergo intra uosmetipsos pensare quod habetis, sed quid estis. Ecce mundus qui diligitur, fugit. Sancti isti C ad quorum tumbam consistimus, florentem mundum mentis despectu calcauerũt. Erat tunc uita longa, salus continua, opulentia in rebus, fœcunditas in propagine, tranquillitas in diuturna pace: & tamen cum in seipso floreret, iam in eorum cordibus mundus aruerat. Ecce iam mundus in seipso aruit, adhuc in cordibus nostris floret. Vbique mors, ubique luctus, ubique desolatio, undique percutimur, undique amaritudinibus replemur: & tamen cæca mente carnalis concupiscentiæ, ipsas D eius amaritudines amamus, fugientem sequimur, labenti inhæremus. Et quia labentem retinere non possumus, cum ipso labimur, quem cadentem tenemus. Aliquando nos mundus delectatione retraxit à Deo: nunc tantis plagis plenus est, ut ipse nos iam mundus mittat ad Deum. Pensate ergo quia nulla sunt, quę temporaliter currũt. Finis temporalium ostendit, quàm nihil sit quod transire potuit. Casus rerum indicat, quia res transiens & tunc propè nihil fuit, cum stare uideretur. Hæc ergo fra- A tres charissimi sollicita consideratione pensate, in æternitatis amore cor figite, ut dum terrena culmina adipisci cõtemnitis, perueniatis ad gloriam quam per fidem tenetis, per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.

Lectio sancti Euangelii secundum Marcum.

Mar. 16. IN illo tempore. Recumbentibus undecim discipulis apparuit eis Iesus, & exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia his qui uiderant eum resurrexisse, non crediderant. Et dixit eis: Euntes in uniuersum mundum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, Qui uerò non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent. Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei. Illi autem profecti prædicauerunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in basilica sancti Petri, in ascensione Domini.

Homilia XXIX.

QVòd resurrectionem dominicam discipuli tarde crediderunt, non tam illorum infirmitas, quam nostra, ut ita dicam, futura firmitas fuit. Ipsa nanque resurrectio illis dubitantibus per multa argumenta monstrata est. Quæ dũ nos legentes agnoscimus, quid aliud quàm de illorũ dubitatione solidamur? Minus. n. nobis

Maria Magdalene præstitit quæ citius credidit, quàm Thomas qui diu dubitauit. Ille etenim dubitando, uulnerum cicatrices tetigit, & de nostro pectore dubitationis uulnus amputauit. Ad insinuandum quoque ueritatem dominicæ resurrectionis notandum nobis est quid Lucas referat. dicens: Conuescens præcepit eis, ab Hierosolymis ne discederent. Et post pauca: Videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Notate uerba, signate mysteria. Conuescens eleuatus est. Comedit & ascendit: ut uidelicet per effectum comestionis, ueritas patesceret carnis. Marcus uerò priusquam cœlum dominus ascendat, eum de cordis atq; infidelitatis duritia increpasse discipulos memorat. Quia in re quid considerandum est, nisi quòd idcirco dominus tunc discipulos increpauit, cum eos corporaliter reliquit, ut uerba quæ recedens diceret, in corde audientium arctius impressa remanerent? Increpata igitur eorum duritia, quid admonendo dicat, audiamus: Euntes in mundum uniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.] Nunquid fratres mei, sanctum Euangelium uel insensatis rebus, uel brutis animalibus fuerat prædicandum, ut de eo discipulis dicatur: Prædicate omni creaturæ: Sed omnis creaturæ nomine, signatur homo. Sunt nanque lapides, sed nec uiuunt, nec sentiunt. Sunt herbæ & arbusta, uiuunt quidem, sed non sentiunt. Viuunt dico, non per animam, sed per uiriditatem. quia & Paulus dicit: Insipiens, tu quod seminas, non uiuificatur, nisi prius moriatur. Viuit ergo quod moritur, ut uiuificetur. Lapides itaque sunt, sed nõ uiuunt. Arbusta etiam sunt, & uiuunt, sed non sentiunt. Bruta autem animalia sunt, uiuunt, sentiunt, sed non discernunt. Angeli etenim sunt, uiuunt, sentiũt, & discernunt. Omnis autem creaturæ aliquid habet homo. Habet nanque commune esse cum lapidibus, uiuere cum arboribus, sentire cum animalibus, intelligere cum angelis. Si ergo commune habet aliquid cum omni creatura homo, iuxta aliquid omnis creatura est homo. Omni ergo creaturæ prædicatur Euangelium, cum soli homini prædicatur: quia ille uidelicet docetur, propter quem in terra cuncta creata sunt, & à quo omnia per quandam similitudinem aliena non sunt. Potest etiã omnis creaturæ nomine, omnis natio gentium designari. Antè etenim dictum fuerat: In uiam gentium ne abieritis. Nunc autem dicitur, Prædicate omni creaturæ: ut scilicet prius à Iudæa Apostolorum repulsa prædicatio, tunc nobis in adiutorium fieret cum hanc illa ad damnationis suæ testimonium, superba repulisset. Sed cum discipulos ad prædicandum ueritas mittit, quid aliud in mundo facit, nisi grana seminis spargit? Et pauca grana mittit in semine, ut multarum messium fruges recipiat ex nostra fide. Neque etenim in uniuerso mundo tanta fidelium messis exurgeret, si de manu Domini super rationalem terram illa electa grana prædicantium non uenissent. Sequitur: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: Qui uerò non crediderit, condemnabitur.] Fortasse unusquisq; apud semetipsum dicat: Ego iam credidi, saluus ero. Verum dicit, si fidé operibus tenet. Vera etenim fides est, quæ in hoc quod uerbis dicit, moribus non contradicit. Hinc est enim quòd de quibusdam falsis fidelibus Paulus dicit: Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Hinc Ioannes ait: Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Quod cum ita sit, fidei nostræ ueritatem in uitæ nostræ consideratione debemus agnoscere. Tunc enim ueraciter fideles sumus, si quod uerbis promittimus, operibus complemus. In die quippe baptismatis omnibus nos antiqui hostis operibus, atque omnibus pompis abrenunciare promisimus. Itaque unusquisq; uestrum ad considerationem suam mentis oculos reducat: & si seruat post baptismum quod ante baptismum spopondit, certus iam quia fidelis est, gaudeat. Sed ecce si quod promisit, minime seruauit: si ad exercenda praua opera, ad concupiscendas mundi pompas dilapsus est: uideamus si iam scit plangere quod errauit. Apud misericordem nanque iudicem nec ille fallax habetur, qui ad ueritatem reuertitur etiam postquam mentitur: quia omnipotens Deus dum libenter nostram pœnitentiam suscipit, ipse suo iudicio hoc quod errauimus abscondit. Sequitur: Signa

Act. 1 — *1. Co. 15* — *Mat. 10* — *Ad tit. 1* — *1. Ioan. 3*

Signa autem eos qui crediturí sunt, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent. Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt.] Nunquid nam fratres mei, quia ista signa non facitis, minimè creditis? Sed hæc necessaria in exordio Ecclesiæ fuerunt. Vt enim ad fidem cresceret multitudo credentium, miraculis fuerat nutrienda: quia & nos cùm arbusta plantamus, tam diu eis aquam infundimus, quousque ea in terra iam coaluisse uideamus: & si semel radicem fixerint, irrigatio cessabit. Hinc est enim quòd Paulus dicit: Linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus. Habemus de his signis atque uirtutibus quæ adhuc subtilius considerare debeamus. Sancta quippe Ecclesia quotidie spiritaliter facit, quod tunc per Apostolos corporaliter faciebat. Nam sacerdotes eius cùm per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in eorum mẽte contradicunt: quid aliud faciunt, nisi dæmonia eiiciunt? Et fideles quique qui iam uitæ ueteris secularia uerba derelinquunt, sancta autem mysteria insonant, cõditoris sui laudes & potentiam quantum præualent narrant: quid aliud faciunt, nisi nouis linguis loquuntur? Qui dum bonis suis exhortationibus malitiam de alienis cordibus auferunt, serpentes tollunt. Et dum pestiferas suasiones audiunt, sed tamen ad operationem prauam minimè pertrahuntur: mortiferum quidem est quod bibunt, sed non eis nocebit. Qui quotiens proximos suos in bono opere infirmari conspiciunt, dum eis tota uirtute concurrunt, & exemplo suæ operationis illorum uitam roborant, qui in propria actione titubant: quid aliud faciunt, nisi super ægros manus imponunt ut bene habeant? Quæ nimirum miracula tanto maiora sunt, quanto spiritalia: tanto maiora sunt, quanto per hæc non corpora, sed animæ suscitantur. Hæc itaque signa fratres charissimi authore Deo si uultis uos facitis. Ex illis enim exterioribus signis obtineri uita ab hæc operantibus non ualet. Nam corporalia illa miracula ostendunt aliquando sanctitatem, non autem faciunt. Hæc uerò spiritalia quæ aguntur in mente, uirtutem uitæ non ostendunt, sed faciunt. Illa habere & mali possunt: istis autem perfrui nisi boni non possunt. Vnde de quibusdam ueritas dicit: Multi mihi dicent in die illa: Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nõ noui uos: discedite a me omnes qui operamini iniquitatem. Nolite ergo fratres charissimi amare signa, quæ possunt cum reprobis haberi communia: sed hæc quę modò diximus, charitatis atque pietatis miracula amate: quæ tanto securiora sunt, quanto & occulta: & de quibus apud Dominum eo maior fit retributio, quo apud homines minor est gloria. Sequitur: Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet a dextris Dei.] In ueteri testamento cognouimus, quòd Helias sit raptus in cœlum. Sed aliud est cœlum aereum, aliud æthereum. Cœlum quippe aereum terræ est proximum. Vnde & aues cœli dicimus: quia eas uolitare in aere uidemus. In cœlum itaque aereum Helias subleuatus est, ut in secretam quandam terræ regionem repentè duceretur, ubi in magna iam carnis & spiritus quiete uiueret, quousque ad finem mundi redeat, & mortis debitum soluat. Ille etenim mortem distulit, non euasit. Redemptor autem noster quia nõ distulit, superauit: eamq; resurgendo consumpsit, & resurrectionis suæ gloriam ascẽdendo declarauit. Notandum quoque est quòd Helias in curru legitur ascendisse: ut uidelicet apertè demonstraretur, quia homo purus adiutorio indigebat alieno. Per angelos quippe facta illa & ostensa sunt adiumenta, quia nec in cœlum quidem aereum per se ascendere poterat, quem naturæ suæ infirmitas grauabat. Redemptor autem noster non curru, non angelis subleuatus: legitur quia is qui fecerat omnia, nimirum super omnia sua uirtute ferebatur. Illo etenim reuertebatur, ubi erat: & inde redibat, ubi remanebat. quia cum per humanitatem ascenderet in cœlum, per diuinitatem suam & terram pariter continebat & cœlum. Sicut autem Ioseph

[Margin: 1. Cor. 14; Matt.; Psal.; 4. Re.]

Gen. 37 *Gen. 5* seph a fratribus uenditus, uenditionem redemptoris nostri figurauit: sic Enoch translatus, atque ad cœlum aereum Helias subleuatus, ascensionem dominicam uterq; designauit. Ascensionis ergo suæ Dominus prænuncios & testes habuit, unum ante legem, alium sub lege: ut quandoque ueniret ipse qui ueraciter cœlos penetrare potuisset. Vnde & ipse ordo in eorum quoque utrorumque subleuatione per quędã incrementa distinguitur. Nam Enoch translatus, Helias uerò ad cœlum subuectus esse memoratur: ut ueniret postmodum qui nec translatus, subuectus, cœlum æthereum sua uirtute penetraret. Qui nobis in se credẽtibus quia carnis suæ quoque munditiam largiretur, & sub eo per incrementa temporum, uirtus castitatis excresceret, in ipsa quoque eorum translatione, qui ascensionem dominicam ut uidelicet famuli designauerunt, & in seipso qui ad cœlum ascendit, Dominus ostendit. Nam Enoch quidem uxorem & filios habuit. Helias uerò neque uxorem, neque filios legitur habuisse. Pensate ergo quomodo per incrementa temporum creuerit munditia sanctitatis: quod & per translatos famulos, & per ascendentis Domini personã patenter ostenditur. Translatus nanque est Enoch & per coitum genitus, & per coitum generans. Raptus est Helias per coitum genitus, sed non iam per coitum generans. Assumptus uerò est Dominus, neque per coitum generãs, neque per coitum generatus. Considerandum uerò nobis est, quid est quod Marcus ait: Sedet a dextris Dei. & Stephanus dicit: Video cœlos apertos, & filiũ hominis stantem a dextris Dei. Quid est quod hunc Marcus sedentem: Stephanus uerò stantem se uidere testatur? Sed scitis fratres quia sedere iudicantis est: stare uerò pugnantis uel adiuuantis. Quia ergo redemptor noster assumptus in cœlum, & nunc omnia iudicat, & ad extremum iudex omnium ueniet: hunc post assumptionem Marcus sedere describit: quia post ascensionis suæ gloriam, iudex in fine uidebitur. Stephanus uerò hunc in labore certaminis positus, stantem uidit, quem adiutorem habuit: quia ut iste in terra persecutorum infidelitatem uinceret, pro illo

Mar. 16 *Act. 7.*

A de cœlo illius gratia pugnauit. Sequitur: Illi autem profecti prædicauerunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.] Quid in his considerandum est, quid memoriæ commendandum: nisi quod præceptum obedientia, obedientiam uerò signa secuta sunt? Sed quia authore Deo breuiter lectionem Euangelicam exponẽdo transcurrimus: restat ut aliquid de ipsa tantæ considerationè solennitatis dicamus. Hoc autem nobis primum quærendum est: quidnam sit quod nato Domino apparuerunt B angeli, & tamen non leguntur in albis uestibus apparuisse, ascendẽte autem Domino, missi angeli in albis leguntur uestibus apparuisse. Sic etenim scriptum est: Videntibus illis eleuatus est: & nubes suscepit eũ ab oculis eorum. Cumque intuerentur in cœlum euntem illum, ecce duo uiri steterunt iuxta illos in uestibus albis. In albis autem uestibus gaudium & solennitas mentis ostenditur. Quid est ergo quòd nato Domino, non in albis uestibus: ascendente autem Domino, in albis uestibus angeli apparent: nisi quòd tunc magna solennitas angelis facta est, cùm cœlum Deus homo penetrauit? C quia nascente Domino, uidebatur diuinitas humiliata: ascendente uero Domino, est humanitas exaltata. Albæ etenim uestes, exaltationi magis congruũt quàm humiliationi. In ascẽsione ergo eius angeli in albis uestibus uideri debuerunt: quia qui in natiuitate sua apparuit Deus humilis, in ascensione sua ostensus est homo sublimis. Sed hoc nobis magnopere fratres charissimi in hac solennitate pensandum est: quia deletum est hodierna die chirographum damnationis uostræ, muta D ta est sententia corruptionis nostræ. Illa enim natura cui dictum est, Terra es, & in terram ibis, hodie in cœlum iuit. Pro hac ipsa nanq; carnis nostræ subleuatione per figuram beatus Iob Dominum auẽ uocat. Quia enim ascensionis eius mysterium Iudæam non intelligere conspexit: de infidelitate eius per figuram beatus Iob sententiam protulit, dicẽs: Semitam ignorauit auis. Auis enim rectè appellatus est Dominus: quia corpus carnem ad æthera librauit. Cuius auis semitam ignorauit quisquis eum ad cœlum ascendisse non

Act. 1. *Gen. 3* *Iob. 28*

non credidit. De hac solennitate per Psalmistam dicitur: Eleuata est magnificentia tua super cœlos. De hac rursus ait: Ascendit Deus in iubilatione: & Dominus in uoce tubæ. De hac iterum dicit: Ascendens quippe in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Ascendens quippe in altum, captiuam duxit captiuitatem: quia corruptionem nostram uirtute suæ incorruptionis absorbuit. Dedit uerò dona hominibus: quia misso desuper spiritu, alij sermonem sapientiæ, alij sermoné scientiæ, alij gratiam uirtutum, alij gratiam curationum, alij genera linguarum, alij interpretationem tribuit sermonum. Dedit ergo dona hominibus dum per huius gratiam eorum uirtus in mundum excreuit. De hac ascensionis eius gloria etiã Abacuch ait: Eleuatus est sol, & luna stetit in ordine suo. quis enim solis nomine nisi Dominus, & quæ lunæ nomine nisi Ecclesia designatur? quousque enim Dominus ascendit ad cœlos, sancta eius Ecclesia aduersa mundi omnimodo formidauit. At postquam eius ascẽsione roborata est: aperte prædicauit, quid occulte credidit. Eleuatus est ergo sol, & luna stetit in ordine suo: quia cùm Dominns cœlum petijt, sancta eius Ecclesia in authoritate prædicationis excreuit. Hinc eiusdem Ecclesiæ uoce per Salomonem dicitur: Ecce iste uenit saliens in montibus, & transiliens colles. Considerauit nanque tantorum operum culmina, & ait: Ecce iste uenit saliens in montibus. Veniendo quippe ad redemptionem nostram, quosdam, ut ita dicam, saltus dedit. Vultis fratres charissimi ipsos eius saltus agnoscere? De cœlo uenit in uterum, de utero uenit in præsepe, de præsepe uenit in crucem, de cruce uenit in sepulchrum, de sepulchro redijt in cœlum. Ecce ut nos post se currere faceret, quosdam pro nobis saltus manifestata per carnem ueritas dedit: quia exultauit ut gigas ad currendam uiam suam, ut nos ei diceremus ex corde: Trahe nos post te: curremus in odore unguentorum tuorum. Vnde fratres charissimi oportet ut illuc sequamur corde, ubi cum corpore ascendisse credimus. Desideria terrena fugiamus: nihil nos iam delectet in infimis, qui patrem habemus in cœlis. Et hoc nobis est magnopere perpendendum: quia is qui placidus ascendit, terribilis redibit: & quicquid nobis cum mansuetudine præcepit, hoc à nobis cum districtione exiget. Nemo ergo indulta pœnitentiæ tempora paruipendat: nemo curam sui dum ualet agere, negligat: quia redemptor noster tanto tunc in iudicium districtior ueniet, quanto nobis ante iudicium magnam patientiam prærogauit. Hæc itaque uobiscum fratres agite: hæc in mente sedula cogitatione uersate. Quamuis adhuc rerum perturbationibus animus fluctuet: iam tamen spei uestræ anchoram in æternam patriam figite, intentionem mentis in uera luce solidate. Ecce ad cœlum ascendisse Dominum audiuimus. Hoc ergo seruemus in meditatione, quod credimus. Et si adhuc hic tenemur infirmitate corporis, sequamur tamen eum passibus amoris. Non autem deserit desiderium nostrum ipse qui dedit Iesus Christus Dominus noster: qui uiuit & regnat cum Deo patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

(Psal. 8; Psal. 46; Psal. 67; 1. Co. 12; Abac. 3; Can. 2; Ps. 18; Can. 1.)

Lectio sancti Euangelii secundum Ioannem.

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Et pater meus diliget eũ, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Et sermonem quem audistis non est meus, sed eius qui misit me patris. Hæc locutus sum uobis apud uos manens. Paracletus aũt Spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcunque dixero uobis. Pacem relinquo uobis: pacem meam do uobis. Non quomodo mundus dat, ego do uobis. Non turbetur cor uestrum, neque formidet. Audistis quia ego dixi uobis: Vado & uenio ad uos. Si

(Ioan. 14)

Si diligeretis me, gauderetis utique, quia uado ad patrem: quia pater maior me est. Et nunc dixi uobis priusquam fiat: ut cùm factum fuerit, credatis. Iam non multa loquar uobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Sed ut cognoscat mũdus quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica sancti Petri, die sancto Pentecostes.

Homilia XXX.

Libet fratres charissimi Euãgelicæ uerba lectionis sub breuitate transcurrere, ut pòst diutius liceat in contemplatione tantæ solennitatis immorari. Hodie nanque Spiritus sanctus repentino sonitu super discipulos uenit, mẽtesq; carnalium in sui amorem permutauit. Et foris apparentibus linguis igneis, intus facta sunt corda flammantia: quia dum Deum in ignis uisione susceperunt, per amorem suauiter arserunt. Ipse nanque Spiritus sanctus amor est. Vnde & Ioannes dicit: Deus charitas est. Qui ergo mente integra Deum desiderat, profectò iam habet quem amat. Neque enim quisquam posset Deum diligere, si eum quem diligit, non haberet. Sed ecce si unusquisque uestrum requiratur, an diligat Deum: tota fiducia & secura mente respondet, Diligo. In ipso autem lectionis exordio audistis quid ueritas dicit: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.] Probatio ergo dilectionis, exhibitio est operis. Hinc in Epistola sua idem Ioannes dicit: Qui dicit, diligo Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Vere enim diligimus, si ad mandata eius à nostris nos uoluptatibus coarctamus. Nam qui adhuc per illicita desideria diffluit, profectò Deum non amat: quia ei in sua uoluntate contradicit. Et pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionẽ apud eum faciemus.] Pensate fratres charissimi, quanta sit ista dignitas, habere in cordis hospitio aduentum Dei. Certè si domum nostram quisquam diues aut præpotens amicus intraret, omni festinantia domus tota mundaret, ne quid fortasse esset quod oculos amici intrantis offenderet. Tergat ergo sordes praui operis, qui Deo præparat domũ mentis. Sed uidete quid ueritas dicat: Veniemus, & mansionem apud eum faciemus.] In quorundam etenim corda uenit, & mansionem non facit: quia per compunctionem quidem Dei respectum percipiunt. sed tentationis tempore hoc ipsum quod compuncti fuerãt, obliuiscuntur, sicq; ad perpetranda peccata redeunt, ac si hæc minimè planxissent. Qui ergo Deum uere diligit, qui eius mandata custodit, in eius corde Dominus & uenit, & mansionem facit: quia sic eum diuinitatis amor penetrat, ut ab hoc amore, tentationis tempore non recedat. Ille ergo uere amat, cuius uidelicet mentem delectatio praua ex consensu non superat. Nam tanto quisque à superno amore disiungitur, quanto inferius delectatur. Vnde & adhuc subditur: Qui non diligit me, sermones meos non seruat.] Ad nosmetipsos ergo fratres charissimi introrsus redite, si Deum uere amatis, exquirite. Nec tamen sibi aliquis credat, quicquid sibi animus sine operis attestatione responderit. De dilectione conditoris, lingua, mens, & uita requirantur. Nunquam est Dei amor ociosus. Operatur etenim magna, si est: si uerò operari renuit, amor non est. Et sermonem meum quem audistis, non est meus, sed eius qui misit me patris.] Scitis fratres charissimi quia ipse qui loquitur unigenitus filius, uerbum patris est: & ideo sermo quẽ loquitur filius, non est filij, sed patris, quia ipse filius uerbum est patris. Hæc locutus sum uobis, apud uos manens.] quando non maneret apud eos, qui ascensurus cœlum promittit dicens: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi? Sed uerbum incarnatum & manet & recedit. Recedit corpore, manet diuinitate. Apud eos ergo tunc se mansisse perhibet: quia qui inuisibili semper potestate præsens erat, corporali iam uisione recedebat. Paracletus aũt Spiritus sanctus quẽ mittet pater in nomine meo, ille

1 Ioan. 4

Mat. 28

ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcunque dixero uobis.] Nostis plurimi fratres mei, q̃ Græca locutione paracletus, Latina aduocatus dicitur, uel cõsolator. Qui idcirco aduocatus dicitur: quia pro errore delinquentium apud iustitiam patris interuenit. Qui unius substantiæ cum patre & filio, exorare pro delinquentibus perhibetur, quia eos quos repleuerit, exorantes facit. Vnde & Paulus dicit: Ipse enim spiritus postulat pro nobis, gemitibus inenarrabilibus. Sed diceret quis: Minor est qui postulat quàm qui postulatur, quomodo ergo spiritus postulare dicitur, qui minor non est? sed ipse spiritus postulat: quia ad postulandũ eos quos repleuerit, inflammat. Consolator autem idem spiritus uocatur, quia de peccati perpetratione mœrentibus, dum spem ueniæ præparat, ab afflictione tristitiæ mentem leuat. De quo rectè promittitur: Ipse uos docebit omnia.] quia nisi idem spiritus cordi assit audientis, ociosus est sermo doctoris. Nemo ergo docẽti homini tribuat, quod ex ore docentis intelligit: quia nisi intus sit qui doceat, doctoris lingua exterius in uacuum laborat. Ecce unam loquentis uocem omnes pariter auditis, nec tamẽ pariter sensum auditæ uocis percipitis. Cùm ergo uox dispar non sit, cur in cordibus uestris dispar est uocis intelligentia: nisi quia per hoc quod uox loquentis communiter admonet, est magister interior, qui de uocis intelligentia quosdam specialiter docet? De hac unctione spiritus rursus per Ioannem dicitur: Sicut unctio eius docet uos de omnibus. Per uocem ergo non instruitur, quando mens per spiritum non ungitur. Sed cur ista de doctrina hominũ loquimur, quando & ipse conditor non ad eruditionem hominis loquitur, si eidem homini per unctionem spiritus non loquatur? Certe Cain priusquam fratricidium opere perpetraret, audiuit: Peccasti, quiesce. Sed quia culpis suis exigentibus, uoce est admonitus, non unctione spiritus, audire uerba Dei potuit, sed seruare contempsit. Requirẽdum uerò nobis est, cur de eodem spiritu dicatur: Suggeret uobis omnia, cum suggerere soleat esse minoris? Sed quia suggerere aliquando dicimus subministrare, inuisibilis spiritus suggerere dicitur, non quòd nobis scientiam ab imo inferat, sed ab occulto. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis.] Hinc relinquo, illic do. Sequentibus relinquo, peruenientibus do. Ecce fratres charissimi, uerba sacræ lectionis sub breuitate discussimus, nunc in contemplationem tantæ festiuitatis animum transferamus. Sed quia cũ lectione Euangelica uobis est etiam actuũ Apostolorum lectio recitata: ex ea ergo aliquid in usum nostræ contemplationis trahamus. Audistis etenim quia Spiritus sanctus super discipulos in igneis linguis apparuit, omniumque linguarum scientiam dedit. Quid scilicet hoc miraculo designans, nisi quod sancta ecclesia eodem spiritu repleta, omnium gentium erat uoce locutura? Qui uerò contra Deum turrim ædificare conati sunt, cõmunionem unius linguæ perdiderunt. In his autem qui Deũ humiliter metuebant, linguæ omnes unitæ sunt. Hic ergo humilitas uirtutem meruit, illic superbia confusionem. Sed quærendum est nobis fratres dilectissimi, cur Spiritus sanctus patri & filio coæternus, in igne apparuit, cur in igne simul & linguis, cur aliquãdo in colũba, aliquãdo uerò in igne monstratur, cur super unigenitum filium apparuit in columbæ specie, & super discipulos in igne, ita ut neque super Dominum ueniret in igne, neque super discipulos monstraretur in columba. Per quatuor itaq; hæc quę proposuimus, soluẽdo redeamus. Patri nanque & filio coęternus spiritus in igne monstratur, quia incorporeus, ineffabilis, atque inuisibilis ignis est Deus, attestante Paulo: Deus noster ignis consumens est. Deus quippe ignis dicitur: quia per hunc peccatorum rubigo consummitur. De hoc igne ueritas dicit: Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo nisi ut ardeat? Terra enim uocata sunt corda terrena, quæ dum semper infimas in se cogitationes cogerunt, a malignis spiritibus conculcantur. Sed ignem Dominus in terram mittit, cũ afflatu sancti Spiritus corda carnalium incendit. Et terra ardet, cùm cor carnale in suis prauis uoluptatibus frigidum, relinquit concupiscentias præsentis seculi, & incenditur ad amorem Dei. Bene ergo in igne apparuit spiritus, quia ab omni corde quod replet, torpore

Rom. 8 — Act. 2. — Gen. 11. — 1. Ioan. 2 — Heb. 12 — Gen. 4 — Luc. 12

re frigoris excutit, & hoc in desideriũ suæ æternitatis accendit. In igneis autem linguis monstratus est: quia idem spiritus coæternus est filio, & habet cognationem maximam lingua cum uerbo. Verbum quippe patris est filius. Et quia una est spiritus & uerbi substantia, idem spiritus mõstrari debuit in lingua. Vel certè quia per linguam procedit uerbum, in lingua apparuit spiritus: quia quisquis sancto Spiritu tangitur, Dei uerbum, id est, unigenitum Dei filium confitetur, & negare Dei uerbum non ualet, quia iam sancti Spiritus linguam habet. Vel certè in linguis igneis apparuit spiritus: quia omnes quos repleuerit, ardentes pariter & loquentes facit. Linguas igneas doctores habent: quia dũ Deum amandum prædicant, corda audientium inflammant. Nam & ociosus est sermo doctoris, & præbere non ualet incendium amoris. Hoc doctrinæ incendium ab ipso ueritatis ore conceperãt, qui dicebãt: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cùm loqueretur in uia, & aperiret nobis scripturas? Ex audito quippe sermone inardescit animus, torporis frigus recedit, fit mens in superno desiderio anxia, à concupiscentiis terrenis aliena. Amor uerus qui hanc repleuerit, fletibus cruciat, sed dum tali ardore cruciatur, ipsis suis cruciatibus pascitur. Audire ei libet præcepta cœlestia, & quot mandatis instruitur, quasi tot facibus inflammatur, & quæ torpebat prius per desideria, ardet postmodum per uerba. Vnde bene per Moysen dicitur: In dextera eius ignea lex. In sinistra quippe reprobi, qui & ad sinistram ponendi sunt: dextera autem Dei appellantur electi. In dextera ergo Dei, ignea lex est: quia electi mandata cœlestia nequaquam frigido corde audiunt, sed ad hæc amoris intimi facibus inardescunt. Sermo ad aurem ducitur, & mens eorum sibimet irata, ex internæ dulcedinis flamma concrematur. In columba uerò Spiritus sanctus & in igne monstratus est: quia omnes quos repleuerit, simplices & ardentes facit. Simplices puritate, ardentes æmulatione. Neque enim placere Deo aut simplicitas sine zelo, aut zelus sine simplicitate potest. Hinc ipsa ueritas dicit: Estote prudens sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.

Deut. 33 *Matt. 10*

A Qua in re notandum est quòd discipulos suos nec de columba sine serpente, nec de serpente sine columba uoluit Dominus admonere: quatenus & columbæ simplicitatem astutia serpentis accenderet, & serpentis astutiam columbæ simplicitas temperaret. Hinc Paulus ait: Nolite pueri effici sensibus. Ecce prudentiam serpentis audiuimus, nunc de simplicitate columbæ moneamur. Sed malitia paruuli estote. Hinc de beato Iob dicitur: Erat uir simplex & rectus. Quæ est autem rectitudo sine simplicitate, aut quæ simplicitas sine B rectitudine? Quia ergo & rectitudinem docet iste spiritus, & simplicitatem: & in igne monstrari debuit, & in columba quatenus omne cor quod eius gratia tangitur, & mansuetudinis lenitate tranquillum, & zelo iustitiæ accensum fiat. Ad extremum uerò quærendum est, cur in ipso redemptore nostro mediatore Dei & hominum, per columbam apparuit, in discipulis uerò per ignem? Certè unigenitus Dei filius, iudex est generis humani. Sed quis eius iustitiam ferret, si priusquam nos per mansuetudinem colligeret, culC pas nostras per zelum rectitudinis examinare uoluisset? Homo ergo pro hominibus factus, mitem se hominibus præbuit. Noluit peccatores ferire, sed colligere. Prius uoluit mansuetè corripere, ut haberet quos postmodum in iudicio saluaret. In columba ergo super eũ apparere debuit spiritus, qui non ueniebat ut peccata iam per zelum percuteret, sed adhuc per mansuetudinem toleraret. At contra super discipulos in igne debuit Spiritus sanctus demonstrari, ut hi qui erant simpliciter homines, atque ideo peccatoD res, eos contra semetipsos spiritalis feruor accenderet: & peccata quibus Deus per mãsuetudinem parceret, ipsi in se per pœnitẽtiam punirent. Nec ipsi quippe esse poterant sine peccato, qui adhærebant cœlesti magisterio, Ioanne attestante, qui ait: Si diximus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. In igne ergo uenit in hominibus, in colũba uerò apparuit in Domino: quia peccata nostra quæ piè Dominus per mansuetudiuem tolerat, nos per zelum rectitudinis debemus cautè conspicere, & ardore

1. Cor. 14 *Iob 1* *1. Ioan.*

re semper pœnitentiæ cremare. Igitur per columbam spiritus in redemptore mõstratus est, per ignem uerò in hominibus: quia quanto nobis nostri iudicis facta est securitas temperata, tanto erga se debet fieri nostra infirmitas accensa. Quatuor itaque propositionum expleta ratione, ad dona eiusdem spiritus contemplanda transeamus. De isto quippe spiritu scriptum est: Spiritus eius ornauit cœlos. Ornamenta enim cœlorum, sunt uirtutes prædicantium. Quæ uidelicet ornamenta Paulus enumerat, dicens: Alii datur per spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alii gratia sanitatum in uno spiritu, alii operatio uirtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hęc autem omnia operatur unus atq; idem spiritus, diuidens singulis prout uult. Quot ergo sunt bona prædicantium, tot sunt ornamenta cœlorum. Hinc rursus scriptum est: Verbo Domini cœli firmati sunt, &c. Verbum.n.Domini, filius est patris. Sed eosdẽ cælos, uidelicet sanctos Apostolos, ut tota simul sancta trinitas ostendatur operata, repentè de sancti Spiritus diuinitate adiungitur: Et spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Cœlorum ergo uirtus de spiritu sumpta est: quia mundi huius potestatibus contraire non præsumerent, nisi eos sancti Spiritus fortitudo solidasset. Quales nanq; doctores sanctę Ecclesiæ, ante aduẽtum huius spiritus fuerint, scimus: & post aduentũ illius, cuius fortitudinis facti sunt, conspicimus. Certè iste ipse pastor Ecclesiæ, ad cuius sacratissimum corpus sedemus, quantæ debilitatis, quantæque formidinis ante aduentum spiritus fuerit, ancilla ostiaria requisita dicat. Vna enim mulieris uoce percussus, dum mori timuit, uitã negauit. Et pensandum quia cum comprehensum Petrus negauit in terra quem suspensum latro confessus est in cruce. Sed uir iste tantæ formidinis, qualis post aduẽtum spiritus existat, audiamus. Fit conuẽtus magistratus atq; seniorum, cęsis denunciatur Apostolis, ne in nomine Iesu loqui debeant. Petrus magna authoritate respondet: Obedire oportet Deo, magis q̃ hominibus. Et rursus: Si iustum in conspectu Dei uos potius audire quàm Deum, iudicate. Non enim possumus quæ uidimus & audiuimus, non loqui. Et illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu cõtumeliam pati. Ecce gaudet Petrus in uerberibus, qui antè in uerbis timebat. Et qui prius ancillæ uocem requisitus timuit, post aduentum sancti Spiritus, uires principiũ cæsus premit. Libet oculos fidei in uirtutẽ opificis huius attollere, atq; sparsim patres testamenti noui ac ueteris considerare. Ecce apertis eisdem oculis fidei, Dauid, Amos, Danielem, Petrum, Paulum, Mattheum intueor, & sanctus iste spiritus qualis sit artifex, considerare uolo, sed in ipsa mea consideratione deficio. Implet nanque citharœdum puerum, & Psalmistam facit. Implet pastorem armentarium sycomoros uellicantem, & prophetam facit. Implet abstinentem puerum, & iudicẽ senum facit. Implet piscatorem, & prædicatorem facit. Implet persecutorem, & doctorem gentium facit. Implet publicanũ, & Euangelistam facit. O qualis est artifex iste spiritus, nulla ad discendum mora agitur in omne quod uoluerit. Mox enim ut tetigerit, mẽtem docet: solumq; tetigisse, docuisse est. Nam humanum animum subitò ut illustrat, immutat: abnegat hoc repentè quod erat, exhibet repentè quod nõ erat. Pensemus, sanctos prædicatores nostros quales hodierna die reperit, quales fecit. Certè qui in uno cœnaculo pro Iudæorum metu residebant, natiuitatis suæ singuli linguam nouerant, & tamen nec ea ipsa lingua quam nouerant, apertè Christum loqui præsumebant. Venit spiritus, & in ore eos per diuersitatem linguarum docuit, in mente autem ex authoritate roborauit. Cœperunt & in aliena Christum eloqui, qui de illo prius & in sua lingua loqui metuebant. Inflammatum etenim cor despexit tormenta corporis, quæ ante metuebat. Vicit uim carnalis formidinis prę amore conditoris. Et qui prius suis aduersariis succumbebant formidine, eis iam præerant authoritate. Qui ergo in tantæ eos celsitudinis culmen erexit, quid aliud dixerim, nisi quòd mentes terrenorum hominum cœlos fecit? Pensate fratres charissimi, post incarnationẽ vnigeniti filij Dei

Marginal notes: Iob 26; 1.Cor.12; Psal.32; Mat.26; Luc.24; Act.5.; 1 Re.16; Amos 7; Dan.13; Mat.4; Act.9.; Luc.5

Dei qualis sit hodierna solénitas de aduentu Spiritus sancti. Sicut enim illa, ita quoque & hæc est honorabilis. In illa quippe Deus in se permanens suscepit hominem, in ista uerò homines ueniétem desuper susceperunt Deum. In illa Deus naturaliter factus est homo, in ista homines facti sunt per adoptionem dij. Si ergo remanere carnales in morte nolumus, hunc fratres charissimi uiuificantem spiritum amemus. Sed quia caro spiritum nescit, dicat fortasse carnali cogitatione apud se aliquis: Quomodo diligere ualeo, quem ignoro? Hoc & nos concedimus: quia mens uisibilibus intenta, uidere nescit inuisibilem. Nulla enim nisi uisibilia cogitat, eaq; & cùm non agit, eorum imagines introrsus trahit: dumq; in imaginibus corporis iacet, surgere ad incorporea non ualet. Vnde fit, ut tanto deterius creatorem nesciat, quanto in cogitatione sua familiarius corpoream creaturam portat. Sed cum Deū uidere non possumus, habemus aliquid quod agamus unde inter fiat, quo ad eum nostræ intelligentiæ oculis ueniat. Certè quem in se uidere nullo modò ualemus, hunc in seruis suis uidere iam possumus. Quos dum mira conspicimus agere, certum nobis fit, in eorum mentibus Deum habitare. In re autem incorporea à rebus corporalibus usum trahamus. Nemo etenim nostrum orientem clare solem in sphęram illius intendendo ualet conspicere: quia tensi in eius radijs oculi reuerberantur. Sed sole illustratos montes aspicimus, & quia iam sol ortus est, uidemus. Quia ergo solem iustitiæ in seipso uidere non possumus, illustratos montes claritate illius uideamus: sanctos uidelicet Apostolos, qui uirtutibus emicant, miraculis coruscant, quos nati solis claritas perfudit, & cùm in seipso sit inuisibilis, per eos nobis quasi per illustratos montes se uisibilem præbuit. Virtus enim diuinitatis in se, quasi sol in cœlo est. Virtus diuinitatis in hominibus, sol in terra. Solem ergo iustitiæ intueamur in terra, quem uidere non possumus in cœlo, ut dum inoffenso pede per hunc in terra gradimur, ad intuendum illum quandoque oculos & in cœlum leuemus. Sed inoffenso pede iter nostrum in terra agitur, si Deus ac proximus integra mente diligatur. Nec enim Deus uerè sine proximo, nec proximus uerè diligitur sine Deo. Hinc est quod, sicut in alio sermone iam diximus, idem spiritus secundò legitur discipulis datus: prius à Domino in terra degente, postmodum à Domino cœlo præsidente. In terra quippe datur, ut diligatur proximus: è cœlo uero, ut diligatur Deus. Sed cur prius in terra, postmodū e cœlo, nisi quod patenter datur intelligi: quia iuxta Ioannis uocem, Qui fratrem suum non diligit quem uidet, Deum quem non uidet, quomodo potest diligere? (1 Ioan. 4) Diligámus ergo proximum fratres, amemus eum qui iuxta nos est, ut peruenire ualeamus ad amorem illius qui super nos est. Meditetur mens in proximo quod exhibeat Deo, ut perfectè mereamur in Deo gaudere cum proximo. Tunc ad illam supernæ frequentiæ lætitiam peruenimus, de qua nunc sancti Spiritus pignus accepimus. Ad istum finem toto amore tendamur, in quo sine fine lætabimur. Ibi supernorum ciuium societas sancta. Ibi solennitas certa. Ibi requies secura. Ibi pax uera, quæ nobis iam non relinquitur, sed datur per Dominum Iesum Christum.

Lectio sancti Euangelii secundum Lucam.

IN illo tempore, dicebat Iesus turbis similitudinem hanc. (Luc. 13.) Arborem fici habebat quidam plantatā in uinea sua, & uenit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem uineæ. Ecce anni tres sunt ex quo uenio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio. Succide ergo illam. Vt quid etiam terram occupat? At ille respondens dixit illi, Domine, dimitte illam & hoc anno, usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora. Et si quidē fecerit fructum, sin autem, in futurum succides eam. Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis

tis annis decem & octo, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. Quam cum uideret Iesus, uocauit eam ad se, & ait illi, Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illam manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum. Respondens autẽ archisynagogus indignãs quia sabbato curasset Iesus, dicebat turbæ. Sex dies sunt in quibus oportet operari. In his ergo uenite & curamini, & nõ in die sabbati. Respondens autem ad illum Iesus dixit; Hypocritę, unusquisque uestrum sabbato non soluit bouem suum aut asinum a præsepio, & ducit adaquare? Hanc autem filiã Abrahæ quam alligauit satanas, ecce decem & octo annis, nonne oportuit solui a uinculo isto die sabbati? Et cũ hæc diceret, erubescebant omnes aduersarii eius. Et omnis populus gaudebat in uniuersis quæ gloriose fiebant ab eo.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica sancti Laurentii martyris, Sabbato quatuor temporum.

Homilia XXXI.

DOminus ac redẽptor noster per Euangelium suum aliquando uerbis, aliquando rebus loquitur: aliquando aliud uerbis, atque aliud rebus: aliquando autem hoc uerbis, quod rebus. Duas etenim res ex Euangelio fratres audistis, ficulneam infructuosam, & mulierem curuam, & utrique rei est pietas impensa. Illud autem dixit per similitudinem, istud egit per exhibitionem. Sed hoc significat ficulnea infructuosa, quod mulier inclinata: & hoc ficulnea reseruata, quod mulier erecta. Dominus uineæ tertio uenit ad ficulneam, & fructum minime inuenit: & mulier quæ erecta est, decem & octo annis fuerat curua. Hoc autem decem & octo annorum numero signatur, quod tertiò dominus uineæ ad ficulneã infructuosam uenisse perhibetur. Quia ergo præmittendo summatim totum perstrinximus, iam per lectionis ordinem singula disseramus. Arborem fici habebat quidam plantatam in uinea sua, & uenit quærens fructum in illa, & non inuenit.] Quid arbor fici, nisi humanam naturam designat? Quid mulier inclinata, nisi eandem naturam significando denunciat? Quæ & bene plantata est sicut ficus, & bene creata sicut mulier: sed in culpam propria sponte lapsa, neque fructum seruat operationis, neque statum rectitudinis. Ad peccatum quippe ex uoluntate corruens, quia fructum obedientiæ ferre noluit, statum rectitudinis amisit. Quæ ad Dei similitudinem condita, dum in sua dignitate non perstitit, quod plantata uel creata fuerat, seruare contempsit. Tertio Dominus uineæ ad ficulneam uenit: quia naturam generis humani ante legem, sub lege, sub gratia, expectando, admonendo, uisitando requisiuit. Dixit autem ad cultorem uineæ: Ecce anni tres sunt ex quo uenio fructum quærens in ficulnea hac, & non inuenio.] Venit ante legem: quia per naturalem intellectum quid unusquisque exemplo sui, qualiter erga proximum agere debuisset, innotuit. Venit in lege: quia præcipiendo docuit. Venit post legem per gratiam: quia pietatis suæ præsentiam exhibendo monstrauit. Sed tamen in tribus annis fructum se non inuenisse conqueritur: quia quorundam prauorum mentes nec inspirata, lex naturalis corrigit, nec præcepta erudiunt, nec incarnationis eius miracula conuertunt. quid uerò per cultorem uineæ, nisi præpositorum ordo exprimitur? Qui dum præsunt Ecclesiæ, nimirum dominicæ uineæ curam gerunt. Huius enim uineæ primus cultor Petrus apostolus extitit. Hunc nos indigni sequimur, in quantum pro eruditione uestra, docendo, deprecando, increpando laboramus. Sed cum magno iam timore audiendum est, quod cultori uineæ de infructuosa arbore dicitur: Succide eã, ut quid etiam terram occupat?] Vnusquisque iuxta modum suum, in quantum locum uitæ præsentis tenet, si fructum bonæ operationis non exhibet, uelut infructuosa arbor terram occupat: quia in eo loco in quo ipse est, & alijs operandi occasionem negat.

negat. Sed in hoc seculo potens quilibet si fructum non habet operationis bonæ, etiam impedimentum præstat cæteris: quia quicunque sub ipso sunt, exemplo prauitatis illius, quasi umbra peruersitatis eius premuntur. Stat desuper arbor infructuosa, & subter terra sterilis iacet. Infructuosæ arboris desuper umbra densatur, & solis radius ad terram descendere nequaquam permittitur: quia dum subiecti quilibet, patroni peruersi peruersa exempla conspiciunt, ipsi quoque infructuosi remanentes, ueritatis lumine priuantur. Et pressi umbra, calorem solis non accipiunt: quia inde remaneat à Deo frigidi, unde in hoc seculo male proteguntur. Sed de hoc peruerso quolibet & potente, penè iam requisitio Deo non est. Postquam enim se perdidit, quærendum solummodo est, cur & alios premat. Vnde bene eiusdem uineæ Dominus dicit: Vt quid etiam terram occupat? Terram quippe occupat, qui mentes alineas grauat. Terram occupat, qui locum quem tenet, in bonis operibus non exercet. Sed tamen nostrum est pro talibus deprecari. Nam cultor uineæ quid dicat, audiamus: Domine, dimitte illam & hoc anno, usque dum fodiam circa illam.] Quid est circa ficulneam fodere, nisi infructuosas mentes increpare? Omnis quippe fossa in imo est. Et nimirum increpatio dum mentem sibi demonstrat, humiliat. Quotiens ergo aliquem de peccato suo corripimus, quasi ex culturæ debito circa infructuosam arborem fodimus. Post fossionem uerò quid dicatur, audiamus: Et mittam cophinum stercoris.] Quid est cophinus stercoris, nisi memoria peccatorum? Peccata etenim carnis, stercora uocantur. Vnde & per prophetam dicitur: Computruerunt iumenta in stercore suo. Iumenta quippe in stercore suo computrescere, est carnales quosque in fœtore luxuriæ uitam finire. Nos itaque quoties carnalem mentem de suis peccatis increpamus, quoties ad eius memoriam uitia ante acta reducimus, quasi infructuosæ arbori cophinum stercoris uersamus: ut malorum quæ egit, memoriam recolat, & ad compũctionis gratiam quasi de fœtore pinguescat. Mittitur ergo cophinus stercoris ad radicem arboris, quando prauitatis suæ conscientia tangi-

A tur memoria cogitationis. Cumq; se per pœnitentiam ad lamenta mens excitat, & ad bonæ operationis gratiam reformat, quasi per tactum stercoris redit ad fœcũditatem operis radix cordis. Plangit quod fecisse se meminit. Displicet sibi qualem fuisse se recolit. Intentionem contra se dirigit, atque ad meliora animam accendit. Ex fœtore ergo ad fructum reuiuiscit arbor: quia de consideratione peccati ad bona se opera resuscitat animus. Et sunt plerique qui increpationes audiunt, & tamen ad pœnitentiã redire contemnunt, & infructuosi Deo,

B in hoc seculo uirides stant. Sed audiamus quid ficulneæ cultor adiungat: Si quidem fecerit fructum: sin autem, in futurum succides eam.] quia profectò qui hic non uult ad fœcunditatem pinguescere per increpationem, illic cadet unde iam resurgere per pœnitentiam non ualet: & in futurum succidetur, quamuis hic sine fructu uiridis stare uideatur. Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo.] Paulo ante iam diximus: quia hoc erat trinus aduentus Domini ad

C infructuosam ficulneam, quod decem & octo annorum numerus ad curuam mulierem signat. Sexto enim die homo factus est, atque eodem sexto die opera Domini cuncta perfecta sunt. Senarius autem numerus in trigonum ductus, decem & octo facit. Quia ergo homo qui sexta die factus est, perfecta opera habere noluit, sed ante legem, sub lege, atque in exordio inchoantis gratiæ infirmus extitit, decem & octo annis curua mulier fuit. Et erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere.] Omnis peccator terrena co-

D gitans, cœlestia non requirẽs, sursum respicere non ualet: quia dum desideria inferiora sequitur, à mentis suæ rectitudine curuatur: & hoc semper uidet, quod sine cessatione cogitat. Ad corda uestra fratres charissimi redite, quid horis omnibus in cogitationibus uestris uoluatis, semper aspicite. Alius de honoribus, alius de pecunijs, alius de prædiorum ambitu cogitat. Hæc cuncta in imo sunt, & quando mens talibus implicatur, ab status sui rectitudine flectitur: Et quia ad cœleste desiderium non assurgit, quasi mulier inclinata sursum respi-

respicere nequaquam potest. Sequitur: Hanc cum uidisset Iesus, uocauit ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua: & imposuit illi manum, & confestim erecta est.] Vocauit & erexit: quia illumi nauit ipsam mulierem, & adiuuit. Vocat, sed non erigit, quando per eius gratiam illuminamur, sed exigentibus nostris meritis adiuuari non possumus. Plerunq; enim uidemus quæ agenda sunt, sed opere non implemus. Nitimur & infirmamur. Mentis iudicium rectitudinem conspicit, sed ad hanc operis fortitudo succumbit: quia nimirum iam de pœna peccati est, ut ex dono quidem possit bonum conspici, sed tamen ab eo quod aspicitur, contingat per meritum repelli. Vsitata etenim culpa obligat mentem, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur, & labitur: quia ubi sponte diu perstitit, ibi & cum noluerit, coacta cadit. Bene de hac nostra incuruatione ex typo humani generis per Psalmistam dicitur: Incuruatus sum, & humiliatus sum usquequaque. Contemplatus nanque quòd ad supernam lucem intuendam homo conditus fuerat, sed peccatis exigentibus foras missus, mentis suæ tenebras secum portat, superna non appetit, infimis intendit, cœlestia nequaquam desiderat, terrena semper in animo uersat: hoc quod de suo genere doluit, in seipso exclamauit, dicens: Incuruatus sum, & humiliatus sum usquequaque. Contemplationem nanque cœlestium perdens, si sola carnis necessaria homo cogitaret, incuruatus & humiliatus esset, sed tamen usquequaque non esset. Quem ergo à supernis cogitationibus non solum necessitas deiicit, sed etiam uoluptas illicita sternit, non solum incuruatus, sed usquequaque incuruatus est. Hinc alius propheta de immundis spiritibus dicit: Qui dixerunt animæ tuæ, incuruare ut transeamus. Recta quippe stat anima, cum superna desiderat, & nequaquam flectitur ad ima. Sed maligni spiritus cum hanc in sua rectitudine stare conspiciunt, per eam transire non possunt. Transire nanque eorum, est immunda illi desideria spargere. Dicunt ergo, Incuruare ut transeamus: quia si ipsa se ad ima appetenda non deijcit, contra hanc illorum peruersitas nullatenus conualescit: & transire per eam nequeunt, quam contra se rigidam in superna intentione pertimescunt. Nos ergo fratres charissimi, nos uiam malignis in nobis spiritibus damus, cum terrena concupiscimus, cùm ad temporalia appetenda curuamur. Pudeat ergo terrena concupiscere, dorsa mentium ascendentibus aduersarijs præbere. Terram semper intuetur qui curuus est, & quo præmio sit redemptus, non meminit, qui ima quærit. Hinc etiam per Moysen dicitur ut qui gibbo premitur, nequaquam ad sacerdotium proueheatur. Et quotquot Christi sanguine redempti sumus, membra eiusdem summi sacerdotis efficimur. Vnde & nobis per Petrum dicitur: Vos autem genus electum, regale sacerdotium. Sed qui gibbum tolerat, ima semper intuetur. A sacerdotio ergo repellitur: quia quisquis solis terrenis intentus est, ipse sibi testis est, quod membrum summi sacerdotis non est. Hinc rursus pisces qui pennulas non habent, ab esu fidelis populi prohibentur. Pisces qui pennulas squamarum habent, dare etiam saltus super aquas solent. Quid ergo pennatis piscibus nisi electæ animæ figurantur? Quæ profectò solæ in cœlestis Ecclesiæ corpus transeunt. Quæ modò uirtutum pennulis fultæ, saltus dare per cœleste desiderium sciunt, ut superna per contemplationem appetant, quãuis in seipsis iterum ex mortali carne relabantur. Si ergo iam bona cœlestis patriæ agnouimus, displicebat nobis fratres charissimi quod curui sumus. Ponatur ante oculos mulier curua, & arbor infructuosa. Reminiscamur malorum quæ fecimus, mittamus ad radicem cordis cophinum stercoris, ut tunc in retributionis fructu pinguescat quod nobis hic per pœnitentiam fœtebat. Et si uirtutum summa operari non possumus, ipse Deus nostro gaudet lamento. Ex ipsa enim ei iustitiæ inchoatione placebimus, qui iniusta quæ fecimus punimus.

Nec mora erit in fletibus: quia tergent citius trãseũtes lachrymas mansura gaudia. Per Dominum nostrum Iesum Christum, Amen.

[Margin: Psal. 128; Esa. 51; Leui. 21; 1. Pet. 2; Leui. 11]

Lectio sancti Euangelii secundum Matthæum.

Mat. 16 *Luc. 9*

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis. Si quis uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suã, & sequatur me. Qui enim uoluerit animã suam saluam facere, perdet eam. Qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si uniuersum mũdũ lucretur, animæ uerò suę detrimentũ patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius.n. hominis uenturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet unicuiq; secundum opera sua. Amen dico uobis, sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem, donec uideant filium hominis uenientem in regno suo.

Homilia lectionis eiusdem habita ad populum in basilica sanctorum Processi & Martiniani.

Homilia XXXII.

QVia Dominus ac redemptor noster nouus homo uenit in mundum, noua præcepta dedit mundo. Vitæ etenim nostræ ueteri in uitiis enutritæ, cõtrarietatem opposuit nouitatis suæ. Quid enim uetus, quid carnalis homo nouerat, nisi sua retinere, aliena rapere si posset, concupiscere si non posset? Sed cœlestis medicus singulis quibusque uitiis obuiantia adhibet medicamenta. Nam sicut arte medicinæ calida frigidis, frigida calidis curantur: ita Dominus noster contraria opposuit medicamenta peccatis, ut lubricis continentiam, tenacibus largitatem, iracundis mansuetudinem, elatis præciperet humilitatem. Certe cum se sequentibus noua mandata proponeret, dixit. Nisi quis *Luc. 14* renunciauit omnibus quæ possidet, non A potest meus esse discipulus. ac si aperte dicat: Qui per uitam ueterem aliena concupiscitis, per nouæ conuersationis studium & uestra largimini. Quid uerò in hac lectione dicat, audiamus. Qui uult post me uenire abneget semetipsum.] Ibi dicitur ut abnegemus nostra, hic dicitur ut abnegemus nos. Et fortasse laboriosum non est homini relinquere sua, sed ualde laboriosum est relinquere semetipsum. Minus quippe est abnegare quod habet, ualde autem multum est, abnegare quod est. Ad se autem nobis uenientibus B Dominus præcepit, ut renunciemus nostris: quia quicunque ad fidei agonem uenimus, luctamen contra malignos spiritus sumus. Nil autem maligni spiritus in hoc mundo proprium possident. Nudi ergo cum nudis luctari debemus. Nam si uestitus quisque cum nudo luctatur, citius ad terram deiicitur, qui habet unde teneatur. Quid enim sunt terrena omnia, nisi quædam corporis indumenta? Qui ergo contra diabolum ad certamen properat, uestimenta abiiciat, ne succumbat. Nihil in hoc mundo amando C possideat, nullas rerum labentium delectationes requirat, ne unde ad uotum tegitur, ad casum inde teneatur. Nec tamen sufficit nostra relinquere, nisi relinquamus & nos. Quid est quod dicimus, relinquamus & nos? Si enim nosmetipsos relinquimus, quò ibimus extra nos? uel quis est qui uadit, si se deseruit? Sed aliud sumus per peccatum lapsi, aliud per naturam conditi, aliud quod fecimus, aliud quod facti sumus. Relinquamus nosmetipsos quales peccando nos fecimus, & maneamus nosmetipsi quales per gratiam fa- D cti sumus. Ecce etenim qui superbus fuit, si conuersus ad Christum humilis factus est, semetipsum relinquit. Si luxuriosus quisque ad continentiam uitam mutauit, abnegauit utique quod fuit. Si auarus quisque ambire iam desiit, & largiri didicit propria, qui prius aliena rapiebat, proculdubio semetipsum reliquit. Ipse quidem est per naturam, sed non est ipse per malitiam. Hinc enim scriptum est: Verte impios, & non erunt. Conuersi nanque *Prou. 12* impij non erunt, non quia non erunt omnino in essentia, sed scilicet nõ erũt in impietatis

tatis culpa. Tunc ergo nosmetipsos relinquimus, tunc nos ipsos abnegamus, cùm uitamus quod per uetustatem fuimus, & ad hoc nitimur quod per nouitatem uocamur. Pensemus quomodo se Paulus abnegauerat, qui dicebat: Viuo autem iam nō ego. Extinctus quippe fuarat sæuus ille persecutor, & uiuere cœperat pius prædicator. Si enim ipse esset, pius profecto non esset. Sed qui se uiuere denegat, dicat unde est quòd sancta uerba per doctrinam ueritatis clamat. Protinus subdit: Viuit uero in me Christus. ac si apertè dicat: Ego quidem a memetipso extinctus sum, quia carnaliter non uiuo: sed tamen essentialiter mortuus non sum, quia in Christo spiritaliter uiuo. Dicat ergo ueritas, dicat: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum.] Quia nisi quis a semetipso deficiat, ad eum qui super ipsum est, non appropinquat, nec ualet apprehendere, quod ultra ipsum est, si nescierit mactare quod est. Sic olerum plantę transponuntur, ut proficiant, atque, ut ita dixerim, eradicantur ut crescant. Sic rerum semina in terræ admixtione deficiunt, ut in reparatione sui generis uberius assurgāt. Vnde enim uidentur perdidisse quod erāt, inde accipiunt hoc apparere quod non erāt. Sed qui iam se a uitiis abnegat, exquirendæ ei uirtutes sunt in quibus crescat. Nam cùm dictum est: Qui uult post me uenire, abneget semetipsum: protinus additur: Et tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.] Duobus etenim modis crux tollitur, cum aut per abstinentiam afficitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus. Pensemus qualiter utroque modo Paulus crucem suam tulerat, qui dicebat: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte aliis prædicans, ipse reprobus efficiar. Ecce in afflictione corporis audiuimus crucem carnis, audiamus nunc in compassione proximi crucem mentis. Ait enim: Quis infirmatur, & ego non infirmo? Quis scandalizatur, & ego non uror? Perfectus quippe prædicator ut exemplum daret abstinentiæ, crucem portabat in corpore. Et quia in se trahebat damna infirmitatis alienæ, crucem portabat in corde. Sed quia ipsis uirtutibus quædam uitia iuxta sunt, dicendum nobis

Gal. 2

1. Co. 9

2. Co. 11

A est quod uitium abstinentiam carnis, & quod obsideat compassionem mentis. E uicino nanque abstinentiam carnis nonnunquam uana gloria obsidet: quia dum tenuitas in corpore, dum pallor in uultu respicitur, uirtus patefacta laudatur: & tanto se celerius foras fundit, quanto ad humanos oculos per ostensum pallorem exit. Et plerunque fit, ut hoc quod causa Dei agi creditur, pro solis humanis fauoribus agatur. Quod bene Simon ille significat, qui inuentus in itinere, crucem dominicam in angaria portat. Aliena quip-B pe onera in angaria portantur, quando per uanitatis studium aliquid geritur. Qui ergo per Simonem designantur, nisi abstinentes & arrogantes? qui per abstinentiam quidem carnem afficiunt, sed fructum abstinentiæ interius non requirunt. Crucem ergo Domini in angaria Simon portat: quia cùm ad opus bonum ex bona uoluntate non ducitur, rem iusti sine fructu peccator operatur. Vnde idem Simon crucem portat, sed non moritur: quia abstinentes & arrogantes, per abstinentiam quidem corpus afficiunt, sed per desi-C derium uanæ gloriæ mundo uiuunt. Compassionem uero animi plerunque latenter obsidet pietas falsa, ut hanc nonnunquam usque ad condescendendum uitiis pertrahat, cùm ad culpas quisque non debeat compassionem exercere, sed zelum. Compassio quippe homini, & rectitudo uitiis debetur, ut in uno eodemque homine & diligamus bonum quod factus est, & persequamur mala quæ fecit: ne dum culpas incautè remittimus, non iam per charitatem compati, sed per negligentiam cō cessisse uideamur. Sequitur. Qui enim D uoluerit animam suam saluam facere, perdet eam, & qui perdiderit animam suam propter me, saluam eam faciet.] Sic dicitur fideli: Qui uoluerit animam suam saluā facere, perdet eam: & qui perdiderit animam suam propter me, saluam eam faciet. ac si agricolæ dicatur: Frumentum si seruas, perdis: si seminas renouas. Quis enim nesciat quòd frumentum cùm in semine mittitur, perit ab oculis, in terra deficit? Sed unde putrescit in puluere, inde uirescit in renouatione. Quia uerò sancta Ecclesia aliud tempus habet persecutionis,

Mat. 27

tionis, atque aliud pacis, redemptor noster ipsa eius tempora distinguit in præceptis. Nam persecutionis tempore ponenda est anima: pacis autem tempore ea quæ amplius dominari possunt, frangenda sunt desideria terrena. Vnde & nunc dicitur: Quid enim prodest homini, si lucretur totum mundum, se autem perdat, & detrimentum sui faciat?] Cum persecutio ab aduersariis deest, ualde uigilantius cor custodiendum est. Nam pacis tempore quia licet uiuere, libet etiam ambire. Quæ profectò auaritia bene compescitur, si ipse status ambientis sollicite consideretur. Nam cur instet ad colligendum, quando stare non potest ipse qui colligit? Cursum ergo sum quisque consideret, & agnoscet sibi posse sufficere parua quæ habet. Sed fortasse metuit ne in huius uitæ itinere sumptus desit. Longa nostra desideria increpat uia breuis. Incassum multa portantur, cùm iuxtà est quò pergitur. Plerunque autem & auaritiam uincimus, sed adhuc obstat quòd uias rectitudinis minori tenemus custodia perfectionis. Nam sæpe labentia cuncta despicimus, sed tamen adhuc humanæ uerecundiæ usu præpedimur, ut rectitudinem quam seruamus in mente, nondum exprimere ualeamus in uoce. Et tanto Dei faciem ad iustitiæ defensionem negligimus quanto humanas facies contra iustitiam ueremur. Sed huic quoque uulneri congruũ subiungitur medicamentum, cùm Dominus dicit: Qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet cùm uenerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum Angelorum. Sed ecce nunc apud se homines dicunt, Nos iam Dominum & sermones eius non erubescimus: quia D aperta cum uoce profitemur. Quibus ergo respondeo, q in hac plebe Christiana sunt nonnulli qui Christum ideo confitentur: quia cunctos Christianos esse conspiciunt. Nam si nomen Christi in tanta hodie gloria non esset, tot professores Christi sancta Ecclesia non haberet. Non ergo ad probationem fidei uox sufficit professionis, quam defendit a uerecundia professio generalitatis. Est tamen ubi se quisque interroget, ut in confessione Christi se ueraciter probet, si nõ iã nomẽ eius erubescit,

Luc. 9.

A si plena uirtute mentis humanum pudorem subdidit. Certè enim persecutionis tempore erubescere poterant fideles, substantiis nudari, de dignitatibus deiici, uerberibus affligi. Pacis autem tempore quia hæc a nostris persecutionibus desunt, est aliud ubi ostendamur nobis. Veremur sæpe a proximis despici, dedignamur iniurias uerbi tolerare. Si contingat iurgium fortasse cum proximo, erubescimus priores satisfacere. Cor quippe carnale dum huius uitæ gloriam quærit, humilitatem respuit. Et plerunque ipse homo qui irascitur, di- B scordanti sibi reconciliari appetit, sed ire ad satisfaciendum prior erubescit. Pensemus facta ueritatis, ut uideamus quo iaceant nostræ prauitatis actiones. Si enim membra summi capitis sumus, imitari eum cui connectimur, debemus. Quid nanq; ad nostrę eruditionis exemplum Paulus egregius prædicator dicit? Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Ecce inter nos & Deum discordiam peccando fecimus, & tamen ad nos Deus suos legatos prior misit, ut nos ip- C si qui peccauimus, ad pacem Dei rogati ueniamus. Erubescat ergo humana superbia, confundatur quisq; si non satisfaciat prior proximo, quando post culpam nostrã ut ei reconciliari debeamus, & ipse qui offensus est, legatis interuenientibus obsecrat Deus. Sequitur: Dico autem uobis. Verè sunt aliqui hic stantes, qui non gustabũt mortem, donec uideant regnum Dei.] Regnum Dei fratres charissimi non semper in sacro eloquio uenturum regnum dicitur, sed nonnunquam præsens ecclesia uocatur. Vnde scriptum est: Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala. In illo quippe regno scandala non erunt, ubi profectò reprobi non admittuntur. Quo uidelicet exemplo colligitur, quòd hoc loco regnum Dei præsens Ecclesia uocatur. Et quia nonnulli ex discipulis usq; adeo in corpore uicturi erãt, ut Ecclesiam Dei constructam conspicerẽt, & contra mundi huius gloriam erectam, consolatoria promissione nunc dicitur. Sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem, donec uideant regnum Dei.] Sed cum tanta Dominus subeundæ

2. Co. 5

Mat. 13

mortis præcepta æderet, quid necessarium fuit ut ad hanc subitò promissionem ueniret? Quod si subtiliter attendamus, quanta dispensatione pietatis agatur, agnoscimus. Discipulis enim rudibus etiā de præsenti uita aliquid promittendum fuit, ut possent robustius in futura solidari. Sic Israelitico populo ex Aegypti terra liberando, repromissionis terra promittitur, & cū uocandus esset ad bona cœlestia, terrenis promissionibus suadent. Cur hoc? ut dum esset aliquid quod de uicino perciperet, illud iam fidelius crederet, quod de longinquo audire potuisset. Carnalis etenim populus si parua non acciperet, magna non crederet. Omnipotens ergo Deus largiendo terrena, suadet ad cœlestia, ut percipiēs quod uideret, sperare disceret quod minimè uidebat. Et tanto solidior de inuisibilibus fieret, quanto eum ad spei certitudinem uisibilia promissa fulcirent. Vnde rectè quoque per Psalmistam dicitur: Dedit eis regiones gentium, & labores populorum possederunt, ut custodiant iustificationes eius, & legem eius requirant. Sic ergo hoc loco rudibus discipulis ueritas loquens uidendum regnum cœlorum promittit in terra, ut hoc ab eis fidelius in cœlo præsumatur. Ex ipso itaque regno quod iam uidemus in mundo esse sublimatum, speremus regnum quod in cœlo credimus percipiendum. Nam sunt nonnulli qui Christianitatis nomine censentur, sed Christianitatis non habent fidem. Sola esse uisibilia æstimant, inuisibilia non appetunt: quia nec esse suspicantur. Ad sanctorum martyrum corpora consistimus fratres mei. Nūquid isti carnem suam in mortem darent, nisi eis certissimè constitisset esse uitam pro qua mori debuissent? Ecce qui ita crediderunt, miraculis corruscant. Ad extincta nanque eorum corpora, uiuentes ægri ueniunt, & sanantur. Periuri ueniunt, & à dæmonium uexantur. Dæmoniaci ueniunt, & liberantur. Quomodo ergo uiuunt illic, ubi uiuunt, si in tot miraculis uiuunt hic, ubi mortui sunt? Rē fratres dico breuem uerbo, sed non paruam merito, quam religiosis quibusdam senioribus narrantibus agnoui. Gothorum tempore matrona quædam fuit ualde religiosa, quæ ad horum martyrum Ecclesiam crebrò ueniebat. Quadam die dum ex more ad orandum uenisset, egrediens duos stantes sub peregrino habitu monachos inuenit, peregrinos credidit, dari eis aliquid eleemosynæ præcepit. Sed priusquam eius erogator eis ad largiēdum eleemosynā propinquasset, astiterunt illi uicinius, & dixerunt: Tu nos modò uisitas, nos te in die iudicij requiremus, & quicquid possumus, præstabimus tibi. Quo dicto, ab oculis eius ablati sunt. Territa illa ad orandum rediit, seseque in lachrymis prolixius effudit. Et facta est post hoc tanto instantior in prece, quanto certior de promissione. Si autem iuxta Pauli uocem, Est fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium: nequaquam iam dicimus ut uenturam uitam credatis: quia ecce ipsi qui in illa uiuunt, humanis obtutibus uisibiliter præsentantur. Quod enim uideri potest, melius dicitur sciri quàm credi. Vēturam ergo uitam nos Dominus magis uoluit scire quā credere, qui eos quos inuisibiliter recipit, apud se uiuere nobis etiam uisibiliter ostēdit. Hos ergo fratres charissimi in causa uestri examinis quam cum districto iudice habebitis, patronos facite. Hos in die tanti terroris illius defensores adhibere. Certè si apud quendam magnum iudicem causa quælibet uestra esset die crastino uentilanda, totus hodiernus dies in cogitatione duceretur, patronum uestra fraternitas quæreret, magnis precibus ageret, ut apud tantum iudicem sibi defensor ueniret. Ecce districtus iudex Iesus uenturus est, tanti illius angelorum archangelorumque concilij terror adhibetur. In illo conuentu causa nostra discutitur, & tamen nos patronos modò non requirimus, quos tunc defensores habeamus. Assunt defensores nostri sancti martyres, rogari uolunt, atque, ut ita dixerim, quærunt, ut quærantur. Hos ergo adiutores uestris orationibus quærite. Hos protectores uestri reatus inuenite: quia ne punire peccatores debeat, rogari uult & ipse qui iudicat. Vnde etiam longo tempore comminatur iram, & tamen misericorditer expectat. Sic autem nos & misericordia eius resoueat, ut nullo modo negligentes reddat. Sic peccata nostra perturbent, ut mens in desperationem non proruat:

Ps. 104

Heb. 11

quia

quia & si præsumentes metuimus, & metuentes speramus, æternum regnum citius adepturi sumus, per eum qui uiuit & regnat cum patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

Lectio sancti Euangelii secundum Lucam.

Luc. 7.

IN illo tempore rogabat Iesum quidã Pharisæus, ut mãducaret cum illo. Et ingressus domũ Pharisæi discubuit. Et ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, ut cognouit quod Iesus accubuit in domo Pharisæi attulit alabastrum ungueñti, & stans retrò secus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & unguento ungebat. Videns autem Pharisæus qui uocauerat eum, ait intra se dicens; Hic si esset propheta, sciret utique quæ & qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est. Et respondens Iesus dixit ad illum; Simon habeo tibi aliquid dicere. At ille ait, Magister, dic. Et respondens Iesus dixit; Duo debitores erant cuidam fœneratori, unus debebat denarios quingentos, alius quinquaginta. Non habentibus illis unde redderent, donauit utrisque. Quis ergo eum plus diligit? Respondens Simõ, dixit, Aestimo quia is cui plus donauit. At ille dixit ei: Rectè iudicasti. Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni, Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti, hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit. Osculum mihi nõ dedisti, hæc autem ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti; hæc autẽ unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi, Remittũtur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui aũt minus dimittitur, minus diligit. Dixit autem Iesus ad illam; Remittuntur tibi peccata tua. Et cœperunt qui simul discumbebant, dicere intra se. Quis est hic, qui etiã peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem; Fides tua te saluam fecit, uade in pace.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in basilica sancti Clemẽtis, feria sexta quatuor temporum Septembris.

Homilia XXXIII.

COgitanti mihi de Mariæ Magdalenæ pœnitentia, flere magis libet, quàm aliquid dicere. Cuius enim uel saxeum pectus illæ huius peccatricis lachrymæ ad exemplum pœnitendi non emolliant? Cõsiderauit nanque quid fecit, & noluit moderari quid faceret. Super conuiuantes ingressa est, non iussa uenit, inter epulas lachrymas obtulit. Discite quo dolore ardet, quę flere & inter epulas nõ erubescit. Hanc uerò quam Lucas peccatricem mulierem, Ioannes Mariam nominat, illam esse Mariam credimus, de qua Marcus septem dæmonia eiecta fuisse testatur. Et quid per septem dæmonia, nisi uniuersa uitia designantur? Quia enim septem diebus omne tempus comprehenditur, rectè septenario nnmero uniuersitas figuratur. Septem ergo dæmonia Maria habuit, quæ uniuersis uitijs plena fuit. Sed ecce quia turpitudinis suæ maculas aspexit, lauanda ad fontem misericordiæ cucurrit, conuiuantes non erubuit. Nam quia semetipsam grauiter erubescebat intus, nihil esse credidit quod uerecundaretur foris. Quid ergo miramur fratres, Mariam uenientem, an Dominum suscipientem? Suscipientem dicam an trahentem? Sed melius trahentem dicam & suscipientem: quia nimirum ipse eam per misericordiã traxit intus, qui per mansuetudinem suscepit foris. Sed iam textum sancti Euangelij percurrentes, ipsum quoque ordinem

quo

quo uenerit sananda, uideamus. Attulit alabastrum unguenti, & stans retrò secus pedes Iesu, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat: & osculabatũ pedes eius, & unguẽto ungebat.] Liquet fratres quòd illicitis actibus prius mulier intenta, unguentum sibi pro odore suæ carnis adhibuit. Quod ergo sibi turpiter exhibuerat, hoc iam Deo laudabiliter offerebat. Oculis terrena concupierat, sed hos iam per pœnitentiam conterens flebat. Capillos ad compositionem uultus exhibuerat, sed iam capillis lachrymas tergebat. Ore superba dixerat, sed pedes Domini osculans, hoc in redemptoris sui uestigia figebat. Quot ergo in se habuit oblectamenta, tot de se inuenit holocausta. Conuertit ad uirtutum numerum, numerum criminum: ut totum seruiret Deo in pœnitentia, quicquid ex se Deum contempserat in culpa. Sed hoc Pharisæus intuens despicit, & non solum uenientem peccatricem mulierem, sed etiam suscipientem Dominum reprehendit, dicens intra se: Hic si esset propheta, sciret utique quę & qualis esset mulier quę tangit eum: quia peccatrix est.] Ecce Pharisæus ueraciter apud se superbus, & fallaciter iustus, ægram reprehendit de ægritudine, medicum de subuentione, qui ipse quoque de elationis uulnere ægrotabat, & ignorabat. Inter duos autem ægros medicus aderat: sed unus æger in febre integrum sensum tenebat, alter uerò in febre carnis & sensum perdiderat mentis. Illa quippe flebat quod fecerat, Pharisæus autem de falsa iustitia elatus, uim suæ inualitudinis exaggerabat. In ægritudine ergo & sensum perdiderat, qui hoc ipsum quoque, quod à salute longe esset, ignorabat. Sed inter hæc nos gemitus cogit, quosdam nostri ordinis uiros intueri, qui sacerdotali officio præditi, si quid fortasse iuste exterius uel tenuiter egerint, protinus subiectos despiciunt, & peccatores quosque in plebe positos dedignantur, eisque compati culpam suam confitentibus nolunt, ac uelut Pharisæi more, à peccatrice muliere tangi despiciunt. Quæ profectò mulier si ad Pharisæi pedes uenisset, nimirum calcibus repulsa discederet. Inquinari enim se alieno peccato crede-

A ret. Sed quia hunc uera sua iustitia non replebat, de alieno uulnere ægrotabat. Vnde semper necesse est ut cùm peccatores quosque conspicimus, nosmetipsos prius in illorũ calamitate defleamus: quia fortasse in similibus aut lapsi sumus, aut labi possumus, si lapsi non sumus. Et si censura magisterij debet semper uirtute disciplinæ uitia persequi, oportet tamẽ ut sollicite discernamus: quia districtionem debemus uitijs, compassionem naturæ. Si enim feriendus est peccator, nutriendus est proximus. Cùm uerò iam per pœni-B tentiam percutit ipse quod fecit, iam noster proximus peccator non est: quia cùm Dei iustitiam contra se dirigit, & hoc in se punit quod iustitia diuina reprehendit. Sed iam iste superbus & arrogans qua sententia conuincatur, audiamus. De duobus quippe ei debitoribus paradigma opponitur, quorum unus minus, & alius amplius debet: utrorunque debito dimisso, quis amplius largitorem debiti diligat, interrogatur. Quibus uerbis protinus ille respondit: Ille plus diligit, cui plus dimittitur.] quia in re notandum est, quia dum C sua sententia Pharisæus conuincitur, quasi phreneticus funem portat unde ligetur. Enumerantur ei à Domino bona peccatricis mulieris, & enumerantur mala falsi iusti, cùm dicitur: Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intrauit non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti: hæc autem unguento unxit pedes meos.] Post enumerationem uerò subinfertur sententia: Propter quod dico ti-D bi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.] Quid fratres mei esse dilectionem credimus, nisi ignem? & quid culpam, nisi rubiginem? Vnde nunc dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multũ. ac si aperte diceretur: Incendit plenè peccati rubiginem, quia ardet ualide per amoris ignem. Tanto nanque amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne concrematur. Ecce ea quæ ad medicum uenerat ægra, sanata est, sed de salute eius adhuc alij ægrotant. Nam simul discumbentes

scumbentes conquesti sunt intra se dicentes: Quis est hic qui etiam peccata dimittit?] Sed cœlestis medicus ægros non despicit, quos etiam de medicamento fieri deteriores uidet. Eam autem quam sanauerat, per pietatis suæ sententiam confirmat, dicens: Fides tua te saluam fecit, uade in pace.] Fides etenim eius saluam eam fecit, quia hoc quod petijt, posse se accipere non dubitauit. Sed ipsam quoque spei certitudinem iam ab illo acceperat, à quo per spem etiam salutem quærebat. In pace autem ire præcipitur, ut à ueritatis itinere in uiam scandali ulterius nõ diriuetur. Vnde & per Zachariam dicitur: Ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Tũc enim gressus nostros in uiam pacis dirigimus, quando per illud actionum iter pergimus, in quo ab authoris nostri gratia non discordamus. Hæc itaque fratres charissimi historica expositione transcurrimus: nunc uerò si placet, ea quæ dicta sunt, mystico intellectu disseramus. Quem nanque Pharisæus de falsa iustitia præsumens, nisi Iudaicum populum: quem peccatrix mulier sed, ad uestigia Domini ueniens & plorans, nisi cõuersam gentilitatem designat? Quæ cum alabastro uenit, unguentum fudit, retrò secus pedes Domini stetit, lachrymis pedes rigauit, capillis tersit, eosdemque quos infundebat & tergebat, pedes osculari non desijt. Nos ergo nos illa mulier expressit, si toto corde ad Dominum post peccata redeamus, si eius pœnitentiæ luctus imitemur. Quid nanque unguento, nisi bonæ odor opinionis exprimitur? unde & Paulus dicit: Christi bonus odor sumus Deo in omni loco. Si ergo recta opera agimus, quibus opinionibus boni odoris Ecclesiam respergamus, quid in Domini corpore, nisi unguentum fundimus? Sed secus pedes Iesu mulier stetit. Contra pedes enim Domini stetimus, cum in peccatis positi, eius itineribus renitebamur. Sed si ad ueram pœnitentiam post peccata conuertimur, iam retrò secus pedes stamus: quia eius uestigia sequimur, quẽ impugnabamus. Lachrymis mulier pedes eius rigat. Quod nos quoque ueraciter agimus, si quibuslibet ultimis membris Domini per compassionis affectum inclinamur, si sanctis eius in tribulatione cõ-

Luc. 1

2. Cor. 8

A patimur, si eorum tristitiam, nostram putamus. Capillis mulier pedes quos rigauerat, tersit. Capilli quippe superfluunt corpori. Et quid abundans terrena substantia, nisi capillorum speciem tenet? Quæ dum ad usum necessitatis superfluit, etiam abscissa non sentitur. Capillis ergo pedes domini tergimus, quando sanctis eius quibus ex charitate compatimur, etiam ex his quæ nobis superfluunt, miseremur. quatenus sic mẽs per compassionem doleat, ut etiam larga manus affectum doloris ostendat. Rigat nanque lachrymis redemptoris

B pedes, sed capillis suis nõ tergit, qui ut cunque proximorum dolori compatitur, sed tamen eis ex his quæ sibi superfluunt, non miseretur. Plorat & non tergit qui uerba quidem doloris tribuit, sed non ministrando quę desunt, uim doloris minimè abscindit. Osculatur mulier pedes quos tergit. Quod nos quoq; plenè agimus, si studiosè diligimus quos ex largitate continemus, ne grauis nobis sit necessitas proximi, ne ipsa nobis eius indigentia quę sustentatur, fiat onerosa, & cùm manus necessaria tribuit, animus à dilectione torpescat. Po-

C test quoque per pedes ipsum mysterium incarnationis eius intelligi, per quod diuinitas terram tetigit, quia carnem sumpsit. Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis. Osculamur ergo redemptoris pedes, cum mysterium incarnationis eius ex toto corde diligimus. Vnguento pedes ungimus, cum ipsam humanitatis eius potẽtiam sacri eloquij bona opinione prædicamus. Sed hoc Pharisæus uidet & inuidet: quia cum Iudaicus populus gentilitatem Deum prædicare conspicit, sua apud se malitia tabescit. Sed redemptor noster

D facta eiusdem mulieris, quasi bona gentilitatis enumerat, ut in quo malo Iudaicus populus iaceat, agnoscat. Nam sic Pharisæus retunditur, ut per eum, sicut diximus, perfidus ille populus ostendatur. Intraui in domum tuam, aquã pedibus meis non dedisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos.] Aqua quippe extra nos est, lachrymarum humor intra nos: quia uidelicet infidelis ille populus, nec ea quæ extra se erant unquam pro Domino tribuit, conuersa autem gentilitas pro eo non solum rerum substantiam dedit, sed etiam sangui-

Ioan. 1

sanguinem fudit. Osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes meos.] Osculum quippe, dilectionis est signum. Et infidelis ille populus Deo osculum non dedit: quia ex charitate eum amare noluit, cui ex timore seruiuit. Vocata autem gentilitas, redemptoris sui uestigia osculari non cessat: quia in eius amore continuo suspirat. Vnde & sponsæ uoce de eodem redemptore suo in Canticis canticorum dicitur: Osculetur me osculo oris sui. Osculum rectè conditoris sui desiderat, quæ se ei obsequi per amorem parat. Oleo caput meum non unxisti.] Si pedes Domini, mysterium incarnationis eius accipimus, congruè per caput illius ipsa diuinitas designatur. Vnde & per Paulum dicitur: Caput Christi, Deus. In Deo quippe, & non in se, quasi in homine credere Iudaicus populus fatebatur. Sed Pharisęo dicitur: Oleo caput meum non unxisti: quia ipsam quoque diuinitatis eius potentiam, in qua se Iudaicus populus credere spopōdit, digna laude prædicare neglexit. Hæc autem unguento unxit pedes meos.] quia dum incarnationis eius mysterium gentilitas credidit, summa laude etiā eius ima prædicauit. Sed iam redemptor noster enumerata bona concludit, cum per sententiam subdit: Propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.] Ac si aperte dicat: Etsi durum est ualde quod coquitur, abundat tamen amoris ignis quo etiam dura cōsumantur. Libet inter hæc consideratio nem tantæ pietatis intueri. Peccatricis mulieris opera, sed pœnitentis, qua æstimatione ueritas apud se seruat, quæ eius aduersario sub tanta distributione enumerat. Ad Pharisæi prandium Dominus discumbebat, sed apud pœnitentiam mulierem mentis epulis delectabatur. Apud Pharisæum ueritas pascebatur foris, apud peccatricem mulierem, sed tamen conuersam, pascebatur intus. Vnde & ei sancta Ecclesia, quam sub specie hinnuli ceruorum quęrit, in Canticis canticorum dicit: Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubas meridie. Ceruorum quippe hinnulis, Dominus appellatur, iuxta assumptā carnem, antiquorum filius patrum. Feruentior uerò in meridie æstus ardescit, & umbrosum locum hinnulis quærit, quem æstus igne non afficit. In illis ergo cordibus Dominus requiescit, quæ amor p̄sentis seculi non incendit, quæ carnis desideria non exurunt, quę incensa suis anxietatibus in huius mundi concupiscentiis non arescunt. Vnde & Mariæ dicitur: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Vmbrosa ergo loca in meridie ad pascendum hinnulus quęrit: quia talibus mentibus Dominus pascitur, quæ per respectum gratiæ temperatæ, corporalibus desideriis non uuntur. Plus ergo pœnitēs mulier pascebat intus, quàm Pharisæus Dominum pascebat foris: quia ab æstu carnalium quasi hinnulis redemptor noster ad illius mētem fugerat, quam post uitiorum ignem, pœnitentiæ umbra tēperabat. Pēsemus quāte pietatis fuerit, peccatricem mulierem non solum ad se admittere, sed ei etiam ad tāgendum pedes præbere. Consideremus gratiam misericordis Dei, & damnemus multitudinem reatus nostri. Ecce peccatores uidet, & sustinet, resistentes tolerat, & tamen quotidie per Euangelium clementer uocat. Cōfessionem nostram ex puro corde desiderat, & cuncta quæ delinquimus relaxat. Temperauit nobis districtionem legis, misericordia redēptoris. In illa quippe scriptum est: Si quis hæc uel illa fecerit, morte moriatur. Si quis hæc uel illa fecerit, lapidibus obruatur. Apparuit conditor noster in carne, confessioni peccatorum non pœnam, sed uitam promittit: mulierem sua uulnera confitentem suscipit, & sanam dimittit. Inflexit ergo ad misericordiam duritiam legis: quia quos iustè illa damnat, ipse misericorditer liberat. Vnde bene quoque in lege scriptum est: Quia manus Moysi erant graues: sumentes ergo lapidem, posuerunt subter, in quo sedit. Aaron autem & Hur sustentabant manus eius. Moyses quippe sedit in lapide, cum lex requieuit in Ecclesia. Sed hæc eadem lex manus graues habuit: quia peccantes quosq; non misericorditer pertulit, sed seuera districtione percussit. Aaron uerò mons fortitudinis, Hur autem ignis interpretatur. Quem itaque mons iste fortitudinis signat, nisi re-

dempto

Marginalia: Can. 1. — 1. Cor. 11 — Can. 1. — Luc. 1 — Exod. 19 — Leuit. 20 — Exo. 17

Esa.2. demptorem nostrum, de quo per prophetam dicitur: Erit in nouissimis diebus preparatus mons domus Domini in uertice Luc.12 mõtium? Aut quis per ignem, nisi Spiritus sanctus figuratur: de quo idem redemptor dicit: Ignem ueni mittere in terram? Aaron ergo & Hur graues manus Moysi sustinent, atque sustentando leuiores reddunt: quia mediator Dei & hominũ cum igne sancti Spiritus ueniens, mandata legis grauia, quæ dum carnaliter tenerentur, portari non poterant, tolerabilia nobis per spiritalem intelligentiam ostendit. Quasi enim manus Moysi leues reddidit: quia B pondus mandatorum legis ad uirtutem confessionis retorsit. Hanc nobis sequentibus misericordiæ promissionem innuit, cũ Ezec.18 per prophetam dicit: Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Hinc iterum sub Iudeæ specie unicuique pecca-Hier.3 trici animæ dicitur: Si dereliquerit uir uxorem suam, & illa recedens duxerit uirum alterum, nunquid reuertetur ad eam ultrà? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: ueruntamen reuertere ad me, dicit Dominus. Ecce C paradigma turpis mulieris dedit. Ostendit quod post turpitudinem recipi non possit. Sed hoc ipsum paradigma quod protulit, per misericordiam uincit, cùm dicit fornicantem mulierem recipi nequaquam posse, & tamen ipse fornicantem animam ut recipiat expectat. Pensate fratres pondus tantæ pietatis. Dicit quod fieri non potest, & demonstrat quia hoc ipse facere etiam contra morem potest. Ecce uocat, & quos inquinatos denunciat, hos etiam amplecti quærit, a quibus desertum esse se quæritur. Nemo ergo tantæ misericor-D diæ tempus perdat, nemo oblata remedia diuinę pietatis abiiciat. Ecce superna benignitas auersos nos reuocat, & nobis reuertentibus, suæ clementiæ sinum aperit. Vnusquisque ergo penset quo debito constringitur, quando illum Deus expectat, ne contemptus exasperetur. Qui ergo permanere noluit, redeat: qui stare contempsit, saltem post lapsum surgat. Quanto uos amore conditor noster expectat, in-Hier.8 sinuat, cùm per prophetam dicit: Attendi & ausculaui, nemo quod bonum est lo-

A quitur. Non est qui recogitet in corde suo & dicat, Quid feci? Certe nunquam cogitare mala debuimus. Sed quia cogitare recta noluimus, ecce adhuc sustinet, ut recogitemus. Videte tantæ pietatis sinum, considerate apertum uobis misericordiæ gremium. Quos malè cogitantes perdit, bene recogitantes quęrit. Ad uos ergo fratres charissimi, ad uos oculos mentis reducite, & pœnitentiam peccatricem mulierem in exemplum uobis imitationis anteferte. Quæcunque nos in adolescentia, quæcunque in iuuentute deliquisse meministis, deflete, morum operumq́ue maculas lachrymis tergite. Amemus iam redemptoris nostri uestigia, quæ peccando contempsimus. Ecce ut diximus, ad recipiendos nos supernæ pietatis sinus aperitur, nec maculosa in nobis uita contemnitur. Per hoc quòd inquinationem nostram perhorrescimus, internæ iam munditiæ concordamus. Reuertentes nos Dominus clementer amplectitur, quia peccatorum uita ei esse indigna iam non potest, quæ fletibus lauatur in Christo Iesu Domino nostro, qui uiuit & regnat cum patre Deus in unitate Spiritus sancti, per omnia secula seculorum, Amen.

Lectio sancti Euangelii secundum Lucam.

IN illo tempore, erant appropinquantes ad Iesum publicani & peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant scribæ & pharisæi, dicentes; Quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Et ait ad illos parabolam istam, dicens; Quis ex uobis homo qui habet centum oues, & si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonagintanouem in deserto, & uadit ad illam quæ perierat, donec inueniat illam? Et cum inuenerit eam, imponit in humeros suos gaudens. Et ueniens domum conuocat amicos & uicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inueni Luc.15

ouem meam quæ perierat. Dico uobis ꝙ ita gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agēte, quàm super nonagintanouem iustis qui non indigent pœnitentia. Aut quæ mulier habens drachmas decem, & si perdiderit drachmam unam, nonne accēdit lucernam, & euertit domum, & quærit diligenter donec inueniat? Et cum inuenerit, conuocat amicas & uicinas, dicens; Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram. Ita dico uobis, gaudium erit in cœlo corā angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in basilica beatorum Ioānis & Pauli, dominica tertia post Trinitatem.

Homilia XXXIIII.

AEstium tempus quod corpori meo ualde contrarium est, loqui me de expositione Euangelij longa mora interueniente prohibuit. Sed nunquid quia lingua tacuit, ardere charitas cessauit? Hoc etenim dico quod apud se uestrum unusquisque recognoscit. Plerunque charitas quibusdam occupationibus præpedita, & intus flagrat in corde, & tamen non monstratur in opere: quia & sol cùm nube tegitur, non uidetur in terra, & tamen ardet in cœlo. Sic sic esse occupata charitas solet, & intus uim sui ardoris exerit, & foris flammas operis non ostendit. Sed quia nunc ad loquendum tempus redijt, uestra me studia accendunt, ut mihi tanto amplius loqui libeat, quanto hoc uestræ mentes desiderabilius expectant. Audistis nanque in lectione Euangelica fratres mei, quia peccatores & publicani accesserunt ad redemptorem nostrum, & non solum ad colloquendum, sed etiam ad conuescendum recepti sunt. quod uidentes pharisæi, dedignati sunt. Ex qua re colligite, quia uera iustitia compassionem habet, falsa iustitia dedignationem, quamuis & iusti soleant rectè peccatoribus dedignari. Sed aliud est quod agitur ty- A pho superbiæ, aliud quod zelo disciplinæ. Dedignantur etenim, sed non dedignantes: desperant, sed non desperantes: persecutionem commouent, sed amantes: quia etsi foris increpationes per disciplinam exaggerant, intus tamen dulcedinem per charitatem seruant. Præponunt sibi in animo ipsos plerunque quos corrigunt, meliores existimant eos quoque quos iudicāt. Quod uidelicet agentes, & per disciplinam subditos, & per humilitatem custodiunt se metipsos. At contra hi qui de falsa iustitia superbire solent, cæteros quosque de- B spiciunt, nulla infirmantibus misericordia condescendunt, & quo se peccatores esse non credunt, eo deterius peccatores fiunt. De quorum profectò numero pharisæi extiterant, qui dijudicantes Dominum, quòd peccatores susciperet, arenti corde ipsum fontem misericordiæ reprehendebant. Sed quia ægri erant, ita ut ægros se esse nescirent, quatenus quod erant agnoscerent, cœlestis eos medicus blandis fomentis curat, benignum paradigma obijcit, & in eorum corde uulneris tumorem premit. Ait nanque: Quis ex uobis homo qui habet cen- C tum oues, & si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonagintanouem in deserto, & uadit ad illam quæ perierat? Ecce mira dispensatione pietatis, similitudinem ueritas dedit, quam & in se ipse homo recognosceret, & tamen hæc specialiter ad ipsum authorem hominum pertineret. Quia enim centenarius perfectus est numerus, ipse centum oues habuit, cum angelorum substantiam & hominum creauit. Sed una ouis tūc perijt, quando peccando homo pascua uitæ dereliquit. Dimisit autem nonagintanouem oues in deserto: quia illos summos an- D gelorum choros reliquit in cœlo. Cur autem cœlum desertum uocatur, nisi quod desertum dicitur derelictum? Tunc autem cœlum homo deseruit, cùm peccauit. In deserto autem nonagintanouem oues remanserant, quando in terra Dominus unam quærebat: quia rationalis creaturę numerus, angelorum uidelicet & hominum, qui ad uidendum Deum conditus fuerat, pereunte homine, erat imminutus: & ut perfectè summa ouium redintegraretur in cœlo, homo perditus quærebatur in terra. Nam quod hic Euangelista dicit, in deserto:

serto: alius dicit, in montibus, ut significet A in excelsis: quia nimirum oues quæ non o-perierant, in sublimibus stabant. Et cùm inuenerit ouem, imponit in humeros suos gaudens.] Ouem in humeris suis imposuit, quia humanam naturam suscipiens, peccata nostra ipse portauit. Et ueniens domum, conuocat amicos & uicinos, dicens eis: Congratulamini mihi, quia inueni ouem meam quæ perierat.] Inuenta oue domum redit, quia pastor noster reparato homine ad regnum cœleste rediit. Ibi amicos & uicinos inuenit, illos uidelicet angelorum choros qui amici eius sunt, quia uo B luntatem eius continue in sua stabilitate custodiunt. Vicini quoque eius sunt, quia claritate uisionis illius sua assiduitate perfruuntur. Et notandum quod non dicit, congratulamini inuētæ oui, sed mihi: quia uidelicet eius gaudium est uita nostra, Et cùm nos ad cœlum reducimur, solennitatem lætitiæ eius implemus. Dico uobis quòd ita gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia.] Considerandum nobis est fratres mei, cur Dominus plus de con- C uersis peccatoribus, quàm de stantibus iustis in cœlo gaudium esse fateatur. Vnde hoc, nisi quod ipsi per quotidianum uisionis experimentum nouimus, quia plerunque hi qui nullis se oppressos peccatorum molibus sciunt, stant quidem in uia iustitiæ, nulla illicita perpetrant, sed tamen ad cœlestem patriam anxie non anhelant, tantoque sibi in rebus licitis usum præbent, quanto se perpetrasse nulla illicita meminerunt. Et plerunque pigri remanent ad exercenda bona præcipua, quia ualde sibi securi sunt, quod nulla commiserint mala D grauiora. At contra nonnunquam hi qui se aliqua illicita egisse meminerunt, ex ipso suo dolore compuncti, inardescunt in amorem Dei, seseq; in magnis uirtutibus exercent, cuncta difficilia sancti certaminis appetunt, omnia mundi derelinquunt, honores fugiunt, acceptis contumeliis lętantur flagrant desiderio, ad cœlestem patriam anhelant, & quia se errasse à Deo considerant, damna præcedentia lucris sequentibus recompensant. Maius ergo de peccatore cōuerso, quàm de stante iusto gaudium fit in cœlo: quia & dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus, hostem fortiter premit, quàm illū qui nunquam terga præbuit, & nunquam aliquid fortiter gessit. Sic agricola illam amplius terram amat, quę post spinas uberes fruges profert, quàm eam quæ nunquam spinas habuit, & nunquam fertilem messem producit. Sed inter hæc sciēdum est, quia sunt plerique iusti in quorum uita tantum est gaudium, ut eis quælibet peccatorū pœnitentia præponi nullatenus possit. Nam multi & nullorum sibi malorum sunt conscij, & tamen in tāti ardoris afflictione se exercent, ac si à peccatis omnibus coangustentur. Cuncta etiam licita respuunt, ad despectum mundi sublimiter accinguntur, licere sibi nolunt omne quod libet. Bona sibi amputant etiam concessa, contemnunt uisibilia, inuisibilibus accenduntur, lamentis gaudent, in cunctis semetipsos humiliant, & sicut nonnulli peccata operum, sic ipsi cogitationum peccata deplorant. Quid itaque istos dixerim, nisi & iustos & pœnitentes, qui se & in pœnitentia de peccato cogitationis humiliant, & recti semper in opere perseuerant. Hinc ergo colligendū est, quantum Deo gaudium faciat, quando humiliter plangit iustus: si facit in cœlo gaudium, quando hoc quod malè gessit, per pœnitentiam damnat iniustus. Sequitur: Aut quæ mulier habens drachmas decem, & si perdiderit drachmam unam, nonne accendit lucernam, & euertit domum, & quærit diligenter donec inueniat drachmam quam perdiderat? Qui signatur per pastorem, ipse & per mulierem. Ipse etenim Deus, ipse & Dei sapientia. Et quia imago exprimitur in drachma, mulier drachmam perdidit, quando homo qui conditus ad imaginem Dei fuerat, peccando à similitudine conditoris sui recessit. Sed accendit mulier lucernam: quia Dei sapientia apparuit in humanitate. Lucerna quippe lumen in testa est: lumen uerò in testa, est diuinitas in carne. De qua uidelicet testa sui corporis dicit ipsa sapientia: Exaruit uelut testa uirtus mea. *Psal. 21* Quia enim testa in igne solidatur eius uirtus sicut testa exaruit: quia assumptam carnem ad resurrectionis gloriam ex passionis tribulatione roborauit. Ac-

censa

censa autem lucerna euertit domum: quia mox ut eius diuinitas per carnem claruit, omnis se nostra conscientia concussit. Domus nanque euertitur, cùm consideratione reatus sui humana conscientia perturbatur. qui euersionis sermo non discrepat ab eo quod in aliis codicibus legitur, emundat: quia nimirum praua mens si non prius per timorem euertitur, ab assuetis uitiis non emundatur. Euersa ergo domo inuenitur drachma: quia dum perturbatur conscientia hominis, reparatur in homine similitudo conditoris. Et cùm inuenerit, conuocat amicas & uicinas suas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmam quam perdideram.] Quę amicæ uel uicinæ, nisi illæ potestates cœlestes sunt, iā superius dictę. quæ tāto supernæ sapientiæ iuxta sunt, quanto ei per gratiam continuæ uisionis appropinquant. Sed inter hæc nequaquam relinquere negligenter debemus, cur ista mulier per quam Dei sapientia figuratur, decem drachmas habuisse perhibetur, ex quibus unam perdidit, quam cùm quæreret, inuenit. Angelorum quippe & hominum naturam, ad cognoscendum se Dominus condidit, quā dum consistere ad æternitatem uoluit, eā proculdubio ad suam similitudinem creauit. Decem uerò drachmas habuit mulier: quia nouem sunt ordines angelorum. Sed ut compleretur electorum numerus, homo decimus est creatus, qui a conditore suo, nec post culpam periit: quia hunc ęterna sapientia per carnem miraculis coruscās ex lumine testæ reparauit. Nouem uerò angelorum ordines diximus, quia uidelicet esse testante sacro eloquio scimus angelos, archangelos, uirtutes, potestates, principatus, dominationes, thronos, cherubin, atque seraphin. Esse nanque angelos & archangelos, penè omnes sacri eloquii paginæ testantur. Cherubin uerò atque seraphin sæpe, ut notum est, libri prophetarum loquuntur. Quatuor quoque ordinū nomina Paulus apostolus ad Ephesios enumerat, dicens: Supra omnem principatum & potestatem, & uirtutem, & dominationem. Qui rursus ad Colossenses scribens, ait: Siue throni, siue potestates, siue principatus, siue dominationes. Dominationes uerò & principatus ac potestates iam ad Ephesios loquens descripserat, sed ea quoq; Colossensibus dicturus, præmisit thronos, de quibus necdum quicquam fuerat Ephesiis locutus. Dum ergo illis quatuor quæ ad Ephesios dixit, id est principatibus, potestatibus, uirtutibus, atque dominationibus coniunguntur throni, quinque sunt ordines qui specialiter exprimuntur. Quibus dum angeli & archangeli, cherubin atque seraphin adiuncta sunt, proculdubio nouem esse angelorum ordines inueniuntur. Vnde & ipsi angelo, qui primus est conditus, per prophetam dicitur: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti. Vbi notandum est quòd non ad similitudinem Dei factus, sed signaculum similitudinis dicitur, ut quo in eo subtilior est natura, eo in illo imago Dei similius insinuetur expressa. Quo in loco mox subditur: Omnis lapis preciosus operimētum tuum. Sardius, topazius, & iaspis, chrysolitus, onyx, & beryllus, sapphirus, carbunculus, & smaragdus. Ecce nouem dixit nomina lapidū, quia profectò nouem sunt ordines angelorum. quibus nimirum ordinibus ille primus angelus ideo ornatus & opertus extitit, quia dum cunctis agminibus angelorum prælatus est, ex eorum comparatione clarior fuit. Sed cur istos persistentium angelorum choros enumerando perstrinximus, si non eorum quoque ministeria subtiliter exprimamus? Græca etenim lingua angeli nuncii, archangeli uerò summi nuncii uocantur. Sciendum uerò q; angelorū uocabulum, nomen est officii, non naturæ. Nam sancti illi cœlestis patriæ spiritus, semper quidem sunt spiritus, sed semper uocari angeli nequaquam possunt: quia tunc solum sunt angeli, cùm per eos aliqua nunciantur. unde & per Psalmistam dicitur: qui facit angelos suos spiritus, ac si patenter dicat: qui eos quos semper habet spiritus, etiam cum uoluerit angelos facit. Hi autē qui minima nunciant, angeli: qui uero summa annunciant, archangeli uocātur. Hinc est enim q; ad Mariā Virginem non quilibet angelus, sed Gabriel archangelus mittitur. Ad hoc quippe ministeriū summū angelū uenire dignū fuerat, q; summū omnium nunciabat. qui idcirco etiam priuatis

Ephe. 1 — Col. 1 — Ezec. 28 — Ibidem — Ps. 103 — Luc. 1

priuatis nominibus censentur, ut signetur per uocabula etiam in operatione quid ualeant. Neque enim in illa sancta ciuitate quam de uisione omnipotentis Dei plena scientia perficit, idcirco propria nomina sortiuntur, ne eorum personæ sine nominibus sciri nō possint, sed cum ad nos aliquid ministraturi ueniunt, apud nos etiam nomina a ministeriis trahunt. Michael nanque, quis ut Deus? Gabriel autem fortitudo Dei, Raphael uero dicitur medicina Dei. Et quotiens miræ uirtutis aliquid agitur, Michael mitti perhibetur, ut ex ipso actu & nomine detur intelligi quia nullus potest facere, quod facere præualet Deus. Vnde & ille antiquus hostis qui Deo esse per superbiam similis concupiuit, dicens: In cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo: dum in fine mundi in sua uirtute relinquetur extremo supplicio perimendus, cum Michael archangelo prælaturus esse perhibetur, sicut per Ioannem dicitur: Factum est prælium cum Michaele archangelo: ut qui se ad Dei similitudinem superbus extulerat, per Michaelem peremptus discat quia ad Dei similitudinem per superbiam nullus exurgat. Ad Mariam quoque Gabriel mittitur, qui Dei fortitudo nominatur. Illum quippe nunciare ueniebat, qui ad debellandas aereas potestates humilis apparere dignatus est. De quo per Psalmistam dicitur: Tollite portas principes uestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriȩ? Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio. Et rursum: Dominus uirtutum ipse est rex gloriæ. Per Dei ergo fortitudinem nunciandus erat, qui uirtutū Dominus, & potens in prælio contra potestates aereas ad bella ueniebat. Raphael quoque interpretatur, ut diximus, medicina Dei, quia uidelicet dum Tobiæ oculos quasi per officium curationis tetigit, cæcitatis eius tenebras tersit. Qui ergo ad curandum mittitur, dignum uidelicet fuit ut Dei medicina uocaretur. Sed quia angelorum nomina interpretando perstrinximus: nunc superest ut ipsa officiorum uocabula breuiter exequamur. Virtutes

Esa. 14

Apoc. 12

Psal. 23

Tob. 2.

A etenim uocantur illi nimirum spiritus, per quos signa & miracula frequentius fiunt. Potestates etiam uocantur hi qui hoc potentius cæteris in suo ordine perceperunt, ut eorum ditioni uirtutes aduersæ subiectæ sint, quorum potestate refrenantur, ne corda hominum tantum tentare præualeāt, quantum uolunt. Principatus etiam uocantur, qui ipsis quoque bonis angelorum spiritibus præsunt, qui subiectis aliis dum quæque sunt agenda disponunt, eis ad explenda diuina ministeria principantur. Dominationes autem uocantur, qui etiam B potestates principatuum dissimilitudine alta transcendunt. Nam principari est inter reliquos priorem existere, dominari uero est etiam subiectos quosque possidere. Ea ergo angelorum agmina quæ mira potentia præeminent, pro eo quod eis cætera ad obediendum subiecta sunt, dominationes uocantur. Throni quoque illa agmina sunt uocata, quibus ad exercenda iudicia semper Deus omnipotens pręsidet. Quia enim thronos Latino eloquio sedes dicimus: throni Dei dicti sunt hi qui tanta diuinitatis gratia replentur, ut in eis C Dominus sedeat, & per eos sua iudicia decernat. Vnde & per Psalmistam dicitur: Sedes super thronum, qui iudicas æquitatem. Cherubin quoque plenitudo scientiæ dicitur. Et sublimiora illa agmina idcirco Cherubin uocata sunt, quia tanto perfectiori scientia plena sunt, quanto claritatem Dei uicinius contemplantur, ut secundum creaturæ modum, eo plene omnia sciant, quo uisioni conditoris sui per meritum dignitatis appropinquant. Seraphin etiam uocantur illa spirituum sanctorum agmina, quæ ex singulari propinquita D te conditoris sui incomparabili ardent amore. Seraphin nanque ardentes uel incendentes uocantur. Quæ quia ita Deo coniuncta sunt, ut inter hæc & Deum nulli alii spiritus intersint, tanto magis ardent, quanto hunc uicinius uident. Quorum profecto flamma amor est: quia quo subtilius claritatem diuinitatis eius aspiciunt, eo ualidius in eius amore flammescunt. Sed quid prodest nobis de angelicis spiritibus ista perstringere, si non studeamus hæc etiam ad nostros profectus congrua consideratione deriuare? Quia

Psal. 9

caro sumus. Taceamus interim de secretis cœli, sed ante conditoris oculos, manu pœnitentiæ tergamus maculas pulueris nostri. Ecce ipsa diuina misericordia pollicetur, dicens: Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente. & tamen per prophetam Dominus dicit: Quia quacunque die iustus peccauerit, omnes iustitiæ eius in obliuione erunt coram me. Pensemus si possumus dispensationem supernæ pietatis, quæ stantibus, si ceciderint, minatur pœnam, lapsis uero ut surgere appetant, promittit misericordiam. Illos terret, ne præsumant in bonis: istos refouet, ne desperent in malis. Iustus es, iram pertimesce, ne corruas: peccator es, præsume de misericordia ut surgas. Ecce autem iam lapsi sumus, stare nequaquam ualuimus, in prauis nostris desiderijs iacemus. Sed qui nos condidit rectos, adhuc expectat & prouocat ut surgamus. Sinum suæ pietatis aperit, nosque ad se recipere per pœnitentiam quærit. Sed pœnitentiam agere dignam non possumus, nisi modum quoque eiusdem pœnitentiæ cognoscamus. Pœnitentiam quippe agere, est & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, ut tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut dissimulat, aut ignorat. Quid enim prodest si peccata quis luxuriæ defleat, & tamen adhuc auaritiæ æstibus anhelat: Aut quid prodest si iræ culpas iam lugeat, & tamen adhuc inuidiæ facibus tabescat? Sed minus est ualde quod dicimus, ut qui peccata deplorat, ploranda minime committat: & qui plangit uitia, perpetrare uitia timeat. Nam cogitandum summopere est, ut qui se illicita meminit commisisse, a quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, ut qui commisit prohibita, sibimetipsi abscindere debeat etiam concessa: & se reprehendat in minimis, qui se meminit in maximis deliquisse. Minima sunt quæ loquor, si hæc ex sacri eloquij testimonijs non affirmo. Lex certe ueteris testamenti alienam uxorem concupisci prohibet. A rege uero fortia iuberi militibus, uel desiderari aquam, non pœnaliter uetat. Et cuncti nouimus quod Dauid concupiscentiæ mucrone transfixus alienam coniugem & concupiuit, & abstulit. Cuius culpam digna uerbera sunt secuta, & malum quod perpetrauit, per pœnitentiæ lamenta correxit. Qui cum longe post contra hostium cuneos sederet, aquam bibere de Bethlehemitica cisterna ex desiderio uoluit. Cuius electi milites inter cateruas aduersantium medias erumpentes, aquam quam rex desiderauerat, illæsi detulerunt. Sed uir flagellis eruditus, semetipsum protinus cum periculo militum aquam desiderasse reprehendit, eamque Domino fundens libauit, sicut illic scriptum est: Libauit eam Domino. in sacrificium quippe domini effusa aqua conuersa est, quia culpam concupiscentiæ mactauit per pœnitentiam reprehensionis suæ. Qui ergo quondam concupiscere alienam coniugem nequaquam timuit, post etiam quia aquam concupisset, expauit. Quia enim se illicita perpetrasse meminerat, contra semetipsum iam rigidus, etiam a licitis abstinebat. Sic sic agamus pœnitentiam, ut ea quæ commisimus, perfecte defleamus. Pensemus supernas diuitias conditoris nostri. Peccare nos uidit, & pertulit. Qui nos ante culpam peccare prohibuit, etiam post culpam expectare ad ueniam non desistit. Ecce ipse nos quem despeximus uocat. Auersi ab illo sumus, & tamen non auertitur. Vnde bene per Esaiam dicitur: Et erunt oculi tui uidentes præceptorem tuum, & aures tuæ audient uocem post tergum monentis. Quasi in faciem suam homo monitus est, quando ad iustitiam conditus, præcepta rectitudinis accepit. Sed cum hæc eadem præcepta contempsit, quasi conditori suo dorsum mentis in faciem dedit. Sed ecce adhuc post tergum sequitur & monet: quia iam & a nobis contemptus est, & tamen nos adhuc uocare non cessat. Quasi dorsum ei in faciem dedimus, cuius uerba despicimus, cuius præcepta calcamus. Sed stans post tergum nos aduersos reuocat: quia & uidet quod despicitur, & tamen per præcepta clamat, per patientiam expectat. Pensate ergo fratres charissimi, si cuilibet uestrum loquenti famulus suus superbiret, terga in faciem mitteret,

Luc. 15
Ezec. 33
2. Re. 23
1. Pa. 11
Esa. 3.

teret, nunquid non contemptus dominus eius superbiam feriret, uulnera districtæ animaduersionis infligeret? Ecce nos peccando authori nostro terga in faciem dedimus, & tamen sustinemur. Superbè aduersos benigne reuocat, & qui ferire nos auersantes potuit, ut reuertamur munera promittit. Tanta ergo conditoris nostri misericordia duritiam nostri reatus emolliat, ut homo qui malum quod fecit, experiri percussus poterat, saltem expectatus erubescat. Rem fratres breuiter refero, quam uiro uenerabili Maximiano tunc patre monasterii mei atque presbytero, nunc autem Syracusano episcopo narrante cognoui. Hanc autem si solerter auditis, charitati uestræ breuiter suffragari credo. Nostris modò temporibus Victorinus quidã extitit, qui alio quoque nomine Aemilianus appellatus est, non inopis substantiæ iuxta mediocritatem uitæ. Sed quia plerunque regnat in rerum opulentia carnis culpa, in quodam facinore lapsus est, quod debuisset ualde ptimescere, ac de suæ mortis immanitate cogitare. Reatus ergo sui consideratione compunctus erexit se contra se, mundi huius omnia dereliquit, monasterium petiit. In quo nimirum monasterio tantæ humilitatis, tantæq; sibi districtionis extitit, ut cuncti fratres qui illic ad amorem diuinitatis excreuerant, suã cogerẽtur uitam despicere, dum illius pœnitentiam uiderent. Studuit nanque toto mentis adnisu cruciare carnem, uoluntates proprias frangere, furtiuas orationes quærere, quotidianis se lachrymis lauare, despectum sui appetere, oblatam à fratribus uenerationem timere. Hinc itaque nocturnas fratrum uigilias præuenire consueuerat. Et quia mons in quo monasterium situm est, ex uno latere in secretiore parte prominebat, illuc consuetudinem fecerat ante uigilias egredi, ut se quotidie in fletu pœnitentiæ quanto secretius, tanto liberius mactaret. Contemplabatur nanque districtionem uenturi iudicis sui, & iam eidem iudici concordans, puniebat in lachrymis reatũ facinoris sui. Quadam uerò nocte abbas monasterii uigilans hũc latenter egredientem intuitus, lento foras pede secutus est. Quem cum in secreto montis latere cerneret in ora-

A tione prostratum, expectare uoluit quando surgeret, ut ipsam quoque longanimitatem orationis eius exploraret, cum subitò cœlitùs lux emissa super eum fusa est, qui in oratione prostratus iacebat. Tantaq; se illo in loco claritas sparsit, ut tota pars regionis illius ex eadem luce candesceret. Quam abbas ut uidit, intremuit, & fugit. Cumq; post longum horæ spatium, idem frater ad monasterium rediisset, abbas eius ut disceret an super se effusionem tanti luminis agnouisset, requirere eum studuit, dicens: Vbi fuisti frater: At ille

B latere posse se credens, in monasterio se fuisse respondit. Quod negans abbas compulit eum dicere quid uidisset. At ille uidens se esse deprehẽsum, hoc quoq; quod abbatem latebat, aperuit adiungens: Quando super me uidisti lucem de cœlo descendere, uox etiam pariter uenit dicens: Dimissum est tibi peccatum tuum. Et quidem omnipotens Deus peccatum eius potuit tacendo laxare. Sed loquendo per uocem, radiendo per lumen, exemplo suæ misericordiæ nostra ad pœnitentiam uoluit corda conuertere. Miramur fratres

C charissimi quod persecutorem suum Saulem Dominus de cœlo prostrauit, de cœlo allocutus est. Ecce nostris quoque temporibus peccator & pœnitens uocem de cœlestibus audiuit. Illi dictum est: Quid me persequeris? iste uerò audire meruit: Dimissum est tibi peccatum tuum. Longè est inferior meritis peccator iste pœnitens quàm Paulus. Sed quia adhuc in hac re de Saulo loquimur, crudelitatem necis anhelante, liceat audenter dicere: quia Saulus propter superbiam uocem increpationis, iste uerò propter humilitatẽm uocem

Act. 6

D consolationis audiuit. Hunc quia humilitas strauerat, diuina pietas erigebat. Illum quia superbia erexerat, diuina seueritas humiliabat. Habete ergo fiduciam fratres mei de misericordia conditoris nostri, cogitate quæ facitis, recogitate quæ fecistis. Largitatem supernæ pietatis aspicite, & ad misericordem iudicem dum adhuc expectàt, cum lachrymis uenite. Considerantes nanque quòd iustus sit, peccata uestra nolite negligere. Considerantes uerò quòd pius sit, nolite desperare. Præbet apud Deum homini fiduciã Deus

homo. Est nobis spes magna pœnitentibus, quia aduocatus noster factus est iudex noster: qui uiuit & regnat cum patre & Spiritu sancto Deus in secula seculorum, Amen.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

Luc. 21 IN illo tempore dixit Iesus discipulis suis, Cũ audieritis prælia & seditiones, nolite terreri. Oportet enim hæc primum fieri, sed nondum statim finis. Tunc dicebat illis, Surget gens contra gentem, & regnum aduersus regnum & terræmotus magni erunt per loca, & pestilentiæ, & fames, terroresq; de cœlo, & signa magna erũt. Sed ante hæc omnia iniicient uobis manus suas & persequentur, tradentes in synagogas & custodias, trahentes ad reges & præsides propter nomen meum. Continget autem uobis in testimonium. Ponite ergo in cordibus uestris non præmeditari quẽadmodum respondeatis. Ego enim dabo uobis os & sapientiam, cui nõ poterunt resistere & contradicere omnes aduersarii uestri. Trademini autem a parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, & morte afficiẽt ex uobis, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Et capillus de capite uestro non peribit. In patientia uestra possidebitis animas uestras.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in basilica sancti Mãmæ, die natalis eius.

Homilia XXXV.

QVia longius ab urbe digressi sumus, ne ad reuerendum nos tardior hoA ra præpediat, necesse est ut expositionem sancti Euangelij breuior sermo transcurrat. Dominus ac redemptor noster perituri mundi præcurrentia mala denunciat, ut eo minus perturbent uenientia, quo fuerint præscita. Minus enim iacula feriunt quæ præuidentur: & nos tolerabilius mundi mala suscipimus, si contra hæc per præscientiæ clypeum munimur. Ecce enim dicit: Cum audieritis prælia & seditiones, nolite terreri. Oportet enim primùm hæc fieri, sed nondum statim finis.] Pensanda sunt uerba redemptoris nostri, B per quæ nos aliud interius, alius exterius passuros esse denunciat. Bella quippe ad hostes pertinent, seditiones ad ciues. Vt ergo nos indicet interius exteriusque turbari, aliud nos fatetur ab hostibus, aliud à fratribus perpeti. Sed his malis præuenientibus quia non statim finis sequatur, adiungit: Surget gens contra gentem, & regnum aduersus regnum, & terræmotus magni erunt per loca, & pestilentiæ, & fames, terroresq; de cœlo, & signa magna erunt.] Vel sicut in quibusdam codicibus inuenitur, Terroresq; de cœlo, & tem- C pestates: atque post subditur, Et signa magna erunt. Vltima tribulatio multis tribulationibus præuenitur: & per crebra mala quæ præueniunt, indicantur mala perpetua quæ subsequentur. Et ideo post bella & seditiones non statim finis: quia multa debent mala præcurrere, ut malum ualeant sine fine nunciare. Sed cum tot signa perturbationis dicta sint, oportet ut eorum considerationem breuiter per singula perstringamus: quia necesse est ut alia e cœlo, alia e terra, alia ab elementis, alia ab hominibus patiamur. Ait enim: Sur- D get gens contra gentem.] ecce perturbatio hominum. Erunt terræmotus magni per loca.] ecce respectus irę desuper. Erunt pestilentiæ.] ecce inæqualitates corporũ. Erit fames.] ecce sterilitas terræ. Terroresq; de cœlo & tempestates.] ecce inæqualitas aeris. Quia ergo omnia consummanda sunt, ante consummationem omnia perturbantur: & qui in cunctis deliquimus, in cunctis ferimur ut impleatur quod dicitur: Et pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Omnia nanque quę ad usum uitæ accepimus, ad usum conuertimus

timus culpæ. Sed cuncta quæ ad usum prauitatis inflexímus, ad usum nobis uertuntur ultionis. Tranquillitatem quippe humanæ pacis, ad usum uertimus uanæ securitatis. Peregrinationem terræ pro habitatione diligimus patriæ. Salutem corporum redigimus in usum uitiorum. Vbertatis abundantiam, non ad necessitatem carnis, sed ad peruersitatem intorsimus uoluptatis. Ipsa serena blandimenta aëris, ad amorem nobis seruire coegimus terrenę delectationis. Iure ergo restat ut simul nos omnia feriant, quę simul omnia uitiis nostris malè subacta seruiebant, ut quot prius in mundo incolumes habuimus gaudia, tot de ipso postmodum cogamur sentire tormenta. Notandum uerò quòd dicitur: Terrores de cœlo & tempestates.] Cùm tempestates hyemales uenire ex ordine soleant temporum, cur hoc loco tempestates uenire in perditionis signum prædicuntur, nisi quòd eas tempestates Dominus uenire denunciat, quæ nequaquam ordinem temporum seruant? Quæ enim ordinatè ueniunt, in signa non sunt, sed tempestates in signa sunt, quæ ipsa quoque temporum statuta confundunt. Quod nos quoque nuper experti sumus, qui æstiuum tempus omne conuersum in pluuiis hyemalibus uidimus. Quia autem cuncta hæc non de iniustitia ferientis sunt, sed de merito mundi patientis, facta prauorum hominũ præmittuntur, cùm dicitur. Sed ante hæc omnia incipient uobis manus suas iniicere, & persequentur, & tradent uos in synagogas, ducentes ad reges & præsides propter nomen meum.] ac si apertè dicat: Prius corda hominum, & post elementa turbantur, ut cùm rerum ordo confunditur, ex qua iam retributione ueniat, demonstretur. Nam quamuis finis mundi ex ipso suo ordine pendeat, peruersiores tamen quousque inueniens, quia dignè ruinis illius opprimantur, innotescit, cùm subditur: Ducentes ad reges & præsides propter nomen meum. Contingent autem hæc uobis in testimonium.] In testimonium uidelicet quorum, nisi eorum qui aut persequendo mortes inferunt, aut uidendo non mutantur? Mors quippe iustorum bonis in adiutorium est, malis in testimonium, ut inde peruersi sine excu-

A satione pereant, unde electi exemplum capiunt ut uiuant. Sed auditis tot terroribus, turbari poterant infirmorum corda, atque ideo consolatio adiungitur, cùm protinus subinfertur: Ponite ergo in cordibus uestris non præmeditari quemadmodum respondeatis. Ego enim dabo uobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes aduersarii uestri.] Ac si apertè membris suis infirmantibus dicat: Nolite terreri, nolite pertimescere: uos ad certamen acceditis, sed ego prælior: uos uerba æditis, sed ego sum B qui loquor. Sequitur: Trademini autem a parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, & morte ex uobis efficient.] Minorem dolorem mala ingerunt, quæ ab extraneis inferuntur. Plus uerò in nobis ea tormenta seruiunt, quæ ab illis patimur, de quorum mentibus pręsumebamus, quia cum damno corporis, mala nos cruciant amissæ charitatis. Hinc est enim quod de Iuda traditore suo per Psalmistam Dominus dicit: Et quidem si inimicus meus maledixisset mihi supportassem utique: & si is qui oderat me, super me magna C locutus fuisset, abscondissem me utique ab eo. Tu uerò homo unanimis, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum consensu. Et rursum: Homo pacis meæ in quo superbam, & qui ædebat panes meos, ampliauit aduersum me supplantationem. Ac si de traditore suo apertis uocibus dicat: Transgressionem eius tanto grauius pertuli, quanto hanc ab eo qui meus esse uidebatur, sensi. Omnes ergo electi quia summi capitis membra sunt, caput quoque suum in passione sequuntur, ut D ipsos quoque aduersarios in sua morte sentiant, de quorum uita præsumebant, & tanto eis crescat merces operis, quanto eis uirtutis lucrum proficit ex alienæ damno charitatis. Sed quia dura sunt quæ prædicuntur de afflictione mortis, protinus consolatio subditur de gaudio resurrectionis, cùm dicitur: Capillus de capite uestro non peribit.] Scimus fratres quia caro incisa dolet, capillus incisus non dolet. Ait ergo martyribus suis: Capillus de capite uestro non peribit.] uidelicet apertè dicens. Cur timetis ne pereat quod incisum dolet, quãdo

Psal. 54

Psal. 40

& illud in uobis perire non potest, quod incisum non dolet? Sequitur: In patientia uestra possidebitis animas uestras.] Idcirco possessio animæ in uirtute patientiæ ponitur: quia radix omnium custosque uirtutum patientia est. Per patientiam uerò possidemus animas nostras: quia dum nobis ipsis dominari discimus, hoc ipsum incipimus possidere quod sumus. Patientia uerò est aliena mala æquanimiter perpeti, contra eum quoque qui mala irrogat, nullo dolore morderi. Nam qui sic proximi mala portat, ut tamen tacitus doleat, & tempus dignæ retributionis quærat, patientiam non exhibet sed ostendit. Scriptum quippe est: Charitas patiens est, benigna est. Patiens nanque est, ut aliena mala toleret: benigna uerò est, ut ipsos etiam quos portat, amet. Hinc nanque per semetipsam ueritas dicit: Diligite inimicos uestros, benefacite his qui oderunt uos, orate pro persequentibus & calumniantibus uos. Virtus itaque est coram hominibus aduersarios tolerare, sed uirtus corã Deo, diligere: quia hoc solum Deus sacrificium accipit, quod ante eius oculos in altari boni operis flamma charitatis incendit. Sciẽdum uero quod plerunque ideo patientes esse uidemur: quia retribuere mala non possumus. Sed quia idcirco malum non retribuit, quia nequaquam ualet, proculdubio, ut prædiximus, patiens non est: quia patientia non in ostensione inquiritur, sed in corde. Per impatientiæ autem uitium, ipsa uirtutum nutrix doctrina dissipatur. Scriptum nanque est: Doctrina uiri per patientiam noscitur. Tanto ergo quisque minus ostenditur doctus, quanto conuincitur minus patiens. Neq; enim potest ueraciter bona docendo impendere, si uiuendo nesciat æquanimiter aliena mala tolerare. Quanto enim culmine uirtus patientiæ polleat, rursus Salomon indicat, dicens: Melior est patiens uiro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium. Minor est ergo uictoria, urbes expugnare: quia extrà sunt quæ uincuntur. Maius autem est quod per patientiam uincitur: quia ipse à se animus superatur, & semetipsum sibimet ipsi subijcit, quando eũ patientia in humilitate tolerantiæ sternit. Sciendum uero est quod plerunque eueni-

1. Co. 13
Mat. 5
Luc. 6.
Prou. 19
Prou. 16

A re patientibus solet, ut eo quidem tempore quo aduersa patiuntur, uel contumelias audiunt, nullo dolore pulsent̃, & sic patientiam exhibeant, ut custodire etiam cordis innocentiam curent. Sed cùm post paululum hæc ipsa quæ pertulerint, ad memoriã reuocant, igne uehementissimi doloris instigantur. Argumenta ultionis inquirunt, & mansuetudinem quam tolerantes habuerunt, in retractatione sua semetipsos dijudicantes perdunt. Callidus nanque aduersarius bellum contra duos mouet, unum uidelicet inflammans, ut cõtumelias prior B inferat, alterum uero prouocans, ut contumelias læsus reddat. Sed quia eius iam uictor extitit, quem ad proferendas contumelias commouit: contra illum acrius dolet, quem ad reddendas iniurias commouere non potuit. Vnde fit ut tota se uirtute cõtra eum erigat, quem contumelias fortiter pertulisse considerat. Quem quia cõmouere in ipsa iniuriarum iaculatione non potuit, ab aperto certamine interim recedens, in secreta cogitatione deceptionis tempus inquirit. Et qui in publico bello perdidit, ad exhibendas occulte insidias C exardescit. Quietis nanque iam tempore ad uictoris animum redit, & uel damna rerum, uel iniuriarum iacula ad memoriam reducit. Cunctaque quæ sibi illata sunt, uehementer exaggerans, fuisse intolerabilia ostendit: & quiescentis animum tanto furore conturbat, ut plerunque uir patiens illa se æquanimiter tolerasse, etiam post uictoriam captiuus erubescat: seque non reddidisse contumelias doleat, & deteriora rependere, si occasio præbeatur, quærat. Quibus ergo isti sunt similes, nisi his qui per fortitudinem in campo uictores D sunt, sed per negligentiam postmodum intra urbis claustra capiuntur? Quibus isti sunt similes, nisi quos irruens grauis languor à uita non subtrahit, sed leuiter ueniens recidiua febris occidit. Ille ergo ueraciter patientiam seruat, qui & ad tempus aliena mala sine dolore tolerat: & hæc eadem retractans, pertulisse se talia exultat: ne bonum patientiæ quietis tempore pereat, quod in perturbationibus custoditur. Sed quia natalem martyris hodierna die colimus, fratres mei, nequaquam nos à uirtute eius patientiæ existimare extraneos

neos debemus. Si enim adiuuante nos Domino uirtutem patientiæ seruare contendimus, & in pace Ecclesiæ uiuimus, & tamen martyrij palmam tenemus. Duo quippe sunt martyrij genera: unum in mente, aliud in mente simul & actione. Itaque esse martyres possumus, etiam si nullo percutientium ferro trucidemur. Mori quippe à persequente, martyrium in aperto opere est. Ferre uerò contumelias, odientem diligere, martyrium est in occulta cogitatione. Nam quia duo sunt martyrij genera, unum in occulto opere, aliud in publico, testatur ueritas, quæ Zebedæi filios requirit, dicens: Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Cui cùm protinus responderent: Possumus, ilico Dominus respondit, dicens: Calicem quidem meum bibetis. Quid enim per calicē, nisi dolorem passionis accipimus? De quo alias dicit, Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. Et Zebedæi filij, id est, Iacobus & Ioannes non uterque per martyrium occubuit: & tamen quod uterque calicem biberet, audiuit. Ioannes nanque nequaquam per martyrium uitam finiuit, sed tamen martyr extitit: quia passionem quam non suscepit in corpore, seruauit in mente. Et nos ergo hoc exemplo sine ferro esse possumus martyres, si patientiam ueraciter in animo custodimus. Non abs re arbitror fratres charissimi, si unum uobis exemplum seruandæ patientiæ ad ædificationem loquar. Fuit quidam diebus nostris Stephanus nomine, pater monasterij iuxta Reatinæ urbis mœnia constitui: uir ualde sanctus, uirtute patientiæ singularis. Et supersunt multi qui illum mouerunt, eiusque uitam, uel obitum narrant. Erat autem huius lingua rustica, sed docta uita. Hic pro amore cœlestis patriæ cuncta despexerat, possidere aliquid in hoc mundo fugiebat. Tumultus deuitabat hominum, crebris ac prolixioribus orationibus intentus erat. Virtus tamen patientiæ in eo uehementer excreuerat, ita ut eum sibi amicum crederet, qui sibi molestiæ aliquid irrogasset. Reddebat contumelijs gratias. Si quod in ipsa sua inopia damnum fuisset illatum, hoc maximum lucrum putabat. Omnes suos aduersarios nihil aliud quàm adiutores æstimabat. Hunc cùm dies mortis egredi de corpore urgeret, conuenerunt multi, ut tam sanctæ animæ de hoc mundo recedenti, suas animas commendarēt. Cumque circa lectum illius hi qui conuenerunt, omnes assisterent: alij corporeis oculis ingredientes angelos uiderunt, sed dicere aliquid nullo modo potuerunt: alij omnino nihil uiderunt. Sed omnes qui aderant, ita uehementissimus timor perculit, ut nullus egrediente illa sancta anima, illic stare potuisset. Et hi ergo qui uiderant, & hi qui omnino nihil uiderant, uno omnes timore perculsi & territi fugerunt. Nullusque illic assistere illo moriente potuit. Pensate ergo fratres, omnipotens Deus qualiter terreat quando districtus iudex uenturus est, si sic assistentes terruit, quando gratus & remunerans uenit: aut qualiter timeri potest, cùm uideri potuerit, si sic mentes præsentium strauit & quando uideri non potuit. Ecce fratres charissimi seruata illa in Ecclesiastica pace patientia, ad quantum hunc retributionis culmen euexit. Quid huic suus conditor intus dedit, de quo nobis tantam gloriā in die eius exit & foris innotuit? Quibus hunc credamus nisi sanctis martyribus sociatum, quem attestantibus corporeis quoque oculis à beatis spiritibus constat esse susceptum? Nullo iste gladio percussus occubuit, & tamen coronam patientiæ quam in mente tenuit, in egressione percedit. Probamus quotidie uerum esse quod ante nos dictum est: quia sancta Ecclesia electorum floribus plena, habet in pace lilia, in bello rosas. Sciendum præterea est quod tribus modis uirtus patientiæ exerceri solet. Alia nanque sunt quæ à Deo, alia quæ ab antiquo aduersario, alia quæ à proximo sustinemus. A proximo nanque persecutiones, damna, & contumelias: ab antiquo uerò aduersario tentamenta: à Deo autem flagella toleramus. Sed in his omnibus tribus modis uigilanti oculo semetipsam debet mens circumspicere, ne contra mala proximi pertrahatur ad retributionem mali: ne contra tentamenta aduersarij, seducatur ad delectationem uel consensum delicti, ne contra flagella opificis ad excessum prouat murmura-

Marginalia: Mat. 20; Mar. 10; Mat. 26; Mar. 14. Section letters: A, B, C, D.

murationis. Perfectè enim aduersarius uincitur, quando mens nostra & inter tentamenta eius ad delectationem atque consensum non trahitur: & inter contumelias proximi custoditur ab odio: & inter flagella Dei compescitur à murmuratione. Nec hæc agentes, retribui nobis bona præsentia requiramus: nam pro labore patientiæ bona speranda sunt sequentis uitæ, ut tunc præmium nostri laboris incipiat, quando omnis iam labor funditus cessat. Vnde & per Psalmistam dicitur: Non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem. Quasi enim perijsse patientia pauperum cernitur, cùm nihil pro illa in hac uita humilibus recompensatur. Sed patientia pauperum in finem non peribit: quia tunc eius gloria percipitur, cùm simul omnia laboriosa terminantur. Seruate ergo fratres in mente patientiam, eamque cùm res exigit, exercete in operatione. Nullum uestrum ad odium proximi, contumeliosa uerba commoueant, nulla periturarum rerum damna perturbent. Si enim fixa mente mansura damna pertimescitis, damna rerum transeuntium grauia non putatis. Si æternæ retributionis gloriam concupiscitis, de temporali iniuria non doletis. Tolerate ergo aduersarios uestros: sed ut fratres diligite, quos toleratis. Aeterna præmia pro damnis temporalibus quærite. Nec quisquam uestrum suis se uiribus hanc implere posse confidat: sed obtinete precibus ut ipse hanc qui imperat, præstet. Et scimus quia petentes libenter exaudit, quando hoc petitur largiri quod iubet. Cum continuo pulsatur in prece, concitè opitulatur in tentatione, Iesus Christus Dominus noster, qui cum patre & Spiritu sancto uiuit & regnat Deus in secula seculorum, Amen.

Lectio sancti Euangelii secundum Lucam.

IN illo tēpore dixit Dominus Iesus discipulis suis, parabolam hanc, Homo quidā fecit cœnam magnam, & uocauit multos, & misit seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis ut uenirēt, quia iam parata sunt omnia. Et cœperunt omnes simul excusare. Primus dixit ei, Villam emi, & necesse habeo exire & uidere illam. Rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit, Iuga boum emi quinque, & eo probare illa. Rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit, Vxorem duxi, & ideo non possum uenire. Et reuersus seruus nūciauit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit seruo suo, Exi citò in plateas & uicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, cæcos & claudos introduc huc. Et ait seruus, Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait dominus seruo, Exi in uias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico autem uobis quòd nemo uirorum illorum qui uocati sunt, gustabit cœnam meam.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum, in basilica beatorum apostolorum Philippi & Iacobi, Dominica secunda post Trinitatem.

Homilia XXXVI.

HOc distare fratres charissimi inter delicias corporis & cordis solet, qđ corporales deliciæ cùm non habentur, graue in se desiderium accendunt, cùm uerò auidè eduntur, comedentem protinus fastidium per satietatem uertunt. At contrà spiritales deliciæ cùm non habentur, in fastidio sunt, cùm uerò habentur, in desiderio: tantoque à comedente amplius esuriuntur,

esuriuntur, quanto & ab esuriente amplius comeduntur. In illis appetitus placet, experientia displicet. In istis appetitus uilis est, & experientia magis placet. In illis appetitus securitatem, saturitas fastidium generat. In istis autem appetitus saturitatem, saturitas appetitum parit. Augent enim spiritales deliciæ desiderium in mente, dum satiant: quia quanto magis earum sapor percipitur, eo amplius cognoscitur quod auidius ametur. Et idcirco non habitæ amari nõ possunt: quia earũ sapor ignoratur. Quis.n. amare ualeat quod ignorat? Proinde Psalmista nos admonet, dicens: Gustate, & uidete quoniam suauis est Dominus. ac si aperte dicat: Suauitatem eius non cognoscitis, si hanc minime gustatis. Sed cibum uitæ ex palato cordis tangite, ut probantes eius dulcedinem amare ualeatis. Has autem homo delicias tunc amisit, cùm in paradiso peccauit, extra exiit, os a cibo æternæ dulcedinis clausit. Vnde nos quoque nati in huius peregrinationis ærumna, huc fastidiosi iam uenimus: nescimus quid desiderare debeamus. Tantoque se amplius fastidii nostri morbus exaggerat, quanto se magis ab esu illius dulcedinis animus elongat. Et eo iam internas delicias non appetit, quo eas comedere diu longeque desueuit. Fastidio ergo nostro tabescimus, & longa inediæ peste fatigamur. Et quia gustare intus nolumus paratam dulcedinem, amamus foris miseri famem nostram. Sed superna nos pietas, nec deserentes se deserit. Contemptas enim illas delicias ad memoriæ nostræ oculos reuocat, easque nobis proponit: in promissione torporem excutit, atque ut fastidium nostrum repellere debeamus, inuitat. Ait nanque: Homo quidam fecit cœnam magnam, & uocauit multos.] Quis iste homo est, nisi ille de quo per prophetam dicitur: Et homo est, & quis cognouit eum? Qui fecit cœnam magnam: quia sacietatem nobis dulcedinis internæ præparauit. Qui uocauit multos, sed pauci ueniunt: quia nonnunquam ipsi qui ei per fidem subiecti sunt, æterno eius conuiuio malè uiuendo contradicunt. Sequitur: Misit autem seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis, ut uenirent.] Quid hora cœnæ, nisi finis est mundi? In

Ps. 33.

A quo nimirum nos sumus, sicut iam dudum Paulus testatur, dicens: Nos sumus in quos fines seculorum deuenerunt. Si ergo iam hora cœnæ est cum uocamur, tanto minus nos debemus excusare a conuiuio Dei, quanto propinquasse iam cernimus finem seculi. Quo enim pensamus quia nihil est quod restat, eo debemus pertimescere, ne tempus gratiæ quod præsto est, pereat. Idcirco autem hoc conuiuium Dei non prandium, sed cœna uocatur: quia post prandium cœna restat, post cœnam uero conuiuium nullum restat. Et B quia æternum Dei conuiuium nobis in extremo præparabitur, rectum fuit ut hoc nõ prandium, sed cœna uocaretur. Sed quis per hunc seruum qui a patrefamilias ad inuitandum mittitur, nisi prædicatorum ordo designatur? De quo uidelicet ordine quãuis adhuc indigni existimus, quamuis peccatorum nostrorum ponderibus grauamur, & nos tamen in istis diebus sumus, & cum de ædificatione uestra aliquid uobis loquor, hoc est quod ago seruus enim sum summi patrisfamilias. Cum uos admoneo ad contemptum seculi, inuitare uos uenio C ad cœnam Dei. Nemo me propter me hoc in loco despiciat. Et si ad inuitandum nequaquam dignus appareo: sed tamen magnæ sunt deliciæ quas promitto. Sæpæ fratres mei solet euenire quod dico, ut persona potens famulum habeat despectum, cunque per eum suis fortè uel extraneis aliquod responsum mandat, non despicitur persona loquentis serui, quia seruatur in corde reuerentia mittentis domini. Nec pensant qui audiunt per quem, sed quid uel a quo audiant. Ita ergo fratres, ita uos agite, & si nos forsitan digne D despicitis, in mente tamen uestra uocantis Domini reuerentiam seruate. Conuiuæ fieri summi patrisfamilias libenter obedite. Corda uestra discutite, atque ex eis mortale fastidium pellite. Ad repellendum nanque fastidium uestrum iam parata sunt omnia. Sed si adhuc carnales estis, fortasse epulas carnales inquiritis. Ecce ipsæ carnales epulæ in spiritale uobis alimentum conuersæ sunt. Ad abstergendum nanque mentis uestræ fastidium, in cœna Dei ille uobis singularis agnus est occisus. Sed quid agimus, qui hoc qđ subiungit, adhoc fieri a multis

1. Co. 10.

multis uidemus? Et cœperunt simul omnes excusare. Offert Deus quod rogari debuerat, non rogatus dare uult, quod uix sperari poterat: quia dignaretur largiri postulatus, & tamen contemnitur. Contemptoribus uerò paratas delicias refectionis æternæ denunciat, & tamen simul omnes excusant. Ponamus ante oculos mentis minima, ut possimus dignè pensare maiora. Si quispiam potens ad inuitandum quemlibet pauperem mitteret, quid fratres rogo, quid pauper ille faceret, nisi de eadem sua inuitatione gauderet, responsum humile redderet, uestem mutaret, ire quantocyus festinaret, ne prior se ad potentis conuiuium alter occurreret? Homo ergo diues inuitat, & pauper occurrere festinat. Ad Dei inuitamur conuiuium, & excusamus. Sed ecce inter hæc æstimare possum quid sibi corda uestra respondeant. Occultis enim fortasse sibimet cogitationibus dicunt: Excusare nolumus. Ad illud enim supernæ refectionis conuiuium, & uocari & peruenire gratulamur. Loquentes uobis talia mentes uestræ uerum dicunt, si nõ plus terrena quàm cœlestia diligunt, si non amplius rebus corporalibus quàm spiritalibus occupantur. Vnde hic quoque ipsa excusantium causa subiungitur, cùm protinus subinfertur? Primus dixit: Villam emi, & necesse habeo exire & uidere illam: rogo te, habe me excusatum.] Quid per uillam, nisi terrena substantia designatur: Exiit ergo uidere uillam, qui sola exteriora cogitat propter substantiam. Alter dicit: Iuga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te, habe me excusatum.] quid in quinque iugis boum, nisi quinque corporis sensus accipimus? Qui rectè quoq; iuga uocati sunt: quia in utroque sexu geminantur. Qui uidelicet corporales sensus, quia interna comprehendere nesciunt, sed sola exteriora cognoscunt: & deserentes intima, ea quæ extrà sunt tangunt: rectè per eos curiositas designatur. Quæ dum alienam quærit uitam discutere, semper sua intima nesciens, studet exteriora cogitare. Graue nanque curiositatis est uitium, quæ dum cuiuslibet mentem ad inuestigandam uitam proximi exterius ducit, semper ei sua intima abscondit, ut aliena sciens se nesciat, & curiosi animus quanto peritus fuerit alieni meriti, tanto fiat ignarus sui. Propter hoc nanque & de eisdem quinque iugis boum dicitur: Eo probare illa: rogo te, habe me excusatum.] Ipsa enim excusantis uerba à uitii sui significatione non discrepant, dum dicit, Eo probare illa: quia uidelicet aliquando pertinere probatio ad curiositatem solet. Sed notandum est quòd & is qui propter uillam, & is qui propter probanda iuga boum à cœna sui inuitatoris excusat, humilitatis uerba permiscet, dicens: Rogo te, habe me excusatum.] Dum enim dicit, Rogo te: & tamen uenire contemnit, humilitas sonat in uoce, superbia in actione. Et ecce hæc diiudicat prauus quisque cùm audit: nec tamen ea quæ diiudicat, agere desistit. Nam dum cuilibet peruersũ agenti dicimus, Conuertere, Deum sequere, mundũ relinque: ubi hunc nisi ad dominicam cœnam uocamus? Sed cum respondet, Ora pro me, quia peccator sum: hoc facere nõ possum: quid aliud agit, nisi & rogat & excusat? Dicens nanque, Peccator sum, humilitatem insinuat: subiungens autem, Conuerti non possum, superbiam demonstrat. Rogando ergo excusat, qui humilitatem perducit in uoce, & superbiam exercet in actione. Alius autem dixit: Vxorem duxi, & ideo non possum uenire.] Quid per uxorem nisi uoluptas carnis accipitur? Nam quamuis bonum sit coniugium, atque ad propagandam sobolem prouidentia diuina constitutum: nonnulli tamẽ non per hoc fœcunditatem prolis, sed desideria expetunt uoluptatis: & idcirco per rem iustam significari potest non incongrue res iniusta. Ad cœnam ergo nos æterni conuiuii summus paterfamilias inuitat: sed dum alius auaritiæ, alius curiositati, alius uoluptati carnis est deditus, nimirum reprobi simul omnes excusant. Dum hunc terrena cura occupat, illum alieni actus sagax cogitatio deuastat, alterius etiam mentem uoluptas carnalis inquinat, fastidiosus quisque ad æternæ uitæ epulas non festinat. Sequitur: Reuersus seruus nunciauit hæc domino suo. Tũc iratus paterfamiliàs, dixit seruo suo: Exi citò in plateas & uicos ciuitatis, & pauperes, debiles, cæcos & claudos introduc huc.] Ecce qui terrenæ substantiæ plus iusto

iusto incumbit, uenire ad dominicam cœnam recusat: qui labori curiositatis insudat, præparata uitæ alimenta fastidit: qui carnalibus desideriis inseruit, spiritalis conuiuii epulas respuit. Quia ergo uenire superbi renuunt, pauperes eliguntur. Cur hoc? quia iuxta Pauli uocem, infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia. (1. Co. 1) Sed notandum nobis est quomodo describantur qui ad cœnam uocantur, & ueniunt. Pauperes & debiles dicuntur, qui iudicio suo apud semetipsos infirmi sunt. Nam pauperes & quasi fortes sunt, qui & positi in paupertate superbiunt. Cæci uero sunt, qui nullum ingenii lumen habent. Claudi quoque sunt, qui rectos gressus in operatione non habēt. Sed dum morum uitia in membrorum debilitate signantur, profectò liquet, quia sicut illi peccatores fuerunt, qui uocati uenire noluerunt, ita hi quoque peccatores sunt qui inuitantur & ueniunt. Sed peccatores superbi respuuntur, ut peccatores humiles eligantur. Hos itaque elegit Deus, quos despicit mundus: quia plerunque ipsa despectio hominem reuocat ad semetipsum. Is enim qui patrem reliquit, & partem substantiæ quam perceperat prodige expendit, postquam esurire cœpit, in se reuersus dixit. (Luc. 15.) Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus? Longe quippe a se discesserat, quando peccabat. Et si non esurisset, in semetipsum minime rediisset, quia postquam terrenis rebus indiguit, tunc cogitare cœpit quid de spiritalibus amisit. pauperes ergo & debiles, cęci & claudi uocantur, & ueniunt: quia infirmi quique, atque in hoc mundo despecti, plerunque tanto celerius uocem Dei audiunt, quāto & in hoc mundo non habent ubi delectētur. (1. Re. 30) Quod bene Amalechitarum puer ille Aegyptius designat, qui Amalechitis prædantibus atque currentibus æger remāsit in uia, & famæ sitique aruit. Quem cùm Dauid inuenit, ei cibum potumque præbuit, qui illico conualescens dux Dauid factus est. Conuiuantes Amalechitas reperit, & eos qui se debilem reliquerant, cum magna fortitudine prostrauit. Amalechita quippe populus lābens uocatur. Et quid per lābentem populum, nisi mentes secularium designantur? Quæ terrena cuncta ambiendo quasi lambunt, dum solis temporalibus delectantur. Quasi enim populus lambens prædam facit, dum terrena diligentes, lucra de alienis damnis exaggerant. Sed puer Aegyptius æger in uia relinquitur, quia peccator quisque dum infirmari ab huius mundi statu cœperit, mox secularibus mentibus in despectum uenit. Quem tamen Dauid inuenit, eique cibum & potum præbet: quia manu fortis Dominus abiecta mundi non despicit, & plerunq; eos qui sequi mundum minime ualentes, quasi in uia remanent, ad amoris sui gratiā conuertit: eisque uerbi sui cibum potumq; porrigit, & quasi duces sibi in uia eligit, dum suos etiam prædicatores facit. Dum enim Christum peccatorum cordibus inferunt, quasi Dauid super hostes ducunt. Qui conuiuantes Amalechitas uelut Dauid gladio feriunt: quia superbos quosque qui se in mundo despexerant, Domini uirtute prosternunt. Puer ergo Aegyptius qui in uia remāserat, Amalechitas interfecit, quia plerunque ipsi mentes secularium prædicādo superant, qui prius cum secularibus in hoc mundo currere non ualebant. Sed deductis ad cœnam pauperibus, quid puer subiungat audiamus: Domine factum est ut imperasti, & adhuc locus est.] Multi tales ad cœnam dominicam ex Iudæa collecti sunt, sed multitudo quæ ex Israelitico populo credidit, locum superni conuiuij non impleuit. Intrauit iam frequentia Iudæorum: sed adhuc locus uacat in regno, ubi suscipi debeat numerositas gentium. Vnde & eidem seruo dicitur: Exi in uias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.] Cùm de uicis & plateis ad cœnam quosdam Dominus inuitat, illum uidelicet populum designat, qui tenere legem sub urbana conuersatione nouerat. Cùm uero conuiuas suos colligi ex uiis & sepibus præcipit, nimirum agrestem populum colligere id est gentilem quærit, de cuius significatione per Psalmistam dicitur: (Psal. 93) Tunc exultabunt omnia ligna siluarum ante faciem Dñi, quoniā uenit. Ligna.n. siluæ, gentes uocatæ sunt: quia in infidelitate sua tortæ & infructuosæ semper fuerunt. Qui ergo ex illo agresti usu cō uersi sunt, ad cœnam Dominicam quasi ex sepibus uenerunt. Notandum uerò est, quòd in hac inuitatione tertia nō dicit, Inuita,

uita, sed Compelle intrare. Alij enim uocantur, & uenire contemnunt: alij uocantur, & ueniunt: alij autem nequaquam dicitur, quia uocantur, sed compelluntur ut intrent. Vocantur & uenire contemnunt, qui donum quidem intellectus accipiunt, sed eundem intellectum operibus non sequuntur. Vocantur & ueniunt, qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt. Quidam uerò sic uocantur, ut etiam compellantur. Nam sunt nonnulli, qui bona facienda intelligunt, sed hæc facere desistunt. Vident quæ agere debeant, sed hæc ex desiderio non sequuntur. His plerunque, ut superius diximus, contingit, ut eos in carnalibus desideriis suis mūdi huius aduersitas feriat, apprehendere temporalem gloriam conentur, & nequeant: & dum per alta pelagi quasi ad grandiores curas huius seculi nauigare proponunt, semper aduersis flatibus ad deiectionis suæ littora repellantur. Cumq; se frangi in desideriis suis aduersante mundo conspiciunt, quid de se autori suo debeant commonentur: ita ut ad eum erubescentes redeant, qui eum superbientes pro mundi amore deserebant. Sæpe nanque nonnulli ad temporalem gloriam proficere uolentes, aut longa egritudine tabescunt, aut afflicti iniuriis cōcidunt, aut percussi grauibus damnis affliguntur, & in mundi dolore uident: quia nihil confidere de eius uoluptate debuerunt, seque ipsos in suis desideriis reprehendentes, ad Deum corda conuertunt. De his quippe Dominus per prophetam dicit: Ecce ego sepiam uiam tuam spinis, & sepiam eā maceria, & semitas suas non inueniet, & sequetur amatores suos, & non apprehendet eos: quæret, & non inueniet eos, & dicet: Vadam & reuertar ad uirum meum priorē, quia bene mihi erat tunc, magis quàm nūc. Vir uniuscuiusque fidelis animæ Deus est: quia hæc uidelicet ei est coniuncta per fidem. Sed illa quæ coniuncta Deo fuerat anima, amatores suos sequit, quando mens quæ iam per fidem credidit, adhuc se immūdis spiritibus in operatione substernit, mundi gloriam quærit, carnali delectatione pascitur, exquisitis uoluptatibus nutritur. Sed plerunque omnipotens Deus talem animā misericorditer respicit, & eius uoluptatibus amaritudines permiscet. Vnde dicit: Ecce ego sepiam uias tuas spinis. Viæ etenim nostræ spinis septæ sunt, quando in hoc quod malè cupimus, dolorum punctiones inuenimus. Et sepiam eas maceria, & semitas suas non inueniet. Viæ nostræ maceria sepiuntur, cùm desiderijs nostris duræ in hoc mundo obiectiones resistunt. Et semitas nostras inuenire non possumus: quia hoc quod malè quærimus, adipisci prohibemur. Et sequetur amatores suos, & non apprehendet eos, quæret, & non inueniet eos: quia malignos spiritus quibus se in suis desiderijs anima subdidit, ad desideriorum suorum effectum minimè comprehendit. Sed ex hac salubri aduersitate quanta utilitas nascatur, adiungit cùm subditur. Et dicet: Vadam & reuertar ad uirum meum priorem: quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc. Postquam ergo uias suas spinis septas inuenit, postquam amatores suos apprehendere nō ualet, ad amorem uiri prioris redit. quia plerunque postquam in hoc mundo non possumus obtinere quæ uolumus, postquā in terrenis desiderijs de impossibilitate lassamur, tūc ad mentem Deum reducimus, tunc placere incipit quod displicebat, & is cuius nobis amara fuerant præcepta, repente dulcescit in memoria, & peccatrix anima quæ adultera conata est esse, nec tamen aperto opere potuit, decernit esse fidelis coniunx. Qui ergo huius mundi aduersitatibus fracti, ad Dei amorē redeunt, atque à præsentis uitæ desiderijs corriguntur, quid isti fratres mei nisi compelluntur ut intrent? Sed ualde est tremenda sententia quæ protinus subinfertur. Intenta hanc cordis aure percipite fratres & domini mei. In quantum peccatores, fratres mei, in quantum iusti, domini mei. Intenta hanc aure percipite, ut tanto eam minus sentiatis in examine, quanto nunc auditis formidolosius in prædicatione. Ait enim: Dico autem uobis, quod nemo uirorum illorum qui uocati sunt, gustabit cœnam meam.] Ecce uocat per se, uocat per angelos, uocat per patres, uocat per prophetas, uocat per Apostolos, uocat per pastores, uocat etiam per nos, uocat plerunque per miracula, uocat plerunque per flagella, uocat aliquando per huius mundi prospera, uocat aliquando per aduersa.

Nemo

Nemo contemnat, ne dum uocatus excusat, cùm uoluerit intrare non ualeat. Audite quid sapientia per Salomonem dicat: Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me. Hinc est quod fatuæ uirgines tardè uenientes clamant dicentes: Domine domine aperi nobis. Sed iam tunc aditum quærentibus dicitur: Amen amen dico uobis, nescio uos. Quid inter hæc fratres charissimi, nisi relinquere omnia debemus, curas mundi postponere, solis desideriis æternis inhiare? Sed hæc paucis data sunt. Admonere uos uolo, ut relinquatis omnia, sed non præsumo. Si ergo cuncta mundi relinquere non potestis, sic tenete quæ huius mundi sunt, ut tamen per ea non teneamini in mundo, ut terrena res possideatur, non possideat, ut sub mentis uestræ sit dominio quod habetis, ne mens uestra dum terrenarum rerum amore uincitur, à rebus suis ipsa magis possideatur. Sit ergo res temporalis in usu, æterna in desiderio: sit res temporalis in itinere, desideretur æterna in peruentione. Quasi ex latere respiciatur quicquid in hoc mundo agitur: Ante nos autem tendant mentis oculi, dum tota intentione illa conspiciunt, ad quæ peruenimus. Extirpentur funditus uitia, non solum ab actu operis, sed etiam à cogitatione cordis euulsa. Non nos uoluptas carnis, non sollicitudo curiositatis, non æstus ambitionis à dominica cœna præpediat, sed ipsa quoque quæ honesta in mundo agimus, quasi ex quodam mentis latere tangamus, ut terrena quælibet sic nostro corpori seruiant, quatenus cordi minimè obsistant. Non ergo fratres audemus uobis dicere, ut omnia relinquatis, sed tamen si uultis, omnia etiam retinendo relinquitis, si sic temporalia geritis, ut tamen tota mente ad æterna tendatis. Hinc etenim Paulus apostolus dicit: Tempus breue est, reliquum est, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint: & qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui emunt, tanquam non possidentes: & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura huius mundi. Vxorem nanque habet, sed

Prou. 1

Mat. 25

A quasi non habens, qui sic scit debita carnis exoluere, ut tamen per ea mundo tota mente non cogatur inhærere. Nam cum idem rursum egregius prædicator dicat. Qui habet uxorem, cogitat quæ sunt huius mundi, quomodo placeat uxori: ille uxorem habet quasi non habens, qui sic studet placere coniugi, ut tamen non displiceat conditori. Flet quoque, sed tanquam non fleat, qui sic temporalibus damnis affligitur, ut tamen de æternis lucris semper animum consoletur. Gaudet uerò, sed tanquam non gaudeat, qui sic de temporalibus bonis hilarescit, ut tamen semper

B tormenta perpetua cõsideret, & hoc quòd mentem gaudio subleuat, hanc pondere prouidi timoris premat. Emit autem sed quasi non possidens, qui & ad usum terrena præparat, & tamen cauta cogitatione præuidet quòd hæc citius relinquat. Mundo quoque utitur, sed quasi non utatur, q & necessaria cuncta exterius ad uitæ suę ministerium redigit, & tamen hæc eadem non sinit suæ menti dominari, ut subiecta foris seruiant, & nunquam intentionem animi ad alta tendentis frangant. Quicun-

C que ergo tales sunt, eis profectò terrena omnia non ad desiderium, sed ad usum assunt: quia rebus quidem necessariis utuntur, sed nihil habere cum peccato cupiũt. De ipsis quoque rebus habitis quotidie mercedes acquirunt, & plus gaudent bono opere, quàm bona possessione. Ac ne aliquibus ista difficilia esse uideantur, rem de persona refero, quam multi uestrũ mecum nouerunt. Quam uidelicet rem ipse ante triennium in Centumcellensi urbe à personis fidelibus didici. Nuper nanque in eadem ciuitate Theophanius comes fuit,

D misericordiæ actibus deditus, bonis operibus intentus, hospitalitati præcipuè studens. Exercendi comitatus actibus occupatus, agebat terrena & temporalia, sed ut pòst ex fine eius claruit, magis ex debito quàm ex intentione. Nam cùm appropinquante mortis eius tempore, grauissima aeris tempestas obsisteret, ne ad sepeliendum duci potuisset, cumque coniunx sua cum fletu uehementissimo requireret, dicens: Quid faciam? quomodo te ad sepeliendum eijcio, quæ ostium domus huius egredi

egredi præ nimia tempestate non possum? A Tunc ille respondit: Noli mulier flere, quia mox ut ego defunctus fuero, aeris serenitas redibit. Cuius protinus & uocem mors, & mortem serenitas est secuta. Cuius manus ac pedes podagræ humore tumescentes, & uersi in uulneribus fuerant, & profluente sanie putebant. Sed cùm corpus illius ex more ad lauandum fuisset detectum, ita manus, pedesque illius sani reperti sunt, ac si unquam uulneris nihil habuissent. Ductus itaque ac sepultus est: eiusque coniugi uisum est, ut quarto die in sepulchro illius marmor quod superpo B situm fuerat mutari debuisset. Quod uidelicet marmor corpori eius superpositum dum fuisset ablatum, tanta ex eius corpore fragrantia odoris emanauit, ac si ex putrescenti carne illius pro uermibus aromata ferbuissent. Hæc igitur dixi, ut e uicino exemplo ostendere possem nonnullos & secularem habitum gerere, & secularem animum non habere. Quos enim tales in mundo necessitas ligat, ut ex omni parte exui à mundo non possint, sic debent ea quæ mundi sunt tenere, ut tamen eis nesciant ex mentis fractione succumbere. C Hoc ergo cogitate, & cùm relinquere cuncta quæ mundi sunt, non potestis, exteriora bene exterius agite, sed ardenter interius ad æterna festinate. Nihil sit quod desiderium uestræ mentis retardet, nullius uos rei in hoc mundo delectatio implicet. Si bonum diligitur, mens in bonis melioribus, id est in cœlestibus, delectetur. Si malum metuitur, mala animo æterna proponantur: ut dum illic esse conspicit & amplius quod diligat, & amplius qđ pertimescat, hic omnino non hæreat. Ad hæc agenda habemus mediatorẽ Dei D & hominum, adiutorem nostrum, per quem citius cuncta obtinebimus, si ad illum uero amore flagramus: qui uiuit & regnat cum patre, &c.

Lectio sancti Euangelii secundum Lucam.

IN illo tempore, dixit Iesus turbis, Si quis uenit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et qui non baiulat crucem suam, & uenit post me, non potest meus esse discipulus. Quis enim ex uobis uolens turrim ædificare, nonne prius sedens cõputat sumptus qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum, ne postquam posuerit fundamẽtum, & non potuerit perficere, omnes qui uiderint, incipiant illudere ei dicentes, Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare? Aut quis rex iturus committere bellum aduersus alium regem, nonne sedens prius cogitat si possit cum decem milibus occurrere ei qui cum uiginti milibus uenit ad se? Alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens, rogat ea quę pacis sunt. Sic ergo omnis ex uobis qui non renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. *Luc. 14*

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in basilica beati Sebastiani martyris.

Homilia XXXVII.

SI consideremus fratres charissimi, quæ & quanta sunt quæ nobis promittuntur in cœlis, uilescunt animo omnia quæ habentur in terris. Terrena nanque substantia supernæ fœlicitati comparata, pondus est, non subsidium. Temporalis uita æternæ uitæ comparata, mors est potius dicẽda quàm uita. Ipse enim quotidianus

nus defectus corruptionis, quid est aliud quàm quædam prolixitas mortis? Quę autem lingua dicere, uel quis intellectus capere sufficit, illa supernæ ciuitatis quanta sint gaudia, angelorum choris interesse, cum beatissimis spiritibus gloriæ conditoris assistere, præsentem Dei uultum cernere, incircumscriptum lumen uidere, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari? Sed ad hæc audita inardescit animus, iamque illic cupit assistere, ubi se sperat sine fine gaudere: sed ad magna præmia perueniri non potest, nisi per magnos labores. Vnde & Paulus egregius prædicator dicit: Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Delectat ergo mentem magnitudo præmiorum, sed non deterreat certamen laborum. Vnde ad se uenientibus ueritas dicit: Si quis uenit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam: non potest meus esse discipulus.] Sed percunctari libet quomodo parentes & carnaliter propinquos præcipimur odisse, qui iubemur & inimicos diligere? Et certè ueritas de uxore dicit: Quod Deus coniunxit, homo non separet. Et Paulus ait, Viri diligite uxores uestras, sicut & Christus Ecclesiam. Ecce discipulus uxorem diligendam prædicat, cùm magister dicat: Qui uxorem non odit, non potest meus esse discipulus? Nunquid aliud index nunciat, aliud præco clamat? An simul & odisse possumus, & diligere? Sed si uim præcepti perpendimus, utrunque agere per discretionem ualemus: ut eos qui nobis carnis cognatione coniuncti sunt, & quos proximos nouimus, diligamus, & quos aduersarios in uia Dei patimur, odiendo & fugiendo nesciamus. Quasi enim per odium diligitur, qui carnaliter sapiens, dũ praua nobis ingerit, non auditur. Vt autem Dominus demonstraret hoc erga proximos odium non de affectione procedere, sed de charitate, addidit protinus dicens: Adhuc autem & animam suam.] Odisse itaque præcipimur proximos, odisse & animam nostram. Constat ergo, quia amando debet odisse proximum, qui sic eum odit, sicut semetipsum. Tunc etenim bene nostram animam odimus, cùm eius

2.Tim.2

Matt. 5.

Ephes. 5

A carnalibus desiderijs non acquiescimus, cũ eius appetitum frangimus, eius uoluptatibus reluctamur. Quæ ergo contempta ad melius ducitur, quasi per odium amatur. Sic sic nimirum exhibere proximis nostris odij discretionem debemus, ut in eis & diligamus quod sunt, & habeamus odio quòd in Dei nobis itinere obsistunt. Certè dum Paulus Hierosolymam pergeret, propheta Agabus zonam illius apprehendit, suisque pedibus alligauit, dicens: Virum cuius hæc zona est, sic alligabunt Iudæi in Hierusalem. Sed is qui animam suam perfectè oderat, quid dicebat? Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Domini Iesu Christi, nec facio animam meam preciosiorem quàm me. Ecce quomodo animam suam amando oderat, imò odiens amabat, quam cupiebat pro Iesu morti tradere, ut hanc ad uitam de peccati morte suscitaret. Ab hac ergo discretione odij nostri trahamus formam ad odium proximi. Ametur quilibet in hoc mundo etiam aduersarius, sed in uia Dei contrarius non ametur etiam propinquus. Quisquis.n.iam æterna concupiscit, in ea quam aggreditur causa Dei, extra p͂rem, extra matrẽ, extra uxorem, extra filios, extra cognatos, extra semetipsum fieri debet, ut eo uerius cognoscat Deum, quo in eius causa neminem recognoscit. Multum nanque est quod carnales affectus intentionem mentis diuerberant, eiusque aciem obscurant, quos tamen nequaquam noxios patimur, si eos premendo teneamus. Amandi ergo sunt proximi, impendenda est charitas omnibus & propinquis & extraneis, nec tamen pro eadem charitate à Dei amore flectẽdum. Scimus autem quia cùm de terra Philistijm arca Domini ad terram Israelitarum rediret, plaustro superimposita est, & uaccæ plaustro subiunctæ sunt, quæ fœtæ fuisse memorantur, quarum filios clauserunt domi. Et scriptum est: Ibant autem in directum uaccæ per uiam quæ ducit Bethsamis, uno itinere gradiebantur, pergentes & mugientes, & non declinabãt neque ad dexteram neque ad sinistram. Quid ergo uaccæ, nisi fideles quosq; in Ecclesia designant? qui dum sacri eloquij præcepta cõsiderãt, quasi superimpositã sibi Do-

B

C

D

Act. 21.

1. Reg. 6

mini arcam portant. De quib. hoc etiam est notandum quòd fuisse fœtę memorantur: quia sunt pleriq; qui in uia Dei intrinsecus positi, foris carnalibus affectibus ligantur: sed non declinant à recto itinere, qui arcam Dei portant in mente. Ecce enim uaccæ Bethsamis pergunt. Bethsamis quippe dicitur domus Solis. Et propheta ait: Vobis autem qui timetis Dominum, orietur Sol iustitiæ. Si ergo ad æterni Solis habitationem tendimus, dignum profectò est, ut de Dei itinere pro carnalibus affectibus non declinemus. Tota enim uirtute pensandum est, quod uaccæ Dei plaustro suppositæ pergunt, & gemunt. Dant ab intimis mugitus, & tamen ab itinere non deflectunt gressus. Sic nimirum prædicatores Dei, sic fideles quiq; esse intra sanctam Ecclesiam debent, ut compatiantur proximis per charitatē, & tamē de uia Dei nō exorbitēt per cōpassionē. Hoc ipsum uerū animæ odiū qualiter exhiberi debeat, ueritas subdēdo manifestat, dicēs: Qui nō baiulat crucem suam, & uenit post me, non potest meus esse discipulus. crux quippe à cruciatu dicitur. Et duobus modis crucem Domini baiulamus, cum aut per abstinētiam carnem afficimus, aut per compassionē proximi, necessitatem illius nostram putamus. Qui enim dolorem exhibet in aliena necessitate, crucem portat in mente. Sciendum uerò est, quòd sunt nonnulli qui carnis abstinentiam non pro Deo, sed pro inani gloria exhibent. Et sunt plerique qui compassionem proximo non spiritaliter, sed carnaliter impendunt, ut ei non ad uirtutem, sed quasi miserendo ad culpas faueant. Hi itaque crucem quidem uidentur ferre, sed Dominum non sequuntur. Vnde rectè hæc eadem ueritas dicit: Qui non baiulat crucem suam, & uenit post me, non potest meus esse discipulus.] Baiulare etenim crucem, & post dominum ire, est uel carnis abstinentiam, uel compassionē proximo pro studio æternæ intentionis exhibere. Nam quisquis hæc pro temporali intentione exhibet, crucem quidem baiulat, sed ire post Dominū recusat. Quia uerò sublimia præcepta data sunt, protinus comparatio ædificandæ sublimitatis adiungitur, cum dicitur. Quis enim ex uobis uolens turrim ædificare, nō prius sedens computat sumptus qui necessarij sunt, si habeat ad perficiendum, ne postea quàm posuerit fundamentum, & nō potuerit perficere, omnes qui uiderint, incipiant ei illudere dicentes: Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare?] Omne quod agimus, præuenire per studium cōsiderationis debemus. Ecce enim iuxta ueritatis uocem, qui turrim ædificat, prius ædificij sumptus parat. Si ergo humilitatis turrim construere cupimus, prius nos præparare contra aduersa huius seculi debemus. Hoc enim inter terrenum & cœleste ædificiū distat, quod terrenum ædificium expensas colligendo construitur, cœleste uero ædificium expensas dispergendo. Ad illud sumptus facimus, si non habita colligamus. Ad illud sumptus facimus, si & habita relinquamus. Istos sumptus diues ille habere nō potuit, qui multas possessiones possidens, magistrum requisiuit, dicens: Magister bone, quid faciendo uitam æternam possidebo? Qui cum præcepta relinquendi omnia audisset, tristis abscessit, & inde est angustatus in mente, unde foris fuit latior in possessione. Quia enim in hac uita amabat sumptus celsitudinis, tendendo ad æternā patriam, habere noluit sumptus humilitatis. Considerandum uerò est quod dicitur: Omnes qui uiderint, incipient illudere ei.] quia iuxta Pauli uocem, Spectaculum facti sumus mundo, angelis, & hominibus. Et in omne quod agimus, considerare occultos nostros aduersarios debemus, qui semper nostris operibus insistūt, semper ex nostro defectu gratulantī. Quos propheta intuens ait: Deus meus in te confido, non erubescam, neque irrideant me inimici mei. In bonis enim operibus intenti, nisi contra malignos spiritus sollicitè uigilemus, ipsos irrisores patimur, quos ad malum persuasores habemus. Sed quia de construendo ædificio comparatio data est, nunc ex minori ad maius similitudo subditur: ut ex rebus minimis maiora pensentur. Nam sequitur: Aut quis rex iturus committere bellum aduersus alium regem, nonne sedens prius cogitat, si possit cum decem milibus occurrere ei, qui cum uiginti milibus uenit ad se? Alioquin adhuc illo longe agente, legationem mittens,

Malac. 4 — Luc. 14 — Mat. 19 — 1. Cor. 4 — Psal. 24

mittens, rogat ea quæ pacis sunt.] Rex contra regem ex æquo uenit ad prælium, & tamen si se perpendit non posse sufficere, legationem mittit, & ea quæ pacis sunt, postulat. Quibus ergo nos lachrymis ueniam sperare debemus, qui in illo tremendo examine cum rege nostro ex æquo ad iudicium non uenimus? Quos nimirum conditionis infirmitas, & causa inferiores exhibet. Sed fortasse iam mali operis culpas abscidimus, iam praua quæque exterius declinamus. Nunquid ad reddendam rationem cogitationis nostræ sufficimus? Nam cum uiginti milibus uenire dicitur is, contra quem minime sufficit iste qui cum decem milibus uenit. Decem milia quippe ad uiginti milia, simplum ad duplum sunt. Nos autem si multum proficimus, uix exteriora nostra opera in rectitudine seruamus. Nam etsi iam luxuria carnis abscissa est, & tamen adhuc à corde funditùs abscissa non est. Ille autem qui iudicaturus uenit, exteriora simul & interiora iudicat, facta pariter & cogitationes pensat. Cum duplo ergo exercitu contra simplum uenit, qui nos uix in solo opere præparatos, simul de opere & cogitatione discutit. Quid ergo agendum est fratres, nisi ut dum nos cum simplo exercitu contra duplum illius sufficere non posse conspicimus, dum adhuc longe est, legationem mittamus, & rogemus ea quæ pacis sunt? Longè enim esse dicitur, qui adhuc præsens per iudicium non uidetur. Mittamus ad hunc legationem, lachrymas nostras, mittamus misericordiæ opera, mactemus in ara eius hostias placationis, cognoscamus nos cum eo in iudicio non posse contendere. Pensemus uirtutem eius fortitudinis, rogemus ea quæ pacis sunt. Hæc est nostra legatio, quæ regem uenientem placat. Pensate fratres quàm benignum sit, quòd is qui suo aduentu ualet opprimere, tardat uenire. Mittamus ad hunc, ut diximus, legationem nostram, flendo, tribuendo, sacras hostias offerendo. Singulariter namque ad absolutionem nostram oblata cum lachrymis & benignitate mentis sacri altaris hostia suffragatur: quia is qui in se resurgens à mortuis iam non moritur, adhuc per hanc in suo mysterio pro nobis iterum patitur. Nam quo-

A tiens ei hostiam suæ passionis offerimus, totiens nobis ad absolutionem nostram, passionem illius reparamus. Multos ut arbitror uestrùm fratres charissimi contigit nosse hoc quod uolo ad memoriam uestrã narrando reuocare. Non longè à nostris fertur temporibus factum, quòd quidam ab hostibus captus longè transductus est. Cunque diu teneretur in uinculis, eum uxor sua cum ex eadem captiuitate non reciperet, extinctum putauit. Pro quo iam uelut mortuo hostias hebdomadibus singulis curabat offerre. Cuius totiens uin- B cula soluebantur in captiuitate, quotiens ab eius coniuge oblatæ fuissent hostiæ pro animæ eius absolutione. Non longo post tempore reuersus, admirans ualde suæ indicauit uxori, quod diebus certis hebdomadibus singulis, eius uincula soluebantur. Quos uidelicet dies eius uxor atque horas discutiens, tunc eum recognouit absolutum, cum pro eo sacrificium meminerat oblatum. Hinc ergo fratres charissimi, hinc certa consideratione colligite, oblata à nobis hostia sacra quantum in nobis soluere ualeat ligaturam cordis, si ob- C lata ab altero potuit in altero soluere uincula corporis. Multi uestrùm fratres charissimi Cassium Narniensis urbis episcopum nouerunt: cui mos erat quotidianas Deo hostias offerre, ita ut pene nullus dies uitæ eius excederet, quo non omnipotenti Deo hostiam placationis immolaret. Cui cum sacrificio ualde etiam concordabat uita. Nam cuncta quæ habebat, in eleemosynis tribuens, cùm ad horam offerendi sacrificii uenisset, uelut totus in lachrymis defluens, semetipsum cum magna cordis contritione mactabat. Cuius D & uitam & exitum à quodam uenerabilis uitæ diacono qui fuerat ab eo nutritus, referente cognoui. Aiebat enim quod quadam nocte eius presbytero per uisum Dominus astitit, dicens: Vade, & dic episcopo: Age quod agis, operare quod operaris, non cesset pes tuus, non cesset manus tua, natali Apostolorum uenies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Surrexit presbyter: sed quia e uicino Apostolorum natalitius dies imminebat, tam propinqui exitus diem episcopo nunciare pertimuit. Alia nocte Dominus rediit, eiusq;

inobedientiam uehemẽter increpauit, atque eadem iussionis suæ uerba retexuit. Tunc presbyter surrexit ut pergeret, sed rursus infirmitas cordis impedimento facta est indicandæ reuelationis. Et ad admonitionem quoque iteratæ iussionis obduruit pergere, & quæ uiderat, manifestare neglexit. Sed quia magnam mansuetudinem contemptæ gratiæ, maior sequi solet ira uindictæ, uisione tertia Dominus apparens, iam uerbis addidit uerbera: & tam districta cæde mactatus est, ut in eo duritiam cordis emollirent uulnera corporis. Surrexit ergo eruditus ex uerbere, perrexit ad episcopum, cumque iam ex more iuxta beati Iuuenalis martyris sepulchrum ad offerendum sacrificium consistentem reperit, secretum à circumstantibus petijt, seq; eius pedibus strauit. Cumque eum ubertim flentem episcopus uix ad se leuare potuisset, lachrymarum causas cognoscere studuit. Ille uerò relaturus ordinem uisionis, prius uestimento ex humeris deuoluto, detexit plagas corporis, ut ita dicam, testes ueritatis & culpæ, monstrauit quanta animaduersione districtionis membra illius accepta uerbera liuore inflicto sulcauerant. Quæ mox ut episcopus uidit, exhorruit: & quis sibi talia facere præsumpsisset, cum magnæ obstupefactionis uocibus inquisiuit. At ille respondit, hæc se pro ipso fuisse perpessum. Excreuit cum terrore admiratio: sed nullas iam presbyter inquisitioni eius moras adijciens, secretum reuelationis aperuit, eique iussionis dominicæ ea quæ audierat uerba narrauit, dicens: Age quod agis, operare quod operaris, non cesset manus tua, non cesset pes tuus: natali Apostolorũ uenies ad me, & retribuam tibi mercedem tuam. Quibus auditis, episcopus se in orationem cum magna cordis contritione prostrauit, & qui oblaturus sacrificium ad horam tertiam uenerat, hoc pro extensæ orationis magnitudine, ad horam nonam usque protelauit. Atque ex illo iã die magis magisq; aucta sunt ei lucra pietatis. Factusque est tam fortis in opere, quàm certus ex munere: quippe qui eum cui ipse debitor fuerat, ex ea promissione iam cœperat habere debitorem. Huic autẽ consuetudo fuerat, annis singulis natalitio

A Apostolorũ die, Romam uenire. Iamq; ex hac reuelatione suspectus, uenire iuxta morem noluit. Eodem ergo tempore sollicitus fuit, secundo quoque anno uel tertio in mortis suę expectatione suspensus, quarto, quintoque & sexto similiter. qui desperare iam de ueritate reuelationis poterat, si uerbis fidem uerbera non fecissent. Cũ ecce anno septimo usque ad expectati natalis sacras uigilias incolumis peruenit, sed leuis hunc in uigilijs calor attigit, atque ipso die natalitio filijs suis se expectantibus, missarum solennia implere se posse recusa B uit. Illi uerò qui de eius erant pariter egressione suspecti, simul ad eum omnes uenerunt, sese unanimiter astringentes, ut die eodem nequaquam acquiescerent missarum solennia celebrari, nisi pro eis apud Dominum idem antistes suus intercessor accederet. Tunc ille compulsus, in episcopij oratorio missas fecit, & manu sua corpus dominicum pacemq; omnibus tribuit. Qui cuncto ministerio oblati sacrificij peracto, ad lectulum redijt, ibiq; iacẽs, dum sacerdotes suos ac ministros circumstetisse cerneret, quasi uale ultimum dicẽs, de ser- C uando eos uinculo charitatis admonebat, & quanta debuissent concordia inter se uniri, prædicabat. Cum subitò inter ipsa sanctæ exhortationis uerba, uoce terribili clamauit, dicens: Hora est. Moxq; assistentibus ipse suis manibus linteũ dedit, quod ex more morientium, sibi contra faciem tenderetur. Quo tenso, spiritum emisit: sicque sancta illa anima ad gaudia æterna perueniẽs, à carnis corruptione soluta est. Quem fratres charissimi, quem uir iste in morte sua imitatus est, nisi eum quem in uita sua fuerat contemplatus? Dicens D enim. Hora est, de corpore exijt: quia & Iesus peractis omnibus cum dixisset Cõsummatum est, inclinato capite tradidit spiritum. Quod ergo Dominus ex potestate, hoc egit famulus ex uocatione. Ecce quotidianæ hostiæ illa cum eleemosynis & lachrymis missa legatio, quantam cũ rege ueniente gratiæ pacem fecit. Relinquat ergo omnia qui potest. Qui autem relinquere omnia non potest, cum adhuc longe est rex, legationem mittat, lachrymarum, eleemosynarum, hostiarum munera offerat. Vult enim placari precibus, qui

Ioan. 19

fecit

ſcit quia portari non poſſit iratus. Quòd adhuc moram facit uenire, legationem pacis ſuſtinet. Veniſſet iam iamq; ſi uellet, & cunctos ſuos aduerſarios trucidaſſet. Sed & quam terribilis ueniet, indicat, & tamen ad ueniendum tardat: quia non vult inuenire quos puniat, ſed reatum nobis contemptus noſtri denunciat, dicens: Sic ergo omnis ex uobis qui non renunciat omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.] Et tamen ſperandæ ſalutis remedium confert: quia qui per iram non poteſt ferri, per poſtulatæ pacis uult legationem placari. Lauate ergo fratres chariſſimi lachrymis maculas peccatorum, eleemoſynis tergite, ſacris hoſtiis expiate. Nolite poſſidere per deſiderium, quæ adhuc per uſum minimè reliquiſtis. Spem in ſolo redemptore figite, ad æternam patriam mente tranſite. Si enim nil in hoc mundo iam amando poſſidetis, etiam poſſidendo cuncta reliquiſtis. Ipſe nobis gaudia deſiderata concedat, qui nobis æternæ pacis remedia contulit Ieſus Chriſtus Dominus noſter: qui uiuit & regnat cum patre in unitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Lectio ſancti Euangelij ſecundum Matthęum.

Mat.22

IN illo tempore, loquebatur Ieſus principibus ſacerdotum & Phariſæis in parabolis, dicens. Simile factum eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo, & miſit ſeruos ſuos uocare inuitatos ad nuptias, & nolebant uenire. Iterum miſit alios ſeruos, dicens. Dicite inuitatis. Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia occiſa ſunt, & omnia parata, uenite ad nuptias. Illi autem neglexerunt, & abierunt alius in uillam ſuam, alius uerò ad negociationem ſuam. Reliqui uerò tenuerunt ſeruos eius, & contumeliis affectos occiderunt. Rex autem cùm audiſſet, iratus eſt, & miſſis exercitibus ſuis, perdidit homicidas illos, & ciuitates illorum ſuccendit. Tunc ait rex ſeruis ſuis. Nuptiæ quidem paratæ ſunt, ſed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus uiarum, & quoſcunq; inueneritis, uocate ad nuptias. Et egreſſi ſerui eius in uias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, bonos & malos, & impletę ſunt nuptię diſcumbentium. Intrauit autem rex ut uideret diſcumbentes, & uidit ibi hominem non ueſtitum ueſte nuptiali, & ait illi. Amice, quomodo huc intraſti, non habens ueſtem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex miniſtris. Ligatis pedibus eius & manibus, mittite eum in tenebras exteriores. Ibi erit fletus & ſtridor ſtentium. Multi enim ſunt uocati, pauci uerò eiecti.

Homilia lectionis eiuſdem, habita ad populum in baſilica beati Clementis, Dominica uigeſima poſt Trinitatem.

Homilia XXXVIII.

TExtum lectionis Euangelicæ fratres chariſſimi uolo, ſi poſſum, ſub breuitate tranſcurrere, ut in fine eius ualeam ad loquendum largius uacare. Sed quærendum prius eſt, an hęc apud Matthæum ipſa ſit lectio, quæ apud Lucam ſub appellatione cœnæ deſcribitur? Et quidem ſunt nonnulla quæ ſibi diſſona eſſe uidentur: quia hic prandium, illic cœna memoratur: hic qui ad nuptias non dignis ueſtibus intrauit, repulſus eſt: illic nullus qui intraſſe dicitur, repulſus eſſe perhibetur. Qua ex re rectè colligitur, quod & hic per nuptias præſens Eccleſia, & illic per cœnam æternum & ultimum conuiuium deſignatur: quia & hanc nonnulli exituri intrant, & ad illud quiſquis ſemel intrauerit, ulterius non exibit. At ſi quis fortè contendat hanc eandem eſſe lectionem, ego melius puto, ſalua fide, alieno intellectui cedere, quàm contentionibus deſeruire: quoniam & intelligi congrue forſitan

tan potest: quia de proiecto eo qui cum nuptiali ueste non uenerat, quod Lucas tacuit, Matthæus dixit. Quod uerò per illum cœna, per hunc autem prandium dicitur, nequaquam uel hoc nostræ intelligentiæ obsistit: quia cùm ad horam nonam apud antiquos quotidie prandium fieret, ipsum quoque prandium cœna uocabatur. Sæpe autem iam me dixisse memini, quòd plerunq; in sancto Euangelio regnum cœlorum præsens Ecclesia nominetur. Congregatio quippe iustorum, regnum cœlorum dicitur. Quia enim per prophetam Dominus dicit: Cœlum mihi sedes est, & Salomon ait: Anima iusti sedes sapientię. Paulus etiam dicit Christum Dei uirtutem, & Dei sapientiam, liquidò colligere debemus: quia si Deus sapientia, anima autem iusti sedes sapientiæ, dum cœlum dicitur sedes Dei, cœlum ergo est anima iusti. Hinc per Psalmistam de sanctis prædicatoribus dicitur: Cœli enarrant gloriam Dei. Regnum ergo cœlorum est Ecclesia iustorum: quia dum eorum corda in terra nil ambigunt, per hoc quòd ad superna suspirant, iam in eis Dominus quasi in cœlestibus regnat. Dicatur ergo: Simile est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.] Iam intelligit charitas uestra, quas est iste rex, regis filij pater, ille nimirum cui Psalmista ait: Deus, iudicium tuum regi da, & iusticiam tuam filio regis. Qui fecit nuptias filio suo.] Tunc enim Deus pater Deo filio suo nuptias fecit, quando hunc in utero uirginis, humanæ naturæ coniunxit, quando Deum ante secula, fieri uoluit hominem in fine seculorum. Sed quia ex duabus personis fieri solet ista nuptialis coniunctio, absit hoc ab intellectibus nostris, ut personam Dei & hominis, redemptoris nostri Iesu Christi, ex duabus personis credamus unitam. Ex duabus quippe atque in duabus hunc naturis existere dicimus, sed ex duabus personis compositum credi, ut nefas, uitamus. Apertius ergo atque securius dici potest, quia in hoc pater regi filio nuptias fecit, quo ei per incarnationis mysterium sanctā Ecclesiam sociauit. Vterus autem genitricis uirginis, huius sponsi thalamus fuit. Vnde & Psalmista dicit: In sole posuit tabernaculum suum: & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Tanquam sponsus quippe de thalamo suo processit, qui ad coniungendam sibi Ecclesiam incarnatus Deus de incorrupto vtero virginis exiuit. Misit ergo seruos suos, ut ad istas nuptias amicos inuitarent. Misit semel, misit iterum: quia incarnationis Dominicæ prædicatores ad inuitandum misit, & prius prophetas, & postmodum Apostolos fecit. Bis itaq; seruos ad inuitandum misit: quia incarnationem unigeniti & per prophetas dixit futuram, & per Apostolos nunciauit factam. Sed quia hi qui prius inuitati sunt, ad nuptiarum conuiuium uenire noluerunt, in secunda inuitatione iam dicitur: Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata. Quid in tauris uel altilibus fratres charissimi, nisi noui ac ueteris testamenti patres accipimus? Quia enim uulgò loquor, etiā ipsa me necesse est uerba Euangelicę lectionis explanare. Altilia enim saginata dicimus. Ab eo enim quod est alere, altilia quasi alitilia uocamus. Cùm uerò in lege scriptum sit: Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum: accepta tunc iustis licentia fuerat, ut Dei inimicos, suosq; aduersarios quanta possent uirtute comprimerent, eosq; iure gladij ferirent. Quod in nouo proculdubio testamento compescitur, cùm per semetipsam ueritas prædicat dicens: Diligite inimicos uestros, benefacite his qui oderunt uos. Qui ergo per tauros, nisi patres testamenti ueteris significantur? Nam dum ex promissione legis acceperant, quatenus aduersarios suos odij retributione percuterent, ut ita dicam: quid aliud quàm tauri erant, qui inimicos suos uirtutis corporeæ cornu feriebant? Quid uerò per altilia, nisi patres testamenti noui figurantur? qui dum gratiam pinguedinis internæ percipiunt, æternis desideras innitentes, ad sublimia contemplationis suæ pennis subleuantur. In imo quippe cogitationem ponere, quid est aliud quàm quædam ariditas mentis? Qui autem intellectu cœlestium, iam per sancta desideria de supernis, delectationis intimæ cibo pascuntur, quasi largiori alimento pinguescunt. Hac enim pinguedine saginari propheta concu-

Psal. 66; Sap. 7.; 1. Cor. 1; Psal. 18.; Psal. 71; Psal. 18; Leui. 19; Matt. 5.

Psal.62 concupierat, cùm dicebat: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Quia ergo prædicatores Dominicæ incarnationis missi, persecutionē ab infidelibus, & prius prophetæ, & postmodum sancti Apostoli pertulerunt, inuitatis & uenire nolentibus dicitur: Tauri mei & altilia occisa sunt, & omnia parata.] Ac si apertius dicatur: Patrum præcedentium mortes aspicite, & remedia uitæ uestræ cogitate. Notandum uerò quòd in priori inuitatione nil de tauris & altilibus dicitur, in secunda autem iam tauri & altilia mactata esse memorantur: quia omnipotens Deus, cum uerba eius audire nolumus, adiungit exempla, ut omne quod impossibile credimus, tanto nobis ad sperandum fiat facilius, quanto per hoc trāsisse iam & alios audimus. Sequitur: Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in uillā suam, alius uerò in negociationem suam.] In uillam quippe ire, est labori terreno immoderatè incumbere. In negociationē uerò ire, est actionum secularium lucris inhiare. Quia enim alius intentus labori terreno, alius uerò mundi huius actionibus deditus, mysterium incarnationis Dominicæ pensare, & secundum illud uiuere dissimulat, quasi ad uillam uel negocium pergēs, uenire ad regis nuptias recusat. Et plerunque, quod est grauius, nonnulli uocantis gratiam non solum respuūt, sed etiam persequūtur. Vnde & subditur: Reliqui uerò tenuerunt seruos eius, & contumelijs affectos occiderunt. Sed rex ista cognoscēs, missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit.] Homicidas perdit: quia persequentes interimit. Ciuitatem eorū igni succendit: quia illorum non solum animæ, sed & caro quoque in qua habitauerant, æternæ gehennæ flamma cruciatur. Missis uero exercitibus extinxisse homicidas dicitur: quia in hominibus omne iudicium per angelos exhibetur. Quid nanque sunt illa angelorum agmina, nisi exercitus regis nostri? Vnde & idem rex Dominus sabbaoth dicitur: Sabbaoth quippe exercitus interpretatur. Ad perdendos ergo aduersarios suos exercitū mittit: quia nimirum uindictam Dominus per angelos exercet. Cuius uindictæ potentiam tunc nostri patres audiebant, nos autem iam cernimus. Vbi sunt enim superbi

A illi martyrum persecutores? Vbi illi qui cōtra conditorem suum ceruicem cordis erexerant, & de huius mundi gloria mortifera tumebant? Ecce iam mors martyrum floret in fide uiuentium, & hi qui contra illos de crudelitate sua gloriati sunt, nequaquā ad memoriam nostram ueniunt, uel in numero mortuorum. Rebus ergo cognoscimus, quod in parabolis audiuimus. Sed is qui inuitantem se contemni conspicit, regis filij sui nuptias uacuas non habebit. Ad alios mittit: quia etsi apud aliquos laborat uerbum Dei, quandoq; tamen sermo Dei

B inuenturus est ubi requiescat. Vnde & subditur: Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus uiarum, & quoscunq; inueneritis, uocate ad nuptias.] Si in scriptura sacra uias actiones accipimus, exitus uiarum intelligimus defectus actionū quia illi plerunque facile ad Deū ueniunt, quos in terrenis actibus prospera nulla comitantur. Sequitur: Et egressi serui eius in uias, congregauerūt omnes quos inuenerunt, malos & bonos, & impletæ sunt nuptiæ discumbentium.] Ecce iam ip-

C sa qualitate conuiuantium apertè ostenditur: quia per has regis nuptias præsens Ecclesia designatur, in qua cum bonis & mali conueniunt. Permixta quippe est diuersitate filiorum: quia sic omnes ad fidem generat, ut tamen omnes per immutationem uitæ ad libertatem spiritalis gratiæ culpis exigentibus non perducat. Quousque nanque hic uiuimus, necesse est ut uitam præsentis seculi permixti peragamus. Tunc autem discernimur, cùm peruenimus. Boni enim soli nusquam sunt, nisi in cœlo: & mali soli nusquam sunt, nisi in inferno.

D Hæc autem uita quæ inter cœlum & infernum est, sicut in medio subsistit, ita utrarunque partium ciues communiter recipit: quos tamen sancta Ecclesia & nunc indiscretè suscipit, & postmodum in egressione discernit. Si ergo boni estis, quandiu in hac uita subsistis, ęquanimiter tolerare malos debetis. Nam quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiam suam testis est, quia bonus non est. Abel enim esse renuit, quem Cain malitia non exercet. Sic in tritura areæ grana sub paleis premuntur: sic flores inter spinas oriuntur, &

rosa quæ redolet, crescit cum spina quæ pungit. Duos quippe filios habuit primus homo: unus horum electus est, alter reprobus fuit. Tres filios Noe arca continuit: sed duo ex his electi sunt, & unus reprobus fuit. Duos Abraham filios habuit: sed unus electus est, alter reprobus fuit. Duos Isaac filios habuit: sed unus electus est, alter reprobatus. Duodecim filios habuit Iacob: sed ex his unus per innocentiam uenditus est, alij uerò per malitiam uenditores fratris fuerunt. Duodecim Apostoli sunt electi: sed unus in his admixtus est reprobus qui probaret, undecim qui probarentur. B Septem sunt diacones ab Apostolis ordinati: sed sex in fide recta permanentibus, unus extitit author erroris. In hac ergo Ecclesia nec mali sine bonis, nec boni sine malis esse possunt. Anteacta itaq; tempora fratres charissimi ad mentem reducite, & uos ad malorum tolerantiam roborate. Si enim electorum filij sumus, restat necesse est, ut per eorum exempla gradiamur. Bonus enim non fuit, qui malos tolerare recusauit. Hinc nanque est quod de semetipso beatus Iob asserit dicens: Frater fui draconum, & socius struthionum. Hinc per Salomonem sponsi uoce sanctæ Ecclesiæ dicitur: Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Hinc ad Ezechielem Dominus dicit: Fili hominis, increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Hinc Petrus beati Loth uitam glorificat dicens: Et iustum Loth oppressum à nefandorum iniusta conuersatione eruit. aspectu enim & auditu iustus erat, habitans inter eos qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Hinc Paulus discipulorum uitam & laudat & roborat, dicens: In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, uerbum uitæ continentes. Hinc Ioannes Pergami Ecclesiæ attestatur dicens: Scio ubi habitas, ubi sedes est Satanæ, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Ecce fratres charissimi penè omnia percurrendo cognoscimus, quia bonus non fuit, quem malorum prauitas non probauit. Vt enim ita loquar, ferrum animæ nostræ nequaquam perducitur ad subtilitatem acuminis, si hoc non eraserit alienæ lima prauitatis. Terrere autem uos

Iob 13

Can. 2.

Ezech. 2

2. Pet. 2.

Phil. 2

Apoc. 2.

A non debet quòd in Ecclesia & multi mali, & pauci sunt boni: qui arca in undis diluuij, quæ huius Ecclesiæ typum gessit, & ampla in inferioribus, & angusta in superioribus fuit. quæ in summitate etiam sua ad unius mensuram cubiti excreuit. Inferius quippe quadrupedia atque reptilia, superius uerò aues & homines habuisse credenda est. Ibi lata extitit, ubi bestias habuit, ibi angusta, ubi homines seruauit: quia nimirum sancta Ecclesia in carnalibus ampla est, in spiritalibus angusta. Vbi enim bestiales hominum mores tolerat, illic latius sinum laxat. Vbi autem eos habet qui spiritali ratione suffulti sunt, illic quidem ad summum ducitur: sed tamen quia pauci sunt, angustatur. Lata quippe uia est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt qui uadunt per eam: & angusta est quæ ducit ad uitam, & pauci sunt qui inueniunt eam. Eo autem usque arca angustatur in summis quousque ad mensuram unius cubiti perducatur: quia in sancta Ecclesia quanto sanctiores quique sunt, tanto pauciores. quæ in summo ad illum perducitur, qui solus homo in hominibus, & sine alterius comparationem natus est sanctus. C qui iuxta Psalmistæ uocem, factus est sicut passer unicus in ædificio. Tanto ergo magis mali tolerandi sunt, quanto & amplius abundant: quia & in areæ tritura pauca sunt grana quæ seruantur horreis, & grandes acerui palearum qui ignibus comburũtur. Sed quia iam largiente Domino, nuptiarum domum, id est sanctam Ecclesiam intrastis, solerter fratres aspicite, ne aliquid de mentis uestræ habitu rex ingrediens reprehendat. Cum magno enim cordis timore pensandum est quod protinus subditur. D Intrauit autem rex ut uideret discumbentes, & uidit ibi hominem non uestitum ueste nuptiali.] quid fratres charissimi exprimi per nuptialem uesté putamus? Si.n. uestem nuptialem, baptisma uel fidem dicimus, quis sine baptismate & fide has nuptias intrauit? Eo enim ipso foris est, quo necdum credidit. Quid ergo debemus intelligere nuptialem uestem, nisi charitatem? Intrat enim ad nuptias, sed cum nuptiali ueste nó intrat, qui in sancta Ecclesia assistens, fidem habet, sed charitatem non habet. Recte enim charitas, nuptialis uestis

Mat. 7

Ps. 101.

ſtis uocatur: quia hanc in ſe conditor noſter habuit, dum ad aſſociandæ ſibi Eccleſiæ nuptias uenit. Sola quippe dilectione Dei actum eſt, ut eius unigenitus mentes ſibi electorum hominum uniret. Vnde & Ioannes dicit: Sic enim dilexit Deus mundum, ut filium ſuum unigenitum daret pro nobis. Qui ergo per charitatem uenit ad homines, eandem charitatem innotuit ueſtem eſſe nuptialem. Omnis ergo ueſtrum qui in Eccleſia poſitus Deo credidit, iam ad nuptias intrauit: ſed cum nuptiali ueſte non uenit, ſi charitatis gratiam non cuſtodit. Et certe fratres ſi quis ad carnales nuptias eſſet inuitatus, ueſtem mutaret, congaudere ſe ſponſo & ſponſæ ex ipſo ſui habitus decore oſtenderet, inter gaudentes & feſta celebrantes, deſpectis ueſtibus apparere erubeſceret. Nos ad Dei nuptias uenimus, & cordis ueſtem mutare diſſimulamus. Congaudent angeli, cùm ad cœlum aſſumuntur electi. Qua ergo mente hæc ſpiritalia feſta conſpicimus, qui nuptialem ueſtem, id eſt charitatem, quæ ſola nos ſpecioſos exhibeat, non habemus? Sciendum uerò eſt, quia ſicut in duobus lignis, ſuperiore uidelicet & inferiore ueſtis texitur, ita in duobus præceptis charitas habetur, in dilectione ſcilicet Dei, & proximi. Scriptum quippe eſt: Diliges Dominum Deũ tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota uirtute tua, & proximum tuum ſicut teipſum. Qua in re notandum eſt, quia in dilectione proximi menſura amoris ponitur, cùm dicitur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dei autem dilectio nulla menſura conſtringitur, cùm dicitur: Diliges Dominum Deũ tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota uirtute tua. Non enim iubetur quiſque quantum diligat, ſed ex quanto, cùm dicitur ex toto: quia ille ueraciter Deum diligit, qui ſibi de ſe nihil relinquit. Duo ergo hæc neceſſe eſt ut charitatis præcepta cuſtodiat, quiſquis habere in nuptijs ueſtem nuptialem curat. Hinc eſt enim quòd apud Ezechielem prophetam, portæ ipſius ciuitatis in monte conſtitutæ, ueſtibulum duobus cubitis menſuratur: quia nimirum acceſſus nobis cœleſtis ciuitatis non panditur, ſi in hac Eccleſia, quæ pro eo quod adhuc foris eſt ueſtibulũ

Ioan. 3 · *Mat. 22* · *Deut. 6* · *Ezec. 40*

A dicitur, Dei & proximi dilectio non tenetur. Hinc eſt quòd cortinis tabernaculi intexi coccus bis tinctus iubetur. Vos eſtis fratres, uos eſtis cortinæ tabernaculi, qui per fidem in cordibus ueſtris ſecreta cœleſtia uelatis. Sed cortinis tabernaculi bis tinctus coccus debet ineſſe. Coccus quippe ignis ſpeciem habet. Quid uerò eſt charitas niſi ignis? Sed iſta charitas eſſe bis tincta debet, ut tingatur & per amorem Dei, & per amorem proximi. Qui enim ſic amat Deum, ut per contemplationem illus negligat proximum: coccus quidem eſt, B ſed bis tinctus non eſt. Rurſum qui ſic amat proximum, ut tamen contemplationem Dei per eius amorem relinquat: coccus eſt, ſed bis tinctus non eſt. Vt ergo charitas ueſtra bis tinctus coccus eſſe ualeat, & ad amorem ſe Dei, & ad amorem proximi accendat, quatenus nec ex compaſſione proximi, contemplationem relinquat Dei, nec plus quàm debet inhærens contemplationi Dei, compaſſionem abijciat proximi. Omnis itaque homo inter homines uiuens, ſic ad eum anhelet quem deſiderat, ut tamen hunc non deſerat cum C quo currebat: & ſic huic adiutorium ferat, ut ab illo nullatenus torpeat ad quem feſtinabat. Sciendum quoque eſt quòd ipſa dilectio proximi in duobus præceptis ſubdiuiditur, cum quidam ſapiens dicat: Omne quod tibi odis fieri, uide ne ipſe alteri facias. Et per ſemetipſum ueritas prædicat dicens: Quæ uultis ut faciant uobis homines, & uos eadem facite illis. Si enim & quod impendi nobis rectè uolumus, hoc alijs impartimur, & quod nobis fieri nolumus, hoc alijs facere ipſi deuitamus, charitatis iura illæſa ſer D uamus. Sed nemo cùm quempiam diligit, habere ſe protinus charitatem putet, niſi prius ipſam uim ſuæ dilectionis examinet. Nam ſi quis quemlibet amat, ſed propter Deum non amat, charitatem non habet, ſed habere ſe putat. Charitas autem uera eſt, cùm & in Deo diligitur amicus, & propter Deũ diligitur inimicus. Ille enim propter Deum diligit eos quos diligit, qui iam & eos diligere à quibus nõ diligitur, ſcit. Probari enim charitas per ſolam odij aduerſitatem ſolet. Vnde & per ſemetipsũ Dominus dicit: Diligite inimicos ueſtros,

Exo. 25 · *Tob. 4* · *Mat. 7* · *Luc. 6*

uestros, benefacite his qui oderunt uos. Ille ergo securus amat, qui propter Deum illum amat à quo se intelligit non amari. Magna sunt hæc, alta sunt hec, & multis ad exhibendum difficilia: sed tamen ista est uestis nuptialis. Quisquis autem hanc recumbens in nuptiis non habet, iam sollicitus metuat, ingrediente rege quando mittatur foràs. Ecce enim dicitur: Intrauit rex ad nuptias, ut uideret discumbentes, & uidit ibi hominem non uestitum ueste nuptiali.] Nos sumus fratres charissimi qui in nuptiis uerbi discumbimus, qui iam fidem in Ecclesia habemus, qui scripturæ sacræ epulis pascimur, qui coniunctam Deo Ecclesiam esse gaudemus. Considerate rogo, si cum nuptiali ueste ad has nuptias uenistis, cogitationes uestras sollicita inquisitione discutite. De rebus singulis corda uestra trutinate, si iam contra nullum odiũ habetis, si contra felicitatem alienam nulla uos inuidiæ face succenditis, si per occultam malitiam nemini nocere festinatis. Ecce rex ad nuptias ingroditur, & cordis nostri habitum contemplatur, atque ei quẽ charitate uestitum nõ inuenit, protinus iratus dicit: Amice, quomodo huc intrasti nõ habens uestem nuptialem?] Mirandum ualde est fratres charissimi quòd hunc & amicum uocat, & reprobat. ac si ei apertius dicat: Amice, & non amice. Amice per fidem, sed nõ amice per operationem. At ille obmutuit.] quia quod dici sine gemitu non potest, in illa districtione ultimæ increpationis omne argumentum cessat excusationis: quippe quia ille foris increpat, qui testis conscientiæ intus animum accusat. Sed inter hæc sciendum est, quia quisquis hanc uestem uirtutis habet, sed tamen adhuc perfectè non habet, ad pij regis ingressum desperare de uenia nõ debet: quia ipse quoque spem nobis per Psalmistam tribuens dixit: Imperfectum meum uiderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. *Ps. 138* Sed quia pauca hæc in consolatione labentis & infirmantis diximus: nunc ad eum qui hanc omnimodo non habet, uerba uertamus. Sequitur: Tunc rex dixit ministris: Ligatis manibus eius & pedibus, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium.] Ligantur tunc pedes & manus per districtionem sententiæ, qui modò à prauis operibus ligari noluerunt per meliorationem uitæ. Vel certè tunc ligat pœna, quos modò à bonis operibus ligauit culpa. Pedes enim qui uisitare ægrũ negligunt, manus quæ nihil indigentibus tribuunt, à bono opere iam ex uoluntate ligatæ sunt. Qui ergo nunc sponte ligantur inuitio, tunc in supplicio ligantur inuitè. Bene autem dicitur quòd in exteriores tenebras proiiciatur. Interiores quippe tenebras dicimus cæcitatem cordis, exteriores uerò tenebras æternam noctem damnationis. Tunc ergo damnatus quisque non in interiores, sed in exteriores tenebras mittitur: quia illic inuitus proiicitur in noctem damnationis, qui hic sponte cecidit in cæcitatem cordis. Vbi fletus quoque & stridor dentium esse perhibetur, ut illic dentes strideant, qui hic de edacitate gaudebant: illic oculi defleant, qui hic per illicitas concupiscentias uersabantur in mundo: quatenus singula quæque membra supplicio subiaceant, quæ hic singulis quibusque uitiis subiecta seruiebant. Sed repulso uno, in quo uidelicet omne malorum corpus exprimitur, generalis protinus sententia subinfertur, qua dicitur: Multi enim sunt uocati, pauci uerò electi.] Tremẽdum est ualde fratres charissimi quod audiuimus. Ecce nos omnes iam uocati per fidem ad cælestis regis nuptias uenimus, incarnationis eius mysterium & credimus & confitemur, diuini uerbi epulas sumimus, sed futuro die iudicii rex intraturus est. Quia uocati sumus, nouimus: si sumus electi, nescimus. Tanto ergo necesse est ut unusquisq; nostrum in humilitate se deprimat, quãto si sit electus ignorat. Nonnulli enim bona nec incipiunt, nonnulli uerò in bonis quæ inceperunt, minimè persistunt. Alter pene totam uitam ducere in prauitate conspicitur, sed iuxta finem uitæ à prauitate sua per districtæ pœnitentiæ lamenta reuocatur. Alter electã uidetur uitam ducere, & tamen hunc cõtingit ad erroris nequitiam iuxta finem uitæ declinare. Alius bonũ bene inchoat, melius cõsummat. Alius in malis actibus à primæua ætate se exercet, & in eisdem operibus semper seipso deterior consummatur. Tanto ergo sibi unusquisque sollicitè metuat, quanto ignorat quod restat: quia quod sæpe dicendum est, & sine

sine obliuione retinendum, multi sunt uocati, pauci uerò electi. Sed quia nonnũquã mẽtes audientium plus exempla fidelium, quàm docentiũ uerba conuertunt, uolo uobis aliquid de proximo dicere, quod corda uestra tanto formidolosius audiant, quanto eis hoc de propinquo sonat. Neque enim res longè antè gestas dicimus: sed eas de quibus testes existunt, eisq; interfuisse se referunt memoramus. Tres pater meus sorores habuit, quæ cunctæ tres sacræ uirgines fuerunt. Quarum una Tarsilla, alia Gordiana, alia Aemiliana dicebatur. Vno omnes ardore cõuersæ, uno eodemq; tempore sacratæ, sub districtione regulari degẽtes, in domo propria socialem uitam ducebant. Cumq; essent diutius in eadem cõuersatione, cœperũt quotidianis incrementis in amorẽ cõditoris sui Tarsilla & Aemiliana succrescere, & cum solo hic essent corpore, quotidie animo ad æterna transire. At contra Gordianæ animus, cœpit à calore amoris intimi per quotidiana decremẽta tepescere, & paulisper ad huius seculi amorem redire. Crebrò autem Tarsilla dicere Aemilianæ sorori suæ cum magno gemitu solebat: Video Gordianam sororem nostram de nostra sorte non esse. perpendo enim quia foràs defluit, & cor ad quod proposuit non custodit. Quam curabant blanda quotidie redargutione corripere, atque à leuitate morum ad grauitatem sui habitus reformare. Quæ quidem resumebat uultũ subitò grauitatis inter uerba correptionis: sed cum eiusdem correptionis hora transisset, transibat protinus & superducta grauitas honestatis, moxq; ad leuia uerba redibat. Puellarum gaudebat societate laicarum, eiq; persona ualde onerosa erat, quæcunque huic mundo dedita nõ erat. Quadam uerò nocte huic Tarsillæ, quæ inter sorores suas uirtute cõtinuæ orationis, afflictionis studiosæ, abstinentiæ singularis, grauitate uitæ uenerabilis, in honore & culmine sanctitatis excreuerat, sicut ipsa narrauit, per uisionẽ atauus meus Felix huius Romanæ Ecclesiæ antistes apparuit, eiq; mansionem perpetuæ claritatis ostendit, dicens: Veni, quia in hac te lucis mansione suscipio. Quæ subsequenti mox febre correpta, ad diem peruenit extremum. Et sicut nobilibus fœminis, uirisq; morientibus multi conueniunt, qui eorum proximos consolentur, eadem hora eius exitus multi uiri ac fœminæ eius lectulum circunsteterunt, inter quas mater mea quoque affuit. Cum subitò sursum illa respiciens, Iesum uenientem uidit, & cum magna animaduersione cœpit circunstantibus clamare, dicens: Recedite recedite. Iesus uenit. Cumq; in eum intenderet quem uidebat, sancta illa anima à carne soluta est: tantaq; subitò fragrantia miri odoris aspersa est, ut ipsa quoque suauitas cunctis ostẽderet, illic authorem suauitatis uenisse. Cumq; corpus eius ex more mortuorum ad lauãdum esset nudatum, longæ orationis usu, in cubitis eius & genibus, camelorum more inuenta est obdurata cutis excreuisse, & quid uiuens eius spiritus semper egerit, caro mortua testabatur. Hæc autem gesta sunt ante Dominici natalis diem. Quo transacto, mox Aemilianæ sorori suæ per uisionem nocturnæ uisionis apparuit dicens: Veni, ut quia natalem Dominicũ sine te feci, sanctã Theophaniam iam tecum faciam. Cui illa protinus de sororis suæ Gordianæ salute sollicita respondit: Et si sola uenio, sororem nostram Gordianam cui dimitto? Cui sicut asserebat, tristis uultu iterum dixit: Veni, Gordiana etenim soror nostra inter laicas deputata est. Quam uisionem mox molestia corporis secuta est, atque ita ut dictũ fuerat, ante Dominicæ apparitionis diem, eadẽ molestia ingrauescente defuncta est. Gordiana autem mox ut solam remansisse se reperit, eius prauitas excreuit, & quod prius latuit in desiderio cogitationis, hoc pòst effectu prauæ actionis exercuit. Nam oblita Dominici timoris, oblita pudoris & reuerentiæ, oblita consecrationis, conductorem agrorum suorum postmodum maritum duxit. Ecce omnes tres uno prius ardore conuersæ sunt, sed non in uno eodemq; studio permanserũt: quia iuxta Dominicam uocem, multi sunt uocati, pauci uerò electi. Hæc ergo dixi, ne quis in bono iam opere positus, sibi uires boni operis tribuat, ne quis de propria actione confidat: quia & si iam nouit hodie qualis sit, adhuc cras quid futurus sit, nescit. Nemo ergo de suis iam operibus securus gaudeat, quando adhuc in huius uitæ incertitudine

tudine qui finis sequatur, ignorat. Sed quia rem retuli, quæ uos ex diuina districtione perterruit, aliud adhuc è uicino refero, quod ex diuina misericordia perterrita uestra corda consoletur, quod tamen in sermone alio iam dixisse me memini: sed uos nequaquam affuistis. Ante biennium frater quidam in monasteriũ meũ, quod iuxta beatorum martyrum Ioannis & Pauli Ecclesiam situm est, gratia conuersationis uenit, qui diu regulariter protractus, quandoque susceptus est. quem frater suus ad monasterium non conuersationis studio, sed carnali amore secutus est. Is autem qui ad conuersationem uenerat, ualde fratribus placebat. Et contrà, frater illius longe à uita eius ac moribus discrepabat. Viuebat tamen in monasterio necessitate potius quàm uoluntate. Et cùm in cunctis actibus peruersus existeret, pro fratre suo ab omnibus æquanimiter tolerabatur. Erat enim leuis eloquio, prauus actione, cultus uestibus, moribus incultus, ferre uerò non poterat si quisquam illi de sancti habitus conuersatione loqueretur. Facta autem fuerat uita illius cunctis fratribus uisu grauis: sed tamen, ut dictum est, pro fratris sui gratia erat cunctis tolerabilis. Aspernabatur ualde, si quis sibi aliquid de prauitatis suæ correctione loqueretur. Bona non solum facere, sed etiam audire non poterat. Nunquam se ad sanctæ conuersationis habitum uenire, iurando, irascendo, deridendo, testabatur. In hac autem pestilentia quæ nuper huius urbis populum magna ex parte consumpsit, percussus in inguine, est perductus ad mortem. Cumq; extremum spiritum ageret, conuenerunt fratres, ut egressum illius orando protegerent. Iam corpus eius ab extrema fuerat parte præ mortuum, in solo tantummodo pectore uitalis adhuc calor anhelabat. Cuncti autem fratres tanto pro eo cœperunt enixius orare, quanto eum iam uidebant sub celeritate discedere. Tum repente cœpit eisdem fratribus assistentibus adnisu quo poterat clamare, & orationes eorum interrumpere, dicens: Recedite, recedite: ecce draconi ad deuorandum datus sum, qui propter uestram præsentiam deuorare me non potest. Caput meum iam in suo ore absorbuit, date locum ut amplius non cruciet, sed faciat quod facturus est. Si ei ad deuorãdum datus sum, quare propter uos moras patior? Tunc fratres cœperunt ei dicere: Quid est quod loqueris frater? Signum tibi sanctæ crucis imprime. Respondebat ille ut poterat, dicens: Volo me signare, sed non possum: quia à dracone premor. Cumq; hoc fratres audirent, prostrati in terra cũ lachrymis cœperunt pro ereptione illius uehementius orare. Et ecce subitò cœpit melioratus æger quibus ualebat uocibus exultare, dicens: Gratias Deo, ecce draco qui me ad deuorandum acceperat, fugit. Orationibus uestris expulsus est, & stare non potuit. Pro peccatis meis modò intercedite, quia conuerti paratus sum, & secularem uitam funditùs relinquere. Homo ergo qui, sicut iam dictum est, ab extrema corporis fuerat parte ꝓmortuus, reseruatus ad uitam, toto ad Deum corde conuersus est. Longis & continuis in conuersatione eadem flagellis eruditus, atque ante paucos dies excrescente corporis molestia defunctus est. Qui iam moriens draconem non uidit, quia illum per cordis immutationem uicit. Ecce fratres mei, Gordiana, quam superius dixi, à sanctimonialis habitus excellentia corruit ad pœnam: & frater hic de quo ista narraui, ab ipso mortis articulo rediit ad æternam uitam. Nemo ergo scit quid de se in occultis Dei iudiciis agatur: quia multi sunt uocati, pauci uerò electi. Quia ergo nulli de se certum est electum se esse, restat ut omnes trepident, omnes de sua actione formident, omnes in sola diuina misericordia gaudeant, nullus de suis uiribus præsumat. Est qui perficiat fiduciam nostram, ille scilicet qui in se dignatus est assumere naturam nostram Iesus Christus, qui uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

Luc. 19

IN illo tempore: Cùm appropinquaret Iesus Hierusalem, uidens ciuitatem fleuit super illam, dicens. Quia si cognouisses, & tu. Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia uenient dies in te, & circundabunt te inimici tui uallo. Et circundabunt te & coangustabunt te undiq;, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt. Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quòd non cognoueris tempus uisitationis tuæ. Et ingressus in templum, cœpit eiicere uendentes in illo & ementes, dicens illis. Scriptum est, quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Et erat docens quotidie in templo.

Esa. 56

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in basilica beati Ioannis, quæ dicitur Constantiniana.

Homilia XXXIX.

LEctionem breuem sancti Euãgelij breui, si possum, uolo sermone percurrere, ut illis in ea prolixior detur intentio, qui sciunt ex paucis multa cogitare. Quòd à flente Domino, illa Hierosolymorum subuersio describitur, quæ à Vespasiano & Tito Romanis principibus facta est, nullus qui historiam euersionis eiusdem legit, ignorat. Romani enim principes denunciantur, cum dicitur: Quia uenient dies in te, & circundabunt te inimici tui uallo, & circundabunt te, & coangustabunt te undique, & ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt.] Hoc quoque quod additur, Non relinquent in te lapidem super lapidem,] etiam iam ipsa A eiusdem ciuitatis transmigratiô testatur: quia dum nunc in eo loco constructa est, ubi extra portam fuerat Dominus crucifixus, prior illa Hierusalem, ut dicitur funditùs est euersa. Cui ex qua culpa euersionis suæ pœna fuerit illata, subiungitur: Eo quòd non cognoueris tempus uisitationis tuæ.] Creator quippe hominum per incarnationis suæ mysterium hanc uisitare dignatus est, sed ipsa timoris & amoris illius recordata non est. Vnde etiam per prophetam in increpatione cordis humani, aues cœli ad testimonium deducun- B tur, dum dicitur: Miluus in cœlo cognouit tempus suum, turtur & hirundo & ciconia custodierũt tempus aduentus sui, populus autem meus non cognouit iudicium Domini. Sed quærendum prius est, quid sit quod dicitur: Videns ciuitatem, fleuit super illam dicens: Quia si cognouisses, & tu.] Fleuit etenim prius redemptor ruinam perfidæ ciuitatis, quam ipsa sibi ciuitas non cognoscebat esse uenturam. Cui à flente Domino rectè dicitur: Quia si cognouisses, & tu.] subaudi fleres, quæ modò quia nescit quod imminet C exultas. Vnde & subditur: Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi.] Cum enim carnis se uoluptatibus daret, & uentura mala non prospiceret, in die sua, quæ ad pacem esse ei poterant habebat. Cur uero bona præsentia ad pacem habuerit, manifestatur cum dicitur: Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.] Si enim cordis eius oculis mala quæ imminebant, abscondita non essent, læta in præsentibus prosperis non fuisset. Cuius mox etiã pœna quæ de Romani, sicut prædixi, principibus imminebat, adiũcta est. Qua de- D scripta, quid Dominus fecerit, subditur: quia ingressus templum, cœpit eiicere uendentes de illo & ementes, dicens illis: Scriptum est, quia domus mea domus orationis est, uos autem fecistis illam speluncam latronum.] Qui enim narrauit mala uẽtura, & protinus templum ingressus est, ut de illo uendentes & ementes eiiceret, profectò innotuit, quia ruina populi maximè ex culpa sacerdotum fuit. Euersionem quippe describens, sed uendentes & ementes in templo feriens, in ipso effectu sui operis ostendit unde radix prodiit perditionis.

Hier. 8

Mat. 21

Esa. 56.

Mat. 12

ditionis. Sicut autem Euangelista alio teste didicimus, in templo columbæ uendebantur. Et quid per columbas, nisi sancti Spiritus donum accipitur? Sed uendentes & ementes e templo eliminat: quia uel eos qui pro munere impositionem manuum tribuunt, uel eos qui donum spiritus emere nituntur, damnat. De quo templo mox subditur: Domus mea, domus orationis est: uos autem fecistis illam speluncam latronum.] Qui enim ad accipienda munera in templo residebant, profectò quia quibusdam non dantibus læsionem exquirerent, dubium non erat. Domus ergo orationis, spelunca latronum facta fuerat: quia ad hoc in templo assistere noncrant, ut aut non donantes munera studerent corporaliter persequi, aut dantes spiritaliter necare. Quia uerò redemptor noster prædicationis uerba nec indignis nec ingratis subtrahit, postquam disciplinæ uigorem eijciendo peruersos tenuit, donum mox gratiæ ostendit. Nam subditur: Et erat docens quotidie in templo.] Hæc iuxta historiam breuiter tractando transcurrimus. Sed quia euersam iam Hierusalem nouimus, atque euersione sua in melius commutatam, quia expulsos latrones à templo, atque ipsum iam templum dirutum scimus: debemus ex rebus exterioribus introrsus aliquam similitudinem trahere, atque ex euersis ædificijs parietum, morum ruinam timere. Videns enim ciuitatem, fleuit super illam, dicens: Quia si cognouisses & tu. Hoc semel egit, cum perituram ciuitatem esse nunciauit. Hoc quotidie redemptor noster per electos suos agere nullatenus cessat cùm quosdam ex bona uita ad mores reprobos peruenisse considerat. Plangit enim eos qui nesciunt cur plangantur, qui iuxta Salomonis uerba, Lætantur cùm male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Qui si damnationem suam quæ eis imminet, agnouissent, semetipsos cum lachrymis electorum plangerent. Bene autem perituræ animæ sententia quæ subditur conuenit: Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.] Suam hic diem habet anima peruersa quæ transitorio gaudet in tempore. Cui ea quæ assunt, ad pacem sunt. quia dum rebus temporalibus lætatur, dum honoribus

Prou. 2

A extollitur, dum in carnis uoluptate resoluitur, dum nulla uenturæ pœne formidinæ terretur, pacem habet in die sua, quæ grauæ damnationis suæ scandalum in die habebit aliena. Ibi enim affligenda est ubi iusti lætabantur: & cuncta quæ modo ei ad pacem sunt, tunc in amaritudinem rixæ uertentur: quia rixari secum incipiet, cur damnationem quam patitur non expauit, cur à prospiciendis malis sequentibus oculos mentis clausit. Vnde ei dicitur: Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.] Peruersa quippe anima rebus præsentibus dedita, B in terrenis uoluptatibus resoluta, abscondit sibi mala sequentia: quia præuidere futura refugit, quæ præsentem lætitiam perturbant: dumque in præsentis uitæ oblectationibus se deserit, quid aliud quàm clausis oculis ad ignem uadit? Vnde bene scriptum est: In die bonorum ne immemor sis malorum. Et inde per Paulum dicitur: Qui gaudent, tanquam non gaudentes sint: quia etsi qua est præsentis temporis, ita est agenda lætitia, ut nunquam amaritudo sequentis iudicij recedat à memoria: quatenus dũ mens pauida extremę ultionis timores trãs C figitur quantum nunc præsens lætitia, tantum post ira subsequens temperetur. Hinc nanque scriptum est: Beatus homo, qui semper est pauidus. Qui uerò mentis est duræ, corruet in malum. Sequentis enim ira iudicij tanto tunc districtior portabitur, quanto nunc & inter culpas minime timetur. Sequitur: Quia uenient dies in te, & circundabunt te inimici tui uallo.] Qui inquam sunt humanæ animæ maiores inimici, quã maligni spiritus, qui hanc à corpore exeuntem obsident, quam in carnis amore positam, deceptorijs delectationibus fouent? D Quam uallo circundant: quia ante mentis eius oculos reductis iniquitatibus quas perpetrauit, hanc ad societatem suæ damnationis trahentes coarctant, ut in ipsa iam extremitate uitæ deprehensa, & à quibus hostibus circunclusa sit uideat, & tamen euadendi aditum inuenire non possit: quia operari iam bona non licet, quæ cùm licuit agere, contempsit: de quibus adhuc aptè quod sequitur, intelligi ualet: Circundabunt te, coangustabunt te undique.] Maligni quippe spiritus undique animam coangustant, quando ei non

Eccl. 11.
1. Cor. 7
Prou. 28

ei non solum operis, uerumetiam locutionis, atque insuper cogitationis iniquitates replicant, ut quæ prius se per multa dilatauit in scelere, ad extremum de omnibus angustetur in retributione. Sequitur: Et ad terram prosternent te, & filios tuos qui in te sunt.] Tunc anima per cognitionem reatus sui ad terram consternitur, cùm caro cui uitam suam credidit, redire ad puluerem urgetur. Tunc in mortem filii illius cadunt, cùm cogitationes illicitæ quæ modò ex illa prodeunt, in extrema uitæ ultione dissipantur, sicut scriptum est: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Quæ scilicet duræ cogitationes intelligi, et per lapidum significationem ualent. Nam sequitur: Et non relinquent in te lapidem super lapidem.] Peruersa etenim mens, cum peruersæ cogitationi adhuc peruersiorem adiicit, quid aliud quam lapidem super lapidem ponit? Sed in destructa ciuitate super lapidem lapis non relinquitur: quia cùm ad ultionem suam anima ducitur, omnis ab illa cogitationum suarum constructio dissipatur. Quæ cur hoc patiatur, adiungitur: Eo quod non cognoueris tempus uisitationis tuæ.] Prauam quanque animam omnipotens Deus multis modis uisitare consueuit. Nam assiduè hanc uisitat præcepto, aliquando autem flagello, aliquando uerò miraculo: ut ea ueta quæ nesciebat, audiat, & tamen adhuc superbiens atque contemnens, aut dolore compuncta redeat, aut beneficiis deuicta, malum quod fecit, erubescat. Sed quia uisitationis suæ tempus minimè cognoscit, illis in extremo uitę inimicis traditur, cũ quibus in æterno iudicio damnationis perpetuę societate colligatur, sicut scriptum est: Cùm uadis cum aduersario tuo ad principem in uia, da operam liberari ab illo, ne fortè trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. Aduersarius noster quippe in uia, est sermo Dei, contrarius nostris carnalibus desideriis in præsenti uita. A quo ipse liberatur, qui præceptis eius humiliter subditur. Alioqui aduersarius iudici, & iudex tradet exactori: quia ex sermone Domini contempto reus peccator tenebitur in examine iudicis. Quem iudex exactori tradet: quia hunc maligno spiritui ad ultionem tradi permittet, ut compulsam animam ipse ad pœnam de corpore exigat, quę ei ad culpam sponte consensit. Exactor mittit in carcerem: quia per malignum spiritum in infernum recluditur, quousque dies iudicii ueniat, ex quo iam in inferni ignibus simul & ipse crucietur. Expleta ergo perditione ciuitatis, quã nos ad pereuntis animæ similitudinem traximus, protinus subditur: Et ingressus templum, cœpit eiicere uendentes & ementes de illo.] Sicut templũ Dei in ciuitate est, ita & in plebe fideli uita religiosorum. Et sæpe nonnulli religionis habitum sumunt, & dum sacrorum ordinum locũ percipiũt, sanctæ religionis officium in commercium terrenæ negociationis trahunt. Vendentes quippe in templo sunt, qui hoc quod quibusdam iure competit, ad præmium largiuntur. Iustitiam enim uendere, est hanc pro præmij acceptatione seruare. Ementes uero in templo sunt, qui dum hoc persoluere proximo quod iustum est, nolunt: dumq; rem iure debitam facere contemnunt, dato patronis præmio emunt peccatum. Quibus bene dicitur: Domus mea, domus orationis est: uos autem fecistis illam speluncam latronum.] quia dum nonnunquam peruersi homines locum religionis tenent, ibi malitiæ suæ gladiis occidũt, ubi uiuificare proximos orationis suæ intercessione debuerunt. Templum quoque & domus Dei est ipsa mens atque conscientia fidelium. Quæ si quando in læsionem ꝓximi peruersas cogitationes profert, quasi in spelunca latrones resident, & simpliciter gradientes interficiũt, quando in eos qui in nullo rei sunt, læsionis gladios defigunt. Mens enim fidelium iam non domus orationis, sed spelunca latronum est, quando relicta innocentia & simplicitate sanctitatis, illud conatur agere, unde ualeat proximis nocere. Sed quia contra peruersa hæc omnia uerbis redéptoris nostri per sacras paginas indesinenter instruimur, nuncusque hoc agitur, quod factum fuisse perhibetur, cùm dicitur: Et erat docẽs quotidie in templo.] Cum enim mentem fidelium ad cauẽda mala subtiliter erudit, quotidie ueritas in templo docet. Sed sciendum nobis est, quia ueritatis uerbis ueraciter erudimur, si extrema mala nostra formidolosè

Ps. 145. Luc. 21. Mat. 21

midolosè & indesinenter aspicimus: iuxta hoc quod per quendam sapientem dicitur: In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Pensare quippe quotidie debemus, quod ex eiusdem uoce nostri redemptoris audiuimus: Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.] Dum enim districtus iudex sustinet, & adhuc manum non erexit in percussionem, dum à retributione ultionis ultimæ esse quędam temporis securitas uidetur, debemus pensare malum quod sequitur, pensantes gemere, gementes ea quæ commisimus peccata indesinenter aspicere, aspicientes flere, & flentes abstergere. Nulla nos prosperitas transitoriæ laudis lætitiæque dissoluat, nec mentis nostræ oculos ea quæ sunt transitoria obstruant, nec cæcos ad ignem ducant. Si enim districte pensetur cuius sit ponderis improperium, ex ore ueritatis agnoscitur, cùm negligenti & futura non prospicienti dicitur: Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.] Nam cogitandum ualde est, quantum nobis erit terribilis hora nostræ resolutionis, qui pauor mentis, quanta tunc omnium malorum memoria, quæ obliuio transactæ felicitatis, quæ formido & consideratio iudicis. Quid ergo esse nobis de præsentibus ad delectationem debet, quando cunctis simul tranesuntibus, non ualet ttansire quod imminet? quando & hoc funditus finitur, quod diligitur: & illud incipitur, ubi dolor nunquam finitur? Tunc maligni spiritus egrediente anima, sua opera requirunt. Tunc mala quæ suaserũt, replicant, ut sociam ad tormenta trahant. Sed cur hoc de peruersa solummodo anima dicimus, cùm ad electos quoque egredientes ueniant? & suum in illis, si præualeant, aliquid requirant? Vnus autem in hominibus extitit, qui ante passionem suam libera uoce dixit: Iam non multa loquar uobiscum: uenit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Quia enim hunc mortalem hominem uidit, suum in illo mundi princeps aliquid inuenire posse credidit. Sed sine ullo peccato à mundi corruptione exijt, qui sine peccato in mundum uenit. Hoc de se contra mundi principem nec Petrus dicere præsumpsit, qui audire meruit: Quæcunque ligaueris super terram, ligata erunt & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, solutum erit & in cœlis. Hoc nec Paulus dicere præsumpsit, qui priusquam mortis debitũ solueret ad cœli tertij secreta peruenit. Hoc nec Ioannes dicere ausus est, qui pro amore præcipuo, in redemptoris sui pectore in cœna recubuit. Nam cum propheta dicat: Ecce enim in iniquitatibus cõceptus sum, & in delictis peperit me mater mea: sine culpa in mundo esse non potuit, qui in mũdum cum culpa uenit. Hinc nanque idem propheta ait: Non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Hinc Salomon ait: Non est homo iustus in terra qui faciat bonum, & non peccet. Hinc Ioannes dicit: Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Hinc Iacobus ait: In multis enim offendimus omnes. Constat enim, quia omnes qui de carnis delectatione concepti sunt, in eorum proculdubio uel actione, uel locutione, uel cogitatione aliquid suum princeps huius mundi habuit. Sed idcirco illos uel post rapere, uel prius tenere non potuit: quia eos ille à debitis suis eripuit, qui pro nobis sine debito mortis debitum soluit: ut nos ideo sub iure hostis nostri debita nostra non teneant, quia pro nobis mediator Dei & hominum homo Christus Iesus gratuitò reddidit quod non debebat. Qui enim pro nobis mortem carnis indebitam reddidit, nos à debita animæ morte liberauit. Ait ergo: Venit. n. princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Vnde curandum nobis est, & cum magnis quotidie fletibus cogitandum, quã rabidus, quàm terribilis sua in nobis opera requirens in die nostri exitus princeps huius mundi ueniat, si etiam ad Deum carne morientem uenit, & in illo aliquid quæsiuit, in quo suum inuenire nihil potuit. Quid itaque nos miseri dicturi, quid acturi sumus, qui innumera mala commisimus? Quid requirenti aduersario, & multa sua nobis inuenienti dicemus, nisi solum quod nobis est certum refugium, & solida spes: quia unum cum illo facti sumus, in quo

quo princeps huius mũdi & suum aliquid A requisiuit, & inuenire minimè potuit? quoniam solus est inter mortuos liber. Et à peccati iam seruitio ueraci libertate soluimur: quia ei qui uerè liber est, unimur. Constat enim, nec negare possumus, sed ueraciter fatemur, quia princeps huius mundi habet in nobis multa: sed tamen in mortis nostræ tempore, iam nos rapere non ualet, quia eius mẽbra effecti sumus, in quo non habet quicquam. Sed quid prodest quòd eidem redéptori nostro per fidem iungimur, si ab eo moribus disiungamur? Ipse etenim dicit: Non omnis B qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum. Recta ergo opera rectæ fidei iungenda sunt. Mala quæ fecimus, per quotidiana lamenta diluamus, transactas nostras nequitias surgentia ab amore Dei & proximi recta opera superẽt, nulla quæ possimus fratribus impendere bona recusemus. Neque enim aliter redemptoris nostri mẽbra efficimur, nisi inhærendo Deo, & compatiendo proximus. Sed quia ad amorem Dei & proximi plerunque corda audientium plus exempla q̃ uerba excitãt, charitati uestrę indicare studeo. quod is qui pręstò est filius meus, Epiphanius diaconus, Isauria prouincia exortus, in uicina factum terra Lycaoniæ solet narrare miraculum. Ait enim, quòd in ea quidam Martyrius nomine, uitæ ualde uenerabilis monachus fuit, qui ex suo monasterio uisitationis gratia ad illud monasterium tendebat, cui spiritalis pater præerat. Pergens itaque, leprosum quendam quẽ densis uulneribus elephantius morbus per membra fœdauerat, inuenit in uia, uolentem ad suum hospitium redire, sed præ lassitudine non ualentem. In ipso uerò itinere se habere perhibebat hospitium, quo idem Martyrius monachus ire festinabat. Vir autem Dei eiusdem leprosi lassitudini misertus, pallii quo uestiebatur, in terram protinus proiecit & expandit, ac desuper leprosum posuit, eumq; suo pallio undique constrictum super humerum leuauit, secumque reuertens detulit. Cumq; iam monasterij foribus propinquaret, spiritalis pater eiusdem monasterij magnis uocibus clamare cœpit: Currite, ianuas monasterij citius aperite, quia frater Martyrius uenit Dominum portans. Statim uerò ut Martyrius ad monasterij aditum peruenit, is qui leprosus esse putabatur, de collo eius exiliens, & in ea specie apparens, qua recognosci ab hominibus solet redemptor humani generis, Deus & homo Christus Iesus, ad cœlum Martyrio aspiciente redijt, eiq; ascendens dixit: Martyri tu me non exhibuisti super terram, ego te nõ erubescam super cœlos. Qui sanctus uir mox, ut est monasterium ingressus, ei pater monasterij dixit: Frater Martyri, ubi est quem portabas? Cui ille respondens dixit: Ego si scissem quis esset, pedes illius tenuissem. Tunc idem Martyrius narrabat: quia cum eum portasset, pondus eius minimè sensisset. Nec mirum. Quomodo enim pondus sentire poterat, qui portantem portabat? Qua in re pensandum est nobis quantum fraterna compassio ualeat, quantum nos omnipotenti Deo misericordiæ uiscera coniungant. Inde enim ei qui super omnia propinquamus, unde nos per compassionem proximi etiam sub nosmetipsos deponimus. In rebus corporalibus nemo alta tangit, nisi qui tendi- C tur. In rebus uerò spiritalibus certum est, quia quanto plus per compassionem atrahimur, tanto altis uerius appropinquamus. Ecce autem redemptori generis humani ad ædificationem nostram minimè suffecit, qnod in extremo iudicio dicturum se esse perhibuit: Quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis: nisi & ante iudicium hoc in se ostenderet quod dixisset: ut uidelicet demonstraret, quia quisquis nunc bona opera indigentibus exhibet, ei hæc specialiter impendit, cuius hæc amore exhibuerit. D Et tanto plus quisque maiorem mercedem recipit, quanto nec eum despicit, qui amplius despiciendus uidetur. Quid enim in humana carne sublimius carne Christi quæ super angelos exaltata? Et quid in humana carne abiectius carne leprosi, quæ tumescentibus uulneribus scinditur, & exhalantibus fœtoribus impletur? Sed ecce in spetie leprosi apparuit: & is qui est reuerendus super omnia, uideri despectus infra omnia dedignatus non est. Cur hoc nisi ut sensu nos tardiores admoneret, quatenus quisquis ei qui in cœlo est,

Matth. 7

Mat. 25

est, festinat assistere, humiliari in terra & compati etiam abiectis & despicabilibus fratribus non recuset? Loqui charitati uestræ sub breuitate decreueram: sed quia non est in homine uia eius, decurrens sermo retineri non potest, quem disponit ipse de quo loquimur: qui uiuit & regnat cũ patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia, &c.

Lectio sancti Euangelij secundum Lucam.

Luc. 10

IN illo tempore, dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc. Homo quidam erat diues, & induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendidè. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius, ulceribus plenus, cupiẽs saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat. Sed & canes ueniebant, & lingebant ulcera eius. Factũ est autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno. Eleuans autem oculos suos cum esset in tormentis, uidit Abraham à longe, & Lazarum in sinu eius. Et ipse clamans dixit; Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremũ digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flãma. Et dixit illi Abraham, Fili recordare quia recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc aũt hic consolatur, tu uerò cruciaris. Et in his omnibus inter nos & uos chaos magnum firmatum est, ut hi qui uolunt hinc transire ad uos, non possint, neque inde huc transmeare. Et ait, Rogo ergo te pater, ut mittas eũ in domum patris mei, habeo.n.quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in locum hunc tormentorũ. Et ait illi Abraham, Habent Moysen & prophetas, audiant illos. At ille dixit, Non, pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Ait autẽ illi, Si Moysen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

Homilia lectionis eiusdem, habita ad populum in basilica beati Laurentii martyris, Dominica prima post Trinitatem.

HOMILIA XL.

IN uerbis sancti eloquij fratres charissimi prius seruanda est ueritas historiæ, & postmodum requirenda spiritalis intelligentia allegoriæ. Tunc nanque allegoriæ fructus suauiter carpitur, cum prius per historiam in ueritatis radice solidatur. Sed quia nonnunquam allegoria fidem ædificat, & historia moralitatem: nos qui authore Deo iam fidelibus loquimur, nõ abs re credimus, si ipsum loquendi ordinem postponamus: quatenus qui fidem iam rectam tenetis, prius de allegoria aliquid breuiter audire debeatis. Et quod uobis de moralitate historię ualde est necessarium, hoc in expositionis nostrę ordine seruetur extremum: quia ea plerunque solent melius recoli, quæ contingit postmodum audiri. Sensus ergo allegoricos sub breuitate transcurrimus, ut ad moralitatis latitudinem citius uenire ualeamus: Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide.] Quem fratres charissimi, quem diues iste qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide, nisi Iudaicũ populum signat, qui cultum uitæ exterius habuit, qui acceptæ legis deliciis ad nitorem usus est, non ad utilitatem? Quem uerò Lazarus ulceribus plenus, nisi gentilem populum figuraliter exprimit? qui dum conuersus ad Deum, peccata confiteri sua non erubuit, huic uulnus in cute fuit. In cutis quippe uulnere uirus à uisceribus trahitur, & foras erumpit. Quid est ergo peccatorum confessio, nisi quædam uulnerũ ruptio? quia peccati uirus salubriter aperitur in confessione, quod pestifere latebat

bat in mente. Vulnera etenim cutis in superficiem trahunt humorem putredinis. Et confitendo peccata, quid aliud agimus, nisi malum quod in nobis latebat aperimus? Sed Lazarus uulneratus cupiebat saturari de micis quæ cadebant de mensa diuitis, & nemo illi dabat: quia gentilium quenq; ad cognitionem legis admittere superbus ille populus despiciebat. Qui dum doctrinam legis non ad charitatem habuit, sed ad elationem, quasi de acceptis opibus tumuit. Et q a ei uerba defluebant de scientia, quasi micæ cadebant de mensa. At contra iacentis pauperis uulnera lingebant canes. Nonnunquam solent in sacro eloquio, per canes prædicatores intelligi. Canum etenim lingua uulnus dum lingit, curat: quia & doctores sancti dum in confessione peccati nostri nos instruunt, quasi uulnus mentis per linguam tangunt. Et quia nos loquendo à peccatis eripiunt, quasi tangendo uulnera ad salutem reducunt. Quia enim canum nomine prædicatorum lingua signatur, à Domino per Psalmistam dicitur: Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. Ex Iudæis quippe infidelibus sancti prædicatores electi sunt, qui in assertione ueritatis contra fures, latronesq; uenientes magnos pro Domino, ut ita dicam, latratus dederunt. Quo contrà de quorundam reprobatione dicitur: Canes muti, non ualentes latrare. Quia ergo prædicatores sancti peccata damnant: confessionem uerò peccatorum approbant, dicentes: Confitemini alter utrum peccata uestra, & orate pro inuicem, ut saluemini: ulcera Lazari canes lingunt. Sancti etenim doctores, dum gentilium confessiones accipiunt, mentium uulnera saluti restituunt. Vnde & Lazarus bene interpretatur adiutus. quia ipsi hunc ad ereptionem iuuant, qui eius uulnera per linguæ correptionem curant. Potest etiam per linctionem canum, lata adulantium lingua signari. Adulantibus etenim, uulnera nostra lingere est: quòd plerunq; solent etiam ipsa mala quæ nos in nobis reprehendimus, improbo fauore laudare. Contigit uerò, ut uterq; moreretur. Diues qui induebatur purpura & bysso, sepultus est in inferno. In sinum uerò Abrahæ Lazarus ab angelis ductus est. Quid

Psal.67

Esa.56.

Iacobi.5

A Abrahæ sinus, nisi secretam requiem significat patrum? De qua ueritas dicit: Multi, inquit, uenient ab Oriente & Occidente, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob, in regno cœlorum: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores. Qui enim purpura & bysso indutus dicitur, rectè regni filius uocatur. Qui de longinquo ad uidendum Lazarum oculos leuat: quia dum per damnationis suæ supplicia infideles in imo sunt, fideles quosq; ante diem extremi iudicij super se in requie attendunt, quorum

B post gaudia contemplari nullatenus possunt. Longè uerò est quod conspiciunt, quia illuc per meritum non attingunt. In lingua autem amplius ardere ostenditur, cùm dicit: Mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.] Infidelis populus uerba legis in ore tenuit, quæ opere seruare contempsit. Ibi ergo amplius ardebit, ubi se ostendit scire quod facere noluit. Qua propter bene de doctis & negligentibus per Salomonem dicitur: Omnis labor hominis in ore

C eius, sed anima illius non implebitur: quia quisquis hoc solummodo laborat ut sciat quid loqui debeat, ab ipsa refectione suæ scientiæ mente uacua ieiunat. Ab extremo digiti se tangi desiderat: quia æternis suppliciis datus optat operatione iustorum, uel ultima participari. Cui respondetur, quòd in hac uita bona receperit: quia omne suum gaudium felicitatem transitoriam putauit. Habere hic etenim possunt & iusti bona, nec tamen hæc in recompensatione recipere: quia dum meliora, id est, æterna appetunt, eorum iu-

D dicio quælibet bona affuerint, cùm sanctis desideriis æstuant bona minimè uidentur. Vnde Dauid propheta qui regni diuitiis, multisq; obsequiis fulciebatur, quamuis & hæc ad necessitatem bona esse conspiceret, uni tamen singulariter bono inhianter æstruabat, dicens: Mihi autem adhærere Deo bonum est. Inter hæc uerò notandum est, quod ei dicitur: Memento fili.] Ecce enim Abraham filium uocat, quem tamen à tormento non liberat: quoniam huius infidelis populi præcedentes patres fideles, quia multos à sua

Matt.8.

Eccle.6.

Psal.72

fide deuiasse considerant, eos nulla compassione à tormentis eripiunt, quos tamen per carnem filios recognoscunt. In tormẽtis autẽ diues positus, quinque fratres habere se perhibet: quia superbus idem Iudaicus populus, qui ex magna iam parte damnatus est, sequaces suos quos super terram reliquit, quinque libris Moysi carnaliter intellectis, uel quinque sensibus corporis deditos nouit. Quinario ergo numero fratres quos reliquerat, exprimit: quia quos ad spiritalem intelligentiam non assurgere in inferno positus gemit, petit ut ad eos Lazarus mittatur. Cui quia Moysen & prophetas habeāt, dicitur, Sed ait: quia non credent, nisi quis ex mortuis resurrexerit.] Cui protinus respondetur: Si Moysen & prophetas non audiunt, neq; si quis ex mortuis resurrexerit, credent ei.] Certè de Moyse ueritas dicit: Si crederetis Moysi, crederetis utiq; & mihi. De me.n. ille scripsit. Impletur ergo quod per Abrahæ responsionẽ dicitur. Ex mortuis enim Dominus resurrexit, sed Iudaicus ille populus, quia Moysi credere noluit, ei etiam qui resurrexit ex mortuis, credere cõtempsit. Cumq; Moysi uerba spiritaliter intelligere contempsit, ad eum de quo Moyses locutus fuerat, non peruenit. Hęc nos fratres charissimi ꝑ indicãdis allegoriæ mysteriis succinctè transcurrisse sufficiat: nũc ad intuendam latius rei gestæ moralitatẽ animus recurrat: Homo quidam erat diues, & induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ante ianuā diuitis, ulceribus plenus.] Nonnulli putant præcepta ueteris testamẽti districtiora esse, quàm noui: sed hi nimirum improuida consideratione falluntur. In illo enim non tenacia, sed rapina mulctatur. Ibi res iniustè sublata, restitutione quadrupli punitur. Hic autẽ diues iste non abstulisse aliena reprehẽditur, sed propria non dedisse. Nec dicitur, quia ui quẽquam oppressit, sed in acceptis rebus se extulit. Hinc ergo summopere colligendum est, qua pœna mulctandus sit qui aliena diripit, si inferni damnatione percutitur qui propria non largitur. Nemo ergo securum se æstimet, dicens: Ecce aliena non rapio, sed concessis licite rebus fruor: quia diues

Ioan. 10

A iste non idcirco punitus est, quoniam aliena abstulit, sed quia acceptis rebus semetipsum male dereliquit. Hoc quoq; fuit quod hunc in inferno tradidit: quia in sua fœlicitate timidus non fuit, quia accepta dona ad usum arrogantiæ inflexit, quia uiscera pietatis ignorauit, quia peccata sua redimere etiam cùm sibi abundaret precium, noluit. Et sunt nonnulli qui cultum subtilium preciosarumq; uestium non putant esse peccatum. Quod si uidelicet culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam uigilanter exprimeret, quòd diues qui B torquebatur apud inferos, bysso & purpura indutus fuisset. Nemo quippe uestimenta preciosa, nisi ad inanem gloriam quærit, uidelicet ut honorabilior cæteris esse uideatur. Nam quia pro sola inani gloria uestimentum preciosius quæritur, res ipsa testatur, quod nemo uult ibi preciosis uestibus indui, ubi ab aliis non possit uideri. Quam culpam possumus melius etiam ex diuerso colligere. quia si abiectio uilis indumenti uirtus non esset, Euangelista uigilanter de Ioanne non diceret: Erat indutus pilis camelorum. Sed notan C dum nobis est magnopere, in ore ueritatis de superbo diuite & humili paupere quantus sit ordo narrationis. Ecce enim dicitur: Homo quidam erat diues: & protinus subinfertur. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus. Certe in populo plus solent nomina diuitum quàm pauperum sciri. Quid est ergo quod Dominus de paupere & diuite uerbum faciens, nomen pauperis dicit, & nomen diuitis non dicit: nisi quod Deus humiles nouit atq; approbat, & superbos ignorat? Vnde & quibusdam de miraculorum uirtute super D bientibus in fine dicturus est: Nescio uos unde sitis: discedite à me omnes operarij iniquitatis. At contra Moysi dicitur: Noui te ex nomine. Ait ergo de diuite: Homo quidam. ait de paupere: Egenus nomine. Lazarus. ac si aperte dicat: Pauperem humilem scio, superbum diuitem nescio. Illum cognitum per approbationem habeo, hunc per iudicium reprobationis ignoro. Pẽsandum nobis est etiam, cõditor noster quãta omnia cõsideratione dispẽsat. Vna etenim res non pro una ne agitur. Nam ecce plenus ulceribus mendicus

Mat. 1.
Mat. 3.
Mat. 7.
Exo. 33.

dicus Lazarus ante ianuam diuitis iacet. Qua de re una dominus duo iudicia expleuit. Habuisset enim fortasse aliquam excusationem diues, si Lazarus pauper & ulcerosus ante eius ianuam non iacuisset, si remotus fuisset, si eius inopia non esset oculis importuna. Rursum si longè esset diues ab oculis ulcerosi pauperis, minorem tolerasset in animo tentationem pauper. Sed dum egenum & ulceratum ante ianuam diuitis & delicijs affluentis posuit, in una eademque re & ex uisione pauperis non miserenti diuiti cumulum damnationis intulit, & rursum ex uisione diuitis tentatum quotidie pauperem probauit. Quantas nanque hunc egenum & uulneribus obsessum tentationes creditis in sua cogitatione tolerasse, cùm ipse egeret pane, & non haberet sanitatem, atque ante se diuitem cerneret salutem & delicias habere cum uoluptate: se dolore & frigore affici, illum gaudere conspiceret, bysso & purpura uestiri: se deprimi uulneribus, illum affluere acceptis rebus: se egere, illum nolle largiri? Quantus putamus fratres mei tunc in corde pauperis tumultus tentationis fuit, cui certè ad pœnam sufficeret paupertas, etiam si sanus fuisset, & rursum sufficeret ægritudo, etiam si subsidium adesset? Sed ut probaretur amplius pauper, simul hunc & paupertas & ægritudo tabefecit. Atque insuper uidebat procedentem diuitem obsequẽtibus cuneis circumfulciri, & se in infirmitate & inopia à nullo uisitari. Nam quia nemo ei ad uisitandum aderat, testantur canes, qui licenter eius uulnera lingebant: Ex una ergo re omnipotens Deus duo iudicia exhibuit, dum Lazarum pauperem ante ianuam diuitis iacere permisit, ut & diues impius damnationis sibi augeret ultionem, & tentatus pauper cresceret ad remuneratiõe. Conspiciebat ille quotidie cui non misereretur, uidebat iste de quo probaretur. Duo inferius corda, sed unus desuper inspector, qui & hunc tentando exercebat ad gloriam, & illum tolerando expectabat ad pœnam. Nam sequitur: Factum est autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno.] Qui nimirum diues cum cui

A in hac uita misereri noluit, in suo iam supplicio positus patronum quærit. Nam ecce subiungitur: Qui eleuans oculos cum esset in tormentis, uidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.] O quanta est subtilitas iudiciorum Dei O quàm districtè agitur bonorum actuũ malorumque retributio. Certè superius dictum fuit, quia in hac uita Lazarus cadentes micas de mensa diuitis quærebat, & nemo illi dabat: nunc de supplicio diuitis dicitur, quia de extremo digito Lazari distillari aquam in ore suo concupiscit. Hinc ergo, hinc fratres colligite, quanta sit districtio seueritatis Dei. Diues enim iste qui uulnerato pauperi mensæ suæ uel minima dare noluit: in inferno positus, usque ad minima quærenda peruenit. Nã & guttam aquæ petiuit, qui micas panis negauit. Sed notandum ualde est quid sit quod diues in igne positus linguam suam refrigerari petit. Mos quippe est sacri eloquij, ut aliquando aliud dicat, sed ex eodem dicto aliud innuat. Superius autem hunc superbum diuitem Dominus non loquacitati uacantem dixerat, sed superfluè conuiuantem. Neque hunc de loquacitate notauit, sed cum elatione & tenacia de edacitate peccasse Sed quia abũdare in conuiuijs loquacitas solet, is qui malè hic conuiuatus dicitur, apud infernum grauius in lingua ardere perhibetur. Prima nanque male cõuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, post loquacitatem uerò ludendi etiam leuitas sequit̃. Nam quia edacitatem lusus sequatur, testatur sacra scriptura, quæ ait: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. *Exod. 32* Sed priusquam ad lusum moueat̃ corpus, ad iocos ac uerba inania mouetur lingua. Quid ergo est quod innuitur, quia in tormentis positus diues linguam suam refrigerari postulat, nisi quòd is qui conuiuando magis de loquacitate peccauerat, per retributionis iustitiam in lingua atrocius ardebat? Sed cum graui ualde est pauore pẽsandum hoc quod ei per Abrahæ responsionem dicit̃: Fili recordare, quia recepisti bona in uita

tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu uerò cruciaris.] Ista fratres mei sententia pauore potius indiget, quàm expositione. Nam si qui estis qui in hoc mundo exterioris boni aliquid accepistis, ipsum, ut ita dicam, donum exterius pertimescere debetis: ne uobis pro quorundam uestrorum actuum recompensatione sit datum: ne iudex qui hic bona exteriora restituit, à retributione boni intimi repellat: ne honor hic uel diuitiæ, non adiumentum uirtutis, sed remuneratio sint laboris. Ecce enim dum dicitur, Recepisti bona in uita tua: indicatur & diues isse boni aliquid habuisse, ex quo in hac uita bona receperit. Rursumque dum de Lazaro dicitur, quia recepit mala: profectò monstratur & Lazarus habuisse malum aliquod quod purgaretur. Sed mala Lazari purgauit ignis inopiæ, & bona diuitis remunerauit felicitas transeuntis uitæ. Illum paupertas afflixit & tersit, istum abundantia remunerauit & repulit. Quicunq; ergo bona in hoc seculo habetis, cum uos bona egisse recolitis, ualde de ipsis pertimescite, ne concessa uobis prosperitas eorundem remuneratio sit bonorum. Et cum quoslibet pauperes nõnulla rephensibilia perpetrare conspicitis: nolite despicere, nolite desperare: quia fortasse quos superfluitas tenuissimæ prauitatis inquinat, caminus paupertatis purgat. De uobis omnimodo pertimescite: quia nonnulla etiam male acta, prospera uita secuta est. De illis uerò sollicite pensate, quia eorum uitam etiam magistra paupertas cruciat, quousq; ad uitę rectitudinem perducat. Sequitur: Et in his omnibus inter nos & uos chaos magnum firmatum est, ut hi qui uolunt hinc ad uos transire, non possint, neq; inde huc transmeare.] Qua in re ualde quærendum est, quomodo dicatur, hi qui uolunt hinc ad uos transire non possunt. quia enim hi qui in inferno sunt, ad beatorum sortem transire cupiant, dubium non est. Qui uerò iam in beatitudinis sorte suscepti sunt, quo pacto dicitur quia transire ad eos qui in inferno cruciantur uolunt? Sed sicut transire reprobi ad electos cupiunt, id est, à suppliciorum suorum afflictione migrare: ita ad afflictos atq; in tormentis posi-

A tos transire iustorum, est mente ire per misericordiam, eosq; uelle liberari. Sed qui uolunt de beatorum sede ad afflictos atq; in tormẽtis positos transire, non possunt: quia iustorũ animæ quamuis in suæ naturæ bonitate misericordiã habeant, iã tũc authoris sui iustitiæ cõiũctę, tãta rectitudine constringuntur, ut nulla ad reprobos cõpassione moueantur. Ipsi quippe iudici concordant, cui inhærent, & eis quos eripere non possunt, nec ex misericordia condescendunt: quia tantum illos tunc à se uidebunt extraneos, quantum ab eo
B quem diligunt authore suo conspiciunt esse repulsos. Nec iniusti ergo ad beatorum sortem transeunt, quia damnatione perpetua constringuntur. Nec iusti transire ad reprobos possunt: quia erecti iam per iustitiam iudicij, eis nullo modo ex aliqua cõpassione miserentur. Sed postquam ardenti diuiti de se spes tollitur, eius animus ad propinquos quos reliquerat, recurrit: quia reproborum mentem pœna sua quandoq; inutiliter erudit ad charitatem, ut iam tum etiam suos spiritaliter diligant, qui hic dum peccata diligerẽt nec se amabant. Vnde nunc subditur: Rogo te ergo
C pater, ut mittas eum in domum patris mei. habeo enim quinq; fratres, ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locum tormentorum.] Qua in re notandum est, ardenti diuiti quanta ad supplicium cumulantur. Ad pœnam nanq; suam ei & cognitio seruatur, & memoria. Cognoscit enim Lazarum quem despexit. Fratrum quoque suorum meminit, quos reliquit. Perfecta quippe ei ultio de paupere non esset, si hunc in retributione non recognosceret. Et perfecta pœna in igne non esset, si
D non hoc quod ipse patitur, etiam suis timeret. Vt ergo peccatores in supplicio amplius puniantur, & eorum uident gloriam quos contempserunt, & de illorum etiam pœna torquentur quos inutiliter amauerunt. Credendum uerò est, quod ante retributionẽ extremi iudicij, iniusti in requie quosdã iustos conspiciũt, ut eos uidentes in gaudio, nõ solũ de suo supplicio, sed etiam de illorũ bono crucientur. Iusti uerò in tormẽtis semp intuẽtur iniustos, ut hinc eorum gaudium crescat, quia malum conspiciunt quod misericorditer euaserunt:

euaserunt: tantoq; maiores redemptori A suo gratias referunt, quanto uident in alijs quod ipsi perpeti, si essent relicti, potuerunt. Nec illam tantæ beatitudinis clarita tem apud iustorum animum fuscat aspecta pœna reproborum: quia ubi iam compassio miseriæ non erit, minui proculdubio beatorum lætitia non ualebit. Quid autem mirum, si dum iusti iniustorum tormenta conspiciunt, hoc eis ueniat in obsequium gaudiorum, quando & in pictura niger color substernitur, ut albus uel rubeus clarior uideatur? Nam sicut dictũ est, tanto bonis sua gaudia excrescunt, quanto eorum oculis damnatorum mala subteriacent, quæ euaserunt. Et quamuis eis sua gaudia ad perfruendum plenè sufficiant, mala tamẽ reproborum absque dubio semper aspiciunt: quia qui creatoris sui claritatem uidẽt, nihil in creatura agitur, quod uidere nõ possint. Petenti autem diuiti, ut Lazarus mittatur, ab Abraham protinus respondetur: Habent Moysen & prophetas, audiant illos.] Sed qui Dei uerba despexerat, hęc audire non posse suos sequaces existimabat. Vnde & respondit dives: Non, pater mi: sed si quis ex mortuis ierit ad C eos, pœnitentiam agent. Cui mox ueraci sententia dicitur. Si Moysen & prophetas nõ audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.] Quia nimirum qui uerba legis despiciunt, redemptoris pręcepta qui ex mortuis resurrexit: quanto subtiliora sunt, tanto hæc difficilius implebunt. Minus est enim quicquid per legem dicitur, quàm hoc quod per Dominum iubetur. Illa enim dare decimas præcipit, redẽptor uerò noster ab his qui perfectionem sequuntur, omnia dimitti iubet. Illa peccata carnis resecat, redemptor uerò noster il D licitas cogitationes etiam damnat. Si ergo Moysen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent: quia hi qui uiliora legis præcepta implere negligunt, Saluatoris nostri mandatis altioribus obedire quando conualescunt? Et nimirum constat quia cuius implere dicta renuunt, ei proculdubio credere recusant. Hæc nos de ipsa rei gestæ consideratione dixisse sufficiat. Sed uos fratres & requiem Lazari, & pœnam diuitis cognoscentes, solerter agite, culparum uestrarum intercessores quærite, atque aduocatos uobis in die iudicij pauperes procurate. Multos etenim nunc Lazaros habetis, ante ianuas uestras iacent, atque his indigent, quæ uobis iam satiatis quotidie micæ de mensa cadunt. Verba sacræ lectionis debent nos instruere ad implenda mandata pietatis. Quotidie Lazarum si quærimus, inuenimus: quotidie Lazarũ & si non quęrimus, cernimus. Ecce importune se pauperes offerunt, rogant nos, qui tunc pro nobis intercessores uenient. Certe nos omnino rogare debuimus, sed tamen rogamur. B Videte si negare debemus quod petimur, quando patroni sunt qui petunt. Nolite ergo misericordiæ tempora perdere, nolite accepta remedia dissimulare. Ante supplicium cogitate de supplicio. Cum quoslibet in hoc mundo abiectos aspicitis, etiam si qua reprehensibilia eorum esse uideantur, nolite despicere: quia fortasse quos morum infirmitas uulnerat, & medicina paupertatis curat. Quorum si qua sunt talia quæ debeant iure reprehendi hæc si uultis, ad usum uestræ mercedis inflectite, ut ex ipsis eorum uitijs cumulentur uobis incrementa pietatis, quatenus panem pariter detis & uerbum, panem refectionis cum uerbo correptionis: & duo à uobis alimenta percipiat, qui unum quærebat, dum & exterius cibo, & interius satiatur eloquio. Pauper ergo cùm reprehẽsibilis cernitur, moneri debet, & despici nõ debet. Si uerò reprehẽsionis nihil habet, uenerari summopere sicut intercessor debet. Sed ecce multos cernimus, quis cuius sit meriti nesciemus. Omnes ergo uenerandi sunt, tantoq; necesse est, ut omnibus te humiliare debeas, quanto quis sit ipse ignoras. Rem fratres refero, quam bene is qui præsto est frater & compresbyter meus Speciosus nouit. Eodem tempore quo monasterium petij, anus quædam Redempta nomine, in sanctimoniali habitu constituta, in urbe hac iuxta beatæ Mariæ uirginis Ecclesiam manebat. Hæc illius Herundinis discipula fuerat, quæ magnis uirtutibus pollens, super Prænestinos montes uitam eremiticam duxisse ferebatur. Huic duæ, in eodem habitu, discipulæ adhærebant: una nomine Romula, & altera quæ nunc adhuc superest, quam quidem facie scio, sed no-

mine nescio. Tres itaq; hæ in uno habitaculo commanentes, morum quidem diuitiis plenam, sed tamen rebus pauperem uitam ducebant. Hæc autem quam præfatus sum Romula, aliam quam prædixi condiscipulam suam magnis uitæ meritis anteibat. Erat quippe miræ patientiæ, summæ obedientiæ, custos oris sui ad silentium, studiosa ualde ad cõtinuæ orationis usum. Sed quia plerunque hi quos iam perfectos homines ęstimant, adhuc in oculis summi opificis aliquid imperfectionis habent: sicut sæpe imperiti homines nec dum perfectè sculpta sigilla conspicimus, & iam quasi perfecta laudamus, quæ adhuc artifex considerat & limat, laudari iam audit, & tamen ea tundere meliorando non desinit: hæc quam prædiximus Romula, ea quam Græco uocabulo medici paralysim uocant, molestia corporali percussa est, multisq; annis in lectulo decubans, penè omnium iacebat membrorum officio destituta: nec tamen hæc eadem eius mentem ad impatientiam flagella perduxerãt. Nam ipsa ei detrimenta membrorum facta fuerant incrementa uirtutum: quia tanto sollicitius ad usum orationis succreuerat, quanto & aliud quodlibet agere nequaquam ualebat. Nocte ergo quadam eandem Redemptam quam pręfatus sum, quę utrasq; discipulas suas filiarum loco nutriebat, uocauit dicens: Mater ueni, mater ueni. Quæ mox cum alia eius condiscipula surrexit, sicut utrisq; referentibus & multis res eadem claruit, & ego quoque eodem tempore agnoui. Cunq; noctis medio lectulo iacentis assisterent, subitò cœlitus lux emissa, omne illius cellulæ spatium impleuit: & splendor tantæ claritatis emicuit, ut corda assistentium inæstimabili pauore perstringeret, atq; ut post ipsæ referebant, omne in eis corpus obrigesceret, & in subito stupore remanerent. Cœpit nanque quasi cuiusdam magnæ multitudinis ingredientis sonitus audiri, ostium cellulæ concuti, ac si ingredientium turba premeretur. Atque, ut dicebant, intrantium multitudinem sentiebant, sed nimietate timoris & luminis, uidere nil poterant: quia earum oculos & pauor depresserat, & ipsa tanti luminis claritas reuerberabat. Quam lucem protinus miri odoris est fragrantia subsecuta: ita ut earum animum, quia lux emissa terruerat, odoris suauitas refoueret. Sed cum uim claritatis illius ferre non possent, cœpit eadem Romula assistentem sibi & trementem Redemptam, suorum morum magistram, blanda uoce consolari, dicens: Noli timere mater, non morior modò. Cunq; hoc illa crebrò diceret, paulatim lux quæ fuerat immissa, subtracta est, sed is qui subsecutus est odor remansit. Sicq; dies secundus & tertius transiit, ut aspersa fragrantia odoris remaneret. Nocte ergo quarta eandem magistram suam iterum uocauit. Qua ueniente uiaticum petiit, & accepit. Nedum uerò eadem Redempta & alia eius discipula à lectulo iacentis abscesserant, & ecce subito in platea ante eiusdem cellulæ ostium duo chori psallentium astiterunt, & sicut ipsæ se dicebant sexus ex uocibus discreuisse, psalmodiæ cantus dicebant uiri, & fœminæ respondebant. Cunq; ante fores cellulæ exhiberentur cęlestes exequiæ, sancta illa anima carne soluta est. Qua ad cœlum ducta, quanto chori psallentium altius ascendebant, tantò cœpit psalmodia lenius audiri, quousq; & eiusdem psalmodiæ sonitus, & odoris suauitas elongata finiretur. Hæc ergo quamdiu uixit in corpore, quis illam haberet in honore? Indigna cunctis, omnibus despecta uidebatur. Quis enim ad illam accedere, quis ad illam uenire dignaretur? Sed latebat in sterquilinio margarita Dei. Sterquilinium fratres hanc ipsam corruptibilitatem corporis appello, sterquilinium abiectionem paupertatis nomino. Assumpta est ergo margarita quæ iacebat in sterquilinio, & posita in cœlestis regis ornamento, iam inter supernos ciues emicas, iam inter ignetos illos lapides æterni diadematis coruscat. O uos qui in hoc mundo diuites aut esse creditis, aut estis, conferte, si potestis, falsas diuitias uestras ueris diuitiis Romulæ. Vos in huius mundi uia omnia amissuri possidetis: illa nihil quæsiuit in itinere, & omnia inuenit in peruentione. Vos lætam uitam ducitis, tristem mortem timetis: illa tristem uitam pertulit, ad lætam mortem peruenit. Vos ad tempus quæritis obsequium hominum: illa despecta ab hominibus, inue-

nit

nit socios choros angelorum Discite ergo fratres temporalia cuncta despicere. Discite honorem transeuntem contemnere, æternam gloriam amare. Honorate quos pauperes uidetis, & quos foris conspicitis despectos seculi, intus arbitramini amicos Dei. Cum his participamini quod habetis, ut hoc quandoq; dignentur uobiscum participari quod habent. Pensate quod ore magistri gentium dicitur: In hoc tempore uestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut & illorum abundantia, uestræ inopiæ sit supplementum. Pensate quod ipsa per se ueritas dicit: Quandiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Ad tribuendum ergo pigri cur estis, quando hoc quod iacenti in terra porrigitis, sedenti in cęlo datis? Sed hæc omnipotens Deus quæ per me in uestris auribus loquitur, per se in uestris mentibus loquatur: qui uiuit & regnat cum patre in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorũ, Amen.

2. Cor. 8. *Mat. 25*

Beati Gregorij papæ Homiliæ quadraginta, de diuersis Euangelij lectionibus finiunt.

PROLOGVS BEATI GREGORII PAPAE IN SEPTEM PSALMOS PŒNITENTIALES.

SI ille rex & propheta conuenienter Dauid, id est, manu fortis uocatus est: quia ursum interfecit, leonem suffocauit, Goliath fortissimum lapidis unius ictu prostrauit, & gentes innumeras imperij sui ditionis subegit: non incongrue eodem nomine sanctam animã accipimus, quæ illũ qui quasi leo rugiens circuit quærens quẽ deuoret, in seipsa interfecit, & si quando eam sicut fortis armatus aperto certamine aggreditur, lapidis quẽ reprobauerunt ædificantes, illũ ictu prosternit, corporis nihilominus passiones subigit, atq; ad uirtutũ officia cõuertit. Psalteriũ quoq; eandem animã spiritalibus exercitiis assuetã nõ incõuenienter nominamus. Sicut enim musicũ illud instrumẽtũ triangulũ decẽ chordarũ inferius quidem percutitur, superius uerò sonare uidetur: ita anima sanctæ trinitatis fide formata, decem legis præceptis instructa, inferius percutitur, & superius auditur: quia cùm carnẽ aliquis perfectè afflixerit, tunc suauissimum Deo in dulcedine melos reddit. Per psalmũ ergo, meditationes, & laudes, & gaudia de Deo in animo concepta accipimus, sicut cantũ illius musici instrumenti Psalmũ uocamus. Psalmus ergo iste, id est, hæc meditatio, Dauid, id est, fideli animæ uirtutibus exercitatæ attribuitur: animæ scilicet tendenti in finem, id est, in Christũ, qui est initiũ & finis. Christus finis dicitur: uel quia est consummatio legis & prophetarum, sicut ipse pẽdẽs in cruce testatus est, cũ aceto & felle potatus dixit: Cõsummatũ est, uel quia bonorũ omniũ perfectio est, quia nullũ bonũ perficitur, nisi quod in summo bono solidatur. Sicut enim nobis non sufficit altos bonos quærere, nisi ad eius studeamus agnitionẽ peruenire: ita eo inuento nullus iã melior quæritur: quia omnis creatura eo, sub cuius pedibus à patre omnia sunt subiecta, inferior inuenitur. Pro octaua verò Psalmus iste factus asseritur, quia pro cõsideratione futuræ resurrectionis Domino decantatur. Omne præsentis uitæ tẽpus septẽ diebus euoluitur, & ideo æterna dies quæ expleta horũ dierũ uicissitudine futura est, octaua uocatur. Et quia pro consideratione extremi iudicij Psalmus iste cõcinitur, rectè ꝑ octaua intitulatur. Vel quia sequitur finẽ carnalis & spiritalis generationis: ideo octaua dicitur resurrectionis. Caro enim ex quatuor constat elemẽtis, anima tribus uegetatur naturis. Est enim rationalis ad discernendũ, cõcupiscibilis ad uirtutes appetendum, irascibilis ad uitia auersandum. De hac enim ita per eundem prophetam dicitur: Irascimini, & nolite peccare. Quòd enim se cõtra seipsum erexerit, & zelo rectitudinis inflammatus, contra uitiorum se importunitates uiriliter commouerit, in conspectu

Ioan. 19 *Psal. 4.*

conspectu interni iudicis nequaquã delinquit. Vel secundum quosdã octaua dicitur: quia sequitur sex ætates in hoc seculo uiuẽtium, & septimam dormientium iustorum. Hunc autem Psalmum in hymnis habendum titulus astruit: quia qui tactus dolore cordis intrinsecus peccata sua confitens, cor in pœnitentia conterit, suauem ad aures misericordis Dei uocem exultationis reddit. Maius est enim angelis Dei super uno peccatore pœnitente gaudium, quàm de nonagintanouem perseuerantia iustorum. Et qui pro indulgentiæ desiderio iniquitates suas annunciat, in tabernaculis iustorum dulciter hymnizat. Loquitur ergo in hoc psalmo fidelis anima octauam illã, id est, diem iudicij tremendam considerans, terroremque districtionis diuinæ & reproborum damnationem perpetuam prudentiæ intuitu cõtemplans. Et quia de suis meritis diffidens in se qualiter in illo tremendo examine iram ultionis diuinæ effugere possit, non inuenit: audacter quidem sed confidenter ad fontem misericordię faciem eius præoccupans accedit, malens in hac uita per pœnitentiam & flagella conteri, quàm in futuro horrendis suppliciorum cruciatibus affligi. Quid ergo dicat audiamus, & illius exemplo cum fiducia ad thronum gloriæ Dei adeamus.

Luc. 19.

DOmine, ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me.

Vides quàm bonum principium, quàm affectuosum, quàm gratiæ plenum. In eo enim quòd Dominum eum uocauit, quòd sui iure misereri deberet ostendit. Dominorum enim est, seruos alere, non negligere: delinquentes corrigere, non necare: fugientes requirere, non abdicare: Domine, ne in furore tuo.] Solet fieri, ut qui dominorum iram incurrunt, si eis reconciliari appetũt, patronos quærant, interuentores adhibeant aduocatos adsciscant. Sed hæc anima illius terribilis iudicij terrore perculsa, amoris Dei desiderio accensa, moras non patitur, dilationem auersatur, & si ad horam Deum conuenire distulerit, damnationem se euadere non posse arbitratur. Desiderium enim non sustinet, & in patientia modum non habet. Vires ergo colligit, de misericordia conditoris confidit,

A & quasi eum præsentem uideat, loqui præsumit. ac si dicat: Scio quidem quia ab oculis tuis meis excludor meritis, sed tamen minor sum cunctis miserationibus tuis. Tu igitur Domine cuius me seruum esse non abnego, cuius imperijs obtemperare desidero, cuius suaue iugum ferre nequaquam recuso: Ne arguas me in furore tuo.] Hic me potius argue: dum tempus est misericordiæ, corripe: dum dies salutis est, exerce. Quisquis in hac uita flagellis atteritur, in mansuetudine corripitur: quia correptionibus emendatur. In illo autem tremendo B examine iniquus omnis in furore arguitur: quia pœnam interminabilem uenia nulla comitatur. Absit, ut in Deo furorem esse credamus. Non enim esset incommutabilis, si eum commouere posset alicuius necessitas passionis. Sed quia aliter de Deo nisi secundum humanum morem loqui nõ possumus, infinitæ damnationis sententiã, furorem uocamus. Non ut in illa iustitiæ seueritate, aliqua omnino perturbatione Deus moueatur, sed quia in eos qui duplici sunt contritione conterendi, irremediabiliter uindicatur: Ne arguas me in furore C tuo:] non humano, non transitorio. Furor humanus, sicut citò præterit, ita suæ uigorem potestatis, non nisi in corporibus extendit: diuinæ uero ultionis animaduersio, non solum pœnas in corpore & anima multiplicat, uerumetiam in dãnatis immobiliter perseuerat. Neque in ira tua corripias me.] Sicut maior est furor quàm ira, ita arguere maius est quàm corripere. Eos corripimus, quos amantes emendamus Et quia post mortem carnis alij æternis deputantur supplicijs, alij ad uitam per ignem transeunt purgationis, fidelis anima non so D lum furorem timet, sed etiam iram abhorret. Teste beato Augustino, hi omnes qui non posuerunt sibi fundamẽtum Christũ, in furore arguuntur: quia æterno igne cruciantur. Qui autem eidem fundamento superposuerunt lignum, fœnum, stipulam, in ira corripiuntur: quia igne purgati, ad beatitudinis requiem reducentur. Dicat ergo fidelis anima quid fecit considerans, & quid sit receptura contemplans: Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.] Ac si apertè dicat: Hoc solum tota cordis intentione efflagito, hoc

to, hoc indesinenter uotis omnibus concupisco, ne me in illo tremendo examine, uel cum reprobis ferias, uel cum purgandis flammis ultricibus affligas. Et ut hoc fiat:

Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum, sana me Domine, quoniã conturbata sunt ossa mea.

In eo quòd nomen uenerandum repetit, piæ precis affectum se habere ostendit, quasi dicat: Tu Domine, quem suaue uidetur mihi sæpius inuocare, miserere mei dum tempus est misericordiæ. Hic me misericorditer corripe. Hic per flagella contere. Hic igne tribulationis exure. Et ne quid in me post huius uitæ terminum uindicandum inuenias, oro ut per ignem tui amoris omnem in me uitiorum rubiginem consumas. Et hoc opus est ut facias: Quoniam infirmus sum.] Ex peccato primi parentis pœnam contraxi magnæ infirmitatis: non enim quod uolo, ago: sed quod odi malum, illud facio. Infirmus sum: quia ad malum pronus sum. Sed tu Domine animarum debilium uelox medice: Sana me:] scilicet, interius ab omni uitiorum labe emunda. Quoniam conturbata sunt omnia ossa mea.] id est uirtutes animæ obscuratæ sunt, & extenuatæ uirtutes simul conturbatæ sunt. Charitas enim confunditur, humilitas impingitur, fortitudo deijcitur, castitas impugnatur. Per ossa uirtutes accipimus, per quas nimirum anima sustentamus. Sicut enim in ossibus est fortitudo corporum, ita in uirtutibus robur inuenit animarum. Et plane debilis omnis comprehenditur anima, nisi quæ fuerit uirtutum fortitudine fulta. Postquam enim in ordiordine culpam incurrit primus humani generis parens, ab illa in qua positus fuerat mentis celsitudine decidit, claritatem uisionis diuinæ perdidit, suauissimas uerborum Dei epulas quibus interius reficiebatur amisit. Oculos carnis ad obscœna & turpia uidenda aperuit, qui prius aciem mentis qua lucis summæ fulgor intuebatur, obscurauit.

Rom. 7

Et anima mea turbata est ualde. Sed tu Domine usquequo?

Et quia me infirmum sentio, quia ossa mea conturbata agnosco: Anima mea.] scilicet eo quòd mea est, quòd per me corrupta est, quod per me debilis & ægra facta est, turbata est ad gemitum, commota est ad compunctionem & lamenta, ualde magna scilicet & multimoda turbatione. Turbatur enim, quia peccauit, quia bonum Dominum offendit, quia uitam perdidit, mortem incurrit: Sed tu Domine usquequo.] turbaris cõtra me, quia peccaui, quia te ad iracundiam delinquẽdo prouocaui? Vel tu Domine, dæmones quidem inuasores non Domini naturaliter, malunt meam perditionem quam salutem. Sed tu Domine qui non uis mortem peccatoris: singulariter Domine, non abusiue sed proprie: usquequo, id est, quandiu differs sanare? Ecce in conspectu boni medici, & curare ualentis assisto, uulnera detego, preces emitto, dolores augeo, lachrymas effundo. Cur ergo dissimulas, cum non sit tibi minor potentia quam uoluntas? Licet hoc celes in corde tuo: tamen scio, quia uniuersorum memineris. Omnis curatio quanto difficilius acquiritur, tanto acquisita cautius custoditur.

Iob 10

Conuertere Domine, & eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam.

Ne magis turberis, supplico: ne ultrà misereri differas, peto, imo conuertere Domine Sicut anima mea conuersa est ad te per turbationem pœnitudinis, ita tu cõuertere ad eam per serenitatem miserationis. Et conuersus Eripe animam meam.] Impediunt eam uepres carnalium delectationum, detinent illam secularium illecebræ cupiditatum. Sed tu qui potens ex omnia facere superabundanter quàm petimus aut intelligimus, eã eripe: igne tui amoris, terrenarum dumeta uoluptatum quibus irretitur, adure: extra omnem peccati appetitum illam tuæ manu fortitudinis trahe: Saluum me fac propter misericordiam tuam.] Parum est ut animam meam à mundi uoluptatibus liberes, nisi me ab hostium tentationibus uirtuis tuæ protectione conserues. Boni medici officium est, non solũ salutem restituere, sed etiam restituam custodiæ sedulitate seruare. Sic ergo & tu cũ animam meam à carnalibus desiderijs eripueris, da mihi in bono perseuerantiam, ne

ne mihi demissos laqueos iterum tentatio num incurram. Et hoc Propter misericordiam tuam.] Non de meis meritis confidens, ut me saluum facias supplico, sed de sola misericordia tua præsumens impetrare, quod non de meis meritis spero.

Quoniam non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi?

Peccata consummata generant mortẽ. Nisi enim conuersus fueris, nisi animam meam eripueris, nisi me saluum feceris, in peccatorum me caligine, id est, in morte dimittis: quòd si in morte, tui proculdubio memoriam perdo. Et inde hoc scio, quòd in morte penitus tui memor esse nequibo: Quoniam non est in morte qui memor sit tui.] Quomodo nanque mihi conceditur, quod omnibus denegatur? In inferno autem, &c.] Sicut de morte ad infernum peccator peruenit, ita de peccatorum multitudine in desperationis foueam cadit. Vnde & scriptum est: Peccator cùm uenerit in profundum malorum, contemnit. (Prou. 18) Fidelis anima non exaudiri metuens miserias, quas perlatura est si non exauditur, enumerat: ut se maximo timore concutiat, & Deum citius ad misericordiam flectat. Ait ergo: In inferno autem quis confitebitur tibi?] Quasi dicat: Dico si non eripueris me, in morte futuram: & non solum in morte futuram me præuideo, sed etiam in inferno, id est, in desperatione me sepeliendam cognosco. Quòd si in inferno fuero, tibi me confiteri non posse perpendo. Nullus enim in inferno confitebitur tibi. Et hoc est quod ait sub specie interrogantis, In inferno autem quis confitebitur tibi?] scilicet nullus. Non enim est speciosa laus in ore peccatoris. (Eccl. 15) Aliter, Quoniam non est in morte qui memor sit tui.] Precor ut animam meam liberes à carnalibus desiderijs quæ militant aduersus eam. Si enim hoc non feceris, interficient me: quia à te qui es uita mea, separabunt me. Cùm enim tu sis illud idem animæ, quod anima corpori: si tibi imparabiliter non inhæsero, necessario mortem incurro. Et si in morte fuero, tui memor non ero: Quoniam non est in morte qui memor sit tui. Sicut nullius rei meminit caro mortua, ita nec te sentire præualet à te Deo anima diuisa. Nulla societas luci ad tenebras. Vbi autem tui ingreditur memoria, ibi est lux ueritatis immensa. Quod tamen intelligi & aliter potest. quasi dicat: Immedicabile corpus est recidendum ense, & membri in corpore mortui abscissio potius est necessaria q̃ medicina. Sed ego non sum, ut membrum mortuum cui medicina non proficiat, sedulitas nihil conferat. Nam sum memor tui, scilicet misericordiæ. Te enim medicum scio, misericordem non ambigo, longanimem agnosco: quod non facerem si in morte essem. Et hoc apparet à toto, quoniam non est in morte.

Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.

Dixerat superius, Saluũ me fac, & tempus est ut facias: nam ego laboraui in gemitu meo. Adest miser, assit & misericordia. Miseriam meam ego cognosco, uulnus non dissimulo, peccatum non celo. Nisi enim miserum me agnoscerem, in gemendo nõ laborarem. Sed ego laboraui, id est, studiose egi ut essem in gemitu, scilicet ut quousque uiuerem, gemendum mihi putarem. Et, Laboraui in gemitu:] id est, modo mihi ꝓprio. Nemini. n. sicut mihi ingemiscẽdũ æstimo, quia præ omnibus me peccasse perpendo. Et quia nõ sufficit bñ incipere, nisi studeat quis in bono opere pseuerare: adiũgit, Laui per singulas noctes, id est, singulas tenebrosas cogitationes: Lectũ meũ.] Per lectũ conscientiã accipimus: quia sicut in lecto iacentes quiescimus, ita in ea uel legi Dei uel legi peccati consentimus. Et sicut in laboribus pressi, in lecto quiescentes reficimur: ita dũ mũdi huius aduersitatibus premimur, in bona cõscientia interius delectamur: Paulo attestante, qui ait: Gloria nostra hęc est, testimoniũ conscientię nrę. (2. Cori.) Lectũ ergo per singulas noctes lauat, qui cõscientiã à cogitationibus tenebrosis lachrymis compunctionis emũdat. Et non solum cõscientiam purificabo, sed etiam Lachrymis meis stratum meum rigabo.] Quia uilis lectus est stratum, per ipsum, carnem accipimus. Et quoniam sicut stratum facilè concutitur, ita caro ab infirmo animo uariè uersatur,

uersatur, sicut per eundem prophetam dicitur: Vniuersum stratum eius uersasti in infirmitate eius. Rigat ergo lachrymis stratum suum, quia continuo luctu dolore carnis maculas diluit, & cordis duritiam imbre compunctionis emollit: ut sicut ortus recepta suaui pluuia euidenter germinat, ita caro lachrymarum fluentis rigata, bonorum operum & iustitiæ germen emittat. Cur autem laborauerit, causam subdit: ac si dicat, Ideo laboraui, ideo ingemui, quia.

Psal. 40

Turbatus est à furore oculus meus, inueteraui inter oẽs inimicos meos.

Humana natura ad imaginem primitus & similitudinem Dei condita, per præuaricationis culpam à contemplationis diuinæ claritate expulsa, sicut immortalitatis æternæ beatitudinem perdidit, ita interiorem oculum animæ scilicet rationabilem obscurauit. Et quia postea bonum à malo discernere uoluit: uolens postmodũ, quid sibi sequendum, quidve fugiendum esset, scire nequiuit. Et quia illum qui lux est, & in quo non sunt ullæ tenebræ, non tenuit: sicut in nocte, sic postea in meridie palpauit. Dicat ergo fidelis anima: Turbatus ẽ à furore oculus meus.] Quia discernendi rectè uoluntatem non habui, per furorem, id est, damnationis sententiam ipsam eligendi potentiam amisi. Vel etiam illius à furore oculus turbatur: quia tremendi diem iudicij, damnari metuens, intuetur. Cum enim quod quisque gesserit, quia ibi sit recepturus, considerat: mentem quæ hoc præuidet, malorum suorum cõsciam, ipse iudicij terror perturbat. Et quia ad illud iudicium uenire non trepidat, nisi quem conscientia de peccatis accusat, ideo adiungit: Inueteraui inter omnes inimicos meos.] Ac si diceret: Ideo ad aliud terribile examen deduci metuo: quia per consuetudinem & perseuerantiam prauorum operum, non nouum sed ueterem me peccatorem agnosco. Cum enim sim inter inimicos meos, spiritus uidelicet malignos: quia eorum à me suggestiones non repuli, illis consentiens, in tenebrarum operibus inueteraui: id est, in ueteris hominis inobedientiã redij. Factus sum comparabilis ueteri uesti. Sicut enim uetus uestis, nec ornatum

A adijcit nec frigus repellit: ita frigus tentationis expellere ualeo, nec proximorum animas per doctrinæ uerbum adorno. Vel inueteraui habitans inter inimicos meos: inimicos scilicet catholicæ fidei, & Christianæ religionis.

Discedite a me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit dominus uocem fletus mei.

Quæ societas luci ad tenebras? quæ conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli? Sicut enim qui diabolum B sequitur, sanctorum collegium affectu & opere aspernatur: ita qui Deo perfectè adhæserit, impiorum consortium nequaquã admittit. Quia ergo inueteraui conuersans inter inimicos meos, ne amplius aliquid uetustatis in me appareat, ne inimicorum conuersatio notam mihi præuaricationis infigat: uos qui operamini iniquitatem, qui culpas uestras confiteri negligitis, qui in malis operibus impœnitentes perseueratis, hic à me affectu discedite, hic uos à me operum dissimilitudine elongate: ut quia à Deo receditis hic animo, & in futu C ro ẽt corpore à me discedatis. Discedite ut amplius non communicem operibus uestris iniquis: Quoniam exaudiuit Dominus uocem fletus mei.] Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Vocem flebilem Dominus exaudiuit, qui ab omni inquinamento carnis & spiritus me mundauit. quomodo autẽ exauditus sit, ostendit.

Cant. 5

Exaudiuit dominus deprecationẽ meam, dominus orationem meam suscepit.

Peccata dimittendo, Dominus oratio- D nem meam suscepit, perseuerantiam dando. quasi dicat: Nõ solum pro peccatis meis flenti delictorum mihi indulgentiam contulit, sed etiam ne eadem ulterius committerem, gratiæ suæ ubertatem concessit. Dixerat superius: Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.] Sed quia charitas non quærit quæ sua sunt, & hinc uera esse ostenditur, cùm ille diligitur quia aduersatur, ideo subiungit:

Erubescant & conturbentur uehementer omnes inimici mei, conuertantur & erubescant ualde uelociter.

Ille ueraciter charitatem habet, qui & amicum diligit in Deo, & inimicum diligit propter Deum. Hinc nanque per semetipsam ueritas dicit: Diligite inimicos uestros, benefacite his qui oderūt uos. Ne ergo surda aure præcepta transeat dominica, pro inimicis orat anima exaudita: Erubescant & conturbentur.] Ego quia propter peccata quæ perpetraueram erubui, erubescens uerò ut ea diluerem in gemitu meo laboraui, exaudita ueniam impetraui. Et utinam meo exemplo erubescat, quicunque quod ad imaginem & similitudinem Dei sit factus intelligit, & qualiter illam peccando fœdauit, agnoscit: si se circumspiciens consideret, & decorem quem perdidit, & obscœnitatem quia se uelut quodā teterrimo colore perfudit, de operū suorum qualitate, nisi sit lapis, erubescit. Nobilis anima si quas aliquando peccati notas admiserit, uerecūdiam tamen à se funditus non repellit. Nam & illud uerum est apertæ desperationis indicium, si uerecundia non sequitur peccatū. Vnde sub Iudææ specie contemnenti animę dicitur: Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Qui enim neglecto Dei timore peccata peccatis accumulat, profectò ut meretrix frontem obdurat. Sed quia minus est de anteacta uita erubescere, nisi quis etiam studeat ea quæ admisit, pœnitendo corrigere, subiungit: Et conturbentur uehementer.] Quisquis peccati sui modum considerans, sibi iratus, contra seipsum grauiter quod egit puniendo inuehitur, per compunctionis lachrymas uehementer conturbatur. Quia uerò per dolorem pœnitentiæ peruenitur ad cō uersionem uitæ, protinus additur: Conuertantur.] Ille nimirum ad Deum conuertitur, qui tam cogitatus suos, quàm etiam operationes ad Deum semper dirigere conatur. Et quoniam tempus breue est, & finis peccatorum mors est, ne quis putaret in hominis esse potestate, quando uias suas uelit corrigere, repetit: Erubescant] se peccasse, erubescant conuersionem distulisse. Et hoc faciant, Valde uelociter.] Dies enim Domini sicut fur in nocte ita ueniet. Vnde & Salomon: Ne tardes, inquit, conuerti ad Dominum, neque differas de die in diem.

Luc. 6. *Hier. 3* *2. Pet. 3* *Eccl. 5*

Prologus secūdi Psalmi pœnitētialis.

Sicut supra iam diximus, per Dauid fidelis anima accipitur, cui & nominis interpretatio, & operum magnificentia conuenienter aptantur. Fidelis ergo anima ea quæ in hoc psalmo dicuntur, intelligat, & ab isto nunquam intellectu recedat. Intellectus uerò Dauid in hoc Psalmo est, ut nemo se ante fidem de meritis suis, quæ nulla sunt, efferat. Nemo fide per gratiam accepta, de peccati impunitate præsumat. Nemo bonum quod facit, sibi, sed gratiæ Dei attribuat. Nemo per desidię torporem in bona operatione pigrescat. Videamus nunc quid dicat:

Expositio secūdi Psalmi pœnitētialis.

Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.

Quasi dicat: Cum omnes uelint esse beati, diuersi de beatitudine diuersa sentiunt, & desideriorum suorum errorem sectantes, ad beatitudinis portum per deuia uenire proponunt. Sed quicquid illi æstiment, istud est ratum, istud est catholicum, ꝙ illi solum sunt beati, quorum remissæ sunt iniquitates originales per baptismum: Et quorum tecta sunt peccata] actualia post baptismum commissa. Si tegit infirmus uulnera, quomodo illi à medico adhibetur medicina? Nonne si celare uulnus ceperit, latius extensum intror sum putrescit? Sic & peccatum, nisi per confessionem detegatur, lætaliter in intimis dilatatur. Et sicut uulnus non ostensum etiam sanam carnem putredine inficit: ita peccatum ni si confitendo reueletur, etiam si qua ibi sunt, bona corrumpit. Non enim accepta sunt Deo bona, quæ malorū admixtione maculantur. Sed aliud est quod à peccatore homine per obstinationem tegitur, aliud quod miserente Deo per remissionem operitur. Tegit medicus uulnus sanandum medicamine: tegit Deus peccatum, ea quæ multitudinem peccatorum operit, charitate. Si quis ergo peccata sua tecta esse desiderat, Deo ea per uocem confessionis ostendat. Sunt tamen quædam peccata, quæ quamdiu in hac uita uiuitur, etiam à perfectis uiris aut uix, aut nullatenus declinentur. Habent enim sancti uiri aliquid quod in hac uita operire debeant

beant: quia omnino est impossibile ut in A locutione, aut etiam in cogitatione nunq̃ delinquant. Student igitur uiri Dei, oculorum linguæq; culpas tegere meritis uitæ, student pondere bonorum operum premere immoderata uerborum. Verùm quomodo in electis est possibile, eorum transgressiones contegi, cùm ab illo cuius oculis nuda & aperta sunt omnia, non possunt abscondi? Sed quia hoc quod tegitur, inferius ponitur, & aliud aliquid superducitur, ut quod est subterpositum, tegatur: tegere peccata dicimus, quæ quasi subterponentes abdicamus. Quibus nimirum, quasi tegmen superducimus, dum bonorum operum nos indumento uestimus. Peccata itaq; tegimus, si bona facta malis actibus superponamus.

Beatus uir cui non imputauit dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus.

Si nosmetipsos iudicaremus, non utiq; iudicaremur. Si nobis peccata nostra imputauerimus, non ea nobis imputat Deus. Si ea satisfaciẽdo puniremus, nullum qui nos in futuro puniat, inueniremus. Imputare sibi Adam peccatum suum noluit, quando culpam suam in creatorem refudit, dicens: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Vnde quia se confiteri culpabilem renuit, mortiferæ dãnationis sententiam ad posteros misit. Iudicare autem seipsum nemo poterit, nisi qui uirilem animum ad uitia persequendũ assumit, sicut per eundem prophetam dicitur: Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar donec deficiant. Qui enim mollis est, & dissolutus in opere suo, frater est opera sua dissipantis. Ideo dixit: Beatus uir. quasi dicat: Ad hoc opus nemo assurgere præualet, nisi qui sanctę fortitudinis uires habet. Quid enim fortius quàm oẽs animi sui motus rationi subigere, omnia carnis desideria spiritus uirtute frenare, proprias uoluntates abijcere, cõtemptis uisibilibus ea quæ non uidentur amare? Vnde & Salomon ait: Melior est patiens uiro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium. Nec est in spiritu eius dolus.] Illi quidem peccatum non imputabitur, in cuius spiritu dolus mendacij non inuenitur. Qui se iustum esse non simulat, qui ea etiam quæ occulte deliquit, non celat. In spiritu publicani ad templũ ascendentis, dolus non fuit: quia dum illum quem occulta non transeunt, placare uoluit iudicem, confiteri se non erubuit peccatorem. Ait nanque: Deus propicius esto mihi peccatori. Magis ergo iustificatus descendit, quàm qui se de meritorum enumeratione iactabat. Denique & iustus in principio sermonis accusator est sui. In Pharisæi uerò spiritu dolus fuit, qui magis uideri, q̃ B esse iustus optauit. Dum ergo ea quę clamare debuerat, tacuit: miser quod sibi tacendum esset, clamauit. Et per superbiam, si qua in eo fuerant, minuit merita, qui humiliari contemnens, adauxit peccata. Et nos ergo exemplo huius publicani præoccupemus faciem huius iudicis in confessione, & effundamus coram illo corda nostra, leuantes puras manus sine ira & deceptione in habitu ordinato cum uerecundia & sobrietate: ut qui omni tentationi patentes, manũ effugere non possumus iudicis, per confessionem mundati, clementiam experiamur C misericordis.

Gen. 3.

Psal. 16

Prou. 16

Luc. 18.

Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die.

Ille in cuius spiritu dolus non est, beatus est: econtrariò ille in cuius spiritu dolus est infelix est. Et hoc mihi experto credendũ est. Nam inueterauerunt ossa mea, quoniã tacui dum clamarem.] Per ossa nimirum uirtutes accipimus, quia per eas animam sicut corpus per ossa sustentamus. Quæ pro D fectò inueterantur, quando à statu suæ fortitudinis infirmantur. Sicut enim morborum infestationes corporis ossa debilitant, ita uitiorum importunę turbationes animę uirtutes infirmant. Ait ergo: Inueterauerũt ossa mea.] Ac si dicat: Virtutes & iustitia, uel ratio & intelligentia, ita in me debilitatæ sunt, ut nec per me quidem uitijs resistere, nec animam ægram & ad ima ruentem, uirtutum ualeam fortitudine sustentare. Et quia per humilitatem confessionis ad nouũ hominem peruenire nolui, per arrogantiæ iactantiam in ueteris infirmitate permansi.

mansi. Quare autem inueterauerunt, causam aperit, cum ait: Quoniam tacui dum clamarem tota die.] Cùm clamare & tacere inter se repugnent, quomodo potest fieri ut aliquis taceat & clamet? Sed ille tacet nimirum & clamat, qui peccata quidem sua silentio contegit, merita uerò per uocem magnificationis extollit. Aut certe ille tacet & clamat, qui peccata quidem præterita per confessionem non annunciat, & per cor impœnitens alia committere accepta peccandi libertate non cessat. Nam quod peccator clamor sit, testatur scriptura quæ dicit: Clamor Sodomorũ & Gomorrhæorum ascendit ad me. Et iterum: Descendã uidere utrum clamorem qui uenit ad me, opere compleuerint. Peccatum quippe cũ uoce, culpa est in actione: peccatum cum clamore, est culpa cum libertate. Dum clamarem tota die.] Tota die clamat, qui pro omni bono opere quod agit, laudari affectat. uel etiam tota die clamat, qui publicè peccare non trepidat.

Gen. 18.

Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua, cõuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.

Sicut per noctem opera tenebrarum, ita per diem bonarum intelligimus lucem actionum. Qui ergo peccare non desinit, & cæteris se præferens, per bona opera superbit, die ac nocte diuinæ potentiæ iram incurrit. Vel, Die ac nocte:] id est, in prosperitate & aduersitate. Grauata est super me manus tua.] Quia enim & in aduersis succubui, & in prosperis me nimis erexi, iram tuæ potentiæ super me prouocaui: Conuersus sum in ærumna mea, dum configitur spina.] Quoniam manus tua quæ superbos humiliat, humiles exaltat, grauata est super me. Me enim superbum depressit: quia non solum peccatum mihi dominari permisit, sed etiam de qua nimis gloriabar, iustitiam mihi difficilem fecit. Ideo, Conuersus sum in ærumna mea.] qui enim de me præsumens, quasi diuitem me prius & nullius egentem credidi: postea ad me rediens, quàm sum miser & infelix agnoui. Et hoc feci, Dum configitur spina.] Per spinam omne peccatum ideo accipitur: quia dum confert delectationem, quasi pungendo lacerat mentem. Tunc autem pœnitentis anima ad lamentum ducitur, cùm perpetrata nequitia in memoria fixe retinetur. In alia translatione non configi, sed confringi spina dicitur: quia nimirum mens ad luctum uertitur, ut peccati compunctio pœnitendo frangatur. Quomodo autem sit conuersus, ostendit dum subdit:

Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam nõ abscondi.

Quamuis omnia sint nuda, & aperta oculis tuis, tamen quia ore confessio fit ad salutem, feci tibi cognitum delictum, dicens illud esse meum. Mihi enim quia deliqui imputo, me solum in operum meorum prauitate culpabilem clamo. Plus est delictum cognitum facere, quàm delictum manifestare. Ille enim delictum cognitum facit, qui non solum quod fecit annunciat, sed etiam omnem peccati causam & originem narrat. Qui non superficietenus peccatum loquitur, sed & quando, & ubi, & quomodo: & si uel ignorantia, uel casu, uel studio deliquerit, confitetur: Et iniustitias meas non abscondi.] Nullum in corde meo dolositatis scrupulum retinui, iniustum esse quicquid à me habeo intimaui. Omne enim datum optimum, & omne donum perfectum desursum est. Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi.] Non solum quòd deliqui, quæ mihi facienda fuerant bona prætereundo, aperui: sed quicquid commisi, quæ prætereunda fuerant mala faciendo, narraui.

Iac. 1

Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.

Quod delictum meum cognitum tibi feci, quod iniustitias meas non abscõdi: non fuit ex necessitate, uel alicuius leuitatis occasione, sed ex pœnitendi & confitendi præmeditatione. Nam, Dixi,] id est, in corde meo statui: Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino.] Aduersum se confitetur, qui omnino confitetur quod aperit. Qui in peccati confessione sibi non parcit, quicquid peccauit, non Deo imputat, non Deo annotat, non fortunæ attribuit, non diabolo, non constellationi asseri-

ni asscribit. In eo autem euasurum se credit, si sibi iratus se sine moderatione accusat: Et tu remisisti impietatem peccati mei.] Attende quanta sit indulgentiæ uitalis uelocitas, quanta misericordiæ Dei commendatio, ut confitentis desiderium comitetur uenia, antequam ad cruciatum perueniat pęnitentia, ante remissio ad cor perueniat, quàm cõfessio in uocem erumpat. Tu remisisti impietatẽ peccati mei.] Tu qui solus parcis, qui solus peccata dimittis. Quis enim potest dimittere peccata nisi solus Deus? Remisisti impietatem peccati mei.] Proiecisti post tergũ tuum omnia peccata mea. Non solum peccatum remisisti, sed etiam ipsam impietatem, prauæ scilicet operationis intentionem, ut iam nulla in corde meo malitiæ radix remaneat, ex qua pestiferæ actionis de cætero germen succrescat.

Esa. 38.

Pro hac orabit ad te omnis sanctus, in tempore opportuno.

Scriptum est, quia nemo sine peccato, neq; infans cuius est unius diei uita super terram. Et iterum Iob testatur, quia cœli non sunt mundi in conspectu eius, & in angelis suis reperit prauitatem. Quanto ergo electus quisq; maiori sanctitate præeminet, tanto magis de his sine quibus hæc uita non ducitur, uenialibus peccatis dolet. Quis autem sanctior Paulo, qui cum delectaretur lege Dei secundum interiorem hominem, & aliam legem in mẽbris suis, legi mentis suæ uideret repugnãtem, miserum se exclamans commemorat, & de se diffidẽs, de corpore mortis illius per Dei gratiam liberari expectat. Idem nihil sibi conscius fuerat, sed nequaquã in hoc se iustificatum credebat. Sancti etenim uiri licet magnis iam uirtutibus polleant, habent tamen adhuc de culpæ obscuritate quod feriant. Et licet magna iam uitæ claritate luceant, aliquas tamen peccati nebulas uelut quasdam noctis reliquias nolentes trahunt. Quod diuinę profectò pietatis dispensatione agitur, ut qui ascensione in corde suo disposuit, ad humilitatis celsitudinem sua melius infirmitate subleuetur: quatenus unde parua reprehensibilia humiliter patitur, inde ueris in iustitiæ uirtute roboretur; & eo se in uirtutis culmine erectus minimũ sentiat, quo suis uiribus etiam parua quæ eum impediunt non expugnat. Orat ergo pro remissione peccati omnis sanctus: quia sine peccati macula solus inuenitur homo Iesus Christus. Deniq; de ipso solo legimus, quod non haberet quotidie necessitatẽ, quemadmodum sacerdotes prius pro suis delictis hostiam offerre, deinde pro populo. Verùm ne aliquid intelligas transitorium appeti in oratione sanctorum, adiungitur: Ad te.] Electi etenim Dei orantes ut ad Deum perueniant, infirmitatis suæ incessanter excessus deplorant: quia & inde refectionis intimæ dulcedinem sentiunt, unde uim suauissimi amoris per lachrymas emittunt. In tempore opportuno.] Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nũc dies salutis, dicit Apostolus. Tempus opportunum, tempus gratiæ: dies remissionis, plenitudo tẽporis. In quo propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos Deus, misit filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Sed quid est quòd dicit, in tempore opportuno? Nunquid & ante aduentum Christi non extiterunt sancti qui orarent pro hac sua & populi ignorantia? Fuerunt plane. Sed quia ipsum in carne uenturum expectabant, eumq; solum saluatorem suum esse sciebant, per eius nimirum fidem saluati sunt. Iamq; illud tempus opportunum in corde susceperant, quia ad ipsum toto cordis desiderio nihil hæsitantes suspirabant.

Iob. 15. *Rom. 7.* *2. Cor. 6*

Veruntamẽ in diluuio aquarũ multarum, ad eum non approximabunt.

Aqua profunda uerba ex ore uiui. Et de hæreticorum adinuẽtionibus scriptum est: Aquæ furtiuę dulciores sunt. Per aquarum ergo diluuium, multiplicitatem intelligimus doctrinarum. A quibus nimirum Paulus nos prohibet, dicens: Doctrinis uariis & peregrinis nolite abduci. Quisquis enim hæreticas & prophanas nouitates susceperit, longe à ueritate abducitur. Et eo ad littus misericordię Dei non approximat, quo inaniũ garrulitatum fluctibus raptus, in procellosam se disputationum caliginem omnes recipiens ineptias

Prou. 9. *Heb. 13.*

ptias iactat. Illis ergo tempus opportunum non est, qui de sua stulta sapientia inflati, unde Deum placare debuerant, inde eum magis per uanarum assertionum blasphemiam irritant. Et excusando excusationes in peccatis, ut ad Deum ueniant, non inueniunt remedium, quem per compendium confessionis possent habere placatum.

Tu es refugium meum a tribulatione quæ circũdedit me, exultatio mea, erue me a circundantibus me.

Quasi dicat: Illi in diluuio aquarum, id est, in multiplicitate doctrinarum & excusationum ad te non approximabũt: sed ego qui delictum meum cognitũ tibi feci, qui iniustitias meas non abscondi, qui à fidei unitate non exorbito, qui de me diffidens, de multitudine miserationum tuarum præsumo, ad te per humilitatem confessionis approximo. nam tu es refugium meũ. Maledictus homo qui spem suam ponit in homine, & benedictus homo qui confidit in Domino. Impugnant me carnis illecebræ, circumueniunt ignominiosæ passiones, perturbãt inordinati desideriorum tumultus. Sed eo tutius omnia despicio, quo de me uilia sentiens, in solo uirtutis tuæ munimine cõfido: Exultatio mea erue me.] In diuinæ cõtẽplationis claritate electorum mentes quanto grauiores rerum temporalium tumultus tolerant, tanto in meditatione securæ in perpetuũ felicitatis suauius exultãt. Et cum cœperint eis mundanæ peruersitatis inæqualitates amarescere, tunc primùm possunt internæ quietis suauitatem sentire. Et quia nihil de seculo, nisi tristitiæ fructus colligunt, Deum solummodo suum esse gaudium ducunt. Cæterum quoniam secundum Apostolum, Omnes qui uolunt pie uiuere in Christo, persecutionem patiuntur, ideo subiungitur: Erue me à circumdantibus me.] Sancta etenim anima diuini amoris spiculis uulnerata, cum anhelare in Deum cœperit, cum, ad supernam se patriam per desiderium extendit, ad tentationem ei uertitur quicquid in hoc seculo amicum antea blandumque putabatur: quia qui peccantem amare consueuerant, rectè uiuentem crudeliter impugnant. Voluptates nihilominus pristinæ ad memoriam redeunt, & resistentem sibi

Hier. 17

2. Tim. 3

A grauí aperti certaminis perturbatione affligunt. Orat ergo, ut in his omnibus liberationis præsidium à Deo habeat, metuẽs ne ipso fatigationis suæ tædio deuicta succumbat.

Intellectum tibi dabo, & instruam te in uia hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.

Pendent inferiora ex superioribus. Dixerat enim propheta superius: Remisisti impietatem peccati mei: nunc uero ipsius propiciationis diuinæ uerba interserit, in B quibus significat, non solum de præteritis adeptum ueniam, sed etiam de futuris peccatis diuinitus sibi promissam esse cautelã, dicens: Intellectum tibi dabo, & instruam te.] Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Qui naturæ rationalis dignitatem contra authoris nostri præcepta superbiendo perdidimus, per infusam cordibus nostris Spiritus sancti gratiam quam in nobis peccatum obscurauerat, intelligentiæ lucem confessionis humiliatione reuocamus. Cum enim ad C secretarium cordis accedimus, & quàm districtus iudex futurus sit, qui nunc est patiens & longanimis consideramus, cum ad intuenda sanctorum præmia & iniquorum damnationem oculos mentis attollimus, cum de futuris incerti, ne labamur metuimus, & ea quæ malè egimus, flendo punimus: tunc nimirum salutari à Deo intellectu accepto, de cordis nostri habitaculo ignorantiæ tenebras effugamus. Sed quia minus est rectè intelligere, nisi studeat quis rectè intellecta morum honestate complere, adiungitur: Et instruam D te.] Non te permittam perfunctorie uoluntatis meæ arcana cognoscere, sed & hoc tibi conferam, ut etiam bonum quod intellexeris, peragas: & qualiter id agendum sit, cauta consideratione discernas. Sunt namque nonnulli qui rectè quidem offerunt, sed rectè diuidere non sciunt: quia bonum quodlibet recta intentione incipiunt, sed habere in eodem bono opere discretionis uirtutem postponunt. Hi nimirum quod bene inchoant, malo plerunque fine consummant: quia inde reatum incurrunt criminis, unde fructum habere

Ps. 48.

bere potuerunt uirtutis. Quia uerò nihil est bonum quod incipimus, nisi perseuerantes illud fine compleamus, recte subditur: In uia hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.] Quandiu hic uiuimus, in uia sumus qua ad patriam tendimus. Maligni autem spiritus iter nostrum quasi quidam latrunculi custodiunt, & operi nostro insidiantes, deceptionis suæ ubiq; laqueos tendunt. Facile ergo inter laqueos ambulantes labimur, nisi sapientiæ Dei ducatu gubernemur. In hac uero uia ille non graditur, qui temporalium rerum uel copiam cupiens, uel inopiam metuens, à rectæ operationis studio reuocatur. Sed quoniam is qui spiritu Dei operatur, non desidia corrumpitur, non timore repellitur, non labore lassatur: non incongrue subiungitur: Qua gradieris.] Quia nimirum semper de uirtute in uirtutem graditur, qui à sanctæ operationis studio nulla antiqui hostis calliditate superatur. Super eum ergo qui in hac uita graditur, Deus oculos suos firmat: quia quicunq; à boni propositi intentione non deficit, respectus ab eo diuinæ misericordiæ nunquam recedit, quatenus eum semper in omnibus adiutorem habeat, ad quem indeficientis amoris desiderio incessanter anhelat. Vnde & alibi per eundem prophetam scriptum est: Oculi Domini super iustos. *Psal. 33*

Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.

Sancti uiri cum mala sua superant, cum ad superna intuenda bonorum operum perfectionibus uolant, nihil esse quod faciunt deputant, nisi etiam alios ab errore compescant. Scriptum enim est: Charitas non quærit quæ sua sunt. *1. Co. 13* Sollicitæ ergo discretionis inspectione in secretis cordium ipsam matrem uirtutum charitatem exquirunt, quam profecto se non habere comperiunt, nisi omnibus etiam inimicis eadem uelint tribui quę sibi optant impendi. Vnde sancta anima quę per confessionis uocem peccata sibi dimissa non dubitat, & ipsius promissionis diuinæ oraculo roborata, in eo quod superest uię, hostium insidias incurrere non formidat, ad proximos alloquendos conuertitur, & ne

A ipsi ab hac immensitate pietatis Dei inueniantur exortes, hortatur dicens: Nolite fieri sicut equus & mulus.] ac si dicat: quoniam quidem ad naturæ uestræ statum pietas diuina uos reuocat, & similitudinis suæ imaginem quam inobedientia destruxerat, benignitas Saluatoris nostri in uobis reformat: nolite diuitias bonitatis Dei contemnere, nolite sicut equus alienum sessorem indifferenter portare. Equus enim sicut dominum suum ad portandum recipit, ita etiam sine discretione alios qui uolunt ascendere sessores admittit.

B Qui ergo timore Dei post posito, qui Dominus omnium est, diabolicæ se potestati subiecerit, & animam quæ sedes sapientię esse debuerat, fallacis domini ditioni mancipauerit, sine intellectu proculdubio sicut equus extitit. Mulus uero sicut onus domini sustinet, ita se cuilibet extraneo onerabilem præbet. Quisquis itaq; Domini illius cuius iugum suaue, & cuius onus leue, præcepta reiiciens, grauissimas peccatorum sarcinas ferre non recusauerit, irrationabilem se profecto sicut mulum ostēdit.

C **In chamo & freno maxillas eorũ constringe, qui non approximant ad te.**

Plerunq; qui præcepta Dei aure cordis audire renuunt, persecutionum uerberibus admonentur, ut ad uirtutis amorem pœnarum dolores pertrahant, quos æternæ uitæ præmia non inuitant. De quibus nimirum scriptum est: Sola uexatio intellectum dabit auditui. *Esa. 28.* Sæpe etenim amator præsentis seculi ita ab eodem quem diligit mundo despicitur & impugnatur, ut cum eo nequaquam currere ualeat, sed D fractus aduersitate torpescat. quod diuinæ profecto dispensatione miserationis agitur: quia in hoc mundo despectus, tanto celerius trahitur ad Deum, quanto nihil habet in seculo ubi delectetur. Orat igitur fidelis anima ut lubricos peccantium cursus mũdana aduersitate uirtus diuina coerceat, quatenus erroris sui desideria sequi non ualeant, & hoc modo ad se reuersi, saltem ex difficultate & impotentia peccandi resipiscant. Possumus quoq; per chamum & frenum uerba diuinæ legis accipere: quæ quia peccantibus aliquando grauiter

uiter minantur de pœna, aliquando suaui A ter blandiuntur de uenia, dum in ora fide lium ueniunt, uagos eorum gressus more freni & chami reflectunt? Maxillas constringunt, quia uocem iactantiæ comprimunt: dum qui ex uitio superbiæ solebant iactare merita, per humilitatis uirtutem discunt confiteri peccata. Quare autem tantopere prauorum hominum etiam inuitam conuersionem exoptet, ostendit cum subdit.

Multa flagella peccatoris, sperātes autem in Domino misericordia circumdabit. B

Qui enim per superbiam erectus contra conditorem peccata augere non desierit, & hic curarum aduersantium flagellis affligitur, & in futuro duplici nihilominus contritione conteretur. Cui si ad iniquitatis suæ cumulum peccanti contigerit exterius proficere, hoc ipsum sibi est diuinæ animaduersionis flagella tolerare: quia modò in conspectu Dei eo ipso interius deiicitur, quo falsa gloria in conspectu hominum exterius eleuatur. Et illi sua in pœnam uertitur culpa: quia hoc ipsum fuit uere intus cadere, quod foras ostenditur profecisse. Hæc quidem prædicta inconsidentes inueniunt: Sperantem autem in Domino, misericordia circumdabit.] Diligentibus enim Deum, omnia cooperantur in bonum. Qui in amore cœlestium fixus, seculum perfecte despexerit nulli omnino uanitati succumbit, nulla hunc aduersitas deiicit, nulla prosperitate corrumpitur, flagellis proficit: quippe qui ea aut quæ perpetrauit peccata obliterat, aut quę perpetrare poterat, futura deuitat. Et sibi omnia fore existimat prospera, quæ à dilectoribus mundi putantur aduersa. *Rom. 8.*

Lætamini in Domino & exultate iusti, & gloriamini oēs recti corde.

Quasi diceret: Quando quidem sperantes in Domino misericordiæ diuinæ clypeo muniuntur: Lætamini in Domino & exultate iusti.] Non est impiis gaudere, dicit Dominus: quia qui terrenarum rerū amore uincitur, in Deo nullatenus delectatur. Et quanto quis ad temporalia acrio ri cura exarserit, tanto magis ab æternis damnabili torpore frigescit. Iustis ergo solummodo, vt in Domino lętentur dicitur: quia qui Deum toto corde non diligunt, in eo lætari quamdiu secularibus delectantur, non possunt. Scriptum est enim: Qui cunq; amicus huius seculi esse uoluerit, inimicus Dei constituitur. Neq; enim possumus hic gaudere cum seculo, & illic regnare cum Christo. Sed iusti tantum in Domino exultant: quia ita extra mundum sunt facti, ut nec prosperari in mundo cupiant, nec aduersa pati nullo tacti præsentium amore pertimescant. Et notandum, quia non solum lætamini dixit, sed etiam & exultate adiecit: ut intelligas eos non posse tristari in corpore, quibus diuinæ claritas miserationis fulget in mente. Et gloriamini omnes recti corde.] illi quidem qui habēt cor ad terrena distortum, non gloriantur in Domino, quia spem suam posuerunt in mundo. Vos autem qui cor uestrum secundum Dei uoluntatem dirigitis, in spe beatitudinis æternę gloriari debetis, ut qui gloriatur, in dn̄o glorietur. Illa nanq; sine dubio est uera gloria, quam nullius mœstitiæ obtenebrat pœna. *Iaco. 4.* *2. Co. 10* C

Prologus tertii psalmi pęnitentialis.

SAbbatum requies interpretatur. Sabbatum humanum genus in primo parē te habuit, qui quamdiu in conditoris sui obedientia perstitit, in suauissimo contemplationis diuinæ lecto requieuit. In paradiso nanq; primus homo deliciis potitus, sicut nullam in anima poterat sentire esuriem: ita etiam omnem quæ ex carne nascitur, ignorabat passionem. At postquam D diuini colloqui peccando familiaritatem perdidit, mortis legibus succumbens, requiem felicitatis æternæ amisit. Et in procellosos mūdanæ instabilitatis corruit fluctus, quia statum rectitudinis seruare contempsit. Fidelis ergo anima requiem in primo homine perditam ad memoriam reuocans, & futurum nihilominus uitæ æternæ sabbatum spiritus agilitate contemplans, ab omni spiritus & carnis optat corruptione eripi, & ad futuram indeficientis beatitudinis requiē, consummato huius

huius uitæ termino, orat sine cunctatione perduci. Ait ergo:

Explanatio tertii Psalmi pœnitentialis.

Domine, ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me.

Quasi dicat: Scio futurum esse, ut post huius uitæ exitum alij flammis expientur purgatorijs, alii sententiam æternæ subeant damnationis. Sed quia illum transitorium ignem omni tribulatione æstimo præsenti intolerabiliorem, non solum in furore æternæ damnationis opto non argui, sed etiam in ira transeuntis timeo correptionis purgari. Tu ergo Domine cui in spiritu meo seruio, quem omnium saluatorem esse cognosco, ne arguas me in furore damnationis perpetuæ, neque corripias me in ira expurgantis uindictæ. De furore & ira, quia sufficienter in superioribus exposuimus, iterum tractare superfluum putamus: ne eadem repetentes, legentibus fastidium generemus. Quare autem non debeat in ira corripi, & in furore damnari, subiungit cum ait:

Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, & confirmasti super me manũ tuam.

Quanto quisque plus cœperit quod amisit Intelligere, tanto plus incipit corruptionis suæ sententiam quam subiuit lugere. Fidelis ergo anima perpendens quod perdidit, considerans quod inuenit, uidens se à paradisi gaudijs uenisse ad miserias uitæ præsentis, à societate angelorum transisse ad curas necessitatum, pensat quòd subiacet periculis, quæ peccando gloriam perdidit æternæ incorruptionis. Nouit etiam quia mortem nulla possit ratione euadere: quæ posset, si non peccasset, semper uixisse. Has ergo sibi sagittas infixas esse conqueritur: quia iam nobis est naturaliter inditum, quod primo homini fuit pro culpæ uindicta illatum. Mortalitas & passibilitas sunt sagittæ, quæ nimirum nobis infixæ sunt: quia quamdiu in præsenti seculo uiuimus, ab eis liberari aliqua ratione nequimus. Dicat ergo fidelis anima: Quandoquidem pro originali commisso mortalis effectus, magnam huius seculi miseriam sustineo, pro me autem pœnitentiam ago: tu qui uisitabis iniquitates in uirga, ne impleas amaritudinibus uniuersa. Sed cùm in hoc seculo peccati pœnam lugeam, saltem in futuro districtæ animaduersionis terrorem euadam. Quod ut facere debeas: Confirmasti super me manum tuam.] Sicut studiosus magister frequenter uerbere puerũ corripit, ita à me tuæ uindictæ manus nunquam recedit. Per manum Domini quam super se asserit confirmatam, miseriarium frequentiam & assiduitatem intellige. Quã ideo memorat, ut tanto facilius in futuro acquitatur uenia, quanto maior hic fuit irrogata uindicta. Possumus etiam per sagittas Dei intelligere, quæ corda quidem nostra transfodiunt, cum nobis altius infixa, amoris Dei nos uulnere compungunt. quomodo autem sit continua hæc pœna quam patitur, ostendit dicens:

Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ, non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.

Caro humana ex quo maledictionis promeruit sententiam, portare non destitit peccati continuam pœnam. Et quia nos eius incessanter infirmitas debilitat, irę Dei faciem nobis indesinenter repræsentat. Portamus nanque corpus mortale doloribus obnoxium, indigentijs impeditum: quod nimirum tentationes sollicitant, sollicitudines angustant, angustiæ conterunt, contritiones affligunt. Quodque etiam si aliquando uideatur esse ualidum, ipsa sua ualetudine magis inuenitur infirmum. Quid enim infirmius quàm assiduè fame tabescere, difficultate somni languere, frigore dissolui, æstu torreri? Quæ autem sanitas esse poterit, ubi tot malorum multitudo concurrit? Dicat ergo fidelis anima: Non est sanitas in carne mea.] Vt uidelicet corpus infirmum esse sentiat, quod tam facile passionum inæqualitas permutat. Ne autem intelligas propter peccati pœnam non infirmari in mente, quia dixerat sibi non esse sanitatem in carne, subiungit: Non est pax ossibus meis, à facie peccatorum meorum.] Sicut iam dictum est, per ossa uirtutes accipimus, quia sine eis nullum in anima robur habemus. Omnes autem uirtutes in conspectu

Dei uicaria ope se subleuant, nec uirtutes uerę sunt, si à se inuicem aliqua diuersitate discordant. Vna enim uirtus sine altera, aut omnino nulla est, aut minima. Si enim aut castitatem humilitas deserat, uel humilitatem castitas derelinquat, cùm Deus detestetur tam superbiam quàm immunditiam, quomodo oculis eius accepta erit castitas elata, uel humilitas immunda? Non enim bona accepta sunt Deo, quæ malorum admixtione maculantur: quia modicum fermẽtum totam massam corrũpit, & qui in uno offendit, multa bona perdit: & qui sine humilitate uirtutes congregat, quasi in uentum puluerem portat. Quia ergo uirtutes animæ aut uitijs impugnantur, aut plerunq; elatione deprimuntur, rectè nunc dicitur: Non est pax ossibus meis, à facie peccatorum meorum.] Quotidieq; peccatorum pœnam patior, quam in ipsa peccatorum facie contemplor. Et quia sentio pœnam, recogito culpam. Vel, Non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.] Quia uidelicet nullam anima mea potest habere requiem, donec aliquam peccati in se habeat recordationẽ.

Quoniam iniquitates meæ supergressę sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me.

Quasi dicat: Non est mirum si non est pax ossibus meis. nam iniquitates meę grauatæ sunt super me sicut onus graue. Iniquitas in talento plumbi sedet. Plerunq; anima amoris Dei desiderio accenditur, adeò ut etiam ad summa ambienda sustolli uideatur. Sed quia graui peccatorum pondere premitur, eo citius ad ima labitur, quo admissorum conscientia interius grauatur. Et quidem ascendere ad Deum ea qua potest uirtute nititur, sed ipso suo conamine lassata, relabi compellitur. Causam uerò tantæ grauitatis præmisit, cum ait: quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum.] Nisi enim iniquitates principale cordis mei superando transcenderent, nequaquam tanta me prauorum operum depressione grauarent. Sancti namq; uiri, si quando in mente tentationes tolerant, illicitum cordis appetitum magna virtutis dominatione refrenant, ne

A si in aliquo lapsu tentatori consentiant, non iam cogitationum suarum, sed serui crudelium dominorum existant. Cùm enim diabolicis anima subesse suasionibus cœperit, quanto se hosti callido crebrius subiicit, tanto eum sibi intolerabiliorem facit, ut ei iam in nullo resistere ualeat, cui in uno sui oblita assensum præstat. Solerter itaq; uigilandum est, ut cùm pulsare mentẽ culpa inchoat, peractam culpam quis finis sequitur, attẽdat: ne si malæ suasionis blandimẽta nõ perspiciat, in nequissimæ tenebras ꝑpetrationis nesciẽs ruat.

B Putruerunt & corruptę sunt cicatrices meæ, a facie insipientiæ meæ.

Fidelis anima quæ in seipsam, sibi non parcens, uehitur, deteriora adhuc de se quàm prius dixerat, confitetur dicens: Putruerunt, &c.] Super curatum uulnus cicatrix obducitur, dum signum præteritæ plagæ in resarcita cute monstratur. Quæ nimirum cicatrix necessariò corrumpitur, si caro sanata iterum uulneratur. Vbi quanto magis extenditur inæqualitas corporis, tanto difficilius ostenditur efficacia cura-C tionis. Sed quid per uulnus nisi peccatum exprimitur? Quid uerò per cicatricem, nisi pœnitentiæ actio designatur? Qui enim per pœnitentiæ lamenta peccatum corripit, quasi cicatricem uulneri superducit. Quod si dimissæ nequitiæ mentem iterum ad delectationem pertrahunt, superductæ uulneri cicatrices putrescunt. Cicatrices namq; putrescere, est sanata iam peccatorum uulnera rursum in tentationem serpere, atq; de eorum iteratione delectationem sentire. Cicatrices computrescere, est ex peccatorum suggestioni-D bus post superductam cutem pœnitentiæ, dolorem iterum culpæ in occulto cordis per putridas cogitationes perpeti, & tandem per opus miserum quasi effuso fœtore corrumpi. Quare autem hoc sibi contigit, ostendit cum ait: A facie insipientiæ meæ.] Sicut summa prudentia est, aliquẽ post acceptam pœnitentiam sollicitæ sibi circumspectionis studio in posterum prospicere: ita miserabilis insipientiæ est, in istius uitæ ambiguo quasi accepta securitate dormire. Per insipientiam ergo negligentiæ uulnus iam sanatum computruit: quia

quia dum per studium uigilantiæ mens in A grata sibi in posterum prouidere noluerit, miserabilius ea quæ prius abdicauerat mala committit.

Miser factus sum, & curuatus sum usque in finem, tota die contristatus ingrediebar.

Tanto unaquæq; anima fit preciosior ante oculos Dei, quanto fuerit despectior ante oculos suos. Quid autem infelicius quàm infelicitatem suam non cognoscere, & inter ipsa uitæ discrimina nullum infirmitatis dolorem sentire? Sicut.n. phre B netici mentis alienationem tolerant, cùm se non solum nihil pati, sed etiam incolumes putent: ita qui mortali carne circumdatus, ærumnas præsentis uitæ non senserit, à uirtute sapientiæ alienus existit. Innumerabiles nanq; humanæ delectionis miseriæ, sicut corda iustorum graui tristitiæ dolore conuulnerant, ita iniquorum mentes ipsa sua importunitate delectant. Cùm enim omni uanitati patentes, sola quæ carnis sunt, cogitãt, & lachrymarum causas tripudiantes peragunt, mortis suæ negocium ridentes exequũtur. De quibus C profectò scriptum est: quia lętantur cùm male fecerint, & exultant in rebus pessimis. *Prou. 2.* Verùm qui ad sabbatum quietis æternæ peruenire desiderat, circũspecta quas patitur miseriarum multitudine, seipsum humilians dicat: Miser factus sum, & curuatus sum usque in finem.] Vsque in finẽ curuatur, qui iniquæ uoluntatis studium usq; ad effectum praui operis terreni inhians protrahit, & ad cœlestia ambienda non solum non per gradũ operis, sed nec per intentionis uolatum assurgit. Sed quia culpã sæpe sequitur pœnitẽtia, & plerunq; D qui cadit, adiicit ut resurgat, sequitur: Tota die cõtristatus ingrediebar.] Cum sollicito se timore mẽs humana circũspiciens, modò q̃ egit, mala enumerat: modò quæ agere neglexit, bona ad memoriã reuocat: modo reprehẽsibilia esse in q̃bus uersat, conspicit: modò sibi recta opera adhuc deesse ꝓpẽdit: quia malorũ tãtorũ in se remediũ nõ inuenit, tristitiæ intolerabilis pondere prægrauata tabescit, & tãto se durius in cogitatione dilaniat, quãto terribilius esse quod imminet, iudicium pẽsat. Tota autẽ die contristatus ingreditur, qui miseriam esse deputat, si quando ei prosperitas seculi fallaciter pernicioseq; blanditur, sicut in Canticis canticorũ sponsus ad spõsam loquitur, dicens: Oculi tui columbarum. *Cant. 1.* Columba enim pro cantu gemitum habet. Quia ergo sancti uiri seculi blandimenta timentes & dolentes cum luctu & gemitu tolerant, in quibus amatores mundi securi & gaudentes exultant, sancta Ecclesia columbis assimilatur: quia inde sanctus omnis cum dolore ingemiscit, unde iniquus quisq; cum gaudio hilarescit. Vnde per Salomonem dicitur: Risum reputaui errorem, & gaudio dixi: Quid frustra deciperis? *Eccle. 2.* Quare autem cõtristatus, uiam præsentis uitæ ingrediatur, ostẽdit dicẽs:

Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea.

In lumbi carnalis delectatio cõtinetur, & inde nimirum humana generatio propagatur. Possũmus ergo per lumbos animam accipere: quia sicut ex lumbis carnales delectationes prodeunt, ita ex anima omnes cogitationes procedunt. Deinde cum illiciti operis tentatio subrepit, per uanarum cogitationum phantasmata spiritus malignus illudit. Sæpe nanq; sanctorum etiam uirorum mentes cogitationes illicitæ polluunt, & eas iam ad summa tendentes, terrenarum rerum delectationibus tangunt. Sæpe etiam in ipso orationis tempore importune se illis ingerunt, ut hoc ipsum sacrificium aliquo modo commaculare ualeant, quod in odore suauitatis Deo acceptum contrito corde & cõtribulato spiritu mactatur. Quod nobis aperte illud quod de Abraham scriptum est, innuit: quia circa solis occasum sacrificiũ offerens, insistentes aues pertulit, quas ne oblatum raperent sacrificium, sollicitè abigere curauit. Nos ergo si quando in ara cordis sacrificium Deo offerimus, à malignis hoc spiritibus sollicite custodiamus, ne tenebrosarum importunitates cogitationum hoc aliquando ualeant diripere, quod Deo speramus utiliter offerre. quod autem sequitur: Non est sanitas in carne mea,] idem est quod ait Apostolus: Non inuenio in me, hoc est in carne mea, bonum.

num. Omnia nanq; corporis membra quę ad usum uitæ accepimus, ad erroris materiam inclinamus. Oculos enim ad uidēdū obscœna & turpia inflectimus. Aures libēter ad audiendas detractiones accōmodamus. Illecebrosos odoratus narib. haurire concupiscimus. Iniquitatem in excelso loquimur, & inter fratres discordiam seminamus. Salutē etiā corporis redigimus in usum uitiorū. Omnia tandē quibus uti utiliter possemus ad Dei seruitium, in praui operis conuertimus instrumētū. Nō est in carne nostra sanitas: quia nulla pars nostri corporis intentata remanet, per quam nos peccati desiderium non titillet. Sequitur:

Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei.

Qui enim dixerat, Non est sanitas in carne mea, ne fortè in anima nihil pati putaretur, subiecit: Afflictus sum, & humiliatus sum nimis:] vt intelligas in anima grauissimo iniquitatis pondere obrutum, quem in carne vides tot miseriis & passionibus afflictum. Peccatum enim sicut peccantis mentem retibus delectationum illaqueat: ita etiam implicitam quasi mole superposita grauat, ut ad sublimia leuari iam non ualeat, quoniam iniquitatis eā grauitudo coarctat, sicut per Psalmistam dicitur: Filij hominū usquequò graui corde? Plerunq; enim & quæ agenda sunt, bona conspicimus, & ad hæc assurgere cordis desiderio nō ualemus. Et si fortè mēs aliquādo ad bonū anhelare inchoat: grauitas quam sustinet cogit ut cadat: quia ex pœna peccati est, ut à bono quod per rationis iudiciū clarè cōspicitur, per uitę meritum anima infirma pellatur. Vnde fit, ut quia ad supernā lucē intuēdā nō ualet ascēdere, peccatis exigētibus delectetur in tenebris iacere. Et quā à supernis deiecit necessitas, eā in infimis illicita teneat uoluptas. Nimis ergo humiliatus est, qui ex peccati pœna non solum celestia non appetit, sed etiam carnalibus & terrenis cum amore & delectatione intendit. Sed quia plerunque tanto citius ad Deum anima conuertitur, quanto longius se ab eo separatam intuetur, adiungitur:

Psal. 4.

Rugiebam à gemitu cordi mei.] Rugitus, gemitus est cordis cū magno dolore: quia quāto uehemētius pœnitentis animū cōcutit, tāto uelocius ad aures diuinæ misericordiæ conscēdit. Et notandum quòd dixit, A gemitu cordis mei: quia sicut dolorem carnis generat amissio pecuniæ, & pignorum, ita cordis dolorem confert exterminatio uirtutum.

Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus.

Tale est desideriū meū, ut dignū sit in cōspectu tuo. Quia enim requiē, pro qua semper est orandū, desidero, esse corā te desideriū meum confido. Sancti uiri, quia mūdi gloriā cōtemnentes, supernæ claritatis lumine illustrari solūmodo cupiūt, diuinæ maiestatis cōspectui semper assistunt. Cum enim sola cœlestia appetunt, usq; ad cōtemplandū Deū per mentis desiderium ascēdunt. Et quia quàm dulcis est Dominus interius sentiunt, nunq̃ ab eo per prauæ uoluntatis studiū recedūt. Si.n. à Deo Helias propheta aliquo modo discessisset, nequaq̃ dixisset: Viuit Dominus, ante cuius cōspectū sto. Quo cōtra de reprobis dicitur: Nō apparebit in cōspectu Dei omnis hypocrita. Hypocrita enim nequaquā cœlos penetrat: quia per opus bonum non Deū, sed humanas laudes, uel transitorios quæstus affectat. Et quia ad Deum desiderium non dirigit, se ab eius oculis sub nequitiæ latebris abscondit. Qui autem per amorem spiritus cœlestia appetit, oculis Dei intentionem suam ostendit. Despiciamus ergo terrena, & amemus cœlestia, ut possimus & nos dicere cum propheta: Domine ante te omne desiderium meum.] Qui Deum amat, ipsum solum desiderat. Qui autem eum desiderat, ad ipsum cordis uoce clamare non cessat. Nisi enim de corde desiderantis magnus ad aures misericordis Dei clamor procederet, nequaq̃ Moysi diceretur: Quid clamas ad me? Sicut ergo frigescēte charitate cor à bonis silet, ita clamorē emittit, cū charitas feruet. Et notādū, quia dicturus desideriū, pręmisit oē: ut intelligas illud Deo non posse placere desiderium, quod prauæ uoluntatis commaculat additamentum. Et gemitus meus à te nō ē abscōditus.] Omne desiderium

3. Re. 17

Exo. 14.

rium in pœnam conuertitur, si nõ citò eue A nerit quod optatur. Desiderium enim non sustinet: quia sicut scriptum est: Cupiditati ipsa celeritas tarda est, & cupienti animo nihil satis festinatur. Quisquis ergo de Deo in corde desiderium concipit: quia statim quod optat nõ obtinet, ingemiscit. Igitur hoc animo cùm præmisisset deside rium, statim adiecit gemitum dicens: Et gemitus meus à te non est absconditus.] Quasi dicat: Quia desiderium quod de te concipio, per iudicium approbas: ideo dolorem quem inde sustineo, non ignoras. Scire enim Dei, approbare est: sed nescire, est reprobare. Moysi nanque dicit: Noui te ex nomine. Et reprobis in fine dicturus est: Nescio uos. Non ergo à Deo absconditur gemitus, qui illi spiritui qui discretor est cogitationum, existit acceptus.

Exod. 33
Mat. 15

Cor meum cõturbatum est in me, dereliquit me uirtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.

Ac si dicat: Nõ est mirum si doleo, si ge monam Cor meũ cõturbatum est in me.] Latrones enim timeo, tẽporalia damna for C mido, cœli motus & terræ perhorresco, undiq; sollicitudinibus angustor, undiq; angustijs ꝑmor, undiq; pressuris deijcior. Aduersitas me deprimit, successus extollit, cõ uitia commouent, adulationes demulcent. Hæc autem omnia ideo patior? Quia dereliquit me uirtus mea.] Humanum cor ad oẽm tentationis impulsum facile concutit̃, si uirtute constantiæ interius nõ firmatur. Possumus quoque per hanc uirtutem rationalitatem accipere, quę ita in nobis per peccatum primi parentis hebetata est, ut Dei in nobis obfuscantes imaginem, creaturas D sequentes, relinquamus creatorem. Sequitur: Lumen oculorum meorũ, & ipsum non est mecum.] Solet plerunque animæ peccanti contingere, ut mox cum in culpam labitur, & à sui cognitione longius separet̃. Peccatum enim ipsum quod peragit, quasi murum quendam oculis se mẽtis opponit, adeò ut nec unde ceciderit conspicere ualeat, nec bonum quod sibi quærendũ sit, cognoscat. Voluntarijs nanque tenebris obuoluta, quanto malis tenacius adhæserit, tanto difficilius intelligit bona perpetua q amisit. Lux quippe ueritatis prauorum culpas subtiliter examinans, si ab opere repellitur, nequaquam in corde uersatur. Districto enim & occulto agitur iudicio, ut a quo inuenta negligitur, ab eo postmodum nec amissa requiratur, & qui illam non seruat in opere, notitiam illius non habeat in corde. Sed tunc homo lumen quodammodo intelligentiæ habere incipit, cum cæcitatis suæ tenebras recognoscit. Quicunque ergo claritate luminis diuini illustrari desiderat, ignorantiæ suæ primitus agnoscens caliginem, dicat: Lumen oculorum meo- B rum, & ipsum non est mecum.] Nec uacat quod ait: Et ipsum.] Ipsum sine quo cor humanum in tenebris est, sine quo uiuere nõ ualeo, sine quo bonum à malo discernere non queo. Sequitur:

Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt, & steterunt.

Sciendum nobis est, quòd hi qui spiritu prophetię replentur, sicut aliquando uerba de se quasi de alijs proferunt, ita nonnunquam de Deo quasi de seipsis loquuntur: ut in hoc quoq; quòd unum cum Deo sint innuant, cum Dei ope a quasi sint sua narrant. Sic etiam fideles quique, quia in corpore Christi, quod est Ecclesiam, positi, membra sunt Christi, de eo quasi de seipsis aliquando loquuntur: ut dum uerba capitis sui Christum induti, quasi sint sua enunciant, aliũ esse qui per ipsos profatur, ostendant. Spiritus enim sanctus per eos loquitur, sicut ipsa ueritas Apostolis loquens testatur. Ait enim: Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Hinc etiam Paulus ait: An quæritis experimentum eius qui in me loquitur Christus? Ipse est enim qui dixit: Aperi os tuum, & ego adimplebo illud. Ipse etiam ait: Ego ipse qui loquebar, ecce assum. Cum itaque non prophetas, sed se locutum esse denunciat profecto quia ipse in eis loqueretur, affirmat. Non autem admirandum est, si de seipso aliquando loquitur qui intus præsidet: quandoquidem ipse est qui os & animam per officium obsequentis adimplet. Sic ergo & in hoc loco, enumeratis aliquibus humanæ infirmitatis miserijs, passionem suam commemorat,

Mat. 10
1. Co. 13
Psal. 80
Esa. 52

morat, ut capiti congruere quod conuenit membris ostendat. Et fiat nobis magnum consolationis remedium, si illum etiam passionis nostræ fieri participem cognoscimus, quem laborum quos patimur, futurũ remuneratorem speramus: sicut etiã aliàs loquitur: Si me persecuti sunt, & uos persequentur. Ait ergo: Amici mei & proximi mei aduersum me appropinquauerunt & steterunt.] Quasi dicat: Non solum mẽbra mea illis quibus prædictum est modis conturbantur, sed etiam ego ut uirtutem in primo parente perditam eis restituam, conturbationem auferam, lumen nihilominus amissum reddam, solus inter mortuos liber, factus sum obediens patri usq; ad mortem. In qua morte. Amici mei & proximi mei aduersum me, &c.] Multi ex Iudæis amicos se Christi dicebant, multi eum miracula facientem sequebantur. Multi eum Dominum, multi uocabant magistrum: sicut legis doctor, qui cum uellet eum capere in sermone, dicebat: Magister, scimus quia uerax es, & uiam Dei in ueritate doces. Proximos quoque eosdem appellat Iudæos, secundum carnis sibi cognationem propinquos. Neque enim fratres eius credebant in eum. Qui omnes appropinquauerunt Christo: non mente, sed corpore: non passibus fidei, sed processu nequitiæ: non uoluntate sequendi, sed intentione nocendi. Quod factum est, quando congregati in atrio principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, consilium fecerũt, ut eum dolo caperent & occiderẽt. Aduersus eum steterunt, quando constanter accusabant eum, & quando clamantes dicebãt: Crucifige, crucifige eum.

Ioan. 15 | Mat. 22 | Mat. 26 | Mar. 14

Et qui iuxta me erant, de longe steterunt, & uim faciebant qui quærebant animam meam.

Scriptum est enim: Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. Et iterum: Stabant autem noti eius de longè. Et uim faciebant qui quærebant animam meam.] Volente Pilato Christum dimittere, Iudæi clamabant: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris: Omnis qui se regem facit, contradicit Cæsari. Vim ergo faciebant qui iudicem iniustè iudicare minis & clamoribus urgebant. Animam Christi Iudæi quærebant, non ut in eum crederent, sed ut illum perderent. Vel aliter: Vim faciebant:] quia sua ui & potestate Christo mortem inferre putabant. Sed ipse eis dicebat: Nemo tollit à me animam meam, sed ego pono eam, & sumo eam. Et iterum: Potestatem habeo ponendi animam meam.

Mat. 26 | Ioan. 19 | Ioan. 10

Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt uanitates, & dolos tota die meditabantur.

Mala Christo principes sacerdotum inquirebant, quando falsum testimonium contra eum, sicut Euangelica lectio testat, quærebant. Et omnibus inquisitis, locuti sunt uanitates. Dicit enim Euãgelista, quia non erat conueniens testimonium ipsorum, sicut illorum qui dicebant: Hic dixit. Possum destruere templum Dei, & in tribus diebus reædificare illud. Et dolos tota die meditabantur.] Non enim casu aut ignorantia peccauerunt, qui scienter mendacia confinxerunt. Grauiori ergo pœna plectuntur, quia eorum delicta qui ex præcipitatione corruunt, exquisita per studiũ peccata transcendunt, sicut in eadem passione sua ueritas ait: Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Et alibi: Si non uenissem, & locutus eis fuissem, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Et iterum. Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & uiderunt & oderunt, & me & patrem meum. Tribus nanque modis peccatum admittitur: aut ignorantia incurritur, aut infirmitate committitur, aut studio perpetratur. Sed sicut grauius est infirmitate quàm ignorantia delinquere, ita peius est studio quàm infirmitate peccare. Ignoranter quidem Paulus peccauerat, qui dicebat: Qui prius fui blasphemus & persecutor, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. Per infirmitatem uerò Petrus cecidit, quando mentis suæ ędificium fidei fundamento titubante concussit. Et quia subire mortem pertimuit, ad ostiariæ uocem, uitam negauit. Vnde post fletum amaritudinis à Domino respicitur: quia electi quique eo citius miserationis diuinæ diuitias inueniunt, quo se si quando

Mat. 26 | Ioan. 19 | Ioan. 15 | 1. Tim. 1 | Mat. 14

quando per carnis infirmitatem deliquerunt, durius & amarius affligunt. Ex industria autem Iudæi peccauerunt, qui eum quem in audita miracula facientem uidebant, execrabilis inuidiæ facibus accensi, ut morti traderent, consilium quærebant. Vnde excusationem de peccato suo non habent: quia etsi malum sit bona non agere, tamen nequius est bonorum doctorum acta odisse.

Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum.

Disce qui maledicta & irrisiones pateri, in omnibus seruare patientiam, & obtrectantium linguas audire. Dissimula, ne si tu contumelijs conuitia retuleris, à doctrina Christi extorris inueniaris. Mediator nanque Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui ad hoc uenerat, ut humilitatis & patientiæ præberet exemplum: non solum iniurias sustulit, sed nec conuitianti bus respondit: nos in hoc instruens, ut cùm perfidorum iniurijs impetimur, etiam si uera dicere possumus, ad contumelias red dendas non erumpamus, ne ministerium correptionis in arma uertamus furoris.

Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.

Mat. 27 Sicut homo non audiens erat, cui nihil ad obiecta respondenti, Pilatus dicebat: Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia? Qui cogitationes iniquorum nouerat, blasphemantium uoces non audiebat. Nulla enim blasphemia eum mouere poterat, qui penitus omnem mutabilitaté ignorat, & qui posset eis uera pro falsis respondere, ut adimpleretur quod de eo per prophetam scriptum est: *Esa. 53.* Tanquam ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se sine uoce, sic non aperuit os suum. Redargutiones enim in ore suo Christus non habebat, qui unde eos reprehenderet, nihil in cordibus, nihil in actibus eorum laudabile uidebat. In ore redargutiones non habebat, qui unde eos reprehenderet, in promptu habebat, & in ore suo habebat unde posset eos redarguere, ex quo nullus unquam potuit mendacium audire.

Quoniam in te Domine speraui, tu exaudies me Domine Deus meus.

Quasi dicat: Ideo omnia patienter sustinui, ideo ad eorum contumelias non respõdi: Quoniam in te Domine speraui.] Tibi enim Domine reuelaui causam meam; In te Domine speraui:] non in sapientia seculi, non in diuitijs mundi, non in uiribus corporis, non in nobilitate carnis, nõ in tuta mento principum, non in præsidijs amicorum. Verba sunt hæc Christi secundum humanam naturam. Sic ergo & membrum Christi, si quando persecutionibus affligitur, si flagellis atteritur, si conuitijs prouocatur, illum qui propositus est nobis forma iustitiæ, in omnibus imitetur: non deficiat si causa sua non auditur apud terrenum iudicem, sciens quoniam conscium habet in excelsis regem cœlestem. Speret, quia si in hoc seculo immeritò accipit damnationis sententiam, à Deo accipiet in cœlo coronam. Sciat, quia retributionis æternæ gaudium nequaquam in cœlo colligitur, nisi prius in terra cum fletu & gemitu, & amaritudine seminetur, sicut scriptum est: Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem uenient cum exultatione, portantes manipulos suos. *Ps. 125.* Sicut enim carne quiescente spiritus deficit, ita ea laborante conualescit. Et quemadmodum carnem mollia nutriũt ita animam dura ad alta sustollunt. Illa nanque delectationibus pascitur, hæc amaritudinibus uegetatur. Denique illam lenia refouent, istam uero aspera exercent. Et rursum, sicut carnem dura conuulnerant, ita spiritum mollia necant. Et sicut carnem laboriosa attenuãt, ita spiritum delectabilia angustant. Nos ergo quanto grauiora in hoc mundo tentamenta perferimus, tanto spei nostræ anchoram in Deo immobilius figimus, ut dicere ueraciter cum capite nostro possimus: Quoniam in te Domine speraui, tu exaudies me Domine Deus meus.]

Quia dixi, ne quando supergaudeant mihi inimici mei, & dum commouẽtur pedes mei, super me magna locuti sunt.

Gauisi

Gauisi sunt Iudæi occiso Christo, sed non sunt ei supergauisi: quia in causa mortis eius ipso sunt inferiores inuenti. Qui enim, ut à morte redimeret hominē, mortis legibus subiacuit, tertia mox die uictoriosissimè à mortuis surrexit. Hoc est qđ ante omnia secula clementissimæ dispensationis moderamine sapientia Dei statuerat, hoc est quod caro sine contagione peccati assumpta euidenter rogabat, cùm diceret: Pater, clarifica filium tuum. Hoc etiā multo ante tempore per prophetam manifestauerat, dicens: Non dabis sanctum tuū uidere corruptionem. Ipse enim dixit, & facta sunt. Sequitur: Et dum commouentur pedes mei, sup me magna locuti sunt.] Pedes dicti sunt Apostoli: quia sicut pedes corpus deferunt, ita Apostoli Christum in omnium gentium notitiam detulerunt, iuxta quod scriptum est: In omnem terram exiuit sonus eorum. Qui nimirum commoti sunt, quando eum quem pati uiderunt, esse filium Dei dubitauerunt: sicut ille qui dicebat: Nos sperabamus quòd ipse esset redempturus Israel. Pedibus ergo commotis, super Christum inimici eius magna locuti sunt: quia Apostolis conturbatis & fugientibus, Iudæi illum reum esse mortis iudicauerunt. Possunt quoque hæc uerba fideli animæ conuenire. Habet nanque fidelis anima inimicos suos in hac uita, habet qui contra eam interius dimicent, habet etiam qui eam extinsecus impugnent. Sed super eam inimici gaudere nō ualent: quia consilij spiritu & fortitudinis repleta, & suggestiones diabolicas abdicat, & rabiem persequentium calcat. Cuius affectus si timore aliquo senserint qui persequuntur arcem intentionis proposito permoueri, uel si cognouerint inuisibiles hostes prauis eā suggestionibus delectari, tanto grauiores tentationes ingerunt, quanto magis de uictoria confidentes, quasi unum ingrediendi aditum inuenerunt. Difficile enim inimico resistitur, si persuasionibus illius anima delectatur. Ideo ut non supergaudeant mihi inimici mei, confido.

Ioan. 17 — *Psal. 15* — *Psal. 32* — *Psal. 18* — *Luc. 24*

Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper.

Malo enim occidi quàm uinci. Flagella libenter patior, persecutiones amplector, uisitationes desidero, correptiones concupisco. Sancti uiri in hac uita flagellari desiderant, ut flagellis correcti, & imminentes culpas uideant, & commissas ante oculos ponant. Sæpe enim delinquentes oculos flagella aperiunt, quos inter uitia insolentiæ & securitatis tenebræ concludunt. Sæpe torpentis animus persecutionibus tangitur ut excitetur: quatenus qui statum suæ rectitudinis per securitatem perdidit, in afflictione consideret quo peruenit. Sequitur: Et dolor meus in conspectu meo.] Sicut causam reddidit quare uisibiles inimicos non timeat, quasi imputet beneficio quod ipsi inferunt pro tormento: ita etiam quare uersutias diaboli non timeat, subdendo manifestat: Et dolor meus in conspectu meo semper.] Scriptum est enim: Cor quod cognouit amaritudinem animæ suæ, in gaudeo illius non miscebitur extraneus. Nam qui omnes uitæ præsentis ærumnas sequenter cogitat, quam sunt trāquilla quę perdidit, quàm confusa in quibus incidit pensat: quia qui supernæ patriæ desiderijs accensus, mundo nequam & concupiscentijs eius moritur, nullis uanitatis mundanę delectationibus occupatur.

Prou. 14

Quoniam iniquitatem meam ego annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.

Qui peccatum suum confitendo annunciat, & pro eiusdem peccati satisfactione cogitare non cessat: quia nullam in mundo inuenit requiem, in conspectu suo semper habet dolorem. Vnde cum dixisset: Dolor meus in conspectu meo semper:] quasi quomodo hoc fieri possit quæreremus, subiecit dicens: quoniam iniquitatem meam annunciabo.] Hæc sunt nanque ueræ humilitatis testimonia, & iniquitatem suam quenque cognoscere, & cognitam uoce cōfessionis nunciare, & nunciatam pœnitentiæ satisfactione delere. At contra omne prauorum hominum uitium est, & peccatum labendo committere, & commissum negando abscondere, & uulgatum defendendo multiplicare. Sciendum tamen est, quia peccata sua sæpe & reprobi confitendo aperiunt: sed quia nouæ uitæ habitum immutare despiciunt, ea ipsa quæ confitentur,

tur, flere obstinati contemnunt. Electi uerò culpas suas non solum uoce confessionis denunciant, sed etiam districtę animaduersionis eas fletibus abolere procurant. Ad pœnitentiæ nanque se lamenta incitantes, occulta se increpatione dilaniant, & futuri iudicij timore percussi, si qua in eis adhuc male gesta lateant, diligenter inuestigant. Sæpe enim quod torpentes latuit, flétibus innotéscit. Et qui reatum suum securi nesciunt, hunc in se contra se erecti deprehendunt. Cogitemus ergo & nos pro peccato nostro, & amara illud pœnitentiæ inuectione persequamur, ne dum culpas nostras pensare negligimus, peccati pondus per negligentiam augeamus. Sequitur:

Inimici autem mei uiuunt, & confirmati sunt super me, & multiplicati sunt qui oderunt me inique.

Occulti dispensatione consilij, conditor noster & culpas mortalium inspicit, & spatia uitæ disponit, ut diuturnæ uitæ tempora quibus iustus utitur ad bene operandi auxilium, iniquus accipiat ad damnationis augmentum. Si enim accepta quis pœnitentiæ tempora diuertit ad culpam, districtus cùm uenerit iudex, indulta misericordiæ spatia conuertit ad pœnam. Et confirmati sunt super me.] Ad hoc nanque omnipotens Deus aliquando peruersos patitur diutius uiuere, ut & ipsi malè uiuentes praua quotidie opera augeant, & contemptores seculi ex eorum nihilominus persecutione clarescant. Qui fastu superbiæ tumentes, eo se grauius aduersus electos erigunt, quo in mundo eis cuncta ad uotum succedunt. Nec intelligunt, quòd in uita sua plerunque bona mali recipiant, & ideo eos aut raro aut nunquam aduersa conturbant. Nam & iniquitatum suarum fautores perditos quosque eo citius ij tales inueniunt, quo mundi gloriam quæstu & muneribus quærunt. Vnde & subditur: Et multiplicati sunt qui oderunt me inique.] Nihil est iniquius quàm odium pro dilectione rependere, mala pro bonis retribuere, pro correptione iniurias respondere. quod plerunque mali faciunt, cùm iustos qui eorum salutationem appetunt, execrabilis nequitiæ percussionibus affligunt. Atque ideo subiungit:

Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebāt mihi, quoniam sequebar bonitatem.

Qui reddit mala pro malis, bonus non est. Qui non reddit bona pro bonis, ingratus est. Qui autem reddit mala pro bonis, iniquus est. Solent nanque perditi homines bene uiuentibus inuidiosè detrahere, aut notam eis excogitati criminis infigere, aut puræ uitæ innocentiam, simulationem uocare. Quare autem hoc faciant, ostendit cùm ait: Quoniam sequebar bonitatē.] Bonitatem sequitur qui Christum imitatur. Cuius imitatores tanto in hac uita grauiora tentamenta perferunt, quanto longius corde à mundo discedunt. Dicit enim Apostolus: Omnes qui piè uolunt uiuere in Christo, persecutionem patiuntur. Et alibi scriptum est: Multæ tribulationes iustorum. Iusti nanque qui ea quæ Dei sunt, tota intentione desiderant, & supra mundum facti, mundana omnia quadam uirtute dominationis conculcant, non solum in occulto cordis diabolicas infestationes tolerant, sed etiam peruersorum malitiam decore suæ conuersationis inflammant. Verùm quia ad superandum nullus inuenitur idoneus, nisi qui fuerit uirtutis diuinæ fortitudine roboratus, qui persecutorum flagellis atteritur, qui detrahētium dentibus mordetur, præsentiam & auxilium diuinæ maiestatis expostulat, ut eius fultus præsidio, contra omnia quæ patitur aduersa conualescat. Ait ergo:

1. Tim. 3
Psal. 23

Ne derelinquas me Domine Deus meus, ne discesseris à me.

Illos proculdubio Dominus relinquit, quibus constantiam in tribulatione non tribuit. Necessario enim sequitur, ut omni tētationi sit subditus, quicunq; à Deo fuerit derelictus. Qui ergo tentamenta diaboli metuit, qui pati in hoc seculo aduersa pertimescit, ad Deum tota uirtute se conuertat: clamet ad Deum medullis cordis, & dicat: Ne derelinquas me Domine Deus meus.] Quod uerbum si cum affectu & desiderio sæpe replicare studuerit, puto quòd quandam in eo dulcedinem sentiet, quam sermo noster explicare non ualet. Sequitur: Ne discesseris à me.] Sancta ani-

cta anima quæ solum Deum perfectè desiderat, precatur, ut nec ad horam Deus ab illa discedat. Nouit enim, quia inter inimicos graditur; nouit, quia omni tempore diabolus sibi aduersatur. Quia ergo omni tempore intelligit sibi imminere pericula, etiam momento temporis non potest esse secura.

Intende in adiutorium meum, Domine Deus salutis meæ.

Quasi dicat: Tu qui es adiutor in opportunitatibus, in tribulatione noli me uelut alienum negligere, noli uelut extraneum abdicare, imo intende in adiutorium meũ, tuque me inter lætifera tentationum iacula protege, tu ab omni inimicorum incursione defende, tu in corde meo intelligentiæ lucem illumina, tu me ab omni malo, auxilio tuæ uirtutis circunda. Quod bene debes facere, quia tu es Dominus meus. Te enim solum habeo Dominum, te solum confiteor Deum. Congruum ergo uidetur, ut qui es restitutor salutis in primo parente perditæ, sis & conseruator eiusdem in me per gratiam restitutæ.

Prologus quarti Psalmi pœnitẽtialis.

NOta est historia de qua titulus iste sumptus est. Dauid enim captus pulchritudine Bersabeæ uxoris Vriæ, non solum cum ea carnaliter coijt, sed etiam occiso uiro eam sibi in coniugium copulauit. Postea uerò cùm uenisset ad eum Nathan propheta, eumque suo iudicio, inducta de ouibus similitudine, condemnasset, non solum peccatum celare uel defendere noluit, sed etiam confessus quod fecerat, ad dura se pœnitentiæ lamenta conuertit. In psalmo tamen nulla fit de historia mentio, sed magna cognoscitur animi dolentis affectio. Admonemur autem in hoc psalmo prospera metuere, & contra omnem seculi felicitatem acrius uigilare. Sæpe nanque præsentia gaudia sequuntur perpetua lamenta. Sicut enim per fletus ad gaudia ducimur, ita per gaudia ad fletum peruenitur. Ille nempe qui dixit: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur: ipsemet ait: Væ uobis qui ridetis nunc, quia plorabitis & flebitis. Quis sanctior Dauid? Qui cum

Mat. 5. Luc. 6.

A Saulis persecutionibus urgeretur, non solum persequentem occidere non uoluit, sed ipsi persecutori cùm ipsum occidere posset, pepercit. Tanto enim in Dei misericordiam spem suam fixerat, quanto miserabilius infirmitatem suæ tribulationis sentiebat. Verùm ubi deuictis hostibus pressuris caruit, homicidium adulterio incautè securus adiecit. Admonemur etiam in hoc Psalmo carnales cupiditates restringere, & de Dei misericordia nunquã desperare. Quisq; ergo desperans de uenia, agere pœnitentiam dubitat, Dauid pœnitentiam ad animum reducat. Audiamus & nos

B Dauid clamantem, & nos cum eo clamemus: gementem, & congemiscamus. Audiamus flentem, & collachrymemur: correctum, & collætemur.

Expositio quarti Psalmi pœnitẽtialis.

MIserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.

Ponamus ante mentis oculos aliquem grauiter uulneratum, & uix iam ultimos huius uitalis auræ trahentem anhelitus,

C qui & nudus in sterquilinio iaceat, & uulnus nondum ligatum ostendat, aduenientis medici desiderio confici, & agnitum ut sui misereatur precari. Vulnus enim animæ peccatum est, de quo dicitur: Vulnus & liuor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo. Agnosce interius uulnerate medicum tuum, & ei peccatorum tuorum uulnera detege. Audiat cordis tui gemitum, cui omne patet cogitationis arcanum. Moueant illum lachrimæ tuæ, & quadam illum importunitate quærendi semper ad eum alta de

D profundo cordis suspiria educito: perueniat ad eum dolor tuus, ut dicatur etiam tibi: Transtulit Dominus peccatum tuũ. Clama cum Dauid, uide quid ipse dixerit: Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam] Quasi diceret: Ingenti uulnere periclitor, quod nullus medicorum curare ualeat, nisi medicus ille qui est omnipotens succurrat. Omnipotenti enim medico nihil est insanabile, qui sicut medetur sine precio, ita salutem restituit uerbo. Desperarem ergo de uulnere, si non præsumerem de omnipoten-

Esa. 1.

2. R[eg.]

omnipotente. Miserere mei Deus secundũ magnam misericordiam tuam.] Quærant paruam misericordiam, qui ignoranter cõtrahunt culpam. Ego autem sicut grauiter cecidi, ita etiam scienter peccaui. Sed tu omnipotens medice & contemptores corrigis, & nescientes instruis, & cõfitentibus ignoscis. Vtinam Domine Iesu ad me misericordia motus digneris accedere, qui descendens ab Hierusalem in Hiericho, proruẽs scilicet de summis ad infima, de uitalibus ad infirma, in angelos tenebrarũ incidi: qui nõ solum gratiæ spiritalis mihi uestimentum abstulerũt, sed etiam plagis impositis semiuiuum reliquerũt. Vtinam peccatorum meorum uulnera data mihi recuperandæ salutis fiducia alliges, ne deterius sæuiant si sanari desperent. Vtinam oleum mihi remissionis adhibeas, & uinum compunctionis infundas. Quod si in iumentum tuum me imposueris, de terra inopem, & pauperem de stercore suscitabis. Tu es enim qui peccata nostra pertulisti, qui pro nobis quæ non rapueras exoluisti. Si in stabulum me Ecclesiæ tuæ duxeris, corporis & sanguinis tui me refectione cibabis. Si curam mei egeris, nec præcepta tua prætereo, nec frementium rabiem bestiarum incurro. Custodia enim tua indigeo, quandiu carnem hanc corruptibilem porto. Audi ergo me Samaritane spoliatum & uulneratum, flentem & gementem, inuocantem, & cum Dauid clamantem: Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.]

Luc. 10 — *Ps. 112* — *1. Pet. 1*

Et secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.

Peccata mea magna sũt & multa, & ideo non solum magnam misericordiam expeto, sed etiam multitudinem miserationum tuarum requiro, ne pro alijs quod metuo sub eam supplicium, si unum solum non deleret peccatum. Per misericordiam, miserentis affectum intelligimus: per miserationem uerò, ipsam misericordiæ exhibitionem signamus, iuxta quod scriptum est: Misericors & miserator Dominus. Superfluum enim esset utrunque ponere, nisi esset uarietas in significatione. Scire debemus quia nemo est insanabilior eo qui sibi

A sanus uidetur. Illud.n. est clarum uenturæ salutis indicium, si incipit homo cognoscere semetipsum. Semetipsum autem Dauid cognoscebat, cum multitudinem miserationum quærebat. Dicat peccator cum eo: Secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.] Immensas & innumerabiles mundo exhibuisti misericordias, quando genus humanum de seruitute diabolicæ tyrannidis eripuisti, & à peccatis suis in sanguine tuo electos tuos lauisti. Lauet sanguis iste peccatorum meorum maculas, qui totius mundi potuit delere offensas. B Non postulo à te aurum, non lapides preciosos, non laboribus & naufragijs exquisita commercia, non peregrinas merces de remotis terrenarum regionum multo ad nos discrimine delatas: quæ etiam fortium sæpe uitiorum mentes effœminant, & falsæ pulchritudinis imagine illectas captiuant. Verum quod omnibus his est præstantius & preciosius, remissionem peccatorum expeto. Quæ tunc uera esse probabitur, si addito fructu pœnitentiæ gratiæ tuę muneribus cumulatur. Quid enim mihi prodest malorum quæ feci impunitas, nisi etiam bene operandi subsequatur facultas? C

Amplius laua me ab iniqtate mea, & a peccato meo munda me.

Quid iniquius quàm alienam contrectare uxorem? uirum eius nec scientem nec lachrymantem occidere? Et hoc quidem fecerat propheta de gregibus ouium sublatus, de post fœtantes ad regni gubernacula assumptus, corporis fortitudine præditus, spiritalis gratiæ donis illuminatus. Qui tanto grauius ceciderat, quanto celsius & regni gloria & excellentia uirtutum D cæteris præeminebat. Gloriæ nanque præcedentis præconium, sequentis, culpæ adauxit reatum. Tanto enim quisque grauius corruit, quanto antequam caderet in conspectu Dei altius ascendit. Dicat ergo: Amplius laua me ab iniquitate mea.] Prosit mihi Domine quod cecidi. Lauent cum hac macula notæ delictorum, quas hactenus neglexi. Sæpe nanque dum quædam malè gesta plangimus, ipsa ui amaritudinis ad discutiendos nos excitati, alia in nobis plangendi inuenimus. Quæ admissa

missa eo facilius obliuioni tradimus, quo ea uel nulla uel leuia putamus. Sed succrescens amaritudo pœnitentiæ, non solum maiora peccata cordi nostro cõtigerit, sed etiam minima quæque ad memoriam reducit. Quæ omnia tanto obstinatius producit. Quæ omnia tanto obstinatius prosequimur, quanto omne, malitiæ germen uigilantius extirpare de corde conamur: Lauatur ergo amplius, cui nõ solum quod in se punit peccatum dimittitur, sed etiam alia quæ obduxerat, obliuio, nihilominus delentur. Aquę quibus diluitur iniquitas, dona sunt sancti Spiritus: quæ quasi torrẽs de supernis uenientia, sicut electorum corda ut germinent irrigant, ita etiam ab omni inquinamento carnis & spiritus emundãt. De hoc quippe torrente scriptum est: Fluminis impetus lætificat, ciuitatem Dei. Et à peccato meo munda me.] Inquinauit me facinorum colluuies, polluit peccati cõtagium: sed ad fontem confugio misericordiarum. Potens es me & ab iniquitate abluere, & à peccato mundare. Inique egi innocentem opprimens, peccatum feci mihi ipsi non parcens. Sciebat enim propheta, quia quicunq; molitur lædere alium, prius proprio iaculo percutit semetipsum. Quid crudelius quàm semetipsum occidere? Si os mentientis occidit animam, quanto magis gladius ferientis extinguit uitam: Vnde scriptum est: Miserere animæ tuæ, placens Deo. Et iterum: Qui sibi nequam est, cui bonus erit?

Psal. 45. Eccle. 30

Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper.

Quasi diceret: Scio quem inuocem. Iustum inuoco, qui & peccata odio habet, & ista impunita non dimittit. Sicut eius misecordiam expeto, ita etiam iustitiam ipsius attendo. Nam sic postulo misericordiam accipere, ut uelim ab eo iustitiam suam auferre. Nolo ut peccatum meum remaneat impunitum. Sic misericordia est ut peccanti ignoscat, sic iustitia est ut peccatum impunitum non transeat. Sed quia peccatum meum ego ipse paueo, ideo ut tu me non punias tam uehementer exoro. Ideo agnosco, ut tu ignoscas. Ergo miserere mei, laua, munda, quoniam iniquitatem meam ego agnosco: Et peccatũ meũ contra me est semper.] Non posui super dorsum quod feci, non intueor alios oblitus mei. Non affecto de oculo fratris festucam eijcere, & trabẽ quæ in oculo meo est, non considerare. Peccatum meum cõtra me est semper.] Quicunque misericordiam Dei inuenire desiderat, necesse est ut iam grauiter peccata agnoscat, puniat culpas fletibus, faciem Domini in confessione præueniat, ponat ante cordis oculos & culpas operis, & ultimæ terrorem animaduersionis: penset quòd discretus iudex ueniat, qui ideo peccatores sustinet, ut eis conuersis minus inueniat quod condemnet. Ascendat tribunal mentis suæ, cõstituat se ante se, uideat fœditatem suam ut corrigat, ne uolens tandem uideat & erubescat. Sit sibi iudex incorruptus, torqueat eum timor, errumpat confessio, ut cũ propheta possit dicere Deo: Iniquitatem meã ego cognosco.]

Matth. 7. Luc. 7

Tibi soli peccaui, & malum coram te feci, ut iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cum iudicaris.

Homo homini non peccat, quia eũ aut par aut grauior culpa inquinat. Deus solus iuste peccata ulciscitur: quia ipse solus est in quo non potest inueniri quod puniatur. Quia ergo solus Deus parcit, solus iustè iudicat, ipsum solum ostendit qui peccat. Quo enim se quisque peccando dissimilem Deo facit, eo tremendam superni iudicis maiestatem offendit. Clamet ergo ad Deum peccator, clamet iniquitatum suarum conscius, clamet medullis cordis, & dicat: Tibi soli peccaui.] Quia tu solus es sine peccato. Et malum coram te feci.] Ab alijs quidem peccatum meum ignorari potuit, te autem latere nequiuit. Penetrabilior enim omni gladio ancipiti, penetras usque ad diuisionem animę & spiritus, artuum quoque & medullarum, & discretor es cogitationum cordis. Nulla creatura in conspectu tuo est inuisibilis, quia omnia nuda & aperta sunt oculis tuis. In tantum es sine peccato, ut etiam Iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cum iudicaris.] Scribit Apostolus dicens: Est autem Deus uerax, omnis homo autem mendax, sicut scriptum est: Iustificeris in sermonibus tuis. Si Deus uerax est, necessa-

Rom. 3

necessariò in uerbis suis iustus est. Nam si in sermonibus suis falsa ueris insereret, iustus omnino non esset. Sed absit à fideliũ cordibus, ut esse in Deo mendacium putemus. Fidelis .n. est in omnibus uerbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, sicut ipse etiam ait: Cœlum & terra transibunt, uerba autem mea non transibũt. Deũ ergo ueritas iustificat, hominem uerò mendacium condemnat. Sequitur: Et uincas cùm iudicaris.] Præuidebat propheta Deum in carne uenturum, qui humano condemnandus esset iudicio, ut æternæ mortis homo careret tormento: ideoque ait: Et uincas cùm iudicaris.] Quasi diceret: Omnes qui iudicati sunt, etiam si multum fuerint in uirtute prouecti, non omnino iniustè subierunt iudicium, quia antequam iudicarentur, aliquo modo commiserunt peccatum. Tu uerò cùm mortis iniustè sentẽtiam acceperis, quia solus homo inter homines ab omnibus peccatis es immunis, uincis ergo omnes iudicatos, cũ iudicaris uel tu Deus pater in filio, uel tu Deus uerbum in homine assumpto. quod tamen intelligi & aliter potest. quasi dicat: Ideo ut miserearis precor, ut laues, ut mũdes, ut iustificeris in sermonibus tuis, id est, ut uerax appareas in promissis. Promisisti enim iustis regnum æternum, & uirtutum amatoribus uitæ æternæ brauiũ præparasti. Sed nisi me & alios iustifices, non poteris inuenire quos non damnes. Iustifica ergo me, ut tu iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cùm iudicaris. Iudicant te, qui negant post lapsum reparationem fieri, & remissionem peccatorum nemini dandam astruunt. Quos, si mihi peccatum remiseris, uelut fabricatores mẽdacij & peruersorum dogmatum cultores superabis. Vel iustifica me, ut iustificeris in sermonibus tuis. Promisisti enim quòd de stirpe mea carnem sis assumpturus: sed si me de tanto non emundes scelere, de cuius semine carnem assumas uideor indignus. Tu enim es qui dixisti: De fructu uẽtris tui ponam super sedem tuam. Laua me ab iniquitate, ne sim fraudatus à promissione. Et uincas cũ iudicaris.] Iudicatus Dñs uicit, quia unde in passione succubuit, inde maiorẽ sui gloriam resurgendo manifestauit. Iudicatus uicit, quia quorum ad tẽpus

Ps. 144.

Mat. 24

Ps. 131.

A iudicium moriendo subijt, eos iusto iudicio condemnatos æterna morte mulctauit.

Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.

Opus est Domine ut miserearis, quia ab ineunte uitæ primordio, in peccati foueam incidi, & concupiscentiæ carnalis sordibus inquinata natiuitatis meæ initia contraxi. Non in me illa quam nouiter admisi sola uiget iniquitas, habeo in me etiam ex ueteri quod ignoscas: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum.] Non ideo B homines in peccatis concipiuntur, quia peccatum sit coniugibus commisceri: hoc enim opus castum non habet culpam in coniuge, quia nuptiale fœdus non exorbitat à fide. Deus enim copulam maritalem instituit, quando masculum & fœminam in principio creauit. Qui quidem sine peccato filios ederent, si in paradiso positi, in conditoris obedientia perstitissent. Sed quia à statu rectitudinis primus homo peccando corruit, peccati pœnam ad filios misit. Carnalis enim delectatio pœna peccati est, quæ ex radice peccati ita contra- C hitur, ut nullus absque illa in mundo generetur. Sed sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabunẽ. Confiteaẽ ergo pœnitens de culpa qđ metuit, ut consequi ualeat de uenia qđ cupit.

1. Co. 15

Ecce enim ueritatẽ dilexisti, incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.

Ideo uias meas à principio arguo, peccata mea ego ipso condemno, quia ueritatem dilexisti. Veritatem Deus diligit quia sine ultione delictum non deserit. D Aut enim hoc homo in se puniens persequitur, aut postmodum Deus districtio examine ulciscitur. Siue ergo sit magna, siue parua iniquitas, nisi puniatur ab homine pœnitente, punietur à Deo iudicante: sicut per quendam sapientem dicitur: Sciens quia non parceres delinquenti. Delinquenti non parcitur, quia sine uindicta peccatum non relaxatur. Veritatem itaque Deus diligit, quia iustum iudicium non prætermittit. Incerta occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.] Qui non est securus de munere ueniæ, non est uehe-

mens in executione uindictæ. Et quidem A ante aduentum Christi incertum fuit, si grauiter lapsi possent habere ueniã, & peccatorum remissio complures latuit: sed Dauid qui redemptorem mundi ut peccata tolleret, futurum præuiderat, de peccatorum indulgentia non dubitabat. Non ignorabat opus sapientiæ Dei à seculis absconditum, ante omnia tempora dispositum, exhibitum in fine seculorum. Nanque sapientia filius Dei est, de quo scriptum est: Christum Dei uirtutem, & Dei sapientiã. Ipse est per quem omnia facta sunt, & sine quo factum est nihil. Ipse est de quo propheta dicit: Omnia in sapientia fecisti. Dignum autem fuerat ut per eum fieret remissio, per quem facta fuerat creatio: & ipse esset largitor gratiæ, qui fuerat omnibus author naturæ. Quam remissionem sicut in tempore gratiæ confitentibus tribuit, ita ante aduentum suum eum expectantibus prærogauit. Hæc sunt incerta & occulta diuinæ dispositionis consilia omnibus gentibus per Dei sapientiam ultimis temporibus reuelata. Quæ quia Dauid per spiritum cognouerat, de Dei confidenter misericordia præsumebat. An non Niniuitis incerta erant, qui pœnitentiam agentes, super prædicatione Ionæ hæsitando dicebant: Quis scit si cõuertatur & ignoscat Deus?

1. Cor. 1. *Ioan. 1* *Ps. 102.* *Ionæ 2*

Asperges me domine hyssopo, & mundabor; lauabis me, & super niuẽ dealbabor.

Hyssopus est herba humilis, saxo quidẽ adhærens, & parum utilitatis in seipsa sui facie ostendens, quæ tamen pulmonis inflationem deprimit, & uirtutis suæ acrimoniam si conteatur ostendit. Quid ergo per hyssopum, nisi Christi humilitas designatur? Ipsa est enim quæ omnem in nobis reprimit contumaciam, sicut herba illa pulmoni inflato adhibet medicinam. Quis etenim iam dedignetur in mundo se pro Deo abijcere, cum audiat Dei filium opprobria & derisiones subijsse? Quis supplicium pro Deo perpeti arbitretur dedecus, cùm ipse rex regum & dominus dominantium morte turpissima propter nos sit condemnatus? præsertim cùm ipse sit nobis positus forma iustitiæ, cuius & audire imperia, & sequi debeamus exempla: sicut ipse in Euangelio ait: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Iuxta legis quoque testimonium inquinatos mundabat eiusdem herbæ fasciculus, uaccæ rufæ cruore intinctus. Quid autem per uaccam, nisi ad sacrificium assumpta incarnationis dominicæ infirmitas designatur? Sicut enim per masculinum sexum solet fortitudo intelligi, sic & per fœmininum potest infirmitas designari: & de eo scriptum est: Quia etsi mortuus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute Dei. Ipse est enim B summus pontifex noster, qui in ara crucis pro totius mundi sanitate, sui corporis hostiam obtulit. Pontifex uidelicet futurorum bonorum, qui per proprium sanguinem in sancta æterna redemptione inuenta semel intrauit. Hæc autem uacca rufa dicitur, ut in ea sanguinis Christi rubor euidenter demonstretur. De quo in Canticis canticorum sponsa loquitur dicens: Dilectus meus candidus, & rubicundus. Candidus nimirum ex diuinitatis specie, rubicundus ex passionis cruore. Hoc itaque hyssopo ille solummodo aspergitur, qui C uias dominicæ passionis imitatur. Sanctificatur uero aspersus, sicut per Paulum dicitur: Si enim sanguis taurorum & uitulorum & cinis uitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatũ Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendum Deo uiuenti? Sequitur: Lauabis me, & super niuem dealbabor.] Quemadmodum corpus aqua lauat à squaloribus sordium, ita gratia sancti Spiritus animam purgat à D maculis peccatorum. Quod uero ait: Et super niuem dealbabor.] Ostendit quia nulla pulchritudo quæ inest corpori, ualet decori sanctæ animæ comparari. Quid nanque in corporibus niue candidius? Et tamen qui uias passionis Christi sequitur, super niuem dealbatur. De sanctis etenim scriptum est: Iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Quis uerò ignoret solem niue candidiorem? Præterea candor niuis citò præterit, decor autem sanctorũ in æternum manebit.

Mat. 11 *2. Cor. 13* *Can. 5* *Heb. 9* *Mat. 13*

Auditui

Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata.

Tunc quidem uerum & inæstimabile gaudium habituri sunt sancti, cùm impijs æterna morte mulctatis, & in horrendam perpetui cruciatus uoraginem per extremæ damnationis sententiam missis audituri sunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod uobis paratum est ab origine mundi. In eo autem quod ait, Gaudium & lætitiam, duplicem sanctorum uenerationem intellige: qui uisione claritatis in illa die, quãtum cogitare non possumus illustrati, sicut animarum perfruentur beatitudine, ita etiam corporis uestientur incorruptione. De ipsis enim scriptum est: In terra sua duplicia possidebunt. Sancti etenim uiri mundi gloriam mentis despectu calcantes, omnes in se carnales uoluptates mortificant, ut in Deo postmodum perenniter uiuant. Qui quoniam mundi miserias pro Deo pati minimè refugiunt, beatitudinis æternæ retributionem acquirunt. quæ nimirum beatitudo & animabus eorum ante resurrectionem tribuitur, & corporibus nihilominus post iudicium cõferetur, sicut in Apocalypsi Ioannes apostolus scribit, dicens: Vidi sub altari Dei animas interfectorum propter uerbũ Dei & testimonium quod habebant, & clamabant uoce magna dicentes: Vsque quò Domine sanctus & uerus non uindicas sanguinem nostrum, de his qui sunt in terra? Et datæ sunt eis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleatur numerus conseruorum & fratrum ipsorum, qui interficiendi sunt sicut & illi. quid nanque est singulas illi stolas albas tribuere, nisi animabus eorum beatitudinis æternæ immortalitatem conferre? Quid uerò est donec electorum numerus impleatur requiescere, nisi futuræ resurrectionis gloriam expectare? In qua nimirum iterum singulas stolas albas accipient: quia immortalia & incorruptibilia corporum suorum uestimenta resument. Quia ergo sancti uiri ad æternæ felicitatis præmia nõ solum anima sed etiam corpore post iudicium transeũt, rectè de eis dicitur quia in terra sua duplicia possidebunt. Huius incrementa felicitatis propheta intuens, ait: Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata.] Animarum nostrarum ossa uirtutes sunt, quæ nimirum in hac uita humiliantur, quia assiduis tentationum impugnationibus indesinenter turbantur. Tentatio enim est uita hominis super terram. In æterna autem uita non solum inuictæ potestatis accipient fortitudinem, sed etiam nullam uitiorum aduersantium sentient impugnationem.

Mat. 25 · Psal. 49 · Apoc. 6

Auerte faciem tuã à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.

Quia peccata sua semper habet præ oculis, meritò rogat ut Deus faciem suam auertat ab ipsis. Superius nempe propheta dixerat: Peccatum meum contra me est semper. Qui ergo peccatum suum semper uidebat, continuum pro eo dolorem in corde gestabat. Et ideo oculos ab eius peccato Deus auertit, quia ipse illud sine cessatione animaduertit. Non enim Deus eorum peccata ulciscitur, qui in occulto cordis de prauorum operum memoria affliguntur. Qui nimirum ad hoc semetipsos iudicant, ut terribile omnipotentis iudicium euadant, iuxta illud Apostoli: Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique iudicaremur. At contrà reprobi qui ea quæ commiserunt, nequaquam conspiciunt, actus suos à conspectu iudicis non abscondunt. Et quanto magis errores suos ipsi considerare refugiunt, tanto magis eos conspectui diuinæ maiestatis opponunt. Delinquentium autem mala Deus uidet, non ut approbet, sed ut condemnet: non ut foueat, sed ut in iudicio ulciscatur. Denique oculi Domini superfacientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Grauis ultio, non solum de terra mala facientes expellere, sed etiam oẽm penitus memoriam eorum abolere. Cõsideremus ergo mala quæ fecimus & ea ante mentis oculos sine intermissione ponamus: ne cum ante iudicis illius conspectum uenerimus, tunc primum quicquid gesserimus, nolentes uideamus. Impœnitenti enim Deus terribiliter nominatur dicens: Existimasti iniquè quod ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciẽ tuam. Similis tui essem, si peccatum tuũ impunitum dimitterem. Tu enim illud

1. Co. 11 · Ps. 33 · Psal. 49

non solum non uis punire, sed & post tergum proijcis, ne possis uidere. Ego autem qui illud uideo, quid faciam? nunquid impunitum dimittam? iudex sum & iustus, iudex sum & ultor iniquitatum. Quomodo ergo iniuste iudicabo? quomodo ueritatem mendacio mutabo? Tacui, nunquid semper tacebo? Tacui, quia misericordiam prærogaui. Iniquitatem tuam dissimulaui, tempus pœnitentiæ indulsi. Sed nunquid semper tacebo? imò arguam te, & statuam contra faciem tuam. Arguam quidẽ te de mendacio, quando cordium consilia manifestabo. A peccatis tuis auertis oculos tuos, & quandam tibi uanæ spei securitatem promittis. Et quia ipse te non uides, quod nec ego te uideam suspicaris. Putas quod te, non uideam fornicantem, quem uideo adulterium cogitantem? Ex hoc itaque te arguam, & statuam contra faciem tuam. Si non uis hic attendere faciẽ tuam, faciam ut agnoscas miseriam tuam.

Esa. 43. Et omnes iniquitates, &c.] Per prophetam Dominus dicit: Ego sum qui deleo iniquitates tuas, & memor non ero. Tu autem memor esto, & iudicemur. Audi qua conditione iniquitatum tuarum se esse immemorem dicat, uidelicet si tu memor fueris. Caue ergo ne unquam quod deliquisti, á memoria tibi excidat, aut aliqua obliuione peccata tua obliteres: ne si carnalium uoluptatum illecebris captus, iniquitatum tuarum memor non fueris, dicatur tibi in tempore necessitatis: *Ps. 39.* Proiecisti sermones meos retrorsum.

Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in uisceribus meis.

Mat. 5 In Euangelio scriptum est: Beati mundo corde. Si illum qui ab omni peccato mundus est, in cordis nostri hospitio habere uolumus, oportet primò ut illud ab omni uitiorum sorde purgemus. Emundemus ergo interiora mentis nostræ, & diligenter peccatorum nostrorũ secreta scrutemur, ne ex affectu nostro peccati delectatio pullulet, ne turpe desiderium cor in occulto titillet, ne passionum ex eo contentiones prodeant, ne peruersarum cogitationum dispensationes aliquando erumpant. Templum enim Dei non potest esse pollutum, quia scriptum est: *1. Co. 3* Templum Dei sanctum est, quod estis uos. Verùm quis gloriabitur mundum se habere cor, aut immunem esse se à peccato? Si propheta pollutum labij se esse asserit, cuius os Seraphin carbone quem susceperat de altari purgauit: quid dicturi sumus nos, quos luxuria inquinat, inuidia angustat, ambitio præcipitat, superbia exaltat? Non est enim uirtutis humanæ ita ab illicitis motibus mũdare animum, ut perstrepentium uoces nõ sentiat cogitationum. Sed quia Deo nihil est impossibile, clamemus ad Deum tota uirtute: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectũ innoua in uisceribus meis.] Vide ordinẽ: primò cor mundum, deinde spiritum rectum propheta à Deo requirit. Prius enim abrenunciandum est tibi omni peccato, & omnis à corde uitiorum fœditas eliminanda, ut omne quod agitur aut dicitur, eo purum in conspectu Dei ac lucidum appareat, quo ex intentionis origine quasi de puro quodammodo fonte manat. Quomodo enim poterit esse perspicuum, quod in ipsa origine fuerit uitiatũ? Scriptum est enim: *Mat. 12* Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala. Omnibus igitur carnalibus desiderijs à corde exclusis, pete à Deo ut spiritum rectum renouet, ne fortè spiritus ille immundus inueniens domũ de qua exiuit uacantem, assumptis alijs septem nequioribus se, cum eis ibi habitet, & fiant nouissima tua peiora prioribus. Hæc est autem spiritus recti innouatio, ut omnem mundi gloriam mente despicias, mentem medullitus in conditoris tui amore infigas, illatis contumelijs patientiam custodias, & custodita patientia dolorem a corde repellas, omnibus te per humilitatem inferiorem deputes, de morte inimici nullatenus exultes, aliena non ambias, propria egentibus distribuas, amicum in Deo, & inimicum propter Deum diligas, in afflictione proximi teipsum per compassionem affligas. Hęc quidem est illa spiritus innouatio quam persuadet Apostolus dicens: *Eph. 4* Renouamini spiritu mentis uestræ, & induite nouum hominem qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate ueritatis. Et iterum: Si qua igitur in Christo noua creatura,

tura, uetera transierunt, & ecce facta sunt nona. Ad ueterem quippe hominem pertinet, mundi huius gloriam concupiscere, animum a Deo auertere, patientiam non seruare, opportunitatem uindictæ exquirere, melioribus quibusque despectis superbire, aliena diripere, propria retinere, nullum propter Deũ diligere, de inimici morte gaudere. Hæc autem omnia ille respuit qui Deum induit, quiq; in nouitate uitæ ambulare contendit.

Ne proijcias me à facie tua, & Spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

A facie Dei proijcitur, cui spes ueniæ post peccatum negatur. Qui enim peccauerit in Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro. Quis est autem qui peccat in Spiritum sanctum, nisi qui non credit remissionem peccatorum? Remissio enim peccatorum, opus Spiritus sancti est. Nam & de baptismo Christi, in quo remissio peccatorum danda erat, dixit Ioannes: Ipse uos baptizabit in Spiritu sancto & igne. *Ioan. 2* Vnde etiam super baptizatum Dominum in columbæ specie Spiritus sanctus descendit, ut ex hoc apertè ostenderet, quia spiritalis gratia per lauacrũ baptismatis credentium corda mũdaret. An non in Spiritum sanctum Cain peccauit, quando dixit: Maior est iniquitas mea quàm ut ueniam merear? *Gen. 4* Et quia de uenia desperauit, ideo dixit: Ecce eijcis me à facie tua. De quo & postea subditur, quòd egressus sit à facie Domini. Vides quemadmodum ille qui in desperationis foueam labitur, à facie Dei proijcitur: Et Spiritum sanctum tuum ne auferas à me.] Attende qualiter postulat, ne spem ueniæ post peccatum amittat. Vbi Spiritus sancti præsentia est, ibi desperatio esse non potest. Fides enim in spiritu datur, sicut *Rom. 8* Apostolus ait: *1. Co. 12* Denique ipse postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et nemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema *Rom. 8* Iesu. Nã in eo clamamus abba pater, quia scriptum est: *Ioan. 4* Veri adoratores, adorabunt patrem in spiritu & ueritate.

Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.

Lætabatur propheta de aduẽtu filij Dei antequam peccaret, & certus quòd de se nasciturus erat semine, antequam laberetur gaudebat. Sed postquam uxoris Vriç amore deceptus modum in peccando non habuit, ne sibi Deus hoc offensus subtraheret quod antea placatus promiserat, formidauit. Ideoq; ait: Redde mihi lætitiam salutaris tui.] Salutaris quis est nisi Dei hominumq; mediator? De quo iste idem propheta in persona Dei patris dixerat: Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus *Psal. 11* Ponam in salutari, fiducialiter agam in eo. Exurgere enim dicitur Deus pater, cùm filium mittit, qui quasi iacere uisus est, cùm seruos misit. Illi enim neminé saluare potuerunt: sed filius hominis uenit quærere, & saluum facere quod perierat. Ideoq; perfectam & manentem salutationem in eo se positurum astruit, & in eo fiducialiter se dicit, agere, quem constat nihil omnino peccati habuisse. qui enim grauium sibi conscius est delictorum, non potest fiducialiter agere: quia poterit eũ uel ille quem corripit reprehendere, uel conscientia propria remordere. Redemptor uerò noster eo libere loqui potuit, quo nunquam peccati maculam ex natiuitate uel etiam ex operatione contraxit. Vnde turbis Iudæorum & principibus sacerdotum inuidentibus & detrahentibus ipse dicebat: Quis ex uobis arguet me de peccato? *Ioan. 8* Fiducialiter ergo agebat, quem in nullo conscientia accusabat. *Mat. 7* Nam & de eo scriptum est, quòd erat docens tanquam potestatem habens, & nõ sicut Scribæ & Pharisæi. Huius ergo salutaris sibi reddi lætitiam David postulat, in quo omnis ante aduentum ipsius electus sperabat: Et spiritu principali confirma me.] Solet quibusdam contingere, ut dum se purgatos per satisfactionem reputant, ab internæ mentis custodia animum resoluant. Qui quidem ipsa sua elatione depressi, eo deterius corruunt, quo sibi de indulgentia blandientes, uanæ spei securitatem promittunt. Inde est quod propheta exorat dicens: Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum. *Psal. 85* Non dicit lætetur, ut securum sit, sed lætetur ut timeat. ac si apertè dicat: Ita me correctum facito gaudere de uenia, ut tñ nunquam desinam esse suspectus de culpa. Sic & in hoc lo-

co postquam sibi reddi salutaris Dei lætitiã petijt, ne sibi dimissus ad deteriora prorueret, illico adiunxit: Et spiritu principali confirma me.] Sciebat enim quia infirma est oĩs anima, nisi sancti Spiritus fuerit uirtute firmata. Nam & de Apostolis dictũ est: Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Quid enim cœlorum nomine, nisi sancti Apostoli designantur? Qui nimirum uerborum imbribus terram cordis nostri inebriant, uenturi iudicij minis & terroribus intonant, miraculorum signis & operum sanctitate coruscant. Denique ipsi sunt qui enarrant gloriam Dei. Quibus profectò tũc spiritus uirtutem tribuit, cùm in igneis linguis apparens, in cordibus eorum diuini flammas amoris accendit. quod quidem apertè cognoscere possumus, si quales ante, quales post aduentũ sancti Spiritus fuerũt, perpendamus. Qui enim ad passionem tendentem magistrum fugientes reliquerant, postmodum per adiunctam sancti Spiritus gratiam roborati constanter & publicè nomen Christi prædicabant. Nam ut reliquos prætermittamus, ipse Apostolorum princeps qui mori metuens uitam negauerat, cùm facto conuentu cæsis Apostolis sacerdotes & scribæ ne in nomine Christi loquerentur prohiberent, aiebat: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Cœlorum igitur uirtus de Spiritu sancto est, quia per infusam sancti Spiritus gratiam facti sunt in Christi confessione fortes Apostoli, qui prius fuerant ex fragilitate carnis infirmi. Nisi enim promissa charismatum dona illi dominici gregis pastores suscipe-rẽt, eorum corda nullo uirtutis decore claruissent. Hæc nanque uirtus spiritus sicut ab omni pœnarum & mortis timore quos repleuerit efficit liberos, ita ab omni diabolicæ reddit tentationis incursu securos. Meritò ergo cui salutaris Dei in remissionem peccatorum lætitia redditur, postulat ut in uera innocentia spiritus principalis uirtute confirmetur.

Psal. 32 *Act. 5*

Docebo iniquos uias tuas, & impij ad te conuertentur.

Illos diuina clementia à peccatis per remissionem efficit liberos, quos præuidet utilitati Ecclesiæ post conuersionem profuturos. Vnde Ananiæ de Saulo dixit: Vade, quoniam uas electionis mihi est iste, ut portet nomen meum coram gentibus & regibus & filijs Israel. Magno igitur fructu dimissa sunt illi à Deo peccata. Qui enim prius blasphemus & persecutor ac iniuriosus extitit, postmodum plus omnibus laborauit. Propheta ergo qui deleri iniquitates suas, & Spiritu sancto confirmari à Domino postulat, quòd non sine fructu hoc sit futurum, affirmat dicens: Docebo iniquos uias tuas.] Vniuersæ uiæ Domini misericordia & ueritas. Misericordia est, qua sine ullis præcedentibus meritis, pœnitentibus ueniam tribuit: ueritas, qua post gratiam uocationis & ueniæ, peccata impœnitentium punit. Ille ergo cui peccata dimittuntur, uias Dei iniquos docet, cùm peccantibus si resipuerint, exemplo sui spem tribuit ueniæ: & inconuertibilibus, nisi ad ueniam redeant, infert timorem gehennæ: Et impij ad te conuertentur.] O quàm utilis est peccatorum remissio, quæ conuersos non solum à peccatis liberos efficit, sed etiam alios à uia impietatis & iniustitiæ retrahit, flamma charitatis accendit. Hæc est enim charitatis euidens probatio, ut cui per gratiam Dei contigerit à peccatorum uinculis eripi, ipse ex zelo studeat ad spem ueniæ delinquentes hortari. Nullum quippe tam gratum Deo est sacrificium, quàm zelus animarum. Exerceat ergo se in uia Dei, cui Deus peccata dimisit, & exemplo suo peccatores quosque ad pœnitentiæ confugere remediũ admoneat. Non sit arbor infructuosa, aut ociosus operarius, sciẽs quia non solum mane uenientibus ad uineam merces promittitur, sed etiam circa undecimam horam uocatis uitæ æternæ denarius præbetur.

Act. 9 *Mat. 20*

Libera me de sanguinib. Deus Deus salutis meæ, & exultabit lingua mea iustitiam tuam.

Nisi primitùs me à peccatis liberaueris, non potero alijs esse exemplum conuersionis. Libera ergo me de sanguinibus, desiderijs uidelicet carnalibus, quæ militant aduersus animam. Caro enim & sanguis regnum Dei non possidebunt. Deus Deus salutis

1. Pet. 2 *1. Co. 15*

salutis meæ.] Nota in repetitione nominis, magnum affectum cordis. quasi dicat: Meritò te ut me salues inuoco, quia tu solus es author salutis meæ. Nam Domini est salus. A te solo est salus, quia ab omnibus alijs est infirmitas, uanitas uanitatum, & omnia uanitas. Non saluatur rex per multam uirtutem, & gigas non saluabitur in multitudine uirtutis suæ. Denique fallax equus ad salutem. Ex quibus uerbis colligitur quòd nec ex diuitijs temporalibus, nec ex corporali fortitudine salus acquiratur. Et exultabit lingua mea iustitiam tuã.] Iustitia Dei, fides est, sicut scriptum est: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam: quia iustus ex fide uiuit. Si ergo iusti uita fides est, consequens est eandem fidem esse iustitiam, sine qua quisque esse iustus non potest. Hanc itaq; Dei iustitiam ille cum exultatione enunciat, qui nec mundi huius copiam cupiens, nec inopiam metuens, omnem hæreticam prauitatem impugnat. Vel iustitia Dei est, quòd non uult mortem peccatoris. Homini nempe iustum uidetur, ut suam ulciscatur iniuriam. Dei uerò iustitia est, confitenti relaxare offensam.

Eccle. 1. Psal. 32. Gen. 15.

Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.

Non aliter iustitiam tuam proferre potero, nisi tu labia mea aperias. Tu es enim qui ora superborum obstruis, & linguas infantium disertas facis. Hactenus os meum ego ipse aperui, & ideo ex uaniloquio peccatum contraxi. Nunc uerò ut tu aperias desidero, quia nihil nisi quod suggesseris, loqui concupisco. Illius labia Deus aperit, qui non solum quid loquitur, sed etiã quãdo & ubi & cui loquatur attendit. Sapientia nanque Dei dicit: Dominus dedit mihi linguam eruditam, quando scilicet oporteat sermonem dicere. Meritò ergo sapiẽs est, quia accepit à Domino quo tempore sibi loquendum sit. Vnde non inconuenienter ait scriptura: Homo sapiens tacebit usque ad tempus. Hinc rursum scriptum est: Ori tuo fac ostium & uectem, & in uerbis tuis iugum & stateram. Et fortasse hoc ostium sibi propheta postulabat à Domino, cùm dicebat: Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labijs meis. Debemus enim os nostrũ claudere, & diligentius obseruare, ne quis in iracundiam excitet uocem nostram, & contumeliam rependamus contumeliæ. Iugum etiam in uerbis nostris esse & statera præcipitur, ut omne quod loquimur, & humilitate condiatur, & mensura ponderetur. Proferamus ergo sermones examinatos libra iustitiæ, ut sit grauitas in sensu, modus in uerbis, pondus in sermone. Nec prius loquendo os aperiamus, quàm expediat, sed examinemus uerba nostra, si tacẽdum hoc, si dicendum aduersus hunc, si tempus sit sermonis huius, postremò si à uirtute modestiæ non dissentiat. Nihil indecens, nihil inhonestum, nihil inuidum sonans erumpat. Verùm quia ad hęc omnia idonei esse non possumus, nisi hoc à largitore omnis gratiæ percipiamus, exclamandum est nobis cum propheta: Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.] Non est speciosa laus in ore peccatoris. Ideoq; propheta indulgentiam peccatorum primùm à Domino expetit, & postmodũ laudem se Dei annunciaturum esse promittit: nobis patenter innuens, quia illi soli laudis Dei possunt sentire dulcedinem, qui peccatorum suorum meruerint percipere remissionem. Vnde scriptum est: Rectos decet collaudatio. Quid autem laudabilius in Deo, quàm misericordia? Scriptum nanque est: Confiteãtur Domino misericordiæ eius deniq;: Miserationes eius super omnia opera eius. Quamuis enim laudabile sit quòd hominẽ de limo terræ condidit: laudabilius tamen est, quòd perditum proprij filij sui morte redemit. Denique illud potestatis est, hoc gratiæ. Et os meum annunciabit laudem tuam.] Sunt enim plerique qui non ore laudant Deum. Nunquam suo laudat ore Deum auarus. Nnnquam suo ore laudat luxuriosus. Nonne quasi alienum os tibi uidetur assumere, dum ea conatur quæ in corde non sentit proferre? De quibus profectò scriptum est: Cor eorum longè est à disciplina, propterea non exultabunt: quia nimirum eorum laus ad omnipotentis Dei aures nequaquam extollitur, quorum cor à semita iustitiæ per prauæ intentionis studium elongatur. Tales erant illi de

Esa. 50. Eccl. 20. Eccl. 28. Ps. 140. Psal. 32. Psal. 14. Gen. 1. Iob. 17.

Mat. 15 *Mar. 7* de quibus Dominus dicebat: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.

Quoniam si uoluisses sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis.

Sciebat propheta per spiritum, quia illa legalium instituta sacrificiorum, ad inuisibilis essent oblationis intelligentiam transferenda: quia illud uerum & acceptabile est sacrificium, quod aliquis puro corde laudat Deum. Vnde & alio in loco dicit: In me sunt Deus uota tua, quæ reddā laudationes tibi. Et item: Immola Deo sacrificium laudis. Et rursum: Sacrificium laudis honorificabit me. Cùm ergo dixisset, Os meum annunciabit laudem tuam, ilico subiunxit: Quoniam si uoluisses, sacrificium dedissem.] Ac si dicat: Laudis tibi offeram sacrificium, sciens quia carnalium nolis obseruantiam ceremoniarum. *Esa. 45.* Quoniam si uoluisses sacrificium, dedissem utique, holocaustis nō delectaberis.] Ideo nolo confidere in carnalis ritu sacrificii, quia scio te hircorum & arietum occisione non delectari. Tu es enim qui dixisti. Non accipiam de domo tua uitulos, neque de gregibus tuis hircos.

Sacrificium Deo, spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies.

Nequaquam uerè pœnitētiam agit, qui ex peccatorum suorum recordatione quādam spiritus tribulationem non sentit. Quod quidem reprobis familiare est: quia etsi aliquando peccata sua confiteantur, ea tamen districtæ animaduersionis fletibus non persequuntur. Electi uerò etiam si minima sint quæ in se punienda inueniunt, zelo rectitudinis contra se erecti, ad pœnitentiæ se lamenta studiosè succendunt. Qui dum sanctæ contemplationis pennis ad cœlestia se intuenda erigunt, eo subtilius si quid in seipsis uitiosum latebit inueniunt, quo ad diuinæ lucis claritatem uicinius accedunt. Tantoq; eis displicet qđ infirmū ex carne tolerant, quanto eos delectat quod ex incorruptibilis uitæ suauitate degustant. Vnde fit q; graui in seipsos, uel pro ociosis uerbis, uel pro uanis cogita-

A tionibus inuectione desæuiant, & quæ leuia ante crediderāt, mox ut grauia & mortifera perhorrescant. Beneficia sibi diuinitus collata conspiciunt, culpas nihilominus anteactas ad memoriam reducunt. Vitæ huius corruptibilis ærumnosas necessitates enumerant, quanta sit cœlestis gloriæ felicitas, in meditatione pertractant. A qua quia per carnis fragilitatem retrahi se sentiunt, ualidissimi seipsos interius uulnere doloris transfigunt. Dum ergo hæc omnia ante mentis oculos intenta consideratione recolligunt, uehementissimæ tri-

B bulationis igne intrinsecus inardescunt. Hæc est illa spiritalis sanctorum tribulatio, quam in cordibus eorum generat pœnitentiæ desiderii dilati amaritudo. Hanc nimirum Iob sentiebat, cùm dicebat: Loquar in tribulatione spiritus mei. *Iob. 7* Electorum etenim linguas tribulatio spiritus cōmouet, ut reatum praui operis uox confessionis impugnet. Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.] Multi habent cor contritum, qui non habent cor humiliatum. Sunt enim plerique qui etsi pecca-

C ta sua fletibus puniunt, pauperes tamē opprimere potestatis suæ dominatione non cessant. Hi nimirum nequaquam purum sacrificium Deo offerunt, quia detestabilis superbiæ illud admixtione corrumpūt. Vel sicut beatus Hieronymus hunc locum exponit, illi cor conterunt, sed non humiliant, qui peccata quidem quæ commiserunt deflent, sed tamen eadem committere etiam post fletus nō timent. Dum enim errorum suorum consideratione reuocati, ad ea quæ dimiserant redeunt, se contra conditorem suum per opera prauitatis extollunt. Ex superbiæ nanq; uitio est timo-

D rem Dei contemnere, conditoris præcepta prauæ actionis transgressione calcare, cœlestis uitæ gaudia mansura negligere, damnationis perpetuæ infinita supplicia non timere. Illorum ergo sacrificiū Deus non accipit, qui lachrymis quidem se compunctionis abluunt, sed eisdem à quibus ante mundati esse uidentur, peccatorum maculis in idipsum reuertentes sordescūt. De talibus scriptum est: Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid prodest lauatio eius? *Eccl. 34* Ille quippe lauatur à mortuo, qui per pœnitentiam mundatur

tur à peccato. Quem si contigerit eadem quæ punierat iterando peccata committere, nihil contulisse uidetur adhibita satisfactionis lauatio, quem maculauit inhonestius iterata facinoris turpitudo. Quia igitur scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: illos qui superbiendo ad peccata redeunt, diuina iustitia respuit. Illos uero qui continendo & humiliando post tergum non respiciunt, clementia Dei non despicit: quia scriptum est: Prope est Dominus his qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit.

1. Pet. 5. *Psal. 33*

Benignè fac Domine in bona uoluntate tua Sion, ut ædificentur muri Hierusalem.

Sion speculatio interpretatur, per quã sancta significatur Ecclesia. Quæ in eminẽtioribus uirtutum & scientiæ locata uestigijs, & cœlestem patriam à longe prospicit, & irruentes spiritalium inimicorum cuneos, interiori intuitu deprehendit. Cui Deus tunc benignè fecit, quando filiũ suum in mundum misit. Veniens autem filius Dei, quam de diabolica potestate eripit, sanctam sibi Ecclesiam in unitate spiritus confœderauit. De quo Ioannes ait: Qui habet sponsam, sponsus est. Quid autem benignius quàm filium Dei seruilem formam induere, mortis legibus subiacere, proprio sanguine nos redimere, æternæ uitæ aditum quem culpa obstruxerat aperire, corpore suo nos pascere, & de tenebrarum potestate erutos, ad cœlestem gloriam, & ad regnum nos lucis transferre? Quid deniq; benignius quàm quòd Deus tradidit filium, ut redimeret seruum? Benignitatem nihilominus Dei quotidie sentit Ecclesia, cum illam Deus claritate suæ cognitionis illuminat, inter seculi turbines fluctuantem spiritus sui uirtute confirmat, suauitatis intimæ delicijs reficit, atque per eam peccata dimittit. Et notandum quòd ait: In bona uoluntate tua.] Vt intelligas nihil perfectum haberi posse ex meritis, sed tantum conferri gratuito munere diuinæ miserationis. Vt ædificentur muri Hierusalem.] Per Hierusalem, quæ uisio pacis interpretatur, sancta anima accipitur, quæ futuram sanctorum pa-

Ioan. 3

A cem mentis intuitu conspicit, & omnibus in se mortificatis hostibus, illicitorum motuum impugnationem non sentit. Cuius muri uirtutes sunt. Quos ille nimirum ædificat, qui ex operibus iustitiæ & pietatis, spiritale construere ædificium non cessat. Vnusquisque autem Hierusalem aut Babylonis ciuis est. Sicut enim per amorem Dei sanctus quisque Hierusalem ciuis efficitur, ita per amorem seculi, omnis iniquus in Babyloniæ structura operatur. Ad construendum autem huius spiritalis Babyloniæ ædificium, peruersi quique

B illius antiquæ Babel imitantur exemplum. Cuius teste sancta scriptura, ciuitatis authores, & pro saxis lateres, & pro cæmento bitumen habuisse leguntur. Per quod intelligitur quod mundi amatores, carnalis uitæ construunt municipium, quod ad uim uentorum & impetus fluuij, facili impulsu uelociter est subruendum. Notandum uero est, quia illi de quibus agitur, de Oriente uenisse, & in campo Sennaar habitasse perhibentur. Cum enim Christus uere sit Oriens, propheta attestante qui ait: Ecce uir Oriens nomen eius: de Orien

Zach. 6.

C te ueniunt, qui à Christi consortio malè uiuendo recedunt. Sennaar autem interpretatur excussio dentium, siue fœtor eorum. In campo ergo Sennaar habitant, qui positi non in celsitudine uirtutum, sed in planitie uitiorum, & detractionum morsibus proximos lacerant, & in ociosæ uitæ uolutabro iacentes, infamiæ suæ circunquaque fœtorem exhalant. Quorũ dentes tunc omnipotens excusit, cum illorum facta simul & uerba confundit. Vnde per prophetam scriptum est: Dentes peccatorum contriuisti. Et iterum: Dominus cõteret dentes eo

Psal. 57

D rum in ore ipsorum, molas leonum cõfringet Dominus. Nam de fœtore eorum per alium prophetam scriptum est: Cõputruerunt iumenta in stercore suo. Computrescere iumenta est carnales homines in fœtore luxuriæ uitam finire. Et Esaias ait: Et erit pro suaui odore fœtor, pro zona funiculus. Quia nimirum hi praui operis fœtorem emittunt, qui abiecto cingulo castitatis, funiculum intexunt lasciuiæ. De quibus dicitur per prophetam: Væ qui trahit peccata sicut restem longam. Merito ergo qui in Sennaar habitant, de late-

Iohel 1. *Esa. 3.* *Esa. 5.*

de lateribus ciuitatem ædificant: quia qui terrenis dediti sunt, uoluptatibus carnis inseruiunt, de fragili materia mentis mutationem attollunt. Cæterùm qui contempta terrenarum opum cupiditate, & carnalis uitæ abdicatis illecebri, per opera sanctitatis uirtutum in seipsis sanctificationem accumulant, hi profectò lateres in lapides mutant. Et neque in arena mundanæ cõfidentiæ spiritalem structuram erigunt, sed in petra fidei, quæ Christus est, atria nulli excidio obnoxia, ad similitudinẽ Euangelicæ illius parabolæ cõstituunt. Tales nimirum rectè cum Esaia possunt dicere: Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus. Sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus. Lateribus quippe cadentibus, lapidibus quadris ædificat, quicunque carnis lasciuiam disciplinæ strictioris rigore castigat: qui mẽbrorum legem, mentis lege superat: qui corporis fortitudinem spiritus uirtute cõmutat. Hinc nanque per prophetam dicitur: Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem. Qui dum non dixit, accipient, sed, mutabunt: apertè ostendit, quia alia est fortitudo quæ deponitur, & alia quæ nouiter inchoatur. Habent enim sancti uiri suam in hac carne positi fortitudinem, cùm uel pro fide certantes, tormenta omnia constantiæ uirtute despiciunt, uel tentationes diabolicas armis spiritalibus protecti repellunt. De eis nanque per Salomonem scriptum est: En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt, ex fortissimis Israel. Lectulum quippe Salomonis fortes ambiunt: quia intimam nostri redemptoris requiem, sancti quique indefessa desiderij sedulitate contemplantur. Hinc de sancta Ecclesia electorum dicitur: Fortitudo & decor indumentum eius. Qui enim ita se in uirtutibus decorum exhibet, ut tamen tentationum impugnationibus nõ repugnet, hic nimirum decore ad tempus induitur, sed fortitudine nequaquam uestitur. Quia uerò sancti Dei & ex operibus iustitiæ fulgidi, & ex aduersariorum apparent impugnationibus uestiti, rectè de eis sub typo Ecclesiæ dicitur: Fortitudo & decor indumentum eius. quisquis ergo infirma carnis fortitudine contempta, in uirile spiritus robur animũ excitat, quasi lateres in saxa quibus muri Hierusalem ædificentur commutat. Possumus quoque per Hierusalem, illam sanctam ciuitatem accipere, quæ ex uiuis lapidibus in cœlis construitur, & sicut sponsa ornata uiro suo à Deo paratur. De illa nanque dicit Apostolus: Illa autem quę sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater nostra. quæ meritò dicitur libera: quia ab omni corruptionis molestia inuenitur aliena. Nec incongrue Hierusalem dicitur, quæ ueram in seipsa pacem sine defectu experitur. Illa est enim ciuitas pacis, in quam nullus hostis ingreditur, & ex qua nullus ciuis egreditur. Ciuitas inquam cuius plateæ auro mundo struuntur, & in qua canticum lætitiæ indesinenter cantatur. quæ quidem, sicut scriptum est, non eget sole neque luna: quia cùm illam Deus præsentia suæ claritatis illuminet, impossibile est ut eam aliqua caliginis obumbratio obscuret. Deus enim lux est, sicut ait in epistola sua Ioannes apostolus, Et tenebræ in eo non sunt ullę. quod si tanta est claritas solis, ut totam ortu suo terram illuminet: quanta æstimanda est Dei claritas, qui & ipsum solem condidit, & ei ad utilitatem nostram hanc quam cernimus luminis uenustatem infudit? Huius igitur Hierusalem muri ædificantur, cum fideles ad uitam prædestinati, ad perfectionem iustitiæ deducuntur. Figuram autem huius ciuitatis illud Salomonis templum gestauit, in cuius ædificatione lapidibus extructa, mallei sonitus auditus non fuit. In sacris enim ædificijs permansuri, adhuc foris per flagella tundimur, ut in templo Domini postmodum sine aliqua percussione disciplinæ disponamur: quatenus quicquid in bonis superfluum aut distortum est, modò percussio resecet, & tunc sola in cœlesti ædificio in concordia ueritatis liget. Nec mirum si templum eadem ciuitas dicatur, quæ etiam tabernaculum dicitur, sicut scriptum est: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus.

Esa. 9. — Esa. 40. — Can. 3. — Prou. 31 — Gal. 4. — Apoc. 21 — 1. Ioan. 1 — Apoc. 21

Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ, oblationes & holocausta, tunc imponent super altare tuum uitulos.

Aedificata cœlesti Hierusalem, sacrificium duntaxat iustitię acceptum erit Dño: quia

quia ibi non erit opus offerri sacrificium A pro peccato. In hac enim uita quia in multis quotidie delinquimus, oportet ut contriti cordis & contribulati spiritus Deo sacrificium offeramus. In resurrectione autem, cum corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, nec ullus sanctorum peccare postmodum poterit, nec quisquam ad Deum pro peccato orabit. In tantum nanque peccatum delebitur, ut etiam pœna peccati omnino destruatur, sicut scriptum est: Absorpta est mors à uictoria. Vbi est mortis uictoria tua? Vbi est mors aculeus tuus? Stimulus enim mortis, peccatum est. Necessariò ibi peccatum deesse conuincitur, ubi mortis aculeus non inuenitur. Non igitur oportet ibi offerri pro peccato sacrificium, ubi nec in cogitatione admittitur delictum. Sacrificium itaque iustitiæ sancti in æterna uita Deo offerent: quia in solo conditoris amore intenti, indefessas remuneratori suo in lætitia cordis laudes dicent: Vnde scriptum est: Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Et iterū: Vos exultationis & salutis in tabernaculis iustorum. Tunc electorum suorum oblationes Deus acceptas habebit: quia sanctas eorum meditationes nullius prauitatis admixtio commaculabit. Holocausta nihilominus eorum accipiet: quia totum quod in eis erit, flamma diuinæ charitatis accendet. Et tunc imponent super altare tuum uitulos.] Altare Dei filius est, de quo ipse Dominus ait: Altare de terra facietis mihi. Quid est enim aliud altare de terra facere, nisi de Dei filij incarnatione non dubitare? Ipse est nanque cui in hac uita cordium nostrorum sacrificia imponimus, & in quo cogitationes illicitas ne cōualescant mactamus. Vnde scriptum est: Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram. Ad petram quippe paruulos nostros allidimus, cum orientes motus illicitos imitationis Christi intentione mortificamus. Scriptum est enim: Petra autem erat Christus. Ipse ergo est petra ad quam cogitationes nostras tenemus, ipse altare cuius clementiæ peccatorum uictimas imponere præsumimus. Deniq; peccata nostra ipse portauit. Super ipsum ergo uitulos in æterna uita sancti seipsos imponent: quia per gratiam Dei liberati à lege peccati & mortis, quòd nulli iugo legis postmodum erunt subditi, totū attribuent gratiæ filij Dei. Nullus enim hominum in cœlum ascenderet, nisi filius Dei pro salute nostra carnem sumpsisset. Vel certe uitulos super altare imponent, cum deposita primi hominis uetustate, & mortalibus exuti exuuijs, facti uituli, id est, innouati & puri in perpetuum uiuent. Quòd si ut præmissum est, secundum moralem intelligentiam ædificationem Hierusalem accipere uolumus, B hunc quoque uersum eidem intellectui hoc modo conuenienter aptamus, dictū est Dauid regi à domino: Non tu ædificabis mihi domum, quia uir sanguinum es: postea uerò filius eius re & nomine pacificus, & sapientiæ gratiam à Domino ultra mortales obtinuit & templum mirifici operis, sicut liber historiarū attestatur, Deo Israel ædificauit In quo datur intelligi, quia dum cum hostilibus uitiorum cuneis uirtutum oppositione cōfligimus, domum sapientiæ nequaquam ædificare ualemus: ubi uerò superatis ad- C uersariorum agminibus, & passionum depulsa barbarie, pacem in nobis factam, omnibus mentis imperiis carne iam obtemperante senserimus, tunc corpus nostrum inuiolabile templum Domino construimus: in quo & sacrificium quod ex zelo iustitiæ ueritatem prędicātes offerimus, Deus accipit, & oblationes sanctarum meditationum, & igne feruentis desiderij ardentiū orationum holocausta assumit. Super altare quoque cordium nostrorum ponimus uitulos cornua producentes & ungulas, si hæreticorū sententias utriusque testamen- D ti authoritate nouerimus comminuere, & uirtutes à uitijs per studium discretionis separare. Per ungulas enim uitulorū, quæ findūtur, discretionem accipimus: per cornua uerò, utriusque testamenti præcepta notamus. Vel certe cornua producimus, si etiam in his quæ carnis sunt Deo placere studeamus. Cornu nanque cum de carne sit, carnem superexcedens durescit. Quisquis ergo carnis infirmitate deposita, etiā per carnis obsequium opera uirtutis effecerit, quasi cornua de carne producit.

Marginal notes: 1. Cor. 5. — Psal. 83 — Ps. 117. — Exod. 20 — Ps. 137 — 1. Co. 10 — 1. Pet. 2 — 1. Pa. 17

Prologus

Prologus quarti Psalmi pœnitentialis.

ORatio pauperis cùm anxiatus fuerit, & coram Domino effuderit precem suam. quis est iste pauper cuius in hoc Psalmo notatur oratio, nisi ille de quo ait Apostolus: Qui cùm esset diues, pauper pro nobis factus est? Ipse enim ut nos diuitiarum suarum efficeret participes, paupertatis nostræ suscepit necessitates. Exinaniuit nanque semetipsum, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo. Humiliauit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Sicut autem pauper pro nobis factus est, ita & pro nobis anxiatus est. Denique & pro nobis est morti traditus, & pro nobis in ligno suspensus. Mortuus est enim, ut ait Apostolus, ꝑpter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Ex humana autem natura habuit ut anxiaretur, ex qua habuit etiam ut moreretur. Orat ergo caput nostrum in Psalmo hoc ut illuc reducamur per gratiam, unde per primi parentis cecidimus culpam. Potest etiam hæc oratio conuenire unicuique qui pauperem se esse intelligit, & suarum miseriam necessitatum agnoscit, qui fallaces esse diuitias seculi istius considerat, & quàm horrendum sit in manus Dei uiuentis incidere pensat. qui post tergum reductis oculis cogitat unde ceciderit, & circunspectis omnibus quę imminent, quas inuenerit calamitates attendit. Hæc itaque omnia ante mentis oculos omnis pauper congerat, & pauperem Christum pro nobis anxiatum considerãs, miseriarum suarum multitudinẽ attendat. quanta gloria in Adam fuerit creatus recolligat, & in eis omnibus anxiatus, non in oculis hominum, sed coram Domino precem suam effundat, dicens:

Phil. 2.

1. Co. 15

Explanatio quinti Psalmi pœnitentialis.

DOmine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te ueniat.

In hac oratione quã exposituri sumus, quædam ipsi attribuuntur capiti, quædam nostræ conueniunt infirmitati. Nec mirandum si ea quæ nobis solummodo congruũt quasi sint sua Christus pronunciat. Vnum quippe corpus est tota sancta uniuersalis Ecclesia, sub Christo Iesu suo uidelicet capite constituta. Vnde ait Apostolus: Ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis. Ipsa est enim quæ per prophetam iocundatur & dicit: Nunc exaltauit caput meum, super inimicos meos. Pater enim filium, qui est caput Ecclesiæ, super inimicos eius exaltauit, cum destructo mortis imperio, in suæ illum maiestatis æqualitate constituit, cui & dixit: Sede à dextris meis, donec ponã inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Christus itaque cum tota sua Ecclesia, siue quæ adhuc uersatur in terris, siue quæ cum eo iam regnat in cœlis, una persona est. Et sicut est una anima quæ diuersa corporis membra uiuificat, ita totam simul Ecclesiam unus spiritus sanctus uegetat & illustrat. Sicut nanque Christus, qui est caput Ecclesiæ, de Spiritu sancto conceptus est: sic sancta Ecclesia quæ corpus eius est, eodem Spiritu sancto repletur ut uiuat, eius uirtute firmatur, ut in unius fidei & charitatis compage subsistat. Vnde dicit Apostolus: Ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum crescit in augmentum Dei. Istud est corpus extra qđ non uiuificat spiritus. Vnde dicit beatus Augustinus: Si uis uiuere de spiritu Christi, esto in corpore Christi. De hoc spiritu non uiuit hæreticus, non uiuit schismaticus, non uiuit excommunicatus: non enim sunt de corpore. Ecclesia autem spiritum uiuificantem habet, quia capiti suo Christo inseparabiliter adhæret. Scriptum est enim: qui adhæret Domino, unus spiritus est cum eo. Pro membris itaque orat caput in hoc Psalmo, ut corporis sui oratione Deus pater exaudiat, & ut eius clamor ad diuinæ maiestatis aures ascẽdat. quotidie enim orat Christus pro Ecclesia, de quo testatur apostolus Paulus: quia sedens ad dextram patris, interpellat pro nobis. Denique & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Potest autem hæc oratio unicuique conuenire fidelium, qui à Deo postulat in bono perseuerantiam, & tam sancti desiderij quàm etiam irremissæ operationis emittit clamorem.

Col. 1.

Ps. 36.

Ps. 109

1. Co. 5

Col. 3

Clamor

Clamor autem aliquando in bona, aliquando in mala significatione accipitur. Clamat enim iustus cum operatur iustitiam ex desiderio: clamat & impius cùm peccatum adiungit peccato. Clamabat Moyses cùm populum de Aegyptiaca seruitute liberatum, ad terram promissionis per desertum deduceret. Clamabat & populus Gomorræus, cùm ex frequentissima peccati perpetratione Deum ad iracundiam prouocaret. Denique & Moysi tacenti dictum est à Domino: Quid clamas ad me? Et de illis ait Dominus: Clamor Sodomorum & Gomorræorum ascendit ad me. Vnde quidam nos admonet dicens: Auferatur clamor de medio uestrum. Hic autẽ pro irremissa operatione clamor accipitur, cùm dicitur: Clamor meus ad te ueniat.] Notandum uerò est quòd cùm præmisisset, Exaudi orationem meã, statim adiecit Et clamor meus ad te ueniat.] Illi enim à Domino exaudiri merentur, qui diuini zelo amoris accensi omnia quæ possunt bona operantur. Nam qui peruersis actionibus assuetus, operibus iniquitatis inuigilat, nequaquam dignus est exauditione cùm orat. Hinc nanque per semetipsam ueritas ait: Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum. Si uolumus igitur ut ad aures Dei nostra perueniat oratio, studeamus necesse est ut ab omni admixtione prauitatis nostra mũdetur operatio, ut possimus Deo cum propheta dicere: Clamor meus ad te ueniat.]

Exod. 14

Mat. 7

A

Non auertas faciem tuam a me, in quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.

Ad similitudinem dominorum dictum est, qui cùm pro alicuius suorum culpa grauiter offenduntur, solent eum à conspectu suo expellere, & à familiarium assistẽtium collegio separare, à supplicante faciem auertere, roganti ueniam denegare. Deus uerò licet cum superbiendo ab eo auertimur, à nobis per iustitiam auertatur: tamen cùm humiliati ad eum conuertimur, ad nos per misericordiam conuerti non dedignatur. Ipse est enim qui dicit: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos. Et iterum: Si impius egerit pœnitentiam de omnibus peccatis suis quæ operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, uita uiuet, & non morietur. Omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor, & in iustitia sua quam operatus est, uiuet. Ecce patet nobis sinus misericordiæ Dei. Quare misericordiam Dei à nobis excludimus? quare uocationem eius audire dissimulamus? Non enim solum à conuersis non auertitur, sed etiam auersos ut conuertantur hortatur. Hinc est enim quod per prophetam dicit: Si dimiserit uir uxorem suam, & illa recedens duxerit uirum alium, nunquid reuertetur ad eam ultrà? Nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus. Mulieris derelictæ & fornicantis similitudinem adducit, ut eius cognoscamus pietatem, & sciamus eo nos illum grauius offendere, quo non cessat nos etiam post delictum uocare. Hæc autem uocationis Dei clementia à patre exprimitur, cùm homini auerso per alium prophetam dicitur: Et erunt oculi tui uidentes præceptorem tuam, & aures tuæ audient uocem post tergum monentis. Ille enim corãm positus uerba Dei percipit, qui antequam peccatum perficiat, uoluntatis eius præcepta cognoscit. Quasi enim adhuc ante faciem eius stare, est nec dum eum peccando contemnere. Cæterùm si abiecto timore Dei iniquitatem operari cœperit, quasi tergum in faciem eius mittit. Sed & post tergum subsequens Deus abscendentem admonet, quia etiam nequitia perpetrata ad se eum reuerti persuadet. Audiamus ergo uocem post tergum monentis, & ad inuitãtem nos Deum, saltem post peccata reuertamur: ut si iustitiam uindicantis formidare negligimus, saltem uocantis & miserentis pietatem erubescamus. In quacunque die tribulor inclina, &c.] Ecce iam caput nostrum sedet à dexteris Dei, & tamen se dicit tribulari. Vbi ergo tribulatur, nisi in corpore? Nam quod in corpore tribuletur, manifestè ostendit cùm Saulo persecutori dixit: Saule Saule quid me persequeris? Et Petro ait:

Ezec. 18 B *Hiere. 3* C *Esa. 30.* D

ait: Venio Romam iterum crucifigi. Qui enim in seipso iam pridem crucifixus fuerat, in Petro iterum se crucifigendum dicebat. Quamuis sit in electorum cordibus etiam alia tribulatio quam in eis generat continua pœnitentiæ amaritudo. qui enim mala quæ commisit, ante mentis oculos cõgerés, pro singulis quibuscunque compungitur, in arcano cordis magna & amara doloris & metus anxietate contribulatur. Solent nanque electi uiri ad ea quorum sibi sunt conscij peccata, mentis intuitum reducere, & modis eorum cauta singulatim cõsideratione perspectis, singula quæque deflere, ut hoc modo cordis sui præparent habitaculum, dum per unumquodque erroris sui deplorant excessum. Hinc nanque Hieremias ait: Diuisiones aquarum deduxit oculus meus. Diuisas quippe aquas ex oculis deducere, est dispertitas lachrymas unicuique peccato tribuere, & iniquitatis gaudia satisfactionis doloribus compensare, quatenus dum nunc huius, nunc illius delicti memoria mens acrius tangitur, simul de omnibus singulis commota purgetur. Quod uerò ait, Inclina ad me aurem tuam:] tale est, quasi dicat: Aeger sum, non possum me erigere, ad te, quia non est hominis dirigere uiam suam. Sed tu more fidelis medici, inclina ad me aurem tuam. Inclina aurem: quia ego non erigo ceruicem. Scio enim quia si me erexero, longius discedis: si humiliauero, prorius accedis. Sicut enim humiliato appropinquas, ita te ab elato elongas. Ideo ergo tribulor, ut ad me inclines aurem tuam.

Thren. 1

In quacunque die inuocauero te, uelociter exaudi me.

Non iam terrenus terrena desidero, sed à prima captiuitate liberatus, cœlestia concupisco. Exaudi ergo me orantem non pro diuitijs seculi, non pro gloria temporali, non pro fœcunditate pignorum, non pro morte inimicorum. Velociter autem exaudi, ut in me adimpleas quod dixisti: Adhuc loquente te dicam, Ecce assum. Multi uocant Deum, sed non inuocant: quia labijs tantummodo, non cordis affectu orare procurant. Qui uero Deum toto corde desiderat, confidenter clamat: In quacunque die inuocauero, uelociter exaudi me.] In die inuocat, qui in mentis puritate Deum exorat. Cuius iustitia cum uias suas Domino reuelauerit, sicut lumen educitur, & iudicium, sicut ait propheta, tanquam meridies illustratur. Vnde & scriptum est: Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum. Cordis enim simplicitas dies est, quam fraus non obnubilat, nõ obtenebrat mendacium, non obscurat inuidia, non obfuscat dolus: quam lux ueritatis illuminat, præsentię diuinę claritas illustrat. Scriptum est enim: Cum simplicibus sermocinatio eius. Deo autem sermocinari, est per suæ præsentiæ illuminationem humanis mentibus uoluntatis suæ arcana reuelare. Cum simplicibus igitur Deus sermocinari dicitur: quia illorum mentes de arcanis cœlestibus suæ inspirationis claritate illuminat, quos nulla caligo duplicitatis obumbrat. quo contra de non simplicibus dicitur: Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus. Et Salomon ait: Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus quę sunt sine intellectu. Constat ergo quia istos inhabitãdo illuminat, illos recedendo excæcat.

Sap. 1 *Prou. 3* *Psal. 5* *Sap. 1*

Quia defecerunt sicut fumus dies mei, & ossa mea sicut cremium aruerunt.

Spectat hoc ad id quod dixit, Velociter exaudi me. quasi diceret: Opus est ut uelociter me exaudias: quia dies mei defecerunt, uidelicet ad defectum uelut fumus deuenerunt. Per dies suos hic uult intelligi omne tempus quo mandata Dei postposuit, & funestis periturarum rerum accensus desiderijs, sibi non Deo militans carnaliter uixit. Habet enim in hac uita diem suam anima peruersa, quæ transitorio gaudet in tempore, & lætifera carnalis delectationis perfruitur iocunditate. Hinc est quòd Saluator noster præuaricatrici Hierusalem destructionis suæ iustum excidiũ comminans ait: Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi. Diem etenim suam ille tunc populus habebat: quia in rerum labentium opulentia confidens, quiete & successu gaudebat. quorum nimirum oculos prosperitas clauserat, ut nec uisitationis suæ tempus cognoscerent, nec imminentium

nentium malorum contritionem uideret. Sicut enim cordis oculos flagella aperiũt: sic mentis aciem aliquotiens successus prosperi retundunt, adeo ut seipsam mens cognoscere non ualeat, quam prosperitatis mundanæ oblectatio captiuat. Hinc nanq; *Prou. 1* Salomon ait: Auersio populorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet eos. Israeliticum ergo populum prosperitas perdidit, cuius in die sua oculos ne futuri excidij uastitatem cognoscerent, clausit. *Hier. 17* Hæc est dies de qua Hieremias ait: Diem hominis non desideraui. Dicat & fidelis anima: Defecerunt sicut fumus dies mei.] Fumus, sicut est omnibus notum, in altum quidem se in primis erigit, sed cito deficiens, quasi non fuerit euanescit. Sic nimirum si humana superbia cum rerum opulentia intumescens, sed in altum extulerit, à statu suæ celsitudinis corruẽs, ad ima ruit. Hinc nanque per semetipsam ueritas ait: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Hinc *Psal. 36* per prophetam scriptum est: Vidi impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros libani. Et transiui, & ecce non erat: quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Qua in re pensandum est, peruersorum potentia qualiter destruitur, quorum nec locus quidem post modicum inuenitur. Sequitur: Et ossa mea sicut cremium aruerunt.] Per ossa, rationem & intelligentiam possumus accipere, quæ quasi sicca remanent, dum factorum & uirtutum pinguedinem non habent. De qua profectò pinguedine dicit *Psal. 62* propheta: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Vel per ossa, fortiores qui sunt in Ecclesia accipimus: quia sicut per ossa corpus nostrum uegetatur, ita per illos corpus Christi, quod Ecclesia, regitur & sustentatur. Habet enim & corpus Christi carnem suam, infirmos scilicet, uirtutum carentes fortitudine, qui perfectorum indigent sustentatione. De hac carne in per- *Iob. 19* sona Christi rectè per Iob dicitur: Pelli meę, consumptis carnibus, adhęsit os meũ. Quod nimirum in passione Christi impletum est, quando discipulis fugientibus mulieres steterunt, & usque ad crucem secutæ sunt. Scimus enim, quia in corpore hominis pellis exterius eminet, caro uero ossibus introrsus adhæret. Pelli ergo consum- A ptis carnibus os Christi adhæret: quia fugientibus & dubitantibus Apostolis, qui ei familiarius astiterant, mulieres quæ quasi remotiores esse uidebantur, nec à cruce suspensi, nec à sepulti monumento discedebant. Quia uerò sancti uiri imperfectis delinquentibus condolent, & eorum infirmitati compatiuntur, rectè nunc dicitur: Ossa mea sicut cremium aruerunt.] Quod euidenter ostendemus, si unum exemplum ad medium deducamus. Videamus unum de ossibus Christi quomodo cum infirmãtibus infirmetur, cum dolentibus doleat, B cum arescentibus arescat. Ait enim: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis *2. Co. 11* scandalizatur, & ego non uror? Vides quomodo omnium in se infirmitates transtulerat, omnium casus uelut proprios deflebat. Ideoque ait: Vt lugeam omnes qui peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam. Denique & omnibus omnia factus est, ut *1. Cor. 9* omnis lucrifaceret. Ossa ergo sicut cremiũ consumpto adipe arent, cùm perfecti quique carnalium infirmitatibus condolent, & se quasi spiritali pinguedine æstimant uacuos, dum illos aspiciunt uirtutum auxi- C lijs destitutos. Cuius infelicitatis causam manifestè aperit, cùm subiungit:

Percussus sum ut fœnum, & aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.

Scriptum est in Esaia: Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. *Esa. 40.* Et rursum: Verè fœnum est populus. Homo nanque fœno cõparabilis est: quia per natiuitatem uiret in carne, per iuuentutem candescit in flore, per mortem aret in pul- D uere. Ipse est enim, Iob attestante, qui qua- *Iob 13* si flos egreditur & conteritur. Hæc autem mors & contritio, quæ ad omnes homines ex iustæ damnationis sententia peruenit, ex primi hominis peccato descendit. Vnde & Apostolus ait: Per primum hominẽ *Rom. 5* peccatum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt. Homo ergo qui si in creatoris obedientia perstitisset, posset in æternum uiuere, propter inobedientiæ culpam percussus est mortalitate. De qua nimirum percussione in hoc loco dicitur: Percussus sum ut fœnum,

fœnum, & aruit cor meum.] Quia ergo primus homo peccando mortem incidit, propagata generis humani successio à rationis intimæ uiriditate consequenter exaruit. Quare autem cor humanum ab illo aruit uirore in quo conditum fuit, subdendo manifestat. Ait enim: Quia oblitus sum comedere panem meum.] Panem suum in paradiso primus homo conditus habuit quandiu inconcusso mentis uestigio conditoris sui præcepta seruauit. Panis autem eius fuit uisionis diuinæ delectatio, uerbi Dei satietas, internæ quietis gaudium, lucis inaccessibilis splendor, sapientiæ refectio, angelorum societas, amor Dei, iubilum spiritus, contemplationis suauitas, collocutionis desiderium, securitas mentis, præsentia creatoris. Quem panem tunc profecto perdidit, cùm serpentis suggestioni consensit. Tangens enim uetitum, oblitus est præceptum. Vnde factum est ut qui tenebat arcem beatitudinum, in lacum inciderit miseriarum: & qui intimæ reficiebatur suauitate dulcedinis, panem postmodum manducaret doloris. Quicunque ergo illius portat imaginem, factus est de terra terrenus, panem suum comedere obliuiscitur: quia terrenæ uoluptatis captus illecebris, in uerbo Dei non delectatur. Panis etenim noster, uerbum Dei est. Hinc nanque per semetipsam ueritas ait: Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore Dei. (Luc. 4) Sequatur ergo obliuionem commemoratio, & esuriem refectio comitetur, ut panem illum qui de cœlo descendit manducantes, & pœnam euadamus mortis perpetuę, & uitę participemus æternæ, sicut Dominus ait in Euangelio: Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. (Ioan. 6)

A uoce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ.

Arescente corde propter panis & uini inopiam & obliuionem, uox gemitus emittitur: quia ubi à desiderio uitæ æternæ defecerit intentio, consequenter de corde procedit malarum cogitationum uociferatio. In qua nimirum os adhæret carni, ratio subigitur delectationi. Quæ nimirum uox gemitus dicitur: quia per eam ad tri- A sticiam peruenitur. Aut enim in hac uita generat dolorem pœnitentiæ, aut in futuro cruciatum parit uindictę. Possumus quoque per uocem gemitus uocem serpẽtis accipere, qua primis hominibus ut de interdicto gustarent persuasit, eosque deos futuros fraudis suæ dolositate promisit. Illa est enim uox gemitus per quam omnes peccauimus, per quam mortales & passibiles facti sumus. Vox per quam à cœlestibus gaudijs cecidimus, & in ualle lachrymarum exulamus. Per hanc uocem os carni adhæsit, quia Adam Euæ consensit. Habet in se B unusquisque Adam & Euam. Sicut enim in illa prima hominis trãsgressione suggessit serpens, delectata est Eua, consensit Adam: sic & quotidie fieri uidemus, dum suggerit diabolus, delectatur caro, consentit spiritus. Nos quippe cùm tentamur, plerunque in delectationem, aut etiam in cõsensum labimur. Sicut autem peccatum illud subsecuta est mors, sic & peccato consentiens moritur anima: quia à uita sua, quæ Deus est, separatur. Mortui enim sumus, quando implemur ossibus mortuorum. Mortuus est sermo malus, qui ex ore C nostro procedit. Scriptum nanque est: Sepulchrum patens est guttur eorum. (Psal. 5) Habemus autem portas per quas mortui efferimur, corporis uidelicet sensus, de quibus ait propheta: qui exaltas me de portis mortis. (Ps. 9) Hæ sunt enim portæ per quas mors ingreditur, & per quas mortuus effertur. Nã quòd ꝑ illas mors ingrediatur, testatᷣ alius propheta, qui ait: Intrauit mors per fenestras nostras. (Hier. 9) Qui enim uidit mulierem ad concupiscendum eam, mortem per oculorum fenestras admisit. (Mat. 5) Qui uerò seminat inter fratres discordias, & iniquitatem in D excelso loquitùr, per oris portam mortuus effertur. Et quidem mihi hoc significare uidetur iuuenis extra ciuitatis portam delatus, quem suscitauit Iesus. (Luc. 7) Signat enim hominem delectatione mortuum, & per praui operis iudicia iam extra portas perlatum. Obsecro Domine Iesu, ut cunctas meæ ciuitatis portas iusticiæ facias, ut ingressus in eas, confitear nomini tuo, tuæq; maiestati, cum iustis per eas intrantibus, ut mors ibi aditus ingressum non habeat, passio non dominetur: sed occupet saluos muros eius, & portas illius laudatio.

Similis

Similis factus sum pellicano soli- A tudinis, factus sum sicut nyctorax in domicilio.

Pellicanus auis est amans solitudinem, in qua uenenatis animalibus uescitur: & ideo per eam peccator designatur, qui in deserto huius mundi corde habitans, ærũnosis istius uitæ captus illecebris, ueneno delectatur diabolicę persuasionis. Nycticorax, qui alio nomine bubo dicitur, in dirutarum domum ædibus moratur. Solet autem nocte cantum cantare: per quod notantur hi qui in tenebroso tripudiant opere, & in mentium suarum exultant destructione. Sed quia sagena Ecclesiæ missa in mari præsentis seculi, non solum malos pisces colligit, sed etiam bonos trahit, rectè nunc dicitur:

Vigilaui, & factus sum sicut passer solitarius in tecto.

Vigilat qui ad aspectum ueri luminis mẽtis oculos apertos tenet. Vigilat qui seruat operando quod credit, sicut scriptum est: Beatus qui uigilat & custodit uestimenta sua. Vestimentum tuum, fides tua est: uestimentum tuum, operatio tua est. Custodi ergo ne diripiant alieni laborem tuũ ne denuderis, & appareat ignominia tua. Esto sicut passer solitarius in tecto. Per passerem quæ cauta & querula auis est, & in domibus nidificat: rectè homo intelligitur, qui in excelsis habitans, & solitudinẽ incolens, pro peccatis suis clamare non cessat. Prudentis enim & circumspecti uiri est, in alto nidum ponere, & pro peccatis plorare, & solitudinem inhabitare, quatenus in opere terrena non appetat, & in lamentis ueniam acquirat, & in habitatione inanium strepitus cogitationum effugiat, D ut possit dicere cum propheta: Elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Vel etiam caput nostrum, pellicanus fuit solitudinis, quando natus est in Iudæa, quæ erat sola ciuitas plena populo, prophetis uidelicet & iustis orbata, & Spiritus sancti uirtute destituta. Nycticorax extitit, quando his qui in tenebris erant, regnum Dei euangelizauit. De illo nanque scriptum est: Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Si enim cognouissent, nunquam Dominum glorię crucifixissent. Per domiciliũ Iudæos intelligimus, qui ex parte diruti erant, & ex parte stare uidebantur, pro eo quòd circuncisionem tenentes, legem & prophetas habebant, sed in eum quem prophetæ in carne uenturum prædixerant, nequaquam credebant. Stabant quidem in eis parietes carnalis obseruantiæ: sed corruerat tectum fidei & disciplinæ. Occiderunt ergo uitam mortui, & lucẽ tenebræ extinxerunt. Sed quid ultrà fecerit audiamus. Vigilaui, & factus sum sicut passer solitarius in tecto.] Vigilauit, quia à mortuis resurrexit. Qui enim dormiuit B in morte, uigilauit in resurrectione. Hinc nanque ait: Ego dormiui & somnum cepi, & resurrexi. Hinc Iacob in benedictione ait: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi ascendisti, requiescens accubuisti ut leo, & quasi leæna. Quis suscitabit eum? quis est iste catulus leonis, nisi ille de quo in Apocalypsi ad Ioannem dicitur: Vicit leo de tribu Iuda? Qui ad prædam ascendit: quia à fortem armatum fortior superueniens expugnauit. Arma eius abstulit: quia iure illo quod in hominibus habere uidebatur, eum priuauit. Ille enim dum am- C bijt illicita, perdidit acquisita. Spolia quoque eius distribuit. quia uasa iræ fecit uasa misericordiæ. Hinc ergo leo requiescens accubuit: quia mortem sponte subiuit. Sed nullus eum suscitauit: quia per diuinitatis suæ potentiam ipse à mortuis resurrexit. Et quia post resurrectionem suam in cœlum ascendit, rectè cùm præmisisset Vigilaui, subiecit: Et factus sum sicut passer solitarius in tecto.] Quia solus inter mortuos liber, cum patre regnat in cœlo. Vnde & ait: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo filius hominis, qui est in cœlo. Fuerunt philosophi quod pellicanus filios suos statim ut nati sunt: interficit: postea uerò per triduum multo dolore se afficit, eisque quodammodo naturæ affectum ostendit. Postea uerò mater seipsam uulnerat, eosque sanguine suo resuscitat. Quis uerò pater noster & mater, nisi mediator Dei & hominũ homo Christus Iesus? qui occidit in nobis omnem iniquitatem, ut meliorem inuentamus resurrectionem, sicut ipse ait: Ego occidam, & ego uiuere faciam. Et de eo per prophetam scriptum est: Viuificabit nos

Apo. 16 · Ps. 54 · Thren. 1 · Ioan. 1 · 1. Co. 2. · Psal. 3 · Gen. 49. · Apo. 5 · Ioan. 3 · Deut. 32 · Osee 6

post duos dies, in die tertia suscitabit nos. A Clamat adhuc in solitudine caput nostrũ uel membrum eius, cùm eos uocat qui nondum agnouerunt ueritatem. Clamat in domicilio, dum eos ad pœnitentiam qui ceciderunt inuitat. Clamat in tecto, cùm admonet ut forás mittamus timorem. Vn de in Euangelio discipulis ait: Quę in aure auditis, prædicate super tecta.

Mat. 10

Tota die exprobrabant mihi inimi ci mei, & qui laudabãt me, aduersum me iurabant.

Quid iniquius? Venerat filius hominis quærere & saluum facere quod perierat. Venerat inquam ut auferret gemitum dolentium, ut reconciliaret nos Deo: sed Iudæi quos iniquitatis suæ caligo cæcauerat, pro bonis mala retribuentes, illũ quasi hostem oderant, eique maledictionis con uitia exprobrantes inferebant cùm dicerent: Dæmonium habes: & cætera insaniæ deliramenta, quæ Euangeliorum liber con tinet. Qui & si ei aliquando extrinsecus blandirentur, intrinsecus sæuiebant, sicut alibi eum capere in sermone uolentes dice bant: Magister, scimus quia uerax es, & uiã Dei in ueritate doces, & non est tibi cura de aliquo. Magistrũ eũ uocabant, qui uene rant non discendi intentione, sed nocendi cupiditate. Nam quòd ita se res habeat, ueritas manifestat, cùm tentatores eos & hypocritas uocat. Quasi ergo aduersum eum iurauerant, qui ex consilio contra eum mendacia confingebant. Toto etiam uitæ huius tempore, ueritatis inimici Ecclesiæ Dei exprobrant, cùm eam hæretica prauitate aut morum dissimilitudine impugnant. Plerique autem in causa Dei subdole & fallaciter intendentes, & es se se in corpore Christi simulant, & pacem Ecclesiæ Dei occulta machinatione pertur bant. De quibus profectò hic dicitur: Qui laudabant me, aduersum me iurabant.] Hi sunt qui ueniunt ad uos in uestimentis, ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Qui in uerbis quidem socialem uidentur habere mansuetudinem, in corde uerò ho stilem gestant furorem. Talis erat ille Si mon magus ab Apostolis baptizatur, sed postea ab Apostolorum principe propter nephandæ uenalitatis ambitionem reprobatus. Vnde & dictum est ei: Non est tibi pars in sermone isto. Dum enim Spiritus sancti grãm precio comparare uoluit, à do ctrina Christi miser se alienauit. Ipse nãq; præceperat dicens: Gratis accepistis, gratis date. Hæc est inquam hæresis, quæ ipsa nascentis Ecclesiæ rudimenta tentauit, & ante alias hæreses prima apparuit. Cuius erroris uæsania licet extunc damnata fuerit, postea tamen in Ecclesia germine pestifero pullulauit. Nostris uerò maximè temporibus malitiæ suæ uirus exercuit, & & totius Ecclesiæ pacem schismatica infestatione turbauit. Concitauit enim aduer B sus Ecclesiam Dei non solum innumerabi lem populi multitudinem, uerum etiam regiam, si fas est dicere, potestatem. Nul la enim ratio sinit ut inter reges habeatur, qui destruit potius, quam regat imperiũ, & quotcunque habere potest peruersitatis suæ socios, eos à consortio Christi efficit alienos. Qui turpissimi lucri cupiditate illectus, sponsam Christi captiuam cupit ab ducere, & passionis Dominicę sacramentum ausu temerario contendit euacuare. Ecclesiam quippe quam sui sanguinis pre C cio redemptam Saluator noster uoluit esse liberam, hanc iste potestatis regiæ iura transcendens facere conatur ancillam. Quanto melius foret sibi dominam suam esse agnoscere, eique religiosorum principum exemplo deuotionis obsequium exhi bere, nec contra Deum fastum extendere dominationis, à quo suæ dominium accepit potestatis? Ipse est enim qui ait: Per me reges regnant. Sed immensæ cæcatus cupiditatis caligine, & diuino, ut patet, ingratus beneficio, & contra Deum fastuosus, terminos quos posuerunt patres nostri D contempto diuino timore transgreditur, & contra catholicam ueritatem suæ furore tyrranidis efferatur. In tantum autem suæ temeritatem extendit uesanię, ut caput omnium Ecclesiarum Romanam Ecclesiã sibi uendicet, & in domina gentium terrenę ius potestatis usurpet. Quod omnino il le fieri prohibuit, qui hanc beato Petro apostolo specialiter commisit dicens: Tibi dabo Ecclesiam meam. Obstruatur ergo os loquentium iniqua, & omnis hęreticorum acies obmutescat: quia nullas uires ha bet mendacium, quod ipsius uoce ueritatis inuenitur

Luc. 7. — Mat. 22 — Mat. 7 — Act. 8 — Mat. 10 — Prou. 7. — Mat. 16

inuenitur destructum. Sequitur:

Quia cinerem tanquam panẽ manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.

Ex hoc maximè Scribæ & Pharisæi redemptorem nostrum criminabantur, quia publicanos & peccatores non solum non respuebat, sed etiã cum illis in cibo & potu communicabat. Vnde quidam eorum indigne ferentes dicebant: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit magister uester? Sed ille qui non iustos sed peccatores uocare uenerat, quid dicebat? Non est opus sanis medicus, sed male habentibus. O immensam Dei clementiam. O inæstimabilem gratiæ charitatẽ? Illos uolebat curare, qui salutem nolebant habere, qui aduersus salutem suam armati & phreneticorum more medicum incusantes, uolebãt potius ex infirmitate mortem incurrere, quàm uitam ex salute inuenire. Sed cineres redemptor noster manducabat, quando in corpus suum eos traijciebat. Cineres nanque erant: qui dum principem tenebrarũ magis quàm autorẽ sequerentur luminis, in eorũ cordibus quasi extinctus fuerat diuini prorsus ignis amoris. Cineres inquam erant, uidelicet nullo apti usui, & sine charitatis glutino omnino dissoluti. Quis non has miretur misericordiæ Dei diuitias? Quis iam de remissione peccatorum desperet? Quis non credet se si conuertatur, ueniã consequi, cùm audiat etiam incredulos tanto benignitate admitti? Vnde ait Apostolus: Si enim cùm inimici essemus, recõciliati sumus Deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati salui erimus ab ira per ipsum. Quia ergo redẽptor nr̃ in mundum ueniens, uasa iræ fecit uasa misericordiæ, & omnibus ad se ueniẽtibus pietatis suæ signum aperuit, recte nunc dicit: Quia cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.] Quæ autem esuries uel sitis fuerit, ipse euidenter ostendit, cũ ait: Meus cibus est ut faciam uoluntatem patris mei qui misit me. Et iterũ: Me oportet operari opera patris mei qui me misit, donec dies est. Venit nox, quando nemo operari põt. Quæ sunt hæc patris opera, quæ in die dicit & non nocte operanda, nisi salutifera agri intellectualis cultura? Ipse est.n. homo qui seminauit bonum semen in agro suo, ad cuius culturam postea operarios destinabat, cum diceret: Messis quidẽ multa, operarij autẽ pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suã. Quis sit ergo iste ager, ipse ostendit, cum agrum mundum, & semen dixit esse uerbũ Dei. Seminauit ergo ut meteret, messuit ut manducaret. Huius agri fructum quotidie colligit, & quasi eo pascitur, cum electorum profectibus delectatur. Vnde sponsus in Canticis canticorum dicit: Comedi fauum cum melle meo. Habet iste homo & uineam sanctam, uidelicet Ecclesiam, ad quam excolendam primo mane operarios misit, & postea singulis quibusque temporibus mittere non cessauit. Patet ergo quia sicut agrum excoluit ut comedat, ita uineã plantauit ut bibat. Bona uinea, quæ uuarũ decorata coloribus, & dilectionibus ac perseuerantiæ palmitibus propagata, regi omnium suauem in fructibus suis haustum præbet. Bona inquam uinea, quæ potest dicere: Vinea fui pacifico, in ea quæ habet populos. Quæ est illa quæ habet populos, nisi sancta Ecclesia per totum orbem diffusa? Illa nanque habet populos: quia ex omni parte terrarum recte credentes continet. In hac ergo solummodo electus quisque uinea efficitur: quia nullum aliquando fructum ferre poterit, qui ab unitate Ecclesiæ discedit. Eo enim Deo poculum subtrahit quo hæreticorum ineptæ garrulitati cõsentit. Quid enim sitit Deus nisi fidẽ nostrã? Vnde & à muliere Samaritana quæsiuit bibere, de cuius eum non legimus aqua bibisse: sed spiritalem potum ei mulier obtulit, cum mundi eum saluatorem agnouit. In cruce quoque positus sitiebat, & pœnitentiam peccantium, & fidem exoptabat ꝑfidorum. Sed uinea Dñi sabbaoth in patribus à Deo plantata, & doctrinæ aratro & uerbi ligonibus per manus prophetarũ exculta, nouissimè in amaritudinem uersa, dũ ei uinum lætitiæ ferre debuit, feralis inuidiæ acetum porrexit. Plerunque etenim bonum uinum corumpitur, & in acetũ mutatur. Quia ergo ille populus & in patribus sanctus, & in filiis nequam extitit: quasi primò uinum, postmodum uerò acetum fuit. Fuerũt tamen aliqui etiam inter illos qui

Marginalia: Mat. 9; Rom. 8; Ioan. 4; Ioan. 5; A; Mat. 9; Can. 5.; B; Can. 8; C; Ioan. 4; D

qui hunc omnium saluatorem crediderũt: A fuerunt & qui de pecatorum profundo ad misericordiarum se patrem lauerunt. Quis enim pluribus aut maioribus criminibus unquã obligatus extitit quàm mulier illa peccatrix, de qua septé, ut ait Euangelista, dæmonia eiecit? Nam & Zacchæus publicanis & raptoribus publicanus ipse & raptor præfuit, & tamen ad ipsius hospitium Dei filius diuertit. Sed & Simon indignè tulit de admissione mulieris, & turba murmurauit de hospitio peccatoris. Poculum nanque suum cum fletu miscuerat, & ideo sibi inimicorum proteruitas exprobrabat. B Quod quotidie in Ecclesia fieri cernimus, cùm peccatores pro peccatis suis plangentes, Christum indui, & ad ipsius intrare unitatem uidemus. Vel certè poculum Deo cũ fletu miscere, est alios ab exterioribus introrsus trahere, alios ab interioribus exterius iactare. Scimus enim, quia potus ab exterioribus interius trahitur, fletus ab interiori exterius deriuatur. Quia ergo conditor noster occulta nostra examinat, & non solum opera, uerumetiam intentiones radicitus pensat, occulto eius iudicio fit, ut quosdam qui in oculis hominum iusti esse C uidentur reprobet, quosdam criminibus reos per pœnitentiam correctos saluet. Et cùm iuxta Apostoli sententiam, neq; uolẽtis neque currentis, sed miserentis sit Dei: alios qui corruerãt, misericorditer erigit: alios qui stare uidebantur, cadere iustè permittit. Ex peccato nanque primi parentis accepimus, ut nec in ipsa iusticia stabiles esse possimus, sed aut contra Deum nobis bonum quod facimus imputando erigimur, aut cõtra proximos in superbiam leuamur. unde & subditur:

Mar. 16 *Luc. 19.* *Rom. 9*

A facie iræ indignationis tuæ, quia D eleuans allisisti me.

Quia enim iustæ damnationis sententiam primus homo peccando pertulit, quã postmodum nepotum successio consequenter incurrit, ideo Christus Iesus uenit in mundum peccatores saluos facere, & ab ea qua tenebantur damnatione liberare. Ecclesia uerò quæ corpus eius est, cui claues regni cœlorum tribuit, & ligandi atque soluendi potestatem dedit, ideo peccatores quotidie suscipit, quia illam iræ Dei sententiam agnoscit. Quia enim per faciem personam agnoscimus hominis, rectè per faciem iræ, damnationis intelligimus cognitionem. Nam quòd iram indignationis agnoscat, manifestè ostendit cum subiungit: Quia eleuans allisisti me.] Creatis cæteris animalibus, homo præ cunctis eleuatus fuit: quia & libertate extitit arbitrij præditus, & rationis lumine illustratus. Cui etiam datum est ut non sicut cætera animantia terram semper aspiceret, sed ut ipso situ corporis cœlos erectus uideret: ut ex hoc quoque aperte cognosceret, quia & intentionem ad summa dirigere, & mẽtem deberet ad Deum leuare. Nam & terror eius & tremor omnibus animantibus incubuit, quia diuina uoce eis prælatus fuit. Mortem quoque nequaquam incurreret, si diuinis præceptis obediens nunquã peccaret. Sed conditoris sui mandata transgrediens, tanto grauius corruit, quanto antequam caderet, altius stetit. Cadens igitur allisus est: quia peccare non metuens, & pro salute infirmitates pertulit, & pro uita mortem suscepit.

Dies mei sicut umbra declinauerunt, & ego sicut fœnum arui.

Grauis allisio, per quam lux in tenebras uertitur, & in ariditatem uiror mutatur. Diem nanq; sicut umbram primus homo habuit, quando se à facie conditoris abscõdit. Nam inter opaca nemorum latere uoluit, ut ex hoc quoque patenter ostenderet quas cæcitatis umbras interius pertulisset. Si enim in umbra non esset, Deum esse localé non crederet, nec ab eius oculis putaret se abscondi, à quo sciret etiam cordis occulta uideri. Quæ fuit ergo umbram corporis, qui prius incurrit umbram mentis. Dies nanque eius inclinata fuerat, & ideo illi lumen sapientiæ interius non fulgebat. Sol etenim dum inclinat, maiores umbras efficit, & caloris sui magnitudinẽ paulatim subtrahit. Vnde post meridiem Adã à Deo uocatus esse describitur, ut ab exterioribus agnoscamus quid interius gereretur. In meridie enim lux est purior, aer lympidior, æstus feruentior. Quasi ergo meridies in Adam pectore inerat, dum lumine diuinæ contemplationis illustratus, amoris summi facibus ardebat. Sed hunc miser

miser meridiem perdidit cùm peccauit. A Ibi enim amoris refriguit incendium, cali gauit claritas, defecit uisio. Veniens autẽ in mundum lux uera Dei filius, hanc nobis claritatem reddidit, cùm cordis nostri tenebras præsentiæ suæ illuminatione fugauit. Vnde scriptum est: Populus qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam. Magna lux remissio peccatorũ, donum gratiæ, intelligentiæ claritas, contemplationis gaudium, collatio uirtutũ. Dedit enim nobis, ut ait Apostolus, pignus spiritus: gustauimus bonum Dei uerbum, uirtutesque seculi superuenturi. Hi sunt dies gratiæ quos nobis contulit excellentia bonitatis Dei. In quibus si noctem nequitiæ contemnimus, ad cœlestis regni hæreditatem inoffenso itinere ambulamus. Hinc etenim Saluator ait: Si quis ambulauerit in die, nõ offendit: quia lucem huius mundi uidet. Sed hi dies in nobis sicut umbra declinant, cũ peccatorum nostrorum nebulas propiciationi diuinæ opponentes, & mentis patimur caliginem, & diuinæ extinguimus charitatis ardorem. Scimus autem quia sole ad occasum uergente, umbræ crescunt donec nox ueniat, & lumen omnino diei deficiat. Sic nimirum cum in reproborum cordibus sol iusticiæ occidere cœperit, cæcitatis umbra uehementer excrescit, adeo ut diuino non illuminentur lumine, sed mortifera noctis inuoluantur obscuritate. Sequitur: Et ego sicut fœnum arui.] Nemo est qui nesciat quòd quantumlibet tenera aut delectabilis herba sit, si apposita falce succiditur, ex coloris uenustate confestim exuitur, & à radicis humore siccatur. Sic profectò quicunque per opera prauitatis à Deo recessit, necessariò à uirtutis intimæ humore arescit. Hinc etenim Saluator discipulis ait: Sicut palmes non potest ferre fructũ à semetipso nisi manserit in uite, sic & uos nisi in me manseritis. Nã & si florere in hac uita peccatores plerunque uideantur, ariditatem tamen suam in fine recognoscunt, dum simul amittunt & ridentis uitæ dulcedinem, & temporalis gloriæ dignitatem. In sapientiæ quippe suę uanitate confisi, dum sperant facile sibi cuncta suppetere, arbitrantur utique se religionis uirtute non egere. Et dum de inani sapientia se iactant, insipienter uiuere nequaquam formidant. Et quia à uerę sapientiæ radice præcisi sunt, in stulta sua sapientia aruerunt. Qui si uoluerint in ipsa sapientiæ uitalis radice reuiuisci, summopere studeant ad fontem uitæ mentis processu properare.

Esa. 9 · *2. Co. 5.* · *Ioan. 11* · *Ioan. 15*

Tu autem Domine in æternũ permanes, & memoriale tuum in generatione & generationem.

Spectat hoc ad id quod ait: Ego sicut fœnum arui.] Quasi dicat: Qui diligens uanitatem, & sequens mendacium in æternitate & stabilitate persistere nolui, temporalis & instabilis factus, mortis ariditatem incurri. B Sed tu Domine in æternum permanes. Hæc ergo est unica spes salutis meæ, ut tibi inhæream, ut sicut per me factus sum aridus, ita per te fiam æternus. Et in te uiuens mortem effugiam, à quo discedens perdidi uitam. Nos quoque scientes quia primus homo factus est de terra terrenus, secundus de cœlis cœlestis: sicut terreni imaginem portauimus, ita cœlestis imaginem portemus, & cum eo unum efficiamur, qui resurgens à mortuis, iam non C moritur, & mors illi ultra non dominabitur. Ipse est enim qui factus est in spiritum uiuificantem: cuius si membra fuerimus, quo caput nostrum præcessit, pariter ascendemus. Cuius ascensus spem ipse nobis contulit, qui ait: Pater, uolo ut ubi ego sum, & ipsi sint mecum. Quod si ab eius separati fuerimus corpore, uelut abscissa membra participatione caremus uitæ, nec cum eo in cœlum ascendimus. Cum eo ergo unum simus, quia sicut ipse ait: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis qui est in cœlo. Et D notandum quia non dixit, uiuis: sed, permanes in æternum. Homo etiam si multo tempore uiuat, non tamen uno die permanet: quia ut semper mutetur, ex cõditione mortis habet. De quo quidam sapiens perhibet dicens: Qui quasi flos egreditur & conteritus, & fugit uelut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Deus uero qui solus uere æternus, uerè immortalis est, in æternum permanet: quia in eo nihil est transitorium, nihil mutabile, nihil quod alienum sit à sempiterna eius diuinitate. Memoriale tuum in generatione & generatio-

Ioan. 17 · *Iob 13*

rationem.] Quid magis memoriale in Deo quàm misericordia? De illa nanque scriptum est: Miserationes eius, super omnia opera eius. Misericordia Domini ab æterno usque in æternum super timentes eum. Licet enim hominem mirabiliter condiderit, mirabilius tamen perditum per filij sui mortem redemit. Hęc memorialis Dei misericordia in generatione & generatione permanet, quæ omnibus per temporum curricula uiuentibus, usque in finem seculi patet.

Ps. 144

Tu exurgens Domine misereberis Sion, quia tempus miserẽdi eius, quia uenit tempus.

Si Sion ad literam accipimus, Iudæorũ in hoc loco & Gentium uocationem notare ualemus. Et uidebitur hoc modo quasi præcedentis uerbi expositio, ut cùm duas generationes nominat, qualiter in generatione & generatione misericordia Dei sit permansura ostendat. Ait ergo: Tu exurgens misereberis Sion.] Per filium Deus pater exurrexit: quia qui antea non cognoscebatur, per eum in hominum noticiam uenit. Vnde & uerbum patris & splendor dicitur: quia per eum & uoluntas Dei agnoscitur, & ipsa diuinitatis essentia declaratur. Sion uerò, id est Iudaici populi misertus est, quando de eorum progenie nasci uoluit, & prius eos ad fidem uocauit: Tempus miserendi.] Tempus plenitudinis intellige: quia iuxta Apostoli sentẽtiam, ubi uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui erant sub lege, redimeret. Quòd uerò ait: Quia uenit tempus.] Tempus nimirum gratiæ uult intelligi, de quo Dominus per prophetam dicit: Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Quod exponens Apostolus ait: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.

Gal. 4. *Esa. 49.* *2. Cor. 6.*

Quoniam placuerunt seruis tuis lapides eius, & terræ eius miserebũtur.

Per lapides Sion, Apostolos intelligere possumus, qui de Iudaico nati populo, Ecclesiam demum ex seipsis ædificauerunt. Qui profectò lapides seruis Dei placuerunt, cùm quales futuri essent, prophetæ per spiritum uiderunt. Nisi enim prophetis Apostoli placuissent, nequaquam de eis Esaias diceret: Qui sunt isti qui ut nubes uolant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Et iterum: Quàm specio si pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona? Qui sunt pacem euãgelizantes, nisi Apostoli Christum prædicantes? Ipse est enim pax nostra, ut ait Apostolus, qui fecit utraque unum. Vnde etiam ipso nato, hominibus pacem redditam angeli pastoribus nunciauerunt, quam postea Apostoli omnibus gentibus publicè prædicauerunt. Per pedes uerò euangelizantium, affectus intelligimus Apostolorum: qui quidem speciosi erant, quando non sua commoda, sed auditorum utilitatem quærebant. Speciosi inquam erant, qui terreni lucri inquinamenta ex ipso operationis suæ incessu non contrahebant. Tunc nanque corporeos pedes habere speciosos dicimur, quando nulla cœnosæ uiæ labe fœdamur. Quia ergo ex prædicationis officio terrenas diuitias Apostoli non quærebãt, rectè de eis dicitur: quia pedes eorum speciosi erant. Hinc nanque Anna de Deo prophetauit, dicẽs: Pedes sanctorum suorum seruabit. Quia ergo quales futuri essent Apostoli, per Spiritum sanctum prophetæ uiderunt, rectè nunc dicitur: quia seruis Dei lapides Sion placuerunt. Qui porrò lapides terræ miserti sunt: quia pœnitentiam agentes à peccatis absoluerunt. Per terram quippe peccatores accipimus. Vnde serpenti à Domino dictum est: Terram comedes omnibus diebus uitæ tuæ. Antiquus enim hostis terram comedit: quia peccatores quosque in uentrem suæ malitiæ abscondit. Isque hominum perditionem desiderans quodammodo reficitur, dum prauis eorum operationibus delectatur. Terræ ergo Sion Apostoli miserti sunt, quando Iudæos ab errore conuersos à peccatis absoluerũt. Ecce constructus est unus paries domus Dei, quæ est Ecclesia, paries inquam ex circuncisione, ueniet paries ex præputio, ut duo parietes in unum iuncti lapidem angularẽ unam construant ciuitatem. Videamus ergo quid sequatur:

Esa. 60. *Rom. 10.* *Ephes. 2* *1. Reg. 2.* *Gen. 3.*

Et timebunt gentes nomen tuum Dñe, & omnes reges terræ gloriã tuã.

Quasi dicat: Non solũ misereberis Siõ, Iudæos

Iudæos uocando, sed etiam gentium, eas A ad fidem conuertendo. Quæ quidem non resistent Euangelio, sed agnita ueritate Timebunt gentes nomen tuum Domine.] Timebunt inquam non timore seruili, sed casto & filiali. Timuerunt gentes Deum, quando spreta idolorum cultura, & antiquæ contemptis superstitionis erroribus, baptismo sunt mundatæ pœnitentiæ, & Christianæ susceperunt instituta doctrinæ. In quibus uerbis notandum, quia non ait: Sion timebit nomen tuum Domine: sed, Gentes timebunt nomen tuum: quia etsi missus sit Christus ad oues quæ perierũt domus Israel, tamen illis uerbum Dei repellentibus, & indignos se æternæ uitæ iudicantibus, conuersi sunt ad gentes Apostoli, quæ nomen Christi cum gaudio susceperunt. Hinc nanque Apostolus ait: Dico Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis, propter ueritatem Dei ad confirmandas traditiones patrum. Gentes autem super misericordia honorare Deũ, sicut scriptum est: Propterea confitebor tibi in gentibus, & nomini tuo cãtabo. Hinc rursus ait: quod quærebat Israel, non est consecutus, electio autem consecuta est. Et omnes reges terræ gloriam tuam.] Infirma mundi elegit Deus, ut confunderet fortia. Ignobiles uocauit, ut nobiles uinceret: piscatores elegit, ut reges subiugaret. Ecce impletum est quod de Christo prædictum est: Omnes reges terræ timebunt gloriam tuam. Omne enim culmen seculi ad reuerentiam Christi flectitur. Omnis dignitas humanæ conditionis ad obsequiũ Christi inclinatur, sicut ait Apostolus: Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomẽ, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum. Gloria Christi resurrectio est, per quam à diabolo regnum abstulit, & mortis destruxit imperium. qui enim in morte uisus est infirmus, in resurrectione apparuit gloriosus unde dicit Apostolus: Et si mortuus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute.

Rom. 15
Psal. 17
Rom. 11.
Phil. 2.
2. Co. 13

Quia ædificauit Dominus Sion, & uidebitur in gloria sua.

Causa est quare Gentes & Iudæi ad fidẽ uocentur. Ex utroque enim populo ædificata est Sion spiritalis, quæ in celsitudine uirtutum posita terrena deserit, cœlestibus intendit, futura præuidet, hostium incursus non timet. Huius fundaméta in mõtibus sanctis sunt, quia sicut ait Apostolus: Iam non sumus hospites & aduenæ, sed ciues sanctorum & domestici Dei: superædificati super fundamentum Apostolorum & prophetarum. In hac ciuitate Deus homini coniungitur, sicut scriptum est: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habi- B tabit cum eis. Synagogam enim reprobauit, Ecclesiam elegit. Ideoque scriptum est: Diligit Dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob. Illa nempe Deus tabernacula deseruit, Sion uerò, id est Ecclesiam præsentia suæ habitationis illustrauit. Vnde & illic nequaquam conspicitur, hic autem ab his qui mundo sunt corde, mentis intuitu uidetur. nam subdit: Et uidebitur in gloria sua.] In gloria sua Christus uidetur in Ecclesia, qui in infirmitate uisus est in synagoga. In qua infirmitate nequaquam à morte uidebitur, qui immorta- C lis & impassibilis factus, cũ patre Deus in illa iam cœlesti sede gloriatur. Vnde dicit Apostolus: Et si nouimus Christũ secundũ carnem, sed iam non nouimus. Possumus quoque per id quod superius dictum est: Tu exurgens misereberis Sion, remissionem peccatorum quæ in Ecclesia datur intelligere, & multiformis dona gratiæ, quæ quotidianis diuinitus incremétis consequitur. quæ in illis Deus multiplicat, quibus Sion placent lapides: id est, qui & Apostolorum doctrinam recipiunt, & eorum pro posse exempla imitantur. Sed iam ad se- D quentia reuertamur.

Eph. 2
Apo. 21
Psal. 66.
1. Co. 1

Respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum.

In humilium Deus orationem respexit quando ad humanam naturam reformandam filium in mũdum misit. Hoc enim iustorum requirebat oratio, hoc prophetarũ expectabat desiderium, ut ille in mundum ueniret, qui & à diabolica seruitute hominem redimeret, & uitæ aditum quem culpa obstruxerat, gratuito pietatis suæ munere reseraret. Hinc nanque Esaias ait: Cla-

Esa.

mabunt ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis saluatorem & propugnatoré qui liberet eos. Ex quibus uerbis liquidò colligitur: quia in eorum respexit orationem, quibus in tribulatione clamantibus non solum saluatorem contulit, sed etiam propugnatorem misit. Idem uerò qui fuit saluator, fuit & propugnator. Saluator nanque Dei filius est, de quo scriptum est per prophetam: Deus ipse ueniet, & saluabit nos. Vnde etiam Iesus priusquam in utero conciperetur, uocatus est ab angelo. Nam quòd propugnator sit, ipse ostendit cùm per prophetam ait: Ego qui loquor iustitiam, & propugnator sum ad saluandum. Ex hoc preces nó spreuit: quia eis quod de precabantur indulsit. Si enim preces eorum spreuisset, nequaquam ad eos liberandos filium misisset. Hinc nanque Moses ad Dominum ait: Obsecro Domine mitte quem missurus es. Hinc propheta alius exclamauit dicens: Vtinam dirumperes cœlos, & descenderes. Hinc etiam Dauid dixit: Deus iudicium tuum regi da. Iudicium suum regi Deus pater dedit, quando Dei filius carnis humanæ substantiam assumpsit. Hinc nanque ad filium ipse pater ait: Postula á me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Reges eos in uirga ferrea, & tanquam uas figuli confringes eos. Patet ergo, quia iudicium suum illi dedit, cui & bonorum regnum, & inconuertibilium tradidit comminutionem. Vas enim figuli postquam semel confringitur, nullo modo postmodum reparatur. Quid ergo per confractionem uasorum figuli, nisi extrema damnatio designatur? Ibi enim per iudicij seueritatem quicunque confringitur, nequaquam ulterius per pœnitentiæ remedium reparabitur. quod profectò iudicium per Dei & hominum mediatorem fiet, quia scriptum est: Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio. In humilium nihilominus orationem Deus respicit, cùm pro se uel alijs exorantes fideles exaudit.

Esa. 64. *Exo. 4* *Psal. 71* *Ps. 2*

Scribantur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur, laudabit Dominum.

Sicut ex duobus populis primitiua est A constructa Ecclesia, ita gemina est generatio in fidei unitate collecta, carnalis scilicet, & spiritalis. Siue ergo Sion & ea quæ sunt suprà dicta, ad literam intelligamus, siue per intellectum mysticum ad Ecclesiã cuncta referantur, conueniunt superioribus sequentia, & prælibatis exponenda cócordant. dictum est enim: Tu exurgens Domine misereberis Sion. Et iterum: Quia ædificauit Dominus Sion. Nunc uerò ait: Scribantur hæc in generatione altera.] Quod enim Iudæis fuit promissum, hoc in gentibus uidetur impletum. Si ue- B rò iuxta spiritalem intelligentiam per Sió Ecclesiam accipimus, per generationem alteram spiritalem intelligimus, in qua nimirum diuinæ scriptæ sunt promissiones: quia quicquid de remissione peccatorum, quicquid de æternitate felicitatis scriptura sacra asserit, hoc in cordibus suis per amorem spiritus, spiritalis generatio inscribit. Cui & dicitur: Audi Israel præcepta Domini, & ea in corde quasi in libro scribe. De hac præceptorum Dei inscriptione per prophetam Dominus dicit: Hoc est testamentum quod testabor eis, C dabo leges meas in cordibus eorum, & in sensibus eorum scribam eas. Bonus pater, qui filijs non terrenæ hæreditatis iura, non luto aut lateribus constructas domus, non auri argenti ue præscribit aceruos, quę liuoris plerunque & inuidiæ seminarium sunt, sed superbiæ ac luxus existunt fomenta, & charitatis & dilectionis gratiam, iusticiæ & pietatis proponit edicta, & ueritatis legem non in lapide, uel membrana, uel ligno, uel cera, sed in tabulis cordis perscribit: ut æternæ filij promissionis uanis nunquam cogitationibus occupentur, D sed semper omnipotentis patris testamentum quasi præ oculis habentes, quid timere, quidue sperare debeant cogitent, & in exequendis mandatis cœlestibus, uotis omnibus elaborent. De his quippe ait propheta in Psalmo: Hæc est generatio quærentiũ Dominum, quærétium faciem Dei Iacob. Quid nobilius generatione diuina? quid sublimius cœlesti? quid castius conceptione spiritali? Voluit immaculatus Dominus ut homo sine macula nasceretur peccati, & absque uitio carnalis delectationis humanæ sobolis propagaretur successio. Et ideo talem

Psal. 32.

fecit

fecit Adam ut absque peccato filios æderet, si in conditoris obedientia perstitisset. Posset nanque fieri, ut sicut absque delectatione fructus suos terra germinat, ita sine peccato filium mulier pareret. Et sicut ipse à Deo Adam purè conditus fuerat, ita homo hominem purè procrearet. Quod homini cur esse incredibile uideatur, cùm apibus etiam hoc ipsum conferatur? Sed quia domino suo obedire humana anima renuit, animæ imperio caro obtemperare contempsit. Nam & rebellis ei semper postmodum extitit, & aduersus eã cujus ancilla fuerat, se in superbiam erexit. Plerunque autem usque adeò erigĩt, ut ipsa dominæ suæ uersa uice dominetur. Vnde fit ut in filiorum procreatione per delectationem in peccatum incidat, & bonum opus malè operando delinquat. Sed Dei hominumque mediator, sicut nobis quam perdideramus uitam contulit, ita etiam hanc in nobis generationem reparauit. Vnde & de uirgine, & sine peccato nasci uoluit, ut ex hoc patenter ostenderet: quia hoc etiam nobis inter innumera beneficiorum suorum dona conferret. Ideoque Esaias ait: Propter hoc dabit Dominus ipse uobis signum. Ecce uirgo concipiet & pariet filium. Quam uirginis conceptionem nequaquam signum esse diceret, nisi aliquid nobis in ipsa sua natiuitate quod credere deberemus signaret. Vnde rursum scriptum est: O radix Iesse, qui stas in signum populorum. Signum enim fuit populis illa Christi sine uirili commixtione natiuitas, quòd his qui credunt in nomine eius, daturus erat potestatem filios Dei fieri: his uidelicet qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex Deo nati sunt. Sicut nanque beata Maria Christũ peperit uirgo, & post partum incorrupta permansit: ita & mater Ecclesia filios Deo sine dolore generat, & uirgo semper illibata perseuerat. Qui in hoc quoque quòd Deũ toto corde diligũt, patrem se Deum habere euidenter ostendunt. Filiorum enim est diligere, non timere. Porrò in hac dilectione nequaquã torpescunt ocio, aut operibus insolescũt, sed & in mandatis cœlestibus uolũtatẽ Dei custodiunt, & ex uirtutum operatione nullã ab hominibus laudem quærunt. Vnde & subditur: Et populus qui creabitur, laudabit Dominum.] In operibus nempe suis Deũ laudant, qui bonum quod faciunt, nequaquam sibi, sed gratiæ Dei attribuũt. Vnde & Paulus cùm plus omnibus se laborasse dixisset, subiecit atque ait: Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Sed quæ in nobis sunt sanctitatis opera, ita sunt ad proximorum ædificationem exterius trahenda, ut in eis non fauor aut gratia humana requiratur, sed ipse à quo hæc sunt hominibus collata, Deus laudetur. Hinc nanque per semetipsam ueritas Apostolis ait: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideãt opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est.

(Isa. 7; 1.Co.15; Mat. 5)

Quia prospexit de excelso sancto suo, Dominus de cœlo in terram aspexit.

Nec noua post creationem nasceretur, nec Deum perfectè sanctorum uita laudaret, nisi per eum nos diuina miseratio respexisset, qui nos in Nicodemo denuò nasci docuit, dũ alter in regnum intrare non posse, nisi ex aqua & spiritu renasceremur monstrauit. Vnde dum populum creãdum Dominum benedicturum esse propheta dixisset, causam illico nostræ redemptionis adiecit, uelut qui indubitanter sciret aliter nouum non posse creari populũ, nisi Dñs & redẽptor noster nouus homo ueniret in mundũ. Nec posse quenq̃ amplius de uera salute ambigere, cũ sciret oĩpotentẽ medicũ ad infirmos descẽdisse. Dicat ergo: Quia ꝓspexit de excelso sancto suo.] Prospicere dicimur, cũ à lõge intuemur. Quia ergo ꝑ uerbi Dei incarnationẽ nõ solũ Iudæa q̃ iuxta esse uidebãt, sed &̃ Gẽtilitas liberanda erat ꝑ misericordiã, rectè nũc dicit: quia ꝓspexit de excelso sãcto suo. iuxta q᷑ scriptũ est: Pacẽ ijs q̃ lõge, & pacẽ ijs qui ꝓpe. Redẽptor nr̃ nõ immerito excelsus dicit̃: q̃a diuinitatis eius potẽtiã nemo mortaliũ intuet̃: deniq; & sãctus extitit, & Dei per oĩa fuit. Hinc nanq; ipse de se in Euãgelio ait: Quẽ Deus sãctificauit, & misit in mũdum. Nã q᷑ Dei per oĩa fuerit, ipse testat̃ cũ ait: Nõ põt filius à seipso facere quicq̃, nisi qđ uiderit pr̃em facientẽ. Idẽ aũt q̃ excelsus extitit, ipse &̃ cœlũ fuit. Sed excelsus ꝑꝑ sublimitatẽ, cœlũ uero ꝑꝑ diuinã ĩhabitationẽ. In eo

(Ioan. 3; Eph. 2; Ioan. 15)

Col. 2. In eo enim, sicut testatur Apostolus, habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Et per prophetam quoque Dominus *Esa. 66* ait: Cœlum mihi sedes est. quæ autem maior sedes Dei quàm Christus? Cœlum igitur Dei Christus est, de quo Dominus in terram aspexit, ut cùm peccantibus quibusque spem per eum ueniæ tribuit, de cœlo in terram aspexit, ut cœlum fieret qui terra fuit. quod apertè ostenditur, cum illico subiungitur.

Vt audiret gemitus compeditorũ, ut solueret filios interemptorum.

Sancti uiri non incongruè compediti dicuntur, quia ligati uinculis disciplinæ Dei, nequaquam ad ea quæ exteriora sunt uagãtur, & quasi gressum operis immobiliter figunt, dum à conditoris desiderio nusquã discedunt. De his nanque compedibus scri*Eccl. 6* ptum est: Inijce pedes tuos in compedes eius, & in torques illius collum tuum. quia profectò cuius à prauitate gressus compescitur, eius fides sanctarum uarietate uirtutum adornatur. Collum nanque fides est, per quam Deo fidelis quisque coniungit, & quasi per collum capiti suo Christo Ecclesia, quæ eius est corpus, unitur. Vnde in *Can. 1.* laudem sponsæ in Canticis canticorum dicitur: Collum tuum sicut monilia. Quia e*Iac. 2.* nim, sicut Iacobus ait, Fides sine operibus mortua est: quasi collum sponsæ monilibus circundatur, dum fides sanctæ animæ operibus decoratur. Gemunt continue compediti, quia dum exilij sui tenebras electi considerant, ad claritatem uisionis Dei indesinenter suspirant. Sed eorum gemitus nequaquam Deus audiret, nisi mediatoré nobis filium suum dedisset. Vnde dicit A*Eph. 2.* postolus: Per quem accessum habemus ad patrem, & ipse est propiciatio pro peccatis nostris. Constat ergo quia nullius audiret gemitũ Deus, nisi ille uenisset per qué ad patrem habemus accessum. Vt solueret filios interemptorum.] Filij interemptorum sunt imitatores martyrum, eorum scilicet qui uel pro testamento Dei sua corpora tradiderunt, & in sanguine agni lauerũt stolas suas, uel qui membra sua super terram mortificantes, carnem suam cum uitijs & concupiscentijs cruci fixerunt. Possumus quoque per compeditos eos acci- A pere, qui mortalitatis & passibilitatis uinculis se astrictos intelligunt, & miserijs humanæ necessitatis afflicti, indesinenter gemunt.

Vt annuncient in Sion nomen Domini, & laudem eius in Hierusalem.

Soluti à peccatorum uinculis, eo magis in Ecclesia nomen Dei annunciãt, quo eis dimissum est de peccatorum excessibus qđ timebant. Quid uerò aliud est nomen Domini annunciare, nisi Dei misericordiam in Ecclesia prædicare? Dominorum enim *Ma. 21* est misereri. Hinc nanque de Christo dici B tur: Benedictus qui uenit in nomine Domini. Scimus enim quia mediator Dei & hominum homo Christus Iesus iudex est humani generis, iuxta quod scriptum est: *Ioan. 5* Pater non iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio. Qui si in primo aduẽtu uenisset in nomine iudicis, nemo profecto foret qui pœnam æternæ euaderet *Rom. 3* damnationis. Omnes enim, ut ait Apostolus, peccauerunt, & egent gloria Dei. Venit ergo in nomine Domini, qui uenit ut peccata dimitteret, non ut peccatores damnaret. Venit, inquam, in nomine Domi- C ni primò, qui in nomine iudicis in aduentu ueniet secundo. In Sion ergo nomen Domini annunciant, qui Dei misericordiam populis prædicant. Sequitur: Et laudem eius in Hierusalem.] Vnam Ecclesiã propter diuersas causas diuersis appellat nominibus, Sion eam nominans, sicut quæ alta sustollitur: Hierusalem uerò quæ quasi iam mortificatis hostibus, ueram in se pacem intuetur. Notandum uerò quia nomen Domini prius annunciandum, postea uerò posuit esse laudandum. Agnitionem enim nominis laus sequitur confessionis. D Quomodo enim credent ei quem non audierunt? Quæ autem laus Dei, quàm quod mundus in unitate fidei collectus, non solum opera eius annunciat, sed etiam uita eum & operibus laudat? Vnde & subditur:

In conueniendo populos in unũ, & reges ut seruiant Domino.

Respondit ei in uia uirtutis suæ, paucitatem dierum meorum nuncia mihi.

In unum conuenerunt populi in Eccle sia

sia per totum orbem diffusa, quæ Christi credit esse filium Dei. De hac unitate dicit Apostolus: Vnus Deus, una fides, unum baptisma. Extra hanc nemo laudat Deum, nemo annunciat. Hanc designabat ille unus qui post motionem aquæ in piscinam descendens sanabatur. Nemo nanque est qui ueræ possit inuenire salutis remedium, nisi ad unitatem fidei ueniat, & per sanctificationem uitę Christum induens, unum cum eo fiat. Hinc nanque per semetipsam ueritas ait: Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Per reges eos intelligas qui animorum suorũ motus secundum Dei uoluntatem dirigunt, eisq; regũ more dominantur, dum in rationis eminẽtia quasi in regali solio præsidentes, repugnantia quæq; seruituti subijciunt, & pacatis omnibus, æquitatis leges & innocentiæ iura in seipsis disponũt: siue etiam eos qui populis præfecti, in rerum culmine stare uidentur, dum diuitijs affluunt, honoribus cumulantur, terreni præeminent dominatione imperij, & gloria mundanæ potentiæ extolluntur, non absurdum uidebitur, cùm & illi in ipsa cordium suorum directione Domino seruiant, & isti religionis Christianæ documenta tenentes, orthodoxæ fidei iugo mentis colla supponant. In hoc igitur populorum & regum conuentu, quilibet fidelis respondit Deo in uia ueritatis positus, uidelicet in Christo, qui uiã se nobis proposuit, dicens: Ego sum uia, ueritas & uita. Responsio autem hæc non uoce æstimatur, sed opere. Non enim respondent Domino qui uocati peruersè uiuunt, qui post illud diuinum semen in terra rationabili susceptum, spinas peruersitatis, aut tribulos producunt nequitię: sed qui in omni bono se aptantes, & de sua uocatione gratias Deo referunt, & frctum Deo centesimum, uel sexagesimum, aut etiam tricesimum in cordis innocentia ferunt. Notandum uerò quòd dicit, In uia uirtutis. Virtus nanque Christi, est gloria resurrectionis eius. Licet enim opera fecerit quæ nemo alius fecit, & miraculorum signa diuinitatis eius fidem astruant, credendi tamen in eum nulla potentior aut condecentior uia extitit, quàm quod mortuus & sepultus, tertia die resurrexit. In uia ergo uir-

Eph. 4

Ioan. 17

Ioan. 14

A tutis Dei respondet Ecclesia, cùm de gloria resurrectionis Christi nihil asserens ambiguum, nihil sentiens obscurum, studet in membris suis Christo per baptismũ & pœnitentiam commoui, & per nouitatem uitæ Christum induens eidem conuiuificari. Cum enim nihil in se lucidum, nihil uitale conspiciat, à solo Deo se putat posse acquirere & luculentarũ uirtutũ plenitudinẽ, & desideratã uitæ indeficiẽtis æternitatẽ. Quæ ẽt nõ nisi per grãm Dei potest aduertere, quot sit obnoxia defectib. quot infirmitatib. subdita quot miseriis ualata. B Ideoq; ue dicit: Paucitatem dierũ meorum nuncia mihi.] quasi dicat: qui ex meis uiribus hoc consequi non ualeo, ut quam pauci sunt dies mei intelligam, fac ut per gratiam tuę inspirationis, & uirtutum defectum, & huius uitæ breuitatem agnoscam, quatenus uitæ huius uelocem considerans transitum, nullum in corde sentiã de amore illius affectum.

Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, in generatione & generationem anni tui.

C Per dimidium dierum, imperfectionẽ uitæ accipimus, in qua se fidelis quisque non reuocari de mũdi huius exorat exilio, ne si in die exitus sui transitoriæ adhuc uitæ amore occupatus fuerit, ad illam æternitatis uitam transire minus possit. In hac uita dimidium tantum dierum accipimus: quia etsi nos assiduè solis huius materialis splendor illuminet, sequiť tamen nox, quæ assiduè illuminatos obscuret. Roget ergo unusquisque, ut dum in uitæ huius cursu mentis amore desigitur, antequam de adipiscendis æternis satagat, à Deo non reuocetur. D Sãcti uiri etsi sunt mortali carne circundati, nequaquã sunt in dimidio dierũ: quia perfecti desiderij amore à terrenis suspensi, illa beatæ uitæ æternitate iã in spe ꝑfruuntur. Hinc nanque Paulus dicit: Spe salui facti sumus. Hinc rursus ait: Nostra cõuersatio in cœlis est. Sic nanque Inoffenso cursu ad æternitatis statum perueniunt, sic ante huius uitæ terminum, in æternitatis desiderio mentem fixerunt. Quod quidẽ euidenter ostenditur, cum protinus subditur: In generatione & generationem anni tui.] Nota quòd uitam suam dierum paucorum

Rom. 8

quitur quod Ecclesiæ rectores cœli dicuntur. Qui profectò cœli opera manuum sunt Dei: quia hoc ipsum quod cœli sunt, ex gratia uirtutis acceperunt. sicut scriptum est: Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum.

Psal. 32

Ipsi peribunt, tu autem permanes, & oēs sicut uestimentū ueterascent.

Nemo iam spem suam ponat in homine. Ipsi enim cœli etsi sint opera manuum Dei, peribunt tamen. Quomodo autem peribunt nisi secundum corpus? Quòd si secundum corpus perituri sunt, ubi resurrectio? quam non solum negare scelus est, sed etiam de ea dubitare, summum nefas est. Patet itaque, quia non sic peribunt ut non resurgant: sed ut eas quas in hac uita patiuntur, necessitates corporis euadant. In ipsa enim corporis eorum resumptione quodammodo perisse uidebuntur, cùm pereunte in eis corruptione, destruetur quod animale est: ut quod spiritale est uiuat, & iam quasi non sint quod fuerant, dum in aliam mutati naturam, in lumine claritatis Dei perenniter exultant. Solus nanque Deus uerè immortalis est: quia solus æternus & incommutabilis est. Vnde dicit beatus Augustinus: Vera æternitas & uera immortalitas non est nisi in deitate trinitatis, cui quod est esse perfectum est: quia natura initio carens, incremento non indigens, sicut nullum finem, ita nullam recipit mutabilitatem. Creaturæ autem etiā illæ quibus Deus æternitatem dedit uel daturus est, non penitus omnis finis alienæ sunt: quia non sunt extra commutationē. Inter hæc sciendum est, quia hi de quibus agitur, cœli peribunt & non peribunt: quia morietur in eis illa quam ex carnali generatione contraxerunt corruptio. Et tamen in eis plenior erit, quā in hac uita per speculum & in ænigmate acceperunt, diuina inhabitatio. Cœli hoc modo esse non desinent, dum ad recipiendum in semetipsis Deum, sinum cordis amplius laxent. Vnde cùm eos perituros propheta dixisset, subiecit atque ait: Tu autem permanes.] Ac si patenter dicas: Peribit euidem quicquid in eis ex humana habetur corruptione, sed permanebit in illis quod ex tua acceperit uirtute. Tu enim permanes. Liquet ergo, quia in eis non moritur quicquid de diuinitatis participatione in ipsis habetur. Caro tamen in puluerē redigitur ut postmodum per resurrectionem in melius reformetur. Vnde subditur: Omnes sicut uestimentum ueterascent.] Vestimenta sanctorum, sunt corpora eorum. Vnde de quibusdam scriptum est: Isti sunt qui non inquinauerunt uestimenta sua. Et iterum: Lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Quæ profectò uestimenta tunc ueterascunt, cùm animabus eorum ad cœlum tendentibus, ipsa eorum corpora in terræ essentiam deducuntur. quia uerò mortalitatem corporis immutatio sequitur resurrectionis, consequenter adiunxit dicens:

Apoc. 22

Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur; tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

Non prætereundum nobis est, quòd cùm dixisset eos sicut opertorium mutandos, subiunxit, Et mutabuntur. Signauit enim his uerbis duplicem illam sanctorum in futura uita commutationem. In qua nō solum corpora corruptioni in hoc seculo & morti obnoxia perpetuam percipient incorruptionem, sed etiam anima eorum & corda in æternam transibunt stabilitatem: ut sicut mori non poterunt, ita & peccare quidem non possint, & appareat in eis multiplicis bonitatis Dei beneficium, cùm & mortale induerit immortalitatem, & affectus non sentiet tentationem. Notandum quòd opertorium Dei sancti dicuntur. Sicut enim homini nihil est uicinius quā uestis, ita Deo nihil est uicinius sanctis. Sicut enim uestimentis suis homo circundatur, ita sanctis suis Deus uestitur. Hinc nanque per prophetam scriptum est: Viuo ego, dicit Dominus, quia in sublimatione tua omnibus his uelut uestimento ueſtieris. Hinc rursus Deo per aliū prophetā dicitur: Myrrha & gutta & cassia à uestimentis tuis. Quia enim omnium uirtutum odoramenta à sanctis prodeunt, rectè dicitur, quia è uestimentis Dei myrrha & gutta & cassia procedunt. Hinc nanque Apostolus ait: Christi bonus odor sumus Deo. Vestiméta ergo Dei mutantur: quia sancti post mortem corporis, in fœlicitatem

Esa. 49.

Psal. 44

2. Co. 2.

tem transeunt uitæ cœlestis. Sequitur: Tu autem idem ipse es.] Hæc est uera Dei æternitas, & uera eiusdem immortalitas, quòd non solum nullius finis limite sempiterna eius uirtus & diuinitas concluditur: sed quòd potestas ac uoluntas ipsius nullatenus imperfectionis cuiusque aut inconstantiæ uarietate permutat. Vnde ad Moysen de seipso ait: Ego sum qui sum. Et iterum: Hæc dices filijs Israel: Qui est, misit me ad uos. Ideo & hic dicitur: Tu autem idem ipse es.] Homo nanque etsi ipse sit, non tamen idem est: quia hoc ex suæ mortalitatis corruptione accepit, ut in eodem statu diu permanere non possit. Quod de Deo sentire nimis absurdum est. Sicut. n. est æternus, ita incommutabilis, non diminutionem sentiens, nec augmentis excrescens: non mutans propositum, non improbans quod semel est approbatum. Vnde & subditur: Et anni tui non deficient.] Si per annos Dei, æternitatẽ accipimus, qualiter anni eius non deficient, apertè uidemus. Quòd si per annos ipsam sanctorum multitudinem intelligere uolumus, anni non deficient: quia cum illo qui nunquam deficiet unum fient. Reuolutionem enim quandam dierũ, annum uocamus. Quid autem sunt sancti nisi dies, & quid peccatores nisi nox? Hinc etenim scriptũ est: Dies diei eructat uerbum, & nox nocti indicat scientiam. Anni ergo non deficient: quia sanctorum chori postquam illam incomprehensibilem semel in semetipsis acceperint lucem, nullam amplius sentient ignorantiæ uel tentationis obscuritatem. Tunc enim dies uidetur deficere, cùm aut nubiũ aut noctis tenebris obscuratus cœperit nõ lucere. Quod ab illa uita alienum erit: quia uera lux quæ obscurari non potest, in sanctis fulgebit.

Exo. 3. *Psal. 18*

Filii seruorum tuorum habitabũt, & semẽ eorum in seculum dirigetur.

Qui sunt filij in annis, id est, in æternitate Dei habitaturi, nisi Apostolorum imitatores, cum Deo in cœlesti regno perenniter mansuri? Omnes enim fideles, Apostolorum dicunt̃ filij: quia ab eis fuerunt in fide generati. Hinc nãque ad Galatas Apostolus ait: Filioli mei, quos iterum parturio. In eo quòd dicit filios illic & non seruos habitaturos, ostendit quòd ad cœleste regnum aliquis peruenire non ualeat, nisi prius uetustate abiecta per nouitatem uitæ filius fiat. Nam & ipsi quos seruos uocat, Apostolorum filij fuerunt, ueterem uidelicet conuersationem abdicantes, & in nouitate uitæ per Christum ambulantes. Fuerunt igitur serui, fuerunt & filij: serui propter laborem operis, filij propter mutationem nouitatis. Hinc est quòd ex filiis Israel qui ex Aegyptiaca seruitute liberati sunt, & mare rubrum præuio ductore Moyse transierunt, nullus terram promissionis, exceptis duobus, intrauid: sed filij eorum postea intrauerunt, & patribus eorum repromissa diuinæ largitatis beneficia acceperunt. Significabatur nanque per hoc quòd ad promissam nobis æternæ hæreditatis terrã nemo potest ascendere, nisi qui prius per amorem spiritus in in nouitate uitæ didicerit ambulare. Duo, Caleph uidelicet & Iosue, caput designant & corpus, & Christum scilicet & Ecclesiam, qui soli ingrediuntur illam uiuentium terram. quod uerò ait, Semen eorum in seculum dirigetur,] electorum uoluit opera intelligi, quę tunc profectò diriguntur in seculum, cùm omnia spectant ad Deum. Semen quippe suum nequaquam dirigit, qui ex operibus suis aliquid transitorium quærit. Opera autem nostra idcirco semen dicta sunt: quia sicut ex semine fructum colligimus, sic ex operibus nostris mercedem expectamus. Hinc nanque Apostolus ait: quæcunque seminauerit homo, hæc & metet. qui enim in hac uita semen boni seminauerit operis, in futuro fructum æternę consequetur remunerationis. Per seculum uerò, illius beatæ uitæ intelligitur æternitas, quæ quia per uarias temporum mutationes nullatenus diuiditur, unius seculi appellatione non inconuenienter signatur. In illud ergo seculum dirigamus semen nostrum, & cibum operemur non qui perit, sed qui permanet in æternam uitam. Dum tempus habemus, operemur bonum, ut cùm ad indeficientem uitæ illius beatitudinem peruenerimus, perpetuos fructus in cœlo colligamus. Ille enim uerè perpetuus est fructus, per quem perpetuo uiuimus, & perenni panis & uini satietate gaudemus. Perpetuus, inquam, quia & mandendo non

Gal. 4. *Gal. 6.*

nō minuitur, & uetustate non deterioratur.

Prologus sexti Psalmi pœnitentialis.

INter innumeras & rutilantium operum & eminentium structurarum uarietates, quibus templum Salomonicum adornatū fuit, hoc quoque fuisse describitur, quòd quindecim ad illud gradibus ascendebatur. Quod quidem non casu uel sine causa factum credendum est. Salomon quippe cœlestium scrutator secretorum, & diuinæ receptaculum sapientiæ, sic templum illud manufactum edidit, ut exinde templum aliud non manufactum signaret, quatenus ex corruptibili terrenæ domus ædificio, incorrupta cœlestis templi quodammodo imaginaretur pulchritudo. Ad illud nanque templum quod ex uiuis in cœlo lapidibus construitur, non plana aut spaciosa peruenitur uia, uel gressu ascenditur corporeo, sed processu fidei & charitatis ascensu. Hinc nanque propheta dicit: Beatus uir cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit. Dixit ascensiones in corde beati uiri dispositas, & unde ascendere debeamus ostendit, cùm ait: In ualle lachrymarum. In ea nanque exilij nostri damnationem deplangimus, & innumerabiles corruptionis humanæ deflemus molestias. Quis enim immunis à molestijs? Hinc enim Iob dicit: Si impius fuero, uæ mihi est: si autem iustus, non leuabo caput, saturatus afflictione & miseria. Et iterum: Tentatio est uita hominis super terram. Quia enim in hac uita omnia uidit esse plena laqueis & tentationibus, non in ea tentationes esse dixit, sed ipsam esse tentationem memorauit. Laboriosa enim est uita temporalis, leuior fabulis, uelocior cursore, instabilitate fluitans, imbecillitate nutans: cuius habitatio in luteis domibus, imo ipsa in luto subsistens, cui nulla est fortitudo, nulla propositi constantia, nulla à turbationibus requies, nulla à laboribus reclinatio. Quis denique est quem non excruciet dolor, sollicitudo non urgeat, nō subruat timor? Risus fletum sequitur, gaudium tristitia comitatur, esuriei succedit saturitas. Saturitatem iterum excludit esuries: in nocte dies optatur, in die nox quæritur. In algore calor, in æstu refrigerium, ante cibum suspiria, post cibum tribulatio, iræ indignationes exagitant, & innumerabiles miseros homines motus perturbant. Hæc est uallis quam sancti uiri mentis affectibus indesinenter exire disponunt, & ad illud ineffabile bonum, ad illud inæstimabile gaudium ascendere quod nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Qui etsi corpore quidem inter homines esse uideantur, animas tamen suas ad cœlestia eleuant, & illi puro & summo bono atque immortali & perpetuo adhærentes, temporalia & corruptibilia deserunt, & mundo superiores facti, in sinu diuinæ contemplationis quiescunt. Ibi in illo cœlesti templo cordis oculis Deum conspiciunt, immò & in eiusdem templi structura ipsi quoque lapides fiunt. Per quindecim uerò illius templi gradus, spiritalis sanctorum signatur ascensus. Numerus iste in septem & octo diuiditur, & ideo per eum gemina iustorum uita signatur, actiua uidelicet, & contemplatiua. Actiua nanque in mundo uersatur, contemplatiua uerò ad cœlestia erigitur. Quia uero septenario numero temporalis, octonario uerò perpetua uita signatur, recte per eosdem numeros & contemplatiua uita exprimitur & actiua. Hinc nanque prędicti templi author Salomon Dominum exorans ait: Da mihi Domine partes septem, necnon & octo. Optabat enim regię dignitatis potentia præditus, ita sibi subditos populos regere, ut tamen contemplationis diuinæ non defraudaretur perfectione. Ipsa nanque officij administratoria necessitate constrictus cogebatur temporali actioni insistere, sed suauius eum cō templationis diuinæ dulcedo reficiebat in mente. Potest etiam intelligi quòd ille quindecim gradus ad illud diuinæ illuminationis templum ascendit, qui sempiternæ uirtutis Dei amore correptus, temporalibus quæ per septénarium numerum designantur gradatim contemptis, per scalas octo beatitudinum ad sublimia prouehitur, donec Deus deorum in Sion mentis oculis uideatur. Sed uidemus nunc, sicut ait Apostolus, per speculum in ænigmate. Impossibile est enim ut quis lutei huius corporis ergastulo inclusus, aut mortalis carnis

Psal. 83
Iob 10.
Iob 8.
1. Cor. 2
Eccl. 11
1. Co. 13

carnis circumseptus uolutabro, ascendentem super Cherubin & super pennas uentorum uolantem Deũ conspiciat, uel quanta sit eius potentia diuinitatis agnoscat. Vnde per Ioannem dicitur: Deum nemo uidit unquam. Et Moysi Deum uidere quærenti, responsum est à Domino: Non uidebit me homo, & uiuet. Quòd si tanta claritas est solis ut oculis in eum corporalibus non ualeamus intendere, quanta est illius claritas qui fecit solem, ut eum possimus in hac qua sumus corruptione uidere? Ipsum uero per speculum in ænigmate intueri, quod humili aduentu sponsi accepit Ecclesia, illius æternæ uisionis signum est, & futuræ perfectionis imago: in qua non iam per fidem, sed per speciem ambulabimus, & reuelata facie ipsam diuinæ maiestatis gloriam irreuerberatis oculis conspiciemus. Quia ergo hi quindecim Psalmi quãdam spiritalis ascensus continent formam, rectè sub eodem titulo omnes prænotati sunt: ut sicut ad illud materiale templum per gradus ascendebatur lapideos, ita cœleste illud templum hæc nobis cantica præferant, per quæ in Deo exultans anima, quasi per quosdam gradus ascendat. Ascensuri ergo non corpore sed spiritu, non passibus sed affectibus, hunc Psalmum decantemus, & in eo studeamus Deo meditatione appropinquare, dicentes cum propheta:

Ioan. 4. Exo. 3.

Explanatio sexti Psalmi pœnitentialis.

DE profundis clamaui ad te domine; domine exaudi uocem meã.

Attendat unusquisque in quo profundo iaceat, & quàm longe à Deo peruerse agẽs affectus sit. Clamet ad eum totis uiribus qui intuetur abyssos, & sedet super Cherubin, donec de profundi tenebris erutus, superno illustretur lumine claritate perfruatur cognitionis diuinæ. Clamauit Ionas ad Deum de uentre ceti, de altitudine maris, de profundo inobedientiæ, & ad aures Dei oratio illius peruenit: qui eum eruit à fluctibus, eripuit à bestia, absoluit à culpa. Clamet & peccator quem à Deo recedentem cupiditatum tempestas contri-

A uit, quem malignus hostis absorbuit, quem præsentis seculi fluctus inuoluit, agnoscat se esse in profundo, ut ad Deum sua perueniat oratio. Quia uerò Psalmus iste ad ascẽdentes pertinet, uideamus qualiter ad Deũ iustus de profundo clamet. Quomodo. n. non profundus est qui ascensiones suas in corde suo disposuit, qui intentionem cordis ad Deum dirigit, qui laboris studium ad cœlos attollit? Sed sciendum quòd sancti uiri eo se magis infimos & abiectos sentiunt, quo per mentis desiderium erecti, uicinius ad Deum accedunt. Tunc enim pri-

B mum miseriam suam incipiunt perfectè cognoscere, cùm Dei præsentiam cœperint in corde sentire. Hinc est quod Abraham qui collocutionis diuinæ gratiam meruit, puluerem se esse & cinerem memorat, dicens: Loquar ad Dominum, cum sim puluis & cinis? Hinc Iacob postquam Dominũ uidit, neruo femoris emarcescente, uno pede claudicauit: quia profectò debiles se esse & infirmos reputant, qui se ad uidendum Deum per studium sanctæ contemplationis leuant. Qui dum spem suam in carne ponere desinunt, quasi unius cruris ui-

Gen. 43. Gen. 22.

C res amittunt. Eoque assuescunt cœlesti dun taxat desiderio inniti, quo senserint se à spe rerum temperalium debilitari. Et quasi neruum non habent in femore, dum non confidunt in carnali generatione. Omnia quæ sub cœlo sunt uanitatem æstimant, & cùm præsentis uitæ miserijs plenos se esse & obsitos circunquaque conspiciunt, quasi de profundis ad Deum clamant. Magna profunditas uita mortalis, in qua nihil est certum, nihil uitale, nihil tutum, nihil tranquillum. Magna inquam profunditas, in qua peccator obruitur, im-

D pius immergitur, iustus turbatur. Ideo nanque clamat & dicit: De profundis clamaui ad te Domine.] In quo notandum: quia non ait clamo, sed clamaui. Habes in hoc perseuerantię documentum, ut si primò non exaudiris, ab oratione non deficias, immo precibus & clamori insistas. Vult Deus rogari, uult cogi, uult quadam importunitate uinci. Ideo tibi dicit: Regnum Dei uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Esto ergo sedulus in oratione, esto in precibus importunus: caue ne ab oratione deficias. Si dissimulat au-

Mat. 11

dire quem rogas, esto raptor, ut regnum A cœlorum accipias: esto uiolentus, ut uim etiam ipsis inferas cœlis. Quid hac rapina locupletius? quid hac gloriosius uiolentia? Bona uiolentia, qua Deus non offenditur sed placatur, proximus non læditur sed iuuatur, peccatum minuitur non multiplicatur. Bona inquam uiolentia qua non quæritur lucrum citò periturum, sed regnum acquiritur sine fine mansurum. Discant qui res alienas diuino postposito timore diripiunt, & rapinis pauperum magis peccata cumulare quàm lucra augere non cessant, aliquid rapere quo & ueras sibi uendicent B diuitias, & gloriam laudis perpetuæ acquirant: ne in hoc quoque stultitiæ arguantur, si cùm possint preciosa & æterna diripere, uilia solum & transitoria uideantur auferre. Inferant & ipsis cœlis uiolentiam, & regnum cœlorum quadam orationis ui rapiant. Sint in precibus importuni, ut ex lõgo clamoris usu dicere possint: De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi uocem meam.] Nominis uenerandi repetitio, precandi adauget affectum. Mouetur enim desiderium, si nomen quod diligitur replicatur. Videtur hic qui loquitur, quandam exauditionis causam prætendere, cùm se insinuat clamasse, ut quasi iure debeat exaudiri, qui dudum institit clamori. Hanc & Apostolis causam Domino dedisse leguntur, cùm Chananæa rogante dixerunt: Dimitte eam post nos. Ideo nanque à Domino exaudiri meruit, quia prima Domini responsione repulsa, clamare nequaquam cessauit. Fide quippe & dilectione accensa, à clamore non antea destitit, quàm optatam filiæ salutem acquisiuit.

Mat. 15

Fiant aures tuæ intendentes, in uocem deprecationis meæ.

Ascendens iste maius aliquid rogare aggreditur, & in ipsa etiam sua oratione ascendit, cùm hoc à Deo expostulat, ut quasi quodammodo aures inclinans orationi suæ Deus intendat: ne forte sit mora in exauditione, si longe sint aures ab oratione. Videtur enim quendam diuinæ miseratio nis præcipuum precari affectum, cùm rogat eum quodammodo ad audiendum affectari: ut cùm uocem uelit audire supplicantis, opus non differat exercere miserentis, humanæ in hoc sequens locutionis modum: quasi huiusmodi Deus affectione indigeat, quem non effugit cogitatio, non latet uoluntas, dum ei nec intentio silet, nec desiderium tacet. Nam dum potens quilibet supplicantem aliquem audire negligit, quasi primo aditu repulsus, exaudiri qui supplicat diffidit. Si uerò qui rogatur, primo libenter audire cœperit, & alijs postpositis negocijs, uerbis solummodo rogantis intendere: continuo ille qui rogaturus aduenit, quandam concipit impetrandi fiduciam, & ipsa quodammodo spe animatus, suam liberius proloquitur causam. Magnum quippe bonæ uoluntatis suæ Dominus illi dedit indicium, cùm loquenti se præbuit incunctanter intentum. Sic & nos cùm dari nobis ueniam à Deo quærimus, & cœlestis gratiæ uitalia dona conferri, si nobis Deum præsentem aliquibus suauitatis & dulcedinis suæ senserimus indicijs, ad ipsius desideriũ studiosius animamur, super his quæ cupimus, adipiscendis aliquatenus certiores effecti, cum ille quem anima nostra desiderat, desiderantibus C nobis per misericordiam appropinquat. Ascendens igitur iste qui ad illius incorruptibilis celsitudinem mentem leuare proposuit, aures Dei deprecationi suæ intentas deposcit, ut quia oratio sua ad Deum per rectæ studium intentionis dirigitur, circa eum quem rogat, uelociter exaudiatur. Ascendenti autem & prouecto uiro, à Domino per prophetam dicitur: Adhuc loquente te dicam, Ecce assum. Inter orationem & deprecationem hoc interest: quia oratio pro uirtute perseuerantiæ, deprecatio uerò fit pro peccatorum impunitate. D Ideo qui ad celsitudinis arcem ascendere contendit, dicit: Fiant aures tuæ intendentes in uocem deprecationis meæ.] Deprecatur enim Deum ut peccatorum suorũ obliuiscatur, ut pater esse uelit, non index. Ideoq; subiungit dicens:

Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit?

Nomen repetit, ut affectum excitet. Iniquitatem Deus obseruaret, si peccatoribus ueniam negaret. Si solummodo ostenderet seueritatem, non etiam adhiberet pietatem.

pietatem. Quod si faceret, nemo æternæ gloriam felicitatis expectaret, nemo ad patiendum iusti examinis pœnam sufficeret. Omnes enim peccauerunt, ut ait Apostolus, & egent gratia Dei. Verum quia pœnitentibus ex corde ignoscit, & pecatore conuerso omnium iniquitatum eius obliuiscitur, quis iã de misericordia dubitet? Quis iam de uenia desperet? Hæc etenim per prophetam Dominus pollicetur dicẽs: Ego sum, ego sum qui deleo ut nebulam iniquitates tuas, ut iustificeris. Attende qualiter peccati confessio peccata obliteret, quæ iustificat iniquum, tollit à Deo memoriam peccatorum. Confiteamur ut deleantur nostra peccata, nec post confessionem ad ea reuertamur, sed iuxta Apostolum in anteriora nos extendentes, quæ retrò sunt obliuiscamur. Non gestiamus reuerti Aegyptum, aut sedere super olas carnium, nec simus concupiscentes malorum, nec idola mentis ueneremur, nec Deum tentemus, nec in deserto mundi huius murmuremus. Confiteamur de præteritis peccatis nos accusantes, confiteamur de peccatorum indulgentia Deum laudantes. Est nanque confessio peccati, & confessio laudis. Si enim confessio laudis non esset, Saluator noster nequaquam dixisset: Confiteor tibi pater cœli & terræ. Nam quomodo peccatum cõfiteretur, qui peccatum non fecit? præcedat itaque confessio, ut laudatio sequatur, sicut scriptum est: Rectos decet collaudatio. Habemus enim pontificem qui possit compati infirmitatibus nostris, de quo & apertè sequitur:

Rom. 3

Esa. 44.

Phil. 3

Psal. 32

Quia apud te propitiatio est, & ꝓpter legem tuam sustinui te domine.

Quis est propitiatio nisi Christus Iesus: qui se obtulit sacrificium Deo, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum? denique Ioannes ait: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Qui est apud Deum: quia sedet ad dexteram Dei, sicut dicit propheta: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimcos tuos, scabellum pedum tuorum. Apostolus quoque perhibet, quod ad dexteram patris sedens pro nobis interpellet. Et propter legem tuam sustinui te Domine.] Lex Dei misericordia est, qua peccantibus ueniam contulit, reuertentibus æternæ uitæ aditum patefecit. Hanc legem pro crucifixoribus suis patrem exorãs Christus impleuit, hanc nobis tenendam uerus magister indixit. Ait enim: Diligite inimicos uestros, benefacite his qui uos oderunt, & orate pro persequentibus & calumniantibus uos, ut sitis filij patris uestri qui in cœlis est. In quo profectò ostendit: quia filij Dei aliter esse non possumus, nisi misericordiæ legem seruantes inimicos diligamus. Hanc etiam nobis Paulus tenendam insinuat, cum ait: Fratres etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos qui spiritales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris. Altera alterius onera portate, & sic implebitis legem Christi. Quis autem portat alterius onera nisi qui charitatem habet? Qui enim ueraciter diligit, læsus non lædit, contumelijs uicem non reddit, detrahentibus sibi non detrahit, qui eum oderunt, non odit. Scriptum nanque est: Charitas patiens est, benigna est. Patiens quidem ut aliena mala toleret, benigna uero ut ipsos etiam quos portat amet. Qui ergo illata mala æquanimiter toleat, quasi infirmi fratris onera portat. Hęc est lex misericordiæ, per quam perpetuam euadere damnationem confidimus, per quam etiam saluatorem Dominum nostrum Iesum Christum expectamus. qui si, ut suprà dictũ est, iniquitates obseruaret, nemo sustinere sufficeret. Sustinemus autem eum propter legem suam, qui peccantibus in nos idcirco dimittimus, ut peccatorum nostrorum ab eo ueniã percipiamus. Hinc nanque per semetipsam ueritas ait: Dimittite, & dimittetur uobis.

Heb. 9.

1. Ioan. 1

Ps. 109.

Luc. 9

Gal. 6

1. Cor. 13

Luc. 9.

A B C D

Sustinuit aĩa mea in uerbo eius, sperauit anima mea in domino.

Vide perfectæ charitatis ordinem. Ascendens iste & in amore diuino proficiẽs, qui fide & dilectione introrsus accenditur, desiderio ad æterna erigitur. Spe ad summa leuatur, proximorum non postponit salutem: ad eos inter ipsa diuinæ gaudia contemplationibus conuertitur, & ut gradibus eisdem ad Deum accedant hortatᷓ: eis

eis nimirum exemplum se proponens, ut si infirmitate aliqua impediantur à desiderio proficientis, iam & peruenientis promoueantur exéplo. Ideoque ait: Sustinuit anima mea in uerbo eius.] Nolite diffidere, nolite dubitare, ponite corda uestra in uirtute eius: quia sustinuit anima mea in uerbo eius. Qui manet in uerbo, non fraudatur à regno. Aliter nanque fructum facere non possumus, nisi in eo maneamus. Ideoque ait: Manete in me, & ego in uobis. Vbi enim manendum nisi in ipso? Deficient domus, palatia corruent, destruentur ciuitates, ab imis sedibus turres euellentur, postremò cœlum & terra transibunt: uerbum autem Domini manet in æternum. Maneamus ergo in eo qui manet in æternum. Non sequamur uanitatem, deserentes ueritatem: nec contristemur sicut cæteri qui spem non habent, sed sustineamus eum. Et si moram fecerit, expectemus, ne contingat nobis quod per prophetam dicitur: Væ his qui perdiderunt sustinentiam. unde & subditur: Sperauit anima mea in Domino.] Quicunque mundanæ aduersitatis fractus molestijs, diabolicæ tentationis infestatione deiectus, à spe cœlestium promissionum deciderit: sustinentiæ quam prius habuerat mercedem amittit. Qui uerò sustinebit, magnam reportabit remunerationem. Fidelis enim Dominus in omnibus uijs suis. Promisit in hac uita pœnitentibus ueniam. Manifestum est ergo quia sicut confitentibus remissionem tribuit peccatorum, ita à spe nō decidentibus dabit regnum cœlorum. Ideo qui in uerbo eius sustinuit, in Domino sperare se dicit. Sicut enim maledictus homo qui confidit in homine: ita & beatus cuius est nomen Domini spes eius, & non respexit in uanitates & insanias falsas.

Ioan. 15

Eccl. 2

Ps. 144

Hier. 17

Psal. 32

A custodia matutina usque ad noctem, speret Israel in domino.

Si ad literam hoc accipiamus, dehortari nos potius quàm monere uidetur. Quis enim tam pusillanimis, ut una tantum die speret in Domino? Vbi iam erit illa Pauli sententia qua ait: Si autem quod non uidemus, speramus, per patientiam expectamus? Quàm parua unius diei patientia, & quàm breuis expectatio? Sed ut hunc locum melius intelligamus, ad uicesimiprimi Psalmi titulum curramus. Intitulatur enim pro assumptione matutina. Quæ est assumptio matutina, nisi resurrectio Deo mane facta? Ibi nempe & custodia facta fuit, ad hoc usque prorumpente Iudaicæ cæcitate perfidiæ, ut quem uiderant mortuum, crederent non resurrecturum. Et ne eum discipuli nocte raperent, custodibus sepulchrum munierunt. Alia translatio habet, à uigilia matutina: per quod aptius ipsa Domini resurrectio exprimitur. Qui enim dormiuit in morte, uigilauit in resurrectione. Ideoque dicit: Ego dormiui, & soporatus sum, & resurrexi. Et iterum: Vigilaui, & factus sum sicut passer solitarius in tecto. Hæc itaque resurrectio spei nostræ fundamētum est: quia illuc nos peruenturos speramus, quo caput nostrum præcessisse cognoscimus. Multos enim ante hanc resurrectionem legimus resuscitatos, & tamen dicit Apostolus: quia primitiæ dormientium Christus. Ioannes quoque primogenitum mortuorum eum nominat. Quotquot enim ante eum resurrexerunt, iterum mortui sunt: Christus uerò resurgens à mortuis, iam non moritur. Christi ergo resurrectio spei nostræ fundamentum est: quia in illa uita resurrecturos nos credimus, in qua nos cum eo uicturos sine fine speramus. Nec debet iam homo de resurrectionis ueritate ambigere, cùm sciat uerum hominem Christum à mortuis resurrexisse. Ad hoc enim mortuus est ut uiueremus, accepit à nobis ut offerret pro nobis. Moriendo itaque mortem destruxit, resurgendo uitæ aditum nobis patefecit. Hinc est quòd eidem Ecclesia dicit: Notas mihi fecisti uias uitæ. Ante aduentum quippe eius, uitæ uia omnibus ignota fuerat, tendentibus cunctis ad mortem, & ad inferos descendentibus etiam electis, donec ille ueniret qui & impios ad iustificationem, & mortuos uocaret ad uitam, ueram fidem astruens mortis & resurrectionis suæ indicijs, & doctrinæ nouæ nos formans institutis, per quæ nimirum & mortem possemus euadere; & in nouitate uitæ per adunctam Spiritus sancti gratiam ambulare. Possumus quoque per custodiam matutinam

Rom. 8

Psal. 3

Ps. 100.

Rom. 6

Psal. 15

nã ipsa fidei nostræ rudimenta accipere, ut A à tempore accepti baptismatis, post illustrationem gratię salutaris, intentionem suam unusquisque ad eum dirigat, & spem suam in eo singulariter ponat. Quasi enim matutinam lucem recipit anima, cùm tenebris infidelitatis expulsis, & uitiorum tersa caligine, & emundatis peccatorum maculis per lauacrum regenerationis, paulatim incipit Deum agnoscere, & in lumine iocundari cognitionis diuinæ. Est enim lumen, cognitio Dei de qua scriptum est: Illuminate uobis lumen cognitionis. Magnum lumen, quod tenebras cordis euacuat, mentis oculos purgat, animos erigit, corda accendit, edocet semitas iustitiæ, desiderium uirtutis adauget. Magnũ lumen, per quod uitamus offendicula: pręcipitia præcauemus, euadimus pericula, pertransimus laqueos, non timemus prospera, sustinemus aduersa, respuimus errorem, sequimur ueritatem. Quis non desideret hoc illuminari lumine? Quis non hoc fulgore illustrari exoptet? Hinc est quod propheta nos admonet dicens. Accedite ad eum, & illuminamini. Qui accedit per fidem, illuminatur per cognitionem. Statim autem post illuminationem, gratiæ spem sequi oportet. Hoc enim monet qui dicit: A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino.] Quæ est hæc custodia: nunquid auri uel argenti? num monilium uel lapidum preciosorũ? num uestrum uel pecuniarum? Nonne hæc sunt quę mergunt hominem in interitum? Sed est his multo preciosius quod illuminatum custodiri oporteat. Dicit enim propheta: Iudicia Domini uera, iustificata in semetipsa, desiderabilia super aurum & lapidem preciosum multum. Denique de sapientia dictum est. quia est preciosior cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur, huic non ualent comparari. Hæ sunt ergo diuitiæ quas custodire debet qui de nocte ad matutinum peruenit, multo preciosiores terrenis, & temporalibus ueriores, quas nec ignis exurere, nec tinea comedere, nec prædo potest auferre. Hæc etiã mihi uidetur propheta sensisse cùm in præcedentibus quæreret: In quo corrigit adolescentior uiam suam: Nec si hoc sine discussione assereret, uideretur quod adiunctum est, magis ex præcipitatione prolatum, quàm ex iudicio diffinitum. Et ut consilium eo salubrius crederetur, quo pensiori meditationi examinatum uideretur, secutus adiunxit: In custodiendo sermones tuos. Conuersus autem ad Deum, ad interrogata respondet, ut diuinæ pietatis remedium crederetur, quod esset inuentum non præsumptione humana: sed inspiratione diuina. Hinc Hieremias ait: Bonum est uiro cum portauerit iugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius, & tacebit: Iugum est uerbum Dei, mentis B nostræ collo impositum, ut nec alta ceruice aut nutibus procedamus oculorum, nec de accepta qualibet gratia inflemur, nec extollamus in altum cornu nostrum, nec aduersus Deum iniquitatem loquamur: sed in omnibus sicut Dei ministros nosmetipsos exhibentes, animas nostras humiliemus, & iuxta Apostolorum. Imitatores Dei sicut filij charissimi existamus. Portandum autem hoc iugum ab adolescentia, ut iuuentutis annos congrua disciplinæ correctione unusquisque præueniat: ne si post decursæ iuuentutis annos C iugum tulerit, suorum stimuletur rememoratione peccatorum, & erroris usu & peccandi consuetudine exagitetur, & nouis semper insurgentibus prælijs, eos in seipso sentiat impugnationum tumultus, per quos quotidie aut uictor existat, aut uictus. Nam si ab ipsis adolescentiæ primordijs ceruicem uerbi iugo subdiderit, omnibus in seipso ritè compositis in pace sedebit. Sedebit quidem animæ carnem subijciens, & de tribunali rationis quasi de iudiciaria sede omnibus internis motibus uelut quibusdam ciuibus edicta D proponens. Sedebit inquam, nullum metuens hostem, nullam sentiens impugnationem. Stare nanque pugnantis est, sedere uerò feriati. Sedebit quoque solitarius, id est, ab omni carnalium desideriorũ tumultu remotus. De hac solitudine Dauid dicit: Elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Neque enim rex potentissimus qui tot milibus populorum pręerat, in solitudine habitabat. Habitabat autem in solitudine cordis sui, in qua nullos hostium spiritalium impetus. nullos peruersarum cogitationum strepitus, nullos pateretur

Psal. 33 · *Psal. 18* · *Prou. 3* · *Ps. 118* · *Thren. 3* · *Ephes. 5* · *Psal. 54*

retur clamoris iniqui tumultus. qui uerò solitarius sedet, tacet: intelligens melius esse silere, quàm loqui incautè. Hinc etenim scriptum est: Homo sapiens tacebit usque ad tempus. Prius nanque oportet discere quàm docere. Ideo dictum est: Audi Israel. Neque enim prius dixit loquere, sed audi. Sed prophetę dictum est à Domino: Fili hominis, sta super pedes tuos, & audi quæcunque loquor ad te. Qui audit, tacet. Tacet ergo qui in lege Dei meditatur die ac nocte, & audit quid loquatur in eo Dominus Deus, qui loquitur pacem in eos qui conuertuntur ad cor. Restat ergo ut dicamus quid sit quòd usque ad noctem sperandum in Domino dicit. Quis dubitat noctem finem esse diei? Sic unicuique hominis finis istius uitæ mors sua est. Potest quoque per noctem intelligi illa extremi iudicij dies, quam propheta diem nominat tenebrarum & caliginis, in qua ad cœleste regnum uocantur electi, ubi iam spes eorum terminabitur, receptis omnibus quæ in hac uita sperauerunt, & ad laudem Dei concinentibus sanctis: Sicut audiuimus, sic uidimus in ciuitate Domini uirtutum. quod enim uidet quis, quid sperat? Sperauimus ergo in hac uita, ut quod hic in spe concipimus, ibi in re habeamus.

Prou. 11
Ezech. 2
Psal. 84
Psal. 47

Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio.

Commendat nobis Dei charitatem, ut nos ad sperandum hortetur. Ex hoc enim usq; ad noctē speramus: quia eū misericordem credimus, longanimé scimus. Vnde non incongruè per quendam sapientem dictum est: Tribularer, si non scirem misericordias tuas Domine. Tribulationi quippe cordis nostri remedium miserationes diuinæ occurrit: & contra diffidentiæ malum firmissimæ spei adhibet consolationem, promissionum diuinarum certa nobis proponens exempla, quibus peccantium salutem se malle asserit quàm perditionem. quorundam quoque correctionem ad animum reducens, quos etsi à statu rectitudinis error subruit, conditoris tamen gratia in melius reformauit. Ecce grauium delictorum mole obrutus, & de meritorum qualitate diffisus, aspicio Zachæum, intueor Mariam, considero Petrum, perpendo latronem: in quibus miserationis diuinæ splendor apparuit, atque per eos spem ueniæ peccantibus dedit. Hæ sunt inæstimabilis miserationis Dei diuitiæ, humano quidem generi à seculis absconditæ, nouissimis uerò temporibus per mediatorem Dei & hominum declaratæ. Quæ pro sui immensitate à deo incomprehensibiles sunt, ut in explanatione eorum manus torpeat, fatiscant ingenia, eloquentiæ conticescant. Superant enim sensum, sermonem transcendunt, intellectum excedunt. quis enim digne enarrare sufficiat quantæ misericordiæ fuit unigenitum Dei filium de sinu patris ad publicum nostrum descendere, carnem mortalem assumere, irrisiones pro nobis, uincula, flagella, crucem mortemque tolerare? Quis cogitare ualeat quantæ fuerit gratiæ, ouem perditam quærere, quæsitam inuenire, inuentam in humeris portare? Quis exponere queat, quātę fuerit miserationis, sacratissima preciosi sanguinis effusione genus humanū redimere, & sacrosanctū uiuifici corporis & sanguinis sui mysterium membris suis tribuere? cuius perceptione corpus suum quod est Ecclesia, pascitur & potatur, abluitur & sanctificatur. Ideo & plenitudo temporis tempus grãæ nominatur, in quo iuxta Pauli uocem, Apparuit gratia saluatoris nostri Dei omnibus hominibus erudiens nos, ut abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè & iustè & piè uiuamus in hoc seculo. Et iterum: Apparuit benignitas & humanitas saluatoris nostri, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Hinc per Zachariam prophetam dicitur: In die illa erit fons patens domus Dauid inhabitantibus Hierusalem in ablutione peccatorum & menstruatæ. Quis est iste fons nisi unigenitus Dei filius? de quo per prophetam dicitur: Apud te est fons uitæ. Qui nimirum tunc patens extitit, quando in mundo uisibilis apparens, pro liberatione nostra carnem suscepit. Qui etiam domus Dauid dictus est: quia ex semine Dauid secundum carnem natus est. Hierusalem uerò uisio pacis interpretatur. Hi ergo Hierusalem inhabitant, qui ad mortem cœlestium

ad Tit. 2
ad Tit. 3
Zach. 3
Psal. 35

ſtium mentem leuant. Peccator uerò & menſtruata eſt, uel is qui delinquit in opere, uel mens quæ labitur in praua cogitatione. Menſtruata nanque mulier ita in ſeipſa polluitur, ut aliena carne minimè tangatur. Quaſi ergo menſtruata illa eſt anima, quæ etſi in praui operis effectum non ducitur, in immundarum tamen cogitationum delectatione uerſatur. Quia igitur iam patet nobis fons miſericordiæ redemptor noſter, toto hunc pectore hauriamus, ut extinguere ſitim carnalium deſideriorum ualeamus. Lauemus in eo maculas criminum, notas diluamus carnalium cogitationum. B Et qui fontem miſericordiæ, ſi clauſus eſſet, quærere debuimus, ſaltem apertum & patentem non negligamus. Sperandum nanque nobis eſt: quia ibi pœnitentiæ noſtræ locus non deerit, ubi innumerabilium hominum compunctio locum inuenit. Ad hoc enim patet ut lauet, ad hoc fluit ut lætificet, ad hoc redundat ut purget. Nam ſubditur:

Et ipſe redimet Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius.

Reſtat igitur ut Iſrael efficiamur, & omnem tranſcendentes creaturam, in eum C qui omnia creauit mẽtis aciem dirigamus. Diſponamus aſcenſiones in corde noſtro, & per eas ad conditorem angelorum puro & ſimplici intellectu aſcendamus. Quid enim tam ſuaue & tam iocundum, quàm mentis oculis & cordis deſiderio contemplari Deum, atque eius ſuauiſſimam degustare dulcedinem, dulciſſimamque ſentire ſuauitatem? Adeſt nobis gloria redemptoris noſtri, quæ nos à terrenis ad cœleſtia erigat, oculos cordis noſtri ad uidendum ſolem iuſtitiæ aperiat, ac per hoc ex D omnibus nos iniquitatibus noſtris redimat qui uiuit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Prologus ſeptimi Pſalmi pœnitentialis.

DE Pſalmi centeſimi quadrageſimiſecundi titulo, iuxta quod pietas diuina contulerit, locuturus, prius uolo modos aperire prophetiæ, quatenus dum eius diuerſitas oſtenditur, eius & intelligẽtia facilius acquiratur. Sciendum nanq; eſt, quia prophetia tribus modis fit: uidelicet uerbis, factis, ſomnijs. quicunque enim propheta futura innotuit, aut uerbis, aut factis, aut ſomnijs prophetauit. Verbis nanque futura prędixit Eſaias cùm ait: Ecce uirgo concipiet & pariet filium, & uocabit nomen eius Emmanuel. *Eſa. 7.* Somnijs uerò Nabuchodonoſor futura ꝓuidit, q̃ Spiritu ſancto Daniel enodauit. Factis Abraham futura nũciauit, repletus qñ unicum filium ſuum ad ſacrificia obtulit. Quem nimirum, quem in hoc opere deſignat, niſi eum qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit, illum? *Rom. 8.* Ipſa enim antiquorum patrum geſta nobis prophetiæ ſunt, qui dum aliud agũt, & aliud innuunt, occulta nobis quaſi per operis linguam produnt. Quod hoc in loco euidenter oſtenditur, cùm Abſalon facta ad memoriam reducuntur. Abſalon nanq; patrem perſequens, ad hoc uſque liuore feralis prorupit inuidiæ, ut in ſeipſo deſtrueret iura naturæ. *2. Re. 18.* quem enim naturaliter amare debuerat ut patrem, eum inhumane perſequebatur ut hoſtem. Abſalon autem pax patris interpretatur, non quòd ei pax ulla cum patre fuerit, ſed quia quantæ pacis & patientiæ extitit eius peruerſitate pater oſtendit. Quis autem per Abſalon niſi Iudaicus populus, quis uerò per Dauid niſi redemptor noſter ſignatur? Hinc nanque per prophetam ueritas ait: Filij alieni mentiti ſunt mihi, filij alieni inueterati ſunt. *Pſal. 17.* Denique ipſe eſt filius ſenior, qui adoleſcentioris inuentioni inuidens & ſaluti, domum renuit intrare Eccleſię. Qui profectò canticum non cantat lætitiæ, nec concinentium admiſcetur choris, & annulo carens fidei, nec ſtola immortalitatis induitur, nec uituli ſaginati alimento ſatiatur. Qui etiam hœdum quęrit: quia agnum qui tollit peccata mundi, non ſequitur: & ideo inter hœdos in iudicio ſtatuitur, nec ad cœnam nuptiarum eius uocatur. Patrem ergo Abſalon perſecutus eſt: quia Iudaicus populus dum monita ſalutis reſpuit, in propria uenientem Dei filium recipere recuſauit. In tantum autem ueſaniæ ſuæ extendere conatus eſt rabiem, ut ſuum occidere præſumeret creatorem. In quo nimirum facto patientia Chriſti declarata eſt, qui nõ ſolum eis malum pro malo non reddidit,

uerumetiam ad mortem ductus pro eis orauit dicens: Pater ignosce illis: quia nesciũt quid faciunt. Vnde & Apostolus admonet dicens: Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, ut sequamur uestigia eius. Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur. Orat autem caput in hoc Psalmo pro membris, Christus pro Ecclesia, uirtus pro infirmitate. Orat quippe ut non seuerè iudicentur, sed misericorditer exaudiantur. Persequitur etiam hoc tempore schismaticus corpus Christi, impugnat hæreticus Ecclesiam, unitatem infidelis perturbat. Sed clamat ad Deum Ecclesia, capiti suo Christo in unitate spiritus coniuncta. Quæ etsi omni tempore ad Deum clamat, præcipuè tamen in tribulatione se ad orandum excitat. unde & dicit: In die tribulationis meæ clamaui ad te. Sed uideamus quid dicat:

Luc. 23. 1. Pet. 2

Explanatio septimi Psalmi pœnitentiales.

Domine exaudi orationẽ meam, auribus percipe obsecrationem meam in ueritate tua, exaudi me in tua iustitia.

Sancta uniuersalis Ecclesia secundum digniorem partem sui in spe cœlestium pmiorum roborata, sicut in electis habet quod conseruari desideret, ita in infirmis inuenit quod sibi dimitti exoret: sciens omnes diuino egere auxilio, quos infelicis uitæ conditio angustat, cùm & iustus inter pericula securus esse non ualeat, & peccantem non nisi sola gratia diuinæ miseratio nis absoluat. Vtrobique ergo pauida, utrobique suspecta, & pro currentibus orat ut perueniant, & pro regressis obsecrat ut currant: Inter orationem autem & obsecrationem hoc interest, quod oratio pro perseuerantia uirtutum, obsecratio uerò fit pro indulgentia peccatorum. Orat ergo caput uel Ecclesia, ut & bene operantes in iustitia roborentur. In eo uero quod ait: Auribus percipe obsecrationem meam.] delinquentium designat debilitatem, qui ad similitudinem ægrotantium quadam A omnipotentis medici indigent condescensione, cùm se non ualeat ad eum peccator leuare. Vel, auribus percipe: id est, obsecrationibus intende. Hoc nanque per prophetam pollicetur dicens: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos. Vnde & subditur: In ueritate tua.] In hoc enim uera appareat promissio: quia conuerso tribuitur remissio peccatorum, iuxta qđ scriptum est: Iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cùm iudicaris. Exaudi me in tua iustitia.] Qui gloriatur in se, non exauditur. Non exaudiuntur illi qui igno- B rantes Dei iustitiam, & suam uolentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Denique Parisæus iustitiam suam in templo statuere uoluit, & ideo à Domino reprobatus fuit. Gloriemur ergo in iustitia Dei, si exaudiri quærimus, ut nos cum propheta dicere possimus: Exaudi me in tua iustitia.] Quis autem gloriatur in iustitia Dei, nisi qui nihil boni suis meritis tribuit, & iustum esse quicquid aduersi tolerat sentit? Gloriabatur Paulus in infirmitatibus suis, nihil boni non accepti se habere testabatur, humilitatis nobis exempla propo- C nens erat, ut qui gloriatur, in Domino glorietur.

Esa. 45. Psal. 50 1. Cor. 1

Et non intres in iudicium cum seruo tuo? quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens.

Qui contra conditoris flagella murmurat, quasi cum eo in iudicium intrat. Dei nanque accusat iudicium, qui se æstimat iniustè percussum. Et quasi cum Deo in iudicio contendit, qui inter flagella innocentẽ se ostendit. Hinc etenim Dominus ad beatum Iob loquitur dicens: Nunquid qui con D tendit cum Deo, tam facilè conquiescit? Vtique qui arguit Deum, debet & respondere illi. Tunc beatus Iob quasi Deum arguit, cùm de percussione sua an fuerit iusta dubitauit. Nullius quippe delicti sibi conscius, iniustè se percussum credidit: quia merita sibi augeri ex percussione nesciuit. Sed qui multa de operatione sua locutus, audita sanctorum uita tacuit, quasi cum Deo contendens facilè conquieuit. Vel certè ille cum Deo in iudicium ingreditur, qui cùm orauerit, murmurat si non exaudiatur. quibus dicitur: An uultis mecũ iudicio

Iob 39 Hier. 2.

iudicio contendere? Quasi.n.iudicio contendebant, qui dicebant: Quare ieiunauimus, & non aspexisti? Humiliauimus animas nostras, & nescisti? Siquidem stultum est ab oratione deficere, si Deus differat cũ rogatus exaudire: & iniquum arguere conditorem, si effectus non sequitur orationem, præsertim cùm quid oremus sicut oportet nesciamus. Nonnullis quippe impatientibus Dominus quod petebant sæpe concessit iratus, sicut econtrà Apostolo negauit propitius. Dedit enim regem petentibus secundum desideria cordis eorum: dedit etiam postulanti diabolo, ut Iob simplicem & rectum & timentem Deum tentaret. Malignos spiritus exaudiuit, & porcorum gregem dæmonum concessit legionem intrare. Non igitur pro magno quis habeat si fuerit exauditus, cùm aliquid petat quod non impetrare plus prosit. Quod si postulata non obtinet, non se abijciat, aut de diuina erga se miseratione desperet cũ fortè ea peteret quibus acceptis uel affligat atrocius, uel inutilius ꝓsperet. Scriptũ quippe est: Auersio paruulorũ interficiet, & prosperitas stultorũ perdet eos. Quia nõ iustificabitur in cõspectu tuo omnis uiuens.] Scio multos in conspectu hominum iustos uideri, & ad spem cœlestium promissorum erectos innocenter in mundo uiuere: qui etsi non delinquant in opere, labuntur tamen aliquando uana aut peruersa cogitatione. Cuius enim mentem cogitationes uanæ non laniant? cuius cor tentationes non uexant? cuius animum desideria carnis non turbant? Non ergo in conspectu Dei iustificatur qui corde delinquit, quod intuetur Deus.

Isa. 58. *Prou. 1*

Quia persecutus est inimicus animam meam, humiliauit in terra uitam meam.

Quis sit generis humani inimicus, ostẽdit qui parabolam zizaniorum exponens ait: Inimicus autem diabolus est. Et apostolus Petrus ait: Inimicus uester diabolus tã quam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Ipse enim est qui animas persequitur, qui mortem inferre perpetuam molitur. Ipse est inquam, qui incautos decipit, & in uia huius uitæ gradientibus

1. Pet. 5.

A laqueos tendit. Ideo propheta ait: In uia hac qua ambulabam, absconderunt laqueũ mihi. Rursum de eo scriptum est: Abscõdita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitas. Dum enim humanæ saluti inuidens perdere innocentem appetit, prius ei aliquid quod libeat ostendit. Quod dum appetere incautus nititur, occulto peccati mucrone transuerberatur. Quasi ergo in terra pedica absconditur, dũ in terrenis commodis peccatum occultatur. Decipula quoque ab antiquo hostẽ super semitam ponitur, cùm in actione huius mundi quam mens appetit, peccati laqueus paratur. Ita nanque in terra decipula ponitur, ut exposita esca ipsa non uideatur. Sic nimirum sic antiquus hostis dum subruere aliquem cupit, quasi escam in muscipula, lucrum in culpa ponit. Ad quod dum auiditatis amore uiator inhiat, ex improuiso eum peccati laqueus suffocat. Quis huius hostis uersutias non metuat, qui tanto est perniciosior, quanto occultior? Non enim quæ extra nos sunt auferre nititur, sed diripere thesauros interiores conatur. Nulla sibi temporalium bonorum cupiditas, nulla diuitiarum ambitio, nullum dignitatis desiderium: sola interiora appetit, solas uirtutes diripit, solam animam occidit. Quòd si aliquando exteriora tetigerit, non ea aufert ut habeat, sed ut ea auferendo animam euertat. Nouimus quomodo multos quotidie fraudibus suis occupet, quomodo uestimentis gratiẹ expoliet, deceptos uirtutum priuet ornatu, diuitijs opum defraudet, liuoribus infuscet tentationum, uulneribus peccatorum transfigat. Hæc est nanque peruersitatis eius intentio, ut omnes deijciat. Deniq; quos in uijs Dei ambulãtes uiderit, & in proposito iustitiæ cognouerit fortiores, eos grauius persequitur, à statu rectitudinis subruere conatur. Ideoq; ait: Persecutus est inimicus animam meam, humiliauit in terra uitã meam.] Grauis persecutio. Qui cœperam amore cœlestiũ terrena relinquere, & cõtemptis diuitijs secularibus, in cœlis conuersari, iã impulsione diabolica cogor summa & æterna despicere, & de mũdi huius prouidentia incerta cogitare. Terrenarum rerum curis aggrauor: carnalium uoluptatum captus illecebris, ad ima deducor.

Ps. 139. *Iob 18*

ducor. Deprimit enim terrena habitatio sensum multa cogitantem. Humiliauit in terra uitam meam.] Qui contemptis cœlestibus, ad ima solummodo appetenda deducitur, eius uita in terra humiliatur. Vnde fit ut eo morti fiat ꝓximus, quo à Deo factus est per dissimilitudinem lõginquus. Hinc nanque Apostolus ait: Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, quæ mergunt homines in interitum. Vnde & aptè subditur:

Collocauit me ĩ obscuris sicut mortuos seculi, & anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.

Quid infelicius? Viuebam olim Deo, mortuus seculo, nunc econtrariò mortuus Deo, mundo uiuo. quid est enim peccatũ nisi mors? Hinc etenim scriptum est: Non est in morte qui memor sit tui. Et iterum: Intrauit mors per fenestras nostras. Mors nanque est quæ animam à Deo separat, sensuum internorum intercludit officia, diuinam deturpat imaginẽ, lucis adimit claritatem. Deniq; qui in Christo moritur, in sepulchro conscientiæ tumulatur, ligatur concupiscentiarum institis, à cõspectu Dei proijcitur, duritie operitur, lapide iniquitatis intus clauditur. De talibus scriptum est: Prodijt quasi ex adipe iniquitas eorũ: Hos tamen aliquando resuscitat Iesus, & sublato impœnitudinis lapide, à tenebris ad lucem reuocat. Et cum pro eis Ecclesia intercesserit, per ministerium eos sacerdotum absoluit. Venit ipse ad monumentum, ad lachrymas Ecclesiæ commouetur: iubet ut ad iustitiam resurgat, qui pridem in iniquitate iacuerat. Tantummodo opus est, ut per confessionem foras ueniat, sentiat cordis dolorem, timeat iudicium Dei, ab iniquitate recedat. Habet etiam in hoc prophetæ documentum. Nam subditur: Anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meũ.] Pœnitentis uiri spiritus anxiatur, cũ superna desiderant, carnis corruptione deprimitur. Cum enim terrenæ labis pondere prægrauatus, sustolli ad altiora nititur, ipso suo conamine fatigatus lassatur. Sed eo enixius superiora desiderat, quo uerius sarcinam agnoscit quã portat. Turbatur uerò cor peccatoris in recordatione peccati, cùm primũ cœperit seipsum cognoscere, & quàm lõge à Deo recesserit cogitare. Nec uacat quod addidit, In me. Quasi enim extra & se fuerat, qui spretis salubribus & æternis, de noxijs & tẽporalibus cogitabat: qui ægritudinis suæ molestias non sentiebat: qui se uidere cum cęcus esset putabat. Sed eo in se redijt, quo seipsum qualis fuerat recognouit. Scriptũ nanque est: Redite præuaricatores ad cor. Sed de filio prodigo narrauit Dominus: quia cum destractis & profusis paternis bonis, uitæ cœlestis alimento egeret, in se reuersus sit. Non enim in se reuerteretur, nisi à se prius exisset. Ideoq; & pater eius ait. Hic filius meus mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuentus est. Si ergo à patre à quo per inobedientiam discesseras, inueniri desideras, & deliciosè in domo illius epulari ad teipsum statim reuertere, & discussis actibus tuis, unde excideris recordare, ut eo magis mouearis ad pœnitẽtiam, quo incipies cognoscere quod amiseris, & perdere quod inueneris. Sequitur.

Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis, & in factis manuum tuarum meditebar.

Felices antiqui dies, nihil tenebrarũ, nihil caliginis præferentes. Quas diuinitatis illustrabat præsentia, securitatis purgabat serenitas, letitiæ immensitas decorabat. Dies gaudiorum & luminis, dies uirtutũ, & pacis, dies delitiarum & suauitatis. Quos non perturbabat mœror, non infestabat angustia, non obũbrabat infirmitas. Hos dies in paradiso habuit anima antequam à statu rectitudinis per culpam caderet præuaricationis: sed eosdem tunc infeliciter perdidit, cum præcepta conditoris seruare contempsit. Potest quoque intelligi per antiquos dies, primorum parentũ trãsgressio, per quã oculos eorum apertos testatur scriptura. Vel ẽt illecebrosa istius mundi prosperitas, fraudulenta quadã amœnitate stultis atridens, cui maledicit iustus dicens: Pereat dies in qua natus sum. Sancti etenim uiri mundi huius prospera magis quàm aduersa metuẽtes, in ipsis successibus suis seipsos discutiunt: & quàm citò transeat mundanæ

Marginalia: Sap. 9; Psal. 6; Hier. 9; Ps. 75; Esa. 46; Iob 3.

danæ felicitatis firmus attendunt, reuoluentes quod scriptum est: In die malorum ne immemor sis bonorum. Si quem uerò in mundo prosperari uiderint, & in gloria diuitiarum suarum exultare: non culmen dignitatis eius considerant, sed finem illius mente pertractant: ut tanto obnoxius uera bona cõsiderent, quantò apertius bona nõ esse quæ transeunt uident. Hinc nanque Iob dicit: Ego uidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudini eius statum. qui.n. in multitudine diuitiarum suarum cõfidit, quasi in terra radicẽ firmauit. Sed uir sanctus eius maledicit pulcritudini, cùm illius derogat prosperitati. Meditatus sum in oĩbus operibus tuis.] Qui mundi huius diuitias fallaces esse agnouerit, & amore cœlestium contempserit terrena, meditatur in operibus bonis quæ uita hac transeunt permaneant, & æternæ uitæ præmia ferant. Neque enim tempore utiliter uiuitur, nisi ad computandum meritum quo in æternitate uiuatur. Sequitur. Et in factis manuũ tuarum meditabar.] Loquitur propheta ad Deum. Opera manuum tuarum sunt cœli Et alibi: Cœli enarrant gloria Dei. Illi sunt cœli qui enarrant gloriam Dei, qui opus manuum Dei dicuntur: quia diuinam in se non deformant imaginẽ, charismatum nõ excludunt dona, animæ speciem nõ demoliuntur. Qui nihil boni sibi, sed totum gratiæ Dei tribuunt, scientes se nihil habere quod non acceperunt. Hoc enim operatus est in eis, qui uasa misericordiæ fecit eos, qui illos ante mundi cõstitutionem in seipso elegit, ut in se non glorientur nec altũ sapiant, sed timeant, nec dicãt in abundantia, sua, Non mouebor in æternum. In his meditabitur, qui de Babylone reuersus, exempla eorũ sibi ad imitandũ proponens, ne deceptus cõuersatione eorum qui terrena sapiunt, in eadem quæ dimiserat relabatur, & fiat deterior erroris confusio, si post acceptum aratrum cœperit retrò aspicere, aut ad tollendã tunicam in domum remeare. Eorum itaque exemplo se ad bene operãdum excitat, & cum eis absens corpore, mente conuersatur. Gloriam ergo beatitudinis æternæ quam receperũt aut recepturi sunt, attendit, ut eo magis ad opus bonũ animetur, quos cœperit agnoscere quod egerunt, & separare quod acceperunt.

Eccl. 11 | Iob 5. | Ps. 101. | Psal. 18. | Psal. 29

Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua tibi.

Non sufficit bene uelle, nisi sequatur & facere. Ideo qui in operibus bonis meditatũ se dixerat, & in meditatione laudis sanctorum immoratũ, secutus adiunxit: Expãdi manus meas ad te.] Hinc naque propheta nos admonet dicens: Leuemus corda nostra cum manibus ad Deum: Quid est manus ad Deũ expandere, nisi operationẽ ad omnipotentem leuare? Deniq; ille manus suas contrahit, qui indigentibus nihil tribuit, qui uocem pauperis nõ exaudit. Hinc quidam sapiens admonet dicens: Nõ sit manus tua ad dandum cõtracta. & ad accipiendum porrecta. Docuit ille manus expandere, qui dixit: Date eleemosynã, & ecce oĩa munda sunt uobis. Et propheta testatur dicens: In die tribulationis meæ Deũ exquisiui manibus meis. quid est. n. manibus Deũ exquirere, nisi operibus sanctis saluatorẽ inuocare? Nec ociose additum est, Ad te: quia sunt plerique qui in eo quod agũt, laudari ab hominibus appetũt. Hi manus suas ad Deum expandunt, qui per opera sancta: is non Deũ sed mundi gloriam quærũt. De talibus dicit Dominus: Amen dico uobis, receperunt mercedem suam. Expandamus ergo manus nostras ad Deum, ne iustitiam nostram faciamus coram hominibus, nec cum fatuis uirginibus lampades uacuas accipiamus, sed in uasis nostris oleũ sumentes, uenienti sponso occurramus, ut dicere cum Apostolo possimus: Gloria nostra hęc est, testimonium conscientiæ nostræ. Anima mea sicut terra sine aqua tibi.] Hoc est propter quod magis timoratus quisque se ad bene operandum excitat, si se non extollat de meritis, si in se superbiam humanæ præsumptionis extinguat, si nihil se esse reputet, si uirtutis incrementum à conditore expectet. Ideoq; ait: Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Quasi enim terra sine aqua est, anima sine gratia Sicut enim terra quæ imbre non perfunditur, non uestitur herbis, non uenustatur floribus, non abundat messe: sic anima gratia carens non operitur uirtutibus, non cògitat de cœlestibus, non insistit utilibus. Vitiato namque in primo parente libero arbitrio, iam nec uelle quidem bonum possumus, nisi illius gratia adiuuemur, apud quem

Thren. 3 | Luc. 11. | Psal. 75 | Mat. 6 | 2. Cor. 1.

quæm gressus hominis diriguntur. Scriptũ quippe est: Præparatur uoluntas à Domino. Et Dominus discipulis ait: Non uos me elegistis, sed ego elegi uos. Et Apostolus: Deus est, inquit, qui operatur in uobis & uelle & perficere, pro bona uoluntate. Et iterum: Gratia Dei saluati estis, per fidem. Si ergo fidem sine gratia Dei nemo habet, quis se facere fructum sine adiutorio illius qui ait: Posui uos ut eatis, & fructus uester maneat? quicunque enim plantet aut riget incassum uox correptionis exterius perstrepit, nisi ille incrementum dederit sine quo nihil possumus facere.

Ioan. 15
Phil. 2.
Ephe. 1.
Ioan. 15

Velociter exaudi me Domine, defecit spiritus meus.

Non incongruè à quodam sapiente dictũ est: Cupiditati ipsa celeritas tarda est. Parum enim est desideranti iustificationes Dei ut exaudiatur, nisi etiã uelociter exaudiatur. Addit etiam causam quare exaudiri debeat, quasi instante iam spiritum non habeat, qui spem suam omnino in Deo ponit. Dicendo enim Defecit spiritus meus, pauperem spiritu se esse testatur, & de ipso non præsumere, sed sacrificium Deo spiritum contribulatum offerre. Agnoscit hoc etiam se ex gratia Dei habere q; humiliatus est, confidens se eius auxilio erigendum, cuius gratia se sentit elisum. Hinc nanque propheta Dominum exorans ait: Auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertuntur. Emitte spiritum tuum, & creabuntur. Non enim receptaculum spiritus Dei quisquam efficitur, nisi spiritu suo primitus euacuetur. Nam nec requiescit spiritus Dei, nisi super humilem & quietum, & trementem sermones Dei. Denique qui tremit, deficit. Hinc propheta ait: Defecit in salutari tuo anima mea. Nisi enim quis à semetipso deficiat, ad eum qui supra ipsum est, nõ appropinquat. Hinc de regina Saba scriptum est, q; audita sapientia Salomonis, & uisis ministris domus eius, non habebat ultra spiritum: quia electorum Ecclesia de gentibus congregata, cognita Christi gratia, & Euangelicæ doctrinæ inuentis magistris, abiecto superbiæ spiritu, omnique elationis fastu deposito, didicit de seipsa diffidere, & in regis sui misericordia magna sperare.

lm.
Psalm. 118.
3. Reg. 10.

Non auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum.

Solent Domini irati ab his quibus offendi sunt seruis oculos auertere, & si quando illi pro gratia supplicauerint, in partem aliam faciem declinare. Et quia recto eos intuitu conspicere nequeunt, animorum suorum motus in ipso corporis habitu ostẽdunt. Deus quoque idem delinquentibus auertitur: quia turpitudinem eorum sereno uultu inspicere dedignatur. Sed qui abiicit delinquentem, conuertitur ad pœnitentem, uocat etiã auersos, donat peccata conuersis, hortatur pigros, consolatur afflictos, docet studiosos, adiuuat dimicantes, confirmat laborantes, exaudit corde clamantes. Ipse nanq; per prophetã dicit: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos. Sed quia conuerti ad eum sine ipso non possumus, quotidie cum propheta clamemus: Ne auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacũ.] Auertente Domino faciem, peccator in lacum descendit: quia nisi illum Deus misericorditer respexerit, post multa perpetrata scelera, in desperationis foueam cadit. Nam & Petrus amare non fleuisset, nisi eum Dominus respexisset. Est enim pœnitentia unum de perfectis donis descendentibus à patre luminum. Nisi ergo benigna Dei misericordia mentem hominis illuminauerit, impossibile est ei in nouam naturam mutari, cùm scriptum sit: Non potest homo à se facere quicquam, nisi datum fuerit desuper. Et Apostolus: Fiduciam, inquit, talem habemus per Christũ ad Deũ, nõ quòd sufficiẽtes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Si ergo nec cogitare aliquid à nobis sufficimus, quomodo sine respectu misericordiæ Dei pœnitentiã agemus? Sunt.n.tenebræ ubi Christus non respicit, ubi lux illa uera non ingreditur, quę sic lucet in tenebris, ut tamen non comprehendatur à tenebris. Ideoq; propheta Dominũ exorans dicebat: Faciẽ tuam illumina super seruum tuum. Quid est autẽ facies Dei, nisi quędã claritas cognitionis eius? Hanc cognitionis eius claritatem non uident, qui misericordiã ipsius ignorãt, qui

Esa. 45.
Psalm. 118.

de

de peccatorum suorum uenia desperant. Illi denique in lacum descendunt, ubi lumẽ non uideant misericordiæ, intentionẽ cordis non dirigant ad cœlos, carnis satisfaciant desiderijs, Deum contemnant, sicut scriptum est: Peccator cùm in profundum uenerit, contemnit. De talibus per Amos prophetam Dominus intonat dicens: Si celauerint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos. Quid est enim celari in profundo maris, nisi in altitudine delitescere desperationis? Celat uerò se qui nõ confitetur peccata sua. Nõ confitetur autem qui desperat de misericordia Dei. Vel certe ille se ab oculis Dei celat, qui à mandatis eius auertitur. Oculi.n. domini, spiritus Dei, qui legem, id est mandata dedit. Qui ergo se ab oculis Dei in profundo desperationis celauerint, potestatem accipit diabolus ut eos mordeat, & ut in uentrem eos suæ malitiæ inducat. Ipse est. n. serpens cui dictum est: Terrã comedes omnibus diebus uitæ tuæ.

Prou. 18 *Amos 9* *Gen. 3*

Auditam fac mihi mane misericordiam tuam, quia in te speraui.

Quid est mane, nisi sequentis diei initium? Quæ autem dies nisi illa de qua propheta dicit: Melior est dies una in atrijs tuis super milia? Et Apostolus: Nox, inquit, præcessit, dies autẽ appropinquabit. Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sic ut in die honestè ambulemus. Illa est enim dies quàm uerus ille sol illuminat qui nescit occasum, quem non obtenebrat nubes, non obscurat nebula, non obumbrat turbo. Quæ rectè una dicitur: quia nullius finis termino augustatur. In hac quippe uita diem nõ habemus, in qua per fidem, non per speciem ambulamus. In qua cæcitatis nostræ patimur tenebras, & erroris humani deflemus caliginem. In qua assiduis mœroris & angustiæ premimur nebulis, & per deuia trahimur, quasi captiui lumen sapientiæ non habentes, & in cogitationibus nostris euanescentes. Cum autem Christus apparuerit uita nostra, & reuelata facie Deum uidere cœperimus, tunc omnis effugiet caligo tenebrarum, omnis euanescet ignorantiæ fumus, omnis dissipabitur tentationis nebula: quia & corruptibile hoc induet incorruptionem, & mortale hoc induet immortalitatem. Illa erit claritatis & lucis dies, quàm electis omnibus præparauit, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ. Huius diei mane est futura resurrectio, iuxta quod scriptum est: Mane astabo tibi & uidebo, quoniam non Deus uolens iniquitatem tu es, neque habitabit iuxta te malignus. Et iterum: Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo altissime: ad annunciandum mane misericordiam tuã. In ea quippe iustorum lucescet felicitas, apparebit gloria, uidebitur exultatio, ubi absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorũ, ubi nouissima destruetur mors, ubi iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. In illo autem mane auditam faciet dominus misericordiam suam, cum segregatis iustis ab impijs, ouibus scilicet ab hœdis, dicet his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod uobis paratum est ab origine mundi. Ibi nota fiet misericordia Dei, quam in præsenti uita mens humana capere non potest. Præparauit enim Dominus diligentibus se, quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Ideo qui per bonam conuersatiõnem à gratia Dei uenientem, ad desiderium æternæ uitæ erigitur, dicit: Auditam fac mihi mane misericordiam tuam. scilicet ęternam. Misericordia enim domini ab æterno usq; ĩ æternum super timentes eũ. Quòd si illa sanctorum felicitas misericordia est, & non meritis acquiritur, ubi erit quod scriptum est: Et tu reddes unicuique secundum opera sua? Si secundum opera redditur, quomodo misericordia æstimabitur? Sed aliud est secundum opera reddere, & aliud propter ipsa opera reddere. In eo enim quod secundum opera dicitur, ipsa operum qualitas intelligitur, ut cuius apparuerint bona opera, eius sit & retributio gloriosa. Illi nanque beatæ uitæ in qua cum Deo & de Deo uiuitur, nullus potest æquari labor, nulla opera comparari, præsertim cùm Apostolus dicat: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Quanquã & ex hoc quoq; misericordia iusta possit nominari: quia pro illis operibus

Psal. 83 *Rom. 13* *Psal. 5* *Psal. 91* *Apoc. 21* *Mat. 13* *Mat. 25* *1. Cor. 2* *Prou. 24* *Rom. 8*

datur

datur quæ sine præuētu misericordiæ Dei nemo assequitur. Vnde in Psalmis dicitur: Deus meus, misericordia eius præueniet me. Nisi enim uasa iræ fecisset uasa misericordiæ, neminem ab illa perditionis massa conuersatio sancta discerneret, neminē à pœna perpetuæ mortis iustitia propria liberaret. Constat ergo quia quibus misericorditer tribuit ut in hac uita bene operētur, eis misericordius largitur ut in æterna beatitudine centuplicato fructu remunerentur. Hæc est gratia quam pro gratia dandam sanctis Dei Apostolus perhibet, ut quibus in hac uita diuinitus datur gratia sanctificationis, eis ex hac quoque in futuro detur gratia æternæ felicitatis. Quod uerò ait: Quia in te speraui.] quasi causa est iustæ petitionis: quia cùm spem suam quis in Deo posuerit, ad exorandum Deū confidentior erit. Dixerat quoque superius: Defecit spiritus meus, nunc uerò in Deo sperare se dicit. In quo maioribus usus confidentiæ remedijs spei nostræ saluberrimum adhibet documentum, ut discamus parū esse quòd à nobis deficimus, nisi nos transcendentes in Deo proficiamus.

Psal. 53

A

Notam fac mihi uiam in qua ambulem, quia ad te leuaui animā meā.

Quis est qui peruenire possit ad audiendam mane uocem misericordiæ, nisi ambulauerit in uia iustitiæ? Hinc propheta Dominum exorans ait: Viam iustificationum tuarum instrue me. Et illud: Dirige me in semitam rectā propter inimicos meos. Et: Dirige in conspectu tuo uiam meā. Sciebat enim uiam esse quæ recta uidetur hominibus, cuius nouissima ad mortē ducūt. Ideoq; ait: Notam fac mihi uiam in quà ambulem: quia ad te leuaui animam meā.] Vide ordinem. Primum est ut à teipso deficias, nec super te causa iactantiæ rapiaris, sed omnibus inferiorem te sentiat, & sic in te spiritum superbiæ extinguas. Non te generis nobilitas extollat, nō erigat honor, non inflet prudentia. Qui enim confidit in homine, maledicto subiacet. Deinde sequitur ut in Deo speres, ut derelictus, iuxta prophetam à patre & matre, assumaris à Domino, & eius præsidio guberneris inter fluctus mundanæ tentationis. Postremò ut animam ipsam leues ad Deum, & omni uanitate expulsa, in cœlestibus conuerseris, nbi deliciarum Dei reficiaris dulcedine, & uisionis eius perfruaris claritate. Non tibi subrepat terrenarum delectatio cupiditatum, non uanitatum phantasmata mentem occupent: quę cum animum in diuersa traxerint, tantam inducunt caliginem negligentiæ, & cæcitatis tenebras opponunt, ut cùm appetere cœperit infima, nullatenus erigatur ad summa. Si amore cœlestium accensus fueris, & per istos ascenderis humilitatis gradus, poteris & tu dicere cum propheta: Ad te Domine leuaui animam meam. Beatus qui hoc potest dicere. Beatus planè quem iniquitas non onerat, non reuocat delectatio, non inclinat uoluptas, quem non grauat cupiditas, non deprimit opulentia, non trahit ambitio, sicut scriptum est: Beatus uir cuius est auxilūi abs te, ascensiones in corde suo disposuit.

Ps. 118
Psal. 26
Psal. 56
D
Psal. 26
Psal. 24
B
Psal. 83

Eripe me de inimicis meis domine ad te confugi, doce me facere uolūtatem tuam, quia Deus meus es tu.

Qui in uia ambulat, insidias metuit, hostium timet incursus, prædonum impetus perhorrescit. Ideo qui uiam nosse salutis desiderat, ut etiam ab inimicis eripiatur exorat. Nouit quia inter inimicos graditur, in medio laqueorum, undiq; pericula imminent, undique ponuntur insidiæ, undique incauti præcipitantur. Aduersarius enim noster diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Occupat incautos, inermes sauciat, incautos expoliat. Alios necat, alios captiuat, alios suffocat. Aliquando transfigurat se in angelum lucis, & incautæ menti quædam agenda bóna proponit: ut dum à proposito tentatus deciderit, & tētationum uentis uelut arundo cœperit agitari, facilius ad delicti inducatur consensum. Inserit inutiles cogitationes, uana adhibet desideria, uirtutū figmenta depingit. Si quem uerò inuenerit fortiorem, in bono proposito perseuerantē: eum acrius persequitur, & grauioribus admotis tentationum aculeis, extinguere conatur. Habet quoque secum nequitiæ ministros, duces & satellites suos: cum quibus aduersus humanam fragilitatem congreditur, ut eo tanto facilius superetur, quanto non ab

C
1. Pet. 5

ab eo sed à multis impugnatur. Contra hunc potentem aduersarium eiusq; plurimos apparatus nos instruebat. Paulus cũ diceret: Non est uobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiæ in cœlestibus. Quis tot inimicorum cateruas euadere, eorumq; insidias inuestigare potest? Non grauantur carne, nullis occupantur curis, sed sunt ad nocendum parati. Quis hominum aduersus eos dimicans illæsus abire potest, nisi auxilio diuinæ gratiæ uallatus fuerit, & scuto bonæ uoluntatis eius coronatus? Etiam si bonæ operationis studio floreat, si lumine polleat uirtutum: non poterit inimici rugientis superare nequitiam, nec potestatis iniquæ reprimere uires, nisi illius fuerit fretus præsidio, qui sic manet in nobis, ut etiam pugnet pro nobis. Restat ergo ut in omnibus diuinæ gratiæ auxilium postulemus: & ad illud in expugnabile occurramus semper refugium, in quo nullius hostis timeamus incursum. Ad illud nempe refugium confugerat qui dicebat: Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi.] Et alibi: Domine refugium factus es nobis. Notandum uerò quia non ait, Protege me: sed, Eripe me. quasi dicat: Iam me fraudum suarum laqueis implicãt, iam deceptionum astringunt nodis, iam retibus iniquitatum inuoluunt. Quis autem ad eripiendum idoneus, nisi ille cui cum propheta cantamus: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantium. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus? Et nequis sibi placens de ereptione sua glorietur, adiunctum est: Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum & terram. Ambulantes itaque in uia hac in qua absconderũt laqueos nobis, totis ad Deum medullis cordis clamemus: Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi: doce me facere uoluntatem tuam, quia Deus meus es tu.] Iustũ est ut Deo suo omnis homo seruiat: creatura obediat creatori, Domini sui mãdata seruus non transgrediatur. Contendat Christiana anima facere uoluntatem Dei sui, agnoscat creatorem suum, audiat uocem eius, dirigat uiam eius, obediat præceptis eius. Oret ut doceatur, postulet ut

Ephes. 6 · *Psal. 89.* · *Ps. 123.*

A dirigatur, supplicet ut confirmetur. Hoc quippe sine auxilio diuinæ inspirationis assequi nemo potest, sed in omnibus diuina nobis est exoranda clementia: ut infuso cordibus nostris spiritu cuius unctio docet nos de omnibus, discamus quæ sit uolũtas Dei bona, bene placens & perfecta.

Rom. 12

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam, propter nomen tuum domine uiuificabis me ĩ æqtate tua.

Qui à spiritu suo deficit, à spiritu Dei deducitur. Dixerat autem superius suum B spiritum defecisse. Constat itaque quia ad malum eum suus spiritus deduxerat. Et forte deduxerat eum in regionem longinquam, in qua substantiam suam dissipasset, in qua fames esset uerbi Dei, in qua uni ciuium, uidelicet diabolo, qui princeps est mundi huius nuncupatus, adhærens, ad porcos mitteretur pascendos. Vbi porcorum cibis uentrem suum cuperet implere: id est, malignorum spirituum suggestionibus carni suæ satisfacere. Iam uerò malo spiritu deficiente, Dei bono assumptus, in terram rectam speret introduci: C quæ tribulos non germinet & spinas, nec deserta sit uel inuia uel inaquosa, sed centenis exuberet fructibus, & delicijs abundet æternis. Qui enim spiritu Dei aguntur, hi, iuxta Apostoli uocem, filij Dei sunt. Si autem filij, & hæredes. Et si hæredes, hæreditatem possidentes. Quæ est autem hæreditas, nisi terra uiuentium? Hinc nanque propheta ait: Mansueti hæreditabunt terram, & delectabũtur in multitudine pacis. Hinc rursus ait: Benedicentes ei, hæreditabunt terram. Et ne quis crederet terram illam quæ transitura est, D benedicentibus & mansuetis hæreditatem promitti, subiunxit atque ait: Iusti autem hæreditabunt terram, & inhabitabunt in seculum seculi super eam: &, Nouit Dominus dies immaculatorum, & hæreditas eorum in æternum erit. Si ergo hæreditas filiorum est, & illi sunt filij Dei, qui aguntur spiritu Dei, cum hæreditas terra uiuentium sit: qui spiritu Dei illuminantur, in terram rectam deducentur. Ad quam quicunque deducitur, in multitudine pacis delectatur. Hanc pacis multitudinem Dominus per prophetam pollicetur dicens:

Rom. 8 · *Psal. 36*

Esa. 26 dicens: Dabo illis solatium uerum, pacem super pacem, Super pacem enim quam dilectis suis in hac uita tribuit, in æterna felicitate aliam diuina miseratio dabit: ut iã caro non repugnet spiritui, nec aliqua ullius tentationis subrepat occasio, omnibus iam compositis, ut reformata in melius humana natura, nemo iam cadere, nemo possit peccare. Hæc est pax Christi, quam *Ioan. 14* Apostolis ipse promisit dicens: Pacem relinquo uobis, pacem meã do uobis. In quo notandum, quia cum bis eis suam pacem promisit, intelligamus sanctos Dei quandam in hac uita pacem habere: sed ueram perfectamq; pacem ibi solummodo inuenturos, ubi eos iam nulla uana mouebit cogitatio, nulla turbabit illusio, cum eripuerit Deus animas eorum de morte, oculos eorum à lachrymis, pedes eorum à lapsu. Hanc pacem Christus solus habuit, quia solus inter mortuos liber, peccati aculeum in corde non sensit. Nos uero quandiu corruptibili carne premimur, & corporis innectimur nodis, integræ illius perfectæq; pacis ignari uane conturbamur, irrepentibus nobis terrenarum illecebris cupiditatum, & cogitationibus uanis, quæ frequenter quasi facto agmine ex improuiso erumpentes, mentem confundunt, atque aliò quã proposuerimus animum trahunt. Non enim in potestate nostra est cor nostrum. Non ad Deum secundum uoluntatem nostram erigitur, deducitur ad ima, trahitur ad deuia. Si ergo in terram rectam cupimus ingredi, à spiritu Dei bono optemus deduci. Propter nomen tuum Dñe uificabis me in æquitate tua.] Non uiuit iustitiæ, nisi qui moritur iniquitati. Sicut autem quod seminauimus non uiuificatur nisi moriatur prius: sic qui mundo & concupiscentijs eius non moritur, in fructu bonorum operum non multiplicatur. Superest ergo ut mortificemus membra nostra quę sunt super terram, quatenus uiuificet nos author uitæ. Ad hoc enim ipse mortuus est & resurrexit, ut nos peccatis mortui, iustitiæ uiuamus. Hinc *Oseæ 6* propheta dicit: Viuificabit nos post duos dies, & in die tertia suscitabit nos. Illa nempe resurrectio nostra uita fuit, per quam à morte animæ liberati sumus, atque uitæ *Rom. 5* restitui perpetuæ. Si enim credimus quod A Iesus mortuus est & resurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum adducet cũ eo. Vides quia qui Christo commoritur, cum eo conuiuificatur, sicut testatur Apostolus dicens: Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Plus est autem uiuificari in æquitate, quàm uiuificari æquitati. Denique qui in æquitate uiuificatur, in ipsam æquitatem introducitur, ut nihil iniquum sapiat, nihil impium agat. Potest etiam per æquitatem ipse Christus intelligi, in quo uiuificatur qui mundo moritur. B Deniq; corpore suo & sanguine pascimur & uiuificamur, alimur & saginamur. Nec ociosè additur. Propter nomen tuum. Ad omne enim bonum quod agimus, non nostram sed Domini gloriam quærimus. In eo nanque opus bonum Deo acceptum efficit, si ex uirtute operis non serui, sed Domini nomen glorificetur.

Educes de tribulatione aĩam meã, & in misericordia tua disperdes omnes inimicos meos.

Inter multiplices humanæ animæ tribu C lationes, & innumerabiles afflictionũ molestias, nulla est maior afflictio, quàm conscientia delictorum. Cum enim exterius patitur homo, ad Deum confugit, ad uirum fortitudinis recurrit. Singulare nanque & saluberrimum est consolationis remedium, tribulationes exterius patienti, ut si eum contristat orbitas, si angit paupertas, si uenit infirmitas, recedat ab eo qui foris est strepitu, & ingressus interiora mẽtis penetralia, ibi Deum inuocet, ubi nemo uidet. Restat quoque ut ostium cordis contra illatas claudat molestias, ut sæuien D tium exterius non sentiat impetus, sed in spe cœlestium promissorum exultans postponat damna, molestias negligat, seculi blandimenta contemnat, humiliet se in cõfessione peccati, magnificet & laudet Deũ corripientem & consolantem. Quod si malæ conscientiæ tribulationem perferens, in arcano cordis Deum non inuenit, quoniam fortè recessit ab hospitio cordis pro abundantia iniquitatis, quid facturus est homo? ubi consolationem inueniet? ubi requiẽ perquiret? Grandis tribulatio ubi nullus euadẽdi aditus, ubi nulla libertatis spes

ubi

ubi nulla ereptionis fiducia. Si exteriora A recurrit, si in transitorijs consolationem quæsierit, ibi animi afflictio urgebit, sollicitudinũ stimulabit calamitas, miseriarum turba uallabit. Quæ enim in temporalibus consolatio? quale in diuitijs gaudium? Nunquid nobiscum permansuræ sunt? Nonne illæ sunt spinæ, quę semen uerbi suffocant? Quæ sicut acquisitæ lætificant, sic etiam amissæ contristant. Superest itaque ut in tribulatione positus peccator ad eum recurrat, in quo solo uera est consolatio, & per istius uitæ noctes in lectulo cordis Deum quærat. Quem si primò non inuenit, magis ad quærendũ animetur, surgat ad amorem cœlestium, ciuitatem circumeat exultatione uniuersæ terræ fundatam, interroget uigiles qui custodiunt Ecclesiam, nudetur pallio secularis ornatus, & charitatis sagitta interius uulneretur. Nec prius à quærendo desistat, quàm mœrentium consolatorem inueniat. Inuentum autem summopere teneat, donec redemptus ope adiutricis gratiæ, à conscientiæ eripiatur tribulatione. Si enim naufragus cupiens uitam in undis seruare, semel adeptam tabulam non ante dimittit, quàm fractus labore sæuientium procellarum deficiat, aut uehiculi prę sidio adiutus, optatum littus attingat: quis in huius maris magni & spatio si naufragio Dei non amplectatur sapientiam, cuius gubernetur præsidio, regimine deducat? De ipsa nanque scriptum est: Lignum uitæ est his qui apprehenderint eam, & qui tenuerit eam, beatus. Quæ est autem Dei sapientia nisi Christus? secundum quod Apostolus ait, Christum Dei uirtutem & Dei sapientiam. Teneamus ergo lignum salutis in pelago procellosę tempestatis, per quod possimus & à periculo horrendæ mortis eripi, & de tribulatione diabolicarum tentationum educi. Dat nobis magnam ereptionis nostræ fiduciam, quod subditur: Et in misericordia tua disperdes omnes inimicos meos.] qui sint inimici humani generis, & Christianæ animæ ĩpugnatores, superiori satis expositione declaratum est. quos tunc clementia diuina disperdit, cum eis uires nocendi adimit, cum aduersus iacula tentationis diabolicæ scutum opponit suæ protectionis. Quasi enim confusi abscedunt, cum se ad præualendum impotentes agnoscunt.

Prou. 3

1. Cor. 1

Et perdes omnes qui tribulant animam meam, quoniam ego seruus tuus sum.

Iustum est ut bonus seruus à bono domino adiuuetur, contra hostiles muniatur incursus, à periculo liberetur. Sed quid est quod se nominat seruum, cum seruus non maneat in domo in æternum? Hinc ipsa ueritas discipulis ait: Iam non dicam uos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Et Apostolus: Non accepistis, B inquit, spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorũ, in quo clamamus, abba pater. Sed sciendum, quoniam sicut sunt duo timores, ita etiam sunt duæ seruitutes. Est enim timor pœnam habens, quem perfecta charitas foràs mittit. Est & timor Domini sanctus, permanens in seculum seculi, de quo etiã scriptum est: Initium sapientiæ timor Domini. Et iterum: Timentibus Deum nihil deest. Ille igitur timor qui à charitate excluditur, ad seruum non manentem in domo pertinere uidetur: Timor uerò sanctus C seruo illi conuenire noscitur, cui uoce dominica dicitur: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Quod uerò ait: Perdes omnes qui tribulant animam meam.] ad illam beatæ uitæ felicitatem referendum est, in qua nullum habebimus aduersarium, nullũ metuemus inimicum, cum absorbebitur mors in uictoria, cum illa nouissima inimica destruetur mors, cum immutati fuerimus, & æquales angelis effecti. Modò enim nihil quietis aut securitatis inuenire possu- D mus, dum adhuc in nobisipsis ingemiscimus grauati, adoptionem expectantes redemptionem corporis nostri. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tũc nulla erit diabolicæ fraudis impugnatio, nullũ hæreticæ prauitatis dogma, nulla infidelis populi impietas, omnibus ita pacatis & compositis, ut in tabernaculis iustorũ sola audiatur uox exultationis & salutis. Ibi sancti sine fine laudabunt Deum, & in lumine claritatis eius exultabunt, ciues effecti illius ciuitatis, q̃ libera est & æterna in cœlis. Quã, non obscurant tenebræ, nõ

Ioan. 15

Rom. 8

Eccle. 1

Luc. 12

obumbrat nox, non consummat uetustas, non in ea rutilat lumen solis, aut lunæ splendor, aut stellarum iubar, non ibi lucerna quæritur, non lampas accenditur, non lychnus aptatur. Claritas quippe diuina eam illuminat, sol clarificat iustitiæ, lux uera illustrat: lux inquam inaccessibilis, quæ non clauditur loco, non finitur tempore, non obumbratur tenebris, non uariatur nocte. Hoc immenso & indeficiente & lucidissimo lumine illustrata Hierusalem sancta, quæ est mater nostra, filios abdicat tenebrarum, ciues recipit pacificos: filios uidelicet lucis & diei, filios adoptionis, consortes supernæ hæreditatis. Nullus in eam ingreditur impius, nullus habitat iniquus, nullus intrat immundus. Muri eius ex lapidibus construuntur uiuis, portæ eius ex optimis adornantur margaritis, plateæ eius ex auro purissimo sternuntur, & canticum lætitiæ sine fine in ea cantatur. Ibi est lux sine defectu, gaudium sine gemitu, desiderium sine pœna, amor sine tristitia, satietas sine fastidio, sospitas sine uitio, uita sine morte, salus sine languore. Ibi sancti & humiles corde, ibi spiritus & animæ iustorum, ibi cuncti cœlestis patriæ ciues, & beatorum spirituum ordines regem in decore suo uidentes, & in gloria uirtutis eius exultantes. Perfecta uiget in omnibus charitas, una omnium lætitia, una iocunditas.

BOne Iesu, uerbum patris, splendor paternæ gloriæ, in quem desiderant angeli prospicere, doce me facere uoluntatem tuam, ut à spiritu tuo bono deductus ad beatam illam perueniam ciuitatem, ubi est dies æternus, & unus omnium spiritus, ubi est certa securitas, & secura æternitas, & æterna tranquillitas, & tranquilla felicitas, & felix suauitas, & suauis iocunditas, ubi tu Deus cum patre & Spiritu sancto uiuis & regnas per infinita seculorum secula, Amen.

Deo gratias.

Finis explanationis diui Gregorij in septem Psalmos pœnitentiales.

A IN NOMINE DOMINI

INCIPIVNT EPISTOLAE EX Registro sancti Gregorij papæ: Mense Septembri, Indictione nona, quæ fuit ordinationis eius prima.

Gregorius uniuersis episcopis per Siciliam constituit.

Vt semel in anno in unum conueniant. Cap. I.

B VALDE necessarium esse perspeximus, ut sicut prædecessorum nostrorum fuit iudicium, ita uni eidemq; personę omnia committamus, ut ubi nos præsentes esse non possumus, nostra per eum cui præcipimus representetur autoritas. Quamobrem Petro subdiacono C sedis nostræ, intra prouinciam Siciliam uices nostras Deo auxiliante commisimus. Nec enim de eius actibus dubitare possumus, cui Deo auxiliante totum nostræ Ecclesiæ noscimur patrocinium commisisse. Illud quoq; fieri debere perspeximus, ut semel per annum ad Syracusanam, siue Cathanensium ciuitatem, uniuersaliter honore quo dignum est, sicut eidem iussimus, fraternitas uestra conueniat, quatenus quæ ad utilitatem ipsius prouinciæ Ecclesiarumq; pertinent, siue ad necessitatem pauperum oppressorumq; subleuan- D dam, uel ad monitionem omnium atq; correctionem eorum, quorum excessus contigerit demonstrari, congrua cum eodem Petro subdiacono sedis nostræ, debeatis moderatione disponere. A quo concilio procul absint odia facinorum nutrimenta, atq; inuidię interna tabescat, & nimis execrabilis animorum discordia. Sacerdotes suos concordia Deo placita, & charitas recognoscat. Hæc igitur omnia cum ea maturitate ac tranquillitate gerite, ut dignissimè possit episcopale concilium appellari.

Epist. I. Habetur prima parte decretorū, dis. 94. in pri. ca. Valde.

Grego-

Gregorius Iustino prætori Siciliæ. Quem redarguit de frumentis non ex integro transmissis. Cap. II.

Epist. 2.

QVod lingua loquitur, attestatur conscientia: quia dudum uos & nullius dignitatis occupationibus implicitos, multum dilexi, multumq; ueneratus sum Ipsa namq; incessus uestri modestia quibusdam conatibus exigebat, ut diligi & uenerari etiam à nolente debuisset. Et cùm uos uenisse ad administrandam prælaturam Siciliæ audiui, ualde gauisus sum. Et quia quandam inter uos atque ecclesiasticos simulationem subrepere comperi, uehementissimè contristatus sum. Nunc uerò quia & uos administrationis cura, & me studium huius regiminis occupat, in tantum uos rectè diligere specialiter possumus, in quantum generalitati minime nocemus. Vnde per omnipotentem Dominum rogo, in cuius tremendo iudicio nostrorum actuum posituri rationes sumus, ut eius respectum semper gloria uestra ante oculos habeat, & nunq̃ quodlibet ex quo inter uos uel parua dissensio ꝓueniat, admittat. Nulla uos lucra ad iniustitiã per trahãt, nullius uel minæ uel amicitiæ, à rectitudinis itinere deflectant. Quòd sit uita breuis aspicite, ad quem quandoq; ituri estis iudicem, qui iudiciariam potest. tem geritis, cogitate. Solerter ergo intuendum est, quod cuncta lucra hic relinquimus, & solas dispendiosorum lucrorum causas nobiscum ad iudicium deportamus. Illa ergo sunt nobis cõmoda quærenda, quæ nequa quam mors adimat, sed mansura in perpetuum præsentis uitæ finis ostendat. De frumentis autem quæ scribitis, longe aliter uir magnificus Citonatus asserit: quia solummodo tanta transmissa sunt, quæ pro transactæ indictionis debito ad replendum sitonicum sufficerent. De qua re curam gerite: quia si quid minus huc transmittitur, non unus quilibet homo, sed cunctus simul populus trucidatur. Ad regendum uerò Siciliæ patrimonium, talem, ut existimo, uirum, Deo autore transmisi, cum quo uobis, si, ut ego expertus sum, recta diligitis, omnino conueniat. Quod autem me ut uestri memor esse debeam admonetis, uerum fateor, si ex antiqui hostis insidiis iniustitia nulla subrepat, tantam gloriæ tuæ modestiam didici, ut tuus non esse erubescam.

Gregorius Paulo scholastico. Maurentium magistrum militum & Petrum subdiaconum commendat. Cap. III.

Epist. 3.

QVicquid mihi ex honore sacerdotalis officij extranei arrident, non ualde penso. De uobis autem mihi hac ex re arridentibus non minime doleo, qui desiderium meum plenissime scitis, & tamen profecisse me creditis, Summus enim mihi profectus fuerat, si potuisset impleri quod uolui: si uoluntatem meam quam du dum cognitam habetis, perficere optatæ quietis perceptione ualuissem. At quia nunc in ciuitate teneor Romana, honoris huius uinculis religatus, habeo aliquid quod etiam uestrę gloriæ exultem. Et quia uiro excellentissimo domino Leone ex consule ueniente, uos in Sicilia remanere non suspicor: & cum ipse quoq; tuo honore religatus, retineri Romę cœperis, quid mœroris, quid amaritudinis ego patiar agnosces. Veniente autem uiro magnifico domno Maurentio Cartulario, ei quæso in Romanæ urbis necessitate concurrite: quia hostilibus gladiis foris sine cessatione confodimur. Sed seditione militum inter no periculo grauius urgemur. Petrum uerò subdiaconum nostrum, quem pro regen do Ecclesiæ patrimonio, Deo authore transmisimus, uestræ gloriæ per omnia commendamus.

Gregorius Ioanni episcopo Constãtinopolitano. Ipsius beati Gregorij confirmationem apud Imperatorem procuranti, amicè cõqueritur, & eius orationibus se committit. Cap. IIII.

Epist. 4.

SI charitatis uirtus in proximi dilectione consistit, si sic diligere proximos sicut nos iubemur, quid est quòd me beatitudo uestra, non ita sicut se diligit? Quo enim ardore, quo studio, episcopatus pondera fugere uolueritis scio, & tamen hæc eadem episcopatus pondera ne mihi deberent imponi non restitistis. Constat ergo quia non me sicut uos diligitis, qui illa me uoluistis onera suscipere,

quæ uobis imponi noluistis. Sed quia uetustam nauem uehementer confractam indignus ego infirmusq; suscepi, undiq; enim fluctus intrant, & quotidiana ac ualida tẽpestate quassatæ putridæ naufragiũ tabulæ sonant, per omnipotentem Deum rogo, ut in hoc mihi periculo orationis uestræ manum porrigatis: quia & tanto enixius potestis exorare, quanto & à confusione tribulationum, quas in hac terra patimur, longius statis. Synodicã uerò epistolã de subsequenti festinatione transmitto: quia latorem præsentium Bacandam fratrem & coepiscopum nostrum, in ipso meæ ordinationis initio multis & grauibus pressus occupationibus relaxaui.

Gregorius Theoctistæ sorori Imperatoris. Scribit de onere curæ pastoralis, & uitam actiuam & cõtemplatiuam per Rachel & Liã, Martham & Mariam significari luculenter declarat. *Cap.* v.

Epist. 5

MEns mea uestræ uenerationi quanta deuotione substernitur, explere uerbis nequeo, nec tamen me prodere laboro: quia & me tacente in uestro corde legitis, quid de mea deuotione sentiatis. Miror autem quòd in me collatas dudum continentias uestras ex hac moderna pastoralis officij continentia distraxistis, in qua sub colore episcopatus, ad seculum sum reductus, in qua tantis terræ curis inseruio, quantis me in uita laica nequaquam deseruisse reminiscor. Alta enim quietis meæ gaudia perdidi, & intus corruens, ascendisse exterius uideor. Vnde me à conditoris mei facie longe expulsum deploro. Conabar nanque quotidie extra mundum, extra carnem fieri. Cuncta phantasmata corporis ab oculis mentis abigere, & superna gaudia incorporaliter uidere, & non solum uocibus, sed medullis cordis ad Dei speciem anhelans dicebam: Tibi dixit cor meum, quæsiui uultum tuum: &, Vultum tuum Domine requirã. Nil autem in hoc mundo appetens, nil pertimescens, uidebar mihi in quodam rerum uertice stare, ita ut in me penè impletum crederem, quod pollicente Domino ex propheta didicissem: Sustollam te super altitudines terræ. Super enim altitudinem terræ sustolli-

Ps. 26

Esa. 58

A tur, qui & ipsa quæ alta gloriosa præsentis uidentur seculi, per mentis despectum calcat. Sed repente à rerum uertice tentationis huius turbine impulsus, ad timores pauoresq; corrui: quia etsi mihi nil timeo, eis tamen qui mihi commissi sunt, multũ formido. Vndique causarum fluctibus quatior, ac tempestatibus deprimor, ita ut recte dicam: Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Redire post causas ad cor desidero, sed uanis ab eo cogitationum tumultibus exclusus redire nõ possum. Ex hoc ergo mihi longè factum est

Ps. 68

B quod intra me est, ita ut obedire nequeam propheticæ uoci, qua dicitur: Redite præuaricatores ad cor. Sed stultis pressus cogitationibus solummodo exclamare compellor, Cor meum dereliquit me. Contemplatiuæ uitæ pulchritudinem uelut Rachelem dilexi, sterilem, sed uidentem ac pulchram, quæ etsi per quietem suam minus generat, lucem tamen subtilius uidet. Sed quo iudicio, nescio, Lia mihi in nocte coniuncta est, actiua uidelicet uita, fœcunda, sed lippa, minus uidens quamuis amplius pariens. Sedere ad pedes Domini cùm

Esa. 46

Ps. 39

C Maria festinaui, uerba oris eius percipere: & ecce cum Martha compellor in exterioribus ministrare, & erga multa satagere. Expulsa à me, ut credidi, legione dæmonum, uolui obliuisci quos noui, ad saluatoris pedes quiescere: & ecce mihi nolenti atque compulso dicitur: Reuertere in domũ tuam, & annuncia quanta fecerit tibi Dominus. Sed quis inter tot terrenas curas ualeat Dei miracula prædicare? cùm iam mihi difficile sit saltem recolere. Pressus enim in hoc honore tumultu secularium negociorum, ex eis me esse uideo, de qui-

D bus scriptum est: Deiecisti eos dum alleuarentur. Neq; enim dixit, deiecisti eos postquam alleuati sunt: sed, dum alleuarentur: quia praui qui dum temporali honore suffulti, foris uidentur surgere, intus cadunt. Alleuatio ergo ipsa ruina est: quia dũ gloria falsa subnixi sunt, à gloria uera euacuant. Hinc iterum di it: Deficientes ut fumus deficient. Fumus quippe ascendendo deficit, & sese dilatando euanescit. Sic uidelicet fit cum peccatoris uitã præsens felicitas comitatur: quia ostenditur ut altus sit, inde agitur ut nõ sit. Hinc rursum scriptum est: Deus

Ps. 72

Ps. 36

Psal. 82 Deus meus pone illos in rotam. Rota quippe ex posteriori parte attollitur, & in anterioribus cadit. Posteriora autē nobis sunt bona præsentis mundi, quæ relinquimus: anteriora uerò sunt æterna & permanentia, ad quæ uocamur: Paulo attestante, qui ait: Quæ retrò sunt oblitus, in ea quæ sunt priora me extendens. *Phil. 3* Peccator ergo cùm in præsenti uita profecerit, ut rota ponitur: quia in anterioribus corruens, ex posterioribus eleuatur. Nam cùm in hac uita gloriam percipit quam relinquit, ab illa cadit quæ post hanc uenit. Et quidem multi sunt, qui sic exteriores prouectus regere sciunt, ut per eos nequaquam interius corruant. Vnde scriptum est: Deus potentes non abijcit, cùm & ipse sit potens. *Iob 36* Et per Salomonem dicitur: Et intelligens gubernacula possidebit. *Prou. 1.* Sed mihi hæc difficilia sunt, quia & ualde onerosa. Et quod mens sponte non recipit, congrue non disponit. Ecce serenissimus Domnus imperator fieri simiam leonem iussit. Et quidem prouisione illius uocari leo potest, fieri autem leo nō potest. Vnde necesse est ut omnes culpas ac negligentias meas non mihi sed suæ pietati deputet, qui uirtutis mysterium infirmo commisit.

Gregorius Narsi patricio.

Cui exponit id quod apostolo Petro dicitur: Macta & manduca. Cap. VI.

Epist. 6 DVm contemplationis dulcedinem altè descripsistis, ruinæ meæ mihi gemitum renouastis, qui audiui quid intus pdidi dum foris ad culmen regiminis ascendi immeritus. Tanto autem me percussum mœrore agnoscite, ut uix loqui sufficiam: oculos n. mētis meæ doloris tenebræ obsident. Triste est quicquid aspicit. quicquid delectabile creditur, cordi meo lamentabile apparet. Penso. n. ab alto quietis meæ culmine corruens, ad quantum deiectus exterioris prouectus culmen ascendi, & pro culpis meis in occupationis exilium à facie dominantis missus, quasi destitutæ uiduæ uocibus, cum propheta dico: Qui consolabatur me, longe recessit à me. Quod uerò causæ & nominis similitudinem faciendo, per scripta uestra clausulas declamationesque formatis, certe frater charissime, simiam leonem uocas. Quod eo modo uos agere conspicimus, quo scabiosos sæpe catulos, pardos uel tygrides uocamus. Ego enim bone uir quasi filios perdidi: qa per terrenas curas recta opera amisi. Nolite ergo me uocare Noemi, id est pulchrū, sed uocate me Maram: quia amaritudine plenus sum. Quod autem me dicitis scribere non debuisse, ut in agro dominico cum bubalis non arares: quia in ostenso beato Petro linteo & bubali & omnes feræ oblatæ sunt, scis ipse quia subiunctum est, Macta & manduca. *Acto. 10* Tu ergo qui easdem bestias necdum mactaueras, manducare iam per obedientiam cur nolebas? Aut nescis quia easdem quas scripsisti bestias oris tui gladius occidere recusauit? Quasi ergo per compunctionem occidere potueris, de illis necesse est ut in tui desiderij fame satieris. De causa autem fratrum nostrorum ut scripsisti, ita futurum, si Deus adiuuet, existimo, de qua modò serenissimis rerum dominis scribere omnino non debui: quia in ipso initio non est à quæstibus inchoandū: sed dilectissimo filio meo Honorato diacono scripsi, ut opportuno tempore eis congruè suggerat, & mihi responsum sub celeritate indicet. Domnum Alexandrum domnum Theodorum, filium meum Marinū, domnam Eusiriam, domnam Eudochiā, & domnam Dominicam, mea peto uice salutari.

Gregorius, Anastasio episcopo Antiocheno.

Cui dicit ab imperatore se reditum eius postulasse. Cap. VII.

Epist. 7 *Vide infrà epist. 25. li. 1* EPistolam beatitudinis uestræ, ut fessus requiem, salutem æger fontem sitiés, umbram æstuans accepi. Neque enim illa uerba linguam carnis uidebantur expressa sed sic spiritalem amorem suum quem gestabat, aperuit, ac si mens per seipsam loqueretur. Sed durum ualde fuit quod secutū est: quia amor uester terrena me portare onera præcepit: & quem prius spiritaliter diligebatis, postea, ut existimo, temporaliter amantes, usque ad terram me superposito onere depressistis, ita ut mētis rectitudinem funditus perdens, contemplationisq; aciem amittens, non per prophetiæ spiritum, sed per experimentum dicam: Incuruatus sum, & humiliatus sum *Ps. 118* usque-

usquequaque. Tāta quippe occupationum onera deprimunt, ut ad superna animus nullatenus erigatur. Multis enim causarū fluctibus quatior, & tumultuosæ uitæ tempestatibus affligor, ita ut rectè dicam: Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Periclitanti igitur mihi orationis uestræ manum tendite, uos qui in uirtutum littore statis. Quod uero me os Domini, quod lucernam dicitis, quod multis prodesse perhibetis, hoc quoque mihi ad iniquitatum mearū cumulū accedit, ut cū uindicari in me iniquitas debuit, laudes ꝓ uindicta recipiam. Quibus aūt hoc in loco terrenarū rerū tumultibus premor, explere uerbis nequeo: quod tñ colligere ex breuitate epistolæ potestis, in qua ei minus loquor, quem plus omnibus diligo. Preterea indico quia a serenissimis dominis quantis ualui precibus postulaui, ut uos honore restituto, ad sancti Petri Apostolorum principis limina uenire, & quousq; ita Deo placuerit, hic mecum uiuere concedant, quatenus dum uos uidere meruero, peregrinationis nostræ tædium de æterna patria inuicem loquendo releuemus.

psal.68.

Gregorius, Bacandæ episcopo Formiensi.

Menturiensem Ecclesiam desolatam Formiēsi coniungit. *Cap.* VIII.

Epist.8

ET temporis necessitas nos perurget, & imminutio personarum exigit, ut destitutis Ecclesijs salubri ac prouida debeamus dispositione succurrere. Et ideo quoniam Ecclesiam Menturiensem funditus tam cleri quam plebis destitutam desolatione cognouimus, tuamque pro ea petitionem, quatenus Formianæ Ecclesiæ, in qua corpus beati Erasmi martyris requiescit, cui fraternitas tua ꝓsidet, adiungi debeat, piā esse ac iustissimam prouidentes, necessarium duximus, consulentes tā desolationi loci illius, quàm Ecclesiæ tuæ paupertati, reditus supradictæ Ecclesiæ Menturiensis, uel quicquid ei antiquo modernoq; iure uel priuilegio potuit, potestve qualibet ratione competere, ad tuæ Ecclesiæ ius potestatemq; hac præcepti nostri autoritate migrare, ut à præsenti tempore sicut de ꝓpria Ecclesia debeas cogitare, eiq; cōpetentia tua ꝓuisione disponere, quatenus deinceps, quod perire hucusq; potuit, pauperū Ecclesiæ tuæ utilitatibus plerisq; proficiat.

Gregorius, petro subdiacono.

Discrepationem de possessione per quadraginta annorum tempus possessa, fine debito terminari mandat. *Cap.* IX.

Epist.9

GRegorius seruus Dei, presbyter & Abbas monasterij sancti Theodori in Sicilia prouincia, territorio Panormitano constituti, insinuauit nobis, homines fundi Saloniaci, iuris sanctæ Ecclesiæ Romanæ, fines fundi Gerdimiæ, collimitantis eidem præfato fundo Ecclesiæ sanctæ Romanæ, quos quieto iure per innumeros annos possederunt, uelle peruadere, & ideo uolumus accedente te ad panormitanam ciuitatem, quæstionem ipsam tali ratione discutere: dominio rei apud possessorem sicuti hactenus possessa est, uidelicet permanente, ut si monasterium præfatum sancti Theodori fines de quibus certatio mota est, incōcussis quadraginta annis possedisse reperer is, nullam deinceps, et si quid sanctæ Romanæ Ecclesiæ competere potuit, patiaris sustinere calumniam, sed quietem eorum inconcussam modis omnibus procurare, Sin uerò autores sanctæ Ecclesiæ non eos possedisse quadraginta annis inconcusso iure monstrauerint, sed aliquam hæc intra tempora motā fuisse aliqn quæstionem eorundē finium, electis arbitris, tranquille & legaliter sopiatur. Nos.n. non solum nunquam mota suscitari nolumus, uerumetiam quæ praua foris admonemur, sopire modis omnib. festinamus. Ita ergo experientia tua cūcta faciat effectibus mancipari, ne qua posthac huius rei quæstio ad nos reuertatur. Testamentum autē Bachandæ quondam xenodochi in ea qua conditū est, uolumus firmitate persistere.

Caus.16 quæst.4 nolumus

MENSE NOVEMBRI:

Indictione nona.

Gregorius, Honorato diacono Salonitano.

De contentione ipsius contra episcopum suum. *Caput* X.

Epist.1

EA quæ contra nos tu & episcopus tuus contraria direxistis scripta agnoscentes, dolui-

tes, doluimus, eo quòd inter uos nihil charitas recognoscit. Veruntamẽ te in officio ordinis tui administrare præcipimus, & si illic potest superante gratia causa uestri scandali definiri, multum credimus uestræ animæ acquisiuisse. Sin uero discordia inter uos partes suas armauit, ut in timore scandali uoluntas uestra debeat remanere, tu ad nostram audientiam indifferenter occurre, & episcopus tuus pro se dirigat q̃ elegerit personam instructam: ut omnibus subtili ratione perpensis constituere, quæ uisa fuerint partibus, debeamus. Scire uerò te uolumus, quòd à te districtè quæsituri sumus, si non ea quæ uel propriæ Ecclesiæ, uel de diuersis Ecclesijs similia sunt collecta, sub omni nunc sollicitudine & fide seruentur. Quòd si quid ex eis uel negligentia, uel cuiusquam fraude deperierit, tu in hoc reatu constringeris, qui per archidiaconatus ordinem custodiæ eiusdem Ecclesiæ arctius implicaris.

MENSE DECEMBRI: Indictione nona.

Gregorius, Clementinæ patriciæ. Consolatoriam epistolam facit de morte Eutherij episcopi. Cap. XI.

Epist. 11

EPistolam gloriæ uestræ suscipientes, quæ de transitu Eutherij quondam magnificæ memoriæ loquebatur, indicamus non minus animos nostros q̃ uestros esse tali mœrore cõfusos, eo quòd opinionis probatæ uiros hic paulatim subtrahi mundo conspicimus, quorũ ruina in ipsis iam causarum effectibus cõprobatur. Sed huic nos solerti decet conuersionis cautela subducere, ne sua nos secum pariter ruina circũspicere. Et quidẽ amicorũ nos amissio tanto decet. bet tolerabilius cõtristare, quãto amissuros nos illos conditio mortalitatis exposcit. Sed tamen amissum carnalis uitæ subsidiũ potens est ille consolari, qui ut adimeretur permittendo cõcessit, & ipse ad locum qui destitutus erat consolator accedere. Diaconum uerò Anatholium quem ad uos dirigi poposcitis, hoc nos facere non posse causæ magis modus quam rigoris austeritas facit. Vicedominum enim cum cõstituimus, cuius arbitrio episcopum commisimus disponendum.

1. Parte, dist. 86. diaconũ

Gregorius, Ioanni episcopo de urbe ueteri. Admonet de iniusta uexatione monasterij tollenda. Cap. XII.

Epist. 12 Can. 16. q. 1. Agapitus

AGapitus Abbas monasterij sãcti Gregorij, insinuauit nobis plurima se à uestra sanctitate grauamina sustinere, & non solum in his quæ necessitatis tempore aliquod monasterio possint inferre subsidium, uerumetiam quòd in eodem monasterio missas prohibeatis celebrari. Sepeliri etiam ibidem mortuos interdicatis. Quod si ita est, à tali uos hortamur inhumanitate suspendi, & sepeliri ibidem mortuos, uel celebrari missas, nulla ulterius habita contradictione permittatis, ne denuo querelam de ijs quæ dicta sunt, prædictus uir uenerabilis Agapitus deponere compellatur.

Gregorius, Dominico episcopo Centumcellensi. Cõmẽdat Luminosam uiduã Zemarchi. C. XIII

Epist. 13

OFficij quidẽ sacerdotalis est, ut uiduis ac maritali regimine desolatis, impartiri solatia debeatis: ut unde in hoc mundo humana cõditione priuãtur, sacerdotali tuitione possint remedia reperire. Quĩa ergo Luminosa honesta fœmina relicta charissimi Zemarchi tribuni, nostrę se post Deum tuitioni commisit, huic uos solatiari in quo sibi necesse fuerit, admonemus, nullusq; sit ei de quolibet molestus articulo. Sed q̃a comitiuã illam q̃ uir eius agendã susceperat, nũc Theodoro palatino concedẽte, ipsi est mulieri ut peragere debeat attributũ, uel quem ipsi placuerit, donec præsentis indictionis celebreť impletio, nullũ eandem quousq; expleat inquietare p̃mittas. Ita ergo facite, ut & Deũ uobis faciatis pro rebus talibus debitorẽ, & noster huiuscemodi, de impensis à uobis solatijs, propensius animus gratuletur.

Gregorius, Demetrio episcopo Neapolitano. Præcipit hæreticos, etiam cum periculo, in cõmunionem suscipere. Cap. XIIII.

Epist. 14

STephanus præsentium portitor, cùm de quibusdam fidei catholicæ capitulis eius

Gregorius Georgio episcopo Italiæ. Gratiarum actiones facit. Cap. xxij.

Epist. 22 BOnitatem uestræ excellentiæ quã semper cognitam habui, experimento superaddito recognoui. Vnde omnipotentem Deum deprecor, ut sua uos protectione custodiat, uobisq; & apud se gratiam, & apud serenissimos dominos largiatur. Si autem nullæ hominum qui inter sunt uos prauitates diuidant, esse me uestrum proprium ualde certum tenete, & uobis dilectione coniunctum. Quod in omnipotente domino confido: quia hoc uobis etiam per documentum meæ attestationis ostendo. Salutationis igitur alloquium soluens peto, ut quotiens usus exegerit, uestris me affatibus releuare curetis.

Gregorius Anthemio subdiacono. Ancillas Dei, Paulinum presbyterum, et alios commendat. Cap. xxiij.

Epist. 23 INsinuatũ nobis est, ancillas domini quasdam Nolanæ ciuitatis in Aboritana domo commorantes, nimiã uictus uestitusq; penuriam sustinere. Quibus ex præcepto Dei nos subuenire conuenit, & inopiam earum, quantum possumus, donante domino subleuare. Propterea experientiæ tuæ pręsenti iussione mandamus, ut de hac pręsenti nona indictione, quadraginta in auro eis solidos dare debeas, & deinceps succedentibus indictionibus annuos uiginti solidos ministrare, qui tuis possint rationibus imputari. Præterea Paulino presbytero monasterij sancti Erasmi, quod in latere montis Soractis situm est: sed & duobus monachis in oratorio sancti Archangeli seruientibus, quod in Lucano castro iuxta sancti Petri Basilicam esse dinoscitur: binos te in præsenti solidos dare præcipimus, qui & ipsi tuis rationibus imputentur. Ita ergo fac ut impensæ mercedis tu quoque participium sortiaris.

Gregorius Ioanni episcopo Constantinopolitano, Eulogio Alexandrino, Gregorio Antiocheno, Ioanni Hierosolymitano, & Anastasio patriarchæ Antiocheno, à paribus Scribit epistolam de onere pastorali sibi nuper imposito, in qua etiam plurima testimonia scripturarum exponit. Cap. xxiiij.

A Epist. 24 COnsideranti mihi quòd impar meritis, ac toto animo renitens, pastoralis curæ pondera portare compulsus sum, caligo mœroris occurrit, & triste cor nihil aliud, nisi eas quæ uideri nil sinunt tenebras uidet. Nam quid antistes ad dominũ, nisi ꝓ delictis populi intercessor eligitur? Qua itaque fiducia ad Deum pro peccatis alienis intercessor uenio, apud quem de proprijs securus non sum? Si fortasse quispiam apud potentem uirum, qui & sibi iratus, & mihi esset incognitus, intercessorẽ suum me fieri quæreret, protinus respon- B derem: Ad intercedendum uenire nequeo: quia eius notitiam ex sedula familiaritate non habeo. Si igitur rectè homo apud hominẽ de quo minime præsumpsissem, fieri intercessor erubescerem: quantæ hoc audaciæ est, quod apud Deum pro populo locum intercessoris obtineo, cui familiarem me esse per uitæ meritum nõ agnosco? Qua in re est mihi adhuc aliud grauius formidandum: quia sicut cuncti liquidò cognouimus, cùm is qui displicet, ad intercedendum mittitur, irati ad deteriora animus prouocatur. Et ualde pertime- C sco, ne commissa mihi plebs fidelium, reatus mei additamento depereat, cuius nũcusque delicta dominus æquanimiter tolerabat. Cum uerò utcunq; hunc timorem supprimo, & consolatam mentem ad pontificalis operis studia accingo, considerata ipsa rei immensitate deterreor. Perpendo quippe quòd omni cura uigilandum est, ut rector cogitatione sit mundus, operatione præcipuus, discretus in silentio, utilis in uerbo, singulis compassione proximus, pręcunctis contẽplatione suspensus, bene agẽtibus per humilitatem socius, contra delin- D quentium uitia, per zelum iustitiæ erectus. Quæ uidelicet cuncta dum subtili studio & inquisitione perscrutor, ipsa me in singulis latitudo considerationis angustat. Nam, sicut prædixi, curandum summopere est, ut rector cogitatione sit mũdus, quatenus nulla hunc immunditia polluat, qui hoc susceperit officij, ut in alienis quoque cordibus pollutionis maculas tergat. Quia necesse est ut esse munda studeat manus, quæ diluere sordes curat, ne tacta quæque deterius inquinet, si sordida ipsa stercoris lutum tenet. Scriptum nanque est: Mundamini

1. q. 1. W. cesse

Esa. 52.

damini qui fertis uasa domini. Domini etenim uasa ferunt, qui proximorũ animas ad interna sacrificia perducendas, in conuersionis suæ exemplo suscipiunt. Apud semetipsum ergo quantum debeat mundari conspiciat, qui ad æternitatis templum uasa uiuentia in sinu propriæ conuersationis portat. Hinc diuina uoce præcipitur ut in Aaron pectore rationale iudicij uittis ligantibus imprimatur, quatenus sacerdotale cor nequaquam cogitationes fluxæ possideant, sed ratio sola constringat. Nec indiscretum quid uel inutile cogitet, qui ad exemplum alijs constitutus, ex grauitate semper debet ostendere quantam in pectore rationem portet. In quo etiam rationale uigilanter adiungitur, ut duodecim patriarcharum nomina describantur. Ascriptos enim patres in pectore ferre, est antiquorum uitam, sine intermissione cogitare. Nam tunc sacerdos irreprehensibiliter graditur, cum exempla patrum præcedentium indesinenter intuetur: cum sanctorũ uestigia sine cessatione considerat, & cogitationes illicitas deprimit, ne extra ordinis sui limitem, pedem operis tendat. Rursum cum me ad consideranda debita pastoris opera confero, perpendo quanta intentione curandum est, ut sit operatione præcipuus: quatenus uitæ uiam subditis uiuendo denunciet, & grex qui pastoris uocem moresq; sequitur, per exempla melius quàm per uerba gradiatur. Qui.n. loci sui necessitate exigit summa dicere, hac eadem necessitate compellitur summa monstrare. Illa nanque uox libentius auditorum cor penetrat, quam dicentis uita commendat: quia quod loquendo præcipit, ostendendo adiuuat ut fiat. Hinc enim per prophetam dicitur: Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion. Vt uidelicet qui cœlesti prædicatione utitur, ima iam terrenorum operum deserés, in rerum culmine stare uideatur, tantoque subditos facilius ad meliora pertrahat, quãto per uitæ meritum de supernis clamat. Hinc diuina lege armum sacerdos in sacrificium & dextrum accepit & separatum, ut nó solum sit eius operatio utilis, sed etiam singularis, nec inter malos tantummodo quæ recta sunt faciat, sed bene quoque operantes subditos, sicut honore ordinis supe-

Esa. 40.

A rat, ita etiam morum uirtute transcendat. Cui in esu quoque pectusculum cum armo tribuitur, ut quod de sacrificio præcipitur sumere, hoc de semetipso discat conditori suo immolare. Et non solum pectore quæ recta sunt cogitet, sed spectatores suos ad sublimia armo operis inuitet. Nulla præsentis uitæ appetat, nulla pertimescat: blandimenta mundi, respecto intimo terrore despiciat, terrores autem considerato internæ dulcedinis blandimento cõtemnat. Vnde supernæ quoque uocis imperio, in utroque humero sacerdos uelamine superhumerabilis astringitur, ut contra aduersa

B & prospera, uirtutũ semper ornaméto muniatur, quatenus iuxta Pauli uocem. Per arma iustitiæ à dextris sinistrisq; gradiés, cum ad sola quæ ante riora sunt nititur, in nullo delectationis infimę latere flectatur. Non hunc prospera eleuent, non aduersa perturbent, non blanda usque ad uoluptatem demulceant, non aspera ad desperationem premant: ut dum nullis passionibus intentionem humiliat, quanta in utroque humero superhumeralis pulchritudine tegatur, ostendat. Quod recte etiam superhu-

1. Cor. 6

C merabile ex auro, hyacintho, purpura, bis tincto cocco, & tota fieri bysso præcipitur, in quanta sacerdos clarescere uirtutum diuersitate debeat, demonstretur. In sacerdotis quippe habitu ante omnia aurum fulget, ut in eo intellectus sapientiæ principaliter emicet. Cui hyacinthus qui aereo colore resplendet, adiungitur, ut per omne quod intelligendo penetrat, non ad fauores infimos, sed ad amorem cœlestium surgat, ne dum in suis incautus laudibus capitur, ipso ét ueritatis intellectu uacuet. Auro quoque ac hyacintho purpura permi-

D scetur, ut uidelicet sacerdotale cor, cum summa prædicat, in semetipso etiam suggestiones uitiorum reprimat, eisq; ueluti regia potestate contradicat, quatenus nobilitatem semper intimæ regenerationis aspiciat, & cœlestis regni habitum moribus defendat. De hac enim nobilitate spiritus per Petrum dicitur: Vos autem genus electum, regale sacerdotium. De hac etiam potestate qua uitia subigimus, Ioannis uoce roboramur, qui ait: Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Auro autem ac hyacin-

1. Pet. 2

Ioan. 1

hyacintho & purpuræ bis tinctus coccus adiungitur, ut ante interni iudicis oculos, omnia uirtutum opera ex charitate decorentur, & cuncta quæ coram hominibus rutilant, hæc in cõspectu occulti arbitri flamma intimi amoris accendat. Quæ scilicet charitas, quia Deum simul & proximum diligit, quasi coccus ex duplici tinctura fulgescit. Qui igitur sic ad authoris speciem anhelat, ut proximorum curam negligat, uel sic proximorum curam exequitur, ut a diuino amore tepescat, quia unum horũ quodlibet negligit, in superhumeralis ornamento habere coccum bis tinctum nescit. Sed cùm mens ad præcepta charitatis tenditur, restat proculdubio, ut per abstinentiam caro maceretur. Vnde & bis tincto cocco tota byssus adiungitur: de terra enim byssus nitenti specie oritur. Et quid per byssum, nisi candens decore munditiæ corporalis castitas designatur? Quæ uidelicet torta pulchritudini superhumeralis innectitur: quia tunc castimonia ad perfectissimę munditię candorem ducitur, cùm per abstinentiam caro fatigatur. Cumq; inter uirtutes cæteras etiam afflictæ carnis meritum proficit, quasi in diuersa superhumeralis specie byssus torta cãdescit. Rursum cùm me ad considerandum debitum pastoris uerbum ac silentium confero, pauenti cura perpendo, quòd ualde necesse est, ut & discretus sit in silentio, & utilis in uerbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium, hos qui eruditi poterant, in errore derelinquit. Sæpe nanque rectores improuidi humanam amittere gratiam formidantes, loqui recta libere pertimescunt: & iuxta ueritatis uocem, nequaquam iam gregis custodię pastorum studio, sed mercenariorũ uice deseruiunt: quia ueniente lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt. Hinc nanque eos dominus per prophetam increpat, dicens: Non ascendistis ex aduerso, neque opposuistis murum pro domo Israel: ut staretis in prælio in die domini. Ex aduerso quippe ascendere, est pro defensione gregis uoce libera huius mundi potestatibus contraire. Et in die domini in prælio stare, est prauis decertãtibus ex iustitiæ amore resistere. Pastori etenim recta timuisse dicere, quid est aliud quàm terga tacendo præbuisse? Qui nimirum si pro grege se obijcit, murum pro domo Israel hostibus opponit. Hinc rursus delinquenti populo dicitur: Prophetæ tui uiderunt tibi falsa & stulta, nec aperiebant tibi iniquitatẽ tuã, ut te ad pœnitentiam prouocarent. Prophetæ quippe nonnunquam in sacro eloquio doctores uocantur, qui dum fugitiua esse præsentia indicant, quæ sint uentura manifestant. Quos diuinus sermo falsa uidere redarguit: quia dum corripere culpas metuunt, incassum delinquentibus promissa securitate blandiuntur. Qui iniquitatem peccantium nequaquam aperiunt, quia ab increpationis uoce conticescunt. Clauis quippe apertionis, sermo est correptionis: quia increpando culpam detegit, quam sæpe nescit ipse etiam qui perpetrauit. Hinc Paulus ait: Vt potens sit exhortari in doctrina sacra, & eos qui contradicunt, redarguere. Hinc per Malachiam dicitur: Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia angelus domini exercituum est. Hinc per Esaiam dominus admonet, dicens: Clama, ne cesses, sicut tuba exalta uocem tuam. Pręconis quippe officium suscipit, quisquis ad sacerdotium ascendit, ut ante aduẽtum iudicis qui terribiliter sequitur, ipse scilicet clamando gradiatur. Sacerdos uerò si prædicationis est nescius, quam clamoris uocem daturus est præco mutus? Hinc est enim quod super pastores primos in linguarum specie Spiritus sanctus insedit: quia nimirũ quos repleuerit, de se protinus loquentes facit. Hinc Moysi præcipitur ut tabernaculum sacerdos ingrediens, tintinnabulis ambiatur: ut uidelicet uoces prædicationis habeat, ne superni speculatoris iudicium ex silentio offendat. Scriptum quippe est: Audiatur sonitus quando ingreditur uel egreditur sanctuarium in conspectu domini, & non moriatur. Sacerdos nanque ingrediẽs uel egrediens moritur, si de eo sonitus nõ audiatur: quia iram contra se occulti iudicis exigit, si sine sonitu prædicationis incedit. Aptè autem tintinnabula uestimentis eius describuntur inserta. Vestimenta etenim sacerdotis, quid aliud quàm recta opera debemus accipere? propheta attestã te,

Ezec. 13 · *Thren. 1* · *Ad Tit. 1* · *Mala. 2* · *Esa. 58* · *Exod. 28*

Ps. 131 te, qui ait: Sacerdotes tui induantur iustitiam. Vestimentis itaq; illius tintinnabula inhærent, ut uitæ uiam cum linguæ sonitu, ipsa quoq; opera sacerdotis clament. Sed considerandum quoq; est, ut rector cùm se ad loquendum præparat, sub quantæ cautelæ studio loquantur attendat, ne si inordinate ad loquendum rapitur, erroris uulnere audientium corda feriantur, & cùm fortasse sapiens uideri desiderat, unitatis compagem insipienter abscindat. Mar. 9. Hinc nanq; ueritas dicit: Habete sal in uobis, & pacem habete inter uos. Per sal quippe, uerbi sapientia designatur. Qui igitur loqui sapienter nititur, magnopere metuat, ne eius eloquio audientium unitas confundatur. Rom. 12 Hinc Paulus ait: Non plus sapere q̃ oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Hinc in sacerdotis ueste iuxta diuinam uocem, tintinnabulis mala punica coniunguntur. Quid enim per mala punica, nisi fidei unitas designatur? Nam sicut in malo punico uno exterius cortice multa interius grana muniuntur, sic innumeros sanctæ ecclesiæ populos unitas fidei contegit, quos intus diuersitas meritorum tenet. Tunc ergo tintinnabulis mala punica iungimus, cùm per omne quod dicimus, unitatem fidei custodimus. Rursum, cùm me ad considerandum confero qualis rector in compassione, qualisq; esse debeat in contemplatione perpendo, ut & singulis compassione sit proximus, & præ cunctis contemplatione suspensus, quatenus & per pietatis uiscera in se infirmitatem cæterorum transferat, & per speculationis altitudinem semetipsum quoq; inuisibilia appetendo transcendat, ne aut alta petens, proximorum infirma despiciat, aut infirmis proximorum congruens, appetere alta desistat. 1. Co. 12 Hinc est nanq; quòd Paulus in paradisum ducitur, cœliq; tertij secreta rimatur: & tamen in illa inuisibilium contemplatione suspensus, ad cubile carnalium mentis aciem reuocat, & cum sanctum sit coniugium, creandorum causa liberorum, aliquid etiam eis & de uoluptate largitur, dicens: 1. Cor. 7 Propter fornicationes autem unusquisq; suam uxorem habeat, & unaquæq; suum uirum habeat. Vxori uir debitum reddat, similiter & uxor uiro. Ecce iam cœlestibus secretis inseritur, & tamen per condescensionis uiscera, carnalium cubile perscrutatur: & quem subleuatus ad inuisibilia erigit, hunc mentis oculum ad secreta coniugum inflectit. Cœlum contemplatione transcendit, nec tamen stratum carnalium sollicitudine deserit: quia compage charitatis summis simul & infimis iunctus, & in semetipso uirtute spiritus ad alta ualenter rapitur, & pietate in aliis æquanimiter ad ima reuocatur. Pro hac suę compassione charitatis iterum apostolus Paulus dicit: 2. Co. 11 Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? 1. Cor. 9 Hinc rursus ait: Factus sum Iudæis tanq̃ Iudæus. Quod uidelicet exhibebat non amittendo fidem, sed extendendo pietatem, & in se personam infidelium transfigurans: ut ex semetipso disceret qualiter aliis misereri debuisset, quatenus hoc illis impenderet, quod sibi ipse, si ita esset, impendi recte uoluisset. 2. Cor. 5 Hinc iterum dicit: Siue mente excedimus, Deo: siue sobrij sumus, nobis: quia & semetipsum nouerat contemplando transcendere, & eundem se auditoribus condescendendo attemperare. Hinc Iacob domino desuper innitente, & uncto deorsum lapide ascendentes & descendentes angelos uidit: quia scilicet prædicatores recti, non solum sursum sanctum caput Ecclesiæ, uidelicet dominum contemplando appetunt, sed deorsum quoq; ad membra illius miserando descendunt. Hinc Moyses crebrò tabernaculum intrat & exit, & qui intus in contemplatione rapitur, foris infirmantium negociis urgetur. Intus Dei arcana considerat: foris onera carnalium portat. Qui de rebus quoq; dubiis semper ad tabernaculum recurrit, & coram testamenti arca Dominum consulit: exemplum proculdubio rectoribus præbens, ut cum foris ambigunt quid disponant, ad mentem semper quasi ad tabernaculum redeant, & uelut coràm testamenti arca dominum consulant, si de his in quibus dubitant, apud semetipsos intus sacri eloquij paginas requirant. Hinc ipsa ueritas per susceptionem nobis nostræ humanitatis ostensa, in monte orationi inhæret, miracula in urbibus exercet: imitationis uidelicet uiã bonis rectoribus sternens, ut etsi iam summa contemplando appetunt, necessitatibus tamẽ infirmãtium

tium compatiendo misceantur: quia tunc ad alta charitas mirabiliter surgit, cùm ad ima proximorum se misericorditer attrahit, & quo benigne descendit ad infima, ualenter recurrit ad summa. In qua uidelicet compassione necesse est ut talem se qui præest exhibeat, cui subiecti quique occulta quoque sua prodere non erubescant: ut cum tentationum suarum fluctus paruuli tolerant, ad pastoris mentem, quasi ad matris sinum recurrant, & hoc quòd se inquinari pulsantis culpę sordibus pręuident, exhortationis eius solatio, & lachrymis orationis lauent. Vnde & ante fores templi ad abluendas ingredientium manus mare æneum, id est, luteré, duodecim boues portant, qui quidem facie exterius eminent, sed ex posterioribus latent. Quid nanque duodecim bobus, nisi uniuersus pastorum ordo signatur? De quibus lex Paulo disseréte dicit: Non obturabis os boui trituranti. (1. Cor. 9.) Quorum quidé nos aperta opera cernimus sed apud districtum iudicé, quæ illos posterius maneāt in occulta retributione, nescimus. Qui tamen cùm condescensionis suæ patientiam abluendis proximorum cōfessionibus pręparant, uelut ante fores templi luterem portant, ut quisquis intrare æternitatis ianuam nititur, tentationes suas menti pastoris indicet, & quasi in bouū lutere cogitationis uel operationis manus lauet. Et fit plerunque ut dum rectoris animus tentamenta condescendendo recognoscit, auditis tentationibus & ipse pulsetur: quia & hæc eadem per quam populi multitudo diluitur, aqua proculdubio luteris inquinatur. Nam dum sordes diluentium suscipit, quasi suæ munditiæ serenitatem perdit. Sed hæc nequaquam pastori timenda sunt: quia Deo subtiliter cuncta pensante, tanto facilius à sua eripitur, quanto misericordius ex aliena tentatione fatigatur. Rursus cùm me ad considerandum confero, qualis in humilitate, qualisq; esse rector debeat in districtione, perpendo quoniam necesse est ut & bene agentibus sit per humilitatem socius, & contra delinquentium uitia per zelum iustitiæ erectus, quatenus & bonis in nullo se præferat, & cùm prauorum culpa exigit, prioratus sui potestatem agnoscat, ut & honore suspéso, æqualem se subditis bene uiuentibus deputet, (A) & contra peruersorum culpas ex zelo iustitiæ excrescat. Hinc est nanque quòd Petrus authore Deo sanctæ Ecclesiæ principatū tenens, à bene agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternente, immoderatius uenerari recusauit, seq; illi similé recognouit dicés: Surge ne feceris, & ego homo sum. (Act. 9.) Sed cùm Ananiæ & Sapphyræ culpam reperit, mox quanta potentia super cæteros excreuisset ostendit. (Act. 5.) Verbo nanque eorum uitam perculit, quam spiritu perscrutante deprehendit, & summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, (B) quod honore sibi uehementer impéso, coram bene agentibus fratribus nō agnouit. Hic communionem æqualitatis meruit sáctitas actionis, illic zelus ultionis ius aperuit potestatis. Hinc est quod Paulus bene agentibus fratribus prælatum se esse nesciebat, cùm diceret: Non quia dominamur fidei uestræ, sed adiutores sumus gaudij uestri. (2. Cor. 1.) Ad quę ilicò adiunxit: Fide.n. statis. Ac si id quod prætulerat aperiret, dicens: Ideo non dominamur fidei uestræ, quia fide statis. Aequales.n. uobis sumus in quo uos stare cognoscimus. Quasi prælatum se esse fratribus nesciebat, (C) cū diceret: Facti sumus paruuli in medio uestrum. (1. Thess.) & rursus: Nos autem seruos uestros per Christum. (1. Cor. 4.) Sed cùm culpam quæ corrigi debuisset, inuenit, ilicò se magistrum esse recoluit, dicens: Quid uultis, in uirga ueniam ad uos? Summus itaque locus bene regit, cùm is qui præest, uitijs potius quàm fratribus dominatur. Bene acceptam potestaté regit, qui & tenere illam nouit & impugnare. Bene hanc regit, qui scit per illam super culpas erigi, scit cum illa cæteris in æqualitate componi. Sic autem seruanda (D) est uirtus humilitatis, ut non soluantur iura regiminis: ne dum pręlatus quisque plus se quàm decet deijcit, subditorum uitam restringere sub disciplinæ uinculo non possit: & sic seruanda est disciplinæ seueritas, ne dum plus quàm necesse est zelus accenditur, mansuetudo funditus amittatur. Sæpe nanque uitia uirtutes se esse mentiuntur, ut tenacia parsimonia, effusio largitas, crudelitas zelus iusticiæ, remissio pietas uelit uideri. Disciplina ergo uel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Sed magna discretionis arte

arte

arte seruanda est & iustè consulens miseri A cordia, & pie feriens disciplina. Hinc nanque est quod docente ueritate per Samaritani studium semiuiuus in stabulum ducitur, & uinum atque oleum uulneribus eius adhibetur: ut per uinum scilicet mordeantur uulnera, & per oleum foueantur. Necesse quippe est, ut is qui sanandis uulneribus præest, in uino morsum, doloris adhibeat, in oleo mollitiem pietatis, quatenus per uinum mordeantur putrida, per oleum sananda foueantur. Sit ergo amor, sed non molliens: sit uigor, sed non exaspe rans. Quod bene illa tabernaculi arca significat, in qua cum tabulis uirga simul & manna est: quia cum scripturæ sacræ scientia in boni rectoris pectore si est uirga districtionis, sit & manna dulcedinis. Suscepto itaque pastoralis curæ onere, cum cuncta hæc atque alia huiusmodi multa considero, uideor quod esse non possum, maximè quia hoc in loco quisquis pastor dicitur, curis exterioribus grauiter occupatur, ita ut sæpe incertum fiat utrum pastoris officium, an terreni proceris agat. Et quidem quisquis regendis fratribus præest, uacare funditùs à curis exterioribus non potest, sed tamen curandum magnopere est, ne ab his immoderatè deprimatur. Vnde rectè ad Ezechielem dicitur: Sacerdotes caput suũ non radant, neque comam nutriãt, sed tondentes attondeant capita sua. Quid enim signant capilli in capite, nisi exteriores cogitationes in mente? Qui dum super cerebrũ insensibiliter oriuntur, curas uitæ præsentis exprimunt, quæ ex neglecto ac torpenti sensu quia inopportune perdeunt, quasi nobis non sentientibus procedunt. Quia ergo cuncti qui præsunt, habere quidem sollicitudines exteriores debent, nec tamen eis uehementer incumbere, sacerdotes rectè & caput prohibentur radere, & comam nutrire: ut cogitationes carnis de uita subditorum nec à se funditùs amputent, nec rursum ad crescendum nimis relaxent. Vnde bene dicitur, Tondentes tondeant capita sua: ut uidelicet curæ temporalis sollicitudinis & ad quantum necesse est prodeant, & tamẽ recidantur citius, ne immoderatius excrescant. Dum igitur per administratam exteriorem prouidentiam corporalis subditorum uita protegitur, & rursus per immoderatam, alta cordis intentio nõ impeditur, quasi capilli in capite sacerdotis seruantur, ut cutem cooperiant, & resecantur, ne oculos claudãt. Sed hoc in loco huius discretionis moderamina uideo seruari non posse, quia tanti quotidie casus imminent, ut mentem simul obruant, cum uitam corporalem necant. Vnde fratres sanctissimi, per uenturũ iudicem rogo, per multorum milium angelorum frequentiam, per Ecclesiam primitiuorum qui conscripti sunt in cœlis, sub hoc pastoralis curę onere lassescentem B orationis uestræ intercessione me adiuuate, ne suscepta me pondera ultra uires premant. Memor uerò quod scriptum est: Orate pro inuicem ut saluemini, etiam impendo quod peto. Sed recipiam quod impendo. Dum enim nos uobis per orationis opem coniungimus, quasi ambulantes per lubricum, uicissim nobis manum tenemus, fitq; ex magna prouisione charitatis, ut eo singulorum robustius charitas perficiatur, quo in alterum alter innititur. Præterea quia corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, sicut sancti C Euangelij quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere & uenerari me fateor. Nicenum scilicet, in quo peruersum Arij dogma destruitur. Constantinopolitanum quoque, in quo Eunomij & Macedonij error conuincitur. Ephesinum etiam primum, in quo Nestorij impietas iudicatur. Chalcedonense uerò, in quo Euthicetis Dioscoriq; prauitas reprobatur, tota deuotione complector, integerrima approbatione custodio: quia in his uelut in quadrato lapide, sanctæ fidei structura consurgit. Et cuiuslibet uitæ atque actionis existat, quisD quis eorum soliditatem non tenet, etiam si lapis esse cernitur, tamen extra ædificiũ iacet. Quintum quoque concilium pariter ueneror, in quo epistola quæ Ibe dicitur, erroris plena, reprobatur, in quo Theodorus personam mediatoris Dei & hominũ in duabus substantijs separans, ad impietatis perfidiam cecidisse conuincitur, & in quo scripta quoque Theodoriti per quæ beati Cyrilli fides reprehenditur, ausu dementiæ prolata refutantur. Cunctas uerò quas præfata ueneranda concilia personas respuunt, respuo, quas uenerantur, amplector:

Luc. 10

Ezec. 44

Iaco. 5

Rom. 10

Dist. 15 ca. sicut

plector: quia dum uniuersali sunt consensu constituta, se & nō illa destruit quisquis præsumit aut soluere quos religant, aut ligare quos soluunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit. Quisquis uero prædictarum synodorum fidem tenet, pax ei sit à Deo patre per Iesum Christum filiũ eius, qui cum eo uiuit & regnat consubstantialiter Deus in unitate Spiritus sancti, per omnia secula seculorum, Amen.

Gregorius Anastasio patriarchæ Antiocheno. Conqueritur de onere pastorali. Cap. XXV.

Epist. 25 Vide suprà Epistolam 7

SCripta uestræ beatitudinis, ut fessus requiem, salutem æger, fontem sitiens, umbram æstuans accepi. Neque enim illa uerba per linguam carnis uidebantur expressa: quia sic spiritalem amorē suum quē gestabant aperuerũt, ac si mens per semetipsam loqueretur. Sed durum ualde fuit quod scriptum est, quia amor uester terrena me portare onera præcepit, & quē prius spiritaliter diligebatis, postea, ut existimo, temporaliter amantes, usque ad terrã me superposito onere depressistis, ita ut omnem mentis rectitudinem funditùs perdens, contemplationisq; aciem amittens, non per prophetiæ spiritum, sed per experimentum dicam: Incuruatus sum & humiliatus sum usquequaque. *Ps. 118* Tanta me quippe occupationũ onera deprimunt, ut ad superna animus nullatenus erigat. Multis cãrum fluctibus quatior, & post illa quietis ocia, tumultuosæ uitæ tempestatibus affligor, ita ut rectè dicam: Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. *Psal. 68* Periclitanti igitur mihi manum orationis uestræ tendite, uos qui in uirtutum littore statis. Quòd uerò meos Domini, quod lucernam dicitis, quòd loquendo multis prodesse, multisq; posse lucere perhibetis, existimationem mihi meam, fateor, in dubietatem maximam perduxistis. Considero nanque qui sum, & nihil in me ex huius boni signo deprehendo. Considero nanque qui estis, & uos mentiri posse non arbitror. Cum ergo credere uolo quod dicitis, contradicit mihi infirmitas mea. Cum disputare uolo quod in laude mea dicitur, contradicit mihi sanctitas uestra. Sed quæso uir sancte nobis aliquid de hoc certamine nostro conueniat, ut etsi non quod dicitis ita est, sit ita quia dicitis. Præterea sicut patriarchis alijs uel fratribus ita & synodicam uobis epistolam direxi: quia apud me semper hoc estis, quod ex omnipotentis Dei munere accepistis esse, non quod ex uoluntate hominum putamini non esse. Latori uerò præsentium Bonifacio defensori aliqua iniunxi, quæ sanctitati uestræ debeat seriosius intimare. Amatoris autē uestri beati Petri apostoli uobis claues trãsmisi, quæ super ægros positæ, multis solēt miraculis coruscare.

Gregorius Anastasio archiepiscopo Corinthiensi.

Conqueritur de onere pastorali, & hortatur ut succurrat portitori præsenti. Cap. XXVI.

Epist. 26

IVdicia Dei quanto sunt inuestigabilia, tanto debent humanis mentibus esse metuenda, ut quia ea oratio mortalis comprehendere non ualet, his se necesse est humili cordis ceruice substernat, quatenus quo eam regentis uoluntas duxerit, illuc obedientibus mentis gressibus prosequatur. Ego autem considerans infirmitatem meã ad Apostolicæ sedis culmen non posse pertingere, onus hoc malui declinare, ne in pastorali regimine imparis administrationis actione succumbere. Sed quia contraire non est domini disponentis arbitrio, obedienter secutus sum, quod misericors de me regentis manus uoluerit operari. Nam fraternitati uestræ, & si præsens non eueniret occasio, necessario fuerat indicandum, quod licet indignum, me Apostolicę sedi Dominus præesse dignatus est. Cum ergo fieri hoc & causa posceret, & directi à uobis præsentium latoris, id est Bonifacij defensoris, euenisset occasio: curauimus non solum scriptis fraternitati uestræ charitatis uota persoluere, sed etiam de ordinatione nostra, quod desiderabile uobis fuisse credimus, indicare. Propterea charitas uestra reciprocis literis nos de unitate Ecclesiæ, & desiderabili nuncio salutis uestræ lætificet: quatenus absentia corporalis, quam nos locorum facit sustinere disiunctio, scriptorum sibi uicissitudine pręsentetur. Adhortamur etiam ut quia memoratum superius pręsentium portitorem pro necessarijs quibusdam causis

ad cle

ad clementissimi principis uestigia destinauimus, & mutabilitas temporis multa solet impedimenta itineris generare, quicquid ei siue in terreni itineris prouisione, siue etiam in procuratione nauigij necessarium fuerit, uestra sacerdotalis impédat affectio, ut destinatum iter celerius Dño miserante ualeat explicare.

Gregorius Sebastiano episcopo Risiniensi.
De reuersione Anastasii patriarchę. C.xxvij.

Epist. 27 QVamuis nulla merui beatitudinis uestrę scripta suscipere, tamẽ ego etiã obliuiscentem me non obliuiscor, negligentem pulso, torpentem amoris stimulis inquieto, ut qui ex semetipso non uult impendere, uel pulsatus sciat reddere quod debet. Præterea indico suggestionẽ me apud piissimos Dominos summis precibus plenam fecisse, ut uirum beatissimũ dominum Anastasium patriarcham concesso usu pallij ad beati Petri Apostolorum principis limina mecum celebraturũ solennia missarum transmittere debuissent, quatenus si ei ad sedem suam minimè reuerti liceret, saltem mecum in honore suo uiueret. Sed quæ causa contigerit ut eadem scripta retinerem, præsentium lator uobis innotescet. Eiusdem tamẽ domini Anastasij animũ cognoscite, & quicquid ei de hac re placuerit, uestris mihi epistolis indicare.

Gregorius Aristobolo expræfecto & antigrapho.
De expositione epistolarum suarum. C.xxviij.

Epist. 28 AD explendum affectum meũ fateor, lingua non sufficit, sed quicquid de uobis sentio, uester uobis melius affectus dicit. Quibusdam uerò uos aduersitatibus laborare audiui. Sed non hac de re ualde contristor, quia plerunque nauis quæ peruenire ad alta pelagi per prosperitatem poterat, in ipso nauigationis initio uento aduersante repellitur, sed ad portum repulsa reuocatur. Præterea si prolixam epistolam ad interpretandum accipere fortasse contigerit: rogo nõ uerbum ex uerbo, sed sensum ex sensu transferte, quia plerunq; dum proprietas uerborum attenditur, sensuum uirtus amittitur.

Gregorius Andreæ de Dibiria.
Transmittit clauem à corpore sancti Petri, & de catenis eius. Cap. xxix.

Epist. 29 OMnipotens Deus dulcissimo cordi uestro indicet: quia & absens corpore à charitate uestra animo non recessi. Bona enim uestra etiam si obliuisci uolo, non ualeo. Hoc autem q̃ me ad episcopatus ordinem cognoscitis peruenisse, si me diligitis, plangite: quia hic huius mundi tantæ occupationes sunt, ut per episcopatus ordinem penè ab amore Dei me uideam esse separatum. Quod incessanter defleo, atq; ut pro me Dñm exoretis, rogo. Præterea sanctissimam clauem, à sancti Petri apostoli corpore uobis transmissi, quæ super ægros multis miraculis solet coruscare: nam etiam de eius catenis interius habetur. Eædem igitur catenæ quæ illa sancta colla tenuerunt, suspensę colla uestra sanctificent.

Gregorius Ioanni exconsuli atque Patricio & quæstori.
Clauem sancti Petri & de catenis eius transmittit. Cap. xxx.

Epist. 30 BOna excellentiæ uestræ expertus, tanto erga uos amore constringor, ut uestra memoria de meo pectore aboleri nullatenus possit. Sed contra amorem nõ modicè contristor, quia quatenus me quærere cognouistis, & ad inquietudinem perduxistis, uobis quidem omnipotens Deus quia hoc bono animo fecistis, bona æterna retribuat, sed me à tanto loci huius periculo qualiter uoluerit absoluat: quia sicut peccata mea merebantur, non Romanorum sed Longobardorum episcopus factus sum, quorum sinthiciæ spatæ sunt, & gratia pœna. Ecce ubi me patrocinia uestra perduxerunt. Gemo quotidie occupationibus pressus, & respirare non ualeo. Sed uos qui adhuc ualetis, huius mundi occupationes fugite: quia quanto in eo qsque profecerit, tanto, ut uideo, ab amore Dei amplius decrescit. Præterea sanctissimam clauem à beati Petri Apostolorum principis

principis corpore uobis transmissi, quæ super ægros multis solet miraculis coruscare. nam etiam de eius catenis interius habet. Eædem igitur catenæ quæ illa sancta colla tenuerunt, suspensæ colla uestra sanctificent.

Gregorius Philippo Comiti Excubitorum. Causas Italiæ commendat. Cap. xxxi.

Epist. 31

IN quantum homo discutere & inuestigare iudicia superna non sufficit, in tantum sub eis debet ceruicem cordis inflectere: & quia id quod sibi tribuitur, quo iudicio disponatur ignorat, nec ad appetendum locum procax insistere, nec ad repellendum contumax debet inueniri. Vnde indignus ego ad suscipienda episcopatus onera iussioni omnipotentis Dei, uestræque me uoluntati subdidi. Cui me præesse largitate magis gratiæ quam iudicij extimatione uoluistis. Potẽs est enim Deus propter quem me indignum diligitis, hãc uobis in perpetuum repensare mercedẽ, ut gratiam quam indignis famulis eius impenditis, apud eum inuenire multiplicius ualeatis. Causas uero Italiæ, uestra q̃so excellentia habeat mandatas, ut dum uos petentibus libẽter impenditis, omne quod à Deo petitis, quantocyus impetretis.

Gregorius Romano patricio & exarcho Italię. Exarcho scribit de Blando episcopo restituendo. Cap. xxxij.

Epist. 32

SCribendi ad excellentiam uestrã si causa omnino nulla suppeteret, nos tamen esse oportet charitate paterna de uestrę salutis incolumitate sollicitos, ut quod de uobis audire cupimus, inter nunciorum frequentia cognoscamus. Præterea peruenit ad nos, Blandum episcopum Hortensis ciuitatis, longo iam tempore in ciuitate Rauennate à uestra excellentia detineri. Et fit ut Ecclesia sine rectore, & populus quasi sine pastore grex cõsistens destuat, & ibidem infantes pro peccatis absque baptismate moriantur. Et rursus quia non credimus quòd eum excellentia uestra nisi pro aliqua probabilis excessus causa tenuerit, oportet ut habita synodo palam fiat si quod in eum crimen intenditur. Et si talis A in eo culpa reperitur, q̃ usq; ad degradationem sacerdotij perducatur, aliam necesse est ordinationem inquiramus, ne Ecclesia Dei in his sine quibus iam Christiana non patitur esse religio, inculta ac destituta remaneat. Sin autem excellentia uestra aliter se habere quam de eo quod dicitur esse perspexerit, eum ad Ecclesiam suam reuerti concedat, ut officium suum in commissis sibi animabus adimpleat.

MENSE MARTIO:
Indictione nona.

B *Gregorius Venantio cancellario Italiæ. Venantio ex monacho scribit, & increpat de habitu monastico dimisso.* Cap. xxxiij.

Epist. 33

MVlti hominum stulti putauerunt q̃ si ad ordinẽ episcopatus eueherer, uos alloqui ac per epistolas frequentare recusarem. Sed non ita est, quia ipsa iam loci mei necessitate compellor, ut tacere nõ debeam. scriptum quippe est: Clama, ne cesses, sicut tuba exalta uocem tuam. (Esa. 58.) Et rursus scriptum est: Speculatorem te dedi domui Israel, (Ezech. 3) audies de ore meo uerbũ, C & annunciabis eis ex me. Ex qua uidelicet annunciatione uel retenta, uel exhibita quid speculatorem uel auditorem sequatur, protinus intimatur: Si dicente me ad impium, Morte morieris: non annunciaueris ei, neque locutus fueris, ut auertatur à uia sua impia & uiuat: ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autẽ tu annunciaueris impio, & ille non fuerit conuersus ab iniquitate sua, & à uia sua impia ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti. Hinc etiã D Ephesijs Paulus dicit: (Act. 20. Dist. 43. Ephesiis) Mundæ sunt hodie manus meæ à sanguine omnium uestrum. nõ enim subterfugi quo minus annunciarem uobis omne Dei consilium. Mundus ergo à sanguine eorum non esset, si eis Dei consilium annunciare noluisset: quia cum increpare delinquentes noluerit, eos proculdubio tacendo pastor occidit. Hac igitur consideratione compulsus, uelis nolis locuturus sum, quia omni uirtute aut te cupio saluari, aut de tua morte me eripi. In quo enim habitu fueris recolis, & supernæ districtionis animaduersione proposita,

proposita, ad quid sis delapsus agnoscis. Culpam ergo tuam pensa dum uacat, districtionem futuri iudicis dũ uales exhorresce, ne tunc illam amaram sententiam audias, cum iam nullis fletibus euadas. Pẽsa quod scriptum est: Orate ne fiat fuga uestra hyeme uel sabbato. Ad ambulandum quippe in hyeme torpor frigoris obsistit, & iuxta præceptum legis, ambulare in sabbato non licet. In hyeme ergo uel sabbato fugere conatur, qui iram districti iudicis tunc appetit fugere, quãdo ei iam non licet ambulare. Dum uacat ergo, dum licet, animaduersionem tanti terroris fuge. Pensa quod scriptum est: Omne quod potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia sunt apud inferos, quo tu properas. Teste Euangelio, scis quia diuina seueritas de ocioso sermone nos arguit, & de uerbo inutili rationes subtiliter exquirit. Pensa ergo quid factura est de peruerso opere, si quosdam in iudicio suo reprobat de sermone? Ananias pecunias Deo uouerat, quas post diabolica uictus persuasione, subtraxit. Sed qua morte mulctatus est, scis. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eos quos dederat nummos Deo abstulit: cõsidera quanto periculo in diuino iudicio dignus eris, qui non nummos sed semetipsum Deo omnipotẽti cui te sub monachali habitu deuoueras, subtraxisti? Considera iudicium Dei quod mereatur qui semetipsum Deo uouit, continuoq; mũdi desiderijs irretitus, mentitus est quod uouit. Si mihi credideris, si correptionis meæ uerba secuturus audieris, q̃ sint blãda & dulcia in fine cognosces. Ecce fateor, mœrens loquor, & facti tui tristitia astrictus, ædere uerba uix ualeo: & tamen animus tuus actionis suæ conscius uix sufficit ferre quod audit: erubescit, confunditur, auersatur. Si ergo non ualet uerba ferre pulueris, quid facturus est ad iudiciũ conditoris? Fateor tamen, quia supernæ gratiæ esse misericordiam maximam credo, quod te effugere uitam conspicit, & tamen ad uitam adhuc reseruat: quod superbientem te uidet, & tolerat: quod per indignos famulos suos uerba tibi increpationis & admonitionis administrat. Tantum est ut pensare sollicitè debeas, quod Paulus ait: Exhortamur uos fratres ne in uacuum gratiam Dei recipiatis. ait enim: Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies salutis. Sed scio quia cum epistola mea suscipit, protinus amici conueniunt, literari clientes uocant̃, & de causa uitæ consilium à fautoribus mortis quæritur: qui dum nõ te, sed res tuas diligunt, nulla tibi nisi quæ ad tempus placeãt loquuntur. Tales enim fuerunt, sicut ipse reminisceris, dudum consiliarij qui te ad tanti facinus perduxerunt delicti. Vt tibi aliq̃d secularis authoris loquar: Cũ amicis omnia tractãda sunt, sed prius de ipsis. Si uerò in causa tua hoĩem cõsiliarium quæris, cõsiliarium rogo me suscipe. Nullus tibi fidelior esse ad consilium potest, quàm qui non tua sed te diligit. Omnipotens Deus cordi tuo indicet, cor meum quanto te amore, quantaque charitate amplectitur, in quantũ tamen diuina gratia non offendat̃. Nam sic culpam tuam insequor, ut te diligam. Sic personam diligo, ut culpæ uitium non amplectar. Si igitur à me amari te credis, Apostolorum liminibus præsentare, meq; consiliario utere. Si autem esset fortasse in causa Dei minimus credor, & pro zeli mei ardore suspectus sum, cunctã simul Ecclesiã in cõsilio huius disceptationis adhibeo, & quicquid omnibus fieri salubriter placet, ego in nullo cõtradico, sed quod in commune decernit̃, lætus impleo & subscribo. Implentem quę monui, gratia diuina te custodiat.

Mat. 24 — Eccl. 9. — Mat. 12 — Can. 17 quæst. 1. Ananias — 2. Cor.

Gregorius Petro episcopo Terracinensi.
De Iudæis non persequendis. Cap. xxxiiij.

Epist. 34

IOseph, præsentium lator, Iudęus nobis insinuauit q; de loco quodam in quo ad celebrandas festiuitates sua Iudæi in Terracinensi castro consistens cõuenire consueuerant, tua eos fraternitas expulerit, & in alium locum pro colendis similiter festiuitatibus suis, te quoque noscente & cõsentiente migrauerint, & nunc de eodem loco expulsos se denuo conquerunt̃. Sed si ita est, uolumus ut tua fraternitas ab huiusmodi se querela suspendat, & ad locũ quẽ sicut prædiximus, cũ tua conscientia quò congregent̃ adepti sunt, eis sicut mos fuit,

ibidem liceat conuenire. Eos.n. qui à religione Christiana discordant, mansuetudine, benignitate, admonendo, suadēdo, ad unitatem fidei necesse est congregare, ne quos dulcedo prædicationis, & prætentus futuri iudicis terror ad credendum inuitare poterat, minis & terroribus repellãtur. Oportet ergo ut ad audiendū de uobis uerbum Dei benigne cōueniant, quam austeritatem quæ supra modum extenditur expauescant.

Gregorius Ioanni episcopo Rauennati. De controuersia Ioannis & Stephani episcopi. Caput XXXV.

Epist. 35 SI professionem ordinis nostri, & locū cuius ministeriū gerimus, attendamus: oportet nos afflictis, in quantum possumus, comitante iustitia subuenire. Quoniam ergo gloriosum uirum Mauriliōné exprefecto insontem concedere in gestis Ecclesiasticis cognouimus: uestra fraternitas in quantum possibilitas subest, opem ferre festinet: non quia, quod absit, de uiri excellentissimi Domini Georgij præfecti iustitia dubitamus, aut in aliquo putamus eum rationis tramite declinare, uirū quem in huius tantę dignitatis administratione in bonis omnibus habemus expertum, sed quò & gloriosus uir Maurilio exprafecto rationes suas absq; suspicione oppressionis exponat, & prædictus excellentissimus uir Dominus Gregorius præfectus rationes sine laceratione suæ opinionis exequatur.

Gregorius Malcho episcopo Dalmatiensi. De contentionibus Ioannis & Stephani. Caput XXXVI.

Epist. 36 IOannes uir eloquentissimus, consiliarius uiri excellentissimi Domini Georgij præfecti per Italiam, insinuauit nobis contra Stephanum episcopum Scodrensis ciuitatis quorundam se negociorum habere controuersias: & petijt inter eum & se iudicium debere consistere. Propterea fraternitatem tuam præsenti præceptione curauimus admonendam, ut prædictū episcopū ad eligendū compellas uenire iudiciū. Et quicquid inter prædictū Ioanné uirum A magnificum & sæpe fatum episcopū electorū fuerit sententia diffinitum, ad effectum perducere non omittas: ut & actor de consecuta iustitia gratias referat, & pulsatus cum ad cognitionem deducitur, nihil contra se de illata iniustitia conqueratur.

Gregorius Anthemio subdiacono. Vt dominæ Paterichiæ & Vinianæ necessaria subministret. Cap. XXXVII.

B DIscedenti tibi mandauimus, & postmodum præceptis discurrentibus iniunxisse me memini, ut curam pauperum gereres. Et si quos illic egere cognosceres, scriptis recurrentibus indicares: & uix de paucis hæc facere curasti. Volo aūt ut dominæ Paterichiæ meæ mox ut præsenté iussionem susceperis, offeras ad calciarium puerorū solidos quadraginta, & tritici modios quadringentos. Dominæ Palatinę relictę Vrbici, solidos uiginti, & tritici modios trecentos. Dominæ Viuianæ relictis Felicis, solidos uiginti, & tritici modios trecētos. Qui omnes simul octoginta solidi in tuis rationibus imputent. C Summam uero impensionum sub festinatione transmittito, & ad paschalem diem Domino auxiliante occurrito.

Gregorius Felici episcopo Messanensi. De monasterio sancti Theodori ordinando. Caput XXXVIII.

Epist. 38 ET tibi gratum confidimus si fratris tui uiri uenerabilis episcopi Paulini peregrinationis onera releuentur, & eius regimine communi mercede beati Theodo D ri monasterium in ciuitate tua fundatum studiosius omnipotenti Deo deseruiat. Quod etiam te uoluisse facere, eius relatione cognouimus. Ideoque rectori patrimonij nostri pcepimus, ut monachos monasterij memorati episcopi perquisitos ad unum congreget: & in eodem monasterio cum ijs qui nunc ibi sunt, collocare non differat, quatenus eo rectore dignius animarum suarum curam exerceant. Quam rem uenerationi tuæ innotescendam præuidimus: ne te omisso, aliquid ordinatum in tua contristeris diœcesi.

Gregorius

Gregorius Petro diacono.
De monachis dispersis per Siciliā. Cap. xxxix.

Epis. 39 VErum Paulinus Episcopus Tauri ciuitatis, prouinciæ Briciorum, nobis asseruit monachos suos occasione dispersos barbaricè: eosq; nunc per totam uagari Siciliam, & eos, quippe sine rectore, nec animarum curam gerere, nec disciplinæ sui habitus indulgere. Qua de re præcipimus eosdem monachos te omni cura & sollicitudine perquisitos ad unum reducere, & cum memorato episcopo rectoreq; suo in monasterio sancti Theodori in Messanensi ciuitate posito collocare: ut & hi qui nunc ibi sunt quos egere rectore comperimus, & illi quos de congregatione eius inuentos reduxeris, in unum possint eo duce omnipotenti Domino deseruire. Quam rem & Felici eiusdem ciuitatis episcopo nos significasse cognosce: ne præter suam notitiam in diœcesi sibi concessa ordinatum quippiam contristetur.

Gregorius Anthemio subdiacono.
De monachis circunquaq; uagantibus. Ca. 40.

Epis. 40 IOannes frater & coepiscopus noster directo per Iustum clericum suum capitulari, inter alia plura hoc nobis noscitur intimasse, aliquos monachos monasteriorū in Surrentina diœcesi positorum, de monasterio in monasterium, prout eis libuerit, transmigrare, & à proprij abbatis regula desiderio rei secularis abscedere. Sed & quod non licere notum est, peculiaritati eorum singulos studere. Si quos autem à clericatu in monachicam conuersionem uenire contigerit, non liceat eis ad eandem uel aliam Ecclesiam, quarum pridem milites fuerant, sua uoluntate denuo remeare: nisi talis uitæ monachus fuerit, ut episcopus cui antè militauerat, sacerdotio dignum præuiderit, ut ab eo debeat eligi, & in loco quo indicauerit ordinari. Propterea experientiæ tuæ iussione præsenti mandamus, ut neque monacho ulterius de monasterio in monasterium liceat migrare, neq; eorum aliquem peculiare quicquam habere permittas. Sed si quilibet hoc præsumpserit, in monasterio in quo ab initio conuersatus, & sub abba- A tis sui regula de qua fugerat, cum competenti coerctione reddatur: ne si tantam iniquitatem fluxam inemendatamq; dimittimus, pereuntium animæ à præpositorum anima requirantur. Et quia aliquos monachorum usque ad tantū nephas prosilijsse cognouimus, ut uxores publice sortiantur: sub omni eos uigilantia requiras, & inuentos digna coerctione in monasterijs quorum monachi fuerunt retransmittas. Sed & de clericis ad monachatum uenientibus, sicut supra diximus, peragere non omittas. Ita enim Dei placabis B oculos, & impletæ mercedis particeps inueneris.

Can. 27. q. 1. Et quia

Gregorius Leandro episcopo Hispaniarum.
De Recharedo rege. Et de trina mersione baptismi. *Cap. xli.*

REspondere epistolis uestris tota intentione uoluissem, nisi pastoralis curæ ita labor me attereret, ut mihi magis flere libeat q̃ aliquid dicere. Quod uestra quoq; reuerentia in ipso literarum mearum textu uigilanter intelligit, quando ei C negligenter loquor quem uehementer diligo. Tantis quippe in hoc loco huius mundi fluctibus quatior, ut uetustam ac putrescentem nauem quam regendam occulta Dei dispensatione suscepi, ad portū dirigere nullatenus possim. Nūc ex aduerso fluctus irrunt, nunc ex latere cumuli spumosi maris intumescunt, nunc à tergo tempestas insequitur. Interq; hæc omnia turbatus cogor modo in ipsam clauum aduersitatem dirigere, modo curuata naui impetum fluctuū ex obliquo declinare. Ingemisco, quia sentio q̄ negligente me crescit D sentina uitiorum, & tempestate fortiter obuiante iamiamq; putridæ naufragium tabulæ sonant. Flens reminiscor quòd perdidi meæ placitum littus quietis, & suspirando terram conspicio, quam tamen rerum uentis aduersantibus tenere non possum. Si ergo me frater charissime diligis, tuę mihi orationis in his fluctibus manum tende, ut quo laborantem me adiuues, ex ipsa uice mercedis in tuis quoq; laboribus ualentior existas. Explere autem loquendo nullatenus ualeo gaudium meum q̄ communem filium Recharedum gloriosissimum

Epis. 41

sissimum regem ad catholicam fidem inte A gerrima agnoui deuotione cõuersum. Huius dum mihi per scripta uestra mores exprimitis, amare me etiam quem nescio fecistis. Sed quia antiqui hostis insidias scitis, quoniam bellum durius contra uictores proponit, nunc contra eundem solertius sanctitas uestra euigilet, ut bene cœpta perficiat, nec se de perfectis bonis operibus extollat, ut fidé cognitã uitæ quoq; meritis teneat, & q̃a æterni regni ciuis sit operibus ostendat: quatenus post multa annorum curricula, de regno ad regnum trãseat. De trina uerò mersione baptisma- B tis, nil responderi uerius potest quam q̃ ipsi sensistis: quia in una fide nihil officit sanctæ Ecclesiæ consuetudo diuersa. Nos autem quod tertio mergimus, triduanæ sepulturæ sacramenta signamus, ut dum tertiò infans ab aquis educitur, resurrectio triduani temporis exprimatur. Quod si quis forte etiam pro summæ trinitatis ueneratione existimet fieri, neque istud aliquid obsistit, baptizandos semel in aquis mergere: quia dum in tribus personis una substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest, infantem baptismate uel ter C uel semel immergere: quando & in tribus mersionibus personarum trinitas, & in una potest diuinitatis singulariter designari. Sed quia nunc hucusque ab hęreticis infans in baptismate tertio mergebatur, fiendum apud nos esse nõ censeo: ne dum mersiones numerant, diuinitaté diuidãt, dumque qđ faciebant faciunt, se morem nostrum uicisse glorientur. Dulcissimæ autem mihi fraternitati uestræ codices direxi, quorum notitiam subter inserui. Ea autem quę in beati Iob expositione dicta fuerant, & uobis dirigenda scribitis, quia hęc D uerbis sensibusq́ue petentibus per homilias direxeram, utcunque studui in librorum ductum permutare, qui nunc à librarijs conscribunť. Et nisi portitoris pręsentiũ me festinatio coangustasset, cuncta uobis transmittere sine aliqua imminutione uoluissem, maximè quia & hoc ipsum opus ad uestram reuerentiam scripsi, ut ei quem prę cęteris diligo, in meo iudicer labore desudasse. Præterea si uobis indulgeri tempora ab Ecclesiastici occupatione cognoscitis, quid sentiam scitis quamuis etiã absente corpore præsentem mihi te semper itueor, quia uultus tui imaginẽ intra cordis uiscera impressam porto.

4. sen. di. 3. iuxta finem De conse. dist. 4. De trina

Gregorius Petro subdiacono Siciliæ.

De iniustis ponderibus rusticorum, alijsq; quã plurimis rebus necessarijs: ac de uxoribus clericorum. Cap. xlij.

Epist. 42

QVòd responsalem tuum tardè dimisimus, paschalis festiuitatis occupationibus implicati, eum relaxare citius minimè ualuimus. Causas uerò de quibus indicandum curasti, omnes subtiliter perquirétes, qualiter disposuimus, inferius cognosces. Cognouimus rusticos Ecclesiæ uehementer in frumentorũ preciis grauari, ita ut instituta summa eis in comparatione abundantiæ tépore non seruetur. Et uolumus ut iuxta precia publica omni tempore siue minus siue amplius frumenta nascantur, in eis cóparationis mensura teneatur. Frumenta autem quæ naufragio pereunt, per omnia uolumus reputari, ita tamen ut à te negligentia ad transmittendum minime fiat, ne dum transmittendi tempus negligitur, damnum ex uitio uestro generetur. Valde autem iniquũ & iniustum esse prospeximus, ut à rusticis Ecclesiæ de sextariaticis aliquid accipiatur, & ad maiorem modium dare compellantur, quàm in horreis Ecclesiæ infertur. Vnde & præsenti admonitione pręcipimus, ut plus quàm decem & octo sextariorum modium nunquam à rusticis Ecclesiæ frumenta debeant accipi. Nisi forte si quid est quod nautæ iuxta consuetudinem super accipiunt: quod minui ipsi in nauibus attestantur. Cognouimus etiam in aliquibus massis Ecclesię exactionem ualde iniustissimam fieri, ita ut à septuaginta ternis semis, quod dici nephas est, conductores exigantur: & adhuc neq; hoc sufficit, sed insuper aliquid ex usu iam multorum annorum exigi dicunť. Quam rem omnino detestamur, & amputari de patrimoniis funditus uolumus. Sed tua experientia siue in hoc quod per libram amplius, siue in aliis minutis oneribus & qđ ultra rationis æquitatem à rusticis accipitur penset, & omnia in summam pésionis redigat, & prout uires rusticorum portant pen-

pensionem integram & pensantem ad septuagena bina persoluant, & neq; siliquas extra libras, neque libram maiorem, neque onera supra libram maiorem exigi debeant: sed per æstimationem tuam prout uirtus sufficit, in summam pensionis crescat, & sic turpis exactio nequaq̃ fiat. Neque uerò post obitum meum hæc ipsa onera quæ super pensum illata subtraximus, & in capite pensionis fecimus crescere, iterum in quolibet addantur & inueniantur, & summa pensionis augeri, & onera adiectionis insuper rustici persoluere cōpellātur. Volumus ut securitatis libellos ita de pensionibus facias, quatenus in primis dicens tantam pensionem unumquemq; debere persoluere, inibi adiectis siliquis oneribus uel granaticis. Quod autem ex his minutijs in usu rectoris accedebat, uolo ut hoc ex præsenti iussione nostra, ex summa pensionis in usum tuum ueniat. Ante omnia hoc te nolumus sollicitè attendere, ne iniusta pondera in exigendis pensionibus ponantur. Sed si qu[illegible] inueneris, frange, & noua & recta constitue: quia & filius meus & seruus Dei diaconus iam talia inuenit, quæ ipsi displicerent, sed licentiam hæc immutandi non habuit. Super iusta ergo pondera præter excepta & uilia cibaria nihil aliud uolumus à colonis Ecclesiæ exigi. Præterea cognouimus q̃ prima illatio burdationis rusticanos nostros uehementer angustat, ita ut priusquam labores suos uenundare ualeant, cōpellantur tributa persoluere: quæ dum de suo unde dare non habent, ab auctionarijs publicis mutuò accipiunt, & grauia commoda pro eodem beneficio persoluunt, ex qua re fit ut dispendijs grauibus coangustentur. Vnde præsenti admonitione præcipimus, ut omne quod mutuum pro eadem causa ab extraneis accipere poterant, à tua experientia ex publico detur, & à rusticis Ecclesiæ paulatim ut habuerint accipiatur, ne dum in tempore coangustantur, quod eis postmodum sufficere poterat, in inferem dum prius compulsi, uilius uendant, & hoc eis minimè sufficiat. Peruenit etiam ad nos quod de nuptijs rusticorum immoderata commoda percipiantur: de quibus præcipimus, ut omne commodum nuptiarum unius solidi summam

A nullatenus excedat. Si qui sunt pauperes, etiā minus dare debeant. Si qui aūt diuites, præfati solidi summā nullatenus transgrediantur, quod nuptiale cōmodum nullatenus uolumus in nostram rationem redigi, sed ad utilitatem conductorum proficere. Cognouimus etiam quod nōnullis conductoribus morientibus parētes sui nō permittuntur succedere, sed res eorum ad usus Ecclesiæ pertrahuntur: de qua re diffinimus ut parentes morientium qui in possessione Ecclesiæ degunt, hæredes eis succedere debeant, nec aliquid eis de substan-

B tia morientium subtrahatur. Si uerò filios paruulos aliquis reliquerit, quousque ad ætatem talem ueniant, ut substantiam suā regere ualeant, personæ eligantur cautæ, quibus parentum eorum res tradi debeant ad custodiendū. Cognouimus etiam quòd si quis ex familia culpam fecerit Ecclesiæ, non in ipso sed in eius substantia uindicatur: de qua re præcipimus ut quisquis culpam fecerit, in ipso quidem ut dignū est uindicetur. A communione autem eius omnino abstineatur. Nisi forte parum aliquid quod in usum executoris, qui ad

Can. 16. q. 6. cognouimus

C eum transmissus fuerit, proficere non possit. Cognouimus etiam quia quotiens conductor aliquid colono suo iniustè abstulerit, hoc quidem à conductore exigitur, sed ei non redditur à quo ablatum est: de qua re præcipimus ut quicquid uiolenter cuilibet ex familia ablatum fuerit, ipsi restituatur cui ablatum est, & utilitati nostræ non proficiat, ne nos ipsi authores uiolentiæ esse uideamur. Præterea uolumus ut si quando eos qui in obsequio sunt experientiæ tuæ, in aliquibus causis quæ sunt extra patrimonium transmit-

D tas, parua quidem commoda ex eis accipiant, sed tamen ita ut in eorum utilitatem proficiant: quia nos sacculum Ecclesiæ ex lucris turpibus nolumus inquinari. Iubemus etiam ut hoc experientia tua summopere custodiat, ut per commodum conductores in massis Ecclesiæ nunquam fiant, ne dum commodum quæritur, conductores frequenter mutentur: ex qua cōmutatione quid aliud agitur, nisi ut Ecclesiastica prædia nunquam colantur? Sed ipsa etiam libellatica, prout summa pensionis fuerit, moderentur. per cella & cellaria

nó plus de massis Ecclesiæ te accipere uolumus, nisi quantũ consuetudo est: tua autem quæ comparari iussimus, ab extraneis comparentur. Peruenit autem ad nos, tres libras auri Petro conductori de Subpatriana iniustè ablatas: de qua causa Fantinum defensorem subtiliter require, & si manifestè iniustè & incompetenter ablatæ sunt, sine aliqua tarditate restitue. Cognouimus etiam rusticos burdationem q̃ iam ab eis exactam Theodosius minime persoluerat, iterum dedisse, ita ut in duplo exacti sint. Quod ideo factum est: quia eius substantia ad debitum Ecclesiæ non sufficiebat. Sed quoniam per filium nostrum seruum Dei diaconũ edocti sumus, quod ex rebus substantię eius possit hoc ipsum damnũ sufficienter resarciri, uolumus quingétos septem solidos eisdem rusticis sine aliqua imminutione restitui, ne in duplo uideantur exacti. Si autem supra damnum rusticorum etiam quadraginta solidi de rebus Theodosij remanét, quos apud te diceris habere, uolumus ut filiæ eius reddantur, ut res suas quas in pignore dederat, recipere debeat. Cui etiam Baniolam patris sui restitui uolumus. Campanianus gloriosus magister militum duodecim solidos annuos Ioanni notario suo reliquerat ex massa Varroniana, quos dare te annis singulis sine aliqua dubitatione p̃cipimus. Nepti Eupli conductoris, quamuis omne nobile eiusdem Eupli perceperit, exceptis duntaxat solidis: dare etiam de solidis illius te uolumus solidos uiginti quinque. Suppositorium aliquod argenteum, pro uno solido dicitur esse oppositum, & calix pro sex solidis dicitur esse oppositus. Interrogato Dominico secretario uel alijs qui scire possunt, debitum recipe, & uascula præfata restitue. Agimus autem gratias sollicitudini tuæ, quia de causa fratris mei præcepi tibi ut argentum illius transmittere debuisses, & sic obliuioni mãdasti, ac si tibi aliquid ab extremo mancipio diceretur, quod iam uel modo non ex perientia, sed negligentia tua studeat implere, uel quicquid eius apud Antoniũ fuisse cognoueris sub omni uelocitate retransmitte. De causa Saul Salpingi Iudæi epistola aliqua est inuenta, quã tibi fecimus transmitti, ut eã relegens, & subtiliter cau-

A sam eius, uel uiduæ cuiusdã q̃ in eodẽ negocio dicit̃ implicata cognoscens, de quinquaginta uno solidis, qui reddi debere noscuntur, sicut iustũ tibi fuerit uisum, respõsum facias: ita ut res alienæ iniustè nullo modo à creditoribus defraudentur. Antonio medietas legati sui data est medietas redimetur: quam medietatẽ ex cõi substãtia ei uoluimus adimpleri, & nõ solum ei, sed etiã defensoribus peregrinis, quibus legati titulo aliquid dereliquit, & familię legatum persolui uolumus, quod tamen ad nos pertinet. Collecta ergo ratione pro B nr̃a parte, id est pro nouem nuncijs persolue. De solidis Ecclesię Canusinæ uolumus ut aliquid clericis eiusdem Ecclesiæ largitatis: quatenus & ij qui nunc inopiam patiuntur, sustentationem aliquam habeant. Et si illic Deus uoluerit ordinari episcopum, habeat unde subsistat. De lapsis sacerdotibus uel leuitis, quolibet ex clero, obseruare te uolumus, ut in rebus eorum nulla contaminatione miscearis: sed pauperrima regularia monasteria require, quæ secundum Deum uiuere sciuntur, & in eisdem monasterijs ad pœnitentiam lapsos C trade, ut res lapsorum in eodem loco proficiant, in quo agere pœnitentiam tradunt̃: quatenus ipsi ex rebus illorum subsidium habeant, qui de correptione eorum sollicitudinem gerunt. Si uerò parentes habét res eorum legitimis parentibus dentur, ita tñ ut eorum stipendium qui in pœnitentiam dati fuerint, sufficienter debeat procurari. Si qui uerò ex familia Ecclesiastica sacerdotes, uel leuitæ, uel monachi, uel clerici, uel quilibet alij lapsi fuerint: dari eos in pœniteutiam uolumus, sed res eorum Ecclesiastico iuri non subtrahi. Ad D usum tamen suum accipiant, unde ad pœnitentiam subsistant: ne si nudentur, locis in quibus dati fuerint, onerosi sint. Si qui parentes in possessione habent, ipsis res eorum tradendæ sunt, ut in ipsis iura Ecclesiæ conseruentur, Ante trienninm subdiaconi omnium Ecclesiarum Siciliæ prohibiti fuerant, ut more Romanæ Ecclesiæ, nullatenus suis uxoribus miscerentur. Quod mihi durum atque incompetens uidetur, ut qui usum eiusdem continentiæ non inuenit, neq; castitaté ante p̃misit, compellat̃ à sua uxore separari: atq; per

Can. 16. q. 6. De lapsis

Dist. 31. Ante

per hoc, quod absit, in deterius cadat. Vnde uidetur mihi ut à præsenti die omnibus episcopis dicatur, ut nullum subdiaconum facere præsumant, nisi qui se uicturum caste promiserit: quatenus & præterita mala quæ per propositum mentis appetita non sunt, uiolenter non exigantur, & futura cautè caueantur. Qui uero post eandem prohibitionem, quæ ante triennium facta est, continenter cum suis uxoribus uixerint, laudandi atque remunerandi sunt: & ut in bono sic permaneāt, exhortādi. Eos autem qui post prohibitioné factā se à suis uxoribus cōtinere noluerint, promoueri ad sacrum ordinem nolumus: quia nullus debet ad ministerium altaris accedere, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata. Liberato negociatori qui se Ecclesiæ commendauit, qui habitat in massa Cinciana, annuam continentiam à te uolumus fieri. Cuius continentiæ summam ipse æstima quanta esse debeat: ut renunciata nobis in tuis possit rationibus imputari. De præsenti uerò indictione, ut iā à filio nostro seruo Dei diacono percepi, Fātinum defensoré Ioannes monachus quidem moriens in sex uncias hæredem dimisit: cui hoc quidem quod dimissum est trade, sed contestare eum ut hoc facere ulterius non præsumat. Sed pro labore suo statue quid accipiat, ut ei uacuus labor suus esse nō debeat: & hoc meminerit, ut qui Ecclesiæ stipendijs subsistit, ad lucra propria non anhelet. Si quid uerò sine peccato, sine appetitu concupiscentiæ, per eos qui causas Ecclesiæ agunt ad Ecclesiam uenerit, dignum est ut labore suo ipsi uacui esse non debeant. Sed nostro seruetur iudicio, qualiter debeāt remunerari. De argento Rusticiani, causam subtiliter require, & quod tibi iustum uidetur, exequere. Alexaudrum uirum magnificum admone, ut causam suam cum sancta Ecclesia decidere debeat. Quod si facere forte neglexerit: eandem causam cū timore Dei, honestate seruata, ut potes, exequere. In qua re etiam largiri te uolumus aliquid, & si potest fieri, quod alijs dandum est, ipsi relaxetur: dum modò causam quam nobiscum habet, exeat. Donationem ancillæ Dei quæ lapsa est, & in monasterio data, omni postposita tar-

A ditate restitue: quatenus ipse locus, ut superius dixi, rerum eius stipendia habeat, qui eius sollicitudinis labores portat. Sed quicquid ab alijs ex eius substantia tenetur, recollige: & monasterio præfato trade. Pensiones xenodochij de uia noua quantas mihi indicasti, quia apud te habes, nobis dirige. Actionario autem qué in eodem patrimonio deputasti, prout tibi uidetur, ei aliquid largire. De ancilla Dei quæ cum Theodosio fuit, Extranea nomine, uidetur mihi ut ei continentiam facias si utile conspicis: aut certè donatio-
B nem quam fecit reddas. Domum monasterij quam Antonius datis triginta solidis à monasterio tulerat: receptis solidis oī postposita tarditate restitue. Amulas onychinas requisita subtiliter ueritate restitue, quas per portitorem præsenté trāsmitte. Saturninum, si uacat, & occupatus apud te non est, ad nos dirige. Felix conductor dominæ Campaniæ, quem liberū reliquerat, atq; esse indiscussum iusserat, dixit sibi à Maximo subdiacono septuagintaduos solidos ablatos, pro quibus dandus asseruit quia oēs res suas quas in Sicilia
C habuit, uel uenundedit uel opposuit. Sed scholastici dixerunt quòd de fraudibus indiscussus esse non potest, dū tamen ad nos de Campania reuerteretur, facta tépestate mortuus est: cuius te uolumus uxorem & filios requirere, & quicquid opposuerat uel uendiderat opposita absolue, & uéditis precium restitue, & insuper eis aliquod alimentum præbe: quia Maximus eū in Siciliā miserat, & ibi ei quæ asserebat abstulerat. Cognosce ergo q̃ ablata sunt, & uxori, filijsque eius sine aliqua mora restitue. Hæc omnia sollicite relege: oémq;
D illam familiaré tuam negligētiam postpone. Scripta mea ad rusticos quæ direxi, ꝑ omnes massas fac relegi: ut sciant quid sibi contra uiolentias debeant defendere ex authoritate nostra, eisq; uel authentica uel exéplaria eorum détur. Vide ut omnia absque imminutione custodias, quia de his quæ tibi pro seruanda iustitia scribo, ego absoluor: & tu si negligis, obligaris: terribilem iudicem considera uenientem, & de aduentu illius nunc tua cōscientia contremiscat, ne tūc sine causa iā timeat, cùm coram illo cœlū & terra tremuerit.

muerit. Audisti quod uolo: uide quid agas.

Gregorius uniuersis episcopis per Illyricum.

De episcopis ab hostibus expulsis suscipiendis. Cap. xliij.

Epist. 43 IObinus excellentissimus uir, filius noster, præpositus per Illyricum, scriptis suis nobis indicasse dinoscitur ad se sacris apicibus destinatis iussum fuisse: episcopos quos à proprijs locis hostilitatis furor expulerat, ad eos episcopos qui nūc usque in locis proprijs degunt, pro sustentatione, & stipendijs præsentis uitæ esse iungendos. Et licet ad hoc fraternitatem uestram iussio principalis admoneat, habemus tamen maius tuis mandatum æterni principis, quo ad hæc terribilius peragenda compellimur, ut non dico fratres & coepiscopos nostros, sed etiam quos nobis contrarios patimur, cum opportunitas postulat, in conferendis subsidijs necessitatum carnalium diligamus. Oportet ergo uos ad hanc rem & cœlesti primitus principi obedientes existere, & imperialibus iussionibus consentire: quatenus fratres coepiscoposq; nostros quos & captiuitatis diuersarumq; necessitatum angustiæ comprimunt, debeatis consolandos, conuicturosq; uobiscum in Ecclesiasticis sustentationibus libenter suscipere. Non quidem ut per communionem episcopalis throni dignitas diuidatur, sed ut ab Ecclesia iuxta possibilitatem sufficientię debeant alimenta percipere. Sic enim & proximum in Deo, & Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis nos in uestris Ecclesijs authoritatē tribuimus: sed tamen eos uestris solatijs contineri summopere hortamur.

MENSIS IVNII, Indictione nona.

Gregorius Petro subdiacono.

Petrum quendam commendat. Cap. xliiij.

Epist. 44 DIuina præcepta nos admonent diligere proximos sicut nosmetipsos: & cum hac eos præcipiamur charitate diligere, quanto magis debemus his in subsidijs necessitatum carnalium subuenire? ut eorum angustias si non ex omnibus, saltem aliquibus sustentaculis subleuemus. Quoniā ergo Godestaldij dignissimi filium nō solum amissione uisus, sed etiam inopia uictus egestatem pati cōspeximus: necessarium duximus in quantum possibilitas suppetit, ei præbere consultū. Propterea experientiæ tuæ præsenti iussione præcipimus, ut ei annis singulis uigintiquatuor modios tritici, fabæ quoque modios duodecim, & uini decimatas uiginti pro sustētatione debeat ministrare: quod tuis postmodum possit rationibus imputari. Ita ergo fac ut præsentium lator nullas de percipiēdis Domini doni moras sustineat: & tu bene dispensatæ mercedis possi particeps inueniri.

Gregorius Virgilio & Theodoro episcopis Massiliæ Galliarum.

De Iudæis quòd ui non debeant baptizari. Caput xlv.

Epist. 45 SCribendi ad fraternitatem uestrā reddendiq; debitæ salutationis alloquiū, licet nulla congrui temporis uel personarum esset occasio: actum est ut uno in tempore & quæ decebant de dilectione proximitatis fraternæ persoluerem, & quorundam querimoniam quæ ad nos perlata est qnomodo errantium animæ saluandæ sint, non tacerem. Plurimi siquidē Iudaicæ religionis uiri in hac prouincia cōmorantes, ac subinde in Massiliæ partes pro diuersis negocijs ambulantes, ad nostram perduxere notitiam, multos consistētium in illis partibus Iudæorum, ui magis ad fontem baptismatis quàm prædicatione perductos. Nam intētionem quidē huiusmodi & laude dignam censeo, & de Domini nostri dilectione descēdere profiteor. Sed hanc eandem intētionem, nisi competens scripturæ sacræ comitetur effectus, timeo ne aut mercedis opus exinde non perueniat, aut iuxta aliquid, animarum quas eripi uolumus, quòd absit, dispendia subsequantur. Dum enim quispiam ad baptismatis fontem non prædicationis suauitate, sed necessitate peruenerit, ad pristinam superstitionem remeans,

means, inde deterius moritur, unde renatus esse uidebat. Fraternitas ergo uestra huiusmodi homines frequẽti prædicatione prouocet: quatenus mutare ueterem uitam magis de doctoris suauitate desiderent. sic enim & intentio uestra rectè perficitur, & cõuersi animus ad priorem denuo uomitum non mutatur. Adhibendus ergo est illis sermo qui & errorum in ipsis spinas urere debeat, & prædicando quod in his tenebrescit illuminet, & pro his admonitione frequenti mercedem fraternitas uestra capiat, & eos quantum Deus donauerit, ad nouæ regenerationem uitæ perducat.

Gregorius Theodoro duci Sardiniæ.
De Iuliana abbatissa & Pompeiana.
Cap. xlvi.

Epist. 46 IVstitiam quam mente geritis, oportet coram hominibus luce operum demonstretis. Iuliana siquidem abbatissa monasterij sancti Viti, quod. Vitulana quondam recordandæ memorię construxerat, insinuauit nobis à Donato officiali uestro possessionem iuris prędicti monasterij de C tentari. Qui dum excellentiæ uestræ patrocinijs erigi se conspicit, ad examinandum iudicium uenire contemnit. Sed nunc gloria uestra præcipiat eundem officialem, cum prædicta ancilla Dei arbitra le subire iudicium: quatenus quicquid eorum de tali controuersia arbitrorum iudicio fuerit diffinitum, effectui mancipetur, ut id quod se admittere siue retinere prospexerit, non hoc uirtutis opere fieri, sed legis iustitia debeat reputari. Præterea & Pompeiana religiosa quæ monasterium in domo propria construxisse dinoscitur, quæritur matrem quondam generi sui defuncti testamentum eius uelle cessare, quatenus ultimum filij eius arbitrium ad irritum deducatur. Pro qua re charitate paterna gloriam uestram necessario duximus adhortandam, ut pijs se causis salua iustitia libenter accommodet, & quicquid his iuris ratio tribuit, benigne iubeat custodire. Dominum autem petimus, ut uiam uitæ uestræ propitius dirigat, dignitatemque eius suscepta administratione prosperitate disponat.

Gregorius Honorato diacono.
De oppositionibus Theodori ducis. Cap. xlvij.

Epist. 47 QVia regiminis locum licet immeriti suscepimus, oportet ut fratrum nostrorum necessitatibus, in quantum facultas suppetit occurramus. Ianuarius ergò metropoleos Carralis frater & coepiscopus noster ueniens huc in Romanam ciuitatem edocuit nos, Theodorum gloriosum magistrum militum, qui ducatum Sardiniæ insulæ suscepisse dignoscitur, multa illic contra pijssimorum dominorum iussa peragere, quibus plurima grauamina possessorum, uel ciuium imperij sui, illa competenti clementia ac mansuetudine submouerunt. Pro qua re uolumus ut apto tempore pijssimis dominis, iuxta id quod prouinciales prædictæ insulæ competenter postulant, suggeras, dum & ad Edancium gloriosum magistrum militũ, iam per indictionem septimam tunc ducem Sardinię sacra imperialia concurrũt: quibus omnia præceperunt grauia nunc capitula submoueri, quatenus eorum iussa de pietatis fonte procedentia, à ducibus quos in tempore præesse contigerit, incõcussa seruentur, mercesque eorum ab administrantibus nõ debeat dissipari: ut quietam sub imperio clementi dominorum uitam transigant, & consultum quod subiectis suis tranquilla mente tribuunt, in aduentu æterni iudicis multiplicata compensatione percipiant.

Gregorius Anthemio subdiacono.
Quòd mulieres circa monasteria monachorum non maneant, nec pueri ante octodecim annos in monasterio suscipiantur.
Caput xlviij.

Epist. 48 SIcut regiminis locum Deo, ut ipsi placuit disponẽte suscepimus, ita nos oportet de commissis nobis animabus esse sollicitos. Cõperimus autem in insula Orphiana, in qua situm beati Petri Apostolorum principis oratoriũ esse dinoscitur, multos uirorum cum mulieribus suis diuersorum patrimoniorum, illuc pro necessitate feritatis barbaricæ refugisse: quod importunũ iudicauimus, ut dum aliorum refugiorum loca uicina sint, ibidem cũ monachis debeant

beant mulieres habitare. Propterea præsenti iussione præcipimus experiētiæ tuę, ut à præsenti tempore nullā illic ulterius mulierem, siue Ecclesiastici iuris sit, siue cuiuslibet alterius habitare, cōmanereve permittat, sed refugium sibi, cū sicut prædictum est, tot loca uicina sint, ubi maluerint ipsi præuideant, ut omnis exinde mulierū conuersatio submoueatur: ne si quæ in nobis est curam gerere desistamus, & inimici laqueis obuiare, nos exinde, qđ absit, si quid aduersi contigerit, culpabiles existamus. Præsentium itaque latori Felici abbati mille quingentas plumbi libras, de quo in eadem insula egere dinoscitur, dare non differas: quod postmodum cum totius quantitatis summa noscetur, tuis rationibus imputetur. Ita ergo fac, ut tu ipse prouideas, si in eiusdē insulæ fabrica expē di utiliter ualent. quia autem dura est in insulis congregatio monachorum, etiam pueros in eisdem monasterijs ante decē & octo annorum tempora suscipi prohibemus. Vel si qui nunc sunt, tua eos experientia auferat, & in Romanā urbē transmittat. Hoc & in Palmaria alijsq; insulis te per omnia uolumus custodire.

Can. 20. q. 1. Quia aūt

Gregorius uniuersis monachis in Christi monte insula constitutis.

De Horosio abbate suscipiendo. Cap. xlix.

Epist. 49

PEruenit ad nos, nulla uos monachicæ regulæ præcepta custodire. Ideo compulsi sumus præcepti portitorem Horosiū abbatem ad uos dirigere, ut omnia acta uestra subtiliter requirens, quæq; ei recta fuerint uisa disponat, & nobis quæ ab eo ordinata fuerint renunciet. Proinde admonemus ut omnem ei obediētiam præbeatis. Et quicquid disposuerit, uelut antè à me dispositum cum debita reuerentia custodire.

Gregorius Symmacho defensori.

De Horosio abbate in Gorgone insula ordinando. Cap. 50.

Epist. 50

FIlius meus Bonifacius diaconus dixit mihi, q̃ experientia tua scripsisset monasteriū quondam ab Albina religiosa fœmina constructū posse paratum existere, A ut in eo debeāt monachi ordinari. Et quidem laudaui sollicitudinē tuam, sed uolo ut excepto eo loco qui iam in eandē rem dimissus est, locus alter debeat prouideri, ita tñ ut pro incertitudine temporis locus super mare requiri debeat: qui aut loci dispositione munitus existat, aut certè non magno labore muniri ualeat, ut illuc monachos trāsmittamus: quatenus insula ipsa quæ monasterium nuncusq; non habuit, ex huius conuersationis uia meliorari debeat. Ad quam rem implendam atq; prouidendam Horosium abbatem præsentis B præcepti portitorem direximus, cum quo tua experientia littora Corsicæ circūeat: & cuiuslibet personæ priuatæ locus talis inueniri dignus potuerit, dignum parati sumus precium dare, ut possimus aliquid firme constituere. Cui præfato Horosio iniunximus, ut in Gorgonem insulā pergat, cum quo tua experientia pariter eat, & mala omnia quæ illic cognouimus admissa, ita uindicate, ut per ultionē uestrā præfata insula ēt in posterum maneat correcta. Huius insulæ monasteria sæpe fatus abbas Horosius instituat, atque ita ad nos C remeare festinet. Ita igitur experiētia tua faciat, ut ex utraque re, id est uel prouidēdo in Corsica monasterio, uel corrigēdis monachis in Gorgonia, nō nostræ sed uoluntati omnipotentis Dei parere festinet. Præterea uolumus ut sacerdotes qui in Corsica cōmorantur, prohiberi debeant, ne cum mulieribus conuersentur, excepta duntaxat matre, sorore, uel uxore, quæ caste regenda est. Tribus uerò de quibus p̃dicto filio meo Bonifacio diacono tua experientia scripsit: quia uehementer egēt, quicquid eis sufficere æstimas impende, D quod nos in tuis postmodum rationibus reputabimus.

Gregorius Felici episcopo Sipontino.

Canosinam Ecclesiam commendat. Cap. 51.

Epist. 51

PEruenit ad nos q̃ Canosina Ecclesia ita sit sacerdotij officio destituta, ut nec pœnitentia ibidē decedentibus, nec baptisma præstari possit infantibus. Huius igitur tam piæ rei tamq; necessariæ mole permoti, iubemus dilectioni tuæ, ut huius præceptionis authoritate commonitus,

memoratæ

memoratæ Ecclesiæ uisitator accedas, & uel duos parrochiales presbyteros debeas ordinare, quos tñ dignos ad tale officium ueneratione uitæ, & morũ grauitate præuideris, & quibus in nullo obuient constituta canonicæ disciplinæ, ut sanctæ cum digna cautela prouideatur Ecclesiæ.

Gregorius Ioanni episcopo Surrentino.

Præcipit consecrationem monasterii sancti Stephani. Cap. lij.

Epist. 52 REligiosis desiderijs facilè est præbere consensum ut fidelis deuotio celerem sortiatur effectum. Et quoniã Sauinus abbas monasterij sancti Stephani insulæ Cabis suggessit nobis, se sanctæ Agathæ martyris reliquias iam olim apud se habere cõcessas, & in monasterio suo uult ipsa sanctuaria collocari: ideo ad prædictũ monasterium te iubemus accedere, & si ibidem nullum corpus constat humatum, prædicta sanctuaria solenniter collocabis: ut deuotionis suæ potiatur effectu.

Gregorius Anthemio subdiacono.

Scribit de oppressione Gaudiosi. Cap. liij.

Epist. 53 NOn solum frequentibus præceptionibus, sed ẽt præsentẽ te sæpius me monuisse memini, ut illic uice nostra, non tñ pro utilitatibus Ecclesiasticis, quãtum pro subleuandis pauperum necessitatibus fungereris, & eos magis à cuiuslibet oppressionibus uindicares. Præsentiũ ergo lator Gaudiosus insinuauit nobis ab authoribus sanctæ Romanæ, cui Deo authore præsidemus, Ecclesiæ sibi uiolentiam irrogari, asserens q filios suos uiri prædictæ Ecclesię uelint uindicare. Oblatis etenim ab eo documentis, agnouimus Siricã uxorem præsentium portitoris ab Ecia quondam gloriosæ memoriæ, Morenę cuidam fœminæ, titulo donationis fuisse largitã, & ab eadem Morena per epistolam manumissam: & ideo indecẽs esse credimus, ut progeniti ex libera muliere filij ad seruitium retrahantur. Propterea experientiæ tuæ præsenti authoritate præcipimus, ut his ipsis documẽtis sicut & nos didicimus exuto à curis aĩo, diligenter intẽdat, quatenus si documenta nulla sunt ab Ecclesiæ A parte quæ documentis huius hoĩs debeãt obuiare: ab eius se molestia sine aliqua retractatione suspendat. Durum .n. est, ut si alij pro mercede sua libertates tribuũt, ab Ecclesia quã tueri has oportuerat, reuocẽtur. Iterum ergo atq; iterum experiẽtiam tuã necessario submonemus, ut illic si quæ inter pauperes & Ro. Ecclesiam sanctam quæstiones uertunt, oĩ mentis integritate discutiat: sicque patrimoniales utilitates peragat, ut à benignitate iustitiæ nõ recedat.

Gregorius Petro subdiacono.

B *De stipendiis in dedicatione sanctæ Ecclesiæ Mariæ dandis. Cap. liiij.*

FEstiuitatibus sanctorum desiderabiliter insistẽtes, præsentis præceptionis nostræ paginam, ad experientiam tuam necesse duximus dirigendam: indicantes ei, oratorium beatę Marię quod nuper in cella fratrum ædificatũ est, ubi Marinianus abbas præesse dinoscit, Augusto mense dispositisse nos adiuuãte Domino summopere dedicare, quatenus cœpta nostra operante Domino debeant consummari. Epist. 54

C Sed quia cellæ ipsius tenuitas exigit debere nos in ipsa diei festiuitate concurrere, propterea uolumus ut ad celebrandam dedicationem dare debeas ad erogandum pauperibus, in auro solidos decem, uini amphoras triginta, annonæ modios ducentos, olei orcas duas, ueruces duodecim, gallinas centum, quæ tuis possint rationibus postmodum imputari. Statim ergo fieri hæc nulla moræ interiectione cõstitue, ut uota nostra Deo authore sortiantur effectum.

D *Gregorius Seuero episcopo.*

Visitationem Ariminensis Ecclesiæ iniungit. Caput lv.

FRaternitatis tuæ docti sumus epistola, in persona Odeatini de electione episcopatus aliquos cõsensisse: quem quoniã nos non concedimus, in eius non debent immorari psona. Sed habitatoribus eiusdem ciuitatis edicito, ut si in eadem Ecclesia dignum ad hoc opus inuenerint, in ipsius cuncti electionem declinent. Alioquin præsentiũ tibi portitor personam de qua Epis. 55

qua ei diximus indicabit, in cuius debeat fieri electione decretum. Vos etenim in eiusdem uisitatione Ecclesiæ estote solertes atque sollicitі, ut & res eius illibatæ seruentur, & utilitates uobis disponentibus more solito peragantur.

Gregorius Vrsicino duci, clero, ordini plebi Ariminensis ciuitatis.

De episcopo eligendo. cap. lvi.

Epist. 56 DIlectionis uestræ quam sit in expectatione pontificis prona deuotio, directæ relationis textus insinuat. Sed quia ordinatorem ueheméter in his oportet esse sollicitum, nostræ in hoc utique cura deliberationis inuigilat. Ideoq; charitaté uestram scriptis præsentibus admonemus, ut nullus se debeat pro Odeatini ad nos fatigare persona, sed si in eadem ciuitate qui ad hoc sit utilis inuenitur, ita ut à nobis reprehendi non possit, uestra concurrat electio. Si uerò ad hoc dignus inuentus non fuerit, nos in quo pariter debeatis præbere consensum, præsentium diximus portitori. Vos autem unanimes orate fideliter, ut quicunque fuerit ordinandus, & uobis utilis possit existere, & dignum Deo nostro sacerdotale exhibere seruitium.

Gregorius Anthemio subdiacono.

Palatinam illustrem fœminam pro sustentatione commendat. cap. lvij.

Epist. 57 SI in proximorum necessitatibus habita compassione benigna mente cócurrimus, nostris proculdubio petitionibus clementem Dñm reperimus. Palatina siquidem fœmina illustris, continua hostilitate insinuauit se plurimis necessitatibus subiacere. Propterea experiétiæ tuæ præsenti authoritate præcipimus, ut pro susté tatione eius annuos triginta solidos dare non differas, qui tuis postmodũ possint rationibus imputari. Ita ergo fac, ut tu & bene miserando mercedis cómodũ pcipias, & nostra ad effectum præcepta perducas.

Gregorius clero & ordini & plebi consistenti Perusiæ.

De episcopo eligendo. cap. lviij.

Epist. 58 MIramur charissimi fratres in Christo, quare Ecclesiam Dei tanto tpe A absque rectore conspicitis, ac de uestro totiusq; plebis regimine minimè cogitatis. Notũ est. n. q grex si pastoris cura defuerit, per auia gradiat, & ob hoc familiarius inimici laqueos insidiátes incurrat. Vnde necesse est de his qui ecclesiæ militát, unũ habito timore Domini perquirere, qui pastoris ministerium possit dignè suscipere, atque illic protegente Domino sacramentorum diuinorum dispensator insistere: quatenus & pro filijs Ecclesiæ uestræ puræ quotidie mentis holocaustum offerat, & uiam gregi quomodo ad supernam B gratiam gradiatur, ostendat.

Gregorius Gennadio patricio & exarcho Aphricæ.

De uiolentijs Theodori magistrum militum. cap. lix.

Epi[st. 59] DEi præ oculis uos indesinenter habere timoré, ac sectari iustitiam, submissa hostium colla testátur: sed ut gloriã uestram in eadé prosperitate gratia Christi custodiat, quæcunq; perperam cómitti cognoscitis, celeri, sicut consueuistis, cohibitione compescite, ut armis iustitiæ C præmuniti, hostiles impetus fidei uirtute, q̃d est totius culmen uirtutis, superetis. Marianus siquidem Turritanæ ciuitatis frater & coepiscopus noster nobis lachrymabiliter indicauit, ciuitatis suæ pauperes omnino uexari, & commodalibus affligi dispédijs. Insuper & religiosus Ecclesiæ suæ homines grauem ab hominib. Theodori magistri militum sustinere molestiam, ac pati corporales iniurias, & q ad hoc usq; prorumpitur, ut in carcerem, quod dici nephas est, retrudantur. Se quidem etiam in causis ad Ecclesiam suam pertinétibus, D à præfato glorioso uiro grauiter impediri. Quæcunq; sint, si tamen uera sint, reipublicæ disciplinæ contraria uos scitis. Et quia hæc omnia uestram excellentiã conuenit emendare, salutans eminentiam uestram postulo, ut ea ulterius fieri nó sinatis: sed ex opere illi iubete diligere, ut ab Ecclesiæ se læsione remoueat, & nullus eorum in angarijs seu cómodis ultrà quàm finit ratio prægrauetur, aut si quæ causæ fuerint, non potentatus metu, sed legali ordine finiantur. Ita igitur quæso aspirante uobis Domino hæc omnia interminationis

tionis nostræ præceptione corrigite, ut si nõ rectitudinis contemplatione, saltẽ formidine nostrę iussionis, à talibus se gloriosus Theodorus, uel homines eius abstineant: quatenus, quòd ad laudem uestram proficiat & mercedẽ, in partibus uobis cõmissis possit florere cũ libertate iustitia.

Gregorius Ianuario archiepiscopo Carallitano Sardiniæ.

Catellam illustrem fœminam commendat. Caput lx.

Epist. 60 SI ipse Dominus noster uiduarũ se maritum, orphanorumq; patrem scripturæ sacræ profitetur testimonio, nos quoque membra corporis eius ad imitandum caput summo debemus mentis affectu intẽdere, & salua iustitia, orphanis & uiduis præsto, si necesse sit, esse. Et quia insinuatum est nobis Catellam religiosam fœminam, habentem filium suum hic in sancta Romana Ecclesia, cui Deo authore præsidemus, militantem, quorũdam immissionibus uel inquietudinibus molestari: de ea re fraternitatem uestrã scriptis præsentibus necesse duximus adhortandã, ut eidem prædictæ fœminæ tuitionem ferre, salua iustitia, non declinet: sciens quòd de huiusmodi rebus & Dominũ sibi debitorem faciat, & nostram circa se charitatem magis astringat. Causas enim predictę fœminæ, siue sint, siue fuerint, nostro uolumus iudicio terminari, ut foralis illi inquietudo submoueri debeat, & tamẽ à iudicij iustitia nullatenus excusetur. Oro autem Dominum, qui uiam uestram cursu ad se prospero dirigat, & ad regnũ uenturæ gloriæ propitiatus ipse perducat.

Gregorius Ianuario episcopo Caral. Sardinię.

Pompeianam religiosam commendat. ca. lxi.

Epist. 61 LIcet fraternitas uestra zelo iustitiæ se in diuersorum tuitionem congruenter impendat: proniorem tamen eam credimus prorsus existere in eorũ solamina, quos ei nostra commendat epistola. Pompeiana igitur religiosa fœmina per hominem suum suggessit nobis, multa se quorũdam hominum sustinere assiduè irrationabiliter grauamina, & ob hoc nobis supplicasse dignoscitur, ut nostris eã uobis commendaremus apicibus. Propterea salutantes fraternitatem uestram, debito charitatis affectu prædictam uobis fœminã necessario duximus commendandam, ut comitante iustitia, in nullo eam fraternitas tua contra æquitatem grauari permittat, nec aliqua incõsultè pati dispẽdia. Sed si quos eam habere causas contigerit, in electorũ iudicio altercando uentiletur cõtentio: & quæcunque fuerint diffinita, ita tranquille ad effectum uobis solatiantibus perducant, ut & uobis pro tali opere merces inhęreat, & nostris apicibus cõmendata gaudeat se inuenisse iustitiam.

Gregorius item Ianuario archiepiscopo Carallitano Sardiniæ.

Catellam religiosam commendat. Cap. lxij.

Epist. 62 PAstoralis regiminis necessitate cõpellimur, ut orphanorum, uiduarumq; causis solertius quàm curis cæteris insistamus. & quia insinuatum nobis est Catellã religiosam fœminam, habentem filiũ hic in sancta Romana Ecclesia, cui Deo authore præsidemus, militantem, quorundã immissionibus uel inquietudinibus molestari: de ea re fraternitatem uestram scriptis præsentibus necesse duximus adhortãdã, ut eidem prędictę fœminæ tuitionem ferre salua iustitia non declinet: sciens quòd de huiusmodi rebus & sibi Dominũ faciat debitorem, & nostram circa se charitatẽ astringat. Causas enim prædictæ fœminæ siue sint, siue fuerint, nostro uolumus iudicio terminari, ut foralis illi inquietudo submoueri debeat, & tamen à iudicij iustitia nullatenus excusetur. Oro autem Dominum qui uiam uestram cursu ad se prospero dirigat, & ad regnum uenturæ gloriæ propitiatus ipse perducat.

Gregorius Anthemio subdiacono.

Scribit domum Petronij iniustè titulatam. Cap. lxiij.

Epist. 63 SIcut res ad ius Ecclesię pertinẽtes amittere nõ debemus, ita alienas appetere inciuile esse nihilominus iudicamus. Et quoniã edocti sumus, domũ Petronij notarij sanctę Romanæ Ecclesiæ, cui Deo authore præsidemus, à Cõstantino tunc defensore

fensore irrationabiliter titulatam: experiẽtiæ tuæ præsentis præcepti pagina demandamus, ut omni excusatione uel dilatione omissa, deposito titulo eandem domũ præsentium latrici Theodorę relictæ antedicti Petronij sine mora restituas: ne, quod absit, uiduis inde præiudicium oriatur, unde consolationis debent inuenire solatiũ.

Gregorius Felici episcopo Messanensi. Scribit ut consuetudines antiquas obseruet. Caput lxiiij.

Epist. 64 CONsuetudines quæ Ecclesijs grauamẽn noscuntur inducere, nostra nos decet cõsideratione remittere: ne illuc aliqua cogantur inferre, unde sibi inferenda debeãt potius expectare. Clericorum quidem aliorum consuetudinem te oportet illibatam seruare, eisq; annis singulis q̃ sunt consueta, transmittere. Nobis autem decętero ne quid transmittere debeas inhibemus. Et quoniam non delectamur xenijs, palmacianas quas tua direxit fraternitas, cũ gratiarum actione suscepimus: sed eas, ne quod exinde potuisses sentire dispendium, digno fecimus precio uenundari, & id fraternitati tuæ trãsmisimus sigillatim. Sed quia charitatem tuam ad nos uenire uelle cognouimus, scriptis præsentibus admonemus, ut ad ueniendum nõ debeas laborem assumere, sed ora pro nobis, ut quãto nos itineris interualla dissocient, tanto animis nostris adinuicem Christo adiuuãte simus in charitate coniuncti: quatenus nos alterna obsecratione iuuantes, susceptum officium uenturo integrum iudici resignemus.

Gregorius Anthemio subdiacono. Pastorem quendam infirmum oculis commendat. Cap. lxv.

Epist. 65 SI proximorũ necessitatibus habita cõpassione benigna mente concurrimus, nostris ꝓculdubio petitionibus Dñm clementem reperimus. Pastorẽ siquidẽ qui nimia uisus imbecillitate laborat, habentem coniugem, duoq; mancipia, qui & cũ Ionatha quondã glorioso fuerat, plurimis cognouimus necessitatibus subiacere. Propterea experientiam tuã per pręsentis pręcepti paginam admonemus, uti pro sustentatione eius annuos tritici modios xxij. necnon & fabæ modios xi. dare non differas, quæ postmodum possint tuis rationibus imputari. Ita ergo fac ut tu bene ministrans mercedis & commodum percipias, & nostra ad effectum præcepta perducas.

MENSE AVGVSTO.

Gregorius Anthemio subdiacono. Castigationem iniungit illorum qui sacra uasa & ministeria Ecclesiastica Iudęis uendiderunt. Cap. lxvi.

Epist. 66 FVscus Archiater ardore fidei ꝓuocatus preces effudit, dicens Opilionem diaconum, sed & seruum Dei Crescentium, clericos Benefanæ Ecclesiæ, oblitos timorem futuri iudicij, ministeria præfatæ Ecclesiæ Hebræo cuidam, quod dici nephas uendidisse: id est, in argento calices duos, coronas cũ delphinis duas, & de alijs coronis lilios, pallia maiora sex. Et ideo mox ut pręsentem iussionem experientia tua susceperit, memoratos Ecclesiasticos ad se faciat indifferenter occurrere, & requisita ueritate, si ita esse sicut suggestũ est constiterit, memoratum Hebræum, qui oblitus uigorem legum, præsumpsit sacra ciuiliter comparare, per iudicem prouincię faciat conueniri, & sine aliqua mora antefata ministeria restituere compellatur, ut ex eis sępefatæ Ecclesiæ nihil possit imminui. Ipsum autem diaconem uel clericos qui nephas commiserunt, in pœnitentia relegare non differas, ut tale tantumq; delictum suis lachrimis possint diluere.

Gregorius Petro subdiacono Siciliæ. Præcipit ut exteriorem curã monasterij Fausto commendet. Cap. lxvij.

Epist. 67 SIcut studij nostri esse condecet, à litigijs foralibus monachos submouere, ut diuinis ministerijs pie ac solerter inuigilẽt: ita necesse est nr̃a prouisione, quemadmodum negocia eorum disponi debeant ordinare, ne districta mens per uarias causarum curas defluat, & ad celebrãdum opus consuetum eneruata torpescat. Pręsentium itaque lator abbas Ioãnes plurima

rima

rima se monasterij sui asserit habere nego A tia. Pro qua re experientiam tuam per pręsentis præcepti paginam admonemus, quatenus cum Fausto qui Romani uiri magnifici expraetore cancellarius fuerat, loqui debeat. Cuius si pronã ad hãc rem cõpereris uoluntatem, ei monasterij ipsius generaliter debeas constituto salario commendare negotia. Expedit.n. paruo incommodo à strepitu causarum seruos Dei quietos existere, ut & utilitates cellæ per negligentiã non pereant, & seruorum Dei mentes ad opus dominicum liberiores existant.

Gregorius uniuersis episcopis per Siciliam. Vt hi caueant de his qui fallaciter angarias accipiunt. Cap. lxviij.

Epist. 68

FRaternitatis uestræ diu iam probata deuotio tanto nos cõpellit pro uobis cautè prouidere, quanto nos asserit audito uestrę Ecclesiæ damno studiosè concurrere. Cognouimus quosdam in Sicilia insula simulantes se sedis Apostolicæ defensores, de frumento uos in angarijs alijsq; rebus affligere: necessarioq; duximus eorũ fallaciæ scriptis præsentibus obuiare. Ideoq; fraternitatem uestrã charitate debita salutantes, magnopere cõmonemus, ut nullo modo talibus deinceps apud uos locus surrependi remaneat: sed quisquis ille est, si reuera sedis nr̃æ fuerit notarius uel defensor nisi nostra ad uos specialiter, uel rectoris nostri patrimonij scripta detulerit, nullis p nomen Ecclesiæ nr̃æ patiat̃ angarijs: nec aliqua uobis ab eo grauamina imponi permittatis, sed suis utilitatibus iter suũ proprijs, ut nouit, disponat expensis. Nec quẽquam ab eo in locis istis patiamini molestari. Hæc etenim quæ nostris apicibus p uestra uestrorumq; quiete nos inhibuisse cognoscimur, sic constantius conseruate, ut hoc exuti grauamine, diuinis obsequiis deuoti ac paratiores inueniri ualeatis.

Gregorius Petro subdiacono. Tuitionẽ Cyriaci & Ioannæ cõmendat. C. lxix.

Epist. 69

EGentibus nostræ commendationis auxilio, oportet nos, in quantum ratio patitur, benigna mente præbere subsidium. Proinde experientiæ tuæ Cyriacũ ad Ioãnam coniugem eius, præsentiũ portitores, nostra præceptione duximus commendandos, quatenus à nullo eos contra iustitiam opprimi uel grauari permittas. Sed ubi necesse fuerit, tuis, annuente iustitia, solatiis perfruant̃: ut salua æquitate, nostram sibi in oĩbus commendationem te concurrẽte prodesse lætentur. Quia uerò præfata fœmina, pro eo q̃ post acceptas sponsalitias arras, ex Iudæa ad Christianã religionem conuersa est, dicit sustinere molestiam: & eandem causam iã dictam, assertam & finitam, experientia tua diligenter exquirat: B & si causam iudicatam cognouerit, nullam exinde querelã aduersus suprascriptam fœminam ulterius quolibet modo reserpere permittat. Sed quæ iudicata sunt, modis omnibus conseruent̃, ne ob id quod meliorem partem elegisse dignoscitur, malorum hominum controuersijs quatiatur.

Gregorius Petro subdiacono. De episcopi ante hyemem ad se ueniant. Et de comparatione frumenti. Cap. lxx.

Epist. 70

C QVia fratres & coepiscopos nostros in Sicilia insula commorantes, & beati Petri Apostoli natalitium diem cõuenisse uolumus, scriptis præcedentibus agnouisti. Sed quia ea causa quæ cum uiro magnifico Iustiniano expraetore dicit̃, eorum iter præpediuit, & quia iam tẽpus ueniendi & redeundi non finit, eos nolumus ante hyemem fatigari. Gregorium uerò Agrigentinum, & Leonem Cathenensem, & Victorem Panormitanum per omnia uolumus ad te ante hyemem proficisci. Quinquaginta uerò auri libris quas habes, ex eis noua frumenta ab extraneis compara, & in D Sicilia in locis in quibus non pereant, repone: ut mense Februario illuc naues quãtas possumus, dirigamus: & eadem ad nos frumenta deferantur: sed si nos transmittere cessamus, ipse naues prouide, & ad nos auxiliante Domino Februario mense trãsmitte hæc eadem frumenta, exceptis duntaxat frumentis, quæ nunc mense Septembrio uel Octobrio, iuxta consuetudinem transmitti præstolamur. Ita ergo experientia tua faciat, ut sine alicuius uexatione coloni Ecclesiastici, frumenta congregentur: quia tantum hic parua natiuitas

uitas fuit, ut nisi auxiliante Deo frumenta de Sicilia congregétur, fames ueheméter immineat. Naues uerò quæ cómendatę Ecclesiæ sanctæ semper fuerunt, in omnibus tuere, ad quod tibi ét directæ gloriosi uiri Leonis exconsulis epistolæ cócurrunt. Multi uerò huc ueniunt, qui terras aliquas uel insulas in iure Ecclesiæ nostræ, in emphiteosim sibi postulant dari: & aliquibus quidem negamus, aliquibus uerò iá concessimus. Sed tua experientia sanctæ Ecclesiæ utilitatem conspiciat, memor ꝙ antè sacratissimú beati Petri apostoli corpus, potestaté patrimonij eius acceperit. Et licet hinc scripta decurrant, quod utilitaté patrimonij impendit, fieri nullo modo permittat: quia nec nos sine ratione aliquid dedisse reminiscimur, uel dare disponimus.

Gregorius Petro subdiacono.

De possessionibus Taurominitanæ Ecclesiæ iniuste occupatis. Cap. lxxi.

Epist. 71

QVanto Apostolicæ sedi ab Ecclesijs reuerentia cæteris exhibetur, tanto eam in earú decet esse tuitione sollicitam. Et quia domus uel fines uel possessiones Taurominitanæ iuri Ecclesię pertinentes, ab actionarijs dicunť nostrę Ecclesię contra rationis ordinem occupatę, experientię tuę huius præcepti paginá deputamus, quatenus cognita ueritate, si ita est, cuncta quę occupata didiceris, in antefatæ Ecclesiæ pristina iura restituas. Quia uerò peruenit ad nos, uiuente adhuc Victorino episcopo eiusdé Ecclesiæ perisse pecunias ad earum requisitionem te Secundino fratri & coepiscopo nostro uolumus præbere solatia: & utilitatibus eiusdem Ecclesiæ in quo necessarium fuerit, salua ęquitate concurrere. Ita etenim cuncta quę in huius prę cepti pagina continentur, effectui mancipare festina, ut de æquitate seruata præfati episcopi relationibus ipse lauderis.

Gregorius Gennadio patricio & exarcho Aphricæ.

De concilio contra hæreticos faciendo. C. lxxij.

Epist. 72

SIcut excellentiá uestram hostilibus bellis in hac uita Dominus uictoriarum fecit luce fugere, ita oportet eam inimicis Ecclesiæ eius oí uiuacitate métis & corporis obuiare, quatenus eius ex utroq; triúpho magis ac magis enitescat opinio: cú & forésib. bellis aduersarijs catholicę Ecclesię, ꝓ Christiano populo uehementer obsistitis, & Ecclesiastica ꝓlia sicut bellatores Dñi fortiter dimicatis. Notum est enim hæreticæ religionis uiros si eis, quod absit, suppetit nocédi licentia, contra catholicá fidem ueheméter insurgere, quatenus hæreseos suæ uenena ad tabefacienda, si ualuerint, Christiani corporis membra transfundant. Cognouimus enim eos contra Ecclesiá catholicá, Dño eis aduersante, colla subrigere, & fidé uelle Christiani nominis inclinare. Sed eminétia uestra conatus eorú comprimat, & superbas eorum ceruices iugo rectitudinis premat. Concilium uerò catholicorum episcoporum admoneri præcipite, ut primatem non ex ordine loci, postpositis uitę meritis faciat: qm̃ apud Deum non gradus elegantior, sed uitæ melioris actio comprobatur. Ipse uerò primas nó passim sicut moris est, per uillas, sed in una iuxta corú electioné ciuitate resideat, quatenus adeptæ dignitatis meliori ingenio resistendi Donatistis possibilitas disponatur. Ex concilio uero Numidiæ, si qui desiderarint ad Apostolicá sedé uenire, permittite, & si qlibet eorum uiæ contradicere uoluerit, obuiate. Magno ꝓfectò excelletię uestrę apud creatorem gloria proficit, si per eam dispersarú Ecclesiarú potuerit societas restaurari. Cú enim largita munera ad nominis sui gloriam conspicit reuocari, tanto largiora tribuit, quanto per ea religionis suæ dignitatem uiderit ampliari. Persoluentes præterea paternæ charitatis affectum, Dominú petimus, quo brachium uestrum ad comprimendos hostes forte efficiat, & mentem uestram fidei uelut mucronem gladij uibrantis exacuat.

Gregorius Gennadio patricio & exarcho per Aphricam.

Gratiarum actiones facit pro beneficijs sancto Petro collatis. cap. lxxiij.

Epist. 73. Can. 23. quæst. 4. Si non

SI non ex fide merito, & Christianæ religionis gratia, táta excelletię uestræ bellicorum actuum prosperitas eueniret, non summopere miranda fuerat, cum sciamus etiam

etiam hæc antiquis bellorum ducibus fuisse concessa. Sed cum futuras Deo largiente uictorias non carnali prouidentia, sed magis orationibus præuenitis, fit ut hoc in stuporem ueniat, quod gloria uestra non terreno consilio, sed Deo desuper largiente descendat. Vbi enim meritorum uestrorum loquax non discurrit opinio? Quę bella uos frequenter appetere non desiderio fundendi sanguinis, sed tantum dilatandæ causa reipublicæ in qua Deum coli conspicimus, loquitur: quatenus Christi nomen per subditas gentes, fidei prædicatione circunquaque discurrat. Sicut enim exteriora uos uirtutum opera eminentes in hac uita constituunt, ita & interna morum ornamenta ex corde mundo procedentia, in futurorum gaudiorum participatione glorificant. Plurima enim propascendis ouibus beati Petri Apostolorum principis utilitatibus excellentiam uestram præstitisse didicimus: ita ut non parua loca patrimonij eius proprijs nudata cultoribus, largitis Datitiorum habitatoribus restaurauerit. Quæcunque igitur hic illic Christiana mente confertis, horum retributionem per spem in futuro iudicio sustinentis. Quamobrem præsentium quoque latorem Hilarium nomine, eminentiæ iudicauimus commendandum uestræ, ut in his quæ sibi necessaria, iustitia tamen præeunte, suggesserit, solitum ei impendatis affectum. Persoluentes autẽ paternæ charitatis alloquium, petimus Dominum saluatoremq; nostrum, qui eminẽtiam uestrã pro solatio reipublicæ sanctæ, misericorditer protegat, & ad dilatandum per finitimas gentes nomẽ eius, magis magisq; brachij sui confortet.

Dacorũ

Gregorius Gaudioso maternæ Aphricę. congratulatur pro beneuolentia, Cap. lxxiiij.

Epist. 74

SIcut lucernę lumen p collimitantia quęque quo lucet loca diffunditur, ita cuiuslibet personæ bonorum affectum probitas, non solum quo degit, sed per diuersas prouincias fama loquente, ut q̃m pręsentię nulla põt esse notitia, hoc discursus opinionis efficiat, quod rei ueritas per præsentiã poterat exhibere. Didicimus enim diuersos indices qui ad administrandam Aphricanã prouinciam diriguntur, summa gloriã uestram familiaritate diligere. Quod nõ procederet, nisi apud eosdem iudices mentis eius sinceritas appareret, ut adeptam administrationem consilij uestri participatione disponerent. Ex quo maximas Deo gratias referimus, cum tales habere proprios prouincias habitatores cognoscimus, qui ingenita nobilitate polleant, & potentibus uiris adhæreant, prouincialibusq; suis ad remedium, adepta temporum opportunitate, consistant. Persoluentes itaque paternæ charitatis affectum præsentium latorem quem illuc ad ornandas res pauperum direximus, uestræ gloriæ commendamus: quatenus ei quæ necessaria fuerint, salua iustitia tribuatis. Oro autem Dominum, qui uitam uestrã in omni bono custodiat, actusq; uestros misericordiæ suæ dono disponat.

Gregorius uniuersis episcopis Numidiæ. Vt nullum ex Donatistis ordinent. C. lxxv.

Epist. 75

SI quando charissimi in Christo fratres inter uirentes segetes zizaniorum quędam infert importuna commixtio, hanc radicitus necesse est cultoris manus adimat, ne futurus fœcũdæ segetis fructus possit intercipi. Et nos ergo qui licet indigni dñici agriculturam suscepimus, ab omni zizaniorum scandalo ingenuam reddere segetem festinamus, quatenus ager Domini redditu abundantiori fructificet. Petijstis etenim per Hilarium chartularium, nostrum, à beatæ memoriæ prædecessore nostro, ut omnes uobis retrò temporum consuetudines seruarentur, quas à beati Petri Apostolorum principis, ordinationum initijs hactenus uetustas longa seruauit. Et nos quidem iuxta seriem relationis nostrę, consuetudinem quæ tamen contra fidem catholicam nihil usurpare dignoscitur, immotam permanere concedimus, siue de primatibus constituendis, cæterisq; capitulis exceptis his q ex Donatistis ad episcopatũ perueniunt, quos prouehi ad primatus dignitatem, etiam cum ordo clericorum eos ad locum eundem deferat, modis omnibus prohibemus. Sufficiat autem illis commissæ sibi plebis tantũmodo curam gerere: nõ autem etiam illos antistites, quos catholica fides in Ecclesiæ sinu & edocuit & genuit, ad obtinendum culmen primatus anteire

Parte I. dist. 12

teire. Vos fratres charissimi, admonitiones nostras zelo charitatis dominicæ præuenite, scientes, quod districtus iudex ad examinandum deducturus est cuncta quæ gerimus, & unumquemque nostrum non ex prærogatiua sublimioris gradus, sed ex operum meritis approbabit. Quæso ergo, uosmetipsos inuicem alterna pace diligite in Christo, & hæreticis uel inimicis Ecclesiæ uno cordis intuitu obuiate. De proximorum animabus estote solliciti, ad fidé quos ualetis prædicatione charitatis prætenso terrore futuri iudicij suadete: quoniam pastores constituti estis, & Dominus gregum ab ijs quibus commisit pastoribus fructum multiplicati gregis expectat. Qui si proprij gregis augmentum adhibito studio diligentiori prospexerit, multiplicibus profecto uos cœlesti regni muneribus decorabit. Persoluens præterea fraternæ dilectionis alloquium, oro Dominum, qui nos animarum pastores quos elegit, ante se dignos efficiat, sed hic actus nostros quos in futura uita digné suscipiat, ipse disponat.

Gregorius Leoni episcopo in Corsica.
Visitationem iniungit Sagonensis Ecclesiæ. Caput lxxvi.

Epist. 76

PAstoralis non cura constringit, Ecclesiæ sacerdotis moderamine destitutæ, sollicita consideratione cócurrere. Et quoniam Ecclesiam Sagonensem ante annos plurimos, obeunte eius pontifice, omnino destitutam agnouimus, fraternitati tuę uisitationis eius operam duximus iniungendá quatenus tuis dispositionibus eius possit utilitas propagari. In qua etiam Ecclesia uel eius parochijs, diaconos atque presbyteros tibi concedimus ordinandi licétiam. De quibus tamen tui sit studij diligentius perscrutari, ut eorum personæ á sacris nullo modo canonibus repugnantur. Sed quos fraternitas tua tanto dignos ministerio pspexerit, corúq; mores & actus huic ordinationi cócordare cognouerit, eos authoritatis nostræ permissione, ad prædictú promoueat licenter officium. Cúctis igitur rebus superscripturæ Ecclesiæ ut proprium te uolumus uti pontificé, usque ad secundá nostram epistolam. Ita ergo in omnibus his diligens esto ac sollicitus, ut tua dispositione utilitates Ecclesiasticæ salubriter modis omnibus Deo ualeát authore disponi.

Gregorius Martino episcopo in Corsica.
Præcepit de Tamitana Ecclesia trásire in Aleriensem. Cap. lxxvij.

Epist. 77

IVsta poscentibus, aurem nos oportet beneuolam commodare, quatenus & petentes remedia sperata, reperiant, & Ecclesiæ non desit sollicitudo pastoris. Et quoniam Ecclesia Tamitana, in qua dudú fuerat honore sacerdotali tua fraternitas decorata, ita est delictis facientibus, hostili feritate occupata atque diruta, ut illuc ulterius spes remeandi nulla remanserit: in Ecclesia Salonensi, quæ iam diu pontificis auxilio destituta est, cardinalem te secundú petitionis tuæ modum, hac authoritate cóstituimus sine dubio sacerdotem. Ita ergo studio uigilanti cum Dei amore secundú canonum præcepta, cuncta dispone uel ordina, ut & fraternitas tua suis desiderijs se gaudeat esse potitam, & Ecclesia Dei alterno gaudio repleatur cardinalem te suscepisse pontificem.

Gregorius clero, & ordini, & plebi Vianensis Ecclesiæ.
De episcopo eis ordinando. Cap. lxxviij.

Epist. 78

QVotiens res aliqua pluribus agenda committitur, dum quisquis dissentit ab altero, dispendijs potius quam utilitatibus aditus reserat. Quod nos prouidentes, ne hoc uestræ contingere possit Ecclesiæ, eius curam utilitatesque Honorato psbytero ad præsens cómittédas eligimus, quatenus res utilitatesque Ecclesiæ per eú procurari ualeant, & modis omnibus custodiri Ideoque dilectionem uestram scriptis præsentibus adhortamur, quatenus ut uobis possit ordinari sacerdos, inuicem uestræ uoluntatis omnino in unius digna electione concordet assensus, nec amplius Dei Ecclesiam officio patiamini uacare pontificis. Quousque uero Ecclesiæ ipsi sacerdos fuerit ordinatus, omnem supradicto presbytero, sicut diximus, sollicitudinis eius curam

curam commisimus. Ita ergo se uestra dilectio in his omnibus exhibere festinet, ut amorem uos Ecclesiæ habere, pronæ deuotio mentis ostendat.

Gregorius clero, & nobilib. Corsicæ à paribus. De Martino episcopo eis de alia Ecclesia ordinando. Cap. lxxix.

Epis. 79 ETsi uos multo iam tempore sine pontifice esse Dei Ecclesiam nō doletis, nos tamen de eius regimine cogitare & suscepti cura compellit officij, & uestræ quamplurimùm charitas dilectionis astringit, scientes quod in eius gubernationibus animarum uestrarum simul consistit utilitas. Nam si gregi pastoris cura defuerit, facilè laqueos insidiatoris incurrit. Ea de re quoniam Ecclesia Salonēsis sacerdotis diu est auxilio destituta, necessarium duximus Martinum fratrem & coepiscopum nostrū ibidem cardinalem constituere sacerdotem: Leoni uerò fratri & coepiscopo nostro operam uisitationis iungere. Cui etiam in ea, parochijsque eius presbyteros atque diacones concessimus ordinandi licentiam, eumque rebus eius quousque illic fuerit, ut proprium pontificem uti permisimus. Ideoque scriptis præsentibus admonemus, uti præfatum uisitatorem charitas uestra cū omni deuotione suscipiat, eique obedientiam in ijs quæ rationi conueniunt, sicut Ecclesiæ decet filios, exhibete, quatenus omnia quæ ad utilitatem supra scriptę pertinere cognoscunt Ecclesię, uestra ualeat suffultus deuotione implere.

Gregorius Laurentio episcopo Mediolanensi. De quibusdam possessionibus ininstè detentis. Caput lxxx.

Epist. 80 SCripta fraternitatis uestræ suscipiens, gratias omnipotenti Deo retuli, qui desiderabili me sospitatis eius nuncio releuauit. Qnod autem perhibetis ab exactione patrimonij Siciliæ prouinciæ uestræ, sanctæ, cui Deo præsidetis authore, Ecclesiæ certam adhiberi pecuniæ quantitatem, pro eo quod ab authoribus sanctæ Romanę Ecclesiæ illo tempore patrimonij Ecclesiæ uestræ celebratur exactio: necessarium fuerat iuxta tenorem scriptorum à nobis directorum, acceptarum illatarumque pecuniarum summam inspicere, & totius ratiocinij meritum subtiliter indagare, quibus perspectis nihil à sancta Romana Ecclesia Ecclesiæ uestræ allegatum est redhiberi. Sed quia dum Constantius diaconus uester ad ea quæ obiecta à nostris fuerant, aliud allegauit: examen negocij uenit in dubium, quod subtilius poterat uentilari, si qua persona existeret, cum qua definiri aliquid stabiliter potuisset. Proinde necesse est, sanctitas uestra hac de re personam instituat, cum qua Romana Ecclesia aliquid debeat solidè definire, ut siue nihil debet, ex iudicio pateat, seu aliquid debet, restituat: & personam quam instituistis, cū secularitate solenniter remittat.

Gregorius Ianuario archiepiscopo Caralis Sardiniæ. De superbia Liberati diaconi comprimenda. Caput lxxxi.

Epist. 81 SCriptis tuis cor nostrum lætificasse dignosceris, quòd te mandatorum nostrorum memorem fuisse testatus es. Et quia memoriter retinemus ea quæ nos fraternitati tuæ mandasse commemoras, quemadmodum disponendum sit ubi uoluntatis nostræ expectatur authoritas, scriptis præsentibus breuiter respondemus. Liberatus igitur de quo nobis tua fraternitas indicauit, quia diaconij fungi perhibetur officio si à decessore tuo non factus est cardinalis, ordinatis à te diaconibus nulla debet ratione præponi, ne eos quos consecrando probasse cognosceris, reprobare supponendo quodammodo uidearis. Prædictum itaque Liberatum quem reprimendus ambitionis inflat spiritus, omni instantia à sui prauitate compesce, & ultimum inter diaconos stare constitue, ne dum se illicitè præferri contendit, immeritus loco in quo nunc situs est, iudicetur. Cuius tamen si obedientia fueris inuitatus, & eum post hæc cardinalem facere uolueris, nisi pontificis sui cessionem solenni more meruerit abstinendum ab omni eius incardinatione memineris, quoniam æquitati conuenire non ambigis, ut alijs seruare non differas, quod ipse quoque tibi seruari desideras.

Gregorius Hilario Monacho Aphricæ. De Argentio episcopo, & Donatistis. C. lxxxii.

FElicissimis atque Vincentius diacones Ecclesiæ Lamigensis, oblata petitione quæ tenetur iu subditis, suggesserunt ab Argentio eiusdem ciuitatis episcopo, grauem se iniusticiam pertulisse, & accepto præmio, Donatistas in Ecclesijs fuisse præpositos, eumque inter alia non leue aliud facinus, quod dici nephas est, commisisse commemorant. Propterea experiẽtię tuæ præsenti pagina præcepti duximus iniungendum, quatenus præfatum episcopum idoneæ satisfactioni committere nõ omittas, tuaq; instantia in locis illis fiat ex more concilium & omnia secundum oblatæ petitionis textum canonice coram positis partibus subtili indagatione perquirantur. Et quæcũque eorum iudicio fuerint terminata, te exequente modis omnibus compleantur. Ita ergo cum omni te uiuacitate huic causæ uolumus præbere instantiam, ut ad examinanda quæ iussimus, nulla possit subnecti dilatio, sciturus non in leuem te offensam incurrere, si nostra quacunq; excusatione lentata fuerit præceptio.

LIBER SECVNDVS.
In nomine Domini.

MENSE SEPTEMBRIO: Indictione decima.

TEmporibus Papæ Gregorij, consulatus Mauricij Augusti anno septimo, depositus est Laurẽtius, qui primus fuerat in ordine diaconij sedis Apostolicæ propter superbiã & mala sua, quæ tacenda duximus: & factus est archidiaconus Honoratus coram omnibus presbyteris & diaconibus, notarijque, subdiaconibus, uel cuncto clero in basilica aurea.

Charta quæ relicta est de letania maiore, in basilica Sanctæ Mariæ.

SOlennitas annuæ deuotionis nos filij dilectissimi admonet, ut letaniam quæ maior ab omnibus appellatur, sollicitis ac deuotis debeamus, auxiliante Dño, mentibus celebrare, per quam à nostris excessibus, eius misericordiæ supplicantes, purgari aliquatenus mereamur. Considerare etenim nos conuenit dilectissimi, quã uarijs, continuisq; calamitatibus pro nostris culpis atque offensionibus affligamur, & qualiter cœlestis pietatis nobis subinde medicina subueniat. Sexta igitur feria uenientes a titulo beati Laurentij martyris, qui appellatur Lucinæ egredientes ad beatũ Petrum apostolorũ principem, Domino supplicantes cum hymnis & canticis spiritalibus properemus, ut ibidem sacra mysteria celebrantes, tam de antiquioribus quàm de præsentibus beneficijs pietati eius, in quantum possumus, referre gratias mereamur.

Gregorius Petro notario. De monachis in monasterio sancti Michaelis. Caput I.

MOnasterium sancti Archangeli, q Tropeis est constitutũ, indicant præsentium portitore, uictus habere necessitatem didicimus. Ideoque experientia tua diligenter inuigilet, & si eiusdẽ loci monachos bene se tractare noueris, in qbus eos necessitatem habere manifesta ueritate patuerit, eis subuenire hac authoritate suffultus, modis omnibus festinabis, sciturus tuis rationibus quicquid nostra præceptione præbueris, imputandum: Sed & terrulam Ecclesiæ nostræ uicinam quam solidũ unum & tremisses duos pensitare asserunt, si ita est, sibi libellario nomine ad summã tremissis unius habere concede. Studij ergo tui sit hæc omnia ita complere: si, sicut diximus, eius loci monachi in Dei seruitio, sicut decet, solertes perstiterint.

Epist. 1

Gregorius Præiectitio episcopo Narniensi. De mortalitate, & conuersione Longobardorum. Cap. II.

Epist. 2

PEruenit ad nos, peccatis imminentibus, in ciuitate uestra Narniensi mortalitatem omnino grassari: quæ res nos nimis addixit. Quamobrem salutantes fraternitatem

ternitatem tuam instantissimè suademus, ut à Longobardorum siue Romanorũ, qui in eodem loco degunt admonitione siue exhortatione nulla ratione cessetis, & maxime à gentilium & hęreticorum, ut ad ueram, rectamque fidem catholicam conuertantur. Sic enim aut diuina misericordia pro sua eis forsitã conuersione, & in hac uita subueniet, aut si eos migrare contigerit, à suis, quod & magis optandum est, trãsient facinoribus absoluti.

Gregorius clero, nobilibus, ordini & plebi consistentibus Neapoli.

De episcopo eligendo. Cap. III.

Epist. 3

QVamuis spiritalium sincera deuotio filiorum pro matre Ecclesia, nullius adhortationis indigeat: ne tamẽ se neglectã existimet, epistolari debet alloquio prouocari propter quod dilectionem uestram cõmonitione paternæ charitatis aggredior, ut profusis lachrymis redẽptori nostro unanimiter gratias referatis, qui sub tam peruerso doctore uos per auia gradientes, ad iter rectũ perduxit, & tam indigni pastoris crimina publicauit. Demetrius siquidem qui nec antè episcopus dici meruerat, tantis ac talibus negocijs inuentus est inuolutus, ut si secundum suorum qualitatem facinorum iudicium sine misericordia recepisset, diuinis mundanisque legibus durissima proculdubio fuerit morte plectendus. Sed quia pœnitentiæ reseruatus, sacerdotij honore priuatus est, Ecclesiam Dei sine ductore diu uacare non patimur: quia & canonicis regulis est constitutũ, ut defuncto uel sublato pastore, diu sacerdotio priuari Ecclesia nõ debeat. Ideoque charitatem uestram scriptis præsentibus admonemus, ut ad eligendum pontificem nec mora, nec discordia, quæ consueuit scandala generare, proueniat. Sed talem uobis cum omni sollicitudine personam exquirite, in qua & omnium adunata possit gaudere concordia, & sacris nullo modo canonibus reluctetur, quatenus officium quod nephandissimus hominũ malè gerendo polluerat, quisquis ille per Dei gratiam fuerit ordinatus, ipso quoque suffragante, digna ualeat administratione complere.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano. Pręcipit uice sua esse super omnes Ecclesias Siciliæ. Cap. IIII.

Epist. 4

MAndata cœlestia efficacius gerimus, si nostra cum fratribus onera partiamur. Proinde super cunctas Siciliæ Ecclesias reuerendissimum te uirum Maximianum fratrem & coepiscopum nostrum uices sedis Apostolicæ ministrare decernimus, ut quisquis illic religionis habitu censetur, fraternitati tuæ ex nostra authoritate subiaceat: quatenus eis non sit necessarium post hæc pro paruulis ad nos causis tãta maris spacia transmeãdo peruenire: sed si qua fortasse difficilia existunt, quę fraternitatis tuæ iudicio nequaquam dirimi possint, hæc solummodo nostrum iudiciũ flagitent, ut subleuati de minimis, in causis maioribus efficacius occupemur. Quas uidelicet uices non loco, sed personæ tribuimus: quia ex transacta in te uita didicimus, quid etiam de subsequẽti tua conuersatione præsumamus.

MENSE DECEMBRI: Indictione decima.

Gregorius Candido episcopo de Vrbe ueteri.

De calumnioso ægroto. Cap. V.

Epist. 5 Can. 7. q. 1. Cum percussio

CVm percussio corporalis imminet, utrum pro purgatione, an pro uindicta contingat, Dei in hoc iudicium ignorat, & ideo non debet à nobis addi flagellatis afflictio, ne nos culpæ quod absit, offensa respiciat. Et quia præsentium lator Calumniosus pro hac percussione quam sustinet, consueta sibi commoda ab Ecclesia uestra asserit negari, idcirco fraternitatem tuam præsentibus hortamur epistolis, quatenus nihil eum ad percipienda quæ consueta sunt, hæc ægritudo debeat impedire: quia diuersis in Ecclesia militantibus, uaria, sicut nosti, sæpe contingit infirmitas. Et si hoc fuerint exemplo deterriti, nullus decæterò qui Ecclesiæ militet, poterit inueniri: sed secũdũ loci eius ordinem quæque ei si sanus esset poterant ministrari, de ipsa exiguitate quæ Ecclesiæ potest accedere, fraternitas tua diuini contemplatione iudicij ægrotanti præbere desinat, quatenus in

nus in huius rei administratione ad eleemosynam potius uidearis quæ sunt consueta exoluendo conuertere.

Gregorius ordini & plebi consistenti Neapoli. De eligendo Paulo episcopo. Cap. VI.

Epist. 6

QVale de Paulo fratre & coepiscopo nostro habeat charitas uestra iudicium, directa à uobis relatio patefecit. Quem quoniam ita estis in paucis diebus experti, ut eum cardinalem habere desideretis, episcopũ gratulamur. Sed quia summis in rebus citum non oportet esse consilium, & nos quid fiendum sit, matura subinde Christo adiuuante deliberatione disponimus, & uobis melius tractu temporis qualem se exhibeat innotescet. Ideoq; filij dilectissimi prædicto uiro si eum uerè diligitis, obedite, deuotisq; ad eum mentibus occursione pacifica conuenire, quatenus ita uos ad alterutrum dilectio mutuæ charitatis astringat, ut inimicus sæuiendo circumuolans, in nullo uiam nanciscatur ad uestram dissociandam unanimitatem, qua subrepat. Præfatum quoque episcopum dum fructum animarum quem desideramus Deo nostro, ipso quoque suffragante facere senserimus, quicquid post hæc de eius persona, uestroq; desiderio cordi nostro inspiratio diuina ministrauerit, faciemus.

Gregorius Paulo episcopo Neapolitano. De officio sacerdotali. Cap. VII.

Epist. 7

SI sacerdotale quod suscepimus, securè ministramus officium, & diuinum adiutorium, & dilectio nobis spiritalium aderit sine dubio filiorum. Propterea ita se fraternitas tua in cunctis studeat exhibere, quatenus testimonium quod de ea Neapolitanæ ciuitatis clerus, nobilitas simul habet & populus, bonitatis tuæ roboretur augmento. Sic ergo te in præfati populi adhortatione assidua debes occupatione constringere, ut uerbi tui fructum quem ex eis fueris operatus, in suis horreis diuinus condat agricola. Quousque uerò de ijs quæ à nobis prædicti filij nostri fienda postulant, reuelante Domino deliberare possimus, clericos ex laicis ordinari, necnon & manumissiones apud te in eadem Ecclesia solenniter celebrari concedimus. Consuetudines autem cleri suprascriptæ Ecclesię & presbyterorum te uolumus sine cunctatione persoluere. In cuius etiam instructione ita diligẽter inuigila, quatenus ab incongruis uel illicitis omnibus abstinẽtes, in Dei nostri seruitium digno obsecũdationis ministerio te quoque hortante consistant.

MENSE IANVARIO: Indictione decima.

Gregorius clero, ordini, & plebi consistenti Nepæ. De Leontio illuc transmisso, ut ei obediant. Caput VIII.

Epist. 8

LEontio uiro clarissimo præsentium portitori curam sollicitudinemq; ciuitatis iniunximus, ut in cunctis inuigilans quæ ad utilitatem uestram, uel reipublicæ pertinere dinoscent, ipse disponat. Ideoq; dilectionem uestram scriptis præsentibus admonemus, quatenus ei exhibere obediẽtiam in omnibus debeatis, nec quisquã uestrum eum pro uestra utilitate tractantem existimet contemnendum: quia quisquis congruæ ordinationi eius restiterit, nostrę resultare dispositioni cognoscetur. Quicũque uerò eum in ijs quæ suprà retulimus audierit, nos audiet. Si quis autem, quod non credimus, cum post hanc admonitionem nostram contemnendũ putauerit, ad suũ proculdubio sciat pertinere periculũ.

Gregorius Castorio episcopo de Arimino. De oratorio sanctæ Crucis consecrando. C. IX.

Epist. 9

TImothea illustris fœmina petitoria nobis insinuatione suggessit, quod habetur in subditis intra ciuitatem Ariminẽsem in loco iuris sui oratorium se pro sua deuotione fundasse, quod in honorẽ sanctæ crucis desiderat consecrari. Et ideo frater charissime si in tuę ciuitatis iure memorata constructio cõsistit, & nullũ corpus ibidẽ constat humatũ esse, percepta primitùs donatione legitima, id est, totius facultatis eius excepta familia, prius mobiliũ uel immobiliũ, seq; mouentiũ uncijs octo retẽto sibi usufructuario diebus uitæ suæ, gestisq; municipali-

mũnicipalib. alligatam, prædictũ oratoriũ absque missis publicis solenniter consecrabis, ita ut in eodem loco nec futuris temporib. baptisterium construat, nec presbyterũ cõstituas cardinalẽ. Et si missas forte maluerit fieri sibi a dilectione tua, presbyterum nouerit postulandum, quatenus nihil aliàs à quolibet sacerdote alio nullarenus præsumatur. Sanctuaria uero suscepta sui cum reuerentia collocabis.

Gregorius Importuno episcopo.

Transmittit Dominicum presbyterum. Ca. X.

Epist. 10

EA quæ prouidè disponuntur, fraternitatẽ tuam credimus libẽter amplecti. Et quia Ecclesiam sanctæ Mariæ Campisonis in tua parochia positam, presbytero uacare cognouimus, præsentium portitorem Dominicum presbyterum in eadẽ Ecclesia ut præesse debeat, nos certum est deputasse. Ideoq; fraternitas tua ei emolumenta eiusdem Ecclesiæ faciat sine cũctatione præstari, & decimæ fructus indictionis, qui iam percepti sunt, prędicto uiro fac sine mora restitui: quatenus eiusdem Ecclesiæ utilitates cuius emolumẽta consequit, Deo adiutore sollicitè ualeat procurare.

Gregorius Ioanni episcopo Vellitrano.

Præcipit in alium locum transmigrare. Caput XI.

Epist. 11

TEmporis qualitas admonet, episcoporum sedes antiquitus certis ciuitatib. constitutas, ad alia quæ securiora putamus eiusdem diœceseos loca transponere, quo & habitatores nunc degere, & barbaricum possint periculum facilius declinare. Propterea te Ioannem fratrem, coepiscopũq; nostrum Vellitrensis ciuitatis, sedemque tuam in locum quẽ Harenata ad sanctum Andream apostolum dicunt, præcipimus exinde transmigrari: quatenus & ab hostilitatis incursu liberior existere ualeas, & illic consuetudinum solennium festa disponas.

Gregorius Paulo episcopo.

Scribit de persona Petri. Cap. XII.

Epist. 12

AD hoc fraternitatem tuam Neapolitanæ Ecclesiæ ad præsens præesse cõstitui, ut quosq; potuisses, suasoria ad Deũ prædicatione conuerteres. Et dum tota te oporteat hoc intentione peragere, priusquam hic Domini fructũ opereris, reuerti festinas, petisq; à me ut celeriter eandem debeam Ecclesiam ordinare, dũ meus nõ sit animus in hac re ociosus. Sed quia utilitates eius summa cupio firmitate uallare, diuturna de hoc necesse habeo deliberatione tractare, ut eam digna possim ordinatione Christo reuelante disponere. Interea ergo fraternitas tua ita inuigilare animarum lucris studeat, ut iudiciũ quod de re habeo, operationis tuæ roboretur effectu. De persona uerò Petri diaconi quæ scripsisti, omnia mihi Theodorus uir consularis nũc indicauit. Et ideo postquam tibi adhærere, & Ecclesiasticis eum utilitatibus, tua testificatione studere cognoui, nullius debet aduersitatem uel inimicitias formidare: sed quãto sibi alios inuidere perpendit, tanto uigilantius ut ei nihil nocere ualeant, in utilitatibus Ecclesiæ, & Dei seruitio perseueret. Fraternitas autem tua pro eius persona post hoc non debet esse suspecta: quia apud me nulla subreptio locum inueniet.

Gregorius Paulino episcopo.

Liparitanam Ecclesiam sua authoritate commendat. Cap. XIII.

Epist. 13

SCire te uolumus, quia Maximiano fratri & coepiscopo nostro scripsimus, ut fraternitatem tuam Ecclesiæ Liparitanæ ex nostra authoritate præesse constituat. Cui te modis omnib. obedire necesse est, eiusq; te Ecclesiæ utilitatibus præcipimus decenter insistere, & quæque eius cõmoditatib. cognoueris oportere, te uolumus sine cunctatione peragere. Ecclesiam uerò Tauritanensem, quotiẽs opportunum tempus cognoueris, uisitabis. Ita ergo fraternitas tua hæc omnia implere festinet, ut & sui præsentia Liparitanam salubriter disponat Ecclesiam, & uisitationis studio Tauritanensem Ecclesiam congregare & fouere non desinat.

Gregorius Natali episcopo Salonitano.

De Honorato archidiacono in locum suum restituendo. Cap. XIIII.

Epist. 14 *Parte* 1. *dist.* 44 *Multis*

MVltis ab urbe tua uenientibus frater charissime didici pastorali cura derelicta,

licta, solis te conuiuijs occupatum. Quæ audita non crederem, nisi hæc actionum tuarum experimentis approbarem. Nam quia nequaquam lectioni studeas, nequaquam exhortationi inuigiles, sed ipsum quoque usum Ecclesiastici ordinis ignores: hoc est in testimonium, quòd eis sub quibus es positus, reuerétiam seruare nescis. Cùm enim sanctæ memoriæ decessoris mei fueris scriptis prohibitus, ne contra Honoratum archidiaconum tuum dolorem tam longæ ingratitudinis in corde retineres, cumq; à me sæpe correptus fueris, & hæc tibi summopere fuerint interdicta, & mandata Dei negligens, & scripta nostra contemnens, præfatum Honoratum archidiaconum tuum, quasi ad fortiorem honorem prouehens, conatus es callida arte degradare. Vnde actum est, ut eo de archidiaconatus loco summoto, aliũ accersires, qui tuis moribus obtemperare potuisset, cum præfatus uir pro nulla tibi re, ut arbitror, displicuit, nisi q uasa sacra & uelamina tuis te parentibus dare prohibebat. Quam causam subtili uoluimus & nunc ego, & tunc sanctæ memoriæ decessor meus indagatione discutere, sed tu tuorum tibi actuum conscius personam ad iudicium instructam transmittere distulisti. Proinde fraternitas tua uel post frequentatam totiens admonitionem à culpæ suæ errore resipiscat, & præfatum Honoratum in suum mox, ut mea scripta susceperit, locum suscipiat. Quod si forte facere distuleris, usum tibi pallij, qui ab hac sede concessus est, noueris esse sublatum. Si uerò etiam amisso pallio in eadem pertinacia adhuc persistis, Dominici corporis ac sanguinis te scias participatione esse priuatum. Post quæ iã necesse est ut causas tuas subtilius indagantes, an in episcopatu ipso pſistere debeas, summa cura atque inquisitione debeamus tractare. Eum enimuerò qui contra iustitiæ regulam, in archidiaconatum alterius se prouehi consensit, ab eiusdem archidiaconatus honore deponimus. Qui si ulterius in loco eodem ministrare præsumpserit, se participatione cõionis sacræ nouerit esse priuatũ. Tu igitur frater charissime, nequaquã nos amplius prouoces, ne duros ualde in asperitate sentias, quos ergate positos in charitate contemnis. Restituto igitur loco suo Honorato archidiacono, instructam personã sub festinatione transmitte, qui mihi hoc debere ex ratione fieri suis possit allegationibus demonstrare. Eundem nanque archidiaconẽ ad nos uenire decreuimus, ut quicquid iustum, quicquid omnipotẽti Deo placitum fuerit, cognitis assertionibus partium decernamus. Nos enim nullum pro persona li amore defendimus, sed autore Deo normam iustitiæ postposita cuiuslibet personæ acceptione custodimus.

Can. 7. quæst. 1. Enimuerò

Gregorius uniuersis episcopis per Dalmatiam constitutis.

De Natali episcopo, & Honorato archiepiscopo. Cap. XV.

Epist. 15

FRaternitatem uestram licet desideremus scriptis discurrẽtibus frequenter uisitare, tamen præterea cùm res exigit, utraque cupimus negocij unius occasione persoluere, ut & fraternos de uisitatione releuemus animos, & quæ superueniunt, ne mentem possint ignorata confundere, subtilius explicemus. Frater itaque noster Natalis Salonitanę ciuitatis episcopus, cũ Honoratum archidiaconem sedis suę ad ordinem presbyteratus uellet prouehere, ac deinceps ille ad sublimiorem gradum crescere declinaret, à sanctæ memoriæ decessore meo missa supplicatione poposcerat, ne ad hunc ordinem inuitus accederet. Hoc enim fieri sibi non prouehendi gratia, sed causa ingratitudinis ꝑhibebat. Pro qua re tunc iam sanctæ memorię decessor noster scripta Natali fratri coepiscopoque nostro direxerat, interdicens ne prędictum Honoratum archidiaconẽ inuitum proueheret, neve dolorem conceptę ingratitudinis in corde suo retineret. Cumq; & à nobis sæpe correptus fuerit, & hæc eidem summopere fuerint interdicta, non solum mandata Dei negligens, sed & scripta nostra contẽnens, præfatum archidiaconem, ut dicitur, contra morem quasi ad fortiorem honoré prouehens, conatus est callidè degradare. Vnde actum est, ut eo de archidiaconatus loco submoto, alium adsisceret, qui in loco depositi archidiaconi ministraret. Quem

Quem .s. Honoratum arbitramur antistiti suo propterea displicere potuisse, quòd eũ uasa sacra suis dare parẽtibus prohibebat. Quam causam & tunc sanctæ memoriæ decessor meus, & nunc ego subtili uoluimus indagatione discutere: sed is ipse sibi conscius, personam ad iudicium postposuit destinare, ne actuum eius discussa potuisset ueritas apparere. Nos itaque tot iam scriptis admonitũ, & hactenus pertinaciter obstinatum, scriptis iterũ directis per præsentium latorem curauimus admonendũ, quatenus Honoratum archidiaconem coniungente statim præsentium latore priore loco susciperet. Qui iã obdurato adhuc corde contumaciter ad eundem reuocare gradum si fortè postponeret, usu eum pallij, qui ab hac sede concessus est, pro contumacia tot uicibus admissa priuari pcipimus. Si uerò etiam amisso pallio adhuc in eadẽ ptinacia perseuerauerit, à Dominici quoque corporis ac sanguinis participatione submoueri. Aequum .n. est, ut asperos de iusticia sentiat, quos erga se positos in charitate contempsit. Nos itaque nec nũc quidem à iusticiæ, quam præfatus antistes despexit, semita deuiamus: sed restituto in loco suum eo cuius nobis culpa minimè patuit, præcipimus Natalem episcopũ instructam ad nos debere dirigere personã, quæ rectã eius esse intentionem suis possit nobis allegationibus demonstrare. Nã & eundem archidiaconẽ uenire fecimus, ut quicquid iustum, quicquid omnipotenti Deo placitum fuerit, cognitis assertionibus partium decernamus. Nullum nanque pro personali amore defendimus, sed authore Deo normam iustitiæ, postposita cuiuslibet acceptione personæ, custodimus.

Gregorius Antonino subdiacono.

De Natali episcopo, & Honorato archidiacono. Cap. XVI.

Epist. 16

HOnoratus archidiaconus Ecclesię Salonitanæ, à sanctæ memoriæ decessore meo missa supplicatione poposcerat, ut ab antistite suo inuitus prouehi ad fortioris gradus ordinem contra morem nullatenus cogeretur. Hoc enim fieri sibi non prouehendi gratia, sed causa ingratitudinis perhibebat. Pro qua re tũc iam sanctæ A memoriæ decessor noster scriptis suis Natali fratri coepiscopoq; nostro interdixerat, ne prædictum Honoratum archidiaconum inuitum proueheret, neve dolorẽ cóceptæ ingratitudinis diutius in corde retineret. Cumq; & à nobis hæc eidem summopere fuerint interdicta, non solum mãdata Dei negligens, sed & scripta nostra contemnẽs, pręfatum archidiaconũ quasi ad fortiorem honorem prouehẽs, conatus est arte callida degradare. Vnde actũ est, ut eo de archidiaconatus loco summoto, aliũ adsisceret, qui eius obtemperare moribus potuisset. quem Honoratũ archidia- B conum arbitramur antistiti suo aliunde displicere nõ potuisse, nisi quòd eum uasa sacra suis dare parentibus prohibebat. Quã causam subtili uoluimus, & tunc sanctę memoriæ decessor meus, & tunc ego indagatione discutere: sed ipse suorũ sibi actuum conscius, personam ad iudiciũ postposuit destinare. Proinde experientiam tuã præsentis præcepti autoritate duximus fulciẽdam, quatenus conueniens in Salona, Natalem fratrem coepiscopumq; nostrum saltem tot scriptis admonitum studeat adhor- C tari, ut suprà memoratum archidiaconem in suo statim loco suscipiat. Quod si facere hoc contumaciter, ut cõsueuit, fortè distulerit, usum ei pallij, qui ab hac sede concessus est, ex autoritate sedis apostolicæ contradicito. quem si etiã amisso pallio adhuc in eadem pertinacia perseuerare prospexeris, Dominici quoque corporis ac sanguinis eundem antistitem participatione priuabis. Eum uerò qui contra iustitiæ regulam, in archidiaconatum alterius se prouehi consensit, ab eiusdem archidiaconatus honore deponi præcipimus. Quem, si D ulterius in loco eodẽ ministrare præsumpserit, communionis sacræ participatione priuamus. Aequum enim est ut asperos de iustitia sentiat, quos ergo se positos in charitate contempsit. Restituto ergo loco suo Honorato archidiacono, instructam personam supradictus antistes te compellẽte dirigat, quæ intentionem eius esse uel fuisse iustam, suis mihi allegationibus possit demonstrare. Sed & eundem archidiaconũ ad nos uenire præcipimus, ut quicquid iustum, quicquid omnipotenti Deo placitũ fuerit, cognitis assertionibus partium decernamus.

cernamus. Nos enim nullum pro personali amore defendimus: sed authore Deo normā iustitiæ postposita cuiuslibet acceptione personæ seruamus. Malchum uerò fratrem coepiscopumq; nostrū curabis fideiussori cōmittere, ut ad nos quantocyus ueniat, quatenus oī mora ac dilatione postposita, actionū suarū expositis ratiocinijs, ad propria cum securitate ualeat remeare.

Gregorius Iobino episcopo Illyrici.
Plurimum gaudet, & de Natali episcopo loquitur. Cap. XVII.

Epist. 17 LIcet ad reddenda paternæ charitatis officia, hostilitate itineribus occupatis, raritas portitorum impendiat: quotiés tamē occasio inciderit, excellētiam uestrā non desistimus scriptis discurrentibus uisitare, quatenus hos quorum aspectum præsentium uidere non possumus, eos aliquatenus scriptis ualeamus alternātibus intueri. Gaudemus itaque quòd eminentiæ uestræ regimine, afflictæ dominus uoluit puinciæ consulere, ut quam ex una parte flagello barbaricæ uastationis ulcerat, hanc ex alia per eminentiam uestram, quasi per superductam salutem curet. Largitā ergo uobis dignitatem ex solo munere donātis attendite, & ex ipsa concessi regiminis administratione conditorem uestrū erga uos placabilē facite: quatenus cum ipse quod largitus est meritis bonorum operum, ad suam uiderit gloriā reuocari, & in hac uos uita clariores efficiat, & præmia uobis regni cœlestis concedat. Præsentium igitur latorem quē illuc pro ipsa exigui patrimonij administratione direximus, uestræ excellentiæ commendamus. Nos enim charitatis uestræ cōnexi uinculo, Dominum petimus, quo sic actus uestros in hac uita dirigat, ut ipsorum merito ad æterna uos regna perducat. Natali autem fratri & coepiscopo nostro in nullo gloria uestra opē cōtra iustitiam ferat: quia tanto necesse est ut canonicæ ultionis uindictam sentiat, quanto & ipse regulam canonicam ignorat.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano.
De quodam presbytero digno ad episcopatum Ecclesiæ. Cap. XVIII.

Epist. 18 FElix uir consularis, prǽsentiū lator, edocuit nos, esse quendam in illis partibus presbyterum, qui ad episcopatus ordinem A prouehi probatæ uitæ merito dignus appareat. Hūc ergo fraternitas tua coram se deduci faciat, eūq;, sicut certus sum, propter animæ periculū diligenter examinet. Quē si ad hunc gradum prouehi dignū esse perspexerit, ad nos studeat destinare, ut eum disponente Deo loco cui præuiderimus, possimus ordinare pastorem. Præsentium uerò latorem Felicem uirum consularem Chartularium, salua fraternitatis tuæ iustitia, commendamus, quatenus in ijs quæ iuste poposcerit, fraternum inuenire possit B affectum.

Gregorius Benenato episcopo uisitatori Cumanæ Ecclesiæ.
Visitationem iniungit Cumanæ Ecclesiæ.
Caput XIX.

Epist. 19 QVoniam Cumanæ Ecclesię Liberius quōdam antistes de hac luce migrasse cognoscitur, propterea uisitationis destitutæ Ecclesiæ fraternitati tuæ operam solenniter delegamus: quam ita te cōuenit exhibere, ut nihil de pręctionibus C clericorum, redditu, ornatu, ministerijsq; uel quicquid illud est, à quoquam pręsumatur Ecclesiæ. Et ideo charitas tua ad prędictam Ecclesiam ire properabit, & assiduis adhortationibus clerum plebemq; eiusdē Ecclesiæ admonere te uolumus, ut remoto studio diuersarum partium, uno eodemq; consensu talem sibi præficiendum expetant sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus ualeat reperiri, & à uenerandis canonibus nullatenus respuatur. qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti, omnium subscriptionibus roborati, dilectionis tuæ testimonio literarum ad nos sacrā- D dus occurrat. Cōmonemus etiam fraternitatem tuam, ut nullū de altera eligi permittas Ecclesia, nisi fortè inter clericos ipsius ciuitatis in qua uisitationis impendis officium, nullus ad episcopatum dignus, quod euenire non credimus, potuerit inueniri. Prouisurus ante omnia, ne ad hoc cuiuslibet conuersationis uel meriti laicę personæ aspirare præsumant, & tu periculum ordinis tui, quod absit, incurras.

Gregorius Ioanni episcopo uisitatori Nepesinæ Ecclesiæ.

Visitationem Nepesinæ iniungit Ecclesiæ. *Caput* XX.

Epist. 20

QVoniam Paulo fratri & coepiscopo nostro Neapolitanæ Ecclesiæ uisitationis operã iniunximus, idcirco fraternitas tua uisitationem Ecclesiæ Nepesinæ non desinat assumere, quatenus exigente paschali festiuitate, quicquid sacrorum solẽnitas poscit, te operante, modis omnibus impleatur. Donec igitur quid de persona prædicti fratris & coepiscopi nostri agẽdum sit, deliberare possimus, ita in cunctis te fraternitas tua solertem uigilantemque studeat exhibere, ut prædictus uir absens nullo modo sentiatur.

Gregorius Rusticiano.

De uisitatione sanctorum locorum, & insidijs Passiui. *Cap.* XXI.

Epist. 21

EPistolam excellentiæ uestræ suscipiẽs, nouitio sum incolumitatis eius nuncio releuatus, optans ut uitam actusque uestros sua Dominus misericordia protegat & disponat. Valde autẽ miratus sum, cur deliberatæ uiæ eundi ad loca sancta intentionẽ & uotũ boni operis deflexistis, dum si quãdo bonũ aliquod dono conditoris in corde cõcipit, celeri necesse est deuotione cõpleri: ne dum callidus insidiator aĩum irretire nititur, subinde impedimenta suggerat, quibus ad effectũ minime desideria sua mens occupationibus debilitata perducat. Vnde necesse est excellentiam uestram omnibus impedimentis pijs causis obuiãtibus anteire, & ad fructum boni operis totis cordis nixibus inhiare, ut & in præsenti seculo tranquillè uiuere, & in futuro cœleste regnum ualeat possidere. Illud autem quod scripsistis: Passiuum contra uos aliquas molitum fuisse calumnias, pijssimos uero imperatores non solum libenter non audisse, sed etiam aspere suscepisse: cuius hoc fuerit donum perpendite, & ad eum qui hominibus in hoc seculo ne quantum appetunt nocere ualeant, potenter obuiat, totam spem mentis inflectite: quatenus prauas hominum uoluntates brachij sui oppositione reuerberet, conatusque eorum ut consueuit misericorditer ipse confringat. Gloriosum domnum Appionem, & domnam Eusebiam, domnum Eudoxium, & domnam Gregoriam, mea per uos deprecor uice salutari.

Gregorius Ioanni episcopo Rauennati.

Cõmendat episcopos longè à se positos. C. XXII.

Epist. 22

DOminicis mandatis præcipimur proximos sicut nosmetipsos diligere, eorumque languoribus tanquã proprijs infirmitatibus cõdolere. Quorum memor fraternitas uestra cõpetenti sibi more Castorium fratrẽ coepiscopumq; nostrũ, & prius compassione habita studuit uisitare, & postmodũ pro excrescẽti molestia corporis Rauennati in urbe suscipere. Vnde nõ solum nos impense charitatis, sed & Deũ uobis fecistis proculdubio debitorẽ, cui in fratris infirmitate condoluisse probamini, ipsumque ægrum in sui mẽbri molestia, non solũ uisitasse, sed etiam suscepisse. Quem quidẽ ipse pro sua simplicitate illic ordinare omnimodè renuebã: sed petentium importunitas fecit, ut contradicere nullatenus potuissem. Si aũt fieri potest, multum mihi & ipsi consuletis, si eum ad me per Siciliam trãsmittatis, si tamen ei graue non esse perpenditis. De episcopis uerò ad nos pertinenti bus, qui tamen huc pro interpositione hostium uenire non possunt, curam uestra fraternitas gerat. Ita tamen ut pro causis suis ad Rauennatẽ urbem nullatenus reuocent, ne eos hoc tpe uexare aut fatigare in aliquo uideamur. Sed si qua sunt quæ in eis uideant iustè reprehendi, debent semper per fraternitatis uestræ epistolas admoneri. Sin uerò, quod absit, aliqua grauiora contigerint, hæc ad nos subtiliter referre uos uolumus, ut inquisitionis uestræ testimonio roborati, quæ legibus canonibusq; cõueniũt, salubri, iuuante Dño, cõsilio disponamus.

MENSE IVLIO:

Indictione decima.

Gregorius Iustino presbytero.

De Leone episcopo suscipiendo. *Ca.* XXIII.

Epist. 23 Can. 2. quæst. 5.

HAbet hoc proprium antiqui hostis inuidia, ut quos in prauorum actuum perpetra-

perpetratione, Deo sibi resistente, deijcere non ualet, opiniones eorum falsa ad præsens simulando dilaceret. Quoniam igitur quædam contra sacerdotale propositum de Leone fratre & coepiscopo nostro sinister rumor aspersit, utrum uera essent, districta diutius fecimus inquisitione perquiri, & nullam in eo de ijs quę dicta fuerant, culpã inuenimus. Sed ne quid uideret omissum, quod nostro potuisset dubium cordi remanere, ad beati Petri sacratissimũ corpus districta eum ex abundanti fecimus sacramẽta præbere. Quibus pręstitis, magna sumus exultatione gauisi, quod huiuscemodi experimento innocentia eius euidenter enituit. Pro qua re gloria uestra prædictum uirum cum omni charitate suscipiat, & reuerentiam ei, qualem sacerdoti decet, exhibeat: nec aliqua in cordibus remaneat de ijs quæ sunt iam purgata, dubietas. Sed ita suprascripto uos episcopo deuotissime oportet in omnibus adhærere, ut cõgrue decenterq; Deum in eius persona, cuius minister est, uideamini honorare.

Gregorius Eusebio abbati.

De contentione inter ipsum & Maximianum episcopum. *Cap.* XXIIII.

Epist. 24 CRedat mihi charitas tua, quia ualde cõtristatus sum de tristitia tua, ac si in te iniuriam ipse pertulissem. Sed postmodũ agnoui, quia etiam reddente reuerendissimo uiro fratre & coepiscopo nostro Maximiano gratiam atque communionem, tua dilectio ab eo communicare nolebat. Cognoui & illud prius iustum fuisse quod factum est. Seruorum Dei humilitas in afflictionis tempore debet apparere. Qui uerò se contra prępositos suos erigunt, profectò ostendunt quia serui Dei esse contemnũt. Et quidem ab illo hoc quod factum est, minime fieri debuit, à te tamen omnino debuit diligenter suscipi, & rursum cùm gratiam reddebat, ad eum cum gratiarũ actione debuit occurri. Quod quia ita à te factũ non est, adhuc cognosco quia nobis omnino lachrymarum opus est. Non enim grande est ijs nos esse humiles, à quibus honoramur: quia & hoc seculares qlibet faciũt. Sed illis maxime humiles esse debemus, à quibus aliqua patimur. nã Psalmista dicit: Vide humilitatem meã de inimicis meis. Nos cuius uitæ sumus, qui humiles esse et patribus nolumus? Proinde dilectissime fili rogo ut oĩs amaritudo de corde tuo transeat, ne fortasse finis uicinus sit, & antiquus hostis per iniquitatem discordię, uiam regni cœlestis intercludat. Propterea centũ solidos per Petrum subdiaconum dilectioni tuæ dari fecimus, quos peto ut absque iniuria sui suscipiat.

Gregorius Ioanni episcopo Squilatino.

Visitationem cuiusdam iniungit Ecclesiæ. *Caput* XXV.

Epist. 25 PAstoralis officij cura nos admonet destitutis Ecclesiis proprios constituere sacerdotes, qui regem Dominicum debeãt sollicitè gubernare. Propterea te Ioãnem ab hostibus captiuatum Lisitanæ ciuitatis episcopum in Squilatina Ecclesia cardinalem duximus necesse constituere sacerdotem, ut susceptã semel animarum curam, intuitu futuræ retributionis impleas. Et licet à tua Ecclesia sis hoste imminente depulsus, aliam quæ pastore uacat. Ecclesiam debes gubernare, ita tamen ut si ciuitatem illam ab hostib. liberam effici, & Domino protegente ad priorem statum contigerit reuocari, in eã in qua prius ordinatus es, Ecclesiam reuertaris. Sin autem prædicta ciuitas continua captiuitatis calamitate premitur: in hac in qua à nobis ordinatus es uel incardinatus Ecclesia debeas permanere. Præcipimus autem ne unquam illicitas ordinationes facias. Ne bigamum, aut qui uirginem non est sortitus uxorem, aut ignorantem literas, uel in qualibet parte corporis uitiatum, uel pœnitentiæ, uel curiæ, uel cuilibet conditioni obnoxium, ad sacros ordines permittas accedere. Sed si quos huiusmodi repereris, non audeas promouere. Aphros pasim, uel incognitos peregrinos, ad Ecclesiasticos ordines tendentes, nulla ratione suscipias: quia Aphri quidã aliqui Manichæi, aliqui rebaptizati: peregrini uerò plurimi etiam in minoribus ordinibus constituti, ad fortiores prętendisse honores sæpe probati sunt. Admonemus etiam fraternitatẽ tuam, ut in cõmissis sibi animabus solerter inuigilet, & animarũ magis lucris quàm cõmodis uitę pręsentis

ſentis intendat. In continendis aut dispone dis rebus Eccleſiæ diligens inſiſtat, ut omni ex parte ſuſceptum, digne te geſſiſſe paſtoris officium uenturus iudex cum ad iudicandum uenerit, debeat approbare.

Gregorius Ioanni epiſcopo Squilatino.

Ad idem admonet, ut ſuprà. *cap.* XXVI.

Epiſt. 26 OBitũ Paulini Tauriatinenſis Eccleſię, ſed & illius Turritanæ Eccleſiæ antiſtitum, directa relatio patefecit. Quapropter uiſitationis deſtiturarum Eccleſiarum fraternitati tuæ operam ſolenniter delegamus, quam ita te conuenit exhibere, ut nihil de prouectionibus clericorũ, redditu, ornatu, miniſterijsq́; uel quicquid illud eſt, in patrimonio eiuſdem à quoquam præſumatur Eccleſiæ. Et ideo fraternitas tua ad prædictas Eccleſias ire properet, & aſſiduis adhortationibus clerum plebemq́; earundem Eccleſiarum admonere feſtinet, ut remoto ſtudio uno eodemq́; conſenſu talem ſibi præficiendum expetant ſacerdotẽ, qui & tanto miniſterio dignus ualeat reperiri, & à uenerãdis canonibus nullatenus reſpuatur. Qui dum fuerit poſtulatus, cum ſolennitate decreti omnium ſubſcriptionibus roborati, & directionis tuæ teſtimonio literarum ad nos ueniat conſecrandus. Commonentes etiam fraternitatem tuam, ut nullũ de altera eligi permittas Eccleſia, niſi forte inter clericos earundẽ ciuitatum in quibus uiſitationis impendis officium, nullus ad epiſcopatum dignus, quod euenire non credimus, poterit inueniri: prouiſurus ante omnia ne ad hoc cuiuslibet conuerſationis uel meriti laicæ perſonæ aſpirare preſumant, & tu periculũ ordinis tui, quod abſit, incurras. Monaſteria autẽ ſi qua ſunt in ipſius parochia conſtituta, ſub tua cura diſponito, neque quouſque illic prius fuerit epiſcopus ordinatus eſſe cõcedimus, ut ſollicitudinis tuæ uigilantia, propoſito ſuo congrua Deo iuuante actione reſpondeat.

Gregorius Ioanni clero, ordini & plebi conſiſtenti Crotonæ.

De Ioanne uiſitatore eiuſdẽ Eccleſię. C. XXVII.

Epiſt. 27 VEſtri antiſtitis obitum cognoſcentes, curæ nobis fuit, deſtitutæ Eccleſiæ uiA ſitationẽ fratri & coepiſcopo noſtro Ioanni ſolenniter delegare. Cui dedimus in mãdatis, ut nihil de prouectionibus clericorum, redditu, ornatu, miniſterijsq́; à quoquam uſurpari patiatur. Cuius uos aſſiduis adhortationibus conuenit obedire, quatenus in Eccleſiaſtico obſequio ſacerdos exquiratur, qui à uenerandis canonibus nulla diſcrepet ratione. qui dum fuerit poſtulatus, cum ſolennitate decreti omnium ſubſcriptionibus roborati, & uiſitatoris pagina proſequente, ad nos ueniat ordinãdus: ꝓuiſuri ante omnia, ne cuiuſlibet uitæ uel B meriti laicam perſonam præſumatis eligere. Nam non ſolum talẽ ad epiſcopatus apicem nulla ratione prouehendum, uerumetiã uos nullis interceſſionibus ueniã promereri poſſe cognoſcite: ſed omnes quos ex uobis de laica perſona aſpiraſſe contigerit, ab officio & à communione alienos faciendos proculdubio noueritis.

Gregorius Ioanni epiſcopo Rauennati.

De Viulãdo & Gauiniano diacono. C. XXVIII.

IVrgantium controuerſias celeri ſententia terminare, & æquitati proculdubio C conuenit & uigori. Quia ergo Viulandus præſentium lator, fraternitatis tuæ cognitionem implorat, diaconem Gauinianum contra quem ſe habere cauſam commemorat, fraternitas tua ad ſuum faciat accerſiri iudicium, & amota dilatione, cauſæ ueritatem ſubtili inquiſitione diſcutiat, & quæcũque iuſtitiæ ordo dictauerit, ac tua fuerit ſententia definitum, & obſeruare & implere partes modis omnibus compellantur. Epiſt. 28

Gregorius Felici epiſcopo de Aeropoli.

D *Viſitationem Velinæ, Vixentinæ, & blandanæ iniungit Eccleſiarum.* *Cap.* XXIX.

QVoniam Velina, Vixentina, & Blandana Eccleſię, quę tibi in uicino ſunt conſtitutæ, ſacerdotis noſcuntur uacare regimine: ꝓpterea fraternitati tuæ earum ſolenniter operam uiſitationis iniunximus, illud præ omnibus commonentes, ut ubi præfatarum Eccleſiarum ſiue diœceſeos earum, uel diacones, ſiue religioſę perſonæ inuẽtæ fuerint, diſtrictẽ canonicesq́; ut uiuant, modis omnibus admonere ſtudebis. Epiſt. 29

debis. Nec passim eis in qualibet re sit excedendi licentia, sed tuo moderamine atque ꝓuisione inculpabiliter in qua sunt, cõuersatione uel habitu perseuerent: sciturus si quid secus accesserit, tuo neglectui modis omnibus imputari. Presbyteros quoq; uel diacones, si in aliquibus Ecclesiis prçuidebis ordinandos, si tales personæ fuerint quæ canonicis regulis morum uel uitæ qualitate nullo modo reprobentur, habebis ꝑ omnia ordinandi licentiam. Ministeria uerò earundem Ecclesiarum ubi sint recondita, sollicita indagatione perquire, quibus repertis ad nostrā notionem perducere festinato, ut cognoscentes quid fiendum, sit adiutore Domino disponamus.

Gregorius Lucillo episcopo de Mellita.
De clericis terras Aphricanę Ecclesiæ tenentibus. Cap. XXX.

Epist. 30 OFficij nostri decet ualde propositum, subiectis magnopere suadere, ut rebus debeāt seruare fidem in placitis: ne dū inconsideratè lucrandi rapiuntur studio, pacificam uertant cõuentionem in iurgium. Peruenit itaque ad nos, fraternitatis tuæ clericos, terras Aphricanæ tenentes Ecclesiæ, quòd pensionem earundem possessionum dare contemnant. Quod si uerum est, & ad fraternitatis tuæ hæc sunt perlata noticiam, tua in hoc desidia eorum culpa nutrita est. Ob quam rem scriptis te præsentibus admonemus: quatenus ad persoluendā pensionem nulla mora, nullaq; excusatione eosdem clericus uti permittas. Sed si fidem, honestatis contemplatione seruare postponunt, tua districtione compulsi, quæ rationi conueniunt, cogantur implere. Nā si huius rei ad nos denuo querela recurrerit, & de te aliam æstimationem habere incipiemus, & in illos ut dignum est uindicabimus.

Gregorius Benenato episcopo.
Cumanam & Musitanam unitas præcipit esse Ecclesias. Cap. XXXI.

Epist. 31 ET temporis qualitas, & uicinitas nos locorum inuitat, ut Cumanam atque Musitanam unire debeamus Ecclesias: quoniā hæ non longo à se itineris spacio seiunctæ sunt, nec peccatis facientibus tanta populi A multitudo est, ut singulos, sicut olim fuit, habere debeāt sacerdotes. Quia igitur Cumani castri sacerdos cursum uitæ huius expleuit, utrasque nos Ecclesias præsentis authoritatis pagina unisse, tibiq; commisisse cognosce, propriumq; utrarumque Ecclesiarum scito te esse pontificem. Et ideo te quæcunque tibi de earum patrimonio, uel cleri ordinatione siue promotione, iuxta canonum statuta uisa fuerint ordinare atq; disponere, habebis ut proprius reuera sacerdos, liberam ex nostrę authoritatis consensu atque permissione licentiam. Vbi ue- B rò commodius atque utilius esse perspexeris, ibi habitato, ita sane ut alteram Ecclesiam cui corporaliter præsens non es, sollicita prouidentiq; cura disponas: quatenus diuina illic mysteria solenniter auxiliante Domino peragantur. Fraternitas ergo tua tanto in adhortatione populi, lucrandisq; animabus sollicitiori cura semper inuigilet, quanto se unitarum Ecclesiarum gubernationis onera suscepisse cognoscit.

Gregorius Ioanni episcopo Rauennæ.
C *De Arnulpho. De episcopis Hystriæ. De baptizatis non rebaptizandis. Et de ordinatis non reordinandis. Aliaque quàm plura.* Caput XXXII.

Epist. 32 QVòd scriptis uestræ beatitudinis minimè respondi, nō hoc torpori meo, sed languori deputate: quia peccatis meis facientibus, eo tempore quo Arnulphus ad Romanam urbem ueniēs, alios occidit, alios detruncauit, tanta mœstitia affectus sum, ut in colicam molestiam caderē. Valde autem mirabar quid esset quod illa mihi notissima sollicitudo uestræ sanctita- D tis huic urbi meisq; necessitatibus minimè prodesset: sed scriptis uestris discurrentibus, agnoui uos quidem sollicitè agere, culpamq; nō habere. Peccatis ergo hoc meis reputo: quia iste qui nunc interest, & repugnare contra inimicos nostros dissimulat, & non facere pacem uetat, quamuis iā modo, etiam si uelit facere, omnino non possumus: quia Arnulphus exercitū Ancturith, & Nordulphi habens, eorum sibi dari precaria desiderat, ut nobiscum aliquid loqui de pace dignetur. De causa uerò episcoporum Hystriæ omnia quæ mihi uestra fraternita-

ternitas scripsit, ita esse iam ante deprehen A di in ijs iussionibus, quæ ad me à pijssimis principibus uenerunt: quatenus me interim ab eorum compulsione suspenderem. Ego quidem pro ijs quæ scripsistis, zelo atque ardori uestro ualde congaudeo, debitoremque me uobis multipliciter factũ profiteor. Scitote tamen quia de eadem re serenissimis dominis cum summo zelo Dei & libertate rescribere non cessabo. Mouere autem uos non debet præfati excellentissimi uiri Romani Patricij animositas: quia nos quanto eum loco & ordine præimus, tanto si qua sunt eius leuia tolerare B maturè & grauiter debemus. Si quando tamen est aliqua cum eo locus obtinendi, agat apud eum fraternitas uestra, ut pacem cum Arnulpho, si ad aliquid parum possumus, faciamus: quia miles de Romana urbe ablatus est, sicut ipse nouit. Theodosiani uerò qui hic remanserunt, togam non accipientes, uix ad murorum custodiam se ac commodant: & destituta ab omnibus ciuitas, si pacem non habet, quomodo subsistet? Præterea de puella de qua scripsistis nobis, quæ de captiuitate redempta est, uolo ut requirat sanctitas uestra qualiter orta sit: quia ignota persona non facilè inuestigari põt. Illud aũt quod dicitis, ut is q ordinatus est, iterũ ordinet: ualde ridiculum est, & ab ingenij uestri cõsideratione extraneũ: nisi fortè quod exẽplum ad mediũ deducit, de quo & ille iudicãdus est q tale aliquid fecisse perhibetur. Absit autem à fraternitate uestra sic sapere. Sicut enim baptizatus semel, iterum baptizari non debet: ita qui consecratus est semel, in eodem iterum ordine non debet consecrari. Sed si quis forsitan cũ leui culpa ad sacerdotium uenit, pro culpa pœnitentia indici debet, D & tamen ordo seruari. De Neapolitana uerò urbe excellentissimo uiro exarcho instanter imminente uobis indicamus: quia à Rhegijs, ut cognouimus, cum Arnulpho se fecit, & reipublicæ contra fidem uenit, & ualde insidiatus est eidem ciuitati, in quam si celeriter dux non mittatur, omnino iam inter perditas habetur. De hoc quod dicitis incensæ ciuitati Seueri schismatici eleemosynam esse mittendam, idcirco uestra fraternitas sentit: quia quæ cõtra nos præmia in palatium mittat, ignorat. Quæ & si non transmitteret nobis, considerandũ fuit, qa misericordia prius fidelibus, ac postea Ecclesię hostibus est facienda. Iuxta qppe est ciuitas fauũ, in qua multi captiuati sunt, ad quã ego iã transacto anno transmittere uolui, sed inter hostes medios nõ p̃sumpsi. Videt̃ ergo mihi ut Claudium abbatem cum aliquanta pecunia ibi transmittere debeatis: & liberos quos illic pro precio suo in seruitio teneri inuenerit, uel si qui adhuc sunt captiui, redimat. De summa uerò eiusdem pecuniæ transmittenda, uobis certum sit: quia quicquid uos decernitis, mihi placet. Sin autem cum excellentissimo uiro Romano Patricio agitis ut pacem facere cum Arnulpho debeamus: ego ad uos personam aliam transmittere paratus sum, cũ qua mercedis causæ melius fiat. De fratre aũt & coepiscopo nostro Natali ualde contristabar: quod de illo quædam superba cognoueram. sed quia mores suos ipse correxit, meam tristitiam simul meipsum uincendo consolatus est. Pro qua re fratrem & coepiscopum nostrum Malchum admone, ut priusquam ad nos ueniat, alieni rationes suas ponat, & tunc demum alibi ubi necesse est proficiscatur. Et si eius C actus bonos cognoscimus, ei fortasse ubi necesse est ut hoc ipsum patrimonium quod tenuit, restituamus.

Gregorius Columbo episcopo Numidiæ. De hæresi Donatistarum. Et de cura pastorali. Caput XXXIII.

Epist. 33

NOtum est charissime in Christo frater, quod antiquus hostis qui primum hominem de paradisi delicijs in hãc ęrumnosam uitam callida persuasione deposuit, & in eo iam tunc humano generi pœnam mortalitatis inflixit, eadem calliditate nunc ouium Dominicarum pastores, quo facilius gregem capiat, transfusis conetur uenenis inficere, & iure iam potestati propriæ uendicare. Sed nos qui, licet immeriti, sedem Apostolicam uice Petri Apostolorum principis suscepimus gubernandam, ipso pontificatus officio cogimur generali hosti quibus ualemus nisibus obuiare. Porrecta igitur petitione insinuauerunt nobis præsentium latores, Constantius & Mustellus, ut asserunt Ecclesiæ Pudentianæ

Pudentianæ diacones in Numidia prouincia constitutæ: Maxmianum eiusdem Ecclesiæ antistitem in loco quo degit, corruptum præmio Donatistarum, episcopum noua licentia fieri permisisse, cùm & si hoc anterior usus permitteret, manere atque persistere fides catholica prohiberet. Ob hoc ergo fraternitatem tuam scriptis præsentibus necessario duximus adhortandam, ut ueniente ad te Hilario chartulario nostro, adunato episcoporum uniuersali concilio, habito præ oculis terrore uenturi iudicis, causa eadem subtili ac solerti debeat indagatione perquiri. Et si capitulum hoc à præsentium latoribus prædicto episcopo documentis idoneis fuerit approbatum, à dignitate officioque quo fungitur, modis omnibus degradetur, ut & ille ad pœnitentiæ lucra per agnitionem delicti redeat, & cæteri tentare talia non præsumant. Aequum enim est, ut qui Iesum Christum Dominum nostrum hæretico accepta pecunia uenundedit, ut fertur, ab eius uidelicet sacrosancti corporis ac sanguinis tractandis mysterijs submoueatur. Si qua autem inter eos extra crimen hoc damnorum quorundam uel priuatorum negociorum, sicuti petitio diaconorum ipsorum continet, uersatur intentio: hanc tua fraternitas cum prædicto chartulario nostro priuata cognitione perquirat, & inter utraque partem iusticia præcedente definiat. Porro autē præsentium latorum insinuatione didicimus, Donatistarū hæresim pro peccatis nostris quotidie dilatari, & ualde plures data per uenalitatem licentia, post catholicum baptisma à Donatistis denuo baptizari. Quod quam graue sit frater, oportet nos tota mētis intentione perpendere. Ecce lupus Dominicum gregem non iam in nocte latenter, sed in aperta luce dilaniat, & nos eum grassari in ouium nece cernimus, & nulla ei sollicitudine, nullis uerborum iaculis obuiamus. Quos ergo fructus Domino multiplicati gregis ostendemus, si & ipsum quem pascendum suscepimus, ociosa mente cernimus à bestia deuorari? Studeamus igitur cor nostrum terrenorum pastorum imitatione succendere, qui hyemales noctes, imbribus geluque constricti ducunt sæpe peruigiles, ne uel una ouis, & non forte utilis pereat. Quam & si insidiator ore uoraci momorderi, quomodo satagunt, quibus cordis anhelant æstibus, in quas uoces ut eruant captum pecus angustia stimulante prosiliunt, ne à gregis domino quicquid per incuriam perdiderit, exigatur? Vigilemus ergo ne quid pereat, aut si captum fortè quid fuerit, uocibus diuinorum eloquiorum ad gregem Dominicum reducamus, ut ille qui pastor pastorū est, uigilasse nos circa gregem suum suo dignetur iudicio comprobare. Hoc quoque uos necesse est solerter attendere, ut si qua contra latores præsentium eiusdem episcopi recta fuerit petitio, subtili debeat idagatione perquiri, & si fortasse ipsi quoque pro sua culpa iure feriendi sunt, nequaquā censemus esse parcendum.

MENSE AVGVSTO: Indictione decima.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitanensi. Inter alia scribit de Isidoro sine causa excommunicato. Caput XXXIIII.

Epist. 3

SI sacerdotale quod administramus officium mentis integritate pensemus, sic nos cum filijs nostris debet unire concordia, ut sicut patres in nomine, ita affectu probemur in opere. Dum ergo tales nos esse quales præfati sumus oporteat, miramur cur aduersus fraternitatem tuam tanta querimoniarum moles exorta est. Quod quidem nos adhuc credere dubitamus. Sed ut ueritatem ualeamus agnoscere, Ioannem sedis nostræ notarium nostra illic præceptione suffultum direximus, qui partes in electorum compellat adesse iudicio, & sua ad effectum executione quæ fuerint iudicata perducat. Quocirca fraternitatem tuā scriptis præsentibus adhortamur, ut causarum apud se ante debeat merita pertractare. Et si qua se iniustè tulisse uel habere cognoscit, ante iudicium sacerdotij contemplatione restituat. Inter querelas autem multiplices, Isidorus uir clarissimus à fraternitate tua frustra se excommunicatum anathematizatumque conquestus est. Quod ob quam rem factum fuerit, dum à clerico tuo qui præsens erat, uoluissemus addiscere, pro nulla alia causa nisi pro eo quod te iniuriauerat, factum innotuit. Quæ res nos uehementer affligit. Quod si ita

Can. q. 4 ter rela

ita est, nil te ostendis de cœlestibus cogitare, sed terrenam te conuersationem habere significas, dum pro uindicta propriæ iniuriæ, quod sacris regulis prohibet, maledictioné anathematis inuexisti. Vnde decætero omnino esto circumspectus atq; sollicitus, & talia cuiquam pro defensione propriæ iniuriæ tuæ inferre denuò non præsumas. Nam si tale aliquid feceris, in te scias postea uindicandum.

Gregorius Ioanni episcopo.

Treuerensium Ecclesiam suæ Ecclesiæ uniri præcipit. *cap.* XXXV.

Epist. 35 can. 16. q. 1. Postquam

POstquã hostilis impietas diuersarũ ciuitatum, ita peccatis facientibus desolauit Ecclesias, ut reparandi eas spes nulla populo deficiente remanserit, maiori ualde cura constringimur, ne defunctis earũ sacerdotibus, reliquiæ plebis nullo pastoris moderamine gubernãte per inuia fidei, hostis callidi rapiantur, quod absit, insidijs. Huius ergo rei sollictudine sæpe commoti, hoc nostro cordi sedit consilium, ut uicinis eas mandaremus põtificibus gubernandas. Ideoq; fraternitati tuæ curam gubernationemq; Treuerensium Ecclesiæ ꝓuidimus committendam, quam tuæ Ecclesiæ aggregari uniriq; necesse est: quatenus utrarunq; Ecclesiarum sacerdos recte Christo adiutore possis existere. Quæq; tibi de eius patrimonio, uel cleri ordinatione seu promotione, uigilanti ac canonica uisa fuerint cura disponere, quippe ut pontifex proprius, liberam habeas ex nostra præsenti ꝑmissione licentiam. Quapropter frater charissime dominicorum reminiscens salubriter mandatorum, ita in commissæ plebis regimine lucrandis animabus inuigila, ut ante tribunal æterni iudicis constitutus, fructum bonæ operationis, quod ad mercedé tuam pertineat, eidem redemptori nostro, in quo lætari possis, exhibeas.

Gregorius uniuersis episcopis per Hyberniam.

De causa trium capitulorum. *cap.* XXXVI.

Epis. 36

SCripta uestra summa cum gratulatione suscepi: sed erit in me uberior ualde lætitia, si mihi de uestra contigerit reuersione gaudere. Prima itaque epistolæ uestræ frons, grauem uos pati persecutioné innotuit. Quæ quidé persecutio dum non rationabiliter sustinet, nequaq̃ proficit ad salutem. Nã nulli fas est retributioné ꝓmiorũ expectare pro culpa. Debetis. n. scire sicut beatus Cyprianus dixit: quia martyré non facit pœna, sed causa. Dũ igitur ita sit, incõgruum nimis est de ea uos quã dicitis persecutione gloriari, per quam uos cõstat ad æterna præmia minime prouehi. Reducat ergo charitatem uestrã tandem integritas fidei ad matrem quæ uos generauit Ecclesiam, nulla uos animorũ intentio à concordiæ unitate dissociet, nulla persuasio repetendo uos à recto itinere defatiget. Nã in synodo, in qua de tribus capitulis actũ est, apertò liquet nihil de fide conuulsum esse, uel aliquatenus immutatum, sed sicut scitis, de quibusdam illic solũmodo personis est actitatũ: quarũ una, cuius scripta euidenter à rectitudine catholicæ fidei deuiabãt, non iniustè damnata est. Quod auté scribitis quia ex illo tempore inter alias prouincias maximè flagelletur Italia, non hoc ad eius debetis intorquere opprobrium, quoniam scriptum est: Qué diligit Dominus, castigat, flagellat omnem filium quem recipit. Si igitur ita est ut dicitis, ex eo tempore magis dilecta est apud Deum, & modis omnibus approbata, ex quo domini sui meruit sustinere flagella. Quia uerò non ita sit quemadmodum uos in eius insultatione affirmare conamini, rationé attendite. Postquam recordandæ memoriæ Virgilius papa in urbe regia constitutus, contra Theodoram tunc augustam & acephalos damnationis promulgauit sententiam, tunc Romana urbs ab hostibus adita & captiuata est. Ergo bonam causam habuerunt acephali, & iniustè damnati sunt, post quorum damnationem talia contigerunt? Absit. Hoc enim nec nostrum quempiã, nec alios qui catholicæ fidei mysterijs instituti sunt, dicere uel aliquo modo confiteri conuenit. His denique cognitis, ab hac quandoque iam deliberatione recedite. Vt igitur de tribus capitulis animis ũris ablata dubietate possit satisfactio abundanter infundi, librum quem ex hac re sanctæ memoriæ decessor meus Pelagius papa scripserat, uobis utile iudicaui transmittere. Quem si posito uoluntariæ defensionis studio, puro

Heb. 12.

 uigilanti-

uigilantique corde sæpius uoluerit relegere, cum uos per omnia secuturos, & ad unitatem uestram reuersuros nihilominus esse confido. Porrò autem si post huius libri lectionem in ea qua estis, uolueritis delibe ratione persistere, sine dubio non rationi operam, sed obstinationi uos dare monstratis. Vnde iterum habita locutione charitatem uestram admoneo, ut quoniã Deo suffragante fidei nostræ integritas in causa trium capitulorum inuiolata permansit, mentis tumore deposito, tanto citius ad matrem uestram, quæ filios suos expectat & inuitat, Ecclesiam redeatis, quanto uos ab ea quotidie expectari cognoscitis.

Gregorius Natali episcopo Salonitano. De conuiuijs iustis & iniustis. Et de Honorato archidiacono. Cap. XXXVII.

Epist. 37

QVasi oblita præcedentium scriptorũ scire, sola uestræ beatitudini quę ad dulcedinem pertinerent, loqui decreuerã: sed dũ uestra epistola ad priora scripta ratiocinando reuocat, iterum forsitan quædam quæ minus libeant, narrare compellor. In conuiuiorum etenim defensionem uestra fraternitas Abrahæ conuiuiũ memorat, in quo, teste sacro eloquio, tres angelos suscepisse perhibetur. Sed hoc exemplo neq; nos beatitudinẽ uestrã de cõuiuio reprehendimus, si hanc suscipere angelos in hospitalitate cognoscimus. Rursum narrat, Isaac satiatum benedictionem filio dedisse. Quę utraque ueteris testamenti quia ita sunt gesta per historiam, ut tamen signarent aliquid per allegoriam, utinam ualeamus sic res gestas legendo percurrere, ut possimus etiam gerendas præuidẽdo sentire. Ille quippe in tribus angelis unũ salutans, trinitatis subsistentias unius substantiæ esse declarauit. Iste uero satiatus benedixit filium: quia qui diuinis epulis repletur, illius sensus in prophetiæ uirtutem tenditur. Diuinæ autem epulæ sacri eloquij uerba sunt. Si igitur assiduè legitis, si exẽplum ab exterioribus trahenter, interna penetratis, quasi de agri uenatione satiati, mẽtis uentrem repletis, ut anteposito filio, suscepto uidelicet populo, possitis uentura nũciare. Sed iam in hoc seculo caligat qui de Deo aliquid prophetat: quia profectò di-

A gnũ est, ut hic iam per concupiscentiã minus uideat, cuius sensus per allegoriã intus coruscat. Hęc ergo ad uosmetipsos trahite, & si uos tales cognoscitis, nihil est quod de uera æstimatione dubitetis. Gaudere quoque beatitudinẽ uestrã inuenio, si uoracis nomẽ cum rerum authore sustineat. Quod ego breuiter expono: quia si de uobis falsum dicitur, nomen hoc ueraciter cũ rerũ authore sustinetis. Si uerò de uobis uerum est, hoc de illo falsum fuisse quis dubitet? absoluere uos non ualet par nomẽ, quorum dispar est causa. Nam cum eo crucem ẽt pe

B riturus latro suscepit: sed quem reatus proprius tenuit, par crucifixio nõ absoluit. Ego autẽ quantis ualeo precibus deposco, ut sanctissimam fraternitatẽ uestram authori nr̃o non solum nomen, sed ẽt causa coniungat. Conuiuia aũt communia quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, rectè sanctitas uestra in suis epulis laudat. Sed tamẽ sciendum est, quia tunc ueraciter ex charitate prodeunt, cùm in eis nulla absentium uita mordetur, nullus ex irrisione reprehẽditur, & non inanes in eis secularium nego

C ciorũ fabulæ, sed uerba lectionis sacræ audiunt, cum non plus quàm necesse est seruitur corpori: sed sola eius infirmitas reficit, ut ad usum exercendæ uirtutis habeatur. Hæc itaq; si uos in uestris conuiuijs agitis, abstinentiũ fateor magistri estis. quod ergo Pauli apostoli testimoniũ ad me posuistis, in quo ait: Qui non mãducat, manducantẽ non iudicet, oĩno existimo incõgruũ fuisse: quia neque ego nõ comedo: neq; ad hoc à Paulo dictũ est, ut membra Christi quæ in eius corpore, id est, in Ecclesia inuicem sibi charitatis compage connexa sunt, nullã de se ullo modo curã gerant. Sed si ne

D que ad te, neq; tu aliquid pertineres ad me iure tacere compellerer, ut eum non reprehenderem qui emendari non posset. Hæc ergo sententia solummodo propter eos dicta est, qui illos iudicare student, quorum sibi cura commissa non est. At postquã nos authore Deo unũ sumus, si ea q̃ nobis corrigenda sunt tacemus, ualde delinquimus. Ecce fraternitas tua ægrè se tulit de conuiuijs à me esse reprehensam, cum ego qui etsi hanc non uita, tamen loco transgredior, ab omnibus corripi, ab omnibus emẽdari paratus sim. Et hunc solum mihi amicum

Pars 1 dist. 4 Conuiuia

Rom.

cum æstimo, per cuius linguã ante apparitionem districti iudicis meæ maculas mentis tergo. Illud autẽ frater dulcissime quod tribulationibus pressum te legere posse ab negas, minus ad excusationem idoneum puto, cùm Paulus dicat: Quęcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Si igitur ad consolationem nostram sacra scriptura præparata est, tanto magis debemus legere, quãto magis nos conspicimus sub tribulationũ fasce lassari. Si uerò in ea solummodo sententia est fidem dum, quam in epistola uestra posuistis, qua Dominus dicit: Cum tradent uos, nolite cogitare quomodo aut q̃d loquamini, dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. sacra ergo ad nos eloquia frustra mandata sunt, quia repleti spiritu, uerbis exterioribus non egemus. Sed aliud est frater charissime quod angustiati persecutionis tempore absque dubitatione confidere, aliud quod in tranquillitate Ecclesiæ agere debemus. Oportet enim nos per spiritum hunc modo legendo percipere quę possumus, si contigerit causa in nobis esse, etiam patiendo demonstrare. Valde uerò in epistola uestra gauisus sum, quod uos exhortationi studiũ dare fatemini. In hoc etenim scio quia curã uestri ordinis solerter agitis, si ad authorem uestrum & alios trahere curatis. Quod autem in eodem loco dicitis uos mei similes non esse, post obortam lætitiam me illico contristastis: quia laudes meas per irrisionem dici existimo, quas per ueritatem minimè recognosco. Ago autem omnipotenti Deo gratias: quia per uos quidam hæretici ad sanctã Ecclesiam reuocantur. Sed curare uobis necesse est, ut ipsi quoque qui intra sanctæ Ecclesiæ gremium continentur, ita uiuant, quatenus eius aduersarij prauis moribus non existant. Nam si non diuino desiderio sed terrenis cupiditatibus, uoluptatibusq; deseruiunt, intra eius gremium filij alieni nutriuntur. Quod autem uos fatemini Ecclesiasticos ordines ignorare nõ posse, ego quoque hoc de uobis per omnia scio, atq; idcirco ualde contristor: quia cum rerum ordinem scitis, in me quod peius est sciẽdo deliquistis. Postquam enim ad beatitudinem uestram, & decessoris mei, & mea in causa Honorari archidiaconi scripta directa sunt, tunc contempta utriusque sententia, præfatus Honoratus proprio gradu priuatus est. Quod si quilibet ex quatuor patriarchis fecisset, sine grauissimo scandalo tanta contumacia transire nullo modo potuisset. Tamẽ postquam fraternitas uestra ad suum ordinem redijt, nec ego meæ, nec decessoris mei iniuriæ memor sum. Quod uerò dicitis nostris temporibus debere seruari quæ à meis quoque prædecessoribus tradita atque custodita sunt, absit hoc à me, ut statuta maiorum consacerdotibus meis in qualibet Ecclesia infringam: quia mihi iniuriam facio, si fratrum meorum iura perturbo. Sed cum respõsales uestri aduenerint, quæ inter uos & præfatum Honoratum archidiaconem sint iusta cognoscã, & ex ipso meo examine perpendetis: quia si pars uestra per iusticiam fulta est, nihil aduersi à me perferetis, sicut nec antè pertulistis. Sin uerò sæpefato Honorato archidiacono in assertione sua iusticia suffragatur, ex eius absolutione monstrabo, quia personas etiam quas noui, in iudicio non agnosco. De excommunicationis uerò articulo, quæ tamen interposita conditione gradus, secundo uel tertio iam, ut ita dicã, ex necessitate subiuncta est, beatitudo uestra immeritò queritur, cum Paulus apostolus dicat: In prõptu habentes ulcisci omnem inobedientiam. Sed ista iam transeant, ad nostra redeamus. Si enim rectè agit, ego domino Natali non possum coniunctus non esse, cuius me affectui ualde esse debitorem noui.

Rom. 15 | Mat. 10 | Can. 25. quæst. 2 Quod uerò | Can. 24. quæst. 3 De excõicationis | 2. Co. 10

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano. De Ecclesia Liparitana ordinãda. C. XXXVIII.

Epist. 38

LOcis inimicis Ecclesia constituta, pastoris uacare non debet officio. quia igitur Ecclesia Liparitana sacerdote priuata dinoscitur: ideo Paulinum Taurianensis Ecclesiæ episcopum in prædicta Ecclesia Liparitana fraternitas tua sine mora pręesse constituat, ut officij sui administrationem in eadem Ecclesia uigilanter exhibeat, & quæque eius utilitatibus conuenire didicerit, ordinare non desinat. Cunctumq; clerum ut in omnibus canonicè ei obedire

obedire debeat, admoneas: quatenus præfatæ Ecclesiæ in cunctis utilitatibus prędicto fratre & coepiscopo nostro disponēte, Christo adiuuante procurari ualeat.

DATA PRIDIE MARTII: Indictione decima.

Gregorius Dominico episcopo Carthaginensi. Gratiarum actiones reddit. Et de cura pastorali admonet, & de Ecclesiasticis priuilegijs. Cap. XXXIX.

Epis. 39 PErlatus ad nos serius per Donatum atque quod uult deum, reuerendissimos fratres & coepiscopos nostros, necnon & Victorem diaconem uel Angelum notariū uestræ fraternitatis epistolas summa cum gratulatione suscepimus. In quarum etsi nos sustinuisse dispendium tarditate putauimus: tamen de uberiori reperimus charitate compendium, ut hac dilatione temporis non interrupta uideatur, sed nutrita dilectio: quem miserante Domino, contemplatione sacerdotij, lectionis usu, ætatisque in uobis cognoscimus iam maturitate fundatam. Non enim tam large de te flueret, si in tuis plurimas uenas mentibus non haberet. Hanc ergo matrem custodemque uirtutum sanctissime frater inconcussa stabilitate teneamus. Nullæ in nobis eam subdolorum linguæ imminuant, nullæ antiqui hostis insidiæ corrumpant. Hæc nanque diuisa iungit, & coniuncta custodit. Hæc humilia sine tumore subrigit. Hęc erecta sine deiectione submittit. Per hanc uniuersalis Ecclesiæ unitas, quæ est compago corporis Christi, exæquatione mentis gaudet in singulis, cū sit ei disparilitas in diuersitate mēbrorū. Per hanc eadē mēbra & alieno gaudio in suis afflicta exiliunt, & alienis mœroribus etiam in suis læta contabescunt. Teste enim magistro gentium, dum si quid patitur unum membrorum, compatiuntur cætera membra, & si gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra: uos nō ambigo de nostra perturbatione ingemiscere, cum nos omnino certum sit de uestra pace gaudere. Quod uerò ordinationi nostrę fraternitas uestra congaudet, affectum mihi integerrimæ charitatis exhibet. Sed ex cōsideratione huius ordinis mēte meā, fateor, transuerberat uis doloris. Graue nāque est pondus sacerdotij: prius quippe est sacerdoti necesse, ut cæteris ad exemplum uiuat, ac deinde seruandum, ut mentem per ostensa exempla non eleuet. De prædicationis semper ministerio cogitet: intentissimo timore cōsiderans quod recessurus ad percipiendum regnum Dominus & talenta seruis distribuens, dicat: Negociamini dum uenio. Quod profectò negocium tunc uerè nos agimus, si uiuendo & loquendo proximorum animas, lucramur, si infirmos quoque cœlestis regni gaudia prædicando, in superno amore roboramus, si proteruos ac tumidos, gehennæ supplicia terribiliter insonando flectimus. Si nulli contra ueritatem parcimus. Si supernis amicitijs dediti, humanas inimicitias non timemus. Quod nimirum exhibens, quasi quoddam se sacrificium obtulisse Deo Psalmista nouerat, cum dicebat: Nonne qui oderant te Deus oderam illos, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, & inimici facti sunt mihi. Sed ad hoc ego pondus meæ infirmitatis expauesco, & quod accepto regno paterfamilias redeat, rationem nobiscum positurus, aspicio. Sed qua cum mente sustineo, cui de suscepto negocio animarum lucrum aut nullum, aut penè nullum reporto? Tua ergo me oratione frater charissime adiuua, & quæ de me formidare me conspicis, in temetipso quotidie timore prouidæ sollicitudinis pensa. Per charitatis quippe compagem, & tua sunt quæ de me loquor, & mea quæ te agere concupisco. De Ecclesiasticis uerò priuilegijs quod uestra fraternitas scribit, hoc postposita dubitatione teneat: quia sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque Ecclesijs sua iura seruamus. Nec cuilibet, fauente gratia, ultrà quā meretur impartior, nec ulli hoc quod sui iuris est, ambitu stimulante derogo, sed fratres meos per omnia honorare cupio, sicq; studeo honore singulos subuehi, dummodo non sit quod alteri iure ab altero possit opponi. Responsalium uerò nostrorum moribus ualde congaudeo: in quibus mihi ostensum est quantum me diligitis, qui ad me electos fratres & filios transmisistis.

Data decimo Augusti: Indictione x.

1. Co. 12 — Luc. 19 — Ps. 138 — Can. q. 2. clesia

INCIPIVNT EPISTOLAE EX REGISTRO

BEATI GREGORII:

Indictione XI.

Gregorius Petro subdiacono Campaniæ.

De persecutione Pauli episcopi. *Cap.* XL.

Epist. I

QVALE in castello Luculano sit scelus in Paulum fratrem & coepiscopũ nostrum commissum, directa nobis fecit relatio manifestum. Et quia his diebus Scholasticus uir memorabilis Campaniæ iudex hic præsens inuentus est, specialiter ei iniunximus, ut tantæ peruersitatis insaniam districta debuisset emendatione corrigere. Sed quia nunc prædictæ relationis portitor nos ut personam dirigeremus admonuit, ideo Epiphanium subdiaconem illuc direximus: qui unà cum præfato iudice à quibus excitata sit uel commissa seditio, inuestigare ac cognoscere possit, & digna ultione uindicare. Experientia ergo tua ita tota uirtute in hac causa solatiari festinet, quatenus & cognosci ueritas, & in delinquentes ualeat uindicta procedere. Quoniam igitur mancipia gloriosę Clemẽtiæ in eodem scelere interfuisse, & uoces quæ seditionem commouerãt iactitasse dicuntur: si ita est, districtè ea imminenti ultioni substerne, nec pro persona ullius sit uestra seueritas remissior: quia tanto amplius ferienda sunt, quanto, utpote nobilis fœminæ pueri, ex sola superbia deliquerũt. Sed & illud subtili uos oportet indagatione perquirere, utrumne prædicta fœmina in tanta habuerit sceleris immanitate consilium, aut si cum eius est scientia perpessum: ut quàm sit periculosum non solum manibus, sed etiam in sacerdotem uerbis excedere, ex nostra cuncti possint detensione cognoscere. Si quid enim in hac causa lentatum fuerit uel omissum, ad tuam culpam, ac potius cognoscas pertinere periculum: nec aliquem apud nos excusationis locum inuenies. Nam quanto te apud nos res ipsa si districtissime fuerit perscrutata & emendata commendat: tanto si lenta fuerit, nostram contra te scito indignationem exacui. Mancipia autem si qua decætero in monasterio sancti Seuerini, uel in alia Ecclesia eiusdem castelli de ciuitate refugerint: mox ut ad notitiam tuam peruenerit, nullo modo illic ea imorari liceat, sed intra ciuitatem in Ecclesiam reuocentur: & si iustam contra dominos suos querelam habuerint, cum congrua ordinatione de Ecclesijs exire necesse est. Si uerò uenialem culpam commiserint, dominis suis accepto de uenia sacramento, sine mora reddantur.

Gregorius Paulo episcopo.

consolatoriam scribit epistolam. *Cap.* XLI.

Epist. 2

LIcet non mediocriter nos contristauerit cognita quam es perpessus iniuria: habemus aliquam tamen consolationis materiam, quod laudem tuam huic rei inesse cognouimus: ob id quod pro æquitatis rectitudine hoc quantum directa nobis patefecit relatio, pertulisti. Vt ergo ad maiorem fraternitatis tuæ gloriã applicetur: hæc res constantiam tuam nec frangere; nec à uia debet ueritatis auertere. Nam maior in sacerdotibus merces est, in ueritatis tramite etiam post iniurias permanere. Ac ne tantæ impietatis insania inulta remaneat, & in peius indisciplinatio perniciosa prorumpat, Scholastico uiro memorabili Campaniæ iudici, quia hic præsens inuentus est, ut hæc digna coerctione uindicare debuisset, iniunximus. Sed quia homines tui à nobis ut personam dirigeremus, petiuerunt: propterea Epiphanium subdiaconem illuc nos trãsmisisse cognosce, qui unà cum suprascripto iudice inuestigare ualeat ac cognoscere ueritatem: quatenus in eos à quibus tantum facinus commissum constiterit uel perpetratum, sua instantia dignam faciat exerceri uindictam.

Gregorius Ioanni abbati.

De Bonifacio præposito. De tunica S. Ioannis. De causa Floriani. De cura animarum. De hospitibus, & de pauperibus. *Ca.* XLII.

Epist. 3

PEtiit dilectio tua ut frater Bonifacius in monasterio tuo à te debeat ordinari præpositus: quod ego ualde miratus sum, quia ante factum non est. Nam ex

quo illum tibi dari feci, iam eum ordinare debuisti. De tunica uerò sancti Ioannis omnino grate suscepi, quia sollicitus fuisti mihi indicare. Sed studeat dilectio tua mihi ipsam tunicam, aut quod melius est, eundem episcopum qui eam habet, cum clericis suis, & cum ipsa ad me trāsmittere: quatenus & benedictione tunicæ perfruamur, & de eodem episcopo uel clericis mercedē habere ualeamus. Causam uerò quæ cum Floriano uertitur, incidere uolui etiam ei uel octoginta solidos mutuos dedi. Quos ille credo disponit sibi pro monasterij debito recompensari, & omnino uolo eandē causam decidi: quia Stephanus chartularius dicitur imminere, ut eam prædictus Florianus in publico transferat, & graue nobis est cum publico litigare. Vnde necesse est nobis aliquid cedere, ut possimus eandem causam ad compositionem perducere. quod dum factum fuerit, dilectioni tuę, Deo auxiliante, nunciabimus. De fratrum uerò animabus esto sollicitus. Sufficiat iam quod opinio monasterij per uestram negligentiam inquinata est. Non frequenter foras egrediaris: in causis istis procuratorem institue, & tu ad lectionem atque orationē uaca. De hospitalitate esto sollicitus: q̄tum potes, pauperibus largire: ita tamen ut serues quod Floriano restitui debeat. In ipsis autem fratribus monasterij tui quos uideo, non inuenio eos ad lectionem uacare. Vnde considerare necesse est quantum peccatum est, ut ex aliena oblatione Deus uobis alimoniam transmiserit, & uos mandata Dei discere negligatis. De sex uerò uncijs domus, si autenticham chartulam non uidemus aut exemplaria, nil possumus facere. Sed Elorentino Dei famulo præceptum transmisi, ut si ei ueritas constiterit, easdem sex uncias uobis restituat. Quibus restitutis, reliquas sex uncias aut in emphiteosim damus, aut redditus commutamus.

Gregorius Bonifacio episcopo Regien. De humanis laudibus uitandis. Cap. XLIII.

Epist. 4 QVibusdam uenientibus agnoui fraternitatem tuam misericordiæ operibus uehementer insistere, atq; oīpotenti Deo gratias retuli: quia iuxta egregij prædicatoris uocē, nunc uiuimus, si uos statis in Domino. Sed illud, fateor, nō leuiter mentē meam momordit, quod eadem opera multis uosipsi nūciastis: ex qua re collegi, quod mēs uestra non studeat Dei oculis, sed humano iudicio placere. Vnde necesse est frater charissime, ut cū bona exterius agis, hæc interius cū magna cautela custodias, ne appetitus placēdi hominib. subrepat & omnis labor boni operis incassum fiat. Nos enim qui sumus, quibus placeri ab hominib. quærit? Quid nanque aliud q̄ puluis & cinis sumus? Sed illi tua fraternitas placere desideret, qui & nō longè est ut appareat, & omne quod retribuerit, finē nullo modo habebit.

MENSE OCTOBRI: Indictione undecima.

Gregorius Petro subdiacono Campanię. De uiolentijs laicorum reprimendis. C. XLIIII.

SIcut in iudicijs laicorum priuilegia turbare non cupimus, ita eis præiudicantibus, moderata te uolumus autoritate resistere. Violentos nanque laicos coercere, non contra leges est agere, sed legi ferre subsidium. Quia igitur Deusdedit gener Felicis de Orticello præsentium latrici uiolentiam dicitur irrogasse, pręfatamq; rem illicitè detinere: ita ut uiduitatis eius deiectio non misericordiā prouocare, sed eius inueniatur roborare malitiam: pręcipimus experientiæ tuæ, ut tam contra præfatum uirum, quam in cæteris causis in quibus se asserit præfata fœmina præiudicium sustinere, tuæ ei solatium tuitionis impendas, nec à quolibet eam prægrauari permittas: ne uel ea quę tibi salua tamē æquitate mandantur, in aliqua inueniaris parte negligere, uel uiduis alijsq; pauperibus, dū illic auxilium non inueniunt, ex huius itineris ꝓfligentur longinquitate dispendia. Epist. 5

Gregorius Ioanni episcopo primę Iustinianæ. De iniusta condemnatione Adriani episcopi. Cap. XLV.

Epist. 6 POst longas tribulationes suas quas Adrianus Thebanæ ciuitatis episcopus à consacerdotibus suis uelut ab hostibus pertulit, in Romanam ciuitatem confugit. Et licet aduersus Ioannem Larissæum episcopum eius fuisset prima suggestio, nō ab eo in causis pecuniarijs reseruatis legibus iudicatum

iudicatum: tamen post hæc magis contra personã fraternitatis tuæ, à qua nõ iustè se à sacerdotij gradu flagitabat esse deiectũ, grauissimè quærebatur. Sed nos indiscussis petitionibus non credentes, eadem quæ apud Ioannem fratrem & coepiscopum nostrum, uel quæ apud fraternitatem tuam sunt acta relegimus. Et quidem de memorati Ioannis episcopi Larissæi iudicio, quod fuerat appellatione suspensum, satis & pijssimi rerum domini ad Corinthi episcopum missis iussionibus decreuerunt. Et nos quoque per præsentium latores epistolis nostris ad præfatum Ioannem Larissæũ directis, Christo auxiliante decreuimus, cũ diuersi disceptatione iudicij, cuius examinationem tibi imperialia iussa tradiderant, & inspecta gestorum apud Ioannem episcopum de criminalibus habitorum seriè uentilaremus, reperimus prope nil te quod ad nominatas indictasq; sibi causas attinuit, exquisisse: seu machinationibus quibusdam testes aduersus Demetrium diaconem in damnatione eiusdem episcopi produxisse. Qui eum de illo, quod nec audiri phas est, testimonium dicentem se audisse perhiberent. Quod dum præsens Demetrius contradiceret se dixisse, aduersus sacerdotalem morem disciplinamq; canonicam, deiectum honore suo diaconem proconsuli prouinciæ tradidisse. Qui cùm multis laniatus uerberibus aduersus episcopum suum forsan aliqua potuisset tormentorum necessitate mentiri, usque ad finem negocij nihil eum de quibus interrogabat penitus inuenimus fuisse consensum. Sed nec alia in gestis ipsis, siue per depositionẽ testium, siue per Adriani professionẽ quod ei potuisset obesse, reperimus. Sed tantum fraternitas tua nescio quo mentis motu, diuino humanoq; iure cõtempto, abruptam protulit in eius damnatione sententiã: quæ licet non esset appellatione suspensa contra leges canonesq; prolata, ipso non poterat iure subsistere. Postquam tamen ex abundanti appellatione tibi constat esse porrectam, mirati sumus cur nec homines tuos secundum cautionem Honorato diacono nostro per responsales tuæ Ecclesiæ expositam, qui tui iudicij rationẽ potuissent reddere transmisisti. quod factum te uel de contumacia, nec conscientiæ trepidatione,

A arguit. Si igitur hæc quæ nobis aperta sunt ueritate uallantur: quoniam occasione uicium nostrarum consideramus nos iniusta præsumere: de his aliàs secũdũ id quòd à nobis deliberatum fuerit, Christo auxiliante decernemus. Quod uerò ad præsens attinet, cassatis prius atque ad nihilum redactis prædictæ sententiæ tuæ decretis: ex beati Apostolorum principis authoritate decernimus, triginta dierum spatio sacra te communione priuatum, ab omnipotenti Deo nostro tanti excessus ueniam cum summa pœnitentia ac lachrymis exorare. B quòd si hanc sententiam nostram te cognouerimus implesse remissius, non iam tantum iniustitiam, sed & cõtumaciam fraternitatis tuæ cognoscas adiuuante Domino seuerius puniẽdam. Pręfatũ uerò Adrianũ fratrem & coepiscopũ nostrum ex tua sententia, ut diximus, nequaquam canonibus neque legibus existente damnatum, in suũ locum atque ordinem reuerti Christo comitante disponimus: ut nec illi fraternitatis tuæ noceat contra iustitiæ tramitem prolata sententia: nec charitas tua pro placanda futuri indignatione iudicis, incorrecta C remaneat.

Gregorius Ioanni episcopo Larissæo.
De iniusta condemnatione Adriani. C. XLVI.

Frater noster Adrianus, Thebanæ ciuitatis episcopus, ad Romanam urbem ueniens lachrymabiliter est cõquestus, de quibusdam capitulis se à fraternitate tua, necnon à Ioanne prima Iustinianæ urbis episcopo, non legitimè neque canonice condemnatum. Cumq; per diuturnum tempus nollam diuersæ partis uideremus huc D aduenire personam, quæ eius debuisset obiectionibus respondere, necessariò cognoscendæ ueritatis intuitu, eo quæ penes uos acta sunt, relegenda tradidimus. Ex quibus cognouimus Ioannem atque Cosmam diacones, unum pro lubrico corporis, alterum pro fraudibus Ecclesiasticarum rerum proprio depulsos officio, de pecuniarijs criminalibusque capitulis aduersus eum pijssimis nostris imperatoribus suggessisse. Qui per iussiones suas te uoluerunt, seruata uidelicet iuris canonumque districtione cognoscere: ita ut de pecunia-

Epist. 7 Can. 16. quæst. 1. Frater

rijs

rijs quidem ferres firmam iure sententiã. De criminalibus uerò eorum clemẽtiæ habita subtilius examinatione suggereres. Quòd si tã rectas iussiones tua fraternitas rectis quoque mentibus accepisset, nunquã uiros ꝓ suis excessibus proprio amotos officio, atque iam immutabilis animi, ad accusationem passim suisuscepisset episcopi, maximè cũ ex suggestione pijssimis dominis oblata eorũ sit detecta fallacia: quia cũ consensu omnium clericorum hæc contra suum põtificem se suggessisse professi sunt. Post hæc tamen ut breuiter quædam strictimq; quæ apud te sunt acta percurrã: primum capitulum penes fraternitatem tuam motũ est Stephani Thebani diaconi: cuius uitam quasi sciens turpissimam Adrianus episcopus, non eum sui ordinis honore priuauerat. Quod capitulum, nullus deductorum testium ad Adriani episcopi dicit peruenisse notitiã: nisi quod solus Stephanus turpis uitæ suaq; professione damnabilis, dicitur esse confessus. Secũdum capitulum aduersus eum uidetur esse propositum, de infantibus eius iussu à sacri baptismatis susceptione prohibitis, atque ita inabluta sorde peccati defunctos in tenebris. Sed nullus aduersus eum deductorum testium professus est nosse se tale aliquid ad Adriani episcopi peruenisse notitiã: sed à matribus infantum, quarum uiri remoti pro culpis, ut dicitur, ab Ecclesia fuerãt, se cognouisse dixerunt. Sed nec in baptizatos eos mortis tempus professi sunt occupasse, sicut accusatorum continebat inuidiosa suggestio: cùm in Demetriade ciuitate baptizatos eos esse constiterit. Et hæc quidem de criminalibus causis. De pecuniarijs uerò qualiter à te fuerit iudicatum, inquisitio deputatorũ à principe uirorum pijssima iussione serenissimis principibus attestatur. Nã cùm tuã sæpefatus Adrianus suspendisset appellatione sententiam, quantum ex quatuor testiũ depositionibus apud Ioannem primæ Iustinianæ episcopũ prolatis agnouimus, artissima detrusus custodia libellum in quo obiecta sibi confiteretur capitula, tua coactus est fraternitate porrigere. Qui quidem in porrecto à se libello de pecuniarijs inuenitur tuæ consensisse sententiæ. Criminalia uerò media quodam dubioq; uerborũ calle transcurrit, ut & tua quibusdam subiectis

A nebulis frustraretur intentio, & ipse porrò à confessione imperplexæ locutionis obscuritate refugeret. Cũq; porrecta appellatio per homines eius, cæteraq; quæ penes te gesta sunt, pijssimis fuissent deportata principibus: deputatis ut diximus. Honorato diacono sedis nostræ: & Sebastiano gloriosso antigrapho, cunctisq; examinatis subtiliter à serenissimis est dominis ab omnibus iussionibus absolutus. Sed nescio q̃bus machinationibus exquisitis alia rursus est principalis iussio elicita: ut de cunctis antefatis capitulis Ioannes primæ Iustinianæ

B episcopus requirẽs subtiliter iudicaret. In cuius iudicio omnes clerici Adriani episcopi, & Demetrius diaconus inter tormenta professus est, oẽm hanc cõtra Adrianũ episcopum calumniam fraternitatis tuę machinatione confectam. Nec aliqua de capitulis ipsis quæ in tua audientia criminaliter obiecta fuerant. Adriano episcopo, sunt ꝓbata. Sed prouenit alia contra canones ac leges in Demetrio diacono eius alijsq; personis crudelis atq; dolosa discussio, in qua nihil penę repertum est, ex quo sæpe memoratus Adrianus damnari legitime debuis-

C set, sed magis ex quo potuisset absolui. Sed de Ioãne primæ Iustinianę urbis antistite, ac de nequissimo eius damnãdoq; iudicio alias sumus iuuante Domino tractaturi. Adrianum uerò episcopũ reperimus, & tuo cõtra sacerdotales mores odio laborasse: & nullo iure pecuniarijs in causis cũ fraternitatis tuæ condemnatũ fuisse sententia: quia igitur & ab antefato Ioanne primę Iustinianæ episcopo cõtra ius canonesq; depositus, honoris sui gradu carere non potuit, in sua eum reformari Ecclesia, atque in propriæ dignitatis ordiné decreuimus reuocari. Et

D cùm oportuisset te ex eo dñici corporis cõmunione priuari, q. admonitione sanctæ memorię decessoris mei contẽpta, per quã eum Ecclesiamq; eius de tuæ iurisdictione potestatis exemit, rursus in eis aliquid tibi iurisdictionis seruare præsumpseris: tamen nos humanius decernentes, communionisq; tibi sacramentum interim conseruantes, decernimus, ut fraternitas tua ab eo Ecclesiaq; eius omnem antehabitæ suæ potestatem iurisdictionis abstineat, & secundum scripta decessoris nostri, si qua causa uel fidei criminis, uel pecuniaria aduersus

cam. 6. q.1. Fraternitas

nersus præfatum Adrianum cõsacerdotem nostrum potuerit euenire, uel per eos qui nostri sunt uel fuerint in urbe regia responsales, si mediocris est quæstio, cognoscat: uel huc ad Apostolicã sedem, si ardua est, deducatur: quatenus nostræ audientiæ sententia decidatur. Quòd si contra hæc quæ statuimus, quolibet tempore, seu qualibet occasione uel surreptione uenire tentaueris, sacra scias te communione priuatum, nec eam te, excepto ultimo uitæ tuæ tempore, nisi cum concessa Romani Pontificis decernimus iussione percipere. Hæc enim cõsona sanctis patribus definimus sanctione, ut qui sacris nescit canonibus obedire, nec sacris administrare, uel communioné capere sit dignus altaribus. Res asit siue sacras, siue aliàs mobiles immobilesq; eius Ecclesiæ quas hactenus diceris retinere, quarum notitiam nobis oblatam præsentibus annectimus literis, sine aliqua ei dilatione fraternitas tua restituat. De quibus si qua inter uos quæstio uertitur, uolumus ut apud responsalem nostrum in urbe regia uentiletur.

Gregorius Natali archiepiscopo Salonitano. Vt non deponatur episcopus nisi in cõuentu episcoporum. Cap. XLVII.

Epist.8

CVm cuncta negocia indagandæ sollicitudine ueritatis indigeãt, tum quæ ad deiectionem sacerdotaliũm graduũ pertinent districtius sunt trutinanda: in quibus non tam de humanis constitutis, q̃ diuinæ quodammodo benedictionis refragatione tractatur. quæ res quoque nos in Florentij Tauritanæ ciuitatis episcopi persona ad exhortationem uestræ fraternitatis admonuit. Nũciatum siquidem nobis est, à quibusdam fuisse eũ in causis criminalibus accusatum: & nullis canonicis probationibus exquisitis, nec sacerdotalis concilij præueniente iudicio, eũ ab honoris officio nõ iure, sed autoritate depositũ. Quia ergo non potest quẽquam episcopatus gradu, nisi iustis ex causis cõcors sacerdotũ summouere sententia: hortamur fraternitatem uestrã, ut præfatum uirum ex eodem in quod detrusus est, eijci faciatis exilio, causamque eius episcopali disceptatione perquiri. Et si in his in quibus accusatur, canonica fuerit probatione conuictus, canonica procul dubio est ultione plectendus. Quòd si aliàs q̃ de eo æstimatum est, synodali fuerit inquisitione compertum: necesse est ut & criminatores iusti districtionem iuris exhorreant, & incriminato innocentiæ suæ seruentur illibata suffragia. Executioné uerò antefati negocij cum Antonino subdiacono nostro, ex nostra præceptione mãdauimus: quatenus eius instantia & quæ sunt legibus canonibusq; placita decernantur, & decreta iuuante Domino mãcipentur effectui.

Gregorius Antonino subdiacono. De Florentino episcopo iniustè deposito. Caput XLVIII.

Epist.9

PEruenit ad nos Florentinum Epitauritanæ ciuitatis episcopũ perceptis prius rebus eius pro quibusdam non approbatis criminibus sine sacerdotali concilio fuisse damnatum. Et quia non debet is pœnã sustinere canonicã, in cuius damnatione nõ est canonica prolata sententia: præcipimus experientiæ tuæ, ut Natali fratri & coepiscopo nostro debeas innuere, quatenus supradictum uirum de eodé eijci faciat quo nunc dr̃ detrusus exilio. Conuocatoq; episcoporum concilio, si hæc in quibus accusatus est, canonice fuerint approbata, præfati Natalis fratris & coepiscopi nostri uoluimus in eum proprium robur obtinere sententiam. Sin autem generali fuerit iudicio absolutus, nec eũ deinceps cuiuslibet præiudicio subiacere permittas: & præfatæ res districta tuæ sollicitudinis restituantur instantia. Necesse est ergo ut quanto grauiora talium negociorum perpendis pondera, tanto ea maturiori uigilantiorique studeas executione complere.

Causa 11. quæst. 3. Nõ debet

Gregorius Sauino subdiacono. De Chalcedonensi synodo: & de alijs tribus synodis recipiendis. Cap. XLIX.

Epist.10

EXeuntes maligni homines turbauerũt animos uestros, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant: astruentes q aliquid de sancta Chalcedonensi synodo piæ memoriæ Iustiniani temporibus sit imminutum, quam omni fide omniq; deuotione ueneramur. Et sic quatuor synodos sanctæ uniuersalis Ecclesiæ,

siæ, sicut quatuor libros sancti Euangelij recipimus. De personis uerò de quibus post terminum synodi aliquid actum fuerat, eiusdem piæ memoriæ Iustiniani temporibus est uentilatum: ita tamen ut nec fides in aliquo uiolaretur, nec de eisdem personis aliquid aliud ageretur, quàm apud eandem sanctam Chalcedonensem synodum fuerat constitutum. Anathematizamus autem si quis ex diffinitione fidei, quæ in eadem synodo prolata est, aliquid imminuere præsumit, uel quasi corrigendo eius sensum mutare: sed sicut illic prolata est, per omnia custodimus. Te ergo fili charissime, decet ad unitatem sanctæ Ecclesiæ remeare: ut finem tuũ ualeas in pace concludere, ne malignus spiritus qui contra te per alia opera præualere non potest, ex hac causa inueniat unde tibi in die exitus tui in aditu regni cœlestis obsistat.

Gregorius ordini & plebi consistenti in Albano.

De ordinatione episcopi. *Cap.* L.

Epist. 11

PRobabilibus desiderijs nihil attulimus tarditatis: fratrem nanque & coepiscopum nostrum hominem bonum uobis ordinauimus sacerdotem.

MENSE NOVEMBRIO: Indictione undecima.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano. De causa Gregorij Agrigentini episcopi. *Caput* LI.

Epist. 12

PRidem quidem fraternitati uestrę scripseram, ut eos qui aduersus Gregoriũ episcopum Agrigentinę ciuitatis aliqua dixerant, ad Romanam ciuitatem transmittere deberetis. Quod ut nunc instantius fieri debeat, præsentibus adhortamur epistolis. Vnde personas ipsas, cæteraq; documenta, id est gesta & petitiones quæ data sunt, festinate cum celeritate transmittere. Nec moram aliquam excusationemq; perquiri penitus permittimus: quatenus eis in Romanam, sicut diximus, ciuitatem transmissis, sub celeritate sciamus quid auxiliãte Domino de persona salubrius eius disponere debeamus.

A *Gregorius Agnello episcopo de Fundis, qui nunc in ciuitate ordinatus est Terracina.*

Præcipit ut in Terracinensi Ecclesia sit episcopus. *Cap.* LII.

Epist. 1[illegible] Can. [illegible] quæst. [illegible] Relatio

REllatio cleri simul & populi Terracinensis gentis nos ualde lætificat, ob hoc quòd de tua fraternitate bona testatur. Et quia defuncto Petro pontifice suo, sibi cardinalem postulant, constitui te sacerdotem, eorum uota necessariò complẽda esse præuidimus: quatenus & illi se gaudeãt impetrasse quod postulant, & nos cõcessisse quod B expedit uideamur. Quia igitur ob cladẽ hostilitatis, nec in ciuitate, nec ĩ Ecclesia tua est cuiq̃ habitandi licentia: ideo te authoritate nostra Terracinensi Ecclesiæ cardinalẽ constituimus sacerdotem, admonentes ut ita de animabus populorum illic consistentium Deo protegente debeas esse sollicitus: quatenus callidi peruersiq; hostis insidiæ commisso tibi gregi, qualibet arte nocere non ualeãt. Sed sollicitudinis tuę grex circunscriptus custodia, digni se pastoris gaudeat meruisse tutamina. In tuis actibus plebi exempla bene uiuendi existant, auari C tia in te uires non habeat. Tua prædicatione qui literas nesciunt, quid diuinitus præcipiatur agnoscãt. In Dei timore populum quemadmodum uiuere possit, tui mores instituant. Operibus exerce quod subiectos doces, & prędicas. Actus tui in aliorum correptionem proficiãt, in adiutorium sibi uitæ tuæ imitationem assumant. Sicq; te in cunctis operibus exhibe, ut scripturam conscriptionemq; te habeat, quicunque aut negligit, aut non potest lectione formari. Tota igitur mentis intentione ita lucrum ani-marum Domino nostro facere festinato, D ut digna te merces ante eius cõspectum in die retributionis inueniat. Quicquid uerò de prædictæ rebus Ecclesiæ uel eius patrimonio, seu cleri ordinatione promotioneve, & omnibus generaliter ad eam pertinentibus, solerter atque canonicè ordinare facereq; prouideris: liberam habebis, quippe ut sacerdos proprius, modis omnibus facultatem. Illud quoque fraternitatẽ tuam scire necesse est: quoniam sic te prędictæ Terracinensis Ecclesiæ cardinalem esse constituimus sacerdotem, ut & Fundensis Ecclesiæ pontifex esse non desinas, nec curam

21. [illegible] Illud quoq[illegible]

curam gubernationemq; eius prætereas: quia ita fraternitatem tuã sæpe dictæ Terracinẽsi Ecclesiæ sicut præfati sumus, præesse præcipimus, ut antedictæ Fundensis Ecclesiæ tibi iura potestatemve nullo modo subtrahamus.

Gregorius clero, ordini, & plebi consistenti in Terracina.

De Agnello episcopo suscipiendo. Cap. LIII.

Epist. 14

DIlectionis uestræ desideria insinuata nobis quam abstulistis petitio reserauit, electionemq; uestram ualde laudauimus: quia Agnellum fratrem & coepiscopũ nostrum probatum iam meritis, cardinalẽ uobis constitui deprecamini sacerdotem. Et quoniam gratæ laudandæque petitioni nec effectum negari, nec moram licebat innecti, secundum desideria petitionemq; uestram supradictum Agnellũ directa præceptione Ecclesiæ uestræ cardinalem esse statuimus sacerdotem. Pro qua re dilectionem uestram paterna adhortatione admoneo, ut ei obedientiam præbere in omnibus debeatis: quatenus charitatis uestræ solatio roboratus, curam gubernationemque Ecclesiæ quam uobis probatur petentibus suscepisse, adiuuante Domino salubriter ualeat implere.

MENSE DECEMBRIO:

Indictione undecima.

Gregorius Scholastico iudici campaniæ.

De episcopo in Neapoli eligendo. Cap. LIIII.

Epist. 15

DVm de Neapolitanæ ciuitatis cura destitutæ sacerdotis solatio uehementius angeremur: superuenientes præsentiũ latores cum decreto in Florentium subdiaconem nostrum confecto, aliquid nobis in tanto cogitationum pondere reuelationis inuenerant. Sed dum præfatus subdiaconus noster refugiens ciuitatem ipsam ordinationem suam lachrymabiliter euasisset, quasi ex maiori quadam desperatione nostram cognoscire creuisse mœstitiam. Atq; ideo salutantes hortamur magnitudinem uestram, ut conuocantes priores uel populum ciuitatis, de electione alterius cogitetis, qui dignus possit cum Christi solatio

A ad sacerdotium promoueri. In quo decreto solenniter facto, atque ad hanc urbem transmisso, ordinatio illic tandem Christo auxiliante proueniat. Sin autem aptam non inuenietis in quam possitis cõsentire personam: saltem tres uiros rectos ac sapientes eligite, quos ad hanc urbem generalitatis uice mittatis, quorum & iudicio plebs tota consentiat. Forsitan huc uenientes præstante Dei misericordia talem reperient, qui uobis antistes irreprehensibiliter ordinetur: quatenus destitutæ ciuitatis uestræ nec intrinsecus actuum suorũ desit inspector, B nec extrinsecus adhibita sollicitudine sacerdotis hostilibus aditus præstet insidijs.

Gregorius Petro episcopo Baricis.

Valerianum presbyterum commendat. C. LV.

Epist. 16

LIcet fraternitatem tuam pijs de causis non dubitemus sponte impendere: uerumtamen quia proniorem eam nostra fieri arbitramur epistola, idcirco præsentibus tibi indicamus apicibus, horum latorẽ Valerianum presbyterum pro redemptione captiuorum in illas partes aduenisse: cui tã C to enixius in omnibus debetis ferre solatium, quanto eum mercedis intentione longinqui itineris laborem assumpsisse cognoscitis. Sic enim & hic quod intendit, te adiuuante perficiet, & fraternitas tua pro impẽso solamine magnam apud Deũ, sicut desiderat, retributionem inueniet.

MENSE IANVARIO:

Indictione undecima.

Gregorius Gratioso subdiacono.

D *De possessionibus Floræ abbatissæ reddendis.* Caput LVI.

Epist. 17 Causa 12 quæst. 2. Religiosam

REligiosam uitam eligentibus, cõgrua nos oportet consideratione prospicẽre ne cuiusdam necessitatis occasio aut desides faciat: aut robur, quod absit, conuersationis confringat. Idcirco præsenti tibi autoritate præcipimus, quatenus domum positam in hac urbe, regione quarta, iuxta locum qui appellatur ad gallinas albas: uel hortum iuris sanctæ Romanæ ecclesiæ, cui Deo autore præsidemus, in qua

Campana

Campana quondam uxor Patricij mansisse dinoscitur: simul & hortum atque hospitia quæ intra eandem domum ianua concludit, Floræ abbatissæ tradere debeas, proprietatis iure proculdubio possidendam. In qua domo monasterium uirginum, ubi cum congregatione sua habitare possit, Christo queat adiuuãte construere: ut tam ipsa, q̃ etiã quæ in eius honore locoq; successerit, prædictam domum & hortũ cum oĩbus ad se pertinentibus, sicut diximus, quieto inconcussoque iure à nobis pietatis consideratione cõcessa ualeat possidere.

Gregorius Theodoro consiliario.
Acosimum puerum dono dat per epistolam.
Caput LVII.

Epist. 18 Causa 12 quæst. 2. Ecclesiasticis

ECclesiasticis utilitatibus desudantes, Ecclesiastica dignum est remuneratione gaudere, ut qui se uoluntarijs obsequiorum necessitatibus sponte subijciunt, digne nostris prouisionibus cõsolentur. Quia igitur te uirum eloquentissimum consiliarium nostrum mancipiorum cognouimus ministerio destitutum, ideo puerum nomine Acosimum, natione Siculum, iuri dominioq; tuo dari tradique præcipimus. Quem quoniam traditum ex nostra uoluntate iam possides, huius te necesse fuit pro futuri temporis testimonio ac robore largitantis & authoritate fulciri: quatenus domino protegente securè eum semper & sine ullius retractationis suspicione, quippe ut Dominus, ualeas possidere. Neque enim quenquam fore credimus, qui tam paruam largitatem pro tua tibi deuotione concessam desideret, uel tentet ullo modo reuocare: cum uno eodemq; tempore, & uerecundum sit à decessoribus bene gesta resoluere: & uerecundum sit docere cæteros in suam quãdoque resolutoriam proferre largitate sententiam.

Gregorius Petro subdiacono campaniæ.
Vt de reliquijs sancti Seuerini transmittat.
Caput LVIII.

Epist. 19

COr nostrum pia diuinitatis inspiratione compungitur loca quondam execrãdis erroribus deputata, in catholicæ religionis reuerentiam dedicare. Quia igitur ecclesiam positam iuxta domum Merulanam regione tertia, quàm superstitio diu Ariana detinuit, in honorem sancti Seuerini cupimus cõsecrare, experientia tua reliquias beati Seuerini summopere debita cum ueneratione trãsmittat: quatenus quæ uestris animis pficienda decreuimus, implere omnipotentis gratia suffragante possimus.

Gregorius Gratioso episcopo Numentano.
Curam committit Ecclesiæ sancti Anthemij.
Caput LIX.

Epist. 1[illegible]

POstquam hostilis impietas diuersarũ ciuitatum ita peccatis facientibus desolauit Ecclesias, ut reparandi eas spes nulla populo deficiẽte remanserit, maiori ualde cura cõstringimur, ne defunctis earum sacerdotibus, reliquiæ plebis, nullo pastoris moderamine gubernante, per deuia fidei, hostis callidi, quod absit, rapiantur insidijs. Huius ergo rei sollicitudine sæpe commoniti, hoc nostro sedit cordi consilium, ut uicinis eas mandaremus pontificibus gubernandas. Ideoq; fraternitati tuæ curam gubernationemq; sancti Anthemij Ecclesiæ, in Curium Sabinorum territorio constitutæ præuidimus committendam, quam tuæ Ecclesiæ aggregari uniriq; necesse est: quatenus utrarumque Ecclesiarũ sacerdos rectè Christo adiuuante possis existere, & quæque tibi de eius patrimonio uel de clericorum ordinatione uigilanti ac canonica uisa fuerint cura disponere, quippe ut pontifex proprius, liberam habebis ex præsenti nostra permissione licentiam. Quapropter frater charissime, dominicorũ reminiscẽs mandatorum, salubriter ita commissæ plebis regimine lucrandisq; animabus inuigila, ut ante tribunal æterni iudicis constitutus fructum bonæ operationis qui ad mercedem tuam pertineat, eidem redemptori nostro in quo lætari possis exhibeas.

MENSE FEBRVARIO:
Indictione undecima.

Gregorius Paschali Demetiano atque Castorio filijs Vrbici defensoris de Tiburtina.
Reddit substantiam patris eorum. Ca. LX.

Epi[illegible]

OFficij nostri est, orbatis ita parẽtibus ferre consultum, quatenus aliquid de his

his quæ iustè debêtur ecclesiæ relaxantes, eorum possimus subuenire miserijs. Quia igitur facta subtilius ratione, patrē uestrū Vrbicum, quondam defensorem, de patrimonio Sabinensi atque Carciolano, quod eius fuerat curæ cōmissum, constat in non modicam summā debitorem fuisse defunctum: & quamuis tota eius substantia per hoc sit Ecclesiæ obligata, nec tñ ad satisfactionem eorum quæ consumpserat possit sufficere: nos tñ pietatis intuitu, eiusdē patris uestri substantiam uos habere ac possidere permittimus atq; cōcedimus, uestris proculdubio utilitatibus profuturā, securi ꝙ nullus uos denuo de ijs q̄ uobis relaxantes concessimus, aliqua ratione concutiat.

MENSE MARTIO: Indictione undecima.

Gregorius Antonio subdiacono, rectori patrimonij in Dalmatia.

De obitu Natalis episcopi, & de ordinatione episcopatus eius. Cap. LXI.

Epist. 22 NAtalem Salonitanæ Ecclesiæ fratrē & coepiscopum nostrum obijsse, discurrens in partib. istis fama uulgauit. Qđ si uerum est, experientia tua omni instātia omniq; sollicitudine clerū & populū eiusdem ciuitatis admonere festinet: quatenus uno consensu ordinandum sibi debeant eligere sacerdotem, factoq; in personam quæ fuerit electa decreto, ad nos transmittere studebis, ut cum nostro consensu, sicut priscis fuit temporibus, ordinetur. Illud quidem præ omnibus tibi curæ sit: ut in hac electione, nec datio quibusque modis interueniat præmiorum, nec quarumlibet personarum patrocinia conualescant. Nam si quorundam patrocinio fuerit quisquam electus, uoluntatibus eorum cùm fuerit ordinatus, obedire reuerentia exigēte compellitur, sicq; fit ut & res illius minuantur Ecclesiæ, & ordo Ecclesiasticus nō seruet. Talem ergo te admonente personam debent sibi eligere, quæ nullius incongruæ uoluntati deseruiat, sed uita ac moribus decorata, tanto ordine digna ualeat inueniri. De rebus uerò uel ornamento eiusdem ecclesiæ, fideliter rerum inuentarium facito te præsente conscribi. Et ne de rebus ipsis possit aliquid deperire, Respectum diaconem atque Stephanum primicerium notarium, ut ipsarum rerum omnino gerant custodiam admoneto, interminans eis, de propria eos satisfacturos esse substantia, si quicquam exinde eorum negligentia fuerit imminutum. Malchum autem fratrem & coepiscopum nostrum contestari te uolumus, ut se penitus in hac causa non misceat. Nam si per eum aliquid contra uoluntatem nostram factum uel tentatum potuerimus addiscere, non modicam ad se culpā & periculum pertinere cognoscat. Sed & hoc eum admonere curato, ut ad ponendas explēdasq; rationes patrimonij nostri qđ gessit, debeat esse sollicitus, pro quibus ēt faciendis, ex Siciliæ partibus ad nos postposita excusatione uenire festinet. In reb. igitur Salonitanæ Ecclesię nullo modo se miscere præsumat, ne amplius ei aut obnoxius, aut possit esse culpabilis. Nam multa habere de rebus prædictæ Ecclesiæ fertur, eumq; opinio penè autorē extitisse in uenditione rerum eius, uel alijs illicitis assueuerat. Quod si ita esse sicut dř, manifesta ueritate patuerit, certus sit inultum hoc nullatenus remanere. Expensa uerò quæ necessaria fuerit, per œconomum qui tempore mortis prædicti episcopi inuentus est, eroget, quatenus rationes suas futuro episcopo ipse, ut nouit, exponat. Cuncta siquidem quæ tibi agenda mandauimus, cum cōsilio magnifici atq; eloquentissimi Marcelli filij nostri te agere profectò necesse est, quatenus ita omnia quæ huius ꝓcepti pagina continet, sollicitè strenueq; possis implere, ut nulla te neglectus culpa respiciat.

Can. 8 q. 2. Illud quidem.

Gregorius Petro subdiacono Campaniæ.

De lapsu Secundini, & ordinatione Theodorij. Caput LXII.

Epist. 23 QVamuis horrenda execrādaq; nimis Secundinum ad aures nostras peruenerit crimina commisisse, hoc tñ solum ad eius damnationē potest sufficere, quod ēt ipse de se dř fuisse confessus. Cognouimus aūt ab eo dictū, ꝙ dū tertius à loco esset abbatis, à statu habitus sui lapsu corporis ceciderit: & licet ad abbatis ordinem tanto inquinatus facinore nulla debuerit ratione proficere, tamē quia temerario post

pòst ausu ac tanta pollutione detentus, hoc indignus arripuit, experientiæ tuæ huius authoritatis tenore præcipimus, ut præfato Secũdino remoto ab abbatis officio, Theodosium quem congregatio ipsa sibi petijt ordinari, in monasterio sancti Martini abbatem solenniter per eũ cuius prouisio interest, facias ordinari: quatenus in cura congregationis subiectę, adiuuante Deo, cauta possit sollicitudine uigilare. Possessiones uerò uel hortos eiusdem monasterij ecclesiastica, in quantum ratio patitur, tuitione defende.

Gregorius Leontio episcopo.
De infirmitate Castorij, & uisitatione eius Ecclesiæ. cap. LXIII.

Epist. 24 CAstorium fratrem & coepiscopum nostrum hic pro corporis sui molestia retinemus. Et quia nunc ad suam Ecclesiã nõ ualet remeare: propterea eo absente, Ecclesiæ ipsius fraternitati tuæ operam prouidimus uisitationis delegandam, admonentes charitatem tuã ut ita efficaciter omnes utilitates eius exerceat, quatenus tui præsentia proprium se, absentem habere non sentiat sacerdotem. Quicquid autẽ tibi uisum fuerit pro utilitatibus eiusdem Ecclesiæ ordinare, habebis modis omnibus ex nostra permissione licentiam. Redditus uerò uel ornamenta, ministeriaq; ipsius sollicitudinis tuæ cura conseruet. Et pręter ordinationes clericorum, cætera omnia in prædicta Ecclesia tanquam cardinalem & proprium te uolumus agere sacerdotem.

Gregorius uniuersis habitatoribus Arimini.
De infirmitate Castorij, & uisitatione Leontij. Caput LXIIII.

Epist. 25 SI in culpam uestram filij dilectissimi intẽtius uelitis intẽdere, assidua uos apud Deum debetis oratione purgare, quòd episcopum uestrum non deuota mente nec ut filij suscepistis: quem inquietudo & tribulatio à uobis illata ad hoc usque perduxit, ut molestiam corporalem incurrerit: quamuis in eo nihil de his quæ nobis sunt scripta cognouimus, sed solam inesse debilitatem uidimus, pro qua eum hic retinere curauimus. Et quia illuc modò ad præsens non ualet remeare, Ecclesiæ uestræ prouidimus Leontium fratrem & coepiscopum nostrũ A uisitatorem per omnia deputare, cui etiam nostris scriptis iniunximus, ut omnia quæ ad curam utilitatemq; Ecclesiæ pertinent, tãquam proprius episcopus debeat ordinare. Vos ergo ei ita & in omnibus obedite, quatenus operam sibi uisitationis iniunctã uestra uirtute, salubri in omnibus deuotione possit complere.

Gregorius Magno presbytero Ecclesiæ Mediolanensis.
De excommunicatione eius, & de episcopo eligendo. Cap. LXV.

B SIcut exigente culpa, quis à sacramento communionis dignè suspenditur, ita in sontibus nullo modo talis debet irrogari uindicta. Comperimus siquidẽ, quòd Laurentius quondam frater & coepiscopus noster nullis te culpis exigentibus communione priuauerit: ideoq; huius præcepti nostri authoritate munitus, officium tuũ securus perage, & communionem sine aliqua sume formidine. Illud præterea necessario te duximus adhortandum, ut ita te cunctis utilitatibus Ecclesiæ tuæ purè ac diligẽter exhibeas, quatenus nec offensa te aliqua de neglectu respiciat, & culpã si qua in te, ꝑpter C quam dominici corporis & sanguinis communione fueras priuatus, uel latens inuẽta est, tuæ fidei puritate detergas. Admone igitur clerum & populum, ut ad eligendum nullatenus dissentiant sacerdotem: sed uno consensu talem sibi eligant consecrandum episcopum, cuius & actus laudabiles, & grata Deo & hominibus possit esse ꝑsona, ne si aliter actũ fuerit, in diuersis, quod absit, studijs damnũ Ecclesiasticis rebus eueniat.

Epist. 26 Can. 24. quæst. 3. Comperimus

D
MENSE APRILI: Indictione undecima.

Gregorius Marmiano abbati de Panormo, & Benenato notario rectori patrimonij Panormitanensis.
De Bonifacio Victore iniustè dãnato. C. LXVI.

SI ea de quibus uehementer Deus offenditur, insequi uel ulcisci differimus, ad irascendum utique diuinitatis patientiam prouocamus. Multa etenim ad nos mala de quibusdam in Panormitana ciuitate de gẽtibus peruenerunt, quę quoniam maiorem coërctionem expectant, nec temerè credẽda, nec

Epist. 26 Can. 23. quæst. 4. Si ea

da, nec desidiose quærenda sunt. Pro qua re Victori fratri & coepiscopo nostro iniũximus, ut si uera essent, & ea insequi debuisset, & ulcisci. Nunc itaque huc ueniens Bonifacius Victor præsentium lator frustra se & communione priuatum, & alia se grauiora à prędicto epõ queritur fuisse perpessum. Quia ergo nullus sine cognitione damnandus est, eidem fratri & coepiscopo nostro scripsimus, ut si persona quæ de ipso quædam dicere possit, inuenta fuerit, eã ad nostram debeat cognitionem dirigere. Ideoq; huius præcepti uos pagina necessario duximus adhortandos, quatenus nullius personam attendentes, sed Dei timorem habentes præ oculis, ibi cum omni æquitate si qua uobis de eo dicta fuerint, memores futuri iudicij, subtili debeatis indagatione perquirere. Et si in uestra cognitione cuiusquam eum facinorosi criminis reũ esse patuerit, tunc ex nostra authoritate non solum dominici corporis & sanguinis cõmunione priuatus sit, uerumetiam in monasteriũ ubi pœnitẽtiam agere debeat, retrudatur: ut criminis sui maculas conuenienti ualeat apud æternum iudicem lamẽtatione purgare. Si uerò aut nihil aduersus eum in cognitione uestra dictum fuerit aut si quid dici contigerit, & uerum non esse constiterit, nec aliquibus illum iudicijs in hoc quod dicitur incidisse, potueritis agnoscere, modis omnibus renunciare nobis curabitis. Prædictum enim Bonifacium nullam à quolibet uolumus molestiã sustinere: quoniam sicut iustum est, ut in delinquentibus digna debeat uindicta procedere, ita iniquum est quibusdam afflictionibus quenquam irrationabiliter subiacere.

Gregorius uniuersis episcopis per Italiam. Vt Armenio in necessitatibus subueniant. Capus LXVII.

Epist. 28

QVicquid misericorditer ac respectu pietatis impenditur, & hic authorẽ suum adiuuat, & optatum ei pręmiũ in die retributionis apportat. Quod cũ ita sit, quia excellentiam uestram ualde diligo, mercedis uobis causas insinuo. Armenius itaq; magnificus filius quondam Antonina illustrissimi uiri, sua me egestate compulit, ut pro ipso uobis debuissem scribere. Qui quoniam, sicut nostis, utroque parente orbatus est, eminentiæ uestræ tuitionẽ & continentiam præstolatur. Vnde pietas uestra piæ considerationis, ut consueuit, intuitu, in quantum utile prospicit, ei locum uel actionem prouideat, ex qua quotidianis stipendijs ualeat contineri: quoniam hæc maxima laus & merces est, si illa orphanis impendantur, quæ eorum pro suis obsequijs poterant genitoribus exhiberi.

Gregorius presbyteris, diaconibus, & clero Mediolanensis Ecclesiæ.

De ordinando ad episcopatum Constantio diacono. Et admonitio de die iudicij. C. LXVIII.

Epist. 29

EPistolã dilectionis uestræ suscepimus, cui tamen nullius erat inserta subscriptio, sed fidem Magni presbyteri, & Hippolyti clerici portitorum personæ faciebant. Qua relecta, comperimus omniũ uestrum in Constantio filio nostro Ecclesiæ uestræ diacono conuenire consensum, qui dudum mihi bene cognitus fuit. Et cum in urbe regia responsa sedis Apostolicæ facerem longo mihi tempore adhæsit, sed mihi unquam in illo quod reprehendi passim potuisset, inueni. Veruntamen quia antiquæ meæ deliberationis intentio est, ad suscipienda pastoralis curæ onera, pro nullius unquam misceri persona, orationibus prosequor electionem uestram, ut omnipotens Deus qui futurorum actuum nostrorum semper est præscius, talem uobis pastorem præbeat, in cuius lingua & moribus exhortationis diuinæ pascua ualeatis inuenire: in cuius mente & humilitas cum rectitudine fulgeat, & seueritas cum pietate: qui uobis uiam uitę non solum legendo uel loquendo, sed etiam uiuendo possit ostẽdere: quatenus exemplo illius discat uestra dilectio ad æternæ patriæ desiderium suspirare. Itaque nos filij charissimi officij nostri censura commoniti suademus, ut in hac suscipienda antistitis causa nullũs uſm neglecta utilitate communi suo lucro prospiciat: ne si quisquam propria commoda appetit, friuola æstimatione fallatur: quia nec libero iudicio præferendam sibi personam examinat mens, quam cupiditas ligat. Pensantes igitur quæ cunctis, expediunt, ei quem uobis diuina gratia prætulerit,

Cã. 8. q. 2. Dilectissimi.

lerit, integerrimam semper in omnibus A obedientiam præbete: id est, talem eligite cui semper debeatis obedire. Iudicari nanque à uobis ultrà non debet semel prælatus, sed tanto nunc subtiliter iudicandus est, quanto postmodum iudicandus non est. Consecrato autem uobis Deo authore pastori tota uos mente committite, atque in illo omnipotēti Domino qui uobis hūc prætulit deseruite. Sed quia iuxta meritum plebium, solent superno iudicio personæ prouideri pastorum, uos spiritalia quærite, cœlestia amate, temporalia ut fugitiua despicite: & certissimum tenete, quia placentem Deo pastorem habebitis, si uos in uestris actibus Deo placetis. Ecce iam mundi huius omnia perdita conspicimus, quæ in sacris paginis audiebamus peritura. Euersæ urbes: castra eruta: Ecclesiæ destructæ: nullus terram uestram cultor inhabitat. In nobisipsis paucissimis, qui ad modicum derelicti sumus, cum supernæ percussionis cladibus, humanus gladius incessanter sæuit. Mundi igitur mala quæ dudum uentura audiebamus, aspicimus: quasi paginæ nobis codicum, factæ sunt ipsæ iam plagæ terrarum. In interitu ergo rerum omnium pensare debemus, nil fuisse quod amauimus. Appropinquantem itaque æterni iudicis diem sollicita mente conspicite, & terrorem ipsius pœnitendo ꝑuenite. Delictorum omnium maculas fletibus lauate. Iram quæ æterna imminet, temporali lamento compescite. Pius enim conditor noster cum ad iudiciū uenerit, tanto nos maiore gr̄a consolabitur, q̄ nunc conspicit, quod à nobis nostra delicta puniuntur. Latorem uero præsentium Ioannē subdiaconum nostrum ad hoc Deo fauente transmisimus, ut electum uestrum sua imminentia cum Dei oīpotentis solatio secūdum morem prædecessoris eius faciat episcopum consecrari. Nā sicut ab alijs nostra exigimus, ita singulis sua iura seruamus.

Gregorius Ioanni subdiacono.
De electione & consecratione Constantij.
Caput LXIX.

Epist 30 Parte 1 Dist. 63

QVanto Apostolica sedes Deo autore cunctis prælata constat Ecclesijs, tanto inter multiplices curas, & illa nos ualde sollicitat, ubi ad cōsecrandum antistitem nostrum expectatur arbitriū. Defuncto igitur Laurentio Ecclesiæ Mediolanensis episcopo, sua nobis relatione clerus innotuit, in electione se filij nostri Cōstantij diaconi sui unanimiter consensisse. Sed q̄m eadem non fuit subscripta relatio, ne quid q̄ ad cautelā pertinet omittamus, huius idcirco præcepti autoritate suffultū Genuā te ꝓficisci necesse est. Et quia multi illic Mediolanensium coacti barbarica feritate consistūt, eorum te uoluntates oportet conuocatis clericis in cōione perscrutari. B Et si nulla eos diuersitas ab electionis unitate disterminat, siquidē in prædicto filio nostro Constantino omnium uoluntates atq; consensum perducare cognoscis, tunc eū à proprijs episcopis, sicut antiquitatis mos exigit, cum nostræ autoritatis assensu, solatiante & auxiliante Domino, facias consecrari: quatenus huiusmodi seruata cōsuetudine, & Apostolica sedes propriū uigorē retineat, & à se concessa alijs iura nō minuat.

Gregorius Romano patricio & exarcho Italiæ.
C *De obitu Laurentij, & consecratione Constantij.* *Cap.* LXX.

Epist. 31

OBitum Laurentij Ecclesiæ Mediolanensis episcopi excellentiam uestram iam credimus cognouisse: & quia quantum ex cleri relatione didicimus, in Constantio filio nr̄o diacono eiusdem Ecclesiæ omnium consistit electio, necesse fuit pro seruanda consuetudine, militem Ecclesiæ nostræ dirigere, qui cum in quo omnium uoluntates atque consensum concorditer conuenire cognouerit, à suis episcopis, sicut uetus mos exigit, cum nostro tamen assensu faciat consecrari. Proinde paterna dile- D ctione persoluentes debitum salutationis officium, quæsumus ut prædicto Constantio, seu fuerit consecratus episcopus necne, excellentia uestra ubi necesse fuerit, suum dignetur impendere, iustitia fauente solatium: quatenus hæc nos merces, & hic apud inimicos uestros exaltet, & in futura uos uita apud Deum præuenienter commēdet. Meus est enim proprius, olimque mihi magna fuit familiaritate coniunctus. Et uos quos nostros cognoscitis, habere ut uestros, & peculiariter diligere debetis.

Gregorius Honorato archidiacono Salonitano. De absolutione ipsius. *Cap.* LXXI.

Epist. 32

DVdum quidem decessoris nostri, nostraque præceptio ad dilectionem tuã cucurrerat, in qua & de obiectis tibi calum niosè capitulis fueras absolutus: & in tui gradus ordine sine aliqua te instituimus altercatione restitui. Sed quia rursus ante nõ multũ temporis spacium, ad Romanã ciuitatem ueniens, de aliquibus illic actis incõ gruè, & de sacrorum es conquestus alienatione uasorum: atque dum pro hac re, quæ tuis obiectionibus respondere potuissent, sustineremus in hac ciuitate personas, Natalis episcopus tuus de hac luce migrauit: necessarium iudicauimus easdẽ præceptiones tam decessoris nostri, quã nostras quas dudum, ut dictum est, pro tua absolutione trãsmisimus, præsentibus deinceps apicib. confirmare. Quamobrẽ à cunctis tibi obie ctis capitulis te plenius absoluẽtes, in tui te ordinis gradu sine aliqua uolumus altercatione permanere, ut nihil tibi penitus mo ta à præfato uiro quæstio qualibet occasione præiudicet. De his autem capitulis de quibus conquestus es, Antonino subdiacono & rectori illic patrimonij sanctæ (cui Deo authore præsidemus) Ecclesiæ, instanter iniunximus, ut siquidem in his Ecclesiasticas inuenerit immixtas esse personas, cum summa causas ipsas districtione atque authoritate diffiniat. Sin autem cum talibus res agitur, in quos Ecclesiasticæ uigor non possit iurisdictionis extẽdi, de singulis quibusq; capitulis probationes inter publica gesta depositas, ad nos absq; ulla dilatione transmittat, ut instructi subtiliter sciamus quid de his debeamus, Christo auxiliante, disponere.

Gregorius Dinamio patricio Galliarum, &c. crucem transmittit, in qua de craticulæ sancti Laurentij reliquiæ continebatur. Ca. LXXII.

Epist. 33

MOnstrat quàm bene dispenset propria qui fideliter administrat aliena. Quod uestra nobis gloria ostendit, quæ perenni muneri intenta, beato Petro, Apostolorũ principi, suorum redditũum fructus intulit. Cui dum sua fideliter impenditis, hæc apud eũ uestra munera fecistis.

A Sic quippe agere huius terræ gloriosos de æterna gloria cogitantes decet, ut in eo quòd temporaliter præualent, mercedem sibi non temporalem parent. Proinde debitum salutationis alloquium persoluentes, omnipotentem Dominum deprecamur, ut uitam uestrã & bonis præsentibus repleat, & ad sublimia gaudia æternitatis extẽdat. Suscepimus nanque per Hilarium filium uestrum de præfatis Ecclesiæ nostræ redditibus gallicanos solidos quadringentos. Transmisimus autem beati Petri apostoli benedictionem & crucem paruulam, cui de B catenis eius beneficia sunt inserta. Quæ illius quidem ad tempus ligauerunt, sed uestra colla in perpetuum à peccatis soluant. Per quatuor uerò in circuitu partes de beati Laurẽtij craticula in qua perustus est, beneficia continentur: ut hoc ubi corpus illius pro ueritate crematum est, uestram mentẽ ad amorem Domini accendat.

Gregorius Petro subdiacono Campaniæ. De Festo episcopo à ciuibus suis contempto. Caput LXXIII.

Epist. 34

C QVeritur Festus frater & coepiscopus noster, à suis se clericis ac ciuibus despici atque contemni. Pro qua re experientiæ tuæ præcipimus ut tranquilla eos adhortatione conuenias, quatenus sedatis, si quæ fortè odiorum causæ sunt, mutua eos, & Deo placita charitate concilies: ut & illi quod patri oportet exhibeant. Si quę uerò aliæ causæ sunt, prædicto episcopo te impendere præcipimus, salua tamen iustitia & æquitate, solatium.

D MENSE MAIO: Indictione undecima.

Gregorius Petro subdiacono Campaniæ. De eligendo in Neapolitana ciuitate episcopo. Caput LXXIIII.

Epist. 35

SAepius à uobis Paulus frater coepiscopus noster expetijt, ut eum ad propriam reuerti faceremus Ecclesiam. Quod quia rationabile esse perspeximus, eius petitionem necessario duximus adimplendam. Proinde experientia tua clerum Ecclesiæ Neapolitanæ conueniat, quatenus duos uel tres de suis eligere, & huc ad eligendum

eligendum episcopum transmittere nõ omittát. Sed & sua nobis relatione insinuét, quoniam ij quos transmiserint, omniũ in hac electione uice fungantur, ut Ecclesiæ illi Deo authore suus antistes ualeat ordinari. Nam amplius eam sine proprio non patimur esse rectore. Qui si fortasse admonitionem tuam quolibet modo differre tentauerint, Ecclesiasticum in eos uigorem exerce. Nam prauitatis de se dabit iudicium, quisquis in hoc non sponte cõsenserit. Prædicto autem Paulo fratri & coepiscopo nostro centum solidos, & unũ puerulũ orphanum quem ipse elegerit, pro labore suo de eadem Ecclesia facies dari. Illos autem qui cunctorum uice huc uenerint ad eligendũ episcopum, admone, ut uestiarium omne episcopi sui sciant deferendum, & quantũ præuiderint secum argentum adducant, ꝙ in usu suo habere possit, qui fuerit episcopus ordinatus. Hæc uero omnia uiuaciter, districteque implere festina, & sub omni huc celeritate electos, sicut diximus, de clero transmitte: ut quia diuersi hic nobiles ciuitatis Neapolitanæ præsentes sunt, unà cum eis de episcopali ordinatione & tractare, & adiutore Domino deliberare possimus.

Gregorius Anthemio subdiacono.
De Ianuario episcopo & de Epiphanio presbytero. *Cap.* LXXV.

Epist. 36

QVædam ad aures nostras grauia peruenerunt, quæ quoniam canonicam emendationem expectant, idcirco experientiæ tuæ præcipimus, quatenus una cum Ioãne notario, omni excusatione post posita, Ianuarium fratrem & coepiscopum nostrum summa huc exhibere instantia non omittas: ut eo coram posito, ea quæ ad nos perlata sunt, subtili ualeant indagatione perquiri. Põpeiana uerò atque Theodosia religiosæ fœminæ iuxta postulationem suam, si huc uenire uoluerint, uestra eis in omnibus præbere solatia, ut desideria sua uobis queant succurrentibus adimplere: præcipue autem Isidorum eloquentissimum, sicut petijt, studij uestri sit per omnia uobiscum adducere, ut causæ eius qualitas, quam contra Ecclesiam Caralitanam habere dinoscitur, interius trutinata, legalem ualeat finem accipere. Præterea quoniam aliqua nobis de persona Epiphanij presbyteri facinora nunciata sunt, necesse est ut diligentius cuncta perscruteris, & seu mulieres cum quibus perisse dicitur, seu alios quos de causâ eadem scire aliquid senseris, huc pariter festines adducere: quatenus Ecclesiasticæ districtioni liquidè possint aperiri quæ uera sunt. Hæc uerò omnia ita efficaciter utriq; curabis adimplere, ut nulla uos de neglectu culpa respiciat, scientes ad uestrum omnino pertinere periculum, si hæc nostra quoquo modo fuerit lentata præceptio.

Gregorius Libertino præfecto Siciliæ.
De præsumptione Nasæ *Iudæi, & de mancipijs comparatis.* *Cap.* LXXVI.

Epist. 37

AB ipso administratiõis exordio, Deus uos in causæ suæ uoluit uindicta procedere, & hanc uobis mercedem propitius cum laude seruauit. Fertur siquidem quod Nasas quidam sceleratissimus Iudæorum, sub nomine beati Heliæ altare punienda temeritate construxerit, multosque illic christianorum ad adorandum sacrilega seductione deceperit. Sed & Christiana, ut dicitur, mancipia comparauit, & suis ea obsequijs, ac utilitatibus deputauit. Dum igitur seuerissime in eum pro tantis facinoribus debuisset ulcisci, gloriosus Iustinus medicamento auaritiæ, ut nobis scriptum est, delinitus, Dei distulit iniuriam uindicare. Gloria autem uestra hæc omnia districta examinatione perquirat, & si huiusmodi manifestum esse repererit, ita districtissime ac corporaliter in eundem sceleratum festinet uindicare Iudæum, quatenus hac ex causa & gratiam sibi Dei nostri conciliet, & his se posteris pro sua mercede imitandum monstret exemplis. Mancipia autem Christiana quæcunque eum comparasse patuerit, ad libertatem iuxta legum præcepta, sine omni ambiguitate perducite, ne, quod absit, Christiana religio Iudæis subdita polluatur. Ita ergo omnia districtissime sub omni festinatione corrigite, ut non solum pro hac uobis disciplina gratias referamus, sed & testimonium de bonitate uestra, ubi necesse fuerit, præbeamus.

Dist. Mãci

Gregorius

Gregorius uniuersis episcopis Corinthiis.
De Adriano episcopo. Cap. LXXVII.

Epist. 38 DEsiderij nostri est ad concordiam redigere discordes, & unitos esse in gratia, eos quos diuisos ab alterutra dilectione uoluntatis fecit esse diuersitas. Scripta igitur fraternitatis uestrę relegentes, agnouimus quod hi qui cōtra Adrianū fratrē & & coepiscopum nostrum aliqua dixerāt, modò cum eodem episcopo in amicitiā cō uenissent, & magna nobis ad præsens facta est de eorum unitate lætitia. Sed qm̄ ea quæ dicta sunt, indiscussa remanere nō pati mur, sedis nostræ diaconum ad ea inuestigāda dirigimus: quia nunciati nos facinoris qualitas uehementer impellit, ut ea quę audiuimus dissimulare nullatenus debeamus, præsertim cum accusatores & accusatus inter se fecisse gratiam indicastis: hoc nobis necesse est subtilius perscrutari, ne fortasse eorum sit comparata concordia, quæ si, quod absit, non ex charitate, sed ex præmio facta constiterit, maiori hoc emendatione plectendum est. Nam nos qui canonicè, reuelante Deo, mala, si quidem uera sunt, resecare præcedentia festinamus commissam postmodum culpam sine uindicta nulla ratione dimittimus.

MENSE IUNIO:
Indictione undecima.

Gregorius Petro subdiacono Campaniæ.
De Numerio diacono, & Catella puella.
Caput LXXVIII.

Epist. 39 ANte aliquot dies tibi scripsimus, ut Numerium diaconum Nucerinæ Ecclesiæ interrogare subtiliter debuisses, & si nihil esset quod ei ad sacerdotij gradum potuisset obsistere, huc eum consecrandū Deo autore transmitteres. Et ideo si facta interrogatione quam diximus, suprascriptum ad nos diaconum trāsmissurus es, clerū & populum ciuitatis ipsius admonere curabis, ut cū eo quantuncunq; potuerint, uenire non differant, quatenus eis p̄sentib. si Deo placuerit, qui ordinandus fuerit, cōsecretur. Præterea quia Felix defensor puellam noīe Catellam habere dicit, quæ cum magnis lachrymis, & uehementi desiderio habitum cōuersionis appetit, sed eā p̄fatus dominus suus conuerti minimè permittit: proinde uolumus ut experientia tua præfatū Felicē adeat, atque puellę eiusdem animum sollicitè requirat, & si ita esse cognouerit, precium eiusdē puellæ suo domino præbeat, & huc eam in monasterio dandā cum personis grauibus Dn̄o auxiliante trāsmittat. Ita uerò hæc age, ut non per lentam actionē tuam præfatæ puellæ anima detrimentū aliquod in desiderio suo sustineat.

Gregorius Panthaleoni notario.
De filia diaconi à Felice stuprata. Cap. LXXIX.

Epist. 40 QVestus est nobis Euangelus Sypōtinæ Ecclesiæ diaconus, filiā suā à Felice fuisse, quod dici nephas est, stupratam. Pro qua re huius præcepti autoritate suffultū ad Sypontinā ciuitatē te p̄ficisci necesse est, & adhibitis tibi sapiētibus illic uiris, cum omni subtilitate ueritatem curabis addiscere: & si ita reperies, eam q̄ stuprauit, aut uxorem factis nuptialibus instrumētis accipiat, aut corporaliter castigatum in monasterium eum priuatum cōmunione ubi pœnitentiam peragat, tradere festinabis: ita ut nulla exinde ei sit quoquo modo egrediendi licentia, nisi hoc nostra p̄miserit fortasse præceptio. Pręterea quia supradictus diaconus de hostibus se redemptum, ac propterea debitum habere cōmemorat: ideo si talem eius substantiam non esse cognoueris, quæ ad reddendū debitū ipsum possit sufficere, Felici & fratri & coepiscopo nostro te imminere præcipimus, ut eius precium de Ecclesia dare non differat, quatenus supradictus Euāgelus sine tarditate aliqua à debiti possit necessitate cui est suppositus, liberari.

Gregorius Felici episcopo Sypontino.
De diuersis causis emendandis. Cap. LXXX.

Epist. 41 PRopositi nostri sollicitudo nos uehementer adstringit, ut ita rerum Ecclesiasticarū, Deo auxiliante debeamus p̄uidere cautelā, quatenus in eis nulla posit ex neglectu p̄uenire iactura. Proinde fraternitas tua una cū Bonifacio, nec nō & Panthaleone latore p̄sentiū sedis nostræ notarijs res Ecclesiarū, quę apud Sypontinam noscunt esse

esse Ecclesiã, curet subtiliter singulas quasque describere: ut tam ministeria Ecclesiarum, quàm etiam usuale argẽtum, uel quicquid aliud est, idem breuis à uobis conscriptus, ueraciter rerum facta inspectione contineat. Nec quandam ad hoc moram uel excusationem fraternitas tua tentet adducere, sed omni excusatione cessante, hæc quę à nobis iniuncta sunt, modis omnibus implere festina, eundemque nobis breuẽ manu tua subscriptum, per antedictũ Panthaleonem transmitte: quatenus quid de hoc fieri salubriter debeat, diuina possimus gratia suffragante disponere.

Gregorius Felici episcopo Sypontino.
De peruersitate Felicis nepotis eius. C. LXXXI.

Epist. 42 EXpectabamus fraternitatem tuam sua aliquos ad Deum prędicatione conuertere, & male agentes ad rectitudinem reuocare. Qua de re nimis contristamur: quia ediuersò in nepotis tui Felicis prauitate, tua euidenter, qui talem nutristi, culpa mõstrata est. Peruenit itaque ad nos, quod supra scriptus Felix Euangeli diaconi tui filiã stupro deceperit. Quod si uerum est, quamuis graui esset de lege pœna plectẽdus: nos tamen aliquatenus legis duritiam mollientes, huiuscemodi disponendo præcipimus: ut aut quam stuprauit uxorem habeat, aut certè si renuendum putauerit, districtius ac corporaliter castigatus, excommunicatusque in monasterium ubi pœnitentiam peragat, retrudatur, de quo ei nulla sit egrediendi sine nostra pręceptione licẽtia. Ita ergo fraternitas tua ut hæc compleantur studeat, quatenus nihil de his aliquo modo possit omitti. Nam si quid, quod non credimus, lentatum fuerit, & illi graue postea periculum imminebit, & te non leuis incipiet culpa respicere.

Gregorius Bonifacio episcopo Regitano.
De iniustitia Stephanię facta. Cap. LXXXII.

Epist. 43 Causa 12 quæst. 2. Sicut SIcut Ecclesia proprias res amittere non debet, ita etiam rapacitatis ardore inuadere alienas non oportet. Stephania siquidem latrix præsentium, quasdam res suas temporibus decessoris tui Lucij quondam episcopi ab actoribus eius ui queritur occupatas. Et quia sibi eas petijt iustitia fauente debere restitui, propterea fraternitas tua cum Dei timore hæc quæ asserit, subtiliter curet addiscere. Et si ita, quẽadmodum supra scripta fœmina ait, esse repererit, quæcunque male ablata sunt, faciat sine aliquo damno uel dilatione restitui. Nam ualde durum est res alienas contra rationem Ecclesiam detinere. Ita ergo querimoniã præfatæ mulieris salubriter finire festina, ut nec nos exinde denuo molestiam patiamur, nec te auarum uel desidiosum hęc causa demonstret.

Gregorius Andreę episcopo Tarentino.
De concubina eius: & muliere de Matriculis uerberata. Cap. LXXXIII.

Epist. 44 TRibunal iudicis æterni securus aspiciet, quisquis reatus sui conscius, digna eum modo pœnitentia placare contendit. Habuisse te siquidem concubinam, manifesta ueritate cõperimus: & te illius criminis participationẽ habere. De qua ẽt contraria est quibusdam innata suspicio. Sed quia in rebus ambiguis absolutum non debet esse iudicium: hoc conscientiæ tuæ eligimus committendum. Qua de re si in sacro ordine constitutus eius te permixtione esse recolis maculatum, sacerdotij honore deposito, ad administrandum nullo modo præsumas accedere: sciturus in animæ tuæ periculum te ministrare, & Deo nostro sine dubio te reddere rationem: huius sceleris conscius, in eo quo es ordine, celans ueritatem permanere uolueris. Vnde iterum adhortamur, ut si te deceptum antiqui hostis calliditate cognoscis, competenti eum dum licet pœnitentia superare festines: ne cum eo particeps, quod non optamus, in die iudicij deputeris. Si uerò huius reatus tibi conscius non es, in eo te necesse est, quo es ordine permanere. Prætereà quĩ mulierem de Matriculis contra ordinem sacerdotij cædi crudeliter fustibus deputasti: quam licet post octo menses exinde minimè arbitramur fuisse defunctã, tamen quia ordinis tui habere noluisti respectum, propterea duobus te mensibus ab administratione missarum statuimus abstinere. In quibus ab officio tuo suspensum, flere te conuenit quod fecisti. Nam ualde dignum

Dist. 33. Habuisse

dignum est ut postquam te ad uitæ istius tranquillam rectitudinem laudabilium sacerdotum exempla non prouocant saltem correptionis medicina compellat.

Gregorius Ioanni episcopo Calliopolitano. De Andrea episcopo, & Matricula uerberata. Cap. LXXXIIII.

Epist. 45 EX gestis quæ ad nos fraternitas tua direxit, inuentum est Andream fratrem & coepiscopū nostrum habuisse sine dubio concubinam. Sed quia incertum est si eam in sacro ordine constitutus contigerit: necesse est ut eum sollicita adhortatione commoneas, ut si positus in sacro ordine, cum ea se nouit mixtum, ab eo in quo est officio quiescat, & nullatenus administrare præsumat. Qui si fortè conscius sibi huius rei, peccatum suum supprimens, ministrare præsumpserit, animæ suæ periculum diuino iudicio imminere cognoscat. Matriculam uerò quam fecit fustibus castigari, quamuis exinde post octo menses obijsse non credimus: quia tamen eam contra propositi sui ordinem huiusmodi fecit affligi, duobus hunc mensibus à missarum solennitate suspende: ut uel hęc eum uerecundia qualem se decætero possit exhibere, instituat. Præterea oblata nobis petitione, q̃ tenetur in subditis, clerici prædicti episcopi multa se mala ab eo sustinere commemorant. Ob quam rem fraternitas tua subtiliter cuncta curet addiscere, & ita ea rationabili modo emendare atque disponere, ut nulla eis pro hac re huc remeandi de cætero necessitas imponatur.

Gregorius clero Ecclesiæ Salonitanæ. De Honorato ad episcopatum eligendo. Cap. LXXXV.

Epis. 46 DIlectionis uestræ scripta relegentes, electionem uos in Honoratum archidiaconem uestrū fecisse didicimus: & oino nobis gratum fuisse cognoscite, quod olim expertum uirū, & grauem moribus, ad episcopatus ordinem elegistis. Cuius etiam & nos personam, quia dudū est nobis bene cognita, cōprobamus: eūq; uobis iuxta desiderium uestrum & nos ordinari uoluimus sacerdotem. Pro qua re hortamur uos in A eius electione sine aliqua ambiguitate persistere. Nec quędā uos res ab eius debet psona deflectere: quia sicut ista laudabilis nūc probatur electio, ita si, quod absit, dilectionem uestram ab eo quisquam deuiare seduxerit, & animæ uestræ grauamē, & opinioni maculam infidelitatis imponet. Eos uerò qui ab electionis uestræ unitate inconsideratè discordant, ut uobiscum sentire possint, ab Antonino subdiacono nostro se cimus admoneri. Cui etiā de persona Malchi fratris & coepiscopi nostri quid oporteat fieri, iampridem iniunximus. Sed quoniam & ipsi scripsimus, credimus eū ab B inquietudine uestra sine mora quiescere. Qui si fortasse obedire quocunque modo neglexerit, cōtumacia eius canonicæ ultionis districtione modis omnibus mulctabitur.

Gregorius Columbo episcopo Numidiæ. De sacris ordinibus, & de concilio faciendo. Caput LXXXVI.

Epist. 47 ANtequam fraternitatis tuæ scripta susciperem, bonum te Dei famulū esse, nunciante ueridica opinione cognoui. Et C postquam suscepi certum fuisse hoc quod fama dudum asperserat, plenius intellexi: meritisq; tuis ualde congaudeo, q̃ testes uitę laudabilis mores tuos & actus ostēdis. Hæc ergo quoniam superna tibi sentio maiestate collata, gratulor: & Deum creatorē nostrum utique benedico, qui seruis humilibus misericordiæ suæ dona non denegat. Qua de re uerum fateor: quia sic me fraternitas tua ad amorem suum flamma charitatis accendit, sicq; tibi unitus est meus spiritus, ut & uidere te cupiam, & tamen absente corde semper attendam. Hæc igitur ita D esse ex te bene consideras. Nam profectò plus in charitate animorum unitas, q̃ corporalis potest uenerari pręsentia. Pręterea tota te mente, toto corde, totaq; anima Apostolicæ sedi inhærere ac esse deuotum & nunc scio, & priusquam epistola tua hoc testimonium perhiberet, manifestè cognoui. Præmisso ergo ex charitate salutationis alloquio adhortor, ut eorum quæ beato Petro Apostolorum principi promisisti, memor esse non desinas. Itaque ergà primatem synodi tuæ esto sollicitus, ut pueri ad sacros ordines nullatenus admittantur, ne tanto

Can. 1 quæst. 1 Pueri

tanto periculosius cadant, quanto citius cõscendere ad altiora festinant. Nulla sit in ordinatione uenalitas, potentia uel supplicatio personarum nihil aduersus hæc quæ prohibemus, obtineat. Nam proculdubio Deus offenditur, si ad sacros ordines quisquam non ex merito, sed ex fauore, quod absit, aut ex uenalitate prouehitur. Hæc autem si fieri cognoscis, non taceas, sed instãter obsiste, quoniam si hæc aut inuestigare fortasse neglexeris, aut intellecta celaueris, non solum illos qui hæc agunt, peccati uinculum alligabit, sed & te huius rei non leuis ante Deum culpa respiciet. Oportet B ergo canonica ultione si quid tale committitur, coerceri: ne tantum facinus, cum aliorum peccato parcitur, uires ex dissimulatione percipiat. Præsentium igitur portitorem Victorinũ fraternitatis tuæ diaconem, quem tuũ reor imitatorẽ existere, & cum charitate suscepi, & ad remeandum citius relaxaui: per quem etiam claues beati Petri, in quibus de catenis ipsius inclusum est, tibimet pro benedictione transmisi. Propterea de unitate ac pace concilij, quod Deo authore congregare disponitis, charitas tua animos nostros subtiliter C omnia indicando lætificet.

Gregorius Adeodato episcopo primati prouinciæ Numidiæ.

Vt nullus ad sacros ordines precio ascendat. Caput LXXXVII.

Epist. 48 QValiter erga nos fraternitatem uestram charitas dilectionis adstrinxerit, scriptorum uestrorum series euidenter innotuit. Magnumque fomitem nobis contulere lætitiæ, quod ea & benigna pietate composita, & Deo placita dilectione feruere cognouimus. Vt igitur breuiter diximus, ita mentem uestram epistola quã direxistis exposuit, ut author eius abesse minimè crederetur. Nec enim absentes iudicandi sunt, quorum animus ab alterutra charitate non discrepat. Quamuis autem nec uirtus, nec ætas uos, sicut scribitis, ad nos uenire permittat, ut de fraternitatis uestræ corporali possimus gratulari præsentia: tamen quia animus noster uobis, uesterque nobis unitus est, uicissim nobis per omnia præsentes sumus, dum nos uni-A ta per amorem mente conspicimus. Salutantes præterea fraternitatem uestram, congruo charitatis affectu hortamur, ut officium primatus, quod Deo habetis authore, tota intentione sic studeatis sagaciter exhibere: quatenus ad hunc uos ordinem peruenisse & animæ uestræ proficiat, & alijs in futuro exemplum bonæ imitationis existat. Estote ergo præcipuè in ordinatione solliciti: & ad sacros ordines aspirare, nisi prouectiores ætate, & mundos opere, nullatenus permittatis, ne fortè semper esse desinant, quod immaturè esse festinant. Eorum enim qui in sacro sunt ordine collocandi, prius uitam moresque discutite: & ut dignos huic officio adhibere possitis, non uobis potentia, aut supplicatio quarumlibet surrepat personarum. Ante omnia autem cautos uos esse portet, ut nulla præueniat in ordinatione uenalitas, ne, quod absit, & ordinatis & ordinantibus periculum maius immineat. Si quando igitur de his tractari necesse est, graues expertosque uiros & consilijs uestris adhibete participes, & cum eius communi de hoc deliberatione pensate. Præ omnibus autem Columbum fratrem & coepiscopum nostrum in cunctis adhibere uos conuenit. Credimus enim quia si illa quæ agenda sunt, cum eius consilio feceritis, nullus in uobis quod inquibusque modis redarguere possit, inueniet: nobisque ita gratum esse tanquàm si cum nostro consilio agantur, cognoscite: quoniam uita moresque illius ita in omnibus sunt nobis approbati, ut cunctis liquidò constet, quia quod cum eius consensu agitur, nullius culpæ macula fuscetur. Præsentium uerò lator Victorinus D suprascripti coepiscopi nostri diaconus, uestrorum præco ita extitit meritorum, ut animos nostros de uestra uehementer adlectione reficeret. Et oramus omnipotentem Dominum, ut bona quæ de uobis ore tenus retulit, placita sibi plenius faciat operatione clarescere. Concilium itaque quod congregare disponitis, dum Deo fuerit solatiante peractum, de eius nos unitate atque concordia lætificate, ac reddite per omnia certiores.

Can. 1 quasi Estote

Gregorius

Gregorius Theodoro episcopo Lilibitano.
De Paulo in pœnitentiam dato. CA. LXXXVIII.

Epis. 49 FRaternitatis tuæ gratia nobis omnino sollicitudo est: quia ea quæ de sacerdotum uita cognoscit, & perscrutari curat, & inuestigata renunciat. Vt ergo in hac sollicitudine quam in te laudamus, possis sine diminutione persistere, studiosus esto ac uigilans, & si quos illic à quibuslibet, quod absit, excessus perpetrari cognoueris, siquidem tales sunt qui emendari ibidem possint, rationabiliter emendentur: alioquin fratri nostro Maximiano episcopo scriptis renunciare festina, ut quid fiendum sit, à uobis informatus agnoscat. Nulla igitur res ab inuestigatione prauorum actuum, uel insinuatione te reuocet. nam quanto uigilantiam tuam modò laudamus, tanto culpabilior inuenieris, si huiusmodi actus qualibet dissimulatione celaueris. Paulum præterea quondam episcopum in monasterio in quo est, in pœnitentia uolumus permanere. Res autem quæ apud eum inuentæ sunt, in ciniliarchio Ecclesiæ tuæ seruari modis omnibus studebis. De quibus etiam secundum rerum inuentarum paginam scriptum te facere uolumus, & in scrinium Ecclesiæ tuæ transmittere. Sed clericis eius, si tamē illic aliqui pręsentes sint, à pari aliud facere desusceptum te conuenit, in quo tua fraternitas fateatᷣ, quia desusceptum de eisdem rebus in scrinio nostro emiserat: quatenus dum necesse fuerit, competenti personæ res omnes possint sine detrimento restitui. De Bonifacio uerò quædam grauis ad nos accusatio peruenit, cuius scelera uolumus, utrū uera sint, fraternitas tua cum loci seruatore prætore examinet.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano &c.
De gestis sanctorum per Italiam. C. LXXXIX.

Epis. 50 FRatres mei qui mecum familiariter uiuunt, omni modo me compellunt aliqua de miraculis patrum quæ in Italia facta audiuimus, sub breuitate scribere. Ad quam rem solatio uestræ charitatis uehementer indigeo, ut ea quæ uobis in memoriam redeunt, quæq; cognouisse uos contigit, mihi breuiter indicetis. De domino enim Nōnoso abbate qui iuxta dominum Anastasium de Pentumis fuit, aliqua retulisse te memini, quæ obliuioni mandaui. Et hoc igitur, & si qua sunt talia, tuis peto epistolis imprimi, & mihi sub celeritate transmitti, si tamen ad me ipse non properas.

Gregorius Prisco patricio Orientis.
De humilitate tenenda in prosperis & aduersis. Cap. XC.

Epist. 51 SI uitæ istius cursum ueraciter attendamus, nihil in eo firmum, nihil inuenimus stabile, sed quemadmodū uiator modò per plana, modò per aspera graditur: sic nobis utique in hac uita manentibus nunc prosperitas, nunc occurrit aduersitas. Denique alternis sibi succedunt temporibus, & mutua se uice confundūt. Dum igitur omnia in hoc mundo mutabilitatis ordo confundit, nec eleuari prosperis, nec frangi debemus aduersis. Tota ergo mente ad illum nos conuenit anhelare, ubi quicquid est, firmum permanet, ubi non mutatur aduersitate prosperitas. In hac ergo uita miro Dei omnipotentis moderamine idcirco agitur, ut uel prosperitatem aduersitas, uel aduersitatem prosperitas subsequatur: quatenus & humiliati discamus quicquid deliquimus flere, & iterum exaltati, aduersitatis memoriā, quasi humilitatis anchoram in mēte teneamus. Non hoc ergo creatoris nostri ira est deputanda, sed gratia, per quam discimus ut eius dona tanto seruemus uerius, quanto humilius tenemus. Quia igitur perfectam uos dominorum gratiam authore omnipotente Deo reparasse cognouimus, magna pro uobis exultatione gaudemus, optātes ut uitam uestram rerum omnium gubernator & bonis semper præsentibus fulciat, & ad gaudia perpetua extendat. Hoc uobis ideo loquor: quia multum uos diligo, atque me à uobis diligi scio. Sed hoc quod me diligitis, in latorem præsentium Sabinianum diaconum demonstrate, ut ubi usus exegerit, uestra patrocinia consequatur. Vir autem gloriosus Castus præco laudum uestrarum, in Romanis partibus existit, quem uestræ excellentiæ paterna dilectione commendo.

Grego-

Gregorius Ioanni episcopo Constantinopolitano.

De Ioanne presbytero, & de monachis Isauriæ cæsis. *Cap.* XCI.

Epist. 52

QVanuis causę consideratio me mouet ad scribendum, tamen & charitas im pellit: quia & semel & bis sanctissimo fratri meo domno Ioanni scripsit, sed non eius epistola recepi. Alter enim mihi secularis quidam sub eius nomine loquebatur, quę si epistolę eius fuerint, ego uigilans nõ fui, qui longe de eo aliter credidi quàm in ueni. De causa enim reuerẽtissimi uiri Ioã nis presbyteri scripseram, atque de quęstio nibus monachorum Isauriæ, quorũ unus & in sacerdotio positus, in Ecclesia uestra fustibus cæsus est: & rescripsit mihi, sicut ex nomine epistolæ agnosco, sanctissima fraternitas tua, quia nescierit de qua causa seri berem. Ad quod scriptum uehementer ob stupui, mecum tacitus uoluens, si uerum di cit, quid esse deterius potest, quàm ut agan tur talia contra seruos Dei, & ipse nesciat q̃ præstò est? Quæ enim potest esse pastoris excusatio, si lupus oues comedit, & pastor nescit? Si autem sciuit sanctitas uestra & de qua causa scripserim, & quid uel cõtra Ioan nem presbyterum, uel contra Anastasium Isauriæ monachum atque presbyterum ge stum sit, & mihi scripsit contra hoc, ego ne scio, quid respõdeam: quoniam per scripturam suam ueritas dicit: Os quod mentitur, occidit animã. Requiro frater sanctissime: illa tanta abstinẽtia ad hoc peruenit, ut fratri suo ea quæ nouit gesta, negando uelit ab scondere? Nunquid non melius fuerat illud os carnes ad uescendũ ingredi, quàm de eo falsum sermonem ad illudendum proximũ exire? pręcipuè cùm ueritas dicat: Nõ quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quæ exeunt de corde, illa sunt quæ coinquinant hominem. Sed absit hoc, ut ego de sanctissimo corde uestro tale aliquid credam. Illę epistolę uestro nomine pręnotatæ sunt, sed uestras eas fuisse non arbitror. Ego beatissimo uiro Domino Ioãni scripseram; sed cre do quòd mihi familiaris uester ille iuuẽculus rescripsit, qui adhuc de Deo nihil didicit, qui uiscera charitatis nescit, qui in cœlestibus rebus ab omnibus accusatur, qui in sidiari quotidie diuersorum mortibus di-

Sap. 1.

Mat. 25

A citur per occulta testamenta, nec Dominũ metuens, nec homines erubescẽs. Mihi cre de frater sanctissime si zelũ charitatis pfectè habes, ipsum prius corrige, ut ex his q̃ uobis uicini sunt, èt ij qui uicini non sunt, exemplo melius emẽdẽtur. Illius linguam noli recipere: ille ad concilium uestræ sanctitatis debet dirigi, nõ autem sanctitas ue stra ad uerba illius inflecti. Si enim illũ audit, scio quia pacem cum suis fratribus habere non poterit. Ego enim attestãte mihi conscientia fateor: quia cum nullo homine habere scandalum uolo, & quanta ualeo uir B tute declino. Et quamuis cum omnibus ho minibus pacem habere summopere cupiã, uobiscum præcipuè, quos uehemẽter amo, si tamen ipsi quos noui, uos estis. Nam si ca nones non custoditis, & maiorum uultis sta tuta conuellere, nõ cognosco qui estis. Age ergo frater sanctissime atque charissime, ut nos inuicem recognoscamus, ne si antiquus hostis duos per scandalum mouerit, per ne quissimam uictoriam multos necet. Ego enim ut apertè indicem quia per elationẽ nil quæro, si ille iuuenculus de quo prælocutus sum, apud fraternitatem tuam culmẽ C prauæ actionis minimè teneret, ipsa etiam quæ mihi de canonibus suppetunt, interim tacere potuissem, & ab ipso initio uenientes ad me personas ad eam fiducialiter trãsmisissem, sciens quòd eas sanctitas tua cũ charitate susciperet: sed iam nunc dico, aut eas dẽ personas in suis ordinibus suscipe, eisq; quietẽ præbe: aut si hoc fortasse nolueris, oĩ mihi altercatione postposita, de eorum causa statuta maiorum & canonum termi- nos custodi. Si uerò neutrũ feceris, nos qui dem rixam inferre uolumus, sed tamen ue nientem à uobis non deuitamus. quid autẽ D de episcopis qui uerberibus timeri uolunt, canones dicant, bene uestra fraternitas no uit. Pastores etenim facti sumus, nõ percussores. Et egregius pręedicator dicit: Argue, obsecra, increpa cum omni patientia & do ctrina. Noua uerò atque inaudita est ista pdicatio, quæ uerberibus exigit fidem. Sed de his multa in epistolis loqui non debeo, quia dilectissimum filium meum Sabinianum diaconum pro responsis Ecclesiasticis faciendis, ad dominorum uestigia transmi si, qui uobiscum cuncta subtilius loquetur. Si nobiscum litigare non uultis, paratum

Parte dist. Quid tem 2. Ti.

eum

eum ad oïa quæ iusta sunt inuenietis. Qué uestræ beatitudini commendo, ut saltê ipse dominum illum Ioannem inueniat, qué ego in urbe Regia sciui olim.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano. De Agathone episcopo. *Cap.* XCII.

Epist. 53 POstquam in Agathonem, quondá episcopum, iuxta qualitatem excessuum districtione est canonica uindicatum: necesse est humanitatis intuitu, quemadmodum sustentari possit, disponere. Propterea fraternitas tua ad Liparitanam Ecclesiam, in quą supradictus Agatho sacerdotis gessit officium, festinet dirigere, eique ad præsens exinde quinquaginta solidos qui in eius possint proficere uictum, transmittat. Nam nimis est impium, si alimétorum necessitati post uindictam subiaceat.

Gregorius Ioanni episcopo Rauennati. De illicita usurpatione pallij. *Cap.* XCIII.

Epist. 54 NOn multum temporis interuallú est, q; quædam nobis de tua fraternitate fuerant nunciata, de quibus uobis ueniente illuc Castorio notario sanctæ, cui Deo auctore præsidemus, Ecclesiæ, subtiliter nos indicasse meminimus. Peruenerat nanque ad nos quædá in Ecclesia uestra contra consuetudinis atque humilitatis tramitem geri, quæ sola, ut bene nostis, est officij sacerdotalis erectio. Quæ si sapiêtia uestra mansuete, uel cú episcopali suscepisset studio, non de illis accendi debuerat, sed oportuerat te hæc eadem cum gratiarum actione corrigere. Contra morem quippe Ecclesiasticum est, si non patientissime toleratur, quod à uobis absit, etiá iniusta correctio. Mota autem nimis est uestra fraternitas, atque cum tumore cordis quasi satisfaciés, scripsit nobis pallio te non nisi post dimissos de secretario filios Ecclesiæ, & missarú tempore, atque in letanijs uti: solennibus uerbis aliquid te usurpasse contra generalis Ecclesiæ consuetudinem apertissima ueritate professus. Qúo enim fieri potest, ut illud cineris atque cilicij tempore per plateas inter populorum strepitus agas licitè, quod te agere in conuentu pauperum nobilium, & in secretario Ecclesiæ uelut illicitum excusasti? Illud tamen frater charissime tibi non putamus ignotum, quod penè de nullo Metropolitano in quibuslibet múdi partib. sit auditum, extra missarum tempus usum sibi pallij uendicasse. Et quòd bene hanc consuetudinem generalis Ecclesiæ noueritis, uestris nobis manifestissime significastis epistolis, quibus præceptum beatæ memoriæ decessoris nostri Ioánis papæ nobis subditis transmisistis annexum, continens omnes consuetudines ex priuilegio prædecessorum nostrorum cócessas uobis, Ecclesiæq; uestræ, debere seruari. Confitemini igitur aliá esse generalis Ecclesię cósuetudinem, postquam ea quæ uos geritis, uobis ex priuilegio uendicatis. Nulla ergo uobis in hac re, ut arbitramur, poterit remanere dubietas. Aut enim mos omnium Metropolitanorum etiam à tua est fraternitate seruandos, aut si tuæ Ecclesiæ aliqd specialiter dicis esse concessum, præceptúve à prioribus Romanæ urbis pontificibus, quòd hæc Rauennati Ecclesiæ sunt cócessa, à uobis oportet ostendi. Quòd si hoc non ostenditur, restat, postquam talia agere neque consuetudine generali, neque priuilegio uédicas, ut usurpasse te comprobes quod fecisti. Et quid dicturi sumus futuro iudici, frater charissime, si illud quod graue iugum atque uinculum ceruicis nostræ non dico pro Ecclesia, sed pro quadá secula ri nobis dignitate defendimus, grauari nos indicantes, si tanto pondere uel parui temporis spatio careamus? Decorari pallio uolumus, forsan moribus indecori, dú nihil in episcopali ceruice splédidius fulget quá humilitas. Oportet igitur fraternitaté tuá si honores suos sibi quibuslibet arguméntis stabili proposuit mente defendere, aut generalitatis usum ex nó scripto sequi, aut ex scriptis priuilegijs se tueri. Quòd si postremò nihil horú est, alijs Metropolitanis huiusmodi te præbere nolumus præsumptionis exemplum. Sed ne fortè putes, nos hęc uobis scribentes, quę pro fraterna sunt charitate neglexisse, scitote in nostro scrinio de priuilegio Ecclesiæ tuæ subtiliter perquisitum. Et quidem quędam inuenta sunt quæ omnino possint fraternitatis tuæ intétionibus obuiare, nihil autem in quo de huiuscemodi capitulis pars uestræ posit Ecclesiæ roborari. Nam & de ipsa consuetudine

Parte 1. dist. 100 Contra

dine tuæ quã opponis Ecclesiæ, quæ nobis olim, ut à patribus uestris probaretur, scripsimus: iam nos satis sollicitudinē gessisse cognoscite, inquirētes filios nostros Petrũ diaconem, atque Gaudiosum primiceriũ, necnõ & Michaelium defensorem sedis nostræ, uel alios, qui pro diuersis responsis Rauénam à nostris decessoribus sunt transmissi, & hęc te in pręsentia sua egisse districtissime negauerũt. Apparet igitur secretò nõ potuisse geri, nisi quod usurpat̃ illicitè. Vnde quod latenter subintroductum est, nulla debet stabilitate persistere. quæ ergo superflue à te uel à tuis decessoribus sunt pręsumpta, cum charitatis intuitu, atque cũ fraterna stude benignitate corrigere. Nullatenus, non dico per te, sed per aliorum uel decessiorum tuorum normã ab humilitatis tẽtes regula deuiare. Vt enim ea q̃ superius dixi breuiter colligam, admoneo quatenus nisi decessorum meorum munificentia tibi hæc per priuilegium attributa docueris, ut in plateis pallium ulterius ferre non præsumas, ne non habere & ad missas incipias, q̃ audaciter & in plateis usurpas. De secretario autem, quod fraternitas tua resedisse cum pallio, & filios Ecclesiæ suscepisse, & fecit & excusauit, nunc interim nihil queri mur, quia synodorum sententiam sequentes, minores culpasque negãtur, ulcisci recusamus. Hoc tñ quia semel & iterum sit factum cognouimus, sed fieri ulterius prohibemus. Fraternitas autẽ tua sit omnino sollicita, ne hoc quod præsumptioni inchoanti adhuc ceditur, in proficiẽte deterius uincitur. Cõquesti præterea estis quòd quidam de sacerdotali ordine Rauennatis ciuitatis peccatis imminentibus, grauibus sint criminibus inuoluti. Quorũ causam uel illic te discutere uolumus, uel huc eos, si tñ ꝓbationum difficultas pro locorum longinquitate non impedit, ad hęc ipsa discernenda transmittere. Quod si uel ad tuum iudicium, uel ad nos, maiorũ fulti patrocinio, quod non credimus, uenire despexerint, & in obiectis sibi capitulis cõtumaciter respõdere nequiuerint, uolumus ut eis post secũdam & tertiam admonitionem tuam ministerium sacri interdicas officij, atq; nobis de cõtumacia eorũ scriptis tuis renuncies, ut deliberemus quemadmodũ actus eorũ debeas subtiliter perscrutari, atque secũdũ diffinitiones canonicas emendare. Cognoscat igitur fraternitas tua de causa hac non plenissimè absolutus, ex eo quòd uobis causas ipsas commisimus perquirendas, atque omnia peccata eorum si inulta uenerint, & omne pondus discussionis huius in tuæ animę redundare periculum, sciens nullã dilectionem uestram excusationem apud futurum iudicem habituram, si nõ excessus clerici tui cum summa canonici rigoris seueritate correxeris, & hos quibus hæc fuerint approbata, sacros ulterius ordines temerare permiseris. Illud autem quod pro utendis à clero uestro mappulis scripsistis, à nostris est clericis fortiter obuiatum, dicentibus nulli hoc unquam alij cuilibet Ecclesię concessum fuisse: nec Rauennates clericos uel illic, uel in Romana ciuitate tale aliq̃d cum sua conscientia præsumpsisse: nec si tẽtatum esset ex furtiua usurpatione sibi pręiudicium generari. Sed etiam si in aliqua Ecclesia hoc præsumptum fuerit, asserunt emendandũ, quod non concessione Romani pontificis, sed sola surreptione præsumitur. Sed nos seruantes honorem fraternitatis tuæ, licet contra uoluntatẽ antedicti cleri nostri, tamen primis diaconibus uestris, quos uobis quidam testificati sunt ét antè eis usos fuisse, in obsequio duntaxat tuo mappulis uti permittimus: alio autem tempore uel alias personas hoc agere uehementissimè prohibemus.

Parte 1. dist. 93. Illud autem

Gregorius Cypriano diacono.

De Cosma multis debitis obligato. C. XCIIII.

Epist. 55

COsmas ex uarijs periculorum necessitatib. multis se dicit debitis obligatũ, ita ut ꝓ eis à creditoribus suis, suos dicat filios detineri. Quæ res si ita est, nos omnino commouet. Quamobrem hortamur dilectionem tuam, ut quia de rebus pauperũ dandis agitur, causam eius cum summa subtilitate perquiras: & si inueneris eum pręditis debitis ueraciter inuolutum, ut non sit substantia unde possit hæc ipsa persoluere, prædictos creditores eius adeas, & propter recolligendos filios eius, quanta cognoueris quãtitate componas. Et quia, sicut dictũ est, non habet unde restituat, de rebus pauperum ex præsenti nostra authoritate persolue, sciens quicquid illic te prouidente datum

datum fuerit, patrimonij nostri pensionibus esse reputandum.

Gregorius Secundino episcopo.

De auferendo baptisterio de monasterio monachorum. Cap. XCV.

Epist. 56

PRidem præcepimus ut de monasterio sancti Andreæ, quod est super Mascalas, baptisterium propter monachorum insolentias debuisset auferri, atque in eodem loco quo fontes sunt, altare fundari. Cuius rei perfectio hactenus est protracta. Admonemus igitur fraternitatem tuam, ut nullã iam morã post susceptas præsentes literas nostras inserere debeas, sed repleto loco ipsorum fontium, altare ad sacra celebranda mysteria illic sine aliqua dilatione fundet, quatenus & prædictis monachis opus Dei securius liceat celebrare, & non de negligẽtias uestra, contra fraternitatem tuã noster animus excitetur.

Gregorius Italicæ patriciæ.

De rebus pauperum cum mansuetudine disponendis. Cap. XCVI.

Epist. 57

SVscepimus plenas dulcedine literas uestras, atque incolumitatis excellentiæ uestræ nos lætificauit auditus. Circa quas tanta est nostræ mentis sinceritas, ut nihil in earum tranquillitate simultatis reconditum, paternus nos suspicari permittat affectus. Sed omnipotens Deus faciat, ut sicut de uobis nos bona sentimus, ita mens uestra nobis bona respondeat, & dulcedinem quam uerbis impenditis, exhibeatis operibus. Nihil enim potest gloriosissima sanitas & pulchritudo in superficie corporis, si uulnus animæ latet intrinsecus. Atque illa magis cauenda est discordia, cui satellitiũ pax præbet exterior. Illud uerò quòd Epistolis prædictis reuocare in memoriam nostram excellentia uestra studiose contendit, scriptum nobis sciat nihil cum scandalo, nihil cum forali strepitu uobiscum nos uelle de causis pauperum definire. Hoc nos & scripsisse meminimus, & scimus nosmetipsos iuuante Domino à causarum litigijs Ecclesiastica moderatione compescere, atque secundum Apostolicum illum sensum, rapinam bonorum nostrorum cum gaudio sustinere. Sed illud scire nos uolumus, taciturnitatem atque patientiam nostram futuris post me pontificibus in rebus pauperũ præiudicium non facturam. Vnde & nos explentes supra memoratam promissionẽ uestram, iam de causis ipsis præuidimus reticendum, nec in his in quibus minus agi benignè cognouimus, desideramus nos per nosmetipsos immiscere negocijs. Sed ne forte ex his conijciatis, gloriosa filia, ea q̃ ad concordiam pertinent, adhuc nos omnino renuere: filio nostro Cypriano diacono uenienti ad Siciliæ partes indiximus, ut si quid de his salubriter, & sine peccato animæ uestræ ordinare disponitis, ex nostra authoritate uobiscum definiat, & nos non amplius illis uexemur negocijs, quorum cũ mansuetudine est dispensandus effectus. Deus autem omnipotens qui ea quæ omnino impossibilia sunt, ad possibilitatẽ bene nouit inflectere, ille uobis aspiret & causas uestras cum pacis intentione disponere, & pro mercede animæ uestræ, de rebus eis competentibus huius Ecclesiæ consulere pauperibus.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

De monasterio Gratiosę abbatissæ consecrando. Caput XCVII.

Epist. 58

REligiosis desiderijs sine difficultate præstari decet effectum. Atque ideo Gratiosa abbatissa una cum congregatione sua, oblata petitione quæ tenetur in subditis, postulauit quòd patriciæ recordationis Rustica per ultimum uolũtatis suæ arbitriũ in ciuitate Neapolitana, in domo propria, in regione Herculensi, in uico in quo Lãpadius monasterium ancillarum Dei constituit sepeliretur: in quo præfatam Gratiosam abbatissam præesse disposuit, simulque & oratorium extruxisse dinoscitur, cui & pro uoto suo quatuor uncias totius substantiæ suæ dimisisse suggessit, quodque in honorem beatæ Mariæ semper uirginis genetricisque Dei, & Domini nostri Iesu Christi desiderauit consecrari. Et ideo frater charissime præsenti præceptione dilectionem tuam duximus adhortandam, ut inspecto primitùs testamento, si iure subsistat, & easdem quatuor uncias uerissime eidem monasterio collatas esse compereris,

compereris, ad prædictum locum cum postulauerint, ingrauanter accedas, uenerãdæ solennia dedicationis impendens, ut quoties necesse fuerit, à presbyteris Ecclesiæ in suprascripto loco deseruientibus celebrẽtur sacrificia ueneranda missarum, ita ut in eodem monasterio neque fraternitas tua, neque presbyteri præter diligentiam disciplinæ, aliquid molestiarum inferant. Aut si quid pro diuersorum deuotione commoditatis accesserit, siue aurum, siue argentũ, siue prædium, siue uestimentũ, omnibus modis constructio præfata possideat, ancillis Dei in eodem loco deseruientibus debeat proficere, quicquid offerri ibidẽ contigerit.

Gregorius Euticio episcopo Tundarino.

De cultoribus idolorum conuertendis.

Caput XCVIII.

Epist. 59

SCripta fraternitatis tuæ Benenato Ecclesiæ tuæ clerico deferente suscepi, gratiasq; omnipotẽti Deo retuli, quod in caussis animæ & ijs quæ ad Deum pertinent, te occupatum esse cognouimus. Scripsisti siquidem nobis quosdam idolorũ cultores, atque Anglorum dogmatis in ijs in quibus constitutus es partibus inueniri, de quibus plures asseruisti esse conuersos, aliquos aũt potentum nomine atque locorum se quasi defendere. Auxiliãtes igitur bonis tuę charitatis operibus, uiro glorioso prætori Siciliæ nostra scripta transmisimus, quatenus iuuante Domino, qua potest tibi uirtute concurrat, ut quod laudabiliter occœptũ est, ualeat salubriter adimpleri. Oportet ergo fraternitatem tuam maximã in hoc sollicitudinem gerere. Vere enim episcopalẽ uitam sequeris, si per zelum linguãq; tuã, hos qui à fidei ueritate dissentiũt, in Ecclesiæ unitatem reduxeris.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

Quomodo in Ecclesia sua conuersari debeat.

Caput XCIX.

Epist. 60

SCripta tuę charitatis accepimus, quibus nobis indicasti Deo propitio te bene à filijs tuis Neapolitanis ciuibus esse susceptum. De quibus omnipotenti Deo gratias retulimus. Oportet ergo affectui eorum te tuis moribus compensare, malos coercere, A bonis te discretè atque benignissimè relaxare, ad sequendas eos meliores partes frequentius admonere: quatenus & illi paternos in te mores inuenisse se gaudeant: & tu creditam tibi regiminis causam cooperãte Domino studiosius exequaris.

Gregorius Mauricio Augusto.

De lege eius iniusta ut miles in monasterio non suscipiatur. *Cap.* C.

Epist. 61

OMnipotenti Deo reus est, qui serenissimis dominis in omne quod agit & loquit, purus non est. Ego autem indignus B pietatis uestræ famulus, in hac suggestione neq; ut episcopus, neque ut seruus iure reipublicæ, sed iure priuato loquor: quia serenissime domine, ex illo iam tempore dominus meus fuisti, quãdo adhuc dominus omnium nõ eras. Longino uiro clarissimo stratore ueniente dominorum legem suscepi, ad quam fatigatus tũc ęgritudine corporis, respondere nil ualui. In qua dominorũ pie sanxit, ut quisquis publicis administrationibus fuerit implicatus, ei ad Ecclesiasticum officium uenire non liceat. Quod ualde laudaui, euidentissime sciens, quia qui C secularem habitum deserens, ad Ecclesiastica officia uenire festinat, mutare uult seculum, non relinquere. Quod uerò in eadem lege dicitur, ut ei in monasterio conuerti non liceat, omnino miratus sum, dum & rationes eius possint per monasterium fieri, & agi potest ut ab eo loco in quo suscipit, eius quoque debita soluantur. Nam etsi q̃s deuota mẽte cõuerti uoluisset, prius quam male ablatas redderet, & de sua anima tanto uerius, quanto expeditior cogitaret. In qua lege subiunctum est, ut nulli qui in D manu signatus est, conuerti liceat. Quã constitutionem ego, fateor dominis meis, uehementer expaui: quia per eam cœlorũ uia multis clauditur, & quod nuncusque licuit, ne liceat prohibetur. Multi enim sunt qui possunt religiosam uitam etiam cum seculari habitu ducere. Et plerique sunt qui nisi omnia reliquerint, saluari apud Deum nullatenus possint. Ego uerò hæc dominis meis loquens, quid sum nisi puluis & uermis? Sed tamen quia contra authorem omnium Deum hanc intendere costitutionem sentio, dominis tacere non possum

ſum. Ad hoc enim poteſtas ſuper omnes homines dominorum meorum pietati cœlitus data eſt, ut qui bona appetunt, adiuuentur, ut cœlorum uia largius pateat, ut terreſtre regnum cœleſti regno famuletur. Et ecce aperta uoce dicitur, ut ei qui ſemel in terrena militia ſignatus fuerit, niſi aut expleta militia, aut ꝓ debilitate corporis repulſus, Domino noſtro Ieſu Chriſto militare nō liceat. Ad hæc ecce per me ſeruum ultimum ſuum & ueſtrum reſpōdebit Chriſtus dicens: Ego te de notario comitē excubitorum, de comite excubitorum Cęſarem, de Cæſare imperatorem, nec ſolum hoc, ſed ēt patrē imperatorū feci. Sacerdotes meos tuæ manui cōmiſi, & tu à meo ſeruitio milites tuos ſubtrahis? Reſpōde rogo pijſſime domine ſeruo tuo, quid ueniēti & hæc dicenti reſponſurus es in iudicio Dn̄o tuo? Sed fortaſſe creditur: quia nullus eorū puro animo conuertatur. Ego indignus famulus ueſter ſcio, quāti his diebus meis in monaſterio milites conuerſi miracula fecerunt, ſigna & uirtutes operati ſunt. Sed per hanc legē iam ne quiſquam talium conuerti ualeat, perhibetur. Requirat rogo dominus meus quis prior imperatorum talem legem dederit, & ſubtilius æſtimet ſi debuit dari. Et quidem conſiderandum ualde eſt: quia eo iam tempore prohibentur quique relinquere ſeculū, quo appropinquauit finis ipſe ſeculorum. Ecce .n. mora non erit, & ardente cœlo, ardente terra, coruſcantibus elementis, cum angelis & archangelis, cum thronis & dominationibus, cū principatibus & poteſtatibus tremendus iudex apparebit. Si omnia peccata dimiſerit, & ſolā hanc legem contra ſe dixerit eſſe prolatā, quę rogo erit excuſatio? Vnde per eundem tremendum iudicem deprecor, ne illę tantæ lachrymæ, tantæ orationes, tanta ieiunia, tantæq; eleemoſynæ dn̄i mei ex qualibet occaſione apud omnipotentis Deo oculos fuſcentur, ſed aut temperando pietas ueſtra, aut immutando uigorem eiuſdē legis inflectat: quia tūc magis dominorum exercitus contra hoſtes creſcit, quāto Dei exercitus ad orationem creuerit. Ego quidē iuſſionis ſubiectus, eandem legem per diuerſas terrarum partes tranſmitti feci, & quia lex ipſa omnipotenti Deo minime concordes, ecce per ſuggeſtionis meæ paginam ſereniſſimis dominis nūciaui. Vtrobique ergo quæ debui exolui, qui & imperatori obēdientiam præbui, & pro Deo quod ſenſi minime tacui.

Gregorius Domitiano Metropolitano.
De diabolo corruptore animæ, & Sichemitis iniſte occiſis. Cap. CI.

SCripta dulciſſimę & ſuauiſſimę beatitudinis ueſtræ ſuſcipiens, ualde gauiſus ſum: quia multa mihi de ſacra ſcriptura loquebantur. Et quia dilectas in eis epulas reperi, eas auide comedi. In quibus quædam quoq; de cauſis exterioribus & neceſſarijs ſunt permixta. Et quaſi menti conuiuiū ꝑparantes egiſtis, ut oblatæ epulæ ex diuerſitate melius placerent. Etſi quidem exteriores cauſæ, uelut inferiores & abiecti cibi minus ſapiunt, ita tamen à uobis prudēter dictæ ſunt, ut libenter ſumantur: quia & cibi contemptibiles plerunque dulces ex cōdimento bene coquentis fiunt. Seruata autem ueritate hiſtorię, hoc quod dudum de diuina ſignificatione dixeram, reſpui nullo modo debuit. Nam etſi mihi, quoniam ita uultis, ſignificatio eius non congruit, ex ipſis tamen locis ſuis circumſtantibus, hoc ꝙ ex ea dictum eſt, incunctāter teneri poteſt. Nam & corruptor eius princeps terræ dicitur, per quē aperte diabolus deſignat̄: quia redemptor noſter ait: Nunc princeps huius mundi eijcietur foràs. Qui etiam uxorē petit: q̃a malignus uidelicet ſpiritus feſtinat, ut licenter poſſideat animam, quā prius occulta ſeductione corruperit. Vnde Iacob filij uehementer irati contra omnem Sichē domum, eiuſq; patriam, gladios ſumunt: quia à cunctis zelū habentibus ipſi quoque inſequendi ſunt, qui maligni ſpiritus adiutores fiunt. Quibus prius circumciſionē ꝑcipiunt, quos in dolore poſitos poſtmodū occidunt. Quia plerunque magiſtri ſeueriores ſi zelum ſuum moderari neſciunt, quamuis per prędicationem uitia corruptionis reſecent, cùm iam à delinquentibus plangitur quod fuerat perpetratum, adhuc tamē ipſi per aſperitatem diſciplinæ ſæuiunt, & duriores exiſtunt. Qui enim iam & præputia abſciderant, mori minime debebāt: q̃a qui culpam plangunt luxuriæ, & uoluptatē carnis in dolorem uertunt, à magiſtris ſentire

tire non debent asperitatem disciplinæ, ne ipse humani generis redẽptor minus ametur, si pro eo anima plus quàm debet atteritur. Vnde & eisdem filijs Iacob dicit: Turbastis me, & odiosum fecistis Chananæis. *Gen. 34.* Quando enim & hoc quod iam delinquentes plangunt, adhuc magistri crudeliter insequuntur, infirmæ menti ipse redemptoris sui amor tepescit: quia ibi se affligi considerat, ubi sibi & ipsa non parcit. Hæc igitur dixerim, ut intellectum quem protuli, non esse improbabilem ex locis circumstãtibus demonstrarem. Ea uerò quæ ex eodẽ loco à uestra sanctitate in meam cõsolationem dicta sunt, libenter accipio: quia in intellectu sacræ scripturæ respui non debet, quicquid sanæ fidei nõ resistit. Sicut enim ex uno auro alij murenulas, alij annulos, alij dextralia ad ornamẽtum faciunt: ita ex una scripturæ scientia expositores quique per innumeros intellectus quasi uaria ornamenta componunt, quæ tamen omnia ad decorem cœlestis sponsæ proficiunt. Valde autem gaudeo, quòd dulcissima beatitudo uestra etiam causis secularibus occupata, ad intellectum sacri eloquij uigilanter ingenium reducit. Sic quippe necesse est ut si illa omnimodo caueri non possint, ista non omnimodo postponantur. Sed per omnipotentem Dominum rogo, mihi in tantis tribulationum fluctibus laboranti, tende orationis manum, ut ex uestra intercessione ad summa releuet, qui culparum mearũ põdere ad profundum premor. Imperatorem uerò Persarum etsi non fuisse conuersum doleo, uos tamen ei Christianam fidẽ prędicasse omnimodo exulto: quia etsi ille ad lucem uenire non meruit, uestra tamen sanctitas prædicationis suæ præmiũ habebit. Nam & Aethiops in balneum niger intrat, & niger egreditur, sed tamen balneator nummos accipit. De Mauricio autem bene dicitis ut in actione eius ab umbra statuam cognoscam, id est, in minimis maiora perpendam. In hoc tamen ei credimus: quia eius uobis animam sacramenta & obsides ligãt.

Gregorius Narse.

De causa Ioannis episcopi & presbyterorum eius. Caput CII.

Epist. 63

MVlta mihi dulcissima charitas uestra per epistolas suas in bonæ operationis laudibus est locuta, ad quæ omnia breuitet ego respondeo. Nolite me uocare Noemi, id est pulchrum: sed uocate me Mara, id est amarũ: quia amaritudine plenus sum. *Ruth 1.* De causa uerò presbyterorum, quæ cũ fratre meo & coepiscopo, uiro reuerẽdissimo Ioanne patriarcha agitur, ipsum (puto) aduersarium patimur, quem asseris uelle canones custodire. Charitati autẽ tuæ breuiter fateor: quia omni uirtute & omni põdere, eandem causam, auxiliante omnipotente Deo, exigere paratus sum. In qua si uidero sedis Apostolicæ canones nõ seruari, dabit omnipotens Deus quid contra contemptores eius faciam. quòd autem charitas uestra scripsit mihi, ut filio meo domino Theodoro archiatro & expræfecto pro uobis gratias agerem, feci: & quantum potui, uos cõmẽdare minimè cessaui. Peto autem mihi ignoscas, quòd epistolis tuis sub breuitate respondeo: quia tantis tribulationibus premor, ut mihi neque legere, neque per epistolas multa loqui liceat. Hoc solũ tibi breuiter dico: quia oblitus sum manducare panem meum, a uoce gemitus mei. Omnes q uobiscum sunt, mea peto uice salutari. Domnæ Dominicæ salutes meas dicite. Cui minimè respõdi: quia cùm sit Latina, Grece mihi scripsit.

Gregorius Theodoro medico, &c.

De iniusta lege imperatoris, ne miles conuertatur. Caput CIII.

Epist. 64

QVanta bona omnipotentis Dei serenissimi domini mei imperatoris habeam, lingua mea non sufficit explere. Pro quibus bonis quid est meum retribuere, nisi eorum uestigia purè amare? Peccatis autem meis facientibus, ex quorũ suggestione uel consilio, nescio an uestro, trãsacto anno talem in republica sua legem protulit, ut quisquis eum purè amat, flere uehementer debeat. Ad quam legem tũc respondere non potui, quia ægrotus fui. Modo autem eidem domino aliqua suggessi. Pręcepit enim ut nullus qui actionem publicam egit, nullus qui officio uel manu signatus, uel inter milites fuit habitus, ei in monasterio conuerti liceat, nisi forte si militia eius fuerit expleta. Quam legem primum, sicut ij dicunt qui leges ueteres nouerunt, Iulianus

nus protulit, de quo scimus omnes quantũ Deo aduersus fuerit. Quod si ideo serenissimus dominus noster fecit, quia forte multi milites conuertebantur, & exercitus decrescebat: nunquid per uirtutem militũ subiugauit ei omnipotens Deus imperiũ Persarum? Nunquid non solæ lachrymæ illius auditæ sunt, & eo ordine quẽ ipse nesciuit, eius imperio Persarum regnum subdidit? Valde autem mihi durũ uidetur, ut ab eius seruitio milites suos prohibeat, qui ei & omnia tribuit, & dominari eum non solum militibus, sed etiam sacerdotibus concessit. Nunquid si intentio est seruandarum rerum, non poterant ea ipsa monasteria quæ milites suscepissent, alienas res reddere, atque ad conuersionem homines tantummodo habere? Hæc quia mihi ualde dolent, eidem domino suggessi. Sed uestra gloria opportuno tempore secretè suggestionem meam ei offerat. Nolo eam à responsali meo publicè dari, quia uos qui ei familiarius seruitis, loqui ei liberius & aptius potestis, quæ pro eius sunt anima: quoniam in multis est occupatus, & uix animus eius inuenitur à curis maioribus uacuus. Tu quidem gloriose fili, pro Christo loquere. Si auditus fueris, lucrum est animæ prædicti domini tui, & tuæ. Si uerò auditus non fueris, lucrum solummodo tuæ fecisti.

Gregorius Theotimo medico.

De illo quod scriptum est: Erat illius cor unum & anima una. *Cap.* CIIII.

Epist. 65. FVerunt quidam ueteres philosophorũ, qui in duobus corporibus unam esse animam dicerent, non affectus iungentes duos sed unam in duobus animæ substantiam partientes. At contrà nos esse in duorum mentibus unam animam dicimus, non diuidendo substantiam, sed corda iungendo. Nam de illis primis fidelibus scriptum est: Erat in eis cor unum, & anima una. Quod ego sic in Actibus Apostolorum lego, ut in me & domino Theotimo recognoscam: quia sic unanimis mecum est, ut præsens corpore, nunquam mihi defuerit, & absens corpore, semper per spirituum præsens fiat. Ago autem omnipotenti Deo gratias, qui charitatis suæ gratiam mentis uestræ uisceribus infundit, & deprecor, ut magis magisq; in uobis dona sua augeat, & hic bona nobis præsentia, & in futuro seculo gaudia æterna concedat. Filium meum Sabinianum diaconum uenientem charitati uestræ commendo, petẽs, ut eo amore quo me diligitis, etiam nostros ametis.

LIBER TERTIVS.

EPIST. EX REGISTRO B. GREGORII PAPAE.

MENSE SEPTEMBRI: Indictione duodecima.

Gregorius Constantio episcopo Mediolanensi.

Congratulatur q̃ bene receptus sit à suis. Ca. I.

Epist. 1. SCripta fraternitatis uestræ suscipiens, magnas omnipotenti Deo gratias retuli, quia ordinationis uestræ merui celebratione releuari. Quod uero ex superno munere in electionem uestram concorditer omnium conuenit assensus, hoc fraternitas tua cum summa debet consideratione pensare: quia post Deum ualde est debitrix eis, qui sibi uos præferri tam subdita mente uoluerunt. Decet igitur uos sacerdotali benignitate eorum moribus in omnibus respondere, eorumque necessitatibus pia compassione succurrere. Si quorum fortasse sunt uitia, hæc maturis obiurgationibus increpare, ut ipsa quoque sacerdotalis indignatio uirtute sit admixta dulcedinis: quatenus & tunc à subiectis amari debeat, etiam cum grauiter timetur. quæ res personam uestram apud eorum iudiciũ in magnã quoq; reuerentiam adducit: quia sicut præceps furor uisitatusq; despicitur, ita contra culpa discreta indignatio plerunque quo tarda fuerit, eo amplius fit timẽda. Ioãnes uerò subdiaconus noster multa nobis bona tuæ fraternitatis rediens nunciauit. De quibus omnipotentem Dominum petimus, ut hęc quę cœpit, ipse perficiat: quatenus te interius exteriusq; profecisse, & nũc inter hoĩes, & post inter angelos ostendat. Pręterea palliũ ad sacra missarũ solẽnia utẽdum

dum ex more transmisimus. Sed peto ut dũ hoc suscipitis, eius honorem ac genium ex humilitate uendicemus.

Gregorius Constantio episcopo Mediolanensi. De tribus capitulis, & Theodelinda regina. De episcopis à communione eius separatis, & Agone rege Longobardorum. Cap. II.

Epist. 2

DIlectissimus filius meus Bonifacius diaconus quiddã mihi ex scripto fraternitatis tuæ secretò nunciauit, quod exquisita occasione potius quàm inuenta, tres se episcopi à fraternitatis uestræ cõione separauerint, dicentes uos in damnationem trium capitulorũ consensisse, atque cautionem fecisse. Et quidem si quid de tribus capitulis in quocunque uel uerbo uel scripto nominatum est, bene fraternitas tua reminiscitur: quamuis decessor fraternitatis tuæ Laurentius districtissimam cautionem sedi Apostolicæ remiserit, in qua uiri nobilissimi, ex legitimo numero subscripserunt. Inter quos ego quoque tunc Vrbanam præturam gerens, pariter subscripsi: quia postquam talis scissura pro nulla re facta est, iustum fuit ut sedes Apostolica curam gereret, quatenus unitatem uniuersalis Ecclesiæ in sacerdotum mentibus per omnia custodiret. Quòd autem dicitur, filiã nostram Theodelindam reginam sese à communione tua hoc audito nuncio suspẽdisse, cõstat per omnia: quia etsi prauorum hominum uerbis ad paululum seducta est, uenientibus tamen Hippolyto notario, & Ioanne abbate, erit modis omnibus uestræ fraternitatis communionem quæsitura. Cui etiam meas epistolas direxi, quas fraternitas uestra sine dilatione transmittat. De episcopis uerò qui se suspendere nisi sunt, aliã epistolam feci, quam cùm eis ostendi feceris, eos non ambigo de superstitione suæ superbiæ apud fraternitatem tuam pœnitentiã acturos. Subtiliter aũt mihi & breuiter indicastis, uel de Agone rege, uel de Francorũ regibus quę gesta sunt. Peto, ut uia fraternitas quæ adhuc recognouerit, mihi modis oĩbus innotescat. Si auté uideritis, quia cum Patritio nihil facit Ago Longobardorũ rex, de nobis ei promittit: quia paratus sum in causa eius impendere, si ipse utiliter aliquid cum republica uoluerit ordinare.

A *Gregorius Constantio episcopo Mediolanensi. De episcopis ab eo diuisis, & synodo Chalcedonensi.* Cap. III.

Epist. 3

PEruenit ad nos quod quidam episcopi uestræ diœcesis exquirentes occasioné potius quam inuenientes, sese scindere à fraternitatis uestræ unitate tentauerint, dicentes te apud Romanam urbem in trium capitulorum damnationem cautionem fecisse. Quod uidelicet idcirco dicunt: quia quãtum fraternitati tuę etiam sine cautione credere soleam, nesciunt. Si enim hoc esset necessarium fieri, B uerbis nudis uobis credi potuisset. Ego tamen nominata inter nos neque uerbo, neque scripto tria capitula recolo. Sed eis, si citius reuertuntur, de suo errore parcendum est: quia iuxta Pauli apostoli uocem: Non intelligunt neque q̃ loquuntur, neque de quibus affirmant. (1. Tim. 1) Nos enim authore ueritate, teste conscientia, fatemur nos fidem sanctæ Chalcedonensis synodi per omnia illibatam custodire, nihilque eius definitioni addere, nihilque subtrahere audere. Sed si quis contra eam, eiusdemq; synodi fidem, siue plus C minusve ad sapiendum appetit usurpare: cum omni dilatione postposita, anathematizamus, atque à sinu matris Ecclesiæ alienum esse decernimus. quem igitur ista mea confessio non sanat, non iam Chalcedonensem synodum diligit, sed matris Ecclesiæ sinum odit. Si ergo ea ipsa quæ audere uisi sunt, zelo loqui animæ præsumpserunt, superest ut hac satisfactione suscepta, ad fraternitatis tuæ unitatem redeant, seque à corpore Christi quod est sancta uniuersalis Ecclesia, non diuidant.

D *Gregorius Theodelindæ reginæ Lõgobardorũ. De synodo Chalcedonensi, & Constantio episcopo.* Cap. IIII.

Epist. 4

QVorundam ad nos relatione peruenit, ab aliquibus episcopis gloriam uestram usque ad hoc scandalum cõtra sanctam Ecclesiam fuisse perductam, ut sese à catholicæ unanimitatis cõmunione suspẽderet. Quod quantum uos purè diligimus, tantum de uobis fortius dolemus: quia uos imperitis, stultisque hominibus creditis, qui non solum ea quæ loquuntur nesciunt,

nesciunt, sed uix ea percipere quæ audierint possunt. Dicunt enim piæ memoriæ Iustiniani temporibus aliqua contra Chalcedonensem synodum fuisse constituta: qui dum neque legunt, neque legentibus credunt, in ipso errore manent, quem sibi de nobis ipsi finxerunt. Nos enim teste conscientia, fatemur de fide eiusdem sancti Chalcedonensis concilij, nihil motũ, nihil esse uiolatum: sed quicquid prædicti Iustiniani temporibus actum est, ita actum est, ut fides Chalcedonensis cõcilij in nullo uexaretur. Si quis autem contra eiusdem synodi fidem aliquid loqui præsumit uel sapere, nos eius sensum sub anathematis interpositione detestamur. Cùm ergo integritatem nostram ex conscientiæ uestræ attestatione cognoscitis, superest ut uos nunquam à catholicæ Ecclesiæ communione separetis, ne tot uestræ lachrymæ, tantaque bona opera pereant, si á fide uera inueniuntur aliena. Decet ergo gloriam uestram ad reuerendissimum fratrem & coepiscopum meũ Constãtium, cuius & fides, & uita bene olim mihi approbata est, sub omni celeritate transmittere, eiq; directis uestris epistolis indicare, ordinationem eius quàm benigne suscepistis. Et quia ab eius Ecclesiæ communione in nullo separamini, quamuis in hac re me uobis superfluè dicere arbitror: qui etsi quid in uestro animo dubietatis fuit, ueniente filio meo Ioãne abbate, atq; Hyppolito notario ex corde uestro arbitror fuisse sublatum.

Gregorius Bonifacio episcopo regio, &c.

De correctione cleri eius. Cap. V.

Epist. 5

CONtumelia siquidem sacerdotum est, de diuinis cultibus admoneri. Quod enim ipsi debent exigere, turpiter exiguntur. Tamen ne, quod non æstimamus, in aliquo fraternitas tua ea quæ ad opus Dei pertinent, negligat: de hoc ipso specialiter te præuidimus adhortandũ. Admonemus itaque ut nullatenus clerus Regitanæ ciuitatis in causis quas eorum poscit officium, fraternitatis tuæ remissione laxetur. Sed in ijs quæ ad Deum pertinent, instantissime atque studiosissime compellantur. Opinionem quoque prædicti cleri tui studere te uolumus, ut nihil de ijs prauum, nihil quod contra Ecclesiasticam disciplinam pertinet, audiatur. Ad ornatum quippe eius, non ad fœditatem actuum eorum pertinere debet officium. Subdiaconibus uerò tuis hoc quod de Siculis statuimus, decernimus obseruari. Nec illam definitionem nostram cuiusquam sinas contumacia aut temeritate corrumpi, quatenus dum prædicta omnia per te fuerint conseruata districtissime, nec admonitionis nostræ, sicut & credimus, transgressor existas, nec in quolibet reum te remissionis accuset pastoralis tibi commissus ordo regiminis.

dist. 32. Subdiaconibus

Gregorius Cypriano diacono nostro, & rectori Siciliæ.

De Petronella conuersa, & Agnello corruptore eius. Cap. VI.

Epist. 6 Can. 19. q. 3. Perlatum

PErlatum est ad nos, Petronellam nomine de prouincia Lucania progenitam, per exhortationem Agnelli episcopi fuisse conuersam, resque suas omnes quas habere potuit, licet sibi iure potuissent competere, tamen easdem monasterio quod ingressa est, etiam specialiter donationis titulo contulisse. Morientemque prædictum episcopum dimidiam partem substantiæ suæ Agnello cuidam filio suo, qui notarius nostræ esse fertur Ecclesiæ, atque dimidiã eidem monasterio reliquisse. Sed cùm propter irruentem Italiæ cladem ad Siciliam refugissent: dicitur eam sæpe nominatus Agnellus corruptis eius moribus stuprasse, atque sentiens grauidam, de monasterio se duxisse, resque eius omnes tam proprias quàm eas quas de parte patris ipsius habere poterat, abstulisse, ac post perpetratum tantum facinus, in sui eam dominij iure defendere. Hortamur igitur dilectionem tuam, ut prædictum uirum uel antefatam fœminam sub districta ad te facias executione perduci, causamque ipsam secundum suum meritum summa subtilitatis examinatione perquiras. Et si ita inueneris ut nobis, nunciatum est, negocium tot iniquitatibus inquinatum, cum summæ purgationis seueritate determina: quatenus & antefatum uirum, qui neque suum, neque illius attendit habitum, & tantorum causa fuit scelerũ, ultio districta preueniat: & illa prius pcedẽte uindicta, atq; in monasterium

sterium sub pœnitentia redacta, omnes res A quæ de sæpedicto loco ablatæ fuerãt, cum omnibus illic suis fructibus atque accessionibus reuertantur.

Gregorius Gennadio patritio & exarcho Aphricæ.

De peruerso concilio Numidiæ. Ca. VII.

Epist. 7 SAtis credimus religiosam excellentiæ uestræ mentem aduersus ea maximè q̃ in Ecclesijs geruntur incongrua, diuini authoris æmulatione succendi. Tanto igitur Ecclesiasticarum correptionem causarum nobis libenter ingerimus, quanto de pia uestræ mentis intentione confidimus. Cognoscat siquidem excellentia uestra quibusdam de Aphricanis partibus uenientibus ad nos fuisse perlatum, plura in concilio Numidiæ contra patrum tramitem atque canonum statuta committi. Quarum rerum frequentes querelas, quia diutius tolerare nullatenus potuimus, Columbo fratri & coepiscopo nostro, de cuius grauitate ipsa eius quæ percrebuit dubitare iam nos non permittit opinio, commisimus perquirendas. Quamobrem paterno salutantes affectu hortamur excellentiam uestram, in cunctis quæ ad Ecclesiasticam correptioné pertinent, uestri robur ei subrogetis auxilij, ne si quod male geritur, quæsitum uel uindicatum non fuerit, longorum usurpatione temporum cum maiori licentia in futuris crescat excessibus. Scito autem excellentissime fili si uictorias quæritis, si de commissæ uobis prouinciæ securitate tractatis, nihil uobis magis aliud ad hoc prosicere, quàm zelari sacerdotum uitas, & intestina Ecclesiarum quantum possibile est, bella compescere.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano Sardiniæ.

De Theodosia religiosa, & monasterio construendo. Cap. VIII.

Epist. 8 THeodosia religiosa fœmina in construendo monasterio uoluntatem Stephani quondam uiri sui complere desiderans, petijt à nobis ut ad fraternitatem tuã nostras transmitteremus epistolas, quibus per commendationem nostram tuum facilius mereretur auxilium. Asserit siquidem hoc à suo coniuge constitutum, ut in prædio quod appellatur Piscenas, quod ad Xenodochi Thomæ quondam episcopi iura peruenit, monasterium construi debuisset. Quia igitur in alienis hoc fundare rebus licet possessor permitteret, dominus tñ uidetur cum ratione refugere, petitioné eius præuidimus annuendam: id est ut in domo iuris sui, quam Caralis asserit se habere, ancillarum Dei monasterium debeat Dño adiuuante construere. Sed quia prædictam domum suam dicit ab hospitibus atque superuenientibus onerari, hortamur fraternitatem tuam ut studeas eis in cũctis concurrere, deuotioniq; eius tuæ præbeas tuitionis auxilium, ut mercedis defuncti, atque eius studij tuus te concursus faciat & sollicitudo participé. Reliquias uerò quas ibidem postulat collocandas, uolumus ut à fraternitate tua sub debita ueneratione condantur.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano.

De monasterijs ancillarum Dei. Et de concilio episcoporum, & de episcopis: seruis & ancillis Iudæorum. Et quod presbyteri baptizatos infantes in frontibus signare non debeant, sed semel in pectore, & postea episcopi semel in fronte. C Capus IX.

Epist. 9 SAtis quidem te ipse pastoralis zelus instigare debuerat, ut gregem quem susceperas, etiam sine nostro solatio salubriter ac prouide tuereris, & à callidis inimicorum surreptionibus eum diligenti circumspectione seruares. Sed quia charitatem tuam pro suæ infirmitatis augmento, nostræ quoque pagina authoritatis indigere D comperimus: necessarium nobis fuit titubantes animos tuos ad religiosi uigoris studium, fraternæ dilectionis exhortatione firmare. Peruenit siquidem ad nos minus te monasterijs ancillarum Dei in Sardinia sitis, tuitionis impendere: & cùm dispositum à tuis prudenter fuisset decessoribus, ut quidam de clero probati uiri curam gerentes eorum se necessitatibus adhiberet: nunc ita funditus est neglectum, ut per publicas personas, pro tributis, alijsque muniis ipsæ per se principaliter Deo dedicatæ fœminæ compellãtur subire, necessitatéq; habeant

habeant pro supplendis fiscalibus, per uillas, prædiaq; discurrere, atque uirilibus incompatenter se miscere negotijs. Quod malum fraternitas tua facili correptione remoueat, ut unum probatum uirum uita moribusque, cuius ætas atque locus nihil de se prauæ suspicionis objiciat, sollicitè deputet, qui sic monasterijs ipsis cum Dei timore possit assistere, quatenus ulterius eis pro quibuslibet causis, priuatis uel publicis extra uenerabilia loca contra regulam uagari non liceat, sed quicquid pro his agendum est, per eum quem deputaueris, rationabiliter peragatur. Ipsæ uerò referentes Deo laudes, atque coercentes semetipsas, in monasterijs suis nullam occasionem ulterius fidelium mentibus prauæ suspicionis inijciant. Si qua autem earum uel per antiquiorem licetiam, uel per impunitatis prauam consuetudinem ad lapsum adulterij deducta fuerit, aut in stupri fuerit perducta uoraginem: hanc post competentis seueritatem uindictę, in aliud districtius uirginum monasterium in pœnitentiam redigi uolumus, ut illic orationibus atque ieiunijs uacet, & sic pœnitendo proficiat, & metuendum cæteris arctioris disciplinæ præstet exemplum. Is autem qui cum huiusmodi fœminis in aliqua fuerit iniquitate repertus, omni communione priuetur, si laicus est: si uerò clericus, à suo quoque remotus officio, pro suis continuo lugendis excessibus in monasterium detrudatur. Episcoporum etiam concilia, sicut tam tuę mos dicitur fuisse prouincię, quàm quod sanctorum canonum authoritate præcipitur, bis in anno celebrare te uolumus, ut si quis inter eos à sui forma propositi actionis atque morum qualitate discordat, sociali possit fratrum increpatione redargui: & pro securitate commissi gregis, animarumque statu, paterna ualeat circumspectione tractari. Peruenit etiam ad nos, seruos ancillasq; Iudæorum, fidei causa ad Ecclesiam refugientes, aut infidelibus restitui dominis, aut eorum, ne restituantur, precium dari. Hortamus igitur ut nullatenus tam prauam consuetudinem manere permittas: sed si quilibet seruus Iudæorũ ad uenerabilia loca confugerit causa fidei, nullatenus eũ patiamini preiudiciũ sustinere. Sed siue olim Christianus, siue

Can. 27. quæst. 1. Si qua

A nunc fuerit baptizatus, sine ullo pauperum damno, religioso Ecclesiasticæ pietatis patrocinio, in libertatem modis omnibus defendatur. Presbyteri baptizatos infantes signare sacro in frontibus chrismate non p̄sumant. Sed presbyteri baptizatos ungant in pectore, ut episcopi postmodum ungere debeât in fronte. Pro fundandis etiam monasterijs, quæ à diuersis iussa sunt construi, si iniusta perspicis hęc ab ijs quibus indicta sunt, excusatione differri, solerter secundũ quod leges præcipiunt, admonere te uolumus, ne piæ uiuorum aut defunctorum uoluntates, tua, quod absit, remissione cassen- B tur. De monasterio autẽ quod in domo sua cõstruendum quondã Petrus asseritur præcepisse, præuidimus ut fraternitas tua subtiliter requirat relictorum illic redditũum quantitatem. Et si quidem modus habetur substantiæ, recollectis omnibus quæ de rebus ipsis imminuta dicũtur esse, uel dispersa, cum omni studio hoc & sine aliqua dilatione fundetur. Sin autẽ uel minus idonea uel damnosa facultas est, omnibus, ut edictum est, subtiliter inquisitis, nobis renunciare te uolumus, ut sciamus quid delibera- C re iuuante Domino de eius constructione possimus. Fraternitas igitur tua ita in cunctis prædictis capitulis se solerter impẽdat, ut nec nostrę admonitionis seriem inuenia tur fuisse trãsgressa, nec diuini rea iudicij, de minori zelo pastoralis existat officij.

De cõse. distin. 4. Presbyteri

Can. 16. q. 1. Admonere

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano. De monasterio construendo. Caput X.

NOs quidẽ arbitramur quòd ad imminentiam expletionis piarum rerum, D ipse te tuus satis ordo compellat. Sed ne zelum tuũ cuiuslibet interuentus remissionis emoliat, de his etiam te specialiter iudicauimus exhortandum. Peruenit siquidẽ ad nos Stephanum uestrũ de hac luce migrantem, supremæ uoluntatis eloquio monasterium præcepisse fundari. Cuius desideriũ à Theodosia honesta fœmina hęrede eius, fertur quod hactenus dilatione protrahitur. Quamobrem hortamur fraternitatem tuam, ut maximũ de prædicta causa studiũ geras, atq; antenominatã fœminam cõmoueas, quatenus intra annale spatiũ monaste-

Epist. 10

rium, ut iussum est, debeat ordinare, & cun A cta secundum defuncti uoluntatem sine altercatione construere. Quòd si intra prædicti temporis metam aliqua perficere negligentiam uel calliditate distulerit, ut siue in loco eo quo constitutum fuerat, seu certè ibi non poterit & alibi placet ordinari, & dilatione interueniente negligitur: tunc uolumus ut fraternitatis tuæ ædificetur studio, ordinatisq; omnibus, res atque redditus qui relicti sunt, per te loco ipsi uenerabili sine imminutione aliqua socientur. Sic enim & ante tremendum iudicem tuũ sententiam remissionis effugies, & secundum B pijssimas leges, dilatas defunctorũ pias uoluntates episcopali supplebis studio.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano. De redditibus Ecclesiarum. Et nullum clericorum in monasterijs abbatem esse debere. Iuuenculas fieri abbatissas uehementissimè prohibet. Nullam uirginem nisi sexagenariam uelandam. Cap. XI.

Epist. 11

OLim quidem fraternitati tuæ nostra fuerat authoritate commissum, ut si quæ in Sicilia exciderent Ecclesiæ, cæterisque uenerabilibus locis, uel incongruè gererentur, nostra uice corrigeres. Sed quia post hæc de quibusdam neglectis hactenus capitulis ad nos querela peruenit, rursus ad eorum correptionem tuam fraternitatẽ specialiter præuidimus excitandam. Cognouimus nanque de redditibus Ecclesiarum nouiter acquisitis, canonicam dispositionem quartarum minimè peruenire: sed episcopos locorum tãtummodo distribuere quartam antiquiorum redditũum, nũc uero quæsita suis usibus retinere. Quam rem prauã subintroductamq; consuetudinem fraternitas tua uiuaciter emendare festinet: ut siue de præteritis redditibus, siue de ijs quæ obuenient, uel obuenientibus, quartæ secundum distributionem canonicã dispenset. Incongruum nanque est unam eandemq; Ecclesiæ substantiam duplici quodammodo iure censeri, id est usurpationis & canonum Presbyteros, diacones, cæterosq; cuiuslibet ordinis clericos, qui in ecclesijs quoquomodo militant abbates fieri ꝑ monasteria non permittas, sed aut admissa clericatus militia, monasticis nõ promoueantur ordinibus: aut si in abbatis loco permanere decreuerint, clericatus nullatenus permittantur habere militiam. Satis enim incongruum est, si cum unum ex his pro sui magnitudine diligenter quis non possit explere, ad utrunque iudicetur idoneus: sicq; inuicem & Ecclesiasticus ordo uitæ monachicæ, & Ecclesiasticis utilitatibus regula monachatus impediatur. Illud quoque charitatem tuam commonere curauimus, ut si quispiam episcoporum de hac luce migrauerit, uel quod absit. pro suis fuerit remotus excessibus, conuenientibus hiearchitis cunctisq; cleri primoribus, atque in sui præsentia inuentarium Ecclesiæ rerum facientibus, omnia quæ reperta fuerint, subtiliter describantur: ne, sicut antea fieri dicebãt, species quædam aut aliud quodlibet de rebus Ecclesiæ, quasi pro faciendi inuentarij labore tollantur. Sic nanque ea quæ admunitionem pauperum facultatis pertinent, desideramus expleri, ut nulla penitus in rebus eorum ambitiosis hominibus uenalitatis relinquatur occasio. Visitatores ecclesiarum, clericiq; eorum qui cum ipsis per non suæ ciuitatis parochias fatigantur, aliquod C laboris sui capiant te disponente subsidiũ. Iustum nanque est ut illic consequantur stipendium, quo pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium. Iuuẽculas abbatissas fieri uehementissimè prohibemus. Nullam igitur fraternitas tua, nisi sexagenariam uirginem, cuius ætas hoc atque mores exegerint, uelari permittat: quatenus tam prioribus, quàm præsenti capitulo tuæ districtionis instantia Domino adiuuante correctis, & diu dissolutum rerum uenerabilium statum canonicis nexibus religare festines, & diuina negocia nõ ꝑ incongruas D uoluntates hominum, sed competenti possint districtione disponi.

Can. 12. q. 2. Cognouim⁹

can. 16. q. 1. Presbyteros

Can. 12. q. 2. charitatem tuam

can. 20. q. 1. Iuuẽculas

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano. De uxore cuiusdam ablata, & alteri data. Caput XII.

Epist. 12

TAnta nobis subinde mala quæ aguñt in ista prouincia, nunciantur: ut peccatis facientibus, quod auertat omnipotens Deus, celeriter eam perituram credamus. Præsentiũ nanque portitor ueniens lachrymabiliter questus est, ante plurimos annos ab homine nescio quo, de possessione Messanensis

sanensis Ecclesiæ, de fontibus se susceptũ, & uiolenter diuersis persuasionibus puellæ ipsius iunctum, ex qua iuuenculos filios iã habere se asseruit: & nunc uiolenter huic disiunctam abstulisse dicitur, atque cuidam alij uenundedisse. Quod si uerum est, quam sit inauditum atque crudele malum, tua bene dilectio perspicit. Ideoque admonemus ut hoc tantum nephas sub ea uiuacitate quam te in causis pijs habere certissimè scimus, requiras atque discutias. Et si ita ut supradictus portitor insinuauit, esse cognoueris, non solum quod male factum est, ad statum pristinum reuocare curabis, B sed & uindictam quę Deum possit placare, exhibere modis omnibus festinabis. Episcopum uero qui homines suos talia agẽtes corrigere negligit atque emendare uehemẽter aggredere, proponens quia si denuo talis ad nos de quoquã qui ad eũ pertinet, querela peruenerit, non in eum qui excesserit, sed in ipsum canonicè uindicta ꝓcedet.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano. De Adeodati presbyteri iniusta expulsione.

Caput. XIII.

Epist. 13 Cã. 7. q. 1. Præsentium

PRæsentium latoris Adeodati querelã qui se à sui presbyteratus loco incongruè dicit expulsum, licet subditæ tibi textus petitionis explanet, tamen paulo latius iudicauimus apertiusque retexẽdam. Asserit nanque à Quintiano fratre & coepiscopo nostro in loco suo pro quibusdam se suis ordinandis negociis relaxatum, ęgritudinisque causa per duorum mensium spatiũ suæ se Ecclesiæ defuisse: cuius rei occasionẽ captantem prædictum fratrẽ nostrũ alium loco eius illic presbyterum ordinasse. Hortamur igitur fraternitatem tuam ut causam eius sollicitè perquiras, districtèque discutias. Et si manifestæ ægritudinis, sicut dicitur, causa, Ecclesiæ suæ eum defuisse repereris, nullum ei ex ordinatione alterius presbyteri permittas præiudicium generari: sed in locum suum sine aliqua eum fac dubietate restitui. Sin autem aliter se res habere dicitur, quàm porrecta ab eo continere uidetur suggestio, causam eiusdem canonicè legitimeque perquire, & quicquid tibi secundum Deum uisum fuerit, iuuante Domino, ita stude decernere, A ut nulla de hac re quæstio ad nos ulterius reuertatur. Illud autem charitatem tuam specialiter admonemus, ut si uera fuerit huius suggestio, atque in suum fuerit ordinem restitutus, de presbytero qui in loco eius ordinatus est, subtiliter districteque debeas esse sollicitus. Et si quidem sine datione aliqua ad eundem ordinem peruenerit, ut in Simoniacam hæresim non potuisset incidere, in alia qualicunque uacante Ecclesia, eum uolumus ordinari. Sin autem in eo quippiam, quod auertat Dominus, fuerit tale repertum, ipso etiã presbyteratus priuetur ordine, quem non causa replendæ necessitatis Ecclesiæ, sed sola comprobatur ambitione suscepisse.

Gregorius Maximiano episcopo Syracusano. De Felice diacono. *Cap.* XIIII.

Epist. 14

PRæsentium lator Felix diaconus, cùm nullatenus in hæreticorum dogma lapsus sit, nec à catholica fide discesserit, prauis illectus aduersus Constantinopolitanã synodum suspicionibus, in Hystricorum se separatione remouerat. Qui cum Romam C uenisset, recepta à nobis, iuuante Domino, ratione, excessum suum recepta dominici corporis & sanguinis communione correxit. Quia ergo, ut dictum est, non in hæresim incidit, sed à sacris generalis Ecclesiæ mysteriis quasi rectæ studio intentionis errauit, imbecillitati eius atque necessitatibus consulentes, maximeque sustentationi eius, pietatis intuitu prouidentes, in tua Ecclesia Syracusana eum præuidimus cardinandum: siue ut officium diaconatus expleat, seu certè ut sola eiusdem officii pro sustentanda paupertate sua commoda con- D sequatur, in tuæ fraternitatis uolumus hoc pendere iudicio. Quod hortamur ut tua fraternitas implere festinet. Commendantes etiam personam eius, quatenus nullis eum patiaris molestiis aut necessitatibus subiacere: ne uel nostræ commendationis inueniaris tramitem neglexisse, uel minus exhibuisse quàm tuus exigit ordo pauperibus: quia & nos ei annuum quid de nostra Ecclesia dari fecimus, ut eiusdem operis quod te hortamur exhibere, participes esse possimus.

Gregorius Cypriano diacono rectori Siciliæ. De ministerijs Ecclesiarum per Siciliam recolligendis. Cap. XV.

Epist. 15

PEruenit ad nos diuersos Italiæ sacerdotes Siciliam confugientes, plurima secum Ecclesiarum suarum ministeria detulisse, eaque siue defunctis eis, siue male dispergentibus, prope omnia deperijsse. Qua in re moti hortamur dilectionem tuam, quatenus transmittens per omnia Siciliæ loca, sicubi uasa sacra, resque Ecclesiarum positas incaute repereris, ea cum summa districtione recolligi facias, atque adunatas sub notitia testium suscipias, susceptasque apud singulos episcopos Ecclesiarum deponas, apud quos usque dum pacis tempus exposcerit, iuuante Domino debeant tutissime conseruari. Omnium autem rerum ipsarum non solum de suscepta eos qui eas tradunt percipere uolumus, sed etiam à te notitias earum subtiliter retineri: ut dum necesse fuerit, ex hac cautela iuuante Domino, possint ab ijs quibus traduntur, sine imminutione restitui.

Gregorius uniuersis episcopis per Dalmatiam. Vt nulli in Salonitana Ecclesia manus sine sua permissione imponant: & de Maximi præsumptione. Cap. XVI.

Epist. 16

OPortuerat quidem fraternitatem uestram diuini respectu iudicij, clausis carnalibus oculis, nihil quod ad Deum pertinet, à recta mentis intentione omittere, nec cuiuslibet hominis faciem rectitudini iustitiæ præponere. Sed postquam mores uestri ita sunt secularibus traducti negocijs ut obliuiscentes omnem sacerdotalis in uobis honoris tramitem, cunctumque superni metus intuitum, non quid Deo, sed quid uobis placeat studeatis explere, necesse habuimus hæc ad uos districtiora specialiter scripta transmittere: quibus ex beati Petri principis apostolorum authoritate præcipimus, ut nulli penitus extra consensum permissionemque nostram, quantum ad episcopatus ordinationem pertinet, in Salonitana ciuitate manus præsumatis imponere, nec quenquam in ciuitate ipsa aliter quàm diximus ordinare. Quod si contra hæc quippiam uel sponte uestra, uel à quolibet coacti præsumpseritis uel tentaueritis agere, decernimus uos à dominici corporis & sanguinis participatione priuatos, quatenus ex eadem uobis ipsa attrectatione uestra, uel uoluntate transgrediendæ præceptionis nostræ, à cœlestibus mysterijs alieni sitis, nec is quem ordinaueritis, habeatur episcopus. Nos nanque nullum cuius uita reprehendi potest, ordinare tecumere uolumus. Quod si Honoratus diaconus indignus ostenditur, de uita moribusque eius qui electus fuerit, nobis renunciari uolumus, ut quicquid in hac re agendum est, cum consensu nostro salubriter permittamus impleri. Confidimus enim in omnipotentem Dominum: quia quantum ad intentionem nostram pertinet, nunquam quod nostram grauare possit animam, nunquam sinimus fieri quod nostram grauare possit Ecclesiam. Sin uerò in qualibet persona ita uoluntarius omnium consensus accesserit, ut authore Deo digna sit, & non sit qui ab eius ordinatione dissentiat, hanc à nobis in eadem Salonitana Ecclesia ex præsentis epistolæ nostræ concessa licentia uolumus consecrari: excepta duntaxat persona Maximi, de qua ad nos multa mala perlata sunt: quæ si ab appetitu maioris ordinis non cessat, restat, ut arbitror, quatenus subtiliter discussa, ipso quoque in quo est officio careat.

MENSE SEPTEMBRI:

Indictione duodecima.

Gregorius Felici episcopo Sypontino, &c. De tribuno ab hostibus redimendo. Ca. XVII.

Epist. 17

QVaIiter succurrēdum sit redemptionibus captiuorum, & sanctorum canonum, & mundanarum legum sanctio euidenter edocuit. Quod cum omnibus notū sit, mirati sumus ut fraternitas tua in redemptionem tribuni clerici tui præsentium latoris nulla mota misericordia subueniret. Quod ergo sponte facere distulisti, nostra saltem facere festina adhortatione commonitus: ne si, quod non credimus, negligendū putaueris, incipiat tibi necessitas, quod uoluntas fugit, imponere. Quia igitur supradictus Tribunus ab hostibus se prædatum, ac centū duodecim solidis se prohibet

hibet computatũ, ad quorũ se deflet restitu A tionem urgeri, hæc te oportet diligẽter in quirere. Et si ita est, nec cum unde preciũ in se datũ reddere possit habere cognoueris, supradictos solidos de Ecclesia redẽpto ri eius restitue. Nã ualde durũ est si de Ecclesia cui militat, remedium nullũ ueniat. Omissa itaque excusatione, precium quod in eo datum manifesta ueritate patuerit, sine aliqua mora, sicut sumus præfati, restitue: quatenus nec creditorem eius tempore necessitatis afflicto subuenisse pœniteat, & hic onere mœroris exutus, mente libera officij sui ministerium sollicitè ac competẽ B ter exhibeat.

MENSE IANVARIO: Indictione duodecima.

Gregorius Mauro abbati à sancto Pancratio. Commendat Ecclesiam sancti Pancratij. Cap. XVIII.

Epist. 18 ECclesiarum cura quæ sacerdotalibus officijs euidenter infixa est, ita nos cogit esse sollicitos, ut nulla in eis neglectus culpa appareat. Quoniam uerò Ecclesiam sancti Pancratij, quæ erat commissa presbyteris, frequenter neglectam fuisse cognouimus: ita ut uenientes dñico die populi mis C sarum solennia audituri, non inuento presbytero, murmurantes redirent: hoc matura deliberatione nostro sedit arbitrio, ut eis remotis, monachorum congregationẽ in monasterio eidem Ecclesiæ cohærenti constituere cum Dei gratia deliberemus, quatenus abbas qui illic præesset, curam & sollicitudinem antefatæ Ecclesiæ habere modis omnibus debuisset. In quo etiam monasterio te Maurum abbatem præuidi- D mus præponendum: statuẽtes ut terras præfatæ Ecclesiæ, uel quicquid illuc intrauerit, seu de redditibus eius accesserit, antedicto monasterio tuo debeat applicari, atque illic sine diminutione aliqua pertinere: ita sanè ut quæcunque in ipsa suprascripta Ecclesia fienda reparandaq; sunt, per te sine dubio reparentur. Sed ne remotis p̃sbyteris quibus Ecclesia ipsa fuerat antè cõmissa, uacare misterijs uideatur: idcirco huius tibi authoritatis tenore præcipimus, ut peregrinũ illic debeas adhibere presbyterũ qui sacra missarũ possit solennia celebrare. Quem tñ & in monasterio tuo habitare, & exinde uitæ subsidia habere necesse est. Sed & hoc præ oĩbus curæ tuæ sit, ut ibidẽ ad sacratissimũ corpus beati Pancratij quotidie opus Dei proculdubio peragat̃. Hæc igitur quæ tibi præcepti huius facienda serie deputamus, non solum te perficere, uerumetiam ab his qui in officio locoque tuo successerint, sic in ꝑpetuũ seruari uolumus & impleri, ut nullus deinceps in supradicta Ecclesia possit inueniri neglectus.

Gregorius Leoni acolutho. Ecclesiam sanctæ Agathæ in Suburra commẽdat. Cap. XIX.

LOcorum uenerabilium cura nos admonet de eorum utilitate per omnia cogitare. Quia ergo Ecclesia sanctę Agathę sita in Suburra, quæ spelunca fuit aliquando prauitatis hæreticæ, ad catholicæ fidei culturam Deo propitiante reducta est: ideo huius authoritatis tenore commonitus, pẽsiones omnium domorum in hac urbe constitutarum, quas prædictam Ecclesiam temporibus habuisse Gothorum constiterit, annis singulis congregare non desinas, & quantum in sartis tectis uel luminaribus, aliaque reparatione eiusdem Ecclesiæ necessarium fuerit, erogare modis omnibus studebis. Quicquid uero exuberare potuerit, fideliter rationibus te Ecclesiasticis inferre præcipimus. Epist. 19

MENSE APRILI: Indictione duodecima.

Gregorius Maximiano præsumptori in Salona. De excommunicatione illorum episcoporum, qui ei manus contra canonum statuta imposuerunt. Caput XX.

LIcet cætera cuiuspiam talia uitæ sint merita, ut nihil sit quod ex his sacerdotalibus ualeat ordinibus obuiare, tñ solius nephas ambitus seuerissima canonũ districtione dãnat̃. Cognouimus itaq; ꝙ uel surrepta uel simulata piissimorũ principũ iussione dũ uita dignus non fueris, te ad sacerdotii ordinẽ cunctis uenerabilẽ prorupisse. quod nos ideo sine ulla hęsitatione credidimus, Epist. 20

mus, quia uitam ætatemque tuam non habemus incognitam: ac deinde, quia serenissimi domini imperatoris animum nõ ignoramus, quòd se in causis sacerdotalibus miscere non soleat, ne nostris in aliquo peccatis grauetur. Additur inauditum nephas, quod post interdictionem quoque nostrã, quæ sub excommunicatione tua, ordinantiumque te facta est, cæsis presbyteris, diaconibus, cæteroque clero, manu militari ad medium diceris deductus. Quam rem nos consecrationẽ dicere nullo modo possumus: quia ab excommunicatis est hominibus celebrata. Quia igitur sine ullius exẽpli forma uiolasti talem tantamq; sacerdotij dignitatem: præcipimus ut usque dum dominicis uel responsalis nostri cognouerimus apicibus quod non surreptitia, sed uera fueris iussione ordinatus, nullatenus tu ordinatoresque tui attrectare quicquam præsumatis sacerdotalis officii, neque usq; ad rescriptum nostrum, ad cultum sacri altaris accedere. Quòd si contra hæc agere præsumpseritis, anathema uobis sit à Deo, & à beato Petro apostolorum principe: ut contemplatione iudicii uestri, cæteris quoque catholicis Ecclesiis, ultionis uestrę prębeatur exemplum.

MENSE MAIO:
Indictione duodecima.

Gregorius Venantio episcopo Lunensi. Quòd Iudæis non liceat Christiana mancipia habere. Cap. XXI.

Epist. 21

MVltorum ad nos relatione peruenit, à Iudæis in Lunensi ciuitate degentibus ad seruitium Christiana detineri mãcipia: quæ res nobis tanto uisa est asperior, quanto à fraternitatis tuæ patientia operosior. Oportebat quippe te respectu loci tui, atque Christianæ religionis intuitu nullã relinquere occasionem superstitioni Iudaicæ, ne simplices animæ non tam suasionibus quàm potestatis iure quodammodo deseruirent. Quamobrem hortamur fraternitatem tuam, ut secundum piissimarum legum tramitem, nulli Iudæo liceat Christianum mancipium in suo retinere dominio. Sed si qui penes eos inueniuntur, libertas eis tuitionis auxilio ex legum sanctione seruetur. Hi uerò qui in possessionibus eorum sunt, licet & ipsi legum districtione sint liberi, tamen quia colendis eorum terris diutius adhæserunt, utpote conditionem loci debentes, ad colenda quæ consueuerant rura permaneant, pensiones prædictis uiris præbeant: quæ cuncta de colonis uel originariis iura præcipiunt peragant, nihil eis extra hoc oneris amplius indicatur. Quòd si quisquam de his uel ad alium migrare locum, uel in obsequio suo retinere uoluerit, ipse tibi reputet qui ius colonarium temeritate sua, ius uerò domini sub iuris seueritate damnauit. In his ergo omnibus ita te nolumus solerter impendi, ut nec direpti gregis pastor reus existat, nec apud nos minor æmulatio fraternitatem tuam reprehẽsibilem reddat.

Gregorius Constantio episcopo Mediolanensi. Vt Venantio episcopo Lunensi concurrat. Caput XXII.

Epist. 22

QVorundam de Laudensium uenientium partibus ad nos relatione peruenit, religiosos locorum ipsorum ita ab Ecclesiasticæ disciplinæ tramite deuiasse, ut nullatenus in suis moribus actionibusque canonicæ dispositionis statuta respiciant. quæ quia erant & examinanda subtilius, & seuerius ulciscenda: præsentium latorem Venantium fratrem & coepiscopum nostrum ut instanter emendarentur, admonuimus. Sed pro magnitudine inquietudinis excedentium personarum, solum se non iudicauit in huiusmodi inquisitione sufficere: ideoque postulauit à nobis ut in eodem examinando negotio fraternitatis tuę ei adderetur authoritatis solatium. Quanquã igitur fraterna dilectio hoc à te & sine nostris scriptis debeat exigere, tamen præsentibus quoque uos specialiter epistolis adhortamur, ut adhibito uobis prædicto fratre nostro, cunctos clericos cæterosque religiosos prænominatæ ciuitatis & territorii eius de excessibus quorum aliquid est suspicionis, ad te uenire compellas, atque cũcta secundum Deum propter futuri metum iudicii subtiliter inquirentes, si quem à canonum statutis recessisse reperitis, canonica cum ultione corrigite. Nec patiamini in locis uestris eos qui non gerunt in moribus

quod

quod ostendunt in habitu, per abrupta diu tius euagari. Quos oportet ad rectitudinis normam pastorali uos circumspectione reducere. Ita ergo fraternitas tua cunctis solertius indagatis, quæ nobis in talibus nunciata sunt corrigat, ordinet, atque in futurum sopire festinet, ut & animæ tuæ proficiat, si tui causas uigilanter atque uiuaciter perscrutaris officij, & nostrum minimè frustrari permittas, quod semper de tuæ maturitatis habuimus districtione iudicium.

Gregorius nobilibus ac possessoribus in Sardinia insula consistentibus, &c.
De rusticis idolis seruientibus. Cap. XXIII.

Epist. 23 FRatris & coepiscopi mei Felicis, & filij mei Ciriaci serui Dei, relatione cognoui, penè omnes uos rusticos in uestris possessionibus idololatriæ deditos habere. Et ualde hac de re contristatus sum, quia scio quòd subiectorum culpa, præpositorum deprimit uitam, & cum in subiecto peccatum non corrigitur, in eos qui præsunt sententia retorquetur. Vnde magnifici filij exhortor, ut omni cura omniq; sollicitudine animarum uestrarnm zelum habere debeatis, & quas rationes omnipotenti Deo de subiectis uestris reddituri estis, aspicite. Ad hoc quippe illi uobis commissi sunt, quatenus & ipsi uestræ utilitati ualeant ad terrena deseruire, & uos per uestram prouidentiam eorum animabus ea quæ sunt æterna prospicere. Si igitur impendunt illi quod debent, uos eis cur non soluitis quod debetis? id est, ut assiduè illos magnitudo uestra commoneat, ab idololatriæ errore compescat, quatenus eis ad fidem ductis, omnipotentem Dominum erga se placabilē faciat. Ecce enim mundum hunc, quia finis uicinus urget aspicitis, quòd modò humanus in nos modo diuinus gladius sæuiat uidetis: & tamen uos ueri Dei cultores, à commissis uobis lapides adorari conspicitis, & tacetis. Quid quæso in tremendo iudicio dicturi estis, quando hostes Dei & sub potestate uestra suscepistis, & tamen eos Deo subdere, atque ad eum reuocare contemnitis? Vnde debitum salutationis alloquium soluens peto, ut magnitudo uestra attendere erga zelum Dei uehementer inuigilet, & quis quantos ad Christum perduxerit, A suis mihi epistolis indicare festinet. Quod ergo uos agere ex aliqua occasione forsitan minimè ualetis, prædicto fratri & coepiscopo nostro Felici uel filio meo Ciriaco iniūgite, eique ad opus Dei solatium præbete, ut in remuneratione uitæ tanto possitis esse participes, quanto nunc bono operi solatium præbetis.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano.
De Xenodochio Ecclesiæ. De Epiphanio presbytero. De Paulo clerico malefico. De ordinationibus & nuptijs clericorum. De uirginibus uelandis. De mulieribus à monasterijs egressis. Cap. XXIIII.

Epist. 24 OPortebat siquidem fraternitatem tuā ita de rebus pijs esse sollicitam, ut nihil ad explendas eas nostris admonitionibus penitus indigeret: tamen quia quædam ad nos peruenerunt quæ sunt corrigenda capitula, nihil est incongruum si nostræ quoque uobis pagina authoritatis accedat. Quamobrem significamus peruenisse ad nos, consuetudinem fuisse, ut Xenodochia quæ sunt in Caralitanis partibus constituta, C apud episcopum ciuitatis singulis quibusque temporibus suas subtiliter rationes exponerent, eius uidelicet tuitione atque sollicitudine gubernanda. Quod quia tua hactenus fertur charitas neglexisse: hortamur, ut sicut dictum est, tibi singulis quibusque temporibus rationes suas Xenodochi qui in eis sunt constituti uel fuerūt, subtiliter reddant. Atque tales in eis qui præsint ordinentur, qui uita, moribus, atque industria inueniantur esse dignissimi, religiosi duntaxat, quos uexandi iudices non habeāt potestatem: ne si tales personæ D fuerint, quas in suum possint euocare iudicium, uastandarum rerum debilium, quę illic reiacent, præbeatur occasio: de quibus summam te curam gerere uolumus, ut nulli sine tua licentia dentur notitiave, ne usque ad direptionem earū, ex fraternitatis tuæ perueniatur incuria. Præterea nosti latorem præsentium Epiphanium presbyterum quorundam sacerdotum literis criminaliter accusatum. Cuius nos, ut ualuimus, discutientes causam, nihilque in eo obiectorum reperientes, ut ad locum suū reuerteretur, absoluimus. Criminis ergo

eius authores te uolumus perscrutari. Et ni si qui easdem transmisit epistolas, paratus fuerit hoc quod obiecit, canonicis atque districtissimis probationibus edocere, nullatenus ad sanctę ministerium communionis accedat. Paulum uerò clericum qui sæpe dicitur in maleficijs deprehensus, qui despecto habitu suo ad laicam reuersus uitam, in Aphricam fugerat: si ita est, corporali prius præueniente uindicta, præuidimus in pœnitentiam dari, quatenus & secũdum Apostolicam sententiam, ex carnis afflictione spiritus saluus fiat: & terrenas peccatorum sordes, quas prauis contraxisse fertur operibus, lachrymarum possit assiduitate diluere. Eis uero qui ab Ecclesiastica communione suspensi sunt, nullus religiosus secundũ canonum præcepta iungatur. De ordinationibus uero uel de nuptijs clericorũ, aut de ijs quæ uelantur uirginibus, nullus, ut nunc fieri dicitur, quicquam præmij præsumat accipere, nisi quippiam sua sponte offerre maluerint. In mulieribus quæ de monasterijs ad laicam uitam sunt egressæ, uirosq; sortitę, quid fieri debeat, cum prędicto fraternitatis tuæ presbytero subtilius sumus locuti: cuius relatione sanctitas uestra potest plenius informari. Religiosi uero clerici conuentus patrociniaq; laicorũ caueant, qui tuę modis omnibus secundum canones iurisdictioni subdantur, ne remissione fraternitatis tuæ, eius cui praees disciplina dissoluatur Ecclesiæ. Eos autem qui in prædictas mulieres quæ egressæ sunt de monasterijs excesserunt, & nunc dicuntur à communione suspensi: si fraternitas tua de tali facinore dignè pœnituisse præuiderit, ad sacramẽtum cõionis te uolumus reuocare.

Can. 27. q. 1. Eos aũt qui

Gregorius Zabardæ duci Sardiniæ. De Barbaricinis conuertendis. Cap. XXV.

Epist. 25

SCriptis fratris & coepiscopi mei Felicis & Ciriaci serui Dei, glorię uestrę bona cognouimus. Magnasq; omnipotenti Deo gratias agimus quod talem ducẽ Sardinia suscepit: qui sic sciat quæ terrena sunt, reipublicæ exoluere, ut bene etiam nouerit omnipotenti Deo obsequia patriæ cœlestis exhibere. Scripserũt etiam mihi quòd eo pacto cum Barbaricinis facere pacem disponitis, ut eosdem Barbaricinos ad Christi ser

A uicium adducatis. Hac de re ualde lætatus sum, & dona uestra, si omnipotẽti Deo placuerit, citius serenissimis principibus innotesco. Vos ergo quod cœpistis, explete: omnipotenti Deo deuotionem uestræ mentis ostendite: eos quos illuc ad conuertendos Barbaricinos transmisimus, quantum ualetis adiuuante, scientes quòd talia opera multum nos & ante terrenos principes, & corã cœlesti rege præualeant adiuuare.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano. De ordinatione Ecclesiarum. De rusticis Paganis. De lapsis ad pristinum officium non reuocandis. Et de chrismate. Cap. XXVI.

B

Epist. 26. Cã. 11. q. 1. Fratris

FRatris & coepiscopi nostri Felicis, & Ciriaci abbatis relatione cognouimus, q in insula Sardinia sacerdotes à laicis iudicibus opprimantur, & fraternitatem tuam ministri tui despiciant: dumq; solum simplicitati à uobis studetur, quantũ uidemus, disciplina negligitur. Vnde hortor ut omni excusatione postposita, Ecclesiã quã suscepisti, authore Deo regas, disciplinã clericos tenere cogas, nullius uerba metuere studeas. C Archidiaconẽ uerò tuũ, ut audio, cũ mulieribus habitare prohibuisti, & nuncusque in ea prohibitione despiceris. Qui nisi iussioni tuæ paruerit, eum à sacro ordine uolumus esse priuatum. Accidit autẽ aliud ualde lugendum, quia ipsos rusticos quos habet Ecclesia tua nuncusque in infidelitate remanere, negligẽtia fraternitatis uestrę permisit. Et quid uos admoneo ut extraneos ad Deum adducatis, qui uestros ab infidelitate corrigere negligitis? Vnde necesse est uos per omnia in eorum conuersionẽ uigilare. D Nam si cuiuslibet episcopi in Sardinia insula Paganum rusticum inuenire potuero, in eundem episcopum fortiter uindicabõ. Iam uero si rusticus tantæ fuerit pfidiæ & obstinationis inuentus, ut ad Dominum Deum uenire minimè consentiat, tanto pensionis onere grauandus est, ut ipsa exactionis suæ pœna compellatur ad rectitudinem festinare. Peruenit etiam ad nos quosdã de sacris ordinibus lapsos, uel post pœnitentiam, uel antè ad ministerij sui officiũ reuocari: quod omnino prohibimus, & in hac re sacratissimi quoque canones contradicunt. Qui igitur post acceptũ

Can. 23. q. 6. 3. Iã uerò

Parte 1. dist. 50. Peruenit

sacrum

sacrũ ordiné lapsus in peccatũ carnis fuerit sacro ordine ita careat, ut ad altaris ministerium ulterius nõ accedat. Sed ne unquã ij qui ordinati sunt pereant, prouideri debet quales ordinentur: ut prius aspiciatur si uita eorum continens in annis plurimis fuit, si studium lectionis, si elemosynæ amorem habuerunt. Quærendum quoque est, ne forte fuerit bigamus. Videndum etiam ne sine literis, aut abnoxius curiæ, compellatur post sacrum ordinem ad exactionem publicam redire. Hæc itaque omnia diligẽter quilibet exquisitus ordinatur, non celeriter post ordinationem deponatur. Ea autem quẽ fraternitati uestræ scripsimus, cunctis sub uobis episcopis innotescite: quia ego illis scribere nolui, ne honorem uestrũ uideret imminuere. Peruenit quoque ad nos quosdam scãdalizatos fuisse, ꝗ presbyteros chrismate tangere in fronte eos qui baptizandi sunt, prohibuimus. Et nos quidem secundum usum ueterem Ecclesiæ nostrę fecimus: sed si omnino hac de re aliqui contristãtur, ubi episcopi desunt, ut presbyteri etiam in frontibus baptizandos chrismate tangere debeant, concedimus.

Parte 1. dist. 95. Peruenit De cõse. dist. 4. Presbyteri baptizatos. 4. sen. distinc. 7. cap. 1.

Gregorius Hospitem duci Barbariemorum.
De Barbaris conuertendis. *Caput* XXVII.

Epist. 27

CVm de gẽte uestra nemo Christianus sit, in hoc scio quia omni gente tua es melior, quia tu in ea Christianus inueniris. Dum enim Barbaricini omnes ut insensata animalia uiuant, Deum uerũ nesciant, ligna autem & lapides adorent: in eo ipso quod Deum uerum colis, quantum omnes antecedas, ostendit. Sed fidem quam percepisti etiã bonis actibus & uerbis exequi debes, & Christo, cui credis, offerre: quod præuales, ut ad eum quoscunque potueris adducas, eosq; baptizari facias, & æternam uitam dlligere admoneas. Quod si fortasse ipse agere non potes, quia ad aliud occuparis: salutans peto, ut hominibus nostris quos illuc transmisimus, scilicet fratri & coepiscopo meo Felici: filioq; meo Ciriaco seruo Dei, solatiari in omnibus debeas: ut dum eorum labores adiuuas, deuotionem tuam omnipotenti Domino ostendas, & ipse tibi in bonis actibus adiutor sit, cuius in bono opere, famulis so-

A latiaris. Benedictionem uerò sancti Petri apostoli uobis transmisimus, quam peto ut debeatis benignè suscipere.

MENSE IVNIO:
Indictione duodecima.

Gregorius Candido defensori.
De Albino luminibus priuato. *Caput.* XXVIII.

Epist. 28

NEcessitatem patientibus pontificale conuenit adesse subsidium. Pro quo experientiæ tuæ præsenti authoritate præ- B cipimus, quatenus Albino priuato luminibus, filio quondam Martini coloni, singulis annis duas tremisses sine aliqua dilatione præstare non desinat, non dubitatura suis hoc sine dubio rationibus imputari.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano.
De episcopo Dardaniam ordinando. *Ca.* XXIX.

Epist. 29

PErueni ad nos, in loco qui intra prouinciã Sardiniam dicitur Phausiana, consuetudinem fuisse episcopum ordinari, sed hanc pro rerum necessitate longis C aboleuisse temporibus. Quia autem nunc sacerdotum indigentia, quosdam illic Paganos remanere cognouimus, & ferino degentes modo, Dei cultum penitus ignorare: hortamur fraternitatem tuam, ut illic secundum pristinum modum ordinare festinet antistitem, talem uidelicet qui ad hoc opus moribus ac uerbo existat idoneus, & oberrantes ad gregem dominicum pastorali studeat æmulatione deducere: quatenus eo illic ad animarum uacante compendium, nec uos inueniamini superflua popo- D scisse, nec olim destructa frustra nos reformasse pœniteat.

Gregorius Constantiæ Augustæ.
De miraculis Apostolorum Petri & Pauli. Et de monachis Græcis mortuorum ossa effodientibus, detentisque uendere ea in Oriente pro reliquijs. Et de sudario sancti Pauli. *Caput* XXX.

Epist. 30

SErenitas uestræ pietatis, religionis studio, & sanctitatis amore conspicua, propter eam quę in honorem sancti Pauli apostoli in palatio ædificatur Ecclesiam, caput eiusdem

eiusdem sancti Pauli, aut aliud quid de corpore ipsius suis ad se iussionibus à me præcipit debere transmitti. Et dum illa mihi desiderarem imperari, de quibus facillimã obedientiam exhibens, uestram erga me amplius potuissem gratiam prouocare: maior me mœstitia tenuit, quod illa præcipitis, quæ facere nec possum, nec audeo. Nã corpora sanctorum Petri & Pauli apostolorum, tantis in Ecclesijs suis coruscant miraculis atque terroribus, ut neque ad orandũ sine magno illuc timore possit accedi. Denique dum beatæ recordationis decessor meus, qui argentum quod supra sacratissimum corpus beati Petri apostoli erat, longe tamen ab eodem corpore ferè quindecim pedum spatio, mutare uoluit: signum ei non parui terroris apparuit. Sed & ego aliquid similiter ad sacratissimum corpus sancti Pauli apostoli meliorare uolui: & quia necesse erat, ut iuxta sepulchrum huiusmodi effodi altius debuisset, præpositus loci ipsius ossa aliqua non quidem eidem sepulchro coniuncta reperit. Quæ quoniam leuare præsumpsit, atque in alium locũ transponere, apparentibus quibusdam tristibus signis, subita morte defunctus est. Præter hęc autem sanctę memorię decessor meus, itidem ad corpus sancti Laurentij martyris quædam meliorare desiderans, dum nescitur ubi uenerabile corpus ipsius esset collocatum, & effoditur exquirendo, subitò sepulchrum ipsius ignoranter apertum est: & ij qui præsentes erant atque laborabant, monachi & mansionarij qui corpus eiusdẽ martyris uiderunt, quod quidem minimè tangere præsumpserunt, omnes intra decem dies defuncti sunt, ita ut nullus uitæ superesse potuisset, qui sanctum & iustum corpus illius uiderat. Cognoscat autem tranquillissima domina, quia Romanis consuetudo non est, quando sanctorum reliquias dant, ut quicquam tangere præsumant de corpore: sed tantummodo in pyxide brandeum mittitur, atque ad sacratissima corpora sanctorum ponitur. Quod leuatum, in Ecclesia quæ est dedicanda, debita cum ueneratione reconditur; & tantæ per hoc ibidem uirtutes fiunt, ac si illuc specialiter eorum corpora deferantur. Vnde contigit ut beatæ recordationis Leonis papæ temporibus, sicut à maioribus traditur, dum quidam Græci de talibus reliquijs dubitaret: prædictus pontifex hoc ipsum brandeum allatis forficibus inciderit, & ex ipsa incisione sanguis effluxerit. In Romanis nanque uel totius Occidentis partibus omnino intolerabile est atque sacrilegum, si sanctorum corpora tangere quisquam fortasse uoluerit. Quod si præsumpserit, certum est quia hæc temeritas impunita nullo modo remanebit. Pro qua re de Græcorum consuetudine, qui ossa leuare sanctorum se asserunt, uehementer miramur, & uix credimus. Nam quidam monachi Græci huc ante biennium uenientes, nocturno silentio iuxta Ecclesiam sancti Pauli corpora mortuorum in campo iacentia effodiebant, atque eorum ossa recondebant, seruantes sibi dum recederent. Qui cum deprehensi, & cur hoc facerent diligenter fuissent discussi, confessi sunt quod illa ossa ad Græciam essent tanquam sanctorum reliquias portaturi. Ex quorum exemplo, sicut prædictum est, maior nobis dubietas nata est: utrum uerum sit quòd leuare ueraciter ossa sanctorum dicuntur. De corporibus uerò beatorum Apostolorum quid ego dicturus sum, dum constet, quia eo tempore quo passi sunt, ex Oriente fideles uenerunt, qui eorum corpora sicut ciuium suorum repeterent? Quæ ducta usque ad secundum urbis miliarium, in loco qui dicitur ad Catacumbas, collocata sunt. Sed dum ea exinde leuare omnis eorum multitudo conueniẽs uiteretur, ita eos uis tonitrui atque fulguris nimio metu terruit atque dispersit, ut talia denuo nullatenus attentare præsumerent. Tunc autem exeuntes Romani eorum corpora, qui hoc ex Domini pietate meruerunt, leuauerunt, & in locis quibus nunc sunt condita, posuerunt. Quis ergo nunc serenissima domina tam temerarius possit existere, ut hæc sciens, eorum corpora non dico tangere, sed uel aliquatenus præsumat inspicere? Dum igitur talia mihi à uobis præcepta sunt, de quibus parere nullatenus possem, quantum inuenio, nõ uestrum est: sed quidam homines contra me pietatem uestram excitare uoluerunt: ut mihi, quod absit, uoluntatis uestræ gratiam subtraherent, & propterea quæsiuerunt, capitulum, de quo uobis quasi inobediens inueniret. Sed in omnipotente Domino cõfido, quia nullo

nullo modo benignissimæ uoluntati surrepitur, & sanctorum Apostolorum uirtutẽ, quos toto corde & mente diligitis, non ex corporali præsentia, sed ex ,ptectione semper habebitis. Sudarium uerò quod similiter trãsmitti insistis, cum corpore eius est, quod ita tangi non potest, sicut nec ad corpus illius accedi. Sed quia serenissimæ dominæ tam religiosum desiderium esse uacuum non debet, de catenis quas ipse sanctus Paulus Apostolus in collo & in manibus gestauit, ex quibus multa miracula in populo demonstrantur, partem aliquam uobis transmittere curabo, si tamen hanc tollere limando præualuero: quia dum frequẽter ex catenis eisdem multi uenientes benedictionem petunt, ut parum quid ex limatura accipiant, assistit sacerdos cum lima: & aliquibus petentibus ita concitè aliquid de catenis ipsis excutitur, ut mora nulla sit. Quibusdam uerò petentibus, diu per catenas ipsas ducitur lima, & tamen ut aliquid exinde exeat, non obtinetur.

MENSE IVNIO:
Indictione duodecima.

Gregorius Anthemio subdiacono.
De Iudæis conuertendis. *Caput* XXXI.

Epist. 31

HIs quos de Iudaica perditione redemptor noster ad se dignatur cõuertere, rationabili nos oportet moderatione concurrere ne uictus, quòd absit, inopiam patiantur. Ideoq; tibi huius præcepti authoritate mandamus, quatenus filijs iustè ex Hebræis, id est, Iuliano, Redempto, & Fortunæ à tertiadecima succedenti indictione annis singulis solidos dare non differas, quos tuis noueris modis omnibus rationibus imputandos.

Gregorius Panthaleoni episcopo Aphricæ.
De Donatistis comprimendis. *Caput* XXXII.

Epist. 32

HAereticorum nephandissimam prauitatem qualiter lex persequatur instantius, excellentiæ uestræ non habetur incognitum. Hi igitur quos & fidei nostræ integritas, & legum damnat districtio mundanarum, non leue peccatum est si uestis inueniant temporibus licentiam reserpendi. In illis igitur partibus quãtum didicimus, ita Donatistarum creuire audacia, ut non solum de suis Ecclesijs authoritate pestiferа eijciant catholicæ fidei sacerdotes: sed & quos uera confessione aqua regenerationis abluerat, rebaptizare non metuunt. Valdeq; miramur, si tamen ita est, ut uobis illic positis huiuscemodi liceat hominibus prauis excedere. Primum siquidem quale de uobis iudicium hominibus relinquatis attendite, si hi qui aliorum temporibus iusta ratione compressi sunt, uobis administrantibus uiam sui excessus inueniant. Deinde perditorum animas Deum nostrum de manu uestra scitote requirere, si tantum nephas, in quantum possibilitas exigit, emendare negligitis. Hæc enim excellentia uestra non amarè suscipiat. Nam quia uos ut filios proprios diligimus, propterea hæc quæ uobis prodesse non ambigimus, indicamus. Paulum uerò fratrem & coepiscopum nostrum ad nos sub omni festinatione dirigite, ne cuiquam impediendi eum aliqua occasio uel excusatio detur, ut ueritatem plenius agnoscentes, qualiter tanti facinoris ultio debeat peruenire, Deo adiuuante, rationabili possimus tractatu disponere.

Gregorius Theodelindæ reginæ Longobardorum, &c.
De quarta synodo, & Constantino episcopo.
Caput XXXIII.

Epist. 33

QVorundam ad nos relatione peruenit ab aliquibus episcopis gloriam uestram usque ad hoc scandalum contra sanctam Ecclesiam fuisse perductam, ut sese à catholicæ unanimitatis communione suspenderet. Quod quantum uos purè diligimus, tanto de uobis fortius dolemus, quia uos imperitis stultisq; hominibus credituris: qui non solum ea quæ loquuntur nesciunt, sed uix ea quæ audierunt, percipere possunt. Qui dum neque legunt, neque legentibus credunt, in ipso errore manent, quem sibi de nobis finxerunt. Nos enim ueneramur sanctas quatuor synodos: Nycenam, in qua Arius: Cõstantinopolitanam, in qua Macedonius: Ephesinam primam, in qua Nestorius atque Dioscorus: Chalcedonensem, in qua Euthices damnatus est

profitentes quia quisquis aliter sapit, quàm hæ quatuor synodi, à fide ueritatis alienus est. Damnamus autẽ quoscunque damnãt, & quoscunque absoluunt absoluimus: sub anathematis interpositione ferićtes eum, qui earundem quatuor synodorum, maximè autem Chalcedonensis, de qua quibusdam imperitis hominibus nata est superstitionis occasio, fidei addere, uel adimere pręsumit. Cùm itaque integritatem nostrã ex aperta mea traditione seu professione cognoscitis, dignum est ut de Ecclesia beati Petri apostolorum principis nullum ulterius scrupulum dubietatis habeatis: sed in uera fide persistite, & uitam uestram in petra Ecclesiæ, hoc est in confessione beati Petri apostolorum principis solidate: ne tot uestræ lachrimæ, tantaq; bona opera pareant, si à fide uera inueniantur aliena. Sicut enim rami sine uirtute radicis arefiunt: ita opera quantumlibet bona uideantur, nulla sunt, si à soliditate fidei disiungũtur. Decet ergo gloriam uestram ad reuerendissimum fratrem & coepiscopum nostrum Constantinum, cuius & fides & uita olim mihi bene est approbata, sub omni celeritate transmittere, eiq; directis epistolis indicare ordinationem eius quàm benignè suscipitis: & quia ab eius Ecclesiæ communione in nullo separemini, ut uerè, sicut de bona ac fideli filia, communi exultatione gratulemur. In hoc autem uos ac uestra opera Deo placere cognoscite, si prius quàm eius examen ueniat, sacerdotum illius iudicio comprobentur.

Gregorius Leoni episcopo Cathanensi.

De uxore Speciosi diaconi in monasterium detrusa. *Caput* XXXIIII.

Epist. 34 Can. 27. q. 2. Multorum

MVltorum relatione comperimus hãc apud uos olim cõsuetudinem tenuisse, ut subdiaconi suis licitè miscerentur cõiugibus. Quod ne denuo quisquam præsumeret, à seruo Dei, sedis nostræ diacone, ex authoritate nostri decessoris est isto modo prohibitum: ut eodem tempore hi qui iam uxoribus fuerãt copulati, unum è duo eligerent: id est, aut à suis uxoribus abstinerent, aut certè nulla ratione ministrare pręsumerent. Et quantum dicitur, Speciosus tunc subdiaconus hac pro re ab administra- A tionis se suspendit officio, & usque in obitus sui tempus notarij quidem gessit officium, & à ministerio quod subdiaconem oportuerat exhibere, cessauit. Post cuius obitum, quia relicta eius Honorata marito est sociata, à tua eam fraternitate in monasterio cognouimus esse deputatã. Ideoq; si, ut fertur, eius se maritus ab administratione suspendit, antedictæ mulieri non debet officere quòd ad secundam coniugij copulationem migrauit: præsertim si non taliter subdiacono iuncta est, ut à carnis uoluptatibus abstineret. Si ergo ita se ueri B tatem, quemadmodum edocti sumus, habere cognoscis: prædictam te mulierem de monasterio per omnia conuenit relaxare, ut ad suum maritum sine aliqua possit formidine remeare. De cætero uerò fraternitas tua sit omnino sollicita, & quos ad hoc iam officium contigerit promoueri, hoc quàm maximè diligenter inspiciat, ne si uxores habent, miscendi se cum eis licentia potiantur, sed ad similitudinem sedis Apostolicæ eos cuncta obseruare sua nihilominus districtione constituat.

C *Gregorius Victori & Columbo episcopis Aphricæ.*

De hæresi Donatistarum. *Cap.* XXXV.

Epist. 35

QValiter neglectus inter initia morbus uires accipiat, ex nostris necessitatibus, quicunque in hac sumus uita cõstituti, probauimus. Huic igitur nascenti morbo si doctorum obstaret prouisio medicorum: scimus quidem quia antè solet cessare quàm noceat. Huius ergo consideratio nis ratio uehementer nos debet impellere, ut animarum morbis initiantibus, tota festinemus possibilitate resistere, ne dum sa- D lubria adhibere medicaméta negligimus, multorũ nobis uita quos Deo nostro contendimus lucrari, subripiatur. Vnde nos oportet ita caulas ouium, quibus custodes uidemur esse præpositi, uigilanti custodia atque sollicitudine præmunire. quatenus lupus insidians undique pastores sibi repugnantes inueniat, & uiam ingredienti in eas non habeat. Comperimus siquidem Donatistarum stimulos sic in illis partibus gregem turbasse dominicum, ac si nullius pastoris moderamine regeretur. Nunciatumq;

tumque nobis est, quod dicere sine graui dolore non possumus, quòd plurimi eorũ uenenatis iã sint dentibus laniati. Deniq; sacerdotes canonicos prauissima de suis Ecclesijs temeritate repellere. Et multos insuper, quibus salutem regenerationis aqua præbuerat, rebaptizantes, prauitate nephandissima necauisse dicuntur. Quæ res animos nostros ualde mœstificat, quod uobis illic positis damnatæ præsumptioni tantum scelus perpetrare licuerit. Qua de re fraternitatem uestram scriptis præsentibus adhortamur, ut habito tractatu, initoq; concilio, ita nascenti huic adhuc morbo inhianter ac tota uirtute debeatis obsistere, dummodo nec uires ex neglectu percipiat, nec in commisso uobis grege pestilentiæ damna concutiat. Nam si quolibet modo, quod non credimus, incipienti negligitis iniquitati resistere, plurimos erroris sui gladio uulnerabunt. Et est profectò grauissimum, laqueo diabolicæ fraudis irretiri permittere, quos prius possumus ne alligentur eripere. Melius est autem ne quisquam uulneretur obsistere, quàm uulneratus qualiter sanari possit exquirere. Hoc itaq; considerandum: sacrilegã prauitatẽ sedula oratione ac uirtute qua ualetis obruite, ut subsequẽs nuncius Christi gratia suffragante, de eorum nos ultione lætificet, magis quàm de excessu contristet. Paulum præterea fratrem & coepiscopum nostrũ ad nos quo potestis studio omni sub festinatione dirigite, quatenus ab eo causas subtilius tanti facinoris agnoscẽtes, huic nephandissimæ prauitati cum creatoris nostri solatio medicinam dignæ possimus correptionis imponere.

Gregorius Maximiano episcopo, &c.
Præcipit Euplo bona patris reddi. Ca. XXXVI.

Epist. 36

EVplus præsentium portitor Eusanium Agrigentinæ ciuitatis episcopum suũ fuisse memorat genitorem, matrisque suæ res apud eũ plurimas indicat mansisse. quẽ quoniam intestatum inquit esse defunctũ ideo & res maternas sibi petit debere restitui, & antedicti episcopi patris sui se permitti, substantiam adipisci. Qua de re fraternitati tuæ huius præcepti serie deputamus, quatenus diligẽter curet addiscere, & si quid apud pdictam Ecclesiã de rebus matris ipsius inueniri potuerit, si quidẽ nihil est q antedicto Euplo rationabiliter possit obsistere, ei secundũ suam faciat portionẽ restitui. Proinde & de rebus paternis quas ante episcopatum dinoscit habuisse, si eas in ius Ecclesiæ suæ quodammodo transtulit, ei quantũ portioni eius legaliter scit cõpetere, ut satisfieri possit immineat. Nam omnino & contra rationem & contra nostrum probatur esse propositum, si cui ea q̃ iustè competunt, restitui ac satisfieri denegemus. Ita ergo hæc fraternitas tua implere festinet, ut suprascripto portitori ad nos denuo ex hac re nulla remeandi necessitas imponatur. Nã quod beatæ recordationis decessor noster præceptum direxerat, ut lapso eo res eius omnes Ecclesię remanerẽt, hoc ideo eũ credimus præcepisse, ne per eas adhuc amplius deperiret: nunc uerò æquũ esse pensamus, ut filium patris culpa non ingrauet. Sed fraternitatis tuæ dispensatione, quicquid ei legaliter potest competere, consequatur.

Gregorius Cõstãtio episcopo Mediolanẽsi, &c.
De iuramento non dando ciuibus Brixiæ. Et de nominatione Ioannis inter missarum solennia: & quatuor synodis. Cap. XXXVII.

Epist. 37

SCriptis sanctitatis uestræ percursis, in graui uos mœrore esse cognouimus, maximè propter episcopũ & ciues Brixiæ, qui uobis mandant, ut eis epistolam transmittatis, in qua iurare debeatis uos tria capitula minimè damnasse. Quod si decessor fraternitatis uestræ Laurentius non fecit, à uobis quæri non debet. Si autem fecit, cũ uniuersali Ecclesia non fecit, & cautionis suæ iuramenta transcendit. Sed quia eundem uirum sua credimus sacramenta seruasse, atque in unitate catholicæ Ecclesiæ permansisse, dubium non est quòd nulli episcoporum suorum iurauerit se tria capitula minimè damnasse. Ex qua re colligat sanctitas uestra, quia cogi non debet ad hoc quod à decessore uestro factum nullo modo est. Sed ne ij qui uobis ista scripserunt, scandalizari uideantur, transmittite eis epistolam, in qua sub anathematis interpositione fateamini, neq; uos aliquid de fide chalcedonẽsis synodi imminuere,

presentium indicante, repererit, huc eos sine dilatione transmittat: quatenus & illi ad Ecclesiam in qua olim militauerunt reuocentur, & antedictus episcopus optatum de eis possit habere solatium.

Gregorius Fantino defensori.
De Cosma Syro multis debitis obligato.
Caput XLIII.

Epist. 43

LAtor præsentium Cosmas Syrus in negocio quod agebat, debitum se contraxisse perhibuit, quod & multis alijs & lachrymis eius attestantibus uerum esse credimus. Et quia centum quinquaginta solidos debebat, uolui ut creditores illius cum eo aliquid paciscerentur: quoniã & lex habet ut homo liber pro debito nullatenus teneatur, si res defuerint quæ possint eidem debito addici. Creditores ergo suos, ut asserit, ad octoginta solidos consentire possibile est. Sed quia multum est ut à nil habente homine octoginta solidos petant, sexaginta solidos per notarium tuũ tibi transmisimus: ut cum eisdem creditoribus subtiliter loquaris, rationem reddas, quia filiũ eius quem tenere dicuntur, secundum leges tenere non possunt. Et si potest fieri, ad aliquid minus quàm nos dedimus condescendant. Et quicquid de eisdem sexaginta solidis remanserit, ipsi redde: ut cum filio suo exinde uiuere ualeat. Si autẽ nil remanet, uel ad eandem summam debitum eius incidere stude, ut possit sibi liberè postmodum laborare. Hic tamen solerter age: ut acceptis solidis ei plenariam munitionem scripto faciant.

Gregorius Rusticianæ patriciæ.
De reditu eius à monte Syna. *Cap.* XLIIII.

Epist. 44

EXcellentiæ uestræ scripta suscipiens, libenter agnoui, qualiter ad mõtem Syna perrexit. Sed mihi credite: ego quoque uoluissem uobiscum ire, sed uobiscum minimè redire. Quamuis mihi ualde difficilè fuit credere quia ad loca sancta fuistis, patres multos uidistis. Nam credo si uidissetis, tam celeriter ad Constantinopolitanam urbem redire minimè poteratis. At postquam talis ciuitatis amor de corde uestro nullo modo recessit, suspicor quia excellentia uestra sancta quæ corporaliter ui

A dit, ex corde minimè attendit. Sed omnipotens Deus mentẽ uestram gratia suæ pietatis illustret, donet uobis sapere, & temporalia omnia quã sint fugitiua pensare: quia dum hæc loquimur, & tempus currit, & iudex superuenit, & mundum quem sponte nolumus, ecce iam prope est ut inuiti relinquamus. Domnum Apionem & domnam Eusebiam, eorumq; filias mea peto uice salutari. Domnam uerò illam nutricẽ meã, quam mihi per literas commendatis, omnino diligo, & grauari in nullo uolo. Sed tãtis angustijs premimur, ut ab angarijs atq; B oneribus hoc iam tẽpore nec nosmetipsos excusaremus.

Finiunt epistolæ Indictionis duodecimę. Finit liber tertius secundum computationem Gratiani in Decretis.

LIBER QVARTVS.

EPIST. INDICT. DECIMAE TERTIAE EX REGISTRO B. GREGORII PAPAE.

C *Gregorius Ioãni Rauẽnati archiepiscopo, &c.*
Monasterium monachorũ non per clericos nec laicos ordinandum. *Cap.* XLV.

Epist. 1 Can. 18. quæst. 1. Peruenit

PEruenit ad me quòd in Ecclesia fraternitatis tuæ, aliqua loca dudum monasterijs consecrata, nũc habitacula clericorum aut etiam laicorum facta sunt: dumque hi qui sunt in Ecclesijs, fingunt se D religiose uiuere, monasterijs pręponi appetunt, & per eorũ uitam monasteria destruũtur. Nemo etenim potest & Ecclesiasticis obsequijs deseruire, & in monachica regula ordinate persistere: ut ipse monasterij districtionem teneat, qui quotidie in obsequio Ecclesiastico cogitur permanere. Proinde fraternitas tua, hoc quolibet in loco factum sit emendare festinet: quia ego nullo modo patiar ut loca sacra per clericorũ ambitum destruantur. Vos itaque ita agite, ut mihi hac de re correctã causam sub celeritate nuncietis.

can. 16. quæst. 1. Nemo

Gregorius

Gregorius Felici & Ciriaco abbatibus. De ordinando monasterio Theodosiæ. Caput XLVI.

Epist. 2

QVerelam Theodosiæ religiosæ fœminæ subditæ uobis, satis series narrationis explanat, in qua plura & non ad sacerdotalem pertinentia mansuetudinem, conrra Ianuarium fratrem & coepiscopum nostrum capitula comprehensa relegimus: ita ut post fundatũ à se seruorum Dei monasteriũ, omne quod ad auaritiæ turbulentiam præiudiciumq; pertinet, tempore dicatur oratorij ipsius dedicationis exhibitum. quamobrem si ita est, ut antefata eius suggestione comperimus, & in hoc quicquã cognoscitis indecentius fuisse commissum: hortamur ut Musicum abbatem monasterijs Agilitani, remotis prius omnibus prędicijs, studeatis ut monachos suos quos illic ordinare cœperat, summopere uocare festinet: quatenus ipso uenerabili loco, decenti regulariq; modo per uos Domino iuuante disposito, nec frequens nos prædictæ religiosæ fœminæ de non impletis bonis desiderijs suis querela concutiat: nec cum uestræ detrimento sit animæ, si tam pium propositum aliqua uobis negligentibus, quod non credimus, dilatione torpescat.

Gregorius Dominico episcopo Carthaginensi. De compescendis hæreticis. Cap. XLVII.

Epist. 3

VEniens ad nos Prosper præsentium lator, responsalis uester, post alios uestræ charitatis affectus, secundò nobis uestras epistolas cum allegatione principaliũ iussionum apud uos habitæ synodi chartulam porrexit. Quibus relictis, & de uestro gratulati sumus, quẽ pastoraliter geritis, zelo: & pijssimos dominos occasione religionis illatas uenalium personarum remouisse calumnias. Maximè autem quia ita studuit fraternitas uestra Aphricanam inconcussam seruare prouinciam, ut nullatenus deuias hæreticorum sectas cum feruore sacerdotali coercere negligeret. De quibus etiam omnibus sopiendis, & antequã charitatis uestræ cõsuleremur apicibus, in tantũ nos subtilius definisse meminimus, ut nihil rursus de his uobis responderi ne-

A cessarium credamus. Quanquam ergo hęc se ita habeant, & desideremus omnes hæreticos à catholicis sacerdotibus uigore semper rationeq; compesci: tamen subtiliter intuentes omnino nos tetigit, ne per ea quæ apud uos gesta sunt, aliorum consiliorũ primatibus, quod auertat Dominus, generetur scandalum. Sententia nanque à uobis prolata est in conclusione gestorũ. In qua dum pro inuestigandis illis hæreticis admonetis, subintulistis eos qui negligunt, substantiarum dignitatumq; priuatione plectendos. Optimum est igit̃ frater B charissime, ut in his quæ foris corrigenda sunt, prius charitas interna seruetur, & simus mente subiecti. Quod maximè uestrę grauitatis proprium iudicamus, etiam personis dignitate minoribus. Tunc enim totis coadunatis uiribus hæreticorum commodius obuiatis erroribus, cùm secundum morem sacerdotij uestri studueritis Ecclesiasticam custodire concordiam.

Gregorius Victori episcopo Panormitanensi. De Gregorio abbate: & Martia abbatissa. Caput XLVIII.

C

Epist. 4

LAtorem præsentium Gregorium Abbatem atque presbyterum monasterij sancti Theodori nulla quidem ratio permittebat, ut post lapsum illius pœnæ generalem, ultrà ei præesse debuisset. Qui enim tot discipulos per suam negligentiã ad infernum duxit, reliquis unquam præponi non debuit. Sed quia longa hic est apud nos pœnitentia afflictus, fraternitatem tuam necesse est eum in monasterium prædictum recipere, locoq; suo constituere: ita tamen, ut Vrbicus monasterij mei D præpositus dare aliquem de seruis Dei debeat, q eius præpositus fiat, ut quod istius incuria negligitur, illius sollicitudine seruetur. Præterea ex monasterio ancillarum Dei, quod est sancti Martini, Martiam sanctimonialem fœminam in monasteriũ aliud iniustè audio fuisse migratam: & Victoria quæ locum illius sequebatur, sicut audio, res monasterij dispersit, ut ad prioratos locum pertingeret, & ipsa post abbatissa interim inueniri debuisset. Quam rẽ fraternitas tua sub oĩ studeat celeritate corrigere: cuius enim iam culpæ sit intellige:

 ut

ut ego tã longè positus, quæ in ciuitate tua aguntur agnoscam, & tot curis occupatus, quæ ueri debeant disponam. Prædictam itaque Martiam in monasterium suum & locum suum uolumus reuocari. Victoriam uerò Fantino defensori nostro trade, quatenus ipse eam discutiens, cui quid de rebus monasterij dedit, inueniat. Quam discussam in monasterium aliud dari uolumus, nobisq; per Fantinum defensorem subtiliter renunciari, ut sciamus quid de ea debeat sententia certiori constitui. Multa autem mala in eodem monasterio per Anastasium medicum audio contigisse. Qui si quando in monasterium uirginum seu ipse, seu alius fuerit ingressus, fraternitatem tuam culpa respiciet, quæ gregem commissum tenet, & custodire dissimulat.

Gregorius Venantio episcopo Lunensi. De Saturnino episcopo lapso. Cap. XLIX.

Epist.5 Parte 1. dist. 50. accedens

ACcedens ad Gorgoniam insulam fraternitas uestra discutiat id quod ad nos de Saturnino presbytero est perlatũ. Peruenit nanque ad nos, quia postquã pro crimine lapsus sui à sacerdotij ordine est deiectus, ad explendum ministerium sacerdotij presumpsit accedere, & omnipotenti Deo hostias immolare. Quod si ita factũ fraternitas uestra repererit, eum sacri corporis & sanguinis dominici participatione priuatũ, in pœnitentia redigat: ita ut usq; ad diem obitus sui in eadem excommunicatione permaneat, & uiaticum tãtummodo exitus sui tempore percipiat. Sin autẽ eum fraternitas tua talem pœnitentiã agere cognouerit, ut ei iustè ad recipiendam inter laicos communionem etiam antè exitum debeat misereri, hoc in tuæ fraternitatis ponimus potestate.

MENSE OCTOBRI: Indictione decimatertia.

Gregorius Cypriano diacono & rectori patrimonij Siciliæ. De Manichæis comprimendis. cap. L.

Epist.6

DE Manicheis qui in possessionibus nostris sunt, frequenter dilectionem tuã admonui, ut eos persequi summopere debeat, atque ad fidem catholicam reuocare. Quod si tempus exigit, per te si autem pro causis alijs non licet, per alios solerter inquire. Peruenit ergo ad me, esse Hebræos in possessionibus nostris, qui conuerti ad Deum nullatenus uolunt. Sed uidetur mihi ut per omnes possessiones in quibus ipsi Hebræi esse noscuntur, epistolas transmittere debeas, eis ex me specialiter promittentes, quòd quicunque ad uerum Dominum Deum nostrũ Iesum Christum ex eis conuersus fuerit, onus possessionis eius ex aliqua parte imminuetur. quod ita quoque fieri uolo, ut si quis ex eis conuersus fuerit: si solidi pensionẽ habet, tremissis ei relaxari debeat: si tres uel quatuor, unus solidus relaxetur. Si quid amplius, iam iuxta eundem modum debet relaxatio fieri, uel certè iuxta quod dilectio tua præuidet: ut & ei qui conuertitur onus releuetur, & Ecclesiastica utilitas non graui dispendio prematur. Nec hoc inutiliter facimus, si pro leuandis pensionum oneribus, eos ad Christi gratiam perducamus: quia etsi ipsi minus fideliter ueniunt, hi tamen qui de eis nati fuerint, iam fidelius baptizantur. Aut ipsos ergo, aut eorum filios lucramur. Et ideo non est graue quicquid de pensione pro Chisto dimittimus. Propterea ante hoc tempus Ioanne subdiacono ueniente, mihi tua dilectio aliqua scripsit, quæ omnia hora eadem relegens, multos dies interposui, & post multorum dierum moram tanquam in memoria retinens quæ legeram, ad singula respondi. Sed nunc, ut arbitror, unum capitulum excidit: & de eo suspicor nihil respondisse. Scripseras enim, ut mutui solidi rusticis per manus quorundam debiti conductorum darentur, ne tollentes ab alijs, aut in angarijs, aut rerum precijs grauarentur. Quod capitulum mihi gratissimum fuit. Et siquidem iam scripsi, ea serua quæ scripta sunt. Si autem ex eo, ut suspicor, minimè aliquid rescripsi, com monitione certa dandos solidos pro utilitate rusticorũ non debes immorari: quando & res Ecclesiastica non perit, & ex ea utilitas rusticorum leuatur. Sed & alia si qua sunt quę utilia esse consideras, omni ambiguitate postposita debes exhibere.

Gregorius

Gregorius Felici episcopo in Sardinia. De obedientia maioribus exhibenda. Cap. LI.

Epist. 7

QValiter obedientia uel sit reuerentia præpositis exhibenda, ex tuis quoq; subiectis ipse non ambigis. In qua re est ualde utile, si id quod disciplinæ uigor im ponit, nullo cogente humilitas laudanda seruauerit. Peruenit itaque ad nos, quòd fraternitas tua Ioanni fratri nostro primæ Iustinianæ episcopo secundum morem pa rere despiciat, & nec decreto eius, nec relationi quam ad nos direxit, iuxta consuetudinem uoluisse subscribere. Quod si ita est, contristamur: quia superbiæ de te manifestum præbes indicium. Quod quàm sit, præcipue in sacerdote, culpabile, diuinæ admonitionis clamant eloquia. Proptere a hortamur ut mentis tumore deposito, ordinatori tuo antedicto fratri & coepisco po nostro humilem te exhibere, ac parere non desinas: quatenus & Deus gaudeat in fraternitatis uestræ concordia, & alii de te sumant bonitatis exemplum. Nam si, quod non credimus, te in superbia permanere contigerit, districtam canonicamq; disciplinæ correctionem contumaciæ tuæ nos scito ulciscenter imponere. Bene ergo facis, talem te sponte salubri consideratione præbere. qualis esse canonica coerctione exigente compelleris. Nam nec tibi denuo post nostram admonitionem, licebit ad tuę uoluntatis arbitrium contra morem maioribus tuis inobediẽtem existere, nec tantæ nos indisciplinationis Ecclesiasticã cognoscas dissimulare uel differre uindictam.

Gregorius Petro notario in Sardinia. De ministerijs Miriensis Ecclesiæ recipiendis. Caput LII.

Epist. 8

MInisteria Ecclesiæ Miriensis, quæ secum Squillatrum quondam episcopus Seuerinus detulerat, præsentium sibi portitores restitui postulant. Quia ergo res Ecclesiasticæ cauta debent sollicitudine præmuniri, hoc nobis uisum est: ut in eadem Ecclesia seu ciuitate, episcopus cui ministeria ipsa tradi possint, debeat ordinari. Sed quoniam Leonem archidiaconẽ aliosq; clericos eiusdem Ecclesiæ esse illic

A commemorant: experientiæ tuæ præcipimus, quatenus eos ad suam Ecclesiam proficisci, ac eligere ordinandum episcopum sibi commoneat: ut dum Deo illic fuerit propitio consecratus, ipse Ecclesiæ suæ res sine aliqua ambiguitate recipiat.

Gregorius uniuersis Episcopis per Illyricum. De ordinatione Ioannis episcopi. Cap. LIII.

Epist. 9

ET nobis cõfert de sollicitudine uestra lætitiam, & fraternitatem uestram de sua reddit ordinatione securam, si antiquæ B consuetudinis ordo seruatur. Quia ergo per epistolas quas ad nos per Maximianum presbyterum, & Andream diaconem direxistis, in personam Ioannis fratris & coepiscopi nostri consensum omnium uestrum, & serenissimi principis conuenisse cognouimus uolũtatem: magna nos exultatio habuit, talem Deo authore ad sacerdotij officium fuisse prouectum, qui dignus cunctorum est electionis iudicio comprobatus. Proinde iuxta postulationis uestræ desiderium, prædictum fratrem & coepiscopum nostrum in eo in quo est sacerdotij ordine C constitutus, nostri assensus authoritate firmamus: ratamque nos eius consecrationẽ habere dirigentes palliũ indicamus. Cui quoniam iuxta morem nostras uices commisimus peragendas, ideo fraternitatem uestram necessario præuidimus adhortandam, quatenus ei in his quæ ad ordinem Ecclesiasticum, rectitudinemq; pertinent disciplinę, siue in alijs quibus canonum decreta non obstant, parere nullo modo differatis: ut charitatem uestram sincero cũ iudicio elegisse, exhibita ualeat obedientia declarare.

D *Gregorius Ioanni episcopo Rauennæ. De usu pallij.* Caput LIIII.

Epist. 10

FRaternitatem uestram ualde inuenio contristatam, pro eo quod in letanijs induere pallium rationis censura prohibetur. Sed per excellentissimum Romanum patritium, & per eminentissimum præfectum, atque per alios ciuitatis suæ nobiles uiros importunè expetit: ut hoc debeat cõcedi. Nos autem sollicitè requirentes ab Adeodato diacono quodam fraternitatis

tuæ cognouimus, quia nunquã consuetudo fuerit decessoribus tuis, ut in letanijs pallio nisi in sollennitate beati Ioannis baptistæ, & beati Petri apostoli, & beati martyris Apollinaris uterentur. Cui quidem nequaquam credere debuimus, nisi quia multi apud ciuitatem fraternitatis uestræ respõsales sæpius fuerunt, qui se fatentur tale aliquid nunquam uidisse. Et hac de re multis potius credendum est, quàm uni pro sua Ecclesia aliquid attestanti. Sed quia nos fraternitatem uestram contristari nolumus, & petitionem filiorum nostrum apud nos minimè frustrari: usum pallij, donec subtilius ueriusq; aliquid cognoscamus, in letaniis solennibus: id est die natalitio beati Ioãnis baptistæ, & beati Petri appostoli, & beati Appollinaris martyris, atq; in ordinationis uestræ celebratione cõcedimus. In secretario uerò secundum morem pristinum susceptis ac dimissis Ecclesiæ filijs, induere uestra fraternitas pallium debeat: atque ad missarum solennia ita proficisci, & nihil sibi amplius ausu temerariæ præsumptionis arrogare: ne dum in exteriori habitu inordinatè aliquid arripitur, ordinatè etiã quæ licere poterant amittantur.

Gregorius Petro episcopo Trecalonitano. De uisitatione Agrigentinæ Ecclesiæ.
Caput LV.

Epist. 11

QVoniam Agrigentinæ ecclesiæ à nobis fraternitati tuæ uisitationis commissa est cura, laboribus tuis aliquid ex ea utile prospeximus consulendum. Propterea Maximiano fratri & coepiscopo nostro scripsimus, ut quartam quam eiusdem Ecclesiæ episcopum oportebat accipere, à die uisitationis tuæ, uel quousque illic eam sollicitudinem gesseris, tibi debeat applicare. Vnde fraternitatem tuam necesse est mẽte sollicita cogitare, ut cuius fructus Ecclesiæ perceperit, opera studeat solerter impendere, atque ad Deum illic animas congregare, prauos ab iniquitate compescere, incipientes bona opera, uerbo exhortationis nutrire. memor quod de Ecclesia uniuersali dictum est: Panem ociosa non comedit.

Prou. 31

Gregorius Gaudentio episcopo Nolano. Visitationem Capuanæ iniungit Ecclesiæ.
Caput LVI.

Epist. 12 *Parte* 1. *dist.* 61. *Quoniam*

QVoniam Festus Capuanæ Ecclesiæ episcopus, in Romana ciuitate positus, de hac luce migrauit, curæ nobis fuit, quæ uniuersis Ecclesiijs à nobis impenditur, ad fraternitatem tuam præsentia scripta dirigere, ut memoratæ Ecclesiæ uisitator accedas: sic tamen ut nihil de prouectionibus clericorum, redditu, ornatu, ministerijsque, uel quicquid præfati loci esse patuerit, à quoquam præsumi patiaris, sed omnem uigilantiam atque cautelam circa clerum plebemque eiusdem Ecclesiæ exhibere te conuenit, ut in uigilijs obsequioque Ecclesiastico sedule ac deuotè debeant deseruire: quatenus fraternitatis tuæ instantia atque adhortatione tales se in seruitio diuino exhibeant, ut irreprehensibile eorum ualeat obsequium reperiri.

Gregorius clero Ecclesiæ Capuanæ degenti Neapoli. De uisitatione Ecclesiæ eiusdem Gaudentio cõmissa. *Cap.* LVII.

Epist. 13

QVoniam Festus Capuanæ Ecclesiæ episcopus hic positus de hac luce migrauit, curæ nobis fuit destitutæ Ecclesiæ uisitationem fratri & coepiscopo nostro Gaudentio Nolanæ ciuitatis episcopo solenniter delegare. Cui dedimus in mandatis, ut nihil de prouentionibus clericorũ, redditu, ornatu, ministerijsq;, à quoquam usurpari patiatur. Cuius uos assiduis adhortationibus conuenit obedire: quatenus in Ecclesiastico obsequio, atque in Dei laudibus uigilanti debeatis cura persistere, moresq; uestros sub digna Ecclesiastici regiminis disciplina componere? Nec quisquam uestrum eius audeat præceptionibus obuiare, sed omni tam Ecclesiastica obseruatione, quàm etiam Ecclesiæ uestræ custodia, eius prouisionibus obedientiam exhibere: quatenus dum eius regimini uestra fuerit obedientia cõmodata, & Ecclesiæ uestræ in nullo negligatur utilitas, & eius sit cura propensior.

Gregorius

Gregorius Ioanni episcopo Rauennæ. De irrisorio dictatu eius. De duplicitate moru & operum. De contumelia seruorum. De doctrina clericorum. De inordinato usu pallij, & cura pastorali: & alijs plurimis rebus. Cap. LVIII.

Epist. 14

PRimùm me hoc contristat, quia mihi fraternitas tua duplici corde scribit, & alia blandimenta in epistolis suis exhibet, aliæ in lingua sua seculariter ostendit. Deinde graue mihi est, quia irrisiones illas quas habere notarij adhuc pueri solent, usque hodie frater meus Ioannes in lingua sua retinet. Mordaciter loquitur, & quasi de tali astutia lætatur. Amicis præsentibus blanditur, de absentibus loquitur. Tertiò graue mihi & omnino execrabile est, quia seruis suis qua hora furit, turpia crimina imponit, ut effœminati & adhuc grauiter hoc apertius uocentur. Post hæc accessit quòd disciplina ad uitam clericorum custodiendam nulla est, sed tantummodo solum clericis suis dominium exhibet. Vltimum uerò est quod tamen pondere elationis primum est: scilicet de usu pallij extra Ecclesiam. Quod decessorum meorum temporibus facere nunquam quisquam prę sumpsit: nunquam à decessoribus eius præsumptum est, sicut responsales nostri testantur, excepto si reliquiæ conderentur. Quod tamen de reliquijs unus tantummodo potuit inueniri, qui meis diebus in despectum meum cum summa audacia non solum faciebat, sed etiam frequentabat. Ex quibus omnibus inuenio, quia honor episcopatus uestri totus foris in ostẽsione est, non in mente. Et quidem omnipotenti Deo gratias ago: quia eo tempore quo ad me hoc peruenit, quod ad aures decessorum meorum nunquam peruenerat, Longobardi inter me & Rauennatem ciuitatem positi fuerant. Nam ostendere forsitã hominibus habui, quantum scio esse districtus. Ne autem credas quia ego Ecclesiam tuam in aliquo grauari aut minui uolo: recordare in missarum Romanarum solennibus ubi Rauennas diaconus stabat, & require ubi hodie stat, & cognosces quia Ecclesiam Rauennatem honorare desidero. Sed ut quicunque quolibet ex superbia arripiat, hoc ego tolerare non possum. Tamen hac de re iam diacono nostro ad Constantinopolim scripsi, ut per omnes qui sub se etiam tricenos & quadragenos episcopos habent, requirere debeat. Et si cubi iste usus est, ut in letanijs cum pallijs ambulent, absit ut per me Rauennatis honor ecclesiæ in aliquo imminui uideatur. Hæc ergo omnia quæ superius dixi, frater charissime recogita, diem tuæ uocationis attende, quas rationes de sarcina episcopatus redditurus es, considera. Emenda illos mores notarij. Vide quid in lingua, quid in actu episcopum deceat. Esto totus purus. Fratribus tuis non aliud loquaris, & aliud in corde habeas. Nec appetas ultrà uideri quàm es, ut possis ultrà esse quàm uideris. Crede mihi, quando ad hunc locum ueni, tantæ deliberationis fui, tantæque charitatis circa fraternitatem tuam, ut si eandem charitatem meam custodire uoluisses, adhuc talem fratrem sicque te purè diligentem, tibique omni deuotione concurrentem nunquam inueneras: sed cognitis uerbis ac moribus tuis, fateor, resilui. Rogo ergo per omnipotentem Deum, emenda omnia illa quæ præmisi, maximè duplicitatis uitia. Permitte me amare te, & ad præsentem, & ad futuram uitam utile tibi esse poterit, ut à tuis fratribus ameris. Ad hæc autem mihi non uerbis, sed moribus responde.

Gregorius Ioanni episcopo primæ Iustinianæ. De usu pallij, & cura pastorali. Cap. LIX.

Epist. 15

Parte 1. dist. 63. Quia

MAnifestum bonitatis esse liquet indicium in unius electione cunctorum conuenire consensum. Quia igitur suscepta fratrum & coepiscoporum nostrorum relatio, ad locum uos sacerdotij totius concilij unito consensu, & serenissimi principis uoluntate declarat accersiri: gratias omnipotenti Deo creatori nostro magna cum exultatione retulimus, qui uitam actusque uestros ita de præteritis fecit esse probabiles, ut omnium uos, quod est ualde laudabile, faceret placere iudicio. Quibus nos quoque in personam fraternitatis tuæ per omnia consentimus. Atque oĩpotẽtem Dominum deprecamur, ut charitatem uestram sicut sua gratia elegit, ita in omnibus

bus sua protectione custodiat. Pallium uerò ex more trāsmisimus, & uices uos Apostolicæ sedis agere iterata innouatione decernimus: admonētes ut ita uos circa subiectos debeatis exhibere placabiles, ut rectitudinem uestram diligere prouocentur potius quam timere. Quorum si culpa fortè poposcerit, ita excessus emendare curabitis, ut paternum affectum de animo nullo modo relinquatis. Estote in custodia commissi gregis uigilantes atque solliciti, & disciplinæ zelo districti, ne lupus insidias, nec ouile turbare dominicum, nec nocere ouibus aliqua fraudis occasione præualeat. Animarum lucrum Deo nostro tota mentis intentione facere festinate: nomē nos pastoris non ad quietem, sed ad laborem suscepisse cognoscite. Exhibeamus ergo in opere quod signamur in nomine. Sacerdotij prærogatiuam si recta consideratione pensemus, sollicitis & bene gerentibus in honorem, negligentibus autem profectò erit in onus. Sicut igitur laborantes, & circa animarum salutem sollicitos hoc nomen ante Deum æternam ducit ad gloriam, ita desides ac torpentes urget ad pœnam. In lingua nostra uitam non esse aliam plebs commissa agnoscat. Sit illis fraternitatis uestræ doctrina, gratus coerctionis stimulus, & uita imitationis exemplū. Quid enim diligere, & quid timere debeant, charitatis uestræ sermo prædicationis aperiat, fructum efficacia uestra ęternæ huiusmodi retributionis acquirat. Inter hæc uerò & huiusmodi ista uos principaliter deliberationis cura constringat, ne unq̃ ordinatiōes facere tētetis illicitas, sed si quos ad clericatus ordinē, uel potiorem forte gradum promoueri contigerit, non præmijs aut precibus, sed meritis ordinentur. In nulla ordinatione fraternitati uestræ commoda quolibet modo surrepant, ne laqueis Simoniacæ, quod absit hæreseos illigetur. Quid enim prodest homini, sicut ueritas docet, si totum mundum acquirat, & suæ faciat animæ detrimentum? Vnde necesse est ut Deum in omni quod gerimus attendamus, peritura & temporalia contemnamus, atque ad æternitatis bona cordis desiderium dirigamus. Venia autem uestræ sanctitatis suscipere omnino nolueram: quia ualde esset incongruum,

Mat. 16

A ut à prædatis atque afflictis fratribus munera percepisse uideremur. Sed responsales uestri alio me argumento uicerunt, ad eum illa deferentes, à quo non posset oblatio uſæ fraternitatis repelli. Illud .n. uobis præ omnibus studendum est, ut uenturo iudici animarum, sicut prædiximus, non peritura munera procuretis, quatenus & uos de uestra mercedis operatione, & nos pariter de nostra adhortatione respiciat.

Gregorius Venantio episcopo Lunensi.
De lapsu presbyterorum, diaconorum, & subdiaconorum. B *Caput* LX.

Epist. 60

RElectæ textus quam fraternitas tua direxit epistolæ, sollicitudinem tuam diligenter innotuit: sed cognita nos corporis tui molestia contristauit. Veruntamen dominica patienter debent sustineri flagella. Nam frequenter ad emendationē ægritudo conceditur. Et hoc ante Deum hominem purgatum statuit, quod in hac illum ad præsens uita contristat. Vnde necesse est ut creatori nostro etiam in infirmitate positi gratias referamus, & ut in illa nobis uita C castigatio ista proficiat exoremus. Præterea ad fraternitatis tuæ consulta respondētes, statuimus diaconem & abbatem de portu Veneris, quem indicas cecidisse, ad sacrum ordinē non debere uel posse ullo modo reuocari. Quem quidem sacro ordine priuatum in pœnitentiam deputare te conuenit. Cuius si postea actus, conuersatioq; meruerit, priorem inter alios monachos, ubi tu tamen decreueris, standi locum obtineat. Subdiacones quoq; quos similis culpa cōstringit, ab officio suo irreuocabiliter depositi, inter laicos communionem acci- D piant. In portu autem Veneris loco lapsi diaconis, alium qui hoc officium implere debeat, ordinabis. Saturninum uerò ex presbytero, ut nunquam ad sacri ordinis ministerium præsumat accedere, scriptis cauere decreuimus. Sed eum in insula Gorgona atque Capraria sollicitudinem de monasterijs gerere, & in eo in quo est statu, sine cuiusquam aduersitate manere permittimus. Fraternitas ergo tua commissos sibi uigilanti cura custodiat, à malis actibus sua, ut ualet, prædicatione corripiat, quatenus & officij sui inueniatur, sicut decet,

Parte 1. dist. 50. Pręterea

cet, implere propositum, & Deū sibi retributorem suæ faciat actionis existere. Nos uerò omnino uos uidere cupimus, atque in Deo de uestra præsentia & salute gaudere. Vestem uerò ei quæ baptizanda est direximus, atque ut nobis talia scribatis, semper optamus. Codicem uerò regulæ pastoralis domno Columbo presbytero transmittendum per harum portitorem direximus, quem uos nolite detinere. Nam usui uestro alium sub celeritate transmittemus.

Gregorius Constantio episcopo Mediolanensi. De his qui depositi sunt quomodo ad pænitentiam deputentur. Cap. LXI.

Epist. 17 Parte 1. dist. 50. Si lapsi

SI lapsis ad suum ordinem reuertendi licentia concedatur, uigor canonicæ proculdubio frangitur disciplinæ, dum pro reuersionis spe prauæ actionis desideria quisque concipere non formidat. Fraternitas siquidem uestra nos consuluit, si Amandinus ex presbytero & abbate qui à suo est decessore culpa exigente depositus, in eo quo fuerat ordine constitutus, debeat reuocari. Quod quidem nec licet, nec fieri posse aliqua ratione decernimus. Eius tamen si conuersio fortè meruerit, sacro per omnia sicut est priuatus officio, in monasterio eum ante alios ut præuideritis monachos ordinate. Illud igitur præ omnibus studete, ut lapsos in sacrum ordinem nullius uobis supplicatio aliquo modo reuocare suadeat, ne huiusmodi non statuta, sed temporaliter dilata credatur eis esse uindicta. Vitalianum uerò ex presbytero de quo scribitis ut districtè debeat custodiri, in Siciliam dirigi faciemus: ut spe discedendi sublata, in pœnitentiæ se saltem tunc lamenta cōstringat. Iobinū quoq; de portu, Veneris quondam diaconem & abbatem suo decreuimus priuandum officio, atque ut alter in eius loco debeat ordinari, scripsimus. Similiter etiam & tres subdiacones quos fraternitas uestra lapsos innotuit, à suo semper uacare, ac decernimus priuatos officio, quibus nihil aliud quàm inter laicos sacra est prebenda communio. Statutum uerò ex presbytero ne ad sacri ordinis ministerium præsumat unquam accedere, deputauimus facere cautionem. Eumque in eadem qua fuerat insula cum sacri ordinis priuatione uolumus permanere, permittentes ei curam & sollicitudinem de monasterijs habere uel gerere, quoniam & ex suo lapsu cautiorem factum eum credimus cōmissos sibi iam nunc sollicitius custodire. De Ioanne autem Ecclesiæ uestræ notario charitas nos qua uos diligimus, olimque dileximus, ut scriberemus admonuit, ne dū eius culpa prouocat, aliquid quod ad peccatum pertinet, fieri mandaretis. Hoc ergo cauentes, Ecclesiæ uestræ res subtiliter modis quibus potueritis inquirite, dummodo nec Deum offendatis, nec ille uos unde apud homines accuset, ualeat inuenire. Nam nos Ioannem non defendendo, uel contra rationem commendando eius personam, sed ne uestra magis anima, stimulante furore, in aliquo grauaretur, scripsimus. Vnde necesse est ut, sicut præfati sumus, Ecclesiam uestram subtili inuestigatione cum Dei timore perquirere minimè negligatis. Præterea multum nos de Fortunati persona charissimæ fraternitatis uestræ mirari fecit epistola. Sed aut à uobis minimè scripta ipsa dictata sunt, aut certè si uestra sunt, nos in eis fratrē nr̄um dominū Constantinum nequaquam agnoscimus. Debuistis etenim & adhuc debetis attendere, quia pro uestra est opinione quod scribimus. Nam dum illic se prædictus Fortunatus uiolentiam sustinere, nec defensoris auxilio muniri potuisse commemorat, quid aliud nisi uestram attingit inuidiam? Ergo ut nec opinionem uestram hæc res apud quosdam obfuscet, nec Ecclesiæ uestræ sit, si bona causa est, detrimentum: instructam huc debetis mandare personam, ut causæ qualitas trutinata sine uestra possit inuidia terminari: quoniam præsertim post eius querelam, si illic pro uestris partibus fuerit dicta sententia, non rationabiliter, sed sola potestate credetur superatus. Nos uerò pro charitate qua uobis adstringimur, quæ pro opinione uestra sunt, ut facere debeatis, non desistimus admonere, scientes quia etsi uos ad tempus adhortatio ista contristat, postea tamen deposita contentionis intētione lætificat.

MENSE SEPTEMBRI:
Indictione decimatertia.

Gregorius Romano exarcho per Italiam.
De Specioso presbytero, & sanctimonialibus ad seculum reuersis. Cap. LXII.

Epist. 18

APud excellentiam uestram prauorũ audacia correptionis debet aculeos, magis quàm defensionis inuenire solatiũ. Nam satis graue est, ut illic habere prauã contingat actionem refugium, unde disci-B plinæ debet prodire censura. Peruenit itaque ad nos, Speciosum quendam presbyterum, qui causa poscente in monasterio a Ioanne fratre & coepiscopo nostro fuerat deputatus, contra sui pastoris exinde uoluntatem exijsse, & Ecclesiasticæ constitutionis uigore despecto, antedicto episcopo, uestra fretum tuitione, resistere. Quod quia excellentiæ uestræ sine dubio pulsat inuidiam, necesse est ut ab eius uos, habita discretione, debeatis tuitione suspendere: ne si nominis uestri occasione pastori sub inobediens uel contumax extiterit, ad tempus & uestros cõtra uos iudices defensare, atque excellẽtiam uestram hac ex re cogatur offendere, & nos pariter de uestra discordia contristare. Comperimus prærerea, quod dici nephas est, quasdam mulieres quæ nuncusque in religioso atque monachico habitu permanserunt, sacram uestem & suam uelaturam deponere, & coniugibus, quod sine graui referre non possumus dolore, sociari. Sed hoc quidem ut dicere uel attenta re præsumant, fauoris uestri patrocinio fulciri dicuntur: quod nos credere peruersitatis ipsius acerbitas non permittit. Petimus ergo ut tanto uos peccato miscere nullatenus debeatis. Nam huiusmodi iniquitatem impunitam propter Deum nullo modo patimur remanere. Vnde iterum quæsumus, ut excellentia uestra in talium se causarum defensione nõ misceat, ne & Deus suam defendat iniuriam, & inter nos aliorum pariat culpa discordiam.

A MENSE FEBRVARIO:
Indictione decimatertia.

Gregorius cypriano diacono.
De obitu Maximiani, & de episcopo eligendo. Caput LXIII.

Epist. 19

AMarissimas tuæ dilectionis epistolas de domni Maximiani obitu mẽse Nouembris suscepi. Et quidem ille ad præmia desiderata peruenit, sed infelix populus Syracusanæ ciuitatis lugendus est, qui pastorem talem diu habere non meruit. Proinde dilectio tua sollicitudinem gerat, ut in eadem Ecclesia talis debeat ad ordinandũ eligi, qui post domnũ Maximianũ eiusdẽ regiminis locum non uideatur immeritò sortiri. Et quidem credo q̃ Traianum presbyterum maxima pars eligat, qui, ut dicitur, bonæ mentis est: sed quãtum suspicor, ad regendum locum illum idoneus nõ est. Tamen si melior inueniri non ualet, & ipse nullis criminibus tenetur inuolutus, condescendi ad eum, cogente nimia necessitate potest. Si autem mea uoluntas ad hanc C electionem quæritur, tibi secretò indico quod uolo: quia nullus mihi in eadem Ecclesia post domnum Maximianum tam dignus uidetur quàm Ioannes archidiaconus Cathanensis Ecclesiæ. Qui si fieri potest ut eligatur, credo quòd apta ualde persona inueniatur. Sed ipse quoq; prius de criminibus quæ impedire possunt, a te secretò requirendus est. A quibus si liber inuẽtus fuerit, eligi iure potest. Quod cùm factum fuerit, etiam frater & coepiscopus noster Leo ei cessionem præstare debebit, ut liber ad ordinandum possit inueniri. Hæc ergo dilectioni tuæ indicare curaui: tuæ iã D sollicitudinis intererit, ut omnia sollicitè circumspicias, & ea quæ sunt Deo grata disponas.

Gregorius Ioanni episcopo Squillatino.
Visitationem Ecclesiæ Rauennatis commẽdat. Caput LXIIII.

Epist. 20

OBitum Ioannis antistitis directa relatio patefecit. Quapropter uisitationis destitutæ Ecclesiæ fraternitati tuę operam solenniter delegamus: quam ita te conuenit exhibere, ut nihil de prouectionibus cleri-

clericorũ, redditu, ornatu, ministerijsq́; uel quicquid illud est in patrimonio eiusdem, à quoquã præsumatur Ecclesiæ, &c. secundum modum præhabitum.

Gregorius clero, ordini, & plebi consistentibus Rauennæ.

De uisitatore Seuero. Caput LXV.

Epist. 21

VEstri antistitis obitum cognoscẽtes, curę nobis fuit, uisitationem destitutæ Ecclesiæ fratri & coepiscopo nostro Seuero Paulino solenniter delegare, cui dedimus in mandatis, ut nihil de prouectionibus clericorum, redditu, ornatu, ministerijs à quoquã usurpari patiatur. Cuius uos assiduis adhortationibus conuenit obedire, &c. secundum morem habitum.

Gregorius Cypriano diacono.

De obitu Theodori, & alio episcopo eligendo. Caput LXVI.

Epist. 22

OBitum Theodori episcopi dilectionem tuam iam credimus cognouisse. Sed quia ipse testamentum dicitur condidisse, subtiliter te ne quid de rebus Ecclesiæ suæ cõsumpsisset, oportet inquirere. Et siquidem eum exinde aliquid incõgruè minuisse didiceris, ita age ut res ipsæ ab eo cuius interest modis omnibus reparentur. Clerum uerò & populum loci ipsius admonere te conuenit, ut omni dilatione postposita, eligant qui sibi reuelante Deo debeat episcopus ordinari.

Gregorius Castorio notario.

De morte Ioannis, & alio episcopo eligendo. Caput LXVII.

Epist. 23

NImis nos Ioannis fratris & coepiscopi nostri mors cognita contristauit: maximè quod ciuitas illa hoc tẽpore amisit pastoralis curæ solatium. Quia igitur plurimæ utilitates exposcunt, ut Ecclesiæ ipsi sacerdos sine mora Christo authore debeat ordinari: ideo experientiæ tuæ pręcipimus, quatenus clerum & populum omni instantia studeat adhortari, ut consecrãdum sibi non differãt eligere sacerdotem. Quos tamen pre omnibus admonere te uolumus, ut in generali causa utilitates pro-

A prias non attendant. Nulla ergo sit in hac electione uenalitas, ne dum præmia appetunt, discretionem electionis amittant: & illum dignum ad hoc esse arbitrentur officium, qui non datione, sed meritis placuerit. Specialiter enim & absolute cognoscant, quia non solum indignus est sacerdotio, sed & alijs profectò erit culpis obnoxius, quisquis Dei donum precij præsumpserit uenalitate mercari. Non itaque largus præmijs, sed dignus meritis eligatur. Nam & electum & eligentes par pœna respiciet, si sacerdotij sinceritatem mente

B sacrilega uiolare tentauerint. Siue autem unus, siue duo electi fuerint, quinque de prioribus presbyteris, & quinque de præcedẽtibus diaconibus simul uenire ad nos per omnia commoneto. De clericis uerò præter eos qui uenire deliberant, si quos alios præsentes esse necessarios æstimas, ad nos sine mora transmittito, ut ad ordinãdum Dei Ecclesiam, nec excusatio, nec aliqua possit præuenire dilatio.

Gregorius Castorio diacono.

C *De peruersitate episcoporum, & Valerio monacho.* Caput LXVIII.

Epist. 24

QVædam ad nos de Pisaurensi episcopo peruenerunt, quæ in discussa nullo modo sunt relinquenda, Propterea experientiæ tuæ præcipimus, ut de uita & actibus ipsius subtili indagatione studeat perscrutari. Et si quid fortasse reperit, quod sacerdotij, quod absit, integritatem ualeat maculare, ad nos cum cum scriptis tuis de his quæ in ueritate cognoueris, omnimodo sub cõpetenti cautela transmitte: ut informati Deo reuelãte subtilius

D ueritatẽ, quid fieri debeat, pertractemus. Non solum autem de eo, sed & de aliorum quoque sacerdotum te uita conuenit esse sollicitum. Et si de quolibet sinistrũ quippiam sentire potueris, nobis renunciare festina, ut actuum prauitas salubriter cum Dei solatio debeat emendari. Peruenit quoque ad nos, Adeodatum quendam ciuẽ Pisaurensem filio atque uernaculo suo de quibusdam hæredibus institutis Thomam deputasse tutorem: hanc conditionẽ adijciens, ut si fortè hæredes ipsius in pupillari ętate de hac uita transirent, oĩs eius substantia

substantia per manus antedicti tutoris debuisset pauperibus erogari. Sed defunctis qui hæredes fuerunt instituti, ne defuncti possit uoluntas impleri, suprascriptus tutor à quibusdam dicitur impediri. Propterea si, sicut edocti sumus, ita esse in ueritate cõpereris, curæ atque sollicitudinis tuæ sit, antedictum tutorem rationabiliter tueri atque defendere, ut quæque sibi iniuncta sunt, ualeat effectui mancipare. Sed quoniam dicitur, eundem tutorem uelle aliquid in diaconia quæ ibidẽ constituta est emere, summopere ei solatiari festina, ut ea quæ mercedis intuitu pijs causis relicta sunt, te cõcurrente sine cuiusquam possint impedimento compleri. Valerianum uerò monachum quem emendatum in monasterio beati Ioannis in classe posito tradidisti, in eodem eum monasterio sine dubio uolumus permanere. Præterea ne quam necessitatem in expensis tua experientia patiatur, de redditibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, qui illic te prouidente aggregati sunt, omnes expensas tuas te facere uolumus. Et si quid superfuerit nobis cum ueneris defer.

Gregorius Vincomali defensori.
Dat sibi potestatem inter cæteros defensores.
Caput LXIX.

Epist. 25

ECclesiasticę utilitatis intuitu id nostro sedit arbitrio, ut si nulli conditioni uel torpori teneris obnoxius, nec fuisti clericus alterius ciuitatis, aut in nullo tibi canonum obuiant statuta, officium Ecclesiæ defensorum accipias: ut quicquid pro pauperum commodis tibi à nobis iniũctum fuerit, incorruptè & uinaciter exequaris, usurus hoc priuilegio quod in te habita deliberatione contulimus, ut omnibus quæ tibi à nobis fuerint iniuncta, complẽdis operam tuam fidelis exhibeas, redditurus de actibus tuis sub Dei nostri iudicio rationem. Hãc autẽ epistolam Paterio notario Ecclesiæ nostræ subscribendã dictauimus.

MENSE MARTIO: Indictione decimatertia.

Gregorius Gaudentio episcopo Nolano.
De Capuanis clericis Neapoli degentibus.
Caput LXX.

Epist. 26

QVi Ecclesiasticis famulantur obsequijs, Ecclesiasticum, ut possibilitas exigit, debẽt adipisci subsidium. Proinde fraternitatem tuam prǫsentibus hortamur affatibus, ut clericis Capuanæ Ecclesiæ, qui in ciuitate. Neapolitana consistunt, quartam in presbyterum eorum de hoc ꝙ iuante Ecclesiæ singulis annis accesserit, iuxta antiquam consuetudinem distribuere secũdum personarum studeat qualitatem: quatenus aliquod stipendiorum habentes solatium, ministerium, officiumq́; suũ circa eandem Ecclesiam deuotiori mente ꝓuocentur impendere. Præterea decem solidos quos Rustico archidiacono suo Festus episcopus suprascriptæ Ecclesiæ abstulit, fraternitas tua omni cessante ambiguitate restituat: quia in tantam dicitur pauperiem peruenisse, ut conferendũ illi potius esset, quàm aliquid ab eo auferendum. Durũ enim est & procul à sacerdotis officio, personam positam sub necessitate negligere, & studio congregandi indecenter inhiare pecunijs.

Gregorius Cypriano diacono.
De Cicerone monacho. *Caput* LXXI.

Epist. 27

BEnenatus frater & coepiscopus noster, Ciceronem quendam monachum, qui pro suis excessibus à dilectissimo filio nostro diacono Petro, tunc autem subdiacono & rectore patrimonij nostri, est in pœnitentiam deputatus, iuris Ecclesiæ tuæ famulum esse perhibet, eumq́; sibi cũ rebus suis postulat debere restitui. Necesse est ergo ut dilectio tua studiosè perquirat. Et si ita uerum esse constiterit, suprascriptum Ciceronem cum rebus suis quæ apud Faustinum defensorem dicuntur esse depositę, domino Mirenatis Ecclesiæ sine aliqua dilatione restitue, ut postquam à monachica conuersatione culpæ lapsus arripuit, iugũ domini sui quod euadere in conuersatione poterat, permanens recognoscat.

MENSE AVGVSTO: Indictione decimatertia.

Gregorius Cypriano diacono.
De monachis Theodosii abbatis. Cap. LXXII.

Epist. 28

PEruenit ad nos insinuante Theodosio abbate monasterij sancti Martini, tres se

se illic in Sicilia monachos, quos pro utilitate monasterij sui transmiserat, ibidem retinuisse, & petijt à nobis ut cum tuo cossolatio in suum debeat monasterium reuocare. Dilectio ergo tua quæ nos huiusmodi causas zelare feruenter cognouit, eos sollicita faciat indagatione perquiri, & inuentos ad suprascriptum abbatem cui contumaces extiterunt, sub competenti cautela atque districtione transmitti. Esto itaque sollicitus ne regularis districtio uel dilatione aliqua, uel deputatorum remissione lædatur. Præsentium uerò portitoribus qui pro agendis eiusdem monasterij utilitatibus à supradicto Theodosio abbate noscuntur esse transmissi, in omnibus te instãter uolumus præberi solatia, quatenus te concurrente, rationabiliter quæ sibi iniuncta sunt ualeãt explicare. Mancipia autem eiusdem monasterij quæ prædictus abbas ab hominibus Ecclesiæ nostrę indebitè ꝓhibet detineri, necesse est te modis omnibus perscrutari. Et si ita repereris, sine aliqua ei facito dilatione restitui.

Gregorius Seuero scholastico exarcho.
De Agilulpho rege Longobardorum.
Caput LXXIII.

Epist. 29

QVi assistunt iudicibus, & sinceris erga eos dilectionibus obstringuntur, illa eis suadere debent atque suggerere, quæ & animam saluent, & opinioni nõ derogent. Proinde quoniam nouimus quanta fidei sinceritate excellentissimum exarchum diligatis, idcirco magnitudini uestræ quæ acta sunt indicare curauimus, ut hæc cognoscentes, ad consentiendam eum rationabiliter prouocetis. Scitote autem quia Agilulphus Longobardorum rex generalem pacem facere non recusat, si tamen ei dominus Patricius iudicium esse uoluerit. Nam multa sibi in locis suis intra pacis terminum queritur esse commissa. Et quoniam sibi, si ratio iudicantium inuenerit, satisfieri postulat, & ipse quoque se satisfacturum modis omnibus pollicetur, si quid à partibus suis constiterit in pace commissum. Quia ergo rationi non ambigitur conuenire quod petit, oportet esse iudicium, ut si qua ab utraque parte malefacta sunt, componantur: dummodo generalis pax ualeat Deo protegente firmari. Nã qualiter sit nobis omnibus necessaria, bene nostis, Sapienter itaque sicut consueuistis agite, ut excellentissimus exarchus ad hoc sine mora debeat consentire, ne per eum pax renui, quod non expedit, uideatur. Si enim consentire noluerit, nobiscũ quidem specialem pacem facere repromittit: sed scimus quia & diuersæ insulæ & loca sunt alia proculdubio peritura. Hæc autem consideret, & pacem habere festinet, quatenus in hac saltem dilatione & nos quietem possimus habere ad modicum, & Reipublicæ resistendi uires adiuuante Domino melius reparentur.

Gregorius Heliæ presbytero & abbati prouinciæ Isauriæ.
De Epiphanio diacono, & de solidis.
Caput LXXIIII.

Epist. 30

DVlcissima sanctitatis uestræ scripta suscepi, in quibus mihi satisfecistis, ut contristari non debeam quòd secundum meum desiderium ad beati Petri apostolorum principis limina non uenistis. Et ego quidem omnino uos uidere uolui, sed si molestia corporis aut ætatis infirmitas obstitit, aut impedimento fuit, hoc mihi sufficit ut ubicunque tua sanctitas fuerit, pro me sollicite oret: quia & si locis corpore diuidimur, charitate semper indisiuncti sumus. Euangelistam autem sicut mandastis transmisimus. Filium uerò uestrũ Epiphanium mandastis ut ad sacrum ordinem ꝓuehere deberemus, uobisq; transmittere. Sed in uno uos audiuimus, in alio auté minimè audire potuimus. Diaconus quidem factus est, sed quisquis semel in hac Ecclesia sacrum ordinem acceperit, egrediendi ex ea ulterius licentiam non habet. Si ergo uos uidere non potui, hac ex re consolationem habeo, quia in filio uestro requiesco. Solidos autem nobis uoluistis pro necessitatibus cellæ quinquaginta transmitti, quos multum esse existimantes, ex eis nobis decem donastis, ut quadraginta mitteremus. Sed ne forsitan uel hoc graue, esset, adhuc alios nobis ex eis estis dignati largiri. Sed quia uos ualde incontinentia nostra benignos inuenimus, eidem benignitati uice simili respondemus. Quinquaginta

Can. 1. quæst. 1. Filium

ginta transmisimus, & ne forsitan minus esset, alios decem superaddidimus. Ne uerò & hoc adhuc minus esset, alios duodecim iungi fecimus. In hoc autem cognoscimus charitatem uestram: quia de nobis ita præsumitis, sicut uos præsumere debetis. Sed per omnipotentem Dominum rogo, ut assiduas preces pro nobis faciatis, quatenus de peccatis in qbus obligatus teneor, & tribulationibus quibus premor, citius absoluar, & patriæ cœlestis gaudijs perfruar. Hoc autẽ quod pro me qualiter oratis, in epistolis uestris indicastis, cognoscite quia ualde me releuauit. Sed iam post petitionem meam amplius facite, quàm etiam me non petente fecistis. Præfatum uerò dilectissimum filium meum Epiphanium diaconem, quia huic Ecclesiæ diaconatu interueniente ligauimus, sanctitatem tuam non debet contristare, quòd sancto Petro apostolorum principi, quia per temetipsum corpore non uales, ei per filium tuum ipse deseruias, ut lucro cœlestis remunerationis perfruaris. Sancta autem trinitas sua te protectione custodiat, & in præsentis uitæ eremo à subsequentibus atque obuiãtibus hostibus tegat, ut & si qua sunt nostra præterita peccata relaxet, & ea quæ adhuc ante faciem ueniunt, à nobis manu suæ pietatis amoueat. Ipsa te ducat & ipsa perducat, atque in æterno gaudio suscipiat. Det tibi ad electorum sortem pertingere, & pro peccatore me, ut absolui merear, orare.

MENSE IVNIO: Indictione decimatertia.

Gregorius Mauricio Augusto.

Conqueritur se fatuum appellatum. De sacerdotibus honorandis, exemplum ponit Constãtini: & de frumentis. Caput LXXV.

Epist. 31

IN serenissimis iussionibus suis dominorum pietas dum me quibusdam redarguere studuit, parcendo mihi minimè pepercit. Nam in eis urbanè simplicitatis uocabulo me fatuum appellat. In scriptura etenim sacra cùm in bona intelligentia ponitur simplicitas, sæpe prudentiæ aut rectitudini sociatur. Vnde etiam de beato Iob scriptum est: Erat uir simplex & rectus. & beatus Paulus apostolus admonet dicens: Estote simplices in malo, & prudẽtes in bono. Et per semetipsam ueritas admonet dicẽs: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Esse ualde inutile iudicans, si aut simplicitati prudentia, aut prudentiæ simplicitas desit. Vt ergo seruos suos ad cuncta eruditos efficeret, esse eos & simplices sicut columbas, & prudentes ut serpentes uoluit: quatenus in eis & serpentis astutia columbæ simplicitatem acueret, & columbæ simplicitas serpentis astutiam temperaret. Ego igitur qui in serenissimis dominorum iussionibus ab Arnulphi astutia deceptus, non adiuncta prudentia simplex denuncior, constat proculdubio quia fatuus appellor. quod ita esse ego quoq; ipse confiteor. Nã si hoc uestra pietas taceat, cãæ clamant. Ego.n. si fatuus nõ fuissem, ad ista toleranda, quæ inter Longobardorum gladios hoc in loco patior, minimè uenissem. In ea autem re quam de Arnulpho perhibui, quia toto corde uenire ad rẽpublicam paratus fuit, dũ mihi nõ creditur, etiam mentitus esse reprehendor. Sed & si sacerdos non sum: scio grauẽ esse hãc iniuriam sacerdoti, ut ueritati seruiens, fallax credatur. Et dudum noui, quoniam Arnulpho plus est creditum quàm mihi, Leoni amplius est creditum quàm mihi: & nunc eis qui esse ad medium uidẽtur, plus quàm meis assertionibus credulitas impenditur. Et quidem si terræ meæ captiuitas per quotidiana momenta non excresceret, de despectione mea atque irrisione lætus tacerem. Sed hoc me uehementer affligit: quia ego unde crimen falsitatis tolero, inde Italia quotidie ducitur sub Lõgobardorum iugo captiua. Dumq; meis suggestionibus in nullo creditur, uires hostium immaniter excrescunt. Hoc tamen pijssimo domino suggero, ut de me mala omnia quilibet existimet, de utilitate uerò reipublicæ & causa ereptionis Italiæ non quibuslibet facilè pias aures præbeat, sed plus rebus quàm uerbis credat. Sacerdotibus autem non ex terrena potestate Dominus noster citius indignetur, sed excellenti consideratione propter eum cuius serui sunt, eis ita dominetur, ut etiã debitam reuerentiam impendat. Nam in diuinis eloquijs aliquando sacerdotes dij, aliquando

Iob 1 — Rom. 16. — Mat. 10 — Can. 11. q. 1. Sacerdotib.

aliquando angeli uocantur. Nam & per Moysen de eo qui ad iuramentum deducẽdus est dicitur: Applica illum ad Deos, id est ad sacerdotes. Et rursum scriptum est: Dijs non detrahes, scilicet sacerdotibus. Et ꝓpheta ait: Labia sacerdotis custodiũt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituũ est. Quid ergo mirum si illos uestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut angelos, aut Deos ipse etiam appellat Deus? Ecclesiastica quoq; testatur historia: quia cùm piæ memoriæ Constantino principi in scripto oblatæ accusationes contra episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdẽ qui accusati fuerant episcopos conuocans, in eorum conspectu libellos quos acceperat incendit, dicens: Vos dii estis, à uerò Deo constituti. Ite, & inter uos causas uestras discutite, quia dignum non est ut nos iudicemus Deos. In qua tamen sententia pie domine, sibi magis ex humilitate, quã illis aliquid præstitit ex reuerentia impensa. Ante eum quippe pagani in republica principes fuerunt, qui uerum Deũ nescientes, Deos ligneos & lapideos colebant, & tñ eorum sacerdotibus honorem maximũ tribuebant. Quid ergo mirum, si Christianus imperator ueri Dei sacerdotes dignet̃ honorare, dũ pagani, ut prædiximus, principes, honorem impendere sacerdotibus nouerũt, qui diis ligneis & lapideis seruiebant? Hæc ergo pietati dominorum non pro me, sed pro cunctis sacerdotibus suggero. Ego enim homo peccator sum. Et quia omnipotenti Deo incessanter quotidie delinquo, aliquod mihi apud tremendum examen illius esse remediũ suspicor, si incessantibus quotidie plagis ferior. Et credo, quia eũdem omnipotentem Dñm tanto uobis amplius placatis, quanto me ei male seruientem districtius affligitis. Multas enim iam plagas acceperam, & superuenientibus dominorum iussionibus inueni consolationes, quas non sperabam. Si n. possum, has celeriter plagas enumero. Primùm, q̃ mihi pax subducta est, quam cum Longobardis in Thuscia positis sine ullo reipublicæ dispendio feceram. Deinde corrupta pace, de Romana ciuitate milites ablati sunt. Et quidem alij ab hostibus occisi, alij uero Narnijs & Perusij positi, & ut Perusium teneretur, Roma relicta est. Post hoc plaga grauior fuit aduentus Agilulphi, ita ut oculis meis cernerem Romanos more canum in collis funibus ligatos, qui ad Franciam ducebantur uenales. Et quia nos qui intra ciuitatem fuimus, Deo protegente manus eius euasimus: quæsitũ est unde culpabiles esse uideremur, uidelicet cur frumenta defuerint, quæ in hac urbe diu multa seruari nullatenus possunt, sicut in alia suggestione plenius indicaui. Et quidem de memetipso in nullo turbatus sum, quia teste conscientia fateor: aduersa quælibet pati paratus sum, dummodo hæc omnia cum salute duntaxat meæ animæ euadam. Sed de gloriosis uiris Gregorio præfecto, & Castorio magistro militum non mediocriter sum afflictus, qui & omnia quæ potuerunt fieri, nullo modo facere neglexerunt, & labores uigiliarum, & custodiæ ciuitatis, in eadem obsessione uehementissimos pertulerunt, & post hęc omnia graui dominorum indignatione percussi sunt. De quibus patenter intelligo: quia eos non sua acta, sed mea persona grauat. Cum qua, quia pariter in tribulatione laborauerant, post laborem pariter tribulantur. Quòd aũt dominorum pietas illud mihi pauendum, & terribile omnipotẽtis Dei iudicium intentat, rogo per eundem omnipotentem Dñm, ne hoc ulterius quidem faciat. Nam adhuc nescimus quis sibi qualis sit. Et Paulus egregius prædicator ait: Nolite iudicare ante tempus, donec ueniat Dñs, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit cõsilia cordiũ. Hoc tñ breuiter dico, q̃m indignus & peccator, plus de uenientis Iesu misericordia, quàm de uestræ pietatis iustitia præsumo. Et sunt multa quæ de iudicio illius homines ignorant: quia fortasse quæ uos laudatis, ille reprehendet: & quæ uos reprehenditis, ille laudabit. Intermitto ergo incerta, ad solas lachrymas redeo, petens ut idẽ omnipotens Deus piissimum dominũ nostrum, & sua hic manu regat, & in illo terribili iudicio liberum ab omnibus delictis inueniat. Et me ita placere, si necesse est, hominibus faciat, ut ęternam eius gratiam non offendam.

Exo. 22. | Mala. 2 | 1. Co. 4

Gregorius Mauricio Augusto.

De Ioanne episcopo Constantinopolitano, qui sibi uniuersale nomen arripuit. Et de peruersitate episcoporum. Cap. LXXVI.

Epist. 32

Piissimus atque à Deo constitutus dominus noster, inter cæteras augustorũ ponderum curas, conseruandæ quoq; sacerdotali charitati rectitudine studij spiritalis inuigilat: uidelicet piè ueraciterq; considerans, neminé posse rectè terrena regere, nisi nouerit diuina tractare, pacéq; reipublicæ ex uniuersalis Ecclesiæ pace pendere. B Quæ enim serenissime domine uirtus humana, quodque carnei robur brachij contra uestri Christianissimi culmen imperij irreligiosas præsumeret manus erigere, si studeret concors sacerdotum mens redemptorem suum pro uobis atque ut oportebat meritis exorare? Aut quis ferocissimæ gentis gladius in necem fidelium tanta crudelitate grassaretur, nisi nostra uita qui sacerdotes nominamur, & non sumus, à prauissimis grauaretur operibus? Sed dum nos competentia nobis relinquimus, & nobis incompetentia cogitamus, peccata no- C stra barbaricis uiribus sociamus, & culpa nostra hostium gladios exacuit, quæ reipublicæ uires grauat. Quid autem dicturi sumus, qui populum Dei cui indignè præsumus, peccatorum nostrorum oneribus premimus? qui quod per linguam prædicamus, per exempla destruimus, qui iniqua docemus operibus, & sola uoce ea quæ sunt iusta prætendimus. Ossa ieiunijs atteruntur, & mente turgemus. Corpus despectis uestibus tegitur, & elatione cordis purpuram superamus. Iacemus in cinere, & excelsa respicimus. Doctores D humilium, duces superbiæ, ouina facie, lupinos dentes abscondimus. Sed quis horum finis est, nisi quòd hominibus suademus, Deo aũt manifesti sumus? quamobrẽ prouidẽtissimè pijssimus dominus noster ad compescendos bellicos motus pacẽ quærit Ecclesiæ, atque ad huius compagem sacerdotum dignatur corda reducere. Quod quidem ego opto, atque quantũ ad me attinet, serenissimis iussionibus obedientiã præbeo. quia uerò non causa mea, sed Dei est: & quia non solus ego, sed tota turbatur

A Ecclesia: quia piæ leges, quia uenerandæ synodi, quia ipsa Domini nostri Iesu Christi mandata superbi atque pompatici cuiusdam sermonis inuentione turbantur: pijssimus dominus locum secet uulneris, atque resistentem ægrum augustæ authoritatis uinculis constringat. Adstringendo eum, statum reipublicæ subleuatis: & dum alia reciditis, de regni uestri prolixitate tractatis. Cunctis enim Euangelium sciẽtibus liquet, quòd uoce dominica sancto & omnium Apostolorum Petro principi apostolo, totius Ecclesiæ cura commissa est. Ipsi quippe dicitur: Petre amas me? pasce oues meas. Ipsi dicitur: Ecce Satanas expetijt cribare uos sicut triticum, & ego pro te rogaui Petre, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ipsi dicitur: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum: & quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Ecce claues regni cœlestis accipit, potestas ei ligandi & soluendi tribuitur. Cura ei totius Ecclesiæ, & principatus committitur, & tamen uniuersalis Apostolus non uocatur: & uir sanctissimus consacerdos meus Ioannes uocari uniuersalis episcopus conatur. Exclamare compellor ac dicere: O tempora, ò mores. Ecce cuncta in Europæ partibus Barbarorum iuri sunt tradita. Destructæ urbes, euersa castra, depopulatæ prouinciæ, nullus terram cultor inhabitat: sæuiunt & dominantur quotidie in necem fidelium cultores idolorum: & tamen sacerdotes qui in pauimento & cinere flentes iacere debuerunt, uanitatis sibi nomina expetunt, & nouis ac prophanis uocabulis gloriantur. Nunquid ego hac in re pijssimæ domine propriam causam defendo? Nũquid specialem iniuriam uindico? & non magis causam omnipotentis Dei, & causam uniuersalis Ecclesiæ? Quis est iste qui contra statuta Euangelica, contra canonum decreta, nouum sibi usurpare nomen præsumit? Vtinam uel sine aliorum imminutione unus sit, qui uocari appetat uniuersalis. Et certè multos Constantinopolitanæ Ecclesiæ

Ioan. 21
Luc. 22.
Mat. 16

clesiæ in hæreseos uoraginem incidisse non nimus sacerdotes, & nō solum hæreticos, sed etiam hæresiarchas factos. Inde quippe Nestorius, qui mediatorem Dei & hominum Iesum Christū duas esse personas existimans: quia Deum fieri hominem potuisse non credidit, usque ad Iudaicam perfidiam erupit. Inde Macedonius, qui consubstantialem patri & filio spiritum sanctū Deum esse denegauit. Si igitur illud nomen in ea Ecclesia sibi quisquam arripuit, quod apud bonorū omnium iudicium fuit: uniuersa ergo Ecclesia, quod absit, à statu suo corruit, quando is qui appellatur uniuersalis, cadit. Sed absit à cordibus Christianorum nomen istud blasphemiæ, in quo omnium sacerdotum honor adimit, dum ab uno sibi dementer arrogatur. certè pro beati Petri apostolorum principis honore per uenerandam Chalcedonensem synodum Romano pontifici oblatum est. Sed nullus eorum unquam hoc singularitatis uocabulum assumpsit, nec uti consensit, ne dum priuatum aliquid daretur uni, honore debito sacerdotes priuarentur uniuersi. Quid est ergo quod nos huius uocabuli gloriam & oblatam non quærimus, & alter sibi hanc arripere etiam non oblatam prçsumit? Ille ergo magis est pijssimorum dominorum præceptione flectendus, qui præceptis canonicis obedientiam præbere contemnit. Ille coercendus est, qui sanctæ uniuersali Ecclesiæ iniuriam facit, qui corde tumet, qui gaudere de nomine singularitatis appetit, qui honori quoque imperij uestri se per priuatum uocabulum superponit. Ecce omnes hac de re scandalum patimur. Ad uitam ergo rectam reuertatur author scandali, & omnia sacerdotū iurgia cessabunt. Ego enim cunctorum sacerdotum seruus sum, in quantum ipsi sacerdotaliter uiuunt. Nam qui contra omnipotentem Dominum per inanis gloriæ, tumorem, atque contra statuta patrum suā ceruicem erigit, in omnipotenti Domino confido, quia meam sibi nec cum gladijs flectit. Quid autem nuper in hac urbe ex huius auditu uocabuli gestū sit, Sabiniano diacono ac responsali meo subtilius indicaui. Cogitet ergo dominorum pietas de me proprio suo, quem specialiter præ cæteris semper fouit atque continuit, qui & uobis

A obedientiam præbere desidero, & tamen de mea negligentia reperiri reus in superno tremendoque iudicio pertimesco. Ac secundum petitionem prædicti Sabiniani diaconi, aut pijssimus dominus ipsum dignetur iudicare negocium, aut sæpe nominatum uirum, ut ab hac tandem intentione cesset, deflectere. Si ergo iudicio pietatis uestræ iustissimo, uel clementibus admonitionibus cesserit, omnipotenti Deo gratias referimus, atq; de concessa per uos omni Ecclesiæ pace gaudemus. Sin autem in eadem diutius contentione persiterit, B hac de re iam ueritatis sententiam certam tenemus, quę ait: Omnis qui se exaltat, humiliabitur. Et rursus scriptū est: Ante ruinam exaltabitur cor. Ego aūt dominorum iussionibus obedientiam præbēs, præbēs, prædicto consacerdoti meo & dulciter scripsi, & humiliter, ut ab hac inanis gloriæ appetitione sese emendet admonui. Si igitur me audire uoluerit, habet deuotū fratré. Si uerò in superbia persistit, iam quid assequatur aspicio, quia illum sibi aduersarium inuenit, de quo scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat C gratiam.

Luc. 14 & 18. Prou. 16

Iaco. 4.

Gregorius Constantiæ Augustæ.

De peruersitate iudicij in Sardinia, & superbia Ioannis episcopi. *Cap. LXXVII.*

Epist. 39

CVm serenissimam dominam sciā de cœlesti patria atque animæ suæ uita cogitare, culpā me cōmittere uehementer existimo, si ea quæ pro timore oīpotentis Domini sunt suggerēda, siluero. Dū in Sardinia insula multos esse gentiles cognouissem, eosque adhuc prauæ gentilitatis mo- D re, idolorum sacrificijs deseruire, & eiusdē insulæ sacerdotes ad prædicandū redēptoré nr̄um torpentes existere, unum illuc ex Italiæ episcopis misi, qui multos gentilium ad fidē Domino cooperante conuertit. Sed quidam rem mihi sacrilegam nunciauit: quia hi qui in ea idolis immolāt, iudici prçmium persoluunt, ut eis hoc facere liceat. Quorum dum quidā baptizati essent, & immolare iam idolis desiuissent, adhuc ab eodem insulæ iudice etiam post baptismum præmium illud exigitur, quod dare prius pro idolorum immolatione consueuerant.

sueuerant. Quem cùm prædictus episcopus increparet, tantum se suffragium permisisse respondit, ut nisi de causis etiam talibus impleri non possit. Corsica uerò insula tanta nimietate exigentium, & grauamine premitur exactionum, ut ipsi qui in illa sunt, eadem quæ exiguntur, complere uix filios suos uendendo sufficiant. Vnde fit, ut derelicta pia republica, possessores eiusdem insulæ ad nephandissimam Longobardorum gentem cogãtur effugere. Quid enim grauius, quid crudelius à Barbaris pati possunt, quàm ut constricti atque compressi suos uendere filios compellantur? In Sicilia autem insula Stephanus quidam marinarum partium chartularius, tanta præiudicia tantaque oppressiones operari dicitur, inuadendo loca singulorum, atque sine dictione causarum per possessiones ac domos titulos ponendo, ut si uelim acta eius singula quæ ad me peruenerunt dicere, magno uolumine hæc explere non possim. Quæ omnia serenissima domina solerter aspiciat, & oppressorum gemitus compescat. Hæc enim ego ad pijssimas aures uestras peruenisse non suspicor. Nam si peruenire potuissent, nuncusque minime permansissent. Quæ pijssimo domino apto sunt tempore suggerenda, ut ab anima sua, ab imperio, atque à filijs suis tale hoc tantumque facinus peccatisque põdus amoueat. Qui scio quoniam dicturus est, quia nobis in Italiæ expensis transmittitur, quicquid de prædictis insulis aggregatur. Sed ego suggero, ut etsi minus expensæ in Italia tribuantur, à suo tamen imperio oppressorũ calamitates non mitigantur. Nã idcirco fortasse tantæ expensæ in hac terra minus ad utilitatẽ proficiunt, quia cum peccati aliqua admixtione colliguntur. Præcipiant ergo serenissimi domini nil cũ peccato colligi. Nã scio, quia & si parũ reipublicæ attribuitur utilitatibus, ex eo multũ respublica adiuuatur. Quam etsi fortasse contingat expensis minoribus minus adiuuari, melius est tamen temporaliter nos non uiuere, quàm uos ad æternam uitam obstaculum aliquod inuenire. Quę enim mentes, qualia uiscera parentum esse possunt, perpendite, quando filios suos distrahunt ne torqueantur? Qualiter autem miserendum sit filijs aliorum, hoc bene sciunt qui habent proprios. Vnde mihi hæc breuiter suggessisse sufficiat, ne si ea quæ in his partibus aguntur, pietas uestra non cognosceret, me apud districtum iudicem silētij mei culpa mulctaret.

Gregorius Constantiæ Augustæ.

De superbia Ioannis episcopi, & de Maximo præuaricatore. Cap. LXXVIII.

Epist. 34

OMnipotens Deus, qui pietatis uestræ cor suæ dextera maiestatis tenet, & nos ex uobis protegit, & uobis pro temporalibus actibus æternæ præmia remunerationis parat. Nam Sabiniano diacono responsali meo scribente cognoui in causis beati Petri apostolorum principis contra quosdam superbos, humiles facietenus & blandos, quanta se iustitia uestra serenitas impendat. Et in redemptoris nostri largitate confido, quia bonum hoc in serenissimo domino & pijssimis filijs in cœlestis quoque patriæ retributione recipietis. Nec dubium est peccatorum uinculis solutos æterna uos bona recipere, qui in causis eius Ecclesiæ ipsum uobis, cui potestas ligandi & soluendi data est, debitorem fecistis. Vnde adhuc peto, ut nullam præualere contra ueritatem hypocrisim permittatis: quia sunt quidam qui iuxta egregij prædicatoris uocem, per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium, qui ueste quidem despecti sunt, sed corde tument. Et quasi in hoc mundo cuncta despiciunt, sed tamen ea quæ mundi sunt, simul cuncta adipisci quærunt. Qui indignos se omnibus hominibus fatentur, sed priuatis uocabulis contempti esse non possunt: quia illud appetunt, unde omnibus digniores esse uideantur. Vestra itaque pietas, quam omnipotens Deus cum serenissimo domino uniuerso mundo præesse constituit, illi per fauorem iustitiæ famulatum suum reddat: à quo ius tantæ potestatis accepit, ut quanto uerius in executione ueritatis autori omnium seruit, tanto securius commisso sibi mundo dominetur. Præterea indico, quia pijssimi domini scripta suscepi, ut cum fratrem & consacerdote meo Ioanne debeam esse pacificus. Et quidẽ sic religiosum dominum decuit, ut ista sacerdotibus

dotibus præciperet. Sed cùm se noua præsumptione atque superbia idé frater meus uniuersalem episcopum appellet, ita ut sanctæ memoriæ decessoris mei tempore adscribi se in synodo tali hoc superbo uocabulo faceret, quamuis cuncta acta illius synodi sede contradicente Apostolica soluta sint: triste mihi aliquid serenissimus dominus innuit, q; non eum corripuit, q superbit, sed me magis ab intétione mea declinare studuit, qui in hac causa Euangeliorum & canonum statuta, humilitatis atque rectitudinis uirtute defendo. Qua in ré à prædicto fratre & consacerdote meo contra Euangelicam sententiam, contra beatum quoque Petrum apostolum, & contra omnes Ecclesias, cõtraque canonũ statuta agitur. Sed est omnipotés Dominus, in cuius manu sunt omnia, de quo scriptũ est: Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dñm. Et quidé sæpe præfatus sanctissimus frater serenissimo domino multa suadere conatur: sed bene noui, quia tantæ illæ orationes eius & lachrymæ, nil ei à quoquam contrà rationem aut animam suam surripi permittunt. Triste tamen ualde est, ut patienter feratur, quatenus despectis omnibus, prædictus frater & coepiscopus meus solus conetur appellari episcopus. Sed in hac eius superbia quid aliud nisi propinquam iam Antichristi esse tempora designat? quia illum uidelicet imitat, qui spretis in sociali gaudio angelorum legionibus, ad culmen conatus est singularitatis erumpere, dicés: Super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, & ascendam super altitudinem nubium, & ero similis altissimo. Vnde per omnipotentem Dominũ rogo, ne pietatis uestræ tempora permittatis unius hominis elatione maculari, neque tam peruerso uocabulo ullum quoquo modo præbeatis assensum, atq; hac in causa nequaq̃ me pietas uestra despiciat: quia etsi peccata Gregorij tanta sunt, ut pati talia debeat, petri tamen apostoli peccata nulla sunt, ut uestris temporibus pati ista mereatur. Vnde iterum atque iterum per omnipotentẽ Dñm rogo, ut sicut parentes priores uestri principes, sancti Petri apostoli gratiã quæsierunt: ita uos quoque & hanc uobis quæ-

Prou. 21

Esa. 14.

A rere & conseruare curetis, & propter peccata nostra, qui ei indigne seruimus, eius apud uos honor nullatenus minuatur, qui & modò uobis adiutor esse in omnibus, & postmodum uestra ualeat peccata dimittere. Viginti autem iam & septem annos ducimus, quod in hac urbe inter Longobardorum gladios uiuimus. Quibus quã multa hac ab Ecclesia quotidianis diebus erogantur, ut inter eos uiuere possimus, suggerenda non sunt. Sed breuiter indico, sicut in Rauennæ partibus dominorum pietas apud primum exercitum Italiæ sacellariũ B habet, qui causis superuenientibus quotidianas expensas faciat, ita & in hac urbe in causis talibus eorum sacellarius ego sum. Et tamen hæc Ecclesia, quæ uno eodemq; tépore clericis, monasterijs, pauperibus, populo, atque insuper Longobardis tam multa indesinenter expendit, ecce adhuc ex omnium Ecclesiarum premitur afflictione, quæ de hac unius hominis superbia multum gemunt, etsi nihil dicere præsumunt. Salonitanæ uerò ciuitatis episcopus me ac responsali meo nesciente ordinatus est, & facta res est quæ sub nullis anteriori C bus principibus euenit. Quod ego audiés, ad eundem præuaricatorem qui inordinaté ordinatus est, protinus misi, ut omnino missarum solennia celebrare nullo modo præsumeret, nisi prius à serenissimis dñis cognoscerem, si hoc fieri ipsi iussissent, quod ei sub excommunicationis interpositione mandaui. Et contempto me atque despecto, in audaciam quorundam secularinm hominum, quibus denudata sua Ecclesia præmia multa præbere dicitur, nuncusque missas facere præsumit, atque ad me uenire secundum iussionem domino- D rum noluit. Ego autem præceptioni pietatis eorum obediens, eidem Maximo qui me nesciente ordinatus est, hoc quod in ordinatione sua me uel responsalem meũ prætermittere præsumpsit, ita ex corde laxaui, ac si me authore fuisset ordinatus. Alia uerò peruersa illius, scilicet mala corporalia quæ cognoui, uel quia cum pecunijs est electus, uel quia excommunicatus missas facere præsumpsit, propter Deum irrequisita relinquere non possum. Sed opto, & dominũ deprecor, quatenus nihil in eo de his quę dicta sunt, ualeat inueniri, &

Parte 1. dist. 63. Salonitanæ

 sine

sine periculo animæ meæ causa ipsius terminetur. Prius tamen quàm hæc cognoscâtur, serenissimus dominus discurrente iussione præcepit, ut eum uenientem cum honore suscipiam. Et ualde graue est, ut uir de quo tanta nunciantur, cùm antè requiri & discuti debeat, honoretur. Et si episcoporum causæ mihi commissorũ apud pijssimos dominos aliorum patrocinijs disponũtur, infelix ego in Ecclesia ista quid facio? Sed ut episcopi mei me despiciant, & contra me refugium ad seculares iudices habeant, omnipotenti Deo gratias ago, peccatis meis deputo. Hoc tamẽ breuiter suggero, quia aliquantulum expecto, & si ad me diu uenire distulerit, in eo exercere districtionem canonicam nullo modo cessabo. In omnipotẽti Domino confido, quia longam pijssimis dominis uitam tribuet, & nos sub manu uestra non secundum peccata nostra, sed secundum gratiæ suæ dona disponet. Hæc ergo tranquillissimæ dominæ suggero: quia integerrima serenitatis eius Constantia quanto moueatur zelo rectitudinis atque iustitiæ, non ignoro.

Gregorius Sebastiano episcopi Serimiensi. De malitia Romani, & de Bonifacio defensore. Caput LXXIX.

Epist. 35

DVlcissima atque suauissima fraternitatis tuę scripta suscepi. Quæ mihi, quãuis nunquam desit à corde, sanctitatem tamen uestram quasi corporaliter præsentem fecerunt. Sed omnipotentem Dominum rogo, ut sua uos dextera protegat, nobisq; & hic tranquillam uitam, & quando ei placuerit præmia æterna concedat. Sed peto, si illo me amore diligitis, quo pręsentẽ semper amastis, ut pro me enixius exoretis: quatenus omnipotens Deus à peccatorum meorum nexibus me citius soluat, & corruptionis huius pondere exutum suo conspectui liberum existere faciat. Quanuis enim inæstimabilis sit cœlestis patriæ dulcedo quæ trahat: multi tamen in hac uita dolores sunt, qui ad amorem cœlestium quotidie impellant. Qui mihi in hoc ipso solum uehementer placent, quia placere in hoc mundo aliquid non permittunt. Quæ enim frater sanctissime de amici uestri domini Romani persona in hac terra A patimur, loqui minimè ualemus. Breuiter tamen dico, quia eius in nos malitia gladios Lõgobardorum uicit, ita ut benigniores uideantur hostes qui nos interimunt, quàm reipublicæ iudices, qui nos malitia sua, rapinis atque fallacijs in cogitatione consumunt. Et uno tempore curam episcoporum atque clericorum, monasteriorum quoque & populi gerere, contra hostium insidias sollicitum uigilare, contra ducum fallacias atque malitias suspectum semper existere, cuius laboris, cuius doloris sit, uestra fraternitas tanto uerius pensat, quanB to me qui hæc patior, purius amat. Præterea debitum salutationis alloquiũ soluens, indico quòd ad me Bonifacio defensore referẽte peruenerit, quia uir sanctissimus pater noster domnus Anastasius patriarcha in una suarum ciuitatum regendam uobis Ecclesiam committere uoluit, & cõsentire noluistis. Quem sensum ac sapientiam uestram ualde ego libẽter amplexus sum, laudaui uehementer, & uos felices, me infelicem esse deputaui, qui hoc tali tempore regimen Ecclesiæ suscipere consensi. Si tamen animus uester fortasse fratribus cõC descendendo, & misericordiæ operibus intentus, ad hoc unquam consentire decreuerit, peto ut amori meo aliũ minime præponatis. Sunt enim in Sicilia insula Ecclesiæ uacantes episcopis, & si uobis placet autore Ecclesiam regere, iuxta beati Petri apostoli limina, cum eius adiutorio melius potestis. Sin uero non placet, feliciter insta, & pro nobis infelicibus exora. Omnipotens autem Deus in quocunque uos esse loco uoluerit, sua protectione custodiat, & ad cœlestia uos dona perducat.

D *Gregorius Eulogio episcopo Alexandrino, & Anastasio episcopo Antiocheno. Vt communiter insequantur superbiam Ioannis episcopi. Caput* LXXX.

Epist. 36
Rom. 11.
1. Thes. 2

DVm prædicator egregius dicat: Quandiu quidem sum gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo, qui rursus alias dicens: Facti sumus ut paruuli in medio uestrum: exemplum proculdubio nobis se sequentibus ostendit, ut & humilitatem teneamus in mente, & tamen ordinis nostri dignitatẽ seruemus in honore, quatenus

quatenus nec in nobis humilitas timida, nec erectio sit superba. Ante hos siquidẽ annos octo sanctæ memoriæ decessoris mei Pelagij tẽpore, frater & coepiscopus noster Ioannes in Constantinopolitana urbe ex causa alia occasionem quærens synodum fecit, in qua se uniuersalem appellare conatus est. Quòd mox idẽ decessor meus ut agnouit, directis literis ex authoritate sancti Petri apostoli eiusdem synodi acta cassauit. Quarum uidelicet epistolarũ sanctitati uestræ exemplaria studui destinare. Diaconem uerò qui iuxta morem pro responsis Ecclesiæ faciendis pijssimorum dominorum uestigijs adhærebat, cum præfato consacerdote nostro missarum solennia celebrare prohibuit. Cuius ego quoque sententiam sequẽs, similia prædicto consacerdoti nostro scripta transmisi, quorum exemplaria uestræ beatitudini censui trãsmittenda: hoc præcipuè intendens, ut hac de re, qua ex noua superbia tota uniuersalis Ecclesiæ uiscera perturbantur, prius sępefati fratris nostri animum modesta intentione pulsemus. Qui si nequaquam à suæ elationis rigore uoluerit inclinari, tũc quid fieri debeat, cum omnipotentis Dei solatio subtilius pertractetur. Sicut enim ueneranda uestra sanctitas nouit, uni per sanctam Chalcedonensem synodum pontifici sedis Apostolicæ, cui Deo disponente deseruio, hoc uniuersitatis nomen oblatum est. Sed nullus unquam decessorum meorum hoc tam prophano uocabulo uti consensit: quia uidelicet si unus patriarcha uniuersalis dicitur, patriarcharum nomen cæteris derogatur. Sed absit hoc, absit à Christiana mente id sibi uelle quempiam arripere, unde fratrum suorum honorem imminuere ex quãtulacunque parte uideatur. Cùm ergo nos hunc honorem nolumus oblatum suscipere: pẽsate quàm ignominiosum sit hunc sibi quempiam uiolenter usurpare uoluisse. Propterea sanctitas uestra in suis epistolis neminem unquam uniuersalem nominet, ne sibi debitum detrahat, cùm alteri honorem offert indebitum. Nec hac in re de serenissimis dominis animum uestrum mordeat sinistra suspicio, quia omnipotẽtem Dominum metuit, & contra statuta Euangelica, contra sacratissimos canones agere aliquid nullo A modo consentit. Ego uerò quamuis à uobis per longa terrarum atque maris spatia disiunctus sim, sum tamen omnino uobis corde coniunctus. Ideoq; de uestra beatitudine erga me modis omnibus cõfido: quia cum me uicissim diligitis, à me non longè estis. Vnde magis gratias referimus grano illi sinapis, qui ex modici despicabilisq; seminis specie, ita est ramis ex eadem radice surgentibus, atque se distendentibus usquequaque diffusus, ut in eis uolatilia cœli cuncta nidificent. Gratiaq; sit fermento illi quod tribus farinæ satis totius humani B generis massam in unitate conspersit. Atque paruo lapidi, qui abscissus de monte sine manibus, occupauit uniuersam faciẽ orbis terræ. Qui ad hoc se usquequaq; distendit, ut ex omni humano genere in unitatem redacto totius corpus perficeretur Ecclesiæ, atque ita ad totius compaginis pertineret commodum, membrorum partialis ista distinctio. Vnde nos quoque à uobis non lõgè sumus: quia in illo qui ubique est, unum sumus. Agamus ergo ei gratias, qui solutis inimicitijs, in carne sua fecit, ut in omni orbe terrarum unus esset C grex, & unum ouile sub se uno pastore, memores semper quid nos prædicator ueritatis admoneat, dicens: Solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis: &, Pacem sectamini cum hominibus & sanctimoniã, sine qua nemo uidebit Deum. Qui alijs quoque discipulis dicit: Si fieri põt, quod ex uobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Vidit enim pacem bonos cum malis habere non posse: & idcirco sicut nostis præmisit, Si fieri põt. Sed quia pax nisi in duabus partibus firmari non ualet, cum hanc mali fugiunt, boni tenere D medullitùs debent. Vnde & mire dicitur, Quod ex uobis est: ut uidelicet in nobis maneat, etiam cum à prauorum hominum mente repellitur. Quam uidelicet pacem tunc ueraciter tenemus, cùm superborum culpas, cum charitate simul & iustitia insistente prosequimur, cum eos diligimus, & eorum uitia odio habemus. Opus quippe Dei homo est, sed opus hominis uitium. Nos ergo descernamus quid Deus, quid autem homo fecerit: & neque propter errorem odio habeamus hominem, neque propter hominẽ diligamus errorem. Vnita

Eph. 4. *Heb. 12.* *Rom. 12.*

ta ergo mente insequamur in homine malum superbiæ, ut ab hoste suo uidelicet errore prius ipse homo liberetur. Præstabit uires omnipotens redemptor noster charitati atque iustitiæ, præstabit nobis longe à nobis positis unitatem spiritus sui, ipse cuius artificio quasi in arcæ modum quatuor mundi constructa lateribus, atque imputribilium lignorum compage, & bitumine charitatis adstricta, nullius aduersitate spiritus, nullius uenientis extrinsecus tumore fluctus perturbet Ecclesia. Sed quemadmodum illius gubernãte gratia petendum est, ut nulla nos superueniens exterius unda cõturbet, ita ex totis orandum est uisceribus frater charissime, ut suæ prouidentię dextera cumulum sentinæ in nobis interioris exhauriat. Aduersarius quippe diabolus qui contra humiles sæuiens, sicut leo rugiens circuit quærens quem deuoret, nõ iam, ut cernimus, caulas circuit, sed ita ualide in quibusdam Ecclesiæ necessarijs mẽbris dentes figit, ut nulli sit dubium, quia nisi unanimiter fauente Domino cunctorum prouida pastorum turba concurrat, omne, quod absit, citius ouile dilaniet. Perpendite fratres charissimi, quis è uicino subsequit, cuius & in sacerdotibus erũpunt tam peruersa primordia. Quia enim iuxtà est ille de quo scriptum est: Ipse est rex super uniuersos filios superbiæ, qđ nõ sine graui dolore dicere compellor: frater & coepiscopus noster Ioannes mãdata dominica, Apostolica præcepta, regulas patrum despiciens, eum per elationem præcurrere conatur in nomine. Vestræ autem beatitudini indicet omnipotẽs Deus, quã graui considerationis huius gemitu torqueor, quòd ille quondam mihi modestissimus, ille omnibus dilectus, ille qui in eleemosynis orationibus atque ieiunijs uidebatur occupatus, ex eo in quo sedebat cinere, ex ea quam prætendebat humilitate, iactantiam sumpsit, ita ut uniuersa sibi tentet adscribere, & omnia quæ soli uni capiti cohærent, uidelicet Christo, per elationem põpatici sermonis eiusdem Christi sibi studeat membra subiugare. Nec mirum, quòd ille tentator qui initium omnis peccati scit esse superbiam, & tũc ea in primo hoĩe ante omnia usus est, & nũc eã quibusdam hominibus ponit in fine uirtutum, ut qui aliquatenus bonis uitæ studijs eius uidebantur crudelissimas manus effugere, eis in ipsa meta boni operis, & in ipsa quodammodo apponat perfectionis conclusione tendiculum. Vnde magnopere orandum est, & omnipotens Deus assiduis precibus implorandus, ut hunc à mẽte illius auertat errorem, hoc ab unitate atque humilitate Ecclesiæ malum superbiæ & confusionis amoueat. Et fauente Domino omnibus uiribus concurrendum atq; prouidendum, ne in unius ueneno sermonis uiuentia in Christi corpore mẽbra moriantur. Si enim hoc dici licenter permittitur, honor patriarcharum omniũ negatur. Et cùm fortasse is in errore perit, qui uniuersalis dicitur, nullus iam episcopus remansisse in statu ueritatis inuenitur. Oportet ergo ut constanter ac sine præiudicio seruetis sicut accepistis Ecclesias, & nihil sibi in uobis hæc tentatio diabolicæ usurpationis adscribat. State fortes, state securi, scripta cum uniuersalis nominis falsitate nec dare unquam, nec recipere præsumatis. Omnes episcopos curę uestrę subiectos, ab huius elationis inquinatione ꝓhibete, ut uniuersa uos Ecclesia patriarchas, non solum in bonis operibus, sed in ueritatis authoritate cognoscat. Si qua autem forsan aduersa subsequuntur, unanimiter persistentes, etiam moriendo debemus ostendere, quia in damno generalitatis nostrum specialiter aliquid non amamus. Dicamus cum Paulo: Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum. Audiamus quod primus omnium pastorum dicit: Si quid patiamini propter iustitiam, beati eritis. Mihi enim credite, quia honorem quẽ pro prædicanda ueritate suscepimus, si necessitatis causa exigat, securius pro eadem ueritate relinquimus quàm tenemur. Pro me autem, sicut uestram charissimam beatitudinem decet, orate: ut hoc quod uobis loqui audeo, operibus ostendam.

[Margin: 1. Pet. 5; Iob. 41; Phil. 1; 1. Pet. 3]

Gregorius Anastasio episcopo Antiocheno. Congratulatur de reuersione eius. CA. LXXXI.

[Margin: Epist. 37]

GLoria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis: quia magnus ille fluuius qui quondam arentia Antiochiæ saxa reliquerat, tandem ad proprium

prium alueū reuersus, subiectas & iuxtà positas ualles rigat, ut & unum tricesimum, & aliud sexagesimum, aliud uerò centesimum fructū ferat. Iā nunc dubiū non est, multos in eius uallibus animarū flores excrescere, eosq; ad maturos fructus per linguæ uestræ fluenta peruenire. Vnde omnipotenti Deo debitam laudem cordis atq; oris uocibus ex oībus medulis reddimus, & in uestra beatitudine non uobis tantūmodo, sed omnibus qui uobis subiacent, congaudemus. Suscepi uerò epistolas dulcissimæ mihi atque suauissimæ sanctitatis uestræ, ipsum, ut ita dicam, laborem sudantes. Et quidē scio, quòd post illa quietis culmina, in quibus secreta cœlestia cordis tangebas manu, graue ualde sit exteriora tolerare. Sed memento, quia Apostolicā sedē regis, & dolorē citius temperas: quoniam omnibus omnia factus es. In libris Regū, sicut perfecta uestra sanctitas nouit, quidā describitur, qui utraq; manu pro dextera utebatur. In qua re ego de dulcissimo atq; sanctissimo dudum patrono domno Anastasio dubius non sum: quia dum terrena opera ad cœlestem utilitatem pertrahit, in usum dextræ uertit sinistram, ut cœlestis intentio opus suum uidelicet dextra peragat, & cura temporalium dum ad iustitiæ utilitatem ducitur, ad fortitudinem dextræ sinistra permutetur. Equidem hæc esse sine graui labore & tædio, nequaquam possunt. Sed recordemur labores præcedētium, & dura non erunt quæ toleramus. Per multas enim tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Et supra modum grauati sumus: supra etiam uirtutem, ita ut tæderet nos uiuere. Sed & ipsi in nobis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis. Et tamen non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Quomodo igitur sine labore transire possumus æstum huius seculi, nos infirmæ oues, in quo grauiter sudasse nouimus & arietes? Quantas uerò in hac terra tribulationes de Longobardorum gladijs, de iniquitatibus iudicum, de insolentia atque importunitate causarum, de cura subiectorum, de molestia etiam corporis patior, explere nec calamo, nec lingua sufficio. De quibus & si qua breuiter possum lo qui, dubito ne uestræ sanctissimæ pietati, dum de suis tribulationibus affligitur, etiā meas augeā. Sed omnipotens Deus, & suæ largitate pietatis sanctissimæ uestræ beatitudinis mētem omni cōsolatione repleat, & indignum me aliquando ab his quæ patior malis quiescere pro uestra intercessione concedat, Amen. Gratia. Quæ uidelicet uerba de scriptis uestris accepta, idcirco in meis epistolis pono, ut de sancto Ignatio uestra beatitudo cognoscat: quia nō solum uester est, sed etiam noster. Sicut enim magistrum eius Apostolorum principem habemus communē, ita quoque eiusdem principis discipulum nullus nostrum habeat priuatum. Benedictionem autem uestram qua debuimus, mēte suscepimus, bene redolentem, bene sapientem. Et omnipotenti Deo gratias agimus: quia & odora sunt & sapora quæ agitis, quæ dicitis, quæ datis. De uita igitur uestra dicamus pariter, dicamus omnes, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis.

Act. 4. — 2. Cor. 1. — Rom. 8.

Gregorius Ioanni episcopo Cōstantinopolitano.

De pace sanctæ Ecclesiæ ab eo per uniuersali nomen turbata. De synodo per Pelagium papam cassata. Exemplum proponit diaboli contra Deum superbientis. Et de superbia eius nimia. Cap. LXXXII.

Epist. 38

EO tempore quo fraternitas uestra in sacerdotalem honorem prouecta est, quantam Ecclesiarum pacem atque concordiam inuenerit, recolit. Sed quo ausu, quoue tumore nescio, nouum sibi conata est nomen arripere, unde omnium fratrum corda potuissent ad scandalum peruenire. Qua in re uehementer admiror, quia ne ad episcopatum uenire potuisses, fuisse uelle te memini. Quem tamen adeptum ita exercere desideras, ac si ad eum ambitioso desiderio concurrisses. Qui enim indignum te esse fatebaris, ut episcopus dici debuisses, ad hoc quandoque perductus es, ut despectis fratribus, episcopus appetas solus uocari. Et quidem hac de re sanctæ memoriæ decessoris mei Pelagij grauia ad sanctitatē uestrā scripta trāsmissa sunt. In quibus synodi quę apud uos de fratris quondam & consacerdotis nr̄i Gregorij

gorij causa congregata est, propter nephãdum elationis uocabulum, acta dissoluit: & archidiaconum quem iuxta morem ad uestigia dominorum transmiserat, missarum uobiscum solennia celebrare prohibuit. Post eius uerò obitum, cùm indignus ego ad Ecclesiæ regimen adductus sum, & ante per alios responsales meos, & nunc per communem filium meum Sabinianũ diaconem alloqui fraternitatem uestram, ut à tali se p̃sumptione compesceret, non equidem scripto, sed nudo sermone curaui. Et si emendari nollet, eum missãrum solẽnia cũ fraternitate uestra celebrare prohibui, ut sanctitatem uestram prius sub quadam uerecundiæ reuerentia pulsarem: quatenus si emendari nephandus ac prophanus tumor uerecunde nõ posset, tunc ad ea debuisset quæ sunt districta atque canonica ꝑueniri. Et quia resecanda uulnera prius leui manu palpanda sunt: rogo, deprecor, & quanta possum dulcedine exposco, ut fraternitas uestra cunctis sibi adulantibus, atque erroris nomen deferentibus contradicat, nec stulto ac superbo uocabulo appellari consentiat. Verè enim flens dico, atq; ex intimo uiscerum dolore peccatis meis reputo, quòd ille meus frater nuncusq; ad humilitatem reduci non ualuit: qui ad hoc in episcopatus gradu constitutus est, ut aliorum animas ad humilitatem perducat, quòd ille qui ueritatem docet alios, semetipsum docere, nec me quoque deprecante consensit. Perpende rogo, quia in hac præsumptione temeraria pax totius turbetur Ecclesiæ, & gratiæ contradicitur communiter omnibus effusæ. In qua nimirum ipse tantum crescere poteris, quantum penes temetipsum decreueris. Tantoque maior efficeris, quãto te à superbi & stulti uocabuli usurpatione restringis. Atque in tantum proficis, in quantum tibi non studueris derogando fratribus arrogare. Humilitatem ergo frater charissime totis uisceribus dilige, per quam cunctorum fratrum concordia, & sanctæ uniuersalis Ecclesiæ unitas ualeat custodiri. Certè Paulus apostolus cùm audiret quosdã dicere: Ego sum Pauli, ego Apollo, ego uero Cephæ: hanc dilacerationem corporis dominici, per quam membra eius alijs quodam modo se capitibus sociabant, uehementissimè perhorrescens exclamauit, dicens: Nunquid Paulus pro uobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Sic ergo ille membra dominici corporis certis extra Christum quasi capitibus, & ipsis quidem Apostolis subijci particulariter euitauit: tu quid Christo, uniuersalis scilicet Ecclesiæ capiti, in extremi iudicij es dicturus examine, qui cuncta eius membra tibimet conaris uniuersalis appellatione supponere? Quis rogo in hoc tam peruerso uocabulo, nisi ille ad imitandum proponitur, qui despectis angelorum legionibus secum socialiter constitutis, ad culmen conatus est singularitatis erumpere, ut & nulli subesse, & solus omnibus præesse uideretur? Qui etiam dixit: In cœlum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum. Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Quid enim fratres tui omnes uniuersalis Ecclesiæ episcopi, nisi astra cœli sunt? Quorum uita simul & lingua inter peccata, erroresque hominum quasi inter noctis tenebras lucent. Quibus dum cupis temetipsum uocabulo elationis præponere, eorumque nomen tui comparatione calcare: quid aliud dicis, nisi in cœlum conscendã: super astra cœli exaltabo solium meũ? An non uniuersi episcopi nubes sunt, qui & uerbis prædicationis pluunt, & bonorum operum luce coruscant? Quos dum uestra fraternitas despiciens, sub se premere conatur: quid aliud dicit nisi hoc quod ab antiquo hoste dicitur, Ascendam super altitudinem nubium? Quæ cuncta ego cùm flens conspicio, & occulta Dei iudicia pertimesco, augẽtur lachrymæ, gemitus se in meo corde non capiunt, quòd ille uir sanctissimus dominus Ioannes, tantæ abstinentiæ atque humilitatis, suorum familiarium seductione linguarum ad tantam superbiam erupit, ut in appetitu peruersi nominis illi esse conetur similis, qui dum superbè esse similis Deo uoluit, etiam donatæ similitudinis gratiam amisit, & ideo ueram beatitudinẽ perdidit, quia falsam gloriã quæsiuit. Certe Petrus apostolus primũ membrum sanctæ & uniuersalis Ecclesiæ, est. Paulus, Andreas, Ioannes, quid aliud quàm singularium sunt plebium capita? Et tamen

1. Co. 1.

Esa. 14.

tamen sub uno capite omnes membra sunt A Ecclesiæ. Atque ut cuncta breui cingulo locutionis astringam: sancti ante legem, sancti sub lege, sancti sub gratia, omnes hi perficientes corpus Domini, in membris sunt Ecclesiæ constituti, & nemo se unquã uniuersalem uocare uoluit. Vestra autem sanctitas agnoscat quantum apud se tumeat, quæ illo nomine uocari appetit, quo uocari nullus præsumpsit, qui ueraciter sanctus fuit. Nunquid nam, sicut uestra sanctitas nouit, per uenerandum Chalcedonense concilium huius Apostolicæ sedis antistites, cui Deo disponente deseruio, uniuersales oblato honore uocati sunt? Sed tamen nullus unquam tali uocabulo appellari uoluit, nullus sibi hoc temerarium nomen arripuit: ne si sibi in pontificatus gradu gloriã singularitatis arriperet, hãc omnibus fratribus denegasse uideretur. Sed hæc, scio, quia uestræ sanctitati ab illis oriuntur, qui nobis deceptiosa familiaritate deseruiunt: contra quos peto, ut uestra fraternitatis solerter inuigilet, nec se eorum uerbis fallendum prębeat. Tanto enim maiores hostes credendi sunt, quanto magis laudibus adulantur. Relinque tales, & si omnino decepturi sunt, saltem terrenorũ hominum, & non sacerdotum corda decipiãt. Sine mortuos sepelire mortuos suos. *Luc. 9.* Vos autem cum propheta dicite: Auertantur statim erubescentes, qui dicunt mihi *Ps. 69.* Euge euge. Et rursus: Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. *Ps. 140* Vnde & bene quidam sapiens admonet: Multi sint pacifici tui consiliarius, autem sit unus tibi de mille. Corrumpunt enim bonos mores colloquia mala. Antiquus enim hostis cor robustum irrumpere non ualet, subiectas ei infirmas personas quærit, & quasi contra alta mœnia scalis appositis ascendit. *Gen. 3.* Sic Adam per subiectam mulierem decepit. Sic beato Iob cũm filios occidit, infirmam mulierem reliquit: ut qui eius cor per se minimè poterat, saltem si posset per mulieris uerba penetraret. Quicunque ergo iuxta uos infirmi ac seculares sunt, in sua semper persuasione atque adulatione frangantur: quia inde æternas Dei inimicitias pariunt, unde ipsi peruersi amatores uidentur. Certè olim clamabatur per apostolum Ioannem: *1. Ioã. 2* Filioli, nouissima hora est, secundum quod Christus prædixit. Pestilentia & gladius per mundum sæuit, gentes insurgunt gentibus, terra concutitur, orbis cum habitatoribus suis terra dehiscente sorbetur. Omnia enim quæ prædicta sunt, fiunt. Rex superbiæ prope est, & quod dici nephas est, sacerdotum est præparatus exitus: quia ceruici militant elationis qui ad hoc positi fuerant, ut ducatum præberent humilitatis. Sed hac in re, etiam si nostra lingua minime contradicat, illius uirtus contra elationem in ultionem erigitur, qui superbię uitio per semet B ipsum specialiter aduersatur. Hinc enim scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. *Iac. 4.* Hinc rursus dicitur: Immundus est apud Deum qui exaltat cor. *Eccl. 10* Hinc contra superbientem hominem scriptum est: Quid superbis terra & cinis? Hinc per semetipsam ueritas dicit: Omnis qui se exaltat, humiliabitur. *Luc. 14. 18.* Quæ ut nos ad uiam uitæ per humilitatem reduceret, in semetipsa dignata est, quod nos admonet, demonstrare dicẽs: Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. *Mat. 11* Ad hoc nanq; unigenitus Dei filius formã infirmitatis no C stræ suscepit: ad hoc inuisibilis, non solũ uisibilis, sed etiã despectus apparuit: ad hoc contumeliarum ludibria, illusionum probra, passionum tormenta tolerauit, ut superbum non esse hominem doceret humilis Deus. Quanta igitur humilitatis uirtus est, propter quam solam ueraciter edocendam, is qui sine æstimatione magnus est, usque ad passionem mortis factus est paruus? Quia enim originem perditionis nostræ se præbuit superbia diaboli, instrumentum redemptionis nostræ inuenta est humilitas Dei. Hostis quippe noster inter D omnia conditus, uideri supra omnia uoluit elatus. Redemptor autem noster magnus manens supra omnia, fieri inter omnia dignatus est paruus. Quid ergo nos episcopi dicimus, qui honoris locum ex redemptoris nostri humilitate sucepimus, & tamen superbiam hostis ipsius imitamur? Ecce nouimus creatorem nostrum de suæ celsitudinis culmine, ut humano generi daret gloriam, descendisse: & nos de infimis creati, de fratrum minoratione gloriamur. Humiliauit se usque ad nostrum puluerem Deus, & in cœlos os suum ponit,

nit, & super terrã lingua pertransit puluis humanus, & non erubescit: non metuit extolli homo putredo, & filius hominis uermis. Reducamus ad animum frater charissime hoc quod per sapientissimum Salomonem dicitur: Ante tonitruum præibit coruscatio, & ante ruinam exaltabitur cor. Vbi e diuerso subiungitur, Ante gloriam humiliabitur. Humiliemur ergo mente, si ad solidam conamur uenire celsitudinẽ. Nequaquam per elationis fumum oculi cordis obscurentur: qui quanto magis excreuerit, tanto celerius euanescit. Pensemus quid nos præcepta admoneant redemptoris nostri dicentis: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Hinc etiam per prophetam dicit: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum & trementem sermones meos? Certè cùm Dominus ad humilitatis uiam adhuc infirmantia discipulorum corda reduceret, dixit: Si quis uult inter uos primus esse, erit omniũ minimus. Qua in re aperte cognoscitur, quoniam ille ueraciter sublimis est, qui in suis cogitationibus humiliatur. Formidemus ergo in illorum numerum adscribi, qui primas in synagogis cathedras quærunt, & salutationes in foro, & uocari ab hominibus Rabbi. Quo contrà discipulis Dominus dicit: Vos autem nolite uocari Rabbi. Vnus enim magister uester est, uos autem omnes fratres estis. Et patrem nolite uocare uobis super terram: unus est enim pater uester. Quid ergo frater charissime in illo terribili examine uenientis iudicis dicturus es, qui non solum pater, sed etiam generalis pater in mundo uocari appetis? Caueatur ergo malorum praua suggestio, fugiatur omnis instigatio diaboli. Oportet quidem ut ueniant scandala: ueruntamen uę homini illi per quem scandalum uenit. Ecce ex hoc nephando elationis uocabulo Ecclesia scinditur. Fratrum omnium corda ad scandalum prouocantur. Nunquid nam mente excidit, quod ueritas dicit: Qui scandalizauerit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundũ maris? Scriptum uerò est: Charitas non quærit quæ sua sunt. Ecce uestra fraternitas sibi arrogat etiam aliena. Rursus scriptum est: Honore inuicẽ præuenientes. Et tu conaris eum omnibus tollere, quẽ tibi illicite desideras singulariter usurpare. Vbi est frater charissime quod scriptum est: Pacem habete cũ omnibus & sanctimoniã, sine qua nemo uidebit Deũ? Vbi est quod scriptum est: Beati pacifici, qm̃ filii Dei uocabuntur? Considerare nos conuenit, ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per illam coinquinentur multi. Quod tamen si considerare negligimus, contra tantæ elationis tumorem iudicia superna uigilabunt. Et nos quidem in quos talis tantaque per ausum nepharium culpa committitur, seruamus quod ueritas præcepit: Si peccauerit in te frater tuus, uade, & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum uel duos, ut in ore duorum uel trium testium stet oẽ uerbum: q; si non audierit eos, dic Ecclesię. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Ego itaque ꝑ responsales meos semel & his uerbis humilibus hoc quod in tota Ecclesia peccatur, corripere studui: nunc per me scribo. Quicquid facere humiliter debui, non omisi. Sed quia in mea correptione despicior, restat ut Ecclesiã debeam adhibere. Hęc itaque dicens, omnipotens Deus fraternitati uestræ indicet, quanto circa uos amore cõstringor: quantumq; in hac causa non contra uos, sed pro uobis lugeo. In qua tamen præceptis Euãgelicis, institutionibus canonum, utilitatibus fratrum personam præponere non possum, nec eius quem multum amo. Scripta autẽ sanctitatis uestræ dulcissima atque suauissima de causa presbyterorum Ioannis & Athanasij suscepi, de qua uobis in subsequentibus Domino adiuuante respondebo: quia sub tantis tribulationibus circũfusus Barbarorũ gladijs premor, ut non dico multa tractare, sed mihi respirare uix liceat.

Eccl. 32 · Mat. 5 · Esa. 66. · Mat. 20 · Mar. 10 · Mat. 23 · Mat. 18 · 1. Co. 13 · Rom. 12 · Mat. 5 · Mat. 18

Gregorius Aniano diacono Cõstãtinopolitano. De superbia Ioannis episcopi uitanda.

Caput LXXXIII.

Epist. 39

DE causa fratris nostri uiri reuerendissimi Ioannis episcopi Constantinopolitani,

litani, duas epistolas facere uolui. Sed una breuiter facta est, quæ utrunque habere uidetur admixtum: id est, & rectitudinem, & blandimentum. Tua itaque dilectio eam epistolam quam nunc direxi, propter uoluntatem imperatoris dare studeat. Nam de subsequenti talis alia transmittitur, de qua eius superbia non lętetur. Ad hoc enim usque peruenit, ut sub occasione Ioãnis presbyteri gesta huc transmitteret, in quibus se pene per omnem uersum οἰκουμενικὸν patriarcham nominaret. Sed spero in omnipotentem Deum, quia hypocrisim illius superna maiestas soluet. Miror autem quòd dilectionem tuam fallere potuit, ut permitteres domino imperatori persuaderi, quatenus ad me sua scripta de hac causa transmitteret, in quibus admonerer, ut cum eo pacem habere debuissem. Qui si iustitiam tenere uult, illum debuit admonere, ut se à superbo uocabulo compesceret, & protinus inter nos pax fieret. Tamen qua id calliditate à prædicto fratre nostro Ioanne factum sit, minimè, suspicor, pensasti. Idcirco enim hoc ille fecit, ut audiretur dominus imperator, & ille in sua uanitate confirmatus esse uideretur: aut non à me audiretur, & eius animus contra me irritaretur. Sed nos rectam uitam tenemus, nihil in hac causa aliud nisi omnipotẽtem Dominum metuentes. Vnde tua dilectio in nullo trepidet. Omnia quæ in hoc seculo uidet alta esse contra ueritatem, pro ueritate despiciat: in omnipotentis Dei gratia, atque beati Petri apostoli adiutorio confidat. Vocem ueritatis recolat dicentis: Maior est qui in cœlis est, quã qui in mundo. & in hac causa quicquid agendum est, cum summa authoritate agat. Postquam enim defendi ab inimicorum gladijs nullo modo possumus: postquam pro utilitate reipublicæ, argentum, aurum, mancipia, ueste, perdidimus: nimis ignominiosum est, ut per eos etiam fidem perdamus. In isto enim scelesto uocabulo consentire, nihil est aliud quàm fidẽ perdere. Vnde sicut tibi iam transactis epistolis scripsi, nunquam cum eo procedere præsumas.

Ioan. 14

A

Gregorius Theodoro medico.

Gratias refert de pecunia pauperibus transmissa. *Caput* LXXXIIII.

Epist. 40

AGo omnipotenti Deo gratias: quia eorum qui se uicissim ueraciter diligunt, loca animum non diuidunt. Ecce n. dulcissime & gloriosissime fili longè à uobis distamus corpore, & tamen præsentes uobis existimus charitate. Hoc uestra opera, hoc scripta testantur, hoc de præsenti expertus sum, hoc de absenti uestra gloria recognosco. Hoc uos & hominibus amabiles, & omnipotenti Deo dignos in perpetuum faciat. Quia enim uirtutum mater est charitas, idcirco bonos operum fructus profertis, quia ipsam eorundẽ fructuum in mente radicem tenetis. Ea autem quæ in redemptionem captiuorum, Deo uobis aspirante transmisistis, lætus, fateor, & tristis accepi. Lætus uidelicet uobis, quos de præparanda mansione cœlestis patriæ cogitare cognoui: tristis uerò uehementer mihi, qui super curam rerum sancti Petri apostoli, adhuc etiam de rebus dulcissimi filij mei domini Theodori rationes positurus sum: sollicitè an negligenter eas expenderim, requirendus uado. Omnipotens autem Deus, qui menti uestræ suæ misericordiæ uiscera infudit, qui nobis sollicite cogitare concessit, hoc quod de Saluatore nostro per egregium prædicatorem dicitur: quia pro uobis egenus factus est, cùm diues esset, in eiusdem Saluatoris aduentu, uos uirtutibus diuites ostendat, ab omni culpa liberos assistere faciat, & pro terrenis cœlestia, pro transitorijs gaudia uobis æterna concedat. Hoc autem quod pro uobis agi apud sacratissimum corpus sancti Petri apostoli scribitis, certum tenete: quia & si linguà uestra taceat, fieri charitas uestra iubet. Sed utinam digni simus, qui pro uobis orare debeamus. Quia uero dignus ego non sim, non ambigo. Sed multi hic digni sunt, qui ex oblatione uestra ab hostibus redimũtur, & fideliter nostro creatori deseruiunt, quibus hoc egistis quod scriptum est: Absconde eleemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te exorabit. Sed quia ille plus diligit, qui plus præsumit: erga dulcissimam mente gloriosissimi filij mei domini Theo-

B C D

2. Cor. 8.

Eccl. 29

Theodori habeo aliquam querelam: quia donum ingenij, donum rerum, donum misericordiæ atque charitatis à sancta trinitate percepit, sed tamen secularibus indesinenter causis adstringitur, assiduis processionibus occupatur, & quotidie legere negligit uerba redemptoris sui. Quid est autem scriptura sacra, nisi quædam epistola omnipotentis Dei ad creaturam suam? Et certè sicubi esset gloria uestra alibi constituta, & scripta terreni iam imperatoris acciperet, non cessaret, nô quiesceret, somnum oculis non daret, nisi prius quid sibi imperator terrenus scripsisset, agnouisset. Imperator cœli, Dominus hominum & angelorum, pro uita tua tibi suas epistolas transmisit: & tamen gloriose fili easdem epistolas ardenter legere negligis. Stude ergo quæso, & quotidie creatoris tui uerba meditare. Disce cor Dei in uerbis Dei, ut ardentius ad æterna suspires, ut mens uestra ad cœlestia regna maioribus desiderijs accendatur. Tanto enim tunc maior ei erit requies, quanto modò ab amore conditoris sui requies nulla fuerit. Sed ad hæc agenda infundat uobis omnipotens Deus consolatorem spiritum. Ipse mentem uestram sua præsentia impleat, & implendo leuet. De me autem cognoscite, quia multas hic & innumeras amaritudines patior. Sed ago omnipotenti Deo gratias, quia minus affligor ualde quam mereor. Charissimum autem filium meum susceptum uestrum domnum Narsetem gloriæ uestræ commendo. Quem quidem scio, commendatum in omnibus habetis, sed facere uos rogo quod facitis: ut dum peto quod fieri uideo, mercedi uestræ me petendo subiungam. Præterea excellentiæ uestræ benedictionem, ea qua transmissa est charitate suscepi. Vnam uerò anatem cum duobus paruulis Atticis pro uestri amoris gratia transmittere præsumpsi: ut quotiens ad respiciendum eam uester oculus ducitur, memoria etiam mei inter occupationes, tumultusq; causarum in animum uestrum reuocetur.

Gregorius Luminoso abbati monasterij sancti Thomæ de Ariminis.

Scribit omnia grauamina à monasterio illius auferenda. *Caput* LXXXV.

Epist. 41

PEtitionem tuam congregationisq; tuę libenter suscepimus, secundum statutum iurisq; formam tuis precibus accômodāta effectum. Castorio siquidem fratri & coepiscopo nostro, nostra pceptione transmissa est epistola, successoribusq; eius à te monasterioq; tuo cunctam læsionis fundi tùs abstulimus potestatem, ut nec ultrà in uestro uersetur grauamine, nec monasterij res describantur, nec publica illic debeat esse processio: illa uidelicet ei iurisdictione relicta, ut in defuncti abbatis locum, alium quem dignum communis consensus congregationis elegerit debeat ordinare. His autem ita perfectis, in Dei opere estote solliciti, & assiduè operam orationi date, ne non uideatur magis uobis quæsita mentis in oratione securitas, sed malè, quod absit, de gentibus episcopalis euitata districtio

Gregorius Leontio episcopo uisitatori Ariminensis Ecclesiæ.

De uisitatione Ariminensi melius procurādā. *Caput* LXXXVI

Epist. 42

CLero Ariminensis Ecclesiæ, cuius uisitator es, conquerente comperimus, quòd remotis omnibus clericis, fraternitas tua hominibus sui patrimonij eius gubernationem, cæterasque utilitates commiserit peragendas. Quod si ita est, querelam eiusdem cleri ineptam esse non credimus. Ea de re his te hortamur affatibus, ut omnia quæ ad suprascriptam Ecclesiam pertinēt, per proprios eius homines, quos ipse præuideris, siue per diaconem latorē præsentium gubernari agiq; disponas, ut nulla eis aduersum te iusta murmurandi relinquatur occasio. Si uerò quædam de eis infidelitatis est fortasse suspicio, cum eis quoque homines tuos in actione constitue, ut alterna erga se sollicitudine debeāt esse custodes, rationes tibi modis omnibus posituri. Quicquid uerò redditibus Ecclesiæ ipsius accesserit, quatuor iuxta consuetudinem oportet fieri portiones: unam scilicet quæ clero præbenda sit, aliā quæ pauperibus. De reliquis autem duabus partibus tres fieri uolumus: Vnam sartis tectis pro futuram: aliam pro sustētatione sua Castorio proprio episcopo dirigendam

gendam: reliquam tibimet retinendam. A Si quis igitur in suprascriptæ Ecclesiæ clero dignus sit presbyter uel diaconus, siue in gradu alio ordinari, liberam habebis ex authoritate eum promouendi licentiam. In lucrandis ergo animabus inuigila, circa cleri rectitudinem esto sollicitus. Vtilitates Ecclesiæ, cuius uisitationem geris, iniustè perire uel deteriorari nulla subiectione permittas: ne, quod absit, & apud Deum perpetui labem periculi, & apud nos reatum culpæ possis incurrere. Comperimus præterea aliquid te annonæ de publico consequi, & hac ex re uerecundia cō primi, atque in causis Ecclesiæ, uel defensione pauperum, ut congruit, non esse efficacem. Propterea abstinendum est ab hoc quod uerecundiam incutit, & stipendijs quæ de Ecclesia consequeris, debes esse contentus. Nam si aliter facere post nostram adhortationem uolueris, aliam de te æstimationem habebimus. Quippe qui commissos tibi auaritiæ militare doces, quos sufficientibus stipendijs instituis non esse contentos.

Gregorius Castorio episcopo Ariminensi.

Vt Luminoso abbati, eiusq; monasterio nullam inquietudinem faciat. Cap. LXXXVII.

Epist. 43

LVminosus abbas monasterij sanctorum Andreæ & Thomæ, in Ariminensi ciuitate constituti, quas nobis lachrimabiliter preces effuderit, inditæ textus petitionis informat. Pro qua re fraternitatem tuam hortamur, ut obeunte abbate monasterij ipsius, Ecclesia tua in describendis, prouidendisq; acquisitis acquirendis, siue eiusdem monasterij rebus nulla se D occasione permisceat. Abbatem uerò eidem monasterio non alium, sed quem dignum moribus atque actibus disciplinæ monasticæ communi consensu congregatio tota poposcerit, te nolumus ordinare. Missas autem illic publicas per episcopum fieri omnimodo prohibemus: ne in seruorum Dei secessibus, popularibus occasio præbeatur ulla conuentibus, & simpliciores ex hoc animas plerunque, quod absit, in scandalum trahat frequentior quoque introitus muliebris. Hanc autem scriptorum nostrorum paginam omni in futuro tempore à te uel post te episcopis ordinandis, firmam statuimus illibatamq; seruari, ut & tua Ecclesia iuuante Domino suo tantummodo sit iure contenta, & monasteriū illud nulli ulterius aliqua ratione generali canonicæve iurisdictioni deseruiens, remotis uexationibus ac cunctis grauaminibus, diuinum opus cum summa animi deuotione perficiat.

Can. 18. q. 2. Abbatem

Gesta synodi habitæ à beato Gregorio papa, tempore Mauricij Augusti, in urbe Romana. B Cap. LXXXVIII.

Epist. 44

REgnante in perpetuum Domino nostro Iesu Christo, temporibus pijssimi ac serenissimi dominorum Mauricij, Tiberij & Theodosij Augustorum eiusdem domini, imperio Mauricij anno tertiodecimo, indictione tertiadecima, quinto die mensis Iulij: Gregorius papa coram sanctissimo beati Petri corpore cum episcopis omnib. ac Romanę Ecclesiæ presbyteris residens, astantibus diaconibus, & cūcto clero dixit. In sancta Romana Eccle- C sia, cui diuina dispensatio præesse me uoluit, dudum consuetudo est ualde reprehensibilis exorta, ut quidam ad sacri altaris ministerium cantores eligantur, & in diaconatus ordine constituti, modulationi uocis inseruiant, quos ad prædicationis officium, eleemosynarumq; studium uacare congruebat. Vnde fit plerunque, ut ad sacrum ministerium dum blanda uox quęritur, quæri congrua uita negligatur, & cātor minister Deum moribus stimulet, cū populum uocibus delectat. Qua in re præsenti decreto constituo, ut in sede hac sacri altaris ministri cantare non debeant, solumq; lectionis Euangelicæ officium inter missarum solennia exoluant: psalmos uerò ac reliquas lectiones censeo per subdiacones, uel si necessitas fuerit, per minores ordines exhiberi. Si quis autem contra hoc decretum meum uenire tentauerit, anathema sit: & omnes responderunt, Anathema sit. Verecundum mos torporem indiscretionis inuoluit, ut huius sedis pontificibus ad secreta cubiculi seruitia laici pueri ac seculares obsequantur: & cū pastoris uita esse discipulis semper debeat

in

in exemplo, plerunque clerici qualis in secreto sit uita sui pontificis nesciunt, quam tamen, ut dictum est, pueri sciunt seculares. De qua re presenti decreto constituo, ut quidam ex clericis, uel etiam ex monachis electi, ministerio cubiculi pontificalis obsequantur: ut is qui in loco est regiminis, habeat testes tales, qui uitam eius in secreta conuersatione uideant, & ex uisione sedula exemplũ profectus sumant. Consuetudo noua in Ecclesia hac, & ualde reprehensibilis erupit, ut cum rectores eius patrimonij urbana uel rustica prædia iuri illius competere posse suspicantur, fiscali more titulos imprimant: atque hoc quod competere pauperibus æstimant, non iudicio, sed manibus defendant. Et cùm per prædicatores suos ueritas dicat: Nihil per contentionem: etiam ipsum litigiosæ contentionis malum transcendunt: & res quælibet cùm æstimatur Ecclesiæ posse competere, per uim tenetur. Proinde presenti decreto constituo, ut si quis Ecclesiasticorum unquam titulos ponere siue in rustico, siue in urbano prædio sua sponte præsumpserit, anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit. Is autem qui Ecclesiæ præest, si hoc uel ipse fieri præceperit, uel sine sua præceptione factum digna punire animaduersione neglexerit, anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit. Sicut indignos nos pro beati Petri apostoli reuerentia mens fidelium ueneratur, ita nostrã infirmitatem decet semetipsam semper agnoscere, & impensè sibi uenerationis onera declinare. Ex amore quippe fideliũ, huius sedis rectoribus mos ultra meritum erupit: ut cum eorum corpora humanda deferuntur, & hæc dalmaticis contegant, easdem dalmaticas pro sanctitatis reuerentia sibimet partiendas populus scindat: & cum assint multa à sacris corporibus Apostolorum, martyrumq; uelamina, à peccatorum corpore sumitur, quod pro magna reuerentia reseruatur: de qua re præsenti decreto constituo, ut feretrum quo Romani pontificis corpus ad sepeliendum ducitur, nullo tegmine ueletur. Quam decreti mei curam gerere, sedis huius presbyteros ac diacones censeo. Si quis uerò ex eorum ordine hæc curare neglexerit, anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit. Antiquam patrum regulam sequens, nihil unquam de ordinationibus accipiendum esse constituo, neque ex datione pallij, neque ex traditione chartarum, neque ex ea quam noua per ambitionem simulatio inuenit appellatione pastelli. Quia enim ordinando episcopo pontifex manum imponit, Euangelicam lectionem minister legit, confirmationis autem eius epistolam notarius scribit: sicut pontificem non decet, manum quam imponit uendere: ita minister uel notarius non debet in ordinatione eius uocẽ suam, uel calamum uenundare. Pro ordinatione uerò uel pallio seu chartis atque pastello, eundem qui ordinandus uel ordinatus est, omnino aliquid dare prohibeo. Ex quibus prædictis rebus si quis hinc aliquid commodi appellatione exigere, uel deferre forte præsumpserit, in districto Dei omnipotentis examine reatu subiacebit. Is autem qui ordinatus fuerit, si non ex placito, neque exactus, neque petitus post acceptas chartas & pallium, aliquid cuilibet ex clero gratiæ tantummodo causa dare uoluerit: hoc accipi nullo modo prohibemus: quia eius oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ ex accipientis ambitu non processit. Multos de Ecclesiastica familia nouimus ad omnipotentis Dei seruitium festinare, ut ab humana seruitute liberi, in diuino seruitio ualeant in monasterio conuersari: quod si passim dimittimus, omnibus fugiendi Ecclesiastici iuris dominium occasionem præbemus. Cùm uerò festinantes ab omnipotentis Dei seruitio incaute retinemus, illi inuenimur negare quædam, qui dedit omnia. Vnde necesse, ut quisquis ex iuris Ecclesiastici seruitute, ad Dei seruitium conuerti desiderat, probetur prius in laico habitu constitutus: & si mores eius atque conuersatio bono desiderio eius testimonium ferunt, absque retractatione seruire in monasterio omnipotenti Domino permittatur, & ab humano seruitio liber recedat, qui diuini obsequij districtiorem appetit seruitutem.

Phil. 2

Subscriptio episcoporum.

GRegorius Dei gratia episcopus his decretis subscripsit. Maurianus episcopus

pus ciuitatis Rauennæ, subscripsit. Paulus episcopus ciuitatis Nepesinensis. Ioannes episcopus ciuitatis Surrentinæ. Gratianus ciuitatis Nomentumæ, Ioannes episcopus ciuitatis Falartinæ. Angelus episcopus ciuitatis Terracinensis. Romanus episcopus ciuitatis Blentanæ. Dominicus episcopus ciuitatis Centumcellensis. Pelagius episcopus ciuitatis Anagninæ. Felix episcopus ciuitatis Portuensis. Ioannes episcopus ciuitatis Viliternæ. Candidus episcopus ciuitatis Bulcinensis. Luminosus episcopus ciuitatis Ferentinæ. Baldinius episcopus ciuitatis Rosellas. Secundinus episcopus ciuitatis Tauromenix. Marcianus episcopus ciuitatis Ferensis. Homobonus episcopus ciuitatis Albanensis. Dominicus episcopus ciuitatis Vtriculanæ. Constantius episcopus ciuitatis Narniensis. Fortunatus episcopus ciuitatis Neapolitanæ. Anastasius episcopus ciuitatis Triburtinæ. Proculus episcopus ciuitatis Prænestinæ.

Subscriptio presbyterorum.

LAurentius presbyter tituli sancti Syluestri subscripsit. Ioannes presbyter sancti Vitalis. Speciosus presbyter sancti Clementis. Deusdedit presbyter sancti Ioannis & Pauli. Andromachus presbyter Apostolorum. Cræseus presbyter sancti Laurentij. Rusticus presbyter sanctæ Susannæ. Vilibus presbyter sancti Marcelli. Petrus presbyter sancti Iulij & Calixti. Spectatus presbyter sancti Vitalis. Stephanus presbyter sancti Martij. Felix presbyter sancti Sixti. Petrus presbyter sanctæ Balbinæ. Iustus presbyter sanctorum Nerei & Achillæi. Speciosus presbyter sancti Damasi. Maurus presbyter sanctæ Priscæ. Placitus presbyter sanctæ Balbinæ. Victor sanctæ Ceciliæ. Ioannes sancti Grisogoni. Auentius sanctæ Praxedis. Andreas sancti Marci. Ioannes sancti Ioannis & Pauli. Agapitus Apostolorum. Felix sanctæ Sabinæ. Bonus sancti Eusebij. Bassus sancti Prudentis. Ioannes sancti Syluestri. Albinus sanctorum Marcellini & Petri. Antonius sanctæ Balbinæ. Candidus sancti Clementis. Romanus sancti Marcelli. Leo sancti Damasi. Auentius sancti Quiriaci. Fortunatus sanctorum quatuor coronatorum.

Gregorius Andreæ scholastico.
De ordinatione Mariniani presbyteri ad episcopatum. Caput LXXXIX.

Epist. 45

EXcellentissimi uiri domini patritij uoluntatem in persona Donati archidiaconi implere uoluimus. sed quia ualde periculosum est animæ temerè cuiquam manum imponere: curæ nobis fuit, uitā actusq; eius subtili inuestigatione discutere. Et quoniam multa inuenta sunt, sicut eidē domno patritio scripsimus, quæ eum procul ab episcopatu remouerent, Dei iudicii metuentes in ordinando eo non præsumpsimus consentire. Sed nec Ioannē presbyterum psalmorum nescium præsumpsimus ordinare, quia hæc eum res minus sui profectò habere studium demonstrabat. His igitur remotis, cum ad eligendum de suis à nobis partibus ut gerentur, & nullum se habere ad hoc officium faterētur idoneū, maiorq; nos unà cum eis teneret afflictio: tandem uenerabilem fratrem presbyterū Marinianum, quem diu mecum didicere in monasterio conuersatum, communi cōcordantiq; uoce atque consensu sæpius petiuerunt. Cui refugienti, diuersis modis uix aliquando potuit suaderi, ut eorum præberet petitioni consensum. Et quia bene nobis eius uita est cognita, atque in lucrandis animabus illum nouimus esse sollicitum, nullam in ordinatione ipsius moram attulimus. Gloria itaque uestra eum, sicut decet, suscipiat, nouitatiq; eius consolationis auxilium præbeat. Nam omnibus, sicut nostis, cuiuslibet officij ualde onerosa est nouitas. Ego autem magnam confidētiam habeo, quia omnipotens Deus, qui eum dignatus est suo gregi præponere, & ad interiora illum curāda exacuet, & ad exteriora gerēda gratiæ suę pietate confortabit. Sed quia post lōga quietis otia, eius, ut prædiximus, nouitas proculdubio perturbatur: peto, ut cū uenerit tempestatū secularīū procellas fugiens, semper apud urām mentē portū quietis inueniat, & de uestræ bono charitatis hilarescat. quantū uerò uobis cum illo conuenire ualeat, citius cognoscetis, quia ad episcopatum uenit inuitus.

Gregorius Leandro episcopo Hispaniarum. De libris in expositionem beati Iob. Cap. XC.

Epist. 46

QVanto ardore uidere te sitiã, quia ualde me diligis, in tui tabulis cordis legis. Sed quia longo terrarum spatio disiunctum te uidere nequeo, unum quod mihi de te dictauit charitas, feci, ut librum regulæ pastoralis, quem in episcopatus mei exordio scripsi, & libros quos in expositionem beati Iob, iam dudum me fecisse cognouisti, sanctitati tuæ cum communi filio Probino presbytero uenięti transmitterem. Et tuæ quidem charitati in eo opere tertiæ & quartæ partis codices non transmisi, quia eos solummodo inuenio, quos ex eisdem partibus codices iã monasterijs dedi. Hos itaq; sanctitas tua studiose percurrat, & peccata mea studiosius defleat, ne mihi culpæ grauioris sit, quod quasi scire uideor, quod agere prætermitto. In hac uerò Ecclesia quantis causarum tumultibus premor, ipsa charitati tuæ epistolæ meæ breuitas innotescit, quando ei parum loquor, quem magis omnibus diligo.

Gregorius nobilibus Syracusanis. De episcopo eis eligendo. Cap. XCI.

Epist. 47

LAudis uestræ testimonium, quam direxistis epistola, electionis uos onera sapienter declinasse significat. Et quoniã nostro hoc arbitrio commisistis, ac multa bona de uenerandæ memoriæ quondam Maximiano episcopo referentes, talem uobis ordinari deposcitis, uos quidem sicut decet fideles filios, facitis: quia hæc de digno sollicitoq; patre testamini, & obtrectantibus aliis bona ipsius etiam post obitum non tacetis. Vnde oramus omnipotẽtem Dominum, ut & uobis pro sinceritatis uestræ uoluntate retribuat, & obloquẽtibus clementer ignoscat. Hoc tamen sciat magnitudo uestra: quia ciuitati illi quem dare possimus, Maximiano reuerendissimo similem nõ habemus. Sed quia à clero & plebe Ecclesiæ Syracusanæ Agatho, ab aliquibus autem alter eligitur, hunc qui à clero & plebe electus est, ad nos interim uenire necesse est: ut utriusque cominus constitutis, ille qui Deo placuerit, & utilior uisus fuerit, ordinetur. Nam desiderij nostri est, talem illic cum Christi gratia ordinari pontificem, qui bonorum supradicti episcopi cuius uos actionibus testimonium perhibetis, in omnibus debeat, Deo adiutore, imitator existere.

Gregorius Ioanni abbati de Regio. De correctione monasterij sancti Andreæ. Caput XCII.

Epist. 48

EA quæ ad correptionem religiosarum pertinent personarum, nos præterire non decet, nec conuenit. Peruenit itaque ad nos, in monasterio sancti Andreæ, quod iuxta Vulcanum est positum, multa perpetrari facinora. Atque ideo nostræ authoritatis præceptione suffultum, ad id te monasterium proficisci necesse est: & oĩa quæ dicuntur, subtili inuestigatione discutere. Et si ita, quod absit, inueneris, sic in illos regulariter uindicabis, ut digna eos correctio à prauis & illicitis decætero doceat actibus abstinere.

Gregorius Petro & Prudentio, episcopis de Histria. Scribit de fide eis satisfacturum se. Ca. XCIII.

Epist. 49

DEus qui lætatur in unitate fidelium, & reuelat quærẽtibus ueritatem, cordibus uestris dilectissimi fratres aperiat, quanto uos desiderio in gremio cupiã sanctæ uniuersalis Ecclesiæ contineri, & in eius manere unitate concordes. Quod fore non dubito, si abiecto contentionis stimulo, satisfieri uobis ueraciter de his de quibus est dubietas intendatis. Remeantis autem Castorij notarij mei relatione edoctus sum, fraternitatem uestram ad me habere desiderium ueniendi, si promissum fuerit, quia nullam molestiam sustinebit. Hoc ego cognoscens & opto, & succensus ardore charitatis inuito, ut ad me uenięndi debeatis laborem assumere: quatenus pariter conferentes, quæ uera & redemptori nostro sunt placita, & communiter loquamur, & modis omnibus teneamus. Ego uerò diuinæ protectionis gratia suffragante, satisfacere uobis de quibus dubitatis paratus sum: & confido de omnipotentis Dei misericordia, quod ita uobis satisfactio mea interius

interius inhærebit, ut nihil charitati uræ decætero possit ambiguum remanere. Nã illa quæ sanctissimæ quatuor synodi sapuerunt atque definierunt, sicut prædecessor noster sanctissimus Leo papa, ita ea & nos sapimus, sequimur ac tenemus, nec ab earũ fide aliquo modo dissentimus. Sed quia plus persona præsens q̃ epistola satisfacit: hortor dilectissimi fratres, ut ad me uenire, sicut præfatus sum debeatis, dummodo ratione percepta ad concordiam sanctæ uniuersalis Ecclesiæ dissensio uos nulla dissociet. Hoc tñ certa sit uestra charitas, quia uos & cum affectu quo decet suscipiam, & cum gratia relaxabo. Nec aliquam uos uel quoscunque alios qui pro hac ad me causa uenire uoluerint, afflictionem uel molestiam sustinere permitto. Sed seu ad consuetudinem mihi cor uestrũ misericordia diuina compunxerit, siue, quod absit, in ea durare dissensione contigerit, ad propria uos remeare quando uolueritis, iuxta promissionem meam sine læsione uel molestia relaxare curabimus.

Gregorius Ioanni episcopo Corinthiorum. De Anastasio episcopo deposito, & diacono eius. Cap. XCIIII.

Epist. 50

AEquitatem atque sollicitudinem Secundini fratris & coepiscopi nostri, quæ olim bene nobis est cognita, etiam series iudicati & scriptorum uestrorum monstrauit. In qua re ualde placuit, lætosque nos reddidit: quia in causa Anastasij quondam episcopi quam ei examinandam iniũximus, uigilantiam suam & diligenter exercuit, & cognita crimina, ut iustitia poscebat & oportuit, uindicauit. Sed in his omnibus gratias omnipotenti Deo referimus, qui desistentibus quibusdam accusatoribus, cognitioni eius ueritatem, ne tantorũ causa facinorũ latere potuisset, ostendit. Qm̃ uerò in eadem sententia in qua supra scriptum Anastasium iustè dãnatũ constat atq; depositũ, sic quasdã suprascriptus frater & coeps nr̃ ultus personas est, ut nostro arbitrio reseruaret: idcirco q̃d de eis tenendum seruandumq; sit, præsenti epistola perspeximus. Paulũ itaq; diaconẽ latorẽ præsentiũ, quamuis culpa sua uehemẽter cõfundat atque redarguat, quod deceptus

Cã. 2. q. 3. Paulũ

A promissione, ab accusatione nuper depositi quondam episcopi sui destiterit, & cupiditatis studio silere contra animam suam potius, quàm prodere uera consenserit: tamen quia plus esse conuenit nos misericordes quàm districtos, hanc ei culpam ignoscimus, atque eum in ordine locoq; suo recipiendum esse censemus. Nam ei a tempore prolatæ sententiæ afflictionem quam pertulit, credimus ad uindictam huius posse culpæ sufficere. Euthemium uerò atque Thomam, qui pro deferenda accusatione episcopi sui sacros ordines acceperunt, B eisdem sacris priuatos ordinibus esse censemus: atque ita sicuti sunt depositi, uolumus permanere, nec unquam eos sub qualibet excusationis specie sacros in ordines reuocari decernimus. Nam nimis indignum, & contra Ecclesiasticæ regulam disciplinæ est, ut honore quem non ex meritis, sed pro sceleris præmio perceperũt, fungantur. Quia tamen plus misericordiæ, quàm districtæ nos conuenit operam dare iustitiæ: eosdem Euthemium atque Thomam in ordine locoq; tantummodo, unde ad ordines sacros promoti fuerãt uo C lumus reuocari, & cunctis diebus uitæ suæ eorundem locorum continentiam sicut cõsueuerant, antè percipiant. Clematium uerò lectorem simili benignitatis intuitu, in ordinem locumq; suum reuocandum esse constituo. Quibus & omnibus, id est, Paulo diacono, Euthemio, Thomæ atque Clematio commoda sua secundum locum & ordinem in quo quisque eorum est, sicut solitus erat accipere, a præsenti tertiadecima indictione uestra fraternitas sine aliqua studeat imminutione præbere. quia igitur suprascriptus Paulus diaconus mul D ta se pro utilitate Ecclesiæ uestræ memorat expendisse, & ut ea possit recipere, fraternitatis uestræ solatio desiderat adiuuari: hortamur, ut si ita est, omni ei possibilitate ad recipienda quæ dedit, debeatis concurrere, atque uestris eum auxilijs adiuuare: quia nulla ratio patiatur, ut in his quę pro utilitate generalitatis impendit, aliquod sustineat iniustè dispendium. Præterea tres libras auri quas imminente suprascripto fratre & coepiscopo nostro Secundino, eundem Paulum diaconem pro utilitate uestræ dedisse constat Ecclesiæ, frater

Cã. 2. q. 3. Euthemium

nitas uestra eas cessante dilatiõe restituat: ne, quod absit, non rationabiliter, sed sola cum grauare uoluntate tantummodo uideatur.

MENSE AVGVSTO:

Indictione decimatertia.

Gregorius Virgilio episcopo Arelatensi. De usu pallij, & de sacris ordinibus per uenalitatem non dandis, & de Simoniaca hæresi condemnanda. Cap. XCV.

Epist. 51

O Quàm bona est charitas, quæ absentia per imaginem, præsentia sibimet ipsis exhibet per amorem: diuisa unit, confusa ordinat, inæqualia sociat, imperfecta consummat. Quam rectè prædicator egregius uinculum perfectionis uocat: quia uirtutes quidem cæteræ perfectionem generent, sed tamen eas charitas etiam ligat, ut ab amantis mente dissolui iam nequeant. Hac itaque uirtute frater charissime plenum te esse reperio, sicut mihi de te, & hi qui ex Gallicanis partibus ueniunt, & epistolæ tuæ ad me directæ uerba testantur. Quòd uerò in eis iuxta antiquum morum usum pallij, ac uices sedis Apostolicæ postulasti: absit, ne aut transitoriæ potestatis culmen, aut exterioris cultus ornamentum in uicibus nostris ac pallio quæsisse te suspicer. Sed quia cunctis liquet, unde in Galliarum regionibus fides sancta prodierit, cùm priscam consuetudinem sedis Apostolicæ fraternitas uestra reperit, qd aliud quàm bona soboles ad sinum matris Ecclesiæ recurrit? Libenti ergo animo postulata concedimus, ne aut uobis quicquam de debito honore subtrahere, aut præcellentissimi filij nostri Childeberti regis petitionem contempsisse uideamur. Sed iam nunc studio maiori res indiget, ut cũ honor crescit, etiam sollicitudo proficiat, & erga cæterorum custodiam uigilantia excrescat: uitæ quoque merita subiectis in exemplum ueniant, & nunquam sua per suscepti honoris gratiam, sed lucra cœlestis patriæ uestra fraternitas acquirat. Nostis enim quid beatus Apostolus gemẽs dicat: Omnes enim quæ sua sunt, quærunt, non quæ sunt Christi Iesu. Quibusdam nanq; narrantibus agnoui, quòd in Galliarum

Phil. 2

A uel Germaniæ partibus nullus ad sacrum ordinem sine cõmodi datione perueniat. Quod si ita est, flens dico, gemens denuncio: quia cùm sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu stare non poterit. Scimus quippe ex Euangelio quid redemptor noster per semetipsum fecerit, quia ingressus templum, cathedras uendentium columbas euertit. Columbas enim uendere, est de Spiritu sancto, quem Deus omnipotens consubstantialem sibi per impositionem manuum hominibus tribuit, commodum temporale percipere. Ex quo, ut prædixi, malo iam innuitur quid sequatᷓ. Quia qui in templo Dei columbas uendere præsumpserunt, eorum Deo iudice cathedræ ceciderunt: qui uidelicet error in subditis cum augmento propagatur. Nam ipse quoque qui precio ad sacrum ordinem perducitur, iam in ipsa prouectus sui radice uitiatus paratior est alijs uenundare quod emit. Vbi est quod scriptum est: Gratis accepistis, gratis date? Et cùm primum Simoniaca hæresis sit contra sanctam Ecclesiam exorta: cur non perpenditur, cur non uidetur, quia eum quem quis cum precio ordinat, prouehẽdo agit ut hæreticus fiat? Alia quoque nobis res est ualde detestabilis nunciata: quòd quidam ex laico habitu per appetitum gloriæ temporalis defunctis episcopis tonsurantur, & fiunt subitò sacerdotes. Qua in re iam notum est qualis ad sacerdotium uenerit, qui repente de laico habitu ad sacrum transit ducatum. Et qui miles nunquam extitit, dux religiosorum fieri non pertimescit. Quam iste suam prædicationem habiturus est, qui fortasse nunquam audiuit alienam? Aut quando aliena mala corrigat, qui necdum sua fleuit? Et cùm ad sacros ordines Paulus Apostolus neophitum uenire prohibeat, sciendum nobis est, quia sicut neophitus tunc uocabatur, qui adhuc nouiter erat eruditione plantatus in fide: ita nunc inter neophitos deputamus, qui adhuc nouus est in sancta conuersatione. Scimus autem quòd ędificati parietes non prius tignorum pondus accipiunt, nisi à natiuitatis suæ humore siccentur: ne si ante pondera quàm solidantur accipiunt, cunctam simul fabricam ad terram deponant. Et cùm ad ædificium arbusta succi-

Mat. 21

Mat. 10

Parte 1. dist. 48. Sicut

succidimus, ut prius uiriditatis humor exiccari debeatur, expectamus: ne si eis adhuc recentibus fabricæ pondus imponit, ex ipsa nouitate curuentur, & confracta citius corruant, quæ immaturè in altum leuata uidebantur. Cur ergo hoc non subtiliter in hominibus custodit, quod in lignis quoque ac lapidibus tanta consideratione perpenditur: Qua de re necesse est, ut uestra fraternitas præcellentissimum filium nostrum Childebertum regem admonere studeat, ut huius peccati maculam à regno suo funditus repellat: quatenus omnipotēs Deus tanto illi apud se maiora retribuat, quanto eum conspicit, & amare quod ipse diligit, & euitare quod odit. Itaque fraternitati uestræ uices nostras in Ecclesijs quæ sub regno sunt præcellentissimi filij nostri Childeberti, iuxta antiquum morem Deo authore committimus. Singulis siquidem metropolitis secundum priscam consuetudinem proprio honore seruato, pallium quoque transmisimus, quo fraternitas tua intra Ecclesiam ad sola missarum solennia utatur. Sicubi autem longius eporū quisq̄ pergere fortè uoluerit, sine tuæ sanctitatis authoritate ei ad loca alia transire non liceat. Si qua uerò inquisitio de fide, uel fortasse aliarum rerum inter episcopos causa emerserit, quæ discerni difficilius possit, collectis duodecim episcopis uentiletur atque decidatur. Si aūt decidi nequiuerit, discussa ueritate ad nostrum iudicium referatur. Omnipotens autem Deus sua uos protectione custodiat, honoremq; perceptum uos in moribus seruare concedet.

Parte 1. dist. 100 Pallium

Gregorius uniuersis episcopis Galliarum. De Virgilio eis prælato, & de synodo. Caput XVI.

Epist. 52 Parte 1. dist. 89. Ad hoc

AD hoc diuinæ dispensationis prouisio gradus diuersos & ordines constituit esse distinctos: ut dum reuerentiā minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, uera concordiæ fieret ex diuersitate contextio, & rectè officiorum gereretur administratio singulorum. Neque enim uniuersitas alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentiæ ordo seruaret. Quia uerò quæque creatura in

A una eademque qualitate gubernari uel uiuere non potest, cœlestium militiarum exemplar nos instruit: quia dum sunt angeli, sunt archangeli: liquet quòd non æquales sunt, sed in potestate & ordine, sicut nostis, differunt unus ab altero. Si ergo inter hos qui sine peccato sunt, istam constat esse distinctionem: quis hominum abnuat huic se dispositioni libenter submittere, cui nouit etiam angelos obedire? Hinc etenim pax & charitas mutua se uice complectuntur, & manet firma concordiæ in alterna & Deo placita dilectione sinceritas.

B Quia igitur ununquodque tunc salubriter completur officium, cùm fuerit unus ad quem possit recurri præpositus: idcirco opportunum esse perspeximus, in Ecclesijs quæ sub regno præcellentissimi filij nostri Childeberti regis sunt, secundum antiquam consuetudinem fratri nostro Virgilio Arelatensis ciuitatis episcopo uices nostras tribuere: quatenus & catholicę fidei integritas, id est, sanctarum quatuor synodorum, Deo protegente, sollicita deuotione seruetur: & si inter fratres, consacerdotesque nostros aliqua euenerit fortè

C contentio, authoritatis suæ uigore, uicibus nempe sedis Apostolicæ functus, discreta moderatione compescat. Cui etiam iniunximus, ut si quarundam causarum tale fuerit certamen exortum, in quo aliorum præsentia opus sit: congregatis sibi in numero competenti fratribus & coepiscopis nostris, salubriter hoc seruata æquitate discutiat, & canonica integritate definiat. Si quam uerò contentionem, quod longè faciat diuina potentia, de fidei causa euenire contigerit, aut negocium emerserit cuius uehemens sit fortasse dubietas,

D & pro sui magnitudine iudicio sedis Apostolicæ indigeat: examinata diligentius ueritate, relatione sua ad nostram studeat perducere notionem: quatenus à nobis ualeat congrua sine dubio sententia terminari. Et quoniam necesse est, ut ad eum cui nostras uices iniunximus, quotiens oportere perspexerit, pro facienda collatione aptis debeant episcopi temporibus conuenire: hortamur, ut nullis mandatis eius inobediens esse præsumat, nec communi congregationi inter esse postponat, aut corporis infirmitas quempiam fortasse uo-

 uerit,

tuerit, aut cuiusquam eum causæ iusta excusatio minimè uenire permiserit. Hi tamen qui prohibente aliqua necessitate nequeunt in synodum conuenire, loco suo presbyterum aut diaconem dirigant: quatenus quæ à nostro uicario Deo auxiliante fuerint definita, ad eum qui absens est, per ipsum quem miserit, fida relatione perueniant: ut inconcussa firmitate seruentur, & nullius ea quæ constituerit, audeat occasionis excusatio uiolare. Hoc etiam uos pariter præuidimus admonendos, ut nullus uestrûm ad longinquiora loca sine præfati fratris & coepiscopi nostri Virgilij authoritate tentet aliquo modo proficisci: scientes quia & prædecessorum nostrorum qui uices suas eius prædecessoribus commiserunt, sic proculdubio mandata definiunt. Hortamur præterea, ut de officio suo sit quisque uestrûm sollicitus, ut qui promissam cupit mercedem pastionis accipere, commissum sibi gregē sollicitudine & oratione custodiat, ne lupus insidiās oues creditas inuadendo dilaniet, & sit in retributione pœna pro munere. Optamus igitur fratres charissimi, & totis omnipotentem Dominum precibus exoramus, ut dilectionem uestram in amoris sui constantia faciat magis magisq; feruescere, atque in pace Ecclesiæ, & in una uos concedat manere concordia. Nunciatum uerò nobis est, quòd per Simoniacam hæresim ad sacros quidam ordines adducantur: & hoc su prascripto fratri & coepiscopo nostro Virgilio per omnia prohibendum mandauimus: quòd ut uestra fraternitas recognoscat, & studiose custodiat, & ipsa coram uobis est epistola relegenda.

Gregorius childeberto regi Francorum. De multis rebus corrigendis in regno eius.
Caput XCVII.

Epist. 53

LAetos nos excellentiæ uestræ uehemēter fecit epistola, quæ pia uos affectione de honore & reuerentia sacerdotali testatur esse sollicitos. Hinc etenim cunctis ostenditis fideles Dei uos esse cultores, dū sacerdotes ipsius grata ac debita ueneratione diligitis, & Christiana deuotione quicquid ad eorum augmentum pertinet, agere festinatis. Vnde & gratanter quæ scripsi A stis, accepimus, & quæ uoluistis, animo libenti concessimus: atque ideo fratri nostro Virgilio Arelatensis ciuitatis episcopo, ui ces nostras iuxta antiquum morem, & excellentiæ uestræ desiderium Deo fauente commisimus: cui etiam & pallij usum sicut prisca habuit cōsuetudo, concessimus. Sed quia aliqua ad nos perlata sunt, quæ & omnipotentem Deū nimis offendunt, & quāplurimum sacerdotij honorem reuerentiamq; confundunt: quæsumus, ut potestatis uestræ annuente censura, modis omnibus emendentur, ne dum laudandæ deuotioni uestræ res temerariæ ac peruersæ B repugnant: aliorum, quod absit, culpa aut regnum uestrum grauetur, aut anima. Peruenit auté ad nos, obeuntibus episcopis quosdam ex laicis tonsurari, atque ad episcopatum præcipi saltu conscendere. Et qui discipulus non fuit, inconsiderata ambitione magister efficitur. Et quoniam quod possit docere, non didicit, sacerdotium tantummodo gerit in nomine: nam laicus in sermone pristino perseuerat & opere. Quomodo ergo pro aliorum peccatis intercessurus est, qui sua primitus non defleuit? Ta C lis enim pastor non munit gregem, sed decipit: quia dum contradicente uerecūdia, non potest alijs hoc quod ipse nō facit persuadere: quid est aliud nisi ut plebs dominica prædonibus populanda remaneat, & inde sumat interitum, unde salutiferæ protectionis magnū debuit habere subsidiū? Quod quàm prauū sit, quàm peruersum, ex sua quoque ordinatione excellentiæ uestræ celsitudo perpendat, Certum nanque est, non uos antè exercitui ducem præponere, nisi uobis labor eius fidesq; probata constiterit, nisi eum anteactæ uitæ uirtus D & sollicitudo aptum esse monstrauerit. Si uerò non alijs, nisi huiusmodi uiris committitur gubernādus exercitus, qualis dux esse debeat animarum, [illegible]istius bene rei comparatione colligitur. Sed uerecūdum nobis est, & dicere pudet: quia ducatum sibi sacerdotes arripiunt, qui exordium religiosæ militiæ non uiderunt. Simul auté & illud ualde execrandum nobis est nunciatum, quòd sacri ordines per Simoniacam hæresim, id est, accepto precio conferantur. Et quia pestiferum, nimis est, & sanctæ Ecclesiæ uniuersali contrarium, in

sacrum quempiam ordinem non meritis, A sed precio collocari: hortamur ut tam dete stabile facinus de regno suo excellentia ue stra prohiberi præcipiat. Nam ipse se ad hoc officium ostendit prorsus indignum, qui donum Dei pecunia mercari non metuit: & cõmodis præsumit appetere, quod habere per gratiam non meretur. Hæc igitur prçcellentissime fili idcirco admoneo, quia animam uestram saluari desidero. Quæ etiam dudum scribere uolui, si uoluntatem meam innumeræ occupationes minimè præpedissent. At postquam se cõgruum rescribendi tempus ingessit, quod B facere me oportuit: non omisi. Salutantes itaque excellentiam uestram, paternæ charitatis affectu petimus, ut cuncta quæ suprascripto fratri, & coepiscopo nostro fieri seruariq; mandauimus, fauoris nostri præsidio compleantur: cuiusquam ea aliquo modo elatione aut superbia conuelli permittatis. Sed sicut per prædecessores eius singulos in patris uestri regno seruata sunt, ita quoque auxilio uestro sollicita & modò deuotione seruentur. Oportebit ergo ut hoc nobis uicarie rependatur: & sicut nos uestram implere non distulimus uolun C tatem, ita & uos propter Deum, & beatum Petrum Apostolorum principé nostra faciatis in omnibus seruari statuta: quatenus excellentiæ uestræ laudabilis, & Deo placita se circunquaque tendat opinio.

Gregorius Martiniano episcopo Rauennæ. De usu pallij ei concesso. *Caput* XCVIII.

Epist. 54

APostolicæ sedis beneuolentia, & antiquæ consuetudinis ordine prouocati, fraternitati tuæ quam in Rauennati Ecclesia gubernationis suscepisse constat offi- D cium, pallij usum præuidimus concedendum. Quo non aliter te uti memineris, nisi in propria tuç ciuitatis dimissis iam filijs Ecclesia procedens, à salutatorio ad sacra missarum solennia celebranda: peractis ergo missis, id in salutatorio rursum curabis deponere. Extra Ecclesiam uerò non amplius illo tibi, nisi quater in anno, in lętanijs quas ad decessorem tuum Ioanné expressimus, uti permittimus: hoc nihilominus admonentes, ut sicut à nobis huiusmodi decoris usum ad sacerdotalis officij honorem largiente Domino percepisti, ita etiam morum atque actuum probitate ad Christi gloriam susceptum adornare contendas officiũ. Sic etenim alterno eris inuicem decore conspicuus: si ad huiusmodi corporis habitum, mentis quoque tuæ bona concordent. Omnia etiam priuilegia quæ tuæ pridem concessa esse constat Ecclesiæ, nostra authoritate firmamus, & illibata decernimus permanere.

Gregorius Ioanni episcopo Corinthiorum. Quomodo gregem Dei gubernare debeat. *Caput* XCIX.

Epist. 55

POstquam Deus noster, cui nihil occultum est, de Ecclesiæ suæ gubernatione nephandam pollutionis pestem abijciens, uos ad eius uoluit regimen adducere, magna uobis præcauendum est prouisione, ut post uulnera & diuersa prioris mali pastoris contagia, in fraternitate uestra grex dominicus consolationem ac salubre medicamentum inueniat. Sic ergo prçcedentis cõtagij maculam manus uestræ actionis abstergat, ut nulla execrandç prauitatis illius uestigia, nulla sinat manere memoriam. Sit igitur erga subiectos sollicitudo laudabilis. Exhibeatur cum mansuetudine disciplina. Sit cum discretione correptio. Iram benignitas mitiget, benignitaté zelus exacuat: & ita alterum condiatur ex altero, ut nec immoderata ultio plus quàm oportet, affligat, nec iterum frangat rectitudinem disciplinæ remissio. Instructio commissi populi, fraternitatis uestræ sit actio. Videat in uobis quod diligat, cernat quod imitari festinet. Exemplo uestro uiuere doceatur. A recto itinere te duce non deuiet, ad Deum uos sequendo perueniat: ut tot ab humani generis saluatore retributiones accipias, quot lucra ei operatus fueris animarum. Labora itaque frater charissime, & ita totam mentis & cordis ad hoc efficaciam dirige: quatenus dignè merearis in futuro audire. Euge serue bone & fidelis, intra in gaudium domini tui. Pallium uerò sicut per epistolam uestrã, quã per Andream fratrem & coepiscopum nostrum suscepimus, postulastis, direximus: quo ita uos, ut necesse est, sicut prædecessores uestri usi, concedentibus nostris prædecesso-

Luc. 19.

decessoribus, approbantur. Propterea peruenit ad nos, quòd in illis partibus nullus ad sacrum ordinem sine commodi datione perueniat. Quod si ita est, flens dico, gemens denuncio: quia cùm sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu stare nô poterit. Scimus quippe ex Euangelio, quid redemptor noster per semetipsum fecerit: quia ingressus templum cathedras uédentium columbas euertit. Colũbas enim uẽdere, est de sancto Spiritu, quem Deus omnipotens consubstantialem sibi per impositionem manuum hominibus tribuit, commodum temporale percipere. Ex quo ut prædixi, malo iam innuitur quid sequatur: quia qui in templo Dei columbas uendere præsumpserunt, horum Deo iudice cathedræ ceciderunt. Qui uidelicet error in subditis cum augmento propagatur. Nã ipse quoque qui ad sacrum ordinem perducitur, iam in ipsa prouectus sui radice uitiatus, paratior est aliis uenundare quod emit. Et ubi est quod scriptum est: Gratis accepistis, gratis date? Et cùm primum Simoniaca hæresis sit exorta contra sanctam Ecclesiam: cur non perpenditur, cur non uidetur, quia eum quem quis cum precio ordinat, ꝓuehendo agit ut hæreticus fiat? Quia ergo hanc nephandissimam prauitatem sancta uniuersalis omnino damnat Ecclesia: hortamur fraternitatem uestram, ut tam detestabile, & tam immane peccatum de locis omnibus quæ sub se sunt, sollicitudinis suæ modis omnibus compescat instantia. Nam si quid tale aliquid deinceps fieri senserimus, iam non uerbis, sed canonica hoc ultione corrigemus: & de uobis, quod non oportet, aliud incipiemus habere iudicium. Nouit autem fraternitas uestra: quia prius pallium nisi dato commodo non dabatur. Quod quoniam incongruum erat, facto concilio ante corpus beati Petri Apostolorum principis, tam de hoc, quàm de ordinationibus aliquid accipere sub districta interdictione uetuimus. Oportet ergo ut neque per commodum, neque per gratiam, aut quorundam supplicationem aliquos ad sacros ordines consentiatis uel permittatis adduci. Nam est peccatum, sicut diximus, graue, & sine correptione hoc non patimur remanere. Suprascriptum uerò Andream fratrem & coepiscopum nostrum ob hoc tardè suscepimus, quia renunciante fratre & coepiscopo nostro Secundino, didicimus epistolas nostras sibi eum in Ioannis Larissæi episcopi executione finxisse. Et nisi bona uestra nobis quæ audiuimus suasissent, nulla illum habuimus ratione suscipere.

Mat. 21 · Mat. 19 · Parte 1. dist. 100 Nouit · Can. 1. q. 1. De ordinationib.

Gregorius uniuersis episcopis per Helladam prouinciam constitutis.

Vt nullum per præmium ordinent. Pariterq́; exponit, quòd Dominus cathedras columbas uendentium euertit. Caput C.

GRatias omnipotenti Deo uobiscum fratres charissimi refero, qui latens uulnus quod antiquus hostis intulerat, ad omnium fecit peruenire notitiam, & de Ecclesiæ suæ corpore salutifera illud incisione compescuit. Ex qua re & gaudẽdum nobis est, & dolendum. Gaudendum quippe de correctione facinoris, dolendum uerò de casu fratris. Sed quoniam plerunque alterius casus, alterius solet esse cautela: quo quisque timet cadere attendat, aditum hosti non præbeat, non putet latere quod agitur. nam ueritas clamat: Nihil opertum quod non reueletur, & occultum quod non sciatur. Hæc etenim uox actioni nostræ iam præco est & ipso teste modis omnibus adducitur ad publicum, quod agitur in secreto. Aut quis actus suos ante illum nitatur abscondere, qui eorum & testis & iudex est? Quia uere nonnunquã dum aliud attendit, aliud non cauet, oportet ut contra omnes hostis insidias quisque debeat esse sollicitus, ne dum in uno uincit, superetur in altero. Nam & terrenus hostis, qui munita loca cupit inuadere, pugnandi arte sic utitur. Latenter quidem ponit insidias, & ad unius loci se expugnationem totus ostendit, ut dum ad defensionem loci illius ubi instat periculum conuenitur, loca alia de quibus nulla est suspicio capiantur. Et euenit, ut qui cognitus resistentis uirtute repulsus est, latens obtineat quod certando non potuit. Sed quia in his omnibus diuinæ protectionis auxilio opus est, uoce cordis singuli clamemus ad Dominum, dicentes: Domine, ne longè facias auxilium tuum à me, ad defensionem meam respice. Manifestum nanque est, quia

Epist. 56 · Mat. 10 · Psa. 39.

quia nisi ipse auxiliatus fuerit, & ad se clamantes defenderit, hostis noster uinci nō poterit. Præterea epistolam charitatis uestræ per Andream fratrem, & coepiscopum nostrum suscipiens, pallium Ioanni fratri nostro Corinthiorum episcopo nos transmisisse cognoscite: cui uos magnopere conuenit obedire, præsertim dum hoc sibi & antiquæ consuetudinis ordo defendat, & bona eius quibus ipsi testimonium perhibetis, inuitent. Quibusdam namque narrantibus agnoui, quòd in illis partibus nullus ad sacrum ordinem sine commodi datione perueniat. Quod si ita est, flens dico, gemensq; denuncio, quia cum sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoque diu stare non poterit. Scimus quippe ex Euangelio, quid redemptor noster per semetipsum fecerit, quia ingressus in templum, cathedras uendentiū columbas euertit. Columbas quippe uendere, est de sancto Spiritu, quem sibi consubstantialem Deus omnipotens per impositionem manuum hominibus tribuit, commodū temporale percipere. ex quo, ut prædixi innuitur quid sequatur: quia qui in templo Dei columbas uendere pręsumpserunt, eorum Deo iudice cathedræ ceciderunt. Qui uidelicet error in subditis cū augmēto propagatur. Nam ipse quoque qui ad sacrum ordinem perducitur, iam in ipsa prouectus sui radice uitiatus, paratior est alijs uendere quod emit. Et ubi est quod scriptum est: Gratis accepistis, gratis date? Et cum primò contram sanctam Ecclesiam Simoniaca hæresis sit exorta: cur non perpenditur, cur non uidetur, quia eum quem quis cum precio ordinat, prouehendo agit ut hæreticus fiat? Ideoq; hortamur, ut nullus uestrum denuo hoc fieri patiatur, sed neque gratia alicuius, neque supplicatione aliquos ad sacros ordines audeat promouere, nisi eum quem uitæ & actionis qualitas ad hoc dignum esse monstrauerit. Nam si aliter factum denuo senserimus, districta ac canonica illud noueritis ultione compesci

Can. 1. q. 1. Quibusdam — *Mat. 21.* — *Mat. 10*

Finit liber iiij. secundum computationem Gratiani.

A

LIBER QVINTVS.

INCIPIVNT EPISTOLAE Indictionis xiiij. ex Registro B. Gregorij Papæ, huius nominis primi.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ. De testamento à Ioanne episcopo condito.

Caput CI.

Epist. 1

SIcut iniusta poscentibus nullus est tribuendus effectus, ita legitima desiderantium nō est differēda petitio. B Presbyteri igitur ac diacones atque clerus fraternitatis uestræ oblata nobis petitione cōquesti sunt, Ioannem quondam decessorem tuum condito testamento diuersa in Ecclesiæ suæ grauamina conscripsisse. Et petiuerunt ut hæc in damnum Ecclesiæ, prohibente quippe lege, nulla deberent occasione persolui. Et quamuis postquam hæreditas illius, successioq; C repudiata est, ad hæc te satisfacienda ratio nulla constringat: ueruntamen ex abundanti his te hortamur affatibus, ut ea quæ de Ecclesia sua, uel de acquisitis in episcopatu rebus contra legum fieri statuta disposuit fraternitas uestra nec authoritatē præbeat, nec aliqua ratione consentiat. Si quid autem de proprijs rebus quas ante episcopatum habuit, quod quidē prius Ecclesiæ suæ non contulit, fieri uoluit uel decreuit, firmum per omnia robur obtinere necesse est: nec quisquam Ecclesiasticorum id contra rationem tentet qualibet excusatione conuellere. D Quia uerò dum uiueret, sæpius à nobis expetijt, ut ea quę in monasterio illo contulerat, quod iuxta Ecclesiam sancti Appollinaris ipse construxerat, nostra debuissemus authoritate firmare, & nos facturos hoc esse promisimus: fraternitatem uestram necessariò duximus adhortandam, ut nihil de his quæ illic contulit atque cōstituit, aliquo modo patiatur imminui, sed omnia firma studeat stabilitate seruari. Hujus igitur monasterij & collectarū illic rerū, quia in testamento qđ condidit fecisse noscit mentionem

Can. 12. q. 5. quia uero

nem: sciendum uobis est non ea nos ideo confirmasse, quoniam supremam eius sequimur uoluntaté, sed quia ei hoc, sicut diximus, uiuenti promisimus. Hæc itaq; sic sollicitè fraternitas uestra implere festinet, quatenus & quæ in suprascripto monasterio cõstituit, & à nobis sunt firmata, seruentur: & illa q̃ in damnũ dari fieri per testamentũ suæ decreuit ecclesiæ, nullã, prohibente nempe lege, obtineant firmitaté.

Gregorius clero & plebi Ecclesiæ Rauennæ.

De Maximiano episcopo quòd rectæ fidei sit.

Caput CII.

Epist. 2

PEruenit ad nos, quosdã homines maligni spiritus instigatione persuasos, erga opinionẽ fratris & coepiscopi nostri Maximiani mentes uestras corrumpere falsa locutione uoluisse, dicentes quòd idem frater noster minus quã decet sanctã Chalcedonensem synodum ueneretur. De quare omnibus uobis & ipse præsens de integritate suæ fidei satisfaciat, & nos per omnia testamur eum à cunabulis in sanctæ uniuersalis Ecclesiæ gremio nutritum, rectam prædicationem fidei cum uitæ suę attestatione tenuisse. Veneratur enim sanctam Nicenam synodum, in qua Arius: cõstantinopolitanam, in qua Macedonius: Ephesianam primam, in qua Nestorius atque Dioscorus sanctam Chalcedonensem synodum, in qua Euthices damnatus est. Si quis autem contra harum quatuor synodorum fidem, & contra sanctæ memoriæ Leonis papæ tomum atque definitionem aliquid unquam loqui præsumat, anathema sit. Proinde satisfactionem plenissimam recipientes, charitate integra, puro corde, pastorem uestrum diligite, ut apud Deum purius fusa eiusdem uobis ualeat prodesse intercessio pastoris.

Gregorius Maximiano præsumptori Ecclesiæ Salonitanæ.

Quòd per Simoniacam hæresim ordinatus est.

Caput CIII.

Epist. 3

QVotiens cõtra Ecclesiasticam quid gestum dicitur disciplinam, ne nos ante DEũ culpa ex dissimulatione redarguat, irrequisitũ hoc relinquere nõ au-

A demus. Peruenit itaq; ad nos, quòd per Simoniacam hæresim fueris ordinatus. Sed & alia de te multa hic dicta sunt, de quibus unum q̃ maximè fuit, propter qđ necesse habuimus te summopere per scripta nr̃a prohibere ne missarum solennia celebrare debuisses: donec quid esset, uerius potuissemus addiscere. Ne ergo filij Ecclesię diu uideantur non habere pastorem, & ne per hæc quæ dicuntur, si indiscussa remanserint, huiusmodi se uitium tendat in plurimos, hortamur ut ad nos uenire omni postposita excusatione festines: quatenus serua B ta iustitia, hæc & cognoscere & finire secũdum canonica instituta Christo reuelante possimus. Ita autem fac, ut ad ueniendum amplius iã moras non ingeras, ne ipsa te magis absentia obnoxium his quæ dicuntur assignet, & nos in te hæc res non solũ propter dicta crimina quæ purgare subterfugis, sed etiam propter inobedientiæ culpam durius, scilicet ut in contumacem, cogat ex concilio ferre iudicium.

Gregorius Cypriano diacono.

Præcipit modios tritici pauperibus erogare C *duo milia.* *Caput* CIIII.

Epist. 4

ZEnon frater & coepiscopus noster quosdã in ciuitate sua alimoniarũ necessitatem innotuit sustinere: quibus quoniã, ut possibile est, aliquod desideramus ferre consultũ: idcirco dilectionẽ tuã antedicto fratri & coepiscopo nostro mille modios tritici, aut si plus leuare potuerit, usq; ad duo milia scriptis te dare præsentibus deputamus. Hortamur igitur, ut in his præbẽdis nullam moram aut excusationem adducas: quatenus dũ tempus finit, & hic cũ D Dei adiutorio sine periculo ad propria remeare, & citius ualeat necessitatem patientibus subuenire.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum.

Candidum presbyterum rectorem patrimonij commendat. *Cap.* CV.

Epist. 5

EXcellentiæ uestræ prædicandã ac DEO placitã bonitaté, & gubernacula regni testantur, & educatio filij manifestat. Cui non solũ incolumẽ rerum temporaliũ gloriam prouida sollicitudine cõseruastis, uerumetiam

eumetiam æternæ uitæ præmia prouidistis, dum mentẽ ipsius in radicẽ ueræ fidei materna, ut decuit, & laudabili institutione plantastis. Vnde nõ immeritò contigit, ut cuncta gentium regna præcelleret: quippe qui earundem gẽtium creatorem & purè colit, & ueraciter confitetur. Sed ut laudabilius in eo fides cũ operibus eniteſcat, adhortationis ueſtræ eum uerba ſuccendant: quatenus ſicut ſublimem illum inter hoĩes potentia regalis oſtendit, ita ante Deum magnũ faciat pietas actionis. Quia uerò multarum rerũ experimenta nos admonent de excellentiæ ueſtræ Christianitate confidere: idcirco paterno ſalutantes affectu, quęſumus, ut propter amorem beati Petri Apoſtolorũ principis, quem toto uos ſcimus corde diligere, dilectiſſimum filium noſtrum Candidum presbyterum præſentium portitorem, una cum patrimoniolo, ad cuius eum gubernationem tranſmiſimus, auxilij ueſtri patrocinio foueatis: quatenus poteſtatis ueſtræ gratia roboratus, patrimoniolum ipſum quod pauperum conſtat expenſis proficere, & ſalubriter regere, & ſi qua exinde ablata ſunt, ueſtro fultus auxilio diligenter inquirere, & Deo propitio in priſtinum poſſit reformare ſtatum. Ad ipſius uerò patrimonioli regimen proprius Eccleſiæ homo tranſmiſſus eſt. Excellentia ergo ueſtra ita ſe libenter in his quæ poſcimus dignetur impendere, ut beatus Petrus Apoſtolorũ princeps, cui à Domino Ieſu Chriſto ligandi ac ſoluendi data eſt poteſtas, & hic excellentiã ueſtram in ſobole gaudere cõcedat, & poſt multorum annorum curricula à malis omnibus abſolutam ante conſpectum æterni faciat iudicis inueniri.

Gregorius Childeberto regi Francorum. Candidũ presbyterum commendat. Cap. CVI.

Epiſt. 6

QVanto cęteros homines regia dignitas antecellit, tanto cæterarũ gentiũ regna regni ueſtri profectò culmen excellit. Eſſe aũt regẽ, quia ſunt & alij, nõ mirum eſt: ſed eſſe chatolicũ, quod alij nõ merentur, hoc ſatis eſt. Sicut enim magnæ lampadis ſplendor in terræ noctis obſcuritate, luminis ſui claritate fulgeſcit, ita fidei ueſtræ claritas inter aliarum gentiũ A obſcuram perfidiam rutilat ac coruſcat. Quicquid autem reges ſe cæteri gloriantur habere, habetis. Sed ipſi in hac re uehementius ſuperantur, qm̃ hoc principale bonum non habent quod habetis. Vt ergo ſicut fide, ita & actione uincantur, benignam ſe excellentia ueſtra ſuis ſubiectis ſemper exhibeat. Et ſi qua ſunt quæ eius animum offendere ualeant, ea indiſcuſſa non ſinat. Tunc enim uerè regi regum, id eſt, omnipotenti Domino amplius placebit reſtringens minus ſibi crediderit licere quã poteſt. Quia igitur ſinceritatem B fidei, & mente ſeruatis & opere, beati Petri Apoſtolorum principis amor, qui in uobis eſt, euidenter oſtendit, cuius res ſub Chriſtianæ religionis intuitu ſub ueſtri culminis poteſtate bene hactenus gubernatæ & conſeruatæ ſunt. Sed quoniam Dinamius patritius, qui ex noſtra commendatione rebus ipſis ſollicitudinem impendebat, eas modò gubernare, ut cognouimus, non poteſt: ne patrimoniolum ibidem conſtitutum faciente negligentia deperiret, idcirco præſentium portitorem dilectiſſimum filium noſtrum Candidũ pres C byterum ad id gubernandum tranſmiſimus, quem excellentiæ ueſtræ, præmiſſa paterna charitate ſalutationis alloquio in omnibus commendamus: petentes ut ſi aliquod illic fortaſſe præiudicium factum eſt, aut res eiuſdẽ patrimonioli ab aliquo detinentur poteſtatis ueſtræ iuſtitia corrigatur, & iuri priſtino quę ablata ſunt, reformentur: quatenus ſicut fides ueſtra, ita & æquitas omnibus quod eſt ualde glorioſũ atq; laudabile, gentibus eniteſcat. Claues præterea ſancti Petri in quibus de uinculis catenarum eius incluſum eſt, excellen D tiæ ueſtræ direximus, quæ collo ueſtro ſuſpenſæ à malis uos omnibus tueantur.

Gregorius Theodoro & Demetrio, Philippo, Zenoni, & Alciſſono epiſcopis Epiri. De ordinatione Andreæ epiſcopi. De uſu palij: & quid ſit in templo Dei columbas uẽdere. Caput CVII.

SCriptorũ ueſtrorũ inſinuatio, fratres chariſſimi, pateſecit Andreã fratrem noſtrum Nicomeditanę ciuitatis epiſcopũ Deo propitio ſolenniter ordinatum. Cuius

Epiſt. 7

ius quoniam consecrationem cleri & prouincialium prouenisse significatis assensu, gaudemus, atq; bona quæ de ipso testamini, ut in eo maneant, & Dei gratia cooperante augmentũ accipiant, exoramus: quia bonitas præpositorum, salus est utique subditorũ. Oportet ergo ut ea quæ in persona ipsius placere uobis laudantes ostendistis, imitari studiosius festinetis. Nam & apud homines culpa, & apud Deũ pœna est nolle quẽquam bonũ imitari quod placet. Testimonio itaque uestro obedientia fidem accommodet, nullus ei in his quæ integritate seruata Ecclesiæ pro cõmuni utilitate iniunxerit, contradicat. Deuotionem suam quisq; uestrum libenter exhibeat, ut dum Deo placita inter uos sacerdotalis fuerit & ficta concordia, nulla uos à charitatis mutuæ uinculo inuidia dissoluere ualeat, aut turbare diuersitas. Nec.n. callido hosti in cordibus uestris ullus erit accessus: qm̃ scit se nullatenus nec capi posse nec recipi, ubi plenè sincereq; locum charitas inuenerit. Estote præterea solliciti fratres charissimi, & commisso gregi uigilantiam quam suscepistis, ut debetis, impendite: inimici fraudibus sollicitudine & oratione resistite, & obedite incontaminata fide, Deo nostro cui præestis populum resignate, ut officium uobis sacerdotale ante conspectum æterni iudicis non ad pœnã, sed proficiat ad coronam. Suprascripto igitur Andreæ fratri & coepiscopo nostro pallium nos direxisse agnoscite, atque priuilegia atq; cuncta concessisse quæ prędecessores nostri eius prædecessoribus contulere. Præterea peruenit ad nos, quòd sacri ordines in illis partibus cũ datione commodi conferantˀ. Quod si ita est, flens dico gemensq; denũcio: quia cùm sacerdotalis ordo intus cecidit, foris quoq; diu stare non poterit. Scimus quippe ex Euãgelio quid redemptor noster per semetipsum fecerit: quia ingressus templũ cathedras uendentium columbas euertit. Columbas.n. uendere, est de Spiritu sancto, quẽ Deus omnipotens consubstantialem sibi per impositionem manũ hominib. tribuit, commodũ temporale percipere. Ex quo, ut prædixi, malo iam innuitur quid sequatur: quia qui in templo Dei colũbas uendere præsumpserunt, eorũ, Deo iudice, cathedræ ceciderunt. Qui uidelicet error in subditis cum augmento propagatur. Nã eo ipso quod quisq; ad sacrũ ordinem perducitur, iam in ipsa prouectus sui radice uitiatus, paratus est alijs uẽdere quod emit. Et ubi est quod scriptum est: Gratis accepistis, gratis date? Et cùm prima cõtra sanctam Ecclesiã Simoniaca hæresis orta sit: cur non perpendit, cur nõ uidetur, quia eum quem quis cũ precio ordinat, prouehendo agit ut hæreticus fiat? Pro qua re admoneo atq; contestor ut omnino debeatis esse solliciti, ut nihil sibi cõmodi datio, nil gratia, nil quarumlibet supplicatio personarum in sacris ordinibus uẽdicet: sed ille ad hoc officiũ perducatˀ, quẽ morũ grauitas commendat & actio. Nã si, quod non credimus, fieri tale aliquid senserimus, canonica illud, ut dignum est, seueritate corrigemus. Deus autem omnipotens qui sapientiæ suæ potestate cuncta mirabiliter ordinat, & misericorditer ordinata custodit: ipse uobis & uelle tribuat, & operari quod præcipit.

[Margin: Can. 1 q. 1. Quibusdam] [Margin: Mar. 11] [Margin: Mat. 10]

Gregorius Maximiano episcopo Rauennæ. De usu pallij. CVIII.

APostolicæ sedis beneuolentia atque antiquæ consuetudinis ordine prouocati, fraternitati tuæ quam in Messanensis Ecclesiæ gubernatione suscepisse constat officium, pallij usum præuidimus concedendum, illis uidelicet temporibus atq; ordine, quibus decessorem quoque tuum esse usum nõ ambigimus: hoc nihilominus admonentes ut sicut à nobis huiuscemodi decoris usum ad sacerdotalis officij honorẽ accepisse te gaudes, ita ẽt morum atque actuũ ꝓbitate ad gloriã in Christo nr̃am, susceptum adornare contendas officium. Sic etenim alterno eris inuicẽ decore conspicuus, si ad huiuscemodi corporis habitum, mentis quoque tuæ bona concordent omnia. Omnia.n. priuilegia quæ tuæ pridem concessa esse constat Ecclesiæ, nostra authoritate firmamus, & illabata decernimus permanere.

[Margin: Epist. 8]

Gregorius Bonifacio episcopo Regitano, ubi ei Carinensem coniugit Ecclesiam. Ca. CIX.

POstquã Ecclesiæ Carinensis, defuncto eius antistite, alium ordinari, nec loci desertio,

[Margin: Epist. 9]

desertio, nec sinit imminutio personarũ, maiori cura constringimur, ne defunctis earum sacerdotibus consistentes, ibidem si pastoris fuerint moderamine destituti, per inuia fidei hostis callidi rapiantur insidiis. Sed hoc nostro sedet cordi consiliũ, tuæ eam sollicitudini debere committi, quod facere per præsentia scripta perspeximus. Cuius ut curam gubernationemq́; studiosius habere gereréq; festines, tuę eã Ecclesiæ aggregari uniriq́; censemus: quatenus utrarũq; Ecclesiarum sacerdos rectè Christo adiutore possis existere, & queq; tibi de eius patrimonio uel cleri ordinatione ac canonica uigilanti uisa fuerint cura disponere: quippe ut sacerdos proprius, liberam habebis ex præsenti nostra permissione licentiam. Quapropter frater charissime, dominicorum reminiscens salubriter mandatorum, ita in commissæ plebis regimine, lucrandisq́; animabus inuigila, ut ante tribunal æterni iudicis cõstitutus, fructum bonæ operationis, quod ad mercedem tuam pertineat, redẽptori nostro in quo lætari possit, exhibeas.

Gregorius Candido presbytero eunti ad patrimonium Galliæ.

Patrimonium sancti Petri commendat in Gallijs. *Cap.* CX.

Epist. 10

PErgens auxiliante Domino Deo nostro Iesu Christo ad patrimonium qđ est in Gallijs gubernandum, uolumus ut dilectio tua ex solidis quos acceperit, uestimenta pauperum, uel pueros Anglos qui ab annis decem & septem uel decem & octo sunt in monasteriis dati, ut Deo proficiant comparet, quatenus solidi Galliarũ qui in terra nostra expendi non possunt, apud locum proprium utiliter expendant. Si quid uerò de pecuniis redditiuum quæ dicuntur ablatæ, recipere potueris, ex his quoque uestimenta pauperum comparare te uolumus, uel, sicut præfati sumus, pueros qui in omnipotentis Dei seruitio proficiant. Sed quia Pagani sunt qui illic inueniri possunt, uolo ut cũ eis presbyter transmittatur, ne quid ægritudinis contingat in uia, ut quos morituros conspexerit, debeat baptizare. Ita igitur tua dilectio faciat, ut hæc diligenter implere festinet.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano. De Gratiano diacono, & cura pastorali. *Caput* CXI.

Epist. 11 Parte 1. dist. 71. Fraternitatem

FRaternitatem tuam à nobis petisse recolimus, ut Gratianum Ecclesiæ Benephranæ diaconem tuæ concederemus Ecclesiæ ordinandum. Et quoniam nec episcopum cui obsecundare, nec propriam habet Ecclesiam. hoste scilicet prohibente, quo suum debeat ministerium exhibere, petitionem tuam non præuidimus differẽdam: idcirco scriptis tibi præsentibus eum necessariò duximus concedendũ, habituro licentiam diaconũ illum nostrą interueniente autoritate Ecclesiæ tuæ Deo propitio constituere cardinalem. Quia uerò peruenit ad nos, clericos aliasq́; ciuitatis ac parochiæ tuæ religiosas personas ab alijs conueniri, fieri hoc decæterò ꝓhibemus, & neque clericum tuũ, & neque monachũ, uel quamlibet ciuitatis aliam religiosam personam parochiæ tuæ cõueniri à quoq̃, uel ad alterius uolumus iudiciũ exhiberi. Sed si quis contra huiusmodi personas cuiuslibet negocij mouere uoluerit quæstionem, fraternitatem tuã nouerit adeundã. Aut si forte, ut assolet, aliqua illis quolibet modo fuerit nata suspicio, & electorum desiderauerit fortasse iudiciũ, sub tua executione eligendi fas habeant cognitores: quatenus hoc modo nec tu amisisse iurisdictionem, nec actor apud suspectum litigando uideatur pręiudicium sustinere. Hoc enim seruandum & Anthemio subdiacono nos præcepisse cognosce. Oportet ergo ut fraternitas tua erga monasteria ciuitatis, parochiæq́; suæ omnes subiectos pastorali cura diligenter inuigilet, & de uita actusq́; eorum sit omnino sollicita: ut sicut nos hęc tibi priuilegia seruare dinoscimur, ita & tu uigilantiam tuam in cunctis, ut decet, sollerter exhibeas: quatenus in nulla re possis de neglectu reprehensibilis inueniri. Porrò autem si tu, quod non opinamur, dissimulandum putaueris, rectori patrimonij Ecclesiæ nostræ, qui illic est, uel fuerit cõstitutus, noueris esse licentiam, ut quod sponte post ponis, eius facere instantia modis omnibus urgearis. Sed & illud studere te conuenit, ut hi qui contra quoslibet

libet iurisdictioni tuæ suppositos causam habuerint, nullis apud fraternitatem tuam frustatorijs debeant dilationibus lacessiri, ne ad fatigationem & damnum ulterius hæc tibi seruasse priuilegia uideamur.

Gregorius Montano & Thomæ.
Libertatem per testamentum dat. Cap. CXII.

Epist. 12 Can. 12. q. 2. cùm redēptor

CVm redemptor noster totius conditor creaturæ ad hoc propitiatus humanam uoluerit carnem assumere, ut diuinitatis suæ gratia dirupto quo tenebamur captiui uinculo seruitutis, pristinæ nos restitueret libertati: salubriter agitur, si homines quos ab initio natura liberos protulit, & ius gentium iugo substituit seruitutis, in ea natura in qua nati fuerant, manumittentis beneficio, libertati reddantur. Atque ideo pietatis intuitu, & huius rei consideratione permoti, nos Montanū atque Thomam famulos sanctę Romanæ Ecclesiæ, cui, Deo adiutore, deseruimus, liberos ex hac die ciuesq; Romanos efficimus, omneq; uestrum uobis relaxamus seruitutis peculium. Et quia tu Montane animos ad conuersionem fateris appulisse monachicā: idcirco duas uncias quas tibi quōdā Gaudiosus presbyter per supremæ suæ uoluntatis arbitrium institutionis modo noscitur reliquisse, hac die tibi donamus atque concedimus, omnia scilicet monasterio sancti Laurentij, cui Constantia abbatissa præest, in quo conuerti Deo miserante festinas, modis omnibus profutura. Si quid uerò de rebus suprascripti Gaudiosi te aliquo modo celasse constiterit, id totū Ecclesiæ nostræ iuri sine dubio mancipetur. Tibi autem suprascripto Thomæ, quem pro libertatis tuæ cumulo etiam inter notarios uolumus militare, quinque uncias quas pfatus Gaudiosus presbyter per ultimam uoluntatem hæreditario tibi nomine dereliquit, simul & sponsalia quę matri tuæ conscripserat: similiter hac die per huius manumissionis paginam donamus atque concedimus, ea sane lege atque conditione subnexa, ut si sine filijs legitimis, hoc est de legitimo susceptis coniugio te obire contigerit, omnia quæ tibi concessimus, ad ius sanctæ Romanæ Ecclesiæ sine diminutione aliqua reuertantur. Si au- A tem filios de cōiugio, sicut diximus, cognitos lege susceperis, eosq; superstites relitos queris, earundem te rerū dominū sine quadam statuimus conditione persistere, & testamenti de his faciendi liberā tibi tribuimus potestatem. Hæc igitur quę per huius manumissionis chartulam statuimus atque cōcessimus, nos successoresq; nr̄os sine aliqua scitote refragatione seruare. Nā iustitiæ ac rationis ordo suadet, ut qui sua à successoribus desiderant mandata seruari, decessoris sui proculdubio uoluntatē & statuta custodiant. Hanc autem manumissionis B paginam Paterio notario scribēdam dictauimus, & propria manu unā cū tribus presbyteris prioribus, & tribus diaconibus pro plenissima firmitate subscripsimus, uobisque tradidimus. Actum in urbe Romana.

Can. 25. q. 1. Iusticiæ

Gregorius Cypriano diacono rectori Siciliæ.
De ordinando episcopo Lilibitanæ Ecclesiæ.
Caput CXIII.

Epist. 13

LIlibitanæ clerus Ecclesię huc pro ordinando sibi ueniens sacerdote, licentiā eis de requirendo sibi episcopo nos dedisse cognoscas. C Qui reperientes Deciū Forensem presbyterum, sibi eum consecrari multis precibus poposcerunt, quorum petitionem necessarium duximus adimplere, & ideo dilectio tua in omnibus ei solatiari non negligat, ut quia Theodorus quōdam eiusdem Ecclesiæ episcopus dereliqt plurima quę emendari debeant, tuo in omnibus adiutus auxilio, duntaxat æquitate seruata, a causarum inquietudinibus liberior, in Dei laudibus possit existere.

Gregorius Narsi comiti.
D *De Pelagiana hæresi. De anima Adæ in peccato mortua. De synodo Ephesiana, & de causa Ioannis presbyteri.* *Caput* CXIIII.

Epist. 14

CHaritas uestra sollicitudinem nostræ opinionis habens, scribere studuit qd de illo codice qui contra Athanasiū presbyterum transmissus est, sensit. Quem nos ex parte aliqua subtiliter percurrentes, in Manichæi inuenimus dogma cecidisse. Sed is qui in loca aliqua esse hæretica signo contraposito ostendit, ipse quoque in Pelagianam hæresim labitur: quia quædā loca

loca catholicè dicta, & omnino orthodoxa, uelut hæretica annotauit. Hoc enim ubi scriptum est: quia cùm peccauit Adã, eius est anima mortua, qualiter mortuam dixerit, inferius ostendit: quia status sui beatitudinem amisit. Hoc quisquis negat, catholicus non est. Deus autem dixerat: Qua hora comederitis, morte moriemini. Cum ergo comedit de ligno uetito Adam, quia in corpore mortuus non est, nouimus: quia post hoc filios genuit, atque annis multis uixit. Si itaque in anima mortus non est, quod dici nephas est, ipse mẽtitus est, qui hunc prædixit die qua peccasset, moriturum. Sed sciendum est, quia mors duobus accidit modi: aut absentia uiuendi, aut à qualitate uiuendi. In hoc ergo quòd comedendo uetitum eius anima dicitur mortua, non absentia uiuendi, sed à qualitate uiuendi, ut postmodum uiueret in pœna, qui ad hoc creatus fuerat, ut beatè uiueret in lætitia. Hunc ergo locum qui in eodẽ codice qui mihi à fratre meo Ioanne episcopo transmissus est, annotauit hæreticum, Pelagianus est, quia sententia ista euidenter Pelagij est. Quam Paulus apostolus apertè in suis epistolis destruxit. Quæ loca epistolarum eius singula dicere prætermitto, quia scienti loquor. Pelagius uerò qui in Ephesina synodo dãnatus est, ea intentione hoc dixit, ut ostenderet nos à Christo uacuè redemptos. Si enim nos per Adam in anima mortui non sumus, qđ dicere nephas est, uacuè redempti sumus. Ephesinam autem synodum perscrutantes, de Adelfio & Saua, & cæteris alijs qui illic dicuntur esse damnati, omnino nihil inuenimus: & existimamus, quia sicut Chalcedonensis synodus in uno loco ab Ecclesia Constantinopolitana falsata est, sic aliquid in Ephesina synodo factum est. Charitas ergo uestra uetustos omnino codices eiusdem synodi requirat, & illic inde uideat si quid tale inuenitur, mihiq́ue eundem codicem quem inuenerit, transmittat: quem mox ut legero, retransmitto. Nouis enim codicibus passim non credat. ex qua re dubius factus sum, & nihil adhuc uolui de causa prædicto fratri meo Ioanni episcopo rescribere. Romani autẽ codices multo ueriores sunt quàm Græci: quia nostri sicut non acumina, ita nec imposturas habent. De Ioanne uerò presbytero cognoscite, quia illius causa per synodum decisa est: in qua apertè cognoui, quia eius aduersarij eum facere hæreticum uolebant, & diu conati sunt sed minimè potuerunt. Vestros qui nostri sunt, mea uice salutate, & nostri qui uestri sunt, per me uos multum salutant. Omnipotens Deus sua te manu inter tot spinas protegat, ut eos illæsus, quos Dominus elegit, flores decerpas.

Gene. 2

Gregorius Ioanni episcopo Constãtinopolitano. De Ioanne presbytero iniustè damnato. C. CXV.

Epist. 15

SIcut hæreticorum prauitas zelo rectæ fidei comprimenda, ita ueræ confessionis est integritas amplectenda. Nam si credi fideliter confitenti despicitur, cunctorũ in dubium fides adducitur, atque errores ex incauta generantur districtione mortiferi. Et hinc non solum errantes oues ad caulas minimè dominicas reuocantur: sed etiam intrò positæ ferinis dentibus laniandæ crudeliter exponuntur. Hoc ergo frater sanctissime subtiliter perpendamus, & sub prætextu hæresis affligi quempiam ueraciter profitentem fidem catholicam non sinamus: ne, quod absit, hæresim fieri sub emendationis magis specie permittamus. Valde autem mirati sumus, cur hi qui in causa fidei iudices contra Ioannẽ Chalcedonensis Ecclesiæ presbyterũ, à uobis fuerant deputati, negligentes ueritatem, opinioni crediderint, & credere districtè profitenti noluerint, maximè dum accusatores ipsius Marcionistarum, quam commemorabant, hæresim, unde eum reum moliebantur efficere, interrogati quæ esset, nescire se manifesta professione responderunt. Ex qua re euidenter agnoscitur: quia personam ipsius sine Dei respectu non iustè, sed contra animas suas sola grauare uoluntate tantummodo uoluerint. Nos itaq; facto concilio, sicut gestorum apud nos habitorum tenor ostendit, cuncta quæ erunt necessaria subtiliter perscrutantes ac tractãtes, quoniam in nullo antedictum presbyterum, reum inuenire potuimus, præcipuè quia libellus quem delegatis à uobis iudicibus obtulit, rectæ fidei per omnia sinceritati concordat: ea propter eorũdem iudicum

dicum reprobantes sententiam, nostra eũ diffinitione catholicum, & ab omni hæretico crimine liberum esse Christi Dei redemptoris nostri misericordia & gratia reuelante denunciamus. Quem quoniam ad uestrã transmisimus sanctitatem, oportet ut eum, sicut se cunctis exhibet, benignè suscipiat, & charitaté illi sacerdotalem impẽdat, atq; à cuncta eum inquietudine tueatur, nec quenquã se in eius molestia occupare permittat: sed sicut alios ab oppressione defenditis, ita huic uestra subtrahere solatia non debetis.

Gregorius Mauricio Augusto.
De Ioanne presbytero recipiendo iniustè damnato. Cap. CXVI

Epist. 16

CVm sincera in uobis Christianissime principum uelut emissum celeriter iubar fidei rectitudo resplendeat, cumque notum sit omnibus serenitatem uestram, quæ Deo pollet propitio, integram professionem uehementer amplecti & toto corde diligere: necessarium esse ualde perspeximus ꝓ his quos una eademq; fides illustrat, suggerendo deposcere, quatenus dominorum pietas sua eos gratia protegat, & ab omni molestia tueatur. Quorum dũ cõfessionem quidam despiciunt, ueræ fidei contradicere uidentur. Nam cùm oris confessionem fieri clamet Apostolus ad salutem, qui rectę confessioni credere non consentit, in eo quod alium improbat, se accusat. Relatis igitur in concilio quæ contra Ioannem Chalcedonensis presbyterũ Ecclesiæ acta sunt, simul & serie iudicati, maiorem illum iniusticiam sustinuisse cognouimus: quippe quem clamantem se atque monstrantem catholicum esse non reatus culpa, sed diu accusatio incerta contriuit: intantum, quia accusatores ipsius, Marcianistarum quam commemorabant hæresim se nescire aperta responsione professi sunt. Et qui illico in ipso fuerant iudicij limine repellendi, in accusatione eius permanere incerti permissi sunt: sed ne dicta eum saltem lacerare potuisset opinio, libellum fidei protulit, in quo se patenter ostendere fidei rectè professorem studuit & sequacem. Sed hunc à sanctissimo Ioanne fratre & coepiscopo nostro A iudices deputati, iniustè ac irrationabiliter negligentes, dum in eius se nituntur occupare grauamine, se potius reprehensibiles ostenderunt. Nam nullus ambigit, infidelitatem esse, fidem fidelibus non habere. Quia ergo omnibus subtiliter rimatis atque tractatis, catholicum suprascritum Ioannem presbyterum sancti concilij mecum definitio diuinæ potentiæ reuelante gratia declarauit, nec quædam in ipso hæreticæ macula prauitatis inuenta est: obsecro, ut pia serenitatis uestræ protectio illæsum illum ab omni molestia ser B uari præcipiat, nec catholicæ fidei confessorem aliquam sinat inquietudinem sustinere. Nam ueraciter confitenti non credere, non est hæresim purgare, sed facere. Quod si licuerit, surgit infidelitatis occasio, & ipsi in eas in quas incautè uolũt euadere, culpas incurrunt. Hæc igitur serenissimus dominus pia prouidentia consideret, & sicut poposci profusis iterum precibus rogo, ut affligi denuò innocentem uelut obnoxium non permittat: quatenus Deus omnipotens qui placitam sibi catholicæ rectitudinis integritatem clemen C tiam uestram amare cernit atque defendere, & hic deuictis hostibus pacatæ uos imperare reipublicæ, & cum sanctis suis in æterna faciat uita regnare.

Gregorius Theotisto cognato imperatoris.
Commendat Ioannem presbyterum iniustè damnatum. Cap. CXVII.

Epist. 17

SCimus excellentiæ uestræ Christianitem bonis intentam semper esse operibus, & idcirco mercedis uobis causam qua nos diligere certum est, prouidemus, ut D nos uestris meritis prouidendo iungamur. Indicamus itaque uobis, Ioannem presbyterum latorem præsentium liberũ ab his quibus accusatus fuerat extitisse. Cuius fidem facto concilio subtili examinatione, ut petijt, perscrutantes, nullam in eo culpam prauæ confessionis inuenimus. Sed quia rectæ fidei Deo miserente professor ac cultor apparuit, nostra eum diffinitione absoluimus: præsertim cum accusatores ipsius, quæ esset Marcianistarum quã commemorabant, hæresim se nescire professi sunt. Eapropter paterno salutantes affectu

fectu quæsumus, ut fauoris uestri eum gratia tueri dignemini. Et ne quisquàm illum frustra post hoc uelit affligere, aut aliquã ei pro hac re quolibet modo molestiã irrogare, ita eum excellentiæ uestræ defensio contra hæc instantius pro sua mercede protegat ac defendat, ut nec hunc amplius tribulatio iniusta consumat, & eius uobis uicem humani generis conditor ac redẽptor quem sincera confessione colitis, inter bona plurima quæ agitis, recompenset.

MENSE OCTOBRI:

Indictione decimaquarta.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano. De usu pallij. Cap. CXVIII.

Epist. 18

APostolicæ sedis beneuolentia, & antiquę consuetudinis ordine prouocati, fraternitati tuæ, quam in Syracusana Ecclesia gubernationis officium constat suscepisse, pallij usum prouidimus concedendum, illis uidelicet temporibus atq; eo ordine quibus decessorem tuum usum esse non ambigis: hoc nihilominus admonentes, ut sicut à nobis huius pallij usum ad sacerdotalis officij honorẽ accepisse te gaudes, ita etiam morum atque actuum probitate ad gloriam in Christo nostram susceptum adornare contendas officium. Sic n. alterno eris inuicem honore conspicuus, si ad huius corporis habitum mens quoque tua cõcordet. Omnia enim priuilegia quę tuæ pridem concessa esse constat Ecclesiæ, nostra authoritate firmamus, & illibata decernimus permanere.

Gregorius Dominico episcopo Aphricano scribit, petens pro se orari. Cap. CXIX.

Epist. 19

EPistolarum uestrarum plena sacerdotali charitate elocutio, ita sanctitatem uestram memoriter nostris facit mentibus inhærere, ut non credatur abesse corpore, quippe quæ per affectum semper manet in corde. Vt ergo hæc quam ad alterutrum habemus dilectio, cœlestium nobis commodum acquirat gaudiorum, nostri simus inuicem adiutores, & auxilium nobis orationis mutuæ porrigamus, quatenus diuina misericordia clementię suę nobis dono concedat, & prędicare quod diligit, & sequi hoc quod per nos prædicare cõcessit. Sicq; officij nostri ministeriũ pietatis suæ protectione disponat, ut fructum de creditis eidem uenienti Dño reportemus, & ad futura æquitatis pmia cũ aliorũ lucro eius adiuuante gratia perducamur. Quia uerò scriptum est, Orate pro inuicem ut saluemini, ut ad hæc peruenire mereamur, & me pro uobis apud sacratissimum beati Petri apostolorum principis corpus, & uos pro me apud sanctum Cyprianum martyrem orationibus decet incumbere. Preces etenim nostræ tanto celerius in Dominicæ pietatis aurem subleuant, quanto eas uicissim pro nobis fusas charitatis ardor exacuit. Sed quia sanctitas uestra nudis me uerbis alloqui recusat, epistolis quoq; xenia coniunxit. Quę nos cum gratiarum actione suscepimus: sed tñ plus mẽtis uestræ affectu, quàm rerum copia delectamur.

Iac. 5.

Gregorius Cypriano diacono. Præcipit adiutorium impendere Ioanni episcopo. Capus CXX.

Epist. 20

SIcut dilectio tua studiose laborauit pro persona fratris & coepi nostri Ioannis, ut in Syracusana Ecclesia autore Deo debuisset ordinari: ita nunc necesse est, ut per dilectionis tuæ studia ei quoq; regiminis solatia ministrentur. Quendam. n. presbyterum propriũ habuisse se perhibet, qui tñ à fratre & coepiscopo nr̃o Leone in Catinensi Ecclesia dicitur ordinatus: & quia in nouam Ecclesiam uadit, & suos illic pprios hoĩes habere necesse est, ut cũ causarũ tumultibus premit, in secreto suo inueniat ubi requiescat: prædicto fratri & coepo nostro Leoni blandè & leniter persuadere debes, ut ei præfatum presbyterum cedere debeat, ne quem tam benignus ad ordinandum cessit, ordinatum destituere fortasse uideatur. Sed sicut idem frater & coepiscopus noster Ioannes, quãtum ego in eius mente didici, eius se esse archidiaconum, nec ob episcopatum susceptum obliuiscit: ita eum sæpefatus frater & coepiscopus noster Leo suum proprium debet attendere, & non solum de unius persona presbyteri, sed in quacunque re eius solatio indiguerit, sua ei ministrare auxilia.

MENSE NOVEMBRI:
Indictione decimaquarta.

Gregorius Petro episcopo Hydrontino uisitatori Brundusii & Gallipolensi. *Cap.* CXXI.

Epist. 22

PAstoralis nos cura constringit Ecclesijs sacerdotis moderamine destitutis, sollicita consideratione prospicere, ne pro prio decedente rectore contrarium, quod absit, aliquid patrum regulis oriatur. Quia igitur Ecclesias Brundusij Lippias atque Gallipoli, obeuntibus earum pontificibus, omnino destitutas agnouimus, idcirco fraternitati tuæ uisitationis earum operam duximus iniungendam. Quam ita te conuenit exhibere, ut nihil de prouectionibus clericorum, redditu, ornatu, ministerijsque uel quicquid illud est in patrimonio earum, à quoquam patiaris imminui. Et ideo fraternitas tua ad prædictas Ecclesias ire properabit, & assiduis adhortationibus clerum plebemque earundem Ecclesiarum admonere festinet, ut remoto studio, uno eodemq; cōsensu tales sibi præficiendos expetant sacerdotes, qui & tanto mysterio digni ualeant reperiri, & à uenerandis canonibus nullatenus respuantur. Qui dum fuerint postulati, cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati, & dilectionis tuæ testimonio literarum ad nos ueniant consecrandi: prouisuris ante omnia ne ad hoc cuiuslibet conuersationis seu meriti laicæ personæ aspirare præsumant, & tu periculum ordinis tui, quod absit, incurras. Monasteria aūt si qua sunt in earum parochia constituta, sub tua cura dispositioneque, quousque illic fuerit proprius episcopus ordinatus, esse concedimus, ut sollicitudinis tuæ uigilantia pro posito suo congrua Deo adiuuante actione respondeant.

MENSE IANVARIO:
Indictione decimaquarta.

Gregorius Petro episcopo Alexandriæ de Corsica.
De baptisterio faciendo in possessione Cellascupias. *Caput* CXXII.

QVoniam in insula Corsica in loco Nigeuno in possessione quæ Cel- A lascupias appellatur, iuris sanctæ Romanæ, cui Deo adiutore deseruimus, Ecclesiæ, basilicam cum baptisterio in honorem beati apostolorum principis Petri, atque Laurentij martyris pro lucrandis animabus fundari præcepimus: idcirco fraternitatem tuam his hortamur affatibus, quatenus prædictū locum debeat incunctāter accedere, & uenerandæ solēnia dedicationis impendens, prædictā Ecclesiā & baptisterium solenniter consecrare te uolumus. Sanctuaria uerò recepta sui cum reuerentia collocabis.

B

Gregorius Anthemio subdiacono.
De pigmenio Amalphitano episcopo.
Caput CXXIII.

Epist. 23 can. 7. q. 1. Peruenit

PEruenit ad nos, Pigmeniū Amalphitanæ ciuitatis episcopum in Ecclesia sua residere non esse contentum, sed foris per diuersa loca uagari: quod uidentes alij nec ipsi in castro se retinent, sed ipsius exēplum sequentes, foris magis eligunt habitare. Et quia sic agentes ipsi potius ad suā hostes deprædationem inuitant, idcirco C hac tibi authoritate præcipimus, ut supradicto episcopo interminari non desinas, quatenus hoc decætero facere non præsumat, sed in Ecclesia sua sacerdotali more resideat. Quem si forte non emendari post tuam interminationem cognoueris, in monasterio eum deputare, & nobis curabis modis omnibus indicare, ut quid facere debeas, nostra iterum præceptione cognoscas.

Gregorius Mariano episcopo Rauennę.
De disceptatione inter Ecclesiam Rauēnatem, & Claudinum abbatem. Commemorat dubias quoque causas Romę determinandas.
D *Caput* CXXIIII.

Epist. 24

SCripta fraternitatis uestrę Vigilio diacono deferente suscepimus, in quibus indicastis quosdam de clero & populo clamitasse, contra leges & canones esse, ut inter Ecclesiā & Claudinū abbatē causa hic examinari debeat ac iudicari. Qui si Ecclesiasticū ordinem, uel inter quos uertitur, nossent aduertere, se à superflua querela modis omnibus abstinerent, præsertim quia

quia nec causa dici illic possit, ubi se prædictus abbas à decessore uestro questus est iniusticiam pertulisse, & ex ea hactenus laborare. Hoc enim poterat fortassis opponi, si non ad maiorem recurreret, & apud eum causæ suæ peteret meritum terminari. Nunquid non ipse nosti, quia in causa quæ à Ioanne presbytero contra Ioannem Constantinopolitanum fratrem & coepiscopum nostrum orta est, secundum canones ad sedem Apostolicam recurrit, & nostra est sententia definita? Si ergo de illa ciuitate ubi princeps est, ad nostram causa cognitionem deducta est: quanto magis negocium quod contra nos est, hic est ueritate cognita terminandum? Vos autem ibi stultorum uerba non moueant, nec per nos credatis aliquod dispendium Ecclesiæ uestræ fieri. Nam si seruum Dei diaconem nostrum, atque Castorium nostrum requiretis, ab eis agnoscetis qualiter causam istam iam decessor uester uoluerit ordinare. Fraternitas autem uestra sapienter egit personas pro negocio ipso transmittere, & uerba inania non audire. Confidimus autem in omnipotenti Deo: quia examinata subtilius ueritate, ita Deo placitus huic causæ finis imponetur, ut nec aliqua denuò querela remaneant, nec pars quælibet contra iusticiam prægrauetur. Spartam uerò quam apud decessorem uestrum dilectissimus filius noster Petrus diaconus tunc illic defensor reliquerat, nobis per Secundinũ seruum Dei, atque Castorium notariũ præsentium portitores transmittite.

Gregorius Maximo in Salona, qui episcopatum arripuit.

Præcipit ut humiliatus Romam ueniat, & Paulino episcopo & Honorato archidiacono amplius uim non inferat. Cap. CXXV.

Epist.25

DVm scriptis nostris quæsitis quibusdam excusationibus differs obedientiam exhibere, dum pro ueritatis satisfactione toties à nobis admonitus uenire postponis: ijs quæ aduersum te dicta sunt, fidem ex hoc magis accommodas, & uel si qua alia deesse uidebantur quæ grauẽt aut noceant, id agis ut sola te dilatio faciat, & accuset esse culpabilem. Humiliare tandẽ, & obedientiæ te submitte, atque ad nos A sine excusatione aliqua uenire festina, ut requisita & cognita ueritate, secundum Dei timorem, quicquid æquum canonicumque fuerit, decernatur. Certus enim esto, quia iusticiam tibi, & canonum statuta seruabimus, atque causæ tuę reuelante Domino ueritatis autore amicum iusticiæ finem imponemus. Nam quod postulas ut illuc personam dirigere debeamus, qua præsente de his quæ dicuntur, possit esse probatio: esset utcunque excusabile si unquam ratio ei qui accusatur, necessitatem probationis imponeret. At postquam non B tibi sed accusantibus hoc onus incumbit, ad nos, sicut præfati sumus, dilatione cessante uenire non desinas: & aut sine mora aderit accusator, qui ea quę de Simoniaca hæresi uel alijs dicta sunt, congruenti probatione suffulciat: aut certe in his quæ ad salubritatem negocij ipsius pertinent, interueniente beato Petro apostolorũ principe, dispensatio iusta præueniat, quatenus nulla ante Deum dissimulatione pro eo quòd hæc ad nostram conscientiam peruenere, reatus culpa possit confundere. quod uero indicas serenissimos dominos, ut illic C debeat esse cognitio, præcepisse: nos quidem nullas eorum alias de hac re, nisi ut ad nos uenire debeas, iussiones accepimus. Sed & si forsitan pro reipublicæ suæ utilitate, quæ diuina sibi largitate concessa est, multa cogitantibus, & in diuersis sollicitudinibus occupatis suggestũ est, & eorum iussio per obreptionem elicita, postquã & nobis & oĩbus notum est pijssimos dominos disciplinam diligere, & ordines seruare, canones uenerari, & in causis sacerdotalibus non miscere: instanter exequimur quod & illorum iuuat animam at- D que rempublicam, & ad quod nos terribilis tremendique iudicis respectus impellit. Quiesce ergo à cunctis excusationibus, & huc adesse non differas, ut ueritatis indagatione roborati, cãę tuæ tandem terminum imponamus. Quod autem ualde te pertimescere ac omnino trepidare cognouimus, ne hoc fortasse in te ulciscamur ꝙ sine nostro consensu ad sacerdotalem ordinem cognosceris inordinate prorupisse: intolerabilis quidem culpa est, sed hanc secundum iussiones serenissimi domini imperatoris, si nequaquam amplius in contu-

Can.6.q. 5. Quod autem

maciæ tuæ errore perstiteris, laxamus, atque de hac re cõtra te minime mouemur. Sed & alia quæ nobis dicta sunt irrequisita præterire non patimur. Quia uero dudum scripta tibi transmisimus, ut quoadusque uolũtatem eiusdem serenissimi domini cognosceremus, missarum solénia nullo modo celebrare auderes: sed tu elata mente egisti callidè ne eadem scripta susciperes, quæ tamen eorum esset sententia, quoquo modo cognouisti, sed seruare noluisti: ideo ea quæ tibi prius scripta transmisimus cõfirmamus, ut missarum solennia celebrare non audeas, donec omnia quæ contra te dicta sunt, subtiliter ĩquisita fuerint ac discussa. Qui si peruerso forsitan ausu celebrare præsumpseris, ab interdictæ pridem communionis interminatione liberũ te non esse cognoscas. Nã etiam si alii excessus desint, pro ista solummodo culpa superbiæ, Dominici te corporis ac sanguinis communione priuamus. Pro qua re obedientiam quam decet exhibens, ad nos summopere, sicut diximus, uenire festina, ita ut triginta dierum spacium habeas, quatenus iter tuum præpares, & omni excusatione postposita, huc adesse non differas. Si qua autem à iudicibus, uel manu militari, uel à populo ad contradicendum itineri tuo occasio fuerit exorta, qua calliditate agatur, agnoscimus. Ipse ergo uideas quam uel hic hominibus, uel in futuro iudicio omnipotenti Deo de tua reddas obligatione rationem, qui districtam in te ex tuo contemptu prouocasti sententiam. Prȩterea peruenit ad me, quia Paulinus frater & coepiscopus meus, & Honoratus Ecclesiæ Salonitanæ archidiaconus pro eo quòd præsumptioni tuæ noluerunt præbere consensum, graues à te molestias patiantur: ita ut datis fideiussoribus sint constricti, quatenus eis ciuitatem uel domos suas egredi omnino non liceat. Quod si ita est, uel serò iam ad sensus salutis rediẽs, scriptis præsentibus acceptis, ab utrorunque te suspende molestia, ut eis libera sit licentia, uel ad me ueniendi si uoluerint, uel quomodolibet alibi pro suis utilitatibus proficisci.

Gregorius dilectissimis filiis, clero & nobilibus Salonæ consistentibus. Cap. CXXVI

PEruenit ad me, quosdam peruersæ mẽtis homines ut dilectionis uestræ animos uulnerarent, uobis insinuare conatos: quia ego contra Maximum quodam odio mouear, & non magis quæ canonica, sed ea quȩ foris sunt exequi concupiscam. Sed absit hoc, absit à sacerdotali animo, ut in qualibet causa priuato zelo moueatur. Ego autem & uestræ dilectioni prouidens, & meæ animæ omnipotentis Dei iudicium pertimescens, eiusdẽ Maximi causam subtiliter exquiri desidero, si nullis criminibus pressus quȩ sacro ordini contradicunt, si non per Simoniacam hæresim, id est, præmia quibusdam se eligentibus præbendo, ad sacerdotale pertingere officium conatur. Tunc enim liber pro uobis apud Dominum intercessor erit, si non obligatus de suis ad locũ intercessionis uenerit. Cuius tamen culpa superbiæ in aperto mõstratur, quòd euocatus ut ad nos uenire debeat, diuersis excusationibus renititur, refugit, metuit. Vnde ergo trepidat, si eum de his in quibus inclamatus est, conscientia nõ accusat? Ecce enim iam diu dilectio uestra sine pastore est, & sicut uobis omnipotens Deus innotescat, uehementer destitutioni uestræ, & medullitus, & toto corde compatior. Audio enim quæ in grege Domino dilacerationes fiant. Sed cùm pastor deest, quis contra lupos inuigilat? Ideoque prædictum Maximum, ut huc ad nos ueniat urgete, quatenus si hunc innocentem inuenire possimus, confirmemus. Sin uero ea quæ de eo dicta sunt, uera patuerint, non iam tamdiu dilectio uestra ꝑ interpositionẽ personæ eius destituta sit. De me enim certũ tenete: quia nec odio, nec priuati studij zelo contra eũ moueor: sed quicquid canonicum, iustumque fuerit, autore Deo decerno. Miratus autem ualde sum: quia in tanto Salonitanæ Ecclesiæ clero uel populo uix duo ex sacris ordinibus inuenti sunt, frater scilicet & coepiscopus noster Paulinus, & dilectissimus filius meus Honoratus archidiaconus eiusdem Ecclesiæ, qui communicare Maximo sacerdotium rapienti, minime consentirent, & se Christianos esse cognoscerent. Debuistis enim filij charissimi pensare ordines uestros, & quem sedes Apostolica repellebat, repulsum cognoscere, ut prius si posset,

Epist. 26

Can. 1. q. 6. Ego

Parte 1. dist. 93. Miranti

posset, ab illatis criminibus mundaretur, & tunc ei uestra dilectio cõmunicaretur, ne particeps obligationis eius existeret. Nos tamen erga charitatem uestram uisceribus pietatis adstringimur: & quia quosdã uiolenter pressos ad consentiendum ei, & ad communicandum cognouimus, omnipotentem Dominum, deprecamur, ut uos ab omni reatu peccatorum uestrorum atque ab omnibus uinculis alienæ obligationis absoluat, uobisq́ue & in præsenti uita suæ protectionis gratiam tribuat, & nos de uobis in æterna patria gaudere concedat.

MENSE MARTIO: Indictione decimaquarta.

Gregorius Candido episcopo de Vrbe ueteri maiore.
De presbyteris ordinandis. Cap. CXXVII.

Epist. 27

INdicauit nobis fraternitas tua se non habere presbyteros, & ex hac causa necessitatem nõ modicam sustinere. Et quia in quibusdam monasterijs in sua parochia constitutis quosdam esse monachos perhibet, qui ad hoc apti possint esse officium, & eos secum nostra authoritate ad hũc postulat ordinem promoueri: propterea præsentibus uobis licentiam damus epistolis, monachos de monasterijs in tua parochia positis cum cõsensu abbbatis sui tollere, & presbyteros ordinare. Sed illud præ omnibus estote solliciti, ut uitam actusq; horum qui in hoc sunt officio constituendi, subtiliter debeatis inquirere, & tunc eos si digni fuerint ordinare. Si uerò aliqua in eis culpa celauerit, quæ hos ad hunc ordinem canonica prohibitione prouehi non permittat, nullius uobis supplicatio aut gratia personæ surrepat, ut talibus debeatis manum imponere: ne, quod absit, hic honor, & illis pœna, & uobis incipiat esse peccatum.

Gregorius Mariano episcopo Rauennæ.
De importunitate clericorum in monasterio.
Caput CXXVIII.

Epist. 28

MIramur cur sic in breui fraternitatis tuæ fuerit immutata discretio, ut

A ea quæ postulat, non aduertat, ex qua re dolemus: quia manifestum præbet indiciũ plus apud te uerba malè suadentium naluisse, quàm diuinæ lectionis studium professe. Cùm ergo monasteria oporteat defensare, & religiosos illic summopere congregare, ut lucrum de animarum congregatione possis efficere, in eorum te ediuersò grauamina, sicut literæ tuæ testantur, desideras exercere, & quod est deterius, nos tuæ culpæ studes fieri debere participes: scilicet, dum cum nostro consensu monasterium quod decessor tuus cõdidit, B cupis sub quarundam rerum atque causarum nomine prægrauare. Debes enim recolere: quia te præsente, diuersis etiam presbyteris & diaconibus clericisque tuis præsentibus, contra ipsius præceptum sicut postulauere concessimus. Vbi tamen eiusdem decessoris tui dispositio, quam fecerat de monasterio ipso, firmata est, tu nunc ista dissimulans, contraria nos posceis debere præcipere. Et hæc quidem scimus non tua sunt, sed dum incongrua dicentes audire non renuis, non solum opinionem tuam, sed grauas & animas. Quia C ergo te multum diligo, instãter admoneo, quod sic rectè consideres ut non plus pecuniæ quam animabus studeas. Illud à latere respiciendum est, ad hoc autem tota mentis intentione laborandum ac uehementius innitendum. Huic rei operam & solliciudinem uigilanter impende: quia redemptor noster à sacerdotis officio non quærit aurũ, sed animas. Præterea peruenit ad nos, quia monasteria quæ sub fraternitate tua sunt constituta, clericorum importunitatibus, & diuersis eorum molestijs prægrauentur, quod ne decætero fiat, districta hoc interminatione compesce: D quatenus monachis illic degentibus libere in Dei nostri laudibus liceat exultare. Romanum uerò atque Dominicum clericos, qui de hac urbe ausu temerario sine nostra præsumpserunt benedictione discedere, licet maiori fuerint ultione plectendi, tamen relaxari eis benignitatis studio debet, ut ad suum remeare officium urgeantur.

Suprascripto mense Aprili: Indictione xiiij.

Gregorius Secundino seruo Dei à paribus. De pace Agilulfi: & Mariniano episcopo increpando. *Caput* CXXIX.

Epist. 29

POstquam reuertens Castorius omnia nobis quæ inter uos & Agilulfum regem acta sunt indicauit, ne excusatioēe cōtra nos de more potuisset aliquis inuenire, sub omni eum celeritate illuc transmittendum præuidimus. Ab eo ergo quę sunt agenda cognoscens, esto sollicitus, & omnimodò immine, ut pax ista debeat ordinari: quia, quantum dicitur, aliqui hoc impedire conantur, pro qua re festina sollicitè agere, ut labor uester sine effectu non ualeat remanere. Nam iam & partes istæ, & diuersæ insulæ in graui sunt periculo positæ. Fratrem nostrum Marinianum episcopum uerbis quibus uales excita, quia obdormisse eum suspicor Nam uenerunt quidam ad me senes mendicantes, qui à me discussi sunt, à quibus quid acceperint: & per singula retulerunt quanta eis & à quibus in itinere data sunt. Quos dum sollicite de prædicto fratre requirerem quid eis dedisset, responderunt se eum rogasse, sed ab eo se omnino nihil accepisse, ita ut neque panem in uia acceperint, quum dare dare omnibus illi Ecclesiæ semper familiare fuit. Dixerunt enim: Respondit nobis, dicens: Non habeo quod uobis dare possim. Et miror si is qui uestes habet, argentum habet, cellaria habet, quod pauperibus debeat dare non habet. Dic ergo ei, ut cum loco mutet & mentem. Nō sibi credat solam lectionem & orationem sufficere, ut remotum studeat sedere, & de manu minimè fructificare, sed largam manum habeat, necessitatē patientibus concurrat, alienam inopiam suam credat, quia si hæc non habet, uacuum episcopi nomē tenet. Quædam uerò eum per epistolam meam de anima sua admonui, sed nihil mihi omnino respondit. Vnde credo quia eam neque legere dignatus est. Pro qua re iam necessarium non fuit, ut eum per epistolam meam admonere aliquid debuissem: sed tantum illa scripsi, quæ in causis terrenis consiliarius dictare potuit. Nam ego ad hominem non legētem fatigari in dictatu nō debui. Tua ergo dilectio secretò ei omnia loquatur, & admoneat qualiter se disponere debeat, ne per pręsentem negligentiam uitam, quod absit, priorem perdat.

Gregorius fratribus & coepiscopis, sacerdotibus, leuitis, & omni populo Rauennæ. Excommunicat quendam qui de nocte contestationem posuit. *Cap.* CXXX.

Epist. 30

QVidam maligni spiritus consilio repletus, contra Castorium notariū ac responsalem nostrum nocturno silētio in ciuitatis loco contestationem posuit in eius crimine loquentem, mihiq; etiam de facienda pace callidè contradicentem. Et quia quisquis ueraciter loquitur, semetipsum innotescere non debet formidare, oportet ut publicè exeat, & quæque in contestatione sua loqui præsumpsit ostendat: quod si non exierit, neque publice confessus fuerit, quisquis ille sit qui hoc agere præsumpsit, uel consensum in tantæ iniquitatis consilio præbuit, ex Dei & Domini nostri Iesu Christi spiritu definimus, ut sancti eius corporis ac sanguinis participatione priuatus sit. Si uerò quia latet, & quoniam nescitur, teneri à disciplina non ualet tanti mali conscius, etiam prohibitus corpus ac sanguinem Domini percipere præsumit, anathematis ultione percussus sit, ut fallax ac pestifer à sanctæ Ecclesiæ corpore sit diuisus. Si quis autem forma sse talis est, quem nos huius facti actorem ac participem esse scientes, ad eū bona optantes, epistolas transmittamus, ipsa pro eo apud omnipotentem Dominum deprecato sit uacua. Sin autem in eadem ciuitate egressus ad publicum potuerit docere quæ dixit, uel certè sciens se non posse quæ scripsit ostēdere, errorem suum fuerit apertè confessus, Dominici corporis ac sanguinis participatione nō sit priuatus, neque à corpore sanctæ Ecclesiæ alienus existat: quia nos apud omnipotentem Dominum ex nostris quotidie culpis agnoscimus, ut quatenus seruato disciplinæ moderamine, aliorum tamē erratis parcendo indulgeamus.

Mense

MENSE APRILI: Indictione xiiij.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.
De Iudæis & de mancipijs ab eis comparatis. Caput CXXXI.

Epist.31 FRaternitati uestrę ante hoc tempus scripsimus, ut hos qui de Iudaica superstitione ad Christianam fidem Deo aspirante uenire desiderant, dominis eorum nulla esset licentia uenundandi, sed ex eo quo uoluntatis suæ desiderium prodidissent, defendi in libertatem per omnia debuissent. Sed quia quantum cognouimus, nec uoluntatem nostram, nec legũ statuta subtili scientes discretione pensare, in paganis seruis hac se non arbitrantur conditione constringi: fraternitatem uestram oportet de his esse sollicitam. & si de Iudæorum seruitio non solum Iudæus, sed etiam quisquam paganorum fieri uoluerit Christianus, postquam uoluntas eius fuerit patefacta, ne hunc sub quolibet ingenio uel argumento cuipiam Iudæorum uenundandi facultas sit: sed is qui ad Christianam conuerti fidem desiderat, defensione uestra in libertatem modis omnibus uendicetur. Hi uerò quos huiuscemodi oportet seruos amittere, ne forsitan utilitates suas irrationabiliter æstiment impediri, sollicita uos hæc conuenit consideratione seruare: ut si Paganos quos mercimonij causa de extraneis finibus emerint, intra tres menses dum emptor cui uendi debeāt non inuenitur, fugere ad Ecclesiam fortè contigerit, & uelle se fieri dixerint Christianos, uel etiam extra Ecclesiam hanc talem uoluntatem prodiderint, precium eorum ibi à Christiano scilicet emptore percipiant. Si autem post præfinitos tres menses quisquam huiusmodi seruorum uelle suũ edixerit, & fieri uoluerit Christianus, nec aliquis eũ postmodum emere, nec dominus qualibet occasionis specie audeat uenundare, sed ad libertatis proculdubio præmia perducatur: quia hunc non ad uendendum, sed ad seruiendum sibi intelligitur comparasse. Hæc igitur omnia fraternitas uestra ita uigilanter obseruet: quatenus ei nec supplicatio quorundam ualeat, nec persona surrepere.

Parte 1. dist.54. Fraternitatem

Gregorius Leoni episcopo Cathinensi.
De Samaræis qui Pagana mancipia emerunt & circunciderunt. Caput CXXXII.

Epist.32 RES ad nos detestabilis & omnino regibus inimica peruenit, quæ si uera est, fraternitatem uestram uehementer accusat: quia eam de minori sollicitudine probat esse culpabilem. Comperimus autem Samaræi degentes Cathinæ Pagana mancipia emerint, atque ea circuncidere ausu temerario præsumpserint. Atque idcirco necesse est, ut omnimodo zelũ in hac causa sacerdotalem exercens, cum omni hoc uiuacitate ac sollicitudine studeas perscrutari & si ita repereris, mancipia ipsi sine mora in libertatem modis omnibus uindica, & Ecclesiasticam eis tuitionem impende, nec quicquam dominos eorum de precio quolibet modo recipere patiaris: qui non solum hoc damno mulctandi, sed etiā alia erant pœna de legibus feriendi.

Gregorius Castorio notario.
De usu pallij secundum morem antiquum Andrea episcopo restituendo. Cap. CXXXIII.

Epist.33 VIr magnificus dominus Andreas crebrò mihi imminet de usu pallij secundum antiquam consuetudinem in Rauennati Ecclesia restituendo. Et scis quia Ioannes episcopus mihi scripserit, quòd in letanijs solennibus consuetudo fuit eiusdem Ecclesiæ, episcopos uti pallio. Huius Ecclesiæ diaconus Adeodatus cùm me pro eadem causa fortiter rogaret, iureiurando satisfecit. quia quater in anno uti in letanijs pallio eiusdem loci episcopi solebant. Prædictus dominus Andreas in epistolis suis dicit: quia præterquam in quadragesima, omni tempore Rauennas episcopus in letanijs pallio utebatur. Et ipsas asserit letanias solennes, quas non erubescit dicere quotidianas. Vnde omnino miratus sum. Sed tua experientia nullius personam, nullius uerba consideret: solum Dei timorem & rectitudinem ante oculos habeat, & seniores personas, & eiusdem Ecclesiæ archidiaconem, quem non suspicor pro alterius honore periurare, & alios antiquiores qui in sacris ordinibus ante Ioannis episcopi tempora fuerant, requirat: uel si qui maturiores

riores sunt extra sacros ordines, & ueniant ante corpus sancti Apollinaris, & tacto eius sepulchro iurent, quæ consuetudo ante Ioannis episcopi tempora fuerat: quia sicut scis, idem ut multum præsumptor extitit, & multa sibi per superbiam conabatur arrogare. Et quicquid à fidelioribus uiris & grauibus iuratum fuerit, secundum indiculum qui subter annexus est, hoc uolumus in eadem Ecclesia conseruari. Sed uide ne negligenter agas, ne quis fidem tuam aut deuotionem tuam in hac causa corrumpat, zelum enim tuum scio: age sollicitè, ita tamen ut prædicta Ecclesia contrà iustitiam non grauetur: sed usus qui ante Ioannis episcopi tempora extitit, ei conseruetur. Personas autem non duas uel tres ad satisfaciendũ tibi, sed quantas antiquiores & grauiores inueneris require, ut neque quod usus fuit antiquior eiusdem Ecclesiæ denegemus, neque quod nouo ausu appetitum est, concedamus. Sed omnia age blande & dulciter, ut actio tua districta sit, & lingua mitis. Spatam quæ illic dimissa est, sicut iam pridẽ scripsimus, tecũ reuoca, & hoc quod tibi filius noster Bonifacius diaconus, & uir magnificus Maurentius chartularius scripsit, sollicitè attende. Iuro ergo per patrem & filium & spiritum sanctum, inseparabilem diuinæ potentiæ trinitatem, & hoc corpus beati Apollinaris martyris, me pro nullius fauore personę, neque commodo aliquo interueniente testari, sed hoc scio & per metipsum cognoui: quia ante tempora Ioannis quondam episcopi Rauennas episcopus p̃sente Apocrysario sedis Apostolicæ illo atque illo, illis & illis diebus consuetudinem utẽdi pallio habuit, & non cognoui q̃a hoc latẽter uel absente Apocrysario usurpasset.

Gregorius Anthemio subdiacono.
De receptione captiuorum. *Cap.* CXXXIIII.

Epist. 34

QVantus dolor, quãtaq; sit nostro cordi afflictio de his quæ in partibus Cãpaniæ contigerunt, dicere non possumus: sed ex calamitatis magnitudine potes ipse cognoscere. Ea de re pro remedio captiuorum qui detenti sunt, solidos experientiæ tuę per horum portitorem Stephanum uirum magnificum transmisimus, admonentes ut omnino debeas esse sollicitus, ac strenuè peragas, & liberos homines quos ad redemptionem suam sufficere non posse cognoscis, tu eos festines redimere. Qui uerò serui fuerint, & dominos eorum ita pauperes esse compereris, ut eos redimere non assurgant, & hos quoque comparare non desinas. Pariter etiam & seruos Ecclesiæ qui tua negligentia perierunt, curabis redemere. Quoscunque autem redemeris, subtiliter nota quæ nomina eorum, uel quis ubi maneat, siue quid modis omnibus, seu unde sit, continuo facere studebis: quæ tecum possis afferre cùm ueneris. Ita autem in hac te re studiose exhibere festina, ut ij qui redimẽdi sunt, nullum te negligente periculum possint incurrere, & ut apud nos postea uehementer incipias esse culpabilis. Sed & hoc quàm maximè age, ut si fieri potest, captiuos ipsos minori posis precio comparare. Substantiam uerò sub omni puritate atque subtilitate describe, & ipsam nobis descriptionem cum celeritate transmitte.

MENSE MAIO:
Indictione decimaquarta.

Gregorius Secundino episcopo Zauronæ.
De Syncero latore præsentis epistolæ.
Caput CXXXV.

Epist. 35

ET legum ratio, & æquitas admonet naturalis, ut quisquis hæreditatem aut renuit, aut parentum successione se abstinet, hæreditaria non debeat onera sustinere. Quia ergo Syncerus lator præsentium Hilarium socerum sum omnino inopem defunctum innotuit, & uxorem suam filiamque ipsius in qualibet re eius se substantiæ minime miscuisse, & ad persoluendum paternum debitũ eam ab eius creditoribus q̃rit: perurget idcirco fraternitas uestra diligenter inquirat, & si ea quæ ait, ueritate subsistunt, sacerdotalem illis studeat tuitionem impendere, nec eos contra rationis ordinem uexari, aut damnum permittat aliquod sustinere. Nam ualde durum est, ut unde nullum sensit commodũ, sustineat iniuste dispendium. Supradictus autẽ portitor, si huc cum uxore sua uenire uoluerit, quia illic se dicit non posse subsistere,

sistere, uestris propter Deum solatijs potiantur, nec cuiusquam eos illic aduersitas pro sua tantum uoluntate retineat, aut eis irrationabiliter molestus existat: sed liberam habeant quò uoluerint eundi licentiam: quatenus uiuendi subsidium alibi saltem Deo largiente reperiant.

MENSE IVNIO:
Indictione decimaquarta.

Gregorius Columbo episcopo Numidiæ. De Petro quodam episcopo, & de Donatistis. Caput CXXXVI.

Epist. 36 SCripta fraternitatis uestræ sacerdotali plena dulcedine præsentium portitore Rogitano diacono deferente suscepimus. Et ualde nos eorum lætificauit benigna locutio: præsertim, quia per ea de uestra, q̃d desiderij nostri est, incolumitate cognouimus. Deuotionem uerò sanctitatis uestræ & olim nouimus, & nunc sicut scribitis sic habemus. Nam qualis erga nos sinceritas fraternitatis uestræ sit, satisfactione non egemus: quia eam ex mentis nostræ, quæ circa uos est, dilectione cognoscimus. Suprascripto autem latori quem nobis epistolariter commendastis, scripta ad rectorem patrimonij Siciliæ dedimus, ut aduersam partem facere quæ iusta sunt urgeat: quatenus frustratoria excusatione postposita, ad finem citius perducatur totius causæ contentio. Indicamus itaque sanctitati uestræ uenisse ad nos quendam hominem Petrũ nomine, qui se asserit fuisse episcopum, atque causæ suæ à nobis remedium postulasse. Et prius quidem retulit quæ digna esse miseratione potuissent, sed requirentes, postea multo aliter quàm indicauit inuenimus, & uehementer nos eius actio contristauit. Sed quia causæ ipsius interna subtiliter nequaquam addiscere tam longo itineris interuallo disiuncti potuimus, eam, incerti quippe, definire nequiuimus. Nũc uerò quoniam remeans supradictus diaconus secum eum relaxari poposcit, & ipse ad uos se petiit transmitti, scientes sanctitatem uestram zelum, sicut decet, fidei, & amorem debere iustitiæ: nobis gratũ fuit, & ea quæ petiuerunt concessimus. Quia ergo præsentes causam subtilius potestis A scire, hortamur ut eidem Petro ita seruare quicquid iustum canonicumq́ue fuerit debeatis, quatenus & rectitudinis uigor à nobis in omnibus impleatur, & causa ipsius secundum Dei timorem & Ecclesiæ uideatur regulas iudicata. Si quis uerò cõscius uel particeps præfato Petro in his q̃ accusatur, dicitur extitisse, subtiliter requirendum est, & ueritate cognita, similiter canonice iudicandum. Præterea res ad nos omnino dura, & rectæ fidei inimica peruenit: quia, quod dici nephas est, catholici homines & religiosi, quod est dete B rius, filios mancipiaq́ue sua, uel alios quos in potestate habent, in Donatistarum hæresi baptizari consentiunt: & ideo si uerum est, fraternitas uestra hoc summopere studeat emendare, quatenus sinceritas fidei uestra sollicitudine intemerata consistat, & innocentes animæ quæ catholico baptismate saluari poterant, hæreticorum infectione non pereant. Quisquis ergo de his personis quas superius commemorauimus, quenquam suorum apud Donatistas passus est baptizari, ad catholicam eos fidem omni uirtute omniq́ue instantia stu C deat reuocare. Si quis uerò talium decætero hoc fieri de suis qualibet excusatione pertulerit, à clero sit modis omnibus alienus.

Gregorius Anthemio subdiacono. Alexandriam relictam Vincomali commendat. Cap. CXXXVII.

QVanto uiduę bene uiuentes uirorum sunt solatio destitutæ, tanto eis enixius Ecclesiastica est impendenda tuitio. Atque ideo huius tibi præcepti pa D gina deputamus, quatenus Alexandrię magnificæ fœminæ relictæ quondam Vincomali omni instantia omniq; sollicitudine, ubi necesse fuerit, seruata scilicet æquitate, tuitionem festines impẽdere, atq; eius utilitatibus studiosè concurrere, nec eam à quoquam uexari permittas, aut molestiã sustinere: sed ita, sicut ꝓdiximus, ubi cautur, ope tuæ sollicitudinis potia que ipsius te illic coram posito tentet aliquatenus occupare. Epist. 37

Gregorius

Gregorius Cypriano diacono.
Ioannem religiosum cõmendat. C. CXXXVIII.

Epist. 38 IOannem religiosum præsentium latorẽ qui ex Histricorum schismate ad sinum sanctæ Ecclesiæ Deo reuelante accepta ratione reuersus est, dilectionem tuã, æquitate seruata, habere necesse est in omnibus commendatum, atque ei in quibus causa poposcerit, Ecclesiasticam tuitionem impendere. Cui etiam pro dispendiorum suorum subsidio, ab hac quartadecima indictione annis singulis octo solidos dare te uolumus, quos tuis per omnia noueris rationibus imputandos.

Gregorius Dono episcopo Messanensi.
Georgium si emendare se uoluerit, commẽdat.
Caput CXXXIX.

Epist. 39 GEorgius præsentium portitor degere, ut ait, in ciuitate uestra desiderãs, apud fraternitatem uestram nostra se petiit epistola commendari. Cui quoniam à praua se promisit actione compescere, qđ petebat præuidimus non denegandum. Et ideo sanctitas uestra de anima eius studeat propter Deum esse sollicita, atq; eũ adhortationibus suis ad uiam Deo placitam reuocare: & si adiuuante Domino, ut promisit, ab omni se prauitate suspendẽs, uiuere honestè uoluerit, fraternitas uestra pro mercede sua, ut prospexerit, eius sustentationi subueniat, ne forsitan ad malè agendum excusationem sibi ex necessitate uideatur assumere. Quid autem fraternitas uestra ex eius importunitate sit passura consideret, qui ad uos cum nostris epistolis uenit, quem nos sine authoritate aliqua importunum ualde in prece pertulimus.

Gregorius Rufino episcopo Viuonensi.
De presbytero ordinando in Ecclesia Massanichoterana. *Cap.* CXL.

Epist. 40 EX habitatorũ Massanichoteranæ, quorum episcopus pro quibusdam culpis in pœnitentiam deputatus est, relatione cognouimus, nullum illic esse presbyterum, qui sacra possit missarum solennia celebrare, in tantum ut etiam filios suos sine baptismate afferant remansisse. Et quia hac pro causa magnopere petiuerunt sibi in eadem Ecclesia cui fraternitas uestra operã uisitationis impendit, debere presbyterũ ordinari: eapropter scriptis uos præsentibus adhortamur, ut de clero eiusdem Ecclesiæ requirere debeatis, cuius uita & mores ad hoc possint officium conuenire, & eum illic presbyterum festinetis auxiliante Domino consecrare. Nam ualde durũ est, ut quousque causa episcopi eorum subtiliter requiratur, non habeat Ecclesia illa presbyterum, qui sacrum illic opus ualeat celebrare.

MENSE IVLIO:
Indictione decimaquarta.

Gregorius Victori episcopo Panormitano.
Caput CXLI.

Epist. 41 VRbicus abbas monasterij sancti Hermæ, quod Panormi situm est, à nobis cum aggregatione sua magnopere postulauit in eodem monasterio presbyterũ, qui sacra missarum solennia celebrare debeat, ordinari. Et quia huiusmodi non est differenda petitio, fraternitatem uestram scriptis præsentibus necessario duximus adhortandam, ut eum qui ad hoc ministerium de hac congregatione electus fuerit, cuius uita, mores & actio tanto possint ministerio conuenire, sine mora auxiliante Dño ualeat consecrari: quatenus nec ille de monasterio suo hac pro causa egredi, nec extraneum sibi ad peragẽdum sacrum opus cogatur adducere.

Gregorius Venantio patricio exmonarcho.
De discordia inter ipsum & Ioannem episcopum. *Cap.* CXLII.

Epist. 42 MVltum ea quam direxistis iã nos contristatos inuenit epistola, q̃ iter uos & Ioannem fratrem & coepm nostrum, de quorũ desiderabamus gaudere cõcordia, scandalum prodiisse cognouimus. Quæuis enim causa fuisset, non usq; ad hoc debuit furor erũpere, ut armati hoĩes uestri, sicut audiuimus, in epm irruerent, & diuersa hostili more mala committerent, atque uos hæc res à pĩna charitate interim diuideret.

deret. Nunquid non poterat quælibet con A tentio fuerit, tranquillè disponi, ut nec partium utilitas detrimētum, nec sentiret gratia læsionem? Cuius autem grauitatis, cuius sanctitatis, cuius mansuetudinis supradictus frater noster sit, non habemus incognitum. Ex qua re colligimus, quia nisi uis eum doloris nimia coegisset, ad hanc rem de qua uos contristatos asseritis, eius fraternitas nullo modo peruenisset. Nos tamen ut hoc eo scribente comperimus, illico ei scripsimus, admonentes ut & oblationes uestras sicut antè susciperet, & missas in domo uestra non solum celebrari p mitteret, sed si uelitis etiam ipse perageret, causamque suam seruata charitate exequi debuisset. Et quia nullos discordes uel fieri uolumus uel manere, eandem adhortationem iterandam esse prospeximus. Vnde necesse est charissime fili, ut & uos sacerdotalem illi reuerentiam exhibere, sicut decet filios, debeatis, nec eius ad iracundiam animos prouocetis. Nam cū quo fidam estis gratiā habituri, si uobis, quod absit, cum sacerdote fuerit discordia? Itaque animarum errore deposito, sic agere causas quas habetis inuicem studete, ut & C charitas inter uos intemerata permaneat, & alterutra mansuetè procuretur utilitas.

Gregorius Ioanni episcopi Syracusano.
De discordia inter ipsum & Venantium patricium facta. Cap. CXLIII.

Epist. 43 QVamuis causa fuerit quæ fraternitatis uestræ animos ad iracundiam non immeritò prouocaret, ut nec oblationes domini Venantij uoluissetis suscipere, nec in domo ipsius sacra missarum sineretis solennia celebrari: tamen quia ita D terrena agi debet utilitas, ut nullum uos iurgium à charitatis ualeat connexione disiungere: proinde charitatem uestram, sicut dudum scripsimus, adhortamur, quatenus & oblationes antedicti uiri omnino in dulcedine & Deo placita debeatis sinceritate suscipere, & in domo ipsius missarum peragi mysteria permittatis, ut sicut scripsimus, si fortasse uoluerit, per uos debeatis accedere, & celebrando apud eum missas, priorem gratiam reformare. Oportet nanque filijs sacerdotalem uos amorem impē dere, & in causis, prout ratio suffragatur, iurisdictionem Ecclesiæ uestræ minimè præterire. Hoc ergo considerans, necesse est, ut ita se circa eos fraternitas uestra discreta moderatione exhibere studeat, ut & quod negocij qualitas exigit, salubriter peragat. & à paternæ charitatis gratia non recedat.

Gregorius Bono abbati.
De monasterio eius in melius transmutando.
Caput CXLIIII.

B ECclesiastica damnum non sentit utilitas, si res aliis competentes, cognita ueritate restituantur: atque ideo cognouimus Ioannem quondam presbyrerum sanctæ Romanæ, cui Deo authore præsidemus, Ecclesiæ, in domo iuris sui posita in hac urbe Roma iuxta thermas Agrippinas oratorium construxisse, ibique quosdam redditus legati titulo per testamenti sui seriem reliquisse. In quo etiam oratorio seruorum Dei congregationem esse cōstituit, & hæc omnia ut debuissent impleri testamenti sui pagina sanctæ memoriæ decessori nostri Pelagio dicitur deputasse. Sed quia morte occupatus, necdum hoc occurrit implere, & domus ipsa cum horto suo ab authoribus nostræ Ecclesiæ detinetur, & idcirco hactenus necdum uoluntas defuncti completa est: nostra sollicitudine piæ dispositionis uoluntatem, & hoc quod decessori nostro iniunctum est, præuidimus esse complendum. Ideoque necessarium esse perspeximus, ut dedicari oratorium ipsum protegente Domino debuisset: & quia monasterium ubi prius fuisti, in ruinæ erat periculo constitutum, te illic cū congregatione tua cōsistere per omnia debere, quatenus & in suprascriptæ domus monasterio esse congregatio potuisset, & imminens res periculum euitaret. Vnde necesse est ut & nunc, & in futuris temporibus Dei illic laudes per eam quæ modò est uel successura est congregationem modis omnibus celebrentur. Considerantes igitur antedicti presbyteri uoluntatem, perpetuo illic tempore monasterium esse, atque ad eandem domū in integro cum horto suo, & rebus inferius designatis, quæ à testatore relictæ sunt, proprietatis iure cō stituimus

Epist. 44

stituimus pertinere: id est, massam Magulianensem cum appendicijs suis, uia Numentana, miliario plus minus undecimo, tabernam in hac urbe, quæ est posita iuxta Palacenis, & Salgamum positum ante domum suprascripti monasterij, Oportet ergo ut ita dilectio tua diligenter inuigilet, ut Dei illic, sicut præfati sumus, laudes deuote, ut moris est, celebrentur, & suprascriptæ res in eius ius pertinentes, nulla te negligente occasione depereant. Hanc enim sollicitudinem non solum à te, sed etiam à tuis successoribus in prædicto oratorio & rebus superius designatis constituimus nihilominus exhiberi.

Gregorius Leontino episcopo Ariminensi. De Ecclesiæ sancti Stephani dedicanda. Caput CXLV.

Epist. 45

BAsilicam beati Stephani martyris, quam fraternitas uestra incendio asserit concrematam, quam etiam nuper instauratã esse commemorat, facultatem tribuimus dedicandi, in qua etiam reliquiarum sanctuaria eiusdem beati Stephani martyris uolumus collocari. Et ideo frater charissime ad prædictam te Ecclesiam ire necesse est, & tam Ecclesiæ quàm etiam altaris nouiter constructi dedicationem solenniter exhibere, ut expectantium de eadem consecratione deuotio Domino ualeat auxiliante compleri. Quicquid præterea eidem loco a fundatoribus olim concessum est, in ea qua dimissum est uoluntate ac firmitate uolumus permanere.

Gregorius Felici episcopo Pisaurensi. De decimis monasterij à Ioanne constructi. Caput CXLVI.

Epist. 46

MIramur fraternitatem uestram quòd serie præcepti neglecta, quod ad uos sanctæ memoriæ decessor noster dederat, monasterium à Ioanne præsentium portitore constructum, aliter quàm antiquæ cõsuetudinis usus exigit consecrares. Dum etiam in eodem præcepto inter alia mandatum sit, ut locum ipsum absque missis publicis dedicares, ut ad nos peruenit, cathedra posita illic publicè missarum solennia celebrantur. Quod si uerũ est, his uos A hortamur affatibus, ut omni excusatione cessante, cathedram uestram exinde amoueri modis omnibus faciatis, nec denuò illic missas publicas peragatis. Sed & sicut cõsuetudo & præcepti tenor eloquitur, si missas ibidem sibi celebrari uoluerint, ad te presbyter dirigatur, in eodem aũt monasterio congregationem seruorũ Dei, sicut prædictus Ioannes & petijt, & nunc est, cum Dei gratia semper uolumus permanere. Calicẽ uerò quem sibi à fraternitate uestra ablatũ innotuit, ei, si ita est, restituere festinate. Hæc ergo sanctitas uestra ita studeat adimplere, ut denuò ad nos prædictus B portitor pro hac causa necessitatem remeandi non habeat.

Gregorius Leoni episcopo Fanensi. De schismaticis ad unitatem Ecclesiæ redeuntibus. Cap. CXLVII.

Epist. 47

SIcut in schismaticis prauo studio perdurantes, obiurgandi detestandique sunt, sic ad sinum matris Ecclesiæ redeuntes, cõsolandi nihilominus refouendi. Quia igitur Ioannes religiosus præsentium lator C recepta ratione ad unitatem sanctæ Ecclesiæ ab errore Histricorum Deo miserante conuersus est: eapropter fraternitatem uestram hortari præuidimus, ut eum, salua ratione, habere in omnibus commendatum, atque suo fauore protegere. Cui etiam ne possit post conuersionem alicuius necessitati succumbere, aliquid de Ecclesia illi præuidimus annis singulis consulendum. Quia ergo uestræ sanctitati se summopere petijt commendari, prouidendum uobis pro uestra mercede est, ut, sicut diximus, uestris in omnibus solatijs fulciatur.

D

Gregorius presbyteris, diaconibus & clero, nobilibus ac populo Iaderæ consistentibus, & militibus qui Maximo præuaricatori communicauerant. Cap. CXLVIII.

Epist. 48

PEruenit ad me quosdam uestrum ignorantia uel necessitate deceptos, his qui ab Apostolica sede culpa, sicut nostis, exigente, communione priuati sunt, communicasse, quosdam uerò se salubri discretione, protegente Domino, suspendisse: & quantum de constantibus gaudeo, tantum

tum de deuiantibus ingemisco: quoniã sacræ communionis mysteria, q̃ ad absolutioné nobis diuina pietate concessa sunt, in detrimentum magis suæ animæ perceperunt. Et quia sicut uobis omnipotens Deus uehementer innotescat, charitati uestræ medullitus & ex toto corde compatior, paterno affectu obtestor atque suadeo, ut ab illicita communione se quisque suspendat, & quos Apostolica sedes in cõmunionis suæ consortium non recipit, omnino refugiat, ne inde reus ante conspectũ æterni iudicis unde poterat saluari consistat. Comperi autem quòd quidam peruersæ mentis homines illic insinuare conati sunt, quia ego contra Maximum quodã odio mouear, & non ea quæ canonica, sed ea potius quæ furoris sunt, exequi concupiscam. Sed absit hoc, absit à sacerdotali animo, ut in qualibet causa priuato zelo moueatur. Ego uerò populo in illis partibus consistenti, ac meæ animæ prouidens, & omnipotentis Dei iudicium pertimescens, causas eiusdem Maximi exquiri uolo, & cum omni sinceritate reuelante Domino quod est canonicum definiri. Cui quoniã frequenter scripsimus, ut nõ prius sacra missarum solennia celebraret, quàm causam potuissemus agnoscere, alioquin esset cõmunione priuatus, ex hoc iam superbiæ ipsius culpa in aperto monstratur, q̃ sæpius, sicut dixi, admonitus ut ad nos ueniret, diuersis excusationibus renititur, refugit, metuit. Vnde ergo trepidat, si eum de his quæ dicta sunt, conscientia non accusat? Hoc ergo cognoscentes, postquam uobis nullam de ignorantia excusationé assumere potestis, rogo, hortor, & moneo, ut à prohibitæ uos cõmunionis consortio per omnia suspendatis, nec cuiquam sacerdoti supralscripto Maximo communicanti, contra animam suam quisquã uestrum cõmunicare præsumat. Quia tamen audio, sicut præfatus sum, quosdam uestrũ ignorantia lapsos, quosdam etiam ad communicandũ uiolenter esse oppressos, omnipotenté Dominũ deprecor, ut & eos qui huic prauitati minime consenserunt, perpetua gratię suę protectione custodiat, & optata eis largitate respondeat. Et illos quos aut studium, aut ignorantia, aut alia quælibet causa traxit in culpam, ab omni reatu peccatorum atque ab omnibus uinculis alienæ obligationis absoluat in omnibus, qui & in præsenti uita protectionis suæ gratiã tribuat, & nos de uobis in æterna patria gaudere concedat. Vt igitur hæc uobis intercessio apud Deum saluatorem nostrum proficiat, adhortantibus nobis, pro animæ uestræ salute obedientiam exhibete, & ab illis sacram communionem percipite, quos se antedicti Maximi communione abstinuisse uel abstinere cognoscitis.

Can. 11. q. 3. Rogo

Gregorius Vrbico abbati monasterij Hermetis, quod in Panormo situm est. De Agathone suscipiendo. Cap. CXLIX.

Epist. 49

QVisquis diuina inspiratione cõpunctus relictis seculi huius actionibus, ad Deum conuerti festinat, ita cum charitate suscipiendus est, & blandis per omnia consolationibus refouendus, ut in ea quam elegit, Deo adiuuante, delectetur modis omnibus conuersatione persistere. Quia igitur Agatho præsentium lator in monasterio dilectionis tuæ conuerti desiderat, hortamur ut cum omni eum dulcedine dilectioneq; suscipias, atque ad æternam uitã eius desiderium continua adhortatione succendas, & circa animæ ipsius salutẽ diligenter studeas esse sollicitus, quatenus dum in Dei nostri seruitio, te admonẽte, deuota mente perstiterit, & illi prosit seculum reliquisse, & tibi eius conuersio proficiat ad mercedem. Quem tamen ita suscipiendum esse cognosce, si & uxor ipsius similiter conuerti uoluerit. Nam dum unum utrorumque corpus coniugij copulatione sit factum, incongruum est partem conuerti, & partem in seculo remanere.

Can. 27. q. 2. quia Agatho

Gregorius Palladio episcopo Sanctonis. De reliquijs apostolorum Petri & Pauli suscipiendis. Cap. CL.

Epist. 50

VEniens lator præsentium Leuparicus presbyter uester insinuauit nobis fraternitatem uestram Ecclesiam in honore beati Petri & Pauli apostolorum, necnon Laurentij atque Pancratij martyrum construxisse, atq; illic tredecim altaria collocasse, ex quibus quatuor necdũ dedicata compe-

comperimus remansisse, ob hoc quòd suprascriptorũ sanctorũ reliquias illic collocare Deo annuente disponitis. Et quia reliquias sanctorum Petri & Pauli, necnon Laurentij atque Pancratij martyrum cum ueneratione præbuimus, hortamur, ut eas cum reuerentia suscipere & collocare, auxiliante Domino debeatis: prouisuri ante omnia, ut seruientibus ibidem non debeãt alimoniarum deesse suffragia.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum. De reliquijs apostolorum Petri & Pauli. Caput CLI.

Epist. 51

EPistolarum uestrarum series, quæ religiosum animum & piæ mentis studiũ continebat, non solum uoluntatis uestrę fecit nos laudare propositum, sed etiam libẽter inuitauit postulata cõcedere. Nec enim nos negare decuit, quod Christiana deuotio & recti cordis desiderium flagitabat, præsertim dum illa postulari & tota amplecti mente cognouimus, quę credentium fidem ualde protegere, & animarum salutẽ operari nihilominus poterunt ac seruare. Atque ideo congruo honore uestram excellentiam salutantes, indicamus latori pſentium Leuparico, quem uos esse presbyterum scripsistis, per quem eloquia uestrarũ suscepimus literarum reliquias nos beatorum apostolorum Petri & Pauli, iuxta excellentiæ uestræ petitionem cum ea ueneratione qua dignum est præbuisse. Sed ut in uobis magis magisq; laudabilis & religiosa possit clarere deuotio, prouidendũ uobis est, ut sanctorum beneficia cum reuerentia & debito honore condantur, & seruiẽtes ibidem nullis oneribus nullisq; molestijs affligantur: ne forsitan necessitate exterius imminenti, in Dei seruitio inutiles segnesq; reddantur, & iniuriam, quod absit, neglectumq; beneficia sanctorũ collata sustineant. Quieti ergo eorum excellentia uestra prospiciat, quatenus dum uestro beneficio liberi ab omni fuerint inquietudine custoditi, & illi Deo nostro secura mente laudes exoluant, & uobis in æterna uita merces accrescat.

A *Gregorius Pelagio de Yurinis, & Sereno de Massilia, episcopis Galliarum à paribus. Commendat Augustinum. Caput* CLII.

Epist. 52

LIcet apud sacerdotes habẽtes Deo placitam charitatem, religiosi uiri nullius commendationis indigeant: quia tamen aptum scribendi tempus ingessit, fraternitati uestræ nos transmittere scripta curauimus, insinuantes latorem præsentium Augustinum seruum Dei, de cuius certi sumus studio, cum alijs seruis Dei illuc nos pro utilitate animarum, auxiliante Domi- B no, direxisse. Quem necesse est ut sacerdotali studio sanctitas uestra adiuuare, & sua ei solatia præbere festinet. Cui etiam ut promptiores ad suffragandum possitis existere, causam uobis iniunximus subtiliter indicare, sciẽtes quod ea cognita, tota uos propter Deum deuotione ad solatiãdum, quia res exigit, commodetis. Candidum præterea presbyterum communem filiũ, quem ad gubernationem patrimonioli Ecclesiæ nostræ transmisimus, charitati uestræ in omnibus commendamus.

C *Gregorius Virgilio episcopo Arelatensis Metropol. Galliæ. Augustinum episcopum commendat. Ca.* CLIII.

Epist. 53

QVanuis fraternitatem uestram bonis esse intentam operibus, & sponte se in causis exhibere Deo placitis confidamus: ueruntamẽ utile esse fraterna uos alloqui ueritate credimus, ut solatia quæ uos ultrò decet impendere, nostris quoque prouocati epistolis augeatis. Atque ideo indicamus sanctitati uestræ Augustinum seruum Dei pręsentium portitorem, D cuius zelus & studium bene est nobis cognitum, cum alijs seruis Dei pro animarũ nos illuc compendio transmisisse, sicut ipse nobis coram positus poterit indicare. In qua re oratione uos eum & auxilijs adiuuare necesse est, atque ubi opus exegerit, solatiorum uestrorum ei præbere suffragia, & paterna ac sacerdotali illum consolatione, sicut conuenit, refouere: quatenus dum sanctitatis uestræ fuerit solamina cõsecutus, si quid Deo nostro lucrifacere, sicut optamus, ualuerit, & uos possitis pariter mercedem acquirere: quia ad bona o-

pera suffragij uestri deuotè copiam ministratis. Candidum autem presbyterum, cõmunem filium, & patrimoniolum Ecclesię nostræ fraternitas uestra, quippe ut unanimis nobis, studeat habere commendatũ, ut aliquid inde pauperum alimonijs sanctitate uestra ualeat adiuuãte proficere. Quia igitur patrimoniolum ipsum per annos plurimos prædecessor uester tenuit, & collectas apud se pensiones seruauit, fraternitas uestra cuius sint res, uel cui erogentur consideret, atque eas animæ suæ respectu suprascripto filio nostro Candido presbytero nobis restituat dirigendas. Nã ualde est execrabile, ut qđ à regibus gentium seruatum est, ab episcopo dicatur ablatum.

Gregorius Desiderio Viennensi & Siagrio Augustino episcopis Galliæ à paribus.
Augustinum commendat. Cap. CLIIII.

Epist. 54

DE fraternitatis uestræ sincera charitate bene confidimus, quòd amore beati Petri Apostolorum principis hominibus nostris uestra deuota solatia commodetis, præsertim dum causæ qualitas exigat, ubi etiam sponte concurrere, & laborare magis optetis. Indicamus itaque sanctitati uestræ Augustinum seruũ Dei præsentium portitorem, cuius zelus & studiũ bene nobis est cognitum, cum alijs seruis Dei pro animarum illic causa, disponente Domino, direxisse: cuius relatione quid sibi iniunctum sit, subtiliter agnoscens fraternitas uestra ei modis omnibus in quibus causa poposcerit, impendat solatia, ut boni operis adiutores, sicut decet & conuenit, possitis existere. Ita ergo fraternitas uestra in hac re se deuotam studeat demonstrare, ut bona quæ de uobis opinione narrante didicimus, uera esse opere comprobemus. Dilectum uerò communem filiũ Candidum, cui patrimoniolum Ecclesiæ nostræ commisimus in illis partibus constitutum, uobis per omnia commendamus.

Gregorius Protasio episcopo de aquis Galliæ.
Vt Virgilio episcopo de pensionibus Ecclesiæ insinuet. Cap. CLV.

Epist. 55

QVantus in uobis beati Petri Apostolorum principis amor excellat, A non solum officij uestri prærogatiua, sed etiam deuotio quam circa utilitates Ecclesiæ ipsius geritis patefecit. Quem quia Augustino seruo Dei præsentium latore cognouimus referente de affectu & ueritatis studio quod in uobis est, ualde congaudemus, & gratias agimus: quia etsi corpore absentes, mente tamen & animo nobiscum uos esse monstratis, quippe erga quos charitatem fraternam, ut conuenit, exhibetis. Vt igitur bona quæ de uobis prædicauit opinio, rerum possit ueritas confirmare, Virgilio fratri & coepiscopo nostro di B cite, ut pensiones quas prædecessor eius per annos plurimos de patrimoniolo nostro percepit & apud se retinuit, ad nos, quia pauperum res sunt, studeat destinare. Qui si forte aliquo se modo, quod non credimus, excusare uoluerit, uos qui ueritatẽ ipsam subtilius nostis, reuera qui in Ecclesia ipsa tempore illo curam uice domini gerebatis, qualiter se habeat causa disserite, & ne res sancti Petri & pauperum eius apud se retinere debeat, admonete. Sed & si fortasse hominibus nostris necessariũ fuerit, uestrum in causa testimonium non C negate, ut tam pro ueritatis quam pro uoluntatis uestræ deuotione beatus Petrus apostolus, cuius amore hæc facitis, sua uobis & hic & in futura uita intercessione respondeat. candidum presbyterum communem filium cui patrimoniolum ipsum commisimus, sanctitati uestræ magnopere cõmendamus.

Gregorius Stephano abbati à Gallijs.
Vt sollicitus sit circa congregationem sibi commissam.
Cap. CLVI.

D LActos nostri relatio Augustini serui Dei præsentium portitoris effecit, quòd dilectionem tuam, ut oportet uigilantem esse narrauit: denique & presbyteros & diacones, cunctamq; congregationem unanimes uiuere ac concordes affirmat. Et quo niam præpositorum bonitas subiectorum salubris est regula, omnipotentem Dominum deprecamur, ut in bonis te semper operibus gratia suæ pietatis accendat, & commissos tibi ab omni chatolicæ fraudis tentatione custodiat, & tecum cum charitate & placita sibi uiuere conuersatione concedat.

Epist. 56

cedat. Quia uerò humani generis inimicus insidiari nostris actibus non quiescit, sed assidua calliditate hoc nititur, ut Deo seruientes animas in qualibet parte decipiat: ideo dilectissime fili hortamur, ut sollicitudinem tuam uigilanter exerceas, & ita commissos tibi oratione & cura prouidenti custodias, ut lupus circumiens nullã dilaniandi occasionem inueniat: quatenus dum Deo nostro incolumes quorum suscepisti curam reddideris, & præmia labori tuo gratia sua rependat, & tibi æternæ uitæ desideria multiplicet. Cocleares uerò & circulos quos direxisti, suscepimus, & charitati tuæ gratias agimus: quia qualiter pauperes diligas ostẽdisti, qui ad usus eorum quæ sunt necessaria transmisisti.

Gregorius Arigio patricio de Gallia.

Augustinum episcopum, & Candidum presbyterum commendat. *Cap.* CLVII.

Epist. 57 QVanta in uobis bonitas, quantaque mansuetudo cũ Christo placita charitate resplendeat, latore præsentiũ Augustino seruo Dei referente comperimus: atque omnipotenti Deo gratias agimus, qui hæc uobis pietatis suæ dona concessit, per quæ inter homines ualde laudabiles, & ante conspectum ipsius, quod est ueraciter utile, gloriosi possitis existere. Oramus ergo omnipotentem Dominum, ut hæc in uobis quæ concessit dona multiplicet, & sua uos cum omnibus uestris protectione custodiat, & ita actionem gloriæ uestræ in hoc seculo disponat, ut & hic uobis & in futura gloria, quod magis optandum est, uita proficiat. Salutantes itaque gloriam uestram paterna dulcedine petimus, ut lator præsentium, & serui Dei qui cum eo sunt, uestra in quibus necesse fuerit, solatia cõsequantur: quatenus dum uestrum fauorem inuenerint, iniuncta sibi melius, adiuuante Domino ualeant adimplere. Præterea filium nostrum Candidũ presbyterum, quem ad gubernationem patrimonij Ecclesiæ nostræ quod illic est transmisimus uobis per omnia commendamus, confidentes à Deo nostro uos mercedis uicem recipere, si rebus pauperum solatia sua gloria uestra deuota mente præstiterit.

A *Gregorius Theodorico & Theodeberto, regibus Francorum.*

De Augustino seruo Dei. *Cap.* CLVIII.

Epist. POstquam Deus omnipotens regnũ uestrum fidei rectitudine decorauit, & integritate Christianæ religionis inter gẽtes alias fecit esse conspicuum: magnam de uobis materiam præsumendi concepimus, quòd subiectos uestros ad eam conuerti fidem per omnia cupiatis, in qua eorum nempe reges estis, & domini. Atque ideo peruenit ad nos, Anglorum gentem B ad fidem Christianã Deo miserante desideranter uelle conuerti, sed sacerdotes uestros è uicino negligere, & desideria eorum cessare sua adhortatione succendere. Ob hoc igitur Augustinum seruum Dei præsentium portitorem, cuius zelus & studium bene nobis est cognitum, cum alijs seruis Dei præuidimus illuc dirigendum. Quibus etiam iniunximus ut aliquos secũ è uicino debeant presbyteros ducere, cum quibus eorum possint mentes agnoscere, & uoluntatem admonitione sua, quantum Deus donauerit, adiuuare. In qua re C ut efficaces ualeant atq; idonei apparere, excellentiã urãm paterna salutãtes charitate quæsumus, ut hi quos direximus fauoris uestri inuenire gratiam mereantur. Et quia animarum causa est, uestra eos potestas tueatur & adiuuet, ut Deus omnipotens qui uos in causa sua deuota mente & toto studio solatiari cognoscit, causas uestras sua protectione disponat, & post terrenam potestatem ad cœlestia uos regna perducat. Præterea dilectissimum filium nostrum Candidum presbyterum, & patrimoniolum Ecclesiæ nostræ, quod in illis D partibus est constitutum, ut commendatũ excellentia uestra habere debeat postulamus: quatenus beatus Petrus Apostolorũ princeps sua uobis intercessione respõdeat qui mercedis intuitu, tuitionem in rebus pauperum eius impenditis.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum.

De conuersione Anglorum, & Augustino.

Caput CLIX.

Epist. 59 EXcellentiæ uestrę Christianitas ita nobis ueraciter olim innotuit, ut de bonitate

nitate eius nullatenus dubitemus, sed magis certum modis omnibus teneamus: quia in causa fidei deuote & studiose concurrat & religiose sinceritati sua solatia copiosissime subministret. Ex qua re bene confidentes paterna charitate salutantes indicamus ad nos peruenisse, Anglorum gentem Deo annuente uelle fieri Christianam, sed sacerdotes qui in uicino sunt, pastoralem erga eos sollicitudinem non habere. Quorum ne animæ in æterna damnatione ualeant deperire, curæ nobis fuit præsentium portitorem Augustinum seruum Dei, cuius zelus & studium bene nobis est cognitum, cum alijs seruis Dei illuc dirigere, ut per eos potuissemus ipsorum uoluntates addiscere, & de eorum conuersione uobis quoque annitentibus, in quantum est possibile, cogitare. Quibus etiam iniunximus, ut ad agenda hæc e uicino secum debeant presbyteros ducere. Excellentia ergo uestra, quæ prona in bonis consueuit esse operibus, tam pro nostra petitione, quàm etiam diuini timoris consideratione, eum dignetur in omnibus habere commendatum, atque ei tuitionis suæ gratiam uehementer impendat, & labori eius patrocinij sui ferat auxiliũ, & ut plenissime possit habere mercedem, ad suprascriptam Anglorum gentem sua tuitione securum iter præuideat: quatenus Deus noster qui in hoc seculo uos bonis sibi placitis decorauit, hic & in æterna requie cum suis uos sanctis faciat gratulari. Præterea dilectũ filium nostrum Candidum presbyterum, & patrimoniolum Ecclesiæ nostræ quod illic constitutum est, uestræ Christianitati cõmendantes, petimus ut tuitionis uestræ gratiam in omnibus consequatur.

Gregorius Eulogio episcopo Alexandrino. De laude charitatis, & persecutione Longobardorum. *Cap.* CLX.

Epist. 60 MAter & custos bonorum omnium charitas quæ multorum corda uniendo constringit, absentem non æstimat eũ quem oculis mentis habet præsentem. In huius ergo radice cùm frater charissime teneamur, nihil sibi in nobis corporalis absentia, nihil poterit regionum uendicare longinquitas: quippe quia scilicet longe A à nobis non sumus qui unum sumus. Hanc autem esse nobis cum cæteris fratribus cõmunem semper optemus. Est tamen aliquid quod nos erga Alexandrinam Ecclesiam quadam peculiaritate constringit, & in eius amore proniores existere speciali quodammodo lege compellit. Nam sicut omnibus liquet, quia beatus euangelista Marcus sancto Petro apostolo magistro suo Alexandriam sit transmissus, huius nos magistri & discipuli unitate constringimur, ut & ego sedi discipuli præsidere uidear propter magistrum, & uos sedi ma- B gistri propter discipulum. Ad hanc autem unitatem cordium etiam uestræ sanctitatis meritis ligamur, quos authoris sui salubriter sequi instituta cognoscimus, & semper ad magistri sui gremium unde illi prædicatio salutis exorta est, tota se conferre deuotione sentimus. Atque ideo sanctitatis uestræ susceptis apicibus, quantum cor nostrum de fraterna uisitatione gauisum est, tantum de indictis quæ significastis oneribus mœstitia premitur, & fraterna compassione nobiscum gemimus quod doletis. Sed quia in diuersa se tendit ubi C concussio in communi necessitate, minus est de propria dolendum, sed studendum magis est ut patienter tolerãdo uincamus, quod omnino deuitare non possumus. quãta autem nos à Longobardorum gladijs in quotidiana nostrorum ciuium deprędatione uel detruncatione atque interitu patimur, narrare recusamus: ne dum dolores nostros loquimur, ex compassione quam nobis impenditis, uestros augeamus. Præterea ante aliquantum temporis communi filio Sabiniano diacono responsa Ecclesiæ in urbe regia facienti, scripta no- D stra transmisimus, quæ uestræ fraternitati debuisset dirigere. quæ si suscepistis, miramur cur nobis ad ea minime respondistis. Et ideo quia cauendum est ne cuiuslibet superbia scandalum Ecclesijs introducat, necesse est ut eadem scripta subtiliter relegentes, omni studio & tota intentione quæ ad honorem uestrum & pacem Ecclesiæ pertinent, cõseruetis. Omnipotens autẽ Deus qui pietatis suæ gratia sacerdotalem uobis animum & charitatẽ contulit, in suo uos seruitio protegat, atque ab omni aduersitate interius exteriusque custodiat,

custodiat, & cõuerti ad se errantium animas uestra propitius prædicatione concedat. Latorem autem præsentium Isidorum diaconem communem filium cum ea qua oportuit charitate suscepimus, benedictionem nobis sancti Marci Euangelistæ deferentem. Et uos quidem bonæ uitæ merito resplendentes, ea quæ paradiso uicina bene olentia nobis ligna transmisistis. Nos uerò quia uidelicet peccatores sumus, ab Occidente uobis ligna transmisimus, quæ construendis apta nauibus, nostræ mentibus tumulum signantia, in marinis semper fluctibus agitantur: & quidem transmittere maiora uoluimus, sed hæc nauis angusta non recepit.

MENSE AVGVSTO: Indictione xiiij.

Gregorius Gennadio patricio Aphricæ. De Paulo episcopo. Caput CLXI.

Epist. 61 EXcellentiam uestram non ambigimus reminisci, quia ante bienniũ pro Paulo fratre & coepiscopo nostro scripsimus, ei ad nos uenire desideranti, dignitatis uestræ suffragia præberetis, ob hoc quod à Donatistis insecutionis dicebatur molestiam sustinere: quatenus postquam dum contra eos nunciatum est habere subsidiũ non posse, cognita ueritate, fraterna ei cõpassione potuissemus ferre consilium, & salubri dispositione quid contra pestiferę præsumptionis insaniam debuisset fieri, tractaremus. Et quantum nobis prædictus frater innotuit, non solum nullum meruit cuiusquam habere solatium, sed ne minimè ad Romanam potuisset urbem accedere diuerso est impedimento prohibitus. Cui tamen dum uestram relegi fecissemus epistolam, respondit se non quorundam odio quia Donatistas prohibebat laborare, sed magis pro defensione catholicæ fidei multorum perhibet ingratitudines sustinere: multaque alia retulit, quæ quoniam aptum dicendi tempus non extitit, silentio reticere præuidimus. Quia ergo non de rebus terrenis, sed de animarũ salute tractatur, & uestra atque illius diuersa existit assertio, nihil indiscussa ueritate subtiliter respondere potuimus: quia tempore quo excellentiæ uestræ scripta suscepimus, corporis ægritudine tenebamur. Sed dum nos omnipotens Deus si ei placuerit, pristinæ saluti reddiderit, ueritatẽ diligentius possumus inquisitione rimabimur. Et secundum ea quæ uoluerimus addiscere, ita causam Deo miserante disponemus, ut animarum quarum uos curæ pro uestra mercede studere dignamini, salus non solum quæ ab errantibus iam amissa est reparetur, sed etiam quæ nostræ fidei cultrix est, redẽptoris nostri gratia disponente seruetur. De suprascripto autem episcopo, quẽ communione priuatum esse asseritis, ualde mirati sumus, cur nobis hoc nõ primatis eius, sed excellentiæ uestræ epistola indicauit.

Gregorius Dominico episcopo Carthaginis. De laude charitatis, & cura pastorali. Caput CLXII.

Epist. 6[illegible] VErè mirabilis charitatis uirtus est dilecte frater, quæ aduentu supernę gratiæ postquam spiritalia inclinauit ad infima, postquam ipsum sibimet unamquenq; carnalibus illecebris discordantem pacauit hoĩem, ita in humanis se dilatauit mẽtibus, ut sublimia inclinaret, humilia sublimaret, pacaret discordantia, ferocia mansueta faceret, dissociata conglutinaret, scissa sarciret, diuisas tot aquarum terrarũq; spatijs climatumq; diuersitatibus hominũ nationes compaginatis ad unum mentibus suæ uinculo suauitatis adstringeret. Huius amplitudinis præconia quando humanæ infirmitatis exponere lingua sufficiat? Huius autem laus in cœlis perfecta est, in terris uerò forma eius ostendenda potius est quàm discẽdat: ut qualis quantaq; sit, postquam ore nostro plenè non potest, ex nostra magis compassione monstretur. Quã & si utcunque laudamus ore, simul necesse est ut fateamur manu: ne si laudator eius tãtum est quisquam & non factor, sententiã sibi magis exacuat: quia in conspectu iudicis hoc fauoribus exaggerat quod omisit. Hanc nos licet locorum interuallis disiuncti, atque corpore longè à uobis positi, auxiliante Dei potentia erga uos studiosissimè conseruamus: hanc uos non solum circa nos, sed erga fratres filiosq; uestros paternis

ternis fraternisq; oportet uisceribus exhibere. Nam quomodo hoc non sit studiosissimè faciendum quando eius non iã in fratrum filiorumq; est, quàm in inimicorum quoque dilectione perfectio? Quamobrẽ charissime, nos quos pastoralis curæ constringit officium, diligamus fratres. Ipsos quoque aduersarios nostros propter mandatum Domini cum nostro circa nos copulemus affectu. Pacem sequamur cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo uidebit Deum. In pijs uersemur operibus, uirtutibus polleamus, fulgeat in nostro pectore rationale iudicij cum super numerabilis actione coniunctum. Ita in Dei conspectu procedamus, atque totius Israel. Huiusmodi commisso nobis gregi prębeamus exempla, ut uideant nostra opera bona, & glorificent patrem nostrũ qui in cœlis est. Sit in lingua sermo, sit zeli feruor in animo, ut uere de illorum dicamur numero de quibus legitur: Apparuerunt illis dispartitæ linguæ sicut ignis, seditq; supra singulos eorum. Vere enim in nobis igneæ linguæ resident, sit in fraterna filiorumq; exhortatione diuini feruore spiritus accendamur. Creditum nobis agrum dominicũ exerceamus dum licet, seminemus in timore dum tempus est, bonũ facientes non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. Simus de illis de quibus Psalmista dicit: Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua. Ad cuius rei fructũ nos prouocans subdidit: Venientes autem uenient cum exultatione, portantes manipulos suos. Vigilemus itaque, & relinquentes terrena negocia cœlestibus anhelemus. Ea quæ retrò sunt obliuiscẽtes, in his quæ ante sunt, nosmetipsos enixius extendamus. Mens nostra seculari uarietate non diffluat, sed tota in unum curat atque confluat finem quem mira suauitate Dauid respexerat, cum dicebat: Vnam petij à Domino, hanc requirom, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus uitæ meæ. Hoc amore liquefiant boni corda rectoris. In his se mẽs tota suspendat. Dum adhuc in terris sumus positi, frequens à nobis lachrymarum imber in cœlo compunctionis nube fructificet. Tũc enim bene atque uere dilecte mi frater proximorum dilectionẽ descendimus, si in dilectione Dei

Act. 2

Ps. 125

Ps. 26

A ex toto corde, ex tota anima, tota & mẽte, atque ex totis uiribus persistimus. Xenia uerò temporalia à uobis directa, licet nos talibus non egeamus, tamen dedita charitate suscepimus. Egemus autem debita charitate atque commissi nobis regiminis sollicicudine gratulari. Multo enim nobis hæc dulcissima fiunt, cùm sacerdotum mentes piæ conuersationis fuerint suauitate conditæ.

Gregorius Mauricio Tiberio Augusto. De Donatistis, & episcopis ad eum transmisit. Caput CLXIII.

B

INter armorum curas & innumeras sollicitudines, quas indefesso studio pro Christianæ reipublicæ regimine sustinetis, magna mihi cum uniuerso mundo lætitiæ causa est, quòd pietas uestra custodiæ fidei, qua dominorum fulget imperium præcipua sollicitudine semper inuigilat. Vnde omnino confido quia sicut uos Dei causas religiosæ mentis amore tuemini, ita Deus uestras maiestatis suæ gratia tuetur & adiuuat. Qualiter autem pietatis uestræ serenitas contra Donatistarum flagitiossimam prauitatem consideratione iustitiæ & sincerissimæ religionis zelo commota sit, directarum lucidissime tenor insinuauit iussionum. Sed uenientes uiri reuerentissimi ex Aphricana prouincia episcopi, asserunt ita esse incauta dissimulatione postpositas, ut nec Dei illic iudicium haberetur in metu, nec principales hactenus iussiones sortirentur effectum: hoc etiam subiungentes, quòd in præfata prouincia Donatistarum præmijs præualentibus, fides catholica publice uenundetur. At contrà gloriosus uir Gennadius de uno eorũ mihi similia questus est, qui talia querebatur. Cui etiam duo alij in re eadem testimoniũ ferebant. Sed quia causa ipsa secularis iudicis intererat, eosdem episcopos ad pietatis uestræ existimaui esse uestigia dirigendos: ut per semetipsos serenissimis auribus suggerant, quæ se fatentur pro fide catholica pertulisse. Eapropter obsecro ut dominorum Christianitas pro salute animæ & uita pijssimæ sobolis, sua eos quos tales esse cognoscit, districta ulcisci iussione præcipiat, & ruinam pereuntium erе-

Epist. 63

C

D

ptionis manu suspendat, atque insanis mẽtibus correptionis medicinam adhibeat, & errorum ab eis morbos expellat: quatenus dum piæ prouisionis uestræ remedio, pestiferæ prauitatis fuerit caligo depulsa, & uera illic fides radios suæ serenitatis aspserserit, cœlestis uos ante redemptoris sui oculos triumphus expectet: quia quos exterius ab hoste defenditis, etiã interius à diabolicæ fraudis ueneno, quod est gloriosius, liberatis.

Gregorius Anastasio presbytero de Isauria. De condemnatione hæretica. Cap. CLXIIII.

Epist. 64

SIcut de eis quos ab unitate Ecclesiæ hæreticæ prauitatis error abscidit, affligimur & dolemus: ita his quos intra sinum suum catholicæ fidei professio continet, congaudemus. Et ut pastorali sollicitudine illorum nos oportet impietatibus obuiare: sic piis eorum professionibus congruit fauorem impendere, & sincera esse quæ sapiunt declarare. Atque ideo dum tibi Athanasio presbytero monasterij sancti Mile, cui est uocabulũ Tamnaco, quod in Lycaonia est prouincia constitutum, cõtraria integræ fidei fuisset orta suspicio, ut professionis uitæ potuisset integritas apparere, ad Apostolicam sedem cui præsidemus, elegisti recurrere, asserens etiam te corporaliter uerberatum aliqua iniuste ac uiolenter fecisse. Et quanquam ea quæ ui impulsionis fiunt, canonum minime censura recipiat, & iure habeant infirma: quia ipse ea dissoluit qui iniustum fateri compellit: sed magis illa suscipienda est & amplectenda confessio, quæ ex spontanea uoluntate monstratur procedere, sicut apud nos fecisse dignosceris: ne quid tamen nobis ambiguum potuisset existere, sanctissimo Ioanni quondam fratri & coepiscopo nostro Constantinopolitanæ ciuitatis antistiti, de te præuidimus scribendum, ut suis nos quid actum esset epistolis informaret. Qui sæpe à nobis admonitus, rescribens innotuit codicem apud te fuisse inuẽtum in quo plurima continebantur hæretica: & ob hoc se aduersus dilectionem tuã fuisse commotum. Quem quia ad nos studuit pro satisfactione transmittere, priores eius partes sollicita lectione percurrimus. Et quoniam manifesta in eo hæreticæ prauitatis uenena reperimus, ne denuò debuisset legi, uetuimus. Sed quia hunc te simpliciter testatus es legisse, & ad amputandam ambiguæ suspicionis materiam libellũ nobis manu tua porrexisti per scriptum, in quo fidem tuam exponens omnes generaliter hæreses, uel quicquid aduersus catholicæ fidei uel professionis integritatem est, apertissimè condemnasti: & cuncta quæ sanctæ quatuor uniuersales synodi recipiunt, te semper recepisse ac recipere, & quæ condemnant, condemnasse condemnareq; professus es: eam quoque synodũ quæ Iustiniani temporibus de tribus capitulis facta est, & suspicere & custodire promisisti, & ꝓhibitos nobis codicem ipsum legere, in quo pestiferæ fraudis uirus innexum est, libentissimè consensisti: reprobans etiam atque condemnans ea omnia quæ contra catholicæ fidei integritatem in eo dicta uel latenter inserta sunt, nec eũ te legere denuo promisisti. Hac ratione permoti, postquàm etiam exprobata à te libelli pagina, fides tua nobis catholica Deo custodiente perclaruit, ab omni te hæreticæ peruersitatis macula, iuxta professionem tuam liberum esse decernimus atque catholicum, & sinceræ fidei in omnibus professorem, atque sequacem Christi Iesu saluatoris gratia claruisse pronunciamus: liberam quoque tribuimus licentiam ad tuum monasterium in tuo te loco uel ordine nihilominus remeare. De hoc quoque & dilecto fratri nostro Constantinopolitanæ ciuitatis antistiti, qui in supradicti sancti Ioannis loco ordinatus est, nostra uolumus scripta transmittere. Sed quia consuetudo non est ut prius quam ad nos eius synodica deferantur debeamus scribere, idcirco distulimus. Sed postea ei, hæc dum impleta fuerint, indicabimus.

Finit liber quintus, secundum computationem Gratiani.

Finiunt epistolæ Indictionis xiiij.

LIBER SEXTVS.

INCIPIVNT EPISTOLAE BEATI GREGORII PAPAE, per Indictionem quintamdecimam.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano. De muliere quadam uiro iungenda.
Caput CLXV.

Epiſt. 1 Can. 29. q. 2. Cuius rei cauſa

CVius rei cauſa cum matre ſua huc compulſa anno præterito præſentiũ uenerit latrix, fraternitas tua cautius nouit. Quia ſcilicet maritus ſuus clericus ueſter, ob hoc quod de ſeruili fuerat conditione pulſata à ſuo noſcitur eam remouiſſe conſortio: uosq; hic poſitos aſſerũt promiſiſſe, q̃ ſi liberam probare ſe adiuuante Domino ualuiſſet, ſuo eam uos coniugi reformaretis. Fraternitas igitur ueſtra cognoſcat, q̃ reuelante Deo libertatis autore approbata ſit libera, nullaq; ſeruilis in ea macula inuenta eſt. His ergo cognitis, ſine mora aliqua ſuo per uos eam uolumus marito reſtitui, nec ulterius idem uir eius argumenta ſibi aliqua occaſione exquirat quibus eam poſſit abijcere. Nam ſi à uobis, quod non credimus, minime fuerit adimpletũ, eãq; recipere forte diſtulerit, nos illud cognoſcatis cum diſtricta uindicta correcturos.

Gregorius Columbo episcopo Numidiæ. De Paulo episcopo. *Cap.* CLXVI.

Epiſt. 2

EPiſtolam fraternitatis ueſtræ harũ latore diacono ueſtro deferente ſuſcepimus. In qua nobis de perſona Pauli epiſcopi quæ apud uos acta ſunt, indicaſtis. Quod tam ſero factum eſt, ut perſona ipſa hic iam ualuiſſet minimè reperiri. Nam & uir excellentiſſimus filius noſter Gennadius patricius ſuum ad nos pro cauſa eadẽ cancellarium deſtinauit. Sed dum feciſſemus inquiri, utrum cum eo nobis corã poſitis uellet inire conflictum: reſpondit ad hæc ſe minimè fuiſſe tranſmiſſum, ſed ſolummodo tres quoſdam huc de eius Eccle-

A ſia deduxiſſe, qui contra eum plurima dicere debuiſſent. Dum ergo neque illũ ad inferendas actiones paratum inuenimus, neque perſonarum illarum nos qualitas mouit, q̃ in accuſatiõe epiſcopi ualuiſſent idonei reperiri, ſæpedicto Paulo epiſcopo ad urbem ſe regiam relaxari debuiſſe precibus ſperanti, non potuimus contradictionis moras afferre, ſed mox eum ſecundum petitionem ſuam cum alijs duobus ſecum deductis epiſcopis ambulare permiſimus. Si qua ergo fuere quæ contra eum dici rationabiliter poterant: mox eo huc uenien- B te ueſtra debuit, quod non fecit, fraternitas cuncta ſubtiliter indicare. Quod enim multorum uos inimicitias ob hoc quod noſtris uos frequentius uiſitamus epiſtolis, pati ſignaſtis: dubium non eſt reuerendiſſime frater bonos prauorum odia ſuſtinere, diuiniſq; intentos operibus peruerſorum aduerſitatibus lacerari. Sed quanto hæc quæ ſunt praua circumſtant, tanto in commiſſi uobis cura regiminis debetis cõſtantius occupari, circa gregis Chriſti uigilare cuſtodiam: quantoq; iniquorũ uos cõtrarietas premit, tanto alacriores, ac de promiſſa C remuneratione certiſſimos, paſtoralis ſollicitudinis cura debet accẽdere: quatenus paſtori ſummo lucrum de iniuncto uobis opere ualeatis offerre.

Gregorius Gennadio patricio de Aphrica. De Ruferio & Anaſtaſio. *Cap.* CLXVII.

Epiſt. 3

HIs qui ſe apud excellentiam ueſtram noſtris deſiderant epiſtolis commendari, ſecuri de ueſtra benignitate facimus quod petimur. Ruferius ſiquidem comes, cum aliis conciuibus ſuis à uobis, ut cogno- D uimus, ad Aphricanam euocati prouinciã, petiuerunt ſcriptorum noſtrorum ſuffragia ſibi apud uos prodeſſe. Quapropter excellentiam ueſtram paterno ſalutantes affectu, petimus, ut eos in nullo à quoquam patiamini apud ueſtros animos contra iuſtitiam prægrauari, ſed ſicut circa commiſſos uobis pia diſcretaque uos nouimus inuigilare cautela, ita ut de his tranquille diſponere inſpirante uobis Domino debeatis, atque de inſulæ ipſius ſollicitius tractare cautela: ne ſi illuc exercitus ſine perſona utili, quæ hunc gubernare ua-

 leat,

leat, & incauta dispositione transmittitur, adiumentum hostibus præbeatur. Quia autem Anastasium tribunum, quem illic excellentia uestra ordinauerat, bene secũ egisse, atque in nulla læsione eum asserunt miscuisse se prouinciæ, quem etiam nunc esse remotum grauiter ferunt: præcipiat excellentia uestra illic eum iterum destinari, suisq; adhortationibus formari: ut qui de bona actione iam placuit, nullius ad male agendum suasionibus incitetur: ne tantorũ iudicium quod ex bona administratione habere meruit deterius perdat, quod non optamus, agendo contraria. Ita ergo petimus ut uestra excellentia faciat quatenus bonum uestrum quod testatur Aphrica, etiam Corsica cognoscat.

Gregorius Cyriaco episcopo Cõstãtinopolitano. De conseruanda pace sanctæ Ecclesiæ.
Caput CLXVIII.

Epist. 4

DVdum dum in urbe regia responsa sedis Apostolicæ facerem, bona uestræ sanctitatis agnoui. Et quia uobis animarũ nunc cura commissa est, ualde gaudeo. Et quamuis indignus omnipotentem Dominum quibus ualeo precibus exoro, ut in uobis suam gratiam semper augeat, uosq; ad æternam patriam faciat animarũ lucra congregare. Quia uerò ad hoc opus ad quod perducti estis infirmos uos esse dicitis, scimus quia prima uirtus est cognitio infirmitatis: atque ex eo colligimus posse uos bene susceptum ministeriũ implere, quia uos uidemus infirmitatẽ propriam ex humilitate cognoscere. Omnes enim infirmi sumus: sed ille est infirmior, qui suam considerare nõ ualet infirmitatem. Vos uerò beatissimi fratres ideo fortes estis, quia de fortitudine propria diffidentes, in omnipotentis Dei uirtute confiditis. Quantũ uerò mens mea charitati uestræ ligata sit, uerbis epistolaribus explere non possum. Sed oro ut omnipotens Deus eandẽ quæ inter nos est charitatem, ex gratiæ suæ dono multiplicet, omnemq; occasionem scandali auferat: ne sancta Ecclesia confessione ueræ fidei unita, & coniunctis fidelium cordibus constipata, detrimentum aliquod quod absit, sacerdotibus inter se discrepantibus sentiat. Quamuis ego in omne quod loquor, in omne quod superbis quorundam actibus contradico, ex omnipotentis Domini largitate charitatis intimæ custodiam nunquam relinquo: sed sic ea quæ sunt iustitiæ, foris exequor, ut ea quæ intus amoris & dilectionis sunt, minimè postponam. Vos autem semper mihi amoris mei uicem reddite: & ea quæ pacis & dilectionis sunt, custodite: ut unum in mente permanentes, quo nullam dissensionem inter nos intrare permittimus, eo obtinere quæ petimus, apud Dominum ex ipsa melius cordium nostrorũ unitate ualeamus. Præter ea Ioannem Chalcedonensem presbyterum, & Athanasium Lycaoniæ, sanctitati uestræ commendo, ut nullus uobis contra eos falsidica locutione surrepat: quia eorum fidem subtiliter discussi, eosq; rectos in suis confessionibus, quæ & scripto datæ sunt, inueni. Sancta autem trinitas sua uos manu protegat, & circa animarum custodiam semper uos uigilantes & sollicitos reddat: quatenus in æterna retributione ualeatis non solum de uestro opere, sed etiam de subiectorum uestrorum melioratione coronari.

Gregorius Cyriaco episcopo Constantinopolitano.
De custodienda charitate, & unitate sanctæ Ecclesiæ. ubi etiam inserit multa testimonia ualde utilia sacræ scripturæ.
Caput CLXIX.

Epist. 5

COmmunes filios Georgium presbyterum & Theodorum diaconem uestrũ, ea qua decuit charitate suscepimus, uosque ad Ecclesiasticarum rerum cura ad animarum regimen uenisse gaudemus: quia iuxta ueritatis uocem, qui in modico fidelis est, & in magnis fidelis est. & bene ministranti seruo dicitur: Quia enim in pauca fidelis fuisti, supra multa te constituam. Cui etiam mox de æterna retributione subiungitur: Intra in gaudium Domini tui. In scriptis autem uestris uos magnopere requiem quæsisse narratis. Sed per hoc ad pastoralem sollicitudinem uos congruè uenisse ostenditis: quia sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus est. Et sicut scriptũ est:

Mat. 25

Cã. 8. q. 1. In scriptis

Heb. 5 est: Nec quisquam sumit sibi honorem, sed A qui uocatur à Deo tanquam Aaron. Et rursus idē prædicator egregius dicit: *2. Cor. 5.* Si unus ꝑ omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & unus pro omnibus mortuus est Christus, ut qui uiuunt, iā non sibi uiuant, sed ei qui ꝑ eis mortuus est & resurrexit. *Ioan. 21* Et pastori sanctæ Ecclesiæ dicitur: Simon Ioannis amas me? Pasce oues meas. Ex quibus uerbis colligitur: quia si is qui ualet, omnipotentis Dei oues renuit pascere, ostendit se pastorem summū minime amare. Si enim unigenitus patris pro explenda utilitate omniū, de secreto patris egres- B sus est ad publicum nostrum: nos quid dicturi sumus, si secretum nostrum præponimus utilitati proximorum? Quies itaque nobis ex corde appetenda est, & tamen ꝑ multorū lucro aliqn̄ postponēda. Nā sicut toto desiderio debemus occupationem fugere, ita si desit qui prædicet, occupationis onus libēti necesse est animo subire. Quod ex duorum prophetarum opere docemur, quorum unus prædicationis officium uitare conatus est, & alter appetijt. Nam mittenti se Domino Hieremias respōdit dicens: *Hiere. 1.* A, a, a, Domine Deus nescio loqui, C quia puer ego sum. Et cum omnipotens Deus personam ad prædicandum quæreret, dicens: *Esa. 6* Quem mittam, & quis ibit ex uobis: ultrò se Esaias obtulit dicens: Ecce ego, mitte me. En ab utrisque exterius diuersa uox prodijt, sed non à diuerso fonte dilectionis emanauit. Duo quippe sunt præcepta charitatis, Dei uidelicet amor, & proximi. Per actiuam igitur uitam prodesse proximis cupiēs Esaias officium prædicationis appetijt: per contemplatiuam uerò Hieremias amori conditoris sui sedulò inhærere desiderans, ne mitti ad prędicandum debeat, contradicit. Quod ergo lauda D biliter unus appetijt, hoc laudabiliter alter expauit. Iste ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet: ille damna studiosi operis tacendo sentiret. Sed hoc in utrisque est subtiliter intuendum: quia & is qui recusauit, plene non restitit: & is qui mitti uoluit, ante se per altaris calculum purgatum uidit: ne aut non purgatus adire quisquam sacra ministeria audeat, aut quē superna gratia eligit, sub humilitatis specie superbè contradicat. Magno autem desiderio uos in epistolis uestris inuenio serenitatem mentis quærere, & repulsa perturbatione, ad tranquillitatem cogitationis anhelare. Sed qua ratione ad hoc uestra fraternitas pertingere possit, ignoro. Qui enim regendam nauem suscipit, tanto amplius necesse est uigilet, quanto amplius littus relinquit: ut aliquando futuras procellas ex ligno præuideat, aliquando uenientes aut directo clauo si paruæ sint superet, aut si uehementer intumescūt, dato in obliquum latere irruentes declinet: & sæpe solus uigilat, cum cuncti illi quibus nulla nauis cura commissa est, quiescant. Quomodo autem suscepto pastorali onere habere serenitatem cogitationum potestis, cum scriptum sit: *Iob 26* Ecce gigantes gemunt sub aquis? Iuxta Ioannis etenim uocem, aquæ populi sunt. Et gigantes sub aquis gemere est, quia quisquis in hoc mundo quasi quadam corporis mole, ordine potestatis excreuerit, tanto pondera maioris tribulationis sentit, quanto super se regendorum populorum curam susceperit. Sed si sancti Spiritus uirtus afflictam mentem afflauerit, protinus hoc quod Israelitico populo corporaliter factum est, nobis spiritaliter contingit. Scriptum quippe est. *Exo. 15* Filij Israel ambulauerunt per siccum & medium mare. Et per prophetam Dominus pollicetur dicens: *Esa. 43.* Cum transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te. Illos enim flumina operiunt, quos actiones huius seculi mentis perturbatione confundunt. Nam qui sancti Spiritus gratiam tenet in mente, transit aquas, & tamen fluminibus non operitur: quia etiam inter medias populorum turmas sic peragit gressus sui itineris, ut non submittat actionibus seculi caput mentis. Ego quoque qui indignus ad locum regiminis ueni, infirmitatis meæ conscius, secretiora loca petere aliquando decreueram: sed superna mihi iudicia aduersari conspiciens, iugo conditoris subdidi ceruicem cordis: hoc præcipue perpendens, quia quælibet occulta loca sine Dei gratia animam saluare non possunt: quod aliquando in ipsis quoque conspicimus erratibus electorum. Nam Loth in peruersa ciuitate iustus fuit, in monte peccauit. Sed ista cur dicimus, cùm maio-

-ra nerimus? Quid enim paradiso iocundius? Quid cœlo securius? & tamen homo ex paradiso peccando, & angelus cecidit è cœlo. Illius ergo nobis uirtus quærenda est, & gratia postulāda, sine quo nusquam absque periculo & culpa, cum quo nusquā sine iustitia esse non possumus. Curandum ergo est, ut perturbatio cogitationum non exuperet animum: nā repelli funditus nullatenus potest. Quisquis enim est in loco regiminis, aliquando necesse est habeat etiam terrena cogitare, & exteriorū quoque curam gerere, ut grex commissus ualeat ad ea quæ sibi sunt explenda subsistere. Sed magnopere semper prouidendum est, ne hæc eadem cura modum transeat, ut cùm ad cor licenter admittitur, nimis excrescere non permittatur. Vnde rectè per Ezechielem prophetam dicitur: Sacerdotes caput suum non radant, neque comam suam nutriant, sed tondentes attondeant capita sua. Quid enim per significationem sunt capilli in capite, nisi cogitationes in mente? qui dum super cerebrū insensibiliter oriuntur, curas uitæ præsentis designant, quæ ex sensu negligenti quia importune aliquando prodeunt, quasi nobis non sentientibus procedunt. Quia igitur cuncti qui præsunt, habere quidem sollicitudines exteriores debent, nec tamen eis uehementer incumbere: sacerdotes rectè & caput prohibentur radere, & comam nutrire, ut cogitationes carnales de uita subditorum nec à se funditus amputent, nec rursus ad crescendum nimis relaxent. Vbi & bene dicitur: Tondentes tondeant capita sua: ut uidelicet curæ temporalis sollicitudines, & quantum necesse est prodeant, & tamen recidantur citius, ne immoderatius excrescant. Dum igitur & per administratam exteriorem prouidentiam corporum uita protegitur, & rursus per immoderatam cordis intentionem nō impeditur, capilli in capite sacerdotis & seruantur ut cutem cooperiant, & resecantur ne oculos claudant. Præterea epistolas uestras directas plenas fide suscepimus. Atque omnipotenti Deo gratias agimus, qui inconsutilem tunicam desuper contextam, uidelicet Ecclesiam suam, uicaria confessione fidelium in unitate gratiæ ab omni erroris scissione custodit, & contra

Ezec. 44

Ezec. 44

A pereuntis mundi, ut ita dicam, tot culparum diluuium, ex multis lignis arcam cōstruxit, in qua omnipotentis Dei electi seruentur ad uitam. Nam cùm uicissim nobis fidei nostræ confessionem transmittimus, & charitatem nostram erga uos ostendimus: quid aliud in sancta Ecclesia agimus, nisi arcam bitumine linimus, ne unda erroris intret, & uel spiritales quosque tanquam homines intret, uel carnales tanquā animalia occidat? Sed cùm sapienter à uobis recta fides prolata sit: restat ut procul dubio debeatis pacem cordium prudētius B custodire, propter hoc quod ueritas dicit: Habete sal in uobis, & pacem habete inter uos: Et Paulus apostolus admonet dicens: Solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis. qui rursus ait: Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo uidebit Deum. Quam uidelicet pacem tunc nobiscum ueraciter habebitis, si prophani nominis superbiam declinetis, iuxta quod idem magister gentium dicit: O Timothee depositum custodi, deuitans prophanas uocum uanitates. Nimis quippe iniquum est, si hi qui prædicatores hu- C militatis facti sunt, de uani nominis elatione glorientur, cùm uerus prædicator dicat: Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. Ille ergo uerè gloriosus est, qui nō de temporali potentia, sed pro Christi nomine de sua passione gloriatur. In hoc itaque uos medullitus amplectimur. In hoc sacerdotes uos esse recognoscimus, si repulsa uanitate uerborum, sanctitatis locum cum sancta humilitate teneatis. Ecce enim in nephandi appellatione nominis scandalizati sumus, & non minimas querelas seruamus in mēte, D & promimus in uoce. Vestra autem fraternitas nouit quid ueritas dicit: Si offers munus tuum ante altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuum, & uade prius reconciliari fratri tuo, & tunc ueniens offeres munus tuum. Qua in re pensandum est, quia cùm omnis culpa oblato sacrificio deleatur, tantum est malum scandali alieno cordi generati, ut ab eo qui peccauerit, nec ipsum sacrificium Dominus accipiat, quod delere peccatum solet. Curate ergo cordis uestri festinè scanda-

Mar. 9

Ephe. 4

Heb. 12

1. Tim. 6

Gal. 6

Mat. 5

lum

lum detergere, ut possit omnipotens Deus oblationis uestræ sacrificium acceptabile habere. Præterea cum recta à uobis fides ueraciter & subtiliter sit prolata, inter eos quos per sanctissimas generales synodos damnandos esse censuistis, Eudoxiũ quendam uos damnasse comperimus: cuius nomen in Latina lingua neque in synodis, neque in libris beatæ memoriæ episcoporum Epiphanij, Augustini, & Philastri, quos contra hæreticos præcipuè disputasse nouimus, positum reperimus. Quòd si quis eum ueraciter de catholicis patribus damnat, eius proculdubio sententiam sequimur. Vos tamen si in synodica uestra epistola eos quoque nominatim damnare uoluistis, qui extra sanctas synodos per patrum scripta damnãtur, multos scriptis suis uestra fraternitas minus posuit: si autẽ eos quos generales synodi respuunt, hunc unũ amplius. Sed inter hæc sciendum est, quia ut nobis liceat rectam fidem libere fateri, & cuncta quæ agenda sunt, concorditer in pace disponere, pro serenissimorũ dominorum uita, propria quoque sobole incessanter orandum est, ut omnipotens Deus eorum pedibus barbaras nationes subijciat, longa eis & felicia tempora concedat: quatenus per Christianum imperium ea quæ in Christo est, fides regnet.

Gregorius Mauricio Augusto.

De ordinatione Cyriaci episcopi. Cap. CLXX.

Epist. 6

OMnipotens Deus qui pietatem uestram pacis Ecclesiasticæ fecit esse custodem, in ipsa uos fide seruet, quam uos sacerdotali unitate seruatis: cunq; supernæ pietatis iugo cor humiliter subditis, cœlesti gratia agitur, ut hostes uestros pede fortitudinis prematis. Non enim paruæ potuit esse mercedis, quòd Ioanne sanctę memoriæ de hac luce subtracto, ad ordinandum sacerdotem pietas uestra diu hæsitauit, tempus paulo longius distulit, cùm metu omnipotẽtis Domini consilium quæsiuit, ut uidelicet causa Dei cum magno debuisset timore disponi. Vnde & aptum ualde existere in pastorali regimine fratrem atque consacerdotem meum Cyriacũ existimo; quem ad eundem ordinem pietatis uestræ consilia longa genuerunt. Qui in administrandis dudum rebus Ecclesiasticis quàm sollicitus, & quomodo fuerit exercitus, cuncti nouimus. Vnde & superna gestum dispositione non ambigo: ut qui bene minima gesserat, congruè maiora susciperet, atque à cura rerum, ad animarum regimina transiret. Pro qua re totis precibus deprecamur, ut bonum hoc omnipotens Deus serenitati dominorum pieq; eorum soboli & in præsenti seculo atque in perpetua remuneratione retribuat, & pdicto fratri & consacerdoti meo, qui dominico gregi prælatus est, animarum curam plena sollicitudine exhibere concedat, ut irreprehensibiliter possit subiectorum suorum & praua corrigere, & recta ad crescendum fouere: quatenus de eo pietatis uestræ iudicium, non solum ante homines, sed etiam ante supernæ quoque maiestatis oculos conualescat. Venerabiles autem uiros Georgium presbyterũ, & Theodorum diaconem pro iussione dominorum atque pro imminentia hyemalis temporis in hac urbe moras perpeti nõ permisi.

Gregorius Mauricio patricio, Petro Domitiano, & Elpidio episcopis, &c.

De ordinatione Cyriaci episcopi: hicq; reprehendit declamationẽ de eius ordinatione: quia clamauerunt, Hæc dies quam fecit Dominus. Dicit quoque quia non conuenit homini, nisi solum filio Dei. Sed culpã ignoscit: quia ex charitate processit. Cap. CLXXI.

Epist. 7

ORdinationem uiri sanctissimi Cyriaci fratris & consacerdotis mei cum magna uos lætitia suscepisse uehementer exulto: & quia Paulo apostolo prædicante didicimus, si gaudet unum membrum, cõgaudent cætera membra: pensare uos necesse est, quanta uobis hac in re exultatione congaudeo, in qua non unum membrum, sed multa Christi membra gauisa sunt. Sicut tamen scripta fraternitatis uestræ potui, transcurrendo perpendere: magna lætitia in immoderatam eiusdem fratris mei laudem uos rapuit. Nam hunc sicut solem in Ecclesia apparuisse dicitis, ita ut cũcti clamaretis. Hæc dies q̃ fecit Dñs, exultemus & lętemur in ea. Et certe sequẽtis

I. Co. 12

tis

tis uitæ promissio est, qua dicitur: Fulgebunt iusti sicut sol. Nam in hac uita adhuc quisq; positus quantalibet uirtute polleat: quomodo sicut sol fulget, in qua corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem? In qua uidemus aliam legem in membris nostris repugnantem legi mẽtis nostræ, & captiuos nos ducentem in lege peccati, quæ est in membris nostris: in qua & in nobismetipsis responsum mortis habemus, ut non simus fidentes in nobis. In qua etiam propheta clamat: Timor & tremor uenerunt super me, & contexerunt me tenebræ. Nam & quod scriptum est: Sapiens ut sol permanet, fatuus ut luna mutatur: non ad claritatis fulgorem, sed ad perseuerentiam boni operis comparatio est solis deducta. Bonum uerò ordinationis eius initiũ potuit uideri, sed necdum potuit de perseuerantia à uobis laudari. Quod autem hæc dies quam fecit Dominus, clamasse uos dicitis, de quo hoc dictum sit, pensare debuistis. Præmissum quippe est: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Atque de hoc eodem lapide protinus subditur: Hæc dies quam fecit Dominus. Ipse enim qui pro fortitudine constructionis dicitur lapis, pro illuminationis gratia appellatus est dies, qui etiam factus est, quia incarnatus est. In quo exultare & lætari præcipimur: quia erroris nostri tenebras suæ in nobis uirtutis luce superauit. In creaturæ autem laudem uox illa dari non debuit, quæ soli conuenit creatori. Sed cur ista reprehendo, qui quantum gaudia mentem rapiunt, scio? Charitas etenim uestra magnam nobis lætitiam genuit, quam uidelicet mentis lætitiam in fauore lingua sequuta est. Quòd cùm ita sit, laus ista culpa iam dici non potest, quam charitas inuenit. Mihi uerò de sanctissimo fratre meo dici breuiter debuit, quod sufficienter acciperem: quia scirem quis esset qui hanc mihi præcipuè dudum suæ magnitudinis probationẽ dedit, quòd in tam multis dispensationis Ecclesiasticæ causis occupatus tranquillũ cor inter turbas turbulentas frequentius tenuit, seq; ipsum semper sub mansuetudine re-

Mat. 13 · *Sap. 10.* · *Rom. 7.* · *Ps. 54.* · *Eccl. 27* · *Ps. 117.*

A strinxit. quod uidelicet non parua laus magni & inconcussi est animi, inter causarum turbas non fuisse turbatum. Præterea assiduis insistere fraternitas tua precibus debet, ut omnipotens Deus in prædicto fratre & consacerdote nostro bene cœpta custodiat, & semper ad meliora perducat. Hoc sanctissimis uobis, hoc subiecto ei populo semper orandum est. Nam ita sibi regentium merita connectuntur & plebium, ut sæpe ex culpa præsidentiũ deterior fiat uita subiectorum, & sępe ex merito plebiũ delinquat uita pastorũ. Quia enim mala B actio præsidentis ualde noceat subditis, testantur Pharisæi, de quibus scriptum est: Clauditis enim regnũ cœlorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis introire. Et quia culpa plebium multũ noceat uitæ pastorum, Dauid facto cognoscimus. Ille enim Deo attestante laudatus, ille supernorũ mysteriorũ conscius, tumore repentinæ elationis inflatus, populum numerando peccauit, & tamen uindictam populus Dauid peccante suscepit. Cur hoc? quia uidelicet secundum meritũ plebium disponuntur corda regentiũ. Iustus C uerò iudex peccantis uitium ex ipsorũ animaduersione corripuit, ex quorum causa peccauit. Sed quia ipse sua scilicet uoluntate superbiens, à culpa alienus non fuit, uindictam culpę etiam ipse suscepit. Nam ira sæuiens quæ corporaliter populũ percussit, rectorem quoq; populi intimo cordis dolore prostrauit. Hæc itaq; considerate inuicem, & sicut is qui uobis, plebibusque prælatus est, intercedere pro omnibus, ita pro eius conuersatione & moribus orare omnes debetis, ut apud omnipotentẽ Deũ & uos illius ualeatis imitatione proficere, D & ille meritis uestris adiuuetur. Cuncti autem concorditer pro serenissimis dominis, eorumque pia sobole cum magnis in quantũ possumus assiduè fletibus oremus, ut eorum uitam gratia protegens superna custodiat, & Christiano imperio gentium colla substernat.

Mat. 23 · *2. Reg. 2 & 24*

Gregorius Stephano episcopo.

De Maria patricia conuersa: & Constantinum præfectum commendat. *Cap.* CLXXII.

SCripta uestræ sanctitatis medullata mihi charitatis uerba locuta sunt: ita ut per

Epist. 8

per calamum sic in epistolas animus transiret, ac si mihi per semetipsum loqueretur. Qua de re magnas omnipotenti Deo gratias refero: quia & diuisis corporibus, nobisque à uobis recedentibus longè, charitas inter nos permanet indiuisa. Et quidem multũ mihi, & ultrà quàm indignus audire debui, fauorem in epistolis demõstratis. Et scriptum est: Ne laudes hominem quàm diu uiuit. Tamen & si audire talia non dignus fui, orationibus uestris peto, ut dignus efficiar, ut si bona in me non ideo dixistis quia sunt, ideo sint quia dixistis. De gloriosa autem Maria patricia ualde lætatus sum: quia in sancto Dei ouili aggregata est, quod ex uestra factum assidua prædicatione non dubito: quia ex ipso fructu ostenditis quantum pro fide catholica laboratis. Multos etiam per illam uenire ad Ecclesiam suam suspicor, quod totum uestræ laudi proficit. quia scriptum est: Vbi plurimæ segetes, ibi maxima fortitudo boum. Manifestatur enim uirtus pdicantium, ubi surgit seges animarum. Cõmunem uerò filium excellentissimum uirum dominum Constantinum præfectum quantum plus diligitis, tantum exhortari continuè debetis, ut in causis in quibus mixtus est, semper omnipotentis Dei iudicium ante oculos cordis habeat: eique soli placere studeat, qui & in præsenti uita ualet protegere, & cœlestis patriæ præmia compensare.

Eccl. 11 — Prou. 14

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano. Gratias agit de bonitate eleemosynarum. Caput CLXXIII.

Epist. 9

Benedictionem quam pauperibus fraternitas uestra transmisit, lator præsentium homo uester Candidus nobis dispensantibus suis manibus erogauit: quod uobis secundum animum uestrum fortasse parum uisum est. Nos tamen secundum modum uestræ substantiæ esse nimium & ultra modum æstimamus, ut qui illic apud uos innumeros pauperes habetis, pro explenda largitate misericordiæ, etiam loca alia & longè posita requiratis. De causis uerò alijs a uobis scriptis prioribus iam respondisse memini, & nihil aliud quærere debetis, nisi ut sub consideratione solius omnipotentis Dei cuncta faciatis: & nullius persona uos à uigore disciplinæ emolliat, neque uehemens indignatio in rigore, quod absit, aliquo immoderatæ districtionis obduret. Præterea audio quod aliqua de his quæ scripsisse me memini, fraternitas uestra ad mensam suam coram extraneis legi faciat, quod mihi non uidetur esse faciendum: quia hoc quod uos pro charitate facitis, possunt quidam quantum ad me est, uanæ gloriæ deputare. Ideoque coram extraneis antiquorum dicta legite: ex quorum authoritate ualeant qui audierint informari.

Gregorius Agnello episcopo de Arimino. De preposito ordinando, & cura monasterij. Caput CLXXIIII.

Epist. 10

Filio nostro Secundo seruo Dei renunciante didicimus, quòd dilectio tua prepositum non habens, omnino in regendis fratribus elaboret. Si ergo qui uos ex ordine sequitur, talis est, ut circa cellæ ordinationem fratrumque custodiam, necnon & in hoc lucrandis animabus solers ualeat inueniri: is debet ad hunc locum incũctanter accedere. Si uerò talis non est, qualem locus exposcit, de quolibet etiam ultimo gradu si talis inter fratres, Domino protegente, fuerit repertus: qui uitæ meritis dignum conuersationis suæ præbeat documentum, diuinique in eo timoris uigor inuigilet: huius profectò non locus, sed est utilitas profectò prouidenda, ut tali exemplo ad bonæ imitationis normam cuncti se fratres extendant: nec eos adhuc locus inferior ad bene operandum tepidos reddat, dum in illo qui profecerit, de præsenti quod imitentur aspiciunt. Dilectioni quapropter tuæ in hac ordinatione sit nulla dubietas, quòd non locus, sed actio apta perquiritur: quia & ante Deum ille prioris obtinet locum, qui in eiusdem oculis etiam si hic abiectus sit, bonæ actionis instrumento placuerit. Circa fratres nanque sollicita uos, sicut confidimus, decet inuigilare custodia: ne à recto conuersationis itinere per illicitas euagando cogitationes exorbitent, atque inimico per inertem custodiam irruptionis aditum præstent. Sed eos orationi decet instantius adhærere,

hærere, quatenus pia cœpta eorum, suæ propitiationis dono perficiant, & imperfecta ad cumulum faciant perfectionis ascendere.

Gregorius Rufino episcopo Ephes.
Commendat clericum quendam literas nescientem. *Cap.* CLXXV.

Epist. 11 AMicitiarum uestrarum antiqua nos charitas monuit fraternitatem uestrã scriptis præsentibus uisitare. Magno etenim sumus gaudio releuati, quod de uestræ salutis indicio prospera cuncta cognouimus: sed in his omnipotentem Dominum deprecamur, ut sicut nos in præsenti uita, quæ quodammodo umbra futuræ est, de transitoria præstitit corporis incolumitate gaudere, ita in illa cœlesti patria, in qua uita uera est, de perfecta animæ salute gratulari, communique faciat exultatione gaudere. Harum nanque lator nostris se apud uos desiderans epistolis commendari, à nobis inquisitus, utrum, sicut decet clericũ, literas didicisset, eas se ignorare respondit. Quid ergo cõmendationis de eo apud fraternitatem uestram amplius agã, ignoro, nisi ut de eius anima debeatis esse solliciti, ac circa eũ pastorali inuigilare studio: ut qui nescit legere, lingua uestra illi sit codex, in bono prædicationis uestræ uel operis, quod imitetur aspiciat. Solet enim plerunque strictius cor uiua uox trahere, quã lectio dicta per transitum. Sed dum hæc ei interius spiritalis à uobis magisterij doctrina tribuetur, exterior quoque sollicitudo non desit: ut eius adiumento ad spiritalia appetenda perueniat. Trãsitoria quoque percipiat: ne si hoc despicitur, desit cui prædicatio ministretur.

Gregorius Respectæ abbatissæ de Gallijs Massiliæ.
De priuilegijs monasterij sui. *Cap.* CLXXVI.

Epist. 12 PIæ postulatio uoluntatis effectu debet prosequente cõpleri: quatenus & deuotionis sinceritas laudabiliter enitescat, & utilitas postulata uires indubitanter assumat. Proinde monasterio quod in honorem sancti Cassiani est cõsecratum in quo præesse dinosceris, iuxta petitionem filiorum nostrorum Dinamij atque Aureliani, qui id religiosa deuotione domui sui iuris iniunctis unijsse ædificijs comprobantur, & priuilegia præuidimus indulgeri: constituentes, ut obeunte antedicti monasterij abbatissa, non extranea, sed quam congregatio sibi de suis elegerit ordinetur: quam tamen si digna hoc ministerio iudicata fuerit, eiusdem loci episcopus ordinet. In rebus autem uel in dispositione monasterij eiusdem, nec episcopum, neque ecclesiasticorum quenquam aliquam habere decernimus potestatem: sed hæc ad sollicitudinis tuæ curam, uel quæ post te in eodem loco fuerit abbatissa, statuimus per omnia pertinere. Die siquidem natalis uel dedicationis supradicti monasterij, episcopo illic missarum sacra conueniat solennia celebrare: à quo tamen ita est hoc officium exoluendum, ut cathedra eius nisi prædictis diebus dum illic missarum solennia celebrat, non ponatur. Quo discedente, similiter etiam cathedra illius de eodem oratorio auferatur. Cæteris uerò diebus per presbyterum qui ab eodem episcopo fuerit deputatus, missarum officia peragantur. Præterea erga uitam actusque ancillarum Dei siue abbatissæ quæ in suprascripto fuerit monasterio constituta, episcopo secũdum Dei timorem, sollicitudinem statuimus adhibere: ut si aliquam de illic habitantibus exigente culpa oportuerit ultioni submitti, ipse iuxta sacrorum canonum uigorem modis omnibus debeat uindicare. His ergo à nobis statutis atque concessis, ita te in cõgregationis tuæ dispositione custodiam stude sollicitiorem enixius in omnibus exhibere, ut iniqui hostis malitia nihil ibi quod maculari possit inueniat. Hæc igitur omnia quæ huius pagina præceptionis amplectitur, monasterio tuo in omnibus, & ab omnibus in perpetuum seruari Christo protegente censemus: quatenus indultorum priuilegiorum beneficia, in sua semper inuiolabiliter firmitate permaneant.

MENSE NOVEMBRI:
Indictione decimaquinta.

Gregorius Fortunato episcopo Fanensi. Scribit sacra uasa pro redemptione captiuorũ uenundanda. *Cap.* CLXXVII.

Epist. 13

SIcut reprehensibile & ultione dignum est sacrata quenquam uasa, preterquam in his quæ lex & sacri canones præcipiunt, uenundare: ita nulla est obiurgatione uel uindicta plectendum, si pietatis causa pro captiuorũ fuerint redemptione distracta. Quia ergo fraternitate uestra indicante cõperimus ad redemptionẽ captiuorum mutuam se fecisse pecuniam, & eam unde solueret non habere, atq; ob hoc cum nostra uos authoritate sacrata uelle uasa distrahere: in hac re, quia & legum & canonum decreta consentiunt, nostrum consensum prębere curauimus, & in distrahendis sacratis uasis uobis licentiam indulgemus. Sed ne eorum uenditio ad uestram possit inuidiã pertinere, oportet ut Ioãnis defensoris nostri præsentia usque ad quantitatem debiti distrahi, & eorum solui precium creditoribus debeat: quatenus dum hæc res huiusmodi fuerit obseruatione completa, nec creditores mutuæ pecuniæ damna sentiãt, nec fraternitas uestra inuidiam nunc uel quandoque sustineat.

Gregorius Constantio episcopo Mediolæ. De non curandis obrectationibus malorum. *Caput* CLXXVIII.

Epist. 14

ANtiquus humani generis inimicus quibus uos linguarum iaculis, & malorũ cordium insidijs existimauit impetendos, relatione multorum iam dudum me audisse cognoscite. Sed in cunctis quæ in hac uita aduersa proueniunt, sola est, sicut nostis, omnipotẽtis Dei districtio pensanda, atque ad cor semper proprium recurrendum, ut nullius nos ibi lingua implicet, ubi conscientia non accusat. Quem enim conscientia defendit, & inter accusationem liber est: & liber uel sine accusatione esse nõ potest, si sola quæ interius audit conscientia accusat. De uestra igitur sanctitate absit à Christianorum iudicio, ut ea quæ maledicorum hominum rumoribus conficta

A sunt, credamus in qualicunque modulo suspicionis adduci: quia ex sacri eloquij testimonio tenemus, ut maiora mala cum forsitan dicuntur, nisi probata credi non debeant, sed probata citius ulcisci. Nam ipse qui omnia creauit, & cuncta quæ condidit intuetur Deus, malorum grauium ultione commotus ait: Clamor Sodomæ & Gomorræ ascendit ad me, descendã ut uideã utrũ clamorem quẽ audiui, opere cõpleuerint, & ulciscar, an non est ita ut sciã. Quo enim descenderet Deus, ut quæ essent facta cognosceret? Aut quid non is qui ubi- *Gen.* 18.

B que est sciret? Sed ut nostræ ignorantiæ exemplum discretionis daret, quatenus deberemus mala grauia audita non credere, ipse se dicit ad cognoscendum descendere de quo omnibus liquet, quia & non descẽdens omnia sciret. Hæc igitur dixi, ut nimiæ esse leuitatis ostenderem, si quis mala grauia credere studeat, quæ probari nõ possunt. Vnde sanctitas uestra debet mentem suam à maledicorum hominũ rumoribus atq; obtrectatione disiungere: & sola quæ æternæ uitæ sunt, atq; ad utilitatem subditorũ proficiunt, cogitare: quia & ad

C hoc fortasse antiquus hostis tali cura implicari uos uoluit, ut dum fraternitatis uestræ animus erga ea quæ sua sunt indesinenter occupatur, aliena minus cogitet: & nullum uerbi solatium subditis inferat, atque e peruersè agentibus nulla districtione contradicat. Sic nanque in corporali prælio fieri solet, ut is qui in certamine uexillum portat, ipsum hostis uehementer impetat: quatenus si ipse qui à cæteris attenditur, uulnus accepit, multitudo omnis citius disper sa capiatur. Hoc igitur opinionis illatæ uulnus sentire uestra fraternitas non debet,

D sed uitam atque meliorationem sibi commissorum curare: quatenus uenturo iudici bonam possitis & de uestra innocentia, & de subiectorum melioratione ponere rationem. Cætera autem quę ad utilitatem temporis congruunt, per Marianum defensorẽ uestrum uobis uerbo intimanda mandaui. Illum uerò episcopum quem à fraternitate tua inuenimus esse depositum, postquam sacri canones, sicut nostis, ultra tres menses Ecclesiam præcipiant non uacare, si manifestum in eo crimen apparuit, loco eius episcopum studij uestri sit modis

dis omnibus ordinare: quia diu ſine proprio rectore eſſe non debet Eccleſia.

MENSE MAIO: Indictione decimaquinta.

Gregorius Georgio presbytero, & Theodoro diacono Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ.

Quos Dominus deſcendens ad inferos ſecum aſſumpſerit. Cap. CLXXIX.

Epiſt. 15 MEmor bonitatis ueſtræ atque charitis, memetipſum ualde reprehẽdo, quod uos ad remeandum citius relaxaui: ſed quia ſemel ac ſecundò importunè mihi de relaxatione ueſtra uos inſiſtentes uidi, perpendi ne graue eſſet, ſi ueſtra apud nos dilectio moraretur. Poſtquam uero cognouimus uos propter hyemis tempus iam longo tempore in itinere remanſiſſe, fateor, citius dimiſſos eſſe uos dolui. Si enim iter propoſitum ueſtra dilectio peragere non ualebat, melius fuerat ut apud me moram quàm extra me faceret. Præterea poſt diſceſſum ueſtrum dilectiſſimis filijs meis diaconibus narrantibus agnoui, quod dilectio ueſtra dixiſſet: omnipotentem Dominum ſaluatorem noſtrũ Ieſum Chriſtum ad inferos deſcendentem, omnes qui illic confiterentur eum Deum, ſaluaſſe, atque à pœnis debitis liberaſſe. De qua re uolo ut fraternitas ueſtra longè aliter ſentiat. Deſcendens quippe ad inferos, ſolos per ſuam gratiam liberauit, qui eum & uenturum eſſe crediderant, & præcepta eius uiuendo tenuerant. Conſtat autem quia poſt incarnationem Domini nullus ex his etiam ſaluari poteſt, qui fidem illius tenent, & uitã fidei non habent: quia (ad Tit. 1) ſcriptum eſt: Confitentur ſe noſſe Deum, D factis autem negant. (1. Ioan. 2) & Ioannes ait: Qui dicit quia nouit eum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt. Iacobus quoque frater (Iac. 4) Domini ſcribit dicens: Fide ſine operibus mortua eſt. Si ergo fideles nunc ſine operibus bonis non ſaluantur, & infideles ac reprobi ſine bona actione Domino ad inferos deſcendẽte ſaluati ſunt: melior illorum ſors fuit, qui incarnationem Domini minime uiderunt, quàm horum qui poſt incarnationis eius myſterium nati ſunt. Quod quantæ fatuitatis ſit dicere uel A ſentire, ipſe Dominus teſtatur diſcipulis dicens: Multi reges & prophetæ uoluerunt (Mat. 13) uidere quæ uos uidetis, & non uiderunt. Sed ne dilectionem ueſtram in mea diſputatione immorer: quid de hac hæreſi Philaſter in libro quem de hæreſibus ſcripſit direxit, cognoſcat. Cuius hæc uerba ſunt: Sunt hæretici qui dicunt, Dominum in infernum deſcendiſſe, & omnibus poſt mortem etiam ibidem ſe nunciaſſe, ut confitentes ibidem ſaluarentur: cùm hoc ſit contrarium dicenti prophetæ Dauid: In inferno (Pſ. 6) autem quis confitebitur tibi? Et Apoſtolus (Rom. 2) B : quotquot ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt. Cuius uerbis beatus quoque Auguſtinus in eo libro concordat, quẽ de hæreſibus ſcripſit. Hæc itaque omnia pertractantes, nihil aliud teneatis, niſi q̃d uera fides per catholicam Eccleſiã docet: quia deſcendens ad inferos Dominus, illos ſolummodo ab inferni clauſtris eripuit quos uiuentes in carne per ſuam gratiam in fide & bona operatione ſeruauit. Quod enim per Euangelium dicit, Cùm exaltatus (Ioan. 12) fuero à terra, omnia traham ad meipſum, omnia uidelicet electa: nam trahi C ad Deum poſt mortem non potuit, qui ſe a Deo male uiuendo ſeparauit. Omnipotens Deus ſua uos protectione cuſtodiat, ut ubicunque eſtis, & in anima & in corpore gratiæ eius auxilium ſentiatis.

Gregorius Agnello epiſcopo Terracinenſi.

De obitu Beccandæ, & uiſitatione Eccleſiæ eius. Cap. CLXXX.

Epiſt. 16 OBitum Beccandæ antiſtitis directa relatio patefecit, quapropter uiſitationis Eccleſiæ deſtitutæ fraternitati tuæ operam ſolenniter delegamus: quam ita te conuenit exhibere, ut nihil de prouectionibus clericorum, reddituuel ornatu, miniſterijsq́; , uel quicquid eſt in patrimonio eiuſdem à quoquã præſumatur: Eccleſiam monere feſtinet, ut remoto ſtudio, uno codemq́ue conſenſu talem ſibi præficiendũ expetat ſacerdotem, qui tanto miniſterio dignus ualeat reperiri, & à uenerandis canonibus nullatenus reſpuatur: qui dum fuerit poſtulatus, cum ſolennitate decreti omnium ſuſcriptionibus roborati, & dilectionis tuæ teſtimonio literarum ad nos ſacrandus

crandus occurrat: commonentes etiam fraternitatem tuam, ut nullum de altera eligi permittatis Ecclesia, nisi fortè inter clericos ipsius ciuitatis in qua uisitationis impendis officium, nullus ad episcopatum dignus, quod euenire non credimus, potuerit inueniri. Prouisurus ante omnia, ne ad hoc cuiuslibet conuersationis seu meriti laicæ personæ aspirare præsumant, & tu periculum ordinis tui, quod absit, incurras.

Gregorius Sabiniano episcopo Iadrentino. De non communicando Maximo præuaricatori. Cap. CLXXXI.

Epist. 17

SI dispensationis Ecclesiasticę regulam, & antiquæ consuetudinis ordinem, sollicita studuissem consideratione pensare, nec tibi aliqua illicitæ præsumptionis culpa surreperet, nec alii occasione tui peccati discrimen incurrerent. Itaque cognouisse te non est ambiguum, quia dum ad nos quædam de Maximo peruenissent quæ sacerdotij prouectum non leuiter impedirent, nostrum in eius persona non fuisse consenium, nec prius eum uoluisse ad hoc quod nitebatur accedere, quàm digna de his quæ dicta erant satisfactio proueniret. Quod cũ seruare & tu omnimodo debuisses, actum magis est ut ante dictus Maximus cæcæ mentis auiditate episcopatũ arripiens, ad suam te incautè uoluntatẽ, contra nostrum uetitum inclinaret. Sed ne uel tunc irrequisita quæ ad nos perlata fuerãt permanerent, nostris ut huc ueniret epistolis est accersitus. Quem etiã prauo studio differentem, curæ nobis fuit sub interdictione cõmunionis iteratis epistolis admonere, ut ad nos pro sui purificatione uenire excusatiõe postposita properaret, sed elegit excommunicationi succumbere, q̃ obedientiam exhibere. Vnde contigit ut peruersæ ipsius mentis prauitas in suam alios secum, quod dici nephas est, perditionem conuolueret. Nunc autem quia ab eius te nequitia cognouimus dissentire, denique ut nec ei communices, nec nominis ipsius facias inter sacra missarum solennia mentionem, ut animæ tuæ uel serò te ab eo discordasse proficiat, scriptis te præsentibus adhortamur, quatenus ad nos mora submota uenire non differas, sed & alios tecum, quos tamen potueris, episcopos, cæterosq; religiosos festines adducere: ut causa subtilius examinata, & uestra, si res exegerit, congruè, decenterque debeat absolutio prouenire, & hi qui in peccato eiusdem temeritatis collapsi sunt, ad uitam salutis auxiliante beato Petro apostolorum principe dispositione Deo placita reuocentur. Sciat autem quisquis ad nos episcopus uel religiosus uenerit, nullum se præiudicium uel iniustitiam sustinere, sed ita interius cognita ueritate, quæ redemptori nostro placuerit ordinari: quatenus ex ipsa nostra dispensatione Domino suffragante cunctis appareat non nos proprio odio contra aliquem, sed Dei zelo, & Ecclesiastici ordinis liberamine commoueri.

Gregorius Martio diacono & abbati. De absolutione eius. Cap. CLXXXII.

Epist. 18

SIcut ueraciter aduersus religiosos dicta crimina digna sunt ultione plectenda: ita ab illicitis sunt nihilominus absoluendi, quando nullus eos culpæ reatus adstringit. Quia igitur aliqua nobis de te fuerant nunciata, quæ officii tui propositum non leuiter macularent, curæ nobis fuit ea diu ac subtili inuestigatione perquirere. Et quoniam nil quod tibi noceret inuenimus, ne qua de his quæ dicta fuerant, suspicio remaneret, ad plenissimam te satisfactionem si ab eis insons extiteris, ad sacratissimum corpus beati Petri apostolorum principis districta fecimus sacramenta prębere. Et ideo postquã nobis, ut oportuit, satisfactum est: dilectionem tuam pręuidimus modis omnibus absoluendam, atque ad tuam te Ecclesiam, in eo uidelicet quo fuisti loco & ordine per omnia statuimus remeare, & nullam te à quoquam contradictionem uel inquietudinem de his quæ ad nos perlata fuerant sustinere: admonentes ut ita te decætero cautum sollicitumque debeas exhibere, quatenus & officio tuo, moribus & actione respondeas, & omnis contra te penitus aduersæ opinionis dicendi subtrahatur occasio.

MENSE MAIO:
Indictione decimaquinta.

Gregorius Cypriano diacono.

De conuentu episcoporum, & consolatione Libertini. *Caput* CLXXXIII.

Epist. 19 NOuit dilectio tua hanc olim consuetudinem tenuisse, ut fratres & coepiscopi nostri Romã semel in triennio de cicilia conuenirent: sed nos eorum labori cõsulentes, constituisse, ut suam huc semel in quinquennio præsentiam exhiberent. Et quia iam diu est quòd huc minimè conuenerunt, eos hortari te uolumus, ut natalem sancti Petri hic Deo perducente nobiscũ debeant celebrare. Sed ne fortè prætori aliqua possit nasci suspicio, si eos huc admonitos uenire cognouerit: uoluntatem nostram intelligens, ita hoc ex te facere stude, ut & ipsi, sicut prædiximus, ad diem cõstitutum huc ueniant: & nulla de eis prætori possit esse suspicio. Liparitanum uerò & Regitanum episcopos ut huc ueniant, pariter commonebis. Circa libertinum uerò uirum magnificum esto sollicitus, ut nullus illum dolus decipiat: quia aliqua nobis de Rauennati urbe scripta sunt, ipsamq; ad te epistolam misimus, ut ex ea qualiter te erga eum debeas exhibere, possis addiscere. Consolare autem eum, ut se non affligat: quia credimus quòd nos dilectissimus atque excellentissimus filius noster exarchus non contristet. Nam de persona ipsius scribere non distulimus. Sed quia in Pado idem exarchus occupatus est, minimè scripta eius suscepimus.

Gregorius Fortunato episcopo, & Anthemio defensori.

De desponsata conuersa. *Cap.* CLXXXIIII.

Epist. 20 CAtellus præsentium lator nobis innotuit, sororem suam quæ Stephano cuidam fuerat desponsata, diuinæ propitiationis instinctu. Neapoli in monasterio esse conuersam, atque eundem Stephanum domum & res eius aliquas indebite detinere. Et quia decreta legalia desponsatam si conuerti uoluerit, nullo omnino censuerũt damno mulctare, fraternitas tua unà cum Anthemio subdiacono ueritatem diligen-A curiositate studeat perscrutari. Et si, ut edocti sumus, domum uel quid aliud suprascriptum Stephanum iniuste tenere cognoscitis, cum adhortatio uestra instanter admoneat, ut quæ indebitè detinet, sine aliqua mora uel altercatione restituat, ne rerum alienarum restitutionem sub quali bet excusationis specie differat. Quem si adhortationem uestram negligere fortasse cognoscitis, nobis tam hoc quàm etiam qualiter se causæ ueritas habeat subtiliter indidicate, quatenus cognito negocij merito, alter cogatur æquitate suadente re- B stituere, quod facere propria sponte honestatis consideratione contemnit. Latorem uerò præsentium fraternitati tuæ commẽdantes hortamur ut eum illic moras pati hac pro causa diutius non permittas.

Gregorius Candido presbytero Galliæ.

De redemptione captiuorum à Iudæis detentorum. *Caput* CLXXXV.

DOminicus præsentiũ portitor lachrymabiliter nobis innotuit. quatuor fratres suos de captiuitate à Iudæis redẽptos esse, atque eos nunc Narbonæ in eorundẽ C Iudæorum seruitio detineri. Et quia omnino graue execrandumq; est, Christianos esse in seruitio Iudæorum, dilectionẽ tuam scriptis præsentibus adhortamur, ut cum omni subtilitate & sollicitudine studeat perscrutari. Et si reuera ita est, atque manifesta tibi ueritate cõstiterit, quia nec ipsi unde se redimãt, nec suprascriptus portitor habet, eos studij tui sit redimere: sciens quia quicquid in eis dederis, tuis sine dubio rationibus imputabitur. Epist. 21

D

MENSE IANVARIO:
Indictione decimaquinta.

Gregorius Gregoriæ cubiculariæ Augustæ.

De eo quod scriptum est: Dimissa sunt ei peccata multa, alijsq; testimonijs multis. De misericordia Dei. *Caput* CLXXXVI.

DEsiderata dulcedinis uestræ scripta suscepi, in quibus uos omnino de peccatorum multitudine studuistis accusare: sed scio quia omnipotentem Dominum feruẽter diligitis, atque in eius misericordia cõfido, quia illa de uobis sententia ex ore ueritatis Epist. 23

ritatis procedit, quę de quadam sancta muliere dicta est: Dimissa sunt ei peccata multa, qm̃ dilexit multum. Quomodo autem fuerint dimissa, in hoc etiam monstratum est, quod postmodum est sequutum: quia ad pedes Domini sedebat, & uerbum ex ore illius audiebat. In contemplatiua enim uita suspensa, iam actiuam transcenderat, quam adhuc Martha illius soror tenebat. Sepultum quoque dominum requisiuit, studiosè ad monumētum inclinata corpus illius non inuenit. Sed etiam recedētibus discipulis ipsa ante ianuam monumēti plorans perstitit, & quem mortuum quærebat, uiuentem uidere meruit, & quia resurrexisset Dominus, discipulis nunciauit. Et hoc mira dispensatione pietatis Dei fuit, ut ex ore mulieris nunciaretur uita, quia ex ore mulieris mors fuerat in paradiso ꝓpinata. Quæ alio quoque tempore cũ Maria altera Dominum post resurrectionem uidit, & accedens pedes eius tenuit. Due rogo ante oculos, quæ manus, cuius tenuerunt pedes? Illa mulier quæ fuerat in ciuitate peccatrix, illę manus quę fuerāt iniquitate pollutæ, illius tetigerunt pedes, q ad patris dexteram super angelorum uerticem sedet. Pensemus si possumus, quę sint ista supernę pietatis uiscera, ut mulier quę in profundo uoraginis fuerat demersa per culpam, ex amoris penna sic in altum leuaretur per gratiam. Impletum est dulcissima filia, impletum quod de hoc sanctæ Ecclesię tempore prophetica nobis uoce promissum est: Et in die illo erit domus Dauid fons patens in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Domus enim Dauid nobis peccatoribus fons patens in ablutionem est: quia ab iniquitatum nostrarum sordibus per Dauid filium saluatorem nostrum aperta iam misericordia lauamur. Quod uerò dulcedo tua in suis epistolis subiunxit, importunam se mihi existere, quoadusque scribam mihi esse reuelatum quia peccata tua dimissa sunt, rem & difficilem etiam & inutilem postulasti. Difficilem quidem: quia ego indignus sum cui reuelatio fieri debeat. Inutilem uero: quia secura de peccatis tuis fieri non debes, nisi cum iam in die uitæ tuæ ultimo plangere eadem peccata minimè ualebis. Quæ

Luc. 7. *Mat. 28* *Luc. 24.* *Zach. 13*

A dies quousque ueniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atque eas quotidianis fletibus lauare. Certè Paulus apostolus iam ad tertium cœlum ascenderat, in paradisum quoque ductus fuerat, arcana uerba audiuerat, quæ homini loqui non liceret, & tamen adhuc trepidans dicebat: Castigo corpus meum, & seruituti subiicio, ne fortè aliis prædicans, ipse reprobus efficiar. Adhuc timet qui iam ad cœlum ducitur, & iam timere non uult qui adhuc in terra conuersatur? Perpende dulcissima filia, quia mater negligentiæ solet esse securitas. B Habere ergo in hac uita non debes securitatem, per quam negligēs reddaris. Scriptum est enim: Beatus uir q semper est pauidus. Et rursus scriptum est: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. In pauco ergo huius uitæ tempore mētem uestram necesse est ut tremor teneat, quatenus per securitatis gaudium sine fine postmodum exultet. Omnipotens Deus sancti Spiritus sui gratia mētem uestrã repleat, & post fletus quos quotidie in oratione funditis, ad gaudia uos æterna perducat.

2. Cor. 12 *1. Cor. 9* *Pro. 28* *Ps. 2*

C

Gregorius Theotisto pariter & Andreæ. De duobus generibus compunctionis. Necnon gratias agit de pecunia in redemptionem captiuorum collata. Et de miraculo per clauem sancti Petri transpositam facto. Caput CLXXXVII.

QVòd in tanto tumultu causarũ uestra excellentia posita, sacri uerbi ubertate plena est, atq; æterna incessanter gaudia suspirat, magnas omnipotenti Deo gratias ago: quia hoc in uobis impletum uideo, qđ de dilectis patribus scriptũ est: D Filij aũt Israel ambulauerunt per siccũ ꝑ medium mare. atcõtrà: Ego ueni in altitudinē maris, & tempestas demersit me. Vos uerò ad repromissionis patriam inter undas causarum seculariũ siccis, ut uideo, gressibus ambulatis. Agamus ergo gr̃as spiritui qui corda quæ implet leuat, q inter tumultus hominum, solitudinem in mēte facit. In cuius præsentia nullus locus cõpunctæ animæ est secretus. Aeternæ enim suauitatis odorem trahitis, atque ideo sponsum animę ardenter amatis, ita ut cum cœlesti

Epist. 23 *Exo. 15.* *Psal. 68*

Cant. 1 sti sponsa ei dicere possitis: Trahe me post te: in odorem unguentorum tuorum currimus. In epistolis autem excellentiæ uestræ hoc minus reperi: quia mihi de serenissima domina indicare noluit, quæ studiosè legat, uel in lectione qualiter compungatur. Prodesse quidem ei multum debet uestra præsentia, ut inter causarum fluctus quas assiduè patitur, ex quibus uelit nolit foràs trahitur, semper ad amorem cœlestis patriæ interius reuocetur: & hoc quoque inuestigare debetis, quotiens ei pro sua anima lachrymę dantur, utrum adhuc ex timore, an iam ex amore compungatur. Duo quippe sunt compunctionis genera, sicut scitis. Vnum quod æternas pœnas metuit, aliud quod cœlestibus præmijs suspirat: quia Deũ sitiens anima prius timore compungitur, pòst amore. Antè enim semetipsam in lachrymis afficit: quia dum malorum suorum recolit, pro his perpeti supplicia æterna pertimescit. At uerò cùm longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam iam de præsumptione ueniæ securitas nascitur, & in amore cœlestium gaudiorum animus inflammatur. Et qui prius flebat antequam duceretur ad supplicium, postmodum flere amarissime incipit quia differtur à regno. Contemplatur etenim mens qui sint illi angelorum chori, quæ ipsa societas beatorum spirituum, quæ uisio internæ charitatis Dei, & amplius plangit quia a bonis perennibus deest, quàm flebat prius cum mala æterna metuebat, sicq; fit ut perfecta compũctio formidinis trahat animam ad compunctioné dilectionis. Quod bene in sacra ueraciq; historia figurata narratione describitur, quæ ait: Axa filia

Iosue 15 Caleph sedens super asinam suspirauit. Cui dixit pater suus: Quid habes? At illa respondit: Da mihi benedictionem. Terram Australem & arentem dedisti mihi iunge & irriguam. Et dedit ei pater suus irriguum inferius, & irriguum superius. Axa quidem super asinam sedet, cùm irrationabilibus carnis suæ motibus anima præsidet. Quæ suspirans à patre terram irriguã petit: quia à creatore nostro cũ magno desiderio quærenda est lachrymarum gratia. Sunt nanque nonnulli qui iam in

A dono percipiunt liberè pro iustitia loqui, oppressos tueri, indigentibus propria tribuere, ardorem fidei habere, sed adhuc gratiam lachrymarum non habent. Hi nimirum terram Australem & arentem habent: sed adhuc irrigua indigent. In bonis enim operibus positi, in quibus magni atque feruentes sunt, optant ualde ut aut timore supplicij, aut amore regni cœlestis peccata sine quibus uiuere nõ possunt, quotidie plorent. Sed quia, ut dixi, duo sunt compunctionis genera, dedit ei pater suus irriguum superius, & irriguum inferius.

B Irriguum quippe superius accipit anima, cum se in lachrymis regni cœlestis desiderio affligit. Irriguum uerò inferius accipit, cum inferni supplicia flendo pertimescit. Et quidem prius inferius, & pòst irriguum superius datur. Sed quia compunctio amoris magna dignitate præeminet, necesse fuit ut prius irriguum superius, & pòst irriguum inferius diceretur. Vos ergo quæ operante omnipotente Domino utraque compunctionis genera experiméto nostis, quantum per uerba serenissimæ dominæ uestræ prodestis, quotidie solli-

C cite perscrutari debetis. Peto autem ut paruulos dominos quos nutritis, prȩcipuè moribus instruere curetis: & gloriosos eunuchos qui eis deputati sunt admonete, ut ea illis loqui debeant, quæ eorum mentes in charitate circa se inuicem, & erga subiectos in mansuetudine compungant, ne si quid odij modo inter se conceperint, in aperto postea erumpat. Verba siquidem nutrientium aut lacerant si bona sunt, aut uenenum si mala. Talia ergo nunc eis suggerant, quæ postmodũ ostendãt quàm bona fuerint, quæ à nutritorum suorum ore

D suxerunt. Præterea triginta auri libras dilectus filius meus Sabinianus diaconus ab excellentia uestras transmissas in redemptionem captiuorum dandas, atq; pauperibus erogandas detulit: de quibus uobis gaudeo, sed mihi pertimesco: quia aqud tremendum iudicem non solum de sancti Petri Apostolorum principis substantia, sed etiam de uestris rebus rationem redditurus uado. Vobis autem omnipotens Deus pro terrenis cœlestia, pro téporalibus æterna restituat. Indico uerò qa ex Crotonensi

ciuitate

ciuitate quę super Adriaticum mare inter A Italiæ posita, transacto anno à Longobardis capta est, multi uiri ac multæ mulieres nobiles in prædam ductæ sunt, & filij à parentibus, parentes à filijs, & coniuges à coniugibus diuisi, ex quibus aliqui iam redempti sunt. Sed quia grauia precia eis indicunt, multi apud nephandissimos Longobardos hactenus remanserunt. Mox autem medietatem pecuniæ quam transmisistis, in eorum redemptioné transmisi. De medietate uerò ancillis Dei quas uos Græca lingua monasticas dicitis, lectisternia emere disposui: quia in lectis B suis graui nuditate in huius hyemis uehementissimo frigore laborabant, quę in hac urbe multæ sunt. Nam iuxta notitiam qua dispensantur, tria milia reperiuntur. Et quidem sancti Petri apostolorum principis rebus octoginta annuas libras accipiũt. Sed ad tantam multitudinẽ ista quid sunt? maximè in hac urbe, ubi omnia graui precio emuntur. Harum uerò uita talis est, atque in tantum lachrymis & abstinentia districta, ut credamus quia si ipsæ nõ essent, nullus nostrùm iam per tot annos in loco hoc subsistere inter Longobardorum gla- C dios potuisset. Præterea benedictionem sancti Petri apostoli clauem à sacratissimo eius corpore transmisi, de qua uidelicet claui hoc est gestum quod narro miraculũ, Dum eam quidam Longobardorum ciuitatem ingressus, in transpadanis partibus inuenisset: quia sancti Petri clauis esset despiciens, sed pro eo quòd eam auream uidit, facere sibi ex illa aliquid aliud uolens eduxit cultellũ ut eam incideret. Qui mox cultellum cum quo eam per partes mittere uoluit, arreptus per spiritum, sibi in gutture defixit, eademque hora defunctus ce- D cidit. Et dum illic rex Longobardorum Antharith atque alij multi eius homines adessent, & is qui se percusserat, seorsum mortuus, clauis uerò hæc seorsum iaceret in terra, factus est omnibus uehementissimus timor, ut eandem clavem de terra leuare nullus præsumeret. Tunc quidam Lõgobardus catholicus, qui sciebatur orationi & eleemosynis deditus, Minulfus nomine, uocatus est, atque ipse hanc leuauit de terra. Antharith uerò pro eodem miraculo aliam clauem auream fecit, atque cũ ea pariter ad sanctæ memoriæ decessorem meum transmisit, indicans quale per eam miraculum contigisset. Ipsam ergo uestræ excellentiæ trãsmittere studui, per quam omnipotens Deus superbientem & perfidum hominem peremit, ut per eam uos qui eum timetis & diligitis, & præsentẽ salutem & æternam habere ualeatis.

Gregorius Anastasio episcopo Antiocheno. De Cyriaco episcopo, & prophano uocabulo. Caput CLXXXVIII.

Desideratam suauissimę urę sanctitatis epistolam cõmuni filio meo Sabiniano diacono deferentem suscepi, in qua nõ linguę sed animę uerba profluebant. Et nõ mirum si bene loquitur qui perfecte uiuit. Quia enim per magistrum spiritũ in schola cordis per pręcepta uitę didicistis terrena cuncta despicere, ad cœlestem patriam festinate: quantum uos in bono profecistis tantum bona etiam de alijs sentitis. Dum uerò in scriptis uestræ beatitudinis multa de me dici laudabilia audirem, intellexi studium, quia commemorare uoluistis nõ quid sum, sed quid esse debeam. Illud uerò quòd me dicitis morum meorum debere reminisci, & maligno spiritui quærenti animas cribrare pro nulla causa locum dare: ego quidem malis semper me esse moribus recolo, atque eosdem in me mores si possum uincere ac delere festino summopere. Si tamen, ut uos creditis, aliquid boni habui, in omnipotentis Dei adiutorio confido, quia oblitus non sum. Sed sanctitas uestra, ut uideo, in præmissis uerbis dulcedinis, & subsequenti hoc uerbo epistolam suam api esse similem uoluit, quæ mel simul & aculeum portat, ut me & melle satiaret, & aculeo pungeret. Sed inter hæc ego ad meditandam Salomonis uocem redeo: quia meliora sunt uulnera diligentis, quàm inimici blandientis oscula. Quòd uerò dicitis pro nulla causa dare nos locum scandalo debere, hæc mihi & pijssimus dominus filius uester, pro cuius uita incessanter orandum est, iam sæpius scripsit: & quod ille ex potestate, scio quia hoc uos ex amore dicitis. Nec miratus

Epist. 24

Pro. 27

ratus sum uos in uestris epistolis imperialia uerba posuisse: quia habent inter se maximam cognationem amor & potestas. Nã utraque principaliter præsumunt, utraque per authoritaté semper loquuntur. Et quidem in suscipienda fratris & consacerdotis nostri Cyriaci synodica epistolam dignum non fuit ut pro causa prophani uocabuli moras facerem, ne unitatem sanctæ Ecclesiæ perturbarem: sed tamen de eodé superstitioso & superbo uocabulo eum, admonere studui, dicens quia pacé nobiscũ habere non posset, nisi elationem prædicti uerbi corrigeret, quam primus apostata inuenit. Vos tamen eandem causam nullam esse dicere non debetis: quia si hanc æquanimiter portamus, uniuersæ Ecclesiæ fidem corrumpimus. Scitis enim quanti non solum hæretici, sed etiam hæresiarchæ de Constantinopolitana Ecclesia sunt egressi. Et ut de honoris uestri iniuria taceam, si unus episcopus uocatur uniuersalis, uniuersa Ecclesia corruit si unus uniuersus cadit. Sed absit hæc stultitia, absit hæc leuitas ab auribus meis. In omnipotéte autem Domino confido, quia quod promisit, citius impleturus est? Omnis q se exaltat, humiliabitur. (Luc. 14. & 18) Hæc occupatus in multis, ad epistolarum uestrarum dicta in breuitate respondi. nam quæ modò loqui per scripta nõ debeo, in animo signata manét. Peto ut me beatitudo uestra in suis sanctis orationibus semper ad memoriam reducat, quatenus à malis me temporalibus & æternis uestræ intercessiones eripiant. Pro serenissimo autem domino imperatore studiosè & feruenter orate: quia ualde est eius uita mundo necessaria. Cesso auté amplius dicere: quia & uos non dubito scire.

Gregorius Theodoro medico Constantinopolitano.

De largitate eleemosynarum eius. C. CLXXXIX.

(Epist. 25) Dilectissimus filius meus Sabinianus diaconus ad me reuersus, nulla gloriç uestræ scripta detulit, sed ea quæ transmissa sunt, captiuis & pauperibus deportauit. unde & intellexi causam. ideo enim homini loqui per epistolas noluistis, quia omnipotenti Deo uerbum in bona operatione feceratis. Habet enim uestra operatio uocem propriam, quæ ad aures Dei secreta clamat, sicut scriptum est: Absconde eleemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te orabit. (Eccl. 29.) Et quidem mihi (fateor) tristè est aliena expendere, & super eas quas de substantia Ecclesiastica habeo, adhuc etiam de rebus sanctissimi filij domini Theodori rationes ponere. Vestræ tamen benignitati congaudeo: quia sollicitè attenditis atque custoditis hoc quod ueritas dicit: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis. (Luc. 11.) Et hoc quod scriptum est, Sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum. (Eccle. 3) Paulus quoque apostolus ait, Vestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut & illorum abundantia uestræ sit inopiæ supplementum. (2. Cor. 8) Tobias filium admonet, dicens: Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si autem parum, etiam de exiguo libenter impartire. (Thob. 4) Vos itaque hæc omnia præcepta seruatis, sed pro nobis ut oretis petimus, ne laborum nostrorum fructus indiscretè & nõ sicut necesse est dispensemus, ne unde uos peccata minuitis, nos inde cumulemus. Omnipotens auté Deus sua uos protectione custodiat, sicq; uobis in terreno palatio humanã gratiam tribuat, ut post longa uos tempora ad cœlestis pallatij gaudia æterna perducat. Benedictionem uerò sancti Petri apostolorum principis, quem multum diligitis, clauem à sacratissimo eius corpore uobis transmisimus, in qua ferrũ de catenis eius clausum est, ut quod illius collum ligauit ad martyrium, uestrũ ab omnibus peccatis soluat.

Gregorius Andreæ.

De contemnendo hoc seculo. Caput CXC.

(Epist. 26) Magnitudinis uestrę scripta suscipiés, cognita salute uestra gauisus sum, & de benignitate pijssimæ dominæ, quæ erga uos suam gratiam ostendere dignata est, ualde lætatus. Et quòd domina Cõstantia clarissima puella prius quàm nuptias faceret, ab huius mũdi illecebris est erepta, uehementer exulto. Illud auté quod uos in militiã sponsum eius intrasse dixistis, & q sereni-

serenissimo domino imperatori commendari uoluistis, ut uobis aliqua iniungat, ubi uos utiles esse existimat, mentem meam non modico mœrore tetigit: quia ego bonitatem morum uestrorum ad aliud tẽdere semper existimaui. Multos autem noui qui in seruitio reipublicæ positi uehementer affliguntur: quia eis non licet uacare & peccata sua plangere, & uos quare nescio occupari desideratis. Cur enim magnifice fili non consideras, quia mundus in fine est? Omnia urgentur quotidie: ad reddendas rationes ęterno & tremendo iudici ducimur. Quid ergo aliud nisi de aduentu illius cogitare debemus? Vita enim nostra nauiganti est similis. is nanque qui nauigat, stat, sedet, iacet, uadit: quia impulsu nauis ducitur. Ita ergo & nos sumus, qui siue uigilantes, siue dormientes, siue tacentes, siue loquentes, siue ambulantes, siue uolentes, siue nolentes, per momenta temporum quotidie ad finem tendimus. Cùm igitũ finis nostri dies aduenerit, ubi nobis erit omne quod modò cum tanta cura quæritur, & cum sollicitudine congregatur? Non ergo honor, non diuitiæ quærendę sunt, duæ dimituntur. Sed si bona quærimus, illa diligamus quæ sine fine habebimus. Si autem mala pertimescimus, illa timeamus quę à reprobis sine fine tolerantur. Hoc ipsum uerò esse in obsequio piissimi principis, quanta est mentis occupatio in appetitu terrenæ gratiæ; & quantus est timor ne hæc eadem gratia perdatur si adepta fuerit? Perpende ergo quæ pœna sit, aut prosperitatis desiderio fatigari, aut aduersitatis timore pauescere. Vnde magis suadeo ut magnitudo uestra in suo proposito quondam, in pauco tempore delectabili receptaculo peregrinationis uiuere studeat, & quietam ac tranquillam uitam ducere, sacris lectionibus uacare, cœlestia uerba meditari, in æternitatis amore se accendere, de terrenis rebus secundum uires bona opera agere, & regnum perpetuum in eorum remuneratione sperare. Sic autem uiuere, iam in æternitatis uita partem habere est. Hæc magnifice fili loquor, quia multum te diligo. Et quia in procellas & fluctus cordis tendis, uerborũ meorum funibus te ad littus reuoco: & si trahẽtem sequi uolueris, quæ pericula euaseris, quæ gaudia inueneris, in ipso quietis tuæ littore positus agnosces. Præterea gratias ago, quia me de duabus personis q̃ cum glorioso Gallitio uenerunt, cautum reddere studuistis: quamuis personæ eius quam prius magnitudo uestra nominauit, iam in malis non modicum experimentum tenemus. Sed quia mala sunt tempora, omnia cum gemitu portamus. Omnipotens autem Deus sua uos protectione custodiat, detque uobis & hic bene agere, apud se in perpetuum in æterna uita gaudere.

Gregorius Narsæ religioso.

De persecutione non timenda, & salute plurimorum amicorum. *Cap.* CXCI.

CVm Romanum defensorem ad urbẽ regiam mitterem, diu scripta uestra requisiui, sed inueniri minime potuerũt, postmodum uerò inter multas aliorum epistolas sunt inuenta: in quibus mihi dulcedo uestra suas afflictiones & tribulationes spiritus indicat, & aduersitates malorũ hominum manifestat. Sed rogo in his omnibus reuoca ad mentem hoc quod credo quia nunquam obliuisceris: Quia omnes qui uolunt uiuere in Christo, persecutionem patiuntur. Quia in re ego fidẽter dico, quia minus piè uiuis, si minus persecutionem pertuleris. Idem quoque doctor gentium quid aliud discipulis dicat audiamus: Ipsi scitis fratres introitum nostrũ ad uos, quia non inanis fuit, sed antè passi & contumeliis affecti. Ecce dulcissime fili, prædicator sanctus ingressum suum uacuũ fuisse perhibuit, si contumelias non pertulisset: & tua charitas dici bona uult, sed mala perpeti recusat. Vnde necesse est ut inter aduersa se strictius accingat, ut desiderium ad amorem Dei atque studium bonę operatiõis ipsa plus aduersitas augeat. Sic semina messiũ gelu cooperta fertilius germinant. Sic ignis flatu premitũ ut crescat. Scio quidẽ quia ex tot malarũ linguarum sermonibus peruersis tempestatem ualidã pateris, in mente contradictionum fluctus sustines. Sed redeat animum quod per Psalmistam Dñs dicit: Exaudiui te in abscondito tempestatis, probaui te ad aquas contradictionis. Si enim inter contradi-

Epist. 27 — 2.*Tim.* 3 — 1.*Thes.* 2 — *Ps.* 80.

centes ea quæ Dei sunt egeris, tunc uerus A operator probaris. Dulcissima autem uestra charitas mihi scripsit, ut monasterijs quę per orationes & magisterium uestrum a filio nostro domino Paulo instituta sunt, aliud admonendo scriberem. Sed si Dei sunt uasa, scio quia per compunctionis gratiam fontem sapiétiæ intus habent, & meę siccitatis guttas paruulas suscipere non debeat. Perfecta uerò uestra sapientia recolit, quia in paradiso pluuia nō fuit, sed fons ascendebat de medio paradisi, qui irrigaret faciem terræ. Illæ ergo animæ quæ per compunctionis gratiam fontem in semetipsis habent, de aliena lingua pluuiam necessàriam non habent. Per scripta autem uestra mihi transitum domnæ Esichiæ nūciastis: & magna exultatione gauisus sum, quia illa bona anima feliciter ad suam patriam peruenit, quæ in patria laborabat aliena. Gloriosas autem filias meas domnā Dominicam, & domnā Eudochiam mea uice salutare. Sed quia prædictam domnā Dominicam iam diu est quod audio præpositam factam, hoc circa eam uestra charitas uigilet, ut quia iam seruire in labore terreni palatij non compellitur, omnes mū di huius strepitus perfectè fugiat, totam se Deo conferat, nihil de se extra se relinquat. Sed & quantas uolet animas in creatoris sui seruitium colligat, ut earum mentes per uerbum eius gratiam compunctionis accipiant, & tanto celerius ipsa ab omnibus peccatis suis absoluta sit, quanto per eius uitam & linguam etiam aliarum animæ peccatorum suorū nexibus eruperint. Quia autem nemo hominum in hoc mundo sine peccato est, (& quid est aliud peccare nisi à Deo fugere?) fiducialiter dico etiam eandem filiam meam peccata aliqua habere. Vt ergo Dominæ suæ, id est æternæ sapientiæ perfectè satisfaciat, quæ sola fugit, cum multis redeat. Auersionis enim suæ culpa nulli imputabitur, quę reuertens lucrum reportat. Dominum autē Alexandrum & dominum Theodorum mea per uos peto uice salutari. Quod uero scribitis, ut excellentissimæ filiæ meæ domnæ Gurdiæ, & sanctissimæ filiæ eius domnæ Theotistitæ, & magnificis earum hominibus domino Marino & domino Chistiodoro scribere debeam, eosq; aliquid de anima sua admonere, bene scit dulcissima uestra magnitudo, quia hodie in Constantinopolitana ciuitate, qui de Latino in Græcum dictata bene transferant, non sunt. Dū enim uerba custodiunt, & sensus minimè attendunt, nec uerba intelligi faciunt, & sensus frāgunt. Pro qua re prædictæ filiæ meæ domnæ Gurdię breuiter scripsi: nam cæteris tacui. Duas autem camisias, & quatuor oraria uobis transmisi, quæ prædictis uiris ex benedictione sancti Petri peto humiliter offerri. Præterea quidam moriens unum mihi puerulum dimisit: de cuius anima B cogitans, eum dulcedini uestræ transmisi, ut in eius uiuat in hac terra seruitio, per quem ad libertatem cœli ualeat peruenire. Dilectissimum autem filium meum Anatholium diaconem, quem ad facienda responsa Ecclesiæ in urbem regiam transmisi, peto ut frequenter dulcissima uestra charitas uisitet: ut post labores quos in causis secularibus patitur, in uerbo Dei uobiscum requiem inueniat, & quasi quodā candido linteo eiusdem laboris terreni sudorem detergat. Quem personis omnibus, quæ uobis notæ sunt commendate: quamuis C scio quia si perfecte cognoscitur, commendatione non eget. Vos autem quantū sanctum Petrum apostolum, quantum me diligitis, in ipso modò monstrate. Omnipotens autem Deus dulcissimam mihi charitatem uestram ab interioribus hostibus exterioribusq; custodiat: & quando ei placuerit, ad cœlestia uos regna perducat.

Gregorius Cyriaco episcopo Cōstātinopolitano. De submouendo prophano uocabulo.

Caput CXCII.

D SCripta beatitudinis uestrę suscepimus, quæ nobis non linguæ, sed animæ uerba loquebantur. Aperiebant etenim mentem, quæ tamen mihi clausa non erat, quia per memetipsum suauitatis ipsius experimentum tenebam. Vnde omnipotēti Deo incessanter gratias refero, quia si erga nos in corde nostro uirtutum mater charitas permanet, bonorum operum ramos nunquam amittitis, quia ipsam bonitatis radicem tenetis. Oportet ergo ut mihi atque omnibus fratribus uestris eius charitatis pulchritudinem in hoc primum opere mōstretis,

Epist. 28

ſtretis, ut uerbum ſuperbiæ, per quod graue ſcandalum in Eccleſijs generatur, auferre feſtinetis, hoc modis omnibus implentes, quod ſcriptum eſt: Solliciti ſeruare unitatem ſpiritus in uinculo pacis. Et rurſus: Nullam occaſionem dare aduerſario maledicti gratia. Tunc enim oſtenſa charitas uera eſt, ſi per typum ſuperbiæ inter nos ſchiſma non fuerit. Ego enim Ieſum teſtem inuoco in anima mea, quia à ſummo uſque ad ultimum nulli hominũ dare ſcandali occaſionem uolo. Omnes magnos eſſe & honorabiles cupio, quorum tamen honor honori omnipotentis Dei non detrahat. Nam quiſquis ſe contra Deum honorari appetit, mihi honorabilis non eſt. Sed ut cognoſcatis quam erga ueſtram beatitudinem habeam uoluntatem, dilectiſſimũ filium meum Anatholium diaconem ad pijſſimorum dominorum ueſtigia tranſmiſi, qui eorum pietati ac ueſtræ fraternitati ſatisfaciat, quia nulli in hac cauſa nocere appeto, ſed humilitatem Deo placitam, & ſanctæ Eccleſiæ concordiam cuſtodire. Et quia hoſtis omnipotẽtis Dei Antichriſtus iuxtà eſt, ſtudioſè cupio ne proprium quid inueniat non ſolum in moribus, ſed etiam nec in uocabulo ſacerdotum. Ea ergo quæ nouo modo introducta ſunt, ipſo ordine quo illata ſunt, auferantur, & pax in Domino illibata permanebit. Nam quæ erit inter nos dulcedo, quæ charitas ſi noſmetipſos uoce refouemus, & rebus pungimur? Hoc ergo ueſtra ſanctitas agat, ut bona q̃ dicitis, nos in cordis medula ſentiamus, quatenus dũ in unanimitate corda fuerint ſacerdotum, pro pijſſimorum dominorum uita deprecantes tanto citius exaudiri mereamur, quanto & orationes ueſtras ante Dei oculos pax illuminat, & diſcordiæ macula non obſcurat.

Eph. 4 *1. Tim. 5*

Gregorius Anaſtaſio presbytero.

De contentione inter ipſum & Hieroſolymorũ epiſcopum. Caput CXCIII.

Quia bonus homo de bono theſauro cordis ſui bona profert, hoc tua charitas & ſemper uiuendo, & modò mihi in epiſtola ſua loquendo monſtrauit: in qua inueni duos quoſdàm de uirtutibus litigantes, te uidelicet pro charitate, atque alium pro timore & humilitate contendere. Et quamuis in multis occupatus, quamuis Græcæ linguæ neſcius, in contentione tamen ueſtra iudex reſedi. ſed requiſita ueritate in meo iudicio contradictorem tuũ ipſe uiciſti per Apoſtolicam ſententiam, quam uobis contendentibus protuli: quia timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas forâs mittit timorem, quoniam timor pœnam habet: qui autem timet, non eſt perfectus in charitate. Tua itaq; fraternitas, quantũ in charitate perfecta ſit ſcio. Et quia oĩpotentẽ Deum multum diligit, oportet vt de ꝓximo multũ ꝑſumat. Nõ.n. loca uel ordines creatori noſtro nos proximos faciunt, ſed ei nos merita bona iungunt, aut mala diſiungunt. Quia ergo adhuc incertum eſt quis interius qualis ſit, cur non audebas ſcribere, cùm inter me & te quis ſit ſuperior ignores? Et quidem bene te uiuere ſcio, me autem multis oneratũ peccatis noui. Sed etſi ipſe peccator es, me tamen multo melior: quia tu tua tantũmodo, ego uerò & eorum qui mihi commiſſi ſunt peccata porto. In hoc ergo te altum, in hoc te magnum aſpicio, qui ante humanos oculos in magno atque in alto loco minimè profeciſti, in quo ſepe dum exterius ab hominibus honor tribuitur, ad ima animus mergitur, quia curis diſcerpentibus grauatur. Tibi autem omnipotens Deus iuxta hoc quod ſcriptum eſt: Aſcenſus in corde diſpoſuit, in conualle lachrymarum. Multo autem mihi altior, multo ſublimior uideri poteras, ſi neque ducatũ monaſterij quod Neas dicitur ſuſcepiſſes: quia in eodẽ monaſterio (ſicut audio) monachorum quidem ſpecies tenetur, multa uerò ſub ſanctitatis habitu ſecularia aguntur. Sed etiam ad hoc te exiſtimabo cœleſti gratia peruenisse, ſi ea quæ in loco illo omnipotenti Deo diſplicent, te fuerint duce correcta. Sed quia inter patrem eiuſdem monaſterij & paſtorem Hieroſolymorum Eccleſię ſemper eſſe iurgia conſueuerunt, credo quòd omnipotens Deus idcirco dilectionem tuam & ſanctiſſimum fratrem & conſacerdotem meum ambos eſſe uno tempore Hieroſolymis uoluit, ut ea quæ prædixi iurgia tollerentur. Nunc ergo oſtendite quantum uos prius amaſtis. Scio quia utrique abſtinentes, utrique

Epiſt. 29 *Mat. 12* *1. Ioan. 4* *Pſ. 83*

que docti, utrique humiles estis: unde necesse est ut saluatoris nostri gloria in uobis iuxta uocem Psalmistæ resonet, in tympano & choro laudetur. In tympano etenim corium ex pelle sicca est, in choro uerò uocum concordia. Quid igitur per tympanum, nisi abstinentia: quid per chorum, nisi unanimitas designatur? Quia ergo per abstinentiam Dominum laudatis in tympano, peto ut per unanimitatē laudetis in choro. Per semet ipsam quoq; ueritas dicit: Habete sal in uobis, & pacem habete inter uos. Quid per sal nisi sapientia designatur? Paulo attestante qui ait: Sermo uester in gratia semper sale sit conditus. Quia ergo per doctrinam uerbi cœlestis sal habere uos nouimus, restat ut per charitatis gratiam etiam inter uos pacem toto corde teneatis. Hæc charissime frater dico, quia utrosque uos multum diligo, atque omnino pertimesco ne orationum uestrarum sacrificia ex aliqua inter uos dissensione maculentur. Benedictionem uerò quam & prius per exhilaratum Secundicerium, & postmodum per Sauinianum diaconem transmisistis, cum gratiarum actione suscepi, quia de sancto loco decuit uos sancta transmittere, & cui assiduè ministratis, ex uestro ipsò munere demonstrare. Omnipotens Deus sua uos dextera protegat, atque à malis omnibus seruet illæsos.

Mar. 9

Col. 4

Gregorius Mauricio Augusto.

Quòd qui uniuersalē se nominat, præco sit Antichristi. *Caput* CXCIII.

Epist. 30

DOminorum pietas prouida ne quid fortasse scandali in unitate sanctæ Ecclesiæ ex sacerdotum dissensione generari potuisset, semel ac bis me admonere dignata est, ut responsales fratris & consacerdotis mei Cyriaci benignè susciperem, eosq; ad remeandum citius relaxarem. Et licet pijssime domine aptè & prouidè cuncta præcipiatis, ego tamen inuenio quia eorum iudicio indiscretus esse ex hac tali admonitione reprehendor. Nunquid nam si ex superbo ac prophano uocabulo meus non in modico est animus uulneratus, tantæ indiscretionis esse potui, ut nescirem quid unitati fidei, quid concordiæ Eccle-A siasticæ deberem, & fratris mei responsales & synodicam epistolam suscipere cuiuslibet causæ amaritudine interueniente recusarem. Absit hoc. Nimis mihi fuerat desipuisse, sic sapere. Aliud nanque est quod conseruandæ unitati fidei, atque aliud quod debemus comprimendæ elationi. Distinguenda ergo erant tempora, ne prædicti ratris mei ex quolibet articulo nouitas turbarentur. Vnde & responsales eius cum magno affectu suscepi. Quicquid debui charitatis exhibui, meliusq; eos quàm consuetudo prisca fuerat B honoraui, & mecum feci eos sacra missarum solennia celebrare: quia sicut meus diaconus ad exhibenda sancta mysteria illi non debet ministrare, qui elationis culpam aut commisit, aut commissam ab alijs ipse non corrigit: ita ministri illius in celebratione missarum mihi adesse debuerunt, qui custodiente Deo, in superbiæ errorem non cecidi. Eundem uerò fratrem & consacerdotem meum studiose admonere curaui, ut si habere pacem omniū concordiamq; desiderat, ab stulti uocabuli se appellatione compescat. De qua C re mihi in suis iussionibus dominorū pietas præcepit dicens, ut pro appellatione friuoli nominis inter nos scandalum generari non debeat. Sed rogo ut imperialis pietas penset, quia alia sunt friuola ualde innoxia, atque alia uehementer nociua. Nunquid non cùm se Antichristus ueniēs Deum dixerit, friuolum ualde erit, sed tamen nimis perniciosum? Si quantitatem sermonis attendimus, quæ sunt syllabæ: si uerò pondus iniquitatis, uniuersa pernicies. Ego autem fidenter dico, quia quisquis se uniuersalem sacerdotem D uocat, uel uocari desiderat, in elatione sua Antichristum præcurrit, quia superbiendo se cæteris præponit. Nec dispari superbia ad errorem ducitur: quia sicut peruersus ille, Deus uideri uult super omnes homines, ita quisquis iste est qui solus sacerdos appellari appetit, super cæteros sacerdotes se extollit. Sed quoniam ueritas dicit, Omnis qui se exaltat, humiliabitur, scio quia quælibet elatio tanto citius rumpitur, quanto amplius inflatur. Illis ergo pietas uestra præcipiat, ne quod per appellationem friuoli nominis scandalum

Luc. 14. & 18

lum

lum gignant, qui in superbiæ typhum ceciderunt. Nam peccator ego, qui autore Deo humilitatem teneo, admonendus ad humilitatem non sum. Omnipotens autem Deus serenissimi domini nostri uitam, & ad pacem sanctæ Ecclesiæ, & ad utilitatem reipublicæ Romanæ per tempora longa custodiat. Certi etenim sumus, quia si uos uiuitis, qui cœli dominum timetis, nulla contra ueritatem superba præualere permittitis.

Gregorius Eulogio episcopo Alexandrino, & Anastasio episcopo Antiocheno.

De responsalibus Cyriaci episcopi, in causa fidei commissis. De suo diacono cum eo non processuro. De damnatione Eudoxij sibi incognita. De historia Sozomeni, ab Apostolica sede reprobata. De anima Adæ, quòd in peccato mortua est. Dicit quoque eum per pœnitentiam saluatum. Et quòd diabolus cor hominis ingreditur. Cap. CXCV.

Epist. 31 Charitas qua uobis ualde constrictus sum, tacere me minimè permittit, ut sanctitas uestra quæcunque apud nos aguntur agnoscat, & falsis rumoribus non decepta, suæ iustitiæ atque rectitudinis uiam, sicut perfectè cœpit, perfectius teneat. Responsales siquidem fratris & coepiscopi nostri Cyriaci uenientes, eius ad me synodicam detulerunt epistolam. Et quidem inter nos & ipsum sicut uestra beatitudo nouit, propter appellationem prophani nominis est grauis discordia: sed in causa fidei transmissos responsales eius existimaui esse suscipiendos, ne culpa elationis quæ in Constantinopolitana Ecclesia penè contra omnes sacerdotes exorta est, dissensionem fidei & rixam Ecclesiasticæ faceret unitati. Eosdem uerò responsales, quia hoc omnino humiliter precabantur, missarum solennia mecum celebrare feci: quia sicut & serenissimo domino imperatori nostro intimare studui, responsales fratris & consacerdotis nostri Cyriaci mihi communicare debuerunt: quia authore Deo in elationis errorem non cecidi. Meus uerò diaconus cum prædicto fratre nostro Cyriaco missarum solennia celebrare non debet: quia per prophanum uocabulum culpam superbiæ aut committit, aut sequitur: ne si, quod absit, procedit, ei in tali elatione posito, uanitatem stulti nominis confirmare uideamur. Eũdem uerò fratrem admonere studui, ut se à tali elatione corrigat: quia si hanc non correxerit, pacem nobiscum nullo modo habebit. Præterea idem frater noster omnia in suis synodicis catholicè, Deo autore, locutus est. Quendam uerò Eudoxium damnauit, quem neque in synodis damnatum inuenimus, neque à decessoribus eius in suis synodis reprobatum. Et canones quidem Constantinopolitani concilij Eudoxianos damnant, sed quis fuerit eorum autor Eudoxius, minimè dicunt. Romana autem Ecclesia eosdem canones uel gesta synodi illius hactenus non habet, nec accipit: in hoc autem eandem synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium definitum. Reliquas uerò hæreses quæ illic memoratæ sunt, ab alijs iam patribus damnatas reprobat. De Eudoxianis uerò nihil hactenus agnouit. In historia autem Sozomeni, de quodam Eudoxio qui Constantinopolitanæ Ecclesiæ episcopatum arripuisse dicitur, aliqua narrantur. Sed ipsam quoque historiam sedes Apostolica recipere recusat, quoniã multa mentitur, & Theodorum Monsuestiæ nimium laudat, atque usq; ad diẽ obitus sui magnũ doctorem Ecclesiæ fuisse perhibet. Restat ergo ut si quis illam historiam recipit, synodo quæ piæ memoriæ Iustiniani temporibus, de tribus capitulis facta est, contradicat. Qui uerò huic contradicere non ualet, illam historiam necesse est ut repellat. In Latina uerò lingua de hoc Eudoxio nunc usque, neque in Philastro, neque in beato Augustino, qui multa de hæresibus conscripserunt, neque in alijs patribus aliquid inuenimus. Charitas igitur uestra si quis apud Græcos probatorum patrum de eo sermonem fecit, suis mihi epistolis innotescat. Præterea ante triennium, cogente causa monachorum Isauriæ, qui hæretici accusabantur, satisfaciens mihi quondam frater & consacerdos meus dominus Ioannes literas misit, quibus nitebatur ostendere eos Ephesinæ synodi diffinitionibus contradixisse, & uelut ex eadem synodo certa nobis quibus ipsi obsisterent capitula destinauit. Inter alia

alia autem ſcriptum illic continebatur, de Adæ anima, quia in peccato mortua non fuerit, eo quòd diabolus in cor hominis non ingrediatur: & ſi quis hoc dixiſſet, anathema eſſet. Quæ cùm mihi relata fuiſſent, ualde contriſtatus ſum. Si enim Adæ, qui primus peccauit, anima in peccato mortua non eſt, quomodo de ligno uetito ei dictum eſt: In quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini? & ecce comedit Adam & Eua de ligno uetito, & tamen in carne ſua ultra nongentos annos poſtmodum uixerunt. Cõſtat itaque quia in carne non eſt mortuus. Si ergo in anima mortuus non eſt, quod dici nephas eſt falſam ſententiam de illo protulit Deus qui dixit: quia qua die comederet, moreretur. Sed abſit hic error, abſit à uera fide. Nos enim primum hominem qua die peccauit, anima mortuum dicimus, atque per hunc omne genus humanum in hac mortis & corruptionis pœna damnatum. Per ſecundum uerò hominem & modò à morte animæ, & poſtmodum ab omni corruptione carnis in æterna reſurrectione liberari nos poſſe confidimus. Sic autem & prædictis reſponſalibus diximus: Adæ animam in peccato mortuam dicimus, non à ſubſtantia uiuendi, ſed à qualitate uiuendi. Quia enim aliud eſt ſubſtantia, atque aliud qualitas, non eſt eius anima ita mortua, ut non eſſet, ſed ita mortua, ut beata non eſſet. Qui tamen Adam poſtmodum per pœnitentiam ad uitam redijt. Quòd uerò diabolus cor hominis ingrediatur, ſi Euangelio creditur, nõ negatur. ibi enim ſcriptum eſt: Et poſt buccellam introiuit in eum Satanas. Et rurſus ibi dicitur: Cùm diabolus iam ſe miſiſſet in cor Iudæ, ut traderet eum Iudas. Hoc autem qui negat, in Pelagianam hæreſim cadit. Quia ergo perſcrutantes Epheſinã ſynodum, nihil in ea tale inuenimus contineri: de Rauennati quoque Eccleſia uetuſtum ualde codicem eiuſdem ſynodi ad nos deferri fecimus, & ad ſynodum quam habebamus, eum ita concordare inuenimus, ut in nullo diſcreparet: & nihil aliud continet in definitione anathematis & reprobationis, niſi quòd duodecim capitula beatæ memoriæ cyrilli reprobant. Hanc autem totam rationem multo latius ſubtiliuſque prædictis reſpõſalibus eius in præſenti poſitis reddidimus, atque ei pleniſſimè ſatisfecimus. Igitur ne uel hæc, uel aliqua ſimilia illic ſurrepant quæ ſanctam Eccleſiam ſcandalizent, neceſſe nobis fuit hæc ipſa ſanctitati ueſtræ indicare. Et quãuis hunc fratrem & coepiſcopum noſtrum Cyriacum nouerimus orthodoxum, tamen propter alios cauti eſſe debemus, ut antequam ad publicum prodeant errorũ ſemina conculcentur. Scripta autem ueſtræ ſanctitatis communi filio Sabiniano diacono ueniente ſuſcepi. Sed quia harũ lator, iam ad egrediendum paratus, retineri nõ potuit, ad hæc reſponſali meo diacono ueniente reſpondebo.

Gen. 2. — Ioan. 14

Gregorius Dominico epiſcopo Carthaginenſi. Ne monachi contra abbates ab epiſcopis defendantur. Cap. CXCVI.

Epiſt. 31

Licet fraternitatem tuam erga monaſteriorum curam paſtorali uigilantia credamus eſſe ſollicitam, ea tamen quæ de monaſterio, in Aphricana prouincia poſito cognouimus, uobis neceſſariò præuidimus indicare. queritur autem Concodeus abbas, lator præſentium: quia ſi quando monachos, quibus præeſſe dinoſcitur, ſub regulari uoluerit diſciplina reſtringere, monaſteriũ temerè deſerant, & licitè quocunque uoluerint uagantes exiſtant. Quia ergo hoc & ipſis omnino pernicioſum eſt, & alijs perditionis monſtrat exemplum, hortamur fraternitatem ueſtram, ut ſi ita eſt, Eccleſiaſticam in illos correptionem exerceat, & congrua eos ultione à tali procuIdubio præſumptione compeſcat, atque ita ad obediendum ſalubri prouiſione ſuperbientes animos iugo diſciplinæ ſubijciat: ut quos ad huius prauitatis exceſſum eorum poterat imitatio prouocare, emendatio à culpa reuocet, & ſuis, ut dignum eſt, doceat præpoſitis obedire. Quia uerò à quibuſdam epiſcopis excedentes monachos perhibet defenſari, fraternitas ueſtra in hoc ſtudeat eſſe ſollicita, & eos à tali defenſione, ſua modis omnibus intermінatione ſuſpendat.

Menſe

MENSE IVLIO:
Indictione decimaquinta.

Gregorius Dinamio & Aureliæ per franciã. Vt ad meliora proficiant. Et de codice transmisso. Cap. CXCVII.

Epist. 33

SCriptorum uestrorum pagina lectione percursa, magnam nobis studio uestro indicato contulit lætitiam: quia per hoc quòd uos sacræ lectionis pabula quærere, & supernæ patriæ desiderare gaudia nunciauit, dilectionem uestram religiosam cõuersationem nõ solum amare nomine, sed etiam tenere uita monstrauit. Et quoniam desiderata uos adepturos esse confidimus, uehementi uobis cor nostrum exultatione congaudet. Nam quia huiusmodi desiderium gratia diuina nõ deserat, ipsa nos ueritas testimonio suæ uocis informat dicẽs: Omnis qui quærit, inuenit: qui petit, accipit: & pulsanti aperietur. Hac itaq; fulti certitudine, de eiusdẽ redemptoris nostri misericordia nihil ambigere, sed spe debemus indubitata præsumere. Nec enim muneris sui largitate frustrabit̃, sed uires obtinendi prorsus indulget, qui uelle concessit. Nam iam ipsum desiderantes appetere, donum est. Quia tamen ita de gratia debemus superna præsumere, ut non simus negligentes in oratione uel opere, uoce eiusdem ueritatis exprimit̃: Oportet semper orare, & non deficere. Petamus igitur orãdo, quæramus legẽdo, pulsemus operãdo. Sit igitur mens uigilans, sit undique suspecta, sit ubique sollicita, ut insidiantis possit laqueos præcauere. Sed quia quãto hostis noster cautũ contra se ununquenq; cognoscit, tanto corda sibi resistentiũ subtili molitur arte subuertere: omnipotentẽ Dñm assiduis lachrymis & deprecatione poscamus, ut nos ueneni eius non sinat infectione corrumpi, sed contra certamina & latentes suggestiones quas ingerit, potentię suæ nos scuto circumtegat, in quo iacula illius illisa frangantur, & cor nostrum percussionis ipsius contactus nõ uulneret, sed gratiæ suæ dono eius nobis insidias & intelligere donet, & uincere. Codicem uerò quẽ dirigeremus, talem qui uos ut petistis instrueret, minimè paratũ habuimus, sed in subsequenti transmittemus.

Mat. 7
Luc. 11.

Gregorius Dominicæ uxori Ioannis. Vt ad uirum suum reuertatur. Cap. CXCVIII.

Epist. 34

LAetos nos uestræ nimis epistolæ reddiderunt, quod uos unitati ecclesiæ sociatas Deo protegẽte cognouimus. Et quidem sicut & ipsæ scribitis, antè hoc facere debuistis: quia talis uiri coniugem, nec ad modicum esse decuit à communionis unitate distinctã. Cõsiderare enim debuisti, gloriosa filia, quãta multitudo fideliũ in matris Ecclesiæ sinu consistat, quantisque uirtutibus sacerdotes, qui in ista fide defuncti sunt, coruscarunt, uel quanta adhuc corpora sua miracula faciant: atq; eos non dijudicare, sed plus tantis uiris ac sacerdotibus quam tibi credere debuisti. Inter hæc tamen omnipotenti Deo gratias agimus, qui ita cordi uestro lumẽ suæ ueritatis infudit, ut erroris sui pulsa caligine, rectam uobis uiam quã sequi & tenere debeatis, ostenderet. Gloriosum aũt coniugẽ uestrum quousque uiuimus, à nobis dimittere nolumus, & ideo eum ad uos reuerti nullatenus confidatis. Et quidem ipse ad uos uenire desiderat, sed postquã in ciuitate Romana est, non potest, non ei licet: quia amoris nostri omnino tenet̃ uinculis alligatus. Melius est ergo ut uos ad eũ uenire modis omnibus festinetis: quia caput suum potius membra & sequi debent, & quocunque iuerit, comitari.

Gregorius Domino episcopo Nessanensi. De uasis sacris redemptione captiuorum distrahendis. Cap. CXCIX.

Epist. 35

ET sacrorum canonum, & legalia statuta permittunt, ministeria Ecclesiæ pro captiuorum esse redemptione uendenda. Et ideo quoniam Faustinus lator præsentium ut filias suas de iugo potuisset captiuitatis exuere, trecentorum triginta solidorum probatur debitum contraxisse, ex quibus triginta redditis, ad reliquæ quantitatis restitutionem eum certum est non posse sufficere: fraternitatem tuam his hortamur affatibus, ut de argento Meriensis Ecclesię, cuius miles esse dinoscitur, quod apud uos est, quindecim ei libras accepto ab eo de suscepto dare modis omnibus debeatis, ut eo uenundato, & restituto debito,

to, necessitate ualeat obligationis absolui. Sed & illud fraternitas uestra debet esse sollicita, ut siquidem de prædicta Ecclesia usuale argentum est, suprascriptam quãtitatem accipiat, alioquin de sacratis uos uasis hac in re eam quam prædiximus quãtitatem præbere necesse est. Nam sicut omnino graue est frustra Ecclesiastica ministeria uenundare, sic iterum culpa est imminenti huiusmodi necessitate, res maximè desolatæ Ecclesiæ captiuis suis præponere, & in eorum redemptione cessare.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano. De contentionibus monasteriorum terminandis. Cap. CC.

Epist. 36

NE religiosorum uirorum corda secularium rerum contentio à mutua, quod absit, charitate disiungat, magna est sollicitudine studendum, ut facillimum finem res possit in altercationem deducta percipere. Quia ergo indicante Cæsario abbate monasterij sancti Petri, quod in loco est qui Baias dicitur constitutum, comperimus inter eum & Ioannem abbatem monasterij sanctæ Luciæ in Syracusana ciuitate constituti, grauem esse exortã de quibusdam finibus quæstionem, ne ipsa inter eos ualeat contentio prolongari, certamina eorum agrimensoris definitione prospeximus finienda. Et ideo scripsimus Fantino defensori, ut Ioannem agrimensorem, qui de Romana urbe Panormum profectus est, illuc ad fraternitatem uestram debeat destinare. Hortamur ergo ut cum eo ad loca de quibus est contentio debeatis accedere, & utraque parte cominus constituta, per loca quæ in lite sunt, uestra faciatis præsentia terminari, quadraginta tamen annorum utrique parti præscriptione seruata. Quæcunque uerò definita fuerint ita seruari fraternitas uestra sollicitè studioséque prouideat, ut denuo nec iurgium exinde aliquod excitari, nec querela ad nos ualeat aliqua peruenire. Cæsarius abbas uenerabilis, quia noster olim fuerit, fraternitatem uestram credimus non latere, & ideo eum uobis salua æquitate in omnibus commendamus. Et quia in secularibus causis omnino inexpertus est, uestra eum sollicitudine necesse est adiuuari, sic tamen ut in cunctis, sicut decet, rationem & iustitiam conseruetis.

Gregorius Eulogio episcopo Alexandrino. De tribus Apostolicis sedibus, & de lignis trãsmissis. Cap. CCI.

Epist. 37

SVauissima mihi sanctitas uestra multa in epistolis suis de sancti Petri apostolorum principis cathedra locuta est, dicẽs quòd ipse in ea nunc usque in suis successoribus sedeat. Et quidem ego in dignum me esse non solum in honore præsidentiũ, sed etiam in numero stantium agnosco. Sed cuncta quæ dicta sunt, in eo libenter accepi, quòd ille mihi de Petri cathedra locutus est qui Petri cathedram tenet. Et cùm me specialis honor nullo modo delectet, ualde tamen lætatus sum: quia uos sanctissimi quod mihi impendistis, uobismetipsis dedistis. Quis enim nesciat sanctam Ecclesiam in Apostolorum principis soliditate firmatam: quia firmitatem mentis traxit in nomine, ut Petrus à petra uocaretur? Cui ueritatis uoce dicitur: Tibi dabo claues regni cœlorum. Cui rursus dicitur: Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Iterumque: Simon Ioannis amas me? pasce oues meas. Itaque cùm multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum principis sedes in authoritate conualuit, quæ in tribus locis unius est. Ipse enim sublimauit sedem, in qua etiam quiescere, & præsentem uitam finire dignatus est. Ipse decorauit sedem, in qua Euangelistam discipulum misit. Ipse firmauit sedem, in qua septem annis, quãuis discessurus, sedit. Cùm ergo unius atque una sit sedes cui ex authoritate diuina tres nunc episcopi præsident, quicquid ego de uobis boni audio, hoc mihi imputo. Si quid de me boni creditis, hoc uestris meritis imputate: quia in illo unum sumus qui ait: Vt omnes unum sint, sicut & tu pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint. Debitum autem salutationis alloquium persoluens, indico quia magno gaudio exulto, quòd uos contra hæreticorum latratus assiduè laborare cognoui: atque omnipotentem Dominum deprecor, ut beatitudinem uestram sua protectione adiuuet, quatenus per linguam uestram

Mat. 16 | Luc. 22. | Ioan. 21 | Ioan. 17

ſtram de ſinu ſanctæ Eccleſiæ omnem radicé amaritudinis euellat, ne rurſum germinans impediat multos, & per illam coinquinentur multi. Accepto etenim talento cogitatis quod præceptum eſt: Negociamini dum uenio. Ego autẽ etſi negociari non ualeo, lucris tamen negocij ueſtri congaudeo, hoc uidelicet ſciens: quia & ſi me participem operatio non facit, laboris ueſtri me participem charitas facit: quia, ſicut exiſtimo, bonum proximi etiam otioſo cõmune fit, qui de alterius actibus gaudere communiter ſcit. Præterea ligna transmittere uolui, ſed beatitudo ueſtra ſi eſſent neceſſaria nõ indicauit, & maiora multo mittere poſſumus, ſed nequaquam talis nauis huc mittitur, quæ hæc capere ualeat. Minora autem mittere uerecundum puto. Quid tamen facere debeam, beatitudo ueſtra ſuis mihi Epiſtolis innoteſcat. Paruulam uerò benedictionem de amatoris ueſtri ſancti Petri Eccleſia ſex minora Aquitanica pallia, & duo oraria transmiſi: quia enim multum diligo, etiam de paruis præſumo. Habet enim ipſa dilectio authoritatem ſuam, & omnino certa eſt: quia iniuria non erit in omne quod amando præſumpſerit. Suſcepi autem benedictionem ſancti euangeliſtæ Marci, iuxta breue ueſtris epiſtolis inſertum. Sed quia collatum ac iuritheum non libenter bibo, præſumens cognidium requiro, quod in hac urbe poſt multa tempora ueſtra innoteſcere transacto anno ſanctitas fecit. Nam nos hic à negociatoribus nomen cognidij, & non ſubſtantiam comparamus. Peto autem ut contra omnes amaritudines quas in hac uita patior, ueſtræ me ſanctitatis oratio ſulciat, atque ab his apud omnipotentẽ Dñm ſuis interceſſionibus defendat.

Gregorius Cypriano rectori noſtro per Siciliã. De epiſcopo Lucenſi, Eccleſiæ ordinando.
Caput CCII.

Epiſt. 38

HAbitatores Lucenſis ciuitatis quendam ad nos presbyterum adduxerũt qui eis debuiſſet epiſcopus ordinari. Sed quia minimè dignus inuentus eſt, ne diu ſine proprio poſſint conſiſtere ſacerdote, à nobis admoniti in ſcrinio promiſerunt alium ſtudioſè quærere, & ad nos conſecrandum Deo adiuuante perducere. Et ideo ad dilectionem tuam latore præſentium ueniente Marcianum presbyterum diœceſeos Taurianenſis Eccleſiæ, qui nũc habitat in Eccleſia quæ eſt in Maſſalargia conſtituta, diœceſis Cathenenſis Eccleſiæ, ad te facito modis omnibus euocari, atque cum ſtudij tui ſit de criminibus quæ ad epiſcopatum accedere non permittunt, cum omni ſubtilitate requirere. Et ſi eorum ſe expertem eſſe reſponderit, cum pſentium portitore eum feſtina dirigere, ut facto in eum decreto ad nos ueniat Deo adiuuante ordinandus. Si uerò eſt aliquid quod ei poſſit obſiſtere, hunc qui ad dilectionem tuam uenit, cum omni cura & celeritate dimitte, ut eo ad loca ſua remeante, alter ſecundum ea quæ præmiſſa ſunt, requiratur.

Gregorius Mariniano epiſcopo Rauennæ. De ordinando epiſcopo in Cornelienſi Eccleſia, loco alterius lapſi. *Cap.* CCIII.

Epiſt. 39

FRaternitatis ueſtræ epiſtola nunciante comperimus, Cornelienſis Eccleſiæ filios aſſidua ſupplicatione in loco lapſi quõdam epiſcopi ſui conſecrandum ſibi à uobis poſcere ſacerdotem, atque uos quid de ea re fieri debeat dubitare, & noſtrũ euidens expectare mandatũ. Poſtq̃ ergo quenquã criminaliter abſcẽdẽtẽ in locũ de quo lapſus eſt nulla pmittit ratio reuocari, & ultra tres menſes Eccleſiam uacare pontifice ſtatuta ſacrorum canonum non permittũt, ne cadente paſtore dominicum gregem antiquus, quod abſit, hoſtis inſidiando dilaniet: fraternitas ueſtra deprecationi eorũ conſentire, & in loco lapſi debet epiſcopũ ordinare. Nam dum non petentes eos etiam ante ueſtris ad hoc debueratis adhortationibus admonere, poſtulantes nulla nos oportet excuſatione differre: quia Eccleſia Dei diu uiduata proprio epiſcopo remanere non debet.

Gregorius Mariniano epiſcopo Rauennæ. De ſubmouendo clericorum dominio monaſterijs. *Cap.* CCIIII.

Epiſt. 40

DVdum ad nos multorũ relatione peruenerat, monaſteria in Rauennæ partibus

partibus constituta omnino clericorum uestrorum dominio prægrauari, ita ut occasione quasi regiminis ea, quod dici graue est, uelut in proprietate possideant. Quibus non modicum condolentes decessori uestro epistolas misimus, ut hoc emendare per omnia debuisset. Sed quoniam uitę est termino citius occupatus, ne hoc onus monasterijs remaneret, fraternitati uestræ hæc eadem nos scripsisse recolimus. Et quia, ut cóperimus, in huius rei hactenus correptione cessatum est, hæc ad uos iterũ præuidimus scripta dirigere. Hortamur ergo, ut omni mora, omniq; excusatione submota, ita monasteria ipsa ab huiusmodi studeatis grauamine releuare, quatenus nullam deinceps in eis clerici uel hi qui in sacro sunt ordine constituti, ob aliud habeant nisi orandi tantummodo causa accedendi licentiam, aut si fortè ad peragenda sacra missarum fuerint inuitati mysteria. Sed ne pro cuiuslibet monachi aut abbatis promotione aliquod onus monasteria fortasse sustineant, studendum uobis est, ut si quispiam abbatum aut monachorum ex quocunque monasterio ad clericatus officium uel ordinem sacrũ accesserit, non illic aliquam habeat ulterius, ut diximus, potestatem: ne monasteria huius occasionis uelamine, ea quæ prohibemus, sustinere onera compellantur. Hæc itaque omnia uigilanti cura emendare iam secũdò commonita sanctitas uestra non differat, ne si post hoc negligentes uos esse, quod non credimus, senserimus, aliter monasteriorũ quieti prospicere compellamur. Nam uobis notum sit, quia tantæ necessitati seruorũ Dei congregationem amplius subiacere non patimur. Ne uerò aliqua uobis excusatio de monachis oriatur, personam huc quam præuiderit utilem ex opere fraternitas uestra transmittat, & ei nos qui cum eo ad uenire possint, monachos deputabimus: quos ut prospexeritis, debeatis in monasterijs ordinare, si tamen talia loca sunt, ut sit ibi unde subsistere ualeant.

Can. 16. q. 1. Ne pro cuius libet

Gregorius Cypriano diacono per Siciliam.
De Paula & quodam Iudæo. Cap. CCV.

Epist. 41

QVesta nobis est Paula præsentium latrix, quendam Theodorum ex Iudæo sibi nimis frustra inimicum existere, in tantum ut, quod dici nephas est, iniquitate maleficiorum eam lædere moliatur, atque ab hominibus Ecclesiæ Messanensis eundem Theodorum contra hoc facinus fortius uindicari. Dilectio igitur tua studeat, ut nullus Ecclesiasticorum prædictæ mulieri in hac causa tentet aduersus existere. Sed ad inuestigandum hoc ipse, ut potueris, esto sollicitus. Et si suprascriptus Theodorus tantæ iniquitati obnoxius esse patuerit, ita hoc districta ultione per hos quorũ interest facias uindicari, ut & Deus placari possit, & alijs exemplum correptionis sit.

Finit liber tertius Registri beati Gregorij papæ, qui secundum aliam computationem Domini Gratiani in decretis est sextus.

Incipit liber quartus secundum aliam computationem.

LIBER SEPTIMVS.

INCIPIVNT EPISTOLAE B. GREGORII PAPAE: Indictione prima.

Gregorius Sabiniano diacono.
De causa Maximi & præsumptione eius. C. I.

Epist. 1

DE causa Maximi præuaricatoris quid actũ sit, cognouisti. Sed postquam serenissimus dominus imperator iussiones transmisit vt ordinari minimè debuisset, tunc ad altiorem superbiam erupit. Nam homines gloriosi uiri Patricij Romani ab eo præmia acceperunt, eumq; ita ordinari fecerunt, ut Antonium subdiaconem & rectorem patrimonij nisi fugisset occiderent. Ego autem epistolas transmisi, postquam eum ordinatum contra rationem cognoui & contra consuetudinẽ, ut missarum solennia celebrare non præsumeret, nisi prius à serenissimis dominis cognosce-

cognoscerem, quid de eius personam iussissent. Quæ scripta mea publicè relecta, uel in ciuitate posita, publice scindi fecit, atque in contemptum sedis Apostolicæ apertius exilijt. Quod ego qualiter patiar scis, qui ante paratior sum mori, quàm beati Petri apostoli Ecclesiam meis diebus degenerare. Mores autẽ meos bene cognitos habes: quia diu porto, sed si semel deliberauero non portare, contra omnia pericula lætus uado. Vnde necesse est cum Dei auxilio periculo succurrere, ne cogatur excedendo peccare. Vide quæ dico, & pensa ex quanto dolore sunt. Peruenit uerò ad me quia transmisit nescio quem clericum, qui diceret quia Malcus episcopus in custodia pro solidis occisus sit. De qua re unum est quod breuiter suggeras serenissimis dominis nostris: quia si ego seruus eorum in morte Longobardorum me miscere noluissem, hodie Longobardorum gens nec regem, nec duces, nec comites haberet, atque in summa confusione esse diuisa. Sed quia Deum timeo, in mortem cuiuslibet hominis me miscere formido. Quòd autem Malcus episcopus neque in custodia fuit, neque in aliqua afflictione, sed die qua causam dixit, & addictus est, nesciente me à Bonifacio notario in domum eius ductus est, cui & prandium factum est, ubique prandit & honoratus est ab eo, & nocte subitò mortuus est, iam dilectionem tuam arbitror cognouisse. Exhilaratum autem nostrum pro ea re dirigere uolui. Sed quia iam candẽ causam actam existimaui, idcirco me retinui. Domino autem Romano dilectio tua dicat: quia pro Felice, sicut scripsit ad uirum excellentissimum magistrum epistolas, si Deus iusserit facio, & per hominem meum transmitto. Nam modò postquam nulli alteri scribo, durum mihi fuit soli magistro scribere. Cui etiam dicendum est: quia Catellus palatinus substantiam eius quantum Virigantinus dicit, male exterminat. Cui uix potui imponere, ut expensas eidem Virigantino in monasterio quo lectioni uacat, & laborare non potest, parum aliquid de substantia matris suæ dare debuisset.

Gregorius Crysanto episcopo Spolitano. De conuertendis ab idolorum cultura. Et de quinquaginta solidis baptizandis transmissis. Cap. II.

Epist. 2

SVsceptis epistolis fraternitatis uestræ magnas omnipotenti Deo gratias retulimus, quia de congregatione multarum animarum nos dignatus es releuare. Et ideo fraternitas uestra sollicitè studeat opus quod cœpit auxiliante Domino ad perfectionem deducere. Et siue eos qui aliquando fideles fuerunt, sed ad cultum idolorum negligentia aut necessitate faciente reuersi sunt, festinet cum indicta pœnitentia aliquantorum dierum ad fidem reducere, ut reatum suum plangere debeant, & tanto firmius teneant hoc ad qđ Deo adiuuante reuertuntur, quanto illud perfectè defleuerint unde discedunt. Siue eos qui needum baptizati sunt admonendo, rogando, de uenturo iudicio terrendo, rationem quoque reddendo, quia ligna & lapides colere non debent, festinet fraternitas tua omnipotenti Domino congregare: ut in aduentu eius cùm districtus dies iudicij uenerit, in numero sanctorum possit tua sanctitas inueniri. quod enim opus utilius & sublimius acturus es, quàm ut de animarum uiuificatione & collectione cogites, & tuo Domino qui tibi locum prædicandi dedit, immortale lucrum reportes? Transmisimus autem fraternitati tuę quinquaginta solidos pro uestimentis eorum qui baptizandi sunt comparandis: presbytero quoque Ecclesiæ quæ in Negeugno monte sita est, possessionem quam tua fraternitas petijt, dari fecimus, ita ut quãtum præstat, tantum de solidis quos accipere consueuerat, minus accipiat. Vestra autem fraternitas petijt, ut sibi episcopũ in Ecclesia quæ non longe ab eodem monte est facere debeat: quod omnino libenter accepi, quia quantum uicina fuerit, tantum prodesse animabus illic consistentibus amplius poterit. Latorem uerò præsentium per intercessionem sanctitatis nestræ acoluthum fecimus, quẽ de obsequia uestra transmisimus, ut si in lucrandis animabus amplius seruierit, proficere amplius possit.

Can. 1. q. 1. Latorem

Gregorius

Gregorius Anastasio episcopo Antiocheno. Consolatoriam scribit epistolam de aduersitatibus huius mundi. De Barbarorum gladijs ac diuersis aduersitatibus. *Cap.* III.

Epist. 3

SVscepi epistolas suauissimæ beatitudinis uestræ, quæ pro uerbis lachrymas pluebant. Vidi nanque in eis nubem more suo in altum uolantem, sed quandam caliginem tristitiæ ferentem, nec penetrare in ipso exordio facile ualui: unde ex quo iret, quia præ ipsa quam dixi caligine ad plenum causas non intellexi. Hoc tamen sanctissimos uos semper sicut & facitis reducere ad mentem decet, quod prædicator gentium dicit: In nouissimis temporibus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, & cætera, quæ mihi labor est dicere, & uobis non est necessarium audire. Ecce in senectute sancta uestra beatitudo multis tribulationibus laborat, sed perpendat cuius sedem teneat. Nũquid non illius cui uoce ueritatis dictum est: Cùm senueris, alius te cinget, & adducet quò tu non uis? Sed hæc dicens recolo quod sanctitas uestra in multis aduersitatibus etiã à iuuentute desudauit. Cũ bono ergo rege dicat: Recogitabo omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Sunt autem multi qui delectationẽ suã, sicut scribitis, de nostris sibi uulneribus faciunt, sed scimus qui dixit: Plorabitis & flebitis uos, mundus autẽ gaudebit, uos autẽ contristabimini. Et protinnus adiunxit: Sed tristitia uestra uertetur in gaudium. Quia uerò iam prædicta patimur, restat ut etiã promissa sperare debeamus. Hi enim de quibus dicitis, quia ipsi addunt onera qui subleuare debuerũt, scio quia illi sunt qui ueniunt in uestitu ouium, & intus sunt lupi rapaces. Sed tãto magis tolerandi sunt, quanto non solum per malitiosam mentem, sed etiam per religiosum habitum persequuntur. In hoc autem quòd soli præ alijs haberi appetũt, quod dignum non fuerat ut nel cum fratribus haberent, nullo modo turbamur: quia omnipotenti confidimus, quia hi qui aliena appetunt, etiam suis citius priuantur. Scimus enim qui dixit: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur. Et rursum scriptũ est: Ante ruinam exaltabitur cor. His autẽ diebus, sicut inuenio, noua hæreticorum bella consurgunt, de quibus uestræ beatitudini iam antea scripsi, ita ut prophetias, Euangelia, & dicta patrum omnia euacuare moliantur. Sed permanente uita uestræ sanctitatis, in protectoris nostri gratia speramus, quòd eorum ora citius obmutescant, quæ contra soliditatem ueritatis apta sunt: quia & quamlibet acuti gladij mittantur cùm saxum feriunt, fracti resiliunt. Hoc autem magna omnipotentis Dei est gratia, quòd in ipsis qui à sanctæ Ecclesiæ doctrina diuisi sunt, unitas non est: quoniã omne regnum in se diuisum non stabit. Et sancta Ecclesia subtilius in sua semper eruditione instruitur, dum hæreticorum quęstionibus impugnatur, ita ut apertè impleatur quod per Psalmistam contra hæreticos de Deo dictũ est: Diuisi sunt ab ira uultus eius, & appropinquabit cor illius. Nã dum ipsi in suo prauo errore diuiduntur cor nobis Dei appropinquat: quia eruditi aduersitatibus intellectum eius subtilius inuenimus. Quæ autem mala à Barbarorum gladijs, quę à peruersitate iudicum patimur, beatitudini uestræ narrare refugio, ne eius gemitum augeam quem minuere consolando debueram. Sed in his oĩbus authoris nostri me pcepta cõsolantur dicentis: Hæc locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis. Penso enim quibus dictũ est: Hæc est hora uestra, & potestas tenebrarum. Si ergo potestas lucis postea erit, quia electis dictum est: Vos estis lux mundi. & sicut scriptum est: Obtinebant eos iusti in matutino: omne quod in hora & potestate tenebrarum patimur, lugendum non est. Indicat autem mihi suauissima sanctitas uestra quod mecum, si potuisset fieri, sine charta & calamo loqui uoluisset, & dolet quòd nobis Orientis penè & Occidentis spacium interiacet. Sed hoc quod sentio, uerum dico: & in charta mihi mens uestra sine charta loquitur: quia in uerba uestræ sanctitatis sola charitas sonat, & diuisi locis non sumus, qui ex dono oĩpotentis Domini dilectionis uinculo uniti sumus. Cur igitur accipere pennas columbæ deargentatæ quæritis, quas iam habetis? Pennæ quippe eius sunt charitas Dei, & proximi. Per ipsas enim sancta Ecclesia euolat, per

2. Tit. 3 — *Ioan.* 21. — *Esa.* 38. — *Ioan.* 16 — *Mat.* 7 — *Luc.* 14 — *Prou.* 16 — *Luc.* 11 — *Psal.* 54 — *Ioan.* 16 — *Luc.* 22 — *Mat.* 5 — *Psal.* 48

per ipsas terrena omnia transcendit: quas si uestra sanctitas non haberet, ad me cum tanta charitate per epistolas non uenisset. Rogo autem ut pro mei cordis infirmitate enixius oretis, quatenus omnipotens Deus mentem meam à malis omnibus pro uestra intercessione tueatur, & citius me de tot procellis huius tempestatis eripiat, atque in æternæ quietis littore perducat. Benedictiones uerò locupletissimas omnes quæ directæ sunt suscepi, quæ mihi uir Dei pauper spiritu transmisisti, de quibus dicitis: Quid enim det pauper nisi ea quæ pauperia sunt? Sed nisi uos per humilitatis spiritum pauperes essetis, benedictiones uestræ locupletes non fuissent. Omnipotens Deus sua uos à malis omnibus protectione defendat, & quoniam uita uestra bonis omnibus ualde est necessaria, post longa adhuc tempora uos ad cœlestis patriæ gaudia perducat.

Gregorius episcopo Messallino.

De precio pro sepultura aliqua nunquam recipiendo: & proponit exemplum Abrahæ & Sichimitarum. Cap. IIII.

Epist. 4

FIlius noster Faustinus uir eloquentissimus ad nos ueniens questus nobis est, quòd pater eius quondam Peltrasius aliqua uestræ Ecclesiæ sepulturæ suæ gratia iuris alieni reliquerit. Et quidem quid de hac re seculi leges habeant, & ipsi nostis, & nos audiuimus: quia hæres ad soluendum cogitur, si author eius uel testator aliena legauerit. Sed quia fraternitatem uestram lege Dei, non autem lege seculi nouimus uiuere, ualde mihi iniustum uidetur, ut ecalix electrinus & puer qui cuiusdam Ecclesiæ, in possessione eius positæ, diœceseos Consentinę Ecclesię esse perhibetur, à tua fraternitate teneatur. Cùm enim & uir reuerendissimus Palumbus nunc episcopus, tunc uerò archidiaconus ita fuisse testatus est, uos omnino eius fidei credere, & aliena restituere debuistis. Fibulam uerò auream quam prædictus uir moriens pariter reliquit considerare, ut arbitror, debuistis, quæ esset summa eius substantiæ, si quid esset unde hi quos reliquerat, sustentari debuissent, & tunc ꝓ sepultura eius accipere: quamuis secundum A nostrum institutum noueritis nos illicitā antiquam consuetudinem à nostra Ecclesia omnino uetuisse, nec cuiquam assensum præbere, ut loca humani corporis precio possint adipisci. Nam si gentiles, ut arbitramur, uiri Sichimitæ Abrahæ pro Sarra mortua, atque in loco proprio humanda sepulturam gratis obtulerunt, & uix magna eius importunitate coacti sunt ut precium de loco sepulturæ perciperent, nos qui episcopi dicimur, de humandis fidelium corporibus pensa quid facere debemus. Hoc ergo fraternitatis uestræ iudicio committo. B Et hæc quoq; nobis prædictus eloquentissimus uir questus est, Sisinnium defensorem Ecclesiæ tuæ irrationabiliter iuri suo mancipia competentia detinere. De quibus etiam iudicio sanctæ memoriæ Maximiani episcopi, ut ea detentator redderet, esse asserit definitum, sed eorum restitutionem hactenus uoluntariè distulisse. Hortamur ergo fraternitatem tuam, ut si manifestè causa iam iudicata est, quæ statuta sunt, compleantur. Alioquin deputato defensore ad fratris & coepiscopi Secundini nostri partes fac iudiC cium cōuenire, ut dum cuius sint iuris mācipia, de quibus quæstio uertitur, eius fuerit sententia declaratum, nec hic præiudicium, nec ille uideatur iniuriam sustinere.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum.

De pallio Siagrio episcopo concedendo, & sacris ordinibus præmio non concedendis, & de schismaticis. Cap. V.

Epist. 5

QVanta in omnipotentis Dei timore excellentiæ uestræ mens soliditate firmata sit, inter alia bona quæ D agitis, etiam in sacerdotum eius laudabiliter dilectione mōstratis: & magna nobis fit de Christianitate uestra lætitia, quoniā quos uenerantes ut famulos reuera Christi diligitis, augere honoribus studetis. Decet enim uos excellentissima filia, decet tales existere, ut subiectæ possitis esse dominatori. In eo enim timore regnū potestatis uestræ & subiectis gentibus confirmatis, in quo timori omnipotentis Domini mentis colla subijcitis: & unde uosmetipsas seruitio creatoris subditis, inde nobis uestros

uestros subditos ad seruitium deuotius obligatis. Susceptis itaque epistolis uestris, ualde nobis excellentiæ uestræ studiũ placuisse signamus, atque fratri & coepiscopo nostro Siagrio pallium dirigere secundum postulationem uestram uoluimus: propter quod & serenissimi domini Imperatoris, quantum uobis diaconus noster qui apud eum responsa Ecclesiæ faciebat, innotuit, prona uoluntas est, & concedi hæc omnino desiderat, atque multa de prædicto fratre nostro tam uobis quàm etiam alijs testificantibus ad nos bona perlata sunt maxime uitam eius Ioanne regionario ad nos remeante cognouimus. Et quid in fratre nostro Augustino fecerit audientes, redemptorem nostrum benedicimus, quia eum sacerdotis nomen etiam operibus implere sentimus. Sed res plurimæ restiterunt, quæ nos hoc interim facere minime permiserunt. Primum siquidem quia is qui pallium ipsum uenerat accepturus, schismaticorum tenetur errore implicatus. Deinde quòd non id ex uestra petitione, sed ex nobis transmissum uoluistis intelligi. Extra hoc autem quia nec is qui eo uti desiderat, directa ad nos hoc sibi largiri speciali petitione poposcerat, & tantam causam nullo modo præbere sine eius postulatione debuimus, maximè quia & prisca consuetudo obtinuit, ut honor palij nisi exigentibus causarum meritis & fortiter postulanti dari non debeat. Nos tamen ne uestræ excellentiæ desiderium sub prætextu cuiusdam excusationis forsitan uideremur uelle differre, dilectissimo filio nostro Candido presbytero pallium præuidimus dirigendum, iniungentes ei uice nostra congrua id debeat obseruatione tribuere. Vnde necesse est ut ex eo opere suprascriptus frater & coepiscopus noster Siagrius facta cum aliquantis suis episcopis petitione hoc sperare, atque eam prædicto debeat dare presbytero: quatenus digne eiusdem pallij usum cum Dei gratia ualeat adipisci. Vt ergo hæc uobis cura ante oculos creatoris nostri in fructu sit, Christianitatis uestræ sollicitudo diligenter inuigilet, & nullum qui sub regno uestro est, ad sacrum ordinem ex datione pecuniæ, uel quarumlibet patrocinio personarũ seu pro ximitatis iure patiatur accedere: sed ille ad episcopatum uel alterius sacri ordinis officium eligatur, quem dignum & uita & mores ostenderint: ne si, quod non optamus, honor uenalis fuerit sacerdotalis, Simoniaca in illis partibus hæresis, q̃ prima in Ecclesia prodijt, & patrum sententia damnata est, consurgat, & regni uestri, quod absit, uires imminuat. Nam graue omnino & ultrà quàm dici potest facinus est, Spiritum sanctum, qui omnia redemit, uenundare. Sed & hoc curæ uobis sit, ut quia sicut nostis, Neophitum egregius prædicator ad sacerdotij regimen omnino uetat accedere, nullum ex laico patiamini episcopum consecrari: Nam qualis magister erit, qui discipulus non fuerit? Aut quemadmodum ducatum gregi dominico præbeat, qui disciplinæ pastoris subditus antè non fuerit? Si cuius ergo uita talis constiterit, ut ad hunc dignus sit ordinem promoueri, prius ministerio debet Ecclesiæ deseruire, quatenus longæ exercitationis usu uideat quod imitetur, & discat quod doceat: ne forte onus regiminis conuersionis nouitas non ferat, & ruinæ occasio de prouectis in maturitate consurgat. qualiter autem se excellentia uestra erga fratrem & coepiscopum nostrum Augustinum exhibuerit, quantamq; illi sibi Deo aspirante charitatem impenderit, diuersorum fidelium relatione cognouimus: pro qua gratias referentes, diuinæ potentiæ misericordiam deprecamur, ut & hic uos sua protectione custodiat, & sicut inter homines, ita quoque & post multorum annorum tẽpora, in æterna faciat uita regnare. Præterea hos quos ab unitate Ecclesiæ schismaticorum error dissociat, ad unitatem studete concordiæ pro uestra mercede reuocare. Nam non ob aliud ignorantiæ suæ hactenus cæcitate uoluuntur, nisi ut Ecclesiasticam fugiant disciplinam, & peruersè habeant, ut uoluerint, uiuendi licentiã: quia nec quid defendant, nec quid sequantur intelligunt. Nos autem Chalcedonensem synodum de qua illi sibi pestiferæ nebulas excusationis assumũt, per omnia ueneramur & sequimur: & si quis de fide eius minuere aut addere aliquid præsumpserit, anathematizamus. Sed ita illos erroris labes imbibit, ut ignorantiæ suæ credentes uniuersalem Ecclesiam atque omnes quatuor par rochias

Distinc. 100. prisca

A B C D

rochias non ratione, sed malitiosa mente tantummodo refugiant, ita ut is qui ad nos à uestra excellentia missus est cum quæreretur à nobis cur ab uniuersali Ecclesia separatus existeret, se ignorare professus sit. Sed neque quid diceret, neque quid aliud audiret, ualuit scire. Hoc quoque pariter hortamur, ut & cæteros subiectos uestros sub disciplinæ debeatis moderatione restringere, ut idolis non immolent, cultores arborum non existant, de animalium capitibus sacrificia sacrilega non exhibeant: q̃a peruenit ad nos q̃ multi Christianorum & ad Ecclesias occurrãt, & quod dici nephas est, à culturis dæmonum non discedant.

Q̃m uerò omnino Deo nostro hæc displicent, & diuisas mentes non possidet: prouidere ut ab his debeãt illicitis salubriter coerceri: ne, quod absit, non eis ad ereptionem, sed ad pœnam sacri fiat baptismatis sacramentum. Si quos igitur uiolentos, si quos adulteros, si quos fures uel aliis prauis actibus studere cognoscitis, Deum de eorum correctione placare festinate, ut super uos flagellum perfidarum gentiũ, quod (quantum uidemus) ad multarum nationũ uindictam excitatum est, non inducat: ne si, quod non credimus, diuinæ ultionis iracundia sceleratorum fuerit actione commota, belli pestis interimat, quos delinquẽtes ad rectitudinis uiam Dei præcepta non reuocant. Necesse est ergo ut omni studio & oratione assidua ad redemptoris nostri conuerti misericordiam festinemus, ubi tutus omnibus locus est, ubi magna securitas. Nam illic quenquam solidè persistentem nec periculum conterit, nec metus exagitat. Codicem uerò, sicut scripsistis, prædicto dilectissimo filio Candido presbytero uobis offerendum transmittimus, quia boni uestri studij esse participes festinamus. Omnipotens Deus sua uos protectione custodiat, atque à perfidis gentibus regnũ uestrum sui brachij extẽsione defendat, uosque post longa annorum curricula ad gaudia æterna perducat.

Can. 23. q. 4. Si quos

Gregorius Venantio episcopo Lunensi.
De monasterio suo consecrando. Cap. VI.

Epist. 6

FRaternitatis uestræ insinuatione didicimus, quæ habetur in subditis, intra ciuitatem Lunensem in domo te propria monasterium ancillarum Dei pro uestra deuotione fundasse, quod in honore beati Petri apostolorum principis, & sanctorũ martyrum Ioannis & Pauli, atque Hermæ & Sebastiani desideras consecrari. Et ideo frater charissime, si nullum corpus ibidem constat humatum, data primitus à fraternitate tua donatione legitima: id est, calicem argenteum unum habentẽ uncias sex, patenam argẽteam habentem libras duas, syndones duas, coopertorium super altare unum, lecta strata numero x. in æramentis cap. xx. in ferramentis cap. xxx. in cespite fundum Faborianum, & lumbricate in integro constitutum in territorio Lunensi miliario ab urbe eadem plus minus secundo, iuxta fluuium Macram, cum seruis duobus, id est Mauro & Ioanne, & boum parium ij. tantum, gestisq; municipalibus alligatis p̃dicti monasterij oratorium absque missis publicis solenniter consecrabis, & cætera secundum morem.

MENSE NOVEMBRIO: Indictione prima.

Gregorius Amos episcopo Hierosolymitano.
De petro acolutho fugitiuo. Cap. VII.

Epist. 7

CVm fraternitatem uestram confidamus canonum statuta, & uigorem diligere disciplinæ, ne clerici nostri uobis ad euitandam discretionem Ecclesiastici ordinis falsitas surripere ualeat, eius culpam sanctitati uestræ indicare prospeximus, ut sollicitudine uestra disciplinæ possit submitti quam refugit. Comperimus autem quòd Petrus acoluthus, quem dilectissimo filio nostro Sabiniano diacono responsa Ecclesiastica facienti obseruare in urbe regia feceramus, fugiens ad uestrã Ecclesiam uenerit: Quod si uerum est, in tuto eum facere fraternitas uestra, & inuẽta huc studeat occasione remittere. Aut si fortè hoc metuens à uestra discesserit Ecclesia, & per diuersa loca, ne comprehendi ualeat, latiter: in omnibus parrochijs uestris ut diligenter requiratur iniungite, & inuentum ad nos, sicut præfati sumus, retransmittite, quem etiam uolumus per uos quia sit communione priuatus agnosce

re, nec dominici corporis ac sanguinis quousque ad nos redeat, audeat mysteria sumere, nisi forte uicino mortis insistente periculo.

Gregorius Leoni episcopo Catenensium.
De portionibus clericorum. Cap. VIII.

Epist. 8 Can. 16. q. 1. Ad hoc

AD hoc locorum gradus rationis ordo distinxit, & iudicia esse constituit, ut nec præpositi in opprimendos se frustra ualeant occupare subiectos, nec subiectis iterum cōtra suos præpositos effrenata sit resultandi licentia. Et ideo quia per xv. nuper indictionem elapsam Ecclesiæ tuæ acoluthi, dato contra te capitulari, quędam conquesti sunt, ne aut in tuæ fraternitatis inuidia remanerent, aut illos in suis uideremur petitionibus non audire, dilectissimo filio nostro Cypriano diacono ea subtiliter inquirenda mandauimus. Qui iniuncta cognoscens, quid de capitulo unoquoque decreuerit, īquisitioni nostræ est subtilius patefactū. Et quia inter alia de quarta portione clerus hoc tenendum statuit, ut unam portionē hi qui in sacro loco sunt positi, & reliquas duas clerus accipiat, & latores præsentium Donatus presbyter, nec non & Theodosianus atque Viator diacones, aliorum quoq; qui in sacrato sunt ordine constituti, relationem ad nos deferentes conquesti sunt, hoc contra antiquā consuetudinem in suo grauamine præiudicialiter statutum: quippe quia de eadem quarta semper duas se partes, & tertiam clerum perhibent cōsecutum, & petiuerūt ne hęc diffinitio in suo præiudicio pmaneat: nos hoc fraternitatis tuæ dispositioni oportere præuidimus committendum. Volumus ergo ut quicquid Ecclesiæ tuæ ex reddituuel quolibet alio titulo fortassis accesserit, quartam exinde portionem sine diminutione aliqua debeas segregare, atque eam secundum Dei timorem presbyteris, diaconibus, ac clero ut tibi uisum fuerit, discrete diuidere, ita sanè ut unicuique sicut meritum laboris exegerit, libera tibi sit, iuxta quod præuideris largiendi licentia: quatenus & hi qui merentur, etiam tēporali se sentiant commodo consolatos, & alii adiuuante Domino eorū ad melius contendant imitatione proficere.

A *Gregorius Vitaliano episcopo Sypontino.*
De filia Tulliani magistri militiæ. Cap. IX.

Epist. 9 Can. 27 q. 1. Si custos

SI custos religiosi habitus esses, aut esse nosses Episcopus, filiā gloriosę memoriæ Tulliani magistri militiæ, te illic posito, nec proiectis religiosis uestibus ad secularem reuerti habitum, nec ad nos licuisset peruersam epistolā destinare. Sed quia nimia desidia ac torpore deprimeris, in tuo de decore res ad præsens illicita impunè commissa est. Nam, sicut præfati sumus, si sollicitus extitisses, prius ad nos ultio mulieris prauissimæ, quàm culpa debuit B peruenire. Quia ergo tantum hebes, tantumq; es negligens, ut nisi canonicam in te fueris coerctionem expertus, in aliis districtionem & disciplinam nescias custodire, qualiter debeas esse sollicitus cōgruo tibi, si Domino placuerit, tempore demōstrabimus. Præsentia igitur scripta suscipiens euigila, & excitatus saltem exequere, quod pressius nuncusque ignauia distulisti. Instantiæ ergo tuæ sit, prædictam mulierem unà cum Sergio defensore nostro comprehendere, & statim non solum ad C male contemptum habitum sine aliqua excusatione reuocare, sed etiam in monasterium, ubi omnino districtè ualeat custodiri, oportet detrudere: & ita omnem circa illam sollicitudinem exhibere, ut quàm sit nefarium quod commisit, ex tua possit districtione cognoscere. Qua in re si quis, quod non credimus, clericorum uel laicorum aliquo tibi ingenio tentauerit obsistēdum, à sacratissimæ eum communionis participatione suspendere, nobisq; renunciare festina, ut quantum sit execrabile qđ præsumpserit, postquàm consideratione D propria non aduertit, emendationis qualitate cognoscat. In his autē omnibus ita te cautum stude ac uigilantem ostendere, ut culpam tuam non geminare neglectus, sed aliquantisper ualeat sollicitudo minuere.

Gregorius Sergio defensori.
De filia Tulliani magistri militiæ. Cap. X.

Epist. 10

SI homo esses, aut discretionem aliquā habuisses, ita regularis disciplinæ debuisti custos existere, ut ea q̄ illicitè illic commit-

committuntur, antè vindicta corrigeret, quàm ad nos eius nuncius perueniret. Sed dum nimia te facit stultitia negligentem, non solum de illis offendimur, sed etiam ad ulciscendum desidiam tuam nihilominus prouocamur. Omni ergo dilatione omniq; excusatione postposita, filiã gloriosæ memoriæ Tulliani magistri militiæ, quæ proiectis quas spontaneas assumpsit religiosis vestibus, indumentis se laicis deturpauit, vnà cum fratre & coepiscopo nostro Vitaliano festina comprehendere, atque ad religiosum rursus habitum reuocare, ac in monasterium mittere, vbi strictè omnino valeat custodiri. Nec eius custodiã aliquatenus releuari permittas, quousque nostra denuo scripta susceperis. Nam si quolibet modo in hac re negligens vel lentus extiteris, ita in te noueris districtissime vindicandum, vt quod ex te nescis, pœna possis resecante cognoscere: quia sicut diximus, si intellectum hominis habuisses, hæc quæ modò facere præciperis, antè debueram etiam cum vltione facta cognoscere.

Gregorius Eusebio Thesalonicensi, Vrbitio Diracitano, Constantino Mediolanen. Andreæ Nicopoli Ioanni Corinthi, Ioanni primæ Iustinianæ, Ioanni Cretensi Coritano, Ioan. Larissæo. Mariano Rauennæ, Ioã. Caral. Sard. & omnibus episcopis Siciliæ. De lege imperatoris: quòd ex militari habitu nullus ante triennium sucipiendus sit. Cap. XI.

Epist. 11 parte 1. dist. 53. Legem

Legem quàm piissimus Imperator dedit, ne fortasse hi qui militiæ vel rationibus sunt publicis obligati, dum causarum suarum periculum fugiunt, ad Ecclesiasticum habitum ueniant, uel in monasterijs conuertantur, uestræ studui fraternitati transmittere: hoc maximè exhortans, quòd hi qui seculi actionibus implicati sunt, in clero Ecclesiæ præpropere suscipiendi non sunt: quia dum in Ecclesiastico habitu non dissimiliter quam uixerant uiuunt, nequaquam student seculum fugere sed mutare. Quòd si etiam tales quoque monasterium petunt, suscipiendi nullo modo sunt, nisi prius actionibus publicis absoluti fuerint. Si qui uerò ex militaribus uiris in monasterijs conuerti festinant, non sunt temerè suscipiendi, nisi eorum uita fuerit subtiliter inquisita. Et iuxta normam regularem debent in suo habitu per triennium probari: & tunc monachi cũ habitum Deo authore suscipere. Qui si ita sunt probati atq; suscepti, & pro anima sua pœnitentiã de perpetratis culpis agere student, pro eorum uita & lucro cœlesti, non est eorum conuersio renuenda. Qua de re etiam serenissimus & Christianissimus imperator, mihi credite, omni modo placatur, & libenter eorũ conuersionẽ suscipit, quos in rationibus publicis implicatos nõ esse cognoscit.

MENSE DECEMBRI: Indictione prima.

Gregorius Sabiniano episcopo Iadertino. De pœnitentia eius, & Florentino Episcopo. Caput XII.

Epist. 12

Sicut perseueranti culpæ debetur iure uindicta, ita resipiscentibus est uenia cõcedenda. Nam ut res illa contra se meritò iracundiam excitare, si hæc in sua prorsus dilectione solet concordiam propagare. Et ideo quia fraternitatẽ tuã à consortio & cõmunione Maximi, vbi te prius neglectus impulerat; in tñ postea grauitas sacerdotij ad animum reducta suspẽdit, vt eius sola nullatenus patereris esse congregatione contentus, nisi & in monasterij te claustra recipiens dudum commissa deflesres: ea propter in nostram te gratiam ac cõmunionem receptum esse non dubites nam quantum nos prius culpa tuæ charitatis offenderat, tantum pœnitẽtia mitigauit. Hortor igitur dilectissime frater ut gregi dominico pastoralem sollicitudinem instanter impendas, lucrum de commissis ouibus facere diligenter inuigiles, ut tanto tibi copiosæ retributio mercedis exuberet, quanto in aduentu æterni iudicis multiplices laboris fructus obtuleris. Stude itaque in culpa lapsos erucre, stude errantibus regrediendi uiam ostendere, stude communione priuatos ad communionis salubriter gratiam reuocare. Sit cæteris charitatis uestræ reuersio ereptionis officium, sit salutis exemplum: quatenus dum errantes gressus ouium ad septa summi pastoris sollicitudinis uestræ cura direxerit,

rit, nec ipsæ luporum dentibus relinquantur expositę, & te in æterna uita, quod summopere petẽdum est, dignæ compensatio retributionis excipiat. De causa uerò quã nobis scripsistis, ut debeamus ne in urbe regia contra uos surripiatur esse solliciti, animos uestros res ista non turbet. Nam responsali nostro omnino studiosè mandauimus, ut sollicitũ cautumq; se debeat exhibere. Et confidimus de Dei nostri potentia, quia id agitur ut uos nullius contra rationem aut turbare quoquo modo aut premere possit aduersitas. Præterea habitatores Epitauriensis ciuitatis Florẽtiũ, quem suum esse dicunt episcopum, sibi à nobis restituendum studiosissime poposcerunt, asserentes frustra eum ad solam tantummodo uoluntatem Natalis episcopi detrusum exilio. Et ideo si quid de eius causa fraternitas uestra cognouit, nobis suis subtiliter epistolis innotescat. Si autem necdum cognouit, requirat, nobisq; renunciet, ut quicquid de eo statuendum sit certi, deliberare adiutore Domino ualeamus.

MENSE FEBRVARIO:
Indictione prima.

Gregorius Candido Abbati monasterij sancti Andreæ ad cliuum Scauri.

De contentione inter ipsum & Maurentium. *Caput* XIII.

Epist. 13

SIcut loci nostri consideratio prouidere nos admonet, ut monasteriorũ negocia pacis intentio salubri fine distinguat: sic iterum ratione constringimur, consensus nostri authoritate quæ utiliter decisa fuerint roborare: ne forte cuiquam excusationis obiectu, quòd à religioso proposito & æquitate ualde dissentit, aliquid in dubium contentio recidiua perducat, & gignat ex pace litigium. Proinde qm̃ inter te Candidũ abbatem monasterij S. Andreę apostoli positi in hac urbe Romana in cliuo Scauri, agentem utilitates eiusdẽ monasterij, & Maurentiũ gloriosum magistrum militiæ, causa successionis hæreditatisque Ioannis fratris consanguinei prædicti uiri, qui in suprascripto monasterio conuersus est ac defunctus, cum nostro quoq; consensu cõmodæ sollicitæque transactionis pagina interueniente decisa est: denique quia cũ fidei memorati gloriosi sinceritas olim nobis ueraciter nota sit & bene cõperta, ut ad satisfactionẽ posset omnino sufficere, etiã dato corporaliter sacramento firmaret, nihil se in fraude uersatum, aut aliquid occultasse, sed omnia in integro prodidisse: idcirco huius decreti præceptique nostri serie transactionem decisionemque inter te & præfatum Maurentium gloriosum habitam, ratam habentes, per omnia confirmamus, nec in totum partemve aliqua ratione conuelli, sed eam habere perpetuã decernimus firmitatẽ. Cui rei si quis, quod non credimus, contrariã afferre quoquo modo tentauerit uoluntatem: illi quidem reum se ante Deum esse nouerit, qui nititur ea quæ utiliter sunt finita rescindere. nam eidem decisioni transactioniq; nihil se derogare cognoscat. Vt ergo & sæpedicti gloriosi Maurẽtij maneret illabata securitas, & tu nihil de his quæ decisa sunt ualeas dubitare, simile ei præceptum pro utraq; partium munitione concessimus.

Gregorius Adeodato & Maurentio, episcopis Aphricæ à partibus.

Perseuerantiam boni operis commendat, laudatque. *Cap.* XIIII.

Epist. 14

MVltum frater charissime sinceritatis tuæ bono congaudeo, quòd grauitatem qua præditum te dudum audierã, præsentiũ portitoris Pauli fratris & coepiscopi nostri testificatio confirmauit. Qui tanto latius q̃ta in nobis sollicitudo Ecclesiastici ordinis, quantaq; cura sit rectitudinis indicabit, quanto hoc & p̃sens comperit, & in sua amplius defensione cognouit. Quia ergo magnũ, sicut nostis, corã Deo nostro est in bonis quenquã indesinenter operibus permanere, fraternitatis uestræ se sollicitudo ad fouendas partes iustitiæ decenter exacuat, & contra Ecclesiastici uigoris moderamina, p̃ut possibile fuerit, p̃uisionis suę sollicitudine fieri nihil permittat. Nec nos res aliqua huiusmodi intentione remoueat: sed si qua sunt quæ dilectionis uestrę sinceritatẽ offendunt, & regulas canonicæ discretionis excedunt, uigilantẽ studete curam imponere, atq; ea hortãdo, suadendo, terrendo emendare, charitatis unitate

unitate seruata, in quantũ uires suppetunt, Deo adiuuante contendite, & excessus authorem coerctionis freno sacerdotali constringite, atque eũ ab inuio itinere lingua duce & actione reducite, & ita uestram in omnibus efficaciam exhibete: ut Deus omnipotens qui bonæ uoluntatis author, & intentionis inspector est, uelle uestrum & hic adiuuet, & in futura uita remuneret. Supradictum uerò Paulum fratrem & coepiscopum nostrum fraternitati uestræ commendantes hortamur, ut idonee charitatem uestram debeat experiri quam prædicat.

Gregorius Victori & columbo, episcopis Numidiæ.

De contentione parrochiarum. Cap. XV.

Epist. 15

QVanto cordi nostro lætitiam Ecclesiæ ordo inculpabiliter custoditus infudit, tanto recisus tædium doloris imponit, quod prauitatis temeritas in euersionem disciplinæ tentat, & quæ sunt olim laudabiliter statuta dissoluere, & quæ fortius punienda, præsumere. Præsentium itaque portitoris Crysonij fratris & coepiscopi nostri querela ad nos insinuante peruenit, quòd nulla exigente culpa, uel concilij definiente sententia, Ecclesiæ eius parrochiæ antiquitùs deputatæ, à Valentione fratre & coepiscopo nostro, ante ferè quindecim annos sint irrationabiliter occupatæ, atque eum insuper res decessoris ipsius ad suum, quod dici graue est, arbitrium abstulisse. Quòd si ita ueritas se habet, quàm peruersum, quamve sit execrandum, præcipuè religioso præposito, dicere non ualemus. Hac igitur in re, quia nec leuitas, neque aliqua debet esse dilatio, fraternitatem uestram præsenti epistola commonemus, ut sollicitius requiratis. Et si querela eius manifesta esse constiterit, ablatarũ rerum & occupatarũ parrochiarũ restitutionem dilectio uestra sine mora sa currere prouideat, & ita omnia uobis solatiantibus cessante excusatione, iustitia fauente recipiat: ut nec hunc labor obsefuationis afficiat, nec de eius damno aliquid lucri inuasor acquirat. Accendat ergo uos zelus æquitatis, accendat iustitiæ rectitudo. Ad custodiendam in cũctis antiquam ecclesiastici ordinis dispositionem, operam instanter impẽdite, districtos sollicitosque uos inter culpas & innocentiam exhibete: quatenus & iustitiam habentibus magna de rectitudinis uestrę sit zelo fiducia, & inquietis de futuro omnis excedendi amputetur occasio.

Gregorius Columbo episcopo Numidiæ. Paulum episcopum commendat. Cap. XVI.

Epist. 16

QValiter de fraternitatis uestræ debeamus charitate confidere, ex mentis nostræ quam circa uos habemus, qualitate colligimus. Nec aliter uos Apostolicam sedem diligere, quàm ipsa uos diligit arbitramur. Vnde necesse est, ut eos quos in Ecclesia beati Petri apostolorum principis, ut oportet, deuotos esse cognoscimus, uobis cuius uitam & actio sacerdotis ornat & dignitas, peculiàrius commendemus, de cuius scilicet sinceritate firmum experimentum de præteritis iam tenemus. Frater igitur & coepiscopus noster Paulus pręsentium portitor, quantis illic fluctibus, quantisve aduersitatibus quatiatur, sanctitatem uestram memorat non latere. Qui quoniam querelas quas de eo ad uos peruenisse signastis, non ueras esse, sed instigatione aduersantium contra se asserit excitari, & omnia se fidit patrocinante ueritate, uobis cognoscentibus adiutore posse Domino superare: hortamur dilectissime frater, ut ei in quibus fuerit iustitiæ ratio manifesta, manum decenter præbere solatij, atque sacerdotali eum compassione debeas adiuuare. Nulla ergo uos res ab ęquitatis studio, nulla suspendat potentia personarum. Sed innitẽs præceptis dominicis, omnia quæ sunt certitudini aduersa, contemne. In defendendis partibus iustitiæ, cõstanter insiste. Odia pro ueritate, si qua sunt, sustinere non renuas: ut tanto maiorem in aduentu redemptoris nostri fructũ mercedis inuenias, quanto eius mandata non negligens, in fauorem iustitiæ & defensionem impenderis.

MENSE MARTIO: Indictione prima.

Gregorius Bonifacio primo defensori priuil. primicerij.

Defensori priuilegiũ primicerij cõcedit. C. XVII.

Epist. 17

ECclesiasticis utilitatibus fideliter insudantes congruæ remunerationis sunt beneficio prosequendi: ut & nos respondisse eorum dignè obsequijs uideamur, & illi ex indulta consolationis gratia utiliores existant. Quia igitur defensorum officium in causis Ecclesiæ & obsequijs noscitur laborare põtificum, hac eos concessa prospeximus recompensationis prærogatiua gaudere: constituentes sicut in scola notariorũ atque subdiaconorum per indultam longè retro pontificum largitatem sunt regionarij constituti: ita quoque in defensoribus septem qui ostensa suæ experientiæ utilitate placuerint, honore regionario decorẽtur. Quos quolibet per absentiam pontificis & sedendi in conuentu clericorum habere licentiam, & honoris sui priuilegia in omnibus statuimus obtinere. Præterea si quis ad prioris locum ueniens, in alia fortasse prouincia propter utilitatẽ ꝓpria degit, hũc necesse est primatus loco ꝑ omnia curare, ut ille prior defensorũ oĩum possit existere, qui & antè prioratus locũ in Ecclesiasticis utilitatibus obsequijs põtificis nõ destitit per sedulã pręsentiã ꝑmanere. Hęc itaque constitutionis nostræ decreta, quæ pro defensorum sunt priuilegijs & ordinatione disposita, perpetua stabilitate & sine aliqua constituimus refragatione seruari: siue quę scripto decreuimus, seu quę in eis in nr̃a præsentia uidenť esse disposita, nec à quoq̃ põtificũ in totũ partem ue ea qualibet occasione cõuelli decernimus uel mutari. Nã nimis ẽ asperũ, & ꝓcipuè bonis sacerdotũ moribus inimicũ, niti quempiã quacunque rationis excusatione, & quæ bene sunt ordinata rescindere, & exemplo suo docere, cæteros sua quandoque post se cõstituta dissoluere.

MENSE APRILI: Indictione prima.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennati.

Priuilegium dat monasterio sanctorum Ioannis & Stephani. Cap. XVIII.

A QVam sit necessariũ monasteriorum quieti prospicere, & de eorũ perpetua securitate tractare, anteactũ uos officium, quod in regimine monasterij exhibuistis, informat. Et ideo quia monasteriũ beatorũ Ioannis & Stephani, quod in Classitana est ciuitate cõstitutum, cui cõis filius Claudius abbas præesse dinoscitur, multa à prędecessoribus uestris prędiudicia atq; grauamina pertulisse cognouimus, oportet ut fraternitatis uestræ prouisio eorũ de futuro quietẽ salubri ordinatione disponat, quatenus conuersantes illic in Dei B seruitio ipsius quoque gratia suffragante mente libera perseuerẽt. Sed ne ex ea quę magis emendãda est cõsuetudine, quisquã illic quolibet tp̃e quicquam molestiæ præsumant inferre: necesse est ut hæc quæ inferius numerãda curauimus, ita fraternitatis uestræ studio debeant custodiri, ut ex eis non possit ulterius inferendæ inquietudinis occasio reperiri. Interdicimus igiť, ut nullus episcoporũ aut seculariũ ultrà præsumat de redditibus, de rebus uel chartis ꝓdicti monasterij, uel de loco aliquo qui ad id pertinet, quocunq; modo qualibet occa C sione minuere, nec immisiones uel dolos aliquos facere. Sed si qua fortè causa inter Rauennatẽ Ecclesiã & pręfatũ monasteriũ euenerit, & pacifice non potuerit ordinari apud electos à partibus, timẽtes Deũ, sine uolũtaria dilatione, medijs sacrosanctis Euangelijs, finiatur. Defuncto uero abbate, cuiuscunque congregationis nõ extraneus nisi de eadẽ conuersatione, quem sibi propriã uoluntate concors fratrum societas elegerit: & qui electus fuerit sine dolo uel uenalitate aliqua ordinetur: quod si aptam inter se personam inuenire nequiuerint, so D lerter de alijs monasterijs sibi similiter eligant ordinandũ. Neq; uenienti abbati quę cunque persona qualibet occasione in suo monasterio pręponať, nisi forte extãtibus, quod absit, criminibus, quæ sacri canones punire monstrantur. Pariter aũt custodiẽdũ est inuito eiusdẽ monasterij abbate ad ordinanda alia monasteria, aut ad ordinis uel clericatus officiũ tolli exinde monachi non debeant. Sed si abundantes fuerint, & ad celebrãdas Deo laudes uel utilitates monasteriorũ cõplendas sufficiant: abbas cum deuotione de his qui superfuerint offerat,

Epist. 1 can. 1 q. 2. Q sit

Ead. c & cap

Ead. q cap.

ferat, quos dignos corā Deo putauerit. quē si sufficienter habens dare noluerit, tunc Rauennas episcopus ad ordinanda alia monasteria de his qui supersunt tollat. Ad Ecclesiasticū tamen officiū nullus exinde producatur, nisi quē abbas loci admonitus propria uoluntate obtulerit. Quisquis autē ex prædicto monasterio ad Ecclesiasticū ordinē peruenerit, ulterius illic nec aliquā potestatem, nec licentiam habeat habitandi. Obseruandum quoque est ut descriptio rerum aut chartarū eiusdem monasterij ab Ecclesiasticis fieri non debeat, si quando rex exigit, sed abbas loci cum abbatibus alijs rerū inuentarum attestationem faciat. Quoties autē pro utilitate monasterij sui ad Romanum pontificem abbas uenire uel transmittere forte uoluerit, ei modis omnibus liceat. Præterea cum episcoporū aduentus desideranter à monasterijs debeāt expectari, quia tamen hospitandi occasione prædictum monasterium temporibus decessoris uestri nobis fuisse nunciatū est prægrauatum: oportet ut hoc sanctitas uestra decenter debeat temperare, ut uisitādi, exhortandique gratia ad monasteriū, quoties placuerit, ab eiusdem ciuitatis antistite accedatur. Sed sic charitatis officiū illic episcopus impleat, ut grauamen aliquod monasterium non incurrat. Vestram quoque fraternitatem prædictus abbas nō solum non metuat ad monasterium frequenter accedere, sed etiam desiderabiliter concupiscat: sciens quod per uos substantia monasterij omnino grauari non possit.

Can. 18. q. 2. Visitandi

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ. De Claudio abbate. Cap. XIX.

Epist. 19

QVod communem filium Claudium abbatem latorem præsentium longa apud nos hactenus mora retinuit, res illa fecit quod magnum nobis, sicut nostis, erat in uerbo Dei solatium: quē etiam hic adhuc uolueramus diutius retinere, nisi & ipse ad suum monasterium se stinasset, & non congregationi fratrum eius præsentiam esse omnino necessariam sciremus. Et ideo quia illum sicut petijt & exigebat utilitas, relaxandum esse prospeximus: commendantes eum hortamur, ut

A sanctitas uestra sacerdotali illum affectione suscipiat, paternam illi monasterijs ipsius charitatem, sicut decet, impendat: benignitatis suæ eum consolatione refoueat, in eius se tuitionem instanter accommodet, & præsidij sui beneficio liberum ab omni inquietudine redditum, quieti & utilitatibus fratrum uacare permittat, atque peculiariter sicut à nobis eum scit diligi, diligat: quatenus & charitatis uestræ affectum, quem olim expertus est, in se multiplicius recognoscat, & nos in uobis inuenisse se gaudeat.

B

Gregorius Agnello episcopo Terratinæ. De his qui idola colebant & arbores. Ca. XX.

Epist. 20

PEruenit ad nos quosdam illic, quod dici nephas est, arbores colere, & multa alia contra Christianam fidem illicita perpetrare. Et miramur cur hoc fraternitas uestra districta emendare ultione distulerit. Eapropter scriptis uos præsentibus adhortamur, ut hos diligenti inuestigatione perquiratis, & ueritate cognita, talem in eis faciatis exerceri uindictam, quatenus & C Deus placari possit, & alijs eorum ultio correptionis exemplum sit. Scripsimus autem & Mauro nunc uicecomiti, ut fraternitati uestræ in hac re debeat adhibere solatia, dummodo ad comprehendendos eos immunire excusationem aliquam non possitis. Quia uero comperimus multos se à murorum uigilijs excusare, sit fraternitas uestra sollicita, ut nullum nec per nostræ uel Ecclesiæ suæ nomen, aut quolibet alio modo defendi à uigilijs patiatur, sed omnes generaliter compellantur, quatenus cunctis uigilantibus, melius auxiliante Domino ci D uitatis ualeat custodia procurari.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ. De molestia uxoris cuiusdam Ioannis. Ca. XXI.

Epist. 21

IOannes præsentium portitor queritur uxorem suam molestias Georgij cuiusdā refugientem diu in septis uenerabilibus residere, & nullum hactenus inuenire solatium. Cuius quia de conditione esse controuersiam asserit, & uestræ eam fraternitati petijt commendandam, his uos hortamur affatibus, ut eidem mulieri, seruata æquitate,

æquitate, tuitionem debeatis impendere, & à nullo eam contra rationis ordinẽ grauari aliquo modo permittatis. Sed si de statu eius quæstio perseuerat, studij uestri sit, ut sine oppressione aliqua, legali modo ad iudicium ueniatur: quatenus dum ueritate cognita quod iuris ordo suaserit, fuerit definitum, neutra se pars aliquod doleat præiudicium pertulisse.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano. De Felice quodam Samaræo donato. Caput XXII.

Epist. 22

FElix præsentiũ portitor questus nobis est, cum sit de Christianis natus parentibus, à quodam Christiano Samaræo se, quod dici scelus est, esse donatum. Et dũ huiusmodi superstitionis homines Christiana quolibet modo mãcipia possidere, nec ratio legis, nec reuerentia religionis admittat: se tamen per decem & octo annos in eius asserit seruitio permansisse. Sed cognoscente hoc sanctæ memoriæ decessore uestro Maximiano ab eo se zelo, sicut decuit, sacerdotali commoto, de Samaræi seruitio nefario dicit liberatum. Sed quia eiusdem Samaręi filius post quinque annos factus dicitur Christianus, & supradictum Felicem in eius seruitium, quãtum ipse dicit, quidam nituntur redigere: sanctitas uestra hæc quæ edocti sumus, diligẽter inquirat, & si ita ei esse constiterit eum tueri studeat, & à nullo suo qualibet occasione grauari permittat: quia dum superstitiosæ sectæ mancipia dominos suos ad fidem præcedentia seruitio eorum apertè redigi iura prohibeant: quanto magis hic de Christianis parentibus natus, & factus à paruulo Christianus, hanc nõ debet quæstionem aliquo modo sustinere: maximè quia nec patris eius esse seruus potuit, quẽ liquet ex praua potius præsumptione pœnam posse uenietem de legibus sustinere? Et ideo sicut diximus, ita eum sanctitatis uestræ defensio rationabiliter tueatur, ut nulli cum sub quolibet argumento sit aliquatenus affligendi licentia.

Gregorius Rusticianæ patriciæ. Vt Romam ueniat, Et de precio in captiuos expenso. Cap. XXIII.

Epist. 23

IAmdudum uestræ excellentiæ me scripsisse, & sæpius monuisse reminiscor, ut beati Petri Apostolorum principis limina festinet reuidere. Et quæ tanta sit Constãtinopolitanæ ciuitatis delectatio, quæve Romanæ urbis obliuio, ignoro: obtinere apud uos hac ex re nuncusque nisi merui. Quantum.n. ad colligendas æternæ uitæ mercedes uestræ animæ expedire possit, quantum etiam gloriosæ filiæ uestræ dñæ Eusebiæ in omnibus congruat, & nos subtiliter attendimus, & uos considerare subtilius potestis. Filium meum Petrum hominem uestrum, quem ultra ætatem suam sapere, & maturitati studere cognoui: si requiritis, inuenietis quantus hic omniũ habentium circa excellentiam uestram amor sit, quantumq; desiderium ut uos reuidere mereamur. Et si præcipiente Deo, sanctis eloquiis admonemur, ut etiam inimicos diligere debeamus, pensandum nobis est quantæ culpæ sit etiam amãtes minimè amare. At si forte dicitur ꝙ amamur, nos certissimè scimus, quia nemo potest diligere quos nõ uult uidere. Sin uerò gladios Italiæ ac bella formidatis, sollicitè debetis aspicere quanta beati Petri Apostolorum principis in hac urbe protectio est: in qua sine magnitudine populi, & sine adiutoriis militum tot annis inter gladios illæsi, Deo authore, seruamur. Hæc nos, quia amamus uos, dicimus. Sed oĩpotens Deus quicquid animæ uestræ in perpetuũ, quicquid opinioni domus in præsenti conspicit expedire, concedat. Decem uerò auri libras quas in captiuorũ redemptionẽ excellentia ur̃a transmisit, præfato filio meo deferente suscepi. Sed peto ut superna gratia, quæ uobis concessit eas pro animæ uestræ mercede tribuere, mihi &t concedat sine aliquo peccati contagio dispensare: ne unde uos peccata detergitis, nos inde maculemur. Oĩpotens Deus qui debilitatem corporis uestri, & peregrinationem uestrã conspicit, de sua semper gratia, & dulcissimi filii mei dñi Strategij, uos uita & salute consolet: quatenus eũ & uobis per lõga tẽpora, & sibi ad æternitatem nutriat: uosq́ue cum oĩ domo uestra, & bonis præsentibus repleat, & supernam gloriam habere concedat. Gloriosum uerò dominũ Eudoxium nostra petimus uice salutari.

Gregorius

Gregorius Faustino defensori.
De conuersione Iudæorum in Agrigentino territorio. *Caput* XXIIII.

Epist.24 DOmina abbatissa monasterij sancti Stephani, quod in Agrigentino est territorio constitutum, indicante comperimus, multos Iudæorum ad Christianam fidem diuina gratia inspirante uelle conuerti, sed esse necessarium ut aliquis illuc ex nostro mandato debeat proficisci. Proinde huius tibi authoritatis tenore præcipimus, ut omni excusatione submota, ad prædictum locum pergere, & desiderium eorum tuis, Deo propitio, adhortationibus adiuuare festines. Quibus tamen si longum uel triste uidetur solennitatem sustinere Paschalem, & eos nūc ad baptisma festinare cognoscis: ne, quod absit, longa dilatio eorum retrò possit animos reuocare, cum fratre nostro episcopo loci ipsius loquere, ut pœnitentia ac abstinentia quadraginta dierum indicta, aut die dominico, aut si celeberrima festiuitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegente baptizes: quia & temporis qualitas propter eam quæ sibi imminet cladem, impellit ut desideria eorum nulla debeant dilatione differri. Quoscunque uerò ex eis pauperes, & ad uestē sibi emendam non sufficere posse cognoscis, te eis uestem quam ad baptisma habeant comparare uolumus ac præbere: in quibus precium quod dederis, tuis noueris rationibus imputandum. Si uerò sanctum Pascha elegerint expectare, iterum cum episcopo loquere, ut modò quidem catechumini fiant: atque ad eos frequenter accedat, geratq; sollicitudinem, & animos eorum admonitione suæ adhortationis accendat, ut quanto quæ expectatur est longa festiuitas, tanto se præparent, ut eam desiderio feruenti debeant sustinere. Præterea cum omni studio ac diligentia studui tui sit perscrutari, utrum supradictum monasterium cui antedicta domina præest, sufficiens sibi sit, an necessitatem aliquam patiatur. Et quicquid in ueritate cognoueris, uel quid de his qui baptizari desiderant, actum fuerit, nobis subtiliter indicare festina.

De cōsec. di. 4. Ne quod

A MENSE IVNIO: Indictione prima.

Gregorius Sauiniano episcopo Iadertino.
De obedientia eius, & contumacia Maximi.
Caput XXV.

SAtis frater charissime de sinceritate tua lætificor, quòd eam solliciti discretione iudicij, & ubi obediendum est obedire, & ubi resistendum est resistere, studio sacerdotali cognosco. Cum quanta nanque te deuotionis alacritate submiseris his quæ ob culpam præteriti excessus B indiximus, literarum tuarum quas per latorem præsentium direxisti, pagina reserauit. Nec enim poterat aliter à dilecto fratre suscipi, quàm à diligente mandatum est. Vnde in omnipotentis Dei miseratione confido, quia ita eius te gratia protegit, ut per hoc etiam ab alijs absolutus, salubriter paruisse gaudeas. De hoc uerò quòd se contristari charitas tua Maximi p̄uaricatoris & excommunicati ęmulatione significauit, turbari non debet, sed decet ut ad modicum tumentes inaniter fluctus C patienter tolerando sustineas, & undarum spumas perseuerantiæ uirtute substernas. Nouit enim patientia leuigare quod graue est, & constantia superare quod sæuit. Animos ergo tuos aduersitas non deijciat, sed accendat. Audaciorem te in omnibus uigor sacerdotalis ostendat. Nam uera documenta ueritatis sunt, promptiorem in duris, & fortiorem se quenquam quandoque in cōtrarijs exhibere. Vt igitur rectitudinis robur à bono, deliberationis suæ nulla ualeat impulsione conuelli, mentis gressus in eius petræ soliditate, sicut cœpistis, D dirigite, in qua redemptorem nostrum per totum mundum fundasse nostis Ecclesiā: quatenus certa sinceri cordis uestigia in deuio itinere non offendant. Ea uerò quæ nobis scripsistis, uel præsentium lator coràm positus explicauit, nos credatis negligenter omittere, sed de his omnino sollicitè cogitamus. Dilectissimo autem filio nostro Anatholio diacono iam & prius & nunc iterum omnia subtiliter indicauimus: hortantes ut quicquid ad utilitatem ac quietem charitatis uestræ uel filiorum uestrorum pertinet, creatoris nostri

Epist.25

stri auxilio suffragante agere districte ac studiose festinet. Et ideo fraternitatem uestram nec mœror afficiat, nec inimicitia cuiuslibet affligat. Nam diuinitatis gratia opitulante, in proximo adesse confidimus, ut & præfati præuaricatoris & excommunicati præsumptio districtius reprimatur, & uestra quies, sicut desideratis, adueniat. Excellētissimo quoque filio nostro Exarcho, qui nobis eum studet commendare, de prauitate ipsius scribere nequaquā omisimus. Presbyterum uerò de quo nos fraternitas tua latoris præsentium legatione cōsuluit, nulla ratione in sacro ordine post lapsum aut permanere, aut reuocari posse cognoscas. Circa quem tamen mitius agendum est: propterea quòd commissum facinus facili dicitur professione confessus. Præterea pariter hic portitor quædam ecclesiæ uestræ priuilegia à nostris concessa prædecessoribus intimauit. De quibus scriptis charitatis uestræ nos subtilius uolumus informari, uel si qua ex eis scripta in Ecclesiæ uestræ scrinio reiacent, eorum huc exemplaria trāsmitti necesse est, ut quicquid ad honoris uestri reuerentiam uel gentium præfatæ Ecclesiæ pertinet, libenti animo præparare possimus. Glorioso autem communi filio domino Marcello, si huc uenire uoluerit, instantius suadere, quia omnino eū uidere desidero. Si uerò illic stare elegerit, ita uos ei in charitate qua conuenit exhibete, ut affectui ipsius quem circa uos habet, respondere, sicut condecet, ualeatis. Omnipotens Deus gratiæ suæ dono uos custodiens protegat, & cor uestrum in ea quæ ei sunt placita semper accendat.

Parte 1. dist. 50. Presbyterum

Gregorius Victori episcopo Panormitano.
De Iudæis non opprimendis iniustè. Ca. XXVI.

Epist. 26

SIcut Iudęis non debet esse licentia quicquam in synagogis suis ultrà quam permissum est lege præsumere: ita in his quæ eis concessa sunt, nullum debent præiudicium sustinere. Quæ autem nobis in hac urbe Romana habitantes Hebræi pro his qui Panormi degunt, conquesti sunt, data uos ab eis petitio quæ in subditis tenetur, informat. Si igitur querimonia eorum ueritate fulcitur, oportet quòd paternitas uestra, legis serie diligenter inspecta, ita eis quicquid hac de re decretum est, custodire debeat ac seruare, ut nec ipsa aliquid iniustum facere, nec illi pati præiudicium uideantur. Si uerò est aliquid quod ad restituendum ea quæ sunt depostulata rationabiliter possit obsistere, iudices à partibus eligantur: qui ea quæ æquitati cōueniant, ualeant definire. Quòd si forte illic contentio ipsa finiri nequiuerit, ad nos uenire causam necesse est: quatenus sine uestra inuidia, quæ amica iustitiæ uisa fuerint decernantur. Quousque ergo causa ipsa finem accipiat, à consecratione locorum quæ ablata dicuntur, fraternitas uestra se suspendat.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.
De clericis sacra uasa uendentibus. Ca. XXVII.

Epist. 27

QVia peruenit ad nos, quòd quidam ex Italiæ Ecclesia clerici uasa in Sicilia uenundarent: idcirco Panthaleonem notarium nostrum direximus, ut eadem uasa sollicita inquisitione requireret. Qui postquam in uestræ sanctitatis est obsequio occupatus, eandem causam eum cognouimus neglexisse. Oportet ergo ut fraternitas tua congrua debeat sollicitudine prouidere, ut tempore quo utile esse crediderit, eum ad peragenda ea ipsa debeat relaxare: quatenus & ipsa de illô possit habere solatium, & ipse salubriter ualeat quæ sibi mandata sunt Deo adiuuante peragere: quia necesse est ut indictione subsequenti huc ueniat, & subtiliter nos corām positus de cunctis informet.

Gregorius episcopo Syracusano.
De præsumptione clericorum Cathiiensium. Caput XXVIII.

Epist. 28

Parte 1. dist. 93. Peruenit

ECclesiastici uigoris ordo confunditur, si aut temerè illicita præsumantur, aut impunè non concessa tententur. Peruenit itaque ad nos diacones Ecclesiæ Chatinensis calciatos compagis procedere præsumpsisse: quod quia nulli hactenus per totam Siciliam licuit, nisi solis tantummodo diaconibus Ecclesię Messanensis, quibus olim à prædecessoribus nostris non dubitatur esse concessum, bene recolitis. Quia ergo tantæ temeritatis ausus non est leuiter attenden-

tendendus, cum omni hoc fraternitas uestra subtilitate perquirat: & si ita sicut ad nos peruenit inuenerit uerum esse, utrum uel per se, uel alicuius hoc authoritate præsumpserint, nobis subtiliter innotescat ut cognita ueritate, quid fieri debeat, disponamus. Nam si negligenter ea quæ male usurpantur omittimus, excessus uiam alijs aperimus.

MENSE IVNIO: Indictione prima.

Gregorius Eulogio episcopo Alexandrino. De libris Eusebij, & lignis transmissis. *Caput* XXIX.

Epist. 29

VTilis semper est docti uiri allocutio: quia aut discit audiens quod nescire se nouerat, aut cognoscit, quod est amplius, id quod se & nescisse nesciebat. Quia in re ex audientium numero ego nunc factus sum, cui sanctissima uestra beatitudo scribere studuit, ut cunctorum martyrum gesta, quæ piæ memoriæ Constantini temporibus ab Eusebio Cæsariensi collecta sunt, transmittere debeamus. Sed hæc neque si collecta sunt, neque si sint, ante uestræ beatitudinis scripta cognoui. Ago ergo gratias, quia sanctissimæ uestræ doctrinæ scriptis eruditus cœpi scire quod nesciebam. Præter illa enim quæ in eiusdem Eusebij libris de gestis sanctorũ martyrum continentur, nulla in archiuo huius nostræ Ecclesiæ, uel in Romanæ urbis bibliothecis esse cognoui, nisi pauca quædã in unius codicis uolumine collecta. Nos autem penè omnium martyrum distinctis per dies singulos passionibus collecta in uno codice nomina habemus, atque quotidianis diebus in eorum ueneratione missarũ solennia agimus. Non tamen in eodem uolumine quis qualiter sit passus indicatur, sed tantummodo nomen, locus, & dies passionis ponitur. Vnde fit, ut multi ex diuersis terris atque prouinciis per dies, ut prædixi, singulos cognoscantur martyrio coronati. Sed hæc habere uos beatissimos credimus. Ea uerò quæ transmitti uoluistis, quærentes quidẽ non inuenimus, sed adhuc non inuenientes quærimus, & si potuerint inueniri, trãsmittemus. De lignis autem quod scribitis, quia breuia fuerint, nauis per quã transmissa sunt, qualitas fecit: quia si maior nauis uenisset, potuimus ligna et maiora transmittere. Quod autem dicitis, quia si maiora transmittimus, precium datis, largitati quidem gratias agimus, sed accipere precium, Euangelio interdicente, prohibemur. Nos enim ea quæ trãsmittimus ligna non emimus, & quomodo possumus precium accipere, cùm scriptum sit: Gratis accepistis, gratis date? Nunc ergo iuxta modum nauis per nauclerum parua ligna transmisimus, quorum notitia subter annexa est. Sequenti uerò anno, si omnipotenti Deo placuerit, maiora præparamus. Benedictionem autem sancti Marci euãgelistæ, imò quod est uerius, sancti Petri apostoli in ea dulcedine qua est trãsmissa suscepimus, & salutationis alloquiũ persoluentes petimus ut beatitudo uestra pro nobis orare dignetur: quatenus & à malis præsentibus mereamur citius eripi, & à futuris gaudiis non excludi.

Mat. 10

Gregorius Eulogio episcopo Alexandrino. Vbi commemorat, in sancta Chalcedonensi synodo papam Romanum uniuersalem appellatum. *Cap.* XXX.

Epist. 30

COmmunis filius præsentium lator sanctitatis uestræ scripta deferens, ægrũ me reperit, ægrum reliquit: qua ex re contigit ut ad largum uestræ beatitudinis fontem breuis epistolę me uix parua potuisset aqua reseruare. Superni autem muneris fuit, ut in dolore corporis positus, suauissimæ uestræ sanctitatis scripta susciperem, quæ me de doctrina Alexandrinæ Ecclesiæ, de conuersione hæreticorum, de concordia fidelium sublimiter lætificaret: quatenus ipsa mentis lætitia immanitatem mihi molestiæ tẽperaret. Et quidẽ de bonis uestris noua semper exultatione gaudemus, sed tamen ita nos perfectè agere, noua esse nullo modo deputamus. Quòd enim crescit sanctæ Ecclesię populus, quod ad cœleste horreũ spiritales segetes multiplicantur, hoc de omnipotentis Dei gratia quæ in beatissimis uobis largè influit, nunquã habuimus incertum. Gratias itaque omnipotẽti Deo soluimus, quia impletum uidemus in nobis

bis esse, quod scriptũ est: Vbi plurimæ segetes, ibi manifesta fortitudo bonum. Si enim bos fortis aratrum linguæ in terram cordis audientium non transfixisset, tanta fideliũ seges minime surrexisset. Sed quoniã uere in bonis quæ agitis, scio quod & alijs congaudetis, uestræ uobis gratiæ uicem reddo, & non dissimilia nuncio: quia dum gens Anglorum in mundi angulo posita, in cultu lignorum ac lapidum perfida nuncusq; remaneret, ex uestræ mihi orationis adiutorio placuit, ut ad eam monasterij mei monachum in prædicationem transmittere Deo authore debuissem. Qui data à me licentia, à Germaniarum episcopis episcopus factus, cum eorum quoq; solatijs ad prædictam gentem in fine mũdi perductus est, & iam nunc de eius salute & opere ad nos scripta peruenerunt: quia tãtis miraculis uel ipse, uel hi qui cũ eo trãsmissi sunt, in gente eadem coruscãt, ut Apostolorũ uirtutes in signis quæ exhibẽt, imitari uideantur. In solennitate autem dominicæ natiuitatis quæ hac prima indictione transacta est, plus quam decem milia Angli ab eodem nunciati sunt fratre & coepiscopo nostro baptizati. Quod idcirco narraui, ut cognoscatis quid in Alexãdrino populo loquendo, & quid in mundi finibus agitis orando. Vestræ enim orationes sunt in eo loco ubi non estis, quorum operationes sanctæ monstrantur in eo loco in quo estis. Præterea de Eudoxij hæretici persona, de cuius errore in Latina lingua nihil reperi, mihi à uestra beatitudine largissimè gaudeo satisfactum. Virorum quippe fortissimorum Basilij, Gregorij, atque Epiphanij testimonia protulistis: & manifestè peremptum cognoscimus cum in quem heroes nostri tot iacula dederunt. De his uerò erroribus qui nunc in Constantinopolitana Ecclesia probantur exorti, doctissimè omnia, & ut iudicium tantæ sedis proferre decuit, respondistis. Vnde omnipotenti Deo gratias agimus, quia adhuc arcæ Dei insunt tabulæ testamenti. Quid est enim sacerdotale cor, nisi arca testamenti? in qua quia spiritalis doctrina uiget, proculdubio tabulæ legis iacent. Indicare quoque uestra beatitudo studuit, iam se quibusdam non scribere superba uocabula, quæ ex uanitatis radice prodierunt, & mihi loquitur dicens: Sicut iussistis. quod uerbum iussionis peto à me auditu remouete: quia scio quis sum, q̃ estis. Loco enim mihi fratres estis, moribus patres. Nõ ergo iussi, sed quę utilia uisa sunt, indicare curaui. Non tamen inuenio uestram beatitudinem, hoc ipsum quod memoriæ uestræ intuli, perfectè retinere uoluisse. Nam dixi nec mihi uos, nec cuiquã alteri tale aliquid scribere debere: & ecce in pręfatione epistolæ, quam ad meipsum qui prohibui direxistis, superbæ appellationis uerbum, uniuersalem me papam dicentes, imprimere curastis. Quod peto dulcissima mihi sanctitas uestra ultrà non faciat, quia uobis subtrahitur quod alteri plus quã ratio exigit præbetur. Ego enim non uerbis quæro prosperari, sed moribus. Nec honorem esse deputo in quo fratres meos honorem suum perdere cognosco. Meus nanque est honor uniuersalis Ecclesiæ. Meus honor est, fratrum meorũ solidus uigor. Tunc ego uerè honoratus sum, cùm singulis quibusque honor debitus non negatur. Si enim uniuersalem me papam uestra sanctitas dicit, negat se hoc esse quod me fatetur uniuersum. Sed absit hoc. Recedant uerba quæ unitatem inflãt, & charitatem uulnerant. Et quidem in sancta Chalcedonensi synodo, atq; post à subsequẽtibus patribus hoc decessoribus meis oblatum uestra sanctitas nouit. Sed tamen nullus eorum uti hoc unquam uocabulo uoluit: ut dum in hoc mundo honorem sacerdotum diligerent omnium, apud omnipotentem Deum custodirent suum. Proinde debitum salutationis alloquium soluens, peto ut in sanctis orationibus uestris mei memores esse dignemini, quatenus à peccatorum meorum nexibus, quia meis meritis nõ ualeo, uestris intercessionibus me Dominus absoluat.

Parte 1 dist. 99 Ecce

Gregorius Secundo episcopo Taurom. De querimonia monachorum monasterij Castellien. Cap. XXXI.

Epist. 31

QVerimoniam monachorum monasterij Castelliensis oblata ab eis petitio quæ tenetur in subditis, patefecit. Proinde fraternitas uestra hæc quæ asserunt, sollicita perscrutari cura studeat.

Et si

Et si ea inuenerit in ueritate subsistere, rationem tuitionis illis impendat, & monasterium quod monasterio eorum unitum est, secundum consuetudinē deputatis de congregatione eorū illic monachis prouideat ordinari: quia rationis ordo non patitur, ut monasterium ipsum, & maximè cōtra uoluntatem fundatorum, ab eorum dispositione ad arbitrium suum, præsertim laica persona subducat, aut aliquod sibi in id ius debeat uendicare.

Gregorius Dominico episcopo Carthaginis. De laude charitatis. *Cap.* XXXII.

Epist. 32

SCripta sanctitatis uestræ, quæ latore præsentium deferente suscepimus, ita sacerdotalem modestiam loquebantur, ut authoris sui corporalem nobis quodammodo præsentiam blandirentur. Nec enim sermo rarus aliquid officit, ubi manet in animis continuus dilectionis affectus. Magna autem charitatis uirtus est dilecte frater, quæ sinceritatis suæ uinculo alterna mutuo affectu corda constringit, & ea à gratiæ non sinit compage dissolui: disiuncta coniungit, unita custodit, & ignotos sibi imagine reddit cognitos per amorem. Quisquis igitur in huius cardine mentem figit, eum de supernæ patriç habitaculo cuiuslibet aduersitatis impulsio non euellit: quoniam quocunque se uerterit, à mandatorum limine non excedit. Vnde & in eiusdem charitatis laude per egregium prædicatorem dicitur: Quæ est uinculum perfectionis. Quantæ itaque sit laudis aspicimus, quæ perfectionem non solum in mente generat, sed etiam ligat. Quia igitur huius uirtutis igne succensum tuarum te prodit locutio literarum, uberi in Domino exultatione lætificor, atque opto ut hæc in te magis magisque resplendeat, quia lux gregis flamma est pastoris. Decet enim, decet dominicum sacerdotē moribus & uita clarescere, quatenus in eo tanquam in uitæ suæ speculo plebs commissa & eligere quod sequatur, & uidere possit quod corrigat. Scientes præterea unde in Aphricanis partibus sumpserit ordinatio sacerdotalis exordium, laudabiliter agitis quòd sedem Apostolicam diligendo, ad officij uestri originem prudenti recordatione recurritis, & probabili in eius affectu constantia permanetis. Certum quippe est, quia uestro honori additis, quicquid reuerentiæ ac deuotionis ordini sacerdotali exhibetis: quia per hoc ut uicaria erga uos dilectione adstringi debeat, inuitatis. Quod superest charissime frater, omnipotentem Dominum assidua oratione poscamus, quatenus cordis nostri gressus in ueritatis suæ tramitem dirigat, & ut ad cœlestia regna perducat, nominis officium protectionis suæ gratia operibus nos exhibere concedat.

Col. 3

Gregorius Ioanni Schillitano. De oppressione monachorum Castellien. monasterij. *Cap.* XXXIII.

Epist. 33

GRaue nimis & contra sacerdotale constat esse propositum, uelle cuiusquam monasterij priuilegia olim indulta confundere, & ad irritum quæ sunt pro quiete disposita niti deducere. Questi itaque nobis sunt monachi Castelliensis monasterij, quod in fraternitatis uestræ ciuitate est cōstitutum, quia eidem monasterio quædam contra ea quæ à prædecessoribus nostris permissa, ac consuetudine longa seruata sunt, festinetis superinducere, & antiquam ordinationem quadam præiudicij nouitate turbare. Proinde his fraternitatem uestram hortamur affatibus, ut si ita est, ab eius molestia se sine aliqua excusatione contineat, & quç ei sunt diutius custodita, nullius occasionis tentet usurpatione conuellere: sed cuncta illibatè, & sine aliqua studeat refragatione seruare, & plus sibi in eodem monasterio quàm prædecessoribus suis licuit, nouerit non licere. Quia uerò pariter questi sunt fraternitatem tuā quædam de monasterio sub xenij quasi specie abstulisse, necesse est ut si quid te indecenter recolis accepisse, sine dilatione restituas: ne auaritiæ te grauiter culpa redarguat, quem largum erga monasteria sacerdotalis magis debuerat munificentia demonstrare. Seruatis itaque omnibus, quæ à tuis, sicut diximus, prædecessoribus permissa sunt ac seruata, curæ tuæ sit circa actus ac uitam consistentium illic monachorum uigilantem insistere: & si quempiam illic prauè conuersari, aut in aliquam im-

munditiæ, quod absit, culpam inueneris incidisse, districta ac regulari emendatione corrigere. Nam sicut ab ijs quę incongruè usurpantur, fraternitatem uestram uolumus abstinere, ita in his quæ ad disciplinæ rectitudiné uel animarum custodiam pertinent, esse sollicitam modis omnibus admonemus. Indicauerunt etiam prædicti monasterij monachi castrum quod Schillitanum dicitur, in solo iuris monasterij eorum esse fundatum, atque ob hoc habitantes illic factis libellis solatium annis singulis spopondisse persoluere, sed postea contempsisse, & ab eadem se præstatione superuacuè suspendisse. Fraternitas ergo uestra subtiliter ueritatem curet addiscere, & si ita repererit, instanter studeat ut ea quæ promiserunt (quia & ratio exigit) præbere nõ differant, quatenus & illi quietè quod tenent, possideant, & monasterij iura præiudicium non incurrant. Præterea questi nobis sunt prædicti monasterij monachi abbatem suum terram intra Schillitanum castrum, quæ in sexcentos pedes extenditur, sub prætextu fabricandæ Ecclesiæ fraternitati tuæ donationis titulo concessisse, & ideo uolumus quantum parietes possunt ædificatæ Ecclesiæ circundare, iuri ecclesiæ uendicari. quicquid uerò extra parietes eiusdem Ecclesiæ esse poterit, ad iura monasterij sine difficultate aliqua reuertamur, quia nec mundanarum legum nec sacrorum canonum statuta permittũt, res monasterij de iure eius quolibet titulo segregari. Eapropter donationem eiusdem terræ, quæ contra rationem facta est, sine aliqua dilatione restitue.

Gregorius Leontio exconsuli.
De cælesti Hierusalem & Babylone.
Caput XXXIIII.

Epist. 34

QVia in magna domo non solum sunt uasa aurea & argẽtea, sed & lignea & fictilia: & quædam quidem in honore, quædam autem in cõtumelia: quis ignoret quòd & in uniuersæ Ecclesiæ sinu, alij uelut uasa contumeliæ rebus deputantur infimis, alij uerò ut honoris uasa rebus deputantur mundis? Et tamen plerunque contingit, ut & ciues Babyloniæ in angaria seruiant Hierusalem: & ciues Hierusa- A lem, id est, cœlestis patriæ, in angaria deputentur Babyloniæ. Cùm enim electi Dei magnis moribus prædιti, modestia ornati, lucra propria non quærentes terrenis deputãtur rebus, quid aliud quàm sanctæ Hierusalem ciues in Babyloniæ opere seruiunt? Et cùm quidam in prauis moribus effrenati, locum sancti honoris tenent, atque in ipsis quæ benefacere uidentur, propriam laudem quærunt, quid aliud quàm ciues Babyloniæ supernæ Hierusalem angarias exoluunt? Sic enim Iudas apostolis admixtus diu redemptorem B humani generis prædicauit, signa cum cæteris fecit. Sed quia Babyloniæ ciuis fuit, Hierusalem cœlesti opus suum in angaria persoluit. At contrà Ioseph in Aegyptum ductus, terreno palatio seruiuit, curam ministerij in rebus temporalibus gessit, quicquid iniustè regno trãsitorio debebatur exhibuit. Sed quia sanctæ Hierusalem ciuis extitit, seruitium Babyloniæ in sola, ut dictum est, angaria ministrauit. Huius ergo bone uir esse te sequacem credo, quem terrenis actibus implicatum, mansueto spiritu agere, humilitatis arcem per omnia C custodire, & singulis quæ iusta sunt tribuere cognosco. Tanta enim de uestra gloria à multis bona referuntur, ut mihi hæc non libeat audire, sed cernere: eius tamen quẽ uidere non licet, bona me pascit opinio. Sanctæ autem Ecclesiæ, id est omnium electorum typum tenens mulier, quæ alabastrum fudit, domum repleuit unguento. *Luc. 7* Et nos quotiẽs de bonis aliquid audimus, suauitatis auram quasi per narẽ trahimus. Et Paulus apostolus cum diceba, Christi *2. Cor. 2* bonus odor sumus Deo: patenter datur intelligi quia saporem se quidem præsentiD bus, sed odorẽ absentibus exhibebat. Nos itaque qui per præsentiæ saporem nõ possumus, per odorem uestræ absentiæ nutrimur. Hoc etiam ualde gaudemus quòd munera quæ transmisistis, uestris moribus dissimilia non fuerint. Oleum quippe sanctæ crucis, & aloes lignum suscepimus. Vnum quod tactum benedicat, aliud quod incensum redoleat. Decebat igitur ut bonus uir ea transmitteret, quæ iram nobis Domini placare potuissent. Alia quoque in cellarijs multa misistis: quia sicut mente & carne subsistimus, necessariũ fuit

fuit ut à uobis nunc in utroque contineri deberemus. De quibus transmissis cur dulcissima mens uestra ualde se erubescere fatetur, atque eidem uerecundiæ scutũ charitatis opponere? Sed in his ego uerbis omnimodo gaudeo, quia in tali eius attestatione cognosco quod nunquam possit aliena tollere, & hoc ipsum erubescit, q̃ propria largitur. Parua uerò appellatis munera uestra, quę magna sunt, sed credo ut adhuc amplius ex ipsa gloriæ uestræ humilitate proficiant. Et peritis ut hæc bona mente suscipiam. Sed inter ista ad memoriam cuiusdam uiduæ duo minuta reducite. Si enim illa Deo placuit, quæ bono animo pauca obtulit: cur non hominibus placeat, qui mente humili multa dedit? Præterea benedictionem uobis sancti Petri apostolorum principis, clauem sanctissimi sepulchri eius, in qua benedictio de catenis illius est inserta transmisimus, ut quod eius collum ligauit ad martyrium, hoc uestrum ab omnibus peccatis absoluat.

Luc. 21.

Finiunt epistolæ Indictionis primæ.

INCIPIVNT EPISTOLAE INDICVIONIS SECVNDAE, ex Registro beati Gregorij Papæ.

MENSE SEPTEMBRI: Indictione secunda.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano. De exarata messe cuiusdam ante missarum solennia dominicorum die: & terminis eradicatis post missarum solennia. Cap. I.

PRædicator omnipotentis Domini Apostolus dicit: Seniorem ne increpaueris. Sed hæc eius regula tunc obseruanda est, cum culpa senioris exẽplo suo non trahit ad interitum corda iuniorum. Vbi autem senior iuuenibus exemplum ad interitum præbet, ibi districta increpatione feriẽdus

Epist. 1 Causa 2 q. 7. Paulus

A est. nam scriptum est: Laqueus iuuenũ oẽs uos. Et rursus propheta dicit: Et puer centum annorum maledictus est. Tanta autẽ nequitia ad aures meas de tua senectute peruenit, ut eam nisi adhuc humanitus pensaremus, fixa iam maledictione feriremus. Dictum quippe mihi est, q̃ dominico die priusquam missarum solennia celebrares, ad exarandam messem latoris præsentium perrexisti, & post exarationem eius missarum solennia celebrasti. Post missarum solẽnia etiam terminos possessionis illius eradicare minimè timuisti. Quod factum q̃ B pœna debeat insequi, omnes qui audiunt sciunt. Dubij autem de tanta hac peruersitate fueramus, sed filius noster Cyriacus abbas à nobis requisitus, dum esset Caralis, ita se cognouisse perhibuit. Et quia adhuc canis tuis parcimus, hortamur ut aliquã resipiscas miser senex, atque à tanta te leuitate morum, & operum peruersitate compescas. Quanto morti uicinior efficeris, tãto fieri sollicitior atq; timidior debes. Et quidem pœnæ sententia in te fuerat iaculanda: sed quia simplicitatem tuam cũ senectute nouimus, interim tacemus. Eos C uerò quorum consilio hæc egisti, in duobus mensibus excommunicatos esse decernimus: ita tamen ut si quid eis intra duorũ mensium spatium humanitus euenerit, benedictione uiatici non priuentur. Deinceps autem ab eorum consiliis cautus existe, te quoque sollicitè custodi, ne si eis in malo discipulus fueris, quibus in bono magister esse debuisti, nec simplicitati tuæ ulterius, nec senectuti parcamus.

Esa. 42. Esa. 65. Parte 1. dist. 86. Tanta

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano. De pace facta cum rege Longobardorum. Caput II.

D

QVod in Sardinia hostes nostri fuerunt operati, priusquam fraternitatis uestræ epistola ad nos perueniret, agnouimus. Et quia hoc futurum dudũ metuimus, euenisse quod præuidimus nobiscum non gemimus. Quod si secundũ ea quæ tam nobis, quàm excellentissimo filio nostro Gennadio hoc fore nunciantes scripsimus, sollicitudo fuisset adhibita, inimici illuc aut non accederent, aut accedentes periculum quod fecerunt mererent.

Epist. 2

rent. Vel nunc ergo ea quæ contigerunt, A uigilantiam uestram in futura exacuant. Nam & nos quicquid prodesse possumus, facere Domino auxiliante nequaquã omittimus. Cognoscatis asit abbatem quem ad Agilulfum ante multum iam tempus transmisimus, pacem cum eo, Deo propitio, quãtum uobis ab excellentissimo exarcho scriptum est, ordinasse. Et ideo quousque pacta de confirmatione pacis ipsius cõscribantur, ne forte hostes nostri in hac dilatione ad partes illas iterum uelint accedere, murorum uigilias, & sollicitudinem in locis facite omnibus adhiberi. Et confidi- B mus in redemptoris nostri potentia, quia aduersariorum nobis incursus uel insidiæ denuo nõ nocebunt. Hoc uerò qđ scripsistis, multos contra uos nobis querelas deponere, uerum est: sed inter diuersa non nos sic res alia contristauit quomodo id ꝙ nobis dilectissimus filius noster Cyriacus abbas retulit: quia die dominico ante missas messem de agro quem Donatus possidebat, feceris exarari. Quod ne parum esset, expleto sacrificio, per temetipsum illuc accedens terminos effodisses. Ob quam rem hortor ut officium quod geris sollicita mé C te consideres, & quicquid grauare potest aut opinionem tuam aut animam, omnino refugias, & te committere illud nullius suasione consentias. Nam non terrenarum rerum curam, sed animarum te ducatum suscepisse cognoscas. Ibi ergo cor figere, ibi sollicitudinem, ibi totum debes studium adhibere, atque de earum lucro diligẽtius cogitare, ut dum uenienti Domino multiplicata quæ tradidit talenta reddideris, retributionis ab eo fructum consequi, & inter fideles famulos in æterna merearis gloria exaltari. Hoc autem quod obiurgo uel D increpo, non ex asperitate sed ex fraterna scito dilectione descendere: quia sacerdotem te apud omnipotentem Deum nõ nomine, quod solum ad pœnam est, sed etiã meritis, quod ad mercedem respicit, inueniri desidero. Nam dum unum in redemptoris nostri corpore membrum sumus, sicut in culpa tua dilaceror, ita quoque in bona actione lætificor. Illud præterea quod uultis, ut personã à nr̃o latere deputemus, cui causas uestras insinuare nobis referendas subtiliter debeatis, dilectissimo filio nostro Petro, & Theodoro consiliario quæcunque uultis scribite, ut per eos nobis insinuata, quicquid de his ratio suaserit, Domino ualeat reuelante disponi. De fratre autem & coepiscopo nostro Mariniano dum pax cum prædicto Agilulfo perfectè fuerit cõsummata, erit cognitio, & fiet quicquid rationis ordo dictauerit.

Gregorius Marcellino proconsuli Dalmatiæ. Scribit redarguens de fauore Maximo præuaricatori præstito. Caput III.

Epist. 3

EPistolam magnitudinis uestræ suscepimus, in qua uos nostram incurrisse ingratitudinem indicastis, atque ob hoc per directam satisfactionem habere nostram uelle uos gratiam. Et quidem tanta ad nos de uestra magnitudine peruenerunt, quanta à fideli uiro minimè committi debuerant. Vos enim tanti mali de causa Maximi omnes astruunt authores existere, per quos spoliatio illius Ecclesiæ uel tantarum animarum perditio, atque inauditæ præsumptionis audacia sumpsit initium. Et quidem quòd nostram uos uelle gratiam habere petitis: conuenit ut redemptori nostro pro his talibus satisfacere tota intentione mentis, ut dignum est, cum lachrymis debeatis: quia si illi satisfactum non fuerit, quid nostra relaxatio uel gratia poterit certe conferre? Dum tamen adhuc in præsemptorum ruinis uel errantium defensionibus inesse uos cernimus, qualis uel Deo uel hominibus uestra sit satisfactio non uidemus. Tunc enim Deo & hominibus se satisfacere magnitudo uestra patenter euidenterq; cognoscat, si & deuia ad rectitudinem, & præsumptiua ad humilitatis normam reducat. Quod si factum fuerit, per hoc uos & Dei percepturos & hominum gratiam cognoscatis.

Gregorius Andreæ scholastico. Castorium chartularium commendat. Ca. IIII.

Epist. 4

QValiter de gloriæ uestræ debeamus sinceritate præsumere, cognitæ deuotionis qualitas, quam beato Petro apostolorũ principi olim exhibuistis, ostendit. Cuius licet causis mente uos adesse promptissima confidamus, non tamen ab

ab re est, si ea quæ sponte egistis, nostra ex A abundanti epistola deposcamus. Atque ideo salutantes paternæ charitatis affectu petimus, ut quia latorem præsentium, Castorium chartularium nostrum pro necessarijs illic causis direximus, uestra eum ope in omnibus adiuuetis, atque illi bonitatis uestræ consilio quocunque necesse fuerit concurratis: quatenus fultus Christianitatis uestræ solatio, ad explenda quæ sibi iuncta sunt, solers & idoneus possit inueniri. Sic etenim & uos quæ uestra sunt facitis, & nos pro uobis enixius orare compellitis. Omnipotens Deus gratię suę uos tuitione præmuniat, & ita actus uestros in suo sicut desideratis propitius timore disponat, ut & à malis omnibus hic exuat, & ad gaudia uos æterna perducat.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano. Scribit de excessu Petri Neophiti contra Iudæos. Cap. V.

Epist. 5

IVdæi de ciuitate uestra huc uenientes questi nobis sunt, quod synagogam eorum quæ Caralis sita est, Petrus qui ex eorum superstitione ad Christianæ fidei cultum Deo uolente perductus est, adhibitis sibi quibusdam indisciplinatis, sequenti die baptismatis sui, hoc est Dominico in ipsa festiuitate Paschali, cum graui scandalo sine uestra occupauerit uoluntate, atque imaginem illic genitricis Dei Dominiq; nostri, & uenerandam crucem, uel birum album quo de fonte surgens indutus fuerat, posuisset. De qua re & filiorum nostrorum Eupaterij gloriosi magistri militum, atque magnifici pij in Domino præsidis, aliorumq; nobilium ciuitatis uestræ ad nos hæc eadem scripta attestantia cucurrerunt. Qui etiam adiecerunt à uobis hoc præsensum, & prædictum Petrum ne hoc auderet fuisse prohibitum. Quod cognoscentes, omnino laudauimus: quia sicut reuera bonum decuit sacerdotem, nil fieri unde iusta esset reprehensio uoluistis. Sed quia per hoc quod minimè uos in his quæ praua sunt miscuistis, displicere uobis quod factum est demonstrastis, considerantes hac de re uestræ uoluntatis intentum, ac magis iudicium. his hortamus affatibus, ut sublata exinde cum ea qua dignum est ueneratione imagine atque cruce, debeatis quod uiolenter ablatum est reformare: quia sicut legalis diffinitio Iudæos nouas non patitur erigere synagogas, ita quoque eos sine inquietudine ueteres habere permittit. Ne ergo supradictus Petrus, uel alij qui ei in hac indisciplinationis prauitate præbuere solatium, sine consensu hoc zelo fidei se fecisse respondeant, ut per hoc quasi eis necessitas fieret cõuertendi, admonendi sunt atque scire debent: quia hac circa eos temperantia magis utendum est, ut trahatur B ab eis uelle non reniti, non ut adducantur inuiti, quia scriptum est: Voluntariè sacrificabo tibi: id est ex uoluntate mea confitebor tibi. Sanctitas ergo uestra gratiam inter ciuitatis suæ habitatores adhibitis sibi filijs suis, quibus unà uobis hæc displicent, sacerdotali adhortatione, sicut condecet, studeat facere: quia in hoc maximè tempore q̃n de hoste formido est diuisum habere populum non debetis.

Ps. 53.

Quia uerò non minorem de uobis, quàm de nobis sollicitudinem gerimur, hoc quoque pariter indicandum curauimus, quòd C finita hac pace, Agilulfus Longobardorum rex pacem non faciat. Vnde necesse est ut fraternitas uestra, dum licet, ciuitatem suam uel alia loca fortius muniri prouideat, atque immineat ut abundanter in eis condita procurentur: quatenus dum hostis illuc Deo sibi irato accesserit, non inueniat quod lædat, sed confusus abscedat. Sed & nos pro uobis quantum possumus cogitamus, & ijs quorum interest. ut se ad obsistendum Deo adiutore præparare debeant, imminemus: quia sicut uos nostras tribulationes uestras attenditis, D ita quoque nos uestras afflictiones nostras similiter reputamus.

Gregorius Eusebio archiepiscopo Thessal. De pace, & Luca presbytero hæretico. Ca. VI.

Epist. 6

SI quàm magna sit frater charissime pacis uirtus attendimus, quo à nobis studio sit colenda agnoscimus. Hanc quippe Dominus & redemptor noster in magno munere discipulis suis relinquere ac dare dignatus est, ut eos qui firmitate ei fidei cohærebant, per hanc sibi pia facerent participa-

participatione consortes. Scriptum nanque est: Beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur. Quisquis ergo patris hæres esse desiderat, filius existere hanc custodiendo non renuat. Nam qui locum prębet discordiæ, ipse profecto tanti se muneris exortem esse constituit. Cùm igitur fidei tuæ sinceritas catholica nobis, ut oportuit, Deo propitio sit rectitudine declarata, magna nimis admiratione suspendimur, ut eos quos bene credere & rectè sentire cognoscis, frustra quandam scandalixari uitio patiaris, ut aliorum culpa, fraternitatis tuæ fuscetur opinio. Nā quomodo sine erroris suspicione sit, qui patientiā præstat erranti? Aut quam de se æstimationem præbeat, si ea quæ feruor fidei postulat, aperta purgari satisfactione non ꝓuidet? Fertur siquidem Lucam presbyterum tuum, & Petrum Chalcedonensem synodum nolle suscipere, atque ex hoc filiorum tuorum orthodoxorum corda non leui scandalo perturbari. Quorum quia zelus nonsolum laudandus, uerumetiam omnino fouendus est, hortamur cum omni uiuacitate ac sollicitudine fraternitatis hoc uestræ rimari cura non desinat. Et si ab hac eos insontes prauitate repererit, scandalum de filiorum suorum mentibus habita eorum satisfactione remoueat, atque inter omnes hæreses Seuerum ac Nestoriū anathematizent, ut quibus sinistra de eis suspicio discessionem amore fidei genuit, gignat purificatio charitatem. Et salubriter unus concordiæ nectat affectus, quos catholicæ sincera & una tenet confessio ueritatis. Nec satisfactio dubitātibus existimetur indigna, quia Dominica uoce præcipitur: Ne cōtemnatis unum ex his minimis. Qui ergo non despici à præcipiente desiderat, præceptoris uerba non renuat: quia & is quem uas electionis redemptor sibi noster testatus est esse, seruare nos unitatem spiritus in uinculo pacis admonuit. Vnde quisquis hoc se teneri saluti uinculo non recusat, quæ sunt pacis studeat, & locum hosti non præbeat, ut facta fortius ualeat unitate calcari, qui in fratrum sæua poterat diuisione grassari. Si uerò, quod non optamus, erroris huius deprehenduntur iaculo uulnerati: Ecclesiasticæ adhortationis est adhibenda curatio, ut aut inter oues Dominicas si sanati fuerint, permaneant, aut ab unitate Ecclesiastici corporis excidantur, quatenus & magnum ex damno modico lucrum fiat, & totum faciat liberū pars amissa. Nam & prouidi sollicitudo pastoris ouē languidam quæ curationem nō recipit, ne alias languoris sui labe contaminet, à sanarum consortio non differt eijcere, sciens cæterarum se sanitatem non aliter nisi huius posse eiectione seruare. Proinde iterū fraterna charitate commoneo, ut summa hoc uigilantia perscrutari, & summo quæ scripsimus seruare studio debeatis, ne rectam fidem quam geritis, aliorum dubiam cōsortio faciatis. Nā qui nō corrigit resecāda, committit. Itaque magna uobis sollicitudine, magna omnino prouisione pensandum est, ut nec alijs eorum persona scandalum, nec uobis opinio sit nociua: quatenus tanto fraternitati uestræ de commissis ouibus pastoris lucra proficiant, quanto uos ad earum custodiam & sincera dilectio, & credita fecerit cura sollicitos.

(Mat. 5; Mat. 18)

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano. De Grauiniæ abbatissæ sacramento. CA. VII.

QVia ingredientibus monasteriū conuertendi gratia, ulterius nulla sit testandi licentia, sed res earum eiusdem monasterij iuris fiant, aperta legis definitione decretum est. quod cum pene omnibus notum sit, in magna nos Grauiniæ abbatissę monasterij sanctorum Gauini & Luxorij insinuatio admiratione perduxit. Quæ Siricam monasterij sui abbatissam postquam regendi suscepit officium, condito testamento legata quibusdam asseruit reliquisse. Et dum de sanctitatis uestræ sollicitudine quæreremus, cur res monasterio competentes ab alijs pertulerit detineri, communis filius Epiphanius archipresbyter uester præsens inuentus respondit, memoratam abbatissam usque ad diē obitus indui se monachica ueste noluisse, sed in uestibus quibus loci illius utuntur presbyterę permansisse. Ad hæc replicabat prędicta Grauinia hoc penè ex consuetudine licuisse, adeò ut abbatissam quæ ante suprascriptam Siricam fuerat, talibus usam fuisse uestibus allegaret. Cùm ergo de qualitate

(Epist. 7 Can. 19. quæst. 3. Quia ingredientibus)

qualitate uestium nec nos mediocriter cœpissemus ambigere, necessariũ uisum est, ut tam cum consiliarijs nostris, quàm cum alijs huius ciuitatis doctis uiris quid esset de lege tractarem, Qui tractantes responderunt: Postquam solenni more abbatissa ab episcopo ordinata est, & in monasterij regimine per annos plurimos usque ad uitæ suæ transitum præfuit, uestis qualitaté ad culpam fortè episcopi respicere, qui eã sic permiserit: non tamen potuisse monasterio præiudicium irrogare, sed res ipsius eidé loco ex eo quòd illuc ingressa abbatissa constituta est, manifesto iure competere. Et ideo quia ex dimissis illicitè rebus xenodochium possessionem asserit indebitè retinere, his uos hortamur affatibus, ut quia & monasterium & xenodochium ipsum in uestra est ciuitate positum, omni cura ac studio prouidere debeat: quatenus si possessio ipsa ex nullo præcedenti contractu, sed ex memoratæ Siricæ legato descédit, antedicto monasterio postposito strepitu uel excusatione reddatur. Si uerò ex alio fortè dicitur obuenisse contractu, aut fraternitas uestra inter partes cognita ueritate quod legalis suaserit ordo definiat, aut mutuo sibi consensu arbitros eligant, qui earum ualeant allegationes discindere. A quibus quicquid fuerit statutum, ita uestra prouisione seruetur, ut nullum inter uenerabilia loca iurgium remaneat, quæ magnopere altera pacis sunt fouenda concordia. Alia igitur omnia quæ ex testamento prænominatæ Siricæ detinentur, quippe quod nullum esse legali sanctione permittitur, necesse est ut iuri monasterij fraternitatis uestræ sollicitudine sacerdotali per omnia studio reparentur: quia imperiali constitutione aperte sancitum est, ut ea quæ contra leges fiunt, non solum inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint.

Gregorius Vincentio, atque quàm plurimis episcopis.

De tempore Paschæ requirendo. Cap. VIII.

Epist. 8

COgnouimus quòd mos uestræ sit insulæ post Paschalem festiuitatem uobis euntibus aut directis responsalibus uestris ad metropolitanum uestrum, utrum sciatis, an minimè, ipse uobis de uenturo Pascha scripta debeat denunciatione mandare. Et quantum dicitur quidam uestrũm hoc facere secundum consuetudiné postponentes, aliorum quoque ad non obediédum corda peruertunt Additur etiã quòd ex uobis aliqui pro Ecclesiæ suæ emergentibus causis transmarina petentes, sine prædicti metropolitani sui cognitione uel epistolis, sicut canonum ordo constituit, audeant ambulare. Hortamur ergò fraternitatem uestram, ut antiquam Ecclesiarũ uestrarum consuetudinem exequentes, tam de suscipienda Paschali denunciatione: q̃ etiam si quenquam uestrum pro causis proprijs ubicunque compulerit ambulare necessitas, ab eodem metropolitano uestro secundum indictam uobis regulam petere cessionem debeatis, nec eũ postponere in aliquo pręsumatis: excepto si, quod non optamus, contra eundem metropolitanum uestrum habere uos aliquid causæ contingat, ut ob hoc sedis Apostolicæ iudicium requiratis. Nam ijs qui petere festinant licentiam, quod scitis, per canones etiam antiquorum patrum institutione habere permissum est.

Gregorius Basilio.

De schismaticis, & de peruerso cõsilio Iustini. *Caput* IX.

Epist. 9

INter hæc quòd mihi de Sclauis uictorias nunciastis, magna me lætitia releuatum esse cognoscite, quòd latores præsentium de Capritana insula unitati sanctę Ecclesiæ coniungi festinantes, ad beatum Petrum Apostolorum principem ab excellentia uestra transmissi sunt. In hoc enim contra hostes uestros amplius præualetis, si eos quos Dei hostes agnoscitis, sub iugo ueri Domini reuocatis, tãtoq; uestras causas apud homines fortiter agitis, quanto Dei causas in hominibus sincera ac deuota méte feceritis. Quod autem exemplar iussionis quæ ad uos pro schismaticorum defensione transmissa est, mihi ostendi uoluistis, pésare sollicitè dulcissima mihi uestra excellentia debuit: quia quamuis iussio ipsa subrepta est, non tamen in ea uobis pręceptum est, ut uenientes ad unitatem Ecclesiæ repellatis, sed ut uenire nolétes hoc incerto tempore non compellatis. Vnde

necesse est ut hæc ipsa pijs imperatoribus nostris suggerere festine debeatis, quatenus cognoscant quòd eorum temporibus schismatici cum omnipotentis Dei solatio & labore nostro sua sponte reuerti festinant. Quæ autem de insulæ Capritanæ ordinatione decreuerim, per reuerendissimum fratrem & coepiscopum meum Marinianum uestra excellentia agnoscat. Illud uerò cognoscite, quia me non modicè contristauit, quòd maior domus uestræ qui petitionem episcopi uolentis reuerti suscepit, eam se perdidisse professus est, & postmodum ab aduersarijs Ecclesiæ tenebatur. Quod non negligentia sed uenalitate eius factum arbitror. Vnde miror quia in eo culpam hanc minimè uestra excellentia uindicauit. Sed tamen quia hoc miratus sum, memetipsum citius reprehendi. Nam ubi dominus Iustinus consilium præbet, qui pacem cum catholica Ecclesia nõ habet, ibi non possunt hæretici adduci. Præterea sancti Petri Apostolorũ principis natalitium diem in Romana ciuitate uos facere uelle perhibetis. Et oramus omnipotentem Dominum ut sua uos misericordia protegat, & uota uestra uos implere concedat. Sed prædictus uir eloquentissimus peto ut simul ueniat, qui si non uenerit, à uestris obsequijs recedat. Vel certè si uestra excellentia fortasse emergẽtibus causis uenire nequiuerit, ipse aut sanctæ Ecclesiæ unitati communicet, aut peto ut uestrorum consiliorum particeps nõ sit. Bonum enim uirum audio, si pessimi non esset erroris. De causa uerò Maximi, quia importunitatem dulcedinis uestræ iã ferre non possumus, quid decreuimus Castorio notario suggerente cognoscetis.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ. De episcopis Hystriæ, scilicet Nouano & Caprulensi. *Cap.* x.

Epist. 10

Latores præsentium ad nos uiri clarissimi atque defensores uenerunt, asserentes quòd in castello quod Nouas dicitur, episcopus quidam Ioannes nomine, de Pannonijs ueniens fuerit constitutus: cui castello eorum insula quæ Capritana dicitur, erat quasi per diœcesim cõiuncta. Adiungunt autem quòd eodem episcopo A uiolenter expulso, alius illic fuerit ordinatus. De quo tamen hoc placuisse referunt, ut non in prædicto castro, sed in sua insula habitare debuisset. Qui cùm illic cum eis degeret, in errore se schismatis detinere noluit, atque cum omni plebe sua excellentissimo filio nostro Callinico exarcho petitionem dedit, ut catholicæ Ecclesiæ cum omnibus qui cum ipso erant, sicut prædiximus, uniri debuisset. Qui, ut aiunt, à schismaticis persuasus post semetipsum redijt, & nunc omnis ille populus qui in prædicta insula consistit, sacerdotis B protectione priuatus est: quia dum sanctæ Ecclesiæ uniri desiderat, illum iam recipere non potest qui ad schismaticorum errorem reuersus est, & petunt sibi ordinari alium debere. Sed nos quia cuncta necesse est districtè & subtiliter perscrutari, hoc ordinandum esse præuidimus, ut fraternitas tua ad eundem episcopum mittat, eumque reuerti ad Ecclesiæ unitatẽ & ad propriam plebem admoneat. Qui si iam monitus redire contempserit, grex Dei decipi non debet in errore pastoris. Et idcirco sanctitas tua illic episcopum ordinet, eã C demque insulam in sua diœcesi habeat, quousque ad fidem catholicam Hystrici episcopi reuertantur: ut & unicuique Ecclesiæ suæ diœceseos iura seruemus, & destituto à pastore populo non desit protectio & cura regiminis. In his tamen omnibus fraternitatem tuam decet sollicitè uigilare, ut plebs eadem quæ ad Ecclesiam uenit, studiosius admoneatur: quatenus constanter in sua reuersione fixa sit, ne uagis cogitationibus in erroris iterum foueam relabatur. Excellentissimum uerò exarchũ petere studeat, ut hæc ipsa suis suggestio- D nibus pijssimis imperatorum auribus innotescat: quia quamuis iussio quæ ad eum delata est, subrepta esse uideatur, non tamen in ea iussione ei præceptum est, ut uolentes ad Ecclesiam redire non permittat, sed ut inuitos hoc interim tempore minimè compellat. Huius ergo causæ ordinationem suam curam prædictus filius noster suscipiat, quatenus suis responsis agat, ut quicquid ordinauerit, dubium non fiat. Quod tamẽ & nos communi filio Anatholio scripsimus, ut hæc pijssimis principibus subtiliter innotescat. Excellentissimi

filij

filij mei domni Callinici exarchi assiduè & importunè pro persona Maximi scripta suscepi. Cuius importunitate uictus, nihil habui quod amplius facere debuissem, nisi eiusdem Maximi causam tuæ fraternitati cōmitterem. Si igitur ad fraternitatem uestrā uenerit idem Maximus, deducatur & Honoratus eius Ecclesiæ archidiaconus, & cognoscat sanctitas tua si rectè ordinatus est, si in Simoniacham hęresim lapsus nō est, si ei de criminibus corporalibus nihil obuiauit, si se non cognouit excommunicatum quando missas facere præsumpsit, & quicquid sub timore Dei tibi uisum fuerit, decerne: ut nos dispositioni tuæ consensum Deo autore præbeamus. Si aūt tuam fraternitatē suspectā prædictus filius noster habuerit: ēt reuerendissimus uir frater noster Constantius Mediolanensis episcopus Rauēnam ueniat, tecum resideat, & de eadem causa pariter decernite, & quod utrisque uobis placuerit, mihi placiturum esse certum tenete. Sicut enim obstinati esse humilibus nō debemus ita districti existere superbis debemus. Vestra ergo fraternitas sicut in scripturæ sacræ paginis didicit, quicquid iustum perpenderit, in eius negocio decernat.

Gregorius Serētino episcopo, & pluribus alijs. De reliquijs concedendis Gregorio expræfecto. *Caput* XI.

Epist. 11

GLoriosus filius noster Gregorius expręfectus sanctuaria beatorum martyrum in diœcesis uestræ locis quiescentiū, sibi postulat debere concedi, in quorum honorem basilicam proprijs sumptibus ædificari desiderat. Et ideo fratres charissimi præfati uiri desiderijs ex nostra uos præceptione conuenit obedire, ut deuotionis suæ in consecratione quam postulat potiatur effectum.

Gregorius episcopo Chrisanto. De reliquijs collocādis in Ecclesia sanctæ Mariæ. *Cap.* XII.

Epist. 12

PAulus Ecclesiæ Reatinæ diaconus, petitoria nobis insinuatione poposcit, ut ad fontes in basilica beatæ Mariæ semper uirginis genitricis Dei & Domini nostri A Iesu Christi, quæ est intra ciuitatem Reatinam posita, reliquiæ beatorum martyrū Hermetis & Hyacinthi & Maximi debeāt collocari. Et ideo frater charissime si in eodem loco nullum corpus constat humatū, sanctuaria prędictorum martyrum cum reuerentia sine ambiguitate suscepta diligenter consecrabis.

Gregorius Seuero episcopo Anconitanensi. De argento Ecclesiæ, apud Serenum diaconū deposito, requirendo. *Cap.* XIII.

Epist. 13

B VIr reuerendissimus Passiuus frater & coepiscopus noster, ad nos ueniens, indicauit, argentum Ecclesiæ suę a decessore suo Fabio apud Serenum diaconem tuū pro temporis qualitate esse depositum. Cuius parte aliqua restituta, partem apud eū asserit iacere, & restituere eam quadam excusatione differre. Proinde his fraternitatem tuam hortamur affatibus, ut eum admonere studeat: quatenus quę accepit, sine cōtentione restituat. Aut si forte ab eius restitutione aliqua se excusari ratione confidit, necesse est ut inter eum & authores C Firmanæ Ecclesiæ una cum Armenio fratre & coepiscopo nostro cognoscere debeatis, & subtiliter ueritate discussa ita huic causæ finem imponere, ut nec antedictus diaconus pati præiudicium, nec præfata iniuste damnum uideatur Ecclesia sustinere.

Gregorius Demetrio & Valeriano clericis Firmanis. De pecunia expensa ab Ecclesia pro eorum redemptione. *Cap.* XIIII.

Epist. 14

D ET sacrorum canonum statuta, & legalis permittit autoritas licite res Ecclesiasticas in redemptionem captiuorum impendi. Et ideo quia edocti à uobis sumus, ante annos ferè decem & octo, uirum reuerendissimum quendam Febium episcopum Ecclęsiæ Firmanæ pro redemptione nestra, ac patris uestri Pasiui fratris & coepiscopi nostri, tunc uero clerici, necnon matris uestræ libras undecim argenti de eadem Ecclesia hostibus impendisse, atq; uos ex hoc quandam habere formidinem, ne hoc quod datum est, à uobis quolibet

tẽpore repetatur: huius præcepti autoritate suspicionẽ uestram preuidimus auferendam, constituentes nullam uos exinde hæredesq; uestros quolibet tẽpore repetitionis molestiã sustinere, nec à quoquã uobis aliquam obijci quæstionem: quia ratio æquitatis exposcit, ut quod studio pietatis impensum est, ad redemptorum onus uel afflictionem non debeat pertinere.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano. Quòd consecret Ecclesiam sancti Petri apostoli, & sancti Michaelis archangeli. Ca. XV.

Epist. 15

THeodosius abbas monasterij sancti Martini petitoria nobis insinuatione suggessit, quæ habetur in subditis, in domo quondam Martini, ex eius uoluntate decessorem suum Andream abbatem monasteriũ in quo monachi habitare debeãt, construxisse. Et quia id in honorem beati Petri apostolorum principis, & sancti archangeli, postulat dedicari, dilectionem tuam præsentibus apicibus duximus adhortandam: quatenus ad prędictum locum cùm postulauerit ingrauanter accedas, uenerandæ solennia dedicationis impendẽs. Et quotiens necesse fuerit, à presbyteris Ecclesiæ tuæ in loco sancto deseruientibus celebrentur sacrificia uenerãda missarum, ita ut in eodem monasterio nec fraternitas tua, nec presbyteri præter diligentiam disciplinæ aliquid molestiarum inferant, aut si quid illic pro diuersorum deuotione commoditatis accesserit, sibi existiment uendicari, cum monachis in eodem loco deseruientibus debeat proficere, quicquid à fidelibus offerri contigerit.

Gregorius Romano defensori. De monasterio in Sicilia construendo. C. XVI.

Epist. 16

FIlius noster Theodosius abbas monasterij à Liberio quondam patricio in Campaniæ parte constructi, nobis noscitur intimasse, Rusticam quondam illustrẽ fœminam ante nos ferè uiginti & uno annis condito testamento Felicem iugalem suum hæredem instituisse, eique de construendo illic in Sicilia monasterio hac cõditione interposita delegasse, ut si intra anni spacium omnia liberis dimissa legata nõ A solueret, uel prædictum monasterium ita, ut uoluit, minimè ordinaret, tunc sancta Romana Ecclesia portionem quam in fundo Comas habere uisa est, sibi deberet sine dubio uendicare, & ipsa ad persoluenda eadem legata uel constructionem ipsius monasterij solatia commodaret. Vnde quia, quantum dicitur, dimissa res hactenus minimè ipsi monasterio est completa, atque ab eius nuncusque hæredibus possessionis pars aliqua detinetur, cum omni subtilitate experientia tua causam exquirat atque discutiat. Et primùm quidem si in B conditione testamenti hæres incidit, per quod nostra habeat causas Ecclesia, inuestigare te uolumus atque euidenter addiscere, & utilitatem pauperum, sicut rei ordo poposcerit, exequi: & tunc pro ordinatione cellæ illius, uel redintegratione dimissæ rei instanter esse sollicitum, quatenus pia testatricis uoluntas in utroque ualeat adimpleri, & detentores iniusti culpam retentionis indebitæ ex iusta amissione cognoscant. Cum omni ergo uiuacitate te causam hanc & exquirere, & ad effectum uolumus, Domino auxiliante, per C ducere, ut pia ordinantis deuotio tandem sortiatur effectum. Sed & monasterio ipsi in omnibus, salua iustitia, solatiari te uolumus, ut laicæ personæ quasi ex conditoris nomine quæ iuuaminis debuerunt ferre solatium, lædendi non habeant, sicut asseritur, facultatem.

Gregorius Romano defensori. Patrimonium Ecclesiæ in Sicilia commendat. Caput XVII.

Epist. 17

D PRopositi nostri cura nos admonet Ecclesiasticas utilitates strenuis agendas mandare personis. Et ideo, quia te Romanum defensorem fidelem sollicitumq; probauimus extitisse, patrimonium sanctę Romanæ, cui Deo miserante deseruimus Ecclesiæ, in partibus Syracusanis, Cathinensibus, Agrigentinis uel Milẽsibus constitutum, à præsenti secunda indictione gubernationi tuæ præuidimus committendum. Vnde necesse est te illic indifferenter accedere, ut diuini cõsideratione iudicij, nostræ quoq; admonitionis memoria te efficaciter ac fideliter studeas exhibere, ut nullius

ut nullius neglectus uel fraudis, quod absit, inueniaris sustinere periculũ. Magis aũt id agas, quatenus de fide & industria tua diuinæ possis gratiæ commendari. Ad familiã uero eiusdem patrimonij secundum morem præcepta direximus, ut nihil sit quod te ad peragenda ea quæ tibi iniuncta sunt, ualeat impedire.

Gregorius colonis patrimonij Syracusani. Vt obediant Romano defensori. Cap. XVIII.

Epist. 18

COgnoscatis uolo, quia ad sollicitudinem uos defensoris nostri dispositio nostra pertinere constituit. Et ideo præcipimus ut ea quæ uobis peragenda pro utilitatibus Ecclesiasticis præuiderit & iniunxerit, sine aliqua debeatis difficultate obedire. Cui talem dedimus potestatẽ, ut eos qui inobedientes uel attentauerint contumaces existere, districta ultione corripiat. Pariterq; illi demandauimus, ut mãcipia quæ foris latitant, uel à quoquam aliqui fines inuasi sunt, sollicitudinis suæ instantia iure Ecclesiastico reuocare non differat. Noueritis etenim periculo suo fuisse commonitum, ut nullam aliquando uiolentiam rebus alienis, uel raptum aliqua excusatione facere præsumat.

Gregorius Petro Siciliensi. Quòd Romano patrimonium Ecclesiæ commendasset. Cap. XIX.

Epist. 19

SCientes deuotionis affectum paternis commendationibus ampliari, necesse est ut ea quæ agere uos sponte confidimus, gloriæ uestræ in his fauorem nostris augere epistolis festinemus. Indicamus itaque Romano defensori latori præsentium, patrimonium Ecclesiæ quod in Syracusanis, Cathinensibus, & uicinis locis noscitur esse constitutum, Dei protegente gratia credidisse. Et propterea salutantes paterno affectu petimus ut uestra eum fouere prouidentia debeatis, atque ei in omnibus uestrum, sicut de uobis cõfidimus, auxilium commodetis, ut dum in gloriæ uestro solatio uel fauore subsidium consolationis habuerit, & uos qualem circa nos charitatem geritis manifestius ostendatis, & nos uolũtati uestræ respondere, dum necesse fuerit per omnia festinemus.

Gregorius Libertino expræfecto. De patrimonio in Sicilia Romano commendato. Caput XX.

Epist. 20

GLoriæ uestræ & experta & cognita nos deuotio prouocat epistolari uos alloquio causis Ecclesiasticis exhibere adiutores. Et ideo quia Romano defensori præsentium portitori causam patrimonij Ecclesiæ nostræ quod in Syracusano atque Cathinensi territorio situm est, Deo authore commisimus, salutantes gloriam uestram petimus, ut concurrere illi ac ferre solatium in omnibus debeatis. Et ne forsan de nouitate minus aliqua quæ sunt utilia comprehendat, uestris eum subtiliter consilijs informate, atque ad agenda hæc uestram illi sicut consueuistis, operam adhibete, quatenus dum uobis opitulantibus utiliter quæ iniuncta sunt peregerit, & uos de bono uestro mercedem recipere ualeatis, & nos pro gloriæ uestræ uita omnipotentis Dei misericordiam exorare enixius inuitemur. De capitulo autem de quo mihi lator præsentium est locutus, uel reuerendissimus frater noster Ioannes episcopus scripsit, interim uel tentari uel agi nil potui: quia persona apud quam agi poterat, necdum est in potestate aliqua cõfirmata.

Gregorius Libertino ciridano. Romanum defensorem commendat. Ca. XXI.

Epist. 21

GLoriæ uestræ bonitas nuncio ueraci diffusa, tantam nobis de se certitudinem præbet, ut nihil de ea diffidere, sed magis sicut reuera sapienti filio Ecclesiæ nostræ debeamus specialiter causam commendare. Et ideo Romanum defensorem nostrum præsentium portitorem ad gubernationem patrimonij Ecclesiæ nostræ in Cathinensibus ac Syracusanis partibus cõstituti, Deo protegente transmisimus. Salutantes igitur paterna dilectione gloriam uestram, petimus ut in cunctis affectum uestræ charitatis inueniat, & fauoris uestri solatiis quocunque necesse fuerit potiatur, ut uobis præsentibus nos absentes esse non sentiat, quatenus cùm iniuncta sibi salubriter uestra ope expleuerit, & nos

nos uobis gratiarum posſimus exiſtere debitores, & beatus Petrus apoſtolorũ princeps, in cuius cauſis uos impenditis, hic uobis & in futuro compenſet.

Gregorius Ioanni epiſcopo Syracuſano. De querimonia Leontij contra Leonem epiſcopum. Cap. XXII.

Epiſt. 22 FIlius noſter glorioſus uir Leontius ex conſulatu de fratre & coepiſcopo noſtro Leone grauiter eſt queſtus, nosque eius querela omnimodo turbauit, quia ita præcipitanter & leuiter ab epiſcopo agi nõ debuit. Quam cauſam ſubtiliter exequendam uenienti Romano defenſori commiſimus. De ueſtra autem fraternitate is qui ab eo directus eſt querit, quod Marchilai uiri clariſsimi medici defenſione fratris & coepiſcopi noſtri Domitiani metropolitæ utilitas grauetur. Et quidem tueri iuſtè filios ſuos, uel ſicut eſt forte ſanctæ Eccleſiæ negotia fraternitas ueſtra debet, & nullam occaſionem dare aduerſarijs maledicti gratia. Quod tamen uos per omnia cuſtodire, etiam iſta loquendo non ambigo: eidem tamen Romano uenienti etiam de hac cauſa iniunximus, ut uobiſcum debeat quæ ſunt recta diſponere.

Gregorius Romano defenſori. De Stephania, & Calixeno filio eius. Caput XXIII.

Epiſt. 23 QVanquam ea quæ ad Eccleſiæ iura perueniunt, alienari legis ratio non permittat: temperanda tamen interdum eſt cenſura diſtrictionis, ubi miſericordiæ reſpectus inuitat, maximè quando tanta eſt quantitas, quæ nec dantem onerat, & accipientis pauperiem iuxta aliquid conſolatur. Et ideo quia Stephania præſentium latrix cum Calixeno filio ſuo paruulo, quem de Petro quondam uiro ſuo ſe ſuſcepiſſe, & nimia aſſerit pauperie laboraſſe, huc ueniens aſsidua obſecratione & lachrymis à nobis exigit, ut domum poſſeſsionis in ciuitate cathenenſiũ, quam Ammonia quondam ſocrus eius, Eccleſiæ noſtræ titulo donationis obtulerat, eidem Calixeno reſtitui faceremus: memoratam Ammoniam aſſerens alienandi eam non habere licentiam, ſed antefati Calixeni ꝑ omnia iuris eſſe. Cui rei filius noſter Cyprianus diaconus, qui cauſam cognitã habuit, contradictor extitit, inquiẽs quòd prædictæ mulieris querimonia non haberet iuſticiam, nec poſſe rationabiliter ad filij ſui nomen domum ipſam uendicare ſiue repetere. Sed ne ſupraſcriptæ mulieris lachrymas inanes relinquere, & plus ſequi rigoris uiam quàm cauſas uideamur pietatis complecti, hac tibi præceptione mandamus, ut memoratam domum ſæpefato Calixeno ſimul & donationẽ ab Ammonia factam de domo ipſa, quia illic in Sicilia eſſe noſcitur, reddere debeas: quia, ſicut diximus, melius eſt in dubijs non diſtrictionem exequi, ſed ad benignas potius partes inflecti, præſertim dum ex paruæ rei ceſsione nec Eccleſia grauatur, & orphano atque pauperi miſericorditer ſubuenitur.

Gregorius Romano defenſori. Laicis non temere tuitionem Eccleſiaſticam impendendam. Cap. XXIIII.

PEruenit ad nos quia quidam homines minorem omnimodo diſcretionem tenentes, in ſuis nos periculis implicari deſiderant, atque ita uolunt ab Eccleſiaſticis perſonis defendi, ut ipſæ quoque perſonæ Eccleſiaſticæ ex eorum culpa teneantur. Idcirco præſenti te præceptione admoneo, & per te fratrem & coepiſcopum noſtrum domnum Ioannem uel cæteros qui intereſſe poſſunt, ut patrocinia Eccleſiaſtica, ſiue mea ſuſcipiatis ſcripta, ſiue etiã minimè fuerint directa, ſub tanto moderamine debeatis impendere: quatenus hi qui in furtis publicis implicati ſunt, à nobis nõ uideantur iniuſte defendi, ne opinionem male agentium ex indiſcretæ defenſionis auſu in nos ullo modo transferamus: ſed quantum decet Eccleſiam, admonendo, & uerbum interceſsionis adhibendo, quibus ualetis ſuccurrite, ut & illis opem feratis, & opinionem ſanctæ Eccleſiæ non inquinetis.

Epiſt. 2[4] *Can. 14 q. 6. Hi qui*

Grego-

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.
Visitationem Messenatensis Ecclesiæ iniungit.
Caput XXV.

Epist. 25 COgnoscentes Messenatem Ecclesiam sacerdotis regimine destitutam, uisitationis eiusdem Ecclesiæ fraternitati tuæ operam solenniter delegamus. Quam ita te conuenit exhibere, ut nihil de prouectionibus clericorum, redditu, ornatu, ministerijsq; uel quicquid aliud est in patrimonio eiusdem, à quoquam præsumatur Ecclesiæ. Et ideo charitas tua ad prædictã Ecclesiam ire properabit, & assiduis adhortationibus plebem, clerumq; eiusdem Ecclesiæ admonere festinet, ut remoto contentionis diuerso studio, uno eodemq; cõsensu talem sibi præficiendum expetant sacerdotem, qui & tanto miuisterio dignus ualeat reperiri, & uenerandis canonibus nullatenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, & cum solennitate decreti omniũ subscriptionibus roboratus, dilectionis tuę testimonio literarum ad nos sacrandus occurrat. Commonentes etiam fraternitatem tuam, ut nullum de altera eligi permittas Ecclesia, nisi fortè inter clericos ipsius ciuitatis, in qua uisitationis impendis officium, nullus ad episcopatum dignus, quod euenire non credimus, potuerit inueniri: prouisurus ante omnia ne huc cuiuslibet conuersationis uel meriti laicæ personæ aspirare præsumant, & tu periculum ordinis tui, quod absit, incurras.

Gregorius clero, ordini, & plebi consistenti Messenæ.
De eligendo episcopo. *Caput* XXVI.

Epist. 26 COgnoscentes Ecclesiam uestram sacerdotis regimine destitutam, curæ nostrę fuit visitationem eiusdem Ecclesię, fratri & coepiscopo nostro Fortunato solenniter delegare. Cui dedimus in mandatis, ut nihil de prouectionibus clericorum, redditu, ornatu, ministerijs à quoquam usurpari patiatur. Cuius uos assiduis adhortationibus cõuenit obedire, & remoto strepitu, uno eodemq; consensu talem uobis præficiendum expetere sacerdotem, qui & à uenerandis canonibus nulla discrepet ratione, & tanto ministerio dignus ualeat reperiri. Qui dum fuerit postulatus, cum solennnitate decreti omnium subscriptionibus roborati, & uisitatoris pagina prosequente, ad nos ueniat ordinandus: prouisuri ante omnia, ne cuiuslibet uitæ uel meriti laicam personam præsumatis eligere. Et non solum ille ad episcopatus apicem nulla ratione prouehetur, uerumetiam uos nullis intercessionibus ueniam ꝓmereri posse cognoscite, sed omnes quos ex uobis de laica persona aspirasse constiterit, ab officio & à cõmunione alienos faciendos proculdubio noueritis.

Gregorius Antonio subdiacono, & Dominico abbati atque presbytero à paribus.
De concordia facta inter Ecclesias & monasteria. *Caput* XXVII

Epist. 27 SIcut graue & plenũ uituperationis est, inter personas omnipotẽti Deo militantes, de secularibus negocijs ortam diu controuersiam permanere: ita laudabile & studio est religioso conueniens, terrenis gratam Deo pacem præferre compendijs, & ex rebus transitorijs mansura super charitatis lucra mercari. Et ideo quia de possessionibus Faiani, Nasuniani, & Labiniani, positis in prouincia Sicilia territorio Panormitano, de quibus inter præpositos monasterij sanctorum Maximi & Agathæ quod Lucusianum dicitur, & ediuerso administratores xenodochij in hac urbe constituti, quod Valerij nuncupatur, longa se traxit contentio: nunc uerò inter te Antoniũ subdiaconem nostrum memorati xenodochij præpositum, & ediuerso dilectissimũ filium nostrum Dominicum abbatẽ atque presbyterum dicti monasterij pactis interuenientibus salubris processit, Deo autore, decisio: igitur necesse est, ut omnis discordiæ possit occasio præueniri, ea quæ gesta sunt, interueniente autoritate firmari. Proinde per huius præcepti seriem hoc decernendum esse perspeximus, ut omnia instrumenta, uel quicquid est aliud quod partibus, quod absit, ad inuicem contra se uenire cupientibus quoquo modo uel ex temporis præscriptione, seu aliter opem de lege, aut quocunque priuilegio poterat ministrare, sit, sicut & uos poscitis, uacuũ, & omni uirtute cassatum, & sola pactorum inter

inter uos nūc habitorū pagina ualidum pperpetuūq; robur obtineat. Cui si quid fortè incuria uel imperitia minus firmitatis insertum est, uires plenissimæ munitionis & soliditatis ex hac nostra authoritate suscipiat, nec superesse aliquid ualeat, unde ea quæ religioso studio prouidè, ut oportuit, ac pacificè terminata sunt, ne quocunque tempore quicquam dubietatis incurrant: sed omnia quæ in eisdem pactis tenentur adscripta, firma, illibata, & sine aliqua refragatione persistāt, quatenus amota penitus totius altercationis materia, inter quos charitatis immutabiliter decet manere cōcordia, nulla queat deinceps litigiosæ contentionis occasio generari. Pro munitione uerò suprascripti monasterij memorato Dominico abbati atque presbytero præceptum simile dedimus.

Gregorius Venantio episcopo Lunensi.
De contentione Adeodatæ & matris eius.
Caput XXVIII.

Epist. 28 QVæ sit Adeodatæ ancillæ Dei latricis pręsentium, aduersus Fidentiam matrem suam querimonia, ex pagina petitionis oblatæ quæ tenetur in subditis, fraternitas uestra cognoscit. Et quoniā æquitatis censura admonet, ut maximum conuersis salua ratione, episcopale debeat esse solatium, idcirco his fraternitatem uestram epistolis adhortamur, ut prædictam matrem insius ad se faciat euocari, & tranquilla ei adhortatione suadeat, ut facere sponte non desinat, ad quod legali potest ratione compelli: quatenus nec illa affligi, nec ista uideatur præiudicium sustinere. quæ si, quod nō credimus, admonitionem uestram differre uoluerit, prædictę Adeodatæ religiosæ contra eam tuitionem impendite, atque uestris eam solatijs apud iudicem, uel quocunque usus exegerit, instātius adiuuate. Et ita in exequendam uos hanc causam impendite, ut legali ratione constricta, inuita urgeatur facere quod sponte postponit. Memoratam uerò latricem fraternitas uestra ita seruata æquitate habeat in omnibus commendatam, ut uobis ei tuitionē impendentibus, in eo quem assumpsit habitu sine aliqua, Deo protegente, concussione permaneat.

A *Gregorius Antonio subdiacono Campaniæ.*
De massa Veneris Stephano abbati restituenda. *Caput* XXIX.

Epist. 29 AEquitatis ius exigit, ut hoc quod à prædecessoribus nostris cognita ueritate est redditum, nostra indebite denuo Ecclesia tenere non debeat: ne, quod omnino contra religiosum constat esse propositum, non uera, sed imaginaria ac magis dolosa fuisse restitutio uideatur. Et ideo quoniam Stephanus abbas monasterij sancti Marci, quod constitutum iuxta muros B Spoletanæ ciuitatis esse dinoscitur questus est nobis massam Veneris in prouincia Cāpania sitam, territorio Minturnensi, quam ei beatæ memoriæ decessoris nostri Benedicti redditam præceptione cognouimus, ab Ecclesia nostra nunc indebite detineri: idcirco hac tibi autoritate præcipimus, ut si manifeste ab Ecclesiæ nostræ hominibus detinetur, in iura eam prædicti monasterij sine aliqua mora uel altercatione restituas. Si uero non à nostris, sed à quibusdam forsitan extraneis detinetur, strenue te agere sollicitudine uolumus, ut in iure C modis omnibus memorati debeat monasterij reformari, quatenus & ipse quod suū est, te solatiante sine aliqua fatigatione recipiat, & alter de dispendio monasterij iniustè lucrum non habeat.

Gregorius Fausto.
De ministerijs Ecclesiasticis a filio Constantij recipiendis. *Caput* XXX.

Epist. 30 SIcut res Ecclesiasticæ competentibus personis sine aliqua sunt dilatiòne reddendæ, ita restituendis adhibenda caute-D la, ut nulla possit postmodum ex ipsa nasci restitutione molestia. Et ideo quoniam tempore quo quondam Consentius defensor paternæ gloriæ uestrę, commissi sibi patrimonij Campaniæ curam gessit, ministeria Ecclesiæ Vulternæ, quæ erat pro peccatis clero & pontifice destituta, apud se propter iniunctam sibi sollicitudinem tulisse dignoscitur, quæ uos nunc reddere sine uostro consensu dubitare cognouimus: eapropter his uos hortamur epistolis, ut ea Antonio subdiacono sub depositi emissione restituere sine aliqua difficultate debeatis: quatenus

quatenus & res Ecclesiæ in tuto apud eos quos conuenit habeantur, & gloria uestra ab omni dubitatione sit libera.

Gregorius Anthemio subdiacono.
De ministerijs Ecclesiæ Vulternæ. Ca. XXXI.

Epist. 31

COmperimus ministeria Ecclesiæ Vulternæ, quæ Consentius defensor propter iniunctam sibi sollicitudinem deficiéte clero uel episcopo eiusdem Ecclesiæ tulerat, apud hæredem ipsius remansisse. Et quia gloriosum uirum Faustum filium ipsius ea reddere sine nostro consensu dubitare cognouimus, nostris eum hortati sumus epistolis, ut experientiæ tuæ ministeria eiusdem Ecclesiæ reddere sine dubietate aliqua debuisset. Et ideo experiétia tua ministeria ipsa sub depositi emissione suscipiat, atq; in tuto habere studeat, & modum ac qualitatem ipsorum nobis facta noticia omni subtilitate innotescat.

Gregorius Andreæ.
De infirmitate eius & quòd flagellat Deus omnem filium quem recipit. Cap. XXXII.

Epist. 32

AVdiens quòd gloriam uestram uehementer afflixerit luctus & ægritudo, ualde condolui. Sed protinus agnoscens quòd te morbus perfectè reliquerit, dolorem mox in lætitiam uerti, magnasq; omnipotenti Deo gratias retuli: quia percussit, ut sanaret: afflixit, ut ad gaudia uera perduceret. Hinc enim scriptum est: Qué diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit. Hinc per semetipsam ueritas dicit: Pater meus agricola est, & omnem palmitem in me non ferétem fructum tollet eum: & eum qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat. Palmes enim infructuosus tollitur, quia peccator funditus eradicatur. Palmes uerò fructuosus purgari dicitur, quia per disciplinam reciditur, ut ad uberioré gratiam perducatur. Sic enim spicarum grana tribulis attrita, aristis & paleis nudantur. Sic oliuæ prælo pressæ, in olei pinguedinem defluunt. Sic botri uinearum tunsi calcibus, in uinum liquescunt. Gaude igitur bone uir, quia in hoc flagello tuo & prouectu conspicis quòd ab æterno iudice amaris. Præterea filiam meam gloriosam coniugem uestram mea peto uice salutari. Omnipotens autem Deus cœlesti uos protectione custodiat, uosq; & modo consoletur de largitate donorum, & postmodum de retributione præmiorum.

Heb. 12.
Ioan. 15

Gregorius Venantio episcopo Lunensi.
De presbyteris diaconibus Aldionis ordinandis. Cap. XXXIII.

Epist. 33

QVotiens ea quæ hortari nos conuenit postulamur, moras ad concedendum facere non debemus, ne differre bona desideria, quæ magis fouenda sunt, uideamur. Et ideo quia gloriosus Aldio magister militum in ciuitate ipsius presbyteros uel diacones omnino, sicut suis nobis epistolis indicauit, desiderat ordinari, eos qui ad consecrandum eliguntur, fraternitas uestra diligenter inquirat. Et si nihil est quod canonicè eorum ordinationem impediat, Deo illos propitio studeat ordinare. Cum quibus nos etiam loqui conuenit, ut adhortationis suæ sollicitudine degentem illic populum ab infidelitate reuocare, ac contendát à gentilium cultu suspendere, atque eos in omnipotentis Dei doceant timore persistere, & præmia æternæ uitæ diligere: quatenus hæc consecratio & illis ante Deum ad gloriam, & habitanti illic populo proficiat ad salutem.

Gregorius Constantio Mediolanensi.
De pecunia Virgilio præstita. Ca. XXXIIII

Epist. 34

QVamuis ita fraternitas uestra conuenienti sibi grauitate discreta sit, ut non admonita, sed ex se quid cui sit impendendum intelligat: tamen quia lator præsentium Ioánes uir memorandus, qui præfecturæ uices illic acturus aduenit, nóstra se petijt epistola commendari, sanctitas ei uestra, dum necesse fuerit, salua ratione præsidium sui fauoris impendat, & ita eum sacerdotaliter studeat suis solatiis adiuuare: quatenus uobis præsentibus nec aliorum debeat iniustè oppresionibus laborare, nec ipse alijs contra rationem grauis existat. Quia uerò peruenit ad nos, quod Vir-

tiam à talium se cohabitatione contineăt. Nam legitur quod beatus Augustinus nec cum sorore habitare consueuerit, dicens: Quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt. Docti ergo uiri cautela, magna nobis debet esse instructio. Nam incautæ præsumptionis est, quod fortis pauet, minus ualidum non timere. Sapienter enim illicita superat, qui didicerit etiam non uti concessis. Et quidem nos nullos in hoc nolentes adstringimus, sed sicut facere solent medici, & si ad tempus tristem curam, tamen pro salute dictamus. Et idcirco necessitatem non imponimus, sed si imitari doctum sanctumque uirum elegerint, ipsorũ uoluntati relinquimus. Tua igitur experiẽtia, ut seruari debeant quæ prohibenda mandauimus, studium & sollicitudinem gerat. Nam si aliter postmodum inueniri contigerit, non leue se apud nos nouerit periculum incursuram. Præterea curæ tuæ sit eosdem fratres nostros episcopos adhortari, ut subiectos sibi in sacris uidelicet ordinibus constitutos, quod ipsi seruant, ad similitudinem sui modis omnibus seruare commoneant: hoc tantummodo adiecto, ut hi, sicut canonica decreuit authoritas, uxores quas caste debent regere, nõ relinquant.

Gregorius Romano defensori.
De Calixeno filio Stephaniæ. Cap. XL.

Epist. 40

MEnse Nouembrio præsentis secundę indictionis, experientiæ tuæ præceptione nostra mãdauimus, ut Calixeno filio Stephaniæ domum Catinæ possessionis, quam Ammonia auia eiusdem Calixeni Ecclesiæ nostræ facta donatione contulerat, reddere ei donationem eandem tandem debuisses. Quod hac, ut dicitur, excusatione facere distulisti: quia noticia eiusdem donationis non esset de pollicitis caraxata. Quod incõgrue te dixisse cognoscas, dum ad munitionem tuam præcepti nostri pagina posset ualde sufficere. Proin de præsenti autoritate suscepta, prædictã domum donationẽ antefato Calixeno orphano sine mora restitue. Nam quod iustum & ipse sentias nouimus, & nos tamen prædicto eidem orphano supradictam domum ex benignitate largimur.

Gregorius Agilulfo regi Longobardorum.
Gratias agit de pace facta. Cap. XLI.

Epist. 41

GRatias excellentiæ uestrę referimus, quia petitionem nostram audientes, pacem quæ utrisque esset partibus profutura, sicut de uobis confidentiam habuimus, ordinastis. Ex qua re excellentiæ uestræ prudentiam & bonitatem ualde laudauimus, quia pacem diligendo, Deum uos, qui author est ipsius, amare monstrastis. Nam si, quod absit, facta non fuisset, quid aliud agi habuit, nisi ut cum peccato & periculo partium, miserorum rusticorũ sanguis, quorum labor utrisque proficit, funderetur? Sed ut prodesse nobis eandẽ pacem sentiamus, quemadmodum ã uobis facta est, paterna charitate salutantes petimus, ut quotiens se occasio dederit, ducibus uestris per diuersa loca, & maxime in his partibus constitutis, uestris præcipiatis epistolis, ut hanc pacem, sicut promissum est, pure custodiant, & occasiones sibi aliquas non quærant, unde aut contentio quædam, aut ingratitudo nascatur, quatenus uoluntati uestræ amplius agere gratias ualeamus. Latores uero præsentium, sicut reuera homines uestros, in eo quo decuit affectu suscepimus, quia iustum fuit ut uiros sapientes, & qui pacem factã Deo propitio nunciauerunt, cum charitate & suscipere & dimittere deberemus.

Gregorius Theodelingæ Longobardorũ reginę.
Gratias refert de pace facta. Cap. XLII.

Epist. 42

QVia excellentia uestra ad faciendã se pacem studiosius & benigne, sicut solet, impenderit, renunciante filio nostro Probo abbate cognouimus. Neque enim aliter de Christianitate uestra fuerat confidendum, nisi quia in causa pacis laborem & bonitatem uestrã modis oĩbus monstraretis. Vnde oĩpotenti Deo gratias agimus, qui ita cor uestrũ sua pietate regit, ut sicut rectam fidem tribuit, ita quoque placita sibi uos semper operari cõcedit. Non enim excellentissima filia de sanguine qui ab utraque parte fundendus fuerat, paruam te credas acquisisse mercedem. Ex qua re uoluntati uestræ gratias referentes, Dei nostri misericordiam deprecamur,

camur, ut bonorum uobis uicem in corpore & in anima hic & in futuro compenset. Salutātes præterea paterna dilectione hortamur, ut apud excellentissimum coniugē uestrum illa agatis, quatenus Christianæ reipublicæ societatem non renuat. Nam sicut & uos scire credimus, multis modis est utile si se ad eius amicitias conferre uoluerit. Vos ergo more uestro, quæ ad gratiam partium pertinēt, semper studete, atque ubi causa mercedis se dederit laborate, ut bona uestra amplius ante omnipotētis Dei oculos commendetis.

Gregorius Felici in Sicilia.
De reuerentia & iusticia Ioannis episcopi.
Caput XLII.

Epist. 43

CVm reuerendissimi fratris nostri Ioannis episcopi bene nobis nota sit grauitas, mirari nos gloriæ uestræ ualde fecit epistola, quod nihil eum secundum admonitionem nostram facere uoluisse significabat. Et quidem durum nobis uidebatur, aut uobis non credere, aut de illo talia suspicari, qppe cuius cogniti nobis mores & actio tale non permittebant habere iudicium. Cùm ergo noster animus dubius in utroque penderet, comperimus cū inter uos & Ecclesiam suam uoluisse esse iudicium, sed uestram magis gloriam distulisse. Quod negare neque homo uester lator præsentium potuit. Et contristati sumus cur gloria uestra quæ iudicium refugit, contra eum queri uoluerit, postquam constat, quia quod rationis fuit, uel ultro, ut scripsimus, obediuit. Nec ei scribere iterum necessarium erat, ne distulisse prius secundum animum uideretur. Sed ne uos contristare forsitan uideremur, ex abundāti rursus præuidimus scribendum. Et quoniam certi sumus quia quicquid ęquitas ordinauerit, facere non recuset, oportet ut gloria uestra animos suos contra eius inuidiam non accendat, sed studeat inire iudicium, in quo una eademq; cognitione & momēti & proprietatis causa ualeat distingui. Nam nos uenire ad iudicium cupienti, præiudicialiter scribere quædam non possumus: quia ita nos uni parti accommodare decet auditum, ut tamen alteri, præsertim inauditæ allegationis, sine dubio rem integram reseruemus. Et ideo agite, sicut diximus, ut negotiorum uestrorum merita ueritate cognita iudicij censura definiat. Nam dum nullum uelimus præiudicium sustinere, multo magis uobis, sicut reuera filijs, uolumus seruari quod iustum est.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.
De possessionibus iniustè peruasis. Ca. XLIIII.

Epist. 44

ANte aliquantum temporis filius noster uir gloriosus Felix, suis nobis epistolis questus est, quarundam possessionum suarum fines ab hominibus Ecclesiæ uestræ uiolenter esse peruasos, & nullam se apud uos inuenire iustitiam. Sed nobis incredibile uisum est, hoc aut uobis esse præsentibus perpetratum, aut certè si ad aures uestras peruenit, non fuisse correctum. Ne tamen eius prætermittere queri moniā uideremur, fraternitati uestræ scripsimus, ut aut ea si uera essent compesci, aut certè actores Ecclesiæ suæ cum eo facere subire iudicium. Post hæc uerò hominem cum epistola ad nos dirigens, indicauit nihil uos facere uoluisse. De qua re, scientes sanctitatis uestræ discretionem, dum noster animus dubitaret, cōperimus illum magis distulisse. Nam uos paratos extitisse, ut debuisset esse iudicium. Et quā uis hac de causa denuò uobis non fuerat scribendum, quippe quia ea quæ rationis sunt, antè uos manifestum est facere uoluisse: tamen ne querelam ipsius neglexisse forsitan uideamur, hanc ad uos idcirco epistolam dedimus, hortantes ut cum eo etiam nunc mora postposita, uestros ad iudicium homines transmittatis, in quo & momēti & proprietatis ualeat quæstio terminari: ut posthac nec ille habeat qđ queratur, nec Ecclesia uestra tenere aliquid ꝑ indicialiter uideatur. Quia uerò homo quem ad nos misit, schedam compromissi ac iudicati protulit, ubi legebatur possessionem eam quæ Asinaria dicitur, quā ab hominibus uestris inuasam nuper asseruit, decessoris uestri recordandæ memoriæ Maximiani temporibus esse ex iudicio restitutam: necessarium esse præuidimus eius exemplar transmittere: & ideo si ita

actum manifeste cognoscitis, si possessio ipsa decessore uestro consentiente restituta est, & à dicto uiro possessa, sine aliqua eã facite contentione restitui, manente scilicet proprietatis, sicut in eodem iudicio cõstitutum est, quæstione. Si uerò aliter est, & hoc pariter iudicij necesse est diffinitionè distingui. Hæc igitur omnia ita fraternitas uestra indita sibi tranquillitate sine aliqua mora fieri prouideat: quatenus nec contra uos murmur excitetur inuidiæ, nec nobis prædictus uir importunus denuò cogatur existere.

Gregorius Sergio defensori.
De Panthaleone notario, & de substantia auũculi eius. Cap. XLV.

Epist. 45

QVia Panthaleo notarius sit in Ecclesiasticis utilitatibus occupatus, experientia tua non habet incertũ. Et ideo quia Ioãnes auunculus Megalis socrus ipsius nullo alio proximiore existente obisse intestatus, & sine filijs memorat, ne per absentiam generi sui illa damnum possit incurrere: quia, si ita est, lex prædictam mulierem ad intestati auunculi successionem uocare dinoscitur: hac tibi præceptione iniungimus, ut reuerendissimum fratrem & coepiscopum nostrum Vitalianum atq; Bonifacium notarium in solatio tuo adhibeas, & quascunque res eum qui defunctus est constiterit reliquisse, sub breui annotari, quousq; prædictus Panthaleo redeat, in totũ studiosè facere debeas. qđ ut melius possis implere, filium nostrum Ioannem uirum memorandum tribunum in tuo pariter stude adhibere solatio. De quo omnino confidimus: quia si ei uoluntatem nostram prodideris, deuote se tibi accommodare non deneget. Pariter etiam studij tui sit, quoniam quædam apud se sacrata prædictus Ioannes habuisse ministeria perhibetur, & ea diligenter inquirere, & cum omni cautela in tutum facere, nobisque subtiliter quicquid inuentum fuerit indicare. Ita ergo experientia tua, hæc quæ scripsimus facere sollicite ac urbane festinet, ut non possit esse culpabilis. Nam si negligendum esse putaueris, ita te nostros noueris motus incurrere, ut nulla te postmodum possis excusatione defendere.

Gregorius Sabino subdiacono.
De Bonifacio episcopo à clero suo accusato. Caput XLVI.

Epist. 46

CLlerus Ecclesiæ Regitanæ multa contra reuerendissimum fratrem nostrũ Bonifacium episcopum suum data nobis petitione conquestus est, petens ut ad nos debuisset habere ueniendi licentiam, quatenus causæ ipsæ hic subtiliter probarentur. Sed quia nos interim prædictum fratrem nostrum hic modò non præuidimus deducendum, uisum nobis est illic deputare causam eandem cognoscendam. Et ideo medijs sacrosanctis Euangelijs experientia tua, una cum Paulino, Proculo, Palumbo uel Venerio, atque Martiano, reuerendissimis fratribus coepiscopisque nostris sine cuiusquam personæ respectu, tam clericorum querela, quàm aduersus suum, sicut diximus, habent episcopum, uel si quã fortè ille contra eos habuerit, cum omni æquitate ac sollicitudine perscrutetur. Et quicquid in ueritate cognouerit, nobis una cum prædictis fratribus nostris subtiliter diligenterque significet, ut renunciatione uestra redditi certiores, quid fieri debeat decernamur.

Gregorius Anastasio episcopo Antiocheno.
De cura pastorali. De eo quod non rectæ fidei homines ad sacros ordines minime prouehi debeant. Et de obseruatione quatuor conciliorum. Et de damnatione Pelagij & Celestini. Cap. XLVII.

Epist. 47

FRaternitatis tuæ scripta suscepi, professionem fidei rectæ seruantia: magnasq; omnipotenti Deo gratias retuli, qui & immutatis gregis sui pastoribus, fidem quam semel sanctis patribus tradidit, etiam post eos immutabilem custodit. Prædicator autem egregius dicit: Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Quisquis ergo cum dilectione Dei & proximi, fidei quæ in Christo est, firmitatem tenet, eundem Iesum Christum Dei & hominis filium apud se posuit fundamentum. Sperandũ ergo est, q̃ ubi Christus fundamẽtũ est, bonorum

bonorum quoque operum sequatur ædifi cium. Ipsa quoque per se ueritas dicit: Qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro: qui autem per ostium intrat, pastor est ouium. Qui paulo post subijcit dicens: Ego sum ostium. Ille ergo ad ouile ouium intrat per ostium, qui intrat per Christum. Ipse autē per Christum ingreditur, qui de eodem creatore ac redēptore humani generis uera sentit & prædicat, & prædicata custodit. Culmen regiminis ad officium portandi oneris suscipit, non ad appetitum gloriæ transitorij honoris. Curæ quoque suscepti ouilis solerter inuigilat, ne oues Dei aut peruersi homines praua loquentes dilanient, aut maligni spiritus oblectamenta uitiorum suadentes deuastent. Certè beatum Iacob qui pro uxoribus suis diu seruierat, dixisse meminimus: Viginti annis fui tecū, oues tuæ & capræ tuæ steriles non fuerunt. Arietes tui gregis non comedi, nec captum à bestia ostēdi tibi. Ego damnum omne reddebam, quicquid furto perierat, à me exigebas. Die noctuq; æstu urebar & gelu, fugiebat somnus ab oculis meis. Si igitur sic laborat & uigilat qui pascit oues Laban: quanto labori, quantisq; uigilijs debet intendere, qui pascit oues Dei? Sed in his omnibus ipse nos instruat, qui propter nos homo factus est, qui dignatus est fieri quod fecit. Ipse & infirmitati meę, & tuæ charitati spiritum sui amoris infundat, atque in omni sollicitudine custodiat, circumspectionis oculum nostri cordis aperiat. Quod uerò ad sacros ordines rectæ fidei uiri perducantur, eidem omnipotenti Deo gratiæ sine cessatione soluendæ sunt, & pro uita pijssimi & Christianissimi domini nostri imperatoris, & tranquillissima eius coniuge, & mansuetissima sobole semper orādum est, quorum temporibus hæreticorum ora conticescunt: quia etsi eorū corda in insania peruersi sensus ebulliunt, catholici tamen Imperatoris tempore praua quæ sentiunt, eloqui non præsumunt. Præterea dum de sanctorum conciliorum custodia tua fraternitas loqueretur, sanctam Ephesinam synodū primā se custodire ꝓfessa est. Sed quia ex annotatione hęretici codicis, qui ad me ex regia urbe transmissus est, agnoui hoc

Ioan. 10

Gen. 31.

A quòd quædam capitula catholica cum hæreticis fuerant reprehensa, quia quidam illam Ephesinam primam synodum in eadē urbe existimant, quæ quondam ab hæreticis traditur esse composita, omnino necesse est ut charitas uestra eandem synodum apud sanctam Alexandrinam atque Antiochenam Ecclesiam requirat, & qualiter in ueritate se habeat, inueniat. Vel si placet, hinc dirigimus quæ ab antiquitate seruata in scrinijs habemus. Illa enim synodus quæ sub primæ Ephesinæ imagine facta est, quædam in se oblata capitula asserit B approbata, quæ sunt Celestini atque Pelagij prædicamenta. Et cùm Celestinus atque Pelagius in ea synodo sint damnati, quodammodo poterant illa capitula recipi, quorum damnabantur autores? Quia uero peruenit ad nos, in Oriētis Ecclesiis nullum ad sacrum ordinem nisi ex pręmiorū datione peruenire, si ita esse uestra fraternitas agnoscat, hanc primam oblationē omnipotenti Deo offerat, ut à subiectis sibi Ecclesiis errorem Simoniacę hæreseos compescat. Nam, ut alia taceam, quales esse in sacris ordinibus poterunt, qui ad hoc C non merito, sed præmiis euehuntur? Omnipotēs Deus dilectionem tuam gratia cœlesti custodiat, & de iis qui sibi commissi sunt, fructum multiplicem ac mensurā superaffluentem ad æterna gaudia reportare concedat.

Gregorius Bonæ abbatissæ.
De monasterio eius in melius transmutando.
Cap. XLVIII.

Epist. 38

Ecclesiastica damnum non sentit utilitas, si res aliis competentes cognita ueritate restituantur. D Cognouimus itaque Ioannem quondam presbyterum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui authore Deo deseruimus, in domo iuris sui posita in hac urbe Roma iuxta thermas Agrippinas oratorium construxisse, atque illic quosdā redditus legati titulo reliquisse, in quo etiam oratorio seruorum Dei congregatione esse constituit. Et hæc omnia ut debuissent impleri, testamenti sui pagina sanctæ memoriæ Pelagio decessori nostro mandauerat. Sed quia morte occupatus hoc non occurrit implere, & domus ipsa cum horto

suo ab actoribus nostræ Ecclesiæ detinetur, iustitiæ nos ratio uehementer incitat, huiusmodi piæ dispositionis arbitrium adimplere. Sed quoniam illic pro difficultate temporis noua seruorum Dei congregatio adhiberi non potuit, fœminarum saltem ibi cõgregationem constituendam esse decernimus, atque ideo & locum ipsum solenniter dedicare. Et quia monasterium tuum, ubi prius fuisti, in ruinæ erat periculo constitutum, te illic cum congregatione tua consistere Deo annuente perspeximus quatenus & in suprascriptæ domus monasterio iuxta uoluntatem defuncti, Domino redemptori nostro seruiens habitare congregatio debuisset, & imminens potuisset periculum euitare. Præterea considerantes antedicti presbyteri uoluntaté, perpetuo illic tempore monasterium esse, atque ad eandem domum in integro cum horto suo & rebus inferius designatis, quę à testatore relictæ sunt, proprietatis iure constituimus pertinere: id est, massam Magulianensem cum appendicijs suis uia Numentana miliario plus minus xi. tabernam in hac urbe quæ est posita iuxta Palatinisios, & Salgamum positum ante domum supradicti monasterij. His igitur ita concessis atque dispositis, dilectio tua diligenter inuigilet, ut & Dei illic laudes salubri studio deuotissime, ut moris est, celebrentur, & supradictæ res ad ius ipsius pertinentes, nulla te negligẽte occasione depereãt. Hanc enim sollicitudinem non solum te, sed etiam eas quæ loco tuo successerint, in prædicto monasterio & rebus superius designatis constituimus nihilominus exhibere.

Gregorius Mariniano archiepiscopo Rauennę. De Ariminensi Ecclesia propter infirmitatem episcopi destituta. Atque hortatur ciues alium eligere. *Cap.* XLIX.

Epist. 49

QValiter ordinati à nobis sacerdotis, corporis, qua nostis impediente molestia, Ariminensis Ecclesia pastorali hactenus sit regimine destituta, dudum fraternitas uestra cognouit. Quem dum habitatorũ loci illius precibus permoti sæpius hortaremur, ut si de eadẽ capitis qua detinebatur molestia, melioratum se A esse sentiret, ad suam auxiliante Domino, reuerteretur Ecclesiam, datis inducijs in hoc quadriennio expectatus est. Quẽ dum monitu cleri ciuiumque illinc uenientiũ, nosque precibus arguentiũ, instantius hortaremur, ut si ualeret, cum eis auxiliante Domino remearet: data in scriptis supplicatione nos petijt, ut quia ad eiusdem Ecclesię regimen uel susceptum officium pro eadem qua detinetur molestia assurgere nullatenus possit, Ecclesiæ ipsi ordinare episcopum deberemus. Vnde quia cunctarum Ecclesiarum iniuncta nos sollicitudi- B nis cura constringit, ne diutius gregi fideliũ desit custodia pastoralis, illorũ precibus huiusq; ex sui impossibilitate renunciatione compulsi, uisum nobis est eidem Ariminensi Ecclesiæ debere episcopum ordinari, & datis ex more præceptis, clerũ plebemq; eiusdem Ecclesiæ non destitimus admonere, quatenus ad eligendũ sibi antistitem concordi prouisione cõcurrãt. Hortamur igitur ut fraternitas uestra eũ quem uno consensu omnes elegerint, sicut & ipsi à nobis poposcisse noscuntur, ad se faciat euocari, quem cauta ex omnibus e- C xaminatione discutite. Et si ea in eo quæ in textu heptatici morte mulctati sunt, minime Domino fuerint opitulante reperta, atque fidelium personarum relatione eius nobis quidem uita placuerit, ad nos cum cum decreti pagina uestræ quoque addita testificationis epistola destinate, quatenus eiusdem à nobis Ecclesię disponẽte Domino consacretur antistes.

Gregorius Leoni episcopo in corsica. Propter infirmitatem episcopi sui præcipit alium eligendum. *Cap.* L.

D

Epist. 50

PAstoralis nos cura constringit, Ecclesijs sacerdotis moderamine destitutis, sollicita cõsideratione concurrere. Et ideo quia Ecclesia uestra diu sacerdotis ꝓprij, corporis qua nostis impediente molestia, pastorali est regimine destituta: uestris precibus permoti, eundem episcopum non destitimus admonere, ut si ex eadem molestia se melioratum esse sentiret, ad suscepti sacerdotij debuisset remeare ministerium. Qui semel à nobis sæpiusve commonitus, eadem urgente molestia, nũc in scri

ptis

ptis nobis supplicatione porrecta noscitur intimasse, nullatenus se ad regimen eiusdem Ecclesiæ uel susceptum officium, impediente molestia assurgere posse. Qua personæ eius desperatione compulsi, necessarium duximus de ordinatione nos eiusdẽ Ecclesiæ cogitare. Hortamur ergo ut uno omnes eodemq; consensu, remoto strepitu, talem uobis præficiendum eligatis auxiliante Domino sacerdotem: qui & a uenerandis canonibus nullatenus respuatur, & tanto ministerio dignus ualeat reperiri. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti, omnium subscriptionibus roborati, & uisitatoris pagina prosequente, ad nos ueniat ordinandus: quatenus Ecclesia uestra, disponente Domino proprium ualeat habere sacerdotem. Volumus autẽ ut eum quem unanimitas uestra elegerit, ad fratrem & coepiscopum nostrum Marinianum Rauennam sine dilatione aliqua perducatis, ut ab eo subtiliter inquisitus atque perspectus, ipsius quoque ad nos ueniẽs testimonio roboretur.

Gregorius Leoni episcopo in Corsica. De eligendo episcopo in Arimino. Cap. LI.

Epist. 51

PAstoralis nos cura constringit, Ecclesijs sacerdotis moderamine destitutis, sollicita consideratione cõcurrere. Et ideo quia Ariminensis Ecclesia cui fraternitas uestra uisitationis impendit officium, diu sacerdotis proprij, corporis qua nostis, impediente molestia pastorali est regimine destituta, cleri uel ciuium precibus permoti, eundem episcopum non destitimus admonere, ut si ex eadem molestia se melioratum esse sentiret, ad suscepti sacerdotii debuisset ministerium remeare. Qui semel à nobis sæpiusve commonitus, eadem urgente molestia nũc in scriptis nobis supplicatione porrecta noscitur intimasse, nullatenus se ad regimen eiusdem Ecclesiæ uel susceptum officium impediente molestia assurgere posse. Qua personæ eius desperatione compulsi, necessarium duximus de ordinatione nos eiusdem Ecclesiæ cogitare. Hortamur ergo ut clerum, plebemque Ecclesiæ eiusdem sollicita debeatis admonitione compellere, ut sibi cum Domini auxilio talem præficiendum eligant sa- A cerdotem, qui & aptus tanto ministerio ualeat inueniri, & à uenerandis canonibus nullo modo respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti, omnium susceptionibus roborati, uestrarum quoque testimonio literarum huc sacrandus occurrat, quatenus Ecclesia ipsa propriũ, auxiliante Domino, habere ualeat sacerdotem.

Gregorius Anthemio campano subdiacono. De testamento Importuni Attellanæ ciuitatis episcopi. Cap. LII.

Epist. 52

B QVorundam ad nos relatione peruenit, quòd Importunus Attellanæ ciuitatis episcopus, dum de hac luce migraret, condito testamento in octo unciis totius substantiæ suæ nurum suam hæredem instituerit, & Ecclesiam suam in residuis quatuor. Hortamur ergo experientiam tuam, ut sollicita inquisitione discutias, & quicquid Ecclesiæ ipsius esse patuerit, à qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solum quod eum ante episcopatus ordinem proprium habuisse cõstiterit. Quicquid uerò uel ante Ecclesiæ C ipsius esse cognoueris, uel in episcopatus ordine prædictum episcopum acquisisse, in eiusdem Ecclesiæ cõseruetur dominio, nec quisquam exinde aliquid usurpare qualibet occasione præsumat. Clerum uerò plebemq; eiusdem Ecclesiæ cum omni te uolumus instantia commonere, quatenus præficiendum sibi sine dilatione aliqua eligant sacerdotem, qui clerum plebemque, uel res Ecclesiæ ipsius, cauta regulariq; ualeat obseruatione disponere. Pariter etiã clerũ, plebemq; ipsius Ecclesiæ, uel aliarũ quæ ei unitæ sunt corã instantius cõmoneto D quatenus & ipsi omni mora dilationeq; postposita, aptum sibi eligere debeãt sacerdotem, ne diu, & tali presertim tẽpore, pastoris proprij sint regimine destitutæ.

Gregorius Secundino seruo Dei incluso. De insidiis antiqui hostis. De Chalcedonensi synodo omnimodè recipienda. De Iba & Cyrillo. De ordinatione Apostolicæ sedis. De sacerdotali officio post lapsum, si pœnitentia secuta fuerit, in pristinum gradum restituendo. De muneribus ab eo transmissis. De paruulorum animabus,

animabus quæ sine baptismo moriuntur. Et de imaginibus transmissis. Cap. LIII.

Epist. 53 Dilectionis tuæ scripta suscepi, quæ in meo sensu, amoris melle cōdita sapuerunt. O quanta aspiratione uitæ plena sunt, quæ per gratiam spiritus proferuntur? Non in eius cultus eloquentiæ, non uerborum typhus apparebat, sed solam ueritatis atque charitatis radicem tenentia, per omne quod locuta sunt, cœlestis patriæ amorem flagrabant. In eis uerò tua à me dilectio petere studuit, ut ad hanc libellum exhortatorium scribere deberem. Sed scire te necesse est, fili charissime, quia tantis podagræ doloribus, tantisque curarum tumultibus premor, ut quamuis nunquā me aliquid fuisse reminiscar, ualde tamen me uideam non esse qui fuerim. Quod autem tua se charitas & ultra ætatem quinquagenariam adhuc iuuenilibus desiderijs asserit subiacere, in hoc quoque diuini oraculi implet præceptum, quo scriptum est: Iustus in principio accusator est sui. Nec tñ dubito, maiores te insidias hostis callidi ꝑpeti, qui maiora contra eū bella præparasti. Tanto quippe ille deceptionis molimina ardentius exquirit, quāto te cœlesti patriæ feruentius inhiare cognoscit. Et nos quidē qui uitā cum pluribus ducimus, etsi formidolosi ac timidi, tamē quia cōtra antiquū hostem bella poposuimus, quasi in acie stamus. Vos autem qui solitariam uitam ducitis, quid aliud quàm monachos direxim, qui feruore uirtutis etiam ante aciem exire festinatis? Cur ergo eum non singulariter hostis impetat, à quo se imperi singulariter spectat? Et nos quidem qui inter homines uiuimus, sepe per homines à callido hoste tentamur. Vos autem qui uiam uitæ præsentis extra hominum frequentiam ducitis, tanto maiora certamina pati necesse est, quanto ad uos ipse tentationū magister accedit. Neque enim uacare orationibus ac laudibus Dei sine aliqua interruptione tēporis potestis: quia & si intentio continue prompta est, ipsa tamen humanitatis infirmitas ad semetipsam relabitur, ut aliqñ fessa iaceat, atq; ab studij exercitatione torpescat. Antiquus uerò hostis mox ut ociosam mentem inuenerit, ad eam sub quibusdam occasionibus locuturus uenit, & quædam

Prou. 18

ei de gestis præteritis ad memoriam reducit, audita quondam uerba indecenter cogitationi resonat, & si qua dudum turpiter acta sunt, eorum species oculis cordis apponit: ut quem de præsentibus non ualet inquinare, de malis transactis uiolet. Et decepta mens sæpe inde delectationem reparat, unde diu iam se per pœnitentiam afflixit: ita ut uere cum Psalmista dicat: Computruerunt & deterioratæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ. Cicatrix quippe figura est uulneris, sed sanati. Cicatrix ergo ad putredinem redit, quando peccati uulnus, quod iam per pœnitentiam sanatū est, in delectatione sui animum concutit. Sæpe quod nunquam fecimus, per hostis callidi insidias cordis oculis uidemus. Cūque insensibiliter in hoc delectatio surripit, quamuis iam plangat quæ fecerat, tædet tamen infelicem animum quędam non fecisse quæ plangat. Hæ sunt cordis nostri tenebræ, quas in hac uita uiolentes nolentesq; sustinemus. Quis contra hæc quęrendus est, nisi adiutor in opportunitatibus in tribulatione? Valde aūt libenter accepi ꝙ tua me charitas de sua dubitatione requisiuit, an Orientales Ecclesiæ fidem atq; doctrinam sanctæ memoriæ Leonis sequantur, ne fortasse earum sensus inter semetipsas pro trium capitulorū defensione diuisus sit. Vnde certam dilectionē tuam esse desidero, quia prædictæ sanctissimæ Oriētales Ecclesiæ uno sensu una doctrina, fidē eiusdem sanctæ memoriæ Leonis tenent, sanctamq; Chalcedonensem synodum ita nobiscum custodiunt atque uenerantur, ut nullus esse episcopus reputetur, qui eiusdem synodi defensor sectatorque non fuerit. Hinc est etiam quod quotiens in quatuor præcipuis sedibus antistites ordinantur, synodales sibi epistolas uicissim mittāt in quibus se sanctam Chalcedonensem synodum cum alijs generalibus synodis custodire fateantur: sicut & nos auersamur, atque anathemate plectendos ducimus, qui de fide eiusdem synodi aliquid minuere, uel aliquid in ea addere præsumunt. Nam synodus quæ post eā generaliter facta est, idcirco à nobis recipitur, quia eiusdem synodi in omnibus sequax, honorem illius authoritatemque custodit. Vnde necesse est ut dulcissima mihi tua dilectio in hoc

Psal. 37

quòd

quòd præcipuè in bonis moribus uiuit, q se per abstinẽtiam affligit, quòd doctrinæ Dei uehementius insistit, hoc studiosius cogitet, ne errorem schismaticorum sequens, à sancta uniuersali Ecclesia diuisa possit inueniri. Et quid tot labores proderunt, si in unitate fidei inuẽta non fuerint, quæ ante Dei omnipotentis oculos in bonis actionibus animam præcipue custodit? Hinc enim dicitur: Vna est columba mea, perfecta mea. Hinc ad Moysen Dominus dicit: Est locus penes me, & stabis super petram. Quis est locus qui non sit in Deo, dum cuncta ab ipso per quem creata sunt continentur? Sed tñ est locus apud eum, uidelicet sanctæ Ecclesiæ unitas: in qua super petram statur, dum confessionis eius humiliter soliditas tenetur. De quo loco subiungitur: Tunc uidebis posteriora mea. In petra enim, id est, in sancta Ecclesia stantes, Dei posteriora uidebimus: quando iam ea quæ in fine promissa sunt cœlestis patriæ gaudia contemplabimur. Peruersi autem homines qui trium capitulorum occasione reperta, Ecclesiasticam disciplinam fugiunt, de suis carnalibus actibus reprehendi pertimescunt, subesse sedis Apostolicæ præceptis nolunt, & nos quasi de fide reprehendunt, quam ipsi nesciunt. Et dum neque in fide recti sunt, neque in bonis operibus intenti, student ut certare pro fide uideãtur. Sicque fit ut quotidie deteriores fiant, dũ in eis culpa grossescit, quæ quasi de zelo feruoris uideri etiã laudabilis appetit. Sed iuxta hoc quod scriptum est: Ex operibus eorum cognoscetis eos: uitam eorum tua charitas attendat, & meritum intentionis aspiciat. Vt enim dilectioni tuæ de eadem re breuiter loquar, sancta Chalcedonensis synodus usque ad definitionem fidei, & prolationem canonum, de generalibus causis locuta est. Nam post prolationem canonum specialia episcoporum certamina sopire curauit. Epistola uerò quam in ea reuerentissimus Ibas denegat suam: quòd in extrema parte synodi iaceat, agnoscis. Quæ uidelicet epistola Nestorium inauditum, & inquisitione non facta damnatum asserit, Cyrillum uerò in Apollinaris dogma cecidisse suspicatur. Et si totus superius textus prædicti synodi legitur, quantum hæc epistola

Cant. 6 *Exo. 33.* *Matt. 7.*

A eidem synodo aduersetur, inuenitur: quia scilicet sancta synodus & Nestorium, sicut est, hæreticum denunciat, & beatum Cyrillum patrem catholicum ueneratur. Epistola ergo quæ illum defendit qui à synodo damnatus est, & illum accusat qui à synodo ueneratur, proculdubio definitioni sanctæ synodi probatur aduersa. Sed quia eius defensores solent dicere quòd hanc Ibas eo tempore scripsit quo adhuc Cyrillus propter duodecim capitula quæ necdũ exposuerat, dubius habebatur, in ipsa hac epistola perpende: quia legitur quòd inter B Orientales episcopos, & beatum Cyrillũ pax fuerit celebrata. Si ergo post concordiam pacis, post satisfactionem amotæ dubitationis, hæc eadem epistola scripta est, constat quia non est catholica, quę patrem catholicum, atque in toto synodi uolumine laudatum, hæreticũ appellat. Hæc paucis dixi, quia ex qbus præcipuè causis hac in re dubitationem tua charitas habet, in epistolis non inueni. Et quia tua sanctitas hoc à nobis requisiuit, ut sibi de sacerdotali officio post lapsum resurgendi authoritate scriberemus, dum se dicit de hoc cano- C num diuersorum diuersas sententias inuenisse: alias resurgendi, alias nequaquã posse. Ideo sancta, nos generales synodos à Nicena incipientes, hãc cum reliquis quatuor ueneramur: quia ipsum sequentes, cæterę in canonicis sententiis unanimiter cõcordant. Nam & nos præcedentes patres sequi debemus qui authore Deo à sacra doctrina illorum non discordamus. A capite itaque incipientes, usque ad quartum altaris ministrum, hanc formam seruandã cognoscimus, ut sicut minorem maior pręcedit honore, ita & crimine: & quem maior D sequitur culpa, maiori plectatur uindicta, & sic postea pœnitentia credatur esse fructuosa. Quid enim prodest triticum seminare, & fructum illius non colligere? aut domum construere, & non illic habitare? Post dignam igitur satisfactionem credimus posse rediri ad honorem, dicente propheta: Nunquid qui cadit, non adijciet ut resurgat? &: Qui auersus est, non reuertet? Et peccatori ait: In quacunque die conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Vnde & Psalmista ait: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in uisceribus

Prima parte, di stinc. 50 Quia sanctitas *Psal. 40* *Psal. 50*

bus meis. Ne proijcias me à facie tua, & Spiritum sanctum ne auferas à me. Dum enim petijt, ne à Domino proijceret pro culpa sua, alienam rex propheta simul rapuisse uxorem tremefactus expauit, & propheta indicante flagitium suum, pœnitentiam agens addebat: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Si.n. condignam Deo pœnitentiam non fecisset, nequaquam alijs prædicaret. Ait enim: Docebo iniquos uias tuas, & impij ad te conuertentur. Dum enim peccata prospexit propheta mundatus per pœnitentiam, non dubitauit prædicando curare aliena, & sacrificium de semetipso Deo offerre studuit, quum dicebat: Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Ad hoc ista sufficerent: sed omnis sententia quo plus sacræ scripturæ testimonijs confirmatur, facilius creditur. De hoc enim propheta dicit: Nolo mortem peccatoris, sed ut cõuertatur & uiuat. De hoc peccantibus dicitur: Peccator in quacunque die conuersus ingemuerit, saluus erit: omnes iniquitates eius obliuioni tradentur. Si enim redemptor noster, qui peccatores non perdere, sed iustificare uenit, in obliuione peccantium delicta dereliquit: quis hominum cõdemnanda reseruat, quum Apostolus dicat: Si Deus iustificat, quis est qui condemnet? Ad fontem misericordiæ recurrẽtes, Euangelij proferamus sententiam. Gaudeo, inquit, super uno peccatore pœnitentiam agente, magis quàm super nonaginta nouem iustis qui non indigent pœnitentia. Et ouem perditam, nonagintanouem non errantibus relictis, humero pij pastoris ad ouile reportatam Dominus ipse testatur. Si ouis perdita errans post inuentionem ad ouile humero reportatur, cur iste post pœnitentiam ad Ecclesiæ ministeriũ lapsus non reuocetur? Sicut in Apocalypsi dicitur, de ministerio Ecclesiæ: Memento unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Quid enim est grauius, aut carnale delictum admittere, sine quo pauci inueniuntur, aut Dei filium iureiurando negare? In quo uerbo hunc ipsum beatum Petrum apostolorum principem, ad cuius sacrum corpus indigni sedemus, lapsum esse cognoscimus. Sed post negationem pœnitentia secuta est, & post pœni-

Ezec. 18

Rom. 8

Luc. 15.

A tentiam misericordia data est: quia postea ab Apostolatu eum non expulit, qui antè quidem ipsum se negare prædixit. Tibi hæc fili charissime dicta sufficiant, ut illum quem conspicis delicta fletu delere, in conspectu diuinitatis non dubites misericordiam consequi: quia ille peccatorem reuersum non despicit, qui peccatores sanguine suo redimere uenit. De ordinationibus uero Apostolicæ sedis põtificum, utrum post beatissimum uirum Hormisdã aliqua sint addita, uestra charitas requirit. Sed usque ad Vigilij papæ tempora, expositas ordina- B tiones præsulum esse cognoscas. Aloem uero, thymiama, styracem & balsamum, sanctorum martyrum corporibus offerenda, latore præsentium deferẽte transmisimus. In extremo uerò epistolæ quęsisti quid eis respondendum sit, quid dilectionem tuam de paruulorum animabus requirunt, qui sine gratia baptismatis moriuntur, dicens: Si corpus originali tenetur culpa, un de anima quæ à Deo datur, rea erit, quæ adhuc in actuali delicto corpori non consensit? Sed hac de re dulcissima mihi tua charitas sciat, quia de origine animæ inter C sanctos patres requisitio non parua uersata est, sed utrum ipsa ab adam descenderit, an certè singulis detur, incertum remansit. Eamque in hac uita insolubilem fassi sunt esse quæstionem. Grauis enim est quęstio, nec ualet ab homine comprehendi: quia si de Adam substantia anima cum carne nascitur, cur non etiam cum carne moritur? Si uerò cum carne non nascitur, cur in ea carne quæ de Adam prolata est, obligata peccatis tenetur? Sed cùm hoc sit incertum, illud incertum non est: quia nisi sacri baptismatis gratia fuerit renatus homo, D omnis anima originalis peccati uinculis est obstricta. Hinc.n. scriptum est: Non est mundus in conspectu eius, nec uuius diei infans super terram. Hinc Dauid ait: In iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Hinc ipsa ueritas dicit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, nõ introibit in regnum cœlorum. Hinc Paulus ait: Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur. Cur ergo infans qui nihil egit, in conspectu omnipotentis Dei non ualet esse mundus? Cur Psalmista ex legitimo

Psal.

Ioan.

1. Co

timo coniugio prolatus, in iniquitate conceptus est? Cur nisi qui mundatus aqua baptismatis fuerit, mundus non est? Cur in Adam omnis homo moritur, si originalis peccati uinculis non tenetur? Sed quia genus humanum in parente primo uelut in radice putruit, & ariditatem traxit in ramis: & inde omnis homo cum peccato nascitur, unde primus homo permanere noluit sine peccato. De his autem subtilius & latius loqui debueram, sed dum me & curarum tumultus premũt, & harum portitor ut laxari debuisset importunus extitit: unde multa debui, pauca locutus sum. Rogo autem omnipotentem Deum, ut sua te gratia protegat, & beati Petri apostolorum principis intercessione à malis omnibus illæsum seruet, quatenus feruor cœlestis desiderij in tua mente quotidie ardentius excrescat, ut semper nouus, & semper seipso robustior ad cœlestia præmia multiplicius percipienda pertingas. Transmisi autem duos homiliarum codices, quas dixi in Ecclesia dum adhuc loqui preualeré, ut quia ipse te uidere, tibique sedulò colloqui non possum, charitati tuæ uel per ea quæ scribere ualui, absens non sim. Exiguum quoque uestimentum transmittere studui, per quod tua charitas quia Australi in animo calore feruet, foris à corpore Arcturi frigus repellat. Peto autem ut pro me orare enixius debeas, ut tuæ intercessionis ope & a malis præsentibus eripi, & æternis me rear gaudijs præsentari. Imagines quas tibi dirigendas per Dulcidum diaconem rogasti, misimus. Vnde ualde nobis tua postulatio placuit, qui illum toto corde, tota intentione diligis, cuius imaginem præ oculis habere desideras. Ab re non facimus, si per uisibilia inuisibilia demonstramus. Sic homo qui alium ardenter uidere desiderat, aut sponsam amans uidere conatur, si contigerit eam ad balneum, aut ad Ecclesiam ire, statim per uiam incedenti se præparat, ut de uisione eius hilaris recedat. Scio quidem quod imaginem Saluatoris nostri non ideo petis, ut quasi Deum colas sed ob recordationem filij Dei in eius amore recalescas, cuius te imaginem uidere consideras. Et nos quidem non quasi ante diuinitatem ante illam prosternimur, sed illum adoramus quem per imaginem aut natum, aut passum, sed & in throno sedentem recordamur. Et dum nobis ipsa pictura quasi scriptura ad memoriam filiũ Dei reducit, animum nostrum aut de resurrectione lętificat, aut de passione demulcet. Ideoque direximus tibi surtarias duas, imaginem Dei saluatoris, & sanctæ Dei genitricis Mariæ, beatorumque apostolorum Petri & Pauli continentes, per supradictũ filium nostrum, & unam crucem, clauem etiam pro benedictione à sanctissimo corpore Petri apostolorum principis: ut per ipsum à maligno sis defensus, per cuius signum munitum te esse credis: & ex eo te protegat, qui iuuenilia semper suggerit recordari, ut in bonis actibus perseuerans, alios in eius amore accendas, propter quẽ te fecisti haberi, ut uitæ huius mala quæque inimicus suggerit retroacta mentis, ꝑuentibus quasi facilius inardescas, pro cuius amore uitam etiã uelis finire. Ipse quoque te protegat usque in finem, qui cunctũ mundũ dignatus est redimere Iesus Christus Dominus noster, qui uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Gregorius Adeodatæ illustri.
Eam ad superna meditãda corroborat. C. LIIII

Epist. 54

MAgnam nobis lætitiam glorię uestrę ingessit epistola, quæ æternæ uitæ desiderium uos habere signauit: sed quia huiusmodi studiũ fugitiua solet mundi gloria præpedire, hortamur ut mentis uestræ saluberrimam deliberationem res quælibet transitura non reuocet, nec ab incepto eam tramite deuiet. Sed magis supernæ patriæ amor accendat, præmia mansura sollicitent, & ad uenturi iudicis promissionem certa semper aspiret, atque ex temporalibus æterna mercetur: ut ex hoc & in uera gloria esse, & inter matronas possitis cœlestes adscribi. Reducite ad animos prosperitates temporum, multitudinem hominum, dignitatum pompas, matronarum gloriam, diuitiarum abundantiam. Attendite hæc omnia ubi uel quid facta sunt, & ex hoc pensate quod nulla sint, & quia qui ista diligit somnium uigilans uidet. Hæc itaque recordatio magna uobis debet esse instructio, quoniam pro magno diligi non debet quicquid fine conclu-

concluditur. Illa ergo petenda, illa summo opere diligenda sunt, quæ nec inuenta transeunt, nec adepta deficiunt. Sed quia ad horum desiderium anhelare sine diuinæ misericordiæ gratia nullus ualet, oramus omnipotentem Dominum, ut hæc uobis & eligendi uelle, & posse tribuat obtinendi: quatenus & hic uos in suo uiuere timore concedat, & postea in sanctarum matronarum sorte recipiat. Paterna itaque charitate gloriam uestram salutantes indicamus de causa fratris & coepiscopi nostri Decij hoc nobis uisum fuisse, ut eam audiendam fratri & coepiscopo nostro Ioanni, & Leontio uiro glorioso, quia bonus & iustus uir dicitur, committere deberemus: securi maximè quia ubi prædicti fratris & coepiscopi nostri in iudicio charitas interest, nec eis surripiatur, nec pars Ecclesiæ possit præiudicium sustinere.

Gregorius Ianuario episcopo Sardiniæ. Quòd nihil pro sepultura exigẽdum est. C. LV.

Epist. 55 Can. 13. q. 2. Questa

QVesta nobis est Nereida clarissima fœmina quòd ab ea centum solidos pro filiæ suæ sepultura fraternitas uestra non erubescat exigere: atque ei super doloris gemitum, maiorem dispendij studeat inferre molestiam. Quòd, si ita se ueritas habet, quia graue nimis est, & procul nimis est à sacerdotis officio precium de terra concessa putredini quærere, & de alieno uelle facere luctu compendium, ab hac se patratione fraternitas uestra contineat, & molesta ei decæterò non existat: maximè quia & hortulanum quendam de quo se ipsam asserit filiam suscepisse, Ecclesiæ uestræ non in parua quantitate munificum memorat extitisse. Hoc autem uitium & nos postquam, Deo authore, ad episcopatus honorem accessimus, de Ecclesia nostra omnino uetuimus, & per prauam denuo consuetudinem nequaquam usurpari permisimus: memores quia dum Abraham à filijs Emor, hoc est Ephron, filio Seor, sepulchri terram precio ad humandum corpus coniugis postularet, præmium accipere renuit, ne commodum uideretur de cadauere consecutus. Si ergo tantæ considerationis paganus uir fuit, quanto magis nos qui sacerdotes dicimur, hoc facere non debemus? Vnde ne hoc auaritiæ uitium, ne uel in alienis denuo tentari præsumatur, admoneo. Sed si quando aliquem in Ecclesia uestra sepeliri conceditis, siquidem parentes ipsius, proximi uel hæredes pro luminaribus spõte quid offerre uoluerint, accipere non uetamus. Peti uerò aut aliquid exigi, omnino prohibemus: ne quod ualde irreligiosum est, aut uenalis fortasse, quod absit, dicatur Ecclesia, aut uos de humanis uideamini mortibus gratulari, si ex eorum cadaueribus studeatis quærere quolibet modo compendium. Alias uerò causas quas prædictæ Nereidæ est complexa petitio, hortamur ut aut pacifica si fieri potest, ordinatione definias: aut certè in deputatum à nobis iudicium personam instructam dirigere nõ omittas: quia ad hoc Redemptum defensorem nostrum præsentium portitorem illic direximus, ut & partes in iudicio obseruare compellat, & executionis suæ instantia ad effectum quæ fuerint iudicata perducat.

Gregorius Constantio episcopo Mediolanen. De clericis Cumanis ad unitatem Ecclesiæ reducendis. Cap. LVI.

Epist. 56

LAtore pręsentium communi filio Euentio diacono, qui fraternitati uestrę nobis scripta detulit referente cognouimus, clericos Ecclesiæ Cumensis quos sacerdotali studio reuerti ad unitatem Ecclesię monuistis, respondisse, non sibi talem à uobis affectum impendi, ut hoc redire charitate suadente præualeant: asserentes res diuersas suas iniuste ab alijs, inter quos & à nostra Ecclesia possessionem quæ uilla Auriana dicitur, detineri. Nos quidem sanctitatis uestræ sollicitudinem omnino laudauimus, quia quod uos oportuit facere, minimè neglexistis. Sed nec nos pędictam possessionem, si eis iure competit, etiam si ad communionem forte reuerti distulerint, contra rationis ordinem patimur detineri, sed eam cognita uolumus ueritate restitui. Si uerò ad unitatem Ecclesiæ, quod optamus, Deo se inspirante conuerterint, etiam si nihil illis competat, eam illis parati sumus concedere. Nam nulla occasione excusare uolumus, quod ad matris Ecclesiæ sinum redire desiderabiliter expectamus.

pectamus. De hortis uerò quos in capitulare transmisso ex substantia, & Italiæ Ecclesiæ competere signastis, uel prædictus uobis portitor indicauit, in subsequenti illuc personam transmittemus: cui inter alia curabimus euidenter iniungere, ut ueritatem cógrua indagatione cognoscat, & quicquid iustum fuerit faciat. Nam nos qui alios contristare contra æquitatem non patimur, multo magis uos quos multum diligimus tristes relinquere non ualemus. De alijs autem causis, quale nostrum ad singula sit responsum, supradicti communis filij relatione cognoscetis. Scripta uerò ad dilectissimum filium nostrum Anatholiũ diaconem, pro commẽdatione hominum uestrorum, sicut uoluistis, fecimus.

Gregorius Anatholio diacono Constan.
Homines Constantij episcopi commendat.
Caput LVII.

Epist. 57 REuerentissimus frater & coepiscopus noster Constantius suos homines illuc pro Ecclesiæ suæ utilitatibus festinans transmittere, tuæ eos dilectioni uolui commendari. Proinde in quantum, Deo iubente, potuerit, eis salua ratione, ubi necesse fuerit, concurras atque feras solatium: quatenus dum tua fuerint, sicut dignum est, opitulatione suffulti, & ipsi illic minus ualeant laborare, & prædictus frater noster Ecclesiæ suæ utilitates adiutas, te suffragante, cognoscat.

Gregorius Fantino defensori.
De synagogis Iudæorum irrationabiliter occupatis. *Caput* LVIII.

Epist. 58 ANte aliquantum tempus Victori fratri & coepiscopo nostro scripsimus, ut quoniam quidam Iudęorum data nobis petitione questi fuerunt, synagogas in ciuitate Panormitana positas, cum hospitijs suis fuisse ab eo irrationabiliter occupatas, quousque causa utrum iuste factum esset potuisset agnosci, ab eorum suspenderet se consecratione: ne forte in eorum sola uoluntate uersari iudicium uideretur. Et quidem nos prædictum fratrem nostrum incógruè aliquid egisse, sacerdotij eius respectus facile credere nó permisit. Sed quia Salerio notario nostro, qui illic præsens postea inuentus est, renunciante comperimus, nullã extitisse causam pro qua potuissent rationabiliter occupari, atque eas esse inconsultè ac temere consecratas: idcirco experientię tuæ præcipimus, ut quia quod semel consecratum est, Iudæis ultrà non ualet restitui, quantum à filijs glorioso Venantio Patricio, & Vrbicio abbate, synagogæ ipsæ cum his hospitijs quæ sub ipsis sunt, uel earum parietibus cohærent, atque hortis sibi coniũctis æstimatæ fuerint, studij tui sit ut pręfatus frater & coepiscopus noster dare precium debeat: quatenus hoc quod occupari fecit, in ius Ecclesiæ ipsius ualeat permanere, & illi opprimi, aut aliquam pati iniustitiam nullo modo uideantur. Codices uerò uel ornamenta pariter ablata quærantur. Quę si manifestè culta sunt, & ipsa sine ambiguitate aliqua uolumus restitui: quia sicut illis quicquam in synagogis suis facere, ut & ipsi prius scripsimus, ultrà quàm lege decretum est, nó debet esse licentia: ita eis cõtra iustitiam & æquitatem, nec præiudiciũ, nec aliquod debet inferri dispendium.

Gregorius Fantino defensori.
De Tamno Iudæo. *Cap.* LIX.

Epist. 59 INdicauit nobis Tamnus Iudæus præsentium portitor nouem suã atque res suas Candidum defensorem nostrum cum alijs creditoribus occupasse, atque eas pro crecredita quam dederant pecunia uenundedisse, & à cunctis debitis cautionibus restitutis solum apud se præfatum defensoré obligationis chirographum tenuisse, & sæpius se supplicantem ideo reddere contempsisse: & quia, ut cũ omni subtilitate curet addiscere, & si ita repererit, districta compulsione perurge, quatenus omni mora postposita, cautionem prædicti portitoris restituat. Ita ergo sollicitudo tua studeat, ut denuo ad nos hac de causa querela nó redeat.

Gregorius præfecti illustri.
Gesta inter ipsum & Fantinum defensorem approbat. *Caput* LX.

Epist. 60 QVotiens in conuentionibus quibusdam noster expectatur assensus, ne in dubium

in dubium ueniant quæ geruntur, ratio ea pro securitate partium debet habita solida re. Proinde cognoscentes quid inter dilectionem tuam & Fantinum defensorem ac rectorem patrimonij partium Panormitanarum cõuenerit de portionibus tibi competentibus in Massalenas & Samanteria, in prouincia Sicilia, & in territorio Panormitano, & domo in Panormitana ciuitate sita, quam Ecclesiæ nostræ dudum titulo donationis obtuleras: nostrum his accommodamus assensum, atque omnia sicuti inter uos gesta sunt, per huius rationis paginam confirmamus, nec quicquam eorum a nobis, successoribusq; nostris deduci in irritum profitemur: quia ualde Ecclesiasticæ est moderationi conueniens, ut quæque ordinata fuerint uel decisa, nulla in posterum debeant refragatione turbari.

Gregorius Martino scholastico.
Quòd episcoporum causæ magna cum diligentia sunt perscrutandæ. Cap. LXI.

Epist. 61

CVm de negotijs quibuslibet exorta occasio maioris, ut magnitudini tuæ notum est, requisitionis indigeat, quanta cura, quantaq; uigilantia episcoporum causæ debeant perscrutari, sapientia tua consideret. In ea uerò epistola, quam per latoré præsentiũ transmisistis, pro quibus ad nos causis à Crementio fratre & coepiscopo nostro transmissus fueris, superficietenus indicasti, & earum radicem penitus tacuisti. Quarum si nobis origo, uel fuisset qualitas interius manifesta, quid de eis diffiniédum esset, prædicti fratris uestri animos responsione utique patenti ac congrua firmaremus. Illud tamen nobis omnino displicuit, quod aliquos episcoporum sine primatis sui epistolis ad comitatum profectos esse, uel cõuētus significas illicitos celebrare. Sed quia, sicut præfati sumus, causarum origo uel qualitas omnino nobis ignota est, pronunciare aliquid definitiuè non licet, nec possumus: ut ne quod reprehensibile nimis est, de rebus non bene cognitis proferre sententiam uideamur. Vnde ualde necessarium fuerat, si hic pro plenissima instructione nostra magnitudo tua nostris interrogationibus responsura, tempore quo in Sicilia dilata est, perrexisset. Sed

A tamen postquam fratrem & coepiscopum nostrum Ioannem uidistis, in eo & nos uidisse nos credimus. Et ideo quia de eisdẽ nobis & ipse causis scribere studuit, et quæ nobis sunt uisa rescripsimus. Qui quoniam maturi prouidiq; consilij sacerdos est, si cum ipso causas pro quibus missus est tractare uoluerit, certi sumus quia in ea, & quod utile est, & quod rationem habet, inuenies.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.
De deponendo Lucillo episcopo. Cap. LXII.

B

Epist. 62

QVæ aduersus Lucillum Miletinæ ciuitatis episcopum querelá commota sit, ex epistolarum uestrarum, & gestorum quæ ad nos direxistis pagina declaratum est. Et ideo qui tanti facinoris ultio nulla debet dilatione differri, fraternitas uestra tres uel quatuor de fratribus ac consacerdotibus sibi nostris adhibeat, ut ipsis quoque præsentibus prædicta ac satisfacta ueritate prædictum Lucillum de episcopatus ordine quem huius sceleris contagio maculáuit, studeat sine ambiguitate deponere. C Quia uerò presbyteri uel diacones quidam proditæ iniquitatis fuisse conscij ac participes memorantur, sãctitas uestra subtili indagatione discutiat. Et si ita repererit, ab honoris sui & ipsos similiter gradu deijciat, & in monasterijs ubi digne ualeāt pœnitentiam agere, deputet. Sed quia per hos multi in huius labem peccati perhibentur esse collapsi, cunctos qui rei esse claruerint, dominici corporis ac sanguinis participatione priuare uos conuenit, atque eos uestris epistolis strictius admonere, ut letanijs & orationibus operam deut, & pec- D cati quã contraxerunt maculam flendo tergant. Quibus quando sit secundum modũ pœnitentiæ reddenda communio, iudicio uestro committimus. Hoc tamen sollicitè uos prouidere necesse est, ut ijs qui mortis urgentur periculo, uiaticum non negetur. Curæ præterea sit uobis clerum & populũ Miletinæ ciuitatis hortari, ut quia sine proprio pastore esse non poterunt, ordinandũ sibi eligant Deo propitio sacerdotem. Causam uerò presbyterorum ac diaconorum, q in lapsu accusati sunt, sollicite omnino rimamini. Et si rei criminis esse patuerint, seueram

seueram in eis ultionem & canonicam exhibere, ut quanto illorum iniquitas Deũ potuit ad iracundiam prouocare, tanto eũ uos placare emendatione districtissima ualeatis.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

Contra aliquorum murmurationem rationem reddit de missæ ordinatione. Cap. LXIII.

Epist. 63 VEniens quidam de Sicilia, mihi dixit quod aliqui amici eius uel Græci uel Latini, nescio quid quasi sub zelo sanctę Romanę Ecclesiæ de meis dispositionibus murmurarent, dicentes: Quomodo Ecclesiam Constinopolitanam disposuit comprimere, qui eius consuetudines per omnia sequitur? Cùm enim dicerem, Quas cõsuetudines sequimur? respondit: Quia halleluia dici ad missas extra Pentecostes tempora fecistis: quia subdiacones spoliatos ꝓcedere: quia Kyrie eleison dici: quia orationem dominicam mox post canonem dici statuistis. Cui ego respõdi, Quia in nullo eorum secuti aliam Ecclesiã sumus. Nã ut halleluia hic diceretur, Hierosolymorũ Ecclesia ex beati Hieronymi traditione, tẽpore beatæ memoriæ Damasi papæ traditur tractum: & ideo magis in hac sede illã consuetudinem amputauimus, quæ hic à Græcis fuerat tradita. Subdiacones autem ut spoliatos procedere facerem, antiqua consuetudo Ecclesiæ fuit. Sed placuit cuidã nro põtifici, nescio cui eos uestitos procedere præcepit. Nam uestræ Ecclesiæ, uñ quid traditionem à Græcis acceperunt? Vnde habent ergo hodie ut subdiaconi lineis in tunicis procedant, nisi quia hoc à matre sua Romana Ecclesia perceperunt? Kyrie eleison autem nos neque diximus, neque dicimus sicut à Græcis dicitur: quia in Græcis simul omnes dicunt: apud nos autem à clericis dicitur, à populo respondetur: & totidem uicibus etiam Christe eleison dicitur, quod apud Gręcos nullo modo dicitur. In quotidianis autem missis alia quæ dici solent tacemus tantummodo Kyrie eleison, & Christe eleison dicimus ut in his deprecationis uocibus paulo diutius occupemur. Orationem autem dominicam id circo mox post precem dicimus: quia mos Apostolorum fuit, ut ad ipsam solummodo orationem oblationis hostiã consecrarent. Et ualde mihi incõueniens uisum est, ut precem quam scholasticus cõposuerat, super oblationem diceremus, & ipsam traditionem quam redemptor noster composuit, super eius corpus & sanguinem non diceremus. Sed & dñica oratio apud Gręcos ab oĩ populo dicit̃: apud nos aũt à solo sacerdote. In quo ergo Græcorũ cõsuetudines secuti sumus, qui aut ueteres nostras reparauimus, aut nouas & utiles constituimus, in quibus tamen alios comprobamur imitari? Ergo uestra charitas cùm occasio dederit, ut ad Cathenensem ciuitatem pergat, uel in Syracusana Ecclesia eos quos credit atque intelligit quia de hac re murmurare potuerunt, facta collocutione doceat, & quasi alia ex occasione eos instruere non desistat. Nam de Constantinopolitana Ecclesia quod dicũt, quis eam dubitet sedi Apostolicæ esse subiectam? Quod & dominus piissimus imperator, & frater noster Eusebius eiusdem ciuitatis episcopus assiduè profitentur. Tamen si quid boni uel ipsa uel altera Ecclesia habet, ego & minores meos quos ab illicitis prohibeo, in bono imitari paratus sum. Stultus est enim, qui in eo se primũ existimat, ut bona quæ uiderit, discere cõtemnat.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

De episcopo Constantinopolitano, de crimine accusato. Cap. LXIIII.

FRaternitatis uestræ scripta suscepi, in quibus indicastis Martinum uirum eloquentissimum de Aphricana prouincia Syracusas uenisse, uobisq; aliquid secretum locutũ fuisse. Et quidem fraternitas uestra quotiens occasionem reperit, amorem suũ circa beatum Petrum apostolum nõ cessat ostendere. Vnde omnipotẽti Deo gratias agimus, quia ubi illa est, ibi nos absentes non inuenimur. Causam tamen de qua agitur, necdũ sanctitas uestra subtiliter agnouit. In quodam enim crimine Byzancenus primas fuerat accusatus: & pijssimus imperator eũ iuxta statuta canonica per nos uoluit iudicari. Sed acceptis decem auri libris, Epist. 64

libris, tunc Theodorus magister obstitit ut minimè fieret. Tamen pijssimus imperator admonuit ut transmitteremus, & quicquid esset canonicũ faceremus. Sed uidentes contrarietes hominum, eandem causam in ire uoluimus. Nunc autem idem primas aliqua de consilio suo loquitur. Et ualde dubium est utrum pure an certè: quia à coepiscopis suis impetitur, nobis modò talia loquatur. Nã q̃ se dicit sedi Apostolicæ subijci: si qua culpa in epis inuenitur, nescio quis ei episcopus subiectus non sit. Cùm uerò culpa non exigit, omnes secundum rationem humilitatis æquales sunt. Tamen quod uestræ fraternitati placet, cũ prædicto eloquentissimo Martino loquimini. Vos enim tractate q̃d agere debeat. Cui nos de causa breuiter rescripsimus, quia & hominibus incognitis passim nos credere non debemus. Si tamen uos qui eum in pręsenti conspicitis, ei loquendum fixius aliquid iudicatis, uestræ hoc charitati committimus, de cuius amore in omnipotẽtis Dei causa certi sumus. Quæ autem uos agitis, nos egisse non dubitetis.

Gregorius Vitali defensori.

Quòd præsidium defensionis non præstet clericis, ab episcopis suis punitis pro eorum excessibus. *Caput* LXV.

Epist. 65 INdicatum est nobis quòd quidam Caralitanæ Ecclesiæ clerici disciplinam sui refugientes episcopi, cõtra eum solatium tuæ defensionis exquirant, atque per hoc illi quod dici graue est, contumaces existant. Quam rem, si ita est, omnino durè suscepimus. Dicitur etiam quod suæ actus deserentes Ecclesiæ, in aliarum se obsequijs ac laboribus occupantes, ubi nomen dederũt militiæ inueniantur extranei. Experientię ergo tuæ denunciamus, ut non deinceps tale aliquid facere pręsumant: sed si cuiusquã clerici, ut assolet, culpæ casus emerserit, in qua sibi petere debeant adiutorem, ad eundem episcopum reuerenter accede, & sicut causæ meritum cognoueris, apud eum non defensos culpæ, sed potius intercessor existe: ut hac prouisione & poscenti seras auxilium, & iura præpositi non turbentur. Si qui uerò sunt qui iusta poposcerint, eis per te auxilium sedis Apostolicæ non est negandum. Sed tamen ita seruandum est, ut uniuscuiusque episcopi reuerẽtia, & clericorum disciplina per defensionis tuę experientiam minime soluatur. Dictũ est nobis etiam quòd rustici possessionis eiusdẽ Caralitanæ Ecclesiæ iura propria deserentes, in priuatorum possessionibus culturam laboris exhibeant. Ex qua re agitur ut possessiones Ecclesiæ proprio in alios occupato cultore depereant, atque ad tributa sua persoluenda idoneę non existant, in qua re experientiam tuam uolumns omnino esse sollicitam, ne tale quicquam fieri posthac nostra authoritate data ti bi permittere debeas, sciturus quòd si neglexeris, nostros exinde de minori contra se sollicitudine animos commoueri. Cognouimus etiam quòd monasteria seruorum Dei, uel etiam fœminarũ pro suo quisque libito & diuersarum causarũ executione perturbat: quod omnino non grate suscipimus, tuamq; experientiam ex hoc commonemus, ne quenquam hoc usurpare denuo accepta nostra authoritate permittas, sed ut episcopis loci ipsius sub cuius degunt moderamine, curæ sit eorum causas utilitatesq; disponere. Valde enim est incongruum ut omisso eo, alius quilibet eorum se causis admisceat. Sed ille eorum uitam competenti regulariq; debet moderatione disponere, qui pro commissis eorum sibi animabus compellitur reddere rationem.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano.

De clericis suis ei non obedientibus, & alijs multis. *Caput* LXVI.

Epist. 66 PEruenit ad nos quòd quidã de uestris clericis spiritu elationis inflati, quod dici graue est, fraternitatis uestræ iussionibus obedire postponant, atque in aliorum se magis obsequijs ac laboribns occupantes, suæ deserant ubi sunt necessarij actus Ecclesiæ. Ex qua re nimium admiramur, cur in eis Ecclesiasticæ non teneatis regulam disciplinæ, nec eos dissolute uagantes in deuijs ad normam suscepti officij districti moderaminis freno restringatis. Dicitur etiam quòd aliqui ex eisdem contumacibus clericis, ut defendi contra uos ualeant, ad Vitalis defensoris nostri patrocinia conuolarint. Vnde ad eum scripta nostra

ſtra direximus, ne quenquam clericorum A ueſtrorum contra uos irrationabiliter denuo audeat defenſare, ſed ſi culpæ caſus emerſerit, & grauis non eſt, ſed ueniã mereatur, interceſſor apud uos magis accedere debeat, quàm defenſor. Ne ergo tale ad nos deinceps de ſubiectorum ueſtrorũ contemptu quicquam proueniat, præcauete. Cognouimus etiam quod monaſterio ſancti Iuliani quædam uidua ſuam ſubſtãtiam derelinquens, à clerico ueſtro, qui eiuſdẽ defunctæ mulieris actus, dum adhuc uiueret, gubernabat, ipſa ſit direpta ſubſtantia, nuncq; callidum ad reddendum exiſtere. B Hortamur ergo ut eum, ſi ut dicitur, ita uerum eſſe patuerit, diſtricta faciatis executione conſtringi, quatenus res monaſterio derelictas reſtituere ſine imminutione feſtinet, & quod adire ſeruata fidei ſuæ puritate non debuit, uel cum pudoris ſui damno reddere compellatur. Quàm uerò uerecundum ſit, ut fraternitatem ueſtrã nos admonere uideamur, quatenus clericum ſuum ſub diſciplinæ uigore cõſtringat, credo quòd eadem fraternitas ueſtra tacita etiam ipſa conſideret. Contra idolorũ nanque cultores uel aruſpicum atq; ſortilegorum, fraternitatem ueſtram uehementius C paſtorali hortamur inuigilare cuſtodia, atque publice in populo contra huius rei uiros ſermonem facere, eosq; à tanti labe ſacrilegij, & diuini intentione iudicij, & præſentis uitæ parulo, adhortatione ſuaſoria reuocare. Quos tamen ſi emendare ſe à talibus atq; corrigere nolle repereris, feruẽti comprehendere zelo te uolumus, & ſi quidem ſerui ſunt, uerberibus cruciatibusque, quibus ad emendationem peruenire ualeant, caſtigare. Si uerò ſunt liberi, incluſione digna diſtrictaq; ſunt in pœnitentiam dirigendi: ut qui ſalubria, & à mortis D periculo reuocantia audire uerba contemnũt, cruciatus ſaltem eos corporis ad deſiderandam mentis ualeat reducere ſanitatem. Indicatũ ẽt nobis eſt, ꝙ laicis quibuſdam curam ueſtri patrimonij cõmittẽtes, poſtmodum in ruſticorum ueſtrorum deprædationibus, atque per hoc & fatigationibus fuerint deprehenſi, & reddere res, quas indecenter retinẽt habitas quaſi ſuæ ditionis, quippe uſq; nõ ſuppoſiti curationi poſtponant, uobiſq; deſpiciant actuũ ſuorum reddere rationem. Quod ſi ita eſt, diſtrictè à uobis diſcuti conuenit, atque inter eos Eccleſiæque ueſtræ ruſticos cauſam examinare ſubtilius. Et quicquid in eis fuerit fraudis inuentum, cum pœna legibus ſtatuta reddere compellantur. Decætero uero cauendum à fraternitate ueſtra eſt, ne ſecularibus uiris, atque non ſub regula noſtra degentibus, res Eccleſiaſticæ committantur, ſed probatis de ueſtro officio clericis. In quibus ſi quid reperiri poterit prauitatis, ut in ſubditis, emendare quod illicite geſtum fuerit ualeatis, quos apud uos habitus ſui magis officium commendet, quàm excuſet.

Gregorius Anatholio diacono Conſtan. De his qui ex Hyſtriæ partibus ad unitatem fidei uenerunt. Cap. LXVII.

Epiſt. 67

LAtores præſentium, qui de Hyſtricorum ſchiſmate ad unitatem Eccleſiæ Deo miſerante reuerſi ſunt, multa de prauitate epiſcoporũ qui in illis partibus ſunt, conqueruntur. Et quia ea pro re Conſtantinopolim feſtinantes tua ſibi petunt adeſſe debere ſolatia, dilectionem tuam his hortamur affatibus, ut eis ſalua ratione ſolatiari debeat atque concurrere, quatenus te opitulante & minus illic fatigari, & quod iuſtũ eſt facilius ualeant adipiſci.

Gregorius Conſtantino epiſcopo Mediolanen. De Maximo Salonitano epiſcopo. Ca. LXVIII.

Epiſt. 68

MAximus Salonitanæ Eccleſiæ præuaricator, poſtquam per poteſtates maiores ſeculi obtinere nihil ualuit, ad minores ſeſe contulit: nobiſque tam nimietate precum, quam atteſtatione bonorum operum præualere contendit. Ex qua re inhumanum credidi, ſi is qui ſe quaſi multum timere me dicit, in aliquo temperatiorem minimè inuenire potuiſſet. Et ideo decreui ut reuerendiſſimus frater & coepiſcopus noſter Marinianus eius cauſam debeat in Rauennati urbe cognoſcere. Si autem perſona eius ſuſpecta forſitan habetur, uolumus ut ueſtra quoque fraternitas, ſi ei laborioſum non eſt, ad eandem ciuitatem fatigare ſe debeat, & cum prædicto fratre in eodem

eodem iudicio pariter sedere. Quicquid autem uestræ utrorumq; sanctitati placuerit, scitote mihi modis omnibus placiturum: & uestrum ego iudicium meum deputo, & quæ utrique uos relaxanda esse censetis, me relaxare certum tenete: hoc tamen solliciti pensantes, ne aut cum peccato remissi aut cum iniuria sanctæ Ecclesiæ esse uideamur austeri. Huius autem causæ executioné Castorio chartulario iniunximus, ut ipse nobis debeat cuncta quæ acta fuerunt, subtiliter renunciare.

Gregorius Eusebio Thessalonicensi, alÿsq; cum pluribus episcopis.

De superbia Ioannis episcopis Constantinopolitani, & Cyriaci. Cap. LXIX.

Epist. 69

SVscepti regiminis cura constringimur officij nostri sollicitudinem uigilanter extendere, & fratrum nostrorum animos sermone admonitionis instruere, ut nec ignorãtes præsumptio praua decipere, nec scientes dissimulatio quædam ualeat excusare. Cognoscat siquidé fraternitas uestra, Ioannem quondam Constantinopolitanæ ciuitatis antistitem, contra Deum contra pacem Ecclesiæ, in omnium despectum & iniuriam sacerdotum, modestiæ ac mensuræ suæ terminos excessisse, & illicitæ in synodo superbum ac pestiferum Icomenicõ, hoc est uniuersalis sibi uocabulum usurpasse. Quod beatæ recordationis Pelagius decessor noster agnoscens, omnia gesta eiusdem synodi, præter illa quæ illic de causa uenerandæ memoriæ Gregorij episcopi Antiocheni sunt habita, ualida omnino districtione cassauit, districtissima illum increpatione corripiens, ut se à nouo & temerario superstitionis nomine cohiberet: adeo ut suum illi diaconem nisi tantum nephas emédaret, procedere prohiberet. Cuius nos rectitudinis zelo per omnia inhærentes, statuta ipsius sine refragatione Deo protegête seruamus: quia dignum est ut rectam decessoris sui uiam gressibus inoffensis incedat, quem de eodé loco ad reddendam rationem æterni iudicis tribunal expectat. In qua re ne quid omittere quod ad pacem Ecclesiæ pertinet uideremur, nostris eundem sanctissimum Ioannem scriptis semel iterumq; cõuenimus, ut amoto A superbiæ uocabulo, cordis sui elationem ad humilitatem quam magister & Dominus noster docuit, inclinaret. Quem quoniam neglexisse comperimus, hæc eadem & beatissimum fratrem & consacerdotem nostrum Cyriacum successorem ipsius concordiæ studio non destitimus admonere. Sed quia iam ut uidemus, mundi huius termino propinquante, in præcursione sua apparuit humani generis inimicus, ut ipsos qui ei contradicere bene atque humiliter uiuendo debuerunt, per hoc superbiæ uocabulum præcursores habeat sacerdotes, B hortor atque suadeo ut nullus uestrûm hoc nomen aliquando recipiat, nullus id cõsentiat, nullus scribat, nullus ubi fuerit scriptũ admittat, uel subscriptioné suam abjciat: sed sicut omnipotentis Dei ministros decet, integrum se ab huiuscemodi uenenata infectione custodiat, & callido insidiatori in se locum non præbeat: quoniam hoc in totius Ecclesiæ iniuriam ac discissionem, & sicut diximus, in omnium uestrûm despectum sit. Nam si unus, ut putat, uniuersalis est, restat ut uos episcopi non sitis. Præterea peruenit ad nos, quod fraternitas ue- C uestra ad urbem Constantinopolim sit conuocata. Et quamuis pijssimus noster imperator agi illic illicita non permittat, tamen ne peruersi homines conuentus uestri occasione percepta, aut per huius nominis superstitionem locũ surreptionis requirant, aut ob aliam rem facere synodum cogitét, quatenus hoc in ea callidis machinationibus inducant, quamuis sine Apostolicæ sedis authoritate atque consensu nullas quęcunque acta fuerint uires habeant: ueruntamen coram omnipotente Deo côtestor & admoneo, ut nullius uestrûm illic quibuslibet D præmijs, quibuslibet terroribus teneatur assensus, sed pro æterni iudicij consideratione, aduersos uos prauis desiderijs salubriter ac unanimiter exhibete, & pastorali constantia atque Apostolica authoritate suffulti prædonem, irruentemq; lupum excludite, & in discissionem Ecclesiæ sæuienti non cedite: ne de hac re quacunque surreptione synodum patiamini, quæ neque legitima quidem, nec synodus dicenda est, celebrari. Hoc quoque pariter admonemus, ut si forte nil actũ de huius peruersi nominis mentione fuerit, sed de alia re sy-

re synodus fortè colligit, omnino sitis cau A ti, circumspecti, uigilantes atque solliciti, ne quid illic circa locum aliquem uel personam præiudicialiter siue illicite, uel aduersus canones censeatur. Sed si quid incidentis utilitatis causa tractandũ est, sic causa de qua agitur formas accipiat, ut statuta uetera nulla conuellat. Vnde iterum corã Deo & sanctis ipsius admonemus, ut hæc omnia summo studio, & tota mentis intentione seruetis. Nam si quis, quod non credimus, scripta præsentia aliqua in parte neglexerit, à beati Petri apostolorum principis pace se nouerit segregatum. Ita ergo B fraternitas uestra agat, ut cũ pastor pastorum in iudicio uenerit, de loco regiminis quem accepit, reatum habere non possit.

Gregorius Maurentio, magistro militum. Theodorum commendat oppressum.
Caput LXX.

Epist. 70 VAlde mirati sumus quòd uobis Neapolitana ciuitate positis, uenire ad nos pro quibusdam causis Theodorus uir memorandus præsentium portitor coge- C retur, maxime dum in illa se re contra antiquum morem à fratre & coepiscopo nostro Fortunato queratur præiudicium pertulisse: quam ad curam dispositionemque patroni ciuitatis eiusdem gloria uestra teste asserit sine dubio pertinere. Quod si ita se res habet, omnino contristamur, cur in eius uos defensione ueritas nõ ꝑmouit, ut & libere quod esset ratio diceretis, & reseruari quod longa sibi consuetudo iure uẽdicat faceretis. Quia ergo graue nimis est, contra ueterem usum sacerdotes sibi quicquam arripere, unde in laicorum uidentur D actus incidere: prædicto fratri coepiscopoque nostro scribere quæ nobis sunt uisa curauimus, ipsorumque ad uos scriptorum exemplar transmisimus, ut ex eis quid debeat scrutari gloria uestra cognoscat. Præterea indicauit nobis supradictus portitor, Vectano qui comes fuit in Missinati castello, propterea quod eum nobilem fuisse nouerat, & paupertate nimia laborabat, uiginti urnas uini per duos annos de insula Prochita, quæ ei uicina erat, misericordię intuitu se fuisse largitum, & nunc eas de ea dẽ insula successorẽ ipsius tanquam debitas uiolenter exigere. Et quoniam hoc decæterò tentari debeat, postulat prohiberi, gloria uestra curat addiscere. Et si hoc quod queritur, ueritate subsistit, & hæc ante consuetudo non fuit, huiusmodi grauamen iustitia suadente cõpescat, & studeat ut pietatis administratio in præfata insula onus præiudicij nõ imponat. quia uerò priuilegia ciuitatis suę, uel causas insulę illius à nobis gloriæ uestræ petit cõmendandas: hortamur ut uestram eis uitionem impendere seruata æquitate quocunque necesse fuerit debeatis, & si qua in re utilitas populi cui præest contra rationis, sicut ait, ordinem prægrauatur, imposita onera usq; ad modum iustitiæ uobis suffragantibus releuentur, nec priuilegia eorum quolibet modo calcentur: sed omnia quæ usus antiquitatis statuit, in omnibus intemerata seruentur. Ita ergo in his gloria uestra se decenter exhibeat, ut & ipsa partes fouere iustitiæ comprobetur, & qui cõmẽdati sunt, bona nobis uestra quæ de uobis cupimus semper audire, renuncient.

Gregorius Passiuo episcopo Firmano. Mandat consecrare oratorium sancti Sauini.
Caput LXXI.

Epist. 71 VAlerianus notarius Ecclesiæ Firmanę fraternitatis tuę petitoria nobis insinuatione suggessit, quæ habetur in subditis, in fundo Visiano iuris sui iuxta muros ciuitatis Firmanæ oratorium se pro sua deuotione fundasse: quod in honorem beati martyris Sauini desiderat consecrari. Et ideo frater charissime si in tuæ parochiæ memorata constructio iure consistit, & nullum corpus ibidem constat humatũ, percepta primitus donatione legitima, id est in redditu solidos tres liberos à tributis fiscalibus, gestisque municipalibus alligata, prædictum oratorium absque missis publicis solenniter consecrabis: ita ut in eodem loco nec temporibus futuris baptisterium construatur, nec presbyterum constituas cardinalem. Et si missas ibi fieri fortè maluerit, à dilectione tua presbyterum nouerit postulandum, quatenus nihil tale à quolibet alio sacerdote ullatenus

nus præsumatur. Sanctuaria uerò recepta A sui cum reuerentia collocabis.

Gregorius Crisanto episcopo Spoletano.
Mandat sanctuaria sancti Sauini Valeriano notario Firmano dari. Cap. LXXII.

Epist. 72 VAlerianus notarius Ecclesiæ Firmanę sanctuaria beati martyris Sauini oblata petitione sibi postulat debere concedi, quatenus in eius nomine oratoriū proprijs constructū sumptibus possit solenniter consecrari. Et ideo frater charissime præfati desiderijs ex nostro te mandato conuenit B obedire: ut deuotionis suæ in conseruatione quam postulat, potiatur effectu.

Gregorius Constantio episcopo Panormitano.
Ecclesiæ Terracinensis uisitationem committit. Cap. LXXIII.

Epist. 73 FRaternitati uestræ Ecclesiæ Terracinēsis uisitationis operam nos olim mādasse recolimus. Sed quia peruenit ad nos ꝙ peccatis facientibus nec clerus illic, nec plebs tanta remanserit, quibus debeat interim episcopus ordinari, utile esse perspeximus eandem Ecclesiam, uel quicquid ipsius est, quousque illam ut Domino placuerit ordinemus, uestræ Deo authore dispositioni committere. Et ideo sollicitudinē uos conuenit adhibere, ut quicquid possessionibus Ecclesiæ ipsius in qualibet re accedere potuerit, uobis in reparationē eiusdem Ecclesiæ siue cleri ipsius subuentionē proficiat: quatenus & nos remedium pro uestro labore capere, & illi aliquod ualeant sustentationis habere solatium. Mobilia uerò prædictæ Ecclesię facta subtiliter uolumus describi notitia, nobisq; transmitti, ut ex hoc quod fieri debeat, authore Domino disponamus. Circa actus autem uel disciplinam cleri uel filiorum Ecclesiæ ipsius magnā te habere curam necesse est, atque ita super pastorali studio uigilare: ut de animabus eorum non culpabilis sis, sed apud omnipotentem Deum mercedem potius possis acquirere.

Gregorius Maurentio magistro militum.
Theodosium abbatem commendat. C. LXXIIII.

Epist. 74 FIlius noster Theodosius abbas monasterij quòd à Liberio quōdam patricio in Campaniæ partibus noscitur esse cōstructum, à nobis precibus impetrauit, ut eum cum cōgregatione sua uestræ deberemus gloriæ commendare. Asserit enim se in murorum uigiliis ultra uires suas uehemēter affligi. Petimus ergo gloriam uestrā, ut siquidem est possibile de eodē per uos onere releuetur. Si uerò ex toto ut nō fiat hoc est omnino difficile, uel ita illi ex nostra commendatione ipsum leuigantes pōdus sollicitudinis temperetis, ut dum in Dei laudibus liberior uacare uoluerit, pro uobis cuius opere ut leuationem aliquam habeat factum est, securior ualeat Dn̄m exorare, sed & nostram sibi apud gloriā uestram sentiat epistolam profuisse.

Gregorius Crisanto episcopo Spoletano.
De ordinatione clericorum Viuanensis Ecclesiæ. Cap. LXXV.

Epist. 75 ANte hoc biennium fraternitati tuæ Viuanensis Ecclesiæ uisitationis deputauimus officium, in quo de amore Scrinij nostri nihil uos de prouectionibus facere uoluimus clericorum. Nunc uero uenientes huc præsentium portitores prædictæ Ecclesiæ clerici, dixerunt sacerdotes se nec in eadē Ecclesia, nec in eius parochijs habere. Hortamur igitur fraternitatem tuam, ut si quidem talem potuerint reperire personam, quæ digna ad episcopalis officij apicem ualeat promoueri, huc eam cū solennitate decreti, uestrarumq; testimonio literarum celerius dirigatis. Sin uerò hoc inueniri non potest, cum omni studio ac uiuacitate personas exquirite, quæ illic D in presbyterij ordine ualeant consecrari. Quarum uitam actusq; subtili prius inquisitione discutite ut in nullo eis uel sacri canones, uel Ecclesiasticæ regulæ ualeant obuiare: ut hac prouisione populus illic degens cōmunione qua se priuatos ob sacerdotum necessitatem flebiliter conqueruntur, recepisse se gaudeant, & in Ecclesijs illis sacra missarum solennia deesse non debeant. Sed & pro consignandis infantibus fraternitas tua illuc curet accedere, ut nihil sit quod pastoralis sollicitudinis neglecta uos cura remordeat.

Gregorius

Gregorius Castorio notario Rauennæ.
De legitimo usu pallij. Cap. LXXVI.

Epist. 76

DVm Florentinus Rauennatis Ecclesiæ diaconus apud nos pro reuerentissimo fratre & coepiscopo nostro Mariniano de usu pallij ageret, requisitus à nobis quæ esset antiqua consuetudo, respondit quod in omnibus letanijs pallio Rauennatis Ecclesiæ episcopus uteretur. Quod ita non esse & ab aliis didicimus, & ex epistolis Ioannis quondam episcopi quas ei ostédi fecimus, euidenter apparuit. Sed hoc asseruit quod dicere iussus est. Nam tempore quo à te idem Ioannes quondam episcopus est inhibitus ne pallio inordinatè ac temerè uti præsumeret, scripsit nobis hanc fuisse priscam consuetudinem, ut ciuitatis ipsius episcopus pallio in letaniis solennibus uteretur. Quarum tibi literarum exemplaria pro tua informatione transmisimus. Adeodatus uerò prædictæ Ecclesiæ diaconus, dum apud nos tempore quo hic fuit similiter de eiusdem usu pallij agere enixius studeret, uolétes cognoscere ueritatem, eum similiter quæ esset consuetudo curauimus requirendum. Qui ut credi sibimet suaderet, atque à nobis ualeret qđ petebat exigere, sub iureiurando testatus est, antiquam consuetudinem fuisse, ut in quatuor aut quinq; solennibus letanijs pallio ciuitatis suæ episcopus uteretur. Experientia ergo tua diligenter inuigilet, & cũ omni sollicitudine quot letaniæ solennes ab antiquitate fuerint, requirat. Nec eas solennes nominãdo requirere studeat, sed maiores: ut per hoc quod nobis præfatus Adeodatus diaconus testatus est, & prædicti Ioannis episcopi fatetur epistola, dum constiterit quantæ letaniæ solennes fuerint, quotiens indui solebat in letaniis pallium cognoscentes, libentissimè concedamus. Sed hoc non ab illis perquirat, qui ab Ecclesiasticis exhibentur, sed ab aliis quos sine fauore partis esse cognoscit, & quæque sollicita indagatione repererit, nobis subtiliter indicet: ut ueritate, sicut diximus, cognita fratris coepiscopi nostri reuerentissimi Mariniani animos releuemus.

Gregorius Tonello episcopo Erogatori.
De eo quod anima amat amantem se.
Caput LXXVII.

Epist. 77

IN nostra mente uestra magnitudo quantæ sit dulcedinis, ex uestra, ut suspicor, mente pensatis. quia sicut scriptum est, amat anima amantem se. In eo ergo quod me diligitis, uos quoque à me diligi scitis. Et quod prius illuc Castorio chartulario nostro ueniente, uobis minimè scripsi, nõ torporis fuisse credite, sed ægritudinis & occupationis. Nam nos & præsentes uos uidere cupimus, & absentibus colloqui saltem per epistolam desideramus. Vnde & optamus ut uos beatus Petrus apostolorũ princeps ad sua limina feliciter perducat, quatenus in omnipotentis Dei gratia perfrui pręsentia uestra mereamur.

Gregorius Eulogio patriarchæ Alexandrino.
De possessione Ecclesiæ, & lignis. C. LXXVIII.

Epist. 78

SCripta dulcissimæ uestræ sanctitatis latore præsentium deferéte suscepi, quæ mihi de eius causa citius terminanda locuta sunt. Sed mox ut uenit, qualiter possessio quam quærebat, ab Ecclesia nostra tenebatur agnouit, sibiq́ue ipsi citius rationem reddidit. Ea autem quæ cum alijs habuit, sine strepitu decidit. De causa uerò de qua mihi omnino scribendum fuerat, nihil uestra sanctitas scripsit, in qua me & tardum esse iudicauit: q̃ ne fortasse in scãdalo diuisionis erũperet, eiusdé diuisionis nolui author existere. Elegi .n. ut ea quæ secutura sunt, per alios exirent. Sed subsequenti tempore, Deo authore probabitis: quia in causa in qua Deo placere cupio, homines non formido. De qua uobis iam etiam in Constantinopolitanam urbem uenientibus scribere curaui. Ligna uerò, sicut beatitudo uestra scripserat, maiora parauceram: sed ita parua nauis huc transmissa est, ut nisi rescissa essent, ferre non posset. Quæ rescindi nolui, sed uestro iudicio quid de his fieri debeat reseruari. Si auté non sunt necessaria hic, ea in aliis usibus aptamus. Peto autem ut pro me enixius uestra sanctitas orare debeat, quia & podagræ doloribus, & Barbarorum gladiis, & curarũ afflictionibus incessanter premor.

Sed si mihi orationis uestræ opem impenditis, credo quod me cõtra aduersa omnia fortiter iuuetis.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ. Quid de Maximo agendum sit. Cap. LXXIX.

Epist. 79 QVæ de causa Maximi sint agenda, ex epistolis quas ad uos antè transmisimus, agnouistis. Sed quia qualis hac de re fraternitatis uestræ uoluntas sit, ac magis petitio, præsente latore Castorio chartulario nostro renunciante cognouimus: ideo si idem Maximus coram uobis & prędicto chartulario nostro de Simoniaca hæresi præstito se sacramento purgauerit, atque de alijs ante corpus sancti Apollinaris, sicut scripsimus, tantummodo requisitus, liberum se esse responderit: causam ipsius, fraternitatis uestrę, de eo quod excommunicatus missarum solennia agere præsumpsit, iudicio committimus, qua debeat pœnitẽtia talis culpa purgari. Et ideo quicquid uobis secundum Deum placet, securi disponite: nec aliquid de nobis dubium habeatis. Nam si quid à uobis hac de causa fuerit ordinatum, nos & grate suscipimus, & libenter admittimus. Hortamur tamen ut debeatis esse solliciti, & ita quæ fienda prospicitis temperetis, quatenus & illi quod uidebitur benignè præstetis, & uigoris Ecclesiastici uenium, ut oportet, congrua dispensatione seruetis. Suprascriptũ uerò portitorem in præsenti quid nobiscum ei sit agendũ, instruximus. A quo cuncta subtiliter addiscentes, sic uos in omnibus exhibete, ut in uestra sollicitudine nostram fuisse præsentiam sentiamus.

Gregorius Castorio notario. Post pœnitentiam consolatoriam Maximo dare iubet epistolam. Caput LXXX.

Epist. 80 QVanto credi tibi à nobis, & necessarias uides causas iniungi, tanto te strenuum debes & sollicitum exhibere. Proinde si Maximus Salonitanus pręstito sacramẽto firmauit, Simoniaca se hęresi nõ teneri: atq; de alijs ante corpus sancti Apollinaris tantummodo requisitus, innoxium se esse responderit: & de inobedientia sua pœnitentiam, sicut deputaui- A mus, egerit: uolumus ut ad consolandum illum epistolam quam ad eũ scripsimus, ubi ei & gratiam nostram, & communionẽ nos reddidisse signauimus, experientia tua dare debeat: quia sicut in contumacia persistẽtibus seueros nos esse conuenit, sic iterum humilitatis & pœnitentibus negare locum ueniæ non debemus. Pręterea de fratre nostro Sauiniano episcopo Iadertino, atque Honorato archidiacono Salonitano, uel alijs qui se ad sedem Apostolicam contulerunt, cum eodem Maximo omnino studiosè agendum est, ut illos in ea qua decet B charitate suscipiat, & dolorem contra eos nullo mõ in corde retineat, sed pura cum eis gratia & sincera dilectione uiuat.

Gregorius Maximo Salonitanensi episcopo. De usu pallij concesso. Cap. LXXXI.

Epist. 81 QVamuis culpabilibus ordinationis tuæ primordijs graue malũ per inobediẽtiæ culpam addideris: nos tamen sedis Apostolicæ authoritatem eo quo decuit moderamine temperantes, nunquam contra te usque adhuc, ut causa poscebat, exarsimus. Sed ut longius se ingra- C titudo nostra quam tu tibi excitasti produceret, credita nos sollicitudo uehementer angebat: ne quædam illicita quæ de te audieramus, negligenter omittere uideremur. Quæ si bene consideres, ipse per te satisfacere differendo firmabas, atque ex hoc aduersum te zelum nostrum acrius incitabas. At ubi tandem salubri consilio usus, iugo te obedientiæ humiliter submisisti, & tua dilectio pœnitentiam agens, digna se, ut deputauimus, satisfactione purgauit, redditam tibi gratiam fraternæ cha D ritatis intellige, atque in nostro te receptum consortio gratulare: quia sicut perseuerantibus in culpa districtos, ita resipiscentibus nos benignos esse decet ad ueniam. Postquam ergo fraternitas tua Apostolicæ sedis communionem se reparasse cognouit, personam ad nos transmittat, quæ pallium tibi deferendum, ex more percipiat. Nam quemadmodum illicita perpetrari non patimur, sic quæ sunt consuetudinis non negamus. Licet autem ad hæc concedenda dispensatio nos loci nostri uocauerit, multum tamen à nobis petitio dulcissimi atque excellentissimi filij nostri domini

mini Galinici exarchi ut temperantius erga te ageremus, exegit. Cuius charissimam uoluntatem nec pertulimus, nec potuimus contristare.

Gregorius Anatholio diacono.
Marcellinum commendat. Cap. LXXXII.

Epist. 82

Bonis deuotisq; filijs ita nos opere dignum est respondere, ut quia debitum reddimus, id quod ultrò nos conuenit impendere duplicemus. Quia igitur lator præsentium filius noster magnificus Marcellinus sic in causa se fratris & coepiscopi Maximi atque Hystricorum exhibuit, & in Ecclesiæ nostræ utilitates festinat impendere, ut sinceritatis suę affectum non solũ uerbis sed & opere magis magisq; ualeat demõstrare: idcirco dilectionẽ tuã his hortatu affatibus, ut ei in urbe regia uenienti toto studio, totaq; intentione concurras, atque eum ita in omnibus tuis studeas solatijs adiuuare, ut omnipotentis Dei ac tuis fultus auxilijs, minus illic debeat laborare. Quẽ etiam ita sicut reuera nostrum proprium attendere, atque ei affectum tuę charitatis in omnibus studebis impendere, quatenus & de præteritis sibi uicem redditam recognoscat, & magnam de futuro deuotionis suæ, quam se Ecclesiasticis exhibere utilitatibus pollicetur, spem possit retributionis assumere. Quoniam uerò, quantum didicimus, prædictum magnificum filium nostrũ serenissimus dominus imperator ad sua sub festinatione iusserat uestigia properare, quęsita opportunitate inferre te conuenit, quia non inobedientiæ culpa, sed fratris & coepiscopi nostri Maximi eum causa retinuit. Quæ etsi tardè finem tamẽ eo studente percepit. Hoc autem dilectionem tuam uolumus sollicitè attendere, ne se in quacunque causa ubi grauamen est pauperum, misceri consentiat: ne forte potentia personarũ aliquatenus pressus, cogatur agere quod animæ illius non possit expedire. Cuncta ergo cũ Dei timore tractantes, æternam maximè mercedem perpendite.

Gregorius Fantino defensori.
De molestia Ianuariæ ab Anastasio.
Caput LXXXIII.

Epist. 83

Ianuaria præsentium latrix maximã se molestiam ab ingenuo Anastasio atque Bonifacio cõtra iustitiam pati commemorat, adeò ut possessione quã per plurimos annos asseritur possedisse, eam, sicut ipsa ait, nitantur expellere. Et quia contra eos se Ecclesiastica debere petijt tuitione defendi, experientia tua prædictos uiros ad se euocet, eosq; admoneat, ut illi mali facere nihil præsumant. Sed si quid sibi contra suprascriptam mulierem credunt iustè posse competere, iudices cum ea eligant, & quæ inter eos fuerint diffinita, tuo pro quiete partium solatio compleantur. Si uerò eos differre cognoueris, antefatæ mulieri, salua æquitate tuitionem impendas, & eam contra rationis ordinem nullo modo grauari permittas.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.
Ianuariæ reliquias sanctorum Seuerini & Iulianæ dare iubet. Cap. LXXXIIII.

Epist. 84

Ianuaria religiosa fœmina, petitoria nobis insinuatione suggessit, quod habet in subditis in massa Furiana iuris sui oratorium se pro sua deuotione fundasse, quod in honorem sanctorum Seuerini confessoris, & Iulianæ martyris desiderat consecrari. Et ideo frater charissime si in tuæ parochiæ memorata constructio iure consistit, & nullum corpus ibidem constat humatũ, percepta primitus donatione legitima, id est, in redditu præstantes liberos à tributis fiscalibus solidos decem, gestisq; municipalibus alligata, prædictum oratorium absque missis publicis solenniter consecrabis: ita ut in eodem loco nec futuris tẽporibus baptisteriũ constituat, nec presbyterũ constituas cardinalẽ. Sed si missas ibi fieri suprascripta conditrix fortè maluerit, à dilectione tua presbyterum nouerit postulãdum: quatenus nihil tale à quolibet alio sacerdote ullatenus pręsumat. Sanctuaria uerò suscepta sui cum reuerentia collocabis,

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.
Ianuariæ reliquias sanctorum Seuerini & Iulianæ dare iubet. Cap. LXXXV.

Epist. 85

Ianuaria religiosa fœmina sanctuaria beatorũ Seuerini confessoris, & Iulianę mar

martyris oblata petitione sibi postulat debere concedi: quatenus in eorum nomine oratorium proprijs sumptibus constructũ possit solenniter consecrari. Et ideo frater charissime præfatæ Ianuariæ desiderijs ex nostra te præceptione conuenit obedire: ut deuotionis suæ in consecratione quam postulat potiatur effectu.

Gregorius Constantio episcopo Mediolanen. De reliquijs sanctorum Ioannis & Pancratij martyrum. Cap. LXXXVI.

Epist. 86

LAtor præsentium Euentius diaconus fraternitatis uestrę nobis talia intimat sibi à uobis iniũcta, ut reliquias beati Pauli apostoli, sed & beatorum Ioannis & Pãcratij per eum ad uos dirigere deberemus. Quam petitionem uestram curauimus effectui mancipiandam. Fraternitas ergo uestra solito studio perscrutari non differat, quatenus in locis quibus condendæ sunt, luminaria uel alimonia ibidẽ seruientium ante dedicationem loci ipsius debeant profligari, & tunc in eisdem locis directa, sanctuaria sui cum reuerentia collocentur: ne loca Deo dicata si prædicta prouisio omissa nunc fuerit, futuris temporibus destituta, quod absit, seruientium reperiantur obsequijs.

Gregorius Fortunato episcopo Mediolanen. De uisitatione Cadinẽsis Ecclesiæ. C. LXXXVII

Epist. 87

COgnoscentes Ecclesiam Cadinẽsem diu sacerdotis proprij regimine destitutam, fraternitati tuæ eiusdem Ecclesiæ uisitationis operam solẽniter delegamus. Quam ita te conuenit exhibere, ut nihil de prouectionibus clericorum, redditu, ornatu, ministerijsque uel quicquid illud est in patrimonio eiusdem, à quoquã prę sumatur Ecclesiæ. Et ideo fraternitas tua ad prędictam Ecclesiam ire properet, & assiduis adhortationibus clerum, plebemq; eiusdẽ Ecclesiæ admonere festinet, ut remoto studio, uno eodemq; consensu talẽ sibi pręficiendum expetant sacerdotẽ, qui & tãto ministerio dignus ualeat reperiri, & à uenerandis canonibus nullatenus respuatur. qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti omniũ subscriptionibus roborati, & dilectionis tuæ testimonio literarũ ad nos sacrãdus occurrat. Commonentes etiã fraternitatem tuã, ut nullũ de altera eligi permittas. Ecclesia, nisi fortè inter clericos ipsius ciuitatis, in qua uisitationis impendis officium, nullus ad episcopatũ dignus, quod euenire non credimus, potuerit inueniri: prouisurus ante omnia ne cuiuslibet conuersationis seu meriti laicæ personæ aspirare præsumant, & tu periculum ordinis tui, quod absit, incurras.

Gregorius clero, ordini, & plebi consistenti Tadinas. De episcopo eligendo. Cap. LXXXVIII.

Epist. 88

COgnoscentes Ecclesiam uestram diu sacerdotali regimine destitutam, curæ nobis fuit eiusdem Ecclesię uisitationẽ fratri & coepiscopo nostro Gaudioso Egabinæ Ecclesiæ solenniter delegare. Cui dedimus in mandatis, ut nihil de prouectionibus clericorum, redditu, ornatu, ministerijsque à quoquam usurpari patiatur. Cuius uos assiduis adhortationibus conuenit obedire, & remoto strepitu, uno eodẽq; consensu talem uobis præficiẽdum expetere sacerdotẽ qui & à uenerãdis canonibus nulla discrepet ratione, & tanto ministerio dignus ualeat reperiri. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati, & uisitatoris pagina prosequente ad nos ueniat ordinandus: prouisuri ante omnia, ne cuiuslibet uitæ uel meriti laicam personam præsumatis eligere. Et non solũ ille ad episcopatus apice nulla ratione prouehat̃, uerum etiam uos nullis intercessionibus ueniam promereri posse cognoscite. Sed oẽs quos ex uobis de laica persona aspirasse cõstiterit, ab officio & à communione alienos faciendos proculdubio noueritis.

Gregorius Seuero episcopo Anconitano. Visitationem iniungit Ausinæ ciuitatis. Cap. LXXXIX.

Epist. 89

POstquam ciuitas Ausina Deo iuuante recuperata est, atque à republica teneri dinoscitur, magna de Ecclesia ipsa sollicitudo habenda est, maximè quia gloriosus filius noster Baham magister militum à nobis

à nobis pro hac re auxilium sperasse dinoscitur: atque ideo ad fraternitatem tuam præsentia curauimus scripta dirigere, ut eidem Ecclesiæ ex more uisitator accedas. Quam ita te conuenit exhibere, ut nihil de prouectionibus clericorum, &c. ut suprà epistola lxxxvij.

Gregorius clero, ordini & plebi Ausinæ ciuitatis.

De eligendo episcopo. *Cap.* XC.

Epist. 90 COgnoscentes Ecclesiam uestram diu pastorali sollicitudine destitutã, postquam ciuitatem uestram recuperatam, & in iure reipublicæ, auxiliante Domino, cognouimus restitutam: curæ nobis fuit Ecclesiæ uestræ uisitationem fratri & coepiscopo nostro Seuero Anconitanæ ciuitatis episcopo solenniter delegare. Cui etiã dedimus in mandatis, &c. ut supra epistola lxxxviij.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

De abbate instituendo. *Cap.* XCI.

Epist. 91 QVia seruorum Dei pater quem in Neapolitana ciuitate transmiserã, Deo, sicut ei placuit, disponente defunctus est: uisum mihi est latoré præsentium Barbatianũ monachum pro eorundé monachorum gubernatione trãsmittere. Qué ad psens præpositũ esse decernimus, ut si eius uita tuæ fraternitati placuerit, hũc post aliquantũ temporis eorum patré debeas ordinare. Sunt enim bona quæ in eo placeant. Sed hoc est in illo uehemens uitium, quia ualde sibi esse sapiens uidet. Ex qua radice quanti rami peccati ualeant prodire, patenter agnoscit. Tua itaq; sanctitas circa eũ sollicite inuigilet, & si hunc cautum in regimine, & humilé in suo sensu fieri cognouerit, tunc eum ad abbatis honorem, Deo authore, pducat. Si uerò minus in humilitate proficit, eius ordinationem differat, mihique renunciet.

Gregorius Victori episcopo Panormitano.

De ordinando sacerdote in monasterio Præcoritano. *Cap.* XCII.

Epist. 92 DEsideriũ quod ad religiosum propositum, & animarum salutem pertinere A monstratur, sine aliqua, Deo authore, est dilatione complendum. Et ideo quia monachorum congregatio quę in monasterio Præcoritano consistit, pro sacris missarum solennibus peragendis presbyteri indigere probatur officio, atque de sua sibi cõgregatione in hoc ordine postulant consecrandũ: fraternitaté uestrã scriptis præsentibus adhortamur ut eum quem sibi de congregatione sua unanimes duxerint eligendũ, in prædicto monasterio, sine mora uel excusatione aliqua presbyterum debeat ordinare atque eum nec in Ecclesia, nec in loco B alio obseruare, sed illic iugiter permanere ex nostra quoque autoritate constituat: quatenus & ille dum alibi non fuerit occupatus, in officio suo assiduus possit & utilis inueniri, & congregatio quæ sibi eũ postulat ordinari, quotiens necesse fuerit, ipso sacrificij solennitaté ueneratione debita celebrante, ualeat refoueri.

Gregorius Basilio.

De schismaticis. *Cap.* XCIII.

C MVltum cor nostrum uestræ magnitudini congaudet, quod sic uos studiosos in uestris actionibus inuenimus, ut uobis & apud homines gloriam, & apud omnipotentem Deum præmia mercedis acquiratis. Inter alia igitur laudanda quæ agitis, qualiter uos contra Hystricorum schisma pro unitate Ecclesiæ amoris olim feruor accenderit, & multorum testificatione, & nostrorum modo plenè relatione cognouimus. Vnde redemptoris nostri misericordiam exoramus, ut sua uobis in omnibus gratia suffragetur, & effectu uos implere tribuat, quod uelle concessit. Epist. 93

D Quia ergo hac in re tanto commoda retributionis accrescunt, quanto & studium laboris augetur, paterna dilectione salutantes, hortamur ut opportunitate occasionis inuenta efficaciam uestram exercere enixius debeatis. Atque id modis quibus possibile fuerit, omni studio agere contendatis, quatenus prædicabile desiderium uestrum de reuersione errantium adiuuante Domino compleatis. Præsentium uerò portitorem Castoriũ chartularium nostrũ, quem pro quibusdam illic causis transmisimus, magnitudo uestra ut bona sua multi-

plicet, suis in omnibus studeat solatijs adiuuare. Omnipotens Deus sua uos protectione cum filijs & omni domo uestra ab omni aduersitate tueatur atque custodiat, uobisque & præsentis uitæ prosperitatem, & lætitiam futuræ concedat.

Gregorius Mastaloni.

De zelo eius iusto pro Domino. Cap. XCIIII.

Epist. 94 RESponsalium nostrorũ relatione comperimus, quòd pro amore unitatis Ecclesiæ tantus uos diuini zeli ardor accẽderit, ut quoscunque ualueritis non desinatis ad sinum matris Ecclesiæ reuocare atque ut bonus fidelisque famulus lucrum quotidie de accepto dono, Domino & redemptori nostro cum summa mentis intẽtione facere non desistatis. Et quidem uenientem ad nos ut potuimus ex corporalis uisus ostensione didicimus, bonum uerò quod ex diuina inspiratione in mentis tuæ charitate manebat occultum, desiderabilius nunc operis attestatione cognoscimus. Vnde diuinæ misericordiæ gratias ineffabili laude reddentes, hortamur dilectionẽ tuam, atque quibus ualemus admonitionibus confortamus, ut quantum te acceptum talentum occultantis pœna perturbat, tantum lucrum facientium, atque per hoc de cœlestis regni perceptione lætantium, dominicę uocis imitatio te desiderabiliter ad petẽda corroboret. Scire te nanq; dilectissime fili conuenit, quod fructus huius quẽ apprehendisti studii, retributionis suæ nõ careat fine. Et ideo præpedientium te nulla, uel si est, debet contrarietas perturbare: quia quanto ex difficultate causæ bonũ perfici Domino cooperãte ualuerit, tanto tibi erit & gloriosius retributionis spes. Excellentior nanq; nascitur ex desperatione uictoria, quæcunque fuerit laboris nimij adepta sudoribus. Cognouimus etiã quod Theodosius filius noster tui sequax, bonique cooperator studii, pariter tecum in sollicitudine lucrãdarum animarum solerter inuigilet. Cui omnipotentẽ Deum intercessione beati Petri apostolorum principis retributorem citius esse confidimus.

Gregorius Gulfari magistro militum.

Vt melius quotidie proficiat. Cap. XCV.

A LAtores præsentiũ de Hystriæ ad nos partibus uenientes, tanta nobis bona gloriæ uestræ retulerunt, ut in reddendã nos uobis gratiarum actionem uehementer accenderẽt. Cognouimus nanq; quod inter curas iniunctæ uobis gubernationis illarum partium præcipuam de animarum lucris sollicitudinem habeatis, & ita errantium corda ad unitatem festinare uos Ecclesię reuocare, ut quantum ad desiderium uestrum pertinet, nullum illic ab Apostolica segregatum remanere uelitis Ecclesia: tantusque uos beati Petri apostolorum B principis amor accenderit, ut ouile ipsius cui à Domino omnes creaturæ sunt traditæ, summo redintegrare cum desiderio cupiatis. Habe gloriose fili ex tanto talique opere præfixam de diuina retributione fiduciam, in qua uos non solum nostra adhortatio, sed Apostolicus quoque sermo confirmat: quia is qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uiæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinẽ peccatorum. Quantalibet enim sit temporalis affluentia uel certe prosperitas, habet finem suum terminum mortis. Hoc uerò C quod de animarum lucris apprehendistis studium, tenet fixam spei suæ certitudinẽ, æternæ scilicet uitæ retributionem. Quapropter paterno salutationis affectu hortamur gloriam uestram, ut pro unitate sanctæ fidei zelum quem uobis ipse unitatis autor tribuit, studiosius peragatis, & quousque potueritis, in sinum matris Ecclesiæ ab schismatis sui reuocantes errore, adhortatione continua foueatis. Hoc etiam peragentes, ut & quos per uos Dominus suo ouili redintegrari concesserit, ita defensionis uestræ solatijs protegatis, ut nõ sit quo D hi qui adhuc in errore sunt positi, reuertẽtes ad salubre consilium ualeant applicare. Dum.n. uos causas Dei in terra agitis, ipse & hic actus uestros protectionis suæ feliciter ope disponit, & in æterna uobis uita quam cupitis, pro tanto bono uestro retributio existet.

Gregorius Romano defensori.

De Hystrianis ad unitatem Ecclesiæ reuersis. Caput XCVI.

Epist. 96 PRæsentium portitores huc de Hystrię partibus uenientes, ad episcopum suũ, qui

qui nunc in Siciliæ degit partibus, cum nostro se perrexisse solatio poposcerunt. Quos hinc ordinantes fecimus ambulare. Suscipiens ergo eos experientia tua ordinet, qualiter ad prædictum episcopum suũ uelocius ualeãt peruenire, ne sicut astruũt, schismaticorũ illarum partiũ eos alij ad ꝑsuadendum præueniant. Quantũ enim indicant, ipse episcopus pro unitate fidei ad nos habet desideriũ ueniendi. Concurrendum ergo illis est, ut bona quæ cupiunt, Domino adiuuante ualeant perficere. Sed experientia tua aut per se si in uicino est, aut suis epistolis eundẽ episcopum adhorteť, ut propitiante Domino, ad Apostolorum limina properare festinet, sciturus quod à nobis cum omni suscipiatur affectu. Cui expensam itineris qualiter ad nos ueniat, præbere te uolumus. Sin uerò onerosum illi est huc uenire, & Siciliam habitare disponit, atque in unitate Ecclesiæ apud scripturatum peruersores cum cautela permanere consentit, & hoc nobis tua suggestione indicare non differas: ut qualiter illic cõsultum habeat, expensare auxiliante Domino disponamus. Sed & harum latores quẽadmodum ad eũdẽ episcopũ suum ueniãt, tuæ concursionis sit atque solatij, ut ueniẽtes à nobis nihil minus sentiant.

Gregorius Callinico exarcho Italiæ. De schismaticis ad Ecclesiam redeuntibus. Caput XCVII.

Epist. 97

APud excellentiam uestram tanto nobis quæ petimus, uelut impetrata iã credimus, quanto & hoc quod petitur, ab officio nostro non discrepat, & uos inter curas fluctuationum secularium æternæ quoque ex hoc cumulus retributionis expectat. Harum siquidem latores de Hystriæ ad nos partibus uenientes, schismaticorum, inter quos erant positi, uitantes errorem, unitati Ecclesiæ subdi salubriter cupierunt. Quorũ boni intentionem operis perpendentes, in sinũ matris Ecclesiæ cõpetenti cum exhortatione suscepimus, eosq; nostræ desiderantes Ecclesiæ militare grate concessimus. Præmisso quapropter excellentiæ uestræ paternæ salutationis affectu, petimus ut eos pro bono desiderij sui quo ad Apostolorum principis petram solidam concurrerunt, ne fluctuantium adhuc erroribus mixti naufragium desperatæ salutis incurrerent, habere dignemini commendatos: quatenus ad propria remeantes, nullis propter hoc bonum quod appetisse noscuntur, peruersorũ inquietudinibus perturbentur, sed magis in omnibus auxilium uestræ tuitionis inueniant, ut ex eorum quiete, aliorum adhuc in schismate positorum corda flectantur, atque horum per bonum uestri patrocinij prouocati sequaces existant. Ad augmentum nanque mercedis uestræ pertinet, si inter curas bellicas sicut corpus ab exteriori hoste, sic animam ab interni insidiatoris impugnatione protegatis.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ. De schismaticis ad Ecclesiæ unitatem reuersis. Cap. XCVIII.

Epist. 98

LAtores præsentiũ ad nos de Hystriæ partibus uenientes, unitati se Ecclesiæ subdi auxiliante Domino cupierunt. Quos pro sui laude desiderij cum affectu suscepimus, eosq; de conseruatione adeptæ unitatis præmissa exhortatione nostræ quoque, sicut eorum desiderium erat, Ecclesiæ fecimus militare. Quos fraternitas uestra gratanter excipiat, eisq; opem ut exegerint libenter impendat: quatenus ad propria reuertentes, nullis, ut boni operis sui pœniteant, peruersorum inquietudinibus fatigentur. Magis autem apud excellẽtissimum filium nostrum Exarchum id studiosius peragite, ut suis illos iussionibus apud eos quorum illic interest, securos in omnibus reddat, ut horum quiete aliorum quoque adhuc in schismate positorũ animi ad conuersionis gratiam prouocentur.

Gregorius habitatoribus Capreæ insulæ. De episcopo eis constituendo. Cap. XCIX.

Epist. 99

REdemptor noster Dei hominumq́ue mediator conditionis humanæ non immemor, sic imis summa coniungit, ut ipse in unitate permanens, ita temporalia occulto instinctu pia consulens moderatione disponat, quatenus de eius manu antiquus hostis nullatenus rapiat, quos ante secula

secula intra sinum matris Ecclesiæ coadunandos esse præsciuit. Nam etsi quisquam eorum inter quos corporaliter degit, flatibus motus ad tempus ut palmes titubet: radix tamen rectæ fidei, quæ ex occulto prodit, diuino iudicio uirens manet, quæ accepto tempore fructum de se ostẽtare ualeat qui latebat. Quod in uobis nunc ex desiderio uestro gestum esse superni respectus illustratione cognoscimus, qui schismaticorum inter quos habitatis pertinaciam refutantes, coadunari ouili dominico mente promptissima ipsa rei operatione monstratis. Quibus enim scissura displicet, sanos uelle se esse testantur, & reprobantes errorem, ostenditis uos amare quod rectũ est, uitare quod deuium. Hinc est quod nos & uestra dudum directa petitio, & latorũ præsentium responsalium uestrorum salubria postulantium lætificauit aduẽtus, per quos significastis uos & deuios reprobare gressus errantium, & rectum salutis iter quærere, per quod unitati uos sanctæ Ecclesiæ reformantes, ad retributionem bene operantium, quæ intra eius sinum cõstituta est debitam, tenderetis. Vnde sic laudabilem, uestræq; in æternum animæ profuturam uoluntatẽ uestram cum omni gaudio sumus libẽter amplexi: hoc cum Domini auxilio disponentes, ut siquidem episcopus quem uobis in uestra reformari petiueratis Ecclesia, à schismaticorum lapsu se segregãs, Ecclesię uoluerit unitati coniungi, fratri & coepiscopo nostro Mariniano euidẽter scripsimus, qualiter petitionem uestram ex nostra authoritate debeat confirmare. Sin uero, quod optandum à nobis non est, ab illorum se noluerit schismate separare, idẽ quomodo uestra Ecclesia proprium habere ualeat sacerdotẽ, prædicto fratri & coepiscopo nostro scripsimus: quatenus in utroque & pia mentis uestræ deuotio sortiatur effectum, & grex dominicus contra insidiantis inimici iacula sit securus.

Gregorius Felici in Sicilia.

Conqueritur ab Ecclesia suas possessiones fuisse occupatas. Caput C.

Epi. 100

SVsceptis magnitudinis uestræ epistolis contristati sumus, quòd ab actoribus Ecclesiæ Syracusanæ quasdam possessiones, quas uos tenuisse dicitis, occupatas irrationabiliter indicastis. Sed credimus quia hoc ad fratris & coepiscopi nostri Ioannis notitiam non peruenit. Nam absolute poterat cognita ueritate si quid illicite factũ est, emendare. Et ideo quia legali prouisione decretum est tam momenti quàm proprietatis causam in uno eodemq; iudicio debere cognosci, nec nos contra inaudita aliquid possumus definire, prædicto fratri nostro scripsimus, ut actores Ecclesiæ suæ deputare debeat, qui uobiscum sine mora electorum possint subire iudicium: ne ante nos res uestras sine cognitione, sicut querelam facitis, amittere, aut pars altera uideatur præiudicium sustinere. Gloria ergo uestra nullas ad eligendos iudices moras interserat aut difficultates, uel differat ad causam accedere. Nam omnino de supradicti fratris & coepiscopi nostri moribus certi sumus, quia facere quicquid rationis ordo exegerit, non recuset.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

Quid cum Felice iudicium subeat. Cap. CI.

Epi. 101

FElix uir memorandus suis nobis epistolis questus est, fraternitatis uestræ actionarios possessiões quas tenuerat, illicitè & contra iuris ordinem peruasisse, petens ablata sibi restitui, & se cum eis, si tamen causam uoluerint dicere, paratum esse in iudicio sine aliqua dilatione consistere. Quod si ita est, quia quid legalis ratio habeat nõ nescitis, oportet ut omni mora postposita, actores uestræ Ecclesiæ deputetis, ut cum eo debeãt eligere cognitores, qui tam momenti quàm principalis rei quæstiones cognoscere ualeant & finire: ne si qualibet occasione dilatum fuerit, & ipse pati prẹiudicium, & partes Ecclesiæ non habere iustitiam uideantur. Ita ergo agite, ut sub omni celeritate iudicium eligatur. Nam nos sic causas Ecclesiæ uestræ fieri uolumus, ut nec dispendium contra æquitatem sustineat, nec ad uestram possit aliquid inuidiam sustinere.

Gregorius Theodoro curatori Rauennæ.

De pace facta cum Longobardis. Cap. CII

Epi. 102

LIcet multa de uobis ad nos olim, referentibus responsalibus nostris, quæ animos

animos nostros lætificarent peruenerint, A nunc autem remeans filius noster Probus abbas, tanta de gloriæ uestræ amplius charitate retulit, quanta de bono reuera & Christianissimo decet filio prædicari. Et quoniam tantum sibi affectum impensum, ac tale studium in ordinanda pace uos habuisse narrauit, quale nec in nostris ciuibus, qui illic ante inuenti sunt extitit, supernæ protectionis misericordiam postulamus, ut hanc uobis uicem in corpore & in anima hîc & in futuro retribuat, qui pro multorũ salute uigilanter agere quæ erant utilia non cessastis. Indicamus itaque Ar- B nulfum de seruanda pace, non ut rex ipsius iurauit, sed sub conditione si sibi in quoquam excessum non fuerit, aut si nullus cõtra Arogis exercitum ambulauerit, sacramenta præstitisse. Quod quia omnino iniquum & dolosum est, nos tanquam si non iurasset putamus: quia in aliquid parum facilem sibi exercendi occasionẽ inueniet, & plus nos si de eo suspecti non fuerimus, decipiet. Vnarnilfrida uerò ad cuius consiliũ idem Arnulfus cuncta agit, omnino iurare despexit. Et id contingit ut ex pace quã multum desiderauimus, nos in his parti- C bus nullum penè remedium habere possimus: quia de eisdem hostibus de quibus suspecti nuncusque fuimus, adhuc & in posterum suspecti sumus. Cognoscat præterea gloria uestra, homines regis qui huc transmissi sunt, imminere, ut in pacto debeamus subscribere. Sed recordantes eorum quæ Agilulphus Basilio uiro clarissimo conuitia super nos in beati Petri dixisse fertur iniuriã, quamuis hoc penitus idẽ Agilulphus negauerit, à subscriptione tamen abstinere præuidimus: ne nos qui inter eum & excellentissimum filium nostrũ D dominum Exarchũ petitores sumus & medij, si quid fortè clàm sublatum fuerit, falli in aliquo uideamur, & nostra ei promissio in dubium ueniat, & si qua de futuro, quod absit, necessitas fuerit, occasionem inueniat qualiter nostræ petitioni consentire nõ debeat. Et ideo petimus, ut sicut & à prædicto filio nostro excellentissimo poposcimus, gloria uestra ea quæ nobis claritate unita est peragat, quatenus antequam homines ipsi ab Arogis reuertantur, rex eis sub festinatione scripta trãsmittat, quæ tamen ad nos deferantur, in quibus eis præcipiat ut nos subscribere non petant. Sed si tantum est, gloriosum fratrem nostrum, uel de episcopis unum, aut certè archidiaconem subscribere faciemus. De persona uerò Augusti gratias agimus, atque studemus, ut cum aduersario suo causam suam secundum æquitatem definiat: quia ita illi ne illuc exhiberetur laborem imponi noluimus, ut tamen aduersario ipsius iniustitiam non negemus. De alijs autem quia digne uobis gratias agere needum occurrimus, in subsequenti responsalem dirigimus, per quem in charitate qua ad alterutrum nexi sumus, amplius miserante Domino constringamur. Præterea gloriæ uestræ mœror nos uehementer afficit. Sed quia uir sapiens ea quę per consolationem dicenda sunt, cuncta nouit, uerbis consolari cessamus, sed oratione prosequimur petentes ut omnipotens Deus uitam & salutem uestram uestrorumq; omnium pietatis suæ protectione custodiat, & cor uestrum in afflictione positum consoletur.

Gregorius Occiliano tribuno.
De ordinatione eius, & de Sauino episcopo.
Caput CIII.

Epi. 103

COgnoscentes magnitudinem uestram de Rauẽnatis partibus cum ordinatione excellentissimi filij nostri domini Exarchi Hydrontinam ciuitatem feliciter remeasse, gratè suscepimus, & Dominũ exoramus quo actus uestros suæ propiciationis opitulatione disponat. Sauinus siquidẽ frater & coepiscopus noster ad nos ueniẽs, graues nobis ciuium suorum querelas innotuit, asserens à uiatore ex tribuno Hydrontinæ ciuitatis multa se hactenus illicita pertulisse. Magnitudinẽ ergo uestram paterno salutãtes affectu hortamur, ut quicquid pridem male gestum esse cognoscitis, iudiciaria debeatis emendatione corrigere. Scitis etenim quòd locus ipse Ecclesiæ nostræ sit proprius, & ipsi pauci qui illic rustici remanserunt, si in aliquibus incompetentibus angarijs uel oppressionibus affliguntur, locum ipsum deserunt: &, quod non optamus, hostibus datur illũ occasio peruadendi. Prædictum ergo episcopũ, omnesq; habitatores loci ipsius uobis peculia-

peculiariter commendamus, ut non solum nullis illicitis iniunctionibus oneretur, sed magis ex commendatione nostra uestra sibi in omnibus sentiant adesse solatia: ut & beatus Petrus apostolorum princeps, cuius res ipsa est, uobis retributor existat, & nos in uestris promptius utilitatibus commodemus.

Gregorius Sauiniano episcopo Calliopoli. De hominibus suis ab aduersarijs defendendis. Caput CIIII.

Epi. 104 INdicatum nobis est quòd homines Calliopolitani castri, in quo te propiciante Domino esse constituimus sacerdoté, grauibus diuersorum molestijs affligantur, atque in lõginquis angarijs multisq; dispendijs conterantur. Hortamur ergo fraternitatem tuam, ut quia & locus ipse nostræ, sicut cunctis notum est, Ecclesiæ esse dinoscitur, sollicitudinem tuam rectæ defensionis zelo succendas, eosq; non permittas illicitis prægrauari: quia & exemplaria tibi priuilegiorum Ecclesiæ de scrinio nostro ob hoc fecimus dari, quatenus informatus ex omnibus qualiter habitatores loci illius defensare ualeas, non ignores. Volumus etiam ut massæ ipsius Calliopolitanæ homines sub sollicitudinis tuæ cura, à futura tertia indictione habere debeas, atque de eorum releuandis molestijs esse cautissimum, & adhibita sollicitudinis cura, uniuscuiusque uires quid præstare de sua pensione Ecclesiæ utilitatibus ualeant, cauté cognoscere, ac secundum uires suas ad persolnendum quemq; disponere. De qua ordinatione fraternitas tua subtiliter facta notitia quid dare ipsi homines totius Callipolitanæ massæ pñt, indicare non differat, ut sciamus quid exinde disponere auxiliante Domino ualeamus. Ad Sergium uerò defensorem præcepta dreximus, ut in hac uobis re non solum non audeat esse contrarius, sed uobis magis ubi ualuerit solatia subministret.

Gregorius Sergio defensori. De fruniscendo obnoxio Ecclesiæ Hydrontinæ. Caput CV.

Epi. 105 REuerendissimus frater noster Petrus Hydrontinæ ciuitatis episcopus, questus est nobis per Vincentium diaconem suum, Fruniscendum Ecclesiæ suæ in multis existere debitorem, & non solum nolle satisfacere de his quibus tenetur obstrictus, sed etiam contemnere subire iudiciũ Inde experientię tuæ præsenti authoritate præcipimus, ut eum admonere studeat, quatenus si quid de obstrictu Ecclesiæ se redhibere cognoscit, satisfacere dilatione postposita nõ desistat. Alioquin mora cessante ad electorum te compellente accedat iudicium. Et quicquid ueritate cognita medijs sacrosanctis Euangelijs fuerit statutũ, ita ad effectum executionis tua instantia perducatur, ut huius rei querela ad nos denuo non redeat.

Gregorius Sergio defensori. De Petro puero fuga lapso. Cap. CVI.

Epi. 106 FIlius nòster uir magnificus Occilla tribunus Sirontinę ciuitatis ad nos ueniẽs puerum unum Petrum nomine, artis pistorię ex iure germani nostri ad eum noscitur perduxisse. Quem nunc fuga lapsum ad partes illas reuerti cognouimus. Experientia ergo tua antequam ad Reatinam ciuitatem ualeatis ipse contingere, sub qua ualueris celeritate, uel ad episcopum Hydrontinæ ciuitatis, uel ad prædictum tribunum, uel ad alium qué in loco tuo te habere cognoscis, scripta dirigas, ut uxoré uel filios prædicti mancipij sub omni habere debeant cautela, atque de ipso sollicitudinem gerere, ut perueniens ualeat detineri, & mox cum rebus suis omnia quæque ad eos pertineant, naui impositis per fidelem personã huc modis omnibus destinari. Experientia itaque tua cum omni hoc studeat efficacia solertiaq; perficere, ne de neglectu uel mora nostros quod non optamus, animos offendas.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano. Ne milites in monasterio uirginum hospitentur. Caput CVII.

Epi. 107 INsinnauit nobis latrix pręsentium Angela abbatissa, quòd intra monasterium ipsius militer hospitentur. Et omnino de fraternitatis uestræ sollicitudine mirati sumus, cur hoc patienter tulerit, & non illud

cum

cũ oĩ celeritate fecerit emẽdari. Vnde hor A tamur ut uel nũc studij uestri sit instanter eis quorum interest imminere, quatenus sine aliqua exinde excusatione tollantur, & nullus illic ulterius hospitium accipiat, ne callidus hostis occasionem inueniens deceptione religiosi habitus, quod absit, ualeat exultare.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano. De diuisione populi Neapolitani. Ca. CVIII.

Epi. 108

QVorundam in Neapolitana cõsistentium ciuitate relatione de quibusdã capitulis. Stephano deferente suscepimus. De quibus Theodorus uir magnificus maior populi ad nos ueniens, antè questus iam fuerat, à fraternitate tua in eis fuisse præiudicia irrogata. Sed & alteram quorundam relationem in prædicta urbe B degentium, qui prædicti maioris populi partem sequuntur, accepimus. Ex quibus liquido comperimus in duas se partes populũ diuisisse. Et quia nobis triste & tibi graue est inter habitatores memoratæ ciuitatis prodisse discordiam, quorũ unitati studere debueras ac concordiæ: ideo fraterni C tatem tuam his hortamur affatibus, ut cessante omni excusatione, personam huc instructam sub festinatione transmittas, quæ aut in electorum, aut certè in deputatorũ à nobis iudicio, si qua pro tuis partibus sunt agenda, aduersariorum intentionibus ac obiectis per omnia ualeat respondere, ut ueritate cognita, salubrem hic finem causa suscipiat, quatenus rationabiliter omnibus capitulis quę in altercationẽ uenerant terminatis, nullas in hac contentione ingraue do uires accipiat, sed sola inter te & filios tuos pax, sicut decet, & charitas perseue D ret. Quia ergo exortæ contentiones nulla illic possunt ratione distingui, quippe ubi tanta in habitatoribus est nata dissensio, ut nullus sit qui possit in iudicio respondere, siue defendendæ alternæ partis studio remanere: ita fraternitas tua agat ut in transmittenda persona, sicut diximus, nullã tarditatem qualibet excusatione subiungat.

Gregorius Seueno episcopo Massiliensi. De imaginibus in Ecclesiis non confringendis. Caput CIX.

Epi. 109

QVòd fraternitati uestrę tam serò trãsmittimus, non hoc torpori, sed occupationi deputare. Latorem uerò præsentium dilectissimum filium nostrum Cyriacum monasterij nostri patrem uobis in oĩbus cõmendamus, ut nulla hunc in Massiliensi ciuitate mora detineat, sed ad fratrem & coepiscopum nostrum Syagrium cum sanctitatis uestræ solatio Deo protegente proficiscatur. Præterea indico dudũ ad nos peruenisse quòd fraternitas uestra quosdam imaginum adoratores aspiciens, easdem Ecclesię imagines confregit atque proiecit. Et quidem zelum nos, ne quid manu factum adorari possit, habuisse laudauimus, sed frangere easdem imagines non debuisse iudicamus? Idcirco enim pictura in Ecclesijs adhibetur, ut hi qui literas nesciunt, saltem in parietibus uidendo legant quæ legere in codicibus non ualent. Tua ergo fraternitas & illas seruare, & ab earum adoratu populum prohibere debuit: quatenus & literarum nescij haberent unde scientiam historię colligerẽt, & populus in picturæ adoratione minimè peccaret.

Gregorius Syagrio, Betherio, Virgilio, & Desiderio, episcopis à paribus.

De Simoniaca hæresi: & quòd neophitus non ordinetur, nec episcopi cum mulieribus maneant. Caput CX.

Epi. 110

CAput nostrum, quod Christus est, ad hoc sua esse membra nos uoluit, ut per compagem charitatis & fidei, unum nos in se corpus efficeret. Cui ita corde adhærere nos conuenit, ut quia sine ipso nihil esse possumus, per ipsum possimus esse quod dicimus. Ab arce capitis nostri res nulla nos diuidat, ne ab ea, si eius esse mẽbra refugimus, relinquamur, & uelut eiecti de uite palmites arescamus. Vt ergo redemptoris nostri esse habitaculum mereamur, in dilectione ipsius toto mentis studio maneamus. Ipse nanque ait: Qui diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem apud eũ faciemus. Sed quoniam bonorũ authori hærere aliter nõ ualemus, nisi cupiditatem à nobis, quæ omnium

Ioan. 14

nium malorum radix est, abscindamus: per scripta præsentia quæ alterno adinuicem desideratæ uisitationis sermone nos sociãt, fraternitatem uestram institutis Apostolicis commonemus, ut patrum regulis & præceptis dominicis innitentes, de templo fidei auaritiam, quæ idolorum est seruitus, excludamus, ut in domo Domini nil noxium, nilq; debeat esse confusum. Nuncio siquidem apud nos olim discurrente uulgatum est quod in Galliarum partibus sacri ordines per Simoniacam hæresim conferantur. Et uehementi tædio mœroris afficimur, si in Ecclesiasticis officijs quẽquam habeat locum pecunia, & fit seculare quod sacrum est. Quicunque uerò hoc precij studet datione mercari, dum non officium, sed nomen attendit, sacerdos non esse sed dici tantummodo inaniter concupiscit. Quid scilicet? quid per hoc aliud agitur, nisi ut nulla de actu probatio, nulla sollicitudo de moribus, nulla sit de uita discussio: sed ille solúmodo dignus, qui dare precium suffecerit, æstimetur? Ex qua re si recti libraminis examinatione pensetur, dũ improbe ad inanem gloriam locum festinat utilitatis arripere, eo ipso magis quòd honorem quærit, indignus est. Sicut autem is qui inuitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est altaribus admonendus: sic qui ultrò ambit, uel importunè se ingerit, est procúldubio repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit nisi ut crescendo decrescat, & ascendendo exterius, interius ad profunda descendat? Itaque fratres charissimi in sacerdotibus ordinandis sinceritas uigeat, sit simplex sine uenalitate cõsensus, pura præferatur electio, ut ad summa sacerdotii nõ suffragio uenditorum prouectus, sed Dei credatur esse iudicio. Nam quia graue omnino sit facinus, Dei donum uelle precio comparare, uel uendere, Euangelica est testis authoritas. Templum enim Dominus & redemptor noster ingressus, cathedras uendentium columbas euertit. Quid est autem columbas uendere, nisi precium de manus impositione percipere, & sanctũ Spiritum quem omnipotens Deus hominibus tribuit, uenundare? Quorum sacerdotium ante oculos Dei cadere, cathedrarum utique patenter euersione signatum est. Et tamen exerit adhuc nequitiæ prauitas uires suas. Nam cogit uendere quos decipit ut emerent. Et dum non attenditur quod diuina uoce præcipitur: Gratis accepistis, gratis date: agitur ut crescat, & germinata fiat in uno eodemq; delicti contagio, ementis scilicet & uendentis. Et cum liqueat hanc hæresim ante omnes radice pestifera surrepsisse, atque in ipsa sua origine Apostolica esse detestatione damnatam: cur non cauetur, cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc ut fiat hæreticus, promouetur? Plerunque ergo aduersarius animarum dum non potest in his quæ ad faciem sunt praua surrepere, callidè specie quasi pietatis iniecta, nititur supplantare. Suadetq; forsitan debere ab habentibus accipi, ut sit quod possit non habentibus erogari, dummodo uel sic uenena mortifera eleemosynæ cælata obumbratione transfundat. Nam nec uenator feram, aut auem auceps deciperet, uel piscem piscator caperet, si aut ille laqueum in aperto proponeret, aut ille hamum in esca absconditum non haberet. Omnino ergo metuenda & cauẽda est hostis astutia, ne quos aperta nequit tentatione subuertere, latente telo sæuius ualeat trucidare. Neque enim eleemosyna reputanda est, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus accipitur: quia qui hac intentione malè accipit, ut quasi bene dispenset, grauatur potius quàm iuuatur. Eleemosyna redemptoris nostri oculis illa placet, quæ non de illicitis rebus & iniquitate congeritur, sed quæ de rebus concessis & bene acquisitis impenditur. Vnde etiam illud certum est: quia etsi monasteria aut xenodochia uel quid aliud de pecunia quæ pro sacris ordinibus datur, construantur, mercedi non proficit, quoniam dum peruersus & emptor honoris in locum sanctum transmittitur, & alios ad sui similitudinem sub commodi datione constituit, plura malè ordinando destruit, quàm ille potest ædificare qui ab eo pecuniam ordinationis accepit. Ne ergo sub obtentu eleemosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere, apertè sacra scriptura nos prohibet dicens: Hostiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex scelere. Quicquid enim

Cã. 1. q. 1. Quicũque — *Mat. 21* — *Mat. 10* — *Cã. 1. q. 1. Cum liqueat* — *Cã. 1. q. 1. Nõ est putanda* — *Prou. 21*

enim in Dei sacrificio ex scelere offertur, A omnipotentis Dei non placat iracundiam, sed irritat. Hinc rursus scriptum est: Hono ra Dominum de tuis iustis laboribus. Qui ergo malè tollit, ut quasi bene præbeat, cõstat sine dubio quia Dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonem dicitur: Qui offert sacrificium de substantia paupe rum, quasi uictimat filium in conspectu patris. Quantus autem dolor patris sit perpédamus, si in eius conspectu filius uictimetur. Et hinc facilè cognoscimus, quantum apud Deum dolor exasperatur, quando ei sacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergo declinãdum est dilectissimi fratres, sub ob tentu eleemosynæ, peccata Simoniacæ hęreseos perpetrare. Nam aliud est propter peccata eleemosynas facere aliud propter eleemosynas peccata perpetrare. Hoc quoque ad nos peruenisse non dissimili dignũ detestatione complectimur, quod quidam desiderio honoris inflati, defunctis episcopis tonsurantur, & fiunt repente ex laicis sacerdotes, atque inuerecundè religiosi præpositi ducatum arripiunt, qui nec esse adhuc milites didicerunt. Quid putamus quod isti subiectis præstaturi sunt, qui antequam discipulatus limen attingant, tenere locum magisterij non formidant? Qua de re necesse est, ut quamuis inculpati quisquam sit meriti, ante tamen per distinctos ordines Ecclesiasticis exerceatur officijs. Videat quod imitetur, discat quod doceat, informetur quod teneat: ut postea non debeat errare qui eligitur uiam erranti demõstrare. Diu ergo religiosa meditatione poliatur ut placeat, & sic lucerna super candelabrum posita luceat, ut aduersa uentorum uis irruens, conceptam eruditionis flammam non extinguat, sed augeat. Nam cùm scriptum sit, ut prius quis probetur, & sic ministret: multo amplius antè probandus est, qui populi intercessor assumitur, ne fiant causa ruinæ populi sacerdotes mali. Nulla igitur contra hoc excusatio, nulla potest esse defensio: quia cunctis liquido notum est quæ sit in huius rei negligentia egregij sollicitudo doctoris, qui neophitum ad ordines uetat sacros accedere. Sicut autem tunc neophitus dicebatur, qui in sanctæ fidei erat eruditione plantatus: sic modò neophitus habendus est, qui repente in religionis habitu plantatus, ad ambiendos honores sacros irrepserit. Ordinatè ergo ad ordines ascendendum est. nam casum appetit, qui ad summa loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum. Et cùm idem Apostolus doceat inter alia sacri ordinis instituta discipulum, manum non esse cuiquam citius imponẽdam: quid hoc celerius, quidve præcipitantius, quàm ut exoriatur à summitate principium, & antè esse incipiat episcopus quàm minister? Quisquis ergo sacerdotium non ad elationis pompam, sed ad utilitatem a- B dipisci desiderat, prius uires suas cum hoc quod est subiturus onere metiatur, ut si impar est, abstineat, & ad id cum metu etiam cui se sufficere existimat accedat.

Prou. 3
Eccl. 34
Prima parte, di. 48. c. Sicut neophitus
1. Tim. 5
Can. 1. q. 1. Nõ est putanda. in fi. ca.

Ab re autem non facimus, si ad argumentum rationabile, usum rerum irrationabilium colligamus. Apta nanque ædificationibus de siluis ligna succiduntur, nec tamen adhuc uiridibus ædificij pondus imponitur, nisi eorum uiriditatem multorum dierum mora siccauerit, & apta ad necessarium usum effecerit. Quæ obseruantia si forte negligitur, citius superimposi- C ta mole franguntur & gignit ruinam ad auxilium res prouisa. Hinc enim & medici, qui curam gerunt de corpore, quædam adiutoria recenti adhuc confectione formata, indigenti non offerunt, sed macerãda temporibus derelinquunt. Nam si immaturè quis dederit, dubium non est quia fit causa periculi, res salutis. Discant itaque, discant in officio suo sacerdotes quibus animarum credita est cura, seruare quod diuersarum etiam homines docente ratione custodiunt, & a præcipiti se ambitione si non metu, saltem pudore conti- D neant. Sed ne forsan adhuc prauæ se consuetudinis quisquam uelit obiectu defendere, fraternitatis uestræ discretio rationis eos freno coerceat, & labi in illicitis non permittat: quia quicquid ultione dignum est, non ad imitationis, sed in exemplum potius debet correptionis adduci. Neque autem hoc quod similiter corrigendum est, patimur negligenter omittere. Nam quid prodest cuncta muniisse, si per unum locum perniciosus hosti præbeatur accessus? Cum his itaque qui in sacro sunt ordine constituti, habitare mulieres prohibe-

prohibetur. De quibus ne antiquus humani generis inimicus exultet, omnium definiendum consensu est, ut præter eas quas sacri canones complectuntur, alias secum mulieres habere non debeant. Quæ interdictio & si forte aliquibus ad tempus amara est, certum est quia postmodum ex ipsa animæ utilitate dulcescit, si unde inimicus superare potuit, superetur. Nec hoc quoque in hac sollicitudinis parte relinquimus, quod de habendis per parochias concilijs patrum prouidentia utilitatis causa sancitum est. Vnde ne qua inter fratres dissensio, ne qua inter præpositos & subiectos sint fomenta discordiæ, in unum conuenire sacerdotes necesse est, ut & de incidentibus causis disceptatio, & sit salubris de Ecclesiastica obseruatione collatio: quatenus dum per hoc & præterita corriguntur, & regulam futura suscipiunt, omnipotens Dominus fratrum concordia collaudetur. Cuius uobis adesse præsentiam, si hæc obseruabitis, scitote, quia scriptum est: Vbi fuerint congregati duo aut tres in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Si ergo adesse dignatur ubi duo uel tres fuerint, quanto magis non deerit, ubi plures conuenerint sacerdotes? Et quidem quia de habendo bis in anno concilio patrum sit regulis statutum, non latet. Sed ne forte aliqua impleri hoc necessitas non permittat, semel tamē sine excusatione aliqua decernimus congregari, ut expectatione concilij nihil prauum, nihil præsumatur illicitum. Nam plerunque etsi non amore iustitiæ, metu tamen examinis abstinetur ab hoc quod omnium notum est posse displicere iudicio. Hāc frater charissime obseruantiam nostris relinquendam posteris teneamus, & omnia quæ ad eruditionem nostrā sacris apicibus scripta sunt, meditemur: atque ad ea quoscunq; possumus incitemus. Certum quippe est, quia si toto corde præceptis nos salutaribus occupamus, omnium uitiorum labē effugimus: quia dum in his quibus ædificamur innitimur, locum sine dubio deceptionis excludimus. De his itaq; q̄ superius dicta sunt, fraternitatem uestram, authore Deo, uolumus synodum congregare, atque in ea reuerendissimo fratre nostro Agregio coepiscopo, & dilectissimo filio nostro Cyriaco

Mat. 18

A abbate mediantibus, omnia quæ sanctis canonibus, sicut prædiximus, sunt aduersa, districte sub anathematis interpositione damnentur: id est, ut nullus pro adipiscendis Ecclesiasticis ordinibus dare aliq̄d cōmodum præsumat, uel pro datis accipere, nec ex laico habitu quisquam repentè audeat ad locum sacri regiminis peruenire. Neque ut aliæ mulieres cum sacerdotibus habitent, nisi quæ sacris, ut prędictum est, canonibus sunt permissæ. De quibus cunctis reuerendissimus frater noster Syagrius episcopus cum omni synodo dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate remeante, nobis quæ acta sunt, studeat renunciare: ut subtiliter agnoscentes quid, & cum qua cautela, uel qualiter sit decretum, omnipotenti Deo de uita uestra ac moribus gratias incessabiliter persoluamus. B

Gregorius Aregio episcopo.

Consolatoriam scribit epistolam de interitu hominum suorum, & usum dalmaticarum concedit, & de synodo facienda hortatur.

Caput CXI

Epi. 111

C FRaternitatis uestræ afflictio quam de amissione uestrorum uos hominum habuisse cognouimus, tantam nobis causam mæroris iniecit, ut quia nos de duobus charitas unum fecit, cor nostrū in uestris specialiter uri tribulationibus sentiremus. Sed in hoc dolore multū me consolata est sanctitatis tuæ ad animum reducta discretio, quam & patienter ferre tristitiam, & decet de morte, spe uitæ alterius, longam non habere mœstitiam. Ne tamen aliqua adhuc tribulatio in uestra mente se teneat, hortor quiesce dolere, desine tristis esse. Nam indecens est de illis tædio afflictionis addici, quos credendum est ad ueram uitam moriendo peruenisse. Habent forsitan illi iustam longi doloris excusationem, qui uitam alteram nesciunt, qui de hoc seculo ad melius esse transitum non confidunt. Nos autem qui nouimus, qui hoc credimus & docemus, contristari nimium de obeūtibus non debemus, ne ꝙ apud alios pietatis tenet speciem, hoc magis nobis in culpa sit. Nam diffidentiæ quodammodo genus est, contra hoc quod quisquam prædicat, torqueri mœstitia, dicēte D

Aposto-

Apostolo: Nolumus autem uos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini, sicut & cæteri, qui spem non habent. Hac itaque frater charissime ratione perspecta, studendum nobis est: ut sicut diximus, de mortuis non affligamur, sed affectum uiuentibus impendamus, quibus & pietas ad utilitatem, et sit ad fructum dilectio. Proinde obiurgando, hortando, suadendo, blandiendo, consolando prodesse quibus possumus festinemus. Lingua nostra bonis fomentum sit, prauis aculeus, tumidos retundat, iratos mitiget, pigros exacuat desides hortatu succendat, refugientibus suadeat, asperis blandiatur, desperatos consolentur. Et quia ductores dicimur, uiam salutis gradientibus ostendamus. Simus in custodia uigilantes, adidtus contra hostis insidias solliciti muniamus. Et si quando per deuia ouem de commisis gregibus error adduxerit, toto illam adnisu ad caulas reuocare dominicas contendamus, ut de pastoris nomine quod habemus, non supplicium, sed premium consequamur. Quia ergo in his omnibus diuinæ gratiæ adiutorio opus est, omnipotétis Dei assiduis precibus clementiam exoremus, quatenus ad hæc nobis operanda & uelle tribuat, & posse concedat, atque in ea nos uia cum fructu boni operis, quam se pastor pastorum esse testatus est, dirigat: ut sine quo facere nihil assurgimus, per ipsum implere omnia ualeamus. Præterea communis filius Petrus diaconus nobis innotuit, quod fraternitas uestra tempore quo hic fuit poposcerit ut sibi & archidiacono suo utédi dalmaticis licentiã præberemus. Sed quia ita hominũ suorũ infirmitate cõpulsus festinãter abscessit, ut nec ipse mœror incumbés diutius, dignum erat, & res desiderata poscebat, fineret pmanere, & nos ĩ multis implicitos ut Ecclesiasticæ rationis est cõsideratio nouũ hoc inconsulté & subito non permitteret indulgere, idcirco postulatæ rei prolongatus effectus est. Nunc uero charitatis tuæ bona reuocantes ad animum, huius authoritatis nostræ serie petita concedimus, atque te & archidiaconem tuum dalmaticarum usu decorandos esse concessimus, easdemque dalmaticas dilectissimo filio nostro Cyriaco

Parte 1. dist. 23. Cõmunis

A abbate deferente transmissimus. Præterea in ea synodo quam contra Simoniacã hæresim per fratrem & coepiscopum nrm Syagrium decreuimus congregari, sanctitatem uestram uolumus interesse, atque eidem fratri ita pallium quod transmisimus tribui, si prius se promiserit illicita quę prohibuimus, per definitionem synodicam a sancta Ecclesia remoueri. De qua synodo omnem nobis subtiliter ordinem tuam fraternitatem uolumus scriptis discurrẽtibus nunciare, ut ipse cuius nobis sanctitas ualde experta est, nos reddas de omnibus cer B tiores.

Gregorius Syagrio episcopo Augustodunensi. De conuersione gentis Anglorum, & Augustino episcopo, & de synodo. Cap. CXII.

Epi. 112

MAgistra bonorum omniũ charitas, quæ nil sapit extraneum, nil asperũ, nil confusum, ita exercet corda & corroborat, ut nihil graue, nil difficile existimet, sed fiat totum dulce quod agitur. Huius igitur cùm sit proprium nutrire concordiam, seruare coniuncta, dissociata coniun C gere, praua dirigere, & uirtutes cæteras perfectionis suæ munimine solidare: quisquis in eius radices se inserit, nec à uiriditate deficit, nec à fructibus inanescit, quia humorem fœcunditatis opus efficax non amittit. Atque ideo multum tibi condelector atque congaudeo, quòd sic eadẽ charitate te præditum multorum testificatione cõperio, ut & ipse quæ sacerdotis sunt decenter exhibeas, & aliis te laudabiliter imitandum ostendas. Quia igitur in prædicationis opere, quam diu cogitans Anglorum genti per Augustinum quondam D monasterij mei præpositum, nunc fratrem & coepiscopum nrm impédere studui, ita sollicitum atq; deuotum, adiutoremq; in omnib. te, ut oportuit, fuisse cognouimus, ut magnum me sibi fraternitas tua hac de re faceret debitorem, tantæ rei consideratione commonitus, ne infructuosus erga te uiderer existere, fraternitatis tuæ petitionem nulla pertuli ratione postponere. Pro inde secundum postulationis tuæ desideriũ pallij te usu, quod intra Ecclesiam tuã habere debeas, ad sacra tm̃ missarum solennia

lennia celebranda, Deo authore, præuidimus honorandū. Quod tamen ita tibi dandum esse decreuimus, si prius per synodi definitionē emendari promiseris quæ corrigenda mandauimus: quia dignum profecto esse credimus, ut cum mentis grauitate qua Deo te propitio pollere didicimus, habitus quoq; exterioris clarior in te cultus accresceret: præsertim cùm te hunc nō ad superfluæ elationis pompam, sed pro genio & honore tuę arbitramur Ecclesię petiuisse. Cuius ne indumenti munificentiā nudam uideamur quodammodo contulisse, hoc etiam pariter prospeximus concedendum, ut metropolitæ sito per omnia loco & honore seruato, Ecclesia ciuitatis Augustodunæ, cui omnipotens Deus præesse te uoluit, post Lugdunensem Ecclesiā esse debeat, & hunc sibi locum & ordinem ex nostræ authoritatis indulgentia uendicare. Cæteros uerò episcopos secundum ordinationis suæ tempus, siue ad consedendum in concilio, siue ad subscribendum, uel in qualibet alia re sua attendere loca decreuimus, & suorum sibi prærogatiuam ordinum uendicare: quia omnino rationis ordo nos admonet ut cum usu palij aliqua simul, sicut diximus, largiri priuilegia debeamus. Sed quoniā cum honoris augmento, cura quoque sollicitudinis debet accrescere, ut cultui uestium actionis quoque ornamenta conueniant, oportet ut enixius in cūctis se studijs uestra fraternitas exerceat. Et circa subiectorum actus sit cura uigilās, ut uestrum illis exemplum instructio & uita magistra sit. Linguæ uestræ exhortatione discant quod metuant, & doceantur ꝙ diligant: ut dum talenta credita lucro multiplicata reddideris, in die retributionis audire sis meritus: Euge serue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui. Curam præterea congregandæ synodi, quam uobis atque alijs fratribus nostris pro illicitarum rerum prohibitione fiendam scripsimus, uestræ specialiter sollicitudini noueritis incumbere. Vnde quia præcellentissimos filios nostros Francorum reges magnam uobis nouimus dilectionem impendere, omni uos studio omnique agere annisu necesse est, ut quod de synodo congreganda mandauimus, fraternitatis uestræ uigilantia compleatur, atque omnia illic quæ pro animarum salute scripsimus censeantur: quatenus per hoc & uos zelum uestrum, & qualiter uobis illicita displiceant ostendatis, & nos utiliter prouidisse, qui uestram ad hoc præ cæteris personam eligimus, uideamur.

Parte 1. dist. 17. cap. Episcopos

Parte 1. dis. 100. ca. Rōnis

Mat. 25 & Luc. 19

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum. De laicis ad episcopatū non adhibendis. De Simoniaca hæresi. De synodo. De Iudæis Christiana mancipia possidentibus. Cap. CXIII.

Epi. 113

POstquam excellentiæ uestrę sollicitudo, regia est ubique gubernatione laudabilis, ad augmentum gloriæ suæ uigilantiorem se debet & prouidam exhibere, ut quos consilio regit exterius, perire interius non permittat: quatenus per fructum piæ sollicitudinis post huius, quod geritis, temporalis regni fastigiū, ad æterna, Deo autore, possitis regna pertingere. Quod quidem hac uobis confidimus posse ratione contingere, si inter alia bona de ordinādis curam sacerdotibus gesseritis. Quorū officium in tantam illic, sicut didicimus, ambitionem perductum est, ut sacerdotes subito, quod graue nimis est, ex laicis ordinentur. Sed quid isti acturi, quid populo præstaturi sunt, qui non ad utilitatem, sed fieri ad honorē episcopi concupiscūt? Hi ergo qui necdum quod docere debeāt didicerunt, quid aliud agunt nisi ut paucorum prouectus illicitus, fiat multis interitus, & in confusionem Ecclesiasticæ moderationis obseruantia deducatur? quippe ubi nullus regularis ordo obseruatur. Nam qui ad eius regimen improuidus, & ob hoc præcipitatus magis accedit, qua admonitione subiectos ædificet, cuius exemplum non rationem docuit, sed errorem? Pudet profecto, pudet alijs tales imperare, quod ipsi nesciunt custodire. Nec illud quidem quod simili emendationi tradendum est, præterimus, sed omnino execrabile & esse grauissimum detestamur, quod sacri illi ordines per Simoniacam hæresim, quæ prima contra Ecclesiam orta, & districta maledictione damnata est, conferantur. Hic igitur agitur, ut sacerdotij dignitas in despectu, & sanctus sit honor in crimine.

Parte 1. dist. 61. ca. Sacerdotale

crimine. Perit utique reuerentia, adimitur disciplina, quia qui culpas debuit emẽdare, committit: & nefaria ambitione honorabilis sacerdotij ducitur in deprauatione censura. Nam quis denuo ueneretur quod uenditur, aut quis non uile putet esse quod emitur? Vnde ualde contristor, & terræ illi condoleo: quia dum sanctũ Spiritum, quem per manus impositionem omnipotens Deus hominibus largiri dignatur, diuino munere habere despiciunt, sed præmijs assequuntur, sacerdotium illic subsistere diu non arbitror. Nam ubi dona supernæ gratiæ uenalia iudicantur, ad Dei seruitium non uita quęritur, sed magis cõtra Deum pecuniæ uenerantur. Quia igitur tantum facinus non solum illis periculum, uerùm etiam uestro regno satis est noxium, salutantes excellentiam uestram paterno affectu, petimus ut de huius prauitatis emendatione Deum uobis placabilẽ faciatis. Et ut nulla deinceps ualeat occasione committi, synodum fieri iussio uestra constituat, ubi præsente dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate, sub districta anathematis interpositione debeat interdici, ne ullus ex laico habitu subitò ad episcopatus audeat gradum accedere, neque pro Ecclesiasticis ordinibus cuilibet quicquam dare, uel ausus sit accipere: ut Dominus & redemptor noster sic quę uestra sunt faciat, sicut excellentiã uestram in ijs quæ sua sunt, pia esse uiderit deuotione sollicitam. Curam uerò & sollicitudinem eiusdẽ synodi quam fiendam decreuimus, fratri coepiscopoque nostro Syagrio, quem uestrum nouimus specialiter delegare curauimus, quem petimus ut & supplicantem libenter audire, & opere iuuare dignemini: quatenus quod ad mercedem uestram respiciat, remoto huius mali contagio in cunctis finibus iuri uestro subiectis, pia & Deo placita procedat ordinatio sacerdotum. Cui fratri nostro pro eo quòd se in ea prædicatione quæ Anglorum genti, authore Domino, facta est, deuotum uehementer exhibuit, pallium ad missarum solennia utendum transmisimus: ut quia iuuare spiritalia studuit, Apostolorum principis solatio in ipso quoque inueniatur spiritali ordine profecisse. Omnino præterea admirati sumus, quod in regno uestro Iudæos Christiana mancipia possidere permittitis. Quid enim sunt Christiani omnes nisi membra Christi? Quorum uidelicet membrorum caput cuncti nouimus quia fideliter honoratis. Sed quàm diuersum sit, excellentia uestra perpendat, caput honorare, & membra ipsius hostibus calcãda submittere. Atque ideo petimus ut excellentiæ uestræ constitutio de regno suo huius prauitatis mala remoueat, ut in hoc uos amplius dignas cultrices omnipotentis Domini demonstretis, quod fideles illius ab inimicis eius absoluitis.

Gregorius Theoderico, & Theoberto regibus Francorum à paribus.

De Simoniaca hæresi. Et ut ex laicali habitu nullus fiat episcopus. Cap. CXIIII.

Epi. 114

CVm regni uestri nomen inter cæteras gentes gratia olim Christianæ religionis effulserit, ualde studendum est, ut unde gloriosiores cæteris gentibus eminetis, inde omnipotenti Domino qui dat salutẽ regibus, perfectius placeatis, & fidem quã colitis, adiutricem in omnibus habeatis. Optaueramus quidem præcellentissimi filij nostrum ad uos solita dirigere uisitatione sermonem, ut charitatis officijs paternũ monstraremus affectum. Sed quia animũ res contristat illicita, sic unum nos conuenit exhibere, ut aliud sub silentio, quod emendatione indiget, minimè relinquamus. Quod si diligenter attenditis, pro salutis uestræ nos loqui prorsus incolumitate cognoscetis. Fertur autem Simoniaca hæresis, quæ prima contra Dei Ecclesiam diabolica plantatione surrepsit, & in ipso ortu suo, zelo Apostolicæ ultionis percussa atque damnata est, in regni uestri finibus dominari, cùm in sacerdotibus fides sit eligenda cum uita. Si enim uita deest, fides meritum non habet, beato Iacobo attestante, qui ait: Fides sine operibus mortua est. Quæ enim opera esse ualeant sacerdotis, qui honorem tanti sacramenti conuincitur obtinere per pręmium? Ex qua re agitur ut ipsi quoque qui sacros ordines appetunt, non uitam corrigere, non mores cõponere studeant, sed diuitias quibus, honor sacer

Cã. 1. q. 1. c. Fertur

Iaco. 2.

emitur, satagant congregare. Hinc fit etiã ut insontes & pauperes à sacris ordinibus prohibiti, despectiq; resiliant. Et dum innocentia displicet, dubiũ non est q pmiũ illic delicta cõmendent: qa ubi aurũ placet, ibi & uitiũ. Hinc igitur nõ solum in ordinatoris & ordinati animam letale uulnus infligitur, uerumetiam excellentiæ uestræ regimen uestrorum episcoporum culpa, quorum magis intercessionibus iuuari debuerat, prægrauatur. Si enim dignus in sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed premiorum copia suffragatur, restat ut nihil sibi in honoribus Ecclesiasticis grauitas, nil defendat industria, sed totum auri prophanus amor obtineat. Et dum uitia remunerantur honore, in locum ultoris is qui fortasse fuerat ulciscendus adducitur, atque hinc sacerdotes nõ proficere, sed perire potius iudicantur. Vulnerato nanque pastore, quis curandis ouibus adhibeat medicinam? Aut quomodo populum orationis clypeo tueatur, qui iaculis se hostilibus feriendum exponit? Aut qualem de se fructum producturus est, cuius graui peste radix infecta est? Maior ergo metuenda est locis illis calamitas, ubi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in se magis iracundiam prouocant, quam per semetipsos placare debuerant. Audiuimus autem quia Ecclesiarum prædia tributa nunc prębeant: & magna super hoc admiratione suspendimur, si ab eis illicita quærantur accipi quibus etiam licita relaxent. Nec hoc quoque malum sollicitudo nostra patitur negligenter omittere, quòd quidã instinctu gloriæ inanis electi, ex laico repente habitu sacerdotij honorem arripiũt: &, quod dicere pudet, & graue tacere est, regendi rectores, & qui docendi sunt doctores nec erubescunt fieri, nec metuunt. Ducatum animarum impudenter assumũt, quibus uia omnis ignota ductoris est, & quò uel ipsi gradiantur, ignari sunt. Quod quàm prauum, quamve sit temerarium, seculari etiam ordine & disciplina monstratur. Nam dum dux exercitus non nisi labore & sollicitudine expertus eligitur, quales animarum duces esse debeant, qui ad episcopatus culmen immatura cupiunt festinatione conscendere, huius saltem rei com- A paratione considerent, & aggredi repentè inexpertos labores abstineant, ne cæca honoris ambitio & ipsis in pœnam sit, & alijs pestifera erroris semina iaciat: quippe qui non didicerunt, quod ipsi doceant. Proinde paterno salutantes affectu petimus excellentissimi filij, ut hoc tam detestabile malum de regni uestri studeatis finibus pꝛohibere, & nulla apud uos excusatio, nulla contra animam uestram suggestio locum inueniat: quia facientis proculdubio culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. Qua de re ut magnum B omnipotenti Domino munus ualeatis offerre, synodum congregari præcipite. In qua sicut fratribus, coepiscopisq; nostris mandauimus, præsente dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate, sub anathematis debeat obligatione constitui, nullum pro Ecclesiastico ordine aliquid unquam dare, nullum accipere, nec quenquam ex laicis ad sacerdotium repente transire, quatenus hanc uobis mercedem, & hic, & in futura uita redemptor noster cuius sacerdotes interius ab hoste perire non sinitis, recompenset. Omnino præterea admirati C sumus, quòd in regno uestro Iudæos Christiana mãcipia possidere permittitis. quid enim sunt Christiani omnes, nisi membra Christi? Quorum uidelicet membrorum caput cuncti nouimus, quia fideliter honoratis: sed quàm diuersum sit excellentia uestra perpẽdat, caput honorare, & membra ipsius hostibus calcanda permittere. Atq; ideo petimus ut excellentiæ uestræ constitutio de regno suo huius prauitatis mala remoueat, ut in hoc uos amplius dignos cultores omnipotentis Dñi demonstretis, q fideles illius ab inimicis eius absoluitis.

D

Gregorius Virgilio episcopo Arelatensi.
De priuilegio monasterij Arelatensis. Ca. CXV.

CVm piæ desiderium uoluntatis, & laudandæ deuotionis intentio sacerdotalibus sit semper studijs adiuuanda, cura est sollicitudinis adhibenda, ut ea quæ pro quiete monachorum religiosæq; conuersationis fuerint ordinata, nec dissimulatio negligere, nec quædam ualeat præsumptio perturbare. Sed sicut hoc quod ratio exigebat utilitatis, oportuit definiri: ita

Epi. 115
Can. 25.
q. 2. cap.
Cum piæ

ita quod definitum est (nisi fortè ubi maior est autoritas) non debet uiolari. Igitur gloriosæ memoriæ Childebertus Francorum rex catholicæ religionis amore succēsus, intra muros Arelatensis ciuitatis, monasterium uirorum, ut scripto reperimus pro sua mercede constituens, quædam ibidem pro habitantium sustentatione cōcessit. Cuius ne uoluntas unquam duceretur in irritum, & ea quæ pro quiete monachorum disposita fuerant, turbarentur, quæq; contulit in iure monasterii, epistolis suis Apostolica petijt authoritate firmari: hoc quoque suæ petitioni subiungens, ut eidem monasterio tam in dispositione rerum, quàm in ordinatione abbatis quædā pariter priuilegia largirentur. Sciens quippe eam Apostolicæ sedi reuerentiam à fidelibus exhiberi, ut quæ eius fuissent decreto disposita, nullius deinceps illicitæ usurpationis molestia quaterentur. Vnde quia effectum & regia uoluntas, & res ualde desiderata poscebat, à prædecessore nostro Vigilio Romanę sedis antistite ad prędecessorem uestrum Aurelium scripta trāsmissa sunt, ubi omnia quæ amplectendæ uoluntatis studium deposcebat, Apostolicæ authoritatis libēter annisu firmata sunt, quia difficultatem pati non potuit huiusmodi res petita. Sed ut fraternitas uestra, quæ fuerant tēpore illo decreta cognoscat, antedicti prædecessoris nostri scripta his præuidimus scriptis adiungi. Quibus lectione percursis hortamur ut omnia sacerdotali, sicut decet, studio inuiolata conserues, nihilq; illi de indebitis, nihil permittas dè illicitis irrogari, nec ea quadam patiaris usurpatione conuelli. Nam licet ea quæ semel Apostolicæ sedis authoritate sancita sunt, nil egeant firmitatis: ex abundantia tamen nostra cuncta quæ pro huius rei quiete à prædecessore nostro statuta sunt, nostra iterum autoritate in omnibus roboramus. Fraternitas ergo uestra ita se in custodiendis eis exhibeat, quatenus & omnem occasionem inquietudinis excludat, & alijs hæc operari studeat, dum se in custodienda defuncti pijssima uolūtate sollicitam, ut decet, exhibuerit & deuotam.

Gregorius Desiderio episcopo.
De priuilegijs Ecclesiæ suæ. Cap. CXVI.

Epi. 116

FRaternitatis uestræ desiderium Ioannis regionarij relatione cognouimus: quod quidem libenter parati sumus implere, si diligenter fuerimus de his quæ retulit informati. Inquit autem à uestra sibi relatū dilectione, quòd Ecclesiæ uestræ quædam olim priuilegia ab Apostolica sede cōcessa sunt, atq; usum pallij eius sacerdotes antiquitùs habuisse. Quod quia uobis magnopere poscitis reformari, in Ecclesiæ nostræ scrinio requiri fecimus, & inueniri nil potuit. Sed quoniam quanto studiosius ista cupitis adipisci, tanto uos arbitramur esse sollicitos, in requirendis chartis Ecclesiæ uestræ uigilantius curam impendite, & si qua exinde scripta inueniri potuerint q̃ nos ualeant informare, huc curæ uestræ sit transmittere. Nam qui noua concedimus, uetera libentissimè reparamus.

Gregorius Syagrio episcopo Augustodunensi. De Menate & Theodoro episcopis malè uiuentibus. Capus CXVII.

Epi. 117

CVm sacerdotalis dignitas alijs uideatur dignitatibus eminere, ita quisquis ea ornatus est, cunctis se imitandum debet ostendere, ut exemplo sui nulli nocere, sed uitam potius ualeat componere subiectorum. Nā si actus dissentiat à nomine, quanto pontificatus ipse plus erigit, tanto magis addicit. Itaque Menatem quendam episcopum, qui illic de diœcesi Romanæ Ecclesiæ nostra ordinatione profectus est, in tanta se leuitatem didicimus exhibere, ut & nobis de eo maior sit uerecundia, & illi episcopatus nomen non sit in honore, sed onere. Quod quia pudoris nobis est de eo illa cognoscere, quæ in aliarum prouinciarum omnino reprehendimus sacerdotibus fraternitas uestra cum illic immorari amplius non permittat, sed ad nos quantocyus reuerti compellat, ac magis inuenta per omnia occasione transmittat, ut sub ea qua dignum est obseruantia refrenatus, seculares mores ad sacerdotalem studeat conuertere grauitatem. Nam satis noxium atque perniciosum est, ut imitatione ipsius, quę ædificari debuerant, destruant. In qua re non solum ille culpabilis, sed etiā qui nō restiterit inuenit. Quia uerò Theodorus quidā epus de diœcesi reuerendissimi fratris

tris nostri Constantij Mediolanensis Ecclesiæ episcopi disciplinam, ut dicitur, cuitans, illic uenisse firmatur: hortamur ut & isto diligentius requisito, ad episcopũ suũ uestra fraternitas transmittat. Et quia sicut legitur: Qui abijcit disciplinam, infelix est: nulla eũ illic se excusatione patiamini retinere, quatenus ipsi qui leuitatis eorum uitio possunt decipi, liberentur, & de ipsis habere mercedem ne in hac stultitia pereant ualeatis.

Sap. 3

Gregorius Virgilio & Syagrio episcopis Galliæ.

De Syagria defendenda. *Cap.* CXVIII.

Epi. 118

COmmissi officij qualitas me fratres charissimi in uocem cogit doloris erũpere, & dilectionem uestrã anxietate charitatis exasperare, quod illic uos nimium negligentes & remissos dicitur extitisse, ubi studium uestrum acriter iustitiæ rectitudo, & zelus debuit castitatis accendere. Peruenit enim ad nos, Syagriam quondã uitam religiosam, mutatis etiam uestibus assecutam, postea marito uiolenter esse, q̃ dici iniquum est, sociatam, & nullo uos in eius defensione dolore permotos. Quod si ita est, uehemẽtius ingemisco, ne apud omnipotentem Dominum, quod absit, mercenarij officium, & non pastoris meritum habeatis. Quippe qui in ore lupi ouem laniandam sine certamine reliquistis. Quid enim dicturi, quamve rationem futuro estis iudici reddituri, quos stupri scortatio non commouit, quos ad defendendum fauor nequaquam religiosi habitus excitauit quos ad tutandam pudicitiæ integritatem sacerdotalis consideratio non erexit? Vel nunc ergo neglectus ad memoriã redeat, huius recordatio culpæ sollicitet, & officij uestri consideratio ad prædictæ mulieris uos adhortationem impellat. Et ne forte per tempus transisset in uoluntaté necessitas lingua illi uestra medela sit, atq; admonentibus uobis, orationibus operã det, de memoria lamenta pœnitentia non recedant, redemptori nostro cor pœnitẽs exhibeat, & castitatis damna quã ei corpore seruare nõ licuit, fletu resarciat. Quia ergo p̃dicta mulier res suas etiã nunc pijs, ut fertur, desiderat causis impẽdere, hortamur, A ut fraternitatis uestræ hac in re fauoré inueniat, solatijs potiatur, & seruata competenti filijs portione, fas illi sit de substãtia sua iudicare quod uelit. Vestrum. n. sine dubio bonum facitis, si bona uolentibus opem fertis. Hæc igitur dilectissimi fratres quæ loquimur, ex quanto procedant amore pensate, & omnia cum ea qua dicũt charitate suscipite. Nam dũ unum in redéptoris nostri corpore corpus sumus, in his quę uobis nocere sentio, simul uror. Qua autẽ intentione, quove affectu hanc uobis epistolam miserim, cordi uestro ueritatis auB thor aperiat. Et ideo hæc fraterna uos admonitio non contristet: quia & asperum poculum libenter accipitur, quod intentione salutis offertur. Quod superest, charissimi fratres, iunctis Dei nostri misericordiam precibus exoremus, ut uitam nostrã in suo propitius timore disponat, quatenus & hic illi sacerdotaliter deseruire, & in conspectu ipsius in futuro securi assistere & sine metu ualeamus.

Gregorius Syagrio episcopo Augustodonensi.
De Vrsicino Tauritanæ ciuitatis episcopo.
C *Caput* CXIX.

Epi. 119

SI in rebus secularibus suum cuique ius & proprius ordo seruandus est, quanto magis in Ecclesiasticis dispositionibus nulla debet induci cõfusio, ne ibi discordia locum inueniat, unde pacis debent bona procedere? Quod hac ratione seruabitur, si nihil potestati, sed totum æquitati tribuitur. Perlatum siquidem ad nos est, dilectissimum fratrem nostrum Vrcisinnum Tauritanæ ciuitatis episcopum, post captiuitaté & deprædationem q̃ pertulit, graue in paD rochijs suis, quę in Francorũ sitæ terminis perhibent, præiudicium pertulisse, deniq; ut alter illic contra Ecclesiastica statuta nullo eius crimine deposcente constitueretur antistes. Et ne leue forsitan uideretur huius rei præiudiciale commissum, etiam aliquid doloris est additũ, ut res ei Ecclesiæ suæ quas habere potuit, tollerentur. Quòd si hęc ueritate subsistunt, quia crudele nimis est, & apertè sacris canonibus inimicũ ut ab altari proprio insontem ambitio remoueat sacerdotem, qui non meretur ex crimine successorem, suam in huius præiudicium

dicium cuncti causam attendat, & quod no lunt perpeti, nec alijs imponant. Nã si prauæ rei aditus antequam diu patescat non clauditur, usu fit latior: & erit consuetudine licitum, quod ratione cõstat esse prohibitum. Sed præ cęteris fraternitatis uestrę sollicitudo pro nostra commendatione, ac diuinæ considerationis intuitu, in eius se enixius defensione impendat, & à suis illum amplius contra rationem remotum esse parochijs non permittat. Sed tam per se, quàm supplicando præcellentissimis regibus, quos uos in nullo credimus contristare, id peragat, ut & hoc quod malefactũ est corrigatur, & quę uiolenter ablata sunt ueritate patrocinante reddantur. quia cum scriptum sit: Frater fratrem adiuuans exaltabitur: tanto se ab omnipotente Deo charitas uestra nouerit recepturã, quanto præcepta ipsius in adiuuando fratre libenter atque constanter fuerit executa.

Prou. 18

Gregorius Theoderico & Theoberto regibus Francorum.

De Vrsicino episcopo. *Cap.* CXX.

Epi. 120

SVmmum in regibus bonum est, iustitiã colere, ac sua cuique iura seruare, & subiectis non sinere quod potestatis est fieri, sed quod æquum est custodire. quod quia uos & diligere & omnino confidimus custodire, excellentię uestrę indicare ea quę emendationem expetunt inuitamur, ut per hoc oppressis succurrere, & uobis mercedem acquirere nostris epistolis ualeamus. Fratrem itaque & coepiscopum nostrum Vrsicinum Tauritanæ ciuitatis antistitem in parochijs suis quæ intra regni uestri sunt terminum constitutæ, omnino dicitur præiudicium sustinere, adeò ut contra Ecclesiasticam obsaruantiam, contra sacerdotalem grauitatem, & contra sacrorũ canonum definita, nullo eius exigente crimine, alter illic non metuerit episcopus ordinari. Et quia parum uisum est si illicitis non iungerentur illicita, etiã res Ecclesiæ suæ, ut fertur, ablatę sunt. Quod si ita se ueritas habet, quoniam intolerabile nimis est, ut ui opprimeretur cui culpa nõ nocuit præmisso paterna charitate salutationis alloquio petimus ut quod excellentia uestra amore Ecclesiasticæ reuerẽtiæ, & æqtatis contemplatione sponte põt impẽdere, nostra studeat benignius intercessione concedere, & iustitiam illi, sicut de æquitatis eius bono confidimus, faciat in omnibus custodiri, atque patefacta ueritate, & quod illicite actum est corrigi, & res ei uiolenter ablatas ęquitate iubeat fauẽte restitui. Nec quod ad tempus eius ab hostibus detinet̃, debet illi aliquid officere, sed hoc ad subueniendum Christianitatis uestræ magis ac magis debet animos permouere, ut largitatis uestræ munere consolatus, captiuitatis quam pertulit, non possit damna sentire. Pro utilitate ergo animæ uestræ, hæc apud uos exhortatio locum inueniat, ut ad mercedem uestram deiectionẽ ipsius porrecta manu iustitię releuetis: quatenus per hoc quod æquitatem sacerdotibus custoditis, eorum precibus ante Dei semper oculos floreatis.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum. Hilarium commendat. *Cap.* CXXI.

Epi. 121

CVm in regni regimine uirtus iustitia, & potestas egeat æquitate, nec ad hoc alterum sine altero possit sufficere: quanto in uobis amore horum cura præfulgeat, ex hoc utique ostenditur patenter, dum turbas gentium laudabiliter gubernatis. Quis ergo hæc considerans, de excellentiæ uſæ bonitate diffidat? aut de impetratione sit dubius, quando illa à uobis quæ subiectis uos libenter posse nouit impendere, duxerit postulanda? Lator itaque præsentiũ Hilarius excellentiæ uestræ famulus, nostra se interuentione apud potestatem uestram æstimãs adiuuari, cõmendationis nr̃æ sibi poposcit epistolas suffragari, certum tenẽs sibi uberius, sicut cæteris conceditis, promereri, si nostra pro eo intercessio loqueret̃. Proinde paternę charitatis affectu salutationis persoluentes alloquia petimus, ut quia quorundam se perhibet nequitia aduersitatibus laborare, excellentiæ uestræ eũ tuitio muniat, & ne contra rationem ualeat, prægrauari, sua illũ iussione tutum esse præcipiat: quatenus dum uobis iubentibus atque propitijs nullius aduersitas iniuste & pro sola tantummodo uoluntate locum habuerit, & nos de impetratis quæ p uestra magis mercede poscimus gratias referamus,

feramus, & excellentiæ uestræ beatus Petrus apostolorum princeps, quem in omnibus concedendo quæ petimus Christiana deuotione ueneramini, recompenset.

Gregorius Vantilono & Aregio.
Hilarium commendat. *Cap.* CXXII.

Epi. 122

AD magnam gloriæ uestræ laudem accedit, quòd Hylarius præsentium lator ualido se fidit præsidio releuari, si assequi fauorem tuitionis uestræ meruerit. Quod adeò, sicut est, magnum existimat, ut ad hoc obtinendum etiam nostram sui commendationem adhibere studuerit adiutricem. Hunc igitur quoniam ad uestrũ patrocinium uidemus desideranter uelle confugere, scribere pro eo non iudicauimus differendum, confidentes tanto uos defensionem petentibus libenter impartiri, quanto eam in tristitia & in stricto positos cognoscitis suppliciter expectare. Ea de re gloriam uestram paterna dulcedine salutantes, petimus ut quia prædictus portitor aliquorum inimicitijs se contra rationem asserit subiacere, patrocinium uestrũ quod magnopere cupit, inueniat, & nullã illũ contra æquitatem molestiam, nullã uexationem patiamini sustinere, sed ab omni eũ afflictione, quã non ratio, sed aduersantium uoluntas ingesserit, patrocinij nestri gratia tueatur: ut & hic optatum se in uobis ut sperat, lætetur inuenisse refugium, & aliquid uobis ad mercedem proficiat, ac uestrum quidem in nobis alij similiter quęrere discant in tribulatione solatium.

Gregorius Asclipiadoto.
Hilarium commendat. *Cap.* CXXIII.

Epi. 123

QVi terrenis rebus adhærent, quantum eis pręstandi locus conceditur, tanto proniores in causis debẽt mercedis existere, ut fructu boni operis & hic eorum quibus seruiunt gratia perfruantͥ, & cœlestis regni aulam introire postea mereantur. Vnde licet hoc diligere, & in hoc uos esse confidamus intentos: ueruntamen quia paternũ alloquium aliquid bonis mẽtibus semper addit, hortamur ut quoties congruum iuuandi tẽpus astiterit, nequaq̃ quod operandum uobis est differatis. Nã

A qui fratrem relictum releuat, apprehensum eripit, mentem consolatur, ab illo sibi retribui, cui totum impendit non dubitet, qui ait: Quod uni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis. Quia igitur Hilarius præsentium portitor pro eo quod frustra cõtra se quorũdam perhibet inimicitias exarsisse, uestræ se tuitioni nostra petijt epistola commendari, certus quod patrocinantibus uobis cuiquam contra rationẽ aduersitas ei nocere non ualeat: idcirco paterno gloriam uestram salutantes affectu, petimus ut fauoris uestri gratia muniatur, & quod

Mat. 25

B cæteris iusta petentibus indulgetis, huic quoq; pro nostra intercessione largius impendatis, atque eum contra æquitatem opprimi non sinatis, sed manum illi auxilij ubi rationis ordo uocauerit, porrigatis: quatenus ad mercedem gloriæ uestræ, & ipse in uobis quod omnino ardue quæsiuit inueniat, & uos afflicto & humiliter supplicanti uideamini, quod ualde gloriosum est, subuenisse.

Gregorius Claudio in Hispanijs.
De familiaritate regis Gothorum. Ca. CXXIIII.

C

Epi. 124

QViaunguenti more bonorum fragrat opinio, uestræ gloriæ de Occidentibus partibus hucusque odor tetendit. Cuius profectò auræ suauitate respersus, multum fateor quem nesciebã dilexi, atque intra sinũ cordis amoris manu te rapui: nec iam eum nesciens diligebã, cuius bona cognoueram. Qui enim mihi magna intentione notus, sed corporis uisione manet incognitus, de eo proculdubio ueraciter dicere possum: quia personã illius scio, sed domum nescio. Magna au-

D tem uestræ laudis datur assertio, quod excellenti Gothorum regi uestra gloria sedulo adhærere perhibetur: quia dum malis boni semper displiceãt, bonos uos esse certum est, qui bono placuistis. Propterea debitum salutationis alloquium soluens, opto uos in his quæ cœpistis exerceri, ut in uobis compleatur ueridica Salomonis illa sententia quæ ait: Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem. Nunc enim cùm lux nobis ueritatis infulget, cum sese regni cœlestis suauitas mentibus aperit, iam quidem

Prou. 4

dies

dies est, sed adhuc perfectus non est. Tunc autem dies perfectus erit, quando iã quicquam de nocte peccati in mente nostra nõ erit. Vos autem usque ad perfectum diem crescite: ut quousque patria æterna uideatur, bonorum hic operũ augmenta dilatentur: quatenus tãto post in retributione maior sit fructus muneris, quanto nunc studium creuerit laboris. Propterea dilectissimum filium nostrum Cyriacum monasterij nostri patrem uestræ gloriæ commendamus, ut peractis quæ ei iniũcta sunt, nulla illum remeandi mora præpediat. Omnipotẽs Deus cœlestis uos brachij protectione tueatur, & nunc gloriosos inter homines, & post longa annorum curricula inter angelos esse concedat.

Gregorius Leandro episcopo Hispaniarum. De laude charitatis. De honore suæ prælationis. De pallio ad sacra tantum missarum solennia transmisso. Cap. CXXV.

Epi. 125

SAnctitatis tuæ suscepi epistolam, solius charitatis calamo scriptam. Ex corde enim lingua tinxerat, quod in chartæ pagina refundebat. Boni autem sapientesque uiri cum legeretur affuerunt, quorum statim uiscera in compunctione cõmota sunt. Cœpit quisque amoris manu in suo corde te rapere: quia in illa epistola tuæ mentis dulcedinem non erat audire, sed cernere. Accendebantur & mirabantur singuli, atque ipse ignis audientium demonstrabat qui fuerit ardor dicentis. Nisi enim prius in se faces ardeant, alium non succendunt. Ibi ergo uidimus, quãta charitate tua mẽs arserit, quæ sic & alios accendit. Vitam uerò uestram, cuius ego semper cum magna ueneratione reminiscor, minimè nouerat, sed eis altitudo uestri cordis patuit ex humilitate sermonis. Vitam autem meã cunctis esse imitabilẽ illa uestra epistola loquitũ. Sed qđ non est ita ut dicit, sit ita qa dicit, ne qui non solet, mẽtiat. Ad hęc autẽ breuiter cuiusdam bonę mulieris uerba loquor: Nolite me uocare Noemi, id est pulchram, sed uocate me Mara: quia amaritudine plena sum. Neque enim bone uir hodie ego sum ille quem nosti. Multum fateor exterius proficiendo, interius cecidi: neque de eorum numero esse pertimesco, de quibus scriptum est: Deiecisti eos dum alleuarentur. Cùm alleuatur enim deijcitur, qui honoribus proficit, & moribus cadit. Ego enim uias mei capitis sequens summopere esse decreueram opprobrium hominum, & abiectio plebis: atque in eius sortem currere, de quo rursus per Psalmistam dicitur: Ascensus in corde suo disposuit in ualle lachrymarũ: ut uidelicet tanto uerius intus ascenderem, quãto per conuallem lachrymarum foris humilius iacerem. At me multum nunc deprimit honor onerosus, curæ innumeræ perstrepunt, & cùm sese ad Deum animus colligit, hunc suis impulsibus, quasi quibusdam gladijs scindunt. Nulla cordis quies est. Prostratum in infimis iacet suæ cogitationis pondere depressum. Aut rara ualde aut nulla hoc in sublimia penna contemplationis leuat. Torpet ignaua mens, & circumlatrantibus curis temporalibus iam penè ad stuporem deducta, cogitur modò terrena agere, modo etiã q̃ sunt carnalia dispensare. Aliquando uerò fastidio exigente compellitur, quædam etiam cum culpa disponere. Quid multa loquar? Victa suo pondere sanguinem sudat. Nisi enim sanguinis nomine culpa censeretur, Psalmista non diceret: Libera me de sanguinibus. Cùm uerò culpam culpis iniungimus, hoc quoque quod per aliud prophetam dictum est implemus: Sanguis sanguinem tetigit. Sanguis enim sanguinem tangere dicitur, cùm culpa culpæ adiungit, ut iniquitatis cumulus multiplicetur. Sed inter hæc per omnipotentem Deum deprecor, in perturbationis fluctibus lapsum tuæ orationis manu me teneas. Quasi enim prospero flatu nauigabam, cum tranquillam uitam in monasterio ducerem. Sed procellosis subitò motibus tempestas exorta, in sua perturbatione me rapuit, & prosperitatem itineris amisi: quia quiete perdita mentis naufragium pertuli. Ecce nunc in undis uersor, & tuæ intercessionis tabulam quæro: ut qui in naui integra diues peruenire non merui, saltem post damna ad littus per tabulam reducar. De podagræ uerò molestia sanctitas uestra ut scribit affligitur, cuius dolore assiduo & ipse uehementer attritus sum. Sed facilis erit consolatio, si inter

Ruth. 1. Psal. 72 Psal 50. Oseæ 4

si inter flagella quæ patimur, quęcunque fecimus ad memoriam delicta reuocemus: atque hæc non iam flagella sed dona esse conspicimus, si quia carnis delectatione peccauimus, carnis dolore purgamur. Præterea ex benedictione beati Petri apostolorum principis pallium uobis transmisimus ad sola missarum solennia utendum. Quo transmisso, ualde debui qualiter uobis esset uiuendum admonere. Sed locutionem supprimo, quia uerba moribus anteitis. Oĩpotens Deus sua uos protectione custodiat, atque ad cœlestis remunerationem patriæ cum multiplici animarũ fructu perducat. Ego autem quanta occupatione deprimar & debilitate, breuis attestatur epistola, in qua ei quem multum diligo, parum loquor.

Gregorius Rechare do regi Visigothorum.

De muneribus sancto Petro transmissis. Factũ Dauid ad memoriam reducit, qui aquam noluit bibere. Crucem transmittit in qua de ligno Domini erat, & de capillis sancti Ioannis Baptistæ. Caput CXXVI.

Epi. 126 EXplere uerbis excellentissime fili non ualeo, quantum tuo opere, tua uita delector. Audita quippe noui diebus nostris uirtute miraculi, quòd per excellentiam tuam cuncta Gothorũ gens ab errore Arianæ hęresis in fidei rectę soliditatem translata est, exclamare cũ propheta libet: Hæc est immutatio dexterę excelsi. (Psal. 76) Cuius enim uel saxeum pectus tanto hoc opere cognito non statim in omnipotentis Dei laudibus, atque in tuæ excellentiæ amore mollescat? Hæc me fateor quæ per uos acta sunt sæpe conuenientibus filijs meis dicere, sæpe cũ eis pariter admirari delectat. Hæc me plerunque etiam contra me excitant, quòd piger ego & inutilis tunc inerti otio torpeo, quãdo in animarum congregationibus pro lucro cœlestis patriæ reges elaborãt. Quid itaque ego in illo tremendo examine iudici uenienti dicturus sum, si tunc illuc uacuus uenero, ubi tua excellẽtia greges post se fidelium ducet, quos modò ad ueræ fidei gratiam per studiosam & continuam prædicationem traxit? Sed est mihi bone uir hoc ex Dei munere in magna consolatione: quia opus sanctum quod in me non

A habeo, diligo in te. Cumq; de tuis actibus magna exhortatione gaudeo, ea quæ per laborem tua sunt, per charitatem mea sunt. De conuersione igitur Gothorum in uestro opere, & in nostra exultatione libet cum angelis exclamare: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. (Luc. 2) Nos enim, ut existimo, gratiarum amplius omnipotenti Domino debitores sumus, qui etsi uobiscum nihil egimus, uestro tamen operi congaudendo participes sumus. Beatus uerò Petrus apostolorum princeps quàm libenter munera ex B cellentiæ uestræ susceperit, ipsa cunctis liquido uita uestra testatur. Scriptũ quippe est: Vota iustorum placabilia. (Prou. 15) Neque enim in omnipotentis Dei iudicio quid datur, sed à quo datur aspicitur. Hinc est enim quod scriptum est: Respexit Dominus ad Abel & ad munera eius, ad Cain autem & ad munera eius non respexit. (Gen. 4) Dicturus quippe quia dominus respexit ad munera, præmisit sollicite quia respexit ad Abel. Ex qua re patenter ostenditur, quia nõ offerens à muneribus, sed munera ab offerente placuerunt. Vestra itaque oblatio C quàm sit grata ostenditis, qui daturi aurũ, prius ex conuersione gentis subditę animarum munera dedistis. Quòd uerò transmissos abbates, qui oblationem uestram beato Petro apostolo deferebant, ui maris dicitis fatigatos ex ipso itinere ad Hispanias remeasse: non munera uestra repulsa sunt quę postmodum peruenerunt, sed eorum qui transmissi fuerant constantia est probata, an scirẽt sancto desiderio obiecta pericula uincere, & in fatigatione corporis mẽte minimè lassari. Aduersitas enim quę bonis uotis obijcitur, probatio uirtutis est, D non iudicium reprobationis. Quis enim nesciat quàm prosperum fuit quod beatus Paulus apostolus prædicaturus ad Italiam ueniebat, & tamẽ ueniens naufragium pertulit? Sed nauis cordis in marinis fluctibus integra stetit. Præterea indico, quia creuit de uestro opere in laudibus Dei hoc quod dilectissimo filio meo Probino presbytero narrante cognoui: quia cum uestra excellentia constitutionem quandam contra Iudæorum perfidiã dedisset, hi de quibus prolata fuerat, rectitudinem uestrę mẽtis inflectere pecuniarum summam offerendo

rendo moliti sunt: quam excellentia uestra contépsit, & omnipotentis Dei placere iudicio requirens, auro innocentiam prætulit. Qua in re mihi Dauid regis factum ad memoriam uenit: cui dum concupita aqua de cisterna Bethleemitica quæ inter hostiles cuneos habebatur ab obsequentibus militibus fuisset allata, protinus dixit: Absit à me ut sanguinem iustorum hominum bibam. quam quia fudit & bibere noluit, scriptum est: Libauit eam Domino. Si igitur ab armato rege in sacrificium Dei uersa est aqua contempta, pensemus quale sacrificiũ omnipotenti Deo rex obtulit, qui pro amore illius non aquam sed aurum accipere cõtempsit? Itaque fili excellentissime fidenter dicam, quia libasti aurum Domino, quod contra eum habere noluisti. Magna sunt hæc & omnipotentis Dei laudi tribuenda. Sed inter hęc uigilanti sunt studio antiqui hostis insidiæ cauendæ, qui quanto maiora in hominibns dona conspicit, tanto hæc auferre subtilioribus insidijs exquirit. Neque enim latrunculi in uia capere uiatores uacuos expetunt, sed eos qui auri uascula uel argenti ferunt. Via quippe est uita pręsens. Et tanto quisque necesse est ut insidiantes spiritus caueat, quãto maiora sunt dona quæ portat. Oportet ergo excellentiam uestram in tanto hoc de conuersione gentis subditæ munere quod accepit, summopere custodire prius humilitatem cordis, ac deinde munditiam corporis. Cum enim scriptum sit: Omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur: profectò liquet quia ille ueraciter alta amat, qui mentem suam ab humilitatis radice non desecat. Sæpe nanque malignus spiritus ut bona destruat qui bus prius aduersari non ualuit, ad operantis mentem post peractam operationem uenit, eamq; tacitis cogitationibus in quibusdam suis laudibus excutit, ita ut decepta mens admiretur ipsa quàm sint magna quæ fecit. Quæ dum per occultum tumorẽ apud semetipsam extollitur, eius qui donum tribuit, gratia priuatur. Hinc est enim quòd per prophetæ uocem contra superbientem animam dicitur: Habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo. Fiduciam quippe animam in pulchritudine sua habere,

1. Paral. 11 · *Luc. 14. & 18.* · *Ezec. 16*

A est in semetipsa de iusta actione præsumere. Quæ in suo nomine fornicatur, quando in hoc quod recte egit, non conditoris laudem dilatari appetit, sed suæ opinionis gloriam requirit. Hinc rursum per prophetam scriptum est: Quo pulchrior es, descẽde. Anima etenim unde est pulchrior, inde descendit, quando ex uirtutis decore quo exaltari apud Deum debuit, ab eius gratia per suam elationem cadit. Quid ergo in his agendum est, nisi ut malignus spiritus cum nobis ad eleuandam mentem reducit bona quæ egimus nos semper ad B memoriam mala nostra reuocemus? quatenus & nostra cognoscamus esse quæ peccãdo fecimus, & solius omnipotẽtis Dei munera, cùm peccata declinamus. Custodienda est quoque munditia corporis in studiis bonæ actionis, quia iuxta uocem prædicantis Apostoli: Templum Dei sanctum est, quod estis uos. Qui rursus ait: Hæc est enim uoluntas Dei, sanctificatio uestra: Quam sanctificationem quid dixerit, ostẽdens protinus adiunxit: Vt abstineatis uos à fornicatione, ut sciat unusquisque uestrũ suum uas possidere in sanctificatione & hoC nore, & non in passionibus desiderij. Ipsa quoque regni gubernacula erga subiectos magno sunt moderamine temperanda, ne potestas mentem surripiat. Tunc enim regnum bene regitur, cum regnandi gloria animo nõ dominatur. Curandum quoque est ne ira surrepat. Ne fiat citius omne q̃d licet. Ira quippe etiam cum delinquentiũ culpas exequitur, non debet menti quasi domina præire, sed post rationis tergum uelut ancilla famulari, ut ad faciem iussa ueniat. Nam si semel mentem possidens cœperit, iustum esse deputat etiam quod D crudeliter facit. Hinc enim scriptum est: Ita uiri iustitiam Dei non operatur. Hinc rursus dicitur: Sit oĩs homo uelox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Hæc autẽ uos authore Deo omnia seruare non ambigo. Sed occasione admonitionis exorta, bonis uestris actibus me furtiuè subiungo, ut cum non admoniti facitis, quãdo uobis admonens additur, iam non soli faciatis. Omnipotens autem Deus in cunctis actibus uestris, cœlestis brachij extentione uos protegat, uobisq; & præsentis uitæ prospera, & post multa annorum

Ezec. 32 · *1. Cor. 3* · *1. Thess. 4.* · *Iac. 1* · *Ibidem*

aunorum curricula gaudia concedat æterna. Clauim uerò paruulam à sacratissimo beati Petri apostoli corpore pro eius bene dictione transmisimus, in qua inest ferrũ de catenis eius inclusum: ut quod collum illius ad martyrium ligauerat, uestrũ ab omnibus peccatis soluat. Crucem quoque de dilatori præsentium uobis offerendam, in qua lignum dominicæ crucis inest, & capilli beati Ioannis baptistæ. Ex qua semper solatium nostri Saluatoris per intercessionem præcursoris eius habeatis. Reuerentissimo autem fratri & coepiscopo nostro Leandro pallium à beati Petri apostoli sede transmisimus, quod & antiquæ consuetudini, & nostris moribus, & eius bonitati atque grauitati debeamus. Item in anagnostico ante longum tempus dulcissima mihi uestra excellentia Neapolitano quodam iuuene ueniente mandare curauerat, ut pijssimo imperatori scriberem, quatenus pacta in chartophylacio requireret, quæ dudum inter piæ memoriæ Iustinianum principem & iura regni uestri fuerant emissa, ut ex his colligere? quid uobis seruare debuisse. Sed ad hoc faciendum duæ res mihi uehementer obstiterunt. Vna quia chartophylacium prædicti piæ memoriæ Iustiniani principis tempore, ita surripiente subitò flamma incensum est, ut omnino ex eius temporibus penè nulla charta remaneret. Alia autem, quia, quod nulli dicendũ est, ea quæ contra te sunt, apud temetipsum debes documẽta requirere, atque hæc ꝑ me in medium proferre. Ex qua re hortor ut uestra excellentia suis moribus congrua disponat, & quæque ad pacem pertinent, studiosè peragat, ut regni uestri tempora per longa sint annorum curricula in magna laude memoranda. Pręterea transmisimus clauim aliam à sacratissimo beati Petri apostoli corpore, quæ cum digno honore reposita, quæque apud uos inuenerit benedicendo multiplicet.

Gregorius Italiæ patriciæ, & Venantio.
Conqueritur de doloribus eius. Ca. CXXVII.

Epi. 127 QVosdam de Sicilia uenientes affectu quo debui de sospitate uestrę excellentiæ requirere curaui. Sed de assiduitate ægritudinum mihi tristia respõ A derunt. Hæc autem dicens nec ego uobis de meipso inuenio aliud quod debeam nũciare, nisi quòd peccatis meis exigentibus ecce iam undecim menses sunt quod ualde rarum est si de lecto surgere aliquando potuero. Tantis enim podagræ tantisq; molestiarum doloribus premor, ut uita mea mihi grauissima pœna sit. Quotidie enim in dolore deficio, & mortis remedium expectando suspiro. In clero uerò huius urbis & populo tanti febrium languores irruerunt, ut penè nullus liber, nullus seruus remanserit, qui esse idoneus ad aliquod offi- B cium uel ministerium possit. De uicinis autem urbibus strages quotidie mortalitatis nobis nunciantur. Aphrica autem qualiter mortalitate & languoribus uastetur, quanto uiciniores estis, tanto credo quòd subtilius cognouistis. De Oriente uerò qui ueniunt, grauiores desolationes nunciant. In his itaque omnibus quia appropinquante fine mundi generalem percussionem esse cognoscitis, affligi nimis de proprijs molestijs non debetis. Sed sicut sapientes nobiles decet, omne cor ad animarũ curam reducite, districtum iudicium quanto sit uici- C nius, plus timete. Studijs pietatis intẽdite, de qua scriptum est, quod promissionẽ habeat uitæ præsentis & futuræ. Potens est autem omnipotens Deus uitam uestræ excellentiæ & hic in longo tempore conseruare, & post multa annorum curricula ad gaudia æterna perducere. Dulcissimas filias meas domnam Barbaram & domnam Antoninam mea peto uice salutari. Quas oro ut superna gratia protegat, eisq; prosperari in omnibus concedat.

Gregorius Donello erogatori.
D *De prouisione Romanæ ciuitatis. Ca. CXXVIII.*

Epi. 128 EPistolam gloriæ uestræ plenam, boni filij, charitate suscepimus, ex qua quidem de molestia corporis uestri noster est animus contristatus. De diuina tamen miseratione confidimus, quòd qui uos miseram & deiectam diligere fecit Italiam, ipse uobis & corporis salutem restituat, & in æterna retributione compenset. De militari enim toga, quam uos contra uoluntatem uestram principali significastis iussione iterum suscepisse, omnino sumus libenter

ter complexi, scientes quia magnitudo uestra cautiori salubrioriq́ue prouisione militari necessitati concurrat. De sex uerò centenarijs, qui in cimiliarcho Rauennati Ecclesiæ fuerant commendati, sicut uestra testatur epistola, ab excellẽtissimo Exarcho in quotidiana militum præfectura sunt mutati: qui ut hactenus minime restaurentur, cuius sit causa cognoscitis. Quod enim scripsistis, hoc prædicto filio nostro Exarcho uisum esse, ut quia pax ad conclusionem tenuit de pecunijs hinc competentibus, primum ut togam illarum partiũ faciatis, gloria uestra cautè prospiciat si uel fieri debet uel sit quoquo modo pręsumendum, ut si præfectura illarũ partiũ acceptas pecunias recuperare negligit, hæ partes ob hoc periculum de militis nuditate sustineant. Sed ij quibus mutuatæ ipsæ dicuntur, pecuniæ debent à mutuante constringi, quatenus sicut nouerunt expensa centenaria ipsi restituant, & pecuniæ quæ sine erogantis non possunt tangi periculo, subtractę quibus debentur, admisso quod nobis imminet periculo, minimè alijs dispergantur indebitè. Et hoc quidẽ nos nec cum nouo in causa uiro Romanarum partium ignaro agimus. Cui quippe constat quòd si pax reparata minimè fuerit, belli tempore in his locis nisi solius diuinæ potentia maiestatis, humanum non præualet subuenire remediũ. Sciens ergo magnitudo uestra uoluntatem dominorũ principiũ quanta de Romanę ciuitatis cura pręcipue subuentione sit prouida, quod ex donis eorum euidenter agnoscit, sed & partium istarum imminens periculum, omnino curæ tuæ est & ciuitatis cũ pecunijs hucuenire. Quod si omissum fuerit, & aduersi aliquid, quod nõ optamus, euenerit, neque apud Deum, nec apud rerũ dominos cuiuslibet obtentu personæ uos excusare quoquo modo ualeatis. Romana enim ciuitas peccatis nostris facientibus diuersis est attrita languoribus, ut nec qui in murorum custodia sint, idonei persistant.

Gregorius Maximo episcopo Salonitano. De usu pallij, & ratione eius. Cap. CXXIX.

Epi. 129 SVsceptis fratris & coepiscopi nostri Sabiniani epistolis, sed & Castorio chartulario nostro remeante, fraternitatem uestram plenissimè de his quibus dubietas fuerat, satisfecisse cognouimus, magnasq́; omnipotenti Deo gratias agimus: quia de meo corde medullitùs omnis rancor sinistræ suspicionis euulsus est. Pro qua re Stephanum communem filium diaconem uestrum cum summa uolui celeritate laxare. Sed hunc apud me uel paucis diebus immorari, dolores crebri mearum ægritudinum compulerunt. At postquam meliorari uel modicum cœpi, eum protinus cum gaudio transmittere curaui. Itaque palliũ ad sacra missarum solẽnia utendum ex more transmisimus, cuius nos uolumus per omnia genium uendicare. Huius enim indumenti honor humilitas atque iustitia est. Tota ergo mente fraternitas uestra se exhibere festinet in prosperis humilem, & in aduersis si quando eueniũt, cum iustitia erectam: amicam bonis, peruersis contrariam. Nullius unquam faciem pro ueritate loquentem premens, misericordiæ operibus iuxta uirtutem substantiæ insistens, & tamen insistere etiam supra uirtutem cupiens, infirmis compatiens, bene ualentibus congaudens, aliena damna propria deputans, de alienis gaudijs tanquam de proprijs exultans, in corrigendis autem uitijs sæuiens, in fouendis uirtutibus auditorum animos demulcens, in ira iudicium sine ira tenens, in tranquillitate autem seueritatis suæ censuram non deserens. Hæc est frater charissime pallii accepti ratio, quam si sollicitè obseruaueris, quod foris accepisse ostenderis, intus habes. Pręterea fratrem & coepiscopum nostrum Sauinianum fraternitati uestræ in omnibus commendo, & si quæ causæ sint, interim postponantur. Charitas inter uos fixa permaneant, ut sic de exterioribus, si quando contentio uertitur, examen ueniat, quatenus mentem charitas non relinquat. Communem quoque filium Honoratum archidiaconum commẽdamus. De quo si ita est, sicut per Castorium chartularium nostrum didicimus: quia per eum iã tres antea archidiaconi seruare consuetudinem Ecclesiasticam, qui quinquennio expleto excundo compulsi sunt, tuæ quidem uolumus ut charitatem sanctitatis inueniat.

inueniat. Nam flagitari iudicium non debet de causa quam ipse iudicauit. Sin uerò ita non est, omni mentis tumore depresso, omniq; odio postposito, debet in charitate recipi, & nullatenus à loco in quo inuentus est, amoueri. Messanensis quoque clericum, qui ad nos confugerat, communi filio Stephano diacono fiducialiter dedimus, certi quia què nos uestræ fraternitati transmittimus, uos in eo non odium, sed gratiam potestis ostẽdere. Omnipotens Deus sua uos protectione custodiat, detq; nobis ita agere, ut post huius temporalitatis fluctus, ad æterna ualeamus simul gaudia peruenire.

Gregorius Constantio episcopo Mediolanensi. De Philagrio. *Caput* CXXX.

Epi. 130 LIcet multum fraternitatẽ uestram ad seruãdam sibi iustitiam Philagrij portitoris præsentium flagellum cæcitatis inuitet, ueruntamen quia ad restauranda quæ sibi preiudicialiter asserit detineri, per nos uos uoluit fieri promptiores, præsentia ad uos scripta præuidimus dirigenda. questus autem est campum cum uinea sua ab Ecclesiæ uestræ hominibus irrationabiliter occupatum. Quod si ita est, quanquam ante iudiciũ possessio ei debuerat uiolenter ablata restitui: tamen quia peruenit communis filius Euentius diaconus uester, consentiente præfato latore constituit per quinque testes partem Ecclesię uestræ satisfacere posse, eiusdem Ecclesiæ iuris illum esse. Ideoq; fraternitas uestra prædictum Philagrium contra iustitiam laborare non faciat, sed modis quibus potuerit, ueritatem diligenter inquirat. Et si manifestè sicut hic constituit, probari potuerit uestri iuris esse, huic propter Deum citius satisfaciendum est, ut à sua intentione sine labore discedat. Alioquin ante omnem contentionem res eius tuta uestra prouisione reddatur, ut sua cuique parti integra post hoc maneat de proprietate cognitio. Quia uerò ꝓ eo quòd uobis nescientibus inde decessit, uestros se existimat animos offendisse, fraternitas uestra ei dulcedinem suæ charitatis ostendat, ut cognoscat se longè aliter quam debuit de sacerdote credidisse. Sed

A quoniam & sanctorum Apostolorum liminibus se, ut ait, præsentare desiderat: quoties uenire uoluerit, nullius impedimento auertatur, sed uestrum magis habeat in hac parte solatium. Indicauit præterea prædictus portitor ꝙ collecta facta inter alios ciuitatis Ianuensis habitatores, ipse dari pariter compellantur. Et miramur quòd qui magis misericordia dignus est, uobis præsentibus prægrauetur. Quod si ita est, denuo ab eo per quem libet exigi uestra sanctitas non permittat. quia eum quem cæcitas sua grauat, inhumanum nimis est in col-B latione affligere, cui si esset magna necessitas, debuit ex collatione misereri. Quia uerò ab Ecclesia Dertonensi puerum suum iniustè queritur detineri, fraternitas tua prædictæ ciuitatis episcopo curet scribere, ut si ita est, sine aliqua illum contentione restituat. Qui si aliter esse fortè responderit, aut apud uos, aut apud arbitros causa hæc cognoscenda sine excusatione est aliqua facienda. Nam idem Philagrius puellam suã cum filijs & nepotibus, de qua, ut ait, nulla est quæstio, eundem puerum suum nomine Maurum maritum suum secutam inno-C tuit. Ex qua re actum est ut per eum de quo est contentio, etiam alij de quibus nulla est quæstio, teneantur. Quod si ueritate subsistit, puella illi cum filijs & nepotibus sine aliqua altercatione reddenda est, & tunc de suprascripto Mauro questione uentilata, quod ratio suaserit, terminetur. quòd si forte & de uxore ipsius aliqua dicitur esse contentio, & hoc quoq; ita interuentu iudicij finiatur,
D ut uobis illic præsentibus ad nos de memoratis causis denuo prædictus portitor necessitatẽ remeandi non habeat.

Finiunt Epistolæ Indictionis secundæ.

INCIPIVNT EPISTOLAE A INDICTIONIS TERTIAE ex registro Beati Gregorij Papæ.

LIBER OCTAVVS.

Gregorius Romano defensori.
De Lucillo episcopo qui ministeria Ecclesiastica iniustè abstulit. *Cap.* I.

Epist. 1

NIhil proficit sacerdotum culpas ulcisci, & commissa digna deiectione crimina uindicare, si eis qui conuicti facinore deponunt, amissio honoris solatium, & casus sui cœperint esse compendium. Questus itaque nobis est frater & coepiscopus noster Traianus Lucillũ quondam insulæ Melitensis episcopum, flagitij sui iniquitate perterritum, non solum res Ecclesiæ cuius non rector, sed inimicus potius extitit, abstulisse, uerumetiam plurima cum eidem Ecclesiæ competentia de præteritis retinere, Quippe qui in fabricã, uel sartatecta ipsius nihil pertulit expendere, sed mẽte sacrilega suis totum studuit compendijs applicare. Et quia graue nimis ac contra Deum est, ut sua illi deiectio non sit pœna, sed commodum: experientia tua eum districte commoneat, ut quicquid abstulit, uel apud se de præteritis retinet, sine mora restituat. Qui si indita sibi nequitia negare forte uoluerit, quia facile dicitur posse conuinci, una cum reuerendissimo fratre & coepiscopo nostro Ioanne Syracusano residens, subtili inquisitione huius rei ueritatem rimamini, quatenus probatione habita, quicquid eum tulisse uel surripuisse claruerit, palam uerecundia confusus restituat, quod inuerecunde clàm abstulit. Petrum autem prædicti Lucilli filium, similiter tui studij sit admonere, ut quia & ipse supradictæ Ecclesiæ tulisse plurima perhibetur, honesta ea consideratione restituat: alioquin uestro & ipse est iudicio presentandus, ut præcedente subtili inquisitione, utrorumque causa ualeat uno fine concludi. Preterea petiit à nobis suprascriptus Traianus frater noster, ut de monasterio suo, quod in ciuitate Syracusana situm est, ei quatuor uel quinque dari monachi debuissent. Quod pro eius solatio nequaquã existimauimus denegandum: quia ad locũ proficiscens incognitum, si proprios quorũ consolatione utatur non habeat, mens affecta tristitia minus se ad ea quæ utilitatis sunt erigit, & ante incipit succumbere quã laborare. In qua re ne suprascripti reuerendissimi fratris & coepiscopi nostri Ioannis priuilegiorum uideremur prærogatiuã minuere, ita hoc illi noueris esse concessum, ut tamen fratris & coepiscopi nostri Ioannis sit arbitrio per omnia reseruatũ. Quia ergo petitioni suæ prædictus frater noster adiecit, ut pueros quos de pecunia sua cõparauit, ac suos patrisq; sui codices, aut res alias proprias quas in eodem monasterio habet, ei sit tollendi licentia, ratio nos hoc negare non pertulit. Sed ne postulata uideamur indiscretè concedere, hac tenendam obseruãtiam scito: id est, ut quicquid postquam ab abbatis remotus est officio, comparauit, uel quolibet titulo acquisiuit, libera illi tollendi facultas sit. Sed & hoc quod de monasterio illo in quo conuersus est, quod in prouincia Valeria in possessione iuris sui patrem eius manifestum est cõstruxisse, pellente hostilitate discedens abstulit, secumq; detulit, sine aliqua dubitatione ei reddendum est: quia alterius inquisitionis ius effugit, quod semel monasterij fuerit dominio sociatum. Si quid autem dum adhuc illic abbatis fungeretur officio acquisiuit, non suum sed monasterij ipsius esse cognoscat. Et ideo de iure illud eiusdem monasterij auferri ulterius quolibet modo non patimur. Legatum autem quod antedictum fratrem nostrũ illud capitulans cõditrix supradicti monasterij singulis annis de eodem monasterio per ultimam uoluntatem suam habere constituit, experientia tua solatiante, iustitia faciente, sine aliqua faciat dilatione percipere.

Gregorius Mauritio Augusto.
De denarijs sancto Petro transmissis. *Ca.* II.

Epist. 2

DOminorum pietas, quæ suos consueuit misericorditer famulos cõtinere, ita

ita benigna hic subuentione resplenduit, ut cunctorum debilium inopia, largitatis eius sit consolatione subleuata. Pro qua re lachrymabili prece omnes deposcimus, ut omnipotens Deus qui clementiæ uestræ ad hoc corda compunxit, incolume in amoris sui constantia dominorum seruet imperium, & uictorias eorum in cunctis gentibus auxilio suæ maiestatis extendat. Triginta itaque libras auri quas consamulus meus Eusa detulit, Scribo sacerdotibus egenisq; & aliis fideliter erogauit. Et quia quędam in hanc urbem sanctimoniales fœminæ ex diuersis prouinciis fugiẽtes, post captiuitatem uenerunt, ex quibus quãtum locorum possibilitas recipit, aliquæ in monasteriis datæ sunt: quæ uerò in eis minimè capi potuerunt, singulariter degentes inopem uitam ducunt: placuit ut hoc quod cæcis, truncis, aliisq; debilibus superesse posset, eis erogari debuisset: dummodo nõ solum dominorum misericordiam indigẽtes indigenæ, sed aduenientes etiam peregrini susciperent. Vnde actum est ut simul omnes pro uita dominorum concorditer orarent, quatenus omnipotens Deus longa uobis & quieta tempora tribuat, & pietatis uestræ felicissimam sobolẽ diu in Romana republica florere concedat. Togæ quoque militum ita per prędictum consamulum meum Scribonem, præsente quoque glorioso Rasco factæ sunt, ut dona dominorum cuncti sub disciplina debita gratias agendo susciperent, & hoc quod eis prius dominari consueuerat, omne murmur auerterent.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano. De monasterio Romani consecrando. Cap. III.

Epist. 3

FRaternitati uestræ esse non putamus incognitum, quia Romanus clarissimæ memoriæ uir, per ultimæ suæ uoluntatis arbitrium, in domo iuris sui Ecclesiã quæ in ciuitate uestra sita est, ædificari deputauit. Et quia, Deo miserante, defuncti noscitur uoluntas impleta, sanctitas uestra illic ingrauanter accedat, & si nullum ibidẽ corpus constat humatum, locum ipsum in honorem sanctorum Hermetis, Sebastiani atque Cyriaci, necnon & Pancratii solẽniter studeat absque missis publicis cũ ue- A neratione debita consecrare, ità ut in eodem loco baptisterium nunquam constituatur, nec prerbyterum constituas cardinalem. Sed quoties missas ibi degentes illic monachi fieri uoluerint, à dilectione uestra presbyterum nouerint postulãdum, quatenus nihil tale à quolibet alio sacerdote ullatenus præsumatur.

Gregorius Fantino defensori. De mancipiis Romani spectabilis uiri. Caput IIII.

Epist. 4

B MAncipia iuris Romani spectabilis memoriæ uiri, qui in domo sua quæ in Neapoli sita est, monasterium ordinari constituit, habitare in Sicilia perhibẽtur. Et quia monasterium ipsum iuxta uoluntatem eius noscitur ordinatum, experientia tua præsentium portitoribus qui ad recolligenda mancipia ipsa illuc directi sunt, omni studio solatiari festinet. Et recollectis eis possessiones illis ubi laborare debeant, te solatiante conducat. Et quicquid eorum labore accesserit, reseruato unde ipsi possint subsistere, reliquum ad prædictũ C monasterium experientiæ tuæ cura annis singulis auxiliante Dño transmittatur.

Gregorius Sauino subdiacono Regionario. De Sisinnio presbytero culturæ idolorum dedito. Cap. V.

Epist. 5

CVm plerunq; quod in laicis culpa nõ est, hoc crimen in sacro sit ordine cõstitutis, quanta in eis districtione puniendum sit piaculare flagitium, qui zelo rectitudinis uritur, non ignorat. Quorundam siquidem relatione perlatum est, quia Si- D sinnius Regitanę ciuitatis presbyter, quod auditu ipso intolerabile nimis est, idolorum uenerator ac cultor est, adeò ut in domo sua quoddam idolum positum habere præsumeret. Sed & quod non dissimile nephas est, Sodomitico illum scelere maculatum. Et ideo quia tanti facinoris iniquitas districta atque subtili inuestigatione quærenda atque plectenda est, hac tibi authoritate præcipimus, ut uigilanti studio, & diligenti omnino cura perquiras. Et si qua indicia apprehendere huius rei potueris, eũ in custodia districta, quousq; nobis renuncies

renuncies redigas, vt qualiter immanissimum facinus discuti debeat ac puniri, deliberare possimus. Scito autem quia studiũ, zelusque tuus qualis contra nefandissima sit crimina, hæc causa est sine dubio monstratura, per quam te apud nos, aut multum de sollicitudine commendari, aut periculosè de neglectu noueris accusari. Vnde necesse est, vt ita te vigilantem in hac requisitione studeas exhibere, quatenus & nos de sollicitudine tua lætifices, & Deũ tibi facias esse placabilem. Hoc quoque nobis de prędicto presbytero nunciatum est, quòd Victorianus presbyter ei cum diuersis rebus uel ornamentis authoritati suæ pecuniam commendasset, qui dum depositum abnegaret, iudicio habito conuictus est, & unde reddere debuisset, addictus sit. Et quia eo restituere id quod condemnatus est differente, is qui deposuisse dicitur obiit, & necessitate eius perhibentur filij laborare: & hoc experientia tua diligenter inquirat, atque ita, salua ratione, ad finem hanc causam perducat: dummodo, si ita est, nec ille res alienas perfida mẽte retineat, & orphani quod suum est uel amisso patre recipiant.

Gregorius Sauino subdiacono.
De iniustitia Stopaulo & Marcello facta.
Cap. VI.

Epist. 6.

LAtores præsentium Stopaulus atque Marcellus liberti quondam Comicioli excubitoris, questi nobis sunt, asserentes duas substãtiæ suæ uncias quas libertis suis idem dominus eorum per paginam testamenti sui legauerat, ab hærede filia ipsius Maria uxore Pardi clerici needum sibi esse completas. Et ut legatum ipsum differre ualeat, ab hærede eadem ipsius status sui sibi fieri terrorem insinuant. Et quoniam ea quæ relicta sunt, tua postulant instantia ad impleri: idcirco tibi hac authoritate præcipimus, ut prædictam Mariam, commoneas, quatenus uoluntatem patris authorisq; sui implere non differat, studijq; tui sit, ut nullis contra rationem dispendijs debeant subiacere. Quòd si fortè ab hac se solutione aliqua nititur excusatione defendere, medijs sacrosanctis Euangelijs causam subtiliter perscrutari, ita & quæ legis ac iustitię ordo postulauerit diffinire cõuenit, atque diffinita effectui mancipare, ut hæc ad nos denuo querela non redeat. Quia uerò comperimus, duas uncias substantiæ suę prædictum testatorem sanctæ Ecclesiæ sancti Gregorij ubi se sepeliri uoluit legauisse, curæ tuæ sit ut easdem duas uncias substantiæ suæ, si tamen needum completæ sunt, prædicto loco modis omnibus uendicare debeas, ut piæ uoluntatis intentio, et inuita hærede ad effectum per omnia perducatur, nec in hac re amplius differri quę relata sunt patiaris. Nam sacrilegum & contra leges est, si quis quod uenerabilibus locis relinquitur, prauæ uoluntatis studiis, suis tentauerit compendiis retinere.

Gregorius Theodoro curatori.
Ioannem præfectum commendat. *Cap.* VII.

Epist. 7.

QVamuis gloriæ vestræ bonitas semel sibi commendatos nesciat obliuioni mandare, ueruntamen scientes hæc eadẽ iterata charissimum filium non onerosè suscipere, scribere nos quæ iam dudum scripsimus, non piget. Quia ergo Ioannes gloriosissimus filius noster præfectus urbis ad deducendam huc coniugem suam latorem præsentium Ioannem clarissimum uirum illic noscitur transmisisse, hunc paterna dilectione salutantes petimus, ut quia memoratus gloriosissimus filius diuisus hic consistere non potest, uenienti cõiugi ipsius gloriæ uestræ sinceritas patrocinij sui opem ferat. Et ut securius iter suum, Deo custodiente, peragere ualeat ad Perusinam ciuitatem militari eam solatio fulciri disponat, quatenus & antedictus gloriosus uir amplius patrocinijs uestris sit deditus, & nos dulcissimæ gloriæ uestræ gratias referamus.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ.
Ioannem præfectum commendat. *Cap.* VIII.

Epist. 8.

GLoriosissimus filius noster Ioannes præfectus urbis ad hoc illuc latorem præsentium Ioannem uirum clarissimum destinauit, ut gloriosam coniugem ipsius Deo debeat protegente huc perducere. Quam & nos hic uolumus per omnia aduenire, ut prædictum gloriosissimum filium nostrũ non diuisum, sed totũ habere possimus.

possimus. Fraternitas itaque uestra sollicitudinem gerat, ne quod impedimentum ad ueniendum sustineat, atq; ut hic citius adesse ualeat, studiose concurrat. Et ita se circa eam quocunque exegerit usus exhibeat, ut nec suum abesse coniugem sentiat, & nos in uobis modis omnibus præsentes esse cognoscas.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ.

De sanctimoniali de monasterio egresso, marito sociata. *Cap.* IX.

Epist. 9

SI latoris præsentium Stephani uiri clarissimi querela ueritate subsistit, omnino nos fraternitas uestra contristatos intelligat, cur tam pigra uel deses extiterit, ut antè ad nos facti prauitas quã correctio perueniret. Questus itaque est quòd cognatam eius, cui aliquando Petrus quidã nequissimus diabolico instinctu de monasterio exire suaserat, atque à Gratioso notario nostro fuerat mutato habitu unde exierat reuocata, nequissimus uir iniqua suasione de monasterio rursus eijciens, apud se nuncusque impedite retineat. Ex qua re ualde nos, sicut diximus, tua desidia contristauit, cur necdum in monasterium reuocata sit ac retrusa. Vel nunc ergo propositi tui consideratio & zelus te castitatis accendat, id summopere modis quibus potueris studere, ut asperitatem quam de tantæ iniquitatis perpetratione concepimus, eius citius ualeas correctione mollire. Nã & Vitali defensori præcipimus, ut uobis hac in causa solatiari nõ differat. Sed quia memoratus Petrus ab homine filii nostri magnifici Filoxeni dicitur defensari, apud eum uobis cum omni studio & charitate instanter agendum est, ut eam sine aliqua faciat dilatione restitui, quem credimus hoc, quia bonus omnino uir esse dicitur, sine mora facturum. Quod si fortè, quod non credimus, aliqua hoc fuerit excusatione dilatum, tunc etiã publicè contestandus est. Atque fraternitas nobis uestra renunciet, ut exinde in urbem regiam scribamus, quatenus quod fieri honestè negligitur, ea qua dignum est ultione plectatur.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

De decem auri libris, Basilio Capuano episcopo transmissis. *Cap.* X.

Epist. 10

GLoriosi filii nostri, Cethegus atq; Flora iugales, pro certis causis suis Maximum uirum clarissimum Palatinum priuatarum ad Siciliam transmittentes, decem libras auri à reuerẽdissimo filio nostro Basilio Capuanæ ciuitatis episcopo, qui illic iam esse dinoscitur, suis utilitatibus profuturas dari de pensionibus Ecclesiastici patrimonii uoluerunt. In quarum restitutione ne qua mora fieret, aut difficultas fortè contingeret, quantitatem ipsi dilectissimo filio nostro Bonificio diacono tradiderũt. Et ideo quia nostros nos filios, & præsertim ubi damnum minime sentit Ecclesia, non conuenit contristare, his fraternitati tuæ mãdamus apicibus, ut suprascripto fratri, coepiscopoq; nostro Basilio, & Maximo uiro clarissimo secundum uoluntatem prædictorum filiorum nostrorum Cethegi atque Floræ, gloriosarum personarum, decem libras auri sine tarditate post subditam de suscepto paginã dare debeatis: quatenus dum nulla in accipiendo eis mora peruenerit, & illi mandata sibi, ut nouerint, utiliter exequantur, & pars Ecclesiæ rationabiliter sit munita.

Gregorius Romano defensori.

De Basilio episcopo in causis forensibus occupato. *Cap.* XI.

Epist. 11 Parte I. dist. 88. cap. Perlatum

PErlatum ad nos est reuerendissimum fratrem nostrum Basilium episcopum uelut unum de laicis in causis secularibus deseruire, occupari, & prætoriis inutiliter deseruire. Quæ res quoniam & ipsum uilem reddit, & reuerentiam sacerdotalem annihilat, statim ut experientia tua hoc præceptum susceperit eum ita ad reuerendum districta executione compellat, quatenus ei illic te insistente quinq; diebus sub qualibet excusatione immorari non liceat: ne si quolibet modo eum ibidem amplius moram habere permiseris, cum ipso apud nos grauiter incipias esse culpabilis.

Gregorius

Gregorius Gudiscalco duci Campaniæ. De infractione monasterij sancti archangeli. *Caput* XII.

Epist.12 Can.11. q.3. Illa præpositorum

ILla præpositorum sollicitudo utilis est, illa est cautela laudabilis in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil uendicat. Restringenda ergo sub ratione potestas est, nec quicquam agendum priusquam concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam cõmotionis tempore iustum omne putat quod fecerit. Peruenit itaque ad nos magnitudinem tuam usque ad hoc esse impetu furoris impulsam, ut non solum frangi ianuas monasterij sancti archangeli, uerũ etiam eripi exinde quod ibi inuentum est feceris. Insuper autem sic contra abbatem eiusdem monasterij diceris exarsisse, ut nisi occultans se, iracundiæ tuæ tempore latuisset, non leue discrimen incurrisset: denique ut metu tuo perterritus, de domo in qua se olim receperat, exire nuncusq; non audeat. Quod ne frustra fecisse forsitan uidereris, fugam monachi ipsius, qui ad hostes abijt, ad eius quantum ad nos perlatum est, crimen impingis, asserens quod ipsius uoluntate fugerit. Quod si ita est, contristamur, & ualde uestram sapientiam miramur. Nam si licitum putatis, ut aliorum culpa alijs sit nociua, multi huic possunt crimini subiacere. Diuersorum enim nobiliũ serui, multarum Ecclesiarum clerici, diuersorum monasteriorum monachi, multorum iudicum homines, sæpe se hostibus tradiderunt. Ergo si hoc creditur, seruorũm utique domini, clericorum episcopi, monachorum abbates, diuersorum fugacium iudices, omnes sub culpa sunt & crimine constituti. Nunquid & diebus magnitudinis tuæ multi de ciuitate in qua cõsistis, ad Longobardos milites fuga non lapsi sunt? Et quis tantæ indiscretionis, tanpsi sunt? Et quis tantæ indiscretionis, tamque possit stultitiæ reperiri, ut eorum iniquitatem tibi extimet applicandam? Hæc itaque sollicitè pensa, atque ex te aliorum causas æstima, & in quorundam aduersitates falsis suspicionibus non ducaris. Si uerò est aliquis qui de prædicti monasterij abbate possit aliquid dicere, quod ad culpam reatumque eius pertineat: nos hoc non negligi, sed magis una quidem cũ eis quorum interest, causam omnino districtè & sollicitè uolumus perscrutari, ut aut feriat uindicta culpabilem, aut absoluat ueritas innocentem. Si autem nullus inueniri potuerit, qui contra eum hoc quod solus ipse perhibes asserat: hortamur magnifice fili, ut à memorati monasterij abbatisque ipsius te aduersitate contineas, & potius tuitioné illis & propter Deum charitatem impendas. Et si quid est unde animi uestri fortassis offensi sunt, pro nostra eis interuentione remittite, & ita uos, sicut Christianos conuenit & prudentes, in eorum magis iuuamine commodate, quatenus & nos uobis gratias referamus, & ante omnipotentem Dominum mercedem pro impensis seruis eius beneficijs ac solatijs acquiratis.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano. Fuscum abbatem & monasterium eius commendat. *Cap.* XIII.

Epist.13

QVamuis & ratio & loci sui qualitas fraternitatem uestram commoneat tuitionem monasterijs & maximè sub se constitutis impendere: ueruntamen quia lator præsentium Fuscus abbas suum à nobis uoluit & ex abundanti monasterium commendari: his uos hortamur affatibus ut quia frustra monasterium ipsum inquietudine dicitur laborare, sanctitatis uestræ illud defensio tueatur, & ab aliquo illud grauari contra rationis ordinem non permittat: quatenus dum nullum id iniustę rei pondus afflixerit, & uos uideamini quod sacerdotis est salubriter impendisse, & degens illic congregatio queat in Dei laudibus occupari, & nullus irrationabiliter molestijs ualeat subiacere.

Gregorius Romano defensori. De Fusco abbate: & xenodochio sancti Theodori. *Cap.* XIIII.

Epist.14

FVscus abbas monasterij sanctorum Herasmi, Maximi atq; Iulianæ, quod Neapoli ab Alexandra clarissimæ memoriæ fœmina, sicut nosti, fundatum est, quæ etiam & hæredem instituit, massam Papyrianensem quæ illic in Sicilia sita est, cum

xenodochio sancti Theodori, suprascriptũ monasterium suum asserit habere cõmunem. Sed ut ad diuidendam eam cum his quorum interest, dilationẽ non debeat sustinere, experientiæ tuæ sibi petit adesse solatiũ. Proinde huius tibi serie præceptionis iniungimus, ut ei concurrere, atque in omnibus solatiari festines, quatenus massa ipsa secundum portiones competẽtes sine mora aliqua diuidatur. Sed ne fortè dicat: quia à prædicto monasterio possessiones q̃ hic communes sunt, detinẽtur, esse ex hoc excusatio non debet: quia & ipsas paratus est sine difficultate diuidere. Quia uerò legatum quod prædictæ Alexandrę à Pompeio relictum dicitur, ab eodem xenodochio, quippe quod ei in octo uncijs iure perhibetur hæreditario successisse, memoratus abbas suo faciat monasterio redhiberi, & hoc quoque experientia tua curet addiscere, & si ita est, agere studeat, ut quod relictum est, modis omnibus exoluat. Ita ergo sollicitudo tua in hac se re exhibeat, ut suffragante iustitia, prædicti abbatis labor quem ut ad nos ueniret assumpsit, uacuus esse non debeat.

Gregorius Fantino defensori.

De Fusco abbate, & Constantino cellæ suæ presbytero. *Cap.* XV.

Epist. 15

FVscus abbas monasteriorum sancti archangeli quod Macharis dicitur, atque sanctorum Maximi, Herasimi & Iulianæ, asserit Constantinum cellæ suæ presbyterum, ob temporis qualitatem se in Siciliã transmigrasse, & codices monasterij sui atque uela secum deportasse. Quem quoniam defunctum perhibet, & ea quæ cellæ suum esse commemorat, sibi postulat debere restitui: experientia tua ueritatem curet addiscere, & si ita est, omnia quæ monasterij ipsius sunt, sine aliqua faciat dilatione restitui. Nam contra rationem est, ut quod de monasterio pro temporis, sicut dictum est, qualitate sublatum est, ab eius debeat iure separari. Ita ergo experientia tua agat, ut ueritatem addiscens, prædictum illic abbatem uel quem uice sua transmiserit, dilationem frustra sustinere minimè patiatur.

Gregorius Clementinæ patriciæ.

De malis hominibus discordiam seminantibus. *Caput* XVI.

Epist. 16

ABbate quodam ad nos referente peruenit, quod gloriæ uestræ à quibusdam sit maledicis nunciatum: quia aliquẽ, quod absit, cõtra uos stimulum habeamus. Quod si ita est, quicunque hoc fallaciter confinxerunt sub puritatis uobis specie duplices extiterunt: ut se quasi fideles ostenderent, ut uos de nobis prauè facerent dubitare. Ego autem gloriosa filia, bona tua olim cognoscens, & præcipuè castitatem quæ tibi ab adolescentia comes fuit, in magna semper ueneratione & dilectione te habui. Sed ne uel nunc aliud cor meum esse gloria uestra suspicetur, nullum mihi odij uel iracundiæ circa uos scrupulum inesse significo, sed paternam me uobis dilectionem exhibere cognoscite. Vnum tamen quod ad me perlatum est, reticere non debeo, ne minus esse charitatis incipiat, si silentio prematur: quod ad emendationem dicendum est. Nunciatum siquidem mihi est, quòd si quando uos quisquam offenderit, dolorem irremissibiliter retinetis. Quod si uerum est, quia quantum uos diligo, tantum contristor, peto ut hoc à uobis uitium nobiliter excludatis, & secundum boni operis segetem, inimici semen crescere non sinatis. Dominicæ orationis uerba ad memoriam reducantur, & non apud uos plus ualeat culpa quàm uenia. Excessus gloriæ uestræ bonitas superet, & magis salubriter ignoscendo deuotum faciat quem potest persistens facere asperitas indeuotum. Relinquatur illi unde uerecundiam habeat, & non seruetur quod doleat. Nam plerunque plus uirium habet discreta in correctione remissio, quàm in exequenda ultione districtio adeo ut nonnunquam hæc fideliorem atq; subiectum, illa uerò obstinatum faciat & æmulum. Et quidem hæc non ad hoc dicimus ut zelo uos rectitudinis subtrahatis, sed ne tales sitis in minimis, quales esse debetis in maximis. Nam si quando seueritatem excessus qualitas exigit, agendum est ut & culpam ultio corrigat, & correctis post gratia non negetur. Hæc igitur

tur quia paterna suadente dilectione pro uestra uos anima commonemus, cū ea qua dicuntur charitate suscipite, atque ea ad gloriæ uestræ utilitatem assumite, ut bona uestra & apud homines clariora, & apud omnipotentem Dominum possint esse purissima. De nobis autē sicut reuera charissima filia fiducialiter in cunctis præsumite. Et quia de uestra cupimus prosperitate semper audire, discurrentibus nos sæpius epistolis releuate.

Gregorius Clementinæ patriciæ.

De Amando à Surentinis electo. Cap. XVII.

Epist. 17 AMandum presbyterum à Surentinis ad episcopum gloriosa filia electum esse cognoscas. Quem quia huc scripsimus debere transmitti, contristari de eius absentia non debetis: quia nec abscedere creditur, qui mente uobiscum est. Et quoniā pastorem quærentibus, is qui uobis olim placuit, gratus est, omnipotentem Deum benedicentes Christiana magis in hoc deuotione gaudete, ut ad nos celerius alijs profuturus deuenire debeat, hilariter studete: quia sinceræ charitatis est exultare q̄ do is qui diligitur, ad hoc uocaē ut crescat.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De Amando presbytero ad se dirigendo. Caput XVIII.

Epi. 18 POstquam is qui ad episcopatum Surētinæ ciuitatis electus fuerat, aptus nobis uisus non est, Amandum presbyterum oratorij sancti Seuerini, quod in castro Luculano situm est, elegerunt. Eapropter experientiæ tuæ præcipimus, ut eundē presbyterum excusatione postposita sub omni ad nos studeat festinatione transmittere, quatenus petentium desideria cum Christi auxilio, si nihil est quod enim impediat impleantur. Cuius uita uel actus quia melius possunt illic ubi diu est conuersatus agnosci, curæ tuæ sit cum fratre & coepiscopo nostro Fortunato de eo diligenter inquirere. Et si nulla sunt quæ ad sacrum ordinem obsistere ualeant, ad nos debet omni postposita tarditate transmitti. Ne autē gloriosa filia nostra Clementina hoc moleste suscipiat, ad eam experientia tua pergat, & cum eius uoluntate hoc faciat. Sin uerò reniti fortasse uoluerit, huc eum, sicut diximus, sine mora experientia tua trā smitat: quia ira animi filiorum nostrorum à nobis pacandi sunt, ut tamen animarum utilitas à nobis non debeat præpediri.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De monachis Surentinis. cap. XIX.

Epi. 19 PEruenit ad nos quod monachi quos in Surētina ciuitate pro cōplēda, sicut nosti, Antonini quondā defensoris uolūtate transmisimus, pecuniam quam acceperāt, ad emendas possessiones expendant. Quæ res quoniam non leuem eis necessitatem in breui indicat imminere: ideo experientia tua hac autoritate commonita prouideat atque dispenset, ut solidos ipsos incautè uitioseque erogare non debeant. In qua re ut sollicitudo tua possit esse laudabilis, cum omni eis studio ac uigilantia possessiones ad comparandum exquire. Ex quarum fructibus serui Dei alimoniam consequentes, nec acceptos solidos incassum expendere, nec ipsi ualeant uictus necessitatem incurrere. Ita ergo omni uigilantia, omnique intentione in hoc te exhibere festina, ut efficacia tua & ab illic periculum, & à nobis omnem possit curam sollicitudinis amouere.

Gregorius Ioanni proconsuli Italię.

De annona Neapolitana subtracta. cap. XX.

Epist. 20 QVicquid tribuitur pauperi, si subtili consideratione pensetur, non est donum sed mutuum: quia quod datur, multiplicato sine dubio fructu recipitur. Scripsistis autem nobis ut Dulcitio agenti uices uestras dicere deberemus, ne quid superbiæ typho auderet expendere. Et quanquam sit laudabile futura prospicere: quia tamen infirma omnino cautela est quæ pietatis adiutorio non munitur, in hac sollicitudine uestra quod nos pro uobis contristaret, inuenimus. Fertur itaq; quod annonas atque consuetudines diaconiæ quæ Neapoli exhibetur, eminentia uestra subtraxerit. Quod minus fortasse

tasse fuerat obstupédum, si Ioannis decessoris uestri non fuissent tempore ministratæ. Si igitur hæc ille cuius cunctis notũ est quàm fuerit grauis actio, non negauit, qualе sit sapientia uestra consideret, si uel in aliquo bono opere malus homo uos superet. Nulla enim occasione hoc subtrahere uos decuit. Quod etsi fortè nullus uestris uoluisset rationibus imputare, hoc de proprio uos impendere non debuit grauare precatio: ut huius pietas in uestro esset patrona iuuamine, quæ ministra fuisset in opere. Hæc itaque eminentia uestra potentia qua pollet inspicere, atque hoc quod à B prædecessoribus eius non est ademptum, ut solitè ualeat ministrari, largitatem bonitatis suę debeat magis ostendere: quatenus nec in his quæ secundum iussionẽ agitis, aduersitatem aliquam incurratis, & huius uobis officij administratio, & coram hominibus laudem parare, & coram omnipotenti Deo possit prouidere mercedem.

Gregorius Leoni episcopo Cathinensi.

Quòd monachi monasterij sancti Viti tam nequiter uiuant, ut mulieribus se coniũgere sine metu audeant. *Cap.* XXI.

Epist. 21

MArtianus monachus monasterij sancti Viti quod in Aethna mõte est positum, consensu, ut ait, congregationis eiusdem monasterij ad nos ueniens, questus est multas monasterium ipsum à quibusdam molestias ac præiudicia sustinere. Inter quæ illud nos quoque uehementissima exacerbatione commouit, quòd in tantum monasterium ipsum innotuit calcari ac despici, ut etiam monachis ibidem degentibus mulieribus se iungi sine metu sit licitum. Quod si ita est, fraternitatem tuã quàm graue & apud Deum peccatum, & apud homines culpa respiciat, ipse poteris iudicare: quippe quia nulla te præuales excusatione defendere. Aut enim hæc fieri nescisti, & culpa neglectus uehementer argueris: aut certè factum recognouisti, & grauiorem erga te uideris indignationem exigere, cur tantum facinus ultione districtissima non punisti. Itaque scriptis fraternitatem uestram præsentibus admonemus ut cum omni hoc uigilantia inuestigare festinet. Et si huiusmodi iniquitatem à qui- A busdam perpetratam inuenerit, ita huius peruersitatis facinus digna studeat emendatione corrigere, quatenus & Deum placare, & alijs ne decætero quid simile perpetretur, custodiæ possit disciplinam ostẽdere. Molestias uero quas prædictum monasterium pati, uel ea quanta eius perhibentur inuasa, sanctitas uestra cognoscat: & ita se in quantum iustum est, in protectione eiusdem exhibeat, ut in nullo contra æquitatis ordinem ualeat aliquo modo prægrauari. Præceptum uerò beatæ recordationis prædecessoris nostri Pelagij datum ad Lapidium prædecessorem uestrum cuius subtus exemplaria fecimus ascribi, sine aliqua uolumus refragatione seruari.

Gregorius Hadriano notario.

De supradictis monachis. *Cap.* XXII.

Epist. 22

REs ad nos omnino detestabilis & nephanda peruenit, & miramur cur si ueritate subsistit, eam minime cognouisti. Veniens autem ad nos Martianus monachus monasterij sancti Viti, quòd in monC te Aethna est positum, oblata nobis petitione questus est inter alia, ita monachos eiusdem monasterij peruersè ac nequiter uiuere, ut etiam mulieres sibi sociare, qđ dici nephas est, audeant. De qua re quia fratri & coepiscopo nostro Leoni scripsimus, requisita ueritate, si ita repererit, districtissima hoc studeat seueritate corrigere, necesse est ut in hac re tua quoque se experientia ad inuestigandam ueritatem, & puniendum tantum scelus omnimodo sollicite debeat exhibere, ut neque remisse, neque negligenter agi aliquid uideatur. In D alijs uerò utilitatibus memorati monasterij solatia tua in quantum ratio poposcerit æquitatis, impende, quatenus & si quid ei, sicut dicitur, inuasum est, secundum iustitiam reformetur, & decætero præiudiciũ illic aliquod contra Dei timorem, & legũ ordinem nullo modo generetur.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.

De Mauricio monacho cum alijs fuga lapso. *Caput* XXIII.

Epist. 23

CVm fraternitas uestra minus erga monasteria sibi subiecta studet esse sollicita, &

ea, & ipsa culpam reprehensionis incurrit, A & nos de sua leuitate contristat. Peruenit autem ad nos, Mauricium quendam qui nuper in monasterio Barbaciani conuersus est, ablatis secum alijs monachis, fuga de eodem monasterio discessisse. Qua in re prædictum nobis Barbacianum præcipitatio sua uehementer accusat, qui temerè seculарem hominem & non ante probatum tonsurauit. Nunquid uobis scripsimus ut prius probaretis, & tunc si aptus esset abbatem facere deberetis? Vel nunc ergo circa eum quem elegistis, estote solliciti. Nam uos illo delinquente delinquitis, si ita cœperit se exhibere ut se ad fratrum regimen ostendat indignum. Præterea monasterijs omnibus fraternitas uestra districtius interdicat, ut eos quos ad conuertendum susceperint, priusquam biennium in conuersatione compleant, nullo modo audeant tonsurare. Sed hoc spatio uita moresque eorum sollicitè comprobentur, ne quis eorum aut non sit contentus quod uoluit, aut ratum non habeat quod elegit. Nam dum graue sit inexpertos hominum sociari obsequijs, quis possit dicere quàm sit grauius ad Dei seruitium improbatos applicari? Miles uerò si conuerti uoluerit, prius quã nobis renuncietur, nullus eum sine nostro consensu qualicunque præsumat ratione suscipere. Quod nisi diligenter fuerit custoditum, omnem subiectorum in te culpã inexcusabiliter noueris redundare, qui minus te erga eos rebus ipsis testaris esse sollicitum.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano. De restituendis iniustè ablatis. CA. XXIIII.

Epist. 24

SI scriptorum nostrorum seriem uoluisses diligenter aduertere, aut sponte restituere quæ tulisti, aut certè personam secundum admonitionem nostram in causa transmittere debuisti. Et dũ te modo quodam excusare cõtendis, asserens in his quę contra fraternitatem tuam à parte contraria gesta sunt, non uoluntariè, sed magnis te constrictum coniurationibus miscuisse, ea, quæ scripsimus, quasi intelligere distulisti, & magnificos uiros Faustum atque Dominicium non à te, sed à quibusdam filijs tuis indicasti esse transmissos: ac per hoc, ut alijs litigantibus ipse quæ tuleras retineres. Pars uerò altera epistolæ tuæ textum addiscens crebra nobis allegatione cœpit insistere, ut ea quæ abstuleras redderentur, paratam se inquiens si quid contra eam magnifici uiri prædicti suorum uel aliorum nomine mouere uoluerunt, respondere. Quod quia nec nobis à rationis uisum est ordine dissentire, præsertim postquam admonitus instructam personam ad dicendam causam transmittere neglexisti: idcirco fraternitatem tuam hortamur, illicò ut præsentia scripta susceperit, Theodorico B uiro magnifico maiori populi portas & Rustico uiro clarissimo seniori aquęductum sine aliqua contentione restituat, ne in hac re moram, uel aliquam excusationé interserat, ne culpam indiscretionis incurrat, si quod ultro facere debuerat, ad monita differendum qualibet sorte putauerit. Hac itaq; memoratis uiris primitus reformata, liberum tibi sit si quam contra eos postea apud nos hic causam mouere uolueris. Sin uerò non ipse, sed filij tui, ut asseris, causam se habere querantur, unde eos publico debeant pulsare iudicio: eis est li- C berum in quolibet loco uoluerint, causæ suæ negotium contra eos legaliter propositum terminare.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano. De petro è pueris falso accusato. Cap. XXV.

Epist. 25

VAlde nos uestra mirari fecit fraternitas ut causam clerici sui aut noluisset, aut non assurgeret definire. Petrus itaque præsentium portitor ad nos ueniens, questus est, pueros à quibus de tentatione sceleris falso se asserit criminatum, non ut o- D portuit esse discussos, sed tantummodo uerbotenus inquisitos, & sibi hoc solum ne uobiscum procedere audeat, interdictum. Aut enim uera fuere quæ dicta sunt, & iuxta causæ qualitatem canonicæ fuit coerctioni subdendus: aut falsa, & diu non debuit in crimine remanere. Quia ergo & ratio indixit, & hic pro sui purificatione sollicitus, quæ aduersum se dicta sunt, Apostolicam sedem adijt, & iusta examinatione finiri perquirit, necesse est ut unà cum Anthemio subdiacono nostro subtili ac districta discussione à pueris illi ueritatem

exigere debeatis. Et si prædictus portitor attentati facinoris reus esse patuerit, canonica modis omnibus ultione plectatur. Si uero insons fuerit declaratus, celeri absolutione respiret, & uobiscum habeat procedendi licentiam: quia sicut reis competens exercenda uindicta est, ita innocentibus non est absolutio differenda. Sic ergo huic causæ sollicite fraternitas uestra finem studeat imponere, quatenus nullam de neglectu ualeat reprehensionem incurrere.

Gregorius Anthemio subdiacono.
De Petro à pueris falso accusato. Cap. XXVI.

Epist. 26 PEtrus clericus lator præsentium questus est nobis, à quibusdam se pueris fallaciter criminatum, & causam suam non ut oportuit districta examinatione discussam, nec se ab aliquo condemnatum, sed solum ab episcopo suo, ne cum eo procedere auderet inhibitum. Quod audientes omnino ægre tulimus: quia ueritate subtiliter & perquisita, aut reum, ut causæ exigebat qualitas condemnare, aut certè debuit innocentem absoluere. Quia igitur & causa exigit, & memoratus portitor magnopere postulat ut hac de re subtilis debeat haberi discussio, præsenti tibi authoritate præcipimus, ut una cum reuerentissimo fratre nostro Fortunato coepiscopo atq; si uisum tibi fuerit, glorioso filio nostro Maurentino attentati criminis ueritatem subtili nimis indagatione ac discussione studeatis addiscere, & ita aut culpam ulcisci, aut festinetis innocentiam reuelare: ut nec uos uideamini negligentes in aliquo extitisse, nec hæc amplius sine definitione causa remaneat.

Gregorius Fortunato episcopo Neapolitano.
De Saponarijs ciuitatis suæ. Cap. XXVII.

Epist. 27 AVgustinus præsentium portitor, qui reliquorum Saponariorum ciuitatis uestræ uice sese dixit esse transmissum, questus nobis est quòd Ioânes uir clarissimus Palatinus multis eos frustra affligat incommodis, atque noua plurima eorum corpori præiudicialiter nitatur impendere. Denique ut, sicut ait, eos promittere sibi com- A pellat, ut si quis arti eorum sociari uoluerit, quicquid commodi de introitu eius accesserit, ipsi proficiat. Adiiciens quoque pactum inter se de quibusdam rationabilibus artis suæ capitulis iuxta priscam consuetudinem omnium consensu interposita esse pœna confectum, atque id sacramento interueniente firmatum, & ab eo nunc uel le quosdam ex suis, eius scilicet patrocinio fretos, abscedere: atque ita contrauenire tuitioné cupientibus impendere, ut, quod dici graue est, plus in defensione eius præsumptionem habeant, quàm de pœna pe- B nuriam, uel de sacramento præstito possint habere formidinem. Quod si ita se res habet, quia etiam ipsi quod ait aduersum est, quippe qui alieno se peccato sua defensione constituit esse participem, fraternitas uestra paterna eum adhortatione conueniat, ut ab huiusmodi se actu cohibeat, & preiudicialiter illis nihil imponat, nec eos dispendiis contra rationem affligat. Pariter etiam prouidendum est, ut & pactum ubi sacramenta sunt præstita conseruetur, & cum dispendio animæ suæ temporalia lucra contraueniendo non appetat: ne C & periurii crimen incurrat, & commoda praue desiderata non capiat. Et si, quod nô credimus, admonitionem uiam prædictũ Ioannem uirum clarissimum uidetis fortè differre, cum eminentissimo filio nostro Præfecto stricte loquimini, ut ipse hoc sicut in præsenti dici fecimus quomodo prę uiderit, rationabiliter faciat emẽdari: quatenus & eos qui tuitionis uestræ suffragia quæsiuerunt, quorundam uoluntas iniustè non opprimat, & ille ab opere se indecenti prohibitum, pro suæ magis animæ utilitate cognoscat.

D

Gregorius Zizasimæ militi.
De rebus Ecclesiasticis in publico compet entibus. Cap. XXVIII.

Epi. st 28 EPistolas uestras Græco sermone dictas me indico suscepisse, in quibus dicitis quòd quædam religiosa loca respõsum iuri publico de rebus ei competẽtibus reddere contemnant. Quæ res me omnino contristauit, quia nô solum præiudicia minime facere, sed etiam facta æquanimiter portare, nisi forte quia res pauperum defendere

fendere rationabiliter cogimur, ne apud omnipotentem Deum culpabiles inueniri ualeamus. Proinde Fantino defensori quę scripserunt gloriæ uestræ transmisi: ut ipse religiosos quosque in Panormitanis partibus apud electos iudices uenire compellat, & suorum actuum rationem reddant. Omnipotens Deus cœlestis uobis misericordiæ largitatem præbeat, ut per cuncta quæ agitis, eius gratiæ seruiatis.

Gregorius Fantino defensori.
De redditibus Ecclesiæ hospitibus dandis.
Caput XXIX.

Epist. 29

SAbinus uir clarissimus præsentium lator nobis indicauit, hanc olim ibi consuetudinem conuenisse, ut diuersis superuenientibus, ciues eiusdem ciuitatis de proprio expensas expenderent. De qua re dum se quererentur affligi, hoc illis cum Theodoro quondam episcopo conuenisse, ut in Ecclesiæ eius certæ portiones substantiæ suæ donatione conscriberentur, & hoc in se onus susciperet, atque securis eis redditus, ipse de Ecclesia quicquid esset necessarium erogaret. Si uerò per tertiamdecimam & primam indictiones, quibus prædictæ ciuitati defensoris officium absente episcopo de proprio expendisset, quod de Ecclesia poterat erogari. Et quia sibi quod expendit, postulat debere restitui, idcirco experientiæ tuæ præcipimus, ut reuerentissimo fratri & coepiscopo nostro Decio studeat imminere: quatenus aut pacifica, si ita est, cum eo ordinatione decidat: aut certe si qua se ratione à restitutione expensarum credit defendere posse, in iudicio tuo partes assistant: & exquisita diligentius ueritate, ita quicquid tibi æquitatis ordo suaserit, mora postposita definito, ut & rationabiliter causa finem accipiat, & partes apud te nulla fatiget in obseruatione dilatio. Si autem donationes, de quibus dictum est, Ecclesiæ suæ esse onerosas existimat, & reddere eas donatoribus fortasse noluerit: si qui ex eis qui eas recipiunt, clerici sunt, à te similiter moneantur, ut aut secũdum portiones suas quæ erant soliti dare persoluant, aut certe si causari noluerint, cõtentiones par tium, tua necesse est cognitione distingui, ut nulla se pars inaudita queratur præiudicium sustinere. Alias uero causas quæ cum memorato reuerendissimo uiro fratre nostro suprascriptus portitor habere se asserit, tuo similiter uolumus, mediis sacris Euangeliis, iudicio definiri.

Gregorius Constantino episcopo Mediolanensi.
De Pompeio episcopo innocenter condemnato.
Caput XXX.

Epist. 30

RElictis epistolis quas ad nos per Marianum latorem præsentium transmisistis, gratam nobis sollicitudinem uestrã fuisse rescripsimus, quòd ea quæ ad uos de fratre & coepiscopo nostro Pompeio, qui adhuc ita à nobis nominandus est, peruenerunt, dissimulare minimè pertulistis. Sed si qualis fuit in requisitione cura, talis fuisset in discussione subtilitas, nihil ex hoc quod de eo dictum est, fuisset ambiguum. Sed utrum uerum an esse compositum patuisset, iam contra ipsum dudum in Sicilia apud reuerendæ memoriæ fratrem nostrum Maximianum episcopum talis quæstio, ut cognouimus, mota est. Sed quia causa ipsius subtili omnino inuestigatione quæsita est, inuentus est innocens, qui fuerat accusatus in crimine. Nunc ergo quoniam illa quæ contra eum dicta sunt, non sub illa qua decuit districtione quæsita sunt, & gesta quæ exinde apud fraternitatem uestram confecta sunt, neque ad condemnationem, nec ad absolutionem eius probantur posse sufficere, non leuis res agitur, ut incautè uel in transcursu debeat definiri. Nam graue est satis & indecens, ut in re dubia certa dicatur sententia. Et hæc quidem gesta esse poterant ad definiendum satis idonea, si accusati ea confessio sequeretur: si tamen eandem confessionem subtilitas examinis ex occultis eiiceret, & non afflictio uehemens extorqueret, quæ frequenter agit, ut noxios sese fateri etiam cogantur innoxij. Nam postquam præfatus episcopus, ut dicit, cruciari custodia, cremariq; fame se asserit, scire debetis si ita est, ut nõ noceat si sic fuerit exorta confessio. Nũquid quãdo

do sententiam tales causæ suscipiunt, & ad sedem Apostolicam appellatur, non ne & persona quæ iudicatur pręsens est, ut distri ctissimè atque ab omni latere ueritas quæratur, ut tunc si debeat necne manere sententia decernatur? Necnon & si prædictus episcopus ad sedem Apostolicam appellare uoluerit, causa ipsius interius & cum omni diligentia est perscrutáda. Et ideo postquam & persona absens est, & gesta quæ ad nos transmisistis, nobis, sicut præfati sumus, satisfecisse idoneè non uidentur, temere aliquid de episcopi persona decernere nec possumus, nec debemus: ne quod absit, reprehensibiles inueniamur in nostris, quibus aliorum iure competit retractare sentétias. De Alemanis autem quod uobis indicatum est, nos & longius quàm uos positi scimus. Et qa uerum nō sit, minimè dubitamus. Vestra tamen fraternitas bene fecit pro informatione nostra scribere quod audiuit.

Gregorius Libertino expræfecto.

De aduersitatibus patienter tolerandis. *Caput* XXXI.

Epist. 31

QVanta uos seculi huius premat angustia, incognitum non habemus. Sed quia in summa tribulatione positis sola est consolatio misericordia creatoris, in eum spem uestram ponite, ad ipsum tota uos mente conuertite, qui & iustè quem uult permittit affligi, & confidentem in se misericorditer liberabit. Ipsi ergo gratias agite, & patienter quæque illata sunt sustinete. Nam rectæ mentis est Deum non solum in prosperis benedicere, sed etiam in aduersitatibus collaudare. In his ergo quæ patimini, nullum contra Deum murmur cordi uestro surrepat, quia ad quid hoc creator noster operetur, ignotum est. Forsitan enim magnifice fili aliquid illū in prosperis positus offendisti, unde te clementi amaritudine uult purgare. Et ideo nec temporalis te frangat afflictio, nec rerum damna discrucient: quia si in aduersis gratias referens Deum tibi patientia feceris esse placabilem, & quæ amissa sunt, multiplicata redduntur, & super hoc gaudia æterna præstantur. Peto autem ne iniuriosum [...]catis quòd uiginti annuos uestitus ad pu[...]ros uestros per Romanum defensorem [...]psimus præberi: quia de beati Petri apo[...]li rebus quamuis parua sint quæ offerun[...] pro magna semper benedictione suscipie[...]da sunt: quoniam & hic uobis ualebit mai[...]ra impédere, & apud omnipotentem De[...] beneficia æterna præstare.

Gregorius Secundino Tauromitanensi. *De uxore Leonis Chartarij.* *Cap.* XXXII.

Epist. 32

PRæsentium portitor Leo Chartarius ad nos ueniés indicauit uxoris suæ causam, quæ relicto eo pro fornicationis crimine quo uehemétius stimulatam aiebat, atque ob hoc religiosam uestem induerat, se culpabilem nullatenus extitisse: adeò ut, sicut ait, requirente fraternitate uestra, cui huius rei cognitionem ante hoc ferè triennium mandaueramus, in nullo claruerit eū post initum coniugiū in fornicationis culpam collapsum: adijciens quoque quòd eidé uxori suæ districtissima sacramenta præbuerit, insontem se ea de re, unde etiam illam mordebat suspicio, permansisse: & idcirco propria eam sponte ad se reuersam. Sed quia communione illam cum familia sua pro hoc solummodo à fraternitate uestra priuatam asserit, quòd ad eū clā postpositis uobis redierit: uolumus familia quidé ipsius ut sacram communionem recipiat, & dominę ea culpa in huius afflictionis pœna familiam diu non teneat. De ipsa uerò hoc est de uxore prædicti portitoris hoc uos obseruare necesse est, ut si manifestè constat, quia contra coniugem suum dicere nihil potuit: sed insuper suspicio ipsius præstito, ut edocti sumus, sacramento amputata est, & utique post hoc sua ad eum sponte reuersa est, & in ea quoque temperanda est censura iudicij, ut longo iam tempore minime communione priuetur. Si autem aliter se ueritas quàm uobis insinuatum uſt habuerit, fraternitatis uestræ subtiliter scripta nos instruant, ut quid fiendū sit, nostris iterum discurrentibus epistolis agnoscatis.

Gre-

Gregorius Secundino episcopo Tauromitanẽsi. De mendacio Marciani episcopi nescienter dicto. *Caput* XXXIII. A

Epist. 33

SCripta fraternitatis uestræ suscepimus, in quibus indicastis reuerendissimũ fratrem nostrum Marcianum Lucensis ciuitatis episcopum aliter nobis de causa Ecclesiæ contra monasterium S. Christophori, quod in uestra diœcesi est constitutum, intimasse, nõ quidem fallendi uoluntate, sed quia à clericis suis non fuerat ueritatis naturam diligenter instructus. Et quoniã scribitis Dulcinum decessorem ipsius nihil de rebus Ecclesiæ suæ fuisse testatum, sed de proprijs ac magis quæ in prædicto monasterio fidelium oblatione collata sunt, eulogium condidisse, atque sex uncias Ecclesiæ, & sex eidem monasterio iure hęreditario reliquisse: necesse est, ut si ita esse nõ ex opinione sed absolutè in ueritate recolitis, nullam pręddicto monasterio sinatis molestiam irrogari, præcipuè dum eandẽ causam iam temporibus reuerendæ memoriæ Maximiani episcopi uos atque fratrem nostrum coepiscopum Ruffinum ex eius deputatione audisse ac decidisse testemini, adeò ut inter partes ea quæ inueniri poterant, partirentur, & quod Ecclesiæ fuit intrinsecus redderet. Volumus ergo ut pars utraque conticeat, & ea quæ à fraternitate tua unà cum prædicto Ruffino quondã episcopo statuta sunt, incõuulsa persistant: quatenus nec pars Ecclesiæ denuò iniustè quæstionem inferre, nec monasterium irrationabiliter uideatur, post uestrã maximè definitionem controuersiam sustinere.

Gregorius Eulogio episcopo Elusino. De Ioanne episcopo ordinando. *cap.* XXXIIII. D

Epist. 34

GLoriosus filius noster Anfidus ad nos scripta transmisit, indicans quòd in castro balneum regis dicto, unà cum habitatoribus loci ipsius sibi Ioannem diaconem elegerit episcopum ordinandum, de cuius omnino uita bona testatus est. Sed quia quæ sunt canonica nesciunt, & nos inexpertis uel incognitis manus temere non audemus imponere, fraternitas uestra cum omni sollicitudine ac uigilantia diuersis quibus potuerit modis de uita actibusq; ipsius requirere studeat. Etsi nihil est quod ei canonicè possit obsistere, requirendum quoque est si in opere Dei studium habuit, uel psalmus nouit. Et si talis fuerit, eum ad nos cum testificationis suæ epistola dirigat. Si uerò aliter fuerit, uestris nobis similiter epistolis indicate, & habitatores loci ipsius adhortamini, ut si iste aptus non fuerit, sicut & suprascripto Anfido filio nostro scripsimus, alium sibi eligant qui ad hoc officium cũ gratia Dei aptus ualeat inueniri.

Gregorius Eulogio patriarchæ Alexandrino. B *De hæresi Agnoitarum.* *Cap.* XXXV.

Epist. 35

TRansacto anno suauissima sanctitatis uestræ scripta suscepi, quibus pro ęgritudinis meæ nimietate respondere nuncusque non ualui. Ecce enim iam biennium penè expletur quo lectulo teneor, tantisq; podagræ doloribus affligor, ut uix in diebus festis usque ad horarum trium spaciũ surgere ualeam missarum solennia celebrare. Mox autem cum graui compellor dolore decumbere, ut cruciatum meum possim interrumpente gemitu tolerare. Qui do- C lor interdum mihi lentus est, interdum nimius. Sed neque ita lentus ut recedat, neque nimius ut interficiat. Vnde fit ut qui quotidie in morte sum, quotidie repellar à morte. Nec mirum, quia peccator grauis talis corruptionis carcere diu teneor inclusus. Vnde compellor clamare: Educ de carcere animam meam, ad confitendum nomini tuo. (Ps. 141.) Sed quia meis hoc precibus obtinere non mereor, rogo ut uestræ sanctitatis oratio suæ mihi intercessionis adiutorium præbeat, meq; à peccati, & corruptionis pondere liberum reddat in illam quam bene nostis libertatem gloriæ filiorũ Dei. Scripsit autem mihi dulcissima & semper honorãda beatitudo uestra, quòd ei communis filius Anatholius diaconus de Constantinopolitana urbe scripserat, ad me quosdam monachos de Hierosolymorum partibus uenisse, qui me aliq̃d de Agnoitarum errore requirerent: & dicitis quia petijt ut uestra sanctitas scriberet quid de eadem debuissem inquisitione sentire. Sed neque ad me de Hierosolymorũ partibus requirentes aliqui monachi uenerunt, neque eundem communem filium nobis potuisse

misse aliquid aliud quàm erat scribere, sed interpretem suspicor in eius epistolis errauisse. Nam idem diaconus mihi iam ante bienniũ scripsit, quia à prædictis partibus ad Constantinopolitanam urbem talia requirentes monachi uenerunt, meq; studuit requirere quid sentirem. Cui ego ante longum tempus quàm uestra scripta susciperem, respondi: quæ postmodum in epistola uestræ sanctitatis inueni, atque omnipotenti Deo magnas gratias retuli: quia de cunctis inquisitionibus Romanorum atq; Græcorum partes, quorum nos sequaces sumus, uno spiritu sunt locuti: In multis.n. eandem uestram epistolam ita reperi, ac si contra prædictam hæresim scripta Latinorum patrum legerem. Et quãtum potui de sanctissimo fratre meo amare bonũ & laudare, perpendite: in cuius ore uenerandos patres, quos multum diligo, recognoui. Sic ergo illi laus sit in excelsis & gloria, cuius dono adhuc in sede. Petri clamat uox Marci, de cuius effusione spiritus cùm sacerdos ad perscrutanda mysteria, scilicet ad sancta sanctorum intrat, in sancta Ecclesia uelut in tabernaculo ex uerbis prædicationis spiritalia tintinabula resonant. Recta itaque & ualde laudabilis est uestra prædicatio. Sed omnipotentem Dominum deprecamur, ut diu uos etiam in hac uita custodiat, ut de Dei organo quod estis, in mũdo latius uox ueritatis sonet. Pro me autẽ peto intercedite, ut huius peregrinationis uia quæ mihi asperior facta est, cum celeritate finiatur: quatenus qui ex meis non ualeo, ex uestris meritis possim ad æternæ patriæ promissa pertingere, & cum cœli ciuibus gaudere.

Gregorius Maximo episcopo Salonitano. De Iuliano Scribone, & de Frontinianistis, *Caput* XXXVI.

Epist. 36

AD Romanam ueniens urbem communis filius presbyter Veteranus, ita me podagræ doloribus debilem reperit, ut fraternitatis tuæ epistolis per me respondere nullatenus ualuissem. Et quidẽ de Sclauorum gente quæ uobis ualde imminet, & affligor uehementer & conturbor. Affligor in his q̃ iã in uobis patior: cõturbor, quia per Hystriæ aditum iam ad Italiam intra- A re cœperunt. De Iuliano autem Scribone quid dicam, quãdo ubique uideo, quia nobis peccata nostra respondeant, ut & foris à gentibus, & intus à iudicibus conturbemur? Sed nolite de talibus omnimodo contristari: quia qui post nos uixerint, deteriora tempora uidebunt, ita ut in comparatione sui temporis, felices nos existimẽt dies habuisse. In quantum uerò præualet fraternitas tua, opponere se pro pauperibus & oppressis debet. Quæ etiam si prodesse minime ualuerit, ipsa omnipotenti Deo mentis deuotio sufficit quam dedit. Scriptum est enim: Eripe eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne cesses. Quòd si dixeris, Vires non suppetunt: qui inspector est cordis, ipse intelligit. In omni ergo quod agis, inspectorem cordis appete habere placatum. Quicquid est unde illi placeas, facere nõ omittas. Nã humani terrores & gratiæ fumo sunt, similes, qui leui aura raptus euanescit. Hoc certissimè scito, quia placere Deo & prauis hominibus nullus potest. In tanto se ergo existimet fraternitas tua omnipotẽti Deo placuisse, quanto se peruersis hominibus displicuisse cognouerit. Ipsa tamen defensio pauperũ moderata & grauis sit, ne si quid nimis rigidè agitis, ex iuuentute uos arbitrentur homines superbire. Sed talis necesse est ut inueniatur pro oppressis uestra defensio, quatenus & humiles protectionem sentiant, & oppressores non facilè inueniant quod ex maleuola mente reprehẽdant. Attende ergo quod ad Ezechielem dicitur: Fili hominis, increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Et beatus Iob ait: Frater fui draconum, & socius struthionum. Et Paulus discipulis dicit: In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Tanto ergo debemus cautius ambulare, quãto nos scimus inter Dei inimicos uiuere. De Frontinianistis autẽ fraternitas tua sit omnino sollicita, & sicut cœpit, studeat, quatenus ad sinum sanctæ Ecclesiæ reuocentur. Si qui uerò ad me uenire uoluerint, & rationem recipere, prius iusiurandum prębeant quia non permittant suis quòd in eorum errore etiam ratione recepta, persistant. Et postmodum eis tua sanctitas promittat: quia a me nullã uiolen-

Prou. 24 *Ezec. 2* *Iob 30.* *Phil. 2*

uiolentiam patientur, sed rationem reddo. Si ueritatem cognouerint, suscipiant: si non cognouerint, illæsos dimitto. Si qui uerò contra uos ex eis ad nos uenire uoluerint, minimè eos fraternitas tua retineat, quia uenientes aut rationem recipient, aut scito: quia aliter profectò terram illam ulterius non uidebunt.

Gregorius Innocentio episcopo.

De libris Iob transmittendis, & de libris sancti Augustini. Cap. XXXVII.

Epist. 37

LVculenta eminentiæ uestræ, & condita cordis melle facundia, ita sui nobis saporem medullitùs infudit, & in suo amore nos rapuit, ut nobis & dulce sonet quod scribitis, & sapiat suaue quod agitis, nec immeritò: quia qui bonis studijs comptus est, iudicio magnus est, non fauore. Præfecturę autem uos suscepisse cingula cognoscentes, læticiæ se miscuit nostræ tristitia. Nam ex una parte lætati de profectu dulcissimi filij, contristati sumus ab altera: quia quàm graue sit confusis temporibus locis maioribus esse præpositos, ex nostro prorsus dolore sentimus. Vnde omnino studendum est, ut res aspera fiat mercedis occasio. Nam, sicut nostis, de terra plena tardius frumentum egreditur, & de spinis rosa producitur. Dum ergo seminandi nobis congruum tempus est, bonorum operum serere semina non cessetis, ut maiores in die messis læticiæ manipulos reportetis, atque ad æternam gloriam ex transitorij honoris merito ueniatis. Cognoscentes quale studium in præparãdis drumonibus gesseritis, sollicitudinem uestram, desideratam, Lonrato nuncio, releuamus: indicantes cũ Longobardorum rege usque ad mensem Martium futuræ quartæ Indictionis, de pace, propiciante Domino, conuenisse. Quæ si retineatur ignoramus: quia idem rex obijsse postea nunciatus est, licet adhuc habeatur incertum. De Anamsidaro autem quæ scripsistis fecimus, sed uoluntatem utinam sequatur effectus: quia quantum ad nos pertinet, afflictis intercessionis nostræ solatium non negamus. Quod uerò in expositione sancti Iob transmitti uobis codicem uoluistis, de uestro omnino studio gaudemus: quoniam illi rei eminentiam uestram studere conspicimus quæ nec totos foràs uox exire permittat, & ad cor iterum secularibus curis dispersos recolligat. Sed si delicioso cupitis pabulo saginari, beati Augustini patriotæ uestri opuscula legite, & ad comparationem siliginis illius nostrum furfurem non quæratis. Quale præterea patrocinium qualemq; affectum in utilitatibus pauperum beati Petri Apostolorum principis amatoris sui gloria uestra præbuerit, Hilario chartulario nostro testificante didicimus. Ex qua re uberes gratias exoluentes omnipotentis Dei misericordiam exoramus, ut gratiæ suæ protectione uos muniat, & nec malos contra uos homines exterius, nec malignos spiritus interius præualere permittat: sed ita actiones uestras in suo propitius timore disponat, ut sicut fecit inter homines, ita quoque post longæuæ ætatis discursus, in sanctorum suorum uos esse faciat numero gloriosos.

Gregorius Ianuario episcopo Caralitano.

De oppressionibus minorum à maioribus in Sardinia. Caput XXXVIII.

Epist. 38

QValiter in Sardinia minores uel pauperes ab eis qui illis maiores sunt opprimantur, reuerendissimi fratris nostri Carthaginensis episcopi atque eminentissimi filij nostri Innocentij pręfecti epistolæ testantur: à quibus ut quæ nobis scripta sunt noueritis, ipsarum uobis epistolarum exemplaria præuidimus transmittẽda. Et ideo quia ea quæ nobis petẽda sunt, offeruntur: studiosè agendum est, ut ea quę promittuntur, opere compleantur. Si qui eorum de quibus est quæstio, in Ecclesiã fortasse refugerint, ita debet causa disponi, ut nec ipsi uiolentiam patiantur, nec ij qui dicuntur oppressi, damna sustineant. Curæ ergo uestræ sit, ut eis sacramentum ab ijs quorũ interest, de seruanda lege, & iustitia promittatur, & per oĩa cõmoneantur exire, atque suorum actuum reddere rationem: quibus etiam Ecclesiæ uestræ defensorem deputare uos cõuenit. Cuius sollicitudine ea quæ illis fuerint promissa seruentur: quatenus nec alijs noxia sint, & ipsis Ecclesiastica, salua ratione, possint prodesse suffragia. Ita ergo fraternitas uestra faciat ut hæc quæ eius studio emendanda sunt,

tri sequax, & sanctæ Ecclesiæ prædicator scit, quia illa loqui potuisti, quæ de sede petri apostoli per os doctoris sonare debuerunt. Ante hos autem dies Abramio Alexandrino ueniente sanctitati uestræ rescri pseram, uel quid de scriptis uestris quæ cõtra hæreticos Agnoitas edidistis senserim, uel cur tarde responderim. Sed Abramius nauigij necessitate cõpulsus, diu perhibetur in Neapolitana ciuitate demoratus, atque in eo sensu quod dudum scripseram, ita rescribo: quia de doctrina uestra contra hæreticos, qui dicuntur Agnoitæ, fuit ualde quod admiraremur, quod autem displiceret, non fuit. In eodem autem sensu iam dudum communi filio nostro Anatholio diacono plurima scripseram. Ita autem doctrina uestra per omnia Latinis patribus concordauit, ut mirum mihi nõ esset quod in diuersis linguis spiritus nõ fuerit diuersus. Nam hoc quod de ficulnea dixistis, in eo sensu propriè beatus Augustinus loquitur: quia cum Euangelista subiungit: Nondum enim erat tempus ficorum: *Mar. 11* apertè cognoscitur quod per ficum Dominus in synagoga fructum quæsierat, quæ folia legis habuit, sed fructum operis non habebat. Non enim poterat creator omnium nescire, quia fructum ficus nõ habuit, quod dum tempus ficorum non esset, omnes poterãt scire. De eo uerò quod scriptum est: Quia diem & horam neque filius neque angeli sciunt: *Mar. 13* omnino rectè uestra sanctitas sensit, quoniam non ad eundem filium, iuxta hoc quod caput est; sed iuxta corpus eius nos quod sumus, est certissimè referẽdum. Qua de re multis locis idem beatus Augustinus eo sensu utitur. Dicit quoque aliud quod de eodem filio possit intelligi: quia Deus omnipotens aliquando more loquitur humano, sicut ad Abraham dicit: Nunc cognoui quia times Deum. *Gen. 22.* Nõ quia se Deus tunc timeri cognouerit: sed quia tunc eundem Abrahã fecit agnoscere quia Deum timeret. Sicut enim nos diem lætum dicimus, non quòd ipse dies lætus sit, sed quia nos lætos facit: sic dictum est non quòd ipse nesciat diem, sed quia hunc sciri minimè permittat. Vnde & pater solus dicitur scire: quia consubstantialis ei filius, ex eius natura qua est super angelos, habet ut hoc sciat quod angeli ignorant. Vnde &

A hoc intelligi subtilius potest: quia incarnatus unigenitus, factusque pro nobis homo perfectus, in natura quidem humanitatis nouit diem & horam iudicij: sed tamen hunc non ex natura humanitatis nouit. Quod ergo in ipsa nouit, non ex ipsa nouit, quia Deus & homo factus, diem & horam iudicij non nisi per deitatis suæ potentiam nouit, sicut cum ei in nuptijs mater uirgo diceret uinum deesse, respondit: Quid mihi & tibi mulier? Nondum uenit hora mea. *Ioan. 2* Neque enim Iesus angelorum Dominus horæ subiectus erat, B qui inter cuncta quæ creauerat, horas & tẽpora fecerat: sed quia mater uirgo cùm uinum defuit, per eum miraculum fieri uolebat, statim ei rñsum est: Quid mihi & tibi mulier? Ac si apertè diceret: Vnde facere miraculum possum, hoc mihi ex patre, nõ ex matre est. Ex matre enim mori poterat, qui ex natura patris miracula faciebat. Vnde & in cruce positus, eandem matrem moriens recognouit, quam discipulo cõmendauit, dicẽs: Ecce mr̃ tua. *Ioan. 19* Ait ergo: Quid mihi & tibi est mulier? Nondũ uenit hora mea. *Ioan. 2* Quod est dicere, In miraculo C quod ex tua natura non habeo, te minimè recognosco: sed cum hora mortis uenerit, cognosco te matrem, quia unde mori possum, hoc ex te habeo. Itaque scientiam quam ex humanitatis natura non habuit, ex qua cum angelis creatura fuit, hanc se cum angelis, qui creaturæ sunt, habere denegauit. Diem ergo & horam iudicij scit, Deus & homo. Res autem ualde manifesta est, quia quisquis Nestorianus non est, Agnoita esse nullatenus potest. Nã qui ipsam Dei sapientiam fatetur incarnatam, qua mente ualet dicere, esse aliquid quod Dei D sapientia ignoret? Scriptum est: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deũ & Deus erat uerbum. *Ioan. 1* Omnia per ipsum facta sunt. Si omnia, proculdubio etiam dies iudicij, & hora. Quis ergo desidiat ut dicere præsumat, quia uerbum patris fecit qđ ignorat? Scriptum quippe est: Sciens Iesus quia omnia dedit ei pater in manus. *Luc. 10* Si omnia, profectò diem iudicij & horam. Quis ergo ita stultus est, ut dicat quia accepit filius in manibus quod nescit? De eo uero loco in quo mulieribus de Lazaro dicit. Vbi posuistis eũ? *Ioan. 11* ipsa specialiter sensimus quæ

sensistis:

sensistis: quia si negant scisse Dominũ ubi A fuerat Lazarus sepultus, atque ideo requisisse, proculdubio compellẽtur fateri, quia nesciuit Dominus in quibus locis se Adam & Eua post culpam absconderant, cùm in paradiso dixerat: Adam, ubi es? aut cũ Cain corripuit, dicens: Vbi est Abel frater tuus? Qui si nesciebat, cur protinus adiunxit: Sanguis fratris tui de terra clamat ad me? Quamuis hoc in loco Seuerianus Gaualensis aliud loquitur, dicens: quia hoc mulieribus Dominus per increpationem quasi dixerit, quòd mortuum Lazarum ubi posuerunt requisiuit. Ac si apertè Euæ culpam B memorans mulieribus diceret: Ego uirum in paradiso posui, quem uos posuistis in sepulchro. Ad hoc uerò mihi idem communis filius Anatholius diaconus respondit aliam quæstionem dicens: Quid si obijciatur mihi, quia sicut immortalis mori digna tus est ut nos liberaret à morte, & æternus ante tempora fieri uoluit temporalis, ita Dei sapientiam ignorantiam nostram suscipere dignatam esse, ut nos ab ignorantia liberaret? Sed ad hoc ei necdum respondi, quia graui nuncusque infirmitate detentus sum. Iam nunc autem uestra cœpi oratione C conualescere: & ei, si ita perfecte conualuero ut dictare ualeam, adiuuante Domino respondebo. Ex quibus uobis mihi nihil dicendum est, ne uidear docere quæ nostis: quia & medicamina uim medendi perdunt, quæ membris sanis & fortibus apponuntur. Indicamus præterea quia grauem hic difficultatem interpretum patimur. Dum enim nõ sunt qui sensum de sensu exprimant, sed transferre semper proprietatem uolunt, omnem dictorum sensum confundunt. Vnde agitur ut ea quæ translata fuerint, nisi cum graui labore intelligere D nullo modo ualeamus. Benedictionem uerò sancti Marci euangelistæ, & uestræ batitudinis accepi. Ligna autem transmittere uolui, sed quia nauis parua fuit quæ uenit, ea portare non potuit. Quamuis hæc ipsa qui uiderunt Alexandrini uenientes dixerunt quòd parua sunt. Nam alia omnino uobis maiora parauerã, quæ necdum ad Romanam ciuitatem tracta sunt, quia expectaui ut ueniente Alexandrina naui trahi debuissent, & in loco ubi incisa fuerunt remanserunt. Omnipotẽs Deus uitam uestram ad ædificationem sanctę Ecclesię per longa tempora custodiat, uobisq; aspiret ut pro me enixius oretis, ut quem propria peccata deprimũt, uestræ apud omnipotentem Deum preces leuent.

Gen. 3 *Gen. 4*

Gregorius Venantio episcopo Lunensi.
De abbatissa ordinanda. *Cap.* XLIII.

Epist. 43

FRaternitatis uestræ adeò nobis sollicitudinem placuisse scribimus, ut nostri studij esset ea quæ uoluistis effectu complere. Quia ergo scripsistis ut personam transmittere deberemus, quæ in monasterio quod in ciuitate nostra situm est, abbatissæ regere possit officium, quam diuina misericordia suffragante, in regimine eiusdẽ monasterij strenuam posse existere arbitramur illuc præuidimus dirigendam, ut à uobis Deo protegente abbatissa debeat ordinari. Nam ad nos huc tantummodo causa orationis uenit. Quia ergo memoratam ancillã Dei ad uestram uoluntatem & scripta transmisimus, hortamur ut circa eam monasteriumq́ue ipsius sollicitudinem gerat fraternitas uestra, atque degentem illic congregationem in Iesu Christi Dei & redemptoris nostri seruitio adhortationis suæ uoce, & bonorum operum exhibitione corroboret, & ita se erga exteriores utilitates eius, ubicunque necesse fuerit, & causas exhibeat, ut conuersantes ibidem magnum in uobis subsidium, sicut decet, inueniant, & nullius rei eas necessitas deprimat: quatenus dum uobis prouidentibus omnis eius fuerit amota necessitas, in oratione Dei & laudibus assidue secura ualeant mente persistere. Sic etenim agetur ut & illis electa conuersatio ad salutẽ, & uobis proficiat ad mercedem. Nam gratia prorsus maior acquirit, si de commissis ouibus lucrum offerat Domino sollicitudo pastoris.

Gregorius Venantio episcopo Lunensi.
De petitionibus Agrippini & Seruandi.
Caput XLIIII.

Epist. 44

QVid petitio Agrippini presbyteri uel Seruandi diaconi contineat Ecclesiæ Fesulanæ, subiecta uobis pagina patefacit. Et ideo si ea quæ illic continentur ueritate subsistunt, atq; tales psonę ad

ad uos uenerint quibus credi aliquid debeat, usque ad uiginti solidos, aut si plus uobis uisum fuerit, in reparationem Ecclesiarum, quæ in ruinis esse perhibentur, sub testamenti pagina dare uos conuenit: quatenus & illic remedium sit, & uestra debeat esse monitio. De cæteris uerò rebus quæ apud nos sunt, pro memoria futuri temporis ex eisdem susceptum emittite, ut dum Deus pacem donauerit, res ipsæ iuri Ecclesiæ cuius sunt, sine aliqua ualeant dilatione uel controuersia reparari.

Gregorius Palladio presbytero de mõte Syna. De detractionibus non curandis. Cap. XLV.

Epist. 45

EPistolis dilectionis tuæ susceptis, filiũ meum Simplicium requirere curaui, & qua tentatione tua charitas urgeretur, inueni: de qua tamen uerbi mei consolatione non indiget, cùm ipsa ueritas dicat: Si patremfamiliàs Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos eius? Qui iterum dicit: Si de hoc mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret. Sed quia de hoc mundo non estis, sed ego elegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Mũdum uidelicet corda carnalia designãs, quæ diligunt mundum. Hæc igitur cùm perfectè te scire audiam, miror dilectionem tuam uerbis hominum contristatam. Inter uerba enim laudantium siue uituperantium, ad mentem semper recurrẽdum est, & si in ea non inuenitur bonum quod de uobis dicitur, magna tristitia generari debet. Et rursum si in ea non inuenitur malum quod de uobis homines loquuntur, in magnam debemus lætitiam prosilire. Quid enim si homines laudant, & conscientia accuset? Aut quæ debet esse tristitia si omnes accusent, & sola conscientia nos liberos demonstret? Habemus Paulum dicentem: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Iob quoque dicit: Ecce in cœlo testis meus. Si ergo nobis est testis in cœlo, testis in corde, dimitte stultos foris loqui quod uolunt. Quid aliud detrahentes faciunt, nisi in puluerem sufflant, atque in oculos suos terram excitant, ut unde plus detractiones perflant, inde magis nihil ueritatis uideãt? Vocandi tamen sunt etiam ipsi, & tranquillè admonendi, eisque satisfieri modis om-

Matt. 10

Ioan. 15

2. Cor. 1

Iob. 16.

A nibus debet, scientes quid de Iudæis ueritas dicit: Ne fortè scandalizemus eos. Si autem satisfieri sibi ex ueritate noluerint, habes consolationem quam in sancto Euãgelio conspicias: quia cùm Domino dictũ fuisset: Scis quia Pharisæi audito hoc uerbo scandalizati sunt? respondit: Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Paulus quoque apostolus admonet dicens: Si fieri potest, quod ex uobis est, cum omnibus hominibus pacem habẽtes. Dicturus quippe. Cum omnibus pacem habentes: quia hoc difficile esse prospexit, præmisit, Si fie-

Mat. 15.

B ri potest. Sed tamen adiunxit quod possit fieri, cùm dixit: Quod ex uobis est: quia si nos in mente charitatem contra odientes seruare cupimus, etsi illi nobiscum pacem non habent, nos tamen cum illis sine dubio habemus. In omnibus ergo fili dilectissime cor custodi, sicut scriptũ est: Omni custodia serua cor tuum, quia ex ipso uita procedit. Hæc breuiter pro charitatis commemoratione rescripsi. Sed peto ut pro me orare debeas, quatenus omnipotẽs Deus, & à malis me spiritibus, & à peruersis hominibus custodire dignetur: quia in

Prou. 4

C hac uitæ meæ peregrinatione mala me simul & multa circumdant: ita ut cum Psalmista iure dicam: In me pertransierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbauerunt me. Circumdederunt me sicut aqua tota die, circumdederunt me simul. Cœlestis gratia & nos in urbibus, & uos in eremo protegat: quia antiquus hostis terrarum locis à tentatione non excluditur: quia si in paradiso hominem strauit, quis locus extra paradisum esse potest, in quo mentes hominum penetrare non ualeat? In sola ergo creatoris nostri protectione fidendum est,

Psal. 87

D cui ex intimo corde clamemus. Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitũ, ut saluũ me facias. Transmisimus uobis de benedictione S. Petri apostoli cucullam & tunicam, quas ea petimus charitate suscipi, qua à nobis transmissæ sunt.

Psal. 70

Gregorius Ecclesio episcopo Elusino. De episcopo cautè eligendo. Cap. XLVI.

Epist. 46

SCripta fraternitatis uestræ suscipiẽtes, contristati sumus q; uos per ea & grauiter infirmatos, & adhuc debiles esse cognouimus.

uimus. Et licet sanctitatem uestram uidendi desiderium haberemus, bene tamen fecistis isto uos illic tempore continere, ne uenientes huc de ægritudinis uestræ molestia recidiuam nobis tristitiam faceretis. De episcopatu autem laudauimus quòd personam non temerè elegistis, sed cauti, sicut decuit, extitistis. Venientibus enim uobis, si Deo placuerit, communi deliberatione tractabimus, & quod utile uisum fuerit, Deo auxiliante disponemus. Vnum autem caballum uobis qualem inuenire potuimus, de benedictione sancti Petri transmisimus, ut habeatis cum quo post infirmitatem uectari possitis. De causis uerò pro quibus latores præsentium huc uenerunt, quid actum sit, ipsorum omnia renunciatione cognoscetis. Præterea Ecclesijs ad quas sine labore potestis accedere, fraternitas uestra officium uisitationis impendat, ut ij qui illic Deo propitio baptizantur, in consignati non debeant remanere.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano. Crescentium uicarium commendat. Ca. XLVII.

Epist. 47

CVm lator præsentium Crescentius, uicarius noster, quem ad se filius noster gloriosissimus dominus Leontius exconsulatu præcepit occurrere, exire de septis uenerabilibus dubitaret, ne qua per eum excusatio alijs fortasse nasceretur, aut publica diceretur utilitas impediri, ei ut egredi debuisset, æquitatem seruari promitti fecimus. Et ideo quia hæc illi res sicut iussus fuerat, illic suasit occurrere fraternitas uestra ei salua ratione concurrat, atque apud prædictum gloriosissimum dominum uestrum agere cum ea qua consueuit charitate studeat, ut in nullo eum contra leges aut rationem patiatur aliquo modo prægrauari, sed iustitiam ei sicut Christianitati eius conuenit, in omnibus faciat custodiri: quatenus & ipse ad mercedem suam, quod æquitatis ordo exigit uideatur salubriter seruasse, & hic se contra ea quæ promitti fecimus, grauari non sentiat.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano. Apollonium magistrum militum commendat. Cap. XLVIII.

Epist. 48

QVamuis glorioso Apollonio magistro militum communi filio paternã uos pietatem nouerimus impendere: quia tamen eundem dilectionis modum quem circa eum sacerdotaliter exhibetis, nostris credidit apicibus augmentandum, idcirco eum fraternitati uestræ his epistolis commendamus, hortantes ut paternam in uobis, sicut decet, consolationem inueniat, & solatijs uestris, sicut usus exegerit, comitante iustitia potiatur: quatenus dum uestram erga se amplius fuerit dilectionem expertus, & ipse quod de uobis confidit agnoscat, & nostram sentiat epistolam profuisse.

Gregorius Leontio exconsuli. Apollonium commendat. Cap. XLIX.

Epist. 49

SCientes gratia paterna uos scripta suscipere, si illud peragere studeamus, gloriam uestram ultrò non est dubium operari, ut filiorum nostrorum desideria non patiamur contristari. Et ideo quia gloriosus filius noster Apollonius magister militum, lator præsentium, nostris se apud uos uoluit apicibus commendari, salutantes gloriam uestram paterna dilectione petimus, ut salua ratione gratiam uestri fauoris inueniat, & patrocinij opem in quocunque necesse fuerit, consequatur: quatenus dum gloria uestra ea quæ sponte consueuit impendere, nostræ quoque commendationi præstiterit, & ipse se optatum in uobis gaudeat inuenire subsidium, & nos uberes sincerissimæ bonitati uestræ gratias referamus.

Gregorius Domitiano episcopo Metropolitano. De Leontio, & substantia Theodori episcopi. Caput L.

Epist. 50

QVam magnæ charitatis sit in mente uestra sinceritas, etiam res ipsa testatur, quòd dilectionis affectum quẽ coram positis exhibetis, seruare absentibus non cessatis. Proinde multum nos ad diligendum gloriosum Leontium communem filium epistolarum uestrarum testificatio prouocauit: quia dum illum sanctitati uestræ in amicitijs indicastis esse coniunctum, qualis iam sit ostenditur, scilicet quia bono uiro nisi bonus placere non potuit. Et ideo non immeritò diligendus est,

est, qui uobis inuenitur familiariter coniunctus. Idem autem gloriosus uir in Sicilia se retinuit, & ad Romanam urbem necdum uenit. In his tamen quæ ei pro publica utilitate serenissimorum dominorum iussione mandata sunt, in quantum ratio fuit, minimè suffragari distulimus. Gloriosum enim Gregorium expræfecto uel alios qui in septis Ecclesiasticis residebant, hortari studiose curauimus, ut exire, & rationes suas exponere debuissent. Qui egredientes cum Marco uiro magnifico Scribone, qui ad exhibitionem eorum uenerat, accepto uerbo ad Siciliam ire parati sunt. Præterea de substantia Theodori episcopi quem Ecclesiæ uestræ iuri scripsistis fuisse superpositam, plus amplius aliud quod fieri posset non fuit, quàm ut antefato gloriosissimo Leontio de quo tanta testificamini, cui & causam ipsam asseritis commendatam, atque Ioanni fratri & coepiscopo nostro, de cuius sanctitate & sollicitudine certi sumus, huius negocij audientiam mandaremus, hortantes ut & ueritatem cum omni studeant subtilitate perquirere, & ita contentionibus partium secundum iustitiam citius finem imponere, quatenus nec homines sanctæ fraternitatis uestræ longa ualeat illic dilatio retinere, nec pars altera inauditam se pati præiudicium conqueratur. Quicquid enim alteri hac de re fuerit statutum, certi estote quia sine mora complebitur. Nam sicut sine iudicio quenquàm nolumus condemnari, ita quæ diffinita fuerint nulla patimur excusatione differri. Omnipotés auté Deus sua uos protectione atque propitiatione circumtegat, gressusq; uestros in timoris sui tramite cõseruet, uosq; pro me ad orandum excitet, ut & uestris intercessionibus mea studia in uiam uitæ dirigantur.

Gregorius Leontio exconsuli.

De causa Libertini, & quia ira uiri cauta esse debeat. Cap. LI.

Epist. 51

CAutionis exemplar Libertini ad me studuit gloria uestra transmittere, quatenus mihi ostenderet cum qua obligatione uel mente ad præturæ dignitatem idem Libertinus accesserit. Quæ à glorioso fratre meo Palæstino patricio uel consiliario meo uiro magnifico Theodoro relecta, mihi subtiliter insinuata est, atque execrabilis & mihi & cunctis apparuit, qui cognoscere ualuerunt. Sed debet gloria uestra meminisse, quia nunquàm epistolas meas pro commendatione alicuius accepit, nisi ut protectionem uestram fauente iustitia præstaretis. Et quia de eodem Libertino tota simul prouincia gratias referebat, indicaui. Nam uel quis esset, uel quales causas habuerit, neque unquàm professus sum, nec hactenus simpliciter scio. Nam licet in ista causa cautionis culpabilis inuenitur, & de alijs causis quid pro se alleget nescio, unũ tamen bene atque constanter noui: quia si quam rebus publicis fraudem fecit, substantia eius cædi debuit, non libertas. Nam in hoc quod liberi cæduntur, ut taceam q̃ omnipotés Deus offenditur, ut taceam quod opinio nestra uehementer grauatur, pijssimi tamen imperatoris nostri omninò tempora fuscantur. Hoc enim inter reges gentium & imperatores Romanorum distat: quia reges gentium domini seruorum sunt, imperator uero Romanorum, dominus liberorum. Vnde & uos quidem quicquid agitis, prius quidem seruata iustitia, deinde custodita per omnia libertate debetis. Scriptum est: Quod tibi non uis fieri, alteri non feceris. Et per semetipsam ueritas dicit: Quæ uultis ut faciant uobis homines, & uos facite eadem illis. Libertatem ergo eorum qui uobis in discussionem commissi sunt uestram, specialiter attendere debetis, & si ipsi à maioribus uestris iniuriari libertatem uestram non uultis, subiectorum uestrorum honorando libertatem custodire debetis. Scimus enim qui dixit: Cœlum & terra transibunt, uerba autem mea non transibunt. Cuius quia uerba non transeunt, sed per omnia implentur, metuamus quod iterum dicit: In qua mensura mensi fueritis, in ea remetietur uobis. Quid auté gloria uestra existimat, quia si superbe, si crudeliter agimus, despecto Deo nobis hominem placamus nullo modo. Nã ipse qui despicitur, cum contra nos cui despecto Deo placere uolumus, irritat. Curemus ergo per omnia placere

Tob. 4. *Matt. 7.* *Mat. 24* *Matt. 7.*

placere Deo, qui potens est etiam iratos homines ad mansuetudinem reducere. Nam, sicut dixi, etiam mansueti homines indignante Deo ad iracundiam prouocantur. Si autem dicitur quia sine uerberibus atque terroribus fraudes publicæ inueniri non possunt, hoc admittere poteram, si in ratiociniorũ causa dominus Leontius non uenisset. Nam uerum est, quia illi solent manibus excedere, qui in sensu & lingua deficiunt, de quo se mihi uestra gloria nõ ualet excusare. Nam quæ auditis, uel quæ dicitis, subtiliter exquirens, inueni quia homines sine causa cæditis, qui auxiliante Deo uerbis agere omnia potestis. De causis uerò eorum quos discutitis, uerum fateor quia multa audiens quæ nunquã antè cognoui, uehementer erubesco. Vnde & uobis & pijssimo domino imperatori taceo. Nam si mihi constare potuisset, quia iustas causas de suis rationibus haberent, prius per epistolas uos pulsare habui, & si auditus minime fuissem, serenissimo domino imperatori suggererẽ. Sed quia mihi de suorum rationibus nihil cõstat, ideo sicut dixi & uobis & pijssimo principi hactenus nihil dico. Turpe est enim hoc defendere, quod mihi non constiterit iustum esse: quia ego homines propter iustitiam diligo, non autem iustitiam propter homines postpono. Ita ergo age gloriose fili, ut in actione commissa prius illũ habeas placatum, qui continet omnia, ac deinde serenissimi principis utilitatem cum omni sollicitudine impleas. Nam & in eius actionę à quo tibi commissa est, esse negligentem non sine peccato existimo. Sed quia omnipotente Deo largiente, idonea est uestra sapientia ei rationes uigilanter ac subtiliter exquirere, & creatoris uobis iudicium per mansuetudinem placare, quotiens ira animum inuadit, mentem edoma, uince teipsum. Differ tempus furoris, & cùm trãquilla mens fuerit, quod placet uindica. Ira enim in uindicta malorum sequi debet rationem animi, non præire, ut quasi ancilla iustitiæ post tergum ueniat, & non lasciua ante faciem prorumpat, Aliquando uero ostendenda est, & non exhibenda. Aliquando exhibenda est, sed nunquam sequenda. Quando enim in executione iustitiæ placata mente irascimur, iracundiam & non sequimur & exhibemus. Ira enim quę animum perturbat, quanta consideratione cauenda est, mõstratur. De qua scriptum est: Sit omnis homo uelox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Ira enim uiri iustitiã Dei non operatur. Hinc rursum scriptum est: Quis potest habitare cum homine, cuius spiritus facilis est ad irascendum? Hinc iterum dicitur: Noli esse cum homine iracundo, neq; ambules cum uiro furioso: ne fortè discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ. Contra hanc in laude patientiæ dictum est: Melior est uir qui uincit iram, quàm qui capit ciuitatem magnam. Hinc Dauid personam in se infirmorum sumens, ait: Turbatus est præ ira oculus meus. Atq; ex ipsa perturbatione quid sequatur, adiunxit dicẽs: Inueteraui inter omnes inimicos meos. Ex ira quippe cum turbatus fuerit oculus cordis, inter inimicos nostros ad uetustatem redecimur: quia inter malignos spiritus ad uetusti hominis similitudinem reuocamur. Cùm igitur ira quæ cor permouet, sacra eloquia tot testimonijs detestentur, perpendamus qua intentione debemus hoc uitium fugere, quod Deo iudice, in testimonio illius totiens reprobatur. Alia quoq; occurrit opinio, quia alij pro alijs grauantur. Ex quibusdam quę ex principali iussione expensa sunt, minimè reputantur. Quod si uerum sit, nescio. Si tamen ita est, hoc omnino facere & pro timore æterni iudicij, & pro ipsius humanæ considerationis ratione minimè debetis. Ecce gloriose fili amore Dei tuoque prouocatus, cuncta quæ sensi, quæ audiui, breuiter indicaui. Sapientis autẽ uiri est, & breuiter audita latius pensare, & quæq; Deo displicẽt, in celeritate corrigere. Omnipotens Deus cœlestis uos gratiæ protectione circundet, & hic uos & à prauis actibus, & à peruersis hominibus tueatur, & apud se postmodum in æterna patria pia remuneratione lætificet.

Iacobi 1 — *Prou. 18* — *Prou. 22* — *Psal. 30*

Gregorius Amantino domestico.

De cautionibus Ioannis Palatini. De persona Libertini. *Cap.* LII.

Epist. 52.

EA quæ per Paulum latorem præsentiũ, & Timarchum excubitorẽ gloria uestra

uestra transmisit, eo quo uoluistis modo su scepta sunt. Sed & excellentissimo filio nostro Exarcho per suprascriptum excubitorem qui ad eum profectus est, scripsimus ut cautiones agentium uices Ioannis præfecti simul & palatini huc transmittere debeat: indicantes ei, quia nisi illas direxerit, usque ad aduentus uestros ea quæ à gloria uestra transmissa sunt, non tangantur, sed uobis remeantibus conseruentur. De persona autem gloriosi Libertini quædam ad nos ante peruenerant, & necesse fuit ut ea uobis sicut reuera filijs quos diligimus, minimè taceremus. Et quantum in gloriæ uestræ epistolis inuenimus, moleste illa, quod non decuit, suscepistis: dum quando nihil asperum scripsisse meminimus, sed hortati sumus ut cum eo charitatem & gratiam haberetis. Sed quia ad hæc aspera uobis rescribentibus, ne ipsam ad nos epistolam mitteretis, per somnium uos scripsistis esse prohibitos, omnipotenti Deo gratias agimus, qui sic uos uigilantes custodit, ut etiam dormientes admoneat. Sed quia in eodem somnio & à me uos de eadem causa reprehensos scribitis, qualis sim, uel ex hoc colligite. Et quando uos paterna adhortatione conuenio, moleste suscipere non debetis: quia qui dormientibus purus sum, uigilantibus duplex esse non patior.

Gregorius Romano defensori.
De insulis Neapolitanis. *Cap.* LIII.

Epist. 53

PEruenit ad nos q; quidam prauæ uoluntatis studio, contra seniores & ciues Neapolitanæ ciuitatis de insulis iuris eorum Leontio glorioso filio nostro nitantur surripere, ut eos iniustè damnis possint afficere atque affligere. Idcirco tibi hac præceptione iniungimus, ut debeas esse sollicitus, quamuis apud eum nullus locus surreptionis hac de causa inueniatur, ubi fortè aliquid dictum fuerit, uel episcopum præiudicialiter quid, quod non credimus, facere fortè cognoueris, ex nostro illi mandato dicere te uolumus, ut malorum hominum uerbis assensum præbere, & in hoc peccato se miscere non debeat: quia licet retrò principium iussionibus omnino de eisdem insulis sint muniti, nobis tamen cum in regia urbe fuimus suffragantibus, ita serenissimi domini Mauritij principis elicita iussione, eorum strictè iura munita sunt, ut non habeant unde iustè debeant formidare. Pro qua re ut & tu diligentius informari, & antedicto glorioso filio nostro, si causa se dederit, liquidò satisfacere ualeas, earum tibi iussionum exemplaria præuidimus transmittenda. Sed si necessarium fuerit, ipsas facimus authenticas destinari. Tantum est, ut diximus, studeas esse sollicitus, ut surripiendi cuiquam illic locus non pateat.

Gregorius Bono episcopo Messanensi.
Gregorium præfectum commendat. CA. LIIII

Epist. 54

LIcet gloriosus filius noster Gregorius expræfecto magnam de fraternitate uestra certitudinem habeat, ut sacerdotalem sibi à uobis impendi affectum non dubitet: quia tamen charitatis uestræ modũ nostra rogante commendatione fidit augeri, his uos epistolis præuidimus adhortandos, ut utilitati ipsius concurrere, atque in eius iuuamine impendere uos quæcunque suaserit ratio debeatis. Et quia aliqua apud fraternitatem uestram pro sua, ut ait, cautela agere desiderat, locum apud uos, sicut reuera decet sacerdotes, inueniat, & paterna sibi compati dilectione uos cognoscat: quatenus dum sollicitudinis cura ipsius uestræ charitatis studio fuerit releuata, & ipse confidentiam quam de uobis gerit operibus ualeat experiri, & fraternitas uestra postulãtium desideriis se uideatur salubriter impendisse.

Gregorius Leontio exconsuli.
De Gregorio expræfecto. *Cap.* LV.

Epist. 55

CVm iustitiæ uigor in cognitione uestra, & ueritas iuuare sufficiat quos tuetur, cuiusquàm apud uos commendatione opus non fuerat: qppe qui ea quę pro æquitate petenda sunt, ex uobis impẽditis. Sed ne postulãtium desideria, qui bonorũ filiorum studium paterna crescere adhortatione confidunt, postponere uideamur, idcirco illa apud gloriam uestram agere quæ ultrò exhibetis, omnibus modis inuitamur. Eapropter paterna dilectione uos salutantes petimus, ut glorioso uiro filio nostro Gregorio expfecto charitatis gratiã, quã eitis

estis prædití, largius tribuatis: quatenus & ille quicquid æquitatis in uestra benignitate confidit, ueris possit effectibus experiri, & nos bona quæ de uobis multipliciter prædicantur addiscẽtes, assiduè pro gloriæ uestræ incolumitate omnipotentem ualeamus Dominum deprecari.

Gregorius Amantino domestico.
Gregorium exprǽfecto commendat. Ca. LVI.

Epist. 56 CONfidentes quod gloria uestra se in amicorum suorum solatijs deuotam semper exhibeat, eorum uobis causas commendare quos diligitis, studemus. Atque ideo salutantes petimus, ut gloriosus filius noster Gregorius, quales nos hic habuit, illic uos tales inueniat, & tam apud gloriosum filium nostrum Leontium, quàm alibi quocunque necesse fuerit, gloriæ uestræ solatia consequatur, ac magnam in uobis consolationem inueniat, & in quantum possibile est, ne cuiquã iniustæ possit afflictioni uel grauamini subiacere, gloriæ uestræ sollicitudo studio uigilanti prouideat, & tranquillo maturoque hoc studeat consilio declinare: quatenus dũ uos, sicut decet, adiutores habuerit, & ipse & nos amplius cognoscere ualeamus, quia, sicut de gloria uestra præsumimus, non ad faciem, sed quod est ualde laudabile, puras nostis amicitias exhibere.

Gregorius Secundino & Ioanni episcopis Siciliæ.
Gregorium commendat. Cap. LVII.

Epist. 57 BOnorum nos hortatur dilectio filiorum, utilitatibus eorum studiosè concurrere, & eos in quantum ratio suppetit, adiuuare. Et ideo quia quantum se gloriosus filius noster Gregorius exprǽfectò benignè cunctis exhibuit, tanto omnium debet uti solatijs: fraternitatem uestram his hortamur affatibus, ut illic uenienti tã apud Leontium gloriosum exconsulem in disponendis rationibus suis, quam apud alios ubi causa poposcerit, opẽ ferre, & partes illius subleuare fauente iusticia festinetis, ut uobis sacerdotaliter concurrentibus, nullam molestiam uel dispendium cõtra ordinẽ possit æquitatis incurrere. Quẽ si, quod non credimus, grauari frustra in aliquo senseritis, apud prædictum gloriosum uirum agere uos episcopali modestia seruata necesse est, ut uerbum quod ei per Alimarcum uirum magnificum Scribonẽ præbuit, custodire debeat ac seruare, atque illum irrationabiliter affligi uel sustinere dispendium minimè patiatur. Ita ergo fraternitas uestra se erga eum sollicitã curet ostendere, & in eius se causis secundum Deum studeat exhibere, ut & sacerdotale in uobis subsidium & paternam inueniat charitatem.

Gregorius Bonifacio episcopo Regio.
De querimonia Gregorij aduersus eum.
Caput LVIII.

Epist. 58 SAcerdotali proculdubio conuenit grauitati, ut si quas Ecclesiæ suæ causas habuerit, aut pacifica eas ordinatione, si fieri potest, aut certe iudicio interueniente sine mora diffiniat, ut sublata è medio contentionis materia, sola illi cum filijs suis pacis possit remanere concordia. Indicauit itaque nobis gloriosus filius noster Gregorius exprǽfecto, quod inter se & Ecclesiã uestram de locis quæ competunt, aliqua sit orta contentio. Ob quam rem hortamur ut eam aut cessante iurgio finiatis, aut certè dilatione submota Ecclesiæ uestræ actores ad electorum ire iudiciũ faciatis, ut eorum diffinitione præcedente, nec ille contra iusticiã grauari, nec uestra prę iudicium uideatur Ecclesia sustinere. Quia uero homines suos & possessiones quas illic habet, uobis uoluit commendari, oportet ut uestra se fraternitas in eius causis quodcunque ratio inuitauerit, non omittat impendere. Atque ita eum in quibuscunque ualuerit iuuare festinet, ut concurrentibus uobis, absentem se à suis utilitatibus esse non agnoscat.

Gregorius Ioãni & Fortunato episcopis, & Anthemio subdiacono.
Homines Gregorij commendat. Cap. LIX.

Epist. 59 EA quæ filijs nostris ultrò nos decet impendere, nègare eis petentibus non debemus. Et ideo quoniam filius noster gloriosus Gregorius exprǽfecto possessiones

quas illic habet, uel homines suos fraternitati uestræ à nobis studuit commendandos, scriptis uos præsentibus adhortamur, ut utilitatibus eius salua ratione concurrere, & possessiones eius atque homines tueri, sicut desiderat, debeatis, nec eos contra iustitiam à quibuslibet uexari, aut patiamini prægrauari. Sed id agite, ut tuitione uestra prædicti filij nostri supplere præsentiam ualeatis: quia ita se, sicut nostis, exhibuit cunctis, ut omnium solatia habere mereatur.

Gregorius Azimarco Scriboni.
De infirmitate Gregorij. Cap. LX.

Epist. 60

QVod præsentium portitor gloriosus filius noster Gregorius tarde ad Siciliam uenit, non uoluntate distulit, sed ita infirmitate corporis debilis factus est, ut uix in multis diebus reparari potuerit. Cuius debilitatis indicia etiam ipsi adhuc in eo cognoscetis. Mox autem ut aliquantum conualuit, uenire illuc sicut magnitudini uestræ promiserat, non neglexit. Qđ ideo his apicibus scribendū præuidimus, ne eum distulisse spōte credentes hāc moram eius forsitan studio factam reputetis.

Gregorius Romano defensori.
De Gentione uiro magnifico. Cap. LXI.

Epist. 61

QVoniā filius noster Gentio uir magnificus scribo tantæ, Deo propitio bonitatis est, ut ualde sit diligēdus, si quid ei potuissemus cōferre, debuimus. Voluerat enim possessionem iuris Ecclesiastici sub specie libellorum tenere. Sed propter malos scribones iudicauimus in hac nos causa, nec bono cōmittere. Proinde excepta de possessione quæ potuerunt in eius utilitatem uerti, eadem uolumus eius magnitudini singulis annis offerri: id est porcos uiginti qualiter ipse præuideris, berbices uiginti, & gallinas quadraginta. Quæ omnia uolumus in exceptis reputari.

Gregorius Adeodatæ illustri fœminæ.
De reliquijs ei concessis. Cap. LXII.

Epist. 62

VT moram in dādis reliquijs, quas gloria uestra petit faceremus, non uoluntate distulimus, sed præcedentis rei nos casus fecit ambigere. Deus autem omnipotens cordis uestri deuotionem intuens, miraculorum signis admonētibus à uestra uos intentione fraudari non pertulit. Sed ideo desiderium modica uoluit dilatione differri, ut docentibus miraculis & amor uobis cresceret in ueneratione sanctorū, & maior fieret exultatio gaudiorum. Quia ergo in affectu postulatæ rei, gloriæ uestræ uota completa sunt, hortamur ut cuius prædicatores colitis, eius sollicitè mandata seruetis. Et sicut religiosa deuotione terrena sanctorū honoribus loca cōstruitis, sic quoque cum eis mansioné uobis procurare in cœlestibus festinetis: quatenus & hic illos in omnibus adiutores, & in futura mereamini habere uita consortes.

Gregorius Decio episcopo Lillabitano.
De consecratione Ecclesiæ. Cap. LXIII.

Epist. 63

ADeodata gloriosa fœmina petitoria nobis insinuatione suggessit, quod habetur in subditis. In domo siquidem iuris sui intra ciuitatem Lillabitanam monasterium ancillarum Dei à solo se pro sua deuotione fundasse, quod in honorem beati Petri principis Apostolorum, & sanctorū Christi martyrum Laurentij, Hermetis, Pācratij, Sebastiani & Agnetis, desiderat consecrari. Et ideo frater charissime, quia in tuo memorata constructio iure consistit, si nullum corpus ibidem constat humatum, percepta prius donatione legitima: id est, in redditu præstantes liberos à tributis fiscalibus solidos decem, pueros tres, boū paria tria, mancipia alia quæ seruiant in ipso monasterio numero quinq;, equas numero decem, uaccas decem, iastulas uinearū numero quatuor, oues numero quadraginta, & cætera secundum morem.

Gregorius Hilario notario.
De naui Adeodatæ abbatissæ data. C. LXIIII.

Epist. 64

NAuem in qua Vitalis pręsentium portitor nauigat, ad dilectissimā filiam nostram Adeodatam abbatissam, pro sustētatione monasterij sui emissam cognoscas. Qua illuc ueniente, hac tibi authoritate præcipimus, ut ita eam in cunctis tuearis, atque

atq; ab omni angaria uel onere exuere excusareque festines, ac si specialiter nostra sit. Nam nostri causa in eodem monasterio tanta congregatio Deo propitio degere cõprobatur, ut plus illi solatiari atque concurrere quàm nostræ in omnibus festinemus Ecclesiæ. Et ideo postquam uoluntatem nostram experientia tua circa prędictum monasterium talẽ esse cognoscit, ita se in tuitione supradictæ, ut diximus, nauis impendat, ut te illic posito, nullã morã uel impedimentum ab aliquo ualeat sustinere. Nam si, quod non credimus, in aliquo negligens esse tentaueris, uehemẽter te nostram noueris offensam incurrere.

Gregorius populo, presbyteris, diaconibus, & clero Mediolanensi.

De obitu Constantij episcopi, & alio episcopo eligendo. *Cap.* LXV.

Epist. 65

QVantus nos de obitu fratris & coepiscopi nostri Constantij mœror afficiat, paginali explere locutione non possumus. Sed quàm multa bona partes illæ in uno homine perdiderunt, utinã uicinæ repentina calamitate non sentiãt. Nam quemadmodum sollicitus in Ecclesiasticæ regula disciplinæ, uel quàm fuerit uigilans in tuitione ciuitatis uestræ, non habemus incognitum. Sed quoniam obeũte pastore sine proprio uos esse non decet antistite, omnino gratè suscepimus, quòd Deusdedit diaconem uestrum ad episcopatus officium uos unanimes elegisse, Deo authore, signastis. Vnde quia bonorum studiorum desideria nulla debet tarditas impedire, uota in eo uestra complere cum Dei gratia festinamus. Et quia prædictus uir nobis non moribus sed solum specietenus notus est, oportet ut quanto in hac electione non solum uestram utilitatem, sed etiam causam Dei agi cognoscitis, tanto debeatis esse solliciti. Et si subtiliter requirentes, nihil est quod ei ex anteacta uita criminis per sacros possit canones obuiare, aut si ad tenendam disciplinam, uel exhibendum regimen idoneus reperitur, atque cunctorum in eius, sicut scribitis, electione concordet assensus, diuinitatis gratia suffragante eum præsentium scriptorum authoritate solenniter decernimus ordinari. Illud autem quod uobis ab Agilulfo indicastis scriptum, dilectionem uestrã non moueat. Nam nos in hominem qui non à catholicis, & maximè a Longobardis eligitur, nulla præbemus ratione consensum. Nec si alicuius præsumptionis usurpatione factus fuerit, in locum uel ordinem illum sacerdotis suscipimus: quia uicarius sancti Ambrosij indignus euidenter ostenditur, si electus à talibus ordinatur. Nec enim est quod uos hac ex causa deterreat, uel aliquam uobis necessitatem incutiat: quia unde possunt alimẽta sancto Ambrosio seruientibus clericis ministrari, nihil in hostium locis, sed in Sicilia, & in alijs reipublicæ partibus, Deo protegente, consistit. Vt igitur in ordinando eo qui à uobis electus est, nulla possit mora contingere, Panthaleonem notarium nostrum transmisimus, qui eum, ut moris est, annuente consensus nostri authoritate faciat consecrari. Cui etiam quia de possessiunculis, quas Magnus presbyter commissas habuerat, uel de alijs Ecclesiæ nostræ utilitatibus curam gerere, uel quid aliud agere debeat, in præsenti mandauimus, uestra se ei dilectio in omnibus deuota, ut decet, studeat exhibere.

Finiunt epistolæ Indictionis tertiæ.

LIBER NONVS.

INCIPIVNT EPISTOLAE INDICTIONIS QVARTAE ex registro Beati Gregorij Papæ.

Gregorius seruus seruorum Dei, Innocentio Aphricæ præfecto.

De Victore Fausianensi episcopo. *Cap.* I.

Epist. 1

QVi prauorum actuum eminentiam uestram iudicẽ esse desiderat, quid de ęquitatis eius bono sẽtiat æstimatis. Proinde reuerẽdissimi fratris & coepiscopi nostri Victoris Fausianensis epi plenã nobis doloribus querelã deferrimus, ut & malos ab actione propera corrigatis, & ab ministi-

ab iniustitia quam sustinet, bonos eruatis. Queritur siquidem supradictus frater noster multas in illis locis uiolētias, multaq; alia contra Dei timorem Aphricanos iudices exercere. Denique ut duplicia illic tributa, quod auditu ipso intolerandum est, exigantur. Et quia huius mali emendatio uestræ specialiter authoritatem dignitatis expectat, petimus ut subtili indagatione perquirere, & ita hoc Deo uobis imperante debeatis corrigere, quatenus afflictis ꝑ mercede animæ uestræ protectione iusticiæ succurratis, & huius emendationis exemplo alios in futuro à prauis actionibus arceatis.

Gregorius Mariniano episcopo Rauenæ.
De persona quadam ad sacrum ordinem promouenda. Caput II.

Epist. 2. FRaternitatis uestræ scripta suscepimus, in quibus indicastis Florentinum diaconem uestrum pro utilitatibus Ecclesiæ uestræ ad urbem regiam uos uelle transmittere. Et quia uoluistis ut eum dilectissimo filio nostro Anatholio diacono superscriptis debuissemus apicibus commendare, scribere ei curauimus, ut illi in quibus necesse fuerit & ualuerit adesse non differat, ipsaq; scripta ad uos transmisimus, ut secū ea, quam direxeritis, persona debeat deportare. De persona uerò quam in sacro uos dicitis uelle ordine promouere, uidetur nobis ut si nihil est quod uitæ eius obsistat, & ei à nullo res quam indicastis obijcitur, quod uisum uobis fuerit, faciatis. De alijs uerò causis uolumus uobis ut sollicitudinem gereretis, scribere. Sed post quam unam uobis commisimus, quæ per neglectum uestrum deperijt, de alijs tacere elegimus, ne & ipsas similiter perderemus.

Gregorius Anatholio diacono Constantinopolitano.
Diaconum Mariniani episcopi commendat. Caput III

Epist. 3. FRater & coepiscopus noster Marinianus ad urbem regiam pro Ecclesiæ suæ utilitatibus diaconum suum scripsit se uelle transmittere. Et quia illū dilectioni tuæ magnopere uoluit cōmendari, scriptis præ- A sentibus adhortamur, ut ubicūque necesse fuerit, salua ei ratione concurras, & ita in cūctis illi opitulari festines, ut charitatem tuam de qua prædictus frater noster ualde confidit, cognoscat in opere.

Gregorius Alexandrino præfecto.
De patrimonio Ecclesiæ Rauennæ. Ca. IIII.

Epist. 4. QVi de filij charitate non dubitat, cōmendare ei quos diligit, non recusat. Et ideo quia patrimonium Ecclesiæ Rauennatis quod in Sicilia constitu- B tum est, ita dicitur diminutum, ac si nullus esset qui utilitates ipsius agere potuisset, necesse fuit reuerendissimum fratrem & coepiscopum nostrum Marinianum de ordinando patrimonio ipso ne amplius decresceret, cogitare. Ad cuius quia gubernationem Ioannem diaconem suum trāsmisit, paterno salutantes affectu petimus, ut ei tanquam à nobis misso, sicut de uobis confidimus, charitatem in omnibus impendatis.

C *Gregorius Leoni episcopo Cathenensi.*
Seuerum commendat. Caput V.

Epist. 5. FIlius noster Seuerus uir magnificus pręsentium lator ad Siciliam uenire desiderans, nostris se apud fraternitatem uestram petijt epistolis commendari. Venientem ergo eum sacerdotali qua decet charitate suscipite, eiq; in quo usus exegerit uestra solatia ministrate: quatenus uobis coram positis in nullo se contra iusticiā sentiat laborare: sed magis auxilij uestri ope suffultus, quiete sua quam studiosè diligit, securus perfruatur, nosq; de eius trā- D quilitate quæ illi per uos fuerit procurata, lætificari possimus.

Gregorius Talitano.
Patrimonium Ecclesiæ commendat. Ca. VI.

Epist. 6. CVm tanta nos de uobis oporteat charitate præsumere, ut si Ecclesię nostrę utilitates apud alios agerentur, uestram illic gloriam adhiberemus adiutricem, satis debemus: quoniam in uobis est causa, gaudere quia nos nō oportet negligere, quod amore beati Petri Apostolorum principis præstare ipsi apud alios poteratis. Quia igitur

igitur comperimus publici patrimonij curam uestrę ordinationi esse commissam: idcirco paterna dulcedine salutantes, patrimonium uobis nostræ Ecclesiæ secundum iusticiam commendamus. In quo si fortè, ut fieri assolet, occasione inuenta homines publici aliquam uelint inferre molestiam, hoc magnitudinis uestræ bonitas fieri non permittat, sed ab omnium illud hominum inquietudine tueatur. Sicq; salua ratione pauperum partes attendat, ut eleemosynæ uicem impleat seruata iusticia, & uobis ex hoc ante Dei oculos maior merces accrescat. Hortamur ergo dilectissime fili, ut uos benignos exhibere tam circa Ecclesiæ nostræ quam diligitis utilitates, quàm etiā in omnibus curis Ecclesiarū debeatis: quatenus & iniuncta salubriter expleatis, & omnipotētem Deum uobis, quod summopere studendum est, placabilem faciatis.

Gregorius Romano defensori.

De Tecla abbatissa defendenda. Cap. VII.

Epist. 7.

QVia Tecla abbatissa monasterij sanctæ Mariæ, quod Neapoli in domo quondam Felicis scholastici constitutum est, contra Alexandrum uirum magnificum generum ipsius de quibusdam rebus causam habere dinoscitur, & ad hoc præsentium portitorem transmisit, ut causa ipsa illic cum eo si potest fieri pacificè decidatur: hac experientiæ tuæ authoritate præcipimus, ut ei quocunque usus exegerit, salua ratione, solatiari ac concurrere non omittat. Sed & prædictum uirum magnificum hortari studeat, ut omni contentione cessante, ad decisionem causæ ipsius, pacis & ipse intentione perueniat: ne si negligendū putauerit, cum strepitu postea & dispendio cogatur efficere, quod bona uoluntate implere postponit: quia sicut edocti sumus, frequenter iam prædictæ abbatissæ per epistolas suas promisit ipsam decidere, & facere hoc hactenus supersedit. Tua ergo experientia ita agat, ut aut ipsa causa, sicut diximus, decidatur: aut si certe differre ualuerit, & uideris quia facere q̄ pacis sunt, non uolet, subtiliter nobis ea ipsa renuncia, ut quid pro utilitate monasterij memorati agi debeat, sciamus.

Gregorius Bono abbati monasterij Lirinensis.

De cauta prouisione monasterij. Cap. VIII.

Epist. 8.

PRæpositorum sollicitudo subiectorum est cautela: quia qui super rem creditā uigilat, hostis insidias declinat. Quàm autem solers sis in regendis fratribus, quantoq; studio in eorum sis custodia uigilans, reuerendissimo fratre & coepiscopo nostro Menna referēte cognouimus. Et sicut nos audita decessoris tui incauta remissio sæpius contristauit, ita prouisionis tuæ sollicitudo lætificat: quia studij tui cautelam & tibi ad remunerationem, & alijs ad utilitatis exemplum prodesse non dubium est. Sed quia quantum se aduersarius noster ex omni parte præcaueri cognoscit, tanto per occulta quærit irrumpere, & repugnantem sibi callida arte nititur decipere: dilectionis tuæ uigilantia ardentiori se semper cura succendat, & ita cuncta, Deo adiuuante, præmuniat, ut lupus sæuiens huc illucq; discurrens, in oues dominicas ingrediendi locum non habeat. Eos ergo qui tibi commissi sunt, à gula, à superbia, ab auaritia, à maliloquio, & ab omni immunditia, redēptoris nostri suffragante gratia prohibere, ac studij tui sit per omnia custodire, ut tanto tibi maior de commissa gubernatione merces accrescat, quanto subiecti tui contra aduersarij nequitias te fuerint uigilante uictores. Itaque boni te dulcem, praui sentiāt correctorem. In qua uidelicet correctione hunc esse ordinem noueris obseruandum, ut personas diligas, & uitia persequaris: ne si aliter agere fortasse uolueris, transeat in crudelitatem correctio, & perdas quos emendare desideras. Sic enim uulnus debes abscindere, ut non possis ulcerare quod sanum est: ne si plus quàm res exigit ferrum impresseris, noceas cui prodesse festinas. Ipsa enim in te dulcedo cauta, non remissa sit: correctio uerò diligens sit, non seuera. Sed sic alterum condiatur ex altero, ut & boni habeant amādo quod caueant, & praui metuendo quod diligant. Hæc dilectissime fili sollicite attende, studiosè custodi, ut dum tali moderatione Deo nostro incolumes quos suscepisti reddideris, in die æternæ retributionis eo dicente audire sis meritus: Euge serue bone & fidelis: quia in pauca fidelis fuisti, supra multa

Luc. 19.

multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Filium nostrum Columbũ presbyterum qui charitati tuæ suis est meritis commendatus, in tua dilectione proficere optamus, & ex nostra commendatione.

Gregorius Sereno episcopo Massiliensi. De sanctorum imaginibus non confringendis, & malis hominibus non admittendis in societatem. *Caput* IX.

Epist. 9

LIterarum tuarum primordia ita sacerdotalem in te esse beneuolentiam demonstrabant, ut maior nobis fieret de fraternitate tua lætitia. Sed tantum earum finis à suis dissensit initijs, ut non unius, sed diuersarum esse mentium talis crederetur epistola. Ex illo autem quòd de scriptis nostris quę ad te misimus dubitasti, quàm sis incautus apparuit. Nam si diligẽter ea quæ fraterno amore monuimus attendisses, nõ solum minime dubitasses, quinimò quid sacerdotalem grauitatem oporteret agere, cognouisses. Neque enim Cyriacus quondam abbas, qui scriptorum nostrorum portitor extitit, istius disciplinæ uel eruditionis fuit, ut uel ipse aliud facere, sicut putas, auderet, uel istam de eius tibi persona suspicionem falsitatis assumeres. Sed quia monita salubria pensare postponis, contingit ut iam non solum actu, uerumetiam esses interrogatione culpabilis. Perlatum siquidem ad nos fuerat, quòd inconsiderato zelo succensus, sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, confregeris. Et quidem quia eas adorari uetuisses, omnino laudauimus, fregisse uerò reprehendimus. Dic frater à quo factum sacerdote aliquando auditum est quod fecisti? Si non aliud, uel illud te non debuit reuocare, ne despectis alijs fratribus, solum te sanctum, & esse crederes sapientem? Aliud est enim picturam adorare, aliud per picturæ historiam quid sit adorandum addiscere. Nam quod legentibus scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsa etiam ignorantes uident quod sequi debeant, in ipsa legunt qui literas nesciunt. Vnde & præcipuè gentibus pro lectione pictura est. Quod magnopere à te qui inter gentes habitas, attendi debuerat, ne dum recto zelo incautè succenderis, ferocibus animis scandalũ generares. Frangi uerò non debuit, quod non ad adorandum in Ecclesijs, sed ad instruendas solummodo mentes fuit nescientium collocatum. Et quia in locis uenerabilibus sanctorum depingi historias non sine ratione uetustas admisit, si zelum discretione condijsses, sine dubio & ea quæ intendebas salubriter obtinere, & collectũ gregem non dispergere, sed potius dispersum poteras congregare, ut pastoris in te meritum nomen excelleret, non culpa dispersoris incumberet. Hinc autem dum in hoc animi tui incaute nimis motus exequeris, ita tuos scandalizasse filios perhiberis, ut maxima eorum pars à tua se communione suspenderit. Quando uerò ad ouile dominicum errantes oues adducas, qui quas habet retinere non præuales? Proinde hortamur ut uel nũc studeas esse sollicitus, atque ab hac te præsumptione compescas, & eorum animos quos à tua disiunctos unitate cognoscis, paterna ad te dulcedine, omni adnisu, omniq; studio reuocare festines. Conuocandi enim sunt dispersi Ecclesiæ filij, eisq; scripturæ sacræ est testimonijs ostendendum, quia omne manufactũ adorare non liceat: quoniam scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Ac deinde subiungendum est: quia picturas imaginum quæ ad ædificationem imperiti populi fuerant factæ, ut nescientes literas, ipsam historiam attendentes discerent quid actum sit, quia transisse in adorationem uideras, idcirco commotus es ut eas imagines frangi præciperes. Atque eis dicendum: Si hanc instructionẽ ad quam imagines antiquitùs factæ sunt, habere uultis in Ecclesia, eas modis omnibus & fieri haberi permitto. Atque indica quod non tibi ipsa uisio historiæ, quæ pictura teste pandebatur displicuerit, sed illa adoratio quæ picturis fuerat incompetenter exhibita. Atque in his uerbis eorum mentes demulcens, eos ad concordiam tuã reuoca. Et si quis imagines facere uoluerit, minime prohibe: adorare uerò imagines, omnibus modis deuita. Sed hoc sollicite fraternitas tua admoneat, ut ex uisione rei gestę ardorẽ compunctionis percipiant, & in adoratione solius omnipotentis sanctæ trinitatis humiliter prosternantur.

Luc. 4.

tur. Cuncta uerò hæc amore sanctæ Ecclesiæ & tuæ fraternitatis loquimur. Non ergo ex mea correptione frangatur à zelo rectitudinis, sed magis adiuuetur in studio piæ dispensationis. Præterea peruenit ad nos quòd dilectio tua libenter malos homines in societate sua recipiat, adeò ut presbyterum quendam qui postquam lapsus est, in suæ adhuc dicitur iniquitatis pollutione uersari, familiarem habeat. Quod quidem nos ex toto non credimus: quia qui talem recipit, scelera non corrigit, sed magis aliis talia perpetrandi uidetur dare licentiam. Sed ne forte aliqua tibi surreptione uel dissimulatione ut à te reciperetur, atque adhuc haberetur gratus suaserit, non solum hunc longius à te expellere, uerumetiam excessus ipsius sacerdotali te zelo modis omnibus conuenit resecare. Alios uerò qui praui esse memorantur, paterna adhortatione à sua prauitate compesce, & ad uiam stude rectitudinis reuocare. Quod si, quod absit, salubri monitione eos uideris in nullo proficere, & hos quoque curabis à te procul abijcere, ne prauitates eorum ex eo quod recipiuntur, displicere minime uideantur. Et non solum ipsi inemendati remaneant, sed etiam eorum receptione alij corrumpantur. Et considerate quam & hominibus execrabile & periculosum ante Dei sit oculos, si per eum à quo plectenda sunt crimina, nutriri uitia uideantur. Hæc igitur dilectissime frater diligenter attende, & ita agere studeat prauos salubriter corrigas, & scandalum de malorum societate filiorum tuorum animis non inducas.

Gregorius populo, presbyteris, diaconibus, & clero Ecclesiæ Mediolanen.
De Arethusa. *Caput* X.

Epist. 10

LAtrix præsentium Arethusa clarissima fœmina, ꝓpter causam legati quod ei coniugiq; uel filijs ipsius Laurentius reuerendæ memoriæ episcopus uester reliquerat, diu apud nos est, ut recolitis, demorata. Vnde recordandæ memoriæ fratri & coepiscopo nostro Constantio miseramus, ut cum ea sacerdotali studio causam ipsam definire iurgiorum cessante strepitu debuisset. Quod sicut scire uos credimus, se & olim facere uoluisse, & adhuc facere tunc uelle responderat. Sed quia latrix harum diu est in hac urbe demorata, atque illuc distulit remeare, nuncusque decidi non potuit. Idcirco dilectionem uestram scriptis præsentibus adhortamur, ut memoratæ mulieri illuc uenienti charitatem quam decet Ecclesiæ filijs impendatis. Et cum authore Deo Ecclesia fuerit ordinata, id agatis, quatenus causa ipsa quæ tempore diuturno dilata est, ita sine mora, æquitate seruata, debeat terminari, ut nec antedicta fœmina amplius fatigari, nec uos uideamini contra Ecclesiasticum propositũ, petentibus negasse quod iustum est.

Gregorius Anthemio subdiacono Campan.
Theodoram relictam Sabini commendat. C. XI.

Epist. 11

THeodora relicta Sabini defensoris, misso huc homine suo questa est nobis, à filio suo & Aligerno quodam cuius filiam idem filius eius in coniugio suo sortitus est, deceptam esse, ut omnes res suas tempore nuptiarum eidem filio donationis titulo legaret: & nunc se ab eis ualde despici atque contemni, adeo ut ablatis rebus ipsius, nihil ei unde possit nutriri remanserit. A quibus insuper etiam tantam se aduersitatem asserit sustinere ut nec seruum iuris sui ei deseruire, nec in aliquo solatiari permittant. Et quia, si ita se res habet, graue nimis & contra Deum est, huius tibi authoritatis tenore præcipimus, ut ueritatem cures addiscere. Et si ita repereris, Ecclesiasticam tuitionem impendere, atque eam salua in omnibus ratione adiuuare festines: quatenus te illic posito nullum denuo grauamen uel oppressionem à prædictis uiris quolibet modo sustineat, sed prouidere studij tui sit ut in id quo se deceptam queritur, legaliter ualeat subueniri: quia omnino crudele est ut mulier quæ ex filij persona debet sperare solatiũ, per eum magis necessitati cogatur uel inopiæ subiacere. Quòd si forte quies uel solatium ipsius te procurante non potuerit ordinari, nobis renunciare festina: ut quid post hæc facere debeas, nostra iterum præceptione cognoscas.

Grego-

Gregorius Anthemio subdiacono.

De Helenæ hominibus ab Ecclesia iniustè detentis. Caput XII.

Epist. 12

GLoriosa filia Helena per suos nobis homines indicauit, quosdam de suis ab Ecclesiæ nostræ actoribus irrationabiliter detineri. Et quia eos petit sibi restitui, idcirco hac tibi authoritate præcipimus, ut cum omni diligentia ueritatem studeas perscrutari. Et si ita est, nec est quod in eis ad nostræ nomen Ecclesiæ possit uédicari, omni mora postposita aut ipsos restitue, aut si forte mancipijs Ecclesiæ nostræ cõuenti sunt, dãdo pro eis uicarios recompensa. Si uerò aliquid nostræ dicunt Ecclesiæ competere, sit sine aliqua dilatione compendium, & quæ iudicata fuerint, ita experientia tua ad effectum sine aliqua difficultate perducat, ut prædictæ filiæ nostræ denuo non sit huc necessitas transmittendi.

Gregorius Anthemio subdiacono.

Donatum commendat. Cap. XIII.

Epist. 13

DOnatus lator præsentium diuersis se illic oppressionibus grauari commemorans, Ecclesiastica se petijt tuitione fulciri. Quapropter hac tuæ experientiæ authoritate mandamus, ut eundem Donatũ seruata æquitate defendas, & nullis eũ grauaminibus uel damnis contra iustitiam subdi permittas, quatenus te sibi opitulãte nulla ei sit huc remeandi necessitas.

Gregorius Scholastico defensori.

De condumia Calumnioso danda. Ca. XIIII.

Epist. 14

ANte aliquantum temporis experientiæ tuæ nos præcepisse recolimus, ut quia reuerentissimus frater & coepiscopus noster Calumniosus necessitatem se de solatijs asseruit sustinere, unam illi de iure Ecclesiæ deputare condumiam debuisses. Sed quia condumiam ipsam uineolam parnulam iuris eiusdem Ecclesiæ nostræ tenere dicitur, & ipse sibi pariter uineolam petit debere locari: hac tibi authoritate præcipimus, ut ad tres siliquas aureas factis libellis ei uinoleam ipsam locare debeas, quatenus & ipse exinde aliquod remedium consequatur, & ius Ecclesiæ sine diminutione aliqua conseruetur. Præterea questus nobis est suprascriptus reuerentissimus frater noster, quòd & episcopium Ecclesiæ ipsius hactenus detineas, & occasione blandiaris, ut episcopi patris tui uestes tibi, uel alia quæ in episcopi inuenta sunt, applices. Et ideo si ita est, & ab episcopio te præcipimus sine mora recedere, & quicquid prædictus pater tuus episcopatus sui tempore Ecclesiæ de proprio constiterit conquisisse, ne tollas: quia & sacris canonũ legibus esse noscitur definitum, ut in his quæ antistes episcopatus tempore acquisierit, non alius, nisi sola succedat Ecclesia. Asserit etiam Ferocinatum quendam condito testamento hæredem nostram instituisse Ecclesiam: atque Ecclesiæ sancti Ioannis quæ anto portam Hortonensis ciuitatis sita est, duos casalis fundi campos per Ausinianum legati titulo reliquisse, & à nostra eos nunc Ecclesia detineri. Quos quia secundũ uoluntaté defuncti sibi petit debere contradi, experientia tua lecta serie testamenti, si ita esse repererit, nec est quod rationabiliter aperte nostræ possit opponi Ecclesiæ, prædictos casales tradere suprascripto fratri nostro non differat: quia dum talibus nos etiam de proprio cõueniat impartiri, ea quæ illis competunt, nullo modo à nostris irrationabiliter patimur detineri.

Gregorius Scholastico defensori.

De Alexandro Frisisto. Cap. XV.

Epist. 15

ALexander Frisistus præsentium portitor colonus Ecclesiæ nostræ questus est nobis in domo, id est Ecclesia quæ Cathinæ à dilectio filio nostro Cypriano diacono fabricata est, triennij se tempore laborasse, & mercedem non ut dignum est accepisse. Et quanquam per tempora ipsa dicatur apud plurimos laborasse, unde etiam dum hic esses notitiam accepisti, hac tibi tamen autoritate præcipimus, ut diligenter inspicias: & si plus in eadem domo quam mercedes acceperit operatus est uolumus ut secundum laboris modum si quid super quatuor solidos & tremisses duos quos a memorata diacono accepisse dictus est meritus sit, addere ei quod iustum

ſtum uideris debeas, ſciens tuis rationibus imputandum.

Gregorius Romano defenſori.
Vt argentio colono terram Eccleſiæ concedat. Caput XVI.

Epiſt.16 QVia præſentium portitorem Argentium colonum Eccleſiæ noſtræ curam hoſpitalitatis habere cognouimus, neceſſe eſt ut in parte aliqua eius ſtudium adiuuemus. Idcirco huius tibi præceptionis autoritate mandamus, ut terrulam modiorum plus minus, ſicut aſſerit, decem poſſeſſionis diſterianæ quā tenuit, reddere ei ſine mora aliqua uel excuſatione feſtines, ut eam diebus uitæ ſuæ habeat atque ex ipſa rationibus Eccleſiaſticis nihil impendat, ſed in ea ille quam exhibet hoſpitalitate proficiat: quia dignum eſt, ut bono laudandoque operi concurrere ac ferre conſultum modis omnibus debeamus.

Gregorius Spes de Ropes præſidi Sardiniæ.
De Barbaricinis conuertendis. Cap. XVII.

Epiſt.17 PArticeps proculdubio mercedis exiſtit, qui bonorum ſe operum exhibet adiutorem. Quia ergo multi de Barbaris prouincialibus Sardiniæ ad Chriſtianam fidem dicuntur Deo propitio deuotiſſimè feſtinare: magnitudo ueſtra ſtudium ſuum hac in cauſa decenter accomodet, & fratri & coepiſcopo noſtro Victori in conuertendis baptizandiſque eis ſtudioſè concurrat: quatenus dum de interitu multorum animæ baptiſmatis gratiam uobis fuerint ſollicitantibus liberatæ, & apud homines laudem habere, & apud omnipotentem Dominum, quod ſummopere ſtudendum eſt, magnam mercedem poſſitis acquirere, atque nos uobis gratias referentes, magnitudini ueſtræ poſſimus modis omnibus exiſtere debitores.

Gregorius Vitali defenſori.
De Barbaricinis mancipijs comparandis. Caput XVIII.

Epiſt.18 BOnifacium præſentium portitorem, notarium ſcilicet noſtrum, ad hoc nos experientia tua illuc trāſmiſiſſe cognoſcat, ut in utilitatem parochiæ Barbaricina debeat mancipia comparare. Et ideo experientia tua omnino ei ſtudioſè ſolliciteque concurrat, ut & bono precio, & talia debeat comparare, quæ in miniſterio parochiæ utilia ualeant inueniri, atque emptis eis huc Deo protegente is ipſe celerius poſſit remeare. Ita ergo te in hac re exhibere feſtina, ut te quaſi feruentium amatorem, quorum uſibus emuntur oſtendas, & nobis te ipſi de tua ualeant ſollicitudine commendare.

Gregorius Ioanni tribuno Sypontino.
De uiolentia Bonifacij notarij. Cap. XIX.

Epiſt.19 LAtor præſentium de ſtatus ſui conditione nobis ſæpius conqueſtus eſt, à Bonifacio noſtro notario ſibi uolentiam irrogari. Cuius rei cognitionem in fratris & coepiſcopi noſtri Vitaliani notitiam præuidimus perducendam. Cuius cauſæ meritum ſe examinaſſe profeſſus eſt. Sed quia ad proferendum iudicium ſe aſſurgere nullatenus dicit, hortamur magnitudinem ueſtram, ut pro cauſa mercedis æternæ, cū prædicto reſideatis epiſcopo, & rei meritum euidentius perſcrutantes quicquid uobis ſuadente iuſtitia uiſum fuerit, ſcripto decernite, & ſi de eius uobis certius libertate conſtiterit, nullis deinceps quorumlibet inquietudinibus ad rei deciſæ meritum prouocetur, ſed in ea qua uobis uiſum fuerit libertate declaratus ſecure permaneat.

Gregorius Iannario epiſcopo Caralitano.
De monaſterio conſtruendo. Cap. XX.

Epiſt.20 GRatam uobis fraternitatis ueſtræ ſollicitudinem fuiſſe cognoſcite, quòd paſtorali ſe uigilantia pro tutamine animarum ut oportebat exhibuit. Nunciatum ſiquidem nobis eſt, quòd in domo quondam Epiphanij lectoris Eccleſiæ ueſtræ, idcirco ſecundum uoluntatem ipſius monaſterium conſtrui uetuiſtis, ne pro eo quòd domus ipſa ancillarum Dei monaſterium cohærebat, deceptio exinde contingeret animarum. Et ualde laudauimus, quia antiqui hoſtis inſidias prouiſione congrua, ut decuit, præcauiſtis. Sed quia perlatum ad nos

nos est Pompeianam religiosam fœminã uelle de eodem monasterio ancillas Dei tollere, & per sua unde acceptæ fuerãt monasteria reuocare, atque illic congregationem construere monachorum: necesse est ut si impletum hoc fuerit, defuncti depositio modis omnibus conseruetur. Si uerò factum hoc non fuerit, ne testatoris uoluntas in totum uideatur esse frustrata, uolumus ut quia monasterium Vrbani quondã abbatis positum foris extra ciuitatem Caralitanam ita dicitur destitutum, ut nec unus illic monachus remaneret, Ioannes, quem memoratus Epiphanius in monasterio quod sicut dictum est, in domo sua fiendum decreuerat, abbatem esse constituit, si tamen nihil est quod eum impediat, abbas debeat ordinari. Atque reliquiæ quæ in domo antedicti Epiphanij condendæ fuerant, ibi recondantur, & ei modis omnibus applicetur quicquid idem Epiphanius in monasterio quod deputauerat ædificari contulerat: quatenus & si de loco propter supradictam cautelam uoluntas eius non disponitur, merces nihilominus illibata seruetur. Et hæc quidem omnia fraternitas uestra una cum Vitali defensori disponat, & ita ea utiliter studeat ordinare, ut sicut de laudabili prohibitione, ita quoque de bono habere possit constructione mercedem. Ipsum uerò monasterium licet fraternitati uestræ sit superuacuum commendari, hortamur tamen ex abundanti ut id salua iustitia, sicut uos decet, habeatis commendatum.

Gregorius Panthaleoni notario.

De Deusdedit diacono ad episcopatum Mediolani ordinando. *Cap.* XXI.

Epist. 21

EXperientia tua præsenti authoritate suffulta ad Ianuensem urbem, auxiliante Domino, proficiscens, Deusdedit diaconem Ecclesiæ Mediolanensis, si tamen à cunctis electus est, & nihil est quod ei ex anteacta uita possint canones obuiare, episcopum solenniter faciat ordinari. Præterea quia multæ illic Ecclesiæ nostræ utilitates sunt, quæ Deo propitio peragantur, sollicitum esse te necesse est, & ita omnia secũdum capitularem subter annexum requirere, utiliterque disponere, ut in nul- A lo te neglectus culpa respicere, sed magis uigilantia Deo & hominibus ualeat commendare.

Gregorius de Probo abbate monasterij sancti Andreæ.

De Probo ac testamento eius. *Cap.* XXII.

Epist. 22

IN nomine Domioi Saluatoris nostri Iesu Christi. Imperantibus domino Mauritio & Tiberio Augustis, anno incarnationis dominicæ sexcentesimo primo, eodemque domino undecies consule, sub die B tertio nonarum Octobrium, præsidente beatissimo & Apostolico papa Gregorio: atque considentibus reuerendissimis Menna episcopo Telesino, Basilio Capuano, Constantio Numentano, Montano Sauonense, Victore Fausanense, Ioanne presbytero tituli sanctorum Geruasij & Prothasij, Deusdedit rustico presbytero tituli sanctæ Susannæ, Iubilo presbytero titulo Sancti Marcelli, Probino presbytero tituli sancti Cyriaci, Ioanne presbytero tituli sanctorum Ioannis & Pauli, Agapito presbytero tituli Eudoxiæ, Felice presbytero tituli C sanctæ Sabinæ, Gratioso presbytero tituli sanctorum Nerei & Achillei, Bonifacio presbytero tituli sancti Sixti: astantibus etiam diaconibus & clero, Paterius Secundicerius dixit: Probus abbas monasterij sanctorum Andreæ & Luciæ uestris, si recipitis, desiderat aspectibus præsentari. Gregorius episcopus sanctæ Ecclesiæ catholicæ urbis Romæ dixit: Veniat. Cumq; ingressus fuisset dixit: Cur adesse uolueris, fateri te conuenit. Probus abbas dixit: Petitionem præ manibus habeo. Postulo à beatitudine domini mei, ut eam suscipi, D & uobis relegi iubeatis. Gregorius dixit, Fiat. Quæ cum suscepta fuisset, Paterius in his recitauit: In nomine Dei nostri Iesu Christi die tertio kalend. Octobris, Indictione quarta. Ea quæ nunc beatitudini uestræ intimare desidero, olim domino meo bene comperta sunt, uestramque mihi conscientiam testem esse scio quæ suggero: quoniam dum ante hos annos ex laico ad religiosum migrassem officium, disposueram in cella super me solitarius habitare, ibique ipsis paucis diebus qui supersunt, uitam transigere, propter quod nec

nec aliquid de substantiola mea antè ordinaui siue disposui, sciens tam ab intestato quàm ex testato filium mihi posse succedere. Quadam autem die dum inter alios ad obsequia domini mei fuissem ingressus, subitò atque inopinanti, introire in monasterium, atque onera abbatis debuissem suscipere, præcepistis. Statimq; surgentes, non indulto ad deliberandum uel tractandum mihi spatio, ad monasterium iam cum monachis ambulare coactus sum. Vnde quia nihil antea de substantiola mea occurrit, uel potui ordinare, idcirco lachrymabiliter supplico, ut concessa per constitutioné uestri decreti licentia, fas mihi sit de omnibus rebus meis uoluntatem meam disponere, quatenus nec mihi obedientia mea officiat, nec filio pauperi possit esse damnosa. Nam cunctis notum est, quia illos legalis sanctio quicquam de substantia sua prohibet postquam monasterium ingressi fuerint ordinare, quibus disponendarum rerum suarum suppetit ante licentia, non autem eos quos adhuc quod nunquam tractauerant præpositorum suorum parere cogit instantia. Quia sicut legis uoluntas hoc ex deliberatione facientibus contradicit, ita eis qui compelluntur, maiore prouidentia succurrit. Hanc autem suggestionem supplicationemq; meam Aemiliano notario sanctæ Ecclesiæ Romanæ noto meo scribédam dictaui, eiq; propria manu ego Probus seruus uester subscripsi, & uobis beatissimo domino meo Gregorio papæ porrexi. Ego Probus seruus uester huic petitioni a me oblatæ subscripsi. Gregorius dixit: Postquam textus oblatæ petitionis nobis innotuit, Probus abbas paulisper abscedat, ut de his quæ petit, cum fratribus filijsque nostris quid statuendum sit deliberare possimus. Quo recedente, postquã diu de eius petitione tractatum est, dixit Papa Gregorius: Probus abbas quem abesse paululum feceramus rursus adueniat, ut ea quæ nobis cum fratribus filijsque nostris in commune uisa sunt, censeamus. Cumque præsentatus fuisset, dixit: Vbi ueritas cum ratione concordat, desideria petentis implere non minus iustum est quàm benignum. Perpensa igitur serie à te petitionis oblatæ, omnia quæ in ea locutus es, ita esse recolimus. Neque enim uel in nostram unquam antea cogitationem ascenderat, ut in quocunque monasterio abbatis tibi curam debuissemus iniungere. Sed quodam die dũ de ordinando monasterio cui præesse dignosceris, cum nostris filijs tractaremus, atq; diu aptam personam huic officio quæreremus, ex improuiso te ingrediente, cordi nostro & eorum qui nobiscum ad tractãdum aderant, subitò natum est, ut te illic abbatem Deo propitio constituere deberemus. Quod quia renitenti tibi constat impositum, & uoluntatis tuæ rigorem uix nostræ potuerunt adhortationes inflectere, necesse fuit ne fortè habere debuisses post te spatium redeundi, ut iam ordinatum abbatem ad ipsum te monasterium cuius nec monachus fuisti, antea mitteremus. Ne ergo hæc obedientia uel dilectioni tuæ tristitiam, uel alijs possit inferre iacturam, uniuersas res tuas alienandi, uel ut uolueris disponendi liberam tibi per huius constituti nostri tribuimus statuta licentiam. Per quam eam te in disponendis eis ut tibi placuerit, habere noueris facultatem, quam habere poteras antequam monasterium introires. Nec quicquam tibi ab batis officium, quod sicut dictum est, repéte ac inuitus nosceris suscepisse, formides obsistere: quia ut in ordinandis disponendisque rebus tuis non haberes licentiam, dilectionem tuam ne post se rediret, nostra, ut diximus, coegit instantia. Proinde ne qua te dubium faciat de his quæ uolueris ordinare suspicio, nullum unquam Ecclesiæ nostræ uel monasterij tui, siue quolibet nomine alio ex monachicæ conuersationis statu uel abbatis officio, quocunque ingenio uel cuiuslibet excusationis specie contra præsentis seriem constituti uenire decreuimus: sed tanquam si ingressus monasterium non fuisses, ita omnia quæ de uniuersa facultate tua ordine disposueris, illibata & sine aliqua Deo authore statuimus refragatione seruanda.

Gregorius Ioanni subdiacono Rauennæ. De Ioanne argentario, & fide eius. Cap. XXIII.

QValiter Ioannes argentarius indigentibus fideiussione fuit sæpe remediũ, experien- *Epist. 23*

uerint, sanctitati uestræ scriptum transmisimus. Qui tamen quietem & silentiũ præ omnibus dictant. Quam si tua fraternitas in sua ecclesia, unde ualde sum dubius, nõ habet, ideo uidetur mihi ut ordinata illic Ecclesia, uel qui missarum solennia celebrent, uel qui episcopij curam gerere ualeãt, hospitalitatemq; & susceptiones possint exhibere, quive monasteriis custodiẽdis præesse norint, tua fraternitas ad me ante æstiuum tempus debeat uenire. Aegritudinis enim tuæ ego specialiter in quãtum ualeo curam geram, quietem tuam custodiam, quia huic ægritudini æstiuum tẽpus medici uehementer dicunt periculosum: & ualde pertimesco, ne si curas aliquas cum aduersitate temporis habueris, amplius ex eadem molestia pericliteris. Ego enim ipse ualde sum debilis, & omnino ualde est utile ut cum Dei gratia sanus ad unam redeas Ecclesiam: aut certe si uocandus es, inter tuorum manus uoceris. Et ego qui me proximum morti uideo, si me ante te uocare omnipoten s uoluerit, inter tuas manus transire debeam. Si autem qualitas temporis ad ueniendum præpedit, aliquo paruo remedio dato, apud Agonem agi potest, ut ipse uobiscum hominem suũ usque Romam transmittat. Si igitur eadẽ ægritudine grauari te sentis, & uenire disponis, cum paucis tibi ueniẽdum est: quia mecum manens in episcopio, quotidiana obsequia de hac Ecclesia habebis. Propterea nec hortor nec admoneo, sed districtè præcipio, ut ieiunare minimè præsumas: quia dicunt medici huic molestiæ ualde esse contrarium, nisi forte si grandis solennitas exigit, quinque in anno uicibus concedo. Sed & à uigiliis quoque temperandum est, & preces quæ super cærcum in Rauennati ciuitate dici solent, uel expositiones euangelij quæ circa Paschalem solennitatem à sacerdotibus fiunt, per alium dicantur. Et tua dilectio contra uirtutem sibi laborem minimè imponat. Hæc autẽ dixi ut si te melius senseris, & uenire distuleris, scias quid debeas ex meo mandato custodire.

Gregorius Pascasio episcopo Neapolitano. De pecunia Ecclesiastica concedenda. Caput XXIX.

A TEmpore quo fraternitas tua ad episcopatus officium Deo autore prouecta est, constituisse nos recolit, ut ex pecuniis Ecclesiæ uestræ portio cleri uel pauperum quam minimè decessor uester præbuerat, id est quadringenti solidi seorsum fieri debuissent, qui eiusdem cleri atque pauperum erogationi proficerent: quod quia diutius non est differendum, uolumus ut secũdum distributionem præsentibus scriptis insertam coram Anthemio subdiacono nostro sine difficultate aliqua debeat erogare. B Præbendi itaque sunt clericis uestris per singulos, sicut conspexeritis, simul omnis summa solidi centum: præiacentibus, quos centum uiginti sex esse cognouimus, dãdi sunt solidi sexaginta duo, id est medius solidus per singulos: presbyteris ac diaconibus & clericis peregrinis solidi quinquaginta: hominibus honestis ac egenis, quos publice petere uerecundia nõ permittit, solidi 150. ita ut quilibet eorum ad singulos tremisses, quidam ad binos, quidam ad singulos solidos, uel si uisum fuerit amplius dimittantur. Reliquis uero pauperum qui eleemosynam publicè C petere consueuerunt, solidos trigintasex. Ecce nos quantum uel quibus dare debeatur, distribuimus. Sed quia sicut præuidimus, non omnibus æqualiter est præbendum, necesse est ut una cum prædicto subdiacono prout præuideritis, dare singulis debeatis, atque id modis omnibus studeatis, quatenus quod alter iniuste detinuit, uos deuote ac celerius impendendo, ad uestram possitis applicare mercedem.

Epist. 29

Gregorius Barbaræ & Antoniæ. De infirmitate patris eorum. Cap. XXX.

D SVsceptis gloriæ uestræ epistolis, quæ pro uerbis lachrymas loquebantur, nõ minor nos de dilectissimi filij nostri quàm uos de patris ægritudine mœror afficit. Nec enim extraneam possumus reputare tristitiam, quippe quæ nobis charitatis lege fit propria. Sed quia in nulla desperatione de redemptoris nostri est misericordia diffidendum, animos uestros ad consolationem patris erigite, spem uestram in omnipotentis Dei manu ponite: & in ipsius protectione confidimus, quia & ab omni

Epist. 30

omni uos aduersitate custodiat, atque tribulationem uestram exhilaret, & secundũ paterna desideria propitius uos ordinari concedat. Si uerò debitum humanæ sortis impleuerit, nec tunc desperatio aliqua uos comprimat, uel quorundam uobis uerba terrorem incutiant. Nam post Deum, qui orphanorum gubernator ac protector est, sic de dulcissima gloria erimus uestra solliciti, atque utilitati uestræ prouidere ut possumus adiuuante Domino festinablmus, ut nec uos iniustorum hominum concussio ulla perturbet, & nos debitum quod de parentum uestrorum benignitate contraximus, uobis per omnia repensemus. Gratia itaque cœlestis uos suo fauore nutriat, sua protectione à malis omnibus defendat, ut uitæ uestræ incolumitas gaudium nostrum fiat.

Gregorius Ioanni episc. Syracusano.
De infirmitate Venantij, & filiabus eius. Caput XXXI.

Epist. 31

FRaternitatis uestræ scripta suscepi, quæ mihi de dulcissimi filij mei domini Venantij ægritudine loquebantur, & cuncta circa eum qualiter acta sunt enarrabant. Sed uno tempore auditis & illum desperatè ac grauiter ægrotare, & in rebus orphanorum homines iniquos insistere, uix se dolor in corde meo capere poterat. Sed in hoc fuit solatium quòd lachrymę mihi per gemitus erumpebant. Vestra igitur sanctitas, primam quam decet curam negligere non debet, ut de anima eius cogitare debeat, exhortando, rogando, Dei terribile iudicium proponendo, ineffabilem eius misericordiam promittendo, ut ad habitũ suum redire uel in extremis debeat, ne ei tanti culpa reatus in æterno iudicio obsistat: ac deinde uestrum est cogitare, quomodo filiæ eius Barbara & Antonia debeant ordinari, ut nulla occasio malis hominibus præbeatur. Nam postquam me de eis sollicitudinis curam gerere coniurauit, addens ut earum debeam ordinationi prospicere, aliud in epistola sua secutum est quod hoc mihi studenti dubiũ non est, quia possit obsistere. Ait.n.ut serenissimo domino Imperatori sæpius supplicem, quatenus ipse faciat ut præuiderit eas ordinari. Quod quam sit contrarium priori uoluntati perpenditis. Ex qua re dubito ne hominibus in Sicilia positis & quærentibus occasionem in rebus ipsius apta detur occasio. Nam ex hoc cognoscite, quid facturi sunt qui nulla existente causa, iam sigillum in substantia ipsius, quantum dicitur nitebantur imponere. Nunquid non illos uidetur ratio ad faciem adiuuare, & ad hoc illis iustam quasi præbere materiam? Si dixerint Domno imperatori commendatæ sunt, negligere non possumus, periculi nostri interest, res in tutum facimus, quousq; domnus imperator Constantinopolim duci præceperit. Dic rogo quid ad hæc facturus sum, quando homini habenti potestatem paterna uidetur commendatio cõcordare? Me enim coniurat, ut ita eas ordinari prouideam, quatenus aut in Romana ciuitate sint, aut de Sicilia non tollantur, & ille id agit ut eas nulla nec deducendi nec illic sit ratio retinendi. Vos autem in quantum potestis, malis hominibus obuiate. Earum substantiam propter Deum omnipotentem uelut propriam defendite: & si adhuc licet, quomodo occasio remoueatur uiolentiæ, in prædicti uiri domini Venantij testamento prouidete. Si autem ita placet ut palatio commendentur, mihi non debet imponere pondus, ut in anima mea curam ordinationis earum uelit impingere, de quarum ordinatione qualiter cogitem, omnipotentem Deum sufficiat scire. Vnde statim filio meo Anatholio dilectissimo diacono ut cum gloriosa patricia Rusticana loqui studeat, & qualiter de personis quarum mihi nomina transmissa sunt, debeat exquirere & indicare, scribere curaui, ut nobis omnia sub celeritate indicet: & quæ fienda sunt, Deo ordinante disponãtur. Præterea in scriptis quæ ad nos misistis, fraternitatem uestram contristatam inuenimus, eo quòd huic eam quasi pro ingratitudine aliqua uenire noluissemus, dũ non illud ob aliud nisi sola utilitatis causa fecimus, scientes propter personas ibidem consistentes ualde necessariam illic uestra fuisse præsentiam. Sed ne fortè ex hoc ingratum erga uos animum nostrum credatis, quod absit, existere, si ueniendi uobis uoluntas est, apto uos tempore Apostolorum liminibus præsentate. Nam quantum

tum ad nos pertinet, ita charitatẽ uestram diligimus, ut uidere uos sæpius cupiamus.

Gregorius Romano, defensori Siciliæ.

De non defendendis clericis contra episcopos suos. Caput XXXII.

Epist. 32 Can. 11. quæst. 1. Peruenit

PEruenit ad nos, quòd si quis contra clericos quoslibet causam habeat, despectis eorum episcopis eosdẽ clericos in tuo facias iudicio exhiberi. quod si ita est, quia ualde constat esse incongruum, hac tibi autoritate præcipimus ut hoc denuo facere non præsumas. Sed si quis contra quemlibet clericum causam habuerit, episcopum ipsius adeat, ut aut ipse cognoscat, aut certè ab eo iudices deputentur: aut si fortè ad arbitros eundum est, partes ad eligendum iudicem ab ipso executio deputata compellat. Si quis uerò clericus uel laicus contra episcopum causam habuerit, tunc te interponere debes, ut inter eos aut ipse cognoscas, aut certe te admonente sibi iudices eligant. Nam si sua unicuique episcopo iurisdictio nõ seruatur, quid aliud agitur, nisi ut per nos per quos Ecclesiasticus custodiri debuit ordo confundatur? Item nunciatũ est nobis, quia quosdam clericos qui à reuerendissimo fratre nostro Ioanne episcopo exigẽte culpa in pœnitentiã missi sunt, nesciente illo tua illos exinde authoritate eieceris: quod si uerum est, rem te omnino inhonestam, & non leuiter culpandam fecisse cognoscas. Eosdem ergo clericos episcopo suo sine mora restitue. Et hoc decætero caue committere: quia si neglexeris, nostros te noueris nõ mediocriter motus incurrere.

Gregorius Vito defensori.

Iniungit officiũ Ecclesiæ defensoris. C. XXXIII.

Epist. 33

ECclesiasticę utilitatis intuitu id nostro sedit arbitrio, ut officium Ecclesiæ defensoris accipias: & quicquid pro pauperũ commodis tibi à nobis iniunctum fuerit, incorruptè & grauiter exequaris. Vsurus hoc priuilegio, quod in te, habita deliberatione, contulimus: ut omnibus quæ tibi à nobis iniuncta fuerint complendis operam tuam fidelis exhibeas, redditurus de actibus tuis sub Dei nostri iudicio rationem.

A Hanc autem epistolam Paterio Secundicerio nostro scribendam dictauimus, cuiq; subscripsimus.

Gregorius Romano defensori.

De Vito defensore constituto. Cap. XXXIIII.

Epist. 34

VItum præsentium portitorem experientia tua olim nostrum fuisse cognoscat. Cuius quoniam bone fidem & solertiam nouimus, in defensorum illi schola data ei solenniter epistola militandum esse præuidimus. Et ideo si quid ei pro Ecclesiasticis utilitatibus iniungere fortè uolueris, nullam de eo dubietatem habeas, sed omnino de puritate ipsius certus esto, nec eũ fraudulenter uel dupliciter aliquid acturum existimes. Vnum est, tu ei charitatẽ, quæ fidelibus debetur, impendas.

Gregorius Romano defensori.

De possessionibus Fausti iniustè peruasis. Caput XXXV.

Epist. 35

GLoriosissimus filius noster Faustus epistola directa nos petijt, asserens ab actionarijs Syracusanæ Ecclesiæ fines possessionis suæ illic intra Siciliam positos nuper uiolenter ablatos. Vnde quia à cognitione fratris & coepiscopi nostri Ioannis hoc omnino credimus alienum, eum uidere te uolumus. Et si quidem res nuper, ut asseritur, à possidente sublata est, & hoc apud te manifesta satisfactione claruerit, eius cui subtracta est dominio reformet. Et tunc si quid actores prædictæ Ecclesiæ rationabiliter sibi in finibus suis credũt posse competere, electorum subeant sine dilatione iudicium: ut cuius sit proprietas, iudicantium sententia decernatur: quatenus per hoc episcopalis de illicita, quæ prætenditur, inuasione, auferatur inuidia, & causa legali ualeat ordine finiri.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.

De finibus possessionis cuiusdam iniustè peruasis. Caput XXXVII.

Epist. 36

GLoriosissimus filius noster Faustus directa petitione nos adijt, asserens fines possessionis suæ illic intra Siciliam positos, à uestris nuper hominibus occupatos,

tos, atque ob hoc rem uiolenter ablatam sibi per præceptionis nostræ seriem debere petijt reformari. Quod quia si ita, ut asserit, factum est, à fraternitatis uestræ cognitione omnino credimus alienum, diligenter inquirite. Et si, ut asserit, cōtra iuris ordinem fines ipsius à possidēte sublati sunt, in possessoris redeat res peruasa dominiū. Et tunc si quid est, quod à uestra Ecclesia proprietatis iure utiliter opponatur, electorum debet iudicium prouenire, eorūq; iudicio terminari, dummodo indecenter possessoris ius minimè perturbetur. Sed causa iudiciali termino diffinita, sine sacerdotali inuidia Dominum atque iustitiā res manifesta cognoscat.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano. Super eisdem possessionibus. Cap. XXXVII.

Epist. 37 PEtrus uir clarissimus uicedominus gloriosæ filiæ nostræ Rusticianæ patriciæ suis nobis epistolis questus est, asserens postquam fraternitas uestra de Romana ciuitate reuersa est, fines cuiusdam possessionis prædictæ patriciǫ ab hominibus Ecclesiæ uestræ ui esse peruasos. De qua re sæpius de uobis querelam deposuisse significauit: & aliquando ad dicendam uobis causam Martianum tabularium deputasse, quem asserit diuersis dilationibus distulisse, ut nuncusque ad causæ dictionem partes accedere minimè potuissent. Et quia quanto fraterna uos charitate diligimus, tanto audire aliquid quod ad uestram pertineat inuidiā cōtristamur, idcirco scriptis uos præsentibus adhortamur, ut omni mora uel excusatione cessante, de finibus qui dicunt̄ inuasi, subire homines uestros iudicium cum parte altera faciatis: quatenus & peruasionis quæstio, & si qua est ꝓprietatis contentio finiatur. Hæc igitur fraternitas uestra fieri sine dilatione prouideat, ut nec uos inuidia tangere, nec nos denuo exinde ualeat querela pulsare.

Gregorius Rusticianæ patriciæ. De infirmitate eius. Et de miraculis monasterij sancti Andreæ. Et de donarijs eidem monasterio ab ipsa concessis. Cap. XXXVIII.

Epist. 38 EXcellentiæ uestræ scripta suscepi, quæ me in grauissima ægritudine positum, A de salute, de deuotione, ac de dulcedine tua omnino releuarunt. Vnum uerò ægrè suscepi, quia in eisdem epistolis ad me, qđ semel esse poterat, sæpius dicebatur: Ancilla uestra, ancilla uestra. Ego enim qui per episcopatus onera seruus sum omnium factus, qua ratione mihi se ancillam dicit, cuius ante susceptum episcopatum ꝓprius fui? Et ideo rogo per omnipotētem Deum ne hoc uerbum in scriptis uestris aliquando ad me inueniam. Ea autem quæ ex purissimo, sincerissimoq; corde beato Petro Apostolorum principi munera transmisistis, B præsente omni clero suscepta, atque illic suspensa sunt. Filius enim meus uir memorandus dominus Symmachus, quia ægrotum me ex dolore podagræ, & pene desperatum reperit, scripta uestra mihi dare distulit, & post multum temporis quàm uela suscepta sunt dedit. Postmodum uerò in scriptis excellentiæ uestræ inuenimus, ut cùm letania ad beati Petri Ecclesiā portari debuissent. Quod ideo minime factum est: quia, sicut prædixi, antè uela quàm scripta suscepimus. Tamen prædictus uir cum omni familia domus uestræ C hoc fecit, quod nos cum clero facere uoluistis. Sed & si uoces defuerunt hominum, habet ipsa uestra oblatio apud omnipotentem Deum uocem suam. In eius pietate confido: quia cuius corpus uos cooperuistis in terra, eius uos intercessio ab omnibus peccatis proteget in cœlo: omnemq; domum uestram sua prouisione reget, sua uigilantia custodiet. De podagræ autem molestia quam uobis euenisse dixistis, & contristatus uehementer sum, & lætatus. Lætatus, quia humor noxius inferiora petens, superiora perfectè deseruiet: contri- D status uerò, quia in tam tenuissimo corpore dolores uos nimios perpeti pertimesco. Vbi enim caro deest, quæ uirtus esse poterit doloribus resistens? Me etenim quem qualis fuerim nostis, ita amaritudo animi & assidua exacerbatio atque præter hoc podagræ molestia afficit, ut corpus meum tanquam in sepultura ita siccatum sit. Vnde fit, ut iam de lectulo rarò surgere ualeam. Si ergo mei molem corporis in tantam ariditatem podagræ dolor redegit, quid de uestro corpore sentiam, quod nimis siccum ante dolores fuit? De eleemo-

ſyna uerò quam beati apoſtoli Andreæ monaſterio feciſtis, quid neceſſe eſt me aliquid dicere, cùm ſcriptum ſit: Abſconde eleemoſynam in ſinu pauperis, & hæc pro te orabit? Si ergo apud ſecretas aures Dei habet ipſa bona operatio uocem ſuã: ſiue nos clamemus, ſiue nos taceamus, hoc ipſum quod bene egiſtis, clamat. Indico autem, quia tanta miracula, tanta cura, tanta cuſtodia monachorum in eodem monaſterio eiuſdem Apoſtoli eſt, ac ſi specialiter abbas monaſterij ipſe ſit. Nam ut pauca de multis loquar, quæ abbate ac præpoſito monaſterij narrantibus agnoui, edicam. Quadam die duo exinde fratres transmiſſi ſunt, qui aliquid emere pro monaſterij utilitate debuiſſent: unius iunior qui prudentior uidebatur, alter ſenior, q cuſtos iunioris eſſet. Perrexerunt utriq;, & de precio quod acceperunt, ipſe qui cuſtos miſſus fuerat, neſciente altero de eodem precio furtum fecit. Qui mox, ut ad monaſterium ſunt reuerſi, atque ad oratorij limen uenerunt, arreptus à dæmone is qui furtum fecerat cecidit, & uexari cœpit. Dimiſſus autem à dæmonio, concurrentibus monachis requiſitus eſt num forſitã de eo quod acceperat furtum feciſſet, negauit, iterum uexatus eſt. Dimiſſus atque iterum requiſitus negauit, atque iterum uexatus eſt. Octo itaque uicibus negauit, octo uicibus eſt uexatus. Poſt octauam uerò negationem, necnon uexationẽ confeſſus eſt, quantos nummos furto abſtulerat. Et agens pœnitentiam, proſtratus ſe peccaſſe teſtatus eſt. Vlterius uerò ad eũ dæmonium non acceſſit. Alio quoque tempore dum in die natalitio eiuſdem Apoſtoli iam meridianis horis fratres quieſcerent: ſubito quidam frater apertis oculis cæcatus cœpit tremere, uoces ingentes emittere: quibus uocibus teſtabatur ferre ſe non poſſe quod patiebatur. Concurrentes fratres uiderunt cæcum apertis oculis trementem & clamãtem, & à præſentibus alienum nihil quod foris agi poterat ſentientem. Eumq; in manibus leuauerunt, atque ante altare ſancti Andreæ apoſtoli proiecerunt, ipſiq; pro eo in oratione proſtrati ſunt. Qui ſtatim ad ſe reuerſus, quid paſſus fuerat, confeſſus eſt: quia ſenex quidam ei apparuit, & canem nigrum ad eum

A dilaniandum dimiſit dicens: Quare fugere uoluiſti de monaſterio? Cumq; euadere de canis morſibus nullo modo potuiſſem, uenerunt quidam monachi, & eundem ſenem pro me rogauerunt. Qui ſtatim iuſſit canem abſcedere, & ipſe ad me reuerſus ſum. Qui etiam cõfeſſus eſt: quia eo die quo iſta pertulit, conſilium habuerat de eodem monaſterio fugere. Alius quoque monachus diſcedere de eodẽ monaſterio latenter uoluit. Cumq; hoc mente tractaſſet, uoluit oratorium ingredi, ſed ſtatim dæmonio traditus uehementiſſime B uexatus eſt. Relinquebatur uerò à dæmonio, ſi extra oratorium ſtetiſſet, & nihil patiebatur aduerſi. Si uerò conatus fuiſſet ingredi, ſtatim maligno ſpiritui traditus uexabatur. Cumq; hoc ſæpius fieret, culpam ſuam confeſſus eſt, quia egredi de monaſterio cogitabat. Tunc collecti pro eo fratres, ſeſe per triduum in precibus aſtrinxerunt: atque ita curatus eſt, ut ad eũ poſtmodum nunquam ſpiritus malignus accederet. Dicebat autem ſe eundem beatum Apoſtolum dum uexaretur uidiſſe, ſeque ab eo increpatum eſſe cur uoluiſſet abſceC dere. Alij quoque duo fratres de eodem monaſterio fugerunt, atque aliqua prius colloquendo fratribus ſigna dederunt, ꝙ per uiam Appiam deſcendentes Hieroſolymam tenderent. Qui exeuntes diuerterunt ab itinere. Et ut à ſequentibus inueniri minimè potuiſſent, retruſas cryptas iuxta Flamineam portam inuenientes, in eis ſeſe occultauerunt. Cùm uero ueſpertinis horis requiſiti minimè in congregatione inuenti eſſent, aſcenſis caballis eos quidam fratres ſecuti ſunt per Metroni portam exeuntes, ut eos in Latinã uel ApD piam uiam ſequerentur. Subitò autem eis conſilium ortum eſt, ut eos in Salariam uiam ſequerentur. Extra ciuitatem igitur pergentes deflexerunt in Salariam. Eos uerò minimè inuenientes per portam Flamineam decreuerunt reuerti. Cumq; reuerterentur, mox ut equi eorum ante cryptas illas uenerunt, in quibus ſe abſconderant, fixerunt gradum, pulſi & compulſi paſſum mouere non potuerunt. Conſiderauerũt monachi rem talem ſine myſterio eſſe non poſſe. Attenderunt ad cryptas, uiderunt earum aditus miſſa maceria

damnatos,

damnatos, sed caballis eorum nusquã euntibus descenderunt. Deposuerunt lapides qui in ore cryptarum positi fuerant, ingressi sunt, eos q; in eisdem tenebrosis latibulis consternatos terræ inuenerunt. Qui ad monasterium reducti, ex eodem miraculo ita sunt meliorati, ut eis multum profuerit, ad parum temporis de monasterio fugisse. Hæc dixi, ut excellentiæ uestræ innotesceret cuius oratorio eleemosynam fecistis. Omnipotens autem Deus, & in anima, & in corpore, & in omni dono cœlesti uos protectione custodiat, & ad consolationem uestram diu uos uiuere concedat. Dilectissimum filium meum Strategium cũ gloriosis parentibus suis filijs uestris, mea peto uice salutari.

Gregorius Theotistæ patriciæ.

De detractionibus multorum non curandis, quibus etiam satisfaciendum. unde plurima exẽpla proponit: & quòd religionis gratia coniugia non soluantur. De his qui dicunt in baptismo omnia peccata non dimitti. Et his qui asserunt post pœnitentiam triennio factam licentiam esse peccandi quos omnes anathematizat. *Caput* XXXIX.

Epist. 39 MAgnas omnipotẽti Deo gratias agere debemus, quòd pijssimi & benignissimi imperatores nostri tales de suo genere iuxta se propinquos habent, de quorum conuersatione nobis omnibus grande sit gaudium. Vnde & pro eisdem dominis quotidie nobis orandum est, ut eorum uita cum suis omnibus, protegente cœlesti gratia, per longa tempora & tranquilla seruetur. Indico autem, quòd leuitate populi tumultum contra uos detractionis exortum nunciantibus quibusdam agnoui. Qua ex re excellentiam uestram audio fuisse non modicè contristatam. Quod si ita est, ualde miror cur uos quæ cor fixistis in cœlo, uerba hominum agitant in terra? Beatus enim Iob cùm amici eius qui ad consolandum eum uenerant, in increpationem prosilijssent, ait: Ecce enim in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis. (Iob. 16) Qui enim uitæ suæ in cœlo testem habet, iudicia hominum in terra pertimescere non debet. Dux quoque bonorum Paulus dicit: (2. Cor. 1) Gloria nostra hæc est A testimonium conscientiæ nostræ. Qui iterum dicit: Opus suum probet unusquisque, & sic in semetipso gloriam habebit, & non in altero. (Gal. 6) Si enim laudibus lætamur, & uituperationibus frangimur, gloriam uestram non in nobis, sed in aliorum ore posuimus. Et fatuæ uirgines in uasis suis oleum non sumpserunt, sapientes autem sumpserunt oleum in uasis suis cum lampadibus. (Mat. 25) Lampades quippe nostræ, bona sunt opera. De quibus scriptum est: Luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui est in cœlis. (Mat. 5) B Tunc autem oleum in uasis cum lampadibus sumimus, quando de bonis actibus nitorem gloriæ non laudantibus proximis quærimus, sed hunc in testimonio conscientiæ seruamus. In omne autem quod agimus, uel quod extra de nobis dicitur, recurrere ad arcana mentis debemus. Et si omnes uituperent, liber est tamen quem conscientia non accusat. Quia si omnes laudent, liber esse non potest si hunc conscientia accusat. Vnde de Ioanne ueritas dicit: Quid existis in desertum uidere: arundinem uento agitatam? (Mat. 11) C quod uidelicet per negationem dicitur, non per confirmationem cum subditur: Sed quid existis uidere? hominem mollibus uestitum? Ecce qui mollibus uestiuntur, in domibus regum sunt. Quamuis enim iuxta ueritatem Euangelij, Ioannes uestimento aspero fuerit indutus: per significationẽ tamen mollibus uestiti sunt, qui adulationibus ac laudibus delectantur. Negatur autem, quia Ioannes arundo uento agitata fuerit, quoniam mentis eius fortitudinem nulla humani oris aura flectebat. Nos enim si laudibus erigimur, uitu D perationibus humiliamur, arundo uento agitata sumus. Sed absit hoc, absit à corde excellentiæ uestræ. Scio, quia magistrum gentium studiosè legitis, qui ait: Ego si hominibus adhuc placerem, Christi seruus non essem. Si qua tamen uel parua tristitia hac ex re menti uestræ exorta est, credo quòd hoc fieri omnipotẽs Deus benignè permisit. Neque enim electis suis in hac uita promisit gaudia delectationis, sed amaritudinem tribulationis: ut medicinæ more, per amarum poculum ad dulcedinem æternæ salutis redeant.

Quid

Ioan. 16 Quid nanq; dicit? Mũdus gaudebit, & uos lugebitis. Super quam promissionem paulo post additur: Iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis. Hinc iterum discipulis dicit: In patientia uestra possidebitis animas uestras. (Luc. 21.) Pensate quæso ubi erit patientia, si deest quod toleretur? Ego Abel esse non suspicor, qui Cain non habuerit. Boni enim si sine malis fuerint, perfecti esse boni non possunt, quia minime purgantur. Ipsa autem malorum societas purgatio bonorum est. Tres in arca filij Noe fuerunt: unus irrisor patris extitit, qui etsi in se benedictus fuit, maledictionis tamen sententiam in filio suscepit. Duos Abraham priusquam uxorem Cethuram acciperet, filios habuit: sed tamen carnalis eius filius est repromissionis filium persecutus. Quod magnus doctor exponit, dicens: (Gal. 4.) Sicut is qui secundum carnem est, persequebatur eum qui secundum spiritum, ita & nunc. Duos Isaac filios habuit: sed unus qui spiritalis extitit, ante minas carnalis fratris fugit. Duodecim Iacob filios habuit: sed unum qui rectius uiuebat undecim in Aegypto uendiderunt. In Dauid propheta, quia fuit quod purgari debuisset, actum est ut persecutionem per filium pateretur. Beatus Iob de societate reproborum dicit: (Iob. 30.) Frater fui draconum, & socius struthionum. Ad Ezechielem Dominus ait: (Ezech. 2) Fili hominis, increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. In duodecim Apostolis unus reprobus mixtus est, ut esset cuius persecutione undecim tentarentur. Apostolorum princeps discipulis loquitur, dicens: Iustum Loth oppressum à nephandorum iniuria (2. Pet. 2.) & conuersatione eripuit. Aspectu enim & auditu iustus erat, habitans inter eos, qui de die in diem animam iusti iniquis operibus cruciabant. Paulus quoq; apostolus discipulis scribit dicens: (Philip. 2) In medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, uerbum uitę continẽtes. Quia ergo scriptura teste cognoscimus in hac uita bonos sine malis esse non posse, de stultorum uocibus excellentia uestra turbari nullatenus debet: maxime quia in omnipotẽtis Dei misericordia tũc certe fiducia est, quando pro bono opere

A aduersitatis aliquid in hoc mundo recipitur, ut plena merces in æterna retributione seruetur. Vnde in sancto Euangelio ueritas dicit: Beati eritis cum aduersum uos omnia mala dixerint homines, mẽtientes propter nomen meum. (Matt. 5.) Qui in consolatione nostra sua in exẽplum adducere opprobria dignatus est, dicens: Si patremfamilias Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos eius? (Mat. 10) Sunt autem plurimi qui uitam bonorum amplius quàm debent laudant: & ne qua elatio de laude surrepta, permittit omnipotẽs Deus malos in obtrecta B tionem & obiurgationem prorumpere: ut si qua culpa ab ore laudantium in corde nascitur, ab ore uituperantium suffocetur. Hinc est ergo quod doctor gentium (2. Cor. 6) se in prædicatione currere testatur per infamiam & bonam famam. Qui etiam dicit: Vt seductores & ueraces. Si ergo fuerunt qui malam famam Paulo imponerent, qui hunc seductorem uocarent: quis nunc Christianus debet indignum ducere, pro Christo iniurias audire? Quantæ autem uirtutis præcursor nostri redemptoris fuit, nouimus, qui per sacrum elo C quium nõ solum plus quàm propheta, sed etiam angelus uocatur: & tamen sicut mortis huius historia testatur, post mortem à persecutoribus eius corpus incensum est. Sed quid ista de sanctis hominibus dicimus? De ipso sancto sanctorum, id est, de Deo qui pro nobis homo factus est, loquamur: (Ioan. 6.) qui ante mortem iniuriam, quia dæmonium haberet, audiuit. Post mortem uerò à persecutoribus suis seductor appellatus est, cùm dicerent: Scimus quia seductor ille dixit, post tres dies resurgam. (Mat. 27) Quanta ergo nos peccatores à lingua uel D manibus iniquorum hominum portare necesse est, qui in aduentu æterni iudicis iudicandi sumus, si & ipse tãta post mortem pertulit, qui & iudex uenit? Hæc dulcissima & excellentissima filia breuiter dixi, ne quotiens stultos homines tibi derogare cognoscis, qualibet uel paruula mentis tristitia tangaris. Sed quia sedari hoc ipsum stultorum hominum murmur tranquilla ratione potest: peccatum credo, si bonum quod ualet fieri, negligitur ut fiat. Nam cum placare insanas mentes, atque ad salutem reducere possumus, scan

dalizare,

dalizare eos minimè debemus. Sunt enim quædam scandala quæ omnino despicienda sunt: quædam uero cum uitari sine culpa possunt, despicienda non sunt ne cũ culpa seruentur. Quod sacro Euangelio testãte cognouimus, quia cum ueritas diceret: Non quod intrat in os, coinquinat hominem. sed quod procedit ex ore hoc coinquinat hominem: & discipuli responderent, dicentes: Scis quia Pharisæi audito hoc uerbo, scandalizati sunt? protinus respondit: Omnis plantatio quam nõ plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum. Et tamen cum tributum peteretur, prius rationem reddidit per quam tributum soluere non deberet, atque illico subiunxit: Vt autem nõ scandalizemus eos, uade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies staterem. Illum sumens da eis pro me & te. Quid est quòd de scandalizatis dicitur? Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum: & alijs ne scandalizentur à Domino tributum soluitur, quod etiam non debetur? Quid est ꝙ alijs scandalum esse permisit, alijs uerò uenire prohibuit? nisi ut nos doceret & illa scandala quæ nos ad peccata implicant, contemnere: & ea quæ placare sine peccato possumus, modis omnibus mitigare. Vestra itaque excellentia potest, protegente Domino, prauorum hominum scandala cum magna tranquillitate declinare. Priores enim eorum uobis secretò uocandi sunt, atque ipsis ratio reddenda: & peruersa quædam capitula ꝗ teneri existimant, coram ipsis sunt anathematizanda. Quod si etiam, sicut dicitur, dari à uobis anathema fictè suspicantur: etiam iureiurando firmandum est uos nũquam eadem capitula tenere, nunquam tenuisse. Nec uobis indignum uideatur talis eis modo satisfacere, ne de imperiali genere sit contra eos aliquod in uestra mẽte fastidium. Omnes etenim fratres sumus, unius imperatoris potestate conditi, & sanguine redempti. Et ideo fratres nostros quantumlibet pauperes & abiectos in nullo despicere debemus. Certe etenim Petrus potestatem regni cœlestis acceperat, ut quæque in terra ligaret uel solueret, essent in cœlo ligata uel soluta, supra mare ambulauit, ægrotantes umbra cu rabat, peccãtes uerbo occidebat, mortuos oratione suscitabat. Et quia ex admonitione spiritus ad Cornelium gentilem fuerat ingressus, contra eum quæstio à fidelibus facta est cur ad gentiles intrasset, & comedisset cum eis, cur eos in baptismate suscepisset. Et tamen idem Apostolorum primus tanta donorum gratia repletus, tanta miraculorum potestate suffultus, querelæ fidelium non ex potestate, sed ex ratione respondit, causam per ordinem exposuit: quomodo uas quoddam uelut linteum in quo quadrupedia terrę & bestiæ reptilia atque uolatilia inerant, de cœlo submitti uiderit, uocemque audierit: Surge Petre, occide & manduca: qualiter tres uiri uenerint eum ad Cornelium uocantes, qualiter Spiritus sanctus hunc cum eis ire præceperit: qualiter idem Spiritus sanctus qui uenire in baptizatos in Iudæa post baptismum consueuerat, in gentibus ante baptismum uenit. Si enim cum à fidelibus culparetur, authoritatem quam in sancta Ecclesia acceperat, attendisset, respondere poterat ut pastorem suum oues quæ ei commissæ fuerant reprehendere non auderent. Sed si in querela fidelium aliquid de sua potestate diceret, profecto doctor mansuetudinis non fuisset. Humili ergo eos ratione placauit, atque in causa reprehensionis suę, etiam testes exhibuit, dicens: Venerunt autem mecum sex fratres isti. Si ergo pastor Ecclesiæ, Apostolorum princeps signa & miracula singulariter faciens, non dedignatus est in causa reprehensionis suæ rationem humiliter reddere: quanto magis nos peccatores cũ de re aliqua reprehendimur, reprehensores nostros ratione humili placare debemus? Ad me etenim, sicut nostis, cùm apud uestigia dominorum iñ regia urbe demorarer, multi ex eis uenire consueuerãt, qui de prædictis capitulis accusabantur. Sed teste conscientia fateor nunquam in eis aliquid erroris, aliquid prauitatis, aliquid de his quæ contra eos dicebantur, inueni. Vnde & eos opinione contempta familiariter suscipere, & magis ab insequẽtibus defendere curabam. Dicebatur nãque contra eos, quia sub obtentu religionis coniugia soluerent: & quia dicerent, ꝙ baptisma

Marginalia: Mar. 7; Mat. 15; Matt. 17; Act. 10; Act. 10. & 11; Act. 10.

baptisma peccata penitus nō auferret: & si de iniquitatibus suis quis in triennium pœnitentiam ageret, postmodum ei peruersè uiuere liceret. Et quia si compulsi aliquid de quibus reprehendebantur anathematizare se dicerent, anathematis uinculo nullo modo teneri. Et si sunt qui certissimè talia sentiunt uel tenent, quia Christiani non sunt, dubium non est. Eosque & ego & omnes catholici episcopi, atque uniuersa Ecclesia anathematizamus: quia ueritati contraria sentiunt, contraria loquuntur. Si enim dicunt religionis causa coniugia debere dissolui: sciendum est, quia etsi hoc lex humana concessit, lex diuina tamen prohibuit. Per se enim ueritas dicit: Quos Deus coniunxit, homo nō separet. Quæ etiam ait: Non licet dimittere uxorem, excepta causa fornicationis. Quis ergo huic cœlesti legislatori contra dicat? Scimus quia scriptum est: Erūt duo in carne una. Si ergo uir & uxor una caro sunt, & religionis causa uir uxorem dimittit, uel mulier uirum in hoc mundo remanentem, uel etiam fortasse ad illicita uota migrantem: quæ est ista migratio uel conuersio, in qua una eademq; caro, & ex parte transit ad continentiam, & ex parte remanet in pollutione? Si uerò utrisque conueniat continentē uitam ducere, hoc quis audeat accusare quando certū est quod omnipotens Deus qui minora cōcessit, maiora non prohibuit? Et quidem multos sanctorum nouimus cū suis cōiugibus & prius continentem uitam duxisse, & postmodū ad sanctę Ecclesię regimina migrasse. Duobus enim modis sancti uiri, etiam à licitis solent abstinere. Aliquando ut merita sibi apud omnipotentem Deum augeant: aliquando uerò ut anteactæ uitę culpas detergant. Tres enim pueri in regis Babylonici obsequium deducti, legumina ad uescendum petentes, cibis regijs uti noluerunt: non quia culpa esset, si ea quæ Deus creauerat ederent. Noluerunt ergo ea sumere quæ licebat, ut per continentiam uirtus excresceret. Dauid uerò qui alienam uxorē tulerat, & pro sua culpa ualde fuerat flagellatus, aquam bibere longè post de Bethleemitica cisterna uoluit. Quam cum ei fortissimi milites detulissent bibere noluit, eāq; fundendo Domino libauit. Licebat enim

Can. 27. q. 2 Sunt qui

Mat. 19
Mar. 10

Luc. 16.
1. Cor. 6.

A bibere si uoluisset: sed quia illicita se fecisse meminerat, laudabiliter à licitis abstinebat. Et qui prius pro culpa sua morientiū militum sanguinem fundi nō timuit, postmodum si aquā biberet, etiā uiuentiū militum sanguinē se fudisse indicauit, dicens: Num sanguinē istorum hominū qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? Proinde cum boni coniuges aut meritum augere desiderant, aut anteactę uitę culpas delere: ut se ad continentiā adstringant, & meliorem uitam appetant, licet. Si uerò continentiam quā uir appetit, B uxor non sequitur: aut quam uxor appetit, uir recusat: diuidi coniugium non licet, qā scriptum est: Mulier sui corporis potestatē nō habet, sed uir: & uir sui corporis ptātē non habet, sed mulier. Si qui uerò sunt qui dicunt peccata in baptismate superficietenus dimitti: quid est hac prædicatione infidelius, in qua ipsum fidei sacramentum festinant soluere? in quo principaliter ad cœlestis munditiæ mysterium anima ligatur, ut absoluta radicitus à peccatis omnibus, soli illi inhæreat, de quo Psalmista ait: Mihi autem adhærere Deo bonum est. Cer- C te enim maris rubri transitus figura sancti baptismatis fuit, in quo hostes à tergo sunt mortui, sed alij contra faciem in eremo sunt inuenti. Sic quippe omnes qui in sancto baptismate tingunt, eorum peccata prę terita omnia laxantur: quia eis ueluti Aegyptij hostes à tergo moriuntur. Sed in eremo alios hostes inuenimus: quia dum in hac uita uiuimus, priusquam ad promissionis patriam pertingamus, multæ tentationes nos fatigant, & ad terram uiuentium tendentibus iter intercludere festinant. Qui ergo dicit peccata in baptismate fun- D ditus nō dimitti, dicat in mari rubro Aegyptios non ueraciter mortuos. Si autem fatetur Aegyptios ueraciter mortuos, fateatur necesse est peccata in baptismate funditus mori: quia nimirum plus ualet in absolutione nostra ueritas, quàm umbra ueritatis. In euangelio Dominus dicit: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus. Si igitur peccata in baptismate funditus minimè dimittūtur, quomodo is qui lotus est, mundus est totus? Totus enim mundus dici non potest, cui de peccato aliquid remansit.

1. Paral. 11

Can. 27. q. 2 Sunt qui
1. Cor. 7.

Psal. 27

Ioan. 13

Sed

Sed nemo resistit uoci ueritatis, quæ ait: Qui lotus est, mundus est totus. Nihil ergo ei de peccati sui contagione remanet, quem totum fatetur mundum ipse qui redemit. Si qui autem sunt qui dicunt, quia de peccato quolibet triennio pœnitentia agenda est, & post triennium in uoluptatibus uiuendum: isti adhuc nec prædicamenta ueræ fidei, nec sacræ scripturæ testimonia nouerunt. Contra hos prædicator egregius dicit: Qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem. Contra hos item dicit. Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Vbi discipulis subiungit: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu. Hi quippe in carne sunt, qui in carnalibus uoluptatibus uiuunt. Contra hos dicitur: Neque corruptio incorruptionem possidebit. Si autē dicunt pauci temporis contra pœnitentiam peccatum debere sufficere, ut iterum liceat ad peccatum redire, rectè eos pastoris primi percutit sententia, qui ait: Contingit illis illud ueri prouerbij: Canis reuersus ad suum uomitum, & sus lota in uolutabro luti. Magna est enim contra peccatum uirtus pœnitentiæ, sed si quis in eadem pœnitentia perseueret. Nam scriptum est: Qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Hinc rursum scriptum est: Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? Mortuum quippe est omne opus peruersum, qđ pertrahit ad mortem, quod uita iustitiæ non uiuit. Baptizatur ergo à mortuo, & iterum tangit mortuum, qui praua opera quæ se meminit egisse deplorat, sed in eisdem se iterum post lachrimas implicat. Anima itaque quælibet eiusdem mortui lauatione non proficit, quæ hoc iterum faciendo quod plāxit, nec per lamenta pœnitentiæ ad rectitudinem iusticiæ exurgit. Pœnitentiam enim uere agere, est commissa flere, sed iterum plangenda declinare. Si uerò sunt qui dicunt, quia compulsus quispiā necessitate, si anathematizatus fuerit, anathematis uinculo non tenetur, ipsi sibi testes sunt, quia Christiani non sunt: quia ligamenta sanctæ Ecclesiæ uarijs se existimant conatibus soluere, ac per hoc nec absolutionem sanctæ Ecclesiæ, quam præstat fidelibus, ueram putant, si ligaturas eius ueras esse at que ualere non æstimant. Contra quos diu tius disputandum non est, quia despiciendi per omnia & anathematizandi sunt, ut unde ueritatem fallere se credunt, inde in peccatis suis ueraciter ligentur. Si qui sunt igitur qui sub nomine Christiano hęc quæ diximus errorum capitula aut prædicare audent, aut taciti apud semetipsos tenere, hos proculdubio & anathematizauimus. Ex omnibus tamen capitulis in eis, sicut dixi, qui ad me ī̄n urbe regia uenire consueuerunt, nullum omnino errorem cuiuslibet prædicti capituli agnoui: sed neque fuisse existimo. Nam si fuisset, agnouissem. quia uero sunt multi fidelium, qui imperito zelo succendūtur, & sæpe dum quosdam quasi hæreticos insequuntur, hæreses faciunt, eorum infirmitati consulendum est: &, sicut prædixi, ratione & mansuetudine placandi sunt. Illis quippe sunt similes de quibus scriptum est: Testimonium illis perhibeo, quod æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam. Vestra itaque excellentia quæ in lectione, in lachrymis, atque in eleemosynis incessabiliter uiuit, eorum, sicut petij, imperitiam placare mansuetis exhortationibus ac responsionibus debet, ut non solum de semetipsa, sed etiam de illis gloriam æternæ retributionis inueniat. Hæc me uobis dicere nimius ardor suasit, quia & in uestra lætitia me crescere, & in uestra tristitia me existimo minorari. Omnipotens Deus gratia uos cœlesti custodiat, & salua Domini nostri pietate, & pijssimi domino tranquillitate, pro dominorum paruulorum nutrimento uitam uestram longius extendat.

Gal. 6. Rom. 8. 1. Co. 15 2. Pet. 2 Mat. 10 & 24 Eccl. 34 Rom. 10

Gregorius Isicio episcopo Hierosolymorum. De cura pastorali, & de Simoniaca hæresi. *Caput* XL.

SEruata ueritate historię, quid aliud est quod diluuij tempore humanū genus extra arcam moritur, ad uitam uerò in arca seruatur, nisi hoc ꝙ apertè nunc cernimus: quia infideles quousque extra Ecclesiam peccati sui unda perimit, & fideles suos in fide atque in charitate sanctæ Ecclesiæ unitas, quasi arcæ compago custodit? Quæ arca uidelicet de imputribilibus lignis

Epist. 40

lignis compingitur: quia de omnibus forti bu atque in bono suo perseuerantibus ędificatur. Et cum à seculari uita unusquisque conuertitur, quasi adhuc ligna de mótibus succiduntur. Cùm uero ad sanctæ Ecclesię ordinem ad aliorum custodiã deducitur, quasi de excisis atque compositis lignis ad seruandam uitam hominum arca ædificatur. Quæ profectò arca cessante diluuio in monte requieuit: quia huius uitæ corruptione cessante, cum malorum operum fluctus transierunt, in cœlesti patria sancta Ecclesia in monte requiescet excelso. In huius itaque arcæ ædificatione uos currere relecta fraternitatis uestræ epistola rectę fidei compage gaudemus: magnasque omnipotẽti Deo gratias exoluimus, qui & immutatis gregis sui pastoribus, fidem quã semel sanctis patribus tradidit, etiã post eos immutabilem custodit. Prædicator egregius dicit: Fundamentum autem aliud nemo potest ponere, pręter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Quisquis igitur cum dilectione Dei & proximi fidei quæ est in Christo firmitatem tenet, eundem Iesum Christum Dei & hominis filium apud se posuit fundamentum. Sperandum ergo est, quia ubi Christus fundamentum est, bonorum quoque operum sequatur ædificium. Ipsa quoque ueritas per se dicit: Qui non intrat per ostium in ouile ouiũ, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Qui aũt intrat per ostium, pastor est ouium. Et paulo post subijcit dicens: Ego sum ostium. Ille uero ad ouile ouiũ intrat per ostiũ, qui intrat per Christum. Intrat ipse per Christum qui de eodem creatore redemptore humani generis uera sentit & prædicat, prædicata custodit, culmen regiminis ad officium portãdi oneris suscipit, non appetitum gloriæ transitorij honoris. Curæ quoque suscepti ouilis solerter inuigilat, ne oues Dei aut peruersi homines praua loquentes dilanient, aut maligni spiritus oblectamenta uitiorum suadentes deuastent. Sed in his omnibus ipse nos instruat, qui propter nos homo factus est. qui dignatus est fieri quod fecit ipse, & infirmitati meæ, & tuæ charitati spiritum sui amoris infundat, atque sollicitudine & custodia circumspectionis oculum nostri cordis aperiat. quod uero ad sacros ordi-

1. Co. 10

Ioan. 10

A nes rectæ fidei uiri perducuntur, eidẽ omnipotenti Deo sine cessatione gratiæ soluendæ sunt, & pro uita pijssimi & Christianissimi Imperatoris domini nostri, & tranquillissima eius coniuge, & mansuetissima sobole semper orandum, quorum tẽporibus ora hæreticorũ conticescunt: quia etsi eorum corda in insania peruersi sensus ebulliunt, orthodoxi tamen imperatoris tempore praua quæ sentiunt, eloqui non præsumunt, ita ut aperte uideamus impleri quod scriptum est: Congregans sicut in utre aquas maris. Aqua enim maris sicut B in utre congregata est: quia amara hæreticorum scientia quicquid odit, prauum sentit, in pectore comprimit, & aperte dicere non præsumit. Tua ergo fraternitas rectã per omnia fidem percolit spiritaliter edocta, quæ quærenda erant, subtiliter enarrauit. Fides itaque uestra, fides est nostra. Ea tenemus quæ dicitis, ea dicimus quæ tenetis. quia uero peruenit ad nos in Oriẽtis Ecclesiis nullum ad sacrum ordinem nisi præmiorum datione peruenire, si ita esse uestra fraternitas agnoscit, hanc primã oblationem omnipotenti Deo offerat, ut C à subiectis sibi Ecclesijs errorem Simoniacæ hæreseos compescat. Nam, ut alia taceam, quales esse in sacris ordinibus poterunt, qui ad hos non merito, sed præmio proueHuntur? Scimus autem quanta animaduersione hanc Apostolorum princeps insecutus est, qui primã damnationis sententiam contra Simonem protulit, dicẽs: Pecunia tua tecum sit in perditionẽ, quia donum Dei pecunia existimasti possideri. Ipse quoque creator ac redemptor humani generis Dominus Deus noster cum flagellum de resticulis fecisset, de templo ca D thedras uendentium columbas euertit. Quid est enim aliud in templo columbas uendere, nisi in sancta Ecclesia eam per quam Spiritus sanctus datur, ad precium manus impositionem dare? Sed cathedræ uendentium columbas euersæ sunt: quia talium sacerdotium in sacerdotio nõ deputatur. Præterea peruenit ad me, quia in ea Ecclesia quæ Aenea dicitur, sæpe in Hierosolymorũ urbe uestræ Ecclesiæ iurgia nascuntur. Vnde sanctitas uestra debet sollicite cuncta pensare, & quædam mansuete corrigere, quædam uero quæ

Act.

Mat.

corrigi

corrigi nequeunt, æquanimiter tolerare. A Aperte enim uidemus quod per Psalmistę Ps.128. uocem à sancta Ecclesia dicitur. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. In dorso quippe onera portantur. Supra dorsum ergo nostrum fabricant peccatores, quando eos quos corrigere non possumus, patiendo portamus. Nauis etenim gubernator cùm aduersari sibi uentum considerat, quosdam fluctus directo clauo exuperat, quosdam uerò quos superari non posse præuidet, inflexo cursu prudenter declinat. Sic itaque sanctitas uestra quædam cōpescendo, quædam tolerando mitiget, ut in sancta Hierosolymorum Ecclesia pacē cohabitantium conseruet. Scriptum quippe est: Heb.12. Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniā, sine qua nemo uidebit Deū. In rixa etenim mentis ipsum lumen clauditur bonę intentionis. Vnde Psalmista dicit: Psal.6 Turbatus est præira oculus meus. Et quid iam in nobis boni operis remanet, si pacem ex corde perdimus, sine qua Dominum uidere non ualemus? Vos itaque agite, ut de his quoque qui per iurgium perire poterant, mercedis uestræ lucra colligatis. Omnipotens Deus dilectionem tuam gratia cœlesti custodiat, & de his qui tibi commissi sunt, fructum multiplicet, ac mēsuram supereffluentē ad æterna gaudia reportare concedat.

Gregorius Anatholio diacono Constantinopolitano.

De Ioanne episcopo primæ Iustinianæ, quòd nec ipse nec alius quis propter infirmitatem sit deponendus. Caput XLI.

Epist.41 Cā.7.q.1. Scripsi

SCripsit mihi tua dilectio, pijssimum dominum nostrum reuerendissimo fratri meo Ioanni primæ Iustinianæ episcopo pro ægritudine capitis quam patitur, præcipere succedi, ne forte dum episcopi iura eadem ciuitas non habet, quod absit, ab hostibus pereat. D Et quidem nusquam canones præcipiunt, ut pro ægritudine episcopo succedatur. Et ideo iniustum est, ut si molestia corporis irruat, honore suo priuetur ægrotus. Atque ideo hoc per nos fieri nullatenus potest, ne peccatum in mea anima ex eius depositione ueniat. Sed suggerendum est, ut si is qui est in regimine, ægrotat, dispēsator illi requiratur talis qui possit eius curam omnem agere, & locum illius in regimine Ecclesiæ, ipso non deposito conseruare, ac in custodia ciuitatis implere: ut nec omnipotens Deus offendatur, neque ciuitas inueniatur neglecta esse. Si uerò idem reuerēdissimus Ioannes fortasse pro molestia sua petierit, ut ab episcopi honore debeat uacare, eo petitionē scripto dante concedendū est. Aliter autem nos id facere pro omnipotentis Dei timore omnimodo non audemus. Quod si hoc petere ille noluerit, quod pijssimo imperatori placet, B quicquid iubet facere, in eius potestate est. Sicut nouit, ipse prouideat. Nos tantummodo in depositione talis uiri, non faciat permisceri. Quod uerò ipse fecerit, si canonicum est, sequimur. Si uerò canonicum non est, in quantum sine peccato nostro ualemus, portamus.

Gregorius Vrbico abbati.

De dissensione congregationis eius, & abbate ordinando. Caput XLII.

Epist.42

C VAlde me contristatum dilectio tua cognoscat, quòd tantam in congregatione monasterij uestri confusionem euenisse cognoui, quòd dum de ordinando, abbate aliquid in Lucusiano monasterio disposueris, non unum, sed duos penè abbates fecisti: mane, sicut audio, Domitium presbyterum, uespere uerò latorem præsentium. Bonum seruū Dei. Ex qua re aspicio quàm dissoluta sit regula monasterij, dum nec monachi eiusdem monasterij tibi ad obediendum parati extiterint, nec ut constanter aliquid disponere potuisti. Vnde uehementer ingemisco: quia aliter esse monasterium uestrum quam putabam inuenio. D Quod ex nulla alia re euenire ualuit, nisi quia tua dilectio in regimine suo inordinata est, nec cum grauitate aliquid ualet disponere, sed modò studet peccantibus leniter blandiri, modò inordinatè, & extra modum nimiè irasci. Nam si semetipsam in mentis suæ ratione tenere potuisset, ipsa eius maturitas haberi in reuerentia potuit, & disciplinæ in monasterio ordo seruari. Hoc autem factum deterius puto, quòd prædictum Bonum monachum de monasterio quod construxit, sine iussione mea

mea tollere præsumpsisti, maxime, quia nec ætati eius expedire suspicor, ut possit in regimine præesse. Ideoq; uolumus ut Domitius presbyter abbas esse Lucusiani monasterij debeat, eiq; præpositus Lucifer monachus fiat, in cuius requiescere solatio ualeat. Ex nostra itaque authoritate hæc te disponere Deo adiuuante præcipimus. Cui dispositioni si quis præsumpserit ingratus existere, ad nos sine dubio transmittatur. Acceptis ergo scriptis nostris, fratrem & coepiscopum nostrum Victoré ad Lucusianum monasterium dilectio tua inuitet: quatenus ipse illic missarum solennia celebrare, & prædictum Domitium authore Deo abbatem ordinare debeat: ne dum tuum consilium sequimur, in erroré sicut cæci ducamur. Nam Catellum monachum in Lucusiano monasterio præpositũ dilectio tua fieri uoluerat. Quod postquam fieri mandauimus, quia monachus non sit, agnouimus. Ex parua enim eulogia quam Bonus monachus accepit, partem petendo contentionem facere in itinere minime timuit. Quod ex quanta amaritudine cordis descenderint, poterit tua dilectio scire, si regulam monachorum nosse uoluisset. Ex discipulo autem tuo cognouimus, quia tu qui abbas diceris esse, adhuc monachus nõ sis. Et credo, quòd non disparis mentis sit in hac diuisione cellarius etiam Lucifer, quem præpositum fieri diximus. Sed tolerabilius est antiquiorem fratré, quàm nouum & puerum tolerare.

Gregorius Vrbico abbati.

De xl. solidis Petro Trocalitano dandis.

Caput XLIII.

Epist. 43

DIlectio tua præsentia scripta suscipiés, de solidis Lucusiani monasterij quos apud eum Salerius notarius noster esse renũciauit, sine mora uel excusatione aliqua xl. solidos fratri nostro Petro Trocalitano episcopo dare studeat: Sed & monachis quos apud se pro eorum salute de eodem monasterio prefatus frater noster abstulit, studij tui sit abbati antefati Lucusiani monasterij districtius imminere, ut alimoniã & uestimenta annis singulis exinde præbere modis omnibus debeat.

Gregorius Adriano notario Panormitano.

De Agathosa, cui præcipit maritum suum iam tonsuratum et monachum factum reddere.

Capus XLIIII.

Epist. 44 Cau. 27. q. 2. Agathosa

AGathosa latrix præsentium questa est maritum suum contra uoluntatem suã in monasterio Vrbici abbatis esse conuersum. Quod quia ad eiusdem abbatis culpam & inuidiam non est, dubium pertinere, experientię tuę præcipimus, ut diligenti inquisitione discutiat, ne forte cum eius uoluntate conuersus sit, uel ipsa se mutare promiserit. Et si hoc repererit, & illum in monasterio remanere prouideat, & hanc sicut promisit, mutare compellat. Si uerò horum nihil est, nec quondam fornicationis crimen, propter quod uiro licet uxoré relinquere, prædictam mulierem commisisse cognoueris, ne illius conuersio uxori relictæ in seculo fieri possit perditionis occasio, uolumus ut maritum suum illi, etiam si iam tonsuratus est, reddere omni debeas excusatione cessante: quia etsi mũdana lex præcipit, conuersionis gratia, utrolibet inuito posse solui coniugium, diuina hoc tamen lex fieri non permittit. Nam excepta fornicationis causa, uir uxorem dimittere nulla ratione cõceditur: quia postquam copulatione coniugij uiri atque mulieris unum corpus efficitur, non potest ex parte conuerti, & ex parte in seculo remanere.

Gregorius uniuersis episcopis Siciliæ.

De inuasione hostium, & letanijs faciendis.

Caput XLV.

Epist. 45

SVper afflictiones & gemitus quos anno sa hic continuatione de hostibus sustinemus maior nos metus excruciat, quòd inimicos nostros omni adnisu ad Siciliæ inuasionem cognoscimus festinare. Sed ne hæc illis molientibus, prosperitaté multitudo nostrorum præbeat peccatorum, toto nos corde ad redemptoris nostri remedia conferamus, & quibus resistere uirtute non possumus, lachrymis obuiemus. Nam quid uobis cãuendum, quidve sit uehemẽtius formidandum, ex istius prouinciæ debetis desolatione colligere. Itaque hortor fratres charissimi, ut omni hebdoma-

da

dā quarta & sexta feria letaniam inexcusabiliter indicatis, & cōtra Barbaricæ crudelitatis incursus supernæ protectionis auxilium imploretis. Sed ut ad aures Dei uiam precibus faciatis, uigilantius studendum est ut uoces actibus adiuuentur. Nam inanis sit oratio ubi praua est actio. Quia igitur quanto immane cernitis imminere periculum, tanto simul omnes in fletu debetis & gemitu occupari, filios uestros à seculari peruersitate sacerdotali quamprimùm adhortatione compescite. Discant iniusta contemnere, & quæ Deo placita sunt amare, ut illos possitis habere ad impetrandam diuinę misericordiæ gratiam adiutores: ne si neglexeritis, actio eorum præces orationum superet, & sæuientis inimici gladius, quod absit, resecet, quod monentis uerba non corrigunt. Deus autem noster iustus & pius est, & sicut perseuerantibus in prauitate districtus est, ita est conuersis misericors. Ad ipsum ergo tota mente contriti cordis euigilatione curramus, ab ipso ereptionis nostræ solatia postulemus. Et quoniam benignus & mitis est, si nos à malis nostris emendatos sua uiderit mandata diligere, & hic nos potés est ab hoste defendere, & in futuro æterna nobis gaudia præparare.

Gregorius Dono episcopo Messanensi.
De contentione inter Placidum & Ecclesiam eius. Cap. XLVI.

Epist. 46

NVllus unquam contentionibus finis imponitur, si impleri ea quæ iudicata fuerint differantur. Filius itaque noster Placidus, uir memorandus, questus est nobis ea quæ inter eum & actores Ecclesiæ uestrę definita sunt, fraternitatem uestram nolle complere. Quod si ita, miramur: ut dum quieti uestræ uos deceat studere, contentionis uobis scrupulum reseruetis. Proinde scriptis uos præsentibus adhortamur, ut subtiliter requirere debeatis. Et si quid minus impletum est, si tamen nihil est quod iuste possit obsistere, sine discordia compleatur: quatenus nec supradictus magnificus uir se queratur irrationabiliter fatigari, nec uos contra ordinis uestri propositū uideamini despexisse qđ iustum est.

Gregorius Adriano notario.
De incantationibus & sortilegijs insequēdis. Caput XLVII.

Epist. 47

PEruenit ad nos, quòd quosdam incantatores ac sortilegos fueris insecutus. Et omnino nobis sollicitudinem zelumq; tuum gratum fuisse cognoscas: sed molestè tulimus, quòd te dubitare ne ab eis nobis contra experientiam tuam surrepi potuisset didicimus, quum certus esse ac scire debueris, hoc tibi apud nos ad commendationem magis proficere, non ad culpam adscribi. Et ideo studij tui sit, sollicitè quærere, & quoscunque huiusmodi inimicos Christi inueneris, ita districta ultione corrigere, ut & nos de experientia tua melius debeamus habere iudicium, & Deo nostro te, quod maxime studendum est, ualeas cōmendare.

Gregorius Desiderio episcopo Galliæ.
De eo quòd ipse grammaticā artem docere non debeat. Cap. XLVIII.

Epist. 48
Parte 1. dist. 86. cap. Cum multa

CVm multa nobis bona de uestris fuissent studijs nunciata, ita cordi nostro nata est lætitia, ut negare ea quæ sibi fraternitas uestra concedenda poposcit, minime ualeremus. Sed post hoc peruenit ad nos, quod sine uerecundia memorare non possumus, fraternitatem tuam grammaticam quibusdam exponere. Quam rem ita molestè suscepimus, ac sumus uehementius aspernati, ut ea quæ prius dicta fuerunt, in gemitum & tristitiam uerteremus: quia in uno se ore cum Iouis laudibus Christi laudes non capiunt. Et quàm graue nephādumq; sit episcopis canere, quod nec laico religioso conueniat, ipse considera. Et quamuis dilectissimus filius noster Candidus presbyter postmodum ueniens, hac de re subtiliter requisitus negauerit, atque conatus uos fuerit excusare, de nostris tamen adhuc animis non recessit: quia quanto execrabile sit hoc de sacerdote enarrari, tanto utrum ita necne sit, districta & ueraci oportet satisfactione cognosci. Vnde si post hoc euidenter ea quæ ad nos perlata sunt, falsa esse claruerint, nec uos nugis & secularibus literis studere contigerit, Deo nostro gratias agimus, qui cor

cor uestrum maculari blasphemis nephandorum laudibus non permisit, & de concedendis quæ poscitis, securè iam & sine aliqua dubitatione tractamus. Monachos uero quos unà cum dilectissimo filio nostro Laurẽtio presbytero, & Mellito abbate ad reuerendissimum fratrem & coepisopum nostrum Augustinum transmisimus, uobis in omnibus commendamus, ut fraternitate uestra sollicitante, nulla illos ad proficiscendum mora ualeat impedire.

Gregorius Virgilio episcopo Arelatensi.
Quòd auaritia sit idolorũ seruitus. Cap. XLIX.

Epist. 49 CVm diuinæ lectionis testimonio, idolorum seruitus auaritia nuncupetur, quo studio de domo Dei sit pellenda cognoscitur, & à quibusdam sacerdotibus, quod gementes dicimus, non cauetur. Tenet enim captiuum cor sæua cupiditas, & licitum esse suadet malum quod imperat, atque id agit, ut uno eodemque gladio, & dantem & accipientem interimat. Quis igitur post hoc locus contra auaritiam tutus esse præualeat, si Dei illi à prauis sacerdotibus aperiatur Ecclesia? Quando ouium septa inuiolata custodiet, qui intrare lupum inuitat? Proh nephas. Illicito manus munere polluit, & alios se benedictione credit erigere, cùm ipse iam sit propria iniquitate substratus, & sua nihilominus ambitione captiuus. Huius ergo mali rapacitas, quia arcem uestræ mentis nunquàm intrauerit, & innoxias habere uos manus de ordinationibus perhibetis, omnipotẽti Deo gratias agite: & tanto uos Dei debitores esse cognoscite, quanto illęsi ab huius morbi contagione eo custodiente mansistis. Sed hæc uobis minus quàm poterant bona proficiunt, si hæc & in alijs sollicite non uetatis. Sicut autem in te illud tibi malum displicuit, ita hoc & in fratre zelare debueras. Nam cùm diuina præcepta moneant proximos nostros sicut nosipsos diligere debere, non paruæ culpæ est despicere, & quod sibi quisq; metuit, alijs non timere. Vel nunc ergo dilectissime frater da operam, ut quod à correptione quiescendo in aliis perdidisti, resarcias: & ab hac quos potueris prauitate compescas, atque ut synodus ad eradendam ipsam hæresim congregari possit insiste: quatenus cũ dilectionis uestræ mercede melius ab omnibus caueatur, quod autore Deo omnium fuerit constitutione damnatum. Peruenit præterea ad nos, fratrem & coepiscopum nostrũ Serenum prauos homines omnino in societate sua recipere, ita deniq; ut presbyterum quendam qui post lapsum in suis adhuc dicitur iniquitatibus uolutari, familiarem habeat. Quod à uobis subtiliter requirendum est. Et si ita constiterit, curæ uobis sit nostra hoc sic uice corrigere, ut & qui talem recipit, non familiaritate fouere, sed discat potius ultione comprimere, & qui receptus est, idem discat cum lachrymis peccata diluere, nõ iniquitatem in immunditijs cumulare. Monachos uerò quos ad reuerendissimum fratrem & coepiscopum nostum Augustinum transmisimus, fraternitas uestra habeat in omnibus commendatos, & ita eis ad proficiscendum solatiari studeat atque concurrere, ut uobis sibi opitulantibus celeriter Deo protegente quo directi sunt, ualeant peruenire.

Gregorius Aetherio episcopo Galliæ.
De cura pastorali, & synodo congreganda. Caput L.

Epist. 50 EPistolarum uestrarum plena uenerabili grauitate locutio, ita sibi cordis nostri iunxit affectum, ut mutuum semper libeat miscere sermonem, quatenus & si corporali uestri non ualemus frui præsentia, nil sibi contra nos absentia hoc intercurrẽte ualeat commercio uendicare. Quantus aũt in uobis Ecclesiastici ordinis amor eniteat, quanta sit dilectio disciplinæ, quantũ obseruãtiæ studium salubrium decretorũ, ex illo ꝙ nostram submisse & omnino libenter adhortationem accipitis, & seruandam inuiolabiliter prædicatis, ostenditis. Quia igitur ad aliorum emẽdationẽ promptum cor geritis, & uetustatis malum libera, sicut decet, uoce damnatis, postquàm & alijs fratribus & coepiscopis nostris ipsa uoluntas est, oportet unanimes contra domesticos hostes insurgere. Et ut auaritiam de domo Dei synodali debeatis definitione proijcere, nihil in dandis Ecclesiasticis ordinibus auri sæua fames inueniat, nil blandimenta surripiant, nil gratia conferat, honoris

noris præmium uitæ sit prouectus, sapientiæ incrementum, modestia morum: ut obtinente huiusmodi obseruantia, & indignus qui præmijs quærit ascendere iudicetur, & dignè cui bonum testimoniũ actio perhibet, honoretur. Hæc uobis dilectissime frater cura sit, hæc animis uestris sollicitudo semper inuigilet, ut & zelum quem literis ostenditis, cordis uestri testem esse opere demonstretis. Itaq; assiduè instanterq; ad congregandam synodum imminete, & ita enixius exhibete, ut nominis dignitatem officij administratione compleatis. De eo uerò quod Ecclesiæ uestræ concedendum ex antiqua consuetudine deposcitis, requiri in scrinio fecimus, & nihil inuenimus. Vnde nobis epistolas ipsas quas uos dicitis habere transmittite, ut ex eis quid concedendum est colligamus. Gesta uerò uel scripta beati Irenæi iam diu est quòd sollicitè quæsiuimus: sed hactenus ex eis inueniri aliquid non ualuit. Præterea fraternitas uestra monachos quos ad reuerendissimum fratrem & coepiscopum nostrum Augustinum direximus, habere studeat commẽdatos in omnibus, suamq; illis charitatem propter Deum exhibeat, atque illis ita studio sacerdotali enixè concurrat, & suo eos solatio ad agendum iter adiuuare festinet, ut dum nulla eis illic res morandi causas intulerit, & hi celerius pergere, & uos mercedem de præstitis inuenire possitis.

Gregorius Aregio episcopo Galliæ.

De Simoniaca hæresi, & monachis Augustino transmissis. Cap. LI.

Epist. 51

CVm in fraterna dilectione unum cor, unus sit animus, sicut in alterius prosperis mens lætatur, ita in aduersis affligitur: quia in utroq; particeps esse lege charitatis adstringitur. Atque ideo maior nos de tristitia uestra mœror inuaserat, ne fortasse prolixi luctus afflictio assiduo cor uestrum dolore pulsaret, & uitam gemitibus oneraret. Sed susceptis charitatis uestræ epistolis, optato sumus gaudio consolati, atq; omnipotẽti Deo gratias egimus: quia & humanitatẽ uestram incolumem, & animum ad consolationem redijsse cognouimus. Nec enim aliter de uobis fuerat existimandum, nisi quia quicquid aduersitatis esset, sacerdotali sine dubio patientia uinceretis. Qualiter præterea in abscindenda Simoniaca hęresi olim fraternitatis uestrę zelus exarserit, bene recolimus. Vnde hortamur ut operam studiosius impendentes, districta inter alia quæ scripsimus, concilij definitione dãnetur: quatenus dum uoluntatis nostræ intentio sollicitudinis uestræ fuerit ope completa, & omnipotenti Deo oblationem plenissimam de uitiorũ correptionibus offeratis, & ad aliorũ ædificationem, qualiter in uobis pastoralis officij cura fulgeat, ostendatis. Experientia autem uitæ uestræ nos prouocat, quam ualde multis præminere cognouimus, ut de uobis hac in re grãde solatium præsumamus. Et ideo feruorem uestrum sicut Deo autore cœpistis, explete, ut bona quæ in uobis recta intentione cœpta sunt, iuuante Deo, creatore omnium rectius impleantur. Præterea monachis quos ad reuerendissimum fratrem & coepiscopum nostrum transmisimus, charitatem suam fraternitas uestra ut consueuit impendat, & ita eis tam per se quàm per alios quos potuerit ad proficiscẽdum solatiari studeat, ut dum uobis prouidentibus nullas illic difficultates uel moras habuerint, & nos quod de uobis confidimus sentiamus, & Deus uobis omnipotens pro conuersione animarum pro quibus transmissi sunt, suam gratiam recompenset.

Gregorius Mennæ Tolosano, & alijs compluribus episcopis per Galliam.

De Augustino episcopo Anglorum, & conuersione gentis ipsius. Cap. LII.

Epist. 52

LIcet fraternitatem uestram suscepti officij cura commoneat ut religiosis uiris, & præcipue in causa aĩarum laborantibus, omni debeat adnisu concurrere, non tamen ab re est si sollicitudinem uestrã epistolarum nostrarum sermo pulsauerit: quia sicut ignis aura flãte fit grandior, ita bonæ mentis studia commendatione proficiunt. Quia igitur redẽptoris nostri gratia cooperante tanta de Anglorum gente ad Christianę fidei gratiam multitudo cõuertitur, ut reuerendissimus cõis frater & coepiscopus noster Augustinus eos qui secum sunt, ad

ad hoc opus exequendum per diuersa loca asserat non posse sufficere, aliquantos ad eos monachos cũ dilectissimis & cõmunibus filijs Laurentio presbytero, & Mellito abbate præuidimus transmittendos. Et ideo fraternitas uestra eis charitatem quã decet exhibeat, atque ita illis ubicunque necesse fuerit auxiliari festinet: quatenus dum uobis opitulantibus nullas illic remorandi causas habuerint, & ipsi uestra se releuatos consolatione congaudeant, & uos solatiorum exhibitione in causa pro qua directi sunt, possitis participes inueniri.

Gregorius Theodorico regi Francorum. De Simoniaca hæresi eradicanda. Cap. LIII.

Epist. 53

EXcellentiæ uestræ index cordis epistola, quanta in uobis fulgeat cum regia potestate prudentia ita luculenti copia sermonis edocuit, ut dubium esse non ualeat, quicquid laudabile de uobis fama narrauerit. Et quoniam adhortationem nostram adeò regijs animis uestris per laudis prædicamenta placuisse signastis, ut quicquid ad Dei nostri cultum, quicquid ad Ecclesiarum reuerentiam, quicquid ad honoré pertinere cognoscitis sacerdotum, & studiosè statui, & uelitis in omnibus custodiri: iterata uos pro uestra magna mercede adhortatione pulsamus, ut congregari synodum iubeatis, & sicut dudũ scripsimus, corporalia in sacerdotibus uitia, & Simoniacæ hæreseos prauitatem omnium episcoporum definitione damnari, atq; de regno uestro amputari faciatis, nec plus illic pecuniam obtinere quàm præcepta Dominica permittatis. Nam cùm omnis auaritia idolorum sit seruitus, quisquis hanc, & maximè in dandis Ecclesiasticis honoribus, uigilanter non præcauet, infidelitatis perditioni subijcitur, etiam si tenere fidem quam negligit uideatur. Sicut ergo contra exteriores hostes, ita quoq; cõtra interiores animarum aduersarios studete esse solliciti, ut per hoc quod Dei nostri inimicis fideliter repugnatis, & hic feliciter ipsius protectione regnetis, & ad æterna postmodũ gaudia eius duce gratia ueniatis. Quanta præterea bona reuerendissimo fratri & coepiscopo nostro Augustino ad Anglorũ gẽtem proficiscenti excellentia uestra præbuerit, reuertẽtes ab eo quidam monachi retulerunt. Vnde uberes referẽtes gratias petimus ut his quoque monachis qui ad eũ directi sunt, suffragia uestra copiosius præbere, atque eos ad proficiscendum iuuare dignemini: ut quanto beneficia uestra eis amplius exhibetis, tanto maiorem uicissitudinẽ ab omnipotenti Deo, cui seruiunt, expectetis.

Gregorius Theodorico regi Francorum. De Simoniaca hæresi confutanda. Cap. LIIII.

Epist. 54

QVi paternę adhortationis uerba libẽti animo suscipit, & sinu cordis amplectitur, emendatorem se uitiorum fore proculdubio profitetur. Ex qua re satis nos excellentiæ uestræ certos reddit absoluta promissio. Nam eius quẽ idoneum ad soluendum esse cognoscimus, uerba pro pignore tenemus. Itaq; excellentia uestra Dei nostri mandatis inhærens, studium ad congregandam synodum pro sua mercede adhibere dignetur, ut omne à sacerdotibus corporale uitium, & Simoniaca hæresis, quæ prima in Ecclesijs iniqua ambitione surrexit, potestatis uestræ imminente censura concilij definitione tollatur, & abscissa à radicibus amputetur: ne si plus illic aurum quàm Deus diligitur, qui modò tranquillus in suis præceptis despicitur, iratus in uindicta postmodum sentiatur. Et hoc quidem quia pro uobis loquimur, idcirco innuere sępius non cessamus, ut prodesse excellentissimis ac dulcissimis filijs nr̃is uel ex importunitate possimus. Nam regno uestro per oĩa proficit, si quod contra Deũ in illis partibus geritur, emendatione uestræ excellentiæ corrigatur. Quãta præterea bona proficiscenti ad Anglorũ gentem reuerendissimo fratri & coepiscopo nostro Augustino excellentia uestra impenderit, referentibus quibusdam monachis, qui ab eo reuersi sunt cognouimus. De qua re maximas gratias exoluentes petimus ut & monachis præsentium portitoribus quos ad eũdem fratrem direximus, uestra uberius beneficia ministretis: quatenus dũ uobis patrocinantib. nullas illic difficultates inuenerint, sed cœptũ iter, Christo adiuuante, peregerint, uberiorẽ mercedis usq; fructũ ante Dei nr̃i oculos faciatis.

Gregorius

Gregorius Clothario regi Francorum. De socijs Augustini suscipiendis, & Simoniaca hæresi. Cap. LV.

Epist. 55

INter tot curas & sollicitudines quas pro subiectarum uobis gentium regimine sustinetis, existere uos in causa Dei laborãtibus adiutores, eximiæ laudis, & magnæ mercedis est. Et quia tales uos præcedentibus bonis ostenditis, ut præsumere de uobis meliora possimus, ad ea q̃ pro mercede uestra sunt, libentissime prouocamus. Quidam igitur qui cum reuerendissimo fratre & coepiscopo nostro Augustino ad Anglorum gentem perrexerant, remeantes, quãta eundem fratrem nostrum excellentia uestra in præsentia positum, charitate receperit, quantisque suffragiis proficiscentem adiuuerit, narrauerunt. Sed quia illa Deo nostro opera grata sunt semper, quę à uobis cùm cœperint, non recedunt, paterno affectu salutantes petimus, ut monachos præsentium portitores quos ad prædictũ fratrem nostrum unà cum dilectissimis filijs nostris Laurentio presbytero, & Mellito abbate transmisimus, habeatis peculiariter commendatos. Et quicquid illi ante exhibuistis, his quoque ad laudis uestræ cumulum uberius impendatis: quatenus dũ uobis prouidentibus cœptum sine mora iter expleuerint, bonorum uestrorum omnipotens Deus recompensator existat, atque uobis & in prosperis custos, & in aduersitatibus sis adiutor. Præterea peruenit ad nos q̧ sacri illic ordines cũ datione pecuniæ cõferantur. Et uehemẽter affligimur, si ad Dei dona non meritis accedit, sed p̃miis prosilit. Et quia hæc Simoniaca hæresis prima in Ecclesia surgens Apostolorũ est authoritate dãnata: petimus ut ꝓ mercede ur̃a cõgregari synodum faciatis: quatenus omnium sacerdotum definitionibus compressa, & radicitus amputata, nullas illic uires decætero in periculo animarum inueniat, nec ulterius sub qualibet excusatione permittat̃ exurgere: ut tanto uos omnipotens Deus contra aduersarios uestros exaltet, quanto uos in suis mandatis zelum habere, & pro animarum salute quę huius fuerant sceleris gladio perituræ, uiderit cogitare.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum. De Augustino, & monachis ad eam directis suscipiendis. Cap. LVI.

Epist. 56

GRatias omnipotenti Deo referimus qui inter cætera pietatis suæ dona quæ excellentiæ uestræ largitus est, ita uos amore Christianæ religionis impleuit, ut quicquid ad animarum lucrũ, quicquid ad propagationem fidei pertinere cognoscitis, deuota mente, & pio operari studio non cessetis. Quãto autem fauore, quantaque opitulatione excellentia uestra reuerẽdissimum fratrem & coepiscopum nostrum Augustinum proficiscentem ad Anglorum gentem adiuuerit, nec antè silẽtio fama conticuit, & postea quidam ab eo ad nos monachi redeuntes subtiliter retulerunt. Et quidem hæc de Christianitate uestra mirentur alij, quibus adhuc beneficia uestra minus sunt cognita: nam nobis, quibus experimentis iam nota sunt, non mirandum est sed gaudendum: quia per hoc quod alijs impẽditis, uos iuuatis. Quæ autem, quantaque in conuersione supradictæ gentis redemptor noster fuerit miracula operatus, excellentiæ uestræ iam notum est. Ex qua re magnam uos oportet habere læticiam, quia maiorem sibi partẽ hac in re præstitorum uestrorum solatia uendicant, cuius post Deum auxilijs uerbum illic prædicationis innotuit. Nam qui alterius bonum adiuuat, suũ facit. Sed ut mercedis uestræ magis magisq́; sit fructus uberior, petimus ut monachis præsentiũ portitoribus, quos cum dilectissimis filijs nostris Laurentio presbytero, & Mellito abbate ad prædictũ reuerendissimum fratrem & coepiscopum nostrũ pro eo quod illos qui secum sunt, sufficere sibi dicit non posse, transmisimus, patrocinij uestri suffragia benignius ministretis, atque ita eis i omnibus adesse dignemini: quatenus dum bonis excellentiæ uestræ initijs meliora successerint, & nullas illic moras uel difficultates inuenerint, tanto erga uos ac dulcissimos nobis nepotes uestros Dei nostri misericordiam prouocetis, quãto pro eius amore uos in huiusmodi causis misericorditer exhibetis.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum. A
De præceptis Domini custodiendis. Cap. LVII.

Epist. 57 QVanta in nobis bona diuino munere sint collata, quantaque uos supernæ gratiæ pietas impleuerit, inter cætera uestrorum testimonia meritorum illud etiam patenter insinuat: quia & effera corda gentilium prouidi gubernatis astu consilij, & regiam, quod maioris adhuc laudis est, ornatis sapientia potestatem. Et quoniam sicut multis in utroque gentibus eminetis, ita quoque eis fidei sinceritate præcellitis, magnam de uobis in emendandis B illicitis fiduciã capimus. Nam qualiter adhortationem nostram excellẽtia uestra amplexa sit, quantaq; eam deuotione gestiat adimplere, scriptorum uestrorum emissa dudum pagina testis est. Sed quia ipse bonarum mentium consueuit esse adiutor, qui etiam largitor est, confidimus ꝙ tanto promptius causas uestras sua pietate disponat, quanto ipse de sua uos uidet esse causa sollicitos. Facite quod Dei est, & Deus faciet quod uestrum est. Itaq; synodum congregari præcidite, & peccatum Simoniacæ C hæresis de regno uestro inter alia, sicut diximus, definitione concilij studiosius prohibete. Sacrificium Deo deuicto interiori hoste offerte, ut exteriores aduersarios, ipso adiuuante uincatis, ut quale uos contra inimicos ipsius studium gesseritis, talem illum in uestro iuuamine sentiatis. Mihi autem credite: quia sicut experimento multorum didicimus, in dãno expenditur, quicquid cum peccato congregatur. Si uultis igitur nihil iniuste perdere, summopere studete de iniustitia nihil habere. In terrenis etenim rebus semper cã damni est ori- D go peccati. Vos itaq; si eminere aduersantibus gẽtibus uultis, si earum, autore Deo, uictrices existere desideratis, eiusdẽ omnipotentis Domini cum timore præcepta suscipite, ut ipse pro uobis cõtra aduersarios uestros pugnare dignetur, qui per sacrum eloquium pollicitus est dicens: Dominus pugnabit pro uobis, & uos tacebitis. Exo. 14

Gregorius Augustino episcopo Anglorum. De conuersione gentis ipsius: & ut non glorietur in operationum uirtute, quas plerunque faciunt & mali. Cap. LVIII.

Epist. 58 GLoria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis: quia granum frumẽti mortuum cadens in terram, multum fructum attulit, ne solũ regnaret in cœlo, cuius morte uiuimus, cuius infirmitate roboramur, cuius passione à passione eripimur, cuius amore in Britannia fratres quærimus quos ignorabamus, cuius munere quos nescientes quærebamus inuenimus. Quis autem narrare hic sufficiat quanta lætitia in omnium corde fidelium fuerit exorta, quòd gens Anglorum operante omnipotentis Dei gratia, & tua fraternitate laborante, expulsis errorum tenebris sanctæ fidei luce perfusa est, quòd deuotione integerrima iam calcat idola, quibus prius uæsano timore subiacebat, quòd omnipotenti Deo puro corde substernitur, quòd à praui operis lapsibus sanctæ prædicationis regulis ligatur, quòd ceptis diuinis subiacet, & intellectu sublenatur, quòd usque ad terram se in oratione humiliat, ne mente iaceat in terra? Cuius hoc opus, est, nisi eius qui ait: Pater meus usque nunc operatur, & ego operor? Qui ut mundum ostenderet non sapientia hominum, sed sua se uirtute conuertere, prædicatores suos quos in mundo misit, sine literis elegit: hoc etiam modo faciens, quia in Anglorum gente fortia dignatus est per infirmos operari. Sed est in isto dono cœlesti frater charissime, quod cum magno studio uehementissimè debeat formidari. Scio enim quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gente quam eligi uoluit, magna miracula ostendit. Vnde necesse est ut de eodem dono cœlesti, & timendo gaudeas, & gaudendo pertimescas. Gaudeas uidelicet, quia Anglorum animæ per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur: pertimescas uerò ne inter signa quæ fiunt, infirmus animus in sui præsumptione se eleuet, & unde foras in honore attollitur, inde per inanem gloriam intus cadat. Meminisse etenim debemus quod discipuli cum gaudio à prædicatione redeuntes, dum cœlesti magistro dicerent: Domine in nomine Luc. 10

tuo

tuo dæmonia nobis subiecta fuerunt, protinus audierunt: Nolite gaudere super hoc, sed potius gaudete quia nomina uestra scripta sunt in cœlis. In priuata enim & temporali lætitia mentem posuerant, qui de miraculis gaudebant. Sed de priuata ad communem, de temporali ad æternam lætitiam reuocantur, quibus dicitur: In hoc gaudete, quia nomina uestra scripta sunt in cœlo. Non enim omnes electi miracula faciunt, sed tamen nomina omnium in cœlo tenentur adscripta. Veritatis enim discipulis esse gaudium nō debet, nisi de eo bono quod commune cum omnibus habent, & in quo finem lætitiæ nō habent. Restat itaque frater charissime, ut inter ea quæ operante Deo exterius facis, semper te interius subtiliter iudices, ac subtiliter intelligas & temetipsum qui sis, & quanta sit in eadem gente gratia, pro cuius conuersione etiam faciendorum signorum dona percepisti. Et si quando creatori nostro seu per linguam, siue per opera reminisceris deliquisse, semper hæc ad memoriam reuoces, ut surgentem cordis gloria memoria reatus premat. Et quicquid de faciendis signis acceperis uel accepisti, hæc non tibi, sed illis reputes donata, pro quorum tibi salute collata sunt. Occurrit autem mēti ista cogitanti, qui de uno Dei famulo actum sit, etiam egregiè electo. Certè Moyses cum Dei populum ex Aegypto educeret, mira, sicut tua fraternitas nouit, signa in Aegypto operatus est. In Sina monte quadraginta diebus & noctibus ieiunans legis tabulas accepit, inter coruscos tonitruos pertimescente omni populo omnipotentis Dei seruitio solus familiari etiam collocutione coniunctus est, rubrum mare aperuit, in itinere ducem habuit nubis columnam, esurienti populo manna de cœlo pluit, carnem desiderantibus usque ad satietatem nimiam in eremo per miraculum ministrauit. Sed cùm iam sitis tempore ad petram uentum fuisset, diffisus est, seq; de eadem aquam educere posse dubitauit: quam, iubente Domino, percussit, atque aquas effluentes aperuit. Quanta autem post hæc per triginta & & octo annos in deserto miracula fecerit, quis enumerare, quis inuestigare ualeat?

A Quotiens res dubia animum pulsasset, recurrens ad tabernaculum, secretò Dominum requirebat atque de ea protinus, Deo loquente, docebatur. Iratum populo Dominum placabat suæ precis interuentione, surgentes in superbia atq; in discordia dissidentes dehiscentis terræ hiatibus absorbebat, uictoriis premebat hostes, signa mōstrabat ciuibus. Sed cùm iam ad repromissionis terram uentum fuisset, uocatus in montem est, & quam culpam ante annos triginta, ut dixi, & octo fecerat, audiuit: quia de educenda aqua dubitauit. Et propter hoc quia terram repromissionis intrare non posset, agnouit. Qua in re considerandum nobis est quàm timēdū sit omnipotentis Dei iudicium, qui per illum famulum suum tot signa faciebat, cuius culpam longo tempore adhuc seruabat in cogitatione. Igitur frater charissime si & illum agnoscimus post signa pro culpa mortuum, quem omnipotenti Deo nouimus præcipuè electum: quanto nos debemus motu contremiscere, qui needum adhuc nouimus si electi sumus? De reproborum uerò miraculis quid dicere debeo? cū tua fraternitas nouerit quid in Euangelio ueritas dicit: Multi uenient in illa die dicētes mihi, Domine in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dęmonia eiecimus, & in tuo nomine uirtutes multas fecimus. Sed dicam illis, quia nescio qui estis. Recedite à me operarij iniquitatis. Valde ergo premendus est animus inter signa & miracula, ne fortassis in his propriam gloriā quærat, & priuato suæ exultationis gaudio exultet. Per signa enim, animarum lucra quærenda sunt, & illius gloria, cuius uirtute illa eadem signa geruntur. Vnum uerò Dominus nobis signum dedit, de quo & uehementer gaudere, & electionis gloriam in nobis possimus agnoscere, dicens: In hoc scietur quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis adinuicem. Quod signum propheta requirebat, cùm diceret: Fac mecum Domine signum in bonū, ut uideant qui oderūt me, & non confundantur. Hæc autē dico, quia auditoris mei animum in humilitate sternere cupio. Sed ipsa tua humilitas habeat fiduciā suam. Nam peccator ego spem cer-

Mat. 7. *Luc. 13.* *Ioan. 13* *Psal. 85*

tissimam teneo, quia per omnipotétis crea A toris ac redemptoris nostri Dei & Domini Iesu Christi gratiam iam peccata tua dimissa sunt, & idcirco electus es ut per te dimittantur aliena. Nec habebis luctum de quolibet reatu in posterum, qui de multorum conuersione gaudium conaris facere in cœlo. Idem uero conditor & redemptor noster cùm de pœnitentia hominis loqueretur, ait: Ita dico uobis, maius gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agête, quàm super nonagintanouem iustis, quibus non opus est pœnitentia. Et si de uno pœnitente grande fit gaudium in cœlo, quale gaudium factum credimus de tanto populo à suo errore conuerso, qui ad fidem ueniens, mala quæ egit pœnitendo damnauit? In hoc itaque cœli & angelorũ gaudio repetamus ipsas quas prædiximus uoces angelorum. Dicamus igitur, dicamus omnes: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis.

Luc. 15. *Luc. 2*

Gregorius Aldibergæ reginæ Anglorum. De coniuge eius ad meliora exhortando.
Caput LIX.

Epist. 59

QVi post terrenam potestatem regni cœlestis gloriam cupit acquirere, ad faciendum lucrum creatori suo debet enixius laborare, ut ad ea quæ desiderat, operationis suæ gradibus possit ascendere, sicut uos fecisse gaudemus. Remeantes igitur dilectissimus filius noster Laurétius presbyter, & Petrus monachus, quales erga reuerendissimum fratrem & coepiscopum nostrum Augustinũ gloria uestra extiterit, quantaq; illis solatia uestra charitas impenderit, retulerunt. Et omnipotentem Deum benediximus, qui conuersioné gétis Anglorum mercedi uestræ dignatus est propitius reseruare. Nam sicut per recordandæ memoriæ Helenã matrem pijssimi Constantini imperatoris ad Christianam fidem corda Romanorum accendit, ita & per gloriæ uestræ studium in Anglorum gente ei misericordiam confidimus operari. Et quidem iamdudum gloriosi filij nostri coniugis uestri animos prudentiæ uestræ bono, sicut reuera Christianæ, debuistis inflectere, ut ꝓ regni & aĩæ suæ salute fidem quam colitis, sequeretur: quatenus & de eo & per eum de totius gentis conuersione digna uobis in cœlestibus gaũdijs retributio nasceretur. Nam postquã, sicut diximus, & recta fide gloria uestra munita, & literis docta est, hoc uobis nec tardum, nec debuit esse difficile. Et quoniam, Deo uolente, aptũ nunc tempus est, agite ut diuina gratia cooperante cum augmento possitis quod neglectum est reparare. Itaque mentem gloriosi coniugis uestri in dilectione Christianæ fidei adhortatione assidua roborare, uestra illi sollicitudo B augmentum in Dei amore infundat, atque ita animos eius, etiam pro subiectę sibi gẽtis plenissima conuersione succendat: ut & magnum omnipotenti Domino de deuotionis suę studio sacrificium offeratis, & ea quæ de uobis narrata sunt, crescant, & uera esse modis omnibus approbentur: quia bona uestra non solum iam apud Romanos, qui pro uita uestra fortius orauerint, sed etiam per diuersa loca, & usque Constantinopolim ad serenissimum principem peruenerunt. Vnde sicut nobis de Christianitatis iustè solatijs lætitia facta est, ita C quoque de perfecta operatione uestra angelis fiat gaudium in cœlis. Sic uos in adiutorio sopradicti reuerendissimi fratris & coepiscopi nostri, & seruorum Dei quos illuc misimus in conuersione gentis uestræ deuotè ac totis uiribus exhibete, ut & hic feliciter cum glorioso filio nostro coniuge uestro regnetis, & post lóga annorum tempora futuræ quoque uitæ gaudia quæ finé habere nesciunt capiatis. Oramus autem omnipotentem Deum ut gloriæ uestrę cor ad operanda quæ diximus, gratiæ suæ igne succendat, & æternæ mercedis fructum uo D bis de placita sibi operatione concedat.

Gregorius Aldiberto regi Anglorum. Congratulatur de conuersione gentis ipsius.
Caput LX.

Epist. 60

PRopter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad populorum regimina perducit, ut per eos omnibus quibus prælati fuerint, dona suæ pietatis impendat. quod in Anglorum gente factum cognouimus, cui uestra gloria idcirco præposita est, ut

per

per bona quæ uobis concessa sunt etiã subiectæ uobis genti superna beneficia præstarentur. Et ideo gloriose fili eam quam accepisti diuinitùs gratiam sollicita mente custodi. Christianam fidem in populis tibi subiectis extendere festina. Zelum rectitudinis tuæ in eorum conuersione multiplica, idolorum cultus insequere, fanorum ædificia euerte, subditorum mentes in magna uitæ munditia exhortando, terrendo, blandiendo, corrigendo, & boni operis exempla monstrando ædifice: ut illum retributorem habeas in cœlo, cuius nomen atque cognitionem dilataueris in terra. Ipse enim uestræ quoque gloriæ nomen etiam posteris gloriosius reddet, cuius uos honorem quæritis & seruatis in gentibus. Sic enim Cõstantinus quondam pijssimus imperator Romanam rempublicam à peruersis idolorum cultibus reuocans, omnipotenti Domino Deo nostro Iesu Christo secum subdidit, seq; cum subiectis populis tota ad Deum mente conuertit. Vnde factum est ut antiquorum nomen principum suis uir ille laudibus uinceret, & tanto in opinione prædecessores suos, quanto & in bono opere superaret. Et nunc itaque uestra gloria cognitionem unius Dei Patris & Filij & Spiritus sancti regibus ac populis sibimet subiectis festinet infundere, ut & antiquos gẽtis suæ reges laudibus ac meritis transeat, & quãto in subiectis suis aliena peccata deterserit, tanto etiam de peccatis proprijs ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat. Reuerendissimus autem frater noster Augustinus episcopus in monasterij regula doctus, sacræ scripturæ scientia repletus, bonis, autore Deo, operibus præditus, quæque uos admonet, libenter audite, deuotè peragite, studiosè in memoria reseruate: quia si uos eum qui pro omnipotente Deo loquitur auditis, idem omnipotens Deus hunc pro uobis orantem celerius exaudiet. Si enim, quod absit, uerba eius postponitis, quando eum omnipotens Deus poterit audire pro uobis, quem uos negligitis audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo uos in feruore fidei stringite, atque adnisum illius uirtute, qua uobis diuinitas tribuit adiuuate, ut regni sui uos ipse faciat esse participes, cuius uos fidem in regno uestro recipitis, & A facitis custodiri. Præterea scire uestram gloriam uolumus: quia sicut in scriptura sacra ex uerbis Domini omnipotentis agnoscimus, præsentis mundi iam terminus iuxtà est, & sanctorum regnum uenturum est, quod nullo unquam poterit fine terminari. Appropinquante autem eodem mundi termino, multa imminent quę antè non fuerunt, uidelicet immutationes aeris, terroresq; de cœlo, & contra ordinem temporum tempestates, bella, fames, pestilentiæ, terræmotus per loca. Quæ tamen non omnia nostris diebus uentura sunt, sed post B nostros dies omnia subsequentur. Vos itaque si qua ex his euenire in terra uestra cognoscitis, nullo modo uestrum animum perturbetis: quia idcirco hæc signa de fine seculi præmittuntur, ut de animabus nostris debeamus esse solliciti, de mortis hora suspecti, ut uenturo iudici in bonis actibus inueniamur præparati. Hæc nunc gloriose fili paucis locutus sum, ut cùm Christiana fides in regno uestro excreuerit, nostra quoque apud uos locutio latior excrescat, & tanto plus loqui libeat, quanto se in mente uestra gaudia de gentis uestræ C perfecta conuersione multiplicant. Parua autem xenia transmisi, quæ uobis parua non erunt, cùm à uobis beati Petri apostoli fuerint benedictione suscepta. Omnipotens itaque Deus in uobis gratiam suã quam cœpit perficiat, atque & hic uitam uestram per multorum annorum curricula extendat, & post longa tempora in cœlestis patriæ congregatione recipiat.

Gregorius Quirino episcopo, & cæteris episcopis in Hybernia catholicis.

D *De his qui ab hæreticis in Trinitatis nomine baptizantur non rebaptizandis, qui in Occidente per manus impositionem, chrismate uerò in Oriente, sanctæ Ecclesiæ reconciliantur De his uerò qui in Trinitatis nomine nõ baptizantur rebaptizandis. Scribit etiam de sancta Maria, quare dicatur mater & ancilla. Et de hæreticis reuersis quid promittere debeant.* Caput LXI.

QVia charitati nil lõgè est, quos diuidũt loca, iungat epistola. Lator itaq; præsen- *Epist. 61*

præsentium ad beati Petri apostolorum principis Ecclesiam ueniens, fraternitatis uestræ se asseruit ad nos epistolas accepisse, easque in Hierosolymorum urbe cum rebus quoque alijs perdidisse. In quibus, sicut ipse ait, studuistis inquirere, sacerdotes ac plebs quæ Nestorianæ hæreseos errore confusæ sunt, cùm ad matrem electorum omnium catholicam Ecclesiam reuertuntur, utrum baptizari debeant, an certè solius ueræ fidei confessione eiusdé matris Ecclesiæ uisceribus adiungi. Et quidé ab antiqua patrũ institutione didicimus, ut qui apud hæresim in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad sanctam Ecclesiã redeunt, aut unctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei ad sinum matris Ecclesiæ reuocentur. Vnde Arianos per impositionem manus Occidens, per unctionem uerò sancti chrismatis ad ingressum sanctæ Ecclesiæ catholicę Oriens reformat. Monophisitas uerò & alios ex sola uera confessione recipit: quia sanctum baptisma quod sunt apud hæreticos consecuti, tunc in eis uires emundationis recipit, cùm uel illi per impositionem manus Spiritum sanctum acceperint, uel isti propter professionem ueræ fidei sanctæ & uniuersalis Ecclesiæ uisceribus fuerint uniti. Hi uerò hæretici qui in Trinitatis nomine minime baptizantur, sicut sunt Bonosiani & Cathaphrygæ: quia & illi Christum Dominum non credunt, & isti sanctum Spiritum peruerso sensu esse quédam prauum hominem Montanũ credunt, quorum similes multi sunt, & alij tales cũ ad sanctam Ecclesiam ueniunt, baptizantur: quia baptismum non fuit quod in errore positi in sanctæ Trinitatis nomine minime perceperunt. Nec potest hoc ipsum baptisma dici iteratum: quod, sicut dictũ est, in Trinitatis nomine non erat datum. Nestoriani uerò quia in sanctæ Trinitatis nomine baptizantur, sed eos Iudaicæ perfidiæ similes, incarnationem unigeniti non credentes, suæ hæreseos error obscurat, ad sanctam Ecclesiam catholicam uenientes de ueræ fidei firmitate & confessione docendi sunt, ut unum eundemque Dei & hominis filium, Deum Dominum nostrum Iesum Christum credant, ipsum existentem in diuinitate ante secula, & ipsum factum hominem in fine seculorum, quia uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Verbum uero carnem dicimus factum, non immutando quod erat, sed suscipiendo quod non erat. Incarnationis enim suæ mysterio unigenitus patris nostra auxit, sua non minuit. Vna itaque persona est uerbum & caro, sicut ipse ait: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit, filius hominis qui est in cœlo. qui filius Dei in cœlo, erat filius hominis qui loquebatur in terra. Hinc Ioannes ait: Scimus quia filius Dei uenit, & dedit nobis sensum. Qui nobis quem sensum dederit, ilico subiungit: Vt cognoscamus uerum Deum. Quem hoc loco uerum Deum insinuat, nisi patrem omnipotétem? Sed quid etiam de omnipotente filio sentiat adiungit: Et simus in uero eius filio Iesu Christo. Ecce ait uerum Deum patrem, uerum eius filium Iesum Christum. Quem uerum filium quid esse sentiat, apertius ostendit: Hic est, inquit, uerus Deus & uita æterna. Si igitur iuxta errorem Nestorij alius uerbum, atque alius esset homo Iesus Christus, qui uerus est homo, utiq; uerus Deus non esset & uita æterna. Sed unigenitus filius uerbum ante secula factus est homo. Hic est ergo uerus Deus & uita æterna. Certe cum hunc sancta uirgo conceptura esset, & loquentem ad se angelum audiret, ait: Ecce ancilla Domini, fiat mihi sicut dicis. Quæ cum eum concepisset, & ad Helizabeth cognatam suam pergeret, ab eadé Helizabeth protinus audiuit: Vnde ego digna, ut mater Domini mei ueniat ad me? Ecce eadem uirgo, & ancilla Domini, dicitur, & mater. Ancilla enim Domini, quia uerbum ante secula unigenitus æqualis est patri: mater uero, quia in eius uisceribus ex sancto Spiritu eiusque carne factus est homo. Nec alterius ancilla, alterius mater: quia dum unigenitus Dei existens ante secula ex eius utero natus est homo, inuestigabili miraculo facta est ancilla hominis per diuinitatem, & mater Dei per carnem. Non autem prius in utero uirginis caro concepta est, & postmodum diuinitas uenit in carnem, sed mox ut uerbum uenit in utero, mox uerbum seruata propriæ uirtute naturæ factum est caro. Et perfectus homo, id est in ueritate carnis & animæ

De conse. dist. 4. c. Ab antiqua

De conse. dist. 4. c. Hi uerò

Ioan. 3

1. Ioan. 5

Luc. 1.

mæ rationalis, natus est per uterum uirginis unigenitus filius Dei. Vnde & unctus p̄ participibus dicitur, sicut Psalmista ait: Vnxit te Deus Deus tuus, oleo lætitiæ præ cōsortibus tuis. Vnctus quippe est oleo, dono uidelicet Spiritus sancti. Sed præ consortibus unctus est: quia omnes nos prius peccatores homines existimus, & postmodum per unctionem sancti Spiritus sanctificamur. Ipse autem qui existens Deus ante secula, per sanctum Spiritum in utero uirginis homo conceptus est in fine seculorum, ibi ab eodem spiritu unctus est, ubi conceptus. Nec ante conceptus, & postmodum unctus est, sed hoc ipsum de Spiritu sancto ex carne uirginis concipi, à sancto Spiritu ungi fuit. Hanc ergo natiuitatis eius ueritatem quicunque à peruerso errore Nestorij reuertuntur, coram sancta fraternitatis uestræ congregatione fateantur, eundem Nestorium cum omnibus sequacibus suis, & reliquas hæreses anathematizantes. Venerandas quoque synodos quas uniuersalis Ecclesia recipit, se recipere & uenerari promittant, & absque ulla dubitatione sanctitas uestra seruatis eis proprijs ordinibus in suo cœtu recipiat, ut dum & per sollicitudinem occulta mentis eorum discutitis, atque eos per ueram scientiam recta quæ tenere debeant, docetis, & p̄ mā suetudinem eis nullam contrarietatem uel difficultaté de propriis suis ordinibus facitis, eos ab antiqui hostis ore rapiatis. Et tanto uobis apud omnipotentem Deum ęternę gloriæ crescat retributio, quanto multos colligitis qui uobiscū in Domino sine fine glorientur. Sancta itaque Trinitas orantes p̄ nobis sua uos protectione custodiat, uobisque in amore suo dona adhuc multipliciora concedat.

Gregorius Aregio episcopo Galliæ. Candidum presbyterum commendat. Caput LXII.

Epist.62

IN quanta apud nos memoria fraternitatis uestræ sit charitas, cordis uestri secretum requirite, & ex eo quem circa nos habet amorem colligetis. Et quoniam sincera in dilectione, nec uires absentia, nec locū habet obliuio: ita sibi sæpius imaginata fraternitatis uestræ præsentia mens nostra re-A ficitur, ac si corporeis uos oculis corā siti cernamus: quia nec abesse credēdus est, qui per dilectionis uinculum animis inhæret. Quia ergo tāta in uobis sacerdotalis grauitatis ornamenta conspeximus, ut de uestro oīno instituto uel moribus lætaremur, multa animis nostris de sollicitudine uēa promittimus. Vnde quia sic ea quæ Dei sunt agitis, sic in cōmissi uobis gregis custodia uigilatis, ut tñ ea quæ ex latere sunt, prudenti moderamine dispensetis, latorem uobis præsentium Candidum presbyterum communem filium commendamus, ut opē B illi in quibus necesse fuerit, pro utilitate pauperum impendatis: quatenus dum fraternitatis uestræ fuerit, sicut confidimus, fultus auxilio, in eius uos consolatione nos inuenisse sentiat.

Gregorius Virgilio episcopo Arelatensi. Augustinum episcopum cōmendat. Ca. LXIII.

Epist.63

QVantus sit affectus uenientibus sponte fratribus impendendus, ex eo q̄ plerunque solent charitatis causa inuitari, agnoscitur. Et ideo si communé fra- C trem Augustinum episcopum ad uos uenire cōtigerit, ita illū dilectio uestra sicut dēcet affectuose dulciterque suscipiat, ut & ipsum consolationis suæ bono refoueat, & alios qualiter fraterna charitas colenda sit doceat. Et quoniam sæpius euenit, ut hi qui longe sunt positi, prius ab alijs quę sunt emendanda cognoscant, si quas fortasse fraternitati uestræ sacerdotum uel aliorū culpas intulerit, una cum eo residentes subtili cuncta inuestigatione perquirite. Et ita uos in eã q̄ Deum offendunt, & ad iracundiam prouocant, districtos ac sollicitos ex- D hibete, ut aliorum emendationem & uindictam culpabilem feriat, & innocentem falsa opinio non affligat.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum. De Simoniaca hæresi eradicanda. Ca. LXIIII.

Epist.64

CVm scriptum sit, Iusticia eleuat gentem, miseros autem facit populos peccatum: tunc regnum stabiliri creditur, cū culpa quæ cognoscitur, citius emendatur. Multorum igitur ad nos relatione peruenit, quod dicere sine afflictione cordis nimia

mia non ualemus, ita quosdam sacerdotes in illis partibus impudicè ac nequiter conuersari, ut & audire nobis opprobrium, & lamentabile sit referre. Ne ergo postquam huius nequitiæ hucusque se tetendit opinio, aliena prauitas aut nostram animam, aut regnum uestrum peccati sui iaculo feriat, ardenter ad hæc debemus ulciscenda concurrere, ne paucorum facinus multorum possit esse perditio. Nam causa sunt ruinæ populi sacerdotes mali. Quis enim pro populi se peccatis intercessor obijciat, si sacerdos qui exorare debuerat, grauiora committat? Sed quoniam eos quorum est locus hæc insequi, nec sollicitudo ad requisitionem, nec zelus excitat ad uindictam, scripta ad nos uestra discurrant, ut personam si præcipitis, cum uestræ authoritatis assensu transmittamus, quæ una cum alijs sacerdotibus hæc & subtiliter quęrere, & secundum Deum debeat emēdare. Nec enim sunt dissimulanda quæ dicimus: quia qui emendare potest & negligit, participem se proculdubio delicti constituit. Prouidete ergo animæ uestræ, prouidete nepotibus quos cupitis regnare feliciter, prouidete prouincijs, & quisquam creator noster manum suam ad feriendum excutiat, de correctione huius sceleris studiosissimè cogitate: ne tāto postmodum acrius feriat, quanto modò diutius & clementer expectat. Scitote autem, quia Deo nostro magnum sacrificium placationis offertis, si tāti labem facinoris de uestris citius finibus amputatis.

Gregorius Candido presbytero Galliæ.

Aurelium presbyterum commendat. C. LXV.

Epist. 65

LAtor præsentium filius noster Aurelius presbyter à Galliarum partibus ueniens petijt, ut sicubi in possessionibus beati Petri Apostolorum principis oratorium aut locus qui presbytero uel abbate indiget, inueniri potuerit, ei debeat committi, quatenus & ipse subsidium uitæ præsentis inueniat, & nos inueniamur petitioni illius paruisse. Proinde dilectioni tuæ eum omnibus modis commendamus, ut in quo usus exegerit, tua dilectio concurrat, scriptorum nostrorum illic solatium inueniat.

A

Gregorius Anthemio subdiacono.

De Hilario criminatore Ioannis non punito.

Caput LXVI.

Epist. 66

CVm fortius puniēda sint crimina quæ insontibus, & maxime sacris ordinibus ingeruntur, quàm sitis culpabiles omnes qui in causa Ioannis diaconi resedistis attendite, ut Hilarium criminatorem ipsius nulla ex definitione uestra pœna ueniens castigaret. Nec illud ad excusationem uestram credatis esse idoneum, quòd uobis quasi iudicare uolentibus, solus frater & coepiscopus noster Paschasius dicitur distulisse. Nam si zelus in uobis rectitudinis uiguisset, facilius uni à multis rationabiliter suaderi, quàm multi ab uno poterant sine causa differri. Quia ergo tantæ nequitiæ malum sine digna non debet ultione transire, suprascriptum fratrē Paschasium uolumus admoneri, ut eundem Hilarium prius subdiaconatus quo indignus fungitur, priuet officio: atque uerberibus publicè castigatum, faciat in exilium deportari, ut unius pœna multorum possit esse correctio. Cuius si fortè lenitatem diaconij sui adhuc opinio lacerata non commouet, & in hoc, quod non credimus, torpens extiterit, experientia tua hæc quæ diximus faciat, & de illius nobis neglectu renunciet. Hortandus præterea idem frater ex nostro mandato est, ut se in omnibus uigilantem exhibeat, & Ecclesiæ suæ amplus disciplinam non negligat: ne & peccatum de his qui ei commissi sunt sustineat, & nos contra se uehementer stimulet, si in officij sui cura, quod non optamus, incautus uel lentus extiterit. Volumus autem ut memoratus frater noster Paschasius, & uicedominum sibi ordinet, & maiorem domus: quatenus possit uel hospitibus superuenientibus, uel causis quæ eueniunt, idoneus & paratus existere. Si uerò & negligentem eum prospicis, & ea quæ diximus implere differentem, omnis clerus eius adhiberi debet, ut communi consilio ipsi eligant, quorum personæ ad ea quæ p̄diximus ualeant ordinari.

B C D

Grego-

Gregorius Agapito abbati.
De monasterio Marciano, illius monasterio coniungendo. Caput LXVII.

Epist. 67 NE rebus uenerabilibus uel quandolibet culturæ desit officium, nostra debet sollicitè cura prospicere. Quia igitur monasterium quod in fundo Marciano prouinciæ Campaniæ situm est, ita hostilitate faciente à congregatione funditùs dicitur desolatum, ut ne unus exinde monachus, qui aliquam illic sollicitudinem uel curam debeat adhibere, remanserit, tuo illud monasterio cum omnibus rebus suis, uel quæ ei competunt actiones, utile prospeximus uniendum, ut res eius tenendi uel à detinẽtibus uendicandi libera tibi sit, & sine aliqua dubietate licentia. In quo etiam studij tui sit monachos deputare, qui illic tempore quo interuallum de hoste fuerit, & opus Dei celebrare, & decenter debeant deseruire. Nec aliqua illud præsumas excusatione negligere, quod ideo curæ tuæ, ut sollicitudinem illic debeat adhibere committitur. Ipsum autem monasterium sic tuę nos ordinationis commisisse cognoscat, ut tamen iurisdictioné illic non episcopus Surrentinarum in cuius ciuitate monasterium tuum est, sed Nucerinus cuius est diœcesis habeat. Nam sic huius loci ordinationem disponimus, ut tamen iura sua singulis episcopis inuiolata seruemus.

Gregorius Mariniano abbati.
De Ecclesia sancti Georgij restauranda. Caput LXVIII.

Epist. 68 QVia Ecclesiam sancti Georgij positam in loco q ad sedem dicit, minorem quàm oportet diligentiam habere cognouimus, utile esse prospeximus, quoniam monasterium tuum eidem Ecclesiæ noscitur esse coniunctum, eius tibi curam committere, hortantes ut & sollicitudinem illic congruam studeas adhibere, & psalmodiæ officium solenniter exhiberi facias. Et quia Ecclesiam ipsam reparatione certum est indigere, uolumus ut quicquid illud accedere potuerit, ipse accipere, atq; in eius reparationé, ut præuideris debeas erogare. Hanc uerò sollicitudinis curam, quam tibi huius pagina præcepti mandauimus, tam te quàm etiam successores tuos, A qui monasterij regimen Deò authore susceperint, exhibere, & quæ constituimus per omnia, uolumus obseruare.

Gregorius Eusebio episcopo Thessaliæ.
De peruersitate Andreæ monachi. Ca. LXIX.

Epist. 69 LAtor pręsentium Theodorus Ecclesię uestræ lector ad sanctorum Apostolorum limina ueniens, dum omnes, ut homo quippe nouus, haberet incognitos, Andreę monacho qui ad sanctum Paulum inclusus fuerat, res & chartas quas detulit, ut reuera olim noto, innocenter deposuit, credens quidem, quia mens ipsius, sicut & nos B antè habueramus, cum habitu concordaret. Sed tantæ ille prauitatis est inuentus, ut si eius stultitię sub inclusionis specie paulo adhuc amplius licuisset, multorum animas malitiæ suæ falsitate deciperet, & quocunque potuisset, non leuia scandala generaret. Nam inter alia quæ idem Andreas cogitauit pessimè, & fecit, eam quoque quam ad nos misistis, dum apud ipsum à præfato lectore esset deposita, ita falsauit epistolam, ut quicunque eam legeret, uos nec catholica, nec recta sapere euidenter C argueret. Ex qua re contigit, ut dum ueritatem studiose quęreremus, eius quę latebat iniquitas uulgaretur. Et tanta in eo reperta sunt, quanta nec de scelerato quocunque laico crederẽtur. Et quia inter diuersa mala aliquos etiã sermones scripsit, atq; eos ex nostro nomine titulauit, & suspecti sumus ne eos alicubi transmiserit: fraternitas uestra sollicitudinem gerat, & si quid tale repererit, eos & rescindi, & omnino faciat aboleri: ut quod imperitus literarum, & scripturæ diuinæ nescius, nostro, sicut diximus, nomine prænotauit, quorundam D animos non possit inficere. Nam nos nec Græcum nouimus, nec aliquod opus aliquando Græcè conscripsimus. Alia uero mala ipsius, uel quid de eo à nobis in concilio statutum sit, antedicti portitoris, qué fraternitati uestræ cõmendamus in oĩbus, quia præsens inuẽtus est, relatione cognoscite. Hortamur præterea atque admonemus, ut cõem filium Lucã presbyterũ de quo populus, quantum dicitur, nõ modica suspicione mordet̃, publice de se satisfacere, & fidem suam moneas confiteri, atque sanctas synodos quas Apostolica ueneratur Ecclesia,

Ecclesia, se suscipere, & sequi modis oibus fateatur, atque inter alia Nestoriū & Seuerum, ac sequaces eorum specialiter anathematizando condemnet, ut hac satisfactione in filiorum uestrorum cordibus nullum per illius occasionem contra uos possit scādalum remanere. Quòd si fortè, quòd non credimus, facere hoc aliqua excusatione distulerit, nihil uobis cum illo commune sit, sed a familiaritate atque communione segregandus est. Nam sicut antè iam scripsimus, melius est de ouili Dominico morbosam ouem eijcere, quàm unius uitio sanas amittere. Hæc igitur frater charissime diligenter attende, & ita stude, ut & filios uestros unitos ac deuotos, sicut decet, habere possis, & hac de causa denuò ad nos querela non redeat. Latorem uerò præsentium, ut præfati sumus, in omnibus commendamus: qui quoniam à malo monacho prius innocenter deceptus est, & postmodum in coniunctione eius fortiter perstitit, laboris sui retributionem hic apud uestram fraternitatem inueniat, quāuis quia in æterna ei patria compensetur, certus existo. Si autem rursus ad orationem huc ad sanctos Apostolos uenire uoluerit, eum fraternitas uestra sine aliqua mora transmittat.

Gregorius Aurelio ex Francis.

De morte fratris eius. *Cap.* LXX.

Epist. 70

AVdito dulcissimi filij mei fratris uestri transitu, quo sim mœrore perculsus, epistolaris non ualet explere locutio. Sed omnipotentem Deum rogo, ut suæ uos gratię aspiratione consoletur: uosq; & à malignis spiritibus, & à peruersis hominibus cœlesti protectione custodiat. Nam si quos post illius obitum tumultus quorundam aduersantium sustinetis, nolite mirari. Si uos frui bonis in terra uestra, id est in terra uiuentium quæritis, mala hominum in terra aliena portare debetis. Peregrinatio quippe est uita præsens: & qui suspirat ad patriam, ei tormentum est peregrinationis locus, etiam si blandus esse uideatur. Vobis autem qui patriam quæritis, inter suspiria quæ habetis, etiam gemitus audio humanæ oppressionis exurgere. Quod mira oīpotentis Dei dispensatione agitur: ut dum ueritas per amorem uo- A cat, mundus præsens à seipso animum uestrum per tribulationes quas ingerit, repellat: tantoque facilius ab amore huius seculi mens exeat, quanto & impellitur dū uocatur. Itaque quod cœpistis, hospitalitatis curam impendite. In oratione & lachrymis instantissimè laborate. Eleemosynis, quas semper amastis, iam nunc largius atq; uberius operā date: ut tanto post in retributione crescat uobis fructus operis, quanto hic excreuerit studiū laboris.

Gregorius Mellito abbati.

B *Dat mandata Augustino episcopo porrigenda.* *Caput* LXXI.

Epist. 71

POst discessum congregationis nostræ quæ tecum est ualde sumus suspensi redditi, quia nil de prosperitate uestri itineris audisse nos contigit. Cùm uerò uos Deus omnipotens ad reuerendissimum uirum fratrem nostrum Augustinum episcopum perduxerit: dicite ei quòd diu mecum de causa Anglorum cogitans tractaui, uidelicet quia fana idolorum destrui in eadem gente minimè debeant: sed ipsa quæ in eis sunt, idola destruantur. Aqua benedicta C fiat, in eisdem fanis aspergatur, altaria construantur, reliquiæ ponantur: quasi si fana eadem bene constructa sunt, necesse est ut à cultu dæmonum in obsequium ueri Dei debeant commodari: ut dum gens ipsa eadem fana sua non uidet destrui, de corde errorem deponat, & Deum uerum cognoscens ac adorans, ad loca quæ consueuit, familiarius concurrat. Et qui boues solent in sacrificio dæmonum multos occidere, debet his etiam hac de re aliqua solennitas immutari: ut die dedicationis uel natalitio sanctorum martyrum quorum illic re- D liquiæ ponuntur, tabernacula sibi circa easdem Ecclesias quæ ex fanis commutatæ sunt, de ramis arborum faciant, & religiosis conuiuijs solennitatem celebrent. Nec diabolo iam animalia immolent, sed laudem Dei in esu suo animalia occidant, & donatori omnium de satietate sua gratias referant: ut dum eis aliqua exterius gaudia reseruantur, ad interiora gaudia consentire facilius ualeant. Nam duris mentibus simul omnia abscindere, impossibile esse non dubium est: quia is qui locum summum ascendere nititur, gradibus uel passibus, non

bus, non autem saltibus eleuatur. Sic Israelitico populo in Aegypto Dominus se quidem innotuit. sed tamen eis sacrificiorum usus, quos diabolo solebāt exhibere, in cultu ꝓprio reseruauit, ut eis in sacrificio suo animalia immolare præciperet: quatenus commutantes aliud de sacrificio amitterēt aliud retinerent, ut etsi ipsa essent animalia quæ offerre consueuerant, ueruntamen Deo hæc & non idolis immolarent, iam sacrificia ipsa non essent. Hæc igitur dilectionem tuam prædicto fratri necesse est dicere, ut ipse in præsenti illic positus perpendat qualiter omnia debeat dispensare.

Gregorius Claudio abbati.
Præcipit ut Romam quantocyus ueniat.
Caput LXXII.

Epist. 72 VEniente uiro reuerentissimo Seuero episcopo, tuam quoque dilectionem credidi ad beati Petri Apostolorum principis limina pariter uenire: quia & ita mihi fuerat nunciatum, & ualde ex eodem nuncio lætabar. Sed credo te occupationibus monasterij præpeditum, & idcirco ad me minimè uenisse. Epistolas uerò quas dilectio tua ante hoc tempus transmiserat accipiens, sicut uoluisti, secreto relegi. Sed de tribus personis de quibus scripseras, nihil uidi esse possibile: de ea maxime persona quæ hic apud me fuit non suspicor posse aliquid tale utiliter fieri, quæ aut naturæ simplicitate, aut negligentia torpere mihi uisa est. Et ideo dilectio tua si quid ualet illic requirat & sollicitè disponat, atque ad me ueniat. Si uerò uenire non ualet, uel post aliquantum temporis uenire debet: ut usque ad quinque uel sex menses, si uita comes fuerit, mecum faciat, & postea ad propria reuertatur. Omnipotentis Dei gratia ab omni te aduersitate custodiat.

Gregorius Petro episcopo Hidruntino.
De reliquijs sancti Leucij. *cap.* LXXIII.

Epist. 73 OPportunus abbas monasterij sancti Leucij quod in quinto Romanæ urbis miliario situm est, sanctuaria eiusdem martyris quæ de Ecclesia nomini ipsius dicata, ut astruit, furto ablata sunt, sibi denuo postulat debere concedi, ut in loco eo-

A dem recondantur. Et ideo frater charissime, quia eiusdem beatissimi martyris corpus in Brundusij Ecclesia, cui uisitationis impendis officium, esse dignoscitur: præfati uiri desiderijs ex nostra te præceptione conuenit obedire, ut in deuotione quā postulat, sortiatur effectum.

Gregorius Bonifacio defensori Corsicæ.
De Aleria atque Adiacio ciuitatibus sine episcopis. *cap.* LXXIIII.

B EXperientia tua non sine culpa est, ꝙ Aleriam atq; Adiacium ciuitates Corsicæ diu sine episcopis esse cognoscens, clerum & populum earum ad eligendum sibi sacerdotem distulerit commonere. Quæ quoniam sine proprio amplius non debent esse rectore, præsenti authoritate suscepta clerum & populum singularum ciuitatum hortari festina, ut inter se dissentire non debeant: sed uno sibi consensu, unaquæque ciuitas consecrandum eligat sacerdotem. Et facto decreto ad nos is qui fuerit electus, adueniat. Si autem in uno consentire noluerint, sed in duorum se electione C diuiserint: similiter decretis ex more ad nos factis adueniant, ut requirentes de uita, actu & moribus eorum, is qui utilior uisus fuerit, ordinetur. Quia uerò multi illic pauperes opprimi ac pati præiudicium perhibentur: experientia tua sollicitudinē gerat, & grauari eos contra iusticiam non permittat: sed ita studeat, ut nec agentes contra rationem impediri, nec hi contra quos agitur, iniuste ualeant dispendium sustinere. Præterea peruenit ad nos, quòd quidam clericorum te illic posito à laicis teneantur. Quod si ita est, tuæ hoc culpæ D noueris reputari: quia hoc fieri si homo esses, non habuit. Et ideo de cætero sollicitudinem te habere necesse est, ut hoc fieri non permittas: sed si quis contra clericū causam habuerit, episcopum ipsius adeat. Qui si fortè suspectus fuerit, executor uel ab ipso: aut si & hoc actor refugerit, à tua est experientia deputandus, qui partes sibi mutuo consensu iudices compellat. A quibus quicquid fuerit definitum, ita uel tua uel episcopi sollicitudine, seruata lege, modis omnibus compleatur, ut non sit unde se possint litigijs fatigare.

Epist. 74

Grego-

Gregorius Barbaræ & Antoniæ. De eo quòd eas commendauerit Ioanni episcopo, & Romano defensori. Et de xenio ab eis sibi transmisso. Cap. LXXV.

Epist. 75

SVsceptis epistolis uestris, omnimodo cognita uestra sospitate lætatus sum, atque omnipotentẽ Deum deprecor, quòd uos & à malignis spiritibus in cogitatione & à peruersis hominibus atque ab omni cõtrarietate sua protectione custodiat: sicque uos cum timoris sui gratia dignis coniunctionibus ordinet, ut omnes nos in uestra ordinatione lætificet. Vos autem dulcissimæ filiæ in eius adiutorio spem uestrã ponite, & sub umbra defensionis illius semper & orando, & bene agendo malorũ hominum insidias declinate. Quæcunque enim humana solatia uel aduersitates fuerint, nulla sunt, nisi aut eius gratia protegat, aut eius offensa perturbet. In nullo igitur hominum spem ponatis, sed totam mentem in fiducia Dei patris omnipotentis astringite. Nobis ergo dormientibus, ille uos protegat, de quo scriptum est: Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel. Quia autem ad beati Petri Apostolorum principis limina festinare uos dicitis, opto uos nimis, & æstuantis animi desiderio expecto, ut dignis meritis iunctas uos in eius Ecclesia uideam: quatenus & uos de me solamen aliquantulum, & ego de uestri præsentia non paruam lætitiã acquiram. Viro autem reuerentissimo fratri meo episcopo Ioanni, & Romano defensori causas uestras studui commendare: ut quæ cœperunt, Deo authore debeant perficere. Xenium autem uestrum duas racanas, quas de labore uestro esse mãdastis, libenter accepi. Sed tamen cognoscite, quia non mihi mandatum credidi. Nam uos de labore alieno laudem quæritis, quia fortasse adhuc ad fusum manum nunquam misistis. Nec tamen me res ista contristat, quia opto ut sanctam scripturam legere ametis: ut quamdiu uos omnipotens Deus uiris coniunxerit, sciatis qualiter uiuere, & domũ uestram quomodo disponere debeatis.

Ps. 120

Finiunt epistolæ Indictionis quartę.

LIBER DECIMVS.

INCIPIVNT EPISTOLAE INDICTIONIS QVINTAE, ex registro Beati Gregorij Papæ.

Gregorius episcopus seruus seruorum Dei Dominico Carthagin. De exhortatione pastorali. Cap. I.

Epist. 1

QVam copiosa cordis uestri sit charitas, lingua interprete demõstratis, dũ sic eius suauitate epistolarum uestrarũ uerba cõditis, ut dulce & iucundũ sit omne quod scribitis. Vnde fit, ut fraternitatem uestram quam corpore non possumus, dilectionis brachijs amplectamur. Nam quod animis concordibus longitudo negat itineris, præstat officium charitatis. Et quoniam sicut amantissimorum fratrũ sanitate reficimur, ita ægritudine contristamur: omnipotenti Deo gratias agimus, qui mœstitiam nostram nuncio consolatus est prosperorum. Qui audientes uos infirmitatem grauissimam incurrisse, priusquam scripta uestra suscepissemus, maiori tristitia tenebamur. Sed quando de periculo mortis eripimur ad quid frater charissime reseruemur, incertum est. Induciarum ergo tempus ad utilitatem animæ conuertamus: & posituri uenturo iudici rationes, causam nostram apud eum lachrymis & operibus muniamus, ut securitatem de his quæ gessimus, accipere mereamur. Nã & in causis secularibus ad hoc frequenter benignus concedit iudex inducias, ut qui antè paratus non fuerat, postmodum paratus ad iudicium ueniat. Et quale est, si quod in terrenis iudiciis custodimus, pro salute animæ negligamus? Et ideo quia iuxta Ioannis apostoli uocem, nullus sine peccato est, cogitationum illecebras, linguæ incontinentiam, delictorum opera ad memoriam reuocemus, & dum licet, magno pulsatu iniquitatum nostrarum maculas deleamus: ut iustus & pius redemptor noster, non iuxta merita nostra uindictam exer-

exerceat, sed secundum misericordiam suã flectatur ad ueniam. Et quia officium nostrum sua solum flere non sufficit, nisi & de alienis sollicitudinem gesserit, curam commissi gregis custodia studiosius impendamus: & suadendo, hortando, terrendo, prędicando, in quantum superna clementia uires donat, officium implere festinemus, ut desideratum, creatore nostro largiente, præmium expectemus. Sed quia boni aliquid operari sine diuino auxilio non ualemus, iunctis omnipotentem Deum dilectissime frater precibus exoremus, ut in mandatorum suorum uiam cum commisso grege gratia sua duce nos dirigat, atque ipse nobis & intelligere & agere quæ sibi placita sunt, concedat, qui misericordiæ suæ dono nomen nos uoluit habere pastorum. Præterea ex transmissione uestrę sanctitatis, beati Agilegi martyris benedictionem ea charitate qua nobis est à uobis transmissa percepimus.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De Matthæo uiro clarissimo. *Cap.* II.

Epist. 2. QVotiens digna consideratione, sustentationis causa aliqua merentibus conceduntur, & Deum lætificant, & ipsum ditant sine dubio largientem. Ideo experientiæ tuæ hac authoritate præcipimus, quatenus Matthæo uiro clarissimo scholasticho duodecim solidos dare non differas, quos tuis scito rationibus proculdubio imputandos. Ita ergo cum gratiarum actione iussionem nostram festina implere, ut nulla accipientem possit fatigare dilatio.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De puero quodam de transmarinis educto. *Cap.* III.

Epist. 3. LAtor præsentiũ Gallus nauclerus oblata nobis petitione noscitur intimasse, asserens puerum quendam de Siciliæ partibus uenientem orationis gratia ad Cãpaniæ partes perduxisse, qui in Messenati portu coniungens illic in monasterio conuersationis causa sese retinuit. Quẽ cũ hic de conditione sua pro sui periculo diligenter inquireret, quantum astruit, iurisiurandi interueniente uinculo, liberum se, nulique conditioni obnoxium publica uoce professus est. Pro quo ab actionarijs publicis se remeantem queritur esse constrictũ, impetentibus cur seruum iuri publici furtim de illis partibus auferre præsumpserit. Qui post illata sibi damna captionis, se quoque ostendit obstristum ut eundem puerũ ad partes illas, quib. ualeret uiribus reuocaret. Vnde pietatis causa permotos, hoc experientia tua nos decreuisse cognoscat, ut ad Panormitanas partes ubi res agitur, ipsum mancipium, licet iam monachi habitum sumpserit, debeat reuocare, cũque Fantino defensori nostro contradere: ut ipse quid de eo fieri debeat, secundum præceptionis nostræ seriem, cuius & te quoque textus poterit informare, subtiliter exequatur. A latore ergo præsentium experientiam tuam uolumus fideiussioné accipere, qui mancipium ipsum in sua à te manu suscipiens, illic tibi in Neapolitana ciuitate pro eo scriptis euidenter spõdeat, quòd illum Fantino defensori nostro sine aliqua excusatione contradat, ut hac præueniente cautela & precator liber à cautionis sue reddatur uinculo, & causa mãcipij, sicut constituimus, auxiliante Domino disponatur.

Gregorius Fantino defensori.

De causa Maurentij magistri militum. *Cap.* IIII.

Epist. 4. GLoriosissimus filius noster Maurentius magister militum, causam se de Massa Gentina contra Panormitanam Ecclesiam habere queritur: & ad hoc latorem præsentium facto mãdato transmisit, quòd debeat sine excusatione aliqua terminari. Ideoq; experientia tua reuerendissimum fratrem & coepiscopum Victorem nostrum, seruato honore commoneat, ut aut pacificè causam ipsam sine dilatione studeat terminare: aut certè si utilius sibi esse crediderit, eam iudicio diffiniri omni mora cessante uice sua personam legaliter instituat, quę de eadem massa apud gloriosissimum filium nostrum dñm Patricium, & experientiam tuam debeat subire iudicium, ut causa posit cognita ueritate distingui: aut certè alios sibi, si partes uolue-

uoluerint, te imminẽte eligat cognitores. Et quicquid medijs sacrosanctis Euangelijs ab eis fuerit statutum, ita lege seruata tua uolumus ad effectum executione perduci, ut nihil inter partes remaneat, unde post hæc rediuiuo possint litigio fatigari.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ.

Homines Maurentij commendat. Cap. V.

Epist. 5. POstquã gloriosissimo filio nostro Maurentio hoc apud uos solum potest suffi cere, quòd eum nostrum esse propriũ non nescitis, qualiter ei à uobis sit concurrendum, scribere non debemus. Sed ne data occasione, fraternitatem uestram in causa ipsius prętermittere uideamur: latores prę sentium commẽdantes hortamur, ut quia eos pro percipiendo precario suo illuc noscitur transmisisse, uestra ope in omnibus fulciantur. Cui, ut melius pręstare possitis, quia uos in multis esse non est dubium occupatos, Mennam notarium qui bene nouit esse sollicitus deputate, ut ipse eos uestro nomine, in cunctis ubi necesse fuerit, studeat adiuuare: quia quid agere debeãt, dato sibi capitulari, ut perhibent, sunt instructi. Cumque ego sanctitatem uestram sua in præsenti relatione informauerim: ita uos in eius causis impendite, ut sicut & nos de fraternitate uestra certi sumus, & ille omnino confidit, uobis suffragantibus utilitas ipsius, Deo adiutore, salubriter peragatur.

Gregorius Theodorico curatori.

Maurentium magistrum militum commendat. Cap. VI.

Epist. 6. QVia sic de gloria uestra, sicut de charissimo reuera filio omnino præsumimus, certi de uobis eos qui nostri sunt, commendamus. Ob quam rem pater no salutantes affectu, quæsumus ut præsentiũ portitoribus, quos gloriosissimus Maurentius magister militum ad precarium suum accipiendum transmisit, uestram tui tionem impartire dignemini: quatenus uobis patrocinantibus, nec moram illic contra rationem, nec laborem debeant sustinere: sed quicquid prædicto uiro gloriosissimo competit, gloriæ uestræ opitulatione A sine difficultate percipiat: ut & ipse nostris amplius sit deuotus obsequijs, & nos pro eo referre gratias, sicut dignum est, ualeamus.

Gregorius Sauinellæ.

De eleemosyna sæpius facienda. Cap. VII.

SAtis me gloriosa filia operationis tuæ audita bona lætificant, quòd illa agere perhiberis, per quæ dum egentibus misericorditer subuenis, ipsa misericordiam con B sequaris, & alios temporaliter nutriendo, bonis in æternum cœlestibus satieris. Et ideo quia fidelis est cui credis, secura commoda ea quæ tribuis, ut in die retributionis recipias quod impendis. Ait nanque egregius prædicator: Scio cui credidi, & certus sum, quia potens est seruare depositum meum in illum diem. Ecce gloriosa filia quanta sit bonorum operum certitudo considera, & larga sit manus in opere, ut fiat uobis quod scriptum est: Abscõde eleemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te exorabit. Quisquis igitur copiosum in C cœlis fructum habere desiderat: seminare dum tempus est, non omittat, ut manipulos in die messis cum lætitia colligat. Nam qui seminant in lachrymis, in exultatione ac gaudio metent. Sed qualis messis ex huiusmodi semente futura sit, dicat Apostolus: Qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu & metet uitam æternam. Ne uerò nos inopia egestatis inueniat, hanc nobis messem satione multiplici præparemus, & quanto uberius satiari cupimus, tanto ei à quo totum acce- D pimus, largius conferamus. Nam ipse de se Dominus ait: Esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere: hospes fui, & nõ collegistis me: nudus fui, & non operuisti me, &c. atque in conclusione subiungitur: Amen dico uobis, quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Hoc igitur studiosius agite, & hoc agentes in terra uobis retribui nil quæratis, quia superna desiderantibus temporalia nulla sunt. Sed ibi desideria figite, ubi quicquid retribuitur, finem non suscipit. Bonum ergo facientes

Epist. 7. Eccl. 29 Ps. 125. Gal. 6. Mat. 25

tes non deficiatis, ut illic uobis thesauros
thesaurizare possitis, ubi nec ærugo, nec ti
nea demolitur, & ubi fures non effodiunt,
nec furantur. Præterea gloriam uestrã pa-
terno salutantes affectu, indicamus per la-
torem præsentium Hilarium chartulariũ
nostrum, clauem nos à sacratissimo corpo-
re beati Petri Apostolorum principis trãs
misisse, in qua de catenis quoque ipsius be
nedictio continetur. Quæ collo uestro su-
spensa, hoc uobis eo intercedente gra-
tia absolutionis fiat, quod illi fuit cau-
sa martyrij. Omnipotens Deus in suo
uos timore custodiat, atque sic cor ue-
strum ad bonam semper operationem ac-
cendat, ut & hic uobis suam gratiam tri-
buat, & ad gaudia uos postmodum æterna
perducat.

Gregorius columbo episcopo Numidiæ.

De Donadeo diacono iniuste damnato. *cap.* VIII.

Epist. 8

QVàm grauis & auditu ipso intolerabi
lis Donadei latoris præsentium qui
se asserit fuisse diaconem sit querela, ab eo
data petitio quæ tenetur in subditis, frater
nitati uestræ faciet manifestum. Sed quia
peruenit ad nos, quòd pro corporali pec-
cato fuisset depositus: dilectio uestra sub-
tili hoc inquisitione perquirat: & si ita est,
in pœnitentiam retrudendus est, ut com-
missi flagitij uinculum lachrymis possit ab
soluere. Si uerò insons ab huius perpe-
tratione claruerit: unà cum primate con-
cilij uel alijs fratribus, coepiscopisque no-
stris omnia quæ petitio eius continet, di-
ligenti uobis examinatione quærẽda sunt.
Et si querela eius ueritate fulcitur, & in
episcopo eius Victore, qui contra Deum
& sacerdotale propositum tantum com-
mittere nephas non metuit, canonici rigo-
ris ita districtio teneatur, ut ex diffini-
tione uestra quàm sit iniquum quod fe-
cit intelligat, & hic suo ordini reforme-
tur: quia satis peruersum & contra Ec-
clesiasticam probatur esse censuram, ut
frustra pro quorundam uoluntatibus quis
priuetur, quem sua culpa uel facinus
ab officij quo fungitur gradu non de-
ijcit.

Gregorius Castorio notario.

De monasterio Marci, Marcellini, & Feliculæ. *Caput* IX.

Epist. 9

EXperientiæ tuæ in præsenti nos reco-
lis præcepisse, ut de possessione q̃ mo-
nasterio sanctorum Marci, Marcelli, & Fe
liculæ, quod Rauennæ situm est, largita-
tis titulo dicitur esse concessa, quia causam
bene nosti, debuisses quod iustum est fa-
cere. Pro qua re hac te iterum præce-
ptione duximus commonendum, ut in re
ipsa uigilans debeas esse atque sollicitus.
Et si manifestè donatam esse cognoueris,
& nihil est quod à partibus nostræ obiici
possit Ecclesiæ, impedimentũ aliquod mo-
nasterio ad tenendum ipsam possessionem
non facias. Si uerò, quia prout diximus,
causa est tibi cognita, bene habes quod iu
stè possit pro Ecclesiæ partibus allegari: e-
lectorum te cum parte altera necesse est
subire iudicium, ut & ueritas cognosci,
& quod æquitatis ordo suaserit, ualeat
diffiniri.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De Adeodato, & constructione basilicæ. *Caput* X.

Epist. 10

INdicauit nobis Adeodatus præsentium
lator ante multos annos in solo se iuris
Ecclesiæ nostræ hac conditione ædificium
posuisse, ut duos solidos annis singulis Ec-
clesiasticæ rationi persolueret, & post eius
obitum solum ipsum cum imposito ædifi-
cio ad ius Ecclesię sine dubitatione aliqua
remaneret. Sed quia asserit se in tantam
pauperiem peruenisse, ut eosdem duos soli
dos, sicut promiserat, singulis non possit an
nis impendere, & ob hoc unum sibi petijt
relaxari, experientia tua curet addiscere.
Et si pauperi ita, ut asserit, manifestè est:
nostra pręstatione partem mediam relaxa-
tam uolumus, ut annis singulis non am-
plius quàm unum solidum exoluat: quia &
ætatis senium, & pauperies eius indicat, ut
onus quod petit, debeat relaxari. Ita ergo
hoc seruari studij tui sit, ut tamen proprie
tatem soli atque imposita ædificia post obi
tum ipsius, Ecclesiæ sollicitudine & uigi-
lanti cura conserues.

uenit ad xenodochiũ reddere, quàm inanem inuidiam sustinere. Si uerò consenserit, studiosè agendum est, ut exinde securitas remittatur: quatenus post datam securitatem, & decisionem causa recidiua exinde alterius nullo modo ualeat quæstionis suscitari. Quod autem dederis, tuis rationibus imputamus.

Gregorius Azimarcho Scriboni.

De rationibus Bonifacij. *Cap.* XVII.

Epist. 17 MAgnitudinem uestram quo tempore hic in Romana urbe fuit, cognouisse recolimus, Bonifacium quondam nu B merarium condito testamento partem aliquam hæreditatis suæ xenodochio quod ad sanctum Petrum apostolorum principem situm est, reliquisse. Et quoniam gerere nos sollicitudinem diximus, ut ad gloriosum filium nostrum Leontium persona pro exponendis ratiocinijs ipsius mittere-tur, curam, ut compleri debuisset, habuimus. Idcirco quia Laurentius uir clarissimus præsentium portitor ad hoc illuc noscitur esse transmissus, magnitudinem uestram paterna dilectione salutantes, petimus ut ei hac in causa concurrere, atq; uestra, sicut de uobis confidimus, salua iustitia impendere patrocinia debeatis: quatenus dum sincerissimæ bonitatis uestræ fuerit ope suffultus, & de uiduitate mulieris quondam Bonifacij, & de pauperibus quibus, sicut diximus, idem Bonifacius hæreditatis suæ partem aliquam dereliquit, mercedem apud omnipotentem Deum acquiratis.

Gregorius Azimarcho Scriboni.

De naufragio eius. *Cap.* XVIII.

Epist. 18 QVanto nos cognitus casus uestri naufragij contristauit, tanto subsequens epistola releuauit, quòd magnitudinem uestram incolumem ad Siciliam peruenisse cognouimus. Et creatori nostro gratias agimus, qui solita uos pietate protexit, & de maris periculo liberauit. Vnde necesse est, ut Dei misericordiam quam in uobis sæpe collatam inspicitis, ita semper in omni actu præ oculis habeatis, ut eius in uobis gratia cumuletur, & sicut ab exterioribus pericu- A lis, ita quoque ab interioribus eripiat. Paterna igitur dulcedine salutantes petimus, ut de uestra nos incolumitate quotiens se occasio dederit releuetis.

Gregorius Maurilioni expræfecto.

Vt sæpius scripta sua ei dirigat. *Cap.* XIX.

VAlde miramur, quòd nos de Sicilia uenientibus diuersis gloria uestra incolumitatis suę nuncio releuare postponit. Epist. 19 Et utrum obliuioni charitatis, an occupationi debeat reputari, nescimus. Et ideo salutãtes paternæ charitatis affectu petimus, ut quotiés scribendi se occasio dederit, de uestra nos salute, & qualiter circa uos agatur, refouete: quatenus dum secundum desiderium nostrum de prosperitate uestra lęti fuerimus effecti, redemptori nostro pro uobis agere gratias ualeamus. Omnipotẽs Deus misericordię suæ uos gratia tueatur, & ab omni aduersitate seruet illæsos atque custodiat.

Gregorius Maurentio magistro militum.

C *Comitiolum commendat.* *Cap.* XX.

VEniens dilectissimus filius noster Cyprianus diaconus laudabile Comitioli Epist. 20 studium, & quam utilitatem Vrminati castro fecerit indicauit. Sed & multa de eo bona diuersis testificantibus olim cognouimus. Et quia eum apud uos, sicut ante fuit, modò non esse audiuimus, gloriam uestrã petimus, ut si quid est unde iustè uestros animos fortassis offendit, nobis quicquid illud est, remittatis, eiq; plenam gratiam reddere, atque illum in ea qua apud uos du D dum fuit familiaritate recipere debeatis, & uestrum illi fauorem, sicut reuera proprio, salua ratione quocunque usus exegerit, impendatis. Ita ergo facite, ut deintegrò ei gratia restituta, aut ipso renunciante, aut alijs referentibus possimus agnoscere.

Gregorius Eupatori duci Sardiniæ.

Valdarichum commendat. *Cap.* XXI.

CVm lator præsentium Valdarich illa Epist. 21 nos pro sua commendatione scribere postulet,

postulet, quę magnitudinem uestram ęqui tatis intuitu sine cuiusquam etiam intercessione non dubitamus efficere, petitionem ipsius minime despiciẽdam prospeximus. Quia ergo cum uxore sua quam hic de Romana ciuitate esse perhibet, ut reuerti sicut desiderat ualeat, uestris se poscit patrocinijs adiuuandum: paternæ dilectionis salutantes affectu petimus, ut hac in re magnitudinis uestræ tuitionem habeat, & à nullo eos illic contra rationis ordinem impediri permittatis, sed desiderijs eorum pro uestra mercede adesse & concurrere debeatis: quatenus & illi se adiutos uestra ope cõgaudeant, & magnitudo uestra poscentibus impendisse quod iustum piumque est, uideatur.

Gregorius Ioanni subdiacono Rauennæ.
De monachis monasterij Claudij abbatis. De peculiaritate à monasterijs funditùs extirpanda. Et de quibusdam scriptis non rectè à Claudio abbate transcriptis. Cap. XXII.

Epist. 22

VEnientes monachi monasterij quondam abbatis Claudij, petiuerunt sibi Constantium monachum abbatem debere constitui. Quos ualde ego in sua petitione detestatus sum: quia mihi terrenæ mentis esse omnino apparuerunt, qui terrenum nimis hominem abbatem quæsiuerunt habere. Cognoui enim quòd idem Constantius peculiaritati studeat. Quæ res maximè testatur, eum cor monachi non habere. Ac deinde cognoui: quia ad monasteriũ quod in Piceni prouincia situm est, solus pergere sine aliquo fratrum suorum pręsumpsit. Ex qua eius actione cognoscimus, quia si sine teste ambulat, rectè non uiuat. At quo modo alijs regulam teneat, quam sibi ipsi nescit tenere? Ab hoc igitur recedentes, cellerarium quendam nomine Maurum petiuerunt, cuius uitæ atque industriæ multa testificantur, quia & quondam abbas Claudius eum quibusdam laudabat. Tua itaque experientia sollicitè requirat, & si eius uita ad locum regiminis digna est, à reuerendissimo fratre & coepiscopo nostro Mariniano hunc abbatem ordinari faciat. Si uerò est quod ei omnino obuiet, & ex sua congregatione inuenire aptũ minime possunt, ipsi sibi aliunde eligant, & is quem elegerint, fiat. Hoc autem prędicto fratri & coepiscopo nostro omnino dicere stude, ut peculiaritatem à quatuor aut quinque monasterij monachis in quibus corrigi hactenus minimè potuit, studiosissime compescat, & hoc ipsum monasterium à tali peste mundare festinet: quia si illic peculiaritas à monachis habetur, nec cõcordia nec charitas in congregatione eadem poterit permanere. Quid est autem habitus monachi, nisi contemptus mundi? Quomodo igitur mundum despiciunt, qui in monasterio positi aurum quærunt? Ita igitur tua experientia faciat, ut neque loci ordinationẽ differat, neque ad nos ulterius hac de re querela perueniat. Prętera quia idem charissimus quondam filius meus Claudius aliqua me loquentem de prouerbijs, de Canticis canticorum, de prophetis, & de libris quoque Regum, & de heptatico audierat, quæ ego scripto tradere prę infirmitate nõ potui, ipse ea suo stilo dictauit, ne obliuione deperirent, ut apto tempore hęc eadem mihi inferret & emendatius dictarentur. Quæ cum mihi legisset, inueni dictorum meorum sensum ualde in multis fuisse permutatum. Vnde necesse est ut tua experiẽtia omni excusatione atque mora cessante, ad eius monasteriũ accedat, conuenire fratres faciat, & sub omni ueritate quantascunque de diuersis scripturis chartas detulit, ad medium deducant. Quas tu suscipe, & mihi celerrimè transmitte. De tuo autem reditu quia molestiam te ualidam incurrisse cognouimus, Deo propitio in subsequẽti cogitamus. Illud autem quod ad me quorundam relatione perlatum est: quia reuerẽdissimus frater & coepiscopus meus Marinianus legi commenta beati Iob publicè ad uigilias faciat, non gratè suscepi: quia non est illud opus populare, & rudibus auditoribus impedimentũ magis quàm prouectum generat. Sed dic ei ut commenta Psalmorum legi ad uigilias faciat, quæ mẽtes secularium ad bonos mores præcipuè informant. Neque enim uolo dum in hac carne sum, si qua dixisse me contigit, ea facile hominibus innotesci. Nam quia dilectissimæ memoriæ Anatholius diaconus quærenti ac iubenti Romano imperatori librum regulæ pastoralis dedit, ægrè suscepi: quem sanctissimus frater & coepiscopus meus

meus Anastasius Antiochenus in Græcam linguam transtulit. Et sicut mihi scriptum est, ei ualde placuit, sed mihi ualde displicuit, ut qui meliora habent, in minimis occupentur. In parte autem tertia beati Iob in eo uersu in quo scriptum est: Scio quia redemptor meus uiuit, suspicor quia prædictus frater & coepiscopus meus Marinianus mendosum codicem habeat. Nam in scrinio nostro idem locus aliter habetur quàm hæc in aliorum codicibus esse cognoui, atque ideo eundem locum releuari feci, ut sicut in scrinio nostro est, ita quoque hunc & sæpefatus frater meus habeat. Quatuor enim uerba sunt, quæ si eidem loco defuerint, non modicum possunt lectori scrupulum generare. Hæc omnia subtiliter & celeriter exquire. Et si apud excellentissimum exarchum nihil potes, uel hæc non uidearis neglexisse quæ potes. De loco autem Albini quid dicam, de quo nobis aperte contra iustitiam respondetur? De quo tamen debes districtius cogitare. Præterea aliquantum temporis experientiæ tuę præceperamus, ut apud eminentissimum filium nostrum præfectum ageret, quatenus cura formarum committi Augusto debuisset, pro eo quòd omnino sollicitus atque strenuus uir est. Et ita hactenus distulisti, ut nobis nec quid egeris indicares. Et ideo apud eundem eminentissimũ filium nostrũ uel modò omni agere inuentione festina, ut formæ prędicto clarissimo uiro per omnia cõmittantur: quatenus sollicitudine sua aliquid in eas ualeat reformare. Nam sic despiciuntur atque negligũtur formæ ipsæ, ut nisi maior sollicitudo fuerit, intra paucũ tempus omnino depereãt. Sicut ergo nosti, quàm necessaria causa sit, & generalitati utilis sit, studẽdum tibi est, ut prædicto, sicut diximus, uiro pro sollicitudine sua modis omnibus committantur.

Gregorius Maurentio magistro militum.
De sellis plectilibus dirigendis. Cap. XXIII.

COgnoscat gloria uestra mandasse nos Anthemio subdiacono, ut aliquantas sellas plectiles nobis dirigere studeat. Aut si factas non inuenerit, ipsum ad se artificem tollat, ut in domo ipsius debeat laborare, & uel xxiiij. sellas omnino bonas faciat. Et ideo quia omnino nobis sunt necessariæ, gloria uestra ut hoc fieri possit prouideat. Et si fortè uos iam aliquas conquisistis, nobis eas transmittere. Sed & Iuliano uiro clarissimo maiori excellentiæ uestræ, aut si quis alter habuerit, eas nobis mittere procuretis. Ita ergo gloria uestra faciat ut hæc quæ scripsimus, sollicitudinis uestræ debeant modis omnibus instantia procurari.

Gregorius Maurentio magistro militum.
De trabibus in Ecclesia sancti Petri necessarijs. *Caput* XXIIII.

PRopterea quòd in Ecclesijs beatorum Petri & Pauli trabes sint necessariæ, omnino Sabino subdiacono iniunximus, ut aliquantas de partibus Britannorum incidere, & ad locum unde huc per mare duci possint, trahere debeat. Sed quoniã solus hoc facere non assurgit. Arogi scripsimus, ut homines qui sub eo sunt, cũ bobus suis, in eius deputet ire solatijs, promittentes quia dum res perfecta fuerit, dignum ei xenium transmittemus. Gloria ergo uestra unam epistolam nostram ad eum sub urbana persona studeat sub celeritate transmittere, quæ ei hoc quod scripsimus deferat, ut antedictus subdiaconus uoluntatem ipsius possit agnoscere. Si uerò nauigij prosperitate inuenta discesserit, cuncta ei gloria uestra per suas epistolas innotescat, ut sciat quid agere debeat, sed & nobis similiter quæ acta fuerint, indicate.

Gregorius Arogi duci.
De trabibus in Ecclesiis sanctorum apostolorum Petri & Pauli. *Cap.* XXV.

QVia sic de gloria uestra sicut reuera de filio nostro confidimus, petere aliena à uobis fiducialiter prouocamur, arbitrantes quòd minimè nos patiamini cõtristari, maximè in tali re, unde anima uestra multum poterit adiuuari. Indicamus autem propter Ecclesias beatorum Petri & Pauli aliquãtas nobis trabes necessarias esse, ideo Sabino subdiacono nostro iniunximus ut de partibus Britannorum aliquantas incidere, & usque ad mare in locũ aptum trahere debeat. Et quia in hac re solatijs

latijs indiget, salutantes gloriam uestram, paterna charitate petimus, ut actionarijs uestris, qui in loco sunt, deputetis, ut homines qui sub eis sunt, cum bobus suis in eius transmittere debeant solatium, quatenus uobis cōcurrentibus melius quod ei iniunximus, possit perficere. Nos enim promittimus quia dum res perfecta fuerit, dignum uobis xenium quod non sit iniuriosum transmittemus. Nam scimus nos considerare, & filiis nostris qui bonam uoluntatem exhibent, respondere. Vnde iterum petimus gloriosissime fili, ut ita facere debeatis, ut & nos uobis possimus esse præstito beneficio debitores, & uos mercedem pro sanctorum Ecclesijs habeatis.

Gregorius Gregorio expræfecto.

De trabibus in Ecclesiis sanctorum apostolorum Petri & Pauli. *Cap.* XXVI.

Epist. 26

SCientes quanta erga beatorum Petri & Pauli Ecclesias in gloriæ uestræ mēte maneat dilectio, uestrū nobis post Deū adiutorium scriptis discurrentibus adhibere necessariò procuramus, confidentes facilè uos & deuote quicquid pro earum utilitate cognoscitis impartire, quibus gloriā uestram etiam sponte non dubitamus uelle præstare. Et ideo quia in prædictis Ecclesijs trabes omnino sunt necessariæ, atque Sabino subdiacono ut interim usque ad xx. incidere festinet, & ad mare trahere debeat iniunximus: paterno salutantes affectu petimus ut gloria uestra de possessionibus quas illic in emphiteosim habet, hac in re homines cum bobus suis faciat præbere solatia: quatenus & ipse uestra opitulatione suffultus, ad ea explenda quæ sibi iniuncta sunt, possit esse idoneus, & uos mercedem ualeatis acquirere. Ita ergo, sicut diximus, ut & uobis confidimus, agite gloriose fili, ut & nos uobis gratias referamus, & beatos Apostolorum principes pro amore & dilectione uestra quā eorum Ecclesijs exhibetis, habeatis in omnibus adiutores.

Gregorius Stephano.

De trabibus conducendis. *Cap.* XXVII.

Epist. 27

QVamuis fraternitatem uestram officij sui qualitas pro Ecclesiarum utilitatibus ultrò solatiari commoneat, non tamen ab re est, si illud ex abundanti nostra hortemur epistola, quod facere uos conuenit prona uoluntate. Proinde in Ecclesiis beatorum Petri & Pauli trabes ualde necessarias fraternitati uestræ duximus indicandum. Et quoniam Sabino subdiacono ut aliquantas incidere, & usq; ad mare trahere debeat, unde huc adduci ualeāt iniunximus, atque in ea re manifestum est eum opus habere solatiis: sanctitas uestra ut oportuerit, ei toto studio totaq; intentione opē ferre studeat, ac in eius solatio boues hominesq; transmittat, ut nullam excusationem inueniat, sed quæ ei præcipimus, uobis opitulantibus implere sufficiat. Ita ergo fraternitas uestra faciat, ut ei se quantum ualet impendat. Nam quantū prędicti subdiaconi culpa est, si uobis concurrentibus piger extiterit, tanto culpabilius erit & grauius, si qua se occasiōe fraternitas uestra aut excusare, aut indeuotam, quod non credimus, monstrare uoluerit. Debes autem scire hanc fraternitati tuæ curam uehemēter incumbere, cuius Ecclesię trabes olim cultu proprio consueuerat procurare.

Gregorius Romano defensori.

De filijs Petri defensoris. *Cap.* XXVIII.

Epist. 28

PEtrus quem defensorē fecimus, quia de massa iuris Ecclesiæ nostræ quæ Vitelas dicitur, oriundus sit, experientiæ tuę bene est cognitum. Et ideo quia ita circa eum benigni debemus existere, ut tamen Ecclesiæ utilitas non lædatur, hac tibi præceptione mandamus, ut eum districtè debeas commonere, ne filios suos quolibet ingenio uel excusatione foris alicubi in cōiugio sociare pręsumat, sed in ea massa cui lege & conditione ligati sunt, societur. In qua re etiam & tuā omnino necesse est experientiam esse sollicitam, atq; eos terrere, ut qualibet occasione de possessione cui oriundo subiecti sunt, exire non debeant. Nam si quis eorum exinde, quod non credimus, exire præsumpserit, certum illi sit quia noster consensus nunquā illi aderit, ut foris de massa in qua nati sunt, aut habitare, aut debeant sociari. Sed & suprascriptam terrā corū sciatis uos nō leue periculū sustinere, si uobis negligētibus quisquā ipsorum

ipsorum quicquã de ijs quæ prohibemus, facere qualibet sorte tentauerit.

Gregorius Maurentio magistro militum. De filio Domitij relaxando. Cap. XXIX.

Epist. 29

PEtijt Domitius uir magnificus, ut uestræ gloriæ scribere deberemus, quatenus nauigantibus alijs, & filio suo similiter esset licentia nauigandi. Et quanuis de gloria uestra certi sumus quia nihil quod indiscretum est faciat, sed omnia sapienter intendat, hortamur tamen ut si alij relaxãtur, ille non debeat retineri: ne forsitan nõ ex ratione, sed sola fratrum inimicitia retineri uideatur. Vos tamen qui præsentes estis, æquitatis consideratione generalem etiam utilitatem attendentes, melius quid expediat potestis aduertere.

Gregorius Quertino ex præfecto. De Bonito uiro glorioso. Cap. XXX.

Epist. 30

EPistolam gratiæ uestræ suscepimus, in qua scripsistis ut pro glorioso Bonito filio nostro agere debeamus, quatenus præfecturæ illi administratio committatur. Equidem nos eundem filium nostrum non modò, sed multi sunt anni quòd nouimus, & idcirco concurrere illi per omnia festinamus, sed non in illa re de qua amaritudines possit & tribulationes assumere. Nam administratio ipsa uni priori ipsius & alteri minori oblata est, & miscere se nullo modo uoluerunt, scientes omnino graue esse, & præsertim in hoc tempore administrationem suscipere. Si ergo illis graue fuerit, quanto magis isti debet esse difficile qui nobis in actione est? Additur quia inutile & ualde laboriosum est, hominem literatum ratiociniorum causas assumere, & in eis se, quod non expedit, obligare. Super hec autem res illa nos reuocat: quia nullum de hac actione bene exisse recolimus nisi gloriam uestram, de qua omnipotentem Dominum petimus, ut eam usque ad finem continua protectione custodiat. Et ideo hoc considerantes, in eius læsione miscere nos noluimus. Nam quod modò putatur utile, certum est quia postmodum plenum laboris erit atque dispendij. Si auté sic utilitatibus suis æstimat oportere, & uult agere ut hæc administratio sibi committatur, nos contrarij non sumus, sed etiã modo futuris tribulationibus ipsius condolemus: quia quid passurus sit, exemplo præcedentium non nescimus.

Parte 1. dist. 88. c. Inutile

Promissio cuiusdam episcopi hæresim suam anathematizantis. Cap. XXXI.

Epist. 31

QVotiens cordis oculus nube erroris obductus, supernæ illustrationis lumine fit serenus, magna cautela nitédum est, ne latenter author schismatis irruat, & ab unitatis radice eos qui ad eam reuersi fuerant, telo iterum erroris abscindat. Et ideo ego ciuitatis illius episcopus, comperto diuisionis laqueo quo tenebar, diutina mecum cogitatione pertractans, prona & spontanea uoluntate ad unitatem sedis Apostolicæ diuina gratia duce reuersus sum. Et ne praua mente, seu simulatè reuersus existimer, sub mei ordinis casu spódeo, & anathematis obligatione, atq; promitto tibi, & per te sancto Petro apostolorum principi, atq; eius uicario beatissimo Gregorio, uel successoribus ipsius, me nunquam quorumlibet suasionibus uel quocũque alio modo ad schisma, de quo redemptoris nostri misericordia liberante ereptus sum, reuersurum: sed semper me in unitate sanctæ Ecclesiæ catholicæ, & communione Romani põtificis per omnia permansurum. Vnde iurans dico per Deum omnipotentem, & hæc sancta quatuor Euãgelia, quæ in manibus meis teneo, & salutem gentium atque illustrium dominorum nostrorum rempublicam gubernantiũ, me in unitate, sicut dixi, Ecclesiæ catholicę, & communione Romani pontificis semper & sine dubio permanere. Qđ si, quod absit, aliqua excusatione uel argumento ab hac me unitate diuiserò, periurij reatum incurrens, æternæ pœnæ obligatus inueniar, & cũ authore schismatis habeã in futuro seculo portionem. Hanc aũt confessionem promissionisque meæ chartulam notario meo cum consensu presbyterorum, & diaconorum atque clericorum qui me in hac unitate obligantes, in suprascriptis omnibus prona simul uoluntate secuti atque proprijs manibus subscripturi sunt scribendã dictaui, & propria manu subscribens tibi tradidi.

tradidi. Acta in loco illo, die & consule supra scriptis. Subscriptio episcoporum illorum. Ego ille episcopus ciuitatis illius huic confessioni promissionique meæ præstito de conseruandis suprascriptis omnibus sacramento subscripsi.

Gregorius Columbo episcopo Numidiæ. De peruersitate Paulini Regensis episcopi.
Caput XXXII.

Epist. 32

QVia bene olim est cognitum fraternitatem tuam sacerdotali grauitate & zelo esse Ecclesiastico decoratã, satis oportere prospeximus ut interesse ad cognoscenda ea quæ correptionis indigét debeas, ne si fuerint dissimulatione postposita, licitum esse sibi credat quisque qđ potest. Qualiter autem fratrem nostrum Paulinum Regensis ciuitatis episcopum clerus suus, uel hi qui in sacro sunt ordine constituti, in se perhibeant corporaliter excessisse, audire non indiges: quippe quia priusquam hæc ad nos querela pertingeret, tibi iam factum est sicut eis asserentibus didicimus manifestum. Et quoniã præpositis in subiectorum pœna fas esse nõ debent sæuiendi, Victori fratri & coepiscopo nostro qui primatus inter uos locum tenet, curauimus scribendum, ut una cũ tua fraternitate uel cum alijs fratribus & coepiscopis nostris quos adhibere prospexeritis, inter memoratum fratré & cõsacerdotem nostrum & clerum ipsius causa subtili debeat inuestigatione cognosci. Et ideo dilectio tua immineat atq; sollicitudinem gerat, ut ea quæ ad nos perlata sunt, inaudita non transeant, ne discordia in Ecclesia unde magnopere pellẽda est nutriatur. Et si quidem contra eum clericorũ suorũ uera querela est, culpã suam quam sponte emendare despexit, in Ecclesiastici uigoris diffinitione cognoscat, ut & de præsenti séntiat q̃ sit graue quod fecit, & discat de futuro nil se plus agere posse quã licet. Præ omnibus igitur hortamur, ut zelum qué propter Deũ habere te nouimus, ardẽtius studeas exercere. Et quia memoratus frater nr̃ Paulinus Ecclesiasticos ordines per Simoniacam dare hæresim, quod audire nephas est, dicitur, una cum antedicto primate uel alijs, subtilius hoc & cum omni diligentia tibi sit curæ perquirere. Et si ita, quod absit, inuentum fuerit, studendum atque agendum est, ut eum qui præmium accipere, & eum qui dare non metuit, canonicæ ultionis sententia feriat, quatenus horum emendatio multorum possit esse correptio. Et priusquam hæc radix mortifera conualescat, & plures interimat, totius concilij diffinitione damnetur, ut nullus unquam pro quouis ordine accipere, nullus dare aliquid audeat, nec quisquam ex gratia sed ex merito promoueatur: ne & ordo Ecclesiasticus confundatur, & sit probitas uitæ despectui, si præmium meriti indignus acceperit. Hilario autem chartulario nostro iniunximus, ut si causa popo scerit, cognitioni uestræ interesse non renuat. Si ergo necessarium fuerit, uestris illum apicibus ut illuc uenire debeat, facite certiorem, quatenus simul cum ipso tractantes, melius decernere quæ statuenda sunt debeatis.

Gregorius Victori episcopo. De Paulino Regensis ciuitatis episcopo.
Caput XXXIII.

Epist. 33

QVanto nobis lætitiæ est fratres nostros cognoscere erga filios suos paterna charitate esse sollicitos, tanto tristitiæ deputamus, qñ eos ab illicitis nec aliorũ fratrũ reuerentia, nec sacerdotij præualet consideratio temperare. Quàm igitur grauis & aspera aduersus fratrem nostrum Paulinum Regensis ciuitatis episcopum, clericorum eius uel eorum qui in sacro sunt ordine positi, sit querela, fraternitati tuæ liquere non dubium est: quia latere te in uicino non potuit quod ad nos in longinquo peruenit. Et quoniam ualde cauendum est ne hoc quòd eum frustra in se corporali iniuria queruntur excedere, aut licite præsumatur, aut fiat dissimulatione deterius, sic manifesti excessus canonica semper moderatione premendi sunt, ut una res & præteritorum correptio, & esse possit regula futurorũ. Proinde simul cum dilectissimo cõi fratre Colũbo episcopo uel aliis sacerdotibus quos præuideris, inter suprascriptum fratré nostrum & clericus ipsius causam subtili inuestigatione rimari te conuenit. Et si supplicantium querela ueritate

ueritate subsistit, ita hoc regulari emendatione corrigite, ut & quã sit malum quod fecit agnoscat, & officij sui terminos discat decætero non exire. Nec loci tui, sicut dicitur, ab eo postponi ordiné patiaris, ne illi despectus suus ad periculum, & tibi fiat ad culpam. Nam ad personam in priori loco positam respicit quicquid cómittitur, nisi sollicité cognoscatur. Illud auté quod idem frater noster Paulinus Ecclesiasticos ordines dare sub præmio perhibetur: subtilius à uobis & omnino districtè quærendum est. Et si ita, quod non optamus, esse claruerit, sic ad ulciscédum hoc uester se propter Deũ zelus accendat, ut & ordinãti auaritia sua conuertatur ad pœnã, & illicita ordinatio effectu carens, ambitionis suæ desiderio non fruatur. In qua re hortamur atque præ omnibus admonemus, ut ita fraternitas uestra studeat esse sollicita, quatenus priusquam unius uitio, Simoniacæ illic hæreseos nequitia conualescat, sententiæ uestræ facto ex opere consilio radicitus amputetur. Nam quisquis ad hoc facinus emendandum officij sui consideratione uehementer non arserit, cum ipso non dubitet habere portioné, à quo prius hoc peculiare flagitium sumpsit exordiũ. Et ideo, sicut diximus, hinc uigilanter atque studiose agendum est, ut cócilium uestrum quod nuncusq; sine huiusmodi praua opinione Deo custodiente seruatũ est, huius sceleris uenena nec polluere possint nec perdere. Præterea Hilario chartulario nostro præcipimus, ut si res exegerit, interesse uobiscum non differat. Vnde si necesse fuerit, uestris illi ut ad uos uenire debeat, epistolis indicate, quatenus omnia una cum eo salubriter Deo possitis adiuuãte dirimere.

Gregorius Ioanni *episcopo primæ Iustinianæ. De Paulo Dyaclinæ ciuitatis episcopo lapso. Caput* XXXIIII.

Epist. 34

QVando mala quæ pœnitentiæ fletu purganda sunt, augentur excessibus ita maior delinquentibus est adhibenda correptio, ut & ipsi facinus suũ saltẽ pœna uindicãte cognoscãt, & alios ab illicitis Ecclesiasticæ tuitionis timor inhibeat. Dilectissimus itaq; lator præsentium Neemesion ad nos ueniens indicauit, sicut & gestorum exemplaria quæ huc detulit continebant, Paulum Dyaclinæ ciuitatis episcopum inter alia mala in corporale crimen lapsum, à suis fuisse clericis accusatũ, atque habita cognitione ita, quod sine dolore dicere non possumus, claruisse: atque insuper postquam conuictus est, etiam libellum in quo ea de quibus accusatus fuerat uera esse confessus est, obtulisse. Qua de re, sententia illum episcopali depositũ, & se eius loco cum fraternitatis uestræ consensu esse episcopum ordinatum. Sed nũc eundem Paulum cum auxilio quorundam secularium iudicium uenientem episcopiũ more prædonis ingressum, ablatisq; uiolenter rebus Ecclesiæ ab eo se proiectum, ac summa iniuria ad necé pene perductũ. Et quoniã tantæ nequitiæ prauitas nec dissimulanda, nec leuiter attendenda est, fraternitas uestra hæc omnia diligenter curet addiscere: & si ita se, ut edocti sumus, ueritas habet, prædictum Paulum districta faciat executione compelli, ut quæcunque abstulit, omni mora uel excusatione cessante restituat. Si uerò nihil Ecclesiæ, sed suum propriũ dixerit abstulisse, quãuis graue & iniquũ fuerit ut nõ à uobis uel metropolitano eius hoc petierit, sed temerario ausu agere præsumpserit, ueruntamẽ si quid proprium tulit, sub fraternitatis uestræ debet examinatione constare, si uerũ est. Sed & illud diligenter quærendũ est, si quid male de rebus dilapidauit Ecclesię, ut ex eo quod nunc abstulit, hoc reformare ac satisfacere modis omnibus compellatur. Si autem differre tentauerit, quousq; omne quod dilapidauit uel de substãtia tulit Ecclesiæ restituat, in monasterium mittendus est, ut saltem coactus reddat, quod male auferre non metuit. Quod si fortè, quod non credimus, post depositionem suam inuerecunde ac mente peruersa aliquid de episcopatu loqui, atque rursus ad hoc qualibet aspirare præsumptione tentauerit, fraternitatis uestræ se contra improbitatem ipsius omnino uigor accendat, atque dominici corporis ac sanguinis communione priuatum in monasterium eum usque ad diem obitus sui ad agendã curet pœnitentiam retrudendum: quatenus perpetrati sceleris maculas digni discat fletibus

Cã. 2. q. 7. Lator

bus emundare, quas magis in interitu animæ suæ nequiter augere desiderat. Suprascriptus aũt dilectissimus filius noster Neemesion in loco suo & episcopatus officio procuidubio reformetur, & ne denuo hac de re inquietudinem ac molestiam patiatur, sollicitos uos esse necesse est: quia hoc non solum ad huius munitionem, uerumetiam ad aliorum constat emendationem proficere, ut prauorum hominum præsumptio nihil decætero contra sacrorum canonum statuta uel Ecclesiasticam disciplinam ullo modo audeat attentare.

Gregorius Constantio episcopo Scodritano.

De Pauli facinore Dyaclini. *Cap.* XXXVI.

Epist. 36

QVæ dilectissimus lator præsentium. Neemesion, qui se dicit Dyaclinæ ciuitatis esse antistitem, de facinore Pauli Dyaclini, ut ipse asserit, quondam episcopi questus sit, fraternitati tuæ fuerãt subtilius indicanda, nisi scire te omnia testaretur, quippe quem & compassum sibi, & uoluisse subuenire perhibet, sed minime potuisset. Et quia tanti causa flagitij negligi uel transiri non debet impunita: ne eius imitatione, scelesta ab alijs, quod absit, sumatur audacia, fraternitas tua exemplaria scriptorum his subdita quæ ad reuerendissimum fratrem nostrum Ioannẽ primæ Iustinianæ ciuitatis episcopum seruantem uices nostras direximus, diligentius relegat. Et si secundum eorum seriem explere se cuncta posse cognoscit, ea quæ illi mandauimus, ipse omnia ex nostra authoritate exequaris & facias. Si uerò hoc tibi quibusdam fortè aduersantibus obstaculis uides esse difficile, studendum est, ut eadem scripta nostra ad antedictum fratrem nostrum sine excusatione perueniant. Cui etiam & te conuenit imminere, ut ea quæ ei à nobis mandata sunt, districtius exequi, & nulla debeant occasione lentari, sed ita quæ nequiter acta sunt, emendatione congrua corrigantur, quatenus una res & ultio competens delinquentis, & formido sit alijs in eodem ordine constitutis.

Gregorius uniuersis episcopis concilij Vizabij.
De Clementio primate eorum. Cap. XXXVII.

A SIcut laudabile discretumq; est; reuerentiam & honorem debitũ exhibere prioribus, ita rectitudinis & Dei timoris est, si qua inter eos correctione indigent, nulla dissimulatione postponere, ne totũ, quod absit, corpus incipiat morbus inuadere, si languor non fuerit curatus in capite. Ante multum siquidem temporis quædam ad nos de fratre nostro Clementio primate uestro perlata sunt, quæ cor nostrum non modico mœrore transfigerent. Sed prementibus diuersis tribulationibus, & maximè circunsæuientibus hostibus, ea nobis B non fuit spacium requirendi. Et quoniam ita sunt grauia, ut transire indiscussa ullo modo non debeant, fraternitatem uestram his hortamur affatibus, ut cum omni sollicitudine ac uiuacitate ueritatis indagare substantiam multis modis debeatis: ut aut, si ita sunt ut audita sunt, ultione canonica resecentur: aut si falsa, fratris nostri innocentia diu sub nephandæ opinionis dilaceratione non iaceat. Vnde ne quis desidiæ torpor in requisitione sit, admonemus ut non cuiusquam personæ gratie, nõ fauor, non blandimenta, uel quolibet aliud C quenquam uestrùm uel ad discutiendum quæ nobis nunciata sunt, molliat, uel à tramite ueritatis excutiat, sed sacerdotaliter ad inuestigandam uos propter Deum ueritatem accingite. Nam si quis in hoc aut pigrum se, aut negligentem præsumpserit exhibere: dictis criminibus apud omnipotentem Dominum se nouerit esse participem, cuius zelo ad perscrutandas subtiliter nefandi causas facinoris nõ mouetur.

Epist. 37 cã. 2. q. 7. Sicut inquit

Gregorius Firmino episcopo Hystriæ.

D *De conuersione eius ad sanctam Ecclesiam catholicam.* *Cap.* XXXVIII.

Epist. 38

QVem redemptor noster de seruorũ suorum numero perire non patitur, ita misericordię suę inspiratione cor eius illustrat, ut deserto erroris obscuro, ad cognitionem lucis & uiam redeat ueritatis. Vnde suscepta charissimæ fraternitatis tuæ epistola, magna in Domino exultatione gaudemus, quòd diuina te gratia ad unitatẽ Ecclesiæ, à qua pertinaciũ & imperitorũ hominũ instinctu disiunctus fueras,

ras, reuocauit. Sed quia quantum antiquus hostis superatum se conspicit, tanto insidiari acrius non quiescit, omnino sollicitũ uigilantemq; te esse conuenit, atque scutum constantiæ contra iacula ipsius præparare, ut illisa frangantur, & uim interius penetrandi non habeant. Nulla ergo te charissime frater rerum desideria, nulli terrores, nulla blandimenta, nullæ seductiones, quæ uenenatis uerborum sagittis animas inficiunt, à reuersionis tuę feruore te molliāt, aut retrò redire compellant: ne qui fortem superaueras, grauius à forti supereris, & captiuus, quod absit, post uictoriam tenearis: sed magis ut mater ecclesia per totũ Deo propitio orbem diffusa, ad suum te redijsse gremium non inertem agnoscat, studiosissime tibi uigilandum ac laborandum est ut tecum possis & alios reuocare: quatenus damna quæ auersionis tuæ exemplo commiseras, non solum reuersionis bono resarcias, sed etiam lucrum exhibeas, ut ad promerendam præteritorum ueniam, & futurorum præmia capessenda plus domino tuo uidearis reuocasse quàm tuleras. Nobis ergo omnino curæ erit, de fraternitatis tuæ quiete, ut dignum est, cogitare: quia postquam nobiscum iam Deo protegente unus es, non aliter utilitates tuas quàm nostras attendimus. Aliqua uerò nobis de necessitatibus uestris Ioannes subdiaconus scripsit, sed credimus de Dei nostri potentia, quia sanctus Petrus ad quem reuersi estis, uos deserere non debet. Modò autem de benedictione eiusdem sancti Petri trāsmisimus fraternitati uestræ paraturā unam, quā uos necesse est cum ea charitate qua uobis est transmissa suscipere.

Gregorius Ciritano.

De cura Sitonici. Cap. XXXIX.

Epist. 39

GLoriæ uestræ dudum scripta suscepimus, in quibus indicastis sollicitudini uestræ serenissimorum principum iussione curam Sitonici fuisse mandatam, atque præceptum esse ut omnis tritici quantitas quæ in horreis nostræ Ecclesiæ suscepta fuerat, uobis tradi ante omnia debuisset, & scripsistis ut hoc ipsum parari in species faceremus. Quod quidem quia uestrum, cuius ad nos quidem bona tanta perlata sunt, A non fuerit, nouimus: & scitis quàm durum quamque omnino difficile sit, ut res quæ nec seruari, nec eo tempore ad emendum poterat inueniri, in species restitui peteretur. Veruntamen ut exui ab huius rei sollicitudine ualeremus, studij nostri fuit, ut etsi cum maiori dispendio, omnino frumēta ipsa, sicut uoluistis, in species faceremus præparari. Post uerò per latorem præsentium Euticium uirum magnificum qui se illustrem præfectũ esse commemorat, aliā nobis epistolam transmisistis, ut quæ summa eiusdem Sitonici ab horrearijs Ecclesiæ B sit suscepta, prodi inter acta publica debuisset. Et ideo ne per occasionem Ecclesiæ, quædam cuiquam nasci uideatur occasio seu excusatio, & quantitatem, sicut scripsistis, defensores Ecclesiæ prodiderunt, & quę putauerunt utilia, petierunt. Quod gloria uestra diligenter sollicitéq; pertractet, & uerba eorum non negligat. Nam quicquid post hæc in prædicti Sitonici specie damni contigerit, amplius iam ad Ecclesiæ dispendium sciatis nullo modo pertinere: quia nec habitatores ciuitatis istius, afflicti reuera homines, prædictum Sitonicum C in suo se asserunt detrimento posse suscipere. Hæc igitur omnia gloria uestra cognoscens, ita de his quæ sibi sunt commissa studeat cogitare, ut & utilitatem publicam faciat, & huius operis pondus Ecclesiæ nostræ denuo ad grauamen pauperum non incumbat.

Gregorius Desiderio episcopo.

De Pancratio monasterio monachorum sociando. Caput XL.

Epist. 40

D PAncratius lator præsentium, ut asserit, diaconus Apostolorum se liminibus repræsentans, à nobis noscitur petijsse, ut eum fraternitati uestræ deberemus specialiter commendare. Intimauit etiam nobis quòd in clericatus officio uestræ sit Ecclesiæ mancipatus. Vnde diuini motus inspiratione compunctus, gratiam monasticæ conuersationis appetit, illicq; in eodem quem sumpsit habitu, desiderans permanere, etiam diaconem se eiusdem monasterij factum esse commemorat. De cuius loci seruitio auelli nulla patiť ratione. Nunc quantũ asserit, fraternitas uestra non quidem

quidem impedimentis intentum, ſed affe A ctu beneuolentiæ, in officium eum ſuæ uult reuocare Eccleſiæ. Hortamur igitur ut tam promptæ deuotioni eius, q̃ in ſancto ſtudet habere propoſito, minimè ueſtra ſit impediméto fraternitas, magis autem quibus ualetis adhortationibus paſtorali admonitione ſuccendite, ut feruor huius deſiderij in eo non tepeſcat: ut qui à turbulento curarum ſecularium tumultu ſe ſegregans, quietis deſiderio portum monaſterij appetijt, rurſum in Eccleſiaſticarum curarum non debeat perturbationibus implicari, ſed in Dei laudibus permit B tatur ſecure ab his omnibus remanere ut poſtulat.

Gregorius Bonito defenſori.

De mancipio Fortunati abbatis. Cap. XLI.

Epiſt. 41 FIlius noſter Fortunatus abbas monaſterij ſancti Seuerini, quod in hac urbe Romana ſitum eſt, latores præſentium monachos ſuos illic pro recolligendis mãcipijs iuris ſui monaſterij, quæ illic latitare dicuntur, dirigens, petijt ut experiẽtiæ C tuæ ei debeant adeſſe ſolatia. Eapropter præſenti tibi authoritate præcipimus, ut eis in omnibus ſalua ratione concurrere ac opitulari feſtines: quatenus te illic corã poſito, atque in hac cauſa ferente ſolatia, ſalubriter hæc citius ualeant quæ ſibi iniuncta ſunt ad effectũ Deo authore ꝑducere.

Gregorius Romano defenſori, Anthemio ſubdiacono, & Sauino ſubdiacono.

Romanum cum hominibus ſuis commendat. Caput XLII.

Epiſt. 42 EA quæ ſponte præbere nos conuenit, D petiti negare non poſſumus. Et ideo quia glorioſus filius noſter Romanus ex prætore poſſeſſiónes ſuas & homines qui in illis ſunt partibus, ueſtræ uoluit experientiæ commendari: hac uobis præceptione mandamus, ut poſſeſſiones hominesq; ipſius ſeruata æquitate tueri nõ deſinatis, atq; ita in omnibus cauſis utilitatibusque ipſius concurrere ac ſolatiari ſtudeatis: quatenus & ille ſe hac adiutum commendatione cognoſcat, & ſalubriter iniuncta exhibuiſſe comprobemini.

Gregorius Deodato epiſc. Mediolanenſi.

De Luminoſa ancilla Dei, & teſtamento eius. Caput XLIII.

NVlli dubium eſt, quia ſicut ſacerdotibus res in epiſcopatu acquiſitas, nulla eſt alienandi licentia: ita de eis quas ante habuerint, quicquid iudicare uoluerint non uetantur. Itaque fraternitatem ueſtrã tempore quo ad nos fuit, queſtam eſſe retulimus, q quædam immobilia quæ Conſtantius deceſſor ueſter Luminoſæ ancillæ Dei filiæ fratris ſui teſtamenti ſerie legati titulo dereliquit, iam epiſcopus acquiſiſſet, decreuiſſeque nos ut ſi hoc cõſtaret, nullum ex his Eccleſia ueſtra pręiudicium pateretur. Quod & uos oportet recolere, & moleſtiam aliquam prædictæ ancillæ Dei non facere, nec ei ſine cognitione de his quæ poſſidet, quicquam auferre. Sed ſi hoc Eccleſiæ ueſtræ actores probari poſſe confidunt, ueſtris nobis epiſtolis indicate, ut qualiter hoc ipſum conſtare debeat diſponamus: dummodo, cognita ueritate, nec Eccleſia ueſtra pati præiudiciũ, nec illa iniuſte uideatur affligi: quia, quantũ aliqui perhibent, hoc ſupradictus deceſſor ueſter non in epiſcopatu, ſed dũ adhuc eſſet diaconus acquiſiuit. Vnde neceſſe eſt ut, ſicut diximus, facta probatione debeat conſtare quod uerum eſt. Eandem uero ancillam Dei fraternitati ueſtræ commẽdamus, ut à nullo eam patiatur grauari uel opprimi: ne ſi inquietata fuerit, ex huius cauſæ occaſione hoc pati quod non decet exiſtimetur. Et ideo ſi quid forte fuerit qđ debeat emendari, aut plano adhortationis ueſtræ moderamine corrigatur, aut certe noſtræ ſubtiliter nũcietur, quatenus & uos ab inuidia ſitis extranei, & nos quod conuenit facere nullatenus omittamus. Epiſt. 43

Gregorius Fantino defenſori.

De capitibus equarum Florentino dandis. Caput XLIIII.

EXperientiam tuam iã credimus cognouiſſe, dilectiſſimum filium noſtrũ ſeruum Dei diaconũ hæredem ſanctã Romanã Eccleſiam, cui, Dei authore, deſeruimus, reliquiſſe. Et quia legati titulo quatuor equarũ capita Luminoſæ ancillæ Dei proxi- Epiſt. 44

proximæ suæ dari constituit, atque nos pe A tente dilectissimo filio nostro Florentino diacono xenodochio Anichiorum, cui pesse dinoscitur, decem equarũ capita cũ emissario suo præuidimus largienda: hac tibi idcirco præceptione mandamus, ut latori præsentiũ qui ad hoc illic ex opere missus, tam quatuor quæ legata sunt, q̃ decem equarum capita, quas xenodochio cõcessimus, de equabus præfati quidẽ diaconi, simul & emissarium sine aliqua debeas ex cusatione uel mora contradere.

Gregorius Gennadio patricio.

Droculfum de hostibus reuersum commendat.

Caput XLV.

Epist. 45 DRoculfus præsentium portitor de hostibus ad rempublicam ueniens, opinionis uestræ, quæ longe lateq; diffusa est bono succensus, ad excellẽtiæ uestræ obsequia summo desiderio festinauit occurrere. Et quoniã nostra se apud uos possit epistola commendari, paterna dulcedine salutantes, petimus ut eum sicut Deus uobis in cor miserit ac utile fuerit, excellentia uestra ordinare dignetur: quatenus bona C quæ de uobis etiam positus adhuc inter hostes audiuit, in se ualeat experiri, & excellentiæ uestræ eius quoque ante omnipotentis Dei oculos inter cæteras merces accrescat.

Gregorius Venantio patricio.

De factis Samsonis exponendis. *Cap.* XLVI.

Epist. 46 DEsideratissimę excellẽtiæ uestrę scripta suscepi, in quibus tantum de absentis collocutione gauisus sum, quantum ipsum qui locutus est, semper mihi cupio D esse præsentem. Vultis ergo quædam de Samsonis factis allegorice disserantur: sed tanta mihi debilitas corporis accidit, ut si qua subire ualuerint, exercere animus nõ assurgat. Bono autem desiderio uestro cõgaudeo: quia dum expositionem sacrorum uerborum cupitis, quam stricte ipsum authorem eorundem uerborum quæritis, demonstratis. Si igitur uires salutis accepero, authore omnipotente Dño uestris desiderijs parebo. Oro autem ut in cunctis actibus uestris gratias uos sụpna custodiat, quatenus in bono opere & aspirando uos repleat, & adiuuando confortet.

Gregorius Pantaleoni notario.

De argento Ecclesiarum secum deferendo.

Caput XLVII.

Epist. 47 EXpectabamus ut nos experientia tua de argento Ecclesiarum, uel alijs quas inuenit rebus omnino subtiliter redderet certiores, ut eius renunciatione quod fieri debuisset, deliberare minutius potuissemus. Sed non nos ita renunciatio tua ut B oportebat instruxit. Curæ ergo tuæ sit, ut argentum Ecclesiarum quod clerus & populus habet, apud quos præuideris, in cimiliarcho Ecclesiæ sub omni sollicitudine atque cautela deponas, atque de eodem deposito inde susceptum accipias. Argentum uerò Ecclesiarum quod pro peccatis à clero & populo destitutum est, tecum huc defer. Si forte tres aut quatuor clericos de ipsis Ecclesijs cognoueris remansisse, facta notitia, quis, quomodo est, uel ubi habitat, nobis defer: ut eius si necessarium uiderimus, quid singulis annis accipere ualeant, statuere ualeamus. Res uerò quæ uetustate perire possint, tecum similiter defer, ut ex eis quod utile uisum fuerit disponatur. Tu autẽ protegente Domino inuenta nauigij prosperitate reuertere.

Gregorius Romano defensori.

De præsumptione tonsuratorum in Sicilia.

Caput XLVIII.

Epist. 48 PEruenit ad nos quod tonsuratores in Sicilia praua sibi præsumptione nomẽ defensorum sumerent, atque eos, non solũ utilitatibus Ecclesiasticis non esse utiles, sed etiam hac occasione multa indisciplinata cõmittere. Proinde experientiæ tuæ præsenti authoritate præcipimus, ut hoc diligenter inquirat. Et si quos sibi, præter eos qui huius rei epistolas habent, hoc denuo nomen usurpare repererit, districta illud emendatione cõpescat. Si uero quosdam strenuos ac fideles in Ecclesiasticis negocijs esse probaueris, subtiliter nobis de eis te renunciare necesse est, ut utrum digni sint epistola iudicemus. Præterea à Fortunato de ijs quæ gessit, rationes subtiliter

liter perscrutari te uolumus, & satisfactis omnibus quæ debere constiterit, cum per patrimonium uel actionem aliquam Ecclesiæ nostræ transire ulterius non permittas: quia ita se, quantum ad nos peruenit, exhibuit, ut commune aliquid deinceps cũ nostris habere non debeat. Præterea nunciatum est nobis Martinianum quendam qui nomen sibi defensoris assumpsit, fratri & coepiscopo nostro Ioanni, cui curam patrimonij nostri cõmiseramus, exhibere obedientiam distulisse. Require ergo, & si uerum est exilio transmittatur: ut ex cuius Ecclesia honoris sibi falsum nomen arripuit, administranti utilitates ipsius, minimè obedisse, impunitum non sit. Sed & si qui sunt alij ordinationi memorati fratris nostri inobedientes, districta in eos ultione modis omnibus uindicate.

Gregorius Romano defensori.
De uiolentia Luminosi. Cap. XLIX.

Epist. 49 LVminosus prǽsentium portitor uiolentiam se, uxoremq; suam à Salustio uiro clarissimo asserens sustinere, huc necessitate eadem faciẽte uenire compulsus est. Vnde quia seruum sanctæ Mariæ quod est parochiæ Grumentinæ se esse asserit, necesse est ut Ecclesiastica tuitione ualletur. Experientia itaque tua præfato supplici Ecclesiastica non desistat impartire solatia, eumq; de quo queritur admonere, quatenus se ab eorum inquietudine compescat. Sin uerò est quod sibi in eis rationabiliter dicat posse competere, electorum iudicio terminet̃, tuaq; quicquid definitũ fuerit, executione modis omnibus impleatur.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.
De redditibus Ecclesiæ suscipiendis. Cap. L.

Epist. 50 FIlij nostri Paschasius uir magnificus, & Blancho uir clarissimus conquesti sunt nobis, sanctitatem uestrã redditus qui sanctæ Romanæ Ecclesiæ debentur, non alibi nisi aut in suburbano ciuitatis, aut in massa, quæ dicitur Gelas, uelle percipere. Quod ego non ita actum intelligo, sicut hi qui murmurant putant. Scio enim sapientiam fraternitatis uestrǽ, & idcirco uos arbitror talia proposuisse, ut per eandem ꝓpositionem quocunque in loco redditus utiles potuissetis accipere. Laudo frater charissime intentionem charitatis tantæ, & uehementer amplector, quia sic curam Ecclesiæ nostræ agitis, quæ profecto uestra est, sicut & uestrǽ, quæ nostra est. Tamen nec in suburbano, nec de massa Gelas filij mei excellentissimi Italica & domus Venantij redditus quos promiserunt sunt petendi. Sed siue in Syracusana, siue in Panormitana parte dare uoluerint, hoc solum uestra sanctitas sit intenta, ut utiles per omnia redditus accipiat, secundum promissionem pacti uel cautionis quam misimus. Ita ergo sanctitas uestra prouideat, ut nec dilecti filij mei prædicti derelictis suburbanis sibi necessarijs contristentur, nec nostra Romana Ecclesia damnum aliquod uel minorem utilitatẽ in eorum redditũum perceptione sustineat.

Gregorius Anthemio subdiacono Campaniæ.
De uxore Stephani redimenda. Cap. LI.

Epist. 51 STephanus prǽsentiũ portitor, qui uxorem se Ecclesiǽ nostræ ancillam habere perhibet, octo se solidis ab Accello seniore de hostibus comparatum innotuit. Et quia ad eorum restitutionem se inopem esse commemorat, experientia tua diligenter inquirat, & si ita esse cognouerit, nec habere unde suum possit precium reddere, cum prædicto seniore ad quantum potueris ordina, & precium ei quod tibi statuerit, restitue: securus quia tempore quo rationes tuas positurus adueneris, de captiuorum redemptione quod dederis, tibi restitui faciemus.

Gregorius Eugenio diacono.
De seruis Dei Bleranæ ciuitatis. Cap. LII.

Epist. 52 SErui Dei monasterij quod in Blerana ciuitate est constitutum, de terris suggesserunt necessitatem se grauissimam sustinere. Et quia talibus nos personis oportet ferre consilium, experientiæ tuæ hac authoritate præcipimus, quatenus appendicem quæ Agellus dicit̃, ex corpore massæ Gratilianæ cum suis finibus eis debeas cõtradere, quod eis saluo iure Ecclesiæ nostrǽ in XXXVI. annorũ spatiũ cõcessimus habere. Sed & terrulã modiorum XXX. ex prǽdicta massa quam pridem á nobis sibi datã possidere

possidere noscuntur, pariter in prædicto annorum spacio, eos habere concedimus, quatenus tali prouisione congregatio illic consistens huius rei ualeat habere solatiũ. Experientia itaque tua huius præcepti autoritate suffulta, prædictas terras eis tradere non moretur, ut liberiori animo in Dei laudibus ualeant permanere.

Gregorius Felici episcopo Portuensi. Ioannem famulum dat. Cap. LIII.

Epist. 53 CHaritatis uestræ gratia prouocati, ne infructuosi uobis uideamur existere, B præcipuè cum & minus uos habere seruitia nouerimus, ideo Ioannem iuris Ecclesiastici famulum, natione Sabinũ, ex massa Flauiana, annorum plus minus decem & octo, quem nostra uoluntate diu iam possidetis, fraternitati uestræ iure directo donamus atque concedimus, ita ut eum habeatis, possideatis, atque iuri proprietatiq; uestræ uendicetis atque defendatis, & quicquid de eo facere uolueritis, quippe ut dominus, ex huius donationis iure libero potiamini arbitrio. Contra quam munificentiæ nostræ chartulam nunquam nos succes C soresq; nostros noueris esse uenturos. Hãc autem donationem à notario nostro perscriptam legimus, atque subscripsimus, tribuentes etiam non expectata professione uestra, quo uolueritis tempore alligandi licentiam legitima stipulatione & sponsione interposita. Actum Romæ.

Gregorius Venantio episcopo Perusino. De Ecclesio episcopo frigore laborante. Caput LIIII.

Epist. 54 FRatrem & coepiscopum nostrum Ecclesium frigore omnino laborare cognoui D mus, pro eo quòd hyemalem uestem non habeat. Et quia aliquid sibi à nobis petijt debere transmitti, fraternitati tuæ ad hoc per latorem presentium transmisimus emphibalum, tunicam uel pectoralem, ut à te ei debeat sine mora transmitti. Et ideo ad prædictum fratrem nostrum sub omni illud celeritate stude transmittere, atq; hoc ipsum nobis, quia transmiseris, tuis renunciare epistolis non omittas, sed ita fac ut ad transmittendum, quia uehemens frigus est, moram aliquam minime facias.

A *Gregorius Eulogio patriarchæ Alexandrino. De conuersione Monophisitarum. Cap. LV.*

Epist. LAtores præsentium Siciliam uenientes, à Monophisitarum errore conuersi sunt, atque sanctæ uniuersali Ecclesiæ se metipsos adunauerunt. Qui ad beati Petri apostolorum principis Ecclesiam pertendentes, poposcerunt à me, ut eos meis epistolis uestræ beatitudini commendare debuissem, quatenus ab hæreticis qui iuxta ipsos sunt, nullam iam uiolẽtiam perpeti permittantur. Et quia unus eorum dicit monasterium in quo fuit, à parentibus suis fuisse constructum, authoritatem desiderat à sanctitate uestra percipere, ut hi qui in eo sunt hæretici, aut ad sinum sanctæ Ecclesiæ redeant, aut de eodem monasterio repellantur. Hęc à nobis indicata esse sufficiat. nam de uestra beatitudine nouimus, quia quicquid ad zelum Dei omnipotẽtis pertinet, cum omni facere feruore festinet. Pro me uerò ut oretis peto, quia inter gladios Longobardorum quos sustineo, podagræ doloribus uehementer affligor.

Ioannis episcopi ad Gregorium papam. De usu pallij, & diuersis ornatibus. Ca. LVI.

Epist. 56 REuerendissimus conseruus meus Castorius Apostolicæ sedis uestræ notarius reddidit mihi domini mei epistolam, consortem mellis & uulneris. Quæ sic tamen infixit aculeos, ut locum non subtraheret medicinæ. Nam qui superbiam, diuinũ sequens iudicium, reprehendit, meritò se mittem ac placitum quodammodo profitetur. Commemoratis igitur quòd ego nouitatis ambitione, pallij usum suprà quàm antecessoribus meis indultum fuerat usurpassem. Quòd proprij domini mei consciẽtia, quæ diuina regitur dextera, nullo modo credere patiatur, nec opinionis incerto aures sacratissimas aperire. Primùm, licet peccator, noui tamen quàm graue sit terminos nobis à patribus affixos transcendere, & quòd omnis elatio nihil aliud habeat quàm ruinam. Nã si maiores nostri in regibus superbiam nõ tulerunt, quanto magis non est in sacerdotibus sustinenda? Deinde recolo me in sinu atq; in gremio sacrosanctæ Ecclesiæ uestræ Romanæ & nutritum,

nutritum, & Deo auxiliante prouectum. Et quibus ausibus ego sanctissimæ illi sedi, quæ uniuersali Ecclesiæ iura sua transmittit, præsumpserim obuiare, propter cuius conseruandam authoritatem, sicut Deo manifestum est, multorum contra me inimicorum inuidiam grauiter excitaui. Sed beatissimus dominus meus nihil me contra priscam consuetudinem existimet attentasse, quod à multis & propè ab omnibus ciuibus huius urbis attestatur, inter gesta etiam si acquieuisset, & suprascriptus reuerendissimus notarius potuerat attestari: quoniam iam de secretario descendentibus filijs Ecclesiæ, & ingredientibus diaconibus ut mox procedatur, tunc primus diaconus episcopo Rauennatis Ecclesiæ pallium consueuit induere, quo & in letanijs solennibus uti pariter consueuit. Nullus er go contra me domino meo conetur surripere: quia si uult, Deo custode non esse potest quòd à me aliqua nouitas fuisset introducta. Qualiter enim iussionibus uel utilitatibus uestris ubi causa exegerit, paruerim, omnipotens Deus cordi uestro purissimo faciat manifestũ: & hoc peccatis meis imputo, quòd post tot labores atque angustias quas intus forisque sustineo, talem uicissitudinem merear inuenire. Sed iterum me illa res inter alia consolatur, quòd interdum sanctissimi patres ob hoc tantummodo castigant filios suos, ut eos faciãt potiores, & post hanc deuotionem satisfactionem sanctæ Rauennati Ecclesiæ quæ peculiariter uestra est, non solum uetera priuilegia cõseruetis, sed & maiora uestris temporibus conferatis. Nam quòd de mappulis à presbyteris & diaconibus meis præsumptum apostolatus uester scripsit, uerè fateor tędet me aliquid exinde commemorare, cùm per se ueritas, quæ apud dominũ meum sola præualet, ipsa sufficiat. Nam cũ hoc minoribus circa urbem constitutis Ecclesijs licitum sit, poterit etiam apostolatus mei domini si uenerabilem clerum primæ Apostolicæ sedis suæ requirere dignatur, modis omnibus inuenire: quia quoties ad episcopatus ordinationem seu responsi sacerdotes uel leuitæ Rauẽnatis Ecclesiæ Romam uenerunt, q; omnes in oculis sanctissimorum decessorum uestrorum cũ mappulis sine reprehensione aliqua procedebant. Quare etiam eo tempore quo istic à prędecessore uestro peccator ordinatus sum, cuncti presbyteri & diaconi mei in obsequiũ domini papæ mecum procedẽtes usi sunt. Et quia præuidens Deus noster omnia in manu uestra, & in conscientia purissima collocauit, adiuro uos per ipsam sedẽ Apostolicam, quam à natura moribus nũc etiã honore debito gubernatis, ut in nullo Rauennati Ecclesiæ quæ familiariter uestra est, pro meo merito priuilegia quibus huc usque usa est minuatis, sed secundum uocem propheticam, in me & in domo patris mei secundum suum meritum trãsferatur. Quia ergo uniuersa priuilegia quæ sanctæ Rauennati Ecclesiæ à prædecessoribus uestris indulta sunt, pro maiori satisfactione subiecti in scrinijs uenerabilibus secundũ consecrationem decessorum meorum tempora fidem nihilominus repereris, nunc uerò in Dei & uestra est potestate, quicquid ueritate cognita fieri iusseritis: quoniam ego iussionibus apostolatus domini mei parere desiderans, quamuis antiqua consuetudo obtinuit, usque ad sanctam iussionem abstinere curaui.

Exemplum præcepti generalis. Cap. LVI.

Dilectissimo fratri Petro Gregorius. *Epist. 56* Omni conuenire nouimus rationi, ut eos amictu pallij decoremus, quos in illis ciuitatibus, diuina inspirante misericordia, sacerdotij honor illuminat, in quibus hoc etiam ab illis qui præteritis temporibus pontifices fieri meruerunt, & ab Apostolica sede constat esse indultum. Ideoq; charitati tuæ usum pallij sicut decessores tui habuisse noscuntur, præsenti authoritate concedimus, atq; ea omnia circa honoris tui priuilegium uolumus permanere, quæ anterioribus temporibus Ecclesię tuæ constat esse seruata, ut nihil prorsus de priuilegijs eius doleas diminutum. Deus te incolumem custodiat.

Finiunt epistolæ Indictionis quintæ.

LIBER VNDECIMVS.

INCIPIVNT EPISTOLAE INDICTIONIS SEXTAE, ex registro Beati Gregorij Papæ.

Gregorius.

De Foca coronato, & Mauritio interfecto cum filijs suis. *Cap.* I.

Epist. 1. IN nomine Dñi Dei & saluatoris nostri Iesu Christi per indictionem sextam die xxiij. mensis Nouembris, temporibus dñi & beatissimi papæ Gregorij, coronatus est Focas, & Leontia Augusta septimo palatio quod dicitur Secundianas, & occisus est Mauritius imperator, cum oĩbus filijs suis masculis. i. Theodosio iam coronato, Tiberio, Petro, Paulo, & Iustiniano, simul & Petro fratre suprascripti Mauritij Augusti. Sed & aliqui procerum qui ei cohærebant, id est Constantius patricius, & curator de Placidias, sed & Georgius notarius principis. Venit autem icona suprascriptorum Focæ & Leontiæ Augustorum Romam vij. cal. Maij, & acclamatum est eis in Lateranis, in basilica Iulij ab omni clero uel senatu: Exaudi Christe, Focę Augusto, & Leontiæ Augustæ uita. Tunc iussit ipsam iconam dominus beatissimus & Apostolicus Gregorius Papa reponi in oratorio sancti Cæsarij martyris intra palatiũ.

Sermo beati Gregorij papæ tẽpore mortalitatis. Vt plebs faciat septem letanias diuisim secundum status in uno die. *Caput* II.

Epist. 2. OPortet fratres charissimi, ut flagella Dei quæ metuere uentura debuimus, saltem præsentia & experta timeamus. Cõuersionis nobis aditum dolor aperiat, & cordis nostri duritiam ipsa iam quam patimur pœna dissoluat. Vt enim propheta teste (Hiere. 4.) prædictum est: Peruenit gladius usque ad animam. Ecce enim cuncta plebs A cœlestis iræ mucrone percutitur, & repentina singuli cæde uastantur. Nec languor mortem præuenit, sed languoris moras, ut cernitis, mors præcurrit. Percussus quisque ante rapitur, quàm ad lamenta pœnitentiæ conuertatur. Pensate ergo qualis ad conspectum districti iudicis peruenit, cui non uacat flere quod fecit. Habitatores quippe non ex parte subtrahuntur, sed pariter corruunt. Domus uacuæ relinquuntur, filiorum funera parentes aspiciunt, & sui eos ad interitum hæredes præcedunt. Vnusquisque ergo nostrum ad pœnitentię B lamenta confugiat, dum flere ante percussionem uacat. Reuocemus ante oculos mẽtis quicquid errãdo commisimus, & quod nequiter egimus, flendo puniamus. præueniamus faciem eius in confessione, & sicut propheta admonet, Leuemus corda nostra cum manib. ad Deũ. Ad Deũ quippe corda cum manibus leuare, est orationis nostræ studium cum merito bonæ operationis erigere. Dat profecto, dat tremori nostro fiduciam, qui per prophetam clamat: Nolo (Ezec. 18) mortem peccatoris, sed ut conuertatur & uiuat. Nullus autem de iniquitatum suarum C immanitate desperet. Veternosas nanque Niniuitarum culpas triduana pœnitentia abstersit, & conuersus latro (Mat. 27) uitæ premia etiam in ipsa sentẽtia suæ mortis emeruit. Leuemus igitur corda, & præsumamus nos iam percepisse quod petimus. Citius ad precem iudex flectitur, si à prauitate sua petitor corrigatur. Imminente ergo tantæ animaduersionis gladio, nos importunis fletibus insistamus. Ea nanque quæ ingrata esse hominibus importunitas solet, iudici ueritatis placet: quia pius ac misericors Deus à se uult ueniam precibus D exigi, qui quantum meremur, non uult irasci. Hinc etenim per psalmistam dicitur (Psal. 49): Inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & magnificabis me. Ipse ergo sibi testis est, quia inuocantibus misereri desiderat, qui monet ut inuocetur. Proinde fratres charissimi contrito corde, & correctis operibus crastina die primo diluculo ad septiformem letaniam iuxta distributionem inferius designatam deuota mẽte cum lachrymis ueniamus: Nullus uestrum ad terrena opera in agros exeat, nullus quodlibet negocium agere præsumat, quatenus

lus quodlibet negocium agere præsumat, A quatenus ad sanctæ genitricis Domini Ecclesiam cōuenientes, qui simul omnes peccauimus, simul omnes mala quæ fecimus deploremus: ut districtus iudex dū culpas nostras nos punire considerat, ipse à sententia propositæ damnationis parcat. Letania clericorum exeat ab Ecclesia beati Ioannis baptistæ. Letania uirorum, ab Ecclesia beati martyris Marcelli. Letania monachorū, ab Ecclesia martyrum Ioannis & Pauli. Letania ancillarum Dei, ab Ecclesia beatorū martyrum Cosmæ & Damiani. Letania B fœminarum coniugatarum, ab Ecclesia beati primi martyris Stephani. Letania uiduarum, ab Ecclesia martyris Vitalis. Letania pauperum & infantium, ab Ecclesia beatæ martyris Cæciliæ. Facta sunt hæc in basilica sanctæ Sabinæ sub die iiij cal. Septembris, Indictione vj.

Gregorius dilectissimis filijs Romanis ciuibus.

De hoc quòd si necesse fuerit, corpus dominico die lauare possint, sicut & faciem. Et de sabbato non custodiendo. Cap. III. C

Epist. 3 De conse. di. 3. ca. Peruenit

PEruenit ad me, quosdam peruersi spiritus homines, praua inter uos aliqua & sanctæ fidei aduersa seminasse, ita ut die sabbati aliquid operari prohiberēt. Quos quid aliud nisi antichristi prædicatores dixerim? Qui ueniens, diem sabbatum atque dominicum ab omni faciet opere custodiri. Quia enim mori se & resurgere simulat, haberi in ueneratione uult dominicum diem: & quia Iudaizare populum cōpellit, ut exteriorem ritum legis reuocet, & sibi Iudæorum perfidiam subdat, coli D uult sabbatum. Hoc enim quod per prophetam dicitur: Ne inferatis onera per portas uestras die sabbati: tamdiu teneri potuit, quamdiu legem licuit iuxta literam custodiri. At postquàm gratia omnipotētis Dei Domini nostri Iesu Christi apparuit, præcepta legis quæ per figuram dicta sunt, iuxta literam seruari non possunt. Nam si quis dicit hoc de sabbato seruandum, dicat necesse est etiam carnalia sacrificia persoluenda, dicat præceptum quoque de circumcisione corporis hucusque retinendū.

Hier. 17

Sed contra se Paulum apostolum audiat dicentem: Si circumcidamini, Christus uobis nihil prodest. Nos itaque quod de sabbato scriptum est, spiritaliter accipimus, spiritaliter tenemus. Sabbatum enim requies dicitur. Verum autem sabbatum ipsum redemptorem nostrum Iesum Christum Dominum habemus. Et qui lucem fidei eius agnoscit, si peccata concupiscētiæ ad mentem per oculos trahit, in die sabbati onera p portas introducit. Non ergo in die sabbati p portas introducimus onera, si in redemptoris nri. grā constituti, pondera peccati ad animam per sensus corporeos non trahamus, Nam idem Dominus ac redemptor noster multa in die sabbati legitur operatus, ita ut Iudæos reprehenderet dicens: Quis uestrum bouem aut asinum suum non soluit in die sabbati, & ducit adaquare? Si ergo ipsa per se ueritas non custodiri iuxta literam sabbatum præcepit, quisquis otium sabbati secundum legis literam custodit, cui alteri nisi ipsi ueritati cōtradicit? Aliud quoque ad me perlatum est uobis à peruersis hominibus esse prædicatum, ut dominico die nullus debeat lauari. Et quidem si pro luxuria ac uoluptate quis lauari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si autem pro necessitate corporis, hoc nec dominico die prohibemus. Scriptum nanque est: Nemo carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam. Et rursum scriptum est: Carnis curam ne feceritis in concupiscentijs. Qui igitur carnis curam in concupiscentijs fieri prohibet, profectò in necessitatibus concedit. Nam si dominico die corpus lauare peccatum est, lauari ergo die eodem nec facies debet. Si autem hoc in corporis parte conceditur, cur hoc exigente necessitate toti corpori negetur? Dominico uerò die à labore terreno cessandum est, atque omnimodo orationibus insistendum, ut si quid negligentiæ per sex dies agitur, per diem resurrectionis dominicæ precibus expietur. Hæc filij charissimi certa constantia & recta præditi fide custodite, stultorum hominū uerba despicite, & omnia quæ ab eis dici cognoscitis, nolite facile credere, sed in rationis trutina pensate: ut dum erroris uento forti stabilitate resistitis, ad solida cœlestis

Gal. 6. Luc. 16. Ephe. 5. Rom. 13.

 regni

regni gaudia peruenire ualeatis.

Gregorius Adeodato abbati Neapolitano. De Craterensi monasterio suo iungẽdo. C. IIII

Epist. 4

QVantum bene dispositæ fratrum cõgregationi animus noster ex interni desiderij intentione congaudet, tantum ex destitutis & penè in desolatione positis, ut pastoralis sollicitudinis eis citius cura subueniat, uehemẽti mærore cõcutitur. Monachi siquidem monasterij quod Crateras dicitur, Neapolitanæ urbi e uicino fundati, porrecta nos petitione informasse noscuntur, locum ipsum ita penè funditus seruorum Dei obsequijs destitutum, ut uix illic remanserint qui loci ipsius solummodo ualeant esse custodes. Ob quã rem lachrymabiliter supplicantes à nobis poposcisse noscuntur, ut monasterio uestro ipsum munire monasterium deberemus: quatenus per sollicitudinem tuam, & deinceps succedentibus alijs, locus ipse authore Deo regulari ualeat ordinatione disponi. Sed dum huic rei frater & coepiscopus noster Basilius Capuanæ Ecclesię præsens fuisset inuentus, extitit ualde contrarius, asserens locum ipsum olim monasterio alij diœcesis suæ fuisse coniunctũ, & idcirco minime in alterius Ecclesię ius debere contradi. Contra quam obiectionẽ Neapolitanæ rursus clerus Ecclesiæ multo esse aliter quàm dicebatur oppositis allegationibus replicabat: quibus diuersa sentientibus ne constituere quicquam dubie uideremur, deputatis cognitoribus instituimus inter eos esse iudicium. Quibus renũciantibus, manifesta ratione comperimus fratrem & coepiscopum nostrum Basiliũ nullum in prædicto Craterẽsi monasterio ius habere cognito. Quo cognito, monachis pia poscentibus necessario duximus prebere consensum. Præsentis itaque præcepti nostri authoritate idem Craterense monasterium cellæ uestræ constituimus uniendum. Hoc præcipue commonentes, ut locus ipse ita cum diuino solatio per uos deinceps debet ordinari, quatenus dum ab hoste licuerit, deputati à nobis illic monachi debeant iugiter in Dei laudibus permanere, perturbationis uerũ tempore intra urbem, in cellam quippe pro- A priam, reuocari. Res uero omnes eidem monasterio competentes, diligenti uolumus cura perquiri atque recolligi, easq; ut tibi uisum fuerit, apte disponi. Nihilque quod eidẽ monasterio cõpetit, à quo quã detineri permittas, sed omnia in ius Ecclesiæ, quippe iam tuæ, reformare non negligas, ut cunctis salubri ordinatione dispositis, quæ Deo placita & nostra sunt authoritate suffulta, perpetuis maneant inconuulsa temporibus.

Gregorius Adeodato seruo Dei.

B *Permittit testamentum de rebus suis legitime facere.* *Cap. V.*

Epist. 5

EFfectum iusta postulantibus indulgere, & uigor ęquitatis, & ordo exigit rationis, præsertim quando potentium uoluntatem & pietas adiuuat, & ueritas non relinquit. Quia igitur priusquam in monasterio sancti Adriani, ubi es conuersus, intrares, rerumq; tuarum illic donationem emitteres, domos, & hortos intra ciuitatẽ, seu terras sationales, uel uineas in fundo, sicut nos docuisti, Carsiniano, pari- C ter & portiones tuas in fundo Fulloniaco, uel ex aliquibus mancipijs tuis, quibus ante concessa libertas est, uerbo largitus es: ipsa quoque donatio licet possit iure subsistere præcipue in hoc quod ab illis tribuitur, qui cum pompis suis seculum relinquẽtes, ad Dei se eligunt cõferre seruitiũ: tamen ne quid futurum tempus obliuionis nubilo huic derogare quicquam ualeat largitati, scripturæ hoc desideras tradere monumentis. Quod ut queat robustum existere, à nobis tibi posces dari licentiã. Idcirco huius tibi præcepti nostri pagina D liberam hoc faciendi concedimus facultatem: quatenus dum omnia à te fuerint expressa, & designatione tua nouerint esse suum, quod cunctis modo commune est, & ipsi sine contentione donata possideant, & uoluntas tua quid ad quem pertinere uoluerit, esse non possit ambigua. Quicquid enim huiusmodi scriptura interueniente feceris, firmum stabileque, & ex rei ipsius ueritate, & ex hac nostra autoritate non dubites: quippe quia non nouum aliquid facere quod lege est uetitum, sed dudum factum uideris exprimere, & salubriter

salubriter amputandi causa litigij literarũ memoriæ seruanda reponere.

Gregorius Ianuario episcopo caralitano. De abbatissa Desideria. Cap. VI.

Epist. 6

QVando inter religiosas personas de terrenis rebus cõtrouersia nascitur, ita sacerdotali est sollicitudine finiẽda, ut crescere non possit ex mora contentio. Desideria siquidem abbatissa, latrix præsentium, huc ueniens questa est, substantiam parentum suorum pariter & germani sui sibi rationabiliter competentem, à Ioanne abbate indebitè detineri. Et quia eandem causam interueniente petit iudicio terminari, fraternitas uestra adhibitis sibi Innocentio atque Libertino fratribus coepiscopisq; nostris, cum eis negocij huius qualitatem diligenter examinet, & pari consilio communiq; tractatu ita se in definiendo ex omni latere festinet exhibere sollicitam, quatenus & ipsa omni inuidia fauoris ac negligentiæ careat, & inter illos post definitionem uestram aliquod nõ possit litigium remanere. Si uerò aliqua ex lege uobis ad proferendam sententiam fuerit nata dubietas, sapientem uirum, & quẽ nostis Dei timorem habere præ oculis, requirite, ut ab eo quid sit legitimum informati, nullam reprehensionem uestræ definitionis ualeat calculus sustinere.

Gregorius Eleutherio episcopo. Vt propter infirmitatem episcopus non deponatur, nisi petierit. Caput VII.

Epist. 7

QVamuis triste nobis sit ualde quod loquimur, atque fraterna nos compassio flere potius urgeat quàm aliquid de auditis diffinire permittat: suscepti tamen sollicitudo regiminis cor uestrũ instanti pulsat aculeo, magna nos ecclesijs cura prospicere, & ne qua earum possit utilitas deperire, quod fieri debeat, Deo autore disponere. Peruenit igit̃ ad nos, quibusdam referentibus, quendam episcopum ita passionem capitis incurrisse, ut quod mente alienata agere soleat, gemitus & fletus audire sit. Ne ergo languẽte pastore grex, quod absit, insidiatoris laniandus dentibus exponatur, uel Ecclesiæ ipsius utilitates de-

A pereant, cauta nos necesse est prouisione tractare. Et ideo quia uiuentem episcopum ab officio suo necessitas infirmitatis nõ crimen abducit, alium loco eius, nisi recusante eo, nulla sinit ratio ordinari. Sed si interualla ægritudinis habere est solitus, ipse data petitione non se ulterius ad hoc ministerium intellectum habere, nec ad alia officia subuertente infirmitate posse fateatur assurgere, & alium loco suo expetat ordinandum: quo facto omnium solenniter electione alter qui dignus fuerit episcopus solenniter ordinetur, sic tamen ut quousque B eundem episcopum in hoc seculo uita tenuerit, sumptus ei debiti de eadem Ecclesia ministrentur. Enimuerò si nullo tẽpore ad sanę redit mentis officium, persona fidelis ac uitæ probabilis est eligenda, quæ ad regimen Ecclesiæ idonea possit existere, atque de animarum utilitate cogitare, inquietos sub disciplinę uinculo constringere, Ecclesiasticarum rerum curam gerere, & maturum atque efficacem se in omnibus exhibere. Qui etiam si episcopo qui nunc ægrotat superstes extiterit, loco eius debeat cõsecrari. Ordinationes uerò presby C terorum uel diaconorum, seu ulterius ordinis si fieri in eadem Ecclesia causa poposcerit, fraternitati tuæ noueris reseruandum: quatenus si tuę est diœceseos, de eius qui ad hoc eligitur uita, moribus, actuque perquiras. Et si placuerit, ne est quod in eo iudicium canonicæ districtioni, reprehendat, ad destinatum ordinem non aliter nisi te ordinante perueniat. Ita ergo fraternitas tua faciat, atque hæc uigilantia prouidenti disponat, ut nec Dei Ecclesia neglectum ulterius habeat, & cõsacerdotes suos non solum uerbis, sed etiam exemplo loco D rum uenerabilium curam laudabiliter habere commoneat.

Gregorius Brunichildæ reginæ Francorum.

De pace ordinanda. De Menna episcopo. De quodam episcopo capitis infirmitate detento. De priuilegijs monasteriorum eius. Caput VIII.

INter alia bona hoc apud uos præ cæteris tenet principatũ, quòd in medijs huius mundi fluctibus qui regentis animos turbulenta

Epist. 8

bulenta solent uexatione confundere, ita cor ad diuini cultus amorem & uenerabilium locorum disponendam quietem reducitis, ac si uos nulla alia aura sollicitet. Vnde quia huiusmodi præpositorum actio, subiectorũ magna solet esse munitio, plus alijs gentibus gẽtem Francorum asserimus felicem, quæ sic bonis omnibus præditam meruit habere reginam. Epistolis autem uestris indicantibus agnoscẽtes Ecclesiam uos sancti Martini in suburbano Augustodunensi, atque monasterium ancillarum Dei, nec non & xenodochium in urbe eadem cõstruxisse, ualde lætati sumus, & gratias omnipotenti Deo retulimus, qui cordis uestri sinceriatem ad hæc operanda cõpunxit. Qua de re ut & nos bonis uestris in aliquo participes haberemur, priuilegia locis ipsis pro quiete & munitione illic degentium, sicut uoluistis, indulsimus, nec excellentiæ uestræ amplectenda nobis desideria, uel ad modicum differre pertulimus. Paterna præterea charitate salutationis ꝑmittentes alloquium, indicamus illustribus filijs nostris, uestræ uerò excellentiæ famulis ac legatis Burgoaldo & Varmaricario, nostrum nos secundum uestra scripta præbuisse secretum. Qui omnia quæ sibi iniuncta dixerant, subtili nobis insinuatione reserasse noscuntur. De quibus curæ nobis erit, sequenti tempore excellentiæ uestræ quid actum fuerit indicare. Nam nos quicquid possibile & utile ad ordinandum pacem inter uos & rempublicam pertinet, summa, Deo autore, cupimus deuotione compleri. Mennam uerò reuerendissimũ fratrem & coepiscopum nostrum, postquã ea quæ de eo dicta fuerant requirentes, in nullo inuenimus culpabilem esse, qui insuper ad sacratissimũ corpus beati Petri apostoli sub iureiurando satisfaciens, ab his q̃ obiecta eius opinioni fuerant, se demonstrauit alienum, reuerti illuc purgatum absolutumque permisimus: quia sicut dignũ erat ut si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonicè puniremus, ita dignum non fuit ut eum adiuuante innocentia diutius retinere uel affligere in aliquo deberemus. De quodam autem episcopo quem capitis infirmitas, sicut nobis prædicti magnifici uiri dixerunt, administrare suum non sinit officium, fratri coepiscopoq; no-

Cã. 2. q. 5. Mẽnã

A stro Etherio scripsimus, ut si interualla eiusdem infirmitatis habuerit, data petitione ad implendum se locum suum profiteatur non posse sufficere, sed alium Ecclesiæ suæ postulet ordinandum: quia uiuente eo quem ab administratione officij sui non culpa sed ægritudo subducit, alium loco ipsius sacri nullo modo permittunt canones ordinari. Si uerò nullo tempore ad mentis sanæ redit officium, quæri persona debet uita & moribus decorata, quæ & animarum curam gerere, & eiusdem Ecclesiæ causas utilitatesq; salubri ualeat ordinatio-

B ne disponere, talisq; sit, ut si superstes extiterit, eius possit loco succedere. Sed & si qui sunt in sacro ordine, uel ad clericatus ministerium promouendi, antefato reuerendissimo fratri nostro Etherio, si tamen ipsius est diœceseos, reseruandum nunciandumq; decreuimus, ut inde habita inquisitione si nullæ culpæ quas sacri canones insequuntur, subiecti sunt, ipse eos debeat ordinare. Excellentiæ ergo uestræ cura nostræ se dispositioni coniungat, quatenus nec Ecclesiæ utilitates, quarum nobis maximus amor est, pereant: & bonis

C excellentiæ uestræ mercedis augmenta succrescant. Similiter uero de quodam bigamo requisiti, an ad sacrum ordinem potuisset accedere, iuxta canonicam regulam omnino uetuimus. Absit enim ne uestris temporibus, in quibus tam multa pia ac religiosa agitis, aliquid cõtra Ecclesiasticum institutum fieri permittatis. Præfati autem uiri magnifici filij nostri dato capitulari inter cætera petierunt, quod sibi ex uestra perhibuere iussione mandatum, ut talis debeat à nobis in Gallijs persona trãsmitti, quæ facta synodo cuncta quæ con-

D tra sacratissimos canones perpetrantur, omnipotenti Deo authore possit corrigere. In qua gloriæ uestræ cura cognouimus quã de uita animæ & de regni uestri soliditate cogitatis: quia redemptorem nostrum formidantes, eiusq; in omnibus præcepta seruantes, & hic agitis uti regni uestri gubernacula subsistant, & post longa annorũ curricula nos quoque de terreno regno ad regnum cœleste transeatis. Apto autem tẽpore si Deo placuerit, uenerãda excellẽtiæ uestræ desideria implere curabimus. Nos itaque pro munitione locorum de quibus excel-

excellentia uestra scripsit, omnia sicut uoluit sancire studuimus. Sed ne fortasse ab eorum locorum præpositis eadem decreta nostra tempore quoquo supprimantur, pro eo quod eis quædam interdicta esse noscũtur, hæc eadẽ constitutio gestis est publicis inserẽda, quatenus sicut in nr̃is, ita quoq; in regalibus scrinijs teneatur. Omnipotẽs Deus excellentiam uestram in suo semper timore custodiat, atque ita uestra uota in filiorum excellentissimorum regum nepotum uestrorum intercedente beato Petro Apostolorum principe, cui eos commendatis, sospitate adimpleat, ut stabile uobis gaudium de eorum semper incolumitate, sicut cupitis, habere concedat.

Gregorius Theodorico regi Francorum.
De pace in republica facienda. *Cap.* IX.

Epist. 9

SCriptorum uestrorum eloquia incolumitatem uestram signantia leti suscepimus, ex quibus ita transcendere uos prudentia ætatem agnouimus, ut euidenter appareat pro gentis Francorum felicitate, excellentię uestræ, potestatis regiæ gubernacula, supernæ gratię fauore fuisse commissa: inter quę hoc quoque in uobis satis laudabile mirandumque est, quòd in his quę filiã nostram præcellentissimam auiã uestram pro omnipotentis Dei amore desiderare cognoscitis, iuuare sic studiosissimè festinatis, ut per hoc & hic feliciter uiuatis & in futura uita regnum cũ angelis teneatis. Quia ergo hoc Deo donante ex magna uenit discretione iudicij, ita omnia quę excellentia uestra uoluit, citius ac libenter impleuimus, ut quantũ nobis bona uestra placuerint, effectus nostri celeritate monstraremus. Salutantes pręterea uos paterna dulcedine, indicamus, omnia quæ uiris illustribus famulis uestris. Burgoaldo & Varmaricario filijs nostris agenda mandastis, facta nobis fuisse habito secreto colloquio manifesta. Et ualde laudauimus, quia & prę sentia sapienter, sicut decet, attenditis & sic munire futura sempiternæ pacis interuentu inter uos & rempublicam festinatis, ut unũ facti, regni uestri firmitatem in perpetuum extendere salubriter possitis. De quibus succedenti uobis tempore quæ Deo fuerint placita nunciamus. Nam nos quicquid utile, quicquid probatũ esse pacificum desideramus, & ut fieri ualeat studemus. Tantũ est ut sicut nostra, ita quoque Dei, quo sine nihil possumus, in ea quæ expediunt sit uoluntas. Sancta trinitas in suo semper faciat uos timore proficere, & ita cor uestrum placita sibi moderatione disponat, ut & nũc subiectis uestris de uobis, & postmodum uobis de se gaudium sine fine concedat.

Gregorius Senatori presbytero & abbati.
De xenodochio quod in Augustodunensi ciuitate à Syagrio & Brunichilda constructum est, & priuilegio eius. *Cap.* X.

Epist. 10

QVando catholicorum regum corda ad ea quæ pontificalibus sunt monitis prouocanda, ita ardenti desiderio diuina præueniente gratia succenduntur, ut ab eis ultro poscantur, tanto alacri & læto sunt animo concedenda, quanto & ea ipsa quæ cupiunt, si nollent facere, peti debuerant. Proinde iuxta scripta filiorũ nostrorum præcellentissimorum regum Brunichildæ ac nepotis ipsius Theodorici, xenodochio quod in ciuitate Augustodunensi à Syagrio reuerendæ memoriæ episcopo & prædicta filia nostra regina excellentissima constructum est, cui tu præesse dinosceris, huiusmodi priuilegia præsentis authoritatis nr̃æ decreto indulgemus, concedimus atque firmamus: statuentes nullum regum, nullum antistitum, nullũ quacunque præditum dignitate, uel quenquã aliũ, de his quæ xenodochio à suprascriptis præcellentissimis filijs nostris regibus iam donata sunt, uel in futuro à quibusuis alijs de proprio fuerint iure collata sub cuiuslibet causæ, occasionisve specie minuere uel auferre, siue suis usibus applicare, uel alijs pijs causis pro suæ auaritiæ excusatione posse concedere: sed cuncta quæ ibi oblata sunt uel offerri contigerit, tam à te quàm ab eis qui in tuo officio locoque successerint, perenni tempore illibata & sine inquietudine aliqua uolumus possideri. Eorum tamen usibus pro quorum sustentatione gubernationeque concessa sunt, modis omnibus profutura. Item constituimus, ut obeunte abbate presbyteroq;

byteroq; suprascripti xenodochij atq; monasterij, non alius ibi quacunq; obreptionis astutia ordinetur, nisi quem rex eiusdem prouinciæ cum consensu monachorum, secundũ amorem Dei elegerit ac prouiderit ordinandum. Hoc quoq; capitulo præsenti subiungimus, ut locum auaritiæ excludamus, nullum de regibus, nullum de sacerdotibus, uel quemcunq; alium per se suppositamve personam, de ordinatione eiusdem abbatis, uel quibuscunq: causis xenodochio ipsi pertinentibus, audere in auro siue alia qualibet specie commodi quicquam accipere, neq; eũdem abbatem ordinationis suæ causa dare aliquid præsumere: ne hac occasione, ea quæ à fidelibus pijs locis offeruntur, aut iam oblata sunt, consumantur. Et quoniam multæ occasiones in deceptione religiosarum personarum à prauis illic, ut dicitur, hominibus exquiruntur, abbatem atq; presbyterum prædicti xenodochij nullo modo priuandum deponendumq́ue censemus, nisi causa specialiter criminis exigente. Vnde necesse est, ut si qua contra eum huiusmodi querela surrexerit, non solum episcopus ciuitatis Augustodunensis causam examinet, sed abhibitis sex alijs episcopis suis, subtili hoc inuestigatione perquirat: quatenus cunctis concorditer iudicantibus, canonicæ dictrictionis censura aut reum punire, aut innocentem possit absoluere. Simili quoque definitione iuxta desiderium conditorum decernimus, ut nullus eorum qui eidem xenodochio atque monasterio abbas in posterum fuit ordinatus, ad episcopatus officium quacunque obreptione sit ausus accedere: ne res xenodochij uel monasterij iniqua erogatione consumens, grauissimam egestatis necessitatem pauperibus ac peregrinis uel cæteris exinde uiuentibus generet. Episcopum uerò tollendi de eodem loco monachum, ad Ecclesiasticum ordinem promouendum, uel pro aliqua quacunque causa, sine consensu abbatis atque presbyteri habere licentiam prohibemus: ne huius rei usque ad hoc usurpatio perducatur, ut loca quæ acquisitione hominum construenda sunt, oblatione destruantur. Hæc igitur omnia quæ huius præcepti decretiq́ue nostri pagina continet, tam tibi quàm cunctis qui in eo

A quo es ordine locoq́ue successerint, uel eis quorum interesse potuerit, in perpetuum seruanda decernimus. Si quis uerò regum, sacerdotum, iudicum, ac personarum secularium hanc constitutionis nostræ paginam agnoscens, contra eam uenire tentauerit, potestatis honorisq́ue sui dignitate careat, reumq́ue se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat. Et nisi uel ea quæ ab illo malè ablata sunt restituerit, uel digna pœnitentia illicitè acta defleuerit, à sacratissimo corpore ac sanguine Dei nostri redemptoris Iesu Christi alienus fiat, atque in æterno examine B districtæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco iusta seruantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis recipiant, & apud districtum iudicem præmia æternæ pacis inueniant.

Gregorius Thessaliæ abbatissæ.

De monasterio sanctæ Mariæ quod in Augustodunensi ciuitate erectum est, & priuilegio eius. Cap. XI.

C QVando ad ea ad quæ catholicorum regum corda, pontificalibus sunt monitis prouocanda, ita ardenti desiderio diuina præueniente gratia succenduntur, ut ab eis ultro poscantur, tanto sunt alacri & læto animo concedenda, quanto & ea ipsa quæ cupiunt, si nollent facere, peti debuerant. Proinde iuxta scripta filiorum nostrorum præcellentissimorum Brunichildæ ac nepotis ipsius Theodorici monasterio sanctę Marię, ubi ancillarum Dei congregatio est constituta, in urbe Augustodunensi, &c. ut suprà. *Epist. 11*

D *Gregorius Lupponi episcopo & abbati.*

De Ecclesia sancti Martini quæ est in suburbano Augustodunensi, & priuilegio eius. Cap. XII.

QVando ad ea ad quę catholicorum regum corda pontificalibus sunt monitis prouocanda, ita ardenti desiderio diuina præueniente gratia succenduntur, ut ab eis ultrò poscantur, tanto sunt alacri & læto animo concedenda, quanto ea ipsa quæ cupiunt, si nollent facere, peti debuerant. Proinde iuxta scripta filiorum nostrorum *Epist. 12*

strorum præcellentissimorum regum Brunichildæ ac nepotis ipsius Theodorici Ecclesiæ sancti Martini, quæ in suburbano ciuitatis Augustodunensis, &c. ut suprà.

Gregorius Maximo episcopo Salonitano.

De scriptis eius sine subscriptione non suscipiendis. Cap. XIII.

Epist. 13

ALia quidem scripta ad fraternitatem tuam ante feceramus, sed tempore quo homines tuos quos ad nos misisti relaxare uoluimus, scripsisse te quibusdam nostrum comperimus, quòd Veteranum presbyterum atque Optatum defensoré tunc minime in causa transmiseris, & ideo ea quæ cum eis acta sunt, non debere subsistere. Sed & Thomas Ecclesiæ tuæ defensor sibi uerbo à te dictũ perhibuit. Ex qua re iam præsentium portitoribus iudicauimus esse credédum, ne de ipsis quoq; post hæc similiter diceretur. Quia ergo hæc nos res ualde fecit ambigere, & cautos esse debere præmonuit, si causam uultis dicere, instructam decætero personam cum mandato legaliter facto, tuis ac presbyterorum seu diaconorum in testimonium subscriptionibus roborato, gestisque ex more indito transmittat, ut quicquid cũ ea actum fuerit, possit iure subsistere. Nã nos nó solum tibi, sed etiam omnibus quod iustum legitimumq; fuerit, parati sumus Deo iuuante per omnia custodire, tantũ ut tu qđ lege præcipitur, facere non omittas.

Gregorius Venantio episcopo patritio.

De persona Vrbici abbatis. Cap. XIIII.

Epist. 14

EXcellentiæ uestræ electionem in persona Vrbici abbatis quia ualde nobis placuit indicamus: quoniam sicut iudicij uestri discretionem oportuit, ad Ecclesiæ stri discretionem oportuit, ad Ecclesiæ gubernationem uirum quęsitis uigilantem atque sollicitum, & diuinæ scripturæ scientia, quod maxime in sacerdotibus eligendum est, institutum. Sed quia cæteris sic est aliquis præponendus, ut dum ipse exterius proficit, interius non decrescat, quietem ipsius turbare non possumus: ne cum eum ad altiora producimus, minoré illum A seipso fieri missum in fluctibus compellamus. Persona uerò Crescentis diaconi propterea quod omnino nobis ignota est, prima nobis cura fuit requirere quemadmodum xenodochium cui præfuerat, gubernasset, ut ex minimis, qualis esse possit in maximo, nosceremus. Sed quid nobis portitores scriptorum uestrorũ respóderint, ab ipsis addiscetis. Hunc ergo presbyterũ dare omnino uobis excellentia uestra scit esse difficile, quia personarum nos necessitas ad ordinãda alia loca pastoribus destituta nó leuis angustat. Et ideo quia Deũ time B re, & animæ uestræ uos habere respectum nouimus, paterna charitate salutationis alloquium præmittentes hortamur, ut sicut decet, cauta diligétiá; inuestigatione scrutari interius de uita, moribus, actuq; præfati diaconi debeatis. Et si eum ad Ecclesiæ assurgere regimé agnoscatis, uestra adhortatione omnes in eo concordent. Si autem aliud uestri sentit sollicitudo iudicij, & cum pastoralem curam efficaciter administrare non posse considerat, agendum cum omnibus concorditer, ut alterum qui aptus uisus fuerit, de Ecclesia ipsa possint C eligere: ut uenientes tam diaconus qui iam electus est, quàm etiam qui eligendus est, is qui Deo placuerit, ordinet. Enimuerò si in Ecclesia illa neq; de presbyteris uel diaconibus sine reliquo clero huiusmodi inueniri potuerit, de alia sibi Ecclesia talem ordinandũ eligere festinent antistité, qui uigilãti sollicitudine exterioribus eorũ utilitatibus, & sacerdotali adhortatione animabus ualeat Deo miserante utilis reperiri. Præterea ne qua hac in causa possit esse dilatio, & peccatis facientibus nullus de electis aptus existat, hortandus est clerus & D populus ut eis qui ad nos uenerint, sua debeant uice mandare, quatenus hic habeant eligendi licentiam, nobisque hoc ipsum apicibus suis roboratis proprijs subscriptionibus innotescant: ut si uel hic inueniri potuerit, sine difficultate aliqua Christi operante gratia consecretur. Quod tamen nos non uoluntate impulsi loquimur, sed necessitate compulsi: quia quantum ad nostrum est iudicium, de suis uolumus ut debeant habere pastorem.

Gregorius

Gregorius Pascasio episcopo Neapolitano. De Iudæis non opprimendis. *Cap.* XV.

Epist. 15 Parte 1. dist. 45. c. Qui sincera

QVi sincera intentione extraneos à Christiana religione ad fidem cupiunt rectam perducere, blandimẽtis nõ asperitatibus debẽt studere: ne quorum mẽtem reddita à plano ratio poterat reuocare, pellat procul aduersitas. Nã quicunque aliter agunt, & eos sub hoc uelamine à consueta ritus sui uolunt cultura suspẽdere, suas illi magis quàm Dei causas probantur attendere. Iudæi siquidem Neapoli consistentes, questi nobis sunt, asserentes quòd quidam eos à quibusdam feriarum suarum solennitatibus irrationabiliter nitantur arcere, ne illis sit licitum festiuitatum suarum solennia colere, sicut eis nuncusque & parentibus eorum longis retro temporibus licuit obseruare. Quòd si ita se ueritas habet, superuacuæ rei uidentur operam adhibere. Nam quid utilitatis est, quando, & si contra longum usum fuerint uetiti, ad fidem illis & conuersionẽ nihil proficit? At cur Iudęis qualiter cęrimonias suas colere debeant, regulas ponimus, si per hoc eos lucrari non possumus? Agendum ergo est ut ratione potius & mansuetudine prouocati, sequi nos uelint, non fugere, ut eos, ex eorum codicibus ostendentes quæ dicimus, ad sinum matris Ecclesiæ Deo possimus adiuuante conuertere. Itaque fraternitas tua eos monitis quidem prout potuerit Deo adiuuante ad cõuertendum accendat, & de suis illos sollennitatibus inquietari denuo non permittat, sed omnes festiuitates feriasq; suas, sicut hactenus tam ipsi, quã parentes eorũ per longa colentes retro tempora tenuerũt, liberam habeant obseruandi celebrandique licentiam. D

Gregorius Barbaro episcopo Carinis. De obitu Victoris episcopi, & de alio eligendo. *Cap.* XVI.

Epist. 16 Parte 1. dist. 61. c. Obitũ

OBitum Victoris Panormitanæ ciuitatis antistitis directa relatio patefecit. Quapropter uisitationis destitutæ Ecclesiæ fraternitati tuæ operam solenniter delegamus. Quam ita te conuenit exhibere, ut nihil de prouectionibus clericorũ, A redditu, ornatu, ministerijsq;, uel quicquid est in patrimonio eiusdem, à quoq; præsumatur Ecclesiæ. Et ideo dilectio tua ad prædictam Ecclesiam properabit, & assiduis adhortationibus clerum plebéque eiusdem Ecclesię admonere festinet, ut remoto studio, uno eodemque consensu talem sibi præficiendum expetant sacerdotem, qui & tanto ministerio dignus ualeat reperiri, & à uenerandis canonibus nulla tenus respuatur. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati, & dilectionis tuæ B testimonio literarum ad nos sacrandus occurrat. Commonemus etiam fraternitatẽ tuã, ut nullũ de altera eligi permittas Ecclesia, nisi forte inter clericos ipsius ciuitatis, in qua uisitationis impẽdis officiũ, nullus ad episcopatum dignus, quod euenire non credimus, potuerit inueniri, prouisurus ante omnia, ne ad id cuiuslibet conuersationis uel meriti laicam personã aspirare permittas, ne & conatus eorum habeatur inefficax, & tu periculum ordinis tui, quod absit, incurras. Monasteria autem si qua sunt in ipsius constituta paro C chia, sub tua cura dispositioneque quousque illic proprius fuerit ordinatus episcopus, esse concedimus.

Gregorius clero, ordini & plebi Panormitanæ ciuitatis. De eligendo episcopo. *Cap.* XVII.

Epist. 17

VEstri antistitis obitum cognoscentes curæ nobis fuit destitutæ Ecclesiæ uisitationem fratri & coepiscopo nostro Barbaro solenniter delegare. Cui dedimus in mãdatis, ut nihil de prouectionibus clericorũ, redditu, ornatu, ministerijsq; à quoquam usurpari patiatur. Cuius uos assiduis adhortationibus conuenit obedire, & remoto strepitu, uno eodemque consensu talem uobis præficiendum expetere sacerdotem, qui à uenerandis canonibus nulla discrepet ratione, & tanto ministerio dignus ualeat reperiri. Qui dum fuerit postulatus, cum solennitate decreti omnium subscriptionibus roborati, & uisitatoris pagina prosequente ad nos ueniat ordinãdus: prouisuri ante omnia, ne cuiuslibet uitæ uel meriti laicam personam præsumatis

tis

tis eligere: & non solum ille ad episcopatus apicem nulla ratione prouehatur, uerumetiam uos nullis intercessionibus ueniam promereri posse cognoscite, sed omnes quos ex uobis de laica persona a'pirasse cō stiterit, ab officio & à communione alienos faciendos proculdubio noueritis.

Gregorius Passiuo episcopo Firmano.
De reliquijs sancti Sauini, & oratorio construendo. Cap. XVIII.

Epist. 18 PRoculus diaconus Ecclesiæ Asculanæ petitoria nobis insinuatione suggessit, in fundo Gressiano iuris sui monasteriū se ꝓ sua deuotione fundasse, quod in honorē sancti Sauini martyris desiderat consecrari. Et ideo frater charissime si in tuæ parochiæ memorata constructio iure consistit, & nullum corpus ibidem constat humatū, percepta primitùs donatione legitima, id est, conduma una, boues par unum, armenta capita, quinque, oues & capras promiscuas capita uiginti, in fundo Gresșiano ubi ipsum monasteriū fundat uncias octo, fundum Staciani uncias octo, fundum Paterni in integro, porcos decem, lectisternia, gestisq; municipalibus alligata, &c. secundum morem.

Gregorius Ioanni subdiacono Rauennæ.
De Exuperantio episcopo. Cap. XIX.

Epist. 19 LAtor pṭęsentium Ioānes frater & coepiscopus noster aliqua uobis de causis Ecclesiæ suæ dato capitulari noscitur intimasse. Quibus cognitis, culpanda à nobis experientia tua fuerat, si ad te perlata hactenus indefinita remanserint. Sed inquirentes agnouimus quod ad notitiam tuam minimè sunt perducta. Ipsum ergo quod nobis capitulare porrectū est, his fecimus subter annecti. Agnitis itaque omnibus ac discussis, si ita apud te esse ut suggestum est, manifesta ueritate patuerit, fratrem & coepiscopum nostrum Marinianum adire te uolumus, eumq; modis omnibus adhortari, ut his quorum in peragendis negotijs Ecclesiæ ipsius interesse dinoscitur, debeat deputare: quatenus perpēsis omnibus cum prædicto uiro de his quæ nota fuerint, Ecclesiastica inter se debeant tranquillitate decidere. Si uerò elegerint retinendum, experientia tua immineat esse iudicium, & quicquid cognitorum inter eos fuerit sententia definitum, te debeat exequente compleri: ne diutinis protractionibus dilata paupertas Ecclesiæ ipsius, sicut iam factum asserit, dispendijs ingrauetur. Indicauit etiam nobis, quod quidam Exuperantius episcopus ausu temerario in diœcesi ipsius oratorium construxerit, idq; sine præcepti authoritate contra morem præsumpserit dedicare, missasq; illic publicas celebrare non metuit. Quam rem cum summa te celebritate ac districtione conuenit emendare, ne ulterius tale aliquid attētare permittas. Oratorium uerò quod ab incompetenti persona repereris esse constructum, huic proprio te uolumus episcopo, si res, ut dictum est, ita se habere constiterit, sine mora aliqua reformare.

Gregorius Leoni episcopo & alijs quāplurimis.
Ne ad consignandos infantes egressi, nimium aggrauent Ecclesias. Cap. XX.

Epist. 20 SIcut uos nobis inuicem specialia per Apostolorum orationem admonemur impartiri suffragia, ita in his quæ necessitate iniuncti regiminis per dispensationē rerum pauperum, Deo per nos fuerint authore disposita, sacerdotalia dignum est solatia non deesse. Latorem siquidem pręsentium Adrianum chartularium nostrum ad regendum Ecclesiæ nostræ patrimonium Syracusanarum partium dirigentes, fraternitati uestræ necessariò duximus commendandum, ut in quo usus exegerit, uestra eis solatia conferatis: quatenus dum ad agendum per uos corporalibus, & ad facilitatem explendi quæ cœperit spiritalibus orationum fuerit fultus auxilijs, prosperè ea quæ à nobis ei iniuncta sunt, Deo quoque ualeat cooperante perficere. Vosmetipsos autem ita in conspectu omnipotentis Dei in bonis operibus debetis exhibere, ut inueniri in uestra actione nequeat quod uel Deo iudice perculi, uel quolibet homine insidiante ualeat accusari. Nam exinde præfato chartulario nostro iniunximus, ut si qua de reuerendissimis fratribus nostris episcopis inordinatè acta cognouerit, prius quidem secreta ac modesta adhortatione ipse corripiat. Præterea relatum

can. 10. q.5. Relatum

relatum est nobis, sanctæ memoriæ decessoris mei temporibus per seruum Dei diaconem qui tunc Ecclesiastici patrimonij curam gessit, fuisse dispositum, ut sacerdotes per uniuersas dioeceses uestras constituti quotiens ad consignandos infantes egredimini, ultra modum grauari minimè debuissent. Summa enim præfixa fuerat, uobis, ut audio consentiẽtibus, quæ ab eisdem sacerdotibus pro labore clericorum dari debuisset. Atque hoc quod tunc placuit, sicut nunc dicitur, minimè custoditur. Vnde fraternitatem uestram admoneo, ut subiectis uestris graues non studeatis existere, sed si qua sunt grauamina tẽperetis: quia nec ab eo quod semel definitum est, deflectere debuistis. Etenim in futura, & in pręsenti uobis uita prospicitis, si eos qui uobis commissi sunt, sine grauamine conseruatis.

Gregorius Iuliano.

De beneficio eius monasterio collato. *Ca.* XXI.

Epist. 21

GLoriæ uestræ scripta suscipiens, legenda lętus aperui, sed tristis perlecta replicaui. In eis quippe dicebatur, quod pudoris causa fuerat, mihi uos ea quæ dicenda erat, tempore multo tacuisse. Et certum est quia minus amatur, qui adhuc erubescitur. Atque modò contristatus sum, quia me à uobis comperi minus quàm existimaueram amari. In hoc autem ualde me contẽnitis, si mercedis causas mihi assiduè prouidendas studiosè non requiritis. Nec debet esse uerecũdię ei aliquid de eleemosynis importunè dicere, quem constat non suas, sed ad dispensandum res pauperum habere. De causis itaque mercedis apud episcopum liberè agere debuistis, etiam si meum animum qualis in amore uestro existeret nesciretis. Postquã enim & non omnino gloriam uestram diligimus, & dispensationis locum in rebus, sicut scitis, pauperum tenemus, uestra fateor uerecundia ualde accusabilis fuit. Quam ideo tot uerbis increpando insequor, ut hanc à corde uestro funditus repellam, & in mercedis causa magnum solatium uestræ prouisionis habeam. Monasterio itaque nostro quod à uobis in Cathenensi urbe constructum est, per Adrianum notarium & rectorem patrimonij emissa præcepti pagina A decem annuos solidos dari deputauimus, quos petimus sine iniuria suscipi: quia non hæc uobis nostra oblatio, sed S. Petri apostolorum principis benedictio offertur.

Gregorius Honorio episcopo Tarentino.

De baptisterio construendo. *Cap.* XXII.

Epist. 22

FRaternitate tua indicante didicimus in ciuitate Tarentina in qua pesse dinosceris, in Ecclesia sanctæ Marię baptisteriũ te nouiter construxisse. Et ideo frater charissime pręsenti authoritate suscepta, B tui desiderij complebis effectũ, quatenus per sacrum lauacrum peccatorum illic maculæ deleantur.

Gregorius Paschali & Consolantiæ.

De spe ad æternam patriam tẽdenda. C. XXIII

Epist. 23

EPistolam magnitudinis uestræ latore præsentium deferente suscepimus. Et licet tempora restituendæ pecuniæ in inducijs data defluxerũt, petitionẽ tamẽ uestram nullo modo duximus contristandã. Adriano itaq; chartulario nostro, quẽ C illuc ad regendũ Ecclesię nostræ patrimonium direximus, de præsenti iniũximus, quæ uobiscũ exinde loqui debeat, ut nec Ecclesiastica in aliquo negligatur utilitas, & postulatio uestra sortiatur effectũ. Quia ergo plus de animæ uestræ salute quàm de terrenarum rerũ utilitate debetis esse solliciti, salutantes paterno affectu hortamur, ut mens onere tribulationis oppressa, contra Deum nõ murmuret, ne post amissionẽ rerum, et animę sequantur dispendia. Nihil de prauis actibus, nil cũ peccato, necessitate quasi faciente, festinetis acquirere: sed D spem in redemptoris uestri misericordia habentes, qui confidentes in se non deserit, tolerabiliter quæ pertulistis incommoda sustinete. Erigite animos. Tribulatio uires non opprimat. Aduersa seculi patientia superet. Pompam mundi secura mens despiciat. Actio uestra se ad ea quæ Dei sunt occupet. Cõsiderantes quàm nullũ sit quicquid casibus subiacet, quicquid fine concluditur. Et cor se uestrum ultra quã conuenit, nõ affligat, sed studeat quatenus in omnipotentis Dei protectione iure confidat, qui & nõ habita donat, amissaq; reparat, &

rat, & reparata custodit. Potens est enim si uos in mandatorum suorum uia ambulare cognouerit, & hic illata damna multiplici compensatione sarcire, & uitam uobis quę toto magis adnisu petenda est, æternam concedere.

Gregorius Rusticianæ patriciæ.
De quodam Beatoro plurima iniusta faciente. *Caput* XXIIII.

Epist. 24 QVotiens de urbe regia ad nos aliquis uenit, curæ nobis est de corporis uestri sospitate requirere: sed peccatis meis facientibus ea semper audio quę me pœnitet audire, quia in tãta tenuitate atque debilitate adhuc in uobis referuntur podagræ dolores excrescere: sed oro omnipotentẽ Dominum ut omnia quæ in uestro corpore aguntur, ad salutem animæ dirigant. Flagella temporalia æternã quietem uobis præparent, & per eos dolores qui cum fine sunt, gaudia uobis sine fine concedat. Ego autẽ in tanto gemitu & occupationibus uiuo, ut ad dies quos ago, me peruenisse pœniteat, solaq; mihi cõsolatio sit mortis expectatio. Vnde peto ut ꝓ me debeatis orare: quatenus de hoc carnis carcere citius educar, ne tãtis laboribus diutius torquear. Præterea indico quendã hic nomine Beatorũ, qui quasi Comes priuatorum dici uult, uenisse: & multa contra omnes agere, maximè aũt contra excellentiæ uestræ homines, uel nobilissimarum neptium uestrarum quasi res publicas quærens. Et nos quidem peruerse cũ agere nõ permittimus, sed neq; utilitatibus publicis possumus obuiare. Vos ergo apud pijssimũ principem, sicut potestis, agite, ut ei agere praua contradicat. Nam cum omni strepitu neque utilitas publica agitur, neq; magni est dispendij quod repetere uidetur. Dulcissimum filium meum dominũ Strategium mea peto uice salutari, quem omnipotens Deus sibi, uobisque nutriat, uosque semper de sua gratia & de uita illius consoletur. De reuersione autem uestra quid scribere debeo, qui quantum eam desiderem scitis? Sed dum causarum obligationes aspicio, mihi in desperatione est: atque ideo creatorem omnium exoro, ut ubicunque estis, ubicunque fueritis, suę uos dexteræ extensione protegat, atque à malis omnibus conseruet.

Gregorius Bonifacio notario Constantinopolitano.
De Ioanne Rauennate clerico. *Cap.* XXV.

Epist. 25 EA quæ nobis experientia tua de Ioanne Rauennate clerico indicauit, facere idcirco distulimus, quia in absenti de qualitate personæ iudicare nõ possumus. Sed hortare eum ut ad nos uenire festinet, quatenus in præsenti mores & personam ipsius subtiliter addiscentes, quid de his quę petit fieri debeat, sine dubietate aliqua disponamus.

Gregorius Philippo presbytero.
De obitu Andreæ presbyteri. *Cap.* XXVI.

Epist. 26 SVscepi epistolas dilectionis tuæ, in quibus mihi innotescere curauit, quod uir uenerabilis Andreas presbyter de hac luce migrauit. De cuius ereptione gauisus sum, quia ad ea quæ semper expetijt, gaudia æterna peruenit. De solidis uerò qui pro faciendo xenodochio à filio nostro Probo abbate Hierosolymis relicti sunt, hoc quod deliberatum fuerat, ut fieri debuisset, immutare non potui. Sed benedictionem paruulã quinquaginta solidos sanctitati uestræ trãsmisi. Vos igitur pro me, sicut credo quia facitis, enixius orate, ut de præsentis uitæ pelago me omnipotens Deus sua manu eripiat, atque me quiescere in æternæ uitæ littore concedat. Graues enim gladiorum oppressiones & causarum tumultus patior. Sed si me diligitis, orando monstrate, quatenus orationis uestræ intercessionẽ sentiam, & amplius in tot malis atque perturbationibus non affligar. Omnipotẽs Deus sua uos manu protegat, & peruenire cũ uestris ad cœlestia bona concedat.

Gregorius Sauino subdiacono Regionario.
De negligentia Palumbi episcopi. *Ca.* XXVII.

Epist. 27 QVare uenerabilis frater noster Palumbus episcopus ab Ecclesia sua diu absuerit, experiẽtia tua nõ ignorat. Ad quã qm̃ Deo propitio habita nunc, ut

ut oportuit, satisfactionis purgatione reuersus est, ne forte per eius absentiã in aliquo Ecclesiæ ipsius sit neglecta utilitas, aut aliqua sint de eius iure subtracta, reparare ea uel corrigere cupienti, illi in omnibus æquitate seruata, solatiari te uolumus atque concurrere: ut tua opitulatione suffultus, in his quæ ab eo agenda sunt, nec difficultatem aliquam quorundam impedimento sustineat, nec diutius debeat laborare.

Gregorius Sauino subdiacono.
De absentia Palumbi episcopi. Cap. XXVIII.

Epist. 28 PEruenit ad nos reuerendissimum fratrem & coepiscopum nostrum Palumbum ita, quod dici graue est, Ecclesiæ suæ uel parochiarum causas & utilitates negligere, ut non solum res aliquas, uel mancipia earum, sed etiam & ministeria apud diuersos esse incautè patiatur. Quod ita esse hoc etiam nobis ex parte aliqua innuit ac confirmat, quod Gregorius lator præsentium, qui iuris se Emolitanæ Ecclesiæ, quæ in eius diœcesi constituta est, esse perhibet, ab alio se indebitè eo præsente queritur seruitio subiugari. Ideoque experientia tua prædictum fratrem nostrum studeat commonere, ut res Ecclesiarũ uel parochiarum suarũ siue ministeria rationabiliter uendicet atq; defendat, & ab alijs detineri nullo modo patiatur. In qua re ne q̃ forte excusationem ualeat inuenire, tua ei uolumus salua æquitate adesse solatia. Quem si fortè, ut hactenus extitit, uideris esse negligentem, ea quę eum facere oportuerat, te agere uolumus & implere in omnibus, quatenus Ecclesiarũ utilitas nullà occasione depereat: sed & nobis quæque acta fuerint, renunciare festina, ut à nobis quid post hoc facere debeas instruaris.

Gregorius Anthemio subdiacono Campaniæ.
De desidia Paschasii episcopi increpanda.
Caput XXIX.

Epist. 29 Parte 1. dis. 84. c. Peruenit PEruenit ad nos, fratrẽ & coepiscopum nostrum Paschasium ita desidẽ negligentemque in cunctis existere, ut in nullo quia est episcopus agnoscatur, adeò ut neque Ecclesia ipsius, neq; monasteria, siue A filij Ecclesiæ, uel oppressi uel pauperes eius erga se dilectionis studiũ sentiant, nec aliquam supplicantibus sibi his in quibus iustum est, opẽ defensionis accommodet: &, quod adhuc dici est grauius, consilia sapientum, & recta suadentium nulla patiatur ratione suscipere, ut quod p̃ se nequit attendere, ab alio saltem possit addiscere, sed rebus quæ ad pastoris curam pertinent prætermissis, ad fabricandam nauim toto se studio inutiliter occupare. Vnde, sicut fertur, contigit quadringentos illum, aut amplius iam solidos perdidisse. Hoc quoq; B eius culpis adiũgitur, quòd ita quotidie despectus cum uno aut duobus clericis dicit̃ ad mare descendere, ut & apud suos in fabula sit, & extraneis sic uilis ac despicabilis uideat̃, ut nihil habere episcopalis uel ingenij, uel reuerentiæ iudicetur. Quod si ita est, non sine culpa tua esse cognoscas, qui eum obiurgare atque coercere, ut dignum est, distulisti. Quia ergo hoc totum non solum ipsum reprobat, sed etiã ad sacerdotalis officij pertinere probatur opprobrium, uolumus ut eum coram alijs sacerdotibus, uel quidusdam de filijs suis nobi- C libus contestari pro hac re debeas, ac hortari, ut uitio corporis excuso, deses esse nõ debeat, sed in Ecclesię suę ac monasteriorũ cura sit uigilans, paternam filiis suis charitatem exhibeat, in defensionẽ pauperum cum discretione, in quibus iustitia suaserit, sit erectus, consilia sapientium libenter suscipiat: quatenus & ciuitas illa eius queat sollicitudine consolari, & ipse desidiæ suę culpam ualeat operire. Si uerò, quod non credimus, post hãc adhortationem nostrã solito adhuc more negligens esse tentauerit, ad nos est modis omnibus transmitten- D dus, ut hic positus discere possit, quid uel qualiter secundum timorem Dei agere cõueniat sacerdotem.

Gregorius Anthemio subdiacono.
De facinoribus Benenati Messenatis episcopi.
Caput XXX.

Epist. 30 COmperimus Benenatum Messenatẽ, facinus quod de se per scripturam manus prius professus est, abnegare. Et ideo quia huius sceleris negatio sicut maiori discussione, ita & maiori indiget ultione, experientiæ

perientiæ tuæ præsenti authoritate præcipimus, ut eundem Benenatum accusatoremque ipsius, simul & personas de quibus accusatus est, atque omnes qui in accusationis chartula leguntur, sub omni huc cautela & celeritate transmittat: quatenus causæ huius ueritas districta, ut dignum est inquisitione examinari ualeat & agnosci.

Gregorius Anthemio subdiacono.
De Benenato Messenate episcopo. Cap. XXXI.

Epist. 31 PEruenit ad nos, quondam Benenatum Messenatem episcopum pro construẽdo illic castro solidos accepisse. Et quia pars eorum solidorum apud eum dicitur remansisse, experientia tua subtili indagatione perquirat, & si quid manifestè de ipsis solidis cognoueris remansisse, Comitatio comiti prædictæ ciuitatis sub desuscepti illud pagina contradat, atque immineat, ut in constructione eiusdem loci, sicut sunt dati, Deo adiuuante proficiant: quia ratio nulla permittit, ut proprijs cuiusquam usibus applicetur, quod pro communi utilitate datum esse cognoscitur.

Gregorius Mariniano episcopo Rauennæ.
De infirmitate & medicamine eius. C. XXXII.

Epist. 32 MVlta nos frater charissime cogit infirmitas, ex quibus si sani essemus, iure reprehensibiles uideremur. Sed quia aliter subsistere in hoc fragili corpore posi ti non ualemus, nisi eius languoribus seruiamus, erubescere quod imponit necessitas, non debemus. Et ideo quoniam eruptionem sanguinis patientibus ieiunia medici omnino dicunt esse contraria, his fraternitatem tuam hortamur affatibus, ut reducens ad animum ea quæ est solita de ægritudine sustinere, ieiunandi sibi laborẽ minimè imponat. Si autem, Deo miserante adeò melioratam se esse, ac uirtutem suam sufficere posse cognoscit, semel aut bis in hebdomada ieiunare permittimus. Sed illud te præ omnibus studere conuenit, ut exaspirationẽ sentire nullo modo debeas, ne ęgritudo quæ modò leuior est, & quasi suspensa creditur, per exacerbationẽ postmodum sentiatur grauis.

A *Gregorius Anthemio subdiacono Campaniæ.*
De negligentia & desidia episcoporum Campaniæ. Cap. XXXIII.

Epist. 33 QVotiens illa de fratribus coepiscopisq; nostris audimus, quæ & illos reprehensibiles ostendere, & nobis tristitiam ualeant generare, de eorum nos emendatione non mediocriter cogit necessitas cogitare. Quia ergo nunciatum nobis est Campaniæ episcopos ita negligentes existere, ut imemores honoris sui, neq; erga Ecclesias, neq; erga filios suos paternæ uigilantiæ curam exhibeant, uel mona B steriorũ sollicitudinem gerant, seu in oppressorũ & pauperũ se tuitionẽ impendãt: ideo hac tibi authoritate præcipimus, ut eis à te conuocatis, ex nostro illos mandato districtè commoneas, quatenus desides ulterius esse non debeant, sed sacerdotalem se habere zelum & sollicitudinem opere doceant, atque ita in his quæ eos iuste secundum Deum agere conuenit, uigilantes existant, ut nullum nos de eis denuo murmur exasperet. Si quem uerò eorum post hæc negligentem esse cognoue- C ris, ad nos eum sine aliqua excusatione trãsmitte: ut quàm sit graue nolle ab his quę reprehensibilia & ualde uituperanda sunt corrigi, regulari in se ualeant districtione sentire.

Gregorius Ioanni episcopo Syracusano.
De cosma, & de benignitate erga subiectos.
Caput XXXIIII.

Epis. 34 QVorundam ad nos relatione peruenit, Cosmam qui ex monacho monasterij sanctę Lucię à decessore ue- D stro memorandæ memoriæ Maximiniano in Ecclesia Syracusana factus subdiaconus, atque à uobis postea in possessione quæ Iuliana dicitur, presbyter est ordinatus, ita nimia tristitia & loci qualitate uehementer afflictum, ut uitam sibi pœnam existimet, & contritionis suæ fugã quærat auxilium. Et ideo quia tales erga subiectos nostros debemus existere, quales nobis si subiecti fuissemus, nostros uolueramus esse præpositos: magnæ benignitatis est, si eum in Ecclesia ubi subdiaconi est functus officio, sanctitas uestra reducere,

 atque

atque illic presbyterum uoluerit constituere cardinalem. Quod & facere quantum arbitramur debebitis, si tamē nihil est quod iuste contra ipsum animos uestros exasperet. Si uerò aliqua culpa est, suis nobis hoc epistolis fraternitas uestra ut scire possimus insinue:.

Gregorius Deodato episcopo Mediolanensi.
De querimonia Theodori episcopi. Cap. XXXV.

Epist. 35 FRater & coepiscopus noster Theodorus multa queritur se contra iustitiam atque promissionem tuæ sanctitatis perpeti: quæ nos facilè non duximus credenda. Sed quia hæc relinquere sine inquisitione non possumus, fratri & coepiscopo nostro Venantio eius causam deputauimus uentilandam: ut subtiliter ipse cognoscat, nobisque renunciet. Tua itaque fraternitas eundem episcopum cum defensore Ecclesiæ suæ sub festinatione ad prædictum fratrem dirigat, ut nos eiusdem negotij tui cognita ueritate suis ipse epistolis certiores reddat.

Gregorius Phocæ Augusto.
De releuatione afflictionis reipublicæ.
Capus XXXVI.

Epist. 36 Dan. 2 GLoria in excelsis Deo: qui iuxta quod scriptum est, mutat tempora, & transfert regna: & quia hoc cunctis innotuit, quod per prophetam suum loqui dignatus Dan. 4 est dicens, Quia dominatur excelsus in regno hominum, & cui uoluerit, ipse dat illud. In omnipotentis quippe Dei incomprehensibili dispensatione uitæ mortalis sunt moderamina, & aliquando cùm iustorum multorum peccata ferienda sunt, unus erigitur, per cuius duritiam tribulationis iugo subiectorū colla deprimantur. Quod in nostra diutius afflictione probauimus. Aliquādo uerò cùm misericors Deus mœrentium multorum corda sua decreuit collatione refouere, unum ad regiminis culmen prouehit, per cuius misericordiæ uiscera in cunctorum mentibus exultationis suæ gratiam infundit. De qua exultationis abundantia roborari nos citius credimus, qui benignitatem pietatis uestræ ad imperiale fastigium peruenisse gaudemus. A Lætentur cœli, & exultet terra, & de uestris benignis actibus uniuersæ reipublicæ Psal. 95 populus nuncusque uehementer afflictus hilarescat. Comprimantur iugo dominationis uestræ superbæ mentes hostium. Releuentur uestra misericordia contriti ac depressi animi subiectorum. Virtus cœlestis gratiæ inimicis terribiles uos faciat, pietas subditis benignos. Quiescat fœlicissimis temporibus uestris uniuersa respublica, prolata sub causarum imagine præda pacis. Cessent testamentorum insidiæ, donationum gratiæ uiolenter exactæ. Re- B deat cunctis in rebus proprijs secura possessio, ut sine timore habere se gaudeant, quæ non sunt eis fraudibus acquisita. Reformetur iam singulis sub iugo imperij pij libertas sua. Hoc nanque inter reges gentium & reipublicæ imperatores distat, quòd reges gentium domini seruorum sunt, imperatores uerò reipublicæ, domini liberorum. Sed melius hoc orando quàm suggerendo dicimus. Omnipotens Deus in cuncta cogitatione & opere cor uestræ pietatis sua gratia manu teneat, & quæque iuste, quæque clementer agenda sunt, in C habitator uestri pectoris Spiritus sanctus benigne disponat, ut ex temporali regno uestra clementia post multorum annorum curricula ad cœlestia regna pertingat.

Gregorius Eusebiæ patriciæ.
De salute animæ suæ. Cap. XXXVII.

ET si occupata mēs uestra diuinis actionibus aut fortasse regię ciuitatis tumul- Epist. 37 tuosis implicationibus, nos per epistolas suas uisitare postponit: nostrum est tamen D etiam aduersa filiorum corda dulci charitate prosequi, eaque ad benignum animum & admonendo & orando reuocare. Vnde nunc debitum salutationis alloquium soluens hortor ut excellentia uestra à ciuitatis illius superfluis tumultibus animum auertat, plusque ea quæ animæ quàm quæ sunt corporis cogitet. Transitoria esse omnia perpendat. Venturi iudicis examen tremendum cum metu & lachrymis quotidie sine cessatione consideret, illumque diem in quo perturbanda sunt omnia cum timore ad animum reducat, ut iram iudicis in

cis in ipso iam die non timeat. Omnipotẽs autem Deus hæc uestris cogitationibus aspiratione sui spiritus infundat, uosque & hic cum nobilissimo coniuge & tranquillè uiuere, & de domini Stategij salute gaudere faciat, atque post longa tempora ad ęterna præmia peruenire concedat.

Gregorius Smaragdo patritio exarcho.
De uiolentia Seueri contra Firminum episcopum. Cap. XXXVIII.

Epist. 38

OLim nouimus excellẽtissime fili quo desiderio, quave conuersione animi pro adiuuanda Dei Ecclesia, in Hystriæ uidelicet partibus, zelo redemptoris nostri amore æternæ mercedis studij uestri feruor extiterit. Quod cum ita sit, ea quæ nobis de illis nuper sunt partibus nunciata, ad uestram non destitimus perferre notitiam. Firminus siquidem frater & coepiscopus noster Tergestinæ antistes Ecclesiæ, ante aduentum uestræ excellentiæ salubri consilio ab schismate cui inhæserat, resipiscens, atque ad unitatem matris Ecclesiæ reuertens, nostris est epistolis confirmatus: quatenus in uero quẽ cognouerat sinu matris Ecclesiæ fortitudine animi fixus ac stabilis permaneret. Quo audito Seuerus Gradiensis episcopus, eiusdem caput schismatis, cum diuersis præmiorum cœpit si posset, suasionibus à bono reuocare proposito. Quod dum perficere posse Deo authore minimè ualuisset, seditionẽ illi suorum ciuium excitare non timuit. Quanta uerò prędictus frater & coepiscopus noster Firminus ex eadem immissione pertulerit, plenius illic ac uerius à uicino poteritis agnoscere. Directis itaque excellentiæ uestræ iussionibus his qui in Hystriæ partibus locum uestrum agere, Deo authore, noscitur, districtius iubetote: quatenus & sępedictum fratrem nostrum ab illatis debeant defensare molestijs, & quietem illius multis ad imitandum profuturam modis omnibus procurare: ut hæc uestra prouisio & conuersorum sit optata securitas, & occasio apta sequentium. Excellentiam quapropter uestrã paterno salutantes affectu petimus, ut zeli uestri in hac causa olim exhibiti, nunc uehementius feruor incẽdeat: tantoq; uos contra hostes Dei uin-A dices defensoresq; reperiant, quanto apud Deum preciosior est animæ quàm defensio corporis. Armet uos contra deuios ipsa quæ in uobis fidei uiget rectitudo: redintegretur uestris temporibus quod in illis est partibus scissum corpus Ecclesiæ. Habetis in hac causa retributorem uestri operis rectitudinis ac integritatis authorem. De diuina nanque miseratione confidimus, quod tanto exteriores hostes nostri ualentiores uos contra se reperient, quanto uos inimici rectæ fidei diuino in se senserint amore terribiles. Præterea duas ad B Tilquinum epistolas misimus, si pacẽ quæ ab excellentia uestra in triginta diebus facta est, custodiret, & rescripsit eam se seruaturũ: si tamen ipsi à reipublicæ partibus fuerit custodita. Homines aũt illos quos tenuerat, omnes cum rebus suis relaxauit, sed de occisis hominibus suis ualde dolet, atque de uobis uehementer suspectus est: quia si, quod Deus auertat, locum inuenerit, etiam in pace eum non est dubium excessurum. Ad Pisanos autem hominem nostrum dudum qualem debuimus, & quo modo debuimus, transmisimus, sed obtiC nere nil potuit. Vnde & dromones eorum iam parati ad egrediendum nunciati sunt.

Gregorius Panthaleoni notario.
De mensura rusticorum iniusta. Cap. XXXIX.

Epist. 39

EXperientia tua quod uel quale apud sacratissimum corpus beati Petri apostoli iusiurandum præbuerit memor est. Vnde nos quoque securi discussionis tibi causam in patrimonio partis Syracusanæ commisimus. Oportet ergo te fidem tuã & eiusdem beati Petri apostoli timorem D semper ante oculos habere, atque ita agere, ut neque ab hominibus in præsenti uita, neque ab omnipotente Deo in extremo iudicio reprehendi. Valerio siquidem chartulario nostro narrante cognouimus, quia modium cum quo coloni Ecclesię frumenta dare compellebantur XXXV. sextariorum inueneris. Quod omnino execrati sumus, atque eandem excussionis causam tarde fecisse doluimus. Quia ergo eundẽ modium te fregisse, & iustum fecisse commemoras, gauisi sumus. Sed quia prædictus chartularius summam nobis quo-

que indicare studuit, quę de fraudibus conductorum apud experientiam tuam iam de duobus territoriis est collecta, sicut te studiose fecisse fracto iniusto modio gaudemus, quia in futuro nobis prospicimus, ita etiam de peccatis præteritis cogitamus: ne si ea quæ fraudulenter conductores à rusticis abstulerunt, ad nos perueniunt, peccata quæ ab ipsis perpetrata sunt, ad nos trahantur. Et ideo uolumus cum omni fide, omni puritate, considerato timore omnipotentis Dei, reducta ad memoriam districtione beati Petri apostoli per unamquamque massam colonos pauperes & indigentes experientiam tuam describere, atque ex eis pecuniis quę in fraudibus sunt inuentæ, uaccas, oues, porcosque comparare, & singulis colonis pauperibus ea distribuere. Quod facere te cum consilio uiri reuerentissimi domini Ioannis episcopi atque Adriani chartularij nostri & rectoris uolumus. Si autem necesse propter consilium fuerit, etiam filius noster dominus Iulianus debet adhiberi, ita ut nullus alius agnoscat, sed secretum sit. Vos ergo inter uos pertractate, utrum in auro aut certè in pecunijs eisdem colonis pauperibus dari eadem continentia debeat. quicquid uerò communiter steterit, prius descriptionem, sicut dixi, facito: & postmodum singulis iuxta qualitatem suæ paupertatis distribuere stude. Ego enim sicut magister gentium testatur, habeo omnia, & abundo: nec pecunias, sed mercedem quæro. Ita ergo age, ut in die iudicij de causa mercedis quæ experientię tuæ commissa est, mihi fructum quem feceris, ostendas. Quòd si purè ac fideliter & strenuè egeris, & hic illud in filijs tuis recipies, & postmodum retributionẽ plenariam in æterni iudicis examine habebis.

Gregorius Catulo Romano & Victarith.
Quòd episcopi cum mulieribus habitare non debeant. *Caput* XL.

Epist. 40

PErenit ad nos quòd qui sunt in sacro ordine constituti, in territorio Nursino cum mulieribus extraneis habitent. Qđ quia ignauum & ualde est indecens, Optato defensori præcepimus ut eos debeat adhortari, quatenus si ita est, nullus eorum

A cũ extraneis mulieribus decæterò debeat habitare. Quòd si forte adhortationem eius neglexerint, hoc quoque ei iniunximus, ut ad notitiam fratris & coepiscopi nostri Chrisanti illud derducere debeat: dummodo aut per illum corrigantur, aut cum eius autoritate prædictus defensor studeat emendare. Et ideo magnitudo uestra in hoc capitulo, sicut eam decet, concurrat: atque eundem desuper fratrem habeat in omnibus commendatum, ut nobis solatiantibus, & quæ ei iniuncta sunt salubriter expleat, & in alijs contra rationem B laborare non ualeat.

Gregorius Chrysanto episcopo Spoletano.
De sacerdotibus Nursiæ cum mulieribus cohabitantibus. *Caput* XLI.

Epist. 41

EX quorundam relatione cognouimus, sacerdotes territorij Nursini cum mulieribus extraneis commanere. Pro qua re ualde nos fraternitas tua contristatos agnoscat: quæ dudum talia, si tamen cognouit, minime passa est coerceri. Sed quoniã præcipimus defensori, ut hæc debeat C modis omnibus emendare, si quisquam ex eis in tali capitulo contumax uoluerit apparere, ad fraternitatis tuæ eum debeat euocare iudicium. Ideoq; sanctitati tuæ necessario duximus scribendum, ut si quos de sacerdotibus ad tuam diœcesim pertinentibus, uel certè de quibus antedictus Optatus tuę renunciauerit sanctitati procaces inuenerit, admonitione sacerdotali præmissa, & si res ita exegerit, etiã & canonicam adhibens disciplinam, decæterò emendare festinet: quia nos audire talia nulla patimur ratione. Sed & presbyterum quem di D cunt sine Dei respectu plurimas uiolentias irrogare, admonere eum uel increpare pro talibus fraternitas tua studeat. Qui si te audire noluerit, à cõmunione eũ suspende, ut uel sic incipiat à prauis se actib. remouere.

Gregorius Ioanni episcopo Panormitano.
De usu pallij notanda. *Cap.* XLII.

Epist. 42

APostolicæ sedis grata beneuolentia prouocati, fraternitati tuæ quam Panormitanæ Ecclesiæ speculatoris constat suscepisse officium, pallij usum præuidimus

dimus concedendum: illis uidelicet temporibus, atque eo ordine, ut alios quoque in insula Siciliæ sacerdotes uel decessores tuos esse usos nõ ambigis. Illud autem admonemus, ut Apostolicæ sedis reuerentia nullius præsumptione turbetur. Tũc enim status membrorum integer manet, si caput fidei nulla pulset iniuria, & canonum manet incolumis atque intemerata semper authoritas: ut sicut à nobis huiuscemodi decoris usum ad sacerdotalis officij honoré accepisse te gaudes, ita etiam morũ atque actuum probitate susceptum adornare contendas officium. Sic etenim alterno eris inuicem decore conspicuus, si ad huiuscemodi corporis habitum mentis quoq; tuæ bona concordent.

Gregorius Phocæ Augusto.

De responsalibus Apostolicis. Cap. XLIII.

Epist. 43

CONsiderare cum gaudiis & magnis actionibus gratiarum libet, quãtas omnipotenti Domino laudes debemus, ꝙ remoto iugo tristitiæ ad libertatis tempora sub imperiali benignitatis uestræ pietate peruenimus. Nam ꝙ permanere in palatio iuxta antiquam cõsuetudinem Apostolicæ sedis diaconem uestra serenitas non inuenit, non hoc meæ negligentiæ, sed grauissimę necessitatis fuit: quia dum ministri omnes huius nostræ Ecclesiæ cõtrita asperaq; tempora cum formidine declinarent, atq; refugerent, nulli eorum poterat imponi, ut ad urbem regiam in palatio permãsurus accederet. Sed postquam uestram clementiam omnipotentis Dei gratia disponente ad culmé imperij peruenisse cognouerũt, ipsi quoque suadẽte lætitia ad uestra uestigia uenire festinant, qui illuc accedere ualde timuerant. Sed quia eorum quidam ita senectute sunt debiles, ut laboré ferre uix possint, quidam Ecclesiasticis curis uehementer implicantur, & lator præsentium qui primus omniũ defensor fuit, bene mihi ex longa assiduitate compertus est uita, fide ac moribus approbatus, hunc aptũ pietatis uestræ uestigiis iudicaui. Vnde cum authore Deo diaconem feci, & sub celeritate transmittere studui, qui cuncta quæ in his partibus aguntur, inuento opportuno tépore ualeat clementiæ uestræ suggerere.

A Propter quod rogo ut serenitas uestra pias aures inclinare dignetur: ut tanto nobis ualeat celerius misereri, quanto afflictionem nostram uerius ex eius relatione cognouerit. Qualiter enim quotidianis gladiis, & quantis Longobardorum incursionibus ecce iam per trigintaquinque annorum longitudinem premimur, nullis explere uocibus suggestionis ualemus. Sed in omnipotente Domino confidimus, qui ea quæ cœpit, cõsolationis suæ nobis bona perficiet. Et qui suscitauit in republica pios dominos, etiam extinguet crudeles inimicos.

B Sancta itaque trinitas uitam uestram per tempora longa custodiat, ut de bono uestræ pietatis quod tarde suscepimus, diutius gaudeamus.

Gregorius Leontiæ Augustæ.

De ecclesia S. Petri specialiter honoranda. Caput XLIIII.

Epist. 44

QVæ lingua loqui, quis animus cogitare sufficiat, quantas de serenitate uestri imperij omnipotẽti Deo gra-

C tias debemus, ꝙ tam dura longi temporis pondera ceruicibus nostris amota sunt, & imperialis culminis leue iugum subiit quod libeat portare subiectis? Reddatur ergo creatori omnium ab hymnidicis angelorum choris gloria in cœlo, persoluatur ab omnibus gratiarum actio in terra: quia uniuersa respublica quæ multa mœroris pertulit uulnera, iam nunc consolationis uestræ inuenit fomenta. Vnde nobis necesse est omnipotentis Dei misericordiam enixius exorare, ut cor uestræ pietatis sua semper dextra teneat, eiusque co-

D gitationes cœlestis gratiæ ope dispenset: quatenus tranquillitas uestra tanto rectius ualeat sibi seruientes regere, quanto dominatori omnium nouerit uerius deseruire. In amore catholicæ fidei faciat defensores suos, quos fecit ex benigno opere imperatores nostros. Infundat in uestris mentibus zelum simul & mansuetudinem, ut pio semper feruore ualeatis, & quicquid in Deo exceditur, non inultum relinquere, & si quid in uobis delinquitur, parcendo tolerare. Sed det uobis in uestra pietate pulchræ Augustæ clementiã, quæ pro

pro zelo catholicæ fidei in sancta synodo Helena noua uocata est. Omnipotens Dei misericordia largiora uobis cum pijssimo domino spatia uiuendi concedat, ut quò uestra longius uita extenditur, subiectorum omnium consolatio ualidius cōfirmetur. Rogare forsitam debui, ut Ecclesiā beati Petri apostoli quæ nuncusque grauibus insidijs laborauit, haberet uestra tranquillitas specialiter commendatam. Sed qui scio quia omnipotentem Deum diligitis, non debeo petere quod sponte ex benignitate uestrę pietatis exhibetis. Quanto enim plus timetis conditorem omnium, B tanto amplius eius potestis Ecclesiam amare, cui dictum est: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meā: & portæ inferi non pręualebunt aduersus eā: & tibi dabo claues regni cœlorum: & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatū & in cœlo: quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlo. Vnde nobis dubium non est quàm forti amore ad eum uos stringitis, per quem solui ab omnibus peccatorum nexibus desideratis. Ipse ergo sit uestri custos imperij, sit uobis protector in terra, sit pro uobis intercessor in cę C lo: ut per hoc quod releuatis duris ponderibus in uestro imperio subiectos gaudere facitis, post multa annorū tempora in cœlesti regno gaudeatis.

Mat. 16

Gregorius cyriaco patriarchæ constantinopolitano.

De pace & unitate sanctæ Ecclesiæ. Cap. XLV.

Epist. 45

Ioan. 14

QVanta sit pacis uirtus, charissime frater ex uoce dominica diligentius intuentes, quæ ait: Pacem meam re- D linquo uobis, pacem meam do uobis: ita in eius nos decet dilectione persistere, ut locum præbere discordiæ nullo modo debeamus. Sed quia in radice ipsius uiuere aliter non ualemus, nisi mente & actu humilitatem, quam ipse author pacis docuit, teneamus, cum ea charitate qua dignum est suademus, ut profanam elationē quæ animabus semper aduersa est, cordis pede calcantes, peruersi superbique uocabuli scandalum Ecclesiæ auferre de medio festinetis: ne à pacis nostræ societate diui A si inueniri possitis. Sed unus in nobis spiritus, una mens, una charitas, una in Christo, qui sua membra esse nos uoluit, sit cōpago concordiæ. Nam quàm durum, quā indicens, quàm crudele, quamque à sacerdotali proposito sit extraneum, pacem illū quam alijs prædicat non habere, sanctitas uestra consideret: & suos de superbia fratres scandalizare non præsumat. Sed hoc magis studeat, ut uane aut superfluæ elationis authorem, humilitatis queat ense prosternere: quatenus ex eiusmodi uictoria, suum uos habitaculum sancti spiritus gratia sibi uendicet, & apertè impleatur in uobis quod scriptū est: Templum Dei sanctum est, quod estis uos. Præsentium uerò portitorem dilectissimum communem filium Bonifacium diaconem uobis in omnibus commendamus: ut quocunque necesse fuerit, solatia uestræ, sicut decet inueniat sanctitatis.

2. cor. 6

Gregorius Eulogio patriarchæ Alexandrino. De puero ordinato in diaconem, & de Simoniaca hæresi. Cap. XLVI.

Epist. 46

QVadam die inter me & familiares meos de consuetudinibus Ecclesiarū cum sermo fuisset exortus, quidam qui in magna ciuitate Alexandrina medicinali arte erat imbutus, collectorem se apud sophistam suum habuisse perhibuit, summæ prauitatis puerū, quem repentè dixit esse diaconem ordinatum. Atq; addidit quòd per pmia & donationes ordinatus fuisset: quia eādem consuetudinem in sancta Alexandrina Ecclesia conualuisse fatebatur. Quod ego audiēs obstupui, & ualde miratus sum: quia sanctissimi ac beatissimi uiri domini Eulogij lingua quæ tam multos hæreticos ad fidem catholicam reuocat, Simoniacam hęresim de sancta Alexandrina Ecclesia non erasit. Et quis erit cuius exhortatio uel correctio hoc poterit emendare, si magna & admirabilis doctrina eius hoc sine emendatione reliquerit? Vnde, p absolutione aiæ urę, proq; augmento mercedis uestræ, ut ante tremendi oculos iudicis uestra in omnibus perfecta sint opera, festinare debetis, Simoniacam hæresim, quæ prima i Ecclesia exorta est, à sanctissima sede uestra, quæ nrā est, funditùs euellere

lere, atque eradicare. Propter hoc etenim contigit ut Ecclesiastici ordinis à plurimis sanctitas caderet, quia personæ non pro uita & actibus, sed pro præmijs ad eos ordines adducuntur. Si autem morum merita & non præmia quæruntur, ad ordinationẽ personæ indignæ non ueniunt. Et tanto plus incipiet uobis merces accrescere, quã to boni quique qui adducti ad sacros ordines fuerint, de animarum lucris studuerint cogitare.

Gregorius Eulogio patriarchæ Alexandrino. De uerbo Dei instantius prædicando. Cap. XLVII.

Epist. 47

MAgnas omnipotẽti Deo gratias reddimus, quia in ore cordis dulcis fit sapor charitatis cùm impletur quod scriptum est: Sicut aqua frigida sitienti, sic nũcius bonus de terra longinqua. *Prou. 25* Ante hoc enim temporis Bonifacij chartularij respõsalis mei, qui in urbe regia demoratur, uehementer me scripta turbauerunt: quæ dicebant, dulcissimam mihi atque suauissimam sanctitatem uestram defectum corporei luminis pertulisse. Ex quibus scriptis graui mœrore perculsus sum. Sed subitò creatoris ac redemptoris nostri gratia prosperante beatitudinis uestræ suscepi epistolam: & sanam de ea quam audiui corporis molestia agnoscens, exultaui uehementer: quia tanta lætitia cordis secuta est, quanta prius tristitiæ amaritudo præcesserat. Scimus enim quia in omnipotentis Dei adiutorio multorum salus est uita uestra. Nam tunc inter fluctus nautæ securi nauigant, quando gubernator doctus atque artifex ad claui regimen sedet. In salutis autem uestræ gaudio, hæc quoque mihi est exultatio addita: quia & imminutos ore uestro Ecclesiæ hostes, & multiplicatos dominicos greges agnoui. Crescunt enim quotidie per linguæ uestræ uomerem grana cœlestia, atque in supernis horreis multiplicantur: ita ut in uobis impletum esse gaudeamus quod scriptum est: Vbi plurimæ segetes, ibi manifesta fortitudo boum. Vnde apertè colligimus, quia quantum plus ad seruitium Dei omnipotentis fugitiuos eius reducitis, tantum apud eum maius meritum habetis. Et quanto meritũ A maius accipitis, tanto potestis amplius impetrare quæ petitis. Rogo ergo ut pro peccatore enixius oretis: quia & dolor corporis, & amaritudo cordis, & immensa uastitas mortalitatis inter tot barbarorum gladios me uehementer affligit. Inter quæ omnia non temporalem, sed æternam consolationem requiro, quam per me impetrare non ualeo: sed intercessione uestræ beatitudinis hanc me obtinere confido. Secũdo uerò anno nulla sanctitatis uestræ scripta suscepi, atque omnino contristatus sum. Et quidem uestra benedictio, quam B sine epistola transmisistis, data atque suscepta est. Sed quia plus me lingua uestra quàm data lætificant, minoris gratiæ esse credidi quæ dabantur. Communem autem filiũ Epiphanium diaconem Alexandro atque Isidoro sanctissimæ Ecclesiæ uestræ diaconibus feci scribere: ut constaret quia ea quæ transmissa sunt, suscepissemus. Scripsi uerò quia grandia ad arbores ac temones faciendos ligna parauerám: sed nauis parua quæ uenerat, hæc portare non potuit, & nihil mihi exinde rescripsistis. Vnde si sunt necessaria, communi filio Bonifacio C diacono quem nunc ad urbem regiam pro faciendis responsis transmittimus, scribite ut mihi ipse rescribat quatenus præparentur, ut cum beatitudo uestra transmiserit, parata ualeant inueniri. Præterea transmisimus crucem paruulam, in qua de catenis amatorum uestrorum sanctorum Petri & Pauli apostolorum inserta est benedictio, quæ oculis uestris assiduè supponatur: quia multa per eandem benedictionem miracula fieri consueuerunt. Omnipotens Deus cordi beatitudinis uestrę aspiret, ut pro me orare assiduè curetis. Et uos uestrosq; om D nes sua dextera protegat, atque post longa annorum curricula ad cœlestia regna perducat. Eulogias uerò sancti Marci à beatissima fraternitate uestra transmissas, cum ea charitate qua sunt directæ, secundũ notitiam earũ suscepimus: & gratias affectui uestro referimus: quia ex his exterioribus, quales erga nos sitis, agnoscimus.

Gregorius Ioanni episcopo Panormitano. De uidendo eo. Cap. XLVIII.

Epist. 48

AMorem circa nos uestrum quem corporali nobis uisione uoluimus exhiberi,

hiberi, scriptis & operibus assiduè demonstratis. Sed quid aliud hæc exhibendo agitis, nisi ut plus quæramus uidere quem docemur amplius amare? Et paulo minus iã etiam murmurare cedimus: quia non possumus uidere quem amamus. Sed affuit qui mihi impossibilitaté nauigij de uestra gloria narraret, atque ideo quod amaui retinui, & quod iratus fueram peperci. Omnipotens Deus sua uos protectione custodiat, & à malis omnibus gratia assidua defendat.

Gregorius Ioanni episcopo Panormitano. De charitate clericis suis exhibenda. Ca. XLIX.

Epis. 49

IMplenda sunt semper postulãtium desideria, quotiens illa poscuntur quæ à ratione non deuiant. Et ideo quia quædam capitula, quę seruaturum te clericis tuis petentibus promisisti, nostra ab eis postulatur authoritate firmari, fraternitatem tuã his hortamur affatibus, ut ea quæ pręsentia scripta continent, sine aliqua debeas refragatione seruare. Primùm ut de redditus Ecclesiæ quartam in integro portioné Ecclesiæ tuæ clericis secundum meritum uel officium siue laboré suum, ut ipse unicuique dandum prospexeris, sine aliqua præbere debeas tarditate. De hoc uero quod ex fideliũ oblatione accesserit, quartam partem in solidis uel cellario eis iuxta pristinam consuetudinem dare non differas. Reliqua autem omnia mobilia in tua retineas potestate. Immobilia enim Ecclesiasticis redditibus aggregentur, ut multiplicata quãtitate clericorum tuorum usibus, Deo largiente, proficiant. Tabellarium unà cum cõsensu seniorũ & cleri memineris ordinandum, qui annis singulis ad amputandam fraudis suspicionem solenniter suas debeat rationes exponere. Vindemiarum autem tempore idem clerus emendi uinum de possessionibus Ecclesiæ tuæ ad iusta precia, in quantum uendendũ est, remedium consequatur. Nam satis cõtra rationem est, ut quod põt extraneis uenundari, clericis dato precio denegetur. Possessiones igitur, uel si qua sunt Ecclesiastico iuri competentia, & ab extraneis indebitè detinentur, cum omni studio serua ta ciuilitate in ius Ecclesiæ tuæ præparare A festina, ut negligens in aliquo uideri non ualeas. Si quid igitur de quocunque clerico ad aures tuas peruenerit, quod te iustè possit offendere, facilè non credas: nec ad uindictam te res accendat incognita, sed præsentibus senioribus Ecclesiæ tuæ diligenter est ueritas perscrutanda: & tunc si qualitas rei poposcerit, canonica districtio culpam feriat delinquentis. Hæc itaq; omnia sic sollicitè ac mãsuetè studij tui sit custodire: quatenus nec tu promissionis tuæ uidearis immemor extitisse, nec illi contra te iustam occasionem inuenire ua- B leant murmurandi.

Can. 15. q. 7. Si quid.

Gregorius Ioannis defensori, eunti in Hispaniam.

De lege multimoda episcoporum & aliorum. *Caput* L.

Epist. 50 Can. 2. q. 1. In primis.

IN primis requirendum est de persona presbyteri dilectissimi fratris coepiscopi nostri Ianuarij, & si ita se ueritas habet, sicut eiusdem episcopi petitio continet, in Ecclesia atque in loco suo, modis omnibus idem presbyter reuocetur. Si autem di- C ctum fuerit, quia contra ipsum causa aliqua mora siue probata est, subtiliter ipso præsente, & pro se rationem reddẽte, quærendum est & genus causæ, & modus probationis: ut ex hoc colligere ualeas, utrũ adhuc in exilio demorari, an certè in Ecclesia sua & officio suo debeat reuocari. De supradicti episcopi persona hoc statuẽdum est, ut si nulla contra eum criminalis sua, quæ exilio uel depositione digna est, mota siue probata est is qui eo superstite episcopus peruersè ac contra canones in Ecclesia eius ordinari præsumpsit, sa- D cerdotio priuatus, ab omni Ecclesiastico ministerio repellatur. Qui etiam eidem dilectissimo Ianuario fratri & coepiscopo nostro tradendus est: ut ab ipso aut in custodia habeatur, aut certè ab eo ad nos certo transmittatur. Episcopi uero qui eum ordinauerunt, uel ordinationi eius consentientes interfuerunt, sex mensibus dominici corporis & sanguinis cõmunione priuati, agere pœnitentiam decernatur in monasterio: & suprascriptus Ianuarius loco & ordini suo modis omnibus reformetur. Si uerò communione priuatis mortis contigerit

tigerit imminere periculum, benedictio eis uiatici non negetur. Si autem episcopi in præiudicium condemnationis uel depositionis memorati episcopi, se metu iudicis consensisse, ac talia fecisse non sua sponte fassi fuerint, & tempus eis abbreuiandum est, & modus pœnitentiæ temperandus. Si uerò ille qui locum eius inuasit, de hac fortasse luce migrauerit, & alter est ordinatus: quia lenioris culpæ uidetur, cum non quasi isti superstiti, sed successisse defuncto uideatur episcopatus illi officium ab illa Ecclesia tantummodo interdicatur, ut in alia Ecclesia quæ sacerdote uacauerit, si electus fuerit, possit esse episcopus: ad Malachitanam tamen Ecclesiam nunquam aliquo modo reuersurus. Gloriosus asit Comitiolus quicquid prædictus episcopus per uiolentiam atq; insecutionem ipsius expédisse, uel damnum pertulisse dato sacraméto firmauerit, eidẽ episcopo restituere condemnetur. Si autem aliter quàm antefati episcopi petitio continet actum esse forsitan perhibetur, subtiliter quærendum est, & ueritate cognita cum Dei timore quod iustitiæ ordo suaserit iudicandum. Quia ergo Stephanus episcopus in odio suo quædam ficta, & de falsis se capitulis accusatũ, neque aliquid ordinabiliter factum, sed iniuste se asserit cõdemnatum: diligéter quærendum est, primò si iudicium ordinabiliter est habitum, id est si alij accusatores, alij testes fuerunt. Deinde causarum qualitas est examinanda, si digna exilio uel depositione fuit. Aut si eo præsente qui accusatus est sub iureiurando contra eum testimonium dictum est, si scriptis actum est, uel ipse licentiam respondendi & defendẽdi se habuit. Sed & de personis accusantiũ ac testificantium subtiliter quærendũ est: cuius uitæ, cuius conditionis, cuiusq; opiniõis, aut ne inopes patrimonij sint, aut ne forte aliquas contra prædictum episcopum inimicitias habuissent: & utrũ testimoniũ ex auditu dixerunt, aut certè se scire speicaliter testati sunt: si scriptis iudicatum est, & partibus præsentibus sententia recitata est. Quòd si forte hæc solenniter acta non sunt, nec causa probata est quæ exilio uel depositionem digna sit, in Ecclesiam suam modis omnibus reuocetur. Hi uerò qui eũ contra Dei timorem & canonũ statuta con-

A demnauerunt, excommunicati in monasterium ad agendam pœnitentiam sex mẽsibus sunt mittendi: ita sanè ut si cuiquam eorum mortis contigerit imminere periculum, uiatici benedictio non negetur. Ipse autem qui eo uiuente locum eius temerariè ambiuit, priuatus sacerdotio ab omni ministerio Ecclesiastico repellatur, atque eidem dilectissimo fratri & coepiscopo nostro tradatur, ut eum aut ipse ad nos transmittat, aut apud se in custodia habeat. Episcopi uerò qui eum ordinare præsumpserunt, uel peruersæ ipsius ordinationi præ-B buere cõsensum, communione priuati, sex mensibus ad agendam pœnitentiam in monasterio deputentur. Si autem episcopi in præiudicium condemnationis uel depositionis memorati Stephani se metu iudicis consensisse, ac talia fecisse non sua sponte professi fuerint, tempus eis abbreuiandum est, & modus pœnitentiæ temperandus. Si igitur is qui prædicti Stephani locum inuasit, fortasse defunctus est, atq; alius in Ecclesia eius episcopus ordinatus est, illud de eo statuendum est, quod superius de causa fratris & coepiscopi nostri Ianuarij dixi-C mus. Quòd si forte aliqua de obiectis contra memoratum Stephanũ episcopũ probata sunt, aliqua uerò doceri minime potuerunt: cauta omnino consideratione pensandum est, utrum leuiora capitula, an certè grauiora probata sint, ut ex eis qualiter diffinitionem tuam formare debeas, possis scire. Gloriosus uerò Comitiolus, si supra scriptus episcopus innocens esse claruerit, quicquid de rebus eius uel Ecclesiæ ipsius tulit, ei sine aliqua restituat dilatione. Sed & quæque se in persecutionem ac uiolentiam eius expendisse, uel damnum idẽ epi-D scopus pertulisse iurauerit, idem memoratus gloriosus Comitiolus reddat ac satisfaciat. Si autem talem culpam antedictum episcopum commisisse constiterit, quod absit, ut constet eum non irrationabiliter fuisse depositum, eadem eius depositio cõfirmetur, & Ecclesiæ res suæ omnes restituantur, quæ ablatæ claruerint: quia delictum personæ in damnum Ecclesię non est conuertendum. Si enim, ut dicunt, Comitiolus defunctus est, ab hærede eius quæ ab illo iniustè ablata sunt, sine excusatione reddantur.

Gregorius Vitali defensori.
De consiliarijs excommuncatis Ianuarij episcopi. Caput LI.

Epist. 51 QVid de fratre nostro Ianuario episcopo agnouimus, & lator præsentiũ & exemplaria scriptorum nostrorũ te potuerunt informare: atque ideo excommunicationem quam super uniuersos eius consiliarios dari decreuimus, tua experientia solerter exequatur: ut cadentes discant, quatenus incaute ambulare non debeant. Præterea precium tritici quod nobis xenij nomine fuerat transmissum, per latorem præsentium redemptoré defensoré transmisimus. Videat experientia tua, ne uel tu, uel ipse qui detulit, aliquid ex eo in precio commodi participare præsumat, sed totum singulis uel simul omnibus illibatum restituat, eorumque mihi scripta de eodẽ præmio transmittat: quia si aliter quàm admoneo factum cognouero, uindictam ex eadem causa non mediocriter exercebo.

Gregorius Ioanni defensori.
De monachis Capreæ insulæ. Cap. LII.

Epist. 52 VBi canonicam districtionem culparũ contra se qualitas excitat, postponere quæ corrigenda sunt non debemus: ne dissimulatione uires dare prauis actibus, quos falce nos disciplinæ resecare conuenit, uideamur. Quia ergo peruenit ad nos, monachos monasterij in Capricana insula, quæ iuxta Maioricam insulam est posita, ita peruersè se agere, ac uitam suam diuersis facinoribus submisisse, ut non omnipotenti Deo, sed antiquo hosti, quod cum gemitu dicimus, ostendantur militare: experientia tua præsenti authoritate commonita, ad prædictum monasterium accedere, & uitam moresque illic conuersantium sub tali studeat inuestigatione perquirere, & ita quæ resecatione digna repererit, sicut canonicus ordo desiderat, congrua ultione corrigere, atque eos quæ obseruare debeant studeat informare: quatenus emendationis tuæ modus & istos ad uiam rectæ cõuersationis reducere, & te apud nos nullo modo ualeat accusare culpabilem.

A *Epistola Ioannis defensoris, de cognitione de qua inter episcopos resedit.* Cap. LIII.

Epist. 53 IN nomine Domini ipse illa die, illa indictione, illis, cui officium cognitoris iniungitur, ita se pura ac intemerata conscientia debet in omnibus exhibere, ut ex his quę in alijs iudicat, ipse ultioné æterni examinis non incurrat. Cum igitur ex deputatione & iussione beatissimi atque Apostolici domini mei Gregorij, Ego Ioannes defensor inter Ioannem episcopum Malachitanæ ciuitatis, inter illos & illos episcopos cognitor resedissem, necesse fuit B huiusmodi causam prædicti Ianuarij interna inquisitione discutere, & à partibus subtiliter quærere ueritatem, si ut petitio eius continet, transmissis clericis à memoratis episcopis unà cum hominibus gloriosi Comitioli de Ecclesia fuerit uiolenter abstractus. Qui dum multa contra se inuicem, sicut gesta testantur, obiicerent, ad conclusionis hunc utræque partes aliquando terminum peruenerunt, petentes me de agnitis debere iudicare. Vnde sollicite relegens quæ acta sunt, & ueritatem C diligenti inuestigatione perquirens, nullam in antedicto Ianuario culpam quæ exilio uel depositione digna esset puniri, sed magis illum eiectum de Ecclesia uiolenter inueni. Et quanquam huiusmodi temeritatem legum censura districtissimè feriat: ego tamen legum uigorem sacerdotali moderamine temperans medijs sacrosanctis Euangelijs, quibus præsentibus ab initio in hoc cognitor resedi iudicio, ea quæ contra eũ statuta sunt, licet iure nõ teneant, nec alicuius sint momenti, iniusta tamen & infirma esse pronuncio, atque il- D los memoratos episcopos, qui postposita consideratione sacerdotali, in fratris præiudicium atque condemnationem iniustè & contra Dei timorem uersati sunt, condemnans, in monasterium recipiendos ad agendam in tempus pœnitentiã statuo atque decerno. Illum uerò qui locum antedicti sanctissimi Ianuarij cõtra sacrorũ canonum statuta nequiter præsumpsit inuadere condemnans, priuari sacerdotio, & ab oĩ Ecclesiastico ordine remoueri statuo: ut & hoc qđ malè est adeptus amittat, nec ad officium quod ante indignè gesserat, reuertatur.

tatur. Sæpedictum autem sanctissimum Ianuarium episcopum absolutum loco suo in episcopatus gradu Deo authore reuerti, ac modis omnibus reformari constituo.

Gregorius Ioanni defensori ineunti Hispaniã. De pluribus causis examinandis. Cap. LIIII.

Epist. 54 Cau. 11. q. 1. De persona

DE persona presbyteri hoc attendendum est, quia si quam causam habuit, non ab alio teneri, sed episcopus ipsius adiri debuit, sicut nouella constitutio manifestat, quæ loquitur de sanctissimis & Deo amabilibus ac reuerentissimis episcopis, clericis, & monachis, Imperator Iustinianus Augustus Petro gloriosissimo præfecto prætorio: Si quis contra aliquem clericum aut monachum, aut diaconissam aut monastriam aut assistriam habeat aliquam actionem, adeat prius sanctissimum episcopum, cui horum unusquisque subiaceat. Ille uerò causam inter eos dijudicet. Et si quidem utraque pars his quæ iudicata sunt, non acquieuerit, iubemus per loci iudicem hæc executioni perfecte mandari, &c. Ne uerò objiciatur, quia de clerico hoc loquitur, non de presbytero: sciendum est quia in eadem constitutione lib. C. j. legitur appellatione clericorum, etiã presbyteros & diacones contineri. Verba autem legis ista sunt: Presbyteros autem & diacones & subdiacones, cantores & lectores, quos omnes clericos appellamus, & reliqua. De persona Ianuarij episcopi sciendum est grauiter omnino & contra leges esse actum, ut uiolenter de Ecclesia traheretur: dum si quamlibet aliam iniuriam à quocunq; episcopo in Ecclesia passus fuerit, iniuriantem lex capitali pœna percutiat, & sicut maiestatis reum omnibus det accusandi illum licentiam, ut huius legis series loquitur Codicis libro primo, titulo sexto, constitutione decima. Imperatores Arcadius & Honorius augusti Theodoro præfecto præto. Si quis in hoc genus sacrilegij proruperit, ut in Ecclesias catholicas irruens sacerdotibus & ministris, uel cultoribus ipsis uel cultui ipsi locoque aliquid importet iniuriæ quod geritur, à prouinciæ rectoribus animaduertatur: atque ita prouinciæ moderator, sacerdotum & clericorum, & catholicæ Ecclesiæ ministrorum, loci quoque ipsius & diuini cultus iniuriam capitali conuicto seu confessos reos sententia nouerit uindicandam. Et post pauca: Sitque cunctis laudabile, factas atroces sacerdotibus aut ministris iniurias ueluti publicum crimen insequi, atque de talibus reis ultionem mereri, &c. Data vi. calendas Maij, Mediolani Honorio augusto quater, & Euthiciano ter consulibus. Libri suprascripti titu. xv. consti. ij. Imperator Honorius & Theodosius augusti Ionio præfecto præto. Fideli ac deuota præceptione sancimus, nemini licere ad sacrosanctas Ecclesias confugientes adducere, sub hac uidelicet definitione ut si quisquam contra hanc legem uenire tentauerit, sciat se maiestatis crimine esse retinendum. Data calendis Aprilis. Honorio septies, & Theodosio, tertiò consulibus. Idem eiusdem tit. const. v. Imperator Leo augustus Eutorio præfecto præto. Præsenti lege decernimus per omnia loca ualitura, excepta hac urbe regia in qua nos diuinitate propria degentes, quotiens usus exegerit inuocati, singulis causis atque personis præsentanea constituta præstamus, nullos penitus cuiuscunque cõditionis de sacrosanctis Ecclesijs orthodoxæ fidei expelli, aut trahi, uel protrahi confugas. Et post pauca: Qui hoc moliri, aut facere, aut nuda cogitatione saltem, atque tractatu ausi fuerint tentare: capitali & ultima supplicij animaduersione plectendi sunt. Ex his ergo locis, eorumq; finibus quos anteriorum legum præscripta sanxerunt, nullos eijci aut expelli aliquando patimur, nec in ipsis Ecclesiijs reuerendis ita quenquam detineri atque restringi, ut ei aliquid aut uictualium rerum, aut uestis negetur, aut requies, &c. Data pridie Kalen. Martij Constantinopoli: Leone augusto tertium consule. De persona Stephani episcopi ad hoc attendendum est, quia nec inuitus ad iudicium trahi, nec ab episcopis alieni concilij debuit iudicari, sicut nouella quædam traditio quæ de episcopis loquitur, continet. Ait enim: Sed neque pro qualicunque pecuniaria uel criminali causa ad iudicem ciuilem siue militarem, inuitum episcopum producere, uel exhibere citra imperialem iussionem permittimus, sed iudicem qui tale aliquid,

Cã. 2. q. 1. In primis. De persona

aliquid, siue ex scripto, siue ex non scripto præsumpserit imperare, post cinguli priuationem xx. librarum auri pœnam exoluere iubemus Ecclesiæ cuius episcopus produci aut exhiberi iussus est, executorem similiter post cinguli priuationem & uerberibus subdendum, & in exilium deportandum. Item post multa: Si autem & à clerico aut laico quocunque aditio contra episcopum fiat, propter quálibet causam, apud sanctissimum eius metropolitanum secundum sanctas regulas & nostras leges causa iudicetur. Et si quis iudicatis contradixerit, ad beatissimum archiepiscopum & patriarcham diœceseos illius referatur causa, & ille secundum canones & leges huic præbeat finem. Contra hæc si dictum fuerit, quia nec metropolitanum habuit nec patriarcham, dicendum est quia à sede Apostolica, quæ omnium Ecclesiarum caput est, causa hæc audienda ac dirimenda fuerat, sicut & prædictus episcopus petijsse dinoscitur, qui episcopos alieni concilij iudices habuit omnino suspectos. Quia ergo sententia non à suo iudice dicta, nihil firmitatis obtineat, lectionis huius tenor ostendit lib. C. vij. tit. xlviij. constit. iiij. Imperatores Gratianus, Valentinianus, & Theodosius augusti ad Pontium Mutium. Et in priuatorum causis huiusmodi forma seruetur, ne quenquam litigatorum sententia, non à suo iudice dicta, constringat. Data xij calen. Octobris Romæ, Ausonio & Olibrio consulibus. Quod autem dicitur à seruis suis accusatus, sciendum est quia audiri minimè debuerunt, ut hæc constitutio patefacit sic dicens, C. lib. ix. tit. j. constit. xx. Imperatores. Arcadius & Honorius augusti Euthiciano præfecto præto. Si quis ex familiaribus uel ex seruis cuiuslibet domus cuiuscunque criminis delator atque accusator extiterit, eius æstimationem, caput atque fortunas petiturus, cuius familiaritati uel dominio inhæserit, ante exhibitionem testiũ, aut examinationé iudicij, in ipsa expositione criminum atque accusationis exordio, ultore gladio feriatur. Vocem enim funestam intercidi oportet potius quàm audiri, maiestatis autem crimen tantum excipimus. Data v. idus Nouembris, Cæsaribus consulibus. Si uerò dictum fuerit, quia de hoc accusatus est, quod ad maiestatis crimen attinet, nec ipsum de eo credendum fuit, si uita uel opinio eius talis antè non extitit, sicut lib. Pandectarum xlviij. ad legem Iuliam maiestatis scribit Modestinus, lege famosi, paulo post principium. Hoc tamen crimen à iudicibus non in occasione, ob principalis maiestatis uenerationem, habendum est, sed in ueritate rei iudicatæ. Nam & persona spectanda est, an poterit facere, & antè quid fecerit, & an cogitauerit. Quod autem dicit idem Episcopus quia se absente, aliqui uilissimi sint testes exhibiti: hoc si uerum est, nullius esse momenti lege noscendum est: Constitutione nouella quæ de testibus loquitur. Hoc quoque sæpius agnouimus, quoniam quidam aut apud locorum defensores, aut apud clarissimos prouinciarum iudices, aut etiam, ut assolet, hic apud uirum clarissimum magistrum census ingrediuntur, & queruntur tanquam ab alio passi aliquid contra leges, aut aliter læsi aut damnificati, testes uolentes producere. At ne postea obijciatur eis, quia per unam partem gesta confecta sunt: oportet illum in ipsa ciuitate cõstitutum ubi testimonia dantur, admonitum à iudice siue à defensore aduenire, & audire attestationes. Si uerò noluerit aduenire, sed contempserit, ut ex hoc ab una parte testimonia aduersus eum inutilia sint, sancimus huiusmodi testimonia ita ualere, ac si non ex una parte consisterent, sed etiam ipso præsente fuissent facta. Si enim recusauerit & uenire noluerit, & audire quæ deponuntur, cum utique in publico sit, & non ex ineuitabili quadam necessitate uenire non possit, similis aduenienti erit, & nulla utilitas ex contemptu suo ei adhibebitur, sed uidebuntur quidem in utriusque præsentia probationes factæ. Ecce admonendus est semper aduersarius ut ad audiendos testes adueniat. Quod quia hic omissum est, necesse est ut quod cõtra leges actum est, firmitatem non habeat. Quales autem testes uel cuius opinionis ad testimonium admittendi sunt, plurimæ leges ostendunt, quæ penè nulli habentur incognitæ, quæ etiam santiunt ut uilissimis testibus sine corporali discussione credi nõ debeat. Quod autem dicitur quia nihil sine scriptis iudicandum est, legédus est tit. xliiij.

xliiij. lib. vij. Codicis, quia scriptis debuit iudicari. Nam ibi inter alia dicitur atque præcipit, ut sentẽtia quæ sine scripto dicta fuerit, ne nomen quidem sententiæ habere mereatur.

Gregorius Theodoro curatori.

De Petro uiro magnifico. Cap. LV.

Epist. 55 POstquam sic de gloriæ uestræ sinceritate præsumimus, ut uestros uos credamus reputare qui nostri sunt, latori præsentium Petro uiro magnifico ad promerẽdam bonitatis uestræ gratiam hoc solum sufficere poterat, indicare quia noster est. Sed quoniam paterna commendatio boni filij mente solet semper accẽdere, paterna dulcedine salutantes petimus, ut memorato filio nostro, atque memoratæ filiæ nostræ gloriosæ matri ipsius patrocinij uestri gratiam ostendatis, eosque & illic positos tuitionis uestræ remedio foueatis, & uenientes ad nos uestris subsidijs adiuuetis: quatenus dum ea quæ gloria uestra ex se solet impendere, nostra benignius epistola interueniente præstiterit, & ipsam rem consueta uideatur laudabiliter exhibere, & nos sibi pro sua bonitate gratiarum esse per omnia faciat debitores.

Gregorius Paulo scholastico.

De ultione eius in maleficos. Cap. LVI.

Epist. 56 QVanto nos gloria uestra tristes dudũ effecerat, propterea quod se aduersus fratrem & coepiscopum nostrum Leonem reuerendissimum uirum querelas habere aliquas perhibeat: tanto eodem fratre ad nos modo ueniente, cor nostrum gauisum est, quia in pristinam uos concordiam, Deo propitio, ad inuicem redijsse testatus est. Qui etiam inter alia bona quæ uestris laudibus inserebat, adiecit omnino uos in ultione maleficorum sollicitos ac districtos, sicut reuera uos ut Christianos oportuit, extitisse. Vnde ualde in nobis lætitia quam de uobis sumpseramus excreuit quia illum uobis placabilem redditis, contra cuius inimicos zeli uestri rectitudinẽ exercetis. Propterea gloriã uestram paterna dulcedine salutantes hortamur, ut quia satis est moribus uestris accommodum pacem diligere, reparatam inter uos gratiam nullius lingua perturbet: sed sic in uobis erga paternum amorem charitas ardeat, ut eam aduersi flatus more flammæ non extinguat, sed augeant. Nam & eundem antedictum fratrem nostrum hortati sumus, ut ita paternam uobis dilectionem impendat, quatenus reciprocum gloriæ uestræ affectum non odiose, sed uelut, mutum tanquam fœnerator semper possit exigere.

Gregorius Vitali defensori.

De xenodochio neglecto. De Ecclesiis uacantibus. De Pompeiana. De infirmitate Ianuarij episcopi tempore sacrificij. Cap. LVII.

Epist. 57 EXperientia tua indicante comperimus xenodochia in Sardinia cõstituta, grauem habere neglectum. Vnde reuerendissimus frater & coepiscopus noster Ianuarius uehementissime fuerat obiurgandus, nisi nos eius senectus ac simplicitas & superueniens ægritudo, quam ipse retulisti, suspenderet. Quia ergo ita est positus ut ad aliquam ordinationem esse non possit idoneus, œconomum eius Ecclesiæ, atque Epiphanium archipresbyterum ex nostra districte autoritate commonemus, ut eadem xenodochia sine periculo suo sollicite ac utiliter studeant ordinare. Nam si quis illic post hæc neglectus extiterit, nulla se nouerit posse apud nos ratione aliquatenus excusare. Quoniam uerò possessores nos Sardiniæ petiuerunt, ut quia diuersis oneribus affliguntur, Constantinopolim pro eorum debeas remedio proficisci, licentiam tibi eundi concedimus. Sed & dilectissimo filio nostro Bonifacio scripsimus, ut suum tibi pro remedio illius prouinciæ studeat adhibere solatium. De Ecclesijs autem quas uacare sacerdotibus indicasti, prædicto reuerendissimo fratri & coepiscopo nostro Ianuario scripsimus, ut eas debeat ordinare: sic tamen ut non omnes ad episcopatum de Ecclesijs ipsius eligantur. Nam sic eum conuenit alias ordinare, ut Ecclesiæ suæ personis quæ in ea possint proficere necessitatem nõ faciat. Illud

Illud igitur quod ad gubernationem quorundam monasteriorum personas esse præpositas, quæ ante dum adhuc in minori essent ordine, monastico scilicet habitu lapsæ sunt indicasti, officium quidem abbatis suscipere, nisi omnino correcta uita & digna præcedente pœnitentia minimè debuerunt. Sed quoniam iam oblatum, sicut dicis, officium susceperunt, de uita, moribus, ac sollicitudine eorum cura gerenda est. Et si actus non sunt contra officium, in eo quo sunt ordine perseuerent, alioquin remotis eis, alij qui commissis sibi animabus prodesse ualeant ordinētur. Causa præterea de monasterio sancti Hermæ, quod in domo Pompeianæ religiosæ à fratre nostro constructum est, quia plus blandimentis quàm districtione agenda est, experientia tua apud eandem mulierem cum dulcedine agere studeat: quatenus nec illa in peccato proprio authoris sui debeat postponere uoluntatem, & tu utilitates monasterij ualeas salubriter procurare. Puellas autem suas quas antedicta Pompeiana in monasterio mutata olim religiosa ueste conuertit, abstrahi ab ea uel inquietari nullo modo patiaris, sed in ea qua sunt conuersione, Deo protegente, permaneant. Pro requirēdis uerò rebus Ecclesiarum, uel monasteriorum, siue piarum causarum quod scripsisti, prius quidem hi quorum interest, admonendi sunt ut eis te insistente, te solatiante modis omnibus requirantur. Quòd si fortè uel ipsi negligentes extiterint, uel certè qui eas requirere debeant, inuenti non fuerint, tunc omnia ipse perquire, atque ita reperta collige, ut manu aliquod iudicium inferre cuiquam minimè uidearis. De xenodochijs itaque hortulani atque Thomæ nil hactenus horum quę indicasti cognouimus. Ea propter experientia tua iussionem principis ex hoc datam diligenter inspiciat, & omnia secundum eius tenorem disponat: & nobis quicquid egerit, innotescat. De hoc igitur quod scripsisti, fratrem & coepiscopum nostrum Ianuarium tempore quo sacrificium celebrat, tantam pati frequenter angustiam, ut uix post longa interualla ad locum canonis redire ualeat quem reliquit, atque ex hoc multos dubitare si communionem debeāt de eius consecratione percipere: admonendi sunt ut nullatenus pertimescant, sed cum omni fide & securitate communicent: quia ægritudo personæ, sacri mysterij benedictionem nec mutat, nec polluit. Secretius tamen omnino idem frater noster hortādus est, ut quotiens aliquam molestiam senserit, non procedat, ne ex hoc se & despiciendum præbeat, & infirmorum animis scandalum faciat. Præterea Pompeiana religiosa fœmina questa nobis est, hæreditatem quondam generi sui Epiphanij, in qua Epiphanius idem Matronem coniugem suam filiam antesatæ Pompeianæ usufructuariā constituerat, monasterio quod in domo sua fundari statuerat, & postea extincto usufructu modis omnibus profuturam, atque alia quæ eidem Matronæ proprietatis iure probantur competere, ab experientia tua, & à reuerendissimo fratre & coepiscopo nostro Ianuario iniustè sublata, & exinde nihil hactenus uel filiæ suæ redditum, uel profecisse monasterio. Quòd si ita ueritas se habet, & aliquid te indecenter fecisse cognoscis, absque ulla mora ablata restitue, aut certe si aliter esse putas, ne grauari pars aduersa præiudicialiter uideatur, electorum cum ea iudicium hac de causa nullo modo subire postponas, ut utrum uera iustaq; eius sit, quærimonia, definitione iudicij declaretur.

Gregorius Ioanni episcopo Panormitano. De transmutatione rerum Ecclesiasticarum. Caput LVIII.

Epist. 58

SIcut rationi contraria procul est abijciēda petitio, ita in his quæ bene desiderātur, effectum negari non conuenit. Quia igitur ut fraternitatis tuæ petitio, quæ tenetur in subditis, continet, in qua tecum una presbyteri & diaconi, cæteraq; Ecclesiastica officia præscribentes præbuere consensum, domum cum horto & balneo suo, atque omnibus ad eam pertinentibus in hac urbe Romana positam, quæ ad ius Panormitanæ Ecclesiæ ex hæreditate quondam Flori uiri magnifici peruenisse dinoscitur, cum dilectissimo filio nostro Epiphanio diacono permutare desideras, propter hoc quod domus ipsa, ita parte detecta, parte diruta, parte igne probatur esse consumpta, ut nihil exinde commodi, sicut testaris, ante multos iam annos hucusque

usque Ecclesiasticis utilitatibus potuisset accedere, atque hac in re nostra tibi dari postulas authoritate licentiam: prouisionem tuam diligẽtius intuentes, postquam & nobis cognitum est, domum ipsam in eo esse statu quo asseris, atque ita minante ruina quotidie deteriorem fieri, ut non solum Ecclesiæ tuæ nõ utilis, sed potius subinde damnosa posse uideatur existere: idcirco permutandi tibi eam cum balneo & horto suo, omnibusq; generaliter ad eam pertinentibus iuxta petitionem tuã, quam & ueritatis & rationis apud nos ordo suffulcit, huius authoritatis nostræ serie liberam per omnia concedimus facultatem: quatenus huiusmodi accepta licentia, nec te culpa de temeritate, uel incautela respiciat, nec ille aliquid dubietatis incurrat. Nam prouidum salubreq; est aliquid compendij procurare, unde nulla spes lucri, sed damni magis formido est.

Gregorius Fantino defensori Panormitano. De Exhilarato episcopo. Cap. LIX.

Epist. 59

TAlia ad nos de fratre, & coepiscopo nostro Exhilarato, sicut & ipse nosti, peruenerunt, quæ districta essent omnino ultione plectenda: sed quoniam bis eam reuerentissimus frater & coepiscopus noster Leo, qui etiam in causa eius iudicem se fuisse testatus est, leuigauit, ad Ecclesiã suam illum transmittendum esse præuidimus, iudicãtes sufficere illi hoc quod eum hic diutius retinentes afflximus. Itaque experientiæ tuæ præcipimus, ut erga mores, actusque illius curam habeat, atque eum frequenter admoneat, quatenus se ad impendendam clericis suis charitatem benignum, & si res exegerit, ad corrigendas culpas debeat exercere sollicitum. Sed & clerum eius admonere uolumus, ut humilitatem illi, ac obedientiam quam Dominus mandat exhibeat, nec in aliquo illi superbus præsumat existere. Quod si quis eorum, id est, episcopus siue clerus admonitionem tuam neglexerit, ex hac nostra authoritate canonica coerctione inobedientiæ culpam aut tu, sicut præuideris, corrige, aut nobis renunciare festina: ut disponere ualeamus qualiter disciplinæ frenum extra iter suum eos pergere non permittat, quos ad excessum aculeus prauę mentis irritet.

Gregorius Ioanni episcopo Panormitano. De Fantino defensore, & Petro. Cap. LX

Epist.

QVia sunt culpę in quibus culpa est relexare uindictam, quęrenda semper est ueritas, ut inquiri debeat utrum accusatum noxa condemnet, an a pœna innocentia patefacta subducat. Itaque peruenit ad nos, Fantinum defensorem ultionem exercere in Petrum latorem præsentium uoluisse, pro eo quòd, quantum dicitur, relictam cuiusdam diaconi tempore quo conductor fuerat, marito tradiderit. Sed quoniam iste coniugem diaconi asserit non fuisse, dicens nec uirginem illam ad eum uenisse, denique ut nec religiosam uestem mutare præsumeręt, postquam ille in sacro ordine promotus est, adijciens & priusquam ad diaconem perueniret, & postea praua illam opinione uixisse: ideoq; fraternitatẽ tuam his hortamur affatibus, ut cum Dei, sicut decet, timore causam hanc subtili omnino inuestigatione perquirat, ut si in coniugio diaconi mulierem de qua agitur, fuisse constiterit, & suprascriptus lator memorato defensori & rectori patrimonij ad uindictam modis omnibus tradatur, & cum competenti emendatione hi qui malè sociati sunt, disiungantur. Si uero in eius coniugio non fuit, memoratum Fantinum ex nostro mandato cõmonere te uolumus, ut ei facere nil præsumat, nec illum accusatio apud eum in aliquo prægrauet. Quia uerò relictam sibi antedictus Petrus apud Ecclesiæ colonos perhibet reducere, uolumus ut sine cuiuscunq; impedimento eam habeat, si tamẽ ita est exigendi licentia. Nam si inuentus fuerit esse culpabilis, non res suas amittere, sed in se debet dignam ultionẽ suscipere.

Finiunt epistolæ Indictionis sextæ.

LIBER DVODECIMVS.

INCIPIVNT EPISTOLAE INDICTIONIS SEPTIMAE, ex registro Beati Gregorij Papæ.

Gregorius seruus seruorum Dei Mariniano episcopo Rauennæ.

De Fortunato abbate iniustè deposito. Cap. 1.

Epist. 1

QVia incongruũ ualde est à suscepto officio sola quẽquam uoluntate suspẽdi, quem culpa non remouet: sollicitè disponendũ est ut nec prior ordinatio irrationabiliter destruatur, nec sine emendatione quæ malè secuta fuerint, relinquantur. Fortunatus itaque lator præsentium in monasterio sanctorum Laurentij & Zenonis quod in Cesenati castro est constitutum, à Natali quondam episcopo officium sibi abbatis asserens esse commissum, nunc se à successore eius Concordio nulla existente causa uel culpa exinde remotum, atque alium in loco suo quæritur ordinatũ. Quod etiam coram testibus quibusdam diaconibus nostris præsente diacone prædicti Concordij episcopi sui causas allegante ex parte ita esse perclaruit. Sed quoniam certior in partibus illis ubi res acta est potest esse probatio, fraternitas tua diligenter atque sollicitè hoc studeat perscrutari. Et si nulla manifesta causa depositionis extitit, quæ prædictum Fortunatum abbatis officio remouerit, eum in suo loco reformare festinet, atque eius episcopum digna reprehensione increpare nõ desinat, cur decessoris sui nullis prouocatus excessibus destruere ordinationem molitus sit. Si uerò aliter quàm edocti sumus, causam esse pars altera dixerit, subtili ueritas inuestigatione quærẽda est, & ita quicquid canonicus ordo poposcerit terminandum, ut nulla ea de re denuò querela remaneat.

A

Gregorius Alcysono episcopo Corcyræ.

De Cassiopi castro iniustè peruaso. Cap. 11.

Epist. 2

NOn immeritò elati cordis retũdi postulatur ambitio, quando sacrorum canonum uigore postposito, temerarię prę sumptionis excessus aliena illicitè concupiscendo, non solum ad generanda dispendia noxius, uerumetiam paci Ecclesiasticæ probatur esse contrarius. Relectis igitur fraternitatis tuæ epistolis, quæ de Cassiopi castro quod in tua situm est diœcesi ab episcopo Isauriæ ciuitatis uel prius uel modò sint acta cognouimus. & contristati sumus B quòd hi qui Ecclesiæ tuæ pro impensa sibi charitate debitores esse debuerant, inimici magis fieri nullo sunt pudore prohibiti. Denique ut contra Ecclesiasticam ordinationem, contra sacerdotalem modestiam, contra sacrorum canonum statuta, prædictum castrum de iurisdictione tua abducere, ac suæ molirentur potestati subijcere, ut fierent quodammodo domini, ubi prius suscepti fuerant peregrini. Qua de re quoniam Andreas uenerabilis memoriæ frater noster Nicopolitanus metropolita innitente sibi quoque principali iussione in qua C ei causæ huius fuerat iniuncta cognitio, prolata sicut nobis patuit noscitur statuisse sententia, antefatum Cassiopi castrum sub iurisdictione Ecclesiæ tuæ quemadmodũ semper fuit debere persistere, formã eiusdem sententiæ comprobantes, Apostolicę sedis authoritate eam fauente iustitia comprobamus, confirmamus, atque per omnia robustam manere decernimus. Nam nulla æquitatis ratio, nullus canonum ordo consentit, ut parochiam alterius alter aliquo modo debeat occupare. Vnde licet distri- D ctionem contra se non modicam huius litigij culpa uideatur exigere, propter quod ab eis mala pro bonis sint reddita: studendum tamen est ut excessum benignitas nõ uideatur perpetrare, nec illud quod extraneis debetur, fratribus etiam necessitatem patientibus denegetur, ne nihil charitas agere in episcoporum mẽtibus iudicetur, si sine cõsolationis remedio hi quibus magna est habenda compassio relinquantur. Oportet ergo ut sacerdotes uel clerus Isauriæ ciuitatis ab antefati Cassiopi castri habitatione nullatenus repellãtur, sed & beati Donati

ti Donati sanctũ ac uenerabile corpus qđ secum detulerunt, in unam Ecclesiarũ antedicti loci quam elegerint, siue intus siue foris habeant recondendi debita cũ ueneratione licentiam. Sic tamen ut dilectioni tuæ in cuius parochia castrum ipsum est positum, emissa procuretur cautione munitio per quam promittat episcopus Isauriæ nullam sibi potestatem, nullum priuilegium fore, nullam iurisdictionem, nullam tanquam cardinalis episcopus ulterius authoritatem defendere, sed post pacem Deo ꝑpitio redditã ablato uenerabili sancti Donati corpore, ad propria modis omnibus reuersurus. Vt huius promissionis persistẽte memoria, nec decæterò quicquam sibi illic principaliter quacunque occasione audeant uendicare, sed omni se tempore esse ibidem hospites recognoscant: & fraternitatis tuę Ecclesia iuris uel priuilegij sui in qualibet parte pręiudicium non incurrat.

Gregorius Bonifacio diacono Constantinopolitano.

De peruasione castri Cassiopi. *Cap.* III.

Epist. 3

QVotiés nos eorum discordia tristes facit qui pacis prædicatores esse debuerant, magna sollicitudine studendum est, ut litigij ablata materia ad concordiam redeant hi qui diuersa ab inuicem uoluntate discordant. Quæ igitur de Cassiopi castro quod in insula Corcyra est positum, acta sint, qualiter de iurisdictione Corcyritani episcopi episcopus Isaurię moliatur subtrahere, & suæ nequiter iurisdictioni subijcere, ualde prolixum est dicere. Sed dilectioni tuæ ut cuncta subtiliter comprehendas, fratris nostri Alcysoni episcopi Corcyræ scripta transmisimus, atque eius illic uenire hominem fecimus, qui etiam uerbo tutius te ad singula possit instruere. Hoc tamen breuiter indicamus, quia dum Imperatori Mauricio esset in pręiudicio Ecclesię Corcyritanę quõdam subreptum, nec iussio eius, quippe quia contra leges & sacros canones data fuerat, habuisset effectum, & indecisa inter partes contentio remansisset: aliam illum ad Andream quondam fratrem nostrũ & coepiscopum & metropolitam Nicopolitanum iussionem dedisse: ut quoniam utra A que pars eius erat iurisdictioni subiecta, ipse hanc causam cognoscere, & finire canonicè debuisset. Qui metropolita cognita causa probataque sententia cuius tibi exẽplaria misimus, prædictum Cassiopi castrũ sub potestate ac iurisdictione Corcyritani episcopi, cuius & semper fuit diœcesis, esse distinxit. Quam nos sententiam comprobantes, Apostolicæ sedis authoritate præuidimus confirmandam. Et ne ea quæ decreuimus, ita potuissent esse districta, ut nihil benignitatis habere uiderentur admixtum: curæ nobis fuit ita causam temperatè disponere, sicut sententiæ nostræ q̃ B ad te misimus textus ostendit, ut neque episcopus neque clerus Isauriæ ciuitatis necessitatem habitationis incurrerent, nec Corcyritanæ Ecclesiæ priuilegia in aliquo turbarentur. Sed quia inter ipsa primordia serenissimo domino surreptũ est, atque contra iudicium Nicopolitani metropolitæ, quod Ecclesiastica rectitudine & canonica ratione suffultum est, episcopus Isauriæ, quod nec sine dolore audire, nec loqui sine gemitu possumus, cum maiori iniuria episcopi Corcyritani & clericorum C eius antefatum Cassiopi castrum traditum memoratur, ut amota, quod graue est dici, iurisdictione Corcyritanæ Ecclesiæ, ipse illic omnem tanquam principalem habeat potestatem sententiam nostram nulli dare præuidimus, ne contra iussionem clementissimi domini imperatoris, uel quod absit, in despectum eius aliquid facere uideremur. Itaq; dilectio tua pietati eius cũcta diligẽter insinuet, atq; cõstãter astruat hoc omnino illicitũ, omnino prauũ, omnino iniustũ, & sacris esse ualde canonibus inimicũ. Et ideo huiusmodi peccatũ tempo D ribus suis introduci in Ecclesiæ præiudiciũ non permittat. Sed quid de hoc negotio iudicatum antefati quondam metropolitę iudicium contineat, uel à nobis qualiter ea quæ ab illo decreta sunt, cõfirmata fuerint suggerat, atque id agere studeat, ut cum eius iussione nostra illic sententia transmittatur: quatenus & serenitati ipsius, sicut dignum est, reseruasse & rationabiliter correxisse quæ male præsumpta sunt, uideamur. Qua in re omnino danda opera est, ut si fieri potest, etiam iussionem suam ipse tribuat, in qua ea quæ à nobis definita sũt,

seruari præcipiat. Nam hoc facto, omnis decætero surreptionis locus obstruitur. Ita ergo ad compescenda hæc præiudicia uigilantiam tuam cum omnipotentis Dei adiutorio exercere festina, ut nec modò uoluntas eorum qui peruersa moliuntur, aliquid contra antiquum Ecclesiasticę consuetudinis statum obtineat, nec pòst ad exemplum res nefanda proficiat. Quanta præterea mala quantasque oppressiones suprascriptus Alcysonus frater & coepiscopus noster ab actionarijs Ecclesiæ Thessalonicensis asserat sustinere ut possis cognoscere, ipsam quam ad nos misit epistolam B dilectioni tuæ transmisimus. Ideoque prædictæ Ecclesiæ responsalem uenire ad te facito, atque causam ipso præsente cognosce, & de capitulis quibus te ratio mouerit, fratri & coepiscopo nostro Eusebio scribe, ut homines suos agere iniusta prohibeat, & minores non premere, sed magis in quibus iustum fuerit, moneat adiuuare. Hoc quoque uolumus, ut ei qui in ciuitate Nicopolitano metropolita fuerit ordinatus, dilectio tua scribere debeat, quatenus causam de damnis quæ Ecclesiæ suæ illata prædictus frater noster Alcysonus queritur, cognoscere, & quod iustum est debeat definire: quia à decessore ipsius negotium ipsum non decisum, sed legitur reseruatum.

Gregorius Ioanni *episcopo.*

De Ecclesia sanctæ Mariæ consecranda.

Caput IIII.

Epist. 4

BAsilicam quam à dilectione tua in honorem beatæ semperque uirginis Mariæ per Sauinum subdiaconem nostrum, & rectorem patrimonij suggeris esse perfectam, consecrandi tibi præceptionis nostræ serie noueris facultatem attributam, quatenus frater charissime deuotionis tuę desiderium complens celebritatis perfectione gratuleris.

Gregorius Desiderio episcopo Galliæ.

De milite qui ancillam Dei de monasterio rapuit. Cap. V.

Epist. 5

CVm inter multa bona quæ nobis de magnitudine uestra sæpius nunciantur illud in uobis plus laudabile dicitur existere, quòd charitatem diligitis, & disciplinam, sicut dignum est, custoditis: satis mirati sumus quod in milite illo qui ancillam Dei diabolica instigatione perdiderit, districtissima uindicta hactenus facta non fuerit. Nam moribus & bonitati uestræ ualde conueniens fuit, ut antè ad nos ultio quàm perpetratæ culpæ iniquitas perueniret. Sed quia uindictam huius sceleris non uoluntate uestra, sed aliorum credimus surreptionibus esse suspensam, neque hoc peccatum uel numerum indisciplinati militis, uel loca illa in quibus commissum est, ualeat premere: hortamur, ut sine excusatione aliqua uel modo qualis uobis feruor sit erga charitatis custodiā demonstrantes, ita pro exēplo aliorū districte emendare tantum facinus festinetis, ut & Deum uobis, in cuius ille hoc iniuriam perpetrauit, & timorem eius despexit, placabilem faciatis, & nos uobis de zeli uestri rectitudine gratias referamus. Nam tantam iniquitatem inultam remanere nullo modo patimur.

Gregorius Ioanni episcopo.

De eligendo episcopo Anchonitanæ Ecclesiæ. Caput VI.

Epist. 6 Parte 1. dist. 85. c. Florentinum archidiaconum

NE incauta eorum ordinatio qui ad episcopatum eliguntur, ualeat prouenire, uigilanti de eorum personis sollicitudine est requirendum. Indicatum siquidē nobis est Florentinum archidiaconem Ecclesiæ Anchonitanæ qui ad episcopatum fuerat electus, scripturæ quidem sacræ sciētiam habere, sed ita ætatis senio iam confectum accepimus, ut ad regiminis officium non possit assurgere. Adijcientes etiam ita illum tenacem existere, ut in domo eius amicus ad charitatem nunquam introeat. Rusticus autem diaconus eiusdē Ecclesiæ, qui similiter electus fuerat, uigilans quidem homo dicitur, sed quantum asseritur, Psalmos ignorat. Florentium uerò diaconem Ecclesiæ Rauennatis, qui electus ab omnibus dicitur, sollicitum esse nouimus, sed qualis sit interius, omnino non scimus. Ideoque fraternitas tua una cum fratre & coepiscopo nostro Armenio suprascriptæ Anchonitanæ Ecclesiæ uisitatore illuc festinet accedere, & diligenter de uita ac moribus singulorum requirere,

re, si de nullo sibi sunt crimine conscij, quod eos ad hoc officium uetet accedere. Pariter etiam requirẽdum est si hoc quod de præfato archidiacone dictum est, quia nunquam amicus domũ eius ingressus est, si ita se ueritas habeat, & utrum ex necessitate, an ex tenacia talis sit, aut si ita senex est, ut ad regendum non possit assurgere, uel si tactis sacrosanctis euangelijs, sicut nobis nunciatum est, iusiurandum prębuerit, nunquam se ad episcopatum accedere. Sed etiam de Rustico diacono, quantos Psalmos minus teneat, perscrutandum est Florentino autem diacono Rauennati, si nullum, sicut diximus, crimen est quod obsistat, apud episcopum eius agi necesse est, ut ei debeat cessionem concedere: non tamen ex nostro mandato uel edicto, ne contra suam uoluntatem eum cõcedere uideatur. Sed hoc ut norunt, qui eum eligunt, ex se agant: tu uerò de singulis cum omni studio ac sollicitudine omnia quæ scripsimus require, atque nobis stude subtiliter indicare, ut renunciatione tua redditi certiores, quod post hæc fieri debeat, Deo autore disponamus.

Gregorius Theodelindæ reginę Longobardorũ. De scriptis Secundini. Cap VII.

Epist. 7

SCripta quæ ad nos dudum à Ianuensibus partibus transmisistis, gaudij uestri nos facere participes, propterea quòd omnipotentis Dei gratia & filium uobis donatum, & quod ualde excellentiæ uestræ est laudabile, catholicæ eum fidei nouimus sociatum. Nec enim de Christianitate uestra aliud credendum, nisi id studere uos, ut quem diuino munere suscepistis, catholicę rectitudinis auxilio muniretis, ut & redemptor noster familiarem te suam famulam cognosceret, & Longobardorum genti nouum regem in timore suo feliciter nutriret. Vnde oramus omnipotentem Deum, ut & uos in mandatorum suorum uia custodiat, & eundem excellentissimum filium Adulouualdum in suo amore faciat proficere: quatenus sicut hic inter homines iam magnus est, sic quoque & bonis actibus ante Dei nostri oculos sit gloriosus. Illud autem quod excellentia uestra scripsit, ut dilectissimo filio nostro Secũdino abbati ad A ea quæ scripsit, subtiliter respondere deberemus, quis uel petitionem, uel uestra desideria quæ multis esse profutura cognoscit, si ægritudo non obsisteret, duceret postponenda? Sed tantæ nos podagræ infirmitas tenuit, ut non solum non dictare, sed nec ad loquendum possimus assurgere, sicut & præsentium portitores legati uestri cognouerunt, qui nos & uenientes infirmos inuenerunt, & discedentes in summo uitæ periculo atque discrimine reliquerunt. Sed si omnipotente Deo disponente conualuero, ad cuncta quę mihi scripsit, B subtiliter respondebo. Eam tamen synodum quæ piæ memoriæ Iustiniani tempore facta est, per latores præsentium transmisi, ut prædictus filius meus dilectissimus ipsam relegẽs, agnoscat quia falsa sunt omnia quæ contra sedem Apostolicam uel catholicam Ecclesiã audierat. Absit enim nos cuiuslibet sensum hæretici recipere, uel à tomo sanctæ memoriæ Leonis prædecessoris nostri in aliquo deuiare: sed quęcunque à sanctis quatuor synodis sunt definita, recipimus, & quæcunque reprobata sunt, condemnamus. Excellentissimo C autem filio nostro Adulouualdo regi transmittere filateria curauimus, id est crucem cum ligno sanctæ crucis Domini, & lectionem sancti Euangelij theca Persica inclusam. Filiæ quoque meæ sorori eius tres annulos transmisi, duos cum hyacintis, & unum cum albula: quæ eis per uos peto dari, ut apud eos nostra charitas ex uestra excellentia condiatur. Paterna præterea charitate persoluentes salutationis officium, petimus ut excellentissimo filio nostro cõiugi uestro, pro nobis de facta pace gratias referatis, atque eius animum sicut consueuistis, D ad pacem de futuro per omnia prouocetis: quatenus mercedem populi innocentis, qui in scandalo perire poterat, ante cõspectum Dei inter multa bona quę agitis, inuenire possitis.

Gregorius Alcysono episcopo Corcyræ.

De corpore beati Donati in Cassiopi castro. Caput VIII.

Epist. 8

RE sipiscentibus fratribus, & ad salubre se consilium conuertentibus non est negan-

neganda benignitas, ut ne plus in episcopo rum mentibus culpa uideatur posse quàm charitas. Venientem igitur ad nos Petrum Ecclesiæ Isauriæ lectorem cum scriptis fratris & coepiscopi nostri Ioannis, coram responsalibus dilectionis tuæ suscepimus, atque eum post relecta scripta quæ detulerat, curæ nobis fuit requirere, si quid contra allegationem eorundem responsalium tuorum haberet, quod diceret. Qui dum nihil sibi aliud iniunctum uel responsurum se penitus perhiberet, extra hoc quod episcopi ipsius epistola continebat, ea quæ canonibus congruebant, Deo autore sine tarditate decreuimus. Post longum uero tempus suprascriptus Petrus chartularem protulit, quem sibi datum à suo asserebat episcopo, & idcirco moras causa sustinuit. Sed quia in eodem capitulari memoratus sperasse legebatur antistes, ut in Ecclesia beati Ioannis quæ in Cassiopi castro est posita, sanctum ac uenerabile corpus beati Donati haberet recondendi licentiam, paratum se esse inquiens dilectione tuæ, propterea quòd tua probatur esse diœcesis, munitionē emittere, nullum tibi ex hoc præiudicium generari: petitionem eius sine effectu non preuidimus relinquendā, postquam ita sibi necessitatis tempore desiderat fieri consultum, ut Ecclesiæ tuæ iurisdictionem seruare se in omnibus fateatur. Hac itaque ratione permoti, fraternitatem tuam scriptis præsentibus adhortamur, ut sine mora, uel aliqua excusatione, in prænominati beati Ioannis Ecclesia recondendi suprascripti sancti uenerabile corpus ꝓbeat potestatem, ita sane ut prius scriptura interueniente te muniat, nunquam se in antefata Ecclesia uel castro sub quolibet argumento, aliquam iurisdictionem uel priuilegium tanquam proprius episcopus uendicare, sed omne illic ius ac potestatem Ecclesiæ tuæ, quippe cuius est parochia, inuiolabiliter custodire. Pariter quoque te sicut idem frater noster petijt, conuenit respondere: ut tempore quo miserante Deo pace reddita illi ad propria fuerit reuertendi licentia, antedictum uenerabile corpus auferendi secum sine aliqua obiectione fas habeat. Qua de re ne personale esse uideatur quod geritur, & inueniri possit unde recidiua rursus excitetur contentio, & successores uestri in hac promissione pro conseruandis omnibus sunt per omnia complectendi: quatenus huiusmodi perueniente cautela, nec ille ibidem decæterò sibi quicquam in diœcesi tua contra æquitatem, & sacrorum canonum decreta præsumat defendere, & ius Ecclesiæ tuæ ex huiusmodi concessione præiudicium aliquod nulla unquam ratione sustineat.

Gregorius Felici subdiacono rectori patrimonij.

De redditibus Ecclesiæ S. Pauli concessi. Caput IX.

Licet omnia quæ hic Apostolica habet Ecclesia beatorum Petri & Pauli, quorū honore & beneficijs acquisita sunt, Deo sint autore communia: est tamen in administratione actionum diuersitas personarum, ut in assignatis cuiq; rebus cura adhiberi possit impensior. Cum ergo pro Ecclesia beati Pauli apostoli, sollicitudo debita nos commoneret, ne minus illic habere luminaria idem præco fidei cerneretur, qui totum mundum lumine suæ prædicationis impleuit, & ualde incongruum ac esse durissimum uideretur, ut illa ei specialiter possessio non seruiret, in qua palmam sumens martyrij capite est truncatus ut uiueret: utile iudicauimus eandem massam, quæ aquas Saluias nuncupatur, cum omnibus fundis suis, id est cella uinaria, Antoniano, uilla Pertusa in foro Primiano, Cassiano, Silonis, Cornelij, Thesselata atque Corneliano, cum omni iure, instructu, instrumentoq; suo & omnibus generaliter ad eam pertinētibus, cum eius Christi gratia luminaribus deputare, adijcientes etiam eidem cesioni hortos duos inter Tyberim & porticum ipsius Ecclesiæ, euntibus à porta ciuitatis parte dextera, quos diuidit fluuius Almon, inter affines horti monasterij sancti Stephani, qđ est aucillarum Dei, positum ad sanctum Paulum, & ad fines possessionis Pisiniani, simul & terrulas, quæ uocantur Fossa latronis positas, id est iuxta eandem porticum euntibus, similiter parte sinistra ad portam ubi nunc uineæ factæ sunt, quæ terrulæ cohærent ab uno latere possessioni Eugentis

Epist. 9

Eugentis quondam scholastici, & ab alia parte possessioni monasterij sancti Hedisti: quæ omnia Deo adiuuante per antedictæ Ecclesiæ præpositos qui per tempora fuerint subsequentia a præsenti septima indictione uolumus ordinari. Et quicquid exinde accesserit, luminaribus eius impendi, atque ipsos exinde ponere rationes. Idcirco experientiæ tuæ præscripsimus, ut suprascriptam massam aquas Saluas cũ prænominatis omnibus fundis suis, necnõ hortos atque terrulas quæ superius continentur, de breuibus suis deleri facias, ac auferri, & ad nomen prædictæ Ecclesiæ beati Pauli apostoli tradere: quatenus seruientes ibi præpositi omni per hoc carentes excusatione de luminaribus eius ita nostra studeãt sollicitudine cogitare, ut nullus unquã illic neglectus possit existere. Facta uerò suprascriptarum omniũ rerũ traditione, uolumus ut hoc præceptũ in scrinio Ecclesiæ nostræ experientia tua restituat.

Gregorius Felici episcopo Messanensi.

De construenda Ecclesia. *Cap.* X.

Epist. 10

IAnuarius subdiaconus Ecclesiæ Messanensis, petitoria nobis insinuatione suggessit, quæ habetur in subditis, in ciuitate Messanensi basilicam se pro sua deuotione fundasse, quam in honorem sancti Stephani & Pancratij, atque Eupli desiderat consecrari. Et ideo frater charissime si in tuæ diœcesis ciuitatis iure consistit, & nullum corpus ibidem constat humatum, percepta primitus donatione legitima, id est à præsentis anni tributis liberos fiscalibus solidos decem, & reliqua, de substantia sua sibi tantummodo usum fructum retineat. Quę omnia diligenter inquire, ut si eorum quæ offeruntur reddituum quantitas, uel quæ tempore mortis reliquerint, sartis tectis, & luminaribus, nec non alimonijs seruientium annua possint præstatione sufficere, ipsa munificentia sit gestis municipalibus alligata. Quòd si hæc quæ diximus, per sollicitudinem tuam impleta non fuerint, de propria substantia quãti interfuerit, utilitati Ecclesiæ te uel hæredes tuos satisfacturum esse nõ dubites. His igitur procuratis, benedictio optata proueniat. Nec antè dedicationis munus impartias, quàm superius comprehensus fuerit ordo donationis impletus, enunciaturus ex more nihil illic conditoris iuri alterius iam deberi, nisi processionis gratia, quæ Christianis omnibus in commune debet. Sanctuarium uero susceptum sui cum reuerentia collocabis.

Gregorius Iuliano Scriboni.

De Maximi inquisitione. *Cap.* XI.

Epist. 11

SI secularibus officijs ordo suus & tradita à maioribus disciplina seruatur, quis ferat Ecclesiasticos ordines temeraria pręsumptione confundi, audita negligere, & emendanda non bene remittendo postponere? Et quidem uos bene facitis charitatem diligere, & ad concordiam suadere. Sed quoniam loci nostri consideratione compellimur, ea quæ ad nostram noticiam peruenerunt, minimè propter Deum irrequisita relinquere, idcirco ueniẽte Maximo, subtiliter ab eo quæ de ipso dicta sunt, perscrutari curauimus. Et confidimus de creatoris nostri custodia: quia cognita ueritate, à statu canonum & æquitatis rectitudine, nec gratia cuiusquam, nec culpa deflectimur, sed libenter quæ congruunt rationi, seruamus. Nam si, quod absit, Ecclesiasticam sollicitudinem uigoréq; negligimus, perdit desidia disciplinam, & animabus profectò fidelium nocetur, dum talia à suis pastoribus exempla suscipiunt. Illud autem quod scribitis, quia uoluntas palatij & amor ab eo populi non discordet: hæc res a iustitiæ uos zelo non reuocat, nec intentionem uestram in requirenda facit ueritate peccare. Studendum ergo est fili magnifice, ut amorem sibi Dei quisque conciliet. Nam sine diuina gratia humana dilectio quid dicam in posterum, dummodo quoque apud nos amplius nocet?

Gregorius conductoribus massarum per Galliam.

Quòd eos Arigio patricio commendauit. *Caput* XII.

Epist. 12

QVamuis inter medias sitis turbas gẽtium constituti, tamẽ ratio nos ipsa suspicari cõpellit, multũ uos ab alijs

bona actione distare. Sicut enim appellatio sancti Petri Apostolorum principis familiam Ecclesiæ tantæ multitudini clariorem demonstrat, ita debetis cæteros morum claritate præcedere, atque eos quibus præestis, ut bene agant, ut agnoscant cui seruiunt, assiduè commonere: ut à rapinis gentium atque prauitatibus abstineant, & familia Ecclesiæ nô solum nomine, sed meritis honoretur. Nos enim de uobis cognoscite studiosissimè cogitare. Disposuimus enim hominem nostrũ, qui uos possit tueri & regere, & cum hominibus commendatitijs ad excellentissimum regem Christo auxiliante transmittere. Sed uiam tempus hyemis impediuit. Viro ergo glorioso Arigio patricio uos præuidimus commendandos, cui interim summa benignitate atque obedientia, sicut beati Petri famulos decet, obedire studete, atque ea quæ pro Ecclesiastica utilitate uobis præcipiuntur, implete. Visum autem nobis est, ut consuetudinaria excepta eius utilitati debeatis inferre. Pensiones uerò fideliter cum omni colligite diligentia, ut apud unumquenque uestrũm, quem communi cõsensu elegeritis reiaceant, à quo cùm ueneritis, quem à latere nostro transmiserimus, eas possit accipere. Non enim sumus dubij, quòd per eum qui uobis uisus fuerit, possit fideliter conseruari. Ita ergo in omnibus irreprehensibiles atque obedientes existite, quatenus ueniens ad nos is qui patrimonium ipsum recturus est, sciat quemadmodum unicuique uestrum pro sua debeat strenuitate rependere.

Gregorius Cypriano diacono.
De persequendis maleficijs cantermis. C. XIII.

Epist. 13

VIr sanctissimus Maximianus episcopus noster Ecclesiam Dei prauis hominibus purgare desiderans, laudabiliter erga Ecclesiasticorum uitam, sicut nosti, sollicitus fuit. Qui dum eorum actus uigilanter cura pastorali intenderet, maleficio quod uulgò canterma dicitur, quosdã didicit maculatos. Quos etiam, sicut & dilectionis tuæ nunciauit epistola, dedit in custodia retinendos. Sed quia peccatis nostris facientibus morte præuentus, crimen ipsum ulcisci non potuit, necesse est ut dilectio tua cum omni hoc subtilitate indagare festinet, atque eos secundum immanitatem studeat facinoris uindicare, qualiter secundum leges suprascriptum episcopum zelo correptionis ac iustitiæ in hac ultione propter Deum nouit si uiueret commoueri. Omni ergo uirtute, omniq́ue instantia tua dilectio in hac causa zelum suũ erga omnipotentem Deum curet ostendere, & inimicis illius aduersitatem dignam inflictis ultionibus exhibere, ut impleas quod scriptum est: Nònne qui oderunt te Domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Si ergo hoc zelo dilectio tua accenditur, in eos qui Deum dereliquerunt, & contra eum maleficijs aliquid egerunt, pœna monstretur. Quòd si rectè illic exequi non ualet, nobis qui tales sunt transmitti debent, si tamen hic monstrari poterint, unde illic possunt absque difficultate conuinci. Sed quia impossibile esse existimo, illic per te debet districta atque fortis correctio prouenire. Virum autem gloriosum dominum Libertinum prætorem in tali loco per contemplationem omnipotẽtis Dei adiutorem te habere confido. In hac tamẽ causa mitescere minimè debuisti, etiam si tibi quilibet secularis iudex aduersarius potuisset existere. Possessiones præterea Archilai medici dilectio tua rationabiliter tueatur, ut ab aliquibus iniustè eum minime grauari permittatis.

Psal. 38

Gregorius Datiano episcopo Metropolitano.
De Barbarorum gladijs. Cap. XIIII.

Epist. 14

SCripta dulcissimæ & cordis ulnis omnibus amplectendæ uestræ beatitudinis tristis accepi, lætus relegi. Quis enim in hac terra non lugeat, quæ Barbarorum gladiis tradita, penè iam non habet qui in ea uiuat, & tamen habet quotidie qui moriantur? Sed in quantalibet tristitia, quem non uestræ epistolæ in gaudium exultationis excuterent? in quibus non oris efficacia cum præpollentis sapientiæ ingenio mihi medullitus loquebatur, non carnis lingua, sed charitatis. Quia uerò ego de fonte uestræ securitatis hauriens, ex aliquanto lætificatus sum, uos quoque rogo nostræ tristiciæ luctum tangite, & afflictionem nostram in uobismetipsis magistra charitate

te protrahite. Neque enim nostri mœroris sordes mundabitis, nisi ipsi quoque per compassionem manum uestri cordis inquinetis. Nam sordida uascula, ut inquinatione terræ careant, cum terra mundari solét: & uos si parumper ad curam uestrum animũ ducitis, ut nobis opitulari ualeatis, quasi cum luto lutum mundatis. Sed quia hoc operando simul & orando agitis, si quid pro nobis in uobis terrena actio inquinat, statim aqua ordinationis lauat. Quia enim si quid patitur unum membrum, compatiũtur omnia membra, compatiendo laboribus nostris ostendite quia unum sumus. Narrare enim mala quæ extrinsecus & intrinsecus patior, epistolari breuitate prohibeor. Sed communis filius Sabinianus diaconus uestræ dulcissimæ sanctitati curanda uulnera nostra aperiet, sed ex opere supernę gratia subsequente salute cognoscat: quia medicus est, qui uulnus uidet. Pueros uerò episcopo similes non transmitto, nisi prius cum omnipotentis Dei & beatitudinis uestræ solatio à terrenis implicationibus exutus ipse episcopus fuero. Quando enim me apud meipsum inuenero, tunc foris mei similes uidelicet deformes quæro.

Gregorius Augustino episcopo Anglorum. De usu pallij, & de Eboracensi Ecclesia. Caput XV.

Epist. 15

CVm certum sit pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reseruari, nobis tamen eis necesse est bonorum beneficia tribuere, ut in spiritalis operis studio ex remuneratione ualeant multiplicius insudare. Et quia noua Anglorum Ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam eodem Domino largiente, & te laborante perducta est, usum tibi pallij ad sola missarum solennia agenda concedimus, ita ut per loca singula duodecim episcopos ordines, qui tuæ ditioni subiaceant: quatenus Londoniensis episcopus ciuitatis semper in posterum à synodo propria debet cõsecrari, atque honoris pallium ab hac sancta & Apostolica cui autore Deo deseruio. sede percipiat. Ad Eboracam uerò ciuitatem te uolumus episcopum mittere, quem ipse indicaueris ordinandum: ita ut si eadé ciuitas cum finitimis locis uerbum Dei receperit, ipse quoque duodecim episcopos ordinet, & metropolitani honore perfruatur: quia ei quoque si uita comes fuerit, pallium tribuere Domino fauente proponimus, quem tñ tuæ fraternitatis uolumus dispositioni subiacere. Post obitum uerò tuum ita episcopis quos ordinauerit præsit, ut Lundoniensis episcopi nullo modo ditioni subiaceat. Sit uerò inter Lundoniæ & Eboracæ ciuitatis episcopos in posterũ honoris ista distinctio, ut ipse prior habeatur qui prius fuerit ordinatus. Communi autem consilio, & concordi actione quæcunque erunt pro Christi zelo agenda disponant, unanimiter recta sentiant, & ea quæ senserint, non sibimet discrepando perficiant. Tua ergo fraternitas non solum eos episcopos quos ordinauerit, neque eos tantummodo qui per Eboracensem episcopũ fuerint ordinati, sed etiam omnes Britanniæ sacerdotes habeat Domino Deo nostro authore subiectos: quatenus ex uita & lingua tuæ sanctitatis, & rectè credendi & bene uiuendi formam percipiant, atque officium suum fide ac moribus prosequentes ad cœlestia, cùm Dominus uoluerit, regna pertingat.

Gregorius Ioanni abbati de monte Sina. Petit pro se orare. Cap. XVI.

Epist. 16

SAnctitatem uitæ tuæ humilitatis tuæ testatur epistola, unde omnipotenti Deo gratias agimus, quia adhuc esse cognoscimus, qui pro peccatis nostris ualeant exorare. Nos enim sub colore Ecclesiastici regiminis mundi huius fluctibus uoluimur, qui frequenter nos obruunt. Sed cœlestis gratiæ manu protegente de profundo releuamur. Vos ergo qui in tanta quietis uestræ serenitate tranquillam uitam ducitis, securi quasi in littore statis, nobis nauigantibus, aut potius naufragantibus, orationis uestræ manum tendite, & conantes ad terram uiuentium pergere, quantis potestis precibus adiuuate, ut non solum de uestra uita, sed etiam de ereptione nostra mercedem habere in perpetum ualeatis. Sancta Trinitas dilectionem tuam suæ protectionis dextera protegat, detque tibi cõmissum gregem orando, admonendo, boni operis

ni operis studium ostendendo, in conspectu sui redemptoris recte pascere, ut ad æternæ uitæ pascua ualeas cum ipso quem pascis grege peruenire. Scriptum quippe est: Oues meæ uenient, & pascua inueniẽt. Quæ uidelicet pascua tunc inuenimus, qñ huius uitæ hyeme carentes, de æternæ uitæ quasi de noui ueris uiriditate satiamur. Filio nostro Simplicio renunciante cognouimus, lectos uel lectisternia in Gerontocomio, quod illic ab Isauro constructum est, deesse. Propterea misimus lenas xv. rachanas xxx. lectos xv. precium quoque de emẽdis culcitris uel naula dedimus: quę dilectionem tuam petimus non indigne suscipere, sed in loco quo transmissa sunt, præbere.

Gregorius Asclepiodato patricio Gallorum. Patrimonium Ecclesiæ ipsi & regibus commendat. Cap. XVII.

Epist. 17

PRudentes uiros, sicut estis, regibus adhærere, multorum solamen est. Nam dum præstandi sibi locum ad animæ utilitatem datum intelligunt, certum est, quia mercedis causas, ubi inueniunt, non postponunt. Quanto igitur affectu, quantaque deuotione gloria se uestra in causis pauperum studio pietatis impenderit, dilectissimo filio nostro Candido presbytero renunciante cõperimus. Sed cùm hanc sibi quodammodo nobilitas legem imponit, ut debere se quod sponte tribuit æstimet, & nisi in beneficijs suis creuerit, nihil præstitisse se reputet: paterna dilectione salutãtes gloriæ uestræ suprascriptum presbyterum & patrimonium Ecclesiæ nostræ fiducialiter commendamus, ut ope gratiæ uestræ præmunitũ, molestias & onera nulla sustineat. Sic igitur studij boni in uobis cura proficiat, ut utilitates pauperum uobis annitentibus nutriantur, & sentiamus quod de charitate uestra præsumimus. Augete fauoris uestri præsidia: quia nobilium mentium semiplenum bonum uidetur, quod sine adiectione relinquitur. Et quoniam ab excellẽtissimis regibus Frãcorum filijs nostris poscimus, ut ipsum patrimoniolũ sub sua cura habere dignentur, uobis adminiculanti bus impleatur, ut uestrum possit esse quod poscimus: quatenus & nos gratias referẽtes pro gloriæ uestræ incolumitate orare enixius ualeamus, & uestrorum bonorũ uicissitudinem Deus uobis oĩpotens & hic & in futuro recompẽset. Clauim uerò à sacratissimo beati Petri corpore in qua de catenis eius benedictio continẽtur, transmisimus: quæ collo uestro suspensa contra omnia aduersa uos muniat.

Gregorius Bacandæ & Agnello episcopis. De synagoga Iudæorum. Cap. XVIII.

Epi[st. 18]

SVpplicauerunt nobis Hebræi Terracinæ degentes, ut locum quem synagogæ hactenus habuerunt, cum illis nostra quoque autoritate esset habendi licentia. Sed quia peruenit ad nos quòd locus ipse sicuicinus esset Ecclesiæ, ut etiam uoces psallentium illic ad eam peruenirent: ideo scripsimus fratri & coepiscopo nostro Petro, si ita esset ut uox de eodem loco in Ecclesia resonaret, Iudæi celebrationibus priuarentur. Itaque fraternitas uestra cum suprascripto fratre & coepiscopo nostro locũ ipsum diligenter inspiciat, & si ita est ut aliquid uobis in Ecclesia uisum fuerit obsuisse, alium locum intra ipsum castellũ præuidete, ubi præfati Iudæi conueniant, quo possint suas sine impedimento cærimonias celebrare. Talem uerò fraternitas uestra præuideat, si hoc fuerint loco priuati, ut nulla exinde in futuro querela nascatur. Prædictos uerò Iudæos grauari uel affligi contra ordinem rationis prohibemus: sed sic Romanis uiuere legibus permittantur, annuẽte iusticia, actusque suos, ut norunt, nullo impediente disponant, ut eis tamen Christiana mancipia habere non liceat.

Gregorius Sabino subdiacono. De horto Feliciani monasterium ancillarum Dei tradendo. Cap. XIX.

Epist. 1[9]

OFficio pietatis impellimur monasterijs prouida consideratione ferre cõsultum, ne hi qui in seruitio Dei deputati esse noscuntur, necessitatem aliquam, qđ auertat Dominus, possint sustinere. Ideoq; experientiæ tuæ hac autoritate præcipimus, ut hortum quõdam Feliciani presbyteri positum in regione prima, ante gradus sanctæ Sabinæ, excusatione postposita monasterio Euprepiæ, in quo ancillarum Dei

Dei congregatio esse dinoscitur iure A proprietario possidendum tradere sine ambiguitate festinet: quatenus nostræ beneficio largitatis in Dei seruitio ipso quoque suffragante securis mentibus perseuerent.

Gregorius Stephano chartulario.

De monachis fugitiuis restituendis. Ca. XX.

Epist. 20 SCientes magnitudinem charitatis uestræ toto Dominum corde diligere, ob hoc ea quæ in marcis de iure quondam patricij uiri piæ recordationis contra præcepta Dominica, contraque canonum regu- B lam commissa esse didicimus, ad eius necesse duximus referre notitiam: quatenus hæc quæ perpetrata sunt, corrigi debeant, & alii deinceps tentare non præsumant. Insinuatum igitur nobis est, in massa quæ nuncupatur Maratoclis, abbati monasterij sancti Georgij, quod in eadem situm est, duos monachos refugisse, & unum quidẽ ex eis iam coniugem accepisse, alium autem laicum effectum seculariter uiuere: cùm nec ex familia massæ homines ipsi esse liberi asserantur, & uel si secundum con C ditionem debuissent agere, contra Deum erat, ut post adeptum officii diuini cultũ, ad secularem uitam atque habitum remearent. Vnde hortor, ut habita iudicis æterni consideratione, monachos ipsos retrudi sine dilatione faciatis, ne eorum exemplo, cum uestro, quod absit, peccato, cæterorum monasteriorum districtio dissipetͣ: sed magis ut magnitudinis uestræ solatio, aliis monachis spes gerendi talia submoueatur. Asseruit autem prædictus abbas presbyterum prædictæ massæ nouas mona D sterio ipsi uelle ponere cõsuetudines, quæ ex tempore conditionis monasterij per triennale tempus hactenus non fuerunt, siquidem si quid illic munificentiæ gratia à fidelibus uiris oblatum fuerit, portionem se debere percipere. Quod magnitudo uestra studeat diligenter agnoscere, & si hoc ab initio non fuit, etiam labentibus temporibus aliquid nouiter imponi non concedat: quia maximè exiguę substantiæ, & monasterium pauperum esse didicimus, & abbatem ipsum hospitalem omnino esse multorum attestatione didicimus.

Gregorius Veloci magistro militum.

De persecutione Arnulphi. Cap. XXI.

ET pridem expressimus gloriæ uestræ, quia milites illic erant parati uenire: Epist. 21 sed quoniam inimicos congregatos & hic discurrere epistola uestra significauerat, hæc eos hic causa retinuit. Vtile nunc uerò est uisum, ut aliquanti illuc milites trãsmittãtur, quos gloria tua admonere & hortari, ut parati sint ad laborem, studeat. Et occasione inuenta cum gloriosis filijs nostris Mauricio & Vitaliano loquere, & quæcunque nobis Deo adiutore pro utilitate reipublicæ statuerint, facite. Et si huc uel ad Rauennates partes, nec dicendum Arnulphum cognoueritis excurrere, uos à dorso eius ita sicut decet uiros fortes, laborate: quatenus opinio uestra ex laboris uestri qualitate amplius in republica, Deo auxiliante, proficiat: illud tamen præ omnibus admonemus, ut familiam Maloin, & Adobio, Vigildi, atque Grussingi, qui cum glorioso Mauricio magistro militum esse noscuntur, sine aliqua mora uel excusatione relaxes: quatenus uenientes illuc homines prædicti uiri cum eis sine aliquo impedimento debeant ambulare.

Gregorius Mauricio et Vitaliano magistris militum.

De Arnulpho. Cap. XXII.

GLoriæ uestræ suscipientes epistolas, Epist. 22 Deo gratias egimus, quia de salute uestra cognouimus, & de sollicitudine uestra multum gauisi sumus, & mox ea quæ scripsistis, parata fuerunt. Sed Allidio memorandus uir post aduentum hominum uestrorum nobis scripsit, quia in proximo iam Arnulphus esset: & timuimus ne milites qui ad nos diriguntur, in manus eius inciderent. Et tamen hic, quantum Deus adiuuerit, contra eum filius noster gloriosus magister militum se parauit. Sed & gloria uestra, si huc perrexerit ipse hostis, quomodo consueuistis, cum auxilio Dei à dorso eius quod potestis perficite. Speramus enim in omnipotentis Dei uirtute, & in ipsius beati Petri Apostolorum principis, in cuius natali sanguinem effundere

dere desiderat: quia ipsum sibi cõtrarium A sine mora inueniet.

Gregorius Mauricio & Vitaliano magistris militum.

De fide Suanensium. Cap. XXIII.

Epist. 23 SVppliciter gloriæ uestræ per filium nostrum Vitalianum cum quo, & tractaretis & uerbo & scripto mandauimus. Vndecimo autem die mensis Iunij Arnulphus hanc epistolam quam uobis direximus trãsmisit. Et ideo relegentes eam, uidete si in fide sua Suanenses quam reipublicæ prõmisere, perstiterunt. Obsides dignos de quibus possitis confidere, ab eis percipite, & insuper eos sacramentis obstringite, reddentes illis quod loco pignoris sustulistis, sermonibus uestris eos sanantes. Si autem manifestissimè cognoueritis eos cum Arnulpho de sua subditione locutos fuisse, uel certè obsides ei dedisse, sicut nos Arnulphi epistola quã uobis direximus, dubios reddidit: salubri consilio pertractantes, ne in aliquo anima nostra de sacramentis grauetur, quicquid utile reipublicæ iudicaueritis, peragite. Sed ita gloria uestra faciat ut neque sit aliquid unde possimus ab aduersarijs comprehẽdi, neque in quo quod utilitas reipublicæ exigit, quod auertat Dominus, negligatur. Præterea gloriosi filij estote solliciti: quia quantum comperi, hostis collectam habet, & Narinas dicitur residere, & si hic cursum Deo sibi irato mittere uoluerit, uos loca ipsius, quantum Dominus uos iuuerit, deprædate, aut certè sculcas quos mittitis, sollicitè requirant, ne dolens factum ad nos discurrat.

Gregorius uniuersis episcopis Neapolitanis. D

De obedientia Constantio exhibenda.

Caput XXIIII.

Epist. 24 SVmma militiæ laus inter alia bona merita hæc est, obedientiam sanctæ reipublicæ exhibere, quodq́; sibi utiliter imperatum fuerit, obtemperare: sicut & nunc deuotionem uestram fecisse didicimus, quæ epistolis nostris quibus magnificum uirum Constantium tribunum custodiæ ciuitatis deputauimus præesse, parauit, & cõgruam militaris deuotionis obedientiã demonstrauit. Vnde scriptis uos præsentibus curauimus admonendos, uti prædicto magnifico uiro tribuno, sicut & fecistis, omnẽ debeatis pro serenissimorum dominorum utilitate, uel conseruanda ciuitate obedientiam exhibere: quatenus quicquid à uobis bene gestum hactenus agnoscitur, per præsentis temporis uigilantiam ac sollicitudinem augmentetis.

Gregorius Iunino Cathenensi episcopo.

De societate legendi. Cap. XXV.

B DIlectissimus filius meus Cyprianus diaconus reuertens mihi ualde placuerat, si ad me totus redijsset. Sed postquàm gloria uestra in Sicilia sese retinuit, certissimè scio, quia prædictus filius meus ad me quidẽ corpore redijt, sed mente in Sicilia remanserit. Hæc tñ dicens, tantum quieti uestræ congaudeo, quãtum de meis occupationibus ingemisco. Atq; hoc summopere exhortor, ut si palatũ corporis dulcedo tetigit intimę suauitatis, ita introrsus rapiatur animus, ut triste sit omne quod foris sonat, omne quod foris delectat. Laudo C aũt q humana conuenticula cauetis: quia sæpe animus qui renouari in Deo per compũctionis gratiam desiderat, per praua colloquia iterum ueterascit. Quæsiui aũt qui uobis adhæreant in lectionis sacræ collegio: & neminem reperi, & uehementer ingemui paupertatem boni. Et quamuis peccator ego ualde occultus, tamen si ad beati Petri apostoli limina uenire uolueritis, in sacro eloquio strictum poteritis me habere collegam. Omnipotẽs Deus cœlesti uos protectione custodiat, atq; ab antiqui hostis insidijs munitos permanere concedat. Epist.

Gregorius Maximiano episcopo.

De Eusebio abbate resonendo. Cap. XXVI.

FRequenter me admonuisse uos recolo, ut in proferenda sententia esse præcipites nullatenus deberetis. Et nunc esse cognoui, quia reuerendissimum uirum abbatem Eusebium commota furore uestra fraternitas excommunicauit. Quod ego ualde miratus sum, ut non antiqua eius conuersatio, non ætas longa, non ęgritudo diuturna, ab ira uestrum animum flexerit. Epist. 26

Quilibet

Quilibet enim in eo fuerit excessus, ipsa ægritudinis afflictio ei debuit pro flagello sufficere. Quem enim diuina disciplina cõterit, ei humana flagella addi superfluum fuit. Sed fortasse ideo excedere in tali persona permissus es ut cautior in uilioribus fias, & diu trutines cùm aliquem per præsentem ferire sententiam disponis. Eundem tamen præfatum uirum quanto furore exasperasti, tanta nunc dulcedine consolare: quia ualde iniustum est, ut qui te plus amauerunt, ipsi te sine causa atrocem contra se sentiant.

25

Gregorius Honorato diacono.

De Venantio honorando. Cap. XXVII.

Epist. 27

FIlius meus dominus Venantius nepos quõdam Opilionis patricij ad beatum Petrum apostolum ueniens, hoc à me summopere petijt, ut causam eius tuæ dilectioni commẽdare debuissem. Honores enim non habet, & chartas exconsulatus petijt, pro quibus triginta auri libras transmisit, ut ei debeant comparari. In qua re uolo ut dilectio tua se summopere impendat: quia talis uir est, cui etiam honor sine precio debeatur. Et quia easdem chartas emere paratus est ut dixi, non ualde necesse est, ut ex me aliquid serenissimis principibus dicatur, sed magis ex se agat dilectio tua, quatenus oblatis in sacella cõsuetudinibus honores mereatur accipere. Si quid tamẽ potueris mitius agere, maximam de eo mercedem habebis. Sed ita fac ut labor eius ꝙ hic ad nos fatigatus est, uacuus non sit. Si uerò in eadem causa difficile aliquid esse perspexeris, etiam quia per me hoc postulet indicare debes, & cuius natiuitatis, cuius modestiæ sit atque sapientiæ, serenissimis dominis intimare.

Gregorius Anthemio subdiacono.

De malis quæ patiebatur Romana ciuitas. Cap. XXVIII.

Epist. 28

QVia gloriam uestram fixam ualde atque stabilem in suis esse moribus audio, multum lætificor, & sic uobis quæ mihi displicent, sicut speciali filio fiducialiter loquor. Excellentissimus enim exarchus aliqua loquitur, quę omnes qui illũ amãt,

A ad inimicitias illius ualeant excitare. De qua re ei per latorem præsentium in excepto, quæ mihi uisa sunt relegenda dictaui: quæ si placet, & uobis relegantur, ut sciatis quid ei de re eadem scribere debeatis. Hic autem quanta necessitas, & quæ nos mala constringant, & præsentis responsalis nostri relatione, & ex epistolis fratris & coepiscopi mei Mariniani potestis agnoscere. Vnde gloriam uestram decet studio sè cogitare: quia nos de sapiẽtia uestra magnam in omnipotente Domino fiduciam habemus, & ubi uos estis, illic causam negligi nullo modo credimus. Ita ergo facite ut confidentia nostra à sua certitudine non inueniatur aliena. Gratia uos superna custodiat, & prosperè agere omnia concedat.

B

Gregorius Romano defensori.

De necessitatibus annonæ in urbe Roma.

Caput XXIX.

QValem necessitatem diuersa officia palatij urbis Romæ de annonis suis sustineant, experientiam tuam credimus non latere. Et ideo quia latores præsentium uice sua illuc omnes elegerunt transmittere, ut apud filium nostrum gloriosum Leontium agere debeant, qualiter eis annonæ, sicut à serenissimis principibus largitæ sunt, deputentur impẽdi, & in hac re etiam sibi petiuerunt experientiam tuã debere concurrere: eapropter quia hoc te etiam illis nõ petentibus eorum exigit paupertas ac necessitas impartiri, dum aptum opportunumq; esse conspexeris, eis in quibus ualueris studij tui sit ita præbere solatia: quatenus hoc quod illis clementissimi principes pietate sibi ingenita cõcesserũt, & illi consequi ualeant, & tu indisertus nõ uidearis existere.

Epist. 29

C

D

Gregorius Petro subdiacono Siciliæ.

De diuersis causis. Cap. XXX.

Epist. 30

INdicante mihi Romano defensore cognoui, quia monasterium ancillarũ Dei quod est in fundo Monasteo, ab Ecclesia nostra de uilla noua de fundo iuris sui uiolentiam pertulit, qui eidem monasterio dicitur dimissus. Quod si ita est, experientia

rientia tua eis & fundum restituat, & eiusdem fundi de duabus indictionibus quas exegisti pensiones reddat. Quia autem multi Iudęorum in massis Ecclesiæ commanent, uolo ut si qui ex eis Christiani uoluerint fieri, aliquantulum eis pensi relaxetur: quatenus isto beneficio prouocati, tali desiderio & alij assurgant. Vaccæ autem quæ iam sunt ætate steriles, uel boues masculi qui omnino inutiles esse uidentur, uendi debent, ut saltem eorum precium ad aliquam utilitatem crescat. Greges uerò equarum quas ualde inutiliter habemus, omnes uolo distrahi, & tantũmodo quadringentas iuniores seruari ad fœtum ex quibus quadringentis singulis cõductorib. singulę condonari debent, quatenus ex ipsis annis singulis aliquid reddãt: quia durũ est ualde ut sexaginta solidos pastoribus expẽdamus, & sexaginta denarios ex eisdẽ gregibus non habeamus. Ita ergo experiẽtia tua faciat, ut alia per conductores omnes, sicut diximus, patiantur, alia sint distracta, & in nummum reducta. Pastores uerò ipsos per possessiones ordina, ut ex cultura terræ ferre aliquid utilitatis possint. Aeramenta uerò omnia quæ uel in Syracusis, uel in Panormo, iuris Ecclesiastici esse possunt, distrahenda sunt priusq̃ ipsa uetustate funditus pereant. Veniente autem fratre Cyriaco Romam, de illo subtiliter requisiui, si cum tua conscientia fuerit de accipiendo præmio in causa mulieris cuiusdam locutus. Quod idem ita se dicit te referente cognouisse, quia ex te immissus est ut quis esset ad conferendũ præmium immissor probaret. Quod ego credidi, moxq; eum in gratiam familiariter recepi, coram populo & clero eum perduxi, presbyterium ei auxi, in loco superiori inter defensores posui, collaudans coram omnibus fidẽ eius, quia ita se in obsequio tuo fideliter gesserit, quem idcirco ad te celeriter retransmisi. Quia uerò multum festinas, & ego quamuis ægrotus uidere te desidero, quem ipse in omnibus probatum habes, loco tuo in Syracusana parte derelinque, & ipse ad me uenire festina: ut si omnipotenti Deo placuerit, communi cõsilio pertractemus, utrum ipse illuc reuerti, an alter in loco tuo illic debeat ordinari. Benenatum uerò notarium pariter trãsA misi, ut in Panormitana parte locum tuũ in patrimonio quoadusque omnipotens Deus ordinet, quod ei placuerit, ipse conseruet. Romanum de leuitate sua uehemẽter increpaui: quia sicut nunc reperi, in xenodochio quod tenuit, magis utilitatibus quàm mercedibus occupatus fuit. Et ideo si fortasse tibi uisum fuerit, loco tuo ipsum relinquere, uide quemadmodum eum terrendo & admonendo præmunias, ut sciat circa rusticos piè & sollicitè agere, & circa extraneos & urbanos se in omnib. strenuũ exhibere. Ego tamen hæc loquens, nullá B personam eligo, sed tuo hoc iudicio derelinquo. In Panormitana autẽ parte loci seruatorem tui me sufficit elegisse. Et uidere uolo quod ipse in Siracusana parte prouideris. Veniens autem, pecunias & ornamenta de Antonini parte uel substantia tecum defer. Pensiones quoque nonę & decimæ Indictionis quas egisti, & rationes omnes pariter deporta. Stude si Deo placuerit, ut in hac urbem ante natalem beati Cypriani transeas, ne ex signo quod diebus istis semper imminet, quod absit, aliquod periculum possit euenire. Præterea C cognoscas, quia propterea quod preciosum Dei seruum non pro graui culpa grauiter auersatus sum, eumque à me tristem amaricatumque repuli, non leuiter in mea cogitatione mordear. Et scripsi domino episcopo, ut eũ trãsmittere debuisset si uellet, sed omnino noluit. Quem contristare ego nec debeo, nec possum, quia in causis Dei occupatus, consolatione fulciri debet, non amaritudine deprimi. Idem uerò preciosus, sicut audio, omnino contristatur, quod ad me non reuertitur. Ego uerò dñm epm ut dixi, contristare non possum, qui eum D non uult dimittere, & inter utrosq; anceps maneo. Tu ergo, siquidem in paruo corpusculo maiorem sapientiam habes, eandem causam dispone, ut & mea uoluntas fiat, & dominus episcopus non contristetur. Quem tamen si leuiter contristari uideris, omnino exinde nihil loquaris. AEgrè tamen tuli domnum Eusebium excõmunicatum, uirum tantæ ætatis, & tantæ ęgritudinis. Vnde necesse est, ut eidem domino episcopo secretè dicas, quatenus in proferendis sententijs præceps non sit: quia causæ quæ per sententiam decidendę

sunt

necesse est ut prius studiosa & frequentissima consideratione mensurentur. Venientibus scribonibus, nam sicut audio iam illi tyrones colligunt, loci tui seruatoribus deputa, ut parum aliquid xenij offerant, quatenus sibi eos placabiles reddant. Sed & officio prætoris, prius quàm uenias, aliquid secundum antiquam consuetudinem tribue, per manus tamen illius quem dimittis, ut ei gratiam eorum concilies. Ne & nos omnino eis inhumani esse uideamur, ea quæ danda per præceptum singulis quibusque personis uel monasterijs tuæ experientiæ iniunxi, loci seruatoribus tuis præcipe, ut per omnia impleant. Hæc uerò auxiliante Domino cùm ueneris, qualiter disponenda sunt, pertractemus. Trecentos uerò solidos quos per te pauperibus direxi, eorum arbitrio non arbitror committendos. Illa ergo de singulis locis & personis impleāt. Ante uerò hoc tempus iam scripsisse memini, ut legata quæ ex tenore Antonini defensoris à nobis debentur, monasterijs uel alijs soluerentur. Et quare nescio tua experientia hoc implere tardauerit. Proinde uolumus ut pro portione nostra ex pecunijs Ecclesiæ eadem legata impleas, ut cum ad me ueneris, illic contra te gemitum pauperum non relinquas. Cautiones uerò quæ in eiusdem Antonini substantia sunt inuentæ, pariter defer. Cognoui autem Romano referente: quia moriens uxor Redempti unam concham argenteam nudis uerbis dixerit uenundari, & libertis suis tradi. Scutellam quoque argenteam monasterio cuidam reliquerit: in quibus utrisque uoluntatem eius per omnia uolumus impleri, ne ex rebus minimis peccata maiora capiamus. Fratre autem Mariniano abbate indicante cognoui, quia fabrica in prætoriano monasterio ne ad medietatem quidem adhuc perducta est. Ex qua re quid aliud quàm fauorem tuæ experientiæ collaudemus? Sed uel nunc admonitus excitare, & quantum potes, in eiusdem monasterij constructione te exhibe. Ego nihil dari eis in expensis dixi, non autem monasterium de eis fabricare prohibui. Sed ita fac, ut ei quem loco tuo Panormi dimiseris, iniungas: quatenus expensis & annona Ecclesiastica hoc idem monasterium construat, & ad me priuati abbatis querela non redeat. Præterea cognoui quòd quasdam res uel plures fundorum alieni iuris esse cognoscis, sed pro quorundam obtestatione uel metu, dominis suis restituere reformides. Qui si ueraciter Christianus esses, plus Dei iudicium, quàm uoces hominum timeres. Attende quia ego te quoque hac de re indesinenter admoneo. Quod si implere neglexeris, etiam meas uoces contra te in testimonium habebis. Si uerò de laicis Deum timentibus inueneris, ut tonsurari debeant, & actionarij sub rectore fieri, omnino libenter fero. Quibus necesse est ut etiam epistolæ transmittantur. De causa uerò filij Commissi scholastici consuluisti & non sunt legibus iusta quæ repetit. Vtilitatem pauperū grauare nolumus, sed pro eo q͏̄ se hic fatigauit, quinquaginta solidos ei dare te uolumus, quos tuis certum est rationibus imputari. In causa uerò ptochisi quas expensas de rebus Ecclesiæ fecisti, aut illic de pensione redditum eius tibi satisfacito, aut si certe ipsi redditus minimè ad recompēsandum sufficiant, hic necesse est, ut à diacono hoc recipiantur. De Gelasio autem subdiacono loqui aliquid non præsumas, quia scelus illius usque ad finem uitæ grauissima pœnitentia indiget. Præterea unum nobis caballum miserum, & quinq; bonos asinos transmisisti. Caballum illum sedere non possum, quia miser est, illos autē bonos non possum, quia asini sunt. Sed petimus, ut si nos continere disponitis, aliquid nobis condignum deferatis. Eusebio autē abbati dare te uolumus auri solidos centū, quos tuis certum est rationibus imputari. Cognouimus autem Sisinnium qui iudex Sisannij fuit, graui inopia in Sicilia laborare, cui uolumus ccxx. decimatos uini, & quatuor solidos annuos debeas ministrare. Anastasius autem religiosus iuxta Panormitanam ciuitatem dicitur habitare in oratorio sanctæ Agnetis, cui dari uolumus auri solidos sex. Matri autem Vrbici præpositi dari uolumus solidos sex, qui tuis rationibus imputabuntur. De Honoratæ uerò ancilla Dei causa hoc mihi uidetur, ut omnem substantiam quæ constat, quia ante tempus episcopatus Ioānnis

nis episcopi Larinensis fuit, ueniens tecū deferas. Eadem uerò ancilla Dei cum filio suo ueniat, ut nos cum ea loqui, & quod Deo placitum fuerit facere debeamus. Codicem autem Heptatici de substantia Antonini dari uolumus in monasterio Prætoriano, reliquos tecum deferri.

Gregorius Felici episcopo Siciliæ.

De tribus capitulis. De affinitatis cōiunctione. De episcopis non detrahendis. De synodo congreganda. Cap. XXXI.

Epist. 31 REuerendissimo fratri Felici episcopo Gregorius seruus seruorum Dei. Caput nostrum quod est Christus, ad hoc sua membra nos esse uoluit, ut per eius largā charitatem & fidem, unum nos in se corpus efficeret: cui ita nos adhærere conuenit, ut quia sine ipso nihil esse possumus, per ipsum possimus esse quod dicimur. Ab arce capitis res nulla nos diuidat, ne ab eo, si membrum eius esse refugimus, relinquamur: & uelut deiecti de uite palmites arescamus. Vt ergo redemptoris nostri habitaculum esse mereamur, in dilectione ipsius toto mentis studio maneamus. Ipse nanque ait: Qui diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & apud eū mansionem faciemus. (Ioan. 14) Exegit ergo dilectio tua frater charissime, ut ex autoritate sedis Apostolicæ tuis deberemus consultis respondere. Quod licet non prolixè, sed succinctè agere festinaremus, propter quasdam importunitates quæ nostris præpedientibus peccatis in nos superuenere: tuis tamen hoc per reliqua sanctorum patrum instituta studijs perquirere latius & inuestigare committimus. Non enim potest mens attrita, & honoribus & importunitatibus grauata, & oppressionibus soluta, libere de his loqui. Non ergo ista ob id prætulimus, ut hæc & alia quæ necessaria fore cognouerimus, tuæ sanctitati uelimus denegare, sed ut quod hic minus inuenitur, latius perquiratur. De tribus enim Apostolicam sedem, in qua alitus es & doctus, capitulis consulendam prædecessorum tuorum sequens exempla credidisti: id est de consanguinitatis coniunctione, & de uexatione episcoporum à subditis, & de Ecclesiarum dubitatione consecrationum. Quod autem scripsi Augustino Anglorum gentis episcopo, alumno uidelicet ut recordatus es tuo, de consanguinitatis coniunctione, ipsi & Anglorum gēti, quæ nuper ad fidem uenerat, ne à bono quod cœperat, metuendo austeriora recederet, specialiter non generaliter cæteris me scripsisse cognoscas. Vnde & mihi omnis Romana ciuitas extitit testis, nec ea intentione hæc illis scriptis mandaui, ut postquam firma radice in fide fuerint solidati, si infra propriam fuerint consanguinitatē inuenti, non separentur, aut infra affinitatis lineam, id est usque ad septimam generationem coniungantur: sed adhuc illos neophitos existentes sæpissimè eos prius illicita docere uitare, & uerbis ac exemplis instruere, & quæ pòst de talibus egerint, rationabiliter & fideliter excludere oportet. Nam iuxta Apostolum qui ait: Lac uobis potum dedi, non escam, (1. Cor. 3.) ista illis modò non posteris, ut præfixum est, temporibus tenenda indulsimus, ne bonum quod infirma adhuc radice plantatum est erueretur, sed cœptum firmaretur, & usque ad perfectionem custodiretur. Sanè si in his secus quàm debuimus aliquid egimus, non propter ipsam, sed commiserando actum esse cognoscas. Vnde testem inuoco Deum, qui cogitationes oīum hoīum nouit, cuius etiā oculis oīa nuda sunt & aperta. Nam si ea destruerem quæ antecessore nostri statuerunt, non constructor, sed euersor esse iustè cōprobarer, (Can. 25. q. 2. Si ea) testante ueritatis uoce, quæ ait. Omne regnū in seipsum diuisum non stabit, (Luc. 11.) & omnis scientia & lex aduersus se diuisa destruetur. Ideoque necesse est, ut omnes concorditer statuta sanctorum patrum nostrorum teneamus, nihil uidelicet per contentionem agentes, sed ad omne studium bonæ deuotionis unanimes diuinis & Apostolicis constitutionibus auxiliante Domino pareamus. O quàm bona est charitas, quæ absentia per imaginem, præsentia sibimetipsis exhibet per amorem. Diuisa unit, confusa ordinat, inæqualia sociat, imperfecta cōsummat. Quam rectè prædicator egregius uinculū perfectionis uocat: (Col. 3.) quia uirtutes quidem cæteræ perfectionem generāt, sed tamen

men eas ita charitas ligat, ut ab amantis mente dissolui iam nequeant. His ritè per pensis, charitati tuæ iam dictis indulsi, nec præceptum dedi, sed consilium: nec regulam in his posteris ullis tenendam tradidi, sed de duobus periculis quod facilius uitandum sit, ostendi. Si igitur in rebus secularibus suum cuique ius & proprius ordo seruandus est, quanto magis in Ecclesiasticis dispositionibus nulla debet induci cõfusio, ne ibi discordia locum inueniat, unde pacis debent bona procedere? Quod hac ratione seruabitur, si nihil potestati, sed totum æquitati tribuitur. Quapropter multum cor nostrum magnitudini uestræ congaudet, quòd sic uos in uestris actibus studiosos inuenimus, ut & nostri curã habeatis: quatenus talia uobis non solum apud homines gloriam, sed & apud omnipotentem Dominum præmia mercedis acquirant. Cæterùm super uexatione episcoporum, quia nos cõsulere uoluistis: scimus quia à nullis uita præsulum perturbari debet: quoniam si Dauid regum iustissimus in Saul quem constabat iam à Domino reprobatum & abiectum esse, manum mittere non præsumpsit: quanto magis cauendũ est, ne manum detractionis, aut uituperationis, siue indiscretionis, aut dehonorationis, quidam mittant in unctum Domini, uel in prædicatores sanctæ Ecclesiæ? quia eorum uexatio siue detractio ad Christum pertinet, cuius uice in Ecclesia legatione funguntur. Vnde summopere cauendum omnibus fidelibus, ne clanculò aut publicè episcopum suum, id est unctum Domini detractionibus aut uituperationibus dilanient, perpendentes illud exemplum Mariæ, quia pro eo quòd Moysi famulo Dei propter Aethiopissam detraxit, immũditia lepræ mulctata sit. & illud Psalmistæ: Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari. Et in lege diuina legitur: Dijs non detrahes, & populi tui principi non maledices. Vnde ualde prouidendũ est subditis tam clericis quàm laicis, ne episcoporum, ne præpositorum uitam temere reprehendant, si quid eos fortasse agere reprehensibiliter uident, ne unde mala redarguunt, inde per elationis impulsum in profundiora mergantur. Admonendi sunt etiam ne cùm culpas præpositorum suorum considerant, contra eos audaciores fiant. Sed sic eorum praua apud se metipsos considerent, ut diuino timore cõstricti, ferre sub eis iugum reuerentiæ non recusent: quoniam facta suorum episcoporum uel præpositorum oris gladio nõ sunt ferienda, etiam cùm rectè reprehendenda uidentur: quoniam à prędecessoribus nostris & reliquis multis sanctis episcopis statutum fore cognouimus, ut oues pastores suos non facile reprehendant, nec eos criminari uel accusare præsumant: quia cùm in præpositos delinquimus, eius ordinationi qui nobis eos prætulit, obuiamus. Vnde Moyses dum contra se & Aaron conqueri populum cognouisset, ait: Nos enim quid sumus? Nec contra nos est murmur uestrum, sed contra Deum. Quapropter admonendi sunt subditi utriusque ordinis uiri, ut cum magistrorum facta conspiciũt, ad suum cor redeant, & de eorum increpationibus non præsumant: quia non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. De dedicationum uerò Ecclesiarum dubitatione, super qua inter cætera nos consuluistis, hoc uos ritè tenere debetis, quod nos ab antecessoribus nostris traditum accepimus: id est ut quotiens tam de baptismo aliquorum uel confirmatione, quàm de Ecclesiarum consecratione dubitatio habetur, & nec scriptis, nec testibus ratio certa habetur utrũ baptizati uel confirmati, siue Ecclesiæ consecratæ sunt, ut baptizentur tales ac confirmentur, atque Ecclesiæ canonicè dedicentur: ne talis dubitatio ruina fidelibus fiat, quoniam non monstratur iteratum quod non certis indicijs ostenditur ritè peractũ. hæc nos adminiculante diuina gratia ita tenere cupimus, uobisq; ut postulatis, tenere & docere mandamus, ut ea quæ à sanctis patribus ante nos sunt statuta, non proterue irrumpere, sed fideliter seruare optemus. Vnde redemptoris misericordiam exoramus, ut sua uobis omnibus gratia suffragetur, & effectu implere uos tribuat quod uelle concessit: quia in hac re tanto commoda retributionis accrescunt, quanto & studium laboris augetur. Progeniem uerò suam unumquenque de his qui fideliter edocti sunt, & iam firma radice plantati stant inconuulsi, usque ad septimam obserua-

Marginal notes: Num. 12; Ps. 104.; Exo. 22.; Exo. 16.; Mat. 10

obseruare decernimus generationem. Et quandiu se affinitate agnoscunt propinquos, ad huius copulæ non accedere societatem præsumant: nec eam quam aliquis ex propria consanguinitate coniugem habuit, uel aliqua illicita pollutione maculauit, in coniugium ducere ulli profectò licet Christianorũ uel licebit: quia incestuosus est talis coitus, & abominabilis est Deo, & cunctis bonis hominibus. Incestuosos uerò nullo coniugij nomine reputando à sanctis patribus dudum statutum esse legimus. Ideo nolumus nos in hac re à uobis siue à cæteris fidelibus reprehendi. Quod in his Anglorum genti indulsimus non formam dando, sed considerando ne Christianitatis bonum quod ceperant, imperfectum dimitterent, egimus. Paterna ergo uos dilectione salutantes hortamur, ut propositas opportunitate occasiones in uestra efficacia enixius elaborare debeatis atque id modis quibus possibile fuerit, omni studio agere contendatis, quatenus prædicabile desiderium uestrum in auxilium omnium adiuuante Domino compleatis. Nec hoc quoque in hac sollicitudinis parte relinquimus, quod omnes incestuosi à liminibus sanctæ Ecclesiæ sint reparãdi, quousq; p satisfactionẽ precibus sacerdotum eidem sanctæ Ecclesiæ catholicæ reconcilientur. Sunt enim mali segregandi à bonis, iniqui à iustis, ut saltem rubore suo conscientias suas recognoscant, & conuertantur à prauitatibus suis. Et si incorrigibiles apparuerint, segregentur à fidelibus usque ad satisfactionem, iuxta saluatoris Domini sententiam, qua inter cætera de peccante in se fratre præcipiendo, ait: Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Si autem non audierit te, adhibe tecum unum uel duos, ut in ore duorum uel trium testium, stet omne uerbum. Quòd si non audierit, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi ethnicus & publicanus. His ergo & alijs multis sanctorum patrum authoritatibus segregandi sunt mali à bonis, ne pereant iusti pro iniustis, sicut scriptũ est: Perit iustus pro impio. Debet enim discretio fieri inter bonos & malos, sicut est inter hœdos & oues. Manifesta quoque

Luc. 17. Mat. 18

Eccl. 7

A peccata non sunt occulta correctione purganda: sed palàm sunt arguendi, qui palã nocent, ut dum aperta obiurgatione sanantur, ij qui eos imitando deliquerant, corrigantur. Dum enim unus corripitur, plurimi emendantur. Et melius est ut pro multorum salute unus condemnetur, quã per unius licentiam multi periclitentur. Nec mirum si inter homines hæc ratio custoditur, cùm & inter iumenta hoc fieri persæpe cognouimus, ut ea quæ scabiẽ aut impetiginem habere uidentur, separentur à sanis, ne illorum morbo sana damnẽ
B tur & pereant. Vnde uolumus nos in unũ conuenire episcopos, ut de incidentibus causis fiat disceptatio, & salubris de Ecclesiastica obseruatione collatio: quatenus dũ per hoc & præterita corriguntur, & regulam futura suscipiunt, omnipotens ubique Dominus fratrum ore collaudetur. Cuius uobis adesse præsentiam si hæc obseruaueritis, scitote quia scriptum est: Vbi fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, ibi in medio eorum sum. Si ergo dignatur adesse duobus uel tribus congregatis, quanto magis non deerit ubi plures con-
C ueniunt sacerdotes? Et quidem quia adhibendum bis in anno cõcilium, patrũ sit regulis institutum, non latet. Sed ne fortè aliqua excusatio sit, semel decreuimus congregari, ut expectatione concilij nihil præsumatur illicitũ. Nam pleriq; & sine amore iusticiæ, metu examinationis abstinent ab hoc quod omnium notũ est posse displicere iudicio. Hanc frater charissime obseruantiã nostris relinquendã posteris teneamus, & omnia quę ad eruditionem nostrã sacris apicibus scripta sunt custodiamus, atque ad ea quoscunq; possumus excitemus.
D Certum quippe est, quia si toto corde pręceptis salutaribus nos occupamus, omnem uitiorum labem effugimus: quia dum his quibus ædificamur innitimur, locum sine dubio deceptionis excludimus. Quapropter oportet ut enixius in cunctis studiosum uos circa fratres atque subiectos ostendatis, ut omnes cum quibus aliti estis, atq; didicistis sanctæ Romanæ Ecclesiæ præceptionibus parere, Apostolicæ sedi præcepta multiplicare apertissimeque nota facere cognoscant: quia quod specialiter tibi tuisque, ut tuæ literæ innotuerunt, consul

Mat. 18

tis

tis scribimus, generaliter oĩbus tenere mã damus. Circa subiectorum autem actus fraternitas tua sit uigilans, ut cum illis exemplum instructio & uita magistra sit, linguæ uestræ exhortatione discant quod metuãt, & doceantur quod diligant: ut dum talenta credita cum lucro multiplicant, in diem retributionis annuente diuina gratia audire mereamini: Euge serue bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui. Curam præterea de omnibus quæ uobis alijsq; fratribus uestris, & generaliter cunctis pro illarum rerum prohibitione scripsimus, habere uos per omnia cognoscamus: quia omni studio omniq; adnisu necesse est fraternitatis uestræ uigilantia compleatur, atque illic omnia quæ pro animarum scripsimus salute, fideliter recenseantur, quatenus & uos per hoc uestrum zelum qualiter uobis illicita displiceant ostendatis, & nos utiliter ꝓuidisse qui uos ac uestram ad hoc præ cæteris personã elegimus, uideamur. Omnipotens Deus sua uos protectione custodiat, honoremq; perceptum moribus seruare concedat, Amen.

Gregorius omnibus episcopis.

De Gairaldo abbate sancti Medardi monasterij Suessionensis. Priuilegium eiusdem Ecclesiæ amplissimum.

PRetiosissimis lapidibus in diademate Christi merito renitentibus, omnibus sanctę Dei Ecclesię membris, quorum uniuersale caput est Christus, Gregorius licet sanctæ Romanæ sedis pontificio sublimetur, humillimus tamen seruorum Dei seruus. Quando catholicorum regum corda, ad ea ad quæ pontificalibus sunt monitis D prouocanda, ita ardenti desiderio diuina præueniente gratia succenduntur, ut ab eis ultrò poscantur, tanto sunt lætius concedenda, quanto ea ipsa quæ cupiunt, si nollent facere, peti debuerant. Proinde iuxta filiorum nostrorum præcellentissimorum scripta regum Brunichildis ac nepotis eius Theodorici, monasterio sanctæ Dei genitricis Mariæ, ac beatorum Petri Apostolorũ principis, necnõ protomartyris Christi Stephani, quod est in Suessorum ciuitate sitũ, ubi sanctus Medardus requiescere,

A & uir uenerabilis Gairaldus abbas præesse uidetur, huiusmodi priuilegia authoritatis nostræ decreto indulgemus, & ea plenius confirmamus priuilegia, quæ à bonæ memoriæ domino papa Ioanne comitante illustrium regum clementia, Clotarij scilicet & Sigeberti huius nostræ filiæ iugalis ipsi loco sub anathematis uinculo sunt concessa uel indulta, concedimus atque terminamus. Statuentes nullum regum, antistitum, uel iudicum, nullum quacunque præditum dignitate, ea quæ à præcellentissimis regibus uel quibuslibet alijs Deum timentibus loco concessa sunt uel conferentur, sub cuiuslibet occasionis specie minuere uel auferre, uel suis usibus applicare, sed cuncta quę Deo seruientibus monachis oblata sunt uel offerri cõtigerit, perenni tempore illibata, & sine aliqua inquietudinẽ uolumus possideri, eorum usibus pro quorum sustentatione concessa sunt, modis omnibus profutura. Concedimus etiam ut obeunte abbate, non alius ibi quicunque obreptionis astutia ordinetur, nisi quẽ cõmunis cõsensus monachorum elegerit, aut præuiderit ordinandum. Caueant autem C prędicti monachi Simoniacam hæresim, ne potentia regum uel antistitum conuicti, loco pastoris suscipiant tyrannum. Quod omnino fieri prohibemus, & eundem abbatẽ causa ordinationis suæ aliquid dare præsumere uetamus, ne hac occasione, q̃ à fidelibus pijs locis offeruntur uel oblata sunt, cõsumantur. Et quia fama religionis Deo seruientium monachorum nostras peruenit ad aures, quibus uir uitæ uenerabilis Gairaldus præesse dinoscitur, iustis petitionibus pręcellentissimorum regum Brunichildis atque Theodorici fauentes, ob amorem domini Medardi tantam diuini honoris dignitatem & securitatem concedimus perenni tempore mansuram. Authoritate igitur diuina uice beati Petri Apostolorum principis consensu omnium Romanorum pontificum, & uoluntate totius senatus Romani suadente nobis uiro Apostolico Anserico Suessorum urbis pontifice, & omnium Galliæ episcoporum fauente iudicio decernimus, ut nullus archiepiscoporũ uel archidiaconorũ fratres præfatę basilicę de ordinatione sui abbatis, uel Ecclesiasticorum graduum assumptione inquietet, sed

ſed ſecundum prærogatiuam ipſius loci uobis modò recitatam beatiſſimi prædeceſſoris noſtri domini Ioannis papæ tempore decretam, & Apoſtolica autoritate firmatam ordinationem ſui abbatis ipſi fratres peragant, & Eccleſiaſticorum graduũ dignitatem ſuſcipiant, conſecrationes quoque fontium, & ſcrutinij myſteria in ipſo monaſterio celebrent. Chriſmatis quoq; ac olei, altaris, calicis, corporalis, à quocunque uoluerint pontifice benedictioné expetant, ne tantus honor, à quoquam rectore ullius occaſionis cauſa uel neceſſitatis intermittatur, ne uileſcat tantæ ſublimitatis locus ſanctæ Mariæ & beati Petri, necnon & protomartyris, & domini Medardi meritis ſacratus, quem caput monaſteriorum totius Galliæ conſtituimus, nulliuſque ditioni patimur ſubeſſe: ſed uelut hæc ſedes Romana ſpeculationem ſuam toto orbi indicit, & nouas conſuetudines omnibus mittit, & omnium perſonarum ſeruitio caret, ita præfatus locus remota omni conſuetudine peſſima regum, antiſtitum, iudicum, exemplum diuinæ religionis & honeſtatis cæteris exhibeat monaſterijs, & ſuper ea plena gaudeat libertate. Cuius rectores & filij præſentes & ſucceſſuri tantum ſub regum cuſtodia poſiti admonitionem ſancti Petri & ſucceſſorũ ſuorum huius ſanctæ Romanæ ſedis pontificum authoritate proclament: & ſi incumbit neceſſitas, ad eam. Huius rei gratia fratribus dirigendis in uia tanti itineris hæc filia noſtra Brunichildis regina xx. manſos ingenuos, & totidem ſeruiles, cuncta integritate æternaliter facta præceptione iuxta fine Alphium contulit, & multos alios redditus terrarum ob hanc cauſam delegauit, ſitos in eiuſdem itineris ſpacio. Tuſiacum uerò & Mortinetum fiſcos regios communiter ad ſtipendia fratrum dedit, & ita omnes uillas Deo & ſancto Medardo traditas uel tradendas ſua pręceptione concluſit, ut quicunque ſuper terras domini Medardi habitare uoluerit uel ſteterit, ſiue ſeruus, ſiue liber cuiuſcunque ſit, alterius dominio priuetur, & ſanctæ genitricis ſeruitio aptetur, uel ultrà redeundi licentiam habeat. Quod ſi fugerit, reputatur ut ſeruus nunciuſque ſanctæ Dei Eccleſiæ. De altaribus quoque iuxta inſtitutionem domini papæ Ioannis apoſtolica authoritate confirmamus, ut qui fuerit rector præfati monaſterij, fiat præterea altarium præſul & omnium Eccleſiarum ſibi pertinentium, & inde præfatorum ſanctorum præcipuo altari luminaria exhibeantur, & hoſpitalitas peregrinorum cum reuerentia agatur. Subiungimus & aliud edictum, ſi cauſa capitalis criminis abbas eſt deponendus, non prius deponatur, donec depoſitores Apoſtolicam autoritaté requirant: & ita ſint tres metropolitani cum ſuffraganeis ſuis, & abbates quam plurimi. In ipſo autem concilio accuſatores unuſquiſque cum xij. teſtibus præſentes aſſiſtant, & ita ueri iudicij examine probent ſe uidiſſe, ut audiente concilio obteſtantur. Ad ultimum uerò ipſe abbas rõnes ſuæ excuſationis reddat, & iureiurandi pacto ſupra ſacrorum myſteria quatuor Euangeliorum ſatisfaciat. Tunc uerò ſi conuictus fuerit, correctione deponatur: ſin autem, ſuo honori reddatur, & Eccleſiaſticæ dignitatis myſteria recipiat, & inter ſacra miſſarum ſolennia, benedictionem & prædicationé iuxta inſtituta domini papæ Ioannis peragat, & ſuæ conuerſationis uitam melioribus exemplis deducat. Monachis quoque hanc proponimus ſententiam, ut nullus eorum inuidia aut odio abbatis, quod abſit, comprimatur, uel extranearum perſonarum cenſura plectatur. Quod ſi culpa principalis uitij deliquerit, priuatim intra clauſtrum eiuſdem monaſterij ab ipſo abbate & ſpiritalibus fratrib. arguatur, & à corpore ſanctæ congregationis ſegregetur. quòd ſi perſeuerante contumacia abſciſſus fuerit, præcipimus illi ut peccatoris accipiés literas quodcunque uoluerit ingrediatur monaſterium, aut cauſa pœnitentiæ huius ſed Apoſtolicæ licentiam petat, & ſuſceptis à domino papa literis liber ſuum monaſterium repetat. Hæc igitur omnia quæ huius Apoſtolicæ autoritatis & noſtrę præceptionis priuilegio continentur, præfati monaſterii rectoribus, & filijs præſentibus & futuris, & omnibus monaſterijs ipſi loco ſubiectis uel ſociatis, ſub anathemate ſeruanda conſtituimus. Si quis auté regum, antiſtitum, iudicum, uel quarumcunque ſecularium perſonarum, huius Apoſtolicæ authoritatis, & noſtrę pręceptionis de-

nis decreta uiolauerit, aut contradixerit, A aut negligenter dixerit, uel fratres inquietauerit, uel conturbauerit, uel aliter ordinauerit, cuiuscunque dignitatis uel sublimitatis sit, honore suo priuetur, & ut catholicæ fidei deprauator, uel sanctæ Dei Ecclesiæ destructor, à consortio Christianitatis, & corpore ac sanguine Domini nostri Iesu Christi sequestretur: & omnium maledictionum anathemate, quibus infideles & hæretici ab initio seculi usque in presens damnati sunt, cum Iuda traditore Domini in inferno inferiori damnetur, nisi digna pœnitentia præfatorum sanctorum sibi propitiauerit clementiam, & fratrum cõmunem reconciliauerit concordiam. B

EGo Gregorius sanctæ Romanæ sedis antistes huic priuilegio subscripsi. Euterius Arelatensis archiepiscopus subscripsit. Gregorius Portunensis episcopus subscripsit. Andreas Albanensis episcopus subscripsit. Augustinus Canthuariorum episcopus subscripsit. Anastasius Tyburtinæ episcopus subscripsit. Sergius Prænestinæ episcopus subscripsit. Petrus Ananiæ episcopus subscripsit. Agnellus Sutrinæ episcopus subscripsit. Mellitus Lundoniæ episcopus subscripsit. C Ioannes Veliternensiũ episcopus subscripsit. Tiberius syluæ candidæ episcopus subscripsit. Marinianus Rauennatis Ecclesiæ episcopus subscripsit. Vitulinus Sypontinensis episcopus subscripsit. Ioannes Syracusanorum episcopus subscripsit. Sabinianus Tudertinorum episcopus subscripsit. Eulogius Alexandriæ episcopus subscripsit. Dominicus Chartuginensis episcopus subscripsit. Fortunatus Neapolitanorum episcopus subscripsit. Ioannes Surrentinus episcopus subscripsit. Primeuius Nunciensium episcopus subscripsit. D Felix Portuensium episcopus subscripsit. Gloriosus Ostiensium episcopus subscripsit. Constantius Narniensis episcopus subscripsit. Constantius mediolanensis episcopus subscripsit. Sutellius Burdegalẽsium episcopus subscripsit. Vitalis Vesoncensium episcopus subscripsit, Bonifacius Placentiæ episcopus subscripsit. Siagrius Augustodunensium episcopus subscripsit. Flauius Remorum archiepiscopus subscripsit. Ansericus Suessorum episcopus subscripsit. Theodoricus rex subscripsit. Brunichildis regina subscripsit. Ego Petrus sanctæ Romanæ sedis subscripsi & sigillaui. Datum vij. Cal. Iunij. Anno ab incarnatione Domini, DXCIIII. Indictione undecima.

INCIPIVNT DECRETA BEATI GREGORII PAPAE, tempore Mauricij, Tiberij, Theodosij, Augustorum.

REgnante in perpetuum Domino nostro Iesu Christo, temporibus pijssimi ac sanctissimi domini Mauricij, Tiberij, & Theodosij Augustorũ, eiusdem domini Mauricij imperij anno xiij. Indictione xiiij. quinta die mensis Iulij, Gregorius papa coram sacratissimo beati Petri apostoli corpore, cum episcopis omnibus Romanæ Ecclesiæ, & presbyteris residens, assistentibus diaconibus & cũcto clero dixit: In sancta hac Romana Ecclesia cui diuina dispensatio præsse me uoluit, dudum consuetudo ualde reprehensibilis exorta est, ut quidam ad sacri altaris ministerium cantores eligantur, & in diaconatus ordine constituti modulationi uocis inseruiant, quos ad prædicationis officium & eleemosynarum studiũ uacare congruebat. Vnde fit plerunque ut ad sacrum ministerium dum blanda uox quæritur, quæri congrua uita negligatur. Et cantor minister Deum moribus stimulet, cùm populum uocibus delectat. Qua de re præsenti decreto constituo, ut in sede hac sacri altaris ministri cantare non debeant solumque Euangelicæ lectionis officium inter missarum solennia exoluant: psalmos uerò ante reliquas lectiones censeo per subdiaconos, uel, si necessitas exigit, per minores ordines exhiberi. Si quis autem contra hoc decretum meum uenire tẽtauerit, anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit.

VErecundus mos torpore indiscretionis inoleuit, ut huius sedis pontificibus ad secreta cubiculi seruitia laici pueri ac secu-

ac seculares obsequantur; & cum pastoris uita esse discipulis semper debeat in exemplo, plerunque clerici qualis in secreto sit uita sui pontificis, nesciunt, quam, ut dictũ est, seculares pueri sciunt. De qua re præsenti decreto constituo, ut quidam ex clericis, uel etiam ex monachis electi, ministerio cubiculi pontificalis obsequantur: ut is qui in loco regiminis est, habeat tales, qui uitam eius in secreta conuersatione uideant, qui ex uisione sedula exemplum profectus sumant.

CONsuetudo noua in hac Ecclesia & ualde reprehensibilis erupit, ut cùm rectores eius patrimonij urbana uel rustica prædia iuri illius competere posse suspicantur, fiscali more titulos imprimant, atque hoc quod competere pauperibus existimant, non iudicio, sed manibus defendant. Et cùm per prædicatores suos ueritas dicat, nihil per contentionem, etiam ipsum litigiosæ contentionis malum transcéditur, & res quælibet cùm existimatur Ecclesiæ posse competere, per uim tenetur. Proinde præsenti decreto constituo, ut si quis Ecclesiasticorum unquam titulos ponere siue in rustico, siue in urbano prædio sua sponte præsumpserit, anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit. Is autem qui præest Ecclesiæ, si hoc uel ipse fieri præcipit, uel sine sua præceptione factum digna punire animaduersione neglexerit, anathema sit. Et responderũt omnes, Anathema sit.

Phil. 2

SIcut indignos nos pro beati apostoli Petri reuerentia mens fidelium ueneratur ita nostram infirmitáté decet semetipsam semper agnoscere, & impensæ sibi uenerationis honorem declinare. Ex amore quippe fideliũ huius sedis rectoribus mos ultra meritum erupit, ut cùm eorum corpora deferuntur, hæc dalmaticis contegát, & eas denique dalmaticas pro sanctitatis reuerentia, sibimet partiẽdas populus scindat. Et cùm assint multa à sacris corporibus Apostolorum martyrumq; uelamina, à peccatorum corpore sumitur, quod pro magna reuerentia seruetur. De qua re præsenti decreto constituo, ut feretrum quo Romani pontificis corpus ad sepeliendum ducitur, nullo tegmine uele tur. Quam decreti mei curam gerere sedis huius pres-

A byteros ac diaconos censemus. Si quis uero ex eorũ ordine hoc curare neglexerit, anathema sit. Responderunt omnes, Anathema sit.

ANtiquam patrum regulam sequens, nihil unquam de ordinationibus accipiendum esse constituo, neque ex datione pallij, neque ex traditione chartarum, neque ex ea quam noua per ambitionem simulatio inuenit appellatione pastelli. quia enim ordinando episcopo pontifex manum imponit, Euangelij uerò lectionem minister legit, confirmationis uerò huius, B epistolam notarius excipit: sicut pontificé manum non decet quam imponit uendere, ita minister uel notarius non debet in ordinatione eius uocem suam uel calamũ uenundare. Pro ordinatione ergo, uel usu pallij, seu chartis atque pastello, eundé qui ordinandus est uel ordinatur, omnino aliquid dare prohibeo. Ex quibus prædictis rebus si quis aliquid commodi appellatione exigere uel petere fortè præsumpserit, in districto omnipotétis Dei examine reatui subiacebit. Is autem qui ordinatus fuerit, si non ex placito, neque exactus, uel C petitus post acceptas chartas & pallium offerre aliquid cuilibet ex clero gratiæ tantummodo causa uoluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus: quia eius oblatio nullã culpæ maculam ingerit, quæ ex accipientis ambitu non processit.

MVltos ex Ecclesiastica familia, seu seculari militia nouimus ad omnipotétis Dei seruitium festinare, ut ab humana seruitute liberi in diuino seruitio ualeant familiarius in monasterijs conuersari. Quos si passim dimittimus, omnibus fugiendi Ecclesiastici iuris dominium, occa- D sionem præbemus. Si uerò festinantes ad omnipotentis Dei seruitium incaute retinemus, illi inuenimur negare quædam qui dedit omnia. Vnde necesse est ut quisquis ex iuris Ecclesiastici seruitute, uel secularis militiæ, ad Dei seruitium conuerti desiderat, probetur prius in laico habitu constitutus. Et si mores illius atque conuersatio bono desiderio illius testimonium ferunt, absque ulla retractatione seruire in monasterio omnipotenti Deo permittatur, ut à seruitio humano liber recedat, qui diuino amore districtiorem subire appetit serui-

seruitutem. Si autem in monastico habitu secundum patrum regulas irreprehensibiliter fuerit conuersatus, post præfixa sacris canonibus tempora licenter iam ad quodlibet Ecclesiasticum officium proueliatur, si tamen illis non fuerit criminibus maculatus, quæ in testamento ueteri morte mulctantur.

Gregorius gratia Dei episcopus his decretis subscripsit, & confirmauerunt episcopi & presbyteri numero lviij.

GRegorius sanctissimus Apostolicus papa, ante corpus beatissimi Petri in synodo residens dixit: Hinc maximè nimium dolens & ingemiscens dico, quia aliquot ex Christianis in Occidétis partibus constitutos audio temerè contrà catholicam fidem & patrum statuta agere, ita ut consecratas fœminas ducere præsumant mulieres, & propinquas coniugio sortiantur. Quod opportunum est spiritali amputare mucrone, atque si uestræ placet sanctitati, radicitus euellere, ne seges boni agricolæ iniquorum mixta horrentibus frutetis sordescat. Sanctissimi episcopi, seu uenerabiles presbyteri, responderunt: Verè cognoscimus gratia sancti Spiritus cor Apostolati uestri succensum, ut tantæ miseriæ squalorem à fidelium mentibus detergatis. Post hanc omnium consonam responsionem Gregorius Apostolicus papa ante corpus memoratum uenerabile Christi Apostolorum principis, inferendo sententiam dixit. I.

SI quis presbyteram in coniugium duxerit, anathema sit. ij. Si quis presbyter uel diaconus duxerit uxorem, anathema sit. iij. Si quis monacham quam Dei ancillam appellant, in coniugium duxerit, anathema sit. iiij. Si quis commatrem spiritalem duxerit in coniugium, anathema sit. v. Si quis fratris uxorem duxerit in coniugium, anathema sit. vj. Si quis neptem duxerit in coniugium, anathema sit. vij. Si quis nouercam aut nurum suam duxerit in coniugium, anathema sit. viij. Si quis consobrinam duxerit in coniugiū, anathema sit. ix. Si quis de propria cognatione, in qua cognatas habuit, duxerit in uxoré, anathema sit. x. Si quis uirginem rapuerit, uel furatus fuerit, eã cũ sibi consentientibus anathema sit. xj. Si quis uirginem quam sibi non desponsauerit rapuerit, uel furatus fuerit in uxore, una cum sibi fauentibus, anathema sit. xij. Si quis hariolos, aruspices, uel incantatores obseruauerit, aut filaterijs usus fuerit, anathema sit. xiij. Si quis in quamlibet partem præcepta ante emissa Apostolicæ Ecclesiæ de cameris & locis diuersis temerauerit, & non in oĩbus obseruauerit, anathema sit. xiiij. Si quis homicidium fecerit, agat pœnitentiam decem annis. xv. Si quis in scelere permanserit, anathema sit. xvj. Si quis ex clericis laxauerit coronam, anathema sit. xvij. Et responderunt omnes per singula capitula tertiò, Anathema sit.

Subscriptio beati Gregorij papæ.

GRegorius sanctæ catholicæ atq; Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ antistes, huic cõstituto à nobis promulgato subscripsi. Agellus eps ciuitatis Feretentis, huic constituto à nobis promulgato subscripsi. Et cæteri subscripserunt. Valete.

INCIPIUNT UNDECIM interrogationes Augustini Canthuariensis Angliæ archiepiscopi, ad beatissimum Gregorium papam.

Prima interrogatio Augustini.

QVæro pater beatissime de episcopis qualiter cũ suis clericis conseruent. Vel de his q̃ fidelũ oblationibus accedunt altari, quantæ debeant fieri portiones.

De obuentionibus Ecclesiasticis diuidendis. Caput I.

Respõsio beatissimi Gregorij papæ urbis Romæ.

QValiter episcopus agere debet in Ecclesia, sacra scriptura testatur, quam te bene nosse non dubium est, & specialiter beati Pauli ad Timotheum epistolæ, in quibus eum erudire studet qualiter in domo Dei conuersari debuisset. Mos autem Apostolicæ sedis est ordina-

Cau. 12. q. 2 Mos

Cau. 12. q. 2 Mos

tis episcopis præceptum tradere, ut ex omni stipendio quod accedit, quatuor fieri debeant portiones. Vna uidelicet episcopo & familiæ eius, propter hospitalitatem & susceptionem. Alia clero. Tertia pauperibus. Quarta Ecclesijs reparandis. Sed quia tua fraternitas monasterij regulis erudita, seorsum uiuere non debet à clericis suis, in Ecclesia Anglorum, quæ authore Deo nuper ad fidé perducta est, hanc debet instituere conuersationem, quæ in initio nascẽtis Ecclesiæ fuit patribus nostris: in quibus nullus eorum ex his quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.

Cau. 2. q 1. Quia tua

Secunda interrogatio Augustini.

OPto enim doceri, an clerici continere non ualentes, possint contrahere. Et si contraxerint, an debeant ad seculum redire.

De clericis contrahentibus post clericatũ. C. II.

Responsio beati Gregorij papæ.

Parte 1. dist. 52. c. Si qui uerò

SI qui uerò sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possunt, sortiri uxores debent, & stipendia sua exterius accipere: quia & de eisdem patribus de quibus præfati sumus, nouimus scriptum quod diuidebatur singulis prout cuique opus erat. De eorum ergo stipendio cogitandum atque prouidendum est, & sub Ecclesiastica regula sunt tenendi, ut bonis moribus uiuant, & canẽdis psalmis inuigilent, & ab omnibus illicitis cor & linguam & corpus Deo autore conseruent. Communiter autem uiuentibus, iam de faciendis portionibus, uel exhibẽda hospitalitate, & adimplenda misericordia, nobis quid erit loquendum, cum omne q̃d superest necessitatibus in causis pijs ac religiosis erogãdum est? Dño & magistro omnium dicẽte: Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis.

Luc. 11.

Tertia interrogatio Augustini.

CVr cùm una sit fides, sunt Ecclesiarũ consuetudines tam diuersæ? Et altera consuetudo missarum est in Romana Ecclesia, atque altera in Galliarum Ecclesijs tenetur.

De diuersis consuetudinibus diuersarum Ecclesiarum non improbandis. Cap. III.

Parte 1 dist. 12. c. Nouit

NOuit fraternitas tua Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit nutritam. Sed mihi placet, ut siue in Romana, siue in Gallicanarum, seu in qualibet Ecclesia aliquid inuenisti quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicitè eligas, & in Anglorũ Ecclesia, quæ adhuc in fide noua est, institutione præcipua quæ de multis Ecclesijs colligere potuisti, infundas. Non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque Ecclesijs quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt, elige, & hæc quasi in fasciculum collecta, apud Anglorum mentes in consuetudinem depone.

Quarta interrogatio Augustini.

OBsecro quid pati debeat si quis aliquid de Ecclesia furto extulerit.

De pœnitentia furum, & restitutione Ecclesiasticarum rerum. Cap. IIII.

Responsio beati Gregorij papæ.

Cau. 2. q. 2. Fraternitas

HOc tua fraternitas ex persona furis pensare potest, qualiter ualeat corrigi. Sunt enim quidam qui habentes subsidia furtũ perpetrant, & sunt alij qui in hac re ex inopia delinquunt. Vnde necesse est ut quidam damnis, quidam uerò uerberibus, & quidam districtius, quidam uerò leuius corrigantur. Et cùm paulo districtius agitur, ex charitate agendum est, & non ex furore: quia ipsi hoc præstatur qui corrigitur, ne gehennæ ignibus tradatur. Sic enim nos fidelibus tenere disciplinam debemus, sicut boni patres carnalibus filijs solent: quos & pro culpis uerberibus feriũt, & tamen ipsos quos doloribus affligunt, habere hæredes quærunt: & quæ possidét, ipsis seruant, quos irati insequi uidentur. Hæc ergo charitas in mente seruanda est. Et ipse modus correctionis dictat, ut mens extra rationis regulã omnino nihil faciat. Addis etiam quomodo augmento ea quæ furto

furto de Ecclesijs abstulerunt, reddere debeant. Sed absit quòd Ecclesia cum augmẽto recipiat quod de rebus terrenis uidetur amittere, & lucra damnis quærat.

Quinta interrogatio Augustini.

PEto an debeat duo germani fratres singulas sorores accipere, quæ sunt ab illis longa progenie generatæ.

Quòd duo fratres possunt contrahere cum duabus sororibus. Cap. V.

Responsio beati Gregorij papæ.

HOc fieri omnibus modis licet. Nequaquam enim in sacris eloquijs inuenitur quod huic capitulo contradicere uideatur.

Sexta interrogatio Augustini.

VSque ad quotam generationem fideles debeant cum propinquis sibi coniugio copulari: & nouercis & cognatis si liceat coniugio copulari.

Qui sint in contrahendo prohibiti gradus consanguinitatis & affinitatis. Cap. VI.

Responsio beati Gregorij papæ.

QVædam terrena lex in Romana republica permittit, ut siue frater, siue soror, seu duorum fratrum germanorum, uel duarum sororum filius & filia misceantur. Sed experimento didicimus, ex tali coniugio sobolẽ non posse succrescere. Et sacra lex prohibet cognationis turpitudinem releuare. Vnde necesse, est ut iã tertia uel quarta generatio fidelium licenter sibi iungi debeat. Nam secunda quã diximus, à se omnimodo debet abstinere. Cum nouerca autem misceri, graue est facinus, quia in lege scriptum est: Turpitudinem patris tui non reuelabis. Neq; enim turpitudinem patris filius reuelare potest: sed quia in lege scriptum est, Erunt duo in carne una, qui turpitudinem nouercæ, quę una caro cum patre fuit, reuelare præsumpserit, profectò patris turpitudinem reuelauit. Cum cognata quoque misceri prohibitum est, quæ per coniunctionem priorẽ caro fratris facta est. Pro qua re etiam Ioannes Baptista capite truncatus est, & sancto martyrio coronatus. Cui non est dictum, ut Christum negaret, nec pro Christi confessione occisus est, sed quia idem Dominus noster Iesus Christus dixerat: Ego sum ueritas: quia pro ueritate occisus est Ioannes, pro Christo sanguinem fudit.

Leuit. 18 — Gen. 2. — Ioan. 14

Septima interrogatio Augustini.

DEclarari posco an sic turpiter coniunctis sit indicenda separatio, & sacræ communionis deneganda oblatio.

Quod neophiti in gradu prohibito iuncti, neo separandi sunt, nec sacra communione priuandi. Cap. VII.

Responsio beati Gregorij papæ.

QVia uerò multi sunt in Anglorum gente, qui dum adhuc in infidelitate essent huic nephando cõiugio dicuntur admixti, ad fidem uenientes admonendi sunt, ut se abstineant, & graue hoc peccatum esse cognoscant. Tremendum Dei iudicium timeant, ne pro carnali delectatione tormenta æterni cruciatus incurrant. Non tamen pro hac re sacri corporis ac sanguinis Domini communione priuandi sunt, ne in eis illa ulcisci uideamur in quibus se per ignorantiam ante lauacrum baptismatis astrinxerunt. In hoc enim tempore sancta Ecclesia quædam per feruorẽ corrigit, quædam per mansuetudinem tolerat, quædam per considerationem dissimulat atque portat, ut sæpe malum quod auersatur portando & dissimulando compescat. Omnes autem qui ad fidem ueniunt, admonendi sunt ne aliquid tale ualeant perpetrare. Si qui autem perpetrauerint, corporis & sanguinis Domini communione priuandi sunt: quia sicut in his quæ per ignorantiam fecerunt, culpa aliquatenus toleranda est, ita est in his fortiter insequenda, qui non metuunt sciendo peccare.

Octaua interrogatio Augustini.

PEto si longinquitas itineris magna interiacet ut episcopi facile nõ possint cõuenire,

uenire, an debeat sine aliorum episcoporum præsentia episcopus ordinari?

Quòd sunt necessarij episcopi in episcopi consecratione. Cap. VIII.

Responsio beati Gregorij papæ.

ET quidem etiam in Anglorum Ecclesia in qua adhuc solus tu episcopus inueniris, ordinare episcopum non aliter nisi cum episcopis potes. Nam quando de Gallijs episcopi ueniunt, illi in ordinationem episcopi testes tibi assistant. Sed fraternitatem tuam ita uolumus in Anglia episcopos ordinare, ut ipsi sibi episcopi longo interuallo minime disiungantur, quatenus nulla sit necessitas, ut in ordinatione alicuius episcopi conuenire non possint. Pastorum quoque aliquorum præsentia, quia ualde est utilis, facillime debeant conuenire. Cùm igitur Deo authore, ita fuerint episcopi etiam in propinquis sibi locis ordinati, per omnia episcoporum ordinatio sine aggregatis tribus uel quatuor episcopis fieri non debet. Nam in ipsis rebus spiritalibus, ut sapienter & mature disponantur, exemplum trahere à rebus etiam carnalibus possumus. Certe enim dum coniugia in mundo celebrantur, coniugati quique uocantur, ut qui in uia iam coniugij præcesserunt, in subsequenti quoque gaudio misceantur. Cur non ergo in hac spiritali ordinatione qua per sacrum mysterium homo Deo coniungitur, tales conueniant qui uel in profectu ordinati episcopi gaudeant, uel per eius studia omnipotenti Domino preces pariter fundant?

Parte 1. dist. 80. c. Fraternitatem

Nona interrogatio beati Augustini.

POstulo etiam qualiter debeamus cum Galliarum atque Britannorum episcopis agere.

Qualiter Metropolitanus in aliena prouincia se habere debeat. Cap. IX.

Responsio beati Gregorij Papæ.

Cau. 25. q. 2. In Galliarũ

IN Galliarum episcopos nullam tibi authoritatem tribuimus: quia ab antiquis A prædecessorum meorum temporibus pallium Arelatensis episcopus accepit, quem nos priuare authoritate percepta minimè debemus. Si igitur contingat ut fraternitas tua ad Galliarum prouincias transeat, cum eodem Arelatensi episcopo debet agere, qualiter si qua sunt in episcopis uitia corrigantur. Qui si forte in disciplinæ uigore tepidus existat, tuæ fraternitatis zelo accendendus est. Cui etiam epistolas fecimus, ut cũ tuæ sanctitatis præsentia in Gallijs fuerit, ei ipse tota mente subueniat, & quæ sunt creatoris nostri iussioni contra- B ria ab episcoporum moribus compescatis. Ipse autem authoritate propria episcopos Galliarum iudicare non poteris, sed suadẽdo, blandiendo, bona quoque tua opera eorum imitationi monstrando, prauorum mentes ad sanctitatis studia reforma, quia scriptum est in lege: Per alienam messem transiens falcem mittere non debet, sed manu spicas conterere & manducare. Falcem ergo iudicij mittere non potes in eã segetem quæ alteri uidetur esse commissa, sed per affectum boni operis frumenta do- C minica uitiorum suorum paleis expolia, & in Ecclesiæ corpus monendo & persuadendo quasi mandendo conuerte. Quicquid uero ex autoritate agendum est, cum prædicto Arelatensi episcopo agatur, ne prætermitti possit hoc quod antiqua patrum institutio inuenit. Britannorum uero omnes episcopos tuæ fraternitati committimus, ut indocti doceantur, infirmi persuasione roborentur, peruersi autoritate corrigantur.

Deut. 23

D

Obsecratio Augustini.

OBsecro ut reliquiæ sancti Sixti martyris nobis transmittantur.

Concessio Gregorij.

FEcimus quod petisti, quatenus populus qui in loco quondam sancti Sixti martyris, corpus dixerunt uenerari: quod tuæ fraternitati nec uerum nec ueraciter sanctum uidetur, certa sanctissimi & probatissimi martyris beneficia suscipiens, colere incerte non debeat. Mihi tamen uidetur, quia si corpus, quod à populo cuius-

cuiusdam martyris esse creditur, nullis illis miraculis coruscat, & neque aliqui de antiquioribus existunt, qui se à parentibus passionem eius audisse fateantur: ita reliquiæ quas petisti, seorsum cōdendæ sunt ut locus in quo præfactum corpus iacet, modis omnibus obstruatur, nec permittatur populus certum deserere, & incertum uenerari.

Decima interrogatio Augustinus.

SI prægnans mulier debeat baptizari, aut postquam genuerit, post quantum tempus possit Ecclesiam intrare. Aut etiā ne morte præoccupetur quod genuerit, post quot dies hoc liceat sacri baptismatis sacramenta percipere. Aut post quantum tēporis huic uir possit in carnis copulatione coniungi. Aut si menstrua consuetudine tenetur, an Ecclesiam introire ei liceat, aut sacræ communionis sacramentum percipere. Aut uir suę coniugi permixtus antequam lauetur aqua, si Ecclesiā intrare possit, uel etiam ad mysterium sacræ communionis accedere. Quæ omnia rudi Anglorum genti oportet habere comperta.

Quòd mulier prægnans & puer natus possit baptizari. Et de concubito, & menstruis uitandis. Cap. x.

Responsio beati Gregorij.

HOc non ambigo fraternitatem tuam esse requisitam, cui etiam responsum addidisse me arbitror. Sed hoc qđ ipse dicere & sentire potuisti, credo quòd mea apud te uolueris responsione firmari. Mulier etenim prægnans, cur non debeat baptizari, cùm non sit ante omnipotentis Dei oculos culpa aliqua fœcunditas carnis? Nā cùm primi parentes nostri in paradiso deliquissent, immortalitatem quam acceperant, recto Dei iudicio perdiderunt. Quia itaque omnipotens Deus humanum genus pro culpa sua funditus extinguere noluit, & immortalitatē homini pro peccato suo abstulit, & tamen pro benignitate suæ pietatis, fęcunditatem ei sobolis reseruauit. Quod ergo naturæ humanæ ex omnipotētis Dei dono seruatum est, qua ratione po-

A terit à sacri baptismatis gratia prohiberi? Illi quippe mysterio in quo omnis culpa funditus extinguitur, ualde stultum est si donum gratiæ contradicere posse uideat. Cùm uerò enixa fuerit mulier, post quot dies debeat Ecclesiam intrare, testamenti ueteris præceptione didicisti: ut pro masculo diebus xxxiij. pro fœmina uerò lxvj. debeat abstinere. Quod tamen sciendum est, quia in mysterio accipitur. Nam si eadem hora qua genuerit, actura gratias intrat Ecclesiam, nullo peccati pondere grauatur. Voluptas etenim carnis, non do-

Parte 1. dist. 5. c. Cū enixa

Leuit. 12

B lor in culpa est. In carnis autem commixtione uoluptas est: nam in prolis prolatione gemitus. Vnde & ipsi primæ matri omnium dicitur: In doloribus paries. Si itaq; enixam mulierem prohibemus Ecclesiam intrare, ipsam ei pœnam suam in culpā deputamus. Baptizari autem uel enixā mulierē, uel hoc quod genuerit, si mortis periculo urgetur, uel ipsa hora eadē qua gignit, uel hoc quod gignitur, eadem qua natum est, nullo modo prohibetur: quia sicut sancti mysterij gratia uiuentibus atq; discernentibus cum magna discretione prouidē

Gen. 3

C da est, ita quibus mors imminet, sine ulla dilatione offerenda est, ne dum adhuc tempus ad præbendum redemptionis mysterium quæritur, interueniente paulum mora, inueniri non ualeat qui redimatur. Ad eius uerò concubitum uir eius accedere non debet, quousque qui gignitur, ablactetur. Praua autem in coniugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres filios quos gignunt, nutrire contēnāt, eosq; alijs mulieribus ad nutriendum tradant. Quod uidelicet ex sola causa incontinentiæ uidetur inuentum: quia dum se conti-

D nere nolunt, despiciunt lactare quos gignunt. Hæ itaque quæ filios suos ex praua consuetudine alijs ad nutriendum tradūt, nisi purgationis tempus transierint, uiris suis non debent admisceri: quippe cùm & sine partus causa, cum uel consuetis menstruis detinentur, uiris suis misceri prohibeantur, ita ut morte lex sacra feriat si quis uir ad menstruatam mulierem accedat. Quæ tamen mulier dum ex consuetudine menstrua patitur, prohiberi Ecclesiam intrare non debet: quia ei naturæ superfluitas in culpam non ualet imputari,

tari. Et per hoc quod inuita patitur, iustũ non est ut ingressu Ecclesiæ priuetur. Nouimus nanque quòd mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur, post tergum Domini ueniens uestimenti eius fimbriam tetigit, atque statim ab ea sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita laudabiliter potuit Domini uestimentum tangere cur quæ menstruum sanguinis patitur, ei non liceat Domini Ecclesiã intrare? Sed dices: Illam infirmitas compulit, has uerò de quibus loquimur, consuetudo constringit. Perpende autem frater charissime, quia omne quod in hac mortali carne patimur, ex infirmitate naturæ est, digno Dei iudicio post culpam ordinatum. Esurire nãque & sitire, æstuare, algere, lassescere, ex infirmitate naturæ est. Et quid est aliud cõ famem alimenta, contra sitim potum, contra æstum auras, contra frigus uestem, contra lassitudinem requiem quærere, nisi medicamenta quædam contra ægritudines explorare? Fœminis nanque & menstruus sui sanguinis fluxus ægritudo est. Si igitur bene præsumpsit quę uestimentum Domini in languore posita tetigit, quod uni personæ infirmanti conceditur, cur non cõcedatur cunctis mulieribus quæ naturę suę uitio infirmantur? Sanctæ autem communionis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex ueneratione magna percipere non præsumit, laudanda est: sed si percipiat, non iudicanda. Bonarum quippe mentium est, etiam ibi aliquo modo culpas suas agnoscere ubi culpa non est: quia sæpe sine culpa agitur, quod uenit ex culpa. Vnde etiam cum esurimus, sine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factum est ut esuriremus. Menstrua enim consuetudo mulieribus non aliqua culpa est, uidelicet quia naturaliter accidit: sed tamen quòd natura ipsa ita uitiata est, ut etiam sine uoluntatis studio uideatur esse polluta, ex culpæ uenit uitio, in quo seipsam qualis per iudicium facta sit humana, natura cognoscat, ut homo qui sponte culpam perpetrauit, reatum culpę portet inuitus. Atque ideo fœminæ quæ cum semetipsas considerant in mẽstrua consuetudine, ad sacramentum dominici corporis & sanguinis accedere non præsumunt, de sua recta

A consideratione laudandæ sunt. Dum uerò percipiendi ex religiosa uitæ consuetudine eiusdem mysterij amore rapiuntur: reprimendæ, sicut diximus, non sunt. Sicut enim in ueteri testamento exteriora opera seruabantur, ita in testamento nouo non tam quod exterius agitur, quàm id quod interius cogitatur, sollicita intentione attenditur, ut subtili sententia puniatur. Nam cùm multa lex uelut immunda manducari præcipiat, in Euangelio tamen Dominus ait: Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quæ exeunt de corde, illa sunt quæ coinquinant hominem. *Mat. 15* B Atque paulo post subiecit exponens: Ex corde exeunt cogitationes malæ. Vnde ubertim indicatum est, quia illud ab omnipotẽti Deo pollutum esse in opere ostenditur, quod ex pollutæ cogitationis radice generatur. Vnde Paulus quoque apostolus dicit: Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum. *ad Tit. 1* Atque mox eiusdem coinquinationis causam annuncians subiungit. Coinquinata sunt enim eorum & mens & conscientia. Si ergo ei cibus immũdus nõ est, C cuius mens immunda non fuerit: cur quod mũda mente mulier ex natura patitur, ei in immunditiam reputetur? Vir autem cum propria coniuge dormiens, nisi lotus aqua intrare Ecclesiam non debet, sed neque lotus intrare statim debet. Lex autem ueteri populo præcepit, ut mixtus uir mulieri, & lauari aqua debeat, & ante Solis occasum Ecclesiam non intrare. Quod intelligi spiritaliter potest: quia mulieri uir miscetur, quando illicitæ concupiscentiæ animus in cogitatione per delectationem coniungitur. Qui nisi prius ignis concu- D piscentiæ à mente deferueat, dignum se congregatione fratrum existimare non debet: quia se grauari per nequitiam prauæ uoluntatis uidet. Quamuis enim de hac re diuersæ hominum nationes diuersa sentiant, atque alij alia custodire uideantur, Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus fuit, post admixtionem propriæ coniugis, & lauacri purificationem quærere, & ab ingressu Ecclesiæ paululum reuerenter abstinere. Nec hæc dicentes deputamus culpam esse coniugium. Sed quia ipsa licita admixtio coniugum sine uolupta

te

te carnis fieri non potest, à sacri loci ingressu abstinendum est: quia uoluptas ipsa esse sine culpa nullatenus potest. Nō enim de adulterio uel fornicatione, sed de legitimo coniugio natus fuerat qui dicebat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Qui enim in iniquitatibus conceptum se nouerat, in delicto se natum gemebat: quia portat arbor in ramo humorem uitij quem traxit ex radice. In quibus uerbis non ipsam admixtionem coniugum iniquitatem nominat, sed ipsam uidelicet uoluptatem admixtionis. Sunt enim multa licita ac legitima, & tamen in eorum actu aliquatenus fœdamur: sicut sæpe irascendo culpas insequimur, & tranquillitatem in nobis animi perturbamus. Et cum rectum sit quod agitur, non est tamen approbabile quòd in eo animus perturbatur. Contra quippe uitia delinquentium iratus fuerat qui dicebat: Turbatus est præ ira oculus meus. Quia enim non ualet nisi tranquilla mens in contemplationis lucem se suspendere, in ira suum oculum turbatum dolebat: quia dum malè acta deorsum insequitur, confundi tamen atque turbari à summorum contemplatione cogebatur. Et laudabilis ergo est ira contra uitium, & tamen molesta: quia turbatum se reatum aliquem incurrisse æstimabat. Oportet itaque legitima carnis copula ut causa prolis sit, non uoluptatis: & carnis commixtio, creandorum liberorum sit gratia, non satisfactio uitiorum. Si quis ergo suam coniugem non cupidine uoluptatis captus, sed solummodo liberorum creandorum gratia utitur, iste profectò de ingressu Ecclesiæ, seu de sumendo corporis dominici sanguinisq; mysterio, suo est relinquendus iudicio, quia à nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Cùm uerò non amor procreandæ sobolis, sed uoluptas dominatur in opere commixtionis, habent coniuges etiam de sua commixtione quod defleant. Hoc enim eis concedit sancta prædicatio, & tamen de ipsa concessione metu animum concutit. Nam cum Paulus apostolus diceret: Qui se continere non potest, habeat uxorem suam: statim subiungere curauit: Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Non enim indulgetur quod licet & iustum est. Quod enim indulgeri dixit, culpam esse demonstrauit. Vigilanti ergo mente pensandum est quòd in Syna monte Dominus populum abstinere à mulieribus præcepit. Et si illic ubi Dominus per creaturam subditam hominibus loquebatur, tanta prouisione est munditia corporis requisita, ut qui uerba Dei perciperent, mulieribus mixti non essent: quanto magis qui corpus Domini omnipotentis accipiunt, custodire in se munditiam carnis debent, ne ipsi inæstimabilis mysterij magnitudine prægrauentur? Hinc etiam ad Dauid de pueris suis per sacerdotem dicitur, ut si à mulieribus mundi essent, panes propositionis acciperent: quos omnino non acciperent, nisi prius mundos eos Dauid à mulieribus fateretur. Tunc autem uir qui post commixtionem coniugis lotus fuerit aqua, etiam sacræ communionis mysterium ualet accipere, cum ei iuxta præfinitam sententiam etiam licuerit intrare.

Psal. 50

1. [Cor.] 7

Vndecima interrogatio Augustini.

QVæro etiam si post illusionem quæ per somnium solet accidere, uel corpus Domini quilibet accipere ualeat, uel si sacerdos sit, sacra mysteria celebrare.

Quando nocturna pollutio celebrationem & communionem impediat. Cap. XI.

Responsa beati Gregorij papæ.

HVnc quidem testamentum ueteris legis, sicut in superiori capitulo iam diximus, pollutum Domino & nisi lotum aqua etiam usque ad uesperam intrare Ecclesiam non concedit. Quod tamen spiritaliter ad illum populum, spiritaliter autem intelligens sub eodem intellectu accipiet quem præfati sumus: quia quasi per somnium illuditur, qui tentatus immunditia, uanis imaginibus in cogitatione inquinatur. Sed lauandus est aqua, ut culpas cogitationis lachrymis abluat. Et nisi prius

prius ignis tentationis recesserit, reum se quasi usque ad uesperum cognoscat. Sed est in eadem illusione ualde necessaria discretio, quia ualde subtiliter pensare debeat, ex qua re accidat menti dormientis. Aliquando enim ex crapula, aliquando ex naturæ superfluitate uel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem cum ex naturæ superfluitate uel infirmitate euenerit, omnimodo hęc illusio nõ est timenda: quia hanc animus nesciens pertulisse magis dolendus est quàm fecisse. Cùm uero ultra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula grauantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi sacri mysterij, uel missarum solennia celebrandi, cùm fortasse aut festus dies exigit, aut exhiberi mysterium pro eo quòd sacerdos alius in loco deest, ipsa necessitas compellit. Nam si adsunt alij qui implere mysterium ualent, illusio per crapulam facta, à perceptione sacri mysterij prohibere non debet, sed ab immolatione sacri mysterij abstineri, ut arbitror, humiliter debet: si tamen dormientis mentem turpis imaginatio non concusserit. Nam sunt quibus ita plerunq; illusio nascitur, ut eorum animus etiam in somno corporis positus turpibus imaginationibus non fœdetur. Qua in re ostenditur mens rea, nõ tuo uel suo iudicio libera, cùm se etsi dormienti corpore nihil meminit uidisse, tamẽ in uigilijs corporis meminit in ingluuiem cecidisse. Si uerò ex turpi cogitatione uigilantis, oritur illusio dormientis, patet animo suus reatus. Videt enim à qua radice inquinatio illa processerit, qui quod cogitauit sciens, hoc pertulit nesciens. Sed pensandum est, ipsa cogitatio utrum in suggestione, an delectatione, uel quod maius est, peccati consensu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, uidelicet A suggestione, delectatione, consensu. Suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus, per spiritum: quia cùm primam culpam serpẽs suggessit, Eua uelut caro delectata est, Adam uelut spiritus consensit. Et necessaria est magna discretio, ut inter suggestionem, delectationem, & consensum iudex sui animus præsideat. Cùm enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatũ omnimodo perpetratum non est. Cum uerò caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit nasci. Si B autem etiam ad consensionem ex deliberatione descendit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati semen est. In delectatione fit nutrimentum. In consensu perfectio. Et sæpe contingit, ut hoc quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi consentiat. Et cùm caro sine anima delectari nequeat, ipse tamen animus carnis uoluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, ut ei ex ratione contradicat nec consentiat, & tamen C delectatione ligatus sit, sed ligatum se uehementer ingemiscat. Vnde & ille cœlestis exercitus præcipuus miles gemebat dicens: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuũ me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Si autem captiuus erat, minime pugnabat. Quapropter & captiuus erat, & captiuus non erat, & pugnabat. Igitur legi mentis, lex quæ in membris est, repugnabat: pugnabat autem, quapropter captiuus non erat. Ecce itaque homo est, ut ita dixerim, & captiuus & liber. Liber, ex D iustitia quam diligit: captiuus ex delectatione quam portat inuitus.

B. Gregorij Epistolarum libri duodecimi & ultimi Finis.

BEATI GREGORII IN PRIMVM SAMVELIS, QVI ET REGVM DICITVR, VARIARVM ENARRATIONVM LIBRI SEX.

PROLOGVS.

POST Moysi, & Iesu Naue libros, & Iudicum, octauus, siue nonus in canone sanctarum scripturarum, primus liber Regum ostẽditur. Qui profectò liber, sicut & pleraq; uolumina sacri eloquij quòd à Sanctæ Ecclesiæ doctoribus nondum sit expositus, nonnulli simpliciores hunc non esse mysticum arbitrantur, & eo sublimiora per spiritum nulla dicere, quo planiora per literam videtur enarrare. Sed si ea quæ in alijs explanationum libris doctores sancti locuti sunt legerent, huius quoq; historiæ quàm sit immensa profunditas inuenirẽt. Nam plerunq; in illorum expositionibus, quod hic planum per literam dicitur, ualde esse arduum per spiritalem intelligentiam declaratur: & apertè insinuant, quia lõgè sublimius de sacra historia intelligunt, quàm in eius superficie foris legunt. Planum nanque est, q Helcana uir Effrathæus uxores duas habuisse describitur. Quòd Heli sacerdos dum à censura correptionis filiorũ affectione dissoluitur, de sella cadit, & fracta ceruice interit. Quòd rex Saul obedire Deo in Amalechitarum demolitione noluit, sed non multo pòst & uitam & regnum amisit. Sed hæc nimirum plana sicut placet simplicioribus doctores sancti, ut digna sublimitate perciperent: eorum intellectum non in simplicitatẽ quæsierunt literæ, sed in uolatu allegoriæ. Hinc est enim quod cùm sanctus August. duas Helcanæ uxores per historiam legeret, in planitie lectionis spiritalem altitudinem intuens, synagogæ typum una, altera uerò quia figuram sanctæ Ecclesiæ haberet, exposuit. Sanctus quoq; Hieron. Heli sacerdotis & Saul mortem, non ad hoc solum in sacra historia positam, ut inobedientes præpositos eorum terreret pœna, sed etiam ut dum ueterum & transgressorum rectorum repulsio legitur, antiquæ legis & sacerdotij interitus designetur. Sacra igitur Regum historia non idcirco spiritalibus sacramentis uacua credenda est, quia à uenerabilibus patribus seriatim non est exposita, sed eo altior & profundior, quo uelut immensi uastitas fluminis, ex parte quauis exigua hauriri exponendo potuit, & repletis eorum uasculis, suæ plenitudinis impetu quotidie implendis alijs decurrit. Dũ ergo quædam huius sacræ historiæ ad robur suorum operum tollerent, plenitudinẽ uerò illius in suæ sublimitatis secreto indiscussam præterirent, quid aliud agere nisi sunt quàm de immenso amne aliquid capere, quod sitientibus fidelium mentibus propinarent? Quorum profectò morem nos quoque in pręsenti opere sequimur, qui ad ingentem hanc historiam gratia aperiendæ intelligentię eius accedimus, cuius tamen uniuersitatem exponendam suscipere non audemus: hoc uidelicet, à præfatis uenerabilibus patribus distantes, quia nõ sparsim & de diuersis locis eligimus quod expósituri sumus, cum illi non ex ordine aliquam sacræ huius historię partem, sed sparsim testimonia quædam susciperent, quæ ad eruditionem fidelium exponere habuissent. Dei ergo omnipotentis adiutorio confisi, à principio uoluminis usque ad Dauid regis un-

Infrà 1.
Infrà 4.
Infrà 15

unctionem explanare proponimus: ut breui isto quod cernitur, experiri possimus, si ultrà progredi exponendo debeamus. Plerique; etenim dum immoderata proponunt, executores propositi sui fieri nunquam possunt: maxime cum tractator sacri eloquij morem gerat uiri in alta specula consistentis: Scriptura uero sacra syluæ uastioris similitudinem. Qui profecto uir in alto situs, & si acuta uisione nemoris uastitatem considerat, tamen dum summa montiũ, dũ extrema collium, dum arborũ celsa, in quadam æqualitate sibi conuenientia respicit, quàm magnæ ualles, quàm distentæ planicies in medio lateant, non attendit. Sed si perambulare quod ei breue uidetur, cœperit, repentè cognoscit: quia qui se totum uidisse putauerat, ualde plura remanserant, quàm non uiderat. Vnde & sæpe immoderatus uiator decipitur, ut tanto periculosius iter expleat, quanto & eum in uia expleto die, noctis error intercipit, qui uelut in parui itineris spatio, nec diei partem se explere cogitauit. Sic sic nimirum dum sacræ historiæ intellectum in quadam sensuũ eius sublimitate consideramus, omnipotentis Dei gratia, uelut altos opacioris syluæ uertices de quadam sublimitate attendimus. Sed quia dum ijdem sensus subtilius considerari & proferri cœperint, alios se multiplicio res gignunt, uelut in superficie uidentur totius inspecti nemoris & uallium concaua, & distenti Matini latent spacia, quæ non uidẽtur. Tutius ergo gradimur, si sic metimur ea quæ cernimus, ut etiam ea quæ procedẽdo uisuri sumus, percurrenda esse cogitemus. Itaque dum ingentis historiæ paruam partem explanare proponimus, pro modulo imbecillitatis nostræ cursum itineris in uicinio terminamus: tam uidelicet ingenij tenuitate diffisi, quàm sacri uoluminis profunditate perterriti. Sed & primũ non tam instituere, quàm obsecrare lectorẽ cen sui, ut inanitate expositionis meæ pondus sacræ historiæ nequaquam penset: quia diuina eloquia ex mensura tractatorum nunquã æstimanda sunt. Nam nec idcirco sunt uilipendenda, quia non subtiliter considerantur, nec falsa & uenerabilia ideo, quia faeunde & subtiliter exponantur. Alia quippe uirtus est, quæ apud seculi sapientes tanta habetur, quantum eam extollere possunt

A præclara ingenia. Sacra uerò scriptura quia diuinitus inspirata est, tanto sublimius etiã præclara hominum ingenia superat, quanto ipsi præclari hoĩes Deo inferiores sunt, & nihil in illa spirituali sublimitate conspiciunt, nisi quod eius ipsius diuinæ dignationis bonitate reuelatur. Nemo igitur in eius scientia ita perfectus est, ut proficere ultra non possit: quia inferior est omnis profectus hominis, diuinitatis altitudine eã inspirantis. Vnde & per Psalmistam de Domino dicitur: Qui tegit aquis superiora eius. *Ps. 103.* Si enim aquarum appellatione illæ superнæ designantur profundæ intelligentiæ

B angelorum, dum sacri eloquij altitudinem Deus in aquis tegere dicitur, constat nimirum quia homo semper illa sit inferior, cui solum eius inferiora reuelantur. Hinc etiã per Moysen præcipitur, ut agni residuum *Exod. 12* igne comburatur: quia uidelicet scripturæ sacræ quæ ad cognoscẽdum redemptorem sunt æditæ, pro sublimitatis suæ dignitate uenerandæ tunc etiam sunt, cum non intelliguntur. Itaque & si nihil pensatur quod à me dicitur, nihilominus pensandum est: quia hæc sacra scriptura (quę à me indignè

C exponitur) ei cui omnipotens Deus secreta aperire uoluerit, bona & sublimia multa dicit. Scriptura etenim sacra tam mirabiliter ab omnipotente Deo condita est, ut & si multipliciter uideatur exposita, nõ desint tamen ei secreta, quibus seruet occulta: quia fere nunquam sic exponitur, ut ei non plura remaneant, quæ quotidie exponantur. Qua profecto eius incomprehensibilitate omnipotens Deus humanę mutabilitati magna dispensatione consuluit. nam ut uilescere nota non possit, sic mirè disposita est: ut cognita nesciatur, & eo legatur gra

D tius, quo quotidie discitur, ac dum semper recentia intimat, suauius oblectet. Historia ergo Regum quia eo spiritu condita, quo & cætera scripturæ sanctæ uolumina cognoscuntur, non debet credi eis esse minor sacramentis, quibus non est inferior titulo authoritatis. Nam omnes scriptores eius Prophetæ fuisse referuntur: qui cum historica narrant, spiritualia signant, exteriora loquuntur, & intima innuunt, terrena proponunt, ut cœlestia exequãtur. Vnde & hic liber primus, & secũdus eiusdem historię, ad hoc prophetæ Samueli ascribitur, ut ex authoris

authoris titulo, sentiatur historia, quã scribit, non tam historia quàm prophetia, simplex ueraq; litera, sed alta omnis, & multiplicitate occultorum sensuum profunda. Nos autem de tanto eius pondere pro modo pusillitatis nostræ assumimus ferenda, quę possimus. Nam cum suauis sit in superficie literæ, altior in typis allegoriæ, moribus instruendis utilis, lucida in exemplis exhibendis, in locis tamen singulis & historica asserere, & typica proferre, & conferre moralia, & proponere exempla refugio: quanquam alia sub uno intellectu, adiuuante Domino sim expositurus, alia uerò sub pluribus. Maximè cum his temporibus scribendi operam dare censuerim, in quibus dum cordibus quorundam Ecclesiasticorum uirorum uetus solicitudo mũdanę intentionis immergitur, noua scribendi studia eo esse superflua indicant, quo & doctorum uenerabilium abũdare uetera nõ ignorant. Qui nimirum ratione conuincendi essent, nisi signum calumniæ exposita fronte prætenderent. Nam qui noua uelut noua contemnunt, illa quæ probant uetera, curarum secularium saturitate fastidiunt. Quos sanè plures sub unius denotatiõe scriptura exponit, dicens: Anima saturata calcabit fauum. Fauus quippe mel nouum continet. Quasi ergo dicat: Dum terrenarum rerum cura immoderatius pascitur, in ea quæ ualde placere solet, recenti scripturarum dulcedine non lætatur. Sed quia huius sacræ historiæ commenta ueterum nulla reperiunt, rectius agunt, si opus nostri laboris ea charitate, qua ad utilitatem paruulorum sanctæ Ecclesiæ impenditur amplectuntur, & pro reprehensionum molestia, nobis in tanta scripturæ profunditate, uelut altissimo pelago laborantibus præsidia orationum ferant. Hinc nimirum nostri sudoris fructum suum faciunt: quia dum ex benignitate diligunt, ad æternæ remunerationis sibi cumulum uertunt, & quod tantis temporibus tam clausa & inexposita scriptura ad communem intelligentiam ducit, & quod paruuli sanctæ Ecclesiæ dum in ueteris scripturæ tegminibus nouæ religionis splendorem suscipiunt, in profectu suę deuotionis adiuuantur. Sed quia in diuersis sanctorum patrum operibus, diuersa huius historiæ testimonia inueniantur exposita, notare lector debet: quia aliquando eorum sensus tractando subsequor, aliquãdo autem enodare historiam aliter insudo: ut & opus quod spe diuinæ inspirationis aggredior, & antiquorũ patrũ authoritate sit ualidum, & lectori nequaquã fastidiosum, dum inter ea quæ nouit uetera, ea etiã ei quę non nouit, noua repręsentat. Ad quam profectò sententiarum pronunciationem, aliqñ ex necessitate ducor: quia & patres uenerabiles si seriatim cuncta exponerent, quæ ex parte tetigerunt, eam seriem locutionis quam tenere uisi sunt, obseruare nequaquam potuissent. Dum igitur sanctorum patrum intellectus prætereo, necessitate aliquando, aliquando commoditate utor: quia & fastidium lectori amoueo & dum totum seriatim discutio, multa ex medijs contra me ueniunt, quæ illorum sequi sententias non permittunt. In quo sanè opere lectorem flagito, ut non uerba ex eloquentium oratorũ sanctæ Ecclesiæ comparatione consideret, sed sententiarum intellectus ex Ecclesiasticæ disciplinę rationibus pẽset: quia & si iuxta Dei prohibitionẽ in eius domo nemus plantare nescio, regulam tamen qua sancta scriptura fideliter exponitur, in nullo derelinquo. Sed & ubi minus placet, qđ peritus lector inuenerit, consideret, quod dum spiritalẽ historiam & altis sensibus profundam, uelut magni pelagi ꝓcellas nauta peregrinus aggredior: reprehensibile ualde non est, si gubernaculum dicendi pulchre non ducitur, cùm spumantes undarum uertices irruunt, qui peritissimum regimen sæpe soluere clauum cogunt. Sic sic nimirum nec syluosa colere deuotus arator ingrediens, rectas sulcorum disponit lineas, si ea prius reducto uomere sæpius non rescindat: quia artem facilitas nulla sequitur, si eandem arandi peritiam consuetudo culturæ præire nulla uideatur. Verùm nec planitiem historiæ quis hac æstimatione consideret, quia plerunque tanto difficilius ad spiritalium sensuum secreta pertingimus, quanto in litera planiori secretorum aditum situm longius uidemus: & eo eius tangere summa non possumus, quo gradus est inferior, unde tãgere summa cogitamus. Quid enim est intellectus diuinitatis, nisi ineffabilis quędam summa celsitudinis? Et quia omni-

Prou. 27

Deut. 16.

omnipotés deus per scripturas agnoscitur, quid est eadem sacra scriptura nisi gradus quidam qui conscenditur: ut illa sublimitas contingatur? Quoties ergo historia planior est, sed altior intellectus, quid est aliud, nisi quia talem gradum illa sublimitas habet, a quo facile contingi non potest? Si ergo aliquid indecens etiam planioris historiæ explanatione lector inspexerit, tanto benignius dare ueniam poterit, quanto rationabilius agnoscit, quia dum a plano quod cernitur, ad illa sublimia ultra nos tendimus, facile uacillamus. Priora igitur uoluminis quia tam sanctę Ecclesię sacramenta continent, quam mores electi hominis demonstrant: positi in studio bonę conuersationis, sub utroque intellectu sigillatim edissero: ut cum in actibus ueterum, nouę fidei rationes agnoscimus: in eis etiã conuersationis nostrę ædificationem capiamus. Sed & quia in salute fidelium fides operibus prior est, typicã significationem uelut solidum fundamentum pręmittimus: cui totius suscepti operis fabrica in morali, uel historica expositione imponatur, uel subsequatur.

B. GREGORII PAPAE IN PRIMVM SAMVELIS,

QVI ET REGVM PRIMVS dicitur, uariarum enarrationum Liber primus.

CAPVT PRIMVM.

Fuit uir unus de Ramatha Sophim de monte Effraim, & nomen eius Helcana, filius Hieroboam, filij Heliu, filij Thau, filij Suph Effrathæus.

D

QVEM ergo uir iste nobis insinuat, nisi Dominum ac redéptorem nostrũ, qui & ĩ infirmitate nostræ carnis apparuit, & tamen eandem susceptæ naturæ infirmitatem uitæ remissioris blanditijs

A non subegit? Vir quippe à uirtute nominatur. Homo autem in paradiso conditus, bellum cum apostata angelo habuit: cui tamen per conditionalem uirtutem resistere non curauit. Fortis ergo conditus, sed hosti eneruiter subiugatus, uir non fuit ex congressione, qui fuit ex munere. Sic itaque factus est fortis, ut damnata humana natura, uictori hosti præualere non posset: si hanc ille non assumeret, qui supra hoíes extitisset. Factus est itaq; præliator noster, conditor noster. Sed utrum uir fuerit nosciť, si ex ostensa uirtute cõsidereť. Assum-

Gen. 3.

B psit nostram naturam: quæ dum in ipso uinceret, nobilitaté conditã repararet, & fieret in redemptore infirma ualida, quæ in Adam facta fuerat fortis infirma. Cui nimirũ dum ieiunaret in eremo tentator affuit, antiquæ uictoriæ suæ tela reparauit, gulæ, elationis ac superbiæ iacula intorsit, sed cum sibi per omnia resistentem reperit. Vir ergo claruit per uictoriam, qui fortem iam uictorem apostatam angelum superãs: non ei potentiam suæ diuinitatis exhibuit, sed infirmitatem humanitatis. Hunc uirum Propheta Hieremias considerans ait: Fœ-

Math. 4

C mina circundabit uirum. Hunc Zacharias monstrat, dicens: Ecce uir oriens nomen eius. Hunc beatus Petrus apostolus Iudæis prædicãs dicit: Iesum Nazarenum, uirum approbatum a Deo in uobis, uirtutibus & prodigijs & signis, hunc præfinito cõsilio, & præscientia Dei, traditum per manus iniquorũ affligẽtes, interemistis. Hinc eidem redemptori in uia colloquens Cleophas ait: De Iesu Nazareno, qui fuit propheta potens in opere & sermone. Vir etenim fuit, qui & in hoc mundo ab Ecclesia expulit antiquum hostem, & inferno moriens alligauit. Et quia qui moriens inferni uires comminuit, resurgens nobis aditum reserauit ęternitatis, magnitudinem uirtutis suę non solum uiuendo monstrauit nobis, sed etiam moriendo & resurgendo. Quia ergo redemptor noster per humilitatem quam assumpsit, magnę uirtutis opera egisse cognoscitur, rectè is qui eum typo significat, uir fuisse perhibetur. Sed quærendum est, cur dicať uir unus. Nã si unitas hæc referať ad numerũ, superfluũ uideť: unusquisq;. n. unus, & nõ duo é. Et sanctus Samuel à quo ista scribuntur, contra morem scriptorũ sanctæ

Hie. 13.

Zach. 6.

Act. 2.

Luc. ult.

ctæ Ecclesiæ frustra inchoasse nullatenus credendus est. Nam scriptor illius uoluminis: cum beati Iob uitam ad exemplum fidelium duceret, si exorsus est: Vir erat in terra Hus, nomine Iob. Euangelista etiam Lucas, cum in principio sui Euangelij iusti sacerdotis præconia diceret, ait: Fuit in diebus Herodis regis sacerdos nomine Zacharias. Nam nec ille ait, Vir unus: nec Euangelista, Fuit sacerdos unus. Quid est ergo q electus Propheta contra usum scriptorũ, scribendi tale cœpit exordium: Sed quia non solum scriptor erat, sed etiam propheta, nouerat de quo historia diceret: & qui per historiam dicebatur, nouerat quem signaret. Quod ergo de historia præter usum narrat historiæ, hoc ad usum catholicæ fidei, in intellectu loquitur allegoriæ. Vnde & hac noua consuetudine, simul tota confitetur ecclesia, quia Deus & homo unus est Christus. Dicit ergo, Fuit uir unus: quia de Deo homine loquebatur, ut deitatem & humanitatem eius assereret, & non aliam suscipientis uerbi, & suscepti hominis personam, sed Dei & hominis unam eandemque esse apertius demonstraret: quæ tamen unitas ad excellentiam dignitatis eius referri conuenienter potest. Nam & si redemptorem alium sancta Ecclesia non habuit, ex uirtutis ostensione uiros nonnullos habuit. Dum ergo unus dicitur, incõparabilis demonstratur. Nam ęqualem non habuit, qui dum humano generi excellenti uita & uerbo consulit, singulari munere dare potuit dona redẽptionis. Vnde & Paulus ait: Abũdantiam gratiæ, & donationis & iustitiæ accipientes, in uita regnabunt per unum Iesum Christum. Hanc excellentiæ suæ dignitatem per semetipsum Iudęis improperans ait: Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Excellentiam quoq; pulchritudinis eius Psalmista considerans dixit: Speciosus forma præ filijs hoĩum, diffusa est gratia in labijs tuis. Singulare bonũ redemptionis Esaias in eo testificans, ait: Verè languores nostros ipse tulit, & iniquitates nostras ipse portauit. Singularem quoque dignitatem eius, æternus genitor ostendens, à magnifica gloria clamauit, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui. Vnus uir erat, quem Petrus confitens, ait: Non est aliud nomen datũ sub cœlo, in quo oporteat nos saluos fieri. Hanc excellentiæ eius magnitudinẽ: Paulus asserit, dicens: Dominus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen. Et quia excellentia uirtutis eius non solum electos homines, sed etiam cunctos beatos angelos superat, Hebræis hunc prædicans Paulus dicit, Qui cum sit splendor gloriæ & figura substantiæ eius, portans omnia uerbo uirtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis, tanto melior angelis effectus quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. Cui enim dixit aliquando angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Et rursum, Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium? Rectè ergo uir unus dicitur, cui nemo comparatur. Sed quem tantum agnouimus audiamus iam unde esset. De Ramatha, Sophim, de monte Effraim. Ramatha, Sophim, & Effraim, Hebraica nomina sunt quorum primum in lingua nostra sonat uisio consummata, secundum uerò specula, tertium denique frugifer, siue fructificans interpretatur. Quæ autem est uisio consummata, nisi Dei omnipotentis cognitio perfecta? Hanc profecto consummatam uisionem, doctor gentium insinuat, dicens: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognosco ex parte, tunc cognoscam: sicut & cognitus sum. Et quid in specula, nisi illa angelorum sublimitas intelligitur? Specula quippe in sublimi, ad clariorem uisionem eligitur. Ramatha autẽ Sophim rectè dicitur: quia illa conditoris nostri perfecta cognitio, à solis illis beatis ciuibus haberi potest, qui in superna illa sublimitate consistunt. Iubare quippe ęterni luminis in sui plenitudine, non in imo præsentis exilij, sed de statu respicitur æternæ sublimitatis. Vnde bene Ramatha Sophim, in monte Effraim sita, perhibetur. Quis est enim mons Effraim, nisi cœlum? Mons quippe est frugifer, qui æternæ pulchritudinis flores, & fructus indeficientis gaudij semper profert. Bene autem & Ramatha, & Sophim in Effraim monte sita perhibetur: quia illa omnipotentis Dei æterna uisio, & altitudo illa ciuium beatorum, non in terra habetur sed in cœlo. De Ramatha nanque se esse insinuans, ait: Si-

Iob 1. Luc. 1. Rom. 5. Ioan. 15. Ps. 44. Esa. 53. 2. Pet. 1. Act. 3. Phil. 2. Heb. 1. 1. Co. 13 Ioan. 10

cut nouit me pater, & ego agnosco patrem. Hinc iterum dicit, Nemo nouit filium nisi pater, & patrem nemo nouit nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. De specula, hoc est sublimi fuit, qui & Iudęos increpans dicit: Vos de deorsum estis, ego autem de supernis sum: Vos de hoc mundo estis, ego autem non sum de hoc mundo. De monte Effraim fuit, qui dicit: Ego sum panis uiuus qui de cœlo descendi. De monte Effraim cum fuisse Ioannes Baptista affirmans ait: Qui de cœlo uenit, super omnes est. Hinc Psalmsta ait: A summo cœlo egressio eius. Hinc gentium doctor ait: Secundus homo de cœlo cœlestis. Vir ergo qui unus fuisse asseritur, de Ramatha Sophim de monte Effraim extitisse perhibetur: quia inter omnes natus supra omnes enitur, inde tantus in terra apparuit, quia de cœlo uenit. De Ramatha quippe Sophim fuit: quia & si incomparabilis hic refulsit, magnitudo tamẽ excellentiæ eius nõ capitur, nisi ubi eius perfecta cognitio æternis ciuibus exhibetur. Nam hic eum in excellentia uirtutis aspexerat qui dicebat: Quod uidimus & audiuimus, & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ. Sed quia magnitudinem excellentiæ eius non uiderat, in Ramatha eam nobis repromittit, dicens: Cum apparuerit similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Potest autẽ huius montis nomine, beatissima semper uirgo Maria Dei genitrix designari. Mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis suę dignitate transcendit. An non mons sublimis Maria, quæ ut ad conceptionem ęterni verbi pertingeret meritorum uerticem supra omnes angelorum choros, usque ad solium deitatis erexit? Huius enim montis præcellentissimam dignitatem Esaias uaticinans, ait: Erit in nouissimis præparatus mons domus Domini in uertice montium. Mons quippe in uertice montium fuit, quia altitudo Mariæ supra omnes sanctos refulsit. Nam sicut mõs altitudinem, ita domus designat habitationem. Mons quippe, & domus apte dicitur, quæ dum incõparabilibus est illustrata meritis, Dei unigenito in quo recumberet sacrum præparauit uterum. Nam mons in uertice montium Maria non fieret, si supra angelorum altitudinem, hanc diuina fœcunditas non leuaret. Et domus Domini non fieret, si in eius uentre per assumptam humanitatem, uerbi diuinitas non iaceret. Sed rectè mons frugifer dicitur, de qua optimus fructus id est nouus homo generatur, quam certe in fœcunditatis suæ gloria pulchram, ornatamq; Propheta respiciens ait: Egredietur uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet. De huius nanq; montis fructu Dauid Deo exultãs, ait: Confiteantur tibi populi Deus confiteantur tibi populi oẽs, terra dedit fructũ suum. Terra quippe fructum suum dedit, quia quem uirgo peperit, non concepit materiali opere, sed sancti Spiritus obumbratione. Hinc eidem regi, & prophetæ à Domino dicitur: De fructu uentris tui ponam super sedem tuam. Hinc Esaias ait: Erit fructus terræ sublimis. Nam quem uirgo genuit, non solum homo sanctus fuit, sed etiam potens Deus. De hoc fructu ad eandem beatam uirginem, Helizabet salutante dicitur: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus uentris tui. Rectè igitur mons Effraim dicitur, quę dum ineffabili dignitate diuinæ generationis attollitur, in eius fructu, arida humanę conditionis germinare uirescunt. Vir igitur de Ramatha Sophim factus est de monte Effraim: quia qui per diuinitatis suæ potentiam angelos condidit, de carne præcelsæ uirginis, formam suscepit humanitatis. Et quia per humanitatem, quam assumpsit, non ex infidelibus, sed ex fidelibus nasci uoluit, sequitur: Filius Hieroboam, filij Heliu, filij Thau, filij Suph.] Quatuor quippe patrum nomina assignantur: quia dum ex fideli populo Dominus carnem sumpsit, eos per humanitatem patres habuit, quos totidem principalium uirtutem gloria illustrauit. Vnde & non ad infidelem aliquem, sed ad fidelem Abraham diuina promissione dicitur: In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Hinc Euangelista Matthæus generationis eius ordinem texens, ait: Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abrahã. Hinc per semetipsum Samaritanæ mulieri loquitur, dicens: Salus ex Iudæis est. Hinc Paulus ait: Quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & obsequium, & legislatio, & promissa, quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super

Marginalia: Mat. 11; Ioan. 8.; Ioan. 6.; Ibidẽ 3.; Psal. 18; 1. Cor. 15; 1. Ioã. 1.; 1. Ioã. 3; Esa. 2.; Esa. 11.; Psal. 66; Ps. 131.; Esa. 4; Gen. 22.; Matt. 1.; Ioan. 4; Rom. 9.

super omnia Deus benedictus in secula. A Quibus profectò quia & Prudentia affuit in cognitione rerum, Iustitia, qua cognita, disponere recta cuperent, Fortitudo, qua exequi quæ uellent, bona potuissent, Temperantia, per quam discretè cuncta perficerent, aptè quaternario numero designantur. Sequitur: Effrathæus.] Qui autem de Effraim mõte asseritur, cur Effrathæus esse perhibetur? Sed hoc ad literam patet, quia uidelicet de Effraim monte esse aliquis potuit, qui de tribu Effraim natus non fuit. Dicitur ergo Effrathæus, ut qui ex loco ostenditur, de stirpe etiam propaginis agnoscatur. Quia uerò Effrathæus fructificans dicitur, rectè hoc personæ redemptoris ascribitur, qui prophetæ uaticinio prædicatur: Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Nam in præfinita apparens plenitudine temporum, cœlestis doctrinæ flores in poma uertit electorum, & quotquot sibi coniunxit ex humano genere, quasi tot fructus protulit ad æternitatem: quo in loco dum redẽptoris uita describitur, latenter etiam diaboli perditio demonstratur. Nam de monte Effraim fuit, & tamen Effrathæus non fuit: quia de cœlo quidem cecidit, sed arbor pessima bonum fructum non dedit.

Psal. 1

Qui habebat duas uxores, nomen uni Anna, nomen secundæ Fenenna: fueruntque Fenennæ filij, Annæ uero non erant liberi.] Quid per Fenennam nisi synagoga exprimitur? Et quid per Annam, nisi sancta Ecclesia figuratur? Fenennæ quippe filij fuisse referuntur: quia cum redemptor noster in carne apparuit, per legem quam dederat, per prophetas quos miserat, æditos in fide synagogæ filios inuenit. Annæ au- D tem non erant liberi: quia nouitia tunc, & cœlesti sponso nuper coniuncta sancta Ecclesia, prædicando adhuc nequaquam pariebat. Vnde & ei eiusdem sponsi uoce in cantico dicitur: Soror nostra paruula est, & ubera non habet. Vel certè non pro inæqualitate ætatis filios non habuisse dicitur, sed per infœcunditatem sterilitatis. Quæ est ergo sterilitas Annæ, nisi obduratio Iudææ? Quæ enim dura corda Iudæorum ad redemptoris fidem conuertere nõ potuit, nimirum sterilis fuit. Sed notandũ,

Cant. 8

quia Fenenna quæ prius parere dicitur, uxor secunda nominatur. Prius quippe synagoga in fine filios ędidit, sed tamen dignitate sanctæ Ecclesię minor fuit. Secunda igitur uxor extitit, non tempore coniugalis copulæ, sed inæqualitate prærogatiuæ. Sequitur: Et ascendebat uir ille statutis diebus de ciuitate sua ut adoraret & immolaret Domino Deo exercituum in Sylo.] Quæ enim spiritalis ciuitas redemptoris, nisi scriptura sacra extitit? Hæc nimirum ciuitas suis ciuibus tot defensionum munimina contulit, quot præcepta: tot arma eis B præbuit, quot consilia salutis. Quid autem fuit redemptori nostro ascendere, nisi in humanitatis forma, diuinitatis suę alta reuelare? Et quia in sacra scriptura cognoscitur, de ciuitate sua rectè ascendere perhibetur. Statuti uerò dies sunt promissionis, de se in sanctis scripturis positæ. Dies quippe sunt: quia ad cognoscendum eum, electis lucent. Statuti quoque dies sunt: quia ab antiquis patribus in eodẽ sacro eloquio eos esse positos non ignoramus. Diẽ nanq; ascensus eius præfigebat Moyses, cum dicebat: Prophetam uobis suscitabit Dominus C de filijs uestris, tanquam me ipsum audietis. Diem quoque statuebat, qui dicebat: Non deficiet sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec ueniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium. Diem huius ascensus statuens, ait Michæas: Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel. Hinc Esaias ait: Ecce uirgo in utero concipiet, & pariet filium, & uocabitur nomen eius Emmanuel. Quotquot enim de illo legis, & prophetarum promissiones sunt, tot statutos dies ad eius ascensum intuemur. Nam uelut in statutis diebus ascendebat, cum Iudæis dicebat: Scrutamini scripturas, in quibus uos putatis æternam habere uitã, quia ipsæ sunt, quæ testimonium perhibent de me. Hinc iterum dicit: Si crederetis Mosi, crederetis forsitan & mihi de me enim ille scripsit. Statutis ergo diebus ascendit, quia promissionum insignia quę in sanctis scripturis posuit, apparendo monstrauit. Possunt autem statuti dies intelligi, promissi in aduentu eius splendores miraculorũ. Quos nimirum dies propheta Esaias statu-

Deu. 17. *Gen. 49.* *Mich. 5.* *Esa. 7.* *Ioan. 5.* *Esa. 35.*

tos intuens, ait: Pusillanimes, confortamini & nolite timere, ecce Deus noster ultionem adducet retributionis, Deus ipse ueniet & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cęcorum, & aures surdorum audient, tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum. Sed qui dies statutos ad ascensum redemptoris agnouimus, utrum in eis ascenderit, uideamus. Requisitus nanque à Ioanne, si ipsum an alium expectarent, respondit missis discipulis, & ait: Ite & dicite Ioanni quę uidistis & audistis: cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, pauperes Euangelizantur, & beatus homo qui non fuerit scandalizatus in me. Statutis ergo diebus ascendit, qui ut ab electorum suorum cordibus uetusti erroris caliginem pelleret, tot promissorum miraculorū splendoribus radiauit. Sed ascendit ut adoraret, & immolaret, qui ad hoc cognosci uoluit, ut moriendo redimeret, quos uiuendo docuisset. Adorauit quippe: quia in exēplum electorum se Deo patri totum humilem, & abiectum per obedientiam prębuit. Immolauit autem: quia qui nobis exempla humilitatis uiuendo dedit, se Deo patri in ara crucis oblationem & hostiam tradidit, & quos uiuendo docuit, moriēdo redemit. Vtrumque enim nobis ualde necessarium nouit, & ideo alterum sine altero non impendit. Nam cum natus esset in Bethleem Iudæ, cum fraude Herodes ad interficiendum quęsiuit, sed si tunc redemptor moreretur, immolaret utique, & non adoraret: quia uictima moriendo fieret, sed quos morte debebat liberare, nequaquam uiuendo docuisset. Et si uiuendo nos docens, mori contemneret, profectò adoraret, & non immolaret. Vt ergo adoraret, persequentem se regem in Aegyptum fugit, & ut immolaret, dissuadenti Petro exprobauit, dicens: Vade retrò satana, non enim sapis ea quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Adorare nanque se insinuans, ait: Non ueni facere uoluntatem meam, sed eius qui misit me. Hinc item dicit: Quæ ei sunt placita, facio semper. Immolare etiam se insinuans, ait: Propterea me diligit pater, quia ego pono animam meam, & iterum sumam eam nemo tollit eam à me, sed ego pono eā à meipso. Potestatem habeo ponendi eam, & iterum sumendi eam, & paulo post: Ego

Luc. 7. | Matt. 2. | Mat. 16 | Ioan. 6. | Ioan. 10

A sum pastor bonus, qui pono animam meā pro ouibus meis. Immolare eum Paulus intuens, ait: Tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. Ascendit ergo ut adoraret, & immolaret: quia ad hoc se tot miraculis oculis ostēdit, ut nos uerbis & exemplis instrueret, & mortem nostram moriendo superaret. Sed notandum, quia cum ad immolandum Effrathæus ascendere dicitur: Deus omnipotens, cùm immolat, Deus exercituum nominatur. Cur hoc fieri cognoscitur, nisi quia redēptoris morte non unus B Iudaicus populus, sed omnes gentes redimebantur? Quid enim sunt fideles multitudines nationum, nisi Dei omnipotentis exercitus? Hos nimirum exercitus ad regis sui triumphum Psalmista exultare cohortans, ait: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in uoce exultationis. Hos conuenire item intuens, dixit: Omnes gentes quascunq; fecisti, uenient, & adorabunt coram te domine, & honorificabunt nomē tuum. Dicitur ergo Dominus exercituum: quia profectò per mortem dominicam nō solum electa Iudæa colligitur, sed omnes C gentes ad Dei omnipotētis seruitium perducuntur: quæ dum contra occultos hostes, fideles acies uirtutum armis robustas ducunt, per gloriam triumphi ad superna regna perueniunt. Locus etiam immolationis declaratur, quia dicitur: In Sylo.] Sylo enim missus, siue missio interpretatur. Quid nanque per hanc missionem, nisi summi patris iniunctū unigenito præceptum obedientiæ designatur? Quid est etiam quòd in Sylo immolare dicitur, nisi quia non aliter se morti dedit, quàm a patre mandatum habuit? Non quippe immo D laret in Sylo, si aliter moreretur, quā præceptum à patre habuisset. Vnde & per semetipsum dicit: Sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. Hinc Paulus ait: Factus obediens patri usque ad mortem crucis. In Sylo igitur & adorauit, & immolauit, quia tam uiuendo, quàm moriendo patris sui uoluntatem fecit. Sequitur. Erant ibi duo filij Heli, Ophni & Phinees sacerdotes Domini.] De quibus rectè quæritur, cur dicanī sacerdotes Domini, qui non ualde inferius Belial filij esse referuntur? Sed si ad literam simpliciter istud de Heli filijs quæritur,

Eph | Psal. 4 | Psal. 85 | Ioan. 14. | Phil. 2.

quæritur, facile respondetur, quia eo tempore sacerdotes Domini dicti sunt, quando simulachrorum sacerdotes ex Deorum falsorum nominibus censebantur. Cum ergo dicuntur sacerdotes Domini, per insignia fidei, à simulachrorum cultoribus discernuntur. His enim uerbis eorum fides, & non uita prædicatur, quia & prauitatem exercebant operis, sed non errabant in fide conditoris. Quòd tamen & tempore diuinæ incarnationis Iudææ prælatis conuenienter ascribitur. Qui nimirum sacerdotes Domini esse referuntur & hoc ipsum nō refertur ad uirtutis laudem, sed ad calliditatis reprehensionem. Vnde & per semetipsum Dominus eis comminatur, di- *Mat. 24* cens: Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritę qui similes estis sepulchris dealbatis quæ à foris uidentur pulchra, intus sunt plena ossibus mortuorum. Sed quid est, quod ibi esse referuntur? Si enim Sylo, id est missio, illam summi patris præceptionem significat: quomodo prælati Iudææ ibi fuerunt, qui eum cui iniuncta fuit, non recipendo uenerati sunt, sed expellendo peremerunt? Ibi tamen fuerunt, & quamuis si crudeliter sæuierunt in mortem Domini, ex illa tamen crudelitate non sunt consecuti, quod sæuiendo statuerunt, sed æterni patris consilium in eius unigeniti morte complebāt. *Ioan. 11* Consilium nanq; eorum fuit, ut eum ideo morti traderent, ne in ipsum populus credere potuisset: sed qui psecutores suos iniunctę sibi paternæ præceptionis adiutores habebat, mortuus resurrexit, & omnis mundus in eū credidit. Ibi enim erāt filij Heli, Ophni & Phinees, id est in missione: quia redemptor noster ad implendam patris sui uoluntatem Iudæorum prælatos fautores habuit, quanquam ipsi se ei nequaquam fa- D uere crederent, quem occidere non pauissent. Vnde & sequitur: Venit ergo dies, & immolauit Helcana. Deditq; Fenennę, & filijs & filiabus eius partes.] Quem diē istum esse credimus, nisi quem scripturæ sacræ testimonio Esaias statuit, dicens: *Esa. 53.* Tanquam ouis ad occisionem ducetur, & sicut agnus coram se tondente sine uoce, non aperiet os suum? Venit quippe dies, cum claritas promissi oraculi tempus ostendit dominicæ passionis. Tunc immolauit Helcana: quia se redemptor no-

A ster æterno patri in sacrificio nostræ absolutionis, per mortem crucis obtulit. Tunc Fenennæ, & filijs, & filiabus eius dedit partes: quia nimirum electos Iudææ, quod apud inferos reperit, ad paradisi gaudia reportauit. Partes quippe eorum, sunt dona gaudiorum perennium. Vnde & Psalmista sortis suę situm eligens, ait: Portio mea Domine sit in terra uiuentium. *Ps. 141* Bene autem seorsum Fenenna, & filij, & filiæ seorsum in accipiendis partibus nominantur. Fenenna quippe doctores Iudæę significat, filij uerò ualidiores auditores eius, filiæ autem infir- B miores ipsius subditos designant. Seorsum ergo mater, & filij, & filiæ memorantur: quia propter disparia electorum ueterum merita, æqualia eorum præmia non fuerunt. Sequitur: Annæ autem dedit partem unam tristis, quia Annam diligebat.] Quid est quòd cum partes Fenennæ, & filijs, & filiabus dedit, tristis nequaquam fuit: cum uerò partem unam Annæ tribuit, tristis fuisse perhibetur? Sed quid est una pars Annę, nisi temporalis afflictio sanctæ Ecclesiæ? Hanc nanque ei partem dabat, cum dicebat: Amen amen dico uobis, quia plorabi- *Ioan. 16.* C tis, & flebitis uos, mundus autem gaudebit, uos, uerò contristabimini. Hanc partem ei dabat, cum Ananiæ Paulum commendaret, dicens: Vade, quia uas electionis est *Act. 9.* iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filijs Israel. ego enim ostē dam ei, quanta eum oporteat pro nomine meo pati. Vnde in eius acceptione idem doctor gentium gloriatur, dicens: Adimpleo *Col. 1.* ea, quæ desunt passionis Christi in corpore meo. Hinc iterum dicit, Ego stigmata Iesu in corpore meo porto. Hinc ait: Mihi autē *Gal. 6.* absit gloriari nisi in cruce Domini mei Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Vnam quippe partē à spōso susceperat, qui gloriari in sola cruce disponebat. Cum ergo partes Fenennę tribuit, Helcana tristis non fuit: quia redemptor noster electos synagogæ post mortis triumphum, paradisi gaudijs iam lætus reddidit. Annæ autem partem tristis tribuit: quia non compati ei nō poterat, quam mortis coniugem relinquebat, & crucis hęredem. Vnde & patiente Stephano, apertis cœlis Iesus stare perhibetur. *Act. 7.* Stare enim eius, compati est. Quod autem subditur,

quia

quia Annam diligebat, utriusq; rei causa intelligi conuenienter potest. Nam siue hunc ideo tristem esse quis accipiat, quia Annam diligebat, siue idcirco ei partem unam tribuisse, à bono intellectu non uacat. Si enim non diligeret, cõpati eius passionibus nequaquam uellet. Nam cur illa de Aegypto educitur, nisi quia ad passionem inuitatur? Sed ei lacte et melle emanantia loca promittuntur. Bene igitur cum ei partem unam dare dicitur, diligere eam perhibetur: quia nimirum redemptor noster sanctę Ecclesię, & si crucis suæ laborem credidit, excellentiora ei ualde in cœlo constituit dona retributionis. Cuius nimirum passionis incrementa edisserens subdit, atq; ait: Dominus autem concluserat uuluam eius. Affligebat quoq; eam æmula eius, & uehementer angebat, in tantum, ut exprobraret ei, quia concluserat Dominus uuluam eius.] Vuluam quippe sanctæ Ecclesię Dominus clausit: quia summo eius iudicio repulsum Iudæorum populum, in redemptoris nostri fide generare non potuit. Quam nimirũ eius ęmula afflixit: quia cõtra eam synagoga minis atq; exprobrationibus sęuit. Sed ei, quam nec minę, neq; contumeliæ fregerant, etiam tormentorũ pœnas inferebat. Bene itaq; eam non solum affligere, sed uehementer angere perhibetur: quia repulsa Iudæa contra electam Ecclesiam cum terrore minarũ, mouit, & plagas cędit. Vnde & de persequente tunc Saulo, in Apostolorũ actibus dicitur: Saulus adhuc spirans minarum & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, & petijt ab eo epistolam in Damascũ, ut si quos inueniret huius uiæ uiros, uinctos perduceret in Hierusalem. Qui enim minas & cædes spirabat, nimirũ eam, quam non bene æmulabatur, Ecclesiam, non solum affligebat sed etiam angebat. Nam eius æmulum se fuisse fatetur, dicens: Audistis enim aliquando conuersationem meam in Iudaismo, quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabã illam, & proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existẽs paternarum mearum traditionum. Et quia in tantæ damnationis profundum Iudæa cecidit, ut inde lætetur, quod æterna Dei animaduersione proijcitur, subiunctum est:

Act. 9.

Galat. 1.

A In tantum ut exprobraret ei, quòd Dominus conclusisset uuluam eius.] Adhuc quippe pro magno habebat, quod conuerti ad fidem non pręualebit. Quasi ergo magnitudinem cæcitatis eius propheta admirans, ait: Tanta caligine erroris deprimitur, ut inde bonis insultet, quod ipsa bona fieri ultra non potest. Cui profectò pereũti, quia sancta Ecclesia condoluit, sequitur: Porrò Anna flebat.] Nam & doloris sui lamenta protulit, dicens: Tristitia est mihi magna, & cõtinuus dolor cordi meo, optabam quidem & ipse anathema fieri pro fratribus meis à Christo, qui sunt cognati mei secundum carnem. Et quia de eorum conuersione gaudium non recepit, subditur: Et cibum non capiebat.] Cibum denique caperet, si de Iudæę integra conuersione lætitię refectionem habuisset. Quæ ergo fleuit, cibum non accepit: quia quæ de pereunti Iudęa doluit, de eius salute gaudium non recepit. Sed cibus lętitię, qui de Iudæorum conuersione non datur sanctę Ecclesię, per sponsi cohortationem porrigitur. Nã uerba prędicationis eius, & si auditores non recipiunt reprobi, non tamen uacant à mercede retributionis. Omnipotẽs enim Deus & hoc remunerat, quod sine reproborum profectu reprobis impenditur: & quod electis prędicatoribus aduersitatis ingerunt, per liberam ęqui examinis in lucro eis pensat retributionis. Vnde aptè subinfertur: Dixit ergo ei Helcana uir suus: Anna cur fles? Et quare non comedis? Et quamobrẽ affligitur cor tuum? Nunquid non ego melior sum tibi quàm decem filij?] Quasi ergo per internæ inspirationis solatium menti doctoris redemptor dicat: Frustra de amisso lucro prędicationis quereris, quę eo abundantiorem fructum recipis, quo affectum charitatis etiam inimicis impendis. Inde igitur doles, unde gaudere debuisses. Et quia ipse est electorum prẽmiũ, interrogat dicens: Nunquid non ego melior sum tibi quàm decem filij?] Decem nanque filios Anna pareret, si primitiua Ecclesia Iudæorum populum sub decalogo legis positum in fide genuisset. Et quia nonnulli prędicando prosunt alijs, qui per multa displicent conditori, ratione ostenditur, quia melior uir suus Annę, quàm decem filij sunt. Potest autem & per hoc quod cur fleat inquiritur,

Rom. 9.

quiritur; ipsius Iudęę perditio designari. Quasi dicat: Ociose plãgitur, cui iustorum prece nequaquam indulgetur. Cùm ergo subsequenter interrogat, Quare non comedis? profectò ei gaudium de conuersione gentilitatis intimatur. Quasi ergo dicat: Cùm orbem uniuersum parere debeas frustra non gaudes, quòd ea quæ proiecta est erroris tenebras non relinquat. Sequitur: Surrexit ergo Anna postquam comederat, & biberat in Sylo, Heli sacerdote sedente super sella ante postes templi Domini: & cum esset amaro animo, orauit ad Dominum flens largiter, & uotum uouit.] Quid enim fuit tunc sanctæ Ecclesiæ manducare, nisi cibum solatij diuina cohortatione suscipere? Et bibere ei quid extitit, nisi de infusa sibi internę consolationis suauitate gaudere? Nam si cibus confortat, potus exhilarat. Cibum ergo sumimus, quãdo uisis æternis premijs, inter aduersa roboramur. Et quasi post cibum bibimus: quia ubi se mens electi in cogitatione ęternorum bonorum roborat, eo copiosius gaudet inter magna aduersa quæ sustinet, quo magnis laboribus ampliores repositas in cœlo retributiones uidet. Audax quippe superna refectione tunc reddita, uires renouat, ut tãto fortius terrena despiciat, quanto eam supernorum amor exaltat. Bene itaque postquam manducauit & bibit, surgere Anna memoratur: Surrexit nanque, quia ad prædicationis instãtiam animum reformauit. Et quia Iudaicus populus adhuc sacrificiorum ritus, adhuc & honorem legalis magisterij & sublimitatem põtificalis dignitatis habebat, super sellam Heli sacerdos sedere perhibetur. Quod tamen legis magisteriũ, quia non spiritaliter, sed carnaliter, exhibere poterat, non intra templum, sed ante postes templi sedebat. Quid est enim tẽplum Domini, nisi spiritalis intelligentia sanctarum scripturarum? Postes autẽ templi sunt Lex, & prophetia. Vnde & in mõte Dominus in medio Moysi & Heliç trãsfiguratus apparuit: quia tũc diuinitatis eius splendor aspicitur, cum non in occidente litera, sed in spiritali legis & prophetiæ significatione, eius sacramenta requiruntur Heli ergo sedebat ante postes templi, id est foris: quia doctores synagogæ à spiritali scripturarũ intelligentia expulsi erant, &

Mat. 17

A tamẽ in subuersione subiecti populi, authoritatem habebãt magisterij, & dignitatem prelationis. Anna autem amaro animo fleuisse scribitur. Et quia potum Annæ ad letitiam retulimus sanctæ Ecclesię, quæ læta ri ostenditur, amaro animo fleuisse quomodo narratur? Sed rationabiliter intelligi potest, quia ad lętandum hanc contemplatio supernę retributionis extulerat, & compassio repulsę Iudęę in amaritudinem animi afficiendo concitauit. Inter turbines quippe magnę persecutionis deprehensa, reuelatis sibi supernis premijs exultauit, B sed in amaritudinem incidit, quia electum prius populum perire conspexit. Vnde & orans largiter, flere describitur, ut tantę affectionis munere, populi sui salutem à Domino impetrare potuisset. Potest & hoc totum aliter intelligi. Nam in Sylo, id est in ministerio, quo missa est, manducauit: quia etsi omnem Iudæorum populũ lucrifacere non potuit, plures tamen ex eo ad redemptoris fidem predicando conuertit. Vnde & prędicante Petro, una die quinque milia hominum, altera uerò tria milia crediderunt. Et quia quod bibimus, faci- C lius glutire possumus, quàm quod manducamus, manducauit Anna & bibit: quia difficile alios, alios uerò facile prędicando cõuertit. Nam & ad prędictam Petri prædicationem plura milia uno momento crediderunt, sed Paulus non ante credidit, quã ipsis predicatoribus per minas & cædes uehementer obstitit. Postquam autem manducauit, & bibit in Sylo Anna, surrexit: quia ut eos, qui erant prædestinati ad æternam uitam, de Iudæa abstulit, sese ad prædicationem gentium præparauit. Sed qualem gignere appetebat, ostẽditur per hoc, D quod additum est: Et uotum uouit, dicens: Domine exercituum, si respiciens uideris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus, dederisq; seruæ tuæ sexum uirilem, dabo eum Domino omnibus diebus uitę suę, & nouacula non ascendet super caput eius.] Quid est quod Anna uirilem sexum à Domino postulat, nisi quia eos quos sancta Ecclesia parere prædicando appetit, Euangelica perfectione fortes esse concupiscit? In comparatione quippe Euangelicę perfectionis, opera illa legis, quæ uidebantur fortia, non fuerunt

Act. 4. *Act. 2.*

runt fortia, sed infirma. Ibi enim mandatũ est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. In Euãgelio autem Dominus præcipit, dicens: Diligite inimicos uestros, benefacite his qui oderũt uos. Ibi immunditia fornicationis à corpore reciditur, hic & fortitudo conuersationis, quasi uirili sexu præcellat, etiam à corde immunda cogitatio resecatur: Qui uiderit (inquit) mulierem ad concupiscendum eã, iam mœchatus est eam in corde suo. Synagoga igitur quæ infirmitate præceptorum Iudaicum populum genuit, non peperit sexum uirilem, sed potius muliebrem. Anna itaque dum uirilem sexum sibi dari à Domino postulat, quid aliud exoptare cernitur, nisi tales per Euangelium gignere, qui fortes appareant, & exteriori munditia corporis, & interna charitate? Et quia de conuersione gentilium humanam gloriam prædicatorum ordo non appetijt, subiectum est: Dabo eum Domino omnibus diebus uitæ suæ.] Domino nanq; filium dat, qui de eo quem prædicando gignit, aliquid suis laudibus non usurpat. Omnibus quoque diebus uitæ suę hunc Domino tribuit, qui de uirtutibus, in quibus subditus meliorando proficit, proprijs fauoribus nihil adscribit. Dies nanq; uitæ electi subditi sanctæ uirtutes sunt, quæ eius animam coruscando illuminant, ne in uia cœlestis patriæ uitiorum nocte tenebrescat. Sed perfectus ordo prædicatoris, dum fauores de lucro prædicationis habere despicit, subditorum temporalia bona ambiendo, non tollit. Vnde bene quoq; illic subditur: Et nouacula non ascendet super caput eius.] Nouacula cum super caput ascendit capillos radit. Quid enim per capillos, qui corpori superfluunt, nisi abundans terrenæ substantiæ copia designatur? Et quid per nouaculam, nisi malorum pastorum cupiditas exprimitur? Qua nouacula nati filij caput raditur, cum bona subditorum per prędicatorum cupiditatem rapiuntur. Hinc nanque delinquenti Iudęæ per prophetam dicitur: Pastores tui lupi uespere, non relinquentes in mane. Vespere nanq; pastores lupi fiunt: quia intenebrescente, atq; decrescente in fine isto seculo, rapere subditorum bona nõ metuunt. Qui in mane non relinquunt: quia dum temporalibus inhiant, inalbescen

Leui. 19
Mat. 5.
Soph. 3

A te aduentu futuri iudicis, danda sibi præmia nõ reseruant. Quos nimirum Michæas denotat, dicens: Prophetæ qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, & prędicant pacem, & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium. Prophetæ quippe populum Domini seducunt: cum prędicatores reprobi auditorum suorum iudicia confundunt. Et mordentes dentibus pacem nunciant: quia in appetitu suę rapacitatis, dum terrena flagitiosorum dona suscipiunt, eis diuinæ indulgentiæ securitatem pollicentur. B Super ipsos autem prælium sanctificant, qui in ore eorum aliquid non dant, quia iustos etiam districtis sententijs terrent, qui eis pro uoto terrena non exhibent. Qui nimirum super caput filij nouacula ponunt, dum prætextu charitatis cœlestia prædicant, ut eis terrena per cupiditatem tollant. Hanc certe nouaculam, quòd sancta Ecclesia in prædam subditorum non habeat, doctor egregius in semetipso ostẽdit, dicens: Non quæro datum, sed quæro fructum. Hinc item dicit: Qui Euangelium annunciat, de Euangelio uiuat. Ego autẽ non sum C usus hac potestate. Qui enim necessaria nõ curat à subditis alimenta percipere, ostendit plane, qua mundani contemptus sublimitate, lucra turpia, & illicita dona confutaret. Anna igitur dum nouaculam non ascensuram super caput filij uouet, apertè mores sanctæ Ecclesię insinuat, quæ ad æternam uitam electos loquendo parturit, sed temporalia bona eorum per auaritiam nunquã tollit. Sed quia hoc de Anna adhuc uouente, & nõ pariente dicitur, aptè subinfertur: Factum est autem dum illa multiplicaret preces coram Domino, ut Heli obseruaret os eius.] D Quid fuit sanctæ Ecclesiæ pro pariendi desiderio preces coram Domino multiplicare, nisi assiduis orationibus pro conuertenda synagoga insistere? Et quid fuit Iudaico sacerdotio os eius obseruare, nisi prædicationi sanctę Ecclesiæ insidiari? Os nanq; eius obseruauit: quia rectam prędicationem fidei reprehendere uehementer studuit. Bene autem tunc os eius obseruasse dicitur, cum illa preces multiplicaret: quia tanto callidius ei nocere studuit, quanto maiora eius desideria in prędicationis instantia recognouit. Deniq; os eius non

Mich.
Phil. 4.
1. Cor. 9.

obseruaret, sed attenderet, si prędicationé fidei nostrę ad salutis suę fructum audire uoluisset. Sequitur: Porrò Anna loquebatur in corde suo, tantumq; labia eius mouebantur, & uox penitus non audiebatur.] Quid est aliud cor sanctæ Ecclesiæ, nisi ea quæ intra se est deuota, & erudita beatitudo fidelium? In corde autem suo Anna locuta est: quia sanctæ Ecclesiæ prædicatio eis tantum profuit, qui uero lumine illustrandi erant ex diuina prædestinatione. Quid uero est motus labiorum, nisi signorum promotio in sanctis prędicatoribus? Qui profectò & si uelut foris loquentia labia, & in imo stare uidebantur, dum cæcis uisum, auditũ surdis, uitam mortuis dabant, magnos utiq; meritorum motus exhibebant. Vnde & illud ingens labiũ sanctę Ecclesię, dum loquens uelut in imo stare uideretur, quia non solum uerbo, & conuersatione humilis erat, sed & signorum potestate sublimis, ui motus sui usq; ad cœlum se extulit, dicens: Nostra conuersatio in cœlis est. Heli itaq; tantum Annę labia mota conspexit, & uocé penitus non audiuit: quia Iudaicum sacerdotiũ opera Apostolorum miratus est, sed ex eorum prædicatione non est promotus in salutem. Vox itaq; Annæ non audiebatur: quia & si signorum ostensionem sancta Ecclesia mirabilis erat, dum prędicationis uerba protulit, ad amorem redemptoris extraneos accendit. Sed quid de ea sentiat Heli, quam non intelligit, sequitur: Aestimauit eam igitur Heli temulentam.] Hoc nimirum etiam iuxta historiam Actuum apostolorum agnouimus, quia diebus Pentecostes sancti apostoli ebrij crediti sunt, cum accepta sancti spiritus plenitudine Christi magnalia omni lingua loquerentur. Spiritualiter autem sancta Ecclesia ebria creditur, quam Iudęa non æstimat uera asserere, sed hęretica & falsa prędicare. Ebria tamen erat, non potatione erroris, sed repletione Spiritus sancti. Etenim mutare cor, mentem alienare consueuit ebrietas. Mutato autem corde pergebat, qui nuper domos intrans, fideles quosq; minis terrenis, cędibus lanians, iam eum, quem persecutus Iesum fuerat, uerum esse omnipotentis Dei filium prędicabat. Vnde & superioris sensus insaniam sese perdidisse glorians dicit: Qui prius fui blasphemus, & persecutor, &

[Margin: Phil. 3. — Act. 2. — Act. 8 — 1. Tim. 1]

A contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. Aliud cor se accepisse testificans, ait: Nos autem sensum Christi habemus. Vnde & tanto attentius prędicabat, quanto in sensu Christi uim maioris dilectionis acceperat. Sed dum ardenter sancta Ecclesia diligeret, dum fiducialiter ea quę diligebat prędicaret, Iudæorum sacerdotiũ eius uerba in onere impatientię, nõ in suauitate deuotionis habuit. quare & sequitur: Dixitq; ei, usquequo ebria eris.] Et quia ei silentium indicere tentauit, adiunxit: digere paulisper uinum quo mades.] Vinum quo madebat Anna, B digereret, si à feruore prædicationis sancta Ecclesia Iudęorum minis uicta, tepuisset. Et quia ultro prædicationis sensum ei subtrahere nitebantur, uinum Anna paulisper digerere iubetur. An non digerere Annam Heli tunc iussit, cum Iudæorum principes, cæsis Apostolis denunciauerunt, dicentes, ne ultrà loquerentur in nomine Iesu? Sed qui illud quo madebant, digerere uinum noluerunt, respondentes dixerunt: Obedire oportet magis Deo, quàm hominibus. Et iterum: Non possumus quæ uidimus & C audiuimus non loqui. Sed quia sancta Ecclesia inter uerba libertatis, uirtutem mansuetudinis custodiuit, sequitur: Nequaquam Domine mi.] Dominum nanq; uocauit, cui ministerium prædicationis exhibuit: sed Dominum uocans, ebriam se esse abnegat, ut superiori ordini ex humilitate se subderet, & falsæ obiectioni ex ueritate contrairet, Dominum nanq; eum uocans, honorauit. & ebriam se esse abnegans, quod non erat, satis humiliter ostendit. Potest autem ebrietatis obiectio erga sanctam Ecclesiam aliter accipi. Nã dum ministerio D Euangelicæ prædicationis insisteret, dum ex lucro credentium, in magnam populorũ gloriam ueniret, eam sacerdotes Iudæorum non putabant æternorum bonorum culmen appetere, sed terrenæ sublimitatis gloriam desiderare. Dum ergo ebria uocatur, euerso statu mentis cœlestia postponere, & appetere terrena reprehenditur. Sed quæ labentia bona seculi desperat, dicit: Nequaquam Domine mi. Nam mulier infelix nimis ego sum.] Quasi dicat: Tu me labentis mundi felicitatem appetere cogitas, sed ego tanto infeliciorem me uideo, quanto

[Margin: 1. Cor. 2 — Act. 4. — Act. 5.]

ęo felicitatis meæ gaudia hinc longius recognosco. Quia uerò illic me futuram felicé credo, hic eo ualde me infelicem arbitror, quo ad gloriam nulla concupisco. Mulier quippe sancta Ecclesia dicitur pro fœcunditate, infelix nimis pro fortitudine: quia & orbem uerbo paritura erat, & orbis gloriã non posset perfectè despicere, si non eam supernus amor mira fortitudine roboraret: uel nimis infelix fuit, quia de perditione populi sui non parum doluit. Quam profectò sapiens Salomõ uehementer admirans, ait: Mulierem fortem quis inueniet. Quo in loco etiam notandum est: quia non dicit mulier infelix, sed nimis ego sum. Nimis nanq; infelix fuit, cui nullum de seculo blãdimentum placuit. Vel certè nimis infelicem se asserit, quæ se ab æternæ uitæ gaudijs expulsam, per primæ culpæ meritum meminit, ad quæ redire non præualet, nisi per multas uitæ huius tribulationes. Non enim nimis infelix existeret, si ad perdita paradisi gaudia, sine præsenti tribulatione reuerti potuisset. Hinc nanq; Paulus nimię huius infelicitatis ęrumnam ineuitabilem ostendens, dicit: Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. Ac si ergo detrahenti sibi Iudaico sacerdotio, sancta Ecclesia respondens, dicat: Tu mihi regnum adscribis in felicitate temporis, sed meum illud est, ad quod non pertingitur, nisi ex afflictione multæ tribulationis. Sequitur: Vinum, & omne quod inebriare potest, non bibi.] Vinum nanq; nõ bibit: quia de prędicationis officio temporalia lucra non petijt. Aliud, quod inebriare potest, non bibit, quam in lapsum uitiorum: carnis concupiscentia non euertit. Iuxta superiorem uerò sententiam uinum nõ bibit, quæ aliquid prauitatis hęreticę non habuit in refectione. Aliud, quod inebriare potest, biberet: si de uerbi facundia decepta tumuisset. Quia uerò recta intentione uera docuit, subdens ait: Sed effudi animã meam in cõspectu Dñi. In conspectu nanq; Dñi animã effundere, est conceptã in mente uerbi Dei scientiam, pro solo conditoris amore prędicare. Aĩa quippe effundit, cũ innatus uerbi Dei intellectus, ad utilitatem audientium diuulgatur. Quisquis enim pro humanis fauoribus, quisquis pro terreno commodo uerbum Dei prędicat, quia

Prou. 31

Act. 14.

A res alia de prędicatione attenditur, in conspectu Domini uerbum illud auimę non profertur. Quare & doctor gentium asserit, dicens: Non sumus sicut plurimi adulterantes uerbum Dei, sed sicut ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, & Christo loquimur. Anna ergo in conspectu Domini animam suam effudit: quia sancta Ecclesia in uirtutum omnium culmine perfecta, in eruditione fidelium magna facũdię uerba protulit, sed ex uitæ uerbis soli Deo placere desiderauit. Cuius prædicationis etiam ministerium comendat, dicens: Ne putes ancillam tuam q asi unam de filiabus Belial, quia ex multitudine doloris, & mœroris mei locuta sum usque in præsens.] Quasi dicat: Quæ tibi æternæ uitæ bona loquitur, uelut idololatra despici non meretur. Ancillam quoq; suam se esse asserit, ut cognoscat ex nomine ministerij, quia ad æterna ei appetit lucra famulari. Sequitur: Quia ex multitudine mœroris & doloris locuta sum usq; in præsens.] Quasi apertius loquatur, & dicat: Hinc agnosce, quòd nihil à malo spiritu habeam, quia ex multa pœna persecutionis ad loquendum uenio, & prædicationis instantiam nullis pœnis uicta derelinquo. Potest etiam dolor Annæ ad affectionem sanctæ Ecclesiæ, mœror eius referri ad passioné. Ex multitudine q- dem locuta est, quæ pereunti Iudaico populo, uerbum prædicationis protulit ex affectu compassionis. Quod Paulus insinuat, dicens: Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium perhibente mihi cõsciẽtia mea in Spiritu sancto, quoniam tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi meo, optabam ego ipse anathema esse pro fratribus meis à Christo, qui sunt cognati mei ſm carnem, qui sunt Israelitæ. Sed qui se ex multitudine doloris loqui isinuat, an ex multitudine loquaẽ, dicat: A Iudæis qn quies quadragenas, una minus, accepi, ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum. Sãcta uerò Ecclesia patienter aduersa tolerãs, humiliter innocentiæ & ueritatis suæ uirtutem manifestans, quibusdam Iudææ sacerdotibus bonum prædicationis suæ loquendo persuasit. Quare & subditur: Tũc ait Heli: Vade in pace, det tibi Deus Israel petitionem quam rogasti eum.] Prius quippe Heli oranti Annæ prolatis contumelijs contra-

B

C

D

1. Cor.

Rom. 9.

2. Co. 11

contradixit, postea uerò in eius sibi in deuotione complacuit. Quid est hoc, nisi quòd Iudaicum sacerdotium & per alios sui officij ministros prędicanti Ecclesiæ obstitit, & per alios cognitæ demum fidei nostræ ueritati consensit? Nam de obsisten tibus dicitur, qui cæsis denunciauerunt Apostolis, dicentes, ne ultrà loquerétur in nomine Iesu. De cõsentiẽtibus autem, idẽ Lucas meminit dicens: Plurima turba sacerdotum obediebat fidei. Tunc ergo Heli pro uoto fœcũditatis Annæ precatus est, cum sacerdotũ plurima illa turba fidei obediens, per prædicationem sanctæ Ecclesiæ electorum numerum multiplicari desiderauit. Quam certè in pace iræ optauit, quia fructum prædicationis eam desiderauit consequi, sine dolore passionis. Et quia in eorum uoto sancta Ecclesia sibi complacuit, sequitur: Vtinam inueniat ancilla tua gratiam in oculis tuis.] Quasi dicat: iuxta intuitum desiderij tui, opus ministerij mei subsequatur gratia diuinæ dispensationis. Sequitur: Et abijt mulier in uiam suam, & comedit & bibit, uultusque eius non sunt amplius in diuersa mutati.] In uiam suam mulier abijt, quia sancta Ecclesia uerbum fidei gentibus prædicauit. Quod & Apostoli Iudæis cominantes, dicunt: Quia indignos uos fecistis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Qui bene mulier tunc dicitur, cum recedit: quia per prędicationem redemptoris, exhibitura erat in gentibus fructum magnæ fæcunditatis. Comedit autem, & bibit, & tamen uultus eius non sunt amplius in diuersa mutati: quia magna lucra de conuersione gentium habuit, sed persecutionem quam in Iudęa passa fuerat, etiam in gentibus inuenit. Sed ordine quo abierit edisserẽs, ait: Et surrexerunt mane, & adorauerunt coram Domino, reuersique sunt, & uenerunt in domum suam in Ramatha.] Quid est autẽ quod supra de sola Anna singulariter dicitur, Abijt mulier in uiam suam: nunc uero pluraliter, Surrexerunt mane, nisi ut cum uiro descendere cognoscatur? Et quia uir sanctæ Ecclesiæ redemptor humani generis est, qui iam ad cœlos ascẽderat, cum ipsam Iudæam incredulitatis suæ caligine obrutam relinquebat, quomodo de Anna, & de uiro suo Helcana intelligi in Chri & Ecclesiæ typo nũc

Act. 5.
Act. 6.
Act. 13.

A potest, quod simul mane surgerẽt, & in ciuitatem suam pariter redirent. Sed quia ciuitatem Ramatha, cœlestem patriam designare iã diximus, quomodo hoc sanctæ Ecclesiæ cõuenit, q̃ statim ut à Iudæorum prædicatione cessauit, ad cœlestem patriam non ascẽditur. Verùm quia resurgẽs à mortuis Dñs missis in pdicatione doctoribus loquit̃ dicẽs: Ecce ego uobiscum sum, usq; ad consummationẽ seculi: absurdũ non est, ut cũ eo sancta Ecclesia surgere & reuerti sentiatur. Qui.n. electos suos per spiritalem pręsentiam nunquam deserit, & cum stantibus B permanet, & cũ abeuntibus recedit. Ramatha uero cœlestem patriam designare diximus, sed quod nihil aliud significare possit, non diximus. Quid ergo aliud hoc in loco significat, nisi adimpletionem prophetię in gentium uocatione? Ramatha quippe uisio consummata dicitur (ut iã diximus.) Quid uero est gentium iam impleta uocatio, nisi prophetarũ uisio consummata? Nam uisionẽ asserebat, sed nõ consummatam, qui de futuro adhuc quod uiderat, pronũciabat dicens: Omnes gentes, quascunque fecistis, uenient, & adorabunt te coram te Domi- C ne. Hinc item repromittit, dicens: Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruiẽt ei. Visio igit̃ consummata rectè prophetarum promissio dicitur: quia nimirum authore Deo, iuxta eorum oracula, in redemptorem humani generis omnes gentes crediderunt. Mane autem cum uiro suo Anna surgere dicitur: qu a sancta Ecclesia in exortum interni luminis ad gentes transijt, cum uerbo prædicationis. Vel mane surgit, q̃ Iudæam in nocte infidelitatis deseruit. Mane ẽt surgit, quia prosperũ iter in conuersione gentium inuenit. Et corã Dño D adorauit, quia in repulsione synagogæ incomprehensibile iudicium uenerata est omnipotẽtis Dei. Adorauit quippe, & recessit quia cũ à gentis suæ prædicatione pro sola Dei omnipotẽtis ordinationem recederet, diuino iudicio per obedientiam obsecuta est, quod penetrare intelligẽdo non potuit: Adorans autem reuersa est: quia ministerium prædicationis in uocatione gentium adimplere proposuit, sed tantum eiusdem prædicationis modum in superna contemplatione quæsiuit. Reuerti enim prædicatoribus est, ad diuinæ contemplationis lumen

Mat. ult.
Psal. 58
Psal. 71

men recurrere. Inde quippe lucem hauriunt, quia & ad uenerationem fidelium luceant, & quam loquendo, auditorum suorum mentibus infundant. Hinc nanque est quod prædicator egregius ante ad tertij cœli secreta sustollitur, et sic terrena disponere perhibetur, & paradisi secreta ingrediens, uerba percipit, quæ non licet homini loqui, ut discernere & loqui utiliter foris possit. Anna ergo reuersa memoratur: quia sancta Ecclesia dum terrena disposuit, qualiter sint eadem terrena disponenda, in ea ad quam sæpe reuertitur, Dei contemplatione instruitur. Et tunc demum in domum suam uenit: quia in auditorum deuotione collocare se potuit, cum accedédi ad eos modum, sursum reuertendo, cognouit. Domus nanque sanctæ primitiuæ Ecclesiæ, gentium deuotio extitit, quam dum sibi in eis condidit, custodiæ sollicitudine inhabitauit. Quæ uidelicet domus posita in uisione consummata describitur: quia non ante condi potuit, quam uocationis eius prædictum à prophetis tempus aduenit. Sequitur: Cognouit autem Helcana Annam coniugem suam, & recordatus est eius Dominus.] Helcana Annam coniugem suam tunc cognouit, cum redéptor noster præfinitum tempus uocandæ gentilitatis aspexit: quo dum nouæ sponsæ sanctæ uidelicet Ecclesiæ gremio gratiam superni amoris infunderet, nouam ex ea prolem fidelium generaret. Nam uelut nondum cognoscebat eam, cum uolentes transire in Asiam prædicatores, à Spiritu sancto prohibiti sunt. Hinc est quod cú ad prædicationem Iudææ discipulos suos mitteret, per semetipsam ueritas prohibet, dicens: In uiam gentium non abieritis, & in ciuitates Samaratinorum non intraueritis. Quando autem cognouit Annam coniugem suam Helcana, tunc recordatus est eius Dominus: quia gentilitas tunc uenisse in Dei memoriam uisa est, cum sancta Ecclesia uerbo Dei per amoris gratiam cõiuncta, in salute uisitatur. Quid est hoc loco circulus dierum, nisi innumeris sancti Spiritus ostensa radijs manifestatio diuinæ uoluntatis? Quæ profectò dum prædicatorum suorum mentibus, in contemplatione suspensis, claritates supernæ dispositionis innumeras exhibet, nimirum

2. Co. 12
Act. 16.
Mat. 10

A ueluti plures dies, temporum circulus clausas tenet. Circulus quippe dierum Annæ conceptum præuenit: quia sanctæ Ecclesiæ uerbum Dei ad docédum non ante infunditur, quàm ab ea supernæ dispositionis radij plenius agnoscantur. Quæ concipiens filium peperit: quia ij quos in fide redemptoris parit, noua conuersatione robusti sunt. Et uocauit nomen eius Samuel, eo quòd à Domino postulasset eum.] Samuel interpretatur nomen eius Deus. Quem ergo nobis Samuel conuenientius insinuat, quàm prędicatorum ordinem, qui ad fidé B uocatus est ex gétilitate? Quia enim fortis conuersatione est, potestate sublimis, & dum in eo speciale signum gratiæ diuinæ conspicitur, ad uenerationem prædicationis eius, deuotæ auditorum turbæ deducuntur, rectè nomen eius nũcupatione declaratur. Hinc est quod ad Moysen à Domino dicitur: Posui te in Deũ Pharaonis. Hinc item in lege prohibens, ait: Dijs non detrahes. Et notandum: quia cuius nomen Deus dicitur, filius, non filia fuit: quia certè pastoralis dignitas, cum infirma conuersatione deprimitur, splendore tam celsi no- C minis non ornatur. Quia igitur ordo doctorum ad euangelizandi ministerium ex gentilitate pro motus, excellentiæ dignitatis suæ, meritorum gratia impar nõ fuit, rectè nunc dicitur: Vocauit nomen eius Samuel, eo quod à Domino postulasset eum.] Et notandum, quia hoc loco postulare dicitur, quod postulando promeruit. Apertis ergo uerbis ostenditur, cur Annæ primogenitus tanto nomine censeatur. Quod tale est, ac si dicat: Idcirco ei tantum nomen imposuit, quia is, qui superno munere nascitur, meritorum gratia magnus fuit. Sed ut ostenda- D tur quo studio eum prouida mater foueat, sequitur: Ascendit autem uir eius Helcana, & omnis domus, ut immolaret hostiam solennem, & uotum suum, & Anna nõ ascédit, Dixit enim uiro suo: Non uadam donec ablactetur.] Quæ est autem immolatio solennis hostiæ, nisi illa sanctæ Ecclesiæ amoris oblatio, qua conditori coniungitur in æterna contemplatione? Ad hanc autem Helcana tunc ascendit, cum redemptor noster iam de morte triumphans, iam passibilitatis nostræ tenebras superans, carnem quam pro nostra salute suscepit, ad cœle-

Exod 7.
Exo. 22.

stis

ſtia ſublimauit. Cum quo & omnis domus eius aſcendit, quia priores electos ſynagogæ in altitudinem immortalitatis extulit. Tunc immolauit ſolennem hoſtiam, cum ſe æterno patri per glorificatæ carnis materiam in cœlo exhibuit, et angelorum naturam ſicut de redemptione noſtra, ita etiam de eorum reparatione lætificauit. Ad hanc ſolennem hoſtiam Anna inuitatur: quia ſancta Eccleſia ſuperni ſponſi ſpirituali cohortatione ad æternam contemplationem diuinæ claritatis, per quotidiana deſideria amoris accenditur. Quæ tamen ab aſcenſu ſuo abſtinet, ut filium lactet: quia ut proſit hic Chriſti paruulis, dilationem ſuæ gloriæ patienter ſuſtinet. An non ad immolationem huius ſolennis hoſtiæ mater illa inuitata fuerat, quæ dicebat: Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto? Sed quæ per amoris deſideria ad ſponſi ſpeciem trahitur, an amet lactare filium, dicat: In carne mihi manere neceſſarium eſt propter uos. Quo etiam cibo ſe Corinthios aluiſſe inſinuat, dicens: Lac uobis potum dedi, non eſcam. Lactare quippe paruulos ſanctę Eccleſię eſt paſtoribus, infirmorum ſiue ſimplicium auditorum corda, planioris ſcripturæ pabulo enutrire. Quibus profectò idem doctor egregius dicit: Nihil iudicaui me ſcire inter uos, niſi Chriſtum, & hunc crucifixum. Ablactantur autem infantes, cum paruuli ſanctæ Eccleſiæ tam ſpiritualis eruditionis, quàm bonæ conuerſationis incrementa ſuſcipiunt, & iam non planiora ſacri eloquij, ſed alta eius ſacramenta requirunt. Et ablactatus infans ante conſpectum Domini ut appareat, ducitur, cum per adhortationem prędicatorum quiſquis ſubiectus bene proficiens, bonis operibus adornatur. Qui enim ad hoc ducitur ut appareat, non tantũ ut uideat, defertur, ſed etiam ut uideatur. Quia enim ſine à Domino multi audituri ſunt, Neſcio uos, apparere in cõſpectu Dñi Samuel dr̃: quia electus, & humilis, ſubditus, dum perfecte præſentia deſpicit, adueniente extremo iudice nequaquam reprobatur. Quos autem ſeculum in ſui amore deſixos retinet, in conſpectu Domini non apparent. Qui enim in honore rerum tranſeũtium uideri elatiores appetunt, hoc profectò ſuperbiendo agunt, ut ab eo, quo ſolo uideri debent honorabiles, nunquam uideantur.

Phil. 1. — 1. Cor. 3. — 1. Cor. 2.

A Vnde & rex electus, & in rerum culmine poſitus, ne in flore ſeculi deciperetur, obſecrat dicens: Ne proiicias me Domine à facie tua. Anna ergo & ablactare filium repromittit, & ante conſpectum Domini ut appareat, ducere: quia ſancta Eccleſia electos ſubditos quos erudit, præſentia perfecte deſpicere docet, & bona agere, & ad æterna bona per humilitatem feſtinare. Et notandum: quia ab ablactationis loco ductus aſſeritur, qui apparere debere in conſpectu Domini perhibetur: quia uidelicet non parum intereſt ſpiritualis itineris, B cum ab eo, quod de cœleſti magiſterio diſcimus, in uſum perfectæ tendimus operationis. Quia uerò à ſtudio eiuſdem boni operis nunquam ceſſandum eſt, ſequitur: Et appareat ibi iugiter.] Iugiter namque ibi apparemus, nunquàm diſcedimus. Iugiter ergo in conſpectu Domini apparere, eſt decorem bonæ conuerſationis nullis uitæ tenebris obſcurare: quia qui ad illicita nulla defluit, à ſecreto diuini intuitus nunquàm exit: & quaſi in luce poſitum, hunc diuina bonitas reſpicit: quia eas, quas damnauit peccatorum tenebras, electione ſui exa- C minis non attendit. Donec igitur ablactetur infans, ad immolandam ſolennem hoſtiam ſe non aſcenſuram Anna denunciat: quia ſancta Eccleſia tandiu cuſtodire filios proponit, quandiu de eorum perfectione ſecura fieri ualeat, quia ipſi ab accepta bonitate ulterius non recedant. Poteſt tamen aſcenſus ſolennis hoſtiæ ad altitudinem ſanctæ prædicationis referri. Nam de aſcenſu uiri eius per prophetam ſcriptum eſt: Aſcendit ſuper Cherubim, & uolauit ſuper pennas uentorum. Super Cherubim quippe Dominus aſcendit: quia in ſubli- D mibus prædicatorum ſuorum mentibus aſcendit, & ſcientiæ ſuæ altitudinem ponit. Et ſuper pennas uentorum uolat: quia coram ſpiritualibus eorum oculis in altitudinem miræ intelligentiæ ſe ſancti Spiritus flatibus eleuat. Et tenebras latibulum ſuum ponit: quia maieſtatis ſuæ ſublimitatem reprobis abſcondit. Sed in circuitu eius tabernaculum ſuum: quia quos per ſublimia dona eleuat, eis ſuæ maieſtatis etiam gloriam manifeſtat. Bene autem cum Helcanæ aſcenſus aſſeritur, omnis domus eius aſcendiſſe perhibet: quia illos

Pſal. 50 — Pſ. 17.

illos quorum mentibus eminet, in altitudine suæ contemplationis uelut domesticos, & familiares tenet. Quæ est autem Helcanæ, id est, redemptoris nostri hostia solennis, nisi sanctorum suorum cordibus ineffabilis illius internæ amor eruditionis? Nam eorum quisque sibi ineffabiliter complacet, in eo, quod se ostēsa redemptoris sublimitas, tam sublimiter docet. Anna ergo se cum uiro suo ascendere abnegat, donec filium lactat: quia sancta Ecclesia tandiu uitauit alta prædicando contingere, quādiu cognouit rudes auditores suos, uelut paruulos alta capere nequaquam posse. Hinc nāq; in ipsis sanctæ Ecclesiæ primordijs factum est, ut uelut paruulo adhuc Annæ filio, per trium euangelistarum scripta, Matthæi scilicet, Lucæ, & Marci lac propinaretur, qui humanitatis dominicæ historiam scribentes, pauca de eius diuinitate tractauerunt: sed cum paruulus Ecclesiæ populus cresceret, & in mensurā ætatis plenitudinis Christi proficeret, cui lactis potus non sufficerat, pasci cibo solido perquirebat. Compulsa itaque mater Ecclesia ascendere est, ut ipsa quoque Cherubim fieret, uolantique super se redemptori appropinquaret, pennas assumeret, ambulantem super eas in sacramentorum altitudine teneret, atque ex eius maiestate caperet, quod poscenti unico alimentum daret. Vnde factum est, ut rogatus à fratribus euangelista Ioannes, non solum humana, sed etiam angelica superans, condita cuncta transcenderet, & quem uidere meruit, unigenitum in sinu patris prædicaret, dicens. In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Tunc ergo Anna ascendit, cum sancta Ecclesia se in celsitudinem diuinæ prædicationis tam sublimiter extulit. Tunc etiam immolauit solennem hostiam, quia de cognitione diuinitatis, in auditorum suorum cordibus flammam miræ deuotionis accendit. Solennis quippe hostia fuit, de incomparabili eloquio, singularis oblatio deuotionis. Tunc in conspectu Domini filium adduxit, cum auditorū suorum cordibus perfectam cognitionem summæ diuinitatis intimauit. Quæ profecto Dei cognitio quia non solum fide tenēda est, sed confessione, & quod credimus & confitemur, nec ignorare ulterius, nec sinere permittimur, puer ablactatus, qui ad domum Domini adducitur, iugiter in conspectu Domini manere declaratur. Sequitur: Et dixit ei Helcana uir suus: Fac quod tibi bonum uidetur, mane donec ablactes eum.] Quid est quod Annæ consilium uiri sui autoritate roboratur, nisi quia propositum sanctæ Ecclesiæ non ex humano præsumitur iudicio, sed ex diuino? Nam quicquid sanct. Ecclesia in subiectis sibi nationibus disponere uoluit, tunc demum id ratum habuit, cum ex internæ ueritatis iudicio, quid disponendū esset, agnouit. Et quia aduocatum habemus apud patrem, qui interpellat pro nobis, subiungit, atq; ait: Precorq;, ut impleat Dominus uerbum suū.] Quod est uerbum quod implendum asseritur, nisi prædestinata conuersio gentilitatis? Et quia per eius sanguinem reconciliamur Deo, ipse pro implendo uerbo precatur, cuius obtentu salus nostra perficitur. Precari etiā ei est, se in humanitate assumpta, pro salute nostra æterno patri cōtinue exhibere: quod dum sic se offerre non desinit, receptioni nostræ aditum ad uitam facit. Quia uerò dispositionis suæ consilium exquirendo perfecit, aptè subinfert: Mansit ergo mulier, & lactauit filium suum, donec amoueret eum à lacte.] Deinde sequitur: Et adduxit eum, postquam ablactauerat, in uitulis tribus, & tribus modijs farinæ, & amphora uini, & adduxit eum in domum Domini in Sylo.] Quid nanque per uitulum hoc loco significatur, nisi propositum imitandæ uitæ perfectorum? Sed uitulus est, cum in corde exoritur perficientis: bos autem, cum per robur uirtutis, ad effectum perducitur magnæ conuersationis. Quo in loco ualde quærendum est, cur non unus uitulus, sed tres ad tabernaculum adducti perhibentur? Sed in tribus uitulis infans delatus ostenditur, ut eorum formam insinuet, qui ad prędicationis ministerium instruuntur. Perfectus etenim doctor, & peccatoribus conuertendis, & custodiendis iustis inuigilat. Quasi enim colonus summi patrisfamilias utrunque bouem aratris inserit, ut nō solum uigilare stantibus, ne corruant, sed etiā lapsos possit erigere, ut subsistant. Sed qui duos boues habet in subiectorum sollicitudine, ut esse perfectus ualeat, bouem tertium iungat, in diuina contemplatione:

Ioan. 1. 1. Ioan. 2

templatione: ut & corda proximorum integro iugo loquendo, uelut arando aperiat, & semetipsum per singularem amoris fortitudinem, ad conditoris sui speciē semper extendat. Samuel ergo in uitulis tribus ad domum Domini ducitur, cum bene quisque proficiens, proponit: ut ex labore prædicationis prodesse ualeat proximis, & ex secreto quietis, inhærere intimæ uisioni conditoris. Et quia id bene exhibere animus imperiti nunquam poterit, in tribus etiam farinæ modijs offertur. Ex farina quippe cū panes fiunt, præparatio refectionis perficitur. Quod uerò non in panibus, sed in farinæ modijs offertur, bonam deuotionem, doctrinam proponere ostenditur, non ipsius doctrinæ commodum exhibere. Modius ergo farinæ sanctæ prædicationis præparationem significat. Sed in tribus modijs farinæ infans adducitur: quia dum prædicare proponimus, uerbum scientiæ præparamus peccatoribus ad cōuersionem, iustis ad statum perseuerantiæ, & nobis ad supernam contemplationem, uel certè unus modius est (ut diximus) pro conuersione peccatoris, alius pro disciplina coniugati, tertius uerò pro excellenti puritate continentis. Et modij quidem dicuntur pro mensura discretionis. Vnde & beatus Paulus perhibet, dicens: Non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Quod profectò, quia prædicatorum ordo electus exigentibus, non ex leuitate uauitatis habuit, sed ex uirtute bonæ intentionis, sequitur: Et amphora uini.] Virtus uerò bonæ intentionis est charitas Dei, quæ in electorum cordibus diffunditur, per donum Spiritus sancti. Quod nimirum charitatis donum, rectè uini appellatione figuratur: quia mentem occupat, & à terrenis affectibus alienat, ut intentionem ad seculum non habeat, quam ad appetenda sola cœlestia inflammat. Verùm ut huius quoque uirtutis non perfectio, sed initium designetur, amphora uini, & non poculum fuisse ostenditur. In amphoram quippe reponimus, quod quandoque per poculum propinemus. Hinc est enim quod is qui supernæ charitatis perfectionem gustauerat, Deo omnipotenti cōfitebatur, dicens: Impinguasti in oleo caput meum, & poculum meum inebrians, quàm præclarum est. In amphora ergo ui-

Rom. 12.

Psal. 22

A ni Samuel oblatus ostenditur: quia electus quisque cum ad Euangelicæ prædicationis ministerium præparatur, ipsius prædicationis bonum proponit, non pro uana huius seculi ambitione, sed pro sola charitate impēdere. In uitulis ergo adducitur pro proposito fortitudinis, in farinæ modijs pro doctrina uerbi, in amphora uini pro intentione charitatis. Quæ profectò uirtutum initia, ubi sint proficienda edocet, cum subiungit: Et adduxit in domum Domini in Sylō.] Domus Domini sancta Ecclesia rectè intelligitur, quæ nimirum in Sylo sita esse perhibetur. B Sylo autem locus est, in quo arca Dei mansisse perhibetur. Quid ergo aliud Sylo isto in loco significat, quàm ueteris legis traditionem? Nam uelut arcam Dei cōtinet, dum carnalem literam foris exhibet, quæ in suis secretis spiritalem scientiā clausam tenet. Quid est ergo quòd domus Domini in Sylo sita esse perhibetur, nisi quia sancta Ecclesia in sacramento scripturarū, uelut in loco fundata cognoscitur? Illuc Samuel adductus asseritur, illic oblatus: quia præter sanctam Ecclesiam, locus non est, ubi merita uirtum crescant, & ad culmen C perfectionis ueniant. Sed cum ipse qui adductus est, asseritur, eius quoque dilationis causa memoratur, cum subditur: Puer autem erat adhuc infantulus.] Nam si infantulus tunc non esset, dum per se posset accedere, duci adhuc ab alio non oporteret. Sequitur: Et immolauerunt uitulum, & obtulerunt puerum Heli.] Superius de sola Anna dicebatur: Et adduxit eum secum, postquàm ablactauerat.] Nunc autem de Helcana pariter, & de Anna subiungitur: Et immolauerunt uitulum, & obtulerunt puerum Heli.] Tunc immolatus est uitu- D lus, cum adductus est Samuel, & oblatus. Si ergo ibi erat tunc Helcana, & cum ducebatur, & cum offerebatur: quare non dictum est, Adduxerunt eum secum, sicut dictum est, Et immolauerunt, & obtulerunt? Sed quia hæc ad Ecclesiam, & ad Christum retulimus, illi lactare, illi adducere pertinet: offerre, & immolare, sibi & Christo. Ipsa quippe institit uerbo prædicationis, sed quibus doctrinam insinuat, uirtutem adimplendæ operationis nequaquam subministrat. Literam quippe scripturæ loquendo exhibet, sed ipsum bonum se petentibus,

 non

non nisi cum sponso dare potest. Immolatur ergo uitulus, cũ diuina gratia cordi bona petentis infunditur, ut bona quæ destinando deliberat, studio boni operis hilariter impendat. Vitulus enim tunc immolatur, quia uictima boni operis propositi, ab omnipotenti Deo deuotę mentis oblatione suscipitur, si id quod ei uouendo mens exhibet, totum Deo mactatur per hilaritatem. De hac immolatione uituli Dominus in Euangelio ait: Si uos, cum sitis mali, nostis bona data dare filijs uestris, quanto magis pater meus cœlestis dabit spiritum bonum petentibus se? Hinc Paulus ait: Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet, unusquisq; prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate. hilarem enim datorem diligit Deus. Quid nanque est destinare in corde, nisi proponere ex deliberatione? Dum ergo destinauit, dixit, quasi uitulum adductum asseruit. Sed dum addidit, non ex tristitia, aut ex necessitate: quia hilarem datorem diligit Deus: aductum uitulum qualiter immoletur, exposuit. Adducuntur ergo uituli, cum ad agenda fortia bene proponendo preparamur: sed uitulus immolatur, cum deliberatio boni propositi Deo impenditur, in oblatione magnæ deuotionis. Vterque autem, id est uir & uxor uitulum immolasse perhibẽtur: quia eadem hilaritas fidelibus subditis prædicatoris uoce ostenditur, atque in eorum cordibus diuina gratia propagatur. Pariter ergo uitulum immolant, cum in corde bene proficientis subditi, diuina conuenit cũ humana prædicatione. Tres autem uituli adducuntur: quia cum auxilium lapsis & stantibus ferre, & nobis ipsis opem custodiæ proponimus, dum una bona intentione hęc attendimus, tria quidem sunt respectu operis, sed unum in munere oblationis. Tria quidem sunt, quia erga nos, & proximos nostros diuerso respectu, & diuersis temporibus exhibentur: sed unus sunt uitulus, quia simul proponuntur, & pari deuotione oblationis Deo impenduntur, & una in eis hilaritas, & alia non habetur. Sequitur: Et obtulerunt puerum Heli.] In Heli, non solum personæ doctorum ueterum, sed etiam doctrinæ figurantur. Quid est ergo quod puer Samuel Heli oblatus asseritur, nisi hoc quod apertè cognoscitur: quia quisquis

Math. 7

2. Co. 9

A prædicando, alijs prodesse nititur, non solũ noua scribere debet, sed etiam uetera. Vnde & Dñs in Euangelio per parabolam dicit: Ideo omnis scriba doctus in regno cœlorũ similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & uetera. Samuel ergo Heli tunc offertur, cum mens bene ꝑficientis subditi legis & Prophetarum scientia eruditur: ut in libris antiquorum occidẽtem literam legat, sed etiam ſm spiritum uiuificantem intelligat: & sic quod foris sonat, accipiat, ut præter elementorum sonũ, quod intus insonet spiritus, recognoscat, &

B ad fidem noua habeat, sed quoties necesse fuerit, ad noui testamenti confirmationem scripturas ueteres adducat. Tunc quippe defendere noua poterit, cum eorum rationem ex ueteribus agnoscit. Apertè igitur Samuel Heli oblatus asseritur: quia solum sufficienter noua prædicat, qui eam rationem, qua intelligenda sunt uetera nõ ignorat. Et quia easdem scripturas ueteres intelligere sine præceptore non possumus, & doctor nihil in nobis docendo proficit, si quod ipse foris loquitur, in cordibus nostris per diuinam gratiam non infundatur, ma-

C ter non sola puerum obtulit, sed cum uiro. Ei autem, cui filium tradit, se cũ uerbo pręconij Anna insinuauit, dicens: Obsecro mi Domine uiuit anima tua, ego sum illa mulier, quæ steti coram te hic.] Coram Heli Anna stetit: quia sancta Ecclesia doctorũ synagogæ nullis persecutionibus corruit. Quod tale est, ac si dicat Ecclesia glorians synagogæ præpositis: Idcirco orbem parere per Euangelium Deo potui: quia aduersa, quæ mihi intulistis, inuicta toleraui. Nam si pœnis uicta uetustati me subderem, nouam redemptori tot nationũ so-

D bolem nequaquam genuissem. Et quia humiliter loquitur, obsecrando Dominum uocat. Quia uerò ei uitæ æternæ pignus in fide redemptoris dare appetit, dicit: Viuit anima tua.] Sed quæ se stetisse gloriata est, magna de se protulit. Et quia eadem magna humiliter, non superbe dixerat, ea protinus ad laudem omnipotentis Dei retulit, dicens: Oraui, & dedit mihi Dominus petitionem quam rogaui eum. Idcirco & ego commendaui eum Domino.] Diuina gratia ad hoc sanctæ Ecclesiæ filios tribuit, ut eos doctrina ueritatis instituat, bonis

nis moribus exornet, pia super eos custodia uigilet, à malo declinare perfectè faciat, & ad æternã patriã sufficientem bonorũ operũ copiam præparare. Hæc profectò ministerij pastoralis sunt, sed electus prædicator ea suis uiribus implere posse diffidit. Quia ergo nec sua uirtute aliquos per Euangeliũ potest gignere, nec quos generat, custodire, rectè per Annam in Ecclesiæ typo nunc dicitur: Oraui, & dedit mihi Dominus petitionem, quam rogaui eum. Idcirco & ego commendaui eum Domino, cũctis diebus quibus fuerit commendatus Domino.] Nã ut gignere possit, obsecrat, & ut hi, quos orando obtinet, in sancta conuersatione pmaneant, eos item omnipotenti Deo precibus commendat. Et quia ab eisdẽ precibus nunquam desinit, cunctis diebus se cõmendare filium Deo dicit. Cunctis nanq; diebus Domino filiũ cõmẽdare, est ei pro eorum salute, quos generat, omni huius uitæ tempore supplicare. Dies nanq; quibus Domino cõmendamur, tempora præsentis uitæ significãt. In quibus profectò diebus tanto ualidioribus diuinæ ptectionis auxilijs indigemus, quanto grauioribus spirituum malignorum tentamẽtis impetimur. Quia uerò in plerisque codicibus non cõmendatus, sed cõmodatus legitur, à bono intellectu non uacat. A matre quippe Ecclesia in hac uita filij cõmodantur. Quicquid uerò cõmodamus, id reddi nobis in fide excipiẽtis expectamus. Dies uerò uirtutũ spiritaliũ, claritates sunt. Quibus profectò diebus Annæ filius Domino commodatur: quia ei sancta Ecclesia electos offert ĩ claritate uirtutum, ut eos postmodum ad augmentum sui æterni gaudij sibi omnipotẽs Deus exhibeat in splendoribus præmiorum. Et notandum quia omnibus diebus commendatus asseritur, ut ei de eo quod habẽdum est de spirituali conuersatione, nihil desit quẽ prædicator electus in æterna uita recipere tenebrosum ex aliqua parte non poterit. Sequitur: Et adorauerunt ibi Dominum.] Et nos membra sanctæ Ecclesiæ, cum per scripturas testamenti ueteris, uenerationi & præcepto conditoris summittimur, ibi profectò Dominum adoramus: quia patrum ueterum fidem tenemus, & eandem fidem per dilectionem in bono opere exercemus.

CAPUT I.

HAEC de principio typica expositione protulimus: nũc in eiusdem uerbi historiæ, eruditionem nostram per moralẽ significationem requiramus. Fuit uir unus (inquit) de Ramatha Sophim.] In hoc uiro uno, quid rectius quàm unusquisq; nouus seculi contemptor designatur? Vir nãq; dicitur, quia proposito fortis est: unus uerò, quia amore singularis. uir nãq; est: quia ex magna uirtute cũcta præsentia despicit: sed unus, quia sola omnipotentis Dei specie frui concupiscit. Quisquis enim perfectè terrena despicit, uir est ex fortitudine: sed si conditorem suũ ardenter uidere non cupiat, non est unus ex intentione. Perfectio igitur uiri, in præconio ponitur unitatis, ut qui seculum potenter despicit, mentem nõ diuidat, solis supernis inhiet, ad ea tantum quæ de uisione conditoris sunt ęterna gaudia suspiret. Talis profectò erat qui Deo confitens, ait: Quid mihi restat in cœlo, & à te quid uolui super terram? Hinc itẽ dicit: Vultum tuum Domine requirã. Qui enim in terra nihil uoluit, pfectò uir fuit: sed qui neque in cœlo, neque in terrã aliquid præter ipsum uoluit, qui spretis omnibus solum eius uultum quæsiuit, non solum uir, sed etiã unus extitit. De hac unitate Dominus in Euãgelio Marthę loquitur, dicens: Martha Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima, porrò unum est necessarium. Hinc Lucas de perfecto credẽtium numero loquens, ait: Erat eis cor unum, & anima una. Vnum quippe eis cor erat: quia per intentionem rationis, solum conditorem aspexerant, unam animam habebant: quia per affectionem amoris, solum eius faciem uidere desiderabant. Hinc est quod diligens propheta secum reputat, dicens: Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam, & apparebo ante faciem Dei. Pro hac unitate obtinenda ueritas docens, ait: Qui non renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Quæ etiam nostra sunt: quia hi qui abrenunciantes seculo, remotioris uitæ secretum petiuimus, monachi uocamur. Monos quidem Græcè, Latine autem unus dicitur, Hoc quippe titulo appellationis inscribimur, ut uox nominis

Ps. 72.
Psal. 26
Luc. 10.
Act. 4.
Psal. 41
Luc. 14.

nostri nobis insinuet altitudinē dignitatis, & animus noster tanto ardentius ad conditoris uisionem se erigat, quāto sublimitatē claritatis, in qua semper debet consistere, quasi in fronte prælatam portat. Sed diuini amoris sublimitas, i sola catholica Ecclesia ueris electis impenditur. Bene ergo uir, qui unus dicitur: De Ramatha Sophim, de monte Effraim fuisse perhibetur. Ramatha quippe (ut iam dixi) Hebræum nomen est, sed Latina locutione: dicitur uisio consummata. Quæ profectò appellatio sanctæ Ecclesię conuenit, quę antiquitus a prophetis prœuisa est, sed in finem seculorū, in redemptoris fide disposita. Consummata ergo uisio sancta Ecclesia dicit: quia per redemptorē humani generis erecta est in religionis culmine, quę olim tantū prouisa erat spiritu prophetiæ. Hæc autem Sophim esse describitur in mōte Effraim ædificata: quia cōtēplatione Dei celsissima est, & spiritalibus uirtutibus fœcunda. Sophim quippe specula dicitur, Effraim fructificās. Quæ profectò uocabula sitū sanctę Ecclesię rectè insinuant: quę non solum intētione uisionis alta est: sed excellētia conuersationis. Quibus ēt uocabulis, & hæreticorū dementia, & cæterorū improborum sterilitas reprobatur. Illi quidem dum à rectitudine fidei deuiant, speculationem sublimitatis non habent: isti uerò quia recta uident, quę agant, & ea facere semper dissimulant, speculam quidem habent, sed uirtutum montem excellenti uita non obtinent. Sancta uerò Ecclesia quia in Sophim, id est, in speculatione sublimis est, gloriatur dicens: Nostra conuersatio in cœlis est. Quia etiam in uirtutum montē per boni operis fructum constituta est, elisam reproborum fidem reprobans, ait: Fides sine operibus mortua est. Hinc item prædicans, dicit: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Vir ergo, qui unus dicitur, de monte Effraim esse memoratur: quia & terrena despicere, & superna desiderare, ei solum prodest, qui per fidem catholicam intra sanctam Ecclesiam sese continet. Sequitur: Et nomē eius Helcana, filius Hieroboam, filij Heliu, fil. j Thau, filij Suph.] Hoc etiā nomē superius ostēdimus: quia ab Hebræa lingua, in nostram Dei feruor uerteretur.

Phil. 3.

Iac. 2.

Gala. 6.

A Quod profectò nomen uiri, bene congruit ordini spiritalis expositionis. Qui enim uir unus dicitur, necesse est ut ex Dei feruore censeatur. Quis enim aut temporalia despicere, aut amare cœlestia sine diuina gratia possit? Necesse quippe est, ut hunc gratia diuina præueniat: quatenus Spiritus sancti igne succensus, quanto ardētius summa diligit, tanto fortius ima contemnat. Cui etiam in genealogiæ ordine quatuor patrū nomina perscribuntur: quia in fide redemptoris eorum prædicatione genitus est, qui in eundem humani generis redemptorem, B per quatuor Euangelistarum scripta, de omni mundi parte credidere. Qui etiam Effrathæus dicitur. De monte Effraim, & Effrathæus est, qui in fertili terra, sterilis non est. Nam plerique intra sanctam Ecclesiam nomine censentur fidei, cuius nullus proferunt fructus actionis. Qui nimirum dum de Ecclesia prodeunt, uelut de monte fructifero esse sentiuntur: sed quia ipsi bonorum operum non habent fructum, non sunt Effrathæi. De monte ergo Effraim est, & Effrathæus non est, qui fidem catholicam in Ecclesia didicit, sed opera digna fidei C non impendit. Talibus profectò ueritas in Euangelio comminatur, dicēs: Auferetur a uobis regnum Dei, & dabitur genti faciēti fructum eius. Hinc sub ficulneæ specie, colono sanctæ Ecclesiæ repulsionem infructuosæ animę imperans, ait: Succide eam, ut quid terram occupat? Hinc Ioannes Baptista comminans, ait: Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. De monte quoq; Effraim eos esse ostenderat, sed non Effrathæos, de quibus ueritas in Euangelio per parabolam D dicit: Malos malè perdet, & uineam suam alijs locabit agricolis, qui reddant ei fructum in temporibus suis. Vir ergo de monte Effraim, dicitur Effrathæus: quia quicūque intra sanctam Ecclesiam fidem catholicam tenemus, dum per ardorem affectionis terrena abijcimus, cœlestia amamus, oportet & ut à terrenis quæ despicimus, per boni operis laborem separemur, & ad ea quę diligimus cœlestia pręparemur. Esse ergo in Ecclesia, & opera bona non facere, quia ad acquirendæ æternæ salutis bonum non prodest: uir qui de monte Effraim asseritur,

Luc. 13.

Luc. 3.

Mat. 21

ritur, etiam Effrathæus fuisse memoratur. Vnde & duas uxores habere describitur: quia actiuæ uitæ per fœcunditatem boni operis, & contemplatiuæ uitæ coniungitur per amorem internæ delectationis. Quam ob rem Fenennæ filij fuisse dicuntur, Annæ autem filij non fuisse. Quid enim sunt actiuę uitæ filij, nisi bonorum operum fructus? Et quid est q Anna filios non habet, nisi quia rudis contemplatio, ea quę iã amare cœpit, internæ contemplationis gaudia citò non obtinet? Filij quidem sunt contẽplatiuę uitæ gaudia internæ uisionis. Sed mens, quæ contemplari æterna inchoat, ad B eorum gaudia excipienda, tanto difficilius peruenit, quanto etiam illorum pulchritudinẽ non attendit. Quis ergo in gloria eius pulchritudinis gaudere præualet, quã non uidet? Mens autem, quæ in æternorum bonorum contemplatione se nouiter eleuat, ad ea tanto tardius assurgit, quanto humanitatis suæ familiares tenebras uelociter non deponit: quia dum à se abijcere mundanas curas non præualet, uelut in oculis gestat puluerem, quo id quod cupit, uidere non potest. Prius ergo abijciendus est puluis ex oculo, deinde oculus refouendus. Puluis C quippe abijcitur, cum ab intentione mentis cuncta rerum corporearum phãtasmata remouentur, & oculus refouetur, cum usu continuæ meditationis eadem mentis intẽtio ad æterna sustollitur. Quæ profecto cũ diuturna consuetudine in supernis morari didicerit, eadem diuturnitate consuetudinis, puritatem obtinet, qua dum clarius æterna respicit, in eorum gloria exultare plenius possit. Anna ergo non habuisse filios dicitur, ut non solum inchoantis imperfectio designetur, sed etiam uitæ contemplatiuæ celsitudo. Magno enim meritorum si- D ta est culmine, quæ in fœcunditatis suę gaudio facile haberi non potest. Hinc est enim quod Iacob Rachelem coniugem habere desiderat, sed tamen ei prius Lia substernitur, ut pro obtinenda illius specie, septenarius annorum numerus in soceri seruitio geminetur: quia amator uitæ contemplatiuę, hanc in ubertate æterni gaudij citò adipisci desiderat, sed tamen ei omnium donorum largitor spiritus citò non tribuit, ne habitam quasi uilem despiciat, si facilitas ei hanc pro uoto repręsentat, sed tãto ea frua-

Gen. 29.

A tur dulcius, sollicitiusq; custodiat, quanto hac difficilius promeretur. Quare & sequitur: Et ascendebat uir ille statutis diebus, ut adoraret & immolaret Domino exercituum in Sylo.] Statutis quidem diebus ascendit: quia in splendoribus æternæ uisionis paulatim proficit. Quid enim sunt illæ manifestationes interni luminis, nisi dies electæ mentis? & statuti nanque dies sunt: quia in profectu spiritalis uitæ positis, diuina ordinatione disponuntur. Statuti etiam dies sunt: quia in eorum claritate non possumus admitti, cum uolumus, sed cum diuina dignatione subleuamur. Aliqñ nanque nos in contemplatione internæ lucis excipit, quandoque labi usq; ad perferẽdas humanitatis tenebras relinquit. Quasi enim statutis diebus eleuat, quibus amœnitatem internæ lucis non iugiter aperit, sed per tẽpora suæ dispositionis ostendit. Dies ergo nostri sunt: quia in magnis splendoribus excipimur, cum internæ gloriæ nobis pulchritudo reuelatur. Statuti uerò dies idcirco nominantur: quia ut intima luce fruamur non est nostri conaminis, sed diuinæ dignationis. Sæpe nanque diuturno silentio, instantibus supplicationibus, crebris gemitibus, illam nobis internæ lucis gloriam aperiri flagitamus, & in eius amœnitate recipi non meremur. Sæpe nil tale pro eius desiderio agimus, sed subitò nos diuina gratia præuenit, ab imo nostræ infirmitatis erigit, in superna rapit, insperantibusq; nobis gloriam suæ lucis ostendit. Diebus ergo statutis ascendimus: quia in contemplationẽ cœlestium sublimari non possumus nostro conamine, sed diuina dispositione. Ascensus quoque dies sunt: quia quando illa sublimi luce non fruimur, in imo sumus, & cum in illius alta uisione assumimur, quã in imo iacuissemus ante assumptionis nostræ horã cognoscimus. Displicemus nos tunc nobis, in quo fuimus, placemus autem, in quo sumus: quia absorpta iam mens amore cœlestium, dum lætatur luce qua fruitur, cuncta terrena horrore nimiò dedignatur. Vnde & beatus Petrus, dum in montem assumitur, dum nube lucida obumbratur, dum ei transfigurati gloria saluatoris ostẽditur, dicit: Bonum est nos hic esse Domine. Nã quia iam Dei omnipotentis munere meretur interesse sublimibus, incomparabile il-

Mat. 17

lic bonum ineffabiliter diligit, ex cuius pulchritudine, cuncta quæ transeunt, uelut fœda reprehendit. Sed quid est quòd idem uir de ciuitate sua ascendere dicitur? Quid uerò aliud est ciuitas, nisi cohabitantium munimentum? Quæ autem est hæc ciuitas, nisi muniti cordis perfecta custodia circumspectionis? Hæc nimirum uelut cohabitantes ciues altis mœnibus protegit: quia dum custodiendis uirtutibus solerter inuigilat, internam eorum pacem hostis callidus non conturbat. In hac certè ciuitate nos consistere, sapiens ille præcepit, qui ait: Omni custodia serua cor tuum, quoniam ex ipso uita procedit. Hinc etiam Dominus discipulis præcipit, dicens: Vos auté sedete in ciuitate, donec induamini uirtute ex alto. In ciuitate quippe sedemus, cum per quotidianam sollicitudinem in internæ custodiæ defensione requiescimus. In qua sedentes, uirtute induimur ex alto: quia præparati iam in habitaculum sancti Spiritus, per eius gratiam, in supernæ gloriæ contemplationem subleuamur. In hoc igitur quòd uir Effratheus de ciuitate sua ascendere dicitur, quid aliud, quàm negligentiæ nostræ culpa indicatur? Nam per contemplationem rimari cœlestia uolumus, qui nõ solum cordis, sed etiam corporis custodiã non habemus. Et quidem sæpe indecenter aspicimus, ociosa audimus, superflua loquimur, somnum, cibum non ad refectionem corporis habemus, sed ad usum delectationis. Itaq; cũ discutere ambigua uolumus, superna conspicere, tenebras nostras deserere, internæ dulcedinis saporem gustare, ab illius secreto tanto dignius repellimur, quã to munitionis nostrę fortitudines negligentius dissipamus: iamq; nobis tanto est ascendere difficilius, quanto ad nosmetipsos relapsi, in altitudinem custodiæ erigere non curauimus cordis munitiones. Ascendat ergo uir de ciuitate sua, ut qui per internam contemplationem appetit proficere, exteriores sensus ordinet, mentem regat, & quasi in altis receptus munitionibus, expectet ubi eũ superna illustratio uisitet. Ad statutorum quippe dierum ascensum iam qui paratus inuigilat, dignus custodia puritatis efficitur, ut sępius diuina dignatione uisitetur. Sed dum ascendere dicitur ascensionis etiã causa memoratur, cum subditur: Vt adoraret, & immolaret Domino exercituum in Sylo.] Quisquis diuinæ contemplationis arce sustollitur, in illa cũcta illuminante luce respicit, & quod se mirabiliter terreat, & quod ineffabiliter delectet. Nã illa summa uisio, ut electę menti se aperit, & imperscrutabilem abyssum iudiciorum Dei, & bonitatis eius abundantiam misericorditer ostendit, ut uidentem magno pauore deijciat, & ingenti gaudio sustollat: & terrore quidem deijcitur, ut statum mundanæ affectionis deserat, & mulcet̃ gaudio, ut quod prægustare de conditoris bonitate inchoat, ardentius concupiscat. Tunc quippe adorat, cum considerata illa immensitate omnipotentiæ, sic conditori submittitur, ut contra spiritualem conseruationem, carnalis concupiscentię impulsibus non leuetur. Adorans autem immolat: quia quo humilius diuina ueneratione prosternitur, summæ claritatis illius blandimento suauius refouetur. Adorare igitur ascendenti, est diuinæ omnipotentię magna casti amoris ueneratione submitti: immolare uerò, diuinę lucis suauitate ineffabiliter delectari. Electa enim mens uelut spirituali immolationi Deo se consecrat, dum in illa ineffabili eleuationis suæ lætitia, eam ignis diuinæ charitatis ardentius inflammat. Dum ergo electi cuiusq; studium, sub Effrathæo uiro ostenditur, & adorare dicitur, & immolari: quia sic mens electa appetit superna conspicere, ut spirituali uisione proficiens, & omnem statum conterat carnalis uitæ, & plenitudinem capiat æternę lætitię. Nam & si ad hanc summæ contemplationis altitudinem carnalis aliquis non assumitur, quantum tamen ad illam spiritualem conseruationẽ, in quam illo ascensu contemplationis proficit, antequam proficiat quodammodo carnalis est. Hoc enim ipsum quasi carnale est, per altitudinem uisionis à corporearum rerum intentione separari non posse. Sed ut temeritas humanæ audaciæ comprimatur, prius adorare dicitur, postea immolare. Ordinatus quippe contemplantis ascensus est, si à timore incipiat. Timor autem ipse quid est aliud quàm electæ mentis ad diuinam gloriam speculandam transeuntis præordinata purgatio? Eo enim purius diuinæ lucis radios intueri merebitur, quo ualidiori timore deiecta, uisioni maiestatis intimæ purgatior

Prou. 4
Luc. 28.

gatior exhibetur. Sic ergo Effrathæi huius conuersatio foris nobis ostenditur, ut ad perfectionem tendentibus, quid intus agendum sit, rationabiliter demonstretur. Igitur dum summæ gloriæ respergi claritate appetimus, præsumptionis nostræ ausum in timoris transitu præfigamus: ut quo uenerabilius omnipotentem Dominũ metuimus, eo perspicacius benignitatis eius gloriam uideamus. Cuius etiam timoris magnitudo, electæ menti aliquando post ostẽsioné lætæ uisionis incutitur. Quod profectò dũ fit, non fit ut mentem ad gloriæ uisioné purificet, sed ut custodiat ab elatione. Vnde & Petrus, & Iacobus, & Ioannes prius trãsformati Domini gloriam uiderunt, deinde incusso eis timore cecidere, ne elati perderent quod humiliter assumpti uidere meruissent. Aliquãdo ergo adoratio immolationem præcedit, aliquãdo immolatio adorationé: sed nimirum diuina dispositione, non nostro conamine. Vir quippe Effrathæus, ut prius adoraret, & postea immolaret, ascendisse describitur: quia profectò ordo ita perfectus est, ut à ueneratione, quæ ex pauore diuinæ districtionis nascitur, ad speculationem lætæ maiestatis efferamur. Diuina tamen clemẽtia, electas mentes aliquando sic suæ dulcedinis infusione exhilarat, ut eas in timoris magnitudiné nõ inducat. Vnde & subditur: Venit ergo dies, & immolauit Helcana.] Quid est ꝙ dicit, Venit dies, & immolauit: & non dixit, Adorauit, & immolauit: nisi qa (ut superius dixit) sic sæpe diuina dignatione ad uidendũ gloriam diuinæ claritatis extollimur, ut nulla tunc iudiciorũ immista consideratione turbemur. Et quãquã sine magna ueneratione omnipotẽti Deo electa anima nunquã assistat, tamen uelut immolat, & nõ adorat, dũ sic illa summi gaudij felicitate fruitur, ut deiectione timoris nulla quatiatur. In hũc quippe affectũ uenerat quæ dicebat: Osculetur me osculo oris sui. Qué timoris affectũ prætendit, quæ osculari appetit. Hinc etiã de Moyse scriptũ est: quia Deo loquebatur, sicut solet loqui uir cũ amico suo. Nã uelut ueniente die, hũc scriptura sacra sic immolare ostẽdit, ut eum adoratio timoris nulla prostrauisset. Quo in loco hoc notandũ uideo, ꝙ ut adoraret & immolaret, ascẽdere dicitur, non tamé adorasse & immolasse ue-

Mat. 17

Cant. 1

Exod. 33

A niente die, sed immolasse solum. Alij ergo sunt dies quibus ascendimus, ut adoremus, & immolemus: alius ille dies, qui dũ uenarit, immolamus. Dum.n. nostro conamine in diuinarũ rerũ meditatione suspẽdimur, quasi statuti ascensus nostri dies sunt: quia quosdam spiritualis luminis radios intuemur, quosdam nosipsi nobis ordinamus, ab imo nostræ humanitatis quadã altitudine subleuamur. Sed quia his meditationibus, sine diuina gratia nihil agitur, & quia nec timoré nobis præualemus incutere, nec diuinæ dulcedinis suauitaté exhibere, ascen-B sus quidé dies sunt, in quibus adorare & immolare statuimus, sed tamen in eis nec adoramus, nec immolamus. Dies aũt alius uenit, & immolamus: quia subita luce gratiæ diuinæ respergimur, & de gloria maiestatis eius, ineffabilé percipimus abũdantiam dilectionis. Hic ergo dies nõ est illorũ aliquis, sed illos sequitur: quia nimirum si nostra dispositione, hanc diuinæ gratię largitaté accipere non ualeamus, tamen eã nunquam promeremur, nisi omnino curemus, ut & meditãdo, & quotidie legédo, & orando, in ijs quæ possumus, spiritualib. clarita-C tibus immoremur. Venisse auté dies dicit, ut superna dignatio designet: quia cum electas animas uisitat, nõ est facultatis nr̃ę, sed bonitatis suæ. Sequit: Deditq; Fenennæ, & filijs, & filiabus partes, Annę aũt dedit partem unam tristis: quia Annã diligebat.] Filij nanq; Fenennæ sunt mẽtis sacræ consilia, q̃ per studiũ pietatis actiuæ uitæ succrescunt. Qui nimirũ filij cum mr̃e partes accipiunt, cũ consilia pietatis, ad splendoré supernę gratię, in operũ bonorũ pinguescunt deuotione. Pia etenim mẽs quo sublimius tollit in diuina contéplatione, eo deuotius D se extẽdit in sancta operatione. Partes nãq; matris huius, & filiorũ, præparationes sanctorũ operũ sunt. Vnã uero partem Annæ tristis exhibet: quia per contéplationé, qua superna desiderat, quandiu in hac ærumna temporis impedita, superna quæ amat non obtinet, in solis fletibus pastum refectionis habet. Ieiunam quippe se tenet, quoties se proiectã ab æternis gaudijs memorans, flere non potest. Parté igit̃ unam à tristi accipit: quia nunquam pro uoto reficitur, nisi cum flendo satiatur. Quã ei uir Effrathæus tristis tribuit, q cũ parte Fenẽnę tribueret,

tristis

tristis nō fuit: quia uidelicet lætatur in preparatione bonorum operum, quia superius quæ amat, quandiu differtur gaudijs nō lætatur. Hanc certè partem Annæ tribuerat, qui æternis se intués exclusum bonis loquebatur, dicens: Fuerunt mihi lachrymæ meę panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie ubi est Deus tuus? Sed inchoantis adhuc imperfectio designatur, dum Effrathęi coniunx altera alterā affligere, & uehementer angere phibetur. Perfecto enim cuiq; eo nequaquam pugna cōmittitur uxorum, quo firma iam experiétia nouit discretè disponere indigentiam operis, & intentioné contemplationis. Nam uelut in pace utrāq; uxorem possidet, qui nec tépora operis contemplationi deputat: nec contemplationis ocia per intentionem operis inquietat. Affligebat quoque eam æmula eius, & uehementer angebat: in tantum, ut exprobraret ei q. cōclusisset Dominus uuluam eius.] Ab æmula Anna affligitur, cū immoderata intentio boni operis turbat quietem internæ uisionis. Affligitur, cum ei illa præponitur, quæ esse nobilior comprobatur, & uehementer angitur: quia electæ mentis contemplatio angustatur, dum is qui in contemplatione sublimium esse desiderat, sese in actiuæ uitæ operibus immoderatius dilatat. Angere quippe, stringere est. Mentis quippe uisio stringitur, cum impedita occupationibus operum, in illa internæ lucis immensitate nequaquam dilatatur. Et quia hāc uehementer angere dicitur, notandū est: quia etiam boni operis immoderata sollicitudo contemplationi nō parum nocet. Fenenna quippe Annā uehemēter angit: quia més, dum actiuæ uitæ immoderatæ impéditur, ualde difficile est, ut cum ad disponéda terrena se occupat, in uisione cœlestium poténter surgat. Cui etiam uelut sterili Fenenna exprobrat: quia dum ex actiua uita bonorū operum fructus citò proferimus, & ad internæ contemplationis gaudia facile pertingere nō ualemus: sterilis ista cernitur, dum rudes de eius fœcunditate desperamus. Dū ergo pro fœcūditate Fenennam diligimus, Anna affligitur, angitur, & sterilitatis opprobrio notatur: quia dum bonarum actionum sollicitudinem nō ea qua debemus discretione restringimus, puritatem contemplationis tanto nobis difficiliorem reddimus, quanto nobiliorem uitam excellenti studio nequaquam retinemus. Sed quia ad altiora inchoauit ascendere, si fortis est in suo proposito, huiusmodi tentamenta tolerans, non desperat. Nam ad ea quæ cœpit alta contemplationis innititur: & de actionis cibo consolari despicit, qui in sola conditoris specie delectari concupiuit. Aptè itaque subditur: Porrò Anna flebat, & non capiebat cibum.] In fletu quippe ardens desiderium diuinæ contemplationis ostéditur: in dedignatione uerò cibi, despectus lætitiæ transeuntis. Mens enim quæ feruentib. desiderijs interna desiderat, dum terrenæ lætitiæ blandimentum respuit, dum instātib. gemitibus infundi sibi supernæ lucis amœnitatem expetit, flet utique, & cibum non capit. Hunc nanque cibum fastidiebat, qui dicebat: Renuit consolari anima mea. Sed qui cibum solatij capere de oblectamento rerum conditarum dedignatus est, epulas deliciarum suarum, quia in solo conditore inuenerit, dicit: Memor fui Dei, & delectatus sum. Ad has profectò epulas flenté coniugem hortabatur, cum diceret: Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare uultus mei, & Deus meus. Quę nimirum exhortatio hic quoque cognoscitur: quia à uiro suo, cur fleat, & quare non comedat, & afflictum cor habeat, interrogatur. Quasi dicat: Cur de non habita contemplationis perfectione cōtristaris, quam si rudis non obtines proficiens obtinebis? Vnde & quæ afflicta ab æmula comedere noluit, à uiro cohortata manducauit: quia quæ saniori cōsilio ima despicit, perfectionem contéplationis habet in spe, quā nondum habet in uirtute experientiæ. Ferè.n. deficienti, & collapsæ contemplationi spei renouatæ gaudium cibus est. Ad uiri ergo sui uocem Anna reficitur, cùm contemplationis intentio concussa per tétationem, ab eo qui se amare cœperat, ad spem sui profectus excitatur. Vnde sumpto cibo surrexit, omnipotenti Deo preces fudit, atque ei sexum uirilem, si hunc ab eo accipere mereretur, uouit. Natum filiū omnipotenti Deo uouet, qui gaudium cōtemplationis ad fructum mentis expetit, non ad fauorem uanitatis. Sed bene petentibus in contemplationis desiderio carnales præpositi obsistere

Psal. 41 — Ps. 76. — Psal. 42

sistere uehementer solent: eo quippe ineptius agere secretiorem uitam appetentes cogitant, quo ipsi uim internæ dulcedinis ignorant. Qui si aliquādo in spiritales subditos uoce asperæ inuectionis sæuiunt, ab eis humillima ratione sedandi sunt. Nam si se irrationabiliter contra rectè agentes erigunt, reuerentia superioris ordinis exigit, ut tunc honorentur cùm modū rationis excedunt. Quos sanè utrosque, & carnales scilicet prælatos, & spiritales subditos, bene Heli & Anna insinuant. nam cum illa ante postes tēpli Domini sederet, & Anna oraret, os eius Heli obseruauit: & eam ebriam uocauit. Sed hæc, quæ iniurias patienter sustinuit, humilitatem respōsi exhibuit, cum ueritate rationis. Ancillam se eius asseruit. ex multo dolore & mœrore loqui, & furentem in se animum nō solum sedauit, sed ēt pro consequēdo fructu sui desiderij, ad orationem conuertit. Sed quia hæc ultima ad historiam diximus, non ab re agimus, si in his sacræ historiæ uerbis eruditionem nostram paulo subtilius requiramus. Si ergo rerum ordo requiritur, prius mādūcauit & bibit, dehinc amarum animum habuit, orauit Dominum flens largiter, postea uotum uouit, & preces multiplicauit. Quid multiplicatio precum Annæ, nisi illam electorū perfectionem significat, ad quā nos doctor egregius hortatur, dicēs: Sine intermissione orate? Sine intermissione nanque orare, nisi perfectus uir potest orare enim sine intermissione, est per affectum supplicationis, conditori semper assistere. Qui autem imperfectionis adhuc infirmitate deprimitur, eo sine intermissione Dominum non obsecrat, quo in ipso etiam orationis tēpore, à conspectu eius mētis elabitur uagatione. Bene aūt ante precum multiplicationē, uotum uouisse sancta mulier dicitur: quia nisi quis se totum cœlitem per propositi rigorē exhibeat, eo sæpius ab effectu supplicationis educitur, quo mobilitate mētis in gyrum mundanę intentionis uertitur, & in conspectu Domini, per fortem custodiam non tenetur. Sed spiritali proposito sese uouere electi mēs cœlestibus gaudijs poterit, si largiter flere iam nouit, si fletuum largitate supernæ dulcedinis saporem gustare iam didicit: atque in illius internæ refectionis suæ gaudio occupata, respicere terrena fa-

i. Thes. 5

A stidit. Apertè igitur ante uotum suum fleuisse largiter Anna describitur: quia totum sese quis exhibere sic cœlitem terrena obliuiscendo non poterit, nisi magnis accensus fletibus, in mortuæ iam mundo mentis solatio, delectationis intimæ recipere suauitatem nouit. & quia in gaudio animæ hoc lachrymarum solatium non recipitur, si se prius non afficit per amaritudinem cōpunctionis: & quicquid in se de labenti uiuit lætitia, salubris tristitiæ pugione transfigit: Anna amaro animo ante fleuisse relata est, & sic largiter flere potuisse. Quod bene Sa-

B lomon insinuat, dicēs: Cor quod nouit amaritudinem animæ suę, in gaudio eius nō miscetur extraneus. Extraneus quippe est, qui adhuc de bonis exterioribus intentionem delectationis habet. Qui certè in gaudio amaricati cordis non recipitur: quia non potest experiri, quæ sit interna lętitia, nisi qui perfectè cōtemnere exteriorem curat. Sed notandum adhuc, quia ante ista omnia surrexisse, relata est: & antequam surgeret, comedisse & bibisse. Quis est cibus electæ animæ, nisi iuxta ueritatis uocem, Omne uerbum, quod procedit de ore Dei? & quid est

Pro. 14.

Mat. 4.

C ei surgere, nisi se ad statum supernæ intentionis erigere? Antè ergo surrexisse quàm amaro animo fuisse dicitur, & antequā surgeret manducasse & bibisse: quia electa anima de ærumna uitæ præsentis dolere non poterit, si sese ad illa, quæ in cœlestibus pdidit, non extendit, & se ad illa summa non eleuat, si à scripturæ sacræ pabulo ieiunat. Vt surgamus ergo, mādūcamus & bibimus: quia tum ad altitudinē superni amoris erigimur, cum scripturæ sacræ profundis, & planioribus sensibus roboramur. Dehinc si surgamus, amaritudinē cordis acquirimus.

D quia dum in superna per amorem ferimur, quæ in imo sunt, non nobis præbent blādimenta gaudij, sed asperitatem afflictionis. Sed iam ab amaro animo, ad fletuum fluenta conscendimus: quia cum iugi ualidaque compunctione transfigimur, ea mala, quæ in hac ualle lachrymarum incurrimus & futura quæ timemur, & æterna bona quę amisimus, flere copiosius ualemus. Hincuerò ad nouendorum uotorum secreta procedimus: quia dum ab omni quod foris libet, fletuum nos largitas sepelit: uelut totos esse ctos cœlites, supernis obtutibus ostendit,

& uota

& uota uouemus, quibus sic æterna bona placent, ut mens nostra per nulla terrena atque carnalia se inquinet. Dehinc profectus nostros precũ multiplicatio sequitur: quia eo iam libentius, sæpius & instantius æterna orando quærimus, quo in solo futurorum bonorum solatio respiramus. Mane autem adorant, & in ciuitatem suam reuertuntur. Post multiplicationem precum, cũ Anna coniuge mane adorare, est inter magna uirtutum dona, humilitatis uirtutẽ custodire: & quia in illa sublimi uisione diutius stare non potest anima quæ adhuc ista corruptionis sarcina prægrauatur, apte in ciuitate sua reuersi referuntur. Electa enim anima, cum infirmitate prægrauante, à Dei contemplatione repellitur, ut redire in eãdem uisionis altitudinem ualeat, debet habere constructa ædificia munitionis, quatenus ad semetipsam relapsa, ĩ alto se teneat, unde iterum ad eandem intimæ claritatis altitudinem consurgat. Quod & sub typo Hierusalem, electæ animę per Prophetam dicitur: Sta in excelso, & uide iucũditatem quæ ueniet tibi à Deo tuo. Quasi dicat: Et si manere iugiter in Dei cõtemplatione nõ potes, ne usque ad ima deponaris: ut ab altis custodiæ tuæ turribus, ad eum contemplandum sine difficultate conscendere, quẽ desideras, possis. In Ramatha quidem ciuitatem suam reuertitur, si cũ à diuinæ maiestatis uisione repellitur, in sanctorum angelorum contemplatione retinetur. Sed cum de ista subtiliori natura, id est angelica cogitare non præualet, si ad beatos martyres, uel electos alios, qui iam æternitate recepti sunt, meditando recurrit (quia de perfecta eorum gloria cogitat) nimirum tunc in sua ciuitate recipitur, qui morari in sublimibus prohibetur. Bene autem eadem Ramatha ciuitas sua dicitur: quia quam familiariter diligit, suam esse indubitanter credit. Suam nanque hanc ciuitatem esse cognouerat, qui dicebat: Scimus quia si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quia ædificationem habemus ex Deo, domum nõ manu factam æternam in cœlis. Hinc iterum dicit: Hierusalem quæ sursum est, mater nostra est. Sed qui in illa sublimi ciuitate reuerti non potest, redeat nihilominus in ciuitatem suam Ramatha: & qui ab altissima illa deponitur, in istius

Abac. 4. *2. Cor. 5* *Gal. 4.*

A Ecclesiæ adhuc in imo peregrinantis, sed sublimis uitæ fulgore radiantis uisione teneatur. Eo quippe hic iterum redire ad reuisendum iubar alti uerique luminis poterit, quo cum sensum, quem carnis sarcina ab internæ lucis secreto retrahit, usque ad terræ infima non deponit. Quid est autem q̃ post dierum circulum Anna concipit & parit, nisi quia gaudium perfectæ deuotionis, contemplatio ad conditoris pulchritudinem semel eleuata nõ suscipit? Post dierum ergo circulum concepisse, & peperisse dicitur: quia dum ex consuetudine contemplatio ad superna rapitur, in uisione superni luminis munus accipit desideratæ fœcun B ditatis. Circulus nanque dierum est infusio diuinæ lucis. Quæ profecto in suo ambitu diebus pluribus cingitur, dum una sua claritate mentẽ irradiat, sed sui splendoris radios, per uices dispensatiuæ manifestationis ei insinuat, quousque perfectius gaudiũ de ampliori manifestatione comprehẽdat. Vel certe post dierum circulum Anna concipit: quia nimirum quandiu mentis aciem contemplationis ruditas in gyrum mutabilitatis concutit, ipsa mens ad percipiendum C plenum internæ maiestatis gaudium non assurgit. Velut enim in quodã circulo dies transeunt, cum mens inchoantis in contemplationis se culmen eleuat, sed uix per respectu iubar luminis, eam adhuc rotantem ac discurrentem fixam in sua luce seruat. Post dierum ergo circulum concipit: quia prius à mutationis suæ uertigine in standi robur anima ducitur, & cum stare fixa ex usu in contemplatione didicerit, gaudium perfectæ deuotionis in fructu suæ fœcunditatis apprehendit. Quod etiam conceptũ D parit, quãdo proximis ad gloriam supernæ maiestatis innotescit. Natus uero puer in tribus uitulis ad tabernaculũ ducitur: quia de largitate spiritualis muneris gratias referre debemus summæ Trinitati. De quibus uitulis Dominum obsecrans Propheta dicit: Omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum, & reddemus uitulos labiorum nostrorum. Quasi dicat: Pro largitate munerum reddemus sacrificia laudis, per obsequium labiorum. In domum uero Domini puer offerendus adducitur, cum sacræ mentis profectus, sanctæ Ecclesiæ doctoribus reuelatur, ut dum collatione sapientum discutitur,

Osee. 14.

scutitur, fraude hostis callidi nequaquã maculetur. Potest & domus Domini æternam patriam designare. De hac quippe Psalmista exultans, dicit: Beati qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. In domum Domini puer adducitur, cum electa mẽs in alta sustollitur, & de omni, quod spiritualiter proficit, omnipotenti Deo gratias referre satagit, à quo profectus sui sibi impensa munera recognoscit. Bene autem unus uitulus immolatur, cùm tres delati referantur: quia & si personarũ Trinitas, cõfessione fidelium in diuinis laudibus canitur, earundem personarum inseparabilis unitas prædicatur. Sed qualis aut quanta sit laus, si deuota non sit? Aptè itaq; tribus uitulis, totidem farinæ modij cõiunguntur, ut de eo quod in Dei laudibus ore dicimus, per deuotionem satiemur. Nam sine farina uitulum offert, qui Dei laudibus uerba quidem edit, sed mente uaga ad ea quæ loquitur, nõ intendit. Sed si uerba Dei laudando uel orando proferentes hilarescimus, dum intelligentiæ miscemus gaudiũ, illius uini, quod lætificat cor hominis, amphoram farinæ sociamus. Hoc profectò insinuat, qui exoptans ait: Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. Quasi tres uitulos ad tabernaculum duxit, qui Deum laudans diuinitatis eius nomen repetendo, personarum proprietates exposuit. Sed cũ metuant, non eos sed eum dixit, profectò qui tres adduxit uitulos, unum immolauit. Et quia farinam uitulis, & farinæ uinũ miscuit, gloriatur dicens: Ad ipsum ore meo clamaui, & exultaui sub lingua mea. Dum enim clamauit, quasi ad immolandum sacrificij uitulum duxit, sed sub lingua sua exultare non posset, si alta precis suæ uerba non intelligeret. Cùm clamauit ergo, intellexit quæ clamauit & exultauit in oblatione omnipotentis Dei, non solum uitulum habuit, sed etiam farinæ modios, & amphoram uini. Igitur uitulus, farina & uinũ, laus est Dei, intellectus laudis, & lætitia deuotæ mentis. Cur autem modium, & amphora, in Dei oblatione nominantur, nisi quia mensuræ sunt nomina? Hoc etiam quid spiritualiter indicet, Paulus exponit, dicens: Vnusquisque donum habet ex Deo, unus quidem sic, alius uerò sic. Hinc ueri-

Psal. 84 *Psal. 66* *Ps. 65.* *I. Co. 7.*

A tas dicit: Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam dabunt in sinum uestrum. Hanc nobis mensuram custodire sacra scriptura præcipit, dicens: Supra te onus ne leuaueris. Sed electæ animæ ualde cauendum est, ut hæc tria omnipotenti Deo ardore piæ deuotionis offerat, & studio manifestæ ueritatis. Vnde & eiusdem Annæ filius, sacerdoti oblatus asseritur. Quod profectò, & nos agimus, si cum in sancta conuersatione proficimus, cum fœcundis iam mentibus spiritalium gaudiorum fructum proferimus, ad prælatorum nostrorum examen ducimus omne, quod in nobis ex superna contemplatione generatur. B Et quia electi uiri inter dona sublimia, humilitatis suæ bonum non deserunt, sequitur: Et adorauerunt ibi Dominum.] In domo Domini Dominum adorãt, & qui & alta mente in supernæ patriȩ contemplationem se eleuant, sed per humilitatem omnipotenti Deo substernuntur, & omni corde in uirtutes spiritus tam sublimiter eleuãtur. Hæc non ex ordine: sed summatim ad historiam, siue moralem intelligentiã exponendo perstrinximus, ut uerba spiritalis C cantici quod subsequitur, secundum moralem typicamq; explanationem paulo latius indagemus.

Luc.

CAPVT II.

ET orauit Anna, & ait: Exultauit cor meum in Domino.] In Annæ persona sanctæ Ecclesiæ typum latere iam ostendimus. Quæ nimirum nato iam puero, in Domino exultare se perhibet: quia de eo quod ad fidem redemptoris gentilem populum traxit: uanè non tumuit, sed in eo lætitiæ D suæ intentionem tenuit, à quo fœcũditatis suæ dona suscepit. Quibus nimirum uerbis sic lætitiæ suæ situm indicat, ut causam pariter exultationis eiusdem ostendat. Sterilis quidem fleuit, pariens exultauit, ut sanctæ Ecclesiæ mores portenderet, quæ se in hãc uallem lachrymarum à paradisi gaudijs projectam dolet, sed pro lucrandis animabus exilij sui ærumnas patienter sustinet. In hoc tantum exultare consueuit, si in ærumna temporis, qua premitur, per fœcunditatis suæ gloriam, multiplicatis electis cœlestis patriæ damna reparentur.

Dicit

Dicit ergo: Exultauit cor meum in Domino.] quia fructum sui propositi consecuta est quo in loco notandum est, quia hoc quod glorians loquitur, orasse perhibetur. Nam præmissum est: Et orauit Anna, & ait: Exultauit cor meum in Domino.] Quæ autem nihil à Deo petere flagitando cognoscitur, cur orasse perhibetur? Sed quia hoc futurum esse per prophetiæ spiritum sancta mulier nouerat, & id fieri uehementer optabat, & exultando loquitur, & orãdo. Exultabat quidem certitudine futurorum, uehementer exoptans fieri, quod nouerat reuelatione sacramenti. Sancta quoque Ecclesia inde diuina beneficia amando & uenerando recolit, prędicat & orat: quia nimirum id foris loquendo exequitur, quod intus miro desiderio fieri cupit, & factum magna deuotione ueneratur. Dicit ergo: Exultauit cor meum in Domino:] quia munera, quæ ad æternæ lætitiæ fructum accipit, ad temporale gaudium non conuertit. Sequitur: Et exaltatũ est cornu meum, in Deo meo.] Quid est cornu Annæ, nisi potestas sanctæ Ecclesiæ? Quod profectò cornu tunc mirabiliter se extulit, cum Dei filius per assumptam humanitatem, naturæ nostræ participem se fecit. In eo igitur, cornu sanctæ Ecclesiæ exaltatum est, in quo humana natura iam splendet, supra angelos eleuata. Sed in hoc quòd hunc Deum suum & salutarem sancta Ecclesia singulariter asserit, synagogæ repulsionem latenter ostendit. In Deo igitur salutari nostro, exaltatum est cornu nostrum: quia sublimitas Ecclesiasticæ potestatis, in humanitate nobis erecta est redẽptoris. Vnde & de eodem redemptore per Zachariam dicitur: Erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui, sicut locutus est per os sanctorum Prophetarum suorũ: & quia exaltatum cornu suum refert, latenter indicat, quia ante cornu habuerat, quod exaltatum non erat. Sancta quippe Ecclesia ante redemptoris aduentum cornu habuit: quia in Patriarchis & Prophetis tam rectè uiuendi ordinem, quàm delinquentis corrigendi potestatem diuinitùs accepit. Sed tamẽ cornu exaltatum non habuit: quia etsi uiuere iustè poterat, tamen ad paradisi gaudia sine redemptoris præsentia, redire non poterat. Nunc autem sanctæ Ecclesiæ cornu exaltatum est: quia iam mundi redemptorẽ uenientem recepimus, per cuius gratiam non solum rectè possimus uiuere, sed & ad paradisi gaudia transire: quia ille iam pro nobis mortuus resurrexit, in cuius morte mors obijt, & paradisus se eius fidelibus reserauit. Exaltatum est ergo cornu nostrum in Deo nostro: quia effusa iam gratia sancti Spiritus, in electorum multitudinem impressam redemptoris imaginem uidemus, dum qui terrena omnia despiciunt, carnis uoluptates fugiunt, propria derelinquunt, tanto altiori potestate radiant, quantò hæc tanta uirtutis insignia, in ueterum multitudine sancta Ecclesia non habebat. Exaltatũ est cornu nostrum in Deo salutari nostro:] quia quotquot eum recepimus, dedit nobis potestatem filios Dei fieri. Hoc cornu exaltare uolebat salutaris noster, cum dicebat: Ecce dedi uobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & omnem uirtutẽ inimici. Hinc item asserens, ait: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis. Hinc iterum repromittit, dicens: Sedebitis super sedes iudicantes duodecim tribus Israel. Dicat ergo Anna: Exaltatum est cornu meum, in Deo meo:] ut uidelicet sanctæ Ecclesiæ gloria designetur, quæ singulare culmen potestatis obtinet de præsentia redemptoris. Et quia iam in toto mundo distenditur, quæ quondam intra Iudæã persecutionibus angebatur, sequitur: Dilatatum est os meũ super inimicos meos.] Qui enim inimici Ecclesiæ filij quàm Iudæi intelligendi sunt? Supra quos nimirũ dilatatum os habet: quia contra eorum perfidiam omnium gentium iam fidelium linguas mouet. Os ergo sanctæ Ecclesiæ dilatatum est: quia per uniuersum orbem diffunditur, & dum nationes uniuersas prædicatione ueritatis erudit, Iudæorum stultitiam ueluti dilatato ore reprehẽdit. Et quia hoc inde potuit: quia uenientem in carne mundi redemptorem gaudenter excepit, causam dilatati oris exponit, dicens: Quia lætata sum in salutari tuo.] Iam quis sit salutaris Dei cognouimus. De quo etiã Esaias uaticinans, ait: Videbit omnis caro pariter salutare Dei. Iesus autẽ nostro eloquio salutaris dicitur. De quo etiam Abacuc sibi gaudium repromittit, dicens: Gaudebo in Deo Iesu meo. Ecce ueterum Iudæorũ uocibus Dominus Iesus Deus asseritur. Sed nunc

Luc. 1. Ioan. 1. Luc. 10. Mat. 16 Mat. 19 Esa. 52. Abac. 3.

nunc Iudæi saluatorem expectant, quem Deum esse nequaquam credunt. Sed fortasse hoc Iudæi in ore suo reprobare contendunt, & dum Iesum saluatorem interpretantur, Deum saluatorem non unigeniti personam, sed patris intelligunt. ueruntamen in eodem loco subditur, unde unigeniti persona apertius demonstretur. Domine Deus (inquit) uirtus mea, constitue pedes meos in consummatione, & super excelsa statue me, ut uincam in claritate ipsius. Ecce Deo loquitur, dicens: Statue me super excelsa. Sed quia dicit, Vincam in claritate ipsius, alius utique est, de quo dicit. Quis ergo est, de quo dicit, nisi unigenitus Dei filius, quem non solum uerum hominem, sed etiam Deum credit? Dum ergo Deo loquitur, dicens: Gaudebo in Deo Iesu meo, & uincam in claritate ipsius, non Deũ aliũ, sed Deus personam aliam demonstrat. Hęc sunt sanctæ Ecclesiæ rationes, hæc contra Iudæorum perfidiam inuincibiles assertiones, per uniuersum orbem diffusæ. Dilatatum ergo os habet sancta Ecclesia super inimicos suos: quia iam authore Deo ubique cognoscitur, unde & Iudæorũ perfidia conuincatur. Causam igit̃ dilatati oris audiãt, qui salutare Dei negant, & de gaudio salutaris nostri feriantur argumento confusionis suæ. Sed feriri possunt, à blasphemijs uerò suis cessare nolunt. Iam Dei salutare mundus excepit, omnis caro uidit, Iudæus non credit: quia (ut dixi) saluatorem expectat, qui Deus non sit. Audiant ergo maledictionem Prophetæ dicentis: Maledictus homo, qui confidit in homine, & à Domino recedit cor eius. In hominem Iudæi cõfidunt, qui credere in redemptorem refugiunt, dum Antichristũ in fine mundi præstolantur. Quorum confusionem Psalmista prædicat, dicens: Viderunt omnes fines terræ salutare Dei. Quasi perfidiam Iudęorũ confundat, dicens: Quid in posterum uisiones differtis? Quem expectatis, iam uenit, quem promissum habuistis, iam omnibus finibus terræ apparuit, cùm clausistis oculos, trãsijt, imò sic cæci facti estis, quòd coram uobis tanta lux stetit, & non uidistis. Ergo iubilate Deo omnis terra, cantate, & exultate, & psallite Deo nostro in cithara, & uoce psalmi, in tubis ductilibus, & uoce tubæ corneæ, iubilate in conspectu regis Domino, moueatur mare, & plenitudo eius, orbis terrarum, & uniuersi qui habitant in eo. Flumina plaudent manibus in idipsum, montes exultauerunt ante faciem Domini, quoniam uenit iudicare terram. Quasi dicat: Quia tam immensa cæcitate premuntur, ut nequaquam uidere meruerint, uos gaudete abundantius qui uidistis. Sed quàm mirabiliter atque ineffabiliter gaudendum sit, signa gaudij coaceruans, ait: Iubilate, cantate, & psallite. Celebritatem quoque lætitiæ insinuare gest:és, instrumenta eius enumerans, dicit: Psallite Domino in cithara, cithara, & uoce psalmi, in tubis ductilibus, & uoce tubæ corneæ, iubilate in conspectu regis Domino. Quid in conspectu regis, nisi in cognitione redemptoris? Sed à quantis hæc gaudiorũ solennitas sit agenda, exponit dicens: Moueatur mare, & plenitudo eius, orbis terrarum, & uniuersi qui habitant in eo. O infœlix Iudæa. Fines terræ uiderunt salutare Dei, omnis terra commota iubilat, gaudet uniuersus orbis, flumina plaudũt manibus, montes exultant: sed impia Iudæorũ corda non credunt, & in cæcitatis suæ tenebris liuoris pœna feriuntur. Sed quem blasphemare non metuunt, sancta Ecclesia attentius commendat, dicens: Nõ est sanctus, ut est Dominus.] In descriptione redemptoris omnia incomparabilia designantur. Inde enim uerus redemptor ostenditur, ꝙ in omni, quod ad eius gloriam dicitur, ei nemo cõparatur. Ille enim omnes redemit, qui omnibus excellit. Quod rectè contr. Iudæam dicitur, quæ eo audacius redẽptorem despicit, quo multos se habuisse uiros recolit, qui magna claruerunt laude sanctitatis. Hinc est enim ꝙ illuminato cæco, exprobrantes dicunt: Tu sis discipulus illius, nos autem Moysi discipuli sumus. Scimus quia Moysi locutus est Deus, hũc nescimus unde sit. Hinc item gloriantur, & dicunt: Semen Abrahæ sumus, & nemini seruiuimus unquam. Sed homo fuit Moyses, homo Abrahã, homo Christus. Veruntamen illi assumpti ad locutionem Dei, iste assumptus in diuinitatem. Illi assumpti ad ministeriũ, iste ut unigenitus assumptus ad regnum. Vnde & loquitur, dicẽs: Omnia quę habet pater, mea sunt. Non est sanctus, ut est Dominus.] Hoc etiã sacra scriptura testatur,

Hie. 17. Ps. 96. Psal. 97 Ioan. 9. Ioan. 8. Ioan. 16

Col. 2. statur, dicens: Cui se infudit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Hinc Ioannes Ioan. 1. ait: De plenitudine eius omnes accepimus. Non est sanctus, ut est Dominus.] quia in eo q; Dominus asseritur, sanctitatis eius excellentia commendatur. Sed Iudæi Christum, quem expectant, purum hominē asserunt, & tamē suum Dominum futurum, & singulariter sanctum credunt. Sed Psalmista illos reprobans, nos ad fidei gaudiū co- Psal. 99 hortatur, dicens: Iubilate Deo omnis terra, seruite Domino in lætitia. Intrate in conspectu eius in exultatione, scitote quoniam Dominus ipse est Deus. Illi Dominū B uocant, qui Deus non sit. Nobis ergò iubilandum, nobis in lætitia seruiendum, qui talem habemus Dominum, qui etiā Deus ueraciter credatur, qui maiestatem diuinitatis, quam in se asseruit, incōparabilibus miraculis comprobauit. Qui ergo inuisibilem eius diuinitatem abnegant, patentibus operibus credant. Sed q̄ mira sanctitas illa est, quæ peccatores sanctificat? Vnde & de Luc. 7. peccatrice muliere dicit: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Hanc excellentiam sanctitatis, illa in fluxu Matt. 9. sanguinis posita, cognoscens ait: Si tetigero uel fimbriam uestimenti eius, salua ero. C Sed quis fidem eius assereret, si effectus fidei non pateret? Nam ut uestimētum eius tetigit, sanguis stetit. Non est ergo sanctus, ut est Dominus: quia quisquis potuit sanctus existere, eius accepit munere ut sanctus esse potuisset. Hoc nanque sancta Ecclesia subsequenti uerbo insinuans, ad eundem redemptorem ex nimia charitate conuertitur, dicēs: Neque enim est alius extra te.] Subauditur sanctus. Extra eum sanctus aliquis esset, si absque dono unigeniti, sanctificationis spiritum habere potuisset. Sed D quis hoc asserere audeat de hominibus, qd' de angelis nequaquam constat? Scriptum Ps. 82. quippe est: Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorū. Verbum Domini est unigenitus Dei. Quē profectò Euangelista Ioannes insinuās ait: Ioan. 1. In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Si ergo etiam angeli sanctificati creduntur in filio, multo magis de hominibus creditur, quia extra eum sanctificationis gratiam inuenire nō possunt. Potest etiam hoc sine aliqua

A subauditione intelligi. Cū ergo dicit: Nec est alius extra te.] quid aliud in redemptore, q̄ diuinæ essentię incōmutabilitas designatur? Vnde & Iudæis blasphemantibus dicit: Antequam Abraham fieret, ego sum. Ioan. 8. Idipsum in Genesi Moysi insinuans, ait: Exod. 3. Ego sum, qui sum. Deo enim unigenito esse est, dissimiliter nunquam esse. Qui certè status tanto longè est à cunctis mortalibus, quanto clarius cognoscitur, quia momētis singulis per multa uariantur. Potest hoc & ad iustitiæ statum pertinere, quia electorū esse est, in Deo per iustitiā manere. Et quia unigenitus Dei Deus est, extra eum nō est aliquis: quia nemo electorū nisi in ipso est. Quod sic refertur ad diuinitatem eius, ut nequaquam intellectum humanitatis eius euacuet: quia iustus esse non potest, qui fidem non habet diuinæ incarnationis. Iudæi ergo per hæc singula uerba feriuntur, qui dum redemptorem contemnunt, Antichristum expectant, qui Deus non esse liquidò comprobatur. Vnde & per beatum Iob dicitur: Habitent in tabernaculo eius Iob 18. socij eius, qui non est. Tabernaculum Antichristi est, amor perfidiæ: quo fidei contradicit redemptoris. In quo nimirum tabernaculo Iudæi nunc permanēt: quia dum perfidiæ suæ situm amanter inhabitāt, contra redemptorem pugnant. Qui etiā eius, qui non est, socij esse referuntur: quia in proposito suo diabolum adiuuant, qui dum à summæ illius essentiæ amore corruit, uerum esse protinus amisit. Cui nimirum nō esse est, ad summam illam beatam essentiā per amoris participationē reuerti non posse. Et quia Iudæorum populus nō solum ardua patrum ueterum cōuersationem, sed etiam miraculorum ostensionē ad augmentum elationis habuit, subditur: Et non est fortis, sicut Deus noster.] Quasi inaniter gloriātem Iudæam reprimat, dicens: Quos magna fecisse astruis, puri homines fuerūt: quem prædico, non solum homo sanctus fuit, sed etiam potens Deus. Dum ergo fortitudo respicitur, excellētia indicatur: quia nimirum omnino infirma est omnis fortitudo hominis in comparatione Deitatis. Quo tamen in loco, assertio diuinitatis nō probat excellentiam operis: sed incomparabilitas fortitudinis, ostendit ueritatem Deitatis. Quasi dicat: In hoc cognoscitur, quia

quia uera protulit: quia Deitatem, quam in se asseruit, incomparabilibus, operibus com probauit. Vnde per semetipsum dicit: Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum nō haberent. Iam uerò ipsa opera discutienda sunt. Moyses mare, Helias flumen diuisit: Dominus noster Iesus super mare ambulauit. Quid ergo est elegātius, in sicco profundi alueo, uiam transeunti populo exhibere, an ipsam maris faciem uiam facere? Illi quippe quia humanitatis deprimebantur pondere, in profundi solido uiam, qua pergerent, requirebant: sed qui infirma humanæ naturæ, in celsitudinē diuinitatis assumpsisse cognoscitur, super aquas uirtute propria ferebatur. Moyses de consortio sermonis Domini splendorem uultus obtinuit. Iosue orationibus solem fixit: sed quia Deus est Iesus, coram discipulis in solis uirtute resplenduit. In illius faciem filij Israel intendere non poterant: istius gloriam qui meruerunt cernere, ceciderunt: ut apertè cognosceres, quia diuinū existeret, quo humana transiret. Huic, in monte illis assistentibus, ab æterno patre dicitur: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Et idcirco etiam Helias, qui ne plueret, cœlum clausit: & ut plueret, reserauit: in eius comparatione quid est, qui apertis cœlis patrem exhibuit testem suæ diuinæ generationis? Non est ergo fortis ut Dominus:] quia quicquid uirtutis Moyses ostēdere potuit, Dominus, non ipse fecit. Iesus autem omnia, quæ mirè gessit, propria uirtute exhibuit, quia Dominus etiam Moysi fuit. Non enim Moyses populo per deserta gradienti, sed Dominus Manna pluit. Non Moyses, sed Dominus in columna ignis per noctem, & nubis in die populum præcessit. Non Moyses, sed uerbum, quod factum est ad eum, aquam de rupe produxit. Nō Moyses, sed Dominus uolatilia concupiscentibus exhibuit. Vnde & Dominus Iudæos in patrum fortitudine gloriantes reprimit, dicens: Non Moyses, sed pater meus dedit nobis panem de cœlo. Hinc Psalmista non Moysen inauiter efferēs, sed Dominū laudabiliter extollēs, dicit: Fecit mirabilia in terra Aegypti, in cāpo Thaneos, interrupit mare, & perduxit eos, & statuit aquas quasi in utre. Eduxit eos in nube diei, & tota nocte in illuminatione ignis: Eduxit aquam de petra, & deduxit tanquam flumina aquas. Et mandauit nubibus desuper, & ianuas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum, & pluit super eos sicut puluerem carne: & sicut arenam maris, uolatilia pennata. Dominus autem Iesus fortis incomparabiliter non in aliena uirtute apparuit, sed in sua. Vnde & ex seipso potens, paralytico imperans, ait: Tibi dico, surge. Hinc etiā scriptum est: Quotquot tangebant eum salui fiebat, à quocunq; languore tenebantur: Et iterum: Virtus de illo exibat & sanabat omnes. Hoc nanque insigne fortitudinis, nec Moses, nec Helias habere potuit, ut dum incomparabilia signa innotescerent, aduentum unigeniti apertissime designarent? Rectè ergo synagoga perpetuo silentio damnatur, cum subditur: Nolite multiplicare loqui sublimia. Recedant uetera de ore uestro.] Quasi dicat: Dum incomparabiliter noua cernitis, gesta antiquorum reprehensibiliter effertis. Quasi enim umbra illa præcesserant. Sed nunc palàm ueri fideles hæc redemptoris nostri opera uenerabiliter adorant: quia quod umbrabatur ibi occultatione sacramenti, in aduentu redemptoris patuit, expectasse corpus reuelandæ ueritatis. Ergo si ad noua referantur, uetera non sunt: quia in Spiritu sancto intellecta, uetustatem aliquam non recipiunt. De illo quippe renouante omnia spiritu, Psalmista precatur, dicens: Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Vetera ergo sunt si redemptoris operibus conferantur: sed cum ad confirmanda hæc, spiritualiter illa proferimus, eo spiritu, quo hæc intelligimus illa renouantur. Sancta ergo Ecclesia dum Iudæos de ueterum narratione reprehendit, quid aliud, quàm eos acta patrum spiritualia carnaliter intelligere designatur? Synagoga etenim contra sanctam Ecclesiam se tanto temerius erigit, quanto legis & Prophetarum scientia superbius extollitur: quam suis patribus diuinitùs inspiratam, sibi autem materialiter exhibitam didicit. Vnde sequitur: Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes.] Et ut tumere desinant, subiungit, dicens: Recedāt uetera de ore uestro.] Iam quippe ei uetera sunt, quæ (ut dixi)

Marginalia: Ioan. 15 — Exod. 14 — 4. Re. 2. — Luc. 5. — Exo. 33. — Iosue 10 — Mat. 17 — [E]xo. 13. — [E]xo. 16. — [Nu]m. 20 — [Ioa]n. 6. — [Ps]al. 77 — Luc. 5 — Mar. — Luc. 6. — Ps. 103. — A — B — C — D

per renouantem spiritum non intelliguntur. Tale est igitur, ac si dicat: Dignum est, ut ab eorum narratione sileas, quorum nouos & splendidos sensus ignorans. Quæ nimirum & si subtiliter intelligi, tumorem arrogantiæ tibi præstare non debent: quia Deus scientiarum Dominus est. Redemptor humani generis, quia summi patris est uerbum, Dominum est utique omnium scientiarum. Alta quippe, & magna locutus est Esaias, magna locutus est Hieremias: sed profectò nihil dicerent, si hoc uerbum scientiarum Dominus, non eis antequam loquerentur, scientias indicaret. Vnde & frequenter in libris eiusdem Esaiæ prophetæ legitur: Verbum quod factū est ad Esaiam prophetam. Frequēter & in libro Hieremiæ scribitur: Verbum quod factum est ad Hieremiam prophetam. Hoc uerbum scientiarum Dominum, Ioannes in altissimo summi patris sinu aspiciens, ait: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Hinc Paulus scientiarum Dominum redemptorem nostrum insinuans, dicit: Quia in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Dum ergo dicit: Recedant uetera de ore uestro, quia Deus scientiarū Dominus est:] quid est aliud dicere, nisi synagogæ aperta ratione monstrare, ut tanto sollicitè tacere debeat, quanto non solū quod sint, sed etiam à quo sint ea, quæ dicit. ignorat? Quasi dicat: Illam scientiam, quam patrum tuorum fuisse astruis, tanto tibi dare arrogantiam non debuit, quanto non ipsorum, sed unigeniti filij Dei fuit: & ipsam eandem scientiam non intelligit. Dicit ergo: Recedant uetera de ore uestro.] Vt Iudæi nequaquam deprauent, quod intelligere rectè non præualét. Deus scientiarum (dicit) Dominus est, ut quod ueraciter Dei esse comprobāt, hominibus fallaciter non adscribant. Sed dum de uerbi iactantia Iudæa reprehenditur, qui nullo timore compungitur: ei etiam de occultis perfidorum cordium motibus, tormēta nunciantur. Nam sequit̄: Et ipsi præparātur cogitationes.] Quasi dicat: Quem blasphemare non metuis, non solum linguæ habebis iudicē, sed & cordis. Vnde & per Esaiam comminantur, dicens: Ego opera & cogitationes eorum uenio ut congregē.

Ioan. 1. *Col. 2.* *Esa. 56.*

A Hinc per Moysen Dominus comminās, ait: Nonne hæc condita sunt apud me, & signata thesauris meis? Et quia his uerbis silentium synagogæ præcipitur, uideamus iā sancta Ecclesia quibus fœcunditatis suæ laudibus in Annæ uoce glorietur. Subdens nanq; ait: Arcus fortium superatus est.] Quis nam est arcus fortium nisi fraudulenta sæuitia Iudæorum? Ex occulto quippe, quasi ex arcu redēptori uulnus inflixerant, quem gentium manibus occidebant. Sed superatus est arcus fortium: quia qui eorū uulnere obijt, à mortuis resurrexit, in cœlum B ascendit, promissum Spiritum sanctū discipulis misit. Vnde subditur: Et infirmi accincti sunt robore.] Appellatione quidem roboris, uirtus ostēditur Spiritus sancti. Vnde & eundem spiritum Dn̄s discipulis repromittens, ait: Vos autem sedete in ciuitate, donec induamini uirtute ex alto. Robur autē gratia sancti Spiritus rectè dicitur, quam ut electi recipiunt, contra omnia aduersa huius seculi fortes fiunt. Qui uerò infirmi hoc loco, nisi Apostoli intelligendi sunt? Sed infirmi profectò, cùm arcus fortium tenditur, non cū uirtute ex alto C uestiunt̄. Nam in hora Dn̄icæ comprehensionis, scriptum de eis est: quia relicto Dn̄o, oēs fugerunt. An non ualde infirmus tunc Petrus erat, cū interrogantis ancillulæ uocem timuit: & redemptorē negauit? Iam quippe superatus erat arcus fortiū annihilata sæuitia Iudæorum, quia redēptor morte uicta surrexerat: & tamen adhuc infirmi Apostoli, superatos fortes clausis ianuis metuebant. Sed ubi eos robur induit, libet intueri, quàm fortes fecit. Repētino quippe sonitu super eos Spiritus sanctus uenit, & eorum infirmitatē in miræ charitaD tis uirtutem permutauit. Cœperunt enim Christum iam robore induti prædicare, qui persecutorum minas non erubescebant delitescēdo fugere, & qui mulierum uerba timuerāt, authoritatem principum, libertate frangebant. Vicit robur formidinem, terrores, minas, & cædes superauit, & quos superueniendo induit, in cœlesti militia mirabilis audaciæ insignibus illustrauit, ut inter flegella, cædes, & opprobria non metuerent, sed exultarent. Scriptū quippe de eis, hoc iam robore indutis est: Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, qm̄ digni

Deu. 32. *Luc. ult.* *Mat. 16* *Mat. 14* *Act. 2.* *Act. 5.*

gni habiti sunt, pro nomine Iesu contumeliam pati. Hinc iam prædicantes, dicunt: *Iac. 1.* Omne gaudium existimate fratres, cum in tentationes uarias incideritis. Bene ergo dicitur: Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.] quia prius à mortuis resurrexit, & sic ad cœlum redemptor abijt, & Spiritum sanctum discipulis misit. Prius nanque superandus erat arcus fortium, & post infirmi robore accingẽdi. Vnde & scriptum est: Nondũ erat spiritus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus. Quo in loco notandum est, quia hoc contra Iudęam dicitur, quæ miracula redemptoris tanto superbius despicit, quanto inter supplicia mortuum recognoscit. Dicit ergo: Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.] Quasi mortem redemptoris calumnianti synagogę respondeat, dicens: Noli despicere, quod mori potuit: sed mirare potius, quia mortuus resurrexit, & gentis tuæ sæuitiam, reuiuiscendo superauit. Et quia hoc de præterito ostendit, non solum denunciando ei loquitur, sed insultando. Quasi enim inaniter insultanti improperet, dicens: Quid uobis profuit occidisse, quem mortis laqueus non potuit tenere? Ros occidistis, ne post eum totus mũdus iret: sed idcirco post eum totus mundus uadit, quia uerũ se Dei filium probauit, moriendo humanum genus redimere: & dum resurgendo uiuentem se monstraret, & ad cœlum conscenderet, & Spiritum sanctum promissum discipulis destinaret. Et quia pro incredulitatis suæ merito, synagoga à participatione promissæ gratiæ repulsa est, idipsum sancta Ecclesia improperans ei, subdens ait. Repleti prius, pro panibus se locauerunt, & famelici saturati sunt.] Qui fuerunt prius repleti, nisi qui cognitionem Dei antequam cæteri populi habuerunt? Qui ergo repleti prius, intelligendi sunt alij, quàm Iudęi, qui in fide conditoris ferè ab ipso fuerunt principio mundi eruditi? Ipsi quidẽ pro panibus se locauerunt. Quid enim panes hoc loco significant, nisi mysteria diuinæ incarnationis? Locus aũt inueniendorum panũ sacra est scriptura. Vnde & panis qui de cœlo descendit, ad inueniendũ se, ignorantibus dicit: Scrutamini scripturas quia ipsæ sunt, quæ testimonium perhibent de

A me. Pro panibus ergo se locauerant, quia oẽs scripturas acceperant, ut in eis sacramẽta diuinæ incarnationis inuenire debuissent: sed cum panis uenit, synagoga quæ se pro pane locauerat, locum reliquit, in quo inuenire panem debuit, quem quæsiuit. Scripturas quidem (ut dixi) ad cognoscendum redemptorem habuit, sed qui ẽm scripturas uenerat, uenientem confutauit. Famelici ergo saturati sunt: quia qui crediderunt de gentibus, dum mysteria diuinę incarnationis ueneranter accipiunt, cœlestẽ cibum habent, ad internæ delectationis u-B sum. Famelici quidem dicti sunt: quia ante aduentum redemptoris infidelitatis fame proiecti, spiritualis refectionis cibum nullum habuerunt. Vel certè famelici dicuntur: quia spiritualis cibi dulcedinem, cum magna auiditate suscipiunt. Repleti uerò, qui se pro pane locauerant, audiant quem expectabant: Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi. Sed quia non merebantur agnoscere, respondebant: Nonne hic est filius Ioseph? quomodo dicit: Quia de cœlo descendi? Ipse autem quia omnia nouerat, ad delectationis suæ recubitum C famelicos uenturos prophetabat, dicens: Amen dico uobis, quia ab oriente & occidente uenient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cœlorum: filij autem regni proijciẽtur in tenebras exteriores. Repleti ergo se locauerunt pro panibus, sed famelici saturantur, quia synagogę filij in scripturis sanctis pastum fidei, de futura incarnatione redemptoris habuerunt: sed nunc proiectis illis, dum gentiles in eum ueraciter credunt, diuinitatis & humanitatis eius sacramenta in delectationis intimæ refectione suscipiunt. Quia uerò D per egregium doctorem dicitur: Oẽs eandem escam manducauerunt, & oẽs eũdem spiritalem potum biberunt, bibebant de spiritali consequente eos petra, petra autẽ erat Christus: potest rationabiliter colligi, quia illi manducauerunt, & non sunt saturati, isti manducauerunt, & saturati sunt. Quod nimirum contra synagogam à sancta Ecclesia rectè dicitur, ut ij qui sunt sub gratia, mira celsitudine præeminere sub lege positis designentur. Quid enim illis fuit se pro panibus locare, nisi sacramenta uenturi redemptoris in scriptura sacra

perquirere? Quorum profectò unusquisque manducauit, & saturatus non est: quia futuram summi unigeniti incarnationem credidit, sed præsentem non uidit. Manducare quidem ei fuit, diuinam incarnationem in mentis desiderio dulciter retinere: & non saturari ei fuit, desideratã eius præsentiam non uidere. Sed infirmi, qui roborе accingendi erant, saturitatis suæ præconia ab eo, quo saturabantur pane audiebãt: Beati oculi, qui uident quæ uos uidetis. Amen dico uobis, quia multi reges & prophetæ uoluerunt uidere quæ uos uidetis & non uiderunt, & audire quæ uos auditis, & non audierunt. Qui enim uidere uolebant, iam intimæ delectationis panem per desiderium manducabant: sed quia uidere non poterant, habebant gaudium desiderij, sed non habebant perfruitionem saturitatis. Nam & si scriptura dicat: Quia panem omnem suauitatem habentem, & omnem dulcedinem Deus eis dedit: sic dicitur ab eis accipi, sicut nosci, sicut per fidem notus ab eis, per charitatis desideriũ poterat concupisci. Synagogæ igitur in primis patribus glorianti, ij accincti robore proferuntur, ut dum nouum culmen electorum conspicitur præcelsum, nequaquã inaniter ultra glorietur. Et quia à discubitu sanctæ Ecclesiæ cibus uitæ nunquam tollitur, futura quàm præterita insinuans, ait: Donec sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios infirmata est.] Quæ est sterilis, nisi sancta Ecclesia, ut supra latius in Annæ typo iam diximus? Quid est ergo famelicos saturari, donec sterilis pariat, nisi usque in mundi finem panem uitæ possidere? Quod & ipse repromittit, dicens: Ecce ego uobiscum sum, usque in consummationem seculi. Non enim sunt nisi famelici quos sancta Ecclesia parit. Ergo donec parit, famelici saturantur: quia usque in mundi fine, Deo filios generat: qui dum uenisse in carne redemptorem credunt, panem uitæ quem desiderant, comedunt, & plenitudine replentur. Sed donec sterilis plurimos parit, ea quæ multos habebat filios, infirmatur. Infirmari synagogæ est, institutione legis ueteris parere non posse. Quæ enim fidem uiri prioris perdidit, diabolo iam, & non Deo parit. Bene autem dicitur, Quæ multos habebat

sap. 17.

Mat. ult.

A filios: quia dum in ueritate scripturarum subiectum sibi populum antiquitus erudiret uenturi redemptoris aduentum concupiscere, de complexu cœlestis sponsi filios pariebat. Nunc autem quæ habebat filios, infirmata est, & filios non habet. Scripturas quidem suis auditoribus exhibet, sed quia redemptorem negat, Deo filios nunquam generat. Infirmari ergo dicitur, cui spiritualis fœcunditas negatur. Et quia tam synagogæ repulsio quam electio gentilitatis incomprehensibili Dei iudicio facta est, sequitur: Dominus mortificat, & uiuificat, deducit ad inferos, & reducit. Dominus pauperem facit, & ditat: humiliat, & subleuat. Suscitat de puluere egenum, & de stercore erigit pauperem: ut sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat.] Quasi obstupescenti alicui de tam electæ gentis repulsione respondeat, dicens: Quid in his rationem quæris, quæ summa ratio incomprehensibiliter facit? Quod etiam genus quærendi, doctor egregius reprehendens, ait: Homo, tu quis es, qui respõdeas Deo? Nunquid dicit figmẽtum factori suo, Quid me fecisti sic? aut non habet potestatem figulus, ex eodem luto aliud quidem uas facere in honorem, aliud uero in contumeliam? Tale est ergo, ac si dicat: Quia omnium Dominus rectè cognoscitur, opus illius, & in Iudææ abiectione, & in gentium electione uenerandum, & non discutiendum esse sentiamus. Mortificat quidem Dominus: quia incomprehensibili iudicio, quondam electum Iudæorum populum à cognitione ueritatis separat, & in perpetuum damnat. Viuificat: quia gentilitatem ad agnitionem sui unigeniti temporaliter per fidem recipit, & ad eius contemplandam gloriam æternaliter perducit. Ad inferos ducit: quia districto eius iudicio, ultrix gehenna eos puniendos in perpetuum recipit, qui per culpam perfidiæ à ueneratione se diuidũt redemptoris. Reducit ab inferis: quia gentilem populum ad filij sui fidem deuotè accedentẽ suscipit, cui uelut altus abyssi carcer extitit, immẽsa obscuritas erroris. Pauperẽ facit, & ditat: quia & repulsam Iudæã spiritalib. uirtutib. spoliat: & electã gẽtilitatem, tam precio fidei, q̃ bonorum operum fulgoribus exornat. Qui etiã humiliare, & sublimare

Rom. 9.

ſublimare dicitur. Etenim ſynagoga à redẽptore recedendo, ſublimitatis ſuæ alta depoſuit: & ſancta Eccleſia redemptorem uenerando, ab imo infidelitatis, ubi proiecta iacuerat, in altitudinem rectę fidei, & Chriſtianæ poteſtatis celſitudinẽ ſurrexit. Quia ergo Dei filium Iudæa contempſit, gentilitas promeruit, rectè & illa humiliata, & iſta creditur exaltata. Sequitur: Suſcitans de puluere egenum, & de ſtercore erigens pauperem: ut ſedeat cum principibus, & ſoliũ gloriæ teneat.] Egenus & pauper gentilis populus intelligitur, qui de puluere ſuſcitatus, & de ſtercore erectus dicitur: quia cum recipitur in fidem redemptoris, ei & minima, & grauiora peccata remittuntur. Quia enim facile puluis excutitur, & quem ſtercora inquinant, horribiliter fœdãt: puluis leuiora, ſtercus grauiora peccata ſignificat. Bene etiam de puluere ſuſcitatus egenus dicitur, & de ſtercore pauper erectus. In illis ſiquidem dormiebat, à quibus leui tactu gratiæ ſuſcitari poterat. In illis in uerò iacebat, quia lapſus in grauioribus, manu magni auxilij indigebat. Sed iã egenus qui de puluere ſuſcitatur, & is qui de ſtercore pauper erigitur, audiamus, quo culmine præferatᷣ: Vt ſedeat cum principibus, & ſolium glorię teneat.] Qui uerò principes hoc ĩ loco, niſi ſancti Apoſtoli deſignantur? De quibus nimirũ principibus Deo per Pſalmiſtam dicitur: Conſtitues eos principes ſuper omnem terram, memores erunt nominis tui Dñe. Quid eſt quòd pauper cum principibus ſedet, niſi quia ordo prædicatorum, de gentibus electus, in ſancta Eccleſia culmen Apoſtolicæ authoritatis obtinet? Cum principibus qppe ſedet: quia de throno cœleſtis magiſterij, doctrinam ſalutis exhibet. Et ſoliũ gloriæ tenet: quia bonæ famæ odorem ſpargit, quib. dignitate præeminet. Vel certe ſolium gloriæ tenet, & principibus ſedet: quia & ſublimitatis honore radiat, & miraculis coruſcat. Sed qui tam ſublimi dignitate ſuſtollitur, qualiter uti ea debeat, indicat cum ſubiungit: Domini ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem.] Cardines terræ ſunt extrema terræ. Nomine autem cardinum, ipſos prædicatores, electos de gentibus uoluit deſignari. Extrema quidem terræ dicuntur, quia de uili quodammodo, & abiecta gentilitate producuntur.

Pſal. 44

A Qui profectò cardines Domini eſſe dicuntᷣ, pro mortificationem propriæ uoluntatis. Domini quidem ſunt, qui non ſua quęrunt, ſed quæ Ieſu Chriſti. Sed dum Domini eſſe dicuntur, ſingularis quædam in eis ſanctitas deſignatur. Qui uero Domini ſunt, uideant: quia ſuper eos orbis ponitur, nõ ſub eis. Quid enim orbis nomine, niſi ſanctę Eccleſię ſubiecta deſignatur plenitudo fideliũ? Super cardines quidem terræ Deus orbem poſuit: quia prædicatores ad hoc ſanctæ Eccleſiæ præponuntur, ut eorum infirmitatem releuent: & debiles quoque ad cœleſtem patriam, uelut ſuperimpoſitum onus, portent. B Non igitur ſe ſemper prælatos debent aſpicere, ſed quandoque ſubiectos: ut diſciplina cohibendis uitijs præſint, ſed æſtimatione & obedientia miniſterij ſæpe ſubſint eis, quibus præeminẽt cura prælationis. Et quia magna ſunt onera quæ prædicatores ſuſtinent, ſubdit atque ait: Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit.] Quaſi dicat: In onera tam immenſa corruerent, ſi eorum pedes Dominus non ſeruaret. Pedes quidem ſanctorum ſuorum ſunt affectus mentium. Qui profectò à Domino ſeruantur, qui ab ipſis C gratia miræ deuotionis infunditur, qua onus tantum gratanter ferunt. Seruare quidem pedes ſanctorum Dominus dicitur: quia tanti ponderis molem fugerent, ſi hoc intolerabiliter graue, non eis infuſa deſuper charitas leuigaret. Poſſunt etiam & ſtatus fortitudinis, pedum appellatione ſignari. Pedes uerò ſanctorum ſuorum Dominus ſeruat, quando eos mira fortitudine roborat, ut inter tam immenſa onera, nequaquam cadant. Et quia non pedem, ſed pedes ſeruare dicitur, quid in utroque pede ſanctorum intelligimus, niſi fortitudinem D & humilitatem? Ne enim ruamus, in utroque pede conſiſtimus. Quicunque enim fidelibus gregibus præſunt, in uia qua ad ſupernam patriam tendunt, modo proſpera, modò aduerſa inueniunt. Ipſa enim proſpera, quia elationem menti excitant, eam ad caſum ualde impugnant, ueruntamẽ ne electa mens cadat, hinc ſubſiſtere nititur pede fortitudinis, inde conſiſtit pede humilitatis. Firmum quippe ſtatum inter utranque tentationem retineret, ſi tam ſolida humilitate cõſiſteret, ut nulla hanc proſperitas eleuaret, aduerſitas nulla deijceret. Quid eſt er-

go quod dicitur, Pedes sanctorum suorum seruabit: nisi quia debilis est omnis uirtus hominis sine auxilio conditoris? Infirma quippe humilitas nostra dum prosperitatis fauore mulcetur, ab ineptæ lætitiæ impulsu prosternitur. Infirma fortitudo nostra, dũ auersitate impingitur, leuiter superatũ. Sed tristibus elidimur, lætis eneruamur: cũ nos nobis omnipotens Deus deserit, non cum auxilium suæ protectionis impendit. Dicit ergo: Pedes sanctorum suorum seruabit:] quia omnipotens Deus infirmitatem nostrã in ferendis subditorum nostrorum oneribus adiuuat: ut nos nec aduersa atterãt, nec læta seducant. Tunc quidem à Domino pedes nostri seruantur, cùm diuino auxilio roborati, obuiãtia mundi læta contemnimus, aduersa nulla formidamus: cùm stabili patientia gratanter mala ferimus, & inconcussa humilitate sublimem animum à uana delectatione refrenamus. Possunt autem pedes sanctorum, fides & amor redemptoris intelligi. Quibus profectò pedibus gradiuntur cùm eum quem per fidem fideles credunt, amore consequuntur. Hos profectò pedes seruari sibi à Domino postulabat, qui precabatur dicens: Super excelsa statue me, ut uincam in claritate ipsius. Super excelsa statuitur, cui redemptoris diuinitas reuelatur. Et in claritate eius uincit: quia dũ eius charitatis radijs illustratur, cuncta maligni spiritus tentamenta destruuntur. Statutos quidem in monte pedes tenet: qui ueritatis contemplatione arduus est, & eius quem credit summi patris unigenitũ, amore succensus. Super excelsa quidem Petrus statutus erat: qui cum Dño confiteretur, dicens: Tu es Christus filius Dei uiui, protinus audiuit: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. Fundatus enim fide, accensus charitate, eum quem amabat, etiã prædicabat. Bene ergo de reprobis subiunctum est: Et impij in tenebris conticescẽt.] Qui enim impij hoc in loco, nisi Iudæi intelliguntur: qui à pietate ueræ fidei sunt extranei, & redemptoris morte cruenti? De quibus rectè dicitur: In tenebris conticescent.] quia sancti super excelsa statuti, redemptorem mundi, quem in diuinæ maiestatis claritate conspiciũt, æternis laudibus confitentur. In tenebris ergo tacent impij:

Abac. 3.

Mat. 16

A quia Iudæi ideo redemptorem non prædicant, quòd ineffabilis eos illa claritas diuinitatis non illustrat. Scriptum quippe est: Tollatur impius ne uideat gloriam Dñi. His quippe tenebris damnatos eos intuens, Ioannes ait: Lux in tenebris lucet, & tenebrę eam nõ comprehenderunt. Hinc Dauid nõ optans, sed prophetans dicit: Obscurentur oculi eorum ne uideant, & dorsum eorum semper incurua. In tenebris ergo tacent impij: quia etsi Iudæi diuinæ scripturæ uerba Dei laudibus proferunt, dum filiũ negant, Deo patri nulla uocum obsequia cõsecrant. B Deo enim silet qui patrem laudans, unigeniti laudem tacet. Sed quem crucifixũ despiciunt, quando iudex uenerit, expauescẽt. Vnde etiam subdit: Quia non in fortitudine sua roborabitur uir, Dñm formidabunt aduersarij eius.] Nunc autem durus in infidelitate, fortis in errore est: & quem credere Deũ contemnit, audacter blasphemare non metuit. Velut uir siquidem nunc uinci non potest: sed tunc sicut uir nequaquã roborabitur, cum is qui eorum insidijs crucifixus est, in sua maiestate conspicietur. Tũc formidabunt eius aduersarij, qñ crucifixi C uirtute omnia moueri conspexerint, cum eius iudicio uniuersa summitti, cum per excelsos cœlos tonantia iudicia audierint ęternæ suæ damnationis. Vnde & subditur: Et super ipsos in cœlis tonabit.] Qui enim cœlorum nomine hoc loco nisi sancti Apostoli designantur? Quibus profectò cœlis sublimitatis suæ gloriam Dñs repromittẽs, ait: Sedebitis super sedes iudicantes duodecim tribus Israel. Horum profectò cœlorum tonitrua Iudæis Dominus insinuans, ait: Ipsi iudices uestri erunt. Super Iudæos igitũ impios, tunc in cœlis tonabitur: quia à sanctis D Apostolis, tunc terribilia iudicia suæ dãnationis audient: ut eorum examine sententiam æternæ mortis accipiant, quos prædicantes humiliter uitæ æternæ bona persecutionibus affligebant. Quia uerò de extremo iudicio ista intelligi debeant, sequitũ: Dñs iudicabit fines terræ.] Qui sunt fines terræ, nisi ultima huius mundi? Fines uerò terræ Dñs iudicat, ut æquitatis eius sententia impunita, aut irremunerata nulla derelinquat: quia dum in iudicio extrema cõcludit, aliqua discutienda non deserit. Tunc sublimabit cornu Christi sui,] qñ omnes

Esa. 61.

Ioan. 1.

Psal. 8.

Mat. 19

Luc. 10.

electos

electos in æterna contemplatione sui unigeniti recipiet: ut eis æterna illa & ineffabili maiestate præsideat, qui dum in præsentis uitæ peregrinatione uiuerent, secum non erant. Tūc Sublimabit cornu Christi sui:] qñ in celsitudine sua respicietur sublimitas redemptoris. De hac sublimitate per Ioannem dicitur: Videbimus eum sicuti est. Nā potestas, siue regnum Dñi nostri Iesu Christi semper æquale est: sed tunc sublimari dicitur, quando tales erimus, ut eius sublimitatem intueri ualeamus: quicquid enim nūc de illa sublimitate humana mēs sibi potest fingere, omnino nihil est in illius gloriæ cōparatione. Nam scriptum est de illa: Quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quę præparauit Deus diligentibus se. Prius ergo Christo datur imperium, deinde cornu eius sublimabit: quia tunc sublimitatis eius celsitudo respicitur, cum nostra quoque natura à corruptionis suæ imo subleuatur, cum renouationis suæ integritatem resurgendo suscipit: quia præcelsum lumen contemplari ualeat redēptoris. Si uerò in cornu aliquis uult regnū intelligi, per regnum Christi sancta Ecclesia designatur. Quod profectò cornu sublimabitur: quia ima nostra ad angelorum æqualitatem perducentur. Quare & de electis in Euangelio Dñs dicit: Erunt sicut angeli Dei in cœlo. De ista cornu sui sublimitate iterum dicit: Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. Sublimabitur ergo cornu Christi: quia sancta Ecclesia in æterna contemplatione sui redemptoris extolletur: & quæ nunc in hac ualle miseriæ depositionis suæ pœna deprimitur, absorpta tūc morte renouata ęterni gaudij culmine subleuatur. Sed hæc iam typica explanatione protulimus, restat ut in sequenti uolumine moraliter exprimamus.

1. Ioan. 3 · *Esa. 54.* · *Mat. 22* · *Mat. 13*

SECVNDI LIBRI CAP. I.

SVPERIORI libro, dū sacræ historiæ textum moraliter discuteremus Annæ fœcunditatem in summæ contemplationis perfectione posuimus: quia concipere mēti est, de summa Dei omnipotentis cōtemplatione ineffabiliter gaudere: parere autē, in mente cōceptæ charitatis insignia occultare non posse. Nunc autem parenti canticum dicere quid est, nisi conditorem, quē ineffabiliter diligit, ueris preconijs prædicare? Dicit ergo: Exultauit cor meum in Domino,] sed ea quę manducauit & bibit, quæ amarum animum habuit, quę fleuit largiter, & quæ uotum uouit: quia illa mens, omnipotētem Deum dignè laudare potest, quæ dignis agonibus ad charitatis eius summa peruenit. Hæc quidem diuturno usu cōtemnere omnia didicit, & dum cuncta creata ab intentione abijcit, tanto amplius in uisione æternæ maiestatis gaudet, quanto alicuius creaturæ species, in sui amore hanc retinere non præualet. Hęc ergo dicit: Exultauit cor meum in Domino,] quę eum contemptis omnibus, solum amat. In hunc profectò affectum uenerat, qui dicebat: Quid mihi restat in cœlo, & à te quid uolui super terram? Hinc in Deo exultans dicit: Vultū tuum Domine requiram. Hinc sponsa in cāticis petit dicens: Osculetur me osculo oris sui. Dum ergo dicit: Exultauit cor meum in Domino:] quid aliud, quam in eius se oculis inhæsisse, quem ardenter diligit, gloriatur? Et idcirco illa sola hæc dicit, quæ experta nouit, quæ uis amoris sit in thalamo sponsi. Cunctis quippe passionum uictorijs illustrata, & prelata uirtutum culmine, ad illam sublimitatem peruenit, ex qua per gaudium miræ deuotionis, exultationisque cor suum in Deo posuit. Et quia cor suum dicit, quid aliud quàm mentis suę libertatem asseruit? Reprobi quidem corda sua non habent, quia ea diabolus possidet. Vnde & de proditore dicitur: Cùm diabolus iam misisset in cor, ut traderet eum Iudas Simonis Schariotis. Si enim Iudas cor suum, & non diabolus possideret, ipse potius in eo bonū, quam diabolus malum poneret. Quo contrà electus uir loquitur, dicens: Animam meam porto in manibus meis. Quid enim aliud manus electi est, quàm potestas internæ libertatis? Quid ergo ei est, animam in manibus portare, nisi internæ libertatis gloriam in potestate retinere? Quotiescunque ergo grauiter, delinquimus, cor nostrum nos nōn habemus. Quare & Hieremias, Iudaico populo grauiter delinquenti, improperans ait: Audi popu-

Psal. 62. · *Psal. 72* · *Cant. 1* · *Ioan. 13* · *Iob. 13.*

populе stulte, & qui non habes cor. Hinc item conuersus alter Propheta Deo confitetur dicens. Inuenit seruus tuus cor suum. Dicit ergo, Exultauit cor meum in Domino, ut libertatem mentis assereret: sine qua Deum dignè laudare non posset. Sequitur: Exaltatum est cornu meum in Deo meo.] In cornu electæ mentis intentio designatur, quę mirabiliter extollitur, cum ad eum gaudendo peruenit, qui super uniuersa consistit. Vnde & cornu suum, non in alio aliquo exaltatum asserit, sed in Deo. Qui enim trāseuntia bona diligit, huius profectò intentio depressa, non exaltata est: quia in imo sigitur, ubi per desiderium locatur. Hinc est quod in Euangelio Dominus dicit: Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Exaltare ergo cornu nostrum uolebat Dominus, cū dicebat: Thesaurizate uobis thesauros in cœlo. Exaltatum cornu habebant ij, quibus se Paulus conformabat, dicens: Nostra conuersatio in cœlis est. Sed qui cœlestia tantum diligit, si illam intimæ dulcedinis suauitatem gustare non nouit, quanquam ualde exaltatus sit, ad huius tamen exaltationis sublimitatem non peruenit. Ille ergo hac exaltatione sublimis est, qui per incrementa uirtutum proficiens, sublimitatem summæ contemplationis obtinuit, nō solum ut perfectè cœlestia diligat, sed etiā ut amoris perfectione, in sola omnipotentis Dei contemplatione requiescat. In Deo exaltatum cornu habet, qui interni luminis alta uisione fruitur, in qua familiari quadam singularitate gloriatur. Quare non ait, In Deo nostro: sed, In Deo meo. Meū nanque de eo dicit, quem familiariter ac singulariter diligit. Ad quam certè diuinæ familiaritatis dignitatem peruenerat, qui dicebat: Deus meus es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu, & exaltabo te. Hinc Esaias ait incredulos increpans: Nunquid parum esse uobis molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo? Quæ ergo exaltatione cornu in Deo sustollitur, Deum suum singulariter fatetur, quia summa illa infusio diuinæ dulcedinis, exaltatā mentem, & sui susceptibilem: & ualde familiarem facit. Sequitur: Dilatatum est os meum, super inimicos meos.] Qui sunt inimici electæ mentis, nisi spiritus maligni? Quid ergo est dilatatum os super inimicos

Math. 6

Phil. 3.

Ps. 116,

Esa. 7.

A habere, nisi omnes malignorum spirituum suasiones, amplissima sibi infusæ gratiæ largitate reprobare? An gustum quippe os habet, qui cunctis fraudibus malignorum spirituum, per considerationem rationis, contraire non præualet. Os quippe mētis eius, ratio est, & loqui, deliberare. Os nanque repletur, cum mentis ratio per infusam sibi gratiam in contemplationem summæ ueritatis attollitur. Repleri quidem ei est, illustratione summæ ueritatis imbui. Ibi quippe discit & quod æternaliter appetat, & quod temporaliter contemnat. Et quia summa ueritas amor est,

B subtilitate ueritatis attollitur electa anima, eiusq; rei charitate, quam didicerit, inflammatur: & tanto strictius seruat magisteriū, quanto feruentius id sibi inuiscerat uis amoris. Cui nimirum etsi maligni spiritus mala suggerunt, dilatati oris apertione confundūtur: quia ueritate summæ sapientiæ instructe, & summa amoris facibus accensa, habet iam contra suggestionem erroris, immensam lucem sapientiæ: habet & contra oblatam mūdi huius pompam, ineffabilem charitatem, In immensitate lucis uidet quæ

C reprobet, sed per uim summæ charitatis amat inepta reprobare quæ nouit. Per sapientiam mala suggesta reprehendit, sed in uirtute charitatis deprehensa redarguit. Os ergo super inimicos dilatat, quia ex abundantia rationis contra dæmones multa deliberat, & eo acutius eorum obiecta destruit, quo id, unde mala suggesta reprobet, in sublimibus agnoscit. Vnde protinus causam insinuans, ait: Quia lætata sum in salutari tuo.] Quod profectò tale est, ac si dicat: Quia exaltatum est cornu meum in Deo meo. Hoc certè est lætari in saluta-

D re Dei, quod exaltatum cornu habere in Deo suo. Quod non de qualibet lætitia salutaris accipitur, sed de illo perfectissimo gaudio, quo electa perfectaque anima more sponsæ, gaudet in sponso. De qua nimirum lætitia Dauid obsecrat, dicens: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Quæ ergo dilatatum os habere super inimicos suos se gloriatur, in salutare Dei prius lætata fuisse describit: quia illa beata mens ualidè reprobare malignorum spirituum suasiones poterit, quæ in redemptoris diuinitate per contemplationem

Psal. 50

templationē sublimiter assumpta, ex eo & sapientiæ accipit magnitudinem, & plenitudinē charitatis. Quem profectò dignis laudibus prædicat, dicens: Non est sanctus, ut est Dominus. neque enim est alius extra te: & non est fortis, sicut Deus noster.] His nanque Annæ uocibus, quæ electa anima hoc redemptori clamat in laude, quod ab ipso credit in munere. Sed ex hoc piæ confessionis ordine, ordo innuitur, quo eadem muneris bona, quæ seriatim protulit, consequamur. Sanctus itaque Dominus & fortis asseritur, à quo sanctificamur, ad requiē ducimur, & glorificamur. Sanctificationem à Domino accipimus, in uirtute regenerationis: esse autem, id est quietem ab huius mutabilitate corruptionis, in terminatione exilij: fortitudinem in triumpho resurrectionis. Primum itaque horum munerum, in ista uita consequimur, cum electi cuiusque anima in carne est, sed utraque adhuc in agone operis posita: sequens autem in sola anima præter carnem post carnis uitam, & iam de huius uitæ laborib. assumpta, ultimū uero, in carne & anima, sed utraq; iam per gloriam æternitatis innouata. Prius itaque sanctus dicitur, quia regeneratis per salutis lauacrum, charitas Dei cordibus nostris infunditur, per cuius gratiam, ad æternæ patriæ bona præparamur: ut dum hæc uita per decursionis suæ tempus elabitur, ea nos uita suscipiat, cuius gaudio, hinc electorum egredientes animæ, sine mortis pauore potiantur. Deinde eē ei ascribitur: quia securi cōsummationis nostræ diem, uidelicet claritatem ultimæ resurrectionis expectamus, dum in illo munere acceptæ requiei discimus, extremi examinis non discussionem metuere, sed promissæ gloriæ lætitiam expectare. Vltimo autem loco fortis asseritur: quia in gaudio futuræ resurrectionis infirma nostra roborantur, cum caro surgit de puluere: sed idem carnis nostræ puluis translatus in perpetuæ incorruptionis gloriam, ad fragilitatis suæ miseriam ultrà non redit. Sed & notandum, quia in his tribus ab altero ad alterum ducimur, sed cum haberi non habitum cœperit, qui hoc accipit quod non habuit, quod ante habuerat non amittit. Nam cum de sanctificatione ad requiem perducimur, & de quiete animæ perducimur ad robur æternæ incorruptionis, & sanctificatio charitatis augetur nobis in illa requie: & requies, & amor excrescit ualde in resurrectione. Conditorem nanque suum, unaqueque anima per amorem coniuncta, in tantis muneribus intuens, Annæ uocibus dicat, quàm bene sapit sibi donum perfectæ regenerationis, & uis amoris, dicat: Non est sanctus ut est Dominus.] Dicat, quàm melius munus sibi est, promissio quietis in hora sui transitus: Neque est alius extra te.] Dicat, quàm optimum sibi placens præmium sit, ultima renouatio sua, in gaudio perfecti spiritus sui, & glorificatæ carnis. Dicat: Et non est fortis, sicut Deus noster.] Et notandum, quia hoc in precis cantico Anna loquitur. Electi etenim menti, hęc in cantico poscere, est dona tam grandia, cum gaudio desiderare. Petere quippe ei, desiderare est: & gaudere, cantare. Sed quæ tam gaudenter dignitatis suæ munera conspicit, quàm fortiter occultis hostibus exprobret, innotescit: Sequitur enim, & dicit: Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes, recedant uetera de ore uestro.] Sublimia quippe, & uetera spiritus maligni loquuntur, cum alta quæ uidentur huius seculi appetenda, fidelibus suggerunt. Qui ergo cornu suum in Deo exaltare iā didicit, qui teneri in gaudio maiestatis nouit, quicquid offertur sibi de blandimento seculi labentis, exprobrando despicit, dicens: Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes, recedant uetera de ore uestro.] Ac si apertè loquatur, & dicat: Eo mihi ea quæ offertis displicent, quo per desiderium alia uideo, quæ ualde placent. Quod profectò dicere, quia ei competit, qui iam idoneus ad ministerium prædicationis agnoscitur: aptè quoque contra arrogantes sapientes, & contra negligentes sanctæ uitæ professores, ista prolata sentiuntur. Alta quippe glorians loquitur, qui per scientiam quam accepit, se intelligere sublimiter gloriatur. Vetera uero loquitur, qui postpositis sanctæ scripturæ eloquiis, secularibus uerbis occupatur. Dicitur itaque arrogantibus: Nolite loqui sublimia gloriantes. Quibus profectò uerbis ostenditur, quia non modum locutionis prohibet, sed affectum intentionis. Quasi apertè dicat: Sublimia loquimini, sed de eo quod

quod altum dicitur, gloriari refugite. Vnde & Paulus piè discipulum admonet, dicens: Noli altum sapere, sed time. Non dixit, Noli altum loqui: sed, Noli altum sapere: sicut & hic non dicitur, Nolite loqui sublimia: sed, Nolite gloriantes loqui: quia sacra eloquia altius exquirenda sunt, sed quo altius exquirens proficit, semetipsum cohibere á uanæ gloriæ fastu debet, per custodiam humilitatis. Dicitur etiam ociose loquentibus: Recedãt uetera de ore uestro.] Vetera quippe sunt uerba seculi, quia dum in eis loquentis animus per intẽtionem figitur, deuotionis suæ decore spoliatr. Quare illi sublimia gloriantes loqui non debent, & cur ab eorum ore uetera debeant recedere, hæc causa demonstrat, quæ subiũgitur: Quia Deus scientiarum Dominus est.] Audiat itaq; sciens & arrogans, quia nõ ipse scientiarũ Dominus est, sed Deus. Nam recte glorians diceret, si eius qui tumeret scientiæ, non omnipotens Deus, sed ipse Dominus extitisset. Audiamus & nos, quando loquimur uerba seculi, quia Deus scientiarũ Dñs est. Iam quippe electorum mentes non solũ noui, sed & ueteris testamenti, scientia innouat. uenit nanq; qui diceret: Ecce noua facio oĩa. Cũ ergo tot noua habeamus, quæ loqui possumus, uetera loqui sine culpa nullatenus ualemus. Recedant igit de ore nostro uetera, ut cum dãnatæ uetustatis culpa etiam à sermone compescitur, in noui hominis pulchritudinem trãseamus. Quod profectò si contemnimus, audiamus: Et ipsi præparantur cogitationes.] Quasi á minori culpa, subintellecta comparatione nos terreat, dicẽs: Hinc ociosa loquentes cogitent, quam metuere culpã locutionis debeant, si is cui loquendo delinquitur, etiam cogitationum excessus, ad iudicij sui examen seruat. Audiant item arrogantes, quod sequitur: Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.] Iam quippe in allegorica expositione diximus, quia immundi spiritus horum fortiũ appellatione designantur, Qui nimirũ quia à cœlesti gloria superbiendo ceciderunt, apte elatis doctoribus ad terrorem proponuntur, ut de se tanto iam humiliter sentiant, quanto etiam angelos á superna gloria lapsos, per appetitum uanæ gloriæ contemplantur. Quod etiam redemptorem no

Rom. 11.

Esa. 43.

A strum in elatis discipulis egisse recolimus, qui cum se subiecta dæmonia habere iactarent, ab eo protinus audiere: Videbam satã quasi fulgur de cœlo cadentem. Arcus itaque fortium superbia est spirituum malignorum. Dicuntur autem fortes: uel quia de se magna senserunt, uel quod humanum genus magnarum tentationum impetu uincant. Quem profectò arcum dum intentio impia tetendit, iacere malitiæ iacula supra se, in conditorem studuerunt. Ponam (inquit princeps eorum) sedem meã ad Aquilonem, similis ero altissimo. Sed superatus

B est arcus fortium, quia Deus apostatarum spirituum superbiæ restitit, de cœlo præcipitauit, conditionali gloria uirtutis exuit, ut in lapsis angelis homo disceret, quid timeret. Nam quid de æreo uase fiet, si Deus nec aureis superbię fœtore plenis ignoscit? Vnde & Petrus in epistola sua loquitur, dicens: Deus peccãtibus angelis non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium reseruari. Quasi ergo electus & humilis prædicator superbientibus dicat: Vt cessetis ab elatione, in cõformibus uobis angelis, uidelicet lapsis,

C damnationis debitæ pœnas aspicite. Et quos imitari debeant proponens ait: Et infirmi accincti sunt robore.] Si ob præsũptionem æstimationis mali angeli fortes uocantur, infirmorum appellatio recte beatis spiritibus conuenit, qui de se nulla præsumentes, uirtuti sui opificis perpetua humilitate subiecti sunt. Infirmi accincti sunt robore.] Quia uoluntarię subiectionis merito, sancti angeli interni amoris uinculo, conditori suo coniuncti sunt. Quibus aperte accinctionis nomen congruit, quia accinctus quilibet, eo quo cingitur cinctorio, ex

D omni parte retinetur: quia uidelicet beatissimi illi spiritus sic sunt in ęternitate solidati, ne ab ea cadere unquam possint. Hinc est quòd ad Danielem in Babylonia prædicantẽ angelus mittitur, qui accinctus obrizo perhibetur. Hinc est quod angelus, cum quo in Apocalypsi Ioãnes colloquium habuit, aurea zona ad mammillas circundatũ conspexit. Quia uerò idem beati spiritus ab humilitatis merito, in amoris gloriã surrexerunt, sed quia eandẽ gloriã in cõplexu æternitatis habent, & in timore amissionis non habent: gloriosi siquidem ineffabiliter

Luc. 10.

Esa. 14.

2. Pet. 2.

Dan. 10.

Apoc. 1.

ter sunt, sed ineffabilem illam gloriã amit A tere nũquam possunt. Vt itaque desinat gloriari, audiat arrogans: Arcus fortium superatus est. Et ut dãnata culpa superbiæ, proficiant in humilitate, dicitur sibi: Infirmi accincti sunt robore.] Robur nãque infirmis impenditur, cum subiectionis merito mitibus infunditur uirtus supernæ charitatis. Accingimur etiam cùm ad uerbi ministerium præparamur. Bene itaque accincti robore infirmi, in alta locutione gloriantibus præponuntur: quia ij qui in ministeriũ mittuntur spiritus, propter eos qui hæreditatẽ capiunt salutis, prius q̃ accingerẽtur ad mi B nisterium, humiles fuerũt. Antè enim memoratur infirmitas, pòst uerò accinctio roboris. Hos profectò nobis accinctos Paulus insinuat dicens: Nonne omnes sunt administratorij spiritus, in ministeriũ missi, propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? De quibus & propheta etiam loquitur dicens: Milia milium ministrabãt ei: Quasi ergo dicat: Prius uos agnoscite, & sic uos ad aliorum salutem præparate: quia bonũ prædicationis tũc bene impletur, cùm prædicator qui sublimis est uerbo, humilis esse satagit ministerio. Sed quia superbos & ar C rogantes prædicatores loquẽdo redarguit, subdit dicens: Repleti prius, pro panibus se locauerunt, & famelici saturati sunt.] Repleti prius illi sunt, qui dum tumoris cibos in mẽtis refectione suscipiunt, delicias sanctarum uirtutum, uelut cibo iam pleni capere non possunt. Sed tamen pro panibus se locant: quia in scripturis quas intelligũt, iuxta magnitudinem sapiẽtiæ, se percipere spiritualia munera uirtutum putant. Sed saturari nequeunt: quia repletioni arrogantiæ dona sancti Spiritus addere nequaquã possunt. Ipse nãque spiritus disciplinæ effu D git fictum, & non habitat in corpore pleno peccatis. Hinc etiam scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus aũt dat gratiam. Frustra ergo quæ Dei sunt, accipere gestiunt, qui in eo quod superbiunt, largitorẽ munerum sibi aduersantem reddunt. Saturari ergo nequeunt: quia munera spiritualium gratiarum non adipiscũtur. Qui uerò sunt famelici, nisi à cibis uitiorum uacui, à tumore ieiuni? Famelici ergo saturati sunt: quia sancti uiri humilitatis arce præditi, dum de se alta non sentiunt, alta uirtutum

Heb. 1. *Dan. 7.* *[S]ap. 1.* *[1.] Pe. 5.*

dona promerentur. Nam per humilitatis bonum sancti Spiritus sedes fiũt, quẽ dum in se manentem recipiunt, eius donis plenius replentur. Vnde & per prophetam Dominus dicit: Super quẽ requiescit spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos. Valde ergo saturãtur famelici: quia in donorum plenitudine, sup humiles sanctus Spiritus requiescit. Quod tamen contra negligentes sacri altaris ministros, atque audaces Dominici corporis susceptores, dici non inconueniẽter potest. Repleti uerò prius sunt, uitiorumq; cibo saturati, qui pro pane se locãt: quia corpus ad susceptionem eucharistiæ præparant. Qui nimirum comedunt, & saturari non possunt: quia etsi sacramentum ore percipiunt, uirtute sacramenti nequaquam replentur. A uirtute ergo illa sacramenti ideo ieiunant, quia prius repleti fuerant. Salutis quippe fructum non percipiunt in comestione salutaris hostiæ, qui ea quibus se repleuerant, flagitia portant in mente. Non saturantur ergo nisi famelici: quia à uitijs perfectè ieiunantes, diuina sacramenta percipiunt in plenitudine uirtutis. Et quia sine peccato electi etiam uiri esse non possunt, quid restat nisi ut à peccatis, quibus eos humana fragilitas maculare desinit, euacuari quotidie conẽtur? Nam qui quotidie non exhaurit quod delinquit, etsi minima sunt peccata quæ cõgerit, paulatim anima repletur, atque ei merito auferunt fructum internæ saturitatis. Hac repletione nos euacuare Paulus insinuans, ait: Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Quid enĩ est hoc loco se probare, nisi euacuata peccatorum nequitia se probatum ad Dominicã mensam, & purum exhibere? De repletis etiam subdit: Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Qui ergo quotidie delinquimus, quotidie ad pœnitentiæ lamenta curramus: quia ipsa sola uirtus est quæ euacuat, quod in uentre animæ culpa coadunat. Et tunc uere famelici saturantur: quia quo studiosius mundamur lamento pœnitentię, eo uberiorem diuinæ gratiæ fructum recipimus in spiritali refectione. Quæ nimirum electorum saturitas, quia usque in mundi finem extenditur, subdit atq; ait: Donec sterilis peperit

Esa. 56. *1. Cor.*

rit plurimos, & quæ multos habebat filios, infirmata est.] Quæ itaque huius appellatione sterilis signatur, nisi ea de qua Paulus loquitur dicens: Quæ sursum est Hierusalem libera est, quæ mater nostra est: Vnde & paulo post Esaię uaticinium ei coaptauit dicens? Scriptum est enim: Lætare sterilis quæ non paris erumpe & clama quæ non parturis: quia multi filij desertæ, magis quàm ei quæ habet uirum. Sed quomodo Hierusalem sterilis, beatorum scilicet angelorũ sancta societas intelligitur, cùm iuxta uocis suæ significatum, de æterna pacis uisione perenni gaudio sit fœcunda? Sed si mater est electorum hominum, sterilis profectò erat, quando humanum genus in Adã perierat. Velut enim parturire non potuit, cùm eum in quo fœcunditatis suæ extendere sinum debuit, lapsi spiritus suasionibus amisit. Tandiu accinguntur infirmi, donec sterilis pariat: quia angelorũ humilium ualido ministerio eousque indigemus, donec quotquot ad uitam prædestinati sunt de humano genere, usque in mundi finem colligantur. Mittet nanque filius hominis angelos suos, & colligét electos suos à quatuor uentis. Ad eos nanque colligendos tunc mittendi sunt, in quorum salute quotidie mittuntur: quia ad regnũ non colligent, nisi quibus per robur accinctionis suæ nunc adiutorium præbét. Vsque etiam in mundi finem famelici saturantur. Sed & bene plurimos hæc sterilis parere dicitur: quia nõ omnes homines, sed electi solummodo ad æterna gaudia perducuntur. Apte igitur etiam parere dicitur: quia angelorũ ministerio docemur superna petere, ut ad eorum ualeamus bona peruenire. Sed dum hæc sterilis parit, ea quæ multos habebat filios infirmatur: quia quo pleniora lucra electorum, per angelorum ministeria superna regna percipiunt, huius Babyloniæ filij minuuntur. Velut enim infirma in partu suo est, quæ inordinato amore rerũ transeuntium, ut solet, filios gignere nequaquã potest. Vbique enim iã cœlestia regna prędicant, quæ profectò dum fidelium mentes audita diligunt, dum ea etiam bonis moribus inquirunt, uelut in partu suo Babylonia stringitur: quia mater nostra Hierusalem eos per orbem Deo parturit, quos illa lasso perditionis utero, parere gehennæ consue

Gal. 4.
Esa. 54.
Mat. 13

A uit. Quorum tamen accinctorum robur, nõ ipsis, sed ei à quo accinguntur, ascribitur. Apte itaq; subditur: Dominus mortificat, & uiuificat.] In quibus profectò uerbis, et ordo notandus est. Prius quippe mortificare dicitur, deinde uiuificare: quia nisi seculum amare desistimus, Deo per amoré uiuere non ualemus, Ioanne attestante, qui ait: Qui diligit mundum, non est charitas patris in eo. Vnde & is qui se mortificatum & uiuificatum, qui se prostratum & erectũ meminerat, loquebatur dicens: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Viuebat, B sed nõ mundi uita, quia dicebat: Viuo iam non ego, uiuit uerò in me Christus. Non ergo accinctorũ aliquis, sed Dominus mortificat & uiuificat. Mortificatum quippe, & uiuificatum esse, est præsentia nulla concupiscere, & æterna desiderare. Cui itaq; de his muneribus referendæ sint gratiæ exponit, dicens: Dominus mortificat & uiuificat.] Vnde & sæpe iam nominatus gétium prædicator dicit: Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incremétum dat Deus. Sed quo ordine omnipotens Deus ista in electis operet̃, exponit dicens: C Ducit ad inferos, & reducit.] Vt mortificet quippe ducit ad inferos, & ut uiuificet, reducit ab inferis. Omnipotenti enim Deo ad inferos ducere, est peccatorũ corda æternorum cruciatuum consideratione terrere. Et quoque ab inferis reducere, est territas pœnitentium, atque commissa lugentium mentes, spe uitæ indeficientis attollere. Tunc quippe peccare desinimus, cùm superna gratia mollitis cordibus, futura tormenta formidamus. Et ab inferis reducimur, cùm interno uisitati solatio, ad spem ueniæ, de pœnitentię lamento respiramus. D Apte itaque Dominus ducere ad inferos, & reducere dicitur, quia humana duritia in hominis solius prædicatione, nec terrore concutitur, nec amore subleuatur. Nam si doctorũ esset mortificare, quotquot eorũ prædicatio tangeret, peccare desinerent, & si eorum esset uiuificare, quicunque ab eis cœlestia audirent, ad ea nos protinus omni conatu perquirenda, intimi affectus sui amor accenderet. Nũc autem cùm sæpe peccatoribus æterna supplicia minentur, cum ea quæ possunt eis cœlestia bona prædicét, & nec supplicia metuant, nec læta concupiscant,

1. Ioan. 2
Gal. 6.
1. Cor. 3

ſcant, clamemus Annę uocibus in laudibus Dei, & ei etiam illud quod per eos quidam proficiunt imputantes, dicamus: Dominus mortificat & uiuificat.] Dominus itaq; ducit ad inferos & reducit: quia illi poſſunt futura tormenta metuere, illi ſuperna gaudia diligere, in quibus per eas uoces, quas foris homo loquitur, intus Dei pietas operatur. Eſt autem in quo ſeſe quiſq; cognoſcat. ſi iam ad inferos ductus & reductus ſit, ſi mũdo obijt, cœlis uiuit: nam ſi electus eſt proficit. De eodem uerò profectu ſubdit: Dominus pauperem facit & ditat.] Seculi diuites idcirco de larga facultate gloriantur: quia alto & incomprehenſibili iudicio Dei cœleſtia eis bona abſcondita ſunt. Dominus itaq; facit pauperes: quia dum æterna electis bona inſinuat, eo ſe pauperiores tenent, quo à ueris ſeſe diuitijs pulſos uidẽt. Vnde & rex ille qui ſeculi poſſeſſione latiſſimus erat, quia ei ueras diuitias Dominus oſtenderat, clamabat ad eum dicens: Reſpice in me, & miſerere mei, quia unicus & pauper ſum ego. Hinc ꝓpheta Hieremias, electi cuiuſq; illuminationem in ſe exprimens ait: Ego uir uidens paupertatẽ meã. Pauperem itaq; Domino facere, eſt in contemplatione bonorum perennium, electorum mentes ad contemptum rerum omniũ uiſibilium excitare. Sed cui ſumma reuelat, quia eadem ſumma, diutius laboris precio ſint quærenda, inſinuat, dicat quia qui pauperes facit, etiam ditat: quia nimirum dum ab omnipotenti Deo bonorum cœleſtium cognitionẽ percipimus, ab ipſo etiã uirtutem conſequimur, ut digno pro eis labore certemus. Bene autem ſubditur. Humiliat & ſubleuat. quia in contemplatione cœleſtium, quàm abiecti ſunt in terra, conſpiciunt: ſed in eadem abiectione temporalis inopiæ, per Dei gratiam meritorum ſe pennis ſubleuant ad gaudia perennis uitæ. Humilitatem ergo percipiunt in æſtimatione exilij, ſublimitatem uerò in præparatione ſanctæ operationis. Sequitur: Suſcitans de puluere egenum, & de ſtercore erigit pauperem, ut ſedeat cum principibus.] Puluis nanq; eſt ſubtilis deliberatio cognitionis illicitæ, quæ eam mentem, cui inſederit, fœdam reddit. Quid nanq; in ſtercore, niſi fœda perpetrataq; flagitij audacia deſignantur? Vnde & propheta uitam car-

Pſa. 24.

Hie. 3.

A nalium cœno fœdi operis obrutam intuens ait: Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo. Apta igitur ſerie, dona Dei in flagitioſorum conuerſione numerantur. Prius nanque ſuſcitatur de puluere egenus, quam pauper de ſtercore: quia à corde ante deliberatio immundę cogitationis abſcinditur, & poſtmodũ ab actione culpa reſecatur. Aptè quoque ſuſcitari de puluere egenus dicĩt, pauper de ſtercore erigi: quia intus praua deliberans, dormit à contemplatione iuſtitiæ, foris illicita perpetrans, in iniquitate per actum iacet. Et quia iam cum fortibus, de malignis ſpiritibus trophæa conſequitur, ſuſcitatus egenus, & erectus pauper quid mereatur, exponit dicens: Vt ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ teneat. Sedere quippe triumphantis eſt. Vnde & in Apocalypſi Ioannis, uictoriæ noſtræ dignitatem Dominus oſtendit dicens: Qui uicerit, faciam eum ſedere in throno meo, ſicut & ego uici, & ſedi cum patre meo in throno eius. Quod & Paulus intuens, ſuſcitationis, atque ſeſſionis noſtræ dona, in Dei laudibus numerans ait: Conreſuſcitauit, & conſedere nos fecit in cœleſtibus in Chriſto Ieſu. Cum eo itaque principes ſedent: quia qui eius auxilio malignorum ſpirituum uires reprimunt, in eorum triumpho dignitatem ſeſſionis habent, quibus ex præſidentis ſibi uirtute dominantur. Cum eo item principes ſedent: quia etſi ſtare per corpus in hac uitæ labentis ærumna cernuntur, meritorum tamẽ ſedem cum redemptore in ſublimibus habent, à cuius conformitate claritatis, nec in iſta fœditatis ualle ſeparantur. Egeni quoque rebus & pauperes ſunt, qui propter Euangelium ea quæ in ſeculo habere poterant, cuncta reliquerunt. Qui certè ut cum principibus poſſint ſedere, de puluere ſuſcitari debent, & de ſtercore erigi. Quid enim fauores linguæ, quid ſunt aliud habentium dignitatum infulæ, niſi puluis? Nam eam, quam blandiendo ſordidant, à ueris ſplendoribus mentem cæcant. Et quid diuitiæ pereuntes, & tranſitoriæ facultates, niſi ſtercora, æterna diligentibus ſunt? Stercora quippe ſunt, quæ ſanctæ animæ in contẽptu uilitatis habent, nõ in appetitu deſiderij. Vnde & Salomon in amiſſione bonorũ temporalium contriſtatum

Ioel 1.

B

Apoc. 3.

C Ephe. 2.

D

Eccl.14 statum seculi diuitem intuens ait: De stercore boum lapidandus est piger. Quasi dicat: De eo uerbera doloris sustinet, quòd is qui pro æterna uita laborare appetit, uelut stercora contemnit. Hinc Paulus ait: Omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam. De puluere itaque egens suscitatur, & de stercore pauper erigitur, cùm mens seculo abrenunciãs quicquid sibi placere solebat de linguæ humanæ fauoribus, de honore dignitatum, & de abundantia rerum calcat, dũ ad sola æterna respicit, quæ sola ardenter amat. Ei nanque suscitari & erigi est, ea quę corpore decum relinquit mentis sublimitate despicere. Et cum principibus ei sedere est, supernæ patriæ ciuibus per gaudium æternæ quietis interesse. Qui certe tunc gloriæ solium tenet: quia qui tam sublimiter præsidet, à conditoris sui laudibus nunquam silet. Hanc nanq; gloriæ sedem Psalmista admirans, Domino loquitur, dicens: Beati qui habitant in *Psal.83* domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Hanc sedem gloriæ Esaias prædi*Esa.51.*cat dicens: Gaudium & lætícia inuenietur in ea, gratiarum actio, & uox laudis. Hanc *Tob.13.* item sanctus Tobias ostendens ait: Ex omni lapide precioso & mũdo, plateæ eius sternentur, & per omnes uicos eius halleluia cãtabitur. Sed ea quæ sequuntur ereptus pauper aspiciat quia ad principium sessionem, ad gloriæ solium non statim ut fuerit erectus, adducitur. Domini, inquit, sunt cardines terræ, & posui super eos orbem.] Qui à terræ nomine peccatores in sacro eloquio designãtur, cardines terræ ij accipi conueniẽter pñt, in quibus per inepta desideria se culũ circuit, & de alio ad aliũ ducit. Cũ igitur conuersos peccatores aspicimus, in laudé creatoris, his Annę uerbis erumpamus. Quasi enim alijs uerbis tunc dicimus: Iam Domini esse per eius gratiam cęperunt, qui diu in tota rerum transeuntium, per mundi concupiscentiam tenti sunt. Et cum iam derelictis uitæ secularis blandimentis, fortia tentamenta fortiter tolerant, dicamus: Posuit super eos orbem.] Orbem quippe super eos posuit, qui antequam eis imponeretur, sub eis fuit. Nam cum iam in onere tentationum habent, qui eis blandiendo uelut subiectus seruiebat, cùm in eo delicias & uoluptates sequendo recumberét. Et quia ma-

A gnas ex eo tentationes habent, qui magna in illo oblectamenta habuerunt, adiũgitur: Pedes sanctorum suorum seruabit.] Quibus profecto uerbis sic auxilium diuinę protectionis, propitiationisque ostenditur, ut pericula tentationum grauia designentur. Quasi etenim dicat: Tam grandia de eo cui adhæserant seculo tentamenta sustinent, ut solus ad adiuuandum ille sufficiat, qui deesse fidelibus suis in tribulatione non potest. Pedes nanque sanctorum suorum seruare, est concussos in tentatione affectus electorum, ne corruant, per gratiam roborare. Vnde & qui ad casum nutauerat, & tamé à Domino conseruatus erat, Propheta dixit: Mei *Psa.72.* B auté pené moti sunt pedes, pené effusi sunt gressus mei. Hinc iterũ pulsus sum, & euer- *Ps.117.* sus sum ut caderé, & Dñs suscepit me: fortitudo mea, & laudatio mea Dñs, & factus est mihi in salutem. Et de hostium infirmitate subiunxit, dicens: Et impij in tenebris conticescent.] Quid est autem quòd cum seruare sanctorum pedes Dominus dicitur, silentium memoratur impiorũ, nisi quia ad peccati lapsum nequaquam impellimur, nisi cũ peruersa nobis malignorum spirituum ten- C tamenta suggeruntur? Cum ergo pedes nostros Dominus seruat, in tenebris tacét impij: quia dum gratia diuina protegimur, uocem qua nos præcipitent dare nobis immũdi spiritus nequaquam possunt. In tenebris quippe tacent: quia caliginosa reproborum corda possident, à quorum ad nos progredi obscuritate non audent. Quare autem sanctorum pedes seruet, exponit dicens: Quia non in fortitudine sua roborabit uir.] Quasi dicat: Idcirco tenet, quia sine ipso stare non D possent. Nam etsi uir uirtutis agnoscitur, in fortitudine sua timorem lapsus habet, status robur non habet, & toties illic ita concupiscendo labitur, quoties interna eius uestigia à Domino tenente deseruntur. An uero non uir erat cui in iuuencularum cho- *1.Re.18* ro cantabatur: Saul percussit mille, & Dauid decem milia? Qui nimirum cùm inter opera fortitudini suæ relinquitur, in carnis suæ culpam impulsus corruit: atque in se expertus est, quia uir in se non habeat statum roboris, sed lapsum infirmitatis. Vnde & rela bi metuens, eum à quo teneri ad statum debeat, exposcit dicens: Non me derelinquas *Ps.118.* usquequaque. Nemo ergo se fallat, quasi in se ro-

se robur standi inueniat, quia etsi magna sæpe occultorum hostium bella superamus, si dignè eos in suis suasionibus reprobando, uelut in fugam uersos insequimur, non nos tunc refugi spiritus, sed eum quem in nobis aspiciunt, expauescunt. Vel certè si nos etiã timent, idcirco profectò timent, quia in diuinæ gratiæ robur assumptos uident. Aptè ergo subiungitur: Dominum formidabunt aduersarij eius, & super ipsos in cœlis tonabit.] Cœli nanque tunc sumus, cùm in altitudinem diuinæ gratiæ, præsidentis nobis, subleuamur. Et tonitrua contra eius aduersarios habemus, cùm ualidis sanctorum desi B deriorum uocibus, omne quod nobis de eorum suggestione spirat, elidimus. Quicquid enim tonitruum ferit, interficit. Tonitrua ergo cœlorum, sunt perfecta desideria electorum. Nam uelut à cœlorum altitudine terribiliter sonando prodeunt, cùm ab eo mentis culmine malignos spiritus feriunt: cui omnipotens Deus sic præsidet, ut amore præsidentis facilè superet omne quod ad pugnam moueri poterat hostis audacia mala suggerentis. Sed præmonente redemptore nouimus, quia qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. eodem quoque C Domino promittente, didicimus: quia quacunque hora peccator conuertitur, saluus erit: In extremo itaq; sui cantici addat Anna, & dicat, unde peccantem terreat: dicat, quo iustum cautiorem reddat: Dominus, inquit, iudicabit fines terræ.] Non ait terrã, sed fines terræ. fines quippe terræ sunt qui uitæ suæ ultima cum culpæ perpetratione clauserunt. Nam qui peccat, & corrigit ꝙ deliquit, terra est per peccatum, & fines terræ non est: quia delinquendo, redemptionis suæ alta deposuit, sed ab imo depositionis suæ ante iudicium resurrexit. Fleuit nãque quod fecit, & uenturum iudicem eo lætius sustinet, quo in damnatione terrenitatis, per pœnitentiam ipse in se flagella ultionis tenet. Quia ergo fines terræ Dominus iudicat, conuersus peccator ad Dominũ priora sua, siue media, non expauescat. Quia itẽ fines terræ Dominus iudicat, iustus inchoata iusticia, nõ præsumat. Nam si hunc ab ea, qua cadere potest adhuc æquitate, labentẽ subitò mors intercipit: quia in suis extremis culpa clauditur, finium terræ lege iudicatur. Sequit: Et dabit imperiũ regi suo, &

Mat. 10

Eze. 18.

A sublimabit cornu Christi sui.] Hoc, pfectò superius quia ad redemptorem retulimus, in huius quoque explanationis ordine non mutamus. Ipse nanque est pax nostra, qui fecit utraque unum. Ipse quoque est lapis angularis, in quo dum electorum paries uterque copulatur, æternę ciuitatis structura disponitur. Teneat itaque morem suum locutio nostra, ut prolato iam sacri cantici & moralì & allegorico intellectu, in eo uterqu conueniat, quem fide credimus, moribu promereamur.

Eph. 2.
1. Pe. 2.

CAPVT II.

SEquitur enim diuinus sermo & dicit: Et abijt Helcana in Ramatha, in domum suam.] Quem profectò uirum humani generis redemptorem, Annam uerò coniugẽ eius Ecclesiam, puerum Samuelem credentium de gentib. populum, Ramatha quoq; ciuitatem cœlestem patriam designare ostẽdimus. Quid ergo est, quòd post coniugis canticum, abijsse in Ramatham ciuitatem suam Helcana dicitur, cùm post natum puerum, Deo canticũ Anna dixerit, atq; ante ad cœlos redemptor ascenderit, quàm gentilem populum sancta Ecclesia in fide genuisset? Quod profectò ab eis solummodo quæritur, qui tantum Domini nostri corporalem præsentiam scire noscunt. Nunquid enim tunc non eum secum Paulus habebat qui ad patrem ascenderat, cùm dicebat: An experimentum quæritis eius qui in me habitat Christus? Qui item fatetur, dicens: Sicut ex Deo, coram Deo, & Christo loquimur. Quid est ergo quòd sanctæ Ecclesiæ aliquando affuit per gratiam muneris, aliquando ei se subtraxit per dispensationẽ D probationis? Affuit nanque, ut in acquisitione gentium uitæ uerba abundanter affunderet. Sed aliquando ei uelut absens se abscondit, ut uerbi munere sublato, cognosceret sine eius præsentia qualis esset. Post finem itaque cantici dicitur: Abijt Helcana in domum suã: quia sancta Ecclesia ex eius præsentia alta prædicat, qui cum mortalibus per dispensationem se subtrahit, æternis se ciuibus iugiter repræsentat. Domus nanque sua illa supernorum ciuium (quam amando, replendo, & sociando Dominus inhabitat) æterna societas est. In eam igitur uadit,

2. Co. 13

2. Co. 2

uadit, cum Annam deserit: quia qui se nobis adhuc proficientibus salubriter subtrahit, perfectis atque consummatis, æternæ patriæ ciuibus, eo se incessanter iungit atque exhibet, quo probari iã probatos eius absentia, ulterius non oportet. Aptè itaque post Annæ canticum dicitur: Abijt Helcana in domum suam: quia sancta Ecclesia, quæ tam sublimia electos edocet, sicut pia semper Domini dispensatione deseritur, ita & eadem alta quæ doceat, non semper habet. Sed plerique uerba uitæ audiunt, præteritam malitiam detestantur, & correctioris uitæ opera proponunt, sed cùm audire desierint, ac si nunquam eadem uitæ uerba audissent ad iniquitatem redeunt: auditor sanctæ Ecclesiæ gentilis populus, deuotus ad audiendum fuit, & ad operandum promptus. Aptè itaque subditur: Puer autẽ Samuel erat minister in conspectu Domini, ante faciem Heli sacerdotis.] Ac si apertè diceretur: Ex eo quod audiuit, omnipotenti Deo placere studuit. Qui apte puer dicitur: quia etsi grandia pro defensione fidei nostræ agenda susceperat, tamen in eadem fidei generatione adhuc nouus erat. Quia placidum omnipotenti Deo ministerium præbuit, minister in conspectu conditoris fuit. In conspectu etenim Domini est, quem in oblatione obsequiorum, diuina dignatio libenter aspicit. A quo nimirum Domini conspectu expelli ualde metuens quis, orat dicens: Ne proijcias me à facie tua. In quo item recipi uehementer cupiens, dilationis suæ moras secum reputat, dicẽs: Quãdo ueniam & apparebo ante faciem Dei. Hinc Helias gloriatur & ait: Viuit Dominus in cuius conspectu sto. Minister itaq; erat Samuel, in conspectu Domini: quia in nouę religionis obsequijs, omnipotenti Deo gẽtilis populus ualde acceptus fuit. Quo nimirum uerbo Iudææ quoque repulsio latenter innuitur, dũ solus Samuel, in quo gentium fidelis populus exprimitur, ante Dominum ministrare perhibetur. Solus itaq; in eius conspectu erat, quin profectò ei Iudaicus populus placere desierat. Quod utrunq; per Malachiã Dominus loquitur. Nam Iudeæ repulsionem insinuans ait: Non est mihi uoluntas in uobis, & sacrificium non suscipiam de manu uestra. Sed qui à facie sui Iudaicam perfidiam expulit, quem libenter intueatur, subiungens ait: Ab ortu solis usq; ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco offertur nomini meo oblatio munda. Sed subtiliter est uidendum quod dicitur: Ante faciem Heli Samuel Domino ministrauit: quia prædicatorum sanctæ Ecclesiæ ministerium, gentilis populi conuersionem, amorem, & reuerentiã circa redemptoris obsequitur, ueterum ordo doctorum longe ante uidendò cognouit, & prophetando prædicauit. Hunc nanq; pronum in Domini ministerio nouerat qui dicebat: Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient ei. Hinc Aggęus loquitur, dicens: Veniet desideratus cunctis gẽtibus, & replebitur gloria domus Domini. Hinc Esaias dicit: Erit radix Iesse, qui exurget regere gentes, in ipsum gentes sperabunt. Hinc Psalmista ait: Laudate omnes gentes Dominum, & collaudate eum omnes populi.. Hinc patriarcha Iacob ait: Ipse erit expectatio gentium. Ante faciem ergo Heli minister Domini Samuel puer fuit: quia quod dignum Deo postmodum gentilis populus habuit, doctorum ordo ueterum per prophetiæ spiritum præuidit. Et statim de proiectis subditur: Porrò filij Heli nescientes Dominum, & officium sacerdotis ad populum.] subaudis, erant. Qui nanq; filij Heli sunt alij nisi Israelitæ secundum carnem, qui scripturam sacram nouerant à patribus æditam, & tamen quem scriptura promiserat, nesciebant? quos nimirum per semetipsam ueritas in Euangelio increpat dicens: Abraham exultauit ut uideret diem meum, uidit & gauisus est. Et item: Si crederetis Moysi, crederetis utique & mihi, de me enim ille scripsit. Nescierunt ergo Dominum, qui uenientem in carne nostra redemptorem spreuerunt. Vnde & per Esaiam quæritur dicens: Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognouit. Quasi dicat: Et incarnationis meæ uias ei longe ante per prophetas aperui, & tamen id quod promiseram, exhibitum non accepit. Quare & officium sacerdotum ad populum nescijt. Officium sacerdotale quippe cognosceret, si ad redemptionem humani generis eum, qui à lege & prophetis fuerat promissus, iam uenisse præ-

[Marginalia: Psal. 50; Ps. 61.; 3. Re. 17; Mala. 1; Psa. 71.; Aggæi 2; Esa. 11.; Ps. 116.; Gen. 49.; Ioan. 8.; Ioan. 5.; Esa. 1.]

prædicaret. In quem profectò quia non solum non credidit, sed etiam persequendo insaniuit, & Dominum nescijt, & ad populum officium sacerdotum. Cuius tamen malitia minor esset, si q̄ ꝓdesse minoribus redemptoris aduentum prædicando noluit, nocere timuisset. Sequitur ergo, & dicit: Sed quicunque immolasset uictimam, ueniebat puer sacerdotis, dum coquerentur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua, & mittebat in lebetem uel caldarium, aut in ollam, siue in cacabum: & omne quod leuabat fuscinula, tollebat sacerdotibus.] Quid enim est immolare uictimam, nisi ueræ fidei omnipotenti Deo offerre confessionem? Et quid uasa, in quibus immolãdo caro coquitur, nisi fidelium mentes sunt? Quæ mediatorem Dei & hominum Christum Iesum esse uerum summi patris unigenitum credunt, nimirum in his caro coquitur, quę Deo per deuotionis intimæ obsequium immoletur. Quis puer sacerdotis est alius, quàm perfidis synagogæ pastoribus per obsequium subiectus populus? Qui aptè puer dicitur: quia dum infirma legis ad literam tenere maluit, in uirum perfectum crescere per Euangelium recusauit. Quid uerò est, quòd ad inferendos ciborum raptus destinatur? Quid est iterum, quod in illata uiolentia, tenere tridentem fuscinulam dicitur? Sed cibus electæ animæ persona est redemptoris. Qui profectò cibus in sacris uasis coquitur, dum per calorem sancti Spiritus ad suauitatem refectionis, in electis mentibus præparatur. Caro etenim coquitur, dum per Spiritus sancti gratiam, humanitatem Dominicam in diuinitatis naturam assumptam, & firmiter credimus, & efficaciter confitemur. Vnde & per Moysen agni Paschalis carnes comedendas insinuat dicens: Non comedetis ex eo crudum quid, aut coctum aqua. Crudum quippe ex eo manducare, est præter Spiritus sancti gratiam, redemptorem nostrum purum hominem credere. Aqua uerò coquitur, cùm redemptoris essentia, per humanam sapientiam uentilatur. Crudum ergo Iudæi comedunt, aqua coctum hæretici: quia illi eius diuinitatem negant, isti per humanam sapientiam, & diuinitatis, & humanitatis eius sacramenta euacuant.

Exod. 12

Puer itaque sacerdotis, ad tollendum fidelium cibos mittitur: quia Iudæorum populus à fide redemptoris expulsus, amorem fidei eius à corde fidelium auferre uehementer studuit. Qui aptè fuscinulam tridentem in manu habuisse perhibetur, quibus carnis partem, quam posset infigere, eductam coqui prohiberet. Fuscinula quippe in manu pueri, illata sanctæ Ecclesiæ Iudaici populi persecutio est. Et quia blandimentis, pœnis, atque terroribus nocere fidelibus tentauit, tres utique fuscinula dentes habuit. Bene autem dicitur: Quia quod leuabat fuscinula, tollebat puer sacerdotibus: quia magna epulatio iniquorum prælatorum erat, si eum blandientium, siue furentium satellitum turba subuerteret, quem in fidei nostræ sublimitate stare per cõfessionem cognouissent. Sequitur: Sic faciebant uniuerso Israeli uenienti in Sylo, etiam antequam adolerent adipem.] Adeps quidem interna pinguedo est, in qua nimirum illa deuotio mentis exprimitur, qua electorum mentes conditori suo in perfectiori charitate copulantur. Qui rectè iam cocta carne immolant: quia assurgere quis ad sublimitatem charitatis non poterit, nisi prius quæ credit amet mysteria incarnatæ diuinitatis. Humanitatem quippe Domini Iesu in diuinitatem assumptam, per sanctum Spiritum credere, quæ immoletur Deo, carnem coquere est. Antè igitur quàm adoleretur adeps, puer carnem præripere studuit uniuerso Israeli: quia apparitores synagogæ nouos Christi confessores putauerunt euertere, prius q̄ eos omnipotenti Deo charitas perfecta sociaret. Quod apertius ipsa sacræ historiæ uerba indicant, quibus dicitur: Dum coquerentur carnes.] Per quæ nimirum uerba, non perfectio coctionis, sed apparatus innuitur. Sed ordo nefariæ huius actionis ostenditur, per ea quæ sequũtur: Veniebat puer sacerdotis, & dicebat immolanti: Da mihi carnem ut coquã sacerdoti. non enim accipiam à te carnem coctam, sed crudã.] Carnem crudam puero daret, qui coram persecutoribus humanitatem Christi puram assereret, & eam puer sacerdoti coqueret: quia per ignem malitiæ Iudaicus populus hoc putaret, quod eius prælati in

mentis suę refectione libenter exciperent. Venit ergo puer sacerdotis, & crudam carnem petijt, quando Iudaicus populus literę legis seruiens, diuinitatem redemptoris negare fidelibus suggessit. Veniens ergo dicit: Non accipiam à te carnem coctam, sed crudam.] Quia quem purum hominem fidelis compulit confiteri, esse Deum nec audire uoluit. Cuius profectò populi importunitas ostenditur, cùm uerba sacrilega in nefaria exactione geminantur. Nam sequitur: Non enim accipiam à te carnem coctam, sed crudam.] quia Iesum Dominum, ac redemptorem nostrum, non Dominum & hominem, sed purum tãtum hominem audire ualde desiderauit. Sed quos quasi imperfectos in carne tentauit, perfectos reperit. Nam qui diuinitatem redemptoris negare compulsi sunt, non solum redemptorem noluerunt negare, sed compulsores suos curabant ad uitam trahere. Vnde & sequitur: Dicebat itaque illi immolans: Incendatur primum iuxta morem hodie adeps, & tolle tibi, quantum desiderat anima tua.] A bestiali siquidem appetitu, cruda postulantem, auertere nititur, qui ei ad libitum cocta pollicetur. Quasi male esurientibus Iudæis, sancta Ecclesia respõsum præbeat, & pro humanitate simplici, quem uorare per desiderium cupiunt, diuinitatis cibum repromittat, dicens: Prius coqui finite, quod ad refectionem uitæ habeatis in Spiritu sancto intellectum. An non tunc puer sacerdotis crudam carnem petijt, cùm illuminato à Domino eo, qui cęcus fuerat natus, diceretur: Da gloriam Deo, nos scimus quia hic homo peccator est? Quid est dicere, Da gloriam Deo: nisi, Non huic curationis tuæ laudes tribuas, quia Deus non est. Et quia peccator asseritur, non solum Deus esse negatur, sed etiam homo iustus. Cui profectò crudam quam petebat, carnem præbere noluit, coctam obtulit: quia quem salutis suæ authorem instanter asseruit, ex ostenso tantæ admirationis signo, non solum hominem sanctum, sed uerum Deum esse monstrauit. Qui autem sequi bestias, amissa ratione populus cęperat, crudam sibi carnem exhiberi importune postulabat, Nam sequitur: Nunc dabis, alioquin tollam tibi ui.] Sequitur: Erat enim peccatum puerorum grande nimis coram Domino.] Et causam, qua grande fore hoc peccatum demonstraretur, adiungit dicẽs: Quia detrahebant homines à sacrificio Domini.] Grande nimis peccatum esse cognoscitur, quod pęnitentiæ lachrymis non deletur. Hoc nanque nimis grande peccatum synagogæ propheta innuens, ait: Peccatum Iudæ scriptum est stylo ferreo, ungue adamantino. Vel certè grande nimis coram Domino peccatum erat: quia ad peccãdum alios pertrahebat. Quare & subditur: Quia detrahebãt homines à sacrificio Domini.] Detrahebant quippe à sacrificio homines: quia ad confessionem rectæ fidei progredi infirmorum corda prohibebant. Et notandum quia qui detrahuntur à sacrificio, homines dicũtur: quia nimirum si in fidei nostræ uera confessione persistierent, hos diuinus sermo filiorum Dei appellatione signaret. Quibus profectò per Psalmistam Dominus dicit: Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes, uos autem sicut homines moriemini. Sequitur autem: Samuel autem erat minister in conspectu Domini, puer accinctus ephod lineo.] Subtilior quàm lanea uestis linea esse cognoscitur: Aptè autem Samuel lineo ephod indutus asseritur, per quem sacerdotum ordo electus ex gẽtibus designatur. Nam in comparatione legalis uitæ, noua Euangelij conuersatio lini subtilitas est. Ibi enim aliquid animale præceptum est, ibi omnis maledicitur, à quo semina pro paginis in Sion nulla relinquuntur. In nouo autem testamento, quia subtiliora sunt omnia, quisquis eius præceptis utitur, uelut delicatiori lini ueste decorat. ibi quippe connubij abstinentia damnatur, hic miris laudibus colitur. illic sacerdotes carnaliter generant, hic fructum spiritalis propaginis tanto copiosius afferunt, quanto etiam per coniugale bonum, pudicitiæ detrimenta sentire non possunt. Bene autem dum Samuelis uestis exponitur, linea fuisse perhibetur, ut noui sacerdotij gloriã aperte ostenderet, quod nouæ pudicitiæ nitoribus splenderet. Sed in cõspectu Domini esse minister Samuel dicitur, ephod lineo accinctus memoratur: quia diuina obsequia tunc bene exhibentur, cùm exhibentis persona, carnalis uoluptatis sordibus nõ fœdatur: & acceptum Deo tunc est munus ministerij, cùm per sanctæ conuersationis mundi-

Ioan. 9. Hie. 17. Psal. 81

munditiam Deo placita est persona ministri. Et quia inter primordia nouitatis suæ proficiebat, adhuc sequitur: Et tunicam paruam faciebat ei mater sua, quam afferebat ei, cùm ascendebat cum uiro suo, ut immolaret Domino hostiam solennem.] Sanctę Ecclesię hostiam immolare, est per eloquia prædicationis, auditorum suorum corda in amorem conditoris accendere. Tunc itaque Samueli parua uestis delata perhibetur: quia dum adhuc per nouitatis suæ incrementa proficeret, ab Ecclesia apta suæ paruitati accepit monimenta iustitiæ, cuius splendore radiaret. Sequitur: Et benedixit Heli Helcanæ & uxori suæ dicens: Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro fœnore quod commendasti Domino.] Quia in persona Heli sacerdotis etiã boni doctores populi ueteris designantur, Helcanæ, & uxori eius benedixisse cognoscitur: quia nimirum eorundem ueterum doctorum ordo, Christi & sanctæ Ecclesiæ spiritalem copulam præuidit, & eorum electorum prolem futuram, cœlo dignam, cum deuotione prædicauit. Quod quamuis longè anteactum fuerit, tamen tunc se eis sic benedixisse innotuit, cùm reuelata iam nostræ redemptionis gratia, credere unusquisque fidelis poterat: quia tot bona patres nostri ueteres de hac renouatione præcinebant. Et ut ordo quo fiebat agnoscatur, subiunctũ est: Et abierunt in locum suũ.] In locũ suũ cum uiro suo sanctæ Ecclesiæ abire, est uitæ actiuæ molestias interdũ fugere, & supernæ uitæ gaudijs per contemplationem uacare. Puerum quippe ad horam reliquerat mater illa, quæ dicebat: Cupio dissolui, & esse cum Christo. Si cũ puero erat, quando eundem egregium doctorem usque ad tertium cœlum uis amoris extulerat? Si tunc erat cum puero, quando in paradiso exceptus, uerba quæ non licet homini loqui audiebat? & in locum suum rapiebatur, quia ostendit dicens: Nõ habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Sed quæ cum uiro abibat in locum suum, reuerti hanc materna uiscera cogebant ad filium. Nam loquebatur & dicebat: In carne manere est mihi necessarium propter uos. Sequitur: Visitauit ergo Dominus Annam, & concepit, & peperit tres filios & duas filias.] In tri-

Phil. 1. *2.Co. 12* *Heb. 13.*

A bus filijs perfectiores quique sanctæ Ecclesiæ designati sunt, qui pro fide Trinitatis fortia semper egisse cognoscuntur. Sed si solos perfectos sancta Ecclesia gigneret, nostra infirmitas ad æternæ uitæ pręmia peruenire non posset. Robur ergo filiorum, duarum filiarum fragilitas sequitur: quia sancta Ecclesia etsi contra superbientem hostem humani generis fortes protulit, tamen ad æternæ patriæ gaudia etiam infirma eius membra per duo charitatis præcepta perducuntur. Et quia in inchoationis suæ initijs non semper mansit, quisquis eo B tempore erudiri ad sacerdotale ministeriũ cœperat, sequitur: Et magnificatus est puer Samuel in conspectu Domini.] Quo in loco ualde notandum est, quòd puer Samuel dicitur, & magnificatus. Sed & cùm magnificatus asseritur, hoc uirtutis suæ præconium non in conspectu hominum, sed in conspectu Domini habere perhibetur. Cur puer, nisi quia humilis? Et cur magnificatus asseritur, nisi quia ad perfectionis erat celsitudinem sublimatus? Puer itaque & magnificatus in conspectu Domini Samuel dicitur: quia nouus ordo prædicato-C rum, etsi ad magnæ conuersationis celsitudinem peruenit, humilitatis suæ uirtutem non perdidit. Magnificari quippe ante Deũ non prodesset, si puer esse desisteret: quia amissa humilitate placere omnipotẽti Deo de conuersationis altitudine non ualeret. Denique magnificati iam fuerant, qui in nomine Iesus ab obsessis dæmonia eijciebant, sed quia pueritiæ suæ bonum perdiderant, hos ueritas arguit dicens: Videbã Satanam quasi fulgur de cœlo cadentem. Hinc iterum denuncians, ait: Nisi conuersi eritis, & efficiamini sicut paruuli, non in-D trabitis in regnum cœlorum. Quia ergo nouorum prædicatorum uita & sublimis est merito, & plana per humilitatem, Samuel apte magnificatus, & puer asseritur. Et quia ex utroque ualde accepti Deo sunt, magnificatus non simpliciter, sed in conspectu Domini fuisse perhibetur. Sequitur: Heli autem erat senex ualde, & audiebat omnia quæ faciebant filij sui in uniuerso Israeli, & quomodo dormiebant cum mulieribus quæ obseruabant ad ostium tabernaculi.] In persona Heli non solum uetus sacerdotium, sed etiam antiquorum patrum do-

Luc. 10. *Mat. 18*

ctrinæ figurantur: quia ex hoc quod spiritali dignitate præfuit, hoc suscepit officij, ut salutari prædicatione instrueret, pro quibus placabiles hostias Domino offerret. quid est ergo quod Heli senex asseritur, nisi quia in reproborum Iudæorum cordibus uis infirmabatur cœlestium mandatorum? Iuuenis quidem fuit Heli, quandiu sacra scriptura in electis synagogæ uim magnæ authoritatis obtinuit: quia uidelicet promissiones uenturi redemptoris acceperat, & eum cum magno desiderio expectabat. Tunc ergo Heli senuit, quando Iudæa deuotionem obseruandæ promissionis amisit, ut desideratum à patribus suis redemptorem, coram se miraculis se probantem cerneret, & omnino cæca in tanta eius luce, de ueritatis præsentia dubitaret. Valde etiam fuisse senex dicitur, ut profectò omnis uis fidei in synagoga emarcuisse doceatur. Verè autem dicimus: quia si ualde senex erat Heli, omnino debilis uiuebat. quid enim tunc erat seni scripturæ uiuere, nisi debilem ualde aspirationem fidei synagogæ ministrare? Senex quidem ualde esse & uiuere poterat, cùm Iudæorum corda nutabant, ut Dominum Iesum nec redemptorem uerum esse crederent, nec quasi blasphemum apertè damnarét. Huius nãq; senectutis debilitatem euangelista Ioannes ostendit, dicens: Alij dicebant quia bonus est, alij uerò non, sed seducit turbas. Hinc Iudæi ipsi calliditatis suæ uersutiam proferentes, dicunt: Vsquequo animas nostras tollis, si tu es Christus, dic nobis palàm. Hinc item dicunt: Magister, uolumus à te signum uidere. Sed Heli ualde senex audiuit omnia quæ faciebant filij sui uniuersu Israeli. Audiuit certè hæc, quia nouit. qđ autem cognoscimus, intra aulas memoriæ clausum tenemus. Consulta uerò sacra eloquia, intra se omnem Iudæorum perfidiam scriptã foris proferunt, & uelut diu seruatã memoriter, ostendunt. Huius profectò auditus noticiam Amos uelut Heli adscribẽs ait: Non faciet Dominus uerbum super terram, quod non reuelauerit seruis suis prophetis. Hinc Abacuc Deo unigenito confitetur dicens: Domine audiui auditum tuũ & timui, consideraui opera tua & expaui: in medio duorum animalium innotesceris. Veteribus quippe synagogæ doctoribus fi-

Ioan. 7. *Ioan. 10* *Mat. 12* *Amos. 3* *Abac. 3.*

A liorum scelera audire, præcognoscere est. Sed quid præcognouerit exponit: quia dicit: Omnia quæ faciebant filij sui uniuerso Israeli, & quomodo dormiebant cũ mulieribus, quæ obseruabant ad ostium tabernaculi.] Cum mulieribus quippe Iudæis dormire, est uarijs hæresis pollui. Bene autem ipsæ mulieres ad ostium tabernaculi obseruare referuntur. Quid enim est ostiũ tabernaculi, nisi litera legis spiritalis? Iudæi aũt dum sacram scripturam iuxta literã solam intelligunt, ibi hæreses statuerũt, unde ad secretum ueræ fidei intrare potuere. B Nam sicut per ostium ad interiora tabernaculi, ita per literam sacræ scripturæ ad spiritalem intratur cognitionem redẽptoris. Quia ergo per obseruantiam literæ Iudæa decipitur, mulieres ad ostium non intra tabernaculum obseruare referuntur. Et quia in omnibus scripturis Iudęi redemptori nostro contradicunt, non una mulier fuisse dicitur, sed plures. Hæc quidẽ sibi filij Heli faciunt, quia iuxta prophetę uocem: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. sed uniuerso Israeli ea facere dicuntur: quia dũ in erroris sui nocte prælati intereunt, caliginis C suæ minores cæcitate inuoluuntur. Cum mulieribus ergo filij Heli dormiunt: quia reprobi Iudæi hæresium suarum admistione, usq; in mundi finem polluunt. Dormiũt etiam: quia etsi grauissima sunt erroris sui nocte obruti, per Heliam tamen sunt in fine mundi ad fidem redemptoris excitandi. Sequitur: Et ait ad eos: Quare facitis res huiuscemodi quas ego audio, res pessimas ab omni populo?] Ecce senex erat Heli, & acuta loquebatur: quia uirtus sacri eloquij etsi in reproborum corde deficit, tamen coram rectè intelligentibus, Iudæorum cul- D pas subtiliter exquirit. Districtè enim discutiens dicit: Quare facitis res huiuscemodi quas ego audio, res pessimas ab omni populo?] Sed qui exquirens interrogat, Quare facitis, profectò ostendit eos impingere noctem hæresis, sine discretione rationis. Ipsos autem fecisse res pessimas quas audiebat, dicit: & ipsas res pessimas ab omni populo esse asserit. Quid est hoc, nisi quia uniuersitas Iudaici populi in hæresium profunda corruerat? Sed ipsius ruinæ causa reprobi sacerdotes erant. Vnde & Osea prophetans, ait: Causa rui-

Hie. 13. *Mat. 17* *Osee 5.*

næ

næ populi, sacerdotes mali. Nā ideo subiectus populus cecidit: quia ruentes prælatos studuit imitari. Cum ergo dicit, Quas ego audio, res pessimas ab omni populo. ipsæ res à populo agi, debent intelligi, non referri. Quod tale est, ac si dicat: Res pessimas, quas fieri ab omni populo audio, quare facitis? Vnde & statim quid dixerit, apertius insinuans, ait: Nolite filij, non est bona fama quam ego audio de uobis, ut transgredi faciatis populum Domini.] In quo autem populus Domini mandata trāsgrederetur, si ipsi dormirent cum mulieribus? Sed quia hoc etiam in figura contingebat illis, hoc profectò quod Dominicæ incarnationis tempore debebat fieri, præsignabat. Nam quando sacerdotes cum mulieribus dormiunt, subditi mandata Domini transgrediuntur: quia dum prælati hæresium admistione maculātur, reproba subiectæ synagogę multitudo in eisdem fœtoribus mergitur. Ait ergo: Quare facitis res huiuscemodi quas ego audio, res pessimas ab omni populo?] Quod tale est, ac si dicat: Tanto grauius derelinquitis, quanto fœdius uniuersum populum uestro crimine maculatis. Simile etiam aliquid per prophetam dicitur: A Dan, inquit, auditus est fremitus curruum, & equorum eius. In quo nimirum loco non est intelligendum, q̄ à Dan auditum sonitum referat: sed q̄ ipse curribus & equis sæuiens, eūdem sonitum qui audiatur agat. Quo in loco hoc etiam notandum est, quia qui res pessimas ab omni populo se audisse repulit, mansuetæ affectionis uerba subiunxit dicens: Nolite filij, non est bona fama quam audio de uobis, ut transgredi faciatis populum Domini.] Et acute quidem reprehendit Heli, & mansuetè admonuit: quia scriptura patrum ueterum, & errorem Iudaici populi denuncians, increpat, & ab eiusdem erroris sui nocte, benigno affectu ad ueræ fidei diem uocat. Filios quidem eos appellat, ut se debere esse hæredes paternæ promissionis agnoscant, & tanto deuotius mundi saluatorem recipiant, quanto promissionem eius suis fuisse factam patribus, non ignorant. Sed & de peccati audacia eos reuocare gestiens, rationem subiungit dicens: Si peccauerit uir in uirum, pacari ei potest Deus: si autem in Deum peccauerit, quis

Hie. 8.

A orabit pro eo?] Vir in uirum peccare est, homo in hominem peruersa agere. Quid est ergo quod dicit, Pacari ei potest Deus, nisi quia talia peccata leuia erāt, in illorum comparatione, quæ Iudæi committere in Dei filium cogitabant? In Deum quippe peccabant: quia eum quem moliebantur occidere, Deum se esse apertissima miraculorum luce monstrauerat. Hoc quippe per semetipsum Dominus ostendit dicens: Si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et ut ostenderet implacabilitatem Dei patris, subiungit dicens: Nunc autem excusationem non habent de peccato suo: quia uiderunt, & oderunt me, & patrem meum. Tale est ergo, ac si dicat: Cuius prece illud peccatum indulgetur, quod in ipsum indultorem cōmittitur? Quis pro eo omnipotentem patrem obsecrat, qui coæternum unigenitum in mortem damnat? Nihil enim apertius diceret, si fateretur dicens: Hic quem uelut purum hominem persequimini, etiam Deus est. Rationis ergo lex exigit, ut qui conditorem persequitur, uenia defraudetur. Sed ducit diuina pietas districtionem rationis. legis enim æquitatem ostendit, sed prolatæ assertionis uigore in promulgati iuris executione non tenuit. Aequitatis enim rigore decretum est, ut ad indulgentiæ obtentum, nulla prece pertingeret: sed quibus oratio hominis nulla suffecit, pietas redemptoris nō defuit. Omnis homo, qui pro transgressionibus oret, tollitur: sed quibus homo sufficiens erat nullus, ipse Deus homo factus est intercessor pius. Nam in cruce suspensus, orauit dicens: Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Pacatus est ergo Deus ijs, qui in Deū peccauerant, non aliena prece, sed sua. Sed pacatus est Deus non omnibus, sed quibusdam. Quidam nanque persecutores Domini prædicantibus Apostolis conuersi sunt, cæteri uerò periere. De istis enim Lucas meminit dicens: Factus est numerus eorum quinque milia. De reprobis uerò subiungitur: Et non audierunt uocem patris sui: quia uoluit Dominus occidere eos.] Per prophetam Dominus denūcians ait: Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatū & uiuat. Quomodo ergo ei competit uelle occidere peccatorem, & mortem peccatoris nolle? Sed

Ioan. 15

B

C

Luc. 23.

D

Act. 4.

Ezec. 18

in præfato testimonio sequitur, unde ueritas agnoscatur. ait enim: Sed ut conuertatur & uiuat. Qui enim peccatorem uult uiuere ut conuertatur, si hunc inconuertibilem diuina præsciētia noscit, occidit. Vult ergo Dominus occidere, sed eos quos præ noscit conuerti nolle. Misericors enim & iustus asseritur, dum à propheta flagitatur: Domine, inquit, libera animam meam, misericors & iustus Deus noster. Per misericordiam uerò conuersionem peccatorum expectat, per iustitiam non conuersos damnat. Per misericordiam conuerti uult peccatores & uiuere, sed per iustitiam eos qui conuerti noluerunt uult punire: misericorditer non saluat, nisi uolens: per iustitiam nolens damnat. Dum ergo occidere uelle dicitur, peccatorū impietas maxima & inemendabilis ostenditur, quæ uoluntariè diuinæ iustitiæ executione puniatur. Sic utique & piissimos secularium negociorū iudices agere uidemus, qui uellēt ut nemo delinqueret, ut ipsi punire neminem debe rent: sed dum ab iniquis audacter scelera cōmittuntur, uoluntariè eos puniunt, quos libentius non commisisse punienda uoluerunt. Quo contrà illud hoc in loco cernitur, quia non dicit: Quia corrigentis patris uocem audire noluerunt: sed, Nō audiere: quia uoluit eos Dominus occidere. Sed qui diuini examinis æquitatem rectè considerat, interesse nihil putat, an occidatur aliquis, an illo in scelere dimittatur, in quo ęterna reprobatione perimatur. Tale est ac si dicat: Tanta fuit magnitudo culpæ, ut & conuersionis monimenta susciperent, & à mortis suæ fouea surgere nequaquam possent: & qui iræ Dei pelagus biberant, in dānationis suæ cumulum, haberent non solum pœnam commissi sceleris, sed etiam additam uindictam contemptæ prædicationis. Sed cur hoc de præterito miramur, quod nunc usque fieri cernimus: Heli uidelicet monentem, filios contemnentes: Dominum occidere uolentem? Quid enim sacra scriptura quotidie Iudæis aliud quàm caliginem sui erroris insinuat? Non equidem sic per latētes & spiritales intellectus redemptorem prædicat, ut eius incarnationem, natiuitatem, passionem, resurrectionem, & ad cœlos ascensionem non patenter ostēdat. Nec ipsi tā irrationabiles sunt, ut tam excellentia bona redemptori conuenire non uideant: sed tamen cæci sunt, ut promissa patribus suis signa in redemptorē effulsisse audiant & non credant. Cæci ergo sunt, non modò non uidendo promissa, sed non credendo exhibita. Cur uocē scripturæ monentis non audiunt: nisi quia eos Dominus occidere uult? Nec mirum tamen si eius iudicio pereunt, cuius unigenitum occidere. Intimæ enim æquitatis districtione cum Iudæorum populo agitur, ut monita uitæ quotidie scripturis loquentibus audiant, & ipsi scripturis monentibus nequaquam credant. Sed repulsa Iudæorum perfidia, quibus successibus sanctorum prædicatorum ordo potiatur in gentibus, exponit dicens: Puer autem Samuel proficiebat atque crescebat, & placebat tam Deo quàm hominibus.] Proficiebat quidem lucro prædicationis, crescebat numero ministrorum. Nam de profectu eius apostolus Paulus gloriatur dicens: Ab Hierusalem usque Illyricum repleui Euangelium Christi. Crescendi quoque modū Lucas meminit dicens: Crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorū aduersus Hebræos, eo quòd despicerentur in ministerio uiduæ eorum. Et paulo pòst: Elegerunt, inquit, Stephanum plenum fide & Spiritu sancto, & Procorum, & reliquos. Hos statuere ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus. Item de profectu isto nouorum prædicatorum scriptum est: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Sed subtiliter est intuendum quod dicitur: Placebat tam Deo quàm hominibus.] Hominibus placet doctor, cum se subditis uenerabilem, & bonis moribus ornatum præbet. Deo autem placet, cūm de bona conuersatione inaniter gloriari refugit, & solius Dei laudem promereri concupiscit. Dicit ergo: Placebat tam Deo quàm hominibus:] quia nonnulli prædicatores prætextum sanctitatis præferūt, quam non habent. Hi ergo, quia etsi hominibus placent, Deo displicent: in typo noui & electi prædicatoris de Samuele nunc dicitur: Placebat tam Deo quàm hominibus.] Venerabiles quidem se exhibent subditis, & Deo offerunt puritatem intentionis. Hominibus quidem placere studuerat,

Marginalia: Ps. 114. — Rom. 15. — Act. 6. — Psal. 18.

rat, qui dicebat: Christi bonus odor sumus in omni loco. Et item: Omnia omnibus factus sum, ut omnes facerem saluos. Hominibus etiã placere auditores suos docebat dicens: Sine offensione estote Iudæis & Gentibus, sicut & ego omnibus per omnia placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis. Sed qui se hominibus placuisse insinuauerat, puritatem cordis commendat dicens: Gloria nostra hęc est, testimonium conscientiæ nostræ. Placebat tam Deo quàm hominibus:] quia nouus ordo prædicatorum uenerabilẽ se suis auditoribus ad imitationem foris præbuit, & intus acceptum Deo, per innocentiam uoluntatis. Sequitur: Venit uir Dei ad Heli.] Quid per hunc uirum Dei, nisi sanctorum Apostolorum ille cætus uenerandus exprimitur? Qui certè uir Dei dicitur pro excellentia sanctitatis: quia culmen ordinis quod in uniuersi orbis prælatione conscenderat, æquali sublimitate uirtutis disponebat. Qui profectò ad Heli tunc uenit, quando ad annunciandam repulsionem synagogæ, eius pontificibus accessit. Sequitur: Et ait ad eum: Nunquid non apertè reuelatus sum domui patris tui, cũ esset in Aegypto in domo Pharaonis, & elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, & adoleret mihi incensum, & portaret ephod coram me: & dedi domui patris tui cũcta de sacrificijs filiorum Israel?] Quia diuino iudicio Iudæa repellitur, ipsius iudicij districtio, quàm mira æquitatis dispositione illata sit demonstrãt. Prius enim collata Heli dona numerantur, ut dum tam benignus dator omnipotẽs Deus ostenditur, contemptorem suum quàm iustè feriat agnoscatur. Reuelatum se domui patris eius asseruit, ut ignorantiæ excusationem habere non possit. Eandem uerò suæ reuelationis cognitionem, se ei in Aegypto exhibuisse edocet, ut se eam suis meritis Heli obtinuisse nequaquam putet. Quasi apertè dicat: Illic me ei cognoscendum præbui, ubi mei obliuisci poterat, reminisci nesciebat. Et ne ipsa cognitionis diuinæ dona, reprobo parua fortasse uiderentur, de cæteris tribus Israel ad culmen sacerdotij assumptus asseritur. Quasi dicat: Eis eum prætuli, quibus non superior, sed

2. Cor. 2
1. Co. 9.
1. Co. 10
2. Cor. 1

A æqualis fuit. Notandum uerò est, quòd in officio ipsius sacerdotij tria denotantur: Vt ascenderet, inquit, ad altare meum, & adoleret mihi incẽsum, & portaret ephod coram me.] Quid uerò in hoc altari nisi ille lapis ostenditur, quem patriarcha Iacob in titulum erexit? Et quis lapis iste alius nisi ille exprimitur, quem Paulus in laude fidelium prædicat dicens: Aedificati super fundamentum Apostolorũ & Prophetarũ, ipso summo angulari lapide Christo Iesu? Pater ergo Heli ideo in sacerdotium electus à Domino est, ut ad altare a-B scenderet: quia ordo doctorum ueterum, ad hoc subiecto sibi populo præfuit, ut humani generis reparationem in redemptoris aduentu futuram prædicaret. Et incensum adoleuit: quia ei quem futurum redẽptorem prædicat, per desiderium, auditorum corda coniunxit. Ephod quoque portauit: quia desiderio tantæ expectationis, dignæ conuersationis ornatum præbuit. Adoleret utique incensum, & ephod non portaret, si auditorum corda in desideriũ uenturi redemptoris accenderet, à quo ipse fœdæ conuersationis inæqualitate dif-C ferret. Et quia omnipotens Deus ueritatem religionis, & non prætextum quærebat, coram se, & non coram populo, ephod se ei portare præcepisse perhibuit. Coram Domino quidem ephod portare, est de uitæ innocentia solius diuinæ bonitatis retributionem quærere. Aperte autem ista cõtra Heli per improperium dicuntur. Ad altare quippe non ascendit: quia sacerdotium illud, quod manifestatæ ueritatis tẽpore synagogæ præfuit, eum qui tanta signorum magnitudine redemptor humani generis claruit, subiectis plebibus nequa-D quam prædicauit. Et incensum Deo non adoleuit: quia in persecutionem eius populum, & non in amorem concitauit. Ephod etiam coram Domino portare contempsit: quia nulla religionis ueritate resplenduit. Nam & si nonnulla honestatis insignia præferebat ornatus ille uitæ, ex prætextu fallaciæ erat, non ex intentione charitatis. Vnde & hoc ipsum in eis Dominus reprehendit dicens: Væ uobis scribæ & pharisæi, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris uidentur hominibus speciosa, intus autem plena sunt ossibus

Gen. 28.
Ephes. 2
Mat. 23

in præfato testimonio sequitur, unde ueritas agnoscatur. ait enim: Sed ut conuertatur & uiuat. Qui enim peccatorem uult uiuere ut conuertatur, si hunc inconuertibilem diuina præsciētia noscit, occidit. Vult ergo Dominus occidere, sed eos quos prænoscit conuerti nolle. Misericors enim & iustus asseritur, dum à propheta flagitatur: Domine, inquit, libera animam meam, misericors & iustus Deus noster. Per misericordiam uerò conuersionem peccatorum expectat, per iustitiam non conuersos damnat. Per misericordiam conuerti uult peccatores & uiuere, sed per iustitiam eos qui conuerti noluerunt uult punire: misericorditer non saluat, nisi uolens: per iustitiam nolens damnat. Dum ergo occidere uelle dicitur, peccatorū impietas maxima & inemendabilis ostenditur, quæ uoluntariè diuinæ iustitiæ executione puniatur. Sic utique & piissimos secularium negociorū iudices agere uidemus, qui uellēt ut nemo delinqueret, ut ipsi punire neminem deberent: sed dum ab iniquis audacter scelera cōmittuntur, uoluntarie eos puniunt, quos libentius non commisisse punienda uoluerunt. Quo contrà illud hoc in loco cernitur, quia non dicit: Quia corrigentis patris uocem audire noluerunt: sed, Nō audiere: quia uoluit eos Dominus occidere. Sed qui diuini examinis æquitatem rectè considerat, interesse nihil putat, an occidatur aliquis, an illo in scelere dimittatur, in quo æterna reprobatione perimatur. Tale est ac si dicat: Tanta fuit magnitudo culpæ, ut & conuersionis monimenta susciperent, & à mortis suæ fouea surgere nequaquam possent: & qui iræ Dei pelagus biberant, in dānationis suæ cumulum, haberent non solum pœnam commissi sceleris, sed etiam additam uindictam contemptæ prædicationis. Sed cur hoc de præterito miramur, quod nunc usque fieri cernimus: Heli uidelicet monentem, filios contemnentes: Dominum occidere uolentem? Quid enim sacra scriptura quotidie Iudæis aliud quàm caliginem sui erroris insinuat? Non equidem sic per latētes & spiritales intellectus redemptorem prædicat, ut eius incarnationem, natiuitatem, passionem, resurrectionem, & ad cœlos ascensionem non patenter ostēdat. Nec ipsi tā irrationabiles sunt, ut tam excellentia bona redemptori conuenire non uideant: sed tamen cæci sunt, ut promissa patribus suis signa in redemptorē effulsisse audiant & non credant. Cæci ergo sunt, non modò non uidendo promissa, sed non credendo exhibita. Cur uocē scripturæ monentis non audiunt: nisi quia eos Dominus occidere uult? Nec mirum tamen si eius iudicio pereunt, cuius unigenitum occidere. Intimæ enim æquitatis districtione cum Iudæorum populo agitur, ut monita uitæ quotidie scripturis loquentibus audiant, & ipsi scripturis monentibus nequaquam credant. Sed repulsa Iudæorum perfidia, quibus successibus sanctorum prædicatorum ordo potiatur in gentibus, exponit dicens: Puer autem Samuel proficiebat atque crescebat, & placebat tam Deo quàm hominibus.] Proficiebat quidem lucro prædicationis, crescebat numero ministrorum. Nam de profectu eius apostolus Paulus gloriatur dicens: Ab Hierusalem usque Illyricum repleui Euangelium Christi. Crescendi quoque modū Lucas meminit dicens: Crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorū aduersus Hebræos, eo quòd despicerentur in ministerio uiduæ eorum. Et paulo pòst: Elegerunt, inquit, Stephanum plenum fide & Spiritu sancto, & Procorum, & reliquos. Hos statuere ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus. Item de profectu isto nouorum prædicatorum scriptum est: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Sed subtiliter est intuendum quod dicitur: Placebat tam Deo quàm hominibus.] Hominibus placet doctor, cum se subditis uenerabilem, & bonis moribus ornatum præbet. Deo autem placet, cùm de bona conuersatione inaniter gloriari refugit, & solius Dei laudem promereri concupiscit. Dicit ergo: Placebat tam Deo quàm hominibus:] quia nonnulli prædicatores prætextum sanctitatis præferūt, quam non habent. Hi ergo, quia etsi hominibus placent, Deo displicent: in typo noui & electi prædicatoris de Samuele nunc dicitur: Placebat tam Deo quàm hominibus.] Venerabiles quidem se exhibent subditis, & Deo offerunt puritatem intentionis. Hominibus quidem placere studuerat,

Marginal notes: Ps. 114. — Rom. 15. — Act. 6. — Psal. 18.

rat, qui dicebat: Christi bonus odor sumus in omni loco. Et item: Omnia omnibus factus sum, ut omnes facerem saluos. Hominibus etiã placere auditores suos docebat dicens: Sine offensione estote Iudæis & Gentibus, sicut & ego omnibus per omnia placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis. Sed qui se hominibus placuisse insinuauerat, puritatem cordis commendat dicens: Gloria nostra hęc est, testimonium conscientiæ nostræ. Placebat tam Deo quàm hominibus:] quia nouus ordo prædicatorum uenerabilẽ se suis auditoribus ad imitationem foris præbuit, & intus acceptum Deo, per innocentiam uoluntatis. Sequitur: Venit uir Dei ad Heli.] Quid per hunc uirum Dei, nisi sanctorum Apostolorum ille cætus uenerandus exprimitur? Qui certè uir Dei dicitur pro excellentia sanctitatis: quia culmen ordinis quod in uniuersi orbis prælatione conscenderat, æquali sublimitate uirtutis disponebat. Qui profectò ad Heli tunc uenit, quando ad annunciandam repulsionem synagogæ, eius pontificibus accessit. Sequitur: Et ait ad eum: Nunquid non apertè reuelatus sum domui patris tui, cũ esset in Aegypto in domo Pharaonis, & elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, & adoleret mihi incensum, & portaret ephod coram me: & dedi domui patris tui cũcta de sacrificijs filiorum Israel?] Quia diuino iudicio Iudæa repellitur, ipsius iudicij districtio, quàm mira æquitatis dispositione illata sit demonstrat̃. Prius enim collata Heli dona numerantur, ut dum tam benignus dator omnipotẽs Deus ostenditur, contemptorem suum quàm iustè feriat agnoscatur. Reuelatum se domui patris eius asseruit, ut ignorantiæ excusationem habere non possit. Eandem uerò suæ reuelationis cognitionem, se ei in Aegypto exhibuisse edocet, ut se eam suis meritis Heli obtinuisse nequaquam putet. Quasi apertè dicat: Illic me ei cognoscendum præbui, ubi mei obliuisci poterat, reminisci nesciebat. Et ne ipsa cognitionis diuinæ dona, reprobo parua fortasse uiderentur, de cæteris tribus Israel ad culmen sacerdotij assumptus asseritur. Quasi dicat: Eis eum prætuli, quibus non superior, sed

2. Cor. 2
1. Co. 9.
1. Co. 10
2. Cor. 1

A æqualis fuit. Notandum uerò est, quòd in officio ipsius sacerdotij tria denotantur: Vt ascenderet, inquit, ad altare meum, & adoleret mihi incẽsum, & portaret ephod coram me.] Quid uerò in hoc altari nisi ille lapis ostenditur, quem patriarcha Iacob in titulum erexit? Et quis lapis iste alius nisi ille exprimitur, quem Paulus in laude fidelium prædicat dicens: Aedificati super fundamentum Apostolorũ & Prophetarũ, ipso summo angulari lapide Christo Iesu? Pater ergo Heli ideo in sacerdotium electus à Domino est, ut ad altare ascenderet: B quia ordo doctorum ueterum, ad hoc subiecto sibi populo præfuit, ut humani generis reparationem in redemptoris aduentu futuram prædicaret. Et incensum adoleuit: quia ei quem futurum redẽptorem prædicat, per desiderium, auditorum corda coniunxit. Ephod quoque portauit: quia desiderio tantæ expectationis, dignæ conuersationis ornatum præbuit. Adoleret utique incensum, & ephod non portaret, si auditorum corda in desideriũ uenturi redemptoris accenderet, à quo ipse fœdæ conuersationis inæqualitate differret. C Et quia omnipotens Deus ueritatem religionis, & non prætextum quærebat, coram se, & non coram populo, ephod se ei portare præcepisse perhibuit. Coram Domino quidem ephod portare, est de uitæ innocentia solius diuinæ bonitatis retributionem quærere. Aperte autem ista cõtra Heli per improperium dicuntur. Ad altare quippe non ascendit: quia sacerdotium illud, quod manifestatæ ueritatis tẽpore synagogæ præfuit, eum qui tanta signorum magnitudine redemptor humani generis claruit, subiectis plebibus nequaquam D prædicauit. Et incensum Deo non adoleuit: quia in persecutionem eius populum, & non in amorem concitauit. Ephod etiam coram Domino portare contempsit: quia nulla religionis ueritate resplenduit. Nam & si nonnulla honestatis insignia præferebat ornatus ille uitæ, ex prætextu fallaciæ erat, non ex intentione charitatis. Vnde & hoc ipsum in eis Dominus reprehendit dicens: Væ uobis scribæ & pharisæi, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris uidentur hominibus speciosa, intus autem plena sunt ossibus

Gen. 28.
Ephes. 2
Mat. 23

mortuorum. Sed cui tam multa & spiritualia præbuit, minus cōtulisse uideretur, nisi etiam temporalia exhiberet. Vnde & subditur: Et dedi domui patris tui cūcta de sacrificijs filiorum Israel.] Quasi ei aperta obiectione reputet, dicens: In nullo ei defui, cui spiritualis honoris potestatisque culmina prębui, & ad temporales usus, terrenæ abundantiæ copiam ministraui. Sed qui tā rationabiliter dona enumerat, audiamus iam transgressionis eius audaciā qua instantia discussionis exquirat. Nam sequitur: Quare calce abijcitis uictimam meam, & munera mea quæ præcepi ut offerentur in templo?] Quare enim non dicit iudex, nisi qui instanter discutit. Et qui calce repulisse uictimam Dei, & munera reprehenditur, ei iniuriam sine consilio rationis fecisse indicatur. Notandum uero est, quia plurali numero dicit, Quare calce abijcitis uictimā meam: ut non tantum ad Heli, sed ad filios quod dicitur, pertinere uideatur. Fera quippe animalia solent sibi adhærentia calce repellere. Quæ enim fidelibus uictimæ aliæ fuerunt, quàm redemptoris sui laudibus insistere, Christum Iesum pro salute mundi in mortem occubuisse prædicare, & resurgendo humani generis uitam reparasse? Et quæ alia eorū munera erant, nisi pro tantis sibi collatis beneficijs gratiarum actiones omnipotenti Deo incessanter offerre? Quæ profectò Heli filij calce repulerunt: quia in repulsione nouæ prædicationis non consilium rationis, per sacra eloquia secuti sunt, sed impetum feritatis. Ab irrationabili nanq; sæuitia, ad rationalis consilij intentionem eos ueritas reuocare cupiebat, dicens: Scrutamini scripturas: quia uos in ipsis putatis uitam æternam habere, & illæ testimoniū perhibent de me. Vnde & hic quoque dicitur: Quæ præcepi, ut offerrentur in tēplo.] In lege nanq;, Psalmis & Prophetis scriptum de passione, resurrectione Domini, & uniuersalis Ecclesiæ statu fuerat. Calce ergo synagogæ præpositi uictimam & munera Domini, in templo Domini offerri iussa repulerunt, quia profectò prædicationem sanctæ Ecclesiæ non scripturæ sanctæ authoritate discutere, sed solo feritatis suę impetu reprobare atque abijcere conati sunt. Nam si præcepta Dei in sacro eloquio illuminata mente consulerent, sanctos prædicatores, quos ferociter abiecere, quasi ad se missos diuinitus recepissent. Sed qui Heli filios, id est ueteres doctores minoris ordinis de irrationabili feritate reprehendit, ipsum etiam patrem de negligentia arguit dicens: Honorasti filios tuos magis quàm me.] Quasi aperte reprehendens dicat: Illi repulerunt, & tu repulsores honorasti. Magis quàm Deum filios honorauit: quia dum aperta eorum opera ostensa contemneret, lucra temporalia ijsdem prouidebat. Vnde & subdit: Vt comederetis primitias omnis sacrificij mei.] Quibus nimirum uerbis arguere maiorum ordinem doctorum uidetur, qui idcirco in redemptoris morte consensit, quòd oblationum ueterum lucra amittere formidauit. Vnde & inito consilio cum pharisæis dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & uenient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Et iterū; Videte quia nihil proficimus, ecce mūdus totus post eum uadit. Ideo igitur filios honorauit, ut comederent: quia à prædicationis intentione conticuit, ne dum ueritatē nouæ oblationis assereret, habere ulterius ad uoluptatis suæ luxuriam uetera non ualeret. Quia ergo magnitudinē qualitatēq; reatus exposuit, uideamus iam quanta æquitate examinis modum insinuet ultionis. Nā subdens ait: Propterea ait Dominus Deus Israel: Loquens locutus sum, ut domus tua & domus patris tui ministraret in conspectu meo, à modo & usque in sempiternum. Nunc aūt absit hoc à me.] Quasi aperta congruaq; sententia feriens dicat: Tu filios tuos honorasti, ut omnis sacrificij primitias ederetis: sed ideo uobis primitiarū iura auferuntur, quia indigne honorati sunt. quid enim est aliud dicere: Absit à me, ut domus tua ministret in conspectu meo,] nisi ab illo uos deijcio culmine, cui primitiarum iura debebantur? Mira igitur æquitatis executione comprehensus est, q unde primitiarū esum inhianter appetijt, inde à primitiarum perceptione ieiunauit. Nam redēptorem mori pertulit, ne sacerdotalia lucra perderet, sed ille de triūpho mortis accepit, unde sacrificij ueteris emolumenta destruxit. Dicit autem: Loquens locutus

Ioan. 5

Ioan. 11.

Ioan. 12.

locutus sum, ut domus tua & patris tui ministraret in conspectu meo: nunc autem absit hoc à me.] Quasi uerbis apertioribus dicat: Vt in tanto culmine dignitatis stares te frequenter admonui, sed modo talis non es, qualem esse desideraui. Quod quia in Iudaici populi reprobatione dicit, de ordine nouorum prædicatorum subiunctum est: Sed qui glorificauerit me, glorificabo eum.] Iam quippe glorificantis gloriam cernimus: quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ magno splendore uitæ omnipotentis Dei laudes concinunt, atque in uniuersali orbis prælatione gratulantur. Ecce iam sacerdotum uestigijs gentilitas uniuersa substernitur, & eos quibus se gaudet obediendo subiicere, patronos gloriatur in cœlestibus possidere. Glorificantem se ergo Dominus glorificat: quia à quibus deuotas quotidie laudes accipit, ad uniuersi orbis honorem sustollit. An non glorificati gloria est, in terra manere, & cœlum claudere? Vitam cõiter homines uiuere, atque supernas cœlorum sedes subditis autoritate potestatis exhibere? Glorificabat quippe Dñm qui dicebat: Tu es Christus filius Dei uiui. Sed glorificantem se Dñs glorificauit: quia ei respondit dicens: Tibi dabo claues regni cœlorũ, & quodcunq; ligaueris super terrã, erit ligatum & in cęlis: & quodcunq; solueris super terrã, erit solutũ & in cœlis. Sed de pręcitis Iudæorũ reprobis subdit: Qui aũt contemnunt me, erunt ignobiles.] Ipsi quidem contemnunt, qui nequaquam hunc esse mundi redemptoré credunt. De quibus profectò ipsa ueritas in Euangelio queritur dicens: Ciues auté eius oderant illum, & miserunt legationem post eum dicentes: Nolumus hunc regnare super nos. Sed eorum iam nobilitatem cernimus: quia & genere & conditione proscribuntur. Genere quidem ignobiles sunt, quia ab ipsa ueritate audierunt: Vos ex patre diabolo estis. Conditione etiam ignobiles sunt: quia amissa libertate & regno, perpetua gentium seruitute deprimuntur: Sed pœnarum ordinem clarius ostendit dicens: Ecce dies ueniunt, & pręcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, ut non sit senex in domo tua.] Iam quidem sine brachio est: quia qui templum & tabernaculũ perdidit, manum ad oblationem sacrificij ueteris non extendit. Et quia Heli, id est maioribus synagogæ sacerdotibus loquebatur, non solũ brachiũ eius, sed ét domus eius se præcidere minat: ut profectò uniuersalé ritus ueteris destructioné insinuet, & hoc quod nouo tempore iam factũ cernimus, antiquitus fuisse dispositum sentiamus. Et brachiũ itaque eius & domus eius Dominus præcidit: quia & summos Iudææ pontifices & minores sacerdotes ab immolatione ueteri penitus amouit. Vnde & conuenienter adiungitur: Vt non sit senex in domo tua.] Senes quippe intelligendi sunt sacerdotes, quorũ officium quia grauitate magnæ honestatis impenditur, à religionis pondere nulla puerili leuitate uacuatur. Brachium igitur eius, & domus patris eius ita præcisum est, ut in domo sua senex non sit: quia sic ueteris sacerdotij ritus euanuit, ut omnino nemo remanserit, qui ueteri more immolare iam possit. Nam postquam redemptor humani generis pro peccatis nostris nouo sacrificij more se obtulit, esse sacerdos consuetudine antiqua cessauit. Sed qui amissi sacerdotij damna sustinet, habet tormentum maioris pœnæ de dolore inuidiæ. Quare & subditur: Et uidebis æmulum tuum in templo, in uniuersis prosperis Israel.] Intra templum quippe æmulum suum uidet: quia ipse iam foras expulsus est. Nam qui æmulus sacerdotij ueteris alius est quã ordo nouorum prædicatorum? Qui profectò dum ueterum & electorum patrum studia uiuendo atque docendo adæquare nititur, bona Heli nimirum in bono æmulatur. Hinc Paulus admonet dicens: Bonum æmulamini in bono omnes. quæ autem Israel prospera nisi felicitates huius transeuntis temporis intelliguntur, in quibus Israel secundum carnem ualde lætabatur? In uniuersis ergo Israel prosperis æmulum suum uidet, qui in sancta Ecclesia prædicatores ueritatis felices aspexit, & rerum opulentia & celsitudine dignitatis. Hoc etiam quod in templo uidendus asseritur, perfectiori intelligentia declaratur. In omnibus quippe prosperis in templo est æmulus: quia ordo prædicatorum, omne quod sibi famulatur de felicitate temporis, in contemplatione disponit æternitatis. Sequitur: Veruntamen non auferam

Marginalia: Mat. 16; Luc. 19.; Ioan. 8; Gal. 4.; A; B; C; D

ram penitùs ex te uirum ab altari meo.] Penitùs nanque ab altari suo uirum auferret, si ad fidei nostræ unitatem nullum admitteret. Penitùs ergo non abstulit: quia et si reprobos synagogæ sacerdotes repulit, plures tamen ex eis ad sui cognitionem misericorditer adduxit. Quorum profectò in Apostolorum actibus Lucas meminit dicens: Plurima turba sacerdotum obediebat fidei. Digni nanque tanto & nouo ministerio inuenti sunt, qui remanere cum perditis in uetustate noluere. Sed quia non solū electos prædicatores de gentibus, uerum ét illos, qui de Iudæa credidere ad tormétum inuidiæ Iudaicum sacerdotium habuit sequitur: Sed ut deficiant oculi tui, & tabescat anima tua.] Vel idcirco uirum penitus ex eo ab altari suo non abstulit, ut Heli oculi deficerent, & anima eius tabesceret: quia uidelicet electos de Iudæa noluit ad ministerium nouæ prædicationis assumere ut remotis eis culpa ad pœnam reprobos teneret. Defecerunt nanque oculi Heli, cùm summum sacerdotium ueritatem fidei per ora prædicatorum in auditu habuit, & non cognouit. Anima quoque eius tabescit: qa uidelicet per repulsionis suæ pœnam emarcuit, dum sancti Spiritus gratiam amisit. Sequitur: Et pars magna domus tuæ morietur, cùm ad uirilem ætatem peruenerit.] Aetas uirilis tempus est Dominicæ incarnationis. Quod profectò Apostolus insinuat dicens: Quando uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege, erant redimeret, & adoptionem filiorum perciperemus. Quid igitur præcepta Iudææ fuerunt, nisi quædam eruditiones infantiæ? Huius item pueritiæ tempus idem Apostolus insinuat dicens: Cùm essemus paruuli, sub elementis mundi huius eramus seruientes. In uirili ergo ætate mortua est. quia in plenitudine temporis, in mundi redemptorem sæuijt, & semetipsam infidelitatis mucrone transfixit. Bene autem non tota domus, sed pars magna domus eius moritura prædicitur: quia ex eis quidam in redemptoré crediderunt. Et causam maioris doloris adijciés ait: Hoc autem tibi signum, quod uenturū est duobus filijs tuis, Ophni, & Phinees. In una die morientur ambo.] In duobus filijs Heli, geminum sacerdotij ueteris ordiné suprà ostendimus designari. Qui certè in una die mortui sunt: quia simul in redemptoris morte conuenerunt. Bene autem sacerdotū mors in signū moritüræ domus posita memoratur: quia cū pastores intereunt, necesse est ut ad eundem interitum grex sequat̄. Et quia ex falsa ratione decepti sunt, in die mori perhibentur. De cuius falsitate lucis beatus Iob loquitur dicens: Sic in tenebris sicut in luce ambulant. Sed qui uetus expulit, nouum sacerdotium præparauit. Vnde & subditur: Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem.] Mortuis nanque filijs Heli, fidelem sacerdotem sibi Dominus suscitauit: quia extinctis in perfidia prælatis ueteris populi, electos ad exhibendum redemptionis nostræ ministerium asciuit. Qui nimirum fidelis assumptus dicit: quia uetus cui successit, per infidelitatem fuit reprobatus. Et quia ea fides eius sacerdotis laudibus ascribitur, quæ per dilectionem operatur, ipsa dilectionis opera per sequentia uerba designantur. Nam sequitur: Qui iuxta cor meum & animam meam faciat.] Hoc nanque ineffabilis diuina substantia signari per partes hominis uoluit, quod in se iuxta literam intelligi non oportet. Dixit itaque: Qui iuxta cor meum & animam meam faciat:] non quod incorporea & incircumscripta Dei substantia, cor & animam habeat, sed sic loquitur homini, ut homo homini loqui solet, ut per hoc quod ex uerbo suo audiens homo cognoscit, apertè sciat, quid etiam uelit Deus. Quod profectò dici simplicius potuisset: Qui faciat uoluntaté meā. Et præmia operis exponit dicens: Et ædificabo ei domum fidelem.] Quæ nanque ista domus alia, nisi æterna patria intelligitur? Quam profectò domum Dominus cōmendans ait: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Sed hæc domus ædificari nunc dicitur: quia ex piæ uitæ actionibus præparatur. Veruntamen ad eam promeréndam indignum est opus hominis, si nō hoc agat gratia misericordis Dei. Bene itaque cum domus ædificium ponitur, Dominus ei eam ædificare pollicetur: quia nimirum uires humanæ à tanta operatione deficiunt si non diuinitus adiuuentur. Hinc Paulus ait: Deus est qui operatur in me uelle & perficere. Hinc iterum dicit: Non est uolentis neque

Act. 9 · Gal. 4. · Iob 24. · Ioan. 14 · Phil. 2. · Rom. 10

neque currentis, sed miserentis est Dei. Hanc domum se ædificare promittebat, cũ diceret: Vado parare uobis locum, & iterũ ueniam & accipiam uos ad meipsum, ut ubi ego sum, & uos sitis. Quia uerò uacantem se gratiam, ex arbitrij libertate deuotè secuturus erat, adiungitur: Et ambulabit corã Christo meo cunctis diebus.] Vnicuique enim electorum coram Christo ambulare, est se semper in cõspectu redemptoris aspicere, & ea q̃ ei accepta cognoscit, operari. Vel certè corã Christo ambulat qui in omne quod agit, semper ad ipsum respicit, & uitæ suæ rectitudinem in eo dirigit, quem per assumptam humanitatem ad componẽdum electorum speciem uenisse recognoscit. Sed in cæcitatis suæ tenebris Iudæa nõ semper deserenda est: quia per prophetam dicitur: Si fuerit numerus filiorum Israel sicut arena maris, tamen reliquiæ saluæ fiẽt Hinc Paulus ait: Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentiũ introeat, & sic omnis Israel saluus fiet. Hanc ergo Iudææ uisitationem subsequenter ostendit, quia dicit: Futurum est autem ut quicunq; remanserit in domo tua, ueniat, ut oretur pro eo.] Tunc certè Iudæa pro se orari Dominum postulat, quando collectis iam electis de gentibus, cæcitatis suæ tenebras non ignorat, cum per sacerdotes omnipotentis Dei, ei offerri per confessionẽ sanctæ trinitatis appetit: quia in uetustate pristina superna promoueri gaudia non præsumit, sed & fidem redemptoris, quam conuersa recepit, prædicando etiam conuertendis alijs impendit. Bene etiam subditur: Vt offerret nummum argenteum.] Argento quippe eloquia diuina signantur, quia per prophetam dicitur: Eloquia Domini igne examinata, argentum igne probatum. Qđ profectò argentum tunc Iudæa in Dei laudibus impendit, cum apertè fidem nostram prædicat, cui infidelitate posita antè contra dixit. Et quia eundem redemptorem, quẽ amando prædicat, etiam compatiendo imitatur, adiungitur: Et tortam panis.] Panis nanque nomine ille exprimitur, qui de semetipso ait: Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi. Torta itaque panis, redẽptoris caro est affecta supplicijs. Hunc nanque tortum panem propheta intuens, ait: Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Et quia per quendam sapientem dicitur: Si sederis ad mensam potentis sapienter attende, quæ apponuntur, tibi, quia similia oportet te præparare. Totam panis & nummum argenteum Iudæa tunc offert, cum redemptorem nostrum apta confessione prædicat, & pro eius amore quem prædicat, sustinere tormenta à perfidis non recusat. In qua nimirum imitatione passionis, & refectione dulcedinis quia ualde delectatur, sequitur: Dicatque, Dimitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem.] Dimitte me, ait: Noli me quasi infamem, & morte redemptoris cruentatam recellere. Vnam quoque patrem sacerdotalem sibi concedi obsecrat: quia ueris sacerdotibus sociari desiderat, ut eorũ ualeat admiseri gaudijs, quorum oblationes appetit seipsam offerens imitari. Vnde & refectionis suæ exponens desiderium, dicit: Vt comedam buccellam panis.] Qua in re notãdum est: quia tortam panis in deuotione oblationis habitura prædicitur, & buccell[illegible] in appetitu comestionis. Cur ergo ad comedendum non torta panis, sed buccella concupiscitur? Et cur non buccella, sed torta offerenda perhibetur? Sed quia in rotunditate buccella conficitur, rotunditas autem ipsa quodammodo nec principio, nec fine dignoscitur, rectè per panis buccellã redẽptoris ęternitas designať. Torta igiť panis à nobis offerri, & non buccella poteſt: quia qui passionem dominicam imitari moriendo, siue carnem affligendo possumus, æternitatem in nobis quam præsentemus eius conspectui non habemus. Et buccella nobis in perfectione desiderij esse, non torta panis; debet: quia qui humani generis redẽptorem compatiendo tẽporaliter sequimur in superna patria non mortalem iam nec patientem, sed æternum atque regnantem desideramus. Eam igitur, quam offerre tortã panis desiderat, dicit. Vt comedã buccellã panis: quia conuersi de Iudęa, redemptorẽ nostrum in æternitate refectionis possidere desiderant, cuius passionem imitati hic sunt ad strenuitatẽ militiæ, non ad præmiũ retributionis.

CAPVT III.

HAec de sacra hystoria typica explanatione percurrimus, ut in eisdem sacræ historiæ

historiæ uerbis, moralis intelligentiæ aliquid perquiramus. Itaque puer Samuel in conspectu Domini minister asseritur: quod tamen ministerium non absolute sed ante faciem Heli Domino exhiberi memoratur. His igitur uerbis non ostenditur perfectio ministerij, sed humilitatis. Facies nanque Heli uniuscuiusq; institutoris ratio est arbitrij. Ille nanque ante præceptoris sui faciem Domino ministrat, qui in exhibitione ministerij sui proprij arbitrij rationem non sequitur, qui eo operis itinere gradit, quod ei magistri sui cogitatione præuidet. Nam perfecti quique uiri, & docibiles Dei ministri quidē in conspectu Domini sunt, sed ante faciem hominis, ministri eius non sunt: quia ipsa eos intus diuinitas erudit, qualiter foris etiam uita, & moribus, ac doctrina disponantur. Vnde & præcursori redemptoris paterni oraculi laude promittitur: Tu quidem puer propheta altissimi uocaberis: præibis ante faciem Domini, parare uias eius. Ante faciem quidem Domini præire describitur, qui in ministerio suo nō erat secuturus arbitrium superioris hominis, sed inspirationem diuinitatis. Ante faciem ergo Heli Samuel Domino ministrare dicitur, ut subiecti quique, eius exemplo doceantur, quatenus de ministerio suo sic placere conditori studeant, ut præter prælatorum suorum arbitrium agere aliquid non præsumant. Nam qui ante institutoris sui faciem Domini minister asseritur, si eius faciem præire per tumorem despicit, minister in conspectu Domini non existit: quia omnipotentem ignorare conuincitur, cui per eius arbitrium placere despicit, cuius se imperio ut ei placeret, subiugauit. Vnde & Heli, & Belial esse filij, & nescire Dominum dicuntur, & ad populū officium sacerdotum. Filij nanque sunt, qui spiritualibus patribus ad eruditionem subiguntur. Qui profectò cum eorundem patrum sequi consilia superbiendo despiciunt, Belial filij rectè nominantur: quia eius, qui per superbiā de cœlo cecidit, apostatæ spiritus imitatores fiunt. Qui certe tanto deterius Dominum nesciunt, quāto eius sibi cognitionem arrogantius adscribunt. Eo nanque agitur, ut quod scire debent, periculosius nesciant, quo id quod se scire existimant, nescientes discere non curant. Et quia inuisibilem conditorem amare nequeunt, quem ignorant, in appetitu uisibilium, ipsa quæ sibi usurpāt Dei ministeria: dissipant. Vnde & ij qui ignorare Dominum sacerdotes relati sunt, sacerdotum quoque ad officium ad populū nescire perhibentur. Et ut reprehensionis eius causas aperiat ad omnem immolantē eius causas aperiat ad omnem immolantē ignorantis sacerdotis puer, cum tridente fuscinula uenire memoratur, & crudam carnem uiolēter exigere. Quibus profectò uerbis in auiditate suæ rapacitatis tres gulę species notantur. nam is cuius puer antequam coquerentur carnes, ad inferendam pro eis uiolentiam ueniebat, legitimam refectionis horam sostinere non poterat: & cui carnes quæcebantur, simplicibus cibis uti nesciebat: & quia coctam renuens, crudam carnē exigebat, cōi præparatione eandem carnem edere fastidiebat. Verum cum sacerdotum uoluptati seruierit peruersitas famulorum, quid est quod non ipsorum sacerdotum: sed puerorum peccatum grande nimis etiam coram Domino fuisse memoratur? Sed eisdem uerbis sacerdotum culpa maior ostenditur. nam qui minorum peccatum grande nimis coram Domino fuisse asserit, maiorum iniquitatem, in quem damnationis cumulū excreuisse cognouit? Quæ tamen magnitudo reatus asseritur, non solū pro appetitu illicitæ comestionis, sed etiā pro uiolētia rapacitatis. Sed ad electi pueri narrationē diuinus sermo regredit, ut in eo non quod reprobandū, sed quod imitandū est, attētius cōsideremus. Itaq; ephod lineo accinctus, & in cōspectu Domini esse perhibetur. Quid ergo in ephod lineo, nisi continētiæ candor ostēditur? quo nimirū ephod accingimur, cum ad nitorem pudicitiæ ex omni parte retinemur, cum animæ & carnis pars nulla à districtionis lege absoluitur per quam ad luxuriæ caliginem defluamus. Talis itaque minister in conspectu Domini est: quia de omnipotentis Dei speratu uisione non fallitur, cui cum tanto accinctionis suæ nitore famulatur. Cui profectò puero, ascendens mater cum uiro ad immolandum solennem hostiam, attulisse paruam tunicam dicitur. Mater quidem cum uiro ascēdit, quando mens prædicatoris per præsciētiam interni sponsi, sese ad contemplanda sublimia illa æternitatis gaudia erigit. Tūc quippe immolat solennem hostiam: quia dum

dum per illius amoris ineffabilem suauitatem conditori coniungitur, supernis altaribus deuotio festiua præsentatur. Et tūc quidem paruā tunicam defert: quia etsi per magnam internę uisitationis gratiam, pastoris anima ad superna sustollitur, paruulis tamē non ad modum subtilitatis suæ, sed pro eorum uiribus, imponere præcepta conuersationis debet. Vnde & Moyses à monte in immenso uultus sui splendore regrediens, faciem uelauit, ut in eum populus intendere uisum potuisset. Paruam itaque tunicam ea quæ spiritalis mater est, filio deferat, ut paruulis adhuc initia quædam & plana præcipiat, & non fortitudinis suæ onus imponat. Nam sæpe inter magna opera corruūt, qui per minora uincere hostē possunt. Vnde Dauid cōtra Allophyllorum fortissimū in pugnam progrediens, locriam, clypeū, & militaria quæque instrumenta deposuit, & qui se in eorum pondere contra hostē exercere non potuit, in uno eum fundæ lapide prostrauit. Ad immolandam solennem hostiam mater illa ascenderet, quæ dicebat: Scio huiusmodi hominem, qui raptus est in paradisum. Sed de tanta magnitudine, magnam uestem paruulis non adduxit: quia dicit: Audiuit arcana uerba, quæ non licet homini loqui. Item: Lac uobis potum dedi non escam. Paruam itaque paruo filio tunicam mater deferat, & pro modo corporis, mensura indumenti tendatur: quatenus dū temperatæ conuersationis uirtute dimicat, hunc hostis inæquali armorum sarcina nō substernat. Et quia ex discreto curæ pastoralis studio, prædicatoris Deus conuersorum lucra multiplicat, uisitata à Domino Anna perhibetur, atque per gratiam diuini muneris in filijs & filiabus meruisse gratiā fœcunditatis. Quæ filios quidem parit, cū eos uerbo lucratur, per quos prædicationis semina alijs tribuit. Filias uerò parit, cùm eas mentes ad omnipotentis Dei seruitiū reuocat, quæ etsi ad prædicationem idoneę non sunt, uerbi Dei tamen semen diligenter à prædicatoribus acceptum nutriunt: quod uelut parturientes postmodum filiæ per bona opera in exemplum proximorum gignunt. Sed quia prius Samuel lineo ephod accinctus asseritur, dehinc fœcunditas matris in pluralitate liberorum, potest rationabiliter intelligi hoc quod fieri

Exo. 34.
1. Re. 17
2. Co. 12
1. Cor. 3

A quotidie cernimus: quia uidelicet ex bona opinione electi discipuli, magistro succrescunt lucra conuersorum. Vnde & post ortum fratrum & sororum magnificatus Samuel apud Dominum fuisse perhibetur: quia profectò coram Domino iam magni sunt, qui per exempla piæ conuersationis proximorum corda, ad omnipotentis Dei seruitium conuertunt. Magnus uerò nobis timor incutitur. quia Heli filiorum culpa damnatur, cuius peccata propria nulla referuntur. Nam bonis subditis bene uiuere ad salutem sufficit, prælatis uerò propria uita

B non sufficit. Valde etenim senex est, qui uiuere irreprehensibiliter semper studet. Vnde etiam scriptum est: Senectus enim uenerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata. cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis uita immaculata. Sed quidam bene uiuendo præeminēt qui authoritatem, quā prælatio exigit, nullam habent. Nam etsi ad agenda bona excitare subditos satagunt, tamen contraire delinquentibus per zelum rectitudinis erubescunt. Qui nimirum etsi ad redarguendos eos aliquando exeunt, nocent potius loquē-

C do quàm prosunt: quia eorum obstinationē non digna seueritate confundunt. Nam idē Heli filiorum scelera, & quomodo ad tabernaculi ostium cum mulieribus dormirent audiuit: qui uelut ab aspera inuectione authoritatis incipiens, res pessimas ab omni populo se audisse perhibuit. Sed qui in se qui eas quas exposuit culpas debuit, per subsequentia uerba læuigauit, dicens: Nolite filij.] In qua nimirum propinquitatis appellatione, quantum à Domini uoluntate dissentiat, liquet: quia illos filios appellauit, quos diuinus sermo suprà Belial, id

D est spiritus neq̃ filios esse perhibuit, dicēs: Porrò filij Heli filij Belial.] Cum mulieribus quippe dormire, est securè & sine metu futuræ uindictæ peccare. Mulieres quippe meretrices, sunt concupiscentiæ seculares. Quæ bene ad tabernaculi ostiū obseruare perhibentur: quia ad introitum regni cœlestis tendentibus, insidiantur. Qui uerò sic mundi concupiscentias sequitur, ut sæpe diuini metus consideratione terreatur, polluitur quidem cum mulieribus, sed nō dormit: quia etsi transgrediēdo labitur, in perpetratis tamen facinoribus, per securitatē ne-

Sap. 4.

nequaquam requiescit. Dormiens itaque cũ mulieribus, nomine propinquitatis honorandus non est: quia qui proiecto iã Dei timore, in suis celeribus obstinati sunt, leuiori increpatione arguendi non sunt: ne leue pondus peccati esse putent id in quo corruunt, dum graue eis illud non sonat, quod ex authoritate prædicatur. Sed remissi pastores inter fomenta uerborum, quædam proferre solent argumenta rationis. Vnde & Heli uoce dicitur: Si peccauerit uir in uirum, pacari ei potest Deus: si autem in Deũ peccauerit, quis orabit pro eo?] Vir in uirum peccare, est de rebus labentibus alterutrum sibi homines nocere. In Deum uerò peccare, est ea ei quæ ad æternitatem condidit, auferre. Quicunque igitur aut suam, aut alterius fidelis hominis animam ad peccandum pertrahit, in Deum peccare conuincitur: quia sua ei auferre propria nitit̃. Quod nimirum tanto grauius peccatum esse ostenditur, quanto & qui pro eius absolutione dignus intercessor existat, rarius inuenitur. Nã sub interrogatione, Quis orabit pro eo, non dicitur, ut talibus etiam pœnitentiæ remedia denegentur: sed quia altiora peccatorum uulnera difficilius curantur. Quod tamen idcirco dictum potest intelligi: quia sacerdotes arguuntur. Vir enim in uirum peccat, cum ille delinquit, cuius culpa corrigenda ad hominis superioris iudiciũ respicit. Quia igitur peccata subditi populi, quæ ad sacerdotes respiciunt, ipsorũ sacerdotum precibus delentur: cum sacerdos in culpã labit̃, superior p̃sona nõ est, cuius precibus expietur. Quod & ipsa ueritas per se insinuat, dicens: Si sal euanuerit, in quo salietur? Dicat ergo, Quis orabit pro eo?] Quasi dicat, Quis ei intercessor remanet cũ ille se transgrediendo præcipiat, qui ad intercedendum pro alijs ordinatus est? Quæ profectò culpæ magnitudo monstratur: qa plerique eorum à Domino in impœnitentis cordis caliginem proijciuntur, & nulla hominis adhortatione resipiscũt. Quare aptè subiunctum est: Nõ audierunt uocem patris sui, quia uoluit eos Dominus occidere.] Puer autem Samuel & proficere & crescere memoratur, & tam Deo quàm hominibus placere: ut electi auditoris studium designetur, qui rectę uitæ itinere suos conatus ad supernam patriam dirigit, dum ad

A maiora conualescit. Vnde & per Psalmistã dicitur: Ambulabunt de uirtute in uirtutẽ, uidebitur Deus deorum in Sion. *Psa. 83.* Profectus itaq; conuersationis est, crescere meritis, placere Deo & hominibus consummatæ perfectionis. Et quia ad opera conuersatio pertinet, meritumque peruenit ex charitate, illi auditores proficiunt, & non crescunt, qui bona opera pro studio uanitatis exhibent, & charitatem non habent. Proficimus ergo, & crescimus, si cum sublimiori conuersatione per opera meliora sustollimur, ex eadem sublimitate operis, ad sola

B intendimus gaudia æternitatis. Placere autem tam Deo quàm hominibus, magnę uirtutis est: quia plerunque de bono opere nostro proximos nostros offendimus, si eadẽ bona opera non cum magna cautela faciamus. Tam Deo igitur, quàm hominibus placet, qui in bono opere quod omnipotentis Dei obsequijs impendit, cautus est, qui sic Deo placere curat, ut de Dei ministerio aliquem non offendat. Et quia de Samuele adhuc puero, & sub aliena instructione posito dicitur, communiter uiuẽtium per hoc uita eruditur. Nam quidam in sacris locis

C communiter uiuentes, feruore nouitio sub colore magnæ operationis sibi uacare appetunt, qui contubernalibus fratribus quo minus sunt utiles, hoc minus placent. Electus itaque puer Samuel communiter uiuẽtibus forma proponitur, cui imprimantur. Deo itaque, & hominibus quisq; eorum placet, cùm fratribus utilis est, Deo deuotus. Sic ergo agant curam sui, ut ea quæ sunt proximi, non omittant, quatenus ex benignitate his placeat, qui secum in imo sunt: supernis uero oculis ex deuotione, fortitudinis suæ robur cautè exhibeat, ut infirmorum corda

D non atterat, dum fortitudinis suæ impetu ad superna festinat. Vir aũt Dei ad Heli uenisse describitur, qui profectò diuinæ sentẽtiæ seueritatem prolaturus, quanta ei dona contulerat diligenter enumerauit. Et quia tandem uindictæ, quam mereretur, pœnã denunciat: quid dat intelligi, nisi quia pastorum culpæ subtilius iudicantur? & non solum peccata eis pęnam ultionis aggrauãt, sed etiam munera concessa. Item quia sigillatim eadem dona replicat aliquid grauius designat: quia singula ad tormentũ ueniũt, quæ male fuisse seruata comprobantur. Male

lè nanque in se omnipotentis Dei munera custodit, qui nitorem pastoralis culminis, per maculas polluit prauæ actionis. Vnde & apte Heli domus munera, & uictimas Domini calce abiecisse reprehenditur Calx quidem ea pars corporis est, qua terram tangimus. In hac igitur inferiori parte corporis animæ affectus ostenditur, quo terrena concupiscuntur. Et quia, ut quibusdam uisum est, pro consecuta uel consequenda uictoria uictimæ afferri consueuerant, & munera amicis dari: q̄d in uictimis & muneribus, nisi proficientium adhuc uota & perfectorum deuotiones in omnipotétis Dei laudibus designantur? Qui enim p̄ occultorum hostium tentamenta proficimus, cum ad eorum conflictum uirtutem præparamus, profectò uictimas in omnipotentis Dei laudibus tenemus. Sed deuictis iam ijs, quæ ingeruntur nobis, prælijs de uictoria consecuta omnipotenti Deo gratias agimus, eidem Domino nimirum uictimas immolamus. qui aũt ei familiaris amoris affectũ offerunt, quasi amico munera impendunt. Munera igitur sunt affectiones charitatis, quibus corda electorũ in desiderio sui cõditoris inardescunt. Et quia cum rector terrena sequitur, plerisque in spirituali conflictu positis, plerisque etiam iam anhelare incipientibus nocet, calce nimirũ Dei uictimas, & munera abijcit. quia exemplo suæ prauitatis, eorundem utrorumque studia expellit. Abijciuntur itaq; uictimæ: quia sæpe à rudibus Christi militibus pugnæ spiritualis labor relinquitur, cum principes Christianæ expeditionis, in terrenorum blandimentorum requie, sequi corporis ocia uidentur. Calce abijciuntur munera: quia affectiones charitatis à plurimorũ iam superna diligentium mente frigescũt, dum prælatos suos aspiciunt supernam patriam, per nulla amoris desideria quærere, sed corporis frigore constrictos, infimis delectationibus iacere. Quorũ profectò nõnulli sunt, qui ipsos spirituales honores carnaliter exhibent, & quod meritis debetur, propinquitati tribuunt. Qui profectò præsumptionis suæ reatũ expauescerent, si hoc quod de Heli sacerdote Dñs queritur, attẽtę pensarent: Honorasti, inquit, filios tuos, magis quàm me, ut comederetis primitias omnis sacrificij populi mei Israel. Filios quippe, & propinquos magis quàm Dominum honorat, qui ad sacros ordines personas eligit, non ex conuersationis honestate, sed amore propinquitatis. Idcirco filij honorati referuntur, ut sacrificij primitias ederent: quia carnales prælati spiritualis honoris culmina, carnalibus propinquis ideo tribuunt, ut Ecclesiasticis facultatibus ditentur, & in altitudine ordinis cumuletur abundantia ubertatis. Nec curãt quales sunt, qui ad spirituale ministerium ueniunt, sed tantum ut temporali dignitate præferant, quos carnali affectione complectuntur. Quæritur ergo honorasse filios, sed scelestos, qui & carnali propinquitate proximi habendi non sunt, si Ecclesiasticæ doctrinæ conuersatione nequaquam fulgescunt. Sed qui reprobos prouehunt, ipsum promotionis ordinem confundere designantur, cùm idcirco honoratos filios refert, ut sacrificij primitias ederent. Non enim prædicat sacerdos, ut comedat, sed ideo ut prædicet, manducare debet. Quod & Paulus insinuat, dicens: Qui Euangelium annunciat, de Euangelio uiuat. Hinc iterum dicitur: Boui trituranti non claudatur os: ut uidelicet prædicator sanctæ Ecclesiæ ideo comestionem subministret corpori, ut ferre ualeat laborem prędicationis. Rectum itaque promotionis ordinem peruertere comprobantur, qui propinquos prouehunt, non ad intentionẽ ministerij, sed ad propositũ dignitatis. Quod profectò non facerent, si se & eos in spirituali culmine carnaliter non amarent. Sed si Heli repulsionem intelligunt, sui quoque reatus iudicia pertimescent. Nam diuina uoce dr̃: Honorasti filios tuos magis quã me, ut comederetis oẽs primitias populi mei Israel. Propterea ait Dominus Deus Israel: Loquens locutus sum, ut domus tua, & domus patris tui ministraret in cõspectu meo usque in sempiternum, nunc autem absit hoc à me.] Ecce Heli celsitudine dignitatis sententia diuina deponitur, qui pro primitiarum esca scelestos filios honorasse cõuincitur: ut profectò sanctæ Ecclesiæ prædicatores intelligant, quia si carnali amore reprobis spiritalia ministeria scienter committunt, ab illo, in quo foris stare uidentur culmine, interni arbitri æquitate ceciderunt. Et quia subsequẽter adiunxit: Sed qui-

2. Co. 9.

Deu. 25.

quicunq; glorificauerit me, glorficabo eũ:] etiam inhonoratum fuisse eorum audacia, latenter innuit. Quibus profectò & Paulus id ipsum improperans, ait: Nomen Dei per uos blasphematur inter gentes. Quia enim decorem acceptæ dignitatis, per miseræ famæ sordes maculant, profectò Dominũ inhonorant. Dignè enim ab honoris arce repellitur, qui ei facit iniuriam, à quo honoratus fuisse comprobatur. Quo contrà generali promissione affirmat, dicens: Sed qui me glorificauerit, glorificabo eum.] Deum quippe pastor glorificat, qui exemplo bonorum operum, ad imitationem fidelium coruscat, qui de sublimitate regiminis ingenti lumine radiat magnę conuersationis, qui ad speculum sacrorum ordinum reproborum ministrorum personas non accipit, sed eos ad formam subiecti gregis eligit, quos omnis qui ad imitationem respicit, quia uerum in eis lumen sequitur, non offendit. quibus nimirum per semetipsam ueritas loquitur, dicens: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant uestra bona opera, & glorificent patrem uestrũ, qui in cœlis est. Glorificantes quidem se Dominus glorificat: quia quod electi pastores sanctæ Ecclesiæ exterius portant de gloria culminis, hoc intus accipiunt ex gratia diuinæ bonitatis: & honorem quo sublimes sunt in oculis hominum, digno studio in interiori, ab internę maiestatis largitate promerentur. quo contrà inhonorantium se gloriam, à se non esse eis impensam queritur, dicens: Ipsi regnauerunt, & non ex me: principes extiterunt, & ego ignoraui. Ex se nanque, & non ex electione summæ ordinationis regnant, qui ad gloriam Ecclesiastici culminis nõ uocantur diuinitus, sed per cupiditatem perducuntur. quos profectò Dominus ignorat: quia eos per internę æquitatis iudicium reprobat. Tale est ergo, ac si dicat: Et si meus esse uidetur honor, quem habent, non illum meruerunt obsequio, sed per cupiditatem rapuerunt. Vnde & subsequenter adiungit: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.] quasi aperte loquatur, dicens: Et si nobilitatem dignitatis præferunt prætextu religionis, ignobiles tamen sunt: quia excellentiæ eius quam habent gloriæ, non cõcordant per sublimitatem uitæ. Sed quia

Mat. 5

Osee. 2

A hoc totum expressione futuri temporis ꝑmittitur, potest non inconuenienter ad uenturæ retributionis meritũ referri. De qua nimirum Ioannes dicit: Cum apparuerit, similes ei erimus. Hinc euangelista Marcus afferent, ait: Tunc uidebunt filium hominis cum potestate multa, & gloria. Cum autem glorificantem se glorificaturum asserit, profectò ei suæ similitudinis gloriã repromittit. Glorificantem quippe se Dominus glorificat: quia eos æterna sublimitate remunerat, qui nunc intra sanctam Ecclesiam per exempla bonorum operum in electorum oculis coruscant. Contemptores autem erunt ignobiles: quia in electorum gloria recipi non merentur. Nam quia modò per conuersationem reprobam, lapsi angeli imaginem uestiunt, ignobiles cum eo tunc erunt, quando ei in interna pœna sociãtur. Horum nanque glorificationem atque illorum ignobilitatem propheta intuens, ait: Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis. Exultationes Dei in faucibus eorum, & gladij ancipites in manibus eorum. Ad faciendam uindictam innationibus, increpationes in populis. Ad alligãdos C reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Glorificantem se quippe Dominus glorificat: quia humiles electi cum in eo in æterna gloria exultant. Qui nimirum, quia glorificationis claritatẽ ex modo propriæ conuersationis accipiunt, in cubilibus suis lætari de gloria consecuta perhibentur. Contemptores autem eius perpetua ignobilitate feriuntur: quia nationum reges, & nobiles ferreis, æternis uidelicet uinculis, ad pœnam uinciuntur. Reges autem nationum, & principes sunt superbi & gloriosi pręlati carnalium. Igno D biles autem tunc erunt, quando ferreis uinculis ligantur: quia qui modo se aduersis paruulos temporaliter erigunt, à fulgore honoris & ausu suæ tyrannidis æterna pœna cohibentur. Vnde & hic quoque subdit: Ecce dies uenient, & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui.] Brachium quippe contemptoris est fortitudo temporalis. Et quia de summi patris familia, transgrediendo exijt, lapsum angelum à cœlesti gloria habere iam patrem cœpit. Domus itaque patris eius est ea, quę sibi fauet in malo societas subditorũ. De quibus profectò

1. Ioã. 3

Mar. 13

Ps. 149.

B

profectò superius dicit: Honorasti filios tuos, magis quàm me.] Brachium ergo cõtemptoris, & domus patris eius præciditur, cùm interueniente morte carnis, prælatus, & subditi uiolentiam suę tyrannidis pariter amittunt. Tunc quippe sine brachio est, cũ in oppressione paruulorum exercere uiolẽtiam nequaquam potest. Vnde & æterni iudicis æquitate decernitur: Ligatis inquit, manibus & pedibus projjcite in tenebras exteriores. In cuius etiam domo senex non erit. Damnati quippe hominis domus, infernus est. Senectus autem uera est maturitas sapientiæ. In domo itaque eius senex non erit: quia in inferno nulla inueniri poterunt consilia salutis. Vnde & ad ueræ sapientiæ opera sacra scriptura excitat, dicẽs: Quodcunque potest manus tua, instanter operare: quia nec ratio, nec sapientia, nec scientia est apud inferos, quò tu properas. Hinc Paulus ait: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. In domo itaque contemptoris senex non erit: quia quisquis rectè sapit, non in inferno, sed in cœlo sibi mansionem parauit. Quia etiam contemptor ad augumentum pœnæ suæ, Aemulum suum uidet in templo in uniuersis prosperis Israel.] Templum etenim Dei, superna patria est. De qua ét per prophetã dicitur: Dominus in templo sancto suo, Dominus in cœlo sedes eius Israel autem, qui uidens Deum interpretatur, angelorũ illa felix multitudo signatur, de qua Dominus in Euangelio dicit: Angeli eorum semp uident faciem patris mei, qui in cœlis est. Israel autem prospera sunt, beatorum illorũ spiritum gaudia sempiterna. In templo igitur æmulum suum cõtemptor aspiciet: quia prædicator reprobus iam damnatus, ordinem humilium iam gaudere in cœlestibus recognoscit. Cui nimirum æmulo uniuersa Israel prospera tribuuntur. Scriptum qp pe est: Erit Deus omnia in omnibus. Cũcta igitur Israel ptospera, omnia quæ Deus est illis beatissimis ciuibus designantur. Nam cum æterna illa essentia summum uidelicet & simplex bonum in semetipso sit, tamen quia reuelatione maiestatis suæ omnia illorum beatorum spirituum desideria satiat hanc esse doctor egregius demonstrat. Vnde & cautè non in semetipso Deus omnia, sed in omnibus omnia esse prædicat: quia

Mat. 22 · *Eccl. 6* · *1. Cor. 6* · *Psa. 10.* · *Ephe. 4.*

A qui in natura sua unum & simplex bonũ ineffabiliter existit, tot bona est bonis omnibus, quot ipsi omnes de contemplatione gloriæ adimplẽtur gaudis. Vniuersa igitur Israel prospera æmulo tribuuntur: quia ordo humilium electorum inter angelorum choros excipitur, ut diuinæ contemplationis gaudijs æterna perceptione satietur. Qui rectè æmulus contemptoris esse perhibetur: quia electi Dei etiam superborum, atque negligentium prædicatorum bonæ admonitionis hortamenta suscipiunt. Vnde & Dominus præcipit dicens: Quæcunque dixerint uobis facite, secundum opera illorum facere nolite. Hinc Paulus ait: Bonum æmulamini in bono omnes. Sed cum scriptura dicat: Tollatur impius, ne uideat gloriam Domini: contrarium uidetur ut ij qui in inferno damnati sunt, eos qui in cœlo gaudent, uidere intelligantur. Sed quia uidere etiam ad cognitionem pertinet, in templo æmulum uidet: quia etsi inferni pœnis constrictus tenetur impius, electos humiles, quos oculis non uidet, in cœlo non dubitat angelorum gaudijs interesse. Et notandum, quia bis dicitur, Non erit senex in domo tua: quia nec de pœnarum experientia, quam damnat[illegible]s habet, nec de scientia alienæ felicitatis, nec de pœnarum experientia quam non habet, ad salutem eruditur. Aliquando autem pastoribus reprobis, electi per doctrinam filij nascuntur. Quos nimirũ obligatos pastorum culpa bona retinet: quia bonæ prædicationis eius hortamenta sequuntur quæ audiunt, & non peruersa opera quæ uident. Vnde & subditur: Veruntamen non auferam penitus ex te uirum ab altari meo.] Viri nanque sunt, qui ardua rigidæ conuersationis arce fulgescunt. Quasi ergo dicat: Idcirco eos ab altari meo non aufero: quia uiri sunt. Nam pro merito conuersationis, seruatur eis fortitudo, & celsitudo potestatis. Vnde & per prophetam Dominus æquitatis edicta promulgat, dicens: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, nec pater filij. Ab altari itaque suo ex eo uirum Dominus iustè auferret, si filius patris iniquitatem portaret. Sed ex eo ipso quod electus auditor in gloria cernitur, reprobo doctori pœna cumulatur. Quare & subditur:

Mat. 23 · *Gal. 4.* · *Esa. 26.* · *Ezec. 18*

Sed ut deficiant oculi tui, & tabeſcat anima tua.] Oculi nanque eius deficiunt: qua ex eius uita, qui ſua perfecit exhortatione, cõfunduntur. Anima quoque eius tabeſcit: quia abundantius dolere compellitur, dum bonum quod docuit, per gloriam retributionis florere noſcit in ſubditis, & ipſe hoc agere non curauit. In quibus etiam uerbis notandum eſt: quia qui penitus ex eo uirũ ab altari ſuo ſe non ablaturum promittit, rarus innuitur eſſe quem recipit: quia profectò doctoris reprobi plures auditores ſunt, qui ſequantur praua quæ agunt, quam recta quæ docent. Vnde & hic quoque, magna pars domus eius in uirili ætate moritura perhibetur. Aetas nanque uirilis, tempus eſt adminiſtrandi ſacerdotij. Imitator itaque doctoris reprobi ad uirilem ætatem ducitur, cum ad ſacri ordinis celſitudinem promouetur. Ad quam profectò ætatem cum peruenerit, moritur: quia ad tantum miniſterium quiſquis indignus acceſſerit, uel in eo indignè uixerit, cõdemnatur. Vnde & Paulus dominici corporis & ſanguinis mentionem faciens ait: Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. In uirili ergo ætate moriuntur, quia de præſumptione & auſu miniſterijs ſublimioris intereunt. Hinc ergo, hinc iam quique præcipites colligant, & tanti miniſterij ſubire onera non ambiant, ſed expaueſcant. Nam qui mori prædicitur, quando ad uirilem ætatem peruenerit, donec ad eam perueniat, uiuit: quia nimirum infirmi quique & illi tanto miniſterio impares, ſi puſillitatis ſuæ modum conſiderant, habent in ſancta Eccleſia locum, in quo ſe cuſtodientes uiuant. Vnde & per Moyſen Dominus denunciat, dicens: Beſtia ſi montem tetigerit, lapidetur. Hinc eſt etiam quod cum Loth exiret de Sodomis, ab aſcenſu montis abſtinuit, & in Segor paruulam ciuitatem declinauit: ne dum paruulus adhuc ad altiora nititur, uirilem ætatem impingens moriatur. Sodomam quippe eximus, cum ardentis concupiſcentiæ incendia declinamus. Qui ſtatim ad ſublimia non aſcẽdimus: quia ſuperioris miniſterij ſumma non tangimus, dum infirmitatem propriã metiendo conſideramus: ne ſi infirmæ ætatis noſtræ tenere modum contemnimus, qui paruuli uiximus, in uirili ætate moria-

1. Co. 11

Exod. 20

Gen. 19.

A mur. In ſignum uerò morituræ domus, ambo Heli filij una die mori prædicuntur. Quos nimirum filios, illos ſignare diximus qui ad ſacros ordines à propinquis carnalibus promouerentur, non ad intentionem adminiſtrandi ordinis, ſed ad gloriam mũdanæ dignitatis. In una ergo die ambo moriuntur: quia in appetitu mundanæ felicitatis intereunt. Gloria ſecularis, honoris reuerentia, poteſtas culminis, claritas dignitatis, frequentia obſequentium, affluẽtia rerum ſeculariter amata, dies eſt, ſed quæ interficit. Audiant ergo filij Heli: quia B in una die ambo moriuntur. Qui enim de accepto paſtorali culmine, labentis uitę felicitatem diligunt: intentionem quidem habent gaudij, fructum uerò lamenti: propoſitum in exultatione uitæ, & peruentionem in mortis mœrorem. Ad mortem itaque properant, quoties uanè de temporali felicitate gratulantur. Quod apoſtolus probat, cum apoſtatantis uiduæ meminit, dicens: Quæ autem in delicijs eſt, uiuens mortua eſt. In die nanque hac mori perhibuit, qui cauſam mortis uiduæ eſſe delicias oſtendit. Sed mors filiorum minus C peſſima eſſet, ſi ipſa cauſa mortis alienæ nõ fieret. Vnde & non ſimpliciter mori, ſed in ſignum morituræ domus mori prædicuntur: quia cum ij qui de uicino doctorem reproborum imitantur, in eodem præcipitio corruunt, & ſecutores ſequẽtium in ruina cumulantur. Hoc itaque de officio ſuſcepti culminis, temporalem felicitatem amãtes audiant, & reatus ſui magnitudinem pertimeſcant. Tanto denique grauiori pœna digni ſunt, quanto aperte conſpiciunt: quia de unitate, quam diligunt, non ſoli moriũtur. quia dum in prætextu mundanæ læti- D tiæ mortem ebibunt, potus ſui peſtem ad ſequentium ſe multitudinem tranſmittũt, quibus tamen uerbis põt doctoribus reprobis præſentis uitæ breuitas intimari. In una quippe die moriuntur: quia cum ad terminum huius uitæ perueniunt, breue eis omnino fuiſſe cernitur, quod uixerunt. Vnde per quendam ſapientem dicitur: Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti. Hinc iterum de huius mundi amatoribus beatus Iob loquitur, dicens: Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Sed raptis ad pœnã reprobis, ad gregis dominici

1. Tim. 5

Iob 20.

Iob 21.

minici curam sapientes, & electi pastores excitantur. Quare & subsequenter adiungit: Et suscitabo mihi sacerdotem fidelẽ.] Fidelem nãque sacerdotem sibi Dominus excitat: quia uidelicet eum summus locus ad sui curam exigit, qui non solum rectè intelligat, sed qui fideliter ministret. Ministrare autem tunc rectè poterit, cum ministerij sui modum de sacro eloquio recognoscit. Vnde & cùm fidelis sacerdos promittitur, iuxta cor & animam omnipotentis Dei facturus esse perhibetur. Quid enim cor & animam Dei, nisi sacram eius scripturam accipimus? Nam corde cogitamus ad deliberationem, anima uerò afficimur ad amorem. Quia ergo in sacro eloquio cõsilia omnipotentis Dei agnoscimus, ibique amorem quo humanum genus dilexit inuenimus: ipsum eloquium cor & anima eius rationabiliter designant. Illum itaque omnipotens Deus ad suum ministerium sacerdotem elegit, qui iuxta cor eius, & animã facit: quia profectò non alius tanto ordine dignus est, nisi qui uoluntatem eius de sacro eloquio didicit: & hoc quod didicit, proximorum utilitatibus per studium charitatis impendit. Sed uigilanter est adhuc intuendum, quod dicitur: Iuxta cor & animam meam.] Nam quædam in scriptura sacra inueniuntur præcepta, quæ dispẽsatione quidem Dei præcepta sunt, & non amore Dei. Quæ profectò si sacerdos, qui excitandus promittitur, adimpleret: iuxta cor quidem Dei, & non iuxta animam faceret, dum consilium diuinæ dispensationis, & non amoris præceptum operibus reddidisset. An non de dispensatione Dei illa mandata eius fuerant, de quibus loquitur, dicens: Dedi eis mandata non bona? Et cum pharisęi de dando repudij libello, cum ipsa *Mat. 19* ueritate disputarent, audierunt: Ad duritiã uestram dedit uobis legem Moyses. Quia itaque de dispensatione consilij eius illa fuere, quisquis eisdem præceptis usus est, iuxta cor quidem Domini, & non iuxta animam fecit. Nam cordis & animæ præceptum illud est, de quo dicitur: *Ioan. 15.* Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Quia hoc quod per consilium præcipit, per amplexum charitatis *Luc. 6.* apprehendit. Hinc item dicit: Diligite

A inimicos uestros, benefacite ijs qui oderunt uos. Hinc item præcipit, dicens: Quæ uultis ut faciant uobis homines, hæc *Mat.* facite eis. Hæc itaque & huiusmodi, cordis & animæ Dei præcepta sunt: quia hoc reuelatione ostenditur secreti eius consilij, quod in eius conspectu suscipitur probatione charitatis. Sacerdos ergo fidelis per hoc indicium noscitur, si uidelicet iuxta cor & animam eius operatur: quia profectò tunc uerè fidelis est, si non dispensationis eius licentiam, sed præcepta sequatur amoris. Sed quia non fru-B stra, sed ad lucrum subiectæ plebis eligitur, subdit atque ait: Et ædificabo ei domum fidelem.] Domus nanque sacerdotis est amplitudo, in qua conuersatur, populi subiecti. Quæ profectò domus ei fidelis à Domino ædificatur: quia ad obedientiæ studium diuina inspiratione erigitur. Infidelis nanque domus est ea subditorum societas, quæ boni rectoris quotidie prædicationem suscipit, cui tamen obedire, per studium boni operis non intendit. Infidelis enim domus esse cognoscitur: quia uerbi Dei pecunia, C quæ ei prædicatoris sui ministerio creditur, per negligentiam prodigæ uitæ dissipatur, & quod sibi ad negocij lucrum committitur, nequaquam in tempore reddendæ rationis inuenitur. Bono itaque prædicatori fidelis à Domino domus construitur, cum ad obediendum uoci eius subiectæ plebis diuinitùs corda præparantur, ut non solum id quod in ea reconditur, de uerbi talento custodiat, sed lucro multiplici cumulatum, ad mensam æternæ susceptionis ducat. Et notandum: quia fidelis domus à Domino ædificari D dicitur, ut de bona conuersatione subiecti populi prædicator nequaquam inaniter glorietur. Notãdum quoque: quia sacerdotem fidelem sibi Dominus excitat, ut subiectorum corda hoc ipsum quod optimo rectore reguntur, tribuere suis meritis non præsumant. Notandum etiam, quòd sacerdotem, quem excitat Dominus dicit fidelem sibi: domum autem, quam ei ædificat, fidelem ipsi sacerdoti dicit futuram: quia profectò prædicator Deo obedientiam debet, subiectus prælato. Sed ante subiectum

tunc rectè prælatus graditur, si ad omnia dirigenda uitæ suæ itinera, ueritas ipsa uideatur. Sequitur ergo: Et ambulabit coram Christo meo omnibus diebus.] Christus autem Domini redemptor est generis humani. Qui nimirum quia iam ad cœlos ascendisse creditur, à fidelibus suis nunc non oculis corporeis, sed mente uidetur. Coram ipso itaque omnibus diebus ambulat, qui cogitatione subita nihil operatur. Nam ut rectos gressus foris ponat in opere, intus ad Christum respicit, quem per considerationem portat in corde. Sed quia adhuc reprobo pastori loquitur, subiungens ait: Futurum est autem, ut quicunque remanserit de domo tua ueniat, ut oretur pro eo.] Remansurus nanque de eius domo aliquis dicitur: quia magna pars illius moritura perhibetur. De domo nanque reprobi pastoris remanet, quem conscientia peccati à spe consequendæ ueniæ non extinguit. Remanet ergo: quia pondus conscientiæ per pœnitētiæ propositum læuigatur spe consequendæ uitæ. Qui profecto, ut oretur pro eo, uenit, & ad Deum pœnitendo properat, à quo peccando recessit. Vt oretur itaque pro eo uenit: quia qui indignum Deo se fecit, dignum intercessorem exigit, ut alienis precibus expietur, qui proprijs mundari non posse cognoscitur. Vnde & piè Iacobus admonet, dicens: Confitemini alterutrum peccata uestra, & orate pro inuicē ut saluemini. Hinc iterum: Multum ualet oratio iusti assidua. Sed pro eo oratio ualet, qui dum se à peccati immunditia cohibet, ad Dei se similitudinem redigit, qua se peccando spoliauit. Vnde & hic quoque subditur: Vt offerat numum argēteum.] In numo igitur imago domini sculpitur, ut eius esse cognoscatur, à quo formari præcipitur. Numus itaque Dei, similitudo eius accipitur. Vnde in Genesi loquitur, dicens: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Et quia de sacro eloquio Dei imaginem, & similitudinem, ad quā redigamur, agnoscimus, argenteus numus esse perhibetur. Qui ergo à peccati uia, ut pro se oretur, uenit, numum argenteum offerre debet: quia nihil ei prodest, quod pœnitendo compungitur, nec quod flēdo confitetur, si inemendata & incorrepta interius pulchritudine bonæ uoluntatis, luce Dei imaginis nequaquam radiare cognoscitur. Imago etenim & similitudo Dei est, inclyto odio malum odire, & amore perfecto Deum diligere. Vnde & propheta claritatem diuinæ similitudinis ab humano genere perijsse intuens, ad eum, qui cum inclyta reparationis nostræ luce de cœlo uenit, respicit dicens: Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Hinc se iam de eius contemplatione in perfectionis formam renouatum considerans, ait: Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi. Qui ergo de domo reprobi per confessionem uenit, qui per humilitatem pro se orari Dominum petit curet omnino necesse est, ut numum argenteum offerat, quatenus sumpto splendore bonæ uoluntatis, perfectè oderit malum quod fecit, & bonum integro amore diligat, quod neglexerit. Vnde & iusti iudicis examine, propitiationis edicta promulgātur: In quacunque die, uel hora (ait) peccatot conuertitur, uita uiuet, & non morietur. Conuersio aūt peccatoris non est in humilitate cōfessionis, sed in renouatione interioris hominis, cum peccatori iā diuina inspiratione correcto, & malum displicet quod amauit, & bonū placet quod odit. Nā sunt nonnulli, qui se & de nequitia accusant criminis, & prauitatem non corrigunt uolūtatis: Qui profectò conuerti ad Dñm nō creduntur: quia uera conuersio in ore non accipit, sed in corde. Conuerti etenim simul uerti est. Conuersio itaque peccatoris uera tunc est, cum ad creatoris nostri beneplacitum uterque noster homo reducitur, cū & caro nostra per iniquitatis odiū cohibetur à perpetratione facinoris, & per amorē iustitiæ mens se extendit ad intentionem bonę operationis. Sed quia nonnulli intra Ecclesiam sunt, qui tantum in uitæ suæ terminum, ad pœnitentiæ satisfactionem ueniunt, & iudicio ueritatis dicitur, quacunque hora peccator conuertitur, uiuit: à nonnullis ualde quæri solet, si statim uitā post carnis mortem inueniant, qui magnæ uitæ tempore peccata perpetrant, & tantum in uitæ exitum, se nequiter egisse accusant. Ad quod dicendum est: quia ex ui conuersionis magnitudo deletur criminis. Vis autem conuersio-

Iac. 5.

Gen. 2.

Psal. 44

Ps. 118.

Ezec. 18

conuersionis est affectio charitatis, cordi infusæ uisitatione sancti Spiritus. Et scriptũ est de eodem spiritu: quia ipse remissio peccatorum est. Nam cum electorum corda dignanter uisitat, ab omni peccatorum immunditia potenter purgat: quia ut se menti infuderit, eam protinus in peccatorum & uitiorum odia, & in uirtutum amorem ineffabiliter excitat. Facit eam statim odisse, & quod amabat, & quod odio habuerat, ardẽter diligere, atque in utroque ualde ingemiscere: quia & mala quæ odit, se damnabiliter amasse recolit, & bona quæ diligit, odisse. quis enim audeat dicere, licet omnimoda peccatorum sarcina prægrauetur, q perire possit aliquis uisitatus gratia Spiritus sancti? Quia ergo peccator nulla hora conuertitur, nisi qua à sancto Spiritu illustratur: quid restat, nisi quia sicut peccati mortem execrando deserit, ita uita iustitię ad quam se desideranter conuertit, uiuat? Qui statim post mortem in uita recipitur, si tantum amoris ignem recipit in conuersione, qui consumere in anima possit omnẽ congestam peccati rubiginem. Vnde & de peccatrice muliere dicitur: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multũ. Hinc ab eadem ueritate in cruce pendenti dicitur: Amen dico tibi, hodie mecũ eris in paradiso. In uitæ igitur exitu ij solummodo salubriter resipiscunt, qui & per internam uisitationem perfectè bona diligũt, & mala oderunt, quæ amauerant. Qui tamen si sufficienter pro admissis iniquitatibus dolere non possunt, nihilominus & isti in hora qua conuertuntur, uiuunt. Nã qui perfectionem bonæ uoluntatis habuerunt in confessione peccati, post mortem purgatorin pœna peccati ad uitam transeunt, si ad delenda peccata sufficientem uim amoris nequaquam habuerunt. Vnde & Paulus dicit: Sic salui fient quasi per ignem. Sed peccator qui ibi saluari per ignem meruit, hic per afflictionem carnis adimpleat hoc, quod sibi de ui amoris deesse cognoscit. Et tortam panis.] Panis namque nomine aliquando terrenæ delectationes refectio designatur. quare & propheta Hieremias in appetitu seculari corruptæ Iudææ populum memorans, ait: Omnis populus eius gemens, & quærens panem. Panem itaque peccator conuersus torquet, cum præteri-

Luc. 7. *Luc. 23.* *1. Cor. 3* *Thren. 1*

A tam delectationem cruciat per afflictionẽ pœnitentiæ. Panem nanque torquere, est carnem pro perpetrata delectatione affligere. Qui ergo sine tormento ignis, ad salutem transire desiderat, cum numo argenteo tortam panis offerat: ut qui per bonam uoluntatem peccata deserit, ea nimirum ualida carnis afflictione penitus extinguat. Numum nanque argenteum offerebat, qui recepta iam Dei similitudine, confitendo execrabatur, quod fecerat, dicens: Computruerunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ. Et item: Incuruatus sum, & humiliatus usquequaque. B Sed qui numum argenteum sibi non sufficere ad oblationem timuit, panis tortam addere curauit. Nam cõfitetur, & dicit: Rugiebam à gemitu cordis mei. Rugitus enim fletum magni doloris insinuat, in afflictione pœnitentis. Hunc tortum panem argenteo numo socians idem ipse loquitur, dicens: Quoniam iniquitatẽ meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo. Pro peccato etenim cogitare, est delectationi præteritæ dignam carnis afflictionem proponere. Offerendum ergo panem torquebat, qui & flagitia perpetrata C pronuncians, qualiter ea delere posset, cogitabat. Et quia de austeritate conuersationis pœnitentibus subrepere aliquando solet cupido laudis, intentio ueræ conuersi peccatoris insinuatur per hoc, quod subditur: Dicatque, Dimitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem.] Pars nanque sacerdotalis uniuscuiusque est, in æterna uita retributio electi. Sacerdotes etenim Dei omnes electi eius sunt: quia cui per oblationem ministerij sui incessanter seruiunt, sacra semper offerre munera non desistunt. Vnde etiam illi in regno tripudiantes: di- D cũt: Redemisti nos Deo in sanguine tuo, & fecisti nos Deo nostro regnũ, & sacerdotes. Dicere ergo peccatori conuerso: Dimitte me obsecro ad unã partẽ sacerdotalẽ:] est de austeritate uitæ, & pœnitentiæ solam partem æternæ beatitudinis expectare: ut uidelicet securitatem delectationis inueniat, quam & perenni perfruitione possideat, & post se tortiones pœnitentiæ nunquam trahat. quare & subditur: Vt comedam buccellam panis.] Si enim panis in sacro eloquio pro delectatione accipitur, buccella panis est indeficiens delecta-

Ps. 32. *Apoc. 5*

mentum æternæ uitæ. De quo nimirũ oblectamento per prophetam dicitur: Gaudiũ & lætitia inuenietur in ea, gratiarũ actio, & uox laudis. Hinc item iam ad mensam non tortæ panis, sed buccellæ inuitatos conuiuas intuens, ait: Lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & exultationẽ obtinebunt. Hinc Psalmista uoce correpti pœnitentis pronuncians, dicit: Notas mihi fecisti uias uitæ, adimplebis me lætitia cum uultu tuo: delectationes in dextera tua usq; in finem. Viæ etenim uitæ sunt afflictiones pœnitentiæ, quibus nimirum à damnationis suæ baratro, peccator ad supernam patriam ducitur, dum pro commissis iniquitatibus sponte cruciatur. Vnde & cum correptum se esse peccatorem insinuat, præsumit dicens: Tu es Domine, qui restituisti hæreditatem meam mihi. Et item confidẽs, ait: Quoniam non derelinques animam meam in inferno. Viæ nanque uitæ peccatori notæ fiunt, quando afflictiones pœnitentiæ ei diuinitus insinuantur, quando uidelicet illuminata mente considerat, quam uitę amaritudinem singulis præteritæ culpæ delectationibus apponat. Qui nimirum cum uultu omnipotentis Dei, iucunda lætitia adimpleri gloriantur: quia de manifesta diuinæ contemplationis satietate reficitur: & qui in læua uitæ præsentis ad tempus pœnitendo compungitur, in dextera æternæ uitæ usque in finem delectationibus satiatũ. Qui ergo tortam panis obtulit, ad buccellæ comestionem perducitur: quia qui amore supernæ uitæ noxias delectationes cruciat, in discubitu æterni gaudij sibi perpetuam refectionem parat. Sequitur:

Esa. 51. Esa. 35. Psa. 15.

CAPVT III.

PVer autem Samuel ministrabat Domino, coram Heli.] Illud autem hoc in loco repetisse ostenditur, quod de electo puero superius memoratur, ubi dicit: Puer autem Samuel erat minister in conspectu Domini, ante faciem Heli. Hoc quidem est ministrare Domino coram Heli, quod esse ministrum Domini ante faciẽ Heli. Et quia ibi istud Domino adiuuante plenius exposuimus, in iteranda eius expositione penitus non moramur. Verũ quia diuinus sermo est, qui hoc in isto loco, & in illo loquitur, sine utilitate rationis nequaquam hoc egisse monstratur. Pro fastidio itaque lectoris, explanationem tacemus, repetitionis uerò causam dicimus ad eius utilitatem. Quidam nanque prælatorum sanctæ Ecclesiæ magisterio subditi rudes obediunt, sed cum paulo altius per conuersationem proficiunt, in eadem obedientiæ humilitate nequaquam persistunt. Quos bene Agar Saræ ancilla spiritaliter designat, quæ cum de Abraham uiro eius concepisse se uidit, dominam despexit. Agar quippe concipit, quando reproba mens subditi aut per eruditionem scientiæ se proficere, aut per uitæ conuersationem credit. Quæ profectò prægnans dominam suam despexisse dicitur: quia iam præsidenti sibi præpositi sui uoluntati per obedientiam subdi dedignatur. Sed quæ dominam despicit, ancilla esse perhibetur: quia superbi subiecti, & infirmi sunt per elationem, & ad filiorum Dei numerum non pertingunt. Samuelis autem profectus exponitur: quia superius dictum est: Puer autem Samuel proficiebat atque crescebat, & placebat tam Deo, quàm hominibus.] Quæ profectò tria qua sublimitate conuersationis percurrerit, supra expositum est. Quia ergo etiam nunc coram magistro ministrare memoratur, quid est nisi quia electis auditoribus formã præbet, ut quo altiori uita proficiunt, seruare bonum obedientiæ nunquam obliuiscanť? Nam nunc uerè proficiunt, si ad altitudinẽ meritorum & fortitudine conantur operis, & uirtute humilitatis. Quo in loco est & aliud quod notari debeat: quia tũc Samuel coram Heli Domino ministrare ostenditur, quando ipse de filiorum negligentia à Domino obiurgatur. Nonnulli nanque subiecti, dum fortitudinis suæ modum considerant, prælatorum suorum malunt esse seueri iudices, quam auditores pij. Qui nimirum quia exaggerare & discutere eorum uitas consueuerunt, si in eorum conuersatione uel leuioris delicti maculas inuenerit, subdi eorum præcepto obediendo renuunt. Sed uerè fortes existerent, si maiorum, quæ infirma existimant, humiliter sustinerent. Nam ante Deum ille magnus per meritum noscitur, qui ei in bono præcepto subijcitur, qui ex parte aliqua uenerabilis non uidetur. Ecce enim Heli aperta Dei

1. Reg. 3 Gen. 16.

Dei sententia de negligentiæ suæ perpetrata culpa reprehenditur, sed puer Domini Samuel coram eo ministrare Domino memoratur: ut profectò apud se colligat qualis sit, qui in leuiori culpa sibi prælatum despicit, si ei se Samuel obediendo subdidit, quem omnipotens Deus sui examinis tanta districtione reprobauit. Sed quia Heli non ualde supra peccantes subditos honorasse reprehenditur, ipsæ sacrorum ordinũ dignitates pensandæ sunt. Nam rector peccantem subditum nisi correptum honorare debet subiectus autem nec tunc prælatum despicere, cum se iustum, & illum agnouerit peccatorem: quia æternus iudex subditorum iudicium sanctæ Ecclesiæ rectoribus tribuit, sed eosdem rectores discutiendos suo examini reseruauit. Hoc tamen ipsum rectoribus ualde timendum est, quod Dei seruantur examini: quia tanto subtiliores rationes uitæ & doctrinæ suæ parare debent, quanto sapientior est iudex, quem sustinent. Nec tantum eius futurum iudicium in futura uita quasi in longinquo positum timeant: ne qui ubique præsens est, incautum feriat de uicino. Negligentes nanque pastores ad euadendam futuræ uindictæ pœnam, longa uitæ præsentis spatia ad pœnitentiam cogitant: sed iudex qui ubique est, de uicino pœnam irrogat: quia prius eis lumẽ contemplationis subtrahit, deinde ad tormenta per mortem rapit. Vnde & de eodem Heli, qui paulo inferius fracta ceruice moritur, subiunctum est: In diebus illis non erat uisio manifesta.] Nam dum rector agenda quæ nouit, despicit, agitur cum eo districto iudicio ut agenda non uideat: quia implere noluit, quod uidebat. Manifesta nanque uisio negligentis pastoris non est, sed amantis. Vnde & per seipsam ueritas dicit: Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Claritas nanque manifestæ uisionis, est reuelatio amatæ ueritatis. Quæ profectò ueritas si merito dilectionis ostenditur, ijs qui torpent à bono opere, dignissimè occultatur: quia signum amoris non est in affectione animi, sed in studio bonæ operationis. Vnde & in Euangelio Dominus præmisit, dicens: Qui habet mandata mea, & facit ea, hic est qui me diligit. Quia ergo de negligentia operis caligo incurritur internę uisionis, aptè nimis dum de contemptu mandatorum sacerdos arguitur, uisio occultata memoratur. Sequitur: Et sermo Domini erat preciosus.] Quantum ad sacræ historiæ ueritatem pertinet, preciosum pro raro posuit. Preciosus itaq; sermo erat: quia dum rarus esset qui summa contemplando cerneret, frequens esse non poterat, qui bona loquendo prædicaret. Quod nunc quoque in sancta Ecclesia fieri uidemus: quia dum plerique de reuerentia culminis, gloriam affectant honoris, dum sacri ordinis ministeria negligunt, summa quæ uidere nequeunt, subiectis plebibus prædicare nõ possunt: atque in eorum familia preciosus sermo esse cognoscitur: quia rarò bonæ prędicationis hortamenta audiunt, quorum prælati ex desiderio non quærunt superna quæ dicant, sed terrena quæ agant. Quos profectò sacra scriptura notat quæ dicit: Canes muti non ualentes latrare. Non dixit non uolentes, sed non ualentes: quia certè dum mundi gloriam ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente & uirtute diligunt, uellent populo sublimia dicere, ut ẽt de sublimitate uerbi possent gloriam habere. Canes ergo muti uolentes latrare, non possunt: quia dum prauo corde terrena meditantur, occulta ueritatis, quæ proferant, reuelatione nulla cõprehendunt. Sed quia quod preciosum est, magna cum diligentia custodiri solet, potest hoc quod dicitur, Non erat uisio manifesta,] ad carnaliũ prælatorum negligentiam referri. Quod uerò additur, Et sermo Domini erat preciosus.] ad bonorum ardens studium subditorum, cùm fideles subiecti etsi non habent qui eis frequẽter de thesauro sacri eloquij superna prædicet, hoc tantum, quod aliquando scire potuerunt, mira deuotione complectuntur, & uelut rem ineffabiliter preciosam custodiunt, dum per bona opera in cœlo collocant, ubi fures, qui id auferre ualeant, nequaquam appropinquant. Vnde & in Euangelio de emptore bonæ margaritæ dicitur: Inuenta una preciosa dedit omnia sua, & comparauit eam. Cum itaque in occultatæ uisionis tempore preciosus sermo esse describitur, electorum, subditorũ, laudes nunciantur: quia tanto sublimiori gloria prædicandi sunt, quanto id bonum,

Ioan. 14

Esa. 56

quod de eminentiori loco perijt, perfectione magnæ charitatis, in inferioribus remã sit. Quorum profectò bona conuersatione plerunque agitur, ut ea quæ occultata fuerat uisio, manifestetur: ut qui deuotè custodiunt minima, scire debeant, quæ faciant, & maiora. Vnde & subditur: Factum est igitur in die quadam, Heli iacebat in loco suo & oculi eius caligauerãt, nec poterat uidere lucernam Dei antequam extingueretur: Samuel autem dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei. Et uocauit Dñs Samuelem.] Samuel quippe puer à Dño uocatur, quoties humilib. subiectis diuini consilij arcana reuelantur, & humilitatis suæ merito lumen contemplationis acquirunt, quod superbiæ suæ retributione, elati prædicatores perdunt. Sed notandum: quia id quadam die factum ostenditur, in qua uidelicet Heli & in loco suo iacere, & uidere non posse perhibetur. In die nanque uocatur, qui pro sua, & aliorum salute, ad supernæ sapientiæ scienda secreta sustollitur. Quo contrà, & Salomon sapientiam in nocte percepit: ut caligo temporis indicaret, quia eandem sapientiam non perseueraturus acciperet. Quod intelligi & aliter pôt: quia uidelicet Heli caligo memoratur. Positione itaque diei, eius ostẽditur magnitudo cæcitatis: quia profectò magnas tenebras habuit, qui in die non uidit. Nũc quoque si ad Ecclesiæ statum respicimus, generalis gratia luminis est. Venit nanque qui ueræ claritatis radios spargẽs diceret: Ego sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris. Et quia interni splendoris eius gloria ineffabilis est, nõ dicitur de die isto, uel illo, sed die quadam: cuius profectò diei claritas non est, claritatis uerò magnitudo incognita. Magnas ergo tenebras pastor sustinet, si is qui Ecclesiæ oculus esse per officium noscitur, in gratia tantæ lucis uisionem non habet. Quare & eiusdem oculi tenebras per semetipsam ueritas magnas ostendit, dicens: Ipsæ tenebræ quãtæ erũt? Sed iam unde sibi tanta caligo oriatur insinuat, quia dicit: Iacebat in loco suo.] Locus nanque prædicatoris standi non iacẽdi officiũ habet. Vnde & de seipso Dominus formam eisdẽ prædicatoribus præbet, dicens: Ego autẽ in medio uestri sum, sicut qui ministrat. Stare etenim in medio fratrum, est

3. Reg. 3 · *Ioan. 8.* · *Mat. 6* · *Luc. 22.*

A per laboriosam conuersationẽ se in exemplum minoribus præbere. Stare itaque ad laborẽ operis pertinet, & ad pugnæ necessitatem. Vnde & agonotheta spiritualis certaminis præcipit, dicens. State ergo succincti lumbos in ueritate. Et quia iacere quiescentis est, in loco prælij & laboris, quietis teporem sequi reprehenditur, qui in loco suo iacere memoratur. Stare etiã iusti est. Vnde & Paulus dicit: Fide enim statis. Iacere ergo etiam ad remissioris uitæ negligentiam pertinet. Tũc itaque Heli iacet in loco suo, cum per lapsum prauitatis reprobus

B prædicator requiescit in sede iusti. Iacẽtis ergo in loco suo oculi caligant: quia summa uidere nequeunt, qui in arce pastoralis culminis non exequuntur uirtutis opera, sed remissioris uitæ blanditijs immerguntur. Qui profectò lucerna Dei iam non ueritate laudis, sed per improperium appellatur derisionis. Nam qui lucernæ Dei appellatione fungitur. & uidere non posse perhibetur, deridetur potius tanto nomine quo cẽsetur. Nam in uera iusti laude dicitur: Ipse erat lucerna ardens, & lucens. Nam ueri luminis iubar quod amando hauserat, loquẽ-

C do fundebat. Prędicator etiã carnalis dicĩt lucerna per officium, cęca per intẽtionem: quia dignitate fungitur prębendi luminis, sed mentem figit in tenebris uanitatis. Cuius profectò consummata peruersitas designatur: quia non dicitur non uidebat, sed uidere non poterat. Quare & malę arboris mentionem faciens Dominus, ait: Non pôt arbor mala fructus bonos facere. Lucernã itaque Dei uidere nõ potest, cum is qui pastorali dignitate pręeminet, tanta spissitate secularis amoris premitur, ut ad internę claritatis intuitum, nulla gratię inspiratione

D subleuetur: cùm iam uidelicet iusta Dei indignatione proiectus, in caliginis suæ cæcitate relinquitur, ut ulterius per infusionẽ superni luminis nunquam uisitetur. Bene autem dicitur: Antequam extingueretur.] Non uidere enim pœna peccatoris est, in hoc tamẽ adhuc seculo uiuentis: uidere aũt non posse, est mortui impij, in alio iam seculo æterna pœna damnati. Vnde & conditoris iudicio in exterioribus tenebris clau di pręcipitur, ut uidelicet ad lucis intuitum nunquam reducatur. Cùm ergo antequã extingueretur, uidere non posse dicitur, in isto

Ephes. 6 · *2. Co. 1.* · *Ioan. 5.* · *Mat. 7* · *Mat. 22*

isto adhuc seculo uiuens prędicator reprobus, damnato iam in perpetuum impio, in cęcitate similatur. Extinguitur autem lucerna, cum pastor moritur. Vel certè lucerna extinguitur, quia cũ reprobus prædicator per mortem carnis interit, quicquid in eo lucere uidebatur de gloria culminis amittit: & uelut sola lucernæ testa sine lumine remanet, cum ad æternum iudicium seruari persona cogitur, quæ omni penitus seculi fulgore spoliatur. Antequam igitur extinguatur lucerna Dei uidere non potest: quia & meritum futuræ damnationis per æternitatem suæ cæcitatis possidet. & tamẽ adhuc B coram hominibus per splendorem acceptæ dignitatis fulget. Samuel autem dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei.] Bene autem reprobus prælatus non dormire, sed iacere dicitur, puer autem subditus, & electus non iacere, sed dormire: quia dormire aliquando in bonam partem accipitur, iacere autem ferè semper in malam. Vnde & sponsa in Cantico canticorum dicit: Ego dormio, & cor meum uigilat. In somno itaque pueri, perfecti uniuscuiusq; electi subditi à prauo ope requies designatur. In tẽplo quippe, & ubi est arca dormit, qui in cœlesti desiderio, atque in sacræ scripturæ meditatione occupatus, ad ea quę ad peruersitatem pertinent, nõ intendit. Quidam nanque in templo dormiunt, sed in loco ubi est arca Dei non dormiunt: quia nõnulli simplices in cœlesti cõtemplationem per amorem requiescunt, sed sacri eloquij occulta meditari nesciunt. Samuel autem qui non solum in templo, sed coram arca Dei dormire dicitur, eruditos pariter, & electos subditos designat: quia dum amoris sui flammas de sacro eloquio frequentius meditando hauriunt, ad supernæ patriæ desiderium altius assumuntur, & uelut intima templi ad somnum eligunt, dum eo lõgius separantur à publico terreni operis, quo secretius per meditationem recõduntur in sacrario internæ uisionis. Et uocauit Dominus Samuelem.] Vocare etenim Dei, per uim maioris gratiæ excitare est. Dormientem nanque Dominus uocat: quia à terrena intentione quiescentes, ad augmentum supernæ cognitionis excitat. Nam dum ad ea quæ foris sunt, per sollicitudinem uigilamus, interna & spiritualia non sentimus.

Cant. 5

A Repulsio itaque terrenæ curæ, præparatio est nostra ad perceptionẽ supernæ gratiæ: quia in electis eo fit uberior infusio diuini muneris, quo mens fuerit purior per custodiam internæ meditationis. Sequitur: Et uocauit (inquit) Dominus Samuelem. Qui respondens, ait: Ecce ego. & cucurrit ad Heli, & dixit: Ecce ego, uocasti enim me. qui dixit: Non uocaui te fili mi, reuertere & dormi. Et abijt & dormiuit. Et adiecit Dominus uocare rursum Samuelem. Cõsurgẽs abijt ad Heli, & dixit: Ecce ego, quia uocasti me. Qui respondit: Non uocaui te fili, reuertere & dormi. Porrò Samuel non sciebat Dominum, neque reuelatus ei fuerat sermo Domini. Et adiecit Dominus, & uocauit Samuelem tertiò. Qui consurgens abijt ad Heli, & dixit: Ecce ego, quia uocasti me. Intellexit igitur Heli, quia Dominus uocaret puerum, & ait ad Samuelem: Vade & dormi, & si deinceps uocauerit te, dices, Loquere Domine: quia audit seruus tuus.] Quid est ergo quòd omnipotens Deus uocationem suam tanta arte insinuat, ut uocati mẽs teneatur, ne se uocantem cognoscat? Deum audiens, C magistrum hunc esse hominem putet? Vocationem emittat, & causam taceat? Ire ad magistrũ sinat toties, ad somni quietẽ redire, & tamen dormientẽ quiescere non permittat? Nũqnid.n. qui ad secreta sua cognoscenda uocauit quem uoluit, uoce tantum Heli simili, & non potuit uoce qua uoluit? Et qui quando uoluit uocauit, causam uocationis statim indicare nõ potuit: & qui excitare uoluit, ut audiret, nisi per magistrum eum docere nõ potuit, quemadmodũ audire debuisset? Sed hac in re magna omnipotens Deus dispensatione utitur, ut profectò D electorum corda duplici eruditione doceãtur: quatenus & in superficie historiæ quod sequantur obedientię bonum quique subiecti uideant, & prælati intueantur occulta mysteria, quæ ad lucem intelligentiæ discutiendo perducant. Sed quod primo loco dicendum arbitror, puer qui loquentem Dominum, esse magistrum putauit, uocem corpoream audiuit. Non itaque per semetipsum Deus, sed per Euangelicum spiritum puero locutus est: quia qui non stringitur forma corporea, instrumẽto corporis non angustatur ad sonũ uocis. Quod nimirum

nimirum & puerili audientiæ conuenit. Nā etsi magna sunt merita inchoantis subditi: quia tamen adhuc non in perfectione esse, sed in profectu conuersationis agnoscitur, ad eam locutionem, qua omnipotēs Deus per semetipsum loquitur, non pertingit. Per se quidem omnipotens Deus, summus uidelicet & in circunscriptus spiritus magnis uiris & spiritualibus spiritualiter loquitur, cū spirituali locutione eorū mētibus indicat, & agēda quæ agant, & loquenda quæ sciant. Exteriorem itaque uocem per Euangelicum spiritum mouit, sed gratiæ suæ pśentia creator spiritus, quæ uoluit, indicauit. Vocans itaque uoce, dum Heli putatus est, cognitione latuit, ut ad magistrum puer curreret, & dum se non fuisse uocatum audiret, deceptus ostenderet, in quanto culmine uirtutis staret. Puer ergo humiliter homini subiectus, atque obedientiæ ardua arce sublimatus, dum uocatus accessit, iussus rediit: quid aliud nobis exemplo præbet, nisi altissimæ formam obedientiæ? Vera nanque obedientia nec pśpositorum intentionem discutit, nec præcepta discernit: quia qui omne uitæ suæ iudicium maiori subdidit, in hoc solo gaudet, si quod sibi precipitur, operatur. Nescit enim iudicare, quisquis perfecte didicerit obedire: quia hoc tantum bonum putat, si præceptis obediat. Sed in tanta perfectæ conuersationis eius gloria uita nostra cōfunditur. Ecce etenim ad supernā patriā sub ducibus Christiani exercitus pficisci decreuimus, sed opera diuersa, etiam si diuersis temporibus iubemur, agere murmuramus. Quis enim sese à murmuratione compesceret, quis ab ira temperaret, si uocatum se bis & ter audiret, & tamen ex uocantis responso perciperet quia uocatus minime fuisset? Quam profecto desidiæ nostræ caliginem patimur: quia tantæ uirtutis bonū, qua prẹmii sui claritate resplendeat, non uidemus. Vnicum etenim bonum est ad recuperationem uitæ, si inobedientiæ culpa malum sufficiens fuit ad perpetrandam mortem. Si ergo in malo inobedientiæ mors præualuit, toties uitæ reddimur, quoties obedimus. Puer itaque Samuel nec uocatus, nec repulsus offendit: qa uocantis aut repellentis animum uidere noluit, qui in hoc solo gaudere nouerat quod obediuit. Et quia surgere ad laborem, redire autem ad dormiendum, pertinet ad quietē: quid insinuat, nisi quia utrunque nobis uitam præparat, si obedientis animus in eo quod agit, nō nisi obedientiæ bonum pensat? Præceptum nanq; in hoc solo pensari debet, quod maioris pceptum est, & qui obedientiæ bonum exequitur, non iniunctum opus debet considerare, sed fructum: quia ad promerenda ęternę uitæ gaudia non exquiritur qualitas operis, sed mortificatio ppriæ, & executio alienæ uoluntatis. Vnde & Paulus ait: Circuncisio nihil prodest, & præputium nihil est, sed obseruatio mandatorum Dei. Iam ergo apud omnipotentem Deum nec ea quæ ad laborem, neque ea quæ ad quietem pertinent, parua sunt, si æternam uitam parare obediētibus possunt. Quisquis ergo alieno imperio subiectus est, hoc solum consideret: quia quod sibi secundum Deum iniungitur, ualde magnum, & excelsum in lucro est menti, quod uitam præparet, in mercede retributionis. Quo contrà inobediētes aspiciant: quia primus humani generis parēs, à paradisi gaudiis nec furto, nec rapina nec adulterio, nec homicidio, sed pomi uetiti inobedientia corruit. Vnde & apte colligitur: quia si parua, quæ uidentur maiorū imperia contempta, ab internis gaudiis separant, etiam minima quæ perficiuntur, uitam parant. Operator itaque strenuus uitæ socialis, & communiter secum Deo seruientium prius æmulator, si æterni meriti ampliorem retributionem per obedientiæ bonū adipisci desiderat, in hoc solo se cognoscat excellere, si præ cæteris arbitrio maioris propriam subdiderit uoluntatem. Nam nec magna lucra ieiunii, nec asperæ uitę studia, deuotis Christi militibus in maiorum præcepto ualde pensanda sunt. Maioris etenim est meriti, charitatis iniuncta refectio ieiunio propria deliberatione suscepto. Qui enim iussus carnem reficit inuitus, ieiunii præmium deuotione promeruit, & ampliorem mercedem obedientiæ manducando conquisiuit. Vocauit ergo Deus puerum, sed uoce magistro simili: ut profectò modū suæ locutionis indicaret. Causam uocationis tacuit, ut electus puer, qua humilitate obedientiæ esset, sublimis ostenderet. Ire ad præceptorem pertulit, ut deuotionis suę munus offerret. Redire ad somni quietem finitur,

1. Cor. 7

Gen. 3.

finitur, ut profectò nec ea quæ sunt minima contemnamus. Iteratò excitat, ut eum quẽ in forma electorum ponere uolebat, ostenderet: quia nec imperiorum instantia fatigaret. Per eum, qui reprobandus erat, audire quemad modum debuisset, didicit: ut profectò sciamus, quia maiorum imperia tunc ẽt ueneranda sunt, cum ipsi laudabilem non habẽt uitam: quia eorum doctrina, quę praua operatione potest superbis uilescere, humiles adiutores facit ad diuinæ familiaritatis celsitudinem peruenire. Sed quia sequitur, Porrò Samuel necdum sciebat Dominnm,] & superius ministrare Domino perhibetur, ualde contrarium uidetur esse ꝙ dicitur: quia nescire non poterat, cui ministrabat. Quis enim ei seruiat, quem ignorat? Sed profectò per id quod subiunctum est, liquet id quod sonat contrarium, qua intelligi conuenientia rationis debeat: Neq; reuelatus ei fuerat sermo Domini.] Per ꝙ nimirum datum intelligi: quia quẽ amore & ministerio nouerat, sermonis eius reuelatione nesciebat. Nondũ enim sic uocantẽ audierat, quem se cognouisse, & deuotione ministerij, & uirtute testabat̃ amoris. Sed in conuersatione fidelium conuenienter accipitur: nam plerique sub aliena institutione bene proficiunt, qui nouitatis suæ tempore omnipotẽti Deo ministeria persoluũt & tamen puritate contemplationis ad internæ pulchritudinis eius speciem non pertingunt. Qui cum subiectionis suæ merito, etiam donum diuinæ contemplationis accipiunt: & experientia internæ uisionis intelligunt, quia sic nondum sciebant, cui ministrabant. Quod bene Iacob ad accipiendam coniugem proficiscens, designat: qui post laborem itineris, per soporem quietis Dominum uidit, sed à somno euigilans, ait: Verè Dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Neque enim illic esse Dominum ante quam dormiret, dubitare poterat, qui esse hunc ubique sentiebat: sed quia tunc eum perfectius didicit, ignorasse se illum perhibuit, cùm familiarius non agnouit. Via nanque qua ad coniugem pergitur, intentio deuotæ obedientiæ est, qua fœcunditas internæ chatitatis consequi desideratur. Iacob itaque dormit in uia, cùm fidelis subiectus maligni spiritus supplantator, per laborem obedientiæ, ad quietem suscipitur internæ

Gen. 28.

A uisionis. Qui profectò tunc Dominum se agnouisse fatebitur: quia dum eam, ad quã nouiter est assumptus, internæ lucis miratur speciem, quantum ante nescierit, experientia reuelatæ pulchritudinis agnoscit. Fide etenim uelut fama Deum cognoscimus: amore autem contemplationis is qui fama innotuit, nobis uelut ex ostensione præsentiæ, reuelatur. Bene autem per obedientiam proficiscens subditus, dum ad cõtemplationis altitudinem ducitur, dudum ignorasse Dominum perhibetur: quia is quasi ex præsentiæ ueritate inuenitur, qui

B fama uelut incognitus, & non præsentia uelut cognitus, ante uidebatur. Sed quia separatim dicitur, Nondum sciebat Dominũ, neque reuelatus ei fuerat sermo Domini,] potest subtilius intelligi. Nam in una eademque interna Dei contemplatione, & mira charitas contemplanti infunditur de fructu tantæ gloriæ, & stupor magnus in secreti uerbi reuelatione. Quidam ergo Dominum sciunt, & sermonis eius reuelationem percipiunt: quia & mira dulcedine replentur ex ea quam ex consuetudine hauriunt, infusione tantæ charita-

C tis, & magna erudiuntur sapientia reuelatione uerbi. A nonnullis uerò scitur Dominus, quibus sermo Domini nequaquam reuelatur: quia simplices quique, sed magna conuersatione perfecti uiri, de contemplationis diuinæ gloria ineffabilem quidem amoris dulcedinem contemplando ꝑcipiunt, sed tamen ad reuelati uerbi eius altitudinem non pertingunt: quia ad amantiũ ordinem assumpti sunt, non ad celsitudinẽ prædicationis. Reuelatur quidem ei uerbũ ut ametur, & ne prædicetur, absconditur. Bene autem de eo, qui ad ministerium præ

D dicationis eleuatur, dicitur: Nondum sciebat Dominum, neque reuelatus ei fuerat sermo Domini: ut dum ea quæ nondum habet rudis, insinuat, quibus bonis ditari prædicator debeat, patenter ostendat. Nam qui illam intimi amoris uirtutem nondum percepit, profectò omnipotentem Dominum quem fide uelut fama nouit, pręsentia illius magnæ charitatis nescit. Et si ardenter diligit, & arcana mysteriorum discutere per spiritum nondum nouit, iam quidem Dominum cognoscit, sed ad sermonis eius reuelationem non peruenit. De obediente autem

tem puero statim subditur: Abijt ergo Samuel, & dormiuit.] Iam quippe ad diuinæ locutionis notitiam puer instructus mittit, cum electus subditus maioris consilio ad spiritalia cognoscenda præparatur. Et dormire quidem ei est in desiderio æternę uitæ quiescere, cùm uidelicet animæ iam sola superna sitienti, cuncta præsentia in dedignatione sunt: ut quo studiosius ab intentione sua corporeum omne repellitur, amore inuisibilium abundantius repleatur. Et notandum, quia iam quater ad somni quietem redire præcipitur: quia dum negligenter utimur isto seculo circa uisibilia, opere, locutione, & cogitatione uigilamus. Ter ergo dormire præcipimur, ut ad cognitionem supernorum per quietem operis, oris silentium & cogitationum superfluarum abiectionem præparemur. Quarto autem loco ad somnom mittimur, cum maiorum nostrorum licentia ab utili etiam ministerio cessare præcipimur: ut dum nulla præpedimur cura sollicitudinis, totam se mens colligat ad intuitum supernæ uisionis. Et notandum, quia quiescentem puerum nesciente Heli Dominus excitat, sed tamen excitato, nisi eodem Heli præcipiente, uocationis suæ causam nequaquam manifestat quia electos subditos occulta inspiratione ad supernæ patriæ desiderium erigit, sed per quietem uocare eos ad eam quam diligunt, patriã sine maiorum licentia non permittit. Quia ergo quoties uocatur puer, toties ire ad magistrũ finitur: quid est aliud, nisi quia ipsa diuinitus inspirata subiectorum desideria maiorum iudicio sumittuntur? Opus nanque subiecti diuinitus inspiratum, tunc Deo gratum esse cognoscitur, si maioris imperio, aut permissione peragatur. Quater ergo uocatur puer à Domino, quater somni quies præcipitur à magistro: quia ad temperamentum operis, silentium oris, abiectionem internæ sollicitudinis, cessationem ministerij pro amore secretioris uitæ, per diuinam inspirationem succendimur, & tamen amoris nostri desideria adimplere sine maiorum nostrorũ permissione prohibemur. Vocat itaque Dñs, & uocationis causam tacet, ut permittente magistro semetipsum uocato subiecto isinuet. Nam qui non iusso audire, postquam uocauit siluit, ubi doctor homo præcepit, uocãs

A Deus, uocationis causam indicauit. Sequitur enim: Abijt ergo Samuel, & dormiuit in loco suo: & uenit Dominus, & stetit, & uocauit, sicut uocauerat secundò Samuel, Samuel. Et ait Samuel: Loquere Domine: quia audit seruus tuus. Et ait Dominus ad eum.] Quibus profectò uerbis, quia de incorporea, & inuisibili diuina substantia illud dicitur, quod ad corpus pertinere cognoscitur, necesse est, ut rationabiliter intelligatur. Nam quò ueniat, qui ubiq; est? Quo pacto stare & loqui dicitur, qui corporea substantia non formatur? Sed in illa om B nia dictante substantiâ, ponuntur uerba inopiæ nostræ, per quæ surgere ualeamus ad cognoscenda mysteria operationis suę. Nam uenire Domino est, pręsentia gratię suę corda electorum tangere: stare eius est, manẽti eiusdem gratiæ suæ dono, eas quas tangit mentes, in concessæ gratiæ suæ dono retinere. Vocare autem eius est, electam mentem ad augmentum maioris gratię excitare. Venit nanque Dominus, & nõ stat, cùm corda negligentium tangũtur per gratiam, & tamen in affectu & amore tangentis gratiæ nequaquam perseuerant. Velut C enim præsens, est ueniens, & non stans, recedens, cùm ex præsenti tactu diuinæ gratiæ, repentè bona facere proponunt, & statim derelicti, eiusdem boni propositi intentionem deserunt. Quod si ad uim contemplationis refertur, uenit, & stat Dominus, cùm electorum corda & repentè per gratiã tangit, & tacta repente non deserit, ut ueniendo uisitet, stando confirmet, & qui ad gaudium sibi dilectæ mentis ostenditur, nõ recedat ipse prius quàm illa uidendo satietur. Sed quia stare dicitur, discessurus quãdoque designatur: quia etsi aliquando ele- D ctas animas in sua reuelatione per aliquantulam moram satiat, præsentię suæ dulcedinem subtrahit, ut subtractam ardentius cõcupiscant. Venit ergo Dominus uisitans, stat, suauiter se demonstrans, uocat ad amorem ostensæ suæ gloriæ, per ardentissimũ desiderium excitans. Vnde & toties excitatus puer, repetito nomine uocatur: quia uocatio ex nomine, designat affectum magnæ charitatis & familiaritatis. Vnde & Moysi loquitur, dicens: Noui te ex nomine. *Exo 33.* Vocati igitur nomen iteratur, cùm in magnam iam familiaritatem internæ maiesta

tis

tis mens uidentis excipitur, & feruentibus desiderijs ad amorem se uocãtis eleuatur, ut præter id quod audit, nil libeat, atque in lætitia auditus sui immorari perpetuo concupiscat. Vnde & hic aperte subiungitur: Ait ergo Samuel: Loquere Domine, quia audit seruus tuus.] Qui ergo Loquere posuit, ex necessitate conclusit. Quasi enim uerbis apertioribus dicat: Ego respondi, Loquere, qui aliter respondere nõ potui. Nam quid aliud desiderare potest mens, in illo gaudio loquentis maiestatis assumpta? Dicere enim menti Deo, Loquere, illam ineffabiliter dulcem locutionẽ semper audire, desiderare est. Dicit ergo, Loquere, qui uellet ut nunquam taceret. Vnde & subditur: Quia audit seruus tuus.] Quasi dicat: Quia hoc quod experientia interni affectus excipio, æterna frui perceptione concupisco. Petit ergo ut loquatur, qui hunc nunquam in internis suis affectibus silere desiderat: ne qui tam sublimi exultatione Domino loquente sustollitur, ad perferendas damnatæ humanitatis angustias, eo tacente deponatur. Nam si à corruptionis nostræ tenebris ipso loquente assumitur, cum nobis per subtractionem gratiæ tacet, eisdem tenebris subiugamur. Meritò igitur tanto subuectus culmine, Domino dicit: Loquere.] quia eo interni auditus gaudio sibi complacet, quo in exterioribus suis nihil placet: & manere cum colloquẽte secum tanto ardentius cuperet, quanto ad infirma sua libentius nunquàm deponi noluisset. Etiam authore Deo cum Domino dicimus, Loquere, ipso donante dicimus, sed tamen quo affectu id ei perfectiores electi dicant, dicere non ualemus: quia quod desiderij est ineffabilis, non exprimitur locutione rationis. Quem profectò affectum bene Petrus insinuat, qui cùm transformato Domino in monte assisteret, refulgentemq; faciem eius, sicut sol cerneret, & ad instar niuis albentia uestimenta eius cõspexisset, ait: Bonum est nos hic esse, si uis, faciamus hic tria tabernacula: tibi unũ, Moysi unum, & Heliæ unum. Qui enim dicit, Bonum est nos hic esse, si posset, ab illa uisione tantæ gloriæ nunquam deponi noluisset. Dum enim dicit Petrus: Domine bonum est nos hic esse, & Samuel dicit: Loquere Domine, quia audit seruus tuus:] uo-

Mat. 17
Mar. 9
Luc. 9.

A ces quidẽ diuersę sunt, affectiones ęquales. Hoc enim significat Petrus in mõte transfigurato Domino, quod Samuel à ueniente, à stante, & stante Domino secundò uocatus. Sed etsi quasi nesciens Petrus quid diceret ab Euangelista reprehenditur, huic tamen sensui contrarium non uidet. Euangelista quippe non affectum Petri, sed rationem reprehendit: quia cum Dño assumptus in gloria seorsum, sic esse semper cupiebat, & pro redemptione communi cum ad ignominiam crucis descendere nolebat. Nesciebat ergo quid diceret, sed ardenter

B quod uidebat amabat: quia profectò tantũ bonum uidebat, quod sic non amari nullatenus poterat. Vnde etsi iustè Petrus reprehenditur, ei tamen rationabiliter indulgetur: quia amore tantæ maiestatis per fruitionem uincebatur. Veruntamen cũ de dicendi ignorantia Petrus arguitur, eiusdẽ ignorantiæ causa memoratur. Nam subdẽs Euãgelista ait: Erant enim timore exterriti. Illa enim internæ maiestatis ineffabilis pulchritudo electam mentem, cui se delectabiliter ostendit, aliqñ mirabili pauore concutit, ne de uisionis magnitudine ad elationẽ

C prosiliat, si eam, quam blanda contemplatio ad tam summa euehit, prouector suus spiritus timoris moderamine nõ refrenat. In una quidem & eadem reuelatę glorię uisione, & bonitas redemptoris aspicitur ineffabiliter blandiens, & æquitas illius ineffabiliter terrens: ut quos uidentis animus de respectu Dei bonitate dulcius pascitur, consideratione ęquitatis territus caueat, ne inaniter satietur. Vnde & Samuel, cùm ad diuinæ locutionis familiaritatem sustollitur, ei non læta de electorum profectu, sed de magnorum defectu terribilia nunciantur.

D Nam subditur: Et ait Dñs ad Samuelẽ: Ecce ego facio uerbum in Israel, quod quicunque audierit, tinnient ambæ aures eius.] Inter dona quippe sublimia electa mens eo cautius ab elatione compescit, quo per omnipotentis Dei iustitiam ẽt illos repulsos aspicit, qui donis sublimioribus fulti esse uidebantur. Quare & de uerbo quod facturũ se esse Dñs minatur, tinnire aures audientium prædicuntur. Aures quippe corporis tinniunt, qñ intolerabili sonitu impetunt. Nam cùm ultra auditus capacitatem ei clamor infunditur, hũc, quem officij angustia sonitum

sonitum reijcit, in tinnitum conuertit: quia dum per aurium antra uox sibilat, quæ infusa simul ad interiora non intrat. Ad aures uerò mentium intolerabilis clamor est, alicuius magni repulsio prædicatoris. Clamoris ergo effusi magnitudo non capitur: quia dum sublimia dona prędicatori reprobo cõcessa recoluntur, quo diuinæ æquitatis examine proijcitur, ignoratur. In tinnitum ergo aurium effusæ uocis magnitudo conuertitur: quia etsi quo Dei iudicio fiat, mentis intentione non capitur, dum diu per considerationem pensatur, corda considerantia timore consternantur. Velut enim de clauso magnæ uocis sonitu aures tinniunt, quando de diu considerata magnorum uirorum reprobatione, iustorum corda pertimescũt. Sed ambæ aures tinnire referuntur, dextera uidelicet & sinistra. Et quia per dexterã æterna uita, per sinistram uerò præsens designatur, & per aurem ea quæ dicuntur audimus: quid per sinistram aurem, nisi intẽtionem piæ operationis: & quid per aurem dexteram, nisi intentionem supernæ uisionis accipimus? Ambæ itaque audientis aures tinnient: quia cùm summorum uirorũ ruina ostenditur, electorum intentio utraque turbatur: quia & pauenti corde ad contemplanda æterna se erigunt, & sine ingenti formidine temporalia non disponunt. Hunc nanque aurium tinnitum passus fuerat, qui Domino loquebatur, dicens: Iustitia tua sicut montes Dei, iudicia tua abyssus multa. *Psal. 85* Montes quippe Dei summi & electi uiri intelliguntur. Quibus profectò montibus Dei iustitia æquatur, cum ardua eius mandata opere perficiunt, sed tamen diuina iudicia abyssus multa sunt: quia etsi in sanctorum uirorum oculis recta sunt ea quę agunt, ante omnipotentis Dei oculos qualia sunt, scire non possunt. Vnde & bona quę præualent, incessanter agunt, & super se tonantem illam iudiciorum abyssum pertimescunt: quia de facto Domini uerbo quod audiunt, tinnitu magni terroris eorum corda quatiuntur. Aptè autem non nisi audiẽtium aures tinnire prædicuntur. Nam & in Euangelio hoc admonet, dicens: Qui habet aures audiendi, audiat. *Mat. 11* Qui enim tota intentione ad ea quæ foris sunt uigilant, hunc timoris tinnitum nesciunt: quia super se diuinorum iudiciorum altitudinem nequaquam pensant. Sed ecce qui subtilia Dei iudicia super se pensare noluit, de eo iudiciorum sententiæ quàm acutæ replicantur. Nam subdens dicit: Prædixi enim quòd iudicaturus essem domum eius usque in æternum propter iniquitatem, eo quòd nouerat filios suos indignè agere, & non corripuit eos. Idcirco iuraui domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus eius uictimis & muneribus in æternum.] Quia enim plerunque iustæ seueritatis sententia, per clementiam temperatur, magnæ districtionis hoc iudicium est, ubi animaduersionis sententia replicando asseritur. Prædixit enim superius Heli cùm per uirum Dei suppresso nomine deiectionis eius sententiam nunciauit. Quia uerò & nunc idem se acturum iurat, profectò damnationis iudicium replicat. Qua in re etiam notandũ est: quia qui iniquè agentes filios non corripuit, iniquitatem fecisse reprehẽditur, quæ in æternum uictimis & muneribus nequaquã expietur. Quæ ergo erit districtio iniquitatis propriæ, si irremeabilis culpa est negligentia curæ alienæ? Nam si subditorum peccata incorrepta perenni reatu nos obligat, audacia iniquitatis propriæ quibus nos pœnis ligat? Meritò ergo audientis aures tinniũt: quia nimirum electorum mentes, quæ hoc attente considerant, de tanta districtione contremiscunt. Meritò audientis hoc aures tinniunt: quia profectò immensitatem clamoris habet, quam electa corda uix sustinent. Ex dextera quidem audientis auris tinnuit: quia etsi perfectionis suæ merito se quisque ad superna cõtemplanda erigit, tamen de uitæ suæ celsitudine non cõfidit. Sinistra etiam auris tinnuit: quia etsi dona scientiæ habet, ut temporalia quis perfectè ordinet, tamen de perfectione ministerij sui fiduciam nullam habet. Inter dona quippe sublimia uerbum audiunt, de cuius clamore auris utraque tinnitum patitur, sub quo donec ista incertitudinis uita ducitur, pauere non desinit. Vnde & aptè subiungitur: Dormiuit Samuel usque mane.] Vsque mane enim dormit, qui quousque uenturi redemptoris splendor appareat, in inceptæ bonæ operationis conuersatione requiescit. Vsque mane dormit, qui tota pręsentis uitæ nocte per propositum inchoatæ iustitiæ expectat, ut ad gaudium emeritæ re-

retributionis, claritas sibi promissi redemptoris effulgeat. Verbum enim promissum in Israel audiuit, de quo aures eius tinnire non desinunt: quia de conspecta districtione diuinæ iustitiæ timoris spiritum hausit, sub cuius pondere ad seculi amorem euigilare non poterit. Sed fortasse usque mane dormire dicitur, pro tinnitu auris dexteræ. Nam dextera auris tinnit: quia dum perfectus interioris uitæ amator de perfectione contemplationis dubitat, magis ac magis proficere in ea qua cœpit uitæ sublimitate, appetit. Sed quandiu in hac mortali carne sumus, maligni spiritus ad summa tendentibus insidiantur, & ut eos ab internæ gloriæ uisione retrahãt, ineptarum cogitationum figmenta congregant, quæ internis eorum oculis proponant. Bene itaque dicitur: Dormiuit Samuel usque mane.] Tentatio immundorum spirituum nox est: qui uerò usque mane dormit, oculos tota nocte non aperit. Dormit ergo in nocte, qui figmenta dæmonum dedignatur aspicere in tentatione. Tota nocte etiam dormit: quia caligine in tentationis non uincitur, sed uiriliter sustinet, donec per aduentum gratiæ, claritatis supernæ luce uisitetur. Et tunc profectò uelut mane euigilat: quia oblectamento refusi sibi post tenebras luminis hilarescit. Quasi euigilans quippe tunc oculos aperit: quia lucem qua respergitur, lætanter aspicit, qui aspicere sibi illatas tenebras non curauit. De tinnitu quidem dexteræ auris obtinet, ut qui supernis innititur, uidere reproba dedignetur: & certitudinẽ sui profectus insinuat, dum quod pace proficit, per aperta & uiolenta bella non perdit. Sequitur: Et timuit indicare uisionem Heli.] Illud nanque ei indicare timuit, quod sibi Dominus ostendit, ut temeritatem humanæ audaciæ refrenaret uigore disciplinæ. Quidam nanque adeò sunt præcipites, ut ad prælatorum suorum reprehensionem facile proruant, atque eorum erratibus minari futura supplicia non pauescant. Qui nimirum, quia sanctæ scripturæ morem nesciũt, loquentem sibi Dominum nequaquam audierunt. Nam quibus omnipotens Deus loquens, prelatorum suorum pœnas insinuat, ea quæ audierunt, eis dicere formidant. Hinc ergo præpositorum suorum reprehẽsores colligant, quanta se inconsideratione

A præcipitent, & lapsus sui profunda pertimescant. Si enim ij, quibus omnipotens Deus loquitur, prælatis suis loqui metuunt, ij quibus nequaquam locutus est Deus, recondere se sub linguæ suæ silentio quanto terrore debuerunt? Timor ergo Samuelis non pauorem seruilem insinuat, sed reuerentiam debitam culmini pastorali. Nam etsi negligens prædicator reprehensionem, & minas ex reatu meretur proprio, timorem reuerẽtiæ exigit eius ordinis celsitudo. Sequitur: Aperuitq; ostia domus Domini.] Quidnã est, quòd is qui loqui timuit, domus Domini ostia reserauit, nisi quia obedire non erubuit, qui indicare tristia expauit? Nam superius dictum est, Samuel dormiebat in tẽplo Domini, ubi erat arca Dei. Puer enim qui in templo Domini dormisse, & nunc eiusdem aperire ostia dicitur, iniunctum ministerium habuisse ostenditur, ut horis cõgruentibus aperiret ostia, & obseruaret. Qui ergo uisionem indicare expauit, & ostia domus Dñi aperuit, reuerentiam magistro dupliciter impendit, uidelicet cura ministerij, & custodia locutionis. Quam profectò loquendi custodiam quàm districtè tenuisset ostenditur, si ea quæ sequuntur, subtiliter attendantur. Nam repentè subinfertur: Venit ergo Heli ad Samuelem, & dixit: Samuel fili mi. Qui respondit: Præsto sum. Et interrogauit eum: Quis est sermo, quem locutus est Dominus ad te: oro ne cęlaueris mihi. Hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si absconderis à me sermonẽ ex omnibus quæ dicta sunt tibi. Indicauit ergo ei Samuel uniuersos sermones, & non abscondit ab eo.] Qui enim tanta imprecationis instantia ad loquendum coactus asseritur, magna districtione silentij obligatus fuisse declaratur. Et quia non tam pro custodia puritatis, quàm obstinatione proteruiæ quidam tacere subiecti solent, Samuel electi subditi formam ostendit, qui reuerenter tacuit, sed tacere, loqui iussus expauit. Itaque gemina luce conuersationis enituit, dum qui filialis timoris uirtute siluit, loquendi utilitatem loquendo conquisiuit. Sequitur: Et ille respondit: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.] Qui simplicius quàm debet istam Heli responsionem considerat, tam rectè hunc respondisse, quàm humiliter putat. Nam sicut au-

ditur

ditur exterius, quid humilius respondisse potuit? qui reprobationē suam audiuit, & minanti Deo, imò reprobationis suæ sentē tiam promulganti, quicquid de se facere uellet obtulit. Sed profectò ista responsionis humilitas si subtiliter inspiciat, uera humilitas non est. Vera nanque esse cognoscitur, quæ bonum obedientiæ in maioris imperia consequenda comitatur. Vere itaque esset humilis, si sese ad emendationem culpæ, pro qua arguebatur, obtulisset. Sed & fortasse uerius esset humilis, si reprehensus nequaquam responderet, sed neglectā correptionem scelestis filijs adhiberet, si uel tunc pastorali zelo insisteret, & flagitiosorum sacerdotum scelera digna ultione uindicaret. Dū ergo dicit: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat:] electionis suæ uerbum apertius protulisse cognoscitur quam responsionem humilitatis: quia nimirum potius elegit minarum Dei causas incurrere, quàm de perpetratis iniquitatibus filios condemnare. O quāti sunt adhuc imitatores Heli, qui cum minantem sibi omnipotētem Deum quotidie de sacro eloquio sentiant, & tamen hominibus displicere trepidant, & diuinę indignationis minas incurrere non formidant: & dum inimicitias hominum uelut implacabiles metuunt, de Dei misericordia etiam peccādo confidunt. Sed inordinata fiducia apud omnipotentē Deū uindictæ locum habere potest, indulgentiā uerò obtinere non potest. Incorrepto enim peccatori, & in culpæ suæ proposito ꝑduranti, quid est de minanti sibi Deo dicere, Dominus est, quòd bonum est in oculis suis faciat:] nisi de ordinatissima Dei misericordia, inordinate confidere? De omnipotentis etenim Dei misericordia ordinate confidit, qui hoc quod peccando delinquit, pœnitendo corrigit, flendo tergit. Peccare ergo, & de Dei creatoris clementia præsumere, pelago iustitiæ eius exponi est. Sic nimirum peccata perpetrata non tergere pœnitendo, & de Dei misericordia præsumere, in iudicium districtionis eius offendere est. Dum ergo Heli uita in reproborum ꝑdicatorum forma describitur, non solū culpa lapsus ostenditur, sed etiam culpæ in precipitatione securitas. Nam qui timore pœnitentiæ, diuinæ indignationis magnitudinem placare potuit, dum neglexit quod audiuit, incurrit quod meruit. Omnipotens enim Deus etsi ę q tate iustus est, abūdātior tamen creditur miseratione pius. Vnde & per Prophetam dicitur: Miserationes eius super omnia opera eius. Hinc est quod per Ionam prophetam Niniuitis minas subuersionis protulit, & tamen pœnam euertendæ ciuitatis pœnitentibus indulsit. Hinc est.n. quod Ezechiæ regi per Prophetæ oraculū mortis pœna promittitur: sed quia rex mori metuens, coram Domino se pœnitentiæ lachrymis afflixit: mortem qua moreretur, apud eum quem timuit, non inuenit. Et suprà quidem se Dominum locutum fuisse asseruit, ut domus Heli & patris eius in conspectu suo usque in sempiternum ministraret: sed qui de bona agēte, bona locutus fuerat, de domo reproba iam effecta, sententiam permutauit, dicens: Nunc autem absit hoc a me.] Si ergo bona promissa reuocat omnipotens Deus, quia ij promiserat, malè permutantur; quanto magis minarum effectus retrahit, cùm bene cōuersos eos aspicit, quibus pro admissis iniquitatibus pœnā animaduersionis intimauit? Quid ergo ad hęc dicimus, qui quotidie delinquimus, atque in reatus nostri obligatione securi sumus? Hoc igitur ipsum quod districtionem diuinę iustitiæ non timemus, nobis ualde timendum est: quia ecce, qui diuina indignatione proijcitur, pro culpa perpetratæ negligentiæ, nullo timore sollicitus fuisse perhibetur. Sed quia ad timorem reprobi prędicatoris repulsionem nouimus, electi profectum audiamus. Nam sequitur: Creuit autem Samuel, & Dominus erat cum eo.] Hoc profectò si ad historiam legitur, creuisse puer Samuel ætate corporis designatur: si uero ut cætera spiritali inuestigatione ista perquirimus, cum eo Dominus esse describitur, qui creuisse memoratur. Crescit autem qui in uirum perfectum mētis ætate proficit. Vnde & per Prophetam de electis proficientibus dicitur: Ambulabūt de uirtute in uirtutem uidebitur Deus deorum in Syon. Hinc Paulus ait: Donec occuramus ei in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Verum nonnulli sunt, qui dum uirtutibus crescunt, elatione corruunt. Hi nimirum crescere uidentur, sed tamen cum eis Dominus non est: quia à se eum alta sentiendo de se eijciunt

Ps. 144. Ionæ 3. Esa. 38. Psa. 83 Ephes. 4

A B C D

ciunt, quem in profectu uirtutũ positi, per humilitatem secum habere potuerunt. Vel si per exteriorem dignitatem creuisse intelligitur, Dñs cum eo esse memoratur: quia profectò plerique in humiliori ordine religiosi sunt, sed cùm subitò ad culmen dignitatis peruenerint, prima opera cum humilitate derelinquunt. Samuel igitur & proficit, & proficiens Dñm secũ habuit, ut profectò electorum prædicatorum moré præferret: qui cùm dona & dignitates, quibus prosint alijs, assequuntur, de semetipsis placere Deo non negligunt, & ex eo illa, quæ pro alijs acceperunt dona multiplicant, unde in semetipsis ostendunt bonum quod in eis loquendo propagare concupiscũt. Quare & subditur: Et non cecidit ex omnibus uerbis eius in terra.] In terra quippe uerbum prædicatoris cadit, cũ ex reproba prædicatoris conuersatione uilescit. Vnde & ueritatis uoce dicitur: Ad nihilum ualet ultrà, nisi ut mitatur foras, & conculcetur ab hominibus. Et notandum, quia ex omnibus uerbis eius non cecidisse in terra dicitur, ut profectò prædicatori nihil agere liceat, quod licet reprobare. Nam quicquid agi prohibet, is profectò si agit, uerbum in terram cadit: quia dum à loquente contemnitur, hoc audientes nequaquam uenerãtur. Verbum nanque aliquod in terra cadere prohibebat Dominus, cum negligentibus prædicatoribus, negligentiæ suæ uerbum exponebat, dicens: Quicunque soluerit unum ex mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus uocabitur in regno cœlorum: qui autem fecerit & docuerit, magnus uocabitur in regno cœlorũ. Mandatum nanque nec minimum prædicator soluit, cuius uerbum ex uerbis omnibus in terram non cadit. Dum autem ex omnibus uerbis Samuelis, uerbum in terram non cecidisse dicitur, cuius mores insinuat Samuel, nisi qui merito & prædicationis & operis magni sunt in regno cœlorum? Itaque ex omnibus uerbis eius in terram non cadit: quia omne, quod altum sanctæ Ecclesiæ perfectus prædicator loquĩt, ab eo etiam sublimi prædicatur conuersatione, cùm uelut in ardua specula positus, & sapientes uerbo erudit, & simplicibus iter, per quod ad æternam patriam ingredi debeant, operibus ostendit. Vnde & subditur: Et cognouit uniuersus Israel à Dan Bersabeæ, quòd fidelis Samuel propheta esset Domini.] Quid enim per Dan, nisi simplices, & quid per Bersabeæ, nisi sapientes designantur? A Dan usque Bersabeæ fidelis Samuel propheta Domini recognoscitur, quando electi prædicatoris uita simplicibus ad salutis exemplum proponitur, & sapientibus per doctrinam eius sanctæ scripturæ arcana reuelantur. Quia uerò Bersabeæ puteus septimus interpretatur, possunt per Bersabeę non solum sapientes, sed etiam iusti designari. Puteus enim septimus quid est, nisi gratia spiritus septiformis? Per Dan peccatorum uita ostenditur: quia per ueterem prophetiam dicitur: Fiat Dan coluber in uia, cerastes in semita, mordens ungulam equi, ut cadat ascensor eius retrò. A Dan itaque usque Bersabeæ Samuel Domini propheta cognoscitur, dum electi prædicatoris uita atque doctrina, peccatoribus est uenerabilis & iustis: ut in eo uidelicet & lapsi bonum uideant, in quo se pœnitendo corrigant, & boni mirentur uitæ celsitudinem, ad quam quotidie proficiendo conualescant. Sequitur: Et addidit Dominus ut appareret in Sylo.] Superius de tempore reprobi pastoris dicitur: In diebus illis non erat uisio manifesta. Cùm itaque ex sacro eloquio optimus prædicator ostenditur, apparere iterum Dominus perhibetur: quia nimirum cognitio diuini consilij, quæ absconditur reprobis, puritatis merito reuelatur electis. Si enim & hominum consilia nisi familiaribus nó creduntur, omnipotens Deus secreta suæ dispositionis æstimandus est suis patefacere inimicis? Prius ergo iusti doctoris uita prædicatur, deinde addidisse, ut appareret Dominus dicitur: quia profectò diuinæ lucis ostensio reprobos & fictos fugit, quæ se electis & mundis cordibus aperit. Vnde & per semetipsam uera lux loquendo nos illuminat, dicens: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Igitur ut appareret Dominus addidit: quia mundum prædicatoris sui oculum uidit. Sed cùm addidit: Vt appareret in Sylo,] in eodem loco illum apparuisse uice alia designatur. Quia autem dixit ubi apparuit, ne Heli apparuisse crederetur, subsequenter & personam eius cui apparuit, osten-

Mat. 5 · Gen. 39. · Mat. 5

ostendit dicens: Quoniam reuelatus fuerat Dominus Samuel in Sylo iuxta uerbum Domini. Tunc nanque se ei reuelauit, cum ei secretum sui consilij, de repulsione reprobi prædicatoris aperuit. quod profectò iuxta uerbum Domini factum asseritur, & hoc quod non ualde superius per uirũ Dei ad Heli dictũ fuerat, ét secundũ historiã impletũ esse sentiatur. Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum, & animam meã faciat, & ambulabit coram Christo meo oĩbus diebus. Et itẽ, Videbis ęmulum tuum in tẽplo, in uniuersis, ꝓsperis Israel. Quod si iuxta spiritalem intelligentiã B perscrutamur, quomodo addit Dominus, ut electis appareat, nisi qa qui electos suos de contemplatione iustitiæ suæ mirabiliter terret, etiã de ostensione gloriæ ineffabiliter demulcet. Qui enim apparendo iustus, corda sanctorum terrore concutit, ut appareat addit, quando cordi territo dulcedo refunditur suę pietatis. Hinc est enim quod Moysi non semper in igne apparuit, sed in igne aliquando, aliquando in nube. In igne quippe terror iudicij est. Vnde & de secundo redemptoris nostri aduentu per Psalmistam dicitur: Ignis ante eum præibit, & in circuitu eius tempestas ualida. In nube autem protectio miserationis exprimitᷣ: quia eiusdem protectionis suæ blandimentum electis suis promittens Dominus, ait: Tunc uidebunt filium hominis uenientem in nube. In igne itaque & nube per deserta gradientibus Dominus apparet: quia mentes contemplantium se in hac exilij peregrinatione, etsi aliquando terret de iustitia, pauore deiectas erigit blandimento protectionis. Dominus itaque Samueli apparuit, & ut appareret addidit: quia qui ab electorum mentibus in igne terroris aspicitur, in nube etiam dulcedinis exhibetur. Ignis nanque uisionem intus uiderat, qui nunciabat foris, dicens: Sanctum & terribile nomen eius. In igne item eum uisum ostendere cupiens, ait: Venite, & uidete opera Domini terribilis in consilijs super filios hominũ. Sed qui ei in igne apparuit, ut appareret addidit: quia suauitatem gloriæ & dulcedinis suæ, ei etiam de nube propinauit. quare & exhilaratus, qui territus fuerat, dixit: Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timẽ

Psa. 96. *Mar. 13* *Ps. 110.* *Psa. 65.* *Psa. 30.*

A tibus te. Hinc item additam apparitionem admirans, ait: Quam bonus Israel Deus ijs qui recto sunt corde. Sed attentè considerandum est, quod subiungitur: Iuxta uerbum Domini.] Verbum ergo Domini cognoscendum est, antequam ad apparitionem Domini pertingere mereamur: ne iniusta & indiscreta uisio ignis & nubis, nõ solũ nobis profectionẽ nõ ostẽdat cœlestis itineris, sed ad submersionem erroris nos impellat. Origenes quippe dũ apparentẽ Dominum, sine uerbo Domini uidere uoluit, uisionem nubis inordinate conspexit: quia B ignis apparitionem horruit. Nam dum abnegata uel minuta iustitia Dei, superflua eius clementiam prædicaret, asseruit, quòd non solum omnibus damnatis hominibus parceret, sed etiam de æterna pœna reprobos angelos quandoque liberaret. Nouatus autem ignis aspicere uisionem amplius mauit, qui dum seueram omnipotentis Dei iustitiam implacabilem diceret, spe ueniæ consequendæ, & pœnitentiæ omne remedium peccatoribus abstulit. Nec Nouato igitur, nec illi alij Dominus apparuit: quia uterque eorum iuxta quod per ueritatem C sacri eloquij cernitur, omnipotentem Dominum non conspexit. Tunc ergo iuxta uerbum Dominus apparet, cum ea ostensione se menti reuelat, quam sacræ scripturæ fides non reprobat. Vnde & aptè subiungitur: Et uenit sermo Samuelis in uniuerso Israeli.] Hæreticorum quippe sermo non uenit. Nouati enim sermo fuit: quia iustus Deus semel lapsis fidelibus nequaquam parcit. Origenis sermo fuit: quia misericors Dominus nullam creaturam rationalem perire per æternam damnationem finit. Sed quia cõuersi ad Dominum peccatores, ne- D quaquam pereunt, & semel lapsi angeli, & in peccato suo mortui peccatores nunquam saluantur, hæreticorum profectò sermo nõ uenit. Sermo igitur Samuelis uenit in uniuerso Israeli: quia catholici uiri prædicatio completur, quæ in ueritate sacri eloquij rectè cognoscitur. Et notandum, quia eius sermo uenisse dicitur, cui uisionem suam Dominus addidisse perhibetur: quia nimirum eius prædicatio uera est, cui sic diuinę iustitiæ terror ostenditur, ut benignitas eius abundans gratia non cæletur: uidelicet ut mentem uidentis sic conspecta ueritas terreat,

Ps. 72.

terreat, ut etiam ostensa benignitas mentem territam in desperationem cadere non permittat, ut sic de benignitate præsumat quatenus ad præuaricationis ausum non proruat. Hæc autem in secundo libello præsentis operis disputata sufficiant, ut dũ ea quæ sequuntur, nouo principio inchoare disponimus, dicendi etiam studium per deuotionem renouetur.

LIBRI III. CAP. I.

CVM sacræ historiæ sensus qualiter electorũ moribus cõueniret studiosè q̃reremus, allegoriæ ordinem repetere exponẽdo distulimus. Vt ergo ea quæ omisisse cernimur suppleamus, quæritur: Quid est quod dum Samuel ministrare Domino coram Heli memoratur, preciosus sermo Domini esse describitur? Sed (sicut superius est dictũ) per Samuelẽ prædicatores sanctæ Ecclesiæ, per Heli ét electi patres testamenti ueteris designantur. Puer ergo Samuel ministrabat Domino coram Heli, cum nouus doctorum ordo redemptoris fidem prædicabat. De quo nimirum ministerio Paulus loquitur, dicens: *Rom. 11* quandiu sum gentium Apostolus ministerium meum honorificabo. Hinc iterũ dicit: *2.Co. 11* Hebræi sunt, & ego. Isrаelitæ sunt, & ego ministri Christi sunt, & ego. Ministrare ergo Dño, in laborem prædicationis pergere est. Quod profectò ministeriũ Samuel coram Heli Dño impendisse dicitur: quia quicquid de religione nouæ fidei, nouus prædicatorum ordo asseruit, hoc patrũ ueterum authoritate roborauit. Domino quippe ministrabat Samuel quando nouus prædicator asserebat, dicens: *Rom. 15.* Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis propter ueritatem Dei, gentes autem super misericordia honorare Deum. Qui profectò ut ministerium quod Domino exhibebat, coram Heli quoque impenderet, *Ps. 116.* adiunxit dicens: Sicut scriptum est: Laudate omnes gentes Dominum, & collaudate eum omnes populi. Et ut se arctius coram Heli in ministerio Domini cohiberet, adiunxit: Esaias enim dicit. *Esa. 1* Erit radix Iesse, qui exurget regere gentes, in eum gentes sperabunt. Puer Samuel Domino ministrabat, cum dominicę resurrectionis gloriam Petrus assereret, dicens: *Act. 2.* Iesum Nazarenum uirum approbatum à Deo, in nobis signis & prodigijs, traditum per manus impiorum interemistis: hũc Deus suscitauit à mortuis præfinito consilio tertia die, sicut impossibile erat, teneri eum doloribus inferni. Sed hoc ministerium quod Domino exhibuit, etiam coram Heli exhibuit: quia subiunxit, dicens: David enim dicit: *Psa. 15* Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Coram Heli itaque Samuel ministrare Domino aptè dicitur: quia electi sanctæ Ecclesiæ prædicatores, dum statum nouæ fidei prædicãdo erigerent, quod ratione asserere conati sunt, patrum ueterum authoritate firmauerunt. Et tunc quidem sermo Domini preciosus fuisse perhibetur. Preciosa quippe res paruo precio emi non potest. Precium autem quo sermo Dei emitur, labor est sanctæ operationis. Velut enim rem, quam habere uolumus, precio emimus, cùm per sermonem prædicationis quem accipimus, laborem operis exhibemus. Tunc autem erat sermo preciosus, cum pro qualicunque labore operis nõ dabatur, cùm omnis, qui emptorem sermonis interficiebat, obsequium Deo se præstare cogitabat. Eo igitur tempore sermonis emptor multo precio eguit: quia sine magno labore uerbum fidei seruare non potuit, qui pro eo quod credidit, ad tormenta peruenit. Tempus nanque tunc erat, quo is qui emebatur sermo, non typo figuratæ mortalitatis, sed apertæ locutionis præcepto hortabatur, dicẽs: *Mat. 16* Qui uult uenire post me, tollat crucem suam quotidie, & sequatur me. Hinc item dicit: *Luc. 14* Qui autem amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus. Et qui non renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Itaque cùm ministerium Samuelis asseritur, preciosus sermo Domini esse perhibetur: quia profectò inter initia fidei illi qui prædicantibus æternæ uitæ doctoribus crediderunt, pro accepto uerbo fidei magni laboris opera expendisse credendi sunt. Et quia Iudaicus populus iam lumen

diuinæ cognitionis amiserat, sequitur: In diebus illis non erat uisio manifesta.] Manifesta nanque uisio eius esset, si in redemptorem quem ad uisitationem suam uenisse audierat, credidisset. De qua nimirum eius cæcitate subiungitur: Factum est autem, Heli iacebat in loco suo, nec poterat uidere lucernam Dei antequam extingueretur.] Visio nanque, Heli manifesta non est: quia Iudæorum sacerdotium in perfidiæ suæ cæcitate sepultum est. Heli ergo iacet in loco suo: quia & literam legis habet, & in lege & prophetis non habet statutum luminis, sed lapsum cæcitatis. Locus nanque Heli uidelicet Iudaici prædicatoris sacra lex est. Quia ergo Iudaicũ sacerdotium adhuc sacram scripturam habet, in loco suo est. Et quia uirtutem sanctæ scripturæ nesciens, ad statum fidei non erigitur, nimirum in loco suo non stare, sed iacere perhibetur. Quia item usque ad mundi finem proiectus est, lucernam Dei uidere non posse memoratur. Vnde & cum quotidie tot à sancta Ecclesia prędicationis hortamenta suscipiant, cùm tot sacræ fidei assertionibus Iudæi uicti non credant, quid aliud, nisi hoc quod in sancta scriptura de eis legimus, & etiam per experimentum tenemus: quia uidelicet proiecti sunt, non solum ut non uideant, sed etiam ut uidere non possint. Vnde & Apostoli superfluum laborem reputantes eorum qui uidere non poterant, in actibus suis dicunt: Quia indignos nos fecistis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sed qui uidere non posse relatus est, Dei lucerna uocatur. Synagogæ nanque ministerium Dei lucerna fuit, quando in electis patribus & per ueræ prædicationis lumen, & per uenturi redemptoris promissionẽ luxit. Quæ profecto lucerna ministrante Samuele uidere nõ potuit: quia tempore nouæ prædicationis, synagogæ magisterium pœnam perpetuæ repulsionis incurrit. Et notandum, quia non dicitur, Lucere nõ poterat: quia profecto adhuc lumen sanctæ scripturæ pro nobis portat: sed quod portat ignorat. Vnde & antequam extingueretur, uidere non posse dicitur. Nondum enim extinguitur, & uidere non potest, quia certè (ut iam dixi) lumen gerit, quod non attendit. Ante enim quam extinguatur est, donec lucet. Et quia

Act. 13.

A ab eo usque ad mundi finem sacra scriptura non tollitur, si antequam extinguatur non uidet, cum mundi fine extenditur in cęcitate. Quod si accensio eius refertur ad zelum perfidiæ, idcirco non potest uidere, quia non extinguitur. Nam si ignem perfidiæ de mente extingueret, ablato impietatis zelo, ad placitum ueræ fidei lumen mentis oculos aperiret. Sed dum uidere non posse dicitur, indigna lucerna perhibetur, & ad uidẽdum ea quæ digna est, quæritur. Nam subdit, dicens: Samuel autem dormiebat in tẽplo Domini ubi erat arca Domini, & uocauit Dominus Samuelem.] B Confirmata cæcitate Heli, Samuelem Dominus uocauit: quia damnato Iudæorum sacerdotio ad maiorem gratiam nouum prædicatorum ordinem assumpsit. Sed qui exposuit quem uocauit, unde etiam uocaret, ostendit: quia in templo Domini, ubi erat arca, Samuelem dormire perhibuit. Templũ enim Dei est locus ubi habitat Deus. Vnde & per Psalmistam dicitur: Dominus in tẽplo sancto suo, Dominus in cœlo sedes eius. Quem profectò locum Paulus insinuat, dicens: Templum Dei sanctum est, quod estis uos. Templum itaque C Dei uniuscuiusque est anima electi. Templum ubi arca Dei reconditur, mens est, in qua diuini eloquij sacramenta per intelligentiam reseruantur. Quid ergo ei aliud dormire in templo, nisi per intentionis custodiam in propria circumspectione persistere? Samuel itaq; dormiebat in tẽplo Dei: quia nouæ gratiæ unusquisque prędicator, dum cuncta q̃ mundi sunt perfectè contempsit, in electæ suę mentis intima circumspectione requieuit. Et quia in sacramentis diuinæ scripturæ eruditus fuit, in tẽplo dormiebat, ubi erat arca. Et notãdũ q̃a D non dicit, dormiuit, sed dormiebat: quia nimirũ eandem mentis suæ circumspectionẽ non in transitu seruare studuit, sed in diuturnitate perseuerantiæ. Somnus itaq; Samuelis, perfectũ mundi contemptum designat in mente doctoris. Dormit ergo prędicator in tẽplo, cum repulsa à se penitus mũdana sollicitudine, sese per considerationẽ rerum spiritalium recondit in mente. Huius nanque somni quietem Petrus elegerat, cum dicebat: Non est bonum relinquere uerbum Dei, & ministrare mensis. Hinc Ietro Madianita Moysen cognatum suum iustè

Ps. 10.

1. Co. 3

Act. 6.

Exo. 18. iustè arguit, dicens: Stulto labore consumeris tu, sed audi uerba mea, & erit Dominus tecum. Esto tu populo in ijs, quæ ad Deũ pertinent, ut referas, quæ dicũtur ad eum. Hinc Paulus ad templi somnũ Corinthios 1. Cor. 6 reuocat, dicens: Iam quidem delictum est in uobis, quòd iudicia habetis inter uos. Quare non magis fraudem patimini? Dormire quippe in templo Dei non posse conspexerat, quos iudiciorum occupatio à spiritali meditatione retrahebat. Dormiens ergo in templo, uocatus à Domino dicit: quia ille tunc doctor ad cognoscenda diuina secreta assumptus est, qui per cordis intentionem non in exterioribus, sed in interioribus morabatur. Sequitur: Qui respondens, ait: Ecce ego, & cucurrit ad Heli, & dixit: Vocasti enim me, qui dixit: Nõ uocaui te fili mi, reuertere & dormi.] Cur is, qui uocantem se Dominum audiuit, ad Heli cucurrit, nisi quia se ab Heli uocatũ putauit? Et quia explanationis typicæ ordinem tenemus, quomodo Heli putatur, cùm uocato puero Deus loquitur? Sed quęcunque in scripturis sanctis patres nostri ueteres locuti sunt, ad Heli referuntur locutionem. Qui nimirum quia à semetipsis non sunt locuti, dum Deus per eos quæ uoluit locutus est, ea quæ in scripturis sanctis auditur, uox Dei esse cognoscitur, quę per Heli profertur. Puer autem quia loquente Deo, ad Heli cucurrit, uocem profectò Deus Heli similem protulit. Quid ergo est, quòd diuinæ locutionis uox ab Heli uoce non differt, nisi quia & per patres ueteres ipse locutionem profert? Vox nanque Heli Dei esse cognoscitur, quoniam electi patres quicquid per sacra eloquia loquuntur, non à semetipsis, sed à Domino acceperunt. Vnde & in prophetis per omnem fere locutionem repetitur, Hæc dicit Dominus: ut ea quæ prophetæ oraculo uox resonat, sentiamus non esse loquentis hominis, sed præcipientis Dei. Aliquando autẽ per scripturam loquitur Deus, aliquando per occultam inspirationem. Reuelatione autem occulta loquitur, cùm electæ menti per spiritum, aut agenda, aut docenda panduntur. Samuel itaque cùm uocantem se Dominum audiuit, ad Heli cucurrit: quia electus ordo prædicatorum sanctę Ecclesię hoc, quod Deo reuelante cognouerat, qua

A le esset, in sacro eloquio perquirebat. Regula quippe rectæ intelligentiæ in scripturæ sacræ libris expressa est: quia diuina consilia ibi per uenerabiles patres nostros exposita sunt, qui Spiritum sanctum habuerũt. Vocatus ergo tam sæpius à Domino Samuel, ad Heli cucurrit: quia ordo prædicatorum in omni quod spiritali reuelationẽ didicit, patrum ueterum dicta consuluit, ut tunc demum à Domino sibi fuisse reuelatum crederet, cùm ab eo quod in sacra scriptura legebat, nequaquam differre cognouisset. Nam facilè fallitur qui hoc quod B occulta contemplatione colligit, in præclara sanctæ scripturæ ueritate nescit discutere quale sit. Vnde & Apostolus denunciat, dicens: Transfigurat se satanas in angelum 2. Co. 11 lucis. Quomodo autem falsa, in ueræ lucis claritate discernuntur? Ad Heli ergo currit Samuel, quoties à Domino uocat: quia sancti prædicatores ne falsæ lucis imagine in intima contemplatione fallantur, modũ occultæ reuelationis, in aperta scripturæ sanctæ ueritate discutiunt. Quia in re quærendum est, quomodo Heli dicere competat: Non te uocaui fili mi.] Sed patres no C stri, qui per sacrum eloquium nouis prædicatoribus loquuntur, non eos uocant, sed qualis sit interna eorum reuelatio indicãt. Vocare etenim Dei, electorum suorũ mentes aspiratione suæ gratiæ excitare est. Antiqui uerò patres per scripturam quidem sacram loquuntur, sed tamen aspiratione diuinæ gratiæ corda audientium excitare nõ possunt. Consulta ergo sacra eloquia, dum se donum spiritualis gratiæ dare non posse indicant, authoritate Samuelis sese Heli uelut quibusdam locutionibus excusant. Sed hoc nimirum quod dare non possunt, D insinuare qualiter acquiri debeat, possunt. Vnde & Heli uoce ad Samuelem dicitur: Reuertere, & dormi.] Quid est quòd uocatum puerum redire Heli ad somnũ præcipit, nisi quia prædicatoribus ostendit, ut ad percipiendum donum internæ gratiæ se per mentis quietem parent? Et notandum, quia dicitur: Reuertere.] Samuel nanque reuertitur, cùm electus prædicator à meditatione sacri eloquij ad secretum redit internæ contemplationis. Reuersus ergo dormiuit: quia in internæ contemplationis intentione requieuit. Quo in loco

etiam hoc notãdum est, quia Samuel à Domino ter uocatur, ter iterum ab Heli dormire præcipitur. Quid est hoc, nisi quia tres gradus dilectionis esse ipsa ueritate docente didicimus? Diliges Dominum Deũ tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota uirtute tua. Sed quid in corde accipimus, nisi consilium? Quid autem in mente, nisi uoluntatem? Quid uerò in uirtute, nisi amoris affectio designaĩ? Sed & per consilium, quid aliud quàm ueritatis certitudinem inuestigamus? Et per uoluntatem quid diligentes, nisi bona ualde concupiscimus? Per affectionem, quid nisi ueri gaudij perfruitionem quærimus? Per gradus nanque dilectionis ad summa sustollimur, cùm cordis nostri consilio ueritas reuelatur, & uoluntati mentis bonitas uera cõceditur, atque affectioni uirtutis nostræ per infusionem diuinæ gratiæ, spiritale & uerum gaudium datur. Ter igitur est Samuel uocatus à Domino: quia dum ordo prædicatorum rudis adhuc Ecclesiæ ad superna se studia extendit, & ueritatem de ratione consilij, & bonitatem de electione uoluntatis, & uerum gaudium appetijt de intẽtione affectionis. Ter etiam ad Heli uocatus accessit: quia de omni appetitu suo, sacram scripturam meditationis festinatione consuluit. Ter item, quia ab eo non uocaretur audiuit: quia meditando didicit, quòd patres nostri ad eruditionem nostrã sacra nobis eloquia scripta tradiderunt, & tamen dona nobis spiritalia dare non possunt. Quid est ergo dicere, Non te uocaui: nisi, Desiderium donorum spiritaliũ ego non dedi? Nam si sacra scriptura, aut aliquis scriptorum dona spiritalia conferret, quotquot sacra eloquia legerent, quotquot sanctæ scripturæ tractatores audirẽt, donis spiritalibus ornarentur. Nũc uerò cùm multi sacram scripturam legant, & tractantes prædicatores audiant, & post studium lectionis, & prædicationis adhortationem, alij in pristino frigore uitiorum suorũ remaneant, alij per gratiam in amorem sanctarum uirtutum ferueant: apertè liquet, quia ordo patrum uenerabilium dona nobis uirtutum per editas scripturas ostendit, sed amorem uirtutum quas insinuat, solus nobis conditor tribuit. Quare & Iacobus piè admonet, dicens: Omne datum optimum, & omne donum perfectũ desursum est, descẽdens à patre luminum. Hinc Paulus ait: Neque qui plantat est aliquid, sed qui incrementum dat Deus. Quid est ergo aliud dicere, Non te uocaui, nisi aperta eruditione ostendere: quia hoc quòd fidelis anima ad superna desideria erigitur, ex sola diuinæ gratiæ infusione generaĩ? Quia ergo ter uocatur à Domino, ter ad dormiẽdum à magistro reuerti præcipitur, tres illę gradus dilectionis insinuat, qualiter acquirantur. Nã quia cordi consilium aptauimus, consiliũ uerò inuenire ueritatẽ desiderat, magnus utiq; sopor est necessarius, ne prius amans euigilet, q̃ quæsita ueritas inueniatur. Reuertaĩ ergo puer, & dormiat: ut qui ueritatis lucem inuenire desiderat, ꝑ quietẽ caueat, ut ad se errorum tenebras non admittat. Secundò ẽt dormiat, ut amoris obsequium omnipotenti Deo ex tota mente impendat, ut bona quæ amat pura simplicitate, nulloque malorum uelamine pallientur. Quod profectò quia nõ nisi magna discretionis subtilitate cognoscitur: uocatus puer à Domino, ab Heli reuerti ut dormiat iubetur. Nam si dormire, pro ascẽdẽdo isto amoris gradu negligit, hoc quod de uirtute appetit, non acquirit: quia etsi iam bona, Deo aspirante amare possumus, nisi magna mentis quiete, qualia sint ipsa bona quæ uolumus, non dijudicamus. Ter ergo ad dormiendum Samuel mittitur: quia profectò nouus prædicatorum ordo, ut ex tota uirtute diligat, admonetur. Et quia uirtutem ad affectionem retulimus, affectio autem mentis de gaudio spiritali perficitur, magnam somni quietẽ Samuel habuit, & dum spiritalia per quietem ordo prædicatorum certus didicit, sub specie ueri gaudij, gaudium extraneum nõ recepit. Nam sicut de uirtutibus cæteris, ita & de profectu contemplationis, mens contẽplantis plerũque inaniter hilarescit. Dormiuit ergo iterũ Samuel: quia nimirum ordo doctorũ nisi cautè se in cõtemplatione circũspiceret, aliquando uane gaudẽdo, se uero gaudio gaudere existimaret. Primò itaque dormiuit: quia dum cognoscendæ ueritati animum intendit, magna consilij subtilitate, erronea cuncta reprobauit. Secundò dormiuit: quia cùm conditorem diligere ex tota mente didicit, magna apud se quiete

te disposuit, ut bonis quæ cuperet aliqua re proba non misceret. Tertio etiam dormiuit: ut dum supremum gaudium de diuina contemplatione perciperet, uanam lætitiã reprobare consulta mẽte potuisset. Et quia hoc de Samuele adhuc proficiente dicitur, apte subiungitur: Porrò Samuel nec dum sciebat Dominum, nec reuelatus ei fuerat sermo Domini.] Dominum nanque tunc ordo prędicatorum nescijt ea perfectione, qua postea profecit. Vel fortasse idcirco nescire Dominum dicitur, quia alta & profunda quę nouerat, infirmis adhuc & rudibus auditoribus non pandebat. Vnde & nolentibus diem dominici aduentus agnoscere, ea quæ omnia nouerat, & indicare nolebat, ueritas dicit: De die autem illa & hora nemo scit, neque angeli in cœlo neque filius, nisi solus pater. Quid est quòd sciens omnia filius, iudicij diem nescit, nisi quia inter cuncta quæ nouerat, diem sciens, nesciebat eũ ut diceret, sed eius tempus, & qualitatem sciebat? Hinc Ioannes Baptista, qui Dominum perfectè nouerat, ad eũ quasi nescius discipulos mittebat, dicens: Tu es qui uenturus es, an alium expectamus? Velut enim Dominum nesciens Samuel prædicabat, cùm euãgelista Matthæus diuinitatem redemptoris pręteriens, à sola humanitate eius inchoauit, dicens: Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. Sed sciebat profectò Dominum, & reuelatus erat ei sermo Domini, cum Ioannes diuinitatem eius alta exponẽdo suspiciens, ait: In principio erat uerbum & uerbũ erat apud Deũ, & Deus erat uerbũ. Nesciebat Dominum cùm Paulus loqueretur, dicens: Factus sum omnia omnibus, ut omnes facerem saluos. Qui enim infirmis infirmus, & paruulis fiebat paruulus, & omnibus omnia, nimirum cum ignorantibus etiam ignorabat. Nam ut eiusdẽ ignorantię uerbo uteretur, Corinthijs loquens, ait: Nihil iudicaui me scire inter uos, nisi Christum Iesum, & hũc crucifixum. Nam cum sapientibus & Dominum nouerat, & sermonem eius reuelatum habebat. Vnde & dicit: Nos autem reuelata facie Domini gloriam speculantes, in eãdem imaginem transformamur, tanquam à Domini spiritu. Hinc item loquitur, dicens: Sapiẽtiam loquimur inter perfectos; non sapientiam huius mundi, neque principum huius seculi, sed loquimur Dei sapientia, quæ in mysterio abscondita est. Hinc item eum quem nouerat Dominum prędicat, dicens: Qui cùm sit splendor gloriæ, & figuræ substantiæ eius, portansque omnia uerbo uirtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis, tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. Cui enim dixit angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Nescire ergo Dominum dicitur, non ignorantia cognitionis, sed prætextu simplicitatis. Sequitur: Intellexit ergo Heli quia Dominus uocaret puerum.] Nam si non intelligeret, per sacra eloquia ei salutis consil a nequaquam ministrasset. Intellexit nanque, quia præuidit. Quicquid enim omnipotẽs Deus in constructione futuræ Ecclesiæ agere disposuit, hoc ueteribus patribus per sanctum prophetiæ spiritum reuelauit. Nam per Amos prophetam dicitur: Non faciet Dominus Deus uerbum, quod non reuelauerit seruis suis prophetis. Quid enim aliud quam nouorum prædicatorum uocationem intellexerat, qui dicebat: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Sed ei, quem uocandum intellexit, etiam consilium subministrauit, dicens: Vade & dormi, & si deinceps uocauerit te, dices: Loquere Domine, quia audit seruus tuus.] Iam quidem de somno Samuelis satis (ut arbitror) quia internæ meditationis quietem designet, ostensum est. Qui profectò somnus ab Heli Samueli præcipitur: quia ad contemplanda interna mysteria, uacare doctor per sacrum eloquium docetur. Sed quid est quòd Samuel quoties uocatur, toties ad dormiendum remittitur, & tamen ei adhuc nequaquã iubetur, ut dicat Deo, Loquere Domine, qa audit seruus tuus.] Ibi enim dormire iubetur, non tamen loqui: hic autem etiam cum obedientia somni etiam licentia iniungitur locutionis. Ibi etiam ad dormiendum misso, non dicitur Vade, sed Reuertere: hic quoque nequaquam dicit Reuertere, sed Vade. Quid.n. sibi uult tanta præcipiendi uarietas? Quam nimirum uarietatem clarius agnoscimus, si illud quod hoc in loco Samuelis somnus significat, attendamus. Et quia superiores

somni modos, ad probationem donorum sanctæ dilectionis retulimus, quid est hoc loco Samueli, id est nouo prædicatori dormire, nisi probata iam & cognita eadem dona, cum securitatis quiete possidere? Meritò igitur ei prius non dicebatur Vade, sed Reuertere: nunc autem non Reuertere, sed Vade. Qui enim adhuc examinabat reuerti iubebatur, ut mentis tranquillitate aliud domum discuteret, qui aliud iam eadem mētis quiete cognouisset. Ei autem qui iam cuncta examinando probauerat, Vade dicitur: quia ad possidenda cognita, secura iam intentione mittebatur. Cur ergo prius somnus sine locutione præcipitur nūc autē somnus cum locutione, nisi quia non licebat dicere, Loquere, nisi ei qui uera cognitione certus existeret, quia is qui loqueretur mentis suæ affectibus Deus esset? Examinanti ergo non dicitur: quia nisi loquētem intus perfectè dijudicet, locutionem spiritualem sibi adhuc incertam, non debet cupere & excipere quasi certā. Dicere enim menti Deo Loquere, est internam eius aspirationem securè excipere. Igitur perfectè cognoscenti hoc competit, nō probanti: quia ante iudcium interni examinis, sicut diuina locutio non probatur, ita quod de Deo nobis est incognitum, pro certo & cognito non excipitur. Dictum nanque est Samueli: Vade, & dormi.] Quia cùm ordo sanctorum prædicatorum dona spiritalia per sacri eloquij probationem didicit, eiusdem sanctæ scripturæ eruditione cognouit, ut in eisdem donis eo securius per amorem requiesceret, quo eorum uirtutē apertiori ratione cognouisset. Præceptum quoque est ei, ut uocanti Deo diceret: Loquere Domine.] Quia sacræ locutionis studio doctus est, non solum per internæ uisitationis gratiam loquentem Dominum deuotè audire, sed silentem etiam, ut loqui dignaretur magnis desiderijs implorare: Abijt ergo Samuel, & dormiuit in loco suo.] Tot habet loca prædicator sanctæ Ecclesiæ, quot profectus uitę. Vnde & profectus sui loca diuinis laudibus cōsecrans, beatus Iob dicit: Per singulos gradus meos pronunciabo eum. Non enim iam in loco examinis, sed certæ cognitionis sistitur cùm ad altiora subleuatur. Locus nanque prædicatoris, rerum cognoscendarum certa cognitio

Iob 31.

A est. Nam de reprobis prædicatoribus Dominus dicit: Tenentes legem meam, nescierunt me. In loco igitur suo Samuel dormiuit, cùm ordo doctorum spiritalium, rerum cognitionem cum certitudine ueritatis retinuit. Sed in quem gradum proficiat, ostenditur, quia repente subinfertur: Venit ergo Dominus, & stetit.] Quia non redire, sed uenire Dominus dicitur, Iudææ destitutio, & sanctæ Ecclesiæ uisitatio designatur. Vnde non solum uenire, sed stare perhibetur. Ad Iudææ uisitationem se uenisse insinuat, dicēs: Non sum missus nisi ad oues B quæ perierunt domus Israel. Sed ueniens non stetit, quia salutis suæ bonum contemnentem deseruit. Vnde & synagogæ principibus minatur, dicens: Relinquetur uobis domus uestra deserta. Hinc item denuncians, ait: Amen dico uobis, quia auferetur à uobis regnum, & dabitur genti facienti fructus eius. Ad Samuelem itaque uenit, & stetit: quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ semel assumpsit, à quibus per custodiam suæ gratiæ ulterius nō recedit. Nam ad Samuelē uenerat, cùm nouos præferens orbi prædicatores, dicebat: Ite in orbē uniuersum, C & prædicate Euāgeliū omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uero non crediderit, condemnabitur. Sed si stare debeat, qui uenit Dominus, dicat: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationē seculi. Venerat ergo Dominus, non ut recederet, sed ut staret: quia nouos fidei ministros elegit, quos usque in mundi finem sanctarum uirtutum sibi patrimonium succedentes protegit. Sed qui uenit, per gratiam uisitans, qui stat per electionis suæ immutabilitatē pseuerans, quid adiungat, audiamus: Et uo D cauit, sicut uocauerat secundo, Samuel Samuel.] Secundò quippe uocauit, quia ei in ministerio prædicationis officium duplex præbuit: ut uidelicet synagogæ superbiam repellendo contereret, & humilitatem gentilitatis ad fidem uocando subleuaret. Vel certè secundo uocatur, quia in destructionem ueteris hominis, atque in noui ædificationem excitatur. Vocatus est ergo semel, cum per spiritum instruebatur, qualiter peccata & uitia in peccatorum cordibus delere potuisset: secundo uocatus, cùm interni magisterij eum Deus documē

Hie. 3.
Mat. 15
Mat. 23
Idē 21.
Mar. 16
Mat. ul.

to instruxit, ut destructa in mente conuersorum impietatis ædificatione, nouam sanctarum uirtutum fabricã erigere deberet. Quod profectò magisteriũ, quia ordo sanctorũ prædicatorũ & libenter didicit, atq; ab obediendũ deuotè se obtulit, subditur: Ait ergo Samuel: Loquere Dñe, quia audit seruus tuus.] Audire loquentem Deũ, præcepta eius operibus adimplere est. Quod contrà in Euangelio reprobis per semetipsam ueritas dicit: Qui ex Deo est, uerba Dei audit: propterea nos non auditis, quia ex Deo non estis. Sed audienti quod insinuare appetit, subdit. nam sequitur: Et ait Dominus ad Samuelem: Ecce facio uerbum in Israel, quod quicunque audierit, tinnient ambæ aures eius.] Et idem uerbum aperiens, ait: Prædixi enim ei, ꝙ iudicaturus essem domum eius usque in æternum propter iniquitatem, eo quòd nouerat indignè agere filios suos, & non corripuit eos. Idcirco iuraui domui Heli, quod nõ expietur iniquitas domus eius uictimis & muneribus in æternum.] Quid enim his uerbis aliud quàm toties iam explicata Iudæorum repulsio designatur? Domus nanque prædicatoris, est multitudo populi subiecti. Quam uelut possidendo inhabitat, dum per suæ sollicitudinis curã seruat. Domus ergo Heli, id est sacerdotij ueteris, Iudæa fuit, quam dum per conseruationẽ reprobam coluit, prauitatis suæ maculis immundam fecit. Qui profectò filios suos indignè agere conspexit: quia summum sacerdotiũ minoris ordinis sacerdotes in redemptorem sæuientes uidit, & eos non corripuit, nec ab effusione tãti sang. inis ulla eos authoritate reuocauit. Idcirco ei diuina cõminatione promittitur, quòd domus eius in æternũ iudicetur. Iudicare etenim Dei, damnare est. In æternum ergo iudicatur, quia perire æterna pœna decernitur. Et quia hoc æterna Dei animaduersione fit, iureiurando se affirmasse perhibuit, ꝙ iniquitas domus Heli in æternum precibus & muneribus non expietur. Quod profectò aperta ueritate impleri conspicimus: quia Iudaicus populus in suæ perfidiæ obstinatione perseuerat. Quid enim est præsens duritia & cęcitas quondam tam electi populi, nisi iusiurandũ diuinę animaduersionis? Nam digno supplicio se sub æterna morte

Ioan. 8

A cohibuit, qui ad mortem temporis, æternam uitam cogere non expauit. Sed hoc quod iureiurando asserit, prædixisse se dicit: quia nimirum sanctæ Ecclesiæ doctoribus subsequentibus de Iudææ repulsione illud innotuit, qnod eorum prędecessoribus antè manifestauit: quia hoc per Samuelem ad Heli nunc dicitur, quod ei per uirum Dei superius dicebatur. Sequitur: Dormiuit Samuel usque mane.] Quid est ꝙ per sacrum eloquium Samuelis somnus tam attẽtè describitur? Et quia iam quater repetisse somnũ dicitur, multũ desipit, qui B à Dei spiritu hoc non spiritualiter dictum credit. Nam etsi dormisse toties rectè intelligitur pro ueritate historiæ, ad hoc scribitur, ut in ueritate literæ intellectus proferantur allegoriæ. Quid ergo designat, Samuelis hæc quinta dormitio? Sed quia primum somnum retulimus ad exquisitionẽ ueritatis, secundum ad probationem ueri operis, tertium ad explorationem ueri gaudij, quartum ad perfruitionem inuentæ & probatæ cognitæque perfectionis: quinta somni species refertur ad studium disponẽdæ locutionis. Samuel igitur quinta repeti C tione dormiuit: quia ordo prædicatorum, etsi per cordis cõsilium ueritatem didicit, per uoluntatem mentis bona elegit, per affectionem uirtutis uerũ gaudium recepit, per certitudinem inuentæ & cognitæ beatitudinis in uirtutum sublimium securitate requieuit: hoc tamen quod in semetipso cognouit, sine magni dispensatione consilij subditis prædicare non potuit. Plerunque etenim doctor & quæ prædicet apud semetipsum habet, sed tamen ea quæ habet, prout debet, prædicare ea non potest: quia si ea quæ dicat, iam Domino reuelante di- D dicit, modum quo ad populum sunt proferenda, non nouit. Dormiuit ergo Samuel iterũ: quia ordo prędicatorũ apud se magna quietis intentione disposuit, ne prædicãdo uerbi Dei semẽ inutiliter spargeret, quod utili contẽplatione collegisset. Nã dũ prædicator considerare cõpellitũ quid, & quantũ, siue qñ loquitur, quæ dicat simul omnibus, qualiter moneat aliquos seorsum, quia magna sanctæ meditationis quiete utitur, apte nimis in typo noui prædicatoris, Samuel iterum dormire perhibetur. Dormire quippe ei tunc est, dicendi modum

tranquilla

tranquilla mente disponere. Et euigilare ei est, à quiete meditationis ad loquendum exire. Et quia rationabiliter non euigilat, antequam dicenda disponat, sequitur: Vsque mane.] Mane etenim perfecta pronũciandi uerbi cognitio in mẽte doctoris est. Vnde & præcipites doctores propheta arguit, dicens: Vanum est uobis ante lucem surgere. Ante lucem quippe surgũt, quivsq; mane non dormiunt: sed in uanum euigilãt quia inutiliter uerbũ proferunt, quod qualiter proferri debeat, meditatione nulla didicere. Vnde & consilium eis ostendit, dicẽs: Surgite postquam sederitis: ut uidelicet p quietem meditando uerbum colligant, & per laborem locutionis non in uanum, sed ad audientium lucrum spargant. sequitur: Et timuit indicare uisionem Heli.] Quid nã est quod timebat, nisi quia hoc dormiendo didicerat? Nam qui meditando uerbum ordinat, ratione statuit, quando etiam uerbum dicat. Visionem quippe Samuel uidit, & Heli indicare timuit: quia doctorum ordo sanctæ Ecclesiæ & Iudææ repulsionem debitam conspexit, atque ei eam obijcere, ante repulsionis suæ tempora formidauit. Vnde & ad pœnitentiæ remedium eam potius cohortatur, dicens: Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque uestrum. Quare & subditur: Aperuit ostia domus Domini.] Quæ nam est alia domus Domini, quam sancta Ecclesia? Et quæ sunt huius domus ostia, nisi spirituales uirtutes? Ostia nanque domus Domini Samuel aperuit, quando concurrentibus ad unitatem ueræ fidei, prædic. torum ordo uirtutum spiritalium dona patefecit. Velut enim clausa erant domus ostia, cum sanctę Ecclesię uirtutes ignorabantur. Bene autem cum uisionem Heli indicare Samuel timuit, domus Domini ostia aperuisse memoratur: quia prius quam apertam Iudææ repulsionem prædicatorum ordo indicaret dum ad pœnitentiã monuit, electis ad fidẽ currentibus, uirtutum spiritalium occulta reserauit. Nam qui misericordiæ tempore dicere uisa timuit, tempore exquirendę iustitiæ, uisionem iustitiæ indicauit, dicens: Quia indignos uos fecistis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Ex qua profectò ratione quæstio oritur, quia uidelicet uisionem Samuelis prece magis & imprecatione Heli indicatam fuisse perhibetur. Nam subditur: Venit ergo Heli ad Samuelem, & dixit: Samuel fili mi. Qui respondit, Pręstò sum. Et interrogauit eum, Quis est sermo quem locutus est Dominus ad te? Oro ne cælaueris mihi. Hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si absconderis à me sermonem, ex oĩbus quę dicta sunt tibi. Indicauit igitͤ ei Samuel uniuersos sermones, & nõ abscõdit ab eo.] Quomodo enim ab executore diuinæ sententiæ uisionem suæ repulsionis didicit, qui hoc non tã à cõminante quam ab eo qui magis precibus cogebatͤ, audiuit? Sed qui istud quærũt primò intelligãt, quia non ad literam, sed ad spiritalem & typicã significationem ista discutimus. Hoc enim loco uenire Heli neque ad motũ corporis Iudaici sacerdotij refertur, neque ad effectum mentis: sed tamen uenire ei fuit, hoc ipsum quod rationalis Dei creatura est, prędicatoribus apparere. Venit itaque cum in humana natura uisus est, doctorumque corda sibi ad miserendum mouit. Venire ergo Heli non est in ueteri populo accessus mentis aut corporis, sed ostensio humanæ conditionis. Vel fortasse uenire ei fuit, ex eo quod ex omnibus populis ad Dei cultũ electus fuit. Eum quoque filium appellauit, quia ab illo respicitur, qui in electis patribus institutor sanctæ Ecclesiæ fuisse memoratur. Vocat ergo filium affectu appellationis, sed ostensione amissæ dignitatis. Et quia in caligine cæcitatis aspicitur, indicari sibi uisionem postulasse perhibetur. Obsecrare etenim ei est, respectu communis naturæ prædicatorũ mentes ad misericordiã prouocare. Qui etiam imprecationem precibus addidit: quia ordo prædicantium, dũ in tanta miseria positum Iudæorum sacerdotium attenderet, irasci sibi omnipotentem Dominum timuit, si non ei uerbo subueniret. Vnde & aptè subiungitur: Indicauit ei Samuel uniuersos sermones, & non abscondit ab eo.] Omnia quippe ei uisa indicauit, ut audito quod meruit, magnitudo formidinis ad sollicitudinem eum conuerteret impetrandæ diuinæ miserationis. Vniuersos ei Domini sermones indicauit, ut dum in uetustate sua se proiectum cognosceret, per pœnitentiæ lachrymas ad ueræ fidei renouationem festinaret. Qui profectò respondit, dicens: Dominus est, quod bonum

Ps. 126. Act. 2. Act. 13.

bonum est in oculis suis faciat.] Quibus nimirum uerbis quid aliud quàm Iudaici populi perfidia clarius agnoscitur? Nam qui omnipotentem Deum Dominum uocat, adhuc ei seruire se existimat. Cùm igitur Iudaico populo repulsio sua à sanctæ Ecclesiæ doctoribus insinuatur, dicit: Dominus est, quod bonum est in oculis suis faciat.] quia dum Deo se placere per ueterem institutionem credit, sanctę Ecclesiæ nequaquã minas expauescit. Quasi enim apertiori uoce Iudaica perfidia asserat, & comminantibus sibi sanctæ Ecclesiæ prædicatoribus dicat: Eo nobis minis uestris terrorem nullũ incutitis, quo circa fidem ei nos ministrare credimus, à cuius gratia nos decidisse prædicatis. Cum ergo adiungit: Faciat quod bonum est in oculis suis: sanctæ Ecclesię doctores subsannat, potius quã se diuinę sententiæ offerat. Quasi alia intentione loquatur, & dicat: Eo nobis tale aliquid non facit, quo noster est Dominus ille quem nobis ad uindictam proponitis. Sequitur: Creuit autem Samuel, & Dominus erat cũ eo.] Quid est quòd postquàm Heli uisionem exposuit, creuisse Samuel dicitur, nisi quia doctorum nostrorum ordo postquã uerbo synagogæ filios repulit, maioris reuerentiæ gloriam apud gentilitatem inuenit? Creuit ergo: quia qui per uerbi ministeriũ se prius in una gente cohibuit, postmodum sanctitatis atque doctrinæ famam in uniuerso mundo dilatauit. Vnde & per Psalmistam dicitur: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Hinc iterum sanctæ Ecclesiæ loquens, ait: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Creuit itaque cùm in uniuerso mũdo radiauit. Cum quo etiam Dominus esse perhibetur: quia omne quod de fama sanctitatis redoluit, omne quod clarũ per uerbum luxit, de præsentia redemptoris accepit, quem secum habuit. Nam etsi uerbo Paulus non solum infirma & terrena, sed etiam summa & cœlestia penetrat, ex eo hanc dicendi uirtutem obtinet, quem secũ esse affirmat, dicens: An experimentũ eius quæritis, qui in me habitat Christus? Qui enim in se loquebatur, secum erat. Redolet omni mundo per uitam, sed ex eo uitę odorem trahit quem ostendit, dicens: Christi

Psal. 18

Psa. 44.

2. Co. 13

2. Co. 2.

A bonus odor sumus in omni loco. Omnia esse de præsentia redemptoris Ioannes insinuat, quia dicit: De plenitudine eius omnes accepimus. Samuel ergo cùm creuisse dicitur, cum eo Dominus esse memoratur: quia doctorum ordo cum magnæ sanctitatis atque doctrinæ gratia omni mundo resplenduit, ex eo tam magnus apparere potuit, qui cum in mundo positum non reliquit, sequitur: Et cognouit uniuersus Israel à Dan usque Bersabæ, quòd fidelis Samuel propheta esset Domini.] Quibus profectò terræ nominibus, Iudææ uniuersitas B designatur. Quid ergo in uniuersa Iudæa, nisi omnis designatur Ecclesia? Vniuersitas itaq; Israel, quia Samuel propheta est Dñi recognoscit: quia profectò omnis qui fidelis est, credit, quòd sanctorum prædicatorum ordo uera de futuris dicit. Prophetæ nanq; officium est, & futura prædicere, & occulta reuelare. Prædicatores autẽ sanctę Ecclesiæ dum latentia quæq; uitia in mente deprehendunt, dum spiritalium uirtutũ secreta aperiunt, dum sanctarũ scripturarũ latentes intellectus ad cõem notitiam proferunt, dum futura cœlestis patriæ gaudia C electis fidelibus repromittunt, prophetæ ministerio utuntur. Ab uniuerso igitur Israele propheta Domini fidelis Samuel esse cognoscitur: quia omnipotentem Dominum fide uidere non potest, qui sanctæ Ecclesiæ doctoribus fidẽ non adhibet. Et quia eadem diuinæ cognitionis gloria in sancta Ecclesia remãsit, quæ se doctoribus primis aperuit, subditur: Et addidit Dominus ut appareret in Sylo.] Sylo quippe missus interpretatur. Et quia usque in mundi finem in prædicationis ministerium mittit, in Sylo Dominus apparet: quia se eis clarius ostẽ D dit, per quos lucis suæ gloriam alijs aperit. Bene autem dicitur: Addidit, ut appareret.] quia incessanter eliguntur, quibus claritas diuinæ lucis infunditur. Vnde & causam cur additam uisionem asserat, subdit, dicens: Quoniam reuelatus fuerat Dñs Samueli.] Idcirco enim ut appareat addit, quoniam qui reuelatus fuerat Dominus se iterum atque iterum reuelat, & suæ ostensionis donum à sancta Ecclesia nequaquam subtrahit, quam ei exhibere ex eius exordio non cessauit. Sed qui Samueli reuelatus asseritur, quoties apparere addiderit, non

Ioan. 1.

non refertur: quia nimirum usque in mundi finem sancta Ecclesia ducitur, cui prædicatores præsunt, qui ex eo in infimis alta æternitatis gaudia prædicent, quo summa quæ prædicant, in alta Dei manifestatione uident. Quam profectò apparitionem iuxta uerbum Domini factum perhibetur. Quid est autem uerbum Domini, nisi promissio redẽptoris? Addidit ergo ut appareret iuxta uerbum Domini, quia promissionis suę ueritatem exhibere non desinit. Verbum nanque Domini in additione apparitionis est, Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Sequitur: Et uenit sermo Samuelis in uniuerso Israeli.] Sermo etenim uenire cognoscitur, cùm prædicatorum nostrorum promissio adimpletur. Promissio enim uerbi, est gaudium sine fine mansurum. Vniuerso igitur Israel sermo Samuelis uenit: quia omnis multitudo sanctæ Ecclesiæ ad gaudium æternæ beatitudinis peruenit, & quod nũc in fide sermonis à sanctis eius prædicatoribus repromittitur, per rei ueritatem eidem in regnis cœlestibus exhibetur. Verbum nanque doctorum in repromissione fideliũ est, Omnis qui credit in ipsum, non perit, sed habebit uitam æternam. Vel certè sermo doctorum in repromissione munerum est, Quæ oculus nõ uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Sermo itaque Samuelis in uniuerso Israeli uenit: quia quisquis sanctis prædicatoribus, & uitæ præsentis religiosam conuersationem suadentibus & æterna gaudia iustis promittentibus credit, ad ea quæ pie uiuendo expectauit gaudia æterna, carne moriendo transiuit. Vnde & is in cuius fide promiserat, affirmat dicens: Amen dico uobis, cœlum & terra transibunt, uerba autem mea nõ transibunt, Vel certè sermo Samuelis in uniuerso Israeli iam uenit: quia per effectum diuinę animaduersionis, generalis impleta cognoscitur repulsio Iudæorum. Vnde & ordinem quo idem sermo in uniuerso Israeli uenerit, latius exponens, ait:

Mat. ul. · *Ioan. 3.* · *Mar. 13*

CAPVT IIII.

EGressus nanque est Israel obuiam Philistim in prælium, & castrametatus est iuxta lapidem Adiutorij. Porrò Philistim uenerunt in Aphet, & instruxerunt aciem contra Israel. Inito autem certamine terga uertit Israel, & cæsa sunt in illo certamine passim per agros quatuor milia uirorum, & reuersus est Israel in castra.] Esse spiritalia prælia beatus Apostolus ostendit, dum sanctæ Ecclesiæ castra ad uictoriam cohortatur, dicens: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, & contra spiritales nequitias in cœlestibus. De quibus profectò prælijs etiam consequendæ uictoriæ consilium præbens, ait: Et scutum fidei in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeã salutis assumite, & gladiũ spiritus qđ est uerbũ Dei. Hinc Petrus exhortans dicit: Solliciti estote, & uigilate in orationibus: q̃a aduersarius uester diabolus circuit, quærens quẽ deuoret: cui resistite fortes in fide. Dum ergo Israelis prælia per literam referuntur, interna & spiritalia designantur. Philistim nanque cadentes poculo interpretantur: quo nimirum nomine reprobi angeli exprimuntur: quia per abundantiorem potum superbiæ, statum perdiderunt æternæ uitæ. Eis quippe uelut poculo cadere fuit, potum superbię sine omni mora retractionis assumere. Nam quod potatur, facilè sumitur. De quorum profectò cadentium principe, uelut de potãte Dominus dicit: Quia in ueritate non stetit. Velut enim potu corruit, qui superbiæ uelocitate ebrius, in ea qua fuerat conditus ueritate, nec ad momentum stetit. Sed ualde quęrendum est, quomodo Israel secundum carnem egredi in prælium contra istos cadentes poculo intelligatur. Nemo enim pugnat cum eo qui sibi subijcitur. Iudaicus ergo populus, qui malignis spiritibus per infidelitatem subiectus, contra eos in prælium quomodo egredi dicitur? Pugnare tamen asseritur non ueritate fortitudinis, sed fallacia æstimationis. Veritate quippe fortitudinis à malignis spiritibus uictus est, sed tamen dum patrum ueterum traditiones seruat, cũ malignis spiritibus se certamen habere existimat. Vnde & captiuitatis suæ uinculis tãto strictius ligatur: quanto ipsa libertatis, q̃ non habet, fiducia ab eorum sibi calliditate suggeritur. Versuti nanque aduersarij occultis suggestionibus ei falsæ libertatis fortitudinem

Eph. 6. · *1. Pe. 5.* · *Ioan. 8.*

titudinem prædicant, ut eam qua premit, caliginem non attendat, & eo securius iam eum deceptum possideant, quo ab eis quibus tenetur, infidelitatis uinculis solui, in redemptorem nostrum credendo non curat. Et notandum, quia de repulso populo dicitur: Egressus est Israel.] Tunc recte exijt, cum sacræ fidei monimēta dereliquit. Vnde & de ijs, qui à scripturæ sanctæ misterijs errando deuiauerant, Ioannes dicit: Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Exire igitur Israeli secundum carnem est, rectæ fidei terminos errando præterire. Sed quia alium Christum expectare non desinunt, iuxta Adiutorij lapidem castra ponunt. Meritò igitur terga uertisse Israel dicitur, quia & egressus fuisse perhibetur. Nam si intus maneret, uinci nequaquam potuisset: quia si se intra munitiones seruaret fidei, armatos spiritus debellaret erroris. Et quia fraude superatur, Philistim in Aphet aciem instruxisse perhibentur. Malignis nanque spiritibus aciem instruere est, incautis Iudæorum cordibus argumēta deceptionis ordinare. Sed inito certamine terga uertit Israel: quia dum mori metuit, malignis spiritibus non resistit. Ideo quippe pugnæ profugi terga hostibus uertunt, ne resistentes moriantur. Quia uerò si in redemptorem Iudæi credant mori trepidant, idcirco non resistunt, ut uiuant: quia in redemptorem non credunt, ut in ueteri circuncisione saluentur. Resisterent quippe malignis spiritibus, si arma suæ fortitudinis, in redēptoris nostri fide tenuissent. Sed ideo ne moriantur fugiunt, & ideo qa fugiunt, moriuntur. Hostis nanq; insequēs eo facilius fugientem interficit, quo is qui fugiendo percutitur, imminentis uictoris sui gladio non resistit. Vnde & in eodē certamine quatuor Iudęorum milia cæsa memorantur. Quæ enim sunt hæc quatuor milia, nisi qui recipere quatuor Euāgeliorum ueritatem noluerunt? Quare & in agris mori perhibentur, quia in errorum suorum latitudine immorantur. Et quia erroris sui latibula adhuc nequaquam derelinquunt, Israel in castra reuersus asseritur. Nam (ut iā dixi) cum malignis spiritibus adhuc habere certamen se æstimat, cùm eorum uoluntati potius obediat, quàm repugnet. Quia uero etiam in bona significatione poculum

1. Ioā. 2

A accipitur, cadentes poculo intelligi sanctæ Ecclesiæ prædicatores possunt. De quo nimirum poculo propheta gloriatur, dicens: Impinguasti in oleo caput meum, & poculum meum inebrians quàm præclarum est. Poculum nanq; inebrians, abundās est gratia Spiritus sancti. Quæ apte poculum dicitur, quia eius plenitudine electorum corda in momento inebriantur. Vnde & de primis sanctæ Ecclesiæ pastoribus dicitur: Factus est repentè de cœlo sonus, tanquā aduenientis spiritus uehementis, & repleuit totam domum, ubi erant sedentes. Quo nimirum poculo prædicatores cadūt: quia dū sancti Spiritus gratiam abundanter excipiunt, statu uitæ carnalis ex toto derelinquunt. Quotidie nanque per hoc poculum uelut minimè potātes cadunt: quia etsi eos aliquando carnales motus ad perpetrandas culpas erigunt, uirtute tamen potati spiritus in statu peccati non inueniuntur. Cùm quibus profectò quia Iudaicus populus certamen habet fidei contra Philistæos istos, carnalis Israel quotidie egreditur ad campum belli. Possunt autem Philistinorū appellatione idcirco sanctæ Ecclesiæ prædicatores intelligi: quia de errore gentilium, ad grátiam fidei per Dei misericordiā sunt perducti. Cum quibus nimirum Israel prę lians terga uertit, quia loquenti per ora prędicatorum spiritui non resistit. In prælium nanque Israel contra Philistim exierat, cū prædicanti Stephano Iudæi obsisterent, & de fidei nostræ ratione disputarent. Sed prælians terga uertit, quia resistere disputando non potuit Nam de terga uertentibus, in Apostolorum actibus dicitur: Non poterant resistere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur. Cædi autem Israelitis, est ab infidelitatis uita separari. Bene quoque in agris mori perhibenť: agri enim certaminis sunt sacri eloquij uirentes intellectus. In agris igitur cęsa pugnatorū Israelitarum milia assignantur: quia qui sanctorū prædicatorū ministerio de Iudæa conuersi sunt, in redemptorē humani generis per sanctarum scripturarū documenta crediderunt. Quatuor uerò milia cæsorū fuisse memorātur: quia eandem sacri eloquij authoritatē, de Lege, Prophetis, Psalmis, atq; de Euangelio nouerunt. Sed & cæsis alijs, alij in castra reuertunť: quia de Iudæa nonnulli prædicatorum

Psal. 22

Act. 2.

B

C

Act. 6.

D

dicatorum ministerio ad cognitionem redemptoris perducti sunt: sed eiusdem gentis plenitudo sanctæ Ecclesiæ assertionibus tanto audacius aduersatur, quanto in infidelitatis suæ tenebris profundius eiecta, ad ueritatis lumen non ducitur. In castra quippe ei reuerti est, aduersari non desistere. Et quia eos qui crediderant, uelut stultos, & nulla sufficienti ratione superatos arguunt, sequitur: Dixeruntq; maiores natu Israel: Quare percussit nos hodie Dominus coram Philistim.] Quare enim hoc loco non est inquisitionis interrogatio, sed q̃rela admirationis. Sub admiratione ergo de percussione interrogant: quia ad eam rationem, qua religionis suæ homines fidem redemptoris excepisse conspexerant, pertingere non ualebant. Et notandum, quia qui admiranter interrogant, maiores natu de Israel fuisse memorantur: quia profectò superbi quique in sua sapientia gloriãtes, ad diuinorum mysteriorum cognitionem pertingere nequaquã potuerũt. Vnde & in Euangelio Dñs ad patrem loquitur, dicens: Confiteor tibi pater rex cœli & terrę, quia abscondisti hæc à prudẽtibus, & sapiẽtibus & reuelasti ea paruulis. Qui profectò se percussos fuisse conqueruntur: quia dum per eos qui crediderunt, ueterem legis consuetudinem solui conspicerent, quædam percussionis uulnera incomprehensibili iudicio Dei inflicta sibi arbitrati sunt, quę cõmuni dolore declamarent. Sed qui cecidisse alios conqueruntur, quo se consilio ad resistendum præparent, subdunt: Afferamus ad nos de Sylo arcam fœderis Domini, & ueniat in medio nostri, & saluet nos de manu inimicorum nostrorum.] Et de effectu eiusdem consilij protinus subinfertur: Misit ergo populus in Sylo, & tulit inde arcã fœderis Domini exercituum, sedentis super Cherubim.] Hoc est certè consilium, hoc opus Israelis contra certamen cadentium poculo, sed profectò consiliũ, & opus inauditum: quia non est Israelis secundum spiritum, sed Israelis secundum carnem: uidelicet nõ Deum uidere uidentis, sed Deũ quem despicit, se uidere arbitrantis. Quid est enim ad Sylo mittere, nisi ad legẽ Mosi recurrere, cui à Domino dicitur: Veni mittam te ad Pharaonem? Quid est afferre arcam Domini, nisi ueteris legis sacramẽta, ad reprobandam nouæ fidei ueritatem recolendo, adducere? Et quia eandem legis scientiam suorum neminem ignorare patiuntur, in medium eorum arca adduci pręcipitur. Quid est item quòd dicunt, Et saluet nos de manu inimicorum nostrorum: nisi quia dum pertinaciter defendunt uetera, repellunt noua, & hoc habent in fiducia salutis, si ad ueræ fidei rationem bonorum prædicatorum studio trahi non possunt? Quia igitur ueritatem diuinæ cognitionis per ueterem legem habere se iactãt, eandem arcam, quam ad saluationem suã deferri præcipiunt, Domini exercituũ esse confirmant. Et quia incomparabili scientia eiusdem legis se pollere arbitrantur, dum arca deferri dicitur, Domini exercituum sedentis super Cherubim esse perhibetur. Cumq; arca uenisset, omnis Israel grandi clamore uociferatus est:] quia profectò de eo quod carnaliter scientiam legis accipiunt, in sanctæ Ecclesiæ exprobratione garriunt, sine ostensione rationis. Qui enim clamasse, & nihil dicunt dixisse, hoc profectò exprimunt, quod agunt: quia dum loqui spiritalia carnaliter satagunt, clamorem quidem in garrulitate habent, sed rationem ueritatis non habent. Voce quidẽ multa dicunt, sed sine ratione loquentes, sanctæ Ecclesiæ electis in nullo obsunt: & in semetipsa synagoga loquens, inani deuotione concutitur, quia eius uerbis sancta Ecclesia non mouetur. Vnde aptè nimis terra tantum sonuisse relata est. Terra quippe Iudæa nunc dicitur, non quia Deo fructificet, sed propter carnalitatem: quia nimirũ dum redemptoris fidem recipere noluit, cœlestem conuersationem penitus amisit. Sed dum uociferatione sua concutitur, ea existimatione, qua semetipsam considerat, esse se terribilem sanctæ Ecclesiæ prædicatoribus exultat. Et audierunt Philistim uocem clamoris, dixeruntq;: Quænam est hæc uociferatio in castris Hebræorum?] Terræ quippe sonitum, & castrorum uociferationem Philistim audiunt: quia ij qui in sancta Ecclesia poculo sancti Spiritus refecti sunt, Iudææ quidem & garrulitatem, & uanam perfidiæ deuotionem cognoscũt. Et quia eorum æstimationem in contẽptu derisionis habent, subditur: Et cognouerunt quòd arca Domini uenisset in castra. Ti-

Mat. 11

Exod. 3.

Timueruntq; Philistim dicentes, Venit Deus in castra: & ingemuerunt.] Arca in castra Hebræorũ uenisse, & cadentes poculo timuisse atq; ingemuisse per ironiam dicitur: quia ad conflictum sanctæ Ecclesiæ sacramenta legis ueteris à synagogæ carnalibus defensoribus, carnaliter exponuntur. De eo nanque disputant, quòd si secundum Dei spiritum saperent, hostibus suis si quos haberent, in ueritate terribiles esse potuissent. Dum ergo pertimuisse, & ingemuisse cadentes poculo dicũtur, non passiones mẽtium in sanctis prædicatoribus scriptura ostendit, sed subsannationem Iudaicæ disputationis, quæ tanto contemptibilior, & risu dignior noscitur, quanto ad spiritalem conuersationem Iudaicus populus legem a Domino spiritalem accepit, & hoc quod spiritu donante acceperat, in spiritu non attendit. Quare & eiusdem Iudaicæ derisionis uerba addentes dicunt: Væ nobis, non fuit tanta exultatio heri, & nudiustertius.] Et quia abũdantius deridẽdi sunt, subdentes dicunt: Quis nos liberabit de manu Deorum istorum sublimium?] Et notandum, quia Deorum appellatione deridentur, qui à fide ueterum patrum recedentes, se in ueritate fidei existere, atque in filiorũ Dei numero confidunt. In se quidem illa diuinæ laudationis præconia prolata asserũt, quæ per prophetam Dominus pronunciat, dicẽs: Ego dixi dij estis, & filij excelsi oẽs. Si itaque mendaci existimatione omnes Israelitæ secundum carnem nuncupati dij sunt, sublimes dij eiusdem Iudaicæ existimationis mendacio, sunt sapientes Iudæorum. Et quia periti synagogæ ad sanctæ Ecclesiæ conflictum ueniunt, ipsi sanctorum prædicatorum uoce deridẽtur, qui de ea quam non habent, doctrinæ uirtute gloriantur. Et quia de antiqua patrum ueterum conuersatione superbiunt, uerba subsannationum supponuntur: Hi sunt dij, qui percusserunt Aegyptum omni plaga in deserto.] Ipsi nanque essent, si nobilitatem, quam trahunt ex carnis origine, rectę fidei uirtutibus illustrarent. Nunc autẽ quia per carnis propaginem eorum sunt filij, quorũ uirtutes non habent, de amissa earundem uirtutum successione, per contraria uerba deridentur: Hi sunt, inquiunt, dij.] Quasi aperta derisione Iudæorum sapientes, doctorum nostrorum ordo reprobet, dicens: Carne quidem magnorum uirorũ se filios esse gloriantur, sed eorum, de quorum generatione superbiunt, nobilitatem fidei nõ cõsequuntur. Ipsi ergo sunt dij subsecutione generis: sed quia ipsi non sunt imitatione uirtutis, cùm ipsi esse dicuntur, qui uirtute claruerunt, deridentur potius q̃ laudantur. Et quia eorum assertiones sanctæ Ecclesiæ doctores pro nihilo ducunt, sequitur: Confortamini, & estote uiri Philistim, ne seruiatis Hebræis sicut ipsi seruierunt nobis.] Contra Iudæorum quippe uanas assertiones, sanctæ Ecclesiæ doctores eo nihil fortius nouiter præparant, quo quicquid à Iudęis de redemptoris contemptu falsò asseritur, pro nullo pensant. Contra eorum quippe congressionem confortarentur, & quasi uirili fortitudine decertarent, si uelut à sapientioribus, & rationabiliter disputantibus, assertionis suæ munimenta infringi timuissent. Quasi enim dicat: Cõtra eorum obiectiones eo robusta, & acuta aliqua nobis exquirenda nõ sunt, quo ipsi nequaquã subtilia & timenda, sed debilia & contemnenda obijciunt. Sed (ut dixi) prædicatores sanctæ Ecclesiæ etsi cõtra Iudæorum uaniloquia nouiter nulla præparant, plana tamẽ, & humili ueræ fidei nostræ ratione, quocũque modo defensorum synagogæ impetum debellant. Vnde & subdit: Pugnauit ergo Philistim, & uersus est Israel, unusquisque in tabernaculum suum, & facta est plaga magna nimis, & arca Dei capta est. Duo quoque filij Heli mortui sunt, Ophni & Phinees.] Philistim, id est poculo cadentes pugnant, cum doctores sanctæ Ecclesiæ cum catholicæ fidei uexillo Iudæis impugnantibus obuiant. Israel autem auertitur: quia in omni disputatione, Iudæorum uersutia superatur. Auerti enim ei est, ex pari uirtute aduersari non posse. Qui autẽ præliando auertitur, in prælio quidem est, sed fugiens, etsi uirtute deficiens, nocendi tamen desiderium non amittens. Sic nanque est omnis repulsus Israel. Fugit quippe, quia doctoribus sanctæ Ecclesiæ respõdere non sufficit: sed fugiẽs uellet resistere, quia uictus & confusus cuperet sibi suppetere, unde ueritati, qua uincitur, refragari potuisset. Bene itaque cum auersus Israel dicitur, cautè subiunctum est. Vnusquisque in taber-

Psal. 81

tabernaculum suum.] Tabernaculum quippe uniuscuiusque Israelitæ, est cor perfidiæ conclusione circumseptũ. Quia igitur uicti à sanctæ Ecclesiæ prædicatoribus, erroris sui latibula repetunt, singuli fugiẽtes de prælio, in suum tabernaculum reuertuntur. Et quia hoc totum de adimpletione uerbi Samuelis, uidelicet de Ecclesiæ primitiuæ comminatione dicitur, plaga magna nimis facta fuisse perhibetur: quæ profectò plaga, pro lectoris arbitrio, & secundum spiritalẽ percussionem, & secundum materialem accipi conuenienter potest. Nam de spiritali eorum plaga, ad discipulos in prædicatione destinatos Dominus dicit: Quicunque non receperint uos, exeũtes foras de domo, uel ciuitate, excutite puluerem de pedibus uestris. Amẽ dico uobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij, quàm illi ciuitati. Hinc iterum dicit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uerò non crediderit, condemnabitur. Secundum materialem quoque pcussionem plagam magnam insinuat, cũ ad Hierusalem loquitur, dicens: Venient dies in te, & circundabunt te inimici tui uallo, & coangustabunt te undique, & filios tuos, & ad terram prosternent te, & non relinquetur in te lapis super lapidem. Hinc compatientibus sibi atque lugentibus mulieribus, ad passionis suæ dignitatem proficiscens loquitur, dicens: Filiæ Hierusalem nolite flere super me, sed super uosipsas flete, & super filios uestros: quoniam ecce uenient in te dies, in quibus dicent, Beatę steriles, & uentres quę non genuerunt, & ubera quæ non lactauerunt, tunc incipient dicere montibus. Cadite super nos: & collibus, Operite nos. quia si in uiridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Quibus profectò uerbis ea quæ Iudæorum populo à Romanis principibus Vespasiano & Tito illata est, & mors, & captiuitas designatur. Tunc quippe plaga magna facta fuit, quando cum internecione populi Iudæorum ciuitas & capta extitit & euersa, quando pro ultione diuini sanguinis, & hostili gladio populus corruit, & qui euadere ferrũ potuit, pœnam sustulit æternæ captiuitatis. Quę profectò plagæ immensitas, auerso iam Israeli perhibetur: quia Iudaicus populus antè fuit à sanctæ Ecclesiæ doctoribus & uictus & re

Mat. 10

Mar. 16

Luc. 19.

Luc. 23.

A probatus, quam à Romano exercitu expugnatus, perẽptus & in captiuitatem ductus. Nam inde expugnari, occidi, & in captiuitatem duci temporaliter potuit, quia æternæ libertatis securitatem oblatam sibi à sanctę Ecclesiæ doctoribus non recepit. Sed & eadem plaga in Israelem ueterem alta diuinæ bonitatis dispensatione decernitur, ut arca Dei à gentilibus caperetur, & diuinorũ sacramentorum intellectus, sanctæ Ecclesiæ fideles tanto securius sub spiritali explanatione perciperent, quanto in Iudæa nihil remanere cernerent, quod carnaliter exhiberet.

B Volente nanque Deo ciuitatẽ, tẽplum, arcam fœderis, uetus populus perdidit, ut noua plebs sanctę Ecclesię eo plenius ueri & noui sacrificij mysterium recognoscat: quo apud Iudæos nouis apparentibus, uetera penitus defecisse considerat. Arca itaque Dei à Philisteis capta asseritur: quia destructo more ueteri, ueteris scripturæ sacramenta, à gentilibus secundum ueritatẽ spiritus fideliter accipiunt. Capit quippe arcam Dei, qui diuinæ cognitionis mysteria in sacro eloquio per ueritatem intelligentiæ mentis deuotione comprehendit. Sed

C capta arca, duo protinus Heli filij moriuntur: quia profectò & maioris ordinis sacerdotes, atque minoris, in officio immolationis ueteris nusquam uiuunt. Mori nanque perhibentur, qui offerre sacra omnino desiere. Sequitur: Currens autem uir unus de Beniamin ex acie uenit in Sylo in die illo, scissa ueste, & conspersus puluere caput. Cũq; ille uenisset, Heli sedebat super sella, spectans contra uiam. Vir autem ille postq̃ ingressus est, nunciauit urbi, & ululauit omnis ciuitas.] Quid per uirum istum exprimitur, qui de acie fugit: nisi ea pars Iudaici po-

D puli, quæ ad redemptoris cognitionem ueniendo, Iudaicam perfidiã dereliquit? Currere nanque ei fuit, à prauitate erroris sui deuotionis uelocitate desistere. Quia uerò fortia agere in redemptoris professione disposuit, uir fuit. Qui nimirũ eo die quo uictus est, de prælio cucurrit: quia ea fidei illuminatione, qua perfidiæ tenebras deseruit, ad prædicandum ueritatem quam nouerat, accessit. Vnde & in Sylo uenisse perhibetur, quia ad prædicationem mittitur. Qui uestem scidit: quia ueterem se hominem exuit. caput puluere conspersit: quia de

splendore noui hominis, quo se induit, nequaquam superbiuit. Scissa nanque uestis ad decorem sanctæ conuersationis pertinet: conspersio pulueris, ad æstimationem humilitatis. Quia ergo sanctis prædicatoribus, nec uitæ munditia sine humilitate, nec humilitas sufficit sine sancta conuersatione, uir qui in doctorum typo ad annunciandum Israelis interitum uenit, & uestem scidit, & caput puluere conspersit. Hoc nanque puluere caput conspersum portabat, qui Domino loquens ait: Loquar ad Dominum meum, cum sim puluis & cinis? Conspersо item capite loquebatur propheta cum supplicaret, dicens: Memento Domine quia puluis sumus. Vestem quoque sciderat, qui confitens dixit: Conscidisti saccum meum, & præcinxisti me lætitia. Sed cum Ecclesiastici prædicatoris humilitas commendatur, pariter & superbia Iudaici doctoris exprimitur, quia uidelicet Heli super sella sedere perhibetur. In isto quippe loco Heli non pontifices, sed legisperitos synagogæ insinuat. Quid est autem, quod sedet super sella, nisi quia superbe extollitur de doctrina? Et quid est, quòd spectat contra uiam, nisi quia dum superbè scriptu ram accipit, ei per quem ire ad æternam patriam debuit, contradicit? Via quippe salutis illa est, quæ semetipsam asserit, dicés: Ego sum uia, ueritas & uita. Non itaque uiam, sed contra uiam respicit: quia redemptorem non cognoscit, cui contradicit. Et bene mortuis filijs, pater super sella sedere dicitur: quia qui ueteri more sacrificent, synagoga non habet, & tamen qui ueteri more doceant, adhuc habet. Et quia per sapiétes doctores ad ministerium erudiebantur, dum cessauit qui sacrificaret, & adhuc qui doceat remaneret, aptè filij referunt mortui, & pater super sella sedere: sed de ea quam audiuit annunciatione redemptoris, multitudo synagogæ non gaudium, sed mœrorem habuit. Vnde & postquam uir de prælio uenit, & captionem arcæ nunciauit, ululasse omnis ciuitas dicitur. Quæ nimirum tristitia, quia usque ad doctores peruenit, sequitur: Et audiuit Heli sonitum clamoris, dixitque: Quis est hic sonitus tumultus huius? Tumultus est uociferatio populi, sed confusa, cum uidelicet sine disciplina audiendi, multis simul loquentibus, magnitudo fit murmuris, sine ostensione rationis. Heli ergo cum ululatum ciuitatis audiuit, dixit: Quis est sonitus tumultus huius?] Quia uidelicet magisterium synagogæ, subiectis sibi perfidis, de prædicatione Iesu Christi dolétibus, dum causam doloris audire uoluit, non percepit responsionem rationabilem, sed confusionem querelæ. Vt autem excusationé ignorantiæ habere non posset, is qui de circuncisione ad ministerium Ecclesiasticæ prædicationis accesserat, ei rei ueritaté aperuit. Vnde & subditur: At ille festinauit, & uenit, & nunciauit Heli.] Sed quia idem Heli statim mortuus, annunciationem suscepit ueri uenientis, qualis sit ipse audiés, subsequenter innotescit: Heli autem erat nonaginta & octo annorum, & oculi eius caligauerant, & uidere non poterat.] Perfectæ namque senectutis esset si centenarium numerum annorum uiuendo peregisset. Cui profectò numero, quia duo anni deesse conspiciuntur: quid est aliud, nisi quia perfectę maturitatis existeret si sacramentum geminum in redemptoris nostri incarnatione cognouisset: uidelicet ueram diuinitatem in humanitate eius, & ueram humanitatem in diuinitate? Nunc autem quia multa de lege ueteri, plurima de mandatis cœlestibus rectè intelligit, nonaginta & octo annorum est. Et dum Deum crędit & ex uirgine nasci potuisse per carnem, & humanitatis eius naturam suscipi abnegat in diuinitate, centum annorum nó est. Vnde & audita uiri relatione, iustè moritur: quia sine fide redemptoris ei bona quæ cognoscit, & alia nequaquam prosunt. Et quia alto & incomprehensibili iudicio Dei cæcitas ignorantiæ eius menti incutitur, caligasse, & uidere non potuisse memoratur. sequitur: Et dixit ad Heli: Ego sum qui ueni de pręlio, ego q de acie fugi hodie.] Quasi in prælio se fuisse memorabat ille, qui dicebat: Audistis conuersationem meã aliquando in Iudaismo, quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum. Sed de pręlio uenit, qui dicit: Qui prius fui blasphemus & persecutor, sed misericordiam conse-

Gen. 18. Ps. 102. Psal. 29 Ioan. 14

consecutus sum, quia ignorans feci. Fugere ergo de acie Iudæo quid est aliud, quàm à perfidorum errore reparari? Et de prælio uenire quid est, nisi rectæ fidei bonũ alijs nunciare? Fugere nanque metuentis est, uenire uolentis. Quo in loco, quia prius dicitur uenire de prælio, quàm ex acie fugere: cum prius deseratur perfidia, quàm ueritas prædicetur, mirum nõ est. Nam hoc quod de acie se fugisse posterius dicit, non ad ordinem quo factum est, dicitur: sed ad certitudinem uerbi, quod præmisit. Quod etiã secundum historiæ ordinem demonstratur: quia nisi prius de acie fugisset, uenire de prælio nequaquam potuisset. Nos autẽ, qui secundum spiritum spiritalia, etiã in rebus Iudæorũ carnaliter gestis inquirimus: illum uirum, quem loquentem paulo superius introduximus, attendamus. Nam auditum est ab Ecclesia, quia is qui quondam persequebatur, Euangelizaret: sicut scriptũ de eo iam Euangelizante est: Cùm autem uenisset Hierusalem, tentabat se iungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes, quia esset discipulus. Hinc item ad Ananiam discipulum, Dominus Damasci apparens ait: Surgens uade in uicum, qui uocatur Rectus, & quære in domum Iudę Saulum nomine Tarsensem, & impone sibi manum, ut uisum recipiat. Qui nimirũ confestim Domino respondit, dicens: Domine audiui à multis, quanta mala sanctis tuis fecerit in Hierusalem, & potestatem habet à principibus sacerdotum, alligandi omnes qui inuocant nomen tuum. Cùm ergo illum Iudæis prædicabat, quem impugnare minis solebat & cædibus, nimirum de prælio ueniebat. Sed dum ei prædicanti discipuli omnes se iungere timerent, de acie eum fugisse dubitabãt. De prælio quippe ueniebat, cùm à uocante Domino in terram prostrato dictum fuerat: Surge, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Sed fugisse eũ de acie Ananias non credidit, qui ea mala quæ sanctis in Hierusalem fecerat, & potestatem quam acceperat, Domino præcipienti intimauit. Vt ergo eum uenisse de prælio, & fugisse de acie ueraciter demõstraret, eidem Ananiæ Dominus præcipit, dicens: Vade, quia uas electionis est mihi iste, ut portet nomẽ meum coram gentibus, & regibus, & filijs

Act. 9.

Ibidem.

A Israel. Et notandum, quia eo die quo hæc nunciabat se uenisse de prælio, & fugisse de acie asserebat. In die quippe fugiunt: quia attestante ueritate, qui in tenebris est, nescit quò uadat. Hinc etiam scriptũ est: Qui dormiunt, in nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, in nocte ebrij sunt. Et quia in exemplo beati apostoli Pauli, uirum de acie fugientem uidere cœpimus, hoc quod in die fugiat attendamus. Nam nox erat, qñ cõtra aciem sanctam Ecclesiam construebat, quãdo acceptis epistolis à principibus sacerdotum ad Damascum, minarum & cædis spirans in discipulos, festinabat. Sed qui in nocte bellum parauit, in die fugit: quia in itinere lux de cœlo eum subito circunfulsit, in terramque prostrauit, ineffabili pauore terruit, ut tenebras immensi erroris agnosceret, & pro ea quam expugnabat nocte Ecclesia, in diei lumine dimicaret. In die igitur fugit, quem ut perfidiæ noctem desereret, de cœlo ostensa redemptoris claritas circunfulsit. Quid est ergo quod eo die se fatetur uenire de prælio, quo de acie fugerit, nisi quia rectæ prædicationis intentio designatur? Quidam nanque eo die de C acie fugiunt, sed alio ueniũt de prælio: quia errores pristinos amore æternæ uitæ derelinquunt, sed cum ad prædicationis ministerium assumuntur, de sua prædicationis facundia, temporales retributiones appetunt. Alio igitur die quàm eo quo fugerãt, ueniunt: quia nimirum recti sunt conuersatione, sed prædicationis intentione peruersi. Sancti ergo prædicatores, qui per redẽptoris nostri gratiam de circuncisione crediderunt, non alio die, sed eo quo de acie fugerant, de prælio uenerunt: quia profecto utrunque donũ in superni amoris splen D dore consecuti sunt, ueritatem scilicet conuersationis, cũ prædicatione uerbi. Et quia Iudaicum magisterium etsi non intentione cognoscendæ ueritatis, curiositatis tamen sollicitudine sanctorũ prædicatorum assertiones audire uoluit, sequitur? Cui ille ait: Quid actum est fili mi?] Sub unius quippe descriptione, omnibus loquitur: quia gentis suæ homines uidit, quos aliquando doctrina legis instruxit. Vel fortasse filium uocauit, non affectu amoris, sed adulatione calliditatis: ut eo hunc facilius per deceptionẽ caperet, quo se eum paterno affe-

Ioan. 12.

1. Thes. 5

no affectu diligere demonstraret. Eũ itaq; filium uocat, à quo quid actum fuerit, scire appetit: ut profectò ille pro impenso honore adulationis, seriem peruerteret ueritatis. Honor igitur appellationis nõ ad amorem refertur, sed ad calliditatem. Sed qui prælatæ laudis fauorem respuit, constanter uera patefecit. Vnde & subditur: Respondens autem qui nunciabat: Fugit (inquit) Israel coram Philistijm, & ruina magna facta est in populo: insuper & duo filij tui mortui sunt, Ophni & Phinees.] Hoc nanque uir fugiens nunciauit, quod experientia didicit. Quid est igitur quod fugisse Israelem asserit, nisi quia constãter affirmat, quòd dum Iudaicus populus legis sensum carnaliter retinet, spiritalibus sanctæ Ecclesiæ doctoribus resistere disputando non potest. Et quid est quòd magnam ruinam factam fuisse in populo prędicat, nisi quia omnes qui de Iudaico populo uerbum fidei repulerunt, æterna morte perijsse confirmat? Et quid est quòd duo Heli filij mortui referuntur, nisi quia uterque ordo ueteris sacerdotij defecisse asseritur? Et quid est quòd arcam Dei captam fuisse dicit, nisi quia cognitionem diuinorum sacramentorum à Iudæis ablatam, atque à gentibus fideliter apprehensam asserit: quia à gentibus iam Dei gratia uocante, fidelibus diuina mysteria cognoscuntur? Sequitur: Cumq; ille nominasset arcam Dei, cecidit Heli de sella retrorsum iuxta ostium, & fractis ceruicibus mortuus est.] Quid est quòd Heli audita Israelis fuga, relata sibi ruina populi, intimata filiorum morte, de sella nequaquam cadit: cognita autem arcæ captione, & de sella cadit, & uitam perdit? Sed quia in Heli sapientes Iudæorum, & legis peritos designari diximus, audita Israelis fuga, de sella non cecidit: quia quòd simplices synagogæ filij à sanctæ Ecclesiæ doctoribus in prædicatione superentur, pro paruo ducit. Non cadit relata sibi ruina populi: quia dum perire audit eos qui in Iudaismo moriuntur, nequaquam expauescit. Intimata filiorum morte non cadit: quia & obiecta sibi sacerdotij utriusq; cessatione, superbire non desinit. Illata autem sibi arcæ captione cadit: quia dum sacraméta scripturæ suę profundè & spiritaliter sciri à sanctæ Ecclesiæ prædicatoribus & fidelibus uidet, de ea quam carnaliter tantũ intelligit, sacri eloquij eruditione superbire non audet. De sella igitur cadit: quia spiritali cognito, superbire de carnali magisterio non præsumit. Sed quia uera prædicari sublimiter audit, & nequaquam credit, dum cõfunditur, & non saluatur, cadit & moritur. Cadit quippe de sella: quia extolli desinit de doctrina. Sed cadens, moritur: quia si ratione uincitur, eiusdem tamen rationis iudicio, peruenire ad æterna gaudia non meretur. Qua in re notandum est: quia qui cadens moritur, iuxta ostium cadit. quid est enim quòd cadit iuxta ostium, nisi quia dũ cæcus erat impingit in redemptorem? Qui nimirum de semetipso asserit, dicens: Qui ceciderit super lapidem istum confringet, super quem uerò ceciderit, conteret eum. Ipse quoque de semetipso ait? Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur, & egredietur, & regredietur, & pascua inueniet. Iuxta ostium ergo mortuus est Heli: quia synagogæ magisterium idcirco perijt, quia in redemptorem offendit. Ibi enim cecidit, ubi deliquit. Quia etiam cadens, ceruices fregit. In ceruice tumor temporalis potentiæ designatur. Fracta ergo ceruice moritur, qui perfidiæ magnitudine amissa, regni potentia condemnatur. Põt quoque per ostium sacræ scripturæ litera designari. Nã uelut ꝑ ostiũ ad æterni tépli atria ducimur, dum per sacri eloquij literam, ad allegoricam & spiritalem intelligentiam subleuamur. Intus quoque rex cernitur: quia promissus redemptor humani generis, in spiritali sacræ scripturæ intelligentia inuenitur. Heli ergo iuxta ostium mortuus cecidit: quia profectò synagogæ magisterium idcirco interijt, quia per spiritalem scripturam eum, qui in spiritu promissus fuerat, redemptorem humani generis non spiritaliter, sed carnaliter quæsiuit. Iuxta ostium nanque mortuus est: quia de eo interijt, quòd spiritalem redemptoris promissionem non secundum intelligentiam spiritalem, sed secundum simplicem locutionem historiæ intellexit. Et quia per doctrinæ suæ studiũ, multo tépore Iudææ non amore bona operanti, sed timore à male declinanti præfuit, sequitur. Senex enim erat, & grandęuus: & ipse iudicauit Israel quadraginta annis.] Senex etenim fuit, &

Mat. 21

Ioan. 10

grandæuus diuturnitatem temporũ. Quadraginta uerò annis præfuit per timorẽ legaliũ mandatorum. Quadragenarius quippe numerus ad peccatores pertinet. Vnde & quadragesimæ tempus in sancta Ecclesia eodem dierum numero consecratum est, ut uidelicet ea quæ committimus peccata, tergere pœnitendo studeamus. Quadragenarius quippe numerus ex denario & quaternario consummatur. Et quia peccando decalogum diuinæ legis transgredimur, ipsam uerò peccandi facultatem ex ea qua consistimus, quatuor elementorum compactione contrahimus, sub numero quadragenario quandiu in peccato existimus, continemur. Heli ergo quadraginta annis Israelem iudicauit: quia synagogæ magisteriũ, & austeram legis disciplinam, ad timorem subiectæ plebis exhibuit, ut materiam humanæ conditionis per concupiscentiam fragilem, in statu iustitiæ per timorem retineret. Sed iam mortuus est Heli, iam fractis ceruicibus iuxta ostium iacet, sed tamen prauæ doctrinæ eius uirus in semine remanet. Iam quippe qui non credit de Iudæorum sapientibus iudicatus est: sed quia in eius instructione prauitatis semina mentes concipiunt, qui eius doctrina filij nascuntur, perfidiæ eius uesaniam non relinquũt. Quare & subditur: Nurus autem eius uxor Phinees prægnans erat, uicinaque partui: quæ audito nuncio quia capta esset arca, & mortuus socer suus, & uir suus, incuruauit se, & peperit. Irruerunt enim in ea dolores subiti. In ipso autem momẽto mortis eius dixerunt ei, quæ stabant iuxta eam: Ne timeas, quia filium peperisti. Quæ non respondit, neque animaduertit.] Quæ autem fuit nurus Heli nisi plebs Iudæorum reprobis sacerdotibus subiecta? Quæ quia per eorum prædicationẽ semina perfidiæ in mente susceperat, prægnans erat. Et quia conceptam malitiam, ipsa quoque cogitabat effundere, non solum prægnans uisse dicitur, sed etiam partui uicina. Quid est autẽ quod audita arcæ captione, & soceri atque uiri sui morte, peperisse dicitur: nisi quia Iudaicę plebis residuum, dum spiritualia sacramenta scripturarum ad gentium eruditionem transisse cognoscit, dum sapientes synagogæ cum utroq; sacerdotio interijsse iã conspicit, ea quæ cõcepit hæresis suæ semina, loquendo effundere non desistit? Parere autem ei est, conceptam prauitatem loquendo alijs aperire. Et quia reproba prædicat, dum parere asseritur, incuruata memoratur. Velut enim non se curuantes pariunt, qui cœlestia loquuntur: quia in statu fidei auditorũ suorum corda ad studiũ erigunt bonæ operationis. Quæ igitur praua asserit, incuruata parit: quia profectò hoc sibi loquendo agitur, ut quo attẽtius loquitur, in damnationis suæ baratro profundius deponatur. Rectè igitur dũ ad partũ incuruatur, mori dicitur. Pariens nanq; morit, quia in blasphemiæ suæ merito condemnatur. Et quia mortis suæ tormenta nõ præuidet, subiti dolores in eam irruere dicũtur. Subiti nanque dolores sunt, repentinę afflictiones mortis, sine præuisione uenientis. Subitò enim dolores irruunt, cùm Iudaicæ plebi suppliciorum perenniũ retributiones obuiant: quæ nunc in contemptu ueritatis posita, nõ formidat. Quia enim pro paternarum traditionum obseruatione, ad æternam uitam moriendo se transire æstimat, in subditos dolores tunc corruit, cum sustinere tormenta inchoat, quæ non sperauit. Et notandum quia de moriente dicitur, Irruerunt in eam dolores subiti: quia uidelicet dum per carnis molestias ad exitũ uitæ cogitur, tunc flagella dolorũ irruere in eam tẽporaliter incipiunt: quibus eius impietas æterna uindicta puniat. Et quia uicino exitu reprobæ Iudæorum mentes se alterutrũ ad perfidiam cohortantur, in ipso autẽ momento mortis eius dixerunt ei quæ stabant iuxta eam: Ne timeas, quia filium peperisti.] Filium quippe peperit: quia durum in nequitia, & insuperabilem populum erudiuit. Quæ autem mulieres iuxta stant, nisi mentes æquali ordine impietatis astrictæ? Stant quippe non ueritate, & rectitudine fidei, sed præsumptione, & iactantia religionis. Idcirco eam ne timeat, cohortantur: quia filium peperit: ut uidelicet tanto securius in ueteri traditione mori non timeat, quanto illos etiam in ea obduratos & incõuertibiles aspicit, quos suo magisterio eruditos cognoscit. Sed dum in se abundantius dolore compellitur, pro nihilo ducit, quicquid alij sua eruditione profecerunt. Vnde & subditur: Quę non respondit, neq; animaduertit.] Nã dũ æterni doloris experiri

riri amaritudinem inchoat, hoc quod temporaliter alijs præfuit, non delectat. Vel certè idcirco de nato puero non lætatur: quia is qui gignitur sua institutione, in captiuitate conspicitur. Vnde & subditur: Et uocauit puerum Hichaboth, dicens: Translata est gloria Domini: quia capta est arca Dei.] Arca quidem capitur: quia iam autore Deo à ueris fidelibus, sanctæ scripturæ sacramenta, ueræ intelligentiæ capacitate retinentur. Et Israel translata est: quia postquã à uera religione cecidit, redolere per bonæ famæ opinionem cessauit. Bene autem non perire Israel gloria dicitur, sed transferri: quia religionis fama quam perdidit, ad gentilitatem transiuit. Translata quippe est gloria: quia in sancta Ecclesia ueræ religionis fragrantia redolet, quæ in fide redemptoris posita, pro æterni splendoris certitudine, quam expectat, donum sancti Spiritus pignus tenet. Idcirco de nato filio lætari refugit: quia profectò dum ad gentes transisse præteritam gloriam conspicit, ad captiuitatem se parere ingemiscit. A translatione etiam gloriæ filium nominat: quia profectò impietatem, in qua permanet, quasi prælato nomine perpetuo repræsentat. Potest autem per hoc quod à matre ei nomen imponitur, aperte intelligi quod uidemus. Ex ea enim nomen suscepit, a qua ei meritũ impietatis uenit. Sequitur:

CAPVT V.

Philistim autem tulerũt arcam, & asportauerũt à lapide Adiutorij in Azotum. Tulerunt Philistim arcam Dei, & intulerunt eam in templum Dagon, & surrexerũt Azotij altera die, & inuenerunt Dagon iacentem ante arcam, pronum in terra.] Quid est quod arca à lapide Adiutorij asportaã, nisi quia pcones ueritatis ab eo quẽ Iudæi falsa opinione expectãt Christo, mysteria scripturarum auferunt? Dum. n. ad ueri redemptoris cognitionem, sanctę scripturę testimonia cõuertunt, ab eo nimirum, in quẽ sui exilij spem Iudæi posuerant, arcã tollũt. Et quia gentibus fidei mysteria creduntur, arca Dei in Azotum perducitur. Quæ profectò arca in templum infertur. Quid ergo fuit templum Dagon nisi unaquæq; anima infidelis, quõdam idololatriæ superstitione polluta? Quid simulacrum Dagon, nisi totius idololatriæ superstitionẽ designat? quid igitur erat aliud, mysteria fidei cordibus gẽtilium intimare, quã arcam Dei in templũ Dagon inferri? Velut enim iuxta Dagõ statuebat arca, dũ prædicatores sanctæ Ecclesiæ gentiles admonerẽt, ut ad probandã fidei ueritatẽ & prædicationẽ quã audiebãt, & idololatriæ quã tenebant, errores discuterent. Bene itaque die alia Dagon pronũ in terra ante arcam iacentem Azotij repereunt. Vnam quippe diem Azotus habuit in audita prædicatione ueritatis, alterã in cognitione fidei. Primo nanq; die arca Dei iuxta Dagon statuitur: quia in audita prædicatione redemptoris, erroris uetusti tenebras deprehendunt. Altera uerò die surgentes, pronum in terra ante arcã iacentem Dagõ inuenerũt: quia & in cognitione ueritatis statũ idololatria pdidit. Vnde & bene cũ lapsus Dagon asseritur, iacere pronus in terra memoratur. Ante arcam quidem cadit: quia ex mysteriorum diuinorum sciẽtia innotescit. Sed pronus in terra iacet: quia authore iam Deo, ad aspectum fidelium simulatæ rationis imaginem non habet. Qui enim pronus in terra iacet, faciẽ in terra deprimit. Per faciem uerò simulachri simulatio exprimitur rationis. Pronum itaque in terra iacere est, iam uera cognoscẽtibus, simulationis suæ fraudibus illudere nequaq̃ posse. Sed tamen ut certius gentiles uera cognoscerent, eandẽ fidei nostræ auditam rationem, & superstitionis suæ uetustam consuetudinem, magis ac magis discutere conati sunt. Apte itaq; sequit: Tulerunt Dagõ, & restituerunt eum in locum suũ.] id est in templo, ubi arca Dei posita fuerat. Quid est ergo Dagon in locũ suũ restituere, nisi iuxta iam cognitam spiritualiũ sacramentorũ ueritatem, idololatriæ statum subtili consideratione perquirere? & quia quo subtilius idololatriæ error aspicitur, uerius condẽnatur, subiunctũ est: Rursusq; diluculo surgentes, inuenerunt Dagon iacentẽ super faciẽ suam coram arca Domini.] Diluculo iterũ surgunt: quia ad amorem auditæ bonitatis iam certitudine deliberationis se erigunt. Primus itaque dies probationis est, sequens cognitionis tertius uerò deliberatæ iam certitudinis, & oblatæ professionis. Qui profectò dies quia illuminatis conuersorum

rum mentibus, in splendore perfectæ & consummatæ fidei illuxit, sequitur: Caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum eius abscissæ, erant super limen. Porrò Dagon truncus remanserat in loco suo.] Quid enim Dagon, id est idololatriæ caput, est aliud, nisi ipsum initium omnis iniquitatis diabolus? Et quæ sunt palmæ manuum eius, nisi uniuersa opera idololatriæ? Caput itaq; Dagon amisit: quia per idolorum culturam regnare maligni spiritus in corde gentiliũ desunt. Palmæ etiam manuum eius abscissæ sunt: quia idolis uanis sacrificia nusquam offeruntur. Et quia à cunctis fidelibus eius deformitas ubique conspicitur, truncus Dagon in loco suo remansisse memoratur. Caput uerò & manus abscissæ, & super limen positæ memorantur: quia profectò quisquis ad ueram fidem ingreditur, principia diabolicæ suasionis repellere, atque uniuersis eiusdem satanæ operibus renunciare præcipitur. Posita ergo hæc sunt in limine, ut ab introeuntibus conculcentur: quia uere fidelis esse non poterit, qui & prauis maligni spiritus consilijs aduersari, atque iniquis operibus non proponit. Nam qui Dagon caput atterere, & manus uitat, & si fidelium numero contineri uidetur, idololatra quodãmodo esse conuincitur. In oblectatione etenim dæmonum non solum exteriora sacrificia, sed etiam iniqua desideria ab eorum cultoribus offeruntur. Qui ergo in ueræ fidei cognitione receptus est, & ab immundis desiderijs, & prauis operibus non remotus, quia Dagon collidere caput & manus despicit, maligno spiritui, quem in oblatione cæremoniarum despicit, per internæ cõcupiscentiæ, & exterioris uitæ immunditiam oblationem facit. Quare & subditur: Propter hoc non calcant sacerdotes Dagõ super limen usque in hodiernum diem.] Sacerdotes quippe Dagon se esse insinuant, qui super limen non calcant. Quibus in uerbis cautè inspiciendum est: quia non dixit limen, sed super limen: ut caput & manus Dagon calcanda esse doceantur, quæ super limen abscissa esse referuntur. Idcirco autem sacerdotes super limen non calcãt: quia abscissas eius manus & caput pede contereree uitant. Sacerdotes nanque Dagon usque in hodiernum diem remanent: quia qui per immunda desideria antiquo hosti sacri-

A ficent, adhuc sunt. Qui profectò super templi limen calcare refugiunt: quia nec immundis suggestionibus, nec malis operibus resistere. Dagõ itaque sacerdotes sunt: quia etsi manufactis se idolis non humiliãt, concupiscentiarum tamen simulachris per nepharia opera se incuruant. Sequitur: Aggrauata est manus Domini super Azotios.] Manus Domini est uirtus diuinæ potestatis. Et quia in Azotios primordia gentilitatis designata sunt, quid est quòd manus Domini super Azotios aggrauata perhibetur? Sed manus super Azotum aggrauauit, cum gen-

B tilium corda uirtute suæ potentiæ ad conuersionem mouit. Nam dum per internam aspirationem eis uim æternæ mortis innotuit, de perpetratis iniquitatibus, gentium mentes mirabili terrore percussit. Quia ergo dum manus Domini aggrauata dicitur, interfici Azotij perhibentur, grauedo hæc manus accipitur in multiplicatione conuersorum. Nam moris gentilibus fuit, ab infidelitate separari. Manu quoque Domini occidi est, eandem ueræ fidei cognitionem non ministerio hominum, sed diuina uirtute promereri. Leuis itaque erat manus Do-

C mini super Azotum, cum adhuc per paucos ministros fidei pauci errorem desererent gentilitatis. Vnde & quasi de aggrauatione manus orare uerbi ministros Dominus admonet, dicens: Messis quidem multa est, operarij autem pauci: rogate Dominũ messis, ut mittat operarios in messem suã. quasi aliter dicat: Qui per paucos ministros, uelut leui manu paucos ab infidelitate separat, rogate ut ministros multiplicet, ut quasi in conuersorum multitudine manum grauet. Sed & modus interfectionis exponitur: quia quisquis mori hac interfectione

D dicitur, dum ad purgandum uentrem exiret, in superiori parte natiũ morderi a muribus perhibetur. Ad literam una percussio hic ostenditur, sed in typica expositione geminatur. Nam per literæ significationem, & grauationem manus Domini, & murium morsus ad eiusdem mortis effectum pertinet: quia ad hoc dicitur manus Domini super Azotios aggrauari, quod per murium morsus interfici. Quia uerò per spiritalem significationem duas mortes agnouimus, unam uidelicet qua peccatores iustitiæ peccando moriũtur: alterã, qua iusti

iusti à peccatis in quibus uixerant, pœnitendo se erigunt: unam quæ ad humana corda diabolo suadēte ingreditur, alteram quam omnipotentis Dei uirtus operatur: necesse est ergo ut utranque mortem in hoc loco spiritualiter attendamus. Mors quidē qua peccatores à peccatis pœnitendo resurgūt, designatur quia dicit: Aggrauata est super Azotios manus Domini. Illa autem mors, qua gentiles se immunditiæ & iniquitati seruos exhibuerunt, designatur, cùm morderi à muribus & interfici dicuntur. Mus quippe immūdum est animal, & per legem edi prohibitum. Quid ergo per mures, nisi dæmonia designantur? Et quid est morderi à muribus, nisi peccati pœna lacerari? Sed mordebantur a muribus, cum ad purgandum uentrem egrediebantur. Quid est ergo purgare uentrem, nisi expletione peccati miseræ famæ fœtorem proferre. Qui ergo ad purgandum uētrem egreditur, murium morsu perimitur: quia qui peccādo ad aliorum notitiam per exemplum prauitatis extenditur, ad æternam quoque mortem graui dæmonum obligatione retinetur. In secretiori enim parte natium percussi perhibentur: quia peccator quisque ex ea parte uulnus accipit animæ, quam incuruat ad peccati delectationem. Cum ergo manus Domini super Azotum aggrauatur, à muribus percussus asseritur: quia prædicantibus æternæ uitæ doctoribus, dum ab infidelitate gentiles conuersi sunt, qua peccatorū morte suasione dæmonum obligati essent, cognouerunt. Morderi igitur Azotijs post aggrauatam manum Domini, est post ueræ fidei cognitionem dæmonibus non subijci, sed quibus se peccati fœtoribus pœnæ mortis obtulerāt, per fidei illuminationem intueri. Quasi enim tunc morsi sunt, quando peccatorum suorum morsus agnouerūt. sequitur: Videntes autem uiri Azotij huiuscemodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei apud nos, quoniam dura est manus eius super nos, & super Dagon Deum nostrum.] Nam cum cernerent templa destrui, sacrificia cessare, uxores à uiris, & uiros ab uxoribus diuidi, à genitoribus filios, & patres filij separari, quid aliud quā & super se, & super superstitionem suam manum Domini duram esse putauerunt? Sed quid deinde factum fuerit, sequitur:

A Et mittentes congregauerunt omnes satrapas Philistinorum, responderuntq; Gethæi: Circunducatur arca Dei.] Quia satrapas Philistinorum congregauerunt dicitur, quare autem congregauerunt non dicitur. Sed quia respondisse satrapæ dicuntur, & circunducendæ arcę consilium tribuisse: quia ad tribuendum pro eadem arca consilium uocati essent, apertè cognoscitur. Qui ergo sunt satrapę Philistinorum, nisi electi prædicatores gentilium? Satrapæ quidem principes dicūtur. De quibus profectò principibus per Psalmistam dicitur: Principes populorū congregati sunt cū Deo Abrahā. (Ps. 46.) B populorum nanque appellatione gētes designantur. Qui ergo populorū nomē, & principum posuit, nimirū eos de quibus loquimur Philistinorū satrapas designauit. Qui certè populorū principes cū Abraham Deo conuenerunt: quando ad salutem conuertēdarum gentium, hoc prædicatores sonuerunt uerbo, quod omnipotens Deus interno eis aspirabat desiderio. Quasi enim in auditorum gentilium cordibus mira erat conuenientia Dei & principum, cum simul & à sanctis prædicatoribus rationem rectæ C prædicationis acciperent, atque à Dño fructum bonæ uoluntatis. Et quia aduersarij esse cognoscuntur, qui dixerāt, Nō maneat arca Dei apud nos: qūo principes mittentes congregant? Sed mittere, & principes congregare, est sanctorum prædicatorum mentes ad prædicationis instātiam prouocare: quia illic erat attentius prædicandum, ubi gentilium corda in errore profundius mergebantur. Hinc est quòd egregius doctor nobiliorem de indomitis hostibus se elegisse uictoriam gloriatur, dicens: Ab Hierusalem, usque Illyricum per circuitū reple- (Rom. 5.) D ui Euangelium Christi: sic autem hoc prædicaui Euangeliū non ubi de eo annunciatum fuerat, ne super alienum fundamētum ædificarem. Prouocati ergo sunt principes non desiderio, sed errore infidelium, cum inde Deo lucrum maius facere arbitrati sunt, unde caligo errorum per flatū superbiæ sublimius ferebatur. Quare & sanctæ prædicationis instantia designatur, cū subditur: Responderuntq; Gethæi: Circunducatur arca Dei.] Illi dicunt, Nō maneat arca Dei apud nos: & isti dicunt, Circūducatur.] Quid est enim arcam Dei circunducere,

ducere, nisi ueræ fidei mysteria publicè prædicare? Manet enim arca apud eos qui ueræ fidei sacramenta, quæ audiunt, per amorem amplectuntur. Qui autem, Nõ maneat apud nos arca, dicunt, prædicationem fidei à se uerti concupiscunt. Satrapæ ergo econtrario dicunt: Circunducatur arca Dei: quia illis attentius diuina prædicabãt, quos ad odium ueritatis grauis error accenderat. Et quia per sanctorum prædicatorum ministeria, etiam talium magna lucra regnis cœlestibus illata sunt, sequitur: Illis autem circunducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas ciuitates interfectionis magnæ nimis, & percutiebat uiros uniuscuiusque urbis à paruo usque ad maiorem, & computrescebant prominentes extales eorum.] Arca quippe circunducitur, cum mysteria fidei palàm & sine timore prædicantur. Et quia inter initia fidei innumeri conuertebantur, interfectio magna nimis per ciuitates singulas facta perhibetur. Item quia non solum simplices, sed sapientes conuersi sunt: eadem interfectio à paruo usque ad maiorem facta asseritur. Sed per eandem percussionem computrescere extales referuntur. Extales quippe putrescere, est peccati meatus ab effusione consueti fœtoris pœnitus interire. Bene nanque percussus est, cuius prominentes extales computrescunt: quia nimirum nonnulli sunt, qui post munditiam conuersionis, pristina inuoluuntur sorde flagitij horũ profectò prominentes extales minimè computrescunt: quia ad cõsuetum peccatorum fluxum per iniqua opera recurrantur. Hos nimirum ab imperfecta percussione malè sanos ille redarguit, qui ad fœtores pristinos deuolutos insinuat dicẽs: Canis reuersus ad uomitum, & sus lota in uolutabro luti. Quasi enim ad computrescendum extales percutiebat ille, qui uerbi gladium ingerens, ait: Non regnet peccatum in uestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentijs eius. Potest autem per hoc quod Azotij dicunt, Nõ maneat arca apud nos, eorum qui de eisdem gentibus & uerbum fidei audierunt, & ad æternam uitam minimè prædestinati credere noluerũt, peruersitas designari. Circunducere ergo arcam Dei satrapis fuit, sanctis prædicatoribus eius uerbũ ueritatis subtrahere, atque illis

2.Pe. 2.

Rom. 6

A qui digni erant, mysteria fidei reuelare. Circunducta ergo est arca: quia fidei nostræ sacraméta ab aliorum notitia sublata sunt, atque alijs reuelata. Vnde & cum circunduceretur, interfectio magna nimis per singulas ciuitates fieri perhibetur: quia ubicunq; uerbum ducebant fidei, gratia multiplicabatur conuersionis. Et quia ubicunq; prædicabant, inter eos qui credebant, erãt qui prædestinati ad æternam uitam non erant, sequitur: Miserunt arcam Dei in Accaron. Cumq; uenisset arca Dei in Accaron, exclamauerunt Accaronitæ, dicentes: Miserunt ad nos arcam Dei ut interficiat nos, & populum nostrum. Miserunt ergo & cõgregauerunt omnes satrapas Philistinorum. Qui dixerunt: Dimittite arcam Dei in locum suum.] Satrapæ (ut diximus) sancti prædicatores intelligũtur: Accaronitæ, qui interpretantur steriles, gentiles designant inconuertibiles. Qui nimirum prædicatores dimittendæ arcæ consilium tribuerunt, ut si salutem suam de diuina prædicatione recusarét, fidelibus ad æternam patriã cum sacramentis fidei tendentibus, non obsisterent. Locus nanque arcæ diuinorum uidelicet sacramentorum, ibi esse cognoscitur, ubi quicquid de omnipotente Deo nunc per scripturarum mysterium dicitur, aperta postmodum nobis cognitione reuelatur. Proprium quippe arcæ locum cognouerat, qui dicebat: Videmus nunc per speculũ in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nũc cognosco ex parte, tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Consilium itaque satraparũ fuit, ut in locum suum reuerti arcam Dei permitterent: ut uidelicet qui de uerbi prædicatione nullum fidei fructum ferebant, eam saltem illis dimitterent, qui ex ea fructum sibi in æternitate præpararent. Bene igitur qui remittendæ arcæ consilium accipiunt, Accaronitæ nominantur. Accaronitæ quippe interpretantur steriles. Quia n. de audita fidei ueritate, nullum credulitatis aut boni operis fructum dederant, steriles erant. Tollendæ ergo arcæ principes consilium præbuerunt, sed à sterilibus: ut uidelicet uerbi Dei semen, quod in pessima terra germinare nõ poterat, terræ optimæ seruaretur, quæ de hoc labore hyemis, in perenni uita fructum centesimũ proferret æstatis. Et causam protinus relaxandæ

1.Co. 13

arcæ

arcæ ostendunt, cum prædicatores subdũt, Ne interficiat nos cum populo nostro.] Accaronitæ clamauerunt: Miserunt arcã Dei ad nos, ut interficiat nos & populũ nostrũ. Satrapæ consilium tribuunt, dicentes: Dimittite arcam Dei Israel, ut non interficiat nos cũ populo nostro. Quis est populus de quo satrapæ, id est principes dicunt, Vt nõ interficiat nos cum populo nostro? Quis est populus nisi populus Christianus? Dicunt ergo principes: Dimittite arcã Dei Israel, ut reuertatur in locũ suũ. Quasi dicat hoc: Vnde uos mori pertimescitis, nobis ad æternæ uitæ meritum exercere nõ prohibeatis. B Sed quod addunt, Vt non interficiat nos cum populo nostro: gentilium quidem reproborum corda, in errore suo per hãc responsionem confunduntur, dum inde se isti affirmarent mortem euadere, unde illi trepidarent mori. Arcam quoque Dei sancti prędicatores auferunt: quia dum contéptoribus spiritalia pandũtur, ad damnationem indiscreti prædicatoris agitur, si eadem diuina mysteria, non imitanda perfidis, sed irridenda, & concludenda deserãtur. Nam quasi tranferendæ arcæ non tam satrapæ q̃ satraparum Dominus præceptum ponebat, C dicens: Nolite sanctum dare canibus, neq; ponatis margaritas ante porcos, ne cõuersi conculcent eas pedibus suis. Hinc iterum dicit: Si persecuti uos fuerint in una ciuitate, fugite in aliam. Arcam itaq; ne moriantur auferunt: quia contemptoribus idcirco spiritualia abscondunt, ne de eorum contemptu ij, qui temere ea proferunt, ex indiscretione puniantur. Sed quia Accaronitis arca præcipitur dimitti, hoc profectò insinuat, quod præmisi: quia tempore persecutionis, sanctorum prædicatorum exhortatio facta est, ut ipsi crederent, aliquando autem, ut si ipsi uitæ uerbum non reciperent, illud recipientibus non obstarent, & si ipsi tormentorum metu, salutis uiam non arriperent, eis impedimento non essent, qui ad regna cœlestia festinare nec minis, nec pœnis destitissent. sequitur: Fiebat enim timor mortis in singulis urbibus, & grauissima ualde manus Dñi.] Hoc quidem ad exteriorem persecutionem qualiter accipiat, supra expositum est. Sequitur: Viri quoq;, qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium: & ascendebat ululatus uniuscuiusq; ciuitatis in cœlum.] De

Mat. 7

Mat. 10

A natium quidé persecutione quia superius diximus, dicendũ hic non esset: si hic aliud quàm ibi nequaquam diceretur. Quid est ergo, quod dicit: Viri quoque qui mortui non fuerant, percutiebantur?] Nunquid uero ij qui mortui non fuerant, morderi iterum pro arce pœna debuerunt? Sed & cùm percussorum clamor in cœlum ascendisse dicitur, satis ostendi poterat quia de uiuis, & non de mortuis diceretur. Neq; enim in cœlum ascendere clamor poterat uirorum mortuorum. Sed quia percussionem natiũ superius retulimus ad cognitionem peccatorum, sunt profectò uiri, qui nõ sunt mortui. Viri quippe sunt, qui pro æterna uita quã appetunt, agere fortia decreuerũt. Sed uiri adhuc non sunt mortui, qui agere magna deliberant, & tñ ad dolorem cõpunctionis, mala præterita nequaquã pensant. Mordentur ergo à muribus, ut moriantur: quia in quibus nequiter ceciderunt recolunt, & pro præteritis actibus se promereri æternæ uitæ amissionem credunt. Quia ergo uiri sunt, de Dei misericordia non desperant: & quia mordétur ut moriãt, de eo q magni esse incipiunt, se non exaltant. Quorũ profectò clamor in cœlum ascendit: quia omnipotens Deus conuersorum gemitus clementer accipit. Et quia in tempore conuersionis gentium, magnus erat ad fidem concursus, non ab aliqua una, sed à pluribus ciuitatibus clamor ascendisse perhibetur. Vnde & in persona uniuersalis Ecclesiæ propheta deprecat, dicens: Intende orationi meę, à finibus terræ ad te clamaui. Et in cœlum ascendisse clamorem à finibus terræ clamãtis ostendens, ait: Exaudiuit de templo sancto suo uocem meam, & clamor meus in cõ D spectu eius introiuit in aures eius. Cũ ergo unaquæq; ciuitas in cœlum clamasse dicit, uniuersalis pœnitentia conuersionis cõmédatur. Quod si percussio ad cõuersioné, clamor aũt refertur ad diuinæ laudis deuotionem: hoc profectò in mysteriis scripturarũ legimus, quod uidemus. In Dei nanq; omnipotentis laudibus unaquæq; ciuitas clamat: quia redéptoris præconia orbis uniuersus nequaquã tacet: qué non absconse prædicat, sed ineffabilis lætitiæ iubilatione collaudat. Quid enim aliud q̃ uniuersas ciuitates ad clamoré cohortabat, q dicebat. Omnes

Psal. 6

Psal. 17

Psal. 85

nes gentes plaudite manibus iubilate Deo A in uoce exultationis, quoniam Deus summus & terribilis, & rex magnus super omnes Deos? Hinc iterum admonens ait: Iubilate Deo omnis terra, seruite Domino in lætitia. Hinc rursum, tam plagam mordentium murium, quam clamorem ciuitatum exprimit, dicens: Cómoueatur à facie eius uniuersa terra, dicite in gentibus: quia Dominus regnauit. Præmiserat enim: Cantate Domino canticum nouum, cantate Domino omnis terra. Commotio quippe terræ pertinet ad dolorem pœnitentiæ: cantate Domino, siue annunciare in gentibus, quia B Dominus regnauit: ad studium prædicationis, & ad deuotioné diuinę laudis. Vniuscuiusque ciuitatis clamor in cœlum ascendit: quia in uniuerso orbe tam prædicationis ueritas, quam deuotionũ laudes à fidelibus sanctæ Ecclesiæ declamantur: quæ ad superni auditus celsitudinem per susceptionem diuinæ dignationis assumentur.

Ps. 46. et 89.

CAPVT VI.

FVit ergo arca Domini in regione Philistinorum septem mensibus.] Quid septem menses isti, nisi totam uitæ præsentis C prolixitatem designant? Quanquam Azotij & Accaronitæ clamarent, Circunducatur arca Dei Israel, & nó maneat arca Dei apud nos: ueritate tamen sanctæ historiæ dicitur quod in typo sanctę Ecclesię cognoscamus, quia in regione Philistinorum arca Dei septem mensibus fuit. Non ergo malorum & impiorum hominum uoluntas, sed Dei dispensatio in salute gentiliũ adimpleta est. Iam quidem de gentilitate sublati sunt impij, iã mortui sunt qui Christi confessores persequebantur, & tamen arca Dei à Philistinorum regione non tollitur: quia diuina D sacramenta apud gentes sancti Spiritus poculo debriatas, per studiosam sollicitudiné reseruantur. Bene autem dicitur septem mensibus: quia sanctarum scripturarum mysteria usque in mundi finem cum Christi fidelibus perdurabunt. Sed quisquis eiusdé sanctæ scripturæ mysteria per gratiã intimæ charitatis apprehendit, non de loco in quo temporaliter arca dimittitur, sed de eo in quo æternaliter sistitur, sollicitus fuit. Quare & subditur: Et uocauerunt Philistæi sacerdotes & diuinos dicentes: Quid faciemus de arca Dei? Indicate nobis, & quomodo remittamus eam in locum suũ.] Qui sunt, qui sacerdotes & diuinos consulunt, nisi fideles sanctæ Ecclesię qui æternę salutis uiam sine errore tenere concupiscũt. Et qui sacerdotes & diuini, nisi sanctæ Ecclesiæ prædicatores intelliguntur? Sacerdotes quippe sunt ob oblationem sacramenti, diuini uerò, ministerio prædicationis. Nã duo ista in pastoris persona conueniunt, si ei adsit & sanctitas uitæ, & eruditio sapientię: qui ad purganda peccata subditorum cóstitutus est, & ad errorum calliginem prædicationis luce depellendam. Pastor ergo sanctæ Ecclesiæ, qui uitæ sanctitatem habet, & diuinæ prædicationis uirtutem non habet, sacerdos quidem & non diuinus est. Item si uerbi facundiam retinet, sine uitæ sanctitate, & si diuinus esse cernitur, sacerdotij honore nequaquam decoratur: quia quod sublimiter prædicat, terrena actione conculcat. Qui autem de arcæ loco, & de remittenda arca Dei interrogant, & sacerdotes, & diuinos uocant: quia nimirum ij qui de cognitione diuinæ prædicationis uentura uitæ gaudia diligunt, ad salutis consiliũ nec carnales sapientes, nec multum simplices religiosos pastores quærunt. Sacerdotes itaque, & diuinos uocant: quia eis se cómittunt, qui & superni rectitudinem itineris demonstrant sublimitate scientię, & pro subditis omnipotenti Deo idonei intercessores sunt, per puritatem uitæ. De remittenda igitur in locum suũ arca interrogant: quia de ista cognitione scripturarum, quam in mysteriis uerborum accipiunt, transire ad perfectam Dei cognitionem in æternitate concupiscunt. Veluti enim arca remittitur, cùm parua ista cognitio per uitæ præsentis transitum adimpletur. Et in loco suo ostensæ arcæ Dei gloriam cernimus, quando ab altis figurarum tegminibus speciem diuinæ maiestatis reuelata facie contuemur. De ista quippe in loco suo arcæ relatione per prophetam dicitur: Et nó docebit uir ultra proximum suum dicens, Cognosce Dominum, á minimo usque ad maximum cognoscent me. Hinc Ioannes repromittit, dicens: Cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam uidebimus eum, sicuti est. Sed iam remittendæ quod consilium sacerdotes,

1. Ioan. 3

dotes, & diuini quærentibus tribuant, attédamus. Nam sequitur: Qui dixerunt: Si dimiseritis arcam Dei Israel, nolite dimittere eam uacuam, sed quod debetis reddite ei pro peccato: & tunc curabimini, & scietis quare nõ recedat manus eius à uobis.] quid nam est arca uacua, nisi diuina scientia, sine bona operatione? Vacuam nanque arcam remittere, est de cognitione spiritalium sacramentorum, fructum boni operis nullum ferre. Vacua ergo arca remittitur, cum mens ad fidem uenientis ad æternam Dei contéplationem iam transire desiderat, & tamen in hac uita bonis operibus insudare nequaquam curat. Prædicatorum ergo uoce præcipitur, ut arca cum dimittitur, uacua non relaxetur: ut si bona opera quisquis fidelis est non multiplicat, ad æternam Dei omnipotentis cognitionem, quod transiturus sit, confidere non præsumat, Vacua autem arca non dimittitur, si illud ei pro peccato redditur, quod debetur. Quid est quod pro peccato debetur arcæ, nisi afflictio deuotę pœnitentiæ? Quo in loco notandum est: quia eis loquitur, qui à muribus morsi sunt. Qui enim sunt morsi à muribus, nisi qui in fidei catholicæ illuminatione positi, ante eiusdé fidei cognitionem, siue pòst praua egisse se recolunt? Nam qui ante gratiam regenerationis nulla crimina admisit, & regenerationis donum digna conuersatione retinuit, arcæ quidem debet: sed ei pro peccato non debet. Cognitione quidem diuini eloquij, boni operis reddere fructum cogitur: sed ad pœnitentiæ satisfactionem ex scelerum, quæ respuit, debito non urgetur. qui ergo mordentur adhuc, debitum arcæ pro peccato reddant, ut pro criminum memoria, humilem pœnitentiæ oblationem omnipotéti Deo, restituant. Et tunc quidem curãtur: quia tum conscientiæ uulnus obducitur, cũ afflicta mens per pœnitentiam ad sperandæ ueniæ securitatem releuatur. Tunc etiam sciunt, quare manus Domini non recedat ab eis: quia tunc utilitatem cõpũctionis, seu afflictæ carnis bonũ intelligunt, de fiducia diuinæ indulgentiæ ineffabiliter lætantur. Quid est enim dolor pœnitentię, nisi plagę molestia ex dęmonum percussione? Nã quasi in dolore plagæ adhuc acriter pungétis suspirabat conuersus ille, cum diceret: Conuersus sum in ęrumna mea, dum configitur spina. Quid enim ęrumna nisi afflictionem insinuat pœnitentię? Sed in eadé ęrumna conuersum se asserit, dum spinę cõfixuram sentit. Quasi dicat: Dum recordatione flagitij mordeor, arcę debitum reddere non desisto. Spina quippe configitur, dum per omnipotentis Dei dispensationé, ad lachrymas conuersorum anima criminum recordatione inflammatur. Et arcę debitum soluitur, quando iam pro qualitate criminis mensura extenditur lamentationis, cum post diuturnas lachrymas afflictæ diu menti, interni solatij lux infunditur, atq; à percussionis intimæ pondere diuino dono leuigatur: cum iam purgatæ menti ꝑ gratiam suæ inspirationis omnipotẽs Deus appropiat, atque ex fiducia cõsecutæ indulgentiæ eam exhilarat, quã ei ex præsentiæ suæ gratia sumministrat. Quasi enim de ꝑcussione sanatur, cum per refusæ indulgentiæ gratiam magnitudo doloris de pœnitétis afflicta mente remouet̃. Vnde & is qui in ærumna conuertebatur, dum configeretur spina, in eodem Psalmo omnipotenté Deum curationis suæ authorem lætanter alloquitur, dicens: Tu es mihi refugium à pressura quæ circũdedit me, exultatio mea. Pressuram quippe uocat grauissimam ualde manum Domini. De qua percussione grauissimæ manus etiam Paulus loquitur, dicens: Ipse enim spiritus pro nobis postulat gemitibus inenarrabilibus. Qui ergo à pressura inuenisse Domini refugium, & exultationem insinuat ab interni doloris percussione, gaudio diuinæ indulgentiæ curatum se esse manifestat. Hinc item dolens adhuc confitetur, dicens: Tibi soli peccaui, & malum corã te feci. Sed quia de curatione præsumit, insinuans ait: Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata. Debitum ergo arcæ reddit̃ pro peccato, cum peccatores ex scripturę sacræ cognitione affliguntur, & cruciatu tergere culpas satagunt, quas carnis delectatione traxerunt. Curantur autem, quando iã expleta mensura afflictionis, ad fiduciam diuinæ indulgentiæ per auxilium reuelant̃ interni solatij. Vnde & Psalmista loquit̃, dicens: Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis in mensura. Lachrymarum quippe potus ad mensurã dat: quia profecto peccator etsi ex interna

Ps. 31 | Ps. 31. | Rom. 8. | Psa. 50. | Ps. 79

na Dei aspiratione, pro culpa compungitur ex eadem cōpunctionis afflictione eodem consolante releuatur. Vnde & per Moysen Dñs dicit: Ego occidā, & ego uiuere faciā: percutiam, & ego sanabo. Percutit nāq; & sanat: quia quos per compunctioné sauciat, per indulgentiæ securitaté curat. Bñ itaq; curatis iam dicitur: Et scietis quare manus eius non recedat à uobis.] Nam antequam curet, quare manus Domini ab eis non recedat, scire non possunt: quia tunc pœnitentiæ bonum intelligunt, cum in purificato iā corde sancti Spiritus gratiam recognoscūt: & diuinæ indulgentiæ dona concupiscunt, de quibus ineffabili exultatione gratulanť. Nam curantis iam manus Domini causam, qua ab afflictione non recesserat, eos scisse conspexerat, qui percussorum exultationes exprimit, Deo loquens & dicens: Repleti sumus mane misericordia tua, exultauimus & delectati sumus ꝓ diebus quibus nos humiliasti, annis quibus uidimus mala. Velut enim in nocte pœnitentiæ luctum exceperant, qui mane uidelicet diuinę dignationis apparente claritate, se repletos misericordia congaudebant: qui se delectatos pro diebus, in quibus humiliati fuerant, asserunt ꝑ domum curationis, grauitatem manus Domini, quare ab eis non recesserat, scire demonstrantur. Sed quia à principibus adhuc per consilium dicitur, ut quod debetur pro peccato arcę reddať, & quid sit illud quod debetur, non exponitur, adiunctum est: qui respondentes dixerunt: Quid est quod pro delicto reddere debeamus? Responderunt illi: Iuxta numerū prouinciarum Philistim quinque anos aureos facietis, & quinq; mures: quia plaga una fuit uobis, & satrapis uestris. Facietisque similitudines anorum uestrorū & similitudines murium qui demoliti sunt terram. & dabitis Deo Israel gloriā, si forte releuet manum suā à uobis, & à dijs uestris, & à terra uestra.] Quid est quod quinque anorum similitudines, & totidem similitudines murium, iuxta prouinciarum numerum fieri iubentur, & sic arcæ debitū soluitur? Hæc profecto si more Iudaico secundum literæ uilitatem pensantur, non solum despicieda sunt, sed nec auditu digna. Quæ profecto digne accipit, qui quo uiliora per literæ sonum audit, eo ea per spiritalem significationem utiliora esse intelligit.

Deu.32. *Psa.89.*

A Nam sanctus Spiritus quo inspirante tota hæc sacra historia scribitur, nunquam tam uilia promeret, si in huius uilitatis arcana magna quædam, & preciosa ualde mysteria non signaret. Vnde doctor egregius fatetur dicens: Omnia in figura contingebant illis, scripta sunt auté propter nos, in quos fines seculorum deuenerunt. Eo igitur per spiritum altius requirenda sunt, quo in exposita uelut carne literę uile cernitur, quod loquūtur. Quę ergo sunt anorum similitudines, q̄ murium imagines? Et quia hæc tam ad tentantia dæmonia, quam ad membra peccatorum fœtoribus exposita, superius retulimus B similitudines anorum & murium, qua significatione deaurantur? Sed profecto tunc arcæ debitum pro peccato bene soluitur, si anorum & murium similitudines ex auro fabricétur. In ani quippe similitudine emittendi fœtoris membrum cernitur: & tamen quia similitudo non ueritas est, fœtore iam nullo maculatur. Et quia de auro efficitur, hoc profecto insinuat: quia ex splēdore pulchritudinis, species commutatur deformitatis. Peccator ergo conuersus ani similitudinem facit, cum quibus peccati fœtoribus C membra sua deposuerat, ad memoriam ducit. Ani ergo similitudinem fabricare, est membrorum suorum nuper peccantiū turpitudinem, pœnitenti corde recolere. Non itaque anum, sed ani similitudinem fabricat, qui & à peccati fœtoribus membra abluit, & eadem membra, quibus peccatis subdiderit, recolere non omittit. Et quidé ex auro fieri ani similitudo cernitur: quia ad precium æternæ salutis, peccatorum turpitudines atteruntur. Vel fortasse memorando similitudines anorum fiunt, flendo deaurantur: quia & recolendo quæ fecimus, fin- D gimus, & dum commissa attentius lugemus in iustitiæ splēdorem membra deauramus. Anorum ergo similitudo, non ueritas cernitur: quia tūc peccator suę deformitatis ignominiam respicit, cum praua opera non solū committendo non exercet, sed etiam in præterito se commisisse uehemēter dolet. quinque autem ani fieri iubentur: quia uniuersalis omnium gentium satisfactio imperatur. Vnde & caute notatum est: Iuxta numerum prouinciarū Philistim.] Quare enim quinque sunt Philistinorum prouincię, nisi quia carnalis uita gentilium designatur? Quia enim

enim quinque sensus corporis non ad laudem creatoris, sed ad carnalem uitam contulit, per quinarium numerum Philistinorum prouinciæ exprimuntur. Quinq; anos aureos præcipiuntur ut faciant, ut de omnibus compungantur sensibus: & quia omnes peccauerunt, ideo ad supernæ uitæ claritatem membra omnia redigant, quæ per oblectamenta carnis, omnimoda polluerunt sorde flagitij. In auro quippe supernæ conuersationis fulgor ostenditur, quia per Ioannem de superna ciuitate dicitur: Ipsa uerò ciuitas aurum mundum, similis uitro mũdo. Membra igitur deaurantur, cùm corpus terrena & cœnosa concupiscentiarum fœditate deforme, in splendorem commutatur æternæ uitæ: cùm uidelicet per sanctæ conuersationis pulchritudinem radiat, quod in appetitu mundanæ delectationis peccatorum fœtore sordebat. Ad istam namque deaurationem, beatus Paulus auditores suos admonebat dicens: Sicut exhibuistis membra uestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita exhibeatis membra uestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Et quasi ad anorum similitudines eos respicere compellens, intulit dicens: Quẽ ergo fructum habuistis in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors. Anorum ergo similitudines ad ruborem fiunt: quia profectò fœditatis nostræ maculas ad memoriam ducimus, ut de eisdem maculis confundamur. Sed deaurantur ad securitatem: quia profectò dum reformitatem nostram supernæ uitæ claritate obducimus, diuini examinis discussionem quadam securitate præstolamur. Mures etiam qui terram demoliti sunt, de auro fieri iubentur: quia & immundi spiritus, qui carni nostræ corruptionis oblectamenta suggerunt, ad iustificationem nostram memorãtur. Quid est enim similitudines murium facere, nisi eas quas de nobis maligni spiritus habuerunt uictorias, memorari? Sed murium quoque similitudines deaurantur, cùm nos eorum elisos uiribus suspiramus. Nam dum ipsorum nos fraudibus uictos plãgimus, similitudines profectò murium aureas tenemus, dum præterita consilia dæmonum non habemus in blandimento operis, sed in contemptu reprobationis. Ex auro itaque similitudines murium fiunt:

Apo. 21

Rom. 6

A quia præteritæ fraudes dæmonum, ad fulgorem nobis bonæ uitæ proficiunt. Tanto enim humiliores iam sumus, quanto membra nostra per supernæ conuersationis fulgorem radiant, & ipsi qui iam Dei omnipotentis auxilio fortia agimus, immundorum spirituum prostratos fuisse fraudibus, nosmetipsos uidemus. Quod profectò consilium quia pluribus tribuunt, eiusdẽ quoq; rationem ostendunt, quia dicunt: Quia plaga una fuit & uobis & satrapis uestris.] Quasi apertè dicant: Quia omnes peccato subditi fuistis, necesse est ut ad melioris B uitæ studium corda pariter præparetis. Vnde & Paulus dicit: Omnes peccauerunt & egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius. Et ut attentius meliorandæ uitæ propositum commendent, inculcando repetunt dicentes: Facietis similitudines anorum uestrorum, & murium, qui demoliti sunt terram, & dabitis Deo Israel gloriam, si fortè releuet manum suam à uobis, à dijs uestris, & à terra uestra.] Eis quæ prædictæ sunt similitudines factis, Deo gloriam dare, est de studio boni operis, & de æstimatione humilitatis in semet C ipso inaniter non gloriari, sed Dei omnitentis laudibus omne quod agitur impendere. Et quia dicunt, Si fortè releuet manum suam à uobis: quid aliud in hoc uerbo dubitationis accipitur, nisi quia difficilis ostenditur reconciliatio criminosorũ? Vnde & per Ionam dicitur: Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus? Quia ergo si fortè releuat manum dicitur, commoueri ad pœnitentiæ lachrymas cum magna fortitudine debemus: quia etsi ij qui pœnitentiam austeram faciunt, uix fiduciam salutis inueniunt, negligentes salui fieri quando D possunt? Quæ profectò reconciliationis difficultas si in pœnitentiũ æstimatione tenet, apud oĩpotentẽ Deũ nequaquã inuenitur: quia & dũ Niniuitæ uelut pro difficili recõciliatione graui pœnitẽtia se deijciunt, oĩpotẽtis Dei misericordiã facilè meruerũt. Et cũ prophetæ Ioelis uoce acri se Deo populus lamento prostraret, egit profectò, ut qui uidebatur ad placandum difficilis, eius iram leuigaret. Nam statim in eo scriptum est: Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo. Manus itaque releuatur, cum mens in pœnitentia ualidè compun-

Rom. 3.

Ionæ 3

Ioel 2.

compuncta, ad consecutæ misericordiæ donum, diuina aspiratione sustollitur. Et quia ut dixi, in initio nascentis Ecclesiæ sicut generalis peccatorum conuersio, ita & generalis erat reconciliatio conuersorum: manus Dei quæ releuanda asseritur, & ab auditoribus, & à dijs eorũ, & à terra leuanda perhibetur. Per deos nanque & sublimes & sapiẽtes uiri designantur. Nam & ad Moysen Dominus dicit: Posui te in Deum Pharaonis. Et in legis etiam mandato præcipitur: Dijs non detrahes. Per terram uerò simplicium uita exprimitur: quia dum prædicationẽ superiorum, uelut cœli pluuiam in se cadentẽ recipiunt, de irrigatione uerbi, fructũ proferũt bonæ operationis. A dijs ergo & à terra manus Domini releuatur, cum tam sapiẽtes quam simplices ad certitudinem diuinę indulgentiæ aut occulto & spiritali solatio, aut prædicatorum iudicio reducuntur. Vnde & is qui paulo superius deaurari mẽbra monuerat dicens: Exhibete membra uestra seruire iustitiæ in sanctificationem: quasi releuatæ manus Domini iudicium proferens ait: Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum uestrum in sanctificationem, finem uerò uitam ęternã. Hinc iterum conuersis à nequioris uitæ deformitate, integrum auri fulgorem mirabatur dicens: Fuistis aliquando tenebrę, nunc autem lux in Domino. Hinc idem suos collaudans ait: In medio nationis prauæ & peruersæ in quibus lucetis, quasi luminaria in mũdo. Factis igitur ex auro similitudinibus anorum & murium, & data Deo gloria, manus Domini releuatur: quia post pœnitentiæ luctum, post meliorationem uitæ, & æstimationis humilitatẽ, ad plenã omnipotẽtis Dei misericordiã peccatores reducũt. Et quia ista omnia adhuc per consilium pręcipiuntur, prædicatorum uerò consiliũ alij deuotè perficiunt, alij uerò contemnunt: qui de bonæ uitæ splendore bonos laudibus efferunt, contra superbos per inuectionem increpationis accenduntur. Nam sequitur: Quare aggrauatis corda uestra, sicut Aegyptus & Pharao.] Cor nanque ut Aegyptus & Pharao aggrauat, qui iam cognitionem sacri eloquij, uulnera peccatorũ suorum intelligit, & tamen per meliorationem uitæ, per amaritudinem pœnitẽtię, ad uera futuræ uitæ gaudia animum non intendit. Bene ergo Aegyptijs in grauitate cordis similatur. Aegyptus quippe tenebræ dicitur. Quid ergo Aegypti nomine accipit, nisi à cœlorũ sedibus angelorum lapsa multitudo? Et quid in Pharaone Aegypti rege nisi ipse tenebrarum author diabolus designatur? Bene ergo dissimulatores pœnitentiæ Aegypto & Pharaoni in cordis aggrauatione similantur. Reprobi quippe angeli semel à cœlestibus lapsi, sicut amorem amissæ beatitudinis non recipiunt, ita & pœnitẽtiã agere de perpetrata superbia nunquam possunt. Dum ergo sancti prædicatores contra impudentes peccatores per acutam increpationem se inueniunt, Aegypti & Pharaonis similitudinem ad medium ducunt: ut auditores eorum tanto facilius ad satisfactionem proruant, quãto per id quod pœnitentiam nolunt agere, damnatis angelis se esse similes non ignorant. Vnde & instãter ad studium adimplendi consilij eos cogunt, dum subinferentes dicunt: Accipite ergo, & facite plaustrum nouum unum, & duas uaccas fœtas quibus non est impositum iugum, iungite ad plaustrum, & claudite uitulos earum domi. Tolletisque arcam Domini, & ponetis eam in plaustrum, & uasa aurea quę exoluistis ei pro delicto, ponetis in capsella ad latus eius, & dimittite eam ut uadat. Et aspicietis: & siquidem per uiam confinium suorum ascenderit, contra Bethsamis, ipse fecit uobis grande malum hoc. Si autẽ minimè, scietis quia nequaquam manus eius tetigit nos, sed casu accidit.] Quid enim plaustri nomine, nisi aut uniuersa simul sancta Ecclesia, aut unaquæque cuiusque fidelis anima designatur? Cuius profectò plaustri rotæ sunt utrunque testamentum. Nam dũ sancta Ecclesia, uel electa quælibet mẽs per uetus & nouum testamentum instructa, ad æternam uitam nititur, quasi sublimibus prælata rotis, ad propositum locum per altũ fertur. Sed plaustrum fieri nouum præcipitur: ut uidelicet qui ad æterna gaudia peruenire desiderat, per præceptum dilectionis noui hominis splendore uestiatur. Hoc qppe plaustrum innouari præcipiebat Dominus dicens: Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Hinc Paulus præcipit dicens: Renouamini spiritu mẽtis uestræ, & induimini nouum hominem, qui secundum Deum creatus est. Hinc Romanos

Marginal notes: Exod. 7. — Exo. 22. — Rom. 6. — Eph. 5. — Phil. 2. — Ioan. 5. — Ephes. 4

Rom. 13 manos alloquens ait: Non in comessationibus & ebrietatibus, nó in contentione & æmulatione, non in cubilibus & impudicitijs sed induimini Dominum Iesum Christũ. Plaustrum igitur nouum facit, qui & utrunque testamentum rectè intelligit, & splendore sanctæ conuersationis indutus, ad superna sese desideria extendit. Possunt quoque rotæ quibus hoc plaustrum graditur, electi cuiusque geminũ desideriũ designare: quia quisquis iam opitulante Deo præsentem uitam in ærumnam peregrinationis tenet, ad futuram beatitudiné idcirco peruenire desiderat, ut impassibilis & immortalis fiat: ut uidelicet per unum eam quam horret miseriam deserat, per aliud eam quam promeretur beatitudinem, nunquam perdat. Vaccæ autem sunt sancti prædicatores. Qui quia & gemino precepto charitatis insignes sunt, & in noua conuersatione conuersorum animas gignunt, rectè tam binario numero q̃ fœminino genere designantur. Vituli autẽ sunt desideria terrena. Cũ ergo uaccæ plaustrum trahnnt, domi uitulos claudunt: quia dum electis fidelibus ad supernam patriam ducatum præbent, ea desideria quæ eis reprobatam uitam suggerunt, prodire ad effectum prohibent. Claudunt quippe uitulos, cum iam superba desideria in ipso suggestionis initio intra conscientiam conterũt, & proficere ea ad effectum operis non permittunt. Vnde & uaccæ quibus non est iugum impositum, ad trahendum plaustrum exquiri perhibentur: quia prædicatores electis fidelibus prouidendi sunt, qui per nulla onera criminis subiecti sint imperio diabolicæ potestatis. De quo profecto iugo per ꝓphetam dicitur: Computresceret iugum à facie olei. Isa. 10. Bene autem processus sensuum, ordini concordat uerborum: quia etsi aduersa dominatione sunt liberi, necesse est ut sẽper sint de futura cõuersatione suspecti. vaccæ ergo & sine iugo sunt, & tamen earum uituli domi clauduntur: quia sancti prædicatores aduersarijs spiritibus ex uirtute dominãtur, sed ab edomandis prauis desiderijs eo intentionem non auferunt, quo de sanctitate qua se ornatos aspiciũt, securitatem in hac uita perpetuam habere non pñt. Et quia talibus diuinę cognitionis gratia latius aperitur, aptè arca Domini tolli, & super plaustrum poni præcipitur. Quod autem impo-

A ni arca auditoribus super plaustrum iubet, hoc profecto insinuat, uidelicet quod in sãcta Ecclesia plures ordines præsulum inuenimus: quia dum prærogatiua alij alijs digniores sunt, etiam authoritatem præcipiẽdi sortiuntur ex culmine ordinis altioris. Cum ergo arca Domini reduci præcipitur, super plaustrum nouũ poni perhibet: quia profectò ad æternam patriam cum cognitione sacramentorum spiritualium rectè graditur, qui hoc quod de sancta scriptura didicit, per nouæ conuersationis pulchritudinẽ non relinquit. Ad latus autem eiusdem arcæ uasa aurea, quæ ei pro delicto sunt reddita, poni præcipiuntur. B Vasa quippe aurea uocat, quę superius memorat dicens: Facietis similitudines anorum uestrorum & murium.] In quibus profectò uasis, peccatorũ atque tentationum memoriam designari diximus. Quid est ergo quod superius anorũ & murium similitudines esse perhibuit, nunc uasa aurea appellauit? Sed ibi de eo quod arcæ pro peccato exolui debebat, tractabatur: hic autẽ de arcæ remissione: Quid ergo est: quod res istæ eædem honestiori nomine exprimuntur, nisi quia peccata quę C pœnitentiæ fletibus tersa non sunt, in deformitate sua attentius uidenda atque lugenda sunt: ea uerò quæ iam sunt diluta magnis fletibus, non attentius, neque in deformitate sua respicienda, sed æstimatione humilitatis aliquando cogitanda? Quasi enim in mẽte pœnitentis & acriter dolentis animi similitudo, & murium est: quando ut attentius lugeat eam quam ante mentis suæ oculos cõgerit, peccati massam coadunatã uidet. Sed cum iam magnis & diuturnis fletibus quodammodo de peccatorum suorum remissione securus, ad supernam patriam festinare D cursu magnæ conuersationis cœperit, quasi aurea iam uasa conspicit: quia peccata uidet, non quibus obligatum uiderat, sed quæ omnipotentis Dei laudibus impendat. Bene autem in capsella ad latus arcę eadem uasa reponuntur. Nam si arca diuinæ cognitionis secretum insinuat, ad latus uasa depẽdantur: quia dum altitudo diuinæ cognitionis mẽtem eleuat, ad uirtutem humilitatis infirma nostra præterita ad memoriam reducenda sunt. Non igitur ponenda sunt ante arcam, ne dum immoderatius infirma respicimus, attolli ad superna nequeamus.

Constat

Constat itaque quia ex latere dependantur ut & superna uideamus libere, & cum expedit ad nostra infirma mentis oculos reuocemus. Quid est autem quod præcipiuntur: Et dimittite eam ut uadat?] Sed arca dimittitur, quando eruditæ mentes subditorum à suis rectoribus liberè uiuere permittuntur, ut uidelicet ad æternam patriam properent, non iam maioris imperio, sed propriç arbitrio rationis. Tenẽda est igitur ut plaustro imponatur, imposita quoque dimittit: quia nimirum electis subditis disponendæ uitæ suæ licentia à prælatis ante danda nõ est, quam doctrinę spiritualis eruditionem B percipiant, & firmam consuetudinem bonę operationis. Nam nec simplicibus subiectis & bene uiuentibus, nec eruditis & infirmis uiuendi libertas rectè conceditur. Illi quippe à callido aduersario decipi tanto facilius poterunt, quanto & deprehendere eius insidias per spiritalem eruditionem nequaquã didicerunt: isti uerò eo difficilius seruant bonum eruditionis, quo tentatoris laqueos eruditi conspiciunt, & eorum uincula deuitare eruditi non possunt. Tunc ergo competenter arca dimittitur, cum id cui imponi debeat plaustrum antè fabricatur, cum ei C uasa aurea quæ debentur pro peccato, ex latere dependantur: quia profectò tunc secura esse poterit uita liberè uiuentis subditi, cum renouatione interioris hominis custodire longo usu didicerit, cum ex uitæ puritate, celsitudinem diuinæ eruditionis apprehendit, atq; inter dona sublimia ea quę aliquando praue egisse memorat, recolere ad humilitatem non negligit. Quæ profectò uiuendi libertas, qui ad solum studium superni amoris bonis subiectis impenditur apte & causam qua eadem arca dimittatur, adiungit: Vt uadat, inquit.] Quasi enim a- D lijs uerbis dicat: Ad hoc solum liberius uiuere permittendi sunt, ut ad cœlestem patriam celerius proficiscantur. Sed quia non nulli subditi tam conuersatione quam scientia humano iudicio perfecti sunt, non diuino: prouidendum bonorum rectorum studio est, ut eorum curam tunc nec omnino prætereant, cum ijdem subditi se de eorum cura dimissos putant: sed pia calliditate explorent, iam liberi qualiter uiuant, quorũ subditionis bona plenius nouerant. Quare & subiungitur: Et aspicietis, & siquidem per

A uiam finium suorum ascenderit cõtra Bethsames, ipse fecit nobis hoc malum grande. Sin autem minime, sciemus quia nequaquam manus eius tetigit nos, sed casu accidit.] Bethsamis (ut iam diximus) interpretatur domus solis. Dimissam autem arcam prædicatores aspiciunt, utrum recto itinere contra Bethsamis gradiatur: quia & cũ proprio arbitrio dimittuntur subditi, explorare prælati debent, an bonum libertatis ad profectum conuertãt cœlestis itineris. Sed & caute notandum est: quia tunc recte contra Bethsamis arca ascendit, cum confiniũ uiam gradiendo non deserit. Confines etenim nostri sunt electi priores. Confines quippe sunt, qui iuxta se possessiones dispositas habent. Confines igitur electorũ sunt æterni regni perpetui cohæredes. Nã uelut iuxta se dispositis possessionibus habitant, qui in eandem æternæ patriæ societatem uocati, de una & eadem cõditoris maiestate sortiti sunt iura æternæ hæreditatis. Vel idcirco dicuntur confines: quia cum de bona cõuersatione ad perennis uitæ gaudia electi perueniant, qui recte uiuunt in hoc mundo cœlestibus ciuibus uicini sunt. Quæ est ergo uia confinium nisi afflictio temporalis? Hanc uiam Bethsamis per semetipsum Dominus demonstrat dicens: Arcta est uia quę ducit ad uitam. *Mat. 7* Hanc item commendat, cũ discipulos increpãs ait: O stulti & tardi corde ad credendum, nõne oportuit pati christum, & ita intrare in gloriam suam? *Luc. 24* Hinc Paulus ait: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. *Act. 14* Cõtra Bethsamis ergo tunc arca dirigitur, cum per uiã confinium ascendere uidetur: quia in superna conuersatione ille uerius proficit, qui ad æterna gaudia peruenire nõ per mundanas delectationes, sed per carnis afflictiones, & mundi aduersitates quærit. Sed quia non ire, sed ascendere dimissa arca dicitur, altior uia dimissis in libertate subditis indicatur: quia per uiam Bethsamis non rectè gradiuntur, si non quotidie de bonis ad meliora proficiunt. Ascendere enim meritis uirtutũ, quotidie ad meliora proficere est. Sed cum recte contra Bethsamis arca ducitur, malum grande quod perpessi fuerant, omnipotentis Dei operibus adscribũt. Malum nanque grande eam percussionem uocant, de qua superius legitur: Fiebat manus Domini

Dñi super singulas ciuitates, interfectionis magnæ nimis. Et quia eandem interfectionem tam ad conuersionem gentilium, quã ad fideliũ delinquentium salubrem compũctionem retulimus, cum arca rectè contra Bethsamis graditur, malum illud grande q; acciderat, à Deo esse indicatur: quia profectò electorum singulorum finis indicat, qualiter prędicatoris animus eorum prima opera recognoscat. Nam si in fine deficiũt, aperte cognoscitur: quia bona eorum principia à Domino non fuerunt. Vnde & subditur: Sin autem minimè, scietis quia nequaquã manus eius tetigit nos, sed casu accidit.] B Manus Domini quid est, nisi unigenitus patris æterni? Manu nanque Domini non tanguntur, qui non inspiratione diuini uerbi, sed subita deliberatione cordis sui à pristina conuersatione separantur. Qui certè tanto celerius ab incepta bonitate deficiunt, quanto quod per arctam uiam ingredi ad æternam patriam proposuerant, qua fortitudine exequendum esset, præcogitare nescierunt. Quare & aptè dictum est: Casu accidit.] Quod enim casu accidit, subitò & sine consilio & prouisione contingit. Cum ergo ij qui à mundi amore, siue qui ab infidelitate discessisse uidebantur conuersi, ad C prioris uitæ nequitiam reuiuiscunt, apertè cognoscitur: quia non manu Domini ut uidebantur interfecti, sed accidente casu, à pristina sint conuersatione separati. Sequitur: Fecerunt illi hoc modo, & tollentes duas uaccas iunxerunt, ad plaustrum, uitulosque earum clauserunt domi, & posuerũt arcam Dei super plaustrum, & capsellam quæ habebat mures aureos & similitudines annorum.] Quia hæc suprà latius exposita sunt, quid iam in se de spiritali eruditione contineat ipsa profectio arcę, uideamus. D Nam sequitur: Ibant autem in directum uaccæ per uiam quæ ducit Bethsames, & itinere uno gradiebantur, pergentes & mugientes, & non declinabat neque ad dexteram neque ad sinistram.] Indirectum per uiam quæ ducit Bethsames ire, est in studio cœlestis profectionis, afflictionem carnis tenere per uirtutem discretionis. Nam indirectum uaccæ nequaquam gradiuntur, si in afflictione carnis discretio non seruat. Denique dum ultra modum caro affligitur, conferre opem spiritui eadem caro omni- A no defecta non sufficit. Et si digna non affligitur, dum superbit, uelut libera seruire menti indomita dedignatur. Bene igitur dum per uiam Bethsamis indirectum uaccæ iræ referuntur, subiunctum est: Quia non declinabant neque ad dexteram neque ad sinistram. Ad dexteram quippe declinare, est uirtuti abstinentiæ immoderatè insistere: quia per bonum quod uidetur uiam deserimus, dum sic necessariam abstinentiæ uirtutem sequimur, ut alia nobis auxilia de carne subtrahamus. Ad sinistram quoque declinare, est carni abundantius indulgere. Nam per apertæ remissionis uitium a Bethsamis uia deflectimur, dum carnem per delicias deducimus, qui paradisi uiam in afflictione dispositam noueramus. Et quia nulla est uitæ parcioris sinceritas, si munditiæ boni operis simplicitas non concordat intentionis, cautè expressum est: Et itinere uno gradiebantur.] Vno quippe itinere graditur, qui uirtutem quam prætendit in bono opere, in recta seruat intentione. Quo contra de unoquoque reprobo dicitur: Væ peccatori ingredienti terram duabus uijs. *Eccl. 2* Duabus quippe uijs peccator terram ingreditur, cum Dei uidetur esse quod agit, sed ex omni quod religiosum foris exhibet, intus seculi intentionem tenet. Vno autem itinere gradi electos suos Dominus insinuat dicens: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. *Mat. 6* Hinc Paulus ait: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. *2. Co. 1* Hinc Dauid: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus. *Psal. 44* Vno igitur itinere contra Bethsames uaccæ gradiuntur: quia electi ad æternam patriam festinantes bona foris agunt, sed ex eisdem bonis operibus seculi præmia non requirunt. Quid est autẽ quod de eisdẽ uaccis dicitur, quia Ingrediebantur pergentes & mugientes.] Sed pergere dicuntur: quia sancti uiri bona incessanter faciunt: mugiunt uerò, quia carnalia desideria in semetipsis extinguere, sine magna quotidie tribulatione non possunt. Mugire nanque ad laborem edomandæ carnis pertinere, pergere autem ad perseuerantiam bonæ uoluntatis. Nam dum contra naturam caro carnales motus comprimere cogitur, uelut mugit dum

graditur: quia propria desideria adimplere prohibetur. Bene quippe duo hæc in sanctorum profectione describuntur, uidelicet pergere & mugire. Quia etsi eis ad supernam patriam festinantibus, magna est instantia desiderij, est nihilominus inuincibilis patiẽtia laboris. Nam de his uaccis pergentibus per Ezechielem dicitur: Non reuertebantur cùm incederent. Vaccarum quoque mugitum & causam exprimit Paulus dicens: Video aliam legem contradicẽtem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Mugiunt ergo uaccæ, sed pergunt: quia sancti uiri etsi magna sunt tẽtamẽta quæ perferunt, uiam tamen supernæ patriæ non relinquunt. Pergunt item, sed mugiũt: quia etsi magnis desiderijs ad superna properãt, profectum tamen superni itineris non de quiete pacis obtinent, sed ex triumpho tentationis. Sequitur: Sed & satrapæ Philistinorum sequebantur usque ad terminos Bethsamis.] Quinam sunt termini ad quos sequi proficiscentẽ arcam Dei prælatis necessarium est, & quos in arcæ Dei comitatu progredi congruum non est? Quos nimirum terminos si accipiamus in eruditione sacri eloquij & bona operatione, contrariũ non uidetur. Sed hi profectò termini Bethsamis, sequẽtium principum termini sunt, cùm pro modo suo quisque super subditis perfectus est doctrina sacri eloquij, & usu bonæ operationis. Eo enim iam de isto securus pastor efficitur, quo & cautè iam spiritalia conspicit, & ea quæ ratione comperit, fortitudine boni operis apprehendit. Qui profectò termini, Bethsamis esse termini dicuntur: quia nimirum dum eruditos Dei operarios dignanter excipiunt, ad contemplationem supernæ patriæ introducunt. Termini nanque sunt: quia & dignos ad contemplationem suscipiunt, indignos expellunt. Indocti quippe si ad contemplanda subtilius superna se sustollere præsumunt, potius errando deuiant, quàm lumẽ ueritatis apprehendant. Et nisi quis bona opera præmittat, hoc profectò agit, ut illã quam appetit claritatem internæ uisionis nunquam inueniat. Vnde & Dominus in Euangelio quasi ad terminos Bethsamis cõtemplatiuæ uitæ amatores transmittẽs ait: Qui habet uerba mea & facit ea, hic est qui me diligit: qui autem diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Qui enim se manifestaturum non nisi diligentibus dicit, se autem diligere eos qui seruant mandata eius: apertè docet, quia lucem suæ occultæ uisionis non tribuit, nisi pro retributione bonę operationis. Sequitur: Porrò Bethsamitæ metebant triticum in ualle.] Qui enim Bethsamitæ rectius possunt intelligi, quàm ij qui perfecti iam uiri sunt in sublimitate contemplationis? Nam uelut de domo solis sunt, qui contemptis terrenis omnibus, ueri luminis splendoribus illustrantur. De domo quidem solis sunt, qui iam omni mũdo sepulti, ad uidendam conditoris sui claritatem, flamma miræ dilectionis inardescunt. Qui ad ciuitatem suam duobus modis ascendunt: quia ad supernæ patriæ claritatẽm, & nunc per contemplationem, & in fine per ueritatem gloriæ perducuntur: nunc ad domum solis contemplando euolant, sed quod nunc mentis puritate aspiciunt, tunc per præsentem lætitiam æternæ retributionis ueritatem apprehendunt: Bethsames ergo arca Dei perducitur, cùm mens electa aut per contemplationis altitudinem, aut per assumptionem retributionis ad æterna gaudia sublimatur. Qui ergo æternum illum & ineffabilem arcæ situm scire non possumus, ea quæ de isto quem nouimus dicuntur, audiamus. Quid est ergo quod Bethsamitæ metunt triticum in ualle, nisi quia contemplatiuæ uitæ deditι, delicias internę refectionis colligunt in uirtute humilitatis? Vallis quippe in sacro eloquio æstimationem designat humilium, Psalmista testante qui de Domino loquẽs ait: Qui emittis fontes in conuallibus. Nã infusionem supernæ gratiæ mentibus infundit dispositis per humilitatem. Bethsamitæ ergo in ualle triticum metunt: quia contemplationi uacantes, dum pro humilitatis merito clarius superna conspiciunt, ad suauiorem refectionem mentium, ligant manipulos gaudiorum. Nam triticeus panis, sicut aspectu candidior, ita & sapore delectabilior est. Sed fortasse in ista uita adhuc positi non sumimus panem, sed spicas metimus: in illa autem superna uita beatitudinis, non spicas, sed panẽ manducamus. In ista

Marginalia: Ezec. 1 — Rom. 7. — Ioan. 14. — Ps. 104. — A, B, C, D

ista etenim uita, cùm ad contemplanda æterna sustollimur, supernarum rerum similitudines capere de rebus istis infimis & uisibilibus nitimur, ut iuxta egregij doctoris uocem, inuisibilia à creatura mundi, per ea quæ uisibilia facta sunt, cognoscamus. Quare & ille uerus Bethsamita, & domesticus solis iustitiæ exultans ait: Delectasti me Domine in factura tua, & operis manuum tuarum exultabo: quàm magnificata sunt opera tua Domine, nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ. Sed dum in rebus uisibilibus inuisibilium uerum gaudia excipimus, uelut intra paleas adhuc triticum tenemus. Tunc autem nobis purum triticũ, siue de tritico panis erit. Nam cùm absorpta iam morte, in æterna uita reuelata facie clarius redemptorem cernemus, ad eius cognitionem thecis similitudinum nõ egemus. Bene ergo de Bethsamitis dicitur, quòd metebant triticum in ualle: quia perfecti uiri, etsi pro humilitatis merito sublimitaté superne contemplationis accipiunt, ad illam omnipotentis Dei puram substantiam contemplandam eo pertingere nequeunt, quo refectionem suæ mẽtis adhuc uelut inter paleas metunt. Cuius profectò humilitatis bonum designatur, cùm subditur: Et eleuantes oculos uiderũt arcã Dei.] Oculos quippe eleuant: quia dum de se alta non sentiunt, æstimatione sua uelut in plano sunt. Oculos eleuant: quia eos quos diuina gratia dignos aspiciunt, in alto positos meritorum culmine contemplantur. Sed eleuantes oculos arcam uident: quia quo se humilius per æstimationem deijciunt, proximorum bona cognoscere melius possunt. Ea etenim ueritas quæ superborum corda per semetipsam deserit, illa eis etiã dona quæ confert humilibus abscondit: ut uelut obcæcati penitùs, nec in terra diffusum iam solem uideant, quia eius claritatis radios uidere in cœlo desierunt. Sed quia regressionem arcæ Dei ad propositum contemplatiuæ uitæ retulimus, eleuatio etiam oculorum ad studium discernendorum spirituum non inconuenienter referri potest. Bethsamitæ quippe oculos leuant, cùm uitæ secretioris proposito cõfluentium ad se dona, subtili inspectione cõsiderant, cùm intenta mente discutiunt, an uitæ altioris propositum, quod accedendo

Rom. 1

Psal. 92

A expetunt, recta ualidaque intentione prosequantur. Leuare igitur oculos eis est, nouitiorum spiritum altius considerare. Sed leuantes oculos arcam Dei respiciunt: quia dum subtilius eius cõuersationes discutiũt, qua uirtutum spiritualium gratia fulgeant, deprehendunt. Et quia per affectum dilectionis, de cognitis eorũ bonis hilarescunt, aptè subiungitur: Et gauisi sunt cùm uidissent.] Sequitur: Et uenit plaustrũ in agrũ Iosuæ Bethsamitæ, & stetit ibi.] Si Bethsamis interpretatur domus solis, domus solis ciuitas est cœlestis. Hic Iosue Bethsamita B non tam typo, quàm ipso nomine & dignitate humanis generis redemptorem significat. Iosue quippe saluator nostro eloquio dicitur. Et de semetipso Dominus dicit. Venit filius hominis quærere, & saluum facere quod perierat. Hinc est etiã quòd Ioseph in somnijs per angelum repromittitur: Ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Bethsamitam quoque se esse per semetipsum manifestat dicẽs: Ego sum panis uiuus qui de cœlo descẽdi. Hinc Ioannes Baptista ait: Qui de cœlo uenit super omnes est. quis est ergo ager Iosuæ Bethsa C mitæ, nisi amœnitas uitæ contemplatiuæ? Ibi enim & herbarum uirores, & odores aromatum, & florum diuersa pulchritudo cernitur: quia nimirum quo superna illa societas clarius aspicitur, quod incorruptibile floret angelis, quod immarcessibile uiret sanctis, quod inuiolabile in uirginibus redolet, contemplantium oculis gratius exhibetur. Bene autem idem ager saluatoris esse perhibetur: quia cõtemplatiuæ uitæ amatores quo secretius conuersantur, redemptori nostro gratiores, & familiariores sunt. In agrum quoque Iosue Bethsamitæ D plaustrum uenit, cùm mens electa à seculi intẽtione diuisa, solis cœlestibus intẽdit, cũ cœlesti iam amœnitate uisionis fruitur: quia terrena respicere per amorem dedignatur. Et notandum, quia hoc plaustrum nouum fuisse, non ualde suprà relatum est. quia profectò mens criminũ uetustate resoluta, ad tantam gloriam recipi non meret. Sed habet uita secretior delitias in amœnitate uisionis, habet ingentem laborem in strenuitate certaminis: quia nimirum diuina præmia sicut ex triumpho cõsequimur, ita & strenuè dimicando custodimus. Bene

Luc. 19.

Mat. 1.

Ioan. 6.

Ioan. 3

ergo de ueniente in agrum Iesu plaustro subiungitur: Et stetit ibi.] Stare quippe ad prælij custodiam pertinet, non ad pacis quietem. Stetit quippe plaustrum in agro: quia etsi mens amœna iam illius supernæ & semper uirentis patriæ uidendo, atque amando inhabitat, tamen quod amorem uisionis delectabiliter possidet, sine incessantis curæ sollicitudine nequaquã seruat. Sed nimirum in tanto agone posita mens humana deficeret, si ille qui humanam infirmitatem in sua diuinitate roborauit, ei præsentiæ suæ auxilium non præberet. Quare & causam exponens, qua stare in agro plaustrum potuerit, addidit dicens: Erat enim ibi lapis magnus.] Lapis quippe magnus redemptor intelligitur generis humani. De quo lapide per Psalmistam dicitur: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, factus est in caput anguli. Hinc doctor egregius collaudans ait: Superædificati supra fundamentum Apostolorũ & Prophetarũ, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo & uos tanquam lapides uiui superædificamini. Et magnus quidem lapis dicitur: quia incomparabili fortitudine prædicatur. Cum ergo uenisse & stetisse in agro plaustrum dicitur, additum est: Erat ibi lapis magnus.] ut latentibus mysterijs designaret: quia contemplatiuæ uitæ dediti, seruare dona tam ingẽtia ideo possunt: quia iuxta eum per gratiam sunt, à quo eadem dona perceperunt. Sequitur: Et conciderunt ligna plaustri, uaccasq; imposuerunt super ea in holocaustum Domino.] Quæ sunt ligna plaustri arcæ Dei, nisi sanctæ scripturæ sententiæ, & exempla iustorum? Bethsamitæ quippe ligna concidunt, cùm secretioris uitæ præpositi subiectorum suorum mentibus scripturarum sensus subtilius aperiunt, cum excellentiora exempla patrum, ad eorum imitationem proferunt, ut in eorum cordibus superni amoris flãma tanto feruentius ardeat, quanto fomentum incendij uelut concisa ligna citius subministrant. Plaustra quippe ligna sunt: quia mens per Dei gratiam renouata, ea per memoriam retinet. De quibus profectò lignis sanctus legislator decernit dicens: Ignis in altari meo semper debet esse, quem nutriat sacerdos, suggerens mane ligna per singulos dies. Quia uerò concidi ligna memorantur, apertius indicant: quia contẽplatiuæ uitæ puritatẽ quærẽtibus, nõ communia de sacro eloquio, sed altiora & excellentia quæq; pandenda sunt, ut eo fortius se in alta uidẽdo subleuent, quo eis nobiliora bona quæ audiunt, magis placent. Vnde & bene subiungitur: quia uaccas imposuere super ea in holocaustum Domino. Holocaustũ nanque combustum dr̃. Cùm ergo ligna conciduntur, holocausta desuper impositis uaccis fiunt: quia qui eximia de scripturis deuota mente suscipiunt, quo in superna se desideria altius extẽdunt, eo nil in eis deseritur, quod non diuini amoris flãma comburatur. Et tunc quidem curare doctorem necesse est, ut religiosi subiecti alta considerent, & tñ per æstimationem de se alta non teneant: ne quo celsius summa uidendo proficiunt, per elationem corruentes, periculosius elidant. Vnde & hic quoq; subditur: Leuitæ aũt deposuerunt arcã Dei, & capsellam, quæ erat iuxta eã, in qua erãt uasa aurea, & posuerunt super lapidem grandem.] Leuitę interpretantur assumpti. Qui ergo sunt Leuitæ, nisi qui sic sunt diuina gratia confirmati, ut à sancto Spiritu deseri nunquam possint? Arcam quippe Leuitæ deponunt, cum perfecti prædicatores suos subiectos admonent, ut eos spiritalis scientia nequaquã inflet. Capsellam quoq; cum uasis aureis deponunt, cùm eos etiã de uitæ splendore conueniunt, ut eo de se humilius sentiant, quo ẽt redemptorem nostrum ad exaltationis suæ præmium, eorũ quisque iã peruenisse didicit: quia de se inaniter alta non sensit. Bene itaque deposita arca, & uasa aurea super grandem lapidem posita memorãtur: quia inter dona sublimia de se humiliter sapere illi uerius possunt, qui redẽptoris magnitudinem & humilitatem recolere sæpius didicerunt. Nam deponere arcam Dei, & super lapidem grãdem uolebat ponere qui dicebat: Hoc sentite in uobis quod in Christo Iesu. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, se esse æqualem Deo. sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuẽtus ut homo, humiliauit se factus obediens usque ad mortẽ crucis. Sed q. de subditorũ cordibus amoris hostiã ministerio prædicationis Deo immolant, de suis etiam mentibus excel-

Psal. 17 · Eph. 2. · Leuit. 6. · Phil. 2.

excellentiora ualde oblationum dona repræsentant. Vnde & subditur: Viri autem Bethsamitæ obtulerunt holocausta, & immolauerunt uictimas in die illa Domino.] In qua die, nisi in illa, in qua holocaustum Domino uaccas super plaustri ligna posuere? Quæ est igitur dies illa, nisi illuminatio diuinæ prædicationis? Ea nâque die Bethsamitæ holocausta Domino offerunt, ea die uictimas immolant, qua ligna concidunt, qua super ea holocaustum Domino uaccas imponunt: quia sancti prædicatores ea luce uerbi qua subiectis emicant, sibi quoq; ad rectitudinem superni itineris officiũ uisionis administrant, & contemptis rebus infimis, p uim dilectionis omnipotenti Deo tanto se liberius exhibent, quãto etiam auditores suos ei iam magna familiaritate cõiunctos uident. Quia uerò non solum holocausta obtulisse, sed immolasse uictimas uiri Bethsamitæ relati sunt, perfectorum uirorum spiritalis oblatio designatur. Nã holocausta offerunt, cùm per contemplationis ascensum se Deo omnipotenti ineffabili affectione coniungunt. Sed holocaustis uictimas sociant: quia nimirum tantæ iucunditatis bonum non suis meritis, sed diuinę referunt bonitati. Sine uictimis quidem holocaustum offert, qui iam supernis in magna delectatione coniungitur, & insurgentibus elationis occultæ motibus per humilitatis uirtutem nequaquam dominatur. In oblationibus ergo perfectorum simul holocausta & uictimæ conuenisse describũtur: quia & diuina frui dulcedine digni sunt, & in omni quòd totos se iam cœlites faciunt, elationis ignari. Et quinque satrapæ Philistinorum uiderunt, & reuersi sunt in Accarõ in die illa.] Satrapæ Philistinorum (ut iam superius dixi) electi sunt prædicatores gentilium. Qui nimirum quinario numero cõtinentur: quia ad refrenandos quinque sensus corporis, aut rudibus adhuc fidelibus aut carnalibus præsunt. Hi profectò plaustrum cum Dei arca comitãtur: quia ad studium spiritalis uitæ transeuntes iã eruditos discipulos, sollicitudinis suæ cura prosequuntur. Sed applicante in agrum Iosue plaustro, & uaccis immolatis in Accaron redeunt: quia cùm eorum perfectionem iam considerauerint, cõuersationis eorum itinera ulterius non explorant. In Accaron

A autem redeunt: quia ad conuertendos alios se conuertunt. Accaron quippe nostro eloquio sterilis dicitur. Steriles quoque sunt, qui aut fide carent, aut bona conuersatione. Bene autem cùm reuersi principes dicuntur, additum est, In die illa: quia nisi in eis claritatem tantæ perfectionis agnoscerent, ab eorum sollicitudine securitatis certitudine non redirent. Sequitur: Hi sunt ani aurei, quos reddiderunt Philistini pro delicto, Azotus unum, Gaza unum, Ascalon unum, Geth unum, & Accaron unum. Et mures aureos secundum numerum urbium B Philistim, quinque prouinciarum, ab urbe murata usque ad uillam quæ erat absq; muro, & usque ad Abel magnum, super quem posuerunt arcam Domini, qui erat usque in die illa in agro Iosue Bethsamitę.] Quid hæc omnia designẽt, latè suprà expositum est. Quid est autem, ꝙ cùm reddi pro peccato debitum arcæ præcipitur, quinque aurei, & quinque mures simul nominantur: cùm uerò iam redditum quod debebatur asseritur, urbes singulæ separatim unũ reddidisse referuntur? Sed simul suprà nominantur: quia simul omnium membrorũ deC monstrabatur ornatus, in cõmutatione bonorum operum: hic autem cùm redditum debitum arcæ describitur, cautè ostendit, quia urbes singulæ anos aureos singulos & mures obtulerũt: ut profectò peccatori conuerso insinuetur, ut semel peccata deserat, quæ per solitam prauitatem ulterius nõ requirat. Vrbes quippe singulę anos & mures singulos reddunt, cùm conuersi peccatores semel tersa lachrymis pœnitentiæ peccata non repetunt. Vnde & sacra scriptura admonet dicens: Non iteres uerbum in oratione. Verbum quippe in oratione iterat, D qui precibus purgare peccata conatus est, sed tamen committere non omittit alia, pro quibus oret. Qui profectò anum unũ, & murem Deo pro delicto non offert: quia etsi pœnitendo compungitur, fœditates multiplicat, quas Deo confitens ei repræsentat. Cùm ergo anum unum & murem unum urbes Philistim, siue prouinciæ singulæ reddidisse describuntur, quid aliud designat, nisi perfectionem ueræ conuersionis? Perfectè.n. conuertitur, qui cũ semel quod prauè egerat, plangit, qđ rursum plangat ultrà non repetit. Igitur anũ unum

Eccl. 7

 & mu-

& murem unum pro peccato offert, qui sic A cõmissa luget præterita, ut perfecte caueat futura. Et quia ista forma conuersionis tam sapientibus q̃ indoctis, tam fortibus q̃ debilibus in sancta Ecclesia obseruanda est, bene ab urbe murata usque ad uillam sine muro hæc solutio debiti extensa perhibetur. Nulli enim intra sanctam Ecclesiã constituto liberum est peccare, nulli innoxiũ praua committere. Quare per prophetam Dominus comminatur dicens: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Muratæ quippe urbes sunt mẽtes, sanctarum scripturarum eruditione circundatæ. Villæ autem absque mu- B ro, sunt mentes simplices. Vnũ ergo anum aureum non solum singulæ urbes reddunt, sed etiam uillæ: ut quicũque ad religiosam uitam Deo authore cõuertitur, ablutis iam fœtoribus, ulterius non fœdetur. Et quia nemo tam sanctus est, qui in se non habeat aliquid fœditatis quod plangat, solutio huius debiti usque ad Abel magnũ, super quẽ posuerant arcã Dei pertenditur. Abel quippe interpretatur luctus. Quo nimirum nomine, lapis ille in quo arcam Dei posuerãt uocabatur. Sed hoc profectò redemptori nostro nomen congruit: quia & si propria C quæ fleret non habuit, nostra tamen quotidianis precibus & fletibus peccata purgauit. Sunt quoq; in sancta Ecclesia uiri perfecti, & illi summo lapidi, charitatis consummatione coniuncti. Huic nanq; unitus erat lapidi qui dicebat: Nemo me separat à charitate Christi. qui an arcæ debitum soluat, audiamus. Primùm, inquit, fui blasphemus & persecutor. Hinc iterum confitens ait: Non sum dignus uocari Apostolus: quia persecutus sum Ecclesiam Dei. Notandum etiam q; usque ad lapidem excurrisse arcæ D debitum legitur, qui usque in die illo in agro Iosue manere, & in quo posita arca Dei memoratur. Qua in re quid aliud tenemus, nisi quod in sancta Ecclesia cernimus: quia illi etiam Deo pro culpa satisfaciunt, qui non solum à peccatis per Dei gratiam erepti, sed etiam per magna sanctarum uirtutum culmina, in eius tabernaculum sunt assumpti? sequitur: Percussit autem Dominus de uiris Bethsamitibus eo q; uidissent arcam Domini, & percussit de populo septuaginta uiros, & quinquaginta milia plebis.] Qui sunt Bethsamitæ percussi, nisi falsa contemplatione decepti hæretici? Bethsamitę enim non ueritate fuerunt, sed prę- sumptione. Dum igitur arcam uidere in lapide præsumerent, percussi sunt: quia cum Domini ac redemptoris nostri sacramenta indigni discuterent, æternæ damnationis laqueis, per fallaciam proprij sunt depressi erroris. Quid est autẽ q; de populo septuaginta uiri, de plebe autem quinquaginta milia percussa sunt? sed quia appellatione populi etiam urbium nobiles continentur, plebs autem uulgus est reliquum sine nobilibus, potest hoc colligi: quia hæreticorum alij inter alios quasi nobiles extiterunt, qui in munditia operum solo errore perierunt: cæteri uerò quasi plebis rusticitatem secuti, cũ errore fidei obscurati sunt sorde prauæ operationis. Vnde & alij quinquagenario, alij septuagenario numero exprimuntur: quia & illi per quinque sensus corporis concepta flagitia perfecerunt, illi dum falsò sibi dona ascriberent spiritus septiformis, æterna obruti sunt caligine cæcitatis. Et quia de eorum percussione ueri fideles contristati sunt, sequitur: Dixeruntq; Bethsamitæ: Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti huius?] Quasi enim ueri fideles, sed simplices dicant: Si tam sapientes & philosophi in summæ ueritatis cognitione falluntur, indocti & simplices quando uenire ad eius notitiam possunt? Sed etsi de sua mensura diffidunt, donum tamen diuinæ cognitionis adesse Ecclesiæ non diffidunt. Quare & subditur: Et ad quem ascendet à nobis.] A nobis quippe Dominus ascendit, quãdo id quod de eius cognitione nobis absconditur, per electorum fidelium uocem prædicatur. Velut ascendere nanque eius à nobis est, quod simplicioribus, siue infirmioribus de æterna contemplatione cælauerit, sublimibus per humilitatem cordibus reuelare. Quid est ergo dicere, Ad quem ascendet à nobis: nisi dignum doctorem quærere, qui sic diuina prædicet, ut à uia ueritatis non erret? In quibus etiam uerbis si historicum sensum requirimus, apertè cognoscimus: quia qui ideo mortui sunt, quia arcam Domini uiderunt, intelligimus nempe q; eadem uisione digni non fuerunt. Meritò igitur qui percussos aspiciunt dicunt: Quis poterit stare in cõspectu Domini Dei sancti

Hie. 31.
Rom. 8.
1. Co. 15
1. Tim. 1

sancti huius?] Nam si ij qui indigni sunt uidendo moriuntur, contrectantes quomodo uiuunt? Bethsamitæ quidem in sancta Ecclesia sunt mortui, sacerdotes & ministri sacri altaris reprobi: quia de domo quidem solis iustitiæ sunt dignitate ministerij, non uirtute & gratia sanctitatis. Bethsamitæ quidem sunt: quia per sacræ oblationis officium conuersantur in domo Dei, sed tanto sunt acriori damnatione percutiẽdi, quanto non solum uidere audent sacra mysteria, sed contrectare: quanto non iam ueteris testamenti arcam respiciunt, sed quod omnia superat, indigne se corpori & B sanguini ingerunt redemptoris. Quos percussos insinuat Paulus dicens: Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Veri etenim fideles dicunt: Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti huius?] Altitudinem quippe tantæ administrationis considerant, & tanti sacramenti dignitatem formidant. Sed dum tantæ rei subitæ officium metuunt, qui id exhibere ualeant, digniores quærunt. Vnde & sequitur: Et ad quem ascendet à nobis.] Quasi ergo sacra mysteria humiliter fugientes dicant: Quia nos infirma conuer- C satione percutimur, ministri ex altiori uita quærendi sunt: quos dum in altissimam uirtutum sanctificationem conuersatio sublimis erigit, adsistere Deo per officium tantæ oblationis possint. Sequitur: Miserunt ergo nũcios ad habitatores Cariathiarim, dicentes: Remiserunt Philistim arcam Domini, descendite & reducite eam ad uos.] Cariathiarim dicitur ciuitas eorum. Quæ est sanctorum ciuitas, nisi illa Hierusalem quæ sursum est? Qui sunt ergo habitatores eius, nisi perfecti uiri, ab amore mundi alta conuersatione separati? Quorum profectò D unus cæteris efficacior ait: Nostra conuersatio in cœlis est. Ad hos quippe nuncij mittendi sunt, ut Dei arcam suscipiant: quia ad electionem sacerdotum uiri sancti non solum recipiẽdi sunt, sed etiam inuitandi. Et notandum, quia uiris sublimioribus per nũcios dicitur: Descendite & reducite eam.] Descendunt quippe, quia obediũt. nequaquam enim descenderent, si id quod ab eis fraternus amor expetit, impendere superba mẽte refutarent. Tũc quidem uerè sublimes sunt, cùm se Christo non auferunt, cũ

1. Co. 11

Phil. 3.

A id quod ex fraterno iudicio eis imponitur, non repellunt. Vnde aptè subinsertur:

CAPVT V.

Venerunt ergo uiri Cariathiarim, & reduxerunt arcam Domini, & intulerũt eam in domum Aminadab in Gabaa.] Aminadab interpretaт populus meus spontaneus, Gabaa sublimis. Et nimirum talibus arca Dei cõmittenda est. Populus nãque spontaneus est, quem ad exercenda uirtutum opera, sola bona uoluntas trahit, quẽ ad implenda mandata Dei necessitas non compellit. Quos nimirum sub unius descriptione beatus Paulus prædicat dicens. Hilarem datorem diligit Deus. Quæ est domus spontanei populi, nisi munimentum sanctæ dilectionis? Nam in uirtutum ministerio spontaneus esse non posset, si mansionem sibi dilectionis nõ conderet. quæ profectò domus in Gabaa, id est in sublimi sita cognoscitur: quia charitatis altitudine ad cœlestia subleuamur. Vel certe in sublimi est domus: quia charitas omnibus uirtutibus antefertur. Nam sublimitatis huius altitudinem insinuans Paulus ait: Adhuc excellentiorem uiam uobis demõstro. Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum uelut æs sonans, aut cimbalum tinniens. Quid est autem quod Elearzarum sanctificant ad custodiendam arcam Dei? Sed hoc nimirum ex usu sanctæ Ecclesiæ nouimus: quia electus minister prius benedictionem consecrationis à summis uiris accipit, quàm ministerium impendat oblationis. Quia uerò Eleazarus Dei adiutor dicitur, profectò ostenditur: quia non solum sanctificari Dei ministri debeant, sed etiam inspici quales sint ad eiusdem consecrationis ordinem promouẽdi. qui enim sunt Dei adiutoriũ, nisi qui cum diuina gratia ministrando conueniunt, & quos omnipotentis Dei dignatio intus uisitat, quam ipsi per exterius ministerium bene uiuendo & docendo confirmant. Vnde & cum Paulo non inaniter gloriantes dicunt: Dei etenim sumus adiutores. Qui nimirum cõuersatione fortissimi, scientia eruditi, amore feruidi, constantia robusti, non solum alieno non egent auxilio, sed quocunque se conferunt, subuenire

2. Co. 9

1. Co. 13

1. Cor. 3

alijs possunt. Bene itaq; dicitur: Elezarum sanctificauerunt ut custodiret arcam: quia ij quibus adhuc aliena auxilia necessaria sunt, ad subueniendũ alijs promouendi nõ sunt. Bene item idẽ Eleazarus filius Aminadab esse dicitur: quia certè qui ad ministerium prædicationis eligitur, in imitatione sanctorum positus, auxilium omne quod exhibet, esse debet ex dilectione. Quia uerò nos superius plaustrum scripturam sacram, arcam uerò scientiam eius spiritalem esse diximus, uaccas quoque electas animas, timor Bethsamitarum, quẽ inesse electis ostendimus in oblatione sacramenti, potest referri ẽt ad onus prelationis. Nõ.n. minor sanctitas idonea est animabus instruendis, quàm offerendis sacris mysterijs. Et idcirco Bethsamitæ perhibentur percussi: quia pleriq; uiuunt subditi, qui moriuntur prælati. Habet enim arca Dei etiam extrinsecus pulchritudinem, quam si minister infirmus non ad spiritalem uenerationẽ, sed ad concupiscentiam secularem inspexerit, nequaquam uiuit. Bene itaq; causa percussionis eorũ declarat̃, cùm dicitur: Quia uiderunt arcam Dei.] Quid est enim uiderunt, nisi quia eius gloriã uidendo concupierũt? Nunc autem authore Deo per orbem uniuersum sanctæ Ecclesiæ gloria est copiosa. Quæ profectò gloria, quia à reprobis sacerdotibus seculariter appetitur, Bethsamitæ uiri arcam Dei exterius uidendo moriunt̃. Non.n. spiritalem eius honorem pro interna uirtutũ gloria appetunt, sed ut arcæ Dei splendorem rapiant, & Ecclesiasticæ prælationis fulgorem, in flore seculi suis cultibus ferant. Arca quoq; Dei male foris ad percussionem respicitur, qñ flagitiosi prepositi subditarũ psonarũ exteriori specie deuicti, ad carnalem concupiscentiam pertrahunt̃. Viri timorati ingentem multitudinẽ concupiscentiæ telo prostratam intuentes, dicunt: Quis poterit stare in conspectu Dñi Dei sancti huius?] Stat quippe in conspectu Dei, qui fortis est in ordine diuini ministerij. Stare etenim fortitudinis est, ministrare obsequij. Stare ergo in conspectu Dei dicit̃, qui ordinem superni officij in altitudine disponit dignę conuersationis: qui in ministerio quo fungitur nullo appetitu Ecclesiastici honoris decipitur, nulla carnali concupiscentia superatur. Quia uerò tã

A idonei ministri rarò inueniuntur, meritò dicunt: Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti huius?] Et quia tantũ onus paruuli Christi uiris fortioribus deserunt, subdunt: Et ad quem ascendet à nobis?] Quomodo autẽ ad habitatores Cariathiarim miserit, quomodo arcam Dei in domũ Aminadab intulerunt, quomodo Elezarũ sanctificauerint, sicut supra expositum est, non mutamus. Et factum est ex quo arca Dei mansit in Cariathiarim, multiplicati sunt dies. Si ad historiam respicimus, dies mansionis arcæ multiplicati sunt: quia illic

B multo tempore fuit. Vnde & subditur: Erat enim annus uigesimus.] Et ad quid istam dierum multiplicationẽ introduxerit, subdens ait: Et requieuit omnis Israel post Dñm.] Quæ nimirum requies in illo ueteri populo non bonorum operum, sed bonæ deuotionis intelligenda est. Nam sequitur: Ait autem Samuel ad uniuersam domum Israel, dicens: Si in toto corde uestro reuertimini ad Deum, auferte deos alienos de medio uestrum, Baalim & Astaroth: & præparate corda uestra Dño, & seruite ei soli, & liberabit uos de manu Phili-

C stim.] Qui deos alienos de medio sui non abstulerant, nisi bona uoluntate post Dñm quomodo requiescebant? Quæ nimirum omnia si spiritaliter inquirantur, dies mansionis arcæ multiplicantur, sed cùm manet in Gabaad, cùm manet in custodia Eleazari: quia cùm animarum fidelium cura apud religiosos prædicatores reconditur, perfectio religionis, quæ sublimi doctrina impẽditur, bonorum operum studio adimplet̃. Vnde & annus uicesimus tunc instare relatus est. Si enim denarius numerus perfectionem antiquæ legis designat, quid uice-

D narius, nisi splendidiorem nouæ uitæ religionem significat? Vicenarius quippe numerus, denarius est duplicatus. Qui certè numerus in electorum conuersatione perficitur, cùm per amorem uitant legis prohibita, & sublimia Euangelij mandata complent. Quia uerò nos arcæ profectionẽ ad contemplatiuæ uitæ perfectionem retulimus, in Cariathiarim manet arca Dei, cũ eruditæ mentes contemplantium eiusdem eruditionis suæ domum, in oblectamento perficiunt reuelatæ sibi supernæ claritatis. Viginti quippe annis manet ibi tunc arca Dei:

Dei: quia electæ animæ ad exultationis intimæ culmen euectæ, habent denarium numerum in perfectionem scientiæ, uicenarium uerò in superna delectatione. Potest etiam dierum multiplicatio ad uirtutũ spiritalium incrementa referri. Cùm igitur causa qua dies multiplicentur, expressius dicitur, annus uicesimus esse perhibetur: quia uidelicet electæ mentes contemplantium, quo uberius superna contemplatione pascuntur, eo plenius uirtutum spiritaliũ fulgoribus illustrantur. Quid uerò est, quòd anno uicesimo requiescere omnis Israel post Dñm dicitur: nisi quia sublimitas perfectionis electorum non consistit in fortitudine boni operis, sed in uirtute cõtemplationis? quiescere nanque post Dñm, redemptoris nostri imitationem inuincibili charitate retinere est. Et quisquis illa supernæ ciuitatis ineffabilia gaudia contemplando fortiter amare non didicit: quia sæpius ad mundi amorem potest deijci, post Dñm nequaquam requiescit. Cùm ergo manet arca in Cariathiarim, & dies multiplicãtur, uniuersus Israel post Dominum requiescit: quia profectò dum electæ mentis scientia in experientiam supernę delectationis erigitur, dum luce refusæ gloriæ, uirtutum spiritalium sibi claritates glomerantur, imitationem Dominicam tenere eo perseuerantius potest, quo immẽsis illustrata claritatibus, eas tenebras, quibus à uero diuidatur lumine, sentire non potest. Vnde & bene qui post Dominum requiescere dicitur, Israel esse perhibetur, uidelicet uidens Deũ: quia quo altius contemplator in diuina rapitur, eo ab humanis quæ potenter cohibet, nequaquam superatur. Verum quia autore Deo, arcam eius proficiscentem usque ad sublimitatis eius situm deduximus, quo studio prædicator erga subditorum correctionem inuigilet, uideamus. Nam sequitur: Et ait Samuel ad vniuersam domum Israel: Si in toto corde uestro reuertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio uestrum.] quos autem alienos deos scriptura sacra appellare consueuit, nisi dæmonia q̃ in manufactis simulachris habitant? In Samuele nouos sanctæ Ecclesiæ prædicatores designari diximus. Rectè itaque de medio sui deos alienos in uniuersam Israel domũ auferre præcepit: quia in accedentibus ad fidem gentilibus, non solum rectæ professionis ueritatem prædicatorum ordo petijt, sed etiam dãnationem antiquæ superstitionis. Nil enim eis prodesset ueritatem profitendo colere, uel obsequendo, nisi falsa prius detestanda reliquissent. quisquis etiam nũc intra sanctam Ecclesiam positus est per fidem, sed Deo rebellis per iniquã operationem, admonendus est, ut alienos deos de medio sui auferat. Nam etsi manufacta simulachra detestatur, dæmonum tamen imperijs praua actione submittitur. De medio autem sui alienos deos abijcit, qui sic ad Deum conuertitur, ut per mala opera immundos spiritus nunquam ueneretur. Potest etiam cautioris uitæ studiũ per hæc exhortationis uerba designari. Nam in medio nostri quid est, nisi cor nostrum? Sunt tamen nonnulli operatione mundi, sed infirmitate cordis, usu fœdantur prauæ cogitationis. Bona quidem incessanter faciunt, sed cogitare reproba nunquam prætermittunt. quia uerò tot in eorũ cordibus dæmonia requiescunt, quot desideria immunda auferre de medio sui alienos deos instanter admonentur, quatenus omnipotenti Deo non solum rectitudinem impendant operis, sed & gloriam internæ puritatis. Vnde & aptè subditur: Et præparate corda uestra Domino.] Cor quippe Domino præparat, qui mentem non solum ab immunda cogitatione separat, sed etiam cogitationum sanctarum, ac uirtutum fulgoribus illustrat: ut uelut abiectis & comminutis idolis se Dei templum efficiat, dum illic diuinæ gratiæ sedem erigit, ubi reprobos spiritus manere per subiecta eis praua desideria non permisit. Bene itaque prius auferre alienos deos de medio sui Israelitas admonet, deinde corda Deo præparare: quia rectus ordo inchoatæ religionis est, ut prius unusquisq; praua reprobet, deinde ad omnipotentem Deum studio bonæ intentionis appropinquet. Ad extremũ uerò necesse est, ut qui iam Deo bonæ uoluntatis propositum, & puri cordis munditiam obtulit, id quod intus bene uiuendo deliberat, in rectitudine boni operis exponat. quare & subditur: Et seruite soli Deo.] Soli quippe Domino seruit, qui bonis operibus praua nõ inserit. Nam qui sic bona agit, ut mala non deserat, Deo soli nequaquam seruit: quia

quia malo spiritui obsequium exhibet, cuius perficere non metuit uoluntatem. Vnde agitur, ut etiam bona agens Deo non seruiat: quia qui totum hominem condidisse creditur, habere eum communem cum aduersario non dignatur. Hinc nanque est quod ipsa ueritas per semetipsam denunciat dicens: Nemo potest duobus dominis seruire. Hinc Paulus exquirens ait: Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli, aut quis consensus templo Dei cum idolis? Soli ergo Domino seruire præcipimur, ut qui iam aspirante Deo pro obtinenda peccatorum nostrorum remissione agere bona cœpimus, eisdem bonis praua nulla misceamus. A peccatorum nanque nostrorum obligatione tunc soluimur, cum bona quæ pro corũ impendimus absolutione, malis admista non sunt. Deuotis nanque pœnitentibus loquens prædicator dicit: Si in toto corde uestro reuertimini ad Dominũ, auferte deos alienos de medio uestri, & seruite Deo soli.] Quasi dicat: Tunc à peccatis solui poteritis, cum cordis & operis bona quæ pro uestra absolutione impenditis Deo, superuenientibus criminibus alijs nõ fœdatis. Quare & repromittens dicit: Et liberabit uos de manu Philistim.] Qui hoc loco alij Philistim, quàm maligni spiritus designantur? Qui nimirum dum superbiæ suæ calice in momẽto debriati sunt, a statu gloriæ tumescendo ceciderunt. Quæ est igitur manus Philistim, nisi potestas illa dæmonum, qua mortuas in peccato animas ad æterna tormenta perducunt? Ab ista Philistim manu solus liber fuerat, qui dicebat: Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Hinc Paulus ait: Omnes peccauerũt & egent gloria Dei. Hinc iterum dicit: Eramus & nos filij iræ, sicut & cæteri. O quam magni muneris est ista promissio, qua dicitur: Liberabit uos de manu Philistim.] Nam ille solus liber huius manus extitit, qui peccatum non fecit. Ab ea utique omnes contra meritum liberamur. Vnde & Paulus dicit: Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem iusticiæ suæ, propter redemptionem præcedentium delictorum, in sustentatione Dei ad ostensionem iusticiæ eius in hoc tempore, ut sit ipse iustus, & iustificans eum qui est ex fide Domini nostri Iesu Christi. Hinc item dicit: Gratia liberati estis. Tale est ac si dicat: Liberauit uos de potestate spirituũ malignorum, ut uelut fugatis de itinere crudelibus hostibus, dum mors carnis interuenit, ea quæ cupitis æterna gaudia, securius adeatis. Magna itaque promisit, qui magna præcipiendo docuit, ut magnitudo muneris ad fortitudinem incitaret laboris. Magnum quippe est soli Domino seruire, uidelicet instanter bona agere, bonis actibus reproba non miscere: sed ò quam maximum in uitæ huius transitu potestatem cruentorum spirituum non incurrere, nullas in uia horribilitates cernere, contrarietates obiectionum nullas inuenire, æternas pœnas euadere, liberatoris nostri præsidia sentire, momentaneam seculi lucem perdere, sed repẽtè ineffabilem claritatem æternitatis inuenire. Audiant ergo, audiant, qui de manu Philistim liberari desiderant: Præparate corda uestra Domino, & seruite illi soli:] ut hic sibi quique colligere studeant, unde illic manus tantorum hostium non incurrant: & securi ad uitam transeãt, qui inter salutis suæ thesauros, quos hic bene uiuendo congregant, mortis opera nulla portãt. Electorum uero mores insinuãtur per hoc quod subditur: Abstulerunt ergo filij Israel de medio sui Baalim & Astaroth, & seruierunt Domino soli.] Electorũ quippe mos est, ut cùm diuinæ prædicationis hortamenta suscipiunt, ad studium auditæ bonæ operationis accendantur. Nam reprobi & frequenter uerba Dei audiunt, & eisdem tamen uerbis nulla bona opera proponunt, pigri in suis actionibus remanent: quia à diuina luce proiecti, omnipotentis Dei gloriam, cuius uerba audiunt, interna contemplatione non uident. Rectè ergo qui obediunt, Israel filij dicũtur: quia quo Dei maiestatem apertiori manifestatione conspiciũt, eius præceptis obedire deuotius agnoscuntur. Sed quia conuersis loquitur, quid eis adhuc deesse conspiciat audiamus. nam sequitur: Dixit autem Samuel: Congregate uniuersum Israel in Masphath, ut orẽ pro uobis Dominum. Et congregauerunt in Masphath.] Masphath dicitur speculatio seu contemplatio. Quam profectò speculationem

Marginalia: Mat. 6; 2. Cor. 6; Ioan. 14; Rom. 3; Ephe. 2.; Ephes.

1.Co.13 tionem beatus Paulus exponit dicens: Videmus nunc per speculũ in ænigmate. Speculari etenim nobis est, de altitudine scripturarum æterna bona contemplari. Quasi enim speculamur, quod iam fidei ueritate cognoscimus, & adhuc reuelata facie nõ uidemus. Conuersis uerò peccatoribus in Masphath conuenire, est per mentis intentionem de Dei omnipotentis miseratione confidere. Sed sic de Dei misericordia præsumant, ut tamen id quod se nequiter egisse recolunt, per pœnitentiam delere nõ negligant. Vnde & illic repentè subiungitur: Hauseruntque aquam, & effuderunt in conspectu Domini.] Quid enim est aquã haurire, nisi de profunda animi pœnitentis cõfusione lachrymarũ fluenta producere? Velut enim aquam haurimus, dum quam profunda iniquitate cecidimus considerantes plangimus. Quam profectò aquam in conspectu Domini effundimus, si cum pœnitendo compungimur, de eiusdem compunctionis fletu non quærimus fauorem seculi, sed solum fructum diuinæ placationis. Sed & dum mens flendo compungitur, necesse est ut etiam caro quę delectationibus subiacuit affligatur. Vnde & subditur: Et ieiunauerũt in die illa.] Dies peccatricis animæ, est spes consequendæ indulgentiæ, in diuini uerbi repromissione. Vnde & per prophetam Dominus repromittit, dicens: Nolo mortẽ peccatoris, magis autem ut conuertatur & uiuat. Ezec.33 In die igitur illa ieiunant, qui idcirco carnem pœnitendo atterunt: quia in luce spei peruenire ad indulgentiam se indubitãter credunt. Quæ tamen afflictio pœnitentiæ ad delenda peccata tunc demum idonea est, cum sacerdotis fuerit iudicio imperata, cum ab eo confitentium actibus discussis, pro modo criminis, onus eis decernitur, afflictionis. Bene itaque sequitur: Dixeruntq́; Tibi peccauimus Domine. Iudicauitque Samuel filios Israel in Masphath.] In Masphath quippe sacerdos iudicat, cum non humanum arbitrium sequitur, sed diuinum, cum in omni quod disponendum est, se in alta contemplatione subleuat, & hoc in subditorum iudicio disponit, quod æquum esse in superna uisione cognoscit. Hinc nanque est quod in omni ferè negocio Moyses in tabernaculo fœderis Dominum consulit: quia nimirum prædicator sanctæ Ec-

A clesiæ in intima debet ueritatis contemplatione conspicere, ut subditorum uitam foris irreprehensibiliter ualeat ordinare. Tunc enim & tenere peccata & dimittere uerius potest, cum in arcano speculationis Domino loquente audit quod loquitur. Vnde & resurgẽs à mortuis Dominus prius in discipulorum faciem insufflauit, & postea dimittendi retinendiq́ue peccata autoritatem tribuit: ut profectò monstraret quia qui illa mentis speculationem non habet, iudex animarum esse non debet. In electorũ quippe prædicatorum faciem Dominũ insufflare, B est intimas secretasque uias spiritalis examinis eis per Spiritum sanctum reuelare. Hinc Paulus ait: Spiritalis iudicat omnia. 1.Co.2. Hinc item diuinæ gratiæ largitatem cõmendans ait, Nos spiritum huius mundi non habemus, sed spiritum qui ex Deo est: ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. Qui autem huius mundi spiritum habet, in Masphath, id est in speculatiõe subditos iudicare non potest: quia dum per spiritũ interiora non penetrat, in causis examinis, quas exquirit, mundano spiritu foris errat. Bene igit Samuel filios Israel in Masphath C iudicasse dicitur: quia nimirum prædicatores sancti in subditorum iudicijs, aliud extrà nequaquam diffiniunt, nisi quod intus eis diuina inspiratione reuelatur. Sed dum boni subditi maiorum iudicio semetipsos subijciunt, spiritualium hostium iras contra se ualidius accendunt. Vnde & subditur: Et ascenderũt satrapæ Philistinorum ad Israel.] Ablatis nanque dijs alienis, peracto ieiunio, exhibita à prædicatore censura examinis, ad Israel Philistinorũ principes ascẽdunt: quia cum altiori uita proficimus, maligni spiritus, qui semper bene agentibus in- D uident, nobis infestiores sunt. Et quia de innocentis uitæ sublimitate nos deponere appetunt, ascendere dicuntur. Ascendere qppe malignis spiritibus, est se ad expugnanda alta per cœleste desiderium corda subleuare. Quia etiam contra perfectiores Christi milites non quorumlibet malorum spirituum, sed fortiorum dæmonum prælia excitantur, non Philistim contra Israel ascendere, sed Philistinorum satrapæ perhibentur. Principes quoq; pluribus præsunt. Per hoc ergo quod contra Israel satrapæ ascendere dicuntur, potest rationabiliter colligi: quia ad pro-

ad probandam electorum patientiam, nec unus spiritus malus electorum singulis, sed innumeri deputantur: ut de consecuta corũ uictoria tanto sit copiosior fidelium gloria, quanto eis irrogata fuerint prelia grauiora. Tamen inter eadem prælia nuper conuersi uehementer pauere solent: repentè etenim inueniunt se in campo laboris, præter experimentum consuetudinis. Armata hinc contra se aspiciunt desideria, quæ sibi dudum pacata seruiebant: illinc supernus amor inuitat, ut cœpta bona non deserant. Hinc spiritus mentem eleua, illinc caro grauat, ac dũ finis sui modum scire non possunt, de electionis suæ incertitudine uehementer expauescunt. Vnde & hic aptè subditur: Quod audientes filij Israel, timuerunt à facie Philistinorum.] A facie enim Philistinorum timent, ut eorum posteriora non timeant. Quæ est enim malorum spirituum facies, nisi concupiscentia secularis? In hac enim specie quicunque componitur, eorum imagini conformatur. Quia uerò non Philistinorum faciem, sed ab eorum facie timuisse Israel dicitur, sic electorum mentes insinuat, ut etiam reproborum stultitiam latenti ratione reprehendat. Non enim faciem, sed à facie timuerunt: quia uidelicet sancti uiri aliud est quod foris aspiciunt, aliud ꝙ intus expauescunt. Nam etsi aliquando florentem mundum humana ratione considerant, repente mentis oculos ad ea mala quæ mundi gaudia sequitur retractantes leuãt, & uelut à facie trepidant, qui pœnis sequentibus contingere præsentes delectationes uitant. At contrà reprobi qui hanc Philistinorum faciem nequaquam metuunt, sequentes ferocitatis eorum impetus non euadũt. Dum enim uana mundi gaudia tota uirtute suscipiunt, afflictiones perpetuas, dæmonũ uirtute capiuntur. Quibus nimirum ueritas comminatur dicens: Væ uobis diuites, quia recepistis consolationẽ in uita uestra. Hinc idem denuncians ait: Væ uobis qui ridetis, quia flebitis, Quasi aliter dicat: Quia à Philistinorum facie nequaquam pertimescitis cum sequentes eorum uires irruunt, salutis inuenire refugium non potestis. Tunc quidem timor adest, sed qui adiuuet, nõ adest. Vindicta dãt flagitij, sine spe liberationis, & quam sint Philistinorum horribilia posteriora sentiunt, qui faciei eorum blandimenta, in mundi amore uoluerunt. Bene igitur de Israelitis in electorum typo dicitur: Timuerunt a facie Philistinorũ:] quia nimirum dum conuersandi modum sibi solerter ordinant, non disponunt metuere eterna mala cum ueniunt, sed à temporali cõcupiscentia trepidant, cuius merito irrogantur. Et quia non tam suis meritis, quam maiorum hoc intercessione posse obtinere credunt, sequitur: Dixeruntque ad Samuelem: Ne cesses clamare pro nobis ad Dominum Deum Israel, ut saluet nos de manu Philistim.] Sed & tentatis subditis, pastores boni non solum orationum presidia conferũt, sed etiam sacrificiorum. Vnde & subditur: Tulit autem Samuel agnum lactẽtem unũ, & obtulit illum holocaustum integrum Domino, & clamauit Samuel.] quid est clamor Samuelis, nisi in supplicatione pontificis magna uirtus desiderij? Vnde ad tacentem labijs Moysen, licet populi subditi salutem feruenti deuotione cupientem à Domino dicitur: quid clamas ad me? quis uero est agnus lactens, nisi ille quem præcursor eius ostendit dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Et lactẽs dicitur: quia in eius innocentia uera humanitas prædicatur. Sed unus agnus offertur: quia præter ipsum qui mundi tollat peccata nequaquã reperitur. quem profectò agnũ integrum obtulit. Integritas quippe agni ad soliditatem pertinet catholicę professionis. Velut enim agnus diuidit, qui à canone fidei per gladiũ separatur erroris. Agnus itaque dicitur pro innocẽtia, lactens pro assumptione naturæ: unus pro singularitate potentiæ, integer ꝓ fidei nostræ firmissima soliditate. quod si quis hæc non ad ipsum, sed ad eius imitatorem referre uoluerit, potest. Agnum quippe offerimus, cum per bonum castitatis & innocentiæ redemptori nostro conformamur. Et cum doctrina innocentium patrum nostrorum pascimur, uelut ubera sugimus: quibus ad æternam uitam nutriamur. Vnũ quoque agnum offerimus, si post initia religiosæ conuersationis, nulla polluimur inquinatione prauitatis. Vnum quippe agnũ offert, qui à proposito innocentiæ, ad pollutę uitæ maculas nequaquam defluit, à quibus redeat per iterationem bonæ operationis. Integrum quoq; agnum offerre, est ad æternam uitam non solum carnis continentiam

Exo. 14. *Ioan. 1.*

tiam, sed mentis integritatem præparare. Integrum quoque agnum Domino nequaquam offert, qui carnem Deo per continẽtiam consecrat, sed mentis suæ secreta ab immũdarum cogitationum lasciuia non refrenat. Velut enim agni partem sacrificio subripit, qui puritatem cordis corporis continentiæ nõ coniungit. Vnde & ipse agnus agnum integrum offerre discipulis præcipiẽs ait: Audistis quia dictum est antiquis, Non mœchaberis: ego autem dico uobis, qui uiderit mulierem ad concupiscendum, mœchatus est in corde suo. Hinc etiam fatuæ uirgines in Euangelio notantur, quæ lampades parauerunt, & oleum non parauerunt. Lampades nanque paratas habẽt, qui bonum pudicitiæ seruãt in corpore: oleum quoque habent, qui nitorem puritatis tenent in mentis suæ circumspectione. Dicatur ergo de Samuele, Obtulit agnum integrum Domino: quia ut bonum pudicitiæ diuinæ placationi sufficiat, non solum in candore corporis seruari debet, sed in splendore internæ puritatis. Meritò itaque subditur: Et exaudiuit eum Dominus.] Ille nanque exaudiri à Domino pro alijs orans potest, qui ex parte aliqua ei, cui supplicat, Domino odibilis non est. Nã si adhuc propria infirmitate deprimitur, pro obtinenda proximorum fortitudine nequaquam exauditur: & eo desiderium suum ad diuinæ celsitudinis arcem non subleuat, quo ipse de imo quo per lapsum iacet, conatu feruentioris studij ascendere nequaquam curat. Sed & modus exauditionis exponit, cùm subinfertur: Factum est dum Samuel offerret holocaustum, Philistæos inire prælium cõtra Israel. Intonuit autem Dominus fragore magno in die illo super Philistim, & exterruit eos, & cæsi sunt à filijs Israel. Egressiq; filij Israel de Masphath, persecuti sunt Philisteos & percusserunt eos usque ad locum qui erat subter Bethchar.] Offerente holocaustum Samuele, Philistim contra Israel prælium ineunt: quia maligni spiritus tunc aduersus fideles subditos grauiores tẽtationes commouent, cùm contra se stare instantius pastores uident. Sed super Philisteos Dominus intonat: quia orantibus doctoribus, & fidelibus subditis diuina gratia robur administrat. Tonitrua enim fieri per nubila solent. Nubes autem sublimes per

Mat. 9

A cœleste desiderium animæ intelliguntur. Vnde & propheta mẽtes electorum in amore cœlestium eleuatas admirans, dixit: Qui sunt isti, qui ut nubes uolant? Quæ sunt autem tonitrua nubium, nisi illa feruentia & superna electorum desideria: quibus dum per diuinam gratiam eorum mens succenditur, omne quod maligni spiritus decipiẽdo suggerunt, ab ea penitus expellunt. Bene ergo dicitur: Intonuit Dominus super Philistæos, & exteruit eos. Nam dum per gratiam suam electis mentibus superna desideria infundit, quia etiam terrena omnia

B facit contemnere, eos etiam qui ea eis appetere suggerunt, nequam spiritus in fugã uertit. Velut enim tonitruo territi fugiũt, dum in electis mẽtibus, quas tentando pulsauerant, ingentem sonitum diuinæ uirtutis expauescunt. Quia uerò fragore magno intonuisse Dominus dicit, quid est aliud, nisi quia imperfecta Christianorum desideria dæmonibus terribilia non sunt? Fragor enim magnus tonitrui, perfectum est uniuscuiusque desiderium electi. Cùm igitur fragore magno super Philistæos Dominus intonat: tunc à filijs Israel cæduntur:

C quia dum electorum mentem perfecta deuotio ad superna gaudia erigit, omne quod aduersæ parti militat, à se penitus abscindit? Bene quoque prius territi Philistæi, deinde à filijs Israel cædi memorantur. nã terrentur electorum deuotione, cæduntur opere. Et quia opere deuotio prior est, terreri prius, postea uerò cædi rectè perhibentur. Nam prius donum bonæ uoluntatis à Domino accipimus, ut consilia malorum spirituum postmodum cõfutare ualeamus. Bene etiam Dominus super Philistæos intonare, & exterrere eos dicitur, filij autem

D Israel illos cædere perhibentur: quia bona desideria, nobis per diuinam gratiam ministrantur, sed nos dona gratiæ per conatum liberi arbitrij ad uirtutum uictorias promouemus. Ordo igitur cœlestis militiæ est, ut ante tonans fragore magno audiatur Deus, & pòst miles ad cædenda hostiũ agmina progrediatur: ut uidelicet in se prius dona gratiæ uideat, deinde ad certaminis campum ualidius erumpat, & securus uictoriæ prouentum speret, qui eis quibus coronetur uiribus, ante congressionis tempora fultus est. Bene autem qui Philistæos

cædunt,

cædunt, de Masphath egressi perhibentur, In Masphath etenim quæ speculatio dicit, morantur, qui in diuinarum rerum contemplatione persistunt. Sed ad cædendos Philistæos exeunt, cum ex arcano internæ meditationis consulti uenientes, comprimunt uires aduersæ dominationis. Intus enim latéter ordinant, qualiter foris in apparato opere, hostium cuneos irrumpant. Tanto quidem grauiores pugnas eis procedentes exhibent, quanto dum interna cogitant, apud se quietiores latent. Et quia maligni spiritūs ab electis Dei semper cōprimendi sunt usque ad locum subter Bethchar Philistim percussi fuisse memorantur. Bethchar quippe domus agni interpretatur. Hunc agnum nobis Esaias, insinuans, ait: Tanquā agnus ad occisionem ducetur, & tanquam ouis coram tondente sine uoce. Quæ igitur fuit domus agni, nisi illa sublimis, & singulariter munita conuersatio redemptoris, quæ dum culpa caruit, cunctis nequam spiritibus inaccessibilis extitit? Ad Bethchar, id est domū agni peruenire nemo potest: quia quisquis multum proficit, sanctitate redemptoris inferior est. Vnde & prædicator egregius eiusdē redemptoris laudibus insistēs, dicit: Talis decebat ut nobis esset pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cœlis factus: qui non habet necessitatē sicut sacerdotes prius pro suis delictis hostias offerre. Quis est ergo locus subter Bethchar, ad quem usque Philistim cædere & psequi debemus? Sed si Bethchar perfectionem signat dominicæ conuersationis, locus subter Bethchar, communem sanctorum summam exprimit sanctitatis. Qui & eidem redemptori se obediendo humiliant, & eius gloriæ per studiū uitæ innocentis appropinquāt. Locus enim qui subter Bethchar situs ostenditur, eidē loco, cui subest, & inferior esse cognoscit, & uicinus: quia sancti uiri quo Deo per uitæ altitudinem uicini sunt, eo & humiliori cogitatione subiecti. Dum ergo nouitiorū fidelium triumphus sub Israelitarum gestis ostenditur, usque ad locum sub domo agni cæsi alienigenæ dicūtur: quia profectò per indesinentem conatum certaminis, contendere debemus ad arce perfectionis, ubi iā tanto simus hostibus nostris terribiliores, quanto redemptori nostro uiciniores. Ibi enim iam quædam securitas est, quæ perturbari hostium pauore nō potest. Talibus nanque concessæ uirtutis dona insinuans Dominus, ait: Ecce dedi uobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & omnem uirtutem inimici. Vnde & is qui ad locum domui agni uicinum peruenerat, dicit: Quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio, an angustia, an fames, an cætera talia? Potest etiam domus agni cœlestem patriam designare. Vnde & Ioannes dicit: Vidi supra montem Sion agnum stantem, & cum eo centū quadragintaquatuor milia, habentia nomen eius, & nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Quis est igitur locus qui est sua domo agni, nisi terminus temporalis uitæ? ex quo ad supernæ patriæ gaudia assumuntur electi. Qui enim usque ad statutum nobis terminū ducimur, quem præterire uiuendo non possumus, uelut ad locum uenimus, unde alio transferamur. Sed terminus uitæ electi uiri sub domo agni situs ostenditur: quia unde per angustias mortalitatis demergitur, inde ad uitæ indeficientis gaudia subleuatur. Nam & agnus ipse, qui in citharœdorū citharizantium & cantantium domum suam lætus inhabitat, antequam ad huius domus lætitiā duceretur, sub domo fuit. Hinc nanque est quòd immolationis suæ tempore dicit: Tristis est anima mea usque ad mortem. Electi ergo uniuscuiusque finis dum loco ostenditur, subter Bethchar, id est domo agni esse memoratur: quia sancti uiri cum per mortis pœnam temporalia deserunt, de uicino præeminentem sibi supernam patriam conscendunt. Nā Paulus confidenter asserēs, dicit: Scimus q̄a si terrestris domus nr̄a dissoluatur, habemus habitaculū ex Deo, nō manufactum in cœlo. Igitur usque ad locum, qui est subter domo agni Philistæos cædimus: si quandiu in hac uita sumus, de malignis spiritibus triumphamus. sequitur: Tulit autem Samuel lapidem unum, & posuit eum inter Masphath & Sen, & uocauit nomen eius lapis Adiutorij, dixitque: Hucusque auxiliatus est nobis Dominus.] Lapis in sacro eloquio Dominum & redemptorem nostrum significat. Lapis uerò unus à Samuele tollitur, cum à sanctæ Ecclesiæ prædicatore redemptoris fortitudo singulariter prædicatur. Qui profectò inter Masphath

Esa. 53. Heb. 7. Luc. 10. Rom. 8 Apo. 14 Mar. 14

phath & Sen præfigitur: quia in uitæ exitu electos protegit, reprobos confringit. Sen quippe excussio dicitur. Excussi autem sunt reprobi, id est à fidelium societate separati. Dum ergo usq; ad locũ subter Bethchar Philistæi cæsi perhibentur, lapis inter Sen & Masphath præfixus asseritur: quia dũ electi Dei uictoriæ suæ titulum in fine percipiunt, redemptoris iudicio à malorum societate separantur. Modò uerò uelut in area frumentum, & palea simul sumus: sed dum ad uitæ terminum ducimur, electi à reprobis dominica uirtute diuidũtur, & uelut inter se lapidem habent medium, dum illi põdus redemptoris in damnationis suæ iudicium sustinent, & isti in eius fortitudine æternæ gloriæ palmas tenent. Possunt p Sen etiã maligni spiritus designari. Excussi qppe sunt: quia à cœlesti secreto superbiã proiecti. Et quia nunc in hac uita nobiscũ præliantur, bene cum uictoriæ nostræ tempus asseritur, lapis inter nos & eos positus perhibetur: quia cum militię nostræ donatiua pcipimus, ultrà nobis eorum prælia nequaq̃ renouantur. Samuel autem hunc lapidem in medium ponit: quia nobis redemptoris bonitatem sanctæ Ecclesiæ doctor ostẽdit. Et quia omne quod à nobis in omni uita nostra prosperum geritur, diuinæ gratiæ adscribitur: aptè ab eo lapis ille, qui in medio sistitur, lapis Adiutorij uocatur. Ipse est nãque lapis adiutorij: qui si nobis subuenire noluerit, uinci possumus, uincere nequimus. De quo iam in medium posito dicit: Vsq; huc auxiliatus est nobis Dominus:] quia eius pręsidia electos suos usque ad ęternæ retributionis tempora persequuntur. Et quia (ut diximus) iam tunc nobis in æterna requie susceptis repressis hostibus ṗlia nulla commouentur, sequit: Et humiliati sunt Philistim, nec apposuerunt, ut uenirent ultra in terminos Israel.] Hæc profectò sic electorum singulorum facta exprimunt, ut sanctæ catholicæ Ecclesiæ & procinctũ innuãt belli, & gaudia remunerationis Hanc nanque uniuersalis Ecclesiæ uictoriam iã post resurrectionis nostræ gloriam futuram, beatus Paulus ostẽdit: qui quasi futuræ incorruptioni præsens, morti insultabat, dicẽs: Absorpta est mors in uictoria, ubi est mors uictoria tua, ubi est mors stimulus tuus? Humiliatos etiam Philistæos uidit: quia apostatarum angelorum memorans, ad amorem futuræ dignitatis electos accendit, dicens: An nescitis, quia angelos iudicabimus? Tunc quippe Philistæi humiliantur, cum in præparata sibi ab origine mundi æterni ignis incendia dæmones mittuntur. Et in terminos Israel uenire ulterius non apponunt: quia ad tentanda electorũ corda non exeunt. Qui autem sunt Israelis termini, nisi cœli? Quomodo autem mali spiritus in Israelis terminos uenient, qui sic in inferni profunda damnati sunt, ut à summersione pœnarum nunquam resurgant? Quia ergo æterna oppressione deijciũtur, aptè subinfertur: Facta est (inquit) manus Domini super Philistæos cunctis diebus Samuelis.] Qui enim sunt dies boni doctoris, nisi uernantes illi radij fulgentis æternitatis? Qui aptè Samuelis esse referunt: quia etsi communes sunt electorum oĩum, speciali quadam gratia ad gaudia lucent prædicatorum. Vel certè prædicatorum sunt: quia specialius eorum mentibus fulgent, quorum prædicatione nunc sanctæ Ecclesiæ demonstrantur. Manus autem Domini super Philistæos cunctis diebus Samuelis facta perhibetur: quia diuina potestas malos spiritus semper opprimit, quę in æternæ claritatis gloria etiam electos exhilarare nunquam desistit. Tunc uerò angelorum damna reparantur, tunc quicquid de ordine conditorum spirituum, eorum superbia sublatum beatitudini fuerat, de electis hominibus adimpletur. Quare & sequitur: Et redditæ sunt urbes, quas tulerant Philistim Israeli.] Vrbes sublatæ sunt illæ perditæ multitudines angelorum. Sed tunc redduntur, quando de electa natura humana assumitur, unde quod de angelis perijt, suppleatur. Quod etiam in conuersione flagitiosorum hominum accipi conuenienter potest. Vrbes nanque Philistim tollunt: cum unitas fidelium mentes tentando decipiunt, & sibi eas peccatis immergendo supponunt. Sed ablatæ urbes Israeli redduntur: quia sic in hac uita pœnitentes satisfaciunt, ut in perenni gloria splendidi ad electorum gaudium exhibeantur. Quia uerò non solum qui agere bona negligunt, sed etiam qui abundanter iniquitatẽ faciũt pœnitendo soluantur, subditur: Ab Accaron usque Geth. Accaron dicitur sterilis, Geth

1. Co. 15

1. Cor. 6.

Geth torcular. Steriles quidem sunt, qui bona opera non agunt. In torculari autem uua premitur, & uinum promulgatur. quid est autem concupiscentia secularis, nisi uua reprobæ mentis? Quid uerò est feruor peccandi, nisi liquor uini, qui peccatoris mentem æternorum bonorum immemorem facit? Dum enim ex concupiscentia cordis peccatum generatur, quasi in torculari de uua uinum producitur. Ab Accaron ergo usque Geth subleuatæ urbes Israeli reddũtur: quia bona agere negligentium & mala audacter perpetrantium mentes, quæ pœnitendo ad Dominũ modò redeunt, tunc in communi electorum gloria splendidæ demonstrantur. Earũ quippe mala in Dei memoria nequaquam ueniunt: quæ ipsi pœnitentię afflictione delere obliti non sunt. sequitur: Eratque pax inter Israelẽ, & Amorreum.] Quæ est ista pax, nisi quam propheta Micheas asserit, dicens: Et erit iste pax in terra, cum uenerit. Hinc Paulus ait: Ipse est pax nostra, qui fecit utraq; unum. Quid est autem quod inter Israelem, & Amorreum pax ostenditur? Sed quid per Amorreum nisi pars hominũ reproba designatur? Qui uerò ꝑ Israelẽ figurant̃, nisi electi? Et quia electi in dextera Dei, reprobi uerò in sinistra futuri sunt, dũ pax esse ĩter utrosq; asserit̃, sanctorum beatitudo inclyta demõstratur: qui iustitiæ cõditoris tanta æquitate cõueniunt, ut de conspecta reproborum pœna, nulla compassione moueantur. Dum ergo inter Israelem & Amorreum pax esse ostenditur, non demonstratur bonum, quod commune cum sanctis habeant reprobi, sed quo muniantur electi. Vnde & sub Israelis specie per prophetã sanctæ Ecclesiæ repromittitur: Qui posuit fines tuos pacẽ, & adipe frumenti satiat te. Pacem quippe Ecclesiæ fines posuit: quia dum redemptoris potentia, eam in intimæ æquitatis celsitudinẽ erigit, per dolorem compassionis, perditorum miseria non affligit. Sed ad tantã beatitudinem quo pastorum studio bono subditi promoueantur, exponit dicens: Iudicauit quoque Samuel israelem omnibus diebus uitæ suæ.] Qui sunt dies uitæ uniuscuiusq; doctoris, nisi uirtutum spiritualium claritates? Omnibus nanque diebus uitæ suæ Israelem iudicat, qui lucem iustitiæ quam loquendo asserit, ad subditorum fidelium exẽ-

Mich.5. *Ephes.2* *Ps.147.*

A plum, perfectione repræsentat bonæ cõuersationis. qui autem uirtutum spiritalium lucem non habet, quia ad docendum assumit bona conuersationis extraneæ, diebus profectò iudicat uitæ alienæ. De quibus profectò per prophetam Dominus dicit: Ecce ego ad prophetas, qui furantur uerba mea unusquisq; à proximo suo. Verba quippe furantur, qui bonum quod docendo prædicant operando non sequũtur: quia ueluti clam de alieno tollunt, quod dato proprij laboris precio suum nequaquam faciunt.

Hie.23.

Post denunciatam itaque futuram beatitu-B dinem, qualis interim debeat esse fidelium pastor ostenditur: quia omnibus uitæ suæ diebus Samuel Israelem iudicasse perhibetur. Perfectionis etenim uiam malè insinuat si lucis iter quis uoce uolens pandere, actione tenebrescat. Nam qui cunctos uitę suæ dies ad iudicandum Israelem contulerat, dicit: Non audeo loqui horum aliquid, quæ per me non efficit Deus, inobedientia gentium uerbo & factis. Iudicet igitur doctor, sed qui dies uitæ suæ inclytos habet: ut uidelicet in se prius uirtutum spiritualiũ radios bene uiuendo foueat, quos prouidẽ C dis subditorum itineribus loquens administret: quia & lucerna tunc ijs, qui in domo sunt utiliter ostẽditur, si ipsa antea eo quod sparsura est, bene repleatur lumine. Sequitur: Et circuibat Bethel, & Galgal, & Masphath, & iudicabat Israelem in supradictis locis.] Bethel dicitur domus Dei: Galgal rota: Masphath (ut iã superius replicatum est) speculatio interpretatur. quid ergo Bethel, nisi uiros officio sacri altaris deputatos significat: qui dum spiritalibus studiis inhærent, uelut domestici, Dei omnipotentis familiares sunt? Et quid Galgal, quę D rota dicitur, nisi coniugatorum ordinẽ designat? Velut enim in rota circumeunt, dum uolubilis mundi curis, penitus carere non possunt. Et quid per Masphath, quæ speculatio interpretatur, nisi illi exprimũtur, qui diuinæ contemplationi uacãtes, solis supernis gaudijs inardescunt? quid ergo est ꝙ Samuel & Bethel, & Galgal, & Masphath circuire dicitur, & in eisdem locis Israelem iudicare: nisi quia electus prædicator omnium electorum ordinum exempla sequit̃, ut subditorum fidelium esse ualeat censor doctus? Non enim esse poterit æqui examinis,

Rom.15.

nis, si de exemplis præcedentium electorũ dedignatur assumere quod decernit. Sed & per singulos annos ista circumeat, ut doctor prouidus ordinum singulorum perfectioné sigillatim respiciat: ut quo subtilius præcedentium bona uiderit, præsentia disponere decentius possit. Ibi ergo, ibi iudicet Israelem, ut subiectos fideles, quos ad Dei uisionem erudit, illorum rectitudine corrigat, quos Deo placuisse indubitanter credit. Potest etiam per Bethel, quæ domus Dei dicitur, uniuersa electorum Ecclesia designari: per Galgal, quæ interpretatur rota, scriptura sacra. Quicquid uerò in subditorũ profectu doctor exhibet, aut de exemplo electorum accipit, aut magisterio sacri eloquij, aut reuelatione internæ ac secretæ contemplationis. Samuel itaque Bethel circuit: cum prædicator Ecclesiæ authoritatem disponendorum operum, de exemplis maiorum quærit. Galgal, id est rotam circuit: quando doctrinæ suæ authoritatem, de magisterio sanctæ scripturæ comprehendit. Masphath quoque circuit: cùm per secretæ contemplationis meditationem, reuelationem meretur suscipere ueritatis. Ibi enim iudicat Israelem: quia quicquid subditis proponit ad normam rectitudinis, aut de exemplis electorum accipit, aut doctrina sacri eloquij, aut ex reuelatione internæ contemplationis. Quibus profectò uerbis ostenditur, non tantum quæ doctor perfectus agat: sed etiam quia perfectus non sit, si agere hæc non possit. Nam si solum bonorum exempla nouerit, aut si sacræ scripturæ etiam quis eruditus sit, & contemplationis reuelatione caruerit: in ordine prædicationis uir perfectus non erit. Contemplatio enim uirtus est, per quam non solum ipsa scriptura condita recognoscitur, sed per quam nondum condita conderetur: & per quam condita, ad Dei uoluntatem quotidie disponatur. Bene ergo dicitur: Et iudicauit Israelem in supradictis locis.] Nam non solum in Bethel, & Galgal, sed etiam in Masphath: ut qui ad perfectionem prædicationis innititur, dum per humilitatem exempla maiorum sequitur, dum per studium sacri eloquij eruditione fulcitur: curet omnino necesse est, ut puritate mentis ea quæ disponenda sunt, contemplando cognoscat. Dei nanque debet esse docibilis,

A qui suscepto prædicationis officio, docere homines cupit. Tũ sic præsumat de eo q̃d secretæ contéplationis eruditione instruit: ut nec editas per Spiritũ sanctũ scripturas fastidiat, nec sequi electorũ exempla dedignetur. Samuel enim Bethel, & Galgal, & Masphath circuire describitur, ut alterũ ab altero per discordiã nequaquã diuidatur: ut uidelicet & exempla recipiat, quæ sacra scriptura approbat, & illas sacras scripturas, quæ electi homines scripserãt, recognoscat: atque eas reuelationes côtemplationis à Deo sibi ostensas sentiat, quæ nec ab electorum operibus, nec à sanctæ scripturæ au- B toritate discordãt. Sed & omne quod agit, ad rectitudinem redigat supernæ intentionis. Vnde & subditur: Reuertebatur in Ramatha. ibi enim iudicabat Israelem, & ibi erat domus eius.] Vt longè suprà iam diximus, Ramatha interpretatur uisio consummata: & supernorum ciuium illam beatam & perfectam societatem significat, ad quã Samuel reuertitur, ne laboris sui onere deprimatur. In Ramatha quippe Samuel reuertitur, cum mens prædicatoris per amorem cœlestium reuelatur: nam inter officij C sui onera tã imméſa corrueret, si ad amoré cœlestium, per spei suę desiderium nõ rediret. Reuerti etenim prædicatoribus, est intentionem mentis suæ ad gaudia patriæ cœlestis reducere. Et ibi Israelem iudicant: quia supernæ patriæ pulchritudini, quam in mente retinent, fideles subditos facere conformes, prædicando student. Ibi iudicant Israelem: quia ex illa iam perfecta ciuitate formam uidentes trahunt, quam filiorum mentibus loquentes imprimunt: & quicquid illa pulchritudine indignum conspiciunt, ab eorum mentibus abscindere co- D nantur. Et quia in illius beatæ patriæ gloria tota dilectione requiescunt, ibi eius domus esse perhibetur. Eius nãq; domus esse cognoscitur, in qua amando conuersatur. Vnde & ille egregius prędicator gloriatur, dicens: Nostra conuersatio in cœlis est. *Phil. 3.* Bethel nanq; circuit, Galgal, & Masphath, & in earũ aliqua non habet domum. in Ramatha aũt domũ habet: quia doctores sanctæ Ecclesiæ quicquid nunc accipiunt de exemplis electorum, quicquid de eruditione sacrorum uoluminum, quicquid de altitudine supernæ reuelationis transitoriè rimantur,

Dei omnipotentis uoluntate aliter sentien do non discrepent, quam in bonis operibus semper tenent. Scriptum quippe est: Qui adhæret Deo, unus spiritus est. Domino quippe adhæret, qui præcepta uoluntatis eius facere semper studet. Sed unus spiritus cum eo fit: quia ex diuturna deuotione dij operis, in tantam gratiam diuinę cognitionis assumitur, ut ab interni eius æquitate iudicij per errorem mūdani spiritus dissentire ultrà non possit. Sed ualde difficile respondetur, si quæritur cur omnipotens Deus & abiectum se in regis petitione conqueratur: & tamen id quod petebatur fieri decernat. Rursumque si dignitas regia ordinanda fuerat, cur uelut indignata Dei maiestate fuerit permissa. Et cum prouisus rex eligi decernatur, cur reprobandus eligitur? Quid ad hęc aliud respōdens possumus, nisi id quod apostolus Paulus ineffabilē abyssum iudiciorum Dei perscrutari audentibus respondebat: Homo (inquit) tu quis es, qui respōdeas Deo? Sed si hoc efficaciter diffinire non possumus, tangere inquirendo possumus. An fortasse abiectum se in regis petitione conqueritur, pro reproba uoluntate male petentis populi: petitus rex cō ceditur, pro uindicta? quod si rationabiliter dicitur, dum utrunque posuit, & culpam, & ultionem pariter ostendit. Ex reproba quippe uoluntate iniusta postulasse cōuincitur, qui abiecisse conditorem petendo monstratur. Culpam ergo malæ petitionis, insecuta est pœna districtæ æquitatis. Magna etenim uindicta est quæ ex districtione procedit interni examinis: quādo reproba mens sic proijcitur, ut quod male deliberat, agere permittatur. Qui ergo in petendo rege Dominum abiecisse conuicti sunt, dum id eis permitterēt agere, per quod a se Dominum abijcerent: grauior pœna non erat, qua hic plecti debuissent. Quo in loco notandum est, quia abiectionē prophetæ Dominus suam facit. Non enim simpliciter dicit, Abiecerūt me, ne regnem super eos: sed, Non te abiecerunt sed me, ne regnem super eos. ut profectò ostendat: quia in persona electi præsulis ipse suis subiectis præeminet, & cum ad spiritale culmen electorum carnalis rector assumitur, ipse abiici uidetur, cuius pręcepta dissipanē. Ergo quàm reuerendi sint optimi pastores sanctæ Ecclesiæ liquet. Ecce enim dum fideliter Deo seruiunt, tāto eis amoris uinculo coniūgiē, ut quicquid eis ingeriē, diuinæ iniuriæ adscribaē. Vnde & in Euangelio primis Ecclesiæ pastoribus dicit: Qui uos spernit, me spernit. Vbi etiā aliquid grauius cernitur: quia cum abiectū pastorem conqueriē, abiicientium peccata omnia, & parentum etiā mala memorantur: Iuxta oīa (inquit) opera sua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de terra Aegypti.] Summum nanque crimen agnosciē, ad cuius discussionem in Dei memoria præterita cuncta peccata reducunē. Et abiectum ergo se Dn̄s conqueritur, & tn̄ ordinare in quo abiicitur concedit: quia cum districtæ æquitatis suæ uirtutem exequitur, ab eo carnalium desideria impleri per eius misericordiam nequaquam prohibentur. Sed & quæ concedi dignitas pro uindicta potuit, non tranquilla maiestate diuinitatis cōcedi debuit, sed uelut indignata. Indignatam uerò maiestatem Dei nō in seipsam asserimus, quæ passioni non subiacet: sed quia dum culpas discutit, indignationis uerba per scripturas dicit. Item quia in typum carnalium prælatorum assumiē, reprobandus rex eligitur, non electus. Vel fortasse idcirco reprobus rex eligitur, ut electus successor eius rex Dauid in eo cognosceret, quid cauere debuisset. Sic nimirum & de illa angelorum curia legimus: quia de apostata primo angelo scribiē, ipse est principium uiarum Dei. sed qui ante oīa conditus est, per superbiam cecidit, & in eius ruina sancti angeli didicerunt qua uirtute stare potuissent. Quod nimirū, qui apertis rectæ fidei oculis intueri poterit, pariter attendit: quia oīpotens Deus etiam tunc magnæ misericordię dona tribuit, cū uindictā irrogat: quia dū reprobos punit, sanctos erudit: ut unde illi deficiunt, isti in suis profectibus adiuuenē. Districto siquidē iudicio permittit mala fieri: sed misericorditeē prouidet de his malis, q̄ per iudiciū irrogat, q̄ bona facere disponat. Nā quæ maior culpa q̄ illa qua oēs morimur? Et q̄ maior bonitas q̄ illa per quam à morte liberamur? Et quidem nisi Adam peccaret, redemptorem nostrum carnem suscipere nostram non oporteret: non enim uenit uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Si ergo pro peccatoribus uenit, si peccata deessent, cū uenire

1. Co. 6 · Rom. 9. · Luc. 10. · Iob 40.

uenire non oporteret. Si peccata, ad quæ delenda uenisse creditur, per iustitiam Dei permissa esse sentiuntur: dum pro peccatorib. Deus homo nasciturus erat, ex illo malo quo morituri erant, bonum quod malum illum uinceret, omnipotens Deus sese facturum prouiderat. Cuius profectò boni magnitudo, quis fidelis non uideat, quàm mirabiliter excellat? Magna quippe sunt mala, quæ per primæ culpæ meritum patimur: sed quis electus nollet peiora perpeti, quàm tantum redemptorem non habere? Eligatur ergo rex, sed reprobandus: eligatur uelut in indignatione, non uoluntate Dei: subsequatur ergo rex iuxta cor Dei, ut ex iudicij eius districtione uindictæ malum procedat in reprobos, & bonum quod ex malo facturus erat, per largitatem diuinæ gratiæ redundet in pios, dum illi in malo quod cupiunt, cadere permittuntur, sed unde se illi præcipitant agitur, ut alij nequaquam cadant. Sed quia his uerbis iudicium diuinæ districtionis asseritur, uideamus iam quanta dispensatione utitur, ne id male deliberantes agant, unde puniantur. Nam sequitur: Nunc ergo audi uocem eorum: ueruntamen contestare eos, & prædic eis ius regis, qui regnaturus est super eos.] Quasi aperta ostensione clementiæ dicat: Sic audi uoces eorum, ut tamen ipsi prius de iure regis, quem petunt audiant quod expauescant, & uelut tunc malè cœpta deserant, cum quàm sit res onerosa, cognoscitur, quam petebant. Sequitur: Dixit itaque omnia uerba Domini ad populum, qui petierat a se regem, & ait: Hoc erit ius regis, qui imperaturus est uobis, filios uestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites, & persecutores quadrigarum suarum: & constituet sibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum, & curruum suorum. filias quoque uestras faciet sibi unguentarias, & focarias, & panificas: agros quoq; uestros, & uineas, & oliueta optima tollet, & dabit seruis suis. Sed & segetes uestras, & uinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis & famulis suis. Seruos etiam uestros, & ancillas, iuuenes optimos & asinos auferet, & ponet in opere suo, greges quoq; uestros addecimabit, uosq; eritis ei serui.] Cum à carnalibus

A subiectio quæritur, profectò quicquid præcipitur eis graue est, & si non sit difficile: quia cùm ex superbiæ tumore habeant, ut propriæ uoluntatis arbitrium sequantur, quicquid eorum deliberationi obuiat, grauissimum pensant. Iam uerò cum dura & contraria iubentur, quæ eis est moles oneris? qui tumor cordis? cum ferre etiam blanda & leuia uix nolentes possent, quæ si uellent, facillime pertulissent. Videamus ergo stultæ audaciæ hominis, quàm dignè respondeat pia dispensatio conditoris. Iura hominum proponuntur contemnentibus iura Dei: & his qui mitia & salubria diuinitatis

B consilia spreuerant, dura & importabilia humanæ seruitutis onera prædicuntur: ut ex his secum rationem facerẽt quàm intolerabilia essent imperia hominis eis, qui non tam imperantis q̃ monentis Dei, ne id peterent, cõsilijs obedire noluissent. Sed habent corda carnalium temeritatem ex incremento audaciæ, habent duritiam ex simulationis ratione. Ex temeritate quidem facile agenda deliberãt, sed quia quod malè proponunt, non intelligunt, meliorũ consilijs adiuuari non possunt. quare & hic

C quoque subditur: Noluit populus audire uocem Samuelis. Et dixerunt: Nequaquam. Rex enim erit super nos, & erimus nos quoque sicut omnes gẽtes, & iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.] Magnæ quidem temeritatis extitit, contra Dei uoluntatem regem petere: magnæ duritię consilijs prophetæ uinci non posse. Magnæ temeritatis fuit ei rationes proponere, quẽ sciebant cuncta quæ acturus erat, reuelante Domino prius scire magnæ duritiæ illi nõ acquiescere, quem nouerẽt ea tantum, quæ

D Domino reuelante didicerat, imperare. Nam quid est quod respondentes dicunt, Nequaquam, sed rex erit super nos?] Sed qui nequaquam dicunt, profectò id negant quod audiunt. Apertè ergo in hoc uerbo ostenditur, quia ad hoc propheta graue ius regis exposuit, ut nequaquã peteretur. Ius uerò regis audiunt, & id propter quod exponitur detestantur: ut reproborum cordium profectus exprimatur, in quibus mali propositi consummatio est, & inconuertibilitas uoluntatis. sed nos antiqua tempora reprehendimus, qui nostra uidere non

non curamus. Quæ nimirum tempora, quo senescente mundo uetustiora sunt, eo & in pluribus per temporis ac negligentiæ uitiũ remissiora. Tanto etenim audacius nunc mala proponimus, quanto iam cum robusta iuuentute seculi, robur exaruit humanæ conditionis: tanto difficilius quod malè est propositum reuocamus, quanto ex laxato uigore spiritus, mens nostra carnalis efficitur. Ita enim sunt humani lapsus, ut quod in spirituali uirtute deficit, in carnali uita roboretur. Omnia quidem hæc iuxta egregij doctoris uocem, in figura contingebant illis, scripta sunt autem propter nos. Iam quidem apertè cognoscimus horum Israelitarum audaciam, quæ diuinæ indignationis iudicia secuta sunt: & tamen contra uoluntatem Dei, contra prælatorum sanctæ Ecclesiæ consilium agenda proponere non timemus. In malo quoque proposito reprehensi resistimus, & salubria maiorum consilia insuperabili malo peruicaciæ uincere conamur. Videmus quanti mali incrementũ sit, pereuntes aspicere, & sequi ad perditionem eorum uestigia non timere: pœnales laqueos mortis incurrentes cernere, & eisdem laqueis irretiri, nequaquam metuere. Et illi quidem contra Domini uoluntatem regem petierunt: sed à regia dignitate postea actum est, ut populus qui Deum abiecerat, idola coleret, simulachra adoraret. Quam reuerenda ergo sint maiorum consilia cernimus, si hoc sollicitè consideramus: quia qui ea despicere ausi sunt, hoc se non prouiderunt agere, unde tã profundo erroris pelago demergi potuissent. Meritò igitur se abiectum Dominus in regis petitione conqueritur, meritò regiam dignitatem concedit indignatus. Tanta quidem erat iniquitas postulantium, ut cum illud peterent, per quod à Deo recederent, ex Dei iudicio permitti posset, prohiberi non posset. Quia uerò hæc iuxta literam diximus, quid etiam spiritaliter designent ea quę cõtinentur in iure regio, uideamus.

1.Co. 10

CAPVT II.

Abiecto etenim Samuele, rex petitur: quando reproba multitudo populi spiritualem pastorem despicit, & præesse sibi carnalem quærit. Cũ quibus sæpe diuinæ

A æquitatis districtione agitur, ut eo ipso q̃ electum prædicatorem despiciunt, subesse reprobo permittantur: ex cuius imitatione tanto deterius pereant, quanto maiori superbia, id ex quo uiuere in æternum poterant, audacius contemnebant. Cũ ergo ius regis prædicitur, nimirum in unius carnalis præpositi conuersatione ostenditur, quod carnales cæteri ex tyrannide acturi sunt, nõ quod electi debeant imitari. Nam in eadẽ Regum historia legitur, quia cũ rex Achab Naboth uineam abstulit, iram Dei omnipotentis incurrit. Hic uerò cum ius regis prædicitur, agri, uineæ, & optima olíueta tollenda esse memorantur. Cum ergo hic prædicitur, quod commissum illic punitum est: ostendit, quod diuino iudicio non iubetur. Quare & electus rex Dauid cum ædificandum altare Domino, ornam Iebusæi aream peteret, regio illo tyrannorum iure non uti uoluit: cũ eã accipere nullatenus acquiesceret, nisi ante pro ea dignum precium dedisset. Quia igitur ea quæ iniure regio continentur, uitanda potius quàm imitanda prædicũtur, eo subtilius considerãda sunt, quo uitari nequeunt si nesciantur. Ait ergo: Filios tollet, & ponet in curribus suis.] Filij electorum ij sunt, qui eorum uirtutes imitantur. Currus etiam carnalium prælatorum sunt, fastus mundanæ elationis. Nam dum cæteris se sublimiores esse gloriantur, quasi curribus uecti, per alta gradiuntur. In curribus ergo fidelium filij ponuntur, quando pastores reprobos, per appetitum mundanæ gloriæ sequuntur: cum relictis spiritualibus studijs, carnalis uitæ commoda expetunt: & deposita illa sublimi intentione cœlestium, alta seculi assequi conatur. Bene itaque non in curru, sed in curribus ponendi Israelitarum filij dicuntur: quia ex omni, quod præcellit in carnalium prælatorum culmine, proficiunt in elatione, quasi tot sublimibus curribus in alta se eleuant, quot alta conspiciunt, quibus alijs se superiores putant. Bonorum ergo filios rex in curribus ponit, quando carnalis rector electorum imitatores exemplo suæ prauitatis ad elationis uitia pertrahit, ut cœlestia postponant, terrena appetant, & in hoc solo gaudeant, si ex eo quod temporaliter altum uoluitur, cæteris præferantur. Et quia contra minores non solum erecti,

3.Reg.21

B

1.Par.21

C

D

erecti, sed etiam fortes sunt, sequitur: Et faciet sibi equites.] Velut enim in equis sæuiunt, qui & sublimes sunt dignitate, & potentia truces. Equites quoque sunt, quia dum feroces cordis sui motus contra impotentes dirigunt, ad omne quod per tyrannidem exercere appetunt, ueloces sunt. Anhelant quippe impetu, spumant rabie: & quos cursu tyrannidis impetunt, elidunt. Sed dum in pastoribus reprobis alij mundanæ elationis fastus æmulantur, alij corũ exemplo quos ualent opprimunt, nonnulli etiam sunt qui ad exercenda mala, quæ per seipsos bonis inferre nequeunt, nequiores se alios introducunt. Vnde & sequitur: Et præcursores quadrigarum suarum.] Quæ sunt enim quadrigæ regis, nisi peruersæ mentes malorum subditorum, in quorum cõsilijs prælatus reprobus requiescit? Quadrigæ etenim sunt, quæ reges portant: dum per iniqua consilia prauorum, acta rectorũ adiuuantur. In eis quippe quasi per sublime rex ducitur: dum per eos, qui ad temporales honores eis fauent, quicquid carnales præpositi de altitudine seculi in desiderio uolunt, exequuntur. Qui recte quadrigarum nomine designantur. Quadriga enim inde stat unde uoluitur: quia reproba mens finem suæ intentionis habet seculi uolubilitatem. Inde quidem requiescit, quo per innumeras curas mentis rotantis mundi negocia uentilare non desinit. Regum ergo quadrigæ sunt, dum per omne, quod altum uoluendo cogitant, in se carnalium præpositorum iussa portant. Sed qui locum familiaritatis iuxta carnales prælatos habent, habent minores quibus imperent. Ipsi ergo uelut quadrigæ regis sunt, illi præcursores quadrigarum: quia eo modo, quo carnalé præpositum ad opprimendos humiles inueniunt, ipsi quoque ad nocendum quibus possunt, per aliorum ministerium deducũtur. Quasi enim quadrigarũ præcursor est, qui iniqua mentis suæ uersutia artem cogitat, per quam illum ad inferenda mala mitibus introducat. Si uerò ut plerique codices habent, non præcursores, sed persecutores quadrigarum legimus, profectò ij sunt qui reprobos ad malum currentes imitantur. Quadriga etiam honoris causa portari regibus solet. Quasi ergo in quadriga rex sistitur, quando carnalis rector de magnorum, qui uidentur iuxta se, adulationibus gloriatur. Qui uerò istos in eorum laudibus præcedit, aut sequitur, præcursor seu persecutor est quadrigarum: quia adulationes isti uel post, uel antea proferunt, quas illi in auribus populi præeundo, aut subsequendo sparsere. Sequitur: Et constituet sibi tribunos, & centuriones.] Tribuni, & centuriones sunt, cum in tantum mali profectũ ueniunt, ut ad exequenda tyranni imperia, impijs satellitibus principantur, cum mundanarum uirium acies ordinant, quas ad innocentium bella producant. Tribuni quidem sunt, qui per plures sibi fautores rectè uiuentibus insidiantur. Centuriones uerò sunt, qui nulla nocendi genera prætermittunt. Ex eo enim perfectionem iniquitatis obtinent, quo multa & ingentia mala quæ possunt, inferre semper student. A centenario quippe numero centurio dicitur. Et quia centenarius numerus perfectionem significat, in mala parte perficitur, quando ad summam nequitiæ ab impijs peruenit. Qui nimirum calliditate suaues sunt, terrore uiolenti. Suauiter quidem blandiuntur alijs, ut eorum auxilio terrere alios ferociter possint. Bene itaque subditur: Et aratores agrorum suorum, & messores segetum.] Carnalis præpositi agri mẽtes sunt subditorum: aratores uerò horum agrorum sunt, qui arte secularis ingenij, eis suadent acta prauitatis. Velut enim agrorum soliditatem loquendo aperiunt, qui per reproba consilia simplicium corda corrumpunt. Et segetes metunt, quando semine praui consilij decepta corda minorum fructum reddunt malæ operationis. Quæ profectò opera segetum appellatione designantur: quia peruersitas reprobi subditi, dum à carnalibus rectoribus gaudenter excipitur, eorum quasi electus est cibus mentis. In qua certè peruersitate, quia paulatim proficiunt, sequit: Et fabros armorum, & curruũ suorũ.] Quæ sunt arma & currus tyrannorũ, nisi illa omnia nocendi instrumẽta, quæ ad euertenda corda minorũ præparãtur? Sed quia curru peruenitur, quo armis feriatur: armorum & curruum regis fabri fiunt, quando nequissima cordis suorũ machinatione inueniunt, & mala quæ agant, & eadem mala inuenta qualiter inferant. Arma quippe fabricare, est nocendi genera reproba mente colli-

colligere. Et currus fabricare, est ad eadē mala inferenda artem, qua accedere possint, inuenire. Sequitur: Filias quoq; uestras faciet unguentarias, & focarias, & panificas.] Filiarum nomine infirmorū mentes intra sanctam Ecclesiam positæ designātur. Quæ regis unguentariæ fiunt: quia dū carnales præpositos in celsitudine gloriæ transeuntis aspiciunt, eos delinire adulationibus conantur. Horum profectò unguentorum usum Psalmista reprobans, ait: Oleū peccatoris non impinguet caput meum. Filiæ ergo unguentariæ fiunt: quia dum carnalibus præpositis infirmi displicere metuunt, eorum feritatem, cui timendo subiacent, blandimento demulcent. Et notandū quia filij prius dicuntur à rege tolli, & sic equites, & centuriones siue armorum fabri fieri: filiæ uerò non tolli, sed simpliciter unguentariæ, & panificæ fieri. Tolle etenim uiolentiæ est. Filij ergo tolluntur, quia robusti difficile euertuntur. Dum igitur filiæ non tolli, sed unguentariæ fieri perhibentur, quid est aliud, nisi quia infirmi in bono sunt, per exempla prauorum facile dissipantur? Quæ etiam focariæ, & panificæ regis fiunt: quia qui tyrannis adulando seruiunt, dum fauendo placēt, uelut cibos exhibent. Focariæ etenim sunt, quæ focis coquunt, quæ reges comedunt. Focariæ ergo sunt, quæ per obsequia fauoris carnali præposito accendunt tumorem cordis, ut eo audacius fauores excipiant, quo uelut delicatiores sibi cibos ignis excitatæ deuotionis parant. Quæ etiam panificæ fiunt: quia dū reprobam uitam laudant, carnalem mentē tyranni ad exercendam prauitatē roborāt. Sequitur: Agros quoque uestros tollet, & uineas, & olueta, & dabit seruis suis.] Qui sunt agri bonorum, nisi deuotæ mētes subditorum: quæ dum eorum uerba libēter audiunt, bonorum operum uberem fructum reddunt? Quæ autem uineæ eorum, nisi mentes eorum ita imitatione proficientiū, ut etiam alijs uerbum uitæ præbeant, & quos loquendo in amorem conditoris accēdunt, uelut potando ebrios faciant? Quæ uerò olueta sunt, nisi corda auditorū, qui bonorum exemplo, & exhortatione proficiunt in opus misericordiæ? Sed dum rex constituitur, agri tolluntur: quia dum carnales perueniunt ad culmen regiminis, nō- A nulli bonorum auditores exempla suscipiūt prauitatis. Tolluntur ergo agri, cùm nuper deuota corda seducuntur, quando ex nequitiæ semine fructum reddunt in maligna conuersatione. Olueta & uineæ tollūtur, cum exemplo mali præpositi misericordiæ opera, & sanctæ prædicationis uerba exhibenda & loquenda deseruntur. Bene autem seruis regis dari ablati agri, & uineę, & olueta memorant̄. Serui q̄ppe sunt, qui dominorum iuri semper subditi, euadere nequeunt iuga dominationis: Serui itaq; sunt regis qui per abundantem iniquitatē, B sic se tyrannorum uoluntatibus obligant, ut ab eis ulterius non recedant. Ablatos ergo agros, & uineas, & olueta serui suscipiunt: quia reprobi fautores prælatorum carnaliū, dum decepta corda in propositum transferunt praui operis, uelut electorum agris, uineis, & oluetis titulum imponunt tyrannicæ potestatis. sequit̄: Sed & segetes uestras & uinearum redditus addecimabit ut det eunuchis & famulis suis.] Cum mali præsunt̄, difficile ualde est, ut qui eis subijcitur, nulla religionis damna patiatur. Aliorum nanque mentes omnino pereūt: sed ij quos C peruertere penitus nequeunt, dum incessanter & uerba & opera eorum praua conspiciunt, qualicunque sorde maculantur. Bene ergo dicitur: Segetes uestras, & uinearum redditus addecimabit. Quasi dicat: Sub pastore reprobo electorum etiam bona integra non sunt. Sed quod bonis demitur, eunuchis, & famulis regis datur. Eunuchi, & famuli carnaliū prælatorū, sunt eius auditores hypocritę. Eunuchi quidē sunt, quia secularem uoluptatē se abiecisse ostendūt: sed regis sunt famuli, quia per omne quod de uirtutibus se habere simulant, in se reprobo D rum præpositorum impositum iugum portant. Bene autem segetum, & uinearum decimæ eunuchorum esse referuntur: quia hypocritarum uirus leuiter non agnoscitur. In quo dum sancti etiam uiri possunt decipi, quod perdunt, illis adscribitur, quorum fraude capiuntur. Sequitur: Seruos etiam uestros & ancillas, & iuuenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo.] Serui, & ancillæ sanctorum sunt, qui eis temporalia necessaria subministrant. Serui, & ancillæ sunt: quia dū eis corporum necessaria tribuunt in eodē opere misericordiæ, alij

alijs

alijs robustiores sunt. Et optimi iuuenes: A
quia & qui multum, & qui parum possunt,
dum omne quod præualent, in opere misericordiæ expendunt, uelut electi iuuenes
diuina seruitia ualenter operantur. Asini
quoque electorum sunt, quibus ferenda o-
nera obedientiæ imponunt, ut eorum fra-
gilitatem adiuuent, dum ea cum eis portāt,
quæ sine eis portare nequaquam possent.
Quid est autem, q in opere regis ponen-
di prædicunt? Sed qui in opere regis ponū
tur, diebus constitutis debitum persoluunt
angariæ, iuri publicæ potestatis. quid est
ergo q in opere regis serui & ancillæ, & iu B
uenes optimi ponendi prædicuntur, nisi
quia preeminentibus carnalibus, & electo-
rum ministri, & deuotè obedientium cor-
da plerunq; maculantur? Nam dū reprobā
eorum uitam indesinenter aspiciunt, paula
tim sic decidunt, ut aliquid de eorum factis
imitentur. Ex longo quidem usu electis ser
uiunt; sed dum sæpe uident eorum excellē-
tiam culminis, seruiri sibi ab alijs qnq; ap-
petunt per impulsum elationis. Sua quoq;
misericorditer tribuunt, sed tyrannorum
sæpe exemplo aliena tollunt. Sed quia ser-
ui sanctorum sunt, de iure eorum exire nō C
possunt. Ad horam quidem possunt dese-
ri, sed ab errore in quem decidunt, per di-
uinam misericordiam facile subleuantur.
Quia ergo per exempla prauorum corruūt,
qui citò resipiscunt, uelut per angariam po
nuntur in regis opere, in quo diu non per-
manent per continuam seruitutem. Sequi-
tur: Greges quoque uestros addecimabit,
uosq; eritis ei serui.] Quasi dicat: Dum pa
stor uobis carnalis præponitur, non solum
uestris, sed etiam uobismetipsis uirtutum
prædæ inferuntur. Greges etenim electo-
rum, sunt turbæ uirtutum spiritaliū. Quia D
uerò & ipsæ spirituales uirtutes exēplo pra
uorum dissipantur, rex decimas tollit gre-
gis, quando is qui carnaliter præeminet, in
sanctorum cordibus aliquas uirtutes peri-
mit. Decimas tollit: quia dum mentis inte
gritatem dissipat, uirtutum numerum im-
perfectum derelinquit. Denario quippe nu
mero perfectio designatur. Vnde & cum i- *Luc. 15.*
psæ humanitatis nostræ damna Dominus
aperta comparatione ostenderet, mulierē,
quæ de decem drachmis unam perdiderat,
in medium ducit: vt per hoc quod denarius
numerus perijsse ostenditur, superna illa
societas, quæ nouenario numero remansit
in angelis sine reparatione conditionis no-
stræ, imperfecta esse doceatur. Et quia de-
cimæ per annos singulos exigūtur, aptè qui
decimas offerre non desinunt, serui esse re
gis perhibentur. Eis quippe per annos sin-
gulos seruiunt, quorum exemplo sæpe peio
res fiunt. Possunt & per hoc quod post da-
tas decimas seruitus ista asseritur, mali pro-
fectus ostendi. Nam qui paulatim deficiūt,
quotidie agunt, unde ad iniquitatis profun
da deducantur. Dicit ergo: Greges uestros
addecimabit, uosq; eritis ei serui.] quasi
dicat: Malorum exemplo paulatim decide-
tis, sed cadendo agitis, ut ab eorum imita-
tione nūquam recedatis. Scriptum quippe
est: A quo quis uincitur, eius seruus efficit. *2. Pe. 2.*
Quia enim per imitationem pastoris repro
bi, in peccati seruitutem incidunt, etiā ab
eius iugo quando uolunt solui non possunt.
Vnde & subditur: Et clamabitis in die illa
à facie regis uestri quem elegistis uobis, &
non exaudiet uos Dominus in die illa, quia
petistis uobis regem.] Quasi dicat: In noti
tiam prauæ imitationis eius paulatim de-
fluitis: sed prauitatis eius exempla, quibus
uos sponte submittitis, relinquere sponte
minimè potestis. Omnis enim q facit pec *Ioan. 8*
catum, seruus est peccati. Quibus ergo pec
cata dominantur, per se ab eorum iugo li-
berari nequeunt. Nam sæpe ad Dominum
cum precibus ueniunt, liberari petunt, sed
exaudiri non possunt. Diuino siquidem iu
dicio cum eis agitur, ut qui noluerunt mala
uitare, cum possent: non possint uitare, cum
uolunt: & qui sponte incurrunt mala præ-
cognita, fugere non possint experta. Quare
& causam insinuans, qua exaudiri prohibeā
tur, ait: quia petistis uobis regem.] Quasi
aperte dicat: Quia illud uobis dari postula
stis, in quo hæc omnia futura, me prædicen
te, cognouistis. Hæc (ut superius dixi) in
typo prælatorum carnalium, de futura re-
gis conuersatione prædicuntur: ut ab eius
petitione quiescerent, in quo tāta mala co-
gnouissent. Sed habent corda reproborū,
ut malum citò proponant, & à malo pro-
posito non celerius resipiscant. Quare &
subditur: Noluit autem populus audire uo
cem Samuelis, sed dixerunt, Nequaquam.
Rex enim erit super nos, & erimus nos,
quoque

quoque sicut omnes gẽtes, & iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.] Quibus profectò uerbis mores subditorum carnalium aptè describuntur: quia dum exteriora appetunt, interiora damna etiam exposita non attendunt. Sed qui carnaliter præsunt, ipsa ostensione temporalis potentię subditis sibi minoribus magnam spem dant tutelæ. Dũ ergo dicunt, Rex erit super nos, & pugnabit bella nostra pro nobis: quid aliud quam reproborum subditorum mores insinuãt, qui humiles & spiritales prædicatores despiciunt, in temporaliter à carnalibus adiuuentur? quod certè nullatenus agerẽt, nisi prius lumen cordis amisissent. Nam si spiritalium uirorum humilitatem foris despiciunt, sed quia potestatis sublimitate intus emineant, cernere non merentur. In illis quoque externam potestatis tyrannidem uident, sed qua infirmitate intus deprimantur non uident. Isti quia Deo adhærent, cum uolunt, etiam in exterioribus potẽtes sunt: illi quia à Domino recedunt, spem quam promittũt de potentia seculari, exhibere non possunt fortitudine operationis. Nam ut de uicino exempla capiamus, Saul ad pugnanda bella regem postulantium, fortis & potens eligitur: ita ut sacra hac historia teste, ab humero, & sursum populo uniuerso emineret: à Deo igitur ad regni gubernacula electus, cũ bonus existeret, & de filijs Israel aliquis melior illo nõ esset, tamen cũ tantus ac talis uir carnali fortitudini relinquitur, bella perdidit, quæ pugnaturus acceperat, & uitam pariter amisit. Samuel autem, qui seculi potentia sublimis nõ extitit, qui humiliter nõ solum Deo, sed etiam hominibus ministrauit: de exterioribus quoque bellis trophæa potenter exhibuit. Nam uon ualde supra de eo dictum est: Tulit Samuel agnum lactantem unum, & obtulit illum holocaustum integrũ Domino, & clamauit Samuel ad Dominum pro Israel, & exaudiuit eum Dominus. Factum est autem cum Samuel offerret holocaustum Domino, Philistim iniere prælium contra Israel. Intonuit autem Dominus fragore magno in die illa super Philistim, & exterruit eos, & cæsi sunt Philistim à filijs Israel. Dicat ergo, Noluit populus audire uocem Samuelis: ut in eorum inobedientia superborum corda designetur, sic

Infrà 10

Infrà ul.

Suprà 7.

A diuinæ æquitatis iudicio proiecta, ut magna mala immineãt, quæ incursuri sunt: sed tamen ea uidere non possint. Sequit: Et audiuit Samuel omnia uerba populi.] Hoc profectò Samuel audiuit, quod populus locutus est, sed ipsum populus non audiuit. Populo enim reprobo loqui, & nõ audire fuit, uerba contra Dei uoluntatem promere, sed pœnam prauæ locutionis minimè præuidere. Samuel autẽ populi uerba audiuit: quia spirituales uiri dum superbæ locutionis uoces audiunt, futurum in eis diuinæ ultionis meritum recognoscunt. Dicat ergo, Audiuit Samuel omnia uerba populi: quia sancti

B ac spirituales uiri quicquid carnales superbe foris insonant, quale sit in diuino iudicio intus pensant. Sed quia dum carnalium subditorum damnabilem uitam reperiunt, pro delendis eorum criminibus intercedunt, sequit: Et locutus est ea in auribus Domini.] In eorũ auribus loquimur, apud quos magnæ familiaritatis gratiã habemus. Sancti autem uiri, quia omnipotenti Deo in magni amoris uinculo coniuncti sunt, ei in auribus loquuntur: quia diuinæ propiciationis eius auditum tanto fiducialius exposcũt,

C quanto apud eius misericordiam impetranda locum sublimius acceperunt. Peccata uero populi loquuntur pro humilitate confessionis, sed in auribus loquuntur Domini: quia cum magno affectu precis, ianuam pulsant dominicæ propiciationis. Sed fortasse in auribus Domini loqui dicitur: quia dum sancti uiri pro peccatoribus obsecrant, preces quas pro eis Deo offerunt, hominibus non reuelant. Vnde & in Euangelio Dominus prohibet discipulos dicens: Cum oratis nolite fieri sicut hypochritæ tristes qui amant in synagogis & in angulis platearũ stã

D tes orare, ut uideantur ab hominibus. Verba ergo siue opera populi loquuntur, cũ delicta locutionis & operis orationibus delenda Domino exponunt. Ea uerò in auribus Domini loquuntur, ut dum hominum testimonia orantes fugiunt, ab eo qui occulta respicit, celerius audiantur. Dum ergo in auribus Domini Samuel loqui perhibetur, modum profectò insinuat, quo quis aditum mereatur diuinæ dignationis. Nam peruenire ad Deum oratio nequaquam potest, quæ ex intentione promitur, ut ab hominibus agnoscatur. Vnde & qui in auribus

Mat. 6

bus Domini locutus asseritur, respõsa eius A etiam percepisse perhibetur. Nã sequitur: Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi uocem populi, & constitue super eum regem.] Qua in re notandum, quia Samuel uerba populi, quibus regem petierat in auribus Domini locutus est, & Dominus se abiectum asserit in eo q populus regem petit. Dum igitur oranti respondet, & regem facere orantem iubet, quid aliud insinuat, nisi quia deuota electi uiri oratio nunquam est infructuosa? Nam si populi correptioné non obtinuit, eruditionis suæ bonum obtinuit, cum abiectum populum pro mala petitione cognosceret, sed & nihilominus sciret, quid facere proiectis ipse debuisset. Audiri ergo propheta potuit, & non audiri: quia orando qualis esse deberet nouit, sed à populo reproba postulante duritiam cordis non abstulit. Sed hoc obtinere ille potuit, qui in auribus Domini locutus est: quia sancti uiri eo ipso, quo deuote pro peccatoribus Dominũ obsecrant, diuinæ propitiationis auxilio muniuntur, ut eorum criminibus nequaquam polluantur, quorum sordes delere precibus nequeunt. Quid uerò est, quod Dominus ait: Audi uoces eorũ:] cũ superius dictũ sit, Audiuit Samuel oĩa uerba populi. Sed uerba populi audierat, ut sciret q̃ dicebantur, non ut quæ petebãtur, cõcederet. Dum ergo ei à Domino dr̃: Audi uocem populi, & constitue super eum regem: fauere uoluntati populi prophetam iussit. Et ecce ut palàm cernitur, propheta orans non auditur, populus Deũ abijciens, regemque petens auditus est.] Quid hoc esse dixerimus, nisi quia miro & tremendo diuinæ incomprehensibilitatis iudicio sancti uiri pro reprobis orãtes exaudiri nequeunt, in adimplendis uerò suis prauitatibus, audiri ipsi reprobi delinquentes possunt: ut illis libera iniquitas æternæ uindictæ meritum augeat, & istis ex affectu compassionis merces perpetuæ retributionis accrescat. Et statim cum ordinem quo ad eiusdem regis constitutionem uentum sit ostendere incipiens, ait: Et ait Samuel ad uniuersos filios Israel: Vadat unusquisq; in ciuitatem suam.] Cum spiritualia discutere uolumus, necesse est, ut ab intentione nostra carnalia remoueamus: quia mẽs interna nõ penetrat, quam exteriorum actuũ puluis excæcat. Dum igitur propheta Domini omnem populum abire ad propria loca præcipit, à se utique tumultum carnalium repellit: ut eo spiritualia quæ disponenda sunt, clarius uideat, quo mentis eius aciem terrenorum actuum intentio nõ obscurat. Sed qualis sit, qui à diuino iudicio præuidetur, insinuans ait.

CAPVT III.

Erat uir de Beniamin nomine Cis, filius Abiel, filij Seor, filij Bechorath, B filij Aphia, filij uiri Gemini, fortis robore. Et erat ei filius nomine Saul, electus & bonus, & non erat uir de filijs Israel melior illo: ab humero, & sursum eminebat super omnem populum.] Cum ordinandi regis persona exponitur, cur patrum eius nomina describuntur, nisi ut regnum eius durabile non sentiatur? Nam de regno, quod futurum præuiderat Moyses, ait: Non deficiet sceptrum de Iuda. & dux de fœmore eius, donec ueniat qui mittẽdus est: & ipse erit expectatio gentium. Quia ergo tribus Iuda ad regni diuturnitatem præuisa extiterat, C Cis generatio memoratur, ut regia dignitas, quæ condebatur in filio, apertè sciretur esse dispensatoria, non mansura. Sed qui carnalem regem generat, Cis, id est durus nostro eloquio dicitur, & is fortis robore prædicatur. Nunc quoque plerique carnales intra sanctam Ecclesiam sunt qui magna agere uidentur: carnales uerò sunt, quia sancti Spiritus gratiam non habent. Fortes ergo sunt robore: quia omne, quod magnum uidentur agere, corporale est. Nã & Cis pater Saul ideo fortis robora dicĩt, ut uires corporis magnas habuisse sentiaĩ. D Fortis ergo robore, durus est: quia qui magna carnaliter exhibet, cor molle per compassionem in fraterna charitate nõ habet. Valenter agit, quæ nõ imitari homines foris possint: sed intus coniungi fraternis mẽtibus nescit per affectũ dilectionis. Fortia agit quæ Deus reprobat: & affectum charitatis, quem approbat, exhibere non curat. Durus ergo est: quia dum superbo corde corporalia agit, eius mentem gratia sancti Spiritus non emollit. Quo contra sanctus uir gloriatur, dicẽs: Deus molliuit cor meum, & omnipotens turbauit me. Et sæpe

Gen. 41.

Iob 23.

pe qui talium mores imitantur, Dei iudicio rectores fiunt. Vnde & aptè Saul filius Cis fuisse memoratur. Sed quærendum est, cur idem Saul electus dicitur, qui duri filius esse perhibetur? Sed electus dicitur non secũdum gratiam, sed secundum iudicium. Bonus etiam dicitur, ut diuinæ æquitatis dispositio commendetur. Nam & mala, quæ pro peccatis nostris sæpe patimur, quia per diuinam iustitiam nobis irrogantur, bona sunt. Bonum profectò est, quicquid est iustum. Per iustitiam quippe Dei pastores reprobi ad regimen sanctæ Ecclesiæ ascendere permittuntur, sed qui mali sunt per iniquitatem, boni sunt diuina dispositione: & occulta nunc ordinatione Dei electi sunt, qui ultimo erunt uniuersali iudicio reprobãdi. Pastor ergo reprobus, quia ut sit, Dei indignatione decernitur, dicatur electus: & quia iustè permittitur, dicatur bonus. Item quia ad exequenda diuina iudicia cæteris utilior prouidetur, melior illo esse de filijs Israel nemo dicitur. qui etiam ab humero, & sursum eminere super omnem populum memoratur: quia qui carnalium mores uiuẽdo sequitur, ualde nitit̃ ut ea agat, quę agere alter non ualeat. Carnalis etenim rector ab humero, & sursum uniuerso populo eminet: cum in exterioribus fortis est sine comparatione. Possunt & hæc omnia uerba laudis intelligi, quibus dum ordinandis regis persona prædicatur, regem petentium intẽtio confundatur. Nam dicunt: Rex erit sup nos, & iudicabit nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.] Dicitur electus & bonus, & quia non sit de filijs Israel melior illo, ut bona omnia in petiti regis persona excellant: sed dum ad ea non sufficit, quæ populus pręposuerat, præsumptio humana confundat, & uicta tabescat. Et quidem (ut suprà dixi) rex qui populum præiturus eligitur, eorum bella pugnaturus: cum à diuino auxilio deseritur, bello depressus obijt: & populo, quem ad eadem bella præiuit, tunc non salutis causa, sed mortis fuit. Quod denique Deo populus adscriberet, si is qui Dei iudicio electus rex fuerat, ad agenda quæ uolebat populus, non tam idoneus extitisset. Potest etiam electus & bonus intelligi, dum asseritur, non qualis in futuro præuidebatur. Dicitur ergo electus & bonus, ut talis à Domino sentiatur electus, qui per obedientiã postea fuit reprobatus. Quare & ipsa ratio exigit, ut quæ de electo & bono usque ad reprobationis tempora dicuntur, & in bona parte sentiamus.

CAPVT IIII.

SVmmatim ergo cuncta repetentes, q̃d ædificationis in se contineant, secundũ aliam significationem uideamus. Quia in Samuele nouum sacerdotium diximus designari, quid est quod senuit, nisi quia dum p decurrentium spacia temporum sancta Ecclesia ducitur, in nonnullis sacerdotibus cõuersationis pulchritudo ueteratur? Senuit autem Samuel, quia uigor authoritatis emarcuit. Quasi enim iuuenis erat Samuel, quando sacerdotũ ordo solis cœlestibus desiderijs inhians, dum nulla terrena quæreret, quo efficacius superna prædicare poterat, eo ad ea nihilominus uerbis & exẽplis subditorum animos accendebat. Valebat enim robore, & iuuenili pulchritudine radiabat, dum uim cœlestis uerbi in splendore ostenderet sanctæ conuersationis: quia quicquid ualidum loquendo poterat prædicare, nitebatur etiam sublimiter uiuendo ostendere. Nam & mortuas animas uiuificabat uerbo, sed miro flore iuuentutis emicans, mortua corpora resuscitabat imperio. Cum & cæcis uisum, claudis gressum, & omnibus ægritudinibus medelam tribueret, & adeo sanctissimæ cõuersationis pulchritudine radiabat: ut maioris uirtutis esset, hoc modo posse uiuere, quam illo alijs subuenire. Velut ergo in iuuentute uigebat Samuel, quando in ordine sacerdotum pariter fulgebat & mira uirtus operis, & tam immensa pulchritudo sanctæ conuersationis. Sed iam diu est, quòd Samuel senuit. Multa enim tempora elapsa sunt, ex quibus multi corũ amorem seculi sequuntur, quorum uirtute depelli gaudia mundi ab aliorum cordibus debuerunt. quod tamen non idcirco dicimus, ut sancta Ecclesia nullos uiros religiosos habeat: sed quod pauci sunt, qui in prædicationis culmine perfectè nouerint mundum cõtemnere, & summis desiderijs inhærere. Quare aptè Samuel & senex dicitur, & prophetare. Senex quidẽ est, quia rigorẽ asperæ conuersationis in pluribus perdidit: prophetare tamen non desinit, quia dum aliquantos

quātos uiros spiritales habet, uirtutem pro uidi spiritus ualenter exhibet. Quod in uno eodemq; prædicatore intelligi conuenienter potest. Senes quidem sunt, & prophetant, qui sic per negligentiam resoluuntur, ut bene doceant, sed male uiuant. Qui filios suos iudices ponunt, quando illos in sacerdotij dignitate constituunt, qui remissioris uitę eorum tempora contemplantur. A senibus tamen iuuenes ordinantur: quia qui promouendi ueniunt, fortia promittunt. Sacerdotalis quippe uitæ fortissimā professionem spondent, cuius uirtutem in futura conuersatione non habent. Iuuenes igitur promouentur: quia qui eos ordināt, prius quàm ab eis professionem uirtutis accipiant, eos ad tanti ordinis celsitudinem non assumunt. Prius nanque eis insinuant, & quàm sublimiter uiuant: & quàm subtiliter doceant, quòd idcirco debent sublimiter uiuere, ut utiliter ualeant prædicare: ut uitæ propositum semper ad superna dirigant, ut de labore prædicationis temporalia præmia non requirant: ut personas in iudicio non accipiant, sed iusta æquitatis lance cuncta disponant: quatenus uiarum Dei difficultates audiant, & an uelint subire earum labores dicant. Has profectò difficiles uias plerique dum sacros ordines ambiunt, se ambulare profitentur: sed dū ad id quod ambiunt perueniunt, sponsionis suæ tenere fortitudinem prætermittunt. Vnde & Samuelis filij nō ambulasse in uijs eius, sed accepisse munera, & peruertisse iudiciū aperte relati sunt. Samuelis enim uiæ sunt, quæ prædicatoris officio exponuntur. Filij ergo in uijs patris sui non ambulant, quando ij qui ad sacros ordines ambitiose perueniunt, ardua religionis itinera a maioribus sibi ostensa deserunt, & peruersa intentione in appetitu terrenarum rerum altius immerguntur. Vnde & post auaritiam declinare, munera accipere, & iudicium peruertere, aperte perhibent. Qui enim laborare pro cœlestibus negligunt, necesse est ut in appetitu terrenorum arctius inserantur. Declinare quidem post auaritiam, est ambitione rerum terrenarum tota intentione defluere. Nam nonnulli sunt, qui terrena lucra per auaritiam expetunt, sed tamē post auaritiam non declinant: quia & temporalia appetunt, sed in appetitu eorum incurrere crimen uitant. Declinant ergo post auaritiam, qui pro terrenis quæ ardenter ambiunt, incurrere crimen nequaquam pertimescunt. Animam quippe suam æstimant inferiorem omni re, quam possunt concupiscere. Hinc nanque est rapina uiolentia, hinc fiunt furta latentia: quia eos quibus auari præualent, uiolenter opprimunt: & quorum rebus inferre uiolētiam nequeunt, furta inferre moliuntur. Sæpe & quibus nō præualent furto manuum, insidiantur falsitate uerborum. Vnde & filij Samuelis ordinato processu, in inordinata auaritiæ confusione denotantur, cum dicitur: Declinauerunt post auaritiam, acceperunt munera, peruerterunt iudicium.] Qui enim ut munera acciperent, iudicium peruerterunt, ad inferendum furtum concupitæ rei, non quæsierunt obscuritatem noctis, sed tenebras rationis. Et notandum quia ardor auaritiæ causa est accipiendorum munerum, & acceptio munerū causa est peruertendi iudicij: ut prophetæ narratione huius uitij prauitas ostendatur, non solum qualiter in reproborū cordibus proficit, sed à sanctorum mentibus qualiter extirpari funditus possit. Nam si peruersitas ista iudicij ex acceptione munerum nascitur: qui munera non accipit, iudicium non peruertit, & oblata munera leuiter respuit, qui auaritiæ radicem à corde suo penitus extirpauit. Sed istam culpam filiorum Samuelis plenius uidendo, quàm loquendo colligimus. Nam si ad destituta Ecclesiarum loca respicimus, ubi pater senescit, notam auaritiæ suscepti muneris, & peruersi iudicij filij incurrunt: quia ubi per lucra turpia rectoris persona dissoluitur, subiecti gregis corda facile dissipantur, ut in se nequiter uiuant, & alijs exempla prauitatis præbeant. Sed libet in ijs uidere admirari iudicia omnipotentis Dei. Nā filij Samuelis dum post auaritiā declinant, dum causa peruertendi iudicij munera suscipiunt, populo cui præsunt exempla prauitatis impendunt. Ipse autem populus dū regem petit, de culmine potestatis prophetæ filios abijcit. Deus uerò omnipotens & regem petentium preces suscipit, & irascitur quòd petatur. Quibus profectò rebus turbari possumus, si eorum rationem non subtiliter uideamus. Quid enim iustius est

est, quàm ut populi iudicio corruat, qui reprobo mentis suæ iudicio sic studuit, ut se sequens populus periret? Sed tamen cū sacerdotes malè uiuunt, à laicis iudicandi nō sunt. Dignè ergo indigniorem recipiunt, qui indignum indignè eijcere præsumpserunt. Nam de filijs Samuelis dicit: Acceperunt munera, & peruerterūt iudicia. De eo autem rege quem filij Israel petunt, terribiles ualde minæ proferuntur. quia dicitur: Agros uestros tollet & olíueta, & dabit seruis suis. Et quis sapiens non attendat: quia nequius sit publica uiolentia agros & uineas tollere, quam ut acciperent munera, prętextu ueritatis iudicium permutare? Hæc culpa quadam uerecundia tegitur, pudore obūbratur. Culpa uerò illa tanto nequior cernitur, quanto manifestius atque atrocius perpetratur. Sed nos nondum ad illa regni tēpora discutienda peruenimus, in quibus ista fieri mala etiā ad literam describuntur. dū ergo iuxta propositum nostrum de electo & bono loquimur, utile uidetur, ut etiam ius regis quod prædicitur, qualiter in bona parte possit accipi, subtiliter uideamus. Nam si aliquid boni spiritualiter non ostenderet, nequaquam in hac sacra historia diceretur: Locutus est Samuel ad populum legem regni, & scripsit in libro, & reposuit corā Domino.] Quid est quòd Israelitarum filij ponendi in regis curribus dicuntur? Sed prælatorum sanctæ Ecclesiæ currus eorum deuota sunt desideria. Nam dum superna gaudia feruenter appetunt, uelut in curribus p alta feruntur. Hinc est quòd Helias in curru igneo in cœlū subleuatus asseritur: quia profectò ad superna gaudia sustolli non poterit, qui ea p alta & feruentia desideria nō inquirit. Cum ergo boni auditores per exēpla prædicatorum terrena contemnere, & amare æterna incipiunt, Israelitarum profectò filij in regum curribus ponuntur. Et notandū quia & tolli dicuntur, & in curribus poni: quia prius debent à carnalibus desiderijs abstrahi, ut bene ualeant superni amoris ignibus inflammari. Qui nimirum terrena desideria, quia non facile deserūtur, tolli filij perhibentur. Nam per magnam uiolentiam fieri oportet, ut terrena desideria electus auditor penitus deserat, & in cœlestibus sublimiter se sustollat. De hac quippe uiolentia Dominus, ait: Regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti diripiunt illud. De hac Paulus ait: Nemo coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Quod etiam his uerbis latenter ostenditur: quia filij qui tolluntur, non in sedibus, sed in curribus poni perhibentur. Curru quidem antiqui pugnare consueuerunt. Sed & qui curru ducitur, sublimis ac terribilis contra hostem fertur. Electi etenim uiri tanto sublimiores atque terribiliores sunt occultis hostibus, quanto interni amoris celsitudine altius profecerunt. Sublimes quippe sunt. quia usque ad eorum intentionem malignorū spirituum suggestio non pertingit. Terribiles etiam sunt: quia reprobare eorum consilia tanto facilius possunt, quāto per intimi affectus uigorem in superni gaudij contemplatione consistunt. Hoc quidem quoties his dicitur, qui adhuc carnales sunt, piarum minarum illis bonitas exhibetur. Quod tale est, ac si dicat: Quia uirtutis personam petitis, sub eius disciplina uacare uitæ ocio non potestis. Quare & equites regis, & persecutores regalium quadrigarum tribuni & centuriones fieri perhibentur.] Oīa quidē hæc militiæ terrenę sunt. Dū ergo equites & psecutores quadrigarum, tribuni & centuriones fieri prædicuntur, ad omne belli exercitium summouentur. Equites quippe sunt, quando in uirtute spiritus carnis suæ uoluptatis fluxa restringuntur, & cunctis illecebrosis motibus magna potestate dominant. Velut enim equo sublimis inuehitur, qui p bonum castitatis carni suæ præpositus, liber, & uelox, & effugere hostem cum dedignatur poterit, & inuadere cum dignatur. Per hoc quidem quod bene pręsidere didicit, tanta uirtutis incrementa accepit, ut uelut irruentis equitis impetum sustinere hostis non possit. Et quia in uirtutis suæ robore exempla electorum patrum sequūtur, psecutores sunt regalium quadrigarum. quadrigæ etenim regis sunt, bona exempla electi prædicatoris. In eis quippe & pugnans, & triumphans ostenditur: quia dum sancta opera prædicatoris aspicimus, hunc profectò sublimem uidemus & in agone certaminis, & in uirtute triumphi. Sed carnalibus desiderijs oppressi uidere hunc in quadrigis suis possunt, persequi eius quadrigas non possunt. Velut pedites quippe in plano sunt, pigri ad cursum, debiles ad conflictū.

Margin: 4. Reg. 3; Mat. 11; 2. Tim. 2; A; B; C; D

Vt ergo regales quadrigas persequi ualeāt, A prius equites fiant, terrena desideria conte rant, carni suæ præsideant, pudicitiæ armatura candescant. Tunc quidem post electos patres in spirituali cōflictu currere tāto decentius possumus, quanto per id quod nobis laudabiliter præsumus, occultorum hostium agmina potenter ferimus. Quod si ue lut plures habent codices, non persecutores, sed præcursores legimus, a bono intellectu non uacat. Regalium quidem quadrigarum præcursor est, qui laudat uerbo exēpla iustorum. Qui nimirum eques esse debet: quia reprobus laudator est, qui altam B uitam atque doctrinam sanctorū prædicat, quam sublimi proposito imitari nequaquā curat. Sed qui aliorum uitam atque doctrinam proponere alijs ad imitationé nouit, iam quidem spiritalis militiæ esse magister incipit. Bene ergo subiunctum est: Et constituet sibi tribunos & centuriones.] Tribuni sunt, cum incipiunt: centuriones, cū in spiritali magisterio perficiunt. Etenim (ut superius diximus) a centenario numero dicitur centurio. Tribuni etiā intelligi possunt spirituales uiri, scientia simplices, sed amore Dei & proximi inflammati. Qui licet alta & spiritualia loqui nesciant, tamen per exempla electorū quæ norunt, ad amorem conditoris quos præualent accendere conātur. Tribus quidem cognatio siue curia dicitur. Si ergo tribuni dicuntur a tribu: quia ad profectum proximorum sanctorum exempla proferūt, tribuni nominant. Ad rusticitatem quidem nostram destruendam, uelut curia ueniunt, quando nobis illa proponunt, per quæ sancti uiri omnipotenti Deo placuere. Et cum plurimorū sanctorum proprias uirtutes exponunt, quasi spiritualium cognationum nobilitatem nobis aperiunt. Centuriones ergo intelligi uiri perfectiores possunt, qui prædicatorum magisterio dum bene proficiunt, eorum adiutores atq; cooperatores fiunt. De quibus profectò in Euangelio Dominus ait: Omnis scriba doctus in regno cœlorum similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & uetera. Tales quippe non solum operatione præcipui sunt, sed etiam uerbi Dei scientia eruditi. Vnde & ad spiritalis militiæ conflictum cohortari proximos tanto utilius possunt, quanto & alta q̄

Mat. 13

prædicare sciunt, in opere uirtutis ostendunt. Habent in eruditione uerba, habent ad exempla simplicium opera, ut alta quę loquuntur sapientes intelligant, & qui uerborum secreta non uident in intimis, imitentur opera quæ uident foris. Centuriones ergo constituuntur, quando perfectione uirtutis culmen obtinēt dignitatis, ut sublimiter uiuant, & quo altius uiuunt, utilius doceant. Sed qui centuriones sunt, cum belli tempora ordinant, proficere debent, ut pacis etiam fructus ferre cognoscantur. Post tribunos ergo & centuriones, agrorum fiūt aratores, & messores segetum, ut uictorum iam corda uomere adhortationis aperiant, ex quibus uberius bonorum operum triticū metant. Velut in pace iam arant, qui ea corda quæ spiritalia impugnaméta deuicerāt, ad exercenda opera pietatis excitant. Et segetes metunt, quando de diuini uerbi semine quod in auditorum cordibus sparserant, electa opera prorupisse gratulantur. Velut enim de agro triticum falcibus metunt, quando amplexu charitatis id de superna conuersatione accipiunt, quo interna deuotione satientur. Sed quādiu in hac C uita uiuimus, in pace nulla possidemus. Antiquus etenim hostis quia semper bene agētibus aduersatur, necesse est semper nos ea quæ bene agimus, defendamus. Quare & bene post aratores agrorum & segetum messores, armorum fabri, & curruum refici perhibentur. Arma & currus fabricant, ut ipsos agros quos excolunt, easq; segetes quas metunt, defendant. Currum quippe fabricant, ut ad occursum aduersariorum ueloces sint: arma uero, ut sint potétes. Currum quidem conscendunt, ut magno impetu castra dæmonum atterant: & D ut extinguant quos impetunt, arma portāt. In hac quippe currus sublimitate stabat, qui dicebat: Nostra cōuersatio in cœlis est. Vnde & securus iam qui superior cunctis suis hostibus apparebat, affirmans ait: Nulla creatura poterit nos separare a charitate Christi. Sed qui currum conscenderat, arma tenebat: unde exponit, dicens: Ego autem sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem uerberans: sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Quid ergo in hoc curru rectius exprimit, quam rectæ intentionis sublimitas? Currū ergo

Phil. 3.

Rom. 8.

2. Cor. 9

ergo fabricare, est in mentibus auditorum altitudinem rectæ intentionis erigere. qui enim per exempla meliorum prędicationis ministerium sortiuntur, currus post aratri & messionis studium fabricant, quando bene agentes subditos, docent, ut ex omnibus operibus bonis quæ agunt, sola ęterna retributionis præmia præstolent. Terrena quidem despicere, nulla transitoria desiderare, æterna diligere, atque ad illa magnis desiderijs festinare, iam quidem sublimi currui præsidere est. De quibus nimirum curribus per Psalmistam dicitur: Currus Dei decem milibus multiplex, milia lætantiũ, Dominus in illis ascendit. Arma uerò eorũ sunt acuta consilia, quibus tãto ualidius hostes feriunt, quãto celerius eorum astutias deprehendunt. Vnde & quasi armatus ille potens loquebatur: Nõ ignoramus eius astutias. Arma etiam fabricabat, cum dicebat: Et scutum fidei in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est uerbum Dei. In illis quidem curribus & armis positi electi, ueloces atq; potẽtes sunt. Veloces quidem: quia dum spiritualia cupiunt, nequitias spirituales in momento deprehendunt. Potentes uerò sunt: quia dum ardentius summa desiderant, quicquid eis de imo seculi amore suggeritur, pro nullo pensant: & quasi currus uecti põdere, in hostes magnum impetum habent, qui sanctis uirtutibus & acutis consilijs pleni, tentamẽta omnia quæ ingeruntur in momento destruunt. Nec uacat ab isto sensu, quod currus dum per terram uoluitur, & inferiorem partem leuat sursum, & superiorem deprimit deorsum. Sic nimirum & sanctorum uirorum recta intentio, dum de terrenis quæ agit cœlestia expectat, uelut partem quam per terrã trahit, ad summa dirigit. Et quia se tam de bono opere quam de expectatione æternæ retributionis in conspectu conditoris humiliat, uelut ad terram mergit partem quam sursum leuat. In rotis quippe suis currus noster incessanter uoluitur, si de bono opere semper æterna intendimus, & de omni profectus nostri altitudine humiles esse curamus. Quæ profectò arma & currus tunc sunt regis, cum à prædicatorum sanctæ Ecclesię forma & doctrina discrepare minimè uidentur. Currus ergo & arma electi prædicatores fabricant, quando auditores suos ad supernam patriam festinare docent, & intentionis rectitudine & munitione uirtutis. Sed hæc omnia quæ in profectu unius ostendimus, nihil obstat, si per se in pluribus distributa sentiamus. Electos quidem per uirtutum gradus proficiscentes, ostendimus prius in curribus poni, deinde equites, & regalium quadrigarum præcursores ordinari, tribunos, centuriones, aratores, & messores constitui, ad extremum uerò fabros armorum fieri. Sed quia sancta Ecclesia diuersis electorum ministerijs utitur, qui uult, potest gratiarum dona singula ordinibus attribuere singulis, ut eorum quæque sint propria illis, qui eorum affectibus strictius inseruntur. Quid ergo est quod subdit, Filias Israelitarum unguentarias, & focarias, & panificas esse futuras? Sed filiarum appellatione aliquando infirmitas, aliquando fœcunditas designat. Quę ergo Israelitarum filię nisi mentes electæ sunt, ad diuini uerbi conceptum præparatæ? Quę regis unguentariæ fiunt: quia dũ prædicatoris sui institutione proficiunt, in se abundantem gratiam Spiritus sancti percipiunt, per quam mederi contritis cordibus salubriter possunt. Focariæ etiam fiũt: quia dũ feruore sancti Spiritus plenæ sunt, exemplo suo proximorum corda in amorẽ conditoris accendunt. Panificæ fiunt, quando lectas mentes uerbi Dei alimẽto refici unt. Vnguentariæ ergo fiunt filiæ, quando uulnera peccatorum curant. Focariæ, quando purgata à sordibus peccatorum corda, studium boni operis exemplo suæ uirtutis inflãmant. Panificæ uero sunt, qñ proficientibus p exẽpla, non iã exẽpla proponũt, sed altè scientiæ uerba proferunt: ut uelut solido cibo pasti, tanto fortius agant, quanto iã spiritaliter instructi, feruentius æterna desiderant. Sequitur: Agros quoque uestros, uineas & optima tollet, & dabit seruis suis. Quinam sunt agri, quæ uineæ, quæ oliueta, quæ iure prælatorum nobis auferuntur? Sed prædicatores sancti quando ad correptionem peccatorum loquuntur, delectationes carnis, concupiscentias mentis, simulationes bonorum operum reprehendunt. Nam si carnis delectationes iniquæ possessionis agri non essent, Apostolus nequaquã diceret: Qui seminat in carne, de carne metet

Psal. 67

2. Co. 2

Eph. 6.

metet corruptionem. In carne quippe seminare, est propositum mentis obruere in delectationes corporis. Qui profecto corruptionem de carne metunt: quia in electorum resurrectione renouationem æternæ incorruptionis nequaquam recipiunt. Vinearum quoque appellatione mentis concupiscentiæ recte figurantur: quia reproborum corda inebriant, & à cognitione ueritatis alienant. Huius uineæ fructus uituperans Moyses, ait. Ex uinea Sodomorum uinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ, uua eorum uua fellis, & botrus amarissimus. Ex Sodomorum quippe uinea uitem, ex Gomorrha ducit propaginem, qui nefandissimis concupiscentijs mentem replet. Quasi enim uineam facit, qui inde æterna obliuiscitur, unde per concupiscentias debriatur: & qui se quasi sub umbra uineæ, & amœnitate prauæ delectationis refrigerat, æterni sibi incendij retributionem parat. Vnde apte nimis eiusdem uineæ fructus exponens, uuam fellis, & botrum amaritudinis dixit. Vua quippe in uisu est, fel in sapore: uisum oblectans, gustum amaricans: quia nimirum reprobæ menti ualde placet quod concupiscit, sed in æterna pœna, quod sibi modo est dulce, amarescit. Rex ergo nobis agros tollit, cùm electus prædicator lætos in delectatione motus carnis nostræ loquendo subtrahit. Vineas tollit, cùm debriantes concupiscentias à corde nostro penitus abscindit. Olineta etiam tollit, cùm falsæ misericordiæ opera reprehendit, cùm rectè exhortando suggerit, nullum esse meritum operis, nisi prodeat de proposito bonæ intentionis. Sed ualde quærendum est, cur dari seruis regis asseruntur. Nam si hæc nobis iure auferuntur, quinam erunt, quibus non indignè tribuantur? Quod tamen si subtiliter quærimus, magnos in imperijs suis sanctos prædicatores nostros inuenimus. Qui sunt ergo ij serui, nisi illi de quorum capite ad beatum Iob Dominus dicit: Nunquid accipies eum seruum sempiternum? Maligni nanque spiritus serui sunt sanctorum hominum: sed in hac uita serui perpetui, in illa uerò serui sempiterni. Quotidie nanque hoc ingerunt, unde sancti uiri coronentur. Nam cùm ex prælio

Deu.32.

Iob 40.

A huius uitæ, æternæ gloriæ uictoria nobis præbeatur, qui contra nos ea bella innouant, quibus ad æternam requiem ducimur, profectò nobis magna seruitia impendunt. Serui quoque uictorum sunt, testante ueritate: A quo quis uincitur, eius seruus efficitur. Nam dum prælia contra eos, qui uicturi sunt excitant, seruiunt eis qui inde coronantur, unde ad tempus eorum prælia potenter excipiunt. Sed quia quod ad sanctorum gloriam proficit, malignis spiritibus crescit in damnationis augmentum: ablati agri, & uineæ, & olineta seruis tribuuntur.

B De omni quidem malitia sua dæmones in æterna pœna punientur. In congressione quidem occulti certaminis, quando electi uincunt mala quæ repellunt, suis hostibus tribuunt: quia isti tanquam aurum in fornace probantur, illi pro reproba suggestione puniuntur. Agros ergo, uineas, & olineta serui suscipiunt: quia cùm peccatores ad uitam prędicantibus doctoribus redeunt, hoc etiam ad damnationis cumulum dæmonibus proficit, quòd pœnitentes in culpa præterita tam diu eorum fraude retenti sunt. Dantur etiam

C hæc seruis, quando officio prædicatoris conuersi peccatores ad Dominum agnoscunt, quod in amore præteritorum criminum fraude dæmonum tenebantur. Quid uerò est quòd segetes & uinearum redditus addecimari, & eunuchis famulis regis dari ea perhibentur? Sed segetes electorum addecimantur, quando excellentiora eorum opera colligimus, ut ea ad exemplum fidelium producamus. Vnus denique solus fuit, qui in se omnium uirtutum plenitudinem habuit, cui se omnis plenitudo diuinitatis corporaliter infudit.

D Nos autem quia de plenitudine eius omnes accepimus, dona gratiarum per partes diuisas possidemus. Hinc Paulus ait: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum, alteri fides in eodem spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum. Denario uerò numero quia perfectus est, uirtutes addecimamus, cũ singulorũ dona electorũ colligimus, quæ minores imitentur. Nã de Moyse scriptum est: Quia [illegible] mitissimus super oẽs homines terræ.

2. Pet.

Colos.2.

2.Co.12.

Gen. 15. De Abraham quoque dicitur: Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Cum ergo mansuetudinem cum fide imitari uolumus, necesse est, ut de exemplo Moysi & Abrahæ ad refectionem mentis nostræ, uelut electarum segetum cibi decimentur. *Gen. 36.* Sic sic nimirum castitatem Ioseph, *Num. 25* sic Iob patientiam, sic zelum Phinees ad exemplum nostrum prædicatores proferunt: quia dum perfectorum uirtutes ostendunt, uelut electarum messium decimas cógregant, quas bene proficientibus apponant. Vnde & bene eunuchis & famulis eædem frugum decimæ dari prædicuntur. Eunuchi quippe sunt, qui animi uirtute omnia in se libidinis fomenta contriuerunt. De quibus nimirum in Euangelio Dominus dicit: *Mat. 19* Sunt eunuchi, qui castrauerunt se propter regnum cœlorum. Famuli sunt, qui adhuc studijs uitæ actiuæ sub aliena cura inseruiunt, & ad altitudinem charitatis liberi adhuc exire non possunt. *Exo. 31.* Qui & apud Moysen sex annis seruire dominis suis debere inueniuntur, ut septimo liberi egrediantur: quia nimirum prius debent perfecti esse in opere, ut ordinate in summa contemplatione exire ualeant. Eunuchis ergo famulis doctor messium decimas tribuit, quando ij qui in candore castitatis obediút sibi, opera maiorum electa sequuntur. Vinearum etiam decimas tribuit, cum eis quam mira charitate patres nostri Deum & proximum dilexerunt ostendit: ut & ipsi etiam eiusdem charitatis abundantia repleri studeant, ac uelut ebrij præteritorumque obliti, sola futura diligant, atque ad illa feruenter currere non omittant. Post ista uerò omnia serui Israelitarum, & ancillæ, iuuenes optimi, tollendi prædicuntur, atque in regis opere ponendi. Qui sunt serui carnalium, nisi qui malorum exemplo diuturna consuetudine sic deprauati sunt, ut colla mentis sub iugo nequissimæ imitationis perpetuo subdidisse uideantur? Serui ergo illorum tolluntur, quando electorú prædicatorum studio illi etiam peccata deserunt, qui reprobæ imitationi carnalium uehementer subdi uidebantur. Qui etiam iuuenes optimi dicunt. Iuuenes quidé sunt, quia in malo fortes: optimi etiam dicuntur quia cæteris peccatoribus nequiores sunt. *Esa. 5.* Quibus nimirum per prophetá dicitur: Væ qui potentes estis ad bibendum uinú, & uiri fortes ad miscendam ebrietaté. Vinú denique bibunt, qui deliberatione métis feruorem concupiscentiæ præcipitáter excipiút, & ebrietatem miscent: quia dum concupiscentiarum ardoribus inflammátur, ad uias rectitudinis perdita ratione redire nesciút. Potentes uero & fortes tam ad bibendum, quàm ad miscendam ebrietatem sunt, ut pro feruenti proposito mali, uelut optimi serui esse doceantur. Hos optimos iuuenes item diuinus sermo demonstrat, cum diaboli auiditatem exponit, dicens: Esca eius electa. *Abac. 1.* Nam antiquus hostis in eorum nequitia ualde reficitur, qui nequissimis nequiores sunt. Ancillarum uero nomine illa nequissima peccatorum conditio designatur, qui per iniquitatem ualde sunt pessimi, & alij præbent exempla prauitatis. Velut enim ancillæ seruos pariunt, dum magnæ iniquitatis non sunt solum operariæ, sed etiam matres. Quia uero sanctorum prædicatione tales etiam conuertuntur, qui magna postmodum omnipotenti Deo seruitia impendunt, apte serui & ancillæ dicuntur auferri, & in opere regis poni. An non tunc ancillam rex regum tulit, quádo de illa magna peccatrice dixit: *Luc. 16.* Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum? *Idem 10* Et hanc in opere suo posuit, quádo in castellum intrauit, & eum illa in domo sua recepit. *Ioan. 20* Hanc etiam in opere suo posuit: quia resurgens à mortuis, ei prædicationem suæ resurrectionis iniunxit. *Mat. 9* Seruum quoque tulit, quando à telonei lucro Matthæum ad se sequendum uocauit. In opere suo hunc etiam posuit: quia ei in domo sua conuiuium præbuit, & Aethiopiæ prædicatorem & conuersi orbis Euangelistam fecit. quia ergo prædicatorum ministerio hi etiam ad Dominum redeunt, de quorum salute humana cogitatio desperare poterat, bene serui & ancillę & optimi iuuenes in regis opere ponendi describunt. Possunt seruorum & ancillarú nomine motus cordis & affectiones intelligi. Nam quádo nobis reproba suggerunt, serui sunt: quádo affectiones mentis prauorum motuum suggestionibus substerni appetunt, ancillæ. Tunc quidem necesse est per rigorem propositi utrisq; dominemur. Seruos nr̃os & ancillas prædicatores tollunt, cum motus

mus cordium nostrorum & affectiones instruunt, qualiter ad Dei seruitium dirigantur. In opere regis ponunt, quando iam idē Dei omnipotentis seruitium, quod eorum magisterio didicimus, exercemus. Quare & in asinis quid aptius quàm lasciui motus animę figurantur? In opere autem regis ponuntur, quando illa mens quæ prauis cogitationibus moueri ad lasciuiam solebat, prædicatione doctoris proficit, & affectus suos in appetitu imitandæ castitatis ponit. Possunt seruorum & ancillarum & asinorū nomine designari, qui secularibus hominibus corporalia obsequia fortiter impendunt. Sed in opere regis ponuntur: quia conuersi ad Dei omnipotentis seruitium, spiritualia tanto deuotius pro æterna retributione tolerant, quanto clarius agnoscūt, quia magna sine fructu tolerabant. Greges etiam rex addecimare dicitur: quia quisquis omnipotenti Deo placere appetit, oportet ut mundus sit per innocētiam, & studio boni operis intentus. Per illud quidem arbor est bona, per istud etiam fructus facit. Quia uerò multis utimur, ut seruare innocentiam, & bona opera exhibere ualeamus, ipsæ cogitationum innocentium turbæ greges nostri sunt. Quid ergo est quòd addecimamur, nisi quia cogitationum subtilitas facile non uidetur? Nam sæpe bona nos cogitare putamus, quæ subtiliter discussa, bona non sunt. Addecimari ergo greges debent, ut illud solum regij iuris sit, quod denario numero continetur. Quod in nobis tunc bene agitur, cùm prædicatorum nostrorū magisterio discimus, perfecti esse non solum exhibitione operis, sed etiam in exquisitione cogitationis. Ad extremum uerò dicitur: Vosq; eritis ei serui:] ut uidelicet sic eius iuri se subditos sciant, ut eius mandata præterire non audeant. Hanc profectò regiam dominationem uolebat Dominus statuere, cùm dicebat: Quodcunque ligaueris super terrā, erit ligatum in cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum in cœlis. Hanc etiam potestatem exigebat à subditis, qui dicebat: Si quis euangelizauerit uobis aliud quàm ego euangelizaui uobis, anathema sit. Hinc item Dominus discipulos mittens in prædicatione, dicit: Qui uos audit, me audit: & qui uos spernit, me

Mat. 16

Gal. 1.

Luc. 10.

A spernit. Hinc de Iudææ prædicatoribus, eisdem discipulis Dominus dicit: Quæcunque dixerint uobis, facite. Serui ergo regum nostrorum sumus, quando sic prælatorum nostrorum imperio subdimur, ut prẹter eorum autoritatem agere nulla prẹsumamus. Quia ergo eis præsunt, qui in uirtute obedientiæ suas uirtutes roborant, in fine regij iuris dicitur: Vosque eritis ei serui:] ut fideles subditi, tunc etiam si subditos se prædicatorū præcepto debere esse cognoscant, quando per uirtutum profectum, ad perfectionis culmina perducuntur. B quod etiam eisdem uerbis ipsa ueritas discipulos edocens, ait: Cùm feceritis hęc omnia, dicite: Serui inutiles sumus. Veruntamen quia carnalibus ista loquebatur, adiunxit dicens: Et clamabitis in die illa à facie regis uestri, & non exaudiet uos Dominus die illa, quia petistis uobis regem.] Qui regem petierant, à facie regis clamāt, quando ij qui agere spiritualem uitam sub bono rectore nouerant, eiusdem uitæ relinquere labores tentant. Facie quidem omnes agnoscuntur. Facies ergo regis est cognita conuersatio, & eruditio boni prædicatoris. C Qui nimirum, quia dura & aspera pro æterna uita agunt, & dura præcipiunt, eorum uitam atq; doctrinam carnales subditi non imitari, sed fugere conantur. Faciem quippe regis tunc uident, qui regem petierant, cuius aspectum ignorabant: quia in prælato suo cœlestis itineris districtio, quàm sit laboriosa cōsiderant, quam uelut rem facilem antequam cognoscerent appetebant. Tunc à facie regis clamant qui regem petierunt: quia dum carnalis uitæ deserere morem uolunt, eius quem sibi præesse uoluerunt, optimi pastoris sui laudabilem D imitationem effugere nituntur. Et quia cæco corde lucem uidere non possunt, ad Dominum clamant: id est, ut euadere spirituale iugum Dei possint, Dominum obsecrant. Sed non exaudit eos Dominus in die illa. Quæ est dies illa qua reprobi subiecti Dominum obsecrant, nisi intentio uanæ prosperitatis? Non exaudiuntur: quia profectò per diuinam gratiam nunquam fit, ut bonis rectoribus semel promissa subiectio, libera egredi ad mūdi delectationes possit. Quare & causam subiūxit, dicens: Quia petistis uobis regē.] Quasi dicat: Pastorib. spi

Mat. 23

Luc. 17

 ritalibus

ritalibus promissa subiectio indissolubilis A est. Facile quidem uobis regem petitis: sed quia dignitas regia grauis est, eorum potestatem effugere facile non potestis. Hoc q a ad historiam dicimus, notandum esse censemus: quia omnipotens Deus dum ius regis prædicit, religiosis præpositis formam institutionis impendit. Quare? ut qui arctissimam conuersationis uiam imperant, nouiter accedentibus facile aditum non impendant. Quare & eiusdem arctissimæ uitæ magister optimus, summæ ueritatis discipulus eruditus præcipit, dicens: Probate spiritus si ex Deo sint. Et item nuncientur ei du- B ra & aspera, per quæ itur ad Deum, ut sciat ad quod intrat. prędicat ergo Dominus ius regis, dicat, sciat omnia, quales carnales futuri sunt in eius obseruatione, & ut ad uitā uirtutis debiles facile non accedant, fortes præpositi facile debiles nequaquam accipiant. Celeritas quidem conuersionis plerunque oritur ex præcipitatione consilij, non ex incremento deuotionis. Nam cum infirmi fortia promittunt, non expertum robur animi, sed confusio discretionis. Quos omnes sub unius denotatione sapiens admonet, qui dicit: Super te onus C ne leuaueris. Qui ergo in regularis uitæ forti proposito alijs præsunt, tanto discretius debent ad eandem uitam conuersos recipere, quanto & utilius prænoscendum est, accedentium petitio ex uirtute sit animi, an ex præcipitatione uoluntatis. Nam qui in suis actibus faciles sunt, solent tam instanter uitæ spiritalis asperitatem appetere, ut uideantur magna animi uirtute quod expetunt desiderare. Noluit autem populus audire uocem Samuelis, & dixerunt: Nequaquam, sed rex erit super nos, & erimus nos quoque sicut omnes gentes, & iudicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.] Hoc quia superius late expositum est: in eorum exquisitione ociose retinemur. Sequitur: Et audiuit Samuel omnia uerba populi, & locutus est ea in auribus Domini.] Audire uocem populi, est quæ sanctæ conuersationis habitum petentes exterius dicant agnoscere. Nam uelut solam accedentium uocem audimus, cùm scimus quæ exterius asserunt, sed quales inter sponsionis assertiones futuri sint, non uidemus. Loqui

1. Ioan. 4

ergo ea in auribus Domini debemus, ut ipse sponsionis uerba suscipiat, qui dum uerba audit, corda discutit, & ex textu professionis usuras exquirit robusti operis. Hoc nanque nouitiorum nostrorum mentes audiant & expauescant: quia uidelicet quod nobis dicunt, in auribus Domini loquimur. Nam quod coram nobis promittunt, Deo offerimus, ut ipse iam de manibus nostris teneat quod exquirat. Quæ profectò libertas rectoris, est obligatio subditi: quia tanto districtori sententiæ subditur, quanto apertius scire potest: quia de eo quod respondet, omnipotenti Deo reddere rationem debet. Cum ergo ea quę nouitij promittunt, Deo offerimus, quasi chirographum quod nobis faciunt, illi damus. Et quia latenter hoc agitur, in auribus Domini Samuel ea quæ populus dixerat, locutus fuisse perhibetur. In auribus quippe amicorum loquimur, quando ea quæ dicimus, extraneis cælamus. Sequitur: Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi uoces eorum, & constitue super eos regem.] Superius propheta futura prospiciens, ait: Clamabitis ad Dominum, & exaudiet: quia petistis uobis regem. Nunc uerò Dominus dicit: Audi uoces eorum, & constitue super eos regem.] Quid per hoc nobis ostenditur, nisi quod sæpe bonis rectoribus sanctæ Ecclesiæ diuinitus inspiratur, ut cœlestis uitæ studijs eos subdant, qui sub disciplina eiusdem professionis postea deuoti non sunt? Qui profectò postea à facie regis clamaturi sunt, & tamen diuino præcepto regem recipiunt: quia diuinitus inspirantur ad seruitutem Dei deuotè accedere, quos in augmento mercedis æternæ, pastorum sollicitudo magni laboris sub eius- D dē seruitutis uinculo debeat cohibere. Ad Dominum nempe clamare dicuntur a facie regis sui: sed quid à Domino missus propheta respondeat, ipsi reges audiant, ut q d agere debeant, inter ipsos clamores sciant: Non (inquit) exaudiet uos.] Ergo nec ipsi exaudire debent. Qui enim in sanctis monasterijs sunt tepidi, medendi sunt quasi ægri, non sunt eijciendi ut mortui. Nam si à Domini missi sunt, inter spiritualium unguentorum fomenta resipiscent. Dicat ergo Dominus: Constitue super eos regem:] quia profectò nonnulli ad seruitutē

Dei

Dei ueniunt deuoti, qui & refrigescere p- mittuntur, sed pastorum studio, quorũ se præcepto subdiderant diuina inspiratione ad amorem cœlestis patriæ recalescunt. Sed iã qualis pastor ad hæc sit idoneus exponit, dicens: Erat uir de Beniamin nomine Cis filius Abiel, filij Seor, filij Bechorath, filij Aphia, filij uiri Gemini, fortis robore. Et erat illi filius uocabulo Saule, electus & bonus, & non erat uir de Israel melior illo, ab humero sursum eminebat sup omnem populum.] Quid est quod cũ rex constituendus ostenditur, patrum nomina prædicantur, nisi quia indignè assumitur ad principatum sanctæ Ecclesiæ, qui sanctorũ patrum in moribus nobilitatem non tenet. Sex antem patrum nomina assignantur, ut sanctæ conuersationis eorum in bona actione perfectio designetur. Sex enim diebus mundus conditus est, sex ætatibus consummatur. Sex ergo sunt patres, qui in genealogiæ ordine electorum pastorũ sanctæ Ecclesiæ nominantur: quia nimirum illorum sunt per imitationem filij, qui in forma sequentium culmen obtinent perfectionis. Pater uerò regis Cis, id est, durus dicitur: quia profectò ij quorum sancti prædicatores imitatores sunt, uita & zelo remissi non sunt. Duri nanque sunt, quia peccatoribus mollia non loquuntur: duri etiã sunt, quia ut alios bene corrigant, dura quæ illis præcipiunt, in sua conuersatione demonstrant. Durus nanque uidebatur qui Iudæos arguebat, dicens: Genimina uiperarum quis ostendit uobis effugere à uentura ira? facite dignos fructus pœnitẽtiæ. Sed qui alijs durus erat, sibi remissus non erat. Nam ut pœnitentiæ duritiam, q̃ prædicabat, Euangelista eum tenere ostenderet, ait: Habebat uestimentum de pilis camelorum, & zona pellicea cinctus lumbis: esca autem eius locustæ & mel syluestre. Ad Ezechiel quoque dicitur: Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum, ut adamantem & silicẽ dedi faciem tuam. Sed qui tã durus contra duros in malo ueniebat, ut dura quæ uentura erant, locuturus ostenderet, diebus septem in medio eorum antequã loqueretur flebat. Sic enim dicit: Et sedi ubi illi sedebant, & mãsi septem dies mœrens in medio eorum. Quia ergo sancti prædicatores, obstinatis

Mat. 3

Ezec. 3

A peccatoribus, lenes & mansueti non sunt, & quod asperum prædicant, operantur: duri filius Saul rectè perhibetur. Illos enim imitari electus prædicator debet, qui & acuta prædicant, & quæ loquuntur, obseruant unde & de codẽ regis patre subiungitur: Fortis robore.] Sunt nonnulli intra sanctam Ecclesiam, qui elatione sunt, & arrogantia fortes. Nam magna agunt, sed cum laudare homines ea quæ agunt, desinunt, eadẽ magna ipsi agere prætermittunt. Fortis ergo robore est, qui uirtutem quam monstrat in opere bono, habet à Spiritu sancto. De B quo nimirum robore superius Anna in cantico uaticinata est, dicens: Infirmi accincti sunt robore. De hoc Dominus discipulis repromittit, dicens: Sedete in ciuitate, donec induamini uirtute ex alto. In hoc robore fortiter gradiebatur ille de quo scriptũ est: Regressus est Iesus in uirtute spiritus in Galilæam. Qui ergo durus dicitur, fortis robore perhibetur: quia electi uiri dum summa prædicant, ingentia demonstrant, & omne quod altum præcipiunt, omneq; quod magnum agunt, in uirtute sancti Spiritus operantur. De quo dignè subiungi- C tur: Et erat ei filius Saul nomine, electus & bonus.] Nam qui talium imitator est, utilis non solum est ad laborem ministerij, sed aptus ad fructum hæreditatis. Electus quippe etiam Iudas ad ministerium fuit, sed quia bonus non fuit, ius amisit successionis. Qui ergo in Saul adhuc electo & bono significantur, nisi sanctorum patrum electi imitatores? qui per doctrinam alijs utiles sunt, & per conuersationem sibi, qui sic alios possunt regere, ut sibimetipsis nequaquam desinant prouidere. Electi nanque & boni sunt, quia sic lucra aliorum ex- D petunt, ut sui nulla damna patiantur. Pleni quippe in seipsis sunt effluentes alijs, & de abundantia sui sic alijs tribuunt, ut suæ plenitudinis aliquid non amittant. Habent quæ alijs præbeant, sed habentes quæ sibi possint sufficere, nulli præbent. Sic alijs prębere oleum nituntur, ut à se fomenta luminis non tollantur, ut dum illuminant alios, se non extinguant. Bene ergo electus & bonus dicitur: quia certè qui sanctæ Ecclesiæ regimen suscipit, diues esse debet, & ornatus donorum spiritalium, & plenitudine meritorum. Et quia de communi ordine

Suprà 2

Luc. 24.

Luc. 4.

 dine

dine qui præcellant, eligendi sunt, sequit: Et non erat de filijs Israel melior illo.] Cuius profectò excellentia commendat, cùm subditur: Ab humero, & sursum eminebat super omnem populum.] Hac quippe specie corporis in persona ordinandi antistitis præsignantur acta uirtutis. Quid enim in humero nisi fortitudo designatur? Sed qui ab humero & sursum super omnẽ populum eminebat, tam sublimis staturæ erat, ut qui altior esset in populo, capite usque ad humerum regis pertingeret. Futurus uerò rex collo & capite altitudinem omnium superaret. Capita uerò quæ sunt, nisi subiectæ plebis mentes? Quæ cùm ualde tenduntur, usque ad humerum ordinandi regis pertingunt: quia is qui ad regendum culmen sanctæ Ecclesiæ quæritur, tantæ debet esse perfectionis, ut quicquid populus de bono opere sibi uult proponere, in sua conuersatione debeat demonstrare. Quasi enim regis humerum capita plebis tangũt, quando eorum corda, quicquid uirtutis in suo pastore quærunt, inueniunt. Sed rex præcellit collo, præcellit & capite. Quid enim in collo, nisi locutio: quid in capite, nisi mentis contemplatio designatur? Capite ergo & collo subditorum omnium capita excellit, si contemplationis altitudine mirabilis est, & sublimitate doctrinæ. Quasi enim capite sublimis est, cùm illa de secretis cœlestibus contemplatur, quæ alij contemplari non possunt. Collum quoque super alios habet, qui altitudine locutionis suæ mirabilis est, æquandus ab alijs nõ est. Quasi enim caput in sublime extulerat, qui dicebat: Veniam ad diuisiones gratiarum, & reuelationes Domini. Scio huiusmodi hominem, siue in corpore siue extra corpus nescio, Deus scit. Sed uelut electus & bonus rex, ut collum etiam super capita omnia se tenere ostenderet, ait: Audiuit arcana uerba, quæ non licet homini loqui. Quid uerò quasi eminens collum eius miramur in iis quæ tacuit? adæquemus eum, si possumus, in iis quæ dixit. De collo apostoli Pauli processerunt epistolæ eius, & cùm ab illo tempore cœperint eas uiri sapientes exponere, adhuc conantur ea quæ dixit, melius scire. Cumque quotidie in eius eruditione proficiũt, quasi ad summitatem colli innitentes, pertingere nequaquam possunt. Emineat ergo rex collo, emineat capite: sit humero sublimis, ut conuersatione perfectus sit, eloquio mirabilis, præ ceteris arduus in arce cõtemplationis. Sed qui cõuersatione magnus est, eloquio præcipuus, præ omnibus contemplatione suspẽsus, prius quàm perueniat ad culmen regiminis, signa exterius habere debet fraternæ charitatis: ut uidelicet sic proximorum sollicitudinem habeat, ut ad æternam uitam lucra animarum quærat. Bene ergo in eorũ typo subiungitur: Perierant autem asinæ Cis patris Saul, & dixit Cis ad Saul filium suum: Tolle tecum unum de pueris, & surgens uade & quære asinas. Qui cùm transissent per montem Effraim, & per terram Salisa, & non inuenissent, transierunt etiam per terram Salim, & non erant, & per terrã Gemini, & minime reperere.] Cis qui durus dicitur, non solum electos eius, sed ipsum etiam redemptorem significat. Nemo enim sibi eo durior extitit. Huius nanque duritiæ asperitatem propheta insinuãs, ait: Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Mori enim mortalibus non est pati, passibiles damnatæ naturæ. Ille ergo sibi durus uehementer extitit, qui in se unde pateretur, non habuit: sed ut nos patiendo liberaret, in quo sibi durus esset, & pati posset, dignanter assumpsit. Asinæ Cis sunt animæ peccatrices. Quia etiam in fide redemptoris regeneratæ sunt, duræ esse dicitur: perditæ autem asinæ, quia per immunditiam ab eius sunt seruitio separatæ. Hinc est enim quod ad passionem tendens, absolutæ asinæ, & pullo insedit: ut patenter ostenderet, quia ad hoc pati uenerat, ut peccatoribus subueniret. Pereuntes nanque asinas se quærere fatebatur, cùm dicebat: Venit filius hominis quærere, & saluum facere quod perierat. Has asinas & per semetipsum quæsiuit, & adhuc prædicatores ad quęrendum mittit. Dicit ergo Cis filio suo, ut asinas quærat, quando electorum cordibus spirituali inspiratione redemptor imperat, ut in prædicationis ministerium pergant. In prædicationis autem officio pergentes, quia solum spiritalem sensum secum debent ducere, unum de pueris tollere iubetur. Vnum nanque puerum tollit, qui dum ad præbendam alijs formam uiuendi pergit, in omne quod agit spiritualis

2.Co.12 | Esa.53. | Mat.21 | Luc.19.

tualis est. Vnum namq; de pueris tulit, de quo prædictum est: Ipse præcedet ante illum in spiritu & uirtute Heliæ. Vnum puerum secum tulerat, qui ait: Non habemus spiritum huius mundi, sed spiritum qui ex Deo est. Hinc iterum dicit: Nos sensum Christi habemus. Hinc per Ezechielem de sanctis animalibus dicitur: Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur. Quærens ergo asinas, unum de pueris tollit: quando is qui nouiter animarum lucra quærere incipit, quæ agere putat omnia spiritaliter agere disponit. Inuenire autem asinas, est peccatores in luce sanctitatis cõuersos aspicere. Nam uelut perditæ asinæ non inueniuntur, quando in peccatorum tenebris reproba corda se obruunt. Et quia per quinque sensus corporis ad easdẽ peccatorum tenebras decidunt, quinque regionibus non inueniendæ perquiruntur: uidelicet monte Effraim, terra Salisa, & Salim, & uiri Gemini, & Zuph. Vnusquisque etenim ubi per peccatum proijcitur, ibi occultatur, & quasi perditus ubi sit nescit: quando iustitiæ lucem, in qua eum Deus posuit, derelinquit. Hinc est quòd in paradiso post peccatum primum hominem quærit, dicens: Adam ubi es? Quasi dicat: Quia te in luce qua posui non inuenio, demonstra te ubi posuisti. Hinc de mortuo Lazaro exquirit, dicens: Vbi posuistis eum. Sed quem quasi perditum quærebat, ut inueniret progredi imperabat, dicens: Lazare ueni foras. Perditur ergo homo, cùm peccat: inuenitur, cùm peccatum aduersum se iam pœnitendo pronunciat. quia enim per sacra eloquia peccatori precipitur, Dic tu prior iniquitates tuas ut iustificeris: dum ille qui peccauit confitendo iustificari incipit, in luce iam cernitur, ubi iam positus inuenitur. Saul autem, qui asinas quærens, non inuenit: eruditi quidẽ prædicatoris personam designat, sed nouiter incipientis. Quem profectò omnipotens Deus prædicationis fructum afferre non patitur, ne uilem peccatorum conuersionẽ æstimet, dum leuiter conuertere eos ad Dominum potest. Differtur ergo conuersio, ut conuersi diligantur, & eos prædicator tanto amplius amet, quanto clarius uidet quia eos lucrari citò non præualet. Sed dum sancti uiri de prædicatione sua alios

Luc. 1. *1. Co. 2* *Ezec. 1* *Gen. 3.* *Ioan. 11*

A conuertere non possunt, de se uehementer timere incipiunt, ne inde omnipotenti Deo displiceant, unde se ei uehementer placere cogitabant: & plerunque agitur, ut sic nouorum prædicatorum corda terreantur, ut iam proponant eiusdem prædicationis officium deserere, & Deo per silentium uacare. Quare & subditur: Cùm autem uenisset in terra Zuph, & non inuenisset, dixit Saul ad puerum suum: Veni reuertamur, ne fortè dimiserit pater meus asinas, & sollicitus sit pro nobis.] Ad patrem reuerti deliberat, qui postposita intentione prædicationis, Deo uacare appetit in B secreto silentij. Reuerti quidem dicitur qui missus ante perhibetur. Quasi enim coram patre sunt filij, quando electi uiri immorantur in secreta contemplatione redẽptoris. Reuertuntur itaque quando à publico sanctæ prædicationis ueniunt ad rimanda gaudia æternæ claritatis. Sed quia sancti uiri nihil agunt inconsulti, Saul de reuersione ad patrem puerum consuluit. Tunc nanque puerum consulimus, quando intenta mente prouidemus, ut quod tentamus disponere, à spirituali sensu non debeat differre. Ad patrem quippe reuerti C disposuerat, qui dicebat: Dixi custodiam uias meas, ut non delinquã in lingua mea: Posui ori meo custodiam cùm consisteret peccator contra me. Aduersus prædicatores peccator consistit, quando ad prædicationem eorum, statum suæ iniquitatis non deserit. Et quia tunc prædicator ei silere & Deo uacare proponit, ut ad patrem redeat, obmutescit. Sed quia per silentium uoluntatem Dei melius didicit, cor eius cõcaluit, & exardescente igne internæ meditationis locutus est. Quod in hoc etiam loco D ostenditur: quia consultus puer consulenti se consilium impendit, dicens: Ecce est uir Dei in ciuitate hac uir nobilis, omne quod loquitur absque ambiguitate uenit. nunc ergo eamus illuc, si fortè indicet nobis de uia nostra propter quã uenimus.] Virum Dei Samuelem dicit, in quo prædicatores sanctæ Ecclesiæ designari iam diximus. Qui uir quidem dicitur, pro reuerentia sanctę conuersationis, & omne quod loquitur absque ambiguitate uenire perhibetur: quia quicquid minatur de æternis supplicijs, quicquid de æterna lætitia promitit

Psal. 29

 mittit

mittit iustis, ita ut denunciat, & impij abibunt ad pœnam, & electi ad gloriam. Qui etiam in ciuitate esse perhibetur: quia electus pastor in communi subiectæ plebis custodia semper uigilare cognoscitur. In ciuitate est pastor: quia cum custodit alios, in se munitus est. Vnde & per prophetam in omnium uirorum Dei laudibus, sub unius descriptione dicitur: In excelsis habitat, munimẽta saxorum sublimitas eius. Nam quo altius in æternorum ciuium uisione suspenditur, eo & sibi fortior & proximis utilior inuenitur. Nobilis etiã dicitur: quia superna conuersatione conspicuus est, & de mundanæ uitæ rusticitate nihil habet. Inde enim nobilis cernitur, unde ciuis. Secularium quippe hominum quia nulla est morum compositio, quasi in exterioribus locis nutriti, rustici sunt. Ex consueta nãque animi inhonestate, turpes proferũt motus corporis, & uelut ualde degeneres, urbanæ consuetudinis gestum nesciunt, dum per omne quod agunt, uitæ suæ speciem utilitate terrenæ obscuritatis operiunt. Quo contrà uiri Dei nobiles sunt, qui dũ fortiter ea quæ diuina sunt agunt, in omni suo opere superna luce resplendent, & nihil degenerositatis habent, qui in magna luce omnis suæ conuersationis radios proferunt cœlestis originis. Ad hoc ergo à puero Saul ducitur, ut instruatur: quia qui in arce prælationis ponendi sunt, spirituali sensui perfectorum prædicatorum magisterio subijci monentur. Ab hoc puero nos duci admonet, qui dicit: Si spiritu ducimini, non estis sub lege. Quærendum uero est, cur dubitatiue dicatur: Si fortè indicet nobis de uia nostra per quam uenimus.] Sed quia spiritualia discere appetit: quia ingentia dona gestit accipere, utrum eisdẽ donis sit dignus, scire non potest. Dubitare ergo incipit, qui tam magna promereri se suis meritis non præsumit. Quæ nimirum dubitatio electis oritur ex uirtute humilitatis. Quare & comitantis pueri uoce Sauli dicitur: Si fortè indicet nobis de uia nostra.] Quia nimirum spiritualis sensus non alta nobis sapere suggerit, non audacter de omnipotenti Deo præsumere, sed eius dona cum summa sancti timoris reuerentia postulare. Meritò ergo puer dicitur, qui humilia semper docere prædicatur. Dum ergo dicit:

Gal. 5.

A Eamus illuc,] & repentè subiungit: Si fortè indicet de uia nostra:] apertè indicat, quia in sensu electorum Dei spiritus operetur, dum ad spiritualia dona expetenda & deuote eos facit accedere, & de largitoris omnipotentia magna cum reuerentia formidare. Vnde & qui à spiritu ducitur, inopiã meritorum suorum respicere perhibetur, cum subditur: Dixitque Saul ad puerum suum: Ecce ibimus, quid feremus ad uirũ? panis defecit in sistarcijs nostris, & sportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quicquam aliud.] Habent propriũ mentes humilium, ut spiritualia dona habeant, B sed in ijs quæ habent, se non attendant. Quia enim à Spiritu sancto uirtutum dona percipiunt, ideo sanctus Spiritus qui dona tribuit, ea eis ab æstimatione tollit, ut in uirtute conuersationis hæc habeant, in tumorem elationis non habeãt. Bene ergo de Saule dicit, Ab humero, & sursum eminebat super omnem populum. Et dixit ad puerum suũ: Panis defecit in sistarcijs nostris, & sportulã non habemus:] quia electi uiri, & ad disponendum sanctæ Ecclesiæ culmẽ idonei, in ijs etiam se per humilitatem paruos C aspiciunt, in quo per uirtutem magni sunt. Et panem quidem ad refectionem fidelium animarum habent in sapientia uerbi, sportulã uerò in memoria internæ meditationis. Cùm.n. ea quæ in secreta meditatione colligunt, seruãt in memoria ad eruditionem fidelium, uelut panẽ in sportula reponunt. De his enim sportis in Euangelio dicitur: Impleuerunt septem sportas de fragmentis. Cum in mensa Dñi panes abũdant, sportæ impleri præcipiũtur. quia cum electi anima in superna redemptoris cõtemplatione reficitur, in eadem contemplatio- D ne ueritatis erudit, ut uerbi alimonia quæ in se excrescere cernitur, in memoria ad eruditionem fidelium reponatur. Aliud etiam præter panem & sportulam abundanter habent, qui cum uirtute contemplationis, & doctrina uerbi, abundant copia sanctæ operationis. Vt ergo humilitas sanctorum in ordinandi regis locutione resonet, dicit: Panis defecit in sistarcijs nostris, & sportulam non habemus ut demus homini Dei, nec quicquam aliud: quia sanctus Spiritus eos qui ad Ecclesiastici culminis regimẽ preparat, magnos facit in uirtute interni muneris,

Mat. 15

neris, sed oĩno paruos in respectu propriæ æstimationis. Dicat ergo puer: Eamus illuc, si forte indicet nobis de uia nostra. Saul aũt uacuum se inspiciat: quia Spiritus sanctus dum sensus honestè uiuentium instruit, audaces modò, modò timidos reddit. Audaces quidem, ut præsumant: timidos, ne superbiant. Impellit, ut necessaria postulent: retrahit, ne nimis præsumendo uitium incurrant temeritatis. Et quia quos pauidos facit, per robur fiduciæ ad præsumendum erigit, repentè subinfertur: Rursus itaque puer Sauli respondit, & ait. Ecce inuẽta est in manu mea quarta pars stateris argenti, demus homini Dei, & indicet nobis de uia nostra. Quasi puer bona loquitur sensus electi hominis, quando ad loquendum impellitur, nutu Spiritus sancti. Quid est ergo quòd dicit, Inuenta est in manu mea quarta pars stateris argenti? Quæ est ista pars stateris argenti? Sed quia argenti nomine diuina eloquia designantur, argentum in manu pueri est, sermo diuinus in uirtute sciendi. Sermonem quidem aliud est posse dicere, aliud est posse sentire. Nam diuina eloquia etiam reprobi eloquuntur, sentire autem nisi electi possunt. Sentitur etenim ea res cuius uirtus agnoscitur. Nam & ægri pisces comedunt: sed uis ægritudinis tollit eis experimentum saporis, ut quod uidentur comedere, prohibeantur & sentire. Sic sic nimirum carnales quique dum cœlestia loquuntur, quæ non diligunt, uelut ægri rebus utuntur, quas sentire prohibentur. In manu ergo pueri argentum inuenitur, quando per humilitatis meritum sancti uiri cœlestia quæ loquuntur in magno affectu charitatis excipiunt, ut ualde dulce sit eis superna dicere, eo quòd dulciter, ac ualde dulcius per amorem saturantur. Vnde etiam scriptum est: Edent pauperes, & saturabuntur. Quia enim cibus animę est sermo Dei: pauperes edunt, & saturantur, diuites saturari non possunt: quia nimirum electi uiri qui superna diligunt, quoties hæc audiunt, ad hæc feruentius incalescunt: reprobi superna loquuntur & audiunt, quæ in nulla dulcedine ad mentis suæ refectionem suscipiunt. Quarta uerò pars stateris argenti dicitur pro qualitate temporis. Nam ut alias partes huius stateris uideamus, Prophetæ, Apostoli, Martyres intuendi sunt. Quia enim

Ps. 21.

A pro qualitate temporis, singulis ordinibus distributa est sonoritas prædicationis, uelut singuli quartam partem stateris habuere. Quartam ergo partem stateris illi exhibuerunt, cùm synagogæ aduentum redemptoris promitterent. Apostoli partem suam dederunt, cùm Iudæis eum qui promissus fuerat, iam uenisse prædicarent. Martyres etiam partem suam tribuerunt, cùm infideles ad fidem redemptoris adducerẽt. Quarta ergo pars stateris remansisse cognoscitur: quia per episcopos & doctores sanctæ Ecclesiæ uerbum fidei usque ad mundi finẽ B electis fidelibus exhibetur. Sed ab his uerbum fidei bene prædicatur, quibus per manus pueri subministratur: quia nimirum illi debent superna prædicare, qui in mentis suæ dulcedine meruerunt eorum suauitatẽ cognoscere. Hæc nanque pars stateris datur, ut uiam quis rectæ prædicationis plenius mereatur agnoscere: quia summi doctores sanctæ Ecclesiæ authoritatem prædicationis alijs non committunt, nisi eis quos sciunt cœlestia diligere quæ loquuntur. quibus uerbis simpliciores ad literam admonẽdi sunt, ut in uiro Dei prauitatem auaritiæ C suspicari nó audeant, per hoc quod dicitur: Vt demus homini Dei, & indicet nobis de uia nostra. Nam si propheta uenalem sermonem haberet, homo Dei non esset, & ipsius prophetæ spiritum habere nequaquã posset. Hoc ergo cùm dicitur, non exponentur mores hominis Dei, sed deuotio accedentis: quia in magna eum Saul habebat ueneratione, in cuius conspectu apparere uacuus erubescebat. Et quia ad eiusdem uiri Dei uenerationem eos fama celebris inuitabat, adiungitur: Vocabatur enim uidẽs.] Vocari etenim, est publica relatione dici. D Videns autem est, qui interna etiam respicit, quæ mens carnalium non attendit. Vnde & de sanctis animalibus dicitur: In circuitu, & intus plena erant oculis. Quia in exterioribus circumspecti, & intrinsecus prouidi sunt. Quo contrà carnalium doctorum præsumptionem in Euangelio Dominus arguens, ait: Si cæcus cæco ducatum præstat, ambo in foueam cadunt. Videns etiam dicitur, cui remota & absentia præsentia sunt. Quod sanctis prædicatoribus bene conuenit, qui per cognitionem tanto sunt præsentes spiritalibus,

Ezec. 1

Mat. 15

talibus, quanto in exterioribus intentionẽ figere dedignantur. Velut enim occulta patentia, & remota præsentia habent, qui ea quæ carnales nescire nequeunt, semper intelligunt. Talis namq; esse pastor sanctæ Ecclesiæ debet: quia in uia cœlestis patriæ ad præbendum lumen subditis cõstitutus est. Semper ergo spargat radios lucis, ut fideles subiecti ex illuminationis suæ experientia, alios ad illuminationem trahant. Sequitur, & dicit: Olim sic loquebatur unusquisque uadens cõsulere Deum: Venite eamus ad uidentem.] Dominum imus consulere, quãdo ad eruditos prędicatores pergimus, ut salutis nostræ cõsilium inueniamus. Sed quia modò tam perfectorum uirorũ raritas est, dum antiquorum temporum florem religionis attendimus, defectum eius in præsenti tempore defleamus. De miseria præsentis temporis & calamitate cõpuncti, florem elapsi tẽporis, cum pulchritudine sanctitatis emarcuisse suspiremus. Dum ergo pastores Ecclesiarũ cernimus terrenis inhęrere, labentia quærere, nulla spiritalis uitæ insignia proferre, dum nulla nobis prælatorum nostrorum lux infunditur, ad laborem compunctionis illa quæ præierunt memorantes, dicamus: Olim sic loquebatur in Israel unusquisque uadens consulere Dominum: Venite eamus ad uidentem.] Israel dicitur uidens Deum, siue in quo est Deus. Quod certe nomen sanctæ Ecclesiæ conuenienter aptatur, cuius populus dicit. Nam & in Euangelio dicitur: Ecce ego uobiscum sum usque ad consummationem seculi. quę nimirũ quia in priori tempore pastores habuit spiritali cõuersatione floridos, magna scientia eruditos, qui magno despectu terrena uilipenderent, cœlestia cogitarent: ad lumẽ quod in eis uidebat populus, se inuicẽ exhortari poterant, dicentes: Eamus ad uidentem.] Si ergo eundem est ad uidentes, pariter est diuertendum à cæcis: quia reproborum prælatorum exempla non debemus imitari, sed fugere: ab eis autem qui conuersationis merito spiritualia cognoscunt, semper ædificationis nostræ eruditionem postulare. Et quia hoc non nisi uiri spiritales faciunt, sequitur: Et dixit Saul ad puerum suum: Optimus sermo tuus, ueni eamus.] Optimus sermo est quo melior audiri nequaquam potest. Quoties nobis ergo

Mat. ul.

A salutis nostræ consilia spiritaliter suggeruntur, intus nobis sermo fit, quo melior inueniri non possit. Pueri ergo sermonem laudamus, quoties nobis in spiritualis sensus nostri proposito complacemus. Et cum eo ire promittimus, quando spiritualibus cogitationibus consentimus. Sed quia tunc fructuosa est bona cogitatio, quando in operatione perficitur, sequitur: Et uenerunt in ciuitatem in qua erat uir Dei. Cumque ascenderent cliuum ciuitatis, inuenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt ad eas: Nunquid hic est uidens?]

B Qui uirum Dei quærunt, in ciuitatem ueniunt: quia plerunque fit ut uita atque doctrina prælati in subditorum conuersatione requiratur. Sic nimirum & arbores sæpe requiruntur, quarum species non in folijs, sed in fructu inueniuntur. Plerunque autem suborta fruteta magnis arboribus admiscentur, & fructus suos earum arborum quibus sunt mistæ esse metiuntur. Qui ergo fructum discernere uult, prius discernat & ramos, ut ex qua arbore fructus procedat agnoscat. Sic sic nimirum est in conuersatione fidelium: quia in electa plebe boni ꝓ-

C dicatoris, dum plures mali admisti sunt, uelut inter bonas arbores spinæ oriuntur. Cõuersatio itaque electi prædicatoris non est exploranda in omnibus subditis, sed in solis electis. Tunc quidem uelut ramos bonæ arboris cum discretione secernimus, quando in plebe rectoris illos uelut electa poma imitamur, qui magistri sui exemplo proficiunt: & illos uelut uepres fugimus, qui antiqui hostis fraude reprobant. Bene ergo de Saul & eius puero dicitur: quia uenerunt in ciuitatem, & cliuum eiusdem ciuitatis ascẽderunt: quia nimirum perfectio sanctorum

D uirorum cum in subditis quæritur, non imperfecta membra, sed electa atque perfecta requirenda sunt. Nam & artifices opera sua prius inchoant, deinde comunt. Pictor etiã cum pulchros colores aut aurum superducere appetit, prius utiliorem colorem sternit. qui ergo iudicare de peritia artificum uult, non inchoata eorum opera, sed pfecta respiciat. Cliuum ergo ciuitatis ascendat, ut qui inuenire appetit uidentem, reperiat. Cliuum enim infimus & defossus locus est. In qua nimirum parte ciuitatis illi signantur, qui adhuc in altiorem conuersationem

nem minimè profecere. Cliuum ergo ascẽdimus, cùm planitiem infirmorum auditorum ad exemplum nobis proponere uitamus. Et tunc quidem puellas egredientes ad hauriendam aquam inuenimus: quia pulchritudinem sanctarum mentium in perfectiori conuersatione respicimus. Puellæ quidem sunt mẽtes electorum, integræ per innocentiam, decoræ per uirtutum claritatem. Et quia in secretiori uita pulchritudinem suam conseruant, uideri nequeunt, nisi cùm ad hauriendam aquam egrediuntur. Puellæ aquam hauriunt, quando electę animæ ex profundo dolore præsentis exilij fluenta lachrymarum fundunt. Haurire quidem aquam dicuntur: quia dum se proiectas in hac ualle lachrymarum lugẽtes memorant, quasi ad profundum funem cogitationis mittunt, à quo cum labore aquas lachrymarum trahunt. Tunc etiam egressæ uidentur: quia quæ quales sunt intus latẽt, apparent tamen in oculis, & quantum diligant conditorem indicant, quæ in tanto dolore præsentis seculi uiam sustinent. Ab istis ergo quærendum est, Vbi est uidens? quia locus perfectorum tunc bene cognoscitur, cùm ab eis nobis ostenditur, qui per profectum uitæ eorum conuersationi uicini sunt. Sed habent prædicatores loca diuersa. Alium quippe locum habent pro se, alium pro subditis: quia nimirum in seipsis in altissima contemplatione morantur, pro subditis ad doctrinæ montem descendunt. Per contemplationem uelut in cœlo sunt, & quia alta sunt quæ docent, & descendunt cùm docent, & sublimia loquentes in alto se retinent. Perfectiores igitur auditores uicini suo rectori sunt, non cùm in summa contemplatione est, sed in inferiori mõte doctrinæ. Quare & puellæ respondentes dicunt: Hic est, ecce ante te: hodie enim uenit in ciuitatem.] Quasi dicant: Ideo locum eius indicare possumus: quia illuc uenit, ubi eum uidere solebamus. Nam si in suæ sublimitatis arce resideret, eum tibi nemo ostẽderet. In ciuitate etenim doctor est, quando per ministerium prędicationis moratur in eruditione populi subiecti. In ciuitate est doctor, quando relinquit propria, ut cõmunia disponat. Quia enim boni prædicatoris plebes per eorum exhortationem munitæ ac fortes sunt, quando in eorum ministerio moratur, in ciuitate esse cognoscit. Item quia in subiectæ plebis multitudine alij simplices, alij sapientes, puellę subiungunt: Festina nunc, hodie uenit in ciuitatẽ: quia sacrificium est populi in excelso. Ingredientes autem statim inuenietis eum, antequam ascendat in excelsum ad uescendum. Neque enim comesturus est populus donec ille ueniat: quia ipse benedicet hostiæ, & deinde comedent qui uocati sunt.] Cum in ciuitatem uenit Samuel, in excelsum ascendit: quia electus prædicator in eruditione subditorum, modò plana uerba, modò alta pronunciat. Quando igitur plana & intelligibilia pręcipit, in ciuitate est: quando sublimia, & quæ uix intelliguntur, in excelso. In ciuitate est, quando simplicibus proponit exempla: in excelso autem, quando perfectis uerborum spiritualium alta pronũciat. Quasi enim in ciuitate erat, qui dicebat: Nihil iudicaui me scire inter uos, nisi Christum, & hunc crucifixum. *1. Co. 2.* Item in ciuitate erat, quando infirmis remedia demonstrabat, dicens: Propter fornicationem uir suã uxorem habeat, & uxor suum uirũ habeat. Sed in excelsum ascendit: quia non multo post subdit: De uirginibus autem præceptum non habeo, consilium autem do. Vellem omnes homines esse sicut meipsum. In excelsum etiam uerborum se sæpe ascendere fatetur, quia dicit: Sapientiam loquimur inter perfectos. Quid est ergo quod dicunt puellæ: Festina nunc, hodie uenit in ciuitatem:] nisi quia rarò uidebatur in ciuitate, uidelicet tardè ueniens, citò recedens? Quo nimirum magisterio sanctæ Ecclesiæ doctor instruitur, ut uidelicet rarò sit in publico, frequens in secreto, ut quo tardius aspicitur, deuotius ueneretur. Tunc quidẽ quasi cœlestis excipitur: quia quo amplius in secreto contemplationis latuit, uerbi Dei thesauros ad eos qui se expectant ditiores trahit. Ille etenim potest multa bona in infimis dicere, cui per secretum mentis intuitum conceditur summa uidere. Et quia dulcius uidentur illa quæ dicuntur, puellæ dicunt: Festina.] Quasi dicant: Si id pro quo in ciuitate uenit expleuerit, uidere in secreto suo repositum non potestis. Quod profectò uerbum iam literam non ad uerbum, sed exemplum religiosorum est. Nam sanctus uir tantæ erat districtionis, ut statutas dies

dies & horas haberet, in quibus eum qui cuperet, uidere potuisset. Dicunt ergo: Festina.] Ac si dicant: Si statutum tempus trãsierit, in horis suæ, quietis aut actionibus non intendit. Qui ergo remotæ uitæ ordinem sumpsimus, hoc obseruare attentius debemus. Statuendæ sunt nobis horæ ministerij, ut breuiter persistamus in opere, festinanter redire ualeamus ad contemplationis arcem. Ipse autem secreti silentij nostri moræ tanta lege districtionis custodiendæ sunt, ut ipsi etiam qui accedere solent sciãt: quia contra propositum nostrum ad nos accessum non habeant. Quia uerò hæc spiritaliter explanare, cępimus contra simplices hoc dici cõuenienter intelligi potest. In ciuitate quippe is quidẽ extraneus Samuelem alloqui posse putatur, in excelso autem non putatur: quia quos simplices esse credimus, plana non alta eruditione eos indigere existimamus. Tunc ergo prædicatores sanctos audire debent, quando plana simplicibus loquuntur quæ intelligunt, non quando dicunt alta quæ intelligere nequaquam possunt. Dicunt ergo: Festina nunc, hodie uenit in ciuitatem: quia sacrificium est populi in excelso.] Quod tale est, ac si dicat: Quia multi sunt qui summa audire desiderant, nunc tu debes festinare, quando ille similes tui simplices uidetur instruere. Sacrificium quidem populi est deuotio electę plebis. Quæ nimirum deuotio quia uerbo prædicationis in electorum cordibus excitatur, quasi à Samuele perficitur. In excelso est autem sacrificium populi, quãdo corda fidelium subditorum alta uerba sanctę prædicationis deuotè audire concupiscit. Vnde & aptè dicitur: Quia populus non comedit, nisi prius Samuel hostiæ benedixerit:] quia profectiores auditores, dum ad summam uirtutum perfectionem peruenire desiderant, uerbum scientiæ, per quod ad desiderata perueniant, in magno desiderio expectant. Quo in loco notandum est: quia oblatum sacrificium nondum erat, & tamen dicit, Sacrificium est populi in excelso. Si enim sacrificium antequam offerri incipiat non est, quomodo erat sacrificiũ, quod non erat? Sed quia nos spiritalia sequimur, nondum erat sacrificium, & erat: quia cum electi fideles altius erudiri appetunt, iam quidem magnam deuotionẽ audiendi habent, quam post auditam prædicationem ualde maiorem habent. Non est ergo adhuc oblatũ sacrificium: quia illa magnitudo deuotionis quæ nascitur in corde electi, de uerbo prædicationis ante prædicatoris uerbum in corde non est. Et est quidem in excelso sacrificio: quia de expectatione uerbi, magna iam est in corde audire uolentis uis deuotionis. Quare & bene dicitur: quia populus non comedit, donec ille hostiæ benedicat.] Qui enim summa inhianter diligunt, donec eadem summa percipiunt, non quiescunt. Si enim hostia mentis eius deuotio est: hostiæ benedicĩt, quando ad uocem prædicationis sanctificatur, ut quo purior efficitur, diuina susceptione acceptior habeatur. Quod enim in Dei sacrificio benedicitur, mundum quidem est cũ offertur, & materiale: oblatum uerò tanto est mundius, quanto non solum materiale, sed spirituale, quanto nõ solum mundum, sed etiam mundans est. Hostiarum quippe oblationibus mũdari peccata quis dubitet? Sic nanque, sic est mentis deuotio. nam cũ bona audire gestit, munda est: sed cum sanctæ prædicationis accepta & benedicta manibus fuerit, tãto ardentior & sacratior redditur, quanto clarius didicit, quem amare dulcius notum possit. Munda quidem ante uelut præparatio sacrificij fuerat, quæ bonũ nosse cupiebat, & tamen materialis erat apparatus: quia nondum nouit quæ discere appetit, sed munda ualde & spiritalis, cum iam doctrinę sanctificata uocibus, non iam appetit audire quod sciat, sed audita delectatur experiri quæ amat. Tunc etiam non solum mũda est hostia, sed mundans: quia quo feruentiori cœlestium amore succẽditur, ab ea negligentiæ carnalis tenebræ potentius effugãtur. Scriptũ quippe est, quia charitas operit multitudinem peccatorũ: quia nimirum carnalia nostra destruimus, cum ardenti deuotione ad cœlestia subleuamur. Et quia subditur: Et tunc comedẽt qui uocati sunt:] quid aliud designat, nisi quia deuotionis affectus mentis est cibus? Tunc nanque comedemus cum hostię benedicitur: quia cum ad prędicatorum uocem deuotio nostra in amorem conditoris extollitur: anima quæ ad dulcedinem conditoris peruenit, habet iam cibum suum. Tunc ergo comedũt, qui ante benedictionem

Iac. ult.

nem hostiæ comedere noluerunt. Nam qui summa intentionis expectatione ad diuinæ dulcedinis perceptionem se præparant, dum mala desideria per appetitũ nulla recipiunt, uelut ieiuni, refectione deuotionis auidius replentur. Velut enim benedictionem hostiæ ad refectionem expectant, qui cuncta illicita desideria fugiunt, ut de uisione internæ gloriæ per deuotionem satientur. Scriptum quippe est: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Qui enim in corde inepta non recipit, dum superna desiderat, mundus corde est: & dum per bonum prædicationis ad diuinæ contemplationis dulcedinem ducitur, quasi benedictionem hostiæ habet in animæ saturitate. Dicit ergo: Deinde comedent, qui uocati sunt.] Ieiuni quippe uocantur ad comestionẽ, dũ prædicator foris loquitur, qui à prauis desiderijs mentem custodiunt, & per gratiã Spiritus sancti ad internæ dulcedinis experientiam trahuntur. Vocati enim tunc erant inuitati, qui uenerant. Vocati ergo ieiuni tũc comedunt, quando hi spiritualis gratię deuotione pascuntur, qui ad eam percipiendã se magna mentis suæ custodia parauerunt. Quid uerò est quòd dicunt: Ascendite, quia hodie reperietis eum?] Sed dum electi bona prædicatorum laudant, auditorum corda magna luce irradiant. Cœlestis nanque illa conuersatio boni doctoris quã prædicant, dies est. Dicant ergo: Hodie reperietis eum.] Eo nanque die prædicator inuenitur, quando non est minor uita quã fama, quando electorum uoce laudatur, sed qui laudes audiunt, omne quod audiunt, in eius laudabili conuersatione inueniunt atque cognoscunt. Quo contra Pharisæos increpans Dominus, ait: Væ uobis scribæ & pharisæi, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris uidentur hominibus pulchra, intus autem plena sunt ossibus mortuorum. Hinc iterum uanè gloriosos infidelibus cõparat, dicens: Quomodo potestis credere, gloriam ab hominibus accipientes. In die quidem laudantur, qui eiusmodi sunt, sed eo die non reperiuntur: quia qui eorum laudes audiunt, quasi candorem sepulchri à foris aspiciunt, sed cum laudatas uirtutes quęrunt, intus peccatorum noctem, quasi tristia atque putentia mortuorum ossa inueniunt. Dicant ergo pro significanda uera gloria iusti, Hodie reperietis eum:] quia cùm iusti laudantur, in ueritate conuersationis habent, quicquid lucidum emicat de eis uoce laudis. Et quia tanti uiri festina deuotione quærendi sunt, sequitur: Et ascenderunt in ciuitatem. Cumq; illi ambularent in medio urbis, apparuerit Samuel, egrediens obuiã eis, ut ascenderet in excelsum.] Cùm sanctorum uirorũ præconia audimus, in ciuitate ascendimus: quia illic eos quærimus, ubi descendunt, non ubi sunt. Sed (ut superius dixi) prædicatorum locus, quem pro se habent, secreta diuinitatis contemplatio est: locus autem pro subditis, prædicatio. Aliquando uerò plana, aliquando alta loquuntur. Habent ergo communem locum pro omnibus, habent sublimem specialemq; pro quibusdam, habent secretum pro se. Hæc nimirum tria spiritualia loca signãtur: quia Samuel egredi dicitur, & apparere in medio urbis, & ascẽdere in excelsum. Nam qui ut appareret, egressus est, erat ubi antequã appareret, latuisset. Egrediũt ergo sacerdotes, quando à secreto meditationis ad prędicandum ueniunt. In ciuitate apparent, quando planiora, id est, ad agendum, uel ad intelligendum dicunt. In excelsum ascendunt, quando sapientibus aut fortia præcipiunt operis, aut reuelant alta mysterij. Ordinatus ergo ascensus noster ostenditur, per hoc quod Saul in ciuitate ascendere perhibetur. Nam nobis pastorum nostrorum loca, in quibus orare aut secreti esse consueuerunt, ueneranda, non adeunda sunt. Quod non solum exemplo, sed etiam diuina cohortatione cognoscere possumus. In Cantico quidem canticorum sponsus denunciat, dicens: Obsecro uos filiæ Hierusalem, ne euigilare faciatis dilectam quousque ipsa uelit. Mentes enim perfectorum sponsę sunt: quia dum secreto diuini amoris se uelut in thalamo collocãt, ibi per uisionem inueniunt, cui ineffabili amore iunguntur. Cùm ergo sponsa dormit in thalamo, coniungitur sponso: quia dum electa prædicatoris anima in secreta contemplatione reconditur, quasi in sponsi thalamo collocatur. Qui ergo hãc suscitat, sponso tollit: quia nimirum requies electæ animæ non solum sua, sed etiam delectatio sponsi est. Vnde & per prophetiam dicitur: Gaudebit sponsus super sponsam. Merito

ritò ergo Hierusalem filias spõsus adiurat, ut ab eis sponsa quandiu dormire uoluerit non excitetur, ne dum illa surgit à quiete thalami, ipse perfruitioně perdat amoris. Egressus ergo Samuelis expectet: quia uiri sancti in secreto sui silentij uenerandi sunt inquietandi non sunt. In ciuitate igit ascendendum est: quia electus doctor in cõmuni loco doctrinæ tanto lucro suis uidetur: quãto ut prosit exire cognoscitur. Quo in loco notandum: quia de Samuele nõ dicitur: Hodie ascendit in ciuitate: sed, Hodie uenit in ciuitatem: de Saule autem & puero non uenerunt, sed ascenderunt dicitur. Ille enim uelut per planum uenit, iste uelut in alta conscendit. Quid aliud per hoc nobis ostenditur, nisi quia plana quæ loquuntur prædicatores, nobis plana non sunt? In ciuitate ergo non uenimus, sed ascendimus, quando aut plana prædicationis difficulter aspicimus, aut parua q̃ pręcipimur, cum labore portamus. Sed quia stare in ciuitate, munitum esse est, idcirco ascendimus: quia cum nos summi uiri parua bona agere docent, malignorum spirituum consilijs acquiescere uehementer prohibent. Et quia ualde laboriosum est, omnia tentaměta uincere, ad uerba doctorum, quæ hoc nobis præcipiunt, quasi per ascensus laborě conamur peruenire. Sed quia scriptum est q: unusquisque mercedem accipiet secũdũ suum laborem (quod nimirum non solum de æterna retributione accipitur, sed etiã de pręsenti) omnipotens Deus pro merito operis, electis suis tribuit augumenta uirtutis. Nam & Abrahæ filio non parcenti, dicitur: Per memetipsum iuraui: quia fecistis rem hanc, & non pepercisti filio propter me: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum. Plerunque enim qui fideliter laborant in faciendis ijs quæ sciunt, per diuinam gratiam maiora quæ agant, cognoscere merent. In quorum typo bene Saul in ciuitate prius ascẽdere dicitur, in excelsum postea à Samuele ductus perhibetur. Verũ obuiam uenire: est per eandem uiam ueniě ti occurrere. Cum ergo à sanctis pędicatoribus salutis uiam discere uolumus, nobis quidem obuiam ueniunt, quando cũ uerbo salutis, quod quærimus occurrũt. Quasi.n. eadem uia ueniunt, cum id nos docere festinant, quod nos proposuimus discere. Hoc profecto morale est omniũ si enim ea quę spiritualiter quibusdam competunt indagamus, obuiam uenit: quia ordinandum regem ab se uenire præcognoscit. Vnde auté cognoscat adiungitur: Dominus autem reuelauerat auriculam Samuelis ante unam diem quam uenire Saul, dicens: Hac ipsam quæ nunc est hora, cras mittam ad te uirũ de terra Beniamin, & unges eum ducem super populum meum Israel, & saluabit populum meum de manu Philistim.] Exijt ergo ei obuiam, ut in excelsum ducat: quia is, qui ad sanctæ Ecclesiæ regimen quæritur, & diuino munere demonstrandus est, & ad sublimem conuersationem uocandus. Auricula Samuelis quia diminutiuè dicit, quid designat, nisi humilem intelligentiam doctoris spiritalis? Auricula ergo reuelatur à Domino: quando humilis intelligentia prædicatoris à Spiritu sancto instruitur: ut quæ facturus est, audiat: & audita disponat. Sed subtiliter est intuendum quod dicitur: Ante unam diem. Dies enim est uita iusti, Paulo attestante, qui ait: Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Quando autem uita electi ostenditur, dies latens reuelatur. Nam homo uidet prætextum boni operis, Deus etiam lucem cordis. Quia ergo electi & reprobi intentione cordis abscõditi sunt, ante unam diem Dominus uenientem regem insinuat: quando per eius gratiã sancti prædicatores agnoscunt in eis, qui promouendi sunt, testimonium boni operis præcedere puritatem intentionis. Nulla enim est lux operis, quam non præcedit rectitudo intentionis. Recte ergo ante unã diem rex ordinandus agnoscitur. Sed subsequentem quidem diem non aspiciunt, nisi ex præcedẽte nascatur: ut diem ante diem, intentionem ante operationẽ considerent, & à Deo missum in luce sanctæ operationis aspiciant, quem lucere per propositum cordis diuina gratia demonstrat. Et quia eadẽ hora, qua promittitur, exhibetur: quid dat intelligi, nisi quia perfectus debet esse qui eligitur, non solum corpore, sed mente? Nã quando Deus loquitur sanctis uiris, plena lux diei est. Habet nanque originem dies, habet & finem. Iuxta finem peccatorem arguit, dicens: Adam ubi es? Et quia nec qui bona incipiunt, nec qui a bono opere torpescunt promouendi sunt: hora per

Ephe. 5. *Gen. 3.*

perfectæ locutionis prædicator mittitur, quando talis exhibetur, qui plena fulgeat luce boni operis, & pleno resplendeat fulgore ueritatis. Qui etiam uir de terra Beniamin uenire describitur. Vir quidem dicitur, pro operis fortitudine: de terra Beniamin, pro recta fidei confessione. Beniamin quidem dicitur filius dexteræ. Quis ergo hic filius dexteræ dicitur, quàm ille de quo scriptum est: Ascendit in cœlum, sedet ad dexteram patris? Terra ergo Beniamin sancta Ecclesia est. Quia ergo hæretici ab hac terra expulsi sunt, de terra Beniamin uenit rex, quando non aliqua hæresi pollutus, sed fide catholicus sanctæ Ecclesiæ primatum suscipit. Qui uiri præconio fruitur: si fide firmus est, operatione fortis. Hic nimirum super populum Domini dux ungi præcipitur: quia exteriora sacraméta sacerdotibus illis prosunt, qui eorundem sacramentorum donis indigni non sunt. Vel sacerdotes unguntur, quando per ordinantium se ministerium gratiarum spiritualiũ incrementa percipiunt. Vnde & sequitur: Saluabit populũ meũ de manu Philistim.] Velut uncti saluare alios possunt: quia spirituales gratias abundantius perceperunt. Nam qui populum saluant, super populum uncti sunt: quia qui à Domino ad regédos alios ordinantur, spiritualia charismatum dona quibus eis prodesse possunt, accipiũt: & eis quos ordine præcedunt, meritis etiã superiores sunt. Et quia plerunque bonus pastor merito bonæ plebis eligitur, bene subiunctum est: Quia respexi populum meum.] Item quia magnis precibus a Domino bonus pastor quærendus est, subdit: Venit clamor eorum ad me.] Sed fortasse nonnulli mouentur: quia contrarium uidetur quod hic dicitur, & quod superius dicebatur. Ibi enim ait: Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos iuxta omnia opera sua, quæ fecerunt à die qua eduxi eos de terra Aegypti, usque ad diem hanc. Nunc dicit: Vnges eum ducem super populum meum Israel, & saluabit populum meum de manu Philistim: quia respexi populũ meũ, uenit enim clamor eorum ad me.] Superius quasi ab irato rex ordinari permittit, nunc quasi à pio & benigno ordinatur. Huius etiã benignitatis uerba quis nõ uideat, quantum à sententia illa dissentiant, quę ei dem à Samuele illata fuit? Quia (inquit) proiecisti sermonem Domini, proiecit te Dominus, ne sis rex. quod profectò celeriter soluimus, si ipsam uerborum uim subtiliter intueamur. Nam omnia hæc diuinæ benignitatis uerba populi meritis ascribuntur: Saluabit populum meum, & respexi populum meum, & clamor eorum uenit ad me.] Pro illis ergo rex ordinari decernit, quorum clamor exauditur. Nam etsi pro futura nequitia repellẽdus à regno erat Saul, tamen habebat in se donec regnaret, unde populo sibi subdito prodesse potuisset. Futurus certè erat bello strenuus, mente elatus. Habiturus erat unde sibi caderet, & unde alijs staret. Illud ergo unde prodesse subditis poterat, Dominus prouidés dicit: Saluabit populum meum de manu Philistim. Et uenit clamor eorum ad me.] Adhuc tamen ualde contrarium uidetur, ut eius populi clamoré exaudire credatur, qui eum abiecisse reprehenditur. Ad quod respondendum est: quia erant in illo populo & reprobi, & electi. ibi ergo abiecisse Dominum reprobi arguuntur, hic electorum desideria ad omnipotentis Dei aures perueniunt. qua ex re quid colligendum est nisi quia sæpe electis bonum est quod mali rectores ordinantur. Non ergo mirum est, si Deus quasi de abiectione sua irascitur, & regem ordinat: quia ipsa dignitas futuri regis & mala erat, & bona. Mala quidé, quia superba: bona uerò, quia in defensione subiectorum strenua. quod totum & in sancta Ecclesia nunc fieri cernimus: quia plerunq; ille eius primatum suscipit, qui uerbo utilis est alijs, mente tumidus sibi. Prædicando uirtutes, uelut stando uitia destruit, sed alta de se sentiendo cadit. Hic itaque prædicando populum Dei saluat, sed semetipsum tumendo præcipitat. quasi rex potens uerbo populi Dei occultos aduersarios atterit, sed elatione à regni sublimitate cadit. Non ergo pro se, sed solum pro populo rex constituitur: quando ille in sancta Ecclesia præesse permittitur, qui bona quæ prædicat, superbiendo, aut nequiter uiuendo conculcat. quo in loco notandũ est: quia cùm in sancta Ecclesia pastor eligitur, aliquando ordinatur pro se, & populo: aliquãdo nec pro populo, nec pro se: aliquando pro se, non pro populo: aliqñ uerò pro populo, non

Margin notes: supra. 8. — Infra 25

non pro se. Pro se, & populo, quando electus prædicator electis subditis datur: quia unde subiectorum multitudo ad æternā patriam ducitur, bono pastori meritorum dona cumulantur. Nec pro se, nec pro populo pastor datur, quando reproba plebs reprobum pastorem habere permittitur: cū sicut ille præest, sic illi obediunt, ut ad æterna bona nec ille qui docet, nec illi qui docētur, peruenire mereantur. De quibus per Oseam Dñs dicit: Dabo eis reges in furore meo. In furore etenim Dei rex dat, quādo malis peior pręesse decernit. Talis quippe pastor tunc datur, talis populus regendus suscipitur, qui pariter æterna pœna damnetur. Pro se, non pro populo pastor datur, qñ bonus malis præponitur: sicut ad Ezechielem Dominus dicit: Mitto ego te ad filios Israel, ad gentem apostatricem, quæ recessit à me. Pro se quidem, non pro populo tunc pastor datur, quando etsi auditores suos electus prædicator conuertere ad Deū non poterit, ipse tamen laboris sui æterna lucra non perdit. Pro populo autem, nō pro se, quando bonis subditis pastor tribuitur, qui dona habeat, per quæ illis prosit, & sibi non prosit. Tales quidem erant de quibus Dominus discipulis præcipit, dicens: Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite. quasi dicat: Quod utile pro uobis acceperunt, ab eis quasi uestrum tollite: & in eis quasi suum dimittite, quod non habent ad lucrum uestrum, sed ad interitum suū. Saul ergo abiecto Domino eligitur, & tamen populum Domini de manu Philistinorum liberaturum perhibetur: quia omnipotens Deus sępe suis bonis fidelibus per illos prælatos prodest, qui de officio eiusdem prælationis sibi non placent. sequitur: Cunque aspexisset Samuel Saul, Dominus ait ei: Ecce uir, quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo.] Hoc nanque in sequenti die actum est, quod præcedenti Dominus repromisit, dicens: Cras hac eadem hora mittam ad te uirū de terra Beniamin, & unges eum super populum meum Israel. Aspicitur ergo in secundo die, qui primo promittitur: quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ uirtutes electorum in secreta eorum uita perquirunt. Hi enim qui promouendi sunt, dum bona proferunt, aliquid magnum ex se repromittunt. Primo igitur die, rex promittitur: quia magna electorum opera prædicatores aspiciunt, & quasi Domino loquente intus agnoscunt, quos ordinare sanctæ Ecclesiæ rectores uolunt. Aspicit ergo Samuel in sequenti die, quādo prædicator eum qui promouendus est, in magna luce conuersationis uidet. Et tunc quidem quasi indicante Domino, ordinandum regem cognoscit: quia eum, qui in alta arce sanctitatis præeminet, præferre alijs dignum uidet. Et quia qui magni sunt meritis, parui sunt per humilitatē, sequitur: Accessit Saul ad Samuelem in medio portæ: Indica oro mihi (inquiens) ubi est domus uidentis.] Si in ciuitate tunc est prædicator, cum plana & communia loquitur, quæ intelliguntur: porta ciuitatis huius quæ est, nisi humilitas? Nam diuini uerbi cognitio superbis absconditur, humilibus reuelatur. Vnde & in Euangelio patri loquitur, dicens: Confiteor tibi pater rex cœli & terræ: quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Sapientes quidem superbos, & alta de se sentientes, paruulos uerò dixit humiles. Quorum certe alia scriptura meminit, dicens: Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam. Resistit nanque superbis, ne æterna bona intelligant: sed paruulis gratiam dat, ut eadem bona æterna, ipso reuelante, cognoscāt. Electi ergo quia ad spiritualem scientiam per humilitatem ueniunt, ad audiendos prædicatores, quasi per portam uadunt. Electus etiam prædicator quia spiritualia humiliter dicit: Samuel Sauli in eadem porta occurrit. Quasi enim ambo in porta sunt, quando ea quæ electus prædicator loquitur, ab electo alio humiliter audiunt. Sed qui nouiter uenerat, quem quærebat, inuenerat, & ignorabat. Quare & idem Saul ad Samuelem dicit: Indica mihi oro ubi est domus uidentis.] Hoc nanque proprium magnorum uirorum est, ut à minimis difficile cognoscantur. Carne quidem despecti sunt, sed mente sublimes. Foris contemptibiles apparere appetunt, sed agere uenerabilia non desistunt. Quia ergo ualde proficere per eorum exempla appetunt, eos non solum in exterioribus sed in intimis admirantur. Vident ergo in eis exterius, quod possit à carnalibus despici: sed & pariter attendunt, quod intus spirituales uiri magna admiratione debeant uenerari. Quos

Osee. 13 — Ezec. 2 — Mat. 23 — Mat. 11 — 1. Pe. 5.

Quos dum fama sublimes audiunt, in altitudine suę conuersationis agnoscere concupiscunt. Secundum historiam ergo Saul Samuelem uidebat, & non cognoscebat: ut quod in figura contingebat illis, nobis spiritalia designaret. Nam cum paruuli sumus, quasi uidemus perfectos uiros, dum eorum uirtutes à referentibus audimus, sed quos uidemus, non cognoscimus: quia per experientiam scire nō possumus, quia hoc quod auditu percipimus, in cordis oculis tenemus. Quando igitur ab eis conuersationis eius secreta ad imitandum requirimus, eos nimirum quasi de propria domo interrogamus. Domus nanq; eorum conuersatio est. Hāc domum scire uolebat discipulus Ioannis, quando Dominū interrogauit, dicens: Magister ubi habitas? Qui nimirum quia ad familiaritatem illius quasi domesticus perducendus erat, audiuit: Veni, & uide. Hanc domum uisam Philippus non cognoscebat, cui dicit: Tanto tempore uobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe qui uidet me, uidet & patrem meum. De Domino etiam scriptum est, quia loquebatur Moysi sicut cum amico suo, sed idem Moyses uidens, & nō cognoscens, interrogabat dicens: Si inueni gratiam in cōspectu tuo, ostende mihi faciem tuam. Spiritualis aūt conuersatio sanctorum, quia non nisi deuotis ac supplicibus panditur, domum Samuelis Saul indicari sibi humiliter deprecatur. Sancti etiam prædicatores cum de se magna audiunt, per humilitatem se deijciunt, non inflant. Sciunt se petētibus magna quę nitentur, ostendere: sciunt inter magna quæ ostendunt, magni per iactantiam non apparere. Quare & subditur: Et respondit Samuel Saul dicens: Ego sum uidens. Sed ascende ante me in excelsum hodie, ut comedas mecum, & dimittam te mane.] quid est dicere, Ego sum uidens: nisi se sicut in oculis uidebatur, humilem demonstrare? Quasi dicat: Tu in æstimatione tua magnū habes, quem quęris, sed paruus est ille, quē uides. Hoc nanq; in uerbo uidens nō prædicatur, sed ego: Quasi dicat: Vidēs ille, est ego: non quod æstimas, sed quod cernis. Sed qui humiliare se nouit, nouit dare dona non humilis, sed sublimis. Quare & in excelsum ante se ascendere eum, ut secum comedat, præcipit. In excelsum ascendit,

Ioan. 2

Exo. 33.

A qui ad scienda altiora mētem erigit. In excelsum quidem ascēdere, est cor ad altiora intelligenda præparare. Vnde & Petrus in monte assumitur, ut gloriam transformati redemptoris uidere mereatur. In illo enim ascensu montis, sublimis præparatio mōtis exprimitur: quia alta uidere nō poterit, qui per intentionem animum in sublimibus nō ponit. Quia ergo sublimia præparati melius intelligimus, ante Samuelē Saul in excelsum ascendere iubetur. Quasi enim ante prædicatorem in excelsum ascendimus, qn̄ nos prius ad alta scienda animum intendimus, & ipsi nobis ea, ad quę intendimus,

B postmodū loquuntur. Quid uerò est, quod ait, Vt comedas mecum hodie?] Sed qn̄ prædicatores sancti cœlestia loquuntur, electorum suorum auditorū corda reficiunt. testante.n. ueritate (quia cibus animæ est uerbū Dei) Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei. Panis nanque alimētum corporis est, uerbum mentis. qui uerò corpus sine mēte reficiunt, mente mortui sunt, carne uiui. Quare & de delicata uidua Paulus ait: Viuens mortua est. Nam per ciborum deli-

C cias non moreretur uidua, si animam uerbi Dei cibo satiaret, cùm ipse Paulus dicat, nihil esse immundum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sed uiuēs uidua morit, qn̄ cibo corpus nutrit, animam fame interficit. In solo ergo pane homo non uiuit: quia cùm ex anima & corpore constet homo, sicut aliter per animam, aliter per corpus uiuit, ita & necesse est, ut alimentis diuersis singula nutriantur. Vt comedamus itaque cum Propheta ascēdimus, qn̄ ad alta diuini uerbi mentem erigimus, ut eius cœlesti sapore per deuotionē satiemur. Et quia ipsi

D prædicatores ualde amant cœlestia quæ loquuntur, quasi simul comedimus, cū deuote illi loquendo proferūt, quod nos deuotè audiendo, in uētre animæ locamus. Simul enim comedimus, quia uerbū Dei pariter audimus. Prædicatorib. nāq; ueritas dicit: Non uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Quod & Paulus probat, cū suos auditores interrogat dicēs: An experimentū quæritis eius, qui in me habitat Christus? quia ergo in sanctis prædicatoribus Christus, & eius spiritus loquitur, ipsi prędicatores tāto clarius

Mat. 17

Mat. 4

1. Tim. 5

1. Tim. 4

Mat. 10

2. Co. 13

 loquen-

loquentem audiunt, quanto eis uiciniores A sunt, cuius sedes esse merentur. Tanto ergo plenius de uerbi alimento poterunt refici, quanto iam intra se habent cellam refectionis. Amici etenim sponsi sunt, & stant, & gaudio gaudent propter uocem sponsi. Cum ergo diuina loquuntur sancti prędicatores, audiunt: sed quia certa experientia norunt, quando in eis loquitur spiritus, audiunt se, sed non in se: quia & ipsi loquuntur, sed in se locuti, loquentem alium uenerantur. In eo igitur, quod audiūt & loquuntur, & reficiunt & reficiuntur. Reficiunt quidem auditores, dum uerbum proferunt B uoce sua: reficiūtur ipsi, dum uerbum quod proferunt, profertur eis reuelatione diuina. Ipsi tamen deuotius saturantur, qui in locutione spiritus, mentis delitias experti sunt. An non experientia loquentis spiritus est, inconsultos & impræmeditatos se cernere, subitoq; consultos & paratos esse? Scire, quæ nescierant: habere, quæ non habuerant. Torporem mētis amittere, repentè mira deuotione feruere: plenitudine scientiæ statim & in momento mirabiliter repleri, mira uerbi facundia intellecta proferre? Habent ergo electi prædicatores C experientiam spiritus in se loquētis, in repentina reuelatione ueritatis: habent subitò ardorem charitatis, habent in plenitudine scientiæ, habent in facundissima uerbi prædicatione. Nam & subitò instruuntur, & repentè feruescunt, & in momēto replentur, & mirabili eloquij potestate ditantur. De illa nanque repentina experientia Dominus dicit: Dabit̄ uobis in illa hora quid loquamini. De illo autem subitaneo feruore charitatis Cleophas dicit: Nonne cor nostrum ardens erat in uia dum loqueretur, & aperiret nobis scripturas? De repletionis D quoque, & facundiæ experientia Lucas meminit, dicens: Factus est repentè de cœlo sonus tanquam aduenientis spiritus uehementis, & repleuit totam domum ubi erāt sedentes. In eodem quippe spiritu repleti, & locuti sunt, ut hoc quod asserimus, designarent: quia uidelicet loquendo alios pascunt, qui de eo quod dicunt, audiendo pascuntur. Et quia sonum uehemētis spiritus ardorem, siue locutionem, aut repletionē cognoscunt: tanto dulcius in donis spiritualib. epulantur, quanto ad eius recubitum dignius assumpti sunt. Dicit ergo: Ascende ut comedas mecū hodie:] quia bonus doctor, dū dulciter quæ dicit, in deuotionē mentis accipit: se, & eos qui audiunt, simul pascit. Quo contrà doctores reprobi: qui quæ dicunt, non amant, cū alios uerbo pascūt ieiunant. Nā cū animæ refectionem uerbū Dei esse Dn̄s dixerit, uerbū uerò Dei in mente plena sit eruditio, plena deuotio: uerbo Dei non pascuntur, qui deuotè quod loquūtur, non audiunt. Apostolus quidem, quasi iam illa uerbi dulcedine repletus, ait: De plenitudine eius oēs accepimus. Alia quidē est plenitudo uerbi, alia libri. De plenitudine quidem uerbi accipere non nisi electi pn̄t, de plenitudine uerò scripturæ pn̄t & reprobi. Liber nanque beati Ioannis Apostoli, & liber beati Pauli Apostoli plenitudines q-dem sunt, quæ de eis habentur. Eorū nimirum uerba Paulus siue Ioannes scripsit, sed quod quisque scripsit, loquens in eis uerbū inspirauit. Qui ergo uerbū scripturæ accipit, non in amore, sed in scientia, de plenitudine accipit, non uerbi, sed libri. Et quia rem mortuā accipit, in eius ipse acceptione nō uiuit. Sed quid dico scripturā mortuā? Non est mortua tantum, sed interficiens. Nā scriptum est: Litera occidit, spiritus aūt uiuificat. Hoc quidem facit omnis diuina litera. Nam litera corpus est, huius uero corporis uita spiritus. Viuificatū quippe, & uiuificās corpus accipit, qui literā legit, & in amorē intelligentiæ mētem reficit. Reprobi ergo, qui scripturas rimantur, quas non amant, qui audacter foris loquuntur, cuius saporem intus non intelligunt: dū refectionem scripturarum quas exponūt, alij deuota mente percipiunt, quasi de eo quod ipsi dant, alij saturantur non ipsi. Dicat ergo Samuel: Ascende, ut comedas mecum hodie:] quia ex eo quod subditis de uerbo electi doctores tribuunt, & pariter audiunt, & pariter saturātur. Ecce enim in eodem ipso uerbo, quod dicimus, demonstratur. Nam quis dubitat, quòd hanc scripturam, quam exponimus, Samuel scripserit? & tamē ipse qui scripsit, hæc dicit: Respōdit Samuel.] ut profectò ostenderet: quia quod ipse scribebat, alius impatiebatur. Quia ergo Spiritus sanctus qui per eum loquitur, per eum de eo dicit, Respondit Samuel Sauli: Ascende ante me in excelsum, ut comedas mecum

Luc. 24.

Act. 2.

1. Co. 3.

mecum hodie.] Hoc dicit, quod audit: & simul audit, & dicit. Dum ergo magna ueneratione amoris audit, & loquitur prędicator electus, magna deuotione auditores boni, quæ dicuntur, excipiunt: Saul & Samuel pariter in excelsum comedere dicuntur. Item quia prædicatores auditoribus in eiusdem uerbi refectione digniores atque feruentiores sunt: non Samuel cum Saule, sed Saul cum Samuele comesturus asseritur. Sed & quia tam splendida mētis eruditio, in magna luce spiritualis uitæ est, non dicit, Vt comedas mecum hac nocte: sed, hodie. Quem etiam mane dimittit. Mane dicit initium diei sequentis. Sequens uerò dies, est serena lux sanctæ conuersationis. Dicit ergo: Dimittam te mane. Mane quidem ab excelso dimittitur, qui cum ad altioris scientiæ lumen proficit, in magna luce boni operis se proponit immorari. Vel mane dimittitur, qui uerbum magnæ scientiæ, quod prædicatoris ore didicit, prædicare alijs intēdit. Quando enim bona proponimus, quasi mane in initio diei sumus: quia boni claritatē iam aspicere cœpimus, quam sequamur. Sed hoc mane in plenum diem crescit, quādo is qui magna bona agere, aut alta æternitatis gaudia prædicare proposuit, id quod proposuit, in magna exhibet luce uirtutis. Mane ergo Saul ab excelso dimittitur: quia auditores prædicatorum bonorum, quod ab eis sublime audiunt, exercere sublimiter non morantur. Sed electi uiri bona quæ habent, & abscondere, & manifestare sciunt. Abscondunt quippe, ne per elationem pereant: sed ne infructuosa remaneant, manifestant. Dum abscondunt, tunc custodiunt: sed dum manifestant, proferunt fructum. Nam sequitur: Et omnia, quæ sunt in animo tuo indicabo tibi, & de asinis, quas perdidisti nudiustertius, ne sollicitus sis: quia inuētæ sunt.] Cælare se quidem prædicatores qualiter studeant, superius in uerbo Samuelis ostenditur: ubi dicitur, Ego sum uidens. Nunc autem quia dicit: Omnia quæ sunt in animo tuo, indicabo tibi:] quid aliud tenemus nisi quia sæpe uiri sancti uirtutes, quas habent, & abscondunt, & proferunt. Sed (ut dixi) abscondunt ne in magnis uirtutibus magni uideantur: proferunt eas, ut electi imitentur. Verbo itaque sapientiæ,

A aut prophetiæ spiritu se pollere asserūt: non ut uenerentur, sed ut audiantur. Quare & Psalmista uerbi gratiā se habere insinuans, ait: Super omnes docētes me intellexi. Certus ergo de peritia spiritus, cōfidenter nos inuitat, dicēs: Venite filij, audite me, timorem Domini docebo uos. Prophetam namque se affirmabat Micheas, cū diceret: Vtinam non essem uir habens spiritum: & mēdacium potius loquerer. Hinc Helisæus de Naamam Syro dicit: Veniat ad me, & sciat Prophetā esse in Israel. Hinc Paulus ait: Hebræi sunt, & ego: semen Abrahæ sunt, & B ego: ministri Christi sunt, & ego: ut minus sapiēs dico, plus ego. Ecōtrà autem Amos dicit: Nō sum ꝓpheta sed armētarius uellicans sycomoros. Hinc etiam Paulus cum se uult abscondere ad custodiam dicit: Non sum dignus uocari Apostolus: quia persecutus Ecclesiam Dei. Hinc interrogatus Ioannes Baptista ait: Nō sum Propheta. Nō erat quippe ad elationem, sed erat propheta & plus quàm propheta ad ministerium. Samuel ergo, ut se custodiat, ait: Ego sum uidens:] & ut se ad lucrū exhibeat, dicit: Omnia indicabo tibi.] Quod si aliquis uult, eo C dem modo intelligere pōt: quia cū dicit, Ego sum uidens,] si uidentem se asserit, ad hoc dicit: ut bonū quod habet, cum electis cōicet. Vt ergo quod asserit, probet, subsequenter adiungit: Omnia indicabo tibi.] Quod sanctæ Ecclesię doctores agunt: quia dum uirtutes mētium intuentur, & uitia: & mederi uitijs, & promouere uirtutes euidētes sciunt. Omnia ergo quæ sunt in corde indicat, quando uirtutis uiam quam bonus auditor cupit tenere, ipse documento manifestæ eruditionis dignatur exponere. Quod si magnus est, et bona nō solum age D re, sed etiam prædicare disposuit. Omnia quæ sunt in eius corde, prædicatores indicant: quando eorum mentibus aperiunt, quicquid cupiunt de doctrina. Quia uerò ei cui loquitur, esi significat, qui ad lucra prędicationis innititur, subdit atque ait: Et de asinis quas perdidisti nudiustertius ne sollicitus sis: quia inuentæ sunt.] Hoc superius in persona Saul qualiter rudibus prædicatoribus cōueniat, expositū est. Asinas quippe perdidit, qui peccatores, quibus uerbū uitæ præbuit, ad pœnitentiam nequaquam traxit. Inueniret quidem si ij qui in nocte

Ps. 118. *Psal. 33* *Mich. 2.* *4. Reg. 5* *2. Co. 11* *Amos 5.* *1. Tim. 1* *Ioan. 1*

prauitatis absconderant, ad lucem iustitiæ redirent, in qua uiri inueniri potuissent. Cur ergo dicit, Inuentæ sunt? nisi quia sæpe in eis summi uiri salutis bonum facilè inueniri posse considerant, de quorum uita ineruditi desperant. Nam & periti medici corporum illos sæpe curare præsumunt, de quorum salute imperiti præsumere non possunt. Sic nimirum & ab eruditis doctoribus sæpe ad pœnitentiæ satisfactioné peccatores trahuntur, qui trahi ab ineruditis rudibus nequierunt. Quia igitur tam prędicatione, quàm exemplo perfectorum illi ad Dominum pœnitendo redeunt, qui conuerti per aliorum ministerium nequierũt: bene Samuel inuentas asinas dicit, quas Saul inuenire nõ potuit. Potest etiam hoc dictum pro profectu ordinãdi rectoris intelligi. Quasi dicat: Dum eruditione & uita proficis, illos etiam lucrari Domino poteris, quos nondum potuisti. Tam certa quidem uirtus perfectionis est, ut fructus eius, qui nondum constant in re, cõstent in spei certitudine. Et quia his uerbis ad perferendos labores sanctæ prædicationis inuitat, quæ mercedis lucra expectare debeat, exponit dicens: Et cui erunt quæque optima Israel, nonne tibi, & oĩ domui patris tui?] Israel, qui dicitur uidés Deum qué rectius hoc loco significat, quam æternorum ciuiũ illam beatam societatem, qui ex labore uitæ huius ad æternam omnipotentis Dei uisionem peruenerunt? Quæ ergo sunt Israel optima, nisi æternæ retributionis dona? Paulus quidem dicit: Vnusquisque mercedem accipiet, secundum laborem suum. Hinc item dicit: Alia est gloria solis, alia lunæ, & stellarum. Stella enim differt à stella in claritate. Omnium ergo fidelium retributiones & præmia, bona sunt Israel. Quia uerò electorum prædicatorum merces summa est, eorum sunt optima Israel. De his quippe Israelis optimis Dñs fideli seruo suo repromittit, dicens: Amen dico uobis, super omnia bona sua constituet eũ. Qui enim non in omnibus, sed super omnia constituitur: non tantum bona Israel, sed etiam optima habere declaratur. Dicat ergo Samuel: Cui erunt quæque optima Israel, nonne tibi & omni domui patris tui?] Quasi dicat: Et si magnus est labor prædicationis, tantò deuotius ferri debet, quanto maiora lucra mercedis habet. Sollicita ergo mente doctor sanctæ Ecclesiæ pensare debet: quia Israel non bona tm̃, sed etiam optima eius sunt: ut maiora & excellentiora agat semper, qui tã summa & optima expectat. Eadé quippe summa, nõ summo ordini debent̃, sed summo labori. Nã & doctor egregius non dixit. Vnusquisque mercedem accipiet, iuxta suam dignitatem: sed, iuxta laborem. Cùm ergo prædicatorum æternæ uitæ optima referũtur, magnus eis in hac uita labor iniungitur: quia nimirum meliora cæteris habere non præualet, qui melior esse non studet. Et quia hoc omnium prędicatorum sanctæ Ecclesiæ commune est: non solũ Saul, sed omni domui patris sui Israel optima esse referuntur. Quasi enim ex patre filij nascũtur, quando in ordinem prædicatorum nouiter alij alijs, eadem nobilitate sanctitatis splédidi subrogantur. Domus quoq; prædicatoris est spiritalis eius conuersatio. Omni ergo domui patris eius, Israel optima sunt: quia ubicunq; sacerdotalis conuersatio est, illa nimirum est, & tam summa est, ut ex celsitudine meriti, in æterna uita sua sint optima retributionis. In hoc ergo se subtiliter prædicatores aspiciant: quia non solum sibi, sed omni domui eius optima erũt Israel: quia si de domo exeunt, optima nõ habebunt. Nam si solam prædicationis sublimitatem tenent, optima non habebunt: quia altitudinem uitæ non tenent. Sed electus quisque dum de se magna audit, infirma sua ad memoriam ducit, ut se ab elatione custodiat: ne bona q̃ habet, amittat. Vnde & subdit̃: Respondens Saul ait: Nunq d non filius Gemini ego sum de minima tribu Israel, & cognatio mea nouissima inter omnes familias de tribu Beniamin? quare ergo locutus es mihi sermonem istum?] quasi dicat: Quare mihi tam magna adscribis, cùm sim nihil? Gemini quippe filius est, q negligentes imitat̃ in cura sui, & in exẽplo proximi. Geminus quippe est: quia dũ curã sui negligit, exẽpla boni opis alijs non impendit. Qui ergo tales imitat̃, filius Gemini dicit̃. Qui de minima tribu Israel esse dicit̃: quia ultimus ordo sanctæ Ecclesiæ conuersorũ peccatorum est. Meritò igit̃ qui peccatorem se esse fatetur, de minima tribu Israel esse dr̃. Cuius etiam cognatio no-

2.Co.8
1.Co.15
Mat.24

nouissima inter alias esse perhibetur: quia A iuxta ueritatis uocem. Qui minimum man- *Mat. 5* datum soluit, minimus erit in regno cœlorũ. Beniamin quippe dicitur filius dextræ. Qua profecto appellatione sanctæ Ecclesiæ populus designatur: qui dum fide redemptoris nascitur, per bona opera ad cœlestis patriæ bona præparatur. Dextra quidem Dei illa æternæ uitæ fortitudo est. Cognationes tribus Beniamin sunt diuersæ conuersationes electorum. Nam uelut ab uno generationis principio diuersæ cognationes ueniunt: quando ab una origine orthodoxæ fidei, conuersationes fidelium plures oriuntur. Sancti ergo uiri cùm se per humilitatem deijciunt, quia peccatores se esse fatentur, & tamen rectè in Deum credere: quasi se & Gemini filios asserunt, & de nouissima Israel cognatione. Sed quia quanto plus se humiliant, *Luc. 14.* iuxta ueritatis uocem amplius exaltantur, sequitur: Assumens itaque Samuel Saul & puerum eius, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite eorum, qui fuerant inuitati.] Samuel Saul assumit, quando prædicator sanctæ Ecclesiæ electo auditori suæ alta prædicationis aperit. Assumitur quippe subditus, quando per uerbum doctoris in cognitionem cœlestium eleuatur. Et quia non carnali intentione spiritualia scire appetit, non solum ipsum Saul, sed etiam eius assumpsit puerum. Quasi enim sine puero in imis remanserat, qui dicebat: Cor meum dereli- *Ps. 37* quit me. Cor quippe nostrum nos derelinquit: quando sic à concupiscentijs carnalibus uincimur, ut intentionem cordis in terrenis & carnalibus, atque corporeis, & non in cœlestibus, & spiritualibus ponimus. Hunc puerum perditum inuenerat, qui dicebat: Inuenit seruus tuus cor suũ. Cor quippe nostrum inuenimus, quando per intentionem cordis spiritalia quærimus, quando hanc à terrenis auellimus, ut ad cœlestia dirigamus. Electus ergo prædicator ijs qui adhuc carnales sunt, nec fortia imperat, nec spiritalia manifestat. Nam & Paulus Corinthijs dicit: Non potui uobis lo- *1. Co. 3* qui tanquam spiritualibus, sed quasi carnalibus, tanquam paruulis in Christo lac uobis potum dedi, non escam. Quasi his uerbis dicat: Idcirco uos ad excelsum nõ duxi: quia spiritualem sensum uobiscum uelut Saul puerum non habebatis. Quare & causam insinuans, ait: Adhuc enim estis carnales. Bene ergo Samuel Saul & puerũ assumpsisse dicitur: quia doctores sanctę Ecclesię illis fortia imperant, illis alta manifestant, quos spirituales esse considerãt. Qui etiam in triclinium introducuntur: quia eis charitatis latitudo mõstratur. Velut enim in triclinio ponitur, qui per id quod altum didicit, moratur in latitudine charitatis. Vel certè introitus noster ad triclinium, amor est: triclinium pulchritudo est spiritualis uitę. B Vnde Ioannes dicit: Qui non *1. Ioã. 3* diligit manet in morte. Si enim qui non diligit manet in morte, ille qui diligit in uita manet. In triclinium ergo introducimur, quando in affectum supernæ conuersationis surgimus per affectum charitatis. In hac nimirum mansionis latitudine superiorem locũ sancti prædicatores obtinent: quia beatus Ioannes Euangelista dicit: Et *Apo. 4* in circuitu sedis sedilia uigintiquatuor, & sup sedes uigintiquatuor seniores. Seniores quippe sancti sunt prædicatores maturi sensu, moribus graues. Qui thronum Dei C iuxta positis sedibus ambiunt: quia qui præ cæteris conditorem diligũt, per altissimam conuersationem ei uicinius requiescunt. Bene itaque Saul cum puero suo locũ in capite eorum, qui inuitati fuerant, sortiũtur: quia in eis eligendorum pastorũ typus ostẽditur. In capite quidem rector statuitur, qñ per uim magni amoris supernæ uitæ singulare propositum accipit: cũ fidem catholicã cum cæteris cõem tenet, sed præ cæteris uirtutẽ sublimem. Vnde & sequitur: Erant enim quasi triginta uiri.] Ter decẽ triginta fiũt. Ternarius uerò numerus fidem sanctæ D & indiuiduæ trinitatis insinuat. Denarius uerò per decem præcepta legis boni operis professionẽ designat. Tricenarius ergo numerus eos designat, qui eã fidem tenent, q̃ per dilectionem operatur. In horũ capite Saul ponitur, qñ per diuinam gratiã is qui futurus est pastor Ecclesiæ sublimior fit merito, quibus debet esse superior dignitate. Hunc sublimẽ locum Samuel tribuit: quia, qui tantam uitæ meretur celsitudinẽ, ad eã maiorũ proficit institutione. Cui nimirum quia iam magna quæ agat, & non minima demonstrantur, subditur: Dixit Samuel coco:

coco: Da partem quam dedi tibi, & præcepi ut reponeres seorsum apud te. Tulit ergo cocus armum, & posuit ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce quod remansit pone ante te, & comede: quia de industria seruatum est tibi, quādo populum uocaui: & comedit Saul cum Samuele in die illa.] Quid in armo pectoris, nisi fortitudo signatur actionis? Quæ à Samuele coco tribuitur, quando à summis prædicatoribus minoribus demonstratur. Coci etenim sacerdotes sunt: quia dum electis fidelibus in feruore spiritus loquuntur, cibos mentis uelut per ignem coquunt. Sed pars quæ datur, posita seorsum dicitur: quia fortitudo boni operis in prædicatore debet esse singularis. Quam ante Saul ponit, quando ordinandum pastorem sanctæ Ecclesiæ, quantæ fortitudinis esse debet, cōsiderare præcipit. Sed & de eo quod cocus apposuit, Samuel Saul dicit: Ecce quod remansit, pone ante te. Remansit quidem, quia non omnia nostra Christus expleuit. Per crucem quidem suam omnes redemit, sed remansit, ut qui redimi & regnare cum eo nititur, crucifigatur. Hoc profectò residuum uiderat, qui dicebat: Si compatimur: & conregnabimus. Quasi dicat: Quod expleuit Christus nō ualet, nisi ei, qui id quod remāsit, adimplet. Hinc beatus Petrus apostolus dicit: Christus passus est pro nobis, uobis relinquens exēplū ut sequamini uestigia eius. Hinc Paulus ait: Adimpleo ea quæ desunt passioni Christi in corpore meo. Sed notandum: quia armum ante Saul cocus posuit, & tamē Samuel Saul præcipit, ut ante se eum ponere debeat. Quid est hoc? Sed ponere ante discumbentes dapifer in mensa ferculum solet: quod dum is qui discumbit, trahit ad se, illud ponit ante se uicinius, quod paulo longius erat ante se. Cocus ergo ponit armum ante Saul, Samuel Saul præcipit, ut ponat ante se: quia hoc quod nouo prædicatori iniungitur de fortitudine boni operis, uelut ad se propius debet trahere per studium considerationis. quod etiam postquam ad se traxerit, comedit: quia diu consideratum agere disponit. Armum quippe manducare, est quod exterius de forti actione præcipitur, per propositum in mente recondere. Quasi enim armum ante se ponere, & manducare electo cuique suadebat, qui dicebat: Si sederis ad mensam potentis, sapienter attende quę apponuntur tibi: quia similia oportet te præparare. In mensa quippe potentis uirtutem armi designauit. Et dum dixit. Sapienter attende, quæ apponuntur tibi: armum ante se eum, cui dixit, ponere docuit. Sed manducare eum debere insinuauit: quia dixit, Similia oportet te præparare. Similia enim præparando manducamus: quia dum fortia quæ audimus, proponimus agere, uelut comedentes, in cordis uentre reponimus cibos uitæ. Sed ipsis summis doctoribus uas electionis sub unius discipuli eruditione imperat, dicēs: Manū citò nemini imponas. Quia enim magna retractatione cōsilij citò nemini imponas. quia enim magna retractatione consilij eligendi sunt, qui in culmine sublimentur, aptè subiunctum est: Quia industria seruatum est tibi, quando populum uocaui. Quasi dicat: Pone ante te, quod antequam apponeretur, ego posui ante me: considera quod ego consideraui. De industria quippe pars armi seruatur: quia fortissima prædicatoris actio illi bene committitur, qui à summis uiris magna consideratione dignus tanto ministerio iudicatur. Ista uerò pars tunc seruata est de industria, quando populus uocatur: quia cum ad suscipiendum prædicationis ministerium subditi fideles ueniunt, bonis prædicatoribus non infirmis infirma, sed fortibus fortia iniungūtur. Sed qui bene proficiunt, in sublimi sua conuersatione ante omnia tenere student bonum obedientiæ. Bene itaque subiūctum est: Et comedit Saul cum Samuel in die illa.] Vt iam dixi, promouendo doctori comedere est, hoc quod sibi de uirtute pręcipitur, se ad faciēdum præparare. Bene autem cum Samuele comedisse dicitur: quia cum ij qui nouiter ueniunt, magna agere proponunt, in uirtute boni operis summi uiri feruentiores fiunt. Potest etiam in ista comestione illa signari, de qua superius repromisit, dicens: Ascende ante me, ut comedas mecum hodie. Saul ergo cum Samuele comedit: quia cum intus prædicator cœlestem uerbi Dei suauitatem audit, quod loquente ipso subditi foris audiunt, de diuina refectione utriq; satiantur. Sequitur: Et descenderunt de excelso in oppidum, & locutus est Samuel cum Saul in solario.] Quicūque ad celsitudinē curæ pastoralis assumit, in

Marginalia: 2. Tim. 2 · 1. Pet. 2 · 2. Co. 2 [sic] · Prou. 23 · 1. Tim. 5

in eadem ordinis sui sublimitate habere debet & uitæ propriæ altitudinem, & alienæ infirmitatis compassionem. Ascendat ergo Saul cum Samuele, descendat in oppidum. Sciat rector, quæ agat alta: sciat, quæ disponat, communia. Dicat cum Paulo, Nostra conuersatio in cœlis est: dicat nobiscum, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Video aliam legem contradicentem legi mentis meę, & captiuum me ducentem in peccati. In excelso est rector, cum sapientiam loquitur inter profectos. Carnalia quando disponit, descendit in oppidum, dicens: Propter fornicationem unusquisque uxorẽ habeat, & unaquæque uirum: uxori uir debitũ reddat, uxor uiro similiter. In excelso est quando dicit: Nulla creatura poterit nos separare à charitate Christi. In oppidum uerò descendit, quia loquens ait: Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifaciam: omnia omnibus factus sum, ut omnes facerem saluos. Samuel ergo Saul ad excelsum tulit, & in oppidum deposuit: quia summi uiri cum sanctæ Ecclesię culmen ordinant, illos quos in eodẽ culmine ponunt, docent sublimiter uiuere, plana prædicare, sibi esse rigidos, sed subditis temperatos: sic attendere propriæ saluti, ut cum infirmis possint infirmari. Infirmari dixerim per affectum mentis, non per languorem internæ ægritudinis. Nam si per mentis languorem doctor iacet, curare ægros, & iacentes erigere non potest. Bene ergo cum Samuel Saul in oppidum descendisse, & in solario locuti esse referuntur. Oppidum quippe in plano est, solariũ uerò in alto. Ad excelsum quoque solarium planum est, ad oppidum non planum, sed altum. Sic nimirũ electi prædicatores quando minoribus membris compatiuntur, quasi excelsum deserunt: sed in oppidum descendẽtes, in solario sunt: quia ab alto quidem ueniunt, sed infirmitatem subditorum miserendo & consulendo, non augendo & infirmando assumunt. Infirmis nanque compatientes, uxorem ducere pręcipiunt: nec tamen ipsi infirmãdo, uxorem ducunt. In oppidum ergo descendentes, in solario sunt: quia etsi plana iubent, in se ipsi infirma non retinent. Quia uerò non esse in solario, sed loqui cum Saul Samuel dicitur, hoc profectò significat: quia futurus doctor doceri debet sic infirmis subditis cõpati, ut ipse tamen teneat alta conuersationis. Et quia ad hæc agenda multa consideratione nouus prædicator indiget, strauisse sibi Saul, & dormisse perhibetur. Dormire in solario nouo prædicatori est, in sublimi sua consideratione disponere, qualiter subditorum onera debeat portare. Nam si ad seculi intentionem uigilat, hoc profectò agit ut tantæ discretionis bonum in intimis non requirat. Dormire igitur debet, ut secularia nulla cogitet: quia spiritualia disponere oppressus secularibus nunquam potest. Sed & dormire non poterit qui sibi non sternit: quia nimirum si bonorum exẽpla siue dicta non cogitat, impossibile est, ut ab exterioribus requiescat. Velut mollia quidem nobis subijcimus, quando electorum doctrinam aut uitam cogitamus. In eisdem quoque stramentis dormimus: quia quiescere tunc bene consideratione possumus, quando in rebus spiritualibus occupamur. Dicat ergo: Quia strauit sibi Saul, & dormiuit.] ut electæ menti insinuet: quia si negligenter ad exteriora se occupat, intimæ quietis gratiam non acquirat. Sed qui spiritualia bene uult considerando disponere, donec ea intus perfecte ordinet, ad ea quæ foris sunt, euigilare non debet. Aptè ergo subiungitur: Cumq; mane surrexissent, & iam dilucesceret, uocauit Samuel Saul in solario, dicens: Surge, & dimittam te.] Mane quidem lucescit, quando quietæ menti ueritatis splendor se aperit. Humana etenim mens per ignorantiam tenebrosa, & per illustrationem ueritatis lucida fit. Ignorans ergo in nocte est, cum illustratur in die. Mane autem surgit, qui dormit nocte: quando ad agenda se erigit ea, quæ per considerationem ordinauit. Et quia ordinandi regis negotium tractabatur, ambo surrexisse perhibentur. Surgit quidẽ summus prædicator, ut auditorem suum ad ministerium eiusdem prædicationis ordinet. Surgit, qui ordinãdus est ut tam sublimem ordinem imo cordis affectu recipiendum esse non speret. Pariter quidem surgunt: quia sublime officium datur, sublime recipitur. Quo in loco est aliud notandũ: quia ambo prius surrexerunt, deinde Samuel Saul uocauit, dicens: Surge, & dimittam te.] Sed ad historiam si ambo surrexerunt, à summo

Phil. 3. Rom. 7. 1. Cor. 2 1. Co. 7 Rom. 8 1. Co. 9

à summo Saul quia consurgere præcipitur, ad opus præparari admonetur. Quia uerò tam summi sacerdotes, quam ille qui ad ordinem prædicationis assumitur, tanti ministerij onus attentè cõsiderant, quasi pariter dormiunt, pariter surgunt. Sed qui nouiter ordinandus est, surgens à somno, ad opus item surgere iubetur: quia ad altitudinem ordinis quanquam pensare meditando studuit, pertingere debet tñ per meritum conuersationis. Surgens ergo surgere iubetur, ut sublimem ordinem, quem subire deliberat, æquare meritis proponat. Vnde & in solario uocatur: quia ad alta conari præcipitur. Qui etiam dicit: Et dimittam te.] Surgit quippe, ut dimittatur. quia ille liber esse ministerio prædicationis poterit, qui in altitudine magnæ conuersationis excreuit. Surrexit quidem, qui surrexerat: quia qui considerando didicit altitudinem dignitatis, in eadem dignitatis altitudine erigere se curauit per sublimitatem uitæ. Vnde & subditur: Et surrexit Saul.] deinde subditur: Egressiq; sunt ambo; ipse uidelicet & Samuel.] Pastor egreditur, quando à secreto meditationis uenit ad publicum operis. Quando enim disponit, quæ uult agere, intus est. Quando autem ea agit foris, quæ cogitauit, quasi exit. Exijt etiam Saul: qa in exteriori dignitate is qui promouetur, illud suscipit, quod an esset suscipiẽdum diutius cogitauit. Ambo igitur dicuntur egressi: quia ambo fuerunt intus: dum ille sollicita mente præuiderit, quid aut cui daret: ille item attentius cogitaret, qualis esset, qui tam summa perciperet. Quia ergo ministerium sanctæ prædicationis cum summa discretione tribuendum atque recipiendum est, dum rex Israelis ungitur, & rex, & Propheta uncturus eum, egressi perhibentur. Plerique autem codices habent: Cumque mane surrexissent, antequã dilucesceret:] quod nimirum intelligi conuenienter potest. Mane est quidem, antequam dilucescat, quando quodammodo aspirare dies incipit, & tamen plena lux diei non est. Prædicatores autem sanctæ Ecclesiæ dum eorũ bonam conuersationem considerant, quos ordinare disponunt, quasi mane est. Sed quia eorum futura scire non possunt, mane est, sed antequam dilucescat. Quod bene in eius ordinatione dicitur qui omnipotẽti Deo postea displicuisse memoratur. Quasi enim mane, antequam dilucesceret propheta uidit hunc, qui ei in luce bonæ conuersationis apparuit. Sed plena diei claritas nõdum erat: quia in eo futuras tenebras per præsentem cognitionis lucem uidere non poterat. Quod nimirum toties sanctæ Ecclesiæ agitur, quoties boni sunt qui eligunt in præsenti, sed in eodem bono perseueraturi non sunt. Quasi enim mane, & ante lucem egreditur, qui lucem boni operis præsentem monstrat, caliginem uitæ futuram celat. Sed quid inde actum sit, sequit: Cũq; descenderent in extrema parte ciuitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero ut antecedat nos & transeat: tu autem subsiste paulisper ut indicem tibi uerbum Dñi. Tulit autem Samuel lenticulam olei, & effudit sup caput eius, & osculatus est eum.] Quid est enim q in extrema parte ciuitatis rex ducitur, & ungitur? Sed extrema pars ciuitatis, est ultima pars populi subiecti. Qui ergo ultimum locum tenent in sancta Ecclesia, uelut in extrema parte ciuitatis sunt. Ipsius autem Ecclesiæ in ultima parte, conuersi peccatores esse uidentur. Nam iusti quiq; in superiori uel prima sunt parte. Aut fortasse primum locum uirginitas tenet, secundum continentia, tertiũ coniugalis uita, ultimũ conuersio peccatorũ. In extrema igit ciuitatis parte rex ungit: quia sanctæ Ecclesiæ rector ordinatur pro peccatoribus, non pro iustis. Hinc enim per semetipsam ueritas dicit: Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Hinc iterũ dicit: Non opus habent sani medico, sed male habentes. Sed puerum Saulis spiritualẽ sensum designare diximus. Quid est ergo, q procedere & transire à Samuele imperat? Sed præcedit puer, qñ hoc agitur, quod à spirituali sensu nobis suggeritur, nõ quod à motu carnali imperatur. Sed quosdam præcedit & transit, quosdam præcedit & non trãsit. Non transit quidem præcedens puer arrogantes, transit humiles: nam dum arrogantes magna & spiritualia agunt, in oculis suis magni sunt. Quasi enim secum habent puerum, quem sequuntur: qui in spiritualibus, quæ agunt, spirituales se esse gloriant. Quibus profecto propheta exprobrat dicens: Væ qui sapientes estis in oculis uestris, & coram uobismetipsis prudentes.

Mat. 9

Esa. 5.

Electi

Electi ergo in omnibus quæ agunt, esse quidem spirituales curant, & tenere se spirituales mitant. Magni quidem sunt merito, humiles æstimatione: quia semp magna agũt, sed in eisdem magnis se magnos nunquam aspiciunt. quasi ergo puerum, quem præmittunt, transire faciunt: cum spiritualem sensum præsentem habent in opere, sed lõge ab æstimatione. quid uero est, quod paulisper subsistere præcipitur, ut ei uerbum Domini indicetur? Sed paulisper subsistit, præmisso puero, qui ad horam se proprio arbitrio subtrahit, & alienam uoluntatem facit. Transire ergo facit puerũ, & paulisper subsistit: qui ad præceptum maioris illa etiam, quæ putat spiritalia, deserit: ut ea quæ sibi iniunguntur efficere conuenienter possit. Quod certe ordinando prædicatori conuenit: nam dum pondus pastoralis curæ considerat, & infirmitatem suam, hoc sibi se præcedens spiritus dicit: quia tantum onus tã infirmus indigne suscipit. Prætermittat ergo non solum, sed transire faciat puerũ: ut non arbitrium suum sequatur, sed illud suscipiat, quod ei melioris prouisione decernitur. Et de subsistente protinus additur:

CAPVT IIII.

TVlit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput eius.] Hoc pfecto hac unctione exprimitur, quod in sancta Ecclesia nunc etiam materialiter exhibetur: quia qui in culmine ponitur, sacramenta suscipit unctionis. Quia uero ipsa unctio sacramentum est, is qui promouetur, bene foris ungitur, si intus uirtute sacramenti roboretur. ipsas ergo olei uirtutes prius uideamus attentius. Oleum quippe liquoribus alijs superfertur, oleum ignem fouet, oleũ uulnera curare consueuit. Per illud ergo misericordiæ bonum significat: quia scriptum de Domino est: Miserationes eius sup omnia opera eius. Quia ignem fouet, prædicationis gratiam designat, quæ electorum mẽtes illuminat. Quia uero uulnera per oleũ curantur, hoc profecto insinuat, quòd detergenda sunt uulnera peccatorum. Vngatur ergo caput regis: quia spirituali gratia mens est replenda doctori: Habeat in unctione sua oleum, habeat misericordiã abũdantem, quæ sibi uirtutibus alijs præferatur. Habeat oleum, ut dum ardorem sancti spiritus in se nutrit, lucere uehemẽter alijs per uerbũ possit. Habeat nihilominus oleũ medicinæ, ut sapiẽter disponat qualiter peccatorum fœtores tergat, & ægras mentes saluti restituat. Sed lenticula Saul ungitur, nõ pro præsignanda doctrina, sed ad exprimenda futura. Lẽticula quidem paruum est uas. Quid ergo est, quod lenticula olei Saul ungitur nisi quia in fine reprobatur? Nam quia obedire postea noluit, à Samuele audiuit: Quia proiecisti sermonem Domini, proiecit te Dominus ne sis rex. Velut enim lenticula olei parum habuit, qui spiritualem gratiam proijciendus accepit. quod in rectoribus quoque sanctæ Ecclesiæ conueniẽter accipitur. Plerunque enim culmen prælationis accipiunt, qui in charitate Dei & proximi perfecti non sunt. Quendam nanque affectum charitatis habent, sed plenitudinem eius non habent. Illa ergo rudis & imperfecta mentis affectio, quid est nisi lenticula olei? Nam dum ungit caput, & non replet: tota quidem effunditur, sed parum exhibet. Econtrà autem cum electus rex ungi præcipitur, eidem Prophetæ Dominus ait: Imple cornu tuum oleo, & ueni mittam te ad Isai Bethleemitem; prouidi enim in filijs eius mihi regem. Hinc est, quod idem electus rex plenitudinem unctionis suæ Dei laudibus imputans, ait: Impinguasti in oleo caput meũ, & poculum meum inebrians quàm præclarum est. Qui ergo gratiam unctionis non perseueraturus accepit, dispensante Deo p illius uasis liquorem ungitur, quo uncti defectio signaretur. sequitur: Et osculatus est eum, & ait: Ecce unxit te Deus super hæreditatem suam in principem, & liberabis populum eius de manu inimicorũ eius, qui in circuitu eius sunt.] Ad culmen sanctæ Ecclesiæ rector ducitur, ut hoc officium habeat, quo inter Deum & homines pacem ponat. Peccando etenim inimicitias creatoris incurrimus. Dum ergo ad peccatorum correptionem rector ponitur, illud de medio tollit, quod Dei nos inimicos fecit. Bene ergo Samuel Saul caput osculatus fuisse perhibetur. Prophetæ nanque osculũ defixũ ille portat in capite, qui reconciliationis nostræ suffragium portat in mente: cùm uidelicet in se nulla gerit fomenta

Ps. 144. Psal. 22. Ioan. 15

menta diuinæ discordiæ, qui mente paci reddere discordis studet. Osculato ergo principe dicitur: Vnxit te Deus in principe super hæreditatem suam. Quasi rebus eum admoueant, dicens: Qui te ad hoc positum nosti, ut peccati inimicitias debeas soluere quod in alijs destruis, in te nõ debes retinere. Nõnulli etenim & ungentur, & osculum non accipiunt: liberare populum Domini satagunt, sed se inimicorum iugo subijcere non pauescũt. Nam qui alijs bona prædicat quę non agit, quasi osculum dat, quod non accipit. Amicos etenim Dei alios facere quęrit, ipse inimicus esse non desinit. Inimicitias peccati in se ædificat, quas in alijs destruere per uerbũ tentat. Quia ergo ille solum præeminet utiliter, qui per affectum magnæ charitatis Dei amicus est: Samuel caput regis osculatus fuisse dicitur. Hinc ipsa ueritas prius osculatur, quos ordinat: deinde ad liberandos alios mittit: Vos (ait) amici mei estis, deinde addidit, dicens: Posui uos ut eatis, & fructum afferatis, & fructus uester maneat. Hinc item resurgens à mortuis dicit: Pax uobis. deinde subdit. Quorum remiseritis peccata, remittentur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Vt uelut osculum pacis in eorum mente figeret, quos peccati odia soluere præcepisset. Osculatus ergo rex super hæreditate Domini constituitur: quia electus doctor eligitur, ut fidelibus subditis dignitate pręemineat, sed prælatione sua non suum, sed Dñi lucrum quærat. Quare ad hoc constitutus asseritur, ut qui sub eo sunt, de inimicorum manibus liberent. Hæreditas Dñi multitudo fidelium est. Omnis ergo secularis intentio remouetur, cum rex super hæreditate Domini unctus asseritur. Vnctionis ergo fructus, est cultus diuinæ hæreditatis. Ille ergo officium unctionis exequitur, qui sola quærit lucra animarum. Super hæreditate quippe Dñi in principem se unctũ meminit, qui hoc solum de terrena dignitate quærit, quod per suum ministerium Christus quæsiuit. Hoc igitur uerbo negligentium rectorum intentio reprobat. Audiunt nanque, quia super hæreditate Dñi uncti sunt: quia de terra Dñs non nisi electos q̃rit. norunt quòd non terræ latitudinem, non auri copiam, non diuitiarum affluentiam, sed fideles suos hæreditatem suam dicit: & tamen terrenum quærere, & quod perit congregare non desinunt. Ad id quod Dominus non quærit, tota sollicitudine intendunt, & quòd solum quærit, quęrere negligunt. Dicitur ergo in quo se negligentes aspiciant, dicitur in quo boni meliores fiant: Vnxit te (inquit) Deus in hæreditate sua in principem.] Quasi dicat: Hæreditatem suam tuam fecit, uide ut tu in ea aliter non regnes. Liberabis ergo populum de manu inimicorum, qui in circuitu eius sunt Grandis labor prædicatori præcipit, per hoc quod inimici in circuitu esse referunt. Satis enim graue pliũ esset, si in una parte malignorũ spirituũ sæuitiã tolerarẽt. Hinc per prophetã denuncians dicit: In circuitu impij ambulant. Hinc beatus Petrus exhortans, ait: Aduersarius uester diabolus tanquã leo rugiens circuit, q̃rens quem deuoret: cui resistite fortes in fide. Inimici igit̃ nostri in circuitu nostro sunt: quia immundi spiritus cogitationi nostræ, uerbo, & operationi semper insidiant̃. Nam dum praua nobis suggerere appetunt, ab una parte sunt: cũ ad mala pertrahunt, eorum prælio ab alia parte pulsamur: cum ad mala opera inuitant, ex parte reliqua bellũ excitant. In circuitu ergo hostes habemus qui in omni quod cogitamus, loquimur & operamur, malignorũ spirituũ bella patimur. Sed quia non à bello sed de manibus inimicorũ liberare populũ dicitur, magna uirtutis insignia prædicatoribus adscribunt̃: quia non solum liberos, ne capiãtur debent protegere, sed etiam captos de eorum seruitute liberare. Hoc aũt tunc à regibus nostris agitur, qñ illi per eorum prædicationem resipiscũt, qui per audaciam transgressionis subiecti sunt iugo diabolicæ potestatis. quod profectò agere illi solũmodo prædicatores pñt, qui ad culmen regiminis diuina ordinatione perueniunt. Nam quos omnipotens Deus ordinat, ad toleranda prælia antiqui hostis mittit: sed eos inter ipsa bella non deserit, quia milites suos protegit, & uictores facit. Sed cum sancti uiri ad primatum sanctæ Ecclesiæ sustolluntur, uehementer expauescunt, ne onus tanti ordinis sibi iudicio hominum sit impositum, non ordinatione conditoris. Ad robur ergo humiliũ dantur signa, quibus se à Deo non ab hominibus electos sciant. Quare & Samuel sub-

Ioan. 15

subiungens, ait: Et hoc tibi signum quia unxit te Deus in principem. Cũ abieris à me hodie, inuenies duos uiros iuxta sepulchrũ Rachel in finibus Beniamin, in meridie salientes magnas foueas, dicentq; tibi: Inuentæ sunt asinæ, ad quas ieras perquirendas & intermissi pater tuus asinis, sollicitus est pro uobis, & dicit: Quid faciam de filio meo?] Quasi enim humili pastori, & de tanto ministerio trepidanti dicat: Tu ideirco trepidans: quia an sit ex Deo hoc, quod de te actum est, nescis: sed quia hoc scire potes, trepidare non debes. Hoc igitur tibi signum, quia te nõ homo, sed Deus in principem unxerit: duo uidelicet uiri illi tibi dicent: Inuentæ sunt asinæ, ad quas ieras perquirendas. Quasi dicat: Si illos duos uiros inueneris, & hoc tibi dixerint, scito quia te Deus principem, non ego constitui. Quid ergo duo uiri isti nobis, nisi perfectos quosque sanctę Ecclesiæ prędicatores designãt? Duo quidem sunt, quia perfecti in utroque præcepto charitatis: uiri, quia in sancta conuersatione robusti. Qui iuxta sepulchrũ Rachel inueniri perhibentur: quia per contemplatiuæ studium diuisi sunt ab intentione seculi: & dum animarum lucra quærunt, nõ sunt sepulti. Per Rachel quippe contemplatiuæ uitæ speciositatem signari, uenerabilium patrium indubitata sententia est. Iuxta sepulchrum ergo Rachel stant uiri: quia sic supernæ contemplationi perfecti doctores uacant, ut sanctæ Ecclesiæ sollicitudinẽ gerant. Iuxta sepulchrum Rachel stant: quia statum boni operis dirigunt per uirtutem cõtemplationis: & quia nihil gerunt in opere nisi quod contemplando disponunt. Et quia in ipsa altitudine supernæ contemplationis non præsumptionem suam, sed rationem sanctæ Ecclesiæ tenere student, sepulchrum Rachel in finibus Beniamin, esse describitur. Vt iam dixi, in Beniamin, qui filius dexteræ dicitur, redemptor humani generis designatur. Fines ergo Beniamin regulæ sanctarum scripturarum sunt. De quibus profectò finibus scriptum enim est: Ne transgrediaris terminos, quos posuerũt patres tui. Quia ergo sancti prędicatores cũ summa cõtẽplando uidẽt, à fidei regula nõ discordant, sepulchrum iuxta quod stant esse in finibus Beniamin rectè dicitur. Qui profectò uiri in meridie magnas foueas saliunt: quia per feruorem perfectæ charitatis, in qua assumpti sunt, cuncta, quæ uidentur seculi alta despiciunt. Quicquid enim in hoc seculo altum cernitur, nõ est uera altitudo, sed fouea: quæ omnes quos in sua ambitione recipit, ad inferna deponit. Alta ergo seculi uiris spiritualibus uitanda, non appetenda sunt: quia ex occulto se aperiũt, & quos absorbendo recipiunt, ad inferna ꝑducũt. Viri ergo spirituales foueas saliunt: quia dũ se per cœleste desideriũ erigũt, terrena contemnunt. Velut enim uisis foueis saltum dant, quando ut terrena contemnãt, ad æterna bona concupiscenda se eleuant. In meridie ergo foueas saliunt: quia seculũ non possunt contemnere, nisi qui plenam lucem & ardorẽ supernæ charitatis habẽt. Tunc ergo Saul unctum à Domino in principem se intelligat, quando isti sibi dicent, Inuentæ sunt asinæ, quas quærebas. Inuentas quippe asinas Saul dicunt, quãdo ad colligenda animarum lucra idoneum cernunt. Quasi aliter dicat: Electum te à Deo in ministerium prædicationis non ab hominibus credas, si illi hoc de te indicant, qui dũ Dei spiritu pleni sunt, quæ dicunt non humana, sed diuina esse sentiuntur. Quia ergo de nobis non nobis, sed nobis melioribus credendum est, aptè Saul à uiris in meridie magnas foueas salientibus, se à Domino unctũ in principem recognoscit. Sed alius est à quo ungitur, alij qui ipsam unctionem à Domino esse attestantur: quia omne negotium sanctæ Ecclesiæ sicut collatione sanctorum patrum magis probatur, ita & magis robustum est. Quasi enim signum suæ unctionis beatus Paulus tunc quæsiuit, quando uidere Petrum Hierosolymam uenit, & cum eo & cæteris Apostolis Euangelium contulit. Non enim ab homine neque per hominẽ, sed à cœlo uocante Domino Iesu apostolatum susceperat: & tamen ministerium unctionis suæ per coapostolorum suorum collationem probabat. Nam de seipso ait: Contuli cum illis Euangelium, ne in uacue currerem, aut cucurrissem. Pręcursor etiam redemptoris discipulos unxerat, sed ut signa suæ unctionis agnoscerent, quasi ad salientem magnas foueas mittebat dicens: Tu es qui uenturus es, an alium expectamus? Sciebat enim Ioannes quem prædicauerat, quẽ baptizauerat: sed discipulos mittebat, ut uisis signis,

Prou. 22. *Gal. 1. & 2.* *Mat. 10*

sis signis, quo firmius credent, electionis suæ indicia securius tenuissent. qui ergo ad prædicationis ordinem idonei prouident, in signum suæ electionis inuentas esse peccatorũ, quas quærunt animas recognoscũt. Et quia omnipotens Deus non solum prædicatione, sed etiam cõuersatione electi doctoris gaudet: subdit, atque ait: Et intermissis pater tuus asinis, sollicitus est pro uobis, & dicit: Quid faciam de filio meo.] Patrẽ Saul Cis, qui durus nostro eloquio dicitur, eos designare diximus, qui uerbo & exemplo docent terrena perspicere, & ad cœlestẽ patriam per duram & asperam conuersationem festinare. Hanc quoque cœlestis uitæ duritiam tam in uerbo, quam in uita nostri redemptoris agnouimus. Si ergo ad summam nostræ eruditionis aspicimus, filij redemptoris sumus. Pater ergo noster dimissis asinis, sollicitus est pro nobis: quia redẽptor noster sicut uult nos quærere salutem alienam, ut non negligamus nostram. Vult ut uocentur peccatores ad pœnitentiam, sed non uult, ut pereant ij qui ipsos peccatores uocant. Vult ut conuersus peccator iustitiam quam non habuit, habeatur: sed non uult, ut iustus eam quam habeat iustitiæ palmam perdat. Intermissis ergo asinis pro filio sollicitus est: quia prædicatores suos uult ad horam ab aliorum sollicita intentione quiescere, ut sibijpsis per quietem ualeant melius prouidere. Et quia ipsa sollicitudo sanctæ Ecclesiæ à bono rectore resumẽda est, intermittitur quies nostra: quia præuenit hanc sollicitudo prior, comitatur posterior. Electus ergo prædicator uacet utilitati subditorum, uacet suæ, sed sic suæ curam habeat, ut statim ad eam quam deserit, alienam recurrat: quia tunc conditor noster nos quasi filios diligit, cũ & subditos nostros tanquam fratres diligimus, & ipsum quasi patrem amamus: dum per affectum sollicitudinis istis iungimur, & ad illum per quietem nostram quam diligit, quasi ad patrem festinamus. Hæc nanque dilectio quietis nostræ exprimitur in hoc, quod dicitur, quid faciã de filio meo?] Hoc profecto pater dicit, qui tenere filiũ diligit. Hoc igitur non dicitur de præsente filio sed absente. Sed quia perditas asinas patris quærit, ei ualde dilectus est: quia qui peccatorum animas conuertere prædicando nititur, redemptori nostro iam in magna charitate copulatur. Qui certè per aliorum sollicitudinem ab eo quasi longè est ꝑ quietẽ cõtẽplationis, & affectum orationis prope. quia ergo nos sibi uicinos esse & per contemplationem, & per orationem appetit, quasi diligens pater dicit: Quid faciam de filio meo?] Quasi dicat: Quomodo absentem illum, mihi præsentem exhibebo? quia uerò prædicationis nostræ sollicitudinem magni sanctæ Ecclesiæ uiri laudant, sed sollicitudinis nimietatem uituperant, illi qui inuentas patris asinas dicunt, sollicitum patrem pro filio asserunt. Signum ergo suę unctionis cognoscere electi possunt: quia uimirum tũc à Deo ad sanctæ Ecclesiæ culmẽ perducuntur, cum per uerba & exempla idonei sunt ad salutem alienam, & per quietẽ studiosi ad suam: & cum peccatores ad cœlum quærunt, semetipsos ad seculum nõ relinquunt. sequitur: Cum inde abieris & ultrà transieris & ueneris ad quercũ Thabor, inueniẽt te tres ibi uiri, ascẽdẽtes ad Dñm in Bethel, unus portans tres hœdos, & alius tres tortas panis, & alius lagenã uini. Cũq; te salutauerint, dabũt tibi duos panes, & accipies de manu eorum.] Cum bene proficere in sancta cõuersatione uolumus, necessarium nobis est, ut electorum plurimorum nobis exempla colligamus. nam & apes cõponere mella nequeunt, si ea in floribus uarijs nequaquã legunt. Bene ergo Saul à uiris alijs ad alios ꝑuenit: q̃a exẽpla sanctorũ quo copiosius cernimus melius edocemur. Flores quippe æternorum fructuũ sunt opera sanctorum, quæ dum superni amoris rore perfunduntur, ex eis carpimus, unde ad nostram doctrinam, & ad aliorum utilitatẽ repleamur. Inde etenim abit, & ultrà transit Saul: quando rudis prædicator per electorum exempla proficit, & à conspecta uirtute unius, ad explorandam alterius conuersationem uadit. Quem sępe delectat in alijs mirari laborem prædicationis, sæpe in alijs fortitudinem boni operis: illos loquentes ueneratur, istos operantes imitari nititur. Illos aspicit, qua pulchritudine foris fulgeant: istorũ splendorem non in exteriori conuersatione, sed in intima perscrutatur. Vnde & bene cum transit ad quercũ Thabor uenire perhibetur. Quercus enim umbrosa est arbor, & fortis. In quà profectò arbore

arbore secretior conuersatio sanctorum exprimitur. Huius nanq; conuersationis uiri, dum ad exteriora opera actiuæ uitæ non exeunt, quasi in umbra sunt: quia incendia tentationum sentire nõ possunt. Quia.n.in cœlesti desiderio requiescunt, quo longius amoti sunt ab amore mundi, eo & quietiores manent in umbra refrigerij. Sed umbra hæc fortis est arboris: quia conuersatio sanctorum tanto ualidius terrena nõ despicit, quãto purius in amorem cœlestium surgit. Fortis est etiam: quia seculi aduersa potenter tolerant, qui sola cœlestia quæ uident, amãt. Et quia in magno lumine interni splẽdoris sunt, qui terrena respicere per amorẽ dedignantur, quercus ipsa Thabor esse dicitur. Thabor quippe ueniens lumen interpretatur. Lumen etenim uenit, quando electæ menti se interna conditoris claritas aperit. Quercus ergo Thabor dicit: quia secreta cõuersatio, terrena despiciẽdo agit, quo intimã conditoris lucem clarius aspiciat. Secreti nanq; sumus, quãdo sensus nostros in Dei timore custodimus. Et tunc quidẽ ueniens lumen cernimus: quia cũ bene regũtur membra corporis, menti nostræ refunditur gr̃a conditoris. Et notandum: quia ad quercũ Thabor uenire dicitur, qui à salientibus foueas sollicitum pro se patrem esse sciebat. Nam prædicatores sanctæ Ecclesiæ plerunq; uirtutes laudant, quibus ipsi uacare non possunt. Contemplatiuę quidem uitæ secretum prædicant, sed dum solliciti sunt pro subditorum custodia, illius uitæ adhærere secretis uitant. Quasi ergo Samuel dicat: Viri illi tibi contemplationis studiũ laudant, sed quia quod laudant, tenere non possunt, in aliis quærendum est. Inde ergo ad quercum Thabor transimus, quando à sanctis prædicatoribus contemplatiuæ uitæ studium laudabile noscimus: sed perfectionem eius in illis quærimus, qui ad eam spiritaliter intendunt. Tres ergo uiri, qui iterũ regem ad quercum Thabor inueniũt, illos designant qui in contemplatiuæ uitæ studio perfecti sunt. Qui bene non inueniri à rege, sed regem illic inuenire perhibentur. Non enim inueniuntur: quia absconditi sunt. Ipsi uerò nos inueniunt: quia lucem suæ secretæ conuersationis nobis aperiũt, cum dignantur. Non inueniuntur: quia uitam suam ab omni hominũ testimonio auferunt. Sed nos inueniunt: quia per affectũ charitatis nobis ad imitandum, aliquid suæ lucis ostendunt. Qui item imitandas uirtutes suas non proferunt, nisi iis qui magno desiderio eas obtinere, & exercere concupiscunt. Prius ergo nos oportet ad quercũ Thabor uenire, ut à uiris illis tribus ualeamus inueniri. Nam uelut iam in umbra uenientis luminis sumus, quando magnis summæ contemplationis desideriis inflammamur. Tunc ergo nobis tres uiri apparent: q̃a qui se nobis desiderantibus dignant̃ ostendere, in custodia locutionis, cogitationis, & operis fortes sunt. Nam secretioris uitæ esse non possunt, si oculorum, cordis, & oris ostia aperta tenuissent. Quia ergo cor ab inepta cogitatione, os ab ocioso sermone, totum corpus à praua operatione custodiunt, tres sunt: uiri autem, quia eandem custodiã fortissime obseruant. Tres ergo uiri nobis apparent: quia cum tales cernimus, in eis robur uirtutis intuemur. Qui certè in umbra uenientis sunt luminis: quia uidere internam lucem conditoris tanto clarius possunt, quanto studiosius mundum cor à mũdi inquinatione custodiunt. Talib. quidem à mortuis resurgens apparuit Dñs, tales repleuit Sp̃us sanctus. De illo etenim secreto dicitur: Cum serò esset una sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli, propter metũ Iudæorum. Et rursum, post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis: uenit Iesus ianuis clausis, stetit in medio, & dixit eis: Pax uobis. De alio item secreto scriptum est: Dum complerentur dies Pentecostes erant omnes discipuli pariter in eodem loco, & factus est repente de cœlo sonus aduenientis spiritus uehementis, & repleuit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuere illis dispertitæ linguæ tanquam ignis: seditq́, super singulos eorum, & repleti sunt omnes Spiritu sancto. Clausas quidem ianuas habent, qui contra humani lapsus negligentiam, officia corporis sub forti custodia stricta retinent. Intus etiam sunt: quia in interna dilectione supernæ uitæ requiescunt. Quibus profectò resurgens Dominus apparet: quia eius gloriam tanto clarius aspiciunt, quanto per mundi contemptum passionis eius mysterium strictius sequuntur. Hi etiam repleri Spiritu sancto quasi in domo possunt: quia illic

Ioan. 20. *Act. 2.*

lucrum habent subditorum pro obseruatione uirtutum. Et notandum quia uncto regi Samuel præcipit dicens: Et accipies de manu eorum.] Cuius uerbi quæ melior ratio colligi potest, quam ea quæ palam cernit quia uidelicet in sanctis uiris afflictioné nō libenter æmulamur. Nam qui honoré prælationis, & dignitatem ambiant, innumeri sunt: qui uerò laborem ministerij & afflictionem carnis de eadem prælatione appetant, pauci. Libenter quidem uolumus sup alios sublimari, sed eorum plangere peccata uitamus. Tunc enim panes nobis oblatos uidemus, sed de manibus offerentium recipere nolumus: quia in electis uiris afflictionem cernimus, quam non imitamur. Præcipiat ergo propheta dicens: Accipies de manu corū: ut qui idoneus esse appetit rector Ecclesiæ, quod dictum est assumere nequaquam uitet. Bene quoque Saul prius ad uiros salientes magnas foueas ducitur, deinde ad eos qui panes, hœdos & uinum portant: ut rudis prædicator in alijs discat seculi alta despicere, & in alijs carnis afflictioné & lachrymarum hostias pro se & subditis omnipotenti Deo offerre sed & adhuc profectus eius summam insinuans propheta subiungit dicens: Post hæc uenies ad collem Domini, ubi est statio Philistinorum. & cū ingressus fueris urbem, obuiū habebis gregem prophetarum descendentem de excelso, & ante eos psalterium, & tympanum, & tibiam, & citharam, ipsosque prophetantes. Et insiliet in te spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in uirum alium.] Collis altitudo est montis. Quid uerò in colle hoc rectius accipitur, quam sancta intentio scripturarum? Altitudo quidem montis est: quia non iacet in plano literæ, sed nimis erecta est in spiritualium sensuum sublimitate. Recto igitur uirtutum itinere rudis innitit prædicator, si postquam publicos prædicatores & remotos anachoretas uiderit, scripturæ altitudinem uideat & agnoscat. Qua in re notandū *supra 9.* est: quia Saul in eo quod ab humero & sursum supra omnem populum eminet, eruditum & magnæ conuersationis uirum signare diximus. Cur ergo ad collé Domini ascédit, ut ad scripturarū altitudiné ueniat, quā cognoscit? Sed simili modo de eo queri potuit, quod ad uidendos uiros salientes ma-

A gnas foueas ierit, qui magnæ conuersationis esse dicebatur. Ad quod dicédum: quia magnos uiros designare ostensus est in conuersatione, sed ministerio prædicationis rudes. Qui ergo per exempla meliorum proficere, & in contemplationis duritate, & officio prædicationis potest, redire ad altitudinem scripturarum debet: quia quo altiori uita proficit, sublimitatem sacri eloquij ualde subtilius attendit. Dicat ergo propheta: Post hæc uenies ad collem Domini.] Quasi dicat: Cum perfectionem sanctorum uirorum perfecta imitatione comprehendis, in B tantam scripturæ sacræ intelligentiam proficies, ut planum iam esse uideas, quod in ea te sublimiter uidere cogitabas. Ibi est statio Philistinorum: quia qui superbiæ potu de cœlo ceciderunt, Iudæis atque hæreticis per scripturas illudunt. Stant ergo in colle: quia eorum corda quæ possident, in scripturis decipiunt intelligentiæ falsitate. Quoties ergo Iudæi ad collem Domini ascendere præsumunt, à Philistæis ibi stantibus, captiuantur. Dum enim scripturę sensum se sublimiter intelligere æstimant, eis in ascensu suo dæmones obuiant, & decipientes necāt. Me C rito ergo Saul non statim sed prius uisis salientibus foueas, & panes & uinum portantibus, ad collem Domini ire præcipitur: quia uiri fideles magna & doctrinæ meliorum & exemplorum tutela muniuntur. Vnde & eidem Saul dicitur: Obuium habebis gregem prophetarum uenientium de excelso.] Quasi dicat: Philistinorum stationem timere tanto minus poteris, quanto ad securitaté obuios prophetas habebis. Et quia grex prophetarum dicitur, magna defensorum nostrorum multitudo signatur. Timeat ergo Iudæus: quia dum solus ascendit D interit. quid enim ijdem prophetæ nobis obuiam uenientes dicunt? Væ soli: quia si *Eccl. 4* ceciderit, non est qui erigat eum. Solus nāque est, qui à Deo relinquitur. Hunc certe cadentem nullus erigit: quia relictum à Deo sanctorum aliquis non assumit. Electus ergo quisque securus ascendit: quia solus non est. Qui enim per nos loquitur, nobiscum est. Nam & repromittit dicens: Ecce *Mat. ul.* ego uobiscum sum omnibus diebus, usq; ad consummationem seculi. Solus quippe non erat qui dicebat: Solus nō sum, sed qui *Ioan. 8* misit me mecum est. Solus item non erat qui

1.Co.13 qui exquirebat dicens: An experimentum eius quæritis qui in me loquitur Christus? Quod nó solum de Dñi spiritali præsentia, sed & de materiali electorum doctrina intelligi conuenienter potest. Sancti quidem prædicatores in collem Dñi ubi est statio Philistinorum ascendunt, sed quia prophetarum gregem habent obuium, ipsos Philistæos nequaquam metuunt. Qui uerò sunt hi prophetæ, nisi magni prædicatores sanctæ Ecclesiæ? Prophetę nanq; ministerium est, occulta reuelare & futura prædicere. Doctores autem sanctæ Ecclesiæ dum occultos scripturarum sensus ad communem B scientiam trahunt, secreta quæ nesciuntur aperiunt, & dum æterna gaudia prædicant, futura reuelant. Prophetæ ergo nobis obuiam ueniunt: quia doctores sanctæ Ecclesiæ scripturæ sanctæ ueritatem nobis ostendunt. Dum enim ea quæ de sacro eloquio scire uolumus, nobis dicunt: per uiam qua ad collem Domini, pergitur, euntibus occurrunt. Ibi ergo per occursum prophetarũ securi sumus, ubi Philistæi sunt: quia per authoritatem sanctorum prædicatorum scripturæ intellectum agnoscimus, in qua Iudęi & hæretici errorum suorum gladio à dęmo C nibus perimuntur. Ecce enim si ad legem Moysi recurrimus, collem profectò Domini inuenimus. Ibi certe de tabernaculo, ibi de magno pontifice, ibi de hircorum & uitulorum simul, & agni Paschalis sanguine legimus. Iudæi hoc suo spiritu iuxta literã intelligunt, in quo quia nullum prophetarũ secum habent, moriuntur. Ego si ad hunc montem ascendere uolo, ante descendentes prophetas uideo, & securus ascendo. Et ut nouos interim deseram, Esaias ascendenti prius occurrit dicens: Quasi ouis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se, non aperiet os suum. Hinc Paulus ait: Christus assistens pontifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, id est non huius creationis: neque per sanguinem hircorum aut uitulorum, sed per proprium sanguiné introiuit semel in sancta æterna redemptione inuenta. Sed si plures habere uolumus, in isto colle omnes prophetas requirentes inuenimus: quia quod ueteres doctores promiserant, hoc in redemptore nostro noui prædicatores impletum esse demonstrant.

Esa. 53.

Heb. 9.

A Quare & collis nomine redemptor humani generis conuenienter designari potest. Vnde Esaias uaticinans dicit. Erit in nouissimis diebus præparatus mons domus Domini in uertice montium. Collis quidem dicitur pro sublimitate sanctitatis, Domini uerò, quia summi est filius genitoris. In quo nimirum colle statio Philistinorum esse dicitur: quia & in signum natus est, cui contra dicatur. Statio quidem Philistinorum, est contrarietas hæreticorum. Velut enim in colle stantes, ad collem ascendentibus insidiantur, & dum scripturas sacrás male exponendo peruertunt, ad cognoscendum redemptorem negligenter ascendentes perimũt. Electus ergo ne trepidet, gregem prophetarum ascendés obuium habet: quia ei ipsum redemptorem annunciant omnes prædicatores testamenti ueteris & noui. Qui nimirum de excelso ueniunt: quia quæ in terra prædicant, in cœlo uident. Vnde & Ioanni quasi uero ex electo grege prophetarum à cœlo dicitur: Ascende huc, & ostendam tibi quid oporteat fieri post hæc. Qui cùm ascendisset, agnum quem Moyses occidendum figurauerat, & ipse in cruce oblatũ uiderat, iam regnantem cóspexit & agnouit, & quantas grates agerent ei, ij pro quibus occisus fuerat didicit. De excelso igitur prędicatores ueniunt: quia quod minorib. prædicant, in cœlesti contemplatione didicerunt. Bene etiam grex prophetarum Saul occursurus in ingressu urbis asseritur: quia summos prædicatores sanctæ Ecclesiæ illic uidere possumus ubi descendunt, non ubi sublimantur. Ea.n. quæ nobis paruulis dicunt audimus: sed ea quæ uident in cœlestibus, quomodo uideant, aut dulciter ament, nõ uidemus. Paulus nanq; apostolus raptus D est in paradisum, & assumptus est ad tertiũ cœlum, audiuit etiam arcana uerba quæ nõ licet homini loqui. Quis ergo inuenire tantum prædicatorem possit in paradisum raptum, aut ad tertium cœlum assumptum? Sed ista de se coactus beatus Paulus dixit. Vnde & in fine expositæ sublimitatis se humilians ait: Factus sum insipiens, uos me coegistis. Quanta ergo fuerunt illa quæ dicere noluit, si ad hæc manifestanda coactus uenit? Nã & qui audiuit, & quæ homini nõ licet loqui, uidit quæ homini non licet scire. Dicas fortasse: Si uellet, humana tamen

Esa. 2.

Luc. 2.

Apo. 4

1.Co. 12

tare incipiunt: quia qui diuino spiritu pleni A sunt, Dei magnalia tacere non possunt. Vel prophetaturus asseritur, cui Samuel diuini uerbi gratiam pollicetur. quod tale est, ac si dicat: qui modò in illa abundantia in te superuenientis spiritus loqui non potes, qñ illa se tibi plenitudo infuderit, loquendi copia abundabis. Hunc quippe insilienté spiritum discipulis promittens Dñs ait: Cum uenerit ille spiritus ueritatis, docebit uos oém ueritatem, & quæ uentura sunt annunciabit uobis. In eos quidẽ superueniens spiritus insiluit, quorũ corda repentè ueniens illustrauit. Et illustrati prophetauere: quia redemptoré humani generis omni lingua prædicauerunt. Quod certè in sancta Ecclesia etiam nunc fieri cernimus: quia sæpe qui diuina loqui appetunt, ab eodem spiritu subitò docentur, & loqui optime ea etiam possunt, quæ præmeditatione nulla didicere. Pro custodia quippe mandatorum Dei, percipiunt gratiam uerbi in sublimi reuelatione redemptoris. quid enim mirum si lucem scientiæ percipere subitò possunt, qui per uitæ puritaté sedes sancti Spiritus semper sunt? Sed quale esset sancti Spiritus donum si scientiam daret, & affectum magnæ charitatis non daret? qui enim illo spiritu replentur cœlestia prædicant, sed quæ loquuntur, amant. Aptè ergo subiungit: Et mutaberis in uirum alium.] Amor electæ mẽtis quid aliud est q̃ immutatio uetustatis? Natura. n. nostra per lapsum primi hominis sic dãnata est, ut quotidie labendo deficiat, & deficiendo ueterescat. Sed qui in nobismetipsis deficimus, cum in nos ille spiritus insilit renouamur: quia statim quod nõ eramus efficimur. Tepidus erat quis, sed repentè uisitatus à spiritu feruens efficitur. Incipit ardere p deuotioné, fortiter exerceri in bono opere. In uirũ ergo aliũ mutatus est: quia esse cœpit quod ante insilienté spiritũ in se esse nõ potuit. Iã bonæ conuersationis est aliquis, cœlestia amat, terrena despicit: sed p ijs quæ sursum diligit, & pro ijs quæ odit in infimis, flere non præualet. Sæpe uerò flere appetit & non põt, qui plura q̃ flere debeat cõmisisse recolit, sed cum subitò ille spiritus insilit, in lachrymarũ fontes erũpit. In uirũ ergo alium mutatur: qui compunctionis gratiam per aduenientem, spiritũ suscipit, quam ante aduentum eiusdem spiritus non habebat. Puritatem cordis quis obtinere appetit, cœlestia cogitare, nullis curarum secularium occursionibus impediri, sed ad id quod per deuotionem appetit, assurgere nequit per affectum puritatis. Repente aũt raptus in uirtute superueniẽtis spiritus, esse carnalis desinit, potenter seculi curas abijcit, & in æternorum contẽplationem mira puritate consurgit. Miratur se tunc esse quod non erat: miratur se tunc non fuisse quod est. Nam cum in spiritualibus talem se uidit, miratur qui talis est, quòd talis B fuisse non potuit. In uirum ergo alium mutatur, qui illud quod non fuit se uidet esse, & illud quod fuerat, non esse. Bene ergo de Saul, Mutaberis in uirum alium:] quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ cum gratiam diuinæ prædicationis accipiunt, non accipiunt solam scientiam uerbi, sed uirtutem amoris, ut per uerbũ alijs prodesse ualeant, & per uerbi amorem ipsi meliores fiant. Quando etenim loquuntur, mutantur in uirum alium: quia cùm per eos spiritus loquitur ipsi mira charitate eidem spiritui cõiũgitur, & ab eius uoluntate iã nec uerbo nec C operatione dissentiunt. Talem nanque uirũ sacra scriptura collaudãs dicit: Qui adhæret Deo, unus spiritus est. Deo nanque adhæremus, quando Spiritus sancti gratiã abundanter accipimus, & unus spiritus cum eo efficimur, quando diuinæ uoluntati mẽte, ore & opere concordamus. Bene ergo propheta Samuel subiunxit dicẽs: Quãdo enim uenerint tibi omnia signa hæc, fac quodcunque inuenit manus tua: quia Dominus tecum est.] Hæc quidem signa sunt, in quibus se prædicator agnoscat, & tunc omne quod disponit agere audeat, cum certa experientia nouerit: quia in magna cha- D ritatis abundantia uirtutem suscipit Spiritus sancti. Sed docere ea debet prædicator q̃ agit, sicut de Domino Lucas dicit: quia cœpit Iesus facere & docere usque in diem qua præcipiens Apostolis, per Spiritum sanctum quos elegit, assumptus est. Hinc Paulus ait: Non audeo loqui ea quæ per me non efficit Deus, in obedientia gentiũ uerbo & factis. Samuel itaque uncto regi præcipit dicens: Fac quodcunque inuenit manus tua.] Quasi dicat: Cum te diuina gratia plenum uideris, doce alios quicquid

Ioan. 16

Act. 2.

1. Co. 6

Act. 1.

Rom. 15

quid facis: quia ex præsidente tibi eadem A diuina gratia habes & optimè uiuere, & utiliter prædicare. Sed tamen quid ante hæc omnia obseruare debeat, subiungit dicens: Et descendes ante me in Galgala. Ego quippe descendam ad te ut offeras oblationem, & immoles uictimas pacificas. Septem diebus expectabis me donec ueniam, & ostendam tibi quæ facias.] Quid est quod prius dicit, Fac quodcunque inuenit manus tua: deinde subdit: Septem diebus expectabis me donec ueniam, & ostendam tibi quæ facias.] Sed qui signa perceperat, quibus se unctum regem à Domino sciret, pro- B bandus erat an ipsa signa cognosceret. Quod quidem magis spirituali quàm historicæ explanationi conuenit. Nam uenire in collem Domini, ad perfectam cognitionem & amorem redẽptoris pertinere diximus, prophetiæ domo repleri ad uirtutem Spiritus sancti. Dicit ergo: Quãdo tibi omnia hæc signa uenerint, fac quodcũque manus tua inuenit.] quia quisquis certus est de intima inspiratione sancti Spiritus, presumere potest tam de proposito boni operis, quàm de dispositione prædicationis. Dicit item: Septem diebus expectabis me C donec ueniam, & ostendam tibi quæ facias:] quia summi pastores sanctæ Ecclesiæ dum de minorum perfectione dubitãt, solliciti ualde sunt, ut hanc in eis certis indicijs recognoscant. Quæ autem sunt indicia spiritus, nisi excellentia dona humilitatis? Sanctus enim spiritus quo maiori luce uirtutum electorum corda irradiat, eo & abundantiori dono humilitatis dictat. Quo enim celsiores sunt meritis, planiores sunt per uirtutem humilitatis. Qui ergo ante prophetam in Galgala descendere & expectare iubetur, ei nimirum pro co- D gnoscẽda humilitate, obedientiæ onus iniungitur. Rectus quoque ordo electæ cõuersationis est, ut obediẽtiã nõ iniungat alijs, quam ipse alijs impendere non curauit. Expectare ergo præcipitur, ut an sit uerè humilis agnoscatur. Si ergo signum perfecti prædicatoris est repletio sancti Spiritus, & uirtus humilitatis signũ illius plenitudinis: qd in laude humilitatis dicit, nisi quia eius dona sunt signa signorum? Sed quia immolaturus rex per prophetam præire iubet, ea quæ dicuntur melius cernimus, si ex ordine uideantur. Galgala quidem interpretatur rota. Quid uerò rota in isto loco significat, nisi uitam obedientium? Rota quidem uoluendo graditur, & modò alta petit, modò inferiora. Sic nimirũ uita obedientiũ, quia inferius agit quod sursum pertrahit, & sursum uidet quod inferius exhibet, quasi ad alta subleuatur, & ad ima deponitur. Nam quod obedientes inferius agunt, sursum tollunt: quia quando prælatorũ iussis obediũt terrena sunt, quæ operantur, sed de terrenis quæ faciunt, superna præmia præstolantur. Item quod sursum habent, ad terrã flectunt: quia ut bene terrena agant, cœlestia contemplantur, & illud solummodo operãtur, quod summæ illi felicitati conuenire conspiciunt. Hanc profectò rotam flectere Moysi Dominus precipiẽs ait: Omnia fac, sicut ostensum est tibi in monte. Qui enim in summis uidit quod fecit in infimis nimirum superiorem rotæ partem ad terram flexit. Inferiorem quoque partem ad superiora extulerat qui dicebat: Viuit Dominus, in cuius conspectu sto. In imo quidem stabat per humilitatem obediẽtiæ, dum regi perfido exprobraret: sed planitiem operis in sublimitate extulit diuinæ cõtemplationis, ut uelut currentem rotã optimè uolueret, dum in terreno opere quid cœleste mereret, aspiceret. Hæc profectò forma est electæ obedientiæ, ut in omni quod foris agimus, ad potẽtiã conditoris ubiq; presentem respiciamus. Sic nimirum in subditione obedientiæ nostræ habere possumus & rectitudinẽ operis, & incrementa deuotionis. Recti quidẽ tunc sumus opere: quia pro eo quẽ cernimus, nos in labore obediẽtiæ exercemus. Deuoti et sumus: qa ei nos placere credimus, quẽ inspectorẽ nostrorũ laborũ attẽdimus, & largitorem æternæ retributionis. Et quia maiorum imperia perfecta humilitate obseruãda sunt, bene Saul dicitur: Septem diebus expectabis.] Septenarius quippe numerus propter dona septiformis spiritus perfectus est. Septem diebus doctores Ecclesiæ expectamus, quãdo per uirtutem septiformis spiritus, tantam intimæ deuotionis claritatem suscipimus, ut eorum precepta nullatenus negligamus. quo in loco notandum est, quia nõ dixit, Septẽ diebus eris in Galgala: sed, Septẽ diebus expectabis me, postquam descenderis

Exo. 25

3. Reg. 17

scenderis ante me.] Ante prædicatorem descẽdimus, quãdo hoc agimus quod eius nobis iudicio imperatur. Tũc quidem descendere dicimur: quia mentes nostras eorum imperio subiugamus. Septem uerò diebus expectare, est bonum obedientiæ omni luce cordis implere. Quod tunc certè agimus, quando maiorum mandata nec dura, nec leuia præterimus. Nullam quippe dierum ab hac luce uacãtem Dominus esse uolebat, quãdo dicebat: Qui soluerit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus uocabitur in regno cœlorum. Et quia perfecta obedientia quam hominibus exhibemus, munus est creatoris: qui septem diebus expectat, oblationẽ offerre dicitur, & pacificas uictimas immolare. Oblatio quidem Domini est, quia hominibus pro Deo offertur, sed oblata hominibus à Deo suscipitur. Victimæ sunt obsequia obedientium: quia cum hominibus pro Deo subijcimur, superbos spiritus superamus. Cæteris quidem uirtutibus dæmones impugnamus, per obedientiam uincimus. Victores ergo sunt qui obediunt: quia dum uoluntatem suam alijs perfectè subijciunt, ipsi lapsis per obedientiam angelis dominantur. Sed notandum est, quia Samuel ante se Saul in Galgala descẽdere præcipit, sine se autem eum offerre oblationem & uictimas noluit. Nam dixit: Ego quidem descẽdam ad te, ut offeras oblationẽ, & immoles uictimas pacificas: septem diebus expectabis me donec ueniam ad te, & ostẽdam tibi quæ facias.] Quid est hoc nisi quia ipsa bona nostra & ignorare sapiẽter, & scire aliquando utiliter debemus? Ignoranda quidem sunt, ne infirmis nobis elationem præbeant: sed à perfectioribus sciẽda sunt, ut per deuotionem crescant. Vnde & bene in Euangelio de Elizabet prægnante dicitur: Et occultabat se mensibus quinque. Qui enim spirituales ac fortes esse nequeunt adhuc, per quinarium numerũ designantur. Quæ autẽ nouiter concipit, quinque se mensibus cælat: quia per sensus corporis bona agit, sed quia spiritualis ac fortis in hoc bono opere nondum est, ea quæ agit, sapienter abscondit. Ille ergo uictimas Deo, ille oblationem offert, qui septẽ diebus expectans, uenientem prophetam recipit: quia tunc Deo dignum est quod impendit, cùm impendens iustus est uirtute obedientiæ, & diuinæ immensitatis consideratione timoratus, cum se aliud esse non credit, nisi q̃ maiorum probatione cognoscit. quasi.n. pręsente propheta offerimus, q̃n illa solummodo opera nostra digna esse diuina susceptione credimus, quæ sanctorũ prædicatorum iudicio comprobantur. Et quia coram propheta immolare dicit̃, hoc profectò signat: quia de operibus nostris sapientibus atque spiritualibus uiris credere debemus. Quia item septem diebus expectat Saul, prædicator sanctæ Ecclesiæ uirtutem subiecti disponere sapienter debet, ut coram eo bona eius non laudet, nisi q̃n laudis suæ contemnere fauorem potest. Vnde & eadem oblatio, & uictimæ Deo offerri à Saul prædicuntur, & non sibi. Deo quippe uictimas offert, qui de uirtute quam habet inaniter non extollitur, sed omne quod pficit, gratiæ tribuit conditoris. Hoc ẽt quia doctorum magisterio discimus, bene Samuel sermonem concludens ait: Et ostendam tibi quæ facias.] Expectanti quidem quæ faciat indicat: quando is qui perfectè obedire cognoscitur, qualiter imperare alijs debeat edocetur. Sed istud Saul adhuc non exhibetur, sed promittitur. Non enim mittitur ad immolandum, sed ad expectandum. Et quia sanctorum collocutione proficimus, apte illãtum est: Itaque cùm auertisset humerum suũ, ut abiret à Samuele, immutauit ei Deus cor aliud.] Cor.n. aliud immutatur, quando ad appetenda meliora dirigitur: cor etiam immutatur, quando ad malum deseritur. In Saul aũt qui prius bonus, postea malus fuit, quomodo potius intelligi ad literam debeat, non ualde clarum est. Sed si pro profectu eius dicitur, cor immutatum habebat: quia qui asinas quæsierat, iam de regni dispositione cogitabat. Si uero malum cor tũc recepisse cognoscitur, coram propheta humilis fuit: sed ut cœpit discedere, pariter cœpit & superbire. In mente sua iam non esse paruulum se, sed regem cogitabat. Adhuc nõ erat sublimis ordine, sed erat sublimis æstimatione. Sed quia per hãc sacram historiã adhuc de eius superbia aperte nihil dr̃, rectius nos quoq; agimus, si interim quod de eo sinistrum uideri potest reticemus. Quod uerò adhuc manenti eius innocentiæ suffragari potest, in

Mat. 5

Luc. 1.

in sequentibus dicitur: quia filius unius anni erat Saul cùm regnare cœpisset, & duobus annis regnauit sup Israel. Si enim duobus annis humilis rex fuit, immutatum ei cor asseritur, pro uigore propositi, non pro nouitate tumoris. In eo ergo quod immutatum cor Saul habere dicitur, nouis prædicatoribus sanctæ Ecclesiæ similatur, qui cùm ordinem prædicationis accipiunt, per diuinam gratiam meliores fiunt. Samuel quippe Saul in principem unxit, Deus auté ei cor aliud immutauit: quia sacrorum ordinum sacramenta ab Ecclesiæ doctoribus foris accipimus, sed sacramentorum uirtute ab omnipotente Deo interius roboramur. Virtus uerò sacramenti gratia est spiritus septiformis. Quã certè gratiã qui accipiunt, quasi alio accepto corde immutant: quia quos gratia sua sanctus Spiritus roborat, esse eos facit protinus quod non erant. Sic nimirum & redemptoris discipuli ante metuebant, sed ubi per aduentũ sancti Spiritus cor aliud eis immutatum est, uerbum Dei cum fiducia prædicabant. Aliud quippe Deus cor eis immutauit, quibus linguarum omnium peritiam tribuit. Aliud quippe cor eis immutauit, quos mira charitate induit, & uirtutum omnium splendoribus illustrauit. Et notandum: quia tunc ei Deus cor aliud immutauit, quando ut abiret à propheta humerum auertit. Quasi enim ut abeat, humerum auertit: quando is qui prædicationis ordiné suscipit, id quod sibi de pastorali officio præcipitur, agere disponit. Disponit quidé, sed non præualet, si Deus ei cor aliud non immutet: quia summus loci cus bene non regitur, nisi rectoris mens diuini muneris summa gratia repleatur. Hæc autem quia ei in futuro promittitur, subiũ ctum est: Et uenerunt ei omnia signa hæc in die illa.] Doctrina etenim electi prædicatoris quid est aliud quàm dies eruditi discipuli? Nam qui in die ambulat, uidet & plana quæ ambulet, & præcipitia quæ declinet. Sic nimirum dum sanctorum prædicatorum doctrinis illuminamur, quod agendum & quod uitandum est patenter aspicimus. In illa ergo die in qua propheta prædicat, bonus auditor suæ electionis signa percipit, qui in se ea uirtutũ dona cõspicit, quæ ante ei affutura suus prædicator ostendit. Signa quidé sunt: quia p hæc se à Deo electos intelligunt, qui ad prædicationis ordinem promouentur. Vnctum ergo se aliquis ad Ecclesię principatum non teneat, qui diei illius signa adesse non uiderit in uirtute perfectionis. Primum ergo signum prius attente conspiciat, uidelicet si exemplo uirorũ salire iam magnas foueas sciat. Sequens etiam signum cognoscat, si ad q̃rcum Thabor tres uiros obuios habuit, quos hœdos & panis tortas portare in Bethel ad domum Domini uidit, si panes duos de eorum manibus accepit. Tertium nihilominus uideat si ad collem Domini uenit, si pphetantes cuncos aspexit, si in eum spiritus Domini insiliuit, & in eorum medio prophetare iam possit. Et uiros quidem salientes foueas uidit, si perfectorum exemplo omnia seculi confutare iã didicit. Ad quercum Thabor uenit, si cõtẽplatiuæ uitæ fortitudinem atq; amœnitatem experiri iam nouit. In qua & hœdos, & panis tortas, & uinum ad Dñm portantes aspexit: quia ab amatoribus uitæ contemplatiuæ iam didicit, & peccatoré se indesinenter agnoscere, & pro eisdem peccatis carnem affligere, & afflictionis suę dolorem omnipotenti Deo gratanter offerre. Ad collem Dñi uenit, si ad reuelatam intimã redéptoris gloriam, aut scripturarum sublimem intellectũ proficiendo conscendit. Obuiũ gregem prophetarum habuit, si prædicatorum sanctæ Ecclesiæ concordem scientiam intellexit. In quorum medio insilientem in se spiritum Dñi sensit, si illa ineffabili suauitate internæ experientiæ in se donum superueniẽtis diuinitatis agnouit, & notæ gratiæ abundãtiam loquendo effudit. Hæc quoties sancti prædicatores imperfectis nobis ostendunt per doctrinam, qua nos illuminant, quasi clarissimum diem produnt. Et ista quidem omnia iam promoti prædicatores, exponẽtibus ordinatoribus sciunt. Quia ergo diẽ signorum habent, salubriter attendant, si promissa signa iam uideant. Nam qui mundi gloriam contemnere nondum didicit, primum signum audire promissum potuit, sed non uidit ostensum. Si contemplatiuæ uitæ robur & dulcedinem nescit, sequentis signi bonũ uidere non meruit. Si altitudinem scripturarũ per intimæ eruditionis notitiam non conscendit, ad collẽ Dñi nondũ uenit. Si superueniẽtis in se Spiritus sancti uirtutem

Act. 1. Act. 4.

uirtutem nondum habet, prophetare non A potest. Sine illo etenim spiritu pastor carnalis est, & quod loquitur, non ad dignitatem prædicationis referri potest, sed ad ausum temeritatis. Qua ergo formidine nos miseri terreri possumus? Ecce enim aliorũ ducatum suscepimus, qui uirtutem suscepti regiminis non habemus. Signa spiritualis prælationis audiuimus, quę in nobis per lucem experientiæ non uidemus. Terrena concupiscimus, curis exterioribus occupamur, & tanto longius à cœlesti contemplatione repellimur, quãto terrenorũ actuum sollicitudine prægrauamur. Hac quoq; terrenæ uitæ mole depressi, quando illũ splen B dorem intimæ gloriæ redemptoris attingere, quando ad altissimos sanctarum scripturarum sensus possumus peruenire? Sed & cœlestia quæ nescimus, loqui quasi nota nõ possumus. Et qui per quietem amori internæ uitæ uacare nolumus, insiliẽtem in nos spiritum Domini non sentimus. Nota ergo & non habita signa nos terreant, ut cùm pro negligentiæ nostræ immensitate compungimur, uirtutem suscepti ordinis per fletus & lamenta requiramus. Hinc Psalmista uoce infirmorum deplorat dicens: Si- C gna nostra non uidimus, iam non est propheta. Nam propheta est, cũm iam dicta hæc prophetiæ signa ei adesse præuident. Si ergo ad culmen prælationis assumitur, non se teneat quod est altitudine ordinis, sed quod est uirtute perfectionis. Dicat ergo: Signa nostra non uidimus, iam non est propheta. Quasi dicat: Esse nunc prophetã dicerem si dona spiritus cernerem, quibus prophetæ persona fulgere debet. Qui ergo suscepti ordinis pastoralis perfectionem audiuit, quam in se obtinere uiuendo non meruit, idoneus sanctæ Ecclesiæ doctor nõ D est. In primo igitur rege, pastorum omniũ sanctæ Ecclesiæ profectus ostenditur, dum dicitur: Venerunt ei omnia signa hæc in die illa.] Et quia idem profectus electorum prædicatorum mirabilis est, sequitur: Videntes autem eum qui nouerant eum heri & nudiustertius, quod esset cum prophetis & prophetaret, dixerunt ad inuicem: Quænam res est quæ accidit filio Cis? Nũ Saul inter prophetas?] Quid est quòd dicunt: Quæ res est quæ accidit, nisi ualde admirari, quod ab eis non poterat comprehendi? Hominem hominis filium nouerant, prophetis sociatum uidebant: carnalem nouerant, spiritualem uidebant: simplicem nouerant, prophetam uidebant. Dicunt ergo: Quænam res accidit filio Cis?] qui nosse quod fuerat poterãt: quod erat, qualiter esse posset, ignorabant. Hic denique profectus spiritualis prædicatoris est, ut qui in communi uita aliquando notus est, in superiori ordine habeat qđ ignoretur. Tres quidem gradus perfectionis ostensi sunt, quia dicit: Heri & nudiustertius.] In duobus quidem diebus prædicator agnoscitur, in tertio habet quod etiã ij qui nouerant, non cognoscant. Primus nanque dies auditoribus pertinet, secundus sodalibus, tertius est prædicationis. Primũ nãq; diem pastor habuit, qñ prælatis suis discipulus obediuit. quasi enim in magna luce cernitur, qui in uirtute obediẽtiæ deuotus est. Secundũ diem habuit, qñ meliorũ coadiutor esse iam cœpit. Ista quippe claritas magnæ conuersationis, in electorũ exẽplo maximum diem facit. Hanc diem Dñs insinuans ait: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant uestra bona opera, & glorificent patrem uestrũ qui in cœlis est. Tertius uero dies insilientis spiritus est & prophetiæ. In tertio quippe die pastor aspicit, qñ sublimitatem dignitatis suæ adæquat splendore conuersationis, quando cœlesti uirtute indutus, ea uita eaq; doctrina subditis lucet, ut uideri ab eis possit, discuti & iudicari non possit. Talis quidem erat Moyses, qñ lucidissimo uultu à monte descẽdit: cuius subditi fulgorem uidebant, sed in fulgentem claritatem intendere uisum nõ poterant. Talis erat qui gloriabatur dicens: Nos autem reuelata facie gloriam Dei speculantes in eandem imaginem transformamur, tanquàm à Domini spiritu. Tales utique erant, quos Spiritus sanctus repleuerat. Vnde & qui in Hierusalẽ conuenerãt, admirantes dicunt: Nonne isti qui loquunt Galilæi sunt? Interrogabant quippe ut scirent quod audiebant, & scire non poterãt. qui autem nouerant Saul, de re quæ ei accidit, admirantes interrogant: quia eos aliquando in humiliori ordine sanctæ Ecclesiæ humiles & despectos cernimus, quos dum sanctus Spiritus ad ordinem prædicationis assumit, gratiarũ suarum splẽdoribus induit,

Psal. 77

Mat. 5

Exo. 34.

2. Cor. 6.

Act. 2.

induit, & in eisdem splẽdoribus mirabiles ostendit. Sed bene sanctorum uirtutes admiramur, cum eas bonitati conditoris adscribimus. Quare & Moyses Dño confitẽs ait: Quis similis tibi in dijs Dñe, quis similis tibi gloriosus in sanctis, mirabilis in maiestate faciens prodigia? Hinc Psalmista dicit: Mirabilis Deus in sanctis suis, ipse dabit uirtutem & fortitudinem plebi suę. Bene subiungitur: Respondit alter ad alterum dicens: Et quis pater eorum?] Quid est q hucusque de solo Saul dicebatur, Quænam res accidit filio Cis? & nunc quasi de multis respondetur, Et quis pr̃ eorũ? Sed si ad historiã intelligatur, stare nullo modo põt. Restat ergo ut sensus qui literæ demit̃, in spirituali significatione requiratur. Cũ ergo dr̃, Quis pr̃ eorum, non solum Saul prophetans attenditur, sed oĩs ille cuneus prophetarũ. Qui nimirum prophetæ oẽs quia ualde spirituales erant, non ex carnali progenie, sed ex cœlesti origine censebantur. Pater quidem prophetarũ ille est, qui per Malachiã exquirit dicens: Si Dñs sum, ubi est timor meus: & si pater sum, ubi est amor meus? Quia.n. omnipotẽti Deo in magna charitate coniuncti sunt, eius quẽ quasi patrẽ diligunt, filij nominantur. Quod nouæ Ecclesiæ prædicatoribus tanto decẽtius conuenit, quanto ille eos in cœlestem nobilitatem altius extulit, qui eis claritatẽ tanti generis in forma detexit orationis. Sic, inquit, orabitis: Pater noster qui es in cœlis. Quod tale est ac si dicat. Mirandi essent sancti prædicatores, si mira quæ agunt sua uirtute perficerent: nunc mirum non est quod tale cernitur: quia per eos ille hoc agit, cui aliquid difficile non uidetur. Dicat ergo alter ad alterum: Et quis pater eorum?] Quasi dicat: Quid mirum est si mirabiliter doceant, cùm non ipsi sint qui loquuntur, sed spiritus patris eorũ qui loquitur in eis? Nõ ergo dr̃: quis pater eius? Ne quod pluribus conuenit filijs, unico conferatur: Solus etenim ille qui natura filius est, dicere audet: Pater meus usq; modò operatur. Et item: Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Nam ut utriusq; dignitatis differẽtiam promereat, Mariæ Magdalenæ loquitur dicens: Ascendo ad patrem meum, & patrem uestrum: Deum meũ, & Deum uestrum. quoties ergo unus prædicator mirabili uita aut prædicatione clarius aspicitur, in superna generatione nõ solus, sed cum alijs innumeris uidetur: quia oĩpotens Deus qui mirabilis in uno ostenditur, mirabiliorem ualde hominum admirationem facit, cũ innumerabiles attenduntur, qui id quod in uno mirantur, habuerunt. Quod tñ ad detractionem carnaliũ referri conuenienter põt. Nam cum spiritualium uirorum famam minuere tentant, eorũ carnalia explorant, quæ ad derogationẽ proferant. Et plerũque in sancta Ecclesia miram sanctitatis famam habent, qui secularẽ altitudinem nullam habent. Cum ergo carnales quique aut carnis originẽ, aut paupertatem in eis reprehendunt, qui diuina generatione iã magni & diuites sunt, quasi subsannando de prophetarũ patre sciscitãtur. Et quia pro re ualde noua habent, q parui homines seculi tam magni uideri possunt, subiungitur: Propterea uersum est in prouerbium: Num Saul inter prophetas?] Quod nimirum si oculis cordis rectè inspicerent, pro noua re nõ haberent. More etenim suo agit Spiritus sanctus, cùm ad uirtutum culmen pauperes, humiles atque simplices erigit. Nam de eo scriptum est: Qui ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospitate. Hinc omnipotens pater, de eodẽ omnipotente suo spiritu per prophetam dicit: Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem & quietũ, & trementem sermones meos? Hinc Paulus ait: Non multi sapientes s̃m carnem, nõ multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat fortia, & ignobilia mũdi elegit Deus, ut ea quæ sunt destrueret, ut non glorietur omnis caro in conspectu eius. Quod certe prouerbium ẽt electis adscribi potest. Non enim minor admiratio habita est de beato Paulo Apostolo, quando auditum est ab Ecclesia, quia ille Euangelizaret, qui Ecclesiam minando, & cædendo expugnare solebat, nunc prædicando defenderet. Tunc quidem ij qui audiebant, dicere poterant: Nũ Saulus inter Apostolos? Nunquid ille Iesum prædicat, qui Iesum persequi solebat? Sed hoc iam in electorũ prouerbium uersum est. Prouerbium quidem est, quãdo in eo quod dicitur aliud occultatur. Conuersio autem beati Pauli Apostoli, facta est ꝓuerbiũ peccatoris. Audiat

diat ergo unusquisque peccator beati Pauli conuersionem, & non desperet de criminum multitudine. Saulus enim spirans minarum & cædis in discipulos Domini, ubique electos affligebat, lapidantium protomartyrē Stephanum uestimenta seruabat, & uelut omnium manibus lapidabat, qui expeditos ad lapidādum omnes redebat. Sed qui talis extitit Christum persequens, ad Christum conuersus, caput effectus est nationum: quia obtinuit totius Ecclesiæ principatum. Dum ergo tam magnum peccatorem conuersum, tam sublimi dignitate à Domino honoratum conspicimus, peccatorum nostrorum inuenire nos posse remissionem præsumamus. Prouerbium ergo nostrum, id est quod ad euangelizandum persecutor assumitur, quòd hoc mysterium cōtinet: quia conuersus peccator non solū sperare à Domino ueniam, sed quòd uiriliter certando pertingere ualeat ad coronā. Sed hoc distare inter carnales & spirituales prædicatores solet: quia carnales post alta uerba prædicationis ad ima descendunt praui operis: spirituales uerò post sublimia quę loquuntur, in altiora ualde cœlestis patrię desideria se sustollunt. Vnde & subditur: Cessauit autem prophetare, & uenit ad excelsum.] Ad excelsum post prophetiæ ministerium uenit, qui ad cœlestia gaudia quæ prædicat mentem erigit, & ad ea amando se subleuat, quæ loquendo monstrat. Doctores quidem cum minoribus plana prædicant, cū eis quos docēt, quasi in plano sunt. Et quia post uerba prædicationis ad promerenda ea quæ prædicant, se bonis operibus præparant, ad excelsum uenire perhibentur: qui certè sublimes uerbo & opere sunt, cogitatione elationis non sunt. Magna quidem semper agunt, sed magni uideri nunq̄ appetunt. Beñe ergo subiungitur: Dixit autem patruus Saul ad eum & ad puerū eius: quo abistis? qui respōdere: Quęrere asinas, quas cum non reperissemus, uenimus ad Samuelem. Et dixit ei patruus suus: Indica mihi quid dixerit Samuel. Et ait Saul ad patruum suum: Indicauit nobis quia inuentæ sunt asinæ. Sermonem autem regni nō indicauit ei, quem locutus ei Samuel fuerat.] Sermo regni est honorabilis dignitas pastoralis. Ipsa enim repræsentatione sua loquitur: quia patruus non est, qui tanto ordine sublimatur. Verbum ergo regni rex non indicat: quia pastor Ecclesiæ magno diuinitatis splendore loquitur, sed elatione non loquitur. Qui uero uerbum non indicat, illud cælat quod loquitur. Verbum enim semper loquitur, cui uerbum est, alioquin uerbum nō est. Verbum ergo regni habet, qui ea conuersione fulget, quæ exempla, cœlestis itineris alijs quasi loquēdo præbet. Verbum ergo non indica, qui magnitudinē sanctitatis per uanam gloriam non reuelat. Habet quidem quod indicet: sed quod per seipsum ostenditur, indicare non uult. Nam qui magna dignitate magnaque sanctitate radiat, multa uiuendo ostendit, quæ loquendo non dicit. Hoc profectò regni uerbum habere Dominus prædicatorē uoluit, quando in ueste pontificis tintinabula poni mandauit. Vestis quidem pontificis est ostensio bonæ conuersationis: quæ quasi tintinabulis multis inseritur, quando opera bona multiplicat, quæ ad minorum exemplum clamant. Sed indicare rex regni uerbum non audet: quia præceptum est sacerdotibus, ut coram Domino uestis decorem portent. Coram Domino quidem uestis decorem portat, & qui bona ostendit, & de ostensione bonorum operum non hominibus per uanitatem foris, sed Deo intus per amorē placere appetit. Tunc certè sacerdos tacet, sed dum incedit quod portat, clamat: quia electus prædicator se iactando non indicat, sed bene uiuendo loqui nequaquam cessat. Dicatur ergo de Saul: quia patruo suo sermonem regni non indicauit: quia electi uiri cum splendorem dignitatis, aut bonæ uitæ incrementa percipiunt, per exempla se proferunt, sed silentio occultant. Et quia alijs electis se esse meritis minores credūt, ille cui sermonem non indicat, eius patruus esse dicitur. Patruus quippe dicitur frater patris. Redemptor autem generis humani quotquot fidei suæ & doctrinæ sacramentis instituit, ad immarcessibilem æternæ hæreditatis gloriam tot filios facit. qui enim instituuntur in Ecclesia, quasi paruuli adhuc filij sunt. Sed qui magnis meritis ei iam in uirum perfectum occurrit, frater est redemptoris. Tales nimirum beatus Paulus apostolus collaudans ait: Hæredes Dei, cohæredes Christi. Quia ergo perfecti prædicatores electos alios perfectos tenent, & se imperfe-

Act. 9. Exo. 28. Rom. 8

imperfectos: patruus Saul dicitur, qui de re A gni sermone eum interrogasse perhibetur. Eundem uero regni sermonem Saul Samuel dixerat: quia electi uiri spiritualem conuersationem quam habent, maiorum locutione didicerunt. Sed rex qui initiatus per unctionem fuerat, à populo adhuc electus non erat. Vnde & sequitur: Vocauit Samuel populũ ad Dominũ in Masphath.] Masphath, vt dixi, speculatio interpretatur. In ordinatione autẽ regis, populus in Masphath uocatur: quia qui ad ordinandũ sanctæ Ecclesiæ pastorem conueniunt, eius spiritalia, non carnalia attendere docentur. Speculari quidem est, per formam sacræ scripturæ ordinandum prædicatorem cognoscere. Nam electorum speculum sacra scriptura est. Quasi enim per speculũ noscitur pastor, quando moribus talis ostendit̃, qualis in sacro eloquio prædicatur. Bene igitur Samuel populum in Masphath cõuocat, ut electio boni antistitis non sit hnmano iudicio, sed diuino: cùm non talis eligitur, qualis hominum arbitrio decerni põt, sed qualis in sacro eloquio declarat̃. Quod quia diuini muneris est, oportet ut populus qui à Deo tam magna expectare cognoscitur, à reatu suo per pœnitentiæ satisfactionem purgetur. Ipsa autem cognitio peccati, est præparatio diuini muneris: qui sæpe cũ nos diuino munere indignos credimus, id per humilitatem promeremur. Vnde & Samuel eos qui ad excipiendum regem conuenerant, prius ad peccatorum suorum considerationem conuertere satagit, quia subiunctum est: Et ait Samuel ab filios Israel: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego eduxi Israel de Aegypto, & erui uos de manu omnium regum qui affligebant uos. Vos autem hodie proiecistis Dominum Deũ uestrum, qui solus saluauit uos de uniuersis malis & tribulationibus uestris, & dixistis: Nequaquam, sed rex erit super nos.] Attentè quidem ostendit eis & bona quæ eis impendit Dominus, & mala quæ Domino fecerunt ipsi: ut tanto grauius se deliquisse cognoscerent, quanto illum peccando offendere ausi sunt, à quo tãta bona perceperãt. Quid uerò sit abiicere Dominum, & qualiter secundum literam, & secundum spiritualem sensum intelligi debeat, superius latè expositum est, ubi ad Samuelem Dominus

Suprà 8

ait: Non te abiecerunt, sed me: iuxta omnia opera sua quæ fecerunt à die qua eduxi eos de terra Aegypti. Sed quia sancti prædicatores eos quos arguendo compungunt, docendo instruunt, subintulit dicens: Nunc ergo state coram Domino per tribus & familias uestras.] Coram Domino quidem stare præcipimur, quando maiorum præcepto corda nostra ad scienda eius mandata præparamus. Vel coram Domino stant electi, quando à summis uiris in spiritualibus uirtutibus considerantur, ut qui melior in eis aspicitur, per pastoralem curam cæteris B præferatur. Et quia plures sunt fidelium ordines, per tribus & familias stare corã Domino iubentur. Quod profectò latius exequens, subdit dicens: Et applicuit Samuel omnes tribus Israel, & cecidit sors super tribu Beniamin. & applicuit tribũ Beniamin & cognationes eius: & cecidit cognatio Metri, & peruenit usque ad filium Cis.] Stare omnes per tribus & familias fecit, ut omnes consideraret, & consideratis omnibus, utiliorem eligeret. Sed quia ipse iam Domino reuelante regem cognouerat, eumq; ipso præcipiente in principem unxerat, quid C est ꝙ adhuc eligẽdus per tribus & familias quæritur? Sed inuentus rex à solo propheta erat. Inuentus ergo quæritur, ut non inuentus à populo inueniatur. Sorte etiam quæritur, ut eum quem propheta eligeret, dispensatione diuina prouisum populus non posset dubitare. Quid ergo in hoc facto signatur, nisi quia sanctæ Ecclesiæ principes multa consideratione eligendi sunt? Summi etenim prædicatores, ex interna gratia sancti Spiritus quam habent, magno prouidentiæ lumine pleni sunt. Et quia ualde sunt humiles, de internæ illuminationis suæ ma D gnitudine non præsumunt. Quare & ea quę apud se bene ordinant, coram aliis probãt. Solus enim propheta regem futurum noscit, quãdo summus sanctæ Ecclesiæ rector personam ordinandi rectoris, & merita cõspicit. Quem etiam in principem ungit, quando eum donis spiritalibus plenum asserit. Tamen adhuc populum conuocat, per tribus & cognationes diuidit, sortes ponit, & eum quẽ nouit, quasi per artem inuenit. Trib. quidem & familiæ quasi diuisæ stãt, quando in statu uirtutum diuersi sanctæ Ecclesiæ ordines attenduntur. Nam cum perfectiones

fectiones electorum plures intuemur, cum A candorem uirginum, cum robur continentium, cum honesta ministeria clericorum, cum monachorum soilicitudinẽ uidemus, ueluti stantes tribus attendimus. Et quia in Dei seruitio horum multa uarietas est, dũ eas quæ sunt in singulis ordinibus item uarietates aspicimus, quasi stantes non solum tribus, sed etiam cognationes uidemus. Et sors super tribum cadit: quia meliores uiri sæpe in uno ordine quã in alio inueniunt. Nam uelut sortem tribus accipit, quando ij qui perfectiores sunt alijs, conuenire uidentur ministerio prędicationis. Sed non super B personam adhuc, sed super tribum sors cadit, quando plures sunt, in quibus persona digna reconditur. Adhuc itaque summis uiris remanet quod inquirãt. Bene ergo sors super tribum Beniamin cecidisse dicitur, Samuel autem ipsam tribum, & eius cognationes applicuisse, & ad Cis filium peruenisse: quia electi & summi uiri sanctæ Ecclesiæ considerare uirtutes singulorum non desinunt, donec ad eum ueniant, qui ministerij pastoralis sorte dignus inueniatur. Sed qui digni sunt, onus tanti ordinis suscipere uehementer expauescunt. Vnde & sequitur: C Quæsierunt ergo eum & non inuenerunt, & consuluerunt pro eo Dominum, utrumnam uenturus esset illuc. Responditque Dominus: Ecce absconditus est domi.] Abscõdunt quippe se ne inueniantur: quia subire dignitatem refugiunt, cuius oneri se impares arbitrãtur. Habet quippe spiritualis prælatio exteriorem gloriam dignitatis, habet & interioris magnitudinem oneris. Nam rector & honoratur à subditis, & portat eos quibus honoratur. Cum honoris ergo principio causa nascitur oneris: quia unde honor à rectore excipitur, inde illud suscipit D quo grauetur. Quanquam ipse honor dignitatis per seipsum magnum sit onus mentis: quia contemni debet, & placet. Contemni quidem debet, ne mentem per superbiam eleuet: & suscipi debet, ut cœlestia quæ doctor loquitur, subiecti uenerentur. Grauius ergo onus de honore nascitur: quia electus pastor magna animi uirtute ferre potest, ut despiciat illud in se, quod pro Deo recipit in se: ut uidelicet talis pro Deo sit, sed sibi talis non sit, & semetipsum abneget, & non abneget: ut sit quod est pro Deo, & quod est pro semetipso, non sit. Honor itaque oblatus à subiecto suscipitur ut prædicatio commendentur. Honorem quoque oblatum p̃dicator despicit: quia non extollitur quod honoratur, sed gaudet quod uerbi Dei ministerium commendetur. Hoc autem quã difficile agatur, cogitando melius quam loquendo comprehenditur. Nam infirmis mẽtibus impossibile est onus aliorum fortiter ferre, & oblati honoris reuerentiam mentis uirtute disponere, ut inter eiusdem honoris obsequia, de profectu subditorũ gaudere sciat, & pro reuerentia sua tumere nesciat. Quia ergo electi uiri displicere Deo nolunt, prælationis officium suscipere uocati refugiunt. Sed & eandem fugam ministerij ad uirtutem humilitatis habent, non ad iactantiam dignitatis. Nam quantum possunt fugiunt, sed si à Domino prouisi sunt, delitescere nequaquam possunt. Quare & idem Saul domi absconditur, sed Domino pandente monstratur: quia electi uiri exterioribus se sanctæ Ecclesiæ ministerijs subtrahunt, sed tamen ad exteriora ministeria disponenda, Domino dispensante producũtur. Quia uerò nunc in sancta Ecclesia qui se subtrahant tantis honoribus pauci sunt, qui se ingerant multi: notare qui se ingerũt debent: quia is qui à propheta domi abscõditus dicitur, non ad spiritualem Ecclesiæ dignitatem, sed ad secularem regni gloriã quærebatur. Non enim in pontificem hunc quærebant, sed regem facere uolebant. Videat ergo sacerdos qua mente fugiendum sit culmen sanctæ Ecclesiæ, si culmen seculi coñscẽdere tã caute reges fugere. Sed quia sancti uiri quo instantius suscipere ordinẽ prælationis refugiunt, à deuotis plebibus deuotius requirũtur, sequitur: Cucurrerũt, & tulerunt eum inde.] Post hæc etiam subditur: Stetitque in medio populi.] In medio populi stat prælatus, quando ab uniuersis subditis eius fortitudo conspicitur. Stare nanque uirtutis est. Qui ergo bona operatur, instanter stat. Et quia eadem bona opera exemplum minoribus præstant, in medio populi stare, non in solitudine cernitur. Quod etiam pro rectitudine intentionis dictum esse cõuenienter accipitur. Qui enim stat rectitudine corporis, caput in sublime tollit. Qui uerò bona publice agit, non stat fortitudine operis, si rectitudinem non habet

bet intentionis. In medio ergo populi stare rex dicitur, ut prælatorum sanctæ Ecclesiæ forma monstretur: quia ad exemplum subditorum bona opera debet ostendere, sed de eodem bono opere suscipere mundi gloriam deuitare. Sed & quantus apparere debeat subdit, atque ait: Et altior erat omni populo ab humero & sursum.] Latè suprà ostendimus, quod excellens magnitudo corporis in sanctis prædicatorib. designet augmentum perfectionis. In medio ergo populi sublimis aspicitur, qui in uirtutum culmine positus, à subditis non nescitur. Rectus quidem ordo electi prædicatoris est, ut antè sublimitatem Ecclesiastici culminis, culmen conscendat uirtutis, pro honore Dei culmen obtineat gloriæ, sed maiori sublimitate fulgeat in reuelata uirtutū perfectione. Talis quidem pastor à perfectis uiris ualde prædicandus est, à minoribus cupiendus atque diligendus. Bene ergo subiunctū est: Et ait ad omnem populum: Certè uidetis quem elegit Dominus, quod non sit ei similis in omni populo. Et clamauit cunctus populus, Viuat rex. Sequitur: Locutus est Samuel ad populum legem regni, & scripsit in libro, & posuit coram Domino.] De iure regio quia latè superius diximus, hoc tantū de illo memoramus: quia ad historiam non præcipitur, sed ostenditur, quid acturi sint reges reprobi, quid uitaturi sint boni. A regibus quidem defendendi sunt subditi, non bonis proprijs spoliandi. Auxilium præstare subiectis debent: agros, uineas & oliueta auferre non debent. Quod si non uitanda sed agenda scripta hæc contendere quis uoluerit, tyrannorum ius pro eo rege scribit, qui abiecto Domino postulatur. Crudelis ergo lex regni, ultio est Dominum obijciētis populi. Non enim iniustum erat, ut agros & uineas perderet, qui regnantem super se Dominum sponte perdebat. Cuncta ergo quæ contra æquitatem in hoc iure regio cōtinentur, æqua esse cernimus: si in petendo rege quicquid populus deliquerat, consideremus. Nam quod magnum in diuinę ęquitatis examine onus legis est, si filios & filias in regis opere inuiti ponerēt, quos à Dei libertate sponte tulissent? Et quid inconueniens esse cernitur, si quod ad ultimum ponitur, ipsi fierent serui hominum qui abijciebant super se regnantem Deum? Dum ergo regni lex scribitur, perpetuæ memoriæ pœna traditur, qua audaces puniantur: quæ quia per Domini iustitiam lata fuerat, coram Domino reponi perhibetur. Sed fortasse ius illud aliud fuit, quam lex ista quæ scribitur. Quod si uerum est, hanc Samuel coram rege ad populum loquitur, ut rex sciat à populo quid exquirat: sciat populus quid exhibere suis regibus debeat. Quæ lex in libro scribitur, ut pro futurorum memoria reseruetur. Coram Domino ponitur, ut uenerabilis habeatur. Nos autē reges Ecclesiarum esse sanctos prædicatores diximus, quibus apertè omnia conuenire ostendimus, quæ in iure regio continentur. Hanc ergo legem Samuel ad populū loquitur, quando electus doctor fideles sanctæ Ecclesiæ instruit, qua humilitate suis præpositis debeant subiugari. In libro etiā scribitur, quando in eorum mente hæc firmiter inserit. Nam qui sic loquitur, ut audita auditores eius obliuiscantur, ad populum legem dicit, sed hanc in libro non scribit. Verba ergo quæ doctor loquitur, in libro scribere, est auditorum suorum mentibus attentè commendare. Quasi scribere uolebat Dominus quæ dixerat, quando dicebat: Mementote sermonis mei quem ego dixi uobis: Non est seruus maior domino suo. Hinc Paulus locutam regni legem in libro describens ait: Mementote propositorum uestrorum qui uobis locuti sunt uerbū Dei, quorum intuentes exitum conuersatio nis, imitamini fidem. Si uerò & hic aliam legem quis esse præsignatam accipere uoluerit, illam aspiciat, quam beatus Paulus ostēdit dicens: Qui Euangelium annunciat, de Euangelio uiuat: & qui altario seruit, de altario uiuat. Hanc quippe legem regni Dominus loquebatur ad populum quando dicebat: Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et ut arctius hanc in libro describeret, à minori uerbum roborans ait: Qui dederit uni ex minimis meis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine discipuli, non perdet mercedem suam. Sequitur: Dimisit Samuel omnem populum singulos in domum suam, sed Saul abijt in domum suam in Gabaa, & abijt cum eo pars exercitus, quorum tetigit Deus corda.

Ioan. 15. Heb. 13. 1. Cor. 9. Mat. 10.

Filij

Filij uerò Belial dixerunt: Nunquid saluare nos poterit iste? Et despexerunt eum.] Si simplex historia quæritur, quid unquam planius dici potuit? Sed si uim uerborũ singulorum attendimus, magna sunt q̃ in hac simplicitate uerborum clauduntur. Nã populus in domum suam dimissus asserit, rex autem in domũ non esse dimissus, sed abiisse perhibetur. Separatim quoque de domibus populi, & de domo regis dicit: quia populus refertur dimissus in domum suam, & rex abiisse in suam. Prius tamen populus dimissus est, quàm abiret rex. De abeunte etiam populo cautè signatur, & non simul, sed singuli abijsse in domum suã referunt. De iis uerò qui regem secuti sunt, non dicitur: Abijt pars exercitus, singuli post regẽ: sed, Abijt cum eo pars exercitus. Ad extremum uerò qui regem sequunt, eorũ corda à Deo tacta referuntur: qui regẽ spernunt, Belial filij nominantur. Hic profectò modus dicendi non simplex, sed ualde ei subtilis est qui considerare nouit, non quod simpliciter foris sonat, sed quod sapiẽter intus insinuat. Quid est ergo quòd rex in domũ suam abire, populus uerò dimitti dicitur? Sed regem Ecclesiæ pastorem, populos subiectos designare ostendimus. Ire autem liberi est, dimitti eius qui retineri potest. Rex ergo abire dicitur, ut in persona prædicatoris libertas animi prædicetur. Abire quippe doctores possunt cùm uolunt, & redire: quia fortes sunt in bono opere, sapiẽtes in interna dispositione. Veniũt quippe, quando ad subditos exeunt, aut exẽplo boni operis, aut uerbo prædicationis. Abeunt autem, quando ad mentis secretũ redeunt, & quod foris acturi sunt, intus disponunt. In qua nimirum consideratione quia quotidie permanent, quasi intra domum latẽt. Abire ergo in domum suam rex dicit: quia prædicator æternæ uitæ operatione probatus, sapientiæ doctrina securus, liber ad opera potest egredi, & ad consilia mentis intrare. Populus autem in domum sua dimittitur: quia fideles subiecti non sunt liberi ad disponenda quæ uolunt, sed ad ea quę iubentur. Quasi tenti quidem dimittuntur, dum iussa præcipiuntur agere: præsumere non iussa, deuitare. Et quia ad opera diuersa mittunt, in suam domum eorũ unusquisque dimittitur. Vt enim ea quæ nobis præ-

A cipiunt bene perficiamus, priusquàm appareamus in opere, intus recondimur in interna consideratione. Reges ergo nostri nos singulos in domum nostram dimittũt: quia ad ea quæ nobis iniungunt, nos per secretã mentis dispositionem ire præcipiũt. Bene quidem ipsi præcipiunt, sed si operationis nostræ modum negligimus præuidere, quę bene præcepta sunt, inconsulta mente dissipamus. Singuli ergo in domũ suam redeũt, quando unusquisque fidelis subditus opus obedientię quod proponit, consilio mentis disponendo præuenit. Quia uerò electo re-

B ge in domum suam ante populus dimissus quàm rex abijsse asserit, potest in hoc aliud designari. Qui enim regem excipiunt, in domum suam tradunt, quando se unusquisque subiectus considerando præparat, ut ei quem præesse sibi petiit, fidelẽ obedientiã impendat. In hoc ergo loco non est imperata considerare, sed imperandis intima se dispositione substernere. Regi quoq; in domum suam abire, est ut discretè paratis imperet considerare. Alia ergo est domus regis, alia populi subiecti: quia alta illi mente subditorum itinera disponenda considerãt,

C isti prælatorum imperia exequi per intimi propositi robur parant. Vnde & domus regis in Gabaa sita perhibetur. Gabaa quippe sublimis dicitur. Domus ergo regis in Gabaa esse ostenditur. quia electus doctor nõ ima & terrena cogitando incolere, sed alta & cœlestia meditari studet. Vnde & bene pars exercitus cum eo ire in Gabaa dicit: quia ij qui contra diabolum fortes sunt, electum pastorem suum ad uirtutum alta prosequuntur. Pars ergo exercitus ire cũ rege dicitur: quia in sancta Ecclesia pleriq; fideles sunt, qui prælatis suis humiliter obedi-

D re sciunt, alta cogitare nesciunt. Sciunt quidem imperata perficere, nesciunt aliis imperanda præuidere. Quasi enim huius partis milites memorabat Paulus, cùm Colossensibus scriberet, dicens: Salutat uos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, & Ioannes qui dicĩt Iustus, qui sunt ex circũcisione, ij soli sunt adiutores mei in regno Dei. Item Romanos alloquens ait: Salutate Priscam & Aquilã adiutores meos. Et post pauca: Salutat uos Timotheus adiutor meus, & Lucas, & Iason. Adiutores quippe suos discipulos uocauit:

Coloss. 4.

Rom. 16

uit: quia ordine minores erant, sed laboris A participes: obedientiæ humilitate Apostolo subiecti erant, sed dum cũ eo æterni regni gloriam prædicarent, cũ eo pariter ueritaté defenderent, infidelibus obsisterent, illatas persecutiones fortiter sustinerét, quasi in bello Dei milites regis erant. Cũ rege in Gabaa pars exercitus ire dicit: quia perfecti discipuli in alta dispositione sanctæ Ecclesiæ magistrorum suorũ coadiutores sunt: auxilia quæ possunt, per altitudinem uirtutis ferunt, sed eis quos adiuuant, per humilitatem seruiunt. Et quia hoc nõ nisi illi possunt, qui Spiritus sancti gratia præuenti B sunt, cum pars exercitus ire cum rege dicitur, bene subiungitur: Quorum Deus tetigit corda.] Quia enim digito tangere solemus, Deus corda sanctorum tangit, quãdo eis Spiritus sancti gratiam tribuit. Et eius tactum sentiunt: quia recepto internæ uirtutis munere à carnalitatis suæ debilitate commouentur. Qui protinus cœlestis exercitus milites fiunt: quia per uirtuté sancti Spiritus infirma deserunt, & ad agenda fortia in Christi bello præparantur. Quia uerò intra sanctam Ecclesiam quidam prælatos suos despicere non uerentur, audiãt: C quia qui regem despiciunt, Belial filij dicũtur. Per superbiæ quidem uitiũ in illius imitatione generant, de quo scriptum est: Omne sublime uidet, & ipse est caput super oẽs filios superbiæ. Qui apte superborũ mores insinuant, quia dicunt: Nunquid iste saluare nos poterit? Sancti etenim uiri quia præsentia despiciunt, æterna inquirunt, cõtemptum mundi quem in mente retinent, proferunt etiam in exteriori conuersatione: intus uenerabiles sunt, foris despicabiles uidentur. Superbi ergo quia illud solũ quod in sanctis foris despici potest aspiciũt, illud D uerò quod ualde uenerandum est, cernere non merentur, dicunt: Nunquid iste saluare nos poterit?] Quasi despiciendo interrogent: A tam paruo tam grandia speranda sunt? Iste tam paruus, nos tam magnos, tã debilis tam fortes saluare posse credendus est? Nam quid est aliud quod dicunt: Iste & nos, nisi ꝙ superbi & arrogantes inspicientes alios semper paruos & debiles esse credunt, se autẽ magnos, fortes atq; sapientes. Meritò igitur Belial filij dicuntur: quia dũ superbiendo se extollũt, illi se conformãt, qui eodem modo cecidisse de cœlo dicitur. De quibus etiam regẽ despicientibus dicitur: Et non attulere ei munera.] Si ad literam ista discutimus, hoc profectò insinuant: quia & terrarum domini, & spirituales sanctæ Ecclesiæ prælati exterioribus officijs honorandi sunt. Vnde & beatus Paulus apostolus elatos Romanos alloquitur, dicens: Reddite oĩbus debita, cui tributum tributũ, cui uectigal uectigal. Hinc Apostolorũ princeps exhortans ait: Subiecti estote omni humanæ creaturæ, siue regi tanquam præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis. Spiritualia uerò munera rectoribus nostris tribuimus, quando debitã eis honoris reuerentiam offerimus, & ea quæ præcipiunt cum magna deuotione seruamus. Magna enim munera sunt reuerentia honoris, & humilitas subiectionis: quia dũ rectoribus nostris & intus per humilitatem subdimur, & per exteriora obsequia foris honoris reuerentiam exhibemus, munus eis unum præbemus à corpore, aliud à corde. Vt ergo superborũ typum insinuet propheta, non dicit: Nõ attulere ei munus: sed, Non attulere ei munera: quia dum electos prædicatores despiciunt, eis utique honorem à corpore offerre dedignãtur, & humilitatem à corde: sed cum electi prædicatores subditorum culpam agnoscũt, aliquãdo eam statim corrigere increpando gestiunt, aliquando hanc se nosse dissimulãt, ut ad eam delẽdam congruum tempus quærant. Vnde & de eodem despecto rege protinus subditur: Ille uerò dissimulabat se audire.] Subditorum quidem prauitatem audit, qui noscit. sed audit, & non respondit, imò se audire dissimulat: quia plerunq; causa exigente, nota subditorũ superbia incorrepta deseritur, ut opportuniori tempore quasi cognita feriatur. Quam profectò Ecclesiasticæ censuræ discretionem, bene in hoc ipso Israelis rege agnoscimus, si regni tempora & acta diuersè uideamus. Nam rudis adhuc & nouiter ordinatus, dissimulare se audire despicientium uerba dicitur, sed confirmato regno super Israel ad dexteram & sinistram pugnare, & quocunque se uertebat superare perhibetur. Culpa ergo, quæ feriri digna seueritate non potest, dissimulanda, non exponenda est: quia audacius à subiectis delinquitur, si prælatorum infirmitas

Iob 41.

Rom. 13

1. Pet. 2

firmitas agnoscatur. Hæc in quarto huius A operis libro disputata sufficiant, ut per loquendi principium ad exponenda quæ restant, studium renouemus.

INCIPIT LIBER QVINTVS.

CAPVT I.

CVM sacræ huius historiæ profunditaté asserere ĩ istius operis pfatione uoluissem, in eo potissimũ uideri posse asserui, q scripta fuerit à pphetis. Ipsi quidem mystica dicere nõ solũ uerbis, sed ét rebus cõsueuerant: plana pferre, sed alta signare. Quia enim per eos Spiritus sanctus loquebatur, & planum erat, quod ipsi uelut homines dicebãt: sed profundum, & mysticum: quia locutioné hominibus summus & incircunscriptus spiritus suggerebat. Qui ergo prophetã Samuelé loquenté exponimus, tãto maiori studio indigemus, quanto ipse in Spũs sancti gfa sublimiter assumptus, exteriora dixit, sed ĩteriora uidit. Carnalia plerũq; asseruit: sed intima & spiritualia signauit. Sed quia humano studio ad diuina peruenire impossibile est, non est nobis confidendum de uiribus proprijs, sed de dignatione Spiritus sancti, qui à redéptore missus repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, in omnibus iam scientiam habet uocis. Quid ergo iam idé propheta de inceptis Israelitarum gestis exequatur audiamus. Et factum est (inquit) quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites, & pugnare cœpit aduersus Iabes Galaad. Dixerunt omnes uiri Iabes ad Naas: Habeto nos fœderatos, & seruiemus tibi. Et respondit ad eos Naas Ammonites: In hoc feriam uobiscum fœdus ut eruam omnium uestrum oculos dextros, ponamque uos opprobrium in uniuerso Israel.] Si historia quæritur, nisi planius dici, nihil facilius potest intelligi. Si uero spiritum sequi uolumus, Paulum prius loquẽtem audiamus, qui uetera intuẽns, ait: Omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem propter nos, in quos fines seculorum deuenerunt. Esse etiam spiritualia bella insinuat, dicens: Non est nobis colluctatio aduersus carné & sanguiné, sed aduersus principes & potestates, aduersus spiritalia neqtiæ in cœlestibus. Cũ ergo Naas ascendere, & pugnare contra Iabes Galaad dicitur, interiora uitiorum prælia designantur. Quibus nimirum uerbis sacræ historiæ processus ostenditur, ut nouo regi noua bella mouerentur: quæ dum bene conficeret, strenuitatis suæ gloriam demonstraret. Quis est ergo iste Naas Ammonites, q̃ est Iabes Galaad? Sed Naas interpretatur serpens, Iabes exsiccata. De serpente auté in Genesi dicitur: quia callidior erat cunB ctis animantibus. Cuius profectò serpentis similitudinem si in uitijs quæritur, quid similius quam uiolentum gastrimargiæ, id est gulæ motum inuenimus? Luxuriæ quidem motus, furti crimen, turpis lucri appetitus, iræ impetus, amaritudo secularis tristitiæ, desidia acediæ, appetitus uanæ gloriæ, tumor superbiæ aperte detestabilis est. gulæ uero uitium tanto est fraudulentius, quanto & occultius: quia & quasi necessariũ suggerit cibum corpori, sed dum abundanter carnem reficit luxuriæ gladium in mentem mergit. Suadet quod peccatum nõ est, C sed unde comestio quasi non peccatum recipitur, inde peccato luxuriæ anima subiugat. Vnde & in paradiso ad mulierem gulæ uitio decipiendam, serpens uenisse ostendit, qui aliud suggereret, aliud obtineret: ut dũ comedenda ostenderet, improuisam mortem propinaret. Serpens ergo iste gulæ designat auiditatem: quia & respectu iustæ necessitatis repit, & uirus impiæ delectationis spargit. Bene etiam Ammonites dicit, qui populus mœroris interpretatur: quia lætum uidetur quod suadet, sed ualde luctuosum erit in æterna damnatione. Populus au D tem dicitur: quia gulosi quiq; pro sollicitudine uentris innumerabilium curarum frequentia deprimuntur. qui ad Iabes Galaad ascendit: quia in alta abstinentiæ uirtute posita iustorum corpora ad ciborum concupiscentiam præcipitare appetit. Exsiccata quidem recte caro dicitur, quæ humore pinguedinis non grauatur. Ad eos quidé Naas ascendit, quos exsiccatos uidet: quia illis grauiora bella gulæ spiritus ingerit, quos attenuatos ieiunijs agnoscit. Bene autem pugnare cœpisse Naas dicitur: quia sancti uiri gulæ suggestionem non habent in fœdere amici-

Marginalia: Suprà 1 — Cap. 11. — 1. Co. 10 — Ephes. 6 — Gen. 3. — Gen. 3.

re amicitiæ, sed in pugnæ contrarietate. Abstinentes enim quasi cum serpente pugnant, quãdo gulę appetitũ magna uirtute deprimunt, ut ueneno luxuriæ non inficiantur. Pugnare quidẽ gulę, est esurientia abstinentiũ corpora ad inordinatam uentris repletionẽ prouocare. Sed perfectos uiros gulæ appetitus tentare potest, superare non põt. Bene ergo pugnare cœpisse contra exsiccatã dicitur, non uicisse: quia electi uiri desideriorum carnalium impetum sentiũt, sed eisdem desiderijs sciunt uirtute mentis obsistere, sciunt necessaria per discretionẽ prouidere. Sciunt quidem gulæ impetum ferociter insurgentem deprimere, sciunt necessitati corporis alimẽta iusta præstare. Hinc nanque doctor egregius dicit: Scio manducare & esurire. Manducare quidem & esurire nouit, qui & corpus moderate reficit, & ad immoderatã ciborum perceptionem suggerenti gulæ uitio non consentit. Quare & ad Naas respondentes dicunt: Habeto nos fœderatos, & seruiemus tibi. Fœdus quippe à gula petunt, qui uellent carnẽ pro uoto reficere, si in carne nulla possent incitamenta sentire luxuriæ. Quasi dicant: Nos dabimus quod tibi iustum est, ut tu nobis non inferas quod iustum non est. Iustũ quidem est, ut reficiatur corpus: sed iniquũ ualde est, ut refecta caro per ardorem libidinis ad contumeliam spiritus excitetur. Fœdus ergo expetimus, cum sic fauere carni ad ciborum perceptionem uolumus, ut à carne nulla luxuriæ mala sentiamus. Sed hoc pfectò uelle possumus, obtinere nõ possumus: quia nimirum nos iustam refectionem quasi tributũ carni offerimus, sed à carne nobis nulla pacis bona promittuntur. Nã cum auditum mentis ad uitiorum responsa bene dirigimus, hoc profecto in gulæ uoce cognoscimus: quia si carnẽ impinguemus, p excrescentem concupiscentiam cordis cæcitate pcutimur. Quare & idẽ Naas dicit: In hoc feriã uobiscum fœdus, ut eruã omniũ uestrum oculos dextros.] Dexter oculus noster est intuitus æternę claritatis, sinister uerò oculus est concupiscentia carnalis. Dexter ergo oculus eruitur, quando mens ea cæcitate percutitur, ut ultra ad uidenda cœlestia non aperiatur. Eruitur quidem oculus qñ à mente reproba sic lumen euellit, ut radix ei nulla remaneat, de qua rediuiuũ lumen erũpat. Naas ergo dextros oculos fœderatorum suorũ eruit, qñ gula sic deuictis abstinẽtibus pualet, ut carnalia sola cupiãt, & ultrà quę solebant amare nõ attendãt. Et quia quisquis in hac uita proijcitur, in futura coram angelis, & electis hominibus condemnatur, subiũgitur: Ponamq; uos opprobrium in uniuerso Israel.] Tunc quippe reprobi in uniuerso Israel opprobriũ ponuntur, qñ in extremo examine, coram electis omnibus de perpetratis iniquitatibus erubescunt. Vel in opprobrium in hac uita ponuntur: quia dum ipsi obcæcato corde mala audacter perpetrant, sancti uiri pro eorum culpis erubescũt. Sed qui turpes uideri auulsis dextris oculis dedignantur, attendant quod sequitur: Et dixerunt ad eum habitatores Iabes: Concede nobis septem dies, ut mittamus nuncios ad terminos Israel: & si nõ fuerit, qui defendat nos, egrediemur ad te.] Qui sunt habitatores Iabes, id est exsiccatæ, nisi qui castigationem extenuatæ carnis in longo habent usu uirtutis? Nã plerique resistere gulæ incipiunt, sed dũ fatigari abstinentiæ labore inchoant, ad usũ se consuetæ gulositatis inclinant. Velut. n. urbem Iabes ingredi, & efficij eius ciues appetunt: sed dum exsiccatæ & esurientis carnis cruciatum non perferunt, fieri eius habitatores nequaquam possunt. Iabes ergo inhabitant, qui attenuationem corporis per uigorem mentis in ius habent possessionis: & uelut exsiccatæ mures ambiuntur, dum per id quod corpus extenuant, ab ignitis luxuriæ iaculis proteguntur. qui cum ualidissimis insurgentibus gulæ stimulis fatigant, septem diebus inducias expetunt: in quibus si auxilia desunt, ad Naas egrediantur. Sed hoc Ammonitarum bellũ mellius exponimus si in eo deprehensæ carnis infirmitatẽ intueamur, & sagacitatem eruditæ mentis. Hanc quoque clarius uidemus, si q contrarium est, in stultis infirmis subtilius attendamus. Nam quidam intra sanctam Ecclesiã deuoti per desiderium sunt, sed cõsueta uitiorũ debilitate remissi. Possunt qdẽ bona proponere, sed quia exequi quod proponunt, nequeunt, & à præsenti concupiscentia superantur, & bonum quod in præsenti deserunt, in uicino tempore se recuperare posse confidunt. Sæpe quidem ieiunarare disponunt: sed cum consueta gula uincuntur,

Phil. 4.

cuntur, eo die manducandum iudicant, in futuro ieiunãdum. Cumq; gulæ feritas semper eis præsens sit, præsens & desideriũ futuræ bonitatis, hoc serpentis fraude agitur, ut bonum quod proponitur, non inueniat. Cras enim quod semper promittit, nunquam reperitur. Sed quia hoc ab illis agit, quorum mens debilis est, caro fortis: uideamus qualiter serpenti illudant illi, quorum mens fortis est, caro autem infirma. Nam de eodem serpente Psalmista ad Dominũ dicit: Draco iste, quem formasti, ad illudendum ei: nunquam conuenientius uincitur, quàm cum eius uersutia pia fraude superatur. Vnde & sapientiæ suæ astutiam beato Iob redemptor improperans, ait: In oculis quasi hamo capies eum. In oculis quippe quasi hamo serpentem cepit, qui ei carnem exhibuit, diuinitatem cælauit: & dum cepit ille quod appetijt, eo tentus & peremptus est, quod non uidit. Sancti ergo uiri, ut hosti illudant, rigorem conuersationis in præsenti uirtute habent: pro illusione infirmitatis, carni commodũ quoddam in futuro promittunt. Nam sæpe ingentia sunt, quæ agunt, sed pro infirmitate carnis semper agere dura & aspera promittere non præsumunt. Tanto quidem facilius eadem dura sustinent, quanto eorum onera sibi inesse in perpetua promissione non uident. Sed dum optime uiuunt, & quotidie proficere, & non deficere conantur: illud carnis licitum blandimentum, de quo desperare non possunt, semper carni in futura æstimatione promittunt: sed ei cœptæ afflictionis dolorem infligere nequaquam desinunt. Per id ergo quod in appetitu suo spes carni relinquitur, quasi ad futurum bonum eiusdem carnis sui aduentus præsentiam spiritus pollicetur. Sed quia solitum continentiæ rigorẽ deficiẽdo non deserit, promissum uoluptatis caro habet in futuro, & electa mens uirtutis robur in psenti. Quo in loco notandum est: quia ad Naas egredi sub conditione promittunt, sed urbis mœnibus sine conditione muniuntur: quia abstinentes in eo etiam quod secundum carnem infirmi sunt, roborari per diuinam misericordiam confidunt. Et quia gulæ uitiũ decipiendo supplantare gestiunt, dicunt: Concede nobis septem dies.] Quasi enim à gula tempus conceditur: quando eo

Ps. 103.

Iob 40.

A respectu comprimitur, ut eius desiderijs quandoque seruiatur. Quo nimirum dierum spatio Naas egressum ad se obsessorũ ciuium, ciues uero Iabes auxilia præstolantur: quia nimirum gulæ appetitus de infirma carne refici appetit, sed electa mens in abstinentiæ uirtute roborari. In septem uero diebus auxilia quæruntur, quando cõtra tentamentorum tenebras omni luce cordis erigimur, quando aduersus praua consilia quicquid possumus inuenimus ratione nr̃a & lucis radios, quos in nobis nõ cernimus, de eruditione munimur aliena. Dum.n. ad B robur nostræ uirtutis perfectorum conuersationes aspicimus, quasi per septem dies auxilia defensionis inuenimus. Inducias q. dem petimus: quia cum Naas, id est serpente pugnamus: cuius quo latentia sunt uenena, eo nobis subtiliora sunt quærenda cõsilia. Vnde & in uniuersos terminos Israel mittere nuncios se promittũt: quia electi uiri ad ædificationis cõmodum, omninm uidentium Deum exemplis adiuuantur. Sed quod dicitur, Si non est qui defendat, egrediemur ad uos: in electorũ uoce non auxiliorum dubitatio, sed certitudo monstratur. C Quasi astutis uerbis suadenti aduersario illudentes, uerba proferunt, quibus illi spem tribuant, & sibi fiduciam nequaquam tollant. Qui enim dicunt, Si non fuerit qui defendat, egrediemur ad uos: quandã exeũdi spem tribuunt. Sed quia illi hoc dicunt, qui de auxilio certi sunt, hostes suos promittendo decipiunt. Sed ubi iam eadem auxilia inueniantur, exponit dicens: Venerunt ergo nuncij in Gabaa Saul, & locuti sunt uerba hæc audiente populo, & leuauit omnis populus uocem suam, & fleuit. Et ecce Saul ueniebat mane sequẽs boues de agro, D & uidit plorantem populũ, & ait. Quid habet populus, quod plorat?] Gabaa (ut suprà iam diximus) sublimis interpretatur. Et quia omnium electorum non est æqualis altitudo meritorum, in Gabaa Saul nuncij uenisse perhibentur: ut spirituali significatione doceamur, ut cum ualidis tentamentis impellimur, ad prædicatorum nostrorũ consilia recurramus. Sed & flentis populi afflictione instruimur, ut fraternis necessitatibus intima mentis compassione iungamur. Saul autem flentem populum uidit, ob quam causam fleret interrogauit: qa electus

ctus doctor subditorum necessitatem cōpatiendo suam facit, & hanc releuare appetit. De agro quidem uenit: quia à secreto sui fertilis cordis exit. Mane uerò de agro uenit: quia in oriente sibi splendore ueri luminis subditorum causas inquirit. Et boues sequitur: quia cum ualidi affectus charitatis antecedunt. Quasi.n. duos boues ante se habet, qui & proximis per amorem iungit, & diuina charitate inflammatur, & inde proximum ordinatè diligit, quia hunc amor Dei fortiter accendit. quare & per Moysen Dominus ait: Non arabis in boue & asino. *Deut. 22* Asinus quippe est amor carnalis: quia qui portat quos amat, quasi forte est animal: & quia inordinatè idem nō pro Deo diligit, lasciuum. In boue ergo & asino arari nō potest: quia fructus æternæ mercedis anima non excolitur, si puritas amoris, quo Deo coniungitur, inordinato proximi amore polluitur. Saul ergo de agro ueniēs, boues sequitur: quia electus doctor utrunque affectum charitatis in frugifero corde integrū retinet, ex quibus præparare sibi æternæ retributionis uberes fructus potest. Et mane uenit: quia cū ad subditos exit, diem suæ uirtutis aperit. Sed iam cognitis necessitatibus populi, quid egerit, audiamus. Nam sequitur: Et narrauerunt ei uerba uirorum Iabes. Et insiliuit spiritus Dn̄i in Saul, cū audisset uerba hæc, & iratus est furor eius nimis. Et assumens utrunque bouē cæcidit in frusta, misitque in oēs terminos Israel per manus nunciorum dicens: Quicunque non exierit, secutusq; fuerit Saul & Samuelē, sic fiet bobus eius.] quid in his uerbis disci mus, nisi quia sanctorum infirma, & quæ uidentur carnalia, non sunt infirma & carnalia, sed spiritualia & robusta? Iræ quippe nimietatem in religiosis uiris reprehendere solemus, sed ecce Saul ut irasci nimis potuerit, prius in eum spiritus Dn̄i insilijt. Quam metuēda sit ergo sanctorum ira cernimus, si insilientem in eos Dn̄i spiritū cogitamus, si dum illos foris irascentes aspicimus, commouentem spiritum intus pariter attendamus. Quoties ergo maiorum zelo corrigimur, sub eorum indignatione uehementer possumus pauere: si eorum impetū motum sancti Spiritus credimus. Et quia Saul utrunque bouem in frusta concidit, in oēs terminos Israel misit, minas protulit,

A sic omnium bobus fieret, qui se & Samuelē sequi noluissent: quid aliud insinuat, nisi quia pigriores quique ad auxilia præbenda proximis, non solum inuitandi, sed cogēdi sunt? Vnde & statim subiūctum est: Inuasit ergo timor Dn̄i populum, & egressi sunt, quasi uir unus.] Quia enim proximos sicut nosipsos diligere iubemur, recto ordine eis auxilia præbemus, qn̄ ad hæc exhibēda non timore cogimur, sed amore prouocamur. Cum uerò nos effectum huius debiti amoris perdimus, ad prædicatorū nostrorū zelum pertinet, ut in fratrum auxilia ex ti-B more consurgamus. Bene ergo dr̄, Inuasit timor Dn̄i populum, & egressi sunt quasi uir unus: quia plerunque sumus in amore proximorum tepidi, sed prælatorū nostrorum minis erigimur ad statum deuotionis, & ex timore bonū opus aggredimur, sed ex initio timoris ad uinculū perducimur magnæ charitatis. Vnde & bene timor inuasisse populū dr̄, sed quasi uir unus oēs egressi perhibentur. Quasi uir quippe unus plures non possunt egredi, nisi qui ad parem conscendunt unitatem dilectiones. Hinc nāq; & de perfectis discipulis redemptoris dr̄:
C Erat illis cor unum, & anima una. sequitur: *Act. 1.* Et recensuit eos in Bezehe, fueruntq; filiorum Israel trecenta milia, uirorum autem Iuda triginta milia.] Prius dicuntur filij Israel egressi, deinde à Saul recensiti: quia electus prædicator cùm contra occultos hostes mouere subiectorum suorum militiam tentant, prius eorū forte propositū aspicit, deinde eos in numero bellatorum ponit. Quasi.n. intus sumus, & recenseri non possumus, quandiu uirtus nostrę mētis nostris pastoribus occultatur. Et cū egredimur recensemur: quia cum mentium nostrarū eis
D fortitudinem pandimus, nos iam habere socios in spirituali pugna confidunt. Sed cum infirmas mētes ad ꝓpositū boni operis erigere appetūt, nō solū maiorū doctrinis nos erudire conantur, sed ēt minorū electorū exemplis accendere. Bene ergo filiorū Israel trecēta milia, uirorum aūt Iuda triginta milia recensita fuisse perhibentur. Tricenarius quippe numerus ad rectitudinem fidei, & studiū pertinet bonæ operationis: quia nulla sunt præcepta legis, si ad contemplationem non tendunt summæ trinitatis. Aptè ergo uiri Iuda dicuntur, qui triginta

milibus continentur: quia confessionem ha A bent rectę fidei, & robur bonę operationis. Patres autem nostri eiusdem fidei atq; operationis fuere, sed in contemplatione diuinitatis, quo longè altius quàm nos profecerant, eo & opera fidei fortiora exhibebant. quare etiam filiorum Israel trecenta milia recensentur. Triginta quidem à tribus & decem in triginta ueniunt: sed in tricenario numero tam denarius quàm ternarius simplex est, sed ut usq; ad trecentos numeremus, & denarium tricesies, tricenarium decies multiplicamus: quia & si magna est cōtemplatio, magna sunt opera subiectæ plebis, illa tamen quæ precesserunt in patribus nostris incomparabilia fuerūt. Velut enim denarius noster numerus decies in illorum perfectione glomeratur, dum eorum perfectioni ualde nostra submittuntur. Triginta ergo milia uirorum Iuda, & trecenta filiorum Israel nobiscum recensita, ad pugnandum contra Naas prædicatores ducunt: si cum adiuuare tentatos abstinentes subditos uolunt, & fortissimorum patrum eis eximia facta proponunt, & minorum. Israel quidem dicitur uidens Deum, siue in quo est Deus. quod profectò nomē infirmo adhuc, aut imperito non conuenit. Quotquot perfectos uiros in afflictione carnis, & contemplatione mētis proferimus, serpentem Naas tot armatis elidimus. Sed iam obsessos, quibus uerbis regis exercitus cōfortet, audiamus: Et dixerunt iis qui uenerant: Sic dicetis uiris, qui sunt Iabes Galaad. Cras erit uobis salus cum incaluerit sol.] Tale fortasse est illud, quod nobis sapientis illius consilio dicitur: Si spiritus potestatē habentis ascenderit super te, locū tuum cito non deseras. Locus uniuscuiusque electi est situs bonæ conuersationis. Quando autem permittitur, impugnans spiritus potestatem habere potest: quia impugnare electorum corda nullatenus posset, nisi hoc dispensatio diuina permitteret. Præcipit ergo, ut locum nostrum non deseramus: quia si inter tentationū breues tenebras fortes sumus, citò diuina lux aderit, in cuius aduentu tenebrarum uirtus euanescit. Bene ergo dicitur: Cras enim cum incaluerit sol, erit uobis salus.] Sanctorum prædicatorū exhortatio dies est: quia dū tentamēta minorū corda tangit, ad spem uictorię erigit.

Eccl. 10

Sed hanc nox sequit̄: quia etsi diuina auxilia sperant̄, adhuc tñ irruentes desideriorū carnaliū tenebræ non discedūt. Quis est ergo dies crastinus, nisi diuinę uisitationis aduentus? Crastinus. n. dies dr̄: quia tentatis electis, diuini auxilij splēdor ualde uicinus est. Vnde & per prophetam dn̄s dicit: Ego Deus de uicino, & non Deus longè. Hinc Psalmista dicit: Prope est Dn̄s oībus inuocantibus eum in ueritate. Hinc item ipse Dn̄s repromittit, dicens: Antequam me inuocetis, dicam: Ecce adsum. Dies ergo primus lux prædicationis, crastinus diuinæ gra B tiæ est. Sed notandum quia dixit, Cum incaluerit sol: ut diei claritas obscuritatē sensus illuminet, & calor solis accendat amorem cordis, ut mens bonum quod cupiat, per lucem uideat, & quod uidet, per calorē mentis concupiscat. Geminum quippe hoc mentis remedium, contra duplum diaboli bellum exhibetur. Nā malignus spiritus ut mentes electorum tentando superet, prius tenebras cogitationū malarum obiicit, deinde concupiscentiarum flammas accēdit: quia nisi prius mentem cæcauerit, ad prauitatem concupiscentiæ non impellit. Electa C uerò mens dum tētari permittitur, eius status in utroq; turbatur: quia in tantū concupiscentiarū molestias sentire potest, in quātum permittente Deo cogitationū tenebras abiicere à se non potest. Sed quia à Deo tētari permittit̄, in aduentu eius gratiæ, ab utroque malo releuat̄: dum contra tenebras lucem accipit, & per calorē aduenientis spiritus, abiicit frigus mentis. Incipit. n. uidere cœlestia, qui leuare mentē à carnalibus non ualebat, & q̄ amanter aspicit, ardenter cupit. Bene ergo dicit̄: Cras erit uobis salus cū incaluerit sol:] quia si ualidas antiqui D hostis impugnationes uiriliter ferimus, diuinæ gratiæ celeritate subleuamur ad lucē cordis, & uirtutē magnæ charitatis. Et quia hoc sanctorum prædicatorū consiliū electa subditorum corda gratanter excipiunt, sequitur: Venerunt ergo nuncij, & annūciauerunt uiris Iabes. Qui lætati sunt:] Sed etiam promisso sibi auxilio, quid Amonitis respondeant audiamus. Nā sequitur: Et dixerūt: Mane exibimus ad uos, & facietis nobis oē, quod placuerit uobis.] Hoc ꝓfectò quia illi dicūt, qui iam de uicino auxilio securi sunt, quandā spē hostib. tribuūt, quos pro-

Ps. 144.

promittendo illudunt. Voce quidem debilitatem simulant, sed fortitudinem promissi auxilij intus seruant. Aliud ergo promittunt, aliud credũt. Qui enim dicebãt: Cras exibimus ad uos, & facietis nobis omne quod placuerit uobis:] hoc dabant hostibus credere, quod sic se in eorum manibus traderent, ut facere de eis possent quæcunque uoluissent. Sed qui in diem sequentẽ uenturũ regem in suũ auxilium nouerãt, exire cũ eo non ad hostium manus, sed ad interfectionẽ cogitabãt. Secundum spiritualẽ uerò sensum serpenti Naas, id est gulæ cõcupiscẽtię, in die suo nr̃um exitũ promittimus, sed nos in die nostro eius acies debellamus. Dies quidem eius est delectatio corporeæ saturitatis. Qui enim proponit uentrem pro uoto replere, quasi diem primum concupiscentiæ dedicat, & tamen adhuc intus est: quia quandam lucem delectationis proposuit, quam operando non uidit. Cras ergo exijt, qui hoc lætum quod carni promisit, & operando, & delectãdo exhibuit. Sed sancti uiri (ut superius dixi) gulæ illudũt: quia cum ab eius appetitu desperare in perpetuum nequeunt, illud quod promittunt & non sumunt, quasi in futura luce delectationis repromittunt. Coacti quidem sunt foris nimia fragilitate carnis, & intus induti robore magnæ charitatis. Per illud quidem quia appetitibus renunciare nequeũt, quasi exteriori uoce promittunt, quod intentione non habent. Per illud uerò quia de diuino securi sunt, aliud agere proponũt quam loquuntur infirmitatis uoce. In die igitur suo ad Naas exeunt: quia ad oppugnãdam gulæ concupiscentiam, per lucem sufperni auxilij progrediuntur, & uisitati superna gratia, iam contra omnem carnis impetum fortes sunt, qui derelicti ad modicum, eius impugnamenta timuere. Qui profectò diuinæ gratiæ splendor quia profectò per ora prædicatorum aliquando minoribus sanctæ Ecclesiæ membris infunditur, sequitur: Et factum est cum uenisset dies crastinus constituit Saul populum in tres partes, & ingressus est media castra in uigilia matutina, & percussit Ammon usque dum calesceret sol.] In partes quidem diuiditur populus, ut serpentem Naas non una acie feriamus. Et quidem in tres partes diuiditur, ut sacræ abstinentiæ fructus & dignitas ostendatur: quia ad eam, quam manducando perdidimus, sanctæ trinitatis contemplationem ieiunando reuocamur. Hinc est enim quod legis, & prophetiæ, & Euangelij ieiunia commendant. Nam Moyses ut legem percipere mereret, bis quadraginta dierum numero ieiunauit. Helias ut Iezabel manus euaderet, quadraginta diebus in unius cibi fortitudine ad Oreb Dei montem peruenit. Dñs ac redẽptor noster Iesus Christus per quadraginta dies in eremo ieiunans, nullum omnimodo cibum sumpsit. In tres partes Saul populum diuidit: quia in exemplũ abstinentiũ legis, & prophetarum, atque Euangelij ieiunia producuntur. Et ueniente die crastino, media castra doctor ingreditur: quia cum diuina gratia, quæ ad docendum corda prædicatorum illuminat, auditorum etiam mentes irradiat, & ad spem uictorię potenter leuat. In die igitur crastino doctor triumphaturus castra inimicorũ ingreditur, & aperit, in eisque concupiscentiarum acies potẽter ferit. Et quia ipsum subditorum mentes audiendo proficiunt, in uigilia matutina rex dicitur castra Ammonitarũ ingredi, & usq; dum dies incalesceret, in eorum cædib. immorari. Vigilia quidẽ matutina in Dei aspiratione, est feruor solis in eius plenitudine. Velut enim matutina nobis lux oritur, quãdo tenebris tentationum depressi, lucem uirtutis ab ore prædicatorum uidere incipimus, quam sequamur. Et sol nobis incalescit, cum per eorum uerba mens nostra succenditur, & quasi feruentis solis calore decocta, desiderijs inflammatur. Tunc quippe Ammon uehementer cæditur: quia uitiorum populus de nostris sensibus effugatur. Rector igitur qui in uigilia matutina Ammonitarum castra ingreditur, usque dum incalescat dies ab interfectione gladium non recondat: quia tam diu debet subditorum suorum eruditioni insistere, quandiu illos aspiciat magnis interni luminis caloribus inflammari. Quo in loco notandum est: quia Naas, id est serpens Ammonitarum rex esse dicitur: ipse autem Ammon populus mœroris interpretatur. Et quia in hoc serpente gulæ uitium designari diximus, cum Naas percutitur, mœroris populus debellatur: quia ex uno gulæ uitio, innumera uitiorum agmina ad conflictum animæ producun-

Exo. 34. *3. Re. 19* *Mat. 4*

producuntur. Et cum idem gulæ uitium re A ciditur, alia multa nobis uitia subiugamus. Vnum quidem gulæ uitium est, sed aculei libidinis innumeri sunt: qui præcedentem illum, quasi regem sequuntur. Qui læta quidem suggerunt, sed ad æterni fletus lamenta perducunt. Cum Naas ergo pugnatur, sed mœroris populus cæditur: quia cum gulam domamus, libidinum incitamenta perimuntur. Vnde bene non ipse Naas, sed Ammõ subiectus sibi, id est populus interfectus asseritur: quia appetitus comestionis restringendus, non extinguendus est. Sed bene nunquam restringitur, si subsequens B mœroris populus, id est turpes motus libidinum non necantur. Contra Naas ergo nobis principale certamen est: quia cum iste superatur, Ammon interficitur: quia libido tunc bene cæditur, si eius principale initium subiugatur. Sed profectus pudicitiȩ quousque procedat, latenter ostenditur per ea quæ subsequuntur. Nam dicit: Reliqui uerò dispersi sunt, ita ut nec relinquerẽtur duo pariter.] Probatio ueræ abstinentiæ nõ est in attenuatione corporis, sed in perfectione castitatis. Nam bene serpens atteritur, si sic gula restringitur, ut libidinosi C motus corporis omnis uiolentia minuatur. Nam motus illicitus carni, quandiu ipsa caro est, tolli non potest, uiolentia mouendi tolli potest. Non quidem tolli potest carni, quod lex carnis membra nõ moueat: sed tamen tolli potest carni uiolentia motionis, ut relinquatur ei motus, sed eidem motui omnis delectationis obscœnitas auferatur, & simplex motus ille fit, in quo aliqua libidinis turpitudo non fit. Bene ergo alij in fugam uersi perhibentur: quia cũ abstinentes quosque diuina gratia perfectè remunerat, à corporalibus eorum motibus D omnium obscœnitatum aculeos tollit: sed eis ipsos motus naturales deserit, ut tentari semper possint, uinci nunquam possint: dũ id deserit quod eis ualde displicet, sed sic debilitat quod deserit, ut præualere uictoribus non permittat. Ammonitas quippe peculerat, qui dicebat: Castigo corpus meũ & seruituti subijcio, ne alijs prædicans reprobus efficiar. Interfectis etiam alijs, fugitiuos interficere non poterat: quia deplorat, dicens: Video aliam legem in mẽbris meis, repugnantem legi mentis meȩ. Item

1. Cor. 9

Rom. 7

quia debilitatos uidebat, qui remanserant, dicit: Nulla creatura poterit nos separare à charitate Christi. Quid est ergo, quod deplorat legem inesse membris, legi mentis repugnantem, si extinctis alijs alij in fugã uersi sunt: nisi quia perfecti uiri hoc ipsum, quod simplices motus carnis contra uoluntatem sustinent, uehementer dolent? Vellent quippe sic manere in carne, ut contra mentis uoluntatem de carne nulla sustinerent. Quod quidem quia impossibile est, præmisit dicens: Velle adiacet mihi, posse aũt nõ inuenio. Non enim quod uolo bonum, hoc ago, sed quod odi malum, illud facio. Quasi dicat: Vellem esse in carne, non ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus est, sed sicut angeli Dei in cœlo. Sed hoc posse non inuenio: quia quandiu mors peccati absorpta in futura resurrectione nõ fuerit, illud quod in me peccatum inhabitat, mouet me contra me. Sed quòd extingui peccatum non potest, effugari potest. Motus quippe carnis quasi in fugam uertit, dum ipsa bene ieiunando castigatur. Tanto enim rarius ac difficilius se contra spiritum erigit, quanto sibi eam præsidens spiritus per extenuationem subdit: cum sic eam domat, ut tardè superbiat, citò cõquiescat. Sed subtiliter est intuẽdum, quod dicitur: Vt non relinquerentur duo pariter.] Duo quidem remanent, sed pariter non remanent. Duo quidem sunt, cogitatio immunda, & naturalis motus carnis. Ad sanctorũ quidem conflictum aliquando immunda cogitatio præuenit, aliquando insurgẽtem sibi sentiunt legem carnis contra legẽ mentis: sed qui uictores iam sunt, hostes in fugam uersos non timent, si iterum ad pugnã redeunt: quia cum eis pariter pugnare non possunt. Nam cum praua cogitatio obuiat, prius eam abijcisit, quàm de eius suggestione caro moueatur. Et cum carnis lex membra commouet, lex mentis turpem motum turpia cogitando nequaquam fouet, & dum alterum abijcit, alterius pugnam nequaquã sentit. Bene ergo de electorum perfecta uictoria dicit, quia Dispersi sunt alij, ut duo pariter ex eis non sint relicti:] quia macerationem corporis in tantum proficiunt culmen perfectionis, ut ab eis quicquid à carne, quicquid à mente ingeritur, leuiter superetur, dum conuenire in pugnam non

Rom. 8

non finitur. Et hanc quidem uictoriam de omnibus sensibus corporis electi percipiũt, qui obsidentem Naas sibi subijcere per abstinentiæ uirtutem possunt. Nam refecta caro, & impinguata ad lapsum linguæ, oculorum, auditus, olfactus, & tactus facilis est. Dum ergo illiciti corporalium sensuum motus à gulæ uitio, ad mentis pugnam deducũtur, quasi Ammon populus, Naas regem ad Israelitarum obsidionem comitatur. Sed dum Naas perfecte uincitur, Ammon & extinguitur ex parte, & ex parte sic in fugam uertitur, ut ex eo duo pariter non inueniantur: quia dum per abstinentiam corpus atterimus, innumeros nostrorum sensuum illicitos motus eneruamus, & quos omnino eradicare non possumus, quasi debiles effugamus. Ex quibus duo pariter nobis in pugnã non remanent: quia in oblectatione alicuius sensus corporei, non coniungimus sensum mentis. Nam sæpe oculis aspicimus, sæpe audimus auribus, sępe tactu, sępe olfactu percipimus, quæ carnalem animum trahere ad illicitum amorem possunt, sed nostrã perfectè carnem macerando uictores sumus: quia duos pariter uictis aduersarijs nõ uidemus. Concupiscentia quidem tunc cernimus, sed oculorum motibus appetitum, animæ coniungere deuitamus. Sæpe etiam cordi cogitatio illicita obuiat, sed uictor serpentis, fugitiuũ motum suum, quẽ attendit, solum inuenit. Ad ea enim quæ corda accidenter cogitat, aliquem de sensibus corporis per motum illicitum nequaquam leuat. Tales quippe sunt, propheta miratur, dicens: Qui sunt isti, qui ut nubes uolant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Quasi enim columbæ ad fenestras suas sunt, qui concupiscenda respiciunt, sed simplicitatem mundi cordis concupiscendo non perdunt: quia uident quæ appetant, sed illicitè appetere quod cernunt, uitant. Ad hanc profectò uictoriam quia prædicatorum nostrorum exhortatione proficimus, bene per Saul Ammonitarum populus deuictus & cæsus esse memoratur. Quorum profectò bella non uniformia, sed diuersa sunt. Nam aliquando occultos aduersarios potenter opprimunt, aliquando falsos fratres sapienter ferunt. Illos intus magna uirtute domant, istos foris mira patientia tolerant. Intus per immẽsa certamina magnorum triumphorum gloria insignes sunt, sed foris incomparabilibus tantæ mansuetudinis suæ titulus adornantur. Qui ergo internæ uictoriæ narrationem cognouimus, qualiter etiam foris uincant, audiamus. Nam sequitur: Et ait populus ad Samuelem: Quis est, qui dixit: Saul non regnabit super nos, date uiros, & interficiemus eos. Et ait Saul: Non occidetur quisquam in die hac: quia fecit Dominus salutem in Israel.] Ad Samuelem quippe Dominus superius dixerat: Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos. De Saul autem paulo antè dictum est: quia despexerunt eum, & non attulerũt ei munera. Sed ille abiectus, iste despectus, cæsis iam hostibus consecuta uictoria, uociferantẽ populum audiuit: Date nobis uiros, & interficiemus eos. Posset quidem uterq; non interficiendo, sed consentiendo de inimicis uindicari, sed etiam qui abiectus fuerat propheta loquitur, rex despectus fauet dicenti: Non occidetur quisquam:] quia sancti prædicatores nostri maiori uictoria coronantur, cum aduersa proximorum tolerant, quam cum foris hostes expugnant. Vnde & uera sapientia in Salomone loquit͂, dicens: Melior est sapiẽs uiro forti. Sed notandũ, qđ dicit͂, In die hac. In die quidem uictoriæ suo occidere appetit, qui eos, quos claritate uirtutum ad amorem Dei pertrahit, ad nocendum alijs accendit. Vel in die uictoriæ occidit: quia ea luce charitatis, qua in uenerationem prædicatoris adducitur, ad odia eidem doctori detrahentium excitatur. Qui enim odit fratrem suum homicida est. Qui enim de doctrina boni pastoris sic adiuuãdi sunt boni, ut tolerentur mali: causa, qua nemo occidẽdus sit, bene subiungitur: quia inquit, hodie fecit Dominus salutem in Israel.] sequitur: Dixit autem Samuel ad populum: Venite eamus in Galgala, & innouemus ibi regnum. Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecere ibi regem Saul coram Domino.] Si ergo omnia eo modo, quo superius in ordinando rege fiunt ad sanctæ Ecclesiæ morem deducimus: magna subtilitate eius rectores ordinantur. Prius quippe Prophetæ rex eligendus ostensus, est deinde quæsitus quasi incognitus: postea etiam sorte inuentus, domi absconditus, reuelatus à Domino, à populo sublatus, & in regiam dignita-

Esa. 60. Prou. 16 1. Ioan. 3

dignitatem ab omnibus receptus est. Quid est ergo quod adhuc in Galgala tenditur, ut illic regnum innouetur? Sed magna discretione rex quæritur, & inuenitur: quia altissima sunt ecclesiarum negocia, quæ si infirmi & imperiti suscipiunt, ipsa rerũ magnitudine deprimuntur. Attente ergo, & sublitissima inuestigatione perquiritur, qui tãto culmini præferatur. Qui profectò ualde prædicandus est, non cum quærentium iudicio constituitur, sed quando in ipsa dispositione summi ministerij strenuus inuenitur. Bene ergo iam triumphante constituto rege dicitur: Perrexerunt in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino:] quia cum prædicatoris fortitudo cognoscitur, in auditorum suorum mentibus honoratur. In Galgala quidem, id est rotam imus, quando per sacrum eloquiũ doctoris nostri operationem discutimus, & eum illic corã Domino regem facimus: quia quẽ probabilem cernimus, dignũ esse tanto culmine iudicamus. Prius ergo dicitur Saul à populo electus, ad extremum rex in Galgala constitutus coram Domino: quia licet multa cõsilij grauitate in sancta Ecclesia pastor eligatur utrũ sit merito, quod est ordine, non cognoscitur, nisi cum operum fortitudine declaratur. Dicatur ergo nõ de alio, sed de eo alio, qui magna uictoria claruit: Perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino.] ut dignitas summi pontificis non constet in ambitione culminis, sed in summa uirtutis. Et in Galgala quidem itur, ut iudicare de summo loco nõ audeat, cui Scripturæ sacræ abscõdita sunt præcepta. Et coram Domino rex constituitur: quia tunc doctor subiectorum suorum deuotione colitur, cum ipsi acceptam eius uitam omnipotenti Domino recognoscũt. De ipsa autem cognitione uitæ, & doctrinæ pastoris sui, quia sæpe non sibi, sed melioribus creditur, bene dicitur populus in Galgala regem coram Domino constituisse, sed idem populus in Galgala monente Samuele perrexisse. Eamus (inquit) in Galgala, & innouemus ibi regnũ.] Regnũ quippe innouat: quia dũ electus prędicator in magna uirtute conspicitur, ei noua & recenti deuotione auditorum corda submittuntur. Vnde quasi ostensa rectis uictoria regnum innouatur, quando cognita magna conuersatione doctoris, subditorum corda splendorem nouæ deuotionis accipiunt, & per eius exemplum ad propositum magnæ uirtutis excitantur. Sed iam qui in uno internorũ prælio triumphos aspeximus, in altero iam pacis tempora mirabili æquitate decursa uideamus.

CAPVT II.

DIxit autem Samuel ad uniuersum Israel: Ecce audiui uocem uestram iuxta omnia quæ locuti estis ad me, & constitui super uos regem: & nunc rex gradiatur ante uos, ego autem senui, & incanui. Porrò filij mei uobiscum sunt: itaque conuersatus coram uobis ab adolescentia mea usque ad diem hanc, ecce præstò sum. Loquimini de me coram Domino, & coram Christo eius utrum bouem cuiusquam tulerim, aut asinum. Si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquã munus accepi, cõtemnam illud hodie, restituamq; uobis.] Cũ reprobi pastores præsunt, principale eis propositum est in rapina subditorum. Quia enim æternorum bonorum abũdantiam aspicere nesciunt, quo præsentia ardentius concupiscunt, eo auidius oblata recipiunt, non oblata uiolenter tollunt. Innocentibus insidiantur, debiles opprimũt, munera accipiunt, iuraque peruertunt. De his pastoribus per prophetam Dominus Iudææ improperat, dicens: Pastores tui lupi uespere, non relinquentes in mane. Calumniatores innocentium pariter & oppressores debilium item percutit, dicens: Si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super illũ bellum. Quapropter nox eis pro uisione erit, & tenebræ pro diuinatione. Nam dum iniquitatẽ cognoscũt quã faciunt, per audaciam nequissimi operis, cadunt in cęcitatẽ cordis, ut per amorẽ lucem ueritatis ultrà non uideant, per quã à prauitate resipiscant. Item munerum acceptionem reprehendit Esaias, dicens: Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Sanctus ergo uir dum innocentiæ suæ simplicitatẽ ostendit, qua meritorum altitudine fuerit sublimis apparuit. Quod quidem uirtutis præconiũ in eo uno ostenditur, ut omnibus electis doctoribus eadem bonitatis conformitas ostendatur. Vitæ quidem

Soph. 3.

Mich. 3.

Esa. 1.

quidem innocentiam pro nobis habemus, A sed prælationis culmen pro alijs, non pro nobis ascendimus. Per innocentiæ bonum ad æternam patriam tendimus, per altitudinem prelationis in aliorum custodia uigilamus. In illa uirtute securi sumus, istã uerò celsitudinem cum magno metu possidemus: quia qui nostrorum operum rationem reddere uehementer expauescimus, de eo quod alijs præsumus, Deo reddere ratioñe debemus. Si ergo electi uiri nolẽte Deo ẽt prælationis culmen inuiti conscendunt, uolente Deo idẽ culmen deuotionis deserũt. Sanctus ergo uir dicit: Ecce audiui uocem B uestram, & constitui super uos regẽ: & nũc rex gradiatur ante uos, ego aũt senui, & incanui. Porrò filij mei uobiscũ sunt.] Quasi alijs uocibus dicat: Quia non pro me, sed pro uobis præfui, dignitatem quam tenui, libenter alij dedi. In eadẽ dignitate iã senui, & tñ longus usus præeminendi, quem tenui, obligatum me in sui ambitione non tenuit. Quid ergo est, q̃ ait: Filij mei uobiscum sunt:] nisi quia in sanctis uiris magna uis spiritualis amoris est, qua filijs ad culmen nascentibus, ius auferunt successionis? Sed qui summã ordinis tã quietus deserit, C qualis in eodẽ culmine manserit ostẽdit. quia.n. rapinæ uiolentiam nõ exercuit, dicit: Loquimini de me corã Dño, & corã Christo eius, utrum bouẽ cuiusquam tulerim, aut asinum. Item quia nulli nocẽdi occasionem quæsiuit, subiunxit dicens: Si quempiam calumniatus sum.] Item quia debilibus grauis non fuit, dicit: Si oppressi aliquem.] Item quia de prælatione sua nõ terrena, sed cœlestia quæsiuit, dicit: Si de manu cuiusquam munus accepi, & contemnam illud hodie, restituamq; uobis.] Quia D uerò in tãto contemptu rerum ab omnibus notus extiterat, sequitur: Et dixerunt: Non es calumniatus, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius quippiam. Dixitque ad eos: Testis mihi Dñs aduersus uos, & testis Christus eius in die hac, quia non inuenietis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Testis. Ipse uerò adhuc subdit dicẽs: Dominus, qui fecit Moysen & Aaron, & eduxit patres nostros de terra Aegypti, ipse testis est.] Quo in loco notandum est, quia bona, quæ fecit uir sanctus, non dixit: mala uerò, quæ non fecit, exposuit, ut silendo ad æterna lucra bona seruaret, & loquendo odorẽ bonę opinionis nõ perderet. Paulus uerò loquit̃, dicens: Christi bonus odor sumus in omni loco. Ipse ẽt quosdã redarguens, ait: Nomen Dei per uos blasphemat̃ inter gẽtes. Hinc itẽ discipulũ admonet, dicens: Oportet ẽt epm bonum testimonium habere ab ijs qui foris sunt. Dũ ergo mala se tam caute uitasse asseruit, & ingentia bona quæ fecit, siluit: apertè uir beatus ostendit, in quãto culmine uirtutum stetit, dum mala reprobando, ad electorum exẽplum odorem seruauit bonæ opinionis: & occultando uirtutum opera, præmia custodiuit æternæ retributionis. Sed notandum quia cum Dominum testem suæ innocentię assereret, ipsum Dominum fecisse Moysen & Aarõ dixit. Quid est hoc aliud, nisi quia & uirtutis suæ culmen ostendit, sed in tanto culmine solis apparere noluit. Quasi latentibus sensibus dicat: In tanta animi uirtutę mirandus nõ sum: quia in ea solus nõ sum. Contemptũ rerum in munere uirtutis habeo, sed hunc in intentione uanæ laudis nõ habeo: in quo ualde meliores atque sublimiores cerno. Et quia ipsum Moysen & Aaron Dominum fecisse asseruit, tale est item, ac si dicat: Quòd mala tam fortiter cauere potui, illius debet gratiæ adscribi, qui Moysen & Aaron tales fecit. Sed ad quid sanctus uir ista præmiserit, ostendit: quia subintulit, dicens: Nunc ergo state, & iudicio contendam aduersus uos coram Dño de omnibus misericordijs, quas fecit uobiscũ, & cum patribus uestris.] Ordo summæ rationis est, ut qui bona agere non curat, mala in alijs nequaquã reprehendat. Sanctus ergo uir prius mala se uitasse cautè asseruit, deinde ad reprehensionem aliorum prosilijt: ut electi prædicatoris mores insinuet, qui prædicationis fructum bene ferre non præualet, nisi cum id quod de æternitate lucidum prædicat, splendida etiam conuersatione demonstrat. Dicit ergo: Nunc state, & iudicio contendam aduersus uos de omnibus misericordijs domini.] Stare quidem auditoribus, est intentionem mentis ad uerbum prædicatoris erigere. Meritò ergo stare præcipiuntur: quia doctor nihil exhortando proficit, si auditor mentẽ ad ea quæ loquit̃ non intẽdit. Easdẽ misericordias enumerans, ait: Quomodo ingressus

1. Co. 3
Rom. 2
1. Tim. 3

ingressus est Iacob in Aegyptum, & exclamauerunt patres nostri ad Dominum, & misit Dominus Moysen & Aaron: & eduxit patres nostros ex Aegypto, & collocauit eos in loco hoc. Et quia obliti sunt Domini Dei sui, tradidit eos in manu Sisaræ magistri militiæ Assur, & in manus Philistinorum, & regis Moab, & pugnauerunt aduersus uos. Postea clamauere ad Dominũ & dixere: Peccauimus: quia dereliquimus Dominum, & seruiuimus Baalim, & Astaroth: nunc ergo erue nos de manu Philistinorum, & seruiemus tibi. & misit Dominus Ierobaal, & Barach, & Iepte, & Samuel, & eruit uos de manu inimicorum uestrorum per circuitum, & habitastis confidenter.] Has quidem misericordias factas secũdum historiam idcirco commemorat, ut in eo quòd regem petijt, reum se coram Domino populus agnoscat. Nam qui ad omnia pericula submouenda Dominũ præsentem habuit, hominem super se regem necessarium non habuit. Ipsam autem præsentiam Domini per impensas misericordias ostendit, dum de manu Aegyptiorum per Moysen & Aaron, de manu Sisaræ & Philistinorum, & de manu regis Moab per Ierobaal, Barach, & Iepte, & à Samuele eos liberatos asseruit. Quo in loco ualde quærendum est, cur petitio, qua rex petit, tam districtè reprehenditur, ut ipsa diuinæ misericordiæ auxilia populo Dei per prelatos homines impensa esse doceantur. Qua in re quid respondendum est, nisi quia ualde diuersa est prælatio regum à prælatione iudicum? Isti quidem ut pares præsunt, illi uerò in potestate præeminendi arrogantiã exhibent dominationis. Isti innocẽtiæ suæ testimonium coram Domino & omni populo commendat: quia nec aliquem opprimunt, nec alienum aliquid in suis usibus tollunt: illi uerò non solum propria subditis auferunt, sed etiam ipsas subditorũ personas onere seruitutis premunt. Subdens ergo ait: Videntes autem ꝙ Naas ascenderet, & pugnaret aduersus uos, Nequaquam dixistis. Sed rex erit super nos: cum Dominus regnaret in uobis.] quasi dicat: Ad hoc uobis hominem elegistis, ad quod Deum habere solebatis. Quem nimirum locum si spiritualiter discutere uolumus, hoc ex eo colligitur: quia qui carnalem sibi præesse expetunt, diuinam gratiam à se repellunt. Nam dum humilium doctorum exemplo uiuunt, uelut ab Aegypto liberantur: quia caliginem mundani amoris toto desiderio fugiunt. Quia etiam omnium uitiorum tyrannidem eorum doctrina euadunt, uelut de manu Sisaræ Philistinorum, & regis Moab missis ducibus liberantur. In quibus Deus iam solus omnipotens regnat: quia dum humiles pastores foris imitantur, regnantis inter se diuinitatis amorem gratanter excipiunt. Dicat ergo propheta: Dixistis mihi: Nequaquam, sed rex erit super nos, cum Dominus regnaret in uobis:] ut ostendat quia qui carnalibus se imitando subijciunt, diuinæ gratiæ dignitatem perdunt. Notandum etiam: quia propheta Samuel per uirtutem humilitatis ubique se electis ostẽdit in norma rectitudinis. Nam cum Israeliticæ plebis liberationem assereret, non ait: Misit Dominus Iepte & me, sed Iepte & Samuel, & eruit uos de manu inimicorum uestrorum.] Se quidem quasi alium nominauit, ut uirtus liberationis nõ adscriberetur personæ missi, sed gratię mittẽtis Dei. Misit (inquit) Dominus Samuel, & eruit uos.] Quasi dicat: quẽ uoluit misit, & per quem uoluit fecit. Et fortasse de se quasi de alio loquitur: quia non ipse est, qui per seipsum loquitur, sed Spiritus sanctus. Et quia permissione Dei iam rege constituto, uir Domini ista loquebat̃, ad hoc profecto loquebatur: ut regem & populũ ad Dei cultum dirigeret, non ut ipsam dignitatem regiam euacuaret. Vnde & subiungens, ait: Nunc pręstò est rex uester, quem elegistis, & petistis. Ecce dedit Deus uester uobis regem, si timueritis Deum, & seruieritis ei, & audieritis uocem eius, & non exasperaueritis os Domini, eritis & uos, & rex uester qui imperat uobis, sequentes Dominum Deum uestrum. Si autem non exaudieritis uocem Domini, sed exasperaueritis sermones eius, erit manus Domini super uos, & super patres uestros.] Hæc profectò nõ mystica, sed historica sunt in omnibus. Nam ubi prælati & subditi reprobam uitam ducunt, diuinæ ultionis pœnam pariter subeunt. Sed quia separatim ducuntur bona, separatim mala, illa pro quibus manus Domini super eos futura prædicitur, subtilius consideranda sunt. Quid est ergo, quod ait: Si

Si timueritis Dñm, & seruieritis ei :] nisi quia plerique diuinæ districtionis iudicia metuunt, & tamen praua agere non desistunt. Pauenti quidem corde futura iudicia cogitant, sed præsenti uoluptate deuicti, mala committere nequaquam uitant. Bene ergo post timorem Domini, eius seruitia memorantur: quia ille solus timor probabilis est, qui dum mentem concutit, ad boni operis studium trahit. Item quia nonnulli sunt qui per timorem Domini quędam mala respuunt, aliqua bona agunt: & tamẽ nec mala plene deserunt, nec bona sufficienter operantur: adiungitur, Et audieritis uocem eius.] Qui uocem Domini audit, & bona plane agit, & mala penitùs deserit. Eadem uerò bona opera in delectatione suauitatis habenda sunt, non in æstimatione asperitatis. Nam quibus semper dura & aspera uidẽtur, quæ à Domino præcipiũtur, paulatim decidũt, & deficiũt. Hinc enim per semetipsam ueritas dicit: Iugum enim meũ suaue est, & onus meũ leue. Hinc Ioannes ait: Mandata eius grauia non sunt. Grauia quippe non sunt electis: quia dum æternæ uitæ gloriam magno desiderio appetunt, præcepta Euangelica gratanter ferunt. Potest & os Domini prædicatio perfectæ charitatis intelligi. Quasi enim oris sui blandimenta uolebat ostendere, cum dicebat: Hoc est præceptum meum ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Hoc quippe præceptum Domini, hoc iugum est diuinę suauitatis. quid enim leuius, aut unquã gratius, quàm amor fertur? quid præterea graue non leuiter tolerat, qui amat? Quicquid enim diligitur, cum magna deuotione portatur. quia ergo uinculum perfectionis est charitas Dei & proximi, bene in ultimo loco Propheta denunciat, dicens: Si non exasperaueritis os Domini, eritis & uos, & rex qui imperat uobis, sequẽtes Dominum Deum uestrũ.] Quasi dicat: Tunc bene diuinam uoluntatẽ perficitis si & contemptum prauitatis, & boni operis studium in diuina charitate solidatis. Tunc ad summam æternæ uitæ beatitudinem bene post redemptorem curritis, si ea quæ carnalibus aspera sunt præcepta charitatis, usque ad uitæ finem cum iucunditate deducitis. Sed quia infirmis & carnalibus loquebatur, subsequenter denũcians, ait: Si non audieritis uocem Domini, sed exasperaueritis sermonem eius: erit manus Domini super uos, & super patres uestros.] Manus Domini diuinæ est seueritas ultionis. Quæ profectò manus super filios & patres extenditur: cùm diuini contemptus merito, & reprobi prælati, & subditi puniuntur. Eadem quoque manus ad ultionem extenditur cum uox Domini nõ auditur, cum eius sermones exasperantur: quia ij diuina mandata quasi dura & importabilia respuunt, intolerabili pœnæ onere in futuro deprimuntur. Stulta quippe audacia hominis unde ad modicũ subire ea quæ sibi uidentur aspera, refugit: inde se asperioribus in æternum subdit. Nam si sapienter saperet, hoc sibi quod displicet suaderet, ut per dura & aspera huius breuissimi temporis, dura & aspera euaderet futurę dãnationis. Hæc profectò dura corda carnalium uelociter audiunt, sed per salubræ cõsilium facile molliri non possunt. Bene ergo subiungitur: Sed & nunc state, & uidete rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu uestro. Nunquid non messis tritici est hodie? Inuocabo Dominum, & dabit uoces & pluuias, & scietis & uidebitis quia grande malum feceritis uobis in conspectu Domini, petentes super uos regem.] Quia tam attentè & toties ista petitio regis reprehenditur, hoc electis insinuat: quia qui ad culmen sanctæ Ecclesiæ carnales prouehunt, grauissima peccati obligatione retinentur. Nam peccata reliqua singularis pœnæ meritum obtinent, qui uerò carnalem prępositum constituit, tot incurrit pœnarum merita, quot ille fidelibus subditis prębet prauitatis exempla. Sed graue pondus criminis deponi non potest, nisi austeritate magnæ compunctionis. Compũctionis autem gratia menti nõ infunditur, nisi prius ipsa ei peccati magnitudo monstretur. Propheta ergo Domini ut ad congruæ pœnitentiæ fructum peccantem populum prouocaret, per mirabilem motũ aeris ei insinuat magnum peccatum transgressionis. In messe autem tritici, pluuiæ & tonitrua in illa regione non fiunt. Bene autem subsequenter adiunctum est: Clamauit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus uoces, & pluuias in die illa: & timuit omnis populus nimis Dominum & Samuelem. Dixitque uniuersus populus ad Samuelem:

Ora

Mat. 11

1. Ioã. 5

Ora pro seruis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur. Addidimus enim uniuersis malis nostris ut peteremus nobis regem.] Quod sane si ad nostra tempora deducimus, ut populus ad cognitionẽ peccatorum ueniat, prædicatores pro eis ad Deum clamant: quia fidelium salutem magnis desiderijs flagitant. Clamare quidem prædicatoribus est, electorum salutem magna deuotione postulare. Ad quorum clamorem Dominus uocem dat: quia peccatorum corda excitat, ut prauitatis suæ nequitiam recognoscant. Dat pluuias: quia excitata corda per infusionem supernę gratię adiuuat, ut non solum deserat mala quisque, quę fecit: sed etiam bona fortiter agat, quę appetit. Sed hoc in die messis tritici fieri dicitur, ut uirtus miraculi designetur. Non est quidem minus miraculum immutatio cordis, quàm perturbatio aeris. Non minus miraculum est arentia corda reuiuiscere, quàm æstiuis ardoribus inusitato more pluuias inundare. Maius quippe miraculum est, intimo sonitu insensibilem mentem cõcutere, quàm collisis per uentum nubibus, tonitruum insonare. Sed rectus ordo conuersionis ostenditur, in ordinata positione uerborum. Nam dicit: Dedit Dominus uoces & pluuias, & timuit omnis populus nimis Dominum, & Samuelem.] Ordinatissima quippe conuersione cum malum deseritur, bonum in mente propagatur, cum conuersi mens quasi per pluuiam bonum semẽ nutrit, & se Deo & hominibus per obedientiæ uirtutẽ subdit. Bene ergo dicitur: Timuit omnis populus Dominum & Samuelem.] quia qui summi Spiritus aduentum suscipit, & mala deserit, & bona apprehendit, & sic Deo subditur, ut pro Deo etiam hominibus substernatur. Et quia prę sumptionem in ipsa obedientiæ uirtute nõ habent, dicunt: Ora pro seruis tuis ad Dominum, ut non moriamur.] Cum spiritus uitæ se menti infundit, protinus eã ad mortis pauorem erigit: quia magisterium eiusdem spiritus est, ut timendo mens agat, ne quod timet, inueniat: sed sancti uiri pro eis orantes exaudiri possunt, qui & occultata peccata cordis per humilitatem reuelant cõfessionis. Vnde & subditur. Addidimus enim uniuersis malis nostris, ut peteremus nobis regem.] Quia uerò hæc satis iam ex-

A ponendo uentilata sunt, sequentia uideamus. Dixit autem Samuel: Nolite timere. Vos fecistis uniuersum malum hoc, ueruntamen nolite recedere à tergo Domini.] Pœnitentis mens tunc bene dirigitur, si diuina iudicia metuat, & de Dei omnipotentis miseratione confidat. Timor quidem sine spe in desperationem præcipitat, sed cũ spei coniungitur, salutem mẽtis operatur. Quare & summo studio inuigilare optimus doctor debet, ut peccantem terreat, & tertium ad ueniæ spem reducat, quatenus per metum peccare desinat, & per spem im-

B petrandæ indulgentiæ diuinæ misericordiæ portũ quærat. Territos ergo subditos ad spei uirtutem Samuel erigẽs, dicit: Vos fecistis uniuersum malum hoc, ueruntamẽ nolite recedere à tergo Domini.] quasi dicat: Si peccare desinitis, ad obtinendam cõmissiorum ueniam peruenire citius potestis. Nolite ergo recedere à tergo Domini.] De iusti laude promittitur: Præibis enim ante faciẽ Domini, parare uias eius. *Luc. 1.* Hinc Helias ait: Viuit Dominus in cuius conspectu sto. *3. Re. 17* Hinc Psalmista dicit: Exultent iusti in conspectu Dei. *Ps. 67.* In cõspectu qui-

C dem Domini, uel ante Dominum stare, est testimonio bonæ conscientiæ de amore cõditoris præsumere. Stant quidem in conspectu eius, qui ex merito magnæ actionis, de superna cõditoris sui gratia securi sunt. Peccatores autem cum mala committunt, à facie Domini fugiunt, sed cum redire pœnitendo deliberant, quasi post tergum Domini sunt: quia & discedere longius nolũt, & tamen præsumere de Deo quasi amici non possunt. Hinc est quòd peccatrix mulier retrò stetisse dicitur, ut pedes Domini deosculari mereretur. *Luc. 7.* Retrò etiam illa ste- *Mat. 19*

D tit, quæ fimbrias eius tetigit, & à fluxu sanguinis sui curari meruit. Retrò quidem stat pro uerecundia peccati, sed tangit per uirtutem spei. quia ergo pro commissis iniquitatibus semper erubescere debemus, & in quibus cõfundimur deuitare, Samuel peccatoribus imperat, ut à tergo Dñi non recedant. Sed quia non sufficit conuerso peccatori, ut peccata nõ agat, subsequenter adiunxit. Et seruire Domino in omni corde uestro.] Tunc nanque promereri ueniam possimus, si peccare desinimus, & bonis operibus inhæremus. In omni etenim corde

de Domino seruire, est peccandi nullam in corde intentionem retinere. Omne quidē cor ad seruitium conditoris inflectitur, qñ sic bona agimus, ut mala per propositū nulla teneamus. Quod & ꝑpheta Dñi Samuel aperte insinuat, cū subiungit: Et nolite declinare post uana, quæ non proderunt uobis, nec eruent uos, quia uana sunt.] Ad literam uana simulachra dæmonum appellat. Nobis autem uana illa hic accipienda sunt, quæ concionator ostendit, dicens: Vanitas uanitatum, & omnia uanitas. In comparatione etenim æternorū bonorū, uana sunt omnia, ét bona tēporalia. Quicquid enim in hoc seculo lætum, delectabile, sublime aut prosperum cernitur, uanū profectò est: quia difficile hr, & citò amittitur. Repentè quidem alta seculi corruunt, pulchra transeunt, læta & prospera euanescunt. Nam cū stare in his floribus suis mundus blandiens cernitur, repentina fortuna turbatur: aut festina & omnia deturbante morte concluditur. Vana ergo sunt gaudia seculi, quę quasi manentia blādiuntur: sed amatores suos, citò transeundo decipiunt. Dicat ergo ꝑpheta Samuel: Nolite declinare post uana quæ non proderunt uobis.] Quasi dicat: Stultè appetuntur bona seculi, quæ ab appetitoribus suis non poterunt diutius teneri. Et notandum: quia de futuro dicitur, Non proderunt uobis: quia nimirum nūc prodesse cernuntur, sed cum in futuro pro eis puniri cœperint, nequaquam prosunt. Vnde & aptè subditur: Neque eruent uos: quia uana sunt.] quasi dicat: Idcirco uos tunc non adiuuant, quia cum mundo deficiūt, & post seculum non habentur. Multum quidē seculi bona durant, si cum amatore usque ad extremum uitæ perueniunt. Post seculū ergo non prosunt, quæ finem uitæ transire non possunt. In hac quidem uita suos amatores peccatis obligant: sed tunc non eruent, ubi quidem per meritum sunt, sed per auxiliū non sunt. Qua in re cautè notandū est, quia eis temporalia bona non proderūt, qui post hæc declinare perhibentur. Post bona etenim temporis declinare, est in eorum appetitum defluere, amorem illorum diuino amori præferre. Meritò ergo his uana non proderunt: quia ea eo ordine quo condita sunt, habere noluere. Sed quo fructu uana despiciantur, insinuatur, dum subditur,

A Et non derelinquet Dominus populum suum propter nomen suum magnum: quia iurauit Dominus, facere sibi populum.] Magnum malum hæc uana post se declinantibus, ingerunt: quia dum inordinate terrena appetunt, à summo & omnipotenti Deo ad sustinenda futura tormenta deseruntur. His ergo, qui declinare post uana prohibentur, meritò Propheta repromittit, dicens: Non derelinquet Dominus populum suum propter nomen suum magnum.] Quia qui pro eius amore uana despiciunt, à ueris malis eruuntur,

B & ex fide promissionis, mercedem accipiunt æternæ hæreditatis. Populum quippe suum Dominus facit, quem ad æternæ beatitudinis gaudia sustollit. Ibi quippe reuelata maiestatis suæ gloria illi præsidet, quem in mundo ab amore uanitatis per occultam gratiam assumptum tenet. Iurare quidem Domino, repromittere est. Eumque populum facere, Dominus iurat, qui non declinat post uana: quia terrena despicienda sunt, ut æternæ hæreditatis adipisci bona mereamur. Nec tamen ad ea posse his meritis se perduci aliquis credat: quia hic districte expressum

C est: Propter nomen suum magnum.] Non enim bonitate nostra, sed Dei fit, ut homo terrenus bonis cœlestibus perfruatur. Donum quippe Dei est, non ex nobis. sequitur: Absit autem à me hoc peccatum in Domino, ut cessem orare pro uobis.] Ille ista loquitur, cui superius de ijs quibus loquitur, Dominus ait: Non te abiecerunt, sed me: ne regnem super eos. Ecce abijcitur propheta, & abijcientibus se loquitur, dicens: Absit à me hoc peccatum in Domino, ut cessem orare pro uobis.]

D Equidem si secūdum legis præceptum hoc discutitur, peccatum non esset, si pro abijcientibus se non oraret. Nam lex Moysi præcipit, dicens: Diliges proximū tuum, & odio habebis inimicum tuū. Sed & qui prophetam abijciebant, non amici, sed inimici extiterant. Quid est ergo, quod dicit: Absit à me hoc peccatum,] nisi quia uir sanctus ad charitatis uerticem sublimatus, non solum diligebat amicos, sed ipsos etiam amplectabatur inimicos? Legis quidem ueteris mandato instructus, sed nouæ gratiæ fulgoribus illustratus, licentiam

Leuit. 19

tiam uetustatis Euangelica perfectione reprehendit. Quo nimirum in facto, nos nobiscum facere rationes cogimur. Hinc. n. per Euangelium iubetur: Diligite inimicos uestros, benefacite iis qui oderũt uos. Quã tum ergo nunc inimici diligendi sunt, cum præcipimur: si tunc amari potuere, cũ odio haberi iubebantur: Et quia non solum orare pro eis, sed eos erudire conabatur, subiũ gens ait: Et docebo uos uiam bonam & rectam.] Cur enim uiam diuini obsequij bonam dicit & rectam: cum bona non sit si nõ sit recta, nec recta si non sit bona? Sed bona fuit uia, qua populus ab Aegypto ad terram promissionis ascendit, & tamen dum per eremum circuiuit, recta non fuit. Bona ergo uia est, qua ad supernam patriam tenditur: recta, qua facile peruenitur. Via ergo bona & recta est, cum ad religiosam uitã conuertimur, diuina obsequia cum instanti feruore magnæ deuotionis exercemus. Vnde & bene eandem uiam Samuel exponit, dicens: Igitur seruite Domino, & timete eum in ueritate, & ex toto corde uestro.] Hæc quidem uia bona & recta est: quia ad æternam uitam tendit, & uelociter peruenit. Per timorem quippe Domini deuitantur mala: seruiendo ei, eius mandata complẽtur. Cui nimirum in ueritate seruimus, quando eius præcepta pro sola superna retributione perficimus. Nam qui de bono opere temporalem mercedẽ expetit, Deo in ueritate non seruit, quem falso proposito in sua operatione nõ diligit. Qui autem in ueritate Deo seruire cupiunt, totum cor in diuinis obsequiis ponere iubentur, ut sic quæ Dei sunt agant, ut in mente aliquid, quod contra Deum sit, non retineant. Hæc profectò uia non solum bona, sed recta est: quia ad salutem tendit, & uiatorem suũ ad perfectionem uelociter ducit. Velut enim altera uia terræ repromissionis ostenditur bona, quæ perducat: recta, quæ diuerticulum caueat. Per hanc quippe unusquisque tanto melius ad culmẽ uirtutum peruenit, quanto per negligentiarum circuitus nõ diuortit. Hæc quidem uia recta in illa exprimitur, per quam Dominus filios Israel ducere ad terrã promissionis noluisse perhibetur. Voluit quippe illis labores deserti committere, ut nobis post unigeniti sui uestigia gradientibus, cursum tanti itineris leuigaret. Non enim adhuc audire poterãt: Si uis perfectus esse, uende quæ habes, & da pauperibus, & sequere me, & habebis thesaurum in cœlo. Dum enim licentia rerum temporalium uetus populus per diuersa discurreret, quasi per circuitũ laboris ad terram promissionis citò duci non potuit. Vt ergo nobis nouæ uitæ uiam Propheta insinuet, uiam bonam & rectam esse dicit, & Deum metuere, & ei in ueritate, & ex toto corde seruire: quia ad sublimitatem diuinæ gratiæ citò perueniunt, qui omnipotentem Deum & bono opere, & feruẽtibus desideriis inquirere non desistunt. Et quia eundem populum ad audienda prædicationis uerba per miraculum attentum fecerat, subdit: Vidistis enim magnifica, quæ in nobis gesserit Dominus.] Quasi dicat: Ex iis quæ uidistis colligite, omnipotentẽ Deum quàm terribiliter metuere, & quàm deuotè ei semper seruire debeatis. Quæ profectò uerba si ad nos trahere uolumus, tanto nobis est & uenerabilius metuendũ, & deuotius Deo seruiendum, quanto in redemptore nostro mirabilia perspeximus. Sed quia quod boni audiunt, audacter mali contemnunt, subiunxit dicens: Quòd si perseueraueritis in malitia, & uos, & rex uester pariter peribitis.]

Luc. 6. — Mat. 19

CAPVT III.

FIlius unius anni erat Saul cum regnare cœpisset, duobus autem annis regnauit super Israel.] Superius cum ordinandi regis negocium tractaretur, de eo qui diuino iudicio præferendus erat cæteris, dictum est: quia erat electus & bonus. Item de eo iam electo in regnum, & in medio populi statuto, Samuel ait: Certè uidetis quem elegit Dominus, quoniam non est ei similis in omni populo. De eodem item rege nũc dicitur: Filios unius anni erat Saul:] ut dum attentè laudatur, à Domino bonus electus fuisse sentiatur. Cur ergo unius anni esse dicitur, cum regnare cœpisset, nisi ut eius innocentia prædicetur? Nam ad literam unius anni quomodo esse filios potuit, qui uniuerso populo ab humero & sursum eminebat? Quod ergo secundum literam intelligi non potest, intelligi per internę intelligentiæ rationem debet. Vnius itaq; anni

Cap. 13. — Suprà 9 — supra 10

ni rex esse describitur, ut donum pueritiæ in persona regis innocentiæ bonũ signet. Vnde & æterni regni filijs iubetur: Nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote. Quod certè & Ecclesiarum pastoribus ipsa ueritas comminatur, dicens: Nisi conuersi fueritis & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. De rege ergo, qui prius bonus, postea malus extitit, dicitur: quia unius anni fuit, cùm cœpit regnare, & duobus annis regnauit. Licet enim multis annis regnauerit, illis solis regnare dicitur, in quibus innocẽs & humilis fuisse perhibetur. Nam postea superbus & inobediens audiuit: Quia proiecisti sermonem Domini, proiecit te Dominus ne sis rex. Se quidem à regno proiectũ cognouit, & tamen proiectus regnare non timuit. Quanta postea fortiter egit? Sed ecce omnia illa tempora ad regnum ei deputata non sunt. Illo ergo solum tempore nos uixisse gaudeamus, quo innocenter & humiliter uiximus. Nam illa tempora, quæ in seculi uanitate, & fluxa carnis uita consumpsimus, quasi perdita minimè memorãtur. Sunt adhuc quoque qui ad rapiendum culmen sanctæ Ecclesiæ ingeruntur: de quibus per Prophetam Dominus queritur, dicens: Regnauerunt, & nõ ex me: principes extiterunt, & ego ignoraui. Qui nimirum dum quædam fortiter agunt, rapinam inuasi culminis a Deo obliuioni traditam arbitrantur. Secum sua opera numerãt, & quod præter Deum agunt, à Deo remunerãdum putant. Qui certè, ut rectius ea quæ agunt, enumerent: Saul abiecti tot fortia facta numerent, quæ diuinus numerus nequaquam tenet. Dicat ergo: Saul duobus annis regnauit super Israel.] Vt de omnibus sentiatur: quia quod nobis uiuimus mercede uacuatur, & nequiter præesse, non est ueritas præeminendi, sed temeritas puniendæ præsumptionis. Sed iam quid unius anni rex fecerit audiamus: Et elegit Saul tria millia de Israel, & erant cum Saul duo millia in Magmas, & in monte Bethel, mille autem cum Ionatha in Gabaa Beniamin.] Millenarius numerus quia centenario decies collecto perficitur, summam perfectionis insinuat. Qui profectò cum ter repetiť, in eo electorum perfectiones uariæ designãtur. Saul ergo tria milia uirorum de Israel

1.Co. 14

Mat. 18

Infra 16

Osea 8

A elegit: quia prædicator ueritatis ad defensionem sanctæ Ecclesię non infirmos & debiles, sed robustos & ualidos bellatores ducit. Tria quippe millia esse perhibẽtur: quia in summa perfectionis facie, uirgines proferunt: iuxta quos & cõtinentes, & ueritatis defensores ponunt. Dum enim exemplo uirginum ad summam incorruptionis alios accedunt, dum continentium uita alios à seculi corruptionibus auferunt, dum humiliũ debilitatem per auxilia potentium defendunt, contra hostes sanctæ Ecclesiæ boni doctores quasi cum tribus electorum uirorum millibus ueniunt. B Viri autem dicũtur pro fortitudine, de Israel esse referunť pro diuina contemplatione. In summo enim perfectionis numero contineri non potest, qui aut uirtute caret magni operis, aut notitia internæ uisionis. Quid est quòd alij cum Saul, alij cum Ionatha ex electis uiris esse perhibentur? Sed & ipsa locorum nomina in quibus esse dicuntur, mysteriis uacua credenda non sunt. Ionathas, qui filius regis esse describitur, & partem bellatorum habet, eos profectò insinuat, qui in prædicatiõis ministerio doctorũ adiutores sunt. C Filij quippe eorum sunt: quia uehementer eos diligunt, quorum ministerio Deo generantur. Sed parti bellatorum præsunt: quia sanctæ Ecclesiæ curam gerunt, & exemplo alios, alios uerò exhortationibus ad amorẽ uirtutum prouehunt. Quasi enim magnus rex filium in exercitum miserat, qui Corinthijs loquebatur, dicens: Ideo misi ad uos Timotheum, qui est filius meus charissimus, & fidelis in Domino: qui uos commone faciat uias meas, quæ sunt in Christo Iesu, sicut in omnibus ecclesijs sanctorum doceo. Hinc item dicit: Cum uenerit Timotheus, D uidete ut sine timore sit apud uos. opus enim Domini operatur, sicut ego. Ionathas uerò cum mille uiris in Gabaa Beniamin esse dicitur, Saul autem cum duobus millibus in Magmas, & in monte Bethel. Gabaa (ut sæpe iam diximus) sublimis interpretatur: Magmas humilitas, Bethel domus Dei, Saul petitio, Ionathas columbæ donum dicitur. Tria uerò millia uirorum electorum de Israel, ad uirgines, & continẽtes, & ueritatis defensores retulimus. Dum ergo columbæ donum Ionathas dicitur, & in Gabaa, id est sublimi mille cum eo esse uiri

1.Cor. 4

1.Co. 16

uiri perhibentur: quid aliud, quàm illos insinuat, qui lucidissimo uirginitatis exemplo, alijs præbent eiusdem normam pudoris. Bene autem columbæ donum institutor uirginum dicitur: quia incomparabili gratia Spiritus sancti efficitur, ut à manentibus in carne carnis corruptio nesciatur. Bene & in sublimi esse uirgines dicuntur: quia quod naturam humanam supergreditur, in altissimo uirtutum culmine situ est. Vnde & uirgo ille dilectus Iesu locum uirginum insinuans, ait: Vidi supra montem Syon agnum stantem, & cum eo centũ quadraginta millia, habentia nomen eius, & nomen patris eius scriptũ in frontibus suis. Quos etiam ex luce propriæ cõuersationis insinuat, dicens: Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati. uirgines enim sunt, & sequuntur agnum quocunque ierit. In monte quidem esse cum agno dicuntur: quia per meritum incorruptionis quo à terrenis & carnalibus delectationibus se diuidunt, in superna redemptoris gloria sublimantur. Cùm Saul uerò duo millia esse dicuntur in Magmas, & in mõte Bethel. Magmas quæ humilitas interpretat̃, quid aliud quàm cõtinentium ruborẽ significat? Nam dum præterita carnis oblectamenta recolunt, erubescunt. Sed quia uiri fortes sunt, cum Saul esse referunt̃: & dum experta seculi blandimenta despiciunt, exemplo suæ uirtutis innumeros alios ad eiusdem seculi contemptum trahunt. Sed tamen Magmas inhabitant: quia dum recolunt quales fuerunt in seculo, superbire non possunt, de eo quòd magnos se uidẽt esse in Deo. Qui bene cum Saul esse referuntur, qui petitio dicitur. Prædicator etenim ueritatis tãtę charitatis esse debet, ut instanti desiderio non petitor, sed petitio esse sentiatur. Salutem quippe fidelium tam instantius debet appetere, ut ex usu interni gustus, omnem motũ cordis in affectum ducat supplicationis. Cũ quo mille uiri sunt: quia perfectiores auditores cum electis doctoribus in charitate conueniunt, & pro salute fidelium omnipotentem Dominum communiter deprecantur. In Magmas ergo cũ rege sunt: quia humilitatem pro se incolunt, ut exaudiri pro alijs mereantur. Sed dũ electus doctor omnibus subditis utiliter præest, omnium uirtutes ad uictoriæ coronas promouet. Nam cum humilibus supplicat, cum fortibus pugnat, cum remotis uiris orationibus insistit, cum expositis Ecclesiæ defensoribus, debiles & infirmos protegit. Bene ergo nõ solum in Magmas, sed in monte Bethel esse cum Saul in bellatorum millibus dicuntur: quia prædicator Ecclesiæ sicut diuersis ordinibus electorum prçeminet: ita eorum esse cooperator debet. Bethel quippe, id est Dei domum custodiunt, qui uerbi authoritate sanctam defendũt Ecclesiã. Cùm quibusque tyrannis uoce liberæ authoritatis obuiant, cùm contra huius seculi potẽtes se erigunt, cùm pro defensione humilium seculi huius potestatibus contradicũt: Bethel domum Dei quasi regis bellatores custodiunt. qui certè cum Saul esse referuntur: quia in defensione Ecclesiæ magnorum doctorum coadiutores sunt. Bene autem de reliquis dicitur: Porrò cæterum populum remisit unumquenque in tabernacula sua.] Cæterum populum dicit, quem millenarius numerus non concludit. In tabernacula quidem sua remittitur: quia ad summa & fortia opera infirmi & imperfecti producendi non sunt. Nam nec continẽtes, nec uirgines, nec martyres fieri debiles possunt. Illis quidem, ut ad eos præterita carnis oblectamenta non redeant, istis ut inexperta carnis blandimenta contemnãt, illis ut aduersa mundi non metuant, maxima fortitudo necessaria est. In tabernacula ergo sua cætera plebs remittitur, ne de altioris uitæ temeritate damnetur, & uelut debilis & infirma in bello pereat, dum altæ conuersationis fidem spondet, quæ altę uirtutis robur non habet. Quasi enim unumquenque in tabernacula sua dimittebat beatus Paulus apostolus, cum dicebat: Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat, & unaquęque suũ uirum. Velut enim peritus magister internæ militiæ, & coronas uictoriæ, & pugnæ considerans grauitatem, militum uires in belli pondere librabat, optimum iudicans infirmis, ut in urbibus uiuerent, ne acerbo marte perirẽt. Quare & item eos à castris fortium segregans, ait: Reuertimini in ipsum, ne tentet uos satanas propter incõtinentiam uestrã. Sed remotis debilibus, quid in fortissima uirginum acie agatur, exponitur cùm subiungit: Et percussit Ionathas stationẽ Philistino-

listinorum, quæ erat in Gabaa.] Sicut excessit ordine sponsi acies, ita & uictoriæ titulos prima suscepit. Ionathas quippe stationem Philistinorum percutit: quia electa uirginitas de carne, continentiæ arce sublimata, motus turpes extinguit. Bene autem statio Philistinorum dicitur: quia in corpore uirginali carnales motus non habent requiem delectationis, sed statum certaminis. Stant quippe, quia impugnant: sed requiescere non possunt, quia mentem sanctam minimè oblectant. Statio ergo Philistinorum in Gabaa percutitur, quando ab electis uirginibus carnis desideria penitus eneruantur, & pacem triumphi obtinent, dum solita bella non habent. Ad quam profectò uictoriam quia maiorũ exhortatione sæpe proficiunt, mille uiri in Gabaa cum Ionatha sunt, sed Ionathas percutere Philistinorum castra perhibetur. Et quia exemplo aliorum, sæpe alij ad æmulationem uirtutis excitantur, sequitur: Et percussit Ionathas stationem Philistinorum, quæ erat in Gabaa. quod cum audissent Philistæi, Saul cecinit buccina in omni terra, dicẽs: Audiant Hebræi, & uniuersus Israel huiuscemodi famam. Percussit Saul stationẽ Philistinorum, & erexit se Israel aduersus Philistæos. Clamauit ergo populus post Saul in Galgala.] Percussa quippe Philistinorum statione, Saul buccina canit, & post Saul populus clamat: quia auditas electorum uirtutes sancti prædicatores prędicãt, & subditorum corda ad exemplum boni operis inflammant. Buccina quidem canere, est & uictoriam nunciare, & exemplo uictorum aliorum mentes ad spiritualis belli propositum excitare. Populo etiam post Saul clamare, est de audita prædicatione magnæ deuotionis ausum suscipere. Quo in loco notandum est: quia Ionathas stationem Philistinorum percussit, sed Saul tuba canens, se percussisse eandem stationem perhibuit. Quia nimirum electorum prædicatorum triumphis adscribitur, quod à subditis occulti aduersarij superentur. Sed quoties alios hostes uincimus, necesse est ut ad aliorum deuincenda certamina præparemur. Omnipotens enim Deus quia electos suos copiosius remunerat, eos semper uult in pugna consistere, ut ipsi semper possint sibi æterni muneris bona præparare. Quare & cùm populus clamasse post Saul dicitur, subiunctum est: Et Philistæi congregati sunt ad præliandum contra Israel, in triginta millia curruum, & sex millia equitum, & reliquum uulgus sicut arena quæ est in littore maris plurima.] Superius rex Saul tria millia uirorum sibi elegisse describitur. Si ergo partes utriusque exercitus conferre uolumus, contra unumquenque uirum Saul, decem currus Philistinorum, & dũo equites deputantur. Decies enim tria millia triginta millia sunt. In senario quoque numero ternarius geminatur. Quo nimirum bello occultorum hostium tam multitudo, quàm feritas designatur. In curribus quidem & equis contra nos ueniunt: quia modò malas cogitationes electorum cordibus, modò eorum corporeis sensibus rerum uisibilium blandimenta noxia offerre moliunt. Equi nanque ad cursum celeres sunt, ad impetũ fortes. Quibus nimirum cogitationes malæ aptè comparantur quæ ad cor uelociter ueniunt, & fortiter pungunt. Equites contra nos in prælium ueniunt, qñ maligni spiritus nobis malas cogitationes, & celeriter excitant, & nos per eas fortiter impugnãt. Sed contra unumquẽq; fidelium duo equites ueniunt: quia si occultas reproborũ spirituum insidias in cõsiderationis summam colligimus, illud eorum speciale propositũ est, ut uidelicet in nobis principalem uirtutem feriant, & charitatem Dei & proximi penitus extinguant. Equus uerò unus sæuire cernitur, quando reproba cogitatione nobis malignus spiritus suggerit, ut proximus odio habeatur. Sed equus qui solus cernitur, solus non est: quia Deum nemo diligit qui fratrem odit. Quia item diuina charitas cum nullo principali uitio in mẽte cõuenit, quoties spirituale uitium nobis dęmonum fraude suggeritur, equitum sæuientium cauere debemus uelocitatem nimiã, & ferocitatem uiolentam. In comparatione qdẽ equitis, sagittarij aut peditis ictus omnimodo debilis est. Impetus uerò equitis equi uiribus uiolẽtus est: quia nimirum uirtus maligni spiritus nulla est in electorum certamine, si ipse residere non permittitur in mala cogitatione. Quia ergo ualde fortes in bello hostes nostri sunt, quãdo insidere internis cogitationibus pmittun-

1. Ioan. 4

mittuntur, in Philistinorum exercitu equitum turba nnmeratur. Currus uerò decem unicuique electo in prælio deputātur. Quinque enim nobis sunt sensus corporis, quibus experimentum accipimus delectationis. Sed spiritus maligni quando per blandimenta carnis mentem decipere gestiunt, corporeis sensibus rerum species ostendūt, quas caro appetat, & per earundem rerum species suggerit, ut mens oblata concupiscat. Quasi enim in rotis suis currum aduersarius erigit, dum hinc rerum blandimenta offert, inde cogitationes retinet, ista porrigit, illas immittit: & quasi uoluendo se sublimem ad animam inuehit, dum contra electos se malignus spiritus erigit, & per blandimenta rerum & per artem suggestionum. Decem ergo currus sunt: quia contra singulos sensus corporis nostri habent species blandimentorum uisibilium, habent contra totidem sensus animæ, & deceptorias artes suasionum. Quid est autē quòd reliquum uulgus sicut arena q̄ est in littore maris plurima, esse memoratur, nisi quia ad ducatum malorum spirituum innumerabilis sæuit contra nos turba uitiorum? Velut enim subiectum uulgus, currus & equites sequitur, quando dæmonum insidiæ mentem impugnando præueniunt, ut à subsequentibus uitijs quasi ab irrationabilis uulgi multitudine deuastetur. Bene autem prius currus & equites, deinde uulgi numerositas in spirituali sanctorum pugna describitur: quia nimirum nulla est numerositas, nulla fortitudo uitiorum, si excitando & immittēdo non pręcedat hanc malignorum turba spirituum. Quibus etiam uerbis innuitur, quàm cauta & circumspecta semper esse debeat uita sanctorum. Nam uulgus reliquum arenæ maris plurimę comparatur, innumerabilis, & ferè ineuitabilis est multitudo iaculorum. Quamuis enim peritis fidelibus omnia nota sint uitia, quantis tamen cor motibus pulsent, quibus modis aut quibus causis semper ad cor ueniant, omnino scire non possunt. Apertas quidem tētationum tenebras potenter abijciunt, sed sæpe caliginem ignorantiæ in rebus leuioribus quasi arenæ minutias nō euadunt. Semper fortitudinem ostendunt boni operis, sed qui magnos exercitus equitū magna uirtute superant, linguā penitus ab

A omni superflua locutione non refrenāt. Cōtinuo usu corpus in Dei omnipotentis seruitio dirigunt, sed eorum mens, quæ foris membra perfectè ordinat, cogitationes superfluas aliquando nequaq̄ uitat. Quid. n. aliud tunc quā uulgi importunam multitudinem sentiūt, qui currus & equites magna uirtute prostrauerunt? Sed doctor egregius dicit: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonū. permittit quidem Deus electos suos magnis tentationibus impeti, ut magnificentissimè in cœlesti regno debeant coronari: sed magna prælia permittit quæ

Rom. 8

B uincant, leuia excitat in quibus cadant: ut uictoria fortiū magna sit, casus innoxius, ut cadentes se facile erigant, & eos fortia, in quibus uictores steterant, non extollant. Nam si currus & equites uincimus, extolli de uictoria non debemus: quia innumerabilia sunt, quæ cogitando, loquendo, uidēdo, gustando, & audiendo, & operando committimus. Huius nanq; uulgi innumerabilis tela, etiā ille uitare non poterat, qui dicebat: In multis offendimus oēs. Hinc itē dilectus Iesu loquit̄, dicens: Si dixerimus quia peccatū non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas

Iac. 3.

1. Ioan. 1

C in nobis non est. quis ergo iam quasi uictor extolli audeat, si tanti uiri peccatorum tela se omnino euadere non posse manifestant? Sed quia hęc in spirituali bello describunt̄, nō debemus nunc æstimare quid patimur, sed qualiter hostium nostrorum impetū infirmare ualeamus. Vulgus Philistinorū arenæ comparatur, quæ est in littore maris plurima: quia omnis uirtus uitiorum, & numerus ex seculi perturbationibus augetur. Mare quippe hoc seculum designat: quia dum magna rerum & temporum uarietate impellitur, quasi uentis furentibus perturbatur.

D In littore autem quando impulsa maris aqua refunditur, innumerabiles arenæ minutiæ glomerantur. Quid est ergo littus maris, nisi cor uniuscuiusque in spirituali conuersatione negligentis? Per ordinem quippe religionis, quasi in solido stare cernitur, sed dum seculares cogitationes non reprimit, quasi frangentes in se maris fluctus excipit, & cumulos arenarum: & inde quidem impelli fluctibus, & obrui arena potest, unde mari appropinquare non timet: quia si seculi cogitationes spiritualium rerū contemplatione reprimeret, uitia mētis & corporis,

corporis, quæ seculi occupatio uelut arenas & fluctus inuehit, non sentiret. Cur ergo uulgus hostium arenæ simile esse dicitur, nisi quia maligni spiritus eisdem uitijs electas Christi athletas impuguāt, quibus negligentes superant? Cum turba quidem secularis strepitus contra eos ueniunt, qui seculum in suis delectationibus spernere tota mente didicerunt. Pompas rerum uisibilium formant, contemptum iam seculi amorem fingendo reuocant, ut corda superno amore flammantia, ad noxias delectationes trahant. Sed sancti uiri quia innumerabilem hanc nequam cogitationum turbam de seculi pelago prodire considerant, seculum tota mente fugiendo, fieri littora maris uitant, & tantum uulgus hostium iam non timent: quia dum intima contemplatione se retinent, uitiorum turba ad eos accessum habere non potest. Sequitur: Et ascendentes castrametati sunt in Magmas ad orientem Bethauen.] Malignis spiritibus ascendere, est ad decipienda sanctorum corda per cœleste desiderium alta conari. Bene autem dicitur, Castrametati sunt in Magmas: quia in illis cordibus resident, quæ in alto amore cœlestium sublimata non uident. Magmas quippe humilitas interpretatur. Humiliari uerò in sacro eloquio pro defectu sæpe uirtutis accipitur. Vnde & in hac eadem Regum historia

2.Re.13

Thamar Dauid regis filia, quam uiolasse Amnon frater eius legitur, humiliata perhibetur. Corrupta quidem humiliata est: quia sublimis steterat uirgo, & dum altum honoris uirginei culmen perdidit, uelut de sublimi ad planum & humilem locum uenit. De futura etiam superborum depressione dicitur: Omnis qui se exaltat humiliabitur:

Luc. 14.

quia in examine superni iudicis corruunt, qui uane de huius seculi sublimitate gloriantur. Bene ergo in Magmas castra ponere Philistæi perhibentur: quia per iniqua consilia in eis dæmonia habitant, qui alta uirtutum culmina tenere non curant. Nam dum terrena quærunt, uelut plana & humilia incolunt, ubi inuisibiles hostes castra ponere leuiter possunt. De quibus nimirum hostibus per prophetam dicitur:

Esa.61.

Qui dicunt animæ tuæ, Incuruare ut transeamus. Erecta quidem sublimis est anima, incuruata humilis: quia per uitrum celsitu-

A

dinem, & per cœleste desiderium in alta sustollitur, sed quando ad uitia uel ad seculi amorem defluit, illuc quidē cadit, ubi hanc hostis irruens leuiter atterit. Dicunt ergo animæ tuæ, Incuruare, ut transeamus: quia si hanc ad agenda uel cogitanda terrena nō humiliant, nec malignis persuasionibus penetrāt, nec uitiorum bello perturbāt. Hinc ergo colligere possumus, quantum a seculo actu, uerbo & cogitatione longè fieri debeamus. Verba quippe nostra, cogitationes & opera plana & humilia sunt, quando secularia. Per hæc quidem ibi sumus, ubi occul-

B

torum hostium castra libere ponuntur, ubi tanto facilius capi possumus, quanto nulla munitionis arce subleuamur. Quis enim iā fidelis nesciat: quia culpas uerborū, cogitationū & operum nrorū colligant, & ad accusationem nostram in aduentu uenturi iudicis seruent? Vnde & hunc humilem atque despectum locum Magmas fugiendum nobis esse Dominus insinuans, dicit: Omne

Mat. 12.

uerbum ociosum, quod locuti fuerint, homines, reddent rationem in die iudicij. Locus ergo hostium humilis dicitur, ut profectò nobis insinuet: quia uerbo, cogitatione

C

& opere semper sublimes esse debeamus. Et quia dum humili remissioris uitę suæ loco reprobi capiuntur, exempla prauitatis ostendunt, quæ alijs imitanda proponantur: ab oriente Bethauen Magmas esse dicitur. Ab oriente quidem solis lucem oriri cernimus. Reproborum autem uita quanquam ueritatem obscuritatis habeat: qui hanc tamen pro uana seculi delectatione semper appetunt nimirum uelut falsę lucis splendore falluntur. Vnde & per beatū Iob

Iob 38.

dicitur: Auferetur ab impijs lux sua. Modo quidem uelut lucidum eis placet blandimē-

D

tum seculi, sed dum de seculo exeunt, perpetuas subibunt tenebras, quas lucem esse crediderunt. Tunc uidebunt, quia lux non fuit, quando aduersitatē prosperitas, lux in tenebras, risus in mœrorē, dulcedo in uermen, decor in deformitatem, honor in dedecus, blandimenta in pœnas & æterna tormenta commutantur. Hæc profectò quia nunc impiorum corda non sentiunt, bonorum mores imitari refugiunt, & exemplo perditorum quicquid de seculo eis placet, sumere nequaquam timent: quia illos imitantur, qui per uitam reprobam habitacula

dæmonum facti sunt. Vnde & meritò domus inutilis dicuntur: quia sæpe doctorum prædicationem suscipiunt, sed uerbũ quod ab eorum ore audiunt, in se habitare per amorem nequaquam patiuntur. Inutilis ergo domus sunt: quia aptam in se Deo habitationem non faciunt. Hanc inutilem domum per semetipsam ueritas in Euangelio designat, dicens: Vulpes foueas habẽt, & uolucres cœli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Hinc iterum scriptum est: Spiritus sanctus disciplinæ effugit fictum, & non habitat in corpore subdito peccatis. Bene ergo inutilis domus habere in orientis parte Magmas dicitur: quia qui sanctorum prædicationem spernunt, in reproborum exemplo ima & terrena quærentium, uelut in magnæ lucis exortu gratulantur. Sed dum loquentibus sacræ historiæ mysterijs, malorum conuersatio demonstratur, quàm sit cauta sanctorum uita subsequenter ostenditur. Nam sequitur: Quod cùm uidissent uiri Israel, se in arcto sitos, afflictus est populus, & absconderunt se in speluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris, & cisternis.] In arcto quidem sumus, quãdo ab immundis spiritibus intus tentamur, & foris malorum hominum exempla conspicimus. Contra interna ergo malorum spirituum tentationem bene dictum est, afflictus est populus:] & contra exteriora exempla impiorũ hominum, Abscõderunt se:] quia blanda & læta nobis appetenda calidus aduersarius suggerit, qui nũquàm melius uincitur, quàm si tentati ad deuotæ orationis lamenta curramus. Et exempla prauorum uitare citius possumus, si ea etiam respiciẽda non esse iudicemus. Abscondi ergo sanctorum, est reproba uidere dedignari. Et quia quinque sensus corporis à reproborum imitatione custodiunt, quinque etiam latibulorum genera describuntur: speluncę scilicet, abdita, petræ, antra, & cisternæ. Speluncæ uerò mõtium occulta sunt. Quia uerò alta in cœlesti desiderio sunt corda sanctorum, & malignis spiritibus clausa & inaccessibilia sunt. Speluncas ergo ingredimur, quando ad mentium secreta recurrimus, ne uagantibus oculis foris concupiscenda uideamus. In abditis abscõdimur, quando clausi oris silentia occulta seruamus. Petras ascendimus, quando actu corporis in robusta operatione locamus. Vnde & de his absconditis per Prophetam dicitur sub unius assignatione: Qui claudit oculos suos, ne uideat malum, & obturat aures suas, ne audiat sanguinem, & excutit manus ab omni munere: in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas eius. Antra & cisternas intramus, quando & olfactum ab obscœnitatibus mundi, & aures ab audiendis uaniloquijs custodimus. Cisternæ nanque aquarum sanctarum scripturarum uerba sunt. In cisternis ergo abscondimur, quando ad sacri eloquij aquas ingredimur, ut per aurium officium mẽtium prata rigemus. Bene enim in electorum typo Israelis latibula memorantur: quia qui sensus corporis à delectationum carnalium inquinamento non protegit, occultorum hostium gladium non euadit. Dicat ergo occultæ illius congressionis uictoriã, dicat: Afflictus est populus.] Dicat apertè obiecti extra certaminis triumphos: Absconderunt se.] Afflictio quippe electæ mentis, omnis diabolicæ tentationis peremptorius mucro est. Nam dum profundè compungitur, in superni gaudij amorem subleuatur, & tanto iam fortius oblata mundi oblectamenta respuit, quanto iam cœlestia feruentius diligit, ad quæ flendo conscendit. Doctor nanque egregius dicit: Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. qui certè regni cœlestis introitus sic speratur in fine temporum, ut in quotidiana sanctorum uita sentiatur. Tribulatio igitur nostra superni gaudij introitus est. Meritò ergo quoties electa mens in afflictionis suæ lamento compungitur, se tribulando, hoc obtinet, ut intret in contemplationem illius superni regni, in quo ineffabiliter gratuletur. Et dum sancti uiri amatores mundi, in flore transeuntis lætitiæ uidere refugiunt, dum corporeos sensus suos ab eorũ imitatione abscondunt, eorum quæ cernitur non est fuga, sed gloriosa uictoria. Actus quidem terrenos fugiunt, sed cœlestes assequuntur: mundo delitescere uidentur, sed cœlesti gloriæ reuelantur. Fugiendo igitur noxia, hostes suos ualidius insequuntur, & ualde nobilius triũphant, cũ sic ad cœlestia properant, ut eos aduersariorũ polluta

Mat. 8. cap. 1. Esa. 33. Act. 14

polluta feuitia non contigant. Sequitur: Hebræi autem transiere Iordanem ad terram Gad & Galaad.] Hoc profectò si prius iuxta literam scire uolumus, Hebræi isti & timore perterriti, & ad hostes suos confugisse sentiuntur. Nam non multo post in aperta Ionathæ uictoria scribitur: Hebræi qui fuerant cũ Philistim heri & nudiustertius, ascẽderuntq; cum eis in castra, reuersi sunt, ut essent cum Israel, qui erant cũ Saul & Ionatha. Quid uerò in hoc facto signatur, nisi quod quotidie in sancta Ecclesia fieri cernimus, bonorum esse tutam & cautissimam uitam, negligentium præcipitem impatientiam? Infirmi quidem & audaces sunt, curiosi ad actiones seculi, debiles ad tolerandum bellum tentationis. Et si in his nostra discutimus, in monasterijs plerique tales inueniuntur. Intra portus quidẽ tranquilla inhabitant, sed aperti pelagi procellas, & tempestatum turbines nequaquam pensant. Cumq; foris quasi fortes agere se magna æstimant, ad grauissima tentationũ prælia faciles exeunt, ad fortes aduersarios impotentes. Ratione quidem improuidi, robore infirmi, sicut astutæ tẽtationis fraudes non intelligunt, ita & apertas blandimentorum decipulas non euadunt. Iordanem ergo transeunt, quia ad perpetranda carnis flagitia incuruantur. Iordanis quidẽ descensus eorum interpretatur. qui ergo iustitiam deserunt, ab alto mente uirtutum cadunt. Quia ergo infirmi quique libenter appetunt mundi blandimenta, quæ cernũt, in eorum typo Hebræi nõ trans Iordanem perlati, sed Iordanem transire perhibẽtur. Transire quidem uolentis est. Iordanem itaque transeunt, qui ad carnales delectationes uoluntaria & festina deliberatione flectuntur. Possunt autem intelligi Iordanem transire, qui nouiter peccare incipiũt, sed aliorum peccatorum hominum nequitias peccando transcendunt. Ad descensum quippe eorum desinendo, non transiendo pertingerent, si alijs æqualia mala facerẽt, & non ea audendo superarent. Et quia in nequiori etiam uita pares suos inueniunt, bene ad terram Gad & Galaad, trans Iordanem peruenire memorãtur. Velut enim trans Iordanem habitant, qui per peccandi usum malis peiores fiunt. Ab hoc descensu culpæ erigere peccatores ueneratille, de cuius

Infra 14

A quo scriptum est: Venit in omnẽm regionẽ Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Qui de omnibus culpis prædicare pœnitentiam uenerat, in omnes utique descensus regiones uenisse prædicatur. Sequitur: Cumque adhuc esset Saul in Galgala, uniuersus populus perterritus est qui sequebatur eũ. Expectauit autem septem diebus iuxta placitum Samuelis, & nõ uenit Samuel in Galgala, dilapsusq; est populus ab eo. Ait ergo Saul: Adferte mihi holocaustum, & pacifica. & obtulit holocaustum.] Hucusq; quia

B de Saul (ut superius dictũ est) electo & bono diuinus sermo locutus est, rationabile uisum est, ut quæ de eo dicebãtur, tam per historiam, quam per moralitatem in bonã partem acciperemus. Nunc uerò quia ad locum transgressionis eius peruenimus, nimirum necesse est, ut in eo etiam, quæ sunt uitanda uideamus. Sed quid unquam studiosius uitandum electis omnibus quàm superbię & inobedientię malum uideri debuit? Hęc quippe primi angeli sublimitatem deposuit, hæc perditorum spirituum gloriam strauit, hæc primo homini felicitatem abstulit,

C hæc captiuitatis humanæ perpetuas ærumnas innexit. Et ecce primo angelo, primo homini, electi populi per inobedientiam rex primus adiũgitur, ut dum magna proruunt, minima erigantur. Bene quippe erigimur, si & illorum lapsus aspicimus, & uitamus. Vbi ergo Saul ceciderit, attentè considerandum est. Superius nanque ei dixerat Samuel. Descendas ante me in Galgala. Ego quidem descendam ad te, ut offeras holocaustũ & oblationem, & immoles uictimas pacificas. Septem diebus expectabis me, donec ueniam ad te, & ostendam

D tibi quæ facias. Idcirco igitur per inobedientiam cecidit, quia integris septem diebus sicut iussus fuerat non expectauit. Nam in eodem loco repentè subiungitur: Cumque complesset offerens holocaustum, ecce Samuel ueniebat.] Quo in loco trementi corde considerandum est, quàm breuissimi temporis expectatione neglecta, repulsus sit: Cum complesset (inquit) holocaustum, ecce Samuel ueniebat. Si ergo eum solo temporis breuissimo interuallo expectaret, quo obtulit holocaustum, securus iam regni sui robur obtine-

Luc. 3.

supra 10

 re

re potuisset. Itaque si tanta pœna est, quãdo Propheta despicitur: quid putamus de pelago illo diuinæ animaduersionis incurratur, cum ipsa diuina præcepta dissipantur? Et quia in momento transit carnis delectatio & omnis peccatorum commissio, & breuis quidem est hora transgressionis, non tamẽ breuis pœna flagitij: quia dum ad momentum in nobis regnum peccati erigimus, illa regna perdimus omnium seculorum. Statim enim post peccatum sermo propheticus uenit, ut increpet, qui adesset, si non peccaremus, ut in bono roboraret. Polluta quidem conscientia habet iam diuinum eloquium contra se: quæ si pollui uitaret, ab eo adiuta & releuata proprio uigore subsisteret. Quid enim nobis aliud spiritualiter designat, quod dicitur: Cumq; complesset offerens holocaustum, ecce Samuel ueniebat.] Et si non obtulisset holocaustum, nihilominus & Samuel uenisset. Sic nimirũ & cùm tentamur, diuina gratia iuxtà est, quæ sustinentes adiuuet: iuxta & diuina iustitia, quæ deficientes damnet. Vnde sacra scriptura nos expectare cohortãs, ait: Si spiritus potestatem habẽs ascenderit super te, locum tuum cito non deseras. Hinc Propheta testificãs, ait: Dominus auxiliator meus, & ideo non sum confusus. Hinc Psalmista uicina eadem auxilia respiciens, ait: Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear. Sed iam Propheta quid non expectanti dicat, quid is qui expectare noluit respondeat, audiamus: Locutusque est ad eum Samuel: Quid fecisti?] Sciebat quidem propheta quid fecerat, sed interrogando inobedientiæ factum reprobabat. Vnde & ad peccantem Adam in paradiso à Domino dicitur: Adam ubi es? Potest etiam per hanc interrogationem magnitudo reatus intimari. Ac si apertè dicat: Parum tibi uidetur, quòd non obediendo deliqueris, sed à sublimi gloriæ tuæ culmine delinquendo cecidisti. Nunc ergo plerique intra sanctam Ecclesiam se flagitiis obruunt, & quasi qui nulla aut minima perdant, securi sunt. Dicatur ergo lapso, dicatur: Quid fecisti?] Parum tibi uidetur quòd te peccati sorde pollueris, quia quam æternitatis gloriã perdideris, quam gehennæ pœnam merueris, non attendis. Interrogatur quidem peccator quid fecerit, ut ad cor per lamẽta perducatur, ut magna se incurrisse sciat, & parum non doleat. Sed quia ex radice superbiæ ipsa culpa inobedientiæ nascitur, solet inobedientes reatus sui magnitudinem, ob iurgantibus doctoribus audire, sed non humiliter confitendo satisfacere. Nam cùm sublimes uideri appetunt, lapsus suos ostendere dedignantur: & ideo excusationes proferunt, iustitiam prætendunt, quia apparere peccatores erubescunt. Bene ergo subiungitur: Respondit Saul: Quia uidi quòd dilaberetur à me populus, & tu non ueneras iuxta placitos dies. Porrò Philistim congregati fuerãt in Magmas, dixiq; : Nunc descendent Philistim ad me in Galgala, & faciem Domini non placaui. Necessitate compulsus obtuli sacrificiũ.] Ecce qui de magnæ transgressionis temeritate arguitur, magnas causas iustitiæ asserere nõ ueretur. Vidi (inquit) quòd dilaberetur populus à me.] Ecce hic asseritur destitutus à populo. Porrò non ueneras iuxta placitos dies.] Hic se ostendit Prophetæ promissione fraudatum. Porrò Philistim congregati fuerant in Magmas.] Hic pariter obiicit imminens periculum congressionis, quare ex actione sua uerbum subinferens, ait: Necessitate compulsus obtuli holocaustum.] Quasi dicat: Tu me de magno reatu arguis, cùm reatus tanto sit leuior, quanto non temeritate constat, sed necessitate. Sed qualem eum cognoscat Propheta, qui se cognoscere noluit, subiungens ait: Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui.] Superbi quique, quia per tumorem supra homines se esse arbitrantur, competenter arguuntur, cùm eis diuina uoluntas obiicitur, quam offendũt. Saul ergo superborum more arguitur, qui Domini Dei sui mandata contempsisse perhibetur. Quod tale est, ac si superbientem & contemnentem terreat dicens: Et si homines despicis, nunc non consilia hominum, sed Domini Dei tui mandata dissipasti. Rectè ergo tuum reatum pensas, si illum quem contemnis trementi corde consideras. Et notandum, quia non ait, Non custodisti mandata Dei tui, aut mandata Domini tui: sed, Non custodisti mãdata Domini Dei tui. Ac si apertè dicat: Ausus magnæ transgressionis esset, si ille cuius mandata despicis tantũ Dominus

Esa. 50.

Psal. 15

Gen. 3.

minus tuus, non etiam Deus existeret. Quantum ergo est quod committitur, cum Dei & Dñi mandata negliguntur? Quia ité non dixit Dñi Dei mei, aut Dñi Dei nostri, diuinæ familiaritatis gratiam eũ offendisse redarguit. Quasi dicat: Eius præcepta contempsisti, qui dum te de imo extulit, dũ super alios, te constituit, dum regem fecit, per impositioné tantorum munerũ, uelut specialiter tuus fuit. Adhuc quoq; subiũgitur, unde transgressionis eius audacia maior esse doceatur: Quæ(inquit) præcepit tibi.]. Quædam denique Dei præcepta sunt communia omnium non specialia aliquorum. Vt ergo audacem reum temeritatis suæ patenti obiectione conueniat, non eũ pręcepta cõmunia, sed propria & singularia contempsisse demonstrat. Quæ, ait, præcepit tibi. Ac si dicat: Illa Dei & Domini tui mandata contempsisti, quæ non uelut communia omnibus, sed uelut propria, & soli tibi singulariter credita obseruare debuisti. Sed quid mereatur exponit, dicens: Quod si non fecisses, iam præparasset Dominũ regnum tuum super Israel usque in sempiternum, sed nequaq̃ ultrà consurget.] Ecce q̃ magna perdidit, qui ut putabat nulla cótempsit. Ecce septem diebus Prophetam sustinuit, sed dum præstolari eum in fine diei desijt, gloriam tantæ dignitatis amisit. Vnde & per Prophetam dicitur: Væ ijs qui ꝑdiderunt sustinentiam. Sustinentiã quidé perdunt, qui bona quę inchoant nõ cósummant. Quibus nimirũ uæ esse dicitur: quia non solum incœpti laboris mercedem perdunt, sed etiam apostatatur sui pœna feriuntur. Pœna autem superbi & inobedientis regis declaratur, cum dicitur: quod si non fecisses, præparasset iam Dominus regnum tuum super Israel à modo & usque in sempiternũ, sed non consurget.] A modo & usq; in sempiternum electum regnum paratur: quia qui temporalia bene ordinant, æternę gloriæ sibi sublimitatem parant. Modò quidem electorum regnum paratur, cum per diuinam gratiam rectè eorum ministeria dispensantur, quod à modò & usq; in sempiternum proficit: quia de sublimi actione huius temporis, sublimiorem illam æternitatis gloriam promerentur in cœlis. In finem itaque reprobo regi dicitur: Regnum tuum nequaquam ultrà consurget.]

Eccl. 2

A Quasi dicat: Dum à temporali rectitudine deficit, ad æternitatis celsitudinem non pertingit. Vel idcirco ad literam non consurgere dicitur: quia cum ipso corruit, & post ipsum in eius filijs non remansit. Sed ut liuoris pœna feriatur, non solum repulsionem suam, sed etiam electionem alienam audire compellitur. Nam subiungens Propheta, ait: Quæsiuit sibi Dominus uirum iuxta cor suum, & præcepit ei, ut esset dux super populũ suum Israel.] Per omnia uerba hæc superbus eliditur: quæsiuit (inquit) uirum iuxta cor suum.]

B Quasi dicat: Ideo eum quæsiuit, quia tu iuxta cor suum esse noluisti. Quasi dicat: Talem uirum populi sui ducem constituit, qui præceptum diuini consilij exequatur uirtute deuotionis. quia enim corde ea quę agere uolumus deliberare solemus, dũ usu nostræ locutionis cor Dei in sacro eloquio deponitur, per id uoluntas eius intima designatur, quæ à nobis tunc foris agnoscitur, quando inobedientiæ præcepta reuelant. Iuxta eam uerò sumus, quando hanc & per intellectum agnoscimus, & per amorem cu dimus. Bene ergo de Domino Propheta

C Samuel dicit: Quæsiuit sibi uirum iuxta cor suum, & præcepit ut esset dux super populum suum.] quia ille alijs utiliter pręcipit, qui obedire Deo perfectè iam nocipit, qui obedire Deo perfectè iam nouit qui solũ hoc præcipit, quod ex consilio procedit intimæ ueritatis. Sed quid est, quod quasi de præterito dicitur: Quæsiuit sibi Dominus uirum, & præcepit ei ut esset dux: cum non fuerit quæsitus, nec ei ut populo suo præesset, iniunctũ? Nam postquam Saul percussit Amalech, eidem Prophetæ Dominus ait: Imple cornu tuũ oleo, & ueni mittam te ad Isai Bethleemité. Sed

D hæc quæstio facile soluitur, si omnipotentis Dei præscientia & prædestinatio uideatur. Ei quidem prædestinare, facere est, & apud ipsum iam facta sunt, quæ ab ipso fieri prærordinata sunt. Vnde & de eo scriptum est: Fecit quæ futura sunt. Sed quæsisse uirum Deus dicitur, ut eligendorũ antistitum forma hominibus præbeatur. Quærere enim solemus, quæ aut præsentia non cognoscimus, aut absentia non uidemus. Deus autem cui nihil est absens, nihil latens, non dicitur quæsisse uirum, ut absentem aut abscóditum, sed quæsisse dicitur, ut omnis qui

Infra 15

Eccl. 3.

Xxx 4 ad

ad sanctæ Ecclesiæ culmen eligitur, discutiendus ab hominibus esse doceatur. Sed quæri debet secundum cor Dei, ut uidelicet non solum diuinam uoluntatem intelligat, sed bonis operibus ostendat. Quia itē electi uiri ad honorē primatus non ex ambitione ueniunt, sed coacti perducuntur, bene dictū est: Et præcepit ei ut esset dux.] Quasi dicat: In honorem prælationis non per ambitionem subijt, sed coactus ascendit. Potest etiam intelligi uir pro fortitudine, secundum cor Dei, pro interna charitate. Quando igitur necessitas exigit, ad curam sanctæ Ecclesiæ quæratur uir, ut sit conuersatione fortis: quæratur secundum cor Dei, ut per affectum magni amoris, quasi unitus sit diuinæ uoluntati: præcipiatur ei, ut sit dux: quatenus sublimitatis ordinem conscendere ex cupiditate non ambiat, sed ex humilitate pertimescat, sicque sibi humilis metuat, ut subdi præcepto Dei deuotus agnoscat. Sed quia his uerbis propheta lapsi regis uitam reprehenderat, sequitur: Surrexit autem Samuel, & ascendit de Galgala, in Gabaa Beniamin.] Quasi ab alto ad planū sanctæ Ecclesiæ doctor uenit, quando peccatorum culpas redarguit, & status sui sublimitatem curuat, cùm ad discutienda malorum crimina se per affectum charitatis humiliat. Bene ergo de eo qui peccatorē arguerat dicitur: Surrexit & ascendit.] Surgit quippe electus prædicator, quando ad altitudinem suæ spiritualis conuersationis se per intentionem erigit: ascendit autem, quando ad arduam eiusdem uitæ suæ celsitudinem p consuetum opus uenit. Cœlestia quidem desideria, spirituales uirtutes, bona opera in sublimi sunt: affectus terreni, concupiscentiæ seculares, uitia & peccata in infimis. Doctor uero ut lapsos bene corrigat, prius culpas discutiendo inuenit, deinde inuentas ferit. Vt ergo quæ feriat perspicuè & apertè uideat, mentis oculos ad uidenda ima peccatorum uulnera curuat. Sed perspecta non fuerit, si ad tangenda ea in infimis non descendit. Surgere ergo & ascēdere propheta dicitur: quia electi doctores sic ad ima nostra uidenda & emendāda plerunque ueniunt, ut redire statim ad alta conuersationis suę nunquam obliuiscantur. Quibus etiam uerbis sacerdotalis animi libertas asseritur. Nam plerique alios increpant, qui semetipsos ualidissimo iræ bello perturbant. Post increpatas uero culpas surgere & ascendere nequeunt: quia in semetipsis turbidi, ad alta intimæ quietis progredi nequaquam permittuntur. Quidam coercendas aliorum turpitudines audiunt, sed cū ad cogitanda ima descenderint, noxia eorum delectatione sordidantur. Infirmi quidem & tanti ministerij impares, dum soluere inferius aliorum nodos gestiunt, illos non liberant, sed semetipsos ligant. Quid ergo significat, quod de Samuele dicitur: Surrexit & ascendit:] nisi quod in perfectioribus uiris aspicimus, qui sic nostra inquinamenta respiciunt, ut ab eis nequaquam sordidentur, sic nobis irascuntur, ut quieti intus, secreti sui alta conscendere uelociter possint? Fortes namque & potentes sunt, & qui magna & fortia sua leuiter ferunt, nostris infirmitatibus non grauantur. Et quia in correctione nostra sanctæ scripturæ testimonia proferunt, à Galgalis surgere & ascēdere perhibentur. Galgala quidem (ut plerunque iam dixi) rota nominatur. Testimonia uero scripturarum quia p diuersos sensus in nostra eruditione uoluuntur, uelut rotæ sunt. Et quia cum sancti prędicatores subditorum sollicitudinem deserunt, in æternæ uitæ contemplatione sublimantur, in Gabaa Beniamin Samuel ascendere dicitur. Gabaa denique Beniamin collis filij dextræ interpretatur. Quis est filius dextræ, nisi quem sancta Euangelia confitentur ad cœlos ascendere, & ad dexteram Dei patris sedere? Collis igitur filij dexteræ, æterna est celsitudo redemptoris. Quando enim ima nostra sancti prædicatores deserunt, in alta illa diuina redemptoris per intentionem surgunt, & per uisionem conscendunt. Potest & secundum historicum sensum simplicius intelligi hoc quod dicitur: Surrexit & ascendit: quia uidelicet in rege quem arguerat, humilitatem pœnitētiæ, qua manere cogeretur, minimè cognouit. Idem tamen rex in ministerio relinquitur, ut ipsa prophetæ separatione corrigatur: quia plerunque quos prædicatoris uerba non corrigunt, diuidi à prædicatorum familiaritate, uel à sanctę Ecclesiæ unitate ptimescunt. Iuxta prædicatores duri sunt, sed separati resipiscunt, & qui inobediendō

dò peccauerunt, obedire Deo iam humiliter parant. Vnde & rex Saul non multo post demoliri Amalechitas præcipitur, ut si mandatum Domini eiusdem cæde gentis perficeret, prioris inobedientiæ nexus enodaret. Separatus quidem à propheta ea agere uisus est, ut ad agenda alia iuberetur. Quare & subditur: Et reliqui populi ascenderunt post Saul obuiam populo, qui expugnabat illos uenientes ex Galgala in Gabaa Beniamin.] Nonnulli sic in peccato corruunt, ut in nullo bono opere teneantur: nonnulli uerò dum mala se perpetrasse recolunt, agere bona instantius conantur. Agendo quippe bona, mala quæ relinquũt, operiunt: ne ab æterno iudice detecta iudicentur. Hoc nimirum si factum Saul in bonam partem deducimus, hoc inuenimus: quia qui prius in sacrificio metués Prophetæ mandata contempsit, postea uerò ad eos quos metuerat conterendos populi Dei aduersarios festinauit. Quo in loco etiam hoc notandum est, quia quem Propheta deseruit, ad experienda bella hostium de Galgalis ascendit. Plerosque etenim peccatores iusta prædicatorum seueritas proijcit, quos tamen diuina memoria non relinquit. Solatia & adhortationes rectorũ propter culpas amittunt, sed sacras scripturas consulunt, propositum resumunt, & qui inobedientiæ malo uelut lapsi iacuerant, erecti per obedientiæ feruorem ad occultorum hostium bella procedunt. Bene ergo de Galgalis, id est de rotis uenire memorantur: quia de sanctis scripturis accipiunt, unde aduersæ partis malitiã comprimere fortiter possint. Quia uerò perditæ conuersationis altitudinem recuperare uincendo satagunt, in Gabaa Beniamin ascendere dicũtur. Quia item alij in latibulis se clauserãt, alij ad hostes confugerant, reliqui populi uocantur, qui nullo sunt timore perterriti, sed cum rege suo ad locum festinant congressionis. Quod etiam nunc in Ecclesia uidemus: quia uidelicet plerique quasi paruuli proficere per priuatæ uitæ studium proponunt, plerique fortes in expositis quoq; maligni hostis certaminibus audaces sunt, ut apertè uideant seculi blandimenta quæ appetant, sed appetere uisa cõtemnunt. Hi quidem nõ in latibulis, sed in aperti certaminis campo consistunt, expositi ad prælium, fortes ad triumphum, qui pugnare possunt, & nequeunt superari. Vnde & per perfectum numerum designantur, cum subditur: Et recensuit Saul populum, qui inuentus fuerat cum eo, quasi sexcentos uiros. Septem quippe diebus hebdomada impletur, sed unus eorum ad operandum prohibitus est, sex uero in boni operis studio conceduntur. Centenarius autem numerus summam continet numerorum. In sexcentis ergo uiris qui alij designantur, nisi qui opere & cordis deliberatione robusti sunt? Nam quidam fortia proponunt, sed quia quod proponunt, non faciunt, ad sexcentorum uirorum numerum non pertingunt. In sexcentis ergo uiris fortes operarij sanctæ Ecclesiæ designantur, quia magna proponunt, & rigorem propositi fortitudine complent bonæ operationis. Qui bene cum rege inuenti perhibẽtur: quia cum pastoribus sanctæ Ecclesiæ in bona uoluntate & pia actione conueniunt. Cum eis nanque sunt, à quibus nec uoluntate discrepant, nec operatione discordant. Qui sic conuenire dicuntur, ut excellere prædicatorum dignitas sentiatur: quia etsi idem bonum subditi, quod prædicatores uolunt faciunt, illi tamen in eodem bono præcipui sunt, quorum ut ordo est celsior, ita & ardentior uirtus animi, & robustior nixus operationis. quare & separatim de rege & eius filio dicitur: Et Saul, & Ionathas.] Vt quid enim separatim rex & eius filius nominatur, nisi quia actio boni præsulis claret esse singularis? Et quia omnium fidelium subditorũ non est uniformis æqualitas, sequitur: Et populus qui inuentus est in Gabaa Beniamin.] Satis replicatum est, quod Gabaa collis interpretatur. Collis uerò non summitas, sed montium est altitudo summitati uicina. Quid uero in isto colle, nisi alta & perfecta uita intelligitur fidelium subditorum? Hæc nimirum quãuis prædicatorum celsitudini æqua non sit, tamen ab aliorum meritis ualde cernitur esse sublimis. Vnde & de quibusdam præcipuis electis in Apocalypsi legitur: Nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadragintaquatuor millia. Quos & clarius demonstrans, ait: Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati. uirgines enim sunt, & sequuntur agnũ quocũq; ierit.

Dum

Infra 15 — *Apo. 14*

Dum ergo ſpiritualia prælia deſcribuntur, populus inuentus in Gabaa Beniamin ſpecialiter recenſetur: quia uirginum chorus contra immundorum ſpirituum ferocitatem tanto uiolentior eſt, quanto nullo eorum uulnere ſaucius, nulla eorum ſuggeſtionis ſorde pollutus. Liber quippe & integer, expeditus eſt ad occurſum, fortis ad ictum. An non in colle filij dextræ ſunt, quos integritatis ſuæ merito dilectus Ieſu reſpicit, dicens: Vidi ſupra montem Syon agnum ſtantem, & cum eo cẽtum quadragintaquatuor millia? Sed & niſi ualde fortes eſſent, ad tantam celſitudinem fatigati B aſcendere nequaquam poſſent. Item niſi omnium cogitationum liberi eſſent, poſt agnum ubique currere non ualerent. Quia ergo in occulti certaminis triumpho uirgo quiſque mirabilis eſt, dum ordo congreſſionis deſcribitur, ſub typo populi Gabaa uirginitatis ſpecialis dignitas memoratur. Sequitur: Porrò Philiſtim conſcenderant in Magmas. Et egreſſi ſunt ad præliandum de caſtris Philiſtim tres cunei: unus cuneus pergebat contra uiam Effraim ad terrã Saul, porrò alius ingrediebatur per uiã Bethoron, tertius autem uertit ſe ad uiam C termini terra Sabaa imminenti ualli Seboim, contra deſertum.] Quid eſt, q̃ Philiſtæi tres cuneos faciunt, niſi quia maligni ſpiritus cordi noſtro, linguæ & operi inſerere peruerſa moliuntur? Quia enim cogitando, uel loquẽdo, ſiue faciẽdo omne peccatum committitur, tres ſunt Philiſtinorũ cunei: quia maligni ſpiritus impellere ad peccandum animas ſatagunt, negligẽtia cordis, effrenatione oris, audacia peruerſi operis. Vnde & primus cuneus contra uiã Effraim pergere dicitur, quia expugnare innocentiam à corde incipiunt. Via quippe D Effraim, id eſt fructiferi cordis, bona eſt cogitatio. Contra uiam ergo Effraim primus Philiſtinorum cuneus. pergit: quia occulti aduerſarij ſi prius uſum bonæ cogitationis à mente non auferunt, ad eradicandos uirtutum eius fructus peruenire non poſſunt. Contra Effraim igitur uiam ueniunt, q̃ñ bonæ cogitationi inſidiantur, quæ uia ad terram Saul tendere dicitur. Quid.n eſt aliud mẽs electi diſcipuli niſi fructifera ualde terra doctoris? Vnde & Dñs in Euangelio parabolam ſeminum exponens, ait: quod ceci- *Luc. 8.*

A dit in terram bonam ij ſunt, qui in corde bono & optimo uerbum excipiunt, & fructum afferunt in patientia. Dr ergo de primo cuneo Philiſtinorum, Pergebant cõtra uiam Effraim: ut dum literæ ſenſum ſpiritualem percipimus, cogitationis aditũ malignis ſpiritibus obſtruamus. Sed dum cor munimus, linguam pariter à ſuperfluis locutionibus refrenare compellimur. Vnde & ſecundus cuneus per uiam Bethoron ingredi dicitur. Bethoron quippe domus iræ interpretatur. Domus uero iræ eſt mens uſui ſeruiens linguæ litigioſæ. Quam certè domum ſapiens ille inſinuat, qui ait: Ira requieſcit in ſinu ſtulti. *Eccle. 7.* Per hanc quidem ad cor ſtulti hoſtes ingrediuntur: quia maligni ſpiritus dum ad effrenata uerba linguã ſoluunt, iras accendunt, & mutuam fideliũ charitatem feriunt. Qui ergo cauere cogitationes noxias didicit, ſi oris cuſtodiam tenere nõ nouit, unius cunei impetum uicit, alterius nõ euaſit. Tertius uerò cuneus uertit ſe ad iter termini. Quis eſt terminus cogitationis & uerbi, niſi conſummatio boni operis? Nam idcirco bona cogitamus & loquimur, ut ea ad finem boni operis perducamus. Sed cum antiquus hoſtis uerbis & cogitationibus nocere non præualet, in finem laqueos tendit, & bonum opus fideliũ euacuare uel impedire appetit. Quod uerò eſt iter termini, niſi ſtudium bonæ operationis? Quia ergo multis inſidijs maligni ſpiritus nituntur, ut ſtudium boni operis deſeratur, ad iter termini tertius cuneus uerti dicitur. Poteſt etiam in hoc termino uitæ noſtræ finis intelligi. Ad iter uerò termini cuneus uertitur, quia interrumpere hoſtis opus bonum nititur, ne uſque ad uitæ finem perducatur. Vnde & Pſalmiſta lapſorum fletus in ſe exprimens, ait: *Pſ. 139* Funes extenderunt in laqueum pedibus meis, iuxta iter ſcandalum poſuerunt mihi. Iuxta iter quidem ſcandalum ponitur, ut bona electorum opera ante huius uitæ conſummationem deſerantur. quid eſt autem quod ait: In terra Sabaa, imminenti ualli Seboim contra deſertum?] Sed hęc nomina locorum ad deſignandum ſitum termini, quem dixerat, poſita ſunt Sabaa uerò in lingua noſtra captiua dicitur: Seboim capreæ nuncupantur. Quæ eſt autẽ iſta captiua, niſi humana natura, quæ in

paradiso fuit posita, & nunc ad perferendas huius mortalitatis ęrumnas in hoc seculum est ligata? Quæ est autem terra captiuæ huius, nisi peregrinatio uitę temporalis? Bene igitur dum uerti cuneus dicitur, terra captiuę memoratur: quia maligni spiritus in hac terra peregrinationis nostræ prælia contra nos mouere possunt, illa uerò uita nostra non possunt. Sed electorum præsens conuersatio quamuis in hoc captiuitatis exilio posita sit, si iter termini perfectè custodit, post termini huius angustias ad latitudinem immortalitatis peruenit. Vnde & termini huius terræ ualli Seboim, id est caprearum imminere perhibentur. Vallis quippe caprearum, est mors preciosa sanctorum: quia unde moriendo deponuntur, inde ad gaudia æterna subleuãtur. Capreas quidem uelocia animalia esse, & magnos saltus dare quis nesciat? Rectè ergo sanctarum animarũ dignitatem capreę designãt: quæ in morte corpora deserunt, sed quasi magnos saltus dantes, per ingentia merita ad superna regna conscendũt. Dicat ergo, quia terminus terræ captiuæ imminent ualli Seboim: quia etsi damnata est humana conditio, sic tamẽ est in Dei filio exaltata, ut cùm ad uitæ temporalis terminum ducitur, in morte datur, ut in æternæ uitę celsitudinem subleuetur. Dicat ergo, quia Tertius cuneus ad iter se uertit termini in terra captiuæ, quę imminet ualli caprearum:] ut malignos spiritus ad hoc electorum extrema bona peruertere conari asserat, ut ad superna gaudia non conscendant. Quæ etiã uallis sita cõtra desertum dicitur. Quid deserti nomine hoc loco, nisi infernum accipitur? Desertum quidem rectè intelligitur, ubi electorum nullus inuenitur. Desertum etiam dicitur, in quo ærumnarum solatia nulla sentiuntur. Vallis ergo caprearum cõtra desertum sita perhibetur: quia sanctorũ mors diuersum omne ab inferni meritis habet, & conueniens aliquid, & dignum inferni pœnis non habet. Sequitur: Porrò faber ferrarius non inueniebatur in omni terra Israel. Cauerant enim Philistim, ne forte facerent Hebræi gladium aut lanceam. Descendebat ergo omnis Israel ad Philistim, ut exacueret unusquisque uomerem, aut ligonem, & securim: & sarculum.] Hæc profectò omnia describuntur, ut modus subse-

A cuturæ uictoriæ insinnetur. Armati quippe ab inermibus uicti sunt, ut totum quod uincitur omnipotẽtis Dei laudibus tribuatur. Nos autem si more nostro spiritualiter ista prosequimur, mysterijs uacua non inuenie mus. Quid est ergo quod dicitur: Faber ferrarius non inueniebatur in Israel:] nisi quia ad spiritualia bella non per seculares literas, sed per diuinas instruimur? Faber quippe ferrarius in Israel non inuenitur: quia fideles Domini uidentes arte secularis scientiæ contra malignos spiritus nequaquam præliantur. Fabri nanque arte adiuti uince

B rent, si secularis eloquentiæ iaculis, occultis hostibus præualerent. Quæ profectò secularium librorũ eruditio, & si per semetipsam ad spiritualem sanctorum conflictum non prodest, si diuinæ scripturæ coniungitur, eiusdem scripturę sciẽtia subtilius eruditur. Ad hoc quidem tantum liberales artes discendæ sunt, ut per instructionem illarum diuina eloquia subtilius intelligãtur. A nonnullorum cordibus discendi desiderium maligni spiritus tollunt, ut & secularia nesciant, & ad sublimitatem spiritalium non pertingãt. Bene ergo dicitur: Cauerãt

C Philistim ne fortè facerent Hebræi gladiũ & lanceam.] Aperte quidem dæmones sciunt, quia dum secularibus literis instruimur, in spiritualibus adiuuamur. Cùm ergo nos ea discere dissuadent, quid aliud, q̃ ne lanceam aut gladium faciamus, præcauent? Dicat ergo historica, & studium electorum propheta insinuet, & exponat: Descendebat Israel ad Philistim, ut exacueret unusquisque uomerem suum aut ligoné.] Ad Philistæos descendimus, quando ad discendos seculares libros animum inclinamus. Et descensus dicitur, quia Christiana

D simplicitas in alto est. Sed quid est quòd seculares literę dicuntur in plano esse, modus uerò dicendi sublimis? Quia cùm cœlestia nulla narrant, & miro dicendi ordine quæ proponuntur explicant, & narrando sublimantur, & carnalia dicendo deponuntur. Quem profectò dicendi siue intelligendi modum qui scire appetit, descendat ad Philistim, uomerem & ligonem acuat, ut ad secularium etiam carnalia audienda deponatur, qui eorum eloquentia instrui penitus nititur. Hanc quippe secularem scientiã omnipotens Deus in plano antè posuit, ut nobis

nobis ascendendi gradum faceret, qui nos ad diuinæ scripturę altitudinem leuare debuisset. Idcirco eam præmittere uoluit, ut in ipsa nos instrueret ad spiritualia trāsire. Vnde & Moyses qui nobis diuinorum eloquiorum principia edidit, non prius diuina didicit, sed ut capere uel exprimere diuina posset, in omni Aegyptiorum scientia rudem animum informauit. Esaias etiā prophetis alijs eloquentior extitit: quia nec ut Hieremias Anathotites, nec ut Amos armentarius, sed nobiliter instructus atque urbanus fuit. Paulus quoque uas electionis ante ad Gamalielis pedes instruitur, quàm rapiatur in paradisum, uel ad cœli tertij altitudinem subleuetur. Et ideo fortasse per doctrinam alijs Apostolis excellit: quia futurus in cœlestibus, terrena prius studio suus didicit. Sed iam (ut arbitror) ruralium instrumentorum proprietates spiritualiter exquirendæ sunt. Quid ergo in uomere, qui præeuntibus bobus trahitur, nisi affectus geminæ charitatis insinuatur? Et quid in ligone, quo solus quisque in agri cultura exercetur, nisi priuatæ uitæ studium ostendit? Quidā nāq; & dites & fortes ruricolę in bobus arāt: quia & Dominum fortiter diligunt, & per fraternum amorem animarū lucris diligentius intendunt. Vomerem igitur apud Philistinorum fabros acuunt: quia sanctæ prædicationis studium de seculari eruditione componunt. Nonnulli uerò ut pauperes ligone utuntur: quia qui ad lucrādas aliorum animas se non posse sufficere arbitrantur, sibi solis non desinunt præparare de æternitate quod possunt. Velut ligone quisque eorum utitur: quia agrum suæ mentis diuino cultui præparare non desinunt. Et quia in hoc etiam priuatæ uitę studio ualde sibi secularis eruditio prodest, ligonem dum docetur exacuit: quia in propriæ uitę studio eruditus, quæque subtilius intendit. Secure autem non terram fodimus, sed ramos arborū detruncamus. Quid ergo aliud significat securis, nisi zelum bonę æmulationis? Nam quando ad imitanda meliorum exempla succendimur, uelut ramos nobis incidimus, quibus ignem depellendis negligentię nostrę frigoribus nutriamus. Hanc securem nos tenere Paulus apostolus præcipit, dicens: Bonum æmulamini in bono omnes. Quæ nimirum securis acuitur: quia eruditi fideles sicut melius agnoscunt exempla fidelium, ita & feruentius imitari concupiscunt. Sarculum siue tridés subtilius terram fodit, ita ut non tam fodere quàm scalpere, & glebas confringere cognoscatur. Quid per hoc tridens sarculum, nisi uirtus discretionis exprimit? Per quàm certè dum acta uel agenda subtili consideratione discutimus, uelut serendæ terrę nostræ glebas in tenuem puluerem complanamus. quod profectò sarculum tridens asseritur: quia uis discretionis non solum agenda, sed etiam cogitanda & loquenda componit. A manu quidem, corde & lingua cūcta noxia reserat, ut semen quod terræ mētis nostræ committimus, uberem fructum ferat. Aptè itaque dicitur: Descendebat omnis Israel ad Philistim, ut exacueret unusquisque uomerem suum, ligonem, securem, & sarculum:] quia affectum geminę charitatis, priuatæ uitę studium, alienę perfectionis exēpla in sacro eloquio legimus, sed eiusdem sacri eloquij profunditaté penetrare ignari secularis scientiæ non ualemus. Vnde & rationabiliter subinferens, ait: Retusę itaque erant acies uomerum, & securium, & tridentium, usque ad stimulū corrigendum.] Non dicuntur acies replicatæ, aut attritæ, sed retusæ. Nam si replicatæ essent uel attritæ, omnino nihil inciderent. Retusa uerò acies & si celeriter nō incidit omnia, quędam obiecta in mora laboris secat. Sic nimirum sunt corda simplicium, quæ si subtiliter spiritalia non intelligunt, dum tam tardè quædam intelligūt, acuitatem ingenij non acutam habent, sed retusam. Sæpe enim discutere obscura nolunt, sed dum uix diu cogitando ad ea etiā quæ sunt aperta perueniunt, uelut retusa acie morando incidunt. Quod certè non solum in occultis sacramentis scripturarum ostéditur, sed etiam in latentibus suggestionibus dęmonum. Depellere quippe à se hostem nequeunt, quem cognoscere citò non possunt. Dum ergo magna mora cogitationis, insidias malæ suggestionis expellunt, uelut retusa acie secant, quod per acuitaté ingenij abscindere uelocius poterāt. Quid est autem quod dicitur: Vsque ad stimulū corrigendum? Stimulus dicitur increpatio prælatorum. Vnde & scriptum est: Verba sapientiū sunt quasi stimuli. Stimulus quidem

Act. 2. Act. 7. Gal. 4. Eccl. 12.

dem increpatio dicitur: quia dum culpas arguit, mentem pungit. Sed retusus est stimulus, quando prælati languet intellectus, ut subditorum culpas nec cognoscendo reperiat, nec inueniendo reprehendat. Bene ergo increpatio rectoris stimulus asseritur: quia tumores uitiorum pungere non præualet, si eius mens erudita per scientiam, pungenda non uidet. Vnde & in typo eruditorum prælatorum bene subiungitur: Cumque uenisset dies prælij, non est inuentus ensis & lancea in manu totius populi, qui erat cum Saul & Ionatha, excepto Saul & Ionatha filio eius.] Quid per lanceam, nisi sanctorum prædicatorum acuta prouidentia accipitur? Et quid per ensem, nisi eorum intelligentiæ subtilitas demonstratur? Per lanceam quippe longe nobis ante obiecta perfodimus. Per ensem uerò uicini, & ferè coniuncti nobis hostes trucidantur. Bene ergo in lancea prouidentia electorum ostenditur, per quam occultos hostes percutiút, antequam uicinum eorum impetum patiátur. Dum enim futuras dæmonum insidias cauendo præueniunt, uelut à longè lancea feriunt, quorum uicinos excipere ictus noluit. Vnde & beatus Paulus apostolus à lõgè armatos fornicationis spiritus cernere coniugalem castimoniã quasi lãceam tenuit, & eos accedere proprius non permisit, dicens: Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat, & unaquæque uirum. Vxor uir debitum reddat, similiter autem uxor uiro. Et iterum: Reuertimini in idipsum, ne tentet uos sathanas propter incontinentiam uestram. Hinc etiam de semetipso ait: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne prædicans alijs, reprobus efficiar. Qui enim reprobus fieret corpus castigauerat, nimirum lancea hostes suos, longiuscule positos ante se perfodiebat. Prouidentia ergo abstinentiæ pro hebdomada carnis libidine quasi lancea accipitur, per quam uenturi hostes feriuntur. Bene etiam per ensem intellectus exprimitur: quia qui prauas maligni spiritus suggestiones in præsenti tépore cognoscit & abijcit, uelut uicinũ, & iuxta se positum hostem ferit. Qui etiam uelut ense utraque parte acuto incidit: quia tam falsa bona quam uera mala reprehendit. Quid uerò est quod in manu Saul Ionathæ ensis esse perhibetur? Sed in manu non sunt eorum qui cautè uicina & pśentia intelligunt, & futura præuident, & ad extinguenda ea fortia non exercent. Apertè sciunt, quia antiquus hostis maximam partem humani generis per robur carnis in fornicationem præcipitat, qui tamen carnem per abstinentiam castigare non curãt. Sic etiam nonnulli præsentia mala apertè conspiciunt, sed hæc uitare minimè conantur. Hi nimirum ensem & lanceam habent, sed in manu non habent. Bene ergo in die prelij in manu Saul & Ionathæ ensis & lancea inuenitur: quia solum electi uiri sunt qui & præsentia & futura mala intelligant, & ea cordis intentione uincere ardentius concupiscant. Quod tamen hoc loco ideo dicitur, ut populus nihil in manu tenuisse doceatur, qui uomeres, ligones, secures, & sarculos tenere ostenditur. His enim uerbis non electi distinguuntur à reprobis, sed hebetes à peritis. Sed quia iã armatos uiros ostẽdimus, modum certaminis explicemus. Sequitur:

1.Co.7.

1.Cor.9.

CAPVT IIII.

Cap. 14.

EGressa est statio Philistinorum, ut ascéderet in Magmas, & accidit quadam die, ut diceret Ionathas filius Saul ad adolescentem armigerum suum: Veni, & transeamus ad stationem Philistinorum quę est trans locum illum.] Philistinorum statio egreditur, quando malorum spirituum turba electis mentibus per suggestiones noxias demonstratur. Quæ nimirum idcirco statio dicitur, quia electorum bella describuntur. Stare quippe malignis spiritibus, est in electorum pugna magnas uires exercere. Nam stando ualidius unusquisq; quam sedendo conari ad aliquid faciendũ potest. Philistinorum igitur statio egressa dicitur, ut dæmonum conatus in bello nostro apertè colligatur. Et quia uelut se inferiores atque minores opprimere fideles cogitant, in Magmas ascendere egredientes parant. Vel in Magmas ascendere gestiunt, quando paruulorum corda decipere tentant moliuntur. Sed electi prædicatores dũ tentata corda subditorum intelligunt, ferre auxilia non morantur. Hos uelut in tuto reponunt, illos secum ad sustentanda pericula bellorum ducunt, Quid est quod ad bel-

ad bella armiger ducitur, nisi quia per sciẽtiam eruditi subditi ad internorum certaminum uictoriam promouendi sunt? Quidam nãque artem physicam sciunt, qui medendi experientiam nesciunt: sic nimirum in sancta Ecclesia quidam sunt, qui artem interioris pugnæ didicerunt, sed ad districta necessitates certaminum adhuc perductis non sunt. Magnos uiros pugnantes audiunt, sed prælia quæ magni magnificè tolerant, auditu sciunt, uirtute nesciunt. Tales quippe sunt, qui ad imitanda uestigia redemptoris inuitantur: Qui uult (inquit) uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatˢ me. Arma uerò Ionathæ sunt hortamenta doctoris. Armiger uerò arma portat, cum quibus nõ ipse, sed alius pugnat. Sic nimirum sunt qui in sancta Ecclesia nouiter instruũtur. Dum enim uirtutes á doctoribus audiunt, quibus ipsi doctores contra malorum spirituum uersutiam pugnãt, illud nimirum habent in onere, quod nondum habent in uirtutis exhibitione. Dixit ergo Ionathas ad armigerũ suum: Veni transeamus ad stationem Philistinorũ: quia electi doctores subditos suos docent, non solum artem qua dimicẽt, sed etiam ad bella pertrahunt quo triumphẽt. Et quia remissi pastores bella quæ insinuãt suscipere nequaquam curant: non dicit, Vade & transi ad stationem Philistinorũ: sed, Veni transeamus. Alios quidem ad certamen prouocant, sed eadem certamina ipsi priores tentant. Quid uerò est quòd dicit: Quæ est trans locum illum?] Sed quidam locus in sancta Ecclesia est, qui magnis prælijs clausus, nõ expositus est, possidere quidem bona seculi, uxorem ducere, filios procreare, blandimenta de omnibus rebus licitis corporibus exhibere, eo munitum ab hoste manere est, quo aliquid impositũ in eo ordine positis onerosum non est. Sed hunc locum si quis melioris uitæ desiderio accensus transire nititur, necesse est ut ad grauissima bella præparetur. Diuitias nanque contemnentes, paupertatem Christi amplectentes, spernentes coniugia, amorẽ pudicitię semper amplecti debent. Habent continuò isti insurgentia grauissima prælia carnis, illi impugnationẽ cordis: quia nec paupertas leuiter fertur, nec sine magnis agonibus pudicitiæ corpora subiugantur.

Mat. 16

A Vnde bene per quendam sapientem dicitur: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Quasi dicat: Quia egredi uoluisti de loco muniminis, necesse est ut iam patenti bello cõtra fortissima hostium castra muniaris. Dum ergo trans locum illum, non istum dicit, doctorum Ionathas uirtutem insinuat, qui per singulare propositum religionis semper sunt in aperto campo certaminis. Et quia de omni q̃ strenue dimicant, de omni quod nobiliter triumphant, iactantiæ & elationis uitium fugiunt, sequi-

Eccl. 2

B tur: Patri autem suo hoc ipsum non indicauit.] Tacendæ quidem sunt electorum uirtutes, ne per iactantiam dicantur, sed aliquando ad Dei gloriam eas manifestare culpa non est. Quia uerò nos in Saul magnos prædicatores expressimus, hoc profectò quod patri Ionathas pugnæ initium cælat, illud insinuat: quia magna quæ agimus quandoque propter humilitatem laudabiliter cælamus. Tales quidem iam facti per corruptionem sumus, ut boni uideri etiã ab illis qui præsunt nobis, sine elatione nunquã ualeamus. Cum ergo de mani-

C festo latens malum nascitur, sapienter bonum absconditur, ne malo superueniente maculetur. Sed inter hæc sciendũ est: quia illi uirtutes cælare prælatis suis ista necessitate possunt, qui bene cognoscere bonum quod agunt sciunt. Si enim nimis sunt simplices, sæpe non est bonum quod esse bonũ arbitrantur: & dum uitium quasi uirtutem nõ indicant, in se absconditum hostem portant. Vnde & Ionathas qui patri belli propositum texit, tantus asseritur, ut sub eius ducatu pars exercitus producta referatur: Erant (inquit) duo milia uirorum cũ Saul

Supra 13

D in Magmas & in mõte Bethel, mille aũt cũ Ionatha in Gabaa Beniamin. Dicatur ergo de Ionatha: Patri autem suo hoc ipsum nõ indicauit:] quia eruditi uiri dum elationis uitium incurrere de magnis operibus suis metuunt, ea nimirum ipsis abscondunt, á quibus adiuuari potuerunt. Quæ nimirum prædicatoris auxilia melius discimus, si ipsos in loco suæ perfectionis uideamus. Nã sequitur: Porrò Saul morabatur in extrema parte Gabaa sub malo granato, quod erat in Magron.] Gabaa, ut diximus, interpretatur, Magron de fauce dicitur. Prædicatores

catores autem sancti sublimes ualde sunt
non solum opere, sed etiam contemplatio-
ne. Extrema ergo pars ista sublimitas est
operis: intima uerò illa contemplationis.
Per hanc quidem extremam partem suæ
celsitudinis, ad exemplum à nobis conspi-
ciuntur: per illam uerò intimam, in magno
amore conditori coniuncti sunt. Hos qui-
dem nobis extrema parte sublimitatis suæ
Propheta mirandos ostendit, quando ait:
Esa. 60.
Qui sunt isti, qui ut nubes uolant, & quasi
columbæ ad fenestras suas? Volant quippe
ut nubes: qa à grauedine culpæ sunt leues,
& gratia sancti Spiritus in bono opere uelo
ces. Quasi columbæ uero sunt ad fenestras:
quia ad exemplum per bona opera se no-
bis quasi per foramina porrigunt, sed de
ostensa uitæ munditia laudis appetitu ne-
quaquàm capiuntur. Sed & sub malo gra-
nato rex residet: quia in umbra redempto-
ris prædicator requiem habet. Magno qui-
dem labore fatigatur, sed uerborum Domi
ni consolatione reficitur. Vnde & eadem
malus arbor in eo loco qui de fauce dicit,
morari perhibetur. Quid enim hoc loco
istud de fauce dicitur aptius, quàm sancti
Euangelij dulcedo designatur? Sic enim
nunc morari in umbra redemptoris possu-
mus, si uidelicet uerba eius ad consolatio-
nem de Euangeliorum meditatione capia-
mus. Sed in hoc residere quietius prædi-
catores possunt, qui quo altius & propius il
lud diuinæ faucis uerbum suscipiunt, dul-
cius saginantur. Hæc etiam causa est, qua
rex Saul non stare neque sedere, sed mora
ri sub malo granato in Magrō dicitur: quia
perfectus doctor Dei docibilis est, & dum
pascere cibo alios nititur, ipse multiformiū
delitiarum spiritualium dulcedine satiat.
Nam dum redemptoris amœna singulari-
ter aspicit, in miram contemplationē uirtu
tum surgit. & quasi de uno cortice plurima
grana colligit, dum per ea omnia quæ in re
demptorem recolit, deliciosam mentem
gratanter ducit. In hac quidem redempto-
ris amœnitate sponsa se requieuisse gloria-
tur, quæ dicit: Sub umbra eius quem desi-
deraueram sedi. In umbra quippe eius se-
dere, est in eius contemplatione requiesce
re. Eius certè contemplatio umbra est: qa
in eius uisione protegimur, ne diabolica tē
tatione uelut solis ardore denigremur. Qui

A ergo tam sublimiter requiescunt, ferre se
consulentibus auxilia utiliter possunt. Sed
tamen nonnulli electi subditi dum infirmi
tatem propriam metuunt, dum solum Deū
agonis sui testem requirunt, tantorum ho-
minum iudicia fugiunt, ut à solo Deo in bo
na sua actione uideātur. Bene ergo & Saul
in extrema parte Gabaa sub malo granato
morari dicitur, & Ionathas belli propositū
ei non indicasse: quia dum perfectè cauere
elationem nō possumus, bonum de quo na
sci potest, omnibus abscondi debet. Sequi-
tur: Erat populus cum eo quasi sexcentorū
B uirorum.] Hoc numero fortes uiros in bo
no opere superius designari diximus, qui
cum rege esse referuntur: quia per studium
boni operis concordes sunt uitæ doctoris
sui. Sed habent prædicatores Ecclesiæ sub
se non solum qui magna agant, sed & uerbi
comministros, qui summa doceant. Habēt
duces qui ad bella feruentes roborent, ha-
bent qui audacter currant, habent qui po-
tenter protegant. Bene ergo subiungitur:
Achias filius Achitob fratris Ichaboth, fi-
lij Phinees, qui ortus fuerat ex Heli sacer
dote Dñi in Sylo. Qui portabat ephod.]
C Achias nanq; umbraculum nostro sermo-
ne dicitur. Quid uerò per umbraculū hoc
in loco, nisi protectio designatur? Qui ergo
in sancta Ecclesia minores quoslibet ab oc-
cultis aduersarijs protegunt, per umbracu-
lum rectè designantur. Qui autem in um-
braculo residet, ardorem solis sentire non
potest. Cur uerò in sacro eloquio umbracu
la prædicantur, nisi quia etiam solem repro
bum ostendunt, quo uiror mentis exurit?
De quo nimirum sole ueritas in diuisione
seminum dicit: Orto sole aruerunt. Feruēs
Mat. 13
quippe ardor concupiscentiæ sol est, qui ue
D lut luce candeat, sed qui mentem cui lucet
exurat. Dum ergo maiorum exhortationi-
bus omnium concupiscentiarum blandimē
ta respuimus, quò alibi quàm in umbracu-
lo amœno substernimur, ubi tentationum
incendia declinemus? Sed diminutiue um
braculum Ecclesiæ minister dicitur, ut re-
demptori nemo comparetur. De illius nā-
que protectione spōsa in Canticis gloriat,
dicens: Sub umbra illius quem desideraue
ram sedi. Et Psalmista deprecans, ait: Sub
umbra alarum tuarum protege me. Sed un
de tantus Achias iste procedit, exponitur,
quia

quia filius Achitob esse memoratur. Achitob frater meus bonus dicitur. Quis igitur iste frater bonus intelligitur, nisi redemptor noster? Frater quippe, quia naturæ nostræ particeps: sed bonus, qui naturam nostram quam suscepit, ab æterna morte liberauit. Vel bonus, quia omnes nos mali sumus, dicente ipso: Si uos mali cùm sitis nostris bona data dare filius uestris. Achias ergo filius Achitob dicitur: ut qui in Ecclesia potentes sunt, eorum potentia ex sola redemptoris imitatione eis inesse sentiatur. Idem uerò Achitob frater Ichabot asseritur, quia à translatione gloriæ nuncupatur. Nam redemptor noster secundum carnem de Iudæorum gente est natus. A quo nimirũ populo quia omnis ornatus templi, omnes sacrificiorum ritus, omnia scripturarũ mysteria ad gentilem populum transierũt, trãslatio gloriæ in Achitob fratre rectè memoratur. Ipse quoque Achitob Phinees fuisse filius dicitur: quia Iudaicus populus in erroris sui perfidia qua se mersit, eiusdẽ gentis suæ doctores se ualde nequiores habuit. Vnde & idem Phinees os mutum siue ori parcens interpretatur. Os quippe dicitur, quia per eundem populum Dominus locutus est. Sed mutum os nunc esse cognoscitur: quia dum redemptorem repulit, loquẽtem in se olim spiritum pariter amisit. Qui etiam ori parcens rectè dicitur: quia sic semel in reatu tanti sanguinis cecidit, ut per pœnitentiam & confessionem ad eum conuerti nequaquam possit. Ori igitur parcens dicitur, quia cõfitendo piè erubescere dedignatur. Quo contrà beatus Iob ex persona conuersorum promittit, dicens: Non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei. Sed quia item religionis dignitatem in patriarchis & prophetis habuit, idẽ Phinees ex Heli sacerdote Domini natus asseritur. Heli quippe Deus meus Sylo missus interpretatur. Dij uerò aliquãdo in sancta scriptura electi prædicatores intelliguntur. Vnde & ad Moysen à Domino dicitur: Posui te Deum Pharaonis. Et in lege præcepit, dicens: Dijs non detrahes. Pater ergo Phinees Deus meus dicitur: quia nimirum Iudaicus populus eorum secundum literam scripturas imitatur, qui uerbum Dei & reuelata mente meruerũt cernere, & theca literæ ne uideretur occultare. Hos nimirum per semetipsam ueritas ostendit, cùm uerba Psalmistę exposuit, dicens: Illos dixit Deos, ad quos factus est sermo Dei. In Sylo autem natus asseritur: quia Iudaicus populus licet carnaliter, adhuc tamẽ in scripturis spiritualibus eruditur. quia ergo electus quisque & sapiens in sancta Ecclesia natum Dominum ex Iudaico populo per doctrinam sequitur. Achias qui umbraculum dicitur, filius Achitob fratris Ichabot, filij Phinees, filij Heli esse perhibetur. qui etiã ephod portare describitur, ut apertè monstretur: quia protegere alios nequaquã potest, qui pulchritudine bonæ conuersationis, luceq; non fulget. sequitur: Sed & populus ignorabat quò isset Ionathas.] Quid est quod populus, quò eat Ionathas, nescit: nisi quia electus doctor ea quę intendit agere, studet per humilitatem cælare? Vnde & in Euangelio Dominus dicit: Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Si enim per dexteram æterna, per sinistrã uerò pręsens uita figuratur: homines in sinistra, angelos ad dexteram habemus. Quando autẽ per bona opera ad consortium supernorum ciuiũ tẽdimus, dextera manus nostra operari perhibetr. Sinistra uerò manus nr̃a opera nescit dexteræ, si cooperatores nostros, fideles uidelicet sanctæ Ecclesiæ, adiutores habemus in opere, & laudatores habere nolumus ad elationem. Bene ergo dicitur: Populus ignorabat, quò isset Ionathas:] quia tũc solum bene agere magna nitimur, cum ea quæ agimus, pandere ad ostensionem uitamus. Sed quia ad exemplum electorũ ista proferimus, non solum quo eat, sed etiam quà eat, explorare attẽtius debemus, sequitur: Erant inter ascensus per quos nitebatur Ionathas transire ad stationẽ Philistim eminentes petræ ex utraque parte, quasi in modum dentium scopuli, hincinde præru-pti: nomen uni Bores, nomen alteri Sene.] Cùm electorũ uita alta sit meritis, ima uerò conditio malignorum spirituũ, quid est, quòd ascensus esse dicitur, unde ad Philistinorum stationem Ionathas tendere conatur? Nam de eisdem Philistæis in typo dęmonum non longè superius dictum est: Ascendẽtes castrametati sunt in Magmas. Sed super nos esse dicuntur, quo minores fortitudine uideamur. Super nos etiam esse cognoscitur, quod penetrare per intelligentiam

Marginalia: Mat. 7; Iob 8.; Psa. 7.; Exo. 21.; Ioan. 10; Mat. 6; supra 13

gentiam non ualemus. Quoties ergo cū spiritibus reprobis certare proponimus, robur parare debemus ad ascēsum, quia homines cum angelis pugnare cōtendimus. Vnde & ille athleta strenuus cōfortans uehementer cōmilitones suos, ait: Non est nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus spiritalia nequitiæ in cœlestibus. Quia enim cōtra principatuū & potestatum spirituales nequitias se pugnaturum prænouerat, nimirum robur mentis ad altitudinis ascensum parabat. Peccatorum corda dum nequam spiritus sibi subijciunt, eis utique per multiformia uitia dominantur. Si ergo illuc quoque eos expugnare contendimus, ualde nos oportet ascendere, ut eorum possimus agmina potenter ferire. Aliter enim lubrici, aliter saluandi sunt accediosi: aliter uaneglorij, aliter superbi. Vt uerò ad hęc omnia electus doctor possit sufficere, quia per assiduæ meditationis acuta consilia mentem leuat: quasi ad ascensum Philistinorum se roborat. Bene autem non unus asseritur, sed plures dicti sunt ascensus: quia innumeris hostibus, multis ittineribus occurrendum est. Quod tunc bene agitur, quando uitijs singulis cōgruentes & propriæ curationis adhibentur. Nam ut aliqua ex eis breuiter perstringamus, fornicationis spiritus continentiæ uirtute depellitur: sed tamen leuius superatur, si caro impetum suum per abstinentiam minuat, ne se mundanæ concupiscentiæ uicta substernat. Gula per abstinentiam frangitur: sed abstinentiam ciborum corporalium habere non potest, qui mentem spiritualibus cibis non replet. Potenter enim corpus extenuat, qui amore cœlestium cor inflammat: quia dum spiritualia fortiter diligit, desideria carnis ualenter premit. Auaritiæ quoq; uitio bonum paupertatis uoluntariæ contrarium est: sed spiritu esse nō poterit, q amare adhuc ęternos thesauros nescit. Sic nimirum ira uincitur, si amore cœlestiū perfectè terrena omnia despiciantur: quia unde irascatur, iam non habet, qui damnum temporale non timet. Sic quoq; accediæ uitiū, id est tædiū cordis depellitur, si semper bona cœlestia cogitentur. Tædere quidem mens nullatenus potest, quæ tam iocunda bona lætanter

Ephes. 6

A uidet. Tristitiæ etiam angustiosum malum spiritualis lætitiæ campo deuoratur, sed tamen ipsa spiritualis lætitia se menti non infundit, quæ temporalis uitæ angustias transgredi contemplando non nouit. Bene quidem tristitia uincitur, si temporalium laborum præmia uideantur: quia unde electa mens temporaliter se affligi considerat, inde gaudere in cœlesti patria æternaliter sperat. Quia ergo magna diuersitate consilij aduersus animarum morbos curandos prædicator utitur, quia consilium alta mentis consideratione comprehenditur, bene B unde Ionathas transire ad stationem Philistinorum appetit, ascensus esse perhibentur. Et quia ad expugnandos malignos spiritus à peccatorum cordibus plures difficultates obuiant, petræ inter ascensus esse memorantur. Quid enim per istas duas petras, uidelicet Bores & Sene, nisi concupiscentia & peccatum designatur? Bores quippe in primatu dicitur: Sene sol siue auditio. Bene autem concupiscentiæ primatus nomen conuenit: quia ipsa prior mentem occupat, quam se mens peccato substernat. Solis etiam nomine rectè peccati de- C lectatio figuratur: quia à ueritatis intuitu mentis oculos claudit, & ad uanitatem aperit. Vnde & in primis hominibus à seductore spiritu per serpentem dicitur: In quacunque die comederitis de ligno, quod est in medio paradisi, aperientur oculi uestri. In commessatione quidem illa, peccando aperti sunt oculi transgressorum, ut falsæ lucis radios in experientia delicti perciperent, & à supernæ claritatis alta contemplatione caligarent. In hanc quippe lucem aperire oculos Psalmista refugiens, Dominum obsecrat, dicens: Auerte oculos meos, D ne uideant uanitatem. Hanc beatus Iob alta mente despiciens, perfectorum meritis se inferi exoptans, ait: Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem, aut sicut abortiuum absconditum non subsisterem, uel qui concepti non uiderunt lucem. Qui sunt isti, nisi qui peccare fortiter cauerunt? Vnus ergo scopulus Bores, alter Sene dicitur: quia si concupiscentia in mente sibi locum uendicat, eiusdem mentis oculos ad placidum peccati blādimentum, quasi ad solis lucem uidendam

Gen. 2.

Ps. 118

Iob 3.

leuat. Bene item petræ nominantur: quia iniquorum mentibus ista duo conueniunt, ut iam redire ꝑdicatores ad se facilè nō admittant. Sed & dicuntur scopuli: quia hinc inde, uidelicet tam mente, quàm corpore præruptum retinent usum prauitatis. Dum enim nulla morum, nulla operum integritate solidantur, in modum scopuli, hinc & inde prærupti sunt. Et quia dicitur in modum dentium, quid dat intelligi, nisi quod sæpe uidemus, quia qui prædicatorum hortamenta despiciunt, eorum uitam mordere detractionibus conantur? Sed de eisdem scopulis subditur: Vnus prominens ad aquilonem, exaduersò Magmas, & alter ad meridiem, contra Gabaa.] Ad aquilonem primus scopulus prominet, alter ad meridiem: quia per concupiscentiam feruor charitatis extinguitur, & per peccatum ardor concupiscentiæ augmentatur. Mens enim reproba dum concupiscentiæ subditur, charitate spoliatur, & dum peccare non metuit, acriora in se ualde peccandi desideria accendit. Quasi enim in summa diei suæ altitudine, & calore posita, in fluxu peccati & immoderatè lætatur, & ardenter resoluitur. Malè ergo mederi concupiscentiæ morbo satagit, quia ad hoc explere concupiscentias peccādo cogitat, ut quiescat. Tanto quidem erit post peccatum concupiscentia maior, quanto ipsa sibi esse incipit peccati delectatio gratior. Sed primus scopulus exaduersò Magmas situs, alter cōtra Gabaa prominere perhibetur. Magmas (ut iam satis diximus) humilitas, Gabaa collis interpretatur. Exaduersò utique concupiscentia humilitatem habet, blandimentum uerò peccati cœlestem conuersationem. Omnis enim qui uetita concupiscit, dum præceptorem despicit, superbit. Exaduersò itaque humilitatem habet, quam inobedientiæ deuotionem non retinet. Sed & qui in peccati feruore, uelut meridiana charitate resoluitur, contra Gabaa id est collem prominet: quia dum aduersatur cœlestibus, pœnis tartareis præparatur. Sed quia tales etiam ad æternam uitam sanctorum prædicatione perducuntur, ipsorum prædicatorum studium in Ionathę facto uideamus. Nam sequitur: Veni transeamus ad stationem incircuncisorum horum, si fortè faciat Dominus pro nobis: quia non est Domino difficile saluare, uel in multitudine, uel in paucis.] Quæ est statio Philistinorum nisi robur malignorum spirituum? Sancti etenim uiri cum ad peccatorum correctionem se præparant, aperte sciunt, quia cum de cœlo lapsis angelis pugnant. Pugna ergo hæc quia angelorum est, & hominum, pugnatur à fortibus cum infirmis, cum simplicibus ab statutis. Nam ab his fortibus insultū acceperat, qui dicebant: Irruerunt in me fortes, neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine. Astutias lapsi angeli etiam Paulus intuens, ait: Non ignoramus eius astutias. Cōtra astutos igitur uia cautæ rationis quærenda est, contra fortes uerò diuina sunt auxilia petenda. Vt ergo magna cautela prædicatio exhibenda esse sentiatur, Ionathas armigerum suum ad secum transeundum inuitasse dicitur. Et ut in expellendis hostibus de Dei miseratione præsumatur, loquitur dicens: Quia non est Deo difficile saluare, uel in multitudine, uel in paucis.] & quia flagitiosorum conuersio facilis nō est, dicit: Si forte faciat Deus pro nobis.] Si fortè dicit, quia de plana criminosorum salute adhuc plenius non præsumit. Sed formam electi subditi in uirtute ostendit humilitatis, quia subdit: Dixitque ei armiger suus: Fac omnia quæ placent animo tuo. Perge quò cupis, & ero tecum quocunque uolueris.] Nonnulli subiecti dum mensuram ordinis sui negligunt, eandem mensuram sic confundunt, ut prælatorum suorum dispositioni communicent, sed obedire imperijs recusent. Emendare quidem maiorum dicta facile audent, sed facile implere quæ præcipiunt, non conantur. Quid ergo in huius armigeri uoce nobis ostenditur, nisi quia relinquenda est præpositis dispositio libera, tenenda est subditis uirtus obedientiæ non remissa? Vt enim liberam disponendi authoritatem ꝑdicatoribus assignent, ait: Fac omnia, quæ placent animo tuo.] Et ut subditorum pronam uoluntatem ad omnia seruitia ostēderet, subdit: Perge quò cupis, & ero tecum quocunque uolueris.] Nec ibi quidē dixit: Quædā fac, quæ sunt in animo tuo: quædam non fac, uel aliter fac: nec hic, Perge

Psal. 58

2. Cor. 2

Perge illuc, & ero tecum, & illuc non ero tecum. Omnia (inquit) fac:] quia dispositione prælatorum disponenda sunt omnia. Ero (item ait) tecum quocunq; uolueris:] quia alicui præcepto obedientiæ subiectus optimus deesse non debet. Sequitur: Et ait Ionathas, Ecce nos transibimus ad uiros istos, cumq; apparuerimus eis, si taliter locuti fuerint ad nos, Manete donec ueniamus ad uos: stemus in loco nostro, nec ascẽdamus ad eos. Si autem dixerint, Ascẽdite ad nos, ascendamus: quia tradidit eos Dñs in manibus nostris.] Certa & indubitata sanctæ Ecclesiæ sentẽtia est: quia electi prædicatores non solùm quid, quantum, & qñ loquantur considerare debent, sed quibus etiam loquant̃. Vnde & Dominus à quorundam notitia uerbum recondens, discipulos prohibet, dicens: Nolite ponere margaritas ante porcos. Hinc item scriptura inutiliter effundi uerbum uetat, & dicit: Vbi non est auditus, non effundas sermonem. Quid est ergo, quod Ionathas dicit: Si dixerint, Manete, donec ueniamus ad uos, stemus in loco nostro: si uerò, Ascendite ad nos, ascendamus, quia tradidit eos Dñs in manibus nostris:] nisi quia electus ꝓdicator attẽtè debet colligere, quibus uerbum uitæ debeat proferre? Sed quia hoc ostendi nunc in sensu literæ uidetur, nos subtilius exprimamus. Ad peccatores prædicatores trãseunt, qñ iis quibus uerba exhibent, non solum uerbo, sed etiã uita placent. Qui ergo sunt, qui dicunt, Ascendite ad nos: nisi ij, qui deuotionis signa proferunt, quia salutis uerbum & uenerabiliter audiant, & retinere fortiter concupiscant? Ad istos itaq; ascendendum est, in quibus etsi magnus labor est in opere ministerij, sunt & magna lucra salutis. Econtrariò uerò ad doctores peccatores transire gestiũt, quando tam profunda cæcitate mergũtur: ut ad intimandæ suę prauitatis exemplum, ipsos etiam prædicatores conuertere nitantur. Proni quippe ad malum sunt, corde impœnitentes, & peccati lepra, quam induunt, maculare alios non expauescunt. De quibus sapiens ille loquitur, dicens: Lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis. Et item propheta de his uaticinans, ait: Prædicauerunt peccatum suũ sicut Sodoma. Quid est ergo, quod ait: Stemus in loco nostro?] Sed tale est, ac si dicat: Si illos lucrari non possumus, nosmetipsos in bona conuersatione seruemus. Locus enim noster, bona conuersatio est. De quo nimirum loco aliàs scriptum est: Si spiritus potestatem habens ascenderit super te, locum tuum non deseras. Locus quidem iste non solùm à spiritu, sed etiam ab homine cauendus est: quia ipse spiritus nõ solum per se nobis obuiat, sed contra nos etiam per hominem pugnat. Si uerò locus noster Dñs est, cùm mali se nobis objiciũt, in loco nostro persistamus: quia cùm incorrigibiles prædicatorum monita non recipiunt, solerter debent ipsi circumspicere, ut ad se nulla possint eorum exempla peruenire. Sequitur: Apparuit itaque stationi Philistinorum, dixeruntque Philistim: En Hebræi egrediuntur de cauernis, in quibus absconditi fuerant. Et locuti sunt uiri de statione Philistinorum ad Ionathã, & ad armigerum suum: Ascendite ad nos, & ostendemus uobis rem.] Quidnam est quòd apparere Ionathas Philistæis cum armigero dicit̃: nisi quia doctor ipse prior debet bonum ostendere, quod alios contendit edocere? Non enim potest in prædicatione uenerabiliter recipi, si prius in se honorem ministerij non præfert luce bonæ conuersationis. Vnde & egregius prædicator confidenter asserit, dicens: quandiu quidem sum gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo. Apparet ergo doctor, non tam cum uerbo loquitur, quàm cum uita & moribus uenerabiliter demonstratur. Propheta igitur cùm typis sacræ historiæ prædicatorum mores ostenderet, rationabiliter subintulit, dicens: Apparuit itaq; uterque stationi Philistinorum.] quasi dicat: quia docere proposuit, prius iis quibus loqui disposuit, uitam monstrauit. Sed quid est quòd Philistæi apparentes despiciunt, & tamen eis Ascendite ad nos dicũt: nisi quia plerunque illi etiam prædicatorũ optimam uitam despiciunt, qui eorũ prædicatione ad pœnitentiæ lamenta cursuri sunt? Et dum eos deserere uitæ remotioris studium reprehendũt, eos nimirum de cauernis egressos asseuerant. quasi dicant: Illi nunc sub colore prædicationis ad seculum

Mat. 6. Eccl. 32 Prou. 2 Esa. 3. Eccl. 10 Rom. 11.

lum exeunt, qui hoc fugisse tota intentione uidebantur. Sed plerique iustos prædicatores arguunt, qui mala quæ eis obijciunt, in eis esse suspicantur. Qui nimirum eoipso, quo malum damnant, spem prædicatoribus tribuunt: quia ad bonum, quod defendunt exequendum, pertrahi facilius possunt. Dum ergo bona intentione falsa iustorum mala uituperant, insaniunt quidem uoce, sed prædicatoribus fructum suæ salutis, etiam insaniendo spondent. Et quia de ascensu superius dictum est, restat inquirere quid sit, quod dicunt: Ostendemus uobis rem.] Sed hoc ad literam minas significat. Quod tale est, ac si dicant: Si huc ascenderitis, quantum ualeamus patiendo sentietis. In malorum uerò conuersione item facile est colligere, cum iustos expellunt, quantum soleant nocere. Sed quia authore Deo carnalitatem historiæ ad spiritualem intelligentiam duximus: dum sancti doctores erumpentibus quibusdam signis, peccatorum conuersionem considerant, res etiam ab eis promittitur: quia ad uerum esse se redire pollicentur. Res quidem aliquod habet esse, peccatum uerò esse nullum habet. Vnde & Paulus Corinthijs dicit: Scimus quia nihil est idolum in mundo. Peccator autem quia peccando ad nihilum tendit, cum nihil illud cui inhæsit, deserit, quasi ad esse redit. Rem ergo in se ostendere, id est aliquid, quod esse habet, potest: qui iam per diuinam gratiam opera uirtutis tenet. Dicunt ergo: Ascendite ad nos, & ostẽdemus uobis rẽ.] Quasi signo quodam peccatores repromittant, & dicant: Si uerbo ita id nobis laborare proponitis, sine magno lucro non erit quod laboratis. Quare & de aliorum certitudine subiunctum est: Et ait Ionathas ad armigerum suum: Ascendamus, sequere me, tradidit eos Dominus in manus Israel.] Quisquis nititur magna agere, hæc bene pensare nouit, si semper studuit diuinis laudibus imputare. Bene ergo Ionathas de consequenda uictoria confidens, non in manus suas, sed in manus Israel tardendos inimicos asseruit: ut triumphum ostenderet, & qualis esse debeat triumphator, pariter designaret. Israel quippe uidens Deum interpretatur. Cui ergo in manus

1. Co. 8

A hostes tribuuntur, uidens Deum dicitur: ut non ea quæ ei manu data sunt, doceatur attendere: sed tenens datum, ad largitorem munerum cor leuare. Aliud enim tenet manibus, aliud oculis uidet, ut triumphi palmam fortiter teneat, sed uidentem Deum retenta palma uictoriæ non extollat. Hæc autem quia confidendo, non possidendo loquitur: qualiter ad eadem possidenda ueniat, audiamus. Sequitur: Ascendit Ionathas reptans manibus, & armiger eius post eum.] Quid est reptare manibus, nisi corpus omne curuare, nihil in se sublime relinquere, superiora membra ad inferiora officia peragenda inclinare? Quid autẽ in hoc facto nobis insinuat, nisi quia multa prædicatorum compassione indiget conuersio peccatorum? Quid enim aliud quam reptare manibus uidebatur redemptor nr̃, cum publicanorum amicus fieret, & peccatores reciperet, & cum ipsis manducaret? Manibus quidem reptabat, cũ dicebat: Nõ habent opus sani medico, sed male habentes. Hinc iterum dicit: Non ueni uocare iustos, sed peccatores. Hanc etiam incuruationem reptandi, in sacro eloquio cameli appellatio designat. Quia ad hoc saluator usq; ad ima nostra se uoluit humiliare, ut nos ad alta suæ diuinitatis extolleret. Hunc nãque reptantem manibus, Paulus sequi se insinuans, ait: Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem saluos. Sed & quia in manibus opera solent significari, reptat manibus pastor: quando peccatoribus uiam, quã tenere conuersi debeant, non profert sapientia uerbi, sed exemplo conuersationis. Reptare quidẽ manibus prædicatores suos docebat Dominus, cum dicebat: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant uestra bona opera, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Bene autem reptans ascendere ad stationem Philistinorum dicitur: quia ad destruenda peccatorum uitia peruenire ille doctor potest, qui ipsos peccatores magna humilitatis ostẽsione, & magna charitatis affectione demulcet. Nam dum conuenientiam gratiæ foris porrigit, manum intus ad incidendum mentis languorem mittit. Vnde & bene subiungitur: Et cum uidissent faciem Ionathæ, alij cadebãt ante Ionatham, alios armiger eius interficie-

Mat. 9.

1. Co. 9.

Mat. 5

interficiebat.] Facies Ionathę cernitur, quādo qui uerbum prædicatoris audiunt, charitatem etiam mentis eius agnoscunt: cum uidelicet hunc audiunt & cœlestia prædicare, & eos quibus ipsa pandit cœlestia, mira charitate diligere. Bene autem ante faciem cadere dicuntur: quia dum bona, quæ sunt in mente prædicatoris agnoscunt, statum prauitatis deserunt. Sed & dum ad remedium pœnitentiæ plures ueniunt, alij in magnorum, alij in minorum exempla confugiunt. Apte igitur dictum est: Alios armiger eius interficiebat.] A uita quidem reproba priuari, bene interfici est: & cuius exemplo uel monitis malum quis deserit, ante eius pedes quasi interfectus cadit. Generali quippe sententia, singulorum uictorias exponens Iacobus ait: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uitæ suæ, saluabit animam eius a morte, & operiet multitudinem peccatorum. Sequitur: Et facta est plaga prima qua percussit Ionathas & armiger eius, quasi uiginti uirorum, in media parte iugeri, quam par boum in die arare consueuit.] Plaga prima hæc dicitur: quia sancti percutere noxios etiam post in ultimo iudicio describuntur. Vnde & Paulus Corinthios excitat, dicens: An nescitis qa angelos iudicabimus? Hinc Psalmista uaticinans, ait: Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis, exultationes Dei in faucibus eorum, ad faciendam uindictā in nationibus, increpationes in populis. Plaga prima ista conuersionis est, secunda damnationis: quia modo sancti conuerti nos ad Dominum rogant, sed non conuersos tunc durius damnant. in qua uiginti uiri mortui referuntur, ut quinarij numeri mysterium commēdetur. Quinquies enim quatuor repetiti, aut quater quinque uiginti fiunt. Et quia uigore quinque sensuū omne tempus peccati perficitur, & in quatuor Euangelistarum libris remedia nostræ salutis inuenimus, uiginti uirorum typo omnes saluandi peccatores exprimuntur. Qui in media parte iugeri interfecti perhibentur, quam par boum in die arare consueuit. Boues sunt prædicatores Ecclesiæ, qui dum prædicant, arant: qui dum uerbis cœlestibus corda auditorum aperiunt, quasi in bona terra semen spargunt. Sed in die arant boues, quia Dominus comminatur, dicēs:

Iac. 5.

1. Co. 8.

Ps. 149.

A Veniet nox, quando nemo potest operari. Item duo boues arant, Ionathas uidelicet & armiger eius. Quibus nimirum bobus, aut sapientes & simplices intelligendi sunt, aut minores, & altioris ordinis sacerdotes. Possunt artem generaliter in duobus bobus, omnes sanctæ Ecclesiæ prædicatores intelligi: quia & geminæ charitatis gratia pleni sunt, & se priuato amore non diligunt. Media ergo pars iugeri ista est uita præsens. Ista quidem temperata ad cultum imbribus mollescit hyemis, illa ad sterilitatem pigrorum caloribus terretur æstatis. Istam partem iugeri boues arare possunt, illam uero B non possunt: quia in hac uita bona opera seminanda sunt, in illa uero non seminanda opera, sed operum retributio metenda. Bene ergo in media parte iugeri, uiginti uiri interfecti perhibentur: quia conuerti peccatores hic solum salubriter possunt, ubi magnitudo criminis purgari creditur per lamenta conuersionis. Sed nonnulli in subita peccatorum conuersione mirant, quia eis propter usum curæ exterioris quotidiana tot, quæ agit Deus mira, uiluerunt. Vnde & subditur: Et factum est miraculum C in castris per agros.] Perfecti quiq; in omnibus quæ facta sunt, siue fiunt, omnipotentis Dei uirtutem & sapientiam mirari non desinunt. Vnde & Psalmista diuinis laudibus insistens, ait: Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel ipse dabit uirtutē & fortitudinē plebi suæ, benedictus Deus. Hinc Moyses eidem Domino confitetur, dicens: Quis similis tui in dijs Domine, quis similis tui in sanctis gloriosus, mirabilis in maiestate, faciens prodigia? In sanctis quidem mirabilis dicitur, quia quo altius diuina conspiciunt, eo & mirabilius obstuD pescunt: quia nimirum altissima contemplatione uident quibus stupeant, non quæ ratione comprehendant. Quoties ergo præter quotidianum usum noua quædam accidunt, quæ carnales ac simplices admirentur, miraculum per agros fieri dicitur. In comparatione nanque sanctorum uelut agrestes homines sunt, qui tot conditoris antiqua opera, tot dispositiones temporum, & tot ordines creaturarum mirari nesciunt. Bene igitur in eadem rusticitatis hebetudine omnes generaliter concluduntur, cum subditur: Sed omnia populus

Ioan. 9

Psal. 67

Exo. 15.

stationis eorum, qui ierat ad prædandum, obstupuit.] Quã stationem nominant, nisi Philistinorum? Quid est ergo quod Philistim admirantur, nisi quia aliquando conuersionem peccatorum alij peccatores obstupescentes aspiciunt, & dum bonitatem Dei in illorum uisitatione intelligunt, ad simile conuersionis propositum accenduntur? Ad prædandum quippe stationis populus pergit, quando agere peruersa non metuit. Quod enim prohibente Deo, scripturis minantibus, contradicentibus doctoribus, quis audet agere, quasi per uiolentiã nititur suis usibus usurpare. Si quis per hunc populum dæmonia intelligere uoluerit, potest: quia ad prædandum pergunt, cum uiolentas tentationes ingerunt, & captiuas animas peccatorum ducunt. Qui certe populus obstupescere dicitur: quia cor pœnitens, quod dæmones habere non possunt, qua gratia conuersi peccatores recipiant, non intelligunt. Sed dum peccatores resipiscunt, tam sibi, quàm alijs prosunt, quia nonnulli eorum exemplo corriguntur. Vnde subditur: Et conturbata est terra.]. Dum populares uiri noua mira conspiciunt, terra turbatur: quia sæpe contingit ut dum per exteriora miracula alij conuertuntur, aliorum duritia incitamẽtis quibusdam ad propositum boni operis moueatur. Male etenim tranquilla est terra, quando uita carnalium in mundi iacet delectationibus secura: quando peritura, quæ ardenter desiderat, hanc dulciter oblectant. Terra uerò turbatur, quando carnalis mens à mala sua soliditate concutitur, & cogitare fluctuando inchoat, inter mala quæ respuit, & bona quæ amat. Turbari etenim menti tunc est, serenitatẽ malæ delectationis proposito Christianę religionis obducere. Sed carnalis affectus concutiť, ut spiritualis uita releueť. Vnde & subditur: Et accidit quasi miraculum à Deo.] Quãdo nanq; mens hominis carnali delectatione deprimitur, eius utique uisus obtunditur, ut spiritualia bona ignorare mereatur. Sed cum in suis carnalibus infirmari incipit, paulatim in spiritualibus conualescit: ut superna proficiendo uideat, infirma obliuiscẽdo derelinquat. Profectus quidem conuersæ mentis ostenditur: quia prius terra turbari dicitur, deinde miraculum quasi à Deo accidisse memora-

A tur. Miraculum uerò à Deo est quod sine homine facit Deus. Quod enim manna in deserto filijs Israel pluerit Dominus, quod concupiscentibus uolatilia præbuerit, miraculum utique sine homine Deus fecit, sed dum mare diuidere uoluit, uirga hoc Moysen tangere præcepit: ut miraculum ostenderet quod per hominem populo demonstraret. Sic nimirum uirga petra percutiť, ut aquę fluenta producantur: quia nimirum miraculum, quod ostendere uoluit, per hominem, non per semetipsum fecit: ut dum hominem uenerabilẽ redderet, huic Israeliticus populus humiliter subijci, & deuotè obedire debuisset. Quid est ergo quod miraculũ quasi à Deo accidisse asseritur, postquam terra turbatur: nisi quia dum sanctus Spiritus mentem ad conuersionem cõmouet, commotæ menti electorum exempla insinuat: & quæ & uenerabiliter uideat, & imitari deuotè concupiscat? Hoc quidẽ miraculum iuxta historiam sic accipitur, quia plures interficiebantur. Nunc uerò in sancta Ecclesia ad religiosam uitam peccatores cõuertuntur, quos alij ad uirtutis exempla sequuntur. Spiritus quidem sanctus illos trahit, & quia trahuntur alijs ostendit: ut tractus trahat, & uidentes tractis inserat: quatenus per largitatem suæ gratiæ utrosque comprehendat. Quando enim hoc sine homine per semetipsum operatur in cordibus fidelium, utique miraculum non fit quasi à Deo, sed à Deo. Quando autẽ prædicãtibus hoc ęternæ uitæ doctoribus agit, quasi à Deo miraculũ: quia mirabiles suos ministros ostendit, ut qui eos aspiciunt, deuotè ualeãt imitari. Sed quia summos sacerdotes Saul signare superius diximus, Ionatham uerò filium eius subditas prædicatorum personas: si sequentia attendimus sollicitudinem Apostolicam in summis pontificibus, quã retinent inuenimus. De quo nimirũ beatus Paulus loquitur, dicens: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omniũ Ecclesiarũ. qui uero omnium Ecclesiarũ sollicitudinẽ gerebat, non solum paruulorum, sed etiã ad discutienda maiorũ facta uigilabat. Vnde & hic subiungitur: Et respexerũt speculatores Saul, qui erant in Gabaa Beniamin: & ecce multitudo

Exo. 16.
Idem 14
Num. 20
2. Co. 11

multitudo prostrata huc illucque diffugiés. Et ait Saul populo, qui erat cum eo: Requirite, & uidete quis abierit ex nobis. Et repertū est non adesse Ionatham, & armigerum eius. Pugnam Ionathæ Saul speculatores aspiciunt: quia summi pontifices non solum subditorum facta discutiunt, sed doctrinam prælatorum. Istos quidem explorant, si bene agant: illos autem an rectè doceant. Sæpe conuersionem aliorum audiunt, sed ne sint bene eruditi pertimescunt. Quid enim est aliud, quod quis abierit quæritur: nisi quia qui ad prædicandum mittitur, talis esse debet, ut onus ministerij ei secure imponat, ut mens mittentis nulla dubitatione fluctuet, quòd rectè doceat, & doctrinæ uerba operibus ostendat? Et quia innumeri sunt Ecclesiarum præsules, à speculatoribus Ionathas aspicitur: quia summum culmen uniuersalis Ecclesiæ, sic per orbem prædicatores ordinat, ut circa se ministros habeat, per quos illorum doctrinam discutiat, & opera diligenter inquirat. Sed qui summi culminis ministerio & legatiõe funguntur, in alta uitæ & scientię sede sublimãtur. Vnde & bene & ijdem speculatores in Gabaa Beniamin esse memorantur. Gabaa quidem Beniamin collis filij dextræ nuncupatur. In colle quidem filij dextræ sunt, qui iam per sublimem uitam, & per altam scientiam conformationem uidentur pertingere redemptoris. Hi nimirum uictorum acta de sublimi conspiciunt: quia bonorum uitam probare, & malos discutere, ex uitæ merentur celsitudine, & summæ scientiæ perfecta eruditione. Qui Ionatham non adesse reperiunt: quia lucra prædicationis nunc optima esse considerant, cum predicatoris laudabilem personam ꝓbant. sequitur: Et ait Saul ad Achiam: Applica arcam Dei.] Cur Achiam sacerdotem Saul applicare arcam præcipit, nisi quia modum certaminis à speculatoribus audiunt? qđ quidē à summis sacerdotibus bene spiritualiter agitur, cum ea quæ à relatoribus audiunt, non antè dijudicant, quam eorum rationem in consilio internæ meditationis quærant: Et quia sæpe alienæ etiam mentis consilia sequũtur, Achias arcam applicare iubetur. Arcam quippe sacerdos habet, qui scientia spirituali mentem uacuã non habet. Saul ergo arcã applicare Achiã iubet, quãdo summus doctor consilium à minoribus suis, & eruditis quærit. Ibi enim sunt postulanda consilia, ubi spiritualis scientiæ gratia coruscat. Vnde & subditur: Erat enim arca Dei in die illa cum filijs Israel.] Quasi dicat: Hoc applicare præcepit, quod esse cognouit. Ab irreligiosis quidem religionis consiliũ, aut sapientia à stultis petere, non est consilium accipere, sed præcipitare. Bene ergo dicitur: Erat enim ibi arca Dei:] quia in rebus dubijs illos debemus consulere, quibus apertè scimus spiritalia dona non deesse. Sed quædã sunt q̃ per consiliũ quædam uerò quæ per auxilium meliorantur. Vbi enim aperta & indubitata necessitas est, illic non est idonea mora consilij, sed celeritas subuentionis. Ambigua quidem & obscura melius consulendo peragimus, sed aperta & cognita subueniendo & festinando subleuamus. Vnde & subditur: Cumque loqueretur Saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philistim, crescebatque paulatim, & clarius resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem: Contrahe manum tuam. Cõclamauit Saul, & omnis populus qui cum eo erat, & uenerunt usque ad locum certaminis.] Quid enim aliud signat, quod prius Saul applicare arcam petijt, deinde sacerdotem contrahere manum iussit: nisi quia & obscura debemus consulẽdo disponere, & quæ clarius innotescunt, cum festinatione complere? Sed predicatori tumultum crescentem paulatim audire, est conuersorum peccatorum deuotionem cognoscere. Quod paulatim crescere dicitur: quia dum mentem nostrã ad noua opera spiritus dirigit, hanc ad meliora per quotidianos profectus leniter ducit. quid uerò est, quod Saul, & omnis q cũ eo est, populus clamat: nisi quia se præliatoribus sociant? Sed & usque ad locum certaminis ueniũt. Locus certaminis cor est uerbum Dei audientis. Certaminis uerò locus dicitur: quia uerbum quod recipitur, cum præterita conuersatione præliatur. Placent enim ei iã cœlestia quæ audit, sed uetus cõsuetudo insurgit, & ut audita cõtemnat, suggerit. Fit pugna item grauior: quia quod prædicator laudat, hoc maligni spiritus dissuadendo uituperant, & quasi præliando se contra sanctos erigunt, dum illud bellando

 destruunt,

destruunt, quod istorum uoce prædicatur. Quid est ergo uenire usque ad locum certaminis, nisi per exquisitionis aditum, peruenire ad secreta cordis auditoris, ubi hostes celeriter inueniat, & potenter cædat? Nam qui discutere interna nesciūt, ad locum certaminis peruenire non possunt. Vel locus certaminis est, ubi celebris fama magnæ religionis est. Illuc quippe dum ab innumeris curritur, qui & uitam deponere ueterem, & induere nouam concupiscunt, certaminis locus rectè nuncupatur: quia quotidie illic spiritualium uirtutum exercitus pugnat, cum numerositate uitiorum. Illic quidem quanto graues pugnæ, tanto gloriosæ uictoriæ. Illic quo frequentius accessus hostium, eo & laudabilior numerus triumphorum: ubi non solum magnorum alta uirtus extollitur, sed communis omnium strenuitas mira fortitudinis ostensione monstratur. Vnde & sequitur: Et ecce uersus fuerat gladius uniuscuiusque ad proximum suum, & cędes magna nimis.] Quid est hic gladius, nisi gladius spiritus, quod est uerbum Dei? Qui enim innumerabilibus locis ad omnipotentis Dei seruitium conuersi sunt, quia uerbo Dei inseparabiliter inhærent, quasi iuxta se quisque gladium tenet. Gladius ergo uniuscuiusq; ad proximū uertitur, quando ij qui in monasterijs conuersi sunt, & uicissim se uerbo Dei perforant, & carnalitatem in se penitus necant. Velut enim alterutro uulnere interficiuntur, dum alter alterum uerbo Dei, & percutit, & quicquid in se carnaliter uiuit, extinguit. Qui quia nuper conuersi, à seculari uita ceciderant: Philistinorum typo signati sunt. Vel gladius alterius ad proximum uertitur, quando per conuersorum exhortationem, nondum conuersi peccatores ad Dominum conuertuntur: quando non solum ij qui præsunt, uerbo prædicationis alios lucrifaciunt, sed multitudo subditorum quotquot possunt uerbis & exemplis instruere, & præsentis uitæ desiderijs conantur uelut interfectos subducere, & æternæ uitæ uiuos exhibere. Hæc quidem lucra peremptorum iam in tota Ecclesia per orbem uniuersum diffusa conspicimus: quia quicunque per diuinam graciam iam Deo uiuunt, alternæ caharitatis mucrone huic mundo mortui uidentur. Gladius quippe uniuscuiusque ad proximum

A uertitur: quia omnes electi se in sancta Ecclesia uicissim roborant, & cœlestem patriā studio alternæ prædicationis inflammant. Et quia innumerabilis populus quotidie Deo acquiritur, bene illic subditum est: Et cædes magna nimis.] Magnum utique nimis est, quod in magnitudine potest quomodocunque dignosci, sed excellentia non ualet comprehendi. Ad hanc quidem magnam nimis cędem oculos extulerat, qui dicebat: Mihi aūt nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum: dinumerabo eos, & super arenā multiplicabunt. Potest etiam magna nimis cædes intelligi, non solum ut multi, sed etiam ut bene interfecti uideantur. Quod quidem in conuersione peccatorum fieri cernitur: cum sic præterita deserunt, ut ad eadem delectamenta nunquam reuiuiscāt. Cædi utique peccatoribus, est ad tempus à turpi uita separari. Vehementer ergo siue nimis cædi, est temporalis uitæ illecebras perfecte deserere, & futuræ gaudijs inhiare. Ipsorum uero qui conuertuntur, quia multa diuersitas est, sequitur: Sed & Hebræi qui fuerant cum Philistim heri & nudiustertius, ascenderantque cum eis in castris reuersi sunt, ut essent cum Israel, & his qui erant cum Saul, & Ionatha.] Qui sunt Hebræi, qui fuerant cum Philistæis, nisi peccatores à religiosa conuersatione lapsi? De quibus non ualde supra dictum est: Hebræi transierunt Iordanem. Hebræi quidē sunt ordine religionis: sed cum Philistæis, sunt, & cum eis ascendunt, quandiu per suggestiones noxia illuduntur, & in praua operatione proficiunt. Cum malignis quidem spiritibus sunt propósito & uoluntate peccati, sed cū eis ascendunt: quia ipsis impellentibus, in audaciam se extollunt iniquæ operationis. Vel cum eis sunt, cum peccata sua operando perficiunt: cum eis uerò ascendunt, cum prauitatis suæ exempla alijs imitanda proferre non metuunt. Quid est ergo quod reuerti & esse cum Israele dicuntur, nisi quia tales etiam plerunque resipiscunt? Reuerti enim, amorem religiosæ uitæ resumere est. Et cum Israele esse, est intra sanctam Ecclesiam in charitatis unitate persistere. Ad hoc quippe reuertendum, ut cum Israele esse proponatur: quia nulla est conuersio peccatoris, si conuersus

Ps. 138.

uersus perseuerantia careat boni operis, & unitate charitatis. sequitur: Omnes quoq; Israelitæ qui se absconderant in monte Effraim, audientes q fugissent Philistim, sociauerunt se cum suis in prælio.] Hoc quidem toties fit, quoties remotiori uitæ dediti, ad quærenda animarum lucra intorquere studium dignantur. Cum suis nanque se in prælium sociant, cùm uera æternæ uitæ gaudia cum sanctæ Ecclesiæ doctoribus prædicant, pariterque à peccatorum cordibus malignos spiritus fugant. Sed quærendum ualde est, quomodo dicatur: Audiétes quòd fugissent Philistim.] Præclara quidem uictoria non est fugientes insequi, sed resistentes effugare. Quid est ergo quod dicitur: Audientes q fugissent Philistim sociauerunt se cum suis in prælio:] nisi quia his uerbis eiusdem remotæ uitæ conuenientia lucra signantur? Mos uernanque illorum uirorum esse solet, ut uerbum potius consulétibus se, q̃ sibi obsistentibus proferant: quia nisi deuotum cor auditoris agnoscunt, prędicationem suã quasi in uacuum perituram emittere dedignantur. Prius ergo quàm se suis in prælium socient, Philistæos fugisse audiunt: quia non tam scelestis conuertendis inuigilant, quam conuersis ad perfectioris uitæ fastigia subleuandis. Ipsa autem sublimitas uitæ perfectioris quia suaderi magnæ exhortationis laboribus solet, qui fugisse Philistæos audiunt, præliari meritò dicuntur. Hostes itaque fugiunt, sed nuper absconditi præliantur: quia remotæ uitæ uiri non dignantur loqui nisi deuotis auditoribus, sed loquentes, uitæ quam ipsi tenẽt, altitudinem magna uerborum atque exemplorum pugna suadere uix possunt. Et quia magna lucra prædicationis infirmi & imperfecti colligere non possunt, sequitur: Erãt cum Saul quasi decem milia uirorũ.] Nõ ait decem millia, sed quasi decem milia. Huius denique numeri perfecta perfectio in terra non inuenitur, sed in cœlo. Quia enim nouem sunt ordines angelorũ, & ad illorum societatem electorum illa hominum multitudo sustollitur, decem milia uirorum illa sunt, quæ in sanctis angelis, & electis hominibus in illa æternæ glorię sede gratulantur. Quasi ergo decem milia uirorũ illa sunt, quæ in istius adhuc seculi exilio posita, illius beatæ societatis formam in moribus susceperunt. quia item illius supernæ uitæ amore peccatorum tenebrę relinquuntur, sequitur: Et saluauit Dominus in die illa Israel.] Contemplatio quidem internæ lucis splendida ualde atque clarissima dies est. In qua Dominus Israelem saluat: quia quorum corda luce intimi splendoris irradiat, in celsitudinem perpetuæ salutis leuat. Saluare quippe in die illa Dominus dicitur: quia ad ęternæ uitæ amorem nemo succenditur, cui intimæ lucis splendor occultatur. Ad hanc salutis gratiam non solum electa, sed etiam despecta quę uidentur, mundi perueniunt. Vnde & subditur: Pugna auté peruenit usque Bethauen.] Bethauen dicitur domus inutilis. Hanc quippe inutilem domum Dominus in parabolis ostendens, regem seruo in nuptijs præcipientem introducit, dicens: Exi citò in plateas, & in uicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, cæcos ac claudos introduc huc. Pauperes quidem sunt, qui uerbi Dei thesauros in corde suo minime recondunt. Debiles uerò sunt, qui laborare satis pro æterna uita non possunt. Cæci uerò idiotæ ac simplices designantur: quia dum cœlestia nequaquam uident, lumine mentis carent. Claudi uerò sunt, qui gressum boni operis perdiderunt. Sed Pugna peruenit usque Bethauen:] quia sæpe inutiles personæ dum sermonis Dei bello capiuntur, in eius redactæ seruitium, utiles fiunt. Pugnatur quidem cum cæcis, ut uideant: cum claudis, ut subsistãt: cum pauperibus, ut morum thesauros accipiant: cum debilibus, ut ad robur boni operis conualescant. Vsque ergo Bethauen pugna perducitur, quãdo illi sanctorum prædicatione capiuntur, qui utilitatem alicui necessariam, habere nullam uidebantur. Vnde & subditur: Et omnis uir Israel sociatus est sibi in die illa.] Omnis quidem uir prædicatori coniungitur, quando conditio hominum nulla relinquitur, ex qua conuersi ad bonam conuersationem minimè perducantur. Sed qui Saul sociantur, uiri dicti sunt: quia qualescunque in seculo sumus, in Dei omnipotentis seruitio esse fortes admonemur. Nisi uiri etenim prædicatoribus nequaquam sociãtur: quia cũ eis non conueniunt, nisi fortia ipsi agant, quæ illi

illi docendo laudant. Sed iam deuictis hostibus, iam sibi fortibus coniunctis, quid rex agat, attentè considerandum est. Sequitur: Et adiurauit Saul populum, dicens: Maledictus uir qui comederit usque ad uesperum, donec ulciscar de inimicis meis.] Inimici prædicatorum illi sunt de quibus Psalmista obsecrat, dicens: Eripe me de inimicis meis Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me. Inimici quidem sanctorũ rectè immundi spiritus dicuntur: quia mundi blandimenta, quæ illi suggerunt, amplecti isti magno studio detestantur. Nam quibus adhuc aliquid de maligni spiritus consilijs placet, eius utique inimicus non est: quia odisse nondum nouit, cuius blandiméta non respuit. Inimici etiam sanctorum dicuntur, ut ex sacro eloquio detegãtur. Nam per omne quod suggerunt, per omne quod blandiuntur, eas animas, quibus delectabiliter fauent, perdere conantur. Quid est ergo, ꝙ populum adiurat, ne usque ad uesperum comedat, donec de inimicis suis ultionem sumat? Sed notandum quia iam deuictis hostibus ista loquebatur. Quid uerò est comedere uictoribus, nisi de peracto uirtutis opere, cibos uanæ laudis delectanter excipere? Maledictus (inquit) omnis qui ante uesperum comederit:] quia qui modò uanas laudes gratanter excipit, tunc æternas creatoris laudes amittit. Adiuratur ergo populus ne comedat: quia doctorũ præcepto constringitur, ut de bono opere inaniter nunquam glorietur. Fortia bene uiuendo agat, sed quandiu uixerit, appetere de fortitudine laudes caueat: ut laudari post mortem æternaliter non amittat. Qui enim ante uesperum populum manducare prohibuit, ad uesperum utique esse comedendum concessit. Et quia in uespere finis diei est, in uesperum comedunt, qui abstinere ante uesperum possunt: quia qui laudari modò de magna actione despicit, cum ad uitæ finem ducitur, æternis dignus laudibus inuenitur. Hoc est, quod Dominus se daturum electis in Euangelio repromittit, dicens: Euge serue bone & fidelis: quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui: Hinc iterum ad iudicium ueniens, dicit: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ quod uobis paratum est à constitutione mundi.

Mat. 5

A Tunc quidem de inimicis nostris ulciscimur: quia omnes tunc diabolicæ tẽtationes euanescunt. quia enim ultrà dæmonum insidiæ tẽtando nihil obsunt, cum per carnem morimur, de inimicis nostri ulciscimur, quos iam uelut interfectos penitus non pauemus. Vel ergo usque ad uesperum comestionem differimus, si laudis nostræ præconia in fine uenturo iudici reseruemus. Tũc quidem manducandum est: quia qui iudex tunc uenit, modò dux nostri exercitus, cõmilitonibus repromittit, dicens: Faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. B Tunc quippe uictores discumbunt: quia internæ quietis alta sede recepti, perennis uitæ laudibus delectantur: quando ipsis tacentibus, omnium bonorum operũ præconia concinunt: & simul proferuntur ad gloriam, quæ hic magna uirtute ferebantur ad pugnam. Sequitur: Omneq; terræ uulgus uenit in saltum, in quo erat mel super faciẽ agri. Ingressus est itaque populus saltum, & apparuit fluens mel: nullusq; applicuit manum suam ad os suum.] Saltus siluosus atq; cliuosus locus est. Quo nimirum nomine aptè corda secularium designantur: quia dũ C tota intẽtione curis exterioribus seruiunt, uelut siluosa loca culta ad fructum boni operis prædicationis uomere non sunt. Qui uerò uulgus nomine hoc loco signantur, nisi religiosi uiri & simplices? Terræ quidem uulgus dicitur: quia in bono opere magni sunt, sed tamen altissima contemplatione magni non sunt. Nobiles quidem actione, sed uulgus summorum uirorum comparatione. Quid ergo est, quod Vulgus terræ uenit in saltum:] nisi quia religiosi & simplices uiri per exempla bonorum operum, sæpe ad notitiam secularium deducuntur? D Vbi mel in agro apparet: quia de exemplo boni operis apud seculares inueniũt, & deuotionis latitudinem, & fructum uenerationis. Quid enim est ager in saltu, nisi deuotio in inculto & inexpurgato corde secularium? Et quid mel super faciem agri, nisi dulcedo fauoris? Qui meritò post ingressum uulgi apparere dicitur: quia uidelicet aspera secularium corda si prius religiosorum exempla non uident, nec latitudine deuotionis se ualent distendere, nec alienę sanctitatis gloriam prædicare. Ante ingressum quidem tantum saltus est: nec agrum habet,

Luc. 12.

habet, nec fluens mel. Post ingressum uerò & latitudinem agri habet, & dulcedinem mellis: quia sæpe qui mundum diligũt, sanctorum exempla feruenti amore recipiunt: ut bonum quod uident, sibi non solum placeat, sed etiam prędicare attentius concupiscant. Ipsa tamen sanctorum uita laudanda est, & laus ista ab eis quorum est, per uanã gloriam nullatenus capienda. Videri tantũ debet, excipi non debet: ut glorificari Deũ quisque in suo opere gaudeat, sed de Dei gratia extolli contemnat. Vnde & cautè expressum est: quia fluens mel super faciem agri apparuit, & tamen manum cum melle ad os nemo applicuit. Mel quidẽ fluit: quia dulcis fama sanctorũ dulciter uelociterque currit. Sed manus ad os nullus ducit: quia de opere bono dulcedinem laudis non accipit. Manum quidem cum melle ad os applicare, est laudem operis sui gratanter accipere. Decurrat ergo mel, & nemo ad os manũ applicet: ut sanctorum fama dulciter fluat, & ipsos à quibus defluit, nõ extollat. Fluat, ut alios satiet: sed non sumatur, ne mortem propinet. Vnde & subditur: Timebat enim populus iuramentum.] Iuramentum regis est: Omnis qui se exaltat humiliabitur. Itẽ iuramentum regis est, quod contra hypocritas profert, dicens: Amen dico uobis receperunt mercedem suam. Iuramentum ergo populus timet: quia se æternas amittat, temporales recipere laudes cauet. Sequitur: Porrò Ionathas non audierat cum adiuraret pater eius populum, extenditque summitatem uirgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauo mellis, & cõuertit manum suam ad os suum, & illuminati sunt oculi eius.] Quos in hoc loco Ionathas, nisi illos insinuat, qui uerbo & opere magni sunt, sed tamen studio circũspectionis magni nõ sunt? Alta quidem prædicant, fortia exercent, sed in humilitatis circumspectione se non uiriliter tenent. Quid est enim, quod uirgam tenet in manu, nisi quia disciplina, qua peccare alios prohibet, semetipsum nõ coercet? Virga quidem, qua paruuli solent corripi, sermo correctionis potest aptè designari. Prædicatio ergo & opus bonũ, uirga & manus est. Quid est igitur uirgam extendere, & manum ad os cum melle reuocare, nisi tam de prædicationis uerbo, quàm de studio boni operis uani fauoris gustum

Luc. 18.

Mat. 6

A recipere? Sed quia more electorũ peccat, non uirga, sed extremitate uirgæ mel leuare dicitur. Virgam quippe, & manum melle plenam, ad os conuertunt, qui iuxta ueritatis uocem, omnia opera sua faciunt, ut ab hominibus uideantur. Dum enim suis laudibus saturantur, mel non ad tenuem gustũ habent in summitate uirgæ, sed uel in tota uirga, uel in manu ad plenam refectionem. Tales utique erãt quibus Dominus in Euãgelio exprobrat, dicẽs: Quomodo potestis credere gloriam ab inuicem recipientes? Quid ergo est hæc uirgæ extremitas, nisi B quia plerunque & Dominum glorificare in suo opere quidam uolunt, & apparere ipsi laudabiles non refugiunt? Meritò igitur nõ cem patris, qua populũ adiurauit, Ionathas non audisse dicitur: quia Dei, siue eius prędicatoris uerba non audit, qui ea implere negligit. Quid uerò est, quòd ex gustu mellis illuminati sunt oculi Ionathæ: nisi quia qui uani fauoris auram recipiũt, ex eodem ad agenda fortia roborantur? Hoc quidem loco non dicuntur aperti oculi, ut clausi fuisse sentiantur, sed ut reparato uigore corporis, ad uidendos intelligantur & ad extin- C guendos hostes reparari. Quod nimirum elatis omnino conuenit, qui ex eo maiora & fortia agunt, quo laudabilia opera sua efferri conspiciunt. Sed sæpe minor zelo charitatis accenditur, qui delinquẽtes magnos uiros ad scripturarum memoriam reducere conat. Vnde & subditur: Respondensq; unus de populo, ait: Iureiurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus uir qui comederit panem hodie.] Patrem quippe adiurasse populum, & maledictum protulisse retulit: quia cum minor errantẽ uult prælatum dirigere, non debet asperè D obiurgare, sed dulciter atque humiliter ad maiorum statuta memorãda reducere. Vnde dicit: Iureiurãdo constrinxit pater tuus populũ.] Vt enim eum dulciter admoneat, eum qui iureiurãdo populum constrinxit, patrem eius esse asseruit. Quasi enim alijs uerbis dicat: Tanto dilectius debes maiorũ instituta conseruare, quanto eorum locum altius uideris per successionis dignitatem retinere. Constrictus etiam populus iureiurando patris asseritur: ut non loquentis personæ humilitas, sed ostensæ authoritas attendatur; ut si suggerentis ordo despicitur, illius

Mat. 23

illius qui monstratur, celsitudo timeatur. Quem tamen patrem asserit: ut præcepta maiorum & timori esse debeant & amori. Dicat ergo: Iureiurando constrinxit pater tuus populum, dicés: Maledictus qui comederit panem hodie.] Quod tale est, ac si dicat: Eorum te memorē esse uolo, quæ tua, non mea sunt: quia dum culmen maiorum obtines, eorum leges quasi hæreditario iure seruare debes. Panis uerò nomine fauor adulantium rectè exprimitur: quia mētem uanitati intentam & satiat, & confortat: dū hanc ad agendā quæ laudari debeant, ualentiorem reddit. Quod quidem arrogātibus ualde conuenire cernitur, qui ad loquendum, prolatis laudibus, animantur. Et quia arrogans prædicator habet similes sibi subditos, laudis cupidos, sequitur: Defecerat autem populus.] Quid est ad literam deficere, nisi lassescere? Qui enim laudes transitorias de uerbi prædicatione requirunt, deficiunt cum non laudantur: quia nullo uigore uerba proferunt, quæ non laudari cernunt. Velut enim lassescētes deficiūt, dum despecti obmutescunt. Sed & dū non comedunt, uidentur deficere: quia si licitum haberent cibum fauoris, uelut refecti & fortes insequerentur uitia prædicatione uerbi. Vnde & arrogantis prædicatoris forma ostenditur, per id quod subiunctum est: Dixitque Ionathas: Turbauit pater meus terram. Vidistis enim ipsi quia illuminati sunt oculi mei, eo quòd gustauerim paululum de melle isto: quanto magis si comedisset populus prædam inimicorum suorum quàm reperit, nonne maior facta fuisset plaga in Philistim?] Quid est enim, quod turbasse terrā patrem reprehendit, nisi quia maiores statuta sua per imperitiam confudisse redarguit? Terræ quidem nomine subditorum humilitas designatur. Quæ nimirum turbari cernitur, quando errante pastorum iudicio, tranquillæ ueritatis ordinem deserere uidetur. Et quia dum fauores hominum arrogantes inhianter ambiunt, & hoc licitum esse asserere conantur, profectus suos in testimonium perducunt. Vidistis enim (ait) quia illuminati sunt oculi mei, eo quòd gustauerim paululum de melle isto.] Quasi dicat: Ex laude subiectorum creui, dum non esse minor laudibus studui. Nam & electorum prædicatorum mos esse solet, ut dum

A se laudari considerant, hoc quod de se foris audiunt esse uiribus contendant. Et idcirco paululum mellis se Ionathas comedisse retulit: quia arrogans linguæ fauores se excipere licenter putat ad uitæ profectum, non ad intētionem uanitatis. Sed omnino aliud est laudis præconia moribus adæquare contēdere aliud laudes appetere, ut in eisdem laudibus profectum uitæ possit inuenire. Laudes quippe suas moribus exæquare conantur, qui ipsas laudes despiciunt, qui laudari ab hominibus nunquam uolunt? Quantum certè in eis est, laudari uehementer refugiunt: sed quia non possunt omnino effugere ne laudentur, conantur esse quod audiunt. Sed quidem, bonis ostensis operi-

B bus, idcirco laudari uolunt, ut laudati maius conscendant in opus uirtutis. qua profectò præsumptionis suæ æstimatione falluntur: quia qui in minimis laudes appetit, cū maiora opera fecerit, ardētius & ualde auidius laudes quęrit. Et fortasse ideo post patrem Ionathas non potuit regnare: quia illos signabat, qui dum uanè se extollūt, uerè deficiunt. Addidit quoque ratiocinādo, & dicit: Quanto magis si comedisset populus

C prædam inimicorum, nonne maior facta fuisset plaga in Philistim?] Mellis paululū in uirgæ summitate gustare, est de doctrinæ facundia qualitercunque gloriari: quædam uerò inimicorum comedere, est uirtutis opera per memoriam repetere, & recolendo gaudere. Quasi enim prædam inimicorum facit, dum ea in quibus occultis hostibus quis præualuit, ad memoram ducit. Ea quoque ad saturitatē comedit, qui quasi sua uirtute hæc fecerit, se inaniter & uehementer extollit. Dicit ergo: Quanto magis si comedisset populus prædam inimicorum

D suorum, nonne maior facta fuisset plaga in Philistim?] quasi dicat: Cū ex breui gustu fauoris tātus profectus sit, quid electi præliatores facerent, si plenas operum laudes licitas ac iustas haberent: Sequitur: Percusserunt ergo Philistæos in die illa à Magmis usque in Aion.] Dies mentis est splendor eruditionis. Sed illi quos arrogantes erudiunt, quia ambitione temporalis gloriæ accēduntur, simulationē lucis accipiūt, non ueritatem. Dum ergo dies illa dicitur, quid aliud signatur, nisi quia sæpe proposito temporalis gloriæ fortia fieri uiderentur?

tur? In die nanque illa, id est doctrina uel exemplo superborũ percutiunt, qui ad hoc ministerio prædicationis inseruiũt, ut splédorem gloriæ temporalis adipiscantur. Et quia omnibus innotescere cupiunt, dicit: A Magmis usque in Aion.] Magmas (ut iam satis dictum est) humilitas, Aion uero frater meus mœrens interpretatur. Humiles autē hoc loco, pusilli ac simplices in sancta Ecclesia designantur. Mœrens uerò frater quos alios insinuat, nisi eos quos Dominus in Euangelio collaudat, dicens: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur? Qui enim iam temporalia cuncta nouit despicere, & ad æterna magnis desiderijs anhelare, dum horret teneri in corpore, & gemit in illa æternæ uitæ lætitia nondum esse, frater meus mœrens rectè nominantur. Frater quidem. quia Christi cohæres iam esse cœpit, ad cuius beatissimam illam atque lætissimam hæreditatem totis desiderijs ingemiscit. Mœrens autem dicitur, ut perfectorũ luctus inenarrabilis esse designetur. Mœrere autem non quomodo libet, sed affectuosissimè flere est. Quia enim Spiritus sancti gratia repleti sunt, ad illam fletuum ubertatem peruenerunt, quam egregius doctor asserit, dicens: Ipse autem spiritus postulat ꝓ nobis gemitibus inenarrabilibus. Mœrens etiam frater dicitur: quia redemptori in magna familiaritate profecti quique coniuncti sunt. Quem enim singulariter redemptor diligit, quem singulari dignitate ad perpetuæ hæreditatis possessionem nutrit, cum frater eius asseritur, singulari numero declaratur. Vnde & ad Moysen quasi singularem amicum dicit: Noui te ex nomine. Hinc est quod de Ioanne in Euangelio dicitur: Hic est discipulus ille, quem diligebat Iesus. Qui enim omnes discipulos ualde diligebat, dum hunc diligere dicitur, frater singulari numero demonstratur. In die illa à Magmis, usque in Aion Philistæos arrogantes percutiunt: quia ut lucem gloriæ secularis accipiant, non solum paruulis parua prædicant, sed alta quæ perfectiores agnoscant. Et quia cum sibi per intentionis peruersitatem obsunt, nonnullis in Christo paruulis, pluribus etiam perfectioribus prosunt loquendo, a Magmis usque in Aion non pugnare, sed percutere dicuntur. Phi-

Mat. 5

Rom. 8

Exo. 33.

Ioan. 21

A listæos quidem percutere, est dæmonum insidias, uel uitiorum tyrannidem ab electorum corde perimere. Sed sępe elati doctores alijs per uerbum prosunt, & eiusdem uerbi laudes nullas accipiunt, quas cõcupiscunt. Vnde & frequenter accidit, ut dum laudari & efferri se non considerant, uelut fatigati magnis laboribus obmutescant. Quare & subditur: Defatigatus est autem populus nimis.] Mos quoque esse elatorum solet, ut cum ab eorum laudibus lingua aliena silet, ęstimatio sua non sileat. Tacentibus quidem alijs clamant: quia æstimationis suæ præconia in corde portant. Bene B ergo de eodem populo subditur: Et uersus populus ad prædam, tulit oues, & boues, & uitulos, & mactauere in terra, comeditque populus cum sanguine.] Oues quidem tollit, qui innocentiæ suæ causas multiplices ad elationem recolit. Boues in prædam tollit, quando labores prædicationis suæ cogitat, & quicquid alijs loquendo, uelut terram excolendo profecit, memorando coaceruat. Vitulos tollit, cum de eo extollitur, quòd compressi motus lasciuiæ ad mentem reducuntur. Quia enim duo in C magna iustorum laude præcepta sunt, uidelicet splendor charitatis cum luce boni operis, dum æstimatione sua quisque arrogans extollitur, & oues, & uitulos tollere perhibetur. Oues quidem in innocentia bonorum operum, uitulos uero in mortificatione corporalium passionum. Quibus nimirum boues inseruit: quia perfectè non extollitur, qui se infirmum & impotentem in parte aliqua contemplatur. Magnus quidem apud se iam est æstimatione pudicitiæ & boni operis, sed in fastu amplioris elationis se eleuat, dum perfe D ctum se recolit in labore prædicationis. Sed hęc omnia ad quem finem perducant, subsequenter expositũ est: Et mactauere in terra.] In terra oues, & boues, & uitulos mactare, est de uirtutũ conscientia ima, & carnali lætitia exultare. Vnde & per Oseam de elatis, & arrogantibus dicitur: Victimas demergebant in profundum. In profundum quidem uictimas mergunt, qui cœlestes uirtutum hostias non in cœlum per gratiarum actionem subleuant, sed ad terram per appetitum uanæ laudis inclinant. Vnde & bene subditur: Comeditq́;

Osee 5.

ditq; populus cum sanguine.]Mentis cibus A interna eius lætitia est. Quid est ergo comedere cum sanguine, nisi ab interno appetitu mentis, intentionem uani fauoris nequaquam remouere? Velut enim sanguis abijcitur, cum mens à gaudio boni operis intentionem remouet uanitatis. Huiusmodi enim mens lætari in bono opere nouit: quia appropinquare cœlestibus per opera bona gaudet, quæ in eisdē operibus uideri ad tempus refugit. Cum sanguine ergo comedere, est gaudium boni operis sumere permistum uanitatis intentione. Quod ni mirum cum ab alijs offertur, elatis simplex B cibus est: cum uerò nullis laudantibus, conscientia superborum intumescit, quasi per prædā uiolenter tollunt, quod aliquis sponte non tribuit. Sequitur: Nunciauere autem Saul dicentes quòd populus peccaret Domino, comedens cum sanguine. Qui ait: Præuaricati estis. Voluite ad me iam saxum grande. Et dixit Saul: Dispergimini in uulgus, & dicite eis, ut adducat unusquisque bouem suum, & arietem, & occidite super istum lapidem, & uescimini: & non peccabitis Domino cum sanguine comedentes.]Prædicatorum sanctæ Ecclesię C proprium est, & perpetratas culpas reprehendere, & qualiter reprehensæ uitari debeant, monstrare. Reprehensæ quidem innotescunt, sed si uitari nesciantur, ostensæ repetuntur. Quid in hac sanguinis comestione, nisi latens elationis uirus ostēditur? Latentia autem uitia nisi exposita non curantur. Vt ergo prædicatorum mores insinuet, Saul prius præuaricatum fuisse populū asserit, deinde in lapide occidi quæ manducent animalia, præcipit. Sed saxum, siue lapidem nouimus: quia hunc Paulus ostendit, dicens: Petra autem erat Christus. Lapis uerò ad prædicatorem uoluitur, cum coram eo redemptoris exempla memorātur. D Deuolui ēt dicitur, ut ex omni parte uideatur. Grandis uerò dictus est: quia per Danielem crescere perhibetur, & omnem orbis faciem implere. Non ergo quomodolibet, sed ab utroque latere reuolutus aspicitur, ut ab arrogantibus conspiciatur Deus, & eorum arrogantia deprimatur. Videat ergo arrogans quàm potens in uirtute, quàm sublimis in maiestate, q̄ humilis in uirtute redemptor noster apparuit. Nam cęcos illuminans, ægros sanans præcipiebat, ut quod potenter egisset nemini diceretur. In monte resplenduit, patrem testimonium suæ diuinitatis produxit, & tamen discipulis ait: Nemini dixeritis uisionem hanc, donec filius hominis à mortuis resurgat. Et fortasse idcirco resurgente iam Domino, ad monumentum angelus apparuit qui ab eius ostio lapidem reuoluit. Tunc quippe reuoluendus erat lapis: quia Christus uerus homo, & potens Deus post resurrectionis gloriam erat agnoscendus. Si ergo unam partem lapidis aspexit elatus, uoluat lapidem, & aliā uideat. Non qualitercunque lapidem uideat: quia nō est mortuus Christus, sed reuolutum ab angelo: quia à mortuis resurrexit. Aspiciat ergo facundiam prædicationis hinc, & uoluat, & miretur illinc splēdorem humilitatis. Videat signorum potētiam hinc, & inde uideat: quia qui uirtutis potentia claruit, eandem uirtutem præcepto silentij occultauit. Sed dum uidet partem humilem, uideat & sublimem. Ecce humilis pars lapidis cernitur: quia dicit: Humiliauit semetipsum, factus obediens usque ad mortem. Sed si ista pars uoluitur, altera reuelatur: quia subiungitur. Propter quod Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen. Ad prædicatorem ergo lapidem uoluimus, cū coram ipso redemptoris nostri potentiam & humilitatem memoramus, cū & in operibus eum attendimus humilem, & ex humilitate in cœlo sublimem. In hoc quidem lapide bos & aries occidatur, ut in omni hominum genere elationis uitiū Christi contemplatione mactetur. Ibi quippe omnis sanguis effunditur: quia qui exemplo Christi instruitur, magna agit, sed de illis magnis operibus se non extollit. Pascitur quidem lætitia boni operis, sed non cruentatur cibus eius sanguine uanæ laudis. Nam lapis ille si in uerbis reuoluitur, dicit: Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Sed quia de uerbis non tumuit, uoluens se ait: Ego non quæro gloriam meam. Bos ergo & aries in lapide occiditur, quando exemplo redemptoris omnis cornuta elatio condemnatur, quando electus quilibet & bene agit, & optimè docet, sed nec uita eū erigit propria, nec eruditio aliena. In

1. Co. 10

Dan. 2

Mat. 9

Ibidē 17

Luc. 24.

Phil. 2.

Ioan. 15

Ioan. 7

In ariete quippe robur propriæ innocentiæ exprimitur, in boue autem labor & fortitudo prædicationis. Qui in petra occiduntur, ut sic electam mentem gaudendo reficiant ut ei mistum in se cruorem carnibus non impendant. Hoc quidem electus prædicator non solum loquitur, sed etiam persuadet. Vnde & subditur: Adduxit itaque populus, unusquisque bouem in manu adducere, est peccatum elationis pœnitentiæ afflictione delere. Dum enim operãdo delet, quod superbiẽdo deliquit, mactandum bouem in lapide per manũ ducit. Quid est autem quod dicit, Vsque ad noctem:] nisi quia & peccare non licet, sed delere peccata usque ad mortem licet. Vsque ad noctẽ ergo boues mactãdi sunt, nõ in nocte: quia dum uiuimus peccata delere pœnitẽdo possumus, post mortem fructuosam agere pœnitentiam non ualemus. Bene autem in eodem loco subditur: Aedificauit autem Saul altare Domino.] quia dum peccatores conuertunt, quasi ex lapidibus cœleste ædificium fabricatur. Et quia plerique codices habent: Tuncque primum cœpit Saul ædificare:] potest altaris nomine compunctio cordis intelligi. Quando enim per uerbum doctoris compunctio cordis erigitur: nimirum altare Domino ædificatur. Et primum ædificatum dicitur: quia est cõpunctio amoris. Vnde & in tabernaculo fœderis duo altaria fieri à Domino iussa sunt, adolendis scilicet thymiamatibus unum, alterum cõburendæ carni. Primum altare foris erat, secundum intra sancta sanctorum. Altare ergo primum compunctio timoris est, altare secundum compunctio amoris. Illud quippe peccata lugẽtium est, istud uerò ad æterna gaudia totis desiderijs inhiãtium: illius lapides recogitationes peccatorum, huius lapides meditationes perennium gaudiorum. Altare ergo primum doctor ædificat, quando culpas exponit, quas dum in se peccator aspicit, ingemiscit. Meritò etiam altare compunctio dicitur: quia incensat. Sed cum diu pro peccatis suis unusquisque compungitur, pœnitendo proficit ad usum securitatis. Nam post afflictionis tempora ardere incipit ad æternam uitam, & qui prius lugebat pro pauore supplicij, flere iam copiosius incipit pro dilatione mercedis. Quia ergo prima electorum compunctio ex timore nascitur, dum per typum regis, & populi prædicatores, & nuper cõuersi subditi designantur, altare tunc primum Saul ædificasse dicitur. Sed ex aliorum profectu sæpe doctor ad aliorum lucra consequenda succenditur. Vnde & subditur: Et dixit Saul: Irruamus super Philistim nocte, & uastemus eum usquequò illucescat mane, & non relinquamus de eis uirum.] Hoc suprà satis expositũ est. sed quia in nocte, & usquequò illucescat dies percutere Philistæos appetit, hoc profectò insinuat: quia ne in futurũ nocere dæmones possint, à cordibus peccatorum modò expellendi & perimẽdi sunt. Nox quidem uita hæc dicitur, cum æternæ comparatur. Nam qui illam uitam contemplari digne potuerit, illius comparatione quicquid hic lucidum cernitur noctis obscuritas esse iudicatur. Illucescit autẽ dies illa, quando in fine huius uitæ, electis animabus se aperit. In egressu quippe suo de corpore electa anima illucescẽtem sibi æternitatem uidet: quia lucem præsentis seculi quasi tenebras non aspexit. Quid uerò est, quòd dicitur: Et non relinquamus ex eis uirum.] Sed omnis Philistæus uir uastari debet, paruulus omnis nequaquam uastari potest. Nemo enim sine peccato, nisi solus Deus. Viri ergo capitalia crimina, & uitia principalia sunt. Sed tunc uirorũ, id est fortium nomine designantur, cum peccatorũ sibi corda subijciũt. Bene ergo dicitur: Nõ relinquamus ex eis uirum:] quia conuersi peccatores sanctorum prædicatorum consilio fortia quæque peccata & uitia deserunt, sed nullum peccatum aut uitiũ habere non possunt. Possunt cauere crimina, sed omnia nõ possunt uitare peccata. Possunt uitia extinguere, sed ne aliquo eorũ quomodocunque pulsentur, non præualent exercere. Dicit ergo. Non relinquamus ex eis uirum:] quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ & uitia nos eradicare præcipiunt: sed dum fortia & principalia in nobis necãt, agere nequeũt, ut quædam eorum per tenuem motum nequaquam uiuant. Et de populi obedientia subiungens, ait: Dixit populus, Omne quod bonum est in oculis tuis, fac.] Oculi prædicatorum sunt intuitus rationis. Qui ergo arbitrio doctoris committit, dicere ei rectè perhibetur: Omne quod bonum est in oculis tuis, fac.] Quasi dicat: Quia nos de rationis

Exo. 27.

nis nostræ illuminatione diffidimus, rationis tuæ luci cõmittimus, quod nobis deesse iudicamus. Sed hoc quod dixit Saul: Irruamus super Philistim, potest intelligi: quia non deliberata protulit, sed hoc dicendo, an esset super Philistim irruendum cõsuluit. Quòd autem populus citò assensum præbuit, hoc quod uidemus, insinuat: quia nõnulli intra sanctam Ecclesiam antequam uerba maiorum intelligant probant. Nam protinus subditur: Et ait sacerdos: Accedamus huc ad Dominũ. Et cõsuluit Saul Dominum dicens: Num persequor Philistim? Et non respondit ei Dominus in die illa.] Quid est, quòd consulentis regis uerba, quæ populus laudat, sacerdos ad Dominum esse deferenda denunciat: nisi quia obscura & magna negotia quæ simplices latent nunquam bene disponuntur, si eorum exitum in sacrario mentis subtili meditatione non quærimus. Ad Dominum quippe accedere est, eius uoluntatem secreta contemplatione cognoscere. Et bene accessus dicit: quia ab exterioribus ad interna tendimus, quando operis nostri exitum in diuina uoluntate cognoscere tentamus. Nam qui occulta, & intima quærit, & exteriora non deserit, ea quæ nescit adire, non inuenit. Quando ergo à nobis de occultis rebus consiliũ quæritur, ad Dominum accedamus: ut tunc demum quod agendum est, proponatur, cum in diuina uolũtate cognoscitur. Multa enim uidentur bona esse, & non sunt. Pleraque etiam facienda sunt, sed utilius fiunt, si congruo tempori reseruẽtur. Quędam quoque alij facere debent, alij uerò nõ debẽt. Quæ nimirum si electus quilibet in secreto meditationis uidere negligit, ea utique recto ordine non disponit. Econtrà autem qui discutere ea, uel agere meditando consueuit, non solum agenda, sed etiam uitanda cognoscit. Vnde & bene dicitur: Consuluit Saul Dominum, & non respondit ei Dominus in die illa.] Dies est cogitatio mentis, quę bona putatur, & nõ cognoscitur. Nam dũ bonam se esse simulat, quasi lucem portat. In die ergo illa Dominus consulenti se non respondit: quia uerbum Dei cum mala deliberatione conuenire nõ potest. Per respõsum quidem uerbi, patefacere solemus sensum intimæ uoluntatis. In illa igitur die Dominus non respondet: quia omnipotens Deus in simulata cogitationis luce non cernitur, qui semper in claritate ueritatis inuenitur. Et notandum: quia qui accedendi ad Dominum consilium tribuit, sacerdos fuit. Quid enim sanctius quàm consilium accedendi ad Deum? Sacerdotes ergo toties sumus, quoties fratribus bona consilia ministramus. Sacrius enim nihil dari potest, quàm id per quod quisque ire ad conditorem debet. Nos autem quia ordinem spiritualis pugnæ describimus, continuare priora sequentibus debemus. Verbum quidem Saul fuit, ut sic Philistęos uastaret, ut ex ijs uirum non relinqueret. Quod sic etiam intelligi potest: quia ita uolebat Philistæos perimere, ut corũ nullus ultrà mouere bella potuisset. Magna quidem hæc dies mentis est, qua sic æterna quæruntur, ut temporalis hostis nullus à cæde relinquatur. Sed quia nulli conceditur, sic temporaliter uincere, ut non debeat omni tempore pugnare, meritò dicitur: Non respondit ei Dominus in die illa.] Respõdere Dei nõ solũ intimi uerbi eius est, sed gratię & muneris. Quando enim benignè concedit, quod piè petitur, respondere perhibetur. Non ergo respõdet Dominus in die illa: quia permittit quidem electis ut uincant: sed de hostibus quasi uiuentes deserit, ut cum quibus semper pugnent, inueniant. Quod tamen si ideo dicitur, quia Ionathę culpa cælatur: magnus timor prælatis incutitur. Filius quidem peccat, & patri eius responsionem negat. Vnus etiam deliquisse cognoscitur, sed pro unius culpa insequi hostes suos cuncti pertimescunt. Quid in hoc facto signatur, nisi quia peccata subditorum, nõ solum sibi, sed etiam prælatis, & secum communiter uiuentibus nocent? Quia uerò latẽs hęc culpa à rege discutitur, uideamus iam qua sublimitate latentia quæque perquirantur. Nam sequitur: Applicate huc uniuersos angulos populi, & scitote, & uidete per quem acciderit peccatum hoc hodie. Viuit Dominus saluator Israelis: quia si per Ionathã factum est, absque retractione morietur.] Quibus nimirum uerbis ordinatum ualde iudicij ordinem demonstrauit: quia culpa prius inuenienda est, deinde pœna irroganda. Nam iudicij ordo confunditur, si ante inuentę culpę discussionem proferatur. Ne enim ante discussionem feriat, dicit: Applicate

te huc uniuersos angulos populi, & uidete, & scitote per qué acciderit hoc peccatum hodie. Et quia cognita culpa austerius feriẽda est, iurat dicens: Viuit Dominus: quia si per Ionatham filium meum factum est, absque retractione morietur. Tractari quidem diutius debet, ut inueniatur culpa: sed postquam inuenta est, in ea uiuus aliquis relinqui non debet. Absque retractione perimitur, qui uiuere in peccato, statim ut innotuerit, prohibetur. Sed istud absque retractione, scilicet perimere, absque retractione non est: quia multa consideratione pastor utitur, ut culpa quam retractando inuenit, feriri absque retractione, & extingui uelociter possit. Quod si iuxta historiã huius paterni iuramenti pondus attendimus, & illius temporis feruorem, & huius teporem pariter contuemur. Antiqui etenim patres, ut Deo placerent, ad mortem filijs etiam non parcebant. Nos autem eos quos secundum carnem diligimus, etiã tenui asperitate uerborum insequi non audemus. Ecce qui ad regnum filium nutriebat dicit: quia si per eum peccatum factum est, absque retractione morietur. Nos peccantes cernimus, & obiurgare peccantes aut nolumus, aut timemus. Cur ergo hoc facimus, nisi quia Deum sicut illi nequaquam diligimus? Nam Moyses ut bene peccatum idololatriæ uindicaret, Leuitas uigintitria milia uirorum iussit occidere. In cuius nimiũ exercitatione cædis dixit: Si quis est Domini, iungatur mihi. Ponit uir gladium super femur suũ. Item & redite de porta usque ad portam, & occidat unusquisq; fratrẽ suum, & amicum, & proximum. quasi dicat: In hoc ostendet quisque quia sit Domini, si pro eius amore fratri, pximo, uel amico non parcit. Dicit ergo Saul de filio: quia absq; retractione morietur:] quia nobis iã sub redemptoris gratia uiuẽtibus, & si mors nõ decernit corporis, peccati nõ debet uita dilatari. Absq; retractione quippe rector interficit, cũ affectus carnis nõ aspicit, sed cũ crimen inuenit, uelociter ferit. Retractat quidem qui ne scelestum acriter pungat, obsequia ab eo sibi impensa, aut cõsanguinitatis affectum cogitat. qua in re notandum est, quod non omnes culpæ acriter feriendæ sunt. Nam leues pulueris maculæ melius excutiendo quam lauando,

Exo. 32.

A aut ignem apponendo terguntur. Graues etiam culpæ in omnibus æqua asperitate insequendæ non sunt: quia uulnera corporum pro ipsorum corporum natura & robore uigorem exigunt medicinæ. Plerunque tamen prælati Ecclesiæ cum culpas audiunt, plus iusto inferuescunt: & dũ uindictã metiuntur, nec uulnerum qualitatem, nec personarum delinquentiũ uigorem respiciunt. qui nimirum tolerandi sunt cum minantur. sed ab ultione bonorum consilio sedandi sunt. Vnde & hic subiungitur: Ad quod nullus contradixit ei ex omni populo. quia

B enim maiorum minæ humiliter ferendæ sunt, dicitur: Nullus contradixit ei.] Et quia eorum nimietas salubri piorum consilio refrenanda est, non ualde inferius cum eandem mortem filio inferre rex tentat, omnis populus clamat: Ergo ne morietur Ionathas, qui fecit salutem hanc in Israel? Liberauit ergo populus Ionatham ne moreretur. Sed quia nondum inuentam culpam non ferire, sed inuenire satagit latentem, sequitur: Et ait ad uniuersum Israel: Separamini uos in parte una, & ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera.]

C quid est quòd regis præcepto populus à rege & eius filio separatur, nisi quia dum culpa latens & suspecta quæritur, & superiores & inferiores personæ discutiendæ sunt? Sæpe quidem populus, sæpe eorum rector delinquit: & aliquando ipsa subditorum culpa prælato adscribitur, quo negligente impleri perhibetur. Cùm ergo ostensis superius indicijs, quia lateat in populo culpa cognoscitur, & in quo sit abscondita nescitur: se rex admisceat, ut an sua sit culpa, uel populi pastor sciat. Equidem rex Saul conscius culpæ non erat, quam ipse

D nec consensu, nec opere perpetrauerat: & tamen discutiendus miscetur, ut si in se etiam latet inueniatur. quasi enim se peccati inscium perquirebat qui dicebat: Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, qui autem iudicat me, Dominus est. quasi dicat: Quærere meipsum & inuenire non desino: quia si mihi lateo, cui nuda sunt omnia non latebo. Dicat ergo rex peccati illius quod discutiebatur, non conscius: Ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera:] quia electi doctores

1. Co. 4.

cùm in alijs per rectitudinis zelum sæuiūt, sibimetipsis & suis familiaribus nequaquam parcunt. Quasi enim in una parte populum separant, & semetipsos nō separant, qui subditorum culpas discutiunt, & ut semetipsos inueniant, inuestigare non curant. Magnum quippe est humanæ ignorātię pelagus. Nam si nosmetipsos quærere, & quales simus inuenire uix aut nunquam possumus, alios quādo possumus? Quid est enim quod Propheta deplorat dicens. Cor meū dereliquit me. Quid est quod scriptura sacra denunciat: Ignorat homo utrum odio uel amore dignus sit? Item quæstionis suæ fructum propheta denunciat dicens: Inuenit seruus tuus cor suum. Si uix inuenire cor sancti possunt, nosmetipsos inquirere qua temeritate cessamus? Sed fortasse nec propheta potuit: quia subiunxit: Vt timeat te. Inueniret utique cor suum, si pleniter cognouisset, odio an amore dignus existeret. Qui ergo non inuenit, ut corā Deo securus esset inuenit utiq; ut timeret. At nos nec istud facile possumus: quia dum inuenire peccata nostra, & inuenta pensare negligimus, quasi perdito corde securi sumus. In parte ergo altera ij, illi in altera statuūtur, ut singulorum occulta cōsiderentur, & inuenta culpa digna pœna feriatur. Quod quia laudandum ualde non dissuadendum est, sequitur: Respondit populus Saul: qđ bonum est in oculis tuis fac.] quid est autē quòd populo Saul, ut se in partem unam separaret præcipit, & populus facere regē rogat quod præcipit: nisi quia inquirere semetipsos simplices nesciunt, etiam cum iubentur? Dicit ergo: Fac quod bonum est in oculis tuis.] Quasi dicat. Tu melius agere nostra poteris, qui lumen cordis non solum tibi, sed etiam nostris prænidendis itineribus suscepisti. Sed rector de interna illuminatione laudatur, quam per gratiam habet, per æstimationem non habet. Laudatur quidem quia cognoscere secreta aliorum possit, sed ipse semetipsum posse scire diffidit. Quia ergo lumen sibi tantę gratiæ non adscribit, à Deo postulare hoc p̄cibus non omittit. Vnde & sequitur: Et dixit ad Dominum Deum Israel: Da indiciū. Quid est quod non responderis seruo tuo hodie? Si in me aut in Ionatha filio meo hæc iniquitas est, da ostensionem: aut

Psal. 37

Eccl. 9.

2. Reg. 7

A si est in populo tuo hæc iniquitas, da sanctitatem.] Indicium ergo dari petimus, quando nobis abscondita reuelari flagitamus. Sed quærendum est, quid sibi uult tāta uerborum diuersitas? Nam in se & filio ostensionem dari petit, si in populo est iniquitas, sanctitatem. quod tamen dici breuiter potest, quia electi doctores sciunt propriam fortitudinem, sciunt populi subiecti infirmitatem. Pro se ergo solam ostensionem culpæ petunt. quia austeritate pœnitētiæ hanc soleant insequi sciunt. Pro populo autem sanctitatem quærunt: quia culpas B subditorum solum scire appetunt, sed quos inueniunt praua agere, rogant ad ueniam per lamenta peruenire. Quid est enim dicere, Da sanctitatem: nisi, Sanctifica, quos demonstras? Mihi eorum occulta detegis, sed detegendo nihil agitur, si quod ostendis, gratiam refundendo, non operis. Quia uerò sæpe stant subditi, & prælati cadunt, sequitur: Et deprehensus est Ionathas & Saul.] Et quia ipsa etiam culpa non facilè à quo sit perpetrata cognoscitur, sequitur: Et ait Saul: Mittite sortem inter me & filium meum. Et captus est Ionathas.] qui C sortes mittunt, per uisibilium rerum coniecturas latentia sæpe deprehendunt. Sic nimirum Ionas fugiens noscitur, sic Mathias apostolus Apostolica celsitudine dignus inuenitur. Sortes ergo spirituales ponimus, quando per exteriora signa operū, ad occultorum noticiam peruenimus. Sors enim uniuscuiusque propria est conuersatio. Vnde in Sapientia reprobi dicunt: Coronemus nos rosis antequam marcescāt, nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra, ubique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc D est sors nostra. Econtrà autem Psalmista precatur dicens: Portio mea Domine sit in terra uiuentium. Quod etiam Paulus denuncians ait: Nostra conuersatio in cœlis est. Doctor ergo quasi singulorum sortes tenet, dum uniuscuiusque conuersationem uidet. Et dum culpa noscitur, & rei persona nescitur, quasi sortes mittit, dum modum facinoris comparat personæ negligentis. Sed & sorte culpam deprehendit, dum quodam signo coniecturæ peruenit ad euidentem criminis ueritatem. Negligenter quidem præeminet, qui commissorum sibi fidelium

Ionæ 1

Act. 1

Sap. 1.

Ps. 141

Phil. 3.

fidelium nescit & fortitudinem & infirmitatem. Nosse enim debet fortes subditos, quibus sint uirtutibus apti, quibus infirmi sint uitijs per negligentiam proximi. Nosse debet, quæ uirtutum deuotio istos excitet, quæ illorum negligentiam qualitas uitiorum turbet. Quasi ergo in exterioribus sortes singulorum tenet, dum præuidet quibus illi possunt uitijs obrui, quibus isti uirtutibus exaltari. Causa igitur cognita, quasi sortibus signa imprimit, dum patentis culpæ notam illius conuersationi adscribimus, qui per negligentiam pronus & uicinus ad illud facinus perpetrandum antè fuisse uidebatur. Sed coniectura hæc habeatur ad indagandam ueritatem, non ad rei inuentæ certitudinem: quia illic statim subditum est: Dixit autem Saul ad Ionatham: Indica mihi quid feceris.] Quid est enim quod captus interrogatur, nisi quia culpæ quæ signis aut coniecturis deprehensæ uidentur, feriendæ adhuc non sunt? Quasi enim iam uulnus tenetur, sed adhuc tectum est. Discooperiatur ergo, ut mederi ualeat & curari. Cogendus quidem aut admonendus est, ut culpam quæ iam uelut palam cernitur, confiteatur. Dicit ergo: Indica mihi quid feceris:] quia crimen quod apertis quibusdam indicijs noscitur, antè iudicandum non est, quàm apertissimè demonstretur. Et quia electorum est peccare & resipiscere: culpas perpetrare, & perpetratas confitendo detegere, sequitur: Et indicauit ei Ionathas, & ait: Gustans gustaui in summitate uirgæ quæ in manu mea paululum mellis, & ecce morior.] Quid est quod ait: Gustans gustaui? Quare non dixit superius, Gustans gustaui paululum de melle isto, cum dixit: Vidistis quia illuminati sunt oculi mei, eo quod gustauerim paululum de melle isto? Sed quidam dum peccata confitentur, ea nimirum quibusdam uocibus minuunt, dum se non ex toto animo commisisse ostendunt. Econtrà autem electi uiri quando se de minimis accusant, ea utique non quasi parua, sed quasi magna pronunciant. Quid est dicere: Gustans gusta i:] nisi, Quod fœcris peccatum exercui, magno concupiscentiæ ardore compleui. Et quid est post peccati confessionem dicere, Morior: nisi mortem à se pœnitendo & confitendo expellere, & expulsam timere? Quod quidem propriè est electorum, qui peccata sua deserunt, & tamen hæc quasi non deserta pertimescunt. Et quidem puris confessionibus, & austeris pœnitentiæ cruciatibus delent, sed quasi non deleta uehementer timent. Sed quid est quod ait: In summitate uirgæ:] nisi quia dum nos confitendo insequimur, proferre contra nos mendacium non debemus. Peccatum quidem in confessione prodendum est, sed augmentandum mendacio non est. Tale quidem debet esse in confessione, quale fuit in opere. Vt ergo ardor concupiscentiæ bene prodatur, dicit: Gustans gustaui.] Et ut qualitas eius appareat, subditur: In summitate uirgæ. Quasi dicat: Audacter inflammatus feci, sed hoc feci. Et quia filius regis confitetur, dicit. Quæ erat in manu mea.] Virga Ionathæ prædicatoris doctrinam atq; disciplinam signat. Quæ in manu tenetur, quando non solum docet, sed quod docet operando exercet. Quid est ergo quod ait, Quæ erat: non, Quæ est in manu mea:] nisi quia æstimationem electorum insinuat, qui etiam cum praua committunt, prædicationis ministerio se indignos arbitrantur. Dicit ergo: In summitate uirgæ q̃ erat in manu mea.] Quasi dicat: De illo superbiens peccaui, quo peccando me indignum feci. Erat ergo in manu mea, & non est: quia etsi aliquando feci quod docui, illud quod operando tenui, superbiendo amisi. Nunc igitur timore perterritus dicit: Ecce morior.] Et quia isdem metus aliquando diuina inspiratione menti incutitur, aliquando comminatione doctorum, subditur: Et ait Saul: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat: quia morte morieris Ionatha. Sequitur: Dixitque populus ad Saul: Ergo ne Ionathas morietur, qui fecit salutem magnam in Israel? Hoc nephas est. Viuit Dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram: quia cum Deo operatus est hodie. Liberauit ergo populus Ionatham ne moreretur.] Quid est ergo quod dicit: Ergo ne Ionathas morietur?] nisi quia alius de eadem culpa moreretur? Quibus nimirum uerbis populi nobis ostenditur uirtus magnæ discretionis: quia in electorum examine, non solum culparum cau se

sæ pensandæ sunt, sed etiam merita personarum. quod apertè his uerbis ostenditur: quia non ideo Ionathas non moriturus asseritur, quia erat filius regis, sed quia in Israel magnam salutem fecit. Cùm ergo magni uiri cadunt, communi iudicio tradendi non sunt: quia priora opera promerentur, ut posteriorum grauitas leuigetur. Ipsa autem culpæ leuigatio non acceptione personæ decernenda est, sed respectu prioris uitæ: quia ad absolutionem illius, sanctæ Ecclesiæ lucra pensanda sunt, non carnalis affectio admittenda. Sed quid mirum si ad absolutionem peccatoris propria merita suffragantur, quando in sacri eloquij autoritate discamus: quia alij pro aliis liberati sunt? Aliorum quidem bono opere alij adiuuantur, sicut ad peccantem regem Salomonem à Domino dicitur: quia non custodisti præcepta mea, disrumpens scindam regnum tuum, & dabo illud seruo tuo. Veruntamen in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem tuum, sed de manu filij tui scindam illud. Hinc est quòd non solum patrum opera filiis prosunt, sed etiam ciues pro ciuibus liberandos agnouimus. Euertendæ quidem Sodomæ se promisit Dominus parcere, si in ea tãtum decem iustos inueniret. Hierusalem quoque respici misericorditer dicitur: quia aliquanta bona opera in ea inuenta sunt. Hinc est, quòd Heli uita propria iustus, sed authoritate pastorali remissus, à uiro Dei audiuit: Pars magna domus tuæ morietur, cum ad uirilem ætatem peruenerit, ueruntamen non auferam penitus ex te uirum ab altari meo: ut sacra scriptura hic apertè monstraret, & pro dissolutione percussum, & pro præterita conuersatione respectum. Sed percuti fortasse ex parte potuit: quia qualemcunque uitæ immundiciam habuit. De Ionatha ergo bene dicitur: Ergo ne Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? Hoc nephas est. Viuit Dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram: quia cum Deo operatus est hodie.] quasi dicat: qui magna opera fecit, absolui ex toto dignè promeruit. quia igitur in Ecclesiastica censura etsi non est acceptio personarum, est tamen discretio meritorum, aptè conclusit sententiam dicens: Liberauit ergo Ionatham populus

3. Re. 11

Gen. 18.

Suprà 2

A ne moreretur.] quo in loco notandum est, quia rex bis iusiurandum interfectionis Ionathæ superius protulit, quem tamen uictus populi instantia non occidit. quid est quòd iurauit, & iuramenti assertionem nequaquam seruauit? Sed ex hac re duo nobis documenta proueniunt, ut cauti scilicet & discreti esse debeamus. Cauti quidem, ne iuremus: discreti, si agere peruersa iuramus. qui enim iurare cauet, periurare omnino non potest. Sed cum malè iuratur, iustius iusiurandum dimittitur, quàm compleantur crimina quæ iurantur. B Sit ergo unusquisq; cautus anteq̃ iuret, ut aut ne omnino iuret, aut facturum se mala non iuret. Cautos quidẽ nos esse Dominus insinuat dicens: Sit sermo uester, Est est, nõ non. Nolite iurare neque per cœlum, neq; per terram. Econtra autẽ reprobi & incauti quidem sunt, & discreti non sunt. Nam sæpe se acturos mala repromittunt, & reuocare promissa, quasi periurium incursuri, non satagunt. Hinc est quod Herodes incautè iurauit, & nepharium iusiurandũ quod protulit in præcursoris Domini morte cõpleuit. Cauti ergo in nostris dispositionibus esse C debemus: sed si cauti esse negligimus, prætermittenda sunt proposita, non implenda. Sic quippe à proposito desistere, non est uitium leuitatis, sed uirtus discretionis. Tamen iurare quæ reuocanda sunt & detestanda, omnino cauendum est & uehementer horrendum: quia cum tale iusiurandum non impletur, omnino culpa uitatur, sed minor eligitur. Sequitur: Recessitque Saul, nec persequutus est Philistim.] Cum Ionathæ culpa reperitur, cum iusiurandum rex non perfecisse cognoscitur, cessare Philistæos persequi perhibetur: quia dum pro- D pria infirmitate pastores deprimuntur, lucra aliorum exquirere fortiter nequeunt. Cessare etenim persequi Philistæos, est ad tempus uitia aliorum insequi, prædicando desistere. Prius enim esse intendendum ut dicant ad purificationem suam, deinde purgati uigilandum ad salutem alienam: quia dum silent, semetipsos præparant, ut quasi per pœnitentiam suam ad lucra aliorum fortiter surgant. Et quia sæpe dum doctor sibi conscius silet, quibusdam eius subditis maligni spiritus impia suggerendo nõ silẽt. Sequitur: Porrò Philistim abiere in loca sua.]

Mat. 5.

Mar. 6.

sua.] Tacentibus quidem doctoribus, in lo
ca sua dæmones abeunt: quia per pastorum
silentium non pereunt, nisi quia ad uitam
æternam prædestinati non sunt. Loca ete-
nim dæmonum sunt: quia diuina præscien-
tia in habitaculũ Dei præordinati nõ sunt.
Hinc est, quod prædicantibus primis do-
ctoribus dicitur: Credebant quotquot præ (*Act. 13*)
destinati erant ad uitam æternam. Hinc (*Rom. 8*)
Paulus ait: Quos præsciuit, & prædestina-
uit: & quos prædestinauit, uocauit. Hinc (*Act. 16.*)
est quod uolẽtes Apostoli transire in Asiã,
à Spiritu sancto prohibiti sunt. Qui ergo
non prædestinati sunt, siue audiant doctorũ
uerba, siue non audiant, uocari in Dei habi
taculũ nequeunt: quia per nequitiam in qua
sunt ante constitutionem mundi præcogni
ti, locum in se malignis spiritibus paraue-
runt. Benè igitur dum insequi Philistæos
cessare dicitur, in loca sua dæmones abijsse
referuntur: quia aliquando Dei dispensatio
ne doctores tacent, ut illis tacentibus ij
qui Domini non sunt, à malis spiritibus
recipiantur. Sed, ut dixi, cum post cul-
pam pastores tacent, semetipsos humiliãt,
ut purgati in ministerium prædicationis po
tenter surgant. Dum tacent, infirmitatem
suam pensant: sed considerando semetip-
sos, contra occultos hostes se ualidius ro-
borant. Vnde & bene subiungitur: At Saul
confirmato regno super Israel, pugnabat
per circuitum contra inimicos eius.] De-
bilitatur quidem regnum, quando pasto-
res in aliquibus culpis cadunt. Sed debile
confirmatur, cum per satisfactionem pœni-
tentiæ ad opus magnæ uirtutis eriguntur.
Et super Israel confirmari dicitur: quia dũ
ad uitæ altitudinem proficit, eos quibus
præeminet ordine, uincit conuersatione.
Videntibus Deum prælatus est, sed supra
Deum uidentes extollitur, cum præ cæte-
ris in diuina assumitur contemplatione. Me
rito ergo dicitur: Pugnabat contra omnes
inimicos eius, & quocunque se uertebat su
perabat:] quia qui æterna altius conspicit,
facile conterit, quicquid de infimis sibi ad
pugnam uenit. Quia enim nulla terrena sibi
iam placent, qui per magnam charitatem
super Israel, id est in cœlestibus regnat, quo
cunque se uertit superat. Quid enim huic
malignus spiritus suggerat, qui terrena nul
la considerat, qui læta seculi nulla iam

A amat? Pugnat doctor dum prædicat, sed su
perat: quia quod prædicando prohibet de
mundi delectatione contingere, conuersa-
tionis uirtute persuadet. Et quia pugnare
in circuitu contra inimicos dicitur, magnæ
laudis eius uictoria esse demonstratur. Ex
omni quidem parte perfectum esse docto-
rem docet, qui ex omni parte fortissimos
habet inimicos. Dum ergo ubique uerti &
superare dicitur, quanta eius gloria prædi-
catur? Quid est ergo quod in circuitu ho-
stes habere dicitur, nisi quia maligni spiri-
tus omnibus sensibus nostris insidiantur?
B Nam loquendo alios, alios uidendo deci-
piunt. Alios per auditum, alios per gustum
uel olfactum fallunt. Alios etiam per insi-
dias illecebrosæ delectationis uel cogitatio
nis pertrahere ad immunditias satagunt.
Alijs foris obscœna offerunt, quæ mentis
deliberatione sequantur. Sed ut rectius
hunc circuitum demonstremus, hunc dum
ad læta pertrahunt, eis quasi ad dexteram
insidias ponũt. Illum dum per aduersa deij-
ciunt, quasi à læua parte constringunt. Nos
dum ad præterita oblectamenta inuitant,
quasi à retro præcipitant. Illis quasi ab an-
C teriori parte obuiant: quia sæpe infirmorũ
mentibus districtæ conuersationis, & uitæ
longitudinem quasi consulendo monstrãt.
Ab ante enim ueniunt: quia proficisci ad
cœlum animas non permittunt. In circui-
tu ergo inimicos habemus: quia antè, re-
trò, in dexteram & sinistram malignorum
spirituum certamen patimur. Vnde & bea-
tus Petrus apostolus nos cohortatur dicens:
Aduersarius uester diabolus tanquam leo (*1. Pet. 5*)
rugiens circuit, quærens quem deuoret,
cui resistite fortes in fide. Sed iam belli cir
cuitum nouimus: qualiter per circuitum re
D ges uincant, uideamus. In circuitu quidem
uincunt: quia linguam, & os, & oculos, &
omnia corporis membra ab illicita actione
custodiunt. Dum enim linguam perfectè
per silentium muniunt, quasi in una parte
uictores sunt: & dum uident oculis quæ cõ-
cupiscere dedignantur, ex alia parte ui-
ctores fiunt. Sæpe etiam mala audiunt &
repellunt, quia noxia reprobant, repro-
bando triumphant. Cunctis ergo sensi-
bus uictores sunt, qui per eorum aliquem
subdi malignis spiritibus nolunt. Sed &
dum cordi inepta cogitatio offertur, ho-
stis

stis qui reprobatur eliditur. Qui enim noxia quæque abijcit, hostem potenter premit. Et quia item læta contemnit, & aduersa non metuit, quę reliquit aliquando peruersa non repetit: & ad cœlestia feruenter currit, hostes quos in circuitu patitur, superare declaratur. In quibus profectò aduersarijs quia insidiæ oppositæ quinque corporalibus sensibus designantur, apte per quinarium numerum exprimuntur: Contra Moab, inquit, & filios Ammõ, & Aedom, & regem Suba, & Philistæos.] Qui enim quinque gentium nomina posuit, oppositas quinque sensibus corporis fraudes dæmonum designauit. Sed quia doctor nõ solum uiuendo, sed etiam docendo dimicat, cùm contra omnia uitia disputat, cùm ea uerbi gladio in auditorum suorum mentibus necat, nimirum in circuitu & pugnare cernitur, & quocunque se uertit superare. Sed quædam specialiter nominantur, quæ sibi principaliter obstant: Contra Moab, inquit, & filios Ammon, & Aedom, & regem Suba, & Philistæos.] Moab ex patre interpretatur, Ammon populus mœroris, Aedom rufus, Suba incensa siue conuertens, Philistæus poculo cadens. Quid enim his nominibus nisi gradus pessimę uitæ exprimitur? In Moab quippe, qui ex patre dicitur, concupiscentia designatur. In mente quidem reproba quia à diabolo ponitur, quasi à patre generatur. Quid uerò per Ammon, qui populus mœroris interpretatur ostenditur, nisi frequentia malorũ operum? quia enim multa sunt, populus dicit: & quia ad æterni luctus amaritudinem reprobum unumquenque perducunt, mœroris populus rectè nominatur. Aedom uerò qui rufus dicitur, quid nisi peccãdi nimium feruorem insinuat? prius enim peccare quisque consueuit, deinde per usum peccandi proficit in augmentum feruoris: ut peccare sæpius audeat, & hoc quod audendo ingeminat, semper iterare ardentius cõcupiscat. Quo nimirum peccandi ardore agitur, ut in mente reproba quicquid uirtutis aut boni operis uiuit, comburatur. Incensa ergo post Aedom in spirituali bello describitur: quia ita est perditæ mentis cassis, ut cùm feruenter mala congregare nititur, bonis omnibus quasi per cõbustionẽ perditis & redactis nihilũ spolietur. Suba

A etiam conuertens dicitur: quia & formam Dei de reproba mente feruens peccatũ tollit, & hanc ad apostatæ angeli formam redigit. De qua iam per diuinam sententiam dicitur: Cùm uenerit impius in profundum malorum, contemnit. Superba quidẽ mens iam diuina mãdata despicit, & semetipsam carnalibus desiderijs subdit. Quis ergo est rex Suba, nisi ille de quo ad beatum Iob à Domino dicitur: Ipse est rex super uniuersos filios superbiæ. Philistæi uerò qui poculo cadũt, qui sunt, nisi qui omnibus supradictis malis ebrij sunt? qui sic cœlestia obli-

Prou. 18

Iob 14

B uiscuntur, ut ad hæc euigilare aut uix aut nunquam uideantur. Per Moab ergo concupiscentia carnis exprimitur, per Ammon freques usus malæ operationis, per Aedom peccandi ardens desiderium, per Suba uastatio & combustio uirtutũ, per Philistæos obliuio cœlestium. Cùm ergo electus doctor aliquem educere de tantorum laqueorum medio appetit, quantæ uirtutis certamen sumit? Et quia de omni hoc perditionis gradu per doctorum laborẽ ad pœnitentiam redeunt, quocunque se uertit superare phibetur Prædicãdo etenim aliqñ concupiscentiam in alicuius corde interficit,

C aliqñ usum prauæ operationis. Modò illos trahit qui in usum peccandi transierãt, modò illos qui combustis, & ad nihilum redactis uirtutibus, regi suo diabolo quasi incẽsi seruiebant. Et quia prædicando superna memorat, cadẽtes poculo, & cœlestiũ oblitos ad spiritualis uitæ studium excitat, & per amorem ardenter inflammat. Bene ergo dicitur: Quocunque se uertebat superabat:] quia dum de omni genere peccatores ad uitam trahit, triumphare ubique cognoscitur. Hos nimirũ triumphos agere

D suos milites, suos principes imperabat Dominus cùm dicebat: Ite in orbem uniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Omni creaturæ Euangeliũ prædicare præcipit, qui omnia genera hominum duci ad fidem uoluit, ut dum nobiles regum suorum triumphos ostenderet, eos superare ubique mõstraret. Vnde scriptum est: Qui uult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Omnes quippe homines uult saluos fieri: quia de omni hominum genere eligit, quos ad gaudiũ æternæ salutis trahit. Sed quid speciali for

Mar. 16

1. Pe. 3.

titudine

titudine agat exponit, quia dicit: Congre-
gatoque exercitu pcussit Amalech, & eruit
Israel de manu uastatorum eius.] Amalech
populus lambens interpretatur. Quid ergo
per Amalech nisi fornicationis spiritus de-
signãtur? Lambere enim eorum est, ad pec
candum mentem carnis blandimento deli
nire. Velut enim linguæ tactu lambere am
biũt, cùm lenibus suggestionibus mentem
tangunt. quid est quòd contra Moab & Am
mon, quòd Aedom & regem Suba pugnas-
se & uicisse dicitur, non tamen exercitum
cõgregasse, sed ut Amalech uinceret, exer
citum congregauit? Quid est quod exerci-
tum congregauit, nisi quia ad extinguendũ
fornicationis spiritum uirtus una non suf-
ficit? Abstinentia quidem ciborum contra
hoc uitium fortissima est, sed sola nõ præ-
ualet. uelut enim miles est, & pugnare po-
test, superare non potest: quia Amalech nõ
uincitur, nisi exercitus congregetur. qui er
go fornicationem percutere appetit, addat
abstinentię corporis uirtutem humilitatis.
Nam si mens Deo subdi humiliter despi-
cit, carnis suę desideria dominando ac prę-
eminendo non premit. Sed adhuc necesse
est, ut congreget: quia exercitum paruum
habet. Virtuti ergo humilitatis & abstinen
tiæ corporis addatur frequẽs numerus ora-
tionis. Affectus quidem cordis intenti cœ-
lestibus, contra carnis bellum fortes mili-
tes sunt. Iam ergo in frequenti assiduitate
precum aciẽ habet, sed exercitus nõ unam
tantum aciem, sed plures habet. Adhuc ita
que exercitum perfectũ non habet, & Ama
lech percutere nequaquam ualet. Nũquid
ei prodest, quòd ieiunando se atterit, quòd
ad tempus orando compungitur, si mens lu
brica cogitet, & phantasmata lasciuiæ in se
metipsam portet? Sed uitare turpes cogita
tiones non præualet, qui honestas in se nõ
habet. Quia enim semper cogitamus, ex-
quirenda sunt nobis bona, ne mala cogite-
mus. Quid uerò sunt omnes turbæ bonarũ
cogitationum, nisi innumerabiles mentis
acies? Nam dum mentem ambiunt & mi-
nuunt, ad eam accedere turpissimos inimi-
cos non permittunt. Et quia cogitando ad
desiderium magnæ puritatis accendimur,
armis potẽtibus milites nostri induti sunt,
quibus fornicationis impetus & depellen-
do in fugam uertunt, & ad nihilum dedu-

A cendò perimunt. Nam unde ad animam in-
trare cogitationes possint non habent, quæ
quasi fortissimo milite honestate cogitatio
num bonarum undique ornata est. Nunc
ergo exercitũ anima congreget, quæ Ama
lech uult perimere, & de manu uastatorum
eius uidẽtem spiritum liberare. In horum
medio resideat, ut cincta exemplis electo-
rum fortium, circundata doctrinis scriptu
rarum, nullam partem sui uacuam habeat,
unde hostis irrumpat. Quia ergo innume-
rabilia sunt exempla fidelium, quia multa
documenta scripturarũ, exercitus magnus
B & fortis est, sed ad congregandum difficile
non est. Bene ergo de Israelis rege dicitur:
Congregato exercitu percussit Amalech:]
quia fornicationis spiritus non antè uinci-
tur, quàm per abstinentiam corpus attera-
tur, & omnis turpitudo obscœnæ cogitatio
nis, bonis mentem replentibus effugatur.
Tunc quippe eum lambere, id est delinire
populus lambens delectando non potest:
quia domita carne ieiunijs, humilitatis ar
ce prædita mẽte, orationis armis accincta,
intenta doctrinis cœlestibus, exemplis mu
nita, impiæ suggestioni aditum prębere cõ
C sentiendo non præualet. Quæ nimirũ exer
citus congregatio bene regibus, id est Ec-
clesiæ doctoribus conuenit: quia quisquis
ad extinguendam fornicationis rabiem ele
ctos subditos instruere nititur, hæc plura
auxiliorum agmina ei uerbo congreganda
sunt. Bene & Israel erutus de manu uasta-
torum eius asseritur. Erui quidẽ euelli dr.
Et quod euellitur, altas radices in profun-
diora mersisse sentitur. Manus uerò uastato
rum, potestas est malorum spirituũ. Vnde
etiã scriptum est: A quo quis uincitur, eius
seruus efficitur. Quid ergo colligitur, nisi
D quia dum fornicatores desiderijs carnis as
sentiũt, potestati malorum spirituum subi-
guntur? Quia item altum est fornicationis
blandimentum, dum in hoc anima per desi
derium mergitur, quasi in profundũ radici
bus tenetur. Erui ergo de manu uastatorũ,
est à fornicationis abysso qui in potestate
dæmonum est, liberari. Bene ẽt uastatores
fornicationis impetus dicuntur: quia de ui
tio luxuriæ per beatũ Iob dicitur: Ignis est
usque ad perditionem germinãs, & omnia
eradicans genimina. Vastator quippe for-
nicationis spiritus dicitur: quia quem inua

2. Pe. 2.

Iob 31.

 serit,

serit, ei nimirũ nulla uirtutum dona derelinquit. Ad laborem quidem ministerij bona quidem aliqua habere potest, sed ad meritum salutis ea habere non potest. Vastari ergo dicitur, cui perdita castitate ad uitam bona alia nulla prosunt. Vastari etiam horti tenera dicuntur. Qui enim sunt horti superni spõsi, nisi corda sanctorum per custodiã munita, & per castitatis odorẽ florida? Nam dũ nullos motus turpes recipiũt, albo pudoris flore decorantur. Vnde & sponsæ in Cãtico sponsi laudibus dicitur: Quę habitas in hortis, audire me fac uocẽ tuam. Et rursus: Hortus conclusus soror mea sponsa. Hortus quidem, quia uirtute eximię castitatis floridus: conclusus autem, quia per continentiã munitus. Hinc sponsa quid sponsum oblectet, exponit, dicẽs: Sponsus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Immundi ergo spiritus uastatores sunt: quia si pudica corda decipiunt, decepta teneros flores tantæ uirtutis perdunt. Qui itaque cùm ab immundicijs ad castitatem redeũt, quia diras dęmonum potestates effugiunt, & a profundo perditionis ascendunt, de manu uastatorũ erui apte memorãtur. Sed rex qui eruere populum dicitur, quales adiutores habeat uideamus. Nam sequitur: Fuere autem filij Saul Ionathas, & Iesui, & Melchisua: nomina duarum filiarum eius, nomen primogenitæ Merob, & nomen minoris Michol.] Filij Saul qui non ad quamlibet hæreditatem sed ad regnum nascuntur, illos insinuãt de quibus sanctæ Ecclesię per Psalmistam dicitur: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnẽ terram. Quos tres esse agnouimus: quia fidem sanctæ Trinitatis prædicando desendunt. Sed quia percusso Amalech, regis filij nominantur, eorum numerum ad uirtutum merita referamus. Maceratio quidem corporis, circumspectio mentis, simplicitas intentionis tria sunt. Quia ergo doctores sanctæ Ecclesiæ ad reprimendam carnis libidinem fortes sunt, ad cordis custodiã sapientes, intẽtionem cordis in cœlum subleuando sublimes, tres esse Saul filij dicuntur. Tria etiam sunt, fortitudo operis, uirtus charitatis, & affluentissima gratia prędicationis. Doctores quippe sanctæ Ecclesię, quia magna conuersatione sublimes sunt, magna charitate feruentes, magna uerbi sapientia facundi, ternario numero apte signati sunt. Quorum certe uirtutibus nomina conueniunt: quia Ionathas columbæ donum dicitur, Iesui planicies siue desiderium meum, Melchisua rex meus salus. Quia enim præcellentia dona Spiritus sancti doctores habent, columbæ donum rectè nominãtur. Quia item inter dona sublimia humiles sunt, planicies dicuntur. Quia pro subditis sibi fidelibus ardenter æterna postulant, desiderium meum esse perhibentur. Quæ quidem uox paruulorum subditorum esse cognoscitur, uirtus uero tanti nominis prælatorum. Qui enim paruuli & frigidi adhuc in nostris negligentijs iacemus, ad cœlestem patriam ardentibus desiderijs non flagramus. Sed quod nos ardenter flagitare non possumus, pro nobis postulat, qui ad illam quam nobis adipisci desiderant, patriam magnis desiderijs anhelant. Pro excellentia ergo charitatis non desiderantes, sed desiderium regis filius dr̃, ut in doctoris mente flagrare ignis dilectionis specialiter demonstretur. Vnde & de Domino per Psalmistam dicitur: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem urentem. Hinc est item quod Daniel uir desideriorum dicitur: quia prospera populi sui magnis precibus postulasse perhibetur. Melchisua uerò dicitur rex meus salus. Rex quippe prædicator dicitur: quia celsitudinem tenet ordinis, & dignitatem magnæ conuersationis. Rex item dicitur: quia summam tenet celsitudinis, & uigorem autoritatis. Saulus etiam dicitur, ut eius integritate ægritudo populi depelli sentiatur. Merito enim uitæ & deuota oratione hoc agere quotidie debet doctor, ut subiectus sibi quisque pertingere ualeat ad salutem: Sed notare iterum doctor debet: quia cùm a subditis nominantur, non rex noster, sed rex meus dicitur. Quid est ergo quod rex dicitur, nisi quia tam familiaris esse debet omnibus, ut singulorũ esse per amorem, sentiatur? Sed qui meus dr̃, rex nominãtur: quia humilis & affabilis prædicator hoc ipsum quod pręeminet, non uidetur esse suum singulariter, sed speciale singulorum, cùm tã communis per gratiam esse nititur, ut eius celsitudo propria uniuscuiusq; forte uidet.

Onus

Cant. 2 · Cant. ult. · Ibidẽ 4. · Item 2. · Ps. 44. · Ps. 10 · Dan. 9

Onus autem uerbi dicitur, quia uidelicet A
salus mea dicitur, per quod nimirum dili-
gens prædicatoris studium, & sollicitudo
commendetur: quia sic debet intendere si-
mul omnibus, ut quærat & agat propria sin
gulorum. Ab unoquoque etenim salus mea
dicitur, si uniuscuiusque infirmi curam susci
pit, & hunc ad æternæ salutis bona perdu-
cit. Quæ uero sunt Saul filiæ, nisi prædica-
tori subditæ electorũ qualitates? Alij quip
pe actiuæ uitæ studijs seruiunt, alij uero cõ
templatiuæ remotionibus absconduntur.
Filiæ quidem dicuntur pro fœcunditate.
Illa quidem parit multitudinem bonorum B
operum, ista uero internorum plenitudiné
gaudiorum. Meritò igitur regis filiæ nomi
nantur: quia dum concipiũt de uerbo Dei,
cœlestes fructus parturiũt. Vnde bene Me-
rob de multitudine dicitur. Actiua etenim
uita quia ex multis bonis operibus perfici-
tur, de multitudine rectè nominatur. Vel
de multitudine dicitur: quia qui Deo per
actiuam uitam placent, multi sunt. Quia
enim pauciores numero sunt, qui per con
templatiuam cœlestibus gaudijs inhiant,
in eorum comparatione illos qui actiuę ui-
tæ inseruiunt, multos uocat. Qui profe- C
ctò multi sunt numero, ministerio diuisi:
quia etsi unam cœlestem patriam bonis o-
peribus quærunt, tamen uarijs operibus
pietatis inseruiunt. Quorum certe nonnul
li in tantum amorem conditoris proficiũt,
ut ipsa etiam opera bona deserant, atque
ad contemplatiuæ uitæ dulcedinem transi-
re, & in ea Deo uacare concupiscant. Vnde
& bene Michol in lingua nostra ex omni-
bus dicitur. Ex omnibus quidé fit: quia nul
lus est perfectus in contemplatione, qui ex
labore boni operis nõ peruenerit ad arcem
eiusdem contemplationis. Vnde & in Euan D
gelio Dominus dicit: Venite ad me oẽs qui *Mat. 12*
laboratis & onerati estis, & ego reficiã uos.
Tunc qui laborat uocat, quando bene agen
ti desiderium æternitatis infunditur. Et ad
uocantem se accedunt, quando ad contem
platiuæ uitæ quietem ueniunt. In qua nimi
rum laborantes reficiuntur: quia amoris
gaudia de diuina contemplatione abundan
ter sumunt. Ipse quidem accedentes refi-
cit, qui puris mentibus semetipsum osten-
dit. In cuius reuelatione quia contempla-
tionis gaudia multa inueniunt, quasi om-
nimoda delectationis dulcedine non ab a-
lio, sed ab ipso saturantur. Michol ergo ex
omnibus dicitur: quia contemplatiuæ uitæ
secretum nullus expetit, qui in aliqua prius
operatione bona non fuit. Minor ergo so-
ror dicitur: non quia inferior dignitate,
sed quia posterior tempore. Si quis autem
uelit, per primogenitam filiam contempla-
tiuam uitam, per minorem actiuam potest
accipere. Et tunc quidem Merob de mul-
titudine dicitur: quia multitudinis turbas
deserit, & ad rariorem numerum in con-
templatione perfectorum uenit. Non er-
go multitudo, sed de multitudine esse di-
citur, ut non ij cum quibus est, sed unde
uenerat agnoscatur. Michol uero ex om-
nibus dicitur, ut in actiua uita uniuersalis
uita sanctæ Ecclesiæ designetur. In actiua
etenim uita etiam illi sunt prius, qui po-
stea ad contemplatiuæ secretum transeũt,
sed in contemplatiuæ remotione, exterio-
ris uitæ sollicitudine grauati non sunt. Illa
ergo de multitudine, ista uero de omni-
bus dici potest: quia actiua uita omnes
continet, contemplatiua omnium conspe-
ctum declinat, ut se conspectu mentis cœle
stibus iungat. Quomodo igitur Saul filiæ
dicuntur, nisi quia utraque uita studio boni
rectoris ostenditur? Qui enim nos docent
bona agere, æternæ uitæ studijs uacare, ab
illo nobis generantur, cuius magisterio
in corde nostro discuntur. Quod quidem
quia de actiuæ uitæ operibus constat, mi-
rum de contemplatiua uidetur, quæ per
Mariam Marthæ sororem, quæ ad pedes *Luc. 10.*
Domini sedere, & uerbum eius audire de-
scribitur. Sed facilè respondetur: quia dum
sedet Maria, perfectos in contemplatione
signat. Filia tamen Saul Merob rectè dicitur;
quia etsi sedẽs ad pedes Domini quæ uult,
ab eo audit & discit, tamen prius discere de
bet, quomodo sedere possit. Hoc nimi-
rum quia sapientis & eruditi doctoris eru-
ditione cognoscitur, Saul esse filiam Me- *1. Re. 17*
rob rectè memoratur. Quam profectò in
coniugium Dauid dare promisit, sed ei
minorem dedit: quia nonnulli contem-
platiuæ uitæ pulchritudinem diligunt, ad
cuius amplexus accedere nequaquam per-
mittuntur. Quia enim regendis fidelibus
gregibus foris necessarij sunt, summus rex
sic ordinat, ut Michol minorem accipiant,
&

& Merob maiorem nunquam comprehendant. Plerique autem post minorem maiorem accipiunt: quia post deuota charitatis opera, ad intimi secreti amorem recipiuntur. Quod bene Iacob insinuat, qui Rachelem amauit, sed prius Liam accepit: & sic deinde Rachelem in coniugium sumpsit. Quid est hoc quod Iacob utranque sororẽ habere licuit, Dauid autem ad maioris thalamum non peruenit: nisi quia Dauid rex fuit, Iacob uerò rex non fuit? Qui ergo regimen animarum suscipit, hunc censura Ecclesiastica susceptum gregem deserere, & remotæ uitæ otijs uacare non sinit. Sed Merob Dauid ꝓmittiť, & nunq̃ dať. Michol sola dať: quia nonnulli cũ curam animarũ suscipiunt, putant se sic aliorum sollicitudinẽ gerere, ut sibijpsis ualeant per sollicitudinem uacare: & tamen quietem quam in prælatione quærunt nunquam inueniunt, fitque ut dum impetrare à Domino gratiam tantæ puritatis nequeunt, quasi iram incurrissent Domini pertimescant. Quasi ergo irato rege promissam sibi primogenitam perdunt: quia eum quem se putabant in prælatione habituros amorem quietis intimæ, amplecti non possunt. Hæc autem breuiter per excessum diximus: nũc ergo ad dimissa redeamus. Ambę ergo Saul filię dicuntur, sed nomina diuersa sortiuntur: quia & differunt & conueniũt. Conueniunt quidẽ: quia ad æternam uitam quam diligunt, per amorem tendunt. Item conueniũt: quia bona opera quibus hæc indesinenter extenditur, illa quomodolibet operať. Quia igitur ambæ amãt quæ uident ęterna, ambæ ad illa per bonam operationem peruenire desiderant, quomodocunque conueniunt. Differunt autẽ: quia plus agit una, plus uidet altera. Nam & Lia non dicitur fuisse cæca, sed lippa. Et Rachel si non tantos peperit, omnino tamen sterilis non remansit. Nam si altera uita alteram contemplando aut operando superat, nulli eorum autem uisionis claritas demitur, nulli fœcunditatis gloria denegatur. Videndo tamen & agendo differunt: quia actiua uita uisionem habet in transitu, opus uerò in intentione: contemplatiua uero opus in itinere, intentionem in quiete. Vnde bene euãgelista Marcus, cùm sub illarũ trium mulierum specie contemplatiuæ uitæ amorem ostenderet, ait: Emerunt aromata, ut

A uenientes ungerent Iesum. Quasi dicat: Steterunt in opere, ut currere ualerent ad contemplationem. Aromata quidem emere, est per laborem boni operis, bonæ opinionis odorem circumquaque dilatare. Et Iesum in sepulchro ungere, est per mortificationem carnis ad deuotionis intimæ pinguedinem peruenire. Nam uelut in sepulchro ungitur, quando à consepultis ad gaudium intimæ claritatis suæ deuotissimæ ꝑuenitur. In transitu ergo operationem habent: quia etsi aliquando operantur, quasi currendo hoc deserunt, qui ad locum dilectæ solitudinis, magno spiritus impetu impelluntur. Nam quia totis desiderijs in ęternorum amore requiescunt, uidere magis q̃ ministrare appetunt. Rari ergo sunt in publico operis, assidui in secreto contemplationis: foris parum, satis intus immorantur. Nam & fornicationem esse solent iudicare, uel ad momentum à Christi contemplatione discedere. Econtrà autẽ actiua uita, quæ frequens circa ministerium satagit, rara est in secreto contemplationis. Nam quæ æterna sibi præparare non sedendo & audiendo sed satagendo & ministrando proposuit, nõ damnatum, sed dispendium putat, si sibi uacans, & sua petens, & non quæ aliorum, à solita obsequiorũ oblatione requiescat. Plus igitur operando laborat, minus obsecrat. Vnde & Martha quæ circa frequens ministerium satagebat, stetit, & locuta est. Quæ enim stetit, ei nimirum sedere non licuit: quia si ad audiendum sederet, imparatum fortasse ministerium, & insufficiens impendisset. Et notandum: quia transiendo Dominum Martha uidit, non tamen transiendo sed stando loquitur. Nam euangelista cautè expressit dicens: Quę stetit, & ait. quo profectò instruimur, ut q fratribus ministeria exhibemus, si per moram sedere ad redemptoris pedes non possumus, per aliquantulã morulam redemptori assistere debeamus. Sed bene ei assistimus, si transiendo & seruiendo uideamus. Quid est autem transiendo Dominum cernere, nisi in omni nostro bono opere ad ipsum cordis dirigere intentionem? Transimus enim, quando huc illuc discurrendo in membris suis Domino ministramus. Sed transiendo Dominum cernimus, si per omne quod agimus præsentẽ nobis ipsum cui placere cupimus, cõtemplamur.

Gen. 29. Mar. 16 Luc. 10.

mur. Quo in loco notandum est: quia con fitenter Martha loquitur, dicens: Domine non est tibi curæ, q͏̄ soror mea relinqt me solā ministrare? Quod certè perfectis quibusdam operariis sanctæ Ecclesiæ cōuenit, qui omnipotenti Deo preces tanto fiducialius offerunt, quanto laboriosius ei in membris suis se ministrasse meminerunt. Sed quia in ipsis etiam quæ actiuæ uitæ deseruiūt, nimietas sollicitudinis cohibéda est, Martha reprehenditur. quæ tam sollicita asseritur, ut erga plurima turbetur. Actionis quidem feruor tunc rectè disponitur, cùm sic insistimus operi, ut tranquillo corde eū cui opera nostra consecrare nitimur uideamus. quid est ergo nimietas sollicitudinis, nisi confusio supernæ intentionis: quia dū se erga plurima diuidit, diuisa iam ad supernorum intuitum non assurgit? Illud enim æternum & simplex bonum æternæ uisionis, anima quia uix unita comprehendit, se nimirum ad indiuisa non erigit. Dicit ergo operum nostrorum dispositor & receptor, Vnum est necessarium: ne se mens ad multa diuidat, ut per tranquillitatem unita, ad summi boni intuitum potenter surgat. Duæ igitur filiæ Saul, & si pariter regis sunt filiæ, nominibus differunt: quia uita actiua & contemplatiua nobilitate religionis generosæ sunt, sed non sunt pares p̄ diuersitate officij. Sed quia earum patrem ostēdimus, matrem pariter demōstremus. Sequitur: Et nomen uxoris Saul Achinoe, filia Achimaas.] Quæ est enim prædicatoris uxor, nisi bona uoluntas? Qui.n. per amorem bonæ uoluntati coniungitur, ei utiq; quasi ex nobili coniuge filij oriunt. Nam cùm bonorum operum fructus proferre uolumus, necesse est ut prius eos in bona uoluntate seminemus. Vnde bene Achinoe fratris requies interpretatur. Frater quippe noster ille est, qui à mortuis resurgens, Mariæ Magdalenæ locutus est dicēs: Vade, & dic fratribus meis. Ascendo ad patrem meum, & patrem uestrum. Hinc Paulus nobilitatem electorum asserens ait: Hæredes autem Dei, cohæredes Christi. quid est q͏̄ dicitur fratris requies, nisi quia redēptor humani generis in bona cohæredum suorum uoluntate requiescit? Et quia ab ipso nobis bona uoluntas impenditur, à quo inhabitatur: filia Achimaas esse perhibet.

Ioan. 20

Rom. 8

A Achimaas enim fratris decor, uel frater decor interpretatur. Frater quippe & decor redemptor noster dicitur: quia humana natura per peccatum primi hominis dignitatis suæ uigorem perdidit, sed in persona redemptoris aucto sibi splendore radiauit. Decor quippe noster est: quia quicunq; in sancta Ecclesia uirtutū claritate fulgescunt, de plenitudine lucis illius omnes accipiūt. Hinc Paulus ait: Ei se infudit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Dum ergo bonam prædicatorum nostrorum uoluntatem propheta Samuel respicit, typis uisa B exprimit dicēs: Achinoe, filia Achimaas:] quia nimirum magna est pulchritudo bonę uoluntatis, sed de infusione nascitur redēptoris. Debet nanque amari ut cōiunx, sed si pater aspicitur, ex nobilitate amplius amatur. Et nomen principis eius Abner, filius Ner, patruelis eius.] Abner dicitur pater meus lucerna, Ner etiam lucerna dicitur. Quid ergo Ner, nisi sermo scripturarū accipitur? Litera quidē sanctæ scripturæ quasi huius lucernæ testa est, intellectus uerò spiritualis claritas luminis, oleum uerò eius deuotio amoris. Filius ergo lucernæ, est C qui uerba scripturarum libenter audit, & sapienter intelligit, & quæ per intellectum colligit, per affectum charitatis apprehendit. Cur itaque dicitur filius lucernæ, nisi quia quod de lumine nascitur lumen est? Quid enim peccatum nisi tenebræ? quid item bonum opus nisi lumen? Sancti enim uiri dum ad ducatum scripturarum gressus operum dirigunt, quasi ex lumine lumen accipiunt spiritualis eruditionis. Hoc quippe lumen de lumine Ioannes exprimēs ait: Omnis qui natus ex Deo est, non peccat: quia generatio cœlestis seruat eum. Quid D est nasci de Deo, nisi cognitam in sanctis scripturis eius uoluntatē diligere? Et quid est non peccare, nisi in luce iustitię semper consistere? Quasi enim de luce nos lucem facere uolebat beatus Petrus apostolus, cū dicebat: Habetis propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, tanquā lucernę lucenti in caliginoso loco, donec aspiret dies, & lucifer oriatur in cordibus uestris. Meritò igitur Abner pater meus lucerna dicitur, ipse quoque pater eius lucerna nominatur: quia illi in sancta Ecclesia lucere per exempla alijs possunt, qui eruditione scripturarum,

Ioan. 1

Gal. 2.

1. Ioan. 3

2. Pet. 1

pturarum, & claritatē acceperūt luminis, & oleum perfectæ charitatis. Sed per Ioannē non peccare dicitur, ut prædicatorū robur insinuet, qui sic peccatoribus manum porrigunt, ut tamen ipsi peccatorum tenebris nō fœdent. Sed quid est, quod patruelis Saul dicitur? Patruelis autem dicitur, qui nascitur ex fratre patris. Vnde & hic quoque subiungitur: Cis fuerat pater Saul, & Ner pater Abner filius Abiæ.] Et cum eligendus rex peteretur, dictū est: Et erat uir nomine Cis, filius Abiæ. quia uerò ista stirpis regię nomina quid significēt plenius exposuimus hoc tantummodo exprimamus, quomodo Abner patruelis Saul esse referatū. Sed Saul filius Cis, id est duri esse cognoscitur, Abner etiam lucernæ filius perhibetur. Durū hunc austerę nimis cōuersationis uiros ostēdimus designare, Ner lucernam interpretari. Quid est igitū quod lucerna & durus eiusdem patris esse filij dicūtur: nisi quia à Deo est, & quod scriptura sancta austerum præcipit, & uirtus exterior duræ conuersationis? Frater quippe lucernæ durus est: quia gratiam implendæ legis ab eo habet, à quo ipsa lex ortum habet. Vnde & Psalmista cōfidenter repromittit dicens: Etenim benedictionem dabit, qui legem dedit. Legem quippe dare, est præcepta uitæ electis proferre: benedictionem etiam dare, est gratiā implendæ legis impendere. Quia ergo ab uno sunt tam lumen scripturæ, quam asperitas uitæ nostræ: Cis & Ner unius patris filij esse referuntur. Abner ergo filius Ner, Saul regis patruelis esse rectè dicitur: quia qui ad curam animarum eligitur, duræ & asperæ uitæ debere esse iudicatur. Sed qui prædicatorum adiutores esse cupiunt, nunq̄ agunt quod cupiunt, si lumen scripturæ sanctæ in quo per cognitionem concepti sunt, in bona operatione atque sancta prędicatione uelut nascendo non perficiunt. Cum uerò scripturarum sanctarum cognitio, magis summis doctoribus quam eorum adiutoris subditis adscribatur, & exempla conuersationis sequi magis minoribus quā maioribus cōuenire uideanū: quid est quod duri filius rex dicitur, lucernæ uerò filius dicitur princeps regis? Sed his uerbis non significat, quod summi doctores & eorum adiutores habent, sed suppresso quod habent, exponit quod singulis agendum est. Rex quippe uidelicet summus & electus prædicator: quia iam per altissimæ eruditionis scietiam, scripturæ lumen habet: non sic confidat de sciētia, ut aliorum exempla minime sequatur. Princeps quoq;, id est magni doctoris adiutor, quia exemplis eiusdem sui præpositi subditur, ad lumen innitatur: ut qui exempla sequitur, in doctrinę altioris eruditionē quasi in magnæ lucernæ luce nascatur. Quia ergo eruditus ad maiorum exempla per humilitatē reducitur, exemplis instructus ad scripturarum splendorem discendo subleuatur, bene rex filius duri, & princeps lucernæ filius esse perhibetur. Tales uiri quia electis fidelibus utiliter præeminēt: quia subiectos ad uirtutum uictorias fortiter prouehunt, sequitur: Erat autem bellum potens aduersus Philistęos omnibus diebus Saul.] Debile & omnino infirmum bellum illorum doctorum, est qui nec lumen habent diuinæ cognitionis, nec fortitudinem boni operis. Potens ergo bellum dicitur, quando electis plebibus duri filij dominantur: quia ille potest alijs utiliter bona dicere, qui consueuit uerba magna operatione præire. Sed & subtiliter est intuendum, quod implesius dicitur: Cunctis diebus Saul. Qui sunt dies Saul, nisi lucis opera? Quod bellum doctoris est aliud, quam quod lingua conficitur? Omnibus itaque diebus pugnat, qui multa alios docet, sed nihil docendo profert, nisi quod suo prius fulget opere. In die etenim sua pugnat, qui uerba pdicationis ex ppria trahit luce uirtutis. In die ergo alieno pugnare uult, q contraire reprobis spiritibus satagit, non loquendo quæ agit, sed prædicando quæ nouit. Sed omnibus diebus pugnat: quia omnia præcepta Dei ostendit in luce operis, quæ subsequendo uult pandere per curam prædicationis. Meritò itaque bellum potens dicitur, in quo cum omnimoda uirtutum uel operum luce pugnatur. Potest ēt per hoc quod omnibus diebus pugnare dicitur, agonis spiritualis instantia designari. Qui enim uitam ducit plenam uirtutibus, in diebus uiuit. Cūctis ergo diebus bellum potens electi doctoris agnoscitur: quia is semper malos spiritus superare cernitū, qui à luce uirtutum nunquam separatur. Sed habent electi uiri uirtutem præliandi, habent & humilitatem timoris. Per uirtutem triūphant, sed per timorem auxilia congregare non

Marginalia: Supra 9 · Psal. 83 · A · B · C · D

non cessant. Vnde tanto fortius pręliantur, quanto & uires confligendi cögregare non desinunt. Bene ergo causa potentis belli subiungitur: Nam quemcunque uidebat Saul uirum fortem & aptum ad prælium, sociabat eum sibi.] Quasi dicat: Idcirco bellare potenter poterat: quia congregare exercitum non cessabat. Sed quia non solũ fortes, sed etiam aptos ad prælium sibi sociasse dicitur, cautus doctor in eligendis Christi militibus demonstratur. Fortes autem ad ferenda onera quidam sunt, non ad prælia exercenda: quia præliari de fortitudine sua dum nesciunt, nequaquam possunt. Viri ergo fortes, & ad prælium apti sunt, qui sciunt pugnare & uolunt. Per uoluntatem quippe fortes sunt, & per scientiam apti ad præliandum. Quorundam ergo temeritas à Christi bello repellitur, cũ apti & fortes electi memorãtur. Nam quidam sciunt cum diabolo pugnare, & nolũt. Sapientes quidem sunt, ut faciant mala: bona autem facere nesciunt. Hi antiquo hosti seruire uolunt, resistere nolunt. Quid enim faciat doctor, si aptos istos ad præliũ sibi societ? Magis tales possunt alios per exempla destruere, quàm ipse per uerbum ædificare. Nam & sæpe tales docere audent, & docendi uirtutem operando non tenent. Cùm loquuntur nobiscum in hostes irruunt, sed per opera subitò in uiscera nostra torquentur. Velut proditores quidem exercitus, arma Christianæ doctrinæ induũt, & per exempla subitò paruulos Christi feriunt, quos uelle protegere loquendo putabamus. Non apti ergo uiri fortes repellendi, non sociandi nobis sunt: quia per sapiẽtes reprobos robur nostrum destruitur, non augetur. qui ergo sunt fortes & non apti, nisi quos uidemus onera seculi fortiter ferre, & fortitudinem suam in seruitiũ conditoris transferre nescire? Nam iugum hominum, & magnos seculi labores fortiter ferunt, sed ad seruitutem Dei accedere uelut infirmi pertimescunt. Quid ergo isti nisi fortes & non apti sunt, qui seculi magna faciunt, & Christi agere leuia & blãda non possunt? Sæpe etiã in monasterijs conuertuntur, & qui seculi onera fortiter tulerãt in paruis quæ agũt, quasi inter magnos labores sudant. Quid ergo his uerbis ostendit, nisi ut uiros ad Christi militiã cũ magna nobis discretione sociemus, nec accedentibus antè præbeamus ingressus, q̃ eos & aptos per scientiã, & fortes per bonã uolũtatẽ esse sciamus? Possunt aũt idcirco uiri fortes & apti ad prælium dici: quia Amalech, id est libidinũ bella subsequunt̃. Nam uiri fortes non sunt, qui carnales cõcupiscẽtias extinguere nequeunt. Et apti ad præliũ non uidẽtur, qui pro pudicitia apti ad præliandũ non sunt. Eligat ergo doctor milites Christi, eligat fortes: ut dũ carnem fortiter domant, immundos spiritus potenter uincant. Eligat ergo aptos ad prælium: ut dum inter dona fortitudinis non superbiunt, triumphi gloria in cœlestibus sublimẽtur.

Hier. 4.

INCIPIT LIBER SEXTVS.

CAPVT I.

Cap. 15.

ET dixit Samuel ad Saul: Me misit Dominus ungere te in regem super populũ eius Israel. Nunc ergo audi uocẽ Domini. Hęc dicit DOminus exercituum: Recensui quæcunque fecit Amalech Israeli, quomodo restitit ei in uia, cùm ascenderet de Aegypto. Nunc ergo uade & percute Amalech, & demolire uniuersa eius.] Superius Amalech luxuriæ uitium designare diximus, q̃ uelut lambit, dũ uoluptatem blandiendo suggerit. Profectus ergo conuersationis ostenditur, eo quòd superius à Saul percussus asseritur, & nunc non simpliciter iubetur percuti, sed omnia eius demoliri. Primo quidem hunc doctor percutit, quando per eius uerbum agitur, ut pudicitia in conuersorum cordibus & corporibus teneatur. Quasi enim percussa est libido, quando caro armis pudicitiæ qualitercunq; subacta est, & perfectè subacta nõ est. Nam qui luxuriæ iam inquinamenta deserit, sed adhuc motus turpes ex se contra se insurgentes sentit, iam opus nepharium non exercet, sed tamen abigere hoc à cogitatione non potest. Sæpe multus, & incautus ad immundas cogitationes trahitur, sed ea quę negligendo intus cogitat, carnem foris excitant, ut ad turpes motus uolu-

uoluptatis surgat. quid ergo est, quod percussus Amalech, iterum percuti & demoliri præcipitur: nisi quia prædicator eos quos ad pudicam uitam erudit, promouere debet ad perfectionem uirtutis? Iterum ergo iubetur Amalech percuti: quia adhuc non bene interfectus uiuit. Iterũ Amalech percutitur, cùm uerbis doctoris illi etiam motus, qui carnem pulsant eliduntur: cùm ob hoc coronari subditos doctor docet, ut sic corpus domare debeant, ut ad illecebrosos motus nequaquam surgat. Sed quia nunquam sic caro restringitur, si mẽs ad immũda cogitãdo labitur, post percussionẽ Amalech demoliri præcipitur. Percutitur ergo in corpore, demolitur in corde, dum caro digne per abstinentiam teritur, & mens à cunctis immundis cogitationibus refrenatur. Quo in loco priora ẽt cõsiderãda sunt, quæ ex persona Domini Samuel loquitur dicens: Recensui quæcunque fecit Amalech Israeli, quomodo restitit ei in uia cũ ascẽderet de Aegypto.] Quid est quod Amalechitarum opera recensentur, nisi quia luxuriæ inquinamenta Deo ualde odibilia sunt? Vnde beatus Paulus apostolus dicit: Omne peccatum extra corpus est, qui autẽ fornicatur, in corpus suum peccat. Item dicit: Fornicatores & adulteros iudicabit Deus. Hinc ẽt acrius increpans, & à regno Dei eos segregans ait: Neque immundi regnum Dei possidebunt. Cur luxuria recensetur, nisi quia iustitia Dei peccator proijcitur, quando ad perpetrãda eius inquinamenta curuatur? Qui ergo recensetur, ut cadat: aliquando recensetur, ut pereat: aliquando recensetur, ut surgat. Et quia post tanta temporum spacia recensita Amalech facta memorantur, utcunque nobis insinuatur: quia tales aliquando post longa tempora resipiscant. Ipsa autem eius opera exprimuntur cum dicitur: Quomodo restitit ei in uia cum ascenderet de Aegypto.] Israel uidens Deum dicitur. Qui quia de Aegypto perhibetur ascendere, nouiter conuersos insinuat, qui peccatorũ tenebras & ima deserunt, & ad lumen ueritatis accedunt, & montem boni operis ascendunt. In uia autem Amalech Israel restitit: quia libido ad perfectionis summam tẽdentibus arma uoluptatis obijcit, & corda quæ potest gladio immundæ suggestionis ferit. Et quia

1. Cor. 7

A ualde fortis, & uiolenta est pugna fornicationis, non quomodolibet obuiasse Israeli, sed restitisse perhibetur. Resistere quidẽ, forti oppugnationi instare est. Hos nimirũ resistentes Amalechitas uidebat Israelita ille ascendens cum dicebat: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Vnde & auxiliatorem respiciens ait: Infelix ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Domini nostri Iesu Christi. Resistere ergo Amalech dicitur: quia dum in carne sumus, libidinis fortia bella sustinemus. Sed quid de Aegy

Rom. 7

B pto ascendentibus resistere dicitur? Ecce qui ad tertij cœli se secreta sustulerat, resistentes motus carnis habebat. Meritò igitur non solum nouitios, sed etiam magna uirtute præditos, Israel de Aegypto ascendens insinuat. Aegypti quidem nomine, huius mundi tenebræ designantur. Israel autem de Aegypto ascendit: quia electi omnes dum sanctè uiuendo proficiunt, ad supernam patriam pertingere conantur. Et quia quandiu in carne sunt, carnis legem legi mentis contrariam habent, sibi utique per ualidos motus Amalech resistentẽ ui-

C dent. Huius nanque uiolentia passionis ostẽditur, cum eadem quæ recensent Amalech bella describuntur. Nam pugnante Israele, cùm eleuabat manus Moyses uincebatur Amalech: & uincebat ille, cùm iste manus deponeret. quid est autem quod contra alios solis armis pugnabat Moyses, contra Amalech uerò non solis armis, sed etiã uirtute orationis? quæ autem uirtus & instantia supplicationis erat tunc necessaria, ubi si manus deponeret, Amalech uictoriæ honorem daret. Sed profectò magnum certamen fornicationis ostenditur, quod

D tanta uirtute, tanta difficultate superatur. Arma igitur exercitus, oratio inuentissima necessaria est. Arma quidem necessaria sunt: quia qui contra fornicationem pugnare uolunt, uincere nequeunt, si non cæteris uirtutibus muniuntur. Exercitus (ut suprà ostendimus) exempla patrum, & scripturarum præcepta sunt: quæ quidem quilibet etiam considerare debet, ac illis sic mentem occupare, ut lasciuiæ inquinamenta non spectet. Sed exemplis atque doctrinis instructus, de se cõfidere nequaquam potest. Leuet ergo manus suas, leuet

leuet mentem, ut opere bono & deuotione resplendeat, qui abscindere perfectè à se libidinis bellum tentat. Quid item est, quod depositis manibus uincitur, nisi quia sæpe per audaciam praui operis, ipsa etiam tollitur pulchritudo castitatis? Sæpe ex toto non tollitur, sed cum infirmantibus operibus infirmatur. Inter opera quidem & labores spirituales cōtra stimulos carnis fortes sumus, sed si quasi fessi, à solitæ conuersationis rigore torpescimus uel mollescimus, dū paulatim negligimus, aculei carnis insurgunt, qui quasi depositis Moysi manibus Israelē uincunt. Ne ergo manus lassescant, Aaron & Vr lapidem supponant, & graues Moysi manus deponi nequaquā sinant. Aaron quidem mons fortitudinis, Vr ignis uocatur. Quando enim lassescimus, consideratis cœlestibus roboramur. Mons ergo fortitudinis quid est, nisi altitudo supernæ contemplationis? Quæ profectò, quia in electo corde sine magna charitate non est, mons fortitudinis Moysi adstare rectè perhibetur. Qui nimirum lapidem supponūt, & manus sustinēt: quia qui summa cœlorum præmia ardenter aspicit, fortitudinem magnam sumit, & bene operari, & conditorem exorare non desinit. Quia ergo ualida sunt & omnino uiolenta bella carnis, ascendēti Israeli Amalech restitisse aptè perhibetur. Regi igitur propheta præcipit dicens: Audi uocē Domini. Recensui quæcunque fecit Amalech Israeli.] Quid est quòd dicit: Audi uocem Domini:] nisi quia castè uiuere uolentibus, contra fraudes fornicationis spiritus subtiliter uigilandum est? Quasi dicat: Considerare non desinas, quantis insidijs sibi subdere electos parat. Et idcirco non dixit: Recensui quod restitit Israeli: sed, Audi uocem Domini. Recensui quomodo restitit Israeli.] Quasi dicat: Si modum insidiarū cognoscis, hostem superare facilius ualebis. Meritò igitur subintulit dicens. Nunc ergo uade, & percute Amalech, & demolire uniuersa eius.] Quasi dicat: Quasi nosti quemadmodum ire debeas: Vade, & demolire uniuersa eius,] & sic eum deleas, ut aliquid de eo ultrà non uiuat. Sed quis ita sibi subijcere carnem, quis unquam sibi restringere mentem potuit, quis sic manere in carne, ut de carne turpes motus nullos sustineret? Quis ita refrenare cogitationē potuit, ut ad eam immundiciarum obscuritas per cogitationē nulla perueniret? Sed si de carne non tollitur turpitudo motionis, tamen turpitudinis robur eneruatur, cùm motus quidem simplex in carne est, sed in motu pruritus libidinis nullus est. Hic quidē motus Amalechita non est: quia menti nō lambit, quam oblectare non poterit. Non potest tolli menti, quod aliquo modo immunda non uideat: sed in mirabilem usum puritatis deducitur, ut immunda uidens, nulla delectationis labe maculetur. Quisquis ergo sic præest carni, quisquis sic mentem regit, ideo præest, ideo regit: quia Amalech cuncta demoliri fortiter potuit. Sed iā quæ sunt eius uniuersa, subsequenter exponit dicens: Non parcas ei, & non concupisces ipsius aliquid, sed interfice à uiro usque ad mulierem, & paruulum & lactentem, & bouem & asinum, & ouem & camelum.] Quis est hic qui parcit Amalech, nisi qui aut in cogitatione, aut in ore, aut in carne lasciuiæ aliquid retinet? Nam plerique turpitudinis opera non exercent, sed linguam à turpi locutione non cohibent. Plerique per opus luxuriam uitant, per cogitationem nō uitant. Quidam nihil turpe agunt, sed quod actu refugiunt, corde concupiscunt. Parcit ergo Amalech, qui blandimenta lasciuiæ, aut in locutione, aut per intentionem, aut per cogitationem tenet. Dicit itaque: Non parcas ei:] quia de tam nequissimo uitio nihil accendi debet in mente, nihil permitti ardere in opere. Dicat ergo: Non parcas ei:] ut omnes libidinosi motus, omnes obscœnæ locutiones prorsus perimantur in corpore. Dicit ergo: Non concupisces ipsius aliquid.] ut penitus eradicetur à cogitatione. Quid enim est libido, nisi ignis? Et quid de carne & mente exortæ uirtutes, nisi flores? quid item turpes cogitationes, nisi paleæ? quis etiam nesciat: quia si in paleis ignis negligēter extinguitur, ex parua scintilla quæ remanet, omnes paleæ accēduntur? Qui ergo uirtutum flores in mente non uult exurere, ita debet libidinis ignem extinguere, ut per tenuem scintillam nunquam possit ardere. Carnalium etiam cogitationum stipulas auferat, ne dum is qui extingui non potest, calor naturalis accenditur, uirores uirtutum, qui per se accendi nequeūt, quasi per admistas paleas exurantur. Quid est ergo:

go: Non parcas ei, & non concupisces ipsius aliquid:] nisi quia luxuria omnis in carnis perfectè domanda est, & à mente radicitus extirpanda? Potest etiam intelligi, Nō parcas ei, & non concupisces ex eo aliquid:] quia & uiri & mulieres, paruuli & lactentes interfici præcipiuntur. Nam mulieres concupisci poterant, paruuli & lactentes ad misericordiam prouocare. Qui ergo sunt uiri interficiendi, quæ mulieres, qui paruuli, qui boues, quæ oues, qui cameli, qui asini, subtiliter cōsiderandum est. Qui enim sunt Amalechitæ uiri, nisi suadentes motus turpitudinis? Viri etenim sunt: quia uiolenter suggerunt, & corruptis mētibus semina prauitatis infundunt. Mulieres sunt mentis cōcupiscentiæ, quæ prædictis moribus ad fœtus impios substernuntur. Sed & paruuli & lactētes qui sunt, nisi qui de Amalechitarū uirorum & mulierum commistione generantur? Nā si motus malę suggestionis quasi adulter in mente recipitur, concupiscentia quasi meretrix imprægnatur. Ipse ergo cōcupiscētia, si nepharium effundere partum sinitur, libidinum motus iam non solum in mente, sed etiam in carne generantur. Qui dum nascūtur, paruuli sunt: quia adhuc carni uiolentiam mouendo non inferunt. Lactantes uerò sunt, cū tenui & negligēti cogitatione nutriunt. Qui. n. iā libera cogitatione motus turpes in carne reficit, nō iam lac paruulis, sed cibum adultis impendit.] Lac ergo paruulorum Amalechitarū tenuis est cogitatio immunditiæ: quia si motus turpis per cogitationem non pascitur, quasi negato sibi lacte paruuli necantur. Quod profectò lac meretrix mater porrigit: quia dum ardor concupiscentiæ mentem præuenit, quasi ex pessima cordis ubertate agitatur, ut peiores motuū soboles in carne nutriantur. Quid uerò in boue nisi consilium fraudulendum accipitur, quod exemplo ueterū carnis uoluptatem suggerit, qui inter carnis opera omnipotenti Deo placuere? Nam quasi discretionis uomere scindere terram cernitur, sed si ex deliberatione suscipitur, iugo turpitudinis colla miseræ mentis illaqueat, quem per simulationem gestat. Ouis autem nomine innocentum uita signatur. Vnde electi omnes redemptoris nostri uoce oues nominantur cùm dicit: Oues meæ uocem meam audiunt. [Ioan. 10] Quæ est ergo ouis

A Amalech, nisi simulatio innocentiæ: Nam quidam dum & ipsam formam humani corporis, & proprietates sexus utriusque, dum insitam libidinem membris considerant, quasi naturali bono se hoc posse uti licēter putant. Quasi ergo ouis Amalechita est, quando continentibus illud quasi bonū suggeritur, quod uerè bonum non esse liquidò comprobatur. Quid etiam in camelo signatur? Sed camelus ruminat, & ungulam nequaquam findit. quid ergo in camelo signatur, nisi cogitatio quædā luxuriæ, quæ quasi à ratione incipit, sed per discretionē non B finitur? Nam dum cogitat, quasi intus camelus ruminat: sed dum quod cogitat, per ueritatem non disponitur, eius ungula diuidi non uidetur. Nonnulli etenim continentiā professi, dum à carnis concupiscentia superantur, in coniugali uita saluari posse confidunt. Quidam & dum Apostoli licentiam audiunt: [1. Co. 5] Vnusquisque suam uxorē habeat, & unaquæque suum uirum: sine discretione personarum omnes in hoc pręcepto concludi, & sacrorum ordinum uiros coniugali copula uti posse fatētur. Huiusmodi enim sensus Amalechita camelus est: quia quasi ex C ratione incipit, sed ad irrationabilem uitā trahit. Quid ergo asinus, nisi aperta nequitia fornicationis accipitur? Quosdam enim diabolus in apertū chaos fornicationis inuehit, quibusdam per fraudes illudit. Asinus etiam aliena onera portare consueuit. Doctor uerò gentium, dum uirum sui corporis potestatem nō habere, sed mulierem docuit: item nec mulierem sui corporis habere potestatē, sed uirū: quid aliud, quàm aliena onera eos portare iussit? Asini ergo nomine, robur coniugalis copulæ designatur: quia electi coniuges inuicem onera sua D fortiter portāt, ne per carnis infirmitatem in fornicationis baratrū remissius corruāt. Asinus ergo interficiendus est, sed Amalechita: quia copula cōiugis in honestate thalami roboranda est, sed à turpitudine interficienda. Debent quidem coniuges debitum sibi inuicem reddere, sed turpiter conuenire non debent. Asinus ergo Amalech interficitur, cùm in bonis coniugibus charitas tenetur honestæ copulæ, sed omnis obscœnitas uitatur in turpi coniunctione. Omnia igitur Amalech demoliri iubētur: quia qui castè proponunt uiuere, de blandimento

mento carnis in se aliquid retinere non de-
bent. In carne quidē esse debent, ut bona p
carnem agant: sed sic debent à carnis uolu-
ptate per mentis sublimitatem discedere,
ut contumelias de carne non tollerent. Ta-
les quidem eos esse uolebat, quibus Aposto
lus loquebatur dicens: Vos autē in carne nō (Rom. 8)
estis, sed in spiritu. Sed qui Amalech dele-
re pręcipitur, quibus adiutoribus ad hęc suf
ficiat attendamus. Nam sequitur: Præcepit
Saul populo, & recensuit eos quasi agnos.]
Agnorum nomine solent uiri magnę prudē
tiæ designari. Vnde & per Ioannem dici-
tur: Vidi supra montem Syon agnū stantē,
& cum eo centum quadragintaquatuor mil
lia, habentia nomen eius, & nomen patris
eius scriptum in frontibus suis. qui enim no
men agni assumpserant, agni dicebantur. Ip
sos etiam exponens ait: Hi sunt qui cum mu
lieribus nō sunt coinquinati, uirgines enim
sunt. Quid est ergo quod cùm Amalech de
leri præcipitur, quasi agni regis milites re-
censentur: nisi quia cum fornicationis spiri
tum delere prædicando uolumus, perfecto-
rum exempla producere debemus? Quot-
quot enim pudicitiæ gloria insignes secula-
ribus conuertendis ostendimus, uelut tot
milites quasi agnos recensitos ad Amalech
bella portamus. Possunt autē horum recen-
sitorum nomine ipsi ministri diuinæ prædi
cationis intelligi. quasi agni ergo sunt: quia
per gloriam perfectæ pudicitię iam illis uir
ginibus, cum Christo in regno gaudentibus
similantur. Quibus profecto uerbis ostendi
tur: quia qui prædicationis ministerium su-
munt, præcipuo castitatis fulgore ante deco
randi sunt: quia si per incontinentiam de-
fluunt, continentes alios facere nequaq̄ pos
sunt, & ad tantæ lucis bonum prouocare nō
præualent, qui eius radios in propriæ con-
uersationis fulgore non habent. Bene ergo
dicit, Recensuit eos quasi agnos: quia pudi-
cos ualde esse eos oportet, qui fornicationis
effugare spiritum per accepti ordinis pote-
statē debent. Vnde in Euangelio eis Domi (Luc. 12.)
nus dicit: Sint lumbi uestri præcincti, & lu-
cernæ ardentes in manibus uestris: ut uer-
bum prædicationis subditi audiant, sed eos
ad bonum castitatis, quod audiunt, exem-
pla lucidissimæ conuersationis trahant. Vn
de bene profecto numero designantur, cū
subditur: Ducenta milia peditum, & decem

A millia uirorum Iuda.] Peditum nomine ele
cti figurantur, non cum alta prædicant, sed
cum per bona exempla cœlestis itineris re-
ctitudinem alijs demonstrant. Pedites qui-
dem gressibus currunt, quo producere ar-
ma uolunt. Quid uerò sunt exempla castita
tis, nisi cœlestium militum terris impressa
uestigia? Nam ut uitia libidinum in lubricis
feriant, ad cordium eorum tenebras, cum
bonorum exemplorum luce festinant, &
quasi gressu peruenientes, hostes perimūt:
qui postquam per opera cognoscuntur, cor-
da peccatorum ad pudicitiæ bonum trahūt.
B Cum ergo per exempla castitatis in peccato
rum cordibus tenebras immunditiarum de
struunt, pedites rectè nominantur. Et quia
non solum prætextu corporalis munditiæ
splendidi sunt, sed luce cordis, ducenta
millia esse perhibentur. In centenario quip
pe, & millenario numero, omnis Decalo-
gi summa concluditur. Perfecti ergo uiri
in ducentis millibus continentur: quia per
diuinam gratiam tam corporis continentia,
quàm integritate mentis ad summam pudi
citiæ arcem peruenere. Tam enim in cor-
pore, quam in mente habent perfectionē
C intentionis. Vel quia non remisse aut ne-
gligenter Deo per pudicitiam seruiunt, cen
tenarium habent operis: & quia ei serui-
re non desinunt, habent millenarium mul-
tiplicationis. Sed fortes & assidui sunt ad
continentiam corporis, perfecti & instan-
tes ad circunspectionem cordis perfectio-
ne uirtutis. Talem quidem etiam uiduam
Apostolus esse præcipiens, ait: Vt sit sancta (1. Cor. 7)
carne & spiritu. Sancta quippe carne & spiri
tu est: si perfectione castitatis, qua fulget in
corpore, fulgeat etiam in mente. Quod si
uiduæ tales sunt, quales esse iussæ sunt uir-
D gines? De illis nanque pluribus, sub unius
descriptione dictum est: Astitit regina à de
xtris tuis in uestitu deaurato. In eodē quo-
que Psalmo laudatur eadem regina, cum di
cit: Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, (Psal. 44)
in fimbrijs aureis circumamicta uarietati-
bus. quid est enim uestitus aureus, nisi de-
cor, & honor corporis uirginalis? Vestitus
quidem dicitur, quia foris fulget in corpo-
re: aureus autem, quia præcellit dignitate.
Omnis autē metalli species auro inferior
est. Sic nimirum omnis pudicitia alia, deco
ri uirgineo comparari non potest. Quid

est ergo quod dicitur, Omnis gloria filiæ regum ab intus: si foris esse gloria uestitus aurei prædicatur? Si enim foris est aliqua magna aurei uestitus gloria, intus oīs gloria uideri non potest. quid est ergo, quod omnis gloria intus esse perhibetur, nisi quia & illa quæ foris est gloria, cum alijs innumeris intus esse cognoscitur? Aurea enim uirginitas non est, si foris est, & intus non est. Quia ergo intus, & foris est: quia eadē splēdet in corpore, eadem fulget in mente: omnis gloria filiæ regum intus esse sentiri conuenienter potest. Omnis gloria intus est: quia foris sola, intus sola nō est. Quia enim multæ sunt uirtutum claritates in mēte uirginis, sic uirgineus splendor asseritur, ut in tus omnis gloria prædicetur. Hoc nimirum est, quod subsequitur: In fimbrijs aureis circumamicta uarietatibus. Fimbriæ enim aureæ sunt charitates à mente nunquam deficientes. Fimbriæ quidem finales uestimenti partes sunt. Quæ idcirco in sponsæ Christi decore laudantur: quia nulla est uirtutū gloria, si lucere ante uitæ consummationē desistat. Regina ergo amore dicitur, in uestitu aureo uirginitas prædicatur. Sed omnis gloria intus, & in fimbrijs aureis, & uarietate circumamicta asseritur: ut innumeris uirtutibus adiuncta integritas, usque in finem deduci sentiatur. Bene itaque contra Amalech ducenta peditum millia recensentur: quia illi ad debellandos immundos spiritus idonei sunt per exempla castitatis, qui eam tenere didicerunt & in luce operis, & in splendore circumspectionis. Quia item eruditi ac perfecti sunt uerbo Dei, decem millium uirorum Iuda numero demonstratur. Viri etenim sunt fortitudine, Iuda autem prędicatione. Iuda etenim confitens interpretatur. Sed denario numero designantur: quia perfectionem doctrinæ per gratiam Spiritus sancti consecuti sunt. Vnde & Moysi decem legis præcepta tribuuntur, quæ Dei digito scripta sunt. Quid est enim digitus Dei, nisi Spiritus sanctus? Qui cum legē scripsit, hanc utique in decē præceptis ædidit: quia etsi in ea carnale aliquid foris protulit, intus hanc spiritualis intelligentiæ perfectionem signauit. Decem millia igitur uirorum Iuda cōtra Amalech producenda sunt, ut fornicationis spiritus aptis uiribus superetur. Lambit quippe sug-

Exo. 31.

A gestione: quia leuia & blanda consulit, sed res quas lambendo consulit, per cogitationum phantasias ostendit. Ergo ut mens obscœna sibi à dœmonibus ostensa nō uideat, electorum exempla reuelanda sunt. Et ut eam suggestionibus turpibus immundus spiritus delinire non possit, lingua prædicatorum debet per pudicitiæ laudem tangi. Lingat hanc prædicator, ut malignus spiritus lingere nequaquam possit. Et hanc uerbis oblectet: ne cui cœlestia desunt, hanc diabolus per suggestionum oblectamenta dilaniet. Contra duplex ergo bellum cordis, B quia duplex necessarium bonum, auxilij bene contra Amalech & pedites, & uiri Iuda parari perhibentur. Si quis autem alios per pedites, alios per uiros Iuda uult intelligi, sensus apertæ ueritatis patet: quia summi doctores habent, qui docere nesciunt, prædicatione, prodesse autem ualeant opere. Sed iam recensiti ad tanta prælia audiamus qua arte subsequenter dimicent. sequitur: Cumque uenisset Saul ad ciuitatem Amalech, tetendit insidias ad torrentem.] Quis hic torrens est, nisi ille de quo per Psalmistam dicitur: De torrente in uia bi- C bit? Torrens quippe decursum nostræ mortalitatis designat. Saul ergo in torrente insidias tendit, quando prædicator Ecclesiæ æternis præmijs considerationem nostræ mortalitatis inserit. Vt enim lubricas animas quasi per fraudem capiat, modò cœlestia loqui inchoat, sed repentè ad exponendam æternarum pœnarum acerbitatem cōuertitur, ut securæ in carnis delectatione mentes terreantur. Quasi enim per fraudē educit, & per insidias percutit, dum læta loquens, ad audiendū prouocat: & mortis tristia inserit, ut audiant lubrici quod expaue- D scant. Saul ergo ad Amalech ciuitatem uenit, cum doctor, munita per illicitum amorem corda peccatorum, dulcedine æternæ iucunditatis attrahit. Sed insidias ei in torrente abscondit: quia mortis considerationem inducit, ut quasi ex insidijs erumpentem contra se militem peccator uideat, & dum se ueloclter moriturum cōsiderat, moram peccati tendere ultrà pertimescat. sequitur: Dixit Saul Cyneo: Discede ab Amalech, ne forte inuoluam te cum eo. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filijs Israel cum ascenderent de Aegypto.]

Quis

Quis est Cyneus, qui cum Amalech habita
re cognoscitur, qui & discedere cogitur, ne
cum eo pariter inuoluatur? Sed fortasse hic
ille est de quo dicit Apostolus: Vxori uir de
1.Cor. 7 bitum reddat, similiter & uxor uiro. Cui e-
tiam nomen conuenit: quia Cyneus possi-
dens dicitur. Qui profectò coniugati quia
coniugio obligati sunt, relinquere omnia
non coguntur. Quid est ergo, quod Cyneo
dicitur: Discede ab Amalech,] nisi quia
his uerbis in coniugibus omnis obscœnita-
tis turpitudo damnatur? Cum Amalech qui
dem coniuncti sunt, qui meritricio more iū
guntur. Quos discedere ab Amalech do-
ctor præcipit, cum ad honestatem coniu-
galem eos reuocare contendit. quasi dicat:
Si continere ab inuicem non potestis, ho-
norabile connubium uobis sit, & thorus im
maculatus. Ab Amalech itaque discedere
est, coniuges seipsis uti non ad turpitudinē
meretriciæ obscœnitatis, sed ad temperan-
tiam honestatis, & ad fructum propaginis.
Vnde & idem doctor egregius de uidua,
quæ iuxta eius consilium sic permanere nō
potest, dicit: Quod si se non continet, nu-
bat, tantum in Domino. Non in Amalech,
sed in Domino: ut quæ à nuptis abstinere
non præualet, obscœnos gestus in fœdere
nuptiarum uitet. Cui etiam comminatur,
dicens: Ne inuoluam te cum eo.] Inuo-
lui peccatoribus est, æterna pœna damna-
ri. Vnde & de nequam seruo in Euange-
lio Dominus dicit: Ligatis pedibus & mani
bus projicite in tenebras exteriores. Modò
ergo prædicatores auditores reprobos non
inuoluūt: quia etsi uerbum contemnunt, re
dire tamen ad pœnitentiam donec uiuunt
cum uolunt, possunt. Instanter ergo con-
iugibus coniugalis honestas imperanda est:
quia ualida mulctatione dicitur, Abite,
recedite absque læsione. Discede ab A-
malech ne inuoluam te cum eo.] Absque
læsione quidem nunc, non tunc receditur:
quia qui per omnia turpibus similantur, eo-
rum læsionis expertes non erunt. quia etiā
fecisse cum filijs Israel de Aegypto ascen-
dentibus misericordiam dicitur: quia infir-
mi sanctę Ecclesiæ filij dum perpetuæ cōti-
nentię bonū seruare nequeunt, coniugij mi
seratione suscipiuntur. Ab Aegypto quidē
ascendunt: quia luxuriæ & fornicationis te-
nebras deserunt. Et misericordiā à Cyneo
suscipiunt: quia coniugij indulgentiam pro-
merentur. Vnde & doctor gentium dicit:
Hoc dico secundum indulgentiam, non se-
cundum imperium. Et quia sancta Ecclesia
electis subditis bona, quæ loquendo exhi-
bet, persuadet, sequitur: Et recessit Cyneus
de medio Amalech.] De medio quidem
Amalech discedit coniunx, de parte nō po-
test: quia & si gestus uitat turpidinis, uitare
nō potest affectum uoluptatis. Ignem quip-
pe temperare per honestatem coniuges pos
sunt. De medio igitur Amalech exeunt:
quia etsi carnalibus desiderijs omnino care
re nequeunt, ipsum tamen carnis impetum,
sub præcepto honestatis uinculo moderan-
tur. sequitur: Percussitque Saul Amalech,
ab Euilat donec ueniret Sur, quæ est è re-
gione Aegypti.] Euilat parturiens interpre
tatur, Sur angustia, Aegyptus tenebræ. Cō
cupiscentia autem peccatum parit. Meritò
igitur parturientis nomine concupiscentia
designatur. Propheta etiam impœnitentis
cordis angustias incurrere metuens, obse-
crat dicens: Ne absorbeat me profundū, ne
que urgeat super metuens os suum. Doctor
ergo ab Euilat usque Sur Amalech percu-
tit, cum in auditorum suorum cordibus ui-
tia conceptæ delectationis comprimit, &
finem deliberationis. Sur etiam percutit:
cum eas mentes uidetur ad pudicitię amo-
rem trahere, quæ in luxuriæ fœtore propo-
suerant uitam finire. In angustia enim sunt,
qui capti iam malæ consuetudinis laqueo
constringuntur. Et notandum, quia Sur è
regione Aegypti esse ostenditur: quia qui
in luxuria uitam finire deliberat, modò in
interioribus tenebris clauditur à quibus ad
exteriores perducatur. Sed etiam liber isto
claudatur, ut ad consequentis consideratio-
nem, per silentium ueniamus.

CAPVT II.

REX Saul qui principia bona habuit, sed
in bonis quæ cœperat, nequaquam p-
seuerauerit, per sacræ historiæ textum ostē
ditur, ut in eo imitanda & cauenda uidea-
mus. Sic nimirum & male cultas segetes car
pimus, quæ ad messionem spinis admistæ
consurgunt. Bene quidem eas legere nouit,
qui sic curat spicas carpere, ut spinas studeat
euitare. Sic dum horti cura negligitur, cum

holere quod reficit, nascitur uitia quæ pungit. Quasi enim male cultos agros ingredi cautè discipulos præcipiebat Dominus, cũ dicebat: Super cathedram Moysi sederunt principes & pharisæi. Quæcunque dixerint uobis facite, quæ autem faciunt facere nolite. Quasi dicat: Quia mista sunt acta & uerba reproborum, sic utendi sunt: ut in eis sumatur quod uiuificat, uitetur quod necat. Hinc iterum prænuncians, dicit: Venient ad uos in uestimentis ouiũ, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Hucusque ergo regem Saul, strenue regni curam gerentem, libenter attendimus: contemptorem iam dominicę iussionis, in quo uitari & abijci debeat, subtiliter uideamus. Nam sequitur: Apprehendit Agag regem Amalech uiuum, omne autem uulgus interfecit ore gladij. Et pepercit Saul & populus Agag & optimis gregibus ouium, & armentorum, & uestibus, & arietibus, & uniuersis quæ pulchra erant, nec uoluerũt disperdere ea. Quicquid uerò uile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt.] Verbum Domini fuit: Nunc uade & percute Amalech, & demolire uniuersa eius. Non parcas eis, & non concupisces ex eis aliquid. Aperte ergo transgressor per inobedientiam extitit, qui implere præceptum Domini per superbiam recusauit. Dominus quidem prophetæ præcepit, dicens: Ne parcas ei, & non concupisces ex rebus ipsius aliquid. Hic uerò & pepercisse, & omnia electa eius concupiuisse ostenditur, ut dum trãsgressionis modus ostendit, quàm sit detestabilis inobedientiæ culpa monstretur. Quòd si cárnis bella describimus, magnos esse lapsus regios inuenimus. Vnde & Dominus in Euangelio dicit: Si sal euanuerit, in quo salietur? Reges uerò Ecclesiæ eius sunt prædicatores, sicut suprà iam ostensum est. Quis ergo est Agag rex Amalech, nisi sensus carnalis? Nam cum ex anima rationalitatem ac sensualitatem habeamus, rationalitas menti, sensualitas carni adscribitur: & per illam cum angelis, per istam cum brutis animalibus conuenimus. In illa quo altius extollimur, supernis ciuibus appropinquamus. Per istam uero ad carnis blandimenta dilabimur, carnaliores (ut ita dixerim) inuenimur. Vnde & uisis & concupitis iam filiabus hominum, iam impletis in luxuria uoluptatibus, de his qui puritatis merito filij Dei uocabantur, in Genesi Dominus minatur, dicens: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, eo quod caro sit. Caro quippe homo efficitur, quando sensui carnis ratio subiugatur. Rex ergo Amalech uigor est sensus carnalis, qui motibus turpibus imperat, ut captiuam rationem ad illecebras obscœnitatis trahat. Bene autem carnali sensui nomen congruit Amalechitæ regis. Agag quippe meditans siue loquens interpretatur. Meditari quippe ei est, phantasmata lasciuiæ interna meditatione colligere. Et loqui ei est, carnem motibus turpibus ad libidiné excitare. Quasi enim magnum clamorem locutionis habet: quia carnem pulsando ardentius commouet. Nam & meditando colligit, quod loquendo exponat: quia unusquisque carnali sensui subditus, quo liberius lasciuiæ simulachra intus conspicit, eo ualidiores motus turpitudinis foris sentit. Meditatur ergo per internam uisionem turpitudinis, loquitur autem per exteriorem motũ delectationis. Rex ergo Amalech loquens & meditans dicitur: quia illis labentia blandimenta carnis excitare potest, quibus per turpes cogitationes illudit, & quos per experientiam blandæ motionis erudit. Sed notandum: quia quo liberius meditatur, eo & liberius loquitur: quia carnem eo fortius commouet, quo causas suę commotionis intus impressas per cogitationem tenet. More etenim ignis quo attentius insufflatur, magis accenditur: quia si flatus immũdę cogitationis deest, ardor libidinosæ commotionis adesse non potest. Rex ergo Israel contra Amalech regem pugnat, cum doctor Ecclesię contra fornicationem disputat, quem uictum capit: quando ad ueniam conuersos peccatores non solum pœnitentes, sed etiam confitentes accipit. Quasi ergo Amalech regem iam uinctum tenet, qui carnalé sensum, in conuersis peccatoribus per amoré pudicitię, iam rationi subiectũ uidet. Sed quid est, quòd uinctus uiuit: nisi quia nonnulli sunt, qui proprijs passionibus non mouentur, sed auditis alienis obscœnitatibus mouentur? Pugnantes fortes sunt: sed uictores cadunt. Qui enim expugnat um regem uiuũ seruauit: liquet

Gen. 6.

quiet quia in eiusdem belli triumpho capti
sibi regis persona placuit. Quid uerò aliud
faciunt qui ab alijs peccatorum cõfessioné
recipiunt? nam dum cogitant, quæ confidé
tes fecerunt, ad scelera quæ audiunt, inar-
descunt. Nam sæpe dum audiunt, quibus se
alij blandimentis obruerant, amare ipsi in-
cipiunt, quæ iam eorum exhortatione mo-
rientes, illi confitentur. Iam ergo in urbe
sua uictus & captus est Agag, sed à uictore
seruatur, cum quod detestatur à subditis,
diligitur à prælatis: quia carnalis sensus in
eis uigere incipit, qui in illis uigoré iniquę
dominationis amisit. Et quia dum pastores
currunt ad præcipitium, subiecti comitan-
tur, rex uiuum Agag cœpisse dicitur: sed
idem rex & populus eidem regi, & quibus-
que Amalech optimis pepercisse memoran
tur. Parcere enim affectæ mentis est amo-
re eius cui parcit. Quod certè libidinis ui-
tio conuenit: quia ut placere incipit, menté
in sui amoré trahit. Quia etiam uehemens
est uirtus illius, statum habere non nouit:
quia nimirum citò perficit, si à se hanc citò
euigilans animus non expellit. Nam dum
mentem inuadit, se per innumeras turpitu-
dinum cogitationes spargit. Vnde & bene
optimis gregibus & armentis, Saul & po-
pulus pepercisse memorantur. Cogitatio-
nes quidem libidinum greges & armenta
dicuntur: quia & innumeræ sunt, & de con-
templatione immunditiæ in reprobo cor-
de pascuntur. Optimi etiam sunt, non pro-
batione bonitatis, sed appetitu eligentis. In
corde etenim reprobo quia nihil diligitur
carius, optimi greges dicuntur: quibus alia
nulla comparantur. Sed optimi dicuntur
pro cæcitate cordis, armenta uerò pro rea-
tu transgressionis. Reprobis quippe menti-
bus magnum non est, immunda cogitare:
sed coram Deo peccatum paruum non est,
in templo Dei, hoc est in regenerato spiri-
tu immunda reponere. Parcit ergo non so-
lum ouibus, sed armentis: quia qui per amo
rem libidinis quasi paruas immunditiæ cul
pas aspicit, quasi paruis modo parcit, sed
merita pœnarum parua non inuenit. Pos-
sunt autem ouium nomine leuiores luxu-
riæ cogitationes intelligi, armenta uerò
fortiores & molestiores. Quibus utique
rex, & populus parcit: cum reprobus do-
ctor, & subditi tam leuibus quàm fortibus

A immundæ cogitationis uexationibus sub-
sternsitur. Quid uero est parcere uestibus,
nisi damnatæ iam menti immunda delibe-
rare? Si enim aureus uestitus sponsæ uirgi
nalis gloria est: quæ sunt uestes Amalech,
nisi fœda inquinamenta luxuriæ? Sed ue-
stimenta dicuntur: quia eorum uelamine tã
anima, quàm corpus inficitur. Quia enim
animam fœdat, & corpus perpetratio luxu-
riæ: non uestis, sed uestes nominantur. Sed
(ut dixi) parcere deliberare, per affectum
mentis immunda diligere est. Infelix uero
anima sic capta, sic illaqueata, quia miris
B impulsionibus ad deliberatam prauitatem
perpetrandam cogitur, bene post oues, ar-
menta, & uestes, arietibus pepercisse me-
moratur. Quasi enim arietum cornua sibi
in lenes libidinum ictus placent: qui hoc in
se unum retinere nititur, unde ad immun-
ditiæ mortem perforetur. Arietibus ergo
parcit, qui præcipitationis suæ ictus gratan
ter recipit. Pungitur quippe, ut carnis suæ
desiderijs seruiat, sed quod se fortiter pun-
git, leuiter oblectat. Quia item per innumo
ros modos obscœnitatis mentem libido il-
licit, nó solum his nominatis rebus, sed om
C nibus quæ pulchra erant, pepercisse memo
rantur. Omnia quæ sibi immunda anima
de luxuriæ uoluptate gratanter fingere cer
nitur, Amalech pulchra nominantur. Ap-
petere hæc quippe nullatenus posset, si ue-
hementer sibi eorum species non place-
ret. Sed quia casus uictorum asseritur, di-
citur: Nec uoluerunt disperdere ea.]
Quasi dicat: Possent disperdere, si uoluis-
sent. Nam nil facilius quàm libido uinci-
tur, si omnis immũda cogitatio deuitetur.
Tanto igitur facilius disperdi potest, quan
to unusquisque cogitare alia, quàm carnis
D oblectaméta potest. Quia enim duas simul
res imaginari non possumus, dum quicquid
est aliud cogitamus, cogitare immunda nó
possumus. Celer ergo & facilis uictoria libi
dinis est, circunspectio cogitationis: si quo
ties carnalia obuiant, ad aliquid omnino
recurramus, quod libidinis non sit blan-
dimentum. Hoc quidem facilè stantibus,
non lapsis facilè dixerim: quia qui perpe-
tratione peccati immũdi spiritus seruus ef
ficitur, nec carnis cogitationes liberè põt
uitare, nec ad alias citò recurrere. De uicto
ribus ergo dicit, Noluerunt ea disperdere,

 qui

qui potuerunt: quia ante casum à liberis facilè peccata uitantur. sed si nolunt uitare cum possunt, postea non possunt si uolunt: quia perfectè uelle non possunt. Quibus uti que per se ueritas dicit: Si uos filius liberauerit, uerè liberi eritis. Quasi dicat: Quia sponte liberi esse desijstis, potestatem adipiscendæ libertatis in uobis iam non habetis. Quid uerò est, quod dicitur: Quicquid uerò fuit uile & reprobum hoc demoliti sunt:] nisi quia nonnulli maiorum delectationum usu, minores fastidiunt? Reprobũ quidem & uile eis est, quod electione eorũ quæ magis placent, uilipendunt. quia enim delicatiora peccata expetunt, quædam reprobant: & quia preciosiora peccata approbant, uilia minora putant. Bene ergo dicitur: quicquid uile fuit & reprobum, hoc demoliti sunt.] Quia delicatiora peccata eligunt, & quæ minus placent, quasi inepta reprobant, & uelut uilia contemnunt. Ista uerò oĩa moraliter intellecta, libidinũ pugnas atque uictorias, sed ad historiam superborum & inobedientum tumorem designãt. Nam præceptum à Domino Saul fuerat, ut Amalech sic deleret, ut alicui eorum non parceret, nihilque concupisceret. Qui ergo & regi Amalech pepercisse, & optimis quibusque rebus asseritur, superbus & inobediens apertè monstratur. Sed fortasse præceptum contempsit: quia hoc à propheta non à Domino audiuit. Qui certè sic prophetam audire debuit, ut authoritatem attenderet, quam præmisit. Nam præcepturus propheta ut Amalech regem percuteret præmisit dicens: Hæc dicit Dominus: præceptum quod per hominem audisset, quasi hominis despicere non auderet. Ne item ministerium eius rex elatus uilipenderet item præmisit, dicens: Me misit Dominus, ungere te in regem. quasi dicat: Per illum tibi Dominus regale ministeriũ præcipit, per quem te in dignitatem regiã sublimauit. Tanto igitur humilius obedire debuit, quanto hunc esse à Deo missum apertius agnouit. Sed dum missum prophetam spreuit, mittentem pariter Dominum contempsit. Vnde subdit: Factum est uerbum Domini ad Samuelem, dicens: Pœnitet me ꝙ constituerim regem Saul: quia dereliqt me, & uerba mea opere nõ impleuit.] Ille prophetæ uerba se non audire credidit, sed Dominus se derelictum cõquerit, dum uerba sua opere non impleta ostẽdit. Nunc Ecclesiæ Dñs loquitur, dicens: qui uos audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit. qui ergo per inobedientiam à prædicatorum uerbo discedũt, Dominum derelinquunt: quia ab illis recedunt, per quorum ministerium diuinæ uoluntati præsentes fiunt. Verba Domini tunc opere nõ implent: quia foris homines loquuntur, intus uerò in hominibus Deus loquitur. Non ergo ipsi sunt qui loquuntur, sed Spiritus sanctus. In prædicatoribus ergo contemnẽda non est foris uilitas carnis, quorum mentes tam dignanter incolit sublimitas deitatis. quid est ergo, quòd pœnitere Dominus dicitur, cum mutari affectibus non credatur? Sed quia cum mutabilibus summa immutabilitas loquitur, more eorum quibus cũ loquitur, dum pœnitere dicitur, displicere sibi superborum temeritas designatur. Pœnitere enim solemus, cum mala nobis illi retribuunt, quibus nos honores aut dona impendisse memoramus. quia ergo more nostro omnipotens Deus de superbi regis ingratitudine queritur, dignitatem regiam contulisse se illi pœnitere perhibet. quod profectò ad cumulum magnæ damnationis de superbis dicitur: quia quod sunt, iam non ad meritum, sed ad pœnam sunt, qui in uoluntate Dei non sunt. Pœnitere ergo Dei est uoluntatem in reprobis non habere, cùm à se honores impensos meminit. sed eos, quibus bona contulit, malè uti bonis, quæ contulit agnoscit. Hanc quippe pœnitentiam suam Deus uerbis alijs per Malachiam prophetam Iudæis insinuat, dicens: Non est mihi uoluntas in uobis, & sacrificium non suscipiam de manu uestra. Quantum ergo cauenda sit inobedientiæ culpa cernimus, si his uerbis Domini quàm districtè percutitur, attendamus. Nos autem in bello Amalech fornicationis pugnam descripsimus, qui nobis omnino deleri per sacra eloquia iubetur. Meritò igitur de lapsis in carnis bello doctoribus intelligi potest, hoc quod Dominus quæritur, dicens: Pœnitet me, quod constituerim regem Saul: quia dereliquit me, & uerba mea opere non impleuit.] Verbum quippe eius præceptum prædicatoribus est: Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes

Ioan. 8 — Luc. 10. — Mat. 10 — Mala. 1 — Luc. 12.

tes in manibus uestris. Qui ergo uerbum in
prædicatione habet, & in prædicatu castita
tis non habet, loquendo Dei esse cernitur,
sed operando Deum derelinquere proba-
tur. Foris diuina exequitur, sed occulte dũ
in carnis uoluptate resoluitur, uerba Domi
ni opere non implere declaratur. Dominũ
quippe derelinquit, mala proponendo: uer-
ba eius nõ implet, prohibita præsumendo.
Bene ergo dicitur: Pœnitet me, quod con-
stituerim regem Saul.] Quasi dicat: Quem
præesse alijs tũc uolui, modo nolo: quia quẽ
humilem prætuli, nunc superbientem & ela
tum transgressorem cerno. Quod nimirum
de quibuslibet lapsis non dicit: sed de his,
quorum lapsus ostenditur, & pœnitentia ne
quaquam præuidetur. Nam de iustorum ca
su scriptum est: Septies in die cadit iustus, (Prou. 14)
& resurgit. Eorum certè casus quodammo-
do status eorum est: quia aliquando permit
tuntur cadere, ut semper ualeant fortius sta
re. Permittuntur ut in malis corruant, ne
summa uirtutum dona per elationem per-
dant. Hi profectò & si uerba Domini quan
doque non implent, à Domino non rece-
dunt: quia ad tempus relinquuntur, ut æter
naliter teneantur, & in modico desipiunt,
sed post modicum resipiscunt. Dum ergo
Saul, non solum uerba Domini opere non
implesse reprehenditur, sed ipsum Domi-
num reliquisse, quos melius, quàm lapsos &
impœnitentes significat? De quibus profe- (Esa. 28.)
ctò per prophetam dicitur: Percusserunt fœ
dus cum morte & inferno. Cum morte qui
dem fœdus percutere est, mala audacter ꝑ-
petrare, & ea semper agenda promittere.
Mala quippe indesinenter faciunt, sed dili-
gendo quod faciunt, quasi à mortis amici-
tia se nunquam recedere pollicentur. Hi ꝗꝑ
pe in mortis fœdere quanto insensibiliores
fiunt, uiscere matris Ecclesiæ tanto acrius
miserando quatiuntur. Vnde bene subiun-
gitur: Contristatusq; est Samuel, & clama
uit ad Dñm tota nocte.] Samuel quidem
cõtristatur: quia de perditione subditi sum-
mus prædicator affligitur. Et tota nocte ad
Dominum clamat: quia pro restitutione
lapsi diuinam misericordiam deuotis preci
bus obsecrat. Clamare quippe doctori est,
pro peccatis subditorum magnis desiderijs
omnipotentis Dei misericordiam postula-
re. Qui tota nocte clamat, cum per affectũ

A totam illius peccati caliginem suscipit, &
pro ea, quasi pro proprio crimine, Deo pœ
nitens satisfacit. Tota ergo nocte prædica-
tori clamare, est totam subditi causam su-
scipere, & omnem caliginem peccati illius,
deuotæ compunctionis affectu destruere co
nari. Sed quid est, quod clamasse dicitur,
& Dominum non respondisse, nisi quia ea
quam dixi cordis impotentis caligo in illa,
pro qua clamat, Saul culpa signatur? Respõ
deret quidem Dominus, si uocem claman-
tis exaudiret. Sequitur: Cumque de nocte
surrexisset Samuel, ut iret ad Saul mane,
B nunciatum est Samueli, quòd uenisset Saul
in Carmelum, & erexisset sibi fornicẽ triũ-
phalem.] Quid nam est peccatoris uita, nisi
nox? Et quid iusti lux aliud, quam dies?
Vnde & per Paulum cõuersis peccatoribus (Ephes. 5)
dicitur: Fuistis aliquando tenebrę, nunc au
tem lux in Domino. De nocte autem præ-
dicatori surgere, est ab alienæ culpæ susce-
ptione affectum mentis erigere. quasi enim
in nocte iacet doctor, quando alieni pec-
cati tenebras luget: quia ab alta innocentiæ
suæ securitate deponitur, ut in imo alienæ
considerationis peccatorum caligo destrua-
C tur. De nocte ergo surgit, cum ab afflictio-
ne se erigit: & mane ad reum uenire dispo-
nit: quia occultè per compassionem plan-
git, & aperta increpatione per zelum per-
cutit. Nocte etiam luget doctor, sed mane
ad arguendum uenit: quia intus peccantem
subditum diligit, sed palam errantem ar-
guere nequaquam erubescit. Quasi enim
mane lucescit, cum doctor aperire crimen,
quod latet, incipit. Quid ergo est quòd in
Carmelum uenisse, & fornicem sibi trium-
phalem erexisse is ad quem uenit, asserit,
nisi quia profectus mali liquidò prædica-
D tur? Post inobedientiæ quidem culpam triũ
phalem arcum uel fabricam erigere, est ma
la agere, & de eorundem malorum perpe-
tratione superbire. Quasi enim triumpha-
lia signa erigunt, quando cum quadam ostẽ
tatione ea proferunt, quibus alijs se excelle
re arbitrantur. Quod certè tam arroganti-
bus, quam lubricis doctoribus conuenit. Illi
quidem dum magna dicunt, se in sublime
æstimationis erigunt, & quales se intus aspi
ciunt, per iactantiam & ostentationem foris
innotescunt. Cumque & illud, quod per se
alij proficiunt, ad fauorem propriæ laudis
trahunt,

trahunt, quid aliud uidentur agere, nisi altum uictoriæ signum, insigni titulo demonstrare? Nonnulli uerò & cum turpiter uiuunt, & honestissimè loquuntur, considerant uerborum honestatem, non tamen reputant propriæ uitæ turpitudinem. Cum ergo non rebus operum, sed splendore uerborum apparere gestiunt: nimirum triumphalem arcum fabricant, in quo se quasi uictores extollant. Et quia turpium uerbo, turpes plerique alij resipiscunt: post expugnatum Amalech, eis in Carmelum uenire est, & fornicem triumphalem erigere, de extincta in subiectis libidine, inaniter coram simplicibus gloriari. Carmelus quidem mollis siue tener interpretatur. Qui enim teneri huius nomine, nisi in sancta conuersatione rudes intelliguntur? Qui etiam molles uocantur, nisi qui adhuc per usum uirtutis non sunt in inchoata bonitate solidati? In Carmelo igitur signum uictoriæ erigunt: quia rudibus & debilibus se ostendunt, ne à peritis fortibus quales in ueritate sunt, inueniantur. Hi enim non in uerbis, sed in operibus fulgorem uictoriæ quærunt: quia arbores non in decore foliorum iudicant, sed in sapore pomorum probant. Vnde & Dominus docens, ait: A fructibus eorum cognoscetis eos. Quia ergo laudari inaniter appetunt, quia probatissimorum uirorum iudicia fugiunt, & rudibus ac debilibus aliud, quàm sunt se esse mentiuntur. Saul in Carmelum uenisse, & fornicem sibi triumphalem erexisse dicitur. Quid uerò est quòd in Galgala transit, nisi quia eo modo, quo se simplicibus & religiosis ostendit, in religiosis & doctis innotescere appetit? Galgala quippe (ut iam multoties dixi) rota nominatur. Quidam uerò intra sanctam Ecclesiam & eruditi in sacra scriptura sunt, & religiosi non sunt: quia uirtutem scripturæ, uidelicet charitatem non habent. qui dum loquentes facundos uiros & carnales audisit, uerba quæ sciunt, admirantur. Sed discutere non possunt eorum occulta, quæ nesciũt. Bene igitur Saul in Galgala transire dicit: quia qui fauorem de facũda locutione quærunt, id quod cupiunt, non apud eruditos religiosos, sed apud simplices & rudes, aut apud religiosos sapientes inueniunt. Sed summi uiri, cum reprobi bona docent, electis subditis magis timent: ne quos lingua ædificant, manu, id est operatione peruertant. Quia ergo diu in ministerio prædicationis lubrici doctores dimittendi non sunt, aptè illatum est: Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocaustum Domino, initia prædarum, quæ attulerat de Amalech.] Venit quippe ad Saul, ut superbum deponat, quem humilem ad regni culmen extulerat. Quem qualis erat, inuenit: non qualem se superbiæ signis ostẽderat. Quid est ergo, quòd holocaustum Domino Amalech primitias offert, nisi quia nonnulli & praue uiuunt, & placere se Deo per aliorum profectum arbitrantur? Et quia non parum placere credunt Deo quod offerunt, non sacrificium aut uictimam, sed holocaustum offerre perhibetur. Initia uerò prædarum dicuntur, ut in Samuele summi & electi antistitis uigilans studium designetur, à quo malorum principia uelociter comprimuntur. quasi dicat: Valde festinus occurrit, quo absente nec initium holocaustorum habere liberum potuit. Possunt initia prædarum intelligi electa quæque de prædis. Quæ aperto ore lubrici, sed occulta cæcitate percussi offerũt, quando inde se placere Deo credunt, quod in auditoribus suis ea perimunt, quæ in se uiuere permittunt. Quasi enim indiscretè offerentem apertius reprehendens dicat: Illud uiuum offerebat, quod melius offerret extinctum. Nam si iuxta uerba Domini prædam omnem in Amalech extingueret, holocaustum omnino acceptabile omnipotenti Deo obtulisset. Sic nimirum & doctor lubricus si cuncta blandimenta carnis quæ loquendo reprobat, uolendo reprobaret: holocaustum combureret, quod reprobari non posset. Quid est ergo, quod dicitur: quia Offerebat prædarũ initia, quæ attulerat de Amalech:] nisi quia cæci cordis caligo damnatur, quod sic de eo reputat, quod prodest alijs, ut uidere negligat, quod obest sibi? Quasi dicat: De illo quasi uictor gaudebat uictor in alijs, quod in se uiuum, & inuictum portabat. Et quia plerunque tam dementer insaniunt, ut etiam ipsis electis & summis prædicatoribus prætextum uirtutis offerre conentur, sequitur: Et dum uenisset Samuel & Saul, dixit Saul: Benedictus tu à Domino, impleui

Mat. 7.

pleui uerbum Domini.] Verbum Domini
fuit, ut Amalech delere debuisset. Quid est
autẽ, quod dicit, impleui uerbum Domini:]
nisi quia culpa fornicationis, quo fœdior
cernitur, eo á reprobis studiosius occulta-
tur? Quia ergo ij qui eidem fornicationis
uitio subiecti sunt, semper latere appetunt,
in eorum typo & Amalech Saul demoliri
despexit, & ad Samuelem dixit: Impleui
uerbum Domini.] Quasi dicat: Et in alijs li
bidinem domui, & in meipsos eius blandi-
menta peremi. Et quia blanda adulatione
summi uiri flectere mẽtẽ nititur, præmisit
dicens: Benedictus tu á Domino.] quasi
dicat: Hoc quidem ergo egi, sed agere non
meis uiribus, sed tuis meritis & intercessio
nibus potui. Sed perfecti uiri audire laudes
suas possunt, á rigore autem iustitiæ flecti
nequeunt. quare & subditur: Dixitque Sa-
muel: Et quæ est hæc uox gregum, quæ re-
sonat in auribus meis, & armentorum, quã
ego audio?] Vox gregum & armentorum
Amalech, fama turpitudinum est. quando
de minoribus luxuriæ culpis quilibet dif-
famatur, uox gregum resonare dicitur: quã
do item de criminosioribus & obscœniori-
bus accusatur, uox armentorum. quasi sub
falsæ uirtutis suæ simulatione reconditum
denudet, dicens: Tu te proprio ore iusti-
ficas, sed immunditiarum tuarum turbę per
omnium ora clamant. Sed iam qui excu-
sationes prætendere cœpit, quibus defen-
sionibus obiectæ infamiæ crimen euadat,
uideamus. sequitur: De Amalech adduxe-
runt ea. Pepercit populus melioribus oui-
bus & armentis, ut immolaret Domino
Deo tuo: reliqua occidimus.] quid est, ꝙ
ait, De Amalech adduxerunt ea: & non di-
xit, Adduximus? Sed quando reprobi ar-
guuntur, culpas aliquando negando tegunt,
aliquando in alios transferunt. Tegunt qui-
dem negando, cum latere possunt: sed dum
quasi in aperto deprehensi tenent, qđ nega
re nequeunt, alijs adscribunt. Horũ siqui-
dem mores Saul insinuans, ait: De Amalech
adduxerunt ea. Pepercit populus meliori-
bus ouibus & armentis.] Quasi dicat: Ma-
lum quod auditur, ex populi fragilitate pen
sandum est, non ex uirtute pastoris. Pecca
ta quidem subditorum in prælatorum com
paratione despicienda sunt. Dicit ergo
de Amalech: Adduxerunt ea. Quasi di-
cat: Hoc quod de turpi uita resonat, ue-
rum est: sed tamen eadem turpitudo in par
uulis uiguit, non in magnis. Adhuc item
eandem culpam leuigans ait: Pepercit po-
pulus melioribus ouibus & armentis, ut im
molarentur Domino Deo tuo.] quasi di-
cat: Vere peccauit populus, sed non ad
mortem: quia peccata operis, iam me ex-
hortante delere nititur humilitate confes-
sionis. Greges quippe Amalech, & armen-
ta Domino immolantur, quando lubrici &
incontinentes ad confessionem ueniunt, &
quod nequiter egerunt, pœnitendo dele-
re satagunt. Dicit ergo, Pepercit popu-
lus: id est peccato indulsit. Sed adduxe-
runt ea ut immolarentur:] quia in quibus
se cecidisse populus recolit, iam se confiten
do & pœnitendo compungit. Meliores
uero greges & armenta (ut supra) electio
ra peccata luxuriæ designantur. Quasi di-
cat: Et si grauiter deliquit populus, arguen
di non sumus: quia pro magnitudine cri-
minis habet lamenta compunctionis. quid
est, quod ait: Vt immolarentur Domino
Deo tuo?] Sed fallacium per hoc consue-
tudo ostenditur, qui dum summis uiris la-
tere appetunt, adulantur. Quid enim est,
quod Deum suum singulariter asserit, ni-
si quia eum familiarem Dei amicum osten
dit? Domino (inquit) Deo tuo.] Non meo,
sed tuo: quia ego peccator, tu singulariter
sanctus es. Sed mirabili usu fraudis fallaces
sic se tegunt, ut proferant: & iustificant, ut
accusent. Accusationis quoque modum sic
temperant ut accusando iusti appareant, ne
accusando innotescant. Dum .n. suum Deũ
dicit, illum quidem extollit, se minuit. Sed
dum abducta ab Amalech asserit, quæ Do-
mino immolentur: tacitẽ profert non unde
reprehẽdi debeat, sed laudari. Et adhuc ad
dens, dicit: Reliqua uerò occidimus.] Occi
duntur quidem peccata, quæ dimittuntur.
Viua quidem peccata sunt, quæ aut in men
te adhuc per concupiscentiam regnant, aut
quæ per conuersionem contempta, sed per
pœnitentiam adhuc non sunt deleta. Illa
quidem uiuunt adhuc ad uoluptatem, ista
uiuunt ad pœnam: quia & si iam peccare de
seruimus, nisi commissa plangamus, com-
missorum obligatione retinemur. Sed
maiora minoribus, leuiora maioribus tri-
buit. Nã quid est, quod dicit, Reliqua occi-
dimus:]

dimus:] nisi quia sunt paruissima peccata A maioribus, quæ sola confessione lauantur? Quæ doctores occidunt, quando humiliter confitētibus, Apostolica authoritate dimittunt. His enim uerbis omnibus quia se fallaces tegere nituntur, non prodere, qua electorum prædicatorum authoritate reprobentur adiungitur. Dixit enim Samuel ad Saul: Sine me, indicabo tibi, quæ locutus sit Dominus ad me nocte.] Quid est quod ait, Sine me, & indicabo tibi:] nisi quia dū fallaces uerbositati insistunt, examinātibus prælatis, loquendi locum non tribuunt? Quasi dicat: Dum à uerbositate non desinis, ea quæ audire debes loqui me nō permittis. Potest etiam hoc uerbo adulatoris intentio derideri: qui dum blandimēto laudis placere se credit, eos quos laudat, se quasi tenere eisdem laudibus arbitratur. Tale est ergo ac si laudatorem suū electus præsul honesta grauitate derideat, dicens: Qui me laudas, loqui tibi dura nō possum. Sine ergo, id est permitte me loqui, & ea quæ sum loquuturus, intellige. Et quia (ut dixi) placere se laudando adulatores credunt, audire ab eis dura, quos laudant, nequaquam putant. Quasi ergo iam læta & prospera auditurus subsequitur Saul, dicēs: Loquere.] Sed electi uiri cum laudes suas audiunt, inter fomenta laudis à rigore iustitiæ non mollescunt. Nam qui reproborum acta despiciūt, excipere uerba nequaquam possunt. Quia ergo flecti laudib. nequeunt, laudatores improbos & subtili ratione discutiunt, & districtis sententijs insequuntur. Vnde sequitur: Et ait Samuel: Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? Vnxitq; te Dominus in regem super Israel, misitq; te Dominus in uiam, & ait: Vade, interfice peccatores Amalech, & pugnabis contra eos usque ad internecionem eorum. Quare ergo non audisti uocem Domini, sed uersus ad prædam es, & fecisti malum in oculis Domini?] His quippe uerbis superbi regis inobedientia subtiliter examinatur: quia ei prius dona collata obijcit, deinde audaciā transgressionis per eiusdem culpæ exquisitionem ferit. Subtilis nanque examinatio est, quando sic uersutus quisque peccator discutitur, ut ei culpæ excusatio nulla relinquatur, ut hunc ad mortē flagitij quasi uinctum Dei sententia teneat, cui peccati cōfugium nullum restat. Vt ergo omnis uia fugiēdi fallacibus superbis obstruatur, memorantur ei & sublimitas dignitatis & modus ministerij, cum dicit: Nonne cum paruulus esses in oculis tuis caput in tribubus Israel factus es: & ait tibi Dominus, Interfice peccatores Amalech?] Et ut circundatum iam & obsessum ratiocinationibus capiat, manum culpæ inijcit, dicens: Quare ergo non audisti uocem Domini, sed uersus ad prædam es, & fecisti malum coram oculis Domini?] Quasi dicat: Ecce quid B eras, quid factus es, quid debuisti facere, ecce quid fecisti: ecce quantum ab eo, quod debuisti exercere, recesseris. Dum ergo intulit, dicens: quare fecisti malum in oculis Domini? quasi fallacem reum circundando comprehendit. Sed in hoc loco notandum est: quia dum rex superbus arguitur, electionis eius tempora memorantur: ut tumor cordis sentiatur non affuisse eligendo, sed ex culmine creuisse prælato. A Domino quidem bonus electus est, sed dum creuit ex culmine, decreuit elatione. Dicit ergo: Cum esses par- C uulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es: modo uersus ad prædam, fecisti malum in oculis Domini.] Quasi dicat: Per ueritatem humilitatis regnum promeruisti: sed nunc prætextu humilis, ueritate tumidus regnum perdis. Quid enim sunt oculi cordis, nisi aspectus rationis? Nā qui integros uisus rationis habet, perfectè illuminatus est. In oculis ergo suis est humilis, qui se perfectè respicit, & humilem perfecta uisione cognoscit. His ergo uerbis lapsi regis non solum præterita humilitas, sed etiam rationis acuitas commē- D datur: quia uidelicet tantus erat ratione, ut se perfectè cognosceret: & tantus uirtute, ut se subtiliter intuens, uerè humilem uideret. Quia igitur cum arguitur, eius præterita memorantur, quid aliud, quàm his quæ habebat, carere describitur? Nam superbire nequeunt, nisi qui prius oculos cordis perdunt. De libidinosis uerò ualde clarius constat: quia in fornicationis baratro se nunquam obruerēt, si à luce intimæ gloriæ non ante caligarent. Qui quia alta pudicitiæ præcepta contemnunt, etiam tumoris arguuntur. Qui ergo deponere præpositum

positum regem uenerat, dicit: Cum esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es, nunc fecisti malum in oculis Domini.] Quasi dicat: Superbus modò, & cæcus iuste deponeris, qui prius uidens & humilis regnum sortiri meruisti. Nam & superbi Pharisæi ab ipsa ueritate cæci nominantur, quæ ad discipulos ait: Sinite eos, cæci sunt, & duces cæcorum. Quæ utique cæcitas specialiter libidinosis adscribitur: quia nulla sunt uitia, quæ spissiores tenebras menti ingerant, quàm libido. At nunc plerosque uideas stetisse clericos sacerdotes corruisse. Quibus certe per Samuelis imperium dicitur: Cum esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es.] Quasi dicat: Cum in minori ordine illuminato corde pudicitiæ præcepta seruaueris, nunc amissis oculis in fornicationis baratro corruisti. Ad prædam uersus es:] quia diuina præcepta uiolenta præsumptione rupisti. Qui enim prohibente, & quasi minis armato & obstante Deo ad uiolandũ sacrarium castitatis irrumpunt, quasi per rapinam prædæ, Amalech electa ad Domini terram ducunt. Et quia quantum possunt, lubrici prædicatoribus absconduntur, in cõspectu Domini malum Saul fecisse reprehenditur. Quasi enim minans & terrẽs prædicator in carnis uoluptate lapso dicat: Crimen immunditiæ hominibus quidem absconditur, sed uidenti omnia non cælatur. Hęc quidem & his similia cum impœnitentes audiũt, terreri nequaquam possunt. Vnde & si iam ratiocinatione capti sunt, uelut angues per lubricum dilabi à tenẽtis se manibus satagunt. Caudam proferunt, caput abscondunt: quia uidẽtur iam extrema operum, sed earundem tegitur qualitas actionum. Vnde & sequitur: Et ait Saul ad Samuelem: Imò audiui uocẽ Domini, & ambulaui per uiam qua misit me Dominus: & adduxi Agag regẽ Amalech, & Amalech interfeci.] Quasi enim occulta tegens, aliorum discooperta proferens, se lubricus doctor de profectu prædicationis cõmendat, dicens: De subditorum culpa reprehendi non debeo, sed laudari, quàm delinquentibus prædicando deleui. Amalech percussi: quia fornicationis spiritus in auditorũ meorum cordibus linguæ meæ gladio corruit. Rex & si uiuit, adductus est: quia & si sensus carnis quãdiu sumus in carne, omnino perdi nõ potest, captus est, ut capi potuit: quia præualere rationi non potest. Ipsos subditos correptos & peccata confitentes ostendere gestiens, subiũxit dicens: Tulit autem populus de præda, oues & boues, primitias eorum, quę cęsa sunt ut immolaret Domino Deo suo in Galgalis.] Quando armatorum uiolẽtia alicuius proprium tollitur, præda nominatur. Vitia autem carnis & animæ, quia diabolo suggerente propagantur, eius uelut proprium sunt. Quisquis ergo in se nuper remissus, nunc autem uiolentus uitia destruit, prædam facit: quia quæ aliena sunt, potenter rapit. Et notandum, quia cędere & prędа dicitur: ut alia mortua relicta, alia uiua delata esse doceantur. Cæduntur quidẽ oblectamenta libidinis, quando uirtute supernę intentionis depelluntur à corde, & contritione spiritus reciduntur à corpore. Sed uiua ad immolandum deducuntur: quia & si cõuersione peccatoris, carnis aut mentis delectamentum deseritur, pœna præteritæ delectationis penitus non deletur. Cędantur ergo uitia, primitiæ uiuæ ad immolandum nullatenus seruentur: ut qui uim peccati in contemptũ oblectationum potẽter perimit, uiuere sibi ad immolandum timeat pœnam delectationis. Primitiæ ergo cæsorum quid sunt, nisi delectationes peccaminum? Has quidem offerre dicitur, qui coram Deo sacerdotibus cõfitetur. Et oblata immolantur, quando eorũ pœna pœnitendo destruitur. quasi enim in primitijs cæsa offeruntur, & per posteriorũ uiuunt: quando aliquis peccata confitetur, & immolare, hoc est, coram Deo mactare pœnitendo non nititur. Dum ergo cæsorũ primitiæ reseruari ad immolandum dicuntur, quorundam error cõfunditur, qui peccata deserunt, nec tñ plangunt. Quia ergo non solum confitenda sunt peccata, sed etiã pœnitentiæ austeritate delẽda, dũ boni doctoris Saul typũ simulat, subiectos suos cæsorum primitias immolandas tulisse asseuerat. Quia etiam ratione scripturarum modus pœnitentiæ decernendus est, in Galgalis primitiæ immolandæ deducuntur. Boues autem nõ solum, sed & oues ad immolandum seruantur: ut qui circa salutem suã soliciti sunt, sic delere pœnitendo magna studeant, ut minora plangere non omittãt.

De

De superbis autem manifestum est: quia cũ semper magni uideri appetant, notari peccatores erubescunt. Deprehensi etiam resistunt, & in his etiam iusti apparere cupiũt, quę agunt. Quid est ergo, quod ait: Imò audiui uocem Domini:] Samuel autem dicit: Sine me, & indicabo tibi quid locutus sit mihi Dominus nocte. Et post pauca: quare uersus ad prædam es, & fecisti malum coram oculis Domini? Patet ergo quàm mirabiliter tumeat, qui tunc se iustificare appetit, quando Dominum se reprehendere de peccato recognoscit. Si uerò idcirco sic respondisse creditur, quia uerba prophetę, non Domini esse credidi, sed prophetæ uidemus adhuc imitatores Saul, qui dum in propria eruditione cõfidunt, maiorum iussa quæ audiunt, & per tumorem despiciũt, & meliorare permutando credunt. quid est ergo, quod dicit: Imò audiui uocem Domini, & adduxi Agag regem Amalech?] Sed tale est, ac si dicat: Et quod præceptum fuit implere studui, & quod minus erat suppleui. Agendum fuit, ut Amalech percuteretur: sed quia Deo auxiliante uincitur, supplendum erat, ut quæ in eius immolarentur sacrificio seruarentur. quod aperte in superbis apparet: quia cũ apertã culpã cælare non possunt, permutare aut minuere conantur. Quasi dicat: Et si iudicas apertas culpas operis, attẽdenda est occulta simplicitas intentionis. Culpa quidem esset de Amalech aliquid afferre, nisi allata Deo deberẽt immolari. Hoc quidem sæpe in monasterijs accidit, cum quisque nimis religiosus subditus spiritualium prælatorũ imperijs adijcere præsumat: cum regularem communẽ uitam despicit, & propriæ sequitur arbitrium uoluntatis. Dum enim meliorare uitam eligendo quàm obediendo nitit̃, quid aliud quàm apertam inobedientiam intentione uirtutis colorare monstratur? Quem profectò locum non solum subditi sed etiã prælati intueri subtiliter debent: quia ex eo Saul Deo displicuit, quòd Deo immolare præter prophetæ præceptum tentauit. Subtiliter notent prælati: quia demoliendi Amalech propheta regi præceptum dedit. Sic enim debet doctor laudare cõmunia, ut singulorum propria non contemnat. Illa quidem communis uita laudatur, quæ charitate coniungitur, uitijs mediantibus non fuscatur. Apostoli quidẽ sententia est: quia unusquisque proprium donũ habet à Deo, unus quidem sic, alius uerò sic. Quorum ergo cibi & mensa communes sunt, debent attendere non solum commune bonum refectionis, sed proprietatem passionis: ut pariter comedant, sed cõtra fornicationis stimulos certare per abstinentiam pariter nõ contemnant. Eius uerò caro amplius domãda est, cui carnis stimulus magis infestus est. Iam ergo non excitare, communis est uita, ubi communitas refectionis attenditur, sed contra singularem pugnam pugnare singulariter perhibetur. Nec doctor bene præcipit, si nõ præcipit, unde Amalech percutitur, sed unde uiuit. Præcipiat ergo doctor, sed ut fornicationis spiritus superetur. Non obedire subiecti refugiant, sed ubi superbiæ crimen incurritur, non unde baratrum mortis deuitatur. Inobedientes autem dum tumenti corde maiorum iussit non faciunt, cum meliorare, quod eis iniũgitur conantur, sua opera Deo offerre dum cupiunt, semetipsos tollunt. Nam per alias uirtutes nostra ei impendimus, per obediẽtiam nosmetipsos exhibemus. Samuel ergo subiungens, ait: Nunquid uult Deus holocausta & uictimas, non potius ut obediatur uoci Domini?] quid enim sunt bona electorum hominum opera, nisi uictimę & holocausta? Cum ergo holocausta & uictimas per legem offerri Dominus præcepisset, quid est quod Dominus holocausta & uictimas nolle dicitur, uelle autẽ ut ei obediatur, pollicetur: nisi quia quæ præter obedientiam fiunt holocausta & uictimæ non sunt? Quasi dicat: Tunc bona sunt bona opera, quando à præpositorum conscientia non discordant. Si uerò hoc ideo dicitur, ut uirtus obedientię commendetur, liquet quàm sublime bonum sit, quod uictimis & sacrificiis excellit. Quid est ergo, quod dicitur: Vult ut obediatur uoci Domini:] nisi quia omnia bona opera postponenda sunt his bonis, quæ iubentur? Nam cum bene prælati iubent, bona quæ ex arbitrio subiecti eligunt, prælatorum imperiis postponũtur. Ipsa uerò opera illis postposita, holocausta & uictimæ nominantur: ut non solum sentiantur non esse conferenda maiorum imperiis, minorum parua, sed maxima. Holocausta quidem eorum sunt qui se omni-

1. Co.7

omnino subtrahere uolũt à publico operis
ut Deo se totos per amorem combustos of
ferant in secreto contemplationis. Victimę
sunt eorum, qui se à cõmuni publico nequa
quam separant, sed singulari uirtute agunt
ut uirtutes aliorum districtius uiuendo trã-
scendant. Hæc quidem, & huiusmodi cum
bonorum rectorum permissione aguntur,
uictimæ & holocausta sunt quę Deus pro-
bat: cum uero sic fiunt, ut per ea maiorum
præcepta negligãtur, audiant qui offerunt,
quid à Domino missus ad inobedientem
regem propheta loquitur: Nunquid uult
Deus holocausta & uictimas, & nõ potius,
ut obediatur uoci Domini?] quasi iussa pa-
trum uelut minora despiciẽtes, & sua qua-
si maiora exhibentes terreat, dicens: Hoc
quia magnum agere putatis, paruum & ab-
iectum despicitis: sed si aperte cernitis, per
hoc Domino non placetis. Bene autem dũ
superborum opus discutitur, propheta acu-
tè exquirit, dicens: Nunquid uult Deus ho
locausta & uictimas, & non potius ut obe-
diantur uoci Domini?] Exquirit siquidem
ut superbiæ tumor pastorali authoritate fe
riatur. Dicit: Nunquid uult Deus holocau-
sta & uictimas?] quia qui sequi propriã uo-
luntatem eligunt, Deo placere se putant:
sed Deus eorum opera cum magna & in-
gentia sunt, nequaquam probat. Sed iam
quibus laudibus obedientia prędicanda sit,
subiunxit atq; ait. Melior est enim obedien
tia quam uictimæ, & auscultare magisque
offerre adipem arietum.] quia enim supe-
rius ait: Nunquid uult utrunque Deus, ho-
locausta & uictimas? Nunquid utrunque
obedientiæ laudibus subijciens, dum uicti
mas & arietum adipem posuit, in adipe ho
locaustum intellexit? Quicquid melius est,
bono utique melius est. Illa autem holocau
sta & uictimæ, quæ non uult Deus, bona
minime sunt. quid est ergo quod in obediẽ
tiæ laudes dicitur: Melior est obedientia
quàm uictimæ, & auscultare quàm offerre
adipem arietum:] nisi quia tunc obediẽtia
melior est, cum holocaustum & uictima ma
la non est. quasi ergo superbientes, ino-
bedientesque ad tanti boni consideratio-
nem reducat, dicens: Et si nil à uobis per
præsumptionem fieret, obedientiæ uirtus
operibus quæ eligitis melior esset. Liquet
ergo, quo sita sit culmine, quã diuinis obla

A tionibus propheta inquit altiorem? Quod
(ut supra) spiritualem sensum sequitur, ui-
ctimæ ad magnæ conuersationis austerita-
tem holocausta ad compunctionem uitæ se
cretioris referenda sunt. Melior est enim
obedientia quàm uictimę, & auscultare ma
gis quàm offerre arietum adicem.] quia
longe altioris meriti est, propriam uolun-
tatem alienæ semper uoluntati subiicere, q̃
magnis ieiunijs corpus atterere, aut per cõ-
punctioné se in secretiori sacrificio macta-
re. quid est enim adeps arietum, nisi pin-
guis & interna deuotio electoris? Adipem
B ergo arietum offert, qui in studio secretæ
conuersationis deuotæ orationis affectum
habet. Melior est tamen obedientia quam
uictimæ, & quàm offerre adipem arietũ.]
quia qui perfectè uoluntatem præceptoris
sui implere didicit, in cœlesti regno, & ab-
stinentibus & flentibus excellit. Hoc certè
quia contra superbientem, atque apertè Do
mini mandata contemnentem dicit, non cõ
fert bonum quod fecit, bono quod contem
psit: sed boni simulationem destruit, melio
ris boni ostensa ueritate. quasi dicat: Et si
pro excellentiori uirtutum gloria excellens
C bonum quærebas, bonum obedientię quod
excellentibus etiam excellit, eligere potius
debuisti. Sic profectò loquens simulatio-
nem boni argumentando destruit, sed su-
biungendo patens inobedientiæ malum a-
pertè confundit, dicens: Quoniam quasi
peccatum ariolandi est repugnare, & quasi
scelus idololatriæ nolle acquiescere.] Quid
nam est, quòd ariolis & idololatris repu-
gnantes, & acquiescere nolentes à prophe-
ta simulantur, nisi qui arioli diuina cogno-
scere atque absconsa diuinare nitebantur:
idololatriæ autem figmentis se uenerando
D subdidere? Qui autem repugnant prælato-
rum imperijs, ideo utique repugnant, quia
diuinam uoluntatem se scire melius æsti-
mant. quasi ergo peccatum ariolandi est re
pugnare: quia uelut contempto diuino alta-
ri ad aras dæmonũ responsa percipiunt, dũ
cordis sui præstigiosis ac superbis adinuen-
tionibus credunt, & salubribus prælatorum
consilijs contraria sentiendo refragantur.
Nolle autẽ acquiescere idololatriæ sceleri
simile dicit: quia nimirũ in inobediẽtię suę
obstinatione nemo persisteret, si propositi
sui figmentum in corde quasi idolum nõ ge
staret.

ſtaret. Dum enim agenda in corde concipit, quaſi idolum facit. Et dum conceptum mentis propoſitum ſe acturum deliberat, quaſi ad adorandum ſimulachrum ſe inclinat. Quaſi ergo ſcelus idololatriæ eſt, nolle acquieſcere: quia quiſquis in propria deliberatione obſtinatus eſt, idcirco foris in maiorum contemptum erigitur, quia intus eis quæ fingendo ſtatuit propoſiti ſui ſimulacris incuruatur. Sed quærendum ualde eſt, cur repugnare ariolandi peccato, & nolle acquieſcere ſceleri idololatriæ comparatur? Scelus quippe non niſi magnum peccatum dicitur, peccatum uerò etiam quod leue eſt nominatur. ſed ſi ab ara dicebantur arioli eo quòd reſponſa percipere conſulendo conſueuerant, idololatriæ peccatũ in eius comparatione ſcelus erat: quia dementius erat lapides adorare, quàm ſub ſpecie diuinorum, falſa bene uiuendi reſponſa percipere. Cur ergo repugnare peccatum per ſimilitudinem eſſe dicitur, acquieſcere autem nolle ſcelus? Sed repugnare eſt, ab imperantis uoluntate diſſidere. Plerique autem ad horam repugnare uidentur, dum ſtatim propoſitorum imperia non recipiunt, qui tamen eiſdem imperijs poſt modicum acquieſcunt. Nolle autem acquieſcere, quid eſt niſi & iniunctæ obedientiæ repugnare, & in eiuſdem repugnationis obſtinatione perſiſtere. Non enim acquieſcunt qui in cordis ſui propoſito inuincibiles ſunt, & quæ decernunt agere nullius authoritate prætermittunt. Meritò igitur in comparatione repugnandi ſcelus nolle acquieſcere dicitur, quod maius ualde, atque horribilius peccatori eſſe uideatur. Quia ergo qui huiuſmodi ſunt rationibus non uincuntur, qua pœna cohibeantur propheta intulit dicens: Pro eo quòd abiecisti ſermonem Domini, abiecit te Dominus ne ſis rex.] Quid eſt enim quòd Saul abijcitur, niſi quia incorrigibilis indicatur? Quaſi ergo dicat: Quia cuncta ſalutis conſilia reſpuis, pro culpa peruicaciæ non debes uerbis ulterius corrigi, ſed abiectionis pœna damnari. Quantum itaque timeri debeat inobedientiæ culpa oſtenditur, ſi hoc attentè conſideretur: quia propter hanc etiam reges deponuntur. Quid eſt quod ait: Quia proiecisti ſermonem Domini, proiecit te Dominus?] Sed ſermo proijcitur, quando in ſui ſublimitate uenerabiliter non ſeruatur. proijcere enim eſt de manu aliquando labi in terram, aut negligenter ſinere, aut uiolenter iactare. ſermo autem Domini, quia ſalubria loquitur, cœleſtis aut ſublimis eſt. Qui in terram negligenter proijcitur, quãdo per deſidiam non impletur. Per contemptum uerò proijcitur, quando hunc ſuperbi & inobedientes tumenti corde repellunt, & manu operationis obſeruare dedignantur. Quia uerò non proijcere, ſed abijcere ſermonem reprehenditur, hoc ſignat: quia dum ſuperbi proprium arbitriũ ſequuntur, à Domino longè fiunt. Abijcere enim eſt, aliquid longè repellere. qui enim aliorum ducatum dignè ſuſcipient, non ſolum per obedientiam Deo uicini ſunt, ſed etiam illos ei uicinos faciunt, qui per uitia, & ſcelera ab eo longè ſunt. tale eſt igitur, ac ſi dicat: Longè ab ordine dignitatis expelleris, quia dignitatis eiuſdẽ merito præſens eſſe noluiſti. Meritum quippe dignitatis eſt, obſeruatio diuini uerbi. quod cum abijcitur, quia meritum dignitatis amittitur, ipſa quoque dignitas amouetur. Libet ergo intueri, quanta per inobedientiam ſuperbis pereant, humiles quanta lucrentur. Illi dum implere propriæ uoluntatis arbitrium gaudent, Deo magnos operum labores exhibent, & laborum præmia nulla habent: iſti dum ſe deſerũt, dum alienæ uoluntatis arbitrium ſequuntur, æternæ ſublimitatis gloriam promerentur. unde & per beatiſſimam Mariam Domini redemptoris noſtri genitricem, dicit: Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles. (*Luc. 1.*) Potentes quidem de ſede Dominus deponit, cum inobedientes ſuperbos abiicit, & humiles exaltat: quia æterna gloria obedientes glorificat. ſuperbos autem uerba non corrigunt, ſed tantum dum amittere honores trepidant, humilitatem quam non habent ſimulant, ne gloriæ culmen perdant. unde & ſubditur: Dixitque Saul ad Samuelem: Peccaui quia præuaricatus ſum ſermones Domini, & uerba tua.] Quid eſt quòd Saul à propheta uocem Domini non audiſſe, & malum in oculis eius feciſſe reprehenditur, & ſe peccaſſe minime fatetur: ſed cum ſe abijci de regno conſpicit, ſe peccaſſe & præ-

præuaricasse Domini sermonẽ & eius uer-
ba fatetur: nisi quia superbi ad contemnẽda
uerba humilium audaces sunt, sed electo-
rum more honores, quos ambiunt, contem
nere non possunt? Audaces quidem sunt, ut
maiorum contemnant imperia, sed parati
non sunt ut alta relinquant. Econtrà autem
humiles ad maiorũ imperia prompti sunt,
& ad alta perdenda securi. Quia enim non
terrena, sed cœlestia appetunt, terrenę sub-
limitatis alta despiciunt, laborare pro cœle
stibus conantur: subdi libenter uolunt, prę-
ferri refugiunt. Saul ergo obedire Deo re-
fugiens, perdere regnum timẽs, quid aliud
nobis, quàm superborum mores insinuat,
qui cum præualent, uideri parui aut pecca-
tores uitant, cum coguntur humilitatis uir
tutem simulant. Sed cum compulsi cõfiten
tur peccatum quod accusant loquendo mi-
nuunt. Quia & qui se peccasse sermonem
Domini præuaricando perhibuit, eandem
præuaricationẽ dispensatione potius quàm
uoluntate se incurrisse memorauit, dicens:
Timens populum, & obediens uoci eorũ.
Quasi dicat: Peccatum quod fecisse repre-
hendor, tanto leuiori pœna feriri debet,
quanto commissum non constat per mali-
tiam sed per infirmitatem. Studio autem
& uoluntate peccare, magna præuaricatio
est: infirmitate uerò peccare, tanto tolera-
bilius est, quanto is qui peccato subiacet,
eiusdem peccati uiribus impar est. Et quia
eadem cordis sui uersutia se præualere sim
plicium doctorũ humilitati ęstimant, quasi
iam suasim subiunxit, dicens: Sed nunc por
ta quæso peccatum meum, & reuertere me
cum, ut adorem Dominum.] Corrigibilia
equidem peccata portantur: quia postquam
à delinquentis uoluntate discedunt, purga-
ri satisfactione salubriter possunt. Non au-
tem portantur peccata eorum, in quorum
mentibus per impœnitudinem inuiscera-
ta sunt. Vnde & Ioannes ait: Est peccatum
ad mortem, ne pro illo oret quis. Peccatũ
quippe ad mortem est, quod ab eo commit
titur qui respicere nunquam potest. Quod
nimirum peccatum à præpositis non porta
tur, quia sacerdotum orationibus aut obla-
tionibus non deletur. Saul autem per om-
nia superbos obstinatosque designans, & tu
mere non cessat, & peccatum suum portari
obsecrat, importabile onus cõgerit, & qua-

si leue portari petit. Hoc quidem toties in
Ecclesia agitur, quoties hi qui magna sce-
lera libenter committunt, eorum magnitu
dinem non attendunt. Importabilia con-
gregãt, & hæc leuia, atque nullius esse pon
deris pensant. Peccata sua suis præpositis
abscondunt, & ut uix inueniri possint &
argui, quantum possunt eadem peccata le-
uigant, ne qui eis præsunt, eorum grandi-
tudinem attendant. Ad peccatum etiam
fortes sunt, ad flenda peccata debiles: uo-
lunt quidem peccati delectationibus resol-
ui, sed pœnitentiæ nolunt acerbitate pur-
gari. Quid est ergo quod dicit: Porta pec-
catum meum:] nisi quia & peccatorum dul
cedinem in seipsis excipiunt, sed onerare
prælatos onere eorundem peccatorum uo-
lunt? Quidam etiam sponte ad confiten-
dum ueniunt, sed pro quibus se accusant,
nõ ipsi lugent sed pœnitere alios obsecrãt:
fide sola saluari æstimant, per pœnitentiam
reuertere abiecti non curant. Vnde & Saul
subdit, dicens: Et reuertere mecum ut ado
rem Dominum. Quasi enim recedens est
prædicator, cum impudentes abijcit. dicit
ergo: Reuertere mecum ut adorem Do-
minum.] Cum eo tantum à communione
electorum non diuidi putat, quod fidẽ com
munem seruat: uel certe Dominum adora
re est, subdi religioni fidei, & custodiæ bo-
næ operationis. Quia uerò fictos hypocri
tas Saul insinuat, sequitur: Ait Samuel ad
Saul: Non reuertar tecum, quia proiecisti
sermonem Domini, & proiecit te Domi-
nus, ne sis rex.] Quid est ergo quod pro-
pheta portare peccatum pœnitentis regis
renuit, nisi quia hunc non uere pœniten-
tem uidit? Cui ea quæ prius abiectionis uer
ba respondit, quia eum immutandum mi-
nimè cognouit. Qua nimirum prophetæ
constantia quidam nimis clementes huius
temporis sacerdotes arguuntur, qui conuer
satione infirmi sunt, temeritate fortes.
Sese uix sustinent, & portanda suscipere
aliorum onera audent: leuia sua non ferũt,
& importabilius se subijciunt. Ecce fortis
propheta refugit suscipere onus regalis pec
cati, ut sacerdos Ecclesiæ timeat, & pecca
torum importabilium pondera subire per-
timescat. Plerunque autem sic aliena pec-
cata suscipiat, ut tamen ea quæ expianda
suscipit, flere cum à quo sint commissa per-
mittat.

mittat. Vnde & Samuel portare peccatum regis minimè promisit, & tamen cum quē reiulit, abiectum planxit. Nam de eo post pauca scriptum est: Lugebat Samuel Saul, quoniam Dominum pœnitebat, quòd constituisset eum regem super Israel.] Non quidem promisit ei portare peccatum regis, ut rex illud flere studeret. Sed tamen quem repulerat flebat, ut Dominum ei propitiũ faceret. Ad literam uerò dum sententiam propheta ingeminat, irreuocabilem diuinę æquitatis sententiam monstrat, qua sic peccator proijcitur, ut redire ad diuinæ misericordiæ manum nunquam permittatur. Potest & aliter intelligi quòd reuerti secũ prophetam, ut adoret Dominum, rogat. Nam sancti uiri qui Dominum peccando non deserunt, ad eum necesse non habent ut pœnitendo reuertantur. Reuerti enim abeuntis est. Quia nimirum peccatoribus per peccatum à Domino recedentibus conuenit, iustis permanentibus nõn conuenit. Quid est ergo quod reuerti cum peccante Saule iustus Samuel petitur, nisi quia electi prædicatores pro lapsis subditis uelut pœnitentes affliguntur, & quasi recedentes ueniunt, dum lapsos subditos paterna afflictione comitantur? Cum eis ergo reuertuntur, cum peccata subditorum & ipsi subditi qui peccauerunt, & prælati qui steterunt, pariter plangunt. Tale est igitur, ac si dicat? Iam te paternis uisceribus adhærere per increpationem prædicationis mihi agnoui, quē nec longius peccare reliquisti. quia ergo te obiurgante resipui mecum redire te rogo: quia proprijs uiribus ad tãtæ prauitatis magnitudinem delendam nequaquam sufficio. Sed tanti affectus preces recipiendæ essent, si ex cordis ueritate procederent, aptè ergo hypocritæ responsum est: Non reuertar tecum.] Quasi dicat: Pro te sacrificare Deo nescio quem ueritate humilitatis Deo subditum non attendo, & quæ priora ingeminans, ait: Quia proiecisti sermonem Domini, proiecit te Dominus ne sis rex. & quia uersuti abijciendi & deserendi sunt, sequitur: Et conuersus est Samuel, ut abiret.] In qua profectò maiorum decessione magis hypocritæ amissionē temporalis honoris timent, quàm æternæ hæreditatis. Vnde & quiescere etiam derelicti non possunt, sed ea quæ agere per se non audent, impetrare alijs interuenientibus student. bene ergo subiungitur: Ille autem apprehēdit summitatem pallij eius quæ scissa est.] Quæ sunt uestimenta doctoris, nisi docere sibi adhærentium subditorum qualitates? De quibus profectò uestibus magno pastori per prophetam repromittitur: Viuit Dominus, quia his omnibus uelut uestimento uestieris. & per Psalmistam canitur: Dominus regnauit, decorē induit, induit Dominus fortitudinem. Induit quippe decorem qui ad seipsum splendidas fideliũ mentes, quasi uestimenta coniunxit. Saul ergo Samuelis pallium apprehendit, cum superbus quisque & abiectus honorem culminis sibi deferri à summis uiris per cohęrentes sibi dilectos & familiares quærit. & quia pro reprobo perfectorum auditorum nullus obsecrat, non pallium sed pallij summitatem, id est, extremitatem apprehendisse perhibetur: sed ea extremitas scinditur, quia qui inutilia suggerit, reprobatur. Cum enim minor indiscreta rogans repellitur, uelut uestimenti summitas scindi perhibetur. Velut enim pars pallij summi prophetę scissa est, quando male suggerenti Petro respondit, dicens: Vade retro me satana, non.n. sapis q̃ Dei sunt, sed quæ hominũ. Hinc itē præcipit dicens: Si manus tua uel pes tuus scãdalizat te, abscinde eũ, & proijce abs te: item si oculus tuus scãdalizat te, erue eũ, & proijce abs te. Quibus nimirum uerbis non solũ summitas pallij, sed ẽt media abscindenda designatur: quia cum malè suggerunt, perfecti etiam auditores cõtemnendi sunt. Hinc nanque est, quòd Zebedæi filij, simul cum matre unus ad dexteram, alter uerò ad sinistram redemptoris sedere petunt: sed quasi bonæ petitiones ignari, repellũtur. Velut enim partem chlamydis Dominus scidit, cum ea membra, quæ mouebant scandalum, increpando confutauit. Et notandum: quia non totum pallium, sed pars pallij scinditur: quia dum bonus mala suggerit, in eo quòd malè suggerit, repelli debet, & in eo quòd aliter bonus est, ex dilectione retineri. Per uestimētum etiam rectoris conuersatio designatur, Psalmista attestante qui ait. Sacerdotes tui induantur iustitiam. Summitas ergo pallij apprehenditur, quando doctor de magna sanctitate laudatur, cum illud in eius laudē dicitur,

Esa. 48 Ps. 92 Mat. 16 Mat. 5 Mat. 20

dicitur, quod decorum foris ostendit. Sed A
quia iustorum plura sunt bona quæ latent,
pallij tm̃ summitas apprehendi potest: quia
parum est quod de electi doctoris iustitia
cernit, multũ uerò quod occultatur. Ipsum
uerò parum quod scit cum apprehenditur,
scindit: quia iusti suis laudibus non tenent.
quia enim eas in momento contemnunt,
quasi scissura pallii teneri nequeunt. Tenet
quidem pars scissa uestimenti, propheta nõ
tenetur: quia uerum est quod de iusti laude
dicitur, & tm̃ iusti dum contemnunt quod
audiunt, quasi scissuram in tenentis mani-
bus relinquunt. Maiorum ergo quia quædã B
sciri possunt, quasi pars apprehendit. Cùm
uerò totum scitur à paruulis quod agetur si
laudatur, nihilominus abiiciendum est: qa
aliquid bonorum operum per uanitatem te
nendum non est. Hinc nanq; est quod dum
Ioannes adhuc adolescens comprehensum
iam Dominum sequitur, per pallium tene-
tur, & relicto pallio nudus fugisse describit.
Per uestimentum nanq; adolescens capit,
quando de bonæ conuersationis initio col-
laudatur: sed relicta sindone nudus pfugit,
qui laudes quas audit uilipendit. Nudum
nanque fugere, est laudabilem uitam habe C
re, sed electæ uitæ laudem despicere. Quasi
enim nudus fugit, qui de ornatu uirtutum si
bi per uanam gloriam nihil adscribit. Po-
test etiam idcirco nudus fugisse intelligi,
quia qui per partes sindonis captus asserit,
reliquisse sindonem perhibetur: quia ple-
runque in electorum conscientia agitur, ut
per hoc quod ex parte laudantur, non pars
meritorum, sed omne bonæ uitæ meritum
perdidisse suspicentur. Samuelis ergo pal-
lium scinditur, quia laudes suas electi docto
res uilipendunt. Et quia laudibus non fle- D
ctuntur, seueritatem prioris sententiæ re-
plicat dicens: Scindit Dñs regnum Israel
de manu tua hodie. Perfecti etenim uiri
quia à rigore iustitię nulla laude mollescũt:
tales ante quales post laudis suæ testimoniũ
sunt, & quæ prius dixerant eadem post re-
petendo confirmant. Sed quærendum est,
quid significet hoc quod dicitur: Hodie.]
Si enim reproborum uita nox est, quid est
ꝙ in die Saul regnum scinditur: sed si nox
est uita pastoris reprobi cum eius regnum
scinditur, diem facit. Dies quippe non fit,
nisi cum nox recedit. dicit ergo: Hodie.]

Mar. 14.

quia caligo inobedientis damnari pertur. unde & exeunte Iuda Dñs dicit: Nunc
clarificatus est filius hominis: quia noctem
uitæ illius uidit discedere, & puram lucem
iustitiæ in aliis discipulis permanere. dicit
etiam: Hodie. quia amoto superbo regi hu
mili regnum tradebatur. Vnde & subditur:
Et tradidit illud proximo tuo, meliori te.]
Cum ergo dies dicitur, non abiecti regis lu
cidum aliquid cernit, sed substituti gloria
prædicatur, qui de regni culmine magnæ
uirtutis debebat splendore radiare, & diui
næ sententię incommutabilem asserẽs sub-
dit dicens: Porrò triumphator in Israel nõ
parce, & pœnitudine non flectetur.] Quis
enim huius triumphatoris nomine, nisi cõ-
ditor humani generis intelligendus est?
Nam occultos aduersarios quicũq; superat
eius uirtute uincit, qui ei gratiam superãdæ
tentationis impendit. Quid est ꝙ triũpha-
tor non parcere dicitur, cùm Samuel roga-
tur: quia cùm prædicatores peccãtibus sub-
ditis irascuntur, cũ superbos aut lubricos di
uina sententia feriunt, non impetu furoris
sui, sed diuinæ uoluntatis iudiciũ exequun
tur? Quasi certè dicat: Ego quidem non
meam, sed illius sententiam protuli, qui qđ
decernendo profert, reuocari non potest,
Non ergo parcit, & pœnitudine non flecti-
tur, sed eis qui nec à peccatis suis desinere,
nec peccatorum possunt, quæ diligunt, pœ-
nitere. Et causam subiiciens ait: Neque.n.
homo est ut agat pœnitentiã.] Quasi dicat:
Et iterum esse ei est, cui mutabilitas nulla
est. Potest etiam triumphatoris noĩe sub-
stituti regis perfectio designari, qui & mul-
torum triũphorum gloriam habiturus erat,
& contra uoluntatem conditoris parcere
alicui non auderet. Vnde & in hoc ipso
eodem libro de eo scriptũ est: Et percutie-
bat Dauid omnem terram, nec relinque-
bat uiuentem uirum & mulierem. De eo
etiã dicitur: Neque enim homo est, ut agat
pœnitentiam. Quid enim hoc loco homo,
nisi carnalibus passionibus subditus designa
tur? Quasi adhuc superbum mordeat, di-
cens: Te modo peccatorum pœnitet, cùm
audaciæ tuæ sententiã percipis: sed ille pœ
nitentiam non aget, qui ut homo, & inobe
dientiæ, & tumori non subiacet. Et ille ad-
huc in ore suo confitetur, dicens: Pecca-
ui.] Ipsius autem confessionis qualita-

Ioan. 13

Infrà 27

tem ostendit, quia subiunxit, dicens: Sed nunc honora me coram senioribus populi mei, & coram Israel.] Liquet, quã pœnitudiné gerat q adhuc honorari desiderat. Nã si sui peccati hunc ueraciter pœniteret, in honorari potius quàm honorari concupiuisset. Admirari igitur libet proiecti cordis duritiam. Vt uir Dei mandatum conditoris exequens, dicit: Proiecit te Dominus ne sis rex.] E cõtra uero qui abiectionis sententiam suscipit, per apetitum elationis honores q̃rit. Quid est ergo quòd dicit: Peccaui.] Confessionem quidem peccati non honor, aut gloria, sed utilitas & contemptus sequi debet. Quid enim prodest confiteri flagitia, si confessionis uocem non sequitur afflictio pœnitentię? Tria quippe in uno quoque consideranda sunt ueraciter pœnitente: uidelicet conuersio mentis, confessio oris & uindicta peccati. Nam qui corde non conuertitur, quid prodest ei si peccata confiteantur? Peccatum quod diligitur confitẽdo minimè deletur. Nonnulli quidẽ sunt qui peccata confitendo aperiunt, sed non conuertendo, nequaquam detestãtur. Hi profectò confitendo nihil agunt: quia quod loquendo eijciunt, amando introducunt. Vnde & salubriter confiteri uolentibus, scriptura insinuat, dicens: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Quid est corde credere ad iustitiã, nisi uoluntaté dirigere ad fidé, per dilectioné operantem? Cũ ergo quis cordis intentionem ad iustitiam per amoré dirigit, per initium bonæ uoluntatis fructum habet bonæ conuersationis. Hic certè iam ad salutem confitetur: quia plus loquendo de uulnere eijcit, quàm conuersione compunxit. Tertia ergo species, id est uindicta quasi medicina necessaria est, ut apostema reatus, quod conuersione compungitur, confitendo purgetur, afflictionisque medicina senetur. Ergo qui corde ad iustitiam non credit, confessionem ad salutem nequaquã facit: quia uelut malæ arboris folia ostendit cuius altas radices figit in corde. Signum ergo ueræ confessionis non est in oris confessione, sed in afflictione pœnitentię. Tũc nanque bene conuersum peccatorem cernimus, cũ digna afflictionis austeritate delere nititur, quod loquendo confitetur. Vnde Ioãnes Baptista malè conuersos Iudęos ad confluentes increpans, ait: Genimina uiperarum quis ostendit nobis fugere uentura ira? Facite ergo dignos fructus pœnitẽtiæ. In fructu ergo, non in foliis aut ramis pœnitentia cognoscenda est. Quasi arbor quippe bona uoluntas est. Confessionis ergo uerba quid sunt aliud, nisi folia? Non ergo nobis folia propter seipsa, sed propter fructum expetẽda sunt: quia idcirco omnis confessio peccatorum recipitur, ut fructus pœnitẽtiæ subsequatur. Vnde & Dñs arborẽ foliis decoram, fructu sterilẽ maledixit: quia confessionis ornatum non recipit, sine fructu afflictionis. Saul ergo qui confitet̃, & honorari uult, nõ affligi & humiliari, quid designat, nisi eos qui cõfessionem sterilem habent, & fructum non habent, qui decoré confessionis uerbis humilibus pręferũt, sed uerborum uirorem non humilitate pœnitentiæ sequuntur? Sed quid antiquos attẽdimus, cum nunc tantam lapsorum regum multitudinem uideamus? Cateruatim nãque nunc in flagitia corruunt, non solũ subiecti debiles, sed ẽt prælati & sacerdotes negligentes. Lubrica peccando agunt, qui ordine ministerij sacramentis cœlestibus deputati sunt. Sed pleriq; illorum dũ quodãmodo ad cor redeunt, se errasse confitent̃. Qui tñ sic uolũt contra se peccata proferre, ut uelint adhuc de officio sacri ordinis honorari. Turpes in secreto se proferunt, sed foris præter ordinis celsitudinem uideri humiles erubescunt. quid ergo isti nisi abiectos se uident, & tamen uelle honorari audent? Sæpe aũt non à seipsis ueniũt, sed inuiti capiunt, abiectionis suæ mandata percipiunt, & tñ rogant ut honoret̃. Volũt quippe immunda agere, sed audent sacris altaribus inhærere. Ecce quot Saules attendimus, quot reges lapsos à sanctæ Ecclesię culmine contemplamur. quorum profectò singulis dicendum est: quia proiecisti sermonem Domini, proiecit te Dominus ne sis rex: ut ministerium cœleste non agant, quos terrena flagitia inquinare nõ cessent. Sed hoc profectò dicere possumus, lubricis tamen ministris suadere non possumus. Nam Saul & abiectum se audiuit & regnauit: quia immundi sacerdotes se sacerdotali culmine deiectos per luxurię inquinamenta cognoscũt, & tñ contra Dei uoluntaté sacra mysteria tractare nõ desinũt. Sed rex cõtra

Mat. 3 — Mat. 11 — Rom. 10

tra Domini uoluntatem regnans, nó est rex sed tyrannus fuit: quia sacerdos indignus, qui merito suæ inquinationis abijcitur, cũ ministrare præsumit, ad tantæ gloriæ culmen damnandus ascendit. Vnde & tyrannos terrere uolens, cœli ille magnus senator: Qui manducat panem (inquit) & bibit sanguinem Domini indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Plerunque autem in stanti confessione agitur, ut confitentibus de cordis etiam conuersione credatur. Aliquando reproborum falsam humilitaté electi prædicatores accipiunt, ut exemplo eorum alijs ad salutem perducãtur. Duo quippe in hypocritis agnoscunt, unum intus, alterum foris. Intus quidem purum malum, foris bonum simulatum. Vtrunque detestantur, sed sæpe prætextum boni in eis simulant, ut qui bonum foris cernunt, malum interius nesciunt, boni quod aspiciũt, exempla sequantur. Bene ergo subiunctum est: Reuersus ergo Samuel secutus est Saul, & adorauit Saul Dominum.] Per malum quippe, quod interius latebat, audire meruit: Proiecit te Dominus, ne sis rex. Sed ut prætextu boni ad eiusdem boni ueritatem alios traheret Samuel, Saul sequi uoluit, & eum adorare Dominum uidit. Quandoque etiam mala regũ, & terræ magnorum toleranda sunt, ne exasperati ad peiora dilabantur. Deos quippe gentium filij Israel sæpe coluerunt. Vnde & de conuersis à Samuele superius dictum est: Abstulerũt filij Israel de medio sui Baalaim & Astaroth. Et fortasse si abiectus rex secum ad adorandum Dominum reuertentem prophetam non cerneret, dæmonum simulachra adoraret. Et proijcit ergo eum, & cum eo reuertitur: quia in potentibus huius seculi sic est damnanda iniquitas, ut bonum quod habent, exasperati non perdant. Sępe enim mali sunt in occulto, & bonum quod cernitur, alij deuotius imitantur. Mala certe potentum seculi, magna eis mala sunt, sed bona quæ proferunt ad exemplum fidelium magis quàm bona aliorum prosunt. Bene ergo Samuel cum abiecto rege reuertitur: quia electi prædicatores seculi potentes, & per iniquitate percutiunt, & pro exéplo bona agere quædam sinunt. Vnde & sequitur: Dixitque Samuel: Adducite Agag regem Amalech. Et oblatus est ei Agag pinguissimis tremens.] Reges Dominum adorant, quando superbi & contemptores se ad Domini mandata facienda humiliant. Adorant lubrici, quando Deo subijciuntur per obedientiam castitatis. Aliquando autem adorare se stimulant: quia nonnulli prætextum humilitatis aut castitatis habent: sed dum habere in ueritate bonum creduntur, alij per bonum quod credunt, mali operis usum perdunt. Agag ergo regem Samueli tradunt: quia sensualitatis suæ uigorem confitendo proferunt. Quando enim confitentur peccata luxuriæ quæ per uigorem carnis commiserunt, quid aliud quam Amalech regem interficiendum prophetis offerunt? Sed quid est quod pinguissimis Agag dicitur, sed sensualitatis uigor in alijs pinguis, in alijs macer est? Quid est ergo quod pinguis offertur, nisi quia à subditis regis reprobi ducebatur? Nam sæpe negligentes sunt subditi, sed dum electi pastoris sui exempla conspiciunt, inter mala quæ faciũt ingemiscunt. Per fragilitatem carnis ad immundicias cadunt, sed percussi exemplis maiorum omnino gaudere inter immundiciæ oblectamenta non possunt. In quibus ergo pinguissimus est Agag, nisi in illis de quibus dicitur: Lętatur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis? Subiecti namque lasciui doctoris tãto audacius peccant, quanto maiorum suorum nulla coram positа habent exempla quæ uideant. Sed ualde dementius se præcipitant, cum in pastoribus suis bonum quod sequantur non uident, & cuius exemplo pereant, malum uident. In his quippe Agag pinguescit: quia gaudenter, securè & liberè uigor carnis in luxuriæ uoluptate distenditur, qui usu illecebræ nulla re obuiante fraudatur. Pinguissimis ergo interficiẽdus offertur, quando illi conuertuntur qui in uoluptate luxuriæ ualde lætati sunt. quasi enim traditur rex, quando is qui menti imperabat, carnalis sensus Christi sacerdotibus per cõfessionem reuelatur. Nutrire etiam igné pingue do solet. Bene ergo Amalechitę regi adseribitur: quia dum mentem fornicationis spiritus obtinet, quo dulcius ac sæpius illic per turpes cogitationes pascitur, ad augendum ignem concupiscentiæ uberiora sibi fomenta tribuuntur. Tremens uerò dicitur: quia carnalis sensus quando spiritualibus uiris

1. Cor. 11

supra 7.

Prou. 2

A B C D

uiris per confessioné traditur, infirmat. Signũ ergo dat tremens: quia membrorum robur nõ habet. Dũ ergo infirmari uigor sensualitatis incipit, quid aliud quã rex Amalechitarum tremit? Vel tremere dicitur, quia rigorem pœnitentiæ pleriq; dum conuerti incipiunt, expauescunt. Et quia carnales quique relinquere oblectamenta carnis solita sine mœrore non possunt, sequitur: Dixitque: Siccine separat amara mors?] Hoc quippe dicere carnali sensui est, mentem pro amissione uoluptatis solitæ tristitiæ conuersione pulsare. Quia enim magna amaritudinis tela nuper, conuersi patiuntur, quasi rex cui seruierant de morte quæritur: quia in eis carnalitas sine magna tribulatione minimè necatur. Interrogare ergo de separatione mortis carnali sensui est, tristem adhuc conuersi mentem de præteritæ delectationis amissione pulsare. Sed & modus separationis exquiritur, cum dicit: Siccine?] Quasi enim uisis austeritatibus quibus subdenda est, dicat menti sensualitas sua: Læta pro tam tristibus spernis? Hanc certe uocem Samuel audit: quia tentatum cor subditi, quibusdam indicijs electus prędicator agnoscit. Sed quid prodest agnoscere, si contra id quod intus in corde subiecti infremit, aliquid ipse non dicit? Sequitur ergo: Et ait Samuel: Sicut fecit mulieres absque liberis gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua.] quæ est mater carnalis sensus, nisi originalis culpa? Quia enim ante peccatum primi hominis nulla mẽbris libido inerat, rex Amalechita non erat. Erat quippe sensus carnis sed turpis ac libidinosus non erat, sed statim ut ad culpam cecidit, pruritum membrorum sensit: quia obediẽtem motum carnis habere non potuit, quando ipse Deo inobediens fuit. Culpa ergo originalis mater contumeliosi sensus carnis recte intelligitur: quia ex illa nascendo prodijt, qui esse ab illa cœpit. Vnde & Apostolus quasi seuerissimi tyranni legem carnalis sensus exhorrens, non solum ipsum regem sed matrem ostendit, dicens: Itaque iam non ego operor illud, sed quod inhabitabat in me peccatum. Peccatum nanque quod se non operari perhibuit, motum carnis intellexit: peccatum autem in se inhabitans, originalem culpam. Quia ergo ex originali cul-

Rom. 7.

A pa fit peccatum motionis carnis, dum regem carnalem sensum attendimus, matrem eius esse primam culpam rectè nominamus. Liberi autem huius matris sunt omnes concupiscentiæ, peccata & uitia. Absque liberis utique fit mater, quando omnis à carne, omnis à mente iam culpa remanere uidet. sine liberis nanque tunc est: quia & si à carne nulla iam turpitudo est, si nulla iam regnat cõcupiscẽtia in mente, manens tamen in nos illa culpa, nunc doctoris uirtute perdi non potest. Quid est enim quod ait Apostolus: Iam non ego operor illud, sed quod B inhabitat in me peccatum? ex illa quidem culpa, quam ex uitiosa naturæ nostræ radice cõtrahimus, habemus ut corrumpi uitiorum passionibus ualeamus. Lex ergo inordinata membrorum quando præter uoluntatem nostram membra mouet, nos non hoc operamur, sed quod inhabitat in nos peccatum. Velle quidem nobis tunc adiacet, sed adhuc posse non inuenimus, si quidem uellemus, ut nobis inuitis, aliquid in nobis moueri non posset. Et hi fortasse pessimæ matris conceptus, quibus culpa illa imprægnatur, si in turpes actus & obscœnos sinun-C tur effundi, quasi nasci perhibentur. Filij ergo sunt motus, qui non solum naturaliter intus sunt, sed qui in turpibus & obscœnis operibus manifestantur. Mater ergo Agag sine liberis fit, quando originalis culpa sic restringitur, ut nullos actus aut motus edere permittatur. Vel fortasse sine liberis fit: quia liberos habuit. Quando ergo peccatores conuersi esse turpes tam actu quam gestibus luxuriæ desinunt, quasi mater habitans in eis culpa filijs orbatur. Et notandum: quia sine filijs fieri dicitur mater per comparationem. Sicut (inquit) sine libe-D ris fecit mulieres gladius tuus, sic erit sine liberis mater tua.] Virtutes mentis, ex quibus bona opera procedunt matres sunt, gladius uero Agag luxuriæ telum dicitur. qui nimirum mulieres absque liberis facit: quia cuncta bona opera libido interficit. Vel certe mulieres fidelium mentes intelliguntur, filij uero sanctarum mentium bonæ cogitationes, uirtutes & bona opera sunt. Agag uerò gladius matres absque liberis facit: quia delectatio luxuriæ si euaginari quasi gladius finitur, ab eis nimirum omnes bonæ cogitationes,

tationes, oẽs uirtutes & bona opera necanẽ. Acuta quippe pestis huius delectationis, si à mente recipitur, dum libet attentius immũda cernere mundum, & sanctũ cogitare nihil potest: & dum ardẽter ad nefarij operis expletionem pertrahit, uirtutis aliquid agere nihil permittit. Et quia per eius combustionem omnia pereunt, non solum Agag filij, sed omnes mulierum filij trucidantur. Absque liberis ergo matres facit: quia delectatio luxuriæ ad instar gladij dum fructus mentiũ percutit, uirtutis cogitationes, aut operis bonum uiuere nequaquam finit. Sicut ergo absque liberis fecit matres, ita & mater eius fit absque liberis, cum sic peccator conuertitur, ut præter culpam nobis insitam naturalem, nil conuersis de obscœnis operibus aut motibus remanere uideatur. Vnde & apte subiungitur: Et in frusta concidit Agag Samuel coram Domino in Galgalis.] Quod in frusta conciditur, per paruas particulas mortuus secatur. Agag quippe interficitur, quando carnis uigor abstinẽtijs, uigilijs ac spiritualibus meditationibus sic eliditur, ut nihil lasciuum, nihil libidinosum mouere sentiatur. Interfici quippe eius est, carnem turpiter mouere non posse. Sed interfecti cadauer integrum est, quando eius motus remanet, libido non remanet, quando solo pondere mentem grauat: cum uidelicet membris simplex ac naturalis insidet motus carnis, sed libidinosi nil habet ardoris. Hoc ipsum autem quia electorum mentes grauiter tolerant, quasi regis mortui integrum cadauer portant. quid uero est quod in frusta conciditur, nisi quia nec ipsi naturali motui relinquere uigorem uolunt? In frusta ergo conciditur: quia quoties pulsat necatur. Dum ergo uices motuum conuenire non sinuntur, quasi cadauer Agag in frusta conciditur. Vel fortasse talis est Agag iste, ut nisi concisus in frusta mori non possit. Vt enim superius dixi, more ignis libido succenditur, & si negligenter extinguitur, adiacens stipula uelociter inflammatur. Magnus quoque ignis dispersus sæpe extingui melius potest. Nam cum in unum multi carbones conueniunt, ingentem massam prunarum faciunt. Ne ergo extinguens comburatur, prunarum massa ante sapienter dispergitur, ut per singulorum carbonum frusta uelociter extinguatur. Quid enim cogitationes luxuriæ, quid sunt libidinosi corporis motus, nisi carbones ignis? qui nimirũ si in corde aut in carne conueniunt, cõburere cito possint, extingui facilè nunq̃ possunt. Dispergatẽ ergo ignis, in frusta concidatur Agag, & custodiatur mens, ut immundas cogitationes dispergat, ne unam alteri adhærere permittat. Quia.n. agere non põt, ut innoxia nunquã cogitet, agat quod põt, ut statim cogitationem eijciat, quę negligenter ad mentem intrat. Sic nimirum quasi ignem maximum in carbones singulos & uelociter diuidit, & celeriter extinguit, si omnes flammas cogitationum sic separat, ut coniungi in mente neque per negligentiam, neque per desideriũ sinat. Sic nimirum & motus corporis uigorem mentis reprimit, cum ad inuicem cõuenire minimè permittit. Motus quippe illecebrosus carnis si per cogitationem minimè pascitur, cõuenire cum altero non uidetur. Glutinum quippe illecebrosorum motuum immũda cogitatio est, quia qui libenter immunda uidet, statim carnem ad amata concupiscendo uiolenter mouet: quo libentius ac morosius cogitat, quasi carbones carbonibus, turpes turpioribus motus ligat. Teneat ergo fortem custodiam animi, qui potenter uult dispergere motus carnis. Intus quippe ante Agag diuiditur, ut foris pariter in frusta diuidatur: quia qui cogitationes malas conuenire non patitur, ei nimirum turpes motus carnis quasi in frusta diuidunẽ. Sic nimirũ Agag pinguissimus occidit si in frusta diuidatur: quia sensum carnis cum immundis motibus, cum in corpore tum in anima tunc potenter extinguimus, si ad eius singulas insidias singulari intentione uigilemus. Vnde & sapiens ille diligenter admonet, dicens: Omni custodia serua cor tuum: quia ex ipso uita procedit, & de neglecto mors exit. uita nanq; procedit, cum cor seruatur, quia dum immunditia omnis repellitur, ad uirtutes conuersorum spiritus animatur. In frusta ergo Agag à profana conciditur, quando per doctorum cõsiliũ singulæ immunditiarum particulæ, & in corpore auditorũ, & in mente perimunẽ. Bene autẽ & coram Dño & in Galgalis concidi perhibeẽ: quia illi minutias illecebrosarum cogitationum, & turpium motuum diuidere potenter possunt, qui & de omnipotente

Prou. 4

Deo & de sanctis scripturis cogitare sapienter sciunt. Sed (ut dixi) simulata bona malorum, sæpe doctores non pro ipsis, sed pro alijs sustinent: quia quod simulatè agunt non simulatoribus, sed uidentibus prodest. Sæpe quidem electi simulata bona malorũ uident, sed quia corda nesciunt, bonum quod fulgere uidetur exterius, imitantur. Saul Samuelem ut secum ad adorandum Dominum reuerteretur, rogauit: sed ille reuersus, Agag in frusta concidit: quia electi doctores per opera quæ reprobi faciunt, electos ad bene uiuendi studia conuertunt. Sed quia idipsum dispensatiuè, id est propter aliud faciunt, cum dispensationis necessitas transit, ipsos reprobos, quos quasi ad bona opera sequũtur, ad reprobi cordis impœnitudinem lapsos deserunt. Bene itaque subditur: Abijt autem Samuel in Ramatha. Saul uerò ascendit in domũ suã in Gabaa, & non uidit Samuelem ultrà usq; ad diem mortis suæ.] quę est domus transgressoris, nisi cõsuetudo praui operis? quisquis enim in peruersa consuetudine clauditur, quasi in domo conuersatur. In domum ergo suã Saul ascendit, quando reprobus quisq; post increpationem doctorum ad mali operis usum redit. quasi enim ad plana descendit, quando humilitatem simulat, ut præsulum mãdata cognoscat. quid est uerò quod prius Samuel abire quam Saul in domum suam ascendere dicitur? Sed (ut dixi) cum necessitas aliorum non est, manere cum uersuto electus prędicator non potest: & quia absentia doctoris simulator proficit, Saul in domum non abijt sed ascendit. Ascendere quippe reprobis est, de malo ad peius proficere. Cum item descendere superbus dicitur, ascendere perhibetur. Ascendere quippe in domum suam superbo, est superbiendo usque ad mensuram, qua damnãdus est, se extollere. Domus nanque superbi est nequitiæ suæ mensura. Dum enim per prospera seculi agere tyrannidem, turbare terram, premere bonos, innocentes affligere permittuntur, quid aliud quam ascendere superbi uidẽtur? Sed quia pręfinitũ est à Deo quantum noceãt, quantũ sæuiant, quantum per tyrannidem se extollant, usque ad domum suam ascendere permittũtur. Domus nanque eorũ mensura nequitiæ est in qua semper erunt: quia ubi ad plena flagitia uenerint, rapiuntur per mortem, & per æterna tormenta puniuntur. quasi enim in domo manet qui à conuersationis suæ pœnis egredi nunquam potest. quod nõ solum de superbis, sed & de luxuriosis, & omnibus reprobis conuenienter intelligi põt. In ascẽsu quippe, & non in domo adhuc erant de quibus dicitur: Nondum impleta sunt peccata Amorrhæorum. Hinc itẽ beatus Paulus apostolus dicit: Vt impleat peccata sua. Ergo ad domũ ascendunt, quando profectu mali ad opera nequiora proficiunt, pro quibus æterna tormenta sustinebunt. Samuel autem in Ramatha abire dicitur. A reprobis quippe diuisi doctores non eunt, sed abeunt. Vadunt quippe, quando corrigendos deserunt: quia quos uelut irati dimittunt, ab eis postmodum bona emendatione inuitati redeunt. Abire ergo doctoris, est impœnitentes impios perpetua animaduersione deserere. Sic enim peccata ad mortem per impœnitudinem operantes deserunt, ut ad eos redire ulterius non cogantur. Bene ergo dixit: Non uidit Saul Samuelem ultra usque ad diem mortis suę.] Et quia hoc esse agendum in summæ ueritatis contemplatione percipiunt, in Ramatha abire memoratur. Consummata nanque uisio est intimæ ueritatis ratio perfecta. Ne ergo prædicatorum districtio nimia esse carnalibus iudicetur, cum Ecclesiæ communione reprobos in perpetuũ separant, audiant: quia postquam Samuel in Ramatha uenit, Saul ultra non uidit: quia illum doctor æternaliter diuidit, quẽ pertinere ad electorũ numerũ non cognoscit. Sed hoc fiducialiter credit, si in forma Samuelis prædicatorum sanctæ Ecclesię charitatis affectus districtius uideatur. Districtionis quippe zelus ostenditur, quia non uidisse Saul usque ad diem mortis suæ memoratur. De affectu uerò charitatis subiunctum est: Veruntamen lugebat Samuel Saul, quoniam Dominum pœnitebat, quod constituisset regem Saul super Israel.] quid enim est quod luget quẽ cernere dedignatur, nisi quia & cum zelo rectitudinis sancti doctores habent affectum magnæ charitatis? ipsa autem charitatis magnitudo ostenditur, quia proiectum regem plangere perhibetur. Quo ergo affectu electorum subditorum peccata plangunt, qui pro proiectis reprobis plangere tam

Gen. Thes.

tam affectuosè didicerunt? Instantia nanq; luctus ostenditur, quia subiunctum est:

CAPVT III.

Cap. 16. DIxit Dominus ad Samuelem: Vsque quò tu luges Saul, cũ ego proiecerim eum, ne regnet super Israel?] Cui enim dicit, Vsquequò tu luges? instanter lugere declaratur. Magnus ergo est affectus sancto rum etiam cùm austeritatem uindictæ exterius proferunt. Nam foris sæuiunt, sed intus per amorem liquescunt. More matrum paruulos uerberant, sed affectum gemunt cum paruulis quos castigant. Sed quid est q̃ Dn̄s ait: Vsquequò tu luges Saul, an potest mater filium morie͂tem cernere, & per scissionem uiscerum nequaquam flere? Mortuum sine luctu tolerat, quæ moritur, sed infirmatur. Quid est, q̃ dicit: Vsquequò tu luges Saul? nisi quia perditi nimis lugendi non sunt. Nam sæpe doctor de perditione subditi uehementer affligitur, sed respectu summæ iustitiæ consolatur. Hoc ergo dicere Dei ad prophetam quid est, nisi prædicatoris mentem per internum solatium ab afflictione releuare? Et quia lapsis prælatis electi per diuinam misericordiã subrogantur, subiungens Dominus ait: Imple cornu tuum oleo, & ueni mittam te ad Isai Bethleemitem. Prouidi enim in filijs eius mihi regem.] Quasi enim lugentem consolans ait: Cur proiecti persona plangitur, cùm melior subrogatur? Vnde & Saul non prouisus, Dauid autem prouisus oste͂ditur. Quantus ergo & qualis fuerit, citata consideratione pensetur, qui iudicio & electione Dei omnipotentis decernitur. Quid est autem, q̃ Deus prouidet, & propheta ad ungendum mittitur, nisi quia sanctæ Ecclesiæ spirituales mores describuntur, quæ constituere nulla cernitur, nisi quæ præeligere & præordinare Deum contemplatur? Veni (inquit) mittam te ad Isai Bethleemitem. Præuidi.n.in filiis eius regem.] quasi dicat: A te nihil præsumas, sed illum quem præuidi, ordinando subsequeris. Vnde & paulo pòst subdit, dicens: Et unges quem monstrauero tibi. Quid est hoc, nisi quia prophetæ esse debent, qui in culmine Ecclesiæ alios uolunt ordinare? Præuisum nãque à Deo cognoscere possunt, si ad inue-

A niendam personam eligendi pontificis, sacras consulunt scripturas. quasi enim loque͂te Deo ostendit̃, cùm talis pastor eligitur, qualis per sacrum eloquium commendat̃. Ad literam uerò Samueli uenire à Dn̄o dicitur, ut à reprobi & abiecti regis compassione reuocetur. Si uerò luctu assiduo lapsi restitutionem poscebat, ei uenire fuit, à tali intentione quiescere. Et cornu suũ oleo impleuit, quia pastoralem sublimitatem in ungendo rege laudis nitore te͂perauit. Cornu quippe aspero Saul impetijt, quia peccãtem uelut magno impetu prostrauit, dice͂s: quia proiecisti sermonem Dn̄i, proiecit te Dn̄s, ne sis rex. Quid est ergo q̃ cornu impleri oleo præcipitur, nisi quia ungendi regis iustitia commendatur? Quasi dicat rex: Qui modò ungitur, non erit increpatione feriendus, sed miræ laudis fauore prædicãdus: non eget impeti sed foueri. ad Isai Bethleemitem mittitur, ut rex qui eligit̃ permansurus esse doceretur. Per patriarcham quippe Iacob longè antè regni mansuri status ostensus est, quia dixit: Non deficiet sceptrum de Iuda, & dux de fœmoribus eius, donec ueniat qui mittendus est. In filiis

B

C ergo Isai rex præuisus adseritur, ut rex qui ungi præcipitur, non ut Saul recessurus, sed durabilis doceatur. quasi propheta in abiecti angustia tabescentem excitet, dicens: Cur abiectus pro culpa plangitur, cùm tam laudandus subroget̃? Hæc autem ad literã tetigimus: nunc sub literæ narratione, prælatorum nostrorum electionem uideamus. Quid est q̃ cornu oleo implere præcipitur, nisi quia talis in sancta Ecclesia pastor elige͂dus est, qui nõ argui uelut transgressor debeat, sed ad exemplum aliorum miris laudĩbus commendari? Cornu nanq; telum animalium est. Authoritas autem & increpatio summi antistitis quid sunt aliud nisi tela? Cornu quippe feriunt, qñ peccatoribus per increpationem acumina coniunguntur. Ferire etenim cornu, est peccatores acutè redarguere. Cornu ergo oleo impletur, qñ prædicatoris sublimitas non habet asperitatem minarum, sed blandimenta fauorũ. Vel cornu oleo implet̃, qñ electo pastori simul datur & sublimatus culminis, & uirtus unctionis: qñ & sublimis gradus ascendit̃, sed qui ad alta sustollitur, meritorum ubertate repletur. Cornu ergo pleno sacerdotes un-

D

Supra 15.

Gen. 49.

 guntur,

guntur, qui ad summum gradū perueniunt cum plenitudine gratiarū. Quia uerò oleo ignis accēdit, oleum doctoris amor est cordis. In quo ignis accendit: quia in pinguedine oris uirtus ei gratia ardet Spiritus sācti. Quia ergo pinguedinem magnæ charitatis habere doctor debet, rex qui ungi præcipitur, pleno cornu ungi perhibet. Dicitur ēt plenitudo cornu pro perseuerantia gratiarum. nam qui ante finem deficiunt, ungi cornu plenitudine non merentur. Adhuc quoque dicendum de cornu huius plenitudine est: quia idcirco præcipitur, quia magna unctione indiget, qui de sua plenitudine replere alios debet. Vnde & Moyses tā plenus extitisse dicitur, ut de spiritu eius Dn̄s tulisse, & aliis dedisse doceatur. Vel cornu prophetæ impletur, cùm pontificalis sublimitas ad perfectiora docenda præparatur. Qn̄ enim ecclesiæ principes ordinant̄, eis quæ agere debeant semiplena prædicanda non sunt. Cornu ergo pontifices implét, qn̄ plenas atq; perfectas uirtutes proferūt, quas electi Ecclesiæ principes imitentur. Quia uerò ipsi qui ungunt esse spiritales debent, cornu iubentur implere. Cornu quidem de carne est, sed clausum in carne non est. Cornu ergo spiritualis conuersatio doctoris est. Cornu uerò oleum effundit, cū ille alta prædicat, qui hæc alta conuersatione demonstrat. Cornu ergo oleo implere, est prædicationem magnarum uirtutum in alta conuersatione suscipere. Et in capite effundit, qn̄ in mente illius imprimit, qui ad summum ordinem nouus uenit. qn̄ ergo electi promouentur pleno cornu unguntur, quia ad altitudinem ordinis proficiunt uirtute pfectionis. Sed propheta ad Isai Bethleemitem mittitur, rex in eius filiis præuidetur: quia ille pastor eligitur, quia Ecclesiastica religione eruditus est. Bethleē igit̄ quæ domus panis dicitur, quid aliud quam unamquanque designat domum religionis? Panis nanque nomine doctrina perfectionis ostenditur, Paulo attestante, qui ad conuersationem debiles excitās, ait: Lac uobis potum dedi, non escam. Nondum.n.poteratis, sed necdum potestis. Si.n.lac paruulorum est, panis non est nisi perfectorū. Vnde & de perfecti uiri robore dictum est: In excelsis habitabit, munimenta saxorū sublimitas eius, panis ei datus est. In domo ergo

Num. 11

1.Co. 3

Esa. 33.

A panis rex ad ungendum quæritur: quia utiliter promouentur, qui in perfectæ conuersationis ordine nutriuntur. Ille etenim facere fortes alios potest, qui remissa & negligenti conuersatione nutritus non est. In domo igitur quæritur panis: quia in promouēdo antistite, quærendum est robur conuersationis. De congregatione quidem debili fere nunquam accipitur persona uirtutis. Vnde bene in Isai filiis quæritur, qui salus Dn̄i, aut certè salus absolute nominatur. Salus quidem rectè prælatus dicitur. Quid enim sunt peccata & uitia nisi lāguores animarum? B Electus aūt prædicator per integritatem sanæ doctrinæ, per soliditatem innocentiæ, per splendorem electæ uitæ salus Dn̄i rectè nominatur. Alii quidem sunt doctores, quorū sermo serpit sicut cancer. De horum quippe familia rex non assumitur: quia ægras mentes ad salutem nō ducit, sed interficit. Et notandum, quia Isai alio nomine Iesse dicit̄. Duplex quidē nomē habet: quia bonus doctor non semper in pace est. In pacis quidem tēpore salus Dn̄i dicit̄, ut bellorum munera quasi intra domus secura uestibula sanare doceatur. In bello aūt Iesse C nomen habet: quia & seipsum fortiter munit, & alios ualenter protegit. Iesse quippe insulæ leuamen dicitur. Quid aūt insulę nomine, nisi mentes tentationum fluctibus uallatæ intelliguntur? Insulæ quidem sunt: quia & si magnos conflictus sustinent, non mouent̄. Vnde & electorum uictoriā Psalmista prædicans, ait: Dn̄s regnauit, exultet terra, lætentur insulæ multæ. Dn̄s quidem regnat, qn̄ eius sedem, electas uidelicet mētes turbo hostium nullus inquietat: sed lætatur terra, quia solida corda doctorū gratulantur. Lætantur insulæ: quia cùm eius D gratiam tentamenta superant, maiorum auditores hilarescunt. Terra quidē est mens fortis, & firma lingua doctoris. Insula uerò dicitur, cor forte subiecti quod adhuc tētamentis impetitur, nec tamen mouetur. Quid est ergo quod Iesse leuamen insulæ dicitur, nisi quia per robur doctorum minorum corda subleuantur? Nam inter tot fluctus tentamentorum corruerent, si non maiorum robore ad altæ uitæ desiderium eorum corda leuarentur. In Isai ergo & Iesse filiis rex latere describitur: quia illi utiliter ad Ecclesię culmen ueniunt, qui electorum

Psal.

rum magisterio & pacé custodire & dispo-
nere, siue conficere spiritualia bella didice
re. Bene ergo dicit: Prouidi. n. in filijs eius
mihi regem.] In his quippe, nó in alijs rex
præuidetur: quia ad culmen Ecclesiæ per di
uinam gratiam nulli perueniunt, qui electo
rũ magisterium per oẽs temporum ordi-
nes non sequunt. Sequitur: Et ait Samuel:
Quõ uadam? Audiet. n. Saul, & interficiet
me. Et ait Dñs: Vitulum de armento tolles
in manu tua, & dices: Ad immolandũ Dño
ueni. Et uocabis Isai ad uictimam, ego osté
dã tibi quid facias.] Quid his uerbis osten
ditur, nisi quia tyrannorum uersutia atque
sæuitia qñq; est pia fraude deludéda? Præ-
cepto nanque Dñi de armento uitulus tol-
litur, immolatio simulatur, & ad regiam un
ctionem peruenitur: quia dum nocere tyrá
ni cupiunt, obiicienda sunt eis quædã quæ
credant, ut nocendi aditum non inueniant.
Sic tyranni deludendi sunt ut caueatur cul
pa mendacii. Quod tunc bene perficitur cũ
illud fit quod asseritur, sed quod fit sic dr̃ ut
cæletur: quia ex parte dr̃, & ex parte retice
tur. Prophetę nanque Samueli pręcipitur,
ut ad ungendum regem uadat, & se immo-
laturum Dño non regem uncturũ asserat:
ut immolans uerum dicat, & unctioné cæ-
lans tyranni sæuitiam, uera dicens deludat.
Quia. n. immolaturus abijt, paulo pòst ma-
nifeste exponit, ubi dicit: Sanctificauit er-
go Isai & filios eius, & uocauit eos ad uicti-
mam. Sed iã melius agitur, si quid spiritua
liter designét ista, uideamus. Quid est ergo
q̃ uitulum in manu ꝓpheta tollit, & sic ad
ungendũ regem peruenit? Sed uitulus quid
est, nisi splendor imaginis redemptoris?
quia. n. eum quem elegit conformem face
re redemptori studet, qñ formam ipsam
redemptoris prædicat quasi uitulum in ma
nu portat. Et quia splendoré dominicæ con
uersationis quem prædicat, in uirtute ope-
ris monstrat, uitulum quem de armento su
scipit, per manum ducit. Vitulum nanque
in manu tollere, est prædicationem domi-
nicæ conuersationis seruare in uirtute ope
ris. Sic nimirum uadens non occiditur, ali-
ter occideretur: quia qui dicit, & non facit,
oris proprij gladio condemnatur. Quid est
q̃ dicere iubetur: Ad immolandum Domi
no ueni? quid est item quia facit, quod di-
cit, dum uenit & immolat: nisi quia tantæ
debet esse efficaciæ qui alios promouet, ut
bona non solum dicat, sed persuadeat? Im-
molationis quidem uictima, quę in prophe
tæ manu uidetur, in altari cognoscitur.
Quid est enim cor electi auditoris, nisi al-
tare Dei? Quando enim bona doctor lo-
quitur ore, & ostendit opere, uitulus in ma
nu est. Quando autem & quod dicit, &
agit, auditoribus persuadet, uictima in al-
tari est. Tunc ergo immolat, quando ele-
cta corda per amorem suscipiunt hoc quod
in uerbo & exemplo doctoris radiat de imi
tatione redemptoris. Sequitur: Et uoca-
bis Isai ad uictimam. Fortasse hoc locus
iste insinuat, quòd præter prælatorum con
scientiam subditi promouendi non sunt.
Isai prius ad uictimam uocatur, ut bonum
quod subire subiectus cernitur, prius in
magistri sui mente fundetur. Bene sub-
iungitur: Et ostendam tibi quid facias.
Idipsum quoque exprimens, ait: Et un-
ges quem monstrauero tibi. Nisi enim Isai
prius uocetur, ei quæ facienda sunt, non
pandentur: quia sine magistri uolũtate ali-
quid de subiecti persona faciendum nó est.
Illo ergo uocato, quod est faciendum osten
ditur: quia cum uoluntate religiosi do-
ctoris, subiecti humilitas ad arcem su-
stollitur prælationis. Quid est autem quòd
dicitur: Vnges quem monstrauero tibi,
nisi quia electi pastoris æquales discipuli
omnes non sunt? Sunt nanque ex illis alii
utiles ad obediendum, alii & humiliter
obediunt, & iubere discretè didicerunt.
dicit ergo: Vnges quem monstrauero ti-
bi.] Vt cum ad culmen sacerdotii perso-
na quæritur, cũ magna subtilitate requira-
tur. Quibus nimirum uerbis ordinatoribus
ecclesiarum in electione aliorum nihil suũ
relinquitur. Quem (ait) monstrauero ti-
bi, illum unges.] Qui sunt qui ungũt, quos
non monstrat Deus, nisi qui carnali affectu
ad ecclesiarum culmen ordinandos ducũt,
qui non merita discernunt, sed personas
accipiunt? Isti quidem reges ungunt, sed
non qui à Deo monstrãtur. Quod suũ est fa
ciunt, quod Dei est tollunt. Dei quidem
personam monstrare, est ordinatorijs præ-
bere unctionem. Dum ergo ipsi sibi mon-
strant quos ungant, habere Deũ cooperato
rẽ nolunt. Vnde & per prophetã Oseã de
talibus electis Dñs quæritur, dicés: Ipsi re- *Osee 8.*
gnauerunt,

grauerunt, nō ex me: principes extiterūt, & ego ignoraui. Dr ergo electis quod audire non possunt reprobi: Vnges quē mōstrauero tibi:] ut nullus promoueatur, nisi qui dignus tanto ordine scripturarū sanctarum laude decernit. In eis quidem Dñs loquit, ubi qualis & quantus esse debeat magister Ecclesiæ memoratur. Ille ergo monstratus à Dño eligitur qui per sacrum eloquiū cōmendatur. Hæc quidē mali rectores contemnunt, boni faciunt. De bonorum ergo obedientia rectè subiungitur: Fecit ergo Samuel quod locutus est ei Dñs. Venit in Bethleem & admirati sunt seniores ciuitatis, occurrentes ei.] Ad historiam seniores admirantur: quia illuc uenire propheta nō erat solitus. Quo in loco fortasse signatur: quia electi doctores uix aliqñ uideri in publico debent, esse frequētes in secreto negocijs ciuilibus uacui, spiritualibus pleni. Miraculum ergo fit populi, in publico uisa persona pastoris. Mirantur q̄ exeat, quem secreti cultorem sciebant. Qui quia in magna populi ueneratione sustollitur, seniores ciuitatis & admirati, & ei occurrisse referuntur. Quia uerò non populus, sed seniores admirantur, perfecta doctorum uirtus ostenditur, qui non à paruulis & simplicibus, sed à magnis & eruditis prædicatur. Qui ēt de pacifico ingressu prophetæ sciscitantur. Quasi ergo ingressum non pacificū minabatur, qui dicebat: Quid uultis, in uirga ueniam ad uos, an in spiritu mansuetudinis? Quid est ergo q̄ dicunt: Pacificusne est ingressus tuus? Nisi quia electi fideles dum bene spiritualiū doctorum acta cōsiderant, in eis utique diuinam uoluntatē pensant? qui.n. esse Samuelem prophetā sciebant? utiq; quia diuinæ dispensationis secreta cognouerat. Dū ergo de pacifico ingressu interrogant, quid aliud interrogādo faciunt q̄ diuini cōsilij nosse uelle secretū? Vtinam & nos quoties sanctos uiros cernimus, inquirere de pacis nostræ securitate studeremus, & diligenter ab eis scire, quales à Deo cernamur, qui cognitionis nr̄æ oculos non habemus. Pacificus ergo ingressus doctorum est, cum ad eos ueniūt qui nō sunt pro culpa feriendi, sed pro iustitia p̄dicandi. qui ergo promoturum iustū uenerat respondit, dicens: Pacificus ad immolandū Dño ueni. Sanctificamini, & uenite mecū

1. Co. 4.

A ut immolemus.] Cū doctorib. ut immolēt uadunt, qui intentionem ad superna dirigunt. Et coram cūtibus propheta immolat, qñ id doctor, quod uerbo pronunciat, in assistentium cordibus per amorē ligat. Sed ut historiam paululum attēdamus, uigilanter est discutiendum quod dr: Sanctificamini, & uenite mecum.] Si.n. interesse sacrificijs non audent, nisi sanctificati, quid de sacrificantibus censendum? Sanctificare enim purgare est. Quātum ergo puros decet esse pontifices, ubi inuitatę ad sacrificiū non nisi sanctificatæ admittendæ sunt plebes? Sanctificatio quippe corporis pudicitia est, sanctificatio mentis charitas & humilitas. Sanctificetur ergo ad sacrificiū inuitatus, sed magis ille cogitur à quo inuitatur. Notent sacerdotes quæ inuitatis dicāt: Venite mecum.] Secum quippe sanctificati ueniunt, si cum mundis plebibus ad Dei obsequia mundi sacerdotes accedunt. Secū quippe ire est, mundos cū mūdis accedere. Nā si mundæ sint plebes, non mundi sacerdotes, secū non ueniunt: quia æquali puritatis ordine non incedunt. Audiant huiusmodi quid aliter Propheta admonet, dicens: Mundamini qui fertis uasa Dñi. Audiant item, quod dicit: Lauamini, mundi estote. quia ergo mundandæ sunt plebes dicit: Sanctificamini.] quia itē summi uiri in continuo mūditiæ suæ statu semper debēt permanere, & ad formā suæ puritatis alios trahere, subdit: Et uenite mecū.] Sed quia seniores ad uictimā inuitant, quid per typū demōstrat: nisi quia ad eligendū antistitē, siue ad ungendū, & cōsecrandū plures sapientes atq; religiosi uiri uocandi sunt? qui nimirū sanctificant, & ueniūt si proponūt, ut in electione illa carnale aliquod non sequant. Sanctificari quidem eis est, ad præbēda dona sancti Spiritus spiritualē & sanctā intentionē adducere. Bene autem in typo electorum, & de Isai, & eius filijs dicit: Sanctificauit ergo Isai, & filios eius, & uocauit eos ad sacrificium.] Et quia per sacra eloquia Dominū erigendos antistites monstrare docuimus: iam quales monstret, qualesque reprobet subsequenter loquentibus sacræ huius historiæ mysterijs, uideamus. Sequitur: Cūq; ingressi essent uidit Eliab, & ait: Nū corā Domino est Christus eius? Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias

Esa. 52.
Esa. 1.

cias uultum eius, neque altitudiné staturæ A
eius, quoniam abieci eũ, nec iuxta intuitũ
hominum iudico. Non enim uidet ea, quę
apparét, Dominus autem intuebitur cor.]
Quid enim est sapientibus ingredi, nisi ad
subtile discretionis sacrarium intrare? Sed
ingressus Eliab uidit: quia illum esse dignũ
prælatione sanctæ Ecclesię pastor agnoscit:
qui & fortitudinem habet boni operis, &
scientiam ueritatis. quid est autem quod ei
Dominus nec staturam eius, nec uultũ aspi
cere præcinit: nisi quia in sancta Ecclesia
nec opus, nec scientia sine humilitate præ- B
dicatur? Quid est enim uultus alicuius, nisi
exterior cõuersatio, per quam noscitur? Et
quid est statura eius, nisi altitudo scientiæ,
per quam ad superiora sublimatur? Quos er
go Eliab rectius quam bona agentes, & eru
ditos significat, sed arrogantes? Vnde &
Eliab Deus meus pater interpretatur. Hoc
quippe eius nomen quòd audent præsume-
re. Quid nanque est, quòd Deus meus pa-
ter dicitur: nisi quia dũ fortiter bona agũt,
spiritualia sapienter intelligũt, & se per sin
gulare meritum in filiorum Dei numerum
transisse gloriantur? Nam pater non meus,
sed noster omnipotenti Domino dicerent, C
si per humilitatem se cum electis cæteris in
supernæ generationis ordine communiter
uiderét. Meritò ergo repellitur: quia in spi
rituali culmine non nisi humiles præferun-
tur. Subtiliter ergo propheta de ungendi
persona exquirit, dicens: Num coram Do-
mino est Christus eius?] Modò hoc fit, quã
do summus doctor, & uitam & intelligétiã
eligendi cognoscit, sed adhuc de humilita
tis uirtute perquirit. Sed uultum & staturã
eius abiectũ uidet, quando ei quicquid pul
chrum habet in opere, quicquid altũ in eru D
ditione inest ei, absque humilitatis uirtute
cognoscit. Meritò igiť Dominus dicit: Pro
iecit eum, nec iuxta intuitum hominis iudi
co: quia homo uidet in facie, Deus auté in-
tuebitur cor.] Quasi dicat: Homines solent
magna opera, & sciétiæ uerba laudare: ego
auté nec uerba nec opera laudo, quæ in hu
militate uera fundata non uideo. Indignita
tis quippe suæ repulsam, q eiusmodi sunt,
expauescerent, si atteté audire uellét, quòd
ad Prophetã Dominus dicit: Ne respicias
uultum eius neque altitudiné staturæ eius,
quia proieci eum.] Pro magno nanque ha-
bent quod arrogantes faciunt, sed ecce tam
uile esse à Domino dicitur, ut nec respiciẽ-
dum esse indicetur. Sed isto amoto quid se
quatur ostenditur: Et uocauit Isai Amina-
dab, & adduxit eum corã Samuele. Qui di
xit: Nec hũc elegit Dñs.] Aminadab inter-
pretatur urbanus. Meritò igitur Dño cõsul
to repellit: quia sancta Ecclesia ad regimen
animarum non eligit negocijs secularibus
strenuum, sed spirituali cõuersatione deco
rum. Vrbani quidem sunt qui postposita in
tentione cœlestium, exterioribus studijs se
ostendere strenuos conantur. Nec hunc er
go elegit Dñs: quia pij pastoris studio cœle
stia, non terrena prouideri fidelium gregi-
bus debent, nõ infirma & labentia, sed sub-
limia & ęterna. Adduxit autem Sama, de
quo & ait: Etiam hunc non elegit Dñs.] Sa
ma audiés interpretatur. Quid ergo Sama
designat, nisi obedientes, & simplices? Au-
dire quidem eis est, ea quæ à maioribus iu
bétur, obediédo perficere. Vnde & de obe
dientia gentilis populi per Psalmistam dici
tur: Populus quem nõ cognoui seruiuit mi
hi, obauditu auris obediuit mihi. Quid est
autem quòd non eligi à Domino dicun-
tur: nisi quia in Ecclesiæ culmine non po-
nuntur imperiti humiles, sed humiles sa-
pientes, qui & facere iussa sciant, & quæ fa-
cienda sunt sapienter iubeãt? Facere quidẽ
eum oportet, & docere. Faciat ergo humi-
liter, doceat sapienter. Quia ergo qui face-
re per humilitatem sciũt, & iubere per eru
ditionem nesciunt, in dignitatem regiã as-
sumendi nõ sunt. Sama ad regnum à Dño
non eligi perhibetur. Hinc ergo hinc sim-
plices & inobedientes colligant, quàm pœ
naliter ad præeminendũ se ingerunt, si om
nipotens Deus nec illum ad regimen susci
pit, qui per humilitaté obedientiæ audiens
uocať. Et quia plures sancta Ecclesia huius-
modi tam simplices & bene uiuétes, quàm
humiles sapiétes habet, sequitur: Adduxit
itaque Isai omnes filios suos coram Samue
le. Et ait Samuel: Non elegit Dominus ex
istis.] quia in septenario numero soleat per
fectio designari, testatur Esaias propheta,
qui dona sancti Spiritus in redemptore no
stro manentia asserés, ait: Requiescet super
eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ &
intellectus, spiritus consilij & fortitudinis,
spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum
spiritus

Ps. 17.

Esa. 11

spiritus timoris Dñi. Quid est ergo quòd hi qui à prædicationis officio repelluntur, septenario numero designant, cum idē numerus perfectionē designet, quā alius nisi de sancti Spiritus infusione non habet? Sed conuenienter hoc asserit: quia pluribus gratia Spiritus sancti ad bene uiuendū datur, ad docendū non datur. qui quia plures sunt & in bona operatione perfecti, apte septenario numero cōtinentur. Itē quia robusta faciunt, & subtilia non intelligunt, à regni gubernatione repellūtur. & septem ergo sunt filij, & eorum aliquis ad animarū regimen non assumitur: quia & si bene uiuendo regere fortiter semetipsos sciunt, tueri alios fortiter per doctrinam nequaquā possunt. Nūquam se tā in ordinando præcipitet ordinator Ecclesię: quia & si plures habet qui ad suscipiendā animarum curā non sunt idonei, qui tamen præesse possint, ei deesse nō possunt. Quærat ergo doctor instanter, non deficiat quærere, donec latentes possit inuenire. Magnæ quidem electorū uirtutes quasi thesauri omnipotentis Dei fere semper in occulto sunt. More etenim timoratorū diuitū omnipotens Deus facit: quia ne uirtutū thesauros perdat, hos & in electis mentibus collocat, & ipsas mētes per secretum cælat. Quærat ergo, qui ordinare, imò ornare Ecclesiæ caput cupit, occultos thesauros. Christi sponsam ornare gestit, sed nō potest, nisi occultos spōsi thesauros ad eius ornatū producat, & non desistat, donec latentes inueniat. Sed quid hortor pastores quærere, cū nisi Deus oculos proferat nequeant inueniri? quid est enim aliud, Vnges quē monstrauero tibi? Tamen quærendi sunt: quia nisi quæsiti diu, minime monstrantur. Nam & Dñs se monstraturum promittit, & tamen propheta quærere nititur, ut inuenire mereatur. Vnde & Dñs quęrendi instantiā imperat dicens: Quærite & inuenietis, petite & accipietis, pulsate & aperietur uobis. quęrens ergo propheta, & tot iam repulsis, quęrere perseuerās, quid nobis insinuat, nisi ut nulla dispensatione indigni ad culmen religionis uenire permittant? Nam cum in plerisque sanctæ Ecclesiæ negocijs salubris sit dispēsatio, lætalis pfectò & mortifera est, ubi aut cæci per ignorātiā; aut irreligiosi sapiētes, aut ad secularia negocia proiecti, ad aliorum primatum uenire permittunt. Hi

A enim ignorando, illi sciendo, & non faciendo, subditorū animas perimūt: illi item negligēdo spiritualia, sequēdo carnalia & terrena. Illi quidem totis uiribus laborant, ut laudentur quæ dicunt: isti quæ dicant, nesciunt. illi ad hoc omni intentione conant, ut inter summos seculi abundantius honorentur: qui profectò tāto peiores prioribus sunt, quanto illi in spiritalibus, isti in carnalibus & secularibus apparere sublimes nolunt. Horum finis desiderium est, fulciri diuitijs, honoribus extolli, potentū huius seculi familiaritatibus sublimari. De quibus

B omnibus reprobæ mentis affectibus oriri potest negligentia animarum subditorū, cōtemptus Christi, & Ecclesiæ dilapidatio facultatū. Quærat itaque doctor, nulla dispensatione indignos præferat: quia quod lętiferum est, nunquam permitti debet. Vnde & subdit: Dixitque Samuel ad Isai: Nunquid completi sunt filij?] quid est, quod aliū quærit, nisi quia non debet ante quærens quiescere, quam mereatur inuenire? Et quia sępe abiecta foris & uilia, intus excelsa sunt, sequitur: qui respōdit: Adhuc reliquus est; & qui pascit oues.] quid est reliquus nisi ab

C iectus? Abiectū dico à se, non à Deo: quia à Deo per superbiam quis abijcitur, à se abiectus est, qui uilis & humilis æstimatur. Vel reliquus dicitur qui in aliorum comparatione esse aliquid non uidetur. Abiectus ergo & humilis dicitur: quia cōtemni se uidet & tolerat, ostendi nequaquam curat, sed oues pascit: quia cogitationes simplices in contēplatione æternæ hæreditatis nutrit. De his certè pascuis electorum à Dño dicitur: Ingrediētur & egredient, & pascua inueniēt. Intus quippe habent pascua contemplationis, foris pascua boni operis. Intus mentem

D deuotionibus impinguant, foris se pijs operibus satiāt. Meritò paruulus iste dicit oues pascere: quia electus quisque humilis est, & sterilis nō est, qui quotidie magna agit, sed de se magna non sentit. Merito ergo nō solum paruulus, sed pastor asseritur: quia qui uerè humiles sunt, foris se deiiciūt, sed per internam societatem in summis & æternis pascuis immorantur. Nam scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autē dat gratiam. quæ autem gratia: nisi ut summa uideant, & cognoscant, cognoscant & diligant, atque ad ipsa delicta quasi pingues & fortes

1. Pe. 1.

fortes currant? Hic itaque quia ualde idoneus est, instanter exhiberi iubetur. Nã sequitur: Et ait Samuel ad Isai: Mittite, & adducite eũ. Neque enim discumbemus priusquam ille ueniat.] Quid est autem, Non discũbemus priusquam ueniat? Quẽ requirit: nisi quia in obseruatione ieiunij, celebrãda sunt sacramenta unctionis? Nobis aũt nõ solum ipsa sacramenta, sed uis sacramẽtorum attendenda est. Nam quidam cibi sunt, qui si non caueantur, ungere bene reges nequaquã sinunt. Exteriora quidem Ecclesiæ negocia quidã cibi animæ sunt, qui ab electis deuote administrantur. Sed si negociorum multitudine anima saturet̃, ad suscipienda spiritalia intrare perfectè non sinit̃. Cũ ergo spiritualia instant, exteriora differãtur: quia cum magna mentis quiete disponẽda sunt. Sequitur: Misit ergo & adduxit eum.] Rex futurus adducitur, qñ ab occultationis suæ latibulis humiles producunt̃. Latent q̃dem, sed in pascuis: quia & si hominibus intra carnis uilia & infirma se tegunt, magna est supernæ contẽplationis latitudo, in qua morant̃. Sed qualis iam prælatus appareat, uideamus. Sequitur.n. & dicit: Erat autem rufus, & pulcher aspectu, decoraq; facie.] Quid est q̃ tanta pulchritudo regis asserit̃: nisi quia magnis uirtutum fulgoribus ornari debet persona doctoris? Nã de redẽptore dictũ est: Spiritu eius ornauit cœlos. Cœli nanque sunt sublimes prædicatores. Qui profectò cœli à spiritu ornati sunt: quia uirtutes quibus emicãt, à Spiritu sancto percipiunt. Quid est ergo q̃ rufus asseritur: nisi quia in rubra sæpe materia charitatis feruor designat̃? Vnde & in ueste põtificis coccus ponit̃ bis tinctus, ut duplici uestiat̃ charitate. Rufus ergo dicit̃ per ardorem charitatis: quia dum ardentia præcepta charitatis exhibet, quasi per calorem rubet. quid item est pulcher aspectu, nisi interna contẽplatione conspicuus? quasi enim pulchrum aspectum habet, qui decore uisionis radiat in interna contẽplatione. Quid ergo facies designat, nisi exteriorẽ gloriã honestatis? Nam quia per faciem quisque cognoscitur, decor faciei est præclara honestas conuersationis. Quasi.n. per faciei decorẽ cernit̃, qui in omni gestu corporis splendidus inuenitur. Rufus ergo amore est, pulcher aspectu pp̃ scientiam, decora facie splendidus

Iob 26.

Exo. 39.

A honestate. Quia uerò charitatis feruor per sancta opera demonstrat̃, põt per ruborem ipse labor operis designari. Qui.n. nimis laborat, faciei ruborem repræsentat: quia cũ intus incalescit, foris in uultu ruborem trahit. Sic nanq; est oĩs spiritualis labor. Quia eñ unusquisq; quanto amplius pro æterna uita laborare conat̃, tãto feruentius ad laborandũ sancti Spiritus ardore succendit̃, uelut inferuescendo ruborẽ excitat, quẽ foris portat. Rufus ergo est doctor labore pij operis, pulcher aspectu in fulgore contẽplationis. Decor uerò faciei ipsa est pulchritudo B charitatis. Per alias quippe uirtutes, formã sanctitatis accipimus, per ipsam charitatẽ, ipsam formã nobis quasi mirabili decore uestimus. Illæ aliæ uirtutes corpus iustitiæ sunt, charitas uerò huius corporis facies recte intelligit̃. Per faciẽ quippe nõ p̃ corpus unusquisq; cognoscit̃. Nã si corpus uideas, & faciẽ non uideas, eũ, cuius solum corpus aspicis, non agnoscis. Quid uerò est aliud, q̃ fatuis uirginibus rñdet̃ à sponso, Nescio uos? Ecce p̃ magnos labores uirginitas conseruat̃, ipsa quoq; uirginitas magna & incõparabilis uirtus agnoscit̃. Quid est ergo, q̃ C fatuæ uirgines à sponso non cognoscuntur: nisi quia corpus hñt quo subsistant, decorẽ uero non habent faciei, quẽ sponsus agnoscat? Habent quidem laborem in conseruãdo corpore, non habent decorem uultus in perfecta charitate. Hęc nanque tria eo quo ponuntur ordine in electi cõuersatione p̃ficiunt. Nam pulchros contemplationis aspectus habere non præualet, nisi qui prius se in labore pij operis uehementer exercet. Aeternæ quidem lucis gaudia, illius summi luminis immensitas, æternus uigor ille splendoris ineffabilis, quo laboriosius q̃ritur, D se quærentibus laxius aperit̃. Qui ergo iam talis est, idoneus quidẽ ad docẽdũ cernit̃: sed nisi decora facie fulgeat, nisi mẽtẽ charitatis perfectæ radijs illustratã gerat, dignus tanta celsitudine non probat̃. Sit ergo rufus pastor, ut non sit remissus in ope: sit pulcher aspectu, uidelicet sublimis in eo contemplatio: sit decora facie, ut totum robur operis, & altitudo contemplationis supernæ maiestatis oculis notum sit p̃ ineffabilẽ pulchritudinẽ charitatis. Hæc quippe tria immensi decoris insignia: quia sanctæ Ecclesiæ doctor hẽre debet, p̃ oĩbus Petrus assumitur,

Mat. 25

assumitur, & an amet redemptorem tertiò interrogatur. Primò nanque ei dr: Petre amas me: ut p amoré agere fortia studeat. secundò, ut in contemplãdo alta cognoscat: tertiò, ut perfectæ charitatis affectu & erga proximũ ferueat, & ad speciem conditoris feruentius inardescat. Talis ergo ac tantus tam pulcher, tã decorus puer, quo testimonio proferatur, audiamus. Nã sequit: Surge, & unge eũ, ipse.n.est.] Quid est, Surge, & unge eũ?] An tantus erat paruulus, ut sedẽdo ungi non posset? Sedendo quippe tãgere alta nõ possumus. Magna ergo est uirtus, magna celsitudo humilium, si ad eorũ summa nec prophetæ pertingunt. Surgit ergo propheta, cũ se pontifex in mirã electi pdicatoris uenerationẽ erigit. Nã foris humilẽ quasi uidendo conspicit, sed interius eius meritũ nisi se in interna cõtemplatione erigat, non agnoscit. Surgere ergo doctor spei pit: quia cui tanta uult sacramenta impẽdere, eius ante cognoscere meritorũ sublimitatem debet. Quid est ergo q dr: Surge, & unge eũ, quia ipse est:] nisi, Sublimi sublimia sacramenta sublimiter præbe? Nã sepe indiscreti pastores negligentem & reprobã accedentiũ uitam sciunt, & eos promouere non metuũt. Hi profectò ungunt, & nõ surgunt: quia quibus sacramenta unctionis tribuunt, in alto sitos meritorum loco nõ cernunt. Qñ igit doctor sublimis ostenditur, eius ordinator surgere mouetur: quia p ministeriũ tunc dignè tribuuntur sacramenta unctionis, cũ ungendus in alta conspicitur sublimitate uirtutis. De quo nimirũ, Quia ipse est, dr. Si ergo ipse est, alius non est: quia nisi his uirtutibus fulgeat, necesse est ut ordinem tantæ celsitudinis nõ attingat. quem ergo mõstraturum se Dñs promisit, rufum & pulchrum aspectu, & decora facie ostendit, dicẽs: Ipse est enim.] Quia nullus debet subire culmen regiminis qui robur non habet magni operis, s. cõtemplationis sciẽtiam, & feruorem charitatis. Bene ergo subiungitur: Tulit igit Samuel cornu olei, & unxit eũ in medio fratrum suorũ.] Cornu olei tollitur, ut tota uita pontificis spiritualis esse doceatur. Cornu olei tollit, ut in excellẽti liquore magister Ecclesiæ uir esse studeat magnæ misericordiæ. Oleo ungit caput regis: quia lucere super candelabrum debet per flammam uerbi. Cornu oleũ recipit, ut increpando purget, & miserando p blandimentum trahat. Cornu ẽt recipit in sublimitate ordinis, oleum ad fomenta uirtutis. Sed pleno cornu ungitur, ut uirtus põtificis plena doceatur. Cornu nãq; plenum in unctione sua habet, si tam in uirtute misericordiæ q charitatis, & uerbi perfectus est. Plenum ẽt cornu in unctione sua habere cognoscitur, cuius omnis potestas p misericordiam dispensatur. Ipsa quippe authoritas sanctæ Ecclesiæ cum sine misericordia est, nulla est: quia tunc spiritualis est rigor disciplinæ, cum à linimento non uacat misericordiæ. Cornu ergo & oleum simul ostenditur, ut disciplina semper cum misericordia teneatur. Cornu nanque oleo plenum dicitur, ut ubicunque cornu acumen exhibet, exhibeat refusæ gratiæ unctionẽ. Sed dum ad ungendum regem unctio ducitur, cornu foris cernitur, intus plenitudo olei occultatur. Portet igit propheta cornu foris, intus oleo repleat: foris textũ instruet, intus sacramenta declaret. Sciat ergo propheta quod tribuat, sciat rex unctus exhibita recipiendo quid agat. Quid est ergo quòd foris est cornu, intus oleum? nisi quia plerunque subditorum duritia meretur ut pastoris increpationem sentiat, sed misericordiæ eius aliquid non attendat? Rector ergo cornu exhibet, in quo oleum latet: quia cum quis acriter ex charitate corrigitur, pœna sentitur, charitas non uidetur. Sæuus enim rector aspicitur, qui sic increpat, quasi qui non amat: quasi qui uehementer odit, sic obiurgat. Quid tunc à compunctis cernitur, nisi cornu acumen, quo acrius feriantur? Sed quia ualde intus pius pastor diligit, quem foris arguendo ferit: quid aliud, quàm cornu increpando mõstrat, oleum diligendo celat? Plenum ergo cornu in unctione regis asseritur, ut in electo prædicatore perfectum utrunq; esse doceatur. Nam acutus ad arguendum esse debet, mollis ad miserendum. Perfectè feriat, ut omnem uim morbi perfectè confodiat: perfectè per misericordiam ungat, ut plagas quas pungit, ad sanitatem reducat. Si enim minus uiolenter quàm debet ferit, pus quod latet non eijcit. Et si uiolenter ferit, & abundè non ungit, percussum p austeritatem interficit, & saluti nõ reddit. Sit ergo integrum cornu, integra olei plenitudo,

nitudo, ut austere per cornu feriant uulne-
ra, & per oleũ foueant. Sed quid est quod
medio fratrum ungitur: nisi quia uirtutis
exempla circumquaque spargere iubet? In
medio fratrum ungitur, ut tantæ unctionis
fieri participes omnes possint. Qui enim in
medio ponitur, ab omni parte uidet. Oleo
quippe in medio aliorum ungitur: quia qui
in aliorum exemplum positus est, nullã sui
partem habere obscuram debet, ut hũc om
nes aspiciãt, & ab eo lucis exemplũ sumãt.
Ezec. 1 Vnde & sancta animalia in circuitu oculos
habere describũtur: quia electus doctor dũ
ardorem charitatis, dum uirtutem miseri-
cordiæ, dum zelũ rectitudinis ex dono san
cti Spiritus recipit, quasi globũ habitat lu-
minis, qui eum ex omni parte circumstãti-
bus fulgentem reddit. Vel in medio fratrũ
ungitur, ut unctum & medium se esse sem-
per arbitretur. Agnoscat ergo dignitatem
suã, & uim dignitatis exerceat: quia unctus
est. Videat se medium, & communis condi
tionis hominem, ut pares sibi esse eos, qui
bus eminet, recognoscat. In medio ergo
fratrum ungitur, ut sit humilis & sublimis.
Sublimis ordine, humilis æstimatione. In
medio itẽ ungitur, ut se priuato amore nõ
diligat, sed ex omni quod præeminet lucra
aliorũ quærat. Vnde & Saul solus in extre-
ma parte ciuitatis unctus fuisse perhibetur.
Quid est enim quòd solus à solo ungit: nisi
quia de culminis potestate per amorem pri
uatũ debebat intumescere? Dum enim de
accepta dignitate se singulariter amare uo-
luit, uelut fomẽtum luminis solus tulit. Vn
Supra 9. de & puer qui comitabatur præmittit: quia
electorũ nullus eius exempla sequitur, qui
diuina authoritate reprobatur. Dauid er-
go in medio fratrum ungitur: quia electus
doctor de eo quod singulari sublimitate su
stollitur, singulari amore nequaquam glo-
riatur. Et quia per ministerium hominum
spiritualia in electis rectoribus dona cumu
lantur, adiunctum est: Et directus est spiri-
tus Dñi in Dauid die illa, & in reliquum.]
Spiritus quippe Dñi post unctionem diri-
gitur: quia foris sacramenta percipimus; ut
intus sancti Spiritus gratia repleamur. Fo-
ris nanque homo, intus Deus operat & nõ
homo. Foris nanque homo surgit, intus se
spiritus dirigit: quia ordinem religionis ho
mo homini præbet. sed in eum cui ordo da

A tur, spiritus dirigitur: ut foris sublimitatem
suscipiat ordinis, & intus robur sancti Spiri
tus. Foris ordo cõmittit, ut quæ Dei sunt
agere debeat: intus dirigit spiritus, ut quod
iniungitur, potenter agat. Magnum quippe
est onus ordinis, magna fragilitas carnis.
Onus ergo tantũ quia debili committitur,
dirigitur spiritus: ut debilis roboretur, &
magnum onus tanto gratius ferat, quãto ip
sum omnipotens spiritus fortius ad feren-
dũ iuuat. Sed dirigi spiritus dicitur, ut con
uersus à rege superbo sentiatur. Se ergo spi
ritus in alterum dirigit, quando eiusdẽ spi-
ritus gratia superbos ac fictos fugit. Vnde Sap. 1
B & scriptum est: Spiritus Dñi disciplinę ef-
fugiet fictum. Hinc & per semetipsum in Ioan. 3
Euangelio ait: Spiritus ubi uult spirat, & uo
cẽ eius audis, & nescis unde ueniat aut quò
uadat. Spiritus quidem uenit & uadit: quia
reprobos deserit, electos assumit. Et quia
iudicium omnipotentis Dei imperscrutabi
le est, unde ueniat, & quò uadat homo ne-
scit: quia sciri non potest, an qui in gratia
quam recipit perseuerare in perpetuũ de-
beat. Ab eo igitur qui deficit, uenire spiri
tus dicitur, ire ad eum qui perseueraturus
C est: quia alios in tempore deserit, alios assũ
mit, nec tamen deserit. Vnde & in typo ele
ctorum de Dauid dicitur: Directus est spiri
tus Dñi in Dauid à die illa in reliquũ.] In
die quidem unctionis dirigitur, quando sic
foris Christi sacramenta percipimus, ut in
tus sancti Spiritus gratia repleamur. Et in
reliquũ dirigitur spiritus, qui à gratia quã
percipit nũquam recedit. Hanc quippe gra
tiam directi spiritus sic prædicatoribus ad-
scribimus, ut omnibus ordinibus sanctę Ec
clesiæ tribuamus. quisquis enim redempto
ris fidem suscipit, per redemptionis nostrę
D baptismũ renascitur, & Spiritus sancti gra-
tia ab omni peccato redimitur. Vnde & ele
ctis redẽptis eiusdem Spiritus sancti donũ
insinuans Paulus apostolus ait: In quo signa Ephe. 4.
ti estis in die redemptionis. Si ergo cõside
remus populum dudum in circuncisione su
perbum Spiritum sanctum amittere, uide-
mus pariter in baptizatos eiusdem spiritus
directionem. In quo nos quidẽ dirigimur:
quia per superbiam illi sancti Spiritus gra-
tiam perdiderunt. quid est ergo quòd dici
tur: In die illa & in reliquum:] nisi quia san
cti Spiritus gratia sic recipitur, ut in ea ele

cti usque in finem perseuerare doceantur? Multi quidem post remissionem peccatorū peccata ad mortem faciunt, in quibus nimirum spiritus in reliquum dirigi non uidet. Dirigitur ergo spiritus in electis tantum in die illa in reliquū: quia reprobis in exortu fidei per Spiritum sanctū peccata dimittuntur, sed Spiritus sancti gratiam postmodū per iniquitatem perdunt. Dirigitur nāque in reliquū, sed in Dauid: quia manu fortis interpretatur. Manu quidem fortis est qui diabolo præualet, & bonū quod accipit per perseuerantiam usque in finē tenet. De quibus certe Dominus ait: Qui perseuerauerit usque in finem, saluus erit. Quòd si uniuersalis Ecclesiæ status conspicitur, spiritū Dōmini in Dauid in reliquum directum uidemus: quia electos sanctæ Ecclesiæ ab eiusdē Ecclesiæ primordijs Spiritus sancti gratia replere cœpit, quos usque ad mundi finem custodire nō desinit. Iam quippe iuxta propositum nostrum claudi liber ad finem debet, sed ad memoriam redit: quia principia uoluminis ad conuersationem retulimus redemptoris. Et quia per Ioannem initiū & finis idem redemptor noster asseritur, optimo liber fine clauditur, si in redēptoris nostri narratione consummetur. Dauid ergo manu fortis ipsum redemptorē humani generis insinuat, qui antiquo hosti pręualuit, & de eius potestate electos tulit. Qui Bethlehemitæ Isai filius dicitur: quia de eo populo nasci uoluit, quem scripturarū sanctarū scientia quasi ex pane saturauit. Domus quippe panis Iudæa fuit, quæ solidum scripturarum cibum in spirituali intelligentia, quasi ex pane habuit. Quid uerò Samuel, nisi (ut iam sæpe diximus) nouorum prædicatorum ordinē signat? Quid uerò Dauid, nisi redemptorem insinuat? Ad eum ergo ungendum Samuel mittitur. Vngere quippe eum est, eius incomparabilem sanctificationem ignorantibus prędicare. Nam quasi ungitur, quando nescientibus opinionis eius odor aperitur. Hunc nanque ungebat, qui dicebat: quia ei se infudit omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Sed quid tantum nouos prædicatores ad eius unctionē recepimus, cùm eum etiam ueteres tam uenerabiliter unxisse uideamus? Quid enim melius ac suauius redolet, quā illud quod in eo propheta Esaias effudit, dicēs: Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus cōsilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Hic item, qui tenetur in manibus Dauid, ei loquens ait: Speciosus forma præ filijs hominum, diffusa est gratia in labijs tuis. & post pauca: Vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Hunc autem Daniel unxit, & omnis unctionis sacramētum Iudæis præbuit, dicēs: Cùm uenerit sanctus sanctorum, cessabit unctio uestra. Ad ungendum ergo propheta mittitur: quia eius odor à paruulis nunquam capitur, nisi per prædicatorū ora pandatur. Vnde & tres illæ mulieres aromata præparant, ut in sepulchro redemptorem ungant. In sepulchro quidem Iesus ungitur, cum resurrectionis eius gloria prædicatur. Vnde & cum ueniūt, Iesus non inuenitur, quia cum bene de dominica morte disputant, mortuum iam resurgentē monstrant, & quasi ueniendo nō inueniūt: quia ubi bene mortis causam cognoscunt, uitam esse redditam per illius mortē inueniunt. Sed quid est, quòd implere cornu oleo iubetur? Quid neque fuit austeritas legis, nisi cornu acuitas? Quasi enim cornu percussit, dum peccata non per misericordiam indulsit, sed pœnam infligendo uindicauit. Cornu ergo oleo impletur: quia talis rex ungitur, qui peccata hominum misericorditer dimittat, non per legis austeritatē puniat. Nā Moysi cornu præferebant, qui de ea quæ in adulterio deprehensa fuerat, Domino dicebant: Moyses iubet huiusmodi lapidare, tu quid dicis de ea? Sed qui pleno cornu unctus fuerat, dicit: Qui sine peccato est uestrum, primus in eam lapidē mittat. quasi cornu feriendi ille sumpserat, qui dicebat: Hic si esset ꝓpheta, sciret quæ & qualis est hęc mulier quæ tangit eū: quia peccatrix est. Sed qui ex plenitudine cornu unctus Iesus fuerat, totū remittebat, dicens: Remittunt̄ ei peccata multa, quoniam dilexit multū. Hinc de peccatorum assumptione murmurantibus dicit: Non ueni uocare iustos, sed peccatores. Cornu ergo pleno ad ungēdum Dauid propheta mittitur: quia illum modò doctores prædicant, qui duritiam legis soluit, & omne quod rigidū prætulit, per gratiæ suæ fomēta reparauit. An non ungebat eum ille, ad cum ungendū missus,

Mat. 24 · Ioan. 1 · Colos. 2. · Esa. 11. · Psal. 44 · Dan. 8 · Mar. 16 · Ioan. 8 · Luc. 7. · Mat. 9.

missus, de quo dicitur: Fuit homo missus
Ioan. 1 à Deo, cui nomen erat Ioannes: hic uenit
in testimonium, ut testimonium perhibe-
ret de lumine? Sed audiuimus quomodo
missus fuerat, audiamus quomodo ungat:
Idem 1 Ecce (inquit) agnus Dei, ecce qui tollit pec
cata mundi. Potest per cornu regni eius ui
delicet sanctæ Ecclesiæ sublimitas designa
ri, quæ magna est, sed austera & superba
non est. De quo nimirum cornu superius
per Annam Samuelis matrem dicitur: Sub
Suprà 2 limabis cornu Christi sui. Hinc nãque per
Zachariam dicitur: Erexit cornu salutis no
Luc. 1 bis, in domo Dauid pueri sui. Cornu qui-
dem salutis quid est, nisi sublimitas Eccle-
siasticę potestatis? Nam quod antiquis nus-
quam dicitur, modò uniuersali Ecclesiæ di
Mat. 16 citur: quodcunque ligaueris super terram,
erit ligatum & in cœlis: & quodcunque sol
ueris super terram, erit solutum & in cœ-
lis. Quod profectò cornu erectum, & oleo
plenum dicitur: quia sancta Ecclesia cum
sublimitate potestatis, extendit uiscera mi
serationis. Et quia per damnatæ humanita
tis uitium facilius in authoritatem potesta
tis extolli possimus, quàm flecti ad molli-
tiem pietatis: bene non cornu, sed præpa-
rare oleum iubetur. Qui enim, Imple cor-
nu tuum oleo dicit, cornu sine oleo esse si-
gnauit. Quid est hoc, nisi quia irasci, & ar-
guere etiam inconsulti possumus: sed flecti
ad misericordiam, nisi ex magna medita-
tione non possumus? Quasi dicat: Zelum,
quē naturaliter habes, imple oleo quod si
non habes ex te, habere potes ex uirtute.
Quod certè ei dicitur, qui ungere redēpto
rē mittitur: ut qui in officio prædicationis
ponitur, diues esse misericordia semper co
net. Potest hoc cornu mentis affectus osten
di. Quod certe cornu impleri præcipitur: D
quia perfectè debet redemptoris nostri un
ctio, idest sanctificatio antè sciri, quàm suf
ficienter ualeat prędicari. Cornu ergo im-
pletur, quando bene sanctitas redemptoris
agnoscitur. Et pleno cornu ungitur, quan-
do optimè prædicatur. Nam Ioannes quia
prædicando ungere uenerat, quasi cornu
impleuit sciendo: ut eum ungere bene lo-
quendo potuisset. Si autem bene scire im-
pletionē uolumus, audiamus quod in Euan
Luc. 3 gelio dicitur: Factum est uerbum super
Ioannem Zacharię filium in deserto. Cor-

A nu ergo pleno eũ unxit, qui perfectè prius
à uerbo doctus est, quàm uerbi diuinita-
tem, & assumptam hominis naturam s-
qui potuisset. Sed ueniens, in manu uĩ-
tulum habuit. quia ut dignus præco redem-
ptoris fieret, carnem suam Deo per absti-
nentiam mactauit. Potest etiam uituli ap-
pellatione ipse Dominus designari. Quid
ergo est, quòd propheta in manu uitulum
tulit: nisi quia qui Iesum uult prædicando
ostendere, per mortificationem carnis de
bet eius quem prædicat, passiones imita-
ri? Vitulum quippe in manu tenere, est si-
B militudinem passionis Christi in uirtute
operationis ostendere. Aliter enim qui ad
ungendum regem uenit, occiditur: quia ni
mirum in salutis suę periculum prædicator
ueritatis efficitur, qui uerbum, quod ore
prædicat, praua operatione conculcat. Sa-
muel itaque ad ungendum regem ueniens,
in manu uitulum tulit: quia præcursor Do
mini se prius mirabilem per supernæ con-
uersationis fulgorem prębuit, & sic bonum
tantæ gratiæ nescientibus indicauit. Sed
quid est, quòd quæri inter filios Isai iube-
tur: nisi quia & de ueteri populo nasciturus
C erat, & æqualem nullum habiturus? Quæ-
ri itaque præcipitur, ut ei rationabiliter
credamus. Et quia per semetipsum dicit:
Nemo uenit ad me, nisi pater qui misit *Ioan. 9*
me, traxerit eum: bene Samueli à patre
dicitur, Vnges quem monstrauero tibi.]
Quasi enim mōstratum unxerat prius, qui
ab eo quem unxerat, audiebat: Beatus es Si *Mat. 16*
mon Bar Iona, quia caro & sanguis non re
uelauit tibi, sed pater meus, qui est in cœ-
lis. In Bethlehem ergo mittitur: quia cum
secundum carnem quæritur Christus, na-
tus ex Iudæorum populo inuenitur. Venit
etiam in Bethlehem: quia ordo prædicato
rum ante Iudæam cōuertere studuit, & po
stea gentibus redemptoris fidem prædica-
uit. quid est autem quòd seniores ciuitatis
mirant. nisi quia qui ad maturitatis sensum
peruenerant, in tantæ nouitatis prædicatio
ne stupebant? Sed admirantes ei occurrũt,
quia prædicationem ueritatis libenter au-
diũt. Occurrere quidē prædicatoribus est,
uerbum fidei quod prædicant, desideran-
ter audire. Qui de pacifico ingressu eius
interrogant. Quid est ingressus pacifi-
cus, nisi cum præsentia pacis uenerit:

 Hanc

Eph. 4 Hanc item pacem ostendit, qui ait: Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum. Quid est ergo quòd de pacifico ingressu interrogant: nisi quia patrum promissionem electorum Iudæorum corda desiderãter expectabant? Quasi nutantes, qui expectabant, dicant: Nunquid nam uenit pax, quæ se uenturam tanto temporum spacio præcurrente prædixit? Et quia noui doctores quod antiqui patres promiserant, exhibitũ narrant, dicunt: Pacificus] Quasi dicat: Nos non futura promittimus, sed præsentia pacis dona monstramus. In ingressu nostro præsens est, in uerbo nostro futura non est. Iam iustus Simeon uidit, iam tenuit & adorauit, dicens: Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum uerbum tuum in pace. Luc. 2 Iam pastoribus apparuit, iam missa de cœlis diu expectata pace, angelorum multitudo cantauit: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Et quia non solum prædicare pacem uenerat, sed etiam persuadere, subdit dicens: Ad immolandum ueni.] Quid est sacerdoti immolare, nisi redemptori nostro corda electorum per amorem coniungere? Quasi dicat: Vos an ueneris, scire uultis: sed non prodest sciri, nisi prosit amari. Ad immolãdum ergo Domino ueni.] Hinc est, quòd Paulus eos, in quibus immolare non poterat, expellit dicens: Qui non amat Dominum Iesum, anathema sit. 1. Co. 16 Sed inuitatis ad uictimam faciatur: Sanctificamini & uenite.] Iudæi idcirco nobiscum ad fidei sacrificium uenire nequeunt, quia Dominum Iesum ex scripturis iudicare nolunt, sed solo odio audire eius prædicationem refugiũt. Vnde per semetipsum Dominus queritur, dicens: Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent, quia uiderunt & oderunt me, & patrem meum. Ioan. 15 Quid est ergo, quod dicitur: Sanctificamini & uenite?] Sed sanctificari auditoribus est, ad audiendum puræ mentis secretum præparare. Sanctificari quippe eis est, odium de corde proficere, & ad audiendum uerbum prædicationis intentionis puritatem parare. Sanctificatis ergo uenire præcipitur: quia uenire nihil prodest, qui intentionem puritatis audiendo nõ habẽt. Et quia per doctores sanctos sanctus loquitur Spiritus, dicit: Venite mecum.] quasi dicat: Sic loquentẽ attendite, ut uobiscum credatis audientem: quia sic loqui, ut audiam, dum ipse sum qui loquor, & locutionẽ administro. Et quia initio nascentis Ecclesiæ multi ex Iudæis & deuote audierunt, & fideliter crediderũt, bene dicitur, quia Isai & eius filij sanctificati à Samuele sunt, & ad uictimam inuitati. Sed in septem Isai filijs rex nõ inuenitur. Quid enim septẽ Isai filij nisi omnes sunt synagogæ perfecti: Qui ad prophetam ueniunt, sed eorum nullus eligitur: quia electus prædicator, & perfectos synagogæ filios aspicit, & ex eis redemptorem humani generis nullum credit. Adducit ergo omnes priores filios, ut cum perfectos omnes aspicimus, redemptoris excellentiam cogitemus. In quibus profectò nisi paruulus adducitur, rex esse à Domino nõ monstratur: quia nimirum cum redemptori nostro magnos uiros conferimus, quantum excellat eius dignitas uidetur. Non inuenitur ergo in alijs, quia duri homines sunt. Quæritur ergo in pascuis puer, qui pascit oues: quia usque ad mortem patri obediendo se subdit, generationem tamẽ eius quis enarrabit? Esa. 53 Paruulus quippe dicitur, quia humilitatis eius gratia commendatur. Paruulus ergo dicitur qui minoratus ab angelis per Psalmistam perhibetur. Psal. 8 Sed paruulus oues pascit, quia per humilitatem est humilis, & per maiestatem sublimis. Hic laborat & esurit, sed ibi de gloria maiestatis suæ angelos pascit. Dum enim de plenitudine gloriæ eius omnes accipiunt, quasi in illis beatissimis pascuis per puerum saturantur. Paruulus etiam pastor asseritur: quia de carnis eius assumptione, superni ciues ineffabiliter gaudent. Gaudium quippe illud ineffabile beatorum ciuium quasi ouium cibus est. Hic ergo adduci instanter præcipitur, hic donec ueniat discubitus necesse est differatur. Discumberet quippe antequam ueniret, si plebs in alium credidisset. Expectari ergo debuit qui beatarum animarum singularis & unicus cibus fuit. Vnde & per semetipsum dicit: Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi. Ioan. 6 Sed qui ascendit, ipse est qui descendit, illuc mittitur, ut adducat. Eph. 4 Mittere nãque ad pascua, est mentẽ supra angelos usq; ad æqualitatẽ æterni patris

tris extendere. Et inuenire eum, est summo patri eum per omnia æqualem credere. Adducit autem eum, qui etiam ad redẽptionem humani generis per assumptã humanitatem uenisse iam asserit. Miserat nãque, & adduxerat eum hic, ad quẽ in eius typo mittitur, cum dicebat: Qui de cœlo uenit, super omnes est. Paruulum pascentẽ oues adducebat Esaias, cum dicebat: Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & uocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Sed quia doctoris fides ad salutem sibi tantum, nõ etiam auditoribus proficit, mitti & adduci præcipitur, ut unusquisque fidem eius habeat per quam saluari mereatur. Ire etenim singuli, & adducere eum debent: quia firmiter debẽt eũ credere per diuinitatem æterno patri æqualem, & per humanitatẽ naturæ nostræ participẽ. De cuius etiam descriptione dicit, quia erat rufus, & pulcher aspectu, & decora facie. Rufus quippe, quia lancea uulneratus. rufus, quia ex passione rubicundus. Vnde & per prophetam ei dicitur: Quare rubrum est indumẽtum tuum? Rufus quippe extitit, qui candorem tantæ innocentiæ precio si sanguinis rubore colorauit. Pulcher etiam aspectu fuit: quia & resurgendo immortalitatis pulchritudinem induit, & mortales nos ex magna charitate respexit. Quasi.n. aspectus sui pulchritudinem repromittens discipulis, ait: Iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrum. Hinc itẽ repromittens ait: Vado parare uobis locũ, & ueniam & accipiam uos ad meipsum, ut ubi ego sum, & uos sitis. Quis est decor faciei, nisi eius gloria maiestatis? Facies nãque eius perfecta cognitio est. Hanc etiam Paulus commemorans ait: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc cognoscam sicut & cognitus sum. Decor ergo faciei quid est, nisi splendor æternæ diuinitatis? Qui nimirum decor modò creditur, non uidetur: tunc non creditur, sed uidetur quia Apostolus ait: Cum apparuerit similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Vnde & Moysi quærenti eundem faciei decorem, respondit: Posteriora mea uidebis. Quicquid de illius diuinitate contemplari nunc possumus

Idem 3 · *Esa. 9* · *Esa. 63.* · *Ioan. 14.* · *1. Co. 13* · *1. Ioan. 3*

A non est ipse decor, sed uelamentum decoris. Posteriora quidem cernimus, ut sequamur: sed dum sequendo peruenimus ad eum, anteriora, id est faciei decorem cernimus. Rufus ergo in seculo fuit, pulcher in paradiso, decora facie perennis in cœlo. Potest & omnis hæc trina pulchritudo in hac præsentis uitæ eius conuersatione cognosci. Rufus quippe extitit, quia feruenter amauit eos, pro quibus animam posuit. Pulcher aspectu fuit, quia omnia nouit. Decora facie, quia bona omnia fecit. Sed quæ illa aspectus pulchritudo? Nemo nouit patrem, nisi filius. Hunc item Petrus admirans, ait: Nunc scimus, quia scis omnia, & non est opus, ut quis te interroget. Decorem faciei turbæ intuentium protestantur, quæ dicunt: Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui. Hinc item alij admirantes, dicũt: Qualis est hic, quia uenti & mare obediunt ei? Decor ergo faciei quid est, nisi pulchritudo sanctitatis? Quid item est decor faciei, nisi splendor conuersationis eius incomparabilis? quia per omne quod egit, incomparabili luce gratiæ resplenduit. Hunc nanque faciei decorem psalmista admirans, ait: Speciosus forma præ filijs hominũ, diffusa est gratia in labijs tuis. Hunc Paulus prædicans, ait: Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius portans omnia uerbo uirtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis: tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. cui enim dixit aliquando angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? De hoc igitur rectè prophetę præcipitur: Surge & unge eũ, ipse est enim.] Petrus quoque apostolus non solum propheta, sed summus patriarcha, uidit inerrabilẽ lucem fusam desuper, nubem obumbrantem, clamantẽ patrem: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Ibi dicitur: Ipse est.n.] hic dicitur: Hic est filius meus dilectus. Ibi quia in typis ostendebatur, quasi absentior cernitur, dum dicitur: Ipse est.] Hic autem quia iam reuelata claritas eius erat, præsentior cernitur, quia dicit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Hic ergo ungendus est, hic laudandus & perpetuis fauoribus demulcẽdus. Sed quis

Mat. 11 · *Ioan. 16* · *Mar. 7* · *Matt. 8* · *Psal. 44* · *Heb. 1.* · *Mat. 17*

B C D

dignè laudare sufficiat, cum non sufficiat gloriam uidere, quam laudat? Quid est, q petrus cedit, cum uocem audit insonãtem [illegible]nti uerba præconii? Sed paruulus erat, adhuc uidebat, quod uidere non sufficiebat. Videbat: & quia uidendo cadebat, significat, q ad id non poterat attingere, qd merebat uidere: Nemo potest dicere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto. Quia ergo petrus nondum illam plenitudinem spiritus acceperat, prædicare Iesum quasi paruulus nõ ualebat. Ergo surgere iubetur prius, & uisionem nemini dicere, donec à mortuis resurrexisset, post resurrectionem quippe accepturus erat Spiritum sanctum. Vnde scriptum est: Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus. Non debebat ergo Petrus ante resurrectionem uisionem dicere, quoniam quidem bene uidit, sed antequã spiritum haberet non intellexit. Quid est ergo, q ad Samuelem Dominus ait: Surge & unge eum.] Quid est, q surgere iubetur, ut ungat, nisi quia multum oportet eũ erigi ad superna, qui sublimitatem Domini gestit prædicare? Sed quantum erectus erat petrus, qui ad tanta uidenda sustollebatur? Sed si ille adhuc altiorem statum perfectionis expectat, quis tantæ prædicationis officium subire non metuat? Si prophetã Dominus surgere admonet, prædicare Dñm audet, q per lapsum prauitatis iacet? Hinc est enim q unicuique prædicatori per Esaiam præcipitur: Super montem excelsum ascende tu, qui Euangelizas Syon. Mons excelsus perfectio doctrinæ & operis est. Surgat ergo, qui ungere regem præcipit, in sublimia se extendat. Surgat in alto opere, surgat in alta contemplatione, surgat in sapientia uerbi, surgat in uirtute charitatis. Ille quidem qui prædicando ungitur tantus est, ut uix ad eum à sublimibus perueniatur. Et fortasse Paulus hunc ideo ungere poterat, quia dicit: Nostra conuersatio in cœlis est. Ideo hunc ungere poterat, quia ad tertij cœli secreta se erexerat, & in paradiso arcana uerba audiebat. Quia ergo Dominus Iesus sublimiter à sublimibus prædicari debet, surgere propheta præcipitur: quia eum, per quem ipse signatur, ungere iubetur. Alta quidem, imò altissima hæc perfectæ conuersationis uirtus est, sed multis perfecte perficitur. Magna quidem sublimitas hæc est, sed tam sublimes Ecclesia sancta multos habet. Nam ex quo synagogam repulit, in innumerabilem celsitudinem uirtutis sanctam Ecclesiam sublimauit. Bene ergo dicitur: Et directus est spiritus Domini Dauid à die illa in reliquum.] Dies quidem est fides redemptoris. In qua nimirum & sancta Ecclesia illuminatur, & repulsa synagoga mira cæcitate deprimit. In die ergo illa Spiritus sanctus in Dauid dirigitur: quia eius gratia synagogæ tollit, & sanctæ Ecclesiæ electis datur. Dirigitur enim, quia illos deserit, istos assumit. Sed in die dirigitur, quia qui in fide redemptoris illuminatus non est, in sese dirigentem spiritum habere non potest. Spiritus ergo in die dirigitur, quia fidei lumen habentibus datur. Dirigitur autem in Dauid, quia hunc sola sancta Ecclesia suscipit, quæ corpus est redẽptoris. Sed quia authore Deo ea quæ proposuimus, de libro Regum tractando compleuimus, orandus est summus atq; omnipotens spiritus, ut qui uerba per quem uoluit protulit, tam scribenti quam legenti tribuat affectum uirtutis: Amen.

Beati Gregorij Papæ Operum, tomi secundi & ultimi

FINIS.